Digitized by Google

Digitized by Google

paul Des marais

CVRSVS THEOLOGICI IVXTA SCHOLASTICAM HVIVS TEMPORIS SOCIETATIS IESV METHODVM

TOMVS PRIMVS

DE DEO VNO ET TRINO.

© CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA

AVCTORE

R. P. FRANCISCO AMICO
CONSENTINO,
SOCIETATIS IESV
SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,

Eiusdemque olim in NEAPOLITANO Collegio, & in Celeberrima Archiducali Vniuersitate GRÆCENSI Societatis IESV, necnon in Antiquissima & Celeberrima Vniuersitate VIENNENSI publico PROFESSORE.

SECVNDA EDITIO AVCTIOR.

DVACI,
Ex Officinâ Viduæ BALTAZARIS BELLERI,
Sub Circino aureo, Anno M. DC. XL.

Cum Gratia & Priuilegio.

Digitized by Google

Digitized by Google

AVGVSTISSIMO
INVICTISSIMOQVE
CÆSARI,
ROMANORVM IMPERATORI
FERDINANDO
III. &c.

Teratò prodit auctus à calamo, renatus à prælo, Curſus mei Theologici Tomus primus; & memor Nominis Auguſti, quod (Diuis, hominibuſque amabile) prius in propylæo geſſerat, etiamnum, Cæſar, Auguſte, Imperator, lubens prenſaret: ita enim eueniret, vt quia Auguſto Patrocinio glorioſus primùm in lucem venerat, adaucta cæleſti, quâ Ille perfruitur, luce, ſplendidior rediret. Adeo intereſt, quem habeat præſidem, cuius à ſole Nominis illuſtretur. At nunc ad priſtini Patroni Nomen confugere, impedit Reuerentia, vetat Ratio: immortalibus enim immortalia perſpicaciùs, quàm nos mortales contemplantibus, ope-

ra mortalia conſecrare, eſſet, lucem intuentibus, nebulas offundere. Par tamen eſt, ne Auguſtæ luci tenebras omnino inducat, ne Ferdinando II. ſit iniurius, Ferdinandum alium quærat. Eundem, ſi negant Superi, ſimilem innuunt : quamquam & eundem poſt Fata viuentem agnoſcimus in Filio Patrem, ac niſi ſidera beatiùs diſtinerent, aut nondum mortuum, aut in Te crederemus rediuiuum. Itaque ad Cæſareæ Clementiæ Tuæ Auguſta puluinaria ſponte accelerat Trini-vnius Dei ectypa mea commentatio : quemadmodum archetypon antehac ad Auguſtum Parentem, ita nunc ectypon ad Filium Auguſtum, ipſiſſimum Parentis archetypi, viuumque in omnibus ectypon: & vt Parthus Pantheræ raptor multiplici ſpeculo moratur credula matrem : ita me detinent Parentis Auguſti, quem vltra terras poſitum, in terris adhuc quærit rediuiuus commentarius in Maieſtate Tua, tot Parentis Ferdinandi, quot in Filio Ferdinando, multiplicis Parentis relucent multiplices, viuæque virtutum imagines. Deum nempe Vnitrinum imitamini Imperatores Auſtriaci (quantum quidem humanis licet) Vni Auſtriacâ eſſentiâ ; multi plurimarum virtutum perſonis. Viciſſim porrò Deus, quam in ſe rerum ſcientiam, prouidentiam, potentiam complectitur, Vobis, vt ex officio orbem ſecum Romanum curetis & moderemini, affatim cõmunicat. Video, quod onus ſuſceperim, oſtendere videlicet, me ad Auguſtum parentem etiamnum confugere. Probatu ſanè difficile, licet euidens; vti hominem rationalem eſſe, dum conſtat omnibus, probari poteſt à nemine; & Filium eſſe, ſiquid eſt, Parentem alterum : ſi Parens non ſit ipſiſſimus, non ſit Filius: neque enim filium ex corpore ſolùm, ſed paternis virtutibus, velut animâ, conſtituo. Seruauit Imperium Parens, nec improbus pernegârit: Quod idem tot hoſticis vulſum

cona-

conatibus duret, viuat, Vni, poſt magnum Vniuerſi Numen, Vni debet Parenti, Vni Filio; dum pro vitâ Imperij prodigus Pater cor, vitam, animam, Filium ante funeſta Norlingæ mœnia in ſalutem Imperij expoſuit. Vti non ſolùm meminimus Caroli V. laudatiſſimi Auſtriaci, inter belli fulmina intonantis:

STANDVM EST, RARVS IN ACIE CECIDIT IMPERATOR;

Sed noſtris etiam annis audiuimus Gedeonem,

QVI FORMIDOLOSVS ET TIMIDVS EST, REVERTATVR.

Hinc fortuna Cæſarum Deus audentem iuuit, & quæ in Cæſarem, nefas! collimabat, in militem (hoc vno felicem, quod pro corpore vmbra corruit animoſa) pila ferrea lineam duxit fatalem. Qui formidoloſus, & timidus eſt, reuertatur,

Dixiſti, ſtetiſti, ſtitiſti, viciſti.

Vita me priùs cum hoſte deficiat, quàm vnum iſtud facinus, vel potiùs in vno plurima, ſatis prædicem. Bonum Deum! ſi vltimum mortalium operum Tuorum ſtetiſſet periculum Norlinganum, quæ nunc facies rerum? Imperij? Quæ noſtri facies eſſet? Tantum debet Imperium Imperatori, Se, Nos, Te, Tibi: omnia verò ſoſpitatori Deo Trino Vni. Pretioſa ſanè Victoria, quæ Imperatore pene conſtitit: gratioſa, quia rediuiuum dedit, quo pluries vinceremus. Eapropter aucto Auſtriacæ gloriæ perpetuo incremento, auctuarium iſtud meum, non alij, quàm Tibi paternæ gloriæ auctori & propagatori, debuit conſecrari. Ad Te igitur, FERDINANDE III. è periculorum buſto phœnix

rediuiue merito ſe refert commentatio mea rediuiua: hoc eſt ad priſtinum, in Filio, Parentem Patronum, plurimis nominibus Sapientiæ Mecœnatem, paternarum virtutum ex aſſe hæredem. Tuum exiſtima, quod Patri ſacratur: Quod Tibi, vt ſuum Ille ſuſcipit, etiam in cælo. Non ſat fuit, accepiſſe nomen, ſanguinem, Imperium, felicitatem, ſed virtutes, maximè Paternas. Amant illæ, vt Maioribus Tuis, ita & Tibi ſe domeſticas facere: Amant plenam Deo mentem Auſtriacam, iam inde ab Rudolpho I. erga Sacroſanctum Synaxeos Sacramentum, religione, hæreditario Auſtriacis iure, poſſeſſam. Obſtupeſcunt adoratum Principibus caput, formidatos gentibus lacertos, ſubmiſſione Chriſtianâ, ad pedes homulorum quotannis inclinari: & quem militiæ nuper fortibus factis ſublimem, gloriosum, nunc domi Sanctioribus Victorijs diſtractum, pronumque admirantur. Ceſſo, quòd vel hæc Auguſtæ modeſtiæ Tuæ moleſta accidiſſe verear. Sed tamen neque hoc ignoro, non eſſe exoſam veritatis Patrono veritatem, cuius illa ſub geminis lancibus, velut inuictis clypeis ſecura dominatur. Neque enim cupiditati, ſed fidei; non Tuo, ſed Dei Imperio proferendo; non perſonatæ, ſed germanæ ſinceræque paci, ac veritati Tua militant arma. Perge, CÆSAR Inuictiſſime, & dum veritatem propugnas, huic etiam labori meo, qui Trinum Vnum Deum, primam veritatem, ſinu gerit, tutelam cõcede. Si fauorem in eum ſeruaſti, ſatis tutus eſt: ſi Tuas in lances conieciſti, ſat commendatus. Quod hic libratum eſt, non poteſt non pondus habere. Patere igitur Nomine Tuo fronti inarato, ſe, authoremque, vnà cum Societate Tibi commendatiſſimâ, ſeruum fateri æternùm deuotum. Ferant alij Te auro, gemmiſque inciſum; iſte, quod poteſt, vnicum

Deo

Deo locat vicinum. Cui lauro coronati ſæculares anni, ſatellite virtutum choro, ſuccollantibus meritis, tunc reddant in cælo præſentem, dum hæc terrarum neceſſitas, & votum tuum annuerit. Ita velit Deus Opt. Max. orbis Romanus, Tu ipſe CÆSAR Auguſtiſſime. Ita animitus ego voueo è Collegio Cæſareo Viennenſi 9. Kalendas Majas, partæ ſalutis 1640. Societatis IESV anno ſæculari

Sacratißimæ Maieſtati Tuæ

Seruus æternùm deuotus

FRANC. AMICVS.

Digitized by Google

LECTOR BENEVOLE.

ADeo iam multorum, vel hac noſtra ætate, in ſtudio Theologico ſingularis deſudauit induſtria, vt ſuperuacaneum prorſus videri poſſit eam in rem plura congerere. Quia tamen, cùm in cæteris, tum vel potiſſimum in ipſo docendi diſcendique modo, multum ipſe intereſt modus; & neminem, quod ſciam, hactenus repererim inter tot peregregios Doctores, quos abditiſſima ſacroſanctæ Theologiæ Myſteria laborioſis elucubrationibus præclarè enucleata, æternæ poſteritati conſecrauiſſe accepimus, qui hæc ipſa ſacrarum diſciplinarum arcana ad Methodum temporis noſtri accommodata prodiderit; & hoc tantummodo vnicum, cùm ad commoditatem docentium, tùm vel maximè ad vtilitatem diſcentium, deſiderari viſum ſit; in animum induxi, incommodo huic pro viribus occurrere. Et quamuis imſcius non fuerim, ſummam Doctoris Angelici, pluſquam abundè id ipſum nobis præſtitiſſe; illud tamen etiam, vel mediocriter in Scholis verſato, palam eſſe mihi perſuaſerim, in ea ſumma permulta haberi, quæ hoc tempore à Theologis vel prorſus non attinguntur, vel leui ſaltem, vt aiunt, brachio excutiuntur. Vt taceam plurimas ſucceſſu temporis quæſtiones de nouo exortas, quæ hac tempeſtate longè vberiorem expoſcant agitationem.

His igitur permoti rationibus, ſummam aliquam perbreuem, ſeu Curſum Theologicum conficere inſtituimus; ea ſaltem in eo, quantum ſat eſt, pertractantes, quæ nunc potiſſimum in ſcholis vigere & controuerti, longiori experientia didicimus. Vnde illum iuxta annorum octo ſpatium, quo ordinariè totius Theologiæ ſumma ab vnoquoque Profeſſorum percurri ſolet, in Octo Tomos partiti ſumus; quam etiam ob cauſam eundem non alia, quàm CVRSVS THEOLOGICI *inſcriptione inſigniri voluimus. Primus itaque hic eſto Tomus, de Deo Vno & Trino, vt dignitate, ſic etiam ordine Princeps: ſecundus, de Angelis: tertius, de Fine vltimo hominis, & mediis ad eum conducentibus, & impedimentis ab eo abducentibus: quartus, de Fide, Spe & Charitate: quintus, de Iuſtitia & Iure: ſextus, de Incarnationis myſterio: & ſic deinceps, ſeruatâ ſemper annuæ lectionis methodo, ſingulas materias ſingulis diſtinguemus tomis: qui tamen omnes vno videbuntur editi partu anno* 1640. *conditæ Societatis noſtræ ſæculari, vt ſæcula ferant, quæ ſpes in cælo eſt, & tuo fauore,* AMICE LECTOR: *Hoc, inquam, Curſu Theologico, ſi arriſerit, vtere æternùm ſaluus: de quo illud vnicum habemus Tibi polliceri, quantum quidem in nobis ſitum erat, ſummè elaboraſſe, vt tu in eo nec Antiquorum, nec Recentiorum doctrinam deſideres. Vale. Viennæ.*

APPROBATIO.

TOmus iſte primus CVRSVS THEOLOGICI R. P. FRANCISCI AMICI Societatis IESV Magni Theologi, vt multigena eruditione plenus vtiliter recudetur. Actum Duaci 4. Aug. an. 1640.

FRANCISCVS SYLVIVS *S. Theol. D. & eiuſdem Profeſſor Regius ac ordin.*

INDEX

Digitized by Google

INDEX
DISPVTATIONVM
ET
SECTIONVM
HVIVS OPERIS.

DISPVTATIO PRIMA.

DE Theologia eiusque obiecto.

Sectio I. *An Theologia nostra sit vera, & propria scientia?* fol. 3.
II. *Quis habitus sit Theologia nostra?* 8.
III. *An ad assensum Theologicum concurrant principia reuelata cognita fide humana, an diuina, an cognitione naturali?* 11.
IV. *An habitus Theologicus supernaturalis quoad substantiam* 13.
V. *An Theologia sit vna scientia?* 16.
VI. *An Theologia sit practica, an speculatiua, an vtraque simul?* 19.
VII. *An Theologia nostra subalternetur Theologiæ Dei, & beatorum?* 21.
VIII. *An Theologia nostra perseueret in beatis?* 23.
IX. *Quodnam sit subiectum nostræ Theologiæ?* 24.

DISPVTATIO SECVNDA.

De existentia Dei. fol. 28.

An Deum esse sit demonstrabile? ibid.

DISPVTATIO TERTIA.

De essentia Dei eiusque attributis.

Sectio I. *Quid Deus sit?* 32.
II. *An natura diuina à parte rei formaliter includat omnes perfectiones attributales?* 36.
III. *An attributa constituant essentiam Dei?* 41.
IV. *Quodnam sit formale constitutiuum Deitatis?* 45.
V. *An attributa ratione inter se, & ab essentia distinguantur?* 48.
VI. *An distingui possint attributa in Deo sine respectu ad creaturas?* 49.
VII. *An attributa diuina, vt à nobis concepta, essentiam, & seipsa mutuo includant?* 51.
VIII. *An attributa diuina secundùm rationes explicitas, quas præcisè important, sint inæqualia inter se?* 56.
IX. *Quot, qua, & quo ordine sint Deo attributa concedenda?* 59.

DISPVTATIO QVARTA.

De vnitate Dei.

An euidens sit Deum esse vnum? 60.

DISPVTATIO QVINTA.

De simplicitate Dei. fol. 62.

Sectio I. *An in Deo sit, vel esse possit aliqua compositio?* ibid.
II. *An Deus venire possit in compositionem cum creatura?* 65.

DISPVTATIO SEXTA.

De immutabilitate Dei. fol. 68.

An Deus sit immutabilis? ibid.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De æternitate Dei. fol. 71.

Sectio I. *Quid sit æternitas?* 73.
II. *Per quid formaliter constituatur æternitas?* 74.
III. *An æternitas sit propria Dei?* 77.
IV. *An, & quo pacto æternitas differat ab æuo?* 80.
V. *An præter æuum & tempus continuum concedenda sint alia durationes creatæ?* 84.

DISPVTATIO OCTAVA.

De Immensitate Dei. fol. 86.

Sectio I. *An Deus sit immensus?* 87.
II. *An praesentia Dei in rebus evidenter colligatur ex operatione ipsius in res omnes?* 88.
III. *An Deus existat non tantùm in hoc mundo, sed etiam extra illum in infinito spatio imaginario?* 91.
IV. *Quot, & quibus modis Deus existat in rebus?* 95.

DISPVTATIO NONA.

De veritate seu cognoscibilitate Dei. fol. 97.

Sectio I. *An aliquis intellectus creatus Deum in seipso videre possit?* ibid.
II. *An possibilitas visionis beatæ ratione naturali demonstrari possit?* 98.
III. *An Deus cognoscibilis sit à Beatis per speciem expressam clarè ipsum repræsentantem sicuti est?* 100.
IV. *An sit possibilis Species impressa divinæ essentiæ?* 111.
V. *An Deus sit cognoscibilis potentia aliqua corporea?* 117.
VI. *An possibilis sit creatura, cui connaturalis sit visio intuitiva Dei, aut quanis alia forma supernaturalis?* 119.
VII. *An possibilis sit substantia, cui saltem vt instrumento naturali debita sit visio Dei, aut quanis alia forma supernaturalis?* 127.
VIII. *An necessarium sit aliquod lumen, vt intellectus creatus Deum videre possit?* 129.
IX. *Ad quid lumen gloriæ deserviat Beatis?* 130.
X. *Quo pacto intellectus Beati ad visionem Dei concurrat?* 133.
XI. *An lumen gloriæ sit causa principalis visionis beatæ?* 135.
XII. *An de potentia absoluta possit intellectus creatus videre Deum sine lumine inhærente?* 136.
XIII. *An lumen gloriæ in ratione doni accidentalis sit omnium maximum?* 139.
XIV. *An Beati inæqualiter videant Deum?* 141.
XV. *An hæc gloriæ diversitas in Beatis sit tantùm individualis, an etiam specifica?* 142.
XVI. *An ex perfectiore intellectu oriatur perfectior visio Dei?* 143.
XVII. *An Beati videant omnia quæ formaliter sunt in Deo?* 145.
XVIII. *An de potentia absoluta videri possit essentia divina sine attributis, vel vna persona sine alijs?* 147.
XIX. *An, & quo pacto Beati videant libera consilia & decreta in Deo?* 153.
XX. *An Beati ex vi visionis Dei videant aliquas creaturas in Verbo?* 155.
XXI. *Quo pacto creaturæ videantur in Verbo?* 157.
XXII. *An omnes creaturæ in Deo videri possint?* 162.
XXIII. *Quas creaturas ex vi visionis Dei de facto videant Beati in Verbo?* 169.
XXIV. *Vnde oriatur, vt hæ potius creaturæ, quàm aliæ in Deo videantur?* 171.
XXV. *An quodlibet lumen gloriæ inclinet intellectum Beati ad quascunque creaturas in Deo cognoscendas?* 174.
XXVI. *An Deus ab homine in hac vita videri possit sicuti est?* 178.

DISPVTATIO DECIMA.

De Incomprehensibilitate Dei. fol. 181.

Sectio I. *In quo sita sit formalis ratio comprehensionis?* ibid.
II. *An possit Deus comprehendi ab intellectu creato?* 185.

DISPVTATIO VNDECIMA.

An Deus sit nominabilis nomine significante ipsum sicuti est? fol. 187.

DISPVTATIO DVODECIMA.

De scientia Dei. fol. 191.

Sectio I. *An, & quomodo Deus seipsum cognoscat?* ibid.
II. *Quo pacto Deus cognoscat creaturas possibiles?* 192.
III. *An Deus præcognoscat futura contingentia?* 199.
IV. *An Deus futura contingentia præcognoscat ex reali eorum præsentia in æternitate?* 200.
V. *An Deus futura certò cognoscat in eorum futuritione?* 203.
VI. *An Deus futura libera certò cognoscat in suis causis proximis?* 205.
VII. *An Deus futura contingentia certò cognoscat in sua essentia, vel ideis?* 207.
VIII. *An Deus futura libera præcognoscat in decreto suæ voluntatis?* 209.
IX. *An Deus futura libera cognoscat in seipsis?* 211.
X. *An cum infallibili scientia futurorum stet creati arbitrij libertas?* 213.
XI. *An Deus certò cognoscat futura conditionata libera?* 215.
XII. *An futura conditionata Deus cognoscat ante vllum decretum suæ voluntatis?* 219.
XIII. *An Deus ante suum decretum certò cognoscat futura condsitionalia disparata?* 229.
XIV. *An Deus scientia conditionata cognoscat sua decreta conditionalia?* 231.
XV. *An Deus sua decreta absoluta priùs ratione cognoscat vt ponenda, quàm vt actu posita?* 232.
XVI. *An, & quomodo Deus cognoscat negationes & privationes?* 234.
XVII. *An, quomodo, & qua scientia Dei sit causa rerum?* 237.
XVIII. *An scientia Dei sit variabilis.* 238.

Index Disputationum & Sectionum huius operis.

XIX. An scientia diuina repræsentet infinita categorematicè? 247.

DISPVTATIO DECIMA TERTIA.

An, & quid sint ideæ in mente diuina? fol. 257.

DISPVTATIO DECIMA QVARTA.

De voluntate Dei. fol. 263.

Sectio I. An, & qualis in Deo voluntas? ibid.
II. An Deus necessario diligat creaturas possibiles, dilectione simplicis complacentiæ? 265.
III. Quid sit libera volitio in Deo, & quid superaddat actui necessario? 268.
IV. Quotuplex sit voluntas Dei, & an omnis voluntas Dei adimpleatur? 283.
V. An Deus antecedenter ad nostram libertatem, prædefinire possit nostros actus in individuo, absque læsione nostræ libertatis? 284.

DISPVTATIO DECIMA QVINTA.

De diuina prædestinatione. f. 288.

Sectio I. Quid sit prædestinatio? ibid.
II. An æterna prædestinationis aliqua causa præcesserit ex parte prædestinatorum? 289.
III. An Christi merita sint causa nostræ prædestinationis? 293.
IV. An electio ad gloriam decreta dependenter ab operibus gratiæ in genere causæ meritoriæ? 295.
V. Quinam sint effectus diuinæ prædestinationis? 312.

DISPVTATIO DECIMA SEXTA.

De diuina reprobatione. fol. 319.

Sectio I. An in Deo sit voluntas salvandi omnes? ibid.
II. Quid sit reprobatio, & an detur causa ex parte reprobi? 324.
III. Quinam sint effectus reprobationis? 326.

DISPVTATIO DECIMA SEPTIMA.

De potentia Dei. fol. 329.

Sectio I. An in Deo sit potentia distincta ab essentia, & reliquis attributis? ibid.
II. An, & qua ratione potentia Dei sit infinita? 334.

DE DEO VT TRINO.

DISPVTATIO DECIMA OCTAVA.

De diuinis processionibus. fol. 339.

Sectio I. An sit aliqua realis processio in diuinis? ibid.
II. An duplex sit tantùm processio passiua in diuinis? 340.
III. An præter processiones passiuas ponendæ sint actiuæ, tum à passiuis, tum inter se distinctæ? 343.
IV. An processiones diuinæ sint operationes intellectus & voluntatis? 345.
V. Quales sint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ personæ producunt? 347.
VI. Sub qua ratione actus intelligendi & volendi requirantur ad processiones diuinas? 350.
VII. An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio? 355.

DISPVTATIO DECIMA NONA.

De relationibus Diuinis. fol. 370.

Sectio I. An, & quot sint relationes reales in Deo? ibid.
II. An spiratio actiua distinguatur à paternitate & filiatione? 373.
III. Quodnam sit munus spirationis actiuæ? 378.
IV. An relationes diuinæ distinguantur ex natura rei ab essentia? 381.
V. An relationes sint de essentia Deitatis? 383.
VI. An relationes includant essentialiter naturam Diuinam? 388.
VII. An relationes Diuinæ existant existentia relatiua, ratione distincta ab existentia absoluta naturæ? 390.
VIII. An relationes diuinæ superaddant essentiæ perfectionem ratione diuersam? 394.
IX. An relationes Diuinæ differant specie, aut numero inter se? 397.

DISPVTATIO VIGESIMA.

De formali constitutiuo Diuinarum personarum. fol. 399.

Sectio I. An concedenda sint in Deo proprietates personales quibus persona constituantur & distinguantur? ibid.
II. An proprietates personas constituentes sint relatiuæ? 401.
III. Sub quâ ratione diuinæ relationes constituant personas? 404.

DISPVTATIO VIGESIMA PRIMA.

An personæ Diuinæ præter proprias substantias relatiuas, habeant aliam subsistentiam absolutam communem naturæ propriam? fol. 411.

DISPVTATIO VIGESIMA SECVNDA.

De prioritate & posterioritate Diuinarum personarum, reliquorumque Diuinorum attributorum. fol. 417.

Sectio I. An, & quæ prioritas & posterioritas admittenda sit in Diuinis personis, diuinisque attributis? ibid.
II. An ea, quæ in Diuinis sunt priora in uno genere, possint esse posteriora in alio? 423.
III. Quo pacto ordinanda sint signa prioritatis, & posterioritatis in actibus intellectus, & voluntatis diuinæ? 425.

DISPV-

Index Disputationum & Sectionum huius operis.

DISPVTATIO VIGESIMA TERTIA.

De potentia productiua Diuinarum personarum. fol. 431.

Sectio I. *An in Diuinis personis sit potentia productiua notionalis realis?* ibid.

II. *An potentia productiua notionalis formaliter importet essentiam, an relationem, an vtramque simul?* 432.

DISPVTATIO VIGESIMA QVARTA.

De Diuinis Notionibus. fol. 440.

Sectio I. *An admittenda sint aliqua notiones in personis Diuinis?* ibid.

II. *Quot notiones admittenda sint in Diuinis personis?* 441.

DISPVTATIO VIGESIMA QVINTA.

De persona Patris. fol. 443.

Sectio I. *An Pater sit principium totius Deitatis, & Author, vel causa Filij & Spiritus Sancti?* 444.

II. *An ingenitum tribui possit Patri, sicque ipsius tantùm proprium?* 448.

III. *Quid ingenitum prout est proprium Patris de formali importet?*

DISPVTATIO VIGESIMA SEXTA.

De persona Filij. fol. 455.

Sectio I. *An Filius sit propriè Verbum, eique tantùm proprium?* ibid.

II. *An Verbum diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiæ absolutæ, quam essentialiter includit?* 466.

III. *An Verbum procedat ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo?* 469.

IV. *An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?* 475.

V. *An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?* 482.

VI. *An in Deo sit vera & propria imago, eaque solius Filij propria?* 488.

VII. *An imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentiæ communis?* 491.

VIII. *An Verbum sit imago solius Patris?* 493.

DISPVTATIO VIGESIMA SEPTIMA.

De persona Spiritus Sancti. fol. 495.

Sectio I. *An Spiritus S. sit nomen proprium tertiæ personæ?* ibid.

II. *An Spiritus S. à Patre Filioque procedat?* 496.

III. *An Spiritus S. distingueretur à Filio si ab illo non procederet?* 502.

IV. *An Spiritus S. æqualiter procedat à Patre & Filio?* 509.

V. *An Pater & Filius sint vnum principium spirationum?* 514.

VI. *An Spiritus Sanctus vi suæ personalis proprietatis per se, & intrinsecè petat procedere ex duobus distinctis suppositis?* 516.

VII. *An Spiritus S. sit formaliter donum, eique soli proprium?* 520.

DISPVTATIO VIGESIMA OCTAVA.

De Missione Diuinarum personarum. fol. 525.

Sectio I. *An diuinis personis competat vera & propria missio?* ibid.

II. *Quid sit missio personæ diuinæ?* 528.

III. *Quomplex sit missio, & an in quolibet missione semper mittatur aliqua persona diuina?* 535.

DISPVTATIO VIGESIMA NONA.

Quæ regulæ seruandæ sint in modo loquendi in mysterio Trinitatis. fol. 544.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS.

EGo infrascriptus Societatis IESV in Gallo-Belgica Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque Superiorum permissione imprimant, facultatem do Viduæ BALTAZARIS BELLERI Typographi Duacensis recudendi Tomum primum de DEO VNO ET TRINO à R. P. FRANCISCO AMICO Societatis nostræ Theologo conscriptum, atque à deputatis ad id Patribus lectum & approbatum. In quorum fidem hoc ei Testimonium & Priuilegium ad decennium manu propriâ subscriptum, & officij mei Sigillo munitum dare volui. Duaci 23. Nouembris 1639.

FLORENTIVS DE MONTMORENCY.

Digitized by Google

CVRSVS THEOLOGICI IVXTA SCHOLASTICAM HVIVS TEMPORIS SOCIETATIS IESV METHODVM

TOMVS PRIMVS

DE DEO VNO, ET TRINO:

AVCTORE

R. P. FRANCISCO AMICO CONSENTINO, SOCIETATIS IESV SS. THEOLOGIÆ DOCTORE,

Eiuſdemque olim in NEAPOLITANO Collegio, & in celeberrima Archiducali Vniuerſitate GRÆCENSI Societatis IESV, necnon in antiquiſſima & celeberrima Vniuerſitate VIENNENSI publico PROFESSORE.

PROOEMIVM.

HÆC eſt totius Theologiæ difficillima pars, non modò propter innumeras reconditaſque, quas in ſe continet, difficultates, verùm etiam propter ſubiecti, de quo agit, ſublimitatem. Agit enim de Deo, cuius natura eò Simonidi Philoſopho, vt eſt apud Ciceronem 1. de Natura Deorum, in dies videbatur obſcurior, quò frequentiùs conſideratio ipſius animo eius obuerſabatur, quippe cuius eſſe omnem humanum fugit obtutum: ſunt enim, vt *Simonides apud Ciceronem.*

Psal. 17. sacra Scriptura testatur, *tenebræ latibulum eius.* Quapropter formidandum est, ne, vt Augustinus lib. de Moribus Ecclesiæ cap. 7. ratiocinatur, cùm ad diuina peruentum fuerit, maiorem inde anima concipiat imbecillitatem, vbi auidè quietem fessa conquirebat. Quare optimum erit in hac re Platonis consilium, ne solem in propria sphæra micantem intueamur, sed in aqua, tanquã in speculo suos radios temperãtem, contemplemur. Ne igitur nimia diuinitatis luce reuerberati hallucinemur, naturam diuinam non in propria sphæra collucentem, sed in creaturis, tanquam in aqua suos radios temperantem, contemplabimur. Vt si non ipsum in ipso, caligine mortalitatis circumsepti, attingere valeamus, saltem ipsum ex his, quæ ipsum adumbrant, cum magno illo Theologo Nazianzeno Orat. 36. obscurâ & imbecilli specie vestigantes, colligamus. Quoniam verò omnis scientia incipit à sui notitiâ cùmque nostra Theologia sit quædam scientia, à sui notitiâ incipiat oportet.

August. Plato. Nazianz.

DISPV-

DISPVTATIO I.

De Theologia, eiusque obiecto.

SECTIO PRIMA.

An Theologia nostra sit vera, & propria scientia?

1. DVPLEX est Theologia viatoris, & comprehensoris: hæc est, quam beati habent de Deo rebusque diuinis medio lumine gloriæ, clarè illis ostendente diuinam essentiam, res creatas, cum eadem essentia vt effectus cum causa necessariò connexos; illa est, quam proprio studio in hac vita Doctores acquirunt, suppositio habitu & principijs Fidei. De Theologia comprehensoris infrà: nunc de Theologia viatoris, quæ est propria nostra, & distinguitur à fide; quòd hæc est simplex adhæsio ad obiectum ex testimonio Diuino media illustratione supernaturali applicato; illa est habitus discursiuus ex principijs reuelatis ad conclusiones medio discursu naturali inferendas, cuius fructu, vtilitate & necessitate suppositia, primum quærimus, an sit vera & propria scientia? Cuius dubitandi ratio est; quoniam, vt Aristoteles *Aristoteles.* definit 1. posteriorum 2. *Scientia est quæ ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus causisque conclusionis demonstratiuè procedit; tunc enim*, inquit, *arbitramur aliquid simpliciter scire, cùm causam cognoscimus propter quam res est, & quod illius causa est*; atqui nostra Theologia non procedit demonstratiuè ex notitia principiorum ad conclusiones inferendas, cùm principia, quæ sunt articuli Fidei, ex quibus ad conclusiones inferendas procedit, non nisi obscuro testimonio Dei credat. His positis sit,

Fran. de Marchia. Henricus Alensis. Argentin. Cani. Bannez. Zumel. Granada. Fasolus.

2. PRIMA sententia affirmans Francisci de Marchia apud Gregorium qu. 1. Prologi, Henrici in summa art. 6. q. 1. & ar. 13. q. 6. & 7. & quodlib. 12. q. 2. Alensis 1. P. q. 1. art. 1. ad 3. Argentinę q. 1. Prologi art. 1. §. *his præmissis*. Cani de locis Theologicis cap. 2. Bannez in P. P. q. 1. ar. 2. Zumel q. 2. concl. 3. Granadi D. 6. Fasoli dubitatione 14. qui tamen ex diuersis procedunt fundamentis: etenim primi duo putantes cum Arist. de essentia scientiæ, esse principijs notis demonstratiuè procedere ad conclusiones ignotas, conantur probare euidentiam principiorum nostræ Fidei; & quidem Franciscus de Marchia ex lumine naturali hoc modo: Postquã principia ipsa reuelata ex testimonio Diuino sunt credita, & assensu Fidei acceptata, statim naturali lumine cognoscuntur sola terminorum penetratione: ex quorum euidente notitia poterit Theologus ad conclusiones demonstratiuè procedere. Fundamentum ipsius est, quia nullus tenetur indubitanter credere, quod sibi euidenter notum non est; sed quilibet Catholicus tenetur indubitanter credere articulos Fidei: igitur articuli Fidei sunt cuilibet Catholico euidenter noti. Minor constat. Maior probatur; quia nullus tenetur firmiùs adhærere conclusioni, quàm principijs, propter quæ conclusioni adhæret, cùm totus assensus in conclusionem sit propter assẽsum in principia: atqui nullum principium, quod non est per se notum, potest esse infallibilis ratio assentiendi conclusioni, cùm nequeat intellectus assentiri principio, quod sibi non constat. Cùm natura intellectus sit assentiri ex euidentia rei cognitæ.

Henricus.

3. Idipsum probat Henricus ex lumine supernaturali, hoc pacto: Deus paratus est lumine supernaturali illustrare intellectum viatoris exercentis se in studio Theologiæ circa principia Fidei, non minùs quàm paratus est lumine naturali illustrare intellectum eiusdem circa principia naturalia; quiuis ergo Theologus studio Theologiæ acquirere sibi poterit habitum scientificum circa principia Fidei. Vnde triplex distinguit lumen supernaturale; obscurum Fidei, clarum patriæ, & euidens viæ: primum comparat nocti; 2. meridiei; 3. auroræ, eò quòd aliquid habent de luce & tenebris, stareque potest cum lumine obscuro Fidei, cum quo tamen stare nequit lumen clarum Patriæ. Confirmat 1 ex illo Isaiæ 7. *Si non credideritis, non intelligetis*; ergò ex Fide nascitur intelligentia. 2. Ex Augustino contra Epistolam Fundamenti cap. 14. *Ego*, inquit, *Catholicam Fidem profiteor, & per illam me ad certam scientiam peruenturum præsumo*: & paulò pòst: *Non iam hominibus, sed ipsi Deo intrinsecus mentem nostram firmante, atque illuminante.* 3. Non minùs efficax est lumen supernaturale ad euidentiam principiorum supernaturalium, quàm lumen naturale ad euidentiam principiorum naturalium progignendam; atqui hoc efficax est ad progignendam euidentiam principiorum naturalium; ergo & illud ad progignendam

Isaias. *Augustin.*

euidentiam principiorum ſupernaturalium.

4. Cæteri verò aut de eſſentia ſcientię putant non eſſe euidentiam, ſed ſolam certitudinem, vt Argentinas, Canus, Zumel, Faſolus; aut ſufficere, ſi euidentiam habeat in alio intellectu, cui ipſa ſubalternetur, tanquam ſcientia inferior ſuperiori: ſicut perſpectiua eſt vera & propria ſcientia per ſubalternationem ad Geometriam, cuius tantùm eſt habere euidẽtiam principiorum, quibus innititur perſpectiua ad ſuas concluſiones probandas. Eſto igitur Theologia noſtra non habeat euidentiam ſuam principiorũ in intellectu viatoris, quia tamen illam ſupponit in intellectu comprehenſoris, cui Theologia noſtra ſubalternatur, erit vera & propria ſcientia.

Argentinas. Canus. Zumel. Faſolus.

5. Alij demum apud Aureolum q. 1. Prologi art. 3. ad ſcientiam ſatis eſſe putant euidentiam ſolius conſequentiæ, quam habet Theologia noſtra, ſuppoſito vno principio reuelato, & altero naturali, ex quibus per euidentem conſequentiam infert concluſionem neceſſariã hoc pacto: In Diuinis eſt generans & genitum: ſed inter generans & genitum eſt realis diſtinctio, ergò inter Patrem Diuinum generantem, & Filium Diuinum genitum eſt realis diſtinctio. Vbi conſequentia eſt euidens, licet cõſequens ſit obſcurum, propter alteram pręmiſſam de Fide. Probatur autem hoc ipſum exemplo Mathematicę, quæ eſt neceſſaria & proprijſſima ſcientia, & tamen contenta eſt ſola euidentia conſequentię: ſiquidem principia punctorum, linearum, & ſuperficierum, in quibus tota hęc ſcientia fundatur, dubia ſunt in Philoſophia, eaque à multis negantur.

Apud Aureolum.

6. Secvnda ſententia negans, quę communior eſt inter Scholaſticos, eamque expreſsè docent Scotus in 3. diſt. 24. & in Prologo q. 3. laterali, Richard. q. 2. Aureolus ſuprà citat. Ockamus q. 3. Mayronus q. 14. Rubio q. 8. §. *hoc præmiſſo*. Gabriel q. 2. Capreolus q. 1. concl. 3. Heruæus q. 1. Prologi §. *Tertius modus*. & Quodlibeto 11. q. 18. Maior. q. 4. Durandus quæſt. 1. Marſil. quæſt. 2. art. 3. propoſ. 2. Greg. ſuprà cit. Palatius quæſt. 2. præcurſor. Caiet. in 1. p. q. 1. ar. 2. Molina ibidem. Vaſquez. d. 4. c. 6. Pro cuius explicatione,

Scotus. Richardus. Aureolus. Ockamus. Mayronus. Rubio. Gabriel. Capreolus. Heruæus. Maior. Durandus. Marſilius. Gregorius. Palatius. Caietanus. Molina. Vaſquez.

7. Notandum 1. præſentem controuerſiam non eſſe de Theologia, quæ ex principijs procedit ad concluſiones tantùm probabiles; vt cùm ex vno principio reuelato, & altero probabili, infertur concluſio opinabilis hoc modo: Chriſtus quoad humanitatem fuit genitus: ſed genitus diſtinctam fundat relationem ad generantem: ergò Chriſtus quoad humanitatem diſtinctam habet relationem geniti ad genitricem: ſed de ea dumtaxat Theologia diſputamus, quæ per euidentem conſequentiam neceſſarias infert concluſiones, cuiuſmodi eſt, quæ ex vno principio reuelato & altero naturali, aut ex duobus reuelatis per euidentem conſequentiam infert concluſionem neceſſariam, vt Chriſtus eſt homo: homo conſtat intellectu & voluntate: ergo Chriſtus conſtat intellectu & voluntate. Omnis homo eſt redemptus: Ioannes eſt homo: ergo Ioannes eſt redemptus.

8. Notandum 2. de Theologia hoc modo ſumpta duplicem eſſe poſſe controuerſiam; alteram, an illa per aliquam euidentem notitiam ſuorum principiorum procedat ad euidentem notitiam concluſionum? alteram, an poſito, quòd illa tantùm procedat ex creditis, appellanda ſit vera & propria ſcientia? Prior eſt grauior, & de re; Poſterior facilior, & tantùm de nomine, vt rectè notauit Valentia in 1. p. quæſt. 1. punct. 3. vtraque tamen erit à nobis decidenda.

Valentia.

9. Dico 1. Theologia noſtra non procedit ad concluſiones probandas per euidentem notitiam naturalem ſuorum principiorum. Concluſio eſt adeò certa, vt iure oppoſitam ſententiam erroris inſimulauerit Vaſquez, certè temeritatis notam non effugiet, cùm ſit contra omnes Scholaſticos, & Patres. Probant aliqui ex eo, quoniam alioqui non eſſet neceſſaria Fides: Nam hæc eatenus neceſſaria eſt, quatenus principia ipſa nobis obſcura credenda ſunt: vbi autem illa fuerint euidenti notitia clara, non erit amplius neceſſaria Fides: quia hæc ſtare nequit cum notitia clara obiecti. Verùm hæc ratio non vrget: nam de facto habemus naturalem notitiam euidentem de Deo, de quo tamen Fidem habemus. Poſſet igitur fidelis habere euidentem notitiã de articulis Fidei, & nihil ominus de illis Fidem retinere. Nec talis fides fruſtratoria eſſet: quia poſſet illis aſſentiri non propter euidentiam naturalem ipſorum principiorum, ſed propter teſtimonium obſcurum Dei.

Vaſquez.

10. Ratio igitur eſt, quia articuli Fidei ſunt improportionati lumini naturali: ergo quantumcunque intellectus humanus conetur illos penetrare, non poterit eorum naturam comprehendere. Antecedens conſtat: nam plerique ſunt de rebus ſupra naturam. Conſequentia probatur, quia quod eſt ſupra naturam, non habet intellectus humanus medium ad illud euidenter cognoſcendum. Nam vel hoc eſſet propria ſpecies, vel effectus aliquis, vel cauſa, vel ipſa terminorum connexio: nullum autem ex his eſſe poteſt. ergo. Non propria ſpecies: quoniam cùm propria ſpecies obiecti ſupernaturalis ſit ſupernaturalis, non poterit eſſe comprincipium cognitionis naturalis. Adde quod ſpecies propria myſterij Trinitatis gigneret viſionem intuitiuam Dei, qualem habent Beati. Non effectus aliquis; quia hîc nullus eſt in natura, qui euidenter oſtendat myſteria ſupernaturalia Fidei. Non cauſa: quia vel nullam habent, vel non niſi extraordinariam potentiam Dei, quæ in ordine ad effectus ſupra naturam diſtinctè, & in particulari cognoſci nequit. Non ipſa terminorum connexio: Nam hęc potiùs in pleriſque Fidei myſterijs videtur pugnare cum ratione ipſa naturali: vt quòd Deus ſit vnus in eſſentia, Trinus in Perſonis: quòd verbum ſine

vlla

vlla sui mutatione factum sit caro: quòd virgo sine suæ virginitatis læsione Christum pepererit: quòd Christus non deserens dexteram Patris fiat realiter, & substantialiter præsens sub varijs hostijs cum tota sua quantitate, cum qua fuit est in cœlis. Adde quòd mysteria Fidei essent euidenter cognoscibilia ob solam terminorum connexionem, illa cognoscerentur etiam ab infidelibus.

11. *Obijcies* 1. Naturali lumine est euidens, Deum non posse mentiri: igitur naturali lumine est euidens, verum esse, quod Deus reuelauit: ergo naturali lumine potest cognosci vt verum, quod Deus reuelauit. Resp. Nego vltimam consequentiam: Nam licet euidens sit, quidquid Deus reuelauit, esse verum: non est tamen mihi euidens hoc, vel illud in particulari esse à Deo reuelatum, sed solo Fide creditum: quia igitur illa maior, quod Deus reuelat est verum, non applicatur mihi nisi per istam minorem; hoc Deus reuelauit, & ista minor non applicatur mihi, nisi per testimonium obscurum Ecclesiæ; non poterit consequens, quod ex talibus præmissis concluditur, esse mihi euidens; cùm semper conclusio sequatur debiliorem partem præmissarum.

12. *Obijcies.* 2. Euidens est, omnes obiectiones contra mysteria Fidei esse solubiles: at non potest mihi esse euidens, omnes obiectiones contra mysteria Fidei esse solubiles, nisi mysteria ipsa Fidei sint mihi euidentia; ergo. Minor patet: quia non potest vnum contradictorium mihi esse euidens, nisi alterum etiam sit mihi euidens: alioqui si possem dubitare de vno, possem dubitare & de altero. Nam hoc ipso, quod vnum non esset mihi euidenter verum, dubitare possem, an oppositum esset falsum, & consequenter non esset mihi amplius euidens, quòd contradictorium illius, quod teneo vt verum, sit falsum; ergo non erit mihil euidens, quòd obiectiones contra mysteria Fidei, quæ teneo vt vera, sint falsæ, nisi euidens mihi sit, ipsa mysteria Fidei esse vera. Maior probatur. Nam qua ratione euidens mihi est omne reuelatum à Deo esse verum, eadem quoque mihi euidens erit, omnes obiectiones contra mysteria à Deo reuelata falsas esse atque solubiles. Resp. Negando Maiorem: Nam solùm mihi est certum, obiectiones contra mysteria Fidei esse falsas atque solubiles, eadem certitudine, qua mihi certa sunt mysteria ipsa: eodem enim testimonio obscuro, sed certo Fidei teneo, mysteria Fidei esse vera, atque eorum contradictoria esse falsa. Nam qui reuelat vnum esse verum, implicitè quoque reuelat contradictorium esse falsum. Ad probationem Maioris, concedo assumptum, sed nego mihi esse euidens, quòd hæc mysteria sint de facto à Deo reuelata. Vnde sicut tantùm mihi est euidens in vniuersali, quòd quidquid à Deo reuelatur, est verum; non tamen, quòd hoc vel illud in particulari sit à Deo reuelatum: ita euidens mihi quoque est in vniuersali, quòd quidquid obijcitur contra id, quod à Deo reuelatur, sit falsum atque solubile: non tamen euidens mihi est, quòd quidquid obijcitur contra id quod de facto reuelatum est, falsum sit atque solubile, sed tantùm certum. Poterit tamen Theologus omnes obiectiones contra mysteria Fidei ex creditis soluere, quoniam vt illas soluat, non est necesse, vt euidenter cognoscat falsitatem illarum; sed satis est, si mysterium ipsum non appareat falsum, & nulla obiectio euidenter intellectũ conuincat contra veritatem ipsam mysterij: quod, vt Caietan. adnotauit 1. part. quæst. 1. articulo 8: est tantùm scire *negatiuè*, non autem *positiuè*, hoc est ex natura ipsa mysterij euidenter cogniti. *Caietanus*

13. Ad Fundamentum Francisci de Marchia nego maiorem: etenim homo non solùm tenetur indubitanter assentiri, quod sibi euidenter notum est, sed etiam quod sibi euidenter credibile est, auctoritate aliqua infallibili proponentis. Vnde non minùs tenetur homo indubitanter assentiri iuxta regulas prudentiæ huic propositioni: *Roma est*, etiamsi nunquam Romam viderit, propter infallibilem auctoritatem eorum, qui illam testantur; quàm huic: *Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis*: ergo à fortiori vnusquisque tenebitur indubitanter assentiri mysterijs Fidei propter euidentiam credibilitatis, qua tot signis & argumentis constat, illa esse à Deo reuelata, non minùs quàm constet, Romam esse. Ad probationem autem maioris neganda est minor: & ad eius probationem nego, naturam intellectus esse tantùm assentiri ex euidentia obiecti cogniti, sed etiam ex euidentia rei credibilis auctoritate aliqua infallibili proponentis. *Franciscus Marchia.*

14. Dico 2. Theologia nostra non procedit ex principijs ad conclusiones per euidentem notitiam supernaturalem principiorum. Fundamentum est, quia fictitia est ista supernaturalis euidentia principiorum: Nam vel illa causaretur à lumine supernaturali Fidei; vel immediatè à Deo: non à lumine supernaturali Fidei: quia, cùm hoc sit essentialiter obscurum, nequit causare notitiam euidenter claram. Non immediatè à Deo: quia vel causaretur ab illo vt à causa generali, vel vt à causa speciali: non vt à causa generali, vt indicat Henricus; quia per hanc non concurrit Deus, nisi ad exigentiam causę secundæ; quæ cùm sit lumen obscurum Fidei non postulat, nisi concursum proportionatum ad assensum obscurum Fidei. Non vt à causa speciali: quia per hanc non concurrit, nisi ad supplendum aliquem defectum in causis secundis: atqui nullus supplendus est defectus in intellectu humano ad discursum Theologicum formandum, cùm per habitum supernaturalem Fidei, & lumen ipsum rationis naturale sit sufficienter instructus ad quemcunque discursum Theologicum formandum. *Henricus.*

15. Confirmatur, quia si quid esset supplendum, esset supernaturalis euidentia principiorum: at hæc nec de facto suppletur, nec est vlla ratio, cur debeat suppleri. Primum constat: Nam, præter Henricum, omnes scholastici hanc principiorum euidentiam negant: non negassent autem, si illis ne facto communicata fuisset talis euidentia. Vnusquisque enim illam in seipso expertus fuisset, atque adeò eam negare non potuisset. Secundum ostendo: Nam hæc euidentia ad nihil deseruit, & ex alia parte repugnat viatoris statui, in quo *per speculum & in ænigmate* 1 Cor. 13. ad Deum ambulamus. Quòd autem debeat Theologus de rebus Fidei rationem reddere, eamque contra impugnatores defendere, sufficit, si ostendat, eas non repugnare, & probabilibus rationibus suadere; & argumenta in oppositum probabiliter soluere, vt de facto facto faciunt Patres & scholastici; nullus enim profitetur, se demonstratiuè procedere in rebus Fidei.

16. Dices. Diuerso lumine Patres, atque Scholastici de rebus Fidei tractant; atqui ista diuersitas alia esse non potest, quàm penes lumẽ supernaturale euidẽs, quod de rebus Fidei habuerunt Patres, & obscurum quod habuerunt scholastici: ergò præter lumen obscurum, datur lumen euidens de rebus Fidei. Resp. Me in vniuersum non negasse, præter lumen obscurum, dari etiam lumen clarum de rebus Fidei, sed illud tantùm negasse, datum fuisse scholasticis ad saluandam in eis veram rationem Theologicę scientiæ contra Henricum. Vnde saltem Prophetis, & Apostolis, quibus facta est immediata reuelatio, concedendum est hoc lumen clarum de mysterijs Fidei de quibus ipsi habuerunt euidentiã in attestante, quæ stare potest cum ineuidẽtia obiecti, atque adeò cũ essentiali ratione Fidei. An autem talis euidentia sufficit ad propriam rationem scientiæ, mox. Cæterùm Patres non differunt à Scholasticis in versandis rebus Fidei, quoad claritatem, & obscuritatem principiorum: vtrique enim procedunt per obscuram notitiam principiorũ; sed quoad modum probandi & confirmandi principia ipsa. PP. enim regulariter ad ea, probanda procedũt per regulas Fidei quæ sunt *Traditio Apostolica, Auctoritas Ecclesiæ, & Scriptura sacra*: rarò adhibent rationes è re ipsa petitas: Scholastici contrà principaliter per rationes, ex ipsa rei natura naturali discursu erutas. Quo fit, vt illi dicantur in rebus Fidei procedere vi luminis superioris atque certioris, tũ quia procedunt per media certiora & infallibiora, quàm hi, qui procedunt per rationes in ipsa rei natura fundatas, vi naturalis discursus erutas: Tum quia illis speciali auxilio intra eundem ordinem luminis obscuri Fidei assistit spiritus sanctus, ne errent in veritatibus, quę implicitè continentur in principijs reuelatis, eruendis, vt clarè colligitur ex citato loco Augustini contra epistolam Fundamenti.

August.

17. Ad Fundamentum Henrici concedo Deum paratum esse Theologi mentem, exercentis se in studio Theologiæ, illustrare suo lumine, non quidem speciali, sed generali quod exigitur tum à lumine obscuro Fidei, tum à lumine naturalis discursus. Ad primam & secundam Confirmationem distinguenda est duplex intelligentia, euidens vna, ineuidens altera, qualis per naturalem discursum de rebus Fidei comparari potest: quæ tamen distinguitur à Fide, quia hæc ad credendum non nititur rationis discursu. Quando igitur scripturæ & PP. ex Fide interunt intelligentiam, intelliguntur de ineuidente & obscura, quæ ex creditis comparatur vi naturalis discursus; ad quam tamen necessaria est Fides, quia nisi reuelata mysteria credantur vt vera, intellectus non posset applicare se ad ea explicanda. Ad tertiam nego maiorem: quoniam lumen Fidei ad obiectum tendit per testimonium extrinsecum, quod de se nunquam aptum est parere obiecti euidentiam: lumen verò naturale ad obiectum tendit per medium intrinsecum, quod de se aptum est, obiecti euidentiam parere.

Henricus.

Scriptura & Patres.

18. Expedita controuersia de re, expedienda est controuersia de nomine: an Theologia appellanda sit vera & propria scientia, etsi non procedat per euidentem notitiam principiorum. Pro qua re,

19. Dico 3 Theologia nostra non est vera & prop[illegible]ientia, atque adeo non nisi largè appellanda est scientia. Fundamentum est: quia quod caret prædicato essentiali alicuius rei, non participat veram & propriam naturam talis rei: atqui euidentia est prædicatum essentiale scientiæ: igitur Theologia nostra carens euidentia, non participat veram & propriam naturam scientię. Maior patet: quia quod caret prædicato essentiali alicuius naturæ, non participat integram, atque adeo veram & propriam essentiam talis naturæ, quæ ex integra constitutione omnium suorum prædicatorum essentialium consurgit. Minorem probo: Nam euidentia non est prædicatum accidentale in scientia; ergo essentiale. Consequentia elucet, quia inter essentiale & accidentale non datur medium. Antecedens ostendo; quia prædicatum accidentale consequitur ad essentiale: at nullum prędicatum essentiale supponitur in scientia ante euidentiam: quia si quid supponeretur, esset certitudo; at hæc non supponitur, sed consequitur euidentiam; ideò enim actus est certus, quia euidens: ergo euidentia supponitur ad certitudinem. Non igitur certitudo, sed euidentia est primum constitutiuum scientiæ Quia primum constitutiuum rei est quod 1. rem distinguit ab omni alio: atqui euidentia, non certitudo, scientiam distinguit 1. ab omni alio actu, qui scientia non est: igitur,

20. Confirmatur, Nam assensus, ex testimonio Dei clarè cognito, essentialiter differt ab assensu, ex eodem testimonio obscurè credito, non alio ex capite, nisi quia vnus est

euidens alter ineuidens, cùm in cæteris conueniant: ergo euidentia est prædicatum essentiale in actu scientifico; ergo actus qui ea caret, caret essentiali prædicato scientiæ; atque adeò non participat integram naturam scientiæ, & consequenter non meretur nomen veræ & propriè scientiæ.

21. Secundò probatur eadē conclusio, refutando reliquas sententias. Nam si Theologia nostra esset vera & propria scientia, vel esset quia integra essentia scientiæ saluatur in sola certitudine actus sine euidentia; vel in continuatione cū euidētia alterius scientiæ, cui ipsa subalternatur: vel in euidentia consequentiarum. Non in sola certitudine actus: tùm ob rationem assignatā, quia certitudo consequitur euidentiam in actu scientifico. Tum quia magis essentialis est actui ea perfectio, quæ potentiam perficit secundum naturalem exigentiam talis potentiæ: atqui naturalis exigentia potentiæ intellectiuę, est suum assensum præbere ex proprio, & non ex alieno testimonio, cùm natura ipsius sit, rem in se ipsa cernere atque intueri; vnde nunquam quiescit, donec illam in se ipsa videat & intueatur. Tum quia pari ratione assensus ipse Fidei in principia reuelata dici posset verè & propriè intellectus, pout intellectus appellat assensum principiorum, & distinguitur contra scientiam, quæ est assensus conclusionum per principia. Probo autem sequelam: Nam si certitudo & non euidentia ipsa esset tota essentia actus scientifici; igitur certitudo & non euidentia erit tota essentia actus intellectus. Consequentia patet: quia intellectus & scientia in euidentia & certitudine non differunt, sed in modo tantùm assentiendi per discursum, & simplicem adhæsionem: ergo si in vno ratio scientię saluatur per solam certitudinem conclusionis; in alio ratio intellectus saluabitur per solam certitudinem principiorum.

22. Explicatur: Nam ita se habet scientia respectu conclusionis, sicut intellectus respectu principiorum: ergo si saluatur ratio scientiæ per solam certitudinem absque euidentia conclusionis; saluabitur ratio intellectus per solam certitudinem absque euidentia principiorum: atque adeò assensus Fidei in articulos reuelatos erit verè & propriè intellectus; quemadmodùm & ipse habitus Fidei infusus, qui est principium talis assensus, erit verè & propriè habitus intellectus, quod nemo hactenus dixit.

23. Nec saluari potest in continuatione cum euidentia alterius scientię, quia si scientia subalternata non habet euidentiam in se, non poterit illam accipere per continuationem ad subalternantem existentem in alio subiecto, vti existit Theologia Beatorum, cui subalternari dicitur Theologia nostra: Nam, cùm hęc sit extrinseca tantùm coniunctio, non poterit Theologiæ nostrę dare intrinsecam euidentiam, quæ, vt probauimus, necessaria est ad veram & propriam scientiam. Nec est eadem ratio de perspectiua: Nam hæc, quando est in distincto subiecto, nititur euidentia sensus, ad quam suas conclusiones resoluit.

24. Nec saluari tandem potest in euidentia consequentiarum: quia nostra Theologia non tam attendit ad bonitatem consequentię, quod est proprium Logicæ; quàm ad veritatem consequentis, quod est proprium Theologiæ. Igitur si Theologia nostra non habet euidentiam consequentis, etiamsi habeat euidentiam consequentiæ, non erit vera & propria scientia Theologica. Consequentia constat; quoniam, vt sit vera scientia Theologica, debet habere euidentiam, quam postulat scientia ipsa Theologica: sicut non est vera scientia Metaphysica, quę non habet euidentiam, quam postulat scientia ipsa Metaphysica. Antecedens probo; quoniam Theologia nostra præcipuè attendit ad veritatem articulorum, & eorum quæ in articulis virtute continentur: ergo non tam attendit ad bonitatem consequentiæ, quàm ad veritatem consequentis, quod vi consequentię deducitur ex articulis Fidei: Vt patet in hoc syllogismo: *Christus est homo: omnis homo constat intellectu & voluntate; ergo Christus constat intellectu & voluntate*, id quod Theologus in hoc syllogismo attendit, est veritas huius consequentis, nempe: *Christus constat intellectu & voluntate*; quod implicitè & virtute continetur in illa maiore propositione expressè reuelata, *Christus est homo*: Nec est eadem ratio de Mathematica quæ non attendit nisi ad veritates, quę consequuntur ex tali, vel tali principio posito, siue illud possibile sit, siue non. Quia finis ipsius tantùm est, scire connexionem prædicati cum subiecto. Vnde licet interdum Theologia viatoris vtatur hoc modo argumentandi; id solùm facit ad melius indagandam veritatem propositionis absolutæ: sic enim quærit, an *si Spiritus sanctus non procederet à Filio, distingueretur ab illo*: vt ex hac hypothesi melius, profundiùsque indaget formale constitutiuum Filij, & Spiritus Sancti.

25. Neque hac sententia destituta est patrocinio Doctoris sancti, vt aduersarij contendunt: Nam & in tertio Distinct. 33. qu. 1. articul. 2. quæstiuncula 4. docet scientiam, quæ non potest suas conclusiones reducere ad principia naturaliter cognita, non esse eiusdem speciei cum alijs scientijs; nec dici *vninocè* scientiam: quia nimirum (addo ego) caret essentiali prædicato scientiæ, quæ est euidentia principiorum. Et de veritate quęstione 14. articulo 9. *quacunque*, inquit, *sciuntur propriè accepta scientia, cognoscuntur per resolutionem in prima principia, quę per se præsto sunt intellectui*. Sunt autem per se præsto intellectui, vt ibidem declarat, ea quæ sunt nota intellectui, non propter testimonium alienum, sed proprium ipsiusmet intellectus. Igitur Theologia nostra, quę non scit per resolutionem ad prima principia, quæ præstò sunt intellectui, non est scien- *1. Thomas.*

tia propriè dicta. Nec refert quod 1. p. quæstione 1. art. 2. absolutè dicat, Theologiam esse scientiam, quoniam vt Caietanus interpretatur, intelligitur de Theologia secundùm se, non autem de Theologia nostra, quæ est imperfectè scientia. *Caietanus.*

26. Quæri autem vlteriùs potest, an saltem notitia illa, quam de rebus Fidei habuerunt Prophetæ, & Apostoli per euidentiam motiui formalis, & ipsius attestationis Diuinæ, fuerit vera & propria scientia. Affirmant Scotus in tertio Distinct. 24 §. *sed si loquamur*, & Mayronus q. 14. Prologi. Fundamentum est: quia talis notitia erat euidens; procedebat enim ex duabus præmissis euidentibus, vna erat: quod quidquid à Deo reuelatur, est verum: altera, quod hoc sit à Deo reuelatum. His enim duabus præmissis euidentibus positis, cogebatur intellectus Prophetæ assentiri obiecto reuelato. *Scotus. Mayronus*

27. Mihi verò cum alijs est negandum. Ratio sequitur ex dictis: quoniam ad scientiam propriè dictam requiritur euidentia rei: Nec sufficit euidentia extrinsecæ attestationis: Nam adhuc ea posita, intellectus dicitur assentiri per extrinsecum, & non per proprium testimonium, quod in ipsa rei euidentia consistit: quâ euidentiâ caruerunt Prophetæ, solumque habuerunt euidentiam extrinsecæ attestationis Diuinæ, quę quia nec falli, nec fallere potest, cogebatur eorum intellectus ad assensum præbendum. Quia tamen assensus ille non eliciebatur ex intrinseca euidentia obiecti, sed ex extrinseca euidentia attestationis Diuinæ, non poterat dici propriè scientia: licet potiori ratione, quàm Theologia nostra, quæ non solùm caret euidentia rei, sed etiam attestationis.

28. Dico quartò. Etsi Theologia nostra non sit vera & propria scientia, dici tamen potest aliquo modo scientia; tum propter summam certitudinem suorum principiorum; tum propter modum procedendi scientificum, ex principijs summa certitudine conclusiones inferendo: non tamen vniuocè scientia cum reliquis, quia caret potissimo prædicato scientiæ, quæ est euidentia obiecti: Non tamen est æquiuocè tantùm scientia, cùm non conueniat in solo nomine cum reliquis scientijs; sed dici potest analogicè scientia; tum analogia proportionis, propter intrinsecam conuenientiam in certitudine, & modo procedendi; tum attributionis, propter habitudinem, quam dicit ad perfectam scientiam Beatorum. Conclusio constat, tum ex modo loquendi Scripturæ & Patrum, qui eam appellare solent scientiam: tùm ex scholasticis ipsis, qui quamuis eam negent esse perfectam scientiam, imperfectam tamen non negant. Cæterùm ratio illa, qua aliqui vtuntur, ideo Theologiam nostram non esse scientiam, quia est de rebus indiuiduis, cùm hæc Auctore Aristot. 6. Ethic. tertio sit de rebus vniuersalibus; non vrget: nam quando indiuidua sunt immutabilia, siue per se, vt Deus, siue vt substant scientiæ Diuinę, quo pacto illa sunt obiectum Theologię, poterit de illis esse scientia. *Aristoteles*

SECTIO II.

Quòd habitus sit Theologia nostra?

29. Ratio Dubitandi sequitur ex dictis, quoniam cùm Theologia nostra defectu euidentiæ non sit scientia, non videtur quænam alia virtus intellectualis esse possit ex reliquis, quas enumerat Aristot. 6. Ethic. Nop enim est *Intellectus* aut *Sapientia*: vtraque enim requirit euidentiam obiecti; ille primorum principiorum circa quæ versatur; hęc primarum altissimarumque causarum, de quibus disputat. Non *Ars*, aut *Prudentia*: Nam illa in factione, hæc in actione versatur. Præterhos autem nullum alium agnoscit intellectualem habitum Aristoteles. Nam *Fidem & opinionem*, cùm formidinem includant, à virtutibus intellectualibus excludit. *Aristot.*

31. Prima Sententia affirmat Theologiam esse habitum declaratiuum, & defensiuum veritatum reuelatarum, non autem adhęsiuum, aut inclinatiuum in veritates reuelatas, aut in nouas ex reuelatis deductas. Est Aureoli quęstione 1. Prologi articul. 3. & in primo Distinct. 48. articul. 3. Et enim tria sunt, quę intellectum impediunt, ne assensum facilè præbeat in obiectum, quod alioqui certissimè credit: obscuritas terminorum; rationes in oppositum inclinantes, & vbi nullæ apparent probabiles rationes, & exempla, quæ intellectum manuducant ad assentiendum. Ille igitur habitus, qui terminos explanat, rationes in oppositum soluit, & exempla, rationesque manuducentes adducit, ille est tantùm declaratiuus, & non adhæsiuus. Talis est habitus Theologicus, qui non inclinat intellectum per assensum ad obiecta reuelata, aut in veritates in illis implicitè contentas, ad quas tantùm inclinat Fides; sed declarat tantùm, & defendit illas contra impugnantes. ergo.

31. Confirmat: quoniam, si habitus Theologicus esset adhæsiuus, aut esset adhæsiuus in conclusiones probabiliter, aut euidenter deductas ex principijs reuelatis: neutro modo est adhæsiuus. ergo. Sequela Maioris probatur: Nam dupliciter potest conclusio deduci ex principio reuelato; vno modo probabiliter, alio modo euidenter: probabiliter; si ex vna propositione reuelata, & altera probabili deducatur conclusio opinabilis hoc modo: *Christus est homo: homo constat intellectu & voluntate distincta: ergo Christus constat intellectu, & voluntate distincta:* euidenter; si ex vna reuelata, & altera naturali

turali euidente deducatur conclusio certa hoc pacto: *Christus est Filius Dei: Filius distinguitur à Patre: ergo Christus distinguitur à Patre.* Minor probatur. Nam conclusioni euidenter deductæ ex præmissa reuelata intellectus adhæret assensu Fidei: eodem quippe assensu, quo assentimur principijs reuelatis, assentimur ijs, quæ implicitè continentur in reuelatis. Vnde qui tales conclusiones negat, est hæreticus. Conclusioni verò probabiliter deductæ adhæremus assensu opinatiuo & formidoloso: Absurdum autem est, ponere habitum Theologicum opinatiuum & formidolosum: ergo.

32. SECVNDA Sententia docet, Theologiam esse ipsum habitum Fidei infusæ, quatenus extenditur ad conclusiones ex reuelatis deductas. Quæ extensio non addit nouam qualitatem, ab habitu Fidei distinctam; sed eundem tantùm extendit ad nouam veritatem explicitè credendam: sicuti habitus scientiæ acquisitus circa vnam conclusionem extenditur circa aliam sub eodem motiuo formali. *Sylvester.* Est Sylvestri in Conflato quæst. 1. art. 10. & 11. Fundamentum est: quoniam obiectum Fidei & Theologiæ est idem: sed habitus vnitatem sumunt ab obiectis: ergo. Maior prob. Nam sub eodem testimonio Dei tendit Fides in obiecte immediatè reuelata, & habitus Theologicus in conclusiones ex reuelatis euidenter deductas: cùm non minus sit hæreticus, qui negat conclusiones ex reuelatis euidenter deductas, quàm qui negat obiecta ipsa immediatè reuelata.

33. TERTIA Sententia asserit, Theologiam esse habitum Fidei acquisitæ est Scoti in 3. dist. 35. q. vnica, Ockami qu. 3. Prologi litera o, Maioris q. 4. §. 40. *patet*, Gabrielis q. 7. litera cap. Vasq. 1. P. Disp. 5. c. 3. Fundamentum est: quia siue dicamus, principia Theologiæ esse veritates reuelatas humana fide creditas, siue diuina Fide cognitas, semper habitus Theologicus deductiuus nouarum veritatum ex principijs reuelatis pertinebit ad Fidem non infusam, quia hęc non inclinat nisi ad veritates immediatè reuelatas ex solo testimonio Dei; ergo ad acquisitam. Assumptum probatur; quia cùm sit habitus certus, & incuidens, non videtur ad quem alium pertinere possit, quàm ad fidem acquisitam.

Scotus. Ockam. Maior. Gabriel.

34. DICO 1. Theologia non est habitus tantùm declaratiuus, & defensiuus articulorum Fidei: Est omnium contra Aureolum. Fundamentum est: quia habitus Theologiæ non solùm est declaratiuus & defensiuus articulorum, sed etiam deductiuus conclusionum ex articulis reuelatis, vt S. Thomas docet 1. p. quæst. 1. art. 8. & nos infrà probabimus. Confirmatur, quia si Theologia esset habitus tantùm declaratiuus, & defensiuus articulorum, neque excederet naturam opinionis, quod non admittit Aureolus; neq; esset propriè habitus Theologicus. Prior pars sequelæ probatur: Nam habitus specificationem sumit ab obiecto formali, quod in speculatiuis est medium, quo ostenditur conclusio: Vnde eadem conclusio per diuersa media pertinere potest ad diuersas scientias. Media autem, quibus Theologus declarat veritates reuelatas, non sunt nisi exempla, similitudines, & rationes probabiles, vt ipsemet Aureolus testatur: atqui hæc non gignunt nisi solam probabilitatem: ergo si Theologia est habitus tantùm declaratiuus articulorum Fidei, non excedit naturam opinionis. Minor subsumpta patet, quia nequeunt maiorem certitudinem gignere, quàm habeant in se. Consequentia verò constat, quoniam opinio specificatur à medio, quo ostenditur, & declaratur conclusio. Nec satisfacit Aureolus, negando talem habitum esse opinionem, eò quòd non inclinet ad assentiendum, sed tantũ ad declarandum, explicandumque obiectum ipsum reuelatum: quia nequit mentalis declaratio fieri, nisi per mentales assensus, quibus intellectus iudicet, hęc exempla & rationes conducere ad explicandam veritatẽ reuelatã, hæc aut illa media esse apta ad ostendẽdum, quod Dei reuelatio de tali obiecto sit facta.

Aureolus. *S. Thomas.* *Aureolus.*

35. Posterior pars sequelæ probatur: Nam sæpe Theologus ad defendendos articulos Fidei contra infideles vtitur ministerio aliarum scientiarum; aut Logicæ, si vitium sit in forma; aut Metaphysicæ, si oppugnantem redigat ad impossibile: ergo si Theologia est habitus tantùm defensiuus articulorum, non erit propriè Theologia, sed alia scientia, ea nimirum cuius Ministerio Theologus vtitur ad articulum oppugnatum defendendum.

36. AD Fundamentum Aureoli negatur minor, eiusque probatio. Similiter ad Confirmationem negatur minor, & eius probatio; falsum quippe est, eodem assensu nos assentiri principijs, & conclusionbus ex principijs deductis, vt infrà explicabo. *Ad fundamentum Aureoli.*

37. DICO 2. Theologia non est habitus Fidei infusę, quatenus extenditur ad nouas conclusiones ex reuelatis deductas. Est omnium contra Sylvestrum. Probant aliqui ex eo, quòd habitus principiorum est diuersus ab habitu conclusionum: atqui Fides infusa versatur circa principia; versatur enim circa articulos, qui sunt principia Theologiæ, Theologia verò circa conclusiones deductas ex articulis: igitur non poterit esse idem habitus Theologiæ & Fidei. Maior est cõmunis & docet S. Th. in 3. dist. 23. q. 1. a. 4. q. 3. ad 3. his verbis: *Principia speculatiua cognoscuntur per alium habitũ naturalẽ; quàm cõclusiones, scilicet per intellectum; conclusiones verò per scientiam.* Quos habitus Arist. vt essentialiter diuersos enumerat 6. Eth. Verũ hęc ratio non conuincit; Nam vt acutè Scot. in 3. Dist. 35. q. vnica in habitu naturali principiorum & conclusionũ motiuum assentiendi, quod est motiuum specificãdi habitus scientificos, est diuersũ: est enim ipsa connexio terminorum, quæ alia est in principijs, alia in conclusionibus: At in habitu principiorũ Fidei, & cõclusionum motiuum formale assentiendi non videtur esse diuersum; cũ sit eadem auctoritas Diuina mediatè, vel immediatè applicata. *Contra Sylvestrum.* *S. Thomas.* *Aristot.* *Scotus.*

Non igi-

Non igitur valet argumentari ex distinctione habitus principiorum, & conclusionum naturalium, ad distinctionem habitus principiorum, & conclusionum Fidei, nisi in materia propria ostendatur, motiuum formale assentiendi principijs reuelatis esse diuersum à motiuo formali assentiendi conclusionibus ex illis deductis.

38. Hoc autem ego sic probo: illud est motiuum formale assentiendi, quo intellectus adæquatè mouetur ad assensum prębendum: atqui motiuum, quo intellectus adæquatè mouetur ad assensum præbendum principijs reuelatis, est sola auctoritas Dei reuelantis: motiuum verò, quo adæquatè mouetur ad assensum præbendum conclusionibus ex reuelatis deductis, non est sola auctoritas reuelantis, sed naturalis etiam connexio earum cũ principijs reuelatis: Ex eo enim quòd cũ homine Christo, principio reuelato, naturalem connexionem habet risibilitas, intellectus assentitur; Christum esse risibilem. Atqui hæc diuersa est à sola auctoritate Dei reuelantis: ergo & assensus, qui talibus motiuis innituntur, diuersi erunt: atque adeo habitus, qui ad huiusmodi assensus inclinant, erunt quoque diuersi: cùm habitus distinguantur penes actus, & obiecta, ad quę tendunt.

Ad Fundamentum. Syluestri.

39. Ad Fundamentum Syluestri nego idem esse obiectum formale Fidei infusæ, & habitus Theologici; nam illius est solùm testimonium Dei; huius verò, vt modificatum naturali connexione conclusionis deductę cum principio reuelato. Nec est eadẽ ratio de habitu naturali, extendente se ad nouã conclusionem sub eodem motiuo formali adęquato. Ad probationem verò maioris ideo, qui negat conclusionem euidenter deductam ex principio reuelato, haberi vt hæreticum, quia non censetur negare illam secundùm naturalem connexionem, quam habet cum principio reuelato, sed principium ipsum reuelatum, ex quo illa per euidentem consequentiam deducitur. Pro cuius explicatione,

40. Nota conclusionem ex principio reuelato deductam considerari dupliciter, vno modo, vt deductam formaliter, hoc est vt naturalem connexionem habentem cum principio ipso reuelato: ita vt deductio ipsa, seu naturalis connexio cum principio ingrediatur formale motiuum assentiẽdi. Alio modo modo materialiter; ita vt deductio ipsa, seu naturalis connexio cum principio, nõ ingrediatur formale motiuum assentiendi, sed habeat se tantùm, vt conditio explicans, talẽ conclusionem fuisse implicitè in principio ipso reuelatam: adeo vt tota ratio assentiẽdi sit ipsum testimonium Diuinum, quod explicitè cadit supra principium expresse reuelatum, & implicitè supra conclusionem, in principio reuelato virtualiter contentam. Primo modo est obiectum Theologiæ, quia nititur immediatè & proximè connexioni naturali; Secundo modo Fidei, quæ immediatè tendit ad conclusionem ex solo testimonio Diuino, habẽte se deductione, vt pręuia tantùm conditione explicante, talem conclusionẽ esse cum principio ipso implicitè reuelatam. Quod sub alijs terminis dici solet conclusio vt *deducta*, & vt *explicata*. Et quidẽ vt *deducta* est obiectum Theologiæ, vt *explicata* verò Fidei: quia vt sic deductio non est ratio assentiendi, sed pura conditio explicans, talem conclusionem virtute contineri in principio ipso reuelato.

41. Qua explicatione posita, intellectus nõ ex ipsa naturali connexione, sed ex solo testimonio Dei mouetur ad assentiendum conclusioni: quod est illi assentiri vt deductæ materialiter, non vt deductæ formaliter. Vnde qui illam negaret, vt deductam materialiter, esset hæreticus: qui verò illam negaret, vt deductam formaliter, non esset, sed præsumeretur hæreticus: eò quòd non pręsumeretur negare ipsam euidentem deductionem, sed principium reuelatum, ex quo illa euidenter deducitur. Hinc colligo, quo pacto idem habitus Fidei de nouo se extẽdat ad conclusionem, ad quam antea non se extendebat: quia nimirum antea non erat talis conclusio per Ecclesiæ declarationem sufficiẽter proposita; quæ Ecclesiæ declaratio, vt suppono ex materia de Fide, est necessaria conditio, sine qua obiectum Fidei nõ censetur sufficienter propositum, vt credatur saltem ab omnibus.

42. Dico 3. Theologia non est habitus Fidei acquisitæ. Est Rubionis qu. 7. Prologi c. 2. Argent. q. 1. ar. 1. §. *his præmissis*. Molinæ 1. p. qu. 1. art. 2. disp. 2. & communis inter Recentiores. Fundamentum est: quia Fides siue humana, siue diuina, immediatè nititur in sola auctoritate dicentis: per hoc enim distinguitur Fides à quocunque alio habitu, siue scientifico, siue opinatiuo. Atqui habitus Theologicus non nititur immediatè in sola auctoritate dicentis, sed etiam in naturali discursu, & euidenti connexione conclusionis cum principio reuelato, vt probatũ est: igitur non est idem cum fide acquisita. Quæ ratio ęquè probat, siue principia reuelata concurrant ad assensum Theologicũ, vt credita fide diuina, siue humana, contra Vasquez putantem, habitum Theologicum solùm distingui à Fide acquisita, quando articuli reuelati concurrunt ad assensum Theologicum, vt crediti *Fide infusa*, non autem quando concurrunt vt crediti *Fide humana*: nam vtrouis modo concurrant, semper motiuum formale assensus Theologici erit diuersum à motiuo formali assensus articulorum: nam horũ motiuum est sola auctoritas; vel diuina, si concurrant crediti *Fide diuina*; vel humana, si concurrant crediti *Fide humana*: illius verò est euidens connexio conclusionis cum principio ipso credito.

Rubio. Argent. Molina.

Vasquez.

43. Dico 4. Theologia est habitus medius inter fidem & scientiam. Est omnium, qui nobiscum sentiunt Theologiam neque esse veram scientiam, neque fidem: cùm enim illa vera scientia non sit defectu euidentiæ: nec propriè Fides vel acquisita, vel infusa; eò quòd non nitatur sola auctoritate dicentis, sed naturali etiam discursu, & euidenti con-

nexione

nexione proprietatis cum principio credito; necessariò erit habitus ab vtroque diuersus, mediusque inter illas: nam de Fide participat incertitudinem, & certitudinem cõsequentis; de scientia verò euidentiam consequentiæ, & modum deducendi conclusiones per discursum. Vnde qua pollet euidentia, & modo deducendi suas conclusiones per naturalem discursum, distinguitur à Fide, & conuenit cum scientia; qua caret euidentia consequentis, & pollet certitudine maiore, quam habere posset per quamcunque naturalem euidentiam, differt à scientia, & conuenit cum Fide infusa. Conuenit etiam cum sapientia, quatenus tractat de rebus altissimis, & per causas primas & dignissimas.

44. Hinc patet ad Fundamentum tertiæ sententiæ, & ad rationem dubitandi initio positam: nam licet Theologia nostra nullus sit habitus ex ijs, quos Aristoteles enumerat, cùm illum non cognouerit, quippe cùm supponat principia reuelata, quæ ipse non cognouit, est tamen habitus intellectualis alterius rationis, vt à nobis suprà explicatum est. *Aristoteles*

SECTIO III.

An ad assensum Theologicum concurrant principia reuelata cognita Fide humana, an diuina, an cognitione naturali?

45. CVM assensus Theologicus sit assensus in conclusiones deductas ex principijs reuelatis, ex quibus necessariò procedit Theologia; nec possis ex huiusmodi principijs procedere, nisi vt cognitis & acceptatis vt veris: cognosci autem, & acceptari possunt, vt vera, aut Fide humana per miracula & signa excludentia omnem dubietatem; aut Fide Diuina, per solum testimoniũ Dei; aut cognitione naturali euidente, quo pacto cognoscitur, Deum esse, qui tamen est articulus reuelatus; controuersia est, qua notitia debeant esse cognita principia reuelata, vt concurrere possint ad assensum Theologicum.

46. PRIMA sententia esse posset, sufficere, vt ea sint cognita cognitione dumtaxat naturali. Fundamentum esse potest: quoniam ad assensum Theologicum sufficit, vt procedat ex principijs reuelatis, procederet autem ex principijs reuelatis, etiamsi procederet ex ijs lumine tantùm naturæ notis: quia, vt suppono, vna notitia non impedit aliam. Confirmatur, quia sæpe Theologia ex vno principio reuelato, & altero euidenter noto procedit ad conclusionem Theologicam: ergo non repugnat assensui Theologico procedere ex principijs reuelatis, euidente notitia cognitis.

47. SECVNDA sententia affirmat, principia reuelata ad assensum Theologicum concurrere, vt credita tantùm Fide humana per signa, & auctoritatem excludentem omnem dubietatem. Est Maioris qu. 4. Prolegi §. 2. *Maior.* paret. Vasquez 1. p. disp. 3. nu. 23. Hæc sententia probatur exemplo, quod citato loco affert Maior: quia potest in hæretico, in quo nulla est Fides infusa, esse assensus Theologicus in aliquam conclusionem Theologicam: ergo assensus Theologicus non necessariò nititur principijs reuelatis diuina Fide creditis. Consequentia constat. Antecedens probatur, quia qui negat vnum articulum, non necessariò negat reliquos: at vno negato destruitur Fides infusa, vt ex materia de Fide suppono: igitur poterit hæreticus negans vnum articulum habere assensum Theologicum circa conclusiones deductas ex reliquis articulis humana Fide creditis. *Vasquez.*

48. TERTIA sententia docet, vt principia reuelata concurrere possint ad assensũ Theologicum, necessariò debere esse credita Fide diuina. Est Molinę 1. p. q. 1. ar. 2. disp. 6. in fine, Valent. q. 1. puncto 5. Fasoli dubit. 7. Gillij lib. 1. tract. 2. c. 7. & aliorum. Fundamentum Molinæ est; quoniã assensus Theologicus est in essentia supernaturalis; non potest autem esse in essentia supernaturalis, nisi principium reuelatum influat in assensum Theologicum, vt creditum Fide diuina. Maior supponitur. Minor probatur, quia principium non influit in assensum conclusionis, nisi medio assensu sui: vnus autem assensus, vt alium supernaturalem in essentiã gignat, requirit vt ipse quoque sit in essentia supernaturalis. Vt igitur principium reuelatum per assensum sui gignere possit assensum supernaturalem cõclusionis Theologicæ, oportet vt sit creditum assensu Fidei infusæ, nam hic tantùm est in essentia supernaturalis. Fundamentum aliorum est: quoniam Theologia excedit quoad certitudinem omnes scientias naturales: non excederet autem omnes scientias naturales, si ipsius assensus causaretur à principio reuelato credito tantùm Fide humana, imò esset illis quoad certitudinem inferior. Maior est axioma Theologorum. Minor probatur, quia nequit assensus esse certior principio, propter quod elicitur: ergo si principium, propter quod Theologicus assensus elicitur, esset articulus reuelatus creditus fide humana, non excederet certitudinem fidei humanæ. *Molina. Valentia. Fasolus. Gillius.*

49. DICO 1. Veritas reuelata cognita notitia euidente naturali non potest esse principium Theologici discursus. Fundamentum est, quia Theologicus discursus est essentialiter ineuidens; ergo nõ potest gigni ex principio euidenter noto. Consequentia claret: quia ex principio euidenter noto per euidentem consequentiam deducitur conclusio euidens. Antecedens probatur, quia Theologia nostra per hoc tantùm differt à Theologia Beatorum, & ab omni alia scientia naturali, quòd sit ineuidens & obscura, fundatur enim in solis principijs diuinâ Fide reuelatis.

50. AD Fundamentum oppositę sententię

nego

nego Maiorem: non enim sufficit ad discursũ Theologicum procedere ex principijs reuelatis, nisi etiam procedat ex ijs cognitis proportionata cognitione assensui Theologico, qualis non est notitia naturalis euidens. Ad Confir. distinguo consequent: non repugnat assensui Theologico procedere ex alterutro tantùm principio euidenter noto, concedo; ex vtroque, nego. Cuius discriminis ratio est, quia quando vnum saltem principium est obscurum, conclusio, quæ semper sequitur debiliorem partem, erit ineuidens & obscura: contra verò, quando vtrumque principium est euidenter notum, conclusio per syllogisticam formam deducta, non potest non esse euidens.

51. DICES. Ergo Propheta ex ijs, quæ esse euidenter cognoscit in attestante, non poterit Theologicum discursum formare; quia deberet procedere ex vtroque principio sibi euidenter noto, hoc pacto: quidquid Deus reuelat, est verum: hoc Deum reuelasse, mihi est euidens: (cognoscit enim hoc euidenter Propheta in attestante) ergo hoc est verum. In quo Syllogismo vtraque præmissa est euidenter nota Prophetæ: ergo conclusio non erit Theologica: quod tamen falsum est, quia non videtur, ad quam aliam scientiam pertinere possit. Resp. Nego sequelam. etenim licet Prophetę sit euidens reuelatio, non est tamen euidens obiectum ipsum reuelatũ; quia licet cognoscat, hanc reuelationem esse à Deo, non tamen cognoscit obiectum ipsum in se, quod cum euidentia attestationis adhuc manet illi obscurum, & ineuidens. Et ratione huius intrinsecę ineuidentiæ & obscuritatis, tenentis se ex parte obiecti (nam reliqua euidentia attestationis est extrinseca obiecto) poterit Propheta Theologicum discursum formare.

52. Pro alterius controuersiæ solutione notandum est, duplicem posse esse quæstionem; vnam, an assensus genitus ex principio reuelato, credito tãtùm fide humana, sit eiusdem rationis, & speciei cum assensu genito ex principio, credito Fide infusa, & Diuina? alteram, an, posito quòd sit alterius rationis & speciei, pertineat ad habitum Theologiæ? Nam cęterùm nemo dubitat posse, & de facto sępè Theologum ex principio reuelato, credito tantùm fide humana, suas conclusiones deducere, cùm hoc sit in libera potestate ipsius. Hoc adnotato,

53. DICO 2. Assensus elicitus ex principio reuelato, credito tantùm fide humana, est diuersæ speciei ab assensu, elicito ex principio, credito Fide Diuina: pertinet tamen ad habitum Theologicum, tanquam minùs perfectus ad perfectum. Prior pars, quæ est contra Vasquez putantem eiusdem rationis esse assensum Theologicum in hæretico & Catholico, probatur: nam diuersum specie motiuum diuersam causat in assensu specificationem, atqui principium reuelatum, humana fide creditum est diuersum specie motiuum à principio Diuina Fide cognito: ergo diuersam causat in assensu ipso specificationem. Maior patet: quoniam motiuum est, à quo specificatur assensus. Minorem probo; quia principium non est motiuum assensus, nisi vt cognitum, vt sic enim mouet intellectum ad assensum, illumque specificat: atqui fides humana & diuina differunt specie: ergo & principia ipsa humana, atque diuina, fide cognita.

Contra Vasquez.

54. DICES, quod est fundamentum Vasquez, & nos suprà docuimus, proximum motiuum assensus Theologici non est auctoritas humana, aut diuina, sed naturalis connexio proprietatis cum suo principio, quæ semper est eadem siue principium reuelatum sit cognitum fide diuina, siue humana. Resp. Concedo Maiorem de motiuo proximo & inadæquato; nego de remoto, & adæquato, à quo Theologicus assensus specificatur. Licet igitur proximum motiuum, quo mouetur intellectus ad assensum Theologicum, sit naturalis connexio conclusionis cum principio, remotum tamen est ipsa veracitas dicentis, quæ modificata naturali discursu est adæquatum motiuum assentiendi; ita vt ad assensum non solùm influat naturalis connexio, sed ipsa etiam auctoritas dicentis, vt modificata per huiusmodi connexionem. Quod inde patet: quia, si sola connexio conclusionis cum principio esset adæquatum motiuum assensus Theologici, non esset certior assensus elicitus ex principio credito fide diuina, atque humana. Nam, in vtroque est eadem connexio proprietatis cum principio: igitur, si in vno est maior certitudo, quàm in alio, hęc aliunde esse non potest, quàm ex principio ipso credito certiori assensu, à quo vim habet communicandi maiorem certitudinem in assensum ipsum Theologicum, quàm habeat principium cognitum tantùm fide humana.

Vasquez.

55. Posterior pars, nempe quòd talis assensus elicitus ex principio ipso credito fide humana, excludente omnem moralem dubietatem, pertineat ad Theologiam, sic probatur: Nam Theologia non solùm procedit ad suas conclusiones probandas ex immediato, sed etiam ex mediato testimonio Diuino, quatenus illud per humanam auctoritatem proponitur credendum: Vnde procedit ex auctoritate Patrum, Scholasticorum, ex communi sensu Ecclesię, ex signis & miraculis, in attestationem diuinæ reuelationis, patratis; quæ omnia non excedunt fidem humanam: cùm tamen hæc à Theologis locentur inter locos & sedes Theologicas, ex quibus eruuntur argumenta ad veritates Theologicas confirmandas. Cùm enim proprium sit Theologiæ, (vt egregiè S. Doctor adnotauit 1. part. q. 1. ar. 8. ad 2.) argumentari ex auctoritate, vtpote in Diuina reuelatione fundata, vtitur his omnibus auctoritatibus, tanquam proprijs mediis ad suas veritates comprobandas.

S. Doctor.

56. Sunt tamen inter huiusmodi auctoritates quidam certitudinis gradus: primum gradũ certitudinis obtinet auctoritas diuina immedia-

immediatè applicata per reuelationem Dei; quæ diuiditur in scriptam, traditam, & animatam, quæ residet in Vicario Christi: cuius oppositum, si cum pertinacia asseratur, hæresim gignit: quæ est primus gradus erroris contra Fidem. Secundum gradum obtinet totius Ecclesiæ Consensus: tertium cõmunis Patrum auctoritas. Quartum Cõspiratio omnium Doctorum: Vnde sicut in his datur maior & minor certitudo, omnes tamen reductiuè pertinent ad Fidem: ita & inter assensus ipsos Theologicos datur vnus certior altero. Omnes tamen pertinent ad Theologiam; cuius est per huiusmodi auctoritates suas veritates confirmare. Cæterùm his omnibus auctoritatibus vtitur Theologus, quatenus aliquo modo fundantur in auctoritate diuina: Nam eatenus nititur auctoritate Patrum, Ecclesiæ, & Doctorum, quatenus eas censet fundari in auctoritate Dei reuelantis: quia tamen hoc non est certum, propterea assensus fundatus in his auctoritatibus non est ita certus, sicut qui fundatur in auctoritate Dei immediatè applicata per euidentem deductionem.

57. Dices, Ergo eodẽ modo ad Theologiam spectabit assensus Theologicus opinatiuus, & formidolosus. Resp. Non ita propriè, cùm dubietatem non excludat: quare ille tantùm, & omnis assensus ad Theologiã spectabit qui, moralem gignit certitudinem; nam hæc ad minimum ad Theologicum assensum necessaria est.

58. Ex his patet ad fundamenta vtriusque sententiæ: nam fundamentum secundæ procedit tantùm de habitu Theologico acquisito ex assensibus fidei humanæ, qui manet in hæretico etiam quoad exercitium. Fundamenta tertiæ procedunt de habitu acquisito ex assensibus fidei diuinæ, de quo tanquam de præcipuo ac potissimo habitu verificatur, quod in certitudine excedat omnes scientias naturales.

59. Ex dictis deducitur primò Theologiam non esse vnum specie habitum, sed plures; omnes tamen attributionem dicere ad reuelationem diuinam quam omnes finaliter intendunt magis aut minus proximè, secundùm quod magis aut minus ad illam accedunt per maiorem, vel minorem certitudinem auctoritatis proponentis.

60. Deducitur secundò, Ex assensibus Theologicis non solũ augeri habitũ Theologicum, sed fidem ipsam; vel acquisitam, si assensus principiorum procedat ex fide acquisita; vel infusam, si procedat ex fide infusa: cum hoc tamen discrimine, quòd acquisita augetur ex assensibus fidei humanæ Physicè; infusa verò ex assensibus fidei diuinæ meritoriè: eò quòd habitus infusi, cùm sint ad instar potentiarum, quæ supponi debent ad actus, nequeunt per actus Physicè intendi. Secùs de habitibus acquisitis, qui, quoniam supponunt potentiam, cuius actibus generantur, possunt per actus talis potentiæ, ntendi.

61. An autem debeat esse meritorius actus fidei diuinæ, vt habitum moraliter intendat. Affirmat Scotus in tertia dist. 23. *q. de primo.* *Scotus.* Mihi tamen probabilius videtur oppositum; quod etiam docet Iacobus Granadus in 1. p. tractatu primo. dist. 4. *Iacobus Granadus.* Cuius ratio est, quia sicut hic habitus manere potest cum peccato, ita & in statu peccati augeri. Quia sicut hic habitus non facit hominem sanctum; ita nec eius augmentum magis sanctum. Vnde Caiet. p. 2. quæst. 62. artic. 4. docet hunc habitum infundi posse sine gratia, vt cùm quis ad baptismum accedit dispositus per solum actum fidei, qui sufficit ad sacramentum, non autem ad effectum sacramenti; Tunc baptizatus simul cum charactere recipit habitum fidei sine gratia. Iuxta hanc sententiam intelligitur auctoritas illa Augustini. 14. de Trin. cap. 1. vbi loquens de nostra Theologia, ait esse scientiam, *qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur*: quia nimirum per actus huius scientiæ non solum gignitur, & augetur Theologia, sed etiam fides ipsa, & si non est, infunditur; aut si est, augetur, nutritur, & roboratur. *Caietanus.* *Augustin.*

SECTIO IV.

An habitus Theologicus sit supernaturalis quoad substantiam.

62. Prima Sententia negat, est Vasq. 1. p. d. 4. nu. 23. Granadi tract. 1. d. 5. & aliorum; primò quia assensus Theologicus non innititur immediatè testimonio Dei, sed medio discursu naturali; ergo nequit esse in substantia supernaturalis. Consequentia prob. Nam assensus specificatur à suo motiuo proximo: sed proximum motiuum assensus Theologici, non est testimonium Dei supernaturale, sed discursus, seu connexio naturalis proprietatis cum principio. Secundò, quia sæpè discursus Theologicus procedit ex vna præmissa naturali; ergo nequit tunc quoad entitatem, & certitudinem esse supernaturalis. Consequentia probatur ex illo dialectico principio, quòd *conclusio semper sequitur debiliorem partem*; cuius ratio est: quoniã cùm ars syllogistica debeat in conclusione connectere duas extremitates, ex vi coniunctionis earum cum medio in præmissis, non poterit eas firmiùs in conclusione connectere, quàm fuerint cum medio ipso in præmissis coniunctę. Igitur quantum firmitatis & certitudinis illis deest cum medio, in præmissis tantúdem illis deesse oportebit in conclusione. Vnde si cum medio altera extremitas coniungitur incuidenter, contingenter, aut probabiliter, coniunctio earum in conclusione erit incuidens, cõtingens & probabilis, vt inductione constat. Igitur, si in Theologico discursu altera præmissa erit naturalis, cũ eâ vna extremitas cõnectetur certitudine tantùm naturali; atque *Vasquez. Granadus.*

adeò non poterit in conclusione cum alterâ extremitate maiori certitudine arctioriq́ue firmitate connecti, quàm fuerit cum medio ipso in vna ex præmissis coniuncta.

63. TERTIA. Habitus Theologicus non est per se infusus, sed acquisitus actibus nostris, ergo non est in substantiâ supernaturalis. Antecedens constat: tũ quia si esset per se infusus, non posset acquiri per actus; quoniam habitus per se infusi habẽt rationẽ potentiæ, quæ cùm supponatur ad actus, nequit per eos produci: tũ quia, si habitus Theologicus esset per se infusus, suapte natura peteret infundi cũ reliquis habitibus supernaturalibus, qui simul omnes infundũtur cũ gratiâ. Vnde sequeretur omnes fideles absque studio Theologiæ esse Theologos, per habitum Theologicum infusum, contra experiẽtiam, & Aug. 14. de Trin. c. 1. dicentem: *Augustin.* *Hæc scientia non pollere fideles plurimos, quamuis ipsa fide polleant plurimùm.* Consequẽtia verò probatur, quia nullus datur habitus supernaturalis, qui non sit per se infusus; ergo si Theologicus non est per se infusus, non erit supernaturalis.

64. QVARTÒ. Idẽ habitus Theologicus esse potest in hæretico æquè, atque in Catholico; atqui in hæretico nõ est supernaturalis: ergo neque in Catholico. Minor cõstat: quia in hæretico nullum est principium, aut motiuum supernaturale, quod gignere possit assensum Theologicum supernaturalem, cùm careat fide infusa, & motiuo supernaturali auctoritatis diuinæ, qua duci nequit hæreticus in reliquis articulis credendis vel vno tantùm negato, vt suppono. Maior probatur, quia potest hæreticus, sicut & Catholicus ex articulis, quos admittit, veras conclusiones deducere. Quintò. Quia, nequit assignari causa supernaturalis efficiens discursum Theologicum supernaturalem.

65. SECVNDA sententia affirmat. Est Heruei quodlibero 5. quæst. 19 vbi docet hãc ab omnibus teneri, Cani lib. 12. de locis Theologicis cap. 3. conclusione 2. Zumel 1. p. q. 1. a. 8 q. 4. notabili 2. Molinæ ar. 1. Disp. 1. & 2. Fasoli dubit. 13. Gillij lib. 1. tract. 4. c. 12. Hurtadi de anima Disput. 16. sec. 8. & procul dubio S. Thom. 1. p. quæst. 1. ar. 1. & 5. Vbi docet Theologiã differre à reliquis sciẽtijs naturalibus, quia nititur *lumine superiore:* Quod etiam affirmat Caiet. ar. 1. in fine & art. 3. §. *sed contra.* Nec potest intelligi de lumine fidei prærequisito ad assensum Theologicum: tum quia Caiet. expressè distinguit lumen supernaturale fidei, & Theologicum per rationes intrinsecas: tum quia, alioqui S. Thom. non distinxisset Theologiam à reliquis sciẽtijs per rationem intrinsecam, sed tantùm per extrinsecam, nempe per lumen fidei ad Theologicum discursum prærequisitum. Pro explicatione huius sententiæ,

Ferueus. *Canus.* *Zumel.* *Molina.* *Fasolus.* *Gillius.* *Hurtad.* *S. Thomas.* *Caietanus.*

66. Nota nos hic loqui posse, vel de habitu Theologico inclinante intellectum ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis, creditis tantùm fide humana; vel de habitu Theologico inclinante ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis, creditis fide diuina. Præsens controuersia non est de priore habitu; Nam hic extra omnem controuersiam est in entitate & certitudine naturalis, quia nullum habet principium supernaturale, à quo gigni possit in entitate supernaturalis: sed controuersia tantùm est de posteriore habitu, inclinante intellectum ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis, creditis fide diuina. De quo habitu,

67. Dicendum est, illum esse quoad substantiam supernaturalem: Prob. 1. à posteriori; quoniam assensus Theologicus est certior quolibet assensu scientifico naturali; ergo est quoad substantiam supernaturalis. Antecedens docet S. Tho. 1. p. quæst. 1. ar. 5. & cum eo reliqui Theologi. Consequentia verò probatur. Nam hanc certitudinem non potest aliunde habere, quàm ex principio aliquo supernaturali: cùm oporteat omnem perfectionem, quæ reperitur in effectu, proficisci à causa; cum igitur hæc perfectio excedat quodlibet principium naturale, oportet, vt proficiscatur à principio aliquo supernaturali. Nequit autem effectus recipere à principio supernaturali perfectionem vllam supernaturalem, quin simul cum ea recipiat entitatem supernaturalem. Ergo si assensus Theologicus recipit certitudinem supernaturalem, excedentem certitudinem reliquarum scientiarum naturalium, oportet, vt cum ea simul recipiat entitatem supernaturalem. Minor explicatur. Nam reliqua patent: quoniam perfectio supernaturalis debet necessariò fundari in aliqua entitate supernaturali; cùm enim hæc realis sit, necessariò adhuc secum entitatem realem, quæ nequit esse naturalis, si perfectio ipsa supernaturalis est, vt per se patet. *S. Thom.*

68. Secundò, probatur Conclusio à priori. Quotiescunque ad assensum concurrit motiuum aliquod supernaturale, ille est quoad essentiã supernaturalis. Atque ad assensum Theologicum concurrit motiuum aliquod supernaturale: ergo est quoad essentiam supernaturalis. Maior cõstat quoniam assensus specificatur à motiuo; ergo si illud est supernaturale, assensus quoque erit supernaturalis. Minorem probo quoniam adæquatum motiuum assensus Theologici non est sola dispositio terminorum, seu naturalis connexio vnius extremitatis cum medio, sed etiam supernaturalis connexio alterius extremitatis cum eodem medio: assentior enim huic conclusioni: *Christus est risibilis*, non solùm, quia risibilitas, quæ est alterum cõclusionis extremũ, naturaliter cõnectitur cũ homine, qui est mediũ, cum quo extrema connectũtur in præmissis; sed etiã quia Christus, quod est alterum extremũ conclusionis, fide diuina connectitur cũ eodem homine in præmissis, atq; adeò motiuum adæquatũ,

quo

mouetur intellectus ad assensum Theologicum, non est sola naturalis connexio cõclusionis cum medio, sed etiam supernaturalis coniunctio eiusdem cõclusionis quoad alterum extremum cum eodem medio in præmissis. Concurrente autem partiali motiuo supernaturali, totus assensus fit supernaturalis, sicut concurrente partiali causa supernaturali totus effectus, qui producitur, est supernaturalis; vt constat de lumine gloriæ, & intellectu creato partialiter concurrentibus ad visionem beatam.

69. Cuius ratio est: quia quando duæ causæ ambæ in effectum concurrunt, semper superior, vtpote fortior, assimilat sibi effectum, saltem quoad aliquid. Confirmatur quia vel supernaturalitati Theologici assensus obstaret naturalis discursus, quo vtitur Theologus ad conclusiones ex reuelatis deducendas. Et hoc non: quia hic non impedit supernaturalitatem multorum actuũ, quos per scientiam infusam eliciebat Christus Dominus: vel coniunctio alterius motiui naturalis. Et neque hoc impedit, quia ad dandam speciem actui supernaturalem, sufficit alterutrum tantùm motiuum supernaturale.

70. Ex his deducitur non modò, assensum Theologicum, qui infertur ex duabus præmissis supernaturalibus media consequentia naturali, verùm etiam qui infertur ex vna præmissa supernaturali, & altera naturali, esse in essentia supernaturalem: quia ad vtrumque cõcurrit aliquod motiuum supernaturale, nempe altera saltem præmissa supernaturalis.

71. Ad 1. Oppositæ sententiæ, nego cõsequentiã: ad cuius probationẽ: nego assensum specificari tantùm à motiuo proximo, sed ab adæquato; quòd in casu nostro non est sola connexio naturalis, sed etiam supernaturalis cum medio diuina fide credito.

72. Ad 2. Nego consequentiam: & ad eius probationem Resp. 1. Dialecticum illud axioma intelligendum esse negatiuè, nõ positiuè, vt videlicet nunquã conclusio sequatur gradum certitudinis præmissæ fortioris; non autẽ vt debeat necessariò sequi gradũ præmissæ debilioris: sed sequi potest certitudinem mediam inter vtrumque gradum: sicut cùm effectus procedit ex duplici causa partiali, non procedit cum specifica perfectione causæ perfectioris, neque cũ specifica perfectione causæ imperfectioris, sed cũ media imitante perfectionem vtriusque, vt patet de mulo procedente ex equa & asino, qui procedit media quadam specie imitante naturam vtriusque causæ.

73. Resp. 2. Et meliùs: concesso absolutè Dialectico illo axiomate, nego præmissã naturalem, quando coniungitur cum supernaturali ad illã explicandã, habere tantùm certitudinem naturalem, sed eleuari ex coniunctione cum præmissa supernaturali ad participandum aliquem gradum certitudinis supernaturalis: quia dum præmissa naturalis explicat supernaturalem reuelatam, simul explicat se ipsam implicitè & virtute contineri in supernaturali reuelata, atque adeo participare certitudinem reuelationis supernaturalis, non quidem formalis & expressæ, sed virtualis & implicitæ: & consequenter conclusio deducta ex vna præmissa supernaturali, & altera naturali, etiamsi iuxta Dialecticum principium, sequatur partem debiliorem: erit certior quàm conclusio naturalis: quia non nititur certitudine præmissæ vt naturalis, sed vt participantis certitudinem præmissæ supernaturalis per coniunctionem ad illam: Vt patet in hoc syllogismo: *Christus est homo: homo est risibilis: ergo Christus est risibilis.* Minor naturalis dũ explicat maiorem reuelatã, & creditam fide diuina, simul explicat, se ipsam virtute contineri in maiore ipsa reuelata. Quia cũ propositione reuelata censentur reuelari ea omnia, quæ cum ea sunt naturaliter connexa: atque adeo ex tali explicatione & coniunctione redundat in minorem naturalẽ gradus certitudinis reuelationis implicitæ & virtualis, qui gradus certitudinis communicatur etiam conclusioni.

74. Dices. præmissa naturalis cognita per discursum, vt contenta in præmissa reuelata, creditur fide diuina; ergo vt sic non differt à præmissa reuelata. Resp. Creditur fide diuina virtuali, & implicita, concedo; formali & explicita, nego. Dupliciter enim potest talis præmissa credi ex testimonio diuino, vno modo explicitè & formaliter, si nimirũ discursus naturalis solùm se habeat vt conditio, qua posita intellectus solo testimonio diuino feratur ad eam credendã: alio modo, implicitè & virtualiter, si videlicet eodem discursu explicetur, illam contineri in præmissa reuelata, & simul eodẽ testimonio diuino implicitè & virtualiter credatur ea esse in præmissa supernaturali reuelata: qui est quidam certitudinis gradus inferior quidem fide diuina formali & expressa, superior tamen scientia naturali.

75. Hinc patet, cur quoad reliquas proprietates ineuidentiæ, contingentiæ & probabilitatis, conclusio necessariò sequatur ineuidens, contingens, & probabilis: quia nimirum ineuidentia est pars debilior, & præmissa euidens nequit vllum gradum euidentiæ communicare præmissæ ineuidenti, & creditæ fide diuina; quia hæc excludit à suo motiuo formali omnem rationem naturalem. Perfectio verò probabilis seu contingens non reuelatur implicitè & virtualiter in propositione ipsa reuelata: quia cùm tales perfectiones adesse, & abesse possint integra manente natura propositionis reuelatæ, non intelliguntur in ea implicitè reuelatæ: sicut intelliguntur implicitè reuelatæ eæ perfectiones, quæ naturaliter integrant naturam propositionis reuelatæ, atque adeo propositiones probabiles coniunctæ cum propositione reuelata nullum participant ex

tali coniunctione gradum certitudinis, sed manent in sua pura probabilitate, quam suâpte naturâ habent, & consequenter conclusio, quæ iuxta artem syllogisticam sequi debet partem debiliorem, semper erit probabilis & contingens.

76. Ad tertium nego consequentiam: neque enim supernaturalitati habitûs obesse debet, quòd acquiratur ex nostris actibus; quia quando actus sunt supernaturales, quales sunt assensus Theologici, vt ex eorum motiuo & certitudine supernaturali suprà deduximus, non possunt nisi supernaturalem habitum gignere. Quare ad consequentiæ probationem nego antecedens: etenim ex mea sententia duplex datur genus habituum supernaturalium; alterum infusorum, acquisitorum alterum: illi præcedunt actus, & ad instar potentiæ dant posse simpliciter; vnde à proprijs actibus augeri non possunt: isti subsequuntur actus, & ad instar habituum naturalium necessariò supponunt infusos, tanquam potentias, solùmque conferunt in operando facilitatem, à suisque actibus intenduntur. Fundamentũ meum est: quoniam, vt in Logica docui, habitus acquisiti sunt ipsemet species actuum in potentia relictæ; quæ magis, ac magis perfectæ ac radicatæ per exercitium plurium ac pluriũ actuum, potentiam facilitant ad consimiles actus circa idem obiectum eliciẽdos. Sed actus supernaturales non relinquunt nisi species supernaturales, cùm species sit virtualis imago & repræsentatio obiecti: atque adeo qualis erit actus, talis erit species ab ipso producta, & in potentiâ relicta. Ergo præter habitus supernaturales infusos dantes simpliciter posse, concedendi sunt etiam acquisiti ex actibus ipsis supernaturalibus frequentatis, præbentes tantùm facilitatem circa idem obiectum: vt fusè in 8. tomo disp. 1.

77. Ad quartum nego Maiorem, si loquamur de habitu Theologico inclinãte intellectum ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis, creditis fide Diuinâ: quia cùm in hæretico non sit habitus fidei infusæ, non potest ad conclusiones procedere ex principijs reuelatis, creditis fide Diuina, quę necessariò prærequiritur ad perfectum assensum Theologicum.

78. Concedo verò maiorem, si loquamur de habitu Theologico inclinante ad cõclusiones deductas ex principijs reuelatis creditis tantùm fide humana. Verùm hic habitus nõ est in substantia supernaturalis, cùm nullum sit principium supernaturale, ex quo illius supernaturalitas deduci possit, vt supra explicatum est.

79. Ad quintum aliqui causam efficiẽtem supernaturalem assensûs Theologici, assignant ipsos assensus supernaturales fidei in principia ipsa reuelata, qui simul cum intellectu effectiuè influũt in assensum conclusionis. Sed contrà; quia cùm assensus sit actus vitalis, non videtur habere vim actiuè influendi in alium actum vitalem, vt inductione constat de reliquis actibus vitalibus: Solùm enim principia reuelata ad assensum conclusionis Thologicæ concurrunt obiectiuè, sicut omnes præmissæ ad assensum conclusionis. Quare dicendum est causam efficientem supernaturalem assensûs Theologici, esse ipsum habitum fidei infusæ, quæ non solùm se extendit ad actum fidei formalis & explicitæ, sed etiam ad actum fidei virtualis & implicitæ: qualis est assensus Theologicus in conclusionem; implicitè contentam in præmissis reuelatis.

79. Ex dictis deducitur, certiorem esse conclusionem Theologicam deductam ex vtraque de fide, quàm ex vna de fide, & altera naturali. Fundamentum est: quia quantò conclusio est propinquior principio, ex quo deducitur, tantò est certior; quia tantò magis participat certitudinem principij, propter quam ipsa asseritur. Sed conclusio deducta ex vtraque præmissa de fide est propinquior principijs reuelatis, ex quibus deducitur, quàm conclusio deducta ex vna tantùm de fide: ergo. Minor probatur: quia conclusio deducta ex vna tantùm præmissa de fide, continetur in altera de fide, media præmissa naturali; deducta verò ex vtraque de fide continetur nulla media præmissa naturali, sed tantùm medio discursu naturali; ergo est propinquior principijs, atque adeo certior.

SECTIO V.

An Theologia sit vna scientia.

80. Prima Sententia negat, Theologiam esse vnam scientiam. Est Goffredi apud Aureolum quæst. 2. Prologi a. 3. Fundamentum est: quia illa scientia non est vna, quæ non habet obiectum formale vnum: Theologia non habet obiectum formale vnum; ergo non est vna. Maior patet: quia vnitas scientiæ sumitur ex vnitate obiecti formalis. Minor probatur primò; quia obiectum Theologiæ est partim practicum, partim speculatiuum: atqui hæc duo nequeunt in vnum obiectum formale simul conuenire, cùm sint rationes primò diuersæ, diuidentes habitum in duas species primò diuersas: vt constat de Ethica & Metaphysica, quæ sunt duæ scientiæ specie diuersæ, non aliunde nisi quia illius obiectum est ens operabile; huius verò speculabile. Secundò Theologia quæ primò agit de Deo & creaturis; nullus autem conceptus communis est Deo & creaturis, ergo. *Goffredus. Aureolus.*

81. Secunda Sententia docet, Theologiam, quæ conclusiones infert ex vtroque principio reuelato, esse vnam specie scientiam; Theologiam verò, quæ conclusiones infert ex vno principio reuelato, & altero naturæ lumine noto, esse specie diuersam,

eamque,

eamque, in tot ſpecie habitus multiplicari, quot ſunt principia naturalia ſpecie diuerſa, quæ ad concluſiones Theologicas concurrunt. Eſt Molinæ P. P. q. attic. 3. Diſp. 3. in fine. Granadi in 1. P. tract. 1. Diſp. 8. Diſcriminis ratio eſt: quia prioris obiectum formale ſemper eſt idem, ipſa videlicet autoritas Diuina applicata per diſcurſum: poſterioris verò obiectum formale ſemper eſt diuerſum à priore, & interdum varium iuxta varietatem principiorum, quæ cum reuelato principio ad concluſiones concurrunt. Antecedens quoad primam partem conſtabit ex dicendis: quoad ſecundam verò probatur: quia obiectum formale Theologiæ ſunt principia ipſa, ex quibus Theologicæ concluſiones inferuntur: atqui hæc ſunt diuerſa in vtroque aſſenſu; Nam quando vtrumque principium eſt reuelatum, adæquata ratio aſſentiendi concluſioni eſt ſola autoritas reuelantis, euidenti diſcurſu applicata: quando verò cũ principio reuelato coniungitur aliud principiũ naturale, adæquata ratio aſſentiendi non eſt ſola autoritas reuelantis, naturali diſcurſu applicata, ſed etiam aliud principium lumine naturæ notum. Nam hoc ſimul cum reuelato integrat adæquatum motiuum aſſentiendi: quod quia variatur iuxta varietatem principiorum naturalium, variatur & ipſum motiuum formale adæquatum aſſentiendi: atque adeò tot erunt ſpecie Theologici aſſenſus, quot fuerint ſpecie naturalia principia, quæ cum ipſo reuelato principio ad concluſiones concurrunt.

Molina. Granadus.

81. Cõfirmatur, nam certior eſt concluſio deducta ex vtroque principio reuelato, quàm ex vno reuelato & altero naturaliter: ergo vna ſpecie differt ab alia. Conſequentia conſtat: quia ſicut ex maiore certitudine concluſionis Theologicæ ſupra quamcumque concluſionem naturalem, colligimus ſpecificam diuerſitatem inter eas: ita ex maiore certitudine concluſionis Theologicæ deductæ ex vtroque principio reuelato, & vno reuelato & altero naturali, colligere debemus ſpecificam diuerſitatem inter illas.

83. TERTIA Sententia affirmat, Theologiam eſſe vnam ſcientiam. Eſt omnium Theologorum, tum in Prologo ſententiarum, tum cum S. Tho. P. P. q. 1. a. 3. Variant autem in aſſignanda radice huius ſpecificæ vnitatis: omnes tamẽ conuenire debent, eam deſumendam eſſe ex vnitate obiecti formalis; Nam, vt conſtat ex Philoſophia, radix omnis ſpecificationis, atque adeo vnitatis potentiarum, actuum, & habituum deſumẽda eſt ex obiecto formali. Quare ſi probauero Theologiæ obiectum formale eſſe vnum, efficaciter probauero eam eſſe vnam. Rurſus, quia habitus Theologicus generatur ex actibus, & actus non generant niſi habitum ſibi ſimilẽ: ſi probauero omnes aſſẽſus Theologicos niti eadẽ ratione & motiuo formali, efficaciter etiam probauero, eadem ratione & motiuo formali niti habitum Theologicum, cùm idem ſit motiuum formale habitus & actus: Hoc autem ſic probo.

S Thom.

84. Vnitas obiecti formalis aſſenſûs deſumitur ex vnitate rationis, quâ potentia ipſa mouetur ad aſſenſum eliciẽdum. Atqui ratio, qua intellectus mouetur ad aſſenſum Theologicum eliciendum, eſt vna ſpecie: ergo & aſſenſus Theologicus erit vnus ſpecie. Maior patet: quia quod mouet potentiam ad actum, concurrit vt cauſa proxima ad illum efficiendum, atque adeo illi ſpeciem & vnitatem tribuit: omnis quippe cauſa proxima, vt inductione conſtat, ſpeciem tribuit effectui, quem producit. Minorẽ probo: Nam ratio proxima, qua mouetur intellectus ad aſſentiendum concluſioni Theologicæ, eſt ipſa reuelatio Dei virtualis, quæ eadem eſt in omni aſſenſu Theologico. Maior elucet: Nam ratio proxima aſſentiendi concluſioni Theologicæ eſt, quia illa implicitè & virtualiter continetur in aliquo principio reuelato, & propter hac virtualem continentiam illi aſſentimur. Igitur proximum motiuum aſſenſus Theologici eſt reuelatio Dei virtualis. Minor probatur, quia omnis aſſenſus Theologicus ſupponit aliquod principium reuelatum, ex quo per naturalẽ diſcurſum deducit nouam veritatem: ergo ad omnem aſſenſum Theologicum concurrit virtualis reuelatio, vt ratio proxima aſſentiendi. Conſequentia conſtat: Nam virtualis reuelatio non eſt aliud, quàm ipſa virtualis continentia concluſionis in principio reuelato: ergo hoc ipſo, quòd intellectus aſſentitur concluſioni propter implicitam & virtualem ipſius continentiam in principio reuelato, mouetur ad aſſentiendum propter virtualem reuelationem.

85. Confirmatur: Nam quemadmodum omnes aſſenſus fidei ſunt eiuſdem rationis, eò quòd omnes nitantur eodem motiuo reuelationis formalis: ita omnes aſſẽſus Theologici erunt eiuſdem rationis, eò quòd omnes nitantur eodem motiuo reuelationis virtualis. Neque principium naturale coniunctum cum ſupernaturali reuelato variat hanc virtualem reuelationem, quia nõ concurrit præcisè vt naturale, ſed vt participans virtualem reuelationem: quia concurrit vt virtualiter contentum in principio ipſo reuelato.

86. Hinc deducitur 1. Aſſenſum Theologicum, qui nititur principio reuelato credito Fide humana, eſſe diuerſum ſpecie ab aſſenſu Theologico, qui nititur principio reuelato credito Fide Diuina: & conſequenter habitus vtriuſque eſſe etiam ſpecie diuerſos: ſiquidem motiuum vnius eſt teſtimonium humanum, motiuum verò alterius eſt teſtimonium Diuinum virtuale: quæ duo motiua ſpecie differunt inter ſe. Omnes tamen aſſenſus Theologici ex principijs reuelatis creditis fide humana ſunt eiuſdem ſpeciei, quia omnes nituntur eodem motiuo proximo Fidei humanæ.

87. Deducitur 2. Theologiam non eſſe vnam ſimplicem qualitatem, ſed plures habitus diſtinctos numero, quorum vnuſquiſque inclinat ad diſtinctam numero concluſionem, ſub eâdem tamen ratione formali, ſub qua omnes conueniunt. Eſt Aureoli q. 1. Prologi art. 4. ad *prima obiecta*, Molinæ & Granadi loco præcitato. Fundamentum eſt: quoniam in mea ſententia, ad quam teſte Capreolo q. 3. Prologi ar. 1. poſt primam concluſionem S. Tho. magis inclinat, eamque apertè docet Scotus in Prologo q. 2. Laterali §. *de* 2. quiuis habitus acquiſitus conſiſtit in ſpeciebus relictis ex præteritis actibus in potentia. Atqui ſpecies vnius aſſenſus numero differunt à ſpeciebus alterius aſſenſus. Ergo. Confirmatur quoniam non ſtatim acquiſito habitu ad vnam concluſionem, acquiritur habitus circa reliquas: ergo habitus inclinans ad vnam eſt numero diſtinctus ab habitu inclinante ad alias.

Aureolus. Molina. Granadus.

Capreolus. S. Thomas. Scotus.

88. *Obiicies* 1. Reuelatio virtualis in Theologia ſe habet, vt abſtractio in ſcientijs: ſed abſtractio in ſcientijs non habet rationem motiui, ſed puræ conditionis: ergo & reuelatio in Theologia. Confirm. Nam ratio motiua debet eſſe intrinſeca obiecto formali: ſed reuelatio non eſt intrinſeca obiecto formali Theologiæ, cùm ſit extrinſeca denominatio ab actu Dei reuelantis. Reſp. Nego Maiorem: Nam abſtractio in ſcientijs non eſt motiuum aſſenſus ſcientifici, ſicut virtualis reuelatio eſt motiuum Theologici aſſenſus in Theologia. Ad Confir. Nego Maiorē, vt patet in obiecto Fidei, cuius ratio formalis eſt auctoritas dicentis, quæ non eſt intrinſeca obiecto credendo. Vt enim ratio formalis poſſit mouere intellectum ad aſſenſum, ſufficit, vt cum illo apprehendi poſſit per modum vnius.

89. *Obiicies* 2. Aſſenſus ſcientifici ſpecificantur à concluſionibus: ergò etiam Theologici. Confir. Nam Theologus diuerſos format conceptus de Deo Trino & Vno, atque de Sacramentorum inſtitutione. Reſp. Negando antecedēs: etenim aſſenſus ſcientifici ſpecificantur à medijs, quæ ſunt principia ipſorum aſſenſuum, non autem à concluſionibus. Vnde quando diuerſæ concluſiones diuerſis cognoſcuntur medijs, diuerſos pariunt aſſenſus, non propter diuerſitatem ipſarum concluſionum, ſed mediorum, quibus illæ cognoſcuntur: eodem enim medio plures poſſunt concluſiones diuerſæ cognoſci, & probari. Cùm igitur omnes concluſiones Theologicæ nitantur vnico medio reuelationis virtualis, non ſpecificabunt diuerſos aſſenſus.

90. Ad Confirmationem concedo de conceptibus apprehenſiuis, qui præcedunt aſſenſum illatiuum, vt conditiones prærequiſitę: Nego autem de aſſenſu ipſo illatiuo. Explico; vt intellectus poſſit elicere hunc aſſenſum: *Chriſtus eſt riſibilis*; *Pater diſtinguitur à Filio*: priùs formare debet ſimplices conceptus terminorum, nempe de Chriſto riſibili, & de Patris à Filio diſtinctione: qui quoniam ſunt de terminis diuerſis, ipſi etiam erunt ſpecie diuerſi: verùm non in ijs conſiſtit formalis aſſenſus Theologicus, quem tales conceptus apprehenſiui ſolùm præcedunt vt conditiones prærequiſitæ, ſine quibus aſſenſus ipſe elici non poſſet; ſed in actu illatiuo, quo cōcluſio infertur ex principio reuelato, vt in eo virtualiter contenta. Et quia hæc virtualis continentia eſt eadem in omni aſſenſu Theologico, omnis aſſenſus Theologicus erit eiuſdem rationis, etiamſi ſuppo nat conceptus apprehenſiuos terminorum diuerſæ rationis, vt conditiones neceſſariò prærequiſitas: Quia, vt docet S. Thomas p. 2. q. 8. art. 3. & Scotus in Prologo q. 1. Laterali §. *de ſecundo*, neceſſe eſt, vt eodem actu ſimul cognoſcatur principium, & inferatur concluſio: id tamen, à quo actus ſpecificatur, eſt ipſum motiuum formale, quo intellectus mouetur ad aſſenſum concluſioni præbendum.

Thomas. Scotus.

91. *Obiicies* 3. Sæpè Theologia ad ſuas concluſiones tuendas vtitur principijs purè naturalibus; ergo non poteſt eſſe vna. Reſp. Nego Theologiam, quà Theologia eſt, vti principijs naturalibus ad ſuas concluſiones tuendas, ſed quà coniunctas habet in eodem ſubiecto alias ſcientias: quarum miniſterio vtitur ad ſuas concluſiones tuendas. Sicut interdum vna virtus vtitur miniſterio alterius ad ſe ipſam tuendam; veluti caſtitas ad ſe ipſam contra corruptorem tuendam vtitur miniſterio fortitudinis.

92. *Obiicies* 4. Deus in reuelanda Theologia ſe habet vt præceptor: ſed poſſunt ab eodem præceptore plures ſcientię addiſci; ergo poteſt homo plures habitus Theologicos diſtinctos habere. Reſp. Diſtinguendo Maiorem: habet ſe Deus in reuelanda Theologia, vt præceptor proponens reuelata, ſolâ proponentis auctoritate credenda, concedo: & tunc nego, ab eodem præceptore plures addiſci poſſe ſcientias: quia tunc omnia creduntur ſub eodem motiuo formali auctoritatis præceptoris proponentis. Habet ſe Deus in reuelanda Theologia, vt præceptor proponens reuelata, cognoſcenda ſub proprio motiuo, & ratione formali intrinſeca ipſarum rerum, quę proponuntur cognoſcenda, nego: In quo tantùm caſu multiplicarentur ſcientiæ ad multiplicationem rerum, quæ proponuntur cognoſcendę.

93. Ad Fundamentum 1. Nego Minorem: & ad eius primam probationem nego practicum & ſpeculatiuum non poſſe ſub vna ratione formali conuenire, vt patet de Fide, quæ ſub vno motiuo formali Diuinæ reuelationis tendit ad vtrumque obiectum practicum & ſpeculatiuum; eadem quippe Fides credit Deum eſſe Trinum & Vnum, & ſimul ſummè diligendum, quod eſt practicum obiectum. Neque Ethica & Metaphyſica ex eo tantùm ſpecie differunt, quòd vnius obiectum ſit practicum, alterius verò ſpeculatiuum, ſed quia non habent vnam ra-

tionem

tionem formalem communem, vt ex Philosophia suppono. Ad 2. Nego Maiorem: Nam de Deo agit Theologia primariò, de creaturis verò secundariò, & in ordine ad Deum.

94. Ad Fundamentum 2. Patet ex dictis: falsum enim est principiũ naturale specificè variare adæquatũ motiuum assensus Theologici; quippe quod ad assensum non concurrit, nisi vt virtualiter reuelatum, & implicitè cõtentum in ipsa propositione expressè reuelata, sub qua ratione omnia principia naturalia conueniunt. Ad Confir. Nego consequentiam: Nam maior illa certitudo, qua vna conclusio Theologica differt ab alia, non est diuersæ speciei; quippe cùm vtraque pendeat ab eadem reuelatione virtuali, sed maioris duntaxat intensionis intra eundem gradum certitudinis Theologicæ.

SECTIO VI.

An Theologia sit practica, an speculatiua, an vtraque simul?

95. Ad Definiendum, an Theologia sit practica, an speculatiua, definiendum priùs est, quid practicum, quid speculatiuum sit. Est autem speculatiuæ scientiæ, teste Philosopho 2. Metaphysices cap. 1. intrinsecus finis veritas; practicæ verò opus. *Aristoteles.* Opus igitur quod & πρᾶξις Græcè dicitur, obiectum est practicæ scientiæ: sicut & veritas, ipsa videlicet rei notitia, obiectum est speculatricis scientiæ: Vnde hæc gratia sui esse dicitur, quia suæ solius contemplationis causâ est; illa verò gratiâ alterius, quia consistit in sola veritate sui obiecti cognoscenda, sed vlteriùs tendit ad actum, seu opus à se distinctum dirigendum regulandúmve: Vnde quidquid est intellectuali notitia regulabile, siue dirigibile, obiectum est practicæ scientiæ. Quare falsò *Scotus.* Scotus q. 4. Prologi §. *dico igitur*, ab obiecto practicæ scientiæ excludit actum intellectus; definiens praxim, ad quam cognitio practica se extendit: esse *actum alterius potentiæ, quàm intellectus, naturaliter posteriorem intellectione, natum elici conformiter rationi rectæ, ad hoc vt sit rectus*: etenim non solùm operationes externæ, internæque appetitus, sed ipsæ etiam operationes intellectus sunt regulabiles, & dirigibiles per notitiam practicam priorem; vt omnes speculatiuæ scientiæ practicè dirigantur per Logicam, cuius est omnes scientias regulare, & per certas regulas syllogisticæ formæ dirigere. Item omnes actus scientiarum sunt moraliter regulabiles à virtute studiositatis; cuius est certũ modũ in studendo præscribere iuxta regulas prudẽtię.

96. Ex his colligitur 1. In actibus duplicem reperiri posse rectitudinem, alterá moralem in ordine ad mores; alteram artificialem in ordine ad artem. Potest enim interdum opus rectum esse secúdùm artem, obliquum verò secundũ mores: & vice versâ, rectum secundùm mores, si recto fine & intẽtione fiat, obliquum verò secundùm artem, si regulas artis non attingat.

97. Colligitur 2. Non solùm actiones, & factiones, quæ sunt circa externa opera, sed ipsas etiam speculationes esse obiecta scientiæ practicæ, ac proinde praxes; sub diuerso tamen respectu: Nã dicitur speculatio, quatenus est cõtemplatio veritatis; praxis verò, quatenus ipsa veritatis cõtemplatio regulatur à scientia practica secundùm circumstãtias loci, temporis, & modi speculandi.

98. Colligitur 3. Non sat esse, vt scientia sit practica, vt versetur circa obiectũ suapte natura operabile, quãuis hoc necessariò requiratur; sed necessarium præterea est, vt versetur modo practico. Etenim dupliciter versari potest notitia circa obiectum operabile, vno modo cognoscendo tantùm naturam ipsius; alio modo dictãdo de modo ipso, quo tale opus est factibile. Prior est cognitio speculatiua, posterior practica.

99. Colligitur 4. Notitiam practicam supponere in ipso sciente liberã facultatem exercendi opus, cuius notitia ipsa practica est directiua. Defectu huius facultatis non est in Angelis practica scientia de castitate, eò quòd nulla in ijs sit facultas eliciendi castitatis actus. Defectu liberæ facultatis nequit de nutritione & augmẽtatione esse scientia practica in homine, quia tales actus non sunt in libera potestate hominis, atque adeo nec ab ipso practicè dirigibiles.

100. His adnotatis, difficultas est, an Theologia nostra sit practica, an speculatiua, an vtraque simul. Suppono autem ex cõmuni sententia scholasticorum, contra Ægidium q. vlt. Prologi & Argentinam q. 4. artic. 3. scientiam adæquatè diuidi in speculatiuam & practicam, nec dari tertium genus scientię, quę nec sit practica nec speculatiua, sed tantùm affectiua, qualem præcitati Autores contendunt esse nostram Theologiã: eò quòd illa pro obiecto respiciat affectionem seu dilectionem Dei: quæ nec est speculatiua, cùm sit nobilior speculatione; nec practica, cùm eius obiectum non sit operabile à nobis. Etenim falsum est Theologię nostræ obiectũ esse dilectionem Dei; & esto sit, illam neque esse speculatiuam neque practicam: nam aut versabitur circa illam contemplando naturam ipsius, & sic erit speculatiua: aut dirigendo media ad ipsam consequendam, & sic erit practica. Neque ad hoc, vt scientia sit practica, requirit vt immediatè possit operari circa finẽ, sed sat est si operari possit circa media, quibus finem consequimur; alioqui nulla virtus, quæ circa Deũ versatur, posset esse practica: eò quòd nulla virtus immediatè operari possit circa Deum. Hoc autem supposito, *Ægidius. Argentin.*

101. Prima Sentẽtia docet Theologiã nostram esse tãtum practicam est Scoti q. 4. Prologi. §. *ad quam igitur*. Aureoli q. 3. art. 1. & aliorum. Fundamentum est: quia omnis Theologica notitia ordinatur ad cõsecutio-

nem vltimi finis: ergo omnis Theologica notitia est practica: ergo & habitus ex ea genitus. Posterior consequētia claret: quia habitus gignitur ex actibus. Prior patet: quia illa notitia est practica, quæ non est gratia sui, sed est directiua alterius actus operationisve. Antecedens probatur; quia omnis Theologica notitia, est de obiecto homini à Deo reuelato. Atqui omne obiectum homini à Deo reuelatum, vltimatè dirigitur ad cōsequutionem vltimi finis. Maior est certa: quoniā Theologiæ principia sunt veritates ipsæ reuelatæ. Minor constat: Nam obiectū homini à Deo reuelatum est sacra scriptura, quæ tota dirigitur ad consequutionem vltimi finis per obseruantiam præceptorū, iuxta illud Christi Domini Matth. 22. *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Prophetæ.* Confirmatur, quia Theologia est quædam scientia directiua omnium virtutum; dirigit enim hominem per consentanea media ad suum finem consequendū: media autem quibus homo suū finem cōsequitur, sunt virtutes tum morales, tū infusæ: igitur Theologia est directiua omnium virtutum, atque adeo practica.

Matth. 22.

102. SECVNDA Sententia affirmat. Theologiam nostram esse tantùm speculatiuam. *Henricus. Marsilius.* Est Henrici in summa ar. 8. q. 3. Marsilij q. 3. Prologi ar. 5. Fundamentum est: quia licet Theologia nostra multa de virtutibus practicè disputet, quia tamen hęc ipsa, quę de virtutibus practicè disputat, ordinantur ad speculationem; dirigit enim animū ad virtutes, vt illis acquisitis, liberiùs possit veram Theologiam speculari; simpliciter dicenda est speculatiua. Confirmatur: Nam sicut è contrario, scientia moralis est practica, etiāsi multa de virtutibus speculatiuè disputet; eò quòd hæc ipsa speculatio dirigitur ad praxim: ita Theologia dici debet speculatiua, esto multa de virtutibus practicè tradat; eò quòd hæc ipsa ordinantur ad speculationem.

103. TERTIA Sententia docet, Theologiā nostrā partim esse speculatiuam, partim practicam: est S. Th. p. p. q. 1. ar. 4. & ferè omniū Scholasticorū in Prologo sententiarū. *S. Thomas. aliqui scholastici.* Dissensio tamen est inter eos, quo pacto Theologia sit speculatiua & practica simul. Aliqui putant hoc conuenire Theologiæ ratione diuersorum habituum partialium, quibus constat: alij ratione vnius eiusdemque indiuisibilis habitus; & hoc vel eminenter, vt *Caietanus. Iodina.* Caiet. p. p. q. 1. ar. 4. Medina p. 2. q. 3. a. 5. & alij; Vel formaliter, vt reliqui. Pro cuius Controuersiæ explicatione,

104. DICO. 1. Theologia nostra non est tantùm practica, nec tantùm speculatiua; sed partim practica, partim speculatiua. Fundamentum est, quia Theologia nostra nec solū agit de rebus operabilibus, nec de speculabilibus solū; sed de vtrisq; simul, idq; per se: ergo nec tantū est practica, nec tantùm speculatiua; sed partim practica, partim speculatiua. Consequentia constat, quia scientia dicitur practica, vel speculatiua ex obiecto, & modo, quo de illo tractat; ergo si per se de obiecto tractat modo practico, & speculatiuo simul, non erit tantùm practica, nec tantùm speculatiua; sed partim practica, partim speculatiua. Antecedens probatur: Nam Theologia per se disputat de vltimo fine, de actibus humanis, de virtutibus, de legibus, de Sacramentis, quatenus hæc omnia hominem dirigunt, & conducūt ad vltimū finem: per se etiam disputat de Deo, vt in se ipso est vnus in essentia, Trinus in personis, & principium omnium operū ad extrà. Atqui priora sunt operabilia, posteriora speculabilia; ergo per se disputat de vtrisque.

105. DICO 2. non repugnat, quin vnus & idem habitus sit formaliter practicus, & formaliter speculatiuus; quin de facto in Theologia nostra datur aliquis habitus, qui simul sit formaliter practicus & speculatiuus. Primum probo, quia non repugnat, quin aliqua notitia sit practica & speculatiua simul: ergo nec habitus. Consequētia patet: quia habitus fit ex actibus. Antecedens ostendo I. in cognitione quam Deus habet de creaturis, quæ quatenus eas exprimit secundùm proprias notas & naturas, est speculatiua: quatenus verò ostendit modum eas fabrefaciendi, directiuaque est praxeos, est practica: 2. In visione ipsa, quam Beati habent de Deo, quæ quatenus pura cōtemplatio est Diuinæ essentiæ, est speculatiua; quatenus verò simul est practicum iudicium de increata bonitate Dei summè diligibili, est practica, sic enim est directiua voluntatis ad amorem erga Deum. 3. à priori. Quia practicum subordinatur speculatiuo: practicum enim est, quod est directiuum praxis: sed hoc non repugnat cum speculatiuo, sed supponit illud, & vlteriùs addit extēsione ad praxim. Quapropter Aristotel. dixit intellectum extensione fieri practicum: Quia nimirum ipsa cognitio speculatiua rei, si vlteriùs extendatur ad modū conficiendi rem ipsam in ordine ad existentiam, fit practica. Igitur non repugnat, quin eadem notitia sit speculatiua, & practica simul. *Aristotel.*

106. DICES cognitio speculatiua includit negationem cognitionis practicæ: ergo nequit eadem esse practica, & speculatiua simul. Consequentia patet. Antecedens probo: Quia cognitio speculatiua sistit in sola contemplatione veritatis; ergo excludit cognitionem practicam. Confir. Quia, si notitia practica supponeret speculatiuam, nunquam practica cognitio esse posset sine speculatiua: cuius tamen oppositum experimur in opificibus, qui habent notitiam practicā de opere faciendo, absque speculatiua de natura & essentia eiusdem. Resp. Distinguendo antecedens: includit permissiuè; & concedo: includit incompossibiliter; & nego: sicut materia permissiuè includit negationem formæ ignis, quia potest esse sine illa, non autem incompossibiliter, quia non repugnat esse cum illa. Ad probationem antecedentis, distinguo etiam antecedēs: sistit

in

in sola contemplatione veritatis, quâ speculatiua est; & concedo: quà etiam practica esse potest: & nego. Ad Confir. nego sequelam maioris. Non enim dicimus, notitiam practicam necessariò supponere speculatiuam, sed non repugnare cum illa. Est enim notitia speculatiua cognitio de essentia, & proprietatibus rei, quę non necessariò supponitur ad practicam, quæ tantùm dictat de modo operandi: non tamen repugnat esse cum illa.

107. Probata prima parte conclusionis, probatur 2. Nempe quòd in nostra Theologia de facto detur aliquis habitus, qui simul sit formaliter practicus & speculatiuus: nam de facto datur aliqua cognitio, quæ exprimit naturam rei, & simul dirigit ad praxim; qualis est notitia bonitatis increatæ, nec non virtutis, quæ simul explicat naturam obiecti, & dirigit ad amorem erga illud. Quòd autem talis habitus sit formaliter, & non eminenter speculatiuus & practicus, probatur: quia ille habitus est formaliter speculatiuus & practicus, cui formaliter conuenit ratio speculatiui & practici: atqui huiusmodi habitui formaliter conuenit ratio speculatiui & practici; quia formaliter est notitia veritatis, & simul directio praxis: ergo.

108. Dico 3. Theologia nostra constat ex multis habitibus speculatiuis, & ex multis practicis; atque adeo totaliter sumpta nec simpliciter speculatiua, nec simpliciter practica; sed partim speculatiua, partim practica dici debet: partialiter verò accepta, vel pro habitu tantùm speculatiuo, vel pro habitu tantũ practico, dici potest, & debet speculatiua, vel practica. Omnia constabũt, si tantùm primum assumptum fuerit probatum: illud autem à priori sic probo. Obiectum Theologię est Deus tum secundùm se, tum vt finis à nobis consequibilis: sed consideratus secundùm se necessariò parit habitum speculatiuum; quia vt sic consideratur tantùm ratione veritatis à nobis cognoscibilis: consideratus verò vt finis, medijs nostris actibus consequibilis, necessariò parit habitum practicum; aut qui simul sit speculatiuus circa naturam & essentiã tam finis, quã mediorũ; aut qui tãtùm sit practicus directiuus tãtùm mediorũ ad finẽ. Nam, vt sic, consideratur vt terminus consequibilis per nostras operationes, & consequenter nostrę operationes habent se vt praxes dirigibiles per habitum Theologicum, ergo Theologia nostra totaliter sumpta habet aliquos habitus putè speculatiuos, aliquos putè practicos, vel simul speculatiuos & practicos, à quibus denominari potest, & debet partim speculatiua, partim practica.

S. Thomas. 109. Cæterùm an debeat appellari magis speculatiua, an magis practica: S. Th. & Thomistæ in priorẽ partem inclinant; alij in posteriorem, ego in neutrã: sed censeo illã æquè speculatiuam, ac practicã appellandam esse. Fundamentũ est: quia Theologia nõ minùs cõsiderat Deũ, vt finem cõsequibilẽ per humanos actus, quàm secũdùm se, & vt principium est creaturarum: ergo non minùs consideret illum, vt est obiectum virtutis practicè cõsequibile, quàm vt est obiectum virtutis speculatiuè cognoscibile.

110. Ad fũdamentũ primæ nego antecedẽs: sola enim cognitio Dei vt vltimi finis pro se ordinatur ad cõsequutionẽ illius. Ad prob. verò antecedentis, distinguẽda est minor: nam omne obiectũ à Deo homini reuelatum, vltimatè dirigitur ad consequutionẽ vltimi finis, ex extrinseca duntaxat intẽtione reuelantis, non autẽ ex intrinseca natura, & cõditione obiecti, quod tantũ spectãdum est in ratione practici & speculatiui in scientijs: alioqui ex sola intẽtione scientis omnis sciẽtia, quãtũuis speculatiua, fieri posset practica per extrinsecã duntaxat ordinationem ad praxim. Eodẽ modo respõderur ad prob. minoris: etenim concedo, obiectum homini à Deo reuelatũ, esse scripturam sacrã; Nego autem quidquid in scriptura sacra continetur per se, & ex intrinseca natura obiecti, sed solùm ex extrinseca intentione reuelãtis ordinari ad cõsequutionem vltimi finis. Ad Confir. nego maiorem, si intelligatur de tota Theologia; quia hæc non tãtũ est directiua virtutum; sed etiã speculatiua Dei.

111. Ad Fundamentũ secundæ, negãda est minor de ordinatione per se, & intrinseca ipsi obiecto: alioqui Ethica, quã multi Prisci Philosophi addiscebãt, vt liberiùs opera naturæ contẽplarẽtur, fuisset in ijs habitus speculatiuus, quia ex intẽtione ipsorum ordinabatur ad speculationem. Ad Confir. Nego Ethicam ex eo tantùm dici simpliciter practicam, quia ea, quæ speculatiuè in ipsa tractantur ad praxim diriguntur, extrinseca duntaxat intentione scientis, sed quia id postulat natura & conditio ipsius obiecti. Cùm enim obiectum scientiæ moralis sit virtus: virtus autẽ magis postulet, vt subiectũ perficiat per suum esse reale, quàm per suum esse intentionale, cognitio ipsius suãpte naturã ordinatur ad praxim, atque ad ipsum reale exercitium virtutis.

SECTIO VII.

An Theologia nostra subalternetur Theologiæ Dei, & beatorum?

Caietanus. Nazarius. 112. Prima Sententia affirmat. Est Capreoli q. 1. Prologi cõclusio. 2. Caiet. P. P. q. 1. ar. 2. §. *quoad secundum*. Nazarij controuersiã secundã. Fundamentum est, quia Theologia nostra habet quidquid requiritur ad essentialẽ rationem subalternationis respectu scientiæ Dei & beatorũ. Antecedẽs probant; quia, quod essentialiter ad rationẽ subalternationis requiritur, est vt subalternata sua principia accipiat à subalternante, vt per continuationem cũ illa sortiatur rationem scientiæ. Sed Theologia nostra sua principia accipit à sciẽtia Dei & Beatorũ, & per continuationẽ cum illa sortitur rationẽ scientiæ; ergo est illi subalternata. Maior est

S. Tho.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

S.Thomas. S. Tho. 1.p.q.1.ar. 2. Minor probatur quoniá Theologia noſtra procedit ex articulis Fidei, tanquam ex principijs creditis, & acceptis ex ſcientia Dei, & Beatorũ, in qua tantùm ſunt euidentes: ergo habet quidquid requiritur ad eſſentialem rationẽ ſubalternationis. Cõfirmatur, & eſt exemplum S. Doctoris: quia ſicut Medicus ſubalternatur Phyſico, cuius auctoritate credit, eſſe quatuor elementa: ita viator fidelis ſubalternatur Deo, cuius auctoritate credit ea, quæ per ſuos nuncios reuelat.

Scotus Aureolus. Reliqui Scholaſtici. 113. Secunda Sententia negat. Eſt Scoti in Prologo q. 5. Laterali Aureoli q.1.ar.3. & reliquorum Scholaſticorum, quæ vti cõmunior eſt, ita probabilior & à nobis amplectẽda. Fundamentum eſt; quia ex omnũ ſententia ad perfectã ſubalternationẽ non ſat eſt, vt ſcientia ſubalternata accipiat principia à ſubalternante; ſed præterea requiritur, vt obiectum ſubalternatæ addat aliquã differentiam accidẽtalem ſupra obiectũ ſcientiæ ſubalternantis, quæ ſit principiũ aliquarũ concluſionum pertinentiũ ad ſolã ſcientiam ſubalternatam; velut obiectũ perſpectiuæ, quę ſubordinatur Geometrię, ſupra lineã, quę eſt obiectũ Geometriæ, ſuperaddit viſualitatẽ, quæ in perſpectiua eſt principium multarũ concluſionum, quæ ſpectant ad ſolam perſpectiuam. Hanc conditionẽ non addit Theologia noſtra ſupra Theologiam Dei & Beatorum: ergo non eſt illi ſubalternata. Maior eſt omnium Philoſophorũ & colligitur ex Ariſt. 1. Poſteriorũ 10. cuius rationẽ aſſignat Scotus: quia vbi deſinit ſubalternans, ibi incipit ſubalternata ad nouas concluſiones vlteriùs demonſtrandas. Minor prob. nam obiectum Theologiæ noſtræ & Beatorũ eſt idẽ, nempe Deitas ſub ratione Deitatis: nec vlla eſt concluſio in Theologia noſtra, quæ non ſit nota in ſcientia Beatorum.

Ariſtotel. *Scotus.*

114. Nec ſatisfaciunt aduerſarij, dicẽtes, obiectũ Theologiæ noſtræ diſtingui ab obiecto Beatorũ per reuelationem obſcura, & clarã, ſiue per lumẽ obſcurum fidei, & clarũ gloriæ: quia lumẽ obſcurũ ſiue reuelatio non eſt ratio aliqua, tenẽs ſe ex parte obiecti materialis, quæ ſit principiũ alicuius concluſionis in Theologia noſtra, cuius principiũ non ſit obiectũ ipſum in Theologia Beatorũ: cũ nulla concluſio ſit in Theologia noſtra, quæ non cognoſcatur à Beatis vi ſcientiæ Beatæ.

115. Ad fundamentum 1. Nego antecedens: ad cuius prob. neganda eſt Maior: & ad autoritatẽ S. Th. dicendũ nunquã illum expreſsè docuiſſe, Theologiã noſtrã ſubalternari Theol. Dei, & Beatorũ, ſed habere ſe ad inſtar ſcientiæ ſubalternatæ: quod notauit Bannez in 1. p.q.1.ar 2. ad tertium. Vnde citato loco Primæ partis ſolùm dicit Theologiam noſtrã procedere *ex principijs notis lumine ſuperioris ſcientiæ, ſcilcet Dei & Beatorũ:* ſicut Perſpectiua procedit ex principis notis lumine ſuperioris ſcientiæ, nempe Geometriæ. Cùm enim hæc ſit vna ex cõditionibus, ad ſubalternationem requiſita, meritò in hac S. Th. Theologiam noſtram reſpectu Theologiæ Dei & Beatorũ cõparat perſpectiuæ reſpectu Geometriæ. Cæterùm, quia non participat reliquas cõditiones eſſentiales, non eſt perfectè ſubalternata. Ad Confir. Nego paritatem: Nam Medicina ſubalternatur Phyſicæ per additionem nouę rationis ſanabilitatis, tenentis ſe ex parte obiecti vt principij multarũ concluſionum, quæ ad ſolã ſpectant medicinam: non ita Theologia noſtra Theologiæ Dei & Beatorum. S. Tho. autem vſus eſt exemplo, ſolũ ad oſtendendam primam conditionem ſubalternationis.

S.Thom. *Bannez.*

S.Thomas.

116. Ex dictis deducitur 1. Theologiam nulli ſcientiæ naturali ſubalternari: nam etſi interdũ vtatur aliquo principio naturali ad ſuas concluſiones probandas, eo tamen non vtitur, vt naturale eſt formaliter, quo pacto eſt principiũ ſciẽtiæ naturalis, ſed vt virtualiter reuelatum in ipſo principio ſupernaturali reuelato: quo pacto trahitur ad rationẽ ipſam formalem obiecti Theologici: Tum quia non vtitur illo, vt in eo ſe principaliter fundet; ſed tãquam inſtrumento ad ſuas cõcluſiones melius explicandas.

117. Petes an ſaltẽ ſcientiæ naturales ſubalternentur Theologiæ? Reſp. Negatiuè, loquendo de propria ſubalternatione: quia cũ Theologia nitatur ineuidẽtiâ ſuorum principiorum, reliquæ verò ſcientiæ naturales euidentiâ principiorũ, non poſſunt ſcientiæ naturales ſua principia accipere à Theologia, quę procedit ex principijs obſcuris, ſolo teſtimonio Dei virtuali creditis. De impropria verò ſubalternatione nõ eſt negandũ ſiquidẽ Theologia reliquas ſciẽtias naturales regulat quoad veritatẽ ſuorũ principiorũ. Cùm enim Theologia ſit certior quauis ſciẽtia naturali propter principia reuelata certiora, poteſt illas quoad veritatem ſuorum principiorum regulare.

118. Deducitur 2. Neque Theologiã noſtram ſubalternari habitibus infuſis. Quoniã vel hi ſunt habitus morales exiſtentes in voluntate: atqui nullus habitus intellectualis, qualis eſt Theologicus, ſubalternari poteſt habitui morali exiſtenti in voluntate: Tum quia ſubalternatio dicit ſubiectionẽ, quã nõ habet habitus intellectualis ad habitũ moralẽ, ſed potiùs contrà: tum quia principia vnius sũt diuerſa à principijs alterius, & cõſequenter non poteſt vnus habitus vti principijs alterius: vel ſunt intellectuales, vt eſt habitus fidei: & neque huic propriè ſubalternatur Theologia, ſed tantũ impropriè: ſicut dicitur habitus ſcientiæ, ſubalternari habitui principiorũ. Nã ita ſe habet Theologia ad habitum fidei, ſicut habitus ſciẽtificus ad habitum principiorum: ſicut enim habitus principiorũ immediatè tẽdit ad cognoſcẽda principia, quæ deinde cognita, ſunt medium cognoſcendi concluſiones: ita habitus fidei immediatè tendit ad credendos articulos reuelatos, qui deinde creditis ſunt medium, ſiue principium cognoſcendi concluſiones Theologicas.

SECTIO

SECTIO VIII.

An Theologia noſtra perſeueret in Beatis.

Herueus. Capreolus.

119. PRIMA ſententia negat: eſt Heruæi q. 6. Prologi *ad primã q.* Capreoli q.1.a. 2. *ad quartum ſecundo loco adductũ contra ſextã concluſionem.* Gabrielis in 3. Diſt. 31. a. 3. dubit. 3. Medinæ P. 2. q. 67. a. 2. Molinæ 1. p. q. 1. art. 2. Diſp. 3. in fine, Valent. q. 1. puncto 3. §. 5. *habitus.* Zumel q. 1. concluſ. 2. Faſoli dubit. 8. Granadi Diſput. 4. Gillij lib. 1. tract. 2. c. 8. Fundamentũ eſt, quia Theologia eſt habitus eſſentialiter obſcurus; ergo non manet in Beatis. Conſequentia conſtat: alioqui in illis maneret etiam fides, cũ ſit æqua ratio vtriuſque: atqui fides non manet, vt eſt commune Theologorum placitum; ergo nec Theologia. Anteced. probatur: quia Theologia gignitur ex actibus Theologicis eſſentialiter obſcuris, cũ nitantur teſtimonio Dei virtuali. Confirmatur, quia talis habitus eſſet in Beatis otioſus; cùm enim non poſſet inclinare, niſi ad aſſenſus obſcuros, quia nequit inclinare, niſi ad actus conſimiles ijs, quibus eſt genitus; & in Beatis nequeat eſſe aſſenſus Theologicus obſcurus; cõſequẽter eſſet in ijs talis habitus otioſus. Secũdò probatur ex illo primæ Corint. 13. *Sive Prophetiæ euacuabuntur: ſive ſcientia deſtruetur: ex parte enim cognoſcimus. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.* Ergo Theologia noſtra, quę obſcurè, & imperfectè Deum cognoſcit, accedente clara viſione Dei, ceſſabit.

1. Corint. 13

Caietanus. Bannez. Henriquez. S. Thomas.

120. SECVNDA ſententia affirmat. eſt Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. §. *quoad ſecundũ.* Bannez dubio tertio. Henriquez libro vltimo de fine hominis c. 1. eaque apertè colligitur ex S. Tho. 1. p. q. 89. ar. 5. & p. 2. q. 67. a. 2. in quibus docet, in animâ ſeparatâ manere omnes ſcientias acquiſitas. Nec rectè Medina id explicat de ſcientijs dũtaxat naturalibus euidentibus, quæ non pugnant cum clara viſione Patriæ: Nam S. Tho. intelligit etiam de Theologia, vt patet ex argumento. *Sed contra,* vbi ad id probandum vtitur auctoritate S. Hieronymi Epiſt. 103. ad Paulinum, quem ad ſtudium ſacræ ſcripturæ adhortatur, his verbis: *Diſcamus,* inquit, *in terris quorũ ſcientia nobis perſeueret in Cœlo:* atqui ſtudium ſacræ ſcripturæ eſt ipſiſſima Theologia, vt patet; ergo.

Medina.

Hieronym.

121. Pro cuius conttouerſiæ explicatione notandum, dupliciter poſſe in nobis manere habitum Theologiæ in alia vita, vno modo formaliter in ratione habitus, hoc eſt in ratione principij conproducẽtis ſimiles actus, à quibus fuit genitus; alio modo materialiter, ſolùm in ratione ſcientiæ, ſeu concluſionum ſcitarum. Hoc poſito,

122. DICO 1. Theologia non remanet in Patria, in ratione habitus formaliter. Fundamẽtum eſt: quia habitus Theologiæ pẽdet eſſentialiter in aſſenſu Theogico producendo ab habitu fidei: atqui hæc non remanet in Patria; ergo nec Theologia. Minor eſt cõmunis ſententia Theologorũ. Maior probatur, quia Theologia eſt habitus deductiuus concluſionum ex aſſenſu principiorum, ſola fide creditorum: ergo nequit eas deducere ſine aſſenſu fidei. Confirmatur. Nam habitus fidei habet ſe ad habitum Theologicum, ſicut habitus principiorum ad habitum concluſionum: ſed nequit habitus concluſionũ producere ſuum actum ſine habitu principiorum; ergo nec habitus Theologicus aſſenſum Theologicũ ſine habitu fidei. Maior eſt certa: Nã ſicut habitus principiorũ ſubminiſtrat ſcientiæ principia concluſionũ, ita habitus fidei ſubminiſtrat Theologiæ principia concluſionum. Minor probatur, quia principia non ſunt ratio aſſentiendi concluſioni, niſi vt cognita; cognoſcuntur autem per habitum principiorum: Ergo nequit habitus concluſionum ſuum actum produçere ſine habitu principiorum.

123. DICO 2. Theologia materialiter, & quoad concluſiones ipſas ex principijs fidei deductas manet in patria. Fundamentum eſt: quia in Patria manent ſpecies concluſionum Theologicarum: ergo manet Theologia quoad concluſiones deductas. Conſequentia probatur: quia in mea ſententia habitus acquiſitus conſiſtit in ſpeciebus, magis ac magis ordinatis, & perfectis. Anteced. oſtendo, tùm à poſteriori: quia Beatus recordatur tales concluſiones; non poſſet autẽ illas recordari, niſi earum ſpecies haberet: quia recordatio fit media ſpecie rei, cuius recordamur. Tum à priori; quia tales ſpecies nõ habent cõtrarium; ergo nõ eſt à quo corrumpantur. Conſequentia patet, quia cũ nequeant illæ corrumpi ex corruptione ſubiecti, quia ſubiectãtur in intellectu, quę ſuapte natura eſt incorruptibilis, ſi corrũperẽtur, à cõtrario deberent corrũpi: cũ igitur nullum habeant contrariũ, non eſt à quo corrũpantur. Nec dici poteſt, illas corrũpi corruptis phantaſmatib. à quib. pendebant: quia licet ſpecies intelligibiles pendeant à phantaſmatib. in fieri, cum eruuntur ab intellectu agẽte medio concurſu phantaſmatũ, non tamẽ pendent in facto eſſe. Atque hoc ad minimũ probat præcitata auctoritas Hieronymi, Paulinum adhortantis ad ſtudium Theologiæ, cuius ſciẽtia nobiſcum perſeuerat in Cœlis. Legatur S. Thom. loco præcitato.

Hieronym.

S. Thomas.

124. Ex dictis deducitur primò in animabus purgãtibus perſeuerare Theologiã etiã in ratione habitus formaliter: quia ſicut in illis perſeuerat habitus fidei; ita & Theologia in ratione habitus formaliter: vnde poſſunt, & ſæpè eliciunt actus Theologicos, ſicut & fidei.

125. Deducitur ſecundo in damnatis non ſolùm perſeuerare habitum Theologiæ materialiter, quoad concluſiones deductas ex principijs reuelatis, creditis fide infusâ,

ſed

ſed etiam formaliter, quoad concluſiones deductas ex principijs reuelatis, creditis fide acquiſita: quia ſicut in damnatis manet fides acquiſita eorundem principiorum, quorum habuerunt fidem infuſam in via, iuxta illud Iacobi 2. *Damones credunt*, nempe fide humana, *& contremiſcunt*: ita in ijs manet habitus non tantùm materialiter, quoad concluſiones deductas ex principijs reuelatis creditis fide infuſa; verùm etiam formaliter, quoad concluſiones deductas ex ijſdem principijs, creditis tantùm fide acquiſita. Vnde poſſunt elicere nouos aſſenſus Theologicos ex principijs reuelatis, creditis tantùm fide humana: quæ tamen non manet in Beatis, in quibus clara viſio Dei excludit vtramque fidem infuſam, & acquiſitam. Neque eſt abſurdum manere in damnatis aliquem habitum ſupernaturalem, qualis eſt Theologicus: cùm in ijs maneat ſacramentalis character, qui in omnium ſententia eſt ſupernaturalis in eſſentia. *S. Iacob.*

116. AD Fundamentum Primæ diſtinguo conſequens: non manet in beatis formaliter in ratione habitus, & comprincipij, inclinantis ad conſimiles actus; concedo: non manet materialiter, in ratione ſcientiæ & concluſionis deductæ; Nego. Nec eſt eadem ratio de habitu fidei infuſæ, quia cùm hæc ſe habeat per modum potentiæ inclinantis tantùm ad reuelata credenda, non habet aliud munus, quàm intellectum iuuare ad obiecta reuelata credenda: quo fine in patria ceſſante, ceſſat & ipſe habitus ad talem finem eſſentialiter ordinatus. At verò habitus Theologicus non ſolùm inclinat potentiam ad concluſiones Theologicas deducendas, ſed præterea continet ipſas concluſiones ex principijs reuelatis deductas: continet enim ſpecies intelligibiles concluſionum Theologicarum, quæ ſunt virtuales repræſentationes earum. Vnde poteſt beatus eas intuendo, ſaltem abſtractiuè, cognoſcere concluſiones ipſas deductas, quarum ipſæ ſpecies ſunt repræſentatiuæ.

117. AD Confirmationem, nego aſſumptum: quia licet habitus Theologicus in Patria non deſeruiat ad conſimiles actus eliciendos: deſeruit tamen ad exprimendas obiectiuè intellectui concluſiones Theologicas iam deductas; atque adeo non erit in ijs otioſus. Locum autem Pauli explicat S Thomas locis præcitatis de actu, non de habitu Theologico, qui in Patria non erit obſcurus, & per conuerſionem ad phantaſmata, ſed clarus & euidens, & ſine vlla conuerſione ad phantaſmata: nam etiam ille actus, quo Beatus cognoſcit concluſiones Theologicas, ex principijs reuelatis deductas, eſt euidens; quia licet cognoſcat illas abſtractiuè, euidenter tamen cognoſcit eas in ipſis ſpeciebus repræſentantibus. *S. Thomas.*

128. DICES. Ergo pari modo deberet in Beatis remanere habitus fidei, quia in illo euidenter cognoſceret omnia obiecta reuelata. Reſp. Nego ſequelam: nam Beatus non eget habitu fidei, vt eo mediante cognoſcat obiecta reuelata; ſiquidem illa euidenter cognoſcit in verbo: ſolùm poſſet in eo remanere, vt eo mediante cognoſceret obiecta, quæ de facto in via credidit: ſicut remanet habitus Theologicus, vt eo mediante cognoſcat concluſiones, quas de facto ipſe in via ex reuelatis deduxit. Verùm ad hunc effectum non poteſt deſeruire habitus fidei; quia cùm ſit ad inſtar potentiæ indifferentis ad hæc, vel illa obiecta, non potest hæc potiùs, quæ actu credidit, quàm quæ poterat credere, intellectui exprimere. Habitus verò Theologicus, cùm conſiſtat in ſpeciebus acquiſitis ex præteritis actibus, ſolùm poteſt exprimere ea, quæ actu cognita fuere, & ex reuelatis Theologicè deducta.

SECTIO IX.

Quodnam ſit ſubiectum noſtræ Theologiæ.

129. NOTAT Durandus q. 5. Prologi nu. 6. & cum eo alij, diſcrimen inter *ſubiectum*, & *obiectum* ſcientiæ: eò quòd *obiectum* eſt id, quod principaliter terminat actum ſcientiæ: quod autem principaliter terminat actum ſcientiæ, eſt concluſio ipſa in ſcientia demonſtrata, quæ eſt propoſitio complexa, continens ſubiectum & paſſionem. *Subiectum* verò eſt illud, de quo demonſtrantur paſſiones ſcientiæ: quod ordinariè eſt terminus incomplexus, cuius cognitio principaliter in ſcientia intenditur. Quod tres habere debet cõditiones, primam, vt virtute contineat omnes veritates in ſcientia demonſtrabiles; ſecundam, quę ſequitur ex prima, vt de eo poſſint reliqua denominatiuè prędicari; tertiã, vt ſi quid aliud in tali ſcientia tractatur, tractetur per attributionem ad ipſum. Tametſi alij ſubiectum cum obiecto ſcientiæ confundãt: nos ſequuti modum loquendi grauiorum Theologorum, ea diſtinguimus, & propterea in titulo ſectionis vſi ſumus potius nomine *ſubiecti*, quàm *obiecti*. *Durandus.*

130. PRIMA ſententia Magiſtri in primo diſt. 1. initio docentis ſubiectum Theologiæ noſtræ eſſe tum ſigna, tum res: per ſigna autem cum Auguſtino intelligit, non ſolùm voces, ſed etiam res ad alias res ſignificandas impoſitas; velut Sacramenta, quæ ſunt res impoſita ad ſignificandas alias res, nempe gratiam, characterem, &c. Probat autem hanc ſuam ſententiam Magiſter auctoritate Auguſtin. lib. 1. de doctrina Chriſtiana. c. 2. Vbi docet, omnem doctrinam aut rerum eſſe, aut ſignorũ. Secundò ratione: quia quidquid in Theologia tractatur, aut ſunt res, aut ſigna: ergo hoc eſt obiectum adæquatum ipſius. *Magiſter.* *Auguſtin.*

131. SECVNDA ſententia Durandi q. 5. Prologi, vbi præmiſſâ diſtinctione Theologiæ in habitum creditiuum articulorum *Durandus.*

fidei,

Fidei, declaratiuum ac definitiuum eorumdem, & deductiuum conclusionum ex articulis Fidei: primo & tertio habitui pro subiecto assignat actum meritorium; secundo verò Deum, non sub ratione absoluta Deitatis, sed respectiua Saluatoris. Primam partẽ probat, quoniã illud est subiectum in aliqua doctrina, quòd in ea primò & principaliter cõsideratur, & ad quod attributionem dicunt reliqua, quę in ea traduntur: talis est actus meritorius in Theologia primo ac tertio modo accepta. ergo hic est subiectum ipsius. Maior constat ex cõditione subiecti doctrinalis. Minor probatur: Nam omnia quæ vel in scriptura credenda proponuntur, vel ex articulis deducta traduntur, attributionem dicunt ad opus meritorium: Nam aut sunt præcepta, aut exempla, aut monita, aut præmia, vel pœnæ bene vel malè operantibus proposita; aut cognitio ipsa Dei, quæ nõ tam proponitur propter se, cùm sit obscura & ineuidens, quàm propter actum ipsum meritorium. Tum quia ipsummet credere est nobis meritorium, iuxta illud Ioan. 20. *Hæc autem scripta sunt vt credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei vini; & vt credentes vitam habeatis in nomine eius*: tum quia est regula totius operis meritorij. Præterea quæ ex articulis deducuntur potiùs diriguntur ad inflãmandum affectũ, quã ad illustrandum intellectũ, cùm de se modicũ habeant de notitia, plurimum verò de affectu. *S. Ioan.*

132. SECVNDAM partem ostendit hoc pacto: Illud est subiectum in scientia, quod est subiectum in conclusione principaliter illata & scita: sed Deus est subiectum in conclusione principaliter illata & scita in Theologia, vt est declaratiua & defensiua articulorum Fidei. ergo. Maior constat ex conditione subiecti scibilis. Minor probatur: nam ex ijs, quæ Fides tradit, ea tantum principaliter declarat & defendit Theologia, quę specialem habent difficultatem, quæque principia sunt reliquorum: sed hæc sunt, quæ de Deo vel secundum se, vel vt Incarnato Fides docet: reliqua enim nec specialem habent difficultatem, ob quam defẽdi ac declarari debeãt, nec principia sunt aliorũ, sed cõclusiones potiùs ex his deductæ.

133. Quòd autem Theologia hoc modo sumpta non consideret Deum sub ratione absoluta Deitatis, sed respectiua saluatoris probat primò, quia sub ea ratione aliquid est subiectum in aliqua scientia, sub qua in ea principaliter consideratur, & secundùm quam virtute continet reliqua omnia: talis est Deus sub ratione saluatoris respectu Theologiæ secũdo modo acceptæ. ergo. Maior constat ex conditione subiecti primi ac principalis. Minor quoad priorem partem patet, quia nunquam fuit Fides, quæ saltem implicitè nõ fuerit de saluatore. Quoad posteriorem verò partem probatur, quia in ratione ipsa saluatoris virtute cõtinentur Incarnatio, Passio, Resurrectio, Ascensio, aduentus in futurum iudicium. Ergo. Secundò quia sub illa ratione Deus est subiectum Theologię hoc modo sumptę, sub qua maximè habitudinem dicit ad opus meritorium: talis est saluatoris ratio. Ergo. Maior patet, quia principia habere debent habitudinem ad conclusionem: sed articuli Fidei sunt principia respectu eorum, quæ in sacra scriptura concluduntur de opere meritorio. Ergo. Minor verò probatur: Nam illa ratio maximè habitudinem habet ad opus meritorium, quę aliqualiter includit rationem finis, & modum perueniendi ad finem, cùm in agibilibus finis habeat rationem principij: sed ratio saluatoris includit finem operis meritorij, nempe salutem, & implicitè modum perueniendi ad finem. ergo.

134. Hùc reducitur opinio Hugonis de S. Victore, assignantis subiectum Theologię opera restaurationis, seu Incarnationis lib. 1. de Sacramentis cap. 2. & 3. Nec non opinio Cassiodori citata à Scoto in Prologo q. 1. Laterali, asserentis subiectum Theologiæ esse Christum vt caput, cum suis membris. *Hugo de S Victore.* *Cassiodor. Scotus.*

135. TERTIA sententia affirmat, subiectum Theologiæ esse Deum sub ratione absoluta Deitatis. Est S. Thomæ 1. p. q. 1. art. 7. & reliquorum tum Scholasticorum in Prologo, tum interpretum S. Th. loco præcitato. *S. Thomas. Reliqui Scholastici.*

Pro cuius controuersiæ explicatione notandum, subiectum scientiæ diuidi in primarium, & secundarium; primarium est, cuius cognitio principaliter in scientia intenditur, & ad quod reliqua in ea scientia considerata attributionem dicunt: secundarium est, cuius cognitio non attenditur per se, sed propter cognitionem primarij, ad quod plenius cognoscendum illud in scientia consideratur. Secundò: Diuidi in subiectum attributionis, quod coincidit cum primario; & in subiectum cõmunitatis, siue prædicationis, quod & adæquatum dicitur, complecturque sub vna ratione cõmuni omnia, quę in tali scientia tractantur, siue sint subiecta primaria, siue secundaria. Tertiò: Diuidi in subiectum materiale, & formale. Materiale est cõmune pluribus scientijs, & habitibus: formale est proprium vnius, cuius tantũ est specificare, & vnitatem dare habitibus: specificatio enim & vnitas non desumitur ab ijs, quæ sunt communia pluribus, sed quę sunt propria vniuscuiusque. Rursus ratio ipsa formalis subdiuiditur in rationem formalem *Quæ*, & in rationẽ formalem *Qua*, seu *propter quam*: illa est quæ in scientia primariò terminat actum scientificũ, & omnia alia terminat per ordinem ad illam: hęc est, propter quam intellectus mouetur ad assensum præbendum. Illa dicitur ratio formalis terminatiua, seu subiectiua; hæc ratio formalis motiua. Prior etiam formalis respectu obiectorum secundariorum, materialis verò respectu rationis formalis motiuæ: Posterior cùm non ordinetur ad aliam rationem priorem, est tantùm formalis, à qua scientia desumit vltimam suam specificationem & vnitatem: & in scientijs naturalibus sunt mediã, seu principia, quibus intellectus mouetur ad assentiendum conclusionibus. His adnotatis,

136. DICO primò: Subiectum adæquatum Theologiæ commune communitate prędicationis, est ens diuinum cognoscibile per reuelationem virtualem: quod sub alijs terminis S. Tho. q. vnica Prologi ar. 4. appellauit *ens diuinum cognoscibile per inspirationem*. Fundamentum est: quoniam adæquatum subiectum scientiæ est illud, quod omnia, quæ in *S. Thomas.*

scientia tractantur, exprimit sub ea ratione, sub qua à tali scientia tractantur: tale est subiectum assignatum respectu Theologiæ nostrę. ergo. Maior probatur: nam subiectum adæquatum, vt ex nomine ipso patet, debet amplecti omnia, quæ in scientia tractantur, & sub ea ratione, sub qua tractantur; alioqui non esset subiectum adęquatum. Minorem ostendo: nam quidquid in Theologia tractatur, aut Deus est, aut attributionem dicit ad DEVM: ergo rectè exprimi potest per ens Diuinum, quod tanquam analogum primariò stat pro Deo principali analogato, secundariò pro creaturis, vt extrinsecè participantibus rationem Diuini. Sicut sanum rectè dicitur subiectum adęquatum Medicinæ, quia adæquatè amplectitur quidquid in medicina tractatur, & sub ea ratione sub qua tractatur, quæ est sanitas, primariò competens animali, quod est primarium subiectum medicinę; secundariò reliquis attributionem dicentibus ad sanitatem, quæ intrinsecè est in animali.

137. Debet præterea subiectum adæquatum scientiæ exprimere vltimam rationẽ formalem motiuam, à qua proximè specificatur scientia: hęc autem exprimitur per illa verba, Vt *cognoscibile per reuelationem virtualem*. Nam *per reuelationem* differt subiectum Theologię nostræ à Theologia naturali, & supernaturali Beatorum: quia prior per euidentiam naturalem abstractiuam, posterior per euidentiam supernaturalem intuitiuam: Per *virtualem* differt à subiecto formali Fidei, quod est reuelatio formalis, & immediata.

138. DICES. Ens Diuinum hoc sensu explicatum æquè latè patet atq; ens: nam omne ens aut Deus est, aut creatura: non ergo aptè assignatur subiectum Theologiæ, quod debet esse aliquod magis limitatum. Resp. Limitari per duplicem rationem formalem, tum subiectiuam, tum motiuã: nam per rationem Diuini limitatur secundùm rationem formalem subiectiuam, secundùm quam de creaturis in Theologia disputatur: per reuelationem verò virtualem limitatur secundùm rationem formalem motiuam, secundùm quam hæc omnia cadere possunt in considerationẽ Theologiæ.

139. DICO 2. Primarium subiectum Theologiæ est Deus, sub ratione Deitatis; secundarium verò sunt creaturæ, quatenus attributionem aliquam dicunt ad DEVM. Prima pars constat: nam illud est primarium subiectum in scientia, cuius notitia in ea primariò intenditur, & in ordine ad quod reliqua tractantur: talis est Deus in Theologia. ergo. Maior constat ex conditione subiecti primarij. Minor probatur: tum ex nomine ipso Theologiæ, quod scientiam, siue sermonem de Deo importat: tum quia præstantissima scientia, qualis est Theologia, esse debet de præstantissimo subiecto, qualis est Deus.

140. SECVNDA pars, nempe quòd Deus sub ratione Deitatis consideretur à Theologo probatur: tum quia sub ea ratione est subiectum Theologię Beatorum: atqui subiectum Theologiæ Beatorum non differt à subiecto Theologiæ nostræ in ratione formali subiectiua, sed in ratione tantùm formali motiua: nam quod nos credimus de Deo, ipsi vident iuxta illud 1. Cor. 13. *Nunc in ænigmate, tunc facie ad faciem*. Tum quia, cùm Theologia nostra non solùm sit practica, sed etiam speculatiua, & in quauis speculatiua scientia eius subiecti notitia maximè spectetur, quod in ea est præcipuum: cùm Deus sit præcipuũ subiectum Theologiæ, vt probatum est: sequitur, quòd ipsius notitia, sub ratione Deitatis maximè in Theologia spectetur. Nam eam notitiam speculatiua scientia de suo subiecto maximè intendit, quę est ipsius naturæ explicatiua & declaratiua: atqui hæc est notitia Dei sub ratione Deitatis; nam hęc tantum explicat, quantum nobis viatoribus explicari potest, naturam & essentiam Dei: cùm reliquæ rationes in Deo consideratæ, vel non explicent adæquatè naturam Dei, vel sint illi extrinsecę, & contingentes. 1. Cor. 13.

141. TERTIA pars probatur. Nam Theologia non solùm disputat de Deo, sed etiam de creaturis, de actibus humanis, de gratia; de virtutibus, de Sacramentis, &c. disputat autem de his per ordinem ad Deum. Cuius attributionis ratio est, quoniam creaturæ variæ nobis à posteriori de Deo perfectiones exprimunt; vt creatio Omnipotentiam; iustificatio bonitatem; Incarnatio munificẽtiam, & liberalitatem; punitio peccatorũ iustitiam; quemadmodum & retributio bonorum fidelitatem, & misericordiam. Et quia in quauis scientia maximè attenditur perfecta notitia subiecti primarij, quæ haberi non potest, nisi cognitis ipsius varijs effectibus, ex quorum notitia deuenitur in cognitionem ipsius subiecti primarij; ideo de his agit Theologia ad pleniùs & perfectiùs cognoscendum Deum subiectum primarium.

142. DICO tertiò. Ratio fomalis motiua, sub qua de his omnibus agit Theologia, est diuina reuelatio per discursũ applicata. Fundamentum est, quia Theologia nostra essentialiter discriminatur à Theologia naturali viatorum; non potest autem essentialiter discriminari per rationem terminatiuam *Quæ*; nam hæc vt patet, est eadem in vtraque scientia, nempe Deitas sub ratione Deitatis: ergo per rationem formalem motiuam *Qua*, quæ in Theologia naturali est medium illustratum lumine naturali; in Theologia verò supernaturali est medium illustratum lumine supernaturali.

143. Pro cuius intelligentia nota, rationẽ formalem motiuam assentiendi esse principia ipsa, vt cognita, quia nequit aliquid esse intellectui ratio assentiendi, nisi vt cognitum: ergo ex variatione luminis, quo principia ipsa cognoscuntur, variatur ratio formalis motiua assentiendi. Quia igitur lumen naturale, & supernaturale differunt inter se; eadem principia cognita lumine naturali, & supernaturali cõstituunt diuersas rationes formales assentiendi: cùm igitur sæpe principia remota, quibus Theologia nostra, ac natura

lis vti-

lis vtitur, sint eadem; vt in ratione principij proximi discriminentur, debent diuerso lumine ac notitia intellectui applicari: applicantur autem vni per lumen & notitiam naturalem euidentem, alteri per lumen & notitiam supernaturalem ineuidentem Fidei. Ergo ratio motiua, propter quam Theologia nostra assentitur cõclusionibus Theologicis, est reuelatio per discursum applicata.

144. Dices. Lumen & cognitio se tenent ex parte potentiæ; ergo non possunt esse ratio motiua, quæ se tenet ex parte obiecti. Resp. Duplex esse lumen, vnum tenens se ex parte potentiæ, quo fit potens ad obiectum percipiendum; aliud tenens se ex parte obiecti, quo illustratũ fortiùs, aut minùs fortiter mouet intellectum ad assensum prębendum. Nostra cõclusio intelligenda est de posteriore lumine, non de priore. Nec refert, quod tale lumen respectu primæ cognitionis se teneat ex parte potentię, quę obiectum ipsum cognoscit; quia sufficit, vt se teneat ex parte obiecti, respectu alterius cognitionis, respectu cuius prior cognitio se habet vt principium; quia respectu alterius cognitionis prior cognitio præsupponitur, vt principium mouens, & determinans intellectum ad assensum conclusionis. Nec obstat quòd cognitio, quâ cognoscuntur principia, sit tantùm conditio, & non ratio formalis assentiendi conclusioni; quia sub diuersa illa cognitione diuersa respondet ratio formalis motiua in principijs ipsis: Nam assensui supernaturali Fidei respondet supernaturalis reuelatio in obiecto, sub qua obiectum terminat talem assensum: assensui verò naturalis scientiæ respondet ratio aliqua naturalis, sub qua obiectũ terminat talẽ assensum: ac proinde principia, diuerso lumine ac notitia cognita, diuersas constituunt rationes formales assentiendi.

145. Ex dictis deducitur 1. Non quæuis principia esse apta ad inferendas cõclusiones Theologicas, sed quę tantùm supponũtur reuelata, & credita Fide diuina: Nam hæc sola supponuntur illustrata lumine superiori: ex qua parte Theologia nostra habet limitatius obiectum, quàm Theologia naturalis, cuius principia sunt omnia, quę naturali lumine cognita, apta sunt inferre aliquam cognitionem de Deo. Quare nec de omnibus rebus creatis disputat Theologia nostra, sed de his tantùm, quæ vel ex reuelatis deduci possunt, vel quæ reuelatę possunt esse principia aliarũ veritatũ, nec de Deo, nisi reuelato lumine cognito.

146. Deducitur secundò. Deitatem esse rationem formalem respectu creaturarum, de quibus tractatur in Theologia; esse verò rationem materialem respectu reuelationis virtualis. Primum constat, quia respectu creaturarum est ratio, propter quam in Theologia de creaturis disputatur. Secundum probatur, quia reuelatio virtualis est ratio assentiendi omnibus, quæ in Theologia tractantur, & in quã vltimò resoluitur omnis discursus Theologicus: Vnde ex hac, & non ex illa Theologia sumit suam vnitatem, & specificationem.

147. Deducitur tertiò. Finitatem sub qua Deitas terminat assensum Theologię nostræ, aut Beatorum, non esse rationem formalem, aut terminatiuam, aut motiuam, sed puram conditionem ex parte actus, illam essentialiter exigentis. Primum patet, quia nulla ratio contradictoriè opposita obiecto potest esse terminatiua, aut motiua potentiæ; vel habitus circa tale obiectum: sed finitas est ratio contradictoriè opposita Deitati, quę est obiectum Theologię; ergo non potest esse ratio terminatiua, aut motiua habitus Theologici. Minor cum consequentia elucet. Maiorem ostendo: nam ratio motiua & terminatiua subiecti scientifici debent expressè, & per se, vt tales rationes sunt, mouere, & terminare actum scientificum; cùm sint rationes in scientia primariò intentæ, & propter quas cętera in scientia considerantur. At nequit habitus siue potentia mediante habitu expressè, & per se moueri, & terminari ad rationem contradictoriè oppositam subiecto, cuius est habitus. Secundum probatur, quia cùm implicet, vt suppono, actum creatũ infinito modo versari circa Deum, finitas erit conditio essentialiter requisita ex parte actus. Est igitur finitas conditio ex parte actus tendentis ad obiectum, non ex parte obiecti terminantis actum.

148. Dices. Implicat esse aliquid in actu, quod non respondeat etiam ex parte obiecti, cùm tota essentia actus sit ad exprimendum obiectum: nequit igitur finitas esse conditio ex parte actus Theologici, & non etiã ex parte obiecti. Resp. Distinguendo duplicem rationem in actu, vnam ex parte actus, quatenus est expressio, & imago obiecti; alterã ex parte actus, quatenus est accidẽs & forma subiecti: Prior semper respondet illi ex parte obiecti: quia imago tota est ad exprimẽdum obiectũ: posterior verò illi respõdet ex parte subiecti: vt actus beatificus, quatenus tenet se ex parte obiecti illud exprimendo, participat aliquam rationem actus puri; quatenus verò tenet se ex parte potentiæ immersæ potentialitati, est inhęrens & potentiale. Pari modo finitas est conditio tenens se ex parte subiecti finito modo tendentis ad obiectum.

149. Ad primum primę sententiæ Resp. Eo loco Augustinum non exactè assignare subiectum Theologię, sed potiùs illa partitione rerum, & signorum comprehendere voluisse subiectum cuiuscũque scientiæ, & doctrinæ, vt ipsemet testatur: nã sicut dicta partitio rerum, & signorum omnia comprehendit; ita nullius scientię subiectum excludit, cuiuscunque enim scientiæ subiectũ, aut sunt signa aut res, aut vtraque simul. Ad 2. Concedo quidquid in Theologia tractatur, aut esse res aut signa: nego tamen, subiectum adæquatum ipsius esse res & signa: quoniam subiectum adæquatum debet exprimere primariam rationem, propter quam ea in scientia tractantur: quia debet distinguere vnam scientiam ab alia, quam non distinguit, nisi per hanc rationem. *Augustin.*

Durandus

150. Ad 2. sententiam Durandi nego, aut actum meritorium, aut Deum sub ratione saluatoris esse primarium subiectum fidei, aut Theologiæ. Vnde ad argumenta pro prima parte nego minorem; tum quia vel Theologia consideratur, vt est speculatiua scientia, & sic primariũ eius subiectum est Deus sub ratione Deitatis; nam hęc cognitio ab ipsa, vt speculatiua est, potissimè intenditur: vel vt practica est; & sic primarium eius subiectum non est actus meritorius, sed Deus, vt assequibilis à nobis actu meritorio: cuius ratio est, quia Theologia non sistit in ipsa consideratione actus meritorij, sed vlteriùs tendit in notitiam practicam finis, vt assequibilis actu meritorio. Vnde omnia Durandi Commenta solùm probant, Theologiam nostrã tendere ad actũ meritorium, tanquam ad medium, quo proximè finem assequimur, non tamquam ad finẽ vltimũ, ad quem tendit, & ordinatur practica Theologia; hic enim est Deus, vt est vltima fœlicitas, & Beatitudo nostra. Cuius ratio à priori est: quoniam in agibilibus finis est principium omnium practicarum conclusionum: nam ex eo mouetur intellectus ad concludenda omnia media, quæ ad finẽ conducunt: ergo in scientia practica magis attenditur consideratio finis, quàm mediorum: igitur Theologia, quia practica scientia est, magis attendit considerationem Dei, qui est finis quàm actus meritorij, qui est medium atque hoc probat auctoritas Ioan. à Durando, citata: nam vita, quæ nobis promittitur, vt finis nostræ fidei, est beatitudo æterna, quæ consistit in ipso Deo, iuxta illud eiusdem Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum.* Reliqua, quæ à Durando afferuntur, solùm probant Theologiam, vt practica scientia est, ordinari quidem ad opus meritorium, non tamen vltimatè, & principaliter, sed non vltimatè, & minùs principaliter.

S. Ioan. Durandus.

151. Ad argumentum secundæ partis, quo probat Deum sub ratione saluatoris esse subiectum Theologiæ, vt est declaratiua, & defensiua articulorum, neganda est minor: nam ipsa ratio Saluatoris, & reliquæ in ea contentę vltimatè considerãtur à Theologo in ordine ad Deum, vel vt practicè consequibilem, vel vt speculatiuè cognoscibilem. Neque ex eo, quòd Fides de Saluatore fuit omni tempore ad salutem necessaria, rectè colligitur, quòd Deus, sub ratione Saluatoris, sit subiectum Theologię, sed solùm, quod talis Fides sit præcipuum medium ad consequendum finem. Vltimum argumentum supponit falsum principium, à nobis iam confutatum, nempe quod opus meritorium sit primarium subiectum Theologiæ.

DISPVTATIO II.

De Existentia Dei.

CVM vniuscuiusque scientiæ munus sit perfectam de suo subiecto tradere notitiam; postquam probatum est subiectum primarium Theologiæ esse Deum: consequens est, vt ipsius naturam & attributa, quantùm adumbrato Fidei lumine suffulti assequi poterimus, explicemus. Dupliciter autem Dei natura considerari potest, vno modo secundùm se, in ordine ad intrinsecas perfectiones, quibus constituitur: alio modo in ordine ad creaturas, in ordine ad quas triplicem habet considerationem, secundùm triplicem respectum, quem dicit ad illas, vt principium, vt Finis, vt Reparator. Secundùm quem triplicem respectum considerat Angelicus Doctor Deũ in sua summa, quam in tres diuidit partes; in prima disputat de Deo in ordine ad se, & vt principio creaturarum; in secunda vt Fine earundem; in tertia vt Reparatore naturæ lapsæ. Eandem methodum sequemur & nos in hac nostra Theologica summa. Quoniam vetò consideratio Dei in ordine ad creaturas supponit considerationem Dei in ordine ad se, priùs de illa in hoc Tomo; tum de reliquis in sequentibus, ordine ac methodo prædicta disputabimus. Ac primo loco stabilienda est Dei existentia, tanquam fundamentum & basis cæterorũ: quę etsi iuxta scientię leges supponenda potius esset, quàm probanda, cùm nulla scientia probet, sed supponat suum subiectum, quia tamen non desunt Athei, qui illam negent, Theologici muneris est, adhibitis naturæ principijs, hanc veritatem contra Atheos demonstrare.

S. Thomas.

An DEVM esse sit demonstrabile?

1. Ratio dubitandi quadruplex est, prima quoniam ea tantùm, auctore Philosopho 1. Post. 3. sunt demonstrabilia, quę non sunt per se nota: atqui Deum esse, est per se notum: ergo Deum esse, est indemonstrabile. Maior constat, quoniam ea sunt demonstrabilia, quæ habent medium notius, quàm sint ipsa, quę demonstrantur; demonstratio enim tendit ad notificandum id, quod est ignotum, per id quod est notius. Minor probatur: Nam illud est per se notum ex S. Thom. p. p. qu. 2. a. 1. cuius prædicatum est de ratione

S. Thomas.

de ratione subiecti. Atqui esse est de ratione Dei, cùm nequeat concipi Deus, nisi vt actu existens. ergo DEVM esse, est per se notum. Secunda, Deus nullam habet causam sui esse; ergo nequit de Deo demonstrari esse. Consequentia prob. nam teste Aristot. 1. Post. 2. *Aristoteles* Demonstratio procedere debet ex prioribus causisque conclusionis. Tertia Deum esse, est articulus Fidei; ergo nequit demonstrari, cùm nequeat Fides, & scientia esse de eodem obiecto. Quarta ea, quæ sunt demonstrabilia, negari non possunt: atqui Deum esse, multi negarunt: ergo Deum esse non est demonstrabile.

2. DICO 1. Deum esse, est demonstrabile *S. Thomas* per effectus à posteriori. est S. Thom. p. p. q. 2. articul. 2. & 1. contra Gent. c. 12. & cum eo omnes interpretes, & Scholastici omnes in *Aliacen.* 1. Dist. 2. & 3. Contra Aliacensem qu. 3. a. 2. opinantem, Deum non posse ratione naturali euidenti, sed tantùm probabili ostendi: *Maior.* eodem inclinat. Maior in 1. Dist. 2. q. 1. concl. *Gabriel.* 1. & Gabriel. q. 10. a. 3. dub. 1. Nostra tamen assertio apertè deducitur ex Paulo ad Rom. *Rom. 1.* 1. illis verbis: *Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus & Diuinitas.* Vt autem ostendat Paulus vim & efficaciam demonstrationis, quam viatores habere possunt de Deo per effectus creatos, subdit: *ita vt sint inexcusabiles.* Cum Paulo concordant Patres, *Patres.* passim docentes, notitiam creatoris esse naturaliter insitam vnicuique mortalium.

3. Vnde meritò oppositam sententiam S. *S. Thomas. Molina. Valentia.* Tho. 1. cont. Gentes appellat errorem; Molina p. p. q. 2. art. 2. in Fide minimè tutam; Valentia q. 2. punct. 2. erroneam, vel apertam *Suarez.* hæresin; Suar. lib. 1. de essentia Dei c. 1. temerariam & errori proximam. Plures afferuntur rationes, quæ Dei existentiam demonstrant: nobis duæ sufficiant tanquam omnium potissimæ; vna desumitur ex subordinatione causarum ad vnam primam efficientem; altera ex subordinatione earundem ad vnam supremam intellectualem gubernantem. Vtraque *Aristoteles* vsus est Aristoteles, Priore quidem 7. & 8. Physicorum, nec non 12. Metaphysic. t. 29. Posteriore verò 12. Metaphys. c. vlt.

4. PRIMAM rationem sic ordior. Vnumquodque indiuiduum, exempli causa, naturę humanę, producitur ab alio; & hoc ab alio: atqui in hoc progressu producti & producentis necessariò deueniendum est ad vnum primum efficiẽs, quod improductũ omnia producat, quem Deum omnes nominamus. ergo demonstrabile est, Deum esse. Maior non solùm est euidens experientiâ, sed etiam ratione: quia nisi quodlibet indiuiduum humanũ produceretur ab alio, aut ideò esset, quia idem produci posset à se ipso, vel à suo producto: aut ideò, quia daretur aliquod indiuiduum humanum à nullo productum, quod reliqua indiuidua produceret. Vtrumque euidenter implicat, ergo. Implicat primum: quia si posset idem produci à se ipso, vel à suo producto, idem simul esset, & non esset; quę sunt manifestè contradictoria; esset; quia vt posset producere, deberet necessariò præsupponi existens, nam id, quod non est, vim producendi habere non potest: non esset, quia vt posset primò produci, deberet supponi non esse; nam nihil potest primò produci, quod iam supponitur esse, cùm prima productio tendat ad dandum primum esse.

5. Explicatur: vt res aliqua producat, præsupponi debet naturâ ante productionem; vt eadem producatur, subsequi debet naturâ eandem productionẽ. Ergo idem esset prius, & posterius naturâ respectu eiusdem actionis & esse, secundùm quod & præsupponeretur vt causa, & non præsupponeretur vt effectus. Implicat secundum, quia cùm esse improductum sit maxima perfectio entis, quę illud necessariò euehit in altiorem ordinem, quàm sit quæcunque natura producibilis, implicat esse indiuiduum humanum, & simul esse improductum: nam quà improductum excederet perfectionem naturæ humanæ: quà verò indiuiduum humanum, non excederet perfectionem eiusdem naturæ humanæ: ergo simul esset, & nõ esset indiuiduum humanum. Igitur si necessariò deueniendum est ad vnum principium improductum, à quo tota species humana sit producta, de necessitate illud erit diuersæ altioriśque naturæ, quàm sit species ipsa humana, aut quæuis alia natura producibilis. Idem argumentum fieri potest de qualibet serie indiuiduorum aut specierum.

6. Demonstrata Maiore, demonstro Minorem. Etenim sumatur tota series causarum, quarum quęlibet inferior pendet à superiore; vel tota hæc series pendet ab vna suprema causa improducta, vel non; si primum, iam habetur primum efficiens improductum: si secundum, rursus vel tota series causarum producentium, & productarum est à se, vel ab alio. Tota à se esse non potest, nisi ratione alicuius supremæ causæ, à qua ita reliquæ sint, vt ipsa à nulla alia sit. Neque tota ab alio esse potest, ita vt singulę & omnes ita ab alio sint, vt in tota serie nulla sit à se: alioqui omnes & singulæ causæ essent entia potentialia: implicat autem, vt ens potentiale se ipsum reducat à statu potentiali ad statum entis actualis; quia cùm ens potentiale sit negatio entis actualis cum sola non repugnantia ad illud; & nihil quod actu non est, vim habeat producendi ens in actu; implicabit, ens potentiale se ipsum reducere à statu potentiali ad statum entis actualis. Quare necessariò concedendum erit ens essentialiter existens, quòd ita sit in actu essendi, vt nunquam potuerit esse in statu potentiali.

7. Hac luce demonstrationis mens Atheorum perstricta, ad tenebras infiniti recurrit: putantque se propositę demonstrationi satisfacere, si dicant, totam quidem seriem causarum ab alio esse, quia tamen in infinito non datur primum: neque in tota serie infinita causarum assignari posse primam, à qua cæperit actio. Sed contrà; nam esto in infinita

serie causarum, non datur prima, adhuc vis demonstrationis vrget: quia vel tota series infinitarum causarum collectiuè sumpta est ab alio, vel à se: si ab alio, ergo tota est potentialis: ergo impossibile fuit, vt se ipsam reduxerit à statu potentiali, ad statum entis actualis: si à se, hoc conuenire non potest toti collectioni ratione singularum causarum, cùm singulæ causæ sint ab alio: neque ratione totius collectionis vt sic; cùm tota collectio non dicat, nisi aggregationem singularum causarum: Vnde si singulæ sunt ab alio, tota causarum collectio erit ab alio.

8. Nec recurri potest ad naturam infiniti, in quo non licet argumentari à distributiuo ad collectiuum; eò quòd aliquid conuenit collectiuo, ex eo quod caret termino, quod non conuenit distributiuo, quod terminum habet: nam hoc verum tantùm est de his prædicatis, quæ consequuntur infinitum vt infinitum; non autem de his, quæ consequuntur essentiâ ipsam rerum infinitarum: quia, sicut hæc non mutatur per rationem infiniti, rebus ipsis accidentaliter aduenientis; ita nec eius intrinseca prædicata: sed esse à se, vel ab alio sunt rationes essentialiter conuenientes rebus ipsis: ergo illæ non mutantur per rationem infiniti, accidentaliter illis aduenientis. Igitur si implicat, finitam seriem causarum esse ab alio, nulla assignata prima, à qua tota originem trahat; etiam implicabit, infinitam seriem causarum esse ab alio, nulla assignata prima, à qua tota infinitas originem ducat. Vnde licet infinitę seriei causarum repugnet habere primam causam intra eandem seriem, non tamen repugnat, vt tota series pendeat ab alia causa, quę sit extra totam seriem ipsam causarum producentium & productarum, quæ sit prima tantùm extrinsecè, non habens post se secundam determinatè succedentem: sicut post punctum terminatiuum lineæ non sequitur secundum punctum determinatè. Hęc autem non ideò assero, vt approbem doctrinam de infinito, quod jam puto implicare contradictionem, sed tantùm, vt ostendam vim demonstrationis procedere, etiam posita infinita serie causarum. Nam adhuc tota ista hæc infinita series causarum deberet esse ab alio primo ente improducto, cùm tota esset potentialis, ac proinde impotens reducendi se à statu potentiali ad statum entis actualis.

9. SECVNDA ratio, quæ euidenter demonstrat Deum esse, est hic pulcherrimus rerum ordo, & totius vniuersi dispositio; nec non constans & perennis, ac nunquam interrupta rerum, temporumque vicissitudo. Quæ ratio familiaris est Patribus, imò & antiquis Philosophis. Vnde Cicero 2. de Diuintate, *Esse*, *Cicero.* inquit, *præstantem aliquam, aternamque naturam, & eam suspiciendam admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi, ordoque rerum Cœlestium cogit fateri*, eaque ante omnes vsus est Sapiens Sapientiæ 13. *A magnitudine*, *Sapiens.* inquit, *speciei, & creatura cognoscibiliter poterit Creator horum videri.* Quę ratio sic potest formari. Vniuersum hoc tam mira rerum varietate compactum, tam mirabili ordine dispositum, tanta legum constantia sancitum, tanta sublunarium cum cœlestibus orbibus cohærentia, & consensione firmatum, impossibile est, vt non regatur ab aliquo supremo Numine, intellectu & voluntate prædito, quod Deum appellamus. Maiorem ostendo: quoniam hic tantus, ac tam constans rerum ordo non potuit esse casu, & quasi fortuito; cùm ea, quæ casu ac fortuitu accidunt, constantia ac perpetua esse non possint, cùm non habeant causam perpetuò conseruantem, ac dirigentem, neque potest à se ipso regi, & gubernari; quia tam concinnus ordo, atque ordinata dispositio rerum nequit esse effectus, nisi agentis per intellectum, cùm solius intellectus sit ordinatè agere ac disponere, vt vnumquodq; per consentanea media ad suum finẽ tendat. Concedendus est igitur aliquis ęternus Rector, ac supremus Gubernator, qui singula in hoc vniuerso contenta ad peculiares suos fines dirigat, & impellat. Et quoniam hic non potest esse nisi vnus, vt ex perpetua rerum consensione, & ordine imperturbabili constat, fatendum est vnum supremum atque ęternum Numen, hæc omnia infallibili lege, ac prouidentia regens & gubernans. Quod cùm non possit à sẽ ipso vel ab alio superiore produci, alioqui non vnum, sed plura essent Numina, necessariò erit improductum, & à se, atque adeò æternum. Quam veritatem vice, ac voce totius naturæ expressit Aristoteles 12. Metaph. in fine his verbis: *Non est bonum pluralitas Principatuum: vnus ergo Princeps.* *Aristoteles.*

10. DICO 2. Deum esse non potest à priori, & per causam demonstrari. Est communior inter Scholasticos. Fundamentum est, quoniam esse est prima perfectio, quæ hostro modo concipiendi conuenit Deo: ergo non potest per aliam perfectionem à priori demonstrari. Consequentia constat ex ipsa natura Demonstrationis à priori, quæ procedere debet per causam saltem virtualem conclusionis Cùm igitur prima perfectio subiecti non habeat aliam priorem perfectionem non poterit à priori demonstrari. Antecedens probo: quia prima perfectio, quæ competit Deo, est ipsum esse necessarium & à se; atque adeò actuale, per hoc enim primo distinguitur ab ente potentiali, & est quasi radix omnium perfectionum, quæ competunt Deo: ex hac enim habet, vt sit illimitatus, actus purus, & infinitus in omni genere perfectionis excludentis imperfectionem. Confirmatur, quia esse actuale Dei est æquè notum, ac quælibet alia perfectio ipsius; ergo non potest à priori demonstrari. Consequentia patet: quia quod demõstratur non debet esse æquè notum, ac medium ipsum, per quod demõstratur: si autem esse actuale Dei est æquè notum, ac quælibet alia perfectio ipsius, nulla perfectio assumi poterit vt medium aptum ad inferendum esse actuale ipsius: cùm nulla alia perfectior sit

notior,

notior, quàm ipſius eſſe actuale Dei. Antecedens probo: nam quælibet perfectio diuina, vt diuina explicitè importat eſſe neceſſarium & à ſe; hoc enim formaliter importat eſſe Diuinum: atqui nulla perfectio Dei aſſumi poteſt vt medium ad inferendam aliam perfectionem niſi vt Diuina; quia non poteſt habere vim inferendi aliam perfectionem Diuinam, vt abſtrahens ab eſſe Diuino, quia vt ſic non eſt apta inferre perfectiones proprias Dei, qualis eſt exiſtentia actualis & neceſſaria.

11. AD primam rationem dubitandi diſtinguenda eſt Maior ex doctrina ipſiusmet Ariſt. 1. Poſt. c. 2. de notioribus naturâ, & quoad nos: concedo igitur, quæ ſunt notiora & naturâ, & quoad nos, non eſſe demonſtrabilia: nego autem, quæ ſunt notiora naturâ, ignotiora verò quoad nos, non eſſe demonſtrabilia: tale eſt, Deum eſſe: nam conſideratum ſecundùm ſe, eſt per ſe notum: conſideratum verò quoad nos, eſt ignotum, ac proinde demonſtrabile per aliquid notius, vt ſunt effectus ipſi creati, neceſſariam connexionem habentes cum exiſtentia Dei. Atque ex his patet ad probationem Maioris. *Ariſtot.*

12. Pro Maiore tamen claritate, diſtinguunt Scholaſtici cum Ariſt. propoſitionem notam *quoad ſe*, & *notam quoad nos*. Propoſitionem *notam quoad ſe*, ſiuè *per ſe* appellant illam, quæ apta nata eſt cognoſci immediatè ex terminis ipſis, abſque adminiculo extrinſeci medij, *qualis eſt*, inquit S. Tho. p. p. q. 2. art. 1. *Omnis propoſitio, cuius prædicatum clauditur in ratione ſubiecti, vt homo eſt animal*, dicitur propoſitio nota per ſe, quia, vt illam intellectus cognoſcat, non eget extrinſeco medio, ſed penetratis terminis, ſtatim illam cognoſcit. Propoſitionem verò *notam quoad nos*. Ariſt. vocat illam, quæ eſt propinquior ſenſui. Ex hac doctrina ſequitur poſſe aliquam propoſitionem eſſe *notam per ſe*, non tamen *quoad nos*, quia poteſt ex ſe eſſe apta, vt cognoſcatur ex terminis, nobis tamen ſit ignota, qui non valemus eam exactè penetrare ex terminis: quãdiu autem termini exactè non penetrantur, nõ poteſt cognoſci connexio prædicati cum ſubiecto, atque adeò propoſitio ipſa. Talis eſt hæc propoſitio, *Deus exiſtit*; cuius prædicatum eſt de ratione ſubiecti, quia exiſtentia eſt de quidditate Dei: quia tamen nos pro hac mortali vita non valemus eius terminos penetrare, cùm non valeamus proprio conceptu Deitatem concipere, ſed conceptu dumtaxat analogo & communi, ſecundùm quem conceptum concepta Deitas non habet immediatam connexionem cum ſua ipſius exiſtentia; non poſſumus prædictæ propoſitionis veritatem immediatè cognoſcere ex ſola terminorum penetratione: Vnde remanet nobis ex penetratione terminorum ignota; & conſequenter demonſtrabilis à Poſteriori per effectus creatos, habentes neceſſariam connexionem cum ipſa exiſtentia neceſſaria Dei. *Dixi in hac vita*; quia in alia ſicut Beati proprio conceptu cognoſcunt Deum; ita eſt illis talis propoſitio ex terminis nota. Vnde non repugnat, vt eadem propoſitio reſpectu diuerſorum intellectuum ſit nota, & ignota, atque adeo demonſtrabilis, & indemonſtrabilis. *S. Thomas.* *Ariſtotelis.*

13. SECVNDA ratio ſolùm procedit de demonſtratione per cauſam, & à priori: quam demonſtrationem ſuprà probauimus, in Deũ cadere non poſſe; non autem procedit de demonſtratione per effectus, & à poſteriori, quam tantùm Deo concedimus.

14. AD tertiam nego conſequentiam, eiuſque probationem: nam licet ſcientia & Fides actualis de eodem obiecto naturaliter eſſe non poſſit: ſcientia tamen & Fides habitualis de eodem obiecto ſimul eſſe poſſunt.

15. AD quartam concedo, quòd quæ ſunt demonſtrabilia, negari non poſſunt ab eo, qui vim demonſtrationis percipit; ſecus ab eo, qui vim demonſtrationis non attendit: Nam quamdiu vis demonſtrationis non percipitur, non poteſt intellectus conuinci ad aſſenſum præbendum: quia nequit intellectus conuinci, niſi vi demonſtrationis cognitæ. Quare concedo, multos Deum negaſſe, ſed qui ad vim demonſtrationis attendere noluerunt, vt expreſſit Sapiens Sapientiæ 13. *Neque operibus*, inquit, *attendentes agnouerunt, quis eſſet artifex.* *Sapiens.*

16. Hîc diſputari ſolet, an dari poſſit aliqua inuincibilis ignorantia de Deo, ſaltem ad tempus, & in paucis quibuſdam rudibus. Affirmant Medina p. 2. q. 89. art. 6. Molina p. p. quæſt. 2. art. 1. Zumel. qu. vnica concl. 3. & alij: nec negat Granadus in p. p. tract. 1. de exiſtentia Dei Diſp. 1. ſect. vlt. in fine, vbi concedit cum Victoria, poſſe aliquem in ſiluis enutritum, qui nihil de Deo vnquam audiuit, laborare ad tempus inuincibili ignorantia Dei. *Molina.* *Medina.* *Zumel.* *Victoria.*

17. Quę ſententia cum prædicta limitatione, in paucis, & ad tempus, probabilis eſt; abſolutè tamẽ & vniuerſaliter eſt falſa. Prior pars probatur: quoniam, vt ignorantia Dei ſit inuincibilis, duo requirit, vnum, vt aliqua ſaltem cogitatio de Dei exiſtentia animum pulſet; alterum, vt talis cogitatio proponatur cum debito comparandi perfectiorem cognitionem de Deo. Etenim, ſi vel nulla ſubit animum cogitatio de Deo; vel non ſubit cum debito comparandi perfectiorem notitiam, non dicitur talis ignorantia inuincibilis: quia inuincibilis ignorantia dicitur, vt ex ipſo nomine conſtat, quæ vinci non poteſt ab eo, qui tali ignorantia laborat; nequit autem ea ignorãtia per oppoſitum actum ſcientiæ vinci, cuius aliqua non ſubit cogitatio cum debito habendi talem ſcientiam. Atqui fieri poteſt, vt in aliquo rudi homine vel nulla de Dei exiſtentia cogitatio animum pulſet; vel ſi pulſet, non pulſet cum debito comparandi perfectiorem: Igitur dari poteſt in aliquo, ad breue ſaltem tempus, inuincibilis ignorantia de Deo. Minor probatur: quia talis cogitatio ſupponit aliquam notitiam creaturarum cum dependentia ab vna prima cau-

sa, & cum obligatione illam inuestigandi; quę cogitatio non statim occurrere solet homini, tunc primùm rationis vsum exercenti, sine vlla parentum disciplina, & maiorum traditione; & multò minùs homini rudis atque hebetis ingenij; & quamuis hæc probabilis sit, probabiliùs tamẽ defendi potest opposita, vt neque in paucis, neque ad tempus perfecta ratione vtẽtibus dabilis sit inuincibilis ignorantia de Deo, vt fusè probo in 3. tomo; & ex posterioris partis probatione colligitur.

18. Posterior autem pars constat ex communi consensu Patrum: qui propterea dicunt, notitiam de Deo esse omnibus naturaliter insitam; & colligitur ex Paulo suprà cit. *Paulus.* ad Rom. 1. à quo absolutè & simpliciter dicuntur *inexcusabiles*, qui Creatoris sui notitia carent, cùm eam facilè possint ex creaturis comparare. Fundamentum huius est: quia notitia de Deo saltem confusa & imperfecta, est adeò facilis & obuia cuilibet, vt vix possit quis ad longum tempus excusari: *Cœli enim ipsi enarrant gloriam Dei,* Vnde Tullius 2. de natura Deor. *Quid tam apertum,* inquit, *esse potest, tamque perspicuum, cùm Cœlum suspeximus, Cœlestiaque contemplati sumus, quàm esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, quo hæc regantur?* Cuius argumentum est; quia nulla est natio tam barbara, quæ aliquam notitiam Dei, cultu aliquo non profiteatur, etiamsi erret in notitia veri Dei. Hoc ipsum confirmat supernaturalis prouidentia Dei, quæ non sinit longo tempore homines ignorantia sui Conditoris laborare, sed eos subinde instruit, vel per externam disciplinam Maiorum, vel per internas illustrationes, cùm talis notitia sit simpliciter necessaria; est enim notitia vltimi Finis, sine quo nequit creatura rationalis de se ipsa perfectè disponere.

DISPVTATIO III.

De Essentia Dei eiusque attributis.

SECTIO PRIMA.

Quid DEVS sit?

1. ARDVA res quæritur, ipsi soli nota, cuius explicatio quæritur. Est enim Deus, teste Scriptura, *immensa lux*, ad quam nemini patet accessus, nisi per ipsius lucis aliquã reuerberationem. Vnde monet Augustinus. *Augustinus* libr. de moribus Ecclesiæ c. 7. vt Diuina contemplaturi ad opacitatem autoritatis, vmbrasque creaturarum, librorumque voces, veluti ad signa temperiora veritatis confugiamus: ne, si Diuina in se contemplari velimus, nimia luce veritatis reuerberati, ad tenebrarum nostrarum familiaritatem cum fatigatione potiùs, quàm cum delectatione conuertamur. Ergo partim Fidei reuelato lumine, partim innato ratiocinatione intellectus tantæ rei explicationem aggrediamur. Et quidem Auctore Augustino libro de cognitione veræ vitæ c. 7. nec non S. Thom. p. p. q. 3. art. 5. & 1. contra *S. Thomas.* gentes c. 25. & q. 7. de potentia art. 3. perfecta definitione Deum comprehendere est impossibile: Nam quæ definiuntur, certis perfectionum cancellis concluduntur, vltra quas res ipsæ definitæ non protenduntur: Deus autem, cùm in suo esse nullo concludatur perfectionis termino, definiri haud quaquam potest, aliqua tamen descriptione potest. Duplex autem est via indagandi Dei naturam, altera à posteriori per effectus; altera à priori per rationem aliquam à posteriori priùs demonstratam. his positis.

2. DICO 1. A posteriori & per effectus euidenter concluditur natura Diuina infinitè perfecta, & totius potentialitatis expers. est S. Tho. p. p. q. 4. a. 2. Scoti in 1. Dist. 2. qu. 2. §. *Offenso proposito*, Durandi Dist. 43. q. 1. Heruæi quęst. 1. Capreoli q. 1. art. 1. concl. 4. Rich. art. 1. qu. 2. Argent. art. 3. Ariminensis qu. 3. a. 2. & 3. ad 3. & aliorum contra Rubionem q. 1. art. 2.

S. Thomas. Scotus. Durandus. Capreolus Hervæus Richardus. Argentinas Ariminens. Rubio. Aristoteles

3. Prob. Conclusio 1. Auctoritate Arist. qui 8. Physic. c. vlt. & 12. Metaphys. t. 41. infinitatem primi motoris probauit ex perpetuo motu Cœlorum: & 12. Met. t. 51. affirmat, intellectionem Dei esse ipsammet substantiam Dei: ergò agnoscit illum, vt actum purum & immunem ab omni potentialitate. Prior pars probatur duplici medio. Primò ex effectibus possibilibus perfectioribus, & perfectioribus in infinitum, hoc pacto: Omnis perfectio, quæ est in effectu, necesse est, vt præexistat in causa, aut formaliter, si est vniuoca; aut eminenter, si est æquiuoca. Atqui producibiles sunt effectus perfectiores, & perfectiores in infinitum: ergò necesse est, vt infinita perfectio præexistat in prima causa. Maior patet: nam quando causa est princi-

pa-

cipalis, qualis est Deus, nequit perfectionem effectus continere modo imperfectiori. Consequentia prob. nam bene arguitur ex infinitate syncategorematica effectuum infinitas categorematica causæ; quia cùm virtus causæ sit tota simul actu, non poterit esse infinita syncategorematicè, de cuius ratione est, vt partim sit in actu, partim in potentia: aut igitur talis virtus erit actu finita, aut infinita: finita esse nequit; alioqui assignari posset terminus, quo perfectiorem producere non posset, contra suppositum: ergò necessariò erit infinita. Maiorem ostendo: quoniam in effectibus possibilibus nullus assignari potest, quo producto perfectior produci non posset: ergò nullus est terminus assignabilis in effectibus perfectioribus, & perfectioribus producendis. Antecedens probo: quia nulla afferri potest implicantia, cur quolibet producto perfectior produci non possit.

4. II. Prob. Ex cognitione, qua Deus necessariò cognoscit infinitos effectus perfectiores & perfectiores, quos posset ipse producere, hoc modo. Omne agens intellectuale agit cognoscendo effectus, quos ipsum liberè producit. Sed Deus potest liberè producere effectus syncategorematicè infinitos: ergo cognoscit illos, non successiuè, ergo simul: nequit autem cognoscere illos cognitione finita; ergò infinita. Atqui cognitio infinita supponit potentiam, atque adeò essentiam infinitam: igitur ex cognitione omnium effectuum producibilium arguitur infinitas Diuinæ essentiæ. Maior primi syllogismi patet: quoniam agens intellectuale non potest liberè producere effectum, nisi præcognoscat illum; cùm non possit liberè producere, nisi volendo id, quod producit; atque adeò præcognoscendo, quod vult producere; cùm nihil possit esse volitum, quin præcognitum. Minor constat ex dictis. Prior consequentia probatur: quia, si successiuè, & non simul Deus cognosceret illos, mutaretur Deus, ac proinde non esset expers potentialitatis contra id, quod mox sumus ostensuri. Minor secundi syllogismi probatur: quia vt infrà probabimus, nequeunt expressè & distinctè cognosci infiniti effectus, nisi cognitione infinita: quia, cùm cognitio substituatur loco obiecti, quod in ipsa actu cognoscitur, tantam perfectionem debet continere in esse intentionali, quantam continet ipsum obiectum in esse reali. Atqui infiniti effectus perfectiores & perfectiores continent infinitam pertectionem in esse reali: ergo & eorum distincta atque expressa cognitio, qualis est Diuina, continebit infinitam perfectionem in esse intentionali atque expressiuo. Minor tertij syllogismi elucet: quia cognitio, potentia, & essentia, mutuò sibi proportionantur: quia cùm cognitio sit actus potentiæ; potentia verò proprietas essentiæ; non potest cognitio esse infinita, potentia verò & essentia finita: alioqui actus excederet potentiam, & essentiam, cuius est actus, quod implicat.

5. Posterior pars conclusionis prob. ex actione creatiua sic: Actio creatiua de necessitate arguit actum purum in creante: sed Deus exercet actionem creatiuam erga plurimos effectus creatos: ergo ex actione creatiua concluditur in Deo immunitas ab omni potentialitate. Consequentia patet: Minor cõstat ex actione, quâ Deus producit & conseruat animas rationales, & materiam primâ, quæ cùm sit independens à subiecto sustentationis, non potest esse eductio; erit igitur creatio, cùm inter eductionem & creationem non sit assignabile medium: quemadmodum nec inter dependens à subiecto, & independens à subiecto. Maior, in qua tantùm est difficultas, probatur: quia nequit agens habere actionem transeuntem perfectiorem immanente: Haberet autem Deus actionem transeuntem perfectiorem immanente, si ipsius actio immanens nõ esset identificata cum propria substantia ipsius. Porrò agens, quod habet actionem immanentem identificatam cũ propria substantia est actus purus, atque adeo potentialitatis expers. Maior probatur, tum quia per actionem immanentem agens perficit seipsum, per transeuntem verò aliud à seipso: nequit autem agens perficere aliud à se ipso perfectius quàm seipsum; quia se ipsum perficit primariò, aliud verò à se ipso, secundariò. Tum quia omnis perfectio, quæ est in effectu, necessariò præsupponi debet in causa; ergo, cum actio immanens sit proxima causa transeuntis, nequit vlla perfectio, aut independentia esse in actione transeunte, quę non præsupponatur in immanente tanquam in proxima causa. Minorem assumptam ostendo: Nam creatio est actio independens à subiecto inhæsionis; quia cùm fiat ex nihilo, nullum prærequirit subiectum, cui inhæreat; sed solum terminum, cum quo realiter identificetur. Si autem Deus non haberet actionem immanentem identificatam cum propria substantia, haberet illam dependentem à subiecto inhæsionis, ac proinde imperfectiorem transeunte. Minor constat: quia, si talis actio non esset identificata cum substantia Dei, necessariò esset accidentalis, atque adeò dependens ab ipsa substantia Dei, tanquã à subiecto inhęsionis: non enim posset terminari ad aliquam substantiam intra ipsum Deum, distinctam à natura ipsius Dei; quia, cùm terminus talis actionis deberet esse aut species expressa, qua Deus cognosceret se ipsum, & creaturas, aut amor, quo se ipsum & creaturas diligeret; & nulla natura intellectualis intelligere, aut diligere possit per substantiam à se distinctam, sed vel per suammet substantiam, vel per qualitatem accidentalem; non posset talis actio, si non identificaretur cum natura Diuina, terminari ad substantiam, sed ad accidens: atque adeò necessariò foret inhæsiua subiecti. Minor subsumpta declaratur: quoniam substantia, quæ non admittit actiones immanentes distinctas, non habet potentiam passiuam, quæ primariò est ad actiones immanentes. Vnde, si Deus non habet potentiam passiuam ad proprias a-

ctiones

ctiones immanentes, multò certiùs atque euidentiùs eam non habet ad quamcunque aliam actionem ab extrinseco agente recipiendam: cùm euidens sit, nullam perfectionem Deum recipere posse à creaturis. Porrò substantia, quæ nullam habet admistam potentiam passiuam, est purus actus: quia purus actus est, qui excludit omnem potentialitatem, quæ in sola potentia passiua reperitur.

6. *Obycia* primò: possunt effectus infiniti inferioris ordinis produci à virtute finita Ordinis altioris: ergo ex effectibus infinitis producibilibus non concluditur virtus infinita, sed solùm altioris ordinis. Respondetur. Nego antecedens, quando effectus producibiles infiniti continentur in causa secundùm eandem rationẽ formalem, cuiusmodi sunt substantiæ intellectuales perfectiores & perfectiores in infinitum. Etenim perfectio vitę intellectualis formaliter continetur in Deo, atque adeò ex substantijs intellectualibus perfectioribus & perfectioribus in infinitum, rectè concluditur infinita perfectio vitæ intelligentis in Deo. Cuius ratio est: quia quando perfectio effectus continetur formaliter in causa, non potest infinita perfectio communicabilis effectui, contineri in causa secundùm virtutem finitam: quia tunc virtus finita causę continere potest perfectionem infinitam effectus, quando virtus causæ continet eminenter perfectionem effectus: Nam quando perfectio effectus continetur formaliter in causa, productio effectus fit per communicationem graduum perfectionalium eiúsdem rationis: ac proinde, si tales gradus communicabiles sunt infiniti, prę supponi debent etiam infiniti in causa secundùm eandem rationem formalem; cùm nequeant præsupponi in aliqua virtute finita eminentiore: vt si infiniti gradus lucis producibiles essent à luce, necessariò in luce supponerentur infiniti gradus virtutis.

7. *Obycies* secundò: Potest Beatus cognitione finitâ expresè & distinctè cognoscere Deum infinitum: ergo posset Deus cognitione finita distinctè cognoscere effectus producibiles infinitos. Resp: nego consequentiam, ratio discriminis est: quia Beatus non cognoscit Deum per speciem expressam, sed per puram tendentiam vitalem ad obiectum: at Deus cognoscit effectus producibiles per speciem expressam, & non per puram tendentiam vitalem ad illos. Potest autem pura tendentia vitalis ad obiectum infinitum esse finita; non autem species expressa distinctè repræsentans obiecta infinita. Maior patet: quia species expressa substituitur vicè obiecti; ergo quando obiectum est per se intelligibile, & intimè præsens potentiæ, qualis est Deus respectu intellectus Beatorum, non est necessaria species expressa, in qua proximè videatur obiectum: sed poterit tunc obiectum videri in se ipso existens, per solam vitalem tendentiam ad illud. Minor assumpta probatur: quia, quando obiectum est absens, non potest cognosci per puram tendentiam, quia hæc supponit obiectum prę sens potentiæ, quę possit illud cognoscere in se ipso: ergo quando est absens, debet exprimi intra ipsam potentiam in esse intentionali & repręsentatiuo. Vnde si obiectum exprimendum est infinitum, expressio ipsa debet esse infinita: quia esse intentionale debet proportionari esse reali. Cùm igitur effectus producibiles à prima causa sint infiniti, nec actu præsentes omnes, vt simul distinctè cognoscantur omnes, debent exprimi intra ipsam potentiam cognoscitiuam, per speciem expressam quæ in esse intentionali contineat omnes perfectiones reales obiectorum. Minor subsumpta constat: quia cùm pura tendentia vitalis non debeat exprimere obiectum in esse intentionali, sed tantùm ducere potentiam ad obiectum in se ipso cognoscendum, etiamsi obiectum sit infinitum, non necessariò ipsa erit infinita. Contrà verò, quia species expressa debet exprimere obiectum in esse intentionali, & subire vicem obiecti realis absentis, si obiectum exprimendum est infinitum, ipsa quoque species expressa erit infinita; quia debet in esse intentionali proportionari esse reali obiecti, alioquin non exprimeret illud distinctè & adæquatè secundùm omnes perfectiones, quas continet in se,

8. Dico secundò: Demonstrato Deo per effectus à posteriori, rectè concluditur per rationem à priori, Deum esse infinitè perfectum quoad omnes perfectiones, quæ in tota latitudine entis excogitari possunt, vt compossibiles inter se; atque adeo esse ipsum infinitum & interminatum esse secundùm totam plenitudinem essendi, quem sancti pelagus totius esse appellant. Ratio autem, quâ à priori demonstratur, Deum esse talem, qualem hactenus descripsimus, est ipsa necessitas essendi, quam demonstrant à posteriori effectus ipsi creati. Ex qua necessitate essendi sic deduco singula: Deus necessariò est: ergo essentialiter est. Ergo nulla in Deum cadit essendi limitatio. ergò actu est tota essendi plenitudo. ergo nulla est perfectio possibilis, quę in Deo actu non sit aut formaliter, aut eminenter: ergo est ipsum esse infinitum, & interminatum. Prima consequentia patet: quia quod necessariò est, ab intrinsecis & ex propria natura postulat esse: quia cùm sit ipse actus essendi, à nullo productus, sed à se ipso non causaliter, sed formaliter existens, se ipso essentialiter est.

9. Secvnda probatur: quia omnis limitatio essendi est ab aliqua causa, limitante suum effectum ad tale, vel tantum esse: Deus autem nullam habet causam; ergo nullam limitationem in essendo. Maior constat: quoniam esse, vt sic, nullã dicit limitationem: nam esse, vt esse, solùm excludit non esse. Igitur quidquid concipitur vt possibile, & non inuoluens repugnantiam ad esse, id totum actu & formaliter reperitur in ipso esse per essentiam.

10. Tertia consequentia elucet: nam ex quo Diuinum esse non limitatur ad hoc,

vel illud

vel illud esse, sed est ipsum purissimum esse, continet totam plenitudinem essendi. Quam
Dionysius. essendi plenitudinem expressit Dionysius ca. 3. de Diuinis nominibus: vbi *non quoquo pacto Deus*, inquit, *est ens, sed simpliciter & incircumscriptè, totum in se esse pariter ambiens, &*
Damascen. *præambiens*: & Damascen. lib. 1. de Fide. ca. 12. vbi cùm probasset ex omnibus nominibus, quæ Deo tribuuntur, nullum aptius, quàm entis nomen, ipsius naturam exprimere, subdit: *Vniuersum enim id, quod est, tanquam immensum quoddam & infinitum essentiæ pelagus complexu suo continet.* Quin & Deus ipse
Exod. 3. Exod. 3 hanc suam essendi plenitudinem expressit, cùm interroganti Moysi, quis esset, respondit: *Ego sum qui sum.* Is autem propriè est, cui nulla ratio essendi deest.

11. QVARTA consequentia etiam constat: nam si qua perfectio possibilis esset, quæ in Deo actu non esset aut formaliter, aut eminenter: non esset in eo tota plenitudo essendi. Nam plenitudo essendi, vt Chrysostomus
Chrysost. 2. ad Colossenses homil. 6. definit, *est quod aliud non capit*; nam quod totum est, plenitudo dicitur. Confirm. quia nulla perfectio concipi potest vt possibilis, nisi virtute primæ causæ. Ergo omnis perfectio possibilis contineri debet in prima causa, à qua omnis possibilitas essendi debet originem ducere. Vltima etiam consequentia claret: quia tale esse nullo finitur limite; nullo clauditur termino: proinde infinitum & interminatum est.

12. Pro maiore explicatione quartæ consequentiæ, duplex perfectionis genus distinguunt Theologi, alterum simpliciter simplicis; alterum ad certum genus limitatæ. Prioris generis sunt, quæ in suo conceptu obiectiuo nullam inuoluunt imperfectionem; cuiusmodi sunt ratio substantiæ, vitæ, sapientiæ, & cætera huiusmodi. Quod genus perfectio-
Anselmus nis Anselm. in Monologio. c. 13. definit esse illam, *quæ in vnoquoque melior est ipsa, quàm*
Scotus. *non ipsa*: hoc est, vt Scotus explicat in 1. Dist.
Caietanus 6. q. 1. ad 1. & Caiet. de Ente & essentia. ca. 2. q. 3. quæ in vnaquaque re considerata sub ratione entis melior est ipsa, quàm oppositum & incompossibile ipsius: vt considerato equo, non vt equo, sed vt ente, melius esset illi intelligere, quàm quæuis alia perfectio huic repugnans, & incompossibilis: licet equo, considerato vt equo, non sit melius intelligere, quàm non intelligere, quoniam intelligere destruit naturam equi: nulla autem perfectio quantumuis maxima, potest melior esse supposito, cuius est destructiua. Quòd autem de-
Anselmus. beat Anselmi definitio intelligi contrariè, non autem contradictoriè, ex eo patet: quia alioqui omnis perfectio esset simpliciter simplex; cùm omnis perfectio sit melior, quàm contradictorium ipsius. Alio modo solet hæc perfectio describi, vt sit ea, quæ cum nulla alia maiore vel æquali repugnat: vt ratio spiritus dicitur perfectio simpliciter simplex, quia cũ sapientiâ, quę est perfectio maior, vel æqualis, non repugnat. Contrà verò ratio corporis non dicitur perfectio simpliciter simplex, quia pugnat cum perfectione vitæ intellectualis, quæ est perfectio maior. Posterioris generis sunt, quæ in suo conceptu obiectiuo non præscindũt ab aliqua imperfectione: tales sunt omnes perfectiones creatæ vt sic: quia omnis perfectio creata vt sic, saltem inuoluit limitationem & finitudinem, quæ pugnat cum perfectione infinita & illimitata maiore.

13. Adhuc tamen duplex perfectio reperitur in creaturis; altera, quæ ex suo genere nullam inuoluit imperfectionem, vt ratio vitæ, Sapientiæ, & similia, quæ ex se considerata nullam inuoluit in suo conceptu imperfectionem, licet contracta ad vitam, & Sapientiam creatam, inuoluat finitudinem & accidentalitatem: altera, quæ ex suo genere imperfectionem importat, à qua nunquam potest præscindere: vt ratio corporis, & accidentis, quibus essentialis est imperfectio, quâ important, & ideò non possunt ab illa præscindere. Prioris generis perfectiones sunt in Deo formaliter, quia cùm nullam inuoluant imperfectionem, & cum alijs maioribus, aut æqualibus non pugnent, nequeunt altiori modo in Deo contineri, quàm formaliter. Posterioris verò generis continentur eminenter; quia cùm imperfectionem inuoluant, & cum alijs perfectionibus maioribus pugnent, nequeunt in Deo esse formaliter, sed eminenter. Qui modus continentię perfectissimus est, quia est continere illas modo nobiliori per entitatem, & perfectionem altioris ordinis, cum virtute & efficacitate eas producendi: defectu cuius virtutis & efficacitatis, quę ad eminentialem continentiam essentialiter requiritur, non dicitur angelus eminenter continere res corporeas, licèt sit perfectior illis.

14. Aduertendum tamen est, in Deo non esse aliud & aliud genus perfectionis, imò neque alias & alias perfectiones propriè loquendo, quia hoc denotat distinctionem vnius perfectionis ab alia; sed esse vnam simplicissimam entitatem, quæ sine vlla distinctione in re, est omnis perfectio possibilis: quæ per ordinem ad nostrum intellectum, concipientem illam relatè ad creaturas, fundat talem diuersitatem perfectionum: cum aliquo tamen fundamento in re, propter omnimodam plenitudinem essendi.

15. DICES: quod continet omnes perfectiones possibiles, nullam à se excludit: ergo non admittit distinctionem aliorum entium à se; alioqui excluderet illam perfectionem, quæ esset in alijs entibus à se distinctis. Respond. Nullam perfectionem à se excludere, vel formaliter, vel eminenter; excludere tamen aliquas formaliter, quas tamen eminenter connet, vt sunt omnes perfectiones creatæ, vt sic. Vnde negatur consequentia: & ad prob. concedo, excludere illam perfectionem, per quã distinguitur ab alijs entib. formaliter, eandem tamen includere eminenter. Et sic rectè cohęret, Deum esse omnia, & tamen distingui ab omnibus; quia est omnia eminenter, non

est omnia formaliter: Distinguitur autem ab omnibus formaliter, non eminenter.

16. Dico 3. Deus est, quo melius excellentiusque, excogitari non potest. Est ferè omnium Sanctorum proloquium. Anselmi in Prosologio c. 1. 15. & 18. Bernardi lib. 5. de Considerat. Senecæ in Præfat. librorum qq. naturalium. Fundamentum est: quia non potest excogitari melior modus essendi, quàm esse à se essentialiter, & cum tota plenitudine essendi: sed Deus est à se essentialiter, & cum tota plenitudine essendi, vt probatum est: ergo est quo melius excellentiusque excogitari non potest. Confir. quia vel id, quod excogitari posset melius & excellentius, est perfectio realis, & eo ipso actu reperitur in Deo, à quo nulla perfectio realis abesse potest, & extra quem nulla realis perfectio excogitari potest: vel non est realis; & iam non est melius excellentiusque Deo; quia quod reale non non est, perfectio esse non potest: perfectio enim in aliqua realitate fundetur, oportet.

17. Ex dictis deducitur primò, Deum non solùm esse Primum Principium eminentissimum in causando, quo eminentius dari vel excogitari non potest, sed etiam vltimum finem, quo vlterior fingi non potest. Fundamentum est: quoniam omne agens intellectuale, qualis est Deus, agit propter aliquem finem: at propter nullum alium finem vltimatum à se distinctum agere potest Deus: igitur Deus est vltimus finis, non tantùm sui, sed etiam creaturarum. Maior patet: quoniam omne agẽs intellectuale agit propter aliquod bonum; non enim impellitur ad operandum, nisi allectum ab aliquo bono, bonum autem & finis coincidunt. Minor etiam constat: quoniam nullum ens est melius Deo: ergo in nullo, quàm in se ipso tanquam in vltimo fine quiescere potest Deus: etenim finis vltimus est, in quo agens, tanquam in summo bono conquiescit. Quod autem Deus non solùm sit vltimus finis sui, sed etiam creaturarum, probatur; quia Deus in productione creaturarum non potest alium finem vltimum intendere, quàm se ipsum: ergo non solùm est finis sui, sed etiam creaturarum. Consequentia patet; quia creaturæ non possunt ad alium finem inclinare, quàm ad quem ordinantur à Creatore: nam sicut Creatoris est dare esse; ita eiusdem erit dare certam inclinationem cum esse. ergo ipsius est ordinare creaturas, quas cõdit ad vltimum finem. Cùm igitur probatum sit, Deum in productione creaturarum non posse alium finem vltimum intendere, quàm se ipsum, idem erit finis sui, & creaturarum. Lege Scotum in 1. dist. 2. qu. 2. §. *Quantum ad secundum argumentum.*

18. Deducitur 2. Deum esse actum purum, nulli potentiæ passiuæ admistum: nam omnis potentia passiua includit priuationem alicuius perfectionis, quam possit habere. Deus autem actu continet omnem perfectionem intra totam latitudinem entis possibilis: ergo excludit omnem potentialitatem, cui est essentialiter subiecta creatura: quia omnis creatura est in potentia tam obiectiua ad esse, quàm subiectiua ad recipiendam aliquam perfectionem. Solus Deus essentialiter est omnis perfectio. Dixi *Potentia passiua*: quoniam actiua, cùm non sit ad perficiendum se, sed aliud à se, est enim teste Arist. 5. Met. 12. *principium transmutandi aliud, in quantum aliud*, actui puro non repugnat.

Anselmus. Bernardus. Seneca. *Aristoteles.* *Scotus.*

SECTIO II.

An natura Diuina à parte rei formaliter includat omnes perfectiones attributales?

19. Nomine attributi importatur quælibet perfectio absoluta, prædicabilis de Deo ad instar formæ adiacentis naturę, quę melior sit ipsa, quàm non ipsa. Aliqui Scotistæ attributum distinguunt à modo intrinseco: eò quòd attributum superaddit formalitatem ratione saltem distinctam à natura, cui attribuitur; modus autem nullam superaddit formalitatem ratione diuersam ab eo, cuius est modus, sed solùm modificat fundamentum intra eandem perfectionem, vt finitas, vel infinitas addita enti non variat illud, sed modificat intra eandem rationem entis: Sapientia verò addita substantiæ perficit illam sub diuersa ratione.

20. Ab attributi ratione excluduntur 1. relationes & origines, quæ non sunt perfectiones absolutę. 2. Perfectiones importantes aliquid per modum constituentis naturam, vt esse, substantia, vita, Deitas: quia attributa debent, saltem ex modo nostro significandi & concipiendi supponere naturam, cui concipiuntur aduenire ad instar proprietatis, denominantis illam accidentaliter, vt potens, sapiens, iustus, &c. 3. Perfectiones liberę, vt esse creantem, prædestinantem, iustificantem: quia hæc formaliter sumpta non ponunt perfectionem in Deo, sed in re ipsa creata, prædestinata, iustificata. Vnde non sunt meliores ipsę, quàm non ipsæ: Non enim melius est Deo prædestinare, quàm non prædestinare. Addit Durand. in 1. Dist. 2. quæst. 3. n. 7. attributum presse sumptum importare solam perfectionem Deo & creaturis communem: *hæc autem*, inquit, *sunt, quæ nec in sua ratione imperfectionem includunt, nec eam excludunt: Nam, si imperfectionem includerent, Deo non conuenirent; si eam excluderent, non conuenirent creaturis.* Vnde infinitas, æternitas, immensitas, immutabilitas, & cętera huiusmodi excluduntur à ratione attributi, quoniam non sunt Deo & creaturis communia. Sed non est, cur hanc limitationem addamus, quam nec Patres, de Diuinis attributis loquentes, nec Scholastici de ijsdem disputantes addunt. lege Augustin. 15. de Trinit. c. 5. Damascen. 1. de Fide c. 4. & 12. His positis Controuersia est, an essentia Diuina

Durand. *Augustin. Damascen.*

has

has perfectiones includat formaliter ex natura rei.

Gualterus. Iacob. de Viterbo. Argentinas

21. PRIMA sententia Gualtheri, relati à Nipho. 12. Metaphysices disput. 13. cap. 3. & Iacobi de Viterbo apud Argent. in 1. distinct. 8. quæstione 1. art. 4. affirmantium naturam Diuinam realiter ab attributis, & attributa inter se distingui. Fundamentum est, quia quę sunt, vel se habent vt in diuersis prędicamentis, distinguuntur realiter: attributa autem, & essentia sunt, vel se habent vt in diuersis prędicamentis: nam essentia est vt in prædicamento substantię; attributa vt in prædicamentis accidentium. Cum hac tamen distinctione saluant Diuinam simplicitatem: eò quòd ad realem compositionem non solùm requiruntur plura, sed quorum vnum se habet vt potentia, alterum vt actus: Deus autem, cùm sit purus actus, potentia esse non potest; ac proinde realiter cum attributis componere nequit. Confirmatur: quia modus intelligendi sequitur modum essendi: sed attributa Diuina intelliguntur à nobis vt distincta; ergò sunt in se ipsis distincta.

22. Hæc sententia intellecta de distinctione reali presè sumpta, est hęretica: cùm non possit in Deo saluare simplicitatem, quam certâ Fide tenemur Deo concedere. Etenim, si essentia & attributa distinguuntur, vt res diuersorum prędicamentorum, nequeunt distingui, nisi vt substantia & accidens, atque adeò vt componentia vnum quid accidentale. Negandum igitur est, in Deo essentiam & attributa distingui vt res diuersorum prædicamentorum. Neque ex eo, quòd concipiuntur à nobis ad instar rerum diuersorum prædicamentorum, distinguuntur & inter se; quia non licet argumentari ex imperfecto nostro modo concipiendi, qualem de Deo Diuinisque in hac vita habemus, ad rem ipsam secundùm se.

Scotus. Lichetus. Pet. Aquil. Mayronus. Rubio.

23. SECVNDA sententia Scoti in 1. dist. 8. q. 4. §. *ad quartum*, & quodlib. 1. qu. 1. §. *de primo*. Licheti, Petri Aquilani ibidem, Mayroni dist. 8. q. 1. §. *nunc quarto videndum*. & q. 3. per totã, & q. 5. §. *his visis*, & reliquorum Scotistarum, excepto Rubione, admittentium distinctionem ex natura rei inter essentiam & attributa ipsa inter se. Nec potest Scotus explicari de distinctione rationis, vt ex prædictis locis cõstat, & in 1. dist. 12. q. 1. §. *contra istam opinionẽ*, vbi expresè hanc opinionem de distinctione rationis refutat. Distinguunt autem quatuor genera distinctionum Scotistę, vt videre est apud Mayronum. Prima dicitur essentialis, quâ vna quidditas existens distinguitur ab alia quidditate existente, vt Deus à creaturis. Secunda realis, qua res distinguitur à re, vt pater à filio. Tertia formalis, qua quidditas vnius non est quidditas alterius, vt quidditas Sapientię, non est quidditas Bonitatis. Quarta modalis, quæ est inter quidditatem & modum ipsius, vt inter Sapientiam & eius finitatem, vel infinitatem.

Mayronus.

24. Ex his prima est omnium maxima, quia includit reliquas omnes: post hanc sequitur realis, quæ includit distinctionem entitatis ab entitate. Tertia media inter realem & modalem, est formalis, seu quidditatiua: Minima verò omnium est modalis, quia per eam non fit exitus ab eadem ratione formali: modus enim aduenies formalitati non variat illam, sed auget, vel minuit intra eandem rationem formalem. Ex his distinctionibus primam & secundam, nempe essentialem & realem excludunt ab essentia & attributis diuinis; quia non distinguuntur entitatiuè, sunt enim vna entitas. & hoc modo ipsi saluant diuinam simplicitatem, nec non dictum Damasceni quod Deus sit *pelagus omnium perfectionum*, nimirum identicè: admittunt autem distinctionem formalem, quia quidditas vnius non est quidditas alterius; & modalem inter quodlibet attributum, & eius infinitatem. Fundamenta huius sententiæ afferemus infrà.

Damasc.

25. TERTIA sententia Magistri in 1. d. 8. S. Thomæ 1. p. q. 13. ar. 4 & 12. & de potentia q. 7. a. 6. & 1. contra Gent. ca. 54. & 73. Capreol. in 1. d. 8. q. 4. ar. 1. Caie. de ente & essentia to. 3. tract. 7. q. 12. & 1. p. qu. 39. ar. 1. Rich. in 1. dist. 2. ar. 1. q. 2. & 3. Baccon. q. 1. ar. 1. concl. 2. Aliacens. q. 6. ar. 2. Aureoli. d. 8. part. 3. ar. 5. Ochami in 1. d. 2. qu. 1. & reliquorum tum antiquorũ, tum recentiorum Theologorum affirmantium, nullam distinctionem ex natura rei intercedere inter essentiam & attributa, consequenter diuinam essentiam à parte rei formaliter includere omnes perfectiones attributales. Quæ sententia adeo vera est, vt opposita sententia Scoti à multis vt suspecta, & in fide parum tuta censeatur.

Magister. S. Thomas. Capreolus Caietanus Richardus. Bacconus. Aliacensis. Aureolus. Occam. Reliqui Theologi.

26. Hæc autem sententia, vt vera, nobis sequenda est: & probatur primò ex Concilio Rhemensi sub Eugenio III. vbi contra Gilbertum definitur, relationes & essentiam non esse *ratione Theologica* distinguẽda: erat autem *ratio Theologica* in sententia Gilberti distinctio ex natura rei, prout opponitur rationi mathematicæ, quæ est sola distinctio rationis. Si ergo inter essentiam & relationes, non est distinctio ex natura rei: à fortiori neq; erit inter essẽtiam & attributa, quę sunt minùs apta distingui, quàm essentia & relatio; cùm hæc ambo sint absoluta, illa verò absoluta & relatiua, quę sunt minùs apta ad conueniendum in eandem rationem formalem.

Concilium Rhemense. Gilbert.

27. Secundò ex PP. qui primò docẽt, attributa esse ipsãmet essentiã Dei. Aug. 7. de Trinit. c. 6. *Hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magnũ, quod bonũ &c.* & 15. de Trin. c. 6. *Deus est*, inquit, *sua ipse sapientia: quia nõ est aliud sapiẽtia eius, aliud essentia; cui hoc est esse, quod sapientem esse.* Huc accedit duplex loquendi modus eiusdem Aug. alter, quò affirmat eò Deum, quò viuentem, quò intelligentem, quò potentem: vt in quæstiunculis de Trinitate, *Deus eo ipso*, inquit, *quo est, vivit; & eò, quò vivit, intelligit; & eò, quo intelligit, potest; & eo, quo potest, est: quia simplex Deitatis natura vnum habet esse, vivere, & omnia posse.* Porrò terminus *Quo*, ratio-

Augustin.

nem formalem, per quam res est, importat. Si ergo Deus est, quo intelligit, quo potest, quo bonus est; &c. non igitur intelligit, potest, aut bonus est per rationem formalem ab essentia distinctam. Alter modus loquendi est, quo docet, idem esse in Deo esse, *quo est, & quod est*. 15. de Trin. c. 5. *Non enim*, inquit, *percipit Sapientia quâ sit sapiens, sed ipse sapientia est*. Si autem Deus esset Sapiens sapientiâ formaliter distinctâ, non posset Deo sapientia esse ratio *Quâ & Quæ* simul, sed tantùm *Quâ*. Nam ea dicitur ratio *Quâ & Quę* simul, quæ est essentialis rei, vt eadem est ratio quâ lux est lucida, & lux ipsa. Secundò expresè negant in Deo esse plura, vel aliud & aliud, sed omnia, quæ de Deo dicuntur, esse vnum, solâ voce diuersa. Aug. 6. de Trinit. c. 7. & lib. 7. c. 1. Bernard. 5. de Consider. *voces*, inquit, *diuersa semita multa, sed vnum per eas significatur*, Tertiò affirmant, quidquid in Deo est, esse Deum ipsum: at non quidquid in Deo est, Deus esset, si attributa ab essentia, & inter se distinguerẽtur. Nam Deus Deitate est Deus: si autem sapientia suapte natura distingueretur à Deitate, Sapientia suapte natura non esset Deus, atque adeò, non quidquid in Deo est, Deus esset.

August. Bernardus.

28. Tertio Prob. rationibus. Prima ducitur ex diuina simplicitate. Est enim Deus ex Cõcilio Lateran. sub Innoc. III. vt refertur in c. *Firmiter* de summa Trinitate & Fide Catholica, *omninò simplex*, non esset autem *omninò simplex*, si aliquam admitteret ex natura rei distinctionem inter essentiam & attributa: Nã vbi est aliqua distinctio, ibi est aliqua compositio, quę summę simplicitati repugnat, maior quippè est Vnitas formalis, quàm identica, maiorque simplicitas consurgens ex vnitate formali, quàm ex vnitate reali: Deo autem summa vnitas concedenda est: Nam hæc est perfectio simpliciter simplex: sicut enim conceditur Deo summa perfectio, ita & summa Vnitas: alioqui, vt rectè Bernard. loco præcitato, non esset Deus, quò maius excogitari nõ posset, quia excogitari posset simplicior.

Concilium Lateran.

29. Concedit Lychetus q. 3. §. penult. Summam simplicitatem Deo, quia hæc, inquit, excludit compositionem, quæ Deo repugnat: attributa autem non componunt cum essentia, vel inter se, etiamsi distinguantur formaliter; quia cum hac distinctione formali, sunt vnum perfectissima identitate cum essentia: sicut nec obstat Diuinæ simplicitati realis distinctio personarum: quia licet hæ distinguantur inter se, quia tamen sunt vnum per identitatem cum essentia, nullam in Deo ponunt compositionem. Negat tamen summam Vnitatem, quoniam hæc, inquit, excludit omnem pluralitatem: in Deo autem, cùm sit pluralitas formalitatum, non est summa vnitas, quia hæc non dicit perfectionem.

Lychetus.

30. Contra primam, quia impossibile est, plura suapte natura distincta conuenire ad constituendum vnum, sine aliquo reali constitutione: nam vbi est reale constitutum ex ratione priore, & posteriore à parte rei, ibi necessariò est aliqua realis constitutio; nam hæc nil aliud est, quàm plurium distinctorum ad vnum concursus. Nec est eadem ratio de Diuinis relationibus: quia hæ non faciunt vnum inter se, sed cum essentia; & qua ratione cum essentia constituunt vnum ab ipsa non distinguuntur: attributa verò & inter se, & cum essentia constituunt vnum, alioqui non possent de se inuicem, aut de essentia prędicari. Secundum falsum est: nam cæteris paribus, eò ens est perfectius, quò magis vnum; quia quò magis est vnum eò est in sua ratione illimitatius. Vnde Auerroes 12. Metaphysices t. 37. eodem modo affirmat Deum esse summè vnum ac summè simplicem.

Auerroes.

31. SECVNDA ratio deducitur ex infinitate & illimitatione Diuinæ essentiæ, quæ ex eo, quod est à se, modò est illimitata in omni genere perfectionis possibilis, verùm etiam in modo eas continendi: atqui non implicat, eas continere, indistinctè formaliter: ergò ita eas de facto continet. Maior cum consequentia est euidẽs. Minorem probo ex ipso Scot. in 2. dist. 3. qu. 9. §. *secundo modo*, hoc pacto. Ea, quę sunt dispersa in inferioribus, adunãtur in superioribus, vt inductione constat: vegetatiuum enim, & sensitiuum in plantis & brutis realiter distincta, in homine sunt vnum. Vis calefactiua, & exsiccatiua in elementis distinctæ, in Sole coincidunt in vnam rationẽ formalem, ipso Mayrono teste. Vis perceptiua coloris, odoris, saporis, &c. in sensibus externis multiplicata realiter, in sensu communi, & in intellectu adunatur in vnam eandemque rationem formalẽ. Cuius ratio à priori ea est, quia quò magis aliqua eleuantur ad naturam superiorem, eò magis euadunt perfectiora atque illimitatiora. ergò quę eleuantur ad naturam supremam, atque infinitam euadunt infinitè perfecta atque illimitata: ergò non solùm euadunt vnum realiter, sed etiam vnum formaliter, alioqui manerent limitata in vna tantùm ratione formali.

Scotus. *Mayronus.*

32. Confirmatur ad hominem contra Scotum, qui in 2. dist. 3. qu. 1. docet. Hæccitatem distingui formaliter à natura creata, ab increata verò nullo modo. Item per Scotistas, vt cõstat ex Lycheto in 2. dist. 3. q. 1. §. *dico*, gradus differentialis naturæ creatæ distinguitur formaliter à generico. In Deo autem ex Scoto quodlib. 1. q. 1. §. *de altero*, intellectualitas, quę est quasi gradus differentialis naturæ Diuinæ nullo pacto distinguitur à natura Diuina, cùm sit illi essentialis. ergò licet Sapientia, Bonitas, & reliqua attributa realiter, aut formaliter distinguantur in creaturis, in Deo nullo pacto distinguenda sunt.

Scotus. Lychetus.

33. Tertiò sequeretur, vnum attributum non modò formaliter distingui ab alio, verùm etiam à se ipso: Nam scientia Dei de se ipso, est formaliter diuersa à scientia eiusdem de creaturis: atqui hæc, vt est possibilium, diuersa est à se ipsa, vt est futurorũ; & scientia naturalium à sciẽtia supernaturaliũ. Vnde tot erũt sciẽtię distinctę formaliter in Deo, quot obiecta ipsa

cta ipsa formaliter diuersa, ad quæ illa terminatur; nam eodem modo scientiæ distinguuntur in creaturis, à quibus Scotistæ argumentantur ad diuina. Idem argumentum fieri potest de potentia creatiua & eductiua; & creatiua hominũ atque Angelorum. Quod si non obstante reali ac formali diuersitate scientiarum, & potentiarum in creaturis, vna ponitur scientia in Deo, ac potentia formalis: ergo non obstante diuersitate formali essentiæ, & attributorum in rebus creatis, vna ponenda est ratio formalis essentiæ, & attributorum in Deo: quia si non implicat in vno, neque implicabit in reliquis, & alioqui maior est perfectio debita primo Enti.

34. Qvarta ratio à priori est; quia omnis distinctio præter eam, quæ fundatur in essentiali oppositione relatiua, prouenit ex limitatione & finitate extremorum, vt inductione constat: nam quãtò magis aliqua eleuantur in natura superiore, tantò minùs distinguuntur inter se, & à natura ipsa, cuius sunt perfectiones: sed attributa & essentia diuina non opponuntur relatiuè, & nullam habent finitatem & limitationem; ergo nullam admittunt inter se, & cum natura distinctionem; alioqui si sapientia formaliter distingueretur à bonitate, limitaretur ad solam formalitatẽ sapientię, atque adeo non esset infinita & illimitata in tota latitudine entis possibilis. Confirmatur ex ratione actus puri, nam hic excludit omnem potentialitatem: si autem essentia distingueretur ab attributis, esset in potentia passiua ad illa; nam licet nunquam esset sine illis, tamen esset sub illis, vt potentia sub actu, quod non tollit passiuam potentiam; sicut non tollitur passiua potentia in cælis, etiamsi semper fuerint sub actu substantiali; nec tollitur actiua potentia intra Deum, esto illa nunquam fuerit sine suo termino producto.

35. *Obijcunt* Scotistę primò: Diuersæ emanationes ex natura rei arguunt distincta principia: sed in Deo sunt diuersæ emanationes ex natura rei, generatio scilicet & spiratio; igitur & distincta principia: atqui principium generationis est intellectus, spirationis voluntas: ergo intellectus & voluntas distinguuntur ex natura rei in Deo. Resp. negando maiorem: possunt enim ex eodem principio formali diuersæ oriri emanationes, vt ab eadem voluntate; quod admittit ipse Mayronus. Mayronus q. 3. §. *Hic dico*, productio Spiritus sancti ad intra, & creaturarum ad extra; ab eadem omnipotentia creatio & eductio: & ab eadem voluntate amor & odium. Ratio verò est, quia maior vnitas reperitur in principio, quàm in effectu.

36. *Obijcunt* 2. Filiatio & spiratio passiua sunt relationes disquiparantiæ distinctæ realiter in Deo: ergo supponunt fundamenta ex natura rei distincta; hæc autem nequit esse essentia: ergo intellectus & voluntas, in quibus illæ proximè fundantur. Prior consequentia probatur, quia idem, in quantum idem, non potest esse fundamentum diuersarum relationum; non enim alba vt alba fundare possunt relationes dissimilitudinis: si igitur in Deo intellectus & voluntas essent idem, non possent fundare oppositas relationes. Respond. Negando primam consequentiã. Non enim relationes diuinæ distinguuntur per aliquid absolutum, tanquam per proximum fundamentum, sed per seipsas, quia æquiualent relationibus transcendentalibus creatis, quæ se ipsis distinguuntur formaliter & fundamentaliter; plures enim potentiæ eiusdem animæ se ipsis distinguuntur formaliter & fundamentaliter.

37. *Obijcunt* 3. Sapientia vt sapientia non est Bonitas: ergo nec contracta ad increatam erit Bonitas. Antecedens cõstat, alioqui etiam sapientia creata esset bonitas, quia quidquid per se competit superiori, per se etiam competit inferiori; sapientia autem est superior ad creatam & increatam: ergo si sapientiæ vt sapientiæ conuenit esse bonitatẽ, etiam sapientiæ creatę id conueniet. Consequentiam verò probat Scotus: quoniam ratio increati non extrahit Sapientiam à ratione Sapientiæ, sed solùm reddit illam infinitam intra idem genus sapientię. Confirmatur, quia sapientia est magis eadem sibi, quàm Bonitati: ergo per maiorem aliquam identitatem, quam non habet cum Bonitate. Resp. Sapiẽtiam & Bonitatem communissimè sumptas præscindere ab vnitate, & distinctione ex natura rei, & solùm importare distinctionẽ ratione præcisam ab actuali, & virtuali: nã sicut ab inferioribus abstrahitur ratio communis præscindens, ita distinctio communis præscindens, quæ contracta ad Deum erit virtualis, contracta ad creaturas erit realis. Vnde Sapientia diuina, non quà sapientia, sed quà diuina, formaliter includit Bonitatem, & reliqua attributa, quia vt sic includit illimitationem, ratione cuius implicitè inuoluit omnes perfectiones compossibiles. Lege S. Thom. opusculo 9. q. 1. *Scotus.* *S. Thomas.*

38. Vrges. Vnitas & distinctio sunt immediatè oppositæ enti: ergo cui determinatè non conuenit vnum, determinatè conueniet alterum. Ergo si sapientię, vt sic, non conuenit vnitas cum Bonitate, necessariò conueniet distinctio à Bonitate. Resp. Antecedens esse verum de entibus in particulari, non autẽ de rationibus in communi: nam sicut rationes in communi prę scindũt ab hac, vel illa ratione; ita ab hac vel illa distinctione. Quare sapientia in cõmuni, neque dicit distinctionem neque vnitatem cum bonitate, sed prę scindit ab vtraque. Distincto igitur Antecedente, nego consequentiam: nam ratio increati, cùm dicat rationem illimitati in omni genere perfectionis, non solùm reddit sapientiam infinitam in genere sapientiæ, sed etiam in genere Bonitatis, & omnis perfectionis possibilis. Nec propterea illam extrahit à ratione formali sapientiæ, sed tantùm superaddit alias perfectiones, quas exigit Sapẽtia diuina, qua diuina est formaliter. Ad Confirmationem dico, sapientiã esse magis eamdẽ sibi, non per maiorem identitatem actualem, sed virtualẽ; nam sibi est eadem actualiter & virtualiter,

bonitati verò est eadem tantùm actualiter, non virtualiter.

39. *Objcient* 4. Implicat de eadem re omninò indistincta cõtradictoria verificari. Atqui de diuinis perfectionibus contradictoria verificantur; ergo distinguuntur ex natura rei. Maior cum consequentia constat. Minorem probant. 1. Intellectus diuinus intelligit & generat, & non voluntas: voluntas vult & spirat, non intellectus: ergo si intellectus est volũtas, intellectus intelligit, & non intelligit; generat, & non generat. 2. Intellectus necessariò operatur, voluntas non necessariò operatur: ergo si intellectus est voluntas, intellectus necessariò operatur, & non necessariò operatur. 3. Deus amore diligit, odio odit: ergo si amor est odium, Deus amore diligit & non diligit. 4. Deus intelligit bona & mala: Deus non vult bona & mala: ergo si intellectio est volitio, intelligit & non intelligit mala, vult & non vult mala. 5. Deus secundum quasdam perfectiones est cõmunicabilis creaturis; secundùm alias non est communicabilis creaturis; ergo si per eamdem perfectionem est communicabilis & incõmunicabilis, eadem perfectio erit communicabilis & incommunicabilis.

S. Thomas. Capreolus. 40. Respondet S. Tho. q. 7. de potentia a. 1. ad 5. & q. 8. a. 2. ad 7. Capreol. in 4. dist. 8. q. 4. ar. 1. & alij, ad hæc omnia sufficere distinctionem rationis. Verùm, si hæc intelligatur de actuali distinctione rationis, vt multi intelligunt, non satisfacit: tum quia antequam intellectus actu distinguat in Deo essentiã à relatione, res illa, quæ à parte rei simul est essentia & relatio, est communis & non cõmunis, distincta à correlatione & non distincta: eadẽ enim est ratio de attributis & relationibus cõparatis ad essẽtiam, à qua nullo modo distinguuntur, tũ quia esto cõtradictio, quæ subsequitur opus intellectus, fũdari possit in obiectiua distinctione rationis, vt quod definito, & non definitioni conueniat esse subiectum in propositione, esto definitum & definitio sint idem à parte rei: tamen contradictio, quæ præcedit intellectum, fundari non potest in obiectiua distinctione rationis, sed in ipsa distinctione à parte rei existente. Cæterũ plurimæ contradictiones, quæ de Deo dicuntur, præcedunt opus intellectus, vt quòd relatio opponatur correlationi, non opponatur naturæ: quòd intellectus generet, voluntas non generet: quod natura communicetur, relatio non communicetur.

Caietanus. 41. Neque dicas cum Caiet. loc. præcitato ad 7. cõuenire Deo ante opus intellectus extremum affirmatiuum, non autem negatiuũ: idque duplici ratione, vel quia negatio non cõuenit rei fundamentaliter, vel quia, cùm sit malignãtis naturæ prępositа copulę, remouet prædicatum à subiecto secundũ omnem rationem. Nam falsum est, negationẽ formaliter conuenire Deo per intellectũ, quia licet verũ sit de negatione enũtiatiua, falsum est de subiectiua, quæ actu & formaliter suo modo inest rebus. Nec obstat, quòd prępositа copulę remouet prędicatum à subiecto secũdùm omnem rationem: nam hoc verum tantũ est de negatione posita in enuntiatione, in qua hanc vim habet ex vi sermonis & humanę significationis, non autẽ de negatione in re ipsa existente: Nam potest negatio conuenire subiecto à parte rei existenti secundùm vnam rationem, & non secũdùm aliam, vt Patrem distingui à Filio ratione Paternitatis, non ratione essentię; & in rebus creatis conuenit homini negatio discursus ratione animalitatis, non ratione rationalitatis: Et quia hîc indagamus subiectũ affirmationis & negationis, vt à parte rei existit ante omne opus nostri intellectus, ideo profundiùs inspiciendũ est, quo pacto eidem omninò à parte rei indistincto possit eadem simul affirmatio & negatio conuenire.

42. Resp. Igitur ad argumentum præmissa distinctione de duplici cõtradictione, formali, & virtuali: formalis cõtradictio est, quę reperitur in ipsa propositione enunciatiua: vt Deus est communicabilis, & incommunicabilis: virtualis est, quæ suo modo fundatur in rebus ipsis ante vllam enuntiationẽ nostri intellectus: vt in eadem simplici entitate naturę diuinę fundatur ratio cõmunicabilitatis & incommunicabilitatis. Hac distinctione posita, quę à nullo negari potest, ad argumentum in forma cõcedo, de eadem re omnino indistincta contradictoria verificari non posse: nego autẽ de Deo, aut diuinis perfectionibus omnino indistinctis contradictoria verificari: nã vel ista contradictoria sumũtur formaliter, & in actu in ipsa propositione ab intellectu formata, & sic supponũt actualẽ distinctionẽ rationis, factã ab intellectu de ipsis perfectionibus diuinis: vel virtualiter, quatenus in re ipsa præcedit fundamentũ, ex quo per intellectũ formari possit formalis contradictio in propositione ipsa enunciatiua; & hæc etiam supponunt in re virtualem distinctionem, quæ sufficit, vt de eadem re omnino indistincta. Nam cõtradictoria ex Arist. sunt illa, quæ cadunt supra eamdem rem secũdùm eamdem omninò rationem. Cùm igitur cõtradictoria formalia supponant in Deo formalem distinctionem rationis factam ab intellectu; virtualia verò fundamentalem distinctionem suo modo conuenientem Deo ante omne opus nostri intellectus, neutra contradictoria cadent supra eamdem rem secundùm eamdem omnino rationem: ac proinde falsum erit de Deo, diuinisque perfectionibus contradictoria verificari.

43. DICES 1. Effectus in actu requirit causam in actu: ergo cõtradictoria in actu requirunt distinctionem in actu. 2. Si hæc distinctio virtualis est in Deo ante opus intellectus, ergo Deus cognoscit illã: ergo Deus distinguit in se ipso vnam perfectionem ab alia. Resp. Ad primũ ex dictis, sicut duplex est genus contradictoriorũ, alterũ formale, alterum virtuale: ita duplex quoque datur distinctio, altera formalis, virtualis altera; concedo igitur contradictoria in actu formali requirere distinctionẽ formalem, ab ipso actu rationis formatam

matam: contradictoria verò in actu virtuali requirere solâ distinctionem virtualem, præcedentem actum rationis; & sic verum est antecedens, quod effectus in actu requirit causam in actu, sibi tamen proportionatam: proportionata autem distinctio ad saluanda contradictoria in actu virtuali, est distinctio ipsa virtualis præcedens actum rationis: sicut proportionata distinctio ad saluanda contradictoria in actu formali, est distinctio formalis, ab actu rationis formata.

44. Ad secundum nego vltimam consequentiam: aliud quippe est, Deum cognoscere in se vnam eminentissimam perfectionem, æquipollentem multis creatis ex natura rei distinctis, quod est cognoscere in se virtualem distinctionem, aliud actu distinguere in se vnam perfectionem ab alia; quia cùm in se nulla præcedat actualis distinctio, si actu distingueret vnam perfectionem ab alia, aliter videret se ipsum, atque est. Nec est eadem ratio de intellectu creato, qui quoniam nequit Deum cognoscere, vt in se est, distinguit in Deo, quæ re ipsa distincta non sunt.

45. Atqui ex his Respond. ad exempla allata: nam si termini sumantur eodem modo in antecedente, atque in consequente, hoc est vel virtualiter distincti, vel actualiter indistincti, nulla sequitur contradictio: Nam si sumantur primo modo, vera est maior, Intellectus tantùm generat; voluntas tantùm spirat: sed falla minor, Intellectus est voluntas, quia vt sic Intellectus virtualiter distinguitur à voluntate: competit enim intellectui generare, & non spirare, vt virtualiter distincto à voluntate: vnde non sequitur conclusio, ergo intellectus generat & non generat, sed potius generat vt intellectus, non generat vt voluntas. Si verò sumantur secundo modo, falsa est maior; quia intellectus vt indistinctus à voluntate: non solùm generat, sed etiam spirat; quia vt sic non solùm includit vim generandi, sed etiam spirandi: quia vt sic consideratur, vt vna virtus à parte rei existens, cui adæquatè correspondet vterque actus gignendi & spirandi. Cæterùm actus Diuini ad extra terminati nequeunt inuicem prædicari, ob diuersam connotationem obiectorum: nam amor essentialiter connotat bonitatem in obiecto, odium verò malitiam: intellectio autem solùm connotat intelligibilitatem in obiecto, quæ tam reperitur in obiecto bono, quàm in obiecto malo. Lege Dur. in 1. d. 2. q. 2. nu. 13. Argent. d. 6. q. 1. ad 4. *Durandus. Argentinas.*

46. Ex dictis soluitur 1. Cur intellectio in Deo à parte rei non sit actu prior volitione, cum hæc suapte natura supponat illam: quia nimirum actu præcedere volitionem, non est de quidditate intellectionis vt sic, sed limitatæ ad esse intellectionis tantùm: intellectio autem Diuina, quoniam non limitatur ad esse intellectionis tantùm, nulla est ipsius ad actum volitionis actualis præcessio, sed tantùm virtualis, ratione cuius postulat à nobis concipi prior ratione, quàm volitio. Lege Richard. in 1. dist. 2. art. 1. q. 4. *Richardus.*

47. 2. Soluitur, quo pacto vnum attributum demonstretur per aliud, cum demonstrãs debeat esse notius, & prius demõstrabili: quoniam cùm demõstratio fiat intellectui nostro, qui res non concipit, vt sunt in se, sed vt sibi innotescunt per effectus, potest idem per vnum effectum esse notius sibi secũdùm vnam perfectionem, quàm secundùm aliam, virtualiter tantùm distinctam, & sic vnam inferre ex alia; quia non repugnat idem quoad nos esse notius se ipso, penes diuersas perfectiones virtualiter distinctas; repugnat autem quoad se, quo pacto nullum attributum Diuinum est altero notius. Et ad hominem contra Scotum, intellectualitas demonstratur de essentia Dei per spiritualitatem, cùm tamen vtraq; in sententia ipsius sit de essentia Dei. Lege Ferrar. 1. contra gentes. c. 25. *Scotus.* *Ferrariẽsis.*

48. 3. Saluatur, qua ratione omnia attributa possint esse vna formalitas, etiamsi diuersas habeant definitiones: quia nimirum non semper diuersa definitio arguit diuersam formalitatem distinctam actu, sed virtute: vt patet, si vellet Scotus definire intellectualitatem, & essentiam. Cuius ratio est, quia sæpè res definiuntur, prout à nobis inadæquatè concipiuntur. Vnde semper negandum est, attributa Diuina, diuersas reipsa habere definitiones, sed vnam tantùm actu, multiplicem virtute.

49. 4. Cur nomina, quæ de Deo dicuntur, non sint Synonima, esto significent eandem indiuisibilem rem: quia videlicet non significant illam secundum eandem formalitatem conceptus, cui nomina ipsa immediatè respondent; sunt enim nomina signa earum, quæ sunt in anima passionum; & quia Deum in hac vitâ per varios conceptus exprimimus, per varia etiam nomina significamus. Confirmatur, quia definitio & definitum, essentia & intellectualitas Diuina, & etiam in sententia Scoti significant eamdem formalitatem rei, cùm tamen Synonima non sint. Lege sanctum Thomam 1. parte quæst. 13. artic. 4. *S. Thoma*

50. 5. Saluatur, quâ ratione à PP. Diuina attributa dicantur æqualia, cùm nil sit æquale sibi: dicuntur autem æqualia fundamentaliter, quia quod re ipsa est vnum, est etiam reliqua omnia, quia vnumquodque includit formaliter omnia, quæ in Deo sunt.

SECTIO III.

An attributa constituant essentiam Dei?

51. Non hoc ipso, quòd aliquid est idem à parte rei cum alio, est illi essentiale: Nam relationes sunt idem à parte rei cum natura Diuina quas tamen non omnes putant esse de essentia Deitatis: Contrà verò, non eò ipso, quòd attributa distinguuntur inter

tur inter se, sequitur illa non esse de essentia Dei; nam gradus Metaphysici, in multorum opinione, distinguuntur inter se, & tamen essentiam constituunt. Diuersa igitur est quæstio, an attributa sint idem à parte rei cum essentia, vel distinguantur inter se, & an essentiam constituant. Quanquam ex alio capite attributa in sententia Scoti non sunt de essentia naturæ Diuinæ, eò quòd illa non solùm distinguantur inter se, sed etiam ab essentia: distinctio autem vnius ab alio supponit iam constitutum vnum & aliud. Vnde hoc ipso quod attributa distinguuntur ab essentia, supponunt illam iam constitutam in se. Sit igitur,

Scotus.

PRIMA Sententia Scoti in 1. dist. 8. qu. 4. §. *ad quartum*, & quodlibeto 1. qu. 1. §. *de primo*, & §. *de altero*, Rubionis in 1. dist. 3. q. 1. a. 2. & dist. 8. q. 3. concl. 3. & 4. & reliquorum Scotistarum, Fasoli in 1. p. q. 4. art. 2. dubit. 1. Negantium. 1. quia id PP. insinuãt, qui modò attributa appellant proprietates essentiæ, modò ab essentia excludunt, docentque illa circumstare tantum essentiam: modò vocant illa qualitates, & quasi accidentia naturæ. Lege Nyssenum libro de S. Trinit. & Damasc. lib. 1. Fidei c. 4.

Rubio. *Fasolus.* *Patres.* *Nyssen.* *Damascen.*

51. 2. Probat Scotus: quia id quod constituit essentiam Dei, est ratio prima: nullum autem attributum est ratio prima: ergo nullum attributum constituit essentiam Dei. Minor elucet, quoniam omne attributum supponit rationem priorem se, in qua fundetur, eamque denominat: est enim attributum, forma denominans, quę essentialiter supponit subiectum denominandum. Maior probatur: nam essentia est ratio, quâ primò res constituitur in se, & distinguitur ab omni alio: sed hæc est sola ratio prima, nam quæuis ratio secunda supponit rem constitutam per aliam rationem priorem. Confirmatur: quia essentia Diuina concipitur ad instar essentiæ creatæ; sed hæc constituitur per solam rationem primam; ergo & illa. Distinguit igitur Scotus in Deo duplices perfectiones, alias substantiales prę supposita, alias attributales prę supponentes. Primas ait includere totam perfectionem substantiæ possibilis, vltimò actuatæ per existentiam, per easque docet, constitui Deum in ratione Deitatis formaliter: atque hoc modo saluat, quo pacto Deus ex Damasc. *sit pelagus substantię infinitum & interminatum*, quia per hanc rationem Deus est infinitus, & illimitatus intra totam latitudinem substantiæ possibilis. Secundas verò affirmat, excludi formaliter ab essentia, eique solùm identificari realiter.

Scotus. *Damascen.*

53. 3. Probatur: quia volitiuum, ex natura sua, est posterius & ignobilius intellectiuo; ergo non potest ingredi formalem constitutionem naturę intellectualis. Anteced. constat; tum quia volitiuum est inclinatio ad bonum prę cognitum; ergo præsupponit intellectiuum. Tum quia non pertinet ad gradum intellectiuum, vt intrinseca pars ipsius, sed vt proprietas consequens: igitur est ignobilius. Consequentia probatur, quia non potest constituere illud vt genus; nam hoc præsupponitur ad gradum differentialem; volitiuum autem non supponitur, sed consequitur ad intellectiuum; nec vt differentia, tum quia hæc non debet æquè latè patere ac genus: volitiuum autem æquè latè patet, atque intellectiuum; tum quia differentia cùm actuet & determinet gradum superiorem, est illo perfectior; Nam eò ens est perfectius, quò actualius & magis determinatum: volitiuum autem est imperfectius intellectiuo. Tum quia, si volitiuum suapte natura consequitur intellectiuum, vt quod exigitur ab illo, non potest esse essentialis differentia illius; quia differentia supponit quidem genus, non tamẽ fluit ex illo, alioqui non esset differentia sed proprium. Confirmatur 1. quia licet in Deo omnia sint vnum, habemus tamen à parte rei fundamentum concipiendi vnum prius alio: essentia autem constitui debet per prius, non per posterius. Vnde si tales rationes essent à à parte rei distinctæ, vna esset prior alia; ergo etiamsi à parte rei nõ sint distinctę, debemus vnam cum fundamento in re concipere priorem alia, & per eam concipere essentiam constitutam. Confirmatur 2. quia hæc sententia facilius assignat discrimen inter generationem Verbi, & processionem Spiritus sancti, vt in materia de Trinitate infrà patebit.

54. 2. Sententia Magistri in 1. dist. 8. cap. vlt. & dist. 45. litera C. Altisiod. lib. 1. c. 3. q. 8. Alensis 1. p. q. 51. memb. 1. art. 1. Durandi in 1. dist. 2. q. 2. nu. 7. Ægidij distinct. 8. parte 2. q. 1. Aureoli p. 3. art. 2. & 6. & dist. 45. art. 3. propos. 3. Ariminensis qu. 2. art. 3. Capreoli qu. 4. art. 2. ad 6. 11. & 14. Aureoli, Maioris quæst. 1. Argent. dist. 6. q. 1. art. 2. ad 2. & 8. Bacconi dist. 2. q. 1. art. 1. conclusione secunda. Gabrielis distinct. 2. q. 1. art. 2. Ferrarien. 1. Contra c. 22. §. *sed notandum*, & cap. 14. §. *dicitur ergo*. & c. 25. §. *ad huius euidentiam*, & cap. 21. §. *considerantibus*, Caiet. de ente & essentia qu. 11. & 1. p. q. 7. art. 2. Soti in 4. dist. 49. q. 3. art. 3. post secundam conclus. Bannez p. 1. q. 28. a. 2. dubio. 3. Zumel. q. 28. art. 2. disput. 8. Molinę disp. 4. Vasq. disp. 119. c. 3. Suarez lib. 1. de attributis ca. 11. Gillij lib. 2. tract. 1. cap. 6. Gonzalez. qu. 12. a. 8. affirmantium. Quæ sententia verior est & amplectenda.

Magister. *Altisiodorensis.* *Alensis.* *Durandus.* *Ægidius.* *Aureolus.* *Ariminen.* *Capreolus.* *Maior* *Argentinas* *Bacconus.* *Gabriel.* *Ferrariens.* *Caietanus.* *Scotus.* *Bannez.* *Zumel.* *Molina.* *Vasquez.* *Suarez.* *Gillius.* *Conzalez.*

55. Quam probo 1. Ex PP. Anselm. in Monologio c. 15. *si quaratur*, inquit, *quid sit ipsa summa natura, quid verius respondetur quàm Iustitia?* Docetque quòd cum dicitur, *iustus Deus, non qualis, sed quid sit, ostenditur*. Quod de quolibet alio attributo dici, concludit in fine capitis; & cap. 16. affirmat, quidquid de Deo dicitur, *essentialiter dici*, ipsamque Dei substantiam essentialiter esse, quidquid est. Vbi sic concludit: *Nihil dicitur, quòd de eius essentia verè dicitur, in eo quòd qualis, vel quanta, sed in eo quòd quid sit.* Et vt apertè ostendat, se loqui de prædicatione essentiali, & non identica, docet omnia quæ in Deo sunt, prędicari in Quid & essentialiter de Deo, non modò

Anselmus.

secundùm

secundùm rem, sed etiam secundùm considerationem: *Quemadmodum*, inquit, *vnum est, quidquid essentialiter de summa substantia dicitur: ita ipsa vno modo, vna consideratione est, quidquid est essentialiter.* Quo quid expressius pro nostra sententia? *Augustin.* August. 13. de Trinit. c. 6. *Deus* inquit, *sua ipse Sapientia est, quia non est aliud Sapientia eius, aliud essentia: cui hoc est esse, quod Sapientem esse.* Et lib. 7. cap. 1. *Non alio magnus, alio Deus, sed eo magnus, quo Deus: quia non aliud illi est magnum esse, aliud Deum esse:* & cap. 6. *Hoc illi est esse, quod Deum esse, quod magnum, quod bonum esse.*

56 Respondent Aduersarij, Patres aut loqui in sensu identico, aut sumere *essentiam pro substantia*, condistincta tantùm ab accidente: aut terminum *essentialiter* accipere vt condistinctum tantùm à *notionali*. Sed contra primum: tum quia in eo sensu dicuntur attributa à PP. Deo conuenire, in quo illi conuenit ipsum esse: esse autem, etiam per aduersarios, conuenit Deo formaliter, & non tantùm identicè; ergo & attributa. Tum quia nil potest in Quid, & in recto prædicari, nisi quod formaliter inest; nam prædicari in Quid, est prædicari in primo modo dicendi per se, in quo prædicatum est de formali ratione subiecti. Tum quia termini, *Eo* & *Quo*, per omnes, *Augustin.* important rationem formalem: vnde August. 7. de Trinit. c. 6. *Non eo*, inquit, *Deus, quo Pater; et tamen Deus quo magnus, quo bonus*, &c. quia nimirum Paternitas non est ita formalis ratio essendi Deo, ac bonitas, magnitudo &c. *Aureolus.* Tum quia, vt rectè notat Aureolus citatus, per prædicationes abstractas denotatur quidditas rei, vt cùm dicitur, verum est sua veritas: Sed PP. attributa prædicant de Deo in abstracto, vt quod Deus sit sua Sapientia, Iustitia, &c.

57. Contra secundum & tertium, quia PP. non solùm docent, ea prædicari *essentialiter*, sed etiam in *Quid*; quod non solùm distinguitur contra modum prædicandi *accidentaliter*, & *notionaliter*, sed etiam contra *identicum*. Idem colligitur ex alio modo loquendi Patrum, quo docent quidquid in Deo est, Deũ esse. Porrò si qua ratio in Deo esset, quæ Deũ formaliter non constitueret, non participaret ipsam formalẽ rationem Deitatis, atque adeò non posset dici Deus formaliter, sed passio aut proprietas Dei.

S. Thomas 58. Secundò. Probo auctoritate S. Doctoris, quem aduersarij censent stare pro ipsorũ sententia: tum quia id euidenter deducitur ex eius doctrina. Etenim 1. contra Gent. cap. 21. & 1. p. q. 3. art. 4. docet, nihil in Deo esse, quod non sit sua quidditas, & essentia, & in ipsius definitionem non caderet, si definibilis esset: si autem attributa non essent de quidditate & essentia Dei, aliquid in Deo esset, quod non esset ipsius quidditas & essentia: & c. 28. affirmat, Deum esse totum suum esse: ergo quidquid in Deo est, quidditas ipsius est. Consequentia constat, nam esse est quidditatiuum Deo: ergo si Deus est totum suum esse, quodlibet esse, quod in Deo est, ipsius quidditatem integrat. Igitur attributa quę sunt in Deo, integrant quidditatem Dei.

59. Dices: Integrare in ratione esse, non in ratione talis, vel talis esse. Sed contrà, quia sumit esse hîc S. Thomas, vt comprehendit vniuersaliter omne esse, nempe tale, à quo totaliter excluditur omnis defectus essendi: ergo vt comprehendit quodlibet particulare esse, alioqui non esset tale, à quo totaliter excluderetur omnis defectus essendi, quia non excluderetur defectus talis esse attributorum. Quapropter Ferrar. cap. 25. §. *Ad cuius* *Ferrariens.* *euidentiam*, negat, posse de Deo perfectam demonstrationem fieri, nisi per effectum, eò quòd Deitatis vna sit ratio: *Nam omnia*, inquit, *quæ in ipso sunt, de ipsius ratione sunt: vnde non relinquitur ratio pertinens ad ipsius quidditatem, & ratio pertinens ad passionem, vt vna demonstretur, alia sit demonstrationis medium.*

60. Tum quia expressè docet de singulis attributis: de Bonitate ca. 38. *Deus non tantùm*, inquit, *est bonus, sed sua bonitas, & per essentiam seu essentialiter bonus.* De Intellectu & Intellectione. c. 45. *Intelligere*, inquit, *Dei est essentia Dei*: & rationem assignat: *quia quidquid in Deo est, Diuina essentia est, & diuinum esse, est ipse Deus; nam Deus est sua essentia, & suum esse*; quę ratio vniuersaliter probat de quouis attributo. De voluntate, & volitione c. 73. *Voluntas*, inquit, *Dei, est ipsa essentia Dei: & velle Dei non minùs, quàm ipsius intelligere, est ipsum esse Dei.* Vnde nullus relinquitur explicandi locus de sensu identico, cùm expressè affirmet, ita velle esse de essentia Dei, sicut Intelligere, quod tantùm Aduersarij censent in sententia S. Doctoris esse de quidditate Dei. Et ratio, quam affert, est vtrique cõmunis, quia nimirum vtrumque est in Deo, quidquid autem est in Deo, est ipsa essentia Dei. De Virtute c. 92. *Virtus*, inquit, *in Deo non est aliquis habitus, sed eius essentia.* De Vita cap. 98. *Deus est suum viuere, & sua vita.* De Beatitudine cap. 101. *Deus est sua beatitudo, & beatitudo est ipsius essentia.* De Potentia lib. 2. cap. 8. *Deus est sua potentia, ipsaque essentia Dei, est eius actiua virtus.* Confirmatur, nam 1. p. q. 13. ar. 6. docet, omnia nomina, quæ de Deo prædicantur, *essentialiter* prædicari: sed nomina, quæ de Deo dicuntur, imposita sunt ad exprimenda varia attributa Dei: vnde Patres de Diuinis attributis disputant sub titulo Diuinorum nominum, vt constat de S. Dionysio, qui integrum librum composuit de Diuinis nominibus, sub quibus explicat varia attributa Dei. *Dionysius.*

61. Tertiò probatur rationibus, prima sit ab absurdo: quia sequeretur, attributa in Deo esse accidentia Metaphysica: consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequelam probo; Nam accidens Metaphysicum est illud, quod est extra constitutionem essentiæ, vel personæ, quamuis re ipsa identificetur cum substantia rei: vt constat de multis rationibus identificatis cum substantia rei creatæ, quę quia rei essentiam non constituunt, dicuntur accidentia illius. Nec satisfacit quis dicendo, essentiam Diuinam essentialiter in-

cludere identificationem attributorum. Nam etiam substantiæ creatæ essentialiter includunt identificationem suorum accidentium Metaphysicorum, vt essentia creata identificationem propriæ existentiæ, & potentiarum, posito quòd hæ à parte rei identificentur, cum essentia. Minorem probo, quia non solùm debet re ipsa, sed etiam per intellectum ratio accidentis à Deo remoueri, cùm repugnet actui puro; cuius ratio in eo formaliter consistit, vt nulla perfectio ei adueniat, vel aduenire concipiatur: hoc ipso autem, quòd attributa non constituerent essentiam, conciperentur aduenire essentiæ, ab eaque formaliter excludi.

62. SECVNDA Ratioà priori sit: quoniam Deus est ens illimitatum in omni genere perfectionis possibilis; ergo continere debet omnes perfectiones, non modò identicè, sed etiam formaliter. Antecedens constat, alioqui non esset, quò maius excellentiusque excogitari non potest. Consequentiam probo: quia si Deus in sua essentia non includeret omnes perfectiones formaliter, limitaretur in ipso conceptu formali essentiæ, quia in eo nõ includeret omnem perfectionem possibilem; siquidem ab eo excluderet perfectiones attributales. Nec sufficit illas continere identicè: Nam Deus, quâ Deus est, est Ens illimitatum, & quò maius excogitari non potest: sed Deus, vt Deus reduplicat tantũ essentialia Deitatis; sicut homo vt homo essentialia hominis, excludens formaliter quidquid non est essentialiter homo. Igitur si attributa excluderentur à formali conceptu Deitatis, excluderentur à Deo vt Deo: Vnde Deus vt Deus non esset totum & vniuersale esse, sed pars tantùm esse, nempe esse essentiæ, excludentis formaliter esse attributorum.

63. Neque mihi obijcias esse relatiuum: Nam hoc etiam, vt suo loco dicemus, continetur in formali conceptu Deitatis. Confirmatur. Nam opposita opinio non cohæret cum vnitate formali omnium Diuinarum perfectionum, quam omnes contra Scotum defendimus. Etenim si vna perfectio ex natura rei excluditur ab alia, vt aduersarij docent, ex natura rei vna non est formaliter alia. ergo tollitur à parte rei vnitas formalis omnium Diuinarum perfectionum. Quam vnitatem formalem nobiscum contra Scotum aduersarij se defendere profitentur. Nam apud Scotum idem est, vnam perfectionem non includi formaliter in alia, atque non includi essentialiter in alia, vt expressè docet in primo distinct. 8. quæst. 4. §. *ad quartum. Includere*, inquit, *formaliter, est includere aliquid in ratione suæ essentialis: ita vt quòd si definitio includentis assignaretur, inclusum esset definitio, vel pars definitionis*: hæc ille, quo nil apertius contra aduersarios.

Scotus.

64. *Obijcis* primò: Essentia Diuina est obiectum intellectionis & volitionis Diuinæ: sed obiectum præcedit actum; ergo essentia Diuina in ratione essentiæ, supponitur constituta ante intellectionem & volitionem: ergo intellectio & volitio non constituunt essentiã, sed supponunt illam iam constitutam. Secundò quod denominatiuè prædicatur, non est de essentia: attributa denominatiuè prædicantur de Deo, dicitur enim Deus sapiens, iustus, &c. ergo non sunt de essentia. Tertiò: Hæc sententia tollit attributa à Deo cum ponat illa constituere formaliter essentiam Dei, quod autem essentiam constituit, attributum esse non potest, quia attributum supponit essentiam constitutam.

65. Resp. Ad primum, Diuinam intellectionem considerari dupliciter, vno modo vt directè terminatam ad essentiam, tanquam ad obiectum primarium; alio modo vt reflexè terminatam ad se ipsam; cùm enim intellectio Diuina sit infinitè perfecta & immaterialis, non solùm est directè expressiua obiecti, sed etiam suimet ipsius. Primo modo supponit essentiam inadæquatè tantùm constitutam, quia vt sic essentia concipitur ratione distincta ab intellectione: in quo sensu concedenda est maior de essentia inadæquatè, non autem adæquatè constituta. Secundo verò modo, quia includit se ipsam, vt obiectum suimet ipsius reflexè cognoscentis, supponit essentiam perfectè constitutam: in quo sensu neganda est minor, quia in hoc sensu cognitio ipsa includitur in obiecto eiusdemmet cognitionis reflexè cognoscentis. Idem dicitur de volitione.

66. AD Secundum distinguenda est Maior, de eo quod denominatiuè prædicatur secundùm rem, non autem secundùm modum significandi: attributa autem non prædicantur denominatiuè de Deo secundùm rem, sed secundùm modum tantùm significandi: sicut prædicantur differentiæ essentiales de suis speciebus.

67. AD Tertium distinguo assumptum: tollit hæc sententia attributa, vt passiones fluentes ab essentia Dei; & concedo, quia hæc foret imperfectio in Deo: tollit attributa, vt rationes essentiales, implicitè supponentes alias rationes essentiales implicitas in quo sensu loquuntur PP. cùm de attributis loquuntur, & nego.

98. AD Primum primæ, Resp. primò PP. loqui de essentia, non prout est in se, sed prout concipitur à nobis per analogiam ad creata. Lege Ægidium in 1. Dist. 22. quæst. 3. in fine, S. Tho. q. 7. de potentia art. 5. ad 1. Capreol. in 1. Dist. 8. q. 4. art. 2. ad 2. Secundò loqui PP. de attributis Diuinis secundum rationes explicitas, secundùm quas facilius à nobis concipi possunt, quia secundùm has rationes explicitas conueniunt cum perfectionibus creatis: non autem eos loqui secundùm rationes implicitas, quæ nobis occultiores sunt. lege Damasc.

Ægidius. S. Thomas. Capreolus

Damasc.

69. AD secundum distinguo maiorem: quod constituit essentiam, est ratio prima secũdùm explicitam dumtaxat perfectionem, quam dicit, & nego; est ratio prima secundùm perfectionem explicitam & implicitam quam essentialiter importat, & concedo. Vnde ad

mino-

minorem, concedo nullum attributum esse rationem primam secundùm perfectionem explicitam, esse tamen rationem primam, secundùm perfectiones implicitas, quas essentialiter importat; quod satis est ad constitutionem essentialem: animal enim implicitè tantùm includit gradus superiores substantiæ corporis, viuentis, cùm tamen omnes sint de essentia ipsius. Ad probationem maioris distinguenda est minor: ratio constituens essentiam est sola ratio prima secundùm perfectionem explicitè tantùm conceptam, nego: est ratio prima secundùm omnes perfectiones essentialiter importatas, concedo. Ad Confir. dispar est ratio de creatura, cuius quia non omnis ratio propter finitudinem & limitationem implicitè saltem includit reliquas, constitui potest per rationem primam, non includentem reliquas.

70. Ad Tertium Concedo, volitiuum in Deo esse posterius intellectiuo secundùm rationem explicitam; nego tamen esse posterius secundùm rationem implicitam, secundū quā includitur in ipso intellectiuo: quemadmodum etiam intellectio, secundùm rationem explicitam est posterior natura, & tamen per aduersarios constituit essentialiter illam. Nego autem volitiuum non pertinere ad completum gradum intellectiui, quia intellectiuum adæquatè sumptum, dicit vtramque perfectionem; vel radicaliter & in potentia, vt in creaturis; vel formaliter & in actu, vt in Deo. Cæterùm Attributa constituunt essentiam, non vt genus vel differentia; quia hæc dicunt determinabilitatem & determinatiuitatem: neque vt partes virtuales integrantes, *Arimininf.* vt placet Ariminēsi: quia de ratione partium est, vt saltem in esse obiectiuo sese mutuo perfectè excludant: in Deo autem ob summam simplicitatem & illimitationem non datur perfecta exclusio obiectiua vnius perfectionis ab alia; sed constituunt illam per modum includentis & inclusi, siue rationis explicitæ & implicitæ: ad eum modum, quò rationes vltimæ constituunt summa genera, non per modum differentiæ, aut partis; quia illæ non perfectè præscindunt à ratione superiore, cum qua constituunt summum genus, sed per modum includentis & inclusi, seu rationis explicitæ & implicitæ: vt perfectas constituit cum ente supremum genus substantiæ, tanquam ratio includens ens, & inclusa in ente. Eodem modo Attributa constituunt essentiam diuinam, vt rationes vltimæ includentes essentiam, & vicissim inclusæ in essentia: Attributa enim includunt essentiam ab eaque vicissim includuntur. Cuius ratio est, quoniam ea constitutio concipienda est in Deo, quę minorem importat distinctionem, atque adeo maiorem vnitatem & simplicitatem; cùm in Deo summa concedenda sit vnitas atque simplicitas: talis est prędicta constitutio, ergo.

71. Ad Primam Confirmationem. Fundamentum quod habemus concipiendi in Deo vnam rationem priorem alia, totum esse per Analogiam ad creata, ex quibus non licet argumentari ad diuina secundùm se. Ad probationem dico, si tales rationes in Deo essent distinctæ, rectè sequi, eas non fore de conceptu formali essentię; quia tunc Deus non esset actus purus & illimitatus in omni genere perfectionis possibilis in sua ratione essentiali. Ad secundam Confirmationem, infrà in materia de Trinitate assignabimus discrimen inter generationem Verbi, & processionem Spiritus sancti.

SECTIO IV.

Quodnam sit formale constitutiuum Deitatis?

72. Prima Sententia Scoti quodlib. 1. q. 1. §. *de altero*, Albertini Corollario 14. ex prædicamento ad aliquid difficultate 2. dubit. secunda. Asserentium formale constitutiuum Deitatis esse intellectiuum, quatenus dicit substantialem gradum vitæ. Probat primò Scotus ex Augustino 15. de Trinit. cap. 5. affirmante ipsam essentiam Dei esse vitam, *non qualis*, inquit, *inest plantis & brutis, sed quæ omnia intelligit*; & lib. 6. cap. vltimo appellat Deum *primam* ac *summam vitam*; *primum* ac *summum intellectuum*, cui idem est esse, viuere, & intelligere. Secundò Deus est natura intellectualis: ergo formale constitutiuum ipsius est intellectualitas. Consequentia constat, nam constitutiuum formale rei, est vltimus gradus essentialis ipsius; hic autem in natura intellectuali, est intellectualitas, non ipsum intelligere actuale, nam hoc est perfectio secunda supponens primam. Addunt alij, formale constitutiuum Dei esse intellectiuum & volitiuum simul, nam vtrumque est de conceptu formali naturæ intellectualis. *Scotus, Albertinus.* *Augustin.*

73. Secunda sententia Fasoli qu. 4. a. 2. dubit. 7. & aliorum asserentium, formale cōstitutiuum Deitatis esse ipsam intellectionem actualem. Fundamentum est: quia natura Diuina est essentialiter viuens; ergo constitui debet per gradum perfectissimæ vitæ, hic autem est ipsa vita intellectiua actualis. Antecedens cum consequentia constat, nam formale constitutiuum desumendum est ex suprema perfectione rei, cùm sit radix omnium proprietatum. Minor subsumpta probatur: tum quia, inter perfectiones substātiales Deo conuenientes nulla perfectior est intellectuali; quia hęc & reliquos gradus substantiales in Deo prę supponit, & est adæquata ratio, quà ei attributa omnia conueniant. Tum quia ex Aug. 14. de Trin. cap. 8. Et S. Tho. pluribus in locis, solæ creaturæ rationales sunt ad imaginem Dei, eò quòd solę eæ imitantur Deum, secundùm gradum intellectiui. Porrò imago assimilationem postulat secundùm differentiam specificam. *Fasolus.* *Augustin.* *S. Thomas*

74. Quod

74. Quòd autem intellectio ipsa actualis, non autem radicalis, sit vltima differentia cõstitutiua Deitatis, probatur tũ quia vita, quæ constituit Deum in ratione Dei, non modò debet esse perfectissima secundum gradum, sed etiam secundùm actualitatem: cum Deo, concedenda sit vita perfectissima. Tum quia maior perfectio est, Deum esse beatum essentialiter, quàm identicè: beatitudo autem in actuali intellectione summi boni consistit. Tum quia sicut creaturæ rationales constituuntur per intellectiuum radicale: ita Deus per intelligere actuale: nam quod est posse in creaturis, actu est in Deo.

Argentinas Toletan.

75. Tertia sententia Argent. qu. 1. Prologi. §. *Sed illud non valet* Toletan. qu. 6. ar. 2. affirmantium, formale constitutiuum Dei esse infinitatem. Probat Argent. primò, Deus est purus actus, essentialiter fundans infinitas perfectiones: ergo infinitas est de formali ratione ipsius. Anteced. constat, nam Deus est Vniuersaliter perfectus, continens perfectiones omnium generum. Consequentiam probat, quia si infinitas non esset de formali ratione Dei, Deus non fundaret has perfectiones, vt purus actus, sed vt passiua potentia. Secundò, Illud est formaliter infinitum, quod omnia sibi annexa reddit formaliter infinita: sed Deitas reddit omnia attributa formaliter infinita, quia nullum attributum est formaliter infinitum, nisi vt coniunctum Deitati: ergo Deitas est formaliter infinita. Tertiò si infinitas non esset formalis ratio Deitatis, excogitari posset ratio nobilior ipsa infinitate: sed nulla ratio nobilior infinitate excogitari potest: ergo. Quartò sic se habet creatura ad esse finitum & limitatum, sicut Deus ad esse infinitum & illimitatum: sed finitas est formalis ratio creaturę; ergo infinitas est formalis ratio Deitatis. Quintò Deitas est perfectissima ratio, est autem talis formaliter per infinitatem, nam infinitas continet omnem perfectionem, qua sola posita nihil Deitati deest, & qua sola sublata, Deitas ipsa manet imperfecta. Sextò probatur auctoritatte Damas. lib. 1. Fide c. 12. asserentis, Deum esse *infinitum pelagus substantiæ.*

Damascen

Gillius.

76. Quarta sententia Gillij lib 2. tract. 1. cap. 14. affirmantis, formale constitutituum Deitatis esse ipsum *Esse* infinitum & interminatum. Pro explicatione huius sententiæ,

77. Nota 1. Ex eodem Gillio, formale cõstitutiuum rei requirere tria. Primum vt quoad fieri potest, sumatur ex vltima & perfectissima ratione rei. Ex vltima, quia debet rẽ distinguere ab omni alia; ex perfectissima, quia debet esse radix omnium operationum & proprietatum, quę rei competunt vt tali. Secundum vt conueniat rei per se primò & secundùm quod ipsum, alioqui vel esset accidens, vel illi commune cum reliquis. Tertium vt formaliter contineat omnia, quæ sibi vendicat essentia vt talis, eò quòd nunquam intelligitur essentia constituta, donec formaliter dicat ea omnia, quæ ipsam constituunt vt talem.

78. Nota 2. Discrimen inter formale constitutiuum Dei, & creaturæ. Nam formale constitutiuum Dei, non potest assignari, vt condistinctum à reliquis perfectionibus essentialibus ipsius Dei; quia non potest assignari, vt differentia contractiua generis, alioqui esset in Deo compositio Metaphysica ex genere & differentia, quam potior pars Theologorum cum S. Thom. 1. p. qu. ar. 5 & 1. contra Gentes. cap. 25. & qu. 7. de potentia art. 3. negat; eò quòd talis compositio dicat partes mutuo sese obiectiuè excludẽtes, quod repugnat actui puro; sed assignari debet tale constitutiuum, quod formaliter imbibat omnes perfectiones essentiales Dei. Etenim cùm Deus non habeat perfectiones, per quas vniuocè conueniat cum creaturis, & per quas ab ijsdem creaturis differat, sed se toto differat, se toto conueniat analogicè, vt solent vltimæ differentię, & suprema genera se totis conuenire, se totis differre; nequit assignari vltimum constitutiuum, vt formaliter excludens reliquas perfectiones superiores, essentiales Deo, sed potiùs, vt eas implicitè & formaliter includens. His adnotatis,

S. Thomas.

79. Dico. Formalè constitutiuum Dei est ipsum esse secundùm totam latitudinem essendi. Est S. Tho. 1. p. q. 3. ar. 4. & 1. contra Gentes. c. 21. & 28. de potentia. qu. 7. ar. 2. & alibi affirmantis, essentiam Dei formaliter consistere in suo esse, quod continet totam virtutem essendi. Nec dici potest, in his locis S. Thom. non assignare vltimum constitutiuum Dei, de quo est præsens quæstio: Nam citata. qu. 7. de potentia ad nonum, docet ipsum *esse*, esse omnium perfectissimum; quod inde probat: quoniam actus semper est perfectior potentia: sed *esse*, est actualitas omnium actuum, omnis quippe forma vltimo constituitur per *esse*: Vnde patet, inquit, quòd est perfectio omnium perfectionum. atqui de ratione vltimi constitutiui est, vt sumatur ex perfectissima actualitate rei. Hanc eandem sententiam expressis verbis docuit Athanasius oratione contra gentes colum. 3. ante finem: *Deus*, inquit, *qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit, quapropter & eius ratio ipsum est esse.*

Athanasius

80. Fundamentum est, quia hoc tantùm prędicatum in Deo, habet omnes conditiones requisitas ad formale constitutiuum Deitatis. Nam primò conuenit Deo per se primò, & secundùm quod ipsum; nulli enim creaturæ per se primò conuenit actu esse seu existere; Vnde per hoc nomen, Deus ipse Exodi. 3. expressit naturam & essentiam suã, nomen enim, vt S. Thom. contra Gent. cap. 21. adnotauit, ad exprimendam rei naturam & essentiam imponitur. Secundò quia hoc tantùm desumptum est ex vltima perfectione Dei, cùm desumatur ex ipso *esse*, seu existere Dei, quod est vltima perfectio, quippe quæ nullam vlteriorem in Deo supponit: desumptum etiam est ex vltima actualitate Dei: nam teste S. Tho. *Esse* est actualitas omnium actualitatum, cùm omnes aliæ eatenus perfe-

Exod. 3. S. Thomas

S. Thomas

ctiones

ctiones sunt, quatenus ad hanc ordinem dicunt: omne quippe ens realitatem & perfectionem habet per ordinem ad *esse*, quod habet, vel habere potest.

81. Tertiò solùm hoc prædicatum continet formaliter, non modò formalitate rei, sed etiam rationis, omnes perfectiones essentialiter Deo conuenientes: nam per esse illimitatum & infinitum formaliter intelligitur esse substantię, esse spiritus, esse sapientię, esse bonitatis, esse omnipotentiæ, & cætera esse quæ in Deo concipiuntur. Etenim *si bonum*, *Bernardus* inquit Bernardus lib. 5. de consid. cap. 6. *si magnum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo (Est) instauratur, nempe hoc est ei esse, quod hæc omnia esse.* Contrà verò sapientia, vt virtualiter distincta à cæteris dicit quidem *esse*, sed determinatum, quo Deus *esse* sapiens nominatur, non autem quo *esse* simpliciter dicitur; cùm verò *esse* dicitur, totum *esse* prędicatur, nullo excluso. Neque putes in ipso *esse*, virtute tantùm & potestate, non autem actu & formaliter contineri omnes perfectiones Deo conuenientes, quia cùm nulla perfectio diuina præscindat ab *esse*, omnis perfectio formaliter continetur in ipso *esse*.

82. Ex hac nostra opinione improbantur reliquæ. Nam prima assignat aliquid potentiale, quod repugnat actui puro. Secunda, aliquid inadęquatum, præcisum à perfectionibus prioribus substantiæ spiritus, &c. & excludit perfectiones volitionis, iustitiæ, omnipotentiæ, &c. quę sunt de conceptu quidditatiuo Dei. Tertia assignat pro formali constitutiuo modum, est enim infinitas modus rei infinitæ, sicut Finitas modus rei finitæ: modus autem nunquam assignatur pro formali constitutiuo rei, quia modus non est forma, qua res est, sed quò est, cùm tamen formali constitutiuo res maximè & primò sit.

83. *Objicies* esse illimitatum, est ratio transcendentalis in Deo, competens omnibus perfectionibus & attributis: formale autem constitutiuum debet esse ratio aliqua propria, cõdistincta ab alijs perfectionibus communibus eiusdem rei, vt constat de Rationali, quod est specificum constitutiuum hominis. vnde *Aristot.* Aristot. 3. Met. tex. 10. & 11. docet, ens in nullius definitione ponendum esse, quia per illud definitum à nullo distinguitur. Respon. primò negando Maiorem: Nam *esse* illimitatum, prout est formale constitutiuum Dei, dicit illimitationem in omni genere entis simpliciter; vt autem conuenit singulis perfectionibus, & attributis diuinis, vt virtualiter inter se distinctis, dicit illimitationem in certo dumtaxat genere, puta sapientiæ, vel iustitiæ.

84. Secundò distinguenda est minor, de formali constitutiuo simplicis vel compositæ naturæ: etenim vera est de formali constitutiuo essentiæ compositę, non autem simplicis. Cuius discriminis ratio est: quia quando essentia est composita, potest ratio propria distingui à communi, secus quando essentia est simplex: quia tunc ratio propria & communis est eadem, vt constat in supremis generibus, & vltimis differentijs: in Deo autem cùm essentia sit simplicissima, ratio constitutiua propriè non prędscindit à communi, sed eam formaliter includit. Vnde non est par ratio de rationali. Aristot. autem loquitur de *Aristot.* ente creato, per quod nulla res differt ab alia; non autem de increato, per quod & Deus differt à creatura, &, vt comprehendit totum *esse* simpliciter, differt à quolibet *esse* particulari diuino tanquam includens ab incluso.

85. *Objicies* 2. esse actus essentię; ergo est ea posterius; ergo non potest illam constituere. Vtraque consequentia patet. Antecedens probatur tum ex Aug. 5. de Trinit. cap. 2. & *Augustin.* Anselmo in Monol. c. 5. affirmantibus, ita se *Anselmus.* habere essentiam ad *esse*, sicut lucem ad lucere, vitam ad viuere, sapientiam ad sapere. Tum quia esse est effectus formalis essentiæ, forma autem prędcedit suum effectum formalẽ. Resp. *Esse* sumi dupliciter, vno modo substantiuè, alio adiectiuè: concedo igitur, *esse* concipi vt actum essentię, nõ adiectiuè, vt in creatura, sed substantiuè, cùm sit ipsamet essentia Dei subsistens. Aug. autem & Ansel. loquuntur iuxta nostrum imperfectum modum concipiendi.

86. *Objicies* 3. Limitatio & finitas non est constitutiuum creaturæ: ergo neque illimitatio & infinitas erit constitutiuum Dei. Resp. Nego cõsequentiam. Ratio discriminis: quia limitatio & finitas de formali dicit defectum perfectionis; defectus autem non potest rem primò constituere, cùm supponat anterius fundamentum in quo fundetur: illimitatio autem & infinitas importat perfectionem, quæ potest rem primò constituere.

87. Ex dictis patet ad primum primæ sententiæ. Etenim concedo, Deum esse essentialiter vitam & intellectum, sed inadæquatè; formale autem constitutiuum rei simplicis, debet adæquatè rem exprimere. Ad secundum, nego consequentiam, eiusque probationem ob eandem rationem assignatam.

88. Ad Fundamentum secundæ, nego Deum esse tantùm essentialiter viuentem. Cæterùm dicuntur creaturæ ob gradum intellectiui, esse ad imaginem Dei, quia hęc perfectio est potior in creaturis; Vnde ea tantùm constituit earum essentiam: in Deo autem licet ratio intellectiui comparata ad cæteras sit perfectior; comparata tamen ad omnes quæ constituunt per se primò & secundùm quod ipsum Deum, non est perfectior. Ad imperfectam autem imaginem, qualis est creatura respectu Dei, sat est quæcumque similitudo.

89. Ad primum tertiæ, Resp. Infinitatem sumi dupliciter, primò pro attributo infinitatis. Secundò pro materiali connotato infinitarum perfectionum. Infinitas primò modo est essentia Dei, sed inadęquatè, quia non solùm constituitur per infinitatem, sed per reliquas etiam perfectiones. Secundo modo est adæquata, verùm quia reliquas perfectiones non importat directè & per se primò, vti requiritur ad formale constitutiuum rei, sed

tantùm

tantùm indirectè & connotatiuè, nequit eſſe Deitatis conſtitutiuum. Ad ſecundum, nego minorem, eiuſque probationem; etenim, vnumquodque attributum eſt in ſuo genere infimum. Ad tertium concedo minorem. Nam *eſſe* ſecundùm totam latitudinem eſſendi eſt perfectius infinitate, & quatenus infinitas reſtringitur ad ſolum attributum infinitatis, & quatenus indirectè connotat infinitas perfectiones, atque adeo illud potiùs, quàm hæc, ponendum eſt conſtitutiuum Deitatis. Ad quartum nego minorem; eſt enim finitas modus rei creatæ, ſupponens eſſentiam vt fundamentum. Ad quintum nego, Deitatem eſſe perfectiſſimam per ſolum attributum infinitatis. Ad ſextum dico, Damaſcenum loqui de infinitate ſecundùm eſſe, quod eſt pro nobis.

SECTIO V.

An attributa ratione inter ſe, & ab eſſentia diſtinguantur?

09. HACTENVS de eſſentia & attributis ſecũdùm ſe; nunc de illis diſputandum eſt per ordinem ad intellectum creatum, illa inter ſe diſtinguentem.

Aureolus. Arimineñſ Aliacenſis. Maior. Gabriel.

91. PRIMA ſententia Aureoli in 1. diſt. 8. p. 3. ar. 6 propoſit. 2. & diſt. 45. ar. 3. propoſit. 1. Ariminenſis diſt. 8. q. 2. ar. 2. Aliacenſis q. 6. ar. 2. Maioris q. 1. Gabr. diſt. 2. q. 1. & 2. Negantium, ea inter ſe vel ab eſſentia ratione diſtingui poſſe, niſi ſola connotatione extrinſeca: eadem quippe Deitas, vt connotat effectum à ſe producibilem, dicitur omnipotẽtia, vt connotat res ſibi obiectiuè præſentes, ſapientia nuncupatur. Fundamentum eorum eſt, quia quod natura ſua eſt indiſtinctum, nequit per extrinſecum diſtingui; eſſentia autem Diuina natura ſua eſt indiſtincta: ergo nequit per extrinſecam rationem diſtingui. Confirmat Aureolus primò, quia hæc diſtinctio ſufficit ad ſaluanda contradictoria, & omnia quę de natura Diuina prædicantur; nam licet in recto per plura attributa importetur idem, in obliquo tamen importantur diuerſa. Secũdò quia maior eſt perfectio, nullam in Deo, ne rationis quidem multiplicitatem admittere.

Aureolus.

S. Thomas. Durandus. Richardus. Capreolus.

92. SECVNDA Sententia S. Th. q. 7. de potentia ar. 6. opuſculo 9. q. 1. 2. & 3. & in primo diſt. 2. q. 1. ar. 3. Durandi q. 3. Rich. ar. 1. q. 3. & 4. & diſt. 3. ar. 2. qu. 1. ad primum, Capreoli diſt. 6. qu. 4. ar. 1. concluſione 2. & aliorum communis, affirmantium ea inter ſe & ab eſſentia ratione cum fundamẽto in re diſtingui poſſe. Quæ diſtinctio à modernis Theologis, diſtinctio rationis ratiocinatæ appellatur: & conſiſtit in pluralitate conceptuum conuenientium rei, quæ ob ſui perfectionem & plenitudinem nequit vno conceptu adęquatè penetrari. Hęc eadem dici poteſt diſtinctio ex natura rei, non quidem actualis & formalis, ſed fundamentalis & virtualis; & diſtinguitur contra diſtinctionem rationis ratiocinantis, quę nullum habet fundamentum in re, ſed pendet ex mera ratione ratiocinante ac diſtinguente.

93. Hæc ſententia verior eſt & ſequenda. Fundamentum ſumitur tum ex plenitude diuini eſſe, vnitiſſimè continentis multas perfectiones, quæ in creaturis diſtinctæ ſunt; tum ex imbecillitate & imperfectione noſtri intellectus, nõ valentis vno actu exprimere, quidquid perfectionis eſt in ſimpliciſſima illa Deitate. Quo fit, vt dum varijs conceptibus naturam illam exprimit, in varias perfectiones diſtinguat obiectiuè, quæ re ipſa actu ſubiectiuè diſtinctæ non ſunt, niſi tantùm virtualiter, & inchoatè.

94. Secundò argumentor contra Auctores primæ ſcientiæ: quia licet plerumque diuina attributa concipiantur diſtincta, per habitudinem ad diuerſa connotata extrinſeca: falſum tamen eſt, ea concipi diſtincta per ſolam connotationem extrinſecam, ſed ratione etiam intrinſecâ præſuppoſita ab hoc vel ab illo extrinſeco connotato; velut ſapientia & omnipotentia non diſtinguuntur ſola connotatione obiecti intelligibilis & producibilis: ſed intrinſeca etiam ratione præſuppoſita in ipſo Deo ab obiecto intelligibili, & producibili; ratione cuius dicitur Deus intrinſecè ſapiens, intrinſecè potens: alia enim ratione diuerſa Deus concipit obiectum, & producit effectum: quoniam, ſi, per impoſſibile, poſſet producere omnia & non poſſet intelligere omnia, haberet perfectionem omnipotentiæ, nõ haberet perfectionem omniſcientiæ. Confir. nam pura connotatio nullam ponit intrinſecam perfectionem in connotante: attributa autem ponunt in Deo perfectionem intrinſecam: ſunt enim perfectiones ſimpliciter ſimplices, quæ meliores ſunt ipſæ quàm non ipſę: ergo nequeunt ſolâ connotatione obiectorum diſtingui.

95. Tertiò: Si Deus diceretur bonus aut ſapiens per ſolam connotationem bonitatis, aut ſapientiæ, quam cauſat, vel cauſare poteſt; dici etiam poſſet terra aut cœlum per connotationem terræ, aut cœli, quod cauſat, vel cauſare poteſt.

96. AD fundamentum Primæ Reſp. quod in ſe indiſtinctum eſt, non poſſe extrinſecâ notitiâ in ſe ipſo diſtingui; poſſe tamẽ obiectiuè in ordine ad varios conceptus inadæquatè exprimentes eandem rem, ſecundùm varias perfectiones in ea virtualiter diſtinctas. Ad priorem Confir. concedo, ex ea ſaluari contradictoria, non tamen ſaluari intrinſecam perfectionem, quam attributa in Deo dicunt. Ad poſteriorem nego aſſumptum: etenim maiorem perfectionem ſupponit in Deo virtualis multiplicitas rationum formalium, quà vnitas: quia illa ſupponit eminentem perfectionem ęquipollentem multis, quam nõ ſupponit hæc lege Capreol. in p. d. 2. qu. 3. ad 2.

Capreolus.

SECTIO VI.

An distingui possint attributa in Deo sine respectu ad creaturas?

NOn disputamus hîc, an ratione alicuius peculiaris repugnantiæ, nequeat intellectus aliquis attributa in Deo distinguere sine respectu ad creaturas; nam saltem de intellectu viatoris omnes fatemur, non posse illum viâ inuentionis attributa cognoscere, & multò minùs ea distinguere sine ordine ad creaturas, cùm nequeat illa cognoscere, nisi ex perfectionibus creatis distinctis, ex quibus assurgit ad increata: solùm igitur disputamus de obiecto ipso secundùm se, prescindendo à qualibet peculiari repugnantia, quæ esse posset ex parte alicuius intellectus, an possint attributa in Deo distingui, sine vllo respectu ad creaturas.

Henricus. S. Thomas. Bacconus. Aureolus. Capreolus. Torres. Gillius.

98. PRIMA sententia Hentici in summa art. 51. q. 1. & quodlib. 5. q. 1. S. Thom. in primo dist. 2. q. 1. art. 3. Bacconi q. 2. art. secundo. Aureoli dist. 8. parte 3. art. 3. Capreoli q. 4. ad argumenta vltimo loco adducta, Torres in 1. p. q. 28. art. 2. disp. 2. dub. 3. Gillij lib. 2. tract. 6. c. 11. & aliorum affirmantium, Deum in se ipso sine vllo respectu ad creaturas, per solum respectũ ad se ipsum, varias distinguere perfectiones attributales: quia cognoscendo se vt veracem, cognoscit se vt obiectum intellectus, cognoscendo verò se vt bonum, cognoscit se vt obiectum voluntatis, atque adeò cognoscit in se ipso veritatem virtualiter distinctam à bonitate. Idem à fortiori docent de intellectu creato beatorum.

99. Probatur hæc sententia primò: quia sicut se res habet ad esse, ita & ad cognosci: sed Deus independenter à creaturis, actu distinctis, habet virtualem distinctionem suarum perfectionum: igitur cognosci possunt sine ordine ad illas. Maior cum consequentia constat. Minor probatur. Nam multiplicitas realis creaturarum possibilium, supponit multiplicitatem virtualem diuinarum perfectionum: ergo virtualis distinctio diuinarum perfectionum, præcedit quamcunque distinctionem realem creaturarum. Antecedens ostendo, quia pluralitas non potest oriri ab vno in quantum vno, sed in quantum virtute multiplici: sed pluralitas creaturarum est à Deo: igitur in ipso Deo præcedere debet virtualis multiplicitas, per quam possit in actum reduci possibilis multiplicitas creaturarum.

100. Secundò. Potest diuina essentia cognosci pluribus notitijs inadæquatis nullo cognito ordine ipsius ad creaturas: ergo distingui possunt eius attributa sine vllo ordine ad res actu distinctas.

101. Tertiò. Si nulla possibilis esset creatura, adhuc Deus cognosceret se sub ratione veri, & diligeret se sub ratione boni: ergo, circumscripto quouis ordine ad creaturas, Deus in se ipso cognoscit hanc virtualem distinctionem suarum perfectionum.

102. Quartò. Quod est ratio maioris distinctionis, potest esse ratio minoris distinctionis: sed fœcunditas diuinæ naturæ est principium distinctionis realis personarum, quæ est maior; ergo poterit esse ratio distinctionis virtualis attributorum, quæ est minor.

103. Quintò. Nullum posterius potest esse causa prioris, sed perfectiones creatæ sunt posteriores increatis; ergo non possunt esse causa distinctionis perfectionum increatarum.

104. Sextò. Saltem intellectus & voluntas diuina cognosci possunt vt virtualiter distincta, absque ordine ad creaturas, per respectum ad processiones diuinas, quarum sunt principia.

Durandus. Hermans. Argentin. Goffredus. Palatius. Vasquez. Suarez.

105. SECVNDA sententia Durandi in 1. dist. 2. q. 3. num. 15. & dist. 12. q. 1. n. 15. Heruæi q. 2. §. *quantum ad secundum*, & dist. 10. qu. 1. art. 3. *ad secundam difficultatem*, & quodlibeto tertio q. 3. Argent. dist. 6. q. 1. art. 3. Goffredi apud Aureolum, in primo dist. 8. q. 3. art. 1. Palatij disp. 2. ad finem, Vasquez 1. p. q. 117. & 118. Suar. lib. 2. de attributis diuinis cap. 22. num. 13. & aliorum negantium, posse attributa in Deo cognosci virtualiter distincta absque vllo ordine ad creaturas, in quibus huiusmodi perfectiones reperiuntur distinctæ. Fundamentum huius sententiæ est: quia hęc virtualis distinctio attributorum in Deo, est per extrinsecam denominationem à reali distinctione perfectionum creatarum. Implicat autem cognosci denominatum, sine ordine ad formam denominantem: ergo implicat cognosci virtualem distinctionem attributorum in Deo, sine ordine ad realem distinctionem creaturarum.

106. DICO primò. Implicat, in Deo cognosci perfectiones virtualiter distinctas, quæ nullum habent fundamentum realis distinctionis in ipso Deo, sine respectu ad creaturas realiter distinctas. Fundamentum est, quia implicat, in re simplici cognoscere plura virtute distincta, nisi per ordinem ad plura actu distincta. Antecedens probo: quia cognoscere pluta in re simplici virtute distincta, est cognoscere rem simplicem, vt æquipollentem pluribus actu distinctis: igitur repugnat; in re simplici cognoscere plura virtute distincta, sine ordine ad pluta actu distincta. Consequentia patet: quia implicat, cognoscere vnum relatiuum, non cognito altero correlatiuo: ergo implicat cognoscere æquipollentiam multorum, non cognitis multis, quorum est æquipollentia. Antecedens ostendo: quoniam in re simplici, vt sic, nullum potest esse apparens fundamentum multiplicitatis; ergo ex se nullam potest intellectui distinctionem obijcere: ergo si qua in ea distinctio concipitur, concipienda necessariò est, per ordinem ad res actu distinctas,

ctas, quatenus illis virtute & perfectione æquipollet.

107. Confirmatur quia implicat, cognoscere potentiam, non cognito termino talis potentiæ: ergo implicat, cognoscere virtualem distinctionem attributorum in Deo, non cognito termino talis distinctionis: atqui terminus talis distinctionis non sunt attributa, vt sunt quid vnum in Deo, quia, vt sic, non possunt obijcere intellectui, nisi vnitatem quam habent in se; sed vt æquipollent distinctis perfectionibus creatis.

108. DICO 2. Perfectiones, quæ habent fundamentum realis distinctionis intra Deum, possunt, & de facto ab increato, & beatorum intellectu cognoscuntur virtualiter distinctæ, absque vllo respectu ad creaturas. *Heruæus.* Est Heruæi quodlib. 3. quæst. 3. ar. 3. Fundamentum est: quia tales perfectiones habent sufficiens fundamentum virtualis distinctionis intra Deum: ergo non est recurrendum ad realem distinctionem creaturarum. Consequentia patet: quoniam in tantum perfectiones prioris generis non possunt cognosci, vt virtualiter distinctæ, nisi per respectum ad realem distinctionem creaturarum, in quantum nullum est sufficiens fundamentum in ipso Deo: ergo quæ habent sufficiens fundamentum in ipso Deo, non est opus, ad hoc vt cognoscantur, virtualiter distinctæ, recurrere ad realem distinctionem creaturarum. Antecedens probo: quoniam realis distinctio personarum ac processionum, sine vllo ordine ad creaturas, præbet sufficiens fundamentum cuicumque intellectui virtualiter distinguendi ea, quæ sunt vnum & idem in Deo.

109. Hoc autem sic ostendo. Nam Pater communicando Filio & Spiritui sancto solam naturam, non communicata paternitate, habet sufficiens fundamentum virtualiter distinguendi naturam à paternitate, filiatione & spiratione tam actiua, quàm passiua, cùm videat naturam communicari, non communicata paternitate, filiatione, & spiratione, tam actiua, quàm passiua, ijs personis, quibus natura ipsa communicatur. Secundò, Producendo personam Filij & Spiritus sancti, non producta natura, habet sufficiens fundamentum virtualiter distinguendi naturam à personalitatibus, siquidem videt produci personalitates Filij & Spiritus sancti, non producta eorum natura. Tertiò, Videndo filium produci secundùm filiationem, & non secundùm spirationem actiuam, quæ tantùm communicatur cum natura ipsa Patris, habet sufficiens fundamentum distinguendi filiationem à spiratione actiua. Quartò, Cognoscendo, quòd ipse sit productiuus Filij per paternitatem, & non per spirationem actiuam; contrà verò, quòd sit productiuus Spiritus sancti proximè per spirationem actiuam, & non per paternitatem; habet sufficiens fundamentum distinguendi paternitatem à spiratione actiua. Quintò, Intuendo communicari filio ex vi Originis solam intellectionem, Spiritui verò sancto, solùm amorem, habet sufficiens fundamentum distinguendi virtualiter intellectionem à volitione. Sextò, Videndo Pater, se opponi Filio secundùm relationem paternitatis, non opponi secundùm naturam, habet fundamentum distinguendi virtualiter naturam, à paternitate. Nam quodnam maius fundamentum habere potest Deus, hæc omnia in se ipso virtualiter distinguendi, quàm quòd videat vnam & eãdem simplicem entitatem communicari, & non communicari, producere & produci, opponi & non opponi? Cum enim nequeant hæ proprietates secundùm eandem omninò rationem conuenire Deo: necessariò concipere debet in se ipso aliquam saltem virtualem diuersitatem in ipsis rationibus formalibus, propter quas eidem indiuisibili entitati potiùs conueniat producere, quàm produci, communicari, quàm non communicari, opponi quàm non opponi: ergo hęc omnia sine vllo respectu ad creaturas, Deus in se ipso videt virtualiter distincta.

110. DICES. Actualis distinctio rationis formaliter consistit in extrinseca denominatione, prouenient à distinctis conceptibus inadæquatis: sed nec Deus, nec beati distinctos formant conceptus inadæquatos de essentia & relationibus diuinis, ergo. Minor patet. Maior probatur: quia omnis denominatio prouenire debet ab aliqua forma actu denominante: forma autem actu denominans essentiam à relationibus distinctam, non est distinctio aliqua in re ipsa existens; ergo aliqua alia existens in intellectu, virtualem distinctionem concipiente. Atqui intellectus diuinus & beatorum nõ distinguit per inadæquatos conceptus essentiam à relationibus; ergo non concipit virtualem distinctionem inter essentiam & relationes.

111. Resp. Aliud esse, Deum, & beatos actu distinguere in Deo ea, quę actu distincta non sunt; aliud cognoscere virtualem seu fundamentalem distinctionem, per ordinem ad terminos actu distinctos. Primum, nec Deus nec beati faciunt: quia ad hoc, vt argumentum probat, necessaria est actualis distinctio conceptuum inadæquatorum, quam nec Deus, nec beati formant. Secũdum & Deus, & beati virtualem distinctionem cognoscũt, per ordinem ad terminos actu distinctos, in ordine ad quos dicitur virtualis distinctio. Vnde est in Deo talis distinctio virtualis obiectiuè, quia illam cognoscit, non autem subiectiuè, quia illam non format per inadæquatos conceptus, sicut illam format intellectus viatoris creatus.

112. Ad primum primæ, distinguendum est de duplici distinctione virtuali incompleta, & completa, seu inchoata & perfecta: tursus de perfectionibus, quæ habent fundamentum realis distinctionis intra Deum, & de ijs quę nullum habent fundamentum realis distinctionis intra Deum. Concedo igitur

minorem

minorem de virtuali distinctione, etiam completa & perfecta, respectu earum perfectionum, quæ fundamentum realis distinctionis habent intra Deum: nego autem minorem de completa & perfecta distinctione virtuali; concedo tamen de incompleta & inchoata, respectu earum perfectionum, quæ nullum habent fundamẽtum realis distinctionis intra Deum. Est autem inchoata seu incompleta distinctio virtualis, ipsa plenitudo diuini esse, vt conceptibilis per æquiualentiam ad plura actu distincta: completa verò, est ipsamet plenitudo essendi, concepta vt æquiualens pluribus actu distinctis: nam ipsa virtualis distinctio perfectionum in re existens, actu quodammodo completur per actualem cõparationem ad perfectiones actu distinctas. Ad probationem Minoris concedo, multiplicitatem creaturarum possibilium, supponere in Deo multiplicitatem remotam, non autem proximam diuinarum perfectionum. Quod autem dicitur, ab vno, in quãtum vno, oriri non posse multiplicitatem, distinguendum est, de vno formali, & concedo; de vno eminentiali qualis est Deus, & nego: Etenim à tali vno oriri potest multiplicitas perfectionum. Iuxta hanc doctrinam explicandus est S. Thom. vt non concedat proximum & completum fundamentum distinctionis virtualis in Deo, sed tantùm remotum & inchoatum. Lege ipsum 1. p. q. 13. art. 4. & q. 7. de poten. art. 6. *S. Thomas.*

113. Secundum argumentum, vt intentum probet, intelligi debet de notitijs claris diuinæ essentiæ, nam de obscuris & ænigmaticis, cùm illę non terminentur ad perfectiones increatas immediatè, sed ad perfectiones creatas, quibus mediantibus repręsentantur increatæ: argumentum nullam habet vim: atqui implicat, quacumque notitia clara Deũ videri inadæquatè, quin totus quoad omnia ipsius attributa & perfectiones videatur, vt suo loco constabit: atque adeo implicat, per plures notitias plura distingui posse attributa in Deo, cò quòd nullum attributum videri potest per vnam notitiam, quin & per eandem videantur reliqua omnia.

114. Ad tertium distinguo antecedens: præscripto ordine ad creaturas, Deus intelligeret se sub ratione veri, præcisa ratione boni, & diligeret se sub ratione boni, præcisa ratione veri; nego: etenim sicut, præscripto ordine ad creaturas, non distingueret Deus suam intellectionem à dilectione; ita nec obiectum intellectionis ab obiecto dilectionis, sed eodem indiuisibili actu se totum intelligeret, se totum diligeret, nulla concepta virtuali distinctione, neque inter intelligere & diligere, neque inter seipsum intellectum & dilectum. Cuius ratio est, quia virtualis distinctio inter verum & bonum ex parte obiecti, originatur ex virtuali distinctione inter intellectionem & volitionem ex parte potentiæ, sed eas non posset concipere virtualiter distinctas sine respectu ad creaturas, aut saltem sine ordine ad reales processiones, intra ipsum Deum existentes: ergo neque hæc virtualiter distincta concipere posset, sine consimili respectu ad creata actu distincta.

115. Ad quartum falsa est vniuersaliter maior: Nam potest distinctio minor esse diuersæ rationis à distinctione maiore, atque adeò non rectè vna infertur ex alia. Talis est distinctio realis personarum, & virtualis attributorum: nam illa fundatur in reali origine personæ producentis & productæ, quæ necessariò infert realem distinctionem inter ipsas personas producentes & productas; hęc autem in eminentia virtutis, cum æquipollentia ad multa actu distincta extra Deum, quæ concipi nequit sine respectu ad multa actu distincta extra Deum. Nam quemadmodum prior concipi nequit sine respectu ad actu distincta intra Deum; ita nec posterior sine respectu ad actu distincta extra Deum: cùm non minùs vna, quàm alia in sui conceptibilitate pendeat à termino, quem essentialiter importat.

116. Ad quintum, distinguo Minorem. Perfectiones creatæ sunt posteriores increatis quoad entitatem, & concedo; quoad completam distinctionem virtualem inter se, & nego: sicut visio est posterior obiecto quoad entitatem, quia producitur ab illo; quoad denominationem verò visi est prior obiecto, quia denominat illud visum, tanquam forma subiectum: ita perfectiones creatę sunt posteriores increatis quoad entitatem, quia producuntur ab illis; quoad denominationem verò completæ distinctionis virtualis, sunt priores, quia complent illam per modum termini extrinseci respectus. Ad sextum patet ex secunda Concluſ.

SECTIO VII.

An attributa diuina, vt à nobis concepta, essentiam, & se ipsa mutuò includant?

117. PRIMA sententia Richardi in primo dist. 3. art. 2. q. 1. ad primum. Rubionis q. 1. art. 2. §. *Hoc præmisso.* Capreol. dist. 8. q. 4. art. 3. ad argumenta primo loco inducta contra secundam conclusionem, & ad argumenta Aureoli. Vasquez 1. p. disp. 119. c. 2. Gillij lib. 2. Tract. 2. c. 7. & 8. & aliorum negantium: & videtur esse sententia S. Doctoris in primo dist. 33. q. 1. art. 1. ad vltimum. vbi *alia*, inquit, *est ratio scientiæ & substantiæ, sicut in creaturis, alia est ratio scientiæ & qualitatis.* & à fortiori sequitur ex doctrina Scoti, à parte rei distinguentis essentiam ab attributis, & attributa ipsa inter se. *Richardus. Rubio. Capreolus. Vasquez. Gillius. S. Thomas. Scotus.*

118. Probatur primò, ex Scriptura & Patribus, qui diuinas perfectiones tanquam plures & intelligũt & explicant. Ioan. 16. *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt*, inquit Christus: intelligit autem perfectiones increatas, *Ioan. 16.*

quas per æternam generationem Christus accepit à Patre. Rom. 1. *Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Bernard. 5. de Consid. cap. 5. *Deus*, inquit, *amat vt charitas; nouit vt veritas; sedet vt æquitas; dominatur vt maiestas; regit vt principium; tuetur vt salus; operatur vt virtus; reuelat vt lux; assistit vt pietas.* quę omnia pluralitatem atque adeò obiectiuam exclusionem vnius ab altero important.

Rom. 1. *Bernard.*

119. Secundò probatur ratione, quoniam ea tantùm mente concepta seſe mutuò includunt, quorum ratio vnius obiectiuè relucet in conceptu formali alterius; atqui ratio vnius attributi non relucet obiectiuè in conceptu formali alterius; ergo. Maior constat: nam quemadmodum ea tantùm secundùm rem se mutuò includunt, quorum entitas vnius existit in entitate alterius; ita ea tantùm secundùm rationem se mutuò includent, quorum ratio vnius obiectiuè relucet in conceptu formali alterius. Minorem probo; quia in conceptu formali diuinæ sapientiæ non relucet obiectiuè perfectio diuinæ iustitiæ, & è conuerso. Alioqui dum conciperemus in Deo sapientiam, conciperemus simul & iustitiam, & reliqua attributa.

120. Confirmatur. Quia id tantùm exprimit conceptus formalis, quod significat nomen; nomina enim, authore S. Thoma 1. parte quęst. 13. art. 1. & primo con. gen. cap. 35. significant rem mediante conceptione; cùm sint signa earum, quæ sunt in anima, passionum. atqui nomen sapientiæ diuinæ importat solam perfectionem sapientiæ; ergo & conceptus sapientiæ diuinæ exprimit solam perfectionem sapientiæ.

S. Thom.

121. Tertiò: Attributa concipiuntur vt proprietates, manantes ab essentia, ergo nequeunt includere essentiam. Antecedens constat, quia concipiuntur ad instar proprietatum creatarum. Consequentia verò probatur; quia nequit aliquid concipi vt proprietas essentię, & simul vt includens essentiam; alioqui conciperetur vt prius, & posterius seipso: prius, quatenus deberet concipi vt constituens essentiam; posterius, quatenus conciperetur vt fluens & posterius essentiâ.

122. Quartò, si quodlibet attributum includeret essentiam, & reliqua omnia; de quolibet posset cum reduplicatione prędicari essentia & reliqua omnia; consequens autem est falsum, ergo & antecedens. Sequela constat; nam quidquid est de essentia, potest cum reduplicatione prędicari de eo, cuius est de essentia: nam semper reduplicatio cadit super essentialia. Minor probatur; quia nequit Intellectus reduplicatiuè prędicari de Voluntate, & vice versa. alioqui valerent istæ propositiones: Pater Voluntate generat; Intellectu spirat; Intellectu vult; Voluntate intelligit, si hęc de Intellectu, & Voluntate cum reduplicatione prædicari possent.

123. Secunda sententia Aureoli in primo dist. 1. quęst. 1. art. 2. Torrez 1. p. q. 28. art. 1. disput. 2. dub. vltimo. Molinæ ibid. disput. 4. Zumel quęst. 8. dub. tertio. Suarez lib. 1. de essentia Dei cap. 12. & 13. Granadi in 1. p. Tract. 2. disp. 2. Affirmantium, quæ probabilior est, & procul dubio S. Doctoris, primo cont. gent. cap. 45. 73. 92. 98. 101. & lib. 2. cap. 8. vbi de singulis attributis, Intellectus, Voluntatis, Virtutis, beatitudinis & potentiæ, non solùm docet includere essentiam; sed esse ipsammet essentiam Dei.

Aureolus. *Torrez.* *Molina.* *Zumel.* *Suarez.* *Granadus.* *S. Thom.*

124. Probatur primò, manifesta authoritate Anselmi in Monol. c. 16. *Quemadmodum*, inquit, *vnum est quidquid essentialiter de summa substantia dicitur; ita ipsa vno modo, vna consideratione est, quidquid est essentialiter. Cùm enim aliquis homo dicatur & corpus, & rationalis, & homo, non vno modo vel consideratione hæc tria dicuntur: secundùm enim aliud est corpus, & secundùm aliud rationale, & singulum horum non est totum, id, quod est homo; illa verò summa essentia nullo modo sic est aliquid, vt illud idem secundùm alium modum, aut secundùm aliâ considerationem non sit: quia quidquid aliquo modo essentialiter est, hoc est totum quod ipsa est:* quo testimonio nil potest esse pro hac sententia clarius: quo non modò affirmatur, quidquid de Deo dicitur, esse ipsam essentiam Dei totam secũdùm *rem*, verùm etiam secundùm *considerationem*.

Anselmus.

125. Secundò probatur ratione, & primò ab absurdo: Etenim nisi dicamus, quodlibet attributum diuinum, etiam vt conceptum à nobis, implicitè includere essentiam & reliquas perfectiones diuinas, necessariò in Deo concedenda esset aliqua compositio Metaphysica: atqui hęc repugnat Deo: ergo. Minor constabit infrà, cùm de summa ipsius simplicitate: nunc breuiter probatur: quia compositio Metaphysica exigit partes Metaphysicas, quarum vna excludat à sua formalitate aliam, cum qua debet componere; hoc autem repugnat actui puro & illimitato in tota latitudine entis simpliciter. Nam sicut à parte rei ad nullam certam perfectionem limitatur; ita nec obiectiuè & Metaphysicè potest à nobis limitari. Alioqui conceptus obiectiuus non correspondaret subiectiuo. Sequelam ostendo: quia si sapientia diuina ex. gra. nullo pacto obiectiuè includeret essentiam, & reliqua attributa, eo ipso conciperetur vt apta ad Metaphysicè componendum cum essentia, & reliquis attributis; quia conciperetur vt excludens à sua formalitate formalitatem essentiæ, & reliquarum perfectionum diuinarum; atque adeo vt apta constituere cum illis compositionem Metaphysicam consurgentem ex pluribus formalitatibus, seſe obiectiuè perfectè excludentibus: Nam hoc in omnium sententia sufficit ad Metaphysicam compositionem.

126. Resp. autem aduersarij, sapientiam diuinam non concipi vt positiuè excludentem essentiam, quo pacto esset concipienda,

vt posset

vt posset Metaphysicè componere cum illa, sed tantùm præcisiuè, non concepta nimirum essentia. non autem positiuè illa exclusa à formalitate sapientiæ. Sed contrà, tum quia hæc præcisiua exclusio sat est, ad Metaphysicam compositionem, ad quam solùm requiritur, vt formalitas vnius nullo modo concipiatur in formalitate alterius. Nam hoc ipso duæ formalitates conciperentur, saltem exercitè aptæ ad componendum vnum tertium: Nam illa reflexio, qua vna pars concipitur vt positiuè excludens aliam, non tam facit ad compositionem, quàm ad certitudinem ipsius componentis, quod extrinsecum est cõpositioni: Modò enim formalitas vnius perfectè excludat obiectiuè formalitatem alterius, ex se apta censebitur ad componendum Metaphysicè, etiamsi nulla fiat reflexio, qua signatè cognoscatur positiua exclusio vnius à formalitate alterius. Tum quia, si formalitas sapientiæ perfectè prescinderet à formalitate essentiæ, non tantùm præcisiuè, sed etiam positiuè illam excluderet, quod sic probo.

127. Nam ista positiua exclusio, non debet sic intelligi, vt vna perfectio excludat aliam à parte rei, sed tantùm obiectiuè, vt à nobis concepta. At hoc ipso, quòd vna perfectio obiectiuè perfectè præscinderet ab alia, positiuè excluderet in esse cognito & obiectiuo aliam. igitur si attributa diuina præscindunt obiectiuè perfectè ab essentia diuina, excludunt positiuè illam. Cõsequentia elucet. Maior constat: quoniam hoc ad Metaphysicam compositionem non requiritur, vt patet de gradibus Metaphysicis, qui, vt suppono, non se excludunt à parte rei in eadem essentia, quam Metaphysicè componunt: atque adeo neque vt substant conceptibus nostris, debent hoc modo se excludere. Alioqui conceptus obiectiui non corresponderent rebus ipsis à parte rei existentibus. Minor, in qua sita est tota præsens difficultas, probatur: nam perfectio, quæ obiectiuè perfectè prescindit ab alia, nõ includit obiectiuè illam; ergo excludit obiectiuè illam: ergo nõ tantùm præcisiuè, sed etiam positiuè excludit illam quoad esse cognitũ & obiectiuum. Antecedens patet: quia præscindere perfectè obiectiuè, est non includere perfectè obiectiuè. Vtraque Consequentia probatur, quia quod non includit obiectiuè aliud, potest de eo affirmari, & de facto ab aduersarijs affirmatur ipsa obiectiua exclusio hoc modo: ratio sapientiæ, vt à nobis concepta, non est ratio bonitatis; nec contrà. Sed quod hoc modo excludit obiectiuè aliud, non solùm negatiuè, sed etiam positiuè excludit illud. Nam quæ maior positiua exclusio, quàm positiua affirmatio exclusionis?

128. Confirmatur, nam ita se habet vnum esse obiectiuum ad aliud esse obiectiuum, sicut vnum esse subiectiuum ad aliud esse subiectiuum: sed hoc ipso, quòd vnum esse subiectiuum non includit in sua entitate aliud esse subiectiuum, excludit positiuè illud, cùm de eo positiuè affirmari possit exclusio alterius. Ergo hoc ipso, quòd vnum esse obiectiuum non includit aliud esse obiectiuum, positiuè excludit illud; quia etiam de ipso positiuè affirmari potest exclusio alterius esse obiectiui.

129. Tertiò probatur conclusio à priori. Quodlibet attributum conceptum vt diuinum, implicitè inuoluit in esse obiectiuo ens à se, atque adeo illimitatum in omni genere entis simpliciter; ergo implicitè inuoluit essentiam & reliquas omnes perfectiones diuinas. Consequentia constat: Nam ens illimitatum in omni genere entis simpliciter, non coarctatur ad perfectionem vnius tantùm generis: sed complectitur vniuersum genus entis, atque adeo omnem omninò perfectionem. Antecedens probo: quia diuinum, vt diuinum, formaliter importat esse à se, ac proinde esse illimitatum in omni genere entis simpliciter: importat enim primum contra distinctiuum ab esse creato, hoc autem non est aliud, quàm esse à se. Hanc ipsam rationem tetigit S. Thom. opusculo 9. q. 1. cùm dixit: *Bonitas diuina est diuina Sapientia, ex hoc quòd est diuina, non ex hoc quòd est bonitas.* S. Thomas.

130. Sed respondere possent aduersarij, vt Sapientia concipiatur à nobis, vt diuina, sat esse si concipiatur illimitata tantùm in genere sapientiæ: nam hoc modo rectè concipitur, vt condistincta à sapientia creata. Sed contrà primò, quia esse diuinum, est analogum ad omnes perfectiones increatas: de ratione autem analogi est, vt si concipiatur, totum concipiatur. Repugnat igitur concipere sapientiam vt diuinam, & non concipere illam, vt implicitè inuoluentem omnes perfectiones increatas. Maior constat: quia repugnat, à perfectionibus diuinis abstrahi conceptum vniuocum: alioqui posset inter eas concipi vera compositio Metaphysica ex duobus conceptibus vniuocis. Minor probatur, quia in analogo, ob sui simplicitatem non sunt plures conceptus partiales distinguibiles; vnde si concipitur, totum concipi debet: ergo si concipitur sapientia vt diuina, concipi debet saltem implicitè cum tota plenitudine essendi, quam dicit esse diuinum, & non tantùm cum partiali esse sapientiæ.

131. Confirmatur: nam ex eo, quòd ens est analogum ad substantiam & accidens, implicat concipere illud, & non concipere, vt implicitè inuoluens vtrumque. Ergo ex eo, quòd diuinum est analogum ad omnes perfectiones increatas, implicat concipere illud, & non concipere, vt implicitè inuoluens omnes perfectiones increatas. Secundò, quia hoc modo sapientia non cõciperetur vt actus purus, de cuius ratione est, vt in nullo genere perfectionis possit perfici. Atqui sapientia diuina, concepta illimitata tantùm in genere sapientiæ, conciperetur vt vlteriùs perfectibilis in alio genere; ergo non conciperetur vt actus purus.

132. Tertiò. Ex consensu Patrũ & Scholasticorum,

lasticorum, Deus est, quò melius & excellentius excogitari non potest. atqui si vnum attributum non includeret implicitè essentiam & reliquas perfectiones, Deus non esset, quò melius & excellentius excogitari nō potest: siquidem posset melius & excellentius excogitari, si nimirum quælibet ipsius perfectio concipiatur cum implicita inclusione omnium: sic enim conciperetur cum maiore vnitate, & simplicitate in suis perfectionibus. Est enim Deus, vt Auerroes testatur 12. Met. tex. 37. *in fine nobilitatis, vnitatis, & simplicitatis.* quia sicut in ratione entis nihil potest ei addi; ita nec in ratione vnitatis & simplicitatis potest excogitari simplicius, & magis vnum: posset autem excogitari simplicius & magis vnum, si vnum attributum conciperetur cum exclusione aliorum.

Auerroes.

133. Quartò. Omnes Patres docent, quidquid in Deo est, esse essentialiter Deum, nihilque in Deo esse, quod Deus essentialiter non sit. atqui si vna perfectio conciperetur cum exclusione essentiæ & reliquarum perfectionum, non quidquid in Deo est, essentialiter Deus esset: quoniam perfectio, quæ non includeret essentiam, non esset essentialiter Deus: quia quod est essentialiter Deus, nequit concipi absque essentia Dei: cùm nequeat res concipi non conceptaeius essentia.

134. Quintò. Esse obiectiuum non debet differmari ab esse subiectiuo rei: sed quælibet perfectio Dei essentialiter est Deus; ergo quælibet perfectio debet obiectiuè esse Deus: non est autem obiectiuè Deus, nisi implicitè includat essentiam & omnia, quæ sunt in Deo: ergo. Maior constat: quia non est vera conceptio, quæ non est iuxta exigentiam rei conceptæ. Minor assumpta patet ex suprà disputatis. Minor subsumpta etiam constat: quia non concipitur vt Deus, quod non concipitur cum essentia Dei. Igitur si attributum Dei, non concipitur vt inuoluens essentiam Dei, non concipitur vt Deus, sed vt proprietas Dei. Neque hinc tollitur distinctio rationis ratiocinatæ, quàm inter essentiā & attributa ipsa inter se cum communi Scholasticorum sententia suprà concessimus: quia hęc saluatur inter rationes explicitè conceptas. Nam ratio explicita sapientiæ, non est ratio explicita bonitatis. Quæ distinctio est maior, quàm definitionis & definiti. & iuxta hanc doctrinam explicatur S. Thomas citatus pro opposita sententia.

S. Thomas.

135. Ad primum primæ, deductum ex Script. & Patribus, Resp. non esse contra nos, qui non negamus attributa, secundùm esse explicitum intelligi, & nominari à nobis vt plura: nam licet secundùm esse implicitum se mutuò omnia includant, & sint vnum, tamen secundùm esse explicitum multiplicantur, & sunt plura. Vnde idem Christus, qui Ioan. 16. diuinas perfectiones expressit in numero plurali, Ioan. 10. expressit in num. singulari, dicens: *Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est.*

Ad Scripturas & Patres.

Ioan. 16.

Ioan. 10.

136. Ad secundum distinguenda est minor, de relucentia explicita, vel implicita: concedenda est de explicita; neganda de implicita. Ad cuius probationem, eodem modo concedenda est sequela de implicita conceptione omnium, neganda verò de explicita. Sicut cùm concipimus ens, quod est analogum ad omnia inferiora, explicitè solùm concipimus rationem essendi; implicitè verò quidquid inferiora ipsa dicunt, ita cùm concipimus sapientiam diuinam, (nam de hac tantùm est controuersia, non de sapientia, quæ abstractè concepta prædicatur de Deo & creaturis) explicitè concipimus solam perfectionem sapientię; implicitè verò quidquid perfectionis dicunt reliqua attributa. Ad Confirmationem pari modo distinguenda est minor: quia cùm nomen imponatur ad significandum primariò conceptum mentis, sicut hic & explicitè significat vnam rationem, & implicitè reliquas, ita & nomen.

137. Ad tertium 1. Negandum est antecedens: potiùs enim attributa concipienda sunt, vt constituentia essentiam, quàm vt proprietates manantes ab essentia; quoniam illa, non hæc conceptio conformatur rei conceptæ. Et ad probat. nego, illa concipienda esse cum ea imperfectione, quam inuoluunt perfectiones creatæ. Nam licet ex perfectionibus creatis concipiamus increatas: non tamen concipere debemus cum imperfectione, quam ipsæ creatæ perfectiones includunt: atqui imperfectio est, concipere attributa vt proprietates ab essentia manantes, quia vt sic conciperentur, & vt accidentia Metaphysica extra ipsam constitutionem essentiæ. Secundò nego consequentiam: patet enim in ipsis attributis entis, vnius, veri, & boni, quæ concipiuntur vt proprietates entis, & tamen includunt ipsum ens. Impossibile enim est, concipere vnum, verum, bonum, quin concipiatur ens: neque est absurdum, idem secundùm diuersas rationes explicitas & implicitas concipi prius, & posterius seipso, imò hoc est necessarium in qualibet perfectione analoga; quæ quia simplicissima est, concepta secundùm vnam rationem explicitam, supponit seipsam secundùm aliam rationem implicitam: vt perfeitas explicitè importatur in ipsa perfectione substantiæ, implicitè verò in ipsa ratione entis, quæ superior est ad substantiam & accidens. Ergo similiter perfectio sapientiæ diuinæ explicitè importatur per attributum sapientiæ, implicitè verò per essentiam, & reliqua attributa diuina.

138. Ad quartum Resp. rectè essentiam diuinam prędicari de attributis, & attributa de essentia; nec non de se mutuò etiam abstractè sumpta: tum quia tales prædicationes vsurpant Patres, Augustin. 7. de Trinit. cap. 1. *Eadem*, inquit, *sapientia est, quæ essentia.* Basilius libro de Spiritu sancto cap. 19. *Cuius*, inquit, *bonitas est ipsa sapientia*; Anselmus in Monologio cap. 15. *Si quæratur, quid sit ipsa summa natura, quid verius respondetur,*

Augustin.

Basilius.

Anselmus.

quàm

quàm iustitia? eodem modo docet, prædicari reliqua attributa de Deo. Bernardus 5. de Consideratione c. 13. *Quid est Deus? longitudo, latitudo,, sublimitas, & profundum.* Idem Augustinus. August. 6. de Trinit. cap. 1. *Eadem*, inquit, *virtus quæ sapientia, & eadem sapientia quæ virtus:* & cap. 7. *eadem magnitudo quæ sapientia, & eadem bonitas quæ sapientia & magnitudo, & eadem veritas quæ illa omnia.* Tum quia has prædicationes admittit S. Thom. 1. p. q. 32. ar. 3. ad tertium, & q. 39. art. 6. & in primo dist. 17. q. 1. ad tertium. Tum quia quæ sese analogicè includunt, possunt etiam in abstracto formaliter prædicari: vt perfectas est entitas; corporeitas est substantia. Cuius ratio est: quia quæ se analogicè includunt, cùm sint simplicissimæ rationes, facta quacumque abstractione semper sese obiectiuè includunt: quæ obiectiua inclusio requiritur, & sufficit ad formalem prædicationem: Talia sunt attributa diuina, ad inuicem, & cum essentia comparata, quæ ob summam vnitatem, & illimitationem, quacumque abstractione facta, semper sese obiectiuè includunt; atque adeo poterunt de se mutuò prędicari, non tantùm identicè propter realem identitatem, sed etiam formaliter propter obiectiuam inclusionem. Confirmatur: quia magis propria est prædicatio, in qua prędicatum obiectiuè in subiecto includitur, quàm in qua tantùm includitur realiter & à parte rei, sed ista est identica prædicatio; ergo illa est plusquam identica, atque adeo formalis.

139. An autem prædictæ prædicationes sint concedendæ etiam cum nota reduplicationis, affirmat Molina: distinguit verò Torres, vt sit tantùm vera prædicatio si nota reduplicatiua cadat supra essentiam, quæ communis est omnibus attributis: secus si cadat supra propriam rationem cuiuslibet attributi: rationem discriminis assignat: quia essentia qua essentia, includit omnia attributa: & quodlibet áttributũ, qua tale, includit essentiam: ergo ratione essentię quodlibet attributum, qua tale est, includit quodlibet aliud. At verò ratio vnius attributi non est ratio alterius: ergo si reduplicatio cadat supra propriã rationem attributi, propositio erit falsa, quia reddit hunc sensum; ratio vnius attributi est ratio alterius, quod falsum est.

Molina. Torres.

140. Sed aliter mihi distinguendum videtur, vt omnes prædictæ prædicationes sint etiam cum nota reduplicationis concedendæ; modò reduplicatio non cadat supra explicitam rationem, qua vnumquodque attributum quasi specifica differentia distinguitur ab omni alio. Quia tunc sensus esset, quòd ratio ipsa explicitè à nobis concepta, esset ratio alterius explicitè concepta, quod est falsum. Dixi: *Modo non cadat supra explicitam rationem*; quia cadere potest supra implicitam rationem, quæ est ipsa ratio diuini, ratione cuius quodlibet attributum non modò includit essentiam, sed reliqua etiam attributa. Vnde intellectus diuinus qua diuinus, non solùm est essentia, sed etiam voluntas, & è conuerso. Etenim ratio diuini, cùm sit ratio illimitati simpliciter, analogicè & implicitè includit omnes perfectiones, atque adeò de qualibet perfectione vt diuinâ, cum omni reduplicatione affirmari potest quęlibet alia perfectio diuina. Nego autem, eandem esse rationem de his propositionibus, in quibus prædicantur actus siue notionales, siue essentiales. Cuius discriminis ratio est: quia, vt Dialectici docent, verba adiectiua addita substantiuis, appellant principium, à quo proximè fluunt, hoc est applicât explicitum significatum prædicati, supra explicitum significatum subiecti: vnde reddunt sensum formalem explicitum. Atque hoc ex impositione Sapientum. Falsum autem est, principium, ex quo proximè & explicitè est actus intelligendi, & gignendi Verbum diuinum, esse voluntatem; & è contrà, principium ex quo proximè & explicitè est actus volendi, & spirandi Spiritum sanctum, esse intellectum. Eadem ratio est de his propositionibus: iustitia diuina miseretur: misericordia punit: & de actibus ipsis, quatenus de se mutuò prędicari possunt, vt punire est misereri, & vice versa: nam ratione terminorum, quos essentialiter connotant, non potest vnus de altero formaliter, & reduplicatiuè prædicari, sed tantùm identicè.

141. Ex dictis deducitur, inter essentiam & attributa, & attributa ipsa inter se, non esse propriè inclusionem: cùm inclusio dicat distinctionem includentis ab incluso: sed potiùs esse vnam simplicissimam formalitatem, quæ essentialiter est tota perfectio essendi, quæque ob summam sui fœcunditatem & perfectionem apta est fundare diuersos conceptus formales, quorum vnicuique respondet eadem simplicissima formalitas, explicitè secundùm vnam rationem essendi, implicitè verò secundùm totam plenitudinem essendi.

142. Ex quo nascitur, vt in Deo nulla sit concipienda compositio virtùalis partium; quoniam hæc requirit perfectam præcisionem vnius ab alio; sed sola constitutio per modum impliciti & expliciti, ad eum modum, quo concipiuntur constitui summa genera, & vltimæ differentiæ. Substantia enim non constituitur ex ratione entis & perfectis, tanquam ex partibus virtualibus, sed tanquam ex ratione implicita & explicita: quia nimirum quod explicitè dicit perfectas, implicitè importat ens. Vnde perfectas non addit rationem aliquam perfectè præcisam ab ente, sed maiorem dumtaxat explicationem ipsius entis. Ita diuina attributa, non important rationem perfectè præcisam ab essentia, sed maiorem dumtaxat explicationem ipsius essentiæ, quæ implicitè dicit omnia.

143. Quo fit, vt in nostra sententia nullam vim habeat illa argumentatio: Implicat aliqua duo sese mutuò includere essentialiter: quia quod essentialiter includitur

in alio, est minus includente: ergo repugnat viciſſim includere in ſe illud, in quo ipſum eſſentialiter includitur: alioqui idem eſſet maius & minus ſeipſo: maius vt includens, minus vt incluſum. Hæc enim tantùm concludit de ijs, quæ perfectè prę ſcindunt, vt quia animal perfectè præſcindit à rationali, non poteſt illud eſſentialiter includere, aut vice verſa; non autem de ijs, quæ non perfectè præſcindunt, vt ſunt omnes rationes analogæ, quarum quælibet ſecundùm rationem explicitam diſtinguitur, ſecundùm rationem verò implicitâ includitur in alio: vt perfectas ſecundùm rationem explicitam diſtinguitur ab ente, ſecundùm rationem verò implicitam includitur in illo. Pari modo ſapientia diuina, ſecundùm explicitum conceptum ſapientiæ, diſtinguitur à bonitate; ſecundùm implicitum verò continetur in illa. Cuius ratio eſt: quia quando vnum perfectè prę ſcindit ab alio, nullo modo in eſſe obiectiuo continet, aut continetur ab illo: atque adeò repugnat, vt perfectè præſcindat, & nihilominùs includat, vel includatur ab illo, à quo ipſum perfectè præſcindit: quando verò non perfectè prę ſcindit, excludit illud ſecundùm eſſe explicitum, & ſimul includit illud ſecundùm eſſe implicitum. Atque adeò non repugnat, hoc modo duo diſtingui ſecundùm eſſe explicitum, & nihilominùs mutuò ſe includere ſecundùm eſſe implicitum.

SECTIO VIII.

An attributa diuina ſecundùm rationes explicitas, quas præcisè important, ſint inæqualia inter ſe?

Granad. 144. PRIMA ſententia Granadi, prima parte tractatu ſecundo, diſput. 9. negantis. Probatur primò auctoritate Theologorum, Scoti in 1. diſtinct. 8. quæſt. 4. *Scotus.* §. *ad quartum*, Mayroni quæſt. 5. §. *his viſis*, *Mayronus.* difficultate quinta. Ochami diſt. 2. quęſt. 1. *Ocham.* lſttera R. Molinæ 1. parte quæſt. 28. art. 2. *Molina.* diſput. 4. Zumel quęſt. 42. art. 1. quæſt. 2. *Zumel.* dubit. 1. Vaſquez diſput. 122. cap. 7. Suarez *Vaſquez.* lib. 3. de Trinit. cap. 10. Secundò, Auctori- *Suarez.* tate Patrum. Auguſtini lib. 1. de Trinitate cap. 7. & lib. 8. initio, vbi docet in Deo non eſſe maius & minus, eiuſdemque perfectionis eſſe vnam perſonam atque aliam; nec minoris perfectionis eſſe vnam, quàm omnes tres ſimul: *Tanta*, inquit, *eſt æqualitas in ea Trinitate, vt non ſolùm Pater non ſit maior quàm filius, ſed nec Pater & Filius ſimul maius aliquid ſint, quàm Spiritus ſanctus, aut ſingula quæque perſona qualibet trium, minus aliquid ſit, quàm ipſa Trinitas.* *Anſelmus.* Anſelmi in Monologio cap. 16. *Idem*, inquit, *eſt quodlibet vnum illorum*, loquitur de diuinis attributis, *quod omnia ſimul.*

145. Tertiò probatur ratione, potiſſima eſt; quia quodlibet attributum etiam ſecundùm rationem explicitam conſideratum, intrinſecè & eſſentialiter includit eſſentiam & reliqua omnia; igitur nequit, etiam ſecundùm rationes explicitas, inter ea concipi inæqualitas. Conſequentia patet: quia ſi quodlibet, etiam ſecundùm rationem explicitam, includit reliqua, nequit etiam ſecũdùm rationem explicitam concipi diuerſum à reliquis, ac proinde inæquale. Sequela probatur, quia diuerſitas nequit fundari ſupra idem, cùm idem & diuerſum opponãtur. Atqui ſi quodlibet attributum ſecundùm rationem explicitam includit formaliter & eſſentialiter reliqua, etiam ſecundùm rationem explicitam erit vnum & idem cum reliquis: ergo neque ſecundùm rationem explicitam poterit eſſe diuerſum, atque adeò inęquale cęteris. Confirmatur, quia ex oppoſita ſententia ſequeretur aliqua realis inæqualitas inter diuinas perſonas: nam inter diuinas perſonas vna eſt realiter improducta, reliquæ verò productæ; duæ producentes, tertia non productiua: atqui perfectior eſt perſona improducta, quàm producta, & producens, quàm non productiua.

146. Secunda ſententia Durandi in primo diſt. 36. q. 4. in fine, Gillij lib. 2. tract. 2. cap. 9. num. 7. affirmantium. Neque hic auctor ſibi contradicit tract. 5. cap. 7. n. 5. vbi tantùm negat cùm Auguſtino inter diuina attributa intercedere inæqualitatem ſecũdùm ſe, non autem, vt ſubſtant conceptibus noſtris explicitis. Hęc ſententia à fortiori ſequitur ex eorum Patrum doctrina, qui explicantes locum illum Ioan. 14. *Pater maior me eſt.* docent Patrem maiorem eſſe filio, etiam ſecundùm diuinitatem, ratione principij & originis, quos multos refert Toletus in citatum caput Ioannis, Annotatione 27. & Maldonatus ibidem. Secundò ſequitur ex opinione eorum, qui dicunt nõ omnia attributa reipſa conſtituere eſſentiam Dei, quia non omnia attributa ſunt æqualis nobilitatis & perfectionis: eò quòd aliqua pertinent ad gradum intellectiuum, in quo Dei eſſentiam formaliter conſtituunt: alia ſunt extra eſſentiam gradus intellectiui, eumque conſequuntur vt proprietates. Tertiò à fortiori ſequitur ex eorum opinione, qui hæc ipſa attributa ſuâptè naturâ diſtinguunt in Deo.

Durandus. *Gillius.* *Auguſtin.* *Ioan. 14.* *Toletus.* *Maldonatus.*

147. Pro controuerſiæ explicatione notandum, diuina attributa ſecundùm rationes, quas explicitè important, conſiderari poſſe dupliciter, vno modo prout tales rationes exiſtunt in Deo; alio modo prout ſubſtant conceptibus noſtris: atque hoc etiam dupliciter: Primò, prout tales rationes concipiuntur à nobis per analogiam ad conſimiles perfectiones creatas: Secundò, prout concipiuntur ſecundùm ſe, abſtrahendo à perfectionibus creatis; & hoc vel conſiderando illas adæquatè ſecundùm vtramque perfectionem, explicitam & implicitam, quam important; vel inadæquatè ſecundùm

cundùm solam perfectionem explicitam. Hoc posito,

148. DICO 1. Attributa diuina secundùm explicitas rationes, quas important, vt in Deo existentes, nullam dicunt inæqualitatem. Fundamentum est: quoniam ea ipsa explicita ratio sapientiæ, exempli gratiâ, in Deo non est tantùm sapientia, sed bonitas, iustitia, omnipotentia, & Deus ipse: ergo, vt in Deo existens, nullam importat inæqualitatem. Antecedens constat ex dictis. Consequentia probatur: quia omnis inæqualitas fundari debet in aliqua diuersitate; & omnis diuersitas in aliqua distinctione. Sed vna ratio explicita in Deo, non est diuersa & distincta ab alia, sed vna indiuisibilis formalitas; igitur nulla poterit esse inæqualitas. Neque ad hoc, vt vna perfectio in Deo existens dici possit diuersa & inæqualis alteri, sufficit inter eas virtualis distinctio, quia sicut hæc virtualis distinctio nullam ponit in Deo actualem distinctionem, sed tantùm fundamentalem, fundamentum nimirum causandi diuersos conceptus in intellectu creato; ita nullam ponit in Deo actualem inæqualitatem, sed ad summum fundamentum, causandi inæquales conceptus in intellectu creato, de quo mox. Confirmatur, quia in tantum vna ratio attributalis potest esse inæqualis alteri, in quantum vna aliquo modo non est alia, cùm nihil possit esse inæquale sibi ipsi: nulla autem ratio attributalis, vt in Deo existens, est aliquo modo diuersa ab alia: ergo.

149. DICO 2. Eadem attributa considerata formaliter per analogiam ad perfectiones creatas, sunt inæqualia inter se. Fundamentum est: quia vt sic obijciuntur nobis cum modo, quo tales perfectiones sunt in creaturis: sed tales perfectiones in creaturis sunt inæquales: ergo.

150. DICO 3. Attributa diuina adæquatè à nobis concepta, secundùm rationes explicitas & implicitas, quas, vt diuina, essentialiter important, non sunt inæqualia. Fundamentum est: quia, vt sic, sese mutuò includunt: igitur non possunt esse inæqualia. Consequentia constat: quia inæquale dicit aliquid, quod non dicit illud, cui est inæquale: sed quæ se mutuò includunt, neutrum dicit aliquid, quod non dicat alterutrum. Maior patet: quia si quidquid dicit vnum, dicit & alterum, non poterit inter illa concipi inæqualitas, sed potiùs summa æqualitas. Minor declaratur: nam quæ se mutuò includunt, tota perfectio vtriusque includitur in alterutro: atque adeo nihil perfectionis est in vno, quod non includatur in altero.

151. DICO 4. Attributa diuina considerata secundùm rationes explicitas inadæquatè, nempe secundùm præcisas rationes explicitas, quas tantùm explicitè important, non consideratis rationibus, quas vnumquodque attributum in ipsa ratione explicita implicitè importat, non repugnat, ea esse inæqualia: absolutè tamen dicenda sunt æqualia.

152. Prior pars assertionis probatur; quia secundùm hanc considerationem, explicita perfectio vnius non est explicita perfectio alterius: atqui explicita perfectio vnius attributi potest esse melior & nobilior, quàm explicita perfectio alterius: ergo secundùm hanc considerationem non repugnat: attributa diuina esse inæqualia. Maior patet: quia considerata sapientia secundùm præcisam rationem sapientiæ, quam tantùm explicitè importat attributum sapientiæ, non est ipsa explicita ratio bonitatis, quam explicitè importat attributum bonitatis: alioqui nulla foret rationis distinctio inter explicitam rationem vnius, & explicitam rationem alterius: vnde posset explicita ratio vnius prædicari de explicita ratione alterius, dicendo: explicita ratio sapientiæ est explicita ratio bonitatis, quod falsum est, & contra omnes Theologos. Minorem ostendo: nam illa perfectio secundùm explicitum conceptum est melior & nobilior, quæ consequitur nobiliorem gradum entis. Vndè illa attributa, quę in Deo vel consequuntur, vel constituunt gradum intellectiuum, sunt secundùm expliciram rationem nobiliora & perfectiora, quàm quæ consequuntur, vel constituunt gradum solius entis. Et eorum quę consequuntur gradum entis, perfectiora sunt productiua non productiuis. Quæ verò consequuntur gradum intellectiuum, ea concipiuntur nobiliora, quæ immediatiùs & proximiùs consequuntur ipsum gradum intellectiuum.

153. Ex his constat, attributa intellectus, voluntatis, sapientiæ, virtutis, secundùm explicitas rationes concipi perfectiora, quàm attributa Immensitatis, & omnipotentiæ: quia priora consequuntur gradum intellectiuum; posteriora verò gradum entis: & inter priora, attributum intellectus & sapientiæ concipi perfectiùs, quàm attributum voluntatis & virtutis, quia immediatiùs consequitur ipsum gradum intellectiuum. Virtus enim consequitur gradum intellectiuum mediante voluntate, voluntas medio intellectu; sapientia autem medio intellectu, intellectus verò seipso nullo alio medio attributo, vel ratione virtualiter distincta. Inter posteriora autem omnipotentia secundùm conceptum explicitum concipitur perfectior, quàm Immensitas: quia illa est productiua, non autem hæc. Confirmatur: nam is ordo dignitatis concipiendus est inter explicitas rationes attributorum, qui foret, si illa à parte rei distinguerentur: atqui si illa à parte rei distinguerentur talis foret ordo, qualis à nobis est assignatus: ergo hic ipse concipiendus est inter explicitas rationes eorum. Maior constat: quia distinctio rationis concipitur per analogiam ad distinctionem

distinctionem realem, quia quidquid in aliquo genere est secùdùm quid, concipi debet per ordinem & analogiam ad id, quod in eodem genere est tale simpliciter. Ergo is ordo dignitatis concipiendus est inter explicitas rationes attributorum, qui foret, si illa realiter distinguerentur. Minor etiam patet: nam attributa, concipiuntur vt perfectiones, vel cõsequentes, vel constituentes naturam diuinam: igitur ea concipienda sunt perfectiora, quæ perfectiorem gradum naturæ consequuntur, vel constituunt.

154. Posterior pars assertionis constat: quoniam ea dicenda sunt talia simpliciter, quæ ex se sunt talia: atqui diuina attributa non sunt ex se inæqualia, neque vt sunt subiectiuè in Deo, neque vt sunt obiectiuè adæquatè in nostris conceptibus, sed tantùm vt substant inadæquatis conceptibus nostris: ergo non sunt dicenda simpliciter inæqualia, sed æqualia, imò eadem: quia hoc habent de se & intrinsecè; illud ex intrinseca & inadæquata conceptione nostri intellectus.

155. Confirmatur: quia quod alicui cõpetit essentialiter & ex natura sua, competit simpliciter; quod autem competit ex inadæquata consideratione intellectus, competit extrinsecè & secundùm quid: sed diuinis attributis essentialiter, & ex intrinseca natura ipsorum, competit æqualitas & identitas, ex inadæquata verò consideratione intellectus, inæqualitas; ergo illa competit simpliciter, hæc secundùm quid. Vnde ex illa, non ex hac debent simpliciter denominari æqualia & eadem.

156. *Obijcies.* Perfectiones attributales explicitæ eædem sunt in Deo, quę in nostris conceptibus; ergo si, vt substant nostris conceptibus, sunt inæquales, etiam vt sunt in Deo, erunt inæquales. Antecedens constat, alioqui conceptus nostri essent falsi, quia non conformarentur rebus ipsis. Consequentia verò probatur; nam eatenus illæ, vt substant nostris conceptibus, sunt inæquales, quatenus habent rationes explicitas inæquales: ergo si eædem rationes explicitæ sunt in Deo formaliter, etiam in Deo attributa erunt inæqualia. Nec obstat, quòd in Deo rationes explicitæ attributorum identificentur cùm essentia, nã etiam relationes identificantur cum essentia, & tamen non tollitur, quin mutuo opponantur. igitur possunt rationes explicitæ attributorum identificari cum essentia, & nihilominus inæquales esse inter se.

157. Resp. Distinguendo antecedent: sunt eædem adæquatè, & nego; inadęquatè, & concedo. Etenim Sapientia diuina sub nostro explicito conceptu relucet tantùm secundùm perfectionem sapientiæ, quæ est ratio inadæquata ipsi sapientiæ Diuinæ; in Deo autem est secundùm omnes rationes, quas essentialiter includit: & quia hęc inæqualitas conuenit diuinis attributis, in quantum aliquo modo inuicem distinguuntur: nequit enim idem esse inæquale sibi ipsi: cùm in Deo nullam habeant actualem distinctionem, sed omnia sint vnum, nullam habent inæqualitatem, nisi virtualem in ordine ad nostros conceptus, inadæquatè concipientes & distinguentes vnum ab alio. Ad probationem antecedentis, ad hoc vt conceptus nostri non sint falsi, sat est, vt non exprimant diuersum ab eo, quod in Deo est, etiamsi non exprimant totum id, quod in Deo est. Ad probationem verò consequentiæ dico, eatenus attributa diuina, vt substant nostris conceptibus, esse inæqualia, quatenus exprimuntur secundùm rationes explicitas, aliquo modo distinctas ab implicitis, quo pacto non existunt in Deo; nec est eadem ratio de diuinis relationibus: quia licet illæ identificentur cum essentia, non tamen identificantur inter se: atque adeò possunt inter se inuicem opponi, propter realem distinctionem, quam inter se cùm perfecta identitate essentiæ mutuò seruant. At verò attributa nullam habent in Deo actualem distinctionem, neque cum essentia, neque inter se; ac proinde nullam fundare possunt inæqualitatem, sed summam identitatem. Sicut neque relationes cum essentia, cum qua perfectè identificantur, fundare possunt aliquam oppositionem, aut inæqualitatem.

158. Ex his patet ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum & secundum dico, Scholasticos & Patres tantùm loqui de diuinis attributis, vel vt sunt in Deo, vel vt concipiuntur à nobis adæquatè, secundùm vtrasque rationes explicitas & implicitas. Tertium solùm probat, non posse diuina attributa à nobis concipi inæqualia, vt adæquatè concepta, non autem vt inadæquatè considerata, secundùm solas perfectiones explicitas, secundùm quas etiamsi essentialiter implicitè includant omnia, adhuc tamen possunt inuicem comparari secundùm solas rationes explicitas. In quo sensu neque ab aduersarijs negari potest, diuina attributa concipi posse vt inæqualia: qui non negant, si hoc modo concipiantur, concipi vt inæqualia, sed tantùm negant, hoc modo concipi posse, quin semper concipiantur cum implicita inclusione omnium. Sed esto hoc verum sit, adhuc comparatio fieri potest inter solas rationes explicitas, & non implicitas. *Ad Patres & Scholasticos.*

159. Ad Confirmationem, nego ex hac doctrina vllam sequi inæqualitatem diuinarum personarum in re ipsa: cùm in diuinis non sit maior perfectio, habere naturam à se, quàm habere communicatam ab alio; quia cum eâdem prorsus necessitate & perfectione est in omnibus. Neque quòd vna sit productiua, est perfectior alia, quę productiua non est: quia hoc non oritur ex defectu virtutis, sed termini producibilis, de quo in materia de Trinitate.

SECTIO

SECTIO IX.

Quot, quæ, & quo ordine sint Deo attributa concedenda?

160. EX dictis constat, non quamlibet Dei perfectionem esse attributum, sed eam dumtaxat, quæ per modum formæ adiacentis de Deo absolutè ac necessariò prædicatur; quæque naturali lumine à nobis cognoscibilis est. Vnde ab attributi notione primò excluduntur ea, quæ in Deo concipiuntur per modum gradus substantialis naturam constituentis, cuiusmodi sunt ens, substantia, spiritus, vita, intellectualitas, actus purus, essentia, existentia, subsistentia, quæ à nobis concipiuntur vt rationes quædam constituentes naturam. 2. Excluduntur perfectiones relatiuæ; quia eæ nec naturali lumine cognosci possunt, nec prædicantur per modum formæ adiacentis, sed constituentis personas ipsas. 3. Actus liberi, & prædicata, quæ Deo conueniunt in tempore ex aliqua libera actione ad extrà. Prioris generis sunt libera decreta Dei, quæ, licet æterna sint, tamen potuerunt in Deo non esse: Posterioris generis sunt creatio, conseruatio, gubernatio, incarnatio, à quibus in tempore Deus, denominatur Creator, Conseruator, Gubernator, Incarnatus. Hæc enim omnia à propria notione attributi excluduntur, quia non necessariò, sed liberè Deo conueniunt. His pro attributi notione adnotatis,

Communis contra Nominales.

161. DICO 1. Attributa Dei sunt finita extensiuè, infinita verò intensiuè. Est omnium ferè Theologorum, contra aliquos Nominales. Fundamentum prioris assertionis est; quoniam attributa sunt perfectiones diuinæ, specie quasi diuersæ; eæ autem non sunt nisi finitæ; ergo. Maior constat, quia non quælibet perfectio in Deo conceptibilis constituit rationem attributi, sed quæ peculiari modo naturam diuinam nobis explicat: sunt enim attributa rationes quædam explicantes & declarantes naturam diuinam. Minor probatur; quoniam duplex perfectio attributalis potest à nobis in Deo concipi; vna positiua, quâ aliquid de Deo affirmetur; altera negatiua, quâ aliqua imperfectio ab eodem remoueatur. Vtraque autem est finita: tum prior, quia vel illa est communis cum perfectionibus creatis, & sicut hæ finitæ sunt, ita & quæ cum his Deo communes sunt: vel est propria Dei, & quoniam hæc non colligitur, nisi ex perfectionibus creatis, ex quibus non colligimus, nisi finitas perfectiones extensiuas, specie quasi diuersas, ideò etiam hæ in Deo finitæ sunt. Tum posterior; quia non quælibet remotio imperfectionis constituit attributum negatiuum, sed quæ specialem aliquam Dei perfectionem designat: istæ autem finitæ sunt; ergo.

162. Fundamentum posterioris assertionis est, quia quælibet perfectio, quæ in Deo est, est iuxta conditionem & exigentiam naturæ diuinæ, quæ cùm sit illimitata in tota latitudine entis, quamlibet perfectionem exigit illimitatam & infinitam intensiuè.

163. Hinc constat, cur non omnia prædicata, quæ in Deo excogitari possunt, habeant rationem attributi: alioqui sub vno attributo scientiæ, vel potentiæ, plura possunt prædicata realia, per ordinem ad varia obiecta & terminos, à nobis distingui; cùm tamen non singula prædicata habeant rationem perfecti atque completi attributi, sed sint quasi partiales formalitates eiusdem attributi. Ratio igitur est, quia nimirum ea tantùm habent rationem attributi, quæ conueniunt sub vna ratione, & modo quasi generico tendendi ad obiectum vel terminum. Vnde licet plures in Deo scientias distinguamus, per ordinem ad varia obiecta: quia tamen omnes conueniunt sub vna generica ratione, & modo tendendi ad obiectum, per expressionem illius intra ipsam potentiam cognoscentis, vnum non plura scientiæ attributa in Deo ponimus.

164. DICO 2. Attributa alia sunt positiua, alia negatiua: Vtraque aliquam denotant perfectionem in Deo. Diuisio est omnium Scholasticorum, & colligitur ex Patribus, qui sæpe docent, meliùs à nobis Deum cognosci per negationem, quàm per affirmationem; eò quòd euidentiùs cognoscere possimus quid Deus non sit, quàm quid Deus sit. Fundamentum diuisionis est, quia Deus concipi potest, vel secundùm perfectiones, quas in se includit, vel secundùm imperfectiones, quas à se excludit. Primo modo conceptus fundat attributa positiua; secundo modo negatiua; ergo. Quòd autem vtraquè attributa aliquam in Deo perfectionem connotent, probatur: quia non solùm perfectio Dei est, omnem omninò perfectionem in se claudere, sed omnem omninò imperfectionem à se excludere; igitur non solùm attributa positiua, sed etiam negatiua aliquam in Deo perfectionem connotant.

165. DICO 3. Inter attributa diuina nullus est ordo actualis: est tamen ordo virtualis. Prior pars assertionis constat, quia vbi nulla est distinctio realis, nullus potest esse ordo actualis; inter attributa diuina nulla est distinctio realis; ergo nullus ordo actualis. Minor cum consequentia elucet. Maior patet; quoniam ordo realis actualis, concipi non potest, nisi inter distincta realia, eiusdem ad se ipsum nequeat esse ordo & respectus realis.

166. Posterior assertionis pars probatur; nam idem fundamentum quod probat, in Deo

Deo dari distinctionem virtualem, probat etiam dari inter distincta virtualiter, ordinem virtualem. Etenim fundamentum distinctionis virtualis inter diuina attributa, est ipsa eminentia diuinæ naturæ æquipollentis multis perfectionibus actu distinctis: eadem autem eminentia diuinæ naturæ, æquipollet ordini actuali, intercedenti inter actu distincta; ergo idem fundamentum, quod in Deo probat distinctionem virtualem, probat etiam ordinem virtualem. Minorem ostendo: nam qua ratione diuina natura ob eminentiam suæ perfectionis æquipollet potentiæ actiuæ, intellectiuæ, volitiuæ, &c. actu distinctis in creaturis: eâdem ratione æquipollet ordini actuali, inter huiusmodi perfectiones intercedenti; cùm non sit maior ratio, cur potiùs æquipolleat vni, quàm alteri rationi. Confirmatur: nam Deus ob eminentiam suæ naturæ æquipollet cuicumque perfectioni creatæ: sed actualis ordo inter perfectiones creatas est aliqua perfectio: ergo illi æquipollet Deus. Vnde is ordo virtualis concipiendus est inter perfectiones increatas, qui realiter intercedit inter perfectiones creatas, & qui foret, si eadem attributa actu in Deo distinguerentur. Quorum ratio est, quia omnis ordo virtualis fundari debet in actuali, sicut omnis distinctio virtualis in distinctione actuali; quia, vt sæpè dictum est, omne quod est secundùm quid in aliquo genere, fundari debet in eo, quod est simpliciter in eodem genere.

167. Ex dictis deducitur primò, vt priora concipienda esse attributa, quę immediatè essentiam consequuntur secundùm rationem communem & indeterminatam, quàm quæ essentiam consequuntur secundùm rationem particularem & determinatam, vt priora sunt vnitas, veritas, bonitas, immensitas, omnipotentia, quàm intellectus, sapientia, idea, ars, voluntas, misericordia, iustitia, & reliquæ virtutes morales: quoniam illa essentiam consequuntur secundùm rationem entis, quæ est ratio communis, & indeterminata: hęc verò essentiam consequuntur secundùm rationem substantiæ intellectualis, quæ est ratio specifica & determinata. Et inter prima quinque, priora sunt vnitas, veritas, bonitas, quę consequuntur rationem entis, analogicè communis Deo & creaturis, quàm postrema duo immensitas, & omnipotentia, quæ consequuntur rationem entis infiniti & increati. Inter postrema verò, quæ pertinent ad intellectum, sunt vt priora concipienda, quàm quæ pertinent ad voluntatem. Proportionali modo Theologandum est de reliquis attributis, tam affirmatiuis, quàm negatiuis.

168. Deducitur 2. Hanc virtualem distinctionem inter diuina attributa, esse sufficientem ad omnes demonstrationes propter *Quid*, quæ de Deo fiunt. Quoniam ad demonstrationem propter *Quid*, non est necesse, vt medium, quod in præmissis assumitur, sit actualis causa conclusionis, quæ per syllogisticam formam ex præmissis deducitur, sed sufficit, si sit tantùm causa seu ratio virtualis: quia cùm demonstratio fiat ad manifestandam aliquam veritatem intellectui, quam antea non cognoscebat, & sola causa seu ratio virtualis satis sit ad nouam veritatem intellectui manifestandam, eadem ipsa satis erit ad demonstrationem.

DISPVTATIO IV.

De Vnitate Dei.

POst disputationem de attributis in communi, disputandum est de attributis in particulari, & primò de vnitate, quæ est prima entis proprietas, nullam prę supponens, & ab omnibus præsupposita. Est enim indiuisio entis in se, ad quam consequitur diuisio à quocunque alio: quam supponunt Veritas & Bonitas: quorum illa est conformitas rei ad intellectum, siue ad principia, quibus vnaquæque res intrinsecè petit constare, vt cum Aureolo in Metaphysicis docui: hæc autem vel dicit integritatem rei, si sit absoluta; vel conformitatem ad appetitum, si sit respectiua: Vtraque autem præsupponit indiuisionem entis in se.

Aureolus.

SECTIO VNICA.

An euidens sit, Deum esse vnum?

1. RAtio dubitandi est duplex, prima, quia multi ex Ethnicis existimarunt, plures esse Deos: ergo euidens non est, Deum esse vnum. Secunda, quia sicut natura diuina subsistere potest in tribus personis distinctis, ita existere posset in tribus indiuiduis distinctis. His tamen non obstantibus,

2. Communis sententia Patrum & Scholasticorum est vnitatem Dei nō minùs, quàm eius existentiam, euidenter demonstrari. Prima & potissima ratio demonstrationis desumitur ab ente per essentiam, hoc pacto: Euidens est, Deum esse ens per essentiam: atqui euidens est, ens per essentiam non posse multiplicari;

tiplicari; ergo euidens est Deum esse vnum. Maior patet ex suprà disputatis. Minorem sic ostendo. Ens per essentiam claudit in se totum esse possibile: ergo nullum esse relinquit extra se: relinqueret autem aliquod esse extra se, si præter ipsum, alius Deus esset; prior consequentia patet. Minor subsumpta constat, quia relinqueret extra se illud esse, quod alius Deus à se distinctus haberet. Nam eò ipso, quòd essent plures Dij naturâ distincti, aliquod esse foret in vno, quod non foret in alio: cùm nequeat vna res ab alia distingui, nisi per aliquod esse, quod dicit vna, & non dicit alia; quia nequit idem distingui à se ipso. Antecedens autem probo, nam ens per essentiam, est ens illimitatum ad omne esse, quod non inuoluit cõtradictionem; quia cùm sit se ipso formaliter, & non ab alio efficienter, non poterit à se ipso excludere perfectius esse, quod posset in se ipso continere: nam esse, quod nõ limitatur ab alio efficiẽter vel exemplariter, non poterit à seipso limitari formaliter; tùm quia non esset maior ratio, cur se limitaret ad tantum, & non ad maius, aut minus esse: tum quia esse, vt esse, non potest esse causa limitatiua sui. Non esset autem ens per essentiam illimitatum ad omne esse, quod non inuoluit contradictionem, si, præter ipsum, esset aliud ens per essentiam: quia non esset illimitatum ad illud esse, quod contineretur in alio ente per essentiam, quod posset in se ipso sine contradictione cõtinere.

3. Dices: esto illud esse, quod contineretur in vno ente per essentiam, non implicaret simpliciter, implicaret tamen existere in alio ente per essentiam: ergo ex eo, quòd tale ens non implicaret simpliciter, non bene colligitur, quòd non implicaret existere in alio ente per essentiam: sicut non implicat triplex esse personale in eadem natura Diuina; cùm tamen implicet, esse personale vnius formaliter contineri in esse personali alterius. Sed contrà. Nam hoc ipso, quod supponeretur, tale esse non implicare simpliciter: euidenter deducitur, illud debere contineri in vno tantùm ente per essentiam, & non diuidi in pluribus; tum quia non esset maior ratio, cur ens per essentiam diuideretur in duo, & non in plura, atque adeò in infinita, cùm ex se non magis peteret multiplicari in tot, quàm in plura. Tùm quia sicut Ens per essentiam, est illimitatum quoad entitatem, ita & quoad vnitatem; nam hęc proportionaliter sequitur ad entitatem. Vndę Auerroes. 12. Metaph. text. 37. dixit, Deum esse *infinitæ nobilitatis & Vnitatis*. Infinita autem & illimitata vnitas excludit consortium plurium, in eadem natura generica, vel specifica existentium. Nec est eadem ratio de triplici esse Diuinarum personarum; quia cùm illud sit relatiuũ, implicat esse vnius, formaliter contineri in esse alterius: esse autem vnius Dei esset absolutum, atque adeò non oppositum cum esse vt sic: ergo non implicaret totum esse formaliter contineri in vno ente per essentiam, quod essentialiter importat illimitationem ad omne esse simpliciter.

Auerroes.

4. Secvnda ratio demonstrationis desumitur ex perenni & constanti ordine huius Vniuersi. etenim si plures essent Dij, se impedirent in ordine & gubernatione huius vniuersi, quia quod vellet vnus, respueret alter; Vnde vel omnes essent æqualis virtutis, vel vnus excederet reliquos. Si primum; omnes in agendo se impedirent, ac proinde nullus sequeretur effectus. Secundum est contra naturam entis à se, quod sicut nullum agnoscit superiorem in essendo, ita nec in dignitate. Verùm, quia pòsset quis fingere plures esse mundos, quorũ cuiq; suus præsideret Deus. Contra hoc figmentũ est, quoniam hoc ipso, quod vnusquisq; caret dominio aliorũ mundorũ, nõ esset perfectissimus, quale debet esse ens à se. Hanc veritatem fassus est Aristot. 12. Metaphysices in fine, vbi sic librum concludit: *At entia nolunt malè gubernari. Non est bonum pluralitas principatus. Vnus ergo princeps.* Aristoteles.

5. *Obijcies.* Vnitas limitat ens, ergo non potest competere Deo enti illimitato. Antecedens probatur, quia Vnitas distinguit vnum ab alio, ergo limitat, ne vnum sit aliud. Resp. distinguendo antecedens: limitat quoad perfectionem simpliciter, nego: limitat quoad perfectiones includentes imperfectionem, concedo. Deus enim non distinguitur à creaturis secũdùm perfectionem simpliciter, quia continet illas eminenter; distinguitur autem secundùm perfectiones includentes imperfectionem, quas excludit formaliter. Distinguitur igitur à creaturis Deus formaliter, non autem eminenter; nam eminenter est omnia.

6. Ad Primam rationem dubitandi resp. illum fuisse errorem vulgi, non perpendentis vim demonstrationis, non autem Sapientum, qui vno ore omnes testati sunt Vnitatem Dei; quin per antonomasiam Deum appellabant Vnitatem.

7. Ad secundam, nego paritatem: nam plura suppositа in eadẽ natura non multiplicant esse à se: vnum quippe est esse à se in tribus suppositis indiuisum existens: at plura individua multiplicarent esse à se, quia sicut multiplicarent naturas, ita & esse à se. Repugnant enim multiplicari naturas, nõ multiplicato eo, quod est proprium naturæ. Igitur si multiplicaretur natura Diuina, multiplicaretur & esse à se quod est proprium naturæ Diuinę. Tota autem ratio, cur repugnet pluralitas Deorum est, quia repugnant plura entia à se.

8. Ex his collige, Diuinas personas non esse plura, sed vnum individuum, quia individuationem non accipiunt à personalitatibus, sed à natura, quę est vna individua in tribus suppositis. Nec obstat, quòd Diuinę personæ distinguantur ad inuicem; quia non distinguuntur ratione aliqua absoluta, sed respectiua. Dices saltem multiplicantur tria esse à se relatiua. Resp. hoc nullum esse absurdum: quia hæc non faciunt tria esse simpliciter, sed vnum: quia omnia constituunt vnum esse perfectè subsistens.

9. Ex dictis deducitur, Vnitatem de forma-

Digitized by Google

li nullam dicere perfectionem in Deo; de materiali autem importare maximam. Primum constat, quia Vnitas de formali importat indiuisionem entis in se, & diuisionem à quocunque alio, quæ sunt negationes: negatio autem, cùm non affirmet aliquid de subiecto, sed potiùs neget, nullam de formali dicit perfectionem. Nec refert, quòd indiuisio dicat negationem diuisionis entis in se, quæ formaliter est negatio; quia non negat diuisionem ipsam entis formalem, sed fundamentalem: quo pacto non est negatio negationis, sed affirmationis. Secundum patet, quoniam de materiali Vnitas in Deo importat talem perfectionem, ratione cuius implicat inplures diuidi, quæ est maxima perfectio.

DISPVTATIO V.

De simplicitate Dei.

Henricus. Auerroes.

VNITATEM sequitur simplicitas, quæ teste Henrico in summa art. 28. q. 1. species quædam est perfectę vnitatis: vnde Auerroës 12. Metaphysices text. 37. illam Deo tribuit post vnitatẽ. Duplex quippe est vnitas: altera, quę opponitur multitudini, & comitem excludit eiusdem naturæ: altera, quæ opponitur multiplicitati partium componentium, & compositionem plurium respuit. Vnde omne simplex est vnum: non tamen omne vnum est simplex; quia vnum admittere potest compositionem plurium, quam excludit simplex. Duplex autem est in hac re difficultas, altera, an in Deo sit vel esse possit aliqua compositio: altera, an ipse venire possit in compositionem alterius.

SECTIO I.

An in Deo sit, vel esse possit aliqua compositio?

1. DVPLEX est compositio, realis, & rationis. Prior adhuc est duplex, alia ex potentia obiectiua & esse, alia ex potentia subiectiua & actu, quæ quadruplex est, ex materia & forma, ex partibus integrantibus, ex natura & subsistentia, ex subiecto & accidente. Posterior etiam est duplex: alia, quæ consurgit ex solis perfectionibus, quę sunt intra ipsum Deum; alia quæ componitur ex ratione propria Dei, & alia communi Deo & creaturis. His adnotatis,

2. DICO 1. Implicat in Deo compositio ex potentia obiectiua & esse, non solùm re, sed etiam ratione. Prior pars claret, quia talis cõpositio supponit, rem potuisse non esse; Nam ea dicuntur in potentia obiectiua, quæ ex se ipsa non sunt, possunt tamen esse vi alterius potentiæ, in cuius virtute continentur, & cuius vim, antequam sint, obiectiuè terminant. Implicat autem Deum contineri potuisse in virtute alicuius potentiæ, cuius vim productiuam obiectiuè terminasset, antequam esset: ergo. Posterior pars patet, quia implicat concipere rem sub opposito suæ essentiæ: atqui essentia Dei est ipsum esse seu existere: ergo implicat, etiam ratione, concipere Deum cum potentia obiectiua ad esse.

3. DICO 2. Implicat in Deo quęcũque realis compositio ex partibus actu distinctis. Fundamentum est, quia omnis talis compositio supponit limitationẽ partium componentiũ: supponit enim, quod vna pars componens excludat à se perfectionem alterius partis componentis, atque adeo supponit illam limitatã ad esse tantùm partis; nam propterea exigit vnionem compartis, quia caret perfectione illius, quam si haberet, exigere non posset. Implicat autem, vllam perfectionem Diuinam limitari ad vnum tantùm genus perfectionis, & re ipsà excludere omnes alias perfectiones. Minor patet, quia omnis perfectio Diuina essentialiter est à se: ergo omnis perfectio Diuina est illimitata ad omnes perfectiones possibiles. Confirm. quia Deus est actus purus, cui repugnat omnis realis compositio: quia omnis realis compositio supponit potentiam passiuam, quæ opponitur actui puro: qui propterea purus dicitur, quia nullam admittit potentialitatem actui repugnantem.

4. DICES: vna perfectio Diuina relatiua non includit alias perfectiones relatiuas: ergo non quęlibet perfectio Diuina est illimitata ad omnes perfectiones possibiles. Resp. Distinguendo antecedens: nõ includit alias perfectiones relatiuas oppositas, concedo: non includit alias perfectiones relatiuas non oppositas, & simul absolutas omnes, nego. Nec est de perfectione relationis Diuinæ, includere formaliter oppositam relationem; quia per hanc formalem inclusionem tolleretur Trinitas personarum, atque adeò fęcunditas Diuinæ naturę, quæ est perfectio maior. Omnis autem perfectio, quæ excludit perfectionem maiorem, implicat in Deo; quia Deus, ex dictis, est quò, maius, excellentiusque excogitari non potest. Est igitur de essentia cuiuslibet perfectionis Diuinæ, vt re ipsà non excludat perfectiones non oppositas: relatio autẽ, cùm opponatur correlationi, non est de essentia earum, vt sese mutuò includant. Est autem de essentia tam perfectionis absolutę includere omnes & absolutas, & relatiuas, quàm perfectionis

fectionis relatiuæ non excludere, nisi correlatiuè oppositas. Si autem esset in Deo Physica cõpositio ex partib. actu distinctis, perfectio absoluta vnius partis re ipsa excluderet perfectionem absolutam alterius compartis: quia pars non distinguitur à comparte solâ perfectione relatiuâ, sed etiam absolutâ; nam ideò exigit vniri comparti, vt perfectionem, quam non habet ex se, accipiat à comparte. Pars autem nõ exigit accipere à comparte relationẽ, quia relatio, vt relatio, non ordinatur ad componendum vnum tertium: cùm enim relatio opponatur correlationi, non potest ordinari ad componendum vnum cum illa, quia quæ ordinantur ad componendum, debent sese mutuò perficere in vno tertio, relationes autem oppositę nequeunt sese mutuò perficere in vno tertio; igitur nequeunt ordinari ad cõponendum vnum tertium. Minor constat, quia nulla res potest perfici per inclinationem ad oppositum suæ naturę: sed relatio essentialiter inclinat ad distinctionem, & oppositionem, non ad vnitatem & compositionem cum sua correlatione: ergo.

5. Hinc deducitur, tres relationes personales in Deo nullam facere compositionem, nec inter se, quia cùm sint oppositæ, non petunt inter se vniri, sed potiùs realiter distingui; neque cum natura, à qua nullo pacto distinguuntur ex natura rei.

6. Et hæc quidem de compositione reali non modò ratione naturali, sed etiam Fide Diuina certa sunt, & definita in Concilio Lateranensi, vt refertur cap. *Firmiter* de summa Trinit. & Fide Catholica. Non nihil controuersiæ habet compositio rationis, an ea locum habeat in Deo: & quoniam hæc duplex est, altera quæ coalescit ex rationibus Diuinis, altera ex ratione communi Deo & creaturis: nunc de priore, sequenti sectione de posteriore.

oncilium ateran.

7. PRIMA sententia concedit in Deo compositionem rationis, consurgentem ex diuersis rationibus obiectiuis: Est S. Thom. in 1. dist. 24 qu. 1. art. 2. ad 4. & dist. 25. art. 1. ad 2. Bonauentur. dist. 34. art. 1. quæst. 1. Argentin. Dist. 8. quæst. 1. art. 1. ad 5. & art. 3. Ferrarien. 1. contra Gentes c. 58. Gillij lib. 2. tra. 4. c. 14. Vasquez. p. p. Disp. 121. c. 3. Suarez de Deo lib. 1. cap. 4. Probatur primò, quia ad compositionem rationis nil aliud requiritur, quàm mentalis multiplicitas rationum cum obiectiua vnione earumdem inter se: sed totum hoc attribui potest Deo ex modo nostro concipiendi cum fundamento in re: ergo potest Deo tribui compositio rationis. Maior constat, quoniam compositio rationis concipienda est ad instar compositionis realis: ergo sicut ad hãc sufficit realis multiplicitas extremorum, cum subiectiua vnione inter se: ita ad illam sufficiet mentalis multiplicitas rationum, cum obiectiua vnione inter se. Minor ostenditur, nam in Deo, ob infinitam eminentiam perfectionis est fundamentum multiplicis conceptibilitatis rationum; & ob summam vnitatem, est fundamentum obiectiuę vnionis earundem inter se: ergo est fundamentum mentalis compositionis.

. Thomas

Bonauentura. Argentinas Ferrariens. Gillius.. Vasquez. Suarez.

8. Confirmatur: quia magis recedit à Diuina simplicitate multiplex conceptibilitas perfectionum, quàm mentalis vnio earumdem inter se, quia magis hæc accedit ad Diuinam vnitatem, quàm illa ad Diuinam simplicitatem. Ergò si datur multiplex conceptibilitas perfectionum, dari etiam poterit mentalis coniunctio earumdem in vnam rationem ex illis obiectiuè compositam.

9. Secundò, quia sicut in Deo, ob illimitationem perfectionis, est virtualis distinctio, quæ æquipollet diuersis perfectionibus creatis: ita ob summam identitatem est virtualis vnio, quę æquipollet diuersis cõpositis creatis.

10. Tertiò: Implicat esse vnum & plura absque compositione: sed in Deo est vna perfectio, respondens adæquatè multis à nobis inadæquatè conceptis: cùm ergo omnes istæ perfectiones à nobis inadæquatè conceptæ, sint de intrinseca & adæquata ratione illius, debent omnes concipi vt coalescentes in illam vnam, atque adeo vt obiectiuè, & secundùm rationem illam componentes.

11. SECVNDA sententia negat in Deo omnem compositionem rationis. Est Aureoli in p. dist. 1. quæst. 1. artic. 2. & dist. 8. part. 4. distinctionis art. 1. Capreol. dis. 2. quęstiunc. 3. ad 2. & 4. argumentum. Fasoli 1. p. quæstione 3. artic. 7. dub. 4. potissimum fundamentum est, quia talis compositio importat aliquam imperfectionem in Deo: ergo non est concedenda.

12. Pro explicatione, notandum præsentem controuersiam non esse, an quomodocumque in Deo concipi possit compositio rationis: sic enim nemo dubitat, posse nos, & de facto eam interdum in Deo concipere; sed, an concipi possit absque vlla imperfectione repugnante esse Diuino. Pro quo vlteriùs notandũ, duplicẽ esse compositionem rationis, vnã per modum vnionis, connectentis extrema mutuò perfectè condiuisa, secundùm rationes obiectiuas, siue per modum pluriùm coalescentium in vnum tertium, conflatum ex ijsdem perfectionibus remanentibus in toto inuicem distinctis, & condiuisis secundùm rationem: sicut in quolibet composito reali extrema vnita, manent inuicẽ realiter distincta: alteram per modum identitatis, perfectè sibi identificantis extrema vnita: siue per modum plurium rationum coalescentium in vnã perfectam formalitatem, absque vlla mutua distinctione extremorum in toto. His positis,

13. DICO Tertiò: Repugnat Deo compositio primo modo, non autem secundo. Iuxta hanc conclusionem conciliantur Doctores citati pro vtraque sententia, & Patres, qui interdum compositionem rationis in Deo admittunt, interdum verò negant. Lege Anselmum in Prosologio cap. 18. vbi compositionem per intellectum Deo negat: *Nã quæ possunt*, inquit, *ab intellectu dissolui, aliena sunt à Deo, quo nihil melius excogitari potest.*

14. Fundamentum prioris assertionis est

imperfectio, quam talis compositio essentialiter importat in extremis ipsis mentaliter componentibus. Imperfectio autem, est ipsa mutua condiuisio partium in toto; siquidem alterutra manet obiectiuè perfectè condistincta ab altera: hanc enim mutuam condistinctionem extremorum exigit realis vnio, ad instar cuius concipienda est mentalis. Vnde sequitur perfectiùs concipi totum constitutum ex vtraque perfectione simul, quàm ex vna tantùm. Quæ omnia pugnant cum perfectionibus Diuinis, quæ sicut in se sunt illimitatæ simpliciter, ita contra ipsarum naturam concipiuntur limitatæ ad vnam tantùm perfectionem, excludendo perfectionem tam partis componentis, quàm totius constituti.

15. DICES, ad compositionem rationis nõ opus esse, vt extrema componentia se mutuò excludant positiuè, sed tantùm negatiuè: sicut conceptus sapientię non excludit positiuè perfectionem bonitatis, sed tantùm negatiuè, illam non includendo, non autem positiuè excludendo. Sed contrà, tum quia, vt constat ex Disp. 3. sect. 7. eo ipso, quo aliqua ratio non includit obiectiuè aliam, potest de illa affirmari obiectiua exclusio alterius, ac proinde non tantùm negatiuè, sed etiam affirmatiuè excludit obiectiuè illam. Tum quia nequeunt extrema concipi, vt partes componentes, nisi concipiantur se mutuò positiuè excludentia: hoc enim importat totum ex pluribus compositum, vt neutrum componentium includat alterum, cum quo debet componere: alioqui non conciperetur aptum constituere cum illo totum, quod essentialiter fit ex partibus mutuò distinctis. Confirmatur: quia compositum debet esse tale, de quo possit positiuè affirmari, quòd neutra pars componens sit totum compositum.

16. Posterior pars assertionis probatur, nam compositio secundo modo accepta nullam inuoluit neque in toto, neque in rationibus ipsis componentibus imperfectionem. Non in toto: quia in hac sententia, totum non concipitur coalescere per vnionem plurium obiectuè distinctorum, sed per identitatem plurium conceptuum, in vnam simplicissimam formalitatem coalescentium: posterior enim conceptus additus priori, non componit propriè cum illo, quia non manet obiectiuè distinctus ab illo, sed inclusus obiectiuè in illo, & tantùm explicat, quod prior implicitè dicebat. Neque in ipsis rationibus componentibus, quia neutra ratio componens excludit aliam, sed potiùs sese mutuò includunt. Est enim compositio hæc per modum expliciti & impliciti, seu inclusi & includentis, ad eum ferè modum, quo ratio substantiæ componit cum ente, quarum neutra ratio excludit aliam, sed illam implicitè inuoluit. Neque in toto, ratio entis & perfcitatis manent inuicem condiuisę, ne quidem per rationem: sed illæ statim coalescunt in vnam entitatem indiuisibilem, conceptibilem tantùm per conceptus inadæquatos, quorum vnus explicat, quod alter implicitè tantùm significat. Atque hæc tantùm compositio, cùm nullam importet imperfectionem, concedenda est Deo.

17. DICES: aliquam compositionem dicere debet compositum ex rationibus Diuinis obiectiuè componentibus, quam non dicit Deus in se ipso: atqui in hac sententia nullam compositionem dicit compositum ex rationibus Diuinis obiectiuè componentibus cõstitutum: ergò. Resp. Negando minorem: dicit enim compositionem ex rationib. sese mutuò implicitè includentibus, quarum neutra in toto manet perfectè condiuisa ab altera, sed inclusa implicitè in altera. Quam compositionem non dicit Deus in se ipso, quia in se ipso non dicit, nisi vnam indiuisibilem entitatem, continentem omnem perfectionem possibilem.

18. *Obijcies* 1. Saltem personæ Diuinæ cõponi possunt ex duabus rationibus, quarum vna perfectè excludat aliam. Assumptũ prob. quoniam abstrahibilis est à Diuinis personis ratio communis perfectè præcisa, ex qua & tali personalitate componibilis est obiectiuè quælibet persona Diuina. Antecedens ostendo, nam vna persona Diuina non includit alias, sed ab illis perfectè distinguitur: ergo ratio communis non potest implicitè inuoluere rationes particulares singularum. Respond. Negando assumptum: etenim nulla ratio Diuina perfectè & vniuocè præscindit ab inferioribus, sed tantùm imperfectè & analogicè: quę præcisio non sat est ad compositionem metaphysicam, vt patet in ente, quod quia non perfectè & vniuocè præscindit ab inferioribus, nõ componit Metaphysicè cum illis. Ratio autem, cur nulla ratio Diuina potest perfectè & vniuocè præscindere ab inferioribus est, quia quælibet ratio Diuina, vt sic, essentialiter dicit illimitationem, atque adeò implicitè includit rationes, à quibus abstrahitur, & vicissim includitur in illis.

19. *Obijcies* 2. Multæ de Deo formantur propositiones denominatiuę, vt Deus est sapiens, Deus est iustus &c. Sed istæ necessariò supponunt obiectiuam compositionem prædicati cum subiecto: nam affirmare vnum de alio, est vnum mentaliter componere cum alio: ergo. Resp. cum distinctione Minoris: supponunt compositionem per modum expliciti & impliciti, seu includentis & inclusi, concedo: supponunt aliam maiorem, nego. Et ratio est, quia vt prædicatio sit formalis, debet prædicatum implicitè includi in subiecto, & solùm ab eo distingui per explicitum & implicitum, seu inclusum & includens.

20. AD Primum primæ, nego minorem, loquendo de vnione obiectiua secundùm perfectam condiuisionem vnitorum. Et ad probationem, nego in Deo esse fundamentum talis vnionis, sicut est fundamentum obiectiuę multiplicitatis. Non enim in Deo est virtualis compositio, sicut est virtualis distinctio: cuius ratio est, quia multiplicitas rationum solùm se tenet ex parte nostri intellectus, suppositâ tantum ex parte Dei eminentiâ Diuinæ

perfe-

perfectionis: vnio verò earundem inter se, nõ solùm se tenet ex parte nostri intellectus mentaliter vnientis, sed etiam ex parte ipsorum vnitorum, dum concipi debent per modum partium positiuè sese excludentium. Vnde Capreolus: *Dici*, inquit, *potest Deus multiplex, non tamen compositus secundum rationem*: & causam assignat: *quia illæ rationes non componuntur ad inuicem in Deo, nec in intellectu; cùm non habeant vnionem in intellectu ad inuicem, nec in Deo sint subiectiuè.* Capreolus.

21. Ad secundum, nego antecedens: nam multiplicitas conceptionum solùm se tenet ex parte nostri intellectus concipientis multiplici conceptu, quod in se est vnũ: vnio verò redundat in imperfectionem ipsorum vnitorum. Nec refert, quòd vnio magis accedat ad vnitatem, quàm multiplicitas ad simplicitatem: nam si loquamur de multiplicitate & vnione subiectiua, vtraque repugnat Deo; si de obiectiua, potest vna attribui Deo sine imperfectione, sine quâ non potest attribui altera.

22. Ad Tertium nego paritatem: nam virtualis distinctio nullam dicit imperfectionem, neque in Deo, neque in ipsis perfectionibus distinctè à nobis conceptis: virtualis autem vnio imperfectionem importat in ipsis perfectionibus mentaliter vniendis.

23. Ad vltimum implicat esse vnum & plura absque compositione per rationes explicitas & implicitas, seu includentes & inclusas, concedo; per rationes sese obiectiuè excludentes, nego.

SECTIO II.

An Deus venire possit in compositionem cum creatura?

24. Dvplex est compositio, vna Physica, ex materia & forma, ex subiecto & accidente, ex supposito & natura, ex essentia & existentia; altera Metaphysica, ex genere & differentia. De vtraque videndum est, an Deus venire possit in compositionem cum creatura: & primò de Physica. Dupliciter autem intelligi potest, Deum venire posse in compositionem physicam cum re creata. Primò naturaliter, quo pacto materia venit in compositionem cum forma, subiectum cum proprio accidente, natura cum proprio supposito: Secundò, liberè & gratuitò. Primo modo euidentius est, quàm vlla probatione egeat, Deum in nullã venire posse cõpositionem cum creatura, euidentiæ ratio est, quia quod hoc modo venit in compositionem cum aliquo, intrinsecè ordinatur ad illud: atqui euidens est, Deum non posse intrinsecè ordinari ad creaturas; quia, cùm sit omninò independens à creaturis non potest intrinsecè ordinari ad illas: ordinatio enim dependentiam importat, & commensurationem ad illud, ad quod ordinatur. Est igitur tantùm disputatio, an saltem liberè & gratuitò Deus venire possit in aliquam Physicam compositionem cum creatura.

25. Dico 1. Implicat Deum venire in compositionem cum forma, vel cum materia. Fundamentum est, quia vtraque compositio euidentem arguit imperfectionem in extremis ipsis componentibus. Etenim munus materiæ est, esse subiectum formæ, ab eaque informari & actuari: munus verò formæ, esse actum materiæ, & formale principium omnium operationum immanentium. Implicat autem, Deum, vel actuari & informari à forma, vel actuare & informare materiam, aut esse formale principium immanentium operationum. Minor patet, nam hæc omnia inuoluunt mutationem & perfectibilitatem, quę in Deum, purissimum actum, cadere non possunt. Confirmatur, nulla substantia completa venire potest in compositionem cum materia, aut cum forma: Deus est substantia completissima: igitur. Maior constat, quia compositio ex materia & forma est ordinata ad faciendum vnum per se, hoc autem non fit, nisi ex substantijs incompletis.

26. Dico 2. Implicat, Deum venire posse in compositionem cum accidente. Fundamentum est, quia talis compositio non fit, nisi medio accidente actuante, & informante: implicat autem, Deum actuari & informari ab accidente: ergò.

27. Dico 3. Implicat, Deum componere vnum existens cum essentia creata: est contra Thomistas asserentes, humanã naturã in supposito non modò subsistere, sed etiã existere existẽtiã increatã Verbi. Fundamentũ nostrę conclusionis est, quia nulla essentia creata existere potest existentiâ à se distinctâ: cùm enim formalis effectus existentiæ, sit ponere rem extra suas causas; implicat autem poni rem extra suas causas, per existentiam à se distinctam; nam hoc ipso, quòd intelligitur res in actu intelligitur extra suas causas: intelligitur autẽres in actu, hoc ipso, quòd ex potẽtia obiectiua trãsiuit in subiectiuam: ergo hoc ipso, quòd essentia creata de esse potentiali transit ad esse actuale, fit extra suas causas, ac proinde existens: atqui non solùm ad esse actuale transit existentia, sed etiam essentia; alioqui non fieret, nisi sola existentia, quæ per aduersarios est tantùm modus essentiæ. Hoc autem falsum est: aliàs essentia in actu, & in potentia non distinguerentur, nisi solâ existentiâ. Vnde essentia ipsa in potentia esset immediatum subiectum existentiæ, & materia, quæ per aduersarios existit existentiâ formæ, in priori naturæ, in quo præsupponitur ad existentiam formę, vt causa sustentatiua illius, sustentaret illam per essentiam nondum in actu, quia nondum intelligeretur actuata existentia formæ. Implicat autem, essentiam in potentia, vt in potentia, causare aliquid reale: cuiusmodi est realis sustentatio formę. Contra Thomistas.

28. Dico 4. Implicat, naturam increatam componere cum supposito creato; non tamen

tamen ſuppoſitum increatum cum natura creata. Poſterior aſſertionis pars eſt de fide, vt conſtat in myſterio Incarnationis. Cuius ratio eſt, quia in ea compoſitione nulla interuenit ex parte ſuppoſiti imperfectio, vt ſuo loco probabitur. Fundamentum prioris aſſertionis eſt triplex: primum, quia ſuppoſitum creatum eſt modus: modus autem nequit, niſi propriam naturam terminare: nequit igitur terminare Diuinam. Ergo implicat, Deum cũ illo componere vnum in ratione ſuppoſiti. Secundum eſt, quia nequit natura ſuppoſitata proprio ſuppoſito vlteriùs ſuppoſitari alieno, vt in materia de Incarnatione probabimus: ergo nequit natura increata ſuppoſitata proprio ſuppoſito, ſuppoſitari alieno. Conſequentia patet, quia nulla natura quamdiu ſuppoſitatur ſuppoſito proprio, ſuppoſitari poteſt alieno: implicat autem, naturam increatam deſinere ſuppoſitari ſuppoſito proprio, ergo implicat ſuppoſitari alieno. Tertium eſt, quia ſicut ſuppoſitare, eſt communicare aliquam perfectionem ſuppoſitato: ita ſuppoſitari, eſt recipere aliquam perfectionem à ſuppoſitante: igitur ſi natura Diuina ſuppoſitari poſſet à ſuppoſito creato, aliquam poſſet ab eo perfectionem recipere, quod implicat.

29. Ex dictis deducitur primò: Non poſſe Deum vniri cum creatura in ratione vitæ; quia hæc importat formale principium operationum vitalium: implicat autem, Deum eſſe formale principium vitalium operationum creaturæ: ergo. Minor patet, quia eſſe formale principium vitalium operationum, eſt illas in ſe ipſo producere, ijſque mediantibus obiecta percipere: hoc autem manifeſtam arguit mutationem in ipſo principio vitæ; ergo. à fortiori conſtat neque Deum vniri poſſe cum creatura in ratione Sapientiæ, aut iuſtitiæ, vel alterius virtutis moralis: quia, cùm huiuſmodi perfectiones ſint actus vitales in Deo; actus autem vitales vnius ſuppoſiti nequeant communicari alteri ſuppoſito, nequit Deus vniri creaturæ in ratione ſapientiæ, vel alterius actus vitalis.

30. Deducitur 2. Non repugnare Deo compoſitionem in ratione cauſę efficientis cum cauſis creatis; quia hęc, cùm ſit extrinſeca, nullam arguit mutationem intrinſecam in principijs ipſis componentibus, ſed ſolam ſubordinationem cauſæ inferioris ad ſuperiorem. Vnde Deus ſine vlla ſui imperfectione, vt cauſa prima componit vnum principium cum qualibet cauſa ſecunda, in ordine ad effectum producendum. Hinc fit, vt neque Deo repugnet compoſitio in ratione intellectiui & intelligibilis: quo pacto Diuina eſſentia, vt ſpecies intelligibilis ſui, & creaturarum, componere poteſt cum intellectu creato vnum intrinſecum principium intellectiuum. Cuius ratio eſt, quia hæc compoſitio eſt in genere cauſæ efficientis: intelligibile enim efficienter complet intellectiuum in ordine ad intellectionem producendam. Nec refert, quòd intelligibile denominetur paſſiuè intelligi ab intellectione; quia hæc paſſiua intelligibilitas, nullam requirit potentiam paſſiuam Phyſicam in obiecto intelligibili, ſed tantùm extrinſecam terminabilitatem, quæ appellari ſolet potentia paſſiua grammaticalis. Et ratio eſt, quia intellectio, à qua denominatur obiectum paſſiuè intellectum, non recipitur in obiecto intellecto, ſed in potentia ipſa intellectiua, & ſolùm extrinſecè terminatur ad obiectum intelligibile.

31. Atque hęc de compoſitione Phyſica, quę certa ſunt apud Catholicos. Superest altera pars expedienda de compoſitione Metaphyſica, quæ controuerſa eſt vel inter ipſos Catholicos, de qua:

32. PRIMA ſententia eſt affirmans. Gregorij in 1. diſt. 8. quæſt. 3. art. 2. Rubionis qu. 1. art. 1. & 3. Marſilij quæſt. 12. art. 2. Maioris quęſt. 2. Gabrielis q. 1. Bacconi quęſt. vnica art. 2. & 3. & diſt. 9. quęſt. vnica, Holchot. quæſt. 6. concl. 3. qui omnes ad minimum affirmant, Deum eſſe in prædicamento ſubſtantię, & relationis; alij etiam in prædicamento actionis. Rubio verò Deum ponit in omnibus his prædicamentis ſubſtantiæ, relationis, actionis, paſſionis, quando, & vbi, quin & Verbum ipſum in prędicamento, *habere*, ratione humanitatis aſſumptæ. Fundamentum huius opinionis eſt, quoniam aliqua prędicamenta ſecundùm omnem proprietatem dicuntur de Deo, velut prędicamentum ſubſtantiæ, relationis, & actionis: Nam ſecundùm omnem proprietatem Deus dicitur & eſt ſubſtantia, nec non relatiua, cùm verè Pater ſit ad Filium, Filius ad Patrem, & vterque ad Spiritum ſanctum. Deus etiam verè agit producendo perſonas Diuinas: ergo verè, & propriè eſt in prędicamento ſubſtantiæ, relationis, & actionis. Conſequentia patet, quoniam eſſe in prædicamento nihil aliud dicit, quàm eſſe id, de quo verè, & propriè dicatur res ipſa prędicamenti, vt homo dicitur eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, quia de ipſo verè & propriè dicitur prædicamentum ſubſtantiæ. Antecedens probo, quia alioqui nullum eſſet diſcrimen inter ea, quæ de Deo propriè & metaphoricè dicuntur. *Gregorius. Rubio. Marſilius. Maior. Gabriel. Baconus. Holchot.*

33. Confirmatur: nã de quocunque prędicatur aliquid in quid, quod commune eſt alijs differentibus ſpecie, id collocatur ſub tali prędicabili, tanquam ſpecies ſub genere: atqui multa prædicantur de Deo in quid, quæ communia ſunt multis differentibus ſpecie. Maior patet ex definitione generis, quod eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid. Minor probatur, nam ſubſtantia & Spiritus prædicantur de Deo in quid, eaque communia ſunt creaturis, ſpecie inter ſe, & à Deo differentibus. Secundò probatur autoritate Patrum, pręſertim Auguſt. & Damaſc. quorum ille lib. 5. de Trin. ca. 8. & 10. docet, aliqua prædicamenta propriè, alia tranſlatè de Deo dici: hîc verò in ſua introductione c. 8. apertè affirmat, Deum contineri ſub ſummo genere ſubſtantiæ, non minùs, quàm Angelum, Animam, Dæmonem, & li. 3. Fidei c. 4. Deum appellat *Speciem*. *Auguſt. Damaſc.*

34. Si-

Magister. 34. SECVNDA sententia negans est: Magistri & reliquorum Scholasticorum in 1. dist. 8. *S. Thom.* 1. p. q. 3. art. 5. & omnium eius interpretum: Quę procul dubio verior est, & rationi conformior: quam passim docent Patres, *Anselmus. Bernardus. Augustin.* Anselm. in Monol. c. 26. Bernardus epistola ad Fratres de monte Dei; Aug. ipse, qui pro contraria sententia citatur, libro de cognitione veræ vitæ c. 3. apertè affirmat, nullum prædicamentum de Deo propriè dici. Quin oppositæ sententiæ, referente Rubione loco præcitato art. 4. fuit tanquam error in Fide damnata: vnde nonnulli recentiores, eam in Fide periculosam esse censent. Ego verò cū Molina 1. p. quæst. 3. art. 5. sicut falsam puto, ita nulli censuræ subijciendam censeo. Pro cuius explicatione,

Censura oppositæ sententiæ. Rubio. Molina.

35. Notandum est, præsentem controuersiam non esse, an Deus sit sub genere aliquo analogo; hoc enim à nemine negari potest: quod inde patet, quia cùm de Deo & creaturis aliqua prædicentur, & non tantùm æquiuocè, aut secundùm vocem, ad minimum de Deo & creaturis prædicari debent secundùm aliquam rationem analogam, quę proportionaliter conueniat Deo & creaturis: sed tantùm controuersiam esse, an Deus sit sub genere aliquo vniuoco: nam hoc tantùm est aptum simul cum differentia componere essentiam metaphys. ratio enim analoga cùm non præscindat ab inferioribus analogatis, sed ea omnia implicitè inuoluat, non est apta componere metaphysicam essentiam, quę saltem ex duobus conceptibus, perfectè præcisis constare debet. His adnotatis,

36. DICO 5. Implicat, Deum venire in compositionem Metaphysicam cum creatura atque adeo contineri sub genere aliquo vniuoco cum illa. Fundamentum est, quia talis compositio inuoluit imperfectionem Deo repugnantem. Imperfectio autem est, quia genus importat conceptum à differentijs perfectè præcisum; & vice versâ, differentia conceptum à genere perfectè abstractum: implicat autem huiusmodi conceptus in Deo: ergo. Maior constat, quoniam genus dicit quid potentiale & perfectibile per differentias; differentia verò quid actuale & perfectiua: igitur conceptus vnius excluditur à conceptu alterius: alioqui non possent mutuò componere Metaphysicam essentiam, quia hæc non componitur, nisi ex extremis, quorum vnum saltem conceptibiliter excludit alterum. Minor probatur, quia in Deo nulla ratio potest admitti, quæ vel obiectiuè inuoluat perfectibilitatem & limitationem, quia obiectiuè Deo tribui non potest, quod ipsius naturæ repugnat, cuiusmodi est omnis ratio perfectibilis & perfectiua, contrahibilis & contractiua: omnes enim istę rationes tollunt saltem obiectiuè actum purum.

37. Confirmatur: quia potentialitas obiectiua, quam inuoluit genus, non fundatur tantùm in imperfecto modo concipiendi nostro, sed in ipsa natura rei, præbentis intellectui fundamentum huiusmodi potentialitem concipiendi. Est autem fundamentum hoc, natura ipsa generis à parte rei coniuncta cum vna differentia, & simul cum priuatione aliarum differentiarum: animal enim à parte rei in homine est coniunctum cum rationalitate, & simul cum negatione irrationalitatis, quam habet in bruto, ex quo habet intellectus fundamentum concipiendi in ipsomet homine naturam animalis cum potentia ad priuationem rationalitatis, cum qua de facto est coniuncta in bruto. Implicat autem, concipere in Deo rationem vllam cum potentia ad priuationem Deitatis, cum qua est essentialiter coniuncta. Tale autem fundamentum non præbet ratio analoga, etiamsi illa reperiatur à parte rei coniuncta cum differentia vnius, & negatione alterius, vt ratio entis in substantia est coniuncta cum differentia perfectitatis & negatione inaleitatis, quia cum ratio analoga non sit simpliciter vna ab inferioribus perfectè præcisa, sed immediatè dicat ipsa inferiora, non præbet intellectui fundamentum concipiendi rationem ipsam analogam cum priuatione omnium suarum differentiarum: quia semper ratio ipsa communis concipitur, vt immediatè inuoluens rationes ipsas inferiores.

38. Explicatur magis, imperfectio, quam importat genus vniuocum, ex duplici conditione, quam essentialiter includit. Prima conditio est, quia genus prædicamentale abstrahit ab existentia, & solùm dicit essentias rerum, quæ tantùm in prædicamento collocantur: nam in prędicamento ea tantùm collocantur, quæ sunt obiectum scientiæ: ea autem sunt, quæ abstrahunt ab existentia, & solùm dicunt essentias: nam hæ tantùm sunt necessarię & æternæ veritatis, quam necessitatem requirit obiectum scientiæ. Repugnat autem, concipere in Deo aliquam rationem abstractam ab existentia. Nec refert, si dicas, eam Deum sortiri ex propria differentia Deitatis: quia saltem Deus non adæquatè constitueretur per esse actuale ac necessarium, sed partim per esse actuale, partim per esse potentiale. Secunda conditio est, quia omne genus prædicamentale coarctatur ad aliquam perfectionem, exclusis perfectionibus aliorum prædicamentorum: atqui nulla ratio in Deo concipi potest coarctata ad vnam tantùm perfectionem, cum exclusione aliarum perfectionum, cùm nulla ratio in Deo concipi possit potentialis & perfectibilis per aliam.

39. Vltimò probatur, nam si Deus esset in aliquo prædicamento, ex eoque Metaphysicè componeretur, posset propriâ definitione definiri: consequens est contra Patres, præsertim Augustinum & Damascenum, quos aduersarij in suam sententiam trahunt: ille enim de cognitione veræ vitę cap. 7. sic scribit: *Porrò summus Spiritus, sicut à nullo intelligi valet propriè cogitari, ita nullâ definitione poterit propriè definiri:* Hic autem lib. 1. fidei ca. 4. apertè demonstrat, Deum esse indefinibilem. Sequela verò probatur, nam propria definitio constat ex genere & differentia: igitur si Deus

Augustin. Damascen.

si Deus componitur ex genere vniuoco, & differentia propria Deitatis, poterit verè & propriè definiri: cùm ad veram & propriam definitionem nil aliud requiratur, quàm genus, quo res definità vniuocè conueniat cum alijs, & differentia, quâ discrepet ab alijs.

40. AD fundamentum primæ sententiæ, negandum est antecedens: Non enim prædicamenta secundùm omnem proprietatem, & rationes, quas includunt, dici possunt de Deo: includunt enim potentialitatem & limitationem ad certam perfectionem, cum exclusione aliarum, secundùm quam imperfectionem nequeunt de Deo dici, atque adeo, vt prædicamenta, nequeunt propriè de Deo enunciari, quia vt prædicamenta, tales imperfectiones essentialiter includunt, à quibus si præscindant, non erunt amplius prædicamenta, sed rationes propriæ Diuinæ, quæ ita sunt propriæ Dei, vt non conueniant creaturis. Atque hoc indicant Patres, cùm dicunt, Deum nõ esse substantiam, sed supersubstantiam, vt loquitur Diony. quem imitantur Damascen. libr. 1. fidei cap. 4. & reliqui Patres.

Dionysius. Damascen.

41. AD Confirmat. concedenda est maior, quando ea, quæ prædicantur de pluribus differentibus specie, vniuocè prædicantur; secus quando tantùm analogicè prædicantur, cuiusmodi sunt omnia, quæ de Deo prædicantur, quæ non vniuocè, sed tantùm analogicè conueniunt cum rebus prædicamentalibus.

42. AD auctoritatem Patrum dico, eos tantùm intendere discrimen afferre inter ea, quæ tantùm metaphoricè & propriè de Deo dicuntur. Dicuntur autem propriè, & non metaphoricè, etiamsi tantùm analogicè, & non vniuocè dicantur. Nam etiam analoga conuenientia est propria conuenientia, quamuis imperfecta: accidens enim propriè conuenit cum substantia in analoga ratione entis, licet non perfectè & propter hanc analogam conuenientiam interdum Patres ad differentiam Metaphoricæ prædicationis, affirmant res prædicamentales propriè de Deo dici. Ad loca Damasc. Ref. S. Tho. qu. 7. de potentia a. 3. ad primum, illum accipere *genus & speciem* non propriè, & in dialectico rigore, sed impropriè & similitudinariè.

Explicantur Patres.

S. Thomas.

43. Ex dictis deducitur 1. summam simplicitatem esse propriam Dei, cùm nulla sit creatura, quæ aliquam compositionem ex assignatis non admittat.

44. Deducitur 2, Summæ simplicitati Diuinæ non obstare pluralitatem personarum; cùm illæ non conueniant ad componendum vnum neque inter se, neque cum natura.

45. Deducitur 3. Etsi simplicitas de formali importet solam negationem compositionis, ac proinde, vt sic, nullam addat perfectionem: materialiter tamen, & de connotato supponere modum essendi cæteris paribus perfectiorem, quia, cæteris paribus, perfectius est habere totum suum esse in entitate simplici, quàm compositâ: tum quia quò esse est vnitius, eò est perfectius: tum, quia res simplex est totum quod est: non item res composita, quia res composita non est sua pars, nec vna pars compositi est alia. Iuxta hanc considerationem simplicitas in Deo summam arguit perfectionem, quia supponit modum essendi infinitè perfectum; supponit enim naturam, quæ sine vlla compositione, per summam vnitatem includat infinitas formalitates.

46. Sequitur, 4. simplicitatem esse perfectionem simpliciter simplicem: nam ex definitione perfectionis simpliciter simplicis, in quolibet ente melior est ipsa, quàm non ipsa, nec cum alijs æqualibus, aut maioribus perfectionibus pugnat.

DISPVTATIO VI.

De Immutabilitate Dei.

Henricus.

1. QVONIAM, vt rectè Henricus in summa art. 30. immutabilitatis causa est simplicitas: nam quod est summè simplex, nullam in se compositionem admittens, oportet vt ipsum sit immutabile; alioqui si posset aliquam mutationem subire, posset aliquam compositionem, quæ ex tali mutatione in subiecto recepta necessariò resultaret, in se ipso admittere: ideò post disputationem de Simplicitate, annectimus hanc de Immutabilitate.

SECTIO VNICA.

An DEVS sit immutabilis?

1. RATIO dubitandi est triplex. Prima desumitur ex processionibus Diuinis: nam personæ Diuinæ transeunt à non esse producto ad esse productum; ergo mutantur. Consequentia constat, quoniam prima mutatio rei est, transire à non esse ad esse. Antecedens prob. quia, vt Fides docet,

Verbum

Verbum & Spiritus sanctus realiter producuntur: quod autem realiter producitur, necessariò transit à non esse sui, ad esse sui, quod vi productionis accipit. Confirm. quia in Patre est realis potentia productiua: ergo in Filio & Spiritu sancto est realis potentia passiua. Consequentia probatur, nam omnipotentiæ actiuę correspondet passiua, mediãte quâ terminus producendus est aptus terminare actionem producentis. Idem argumẽtum fieri potest de natura Diuina, quæ à non esse relatiuo Filij & Spiritus sancti, transit ad esse relatiuum Filij & Spiritus sancti per realem productionem in se receptam.

2. Secvnda ratio dubitandi ducitur ex actib. liberis Diuinæ voluntatis hoc modo. Actus liberi Diuinę voluntatis sunt intrinsecæ perfectiones Deitatis: ij potuerunt non esse: ergo aliquid in Deo est, quod potuit non esse. Ergo Deus est mutabilis. Maior constat, nam Actus liberi sunt vitales actiones, quibus liberum agens ab intrinseco se determinat ad operandum, vel non operandum. Minor probatur, quia actus liberi pendent ex libertate operantis.

3. Tertia dubitandi ratio est: nam Deus in tempore ex non creante fit creator, ex non gubernante gubernator, ex non Domino Dominus: ergo mutatur. Consequentia probatur, quia nequit esse noua denominatio sine noua mutatione: ergo si Deus in tempore subit nouam denominationem, quam ab æterno non habuit, debet in ipso fieri aliqua mutatio.

4. Antequam propositam veritatem ostendam, præsupponenda est natura propriæ mutationis, quæ est transitus ab aliqua priuatione ad formam, vel à forma ad priuationem intrinsecam mobili. Quæ duplex est, Physica, & moralis: hęc tantùm cernitur in actibus liberis, quę in nobis sine Physica mutatione, quâ de vno actu in alium mutamur, esse non potest; illa est duplex, altera substantialis, cuius terminus est substantia vel, totalis, vt in creatione, annihilatione, & transubstantiatione; vel partialis, vt in generatione & corruptione. Altera accidentalis, quę diuiditur iuxta varietatem accidentiũ, ad quæ tẽdit. His adnotatis,

5. Dico 1. Deus est immutabilis quacunque mutatione Physica. Assertio nõ solùm est naturali discursu nota, quam docuit Arist. 8. Physic. vbi ostendit, Deum esse primum motorem immobilem: sed etiã supernaturali Fide certa, quam expresè definit Lateranense, vt refertur c. *Firmiter* de summa Trinit. & Fide Catholica: Et passim docent Scripturæ.

Aristoteles.

Concilium Lateran.

6. Difficultas est, ex quo attributo, tanquam ex causa & ratione proximâ, hęc perfectio deducatur. Et quidem omnes conueniunt, illam remotè & mediatè deduci ex ratione essendi à se, ex qua, tanquam ex radice, omnes perfectiones Diuinę deducuntur. Verùm ex qua immediatè & proximè deducatur, nõ omnes conueniunt. Quatuor autem sunt rationes in Deo, ex quibus perfectio immutabilitatis, tanquam ex proxima radice videtur posse deduci. Prima est necessitas essendi: secunda actus purus: tertia summa simplicitas: quarta infinitas simpliciter, quæ conuertitur cum summa perfectione; quia quod est infinitum simpliciter, non modò includit omnem perfectionem possibilem, sed omnem modum essendi perfectionis possibilis.

7. Aliqui contendunt attributum immutabilitatis, tanquam ex causa adæquata & proxima, probari tantùm ex necessitate essendi: Nam, hac tantùm positâ, & qualibet aliâ ratione sublatâ, ponitur immutabilitas: contrà verò, omni aliâ positâ, & hâc vnâ tantùm sublatâ, tollitur immutabilitas: ergo iuxta regulam Aristotelis traditâ in prædicamentis c. *de his quæ ad aliquid*, hæc est tantùm proxima, & adæquata ratio immutabilitatis: Antecedens probatur, quoniam implicat, intelligere id, quod est absolutè necessarium, transire de nõ esse ad esse, aut de esse ad non esse: eò quòd summa necessitas non permittit, vt non sit id, quod necesse est esse. Sed mutari nihil aliud est, quàm transire de non esse ad esse, vel de esse ad non esse. Igitur sola necessitate essendi in Deo positâ, & omni aliâ ratione sublatâ, intelligitur immutabilitas. Contrà verò ratio actus puri, ratio summæ simplicitatis, ratio infinitatis simpliciter, præcisa necessitate essendi, immutabilitatem non inferunt, sed in tantum illam inferunt, in quantum includunt ipsam necessitatem essendi, qua secluſa, illam non inferrent: ergo non ratione sui præcisè, sed ratione summæ necessitatis, quam includunt, talem perfectionem inferunt.

Aristoteles.

8. Alij contendunt, Ex sola infinitate simpliciter id posse proximè ostendi. quia quod est infinitum simpliciter, est omni ex parte perfectum, atque adeò incapax accrementi, vel decrementi perfectionis: implicat enim concipere, vel infinito in tota latitudine entis possibilis addi, vel summè perfecto demi posse perfectionem vllam.

9. Ego verò censeo, non ex sola necessitate essendi, sed ex qualibet ratione ex assignatis optimè inferri, tanquam ex proxima & immediata radice, perfectionem immutabilitatis. Non enim repugnat, eandem perfectionem deduci posse ex pluribus, quarum singulæ sint sufficientes, nulla verò adæquata. Assertio hæc est Sancti Bonauenturæ in. 1. distinct. 8. part. 1. distinctionis artic. 2. qu. 1. S. Thom. locò præcitato qu. 1. Scoti q. 5. §. *huius exclusiuæ*, Rich. art. 2. quæst. 1. Capreoli qu. 3. post. 1. conclusion. Durandi qu. 3. Henrici in summa a. 30. & aliorum. Probatur primò auctoritate August. lib. 6. de Trin. c. 6. vbi, sicut ex compositione probat, omnem creaturam esse mutabilem; ita ex simplicitate probat, solum Deum esse immutabilem. *Nihil enim*, inquit, *simplex mutabile est.*

Bonauent. S. Thomas Scotus Richardus. Capreolus. Durandus. Henricus. August.

10. Secundò, Probatur ratione, & primò quòd ex actu puro, tanquam ex proxima radice, immediatè inferatur immutabilitas, sic ostendo. Actus purus ex sua formali & præcisa ratione negat omnem potentialitatem; ergo est immediata causa immutabilitatis. Antecedens claret ex ipso explicito conceptu actus pu-

actus puri, qui consummatur in ipsa formali exclusione omnis potentialitatis; Nam hæc sola opponitur perfectioni, quam actus purus dicit, depuratam ab omni imperfectione. Consequentia verò probatur, nam proxima radix immutabilitatis, est negatio omnis potentialitatis; sicut proxima radix mutabilitatis est ipsa potentialitas. Igitur, exclusâ à Deo per actum purum omni potentialitate, immediatè & per locum intrinsecum infertur immutabilitas. Antecedens probo, nam proxima causa, cur repugnet subiectum mutari, est ipsa repugnantia, seu incapacitas ad mutationem, quam incapacitatem formaliter importat exclusio ipsa totius potentialitatis.

11. Confirmatur: nam ea censenda est proxima causa effectûs, inter quem & causam ipsam nulla intercedit proximior: sed inter negationem totius potentialitatis & immutabilitatem, nulla intercedit ratio proximior: quia sicut inter mutationem & potentialitatem nulla intercedit proximior causa, cum nulla fingi possit proximior, quàm quę inter actum & potentiam immediatè receptiuam concipitur: ita neque inter negationem omnis potentialitatis & immutabilitatem: cùm talis illatio procedat ex negatione potentiæ proximè receptiuæ, ad negationem actus proximè receptibilis.

12. Dices, mediare necessitatem essendi, quę si ab actu puro præscindatur, non erit radix immutabilitatis, ea verò subintellecta statim infert immutabilitatem: Esto igitur, actus purus immutabilitatem inferat, eam tamen non infert ratione sui, sed ratione necessitatis essendi, quam includit. Sed contrà; nam adhuc precisa & non intellecta necessitate essendi, intellecta tantùm ratione actus puri excludentis omnem potentialitatem, necessariò infertur immutabilitas. Quod sic demonstro. Immutabilitas est incapacitas & repugnantia ad quamcunque mutationem: actus purus, etiam præcisa & non considerata necessitate essendi, est incapacitas & repugnantia ad omnem mutationem, quam formaliter importat negatio omnis potentialitatis: ergo intellecta sola ratione actus puri, & non considerata necessitate essendi, infertur immutabilitas. Maior & Minor patent. Consequentia verò probatur. Quia si ex ratione actus puri precisè non sequeretur immutabilitas, posset concipi ratio actus puri cum mutabilitate: implicat autem concipere rationem actus puri cum mutabilitate: ergo immutabilitas necessariò sequitur ad precisam rationem actus puri. Sequela patet, nam cum ea tantùm ratione nequit alia ratio concipi, cum qua habet immediatam oppositionem, & cuius explicitus conceptus destruit explicitum conceptum alterius: cùm enim tales rationes ita existant præcisę in mente, sicut existerent præcisæ à parte rei, solùm ea ratio non poterit mentaliter concipi cum alia, cuius explicitus conceptus vnius nequit consistere cum explicito conceptu alterius. Ergo si ex precisa ratione actus puri non inferretur immutabilitas, posset ratio actus puri mentaliter consistere cum mutabilitate, quia tunc mutabilitas non destrueret immediatè rationem actus puri, sed solam necessitatem essendi; quæ cum actu puro non expressè conciperetur. Minor probatur, actus purus in sua explicita ratione, negat omnem potentialitatem: mutabilitas verò in sua explicita ratione dicit aliquam potentialitatem: igitur implicat, explicitam rationem vnius mentaliter, & obiectiuè consistere cum explicita ratione alterius: ergo ex sola & præcisa ratione actus puri infertur immutabilitas: nam ex ea ratione præcisè infertur immutabilitas, quam immediatè destruit mutabilitas.

13. Secundò, Probo eandem immutabilitatem, tanquam ex proxima radice inferri ex summa simplicitate, hoc pacto. Summa simplicitas, etiam præcisa necessitate essendi, explicitè negat omnem compositionem: Sed omnis mutabilitas explicitè importat potentiam ad aliquam compositionem: ergo ex summa simplicitate proximè infertur immutabilitas. Maior patet, quia sicut simplicitas explicitè negat compositionem, ita summa simplicitas omnem omninò compositionem, alioqui non esset summa, si non negaret omnem. Minor constat, quia mutabilitas dicit explicitum respectum ad mutationem: mutatio autem nequit concipi sine aliqua compositione: omne enim quod mutatur, necessariò componit cum ipsa mutatione. Consequentia verò probatur, nam ex ea ratione proximè pullulat immutabilitas, cuius explicitum conceptum destruit mutabilitas, vt ex dictis constat.

14. Tertiò: Quod ex infinitate essendi simpliciter immediatè inferatur immutabilitas, sic probo: Infinitas essendi simpliciter negat omnem terminum perfectionis possibilis: ergo vi huius Deus non solùm est incapax cuiuscunque accrementi perfectionis, quam posset per mutationem acquirere, sed etiam cuiuscumque decrementi perfectionis, quam habet. Antecedens est ipse explicitus conceptus infinitatis simpliciter. Consequentia quoad priorem partem est euidens ipsis etiam aduersarijs: quoad posteriorem verò, quam ipsi negant, sic probo: Infinitas essendi simpliciter, aduersatijs etiam fatentibus, explicitè negat omnem terminum perfectionis, ratione cuius Deus est incapax accrementi perfectionis; sed si posset esse capax decrementi eius perfectionis, quam habet, eo ipso fieret capax accrementi eiusdem perfectionis, quam amitteret. Nam amittendo aliquam perfectionem, non amitteret capacitatem ad illam. ergo ex eadem radice, quà Deus est incapax accrementi perfectionis, est etiam incapax decrementi eiusdem. Rectè igitur ex infinitate essendi simpliciter infertur immutabilitas in Deo, non solùm quoad accrementum perfectionis, sed etiam quoad decrementum eiusdem.

15. Dico

15. DICO 2. Deus est immutabilis quacunque mutatione morali. Dupliciter intelligi potest hęc mutatio moralis, vno modo per physicam mutationem actus, quo pacto nos moraliter mutamur ex vno actu in alium: & in hoc sensu assertio demonstrata manet ex præcedente. Alio modo sine vlla physica mutatione actûs, per solam mutationem obiecti voliti: nam posito, quòd Deus potest velle & non velle, quodcunque obiectũ creatum sine physica mutatione sui actus, vt infrà ostendam, difficultas insurgit, an Deus possit quod semel voluit liberè, non velle. Et ratio dubitandi est, quoniam ex hac mutatione nulla aut noua perfectio accrescit Deo, aut aliquid demitur de antiqua, sed solùm mutatio fit in obiecto volito, vt quod ex vi prioris actus erat futurum, ex vi posterioris desinat esse futurum.

illius. 16. Gillius lib. 2. tra. 8. c. 10. putat ex hac præcisa ratione, nisi alia circumstantia admisceatur, nullam fore imperfectionem in Deo, si, quod semel voluit, desinat velle. Quod etiam docuerunt aliqui Scotistæ, quos infrà citabo, cùm de actibus liberis Diuinę voluntatis. Verùm etiam in hoc sensu assertionẽ positam puto veram, & omninò sequendam. Fundamentum est, quoniam præcisâ omni aliâ imperfectione, sufficiens imperfectio foret diuinæ prouidentię, cõstantięque repugnans, ipsa liberi actus mutatio: quia cùm nulla posset Deo noua ratio occurrere, quam antea nõ præuidisset, ob quã prudenter posset priorem actum mutare, nõ posset absque vitio imprudentiæ atque inconstantiæ semel volitum obiectum nolle. Vnde longè dispar est ratio in nobis, qui, quoniam non omnia à principio præuidemus, prudenter possumus priorem actum in melius mutare.

17. DICES. Etiam Deus posset priorem actum vel in melius, vel saltem ad exercendam suam libertatem mutare: ergo ex hoc capite non incurreret vitium imprudentiæ vel incõstantiæ. Sed contrà, quia tunc potest quis absque vitio imprudentię suum actum in melius mutare, quando ratio, ob quam suum actum in melius mutat, aut non fuit præuisa, aut non attentè considerata: Deus autem omnia & singula ab æterno pręuidit, & attentissimè circumspexit. Neque solum exercitium libertatis sufficiens est ad euitandum vitium imprudentiæ, aut inconstantiæ, quia tale exercitium semper debet esse coniunctum cum regula prudentiæ, cui nõ debet libertas præiudicare.

18. AD I. rationem dubitandi, distinguo antecedens, transeunt personę Diuinæ à non esse producto ad esse productum secundùm totũ suum esse essentiale, nego; quia nõ transeunt secundùm esse absolutum, quod essentiale est Diuinis personis: transeunt secundùm esse relatiuum, & subdistinguo; transeunt cũ indifferentia ad esse & non esse, & nego: transeunt cum omnimoda necessitate & determinatione ad esse, & concedo. Ergo mutantur. nego consequentiam: tum quia mutatio est transitus à non esse distinctum à mobili: personæ autem diuinæ procedentes, etsi distinguantur à personis producentibus; non tamẽ distinguuntur à natura, in qua subsistunt. Tũ quia mutatio importat transitum formę, cum antecedente indifferentia ad esse & non esse. Personæ autem diuinæ producuntur cum omnimoda determinatione ad esse, quia producuntur cum summa necessitate, cum ea nimirum, cum qua existit natura ipsa, quę essentialiter postulat personas productas ob sui fœcũditatẽ. Vnde neque etiam dici possunt transire à nõ esse relatiuo ad esse relatiuũ, sed tantùm produci secundũ, esse relatiuum; quia transire à non esse, denotat transitum ex nihilo sui: Diuinæ autẽ processiones, vt rectè adnotauit Scotus in 1. dist. 5. q. 2. *ad argumenta*, non habent terminum ex quo transeunt, sed solum principium, à quo emanant. Quapropter non dicuntur transire ex non esse sui, sed emanare de substantia producentis. Cuius ratio est, quia id tantùm dicitur transire ex non esse ad esse, quod, quantum est de se, potuit non esse: personæ autem Diuinæ non potuerunt non esse.

19. DICES. Licet personæ Diuinæ procedentes non potuerint simpliciter non esse, tamen consideratæ ex se, sicut à se non sunt, sed ab alio, ita ex se nõ necessariò sunt, sed necessariò tantùm ab alio. Resp. cum Aureolo in 1. dist. 8. p. 2. ar. 2. personas diuinas procedentes ex se necessariò esse formaliter, quamuis non sint à se productiuè. Non repugnat autem esse ex se necessariò formaliter, & ab alio productiuè, quia potest esse aliqua ratio, quæ essentialiter petat esse, & tamen ab alio.

20. Instabis: quod non est à se, sed ab alio, nequit ex se sibi determinare esse formaliter, quia vt determinet ex se sibi esse formaliter, oportet vt sit, quia priùs res est, quàm determinet sibi ex se formaliter esse. Ergo quod accipit ab alio esse, nequit ex se sibi determinare formaliter esse. Resp. Negando assumptũ: ad cuius probationem, distinguo ly, *oportet vt sit*, vel in se vel in potentia, productiua sui, sufficit autem, vt esse relatiuum personæ procedentis sit in potentia actiua producentis, vt in ea sibi determinet formaliter esse necessarium.

21. AD confirmationem nego consequentiam: & ad probationem, concedo antecedens de potentia actiua factiua, nego de potentia actiua purè productiua. Ratio discriminis est, quia potentia factiua habet pro termino aliquid distinctum ab ipsa natura producẽtis, quod vel educitur ex eadem natura producentis, vel ab illa realiter distinctum, debet passiuè terminare actionem agentis; Potentia verò purè productiua, qualis est Diuina productiua ad intra, non habet terminum distinctum à natura producentis, sed est idem omnino cum illa: Vnde neque ex ea deducitur, nec debet passiuè terminare originem producentis, quia productio non distinguitur à termino ipso producto.

22. VRGEBIS, saltem illi respondet potentia producibilis in termino ipso, qui producitur,

qui

quia quod producitur, possibile est produci: ergo saltem secundùm istam potentiam dici potest persona procedens transire ab esse producibili, seu potentiali ad esse productum, seu actuale; Resp. Cùm S. Thom. 1. p. qu. 41. articul. 4. & Scoto loco præcitato, in personis procedentibus dari potentiam producibilem, prout hæc dicit solam non repugnantiam cum esse, quo pacto dicimus *possibile est Deum esse*; non autem prout dicit indifferentiam ad esse & non esse: & consequenter ex hoc capite non repugnaret ista propositio: persona procedens transit ab esse producibili ad esse productum: repugnat tamen ex alio capite, tum quia Verbum *Transire*, vi suæ primariæ notionis importat antecedentem indifferentiam ad esse, & non esse eius termini, qui transit. Vnde multò minùs dici potest: persona Diuina transit ab esse potentiali ad esse actuale: quia hoc expressiùs significatur per ly *Potentiale*. Cùm igitur persona procedens non contineatur in producente per indifferentiam ad vtrumlibet, sed per omnimodam determinationem ad esse: non potest dici, quod transeat ab esse potentiali ad actuale. tum maximè, quia, vt acutè aduertit Scotus loco præcit. persona Diuina procedens, actu, non potentiâ continetur secundùm suum esse formale in persona producente, quia actu, non potentiâ continetur secundùm esse essentiale sui, quod est esse absolutum naturæ, quæ dat esse formale omnibus personis. cùm igitur esse absolutum naturæ sit esse formale atque essentiale personæ procedentis, & secundùm hoc esse, actu, non potentiâ contineatur in persona producente: non poterit absolutè dici, quòd persona procedens transeat ab esse potentiali ad esse actuale. Eodem modo soluitur argumentum de natura Diuina, quæ nec propriè transit à non esse relatiuo personæ procedentis, ad esse relatiuum eiusdem: nec illud recipitper potentiam aliquam passiuam, sed per omnimodam identificationem.

S. Thomas. Scotus.

Scotus.

23. Ad secundam rationem dubitandi, distinguenda est maior: nam actus liberi diuinæ voluntatis solùm potuerunt non esse, quoad connotatum extrinsecum, ad actum liberum essentialiter requisitum; non autem quoad aliquid intrinsecum, vt fusiùs infrà.

24. Ad tertiam nego consequentiam: & ad probationem, distinguendum est antecedens: etenim nulla potest esse noua denominatio, sine noua mutatione in aliquo saltem extremo. Cæterum dicitur Deus in tempore de nouo Creator, Gubernator, Dominus, non per aliquam mutationem sui, sed per mutationem creaturæ, à qua extrinsecè Deus dicitur Creator, Gubernator, Dominus à creatione, gubernatione, & dependentia existente in creatura. Verùm si Creator, Gubernator, Dominus, non sumatur formaliter & denominatiuè, sed fundamentaliter; tunc dicendum est, Deum ab intrinseco dici Creatorem, Gubernatorem, Dominum, ab intrinseca nimirum potestate creandi, gubernandi, dominandi, quam potestatem vti non acquirit in tempore, ita nec in tempore incipit denominari fundamentaliter Creator, Gubernator, & Dominus, sed ab ipsa æternitate.

25. Ex dictis deducitur, Immutabilitatem de formali importare negationem mutationis; de materiali verò & connotato, perfectissimum modum essendi, soli Deo competentem: quippe cùm nulla creatura possibilis sit, cui præter potentialitatem à non esse ad esse, & ab esse ad non esse, aliqua non competat mutabilitas, vel secundùm esse substantiale, vt substantijs incompletis; vel secundùm esse accidentale; & hoc siue quoad accidentia connaturalia, à quibus pendet omnis substantia creata; siue quoad accidentia supernaturalia, ad quæ eleuari potest omne ens creatum sustentatiuum: vel secundùm aliquam componibilitatem, vt accidentibus, & modis omnibus, quibus competit componibilitas cum substantia, aut fundamento. Vnde quò creatura magis recedit à Deo, eò est potentialior & mutabilior; quò verò magis ad Deum appropinquat, eò est actualior & immutabilior. Vnde, quia materia prima maximè omnium distat à Deo, est omnium mutabilissima, quin & subiectum primũ totius sublunaris mutationis: Angeli contrà, quia inter cæteras res creatas proximiùs accedunt ad Deum, sunt inter omnes creaturas, immutabiliores.

DISPVTATIO VII.

De Æternitate Dei.

IMMVTABILITATEM sequitur Æternitas, vnde illam post immutabilitatem tractant Scholastici: quod enim est immutabile, nec incipere nec definere potest, sed semper sibi ipsi vniformiter perseuerans nullis clausum durationis limitibus perenniter durat. Quocirca Patres Æternitatem cum Immutabilitate sæpe confundunt, vt legere est apud Augustinum 4. de Trinitate capite decimo octauo in fine: *Vera*, inquit, *immortalitas, vera incorruptibilitas, vera incommutabilitas ipsa est Æternitas.* Verùm ex

Augustin.

rum ex dictis, & ex dicendis facile conta-
bit discrimen inter vtrumque Attributum.

SECTIO I.

Quid sit Æternitas?

Dogma fi-dei. 1 CERTVM Fidei dogma est, Deum esse æternum, definitum in Concilio Lateranensi cap. *Firmiter* de summa Trinit. & Fide Catholica: quod etiam scriptura expressè docet multis in locis, & ratio ipsa naturalis euidenter ostendit: quia quod necessariò est, & à nullo in suo esse dependens, ortum & interitum sui habere non potest. Hoc igitur posito, inquirimus primò quid sit æternitas. Multæ autem æternitatis definitiones traduntur, sed omnium celeberrima, & à Scholasticis recepta est illa Boëtij quinto de consolatione prosa vltima: *Æternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio.*

2. Ponitur *possessio* pro duratione, in qua æternitas analogicè conuenit cum durationibus creatis: est enim æternitas, ætas propria Dei, qua eius Beatissima vita mensuratur; sicut duratio creata est propria mensura, qua vniuscuiusque rei creatæ esse mensuratur. Exprimitur nomine possessionis, quia esse, duratione possidetur: possessio enim, teste S. Tho. 1. p. q. 10. a. 1. ad vlt. quietem & firmitatem rei possessæ importat. Ad denotandam igitur hanc rei stabilitatem & quietem, quam duratio ipsa importat, vsus est auctor nomine possessionis. Dices, tempus, quod sub duratione continetur, quietem & stabilitatem non importat, sed successionem & fluxum: ergo non quæuis duratio quietem & stabilitatem rei durantis importat. Resp. quòd quies & stabilitas à duratione importata explicanda non est pro re, quæ tota simul indiuisibiliter existit, sed pro re, quæ non interruptè existit, quo pacto etiam tempus, dum à suo fluxu & successione non interrumpitur, vniformitatem quandam & quietem, non quidem permanentiæ, sed non interruptionis sui esse seruat.

3. Dicitur *tota simul*: qua particula æternitas contrahitur ad durationem indiuisibilem, discriminaturque à diuisibili & successiua temporis: quia hæc nunquam manet eadem, sed successiuè variatur, per diuersas continui partes. Dicitur autem *tota*, vt S. Tho. præcitato loco ad tertium notauit, non quòd habeat partes, sed quia nihil illi deest: Totalitas enim, teste Ægidio in 1. dist. 8. p. 2. q. 1. ad quartum; dicitur per comparationem ad partes, non quas habet, sed quibus priuat.

4. Dicitur *perfecta* ad denotandam propriam differentiam, qua æternitas discriminatur à cæteris durationibus creatis. Nulla quippe creata duratio est simpliciter perfecta, quia licet sit indiuisibilis & tota simul, vt Æuum, non est tamen simpliciter perfecta, quia æuum non mensurat vitam actualem angeli, sed solam substantiam ipsius: vita enim actualis Angeli, cùm consistat in operationibus vitalibus intellectus & voluntatis, quæ permanentes non sunt, sed sibi succedentes, nequeunt mensurari æuo, quo mẽsuratur substãtia ipsa Angeli: æternitas verò non mensurat solùm substantiam Dei, sed omnes vitales operationes ipsius, quia non solùm substantia, sed etiam operationes omnes vitales Dei, indiuisibiles sunt & permanentes: ac proinde eadem æternitas non solùm mensurat vitã radicalem, sed etiã actualem Dei. Duratio autem eò est perfectior, quò perfectius esse mensurat: qua de causa in definitione æternitatis pro subiecto mensurabili non est positum esse, aut Substantia, sed Vita, quæ non solùm accipitur pro vita radicali, sed etiam pro actuali.

5. Dicitur *interminabilis vitæ*: quod nõ solùm importat actualẽ, sed etiã potẽtialem negationẽ termini: interminabile enim est, quod terminari non potest. Nam vita Dei ita caret termino ortus & interitus, vt ei repugnet habere terminum sui ortus & interitus, non autẽ creaturæ, quæ etiamsi ab æterno condita neget actualem terminum durationis principij & finis, non tamẽ negat potentialem, quo vel potuit non incipere, vel poterit desinere. Duplici igitur differentia æternitas Dei discriminatur à qualibet duratione creata, vna desumpta ex negatione termini, altera ex perfectione esse quod mensurat. Prior est magis propria æternitatis quã exprimit nomẽ ipsum æternitatis: æternitas enim, teste S. Thom. in 1. dist. 8. q. 1. ar. 1. *est quasi ens extra terminos.* *S. Thomas.*

6. Ex dictis infertur primò, in æternitate nullas esse differentias præteriti & futuri, quod rectè notauit Plato in Timæo, & post ipsum Patres, & ratio naturalis id etiam demonstrat: quia præteritum dicit rem non esse, sed fuisse: futurũ conttà, dicit rem nondũ esse, sed futurã esse. In Deo autem, cùm nihil possit desinere, aut incipere, nil præteritum, aut futurũ esse potest, sed quidquid est, semper sibi præsens est. Vnde Patres æternitatem vocant *NVNC STANS* quod inuariabiliter existens semper est sibi idem, solaque mutatio fit in tempore præterlabente. Ob eandem rationem illam explicant per verbum, *EST*: Aug. de vera religione c. 49. in fine: *nihil autem*, inquit, *præterit in æterno, & nihil futurum est: quia & quod præterit, esse desinit, & quod futurum est, nondum cepit, æternitas autem tantummodo est, nec fuit quasi iam non sit, nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipsa verissimè dicere potuit humanæ mẽti, EGO SVM QVI SVM, & de illa verissimè dici poterat, QVI EST MISIT ME.* *Plato. Patres.* *Augustin.*

7. Infertur secũdò æternitatẽ esse virtualiter diuisibilẽ: cuius virtualis diuisibilitas consistit in hoc, vt eadẽ indiuisibilis duratio Dei,

Dei, propter sui plenitudinem & perfectionem, apta sit correspondere infinito tempori, & de facto correspondet infinitæ moræ imaginariæ à parte ante. Sicut ratione immensitatis aptus est Deus correspõdere infinito spatio reali, & de facto correspõdet infinito spatio imaginario, vt infrà probabo, cũ de immensitate. Ratione huius virtualis diuisibilitatis interdum Patres æternitati tribuunt differentias præteriti, præsentis, & futuri. Lege August. tract. 99. in Ioannem.

SECTIO II.

Per quid formaliter constituatur Æternitas?

Henricus. Ferrariensis. Bannez.

8. PRIMA Sententia Henrici in summa art. 31. q. 2. Ferrar. 1. contra Gentes cap. 15. §. *Proportionaliter.* Bannez 1. p. q. 10. ar. 1. dubio 2. affirmantium, æternitatem proximè constitui per rationẽ mensuræ, non realis, sed rationis. Duo enim distinguit in æternitate Ferr. vnitatem seu vniformitatem diuini esse, & mensurationem eiusdem: primum docet conuenire Deo re ipsa, nullo intellectu cogitante; est enim Deus re ipsa vniformis propter suam immutabilitatem: secundum per operationem intellectus, distinguentis vnitatem diuini esse ab ipso esse, apprehendentis ipsam vnitatem vt mensuram eiusdem esse. Vnde, non considerante intellectu rationem mensuræ, est quidem in re entitas ipsa, quę est æternitas, non est tamen ratio completa æternitatis, quia hæc completur per rationem mensuræ, quæ Deo conuenit per operationem intellectus.

S. Thomas.

9. Probatur 1. auctoritate S. Thomæ 1. p. q. 10. ar. 2. ad tertium docentis Deum dici æternum, quatenus ei conuenit ratio mensuræ secũdùm apprehensionem nostram, & in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. ait, rationem mensuræ complere rationem æternitatis.

10. Secundò, quia scrip. & Patres æternitatem contra ponunt tempori, dicunt enim, Deum esse in ęternitate, sicut res corruptibiles in tempore: sed tempus completur per rationem mensurę; ergo & æternitas. Minor constat ex definitione temporis; est enim, auctore Philosopho 4. phys. tex. 101. *Numerus, motus, secundùm prius & posterius*, quo res corruptibiles mensuramus. Consequentia verò probatur, quoniam si æternitas non importaret rationẽ mensuræ, non magis ipsa, quàm quodlibet aliud attributum contraponeretur tempori.

Aristotel.

Vasquez.

11. SECVNDA Sententia Vasquez 1. p. disp. 31. nu. 23. opinantis æternitatem cõpleri negatione mẽsuræ, quæ est quædam negatio respectus rationis. Probat primò ex illa particula definitionis æternitatis, *Interminabilis*, hæc enim non tantùm significat negationem principij & finis in duratione, quæ est realis, sed etiam negationem mensuræ, quæ est rationis: *Interminabile* enim est, quod nec determinari, nec definiri aliqua mensura potest. Secundò, quia oppositorum oppositæ debent esse differentię: sed æternitas & tempus opponuntur: ergo sicut formalis ratio temporis consistit in mensura numerata & definita per intellectum, vt ipsa possit esse aliarum durationum mensura: ita æternitas est duratio omni prorsus carens mensura.

Gillius. Fasolus.

12. TERTIA Sentẽtia Gillij lib. 2. tract. 10. cap. 10. Fasoli in 1. p. q. 10. art. 1. dubit. 7. & aliorum affirmantium, æternitatem adęquatè compleri per negationẽ termini seu principij & finis, tam actualis, quàm possibilis. Fundamentum est, quoniam, hac tantùm negatione concepta, adæquatè concipitur ratio ipsa æternitatis: ergo per hanc adæquatè saluatur ratio æternitatis. Consequentia patet, quoniam ratio formalis adæquata est illa, qua posita, & cęteris omnibus sublatis, manet integra ratio formalis constitutiua rei. Antecedens probatur, quia, ea tantùm posita, duratio diuina primò & adæquatè cõdistinguitur ab omni alia duratione creata, quia nulla duratio creata dicit negationem principij & finis, saltem possibilis, cùm omnis creatura in sui inceptione, & desitione pendeat à libera voluntate Dei.

13. DICO primò: Æternitas Dei non completur formaliter per rationem mensuræ. Fundamentum est, quoniam ratio mensurę non est quid reale, sed rationis; importat enim durationem diuinam, vt formam distinctam ab esse diuino, illudque mensurãtem, quod est quid ratione conflctũ. Æternitas autem competit Deo absque vlla operatione intellectus ergo.

14. DICO secundò: Æternitas Dei non completur formaliter per negationem mensuræ. Probatur primò, quia nulla negatiõ concipi potest absque formâ negata: ergo concipi non posset æternitas sub negatione mensuræ, absque conceptione ipsius mensuræ, tanquam formæ negatæ: atqui probatum est, concipi posse ęternitatem, absque eo quod concipiatur vlla ratio mensuræ: ergo negatio mensurę non est formale completiuum ęternitatis.

15. Secundò nulla negatio potest esse formale completiuum rei, cui opposita forma negata non repugnat: atqui oppositæ rationi mensuræ negatæ non repugnat æternitati: ergo nequit æternitas per negationẽ mensuræ formaliter cõpleri. Maior constat, quia quod est formale completiuum rei, constituit rem essentialiter: repugnat autem, vt possit rei conuenire oppositum eius, quod illam constituit essentialiter, alioqui posset conuenire illi destructiuum sui, quod implicat. Minor probatur, quia licet æternitas nõ constituatur formaliter per rationem mensurę, non tamen illi ratio mensuræ repugnat: etenim sine vlla repugnantia concipitur æternitas propria mensura diuini esse. Neque

que ad hoc requiritur realis distinctio inter mensuram & mensuratum, sed sufficit distinctio virtualis, qua vnum apprehenditur vt mensura, alterum vt mensuratum.

16. Dico 3. Neque completa ratio æternitatis saluatur in sola ac præcisa negatione termini, tam actualis, quàm possibilis. Fundamentum est, quia per huiusmodi negationem non exprimitur, nisi quòd esse Diuinum non possit incipere desinere, sed præter hoc æternitas addit positiuam permanentiam in suo esse: qui conceptus non habetur per solam negationem termini. Minor constat, nam æternitas est duratio; duratio autem formaliter importat permanentiam rei, cuius est duratio: hæc autem non exprimitur formaliter per negationem termini; quia licet negatio termini inferat causaliter hanc permanentiam, non tamen illam exprimit formaliter: negatio enim formaliter tantùm exprimit incapacitatem principij, & finis, non autem formalem permanentiam rei, actu in suo esse perseuerantis.

17. Dico 4. Æternitas præter negationem termini, superaddit permanẽtiam vitæ Diuinæ cum perfecta vniformitate essendi, & aptitudinali correspondentia ad infinitum tempus. Est Scot. quodlibet 6. §. *contra istud*, Molinæ 1. p. q. 10. ar. 1. Disp. 4. nec ab ea discrepat Suar. in Metaph. disp. 50. sec. 4. & deducitur ex præexposita definitione æternitatis. Etenim per *interminabilem vitam*, exprimitur negatio termini: per ly *tota simul & perfecta possessio*, permanentia eiusdem cum omnimoda vniformitate essendi, & simul innuitur aptitudo coëxistẽdi omni tempori & durationi possibili.

Scotus. *Molina.* *Suarez.*

18. Fundamentũ assertionis est, quoniam ea omnia censenda sunt de essentia rei, sine quibus non exprimitur adæquatus conceptus rei: atqui sine his non exprimitur adæquatus conceptus æternitatis; igitur omnia censenda sunt de essentia æternitatis. Maior cum consequentia constat. Minorem ostendo quoad singula. Nam primò æternitas est duratio quædam permanens, ergo includere debet quidquid essentialiter includit duratio permanens: sed hæc supra existentiam rei addit quasi habitualem permanentiam eiusdem rei, quę explicatur per actualem existentiam rei, cum connotatione præexistentiæ eiusdem. Secundò Æternitas discriminatur à qualibet duratione creata, tum per omnimodam vnitatem essendi; tum per negationem omnis termini tam actualis quàm possibilis, & quod ex his consequitur, per aptitudinalem coëxistentiam ad infinitum tempus. Igitur hæc omnia censenda sunt de quidditatiuo conceptu æternitatis. Nisi enim Deus concipiatur in suo esse semper & vniformiter existere, absque vllo termino actuali & possibili, nec non cum aptitudine ad coëxistendum infinito tempori, non concipitur adæquatus, & explicitus conceptus æternitatis. Igitur hæc omnia concurrunt ad integrandam adæquatè æternitatem.

19. Confirmatur ex paritate immensitatis: nam ita se habet in Deo æternitas, sicut immensitas; sicut etiam per immensitatem coëxistit loco, ita per æternitatem tempori; atqui non habetur adæquatus conceptus immẽsitatis nisi per negationem omnis termini circumscriptionis localis, & aptitudinalem coëxistentiam ad infinitum spatium reale cum indiuisibili correspondentia totius substantiæ Diuinæ ad quodlibet punctum spatij, ita nec habetur adęquatus cõceptus æternitatis, nisi per negationem omnis termini circumscriptionis, durationis, & aptitudinalem coëxistentiam ad infinitum tempus, cum permanentia vniformis vitæ Diuinæ in ordine ad quodlibet instans temporis.

20. Quæri autem vlteriùs potest, an hãc perfectionem coëxistendi infinito tempori, æternitas formaliter habeat per negationẽ termini, an per aliquam rationem positiuam. Scotus docet, haberi formaliter per negationem termini; nam, ea sublata, tolleretur aptitudo coëxistendi ad infinitum tempus: Molina contrà censet, haberi per rationem positiuam. Sed distinctione opus est: nam proximè & formaliter prouenit ex negatione termini, remotè & radicaliter ex ipsa positiua perfectione talis durationis. Nam ex eo, quòd est duratio Diuina, essentialiter postulat negationem termini; & ex negatione termini proximè habet, vt coëxistere possit infinito tempori possibili. *Scotus.* *Molina.*

21. *Obijcies* primo, quia multa videmur requirere ad rationem æternitatis, quæ illi non competunt, nisi dependenter à nostro intellectu, cùm tamen æternitas secundùm omnia, quæ dicit essentialiter, cõpetat Deo indepẽdenter à nostro intellectu. Maior pater de negationibus, & respectu ad extrinsecum tempus. Resp. Negando maiorem: ad cuius probationẽ, nego tã negationes quàm aptitudinẽ coëxistendi infinito tempori, cõpetere æternitati depẽdenter à nostro intellectu: nam ante omnem considerationẽ nostri intellectus, Deus caret principio & fine, & aptus est coëxistere infinito tempori.

22. *Obijcies* secundò, nullum attributum Diuinum pendet ab aliquo extrinseco: sed æternitas à nobis explicata, pendet à tẽpore possibili. Resp. Distinguendo maiorem: nullum attributum Diuinum pendet ab aliquo extrinseco in esse, & cõcedo; in cognosci, & nego. Constat de attributis omnipotentiæ, & scientiæ, quę nequeunt cognosci, nisi per ordinem ad creaturas possibiles, & cognoscibiles, etiamsi ab illis non pendeant in esse. Esto igitur æternitas cõcipi nequeat sine respectu & habitudine ad tempus extrinsecũ, haud tamen ab illo in esse pendet. Est autem talis respectus de essentia æternitatis, non formaliter, sed fundamentaliter sumptus; quo pacto dicit ipsam absolutam & intrinsecam perfectionem æternitatis, connotato tantùm tempore infinito possibili, tanquam

termino extrinseco, sicut accidit in alijs attributis respectiuis secundùm dici.

23. Ex dictis infertur 1. discrimen inter attributum æternitatis, & immutabilitatis. tum quia hæc de formali importat solã negationem: illud, præter negationem, importat positiuas counotationes, tum diuinæ existentiæ, sine vllo principio & fine durantis: tum habitudinis coexistendi ad infinitum tempus, tum quia negatio, qua formaliter, completur immutabilitas, est negatio motus; negatio verò, qua completur æternitas, est negatio temporis: negat enim æternitas successionem, seu prioritatem & posterioritatem in durando, quæ formaliter pertinet ad tempus, quod est numerus prioris & posterioris. Vnde qua ratione motus distinguitur à tempore, distinguitur negatio motus à negatione temporis: atque adeò attributa ipsa immutabilitatis, & æternitatis, quæ per huiusmodi negationes formaliter complentur.

24. Infertur secundò: Conuenientia, quam hæc duo attributa habent inter se in proxima radice, in qua fundantur: nam vtraque proximè fundantur in necessitate essendi, in summa simplicitate, & puritate actus. Etenim ex necessitate essendi oritur, vt vita & existentia Dei sit incapax omnis inceptionis, & desitionis, & consequenter omnis prioritatis, & posterioritatis in durando. Ex simplicitate, vt sit incapax omnis compositionis, atque adeò omnis successionis duratiuæ. Ex puritate actus, vt sit incapax vlterioris perfectionis, ac proinde vlterioris perfectionis duratiuæ, ex ijsdem radicibus immediatè oritur attributum ipsum immutabilitatis, vt supra ostendimus.

25. Infertur tertiò: In Deo non esse plures æternitates, sed vnam iuxta Athanasij symbolum, *non tres eterni, sed vnus eternus.* Ratio est, quia licet vnaquæque persona Diuina sit æterna, & vnumquodque attributum Diuinum, vt tamen æternitas importat attributum virtualiter distinctum à cæteris, in se vno claudit æternitatem omnium, quia importat durationẽ perfectissimam totius Deitatis. Sicut licet quælibet persona, & quodlibet attributum sit immutabile, infinitum, bonum &c. Prout tamen immutabilitas, infinitas, & bonitas important attributa à cæteris distincta, inuoluunt immutabilitatem, infinitatem, & bonitatem omnium personarum, & attributorum, quia vnumquodque importat attributum in suo genere perfectissimum & ædequatum toti Deitati; non autem partiale & inadæquatum vnius tantùm personæ, vel attributi.

Athanasius

26. Ad primum primæ Resp. S. Thomam intelligendum esse de eo, quod fundare potest rationem mensuræ, quæ est duratio ipsa Diuina vt interminabilis, quo pacto apta est mensurare vitam & existentiã Diuinam; non autem de mensura ipsa formaliter, vt multi Thomistæ explicant.

S. Thom.

27. Ad secundum nego consequentiam: non enim necesse est, vt Patres æternitatem cum tempore comparent in ratione mensuræ, sed in ratione existentiæ, quæ antecedit rationẽ mensuræ: nam sicut res corruptibiles coëxistũt in tẽpore, ita Deus in sua æternitate. Nec inde sequitur, quodlibet aliud attributum contraponi posse tẽpori, quia nullum aliud attributum habet hanc cõuenientiam in ratione durationis cum tempore.

28. Ad primum secundæ nego, *ly interminabile* æquè primò dicere negationem termini ac mensuræ, sed negationem termini per se primò; negationem mensuræ consequenter: ideo enim Deus est *immensurabilis*, quia caret termino; non contrà. Et hoc de mensura propriè dicta, nam mensura impropriè dicta non repugnat Deo.

29. Ad secundum Resp. 1. Rationẽ mensuræ non esse tempori essentialem, sed accidentalem: est enim tempus mensura per opus intellectus, quatenus illud assumit ad mesurandum motum: nam adhuc esset tempus etiamsi intellectus illud non assumeret vt mensuram. Resp. 2. Distinguendo maiorem: oppositorum immediatorũ oppositę debent esse differentiæ essentiales, concedo; oppositorum mediatorum, nego. Æternitas autem & tempus non opponuntur immediatè, sed mediatè. Minor cõstat, nam æternitas immediatè opponitur durationi creatæ vt sic, sub qua cõtinetur æuum & tempus. Maior probatur, quia quæ mediatè tantùm opponũtur, supponuntur constituta per alias differentias priores: vt quia substãria mediatè opponitur quantitati, non constituitur, tanquam differentia essentiali, negatione ipsa extensionis, nam hæc supponit substantiam cõstitutam per aliam differentiam priorem, quæ est ratio ipsa perfeitatis, quæ immediatè opponitur accidẽti vt sic. Quia igitur æternitas opponitur tempori mediatè, non potest primò constitui per differentiam, qua immediatè opponatur tempori, sed qua immediatè opponatur durationi creatæ vt sic: & consequenter ratio, qua opponitur tempori, non est primò constituens æternitatem, sed proprietas consequens illam. Est autem ratio primo constituens æternitatem, eamque primò distinguens à duratione creata vt sic, negatio omnis termini cum indiuisibili & perfectissima permanentia in essendo.

30. Ad Fundamentum tertiæ. Nego antecedens: ad cuius probationem concedo, per eam primò, sed non adæquatè, distingui ab omni duratione creata; quia æternitas, non solùm in suo cõceptu inuoluit negationem termini, sed etiam perfectissimam permanentiam vitæ & existentiæ Diuinæ: negatio enim termini solùm dicit carentiã principij & finis, sed præter hanc addit æternitas perfectissimam permanentiam vitæ & existentiæ Diuinæ; ergo non solùm per illam, sed etiam per hanc adæquatè discriminatur à duratione creata.

SECTIO III.

An æternitas sit propria Dei?

31. DVPLEX distingui potest æternitas, necessaria, quæ est propria Dei, & nulli ab ipso conuenire potest; & libera seu contingens. Quæ adhuc duplex esse posset, altera connaturalis, & quæ intrinsecùs exigitur; altera merè accidentalis & extrinseca. Connaturalis est, quæ naturaliter exigitur ab essentia, tanquam propria passio. Extrinseca & accidentalis est, quæ omninò accidit essentiæ, cum eaque nullam habet naturalem exigentiam & connexionem. De vtraque est controuersia, an repugnet creaturæ.

32. PRIMA sententia affirmat, neutram æternitatem repugnare creaturæ. Fundamẽtum est, quoniam ad neutram negandam est apparens aliquod implicantiæ fundamentum. Non est autem diuinæ potentiæ negandum, quod apparens aliquod implicantiæ fundamentum nõ præseferat. Maior probatur. Nã potissima implicantia esset de æternitate, quæ connaturaliter exigitur; sed huius nulla est: quia sicut connaturalis est Angelo æternitas à parte post; ita connaturalis esse potuit æternitas à parte ante. Consequentia constat à paritate rationis. Antecedens probatur, nam illa perfectio est connaturalis subiecto, cui opposita priuatio est violenta & præter naturalis: sed annihilatio est violenta & præternaturalis Angelo: ergò eius sempiterna conseruatio est connaturalis eidem.

33. SECVNDA sententia negat, vllam æternitatẽ conuenire posse creaturæ: est Alberti in 1. parte summæ de quatuor Coëuis, quæst. 3. art. 3 Henrici quodlib. 1. quæst. 7. & quolib. 8. q. 9. §. *Restat ergò*, Alens. 2. p. q. 14. memb. 1. art. 1. ad vndecimum & duodecimũ, Bonauenturæ in secundo dist. 1. 1. p. art. 1. quæst. 2. Rich. art. 3. quæst. 4. Marsilij qu. 1. art. 2. sub finem, Goffredi apud Ochamũ infrà citandum, Valent. 1. p. d. 3. de Deo vt creatore quæst. 3. puncto 2. qui, quamuis nullam rationem ex his, quæ afferuntur conuincentem putet, propterea naturali ratione spectata, probabile censeat, creaturam ex æternitate condi potuisse, spectata tamen Patrum auctoritate, quã in re Theologica sequi debemus, id putat implicare. etiamsi id aperta ratione nobis non constet. Patres autem, qui id expressè negant, sunt Athanasius orat. 2. contra Arianos, Basilius lib. 2. contra Eunomium, Damascen. li. 1. fidei c. 8. Ambros. lib. 1. Hexameron cap. 3. August. 12. de Ciuit. Dei cap. 15. & contra Felicianum Arianum ante medium: qui omnes docent, ex eo, quod creatura est ex nihilo, ab æterno condi non potuisse.

Albertus. Henricus. Alensis. Bonauent. Richardus. Marsilius. Goffredus. Ocham. Valentia.

Athanasius. Basilius. Damascen. Ambrosius. Augustin.

34. Secundò probatur hæc sententia ratione. Prima sit: Quod conuenit alicui ex se, priùs illi conuenit, quàm quod illi conuenit ex alio. Creaturæ ex se conuenit non esse, ab alio verò esse: igitur priùs illi conuenit non esse, quàm esse. Impossibile autem est, vt in eadem duratione creaturæ simul conueniat esse & non esse: igitur impossibile est, vt creaturæ cõueniat æternitas: alioqui vel in eadem æternitate illi simul conueniret esse & non esse, vel nullo pacto illi conueniret non esse.

35. SECVNDA ratio sit. Si creatura cõdita fuisset ab æterno, sequeretur, illam non potuisse non condi: quia vel potuisset non condi ante æternitatem; & non; quia ante æternitatem nihil est: vel in ipsa æternitate; & neque hoc, quia quando res est, non potest non esse: neque post æternitatem, quia præteritum non potest non fuisse præteritũ: ergò numquam. Confirmatur, quia repugnat enti creato, non posse per totam æternitatem à Deo corrumpi, cùm de essentia ipsius sit, perfecta dependentia à Deo.

36. TERTIA ratio sit, quia sequeretur, creaturam numquam incepisse, sed semper factam esse. Nam creatura incipit per creationem: in æternitate autem non fuisset creatio, sed tantùm conseruatio: ergò non fuisset inceptio, sed tantùm factũ esse creaturæ. Minor probatur, quia creatio est tantùm in instanti, in æternitate autem non fuisset assignabile instans, in quo incepisset creatio, & post quod secuta fuisset conseruatio.

37. QVARTA ratio sit; implicat, Deũ producere creaturam cum coëxistentia ad infinitum spatium; ergò & cum coëxistentia ad infinitum tempus.

38. TERTIA sententia affirmat de æternitate extrinseca & accidentali. Est S. Th. 1. p. quæst. 46. articulo primo ad primum, & artic. 2. ad primum & quintum. Secundò contra gentes ca. 38. & de potentia, quæstione tertia, articulo decimo quarto. Caietan. & Ferrar. locis citatis, Ægidij in secundo distinct. 1. 1. p. quæstione quarta, articulo secundo. Durandi quæstion. 2. Capreoli quæst. prima, articulo secundo, concluf. 2. Argent. quæst. secunda, articulo 2. Ochami quæst. 8. Ariminens. quæst. tertia. Rubionis, quæst. sexta, articulo tertio. Maioris quæst. quarta. Gabr. quæst. 3. Palatij disputat. 2. concluf. quarta. Heruæi de æternitate mundi, quæst. 5. Bannez 1. p. quæst. 46. articulo secundo, conclusione tertia. Vasquez disputat. 177. c. 3. Molinæ quæst. 10. artic. 3. Suarez in Metaph. tom. 1. disput. 20. sect. 6. Inclinat Scotus in secundo dist. 1. quæst. tertia. §. *tenentes autem primum*. Quam sententiam problematicè defendit ibidem Lychetus. Pro cuius controuersiæ explicatione,

S. Thomas. Caietanus. Ferrariens. Ægidius. Durand. Capreolus. Argentinas. Ocham. Ariminen. Rubio. Gabriel. Palatius. Heruæus. Bannez. Vasquez. Molina. Suarez. Scotus. Lychetus.

39. DICO primò: Implicat, cõdi potuisse creaturã cum naturali exigẽtia ad æternitatẽ. Hãc nõ inuenio in terminis à Scholasticis agitatam,

agitatam, eam tamen semel audiui assertam à doctissimis Theologis. Eam verò probo primò Ratione, ducta ex Athanasio oratione, seu lib. secundo, contra Arianos ante medium: vbi docet reliqua omnia, excepto Verbo diuino, *gratia & voluntate condita* esse: vbi non modò ait *voluntariè*, vt excludat necessitatem, verùm etiam *gratis* omnia condita esse, vt excludat omnem exigentiam & connaturalitatem ex parte rerum creandarum. Ex quo sic formo Syllogismum: Deus merè gratis & liberaliter omnia extra se producit: at non omnia merè gratis & liberaliter extra se produceret, si esset aliqua creatura, quę connaturaliter & ab intrinseco æternitatem exigeret. Maior est Athanasij, & reliquorum Patrum contra Arium disputantium, & ratione constat; quia Deo tribuendus est modus producendi omnium perfectissimus; modus autem producendi extra se omnium perfectissimus est, vt merè gratis, & sine vllo debito cuncta producat, quia hic magis cõmendat liberalitatem & munificentiam creatoris erga creaturas. Minor probatur, quia quod naturaliter exigit creatura, nõ merè gratis & liberaliter creatur, sed cũ aliquo debito & obligatione creantis; nam quantum ponitur de connaturalitate & exigentia ex parte effectus, tantum tollitur de gratia & liberalitate ex parte agentis: & quãtum crescit vis & exigentia creabilitatis in termino, tantùm crescit debitum & obligatio creandi in principio creante. Vnde non omnia merè gratis & liberaliter conderet Deus, sed aliqua cum debito & obligatione, fundata in essentia & natura creata, ab intrinseco exigente creationem, quod diuinæ perfectioni derogat. Confirmatur. Nam hãc saltem creaturam negant Patres cùm contra Arium negant, vllam creaturam condi potuisse ab æterno.

Athanasius

40. Secundò probatur à priori. Implicat creaturam naturaliter exigere proprietatem, quæ necessariò inuoluit perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius creaturæ: Si autem possibilis esset creatura, quę naturaliter exigeret ęternitatem, illa naturaliter exigeret proprietatem, quæ necessariò inuolueret perfectionem repugnantem intrinsecis principijs ipsius, ergo. Maior patet, quia cùm proprietas sit naturalis passio subiecti, implicat illam esse repugnantem intrinsecis principijs ipsius subiecti: alioqui esset, & non esset naturalis passio; esset, quia vt naturalis passio, postularet, vt esset proportionata subiecto; nõ esset, quatenus esset repugnãs proprio subiecto. Minor verò probatur, quia æternitas necessariò inuoluit immutabilitatem rei æternæ per infinitam durationem: sed implicat, creaturam naturaliter exigere immutabilitatem per infinitã durationem: igitur repugnat creaturæ naturalis exigentia æternitatis. Maior constat, quia implicat, rem æternam vt sic mutari, vel quoad esse, vel quoad operari: sed ratione æternitatis creatura necessariò fieret incapax omnis mutationis. Minor probatur, quia de conceptu creaturæ est, perfecta subiectio ad creatorem; atqui hæc tollitur à creatura per infinitam durationem: igitur nequit exigentia æternitatis esse connaturalis creaturæ.

41. Dices, exigeptiam talis immutabilitatis non repugnare creaturę, tum quia oritur ex suppositione æternitatis, quæ non pugnat cum creatura, vt patet, si creatura condita fuisset ab ęterno sine tali exigentia: nam tali creaturæ, ex suppositione æternitatis, cõnaturalis fuisset æterna immutabilitas. Tum quia hæc immutabilitas est consequens ad æternitatem: creatura autem posset naturaliter exigere vtrum & non aliud. Resp. Negando assumptum: & ad primam probationem, distinguenda est maior: talis immutabilitas oritur ex suppositione ęternitatis gratuitò cõmunicatę, & nego; quę cõnaturaliter exigatur, & cõcedo. Prior immutabilitas non repugnat creaturæ, repugnat autẽ posterior: Multa enim possunt nobis gratis communicari, quæ tamen non possunt à nobis connaturaliter exigi; gratia enim & gloria, cæteraque dona supernaturalia gratis nobis communicantur, quæ tamen nequeunt connaturaliter à nobis exigi. Æternitas igitur, & immutabilitas ex ea orta, possunt quidem nobis sine vlla repugnantia gratis communicari, non autem sine intrinseca repugnantia naturaliter exigi.

42. Cuius discriminis ea est ratio: quia quod gratis communicatur, non variat intrinsecam essentiam rei, variat autem quod naturaliter exigitur. Quia igitur nulla res potest naturaliter exigere, quod propriæ essentiæ repugnat, nõ potest creatura naturaliter exigere ęternitatem, quæ necessariò inuoluit immutabilitatẽ, repugnantem intrinsecis principijs essentiæ creatæ, quæ essentialiter importat mutabilitatem. Ex his patet ad minorem: nam immutabilitas, quæ conueniret creaturæ gratuita æternitate donatæ, esset connaturalis creaturæ ratione æternitatis gratis communicatæ, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiæ, sicut visio beata est connaturalis intellectui creato ratione luminis gloriæ, gratis collati, non autem ratione alicuius intrinsecæ exigentiæ. Vnde licet potuerit creatura gratuita ęternitate donari, & consequenter æterna immutabilitate ex ea orta insigniri, non tamen potuit intrinseca & connaturali.

43. Ad Secundam probationem negan-da est minor: repugnat enim naturam à parte rei exigere vnam perfectionem, & abstrahere ab alia cum ea essentialiter connexa: quod constat tum inductione, repugnat enim, naturam exigere potentias, & cum potentijs non exigere actus, cum ijs potentijs essentialiter connexos. Repugnat, potentias exigere actus, & cum actibus non exigere obiecta, actus essentialiter specificantis. Repugnat, hominem exigere admirabilitatem, & cum admirabilitate non exigere risibilitatem,

cum

cum ea essentialiter coniunctam. Tum ratione; quoniam intrinseca exigentia naturæ tendit ad suas proprietates, prout à parte rei existunt: atqui implicat, vt à parte rei existat vna perfectio sine alia: ergo implicat, naturam tendere ad vnam perfectionem, & non ad aliam. Minor patet, quia si vna essentialiter includitur in alia, implicat, vnam existere sine alia. Maior probatur, quia natura exigit suas proprietates, vt perfectibile suum perfectiuum: perfectibile autē respicit suum perfectiuum, prout in re ipsa existit: quia existentia est prima perfectio rerum, cùm nihil possit habere rationem perfecti, nisi vel per existentiam, vel per ordinem ad illam. Confirmatur, quia quando exigitur aliqua perfectio, exigitur secúdùm totum id, quod à parte rei essentialiter includit: ergo si æternitas à parte rei essentialiter includit immutabilitatem rei creatæ per infinitam durationem, non potest ea exigi, quin simul coëxigatur ipsa æterna immutabilitas, cum æternitate essentialiter connexa.

44. Dico Secundò: Non repugnat, Creaturas etiam natura sua corruptibiles, merè gratis & liberaliter ab æterno condi potuisse. Fundamentum est, quia nulla est implicantia, neque ex parte Dei producentis, neque ex parte termini producibilis, neque ex parte ipsius productionis. Non ex parte Dei producentis; quia Deo non deest potentia, si ex parte termini nulla sit repugnantia. Nec requiritur, vt causa duratione præcedat suum effectum, sed sufficit, si tantùm naturâ & causalitate, vt patet de sole respectu luminis, quod tantùm natura supponit illum priorem.

45. Neque ex parte termini: quia aut repugnaret ex parte termini, vt sic; & non, alioqui neque verbū diuinum potuisset ab æterno produci: aut ex parte termini, vt creabilis; & neque hoc, quia terminus, vt creabilis solùm dicit non habere esse ex se, sed illud totum accipere ab alio: at etiam creatura ab æternò condita potuisset habere totum suum esse ab alio, & non ex se. Ergo. Confirmatur, quia sicut non repugnat æternæ productioni, vt terminus per eam productus habeat esse ab alio, vt constat de productione æterni verbi: ita non repugnat æternæ productioni, vt per eam terminus totum suum esse habeat ab alio. Vnde non sequitur, quod ipsum non esse creaturæ duratione præcedere debeat ipsum esse creaturæ. Sicut nec ipsum non esse relatiuum verbi præcedere debet duratione ipsum esse relatiuum verbi, sed tantùm origine. Quare cùm dicitur, creatura fit ex nihilo, Præpositio *Ex*, non importat antecessionem temporis, sed vel negationem subiecti, vel prioritatem naturæ; quæ in hoc consistit, vt creatura, quantum est ex se, nullum habeat esse, sed totum, quod habet, habeat à Deo libere producente: quia verò quod conuenit alicui ex se, priùs natura illi conuenit, quàm quod conuenit ab alio: ideò priùs natura dicitur creatura non esse, quàm esse.

46. Nec demum repugnat ex parte creationis: cuius conceptus non est, vt putat Henricus, vt debeat tantùm in instanti durare, sed vt sit actio, qua res accipit esse. Neque est necesse illam à parte rei distingui à conseruatione, vt patet, si Angelus crearetur immediatè post instans temporis: tunc enim creatio distingui non posset à conseruatione eiusdem Angeli realiter, sed tantùm ratione. Nam eadem actio considerata, vt simplex dependentia termini à sua causa, diceretur creatio: considerata verò, vt quædam continuata dependentia termini à causa, connotans præexistentiam sui, diceretur conseruatio, absque reali distinctione in re ipsa.

47. Ad Fundamentum primæ, neganda est maior; & ratio implicantiæ constat ex prima assertione. Ad probationem minoris, negatur paritas: tum quia æternitas à parte pòst supponit in Angelo liberalem creationem, qua posita, est illi connaturalis æternitas à parte pòst: æternitas verò à parte antè non supponit in re creata liberalem creationem, sed potiùs ipsamet essentia creaturæ priùs natura, quàm crearetur, naturaliter exigeret æternam creationem. Non repugnat autem, vt posito vno dono gratuito in creatura, sit illi connaturale & alterum, quod cum primo dono gratuito naturalem habet connexionem: quia tunc connaturalitas & exigentia non fundatur in ipsa creatura, sed in dono liberaliter collato: ratione cuius doni fit creaturæ aliquid connaturale, quod simpliciter non est, nec potest illi esse connaturale. sic posito lumine gloriæ, vt gratuito dono in intellectu creato, connaturalis est illi visio beata, quæ cum tali lumine est connaturaliter connexa, quæ simpliciter non est, nec esse potest intellectui creato connaturalis.

48. Dices. Ergo saltem æternitas est connaturalis creationi: sed creatio est ipsa creatura in fieri: ergo æternitas est connaturalis creaturæ. Resp. Distinguendo minorem: creatio est ipsa creatura includens donum gratuitum, concedo; non includens donum gratuitum nego: ergo est connaturalis æternitas creaturæ, vt includenti donum gratuitum, concedo; vt non includenti donum gratuitum, nego. Si autem connaturalis esset creaturæ æternitas à parte antè, esset illi connaturalis nullo supposito dono gratuito, quia æternitas à parte antè non potest supponere in creatura creationem gratuitam, sicut supponit æternitas à parte pòst. Cuius discriminis ratio est: quia æternitas à parte pòst habet initium durationis à parte antè, in qua supponere potest creationem: æternitas verò à parte antè, nullum habet initium durationis à parte antè, in qua possit

gratuitam creationem supponere. Neque illam supponere potest natura priorem, quia cùm æternitas formaliter consistat in æterna permanentia esse rei durantis, necessariò inuoluit esse rei secundùm omnem conceptum essendi; atque adeò non potest illud, vt natura tantùm præcedens excludere à conceptu æternitatis, quia tunc non includeret omnem perfectionem essendi rei durantis.

49. Confirmatur, quia æternitas à parte post, non includit necessariam immutabilitatem ex parte creaturæ, sicut includit æternitas à parte ante: quia in æternitate à parte post, creatura manet perfectè subiecta Deo in quolibet instanti temporis, in quo annihilari potest pro beneplacito Dei: & quod non annihiletur, non prouenit ex impossibilitate creaturæ, sed ex libero decreto ipsius Dei. In æternitate verò à parte ante creatura per totam æternitatem & infinitam durationem à Deo annihilari & mutari non posset: atque hoc non tam ex decreto Dei, quàm ex ipsa impossibilitate rei. Implicat autem, vt creatura naturaliter exigat talem perfectionem, per quam se subtrahat per infinitam durationem à subiectione Dei: non implicat autem, vt naturaliter exigat talem perfectionem, per quam semper maneat pro quouis instanti perfectè subiecta Deo.

Explicantur Patres.

50. Ad argumentum secundum ductum ab auctoritate Patrum Resp. Vel eos contra Arium loqui, supposita rerum creatione in tempore; qua posita rectè contra ipsum arguebant; Si Verbum est æternum; ergò non est creatura: quia de facto nulla creatura est æterna. Vel certè eos negare, condi potuisse creaturam ab æterno cum naturali exigentia æternitatis. Quę responsio est magis conformis ad confutandum errorem Arij, qui dicebat, Verbum Diuinum non esse qualemcumque creaturam, sed excellentissimam inter omnes, vt constat ex Athanasio Oratione seu lib. 3. contra Arianos columna 13. & l. 4. vbi probat non ex quacumque æternitate colligi Christum esse naturalem filium Dei, sed ex æternitate propria Dei Patris. Rectè igitur contra Arium argumentabantur Patres: Verbum ab æterno productum est, & non sicut reliquæ creaturæ, quæ tantùm voluntate & gratia producuntur, sed naturaliter: igitur non potest esse creatura, quia nulla creatura postulat naturaliter ab æterno produci. Quæ responsio colligitur ex citatis locis Athanasij & Damasc. lib. 1. Fidei c. 8. vbi ex eo, quòd creatio sit volũtaria Deo, colligit illam suapte natura & ab intrinseco non postulare æternitatem.

Arij.

Athanasius

Damascen.

51. Ad primam rationem, distinguo minorem subsumptam: impossibile est, vt in eadẽ duratione conueniat esse, & non esse simpliciter, concedo: vt eidem conueniat esse ab alio, & non esse à se, nego: hoc autem non est ponere esse, & nõ esse in eadẽ duratione simpliciter, sed esse absolutè, & non esse sub conditione, nempe si ab alio productum non esset.

52. Ad Secundam nego sequelam: ad cuius probationem dico, creaturam potuisse non condi in ipsa æternitate, non quidem in sensu componente æternitatem cum creatura, sed in sensu diuidente æternitatem à creatura: quia nimirum quod ab æterno conditum fuisset, potuisset ab æterno non condi, sicut ab æterno Deus voluit mundum, & tamen pro eadem æternitate potuisse non velle mundum, non quidem in sensu composito, sed in sensu diuiso. Ad Confirm. Resp. Assumptum esse verum de incorruptibilitate æterna, quę connaturaliter exigatur; non autem de gratis communicatâ.

53. Ad Tertium: Si ly, *incipit*, denotet initium durationis, concedo creaturam ab æterno nunquam incepisse, si tantùm principium productionis, nego: nam ab æterno creatura habuisset principium suæ inceptionis, tametsi ea inceptio distincta non fuisset à conseruatione. Vnde ad minorem, concedo ab æterno non fuisse creationem re ipsa distinctam à conseruatione, ad cuius probationem, falsum est, creationem esse tantùm in instanti: hoc enim argumẽtum fieri suo modo potest de productione ipsa Verbi Diuini, quod ita ab æterno productum est, vt per totam æternitatem dicatur producitnec in eius æterna productione, licet distinguere productionem ab eius quasi conseruatione.

54. Ad quartum nego consequentiam: ratio discriminis est, quia potest res coëxistere æterno tempori per solum fluxum æterni temporis, cùm res, vt coëxistat tempori, nullam perfectionem requirat maiorem, quàm ex se habet in instanti ipso, in quo primo est: non potest autem res coëxistere infinito spatio per fluxum ipsius spatij, quia spatiũ non fluit, sed per aliquam perfectionem intrinsecã sicut enim ipsa non potest coëxistere maiori spatio, quod primò adæquatè occupat, sine noua aliqua perfectione intrinseca; ita nec infinito spatio sine noua perfectione intrinseca infinita, quod implicat.

SECTIO IV.

An, & Quo pacto æternitas differat ab æuo?

55. Tametsi Æuum ex sua primæua impositione multa significet, ex Scholasticorum tamẽ vsu accommodatum est ad significandam solam durationem rerum incorruptibilium: in quo sensu inpræsentiarum de Æuo disputamus.

56. Prima sentẽtia affirmat, Æuum differre ab æternitate: quia hæc caret principio & fine: illud principiũ habere potest. Sed cõtrà, quia, vt præcedẽte sectione probauimus, non repugnat, creaturã incorruptibilem carere potuisse principio & fine durationis.

57. Se-

Bonauent.

57. Secvnda sententia celebris est Bonauent. in 2. dist. 2. parte prima, ar. 1. q. 3. & Varronis apud Capreolum ibidem q. 2. a. 1. contra 3. conclusionem, asserentium, æuum differre ab æternitate, eò quòd æuũ includat successionem, quam non includit æternitas.

Varro. Capreolus.

Scotus, Richardus.

Hanc sententiam probabilem putat Scotus in 2. dist. 2. q. 1. & Richardus art. 1. q. 3. Dupliciter autem hæc successio in æuo explicari potest, vno modo explicatur à Bonauẽt. vt sit tantùm successio in actione, qua substantia æuiterna conseruatur à Deo, absque vlla successione in substantia ipsa æuiterna, quod probat hac similitudine: sicut aliter egreditur riuulus à fõte, aliter radius à sole; riuulus enim semper egreditur à fonte cum noua & noua aqua; radius verò à sole cum eodẽ semper esse præhabito. Ita in re præterlabente & corruptibili, vna pars habita amittitur, & noua subinde acquiritur: in re autẽ æuiterna idem esse, quod semel habuit, per cõtinuum influxum Dei continuatur. Vnde sola successio est in actione, qua conseruatur, absque vlla successione in re ipsa cõseruata. Supponit autem hic modus actionem, qua Deus cõseruat res incorruptibiles, non esse vnam cõtinuò perseuerantem, sed plures, quarum vna immediatè succedit alteri.

58. Alio modo, & quidẽ probabiliùs explicatur hæc sententia; vt nimirum æuum sit modus successiuus, distinctus ab actione, & à substãtia rei æuiternæ, per quem substantia ipsa incorruptibilis successiuè respondet diuersis partibus temporis realis vel imaginarij. Sicut vbi est modus, quo vnaquæque res diuersis respondet partibus loci realis aut imaginarij. Hæc sententia sic explicata probatur primò auctoritate Patrũ Hieronymi epistola ad Marcellam, Anselmi in Prosologio c. 20. Aug. l. 11. Confess. c. 14. & aliorum affirmantium, solam æternitatem Dei nullam agnoscere successionem, reliquas verò durationes creatas necessariò aliquam admittere præteriti ac futuri successionem. Secundò, probatur rationibus.

Hieronym. Anselmus. Augustin.

59. Prima sit, si in æuo nulla esset successio, idem in eo esset præteritum, præsens, & futurum: sed implicat angelum, qui semel fuit, non fuisse; ergò similiter implicabit, qui nunc est, non fore. Minor patet. Maior probatur, quia vbi nulla est successio, sed idem nunc semper indiuisibiliter stans, nulla est distinctio inter præteritum, præsens, & futurum: igitur si præteritũ non potest non fuisse, nec futurum poterit non fore. Confirmatur, nam ideò Deus non potest non fore, quia nunc habet quidquid ad futurã durationem requiritur: ergò si nunc angelus habet quidquid ad futuram durationem requiritur, nec ipse poterit non fore.

60. Secvnda ratio. Angelus vi suæ durationis correspondere potest tempori infinito: ergò, si talis duratio est indiuisibilis & tota simul, est actu infinita. Consequentia probatur, quia mensura, quæ ex se apta est adequari mensurato infinito, est actu infinita. Confirmatur, nam ita se habet duratio ad tempus, sicut locabilitas ad spatium: implicat autem, creaturam per locabilitatem finitam respondere spatio infinito; ergò & per durationem finitam tẽpori infinito.

61. Tertia sit, potest vnus angelus plus durare quàm alius; & idem plus durare dicitur per duos, quàm per vnum annum: sed si duratio esset indiuisibilis & tota simul, non plus durationis haberet vnus, quàm alius angelus; nec idem maiorem durationẽ haberet coëxistens duobus annis, quàm vni tantùm.

62. Qvarta ratio sit, repugnat, in re finita esse infinitas negationes defectuũ: at si quum esset duratio totum esse suũ futurum vnitiuè præhabẽs, actu haberet infinitas negationes defectuum. Minor patet, quia nunc haberet negationem diei crastini, & infinitorũ subsequentium. Maior probatur, quia negatio defectus est positio perfectionis: ergò infinitæ negationes defectuum est positio infinitarum perfectionum. Igitur si res finita haberet infinitas negationes defectuum, esset infinitè perfecta. Confirmatur, quia ex infinitis negationibus defectuum colligimus infinitam perfectionem in Deo: ergò ex infinitis negationibus defectuum colligemus infinitam perfectionem in re creata.

63. Qvinta & vltima ratio sit. Implicat, angelum successiuè correspondere diuersis partibus spatij, absque modo successiuo superaddito: ergò implicabit, successiuè correspondere diuersis partibus temporis, absque modo successiuo superaddito.

64. Tertia sententia S. Tho. 1. p. q. 10. ar. 5. & quodlibeto 10. q. 2. ar. 4. Alens. 1. p. q. 12. memb. 9. ar. 3. & reliquorum Scholasticorum in secundo distin. 2. affirmantium, æuũ non distingui ab æternitate per successionẽ aliquam, sed vel per defectibilitatem in essendo, & terminum saltem possibilem; vel, vt S. Tho. explicat, per coniunctionem ad mutabilitatem. Nam etsi æuum in se immutabile sit, est tamen cum mutabilitate coniũctũ, quia mensurat esse quod est subiectũ & principium variarum mutationum accidentalium: æternitas verò mensurat esse, quod est omninò immutabile, & quoad esse, & quoad operationes. Pro cuius controuersiæ declaratione,

S. Thomas. Alensis. Reliqui Scholastici.

65. Dico primò. Æuum non differt ab æternitate per aliquam successionem intrinsecam. Est Augustin. 12. de Ciuit. Dei c. 15. *Immortalitas*, inquit, *Angelorũ non transit in tẽpore, nec preterita est quasi iam non sit, nec futura quasi nondum sit.* Probatur primò, ratione contra priorẽ modũ Bonauenturæ: tùm quia falsum est, actionẽ, qua Deus conseruat æuiterna, esse successiuã, sed permanentem; sicut est ipsum esse, quod cõseruatur: est enim conseruatio eadem continuata actio. Tùm quia non saluat intentum: intendit enim hic modus saluare, rem æuiternam posse in quolibet instanti deficere; & propterea fingit actionẽ successiuam, quæ, quia in quolibet instanti desinit, in quolibet instanti res æuiterna deficeret,

Augustin.

Contra modum Bonauenturæ.

deficeret, si noua actio cõseruatiua non succederet; nõ, inquam, saluat intentum, quia actio illa, quæ succedit in tempore immediatè post instans, necessariò debet durare tempore aliquo determinato, cùm nequeat actio desinere prò ea duratione, pro qua est. Ergò saltem pro eo tempore non posset res æuiterna deficere. Tùm quia hæc eadem actionũ successio adstruenda esset in operationibus ipsis æuiternorũ, nam etiã illæ deficere possunt pro quolibet momento futuro. Tùm maximè, quoniam duratio non est formaliter actio, qua res durãs conseruatur; cùm actio & duratio sit res diuersorum prædicamentorum. Vnde debent saltem ratione distingui. Est enim actio attingentia termini; conseruatio manutenentia eiusdem: duratio autem addit permanentiam esse præhabiti, cum correspondentia ad tempus reale vel imaginarium. Vnde non solùm res ipsa cõseruata, sed etiam conseruatio durare dicitur: quia sicut vnumquodque Ens existit existentiã propriã, ita durat duratione propria: quia duratio supra existentiam non addit, nisi permanentiam in esse: Vnde sicut nequit existere existentiã alienã; ita nec permanere in proprio esse permanentiã alterius esse.

65. Demum ratio ob quam talis successio ab aduersarijs fingitur in actione conseruatiua æuiternorum, est ad saluandam continuam defectibilitatem, quam res creatæ habent ad durandum in futurum: atqui ad hoc talis successio necessaria non est; igitur frustra fingitur. Maior est ipsum fundamentum aduersariorum. Minorem probo, quia talis defectibilitas optimè saluatur per continuã dependentiã eiusdẽ esse, quã res creatæ media actione conseruatiua liberè pendent à Deo: nam, etiã posita tota actione conseruatiua & existentia, atque adeo tota perfectione duratiua intrinseca in creatura, potest Deus pro quolibet momento futuro talem actionem suspendere, & creaturã in nihilũ redigere; atque adeo illa ampliùs non durare.

67. Probatur secundò cõtra posteriorẽ modum; nam tota ratio ponendi talem modum successiuum distinctum à substãtia ipsa æuiterni, est vt substantia æuiterni correspõdeat diuersis partibus temporis: sed ad hunc effectũ non est necessarius talis modus: ergo. maior est fundamentum aduersariorum: minorem ostẽdo, nam illud non est ad aliquem effectum necessarium, sine quo talis effectus haberi potest: atqui sine hoc modo superaddito haberi potest successiua correspondẽtia rei incorruptibilis ad tẽpus; ergo. maior patet, minor probatur, nã posita re incorruptibili, & tẽpore simul, & quocunque alio modo præciso, implicat talem rem non correspõdere diuersis partibus temporis; cũ nihil aliud sit, rẽ correspondere diuersis partibus temporis, quàm illis coëxistere: implicat autem, rẽ incorruptibilem positã in tempore, non coëxistere diuersis partibus temporis; nam hoc ipso, quòd diuersæ partes temporis fluũt circa talem rem, talis res coëxistit illis, sicut eo ipso, quòd circa pontem præterfluũt diuersæ partes fluminis, pons coëxistit illis; cùm nil aliud sit, alteri coexistere, quàm existere dum aliud existit: atqui dum diuersæ partes temporis existunt, existit res æuiterna; ergo illis coexistit.

68. Confirmatur, quoniam, vt in Physicis docui, nulla duratio à parte rei distinguitur à re durante; cùm enim duratio addat supra existentiam solam permanentiam in essendo, repugnat rẽ durare duratione à propria existentia distincta. Implicat igitur, æuũ esse modum ex natura rei distinctum à substantia æuiterna. Addo, quòd quælibet duratio proportionari debet rei, cuius est duratio, vt si illa sit indiuisibilis & permanens illa etiam indiuisibilis & permanẽs sit, oporter, alioqui non esset proportionata mẽsura respectu sui mẽsurati. Sicut enim duratio permanens non est congrua mensura rei fluentis; ita nec duratio fluens erit congrua mensura rei permanentis.

69. Dico secundò: Æuum differt ab æternitate tum per intrinsecam capacitatem termini, cuius non est capax æternitas: tum per exigentiam successionis in proprijs actibus & accidentibus substantiæ, quam mensurat. Ratione prioris differentiæ æuum habet, vt in quolibet momẽto deficere possit, & in futurum ampliùs non protendi: ratione posterioris, vt non sit perfecta mensura rei, cuius est duratio: si quidem non mensurat rem quoad proprios actus & intrinsecas operationes ipsius, sicut æternitas; sed solùm quoad substantiam. Assertio sic explicata constat ex dictis suprà de Æternitate.

70. Ad Patres adductos contra primam conclusionem. Resp. vel eos intelligi de duratione æuiternorum, mensurante non eorum substantiam, sed operationes, quarum esse sicut constat ex præterito & futuro, ita & earum duratio: & quia talis duratio est quoddam complementum æui; nam sicut propriæ operationes sunt complementum substantiæ, ita & ipsarum duratio est complementum durationis substantiæ; non incongruè dici potest, æuum ratione huius complementi adiuncti admittere aliquam successionem in substãtia, vel intelligi de ipsamet duratione substantiæ, quæ saltem in potentia, & negatiuè admittit huiusmodi differentias præteriti & futuri: nam & qui creatus est initio mundi, poterit tunc non creari; & qui nunc est, poterit non fore. Æternitas autem nec ratione durationis adiunctæ, nec in potentia & negatiuè admittere potest successionem vllam in diuina substantia. *Expenduntur Patres.*

71. Ad Primam rationem concessa sequela cum minore, loquendo de differentijs intrinsecis æuo: neganda est consequentia; quoniam *finiste* in æuo, connotat aliquid, in cuius oppositum Deus non potest, quia connotat rem coëxtitisse præterito; fieri

autem

autem nequit, vt quod coëxtitit præterito, non coëxtiterit. Fore autem cùm nihil connotet, in cuius oppositum Deus non possit, non repugnat, vt quod coëxtitit præterito, non coëxistat futuro, esto præteritũ & futurũ, quatenus sunt differentiæ intrinsecę, non distinguantur in æuo. Ratio verò est, quia licet æuum habeat totã suam perfectionẽ intrinsecam simul, quia tamen illam habet dependẽter à Deo, totam illam simul amittere potest. Vnde si Deus annihilaret angelum ab initio mundi creatum, non solùm annihilaret durationem, quæ futura erat, sed etiam quæ fuit, licet non posset annihilare illam secundùm extrinsecum connotatum quod fuerit: tametsi annihilando illã non solũ annihilaret durationẽ, quę futura erat, sed ipsũ etiam extrinsecum connotatum, quod resultare debuerat ex duratione ipsa futura. Cuius discriminis ratio est, quia hoc connotatum *fuisse*, necessariò resultat ex coëxistentia rei æuiternæ, ad tempus præteritũ, quod non tollitur ex destructione rei præsentis: connotatum verò temporis futuri pendet ex coëxistentia rei præsentis ad tempus futurum: destructa autem re præsente, tollitur quin res ipsa, quæ est præsens, coëxistat futuro; ac proinde non solùm tollitur duratio intrinseca, sed ipsa etiam connotatio extrinseca, quæ essentialiter pendet ex permanentia rei præsentis ad tempus futurum. Ad Confirmationem nego, Deum non posse non fore, ex eo præcisè, quòd nunc habet quidquid ad coëxistendum futuro requiritur, sed quia id habet à nullo extrinseco dependens.

72. Ad secundam nego consequentiam: Nam sicut correspondentia ad tempus extrinsecum nullam ponit perfectionẽ intrinsecam in re correspondente; ita nec correspondẽtia ad tempus extrinsecum infinitum ponit perfectionem intrinsecam infinitã in eadẽre correspondente: non enim res crescit in perfectione intrinseca, per connotationẽ rei extrinsecæ; alioqui quęlibet creatura esset infinita, quia connotat creatorem infinitum. Ad probationem consequentiæ, nego æuum esse mensuram temporis infiniti, sed solùm purum coëxistens; est autem mensura solius substãtiæ æuiternæ, quæ sicut finita est, ita & ipsius æuum finitum erit: duratio nemque mensuram perfectionis sumit ab esse, quod mensurat.

73. Ad confirmationem neganda est maior: ratio discriminis oritur ex diuerso modo, quo res adæquatur spatio, & tempori; nam spatio adæquatur permanenter, tẽpori verò successiuè. Vt autem res adæquetur spatio permanenter, debet eò magis crescere in perfectione creabili, quò maiori spatio adæquatur: vt verò adæquetur tempori successiuè, non oportet, vt quò longiori tẽpori adęquatur, eò perfectiorem durationem habeat: patet primò à posteriori, nã eodẽ modo Angelus supremus, atque infimus correspondebunt tempori infinito à parte post; cùm tamen non eodem modo correspondeant spatio; Nam quò Angelus est perfectior, eò maiori spatio correspondet. Secundò à priori, quia cùm spatium sit permanens, vt res adæquetur spatio permanenti infinito, debet ipsa quoque esse infinita: implicat enim, vt res permanens finita adæquetur spatio permanenti infinito; cùm talis adæquatio fieri debeat per commensurationem rei ad spatium. Contrà verò, cùm tempus sit successiuum, ad hoc vt res adęquetur tempori infinito, non est opus, vt res ipsa sit etiam infinita, sed sufficit, vt tempus sit infinitum. Cuius ratio est; quia res non debet adæquari toti tempori simul, sed successiuè: potest autẽ eadem res, inuariata quoad entitatem, correspondere infinitis partibus temporis successiui, eò quòd semper correspondet eadem res sub singulis partibus temporis. Toti autem spatio debet adæquari simul, quia spatium non est fluens, sed permanens; vt autem adæquetur infinito spatió simul, debet necessariò esse quoad entitatem infinita, alioqui non posset adæquare illud totum simul.

74. Ad tertiam distinguenda est maior. dicitur vnus Angelus plus durare, quàm alius per durationem intrinsecam, & nego; per connotationem & coëxistentiam ad tempus extrinsecum, & concedo.

75. Ad quartam, Maior est intelligenda de negationibus, quæ tollũt defectus intrinsecos, per positionem perfectionis oppositę, cuiusmodi sunt negationes, quas Deo tribuimus; non autem de negationibus, quæ solùm tollunt connotationes & respectus extrinsecos, cuiusmodi sunt negationes infinitorũ dierum subsequentium, quas tribuimus ęuo: sicut enim respectus, & coëxistentia ad infinitos dies, non ponit in æuo perfectionem intrinsecam, ita nec infinitæ negationes infinitorum dierum ponent in æuo perfectionem vllam intrinsecam. Ex his patet ad Confirmationem.

76. Ad quintam nego consequentiam: ratio discriminis est, quia nequit subiectum acquirere nouam formam siue intrinsecam siue extrinsecam, sine aliqua mutatione, vel sui, vel formæ: atqui nulla mutatio fit in spatio, quod angelus de nouo acquirit; ergo fieri debet in Angelo: nõ potest autem fieri noua mutatio, nisi per nouum modum superadditum, ergo: Contrà verò, vt Angelus coëxistat nouæ & nouæ parti temporis, non requiritur noua mutatio in Angelo, sed sufficit mutatio ipsa temporis, qua successiuè fluit. Præcisa enim qualibet mutatione in Angelo, implicat Angelum non coëxistere nouæ & nouę parti temporis, quod continuò fluit.

77. Ex dictis infertur 1. si Angelus annihilaretur, & postea reproduceretur, non reproduci cum nouo æuo, sed cum eodem: quia cùm ęuũ non distinguatur ab existentia Angeli, implicat reproduci cum eadem existentia, & non cum eodem æuo: licet illud

ob

ob interruptionem ab esse ad non esse, & à non esse, ad esse, dici possit prius & posterius se ipso sicut & existentia ipsa Angeli.

78. Infertur 2. Quo pacto substantia incorruptibilis sit in actu, & in potentia simul ad durandum: est enim in actu ratione esse quod totum simul possidet est autem in potentia ratione dependentiæ, cum qua illud à primo agente possidet.

SECTIO V.

An præter æuum & tempus continuum concedendæ sint aliæ durationes creatæ?

Scotus.

79. PRIMA sententia Scoti in 2. dist. 2. quæst. 8. negantis. Fundamentum est, quia omnia aut existunt successiuè, aut permanenter: quæcumque existunt successiuè, mensurantur tempore continuo; quæcumque existunt permanenter, mensurantur æuo: ergo præter tempus continuum, & æuum, non datur alia duratio creata. Confirmatur primò: quia quæcumque habent conformem modum manendi, habent mensuram eiusdem rationis in manendo, etiamsi vnum diutiùs duret alio: sed omnes res creatæ aut habent modum manendi successiuum, aut permanentem; si successiuum, mensurantur tempore continuo; si permanentem, æuo: ergo præter æuum & tempus continuum, non datur alia duratio creata: Confirmatur secundò: quia alioqui tot distinguendæ essent durationes specie diuersæ, quot distinguuntur res durantes. Vnde diuersum esset æuum vnius Angeli, ab quo alterius specie diuersi.

S. Thomas. Caietanus. Henricus. Durandus. Capreolus.

80. SECVNDA sententia est S. Tho. 1. p. quæst. 10. ar. 5. ad primum quæst. 53. ar. 3. & quodlibeto 2. ar. 5. & quodlibet. 11. ar. 4. Caiet. ibid. Henrici quodlibeto 12. quæst. 8. Durandi in 2. distinct. 2. quæst. 6. Capreoli quæst. 2. conclusione 3. & 5. & reliquorum Thomistarum affirmantium, præter æuum & tempus continuum, dari alias durationes creatas. Pro cuius sententiæ explicatione,

81. DICO primò; præter tempus continuum, quo mensurantur omnes motus & æuum, quo mensurantur substantiæ incorruptibiles, earumque accidentia & operationes suapte natura perpetuæ, datur alia duratio, qua mensurantur operationes indiuisibiles Angelorum. Fundamẽtum assertionis est, quia duratio est permanentia in esse, ergo diuersificatur à diuersa permanentia in esse: sed hæc omnia habent diuersam permanentiam in esse; ergo & diuersam durationem. Antecedens patet: consequentia etiam constat, nam specifica diuersitas oritur ex diuersa ratione contrariua generis, ergo ex diuersa ratione permanentiæ in esse oritur diuersa ratio specifica durationis. Minor verò probatur. Nam diuersitas permanentiæ in esse, desumitur ex diuersa exigentia ad permanendum: sed prædicta omnia habent diuersam exigentiam ad permanendum. Nam motus habet exigentiam ad permanendum per diuersas, & continuas sui partes; substantiæ verò immortales ab intrinseco postulant permanere totæ simul indiuisibiliter: nec vllam habent intrinsecam potentiam incorruptibilitatis, sicut nec earum proprietates, & quædam operationes immanentes ipsarum, quæ nec ab extrinseco corrumpi, nec ab intrinseca potentia deficere possunt. Cuiusmodi est cognitio, qua Angelus perpetuò cognoscit se ipsum, & actio, qua sol intrinsecam lucem continuò in se ipso conseruat. Huiusmodi enim operationes, cùm nec possint ab extrinseco agente creato, nec ab intrinseca potentia, quæ eas semper ac necessariò conseruat, corrumpi, mensurantur æuo, non minùs, quàm substantiæ ipsæ, quarum sunt operationes: cùm non minùs hæ, quàm illę sint ab intrinseco incorruptibiles, & ad permanendum stabiles. Reliquæ verò operationes immanentes Angelorum, quoniam ex vna parte, quando existunt, totæ simul indiuisibiliter existunt & ex alia parte sunt ab intrinseco principio, à quo liberè cõseruantur, defectibiles, non possunt mensurari æuo, quo mensurantur res ab intrinseco indefectibiles; aut tempore cõtinuo, quo mensurantur res successiuæ; mensurari debebunt duratione diuersæ rationis ab vtroque. Quia cũ duratio sit mensura rei durantis, & mẽsura proportionari debeat mensurato, non possunt mẽsurari æuo, quod est tantùm mensura rei ab intrinseco indefectibilis; nec tempore continuo, quod est mensura rei successiuæ.

82. DICO secundò: Duratio, qua mensurantur res indiuisibiles ab intrinseco defectibiles, est instans temporis discreti, formaliter indiuisibile, virtualiter diuisibile. Est S. Tho. & reliquorum supra citatorũ. *S. Thom.*

Instans dicitur, quia est duratio tota simul, & nõ per partes existens; per quod differt à tẽpore continuo. *Formaliter indiuisibile*, quo conuenit cum instanti temporis continui, quod est etiam indiuisibile. Dicitur autem *virtualiter diuisibile*, quo differt ab eodẽ instanti temporis continui, & conuenit cum æuo. *Temporis*, qua particula discriminatur ab æuo, quod suapte natura ineptum est ad tempus componendũ: cùm enim de ratione temporis vt sic, sit prius & posterius immediatè sibi succedentia, æuum autẽ suapte natura sit perpetuum, ineptum erit ad tempus vllum componendum; quia vt posset tempus componere, deberet posse vnum æuum alteri æuo succedere, per inceptionẽ vnius, & corruptionem alterius. Contrà verò, quia duratio ab intrinseco defectibilis, apta est succedere alteri durationi ab intrinseco etiam defectibili in eodẽ subiecto, apta erit

componere

componere tempus aliquod; ad quod componendum ſufficit, vt duratio vnius immediatè ſuccedat durationi alterius, per mutuã incompoſſibilitatem naturalem: ſed tam duratio vnius cognitionis angelicę ſuccedit naturaliter incompoſſibiliter durationi alterius cognitionis eiuſdem angeli, quàm duratio vnius formę materialis ſuccedit materialiter incõpoſſibiliter durationi alterius formę in eodem ſubiecto: igitur apta ſunt componere tempus aliquod. *Diſcreti* dicitur, ad differentiam continui: continuum enim conſtat ex priori & poſteriori diuiſibilibus, aptis ad cõtinuitatem gignendam; *diſcretum* verò ex priori & poſteriori indiuiſibilibus, ineptis ad continuitatem faciendam. Vnde dicitur *diſcretum*, quia partes, illud componentes, non continuantur, ſed quædam quaſi diſcretæ vnitates totæ ſimul ſibi immediatè ſuccedunt. Huius temporis diſcreti auctor cenſetur S. Tho. quem poſteriores Scholaſtici ſunt ſecuti: & colligitur ex Auguſt. lib. 8. de Gen. ad literam cap. 20. vbi docet, creaturam ſpiritualem mouere ſe in tempore, dum internas affectiones exercet.

S. Thomas Auguſt.

83. DICO 3. Beatitudo ſupernaturalis menſuratur æuo, quod, quia ſupernaturalis eſt ordinis, & participatio quædam vitæ diuinę, quę menſuratur æternitate, rectè à S. Th. & Thomiſtis, ad differentiam ęui naturalis, quo menſurantur ſubſtantiæ ęuiternorum, & perpetuæ earum operationes, dicitur participata æternitas.

S. Thomas Thomiſtæ.

84. Nec alio, quàm de nomine contendit Scot. in 4. diſt. 49. q. 6. §. *De ſecundo dubio*, cùm negat beatitudinem ſupernaturalẽ menſurari participata ęternitate, ſed tantùm æuo, quo menſuratur ſubſtantia ipſa beati: quia cùm beatitudo non ſit immutabilior ſubſtantiâ, cuius eſt ipſa beatitudo, cùm nullum accidens poſſit eſſe immutabilius ſubſtantiâ, cui inhęret, nõ poterit immutabiliore duratione, qualis eſt æternitas, menſurari. Nam S. Tho. non ex eo deducit, beatitudinem menſurari ęternitate, quia eſt immutabilior ſubſtantiâ, ſed quia eſt ordinis altioris diuinæ: vnde ſicut eſſe diuinum menſuratur æternitate impartiticipata, & à ſe; ita eſſe diuinum participatum, menſuratur æternitate participata. Eadem eſt ratio de gratia, & reliquis habitibus ſupernaturalibus perſeuerantibus in beatis; ſecùs de ijſdem exiſtentibus in viatoribus: in quibus, quia habere poſſunt contrarium non menſurantur æuo, aut ęternitate, ſed inſtanti temporis diſcreti ordinis ſupernaturalis: cuius ratio eſt, quia æuum, & æternitas participata inuoluit indefectibilitatem ab intrinſeco, quam non dicunt gratia, & reliqui habitus ſupernaturales in viatoribus, in quibus corrumpi poſſunt ab intrinſeca potentia ſubiecti, in quo exiſtunt.

Scotus.

S. Thomas.

85. Ex dictis infertur 1. operationes externas Angelorum non menſurari æuo, aut inſtanti temporis diſcreti, ſed tempore continuo. Fundamentum eſt, quia Angeli non aliam poſſunt in externa corpora operationem exercere, quàm motum localem, qui menſuratur tempore continuo.

86. Infertur 2. operationes internas hominis menſurari tempore, non æuo, aut inſtanti temporis diſcreti. Fundamentum eſt, quia omnis operatio interna hominis fit medio diſcurſu, ex vno actu in aliũ continuo procedendo: contrà verò, operationes internę angelorũ eliciuntur totæ ſimul indiuiſibiliter, ſicut etiam totæ ſimul indiuiſibiliter deſinunt. Dices ſaltem poſſet homo in eadẽ indiuiſibili cognitione manere abſque nouo diſcurſu: ergo ſaltem tunc operatio interna hominis non menſuraretur tempore continuo, ſed diſcreto: Reſp. In eo caſu nullum eſſe abſurdum talem operationem menſurari inſtanti temporis diſcreti: quod concedit Capreolus ad quartum contra tertiam concluſionem.

Capreolus.

87. Infertur 3. Materiam primam in ſententia Thomiſtarum menſurari inſtanti temporis diſcreti, quia in ſententia ipſorum materia exiſtit exiſtentia formæ: vnde ſicut exiſtentia vnius formæ, ſuccedit alteri indiuiſibiliter & tota ſimul: ita eadem materia, vt exiſtit exiſtentia vnius formæ ſuccedit ſibi ipſi indiuiſibiliter & tota ſimul vt exiſtenti exiſtentia alterius formæ: quia verò duratio non eſt permanentia rei ſecundùm eſſe eſſentiæ, ſed ſecundùm eſſe exiſtentiæ, durare enim formaliter includit exiſtere, eſto materia ſibi nõ ſuccedat quoad eſſe eſſentiæ, quæ ſemper manet eadem, quia tamen ſibi ſuccedit, quoad eſſe exiſtentiæ, quæ ad variationem cuiuſcunque formę variatur, menſuratur inſtanti temporis diſcreti: in ſententia verò Scoti, & aliorum, quam ego veram puto, materia ſecundùm ſe ſumpta menſuratur ęuo, quia habet durationẽ ab intrinſeco indefectibilem: eſt enim ſecundùm ſe ingenerabilis, & incorruptibilis. Dixi *ſecundùm ſe*, nam vt coniuncta mutationibus menſuratur tempore, vt conſtat in viuentibus, in quibus continuo motu æquiruntur, & deperduntur nouæ partes materiæ.

Thomiſtæ.

Scotus.

88. AD fundamentum Scoti negatur Minor quoad ſecundam partem: nam quæ permanenter exiſtunt, ſunt in duplici differentia; aliqua enim exiſtunt ab intrinſeco indefectibilia, & hæc menſurantur ęuo; alia ab intrinſeco defectibilia, & hæc menſurantur inſtanti temporis diſcreti. Eadem reſponſio applicatur ad primam confirmationem. Ad ſecundam verò nego ſequelam: nam differentia ſumpta ex ſola diuerſitate rerum, eſt tantùm materialis, ac proinde nequit ſpecificare diuerſas durationes, quarum differentia formaliter ſpectatur penes maiorem vel minorem defectibilitatem in eſſendo.

Scotus.

89. Atque hæc dicta ſint de menſura intrinſeca rerum: nam de menſura extrinſeca cenſeo nec æuum vnius angeli menſurari per æuum alterius, nec tempus diſcretum vnius, per tempus diſcretum alterius, vti Thomiſtæ cenſent, putantes omnia æua inferiorum angelorum menſurari æuo ſupremi an-

Thomiſtæ.

mi angeli, omneſque operationes eorum operatione ſupremi angeli. Probo primum, quoniam menſura debet eſſe certior & notior menſurato: æuum autem ſupremi angeli eſt æquè certum ac notum atque aliorum; cùm in permanentia ab intrinſeco indefectibili omnes angeli ſint pares: nam æquè omnes ſunt ab extrinſeco agente creato incorruptibiles, & in ordine ad Deum vnus non eſt independentior alio. Confirmatur: nam menſura deſeruit ad dignoſcendum, quantum vna res excedat aliam in quantitate: Sed quando res menſurabilis eſt æquè nota menſuranti, atque eſt ipſa menſura, non eſt opus menſura ad cognoſcendam quantitatem rei menſurabilis. At æquè nota eſt omnibus angelis virtualis quantitas duratiua vniuſcuiuſque: ergo non eſt opus æuo vnius ad dignoſcendum æuum alterius. Maior cum Conſequentia conſtat. Minor probatur, quia cùm omnes angeli ſimul cæperint durare, & omnes æquè, ſint ab intrinſeco indefectibiles, & in perpetuum duraturi, & hoc naturaliter notum ſit omnibus, nota etiam erit omnibus virtualis quantitas duratiua vniuſcuiuſque.

91. Probo ſecundum, quia nequit deſeruire vt menſura id, quòd ſuapte natura eſt ignotum: at quælibet operatio interna angeli eſt ſuapte natura ignota alteri angelo; ergo nequit deſeruire illi vt menſura. Maior cum Conſequentia patet. Minorem oſtendo, nam quælibet operatio interna angeli, ob perfectum dominium libertatis, quod quælibet creatura intellectualis naturaliter habet in ſuos actus internos, eſt naturaliter ignota alteri angelo: ergo nequit illi deſeruire vt mẽſura. Confirmatur, quia quælibet operatio interna angeli liberè pendet in quantitate duratiua à potentia libera eiuſdem angeli; igitur nequit eſſe certa menſura durationis. Conſequentia conſtat, quia menſura debet habere ſtabilem ac certam quantitatem; non poteſt autem habere ſtabilem ac certam quãtitatem, quę quoad tantam, aut tantam quantitatem, pendet à libera potentia alterius.

92. A quo autem tanquam à menſura extrinſeca menſuretur æuum angelorum, & internæ, atque externę operationes eorumdem, Durandus in 2. diſt. 2. q. 5. num. 14. Ockamus quæſt. 13. Gabriel qu. 1. concluſione 7. cenſent menſurari tempore noſtro: quod mihi probabilius eſt, tum à paritate ſubſtantiarum corruptibilium, quarum extrinſeca menſura, notificans earum durationem, eſt tempus, non obſtante, quod intrinſeca menſura ipſarum ſit inſtans temporis diſcreti: dicimus enim Adamum, vel Abrahamum tãto vel tanto tempore vixiſſe. Tum à priori, quia durare eſſentialiter importat reſpectum ad tempus reale vel imaginarium: ergo impoſſibile eſt cognoſcere, quamdiu quis durauerit, niſi cognoſcatur tempus, in ordine ad quod durauerit. Confirmatur; nam ita ſe habet duratio ad tempus, ſicut præſentia ad locum: ſed impoſſibile eſt cognoſcere; quantum vnus angelus diſtet ab alio, niſi per extrinſecam menſuram ſpatij localis: ergo impoſſibile eſt cognoſcere, quantò vnus angelus, vel anima rationalis diſtet in duratione ab alia, niſi per extrinſecam menſuram temporis, quo vna diſtat ab alia.

Durandus. Ocham. Gabriel

93. Tum quia, cùm dicitur vnus angelus cognoſcere durationem alterius, aut ſignificat, debere tantùm cognoſcere durationem illius intrinſecam, aut etiam extrinſecam coëxiſtentiam ad tantum, vel tantum tempus. Si primum, nõ eget angelus extrinſecâ menſurâ ad illam cognoſcendam, nam ex natura ipſius angeli naturaliter nota intrinſeca duratio illius, nempe quod ſit perpetua, & ab intrinſeco indefectibilis. Neque enim hîc loquimur de quantitate perfectionis, ſecundùm quam nõ inficior, angelos inferiores cognoſci, tanquam per extrinſecam menſuram, per naturam & perfectionem ſupremi angeli, ſed de quantitate duratiua, quoad intrinſecam perfectionem durandi, eſt æqualis in omnibus, atque adeo æquè nota omnibus. Si ſecundum; impoſſibile eſt cognoſcere, quamdiu angelus, vel anima durauerit, niſi cognito tempore, tanquam extrinſeca menſura, in quo durauit.

DISPVTATIO VIII.

De Immenſitate Dei.

POST Æternitatem agimus de immenſitate, quæ per ſe conſequitur ad immutabilitatem, poſterius tamen, quàm æternitas, quia res priùs concipitur eſſe, quàm eſſe in loco: eſt autem Deus æternus, quatenus eſt; immenſus verò, quatenus eſt, vel eſſe poteſt præſens loco. Porrò immenſitas ſumi poteſt dupliciter: primò tranſcendenter, vt modus intrinſecus cuiuſlibet attributi, quo pacto eſt idem, atque infinitas tranſcendenter ſumpta: nam quodlibet attributum Diuinum eſt in ſuo genere infinitum, immenſum, & illimitatum: Secundò, vt peculiare attributum, virtute diſtinctum à cæteris, qua ratione inuoluit aptitudinem ad coëxiſtendum in infinitis locis, per omnimodam ſui immutabilitatem: in quo ſenſu nos hîc de illa diſputamus.

SECTIO I.

An Deus sit immensus?

1. AFFIRMANS cõclusio est expresè definita in Concilio Lateran. sub Innocentio III. *Firmiter*, inquit, *credimus, quod vnus solus est verus Deus, æternus, immẽsus, &c.* Et constat apertis scripturæ testimonijs, sufficiat vnum Baruch 3. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus.* Contra quam veritatem opinatus est Auctor de Mundo ad Alexandrum: quem librum propterea Peripatetici negant esse Aristotelis. Fuere & alij Philosophi atque hæretici, quos sequutus est Augustinus Eugubinus Catholicus in Psal. 138. Dupliciter autem potest hæc veritas demonstrari à priori, & à posteriori. In hac sectione demonstrabimus illam à priori, in sequenti verò à posteriori.

Concilium Lateran.

Baruch

Auctor libri de Mundo ad Alexandrum.

Augustinus Eugubinus.

2. A PRIORI illam sic demonstro primò. Ex attributo immutabilitatis. Deus est immutabilis: ergo immensus. Consequentiam probo, quia si Deus non esset immensus, posset esse aliqua creatura distans, ergo posset ab ea fieri indistãs: ergo mutabilis. Antecedens constat, quia immensitas est perfectio per quam Deus à nulla creatura, vel loco distare potest: ergo si non esset immensus posset ab aliqua creatura, aut loco distare. Prior consequentia probatur, nam posita hac imperfectione, quòd Deus distaret à creatura, maior esset perfectio, vt ad eam posset, quàm non posset accedere, vt patet de creaturis spiritualibus, quarum limitatione locabilitatis posita, maior perfectio in illis est, vt possint, quàm vt non possint ad loca distantia accedere. Deo autem concedendum esset id, quod maioris esset perfectionis, etiam aliqua imperfectione posità. Dices, diuersam esse rationem de creaturis & Deo: nam, quia vna creatura perficitur ab alia, maior perfectio est posse, quàm nõ posse ad distantes accedere: contrà verò, quia Deus à nulla creatura perficitur, nõ esset maior perfectio posse, quàm non posse ad distantes accedere. Sed contrà, quia licet Deus non perficeretur à creaturis, atque adeo accessus ad eas, nõ esset in Deo maior perfectio, quàm non accessus, posse tamen accedere maior foret perfectio, quàm non posse: sicut licet non perficiatur productione creaturarum, tamen posse illas producere maior est perfectio, quàm non posse.

3. Posterior verò consequentia ostenditur, quia non posset Deus ex distante, fieri indistans & loco præsens, nisi per aliquam mutationem sui: implicat namque subiectũ transire de contradictorio in contradictorium, sine aliqua mutatione alicuius extremi: sed nulla fieret mutatio in loco, si Deus ex non præsente fieret præsens: ergo necessariò deberet fieri in Deo: atque adeo Deus esset mutabilis secũdum locum. Minor patet, quia supponimus Deum moueri ad locum, non locum ad Deum: ac proinde mutatio nõ fieret in loco, sed in Deo. Dices: Deus ex non creatore fit creator nulla mutatione sui: ergo ex non præsente præsens. Resp. Distinguendo consequens: etenim si Deus fiat ex non præsente præsens, per productionem loci, verum est; quia tunc transitus ex non præsente in præsentem fit per mutationem termini; Secus, si fieret ex non præsente præsens, per mutationem ipsius ad locum, quia tunc mutatio non fieret in loco, sed in subiecto mouente se ad locum.

4. Secundò, probo ex infinitate, & illimitatione Dei, hoc pacto: Deus est infinitus & illimitatus in sua essentia; ergo & in quauis perfectione sibi intrinseca, ergo & in hac perfectione coëxistendi spatio infinito. ergo est immensus. Hæc vltima consequentia patet, quia immensitas est perfectio, per quam Deus est aptus coëxistere infinito spatio. Antecedens constat ex ipso conceptu essentiali Deitatis, quæ est ipsum esse infinitum & interminatum in tota latitudine essendi. Prima consequentia probatur, quia si aliqua perfectio diuina non esset infinita & illimitata, Deus non esset infinitus & illimitatus in tota latitudine essendi; quia, cùm quælibet perfectio dicat aliquod esse, si aliqua perfectio in Deo foret limitata, non esset Deus in tota latitudine essendi illimitatus, siquidem non esset illimitatus in hac perfectione. Secunda consequentia elucet, cùm non minùs hæc sit intrinseca perfectio Dei, quàm reliquæ; nec minùs hæc, quàm reliquæ, fundetur in ipsa essentia infinita & illimitata Dei. Quare sicut Deus est illimitatus in æternitate, in omnipotentia, & in reliquis perfectionibus sibi intrinsecis, ita & in hac, coëxistendi spatio.

5. Confirmatur: Nam quælibet perfectio, quæ in causa continetur formaliter, & communicabilis est effectui sine certo limite, debet in causa necessariò esse infinita: atqui virtualis quantitas, per quã Deus aptus est coëxistere spatio, formaliter continetur in Deo, & communicabilis est creaturæ sine certo limite: ergo debet in Deo necessariò esse infinita. Maior constat, quia, quando causa continet perfectionem formaliter, non posset illam maiorem & maiorem effectui communicare, quin tandem perueniret ad certum terminum, quo maiorem communicare non posset, nisi illam contineret actu infinitam. Minor quoad priorem partem probatur, quia virtualis quantitas coëxistendi spatio non est in Deo eminenter, sed formaliter; formaliter enim Deus per suam propriam substantiam spatium replet, iuxta illud Ieremiæ 23. *Nunquid non cælum & terram ego impleo?* sicut etiam formaliter Deus per suum proprium esse occupat tempus eique interruptè coëxistit. *Ieremias.*

6. Quoad posteriorem verò partem ostendo, quia non implicat dato quolibet Angelo, cum determinata sphæra virtualis quantitatis, in ordine ad spatium dari aliũ & alium cum

cum sphæra virtualis quantitatis maioris & maioris sine termino. Igitur communicabilis est hæc perfectio creaturæ, sine certo limite; & consequenter in Deo necessariò debet esse infinita: alioqui cũ perueniretur ad eum terminum, in quo illa in Deo contineretur, non posset maior produci, quia non potest causa producere perfectiorem effectum, quàm ipsa contineat in se. Antecedens probatur, quia nulla est implicantia, quin dato quolibet Angelo, perfectior creari possit cum ampliori sphęra, virtualis quantitatis in ordine ad locũ.

7. Ex dictis deducitur primò immensitatem, etsi vi nominis importet negationẽ mensuræ, re tamen ipsa significare perfectionem positiuam, importat enim perfectionem secundum quam Deus aptus est coëxistere omni loco: quæ perfectio sicut in creaturis est quid positiuum, ita & in Deo.

8. Deducitur secundò: Deum non modò actu esse præsentẽ rebus omnibus creatis, sed etiã actu fieri posse præsentem quibuscunque alijs, etiam infinitis, si crearẽtur, sine vlla mutatione sui; patet, quia Deus est in rebus, ratione suæ immensitatis; atqui ipsius immensitas non habet limitem; ergo ratione ipsius immẽsitatis non modò actu est in rebus omnibus creatis, sed fieri posset in infinitis, si crearentur. Confirmatur: Nam si Deus ante mundum conditum creasset angelum tantæ extensionis localis, quantæ est mundus ipse, per nouam creationem mundi, angelus actu factus fuisset præsens toti mundo, sine vlla mutatione sui. Ergo à fortiori Deus, cùm sit infinitæ & immensæ extensionis, quantitatisque virtualis, fieri potest actu præsens infinitis mundis, sine vlla mutatione sui.

9. Deducitur tertiò discrimen inter immẽsitatem & præsentiam Dei; primò, quia illa competit Deo ex æternitate; hęc ex tempore. Secundò, quia illa est perfectio necessaria, hæc libera, quę potuit in Deo non esse, si nullas produxisset creaturas. Tertiò, quia illa est fundamentum huius. Probo primum discrimen, quia immensitas dicit infinitam extensionem seu quantitatem virtualem substantiæ diuinę, ratione cuius Deus aptus est coëxistere infinitis locis; sed hanc Deus habuit ex ipsa æternitate. Præsentia verò, supra hanc virtualem quantitatem substantiæ diuinæ, addit cõnotationẽ seu respectũ rationis ad res & loca actu existentia, quę Deus non solùm efficienter per suam actionẽ, sed etiam formaliter per suammet substantiam intimè replet. Secundũ discrimen deducitur ex primo, quia si præsentia addit connotationem seu respectum rationis ad creaturas actu existẽtes, potuit in Deo non esse: tametsi rebus actu existentibus, talis præsentia non poterit in Deo non esse: quia posito termino Deus ratione suę immensitatis necessariò illi coëxistit, per intimam præsentiam suæ substantiæ. Tertium ostendo, nam connotatio seu respectus ad res & loca actu existentia immediatè fundatur in immensitate diuina; fundatur enim in substantia Dei, quatenus continet virtualem quantitatem. An autem ad complendam præsentiam Dei in rebus, requiratur actio Dei circa res, nõ modò vt conditio, faciens terminum actu existentem, verùm etiam vt ratio formaliter completiua præsentiæ, qua Deus virtuali quodam contactu res ipsas contingit, pendet ex ea quæstione, an substantia spiritualis sit in loco formaliter & completè per substantiam, an per operationem, de qua in materia de Angelis tomo sequenti.

SECTIO II.

An præsentia Dei in rebus euidenter colligatur ex operatione ipsius in res omnes.

10. HACTENVS probauimus immensitatem Dei ex attributo immutabilitatis, & infinitatis, supereſt, vt illã probemus à posteriori ex operatione, quam Deus exercet in res omnes creatas. Cardo autem præsentis controuersiæ est, an ex operatione Dei, immediatè & euidenter colligatur ipsius præsentia in rebus omnibus.

11. PRIMA sententia affirmat. Est Alensis 1. p. q. 9. memb. 2. S. Th. 1. p. q. 8. ar. 1. & 3. contra Gentes c. 68. Caiet. & Ferrar. ijsdem locis, Henrici in summa a. 30. q. 5. Bonau. in 1. dist. 37. 1. p. dist. ar. 1. q. 1. Rich. a. 1. q. 1. Duran. q. 1. Aureoli a. 2. propositi. 3. & 4. Arg. a. 1. & 2. Capreol. q. 1. a. 1. & 3. Marsilij q. 39. a. 2. Palatij Disp. 1. Bãnes 1. p. q. 8. a. 1. Molinæ d. 2. Zumel q. 1. Suar. in Metap. d. 30. sect. 6. Gillij l. 2. tr. 9. a. c. 3. Fundatur hæc sententia in illo principio Aristot. 7. Physic. text. 10. 11. & 12. *quod agens & passum debeant esse simul.* Sed Deus per conseruationẽ est intimum agens omnium creaturarum: ergo debet esse præsens in omnibus creaturis. Rectè igitur ex operatione Dei in creaturas colligitur ipsius præsentia ad easdẽ creaturas.

Alensis.
S. Thomas.
Caietanus.
Ferrariens.
Henricus.
Bonauent.
Richardus.
Durandus.
Aureolus.
Argentinus
Capreolus.
Marsilius.
Palatius.
Bannez.
Molina.
Zumel.
Suarez.
Gillius.
Aristoteles.

12. Quòd si quis obijciat: Ex præcisa operatione agentis ad passũ, non colligi præsentiã agentis intra ipsas intimas partes passi: qualem præsentiã concedere debemus Deo in ordine ad creaturas: siquidẽ experientia cõstat, agens corporeũ, dum agit in passum corporeum, nõ fieri præsens intra intimas partes ipsius, sed tãtùm ad extimas partes, cùm tamen eius actio pertingat vsque ad intimas partes passi. Respondent assignando disparitatẽ inter Deum & agens creatum: quoniã agens creatum potest agere media virtute à se distincta, quam diffundit vsque ad intimas partes passi: Deus autem, cũ debeat ad omnem effectũ immediatè concurrere, non potest virtute à se distincta, sed per seipsũ immediatè agere; atque adeo ex ipsius operatione in creaturas, rectè colligi intimam præsentiam eiusdem ad omnes creaturas. Esto talis præsentia non colligatur ex operatione agentis creati ad passum.

13. Confirmatur: quoniam in qualibet re creata est aliquid quod produci & conseruari non potest, nisi à solo Deo, ac proinde quæ-

libet

libet res creata exigit intimam præsentiam Dei. Assumptum probatur, nam omnis res aut est materialis, aut spiritualis: Materialis habet saltem materiam, spiritualis verò totam substantiam, quæ non potest, nisi per creationem à solo Deo fieri & conseruari; cùm solius sit Dei creare.

14. Secundò probatur eadem sententia: quoniam agens est actus passi: actus autem vt perficiat passum, debet esse indistans ab illo. Tertiò, implicat agens agere in passum tempore distans; ergo & loco distans; Consequentia probatur, quoniam agens respectu loci, à quo distat, se habet ac si non esset: perinde enim est respectu passi hîc præsentis, quod agés alibi existat, ac si nullibi existat. Quartò, nã eadẽ ratione, ducta ex operatione, colligũt PP. præsentiã Dei in rebus. Nyss. orat. Catech. c. 25. vbi sic Dei præsentiam in rebus omnibus cõcludit: *Si ergo ab illo*, nẽpe Deo, *sunt omnia, & ille est in omnibus*. Anastasius Sinayta l. 2. de rectis fidei Catholicæ dogmatibus to. 1. Bibliothecæ Patrum: *Rei*, inquit, *qua effici cœpit tantisper dum peragitur, necessario adest natura agentis: quiduis enim operis nemo, absens si est, operatur*. Deus igitur, cùm nullo non tempore quiduis eorum, quæ fiunt, efficiat, prorsus necesse est fateri, Deum omnibus inesse, nec ab vllo vnquam disparari entium. Quintò, eadem ratione vtitur Paulus Actor. 17. *Non longè*, inquit loquens de Deo, *abest ab vnoquoque nostrùm*: & causam huius reddit, *in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus*.

Nyssenus.

Anastasius Sinayta.

S. Paulus.

15. Secunda sententia negat, ex sola & præcisa operatione, Dei præsentiam euidenter colligi: est Scoti in 1. dist. 37. Licheti ibidem, Ockami quæst. vnica, Mayroni quæst. 1. Rubionis quæst. 2. art. 1. Gabrielis quæst. vnica art. 3. dub. 1. Valent. in 1. p. quæst. 8. puncto 1. Vasquez disp. 28. c. 4. & 5. & aliorum: inter quos aliqui putant etsi præsentia Dei colligi nequeat ex operatione Dei vt sic, eam tamen colligi ex operatione Dei vt primi ac perfectissimi agentis; eò quòd operatio primi ac perfectissimi agentis necessariò coniunctam habet præsentiam operis à se producti. Quod explicant exemplo regis creati, cuius potentia & imperium moraliter solùm, & non physicè se extendit in totum regnum. Perfectius autem esset eius imperium, si non tantùm moraliter, sed etiam physicè se extenderet in totum regnum, & in singulas partes ipsius. Cùm igitur Deus perfectissimum habeat imperium in omnes res creatas, eoque perfectius sit imperium, quò propinquiùs & intimiùs attingit rem ipsam, & effectum imperatum, ex eius perfectissimo imperio in res omnes rectè colligitur ipsius præsentia in rebus omnibus. Pro præsentis controuersiæ explicatione,

Scotus. Lychetus. Ockam. Mayronus. Rubio. Gabriel. Valentia. Vasquez.

16. Dico primò, ex sola & præcisa operatione Dei in creaturas, non colligitur euidenter intima præsentia ipsius in creaturis. Fundamentum est, quoniam aut hæc intima præsentia colligitur ex operatione agentis vt sic, aut ex operatione talis agentis, nempe Dei agentis infiniti: ex neutra colligitur euidenter: ergo. Maior constat, quoniam si colligeretur, deberet alterutro ex his colligi. Minor quoad priorem partem probatur primò experientiâ, quâ constat non semper agens creatum esse intimum effectui, quem producit. Tum in casu suprà assignato, in quo agens corporeum est præsens tantùm extimis partibus passi, & tamen effectum producit vsque ad intimas partes passi. Nec satisfacit responsio ibi data, quòd effectus ille non producatur ab agente immediatè, sed à virtute per medium diffusa vsque ad intimas partes passi. Falsum namque est, aut saltem in controuersia positum, an solum accidens, quod tãtùm per medium diffunditur vsque ad intimas partes passi, sine actuali concursu substantiæ, producat in intimis partibus subiecti formam substantialem. Cùm igitur hæc intima præsentia agentis in passum pendeat ex opinione dubia non potest ex sola operatione agentis vt sic, euidenter demonstrari.

17. Tum in alijs casibus, & primus sit. Ingrediatur solis radius per fenestram intra cubiculum, & reflectatur ad parietem soli directè oppositum: experientia constat, maius lumẽ produci in ea parte parietis atque in eo tractu spatij, qui directè opponitur soli, quã in alijs partibus, quæ soli directè nõ opponitur. Hoc autẽ aliũde esse non potest, nisi quia sol immediatè cõcurrit ad lumen è regione sibi oppositũ, qui tamen non concurrit ad lumen sibi è regione non oppositum. Igitur in hoc casu sol agit vbi non est præsens immediatè per substantiam. Consequentia patet. Minor probatur, nam dici non potest, illud produci tãtùm à radio à sole producto, quoniam omne agens natum est æqualem effectum producere, in omnibus partibus passi, æquè approximatis & non impeditis. Igitur si lumen illud directè soli oppositum, produceretur à solo radio in medio producto æquale etiam lumen produci deberet in alijs partibus eidem radio directè oppositis, & æquè approximatis, cùm tamẽ videamus, semper intensius lumen produci in partibus directè oppositis soli, quàm in alijs directè tantùm oppositis radio. Signum igitur est, quòd ad lumen directè soli oppositum, immediatè concurrat sol, qui tamen non concurrit ad reliquum lumen sibi directè non oppositum.

18. Secundus casus: Sit ignis vnius palmi, qui calefaciat spatium immediatè sequens trium palmorum, apponaturque ante hunc ignem vnius palmi alter ignis B. eiusdẽ extentionis & actiuitatis, ita vt inter hunc & primũ ignem intercedat spatiũ vnius palmi. Porrò ignis B. cùm sit eiusdẽ actiuitatis cum igne A. calefaciet spatium immediatè sequẽs triũ palmorũ, & quia inuenit secundũ palmũ ignitum, atque adeo perfectè assimilatum, non poterit in illum agere, cùm non sit capax vlterioris gradus caloris, & tamen aget in tertium palmum sequentem, cùm ille sit intra

ſuam ſphæram. ergo in tali caſu ignis B. aget in primum & tertium palmum, non agendo in ſecundum.

19. Secundò probatur ab abſurdo: quia ſi non poſſet agens agere, niſi vbi eſt immediatè præſens per entitatem, ſequeretur agens corporeum non poſſe agere, niſi in ſolam extimam ſuperficiem paſſi. Sequelam probo, quia in ſola extima ſuperficie poteſt agens corporeum eſſe præſens. Neque dicas, qualitatem productam in extima ſuperficie agere in profundas partes paſſi: Nam, vt ipſa qualitas producta in extima ſuperficie agere poſſit in partes profundas & extenſas paſſi, debet in hac ſententia priùs per ſuam entitatem fieri præſens in ipſis partibus extenſis & profundis paſſi: aut certè, ſi poteſt qualitas exiſtens in ſola extima ſuperficie paſſi, agere in partes extenſas & profundas paſſi, etiamſi in illis non ſit immediatè præſens, iam dabitur aliqua actio in diſtans.

20. Tertiò probatur à priori: quoniam ex nullo capite colligi poteſt hęc neceſſaria præſentia agẽtis cum paſſo, neque ex parte agentis: neque ex parte effectus, neque ex parte actionis. Non ex parte agentis: nam agens, producendo effectum, non communicat ſuũ eſſe, ſed aliquid à ſe diſtinctum; vnde non eſt actus informans, ſed efficiens. Neque vt influat eſſe in effectum, debet neceſſariò eſſe præſens effectui, nam in ſententia multorum aduerſariorum, poteſt inſtrumentum obedientialiter influere in effectum loco diſtantem: ergo ex vi influxus non requiritur talis præſentia: neque hęc præſentia eſt neceſſaria ex parte effectus; nam effectus ſolùm dicit dependere ab agente, ab eoque ſuum eſſe accipere: poteſt autem effectus dependere ab agente, ab eoque ſuum eſſe accipere abſque intima præſentia agentis, vt patet in effectu obedientialiter producto ab inſtrumento loco diſtante. Neque ex parte actionis: nam actio eſt tantùm via ad communicandum eſſe effectui; identificaturque cum ipſo effectu: vnde non maiorem cum agente præſentiam requirit, quàm requirat effectus ipſe, vt conſtat de actione producta ab inſtrumento diſtante.

21. Probatur minor primi ſyllogiſmi quoad poſteriorem partem; nam minor neceſſitas apparet huius intimæ pręſentiæ in agente infinito, quàm finito, quia infinitum omnipotentiâ ſuâ ſuperare poteſt quodcunque impedimentum, atque adeo omnem diſtantiam inter ipſum, & effectum intercedentem, quæ regulariter ſolet eſſe conditio impediens actionem agentis creati, quod in agendo, vt potè limitatum pendet à conditione ſpatij, à quo non pendet virtus infinita & illimitata. Scotus. Vnde rectè argumentatur Scotus: Si Deus eſſet in vno tantùm loco determinato cum ea potentia & virtute agendi infinita, quâ nunc eſt, poſſet in quamcunque diſtantiam agere, quia virtus infinita & illimitata nõ pendet in agendo à conditionibus ſpatij, ſicut pendet virtus finita & limitata; atque adeo poſſet in eo caſu agere in quamcunque diſtantiam. Neque ex eo quòd Deus habet perfectiſſimũ dominium ſupra creaturas, ex hoc præcisè colligitur intima pręſentia ipſius ad creaturas: quia perfectiſſimum dominium conſiſtit in poteſtate vtendi illis ad quemcunque vſum poſſibilem ſibi placitum: atqui poſſet Deus vti creaturis ad omnem vſum poſſibilem ſibi placitum, etiamſi non eſſet illis intimè præſens: nam omnis vſus Dei circa creaturas, vel fundatur in aliqua actione, vel in ſuſpenſione alicuius actionis, quia vel vtitur creatura, eleuando illam ad effectus, propriam naturam excedentes, vel illam perficiendo, aut deſtruendo totaliter, vel partialiter: ſed hoc ipſo, quòd Deus poſſet agere in effectum diſtantem, perfectiſſimè poſſet hoc dominium exercere: ergo. Vnde diſpar eſt ratio de rege creato: cuius dominium vtpote limitatum, quoniam non ſe extendit ad res diſtantes, eas cognoſcendo, diſponendo, regulando, & gubernando, perfectius eſſet, ſi non tantùm per ſuos miniſtros, ſed etiam per ſeipſum ſe extenderet. At dominium Dei abſque præſentia locali, perfectiſſimo modo ſe extenderet ad res omnes loco diſtantes, diſponendo de illis, non ſecùs ac ſi eſſet ijs intimè pręſens.

22. Dico 2. Ex actione Dei creatiua non immediatè, ſed mediatè colligitur intima præſentia Dei in rebus omnibus. Fundamentum eſt: quoniam actio creatiua ſupponit in creante actum purum: ſed actus purus neceſſariò eſt intimè pręſens rebus omnibus: ergo ex actione creatiua mediatè colligitur intima præſentia Dei in rebus omnibus. Maior probatur, nam creatio eſt actio independens à ſubiecto, ſaltem inhæſionis, cùm fiat ex nullo præſuppoſito ſubiecto; ergo ſupponit in creante actionem immanentem independentem à ſubiecto. Conſequentiam probo, quia nullum agens habere poteſt actionem tranſeuntem independentiorem à ſubiecto, quàm ſit ſua ipſius immanens actio: tum quia hæc eſt cauſa & exemplar illius: non poteſt autem effectus & exemplatum eſſe perfectius ſua cauſa & exemplari. Tum quia per actionem immanentẽ agens ordinatur ad ſeipſum perficiendũ, per tranſeuntem verò ad perficiendum aliud à ſe: nequit autem agens principale ordinari ad perfectiùs perficiendum aliud, quàm ſeipſum, cùm ad perficiendum ſeipſum ordinetur primariò, ad perficiendum verò aliud ordinetur ſecundariò. Igitur ſi creatio nequit ſupponere in creante actionem immanentem dependentiorem à ſubiecto, quàm ſit ipſa; cùm ipſa ſit à ſubiecto independens neceſſariò ſupponit in creante actionem immanentem independentem à ſubiecto, atque adeo identificatam cum ipſa ſubſtantia creantis: nam hoc ipſo, quod eſt independens à ſubiecto, identificatur cum illo: alioqui ſi diſtingueretur ab illo, neceſſariò eſſet accidens, & inhæſiuè pendens ab illo, ſolius autem actus puri eſt, habere actionem immanentem identificatam cum propria

ſub-

substantia. Igitur solius actus puri est, creare. Rectè ergo ex actione creatiua colligitur puritas actus in creante.

23. Iam probatur Minor primi syllogismi, nempe quòd actus purus necessariò debeat esse intimè præsens rebus omnibus: nam de ratione actus puri est omnem omnino potentialitatem excludere; atqui aliqua potentialitas est, posse esse præsentem, vbi non est, potest tamen esse: ergo si Deus non esset præsens rebus omnibus, in quibus tamen esse posset, non omnem omnino potentialitatem excluderet. Vt igitur illam excludat, debet in omnibus esse præsens; ac proinde rectè ex creatione non quidem immediatè, cùm immediatè tàtùm colligatur puritas actus in creante, sed mediatè; cùm ex perfectione actus puri rectè inferatur exclusio omnis potentialitatis, atque adeo intima præsentia eiusdem in rebus omnibus.

Aristoteles.

24. Ad fundamentum primæ, Resp. Principium illud Aristotelicum, ad summum intelligendum esse de agente & passo creato, quæ ob suam finitudinem & limitationem, requirunt indistantiam localem; non autem de agente increato, quod ob suam infinitatem & independentiam à spatio, posset effectum loco distantem producere, si in vno tantùm loco existeret.

25. Ad secundum Dico, agentem esse actum passi, non formalem, qui solus requirit indistantiam passi, sed effectiuum, qui per se talem indistantiam non requirit, nisi forte ex peculiari conditione talis agentis.

26. Ad tertium, Nego consequentiam, quia quod distat tempore, nullo modo est, & consequenter nullo modo agere potest: quod verò distat loco, simpliciter est, atque adeo non implicat simpliciter agere. Nego autem respectu passi hîc præsentis, perinde esse agentem alibi esse, ac si nullibi esset, quoniam nullibi esse, negat simpliciter esse; at alibi esse, solùm negat non esse hîc. Implicat autem ex terminis, quòd aliquid recipiat esse ab eo, quod simpliciter non est: non implicat autem, quòd recipiat esse ab eo, quod hîc tantùm non est, modò alibi sit: cùm multi hoc concedant causis naturalibus, aut saltem obedientialibus.

Ad Patres & scripturam.

27. Ad Patres & scripturã Resp. Rectè eos ex operatione Diuina probare præsentiam Dei in rebus omnibus: tùm quia hoc probare poterant mediatè ex propria actione Dei, quæ est creatio, vti nos fecimus: tùm quia & fortè magis ad mentem ipsorum, cùm probant præsentiam Dei ex operatione; hanc probationem ipsi non afferunt, vt exactam demonstrationem, sed vt efficacem duntaxat rationem, & inter probabiles omnium probabilissimam, vt reuera est. Etenim non semper ipsi Diuinas perfectiones probant rationibus demonstrantibus, sed interdum probabiliter tantùm concludentibus, vt constat, quando existentiam Dei probant non solùm per rationes demonstratiuas, sed etiam probabiles, & vulgò accommodatas. Nec refert, quod sæpe dicant, ex operatione Deum necessariò esse præsentem rebus: quippe qui intelligendi sunt, non de necessitate physicè, sed moraliter tantùm euidente, quæ coincidit cum ratione probabilissimè ostendente, quæ ratio moraliter solet demonstratio appellari.

SECTIO III.

An Deus existat non tantùm in hoc mundo, sed etiam extra illum in infinito spatio imaginario?

28. Hæc est celebris controuersia ab omnibus ferè Scholasticis agitata, sed acriùs à Theologis nostris temporis discussa, ob inextricabiles difficultates, quas secum inuehit inanitas illa spatij imaginarij, quam præsens controuersia inuoluit. Ad clarorem autem propositę difficultatis notitiam, duplex quęstionis sensus distinguendus est; alter, an Deus simpliciter existat extra hunc mundum; alter, an existat in aliquo spatio imaginario, quod actu sit extra hunc mundum. Primus sensus adhuc est duplex, alter negatiuus & in potentia, alter positiuus & in actu. Negatiuè & in potentia, dicitur Deus extra hunc mundum, non quod actu sit, sed quod possit esse. Ita vt hoc modo loquendi solùm denotetur, essentiam Diuinam non limitari ad hunc tantùm mundum sed ratione suæ immensitatis esse posse in alijs, qui extra hunc condi possent. Positiuè autem & actu dicitur esse extra hunc mundum, quia non solùm potest esse, si actu extra illum aliquid creetur, sed quia actu sit interminabiliter & infinitè vel in spatio imaginario, infinitè excurrente extra hunc mũdum, vel in se ipso tantùm. Præsens controuersia non est, an Deus negatiuè tantùm, & in potentia sit extra hunc mundum, omnes enim Catholici admittunt; & de Fide esse puto: quoniam de Fide est, Deum esse omnipotentem, ac proinde posse alium mundum extra hunc creare: De Fide quoque est, Deum esse immensum atque adeo necessariò huic nouo mundo præsentem fore: igitur de Fide est, Deum negatiuè & in potentia extra hunc mundum esse. Ergo præsens controuersia tantùm est, an positiuè & actu Deus sit extra hunc mundum. Posito autem quòd sit, alia insurgit quæstio, an extra illum sit in spatio aliquo imaginario infinito, an in se ipso tantùm.

Bonauent. Capreol. Vasquez. Granad. Nazarius. Moncæus.

29. Prima sententia negat, Deum esse extra hunc mundum. Est Bonauent. in primo distinct. 37. p. 2. artic. 1. quæst. 3. Capreoli q. vnica ad quartum contra primam Conclusionem, Vasquez. 1. p. Disp. 29. Granadi Disp. 3. de Immensitate Dei, Nazarij art. 2. Controuersia vnica §. *resolutio* in fine, Moncæi Disp. 1. de Immensitate Dei.

30. Secunda sententia affirmat, Deum actu esse

sacra scriptura in qua Deus dicitur fuisse, & fore, ante & vltra sæcula, & patet etiam ratione: quia ante omne tempus Deus erat, & post omne tempus erit: ergò sicut verè dici potest, Deum ante, & post tempus fuisse ac fore: ita extra, & vltra hunc mundum esse.

35. DICO 2. Deus ratione suę immensitatis actu occupat infinita spatia imaginaria extra hunc mundum. Assertio hæc sequitur ex præcedente. Vnde non cohærenter, me iudice, ratiocinantur ij, qui admittunt, Deum actu existere extra mundum, nullum tamen spatium, vel inanitatem occupare extra mundum. Ratio verò sequelæ est; quia sicut implicat, angelum esse extra mundum & spatiũ vel inanitatem aliquam extra mundũ non occupare; ita & Deum esse extra mundum, & spatium vel inanitatem aliquam similiter non occupare. Et ratio huius est, quia implicat, angelum esse, & cum aliquo Vbi non esse, sicut & existere, & cum aliqua duratione non existere. Atqui implicat concipere Vbi, & non per respectum ad aliquod spatium, vel reale vel imaginarium. Nec dici potest, hoc spatium esse hunc mundum, ad quem vbi angeli, extra hunc mundum existentis, dicit respectum: quia posset destructo hoc mundo, adhuc angelus cum eodem vbi perseuerare, cùm tamen per aduersarios, mutato spatio, necessariò mutandum esset vbi; quia hoc essentialiter dicit respectum ad determinatum spatium. Si igitur nequit angelus extra mundum existere sine aliquo Vbi, spatium aliquod occupante; ergò nec Deus sine suo Vbi immensitatis, infinitum spatium occupante. Nam ita se habet Vbi finitum angeli ad spatium finitum; sicut Vbi infinitum Dei ad spatium infinitum.

Augus.

36. Secundò, Eadem assertio probatur auctoritate Aug. 12. de Ciuitate c. 5. vbi admittit, Deũ incorporea sua præsentia occupare infinita spatia imaginaria extra hunc mundum: imò absurdum putat, & Diuina substantia indignum, illum tantùm concludere intra hoc exiguum mundi spatium: *An fortè, inquit, substantiam Dei, quam nec includunt, nec determinant, nec distendunt loco, sed de ea, sicut de Deo sentire dignum est, fatentur incorporea præsentia vbiq; totam à tantis locorum extra mundum spatijs absentem, essent dicturi, & vno tantùm, atque in comparatione illius infinitatis tam exiguo loco, in quo mundus est, occupatam? non opinor, eos in hac vaniloquia progressuros.* Dum igitur absurdum putat, substantiam Diuinam absentem esse ab infinitis locorum spatijs extra mundum, apertè sentit, illam actu occupare infinita spatia extra mundum.

37. Tertiò probatur ratione in hunc modum. Concedenda est necessariò extra hunc mundum distantia negatiua & infinita, in qua posset Deus plures & plures mũdos in infinitum condere, ergò totam illam necessariò occupat Deus per suam immensitatẽ & virtualem extensionem. Consequentia patet, quia Deus ratione suæ immensitatis & vittualis extensionis, necessariò occupat quodcũque spatium occupabile; repugnat enim dari spatium occupabile, & illud actu à Deo nõ occupari: est enim occupatio effectus formalis immensitatis, qui ad illã necessariò consequitur, posita tãtùm capacitate termini, cũ non sit quid distinctum ab ipsa infinita substantia Dei.

38. Confirmatur: quia, sicut implicat, dari spatium positiuum occupabile, & illud actu à Deo non occupari: ita similiter implicat, dari spatium negatiuum occupabile, & illud actu à Deo non occupari. Antecedens verò probo; nam posset angelus extra hunc mundum moueri in infinitum: implicat autem mobile moueri nisi per distantiam: ergo si potest angelus extra hunc muudum in infinitum moueri, cõcedenda est extra hunc mundum infinita distantia negatiua. Cõsequentia elucet. Maior constat, nam qua ratione potest angelus extra hunc mundum existere, potest & moueri: Nam posset habere existentiam non contiguam mundo, & tunc posset versus hunc mundum moueri, donec fieret contiguus mundo. Confirmatur, quia saltem posset Deus motu recto mouere hunc mundum, & tunc eadem foret ratio, cùm non posset mundus localiter moueri nisi per distantiam.

39. Nec rectè id negant Bannez & Moncæus cap. 7. tum quia oppositum est damnatum inter articulos Parisienses insertos in fine quarti libri Magistri sentẽtiarum. Tum quia, communis Schola admittit motum in vacuo; atque adeo etiam extra hunc mundum, cùm eadem ratio sit de inani & vacuo quoad motum localem, vt mox constabit. Maiorem autem, probo, quia motus localis essentialiter est successiua acquisitio spatij: implicat autem successiua acquisitio spatij, sine aliqua saltem negatiua distantia. Maior est ipsa motus localis definitio, qui essentialiter est derelictio termini à quo, & successiua acquisitio termini ad quem, quę sine aliqua distantia inter terminum à quo, & ad quem, concipi non potest. Minor etiam patet in motu, qui fieret in vacuo, in quo nisi aliqua intercedat distantia inter latera ipsa corporis ambientis, impossibile est, vt in eo fiat motus: quia motus localis non fit, nisi per derelictionem termini à quo, & acquisitionem termini ad quem. Quare concedenda necessariò est extra hunc mũdum, infinita distantia negatiua, in qua, & per quam, moueri posset Angelus, vel hic mũdus, atqui, ea data, necessariò sequitur Deum actu illam occupare & replere infinita sua substantia. Igitur negandum non est, Deum extra hunc mundum ratione suę immensitatis & virtualis quantitatis, actu occupare infinita spatia imaginaria.

Bannez. Moncæus. oppositum est damnatum.

40. Aliqui nobiscum conueniunt re, solùm discrepantes quoad modum loquendi. Siquidem concedunt, Deum sua infinita substantia & virtuali quãtitate, actu occupare huiusmodi infinitam inanitatem extra hunc mundum, sicut occuparet inanitatem vacui: negant tamẽ dici posse, Deum esse in spatio imaginario, sed in se ipso, eò quòd esse in spatio, importat esse in loco reali: cùm igitur spatium hoc nihil sit,

hil sit, non potest in eo verè Deus esse aut dici. Verùm si de re conueniunt, non est, cur de modo loquendi nobiscum contendant: præsertim cùm etiam noster modus loquendi vsurpetur à Patribus, vt constat ex Augustino, & Scholasticis.

Modus loquendi Patrum. Augustin.

41. Quartò probatur eadem assertio à paritate Æternitatis; quo argumento vtitur cit. loco Augustinus, ad probandam præsentiam Dei in spatijs imaginarijs. Nam ita se habet æternitas ad tempus, sicut immensitas ad spatium: sed Deus ratione æternitatis fuit in tempore imaginario infinito; ergò & ratione immensitatis, est in spatio imaginario infinito. Negant Aduersarij Minorem, concedentes Deum ratione æternitatis, fuisse ante omne tempus reale; negant tamen fuisse in tempore imaginario, sed in sua dumtaxat æternitate. Sed contentionem faciunt de nomine; cùm nos per existere in tempore, vel in spatio imaginario, non intelligimus Deum existere in aliquo tempore, aut spatio reali, sed in negatione potiùs temporis, & spatij realis, apti tamen, vt in eo existat tempus, vel spatium reale: quam capacitatem replet Deus sua æternitate, atque immensitate.

42. Quintò probatur ab absurdo: etenim si Deus actu non esset in infinita illa vastitate inanitatis extra mundum, posset à seipso disiungi, & discontinuari: nam creet Deus alium mundum huic non contiguum, tunc foret in extremis realibus, & non in inani intermedio. Id ipsum sequeretur, si Deus, corruptis intermedijs corporibus, conseruaret cælum & terram. Item sequeretur, Deum mouere cum lapide, si à cælo moueretur ad terram; quia Deus necessariò esset cum lapide, quocunque lapis moueretur, cumque ille moueretur à cælo ad terram per vacuum, si in vacuo non esset Deus, necessariò deberet moueri cum ipso lapide.

43. *Obijcies* 1. Patres affirmantes, Deum extra hunc mundum, non in alio, quàm in seipso esse. Respon. Cùm Patres dicunt, Deum extra hunc mundum tantùm esse in se ipso, velle tantùm excludere terminum seu locum realem, non autem imaginarium, vt constat ex Aug. suprà citato.

Explicantur Patres.

44. *Obijcies* 2. Hoc spatium est ens fictum, vt ex ipso nomine spatij imaginarij constat: ergo non potest in eo Deus esse. Consequentia probatur, quia nequit Deus esse in nihilo: alioqui esset in chimera, in rebus possibilibus, in rebus præteritis, & futuris. Respond. Concedo hoc spatium esse fictum quoad realitatem, cùm nihil sit reale; nego tamen esse fictum quoad distantiam & capedinem negatiuam, secundùm quam suo modo existit independenter ab intellectu, eo modo quo independenter ab omni intellectu dicuntur existere negationes, & priuationes rerum, non per realem aliquam existentiam, sed quia, vt sint tales negationes aut priuationes, non pendent ab intellectu, sed à natura talis negationis, aut priuationis: nõ enim lignũ habet priuationem ignis, aut homo negationẽ Leonis, quia intellectus fingit; sed quia à parte rei est talis negatio. Eodem modo, quod hoc spatium sit talis distantia negatiua, quæ repleri & occupari possit substantia aliqua reali, non pendet ab intellectu, sed à natura talis spatij. Sicut quòd inanitas illa, quę intercederet inter cœlum & terram, destructis corporibus intermedijs, sit tantæ capacitatis, & non maioris aut minoris, non pendet ab intellectu, sed à natura talis inanitatis, per respectum ad corpora, quę distant. Distincto igitur antecedente distinguendum est & consequens: non est in tali spatio Deus per potentiam & operationem, concedo; per substantiam & immensitatem, nego. Ad hoc enim, vt Deus sit in illo per substantiam, non requiritur, vt sit terminus realis, sed sufficit, vt non sit repugnãs: nam sicut illud repleri potest substantia angelica, & eius reale Vbi terminare; ita repleri potest substantia Diuina, eiusque realem immensitatem terminare.

45 Nec est eadẽ ratio de chimera; quia hęc est ens omnino fictum; nec capax repleri substantia Diuina, sicut spatium imaginariũ. Non dicitur autem Deus esse in rebus possibilibus, præteritis, aut futuris; dicitur autem esse in spatio etiam non reali; quia esse in spatio, solùm dicit esse in illo repletiuè seu occupatiuè, esse verò in rebus, dicit esse operatiuè producendo vel conseruando illas: implicat autem Deum esse per operationem in rebus possibilibus, præteritis, aut futuris, quia hoc ipso, quod esset in illis per operationem, non essent possibiles, præteritę, aut futurę, sed præsentes atque existentes.

46. *Obijcies* 3. Hoc spatium non est aliud, quàm non repugnantia corporis maioris & maioris, quod Deus extra hunc mundũ producere posset: Sed hæc non repugnantia non est distincta ab ipsa possibilitate corporis, quod non repugnare dicitur: ergò ista capacitas seu non repugnantia ad recipiendum corpus non est aliud, quàm possibile esse corpus cum tali vel tali Vbi constitutum. Ergo præter ipsum corpus, quod cõstituitur, & positiuum Vbi, quod habet, nullum aliud spatiũ imaginariũ reperitur, in quo tale corpus recipiatur; ergo præter Diuinum esse, eiusque reale Vbi, nullum aliud spatium imaginandum est, in quo existat. Confirm. nulla res, quando producitur, dicitur esse aut recipi in nõ repugnãtia: ergo nulla res, quando vbicatur, dicitur esse aut recipi in nõ repugnantia. Consequẽtia probatur, quia ita se habet non repugnantia rei, ad sui existentiam, sicut non repugnantia vbications ad existentiam ipsius vbicationis: ergò sicut illa, cùm producitur, non dicitur recipi in non repugnantia, sed vel in subiecto reali, si illud habeat, vel in se ipsa, si subiecto careat: ita cùm res vbicatur non ponitur in non repugnantia, sed vel in loco reali, vel in seipsa.

47. Resp. Nego Maiorem: nam præter non repugnãtiam corporis, est distantia negatiua, occupabilis à corpore, atque adeò distincta à corpore, & à quauis substantia occupatiua spatij: tum

tij: tum quia alioqui non posset angelus in tali spatio extra mundum moueri, quia motus essentialiter supponit distantiam, per quam mobile mouetur, distinctam ab ipso mobili. Tum quia, si illud esset sola non repugnantia corporis, & non distantia negatiua præsupposita ad corpus, non posset reddi ratio, cur si Deus annihilatis corporibus intermedijs, relictis tantùm Cœlo & terra, non posset, maius & maius corpus inter cœlum & terram producere; nam si nulla est certa distantia inter cœlum & terram, non esset maior ratio, cur maius aut minus corpus inter eas collocari non posset.

48 Recurrunt aliqui ad naturam Vbi, quibus Cœlum & terra constituuntur, quæ talia sunt, vt sint proximum fundamentum tantæ quantitatis intermediæ, & non maioris aut minoris. Sed contrà, tum quia hæc saluari non possunt in tempore imaginario, intercepto inter duo tempora realia: si enim Deus interrũpat tempus reale hodiernum, & crastina die iterum incipiat realiter fluere, mora illa vacua, quę inter tempus hesternum & crastinũ intercipitur, est determinata, cùm illa non sit capax, nisi tantæ moræ temporis realis, & nõ longioris, aut brevioris: & tamen in ipsis extremis realibus temporis, non est assignare aliquid, ratione cuius extrema ipsa exigant tãtùm tempus intermedium, & non maius, aut minus. Tum quia ipsummet Vbi supponit spatiũ, à quo specificatur: non enim reddi potest ratio, cur hoc Vbi sit addictum ad hoc spatiũ, nisi quia supponit & specificatur ab hoc spatio, quod natura sua est immobile. Ad Confirm. nego consequentiam: ratio discriminis est, quia non repugnantia rei, quæ producitur, non distinguitur ab ipsius possibilitate: at nõ repugnantia spatij, in qua res producitur, distinguitur à re ipsa quæ producitur. Vnde nego eodem modo se habere non repugnantiam rei, ad existentiam sui; ac se habet non repugnãtia rei vbicabilis ad vbicationem, quoniam hæc præter non repugnantiam rei vbicabilis, dicit spatium in quo vbicatur.

49. *Obijcies* 4. Hoc spatium est nihil; ergo non potest esse aptum ad recipiendas entitates reales. Consequentia probatur: quia aptitudo non reperitur, nisi in ente reali. Resp. distinguẽdo de apto positiuè, quo modo reperitur in solo ente reali, & de apto negatiuè per non repugnantiam, quo pacto reperitur etiam in non ente; vt res, quæ non est, dicitur apta, non quidem positiuè, cùm ante existẽtiam nihil sit, sed negatiuè per non repugnantiam, seu per negationem repugnantiæ. Secundo modo, non primo, spatium imaginarium aptum dicitur ad recipiendas entitates reales.

50. *Obijcies* 5. Præsentia realis dicit terminum realem: ergo nõ potest Deus habere præsentiam realem ad spatium imaginariũ, quod reale nõ est. Resp. distinguo antecedens, dicit terminum realem intrinsecum, concedo; extrinsecum nego. Porrò terminus realis intrinsecus, est ipsum Vbi reale intrinsecum, à quo intrinsecè res denominatur præsens spatio. Licet igitur Deus, aut quæuis substantia creata existens in spatio imaginario, non habeat terminum realem extrinsecum, habet tamen terminum realem intrinsecum, qui in Deo est immensitas, seu virtualis quantitas, actu occupans & replẽs spatium ipsum imaginarium infinitum: in substantia verò creata est locabilitas intrinseca, actu replens spatium imaginarium extrinsecum.

51. Ex dictis colligitur, Immensitatem esse ita propriam Dei, vt nequeat communicari creaturæ. Nam siue illa accipiatur pro aptitudine coëxistendi maiori & maiori loco in infinitum, siue pro actuali existentia ad spatium imaginarium infinitum, nequit competere creaturæ. Nam quamuis Deus replicare possit Angelum in spatio maiore & maiore in infinitum, nullum tamen condere potest, qui hoc exigat ab intrinseco; vel qui actu replicetur in spatio infinito: nam in vtroque casu concedenda foret infinita perfectio in creatura. Dices: datur spatium infinitum: ergò non implicat creatura, quæ illud totum occupet. Consequentia probatur, quia occupabile dicit ordinem ad occupatiuum: ergo si datur occupabile actu infinitum, dari poterit occupatiuum actu infinitũ. Resp. nego Consequentiam: & ad probationem primò nego antecedẽs; nam dicere ordinem est proprium entium realium. Secundò nego Consequentiam; patet in potentia diuina, quæ est infinita, esto nullus terminus, aut multitudo actu infinita producibilis sit. ex infinitate namque potentiæ, solùm sequitur infinitas syncategorematica, non categorematica termini. ergo ex infinitate spatij tantùm sequitur infinitas syncategorematica termini occupatiui illius: eò quòd nulla datur creatura, qua perfectior quoad locabilitatem produci non possit.

SECTIO IV.

Quot, & quibus modis Deus existat in rebus?

52. HACTENVS ostendimus, Deum esse in rebus, & locis omnibus tam realibus, quàm imaginarijs: supereſt ostẽdendum, quot & quibus modis in illis existat. Duos in vniuersum assignant Scholastici cum Magistro in primo distinct. 37. vnum communem, quo existit in rebus omnibus; alterum specialem, quo inexistit in sanctis. Priore modo tripliciter docent Deum esse in rebus, primo per essentiam; secundo per præsentiam; tertio per potentiam: per essentiam dicitur esse, quatenus eius substantia est intimè coniuncta & indistans à rebus omnibus, per præsentiam dicitur esse, quatenus omnia, quæ in mundo geruntur, sunt ei cognitione præsentia. Tandem per potentiam dicitur esse, quatenus omnia virtute sua producit & conseruat. Qui modi sunt ita inter se connexi, vt primus non necessariò includat reliquos; Nam erat Deus ante mundum conditum per essentiam in infinito spatio imaginario, in quo tamen non erat

Magister & scholastici.

per

per præsentiam, cùm nihil extra Deum esset, quod corà ipso vidente gereretur: Neque per potentiam, cùm nihil ante mundum conditũ esset, quod Dei virtute atque operatione ageret. Reliqui verò duo necessariò includunt primum; eò quòd impossibile sit, vt Deus sit pręsens rebus per cognitionem, operationemue, quin simul ijsdem præsens sit per substantiam.

53. Porrò cognitio, qua Deus dicitur præsens rebus, non est qualiscũque, sed intuitiua rei pręsentis vt præsentis, atque actu existentis; non enim dicitur Deus esse præsens rebus possibilibus, aut futuris, vel pręteritis, sed tantùm præsentibus: sicut nec nos dicimur præsentes, nisi rebus, quæ coram nobis aguntur. Quo fit, vt ante conditum mundum non diceretur Deus præsens rebus, quæ in futuro mundo gerenda videbat, nam præter præsentiam intentionalem & obiectiuam, requiritur realis & subiectiua: contrà verò, existens extra mundum, dicitur Deus præsens rebus, quę aguntur intra mundum; nam ijs omnibus dicitur Deus pręsens, ad quæ vt actu existentia se extendit Dei intuitus.

54. *Obycies*, potiùs res dicuntur præsentes cognoscenti, quàm cognoscens rebus, cum per cognitionẽ potiùs res fiant præsentes cognoscenti, quã cognoscens rebus: ergo potiùs res dicuntur pręsentes Deo, quã Deus rebus. Resp. Sub diuersa ratione dici res præsentes cognoscenti, & cognoscentem rebus: Nam cognoscens fit præsens rebus vitaliter, tanquã termino suę vitalis operationis; res autem fiũt pręsentes cognoscẽti, obiectiuè & intentionaliter, quatenus exprimuntur intra notitiam cognoscentis. Dices, eadem ratione dici posse, Deum præsentem sibi ipsi per intuitiuam cognitionem sui. Resp. Nego sequelam: ad hoc enim requiritur realis distinctio inter cognoscentem & res cognitas.

55. Ad complementum modi, quo Deus dicitur per essentiam esse in rebus, tria supersunt explicanda: primum, an Deus sit in rebus per intimum illapsum: secundum, an sicut Deus dicitur esse in rebus, ita res dici possint esse in Deo; Tertium, an propriè Deus sit in loco.

Communis sententia.

56. Quantum ad primum Communis sententia Scholasticorum est, Deum esse in rebus per intimam præsentiam & illapsum. Fundamentum, quia Deus non solùm adest rebus vt causa efficiens, sed etiam vt causa exemplaris, formans & figurans singulas rerum essentias. Sicut enim sigillum non solùm efficienter imprimit figuram sui, sed etiam illam efformat & effingit communicãdo se in genere causæ exemplaris: ita Deus non modò efficit essentias rerum, verùm etiam illas efformat & effingit in genere causæ exemplaris, communicando se illis participatiuè secundùm varias perfectiones, non quidem formaliter, sed exemplariter.

S. Thomas.

57. Ad secundum concedit S. Thom. 1. p. quæst. 8. art. 1. ad 2. omnia esse in Deo, sicut effectus in causa; & Deum esse in rebus, sicut causam in effectu. Dices: ergo sicut res dicuntur esse in Deo, antequam existant, ita dici potest, Deum esse in rebus, antequam res existant. Confirmatur, quia si vera est hæc propositio: res sunt in Deo; vera erit & eius conuersa, Deus est in rebus: sed illa ab æterno fuit vera, ergo & hæc. Resp. nego Consequẽtiam; nam res sunt in Deo causaliter, & ideò possunt, etiam quando non existunt, verè dici in Deo esse, ratione virtutis causatiuæ: Deus verò est in rebus causaliter, esse autem in rebus causaliter, est actu causare res: implicat autem Deum actu causare res, & res actu non esse, quia hoc ipso, quo actu causantur, sunt; nam media causatione tanquam via accipiunt esse. Ad Confirmationem, nego conuersam huius, res sunt in Deo, esse hanc, Deus est in rebus; sed hanc, Deus est causa exemplaris & effectiua rerum, quæ etiam ab æterno fuit vera. Lege Bonau. in 1. distinct. 37. prima parte, articulo secundo, qu. 2.

Bonauent.

58. Ad tertium negant communiter Scholastici cum Magistro, Deum propriè esse in loco, quod expressè docuit Anselmus in Monologio cap. 22. & August. libro de essentia diuinitatis initio, vbi Deum appellat *illocalem*: & apertè colligitur ex conditionibus loci, quas assignat Philosopus quarto Physicorum, inter quas est, vt locatum concludatur finibus loci: atqui Deus nequit concludi finibus loci; ergo nequit propriè esse in loco. Eo tamen modo improprio, quo Deus est in loco, excedendo terminos loci, controuersia est inter Doctores, an sit in illo formaliter, an tantùm causaliter. Thomistæ cum S. Tho. quæst. cit. artic. secundo affirmant, esse cãsaliter, quatenus Deus causat corpora, quæ formaliter replent loca: alij verò formaliter: quibus magis assentior; Nam, esse in loco, importat continentiam formalem, non effectiuam, alioqui etiam Cœli dici possent esse in loco sublunari; quia Cœli per suas influentias effectiuè causant & conseruant corpora, quæ formaliter repleant loca sublunaria.

Scholastici. Magister. Anselmus. Augustin. Aristoteles.

S. Thomas.

59. Alter modus specialis, quo Deus inexistit in Sanctis, adhuc est triplex; primus dicitur specialis, quo in iustis & sanctis habitat per gratiam, tanquam in proprio templo & sede. Secundus specialior; quo ab aliquibus Deus habitare dicitur in B. Virgine per identitatem, quatenus ex ea carnẽ assumpsit, quàm propriæ copulauit hypostasi. Tertius specialissimus per vnionem hypostaticam, quo singulariſſimo modo inexistit in humanitate Christi Domini, illam immediatè sanctificando, & ad naturalem filiationem assumendo, vnamque personam cum ea ineffabiliter efficiendo.

DISPVTATIO IX.

De Veritate seu cognoscibilitate Dei.

POst Disputationem de vnitate Dei, ijsque, quæ ad vnitatem consequuntur, disputandum est de veritate seu cognoscibilitate Dei. Disputamus autem hîc de Veritate, non vt est peculiaris virtus in dicendo, quæ veracitas dici solet, & ad fidem spectat, sed vt est secunda passio entis, per quam vnumquodque est aptum cognosci; estque prima radix veritatis in cognoscendo: hæc enim per se pendet ab intellectu & obiecto, tanquam à causis per se. Quoniam verò cognoscibilitas respicit intellectum cognoscentem, illumque præcedit vt obiectum potentiam, priùs de cognoscibilitate diuinæ naturæ, tum de intellectu, deque ijs, quæ diuinum intellectum consequuntur, ordinatè disputabimus.

SECTIO I.

An aliquis intellectus creatus Deum in seipso videre possit?

Armen. Alphonsus de Castro.

1. PRIMA sententia seu error Armenorum, referente Alphonso de Castro, verbo *beatitudo*, hæresi prima, negantium Deum ab vllo intellectu creato in se ipso videri posse, sed in quadam *Theophania* seu luce, ab ipso deriuata, à beatis in Patria cognosci. Fundamentum sumi potest tum ex Scriptura attestante, Deum à nemine hactenus visum, sed nec videri posse, Ioan. 1. prima ad Timoth. 6. tum ex Patribus, Chrysostomo homil. 14. in Ioan. & homilia 3. & 4. de Incomprehensibili Dei natura, Euthymio in primam Ioannis, Isidoro in 41. Exodi, & alijs. Tum ratione: quia quod est extra sphæram alicuius potentiæ, nequit ab illa attingi: Deus est extra sphæram intellectus creati: ergo nequit ab ipso in propria substantia attingi. Confirmatur: Nam maior est improportio inter intellectum creatum & Deum; quàm inter oculum corporeum & obiectum spirituale: sed nequit oculus corporeus, ob improportionem cum obiecto spirituali, illud attingere: ergo nec intellectus creatus DEVM obiectum increatum.

S. Ioan. 1. ad Tim. 6. S. Chrysost. Euthymius. Isidor. Exod.

S. Thomas.

Benedictus XI.

2. SECVNDA sententia affirmat, Deum clarè in seipso à beatis videri. Est de fide, cuius oppositam Sanct. Thom. quæstione octaua, de Verit. articulo primo, appellat hæreticam. Illam primò definiuit Benedictus XI. vulgò XII. in quadam decretali, de qua mentio fit in eius vita Tom. 3. Conciliorum parte secundà pagina 818. & extat apud Sanderum de visibili Monarchia, referturque à supplemento Gabr. in 44. dist. 49. quæstione secunda, articulo tertio, dubit. 3. Cuius verba sunt hæc: *Definimus, quod secundùm Dei ordinationem animæ Sanctorum, quæ ex hoc mundo purgatæ discedunt, ante iudicium generale vident Diuinam essentiam, visione intuitiua & faciali, nulla mediante creatura in ratione obiecti se habente, sed Diuina essentia nudè & clarè, & apertè illis se ostendente.* Secundò, Eugenius quartus in Concilio Florentino in decreto de Vnione Armenorum: *Morientes*, inquit, (loquitur de adultis baptizandis antequam culpam aliquam committãt) *statim ad regnum Cælorum, & Dei visionem perueniunt.* *Sanderus. Gabriel.* *Eugen. 4.*

3. Eadem veritas apertè colligitur ex Scriptura. Marth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem patris mei:* est autem facies Dei, ipsa essentia Dei, vt Hilarius interpretatur Psalm. 118. in versiculum. *Deprecatus sum faciem tuã.* Primæ ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Quid autem est *facie ad faciem* Deum videre, quàm sine interuentu alicuius creati velaminis, Dei essentiam cernere? 1. Ioan. 3. *Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est.* Porrò videre Deum *sicuti est*, est illum in propria natura intueri. *Matth. 18.* *Hilarius.* *1. Cor. 13.* *1. Ioan. 3.*

4. Tertiò probatur auctoritate Patrum, Aug. epist. 112. de videndo Deo c. 14. *Si quæris*, inquit, *vtrùm possit Deus videri? Resp. potest. Si quaris vnde sciam; Resp. quia in veracissima scriptura legitur*; Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbũt. *Si quaris vtrùm etiam sicuti est, possit aliquando videri? Resp. Filijs hoc esse promissum, de quibus dictum est,* Scimus quia cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hilarius in locum suprà citatum, *quamuis*, inquit, *nemo hominum videat faciem Dei, & viuat, tamen Deum omnes mundo corde visuri sunt.* Lege alios apud recentiores. Aliqui conantur ratione naturali hanc veritatem confirmare, sed vt sequente sectione constabit, nulla est ratio naturalis, quæ illam efficaciter probet: Vnde sola fide eam puto credendam. Si quæ verò ratio in Confirmationem ipsius affertur, ea procedit suppositis principijs fidei, de eleuatione naturæ ad gloriam, vt notauit Caiet. in 1. p. q. 12. ar. 1. §. *ad euidentiam.* *Augustinus.* *Hilarius.* *Caietanus.*

5. Ad primum argumentum ductum ex Scriptura respondet præcitata Epistola Augustinus, cùm Scriptura testatur, Deum à ne- *Augustin. Exponuntur Patres.*

mine visum, intelligẽdam esse de hominibus, quorum nemo ante Christi resurrectionem, in propria vidit substantia, non autem de Angelis beatis; quippe qui *semper vident faciem patris*: cùm verò eadem Scriptura addit, *Deũ esse invisibilem, & à nemine videri posse*; intelligendã esse, *Deum esse invisibilem* naturâ, non voluntate: Nam si ipse propriâ voluntate non se manifestat, à nemine videri potest. *Si quaeris*, inquit cap. 14. *quomodo dictus sit invisibilis, si videri potest? Resp. Invisibilem esse naturâ, videri autem cùm vult, & sicut vult*; Aliam responsionem affert ex sententia Ambrosij cap. 10. & 11. Cur Deus dicatur *invisibilis*, nempe corporis, non mentis oculo. *Ambrosius.*

6. Ad secundum ductum ex auctoritate Patrum, concedit Vasquez 1. p. Disp. 37. cap. 2. & 3. multos ex his Patribus cum Armenis sensisse. Sed nulla nos ratio cogit ad hanc notam Patribus, diu in Scriptura versatis, & rectè de fide sentientibus, inurendam: cùm omnes possint ad bonum sensum trahi, vt nimirum cùm negant, Deum in seipso videri, non negent de quacunque visione, sed de comprehensiua tantùm, vt illos explicat S. Tho. 1. p. q. 12. ar. 1. & de verit. q. 8. ar. 1. & ex eorum scriptis non obscurè colligitur: controuersia enim erat ipsorum cum Anomœis, qui ita se Deum in hac vita nosse contendebant, sicut Deus seipsum. Testatur hoc Chrysostomus tom. 5. homiliâ 2. de incomprehensibili Dei natura, his verbis: *Quod nemo vnquam dicere ausus est, ipsi se ita Deum nosse, quemadmodum Deus se ipse novit, asserunt.* Idipsum arguit nomẽ ipsum *comprehensionis*, quo citati Patres ad huiusmodi errorem confutandum vtuntur. Imò & titulus *De incomprehensibili Dei natura*, quem per quinque homilias Chrysostomus apponit, apertè ostendit, in eo tantùm sensu prædictos Patres contra Anomœos disputasse. *Vasquez. Explicatur Patres.* *S. Thomas.* *Anomæi.* *Chrysost.*

7. Ad rationem, neganda est Minor: nam saltem Deus est intra sphæram intellectus creati, sub analoga ratione entis, ad quem potest lumine aliquo confortatus eleuari; cùm non se habeat vt obiectum disparatum, & actu alterius vitæ quàm intellectiuæ cognoscibilis, sicut se habet substantia spiritualis respectu oculi; sed vt obiectum excedens intra eandem analogam rationem intelligibilitatis: ac proinde non implicat ad illum eleuari. Ad Confirmationem concedenda est Maior de improportione in ratione entis; neganda de improportione in ratione potentiæ, & obiecti, seu habitudinis & termini. Maior enim est proportio inter intellectum creatum & Deum, in ratione habitudinis & termini, quàm inter spiritum & oculum: quoniam inter intellectum creatum & Deum est proportio intellectiui & intelligibilis, in eodem proximo genere vitæ: inter spiritum verò & oculum nullà est proportio, in ratione visibilis & visiui, in eodem genere proximo vitæ, cùm alter sit visibilis actu vitæ intellectiuæ, alter visiuus actu vitæ sensitiuæ. Ex defectu huius proportionis, quæ essentialiter requiritur inter potentiam vitalem, & obiectum ab ipsa attingibile, nequit oculus eleuari ad percipiendum spiritum, potest autem intellectus eleuari ad intuendum Deum.

SECTIO II.

An possibilitas visionis beatæ ratione naturali demonstrari possit?

8. PRIMA sententia Scoti in quarto dist. 49. quæst. 8. Rubionis quæst. 1. Prologi. §. *Sed hic est dubium.* Niph. 2. Metaphys. disp. 3. cap. 4. Vasquez 1. 2. disp. 20. cap. 2. Arrubalis prima parte quæstione 12. disput. 15. affirmantium. Probat Scotus primò: omnis potentia habens obiectum primum adæquatum, potest in quodlibet contentum sub illo: sed primum obiectum adæquatum intellectus creati, est ens vt ens: ergo quodlibet, in quo reperitur ratio entis, est per se obiectum ipsius: Impossibile autem est, vt intellectus creatus in alio, quàm in summo ente quiescat; sicut nec visus quiescere posset alibi quàm in pulcherrimo visibili. Igitur ratione naturali constat, creaturam rationalem capacem esse visionis Dei. *Scotus.* *Rubio.* *Niphus.* *Vasquez.* *Arrubal.*

9. Secundò: Quod est perfectionis in aliquo genere, si competit per se inferiori in eo genere, competit etiam superiori: sed cognitio intuitiua, quæ est perfectio simpliciter in genere cognitionis, per se competit sensui; ergo & à fortiori intellectui, respectu perfectissimi intelligibilis, contenti sub adæquato obiecto ipsius. Confirmat, nam de quocunque obiecto intellectus habet notitiam abstractiuam, habere potest & intuitiuam: sed de Deo habet notitiam abstractiuam; ergo habere potest & intuitiuam. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, quia si de obiecto habet notitiam abstractiuam, signum est, quod illud continet intra suam sphęram; alioqui nullo modo posset illud cognoscere: sed cuiuscunque obiecti cõtenti intra propriam sphęram potest intellectus habere notitiam intuitiuam: ergo.

10. Tertiò: Creatura rationalis habet naturalem potentiam passiuam ad visionẽ Dei: ergo qui intuitiuè cognoscit illam, cognoscit ordinabilitatem ipsius ad finem: Sed anima separata intuitiuè cognoscit suas potentias naturales; ergo naturaliter cognoscit suam ordinabilitatem ad vltimum finem. Antecedens probat Scotus quæst. 1. Prologi. §. *Antequam*, quia omne subiectum naturaliter inclinat ad actum sui perfectiuum, vnde Augustinus de prædestinatione Sanctorum c. 5. *Posse*, inquit, *habere fidem & charitatem, natura est hominis.* Confirmat S. Thomas 1. p. q. 12. art. 1. & 3. Contra Gentes cap. 51. Nam aliàs *inane foret desiderium*, quod omnes naturaliter habent videndi Deum si ipsius visio possibilis non esset. *Scotus.* *Augustin.* *S. Thomas.*

11. Quartò

Arrubal. 11. Quartò probat Arrubal: quoniam certâ ratione constat, intellectum creatum eleuari posse ad videndum Deum, quia per talem eleuationem potentia non extrahitur à sphæra sui obiecti, cùm Deus contineatur sub ratione entis, quod est ipsius obiectum: sed euidens est, quamlibet potentiam à Deo iuuari posse ad suum obiectum perfectè percipiendum: ergo euidens est, intellectum creatum à Deo iuuari posse ad ipsum perfectè cognoscendum. Tum, quia ad videndum obiectum infinitum non requiritur actus, aut virtus infinita: amamus enim Deum ob infinitam ipsius bonitatem, actu & virtute finita.

Bassolus, Lycheti, Gabriel. Medin. Caietanus. Molina. Zumel. Gonzalez. Fasolus. Suarez. 12. Secunda sententia Bassoli in 4. dist. 49. quæst. 5. §. *sed quantum ad præsentem art.* Lycheti quæst. 1. Prologi. §. *sed occurrit.* Gabrielis quæst. 1. art. 3. dub. 2. Medinæ p. 2. quæst. 5. art. 1. Caietani 1. p. quæst. 1. art. 1. & quæst. 12. art. 1. §. *Ad euidentiam.* Molinæ ibid. disp. 2. Zumel quęstione 2. conclusione 3. Gonzalez disput. 24. sectione 2. Fasoli dub. 2. n. 18. Suarez lib. 2. de Diuinis attributis cap. 7. Negantium, id naturali ratione demonstrari posse, quæ sententia probabilior est & sequenda. Quam vt probem, suppono quæstionem esse de vera demonstratione, quæ intellectum euidenter conuincat, & non tantùm probabiliter suadeat: & per medium ostensiuum, & non tantùm negatiuum, per solam non repugnantiam: nam hic modus ineptus est ad conuincendum intellectum: quia licet nulla appareat repugnantia, non tamen conuincimur, quòd reipsâ nulla sit, ob quam rem fieri repugnet, cùm reipsâ esse possit, esto nobis non appareat.

13. Vt igitur ostensiuè demonstretur possibilitas visionis beatæ, oportet demonstrare, Deum in seipso cognoscibilem, contineri intra obiectum intellectus creati; eò quòd nulla potentia eleuari potest extra suum obiectum: hoc autem demonstratum hactenus non est, cùm nondum demonstratum sit, posse potentiam ferri in obiectum, quod sit sub maiore abstractione potentialitatis, quàm sit potentia ipsa in se: atqui Deus in seipso visibilis abstrahit ab omni potentialitate; nullus verò intellectus creatus potest à potentialitate abstrahere: ergo nondum demonstratum est, posse in Deum ferri intuitiuè. Hanc autem proportionem naturaliter requiri inter potentiam & obiectum, docent S. Thomas 1. parte quęst. 12. *S. Thomas.* articulo 4. & Scotus ipse quodlibeto 14. *Scotus.* §. *De secundo principali:* & constat inductione; nam propterea nequit sensus eleuari ab obiectum abstractum à materia indiuiduali; & intellectus humanus coniunctus corpori ad obiectum abstractum à materia intelligibili. Cuius ratio est, quia cognitum debet esse in cognoscente, iuxta modum ipsius cognoscentis. Cùm igitur expèriamur, hanc proportionem seruari inter potentiam & obiectum, & aliunde non constet, potentiam vitalem, quà vitalis est, eleuari posse extra suum connaturalem modum operandi ratione naturali non constat, posse Deum ab intellectu creato in seipso videri.

14. Ad primum primæ nego, obiectum naturale & specificum intellectus creati esse ens, vt includit increatum cognoscibile in seipso, sed solùm vt includit increatum cognoscibile per aliud: sic enim seruatur naturalis proportio inter potentiam & obiectum. Dices, adhuc abstractiuè cognoscitur Deus, vt actus purus: sed modus cognoscendi abstractiuè, & intuitiuè non variat obiectum formale. Respond. Cognosci Deum, vt actum purum, tantùm arguitiuè, & mediatè, mediante nimirum effectu creato potentiali, non autem per se primò & immediatè. In quo sensu neganda est minor. Nam actus purus cognitus intuitiuè cognoscitur per se primò, vt talis est, & immediatè: proinde vt actus purus specificaret actum cognitionis; quia id specificat, quod per se primò & immediatè terminat: Cognitus verò arguitiuè, non cognoscitur per se primò & immediatè vt actus purus, sed mediante alio obiecto potentiali immediatè terminante, atque adeò specificante cognitionem: proinde non, vt actus purus est, specificat actum cognitionis, sed vt immediatè repręsentatus per medium potentiale. Igitur cognoscibile abstractiuè, arguitiuè & intuitiuè variat obiectum formale. Ad minorem subsumptam respondeo: Sat esse, si intellectus quiescat in contemplatione abstractiua primæ causæ, qualem hominis felicitatem agnouit Arist. 10. *Aristoteles.* Ethic. 7. & 8.

15. Secundum argumentum supponit, Deum in seipso visibilem, esse obiectum intellectus creati, non secùs ac sensibile est obiectum sensus. Maior igitur argumenti vera est, quando cognitio intuitiua non extrahit obiectum à proprio modo cognoscendi potentiæ: at cognitio intuitiua Dei extrahit obiectum à naturali modo cognoscendi intellectus creati, cuius est, obiectum cognoscere per modum entis potentialis. Ad confirmationem nego maiorem, quando cognitio intuitiua extrahit obiectum ad altiorem ordinem cognoscibilitatis, supra modum naturalem cognoscendi potentiæ: ex eo autem, quòd creatura cognoscat Deum abstractiuè, solùm sequitur, Deum vt abstractiuè, non autem vt intuitiuè cognoscibilem contineri intra sphæram ipsius, eò quòd primo & non secundo modo seruat proportionem cum potentia: nam primo modo cognoscitur ad instar obiecti potentialis medio aliquo effectu creato.

16. Ad tertium: Præter auctores citatos in 1. sententia, Durand. in 4. Dist. 49. quæst. vlt. num. 8. Sotus quæst. 2. art. 1. conclusione 1. & lib. 1. de natura & gratia cap. 4. concedunt antecedens. Probat Durandus, quia vnumquodque naturali appetitu fertur in suam perfectionem; cùm naturalis appetitus nil aliud sit, quàm inclinatio imperfecti ad *Durandus. Sotus.*

suam perfectionem: sed visio Dei est maxima perfectio naturæ rationalis; ergo. Probat secundò Sotus, quia homo est naturaliter imago & similitudo Dei: sed imago & similitudo Dei non solùm importat capacitatem videndi Deum, sed etiam naturalem inclinationem; quia simile naturaliter appetit suum simile: tum quia appetitus humanus in nulla re creata quiescit; ergo possibile est illum expleri; alioqui frustrà nobis à natura esset ille inditus. Implicat autem, illum alio, quàm adeptione summi boni expleri, vt experientia constat. Ergo datur naturalis appetitus ad visionem Dei.

17. Sed contrà: tum quia, si esset in nobis naturalis appetitus ad visionem Dei, visio Dei esset nobis naturaliter debita; nec posset homini in pura natura constituto sine violentia denegari, si in ea viueret iuxta dictamen rationis. Tum quia repugnat, dari potentiam naturalem ad actum supernaturalem: sed visio Dei est actus supernaturalis: ergo. Maiorem probo, nam potentia specificatur ab actu: ergo implicat, potentiam per se primò ordinatam ad visionem supernaturalem, esse quoad entitatem naturalem. Confirmatur: ita se habet potentia ad actum, sicut actus ad obiectum: sed implicat actus naturalis per se primò ordinatus ad obiectum supernaturale; ergo & potentia naturalis per se primò ordinata ad actum supernaturalem. Tum, *Aristoteles.* quia ex Aristotele 3. de anima cap. 5. & *S. Thomas.* S. Thoma 2. contra Gentes cap. 60. omni potentiæ passiuæ naturali respondet aliqua actiua naturalis, à qua possit in actum reduci; alioqui frustrà foret talis potentia, quæ nunquam reduci posset in actum: ergo si datur potentia passiua naturalis ad beatitudinem supernaturalem, danda est etiam potentia actiua naturalis, quæ illam reducere possit in actum. Nec sufficit, vt reduci possit in actum à potentia actiua supernaturali Dei, nam potentiæ passiuæ respondere debet actiua in eodem ordine. Vnde creatio animæ rationalis, etiamsi ab alio, quàm à Deo fieri non possit, computatur inter opera naturalia, eò quòd exigitur à potentia passiua materiæ; vnde in ea producenda gerit se Deus vt causa naturalis. Tum demum, quia nunquam natura tribuit propensionem ad finem, quin etiam tribuat ad media, sed aduersarijs etiam fatentibus, natura non tribuit propensionem ad bona gratiæ, quibus beatitudinem consequimur: ergo neque ad ipsam beatitudinem. Maior constat inductione: omnis quippe potentia ad suum finem inclinat medijs dispositionibus: tum ratione, nam eiusdem ordinis sunt forma, & dispositio ad formam: ergo eadem est propensio ad finem & ad dispositionem.

18. Quare negandum est antecedens: Et ad probationem concedenda est Maior de actu commensurato subiecto; neganda verò de actu excedente subiectum, qualis est visio glorioſa, ad quam creatura rationalis solùm habet capacitatem obedientialem: & hanc tantùm probat testimonium Augustini. Ad *Augustin.* Confirmationem S. Thomæ respondet Caie- *S. Thomas.* tanus, intelligendum esse de desiderio creaturæ rationalis, ordinatæ iam ad finem supernaturalem: posita enim reuelatione finis supernaturalis naturale est creaturæ desiderare illam actu elicito saltem inefficaci. *Caietanus.*

19. Ex his patet ad argumentum Durandi. Ad primum verò Soti, nego Minorem: imago enim & similitudo, quæ est inter hominem & Deum, non est vniuoca & perfecta, sed analoga & imperfecta, proinde naturalem appetitum videndi imaginatum fundare non potest. Ad secundum concedo, quòd appetitus humanus expleri non possit, nisi adeptione summi boni, vel per cognitionem abstractiuam, vt in pura natura, vel per cognitionem intuitiuam, vt in natura eleuata. *Durandus.* *Sotus.*

20. Ad quartum Arrubalis, nego assumptum: & ad probationem nego euidens esse, Deum in seipso visibilem contineri intra adæquatum obiectum intellectus creati; vel ad illum diuinâ virtute eleuari posse; quia, cùm sit contra naturalem modum operandi potentiæ vitalis, nequit hoc naturaliter demonstrari, sed solâ fide teneri. *Arrubal.*

SECTIO III.

An Deus cognoscibilis sit à beatis per speciem expressam clarè ipsum repræsentantem sicuti est?

21. DVplex distinguitur species intelligibilis, altera impressa virtualiter tantùm repræsentans obiectum, à quo imprimitur, effectiuè concurrens cum potentia cognoscitiua ad actualem repræsentationem obiecti: altera expressa, seu expressiua obiecti; actu & formaliter illud repræsentans potentiæ cognoscenti. Vtraque controuertitur, an sit possibilis, quæ diuinam essentiam in seipsa repræsentet, sicuti est in se. Quoniam verò impressa essentialiter ordinatur ad expressam, vt causa ad effectum, & consequenter ex possibilitate, aut impossibilitate huius pendet possibilitas, aut impossibilitas illius, priùs inuestiganda est natura & possibilitas, vel impossibilitas speciei expressæ, vt ex ea faciliùs cognoscatur natura & possibilitas, vel impossibilitas impressæ.

22. Prima sententia affirmat, possibilem esse speciem expressam clarè repræsentantem diuinam essentiam, sicuti est. Est Bonauenturæ in 1. distinct. 3. 1. p. art. 1. quæst. 1. ad vltimum. Durandi dist. 27. quæst. 2. n. 26. Aureoli apud Capreolum in 4. dist. 49. q. 5. art. 2. Soti in 4. dist. 49. q. 2. art. 3. Torrez in 1. p. quæst. 27. art. 1. dub. 4. Molinæ q. 12. art. 2. *Bonauent.* *Durandus.* *Aureolus.* *Capreolus.* *Sotus.* *Torrez.* *Molina.*

Vasquez. Suarez. Granadus. Arrubal. S. Thomas.

art. 2. dist. 1. Vasquez disp. 38. cap. 2. Suar. lib. 2. de Diuinis attributis cap. 11. Granadi tractatu 5. dist. 1. sect. 2. Arrubalis dist. 17. cap. 2. & omnium, qui vel admittunt verbũ mentis in beatis, quod in doctrina S. Tho. problematicè defendunt Capreol. in 4. dist. 49. quæst. 5. artic. 3. ad primum. Aureoli & Ferrarien. 1. contra Gentes cap. 53. §. *quinta est*; cùm idem sit verbum mentis & species expressa, vt infrà constabit: vel qui concedunt speciem impressam diuinæ essentiæ. Nam etsi non omnes, qui concedunt expressam, concedant impressam, omnes tamen, qui impressam admittunt, admittunt & expressam; eò quòd illa ad hanc essentialiter ordinetur.

Ferrarienſ.

23. Fundamentum sententiæ est, quia impossibile est, potentiam cognoscitiuam obiectum cognoscere, quin aliquam similitudinem de illo in seipsa formet: Ergo impossibile est beatum Deum videre, quin aliquam similitudinem de Deo in seipso formet. Datur igitur species expressa creata repręsentans Deum, sicuti est. Vtraque consequentia constat. Antecedens probatur, quia impossibile est, vt potentia obiectum cognoscat, quin illud propriâ cognitione faciat sibi obiectiuè præsens: nequit autem potentia facere sibi obiectum mediâ cognitione obiectiuè præsens, quin cognitio ipsa sit expressâ similitudo obiecti. Minor patet, quia nequit cognitio repræsentare obiectum potentiæ, nisi illud contineat, aut realiter, aut intentionaliter; nequit autem cognitio creata continere Deum realiter, ergo saltem continere debet intentionaliter, quod est continere illum per aliquam imaginem & similitudinem.

1. Ioan. 3. Augustin. Anselmus.

24. Confirmatur: tum ex Scriptura 1. Ioan. 3. vbi visio Dei appellatur similitudo: *Similes*, inquit, *ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est*. Tum ex Augustino 9. de Trinitate cap. 10. & 11. & libr. 15. cap. 16. & Anselmo in Monologio cap 9. 19. & 31. vterque enim apertè docet, nullam rem posse nos intelligere, nisi intelligendo, aliquam illius similitudinem & imaginem intra nos ipsos formemus: quin ex ista similitudine, & imagine verbi creati colligunt imaginem verbi increati. Nam sicut verbum creatum nascitur ex memoria fœcunda intelligentis, tanquam proles ex obiecto intelligibili, & potentia intellectiua: ita Verbum increatum gignitur ex memoria fœcunda patris, vt perfectissima proles, & expressissima imago æterni parentis.

Henricus. Durandus. Richardus. Bassolus. Ioan. de Ripa. Caietanus. Bannez.

25. Secunda sententia negat possibilem esse speciem expressam repræsentantem diuinam essentiam, vti est in se, est Henrici in summa art. 33. q. 2. ad tertium, & quodlib. 4. q. 8. & 26. Durandi in 4. dist. 49. q. 2. Richard. in 3. distinct. 14. quæst. 1. art. 1. q. 3. Bassoli q. 1. art. 1. §. *Dico igitur*. Ioannis de Ripa apud Capreolum in 3. dist. 14. artic. 2. Caiet. in 1. p. q. 12. art. 2. §. *Aduerte*. & q. 27. art. 1. §. *Ad tertium dub.* Bannez in 1. p. q. 12. ar. 2. Zumel disp. 2. Gonzalez dist. 25. sect. 4. Nazarij controuersia 2. & ferè omnium, qui negant, beatos formare Verbum in ipsa visione beatifica. Et procul dubio sententia est S. Doctoris 1. p. quæst. 12. art. 2. vbi negat, Deum per vllam creatam similitudinem, aut speciem à beatis videri posse: Cuius rationes non solùm militant contra speciem impressam, sed multò magis contra expressam, vt notauit Caietanus loco præcitato. Quoniam verò tota hæc controuersia de possibilitate speciei expressæ repræsentantis diuinam essentiam, pendet ex natura ipsa speciei expressæ, seu verbi mentalis, accuratiùs est nobis ipsius natura & essentia examinanda, ex qua multæ aliæ grauissimæ difficultates Theologicæ dependent.

Zumel. Gonzalez. Nazarius. S. Thomas. Caietanus.

26. Auctores ergo primæ sententiæ putant, naturam speciei expressæ, seu verbi mentalis consistere in eo, vt sit tantùm medium *Quo*, & sola ratio cognoscendi obiectum, & nullo modo ratio seu medium *in Quo* cognoscatur, aut cognosci possit obiectum. Vnde dicitur species expressa, quia exprimitur seu producitur ab intellectu, cuius est intrinsecus terminus, ad differentiam speciei impressæ, quæ ab extrinseco producitur, & imprimitur ipsi potentiæ cognoscenti, propter quod impressa nuncuparur. Huius opinionis fuit etiam Durandus in 1. distinct. 27. quæst. 2. Scotus quæst. 3. §. *Ad quæstiones*. & in 2. dist. 3. quęst. 9. & alij.

Durandus. Scotus.

27. Probatur autem hæc sententia: Primò, quia non experimur, cùm aliquid intelligimus, nos ferri in actum & obiectum simul, sed in obiectum tantùm. Secundò, quia non possumus actu directo, sed tantùm reflexo in nostros actus tendere; atqui actus reflexus supponit directum: Ergo verbum mentale non potest esse id, quod primò cognoscitur ab intellectu. Consequentia patet, quia Verbum mentale est actus nostri intellectus.

28. Tertiò: Per notitiam spiritualem cognoscimus obiectum quantum & materiale: ergo quod immediatè terminat intellectionem, non est species expressa seu verbum mentale, sed obiectum ipsum. Antecedens patet, consequentia probatur: quia quod non est quantum & materiale, non potest esse medium in quo cognoscendi quantum & materiale. Eadem ratio est, cùm cognoscimus substantiam, nequit enim hæc cognosci in Verbo, quod est accidens.

29. Quartò: Si intellectus cognosceret suum actum, cognosceret seipsum: sicut qui cognoscit picturam, cognoscit subiectum, in quo est pictura, sed experimur nos, cùm ad obiectum tendimus, nostrum intellectum non intelligere: ergo. Confirmatur: quia si intelligeremus Verbum, non intelligeremus illud abstractè, sed concretè, vt afficiens intellectum, in quo est, & à quo egreditur: ergo cum ipso simul intelligeremus intellectum.

30. Quintò: Voluntas non producit in se aliquid,

se aliquid, quod sit primum obiectum amoris, sed eo immediatè tendit ad obiectum ipsum secundùm se: ergo nec intellectus producit aliquid in se, quod sit primum obiectum intellectionis, sed ea immediatè tendit ad obiectum ipsum secundùm se. Consequentia constat à paritate rationis. Antecedens probo, quia alioqui nulla daretur virtus Theologalis; nam hæc immediatè tendit ad Deum propter se: igitur si primum, & immediatum obiectum amoris esset noster amor, primum & immediatum obiectum amoris Theologalis, non esset Deus propter se, sed aliquid creatum. Idem argumentum fieri potest de assensu Fidei Theologicæ, quia hic non tenderet ad Deum, vt veracem immediatè, sed ad verbum creatum mentale nostri intellectus.

31. Sextò: Oculus corporeus non cognoscit obiectum expressum per verbum sensile intra se, sed in propria natura existens, alioqui eius visio non esset intuitiua; hæc enim terminatur ad obiectum in seipso existens: ergo nec intellectus per visionem intuitiuam cognoscit obiectum intra se per verbum expressum, sed extra se in propria natura existens.

32. Septimò: Opposita sententia admittit per actum intelligendi produci in nobis formam realem, in qua tanquam in imagine cognoscamus obiectum, contra Philosophum 9. Metaph. t. 16. docentem per operationes immanentes nihil in nobis produci. *Philosophus.*

33. Octauò: Si verbum esset immediatum obiectum intellectionis, nulla dari posset intellectio sine verbo; atqui dabilis est aliqua intellectio sine Verbo: ergo. Sequela patet, quia nulla intellectio esse potest sine re intellecta, sicut nulla imago sine imaginato. Minor probatur, nam visio beata est vera intellectio: sed hæc non terminatur ad verbum, vt infrà probabimus: ergo.

34. Nonò: Si verbum producitur ab actu intelligendi, prior est actus intelligendi, quàm verbum productum, sicut omnis causa prior est suo effectu: ergo in illo priori debet actus intelligendi habere suum obiectum, cùm nequeat esse actus sine termino: Atqui hoc non potest esse verbum; quia cùm verbum producatur actu intelligendi, est posterius natura actu ipso intelligendi: Nequit igitur Verbum esse primum & immediatum obiectum intellectionis.

35. Decimò: Nullum medium potest esse ratio intuitiuè videndi aliud, nisi illud formaliter, aut eminenter contineat: sed verbum substantiæ neque formaliter, vt per se patet; neque eminenter, cùm sit imperfectius substantiâ, continet substantiam. Confirmatur: quia verbum est ad instar picturæ; sed in pictura non potest intuitiuè videri imaginatum: ergo neque in verbo obiectum repræsentatum.

36. Vndecimò: Si verbum esset ratio in qua immediatè videndi obiectum, omnis cognitio esset intuitiua: nam intuitiua cognitio est, quæ fertur ad obiectum præsens: atqui hoc modo omnis cognitio ferretur ad obiectum in ipso verbo præsens: igitur omnis cognitio esset intuitiua.

37. Auctores verò secundæ sententiæ, vno excepto Durando, censent verbum, seu speciem expressam esse formam ab intellectu productam, in qua tanquam in propria, & naturali imagine proximè cernitur obiectum intentionaliter expressum, & intelligibiliter repræsentatum secundùm omnes eas proprietates, & perfectiones, quas obiectum ipsum continet in suo esse naturali: aut saltem posse in eo obiectum cerni, tanquam in propria & expressa imagine, non secus atque in sententia eorum, qui docent in speculo videri imaginem; & in ea imaginatum intentionaliter expressum: ita sentit Henricus, qui, quamuis putet verbum esse medium *Quo* cognoscendi obiectũ, talis tamen naturę esse censet, vt in eo, tanquam in propria imagine cerni possit obiectum, non secus atque in imagine speculari cernitur imaginatum. *Durandus.* *Henricus.*

38. Omnes autem hi auctores conueniunt, verbum non consistere in specie ab obiecto impressa, sed in specie ab intellectu expresâ, concurrente tantùm impresâ vt comprincipio illius: quod apertè docent Anselmus in Monologio ca. 31. *Cùm*, inquit, *cogito notum mihi hominem absentem, formatur actus cogitationis meæ in talem imaginem eius, qualem illam per visum oculorum in memoriam attraxi, quæ imago in cogitatione verbum est eiusdem hominis quem cogitando dico.* Et cap. 46. Verbum sic definit: *Verbum est cogitatio rei, ad eius similitudinem ex memoria formata.* Et Augustinus 15. de Trinitate cap. 12. *Tunc* inquit, *est verbum simillimum rei notæ, de qua gignitur imago, quando de visione scientia visio cogitationis exoritur.* Vbi verbum appellat ipsam rei visionem, genitam ex memoria fœcunda, quæ præter intellectum includit speciem obiecti, quo tanquam semine fœcundatur potentia ad Verbum, tanquam sui, & obiecti prolem gignendam: ab vtroque enim, vt ipsemet testatur 9. de Trinit. cap. vlt. cognoscente scilicet & cognito paritur notitia, quæ verbum est, & mentis proles. Idque etiam ratione constat: nam si esset species impressa, vel esset species impressa, vt recepta tantùm in potentia; vel vt terminans per modum obiecti actum ipsum intellectionis: non primum; alioqui semper actu cognosceremus omnia obiecta, quorum species in memoria receptas habemus: Non secundum; quia, etsi posset intellectus formare Verbum de ipsa specie impresâ, eamque cognoscere, illam tamen non cognosceret immediatè in seipsa, sed in verbo, in quo illa exprimeretur & repræsentaretur, sicut reliqua obiecta, quæ in Verbo expressa cognoscuntur. Cuius ratio est, quia cùm verbum sit expressiuum obiecti, de quo gignitur, illud adæquatè continens secundùm esse intentionale & intelligibile, sufficienter in eo intel- *Anselmus.* *Augustin.*

lectus

lectus poterit cognoscere speciem ipsam impressam, non secus ac cognoscit reliqua obiecta in verbo, de ipsis formato.

39. Confirmatur 1. nam ideò aduersarij hoc asserunt, quia putant, speciem impressam requiri vt medium, in quo obiectũ proximè cernatur, tanquam in sua imagine, at hoc falsum est: tum quia ad hoc sufficit species expressa, in qua melius, quia vitaliter, exprimitur obiectum. Tum quia sequeretur, nos non posse sine specie impressa, nobis inhærente, obiectum cognoscere; quia non possumus obiectum cognoscere, nisi per imaginem ipsius: sed imago, in qua in hac sententia obiectum cognoscitur, non est species expressa, sed impressa; ergo sine illa non possemus obiectum cognoscere, quod falsum est; alioqui nõ posset Deus absque eo, quod in nobis produceret speciem impressam lapidis, facere vt lapidem cognosceremus, cùm non possimus obiectum cognoscere, nisi illud habeamus, vt terminum nostræ cognitionis: in hac autem sententia obiectum est terminus nostræ cognitionis immediatè, & formaliter per ipsam speciem impressam: lege S. Thom. opusc. 14.

Confirmatur 2. nam destructâ specie impressâ, & conseruata in potentia cognoscitiua solâ specie expressâ eiusdem speciei impressæ, sufficienter per eam potentia cognosceret obiectum: ergo de facto non per impressam, sed per expressam obiectum cognoscit. Consequentia patet, tum quia de facto non per vtramque, sed per vnam dumtaxat obiectum cognoscit: ergo si illud cognoscit per expressam, non cognoscit per impressam: tum quia intimiùs, connaturaliùs, & magis proportionatè per expressam quàm per impressam cognoscit illud. Antecedens probatur: quoniam in specie expressa delineatur & exprimitur tota atque integra natura ipsius speciei impressæ, cùm sit formalis naturalisque imago ipsius effectiuè producta ab eadem specie impressa: ergo in ea tanquam in propria & naturali imagine relucet integra natura tum speciei impressæ, tum obiecti ipsius: ergo etiam impressâ specie destructâ, tota natura ipsius eiusque obiecti cerni poterit in specie expressa. Cuius rei optimum exemplum habemus in ipso Verbo increato, in quo tanquam in propria imagine exprimitur natura diuina tanquam species impressa omnium obiectorum, quæ sunt in memoria fœcunda æterni Patris; vt passim docent Patres, præsertim Augustinus infrà citandus: non enim in Verbo diuino tanquam in specie impressa, sed tanquam in specie expressa & Sapientia genita æternus Pater cognoscit omnia. Quòd autem possit destructâ specie impressâ conseruari species expressa eiusdem speciei impressæ in potentia cognoscitiua, probatur: tum quia non apparet essentialis connexio inter speciem expressam & impressam: tum quia sicut potest impressa conseruari absque obiecto, cuius est impressa species, ita poterit expressa conseruari absque impressa, cuius est expressio: tum quia sunt duæ res mutuò realiter distinctæ: tam enim species impressa realiter distinguitur ab expressa, quàm impressa ab expressa.

40. DICO 1. Verbum mentis, seu species expressa non est tantùm medium *Quo*, sed etiam *in Quo* videndi obiectum, imò est ipsum obiectum intentionaliter expressum, & in sua naturali imagine intelligibiliter apparens cognoscenti. Hæc est expressa sententia S. Thom. 1. contra Gent. cap. 53. vbi verbum appellat *intentionem intellectam* formatam ab intellectu media specie intelligibili, per quam tanquam per rei similitudinem rem ipsam intelligimus. *S. Thomas.* Et 4. contra Gent. cap. 11. docet, hanc *intentionem intellectam*, quam intellectus in seipso concipit de re intellecta, non esse rem ipsam, quæ intelligitur, sed quandam similitudinem intellectu cõceptam de reipsa intellecta, quam voces exteriùs significant, & verbum interiùs nominatur; ex quo infert, verbum hominis interius conceptum, non esse hominem verum, naturale hominis esse habens, sed hominem intellectum, & quandam similitudinem hominis veri ab intellectu apprehensam. *S. Thomas.* Et in opusc. 13. *Istud*, inquit, *sic formatum & expressum in anima dicitur verbum interius, & ideò comparatur ad intellectum, non sicut quo intellectus intelligit, sed sicut in quo intelligit, quia in isto sic expresso & formato videt naturam rei intellectæ.* Vnde colligit, duo esse de ratione verbi; vnum, quòd sit aliquid ab intellectu procedens, in eoque existens; alterum quòd sit ratio & similitudo rei intellectæ. Et opusc. 14. *Similitudo*, inquit, *perfecta genita & expressa ab intellectu, & hoc totum expressum est verbum, & est totum rei distinctè expressiuum, & totum, in quo res exprimitur, & hoc intellectum principale; quia res non intelligitur, nisi in eo: est enim tanquam speculum in quo res cernitur:* hęc ibi. Vbi non solùm docet, rem intelligi in verbo, tanquam obiectum in speculo, sed non intelligi nisi in verbo. Et infrà docet, verbum esse ipsum obiectum, quod intellectus virtute speciei à sensibus in seipso format, ad quod immediatè terminatur nostrum intelligere, & non ad rem ipsam, vt est in sui natura; idipsum confirmat q. 4. de Verit. art. 2. ad tertium vbi verbum appellat *conceptionem intellectam, & rem ipsam, quæ intelligitur: vt sic*, inquit, *id quod intelligitur possit dici & res ipsa, & conceptio intellectus.* Quia nimirum verbum est res ipsa intentionaliter, quam nos intelligimus, dum verbum concipimus. Idem docet 1. p. q. 34. art. 1. ad tertium, & Capreolus in 2. dist. 39. q. vnicâ art. 3. ad 2. contra 1. concl.

41. Est etiam, me iudice, expressa sententia Arist. 3. de anima t. 20. & 37. vbi ait, scientiam actualem esse ipsam rem scitam: non posset autem esse ipsa res scita, nisi ipsamet esset obiectum scientiæ; alioqui si esset distincta à reipsa scita, non posset esse eadem *Aristoteles.*

cum illa. Præterea docet, *animam intelligendo fieri omnia.* Fit autem anima intelligendo omnia, quia per intellectionem exprimit in se omnia. Demum sæpè affirmat, cognitionem fieri per *assimilationem cognoscentis ad cognitum*: si autem cognitio esset pura tendentia intellectus ad res extra existentes, nulla opus esset assimilatione ad res ipsas intelligendas, sed sufficeret quæcumque vitalis tendentia, qua intellectus posset extra se tendere ad res cognoscendas. Requiritur igitur assimilatio cognoscentis ad cognitum, propter verbi expressionem, in quo res ipsa cognoscenda est.

Patres. 42. Eadem sententia fundamentum habet in Patribus, qui verbum appellant *imaginem obiecti*, in quam acies mentis fertur, dum obiectum cognoscere nititur; vt patet ex *Anselmus.* Anselmo supra citato. Confirmatur: nam patres ex verbo creato probant increatum, cum eoque comparant, assignatis interim differentijs, quæ inter creatum & increatum intercedunt: cùm tamen nullam differentiam assignent in eo, quod increatum sit, in quo pater cognoscit omnia, imò in hoc potius illi verbum creatum assimilant. Igitur sentiunt, verbum nostrum esse in quo obiectum cernitur; sicut verbum Diuinum est, in quo pater omnia contemplatur: *Nouit*, inquit, *Augustin.* Auguſt. 15. de Trinitate cap. 14. *Omnia Deus Pater in seipso; nouit in Filio; sed in seipso tanquam seipsum, in Filio tanquam suum.* Et paulò pòst subdit: *verbum autem nostrum simile est in hoc enigmate illi verbo Dei, quoniam sic & hoc de nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia Patris natum est.*

43. Secundò probatur hæc sententia ratione hoc pacto. Potentia visiua obiectum suum percipit in sua visione, tanquam in propria imagine expressum ab ipsamet potentia virtute speciei visiuæ ab obiecto impressæ: ergo à fortiori potentia intellectiua obiectum suum percipit expressum in verbo, vt in propria imagine in seipso formata, virtute speciei intelligibilis, in memoria existentis. Consequentia tenet per locum à fortiori, quia minùs eget visus verbo sensili, vt in eo visibile obiectum intueatur, quàm intellectus verbo intelligibili, vt in eo intelligibile obiectum percipiat: quia visus semper habet obiectum secundùm propriam existentiam præsens, ad quod ferri possit, quod non habet intellectus, qui plerumque fertur ad obiectum absens. Antecedens non admittitur ab omnibus auctoribus nostræ sententiæ, mihi tamen experientia & ratione certum est.

44. Experientia sic probo: variatis tantùm speciebus visiuis variatur obiectum in ratione obiecti formaliter, non variato in ratione rei: ergo visus non terminatur immediatè ad visibile in seipso existens, sed in propria imagine expressum. Antecedens constat multiplici experientia; primò, quando species variantur quoad intensionem, obiectum apparet crassius & intensius. Secundò quando species variantur quoad multiplicationem, vt in conspicilijs multangularibus obiectum apparet multiplex, adeò vt nullum discrimen percipiat oculus inter verum, & apparens obiectum. 3. Quando species refranguntur, obiectum apparet fractum.

45. Ex hoc antecedente experientia certo sic ostendo deductam consequentiam. Si visibile non cerneretur in sua imagine expressum, sed in propria natura existens, non posset cognosci, nisi cum ea dispositione, quam in seipso haberet; atqui non cognoscitur cum ea dispositione, quam in seipso habet, sed cum ea, quam habet in propria imagine expressum: ergo non cernitur in propria natura existens, sed in sua imagine expressum. Consequentia euidenter deducitur ex præmissis. Minor est nota experientia. Maiorem sic probo. Si visio non esset medium in quo, sed tantùm quo intuendi obiectum in seipso existens, non esset medium cognitum à potentia: Ergo non posset ipsa tantùm visione variata, variari obiectum, sub ratione formali obiecti. Consequentia probatur, quia nullum medium potest esse ratio videndi obiectum aliter, atque est in se, nisi ipsum medium obiectiuè aliter se habeat ad talem potentiam: igitur si visio non se habeat obiectiuè ad potentiam visiuam, non potest esse medium videndi obiectum aliter, atque est in se. Antecedens probo, quia quod non se habet obiectiuè ad potentiam, non potest mutare obiectiuè potentiam, quia nihil potest esse medium mutandi alterum, quod non est medium afficiendi illud sub ea ratione, sub qua debet illud mutare: Ergo si visio non afficit oculum obiectiuè, sed tantùm subiectiuè, non potest esse medium mutandi illum obiectiuè, sed tantùm subiectiuè. Sicut quod tantùm efficit potentiam obiectiuè, non potest mutare potentiam subiectiuè: ego nec quod tantùm afficit potentiam subiectiuè, mutare potest potentiam obiectiuè.

46. Confirmatur, quoniam variata visione per solam variationem specierum visibilium, diuersum quid apparet, quod antea non apparebat: sed hoc diuersum, quod nunc apparet, non est in obiecto in seipso existente; ego in obiecto per visionem expresso. Consequentia constat, quia hoc diuersum, quod nunc apparet, est aliquid reale existens ac præsens potentiæ, cum sit obiectum potentiæ visiuæ, quæ ferri non potest, nisi ad aliquid reale existens ac præsens: ergo si nō est in obiecto, in seipso existente, necessariò esse debet in obiecto, in visione ipsa expresso.

47. Atque hæc de experientia. Probo nunc antecedens ratione. Conseruata tantum in oculo visione, & corrupto visibili, cuius est visio, eodem prorsus modo appareret oculo ipsum visibile, atque appareret, si esset existens & præsens potentiæ: ergo oculus non intuetur visibile immediatè in seipso existens, sed in visione intentionaliter expressum. Antecedens admittūt Vasquez 1. p. disp. 38. c. 2. *Vasquez.* & d. 208. c. 3. Suarez lib. 2. de Angelis c. 11. *Suarez.* n. 12. Arrubal, & alij: & constat experientia, *Arrubal.*

nam

nam ſpecies multiplicatæ in oculo per conſpicilia multangularia repreſentant obiectum vbi non eſt, eodem planè modo, ac repreſentant illud vbi eſt: ergo ſola ſpecies, aut viſio in oculo conſeruata, eodem modo repræſentaret obiectum, ac ſi illud eſſet exiſtens & præſens potentiæ. Conſequentia probatur, quoniam de facto viſio repræſentat illud, vbi non eſt, eodem planè modo, ac ſi ibi eſſet; ergo ſola viſio conſeruata, & corrupto obiecto, adhuc illud repræſentaret, vbi non eſt; quemadmodum illud repræſentat nunc, vbi non eſt. Nam quod per aliam ſpeciem de facto ſimul repræſentetur vbi eſt, nihil conducit ad ſpeciem, quo illud repræſentat vbi verè non eſt.

48. Eſt & alia experientia, vt cùm quis diu aliquam magnam lucem aſpexit, & deinde ſtatim ad tenebras ſe conuertit, adhuc tantiſper ſibi videtur lucem aliquam aſpicere: aut cùm intuitus eſt aliquem intenſum colorem, & deinde vertit ſe ad aſpiciendum alium colorem diuerſæ rationis, adhuc iſte ſecundus color per aliquod tempus apparet eiuſdem omninò rationis cum priore colore. Hoc autem aliunde prouenire non poteſt, niſi quia relictæ ſunt aliquæ ſpecies lucis, vel coloris præcedentis, quæ ſimul cum potentia producunt viſionem obiecti abſentis per modum præſentis.

49. Probato antecedente ſic deduco conſequentiam: mutatur obiectum in ſe, & non mutatur obiectiuè: ergo oculus non intuetur illud immediatè in ſeipſo exiſtens, ſed in ſua imagine expreſſum. Conſequentia patet, quia ſi intueretur illud in ſeipſo, non poſſet, eo corrupto, illud intueri, cùm non poſſit intueri, niſi quod eſt ſibi præſens, quia oculus non fertur niſi ad præſens. Confirmatur: corrupto obiecto, adhuc potentia aliquid reale videt: ſed illud non eſt obiectum naturaliter exiſtens, cùm illud ſit iam corruptum; ergo eſt obiectum intentionaliter expreſſum. Maior conſtat: tum quia potentia eodem modo videt nunc, corrupto obiecto, atque videbat antea, eodem obiecto præſente: ergo ſi antea videbat quid reale, etiam nunc videt aliquid reale. Tum quia oculus ferri non poteſt, niſi ad obiectum reale, vt ex Animaſtica ſcientia ſuppono. Conſequentia verò probatur, quia ſi videt aliquid reale, & non obiectum in ſeipſo exiſtens; ergo obiectum in ſua imagine expreſſum; cùm inter hæc duo nequeat aliud obiectum reale aſſignari.

50. Tertiò probatur noſtra principalis aſſertio à priori. De quolibet verbo ſiue intelligibili, ſiue ſenſibili, hoc pacto: Verbum ſeu ſpecies expreſſa eſt adæquatus effectus ſpeciei impreſſæ; ſpecies verò impreſſa eſt adæquata ſimilitudo obiecti: ergo verbum ſeu ſpecies expreſſa eſt adæquata imago obiecti: ergo in ea ſufficienter cernitur obiectum. Maior patet, quoniam adæquatum munus & finis ſpeciei impreſſę eſt gignere verbum: quod propterea appellatur cōceptus & partus memorię fœcundæ, quæ quodammodo ingrauidatur obiecto, quod per ſui ſpeciem, tanquam per ſemen fœcundat illam in ordine ad verbum gignendum. Minor conſtat, quia ſpecies impreſſa, cùm à natura ſubſtituatur loco obiecti, quod ſæpe vel eſt abſens, vel ineptum ad concurrendum immediatè cum potentia ad productionem verbi, debet adæquatè continere in eſſe intentionali, quidquid obiectum ipſum continet in eſſe naturali. Vnde Capreolus in primo diſtinct. 35. quæſt. 2. columna quarta, §. *Sciendum tamen*, verbum mentis appellat ſimilitudinem eſſentiæ rei, & ipſam quodammodo quidditatem naturæ rei in eſſe intelligibili. Prior conſequentia elucet, quoniam ſi verbum eſt adæquatus effectus ſpeciei impreſſæ, & ſpecies impreſſa eſt adæquata ſimilitudo obiecti, verbum erit adæquata ſimilitudo & imago obiecti. Poſterior verò conſequentia probatur, quoniam in adæquata imagine adæquatè continetur imaginatum: igitur ſufficienter in ea poterit imaginatum videri. *Capreolus.*

51. Confirmatur, quia, vt docet S. Tho. 3. contra Gentes cap. 49. & in 4. diſt. 49. quæſt. 2. art. 1. & Confirmant Durandus in 4. diſtinct. 49. quæſt. 2. num. 13. & Palatius diſput. 1. Caiet. ſuprà citatus, & alij; ſpecies intentionales ſunt eiuſdem naturæ & quidditatis in repræſentando cum obiectis, quæ repræſentant: ſunt enim à natura inſtitutæ, vt loco obiectorum ſubſtituantur, in potentijs cognoſcitiuis: cùm enim nequeant plerumque obiecta per ſeipſa potentias informare, aut illis præſentia eſſe, ne maneant potentiæ deſtitutæ ſufficienti virtute ad ſua obiecta cognoſcēda, rectè à natura prouiſum eſt, vt per ſpecies intentionales, quæ ſunt obiecta ipſa ſecūdùm eſſe intentionale, hoc munus exerceatur: vnde cū verbū producimus, rē ipſam in eſſe intētionali producimus, quia producimus adæquatam, & naturalem imaginem ipſius, in qua obiectum relucet ſecūdùm totum eſſe naturale, quod in ſe habet. *S. Thomas.* *Durandus.* *Palatius.* *Caietanus.*

52. *Obijctes* 1. Si oculus perciperet obiectum intra ſe expreſſum, & non extra ſe exiſtens, omnia videret æqualiter diſtantia: quia in viſione ipſa expreſſa omnia forent æquè præſentia oculo: ergo non magis videret vnum diſtans, quàm aliud. 2. Non poteſt oculus percipere, niſi coloratum: atqui viſio non eſt colorata: ergo non poteſt eſſe obiectum oculi. 3. Si oculus videret obiectum in ipſa ſpecie expreſſum, ſequeretur, quòd etiam clauſus videret illud, quia etiam clauſus poſſet conſeruare ſuam ſpeciem expreſſam: item poſſet videre illud ſupra ſe poſitum, quod eſt contra experientiam.

53. Reſp. Ad primum nego ſequelam: & ad probationem nego omnia eſſe æquè præſentia oculo obiectiuè & intentionaliter, eſto omnia ſint oculo præſentia ſubiectiuè & realiter. Ratio, quia viſio non ſolùm exprimit obiectum, ſed diſtantiam ipſam, quæ inter vnum obiectum & aliud intercedit: vnde non tantùm obiectiuè apparent res ipſæ

viſibiles,

visibiles, sed etiam distantia interposita inter res ipsas visibiles. Ad 2. Concedo, visionem non esse coloratam subiectiuè & naturaliter, esse tamen coloratam imò colorem ipsum obiectiuè & intentionaliter, cùm sit ipse color intentionaliter expressus: & hoc sufficit vt sit obiectum potentiæ, quæ per se tendit ad esse intentionale, vt expressiuum esse naturalis obiecti. Ad 3. Nego vtramque sequelam: & ad primam, nego posse oculum clausum conseruare in seipso speciem expressam, quia hæc actu pendet ab impressa, & rursus impressa ab obiecto: obiectum autem nequit sui speciem in oculum clausum transmittere propter obstaculum. Ad secundam, vt obiectum producat proportionatam speciem sui in oculum, certam requirere loci distantiam.

Solutio argumentorum oppositæ sententiæ.

54. AD primum oppositæ sententiæ Resp. Capreolus in 1. dist. 27. q. 2. art. 3. *ad quartum*, non oportere hoc nos experiri, sed sat esse efficaci ratione id nobis constare: præsertim cùm non sint duo actus, quibus verbum & obiectum intelligimus, sed vnus & idem, quo & verbum & obiectum ipsum in verbo expressum simul cognoscimus. Addo ego, quod cùm verbū non intelligamus actu reflexo, sed directo, & verbū sit ipsum obiectum intentionaliter expressum, cognoscendo verbum actu directo, cognoscimus obiectum ipsum in verbo intentionaliter expressum, absque alio actu reflexo. *Capreolus.*

55. Ad secundum Resp. Dupliciter posse à nobis verbum cognosci; vno modo subiectiuè, & vt res quædam est in seipsa existens, & sic cognoscitur distincto actu reflexo. Alio modo obiectiuè, & vt imago formalis est, & expressio naturalis obiecti, & sic cognoscitur eodem actu; qui quatenus informat potentiam, est illi ratio cognoscendi; quatenus verò est imago obiecti, illud in seipso exprimens, & in prospectu potentiæ ponens, est ratio cognita, & obiectum ipsum in esse intentionali & intelligibili expressum. Idem igitur actus vt vitalis forma, est potentiæ ratio cognoscendi; vt obiectiua imago rei, est ratio cognita: est autem verbum formaliter, non vt est ratio cognoscendi, sic enim se tenet ex parte potentiæ, & dicitur esse ipsum formale cognoscere; sed vt est ratio cognita: sic enim se tenet ex parte obiecti, & est ipsum repręsentari obiecti. Vnde S. Thom. 4. contra Gent. c. 11. Verbum vocat ipsum intelligi, quia nimirum verbum tenet se formaliter ex parte obiecti. *S. Thomas.*

56. Ad tertium. Nego Consequentiam: ad cuius probationem concedo id, quod non est quantum nec subiectiuè, nec obiectiuè, siue nec naturaliter nec intentionaliter, non posse esse medium *in Quo* cognoscendi quantum: nego tamen id, quod est quantum obiectiuè & intentionaliter, quale est verbum mentis de re quanta, non posse esse medium *in Quo* cognoscendi quantum, sub qua tãtum ratione terminat vim intellectiuam.

57. Ad quartum. Nego sequelam: Ratio negationis est, quia verbum non cognoscitur formaliter secundùm esse subiectiuum, sed secundùm esse obiectiuum & intentionale, quia cognoscitur, vt imago tantùm est obiecti; & consequenter non cognoscitur secundùm respectum ad subiectum, sed secundùm ordinem & respectum ad obiectum, cuius est imago. Ad Confirmationem dico, nos cognoscere verbum concretè concretione obiectiua, nõ autem subiectiua: cognoscimus enim illud vt imaginem expressiuam obiecti, non vt formam inhæsiuam subiecti; atque adeò vt concretum in ratione repræsentantis, non in ratione inhærentis atque accidentis.

58. Ad quintum. Nego consequentiam: Ratio discriminis est, quia voluntas non producit sibi obiectum, sicut illud sibi producit intellectus. Et hoc ideo, quia voluntas cum sit potentia appetitiua, non potest impelli ad operandum, nisi à bono prægnito, & obiectiuè prę sente: intellectus verò, cùm sit potentia conceptiua, non supponit, sed facit sibi obiectum prę sens media specie, vi cuius illud producit in esse intentionali. Ex quo discrimine oritur, vt intellectus producat sibi verbum, in quo obiectum cognoscat; non autem voluntas aliquid, quod diligat: quia quod voluntas est dilectura, supponitur iam præsens per cognitionem, & verbum mentis: quod autem intellectus est cogniturus, non supponitur prę sens per aliam potentiam, nisi tantùm remotè, & in habitu per speciem ipsam obiecti.

59. DICES, cur voluntas non fertur immediatè in suum amorem, sicut intellectus in suum verbum? Resp. quia cùm voluntas feratur ad diligendam bonitatem obiecti, & ipsius amor non sit imago, in qua obiecti bonitas diligenda reluceat, non potest ad illum ferri, tanquam ad obiectum diligendum, sed tãquam ad rationem diligendi. Contrà verò, cùm verbum sit expressa imago, in qua obiecti perfectio, quam intellectus conatur attingere, reluceat, potest ad illud ferri, non solùm tanquam ad rationem cognoscendi, sed etiam tanquam ad obiectum ipsum cognoscendum. Cuius discriminis ratio à priori sumenda est ex diuerso fine vtriusque potentiæ. Etenim finis voluntatis est, coniungi cũ bono amato, secundùm esse reale & existens, cuius realem consecutionem intendit voluntas per suum actum: finis verò intellectus est, veram notitiam de obiecto acquirere. Ex qua finium diuersitate sequitur, vt possit intellectus in suo verbo, tanquam in imagine, obiectum, cuius notitiam quærit, cognoscere; non autem voluntas in suo amore obiectum, cuius realem consecutionem intendit, diligere. Lege August. 9. de Trinitate c. vlt. & l. 10. per multa prima capita. Ad illud autem *Augustin.*

quod

quod affertur de assensu fidei, nego, illum non ferri in Deum vt veracem, quamuis ad illum feratur medio verbo, quia hoc non tollit, quin feratur in ipsam veritatem Dei expressam & repræsentatam in verbo.

60. Ad sextum nego antecedens, vt constat ex dictis: & ad probationem dico, ad intuitiuam visionem sat esse, si illa sit per propriam speciem genita: quod admittere tenentur omnes, qui nobiscum concedunt, posse oculum intueri obiectum etiam corruptum, si in ipso conseruetur visio: nam talis visio non posset esse abstractiua, quia oculus non est capax talis cognitionis: ergo non necessariò erit intuitiua, ex eo tantùm, quòd erit visio per propriam speciem genita. Lege S. Th. q. 4. de verit. art. 2. ad 7. *S. Thomas.*

61. Ad septimum. Cùm Arist. negat, per operationes immanentes aliquid produci in nobis, vel solùm negare, per eas produci aliquid extra nos, sicut producitur per operationes transeuntes; alioqui per operationes immanentes producuntur habitus: vel tantùm negare, produci aliquid, quod sit finis operationis immanentis, vt apertè docuit 1. Eth. 1. Cæterùm verbum, quod per intellectionem producitur, non est finis intellectionis, sicut quod producitur per actionem transeuntem est finis ipsius operationis transeuntis; sed potiùs ipsa intellectio est finis; nam ideo producitur verbum, vt in eo intellectus obiectum intelligat. *Aristoteles*

62. Ad octauum. Nego sequelam: etenim immediatum obiectum intellectionis non solùm potest esse verbum, sed etiam obiectum ipsum secundùm se, præsertim quando obiecti adæquata similitudo implicat, vt de visione beata mox dicemus. Ad probationem autem sequelæ, concedo, nullam intellectionem esse posse sine re intellecta, vel in se, vel in suo repræsentatiuo.

63. Ad nonum Respondent aliqui, verbū immediatè produci ab actu intelligendi, tanquā à causa efficiente proxima. Sed cōtrà, nā hoc est contra Aug. 15. de Trinitate cap. 10. asserentem, verbū gigni ex memoria: *Necesse est*, inquit, *cùm verbum loquimur, ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, nascatur verbum.* *Augustin.*

64. Quare mihi cum Scoto in 1. dist. 27. q. 2. §. *Ad quæstiones*, & alijs apud Canariensem 1. p. q. 27. art. 1. disp. 4. dicendum est, verbum immediatè produci ab intellectu fœcundo per speciem intelligibilem obiecti, media actione dicendi, non autem media actione intelligendi. Fundamentum est, quia hæc sententia per pauciora saluat omnia, quæ de Verbo dicuntur. Tria enim in verbo saluanda sunt, primum habitudo producti ad producentem; secundum intellecti ad intelligentem; Tertium intelligentis ad rem intellectam. Cùm enim verbum, vt ex S. Thom. docuimus, sit intellectio intellecta, ex memoria fœcunda genita, hæc triá necessariò includit; nempe habitudinem producti ad producentem, qua notitia genita est; habitudinem intellecti ad intelligentem, quatenus obiectum intellectum est; & habitudinem intelligentis ad rem intellectam, quatenus intellectio formaliter est. Atqui possunt hæc tria saluari per vnicam formam ab intellectu productam, media actione dicendi: ergo nō sunt multiplicandæ plures, altera qua intellectus intelligat, & per quam verbum immediatè producat; altera quæ sit ipsum verbum productum. Minor probatur, quia non repugnat, vt eadem forma sit & ratio cognoscendi, & simul ratio cognita. Igitur poterit per vnicam formam hæc triplex habitudo saluari. Antecedens probatur, quia non implicat, vt eadem forma sit & actus vitalis ex parte potentiæ, & naturalis atque expressa imago ex parte obiecti. Consequentiam ostendo, quia talis forma, vt ab intellectu producta includeret primam habitudinem; vt imago obiecti includeret secundam; vt informans & actuans potentiam includeret tertiam; ergo saluaret omnia, quæ sunt propria verbi. Confirmatur: nam altera sententia ad minimum duas admittit formas realiter distinctas, alteram, qua intellectus intelligit, alteram qua obiectum repræsentatur. Hanc nostram sententiam indicat præcitato loco Augustin. *Formata*, inquit, *cogitatio verbum est, quod in corde dicimus.* Si ergo verbum est cogitatio, non igitur ab ea realiter distinguitur, cùm nulla res possit esse id, à quo realiter distinguitur. Eadem colligitur ex S. Thom. prima parte quæstione 34. artic. primo ad tertium, & quæst. 4. de Veritate art. 2. *Scotus. Canariēsis. S. Thomas.* *Augustin.* *S. Thomas.*

65. Ad decimum. Sat esse, si illud contineat intentionaliter, quod est continēre illud per suam propriam & naturalem imaginem. Quæ conuenientia maior est ad repræsentandum obiectum, quàm quæcunque conuenientiæ similitudo in essendo: magis enim in essendo conuenit vnum album cum alio, quàm species albi cum ipso albo, & tamen magis species albi repræsentat album, quàm vnum album aliud album. Lege Scotum in secundo distinct. 3. quæst. 9. Ad Confirmationem concedo, verbum esse ad instar picturæ, sed naturalis, non artificialis: inter quas hoc est discrimen, quod quia artificialis non est ab ipsa re, quam repræsentat, naturaliter producta, nequit rem ipsam ad viuum exprimere; sicut naturalis, quæ quia producitur ab ipsa re, quam repræsentat, illam ad viuum exprimit. Cuius ratio est, quia quæ producitur ab ipsa re, illam exprimit per propria rei; quæ verò producitur ab artifice, rem exprimit per aliena, atque adeo non potest, nisi abstractiuè illam repræsentare. *Scotus.*

66. Ad vndecimum. Nego sequelam: nā ad intuitiuam cognitionem requiritur, vt res videatur in verbo per propriam speciem rei producto: at non omne verbum producitur per propriam speciem rei: igitur non omnis cognitio est intuitiua, esto omnis cognitio rem cognoscat in verbo præsente.

67. Ex dictis infertur 1. Verbum formaliter

liter distingui ab intelligere: est enim verbum, quatenus expressiuum est obiecti; est autem intelligere, quatenus est actus intellectus, & ratio percipiendi obiectum in ipso verbo expressum. Est verbum, quatenus manifestatiuum est obiecti in memoria latentis, eiusque naturale signum: est intelligere, quatenus est forma, qua fit talis manifestatio obiecti, ipsi intelligenti. Vt verbum est, magis se tenet ex parte obiecti, cuius est expressa imago, & virtute cuius producitur, quàm ex parte intellectus: vt intellectio verò, contrà, magis se tenet ex parte intellectus, cuius est vitalis actus, & ratio ipsa percipiendi obiectum. Vt verbum, comparatur ad intellectũ, vt terminus obiectiuè terminans ipsum intelligere: vt intellectio, comparatur vt forma actu informans, & actiuè tendens ab obiectum ipsum cognoscendum. Vt verbum obiectum exprimens, illudque in prospectu mentis proponens, est prius ratione ipso intelligere, quia obiectum vt cognoscendum præsupponitur ad cognitionem, contrà verò vt actu intellectum, & posterius ratione ipso intelligere. Comparatum ad intellectum, vt producentem vtrumque habet rationem effectus; sed vt verbum habet rationem prolis, quia procedit, vt imago ad exprimendum obiectum, quod tanquam parens media specie veluti semine vnà cum memoria, tanquam matre gignit verbum sibi simile: deficit autem à perfecta ratione prolis, quia non procedit in consubstantialitate eiusdem naturæ cum adæquato principio producente, quæ est tota natura intellectualis. Comparatum ad dicere, vtrumque est posterius, tanquàm terminus actione; eodem quippe dicere, tanquam actione procedit & verbum, & intelligere, cùm à parte rei sit vna & eadem indiuisibilis forma.

68. An autem dicere sit distinctum ab ipso intelligere, & verbo, sicut reliquę actiones à termino ipso producto, mihi negatiua pars est probabilior: cuius fundamentum est, quia actus vitalis dicit essentialem dependentiam à potentia ipsa vitali, cùm sit actualis tendentia ipsius: non diceret autem essentialem dependentiam à potentia ipsa vitali, si ab illa procederet media actione distincta: quia tũc posset idem terminus per aliam actionem à solo Deo fieri: sicut reliqui effectus, qui ab actione distinguuntur. Eam igitur dependentiam dicit actus vitalis à potentia vitali, quam dicit actio à principio, à quo est: sed implicat, actionem vnius causæ fieri ab alia causa, cùm sit actualis dependentia solius causæ, cuius est actio. Ergo similiter implicabit, vt actus vitalis fiat ab alia causa, cùm sit actualis & vitalis dependentia solius potentiæ, cuius est vitalis actio & tendentia. Colligitur ex S. Thoma q. 4. de ver. ar. 2. ad 5. vbi docet, in nobis dicere significare intelligere cum expressione conceptionis, cùm nequeamus aliter intelligere, quàm huiusmodi conceptionem exprimendo, & intelligere includere ipsum dicere. *S. Thomas.*

69. Dices. Actus vitalis non solùm pendet à potentia vitali, sed etiam à specie & habitibus, qui non sunt vitales. Ergo saltem ab istis producitur actione distincta. Confirmatur, quoniam ab istis non pendet essentialiter, siquidem idem actus vitalis fieri posset absque vllo concursu speciei & habitus, supplente Deo concursum ipsorum. Resp. Concedo consequentiam: non enim puto absurdum, eumdem effectum dependentem à pluribus causis, ab vna pendere essentialiter, & nulla media actione distincta; ab alia verò accidentaliter, & media actione distincta. Quemadmodum vnio & quilibet modus, excepta causalitate essentialiter pendet à subiecto, cuius est modus, nulla media causalitate ab eo distincta; accidentaliter verò, & media actione distincta ab agente creato, ad talem modum actiuè concurrente; quia potest Deus circa talem modum causalitatem agentis creati supplere, non autem causalitatem subiecti. Eodem modo potest hic actus vitalis essentialiter pendere ab hac potentia vitali, nulla actione distincta intermedia: accidentaliter verò à specie, & à quacunque alia causa non vitali creata, media actione distincta: quam Deus se solo supplere posset, licet supplere non possit concursum potentiæ vitalis, propter essentialem dependentiam ab illa.

70. Infertur 2. Verbum esse proprium partum intellectus, non aliarum potentiarum: nam licet aliæ potentiæ cognoscitiuæ obiecta percipiant in imagine, virtute speciei in seipsis producta, illud tamen non vocatur propriè verbum, sed idolum: quia verbum propriè est terminus locutionis, atque adeò solius potentiæ intellectiuæ, cuius tantùm est loqui, tam sibi per expressionem verbi manifestatiui rei in memoria latentis, quàm alteri per prolationem verbi vocalis manifestatiui verbi mentalis.

71. Infertur 3. Non solùm dici verbum respectu intellectus à quo producitur, sed etiam respectu obiecti, quod repręsentat: lapis enim intellectus, dicitur verbum lapidis in intellectu, & homo intellectus, verbum hominis, vt testatur S. Tho. 4. contra Gent. c. 11. & docet Anselmus suprà citatus. *S. Thomas. Anselmus.*

72. Infertur 4. Non solùm formari verbum quando concipimus res perfectè, sed etiam quando eas concipimus imperfectè: Cuius ratio est, quia verbum est necessarium, vt in eo obiectum cognoscamus: ergo siue perfectè, siue imperfectè obiectum cognoscere debeamus, semper necessarium erit verbum, vt in eo aliquo modo cognoscere obiectum possimus.

73. Dico 2. Repugnat species expressa, seu verbum intelligibile diuinæ essentiæ: Est S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. & alibi, negantis omnem similitudinem diuinæ essentiæ, tenentem se ex parte rei visæ; & communior inter Thomistas, & antiquiores Scholasticos. Fundamentum est, quia species expressa debet exprimere obiectum in esse intentionali, *S. Thomas.*

secundùm

secundùm omnem perfectionem, quam habet in esse reali: nulla autem species creata exprimere valet essentiam Diuinam, secundùm omnem perfectionem, quam illa continet in esse reali: igitur nulla dabilis est species expressa Diuinæ essentiæ; Maior probatur; quoniam species expressa gerit vicem obiecti, in cuius locum substituitur: igitur debet illud quoad omnia exprimere, alioqui per eam non posset totum obiectum, secundùm omnem perfectionem cognosci, sed solùm secundùm eam, secundùm quâ exprimeretur: cùm enim obiectum non videatur in se ipso, sed in eius specie expressum, si species illud non exprimeret, secundùm omnẽ perfectionem, quàm in se ipso continet, non posset in ea videri, secundùm omnem perfectionem, quam obiectum continet in suo esse reali.

74. Confirmatur, quia species expressa debet esse talis, vt obiecto etiam non existente, in ea possit totum conspici, ac si illud in se ipso existens conspiceretur, cùm in obiecto representando non pendeat ab eius existentia, aut locali præsentia. Vnde concedit Vasquez 1.2.disp.7.num. 8. quòd si per impossibile Deus non existeret, & adhuc in beato cõseruaretur visio Diuinæ essentiæ, illum fore beatum, quia per eam videret Deum, sicuti est, eodem prorsus modo, quo illũ videt nunc in se ipso existentem & præsentem. Maiorem primi Syllogismi ostendo, quia sequeretur, talem speciem fore infinitæ perfectionis; implicat autem quęcumque perfectio creata infinita, vt ex probatis in Philosophia suppono: ergo. Sequelam probo, quia talis species esset tantæ perfectionis in esse intentionali, quantę perfectionis esset obiectum ipsum in esse naturali: atqui obiectum exprimendum est infinitæ perfectionis in suo esse naturali; ergo & species ipsa in suo esse intentionali. Minor cũ consequentia elucet. Maior probatur, quia species expressa per suũ esse intentionale supplet esse naturale obiecti, cùm in ea conspiciendum sit naturale esse ipsius: igitur tantæ perfectionis esse debet ipsa in esse intentionali, quantæ est obiectum in suo esse naturali. Nam in ea mensura crescere debet species in esse intentionali & repræsentatiuo, qua crescit obiectum ipsum in esse naturali.

Vasquez.

75. Confirmatur: quia implicat, formam finitam præstare posse effectum formalem infinitum: videre autem Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis speciei expressæ: ergo implicat illam exprimere Deum infinitum, & tamen esse perfectionis finitæ. Maior constat, quia effectus formalis non distinguitur à forma, cùm sit ipsamet in subiecto posita: ergo si ipsa est finita, non poterit conferre effectum formalem infinitũ. Minor probatur, nam ea tantùm in intellectu posita, & omni alio, etiam obiecto ipso è rerum natura per impossibile sublato, redderet intellectum beatum, & videntem Deum, vt iam concedit Valquez, & concedere debent omnes, qui nobiscum sentiunt, destructo visibili, & manente tantum visione in oculo; adhuc nos videre obiectum ipsum visibile. Igitur videre Deum obiectum infinitum, esset effectus formalis solius speciei expressæ; alioqui omni alio sublato sola species id præstare non posset, quia sublata causa, vel concausa non potest integer effectus manere. Vnde non cohęrenter Torrez 1.p.q.27.a.1.in p.p. suę disputationis docet, verbum esse id, in quo tanquam in imagine obiectum cernitur, & tamen in secunda parte eiusdem disputationis dub. 4. probabiliter affirmat, à beatis formari verbum de Diuina essentia.

Torrez.

76. *Obijcies* 1. Potest species accidentalis repræsentare obiectum substantiale: ergo & species finita obiectum infinitum. Secundò de facto videtur Deus à beatis, vt est in seipso obiectum infinitum: ergo non implicat, videri obiectum infinitum actu finito. Tertiò potest intellectus finitus videre Deum infinitum: ergo poterit species finita repręsentare Deum infinitum.

77. Resp: Ad primum nego consequentiam: ratio discriminis est, quia potest dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantiæ finitæ: non potest autem dari accidens, quod sit adæquata proprietas substantię infinitæ, atque adeò dari potest accidens, quod repręsentet adæquatè substantiam finitam, non potest autem dari accidens, quod adæquatè repręsentet substantiam infinitam. Cuius ratio est, quia licet, ad hoc vt species repræsentet substantiam, non sit necesse, vt sit ipsa substantia, vt patèt in specie angelica repræsentante substantiam, est tamen necesse, vt sit tantæ perfectionis in esse accidentali, quantę est substantia repręsentata in esse substantiali. Et hoc ideò, quia species per suum esse accidentale debet exprimere totum esse substantiale obiecti: vnde quanto crescit esse substantiale obiecti, tanto crescere debet esse accidentale speciei; quia verò species creata nequit crescere infinitè in esse accidentali, vt exprimere possit infinitum esse substantiale Dei; potest autem crescere finitè vt exprimere possit esse substantiale creaturę; poterit dari species accidentalis, adæquatè repræsentans substantiam creatam, nequit autem dari species accidentalis, adæquatè repræsentans substantiam increatam.

78. Ad secundum. Concedo, de facto Deũ videri à beatis, vt est in se obiectũ infinitum, nego tamen videri in aliqua specie aut verbo creato, sed in se ipso immediatè: non implicat autem, videri obiectum infinitum actu finito, qui tantùm sit ratio videndi: implicat verò, videri obiectum infinitum actu finito, qui sit ratio in *qua* videatur obiectum. Nam in primo casu infinitas se tenet tantùm ex parte obiecti; in secundo verò etiam ex parte actus: & quia solùm actus creatus infinitus implicat, non autem Deus obiectum infinitum, ideò non implicat, Deum videri actu finito, qui tantùm sit ratio videndi; implicat autem videri actu finito, qui simul sit ratio, in *Qua* ipsum videndi.

SECTIO IV.

An sit possibilis species impressa Diuinæ essentiæ.

Vasquez. 84. PRIMA sententia Vasq. 1. p. disp. 43. ca. 7. de facto eam in beatis concedentis, quam sequitur Theodorus Smising. de Deo vno, tract. 2. d. 6. num. 69. & probabilem putat Richar. in 3. dist. 14. a. 1. q 3. Eamque concedere videtur Aureolus quolib. 8. art. 2. vbi docet, Deum à beatis videri per similitudinem creatam, quæ est actus ipse intelligendi. Explicans autem, quid sit ipsum intelligere formaliter, ait esse ipsam receptionem speciei, eò quòd ex Philosopho 3. de Anima, intelligere, est *quoddam pati*; non esset autem *quoddam pati*, si in alio, quàm in ipsa receptione speciei formaliter consisteret.

Smising. Richardus. Aureolus. Aristoteles.

85. Fundamentum Vasquez est, quia in omnium sententia infunditur beatis lumen gloriæ, vt comprincipium visionis beatæ: sed tale lumen est species impressa Diuinę essentiæ; tum quia nullus ex antiquis Scholasticis lumen gloriæ distinguit à specie impressa: Tum quia S. Thom. 1 p. q. 12 ar. 2 & 3. Contra Gent. c. 54. lumen gloriæ appellat similitudinem Dei, quod est proprium speciei. Tũ quia lumen gloriæ ita determinat intellectum beati ad videndum Deum, vt nullo alio determinatiuo superaddito, sufficienter ipsum determinet ad Deum videndum: sed species ad hoc tantùm requiritur, vt determinet potentiam ad hoc, vel illud obiectum: ergo si independenter ab omni alio, intellectus beati per solum lumen est sufficienter determinatus ad videndum Deum, tale lumen erit species impressa Dei.

S. Thomas.

Scotus. 86. SECVNDA Sententia Scoti in secundò dist. 3. q. 9. §. *ad quartum*. Admittentis in angelis speciem abstractiuam, distinctè repręsentantem essentiam Dei, non quidem in se, sed in suo repræsentatiuo. Distinguit enim notitiam intuitiuam ab abstractiua Scotus in eo, quod intuitiua immediatè producitur, & terminatur ad obiectum in se: abstractiua verò est omnis alia cognitio, quæ nec ab obiecto producitur, nec ad ipsum immediatè terminatur. Angeli igitur in sua creatione habuerunt speciem abstractiuam Diuinæ essentiæ, quæ illam distinctè repræsentabat, non immediatè in se ipsa, sed in suo repręsentatiuo: quamuis ibidem doceat, speciem hanc non esse Angelo rationem cognoscendi in *Qua*, sed tantùm *Qua*; quod an sit cohærenter dictum constat ex præcedenti disputatione. Mouetur autem Scotus ad hanc speciem abstractiuam Diuinæ essentiæ angelo concedendam, quia naturalis beatitudo angeli excedit naturalem beatitudinem hominis, etiam existentis in statu innocentię: sed homo in statu innocentię habebat distinctam notitiam Dei vltimi finis; ergo distinctiorem habere debebat angelus: hanc autem habere non poterat, nisi per speciem abstractiuam Diuinæ essentiæ, distinctè ipsam repræsentantem, non quidem in se, sed in suo naturali repræsentatiuo.

87. TERTIA sententia negat de facto speciẽ impressam Diuinę essentiæ, concedit autem de possibili. Est Argent. in 3. d. 14. q. 1. art. 1. ad tertium, Mayroni quodlib. 4. in fine. Molinæ 1. p. quæst. 12. art. 2. disp. 1. conclusione 4. Valent. puncto 2. sub finem. Suarez lib. 2. de Diuinis attributis, cap. 13. Inclinat Scotus in 2. distin. 3. quęst. 9. §. *ad rationes*, & in 4. dist. 49. quæst. 11. §. *Resp. dicitur* circa finem; vbi soluit rationes in oppositum. Prima pars sententię constat, nam species impressa eatenus requiritur, quatenus nequit obiectum, vel propter absentiam, vel propter sui materialitatem ad cognitionem concurrere: atqui Diuina essentia est intimè prędens intellectui beatorum, & per se ipsam summè immaterialis: frustra igitur ipsius vice reponitur species creata.

Argentinas. Mayronus. Molina. Valentia. Suarez. Scotus.

88. Secunda pars probatur primò, quia datur species expressa, quę perfectiùs Deum repræsentat: ergo possibilis est impressa eiusdem. 2. Quoties in ordine ad vnum effectum non repugnat vnum principium, non debet repugnare & alterum, ad eundem effectum requisitum: sed in ordine ad visionem Dei non repugnat principium, tenens se ex parte potentiæ, quod est lumen gloriæ; ergo nec principium tenens se ex parte obiecti, quod est species impressa.

89. QVARTA sententia huiusmodi speciẽ nõ solùm negat de facto, sed etiam de possibili. Est Henrici in summa art. 33. quæst. 2. ad 3. & quodlib. 4. quæst. 7. S. Tho. 1. p. q. 12. ar. 2. & 3. contra Gent. cap. 49. & 51. q. 8. de veritate art. 1. & q. 10. a. 11. quodlib. 7. a. 1. & in 4. dist. 49. q. 2. ar. 1. Durandi quęst. 2. à num. 12. Capreoli q. 5. a. 1. Soti q. 2. art. 3. conclusione 2. Palatij disp. 1. sub finem, Bassoli in 3. dist. 14. q. 1. a. 1. 4. *dico igitur*. Marsilij q. 10. ar. 2. dubio incidente conclusione 2. Ferrar. 3. contra Gent. c. 49. Caiet. & Bannes 1. p. loco præcitato, Zumel ibidem disp. 2. Gonzalez disp. 25. sect. 3. Arrubalis disp. 16. cap. 4. Bartholomęi Torrez quæst. 27. art. 1. disp. 5. parte 2. dub. 4. Quę sententia vera est & sequenda. Difficultas est in assignanda implicantia. Duplex autem implicantię genus assignari solet; alterum eorum, qui negant speciem impressam, admittunt autem expressam; vndè simul implicantiam afferunt de vna, & disparitatem de alia: alterum eorum, qui vtramque simul negant. Primò igitur prius, secundò posterius implicantiæ genus examinabimus.

Henricus. S. Thom. Durandus. Capreolus. Soto. Palatius. Bassolus. Marsilius. Ferrariensis. Caietanus. Bannez. Zumel. Gonzalez. Arrubal. Torrez.

91. PRIMA implicantia sit Ferrar. 1. cõtra Gent. c. 43. §. 5. *est*, vbi probabiliter sustinens opinionem de specie expressa Diuinę essentiæ, hanc assignat rationem, cur possibilis sit species expressa, non autem impressa Diuinæ essentiæ: quia nimirum species expressa immediatè producta à Deo, vt à forma actuã-

Ferrarien.

te intellectum beati, simul cum ipso Deo supplēte vicem speciei, habet rationem vnius perfecti, & totalis repræsentatiui rei intellectæ, non autem species impressa creata, vel expressa producta ab impressa creata.

92. Sed contrà, tum quia eodem modo dici posset, quod species impressa creata simul cum Deo, supplente vicem speciei impressę, haberet rationē vnius perfecti, & totalis repræsentatiui obiecti intelligibilis in actu primo. Tū quia, sicut species impressa se sola debet repræsentare obiectū in actu primo, ita expressa se sola debet repræsentare obiectum in actu secundo; debet enim se sola supplere vicem & absentiam obiecti.

Sotus. 93. Secunda Implicantia est Soti, quę duplex est; altera, quia impressa species repræsentat obiectum efficienter, expressa verò formaliter: implicat autem principium creatum effectiuum visionis Dei, non autem formale: eò quòd implicat, creaturam efficienter beare hominem. Hanc rationem sequitur Torrez. Altera est, quia species impressa, cùm substituatur loco obiecti, debet esse in eodem ordine immaterialitatis cum ipso, non autem expressa, quę solum se tenet ex parte potentiæ.

94. Sed contra primam implicantiam, quia non repugnat, hominem efficienter beari ab aliquo principio creato, vt constat de lumine gloriæ, efficienter concurrente ad visionem Dei. Contra secundam, quia non minùs species expressa, quàm impressa tenet se ex parte obiecti, substituiturque loco illius; illa in ratione principij effectiui; hæc in ratione vitalis imaginis, formaliter exprimentis obiectum: ergo vtraque seruare debet proportionem immaterialitatis cum obiecto.

Zumel. 95. Tertia Implicantia est quorundam Theologorum apud Zumel, quę talis est: Species impressa Dei, si daretur, necessariò esset infinita, non autem expressa, quia hæc limitatur ex potentia finita, à qua producitur; illa verò nec limitari posset ex causa, quæ infinita est; nec ex obiecto, quod est etiam infinitum; nec ex coagente aliquo finito, cùm nullum creatum agens ad illius productionem concurreret; nec ex peculiari idea, cùm nullam haberet ideam; neque ex libero concursu Dei, quia non liberè, sed naturaliter à Deo emanaret, vti emanant cæteræ species à suis obiectis: cùm enim species sit naturalis imago obiecti, non liberè, sed naturaliter ab eo emanaret. Confirmatur: nam illa talis esset naturæ, vt eadem numero inuariata apta esset determinare quemcunque intellectum, etiam infinito lumine præditum, ad quamcunque visionem Dei, etiam infinitam, si possibilis esset, quod est euidens signum infinitæ perfectionis.

96. Sed contrà, nam allatum discrimen inter speciem impressam & expressam nullum est: quia sicut per aduersarios limitatur expressa ex potentia finita, à qua producitur; ita impressa à libero concursu Dei: falsum namque est, eam naturaliter à Deo emanaturam: neque enim hoc postulat intrinseca natura speciei, vt constat de speciebus angelicis, quæ liberè à Deo produuntur. Tum ab actu finito, ad quem per aduersarios talis species ordinaretur. Neque verum esset, eam nullam ideam habere in mente Diuina, nam sicut per aduersarios Deus peculiarem ideam habet de specie expressa, ita & de impressa: quamuis nullam ideam haberet de obiecto ipso, quod est Deus per talem speciem repręsentatus. Ad Confirmationem 1. responderet aduersarius, id prouenire non ex infinitate speciei, quæ solùm posset vt instrumentum ad visionem cōcurrere, sed vel ex infinitate luminis, vel Dei principalis agentis. 2. Negaret assumptum, nam sicut quęlibet species creata est determinatæ perfectionis, ita determinato modo repræsentat obiectum.

Arrubal. 97. Quarta Implicantia est Arrubalis. Puri actus species impressa dari non potest: Deus est purus actus: ergo Dei impressa species dari non potest. Maiorem probat, quoniam purus actus est de se essentialiter intelligibilis perfectiori modo, quàm esset per vllam speciem creatam; cùm enim hoc sit perfectio, nullam includens imperfectionem, concedenda est Deo enti perfectissimo: sed obiectum, quod per suam essentiam est proximè intelligibile, & intimè vnitum cuicumque potentiæ, non potest per aliquam impressam similitudinem repręsentari. Minorem hanc, in qua tota vis ipsius ratiocinationis consistit, sic probat: Implicat forma, quæ essentialiter ordinetur ad perficiendum agens, secundùm eam rationem, qua agens est tale per essentiam; vt implicant accidentia, quæ essentialiter ordinentur ad efficiendam substantiam operatiuam, si substantia ipsa ex se sit proximè & completè operatiua: Implicat qualitas, quæ ordinetur ad facilitandam potentiam ad operandum, si potentia per se ipsam summam habet in operando facilitatem, atqui species impressa essentialiter ordinatur ad reddendum obiectum proximè intelligibile, vt sic possit determinare potentiam ad cognitionem sui. Ergo implicat species impressa Dei, qui per suam essentiam est proximè intelligibilis, & se ipso vnitus cuicumque potentię intellectiuæ, vt illam determinare possit ad cognitionem sui. Minor constat, nam hęc est essentia & natura speciei; est enim essentialiter Vicaria obiecti, vt inductione patet. Maior probatur, quia quod est essentialiter tale, nequit fieri tale per formam accidentalem superadditam; quia cùm talis forma nullum alium haberet effectum, esset essentialiter superflua; atque adeo repugnans: quoniam ex vna parte ordinaretur ad perficiendum aliud, quia hæc esset natura ipsius; ex alia verò non ordinaretur, quia res, ad quam ordinaretur, nō esset capax talis effectus, quia supponeretur per se essentialiter talis. Non est autem eadem ratio de specie expressa, quia hęc se tenet ex parte potentiæ; nec effectus ipsius, est facere obiectum intelligibile, sed intellectum: Deus autem, licet per suam

essen-

essentiam sit actu intelligibilis, non est tamen per suam essentiam actu à creatura intellectus, & ideò hoc fieri debet per formam inhærentem creaturę, qua Deus denominetur à creatura intellectus.

98. Sed contrà, quoniam falsum est illud principium, in quo tota hęc ratio fundatur, nempè, *quod est per se operatiuum, non potest fieri per aliam formam operatiuum*: constat primò in substantia angelica, quę respectu proprij intellectus est proximè intelligibilis, & determinatiua eiusdem ad cognitionem sui, cùm tamen non repugnet, intellectum angelicum determinari ad cognitionem sui per speciem superadditam distinctam. Quod sic ostendo; nam certum est, eandem substantiam respectu alterius intellectus esse intelligibilem, & proximè determinatiuam ad cognitionem sui per speciem distinctam: atqui posset Deus, talem speciem producere in intellectu eiusdem angeli, cuius esset species, & cum ea concurrere ad notitiam eiusdem angeli, non concurrendo cum substantia eiusdem ad notitiam sui ipsius. Atqui tunc angelus se ipsum cognosceret, non per substantiam, sed per speciem à se distinctam. Igitur potest, quod est per se operatiuũ, fieri per aliã etiam formam superadditam operatiuum. Omnia elucent, nam potest Deus impedire, ne substantia angelica influat in proprium intellectum ad notitiam sui, & simul concurrere cum specie superaddita eiusdem angeli ad eandem cognitionem sui: quę cognitio, cùm fiat ex propria specie angeli, erit expressiua sui non minùs quàm cognitio producta à propria substantia. Igitur angelus non solùm est intelligibilis per propriam substantiam, sed per distinctam etiam speciem; ergo & Deus.

99. Secundò Constat in omni causa æquiuoca, quę productiua effectus per suam substantiam, fieri potest productiua eiusdem per virtutem vniuocam superadditam: sic piper calefactiuum virtualiter per se ipsum, fieri potest calefactiuum formaliter per calorem superadditum: ergo & Deus intelligibilis per se ipsum, fieri potest intelligibilis per speciem superadditam: Consequentia constat, nam dicitur Deus intelligibilis per efficientem vim determinatiuam, quam habet respectu intellectus creati ad visionem sui: sed hęc virtus æquiuoca est, cùm sit virtus productiua ad extra: species verò impressa Dei esset vniuoca repræsentatiuè respectu visionis eiusdem, nam vtraque esset creata similitudo Dei accidentalis. Confirmatur: nam Deus est per se ipsum potens in omnem effectum, & tamen non repugnat, hanc virtutem communicari creaturę: ergo licet Deus sit per se ipsum potens determinare intellectum creatum ad visionem sui, non repugnabit, communicari hanc vim speciei impressæ.

100. Tertiò Impugnatur hæc ratio à priori, quia nulla ex hoc sequeretur imperfectio in Deo: nam ex hoc, quòd fieret Deus intelligibilis per speciem creatam, non tolleretur, quin maneret intelligibilis per se ipsum. Nec aliqua sequeretur contradictio in specie ipsa: nam quæ affertur, nempè, quia ordinaretur, & non ordinaretur ad efficiendum obiectum intelligibile, saluatur respectu diuersorum: siquidem ordinaretur ad efficiẽdum obiectum intelligibile extrinsecè, non ordinaretur ad efficiendum obiectum intelligibile intrinsecè.

101. Neganda igitur est maior primi syllogismi: & ad probationem dicendum, posse actum purum intelligibilem per se, fieri intelligilem per aliud à se distinctum; esset enim hæc maior perfectio Dei, si aliunde nõ implicaret, non solùm posse se ipso, sed mediatam speciem intellectum creatum determinare ad visionem sui. Neganda est etiam minor subsumpta: ad cuius probationem distinguẽda est maior: nam implicat, rem esse ntialiter ordinari ad perficiendum subiectum secundùm eam rationem, quâ subiectum est tale essentialiter, ex intrinseca natura & exigentia subiecti, non autem ex libera voluntate Dei; cùm non implicet, agens eundem effectum operari per varias formas, quarum vna sit intrinseca, altera extrinseca. Iuxta hãc distinctionem soluendæ sunt instantiæ de accidentibus, & qualitate facilitante: nam possent hęc ordinari ad perficiendum subiectũ, non ex intrinseca natura & exigentia subiecti, sed ex libera voluntate, Dei: nam potest accidens ordinari ad subiectum, esto subiectum ab intrinseco non exigat tale accidens, vt constat de accidente supernaturali, quod essentialiter ordinatur ad subiectum naturale, esto hoc non exigat illud. Nec talis species foret superflua, nam esset vniuocè determinatiua intellectus creati ad visionem Dei, & denominaret Deum extrinsecè & vniuocè intelligibilem, in ordine ad intellectum creatum, quam denominationem non habet Deus à propria essentia.

102. Qvinta Implicantia Ambrosij Machin. 1. p. disput. 15. sect. 1. Implicat instrumentum connaturale illius effectus, qui natura sua petit esse à Deo, vt à causa proxima: visio beata natura sua petit esse à Deo, vt à causa proxima: ergo ad eam implicat species impressa, quæ est connaturale instrumẽtum obiecti. Maiorem probat, quia iustrumentum connaturale essentialiter ordinatur ad supplendum aliquem defectum principalis agentis, velut impotentiam, distantiam, vel improportionem aliquam; at Dei principalis agentis visionis beatæ nullus defectus supplebilis est: igitur nullum possibile est naturale instrumentum. Probat minorem quia visio beata, sicut quæuis alia intuitiua cognitio, natura sua petit esse ab obiecto, nõ solùm vt à terminante, sed etiam vt à mouente; nam ex obiecto, & potentia paritur notitia. Vnde quando obiectum est per se proportionatum, & coniunctum potentiæ, se ipso concurrit sine specie: igitur species solùm ponitur ad supplendum defectum: ergo quando nullus obiecti defectus supplebilis *Amb. Machin.*

est, nulla dari poterit species impressa talis obiecti.

103. Sed contrà, tum quia falsum est, instrumentum connaturale essentialiter ordinari ad supplendum defectum principalis agentis, nam esto hoc reperiatur in instrumentis concessis causis secundis, non est tamen essentiale instrumento vt sic. Neque instrumentum dicitur naturale ex eo, quia supplet agentis imperfectionem, sed quia proportionatur effectui producendo. Tum quia falsum est, speciem esse instrumentum, sed causam principalem, partialem cognitionis, cùm in ratione obiectiuę repręsentationis ab illa non excedatur.

104. Sexta Implicantia sit: Deum esse intelligibilem, est ratio prima incommunicabilis creaturæ; sicut esse causam primam, competit Deo incommunicabiliter. Fundamentum est, quia intelligibilitas sequitur ad ens; vnde sicut Deus est primum ens, & in ratione talis incommunicabilis est creaturæ; ita est primum intelligibile, & in ratione talis, incommunicabilis est eidem creaturæ. Si autem posset producere speciem impressam sui, posset communicare creaturæ rationem primi intelligibilis, nam species per omnia gerit vicem obiecti; est enim Vicaria & substituta illius: hæc autem ratio non militat in specie expressa, quia hæc non se tenet ex parte obiecti, sed ex parte potentiæ, quam informat, & reddit formaliter intelligentem.

105. Sed contrà, nam sicut Deus communicat creaturæ esse causæ, non communicando illi esse primæ causæ, ita communicare posset esse intelligibile, non communicando illi esse primi intelligibilis. Confirmatur, quia non minùs Deus est primum intellectiuum sui, quàm primùm intelligibile: Sed potest communicare esse intellectiuum sui, medio lumine gloriæ, non communicando primum intellectiuum sui; ergo communicare poterit esse intelligibile sui, mediâ specie creatâ, non communicando primum intelligibile sui. Cuius ratio est, quia primitas perfectionis Diuinæ in eo consistit, vt sicut ipsa est prima in essendo à nullo dependens, ita sit prima in operando, à qua cætera in operando pendent: sed communicando Deus aliquam intelligibilitatem sui, non necessariò communicaret hanc primitatem in operando, nam adhuc talis species in actiua determinatione potentiæ creatæ, penderet à prima intelligibilitate & determinatione Dei, vt cæteræ causę secundæ in productione suorum effectuum: vnde neganda est minor fundamenti: & ad probationem, nego speciem impressam per omnia gerere vicem obiecti, sicut nec causa secunda per omnia gerit vicem causæ primæ, in producendo effectum; sed solùm dicitur vicaria obiecti, eiusque vicem gerere in determinatione potentiæ ad cognitionem obiecti, non autem in modo illam determinandi dependenter, vel independenter à superiore determinatiuo.

106. Instabis: Implicat Deum communicare creaturę passiuam intelligibilitatem sui: ergo & actiuam. Respondetur negando consequentiam, nam passiua intelligibilitas consistit in ratione causæ formalis obiectiuæ; actiua verò in ratione causæ efficientis: est enim obiectum actiuè intelligibile, quatenus potens est actiuè mouere, seu determinare intellectum ad cognitionem sui; est verò passiuè intelligibile, quatenus aptum est, per se ipsum, in genere causæ formalis obiectiuæ terminare cognitionem sui. Potest autem creatura participare virtutem actiuam Dei, non autem formam ipsam Dei, qui illam participare potest mediâ entitate distinctâ ab ipso Deo, hanc autem participare non potest, nisi participando ipsam essentiam Dei, quod implicat.

107. Septima implicantia sit: Species intelligibilis supplet vicem obiecti; ergo naturaliter requirit absentiam obiecti; propterea enim intellectus angelicus ad notitiam sui speciem intelligibilem, à propria substantia distinctam non requirit, quia semper illam præsentem habet: sed quotiescunque implicat terminus qui naturaliter exigitur, implicat res ipsa exigens: implicat autem absentia Dei à quouis intellectu creato: igitur implicat species impressa Dei. Minor subsumpta claret: assumpta probatur, quoniam naturalis exigentia rei non distinguitur ab ipsa re: ergo, si implicat naturalis exigentia rei, implicabit res ipsa. Sed implicante termino, qui naturaliter exigitur, implicat naturalis exigentia rei, vt inductione constat: implicante enim risibilitate, quę est proprietas, quam naturaliter exigit homo, implicaret homo: implicante extensione locali, quæ est proprietas quantitatis, implicaret quantitas. Igitur implicante absentiâ Dei, à quouis intellectu creato, quæ est proprietas, quam naturaliter exigit species, implicat species ipsa Dei. Quę ratio non militat de specie expressa, quia hęc non supplet vicem obiecti, cùm sit ipsemet actus potentiæ, qui æquè naturaliter stare potest cum præsentia, ac cum absentia obiecti, vt patet de notitia angeli respectu sui, & aliorum.

108. Sed contrà, nam licet implicante termino primario, & positiuo, penes quem res specificatur, implicet res ipsa talem terminum exigens, vt argumentum, & exempla probant; non tamen implicabit, implicante solùm aliquo termino negatiuo & secundario, qualis est absentia obiecti respectu speciei intelligibilis; cùm enim hæc sit pura negatio prędentiæ obiecti, nequit esse terminus formaliter specificans speciem impressam, sed sola conditio, sine qua species esset naturaliter superflua. Cæterùm terminus formaliter specificans speciem impressam, est obiectum ipsum, vt exprimendum per actum.

109. Octava implicantia: posito lumine

ne gloriæ in intellectu beati Deus necessariò determinat illum in ratione speciei ad visionem sui; repugnant autem eiusdem effectus duę causę totales; igitur & species impressa Dei. Consequentia constat, nam talis species esset essentialiter superflua, quoniam determinante Deo, adæquatè, & necessariò in ratione speciei, intellectum beatum ad visionem sui, non posset ipsa simul ad eandem visionem intellectum determinare. Minor supponitur ex Philosophia. Maior probatur, nam munus speciei est se ipsâ formaliter potentiam determinare ad notitiam obiecti; Sed Deus suâ immensitate, est intellectui beati intimè præsens: ergo posito in ipso lumine gloriæ, Deus necessariò, & adæquatè determinat illum ad visionem sui; ad hoc enim sufficit dispositio ex parte potentiæ, & obiectum proximè intelligibile vnitum potentiæ. Sed contrà, nam hęc ratio supponit speciem impressam formaliter, non effectiuè determinare potentiam, cuius oppositum suppono ex Philosophia.

Marsilius. 110. Nona Marsilij: si species Dei foret possibilis, cùm ea finita esset, creari posset alia & alia essentialiter perfectior; nequit autem creari aliâ & alia essentialiter perfectior, nam tam visio Dei, quàm obiectum, ad quod ordinatur, est essentialiter vnum. Sed falsa est sequela maioris, vt constat de lumine glorię, quod etsi finitum sit, nequit tamen perfectius & perfectius essentialiter creari. Sufficit igitur, vt illa creari possit perfectior & perfectior intensiuè.

Palatius. 111. Decimà implicantia est Palatij. Species rerum eminentius esse habent, quàm res ipsæ: nulla autem creatura habere potest eminentius esse Deo: igitur nulla species creata Diuinæ essentiæ dabilis est. Minor cum consequentia patet. Maior probatur, quia species rei materialis habet esse spirituale, & intentionale, authore Philosopho 2. de anima text. 121. vbi docet, sensum suscipere formas sine materia, perinde atque cera suscipit sigilli figuram absque auro. Ergo si species rei materialis est eminentior, quàm sit res ipsa, à qua producitur, etiam aliæ erunt eminentiores rebus, quarum sunt species. Nec obstat, inquit, quòd species producantur à rebus ipsis: & nulla res producere possit effectum nobiliorem se: quia non tantùm producuntur à rebus, sed etiam à lumine, & reliquis influentijs cœlestibus.

Aristoteles.

112. Sed contrà primò, quia hæc ratio militat etiam contra speciem expressam, quam ipse non videtur negare. Secundò falsum est, speciem habere esse eminentius obiecto, tum quia Deus est tum impressa, tum expressa species sui, cùm tamen, vt species, non sit eminentior se ipso, vt obiecto. Tum quia species substantiæ spiritualis non est eminentior substantiâ ipsâ spirituali, cùm illa sit accidens, hæc substantia. Tum à priori, quia species est naturalis proprietas rei cognoscibilis: nulla autem proprietas est eminentior re ipsâ, cuius est proprietas: igitur nulla species est eminentior suo obiecto. Maior constat, quia species est naturale complementum cognoscibilitatis rei; dicuntur enim res cognoscibiles per actiuam virtutem mouendi cognoscitiuam potentiam ad notitiam sui, quod præstant medijs speciebus à se naturaliter productis: sed cognoscibilitas est naturalis proprietas rei; ergo & species, quà talis cognoscibilitas formaliter completur. Quòd autem nulla naturalis proprietas sit eminentior re ipsâ, cuius est proprietas, probatur, quia naturalis proprietas est proprius & adæquatus effectus rei: nullus autem proprius & adæquatus effectus rei potest esse eminentior re ipsâ, alioqui effectus excederet suam causam.

Palatius. 113. Nec satisfacit Palatius, dicendo, species sensibiles produci mediante luce, aut influentiâ cœlesti: tùm quia species ipsius lucis non producuntur mediante aliâ virtute, distinctâ à virtute cognoscibilitatis ipsius lucis. Tum quia substantia spiritualis angelica non producit in se ipso speciem expressam, quę perfectior est impressa, eminentiorem, quàm sit sua ipsius substantia. Tum à priori, quia species est naturalis proprietas rei cognoscibilis: nulla autem naturalis proprietas rei producitur à re, cuius est naturalis proprietas, vt ab instrumento alterius, sed à re ipsa vt à causa principali. Ergo species visibiles, vt naturales proprietates rerum visibilium, non producuntur à rebus visibilibus mediâ luce, vel aliquâ influentiâ cœlesti vt causâ principali, sed à rebus ipsis visibilibus.

Aristoteles. Vnde nego, eas esse spirituales. Ad Aristotelem autem dico, mentem eius eo loco tantùm fuisse docere, sensum non suscipere in se ipso res, quas debet cognoscere, sed typos tantùm, & imagines ipsarum; non tamen inde concluditur, has imagines esse spirituales, aut habere esse eminentius, quàm habeant res ipsæ, quarum sunt imagines.

114. Atque hæ sunt implicantiæ, quæ impugnant speciem impressam. Inter eas verò, quæ etiam expressam impugnant, vnam tantùm reperio impugnatione dignam apud *Henricus.* Henricum suprà citatum; & sit,

115. Vndecima implicantia: Si species impressa, vel expressa Dei possibilis esset, naturali vi cognosci posset ab Angelo; cùm autem hæc esset naturalis imago Dei, naturaliter per eam posset Deus ab Angelo cognosci. Sed contrà, quia cùm talis species esset supernaturalis, vtpote Deum in se ipso repræsentans, nulli intellectui creato foret naturaliter debita; proinde à nullo intellectu creato esset naturaliter cognoscibilis.

Implicantia auctoris.

116. VLtima & mea implicantia hæc est. Species impressa essentialiter ordinatur ad expressam, vt principalis causa ipsius. Implicat autem expressa; igitur & impressa. Consequentia constat, quia implicante primario termino specificante, implicat res ipsa specificabilis: ergo implicante specie expressa, quę est primarius terminus specificans impressam, implicabit impressa. Minor constat ex dictis sectione præcedente. Maiorem probo, quia species impressa cùm sit virtualis & effectiua similitudo obiecti, essentialiter ordinatur ad exprimendam formalem similitudinem eiusdem obiecti. Quòd autem sit princeps causa, & non instrumentum, sic ostendo: Nam species impressa est suppletiua totalis concursus obiecti: sed obiectum non est instrumentum, sed princeps causa speciei expressę; quia in ratione repræsentationis non excedit perfectionem obiecti. Maior probatur, nam species impressa supplet absentiam obiecti; ergo & totalem concursum ipsius, quia nec species expressa produci potest sine totali concursu obiecti; nec obiectum absens, & non existens concurrere potest ad effectum præsentem. Neque dicas, in absentia obiecti principalem concursum ipsius suppleri à Deo, vt supplet in reliquis instrumentis naturalibus, absente causâ principali: nam reliqua instrumenta naturalia non requirunt per se, & ex natura sua absentiam causæ principalis; vnde non est mirum, si interdum per accidēs, separatis à causa principali, Deus suppleat concursum ipsorum causæ principalis: at species impressa per se, & ex intrinseca natura sua requirit absentiam obiecti, nam præsente obiecto proximè intelligibili, nulla producitur species. Vnde signū est illam supplere totalem concursum obiecti. Tum quia inter speciem impressam, & expressam est perfecta conuenientia in ratione imaginis, & obiectiuæ repræsentationis. Dicitur autem à Philosophis species instrumentum obiecti, non in ratione concursus, sed supplementi: quo pacto interdum vna causa principalis, substituta vice alterius, dicitur instrumentum illius. Si igitur species impressa est principalis causa speciei expressæ in esse repręsentatiuo, in eodem esse repræsentatiuo cōtinere debet in actu primo quidquid species expressa continet in actu secundò: sed species expressa cōtinere debet totam perfectionem obiecti in esse actuali repræsentatiuo; ergo eandem continere debet species impressa in esse repræsentatiuo virtuali.

S. Thomas. 117. Hanc nostram rationem supponit S. Thomas 1. p. quæst. 12. artic. 2. vbi ideo negat quamcunque speciem creatam Dei, quia deberet habere perfectionem Dei, & esse in eodem ordine immaterialitatis cum ipso Deo: Quę ratio, vt probet intentum, necessariò supponit tam speciem impressam, quàm expressam, debere esse adæquatam similitudinem obiecti: & in expressa, tanquam in propria imagine, videri obiectum ipsum; alioquin si supponeret speciem expressam esse solam rationem *Qua*, & impressam principium huius, facilè negari posset, speciem vel impressam, vel expressam Dei, debere continere perfectionem ipsius Dei.

118. Dices: de facto datur cognitio, quà Deus videtur in se ipso: ergo dabile est principium creatum productiuum talis cognitionis ex parte obiecti: sed esse determinatiuum potentiæ ex parte obiecti est proprium munus speciei impressæ: igitur possibilis est species impressa Dei. Resp. Nego, esse determinatiuum quomodocunque potentiæ ad obiectum, esse munus speciei impressæ, sed esse determinatiuum per expressionem obiecti intra ipsam potentiam cognoscentis, intra quam debet virtute speciei impressæ intentionaliter produci obiectum, esse proprium munus speciei. Est enim species impressa essentialiter ordinata ad supplendam absentiam obiecti, atque adeò debet illud virtualiter & effectiuè continere, non quidem in esse reali, sed in esse intentionali.

119. Ad argumenta primæ sententię Resp. Ea tantùm concludere, lumē esse aliquo modo principium visionis Dei, quod vltrò concedo; non autem quòd sit principium per modum speciei, nam ad hoc requiritur vt sit principium per modum exprimentis & producentis obiectum intra ipsam potentiam cognoscentis. Cæterùm falsum est, quod Aureolus docet, intelligere esse solam speciei receptionem, sed potiùs esse vitalem actum à propria potentia elicitum, concurrente aliquo determinatiuo ex parte obiecti. Nuncupatur autem à Philosopho *quoddam pati*, quia non fit per actionem transeuntem, sed immanentem, quâ manet & recipitur in ipso agente. *Aureolus.*

120. Ad secundam sententiam Scoti nego huiusmodi speciem abstractiuam diuinæ essentię esse possibilem; contra quam militant omnes rationes, quibus negatum est, possibilem esse speciem impressam, vel expressam Diuinæ essentiæ. Ad fundamentum ipsius, neganda est Minor subsumpta; quia poterat naturalis beatitudo Angeli esse perfectior naturali beatitudine hominis per clariorem, & expressiorem notitiam obiectiuam Dei, ortam ex perfectiore cognitione intuitiua creaturarum. *Scotus.*

121. Ad Primum Tertiæ quatenus probat possibilitatem speciei impressæ Diuinæ essentiæ, nego antecedens. Ad secundum nego maiorem, quia potest vnum principium implicare, non implicante altero, ad eundem effectum requisito, ob specialem rationem.

SECTIO

SECTIO VI.

An Deus sit cognoscibilis potentia aliqua corporea?

Anthropomorphita.

122. FVit error Antropomorphitarum, qui, quoniam Deum corporeum fingebant, corporis etiam oculis visibilem putabant: Catholica verò sententia sicut Deum incorporeum prædicat, ita inuisibilem oculis, aut quouis alio corporis sensu imperceptibilem docet. Difficultas est in assignanda implicantia: cuius dubitandi ratio est, quia Deus eleuare potest quamcumque creaturam ad quemcumque effectum, sicut eleuat ignem ad torquendos spiritus, & intellectum creatum ad videndum ipsum: ergò licet potentia corporea naturaliter sit incapax cognoscendi Deum, non tamen videtur repugnare, vt ad id Diuinâ virtute eleuari possit. Confirmatur auctoritate Augustini 22. de Ciuit. Dei cap. 29. opinantis, Deum glorificati corporis oculis in patria videndum: *Valdè*, inquit, *credibile est, sic nos esse visuros mundana tunc corpora, vt Deum vbique præsentem, & vniuersa gubernantem per corpora, quæ gestamus, clarissima perspicacitate videamus.*

Augustinus

123. Verùm oppositę sententiæ satis sufficiens implicantia assignatur hæc: nulla potentia cognoscitiua ferri potest extra suum obiectum: sed Deus est extra obiectũ cuiuscunque potentię cognoscitiuæ corporeæ: igitur nulla potentia cognoscitiua corporea in Deũ ferri potest. Minor constat, quia cùm Deus sit purus spiritus, nequit potentiam corpoream, quæ essentialiter ordinatur ad aliquod materiale, specificare. Maiorem probo, nam potentia cognoscitiua debet habere formalem proportionem cum actu cognitionis, coque mediante cum obiecto ipso cognoscibili, in eodem genere proximo vitę. Implicat autem formalem proportionem à Deo extrinsecè suppleri re ipsâ immutatâ. Minor elucet, nã proportio formalis non distinguitur à re ipsa; igitur implicat suppleri, re ipsâ immutatâ. Maior probatur, quia potentia cognoscitiua non est tantùm productiua & receptiua cognitionis, nam hoc etiam in multorũ opinione præstare posset lapis, sed etiam perceptiua obiecti media notitia rei, tanquam imagine illius: repugnat autem, potentiam percipere obiectum mediâ cognitione tamquam imagine illius, absque formali proportione in eodem genere proximo vitę cum ipsa cognitione.

124. Cuius ratio est, quia imago non confert suum effectum formalem repræsentandi imaginatum, nisi subiecto idoneo & proportionato, vt patet de visione, quæ posita in lapide non faceret lapidem videntem, nulla alia ratione, nisi, quia lapis non est subiectum proportionatum in genere vitæ cum ipsa visione. Sicut nec auditio posita in oculo redderet oculum audientem, quia oculus non est proportionatum subiectum in eodem genere proximo vitæ auditiuæ cum ipsa auditione: sed Deus non potest repræsentari, nisi per intellectionem, quæ est actus vitę intellectricis: ergo non potest effectum suum formalem repræsentandi Deum, vt obiectum intelligibile conferre potentiæ corporeæ, quoniam hæc non est in eodem genere vitę intellectiuæ cũ ipsa intellectione. Minor probatur, quia repugnat, obiectũ spirituale exprimi, ac repræsentari cognitione sensitiuâ, nam hæc essentialiter postulat specificari ab aliqua ratione formali sensibili: igitur, cùm Deus non possit repręsentari cognitione sensitiuâ, non poterit per vllam potentiam corpoream cognosci, quia hæc eleuari non potest ad obiectum percipiendum, nisi medio actu vitali eiusdem vitæ, in qua est potentia.

125. Confirmatur 1. nam cognitio est actuale exercitium vitæ, quo mediante potentiâ vitalis percipit suum obiectum: Implicat autem, vt potentia sensitiua per actuale exercitium vitæ intellectiuæ percipiat obiectum intelligibile.

126. Confirmatur 2. Non potest substantia materialis per potentiam spiritualem percipere obiectum spirituale: ergo nec potentia materialis per actum spiritualem percipere obiectum spirituale: cùm sit eadem proportio potentiæ ad actum & obiectum, quæ est substantiæ ad potentiam.

127. Confirmatur 3. Nequit potentia vegetatiua per actum vitę sensitiuę percipere obiectum sensibile: ergo nec potentia sensitiua per actum vitæ intellectiuæ percipere obiectum intelligibile: cùm sit eadem proportio inter vitam sensitiuam, & actum vitę intellectiuæ, quę est inter vitam vegetatiuam, & actum vitæ sensitiuę, imò & maior, quia hæc conueniunt in eodem gradu materialitatis.

128. *Obijcies* vt Aqua eleuari possit ad producendam gratiam, sufficit, vt habeat virtutem remotam producendi illam in ratione entis: ergo vt oculus eleuari possit ad videndum Deum, sufficit, vt habeat potentiam videndi remotam in ratione cognoscentis. Respondeo: Nego Consequentiam, nam virtus incompleta aquæ producendi gratiam compleri potest per extrinsecum concursum Dei, vel per superadditam qualitatem: vis autem incompleta oculi ad cognoscendum suppleri non potest, vel per extrinsecum concursum Dei, cũ non debeat suppleri in genere causæ efficiẽtis, sed formalis; nec per superadditam qualitatem, quia nulla qualitas, quæ non est vitalis, & ab intrinseco innata, est idonea forma, per quam natura intellectualis percipiat obiectum. Vnde lumen gloriæ, quæ est qualitas superaddita intellectui beatorum ad complendam virtutem ipsorum, non complet vim perceptiuam intellectus, nam hęc supponitur intrinsecus innata in beato, sed tantùm complet vim productiuam visionis.

129. Di-

129. DICES: Hinc sequeretur, intellectum creatum esse completam potentiam perceptiuam videndi Deum; siquidem hęc per lumen gloriæ non completur: at hoc falsum est, nam hinc sequeretur, intellectum creatum esse causam principalem visionis Dei, eamque naturaliter exigere. Respondetur negando primam sequelam: quoniam potentia perceptiua essentialiter includit vim productiuam sui actus; sita est enim in principio vitali, quod vt sic essentialiter importat vim productiuam sui actus, qui vt vitalis essentialiter dependet actiuè à principio intrinseco vitæ. Ad secundam autem sequelam, negandum est absolutè, intellectum creatum esse causam principalem perceptiuam Dei, quia licet ex se habeat proportionem formalem in eodem genere vitę intellectiuę, non tamen ex se habet proportionem effectiuam visionis Dei, quæ proportio essentialiter includitur in principio perceptiuo.

130. Hinc collige, potentiam corpoream non modò implicare ferri in Deum, sed in quodcunque obiectum spirituale: quia quodcunque obiectum spirituale est extra sphæram potentiæ corporeæ. Dices: hinc sequeretur, neque intellectum creatum eleuari posse ad videndum Deum; cùm plus intellectus creatus distet à Deo actu puro visibili in se ipso, quàm potentia corporea à quocunque obiecto spirituali creato. Respondeo: nego sequelam: ad cuius probationem dico, intellectum creatum plus distare à Deo actu puro, in ratione entis, & perfectionis essentialis, non autem in ratione potentię & obiecti, seu cognoscentis & cognoscibilis: Nam Deus sub ratione cognoscibilis aliquo modo continetur intra sphęram intellectus creati, cùm possit ipsum saltem abstractiuè cognoscere: substantia verò spiritualis nullo pacto continetur intra sphæram potentiæ corporeę; vnde nullo modo, neque intuitiuè, neque abstractiuè potest illam cognoscere. Porrò inter potentiam, & obiectum non tam est attendenda proportio commensurationis entitatis ad entitatem, quàm proportio commensurationis habitudinis ad terminum, quæ potest esse maior etiam inter entitates, quæ magis inter se distant in ratione entis, vt sic. Cuius ratio est, quia hæc proportio non fundatur immediatè in ipsa entitate, vt sic, sed in certo quodam genere & gradu entis vitalis: non repugnat autem, vt inter duas entitates plus distantes in ratione entis, sit maior proportio & conuenientia in certo gradu vitę, quàm sit inter duas alias entitates magis conuenientes in ratione entis, vt sic.

131. Ex his patet ad rationem dubitandi; nam repugnat, Deum eleuare creaturam ad effectum contradictionem inuoluentem, qualis esset potentiam corpoream ferri in obiectum spirituale. Ad primam instantiam, cōstat ex dictis; nam ignis eleuatur ad torquendos spiritus in genere causæ efficientis; in quo genere suppleri potest extrinsecè quod agenti deest intrinsecè, in ordine ad effectum producendum.

132. Ad secundam, ratio discriminis est, quia intellectus creatus est in eodem genere proximo vitæ intellectiuæ cum Deo obiecto intelligibili: vnde, cùm eleuatur ad vidēdum Deum, non eleuatur per actum alterius vitę, quàm sit obiectum ipsum repræsentabile: nā sicut Deus est intelligibilis à se actu vitæ intellectiuæ, ita est intelligibilis à beatis actu eiusdem vitæ intellectiuę; Vnde non extrahitur extra suam sphæram, cùm eleuatur ad videndum Deum. Nec refert, quòd Deus sit intelligibile supernaturale, proinde supernaturali actu vitæ repræsentabile, qui, quoniam naturalem proportionem non habet cum intellectu creato, non videtur ei posse formalem effectum repræsentandi Deum conferre. Nam supernaturalitas non extrahit actum aut potentiam ab eodem genere vitę intellectiuę, cùm tam vita naturalis, quàm supernaturalis sit in eodem genere proximo vitæ, eò quòd supra intellectiuam, non datur alia superior vita. Neque actus vitalis aliud essentialiter requirit, quàm procedere ab eodem genere proximo vitę. Nec potentia aliud essentialiter postulat, quàm ferri in obiectum repręsentabile per actum vitę eiusdem generis: vnde tam potentia visiua ferri potest ad visibile supernaturale, quàm visibile supernaturale repręsentari actu visionis supernaturalis, vt ostendemus in materia de Eucharistia. Cùm igitur intellectus eleuatur ad intelligēdum Deum, obiectum supernaturale non extrahitur ad obiectum disparatum, sed ad perfectissimum obiectum intra eandem rationem intelligibilis.

133. Etenim tripliciter potest obiectum ad potentiam comparari, vt colligitur ex S. Thom. 1. contra Gentes c. 54. Primò vt illi adæquatè commensuratum; sic comparatur ens naturale ad intellectum creatum, quia tātum intelligibilitatis habet illud, quantum intellectiuitatis habet iste. Secundò, vt disparatum & omninò extra rationem formalem obiecti; sic comparatur audibile ad visum, & visibile ad auditum, quia nec audibile participat formalem rationem obiecti visus, nec visibile formalem rationem obiecti auditus. Tertiò, vt excedens intra eandem rationem formalem obiecti; sic comparatur Deus, in se ipso visibilis ad intellectū creatū; est enim Deus supremum intelligibile, intellectus verò creatus infimus intellectiuus; vnde, cùm eleuatur ad intelligendum Deum, eleuatur quidem ad obiectum excedens propriam virtutem, non tamen ad genus vitæ disparatæ. Quare dici potest, Deū in seipso visibilē esse quidem supra obiectū naturale intellectus creati, nō autēextra: obiectū verò spirituale esse omninò extra quācunque potentiā corpoream. Ad Confirm. Resp. ibi Augustinum loqui tantùm disputatiuè, ex quo ad summum colligitur, in ea re fuisse dubium.

S Thomas.

SECTIO

SECTIO VI.

An possibilis sit creatura, cui connaturalis sit visio intuitiua Dei, aut quæuis alia forma supernaturalis?

Dogma fidei.

134 DE Fide est, nullam de facto talem creaturam productam esse; cùm de Fide sit, de facto beatos egere lumine gloriæ, ipsos eleuante ad videndum Deum. Vt autē videamus, an ea saltē possibilis sit, notādū triplex genus operationum in Deo. 1. est omnino incommunicabile creaturæ, vt posse in se ipso producere distinctam personā cum omnimoda identitate naturæ producentis & productæ: esse causam primam, & cætera huiusmodi, quæ sunt ita propria Dei, vt ne supernaturaliter quidem communicari possint creaturæ: sunt autē omnia ea, quæ in suo conceptu requirunt illimitationē in omni genere perfectionis, & independentiam in essendo; nā vtraque perfectio pugnat cum ente creato. Secundum genus operationis communicabile est creaturæ, etiam naturaliter, & vt causæ principali, vt intelligere & amare res creatas, & Deum ipsum mediis effectis creatis: producere dependenter à subiecto. Tertium genus operationis de facto communicatum est creaturæ, sed per gratiam, & supra exigentiam ipsius, vt videre Deum actum purum in se ipso; diligere eundem propter se ipsum immediatè, operari indefectibiliter.

135. Controuersia igitur est, an hæc eadem communicari possint alicui substantiæ per naturam? vt quemadmodum de facto beati Deum vident, & amant in se ipso medio lumine gloriæ, & charitate eis supernaturaliter infusa, ita videri & amari in se ipso ab aliqua creatura possit per naturalem facultatem, aut per hæc ipsa dona ipsis naturaliter debita? Et quoniam hoc genus operationum est propriū Dei, quo Deus dicitur ens supernaturale, quia per illud operatur supra omnem naturam creatam, ideò substantia, quæ talem modum operandi participaret, diceretur supernaturalis; quia per talem modum in operando, & in essendo excederet reliquas omnes substātias creatas. Cęterùm etsi præsens controuersia inter doctores solùm agitetur de visione Dei, eam tamen nos ad reliquas etiam supernaturales operationes extendemus, vt doctrina sit vniuersalior in ordine ad quamcumque formam supernaturalem.

136. PRIMA sententia affirmat possibilem esse creaturam, cui connaturalis sit intuitiua visio Dei. In eam inclinat Maior in 4. Dist. 49. q. 4. in fine. Molina 1. p. q. 12. a. 5. Disp. 2. Becanus 1. p. c 9. q. 5. Argumenta autem, quibus hæc sententia probatur, sunt hæc, 1. quoniam nulla est implicantia.

Maior. Molina. Becanus.

137. SECVNDVM, quia participabilis est hic modus operandi Dei medio accidente supernaturali, vt constat de lumine, & reliquis habitibus infusis, qui suapte natura ordinātur ad talem modum operandi propriū Dei; ergo & media substantia supernaturali. Consequētia prob. alioqui Deus perfectiori modo participari posset ab accidente, quod est ens imperfectius, quàm à substantia ente perfectiore. Confir. quia sicut inter entia naturalia creata nobilior est substantia, quouis accidēte naturali, ita inter creabilia producibilis est substātia nobilior quouis accidente supernaturali, ad hoc vt tota latitudo substantialis perfectionis creabilis superet totam latitudinem accidentalis perfectionis perducibilis.

138. TERTIVM: Coniunctum ex intellectu beati & lumine gloriæ, cui connaturalis est visio Dei, est quid finitum: ergo potest Deus creare intellectum tantæ virtutis, vt illud adęquet, nam dato quocumque intellectu, semper dabilis est perfectior & perfectior. Igitur possibilis est intellectus, qui per sua naturalia Deum videat. Neque dicas, intellectum creatum esse diuersę rationis à lumine glorię, proinde quantumcumque crescat in virtute intelligendi, nunquam attingere posse visionem Dei: sicut quantumcumque crescat visus, nūquam attingere poterit sonum; quia visus est potentia alterius rationis ab auditu, cuius tantùm est sonum percipere: nam Deus comprehenditur sub obiecto intellectus creati, alioqui non posset ad illum intuendum eleuari: sonus verò non comprehenditur sub obiecto visus. Confir. quia non modò Deus creare potest vnum intellectum alio intēsiuè, sed etiam essentialiter perfectiorem. Esto igitur coniunctum ex intellectu creato, & lumine gloriæ sit alterius perfectionis essentialis, adhuc creari poterit intellectus, qui illud in essentiali perfectione adæquet.

139. QVARTVM: Quidquid Deus potest intellectui conferre, per qualitatem superadditam, potest per essentiam: vnde illum gradum vigoris, quem Deus cōferre posset oculo Noctuæ ad intuendam rotam solis, de facto contulit oculo Aquilæ per naturam: igitur dari potest intellectus creatus, cui per naturam competat videre Deum.

140. QVINTVM: Non repugnat, eandem rem esse proprietatem plurium, vnius in gradu intenso, alterius in gradu remisso, vt splendor in gradu intenso est proprietas solis, in gradu verò remisso aliorum à sole. Esto igitur lumen gloriæ in summo gradu vt est comprehensiuum Dei, sit proprietas solius Dei; in gradu tamen remisso, vt est tantùm repræsentatiuum Dei in se ipso, poterit esse proprietas creaturæ. Confirm. quia non minus intellectus creatus est participatio intellectus increati, quàm lumen gloriæ creatum sit participatio luminis increati: ergo sicut lumen gloriæ increatum est proprietas intellectus increati; ita lumen glorię creatum erit proprietas intellectus creati: nam sicut participatur subiectum, ita participari poterit proprietas ipsa subiecti.

141. SEXTVM: participabilis est Deus quoad reliquas perfectiones supernaturales potentiæ, sapientiæ, charitatis, sanctitatis, iustitię,

cæte-

cæterarum q; supernaturalium virtutum; ergo & quoad perfectionem supernaturalis substãtię. Confir. quia nõ repugnat substantię creatæ supernaturalitas, quia substantia est, quia conuenit Deo; nec quia creata est, quia conuenit lumini gloriæ, cæterisque habitibus infusis; nec quia substantia creata est, quia si non implicant extrema, nec implicabit coniunctum ex extremis.

142. Septimum: Vnio hypostatica est alterius ordinis, quàm lumen gloriæ, quia per illam fit homo Deus; per hoc tantum videns Deum: at vnio hypostatica est aliquid substantiale: ergo si hęc non repugnat, multò minùs repugnabit substãtia supernaturalis eiusdem ordinis cum lumine gloriæ.

143. Octauum: Datur accidens supernaturale: ergo possibilis est substantia supernaturalis. Consequentiã probo, nam accidens supernaturale essentialẽ ordinem dicit ad subiectum; non ad subiectũ naturale, nam hoc non est illi proportionatum; ergo ad supernaturale: hoc autem nequit esse Deus ipse, quia Deus est incapax accidentis: igitur erit substantia supernaturalis creata. Confirmatur: nam visio Dei est actus vitalis; ergo alicui potentiæ vitali connaturalis est: hæc autem potentia alicui substantiæ debet esse connaturalis: non igitur repugnat substantia creata cui visio Dei connaturalis sit. Maior probatur, nam actus vitalis essentialiter pendet à principio vitali intrinseco & connaturali. Minor constat, nam omnis potentia vitalis sibi vendicat aliquam substantiam proportionatam, cuius sit propria passio & instrumentum.

144. Nonum: Etiamsi daretur intellectus creatus, cui connaturale esset lumen glorię, visioque ipsa beatifica, adhuc proprius modus essendi Dei excederet proprium modum essendi talis intellectus: ergo excessus quoad modum essẽdi obiecti cogniti supra modum essendi potentię cognoscentis non impedit, quin talis potentia possit tale obiectum naturaliter cognoscere. Confir. nam de facto intellectus creatus cum lumine gloriæ non eleuatur ad eundem ordinem actus puri cum Deo in se ipso visibili: & tamen intellectus creatus cum lumine gloriæ naturaliter videt Deum: ergo vt aliquis intellectus creatus naturaliter videat Deum actum purũ, non est necesse, vt sit in eodem ordine actus puri cum ipso Deo.

145. Secunda sententia negat possibilem esse substantiam, cui connaturalis sit visio intuitiua Dei. Est S. Th. 1. p. q. 12. art. 4. & 5. ad tertium, tertio con. Gent. c. 53. Cai. & Ferr. ibid. Scoti in quarto, Dist. 49. q. 11. §. Respon. ergo, & quodlib. 14. a. 2. Rich. in secundo Dist. 23. a. 1. q. 1. ad primũ & in 3. Dist. 14. a. 1. q. 2. Capreoli in 4. Dist. 49. q. 4. a. 1. cõcl. 1. Aureoli quodli. 9. a. 3. in fine, Soti in 4. Dist. 49. q. 2. a. 4. ad 3. Zumel 1. p. q. 12. art. 4. Disp. vnica, Vasq. Disp. 44. c. 1. Suar. l. 2. de attributis c. 9. Valent. pũcto 3. in fine, Gõsal. disp. 26. Alber. tom. 1. corol. 2. ex prin. 1. Phil. puncto 1. Arrub. Disp. 21. c. 2. & reliquorum communis. Difficultas est in assignand. implicantia.

S. Thomas. Caietan. Ferrar. Richardus. Scotus. Capreolus. Aureolus. Soto. Zumel. Vasquez. & ar 2. Valentia. Gonsalez. Albert. Arrubal.

Expenditur ratio Scoti.

146. PRIMA implicantia sit Scoti. Visio clara Dei prærequirit Deum naturaliter præsentem in ratione obiecti, vel in propria existentia, si sit intuitiua, vel in aliquo perfectè repræsentatiuo, si sit abstractiua: neutro modo potest Deus esse naturaliter præsens intellectui creato, non primo, quia nec Deus sub propria ratione Deitatis est naturaliter, sed tantùm voluntariè, motiuus intellectus creati, nec vlla creatura potest esse naturaliter actiua talis visionis, & perfectæ præsentiæ Dei, cùm nulla creatura continere possit essentiam Dei, & consequenter intelligibilitatem ipsius. Non 2. quia nullum creatum potest esse causatiuũ perfecti repræsentatiui Dei sub propria ratione Deitatis, quia nullum creatum continere potest Deum, secundùm propriam intelligibilitatem ipsius. *Scotus.*

147. Sed contrà, nam cùm Scotus dicit, Deum nunquam posse *naturaliter*, sed tãtùm *voluntariè* mouere intellectũ creatum ad claram visionem sui; aut per *voluntariè*, intelligit liberè, & hoc non tollit naturalem exigentiã ex parte creaturę, nã posita quacunque exigentia & connaturalitate ex parte creaturę, semper Deus liberè mouet illã ad suos actus. Aut per *voluntariè*, intelligit quòd non sit illi talis visio cõnaturalis actiuè, & hoc non tollit connaturalitatem simpliciter; Nã neque anima rationalis actiuè producitur ab homine, & tamen connaturalis est corpori humano: & ad hominem contra Scotum species abstractiua Dei, sub propria ratione Deitatis est connaturalis intellectui angelico, & tamen illa à nullo agẽte creato produci potest. Aut demum per *voluntariè*, intelligit, quòd talis motio ad claram visionem Dei nullam possit in creatura supponere naturalem exigentiã, & hoc erat Scoto probandum: nam hoc vertitur in cõtrouersiam, cùm quæritur, an sit possibilis intellectus, cui sit connaturalis intuitiua visio Dei.

Expenditur ratio Vasquez.

148. Implicantia Vasquez: *Aut*, inquit, *substantia hac diceretur supernaturalis, quia superior esset alijs substantijs creatis, & sic innumera substantia essent supernaturales; aut quia à solo Deo produceretur per creationem, & ita omnes substãtiæ spirituales essent ordinis supernaturalis: superest igitur vt soli formæ accidentariæ ratio supernaturalis conueniat*, nã ei soli conuenit perficere subiectum supra id, quod ipsius essentia & naturalis constitutio postulat, penes quod tantùm attenditur ratio supernaturalitatis. *Vasquez.*

149. Sed contrà, nam talis substantia diceretur supernaturalis, quia participaret proprium modum operandi Dei; per quem consequenter haberet, vt comparata ad reliquas substantias creatas esse superioris ordinis: sicut à priori dicitur accidens supernaturale, non quia perficit subiectum supra naturalem exigentiam ipsius, nam etiamsi perficeret subiectum iuxta naturalem exigẽtiam

ipsius,

ipsius, vt esset respectu substantiæ supernaturalis, si daretur, adhuc esset supernaturale, sed dicitur supernaturale, quia participat proprium modum operandi Dei, per quem consequenter habet, vt omnem substantiã, cui talis modus operandi non competit, perficiat supra naturalem exigentiã, similiter diceretur à priori talis substantia supernaturalis, non quia produceretur à solo Deo per creationẽ, vel quia foret superior alijs substantijs, sed quia participaret proprium modum operandi Dei; per quem consequenter haberet, vt esset cæteris superior. Vnde falsum est, supernaturalitatem formaliter desumi penes excessum formæ ad quodlibet subiectum creatum; nam hæc tantùm ratio est à posteriori, & ex suppositione, quòd talis substantia supernaturalis implicet, quod non debet, contra aduersarium in argumento assumi.

Triplex implicantia, ob quam repugnat substantia, cui connaturale sit lumen gloriæ aut visio beata Dei.

150. VT igitur distinctè procedamus in hac grauissima controuersia, prius ostendendum est, implicare substantiam, cui connaturale sit lumen gloriæ, aut visio beatifica: tum vniuersaliter probabimus, implicare omnem substantiam, cui connaturalis sit vlla forma supernaturalis. Primum probo triplici ratione, & prima sit à posteriori. Si talis substantia possibilis esset, de facto ea producta esset. Sequelam probo, nam Deus, quæ sua est perfecta prouidentia, quoad fieri potest, semper operatur iuxta naturalem inclinationem rerum: ageret autem Deus contra naturalem inclinationem rerum, si talis substantia possibilis foret, & à Deo producta non esset. Minorem declaro, quia contra naturalem inclinationem accidentis ac proprię passionis est, eam nunquam produci in proprio subiecto, cùm quodlibet accidens ac passio naturaliter petat esse in proprio subiecto: si autem possibilis esset hęc substantia, lumen gloriæ, & visio Dei essent naturales proprietates talis substantiæ, alterum vt principium, alterum vt actio vitalis propria. Igitur contra naturam ipsorum ageretur, si nunquam illa in proprio, sed semper in alieno atque extraneo subiecto producerentur: sicut contra naturam potentiæ risiuę esset, si ea nunquam in homine, cuius est propria passio, sed semper in alia ab homine diuersa natura produceretur. Cùm igitur certum sit, nullum beatum de facto Deum naturaliter videre, sed medio lumine gloriæ ipsis indebito, contra naturalem inclinationem, & perfectam prouidentiam Dei hæc accidentia à proprio & connaturali subiecto perpetuò exularent.

151. SECVNDA Implicantia sit ex absurdis, quæ ex opposita sententia sequuntur. primum est, Deum non fore inuisibilem omni creaturę, nec lucem habitare inaccessibilem, cùm tamen Paulus primæ ad Timot. 6. absolutè pronunciet, Deum à nemine videri posse, quod Patres explicant viribus naturæ. Secundum, creaturam fore suapte natura beatam, hæredem Cœlestis gloriæ, amicam Dei, & filiam adoptiuam; proinde naturaliter impeccabilem, idque non ex dono superaddito, sed ex beneficio ipso creationis, cui non posset Deus absque violentia claram sui visionem denegare, cùm ad illam naturalem haberet inclinationem, & exigentiam, nec vllum esset impedimentum, quo minùs ad illam toto naturæ conatu ferretur.

152. TERTIA ratio est à priori, quam assignat S. Th. 1. p. q. 12. ar. 4. & 3. cont. Gent. c. 52. Modus naturalis cognoscendi obiectum adæquatè sequitur modum essendi virtutis cognoscentis, vt videlicet sub quo abstractionis ordine fuerit principium cognoscens, sub eodem naturalis cognitio ab ipso producta, ei obiectum repræsentet, & non sub altiori: vt si principium cognoscens fuerit materiale, cognitio naturalis ab ipso elicita, non potest illi nisi materiale obiectum repræsentare, si principium cognoscens fuerit potentiale, pariter cognitio ab eo naturaliter producta, non poterit nisi potentiale obiectum vel per modum potẽtialis ipsi repræsentare. Atqui nulla creatura participare potest eundem modum essendi Dei: ergo nulli creaturę poterit esse cõnaturale videre Deum in seipso. Minor constat, nam omnis creatura necessariò est immersa potentialitati, vtpote ex non esse ad esse traducta, ex natura & supposito, ex subiecto & accidente composita. Deus autem emersus est ab omni potentialitate in supremo ordine puri actus constitutus. Maior, in qua vis ratiocinationis consistit, probatur primò inductione, nam, quia sensus affixus est certo ac determinato organo, non potest nisi singulare ac determinatum obiectum percipere: quia intellectus humanus habet esse vnitum corpori, non potest, nisi ad modum corporis naturaliter cognoscere: quia intellectus angelicus habet esse immersum potentialitati, non potest viribus proprijs Deum intelligere ad modum actus puri, sed per modum potentialis, & per effectus creatos. Nec alia afferri potest ratio, cur de facto nequeat Deum naturaliter videre; nisi talis improportio, quæ necessariò reperitur in omni creatura possibili. Demum quia intellectus Diuinus est actus purus, ab omni potentialitate emersus, naturaliter intelligit se ipsum ad modum actus puri: certà igitur inductione constat, naturalem modum cognoscendi obiectum proportionari naturali modo essendi virtutis cognoscentis. *S. Thomas.*

153. Secundò idem principium probatur à priori, quia non potest intellectus elicere visionem actus puri, niti in seipso præhabeat obiectum, vel speciem actus puri: nullus autem intellectus creatus naturaliter in seipso præhabere, aut præexigere potest obiectum, vel speciem actus puri: igitur nullus intellectus creatus naturaliter elicere potest

visionem actus puri. Maior constat, quia omnis notitia, cùm sit expressio obiecti, essentialiter postulat fieri ab obiecto cuius est notitia; repugnat quippe obiectum exprimi vt in se est, ipso aut ipsius propria specie non concurrente, cùm formalem exprimendi rationem habeat actus ex obiecto. Minorem probo, quia nulla potentia prę habere, vel prę exigere potest obiectum, aut speciē in modo operandi perfectiorem se: sed actus purus in ratione obiecti habet modum operandi perfectiorem quauis potentia creata; quippe qui modum habet operandi emersum ab omni potentialitate, potentia verò creata immersum in potentialitate. Maiorem ostendo, nam potentia prę exigit obiectum vel speciem obiecti, vt complementum sui ad producendum actum sibi proportionatum: nulla autem potentia naturaliter præexigere potest complemētum altioris ordinis ad eliciendum actum sibi proportionatū: ergo nulla potentia creata potest naturaliter præexigere obiectum, vel speciem actus puri. Maior claret. Minor constat, tum inductione: nam neque potentia corporea, neque intellectus humanus, aut angelicus, naturaliter præexigit, aut præexigere potest obiectum, aut speciem altioris ordinis. tum ratione, quia non minùs species, quàm potentia est connaturale instrumentum substantiæ ad eliciendam vitalem operationem naturaliter perfectiuā eiusdem substantię: at nulla substantia creata naturaliter prę exigere potest potentiam altioris ordinis, cùm omnis substantia naturaliter sibi vendicet potentiam eiusdem ordinis & perfectionis; alioqui posset causa principalis, cuiusmodi est substantia respectu suæ potentiæ, naturaliter exigere instrumetum altioris ordinis, quod implicat: ergo nec exigere poterit obiectum vel speciem altioris ordinis, quàm sit ipsa. Non igitur dari poterit substantia, quę naturaliter exigat videre Deum per modum actus puri. Confir. quia non minùs cognitio est effectus obiecti secūdùm esse repręsentatiuum, quàm potentiæ secundùm esse subiectiuum: sed repugnat, cognitionem naturalem excedere suam potentiam secundùm esse subiectiuum; ergo & obiectum secundùm esse obiectiuum, seu repręsentatiuum.

154. *Obycies* 1. Non implicat forma creata, quę naturaliter per modum causę principalis exprimat Deum actum purum: ergo nec potentia, quę per modum causæ vitalis principalis naturaliter attingat Deum actum purum. Antecedens constat de ipsa visione beata, quę formaliter, atque adeo principaliter, cùm nequeat forma esse instrumentum, connaturaliter exprimit Deum actum purū. Consequentia probatur, tū quia semper actus est similior obiecto, quàm potentia; semper enim actus obiecti supernaturalis est supernaturalis, non semper autem potentia percipiens obiectū supernaturale, est supernaturalis: tum quia semper actus specificatur ab obiecto quod exprimit, non semper autem potentia specificatur ab obiecto, quod percipit. Resp. Nego antecedens: falsum enim est, visionem beatam, vt causam formalem principalem exprimere Deum actum purum, sed tantùm esse viam, & tendentiam ad illum; non enim est forma in qua, sed qua Deus videtur: vnde non exprimit illum, vt *Quod*, sed vt *Quo*; proinde non debet in modo essendi conuenire cum obiecto, est enim pura vnio intentionalis potentiæ cum obiecto: de ratione autem puræ vnionis non est participare eundem modum essendi extremorum, vt constat de vnione hypostatica, quæ vnit Verbum increatum, cùm tamen ipsa increata non sit. Potentia verò vel est principalis causa sui actus, vel connaturale instrumentum suę substantiæ, atque adeo debet illi in modo essendi & operandi proportionari. Ad primam probat. Consequentiæ Resp. actum esse similiorem obiecto in ratione repræsentandi, potentia verò naturalis est similior in modo essendi. Quòd autem semper actus obiecti supernaturalis, sit supernaturalis, ea est, quia cùm actus sit ipsa actualis tendentia ad obiectum, non potest aliūde specificari, quàm ab obiecto, ad quod actu tendit: potentia verò, cùm non sit actualis perceptio, sed principium percipiendi obiectum, aliunde specificari potest, quàm ab obiecto, quod actu percipit. Ad. 1. Concedo, actum specificari ab obiecto, sed in ratione tendentiæ; vnde non oportet participare modum essendi ipsius, sicut nec vnio participat modum essendi extremorum.

155. *Obiicies* 2. Visio beata est immersa potentialitati, est enim accidens à subiecto dependens; ergo potest esse connaturalis intellectui creato. Respond. esse immersam potentialitati subiectiuè, non obiectiuè, in quo debet actus proportionari potentię, vt non sit ipse eleuatior in repręsentando, quàm sit potentia in essendo; vt inductio ipsa ostendit.

156. *Obiicit* 3. Scotus, sequeretur, Angelum inferiorem non posse naturaliter cognoscere superiorem, eò quòd modus essendi superioris excedit modum essendi atque adeo modum cognoscendi inferioris. Resp. negando sequelā: nam vt rectè Ferrar. loco præcit. omnes Angeli conueniunt in eodem gradu potentialitatis, omnes quippe componuntur ex essentia, & existentia, ex natura & suppposito, ex subiecto & accidente: quòd autem vnus perfectiùs, & plura cognoscat, quàm alius, non arguit maiorem simplicitatem in ipsa substantia Angeli, sed in actibus dumtaxat: nam eò vnus actus est simplicior alio, quoad ad plura se extendit. *Scotus.* *Ferrarien.*

157. *Obiicies* 4. Sequetur, quod nec intellectus cum lumine gloriæ posset Deum videre, quia etiam cum lumine gloriæ excedit ur à Deo actu puro. Resp. cum eodem Ferrariensi negando sequelam: nam esto intellectus cum lumine gloriæ excedatur à Deo actu puro, adhuc potest illum videre vt est in se, quia non videt illum naturaliter, & viribus proprijs, sed per gratiam & virtutē Dei; ratio autē solùm probat, nō posse Deum à creatura *Ferrarien.*

videri

videri naturaliter, & viribus propriis.

158. *Objicies* quintò, inter potentiam & obiectum non requiritur proportio æqualitatis secundùm perfectionem entitatiuam, sed solius habitudinis mobilis ad motiuum, qualis est inter potentiam & obiectum: sed talis proportio est inter intellectum creatum & Deum actum purum; alioqui non posset intellectus eleuari ad intuendum Deum, cùm nequeat potentia eleuari ad obiectum, ad quod nullã habet proportionẽ mobilis ad motiuũ. Resp. Negãdo minorem: non enim inter intellectũ creatum & Deũ in seipso visibilem, est naturalis proportio mobilis ad motiuũ; idque defectu porportionis secundùm modum essendi potentiæ intellectiuę, & obiecti intelligibilis, quæ per se attenditur inter potentiam & obiectum. Ad probationem, nego sequelam, quia licet intellectus creatus non habeat proportionem naturalem cum Deo, in seipso visibili, habet tamen proportionem obedientialem; quia cum illo conuenit in eodem genere proximo vitæ intellectricis, quo repræsentari potest intellectui creato confortato lumine glorię. Vnde Caietan. 1. p. q. 12. art. 4. in fine docet, Deum non esse omnino extra obiectum adæquatum intellectus naturalis, sed solùm extra obiectum adæquatum intensiuè, eò quòd non est ab ipso cognoscibilis secundùm modum ipsius obiecti; est tamen intra obiectum adæquatum extensiuè, quia est ab ipso cognoscibilis secundùm modum ipsius cognoscentis.

Caietanus

159. Ex Dictis deducitur, non posse dari substantiam creatam cui connaturalis sit intellectus supernaturalis, aut lumen gloriæ, vel vnio cum Diuina essentia tanquam cum specie intelligibili: nam hęc omnia sunt complementum & cõprincipia altioris ordinis ad actum excedentem perfectionem substantiæ creatæ. Vnde in omni substantia intellectuali, hæc omnia tanquam instrumenta proportionantur substantiæ, ad quam perficiendam ordinantur. Præterea omnis natura intellectualis vendicat sibi aliquod obiectum proportionatum, quod primò & adæquatè respiciat, hoc autem est propria natura atque essentia, ad instar cuius superiora cognoscit. Sicut intellectus humanus pro adæquato obiecto respicit quidditatem corpoream, ad instar cuius spiritualia cognoscit: intellectus Angelicus propriam substantiam immersam potentialitati, per modum cuius Deum contemplatur.

Ratio vniuersaliter probans implicare quamcumque substantiam supernaturalem.

160. Hactenvs ostendimus, implicare, substantiam supernanturalem, cui sit connaturalis peculiaris forma supernaturalis luminis gloriæ, & visionis beatificæ: superest ostendendum, implicare omnem substantiam supernaturalem, cui debita sit quæcumque forma supernaturalis. Hoc autem sic ostẽdo à priori. Implicat quod est proprium vnius naturæ, fieri proprium alterius, nisi natura vnius commutetur in naturam alterius: sed omnis modus operandi supernaturalis est proprius Dei; ergo implicat fieri proprium creaturę. Consequentia sequitur in forma syllogistica. Minor constat inductione per omnes modos operandi supernaturales, quorum vnusquisque supponit peculiarem aliquã perfectionem propriam Dei: vt modus videndi Deum, vt actum purum, modus producendi rem independenter ab omni subiecto supponit in videnteː & creante puritatem, modus diligendi Deum immediatè propter seipsum, supponit immediatam coniunctionem cum bono increato, atque adeo primariam specificationem appetitus ab ipso bono increato, modus cognoscẽdi res supernaturales intuitiuè per cognitionem infusam, vel assentiendi mysterijs reuelatis per infallibilem certitudinem, excedentem omnem infallibilitatem & certitudinem scientiæ naturalis, supponit in cognoscente perfectionẽ primæ veritatis, atque adeo omnimodam in cognoscendo infallibilitatem: modus operandi indefectibiliter supponit immediatam coniunctionem cum Deo vltimo fine. Et sic de cæteris, vt infrà. Maiorem ostendo tum inductione. Implicat visibile, quod est proprium hominis, fieri proprium equi, vel alterius naturæ diuersæ ab homine: implicat calorem proprium ignis, fieri proprium aquæ, & sic de cæteris: tum à priori; quia proprium, vt nomen ipsum indicat, est proprietas vni certæ naturę addicta, à qua tantùm petit fluere, vt propria & adæquata passio ipsius: nam quęlibet natura, sicut propriam sibi vendicat constitutionem, per quam distinguatur à qualibet alia natura, ita & propriam passionem, per quam distinguatur à propria alterius passione: ergo implicat vt fiat propria alterius naturæ, quin talis natura cõmutetur in naturam alterius, cuius fieret propria passio. Hanc rationem breuiter tangit S. Th. 1. p. q. 12. ar. 5. ad tertium & 3. cont. Gent. c. 52. vbi Caiet. & Fer.

S. Thoma Caietan. Ferrarien.

Corollaria Doctrinæ.

161. Ex dictis deducitur 1. posse communicari creaturæ aliquã operationem propriam Dei, imò & principium proximum accidentale talis operationis, non autem principium remotum substantiale, quemadmodum potest calefactio, quin & proximum principium calefactionis communicari aquæ, non autem ipsum substantiale principium radicale calefactionis, absque eo quòd natura aquæ mutetur in naturam ignis. Cuius ratio est, quia principium accidentale, adhuc communicatum extraneo subiecto manet cum relatione ad proprium, cuius est propria passio, non autem principium ipsum substantiale. Cuius ratio à priori est, quia cùm substantia essentialiter sit ad se & pro-

pter se nequit naturaliter manere ordinata ad aliud, tanquam propria passio alterius: contrà verò accidens, cùm non sit ens ad se & propter se, sed propter aliud, est enim teste Philosopho, entis ens, adhuc communicatum extraneo subiecto retinebit intrinsecum respectum & relationem ad proprium: ac proinde potest in accidente saluari ratio proprij modi operandi Dei, non autem in substantia, nam hæc statim fit propria eius, cui communicatur, eiusque naturam essentialiter constituit, condistinctam ab omni alio, atque adeo definit esse proprietas alterius; quippe cùm implicet, aliquid esse propter se, & simul etiam proprietatem & passionem alterius, cùm vnum excludat aliud. Confirmatur, nam quę sunt propria naturæ superiori, nequeunt communicari naturæ inferiori substantialiter, queunt autem accidentaliter, vt inductione constat: igitur quæ sunt propria naturæ increatę, nequeunt communicari naturæ creatæ substantialiter, queunt autem accidentaliter.

Aristot.

163. Deducitur secundò non posse produci substantiam, cui connaturalis sit gratia, charitas, aut quiuis alius habitus infusus: nam hæc omnia dona, aut formaliter aut dispositiuè coniungunt immediatè creaturam, cum Deo bono increato: coniungi autem immediatè cum Deo bono increato est, proprium Dei. Maior constat, nam propterea hi habitus dicuntur Theologici, quia habent pro immediato obiecto Deum: est enim gratia immediata participatio naturæ diuinæ cuius, teste Petro, epistol. 2. cap. 1. consortes & comparticipes efficimur. Charitas est peculiaris participatio illius inclinationis, & appetitus, quo Deus naturaliter seipsum diligit. quo, fit, vt quemadmodum Deus, nullo alio mediante bono creato priùs dilecto, cum seipso immediatè coniungitur per charitatem, tanquam cum proprio bono; ita creatura per hæc dona, nullo alio mediante bono creato priùs amato, immediatè coniungatur cum Deo, tanquam cum bono increato: ergo si creaturæ connaturales essent huiusmodi habitus, connaturalis illi foret immediata coniunctio cum Deo tanquam cum bono increato: quòd autem hoc sit proprium Dei, incommunicabile connaturaliter creaturæ patet; nam immediata coniunctio seu propensio naturalis appetitus cum aliquo supponit adæquatam commensurationem cum illo, vt inductione constat. Cuius ratio est quia appetitus naturalis consequitur adæquatè naturam, cuius est appetitus; ergo non potest immediatè & naturaliter inclinare, nisi ad bonum commensuratum propriæ naturę; alioqui si posset naturaliter inclinare ad bonum excedens perfectionem propriæ naturæ, posset naturaliter inclinare ad aliquid excedens seipsum, quia cùm ipse sit maximè adæquatus & commensuratus, propriæ naturæ, si posset naturaliter inclinare ad bonum perfectius, inclinare posset ad aliquid excedens seipsum. Hæc eadem ratio militat de reliquis habitibus infusis: nam fides tendit ad obiectum, sub motiuo diuinæ veracitatis, per certitudinem excedentem omnem naturalem certitudinem: spes sub motiuo diuinæ promissionis, per firmitatem superantem omnem naturalem firmitatem.

164. Dices 1. De facto creaturæ naturaliter inclinant ad Deum, vt ad proprium finem, & consequenter vt ad proprium bonum, nam finis & bonum coincidunt. Secundò, esto creatura non possit immediatè inclinare ad bonum increatum, posset tamen ad illud inclinare mediante bono creato, amando Deum propter seipsum amore amicitię: ergo potest creaturæ esse connaturalis habitus charitatis. Resp. Ad primum, negando, creaturas inclinare ad Deum, vt ad proprium finem immediatè, sed tantùm mediatè, quem singulæ respiciunt vt finem vltimum mediante proprio, à quo immediatè specificantur, ratio est, quia appetitus per se primò specificatur ab appetibili immediato, quod respicit, vt adæquatum obiectum suæ naturalis inclinationis, eoque mediante appetibile commune: ob hanc enim rationem repugnat intellectus creatus, qui per se primò respiciat Deum intelligibile increatum, quem tamen non repugnat respicere mediante intelligibili creato, repugnat autem, naturalem appetitum creaturę per se primò specificari à bono increato; sicut & intellectum ab intelligibili increato.

S. Petrus 2. 1.

165. Ad secundum nego, creaturam per habitum gratiæ & charitatis inclinare posse ad Deum mediante bono creato. Ratio, quoniam huiusmodi habitus essentialiter respiciunt per se primò bonum increatum, à quo immediatè specificantur. Cęterùm de facto creaturæ rationales possunt naturaliter diligere Deum dilectione amicitiæ naturalis, non immediatè, vti illum diligunt per charitatem, sed mediante bono creato priùs dilecto: sicut & cognoscere possunt medio ente creato priùs cognito; sic enim naturalis dilectio, & cognitio ad Deum tendit limitata & specificata à proprio appetibili & intelligibili.

166. Deducitur tertio repugnare creaturam naturaliter impeccabilem, quia repugnat substantia, cui connaturalis sit immediata coniunctio cum Deo vltimo fine: quæ immediata coniunctio cum Deo vltimo fine necessaria est ad naturalem impeccabilitatem: quia cùm peccatum sit auersio ab vltimo fine, ea coniunctio necessaria est ad impeccabilitatę, quę opponitur peccato, hæc autem est sola coniunctio cum Deo vltimo fine: ratione cuius debita essent creaturæ omnia media, quæ ad talem coniunctionę conseruandam necessaria forent, inter cętera autem media necessaria essent peculiaria auxilia, quibus omnia & singula peccata vitanda forent.

167. Deducitur quartò, implicare substantiam, cui sit connaturalis vnio hypostatica cum aliqua persona increata. Ratio, quia nihil est ita proprium Dei, quàm

suæ

suæ ipsius personalitates; igitur implicat illas fieri connaturales naturę creatæ; tum quia, quod est proprium vnius, non potest fieri proprium alterius: tum quia nulla natura potest habere repugnantiam ad propriam personalitatem, haberet autem repugnantiam ad propriam personalitatem, si naturaliter inclinaret ad alienam; eò quòd, vt probabimus in tomo De Incarnatione, implicat naturam creatam subsistere in propria & aliena subsistentia simul: eo ipso autem, quod inclinaret ad alienam repugnaret ad propriam. immò aliena non esset amplius aliena, sed propria; nam propria est, ad quam substantia naturaliter inclinat.

168. Deducitur quintò, implicare creaturam, cui sit connaturalis Æternitas, eò quòd Æternitas essentialiter affert immutabilitatem per infinitam durationem, quæ est propria Dei, vt constat ex disputatione septima sect. 3.

169. Deducitur sextò, implicare substantiam, quę naturaliter exigat intuitiuè, cognoscere mysteria gratiæ, donorumque supernaturalium: quia nequeùt hæc intuitiuè cognosci, nisi per notitiam infusam, quę in certitudine superat omnem certitudinem scientiæ naturalis, estque propria Dei, qua res creatas cognoscit cum omnimoda certitudine & infallibilitate: quę omnimoda certitudo, & infallibilitas in cognoscendo non est debita creaturæ, vtpote mutationi naturaliter subiectę.

170. Deducitur septimò, non posse produci substantiam, cui sit connaturalis vis creatiua: quoniam hæc supponit in creante perfectionem actus puri; supponit enim actionem immanentem, per quam se determinat ad creandum, independentem à subiecto, quia supponit actionem immanentem, vtpote causam transeuntis perfectiorem, aut saltem non imperfectiorem transeunte: atqui actio creatiua est independens à subiecto, saltem mediato & inhæsionis; ergo & actio immanens, à qua transiens, vt à causa exemplari proficiscitur.

Responsio ad oppositas rationes.

171. AD Primum oppositę sententiæ patet ex dictis; ex quibus etiam patet ad secundum, quia potest ens supernaturale accidẽtaliter participatum retinere proprium modum operandi Dei, non autem participatum substantialiter: eò quòd accidens, adhuc extraneo subiecto communicatum, retinet respectum ad proprium: nec propterea, quod illi communicatur, fit proprium illius: sicut substantia fit statim propria illius, cui communicatur: eò quòd substantia essentialiter sit ad se, accidens verò ad aliud. Ad Confirmationem nego paritatem, nam inter entia naturalia non repugnat substantia, quæ sit princeps causa accidentium naturalium: at inter entia supernaturalia repugnat substantia, quæ sit princeps causa accidentium supernaturalium.

172. Ad Tertium nego Consequentiam, ad quod bene respondetur, intellectum creatũ esse diuersæ rationis à lumine gloriæ; proinde solùm crescere posse intra suum ordinem: nam, vt rectè Scotus in secundo dist. 23. ad finem, quantumcumque crescat perfectibile, numquàm attingit ad perfectionem sui perfectiui, nisi crescat infinitè, nam tunc eminenter contineret per identitatem perfectionem sui perfectiui. Nec instantia de visu aliud probat, quàm diuerso modo comparari visum ad audibile, quàm intellectu creatum ad Deum in seipso intelligibilem; ille enim ad audibile comparatur, vt potentia ad obiectum omnino disparatum; hic ad Deum in seipso intelligibilem, vt potentia ad obiectum excedens, excessu eiusdem quidem ordinis in ratione vitæ, proinde eleuabilis ad illud, diuersi tamen in ratione entis; quia Deus in seipso intelligibilis, est in supremo ordine actus puri, ac proinde proportionabilis per lumen altioris ordinis. Ad Confirmationem concedo, Deum creare posse intellectum non modò intensiuè, sed etiam essentialiter perfectiorem, semper tamen intra ordinem perfectionis naturalis. *Scotus.*

173. Ad Quartum nego antecedens, nam potest Deus conferre aquæ esse calefactiuum per qualitatem superadditam, non autem per essentiam. Ad probationem, disparitas est, quia vis intuitiua Solis non repugnat cum aliqua potentia visiua naturali: repugnat autem cum quocunque intellectu naturali vis intuitiua Dei.

174. Ad Quintum nego antecedens, quando talis res est propria vnius in quarto modo: nam tunc neque in gradu remisso participari potest connaturaliter ab alio, nisi simul participetur natura, ex qua illa fluit: risibilitas enim, quæ est propria hominis, ne remissè quidem potest ab alia natura, quàm ab homine, naturaliter participari; cuius ratio est, quia tunc secundùm quemcunque gradum essentialiter respicit naturam, cuius est proprietas. lumen autem gloriæ est proprium naturæ diuinæ, vt à cæteris distinctæ; ergo ne remissè quidem participari poterit connaturaliter à creatura, quia in quouis gradu includit proprium modum operandi Dei, excedentem proprium modum operandi creaturę.

175. Cæterùm dicuntur accidentia supernaturalia proprietates naturę diuinæ, non quà accidentia sunt formaliter, sic enim respiciunt substantiam creatam, tamquam subiectum, à quo sustententur; sed quia formaliter includunt proprium modum operandi Dei. Nam sicut Deus immediatè intelligit, & diligit seipsum, nullo medio creato priùs intellecto, aut dilecto: ita hęc accidentia immediatè tendunt ad Deum cognoscẽdum, & diligendum, nullo alio medio creato priùs cognito, & dilecto. Dicuntur etiã formales participatio-

ticipationes Dei, nō quoad ipsum esse formale participatū, sic enim sunt entia & participationes creatæ, sed quoad modum operandi, & attingendi obiectū. Nam sicut Deus attingit seipsum per modum actus puri: ita lumen gloriæ attingit Deum per modum actus puri, & quoniam ratio, cur competat Deo attingere seipsum per modum actus puri est, quia purus actus est, quæ est ipsius propria natura & essentia; ideo lumen gloriæ attingens Deum per modum actus puri, dicitur proprietas & formalis participatio naturæ atque essentiæ diuinæ, quia in modo operandi imitatur illam in operatione sibi maximè propria.

176. Ad Confirmationem, si ly *non minus*, dicat participationem in suo genere, vt quemadmodum intellectus creatus est participatio in genere naturali, ita lumen gloriæ in genere supernaturali, concedo antecedens; sed nego Consequentiam; quod sicut lumen gloriæ increatum, est proprietas intellectus increati, ita lumen gloriæ creatū sit proprietas intellectus creati: na hoc, siue consideretur vt est in Deo, siue vt cōmunicatum creaturæ, semper est in ordine diuino, quia semper includit propriū modum operandi, atque adeò indebitū creaturæ. Si ly *non minus*, dicat æqualem participationem eiusdem generis, falsum est antecedens; nam prior est participatio intellectus diuini, non quà diuinus est formaliter, hoc est quà formaliter distinguitur à creaturis, sed quà conuenit cum illis in analoga perfectione intelligendi.

177. Ad sextum, primo nego, Deum participari posse accidentaliter quoad omnes suas perfectiones, nequit enim participari quoad perfectionem actus puri, independentis, &c. Secundò assigno discrimen, quia quoad reliquas perfectiones supernaturales potest participari, absque eo quòd talis perfectio supernaturalis participata fiat propria & connaturalis creaturę: quoad perfectionem verò substantiæ supernaturalis nequit participari, quin talis perfectio participata fiat propria & connaturalis creaturæ, ob rationem supra assignatam. Ad Confirmationem dico, repugnare illi supernaturalitatem, quà substantia creata est, nec valet: Non repugnant extrema seorsim sumpta; ergo nec coniuncta, quia possunt vt coniuncta inuoluere repugnantiam, quam non inuoluunt vt seorsim sumpta.

178. Ad septimum nego, vnionem hypostaticam esse substantiam, sed modum dumtaxat substantialem, longè imperfectiorem substantia supernaturali, si daretur: ex quo non licet inferre, possibilem esse substantiam naturaliter visiuam Dei, nam hęc esset substantia perfecta diuini ordinis, longè perfectior modo substantiali.

179. Ad octauum nego Consequentiam: & retorqueo argumentum: nam si de facto datur accidens supernaturale, & non datur substantia supernaturalis, signum est, quod hæc non sit possibilis: alioqui, vt suprà infe-

rebamus, daretur accidens sine suo proprio & connaturali subiecto. Ad probationem dico, accidens supernaturale, quà accidens est, naturaliter ordinari ad substantiam creatam, vt subiectum sustentationis; quà verò operatiuum est operationis diuinę, essentialiter respicere Deum tamquam obiectum specificatiuum: neque ex hoc, quòd accidens supernaturale naturaliter respiciat substantiam creatam, sequitur, quod vicissim substantia creata naturaliter respiciat accidens supernaturale, quia potest superius, cuiusmodi est accidens supernaturale respectu substantiæ creatæ, naturaliter respicere inferius, absq; eo quòd inferius naturaliter respiciat superius: eò quòd superius ad plus se extendit, quàm inferius.

180. Adde, quod accidens supernaturale non respicit substantiam naturalem, secundùm potentiam naturalem, sed secundùm potentiam obedientialem. Ad Confirmationem dico, visionem Dei considerari tripliciter, primò quà visio Dei est; secundò quà creata & vitalis est; Tertiò, quà supernaturalis: primo modo soli Deo connaturalis est: 2. soli intellectui creato: 3. Soli lumini gloriæ, quare negandum est simpliciter, eam connaturalem esse intellectui creato, sed solum quoad vitalitatem, ex quo patet ad probationem maioris, quia ad actum vitalem sufficit, vt quoad vitalitatem pendeat ab intrinseco & innato principio, etiamsi, quoad reliqua pendeat à principijs extrinsecis.

181. Ad Nonum, ex eo impossibili vtrumque contradictorium sequi, & proprium modum operandi Dei non excedere proprium modum operandi talis intellectus, siquidem poneretur in eodem ordine abstractionis cum Deo; nam eo ipso, quod illi esset debita visio intuitiua Dei, poneretur in ordine abstractionis actus puri, qui est proprius Dei: & rursus proprium modum operandi Dei excedere proprium modum operandi talis intellectus, nam eo ipso, quòd poneretur creatus, poneretur potentialis, ac proinde infrà ordinem abstractionis actus puri.

182. Ad Confirmationem negandum est, intellectum creatum, adhuc cum lumine gloriæ naturaliter, sed tantùm obedientialiter videre Deum. Ratio, quia lumen gloriæ non proportionat intellectum creatum, in ratione perceptiui, cum Deo actu puro in seipso perceptibili, sed tantùm in ratione purè productiui visionis beatæ: vnde non redditur naturaliter visiuus Dei, quia ad videndum naturaliter Deum, non sufficit naturalis proportio producendi visionem, sed præterea requiritur naturalis proportio percipiendi ipsum Deum: eò, quòd naturalis proportio potentiæ cognoscentis, & obiecti cognoscibilis, sita est in huiusmodi proportione perceptiui & perceptibilis, quæ, cùm sit intrinseca & formalis, nequit ab extrinseco suppleri per lumen. Vnde eo posito, adhuc manet intellectus beati respectu Dei, in seipso visibilis, improportionatus naturaliter: quippe qui à lumine non mutuat, nisi solam proportio-

nem

nem effectiuam producendi actum visionis.

SECTIO VII.

An possibilis sit substantia, cui saltem vt Instrumento naturali debita sit Visio Dei, aut quæuis alia forma supernaturalis?

183. RATIO dubitandi est, quia de facto datur connaturale instrumentum visionis Dei in genere accidentis, quod est lumen gloriæ: ergo non repugnabit connaturale instrumentum eiusdem visionis in genere substantiæ. Consequentia probatur, quia si quid obstaret, esset potentialitas talis substantiæ: at hæc non obstat de facto in lumine: ergò. Confirmatur, quia instrumentum non debet esse eiusdem ordinis, vel cum causa principali, vel cum effectu, ad quem instrumentaliter producendum ordinatur, vt de quouis instrumento naturali constat: igitur vt substantia sit connaturale instrumentum visionis Dei, non requirit, vt sit eiusdem ordinis, vel cum Deo causa principali, vel cum ipsa visione, ad quam instrumentaliter producendam ordinaretur.

184. Hanc Controuersiam non reperio apud Scholasticos; negatiuam tamen pars ex eorum principijs non obscurè colligitur, dum vniuersaliter negant omnem substantiam supernaturalem, cum quibus & ego sentio. Et ad sententiæ confirmationem tres affero rationes.

185. PRIMA ratio sit. Instrumentum naturale debet esse in eodem ordine cum sua causa principali: sed causa principalis cognoscitiua actus puri debet esse in ordine actus puri; ergo & ipsius naturale instrumentum. Minor constat ex suprà disputatis sect. præcedente. Maior, in qua vis nostræ rationis sita est, probatur primo inductione in omni instrumento naturali, tum vitali, omnis quippe potentia vitalis, quæ est instrumentum naturæ cognoscentis, est in eodem ordine cum sua principali causa cognoscitiua, & obiecto cognoscibili: tum non vitali; siquidem omnes qualitates, quæ sunt instrumenta rerum sensibilium, sunt in eodem ordine cum rebus ipsis. Secundò à priori, quoniam instrumentum naturale est connaturalis proprietas causæ principalis; calor enim, qui est instrumentum ignis, est simul proprietas ipsius: proprietas autem debet esse in eodem ordine cum subiecto, à quo debet vt propria passio emanare, & ad quod finaliter perficiendum ordinatur.

186. Confirmatur, quia potentia cognoscitiua non solùm est principium productiuum actus, sed etiam perceptiuum obiecti, ergo maiorem proportionē habere debet cum obiecto perceptibili, quam quodcumque instrumentum cum effectu producibili: quia principium perceptiuum non solùm debet habere proportionem in genere causæ efficientis, sed etiam formalis, quia debet simul cum ipso cognoscente principali percipere obiectum. Hæc ratio efficaciter probat, non solùm nullum dari posse instrumentum substantiale respectu illius modi operandi, qui formaliter in Deo supponit actum purum, qualis est modus cognoscendi Deum in seipso, vt actum purum, & modus producendi aliquid independenter ab omni subiecto; sed neque instrumentum accidentale: cùm nullum dari possit accidens supernaturale ordinis actus puri, cùm omne accidens essentialiter sit immersum subiecto, cui est aptum inhærere. vnde implicat intellectus creatus, vt naturale instrumentum perceptiuum Dei actus puri; nec non vis connaturalis instrumentaria creatiua.

187. DICES. Lumen gloriæ est connaturale instrumentum visionis Dei & tamen non est in ordine actus puri. Phantasma est naturale instrumentum intellectus agentis ad producendas species intelligibiles, & tamen non est in eodem ordine spiritus cum ipso intellectu: igitur non est necessarium, vt instrumentum naturale sit eiusdem ordinis cum sua causa principali. Resp. Lumen gloriæ non esse instrumentum perceptiuum Dei, sed productiuum dumtaxat visionis Dei, quia lumen non intelligit, sed producit tantùm actum, quo intellectus intelligit: vnde non debet proportionari visioni obiectiuè, quia secundùm hanc formalitatem non respondet visio, nisi tantùm principio perceptiuo; sed solùm proportionari debet visioni subiectiuè: quo pacto visio est eiusdē ordinis cum lumine: quia sicut lumen est supernaturale, & immersum potentialitati subiecti: ita & visio est supernaturalis, & immersa subiecto, cui inhæret. Cuius ratio à priori est, quia obiectum non comparatur vt forma intelligibilis ad principium purè productiuum, sed ad principium cognoscitiuum, quod tantùm est capax effectus formalis illius: igitur non debet seruare proportionē ordinis cū principio naturali purè productiuo, sed cū principio naturali cognoscitiuo. Confirmatur, quia maior proportio requiritur inter perceptiuum obedientiale & perceptibile, quàm inter productiuum obedientiale & producibile; nam quodlibet productiuum obedientialiter eleuari potest ad quodlibet producibile: at non quodlibet perceptiuum obedientialiter eleuari potest ad quodlibet perceptibile: ergo maior requiritur proportio inter perceptiuum naturale & perceptibile, quàm inter productiuum naturale & producibile: nam eadem proportio est obedientialis ad obedientiale, ac naturalis ad naturale. Vrgebis: ergo saltem possibilis est substantia, vt naturale instrumentum productiuū visioni, sicuti est lumen. Sed contrà, quia implicat, naturam intellectualem esse naturaliter productiuam

uam visionis, & non esse naturaliter perceptiuam obiecti; nam productio cognitionis in natura intellectuali est ipsissima obiecti perceptio, cùm in ea supponatur principium vitale proportionatum: quare si est naturaliter productiua cognitionis in alieno subiecto, à fortiori erit naturaliter productiua eiusdem in seipsa, tanquam in proprio subiecto, nec est eadem ratio de lumine, quia hoc non est principium vitale.

290. Ad secundùm nego minorem: nam phantasma est naturale instrumentum animæ, quatenus est forma corporis, à quo pendet in operari; qua ratione phantasma est eiusdem ordinis cum intellectu agente, & speciebus intelligibilibus, saltem obiectiuè: quo tantùm pacto debent seruare proportionem: nam sicut phantasma est materiale obiectiuè; ita & species intelligibiles sunt etiam materiales obiectiuè, quia debēt repræsentare quidditates & essentias rerum, ad instar corporis, iuxta modum intelligendi animæ vt formæ corporis: ac proinde etiam intellectus agens in producendis talibus speciebus se habet vt causa principalis, corporea, quia producit illas tanquam causa corporea obiectiuè.

191. SECVNDA ratio. Implicat substantia, vt connaturale instrumentum visionis Dei: nam vel ea esset instrumentum sui, vel aliorum; non sui, quia cum ipsa esset principalis finis suarum operationum, non posset esse instrumentalis, sed principalis causa efficiens visionis Dei: nam finis & efficiens, quando in eandem rem coincidunt, sibi mutuò commensurantur: vndè si esset principalis finis, esset etiam principalis efficiens: quod autem esset principalis finis, patet, quia in ratione finis proximi non ordinaretur ad aliud: at de ratione instrumenti est, ad aliud ordinari, eò quòd instrumentum non est ad perficiendum se, sed aliud à se. non aliorum, quoniam implicat, substantiam in hoc genere actionis per se primò ordinari ad perficiendam aliam substantiā, absque eo, quòd sit primariò perfectiua sui: nam vel esset perfectiua alterius substantiæ in ordine ad ipsam visionem Dei, vt species intelligibilis saltem quà diuinæ essentiæ, vel vt principium completium potentiæ intellectiuæ: vtrouis modo esset perfectiua alterius, à fortiori esset etiam perfectiua sui, quia non posset aliam naturaliter perficere; nisi in seipsa contineret & speciem diuinę essentię, & virtutem supernaturalis potentię intellectiuę: igitur posset naturaliter seipsam determinare ad visionem Dei. Consequentia constat, quia magis ipsa, quàm alia substantia ab ea distincta, esset à seipsa determinabilis ad cognitionem obiecti, cuius principia in seipsa contineret, quia magis ipsa, quàm alia substantia ab ea distincta, esset ad talem visionem proportionata.

192. TERTIA ratio deducitur ex precedente sect. quia omnis substantia necessariò continet radicale principium suæ operationis: ergò implicat substantia, quæ sit tantùm instrumentalis causa operationis supernaturalis. Consequentia constat, quia principium radicale necessariò est causa principalis: est enim prima radix operationis, vltra quam non est assignanda alia prior in eo genere, quod est proprium causæ principalis: cuius ratio à priori est, quoniam radix operationis est ipsa essentia rei: essentia autem rei, si substantialis est, semper est causa principalis suæ operationis, quæ cùm per eam non ordinetur res ad perficiendum aliud, sed seipsum, non potest habere rationem instrumenti respectu talis operationis.

193. Ex his deducitur vniuersalis ratio, cur implicet omnis substantia supernaturalis per modum instrumenti connaturalis, quia nimirum omnis supernaturalitas includit aliquem modum operandi proprium Dei: omnis autem modus operandi proprius Dei, aut supponit immediatè & formaliter actum purum, & nullo modo communicabilis est creaturæ; aut non supponit immediatè & formaliter actum purum, & saltem incommunicabilis est substantialiter creaturæ, eò quòd nulla substantia potest esse instrumentum suę propriæ operationis, cùm ipsa sit principalis finis, atque adeò principalis efficiens omnium suarum operationum, nec poterit esse instrumentum alterius, quia nulla substantia, cùm essentialiter sit ad se, potest primariò ordinari ad perficiendum aliud à se; quia destrueretur essentialis conceptus substantię, quæ primariò est ad se. Igitur possibilis non est substantia, quæ sit connaturale instrumentum operationis supernaturalis.

194. Ad rationem dubitandi, nego Consequentiam. Ad probationem, nego pariter Consequentiam, nam ideo potentialitas non obstat in lumine, obstaret autem in substantia, quia lumen, cùm sit purè productiuum, non debet proportionari visioni obiectiuè, quo pacto visio beata emergit à potentialitate, & requirit in cognoscente puritatem actus, sed subiectiuè, qua ratione immergitur potentialitati subiecti, & non requirit in proximo producente puritatem actus. Substantia verò, quia non solùm esset productiua, sed etiam perceptiua obiecti, deberet proportionari visioni etiam obiectiuè. Adde, quod cùm lumen sit accidens, potest vt connaturale instrumentum ordinari ad aliud perficiendum; non autem substantia, quæ essentialiter est ad se. Ad Confirmationem nego antecedens, iuxta primam rationem, quia licet instrumentum semper sit imperfectius causa principali, non tamen est inferioris ordinis illa, iuxta secundam verò & tertiam rationem, nego substantiam posse esse naturale instrumentum visionis Dei.

SECTIO

SECTIO VIII.

An necessarium sit aliquod lumen, vt intellectus creatus Deum videre possit?

Durandus. 195. PRIMA sententia negat. Est Duran. in 4. dist. 49. q. 2. num. 24. probat primò quotiescunque virtus potentiæ extendit se ad aliquod obiectum, eo præsente, & exclusò omni impedimento causante obscuritatem, necessariò sequitur cognitio clara, & intuitiua, qualis inter talem potentiam & obiectum est possibilis: atqui intellectus creatus de se potens est in essentiam diuinã, vt in obiectum intelligibile, totumque impedimentũ, quòd eum clarè nõ cognoscat est, quia secundum naturalem cursum illam cognoscit per medium creatum inferioris ordinis: ergo, eo sublato, & diuina essentia illi immediatè præsentata, statim sequitur cognitio clara & intuitiua, qualis inter intellectum creatum & essentiam diuinam possibilis est.

196. Secundò, quia vel hoc lumen additur, vt intendat vim intellectiuam: & contrà est, tum quia intellectus non suscipit magis & minus; tum quia, vt habitus intendat id, cui additur, debet esse eiusdẽ rationis cum illo: at lumen gloriæ non est eiusdem rationis cũ intellectu creato, alioqui nõ eleuaret illũ ad aliquid superioris ordinis: vel additur vt cõcausa visionis simul cum intellectu: & contrà est, quia quando duo agentia partialia integrant vnum totale, quodlibet per se sumptũ habet similem virtutẽ in effectum, quem produeũt: at lumen gloriæ non habet similem virtutẽ in actum visionis, quam habet intellectus, alioqui illud esset quædã vis intellectiua. Tertiò, hoc lumen ponitur ad proportionandũ intellectum creatũ cũ obiecto: sed adhuc eo posito, intellectus creatus in infinitũ distat à Deo obiecto increato: ergo superuacaneum est.

S. Thomas, & reliqui Scholastici. Concilium Viennense. 197. SECVNDA sententia affirmat, est S. Th. 1. p. q. 12. a. 5. & communis Scholasticorũ in 3. dist. 14. & in 4. dist. 49. & definitur in Concilio Viennensi, vt refertur in Clementina de hæreticis *Ad nostrum*. Neque huic Catholicæ doctrinæ aduersatur Scotus in 3. dist. 14. q. 2. §. *In prima q.* & dist. 31. §. *Respondeo*, & in 4. dist. 49. q. 1. §. *Respondeo ergo*, in quibus locis vel solũ negat lumẽ gloriæ, vt necessarium de potentia absoluta; vel tantùm ad recipiendam visionem; vel quod illud fit per modũ habitus, quo pacto non est contra Concilium: nam cæterum in 4. loco præcitato & quodl. 14. a. 1. apertè docet, impossibile esse, Deũ videri solius naturæ viribus: imò ait oppositum dicere, peiorem esse hæresim, quàm hæresim Pelagij.

Scotus. 198. Fundamentũ huius Catholicæ veritatis est, quoniam omnis creatura est essentialiter immersa potentialitati: ergo quocunque extrinseco impedimento sublato, semper manet naturaliter impotens ad videndum Deũ actum purum. Consequentia constat, nam radix, vnde in creatura oriatur connaturalis exigentia cognoscendi Deum per medium creatum, in modo essendi propriæ naturæ commensuratum, & non in seipso, est ipsa potentialitas, quæ cùm sit essentialis, per nullius impedimenti sublationem tolli potest. Confirmatur, nam ex opinione Durandi sequitur, omnes beatos æqualiter videre Deum, si æquali vi intellectiua polleant: quin etiam perfectiùs videre Deum, qui pauciora habet merita, modò perspicaciorem habeat vim intelligendi: &, quod absurdius est, quemlibet Angelum clariùs Deum cognoscere, quã animam Christi; cùm quilibet Angelus nobiliorem habeat intellectum.

Durandus. 199. Respondet 1. Durandus inæqualitatem gloriæ non mensurari penes obiectum essentiale, quod æqualiter cernitur ab omnibus, sed penes obiecta secundaria, quæ Deus extra beatitudinem essentialem successiuè reuelat beatis; peneque dotes corporis, & gradus quosdam dignitatis, in quibus anima Christi, & beatæ Virginis excedunt reliquos beatos. At hæc responsio, vt ipsemet Durandus ingenuè fatetur, secura non est, cùm ex Patribus & Scripturis constet, inæqualitatem gloriæ positam esse in ipso præmio essentiali.

200. Respondet igitur secundò, inæqualitatem gloriæ in præmio essentiali prouenire ex eo, quòd Deus perfectiorem actum intelligendi influit vni, quàm alteri. Sed contrà, nam sic Deus non concurreret cum beatis iuxta naturalem exigentiam ipsorum, nempe cum perspicacioribus ad clariorem, cum minùs perspicacibus ad minùs claram notitiam sui.

Durandus. 201. AD primum argumentum Durandi Resp. maiorem esse veram, quando potentia naturaliter ordinatur ad cognoscendum obiectum, non autem quando tantùm ordinatur obedientialiter: vnde falsum est, totum impedimentum, cur Deum clarè non cognoscat, esse, quia illum cognoscit per medium creatum, sed quia potentialis est; ex quo tanquam ex radice oritur, vt illi talis modus cognoscendi sit debitus & connaturalis.

202. AD secundum dico, lumen superaddi intellectui, non vt illum intendat, sed vt comprincipium diuersæ rationis, ex quo & intellectu fit vnum principium completè, & proximè productiuum visionis beatificæ. Nego autem semper agentia partialia debere habere similem virtutem in effectũ, quem producunt, nisi sola homogenea, qualia non sunt lumen, & intellectus, quorum alter est vitalis, & non supernaturalis, alterum supernaturale, & non vitale.

203. AD Tertium Resp. Lumen gloriæ non requiri ad proportionãdum intellectum Mathematicè, & in ratione entis, sed Geometricè seu habitudine, & in ratione potentiæ, non perceptiuæ, sed productiuæ visionis erga Deum, ad quod sufficit qualitas finita al-

tioris

tioris ordinis. Præterea requiritur lumen ad proportionandum intellectum ex parte obiecti proximè determinantis potentiam ad obiectum percipiendum, vt sectione sequente dicemus.

204. Controuertunt Doctores, an hoc lumen fit per modum actus, an habitus? Affirmant aliqui esse per modum actus, seu specialis concursus, vel antecedentis motionis. Fundamentum, quia hoc sufficit ad saluandum Concilium, nam etiã actus eleuat intellectum formaliter ad videndum Deum. Communis tamen sententia est, esse per modum habitus, eò quòd connaturalius est, vt potentia vitalis fiat intrinsecè potens ad eliciendos suos actus, per aliquid sibi intrinsecè inhærens: propterea enim dantur habitus infusi, vt intrinsecè proportionent potentias ad suos actus supernaturales eliciendos. Cæterùm licet hæc sententia sit verior, non tamen puto eam esse à Concilio definitam: eò quòd finis Concilij non fuit, dirimere controuersiam, quæ inter Theologos de lumine gloriæ tunc temporis agitabatur; sed solùm damnare errorem Beguardorum, & Beguinarum asserentiũ, quamlibet creaturam intellectualem in seipsa naturaliter beatam esse, eamque ad Deum videndum gloriæ lumine non egere. Ad quem errorem damnandum sufficit quodlibet lumen, etiam actuale, formaliter eleuans creaturam in Deum.

Concilium Viennense.

Beguardi. Beguinæ.

SECTIO IX.

Ad quid lumen gloriæ deseruiat Beatis?

205. PRIMA sententia affirmat deseruire ad solum ornatum potentiæ, est Mayroni in 30. distinct. 11. quæst. 2. Bassoli dist. 14. q. 1. art. 1. Rubionis q. 2. Fundamentum est, quia sicut in patria manet character ad solum ornatum animæ; ita infunditur lumen gloriæ ad solum decorem potentiæ. Sed contrà, tum quia hæc sententia est contra Scotũ in 4. dist. 49. q. 11. §. *Respon. ergo*: tum quia est contra Concilium Viennense suprà citatum ponens lumen ob indigentiam & necessitatem: tum quia, cùm intellectus creatus sit incõpletus ad actus supernaturales, non solùm eget lumine ad ornatum, sed etiam ad complementum suæ virtutis, vti eget reliquis habitibus infusis. Nec est par ratio de charactere, nam hic fuit in hac vita impressus, vt morale principium sacrarum operationum; & quia ex se indelebilis est, manet etiam in beatis ad gloriam accidentalem, in signum perfunctarum operationum, sicut in damnatis ad pœnam accidentalem, & in ignominiam malè functi ministerij.

Mayronis. Bassolus. Rubio.

Scotus. Conc. Vien.

206. SECUNDA sententia docet, deseruire ad recipiendam visionem. Est Richardi in 4. dist. 49. art. 3. q. 1. Maioris q. 4. Marsilij in 3. q. 10. ar. 2. dubio incidente conclusione 1. Caiet. 1. p. q. 12. a. 5. §. *circa prima consequentia*. Valent. ibidem puncto 3. Gonsalez. disp. 27. sec. 2. Fundamentum est, quia aut lumen non est productiuum visionis, cùm non sit vitale; atque adeò si requiritur, non requiritur nisi ad recipiendam visionem: aut certè intellectus non tantùm est incompletus ad producendam, sed etiam ad recipiendam visionem, & consequenter quoad vtrumque eget compleri lumine. Vnde Concilium docet, animam egere lumine ad *videndum*: *videre* autem vtrumque essentialiter includit, & producere & recipere visionem.

Richardus. Maior. Marsilius. Caietanus.

Gonsalez. Valens.

207. Sed contrà, nam anima de se capax est ad recipiendam quamcumque, formam supernaturalem, tanquam causa obedientialis principalis: siquidem ad recipiendum non requiritur, nisi vt de se sit subiectum aptum ad sustentandum: quælibet autem substantia de se apta est sustentare quodcumque accidens. Confirmatur. Nam de facto per aduersarios intellectus recipit lumẽ sine alia forma supernaturali disponente. Nec valet, quòd visio sit vltimus terminus: nam sicut visio Dei est vltimus terminus & perfectio in patria, ita gratia habitualis est vltimus terminus & perfectio in via: sed hæc nullam per se requirit dispositionem, vt constat in paruulis, in quibus absque vlla prœuia dispositione infunditur; ergo nec illa in patria. Confirmatur, nam perfectior forma est vnio hypostatica, quàm visio beata; sed hæc nullam postulat in subiecto dispositionem, recipitur enim in nuda substantia humanitatis, vt cum S. Thom. fatetur ipsemet Caiet. 3. p. quæst. secunda, artic. decimo; ergo nec illa.

S. Thomas. Caietanus.

208. Ad fundamentum. Ratio discriminis est, quia in recipiendo non debet subiectum communicare formę, nisi seipsum vt receptaculum: ad producendum verò effectum supernaturalem debet potentia obedientialis communicare aliquid perfectius se, quod, cùm ipsa non habeat in se, eget intrinseco, vel extrinseco principio, vt compleatur & adiuuetur ad talem effectum producendum. Ad Concilium dico, non eodem modo illud intelligendum esse de eleuatione actiua, & passiua; sed de actiua, per qualitatem superadditam; de passiua verò, per formam indebitam: Nam etiam dicitur subiectum eleuari, quando recipit formam indebitam sibi.

209. TERTIA sententia asserit, lumen gloriæ in beatis exercere munus solius speciei intelligibilis, supplendo concursum obiecti. Est aliquorum apud Bassolum in tertio dist. 14. quæstione prima, articulo primo, & Vasquez 1. p. Disputatione trigesima nona, & quadragesima tertia, quam sic probat cap. quinto, quotiescunque ad effectum influunt plures causę proximæ, assignari debet in effectu peculiaris ratio vnicuique causæ respondens, alioqui frustra tales causę ad talem effectum requirerentur: sed nulla ratio assignari potest in actu visionis, quæ reduci non possit ad intellectum & lumen, quatenus habet rationem speciei. Minor probatur, nam vitalis

Bassolus. Vasquez.

litas reducitur ad intellectum ; claritas & expressio quidditatiua Dei ad lumen, vt habet rationem speciei ; supernaturalitas ad idem, quatenus forma supernaturalis est : frustra igitur præter lumen, quatenus habet rationem speciei, requiritur aliud tenens se ex parte potentiæ. Quod autem illud potiùs teneat se ex parte obiecti, quàm potentiæ, probat in fine capitis quarti, quia virtus, quam intellectus habet ad videndum Deũ, non est instrumentalis, sed principalis, proinde non eget virtute superaddita, quæ illum perficiat & compleat in ratione potentiæ, cùm nulla virtute superaddita queat magis proportionari, quàm sit ipsa suo natiuo lumine proportionata. Solùm igitur eget specie impressa Diuinæ essentiæ, cum qua compleat integrum principium clarę visionis Dei.

Victoria. 210. Hæc sententia displicet primò : quia contra communem sententiam Thomistarum, vno excepto Victoria, admittit in sententia sancti Thomæ speciem impressam diuinæ essentię. Secundò, quòd præter speciem, nullam aliam admittit virtutem ex parte potentię, contra eumdem sanctum Thomam sæpe docentem, lumen gloriæ requiri ex parte potentiæ, & habere rationem habitus roborantis potentiam. Vnde argumentor ratione, & primò quòd lumen non sit species diuinæ essentiæ, constat ex dictis ; & confirmatur ad hominem : nam si Deus in rerum natura non existeret, adhuc vitalis speciei per ipsum repręsentaretur eodem prorsus modo, quo repræsentatur nunc ; & beatus eodem modo foret beatus per notitiam, virtute ipsius speciei productam, ac est beatus nunc : hoc autem esse non potest, nisi species contineat in esse intentionali, quidquid Deus ipse continet in esse reali, quod manifestam arguit infinitatem in specie, quam infinitatem ipse non admittit.

211. Secundò. Adhuc ea posita, intellectus creatus nõ esset completum principium ad intuendum Deum : siquidem ad intuendum obiectum non solùm requiritur species intuitiua obiecti, sed etiam potentia completa : atqui intellectus creatus non est completa potentia ad intuendam Dei essentiam : ergo adhuc, posita specie diuinę essentiæ, vt ipsum possit intuitiuè videre possit, compleri debet in ratione potentiæ. Maior constat : Nam quotiescumque ad effectum per se requiruntur plures causæ, singulæ debent compleri in proprio genere ; nec potest vna compleri per complementum alterius, quia quando causæ sunt heterogeneę, quales sunt potentia & species in ordine ad cognitionem, non potest vna in suo genere compleri per aliam, quia vnaquæque completur complemento sibi proportionato : sed ad visionem Dei per se requiritur & species diuinę essentię, & potentia intellectiua : ergo vtraque debet esse completa in suo genere. Minor in qua est difficultas, probatur primò, paritate aliorum habituum supernaturalium, qui formaliter dantur ad complendas potentias in ratione potentiæ, vt habitus fidei, spei, & charitatis : at non minùs est incompletus intellectus ad eliciẽdam visionem Dei, quàm ad eliciendum actum fidei, & voluntas ad eliciendum actum charitatis : ergo si ad eliciendos hos actus potentia indiget compleri in ratione potentiæ ; à fortiori indigebit compleri ad eliciendam visionem Dei.

212. DICES. Compleri intellectum in ratione potentię supernaturalis ad visionem Dei per speciem ipsam supernaturalem diuinę essentiæ, quo pacto non completur ad eliciendum actum fidei intellectus, quia ad talem actum eliciendum, non infunditur species supernaturalis : nec etiam per eam completur voluntas ad eliciendum actum charitatis, quia ad nullum actum voluntatis effectiuè concurrit obiectum. Sed contrà : tum quia, cùm species sit causa diuersi generis, non potest potentiam in ratione potentiæ formaliter complere. Vnde, etiam posita specie supernaturali ad actum fidei, vt nonnulli putant, necessarius esset habitus ex parte potentiæ. Tum quia repugnat, causam esse proximè completam in suo genere, & esse inferioris ordinis cum effectu à se producendo : sed visio Dei est ordinis supernaturalis, intellectus verò creatus ordinis naturalis : ergo. Minor constat, nam licet intellectus per speciem diuinæ essentię fiat supernaturalis in ratione speciei, non tamen fit supernaturalis in ratione potentiæ. Maior probatur : Nam totum complementum causæ est in ordine ad effectum producendum : repugnat autem, causam esse proximè completam in suo genere ad effectum producendum, & non esse in eodem ordine cum illo. Cuius ratio à priori est, quia causa proximè completa debet effectum à se producendum in suo saltem genere naturaliter continere ; non potest autem in suo genere illum naturaliter continere, nisi sit eiusdem generis cum illo.

213. Tum quia nunquam instrumentum est completum in ratione instrumenti, nisi euehatur ad ordinem suæ causę principalis ; quia instrumentum connaturale, vt ex disputatis constat, debet esse in eodem ordine cum sua causa principali : sed intellectus ad producendam visionem Dei se habet vt instrumentum connaturale Dei ; ergo euehi debet ad ordinem diuinum : non euehitur autem ad ordinem diuinum in ratione potentiæ per solam speciem, nam tunc euehitur in ratione potentiæ ad ordinem diuinum, quando in ratione potentiæ formaliter participat ordinem intellectus diuini : non participat autem ordinem intellectus diuini in ratione potentię formaliter, nisi per lumen intellectuale, tenens se ex parte potentię, quia per illud formaliter assimilatur intellectui diuino, qui non solùm est diuinus ratione essentiæ, gerentis vicem obiecti, sed etiam ratione intellectus, habentis rationem potentiæ : igitur quoad vtramque

tramque rationem debet intellectus creatus assimilari Deo causæ principali. Confirmatur, quia magis improportionatus est intellectus creatus ad visionem Dei, quam oculus noctuæ ad visionem solis; sed hic non potest ad solem videndum eleuari per solam speciem solis, nisi etiam vigoretur in tatione potentię, ergo nec ille ad Deum intuendum per solam speciem diuinæ essentiæ, nisi etiam roboretur in ratione potentiæ.

Vasquez. 214. AD fundamentum Vasquez, neganda est maior, si intelligatur de ratione peculiari formaliter diuersa: nam sæpe ad eandem rationem formalem integram plura requiruntur principia, vt ad eandem rationem formalem integram naturalitatis concurrit agens principale, & instrumentum; potentia, & habitus naturalis; species impressa & potentia vitalis: ergo ad eandem rationem formalem integram supernaturalitatis concurrere possunt lumen & species, illud ex parte potentię, hęc ex parte obiecti: nam tam vitalitas respondens intellectui, quàm expressio & intuitio obiecti, respondens speciei, debet esse supernaturalis: sicut tam vitalitas visionis corporeę, respondens potentiæ, quàm expressio & intuitio obiecti, respondens speciei, debet esse naturalis. Cõcedenda verò est maior de ratione formali, si intelligatur partialiter tantùm distincta. Cuius ratio est, quia vtraque causa partialis, vt sit completa, debet esse in eodem ordine cum effectu producendo. Vnde negãdum est, intellectum creatum esse completũ principium elicitiuum visionis Dei, sine lumine, tenente se ex parte potentiæ: nam licet per illud non compleatur in ratione vitalis, completur tamen in ratione productiui, quod essentialiter includitur in ratione perceptiui.

Thomista. 215. QVARTA sententia communis Thomistarum docet lumen gloriæ, duo in mentibus beatorum præstare; alterum complere simul cum intellectu beati principium productiuum visionis; alterum disponere intellectum eorundem ad recipiendam essentiam diuinam; per modum speciei intelligibilis, vltimò determinantis ad actum visionis Dei. Prima pars constat. Secunda probatur, quoniam ad actum visionis glorioſę duo concurrunt, sufficiens virtus ex parte potentiæ, & species ex parte obiecti: sed virtus præsupponitur ad speciem, vt determinabile ad determinatiuum: igitur lumen complendo intellectum in ratione potentię, simul disponit illum ad recipiendam diuinam essentiam in ratione speciei intelligibilis, quæ vltimò determinet potentiam ad visionem Dei iuxta perfectionem luminis.

216. Sed contra hanc secundam partem: nam vel lumen disponit ad recipiendam essentiam Dei, vt supplentem vicem speciei impressæ, quæ sit principium speciei expressæ; at hoc impossibile est, vt constat ex disputatis sec. 3. & 4. de natura speciei expressę, & impressæ, & apertè negat *S. Thomas* 1. p. qu. 12. ar. 5. ad secundum, vbi docet, lumen istud non requiri ad videndam Dei essentiam, vt simili tudinem, in qua Deus videatur, sed vt perfectionem intellectus, ipsum confortantem ad Deum videndum: vel quę sit proxima causa notitiæ, qua Deus immediatè videatur in seipso; & hoc melius, & connaturaliùs refundi potest in lumen, vt mox constabit.

S. Thomas.

Sententia Authoris.

217. QVINTA igitur & mea sententia est, lumen gloriæ hæc tria in intellectu beatorum præstare, primum complet intellectum in ratione potentiæ productiuę visionis Dei. Secundò determinat ex parte obiecti ad immediatam notitiam Dei, vt obiecti primarij. Tertiò, supplet speciem impressam harum, vel illarum creaturarum, vt obiecti secundarij connexi cum primario, tamquam effectus cum causa. Fundamentum est, quia lumen glorię est perfecta participatio luminis increati: sed lumen increatum hæc omnia præstat in intellectu diuino: igitur & lumen creatum in intellectu beatorum, vt est perfecta participatio illius. Minor patet, quia lumen increatum non modò tenet se ex parte intellectus diuini intelligentis, sed etiam ex parte obiecti intelligibilis, tum primarij suę essentiæ, tum secundarij creaturarum. Est enim hæc triplex perfectio debita lumini increato, quatenus est adæquata proprietas essentię diuinę, quę non minùs est sui & aliorum intelligibilis, quàm intellectiua. Maior verò probatur, nam lumen debet ab intellectu creato participari secundùm omnem perfectionem, qua intellectus creatus eget, & lumen ipsum est connaturaliter participatiuum: atqui intellectus creatus non solùm eget lumine, vt comprincipio ex parte potentię, sed etiam vt proximè determinatiuo ex parte obiecti, tam primarij, quàm secundarij, & lumen est vtriusque perfectionis connaturaliter participatiuum: ergo. Maior cum Consequentia elucet. Minor quoad priorem partem constat ex dictis: quoad posteriorem verò probatur primo, quoniam nulla est implicantia, vt lumen creatum quoad vtramque perfectionem participet lumen increatum, & quoad rationem intellectiui, & quoad rationem intelligibilis: Sicut enim visio ipsa beata participat vtramque perfectionem à visione increata, & claræ intellectionis, & obiecti intelligibilis, quatenus est & vitalis tendentia ad primarium, & species expressa secundarij: ita non implicat principium participans vtramque perfectionem in ordine ad eandem visionem.

218. Secũdò probatur à pari: nam intellectus Angelicus, quia est adæquata proprietas, & accidentalis participatio suæmet substantię quæ non minùs est intelligibilis, quàm radicaliter intellectiua, non solùm est formaliter intellectiuus, sed etiam formaliter intelligibilis respectu suæ propriæ substantiæ, adeo vt ad intelligendam propriam substantiam non egeat intellectus angelicus specie, aut peculiari concursu obiectiuo proprię substantiæ,

stantiæ, sed seipso sit vltimò determinatus, & per modum intellectiui, & per modum intelligibilis ad propriam substantiam intelligendam, vt sequenti tomo ostendemus, ergo dabilis est accidentalis participatio diuinæ substantiæ, quæ respectu eiusdem non modò sit intellectiua, sed etiam intelligibilis, ita vt sine peculiari concursu obiectiuo diuinæ substantiæ intellectum beati vltimò determinet ad claram visionem eiusdem. Cæterùm, quia lumen gloriæ non participat perfectam similitudinem intelligibilem diuinæ essentiæ, participat autem perfectam similitudinem intelligibilem creaturarum, non est respectu diuinæ essentiæ species intelligibilis, sed tantùm habitus immediatè determinans intellectum beati ad Deum intuendum; est autem species respectu creaturarum, quarum intelligibilitatem perfectè continet in actu primo.

Richardus. 219. Hanc sententiam colligo tum ex Rich. in 4. distinct. 49. articulo tertio, quæstione prima, ad secundum, vbi lumen vocat *S. Thomas.* *speciem, & Dei similitudinem*: tum ex S. Thoma 1. p. quæstione duodecima, articulo quinto & tertio, contra Gent. cap. 53. vbi lumen appellat *Dei similitudinem & augmentum virtutis intellectiuæ.* Est enim *Dei similitudo*, quia intellectum determinat ad visionem Dei. Est *augmentum virtutis intellectiuæ*, quia potentiam complet in ratione potentiæ.

S. Thomas. 220. Cæterùm cùm S. Thomas docet, lumen intellectum disponere ad recipiendam diuinam essentiam per modum speciei intelligibilis, intelligit de specie expressa, sæpe enim docet, diuinam essentiam in visione beatâ supplere vicem verbi & speciei expressæ, immediatè terminantis notitiam beati. Nec obstat, quòd 3. contra Gent. cap. 51, & q. 8. de verit. articulo primo, affirmet, diuinam essentiam esse *quod & quo* videtur: nam id dixit ad excludendum ab intellectu beatorum verbum creatum, cuius vicem gerit ipsa Dei essentia, quatenus ipsa videtur in seipsa, nullaque alia mediante obiectiua similitudine est ratio, qua in seipsa immediatè videtur.

221. *Obijcies* 1. Ad notitiam, præsertim intuitiuam obiecti, necessariò requiritur concursus obiecti: *ex cognoscente enim & cognito,* *Augustin.* teste Augustino 9. de Trin. cap. vltimo, *paritur notitia.* Secundò, superfluum est determinatiuum ex parte obiecti, vbi adest obiectum per seipsum intelligibile, & intimè vnitum potentiæ. Assumptum probo, nam determinatiuum ex parte obiecti instituitur loco obiecti: ergo quando obiectum est præsens, per seipsum intelligibile, & intimè vnitum potentiæ, superfluum est omne aliud determinatiuum. Confirmatur, quia connaturalius est, vt obiectum per seipsum determinet potentiam, quàm per aliud à se distinctum. Antecedens probatur, tum quia concursus obiectiuus est propter terminatiuum: sed terminatiuus est proprius obiecti: ergo & obiectiuus. Tum quia concursus obiectiuus est à virtute determinatiua, quam habet obiectum ad determinandam potentiam cognoscitiuam ad notitiam sui: atqui hæc virtus est propria obiecti, à qua dicitur intelligibile: ergo & concursus à tali virtute promanans.

222. Resp. ad primum, concedo requiri concursum obiecti, vel alicuius participantis naturam obiecti; lumen autem gloriæ, etsi non sit ipsum obiectum, participat tamen naturam obiecti, tam primarij diuinæ essentiæ, quàm secundarij creaturarum, iuxta quam responsionem intelligendus est Augustinus. Ad secundum nego assumptum. Ad cuius probationem, nego consequentiam; nam esto substituatur loco obiecti non tamen eo presente est superfluum, quia requiritur, vt connaturaliùs compleat potentiam ad obiectum cognoscendum. Quare negandum est, obiectum connaturalius per seipsum, quàm per aliquid à se distinctum potentiam ad sui notitiam determininare: quia ille modus est connaturalior, qui magis perficit ab intrinseco potentiam, penes quam attendenda est connaturalitas operandi. *Augustin.*

223. Ad primam probationem confirmationis concedo, concursum obiectiuum esse propter terminatiuum, & terminatiuum esse proprium obiecti, nego tamen, obiectiuum esse obiecti tantùm proprium, nisi originaliter seu radicaliter. Ratio discriminis est, quia concursus terminatiuus est in genere causæ formalis, quod non potest alteri communicari: obiectiuus verò est in genere causæ efficientis, quod communicabile est alteri, etiam connaturaliter.

224. Ad secundam distinguenda est minor iuxta distinctionem datam; est propria obiecti originaliter & radicaliter, concedo; formaliter & participatiuè, nego: nam formaliter & participatiuè potest esse propria alterius ab obiecto, vt constat de specie impressa, cuius proprium est, determinare potè tiam ad cognitionè obiecti, cuius est vicaria.

SECTIO X.

Quo pacto intellectus beati ad visionem Dei concurrat?

225. Hic sunt duæ controuersiæ; altera, an intellectus creatus ad visionem concurrat actiuè? altera, an vt causa principalis? Quoad priorem.

Nominales. 226. PRIMA sententia negans. Est Nominalium, & Rubionis in 3. dist. 14. q. 2. §. *Ad* *Rubio.* *cuius euidentiam.* Fundamentum est, quia præmium debet esse totaliter à præmiante, alioqui qua parte esset à recipiente, non esset præmium; quia præmium est donum præmiantis: sed visio Dei est præmiũ beatorum, quod illis datur pro mensura meritorum; ergo totaliter est à Deo, nõ coagentibus beatis. Cõfirmatur.

Visio Dei est perfectior quolibet dono supernaturali, cùm in ea consistat summa felicitas creaturæ rationalis: sed ad multa alia dona minùs perfecta creatura se habet merè passiuè, vt ad gratiam & reliquos habitus infusos: ergo & ad visionem Dei, quia quod non potest in minus, à fortiori non potest in maius.

Thomistæ. 227. SECVNDA sententia affirmans Thomistarum. Quæ verior est & sequenda. Fundamentum est, quia implicat, actionem vitalem non actiuè procedere à principio vitali. Assumptum probo, nam actio vitalis est, qua viuens ab intrinseco principio seipsum mouet ad operationem sibi intrinsecam, & immanentem: ergo implicat, eam ab extrinseco tantùm principio procedere. Consequentia patet, quia repugnat, actionem esse ab extrinseco, & simul per eam viuens ab intrinseco seipsum mouere; nam seipsum mouere, est *S. Thomas.* seipsum agere. Antecedens est S. Thom. 1. p. q. 18. art. 1. & 3. vbi hanc differentiam assignat inter viuentia & non viuentia, quòd viuentia seipsa ab intrinseco mouent; non viuentia verò ab extrinseco tantùm. Confirmatur. Nam *intelligere, appetere, &c.* formaliter non important recipere, sed elicere intellectionem & appetitionem, importāt enim attentionem & conatum potentiæ in suum obiectum: idem quippe est attendere, & intendere in obiectum. Implicat igitur, intellectum *intelligere*, aut voluntatem *appetere* per intellectionem, & appetitionem ab alio productam, quoniam per eam non saluaretur formalis ratio intelligentis & appetentis, hoc est ab intrinseco se mouentis.

228. *Obijcies* 1. Intellectus creatus nullum dicit ordinem ad obiectum supernaturale; ergo nullam habet erga tale obiectum actiuitatem; igitur totam actiuitatem sumit ab habitu supernaturali. Resp. Nullum dicere ordinem completum & perfectum ac naturalem, concedo; incompletum & imperfectum ac obedientialem, nego. Consistit autem hic ordo incompletus & inchoatus in eo, quòd qua ratione concurrit intellectus cum intelligibili supernaturali in ratione generica & remota, eadem ratione in intellectu est ordo quasi genericus incompletus & remotus, qui completur per complementum specificū habitus supernaturalis. Dicitur autem ordo obedientialis, & non naturalis, quia suā specificationem non habet ab obiecto supernaturali, ad quod diuina virtute euehitur, sed ab obiecto naturali, per ordinem ad quod commensuratur.

229. *Obijcies* 2. Non minùs propria & intrinseca est naturæ intellectuali potentia, quā actio vitalis; sed potest illa ab extrinseco produci, potest enim Deus se solo in anima vitalē potentiam producere; ergo & hanc. Resp. Disparitatem esse, quoniam potentia vitalis est intrinseca & propria per modū actus primi, quo natura fit tantùm potens ad operandum; actio verò est intrinseca & propria per modum actus secundi, quo natura per seipsam agit: implicat autem, naturam actu per seipsam agere actione extrinseca, non implicat autem, fieri intrinsecè potentem ad agendum potentia extrinsecùs recepta.

230. Ad fundamentum primæ sententiæ, nego Maiorem, quando præmium essentialiter requirit actionem præmiandi. Sufficit igitur ad præmium, vt principaliter procedat à præmiante, à quo præmiandus accipit virtutem illud producendi. Ad Confirmationem nego consequentiam, nam alia dona non postulant essentialiter actionem creaturæ. Falsum autem est, creaturam non posse actiuè obedientialiter concurrere ad productionem gratię, & reliquorū habituum supernaturalium; cæterùm ad visionem actu influit, quæ tamen non actu influit ad alia dona, eò quòd hæc essentialiter postulat; vt actio vitalis, productionem creaturæ; non autem cætera dona, quæ vitales actiones non sunt.

231. Quoad posteriorem controuersiam, Prima sententia affirmat, concurrere vt causam principalem. Primò, quia repugnat, aliquid concurrere vitaliter, & non principaliter: quia concurrere vitaliter, est concurrere per formam proportionatam potentiæ. Confirmatur, quia operari instrumentaliter, est operari vltra sphæram sui obiecti: implicat autem, intellectum operari vltra sphæram sui obiecti: ergo. Secundò. Visio denominat videntem, causam principalem, non instrumentalem: atqui intellectus denominatur videns; ergo est causa principalis.

232. SECVNDA sententia docet, intellectum ad visionem beatificam concurrere vt instrumentum, vel *obedientiale*, vt Suar. lib. 2. c. 16. opinatur; vel *naturale*, vt Ambrosius Machin. disp. 16. sec. 3. sentit. Fundamentum illius est; quoniam visio Dei est effectus supra naturalem capacitatem intellectus creati; ergo nequit ad illam concurrere *naturaliter*. Fundamentum huius est, quia intellectus ad visionem Dei concurrit, vt potentia vitalis, ergo vt instrumentum connaturale ipsius viuentis; ergo non vt *obedientiale*. Prior consequentia probatur, quia potentia vitalis est proprium instrumentum viuentis, quo seipsum ab intrinseco mouet. Posterior verò ostēditur, quia instrumentum obedientiale, non est instrumentum proprium creaturæ, sed creatoris vtentis illo ad omnem effectum, contradictionem non inuoluentem: vnde commune est viuentibus & non viuentibus. *Suarez.* *Ambros. Machin.*

233. Secundò, per eam potentiam beatus concurrit ad visionem Dei, per quam respicit illam vt contentam intra suum adæquatum obiectum: hæc autem est potentia *naturalis*, non *obedientialis*. Maior constat, alioqui non posset eleuari ad illam, quia nulla potentia vitalis eleuari potest ad actum non cōtentum intra sphæram adæquatā sui obiecti. Minor probatur, quia potentia obedientialis non respicit certum effectum, sed omne id, quod contradictionem non inuoluit: Nam vt obedientialis non est operatiua, vt instru-

mentum

mentum creaturę, sed Dei. Mihi verò dicendum est, intellectum Beati ad visionem Dei, quà supernaturalis est, concurrere vt instrumentũ obediẽtiale; quà verò vitalis, vt causam principalẽ. Priorem partẽ suppono ex disputandis de potentia obedientiali to. 7. disp. 5. Posterior verò probatur, Nam visio Dei, quà vitalis est formaliter, dicit esse à virtute innata, à qua intrinsecè viuens seipsum mouet ad actum immanentem, in eodem genere proximo vitæ cum ipsa virtute sibi intrinseca & innata: vnde potiùs importat modum operandi, quàm substantiam ipsam operationis: sed intellectus beati eodem modo operatur, quantum ad hoc, vt seipsum moueat per virtutem innatam in eodem genere proximo vitæ per actum, ad quem se mouet, quando elicit visionem Dei, ac quando elicit actum naturalem: ergo. Cuius ratio est, quia potentia vitalis, vt sic essentialitet limitatur ad certum modum operandi, à quo ne per diuinam quidem potentiam extrahi potest.

234. Confirmatur, nam operari *obedientialiter*, est operari modo propriæ naturæ indebito: sed intellectus beati, vt vitalis potentia, non operatur modo propriæ naturæ indebito, dum elicit visionem Dei, quia vt vitalis non elicit illam, nisi à principio intrinseco, qui est modus sibi maximè connaturalis. Nec refert, quod egeat compleri lumine extrinseco, quia non eget illo, vt vitalis est formaliter, hoc est vt ab intrinseco & innato principio operatiuus, sed tantùm vt productiuus est. Iuxta hanc doctrinam conciliantur præcitatæ sententiæ.

SECTIO XI.

An lumen gloriæ sit causa principalis visionis beatæ?

Vasquez. Arrubal. Machin. Zumel. Bannez. Gonzalez.

235. PRIMA sententia affirmat. Est Vasquez 1. p. disp. 47. num. 38. Arrub. disp. 19. cap. 7. Machin. disput. 16. sect. 6. Zumel disput. 2. post tertiam conclusionem, Bannez, & Gonzalez supracitat. Fundamentum est, quia lumen glorię proportionatur visioni, eamque producit per concursum sibi debitum. Confirmatur, nam reliqui etiam habitus infusi sunt causæ principales actuum supernaturalium, quorum sunt productiui.

Suarez.

236. SECUNDA sententia est Suarez tomo 2. Metaph. disp. 30. num. 45. asserentis, lumen gloriæ comparatum ad Deum, cui subordinatur, esse instrumentum; comparatum verò ad effectum, quem producit, esse causam proximam in suo genere principalem; sicut calor respectu ignis, qui in agendo subordinatur, est instrumentum; respectu verò caloris, ad quem producendum ordinatur, est causa principalis.

237. Mihi iuxta mea principia dicendum est, lumen gloriæ esse causam principalem visionis beatæ, entitatiuè, non autem repræsentatiuè consideratæ. Etenim visio beata considerari potest dupliciter, vel secundùm entitatem, vel secundùm modum, quo obiectum ipsum repræsentat: consideratæ primo modo, lumen gloriæ est causa principalis, non secus ac reliqui habitus infusi respectu suorum actuum supernaturalium: quia vt sic visio non excedit lumen: consideratę verò secundo modo lumen est instrumentum, non proximum, sed remotum. Est instrumentum, quia vt sic non proportionatur visioni, quę in modo attingendi & repręsentandi obiectum, est in ordine actus puri, cùm tamen lumen sit quid potentiale: est autem instrumentum remotum, non proximum, quia lumen non attingit vnà cum intellectu obiectum, visione repręsentatum, sicut quæuis potentia cognoscitiua vitalis vnà cum substantia viuentis attingit obiectum cognitione expressum; sed solùm producit actum visionis quoad supernaturalitatem: vnde remotè tantùm dicitur ad obiecti repræsentationem concurrere, sicut habitus naturalis remotè tantùm concurrit ad obiecti expressionem.

238. Ex quo elicio, lumen gloriæ non debere esse eiusdem ordinis cum visione terminatiuè consideratа, vti sunt reliquæ potentiæ cognoscitiuæ naturales cum suis actibus naturalibus, eò quòd non est proximum instrumentum respectu illius ratione repręsentationis, quo pacto deberet esse eiusdem ordinis cum termino ipso repræsentato, vt inductio ipsa ostendit in omnibus potentijs cognoscitiuis; sed solùm ratione entitatis, sub qua ratione est eiusdem ordinis cum illa: iuxta hanc nostram sententiam reconciliari possunt reliquæ.

239. DICES: Si lumen glorię, sicut & reliqui habitus infusi est causa principalis respectu actuum supernaturalium: igitur proprius modus operandi Dei fieri potest connaturalis creaturæ; quia cùm habitus sit quædam creatura, si illi, vt principi causæ est connaturalis ipsa operatio Dei, cuius ipse est naturaliter productiuus, ipse modus operandi proprius Dei fit connaturalis creaturæ. Resp. distinguendo consequens, proprius modus operandi Dei fieri potest connaturalis creaturæ accidentali, & concedo; substantiali, & nego. Cuius discriminis ratio est: quoniam accidens, siue vt instrumentum, siue vt princeps causa semper operatur vt proprium Dei, non vt proprium creaturæ: vt patet de calore, qui communicatus aquæ, siue agat vt instrumentum, siue vt principalis causa, semper agit vt proprietas ignis ad quem semper dicit respectum: substantia verò, cùm sit ens ad se, & propter se, statim communicata alteri, fit propria illius vnde non retinet neque in essendo, neque in operando relationem proprij respectu alterius naturæ, cuius est participatio: quo fit, vt propria operatio Dei communicata principio accidentali, adhuc maneat propria Dei: quia sicut

ipsum principium accidentale, siue sit operatiuum vt instrumentum, siue vt causa principalis, semper operatur vt proprietas Dei; ita & operatio ipsa à tali principio manans semper dicitur propria operatio Dei: contrà verò eadem operatio propria Dei communicata principio substantiali non maneret amplius propria Dei, sed creaturæ. Quia sicut ipsum principium substantiale fit proprium ipsius creaturæ; ita & operatio à tali principio promanans.

240. Ex dictis definitur alia quæstio, an visio beata dicenda sit connaturalis intellectui creato, informato lumine gloriæ? Negat *Sotus.* Sotus in 4. dist. 49. q. 2. ar. 4. §. *Dubitatur*: quia cùm non sit intellectui connaturale lumen, neque ei erit connaturalis visio, quia nulli subiecto est connaturalis actus, cui non est con- *Caietanus.* naturalis potentia. Affirmat Cajet. 1. p. q. 12. art. 5. cuius sententia magis arridet: quia licet visio sit connaturalis intellectui, per se est tamen illi connaturalis ratione luminis: quod licet ad eam non concurrat vitaliter, concurrit tamen productiuè, quod satis est, vt dicatur illi connaturalis. Ad hoc enim vt actus dicatur connaturalis subiecto sufficit, vt proximè producatur à forma, quę ineſt tali subiecto, etiamsi talis forma non sit connaturalis subiecto. Cuius ratio est, quia iuxta logicorum regulas, vt aliquid possit affirmari de subiecto; sufficit, vt sub aliqua ratione illi cōueniat: contrà verò, vt possit aliquid negari de subiecto, debet sub nulla ratione illi conuenire: quia negatio, cùm sit malignātis naturæ, distribuit per omnia. Vt igitur visio Dei possit affirmari, vt cōnaturalis de intellectu creato, sufficit vt illi sit connaturalis ratione luminis; contrà verò, vt possit simpliciter negari, quòd sit illi connaturalis, debet sub nulla ratione illi esse connaturalis.

SECTIO XII.

An potentia absoluta possit intellectus creatus videre Deum sine lumine inhærente?

241. *Themistæ. Capreolus.* PRIMA sententia communis Thomistarum negat, Capreol. in 4. dist. 49. q. 4. art. 1. concl. 2. & art. 3. *ad primum Scoti contra secundam concl.* *Paludanus.* Palud. q. 1. ar. 3. concl. 3. vbi quamuis affirmet posse beatos de potentia absoluta Deum videre sine lumine, id tamen docet, supponendo visionem creatam effici posse à solo Deo. Cæterùm si debeat intellectus actiuè cōcurrere ad illam: *Sotus.* *Oportet*, inquit, *praintelligere, quòd præmoueatur à Deo ad illam eliciendam.* Soti in 4. d. 49. q. 2. ar. 4. §. *Quod si arguas.* quamuis, vt ibidem *Ferrariens. Caietanus. Bannez. Gonzalez. Zumel.* fatetur, iunior aliter senserit. Ferrar. 3. contra Gent. c. 54. *ad primum.* Gaiet. 1. p. q. 12. ar. 5. *ad tertium.* Bannez ibid. dub. 3. Gonzal. d. 27. sect. 3. Zumel disp. 2. Qui tamen diuisi sunt: nam alij putant, necessarium esse lumen habituale permanens; alij sufficere fluens per modum dispositionis facilè transeuntis, coadiuuantis intellectum ad productionem actus beatifici.

242. Probant primò auctoritate S. Doctoris 2. 2. q. 175. ar. 3. ad secundū, *Dicendum*, *S. Thomas.* inquit, *quod Diuina essentia videri ab intellectu creato non potest, nisi per lumen gloriæ, quod dupliciter participari potest, vno modo per modum formæ immanentis, & sic beatos facit sanctos in Patria, alio modo per modum cuiusdam passionis transeuntis, vt fuit in Paulo*: & 3. contra Gent. c. 53. *Impossibile est, quòd essentia Dei fiat intelligibilis forma alicuius intellectus creati, nisi per hoc, quòd aliquam diuinam similitudinem intellectus creatus participet. Hæc igitur diuinæ similitudinis participatio necessaria est, ad hoc quod Dei substantia videatur*: hæc ille. Est autē hæc diuinæ similitudinis participatio, vt ibidem Doctor Angelicus explicat, lumen gloriæ roborans & confortans intellectum in actu primo ad Dei visionem eliciendam.

243. Secundò ratione. Implicat intellectū intelligere, absque intrinseca virtute intelligendi; sed intellectus creatus ex se caret virtute intelligendi Deum in seipso: ergo implicat illum in seipso intelligere, absque superaddita virtute inhærēte. Minor claret. Maior probatur, quoniam intellectus est principium vitale, de cuius essentia est, vt per intrinsecam virtutem operetur. Consequentia verò constat, quia si intellectus ex se non habet hāc vim intuendi Deū, eam recipere debet ab extrinseco, vt per illam fiat potens ad videndū Deū. Confirm. Nā esto Deus possit se solo facere, quidquid potest cum causa secunda, non tamen potest facere, vt causa secunda agat, sine intrinseca virtute agendi: ergo licet possit Deus se solo producere visionem sui in mentibus beatorum, non tamen facere potest, vt beati ipsum videant sine intrinseca virtute videndi; Nam hæc est causa formalis, quæ sine intrinseca forma suppleri non potest.

244. Tertiò. Visio Dei est quoad substantiam supernaturalis: sed vt sic debet effectiuè ab intellectu procedere: igitur cùm in eo non supponatur vis innata supernaturalis, debet ab extrinseco infundi, & præsupponi tanquam actus primus, ad actum secundum essentialiter requisitus.

245. Quartò, In visione beata dari debet ratio *sub Qua* intellectus tendat ad Deum; sed hæc non potest esse naturalis, sed supernaturalis: igitur necessariò in intellectu beati supponi debet forma aliqua supernaturalis actiua inhærens. Confirm. quia per rationem *sub Qua*, tenentem se ex parte potentiæ distinguitur vnus actus ab alio, quando vterque procedit ab eadem potētia, & vterque distinguitur specie: sed visio beata, vt procedit ab eadem potentia intellectiua habet distinctum modū genericum ab eo, quem habent reliqui actus naturales: ergo ex parte potentiæ dari debet ratio *sub Qua*, genericè distincta ab ijs, quæ sunt principia actuum naturalium.

246. SECVNDA sententia affirmat. Est Scoti in 3. distinct. 14. q. 2. §. *quantum ad 2. articul.* Lycheti ibid. Basfoli q. 1. art. 1. Mayroni dist. 12. q. 2. Bacconi q. 1. art. 2. & in primo dist. 17. art. 6. vbi licet requirat aliquid præuium ad actum visionis, illud tamen non requirit per modū actus primi influentis in visionem, sed per modum excitantis & applicantis potentiam ad operandum: Aureoli quodlib. 9. art. 3. Argent. in 4. dist. 49. q. 2. art. 1. concl. 1. Maioris q. 4. contra tertiam concl. Durandi q. 2. num. 24. Molinæ 1. p. q. 12. art. 5. d. 1. Suarij lib. 2. de Diuinis attributis cap. 16. Valent. 1. p. q. 12. puncto 3. Vasquez ibid. disp. 46. cap. 2. Arrubalis disp. 20. c. 3. Machin. disp. 16. sect. 7. quæ verior est & sequenda.

Scotus. Lychetus. Mayronus. Bacconus. Aureolus. Argentinas. Maior. Durandus. Molina. Suarez. Valentia. Vasquez. Arrubal. Machin.

247. Fundamentū pendet ex tribus principijs. Primum est, quod lumen gloriæ non complet intellectum beati in ratione potentiæ vitalis, quod ferè ab omnibus conceditur; & patet, quia lumen non percipit obiectum. Cuius ratio à priori est, quia non est intrinsecum principium fluens ab ipsa substantia viuētis, aut saltem aptum fluere ab ipsa, quod essentialiter requiritur ad potentiam vitalem, sed ab extrinseco tantùm infusum. Secundum est, quòd lumen solùm absque concursu intellectus, nō est integrum principium productiuum visionis, alioqui non saluaretur vitalitas in actu, quæ essentialiter includit actiuam dependentiam ab intrinseco principio vitæ. Tertium, quòd potest Deus in causis secundis efficienter supplere omnem defectum virtutis actiuæ.

248. Ex his tribus principijs, ab aduersarijs etiam admissis, sic deducitur nostra sententia. Solum principiū vitale à Deo suppleri non potest: ergo cùm intellectus creatus ex se sit potentia vitalis intellectiua, cum solo concursu Dei speciali supplente vim luminis, poterit visionem beatam in seipso elicere, atque adeo sine lumine inhærente Deum videre. Consequentiam probo, nam vt causa producat, vel producere possit effectum, non requirit in seipsa totam vim producendi, sed aliquam tantùm per quam possit cum adiutorio alterius causæ in actum exire: sicut per aduersarios potest intellectus sine specie inhęrēte, diuino tantùm concursu supplente defectum inhærentis speciei, notitiam obiecti in seipso producere: cùm non minùs per aduersarios intellectus fiat potens ad producendam visionem beatam per speciem, quàm per lumen. Neque ex eo quòd non solus ipse per integrā virtutem inhærentem, sed simul cum extrinseca causa assistente & coagente producat visionem, dicendus est, aut illam nō producere, aut non producere vt supernaturalem: nam vt verè producat, sufficit vis aliqua innata, inchoata & imperfecta; vt supernaturalem illam producat, aut producere possit, sufficit specialis concursus, & virtus diuina, supernaturalis proximè per decretum Dei intellectui creato assistens, eique extrinsecè coniuncta, ad instar causæ adiuuantis & coagentis: nam per hanc fit potens in actu primo producere; per illum verò actu producens supernaturalem visionem; cuius ratio est, quia quando duæ causæ ad causandum concurrunt, semper superior trahit inferiorem ad assimilandum sibi effectum, vt constat de instrumento & causa principali.

249. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum desumptū ex auctoritate S. Doctoris, fateor Doctorem S. in ea fuisse sententia vt in penultimo tomo, in disputatione de potentia obedientiali ex consensu omniū Thomistarum, & ex principijs ipsius, manifestè ostendemus, licet aliquando in nostra fuerit sententia, vt colligitur ex q. 10. de ver. art. 11. in corpore, & fatentur Capreol. loco supra cit. art. 3. ad finem, & Durand. in 4. dist. 49. q. 2. num. 23. *S. Thomas. Capreolus. Durandus.*

250. Ad secundum concessa maiore, distinguenda est minor: caret intellectus virtute proxima & completa, concedo; remota & incompleta, nego. quæ virtus non solùm compleri potest qualitate intrinsecè inhęrente, sed etiam virtute extrinsecè assistente, vt constat in sententia eorundem Thomistarum de specie impressa, sine qua non minùs est impotens intellectus creatus videndi Deum quàm sine lumine: cùm tamen hæc suppleri possit, & de facto in eorū sententia suppleatur per extrinsecum concursum. Ad Confirm. nego, Deum supplendo concursum luminis, facere vt intellectus videat sine virtute videndi: nam supponitur in eo vis innata, quæ per concursum non suppletur, sed completur, sicut completur omnis vis innata instrumenti per concursum principalis agentis.

251. Ad tertium distinguenda est minor: debet visio supernaturalis procedere ab intellectu creato seorsim, nego; vt coniuncto cum Deo agente supernaturali, cōcedo: sicut nec de facto procedit ab intellectu, vt seiuncto à lumine, sed vt coniuncto cum lumine. Nam hoc est proprium causarum partialium, vt effectus nō procedat à singulis seorsim, sed ab omnibus coniunctim, quia non in singulis, sed in omnibus simul continetur adæquatè effectus producendus. Vnde concedendum est, ad quemlibet actum secundum præsupponi primum, non tamen adæquatè in vnaquaque causa, sed adæquatè in omnibus simul, inadęquatè verò in singulis.

252. DICES, vis innata intellectus per solam extrinsecam assistentiam virtutis supernaturalis manet intrinsecè immutata: ergo non potest ab ea proficiscī actio supernaturalis, cùm nulla causa communicare possit alteri, quod non habet in seipsa. Resp. manere immutatam intrinsecè, mutari tamen extrinsecè per ordinem ad actum; quod sufficit, vt ab ea, vt coniuncta cum virtute superiore agendi egredi possit actio supernaturalis. Nec putandum est, hunc concursum diuidi vt partim fit ab intellectu, partim à Deo agente supernaturali, sed indiuisibiliter proficiscī ab vtroque coniunctim, vt tam vitalitas

actus sit à Deo concurrente cum intellectu, quàm supernaturalitas ab intellectu coagente cum Deo supernaturaliter. Ad probationem verò consequentiæ, concedendum est, quòd si nullo modo habet in se, neque proximè, neque remotè, nullo modo posse alteri communicare: intellectus autem creatus, licet proximè non contineat in se concursum supernaturalem, continet tamen remotè, quatenus cõiunctus cum causa supernaturali potest illum attingere. Pro cuius explicatione,

253. Nota, in quolibet ente naturali productiuo dari vim aliquam intrinsecam innatam actiuam, quæ si coniungatur cum concursu naturali sibi debito determinatur ad concursum & effectum naturalem, si verò coniungatur cum concursu supernaturali sibi indebito, determinatur ad concursum & effectum supernaturalem. Nam sicut inter ens naturale & supernaturale est aliqua conuenientia in ratione entis, quatenus vtrumque participat veram rationem entis: ita in virtute actiua naturali, & supernaturali est aliqua conuenientia in ratione actiuitatis, vnde potest effectus supernaturalis aliquid accipere à virtute naturali, nempe ipsam communem & genericam rationem entis. Nam sicut in hac conueniunt ens naturale & supernaturale, ita effectus supernaturalis illam accipere potest ab ente, & virtute actiua naturali. Atque in hoc sensu dicitur virtus naturalis remotè, & inchoatè continere effectum, seu concursum supernaturalem, non quòd aliquid supernaturalitatis contineat, sed quia continendo rationem entis, quæ communis est naturali & supernaturali, illam communicando effectui supernaturali, dicitur aliquo modo genericè & remotè illum continere.

254. Neque dicas rationem entis in virtute naturali esse contractam tantùm ad ens naturale, sicut rationem entis in virtute supernaturali esse contractam tantùm ad ens supernaturale, ac proinde non posse virtutem naturalem communicare effectui supernaturali communem rationem entis, præcisam à naturali, & supernaturali; quia hæc ratio communis sic præcisa nec datur in virtute actiua, nec in effectu qui producitur. Nam licet hæc ratio, vt sic præcisa non detur, sed semper à parte rei coniuncta sit, vel cum differentia naturalitatis in ente naturali, vel cum differentia supernaturalitatis in ente supernaturali; coniungi tamen potest cum virtute supernaturali in ordine ad eundem effectum, & vtraque inadæquatè agere, virtus quidem naturalis secundùm solam rationem entis, virtus verò supernaturalis secundùm rationem supernaturalitatis, & sic poterit effectus supernaturalis ab vtraque virtute aliquid accipere, & effectiuè pendere.

255. Quæ doctrina confirmari potest primò in instrumento naturali, cuius concursus seorsim spectatus, est accidentalis, coniunctus verò cum concursu substantiæ causæ principalis, est substantialis, non alia ratione, nisi quia accidens habet aliquid, quod potest influere & communicare effectui substantiali, genericam nimirum rationem entis: & quia vnus est influxus vtriusque, sicut vnus est effectus vtriusque totus influxus substantialis reipsa tribuitur accidenti; quamuis reduplicatiuè vt substantialis, sit à substantia, vt entitatiuus ab accidente.

256. Confirmari potest secundò in ipso lumine gloriæ inhærente: negari enim non potest, ad eandem visionem concurrere intellectum & lumen totamque visionem non solùm esse à lumine, sed etiam ab intellectu. Quæro ergo quo pacto ab intellectu naturali procedat visio supernaturalis? nec sat est respondere, illam procedere ab intellectu informato lumine: nam sicut in eodem principio adæquatè sumpto est distinguere & innatam vim intellectus per quam vitaliter se mouet ad actum vitæ intellectiuæ, & supernaturalem virtutem luminis, quæ complet inchoatam vim productiuam intellectus: ita & in actu visionis aliquid respondens intellectui, aliquid lumini: hoc autem aliud esse non potest, quàm ratio generica intellectionis respectu intellectus, ratio verò specifica supernaturalitatis respectu luminis: quæ, quia ambæ rationes possunt in eodem effectu simul conuenire, ambæ causæ possunt in eundem actum influere, non quidem distincto influxu, sed eodem indiuisibili, sicut est ipse effectus: atque adeo totus influxus, sicut totus effectus tribuitur intellectui coniuncto lumini, totus lumini coniuncto intellectui; tametsi reduplicatiuè secundùm rationem intellectionis, non quidem naturalis, cùm ea non attingatur influxu commensurato virtuti naturali, sed genericè, vt intellectio est, prescindens à naturalitate, & supernaturalitate, sit ab intellectu; secundùm rationem verò supernaturalitatis à lumine. Vnde concedendum est, quòd totus actus sit supernaturalis, quia ratio intellectionis & supernaturalitatis non distinguuntur in actu, & vt supernaturalis specificatiuè procedit ab vtroque efficienter. Nego tamen per hæc debere vtrumque supponi in actu primo supernaturale, sed sat erit si alterutrum tantùm supponatur supernaturale, vt constat de accidente, & substantia in productione substantiæ.

257. Ad quartum, Duplex distinguenda est ratio *sub Qua*, altera in actu, & hæc in visione beata supernaturalis est, siue illa sit à lumine inhærente, siue à virtute assistente: altera in potentia, & hæc in intellectu nequit esse intrinsecè supernaturalis, sed obedientialis, quia non est per intrinsecam specificationem & ordinem ad obiectum supernaturale, sed per extrinsecam dumtaxat connotationem, iuxta ea quæ de potentia obedientiali dicturi sumus.

258. Cæterùm distinctio illa de lumine permanente, & fluente cum eorum doctrina non cohæret: quia, cùm visio beata sit

permanens,

permanens, conseruari non potest, nisi à lumine permanente: nam fluens cùm transeat non potest effectum permanentem conseruare, sed solùm primò producere. Vel certè si potest visio beata absque lumine conseruari, poterit & absque lumine produci, cùm non minùs sit necessarius influxus causæ ad conseruandum, quàm ad producendum: nisi dicant (quod in hac sententia debet cohærenter dici) visionem patriæ, quia permanens est, produci, aut saltem conseruari non posse nisi à lumine permanente: visionem verò viæ, qualem in sententia multorum habuerunt Paulus, & Moyses, quia fluens est, posse à fluente lumine produci & conseruari.

SECTIO XIII.

An lumen gloriæ in ratione doni accidentalis sit omnium maximum?

259. DIXI *in ratione doni accidentalis*, vt excluderem vnionem hypostaticam, quæ est donum substantiale, & omnium maximum, quod Deus ad extra communicare potest, quia per hoc Deus substantialiter se communicat creaturæ, faciendo illam substantialiter Deum.

Gonzalez. 260. PRIMA sententia est Gonzalez disp. 27. sect. 1. & 2. affirmantis. Fundamentum est, quia lumen gloriæ non solùm de facto excedit omne donum supernaturale accidentale, à Deo creaturæ communicatum, sed etiam de possibili, cùm non sit altius donum creaturæ communicabile. Prima pars antecedentis probatur, nam si quod donum foret lumine perfectius, esset gratia, vel charitas: at his longè perfectius est lumen, & quòd sit perfectius charitate probat: quoniam actus ad quem ordinatur lumẽ, est perfectior actu, ad quem ordinatur charitas; nam visio beata, ad quam ordinatur lumen, est essentialis & suprema felicitas creaturæ intellectualis, iuxta illud Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum.* Quòd autem sit perfectius gratia, probat ex eo, quia lumen est principium proximè effectiuum gloriæ, quæ est *gratia consummata*: gratia verò, & reliqua dona remotè tantùm ordinãtur ad gloriam, vt media ad finem, & vt dispositio ad vltimam formam. Vnde S. Thomas 2. 2. quæst. 24. art. 3. ad secundum, gratiam appellat *inchoationem gloriæ*, & quæst. 27. de veritate art. 5. ad 6. ait, gratiam patriæ discriminari à gratia viæ, ob diuersam perfectionis mensuram.

Ioan. 17.

S. Thomas.

261. Secunda pars antecedentis, nempe quòd nec de possibili produci possit donum accidentale perfectius lumine, ostenditur: tum quia de facto illud communicatum fuisset humanitati Christi Domini, cui merito vnionis personalis cum Deo debitum est omne donum creatum. Tum quia omnis habitus specificatur ab actu, sed non est possibilis altior ac perfectior actus visione clara Dei: ergo nec habitus perfectior lumine. Minor probatur, quoniam actus specificatur ex obiecto & modo tendendi ad illud: sed nec dari potest obiectum perfectius Deo in seipso visibili; nec modus tendendi altior, quàm clarè & intuitiuè ad Deum tendere: ergo.

Nauarret. *Granadus.* 262. SECVNDA sententia est Nauarreti controuersia 39. §. *Secundo*, Granadi tom. 2. tractatu de Diuina potentia & eius obiecto disp. 9. sec. 4. affirmantium de facto, & negantium de possibili. Prima pars sententiæ constat ex fundamento præcedentis opinionis. Secunda verò probatur, nam Deus in seipso visibilis, est obiectum infinitæ intelligibilitatis; ergo terminare potest visiones distinctæ speciei: Igitur possibilis est visio perfectioris speciei; & consequenter lumen, quod ab actu visionis specificatur. Confir. Nam visio Dei est diuersæ rationis à quacumque visione creata, etiamsi sit eiusdem obiecti: ergo sub eodem altissimo modo, quo Deus videt seipsum, multiplicabiles sunt infiniti modi videndi Deum, vnus alio specie perfectior. Quod etiam Granadus docet de gratia & vnione hypostatica.

Augustin. 263. TERTIA sententia docet, de facto dari habitum perfectiorem lumine. Nam primò habitus gratiæ est perfectior lumine, vt mox constabit. Secundò, Etiam charitas est perfectior lumine, tum quia Aug. vlt. de Trin. c. 18. nullum Dei donum, ait, esse excellentius charitate: & Paulus primæ ad Corinth. 13. *Maior*, inquit, *horum est charitas*. Tum ratiõne, quia ille habitus est perfectior, qui perfectiùs & formaliùs attingit summum bonum: at perfectiùs & formaliùs summum bonum attingit charitas, quia hæc attingit secundùm modum, quo obiectum est in se; lumen verò secundùm modum, quo est in cognoscente: Deus autem perfectiori modo est in seipso, quàm in intellectu beati. Tum quia charitas attingit summum bonum, quà summum bonum est formaliter; lumen verò, quà summum verum est formaliter. Confir. nam visio ordinatur ad Deum per actum charitatis; Deus enim à beato diligitur amore amicitiæ, visio verò, quà beatitudo nostra est, amore concupiscentiæ: igitur perfectior est actus charitatis; Nam is actus est perfectior, qui habet rationem finis, & vltimò intenti: talis est actus charitatis, non autem visionis, quia hæc ordinatur ad charitatem, non autem charitas ad visionem.

1. Cor. 13.

264. DICO 1. Lumen gloriæ est perfectius charitate in ratione entis: charitas verò est perfectior lumine in ratione motis. Prima pars assertionis probatur, quia in ratione entis perfectior est cognitio, quàm amor, quia per cognitionem primò acquirimus obiectum, illudque intentionaliter possidemus: per amorem verò solùm tendimus ad obiectum, iam acquisitum & possessum per ipsum actum cognitionis. Vnde beatitudo nostra formalis principaliùs consistit in ipsa visione. Dices: Etiam per amorem tendimus ad possi-

dendum obiectum sub ratione boni, sub qua per cognitionem illud non possidemus. Sed contrà, quia hæc non est possessio & acquisitio obiecti simpliciter, sed secundùm quid: tũ enim simpliciter acquirimus & possidemus aliquid, cùm primò illud capimus & possidemus, non autem cùm iam acquisito & possesso vtimur ac fruimur: intellectu autem quasi manu primò obiectum capimus & possidemus; voluntate autem tantùm acquisito vtimur ac fruimur. Secunda pars assertionis constat, nam charitas, non lumen est in patria principium obsequendi & gratificandi Deo: igitur in ratione moris charitas est perfectior lumine.

265. Dico 2. Gratia est simpliciter perfectior lumine, licet lumen sit perfectius secundùm quid gratiâ. Primum probo, nam gratia est participatio Diuinæ naturæ, quatenus illa est fundamentum omnium diuinarum perfectionum: lumen verò est participatio solius cognitionis Diuinæ: ergo simpliciter perfectior est gratia, quàm lumen; quia pefectior est effectus, qui perfectiùs suam causam participat. Antecedens autem ostendo, tum quia per gratiam efficimur consortes & comparticipes Diuinæ naturę; per quam regeneramur in nouam creaturam: vnde per eam filij Dei nominamur & sumus: filius autem dicitur, qui eandem, vel penè eandem naturam parentis imitatur. Et quamuis etiam per visionem beatam efficiamur filij Dei, non tamen efficimur filij Dei participantes naturam Diuinã secundùm esse reale, & vt fundamentum est omnium operationum Diuinarum, sed tantùm secundùm esse intentionale, & vt principium est cognoscendi Deum. Tum quia gratia quasi altera natura, à Diuina participata & exemplata, exigit, tanquam proprietates sibi debitas, omnes habitus supernaturales, inter quos est ipsum lumen gloriæ, vt per eos, tanquam per potentias proportionatas operetur omnes operationes Dei proprias, & à creatura participabiles. Vnde habenti gratiam debiti sunt omnes habitus Theologici, nec non morales infusi. Dices: etiam lumen est adæquata participatio naturę diuinæ, cùm sit principium elicitiuum cognitionis totius esse Dei, secundùm omnia, quæ formaliter continentur in ipso. Sed contrà; nam hoc est solùm participare adæquatè naturam diuinam secundùm esse intelligibile & obiectiuum; non autem secundùm esse reale, & in ordine ad alias operationes diuinas.

266. Explico secundum: nam lumen supponit gratiam & reliquos habitus infusos, cum ipsa visione Dei naturaliter compossibiles, & est proximum principium effectiuum supremæ ac perfectissimæ operationis, quam creatura rationalis participare potest: ergo saltem secundùm quid lumen est perfectius gratia, quæ non supponit, sed potiùs exigit omnes habitus supernaturales, pro varietate status diuersos, nam alios exigit in Patria, alios in via. Præterea gratia non est immediatè operatiua, sed mediãtibus habitibus infusis, tanquàm proprietatibus & potentijs sibi debitis.

267. *Objcies*, Cum gratia non pugnat peccatum veniale, pugnat autem cum visione beata: ergo simpliciter perfectior est visio beata, & consequenter lumen, quàm gratia. Consequentia patet, nam perfectior est forma, quæ subiectum reddit sanctius, & in operando rectius. Confir. quia visio beata in modo repræsentandi obiectum est in ordine actus puri, in quo non est gratia. Respon. Nego consequentiam. Nam ad hoc sufficit, vt visio sit tantùm perfectior secundùm quid: ex eo enim quòd visio est per modum actus, gratia verò per modum habitus, pugnat cum visione peccatum veniale, non pugnat autem cum gratia. Cum hoc tamen stare potest, quod gratia sit perfectior in esse, quàm visio, nam hæc maior repugnantia oriri potest, non ex perfectiore esse, quod habet visio, sed ex maiore contrarietate & oppositione, quàm habet vnus actus respectu alterius; vt actus intemperantiæ magis pugnat cum actu oppositio temperantiæ, quàm cum ipsius habitu & potentia operantis, cùm tamen perfectior sit habitus & potentia ipsa operantis, quàm actus temperantiæ. Ad Confir. distinguo antecedens, est enim visio beata in ordine actus puri terminatiuè & intentionaliter, non autem subiectiuè, & realiter, in quo tantùm procedit comparatio cum gratia.

268. Dico 3. Non est possibilis habitus specificè perfectior lumine gloriæ. Assertio non est de habitu simpliciter, cùm iam probatum sit habitum gratiæ esse simpliciter perfectiorem quolibet habitu possibili, sed de habitu operatiuo, cuiusmodi non est habitus gratiæ. Assertionis sic explicatę fundamentum est: quia vbi non est possibile principium specificæ diuersitatis, non est possibilis specifica diuersitas: atqui respectu luminis gloriæ non est possibile principium specificæ diuersitatis: igitur. Minorem ostendo, nam omne principium specificum luminis aut sumitur ex obiecto, aut ex modo tendendi ad obiectum: at neque possibile est obiectum perfectius Deo, clarè in seipso visibili; neque altior atque eleuatior modus tendendi ad ipsum, per modum actus puri nullo interueniente medio creato tanquam ratione in qua: ergo.

269. Confirmatur, quia si hic modus esset possibilis de facto, vt prima sententia aiebat, communicatus fuisset humanitati Christi. Nec obstat quòd illi non sit communicatus habitus luminis aut charitatis intensiuè perfectior: quia cùm tales habitus nequeant communicari quoad intensionem infiniti, debuerunt quoad intensionem à Deo determinari: modus verò ille altior tendendi ad Deum, cùm esset finitus, communicari potuisset Christo. Hæc sententia est Caiet. 3. p. quæst. 10. art. 4. §. *Ad hoc dicitur*, in fine, Suarez libr. 2. de attributis diuinis cap. 19. & lib. 3. cap. 9. num. 26. & iuxta illam conciliantur præcedentes sententiæ. Nam prima *Caietanus.* *Suarez.*

quatenus

quatenus affirmat lumen esse perfectius gratia, intelligenda est de perfectione secundum quid, iuxta secundam nostram assertionem: nec plus probant illius argumenta. Dicitur autem gloria, *gratia consummata*, quia præter gratiam, quam cōnaturaliter supponit, addit præstantissimum ipsius fructum; vnde non est perfectior vt condiuisa abilla, sed vt includens illam: sicut dicitur natura consummata, quando est in sua vltima & præstantissima perfectione: dicitur autem gratia ordinari ad gloriam, non vt dispositio ad formam, velut medium ad finem, sed vt semen ad fructum, & vt natura ad præstantissimam operationem. Nec S. Thom. est contra nos; appellat enim gratiam *inchoationem gloriæ*, quia continet illam, vt fructum in semine, & comparata ad illam dicitur imperfecta, quia caret potissimo effectu, quem hic ratione status habere non potest.

S. Thomas. 273. *Obijcies*, quia S. Tho. 3. parte quæst. 10. ar. 4. ad 2. affirmat, altiorem ac sublimiorem gradum diuinæ visionis per Dei potentiam dari posse. Respon. cum Caietano S. Thomam explicandum esse de altiori ac sublimiori gradu, non specifico, sed intensiuo proueniente non ex diuersitate intellectuum, vt Caiet. putat, sed intensionis & intensionis luminis.

Caietanus.

271. Ad fundamentum secundæ sententiæ, pro secunda parte, nego consequentiam: nam cùm omnis specifica diuersitas actus oriri debeat vel ex obiecto, vel ex modo tendendi diuerso: si erga Deum, in seipso visibilem, nequit assignari modus tendendi altior, non videtur talis specifica diuersitas visionum possibilis. Ad confirmationem nego pariter consequentiam, nam visio, quam Deus de seipso habet, est longè diuersæ rationis, cùm tendat ad obiectum modo comprehensiuo & increato: Cæterùm, quia omnis visio infrà visionem Dei ad Deum tendit modo limitato & creato, differt essentialiter à visione Dei, & conuenit cum quacunque alia visione creata.

272. Ad fundamentum tertiæ sententiæ, quatenus probat, charitatem esse perfectiorem lumine, concedendum tantùm est de perfectione in genere moris, de qua locuti sunt Patres. Ad rationem nego, charitatem perfectiùs attingere summum bonum, quàm attingat lumen, & ad primam probationem dico, tam charitatem, quàm lumen attingere Deum, vt est in se: lumen primo apprehendendo ac possidendo, charitatem fruendo. Ad secundam etiam dico charitas Deum attingat sub ratione summi boni, lumen verò sub ratione summi veri, quia tamen hoc attingit primo apprehendendo ac possidendo, perfectius est charitate. Ad confirmationem: Resp. id tantùm probare de maiore perfectione in genere moris & amicitiæ, non autem in genere entis.

SECTIO XIV.

An beati inæqualiter videant Deum?

273. PRIMA sententia, seu potiùs error fuit Iouiniani, quem sequuntur Lutherani, affirmantis omnes beatos æqualiter Deum visuros: quamuis ex diuerso moueantur fundamento; ille, quia putabat, opera iustorum in hac vita non valere ad promerendum maius præmium gloriæ, sed solùm ad continuandum idem præmium, quod acceperunt. Fundabat autem hunc suum errorem in parabola illa de denario diurno, Matt. 20. in qualdem denarius, qui præmium essentiale significat, æquè primis ac nouissimis in vinea laborantibus soluitur. Hi verò id asserunt, quia opinantur omnem nostram iustitiam ab extrinseca imputatione meritorum Christi in nos deriuari: Christus autem æquè pro omnibus meruit: igitur æquè omnes futuri sunt beati. Hanc sententiam probabilem censet Dur. in 4. dist. 49. q. 2 num. 27.

Iouinian. Lutheran.

Matth.20.

Durandus. Paludanus.

274. SECUNDA sententia est Paludani in 4. dist. 4. q. 1. asserentis, omnes beatos esse inæquales in beatitudine essentiali. Fundamenti ipsius est: quia omnes Angeli eò sunt in gloria sublimiores, quò sunt natura perfectiores: omnes autem Angeli sunt diuersæ naturæ: ergo & in gloria impares. Sed homines electi sunt ad refaurandas sedes Angelorum: igitur etiam homines futuri sunt tam inter se, quàm cum Angelis in gloria inæquales.

275. TERTIA sententia est communis Scholasticorum affirmātium, nec omnes beatos esse æquales, nec omnes in gloria inæquales. Quæ vera est: & sanè quoad priorem partem definita est in Concilio Florentino in decreto de Purgatorio, vbi statuitur, beatos *intueri clarè ipsum Deum Trinum & vnū, sicuti est, pro meritorum tamen diuersitate alium alio perfectius.* Et colligitur apertè ex facta Scrip. Ioannis 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quem locum non rectè Iouinianus explicat de Ecclesia militante: nam apertè Christus loquitur de loco, quem erat suis discipulis propria morte in cœlis præparaturus: Matt. 16. *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui, & tunc reddet unicuique secundum opera eius*: & primę Corinth. 3. *Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.*

Paludanus. Concilium Florentin.

Ioan. 14.

Matth.16.

1. Cor. 3.

276. Probatur eadem sententia ratione, quia Deus non minùs est iustus in retribuendo, quàm in puniendo: sed in puniendo seruat æqualitatem pœnæ ad culpam, iuxta illud Apocal. 18. *quantum glorificauit se, & in deliciis fuit tantum date illi tormentum & luctum.*: ergo etiam in retribuendo seruat æqualitatem præmij ad meritum; hoc enim poscit ratio distributiuę iustitiæ, & lex bene institutæ Reip. vt quantitas præmij respondeat

Apoc. 18.

Digitized by Google

deat quantitati meritorum. Posterior sententiæ pars constat in paruulis baptizatis, qui ex hac vita decedunt ante vsum rationis. Certum enim est, eos æqualem in baptismo gratiam suscipere, quidquid Paludanus contendat, cùm omnes æqualiter dispositi ad illum accedant: sed gratiæ baptismali respondet gloria, non quidem vt præmium, vt in Adultis, sed vt hæreditas, solo Christi labore parta: non igitur omnes beati impares sunt in gloria. *Paludanus.*

277. Ad fundamentum Iouiniani ductum ex parabola de denario diurno, æqualiter omnibus operarijs, quamuis diuersa hora in vinea conductis, soluto, Resp. vel nomine eiusdem denarij intelligi beatitudinem obiectiuam, quæ eadem manifestatur omnibus; vel certè eandem beatitudinem formalem, non quidem quoad perfectionem intensiuam, quæ varia est in varijs, iuxta meritorum varietatem, sed, vt Augustinus explicat, quoad perfectionem extensiuam durationis, secundùm quam eadem respondet omnibus. Quæ responsio si non satisfacit obmurmurationi operariorum de pari præmio in paribus laboribus soluto, eò quòd hæc æqualitatem beatitudinis formalis potiùs, quàm obiectiuæ, & intensiuæ magis, quàm extensiuæ significare videatur: dicito, in ea parabola solui præmium, impar quidem laboribus, non autem meritis, quia potuerunt, qui nouissima hora ætatis in vineam Dei vocati sunt, vbertiore gratia & auxilio efficaciore compensare diuturnos labores eorum, qui in prima hora ætatis vocati sunt. Quia verò totum hoc fundatur in gratia, & liberalitate Dei, vberiora auxilia conferentis nouissimis, quàm primis, idèo Christus in ea parabola operarijs obmurmurantibus noluit pro ratione afferre æqualitatem meritorum, sed beneplacitum suę voluntatis, à qua originaliter pendet, vt qui nouissima hora vocati sunt, imparibus laboribus, paribus tamen meritis, ad par præmium contendant. *Iouinianus.* *Augustin.*

278. Ad fundamentum Lutheri, nego maiorem, quippe quæ damnata est à Tridentino sess. 6. can. 11. *Lutheran. Tridentinum.*

279. Ad fundamentum Paludani, nego vltimum consequentiam, quia potuerunt homines eligi ad reſtaurandas sedes Angelorum, absque eò, quòd futuri essent illis in gloria æquales: quippe qui eorum sedes reſtaurare debebant; iuxta mensuram proprioram meritorum, quæ, quia in multis futura essent æqualia, per æqualem etiam gloriam eas reſtaurarent. *Paludanus.*

SECTIO XV.

An hæc gloriæ diuersitas in beatis sit tantùm induidualis, an etiam specifica?

280. PRIMA sententia est Maioris in 4. distinct. 49. quæst. 11. opinantis, visiones elicitas à diuersis specie intellectibus, esse specie diuersas, quod probabile censet Medina in 1.2. quæst. 5. art. 4. ad primum argumentum de visione causata à lumine permanente, qualis est visio patriæ, & à lumine fluente, qualis fuit visio Pauli in raptu. Fundamentum est, quia visio non solùm specificatur ab obiecto, sed etiam à principio: sed intellectus hominis & Angeli sunt diuersæ speciei; ergo & visio ab illis elicita. Maior constat, nam diuersa est notitia Angeli & hominis respectu eiusdem obiecti. Minor patet, quia intellectus Angeli & hominis sunt proprietates fluentes à diuersis essentijs, hàbentes modum cognoscendi lògè diuersum. Nec obstat, quòd visio Dei sit supernaturalis, nam etiam assensus fidei est supernaturalis, & tamen diuersus specie est in Angelo & homine. Confirmatur, nam diuersa obiecta creata repræsentat in verbo visio vnius, atque alterius beati: ergo etiam ex parte obiecti visio vnius differt specie à visione alterius. *Maior.* *Medina.*

281. SECUNDA sententia est Durandi in 3. dist. 14. quæst. 1. num. 8. Marsilij qu. 10. art. 2. dubio incidente post secundam conclusionem, Mayroni in 2. dist. 3. q. 1. Soti in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 2. *His addit Vasquez*, & omnium recentiorum affirmantium, visiones beatas esse eiusdem speciei in omnibus beatis. In qua re dubius est Scotus in 2. dist. 1. q. vltima, *Ad primum*, licet eam supponere videatur in 4. dist. 50. q. 6. initio. Quæ sententia vera est, & amplectenda. Fundamentum est, quia nullum potest assignari principium, quod specificet vnam visionem ab alia. Non diuersitas luminum, quia, vt probatum est sect. 13. hæc luminum diuersitas implicat; cùm nec fingi possit obiectum perfectius, quàm Deus in seipso immediatè visibilis; nec modus ad ipsum tendendi altior, quàm per modum actus puri in seipso attingibilis. Non diuersitas potentiarum; quia potentiæ ad visionem beatam non concurrunt secundùm specificam differentiã, sed secundùm genericã conuenientiam, quatenus intellectiuæ sunt formaliter, vt infrà: potest autem idem effectus produci à principijs diuersis non quà diuersa sunt formaliter, sed quà conueniunt in vna ratione communi. Non diuersitas creaturarum, quę per diuersas visiones simul cùm Deo obiecto Primario repræsentantur, quia illæ solùm repræsentantur vt obiecta secundaria, & termini materiales, quo pacto non possunt visionem specificare. *Durandus.* *Marsilius.* *Mayronius.* *Vasquez.* *Scotus.*

282. Con-

Durandus. 282. Confirm. nam, vt rectè Dur. visio beata animæ Christi Domini excedit in perfectione visiones omnium Angelorum: non posset autem eas excedere, si foret inferioris speciei, quia nulla species inferior, quantumuis in suo gradu intensa attingere potest perfectionem superioris speciei; quia quilibet gradus speciei superioris est physicè incompensabilis quocunque gradu speciei inferioris. Nec satisfacit Maior dicens, posse specificam perfectionem visionis Angelicæ communicari intellectui humano: quia cùm visio, vtpotè vitalis, debeat actiuè procedere ab intrinseco principio videntis, non poterit specifica perfectio, proueniens ex specifica natura intellectus superioris communicari intellectui inferiori.

Maior.

283. Ad fundamentum primæ sententiæ, concedit primò Scotus visionem Angeli differre specie à visione hominis subiectiuè, non obiectiuè. 2. Negat, potentias actiuè se habere ad visionem beatam, sed tantùm receptiuè: receptiua autem non distinguunt formas, quas recipiunt. Mayronus negat, potentias Angeli & hominis differre specie. Ego verò nego maiorem, quando principium, non vt diuersum formaliter, sed vt idem est cum alio, ad actum concurrit: porrò intellectus Angelicus & humanus, non vt diuersi sunt formaliter, sed vt ijdem in ratione communi & vniuoca intelligendi ad actum visionis concurrunt: proinde visiones non sortiuntur ab ipsis specificam differentiam, sed tantùm genericam cõuenientiam intellectionis vt sic. Vnde concedo, intellectum Angelicum, & humanum habere diuersum modum intelligendi, quando intelligunt, vt diuersi formaliter; nego autem, quando intelligunt, vt conuenientes in vna ratione formali intelligendi: quomodo se habent respectu visionis Dei. Cuius signum est, quia neuter intellectus per visionem beatam intelligit secundùm suum proprium modum intelligendi, sed secundùm modum proprium Dei, qui est intelligere per modum actus puri, absque vllo discursu, & compositione vel potentialitate. Nec est eadem ratio de assensu fidei, quia hic seruat proprium modũ cognoscendi in vtroque intellectu Angelico & humano. Ad Confirmationem constat ex dictis.

Scotus.

Mayronus.

SECTIO XVI.

An ex perfectiore intellectu oriatur perfectior visio Dei?

lensis. otus. chardus. randus. ietanus. pplemen- m.

284. PRIMA sententia est Alexandri Alensis 1. p. q. 7. memb. 2. Scoti in 3. dist. 13. q. 3. & 4. *ad tertiam quæstionem*, & in 4. dist. 50. q. 6. §. *Respondeo*, conclusione 5. Rich. in 4. dist. 49. art. 2. q. 8. & ar. 3. q. 2. Dur. in 3. dist. 14. q. 1. num. 12. Caiet. 3. p. q. 10. art. 4. ad secundum Supplementi in 4. dist. 49. quæst. 5. art. 2. propositione 4. Olchot relati à supplem. q. 1. ar. 3. dub. 2. Maioris q. 10. ad septimum. Molinæ 1. p. q. 12. ar. 6. disp. 2. affirmantium: quod probabile putat secundùm principia Philosophiæ, licet non secundùm principia Theologiæ Becanus tract. 1. c. 9. q. 10. Fundamentum est, quia perfectior causa perfectiorem producit effectum: sed nobilor intellectus cum æquali lumine gloriæ est perfectior causa; ego perfectiorem elicit visionem. Maior constat. Minor probatur, quia perfectior causa consurgit ex perfectiore concausa: intellectus est concausa visionis beatæ: ergo ex intellectu perfectiore perfectior consurgit causa visionis. Maior patet, nam sicut ex perfectiore lumine perfectior consurgit causa, ita ex perfectiore intellectu.

Olchot. Maior. Molina. Becanus.

285. Confirmatur 1. intellectus perfectior magis influit in actum: sed maior influxus intensiorem efficit actum, quia maiori influxui, maior, seu intensior respondet in actu perfectio. Confirmatur 2. quia cum æquali habitu fidei, & charitatis, & maiore conatu potentiæ intensiorem elicimus actum fidei, & charitatis in via: ergo & in Patria.

286. SECVNDA sententia est Soti in 4. dist. 49. q. 3. art. 2. Palatij disput. 1. Ferrar. 3. contra Gent. c. 58. §. *sed circa*, Medinæ in p. 2. q. 3. art. 2. ad quintum. Bannez in 1. p. quæst. 12. art. 6. Zumel disp. 1. Valent. puncto 4. Vasquez disp. 47. cap. 7. Suarez lib. 2. de Diuinis attributis, cap. 21. Arrub. disp. 21. Gonzalez disp. 29. sect. 2. Fasoli dubita. 3. Negantium, sed totam inæqualitatem visionis oriri ex lumine magis, aut minùs intenso. Quæ probabilior est & sequenda: eamque apertè docet S. Thomas 1. p. q. 12. ar. 6. & 3. contra Gent. cap. 58. vbi inæqualitatem videndi Deum refert ad diuersam participationem luminis gloriæ: *Intellectus*, inquit, *plus participans de lumine gloriæ, perfectiùs Deum videbit.* Nec contrarium docet 3. p. q. 10. ar. 4. ad secundum. vbi, cùm dicit, gradus in visione Diuinæ essentiæ magis attendi secundùm ordinem gratiæ, quàm secundùm ordinem naturæ, (quod fuit Caietano occasio declinandi in oppositam sententiam,) particula, *magis*, explicanda est, non comparatiuè, sed aduersatiuè, vt idem sic ac *potius*.

Sotus. Palatius. Ferrariens. Medina. Bannez. Valentia. Vasquez. Suarez. Gonzalez. Arrubal. Fasolus. S. Thomas.

287. Difficultas est in assignanda ratione. Ego omissis rationibus aliorum hanc assigno à priori. Intellectus beatorum ad visionem non concurrunt vt specificæ, & indiuiduliter diuersi, sed vt genericè conuenientes: igitur inæqualitas visionum, quæ in diuersis intellectibus reperitur, desumi non potest ex inæqualitate intellectuum ad visionem concurrentium. Consequentia constat, quia inæqualitas effectuum desumenda est ex inæqualitate causæ formaliter, non materialiter sumptæ: ergo si causa non influit vt diuersa formaliter, non potest ex ipsius diuersitate sumi diuersitas in effectu, quia non potest diuersus effectus oriri à causa, nisi per influxum diuersum: non est autem influxus diuersus,

Digitized by Google

sus, vbi causa non influit vt diuersa formaliter. Antecedens probo. Causa secundùm eam rationem influit in effectum, secundùm quam illum sibi assimilat: intellectus beatorum non assimilant sibi visionem Dei, nisi secundùm genericam rationem intellectionis: igitur secundùm eam tantùm rationem influunt. Maior patet, quia causa præsertim efficiens influit in effectum, communicando aliquid sui: ergo nec potest in illum influere, quin aliquo modo sibi assimilet; nec potest illum sibi assimilare, nisi secundùm eam rationem, quàm influendo communicat. Minor probatur, nam visio Dei tria dicit, & rationem intellectionis, & rationem supernaturalitatis, & rationem repræsentationis diuinæ essentiæ: postrema duo habet formaliter à lumine; primum ab intellectu: igitur ab intellectu non habet, nisi solam genericam rationem intellectionis. Igitur diuersi intellectus ad visionem non concurrunt vt diuersi formaliter, sed vt conuenientes in eadem generica ratione intellectiui.

288. Explico ampliùs rationem: Intellectus humanus & Angelicus non concurrunt ad visionem beatam secundùm proprium modum intelligendi ipsorum, magis, vel minùs abstractè, aut magis, vel minùs vniuersaliter, sed iuxta modum intelligendi Dei proprium, ad instar actus puri emersi ab omni potentialitate, & sine vlla compositione & discursu: ergo non concurrunt, vt diuersi formaliter, sed vt conuenientes in eadem generica ratione intellectiui. Antecedens claret: consequentiam probo; quia diuersi intellectus non differunt inter se, nisi in modo intelligendi magis, aut minùs abstractè; magis aut minùs vniuersaliter; magis aut minùs compositè; & per discursum, aut sine discursu: ergo si ad visionem beatam non concurrunt secundùm hunc modum intelligendi diuersum, sed secundùm modum intelligendi Dei proprium, non concurrunt vt diuersi formaliter, sed potiùs vt formaliter conuenientes: proinde nequit ex diuersitate, siue specifica, siue individuali ipsorum, desumi diuersitas & inæqualitas visionum, sed ex sola diuersitate luminum. Confirm. quia ab illa causa desumenda est inæqualitas claritatis actus, à qua desumitur claritas ipsa actus; nam eadem est causa rei & intensionis rei: sed tota claritas visionis Dei desumitur à lumine; cùm nequeat intellectus creatus naturali sua virtute clarè videre Deum: ergo & intensio eiusdem claritatis desumenda est ex lumine duntaxat clariore & intensiore.

289. Dices. Perfectior ratio intellectionis est in visione elicita ab intellectu nobiliore, quàm ignobiliore. Resp. Negando assumptum. Etenim, cùm ratio intellectionis non attingatur ab intellectu nobiliore secundùm specificum modum intelligendi ipsius, sed secundùm rationem communem intellectionis, in qua vterque intellectus & nobilior, & ignobilior æquè, atque vniuocè conuenit, non potest perfectior esse ab vno, quàm ab alio intellectu; quoniam hæc maior aut minor perfectio intellectionis non attenditur penes genericum, sed penes specificum modum intelligendi.

290. Instabis. Si intellectus humanus ad visionem beatam non concurrit secundùm rationem specificam; igitur non concurrit vt humanus, ac proinde non beatificatur vt humanus, quia non beatificatur, nisi vt actiuè concurrens ad visionem. Resp. Distinguendo primum consequens: non concurrit vt humanus specificatiuè, nego; reduplicatiuè, concedo: ergo non beatur vt humanus, nego simpliciter consequentiam: nam ad hoc sufficit, vt ad visionem concurrat, vt humanus specificatiuè: sicut qui putat, animam non concurrere immediatè ad visionem, sed solùm intellectum, adhuc debet dicere totam animam beari. Ratio, quia, vt totum supposítum dicatur operari, sufficit, vt per aliquam sui potentiam operetur: ergo, vt tota potentia dicatur operari, pariter sufficiet, vt per aliquam sui rationem operetur: præsertim, cùm in mea sententia, gradus genericus non distinguatur à specifico: atque adeò etiam genericus in reipsa est propriushominis, vel Angeli, & solùm dicitur communis communitate non rei, sed rationis, quatenus ratione conuenit in gradu & perfectione intellectiui cum alio.

291. Secundò probatur hæc sententia ab absurdo: sequeretur enim ex opposita sententia, beatitudinem non dari iuxta proportionem meritorum; siquidem habentibus æqualia merita, & inæquales vires naturales, inæqualis responderet visio beata. Confirmatur, quia sequeretur, minuendum esse habitum charitatis in eo, qui per æqualia merita æqualem habitum charitatis acquisiuit in via, si nobiliorem haberet voluntatem, vt excessus perfectioris voluntatis compensetur diminutione ipsius habitus charitatis.

292. Respondent primò, nullum esse absurdum in visione Dei admittere aliquem gradum beatitudinis prouenientem ex naturali actiuitate potentiæ vltra illum, qui ex meritis debetur. Sed contrà, tum quia tota beatitudo datur filijs Dei ex meritis Christi, vt corona; ergo tota respondet meritis: tum quia, cùm ille gradus sit quoad substantiam supernaturalis, nequit prouenire à potentia naturali, nisi vt eleuata à lumine supernaturali.

293. Respondent 2. Solam visionem conferri iuxta proportionem meritorum; nam in ea consistit formalis beatitudo nostra: lumen verò, quod tantùm est medium ad beatitudinem nostram formalem, conferri iuxta conditionem potentiæ in ordine ad visionem causandam, vt nimirum plus luminis accipiat, qui cum æqualibus meritis hebetiorem, minùs verò qui nobiliorem habet intellectum. Sed contrà, tum quia hæc eadem compensatio facienda esset in habitu charitatis, vt intensiorem habitum recipiat, qui imperfectio-

rem,

Digitized by Google

rem, remiſſiorem verò qui cum æqual.bus meritis perfectionem habet voluntatem. Ex quo viteriùs ſequitur, remiſſiorem habere gratiam, qui remiſſiorem habet charitatem, nam hęc proportionem ſeruat cum gratia, tanquam paſſio cum proprio ſubiecto, ac proinde miùs ſanctum & gratum fore Deo, etiam cum æqualibus meritis. Tum quia non ſolum viſio, ſed lumen ipſum datur beatis in pręmium; vt conſtat in via in qua non tantùm auxilia, quæ per modum actualis illuſtrationis, ſed etiam habitus ipſi, qui ſunt per modum principij, in præmium meritorum infunduntur viatoribus.

294. Reſpondent 3. Scotus & Molina, Deum per immediatum concurſum cumpenſare inæqualitatem virium naturalium, efficacius concurrendo cum imperfectiore potentia & æquali habitu ad actum viſionis & amoris minus verò efficaciter cum nobiliore potentia, & æquali habitu, quantum ſufficit vt effectus in habentib us æqualia merita ſit æqualis. Sic enim fiet, vt non modò viſio, & amor ſed eorum principia tribuantur iuxta proportionem meritorum Sed contrà nam vel maior ille concurſus eſt cummenſuratus potentiæ ignobiliori, habenti æquale lumen, vel non. Si primum: ergo minor concurſus, qui exhibetur potentiæ nobiliori, habenti æquale lumen, nõ eſt commenſuratus ipſius virtuti ſed infra ipſius exigentiam. Et tunc contrà eſt quia tunc Deus non concurreret cum potentijs glorioſis iuxta connaturalem exigentiam ipſarum, vti concurrit cum reliquis cauſis ſecundis: quia cùm huiuſmodi potentiæ agant in patria neceſſario, requirunt concurſum adæquatum toti actiuitati ipſarum Si ſecundum, cùm maior iſte concurſus tribuatur in præmium meritorum ad coupenſandum perfectiorem influxum potentiæ nobilioris, maius erit præmium exhibitum potentiæ ignobiliori, puàm nobiliori, quia illud excedit hoc per concurſum ſupernaturalem nobiliorem

295 Ad fundamentum primæ ſententiæ, diſtinguenda eſt maior, de cauſa formaliter, & materialiter ſumpta: cæterùm intellectus nobilor cum æquali lumine gloriæ non eſt perfectior, cauſa viſionis formaliter ſed tantùm materialiter, p nia non producit illam, vt formaliter perfectior, ſicut lux non producit nobiliorem ignem quam calor, quia non producit illum vt perfectior formaliter, ſed vt conuenit in eadem vi productiua ignis cum calore. Nec eſt eadem ratio de lumine; nam hoc eſt cauſa proxima tum claritatis tum ſupernaturalitatis viſionis: ſicut nec de inſtrumento naturali, vel artificali, nam hæc ſaltem materiam præparando conducunt ad meliorem, intenſiorem que effectum. ad Confirmationem nego maiorem, cùm perfectior intellectus non concurrat, vt formaliter perfectior. Cuius ratio eſt, puia viſio beata non requirit ab intllectu creato, niſi ſolam rationem intellectionis, puia hæc ſola ratio ſufficit & compoſſibils eſt cum viſione beata quæ per lumen glorie contrahitur ad viſionem ſuperuaturalem.

296. Ad ſecundum nego antecedens, nunquam enim potentia ſiue in patria ſiue in via producere poteſt ſaltem connaturaliter actum ſupernaturalem inteuſiorem, quàm ſit ipſe habitus ſupernaturalis. Cæterum, quia non ſemper potẽtia in hac vita operatur quantum poteſt cum habitu. cùm non operetur, neceſſario ſed libere, ſæpe ex maiore conatu poteutiæ melior ſequitur operatio, non tam ipſius potentiæ, quam habitus intenſiùs concurrentis cum potentia, habitu meliùs vtente; quod non contingit in patria, in qua potentiæ operantur neceſſario & ſecundum vltimum poſſe habitus.

Scotus. Molina.

SECTIO XVII.

An Beati videant amnia quæ formaliter ſunt in Deo?

297. DVplex perfectio eſt in Deo, altera neceſſaria, qua in ſuo eſſe diuino, ſiue abſoluto naturæ, ſiue relatiuo perſonarum conſtituitur; altera libera, qua liberè vult has, vel illas creaturas, dicunturque libera decreta & conſilia interna Dei, quibus Deus liberè ſe determinat ad hæc vel illa obiecta. in hac & ſequente ſectione de priore perfectione, in ſubſequente de poſteriore, an, & quomodo hæc in Deo videantur, diſputabimus.

298. PRIMA ſententia eſt Ochami in 4. quæſt. 13. articul. 1 negantis, beatos videre omnia attributa, quæ in Deo ſunt formaliter Fundamentum ipſius eſt, quia hęc ſunt infinita, ad quæ videnda requiritur viſio infinita; nam qnò plura in Deo videntur, cò perfectior riquiritur viſio ergo ad videnda infinita, requiritur, viſio infinita. Confirmatur, nam ideo non videntur omnes Diuinæ Ideæ à beatis, quia ſunt infinitæ: ergo nec omnia diuina attributa, quæ pariter ſunt infinita. *Ochan.*

299. SECVNDA ſententia eſt Ferrarien. 3. contra Gent. 56 *ad ſecundum*, Albertini tomo primo principiorum Coroll. 4. puncto 7 & 8. negantium, Deum à beatis videri, aut videri poſſe ſecundùm omnes gradus virtuales perfectionis, ſecundùm quos poteſt magis, & magis ab intellectu creato penetrari. Fauent Alenſ 1. p. q. 7. membro 1. & 2. Rich. in 3. diſt. 14. art. 1. q. 4. Ad vltimum, vbi *aliquid* inquit, *de eius profunditate latet omnem intellectum*, feruntque fuiſſe ſententiam Victoriæ. Probatur 1. nam ſi totus Deus, quo ad perfectiones extenſiuas & quo ad gradus perfectionales intenſiuos videretur à beatis comprehenderetur, quia nihil ex parte obiecti lateret videntem. Sequelam probo diſcurrendo per ſingula attributa: nam qui diſtinctè videret omni *Ferrarienſ. Albertin. Alenſis. Richardus. Victoria.*

 poteutiam,

potentiam, & scientiam secundùm omnem modum, & gradum perfectionis, quo in Deo existunt, distinctè videret omnes creaturas, ad quas illæ terminantur: penetrata enim Potentia, vel scientia secundùm omnem gradum perfectionis in Deo existentis, penetratur omnis respectus, quem dicunt ad sua obiecta; atque ad eo distinctè viderentur obiecta ipsa, ad quæ huiusmodi spectus terminantur. Præterea qui distinctè penetraret immensitatem, & æternitatem, distinctè videret respectus ad infinita spatia, & tempora possibilia, ad quæ huiusmodi respectus terminantur. Qui penetraret eminentiam illam, qua Deus continet infinitas creaturas, distinctè cognosceret omnes creaturas. Probatur eadem sententia secundò à priori: nam Deus est infinitus in essendo: igitur implicat secundùm totum esse penetrari.

S. Thomas. 300. TERTIA sententia est S. Thomæ 1. p. q. 12. art. 7. ad secundum & tertium, & 3. contra Gent. c. 55. & q. 8. de ver. art 2. *Soti.* Soti in 4. dist. 49. q. 3. ar. 3. conclusione 1. *Zumel.* Zumel 1. p. q. 12. ar. 7. disp. 1. *Molina.* Molinæ ar. 8 disp. 3. *Vasquez.* Vasquez disp. 48. *Suarez.* Suarez lib. 2. de attributis c. 22. *Arrubal.* Arrub. disp. 24. *Gonsalez.* Gonzalez disp. 32. *Fasolus.* Fasoli dub. 1. affirmantium, totum Deum quo ad omnem modum, & gradum perfectionis, in ipso existentem, a quouis beato, videri; nec quicquam quod se tenet ex parte Dei, latere beatos: quod vt certum supponunt Scholastici in 4. dist. 49. & 50. ex illo primæ Ioan. 3. *Videbimus eum, sicuti est.* Ad quod alludens Florentinum in decreto de Purgatorio, docet, animas beatas *intueri clarè ipsum Deum Trinum & vnum sicuti est:* visio autem clara Dei, *sicuti est*, exprimit omnem perfectionem in Deo existentem, alioqui non repræsentaret ipsum, *sicuti est*. Quæ sententia procul dubio verior est & sequenda.

1. Ioan. 3. Concilium Florentin.

301. Fundamentum est, quia quod in se simplex est, & vnum, atque adeò indiuisibile formaliter, implicat videri, quin totum, ac totaliter ex parte obiecti videatur: atqui Deus est omninò simplex & vnus, atque adeò indiuisibilis formaliter; implicat igitur videri, quin totus ac totaliter ex parte obiecti videatur. Minor cum consequentia patet. Maior probatur, quia quod est omninò simplex, & vnum, nullam distinctionem perfectionum in se habet, se est vna formalis, & simplex perfectio: ergo implicat videri, vt est in se quin totum, ac totaliter videatur. Consequentiam probo, nam si aliqua perfectio, vel modus in Deo existens non videretur, non tota Dei essentia videretur, cùm quicquid in Deo est, de essentia Dei sit.

Vasquez. 302. Confirmat Vasquez, quia si posset videri vnum attributum secundùm vnum gradum, & non secundum aliùm, à fortiori posset vnum attributum videri sine alio; quia magis identificantur gradus cum attributo, quam vnum attributum cum alio: quia magis intrinseci sunt gradus attributo ùm omes pertineant ad eandem rationem formalem homogeneam, & explicitam attributi, quàm vnum attributum alteri. Nec satisfacit Albertinus, ideo totum attributum, totamque eius virtualem intensionem etiãsi huiusmodi perfectionales gradus minùs distinguantu inter se, & ab attributo ipso, non posse a beatis videri, quia intensius requiritur lumen ad penetrandam virtualem ipsius diuisibilitatem, quàm ad videnda omnia attributa extensiuè: nam hæc videntur eodem lumine, quo videtur essentia ipsa. Non, inquam, satisfacit: nam ratio, cur omnia attributa videantur, visa essentia, est formalis identitas attributorum cum essentia: sed eadem, vel maior est identitas graduum cum quolibet attributo ergo. Nec obstat, quod quolibet attributum ob sui plenitudinem dicatur diuisibile virtualiter: nam hæc virtualis diuisibilitas nullam ponit diuisibilitatem formalem in Deo, ad quem formaliter terminatur visio, sed tantùm connatiuè in effectibus, quos potest produceere, & in visione ipsa, qua potest clariùs & clariùs cognosci ex parte videntis. *Albertinus*

303 Dices potest Deus perfectiùs cum vno intellectu, quàm cum alio per suam vim determinatiuam ab sui visionem concurrere: igitur potest vnus intellectus perfectiùs alio ex parte rei visæ Deum cognoscere: eò quòd non potest cognitio obiectum exprimere, nisi secundùm eum gradum perfectionis, secundùm quem ab obiecto effectiué determinatur. Resp. Negando consequentiam; & ad probationem, concedo antecedens, quando obiectum est qiuisibile in se; secus quando obiectum est in se indiuisibile.

304. Ad fundamentum primæ sententiæ nego attribua in Deo esse infinita extensiuè. Cuius ratio est, quia licet in Deo ratione cum fundamento in re distingui possint infinitæ perfectiones, vel per ordinem ad infinitas creaturas vt producibiles vel per ordinem ad infinita obiecta vt expressibilia: quia tamen nomine attribuiti non venit quælibet perfectio diuina, ratione, & cum fundamẽto in re à cæteris distincta, sed sola perfectio in modo essendi ratione ab aliis distincta, ideò attributa in Deo non sunt infinita, sed finita extensiuè: quia perfectiones in modo essendi diuersæ, non possunt nisi finitæ in Deo per rationem distingui. Vnde omnes illæ infinitæ perfectiones conceptæ per orpinem ad infinitas creaturas producibiles, non constituunt, nisi vnum attributum omnipotentiæ in Deo, quia omnes conueniunt in eodè modo effendi per virtutem productiuam: Item infinitæ illæ perfectione conceptę per ordinem ad infinita obiecta expressibilia, nò constituunt nisi vnum attributum scientiæ, quia omnes conueniunt in eodem modo essendi per vitalem expressionem obiecti, & sic de cæteris.

305. Sed contrà, nam argumentum saltem vrget, de perfectionibus illis infinitis, in

ordine

o dine ad creaturas producibiles intrinsas & obiecta expressibilia infinita. Nam quò plures huiusmodi perfectiones cognoscuntur in Deo, eò visio Dei est perfectior: igitur visio, quæ infinitas cognoscit perfectiones, erit infinitè perfecta. Resp. negando assumptum: ad cuius probationem, concedendum est antecedens, quando perfectiones cognoscendæ sunt distinctæ; negandùm vero quando perfectiones cognoscendæ non sunt distinctæ, sed vna potiùs simplex perfectio fundamentum prebens intellectui imperfecto in ea distinguendi plures & plures formalitates, per ordinem ad varios terminos possibiles Dixi *intellectui imperfecto*, vt est intellectus viatoris, nam intellectus comprehensoris, quia videt illam, vt est in se, nullas in ea distinguit perfectiones per ordinem ad creaturas possibiles, sed vno intuitu videt totam perfectionem, vt est in se, simplicissimam: & solùm inæqualitas videndi illam se tenet ex parte modi cognoscendi clariùs, vel minùs claré eandem perfectionem, vt fusiùs infra.

306. Ex his patet ad probationem, prædictam calculationem non procedere in ijs, quæ in Deo sunt formaliter, nam ea non sunt plura, sed vnum, sed tantùm in ijs, quæ in Deo sunt eminenter, cuiusmodi sunt infinitæ perfectiones possibiles exemplabiles à diuina essentia, in ordine a quas concedo requiri visionem infinitam; Ad Confirmationem respondeo, non ideo ideas non videri omnes, quia sunt infinitæ fundamentaliter, sic enim tota ratio idealis in Deo videtur, sed quia sunt infinitæ terminatiuè: Vnde ad videndas omnes ideas, requiritur vt videatur scientia Dei cum ordine ad infinitos terminos.

307. Ad primum secundæ sentiæ nego sequelam, quoniam ad comprehensionem non sat est videre quidquid est in obiecto formaliter, sed eá claritate, quà postulat obiectum ipsum cognosci. Ad probationem nego, ex cognitione attributi secundùm omnem gradum perfectionis in eo existentis, sequi distinctam notitiam eorum, ad quæ attributum ipsum virtualiter se extendit. Sed ad summũ ex cognitione in claritate adæquata cognoscibilitatati ipsius. Ratio verò est quia ea, ad quæ attributum virtualiter se extendit non sunt formaliter in Deo: Vnde posset videri totũ attributum, verbi gratia omnipotentiæ, nullo viso effectu distinctè, ad quem illa potest se extendere. Dixi *distinctè*, nam sub ratione entis possibilis totum obiectum omnipotentiæ abstractiuè, & in confuso cognoscitur; sicut & totum obiectum scientiæ sub ratione scibilis.

308. Ad secundum distinguo cõsequens: implicat penetrari totum esse Dei secundùm perfectionem formalem, nego; secundùm perfectionem eminentialem, concedo Vrges, perfectio eminentialis est formaliter in Deo: ergo si non potest penetrari secundũ perfectionem eminentialem, nec poterit secundùm formalem, Sed distinguendum est antecedens: est formaliter in Deo perfectio eminentialis entitatiuè & fundamentaliter, concedo; terminatiuè, nego: Ut quia perfectio eminentialis vtrumque esse includit ideò simpliciter dicitur, quòd vt talis nequit penetrari.

309. Dices: In Deo non videntur distinctè omnes respectus ad creaturas possibiles, alioqui distinctè viderentur omnes creaturæ: ergo non videtur distinctè quidquid est in Deo formaliter, si quidem ij respectus sunt in Deo formaliter. Resp. Negando, in Deo esse vllum intrinsecum respectum ad creaturas, cùm sit omnò absolutus & independens à creaturis. Est igitur sola extrinseca connotatio creaturarum, quas non est necesse videri, visa essentia.

SECTIO XVIII.

An de potentia absoluta videri possit essentia Diuina sine attributis vel vna persona sine alijs?

310. PRIMA sententia affirmat Est Scot. in 1. dist 1. quæst. 2. §. *Quantum ad istum ar.* Lycheti ibidem, Mayroni quæst. 4. & Scotistarum communis. Fundamentum est formalis distinctio attributorum, & personalitatatum abessentia. Nam quæ sunt à pãte rei distincta, possunt distinctis actibus intuitiuè cognosci: nam quæ habent distinctas quid ditates, distinctas quoque habent intelligibilitates: igitur potest vnum independenter ab alio cognosci. *Scotus. Lycheti. Mayronis.*

311. Sed speciatim arguit Scotus primo. Pater priùs origine, quàm generet filium, perfectè intelligit suam essentiam: sed in eo priori essentia nondum est communicata Filio & Spiritui sancto: igitur. potest intelligi essentia, non cointellectis personis. Consequentia constat, quia in illo priori intelligitur essentia, non cointellectis personis, nondum productis. Maiorem probat, tum quia quælibet persona intelligit intellectu pt in seipsa existente, & non vt alteri communicato ergo quælibet persona intelligit essentiam vt in se existentem, & non vt alteri communicatam. Consequentia probatur, quia ad intellectionem non minùs requiritur intelligibile, quàm intellectus: sed perfectum intelligens non minùs reduirit, vt habeat intelligibile in se, quòd intelligat, quàm intellectum, quo intelligat. *Scotus.*

312. Secundò: Si Pater beatetur cognitione essentiæ, vt communicatæ Filio & Spiritui sancto; suam beatitudinem reciperet à Filio & Spiritu sancto: ergo non omnem perfectionem haberet Pater à se, vt est prior origine personis productis: vnde vlteriùs sequeretur, non omnem perfectionem absolutam esse priorem relatiuis, sed aliquam nempe cognitionem essentiæ, vt communi-

catæ Filio & Spiritui sancto esse posteriorem relatiuis.

313. Tertiò: Per intellectionem Patris Filius producitur: igitur non potest per eam Filius intelligi. Quartò, omnis actus terminari potest ad obiectum primarium, à quo essentialiter pendet, & abstrahere à secundario, à quo non essentialiter pendet: essentia diuina est obiectum primarium beatitudinis, relationes sunt tantùm obiectum secundarium: igitur potest beatus tendere ad essentiam, abstrahendo à personis.

314. Quintò: Cognito intuitiuè vno relatiuo, non oportet intuitiuè cognoscere & alterum: si quidem dæmon intuitiuè cognoscit dependentiam creaturæ à Deo, non cognito intuitiuè Deo: ergo intuitiuè cognito Patre, non oportet intuitiuè cognoscere Filium. Confirm. quia Pater non est correlatiuum Spiritus sancti: ergo cognosci potest, non cognito Spiritu sancto.

315. SECVNDA sententia affirmat, posse vnum attributum videri sine alio, & essentiam sine personis, & vnam personam absque reliquis, etiam si nulla sit attributorum & personalitatum distinctio. Hæc docent Salas tom. 1. in 1. 2. q. 3. tract. 2. disp. 4. sect. 2. Granadus in 1. p. tomo 1. controuersia prima generali tract. 5. disp. 7. Hurtadus in sua Metaph. disp. 6. sect. 6. & alij recentiores. Pro qua olim putaui fuisse Gulielmum Rubionem in 1. q. 1. q. 6. art. 1. verùm hic auctor ibi tantùm loquitur de cognitione abstractiua, quam beati distincto actu formare possunt de Deo clarè viso, vt colligitur ex art. 2. ad finem, vbi negat, posse beato communicari cognitionem intuitiuam essentiæ, & non personarum.

Salas. *Granadus.* *Hurtadus.*

316. Probatur hæc sententia 1. Potest aliqua cognitio intelligentem certificare, quòd Deus sit vnus, & non certificare, quòd sit trinus; vel quòd sit sapiens, & non certificare, quòd sit omnipotens, esto hæc à parte rei non distinguantur: ergo potest cognosci, quòd Deus sit vnus, & non cognosci, quòd sit trinus; vel quòd sit sapiens, & non cognosci, quòd sit omnipotens. Antecedens probatur, tum quia sunt aliquæ propositiones, quæ verificantur de essentia, & non de personis, vt quòd essentia communicetur, persona non communicetur: aliæ contrà de personis, & nò de essentia; vt quòd persona producat, & producatur; essentia nec producat, nec producatur. Sed nulla harum propositionum posset esse vera, nisi posset significari & intelligi essentia, non significatis & intellectis personis; aut significari & intelligi persona, non significata & intellecta essentia. Minor explicatur, quia cùm dicitur, essentia communicatur; si subiectum in hac propositione æquè primò significaretur, & conciperetur persona, & essentia, falsa esset propositio, quia persona non communicatur; vt igitur sit vera, debet concipi & significari essentia, & non persona: igitur possibilis est cognitio, per quam intelligens constet, talem rem esse Deitatem, & non personam, & vice versa. Tù quia non obstante omnimoda identitate inter colorem & albedinem, potest oculus certificari, quòd obiectum à longè visum sit coloratum, & non certificari, quòd sit album: ergo non obstante formali identitate attributorum, & personarum cum essentia, potest intellectus certificari, quòd Deus sit vnus vel sapiens, & non certificari, quòd sit trinus vel bonus.

317. Secundò: Probatur eadem sententia. Deus communicatur ad intra, vt natura, non communicatur, vt persona; producitur vt persona, non producitur vt natura: ergo poterit videri vt natura, non videri vt persona & è contra.

318. Tertiò: Filius terminat humanitatem assumptam, absque eo, quòd illam terminent reliquæ personæ: ergo poterit terminare visionem, absque eo, quòd illam terminent cæteræ personæ.

319. Quartò: Sequeretur, non posse videri substantiam creatam, quin in ea videretur potentia obedientialis, cum ipsa substantia identificata, ac proinde omnes effectus supernaturales, quorum talis potentia est capax.

320. Quintò: Et fortiùs. Sub ea ratione obiectum terminat visionem, sub qua illam originat: atqui potest Deus sub sola ratione Deitatis, & non personarum, vel attributorum visionem originare: ergo potest sub ratione solius Deitatis, & non personarum, vel attributorum visionem terminare. Maior constat, quoniam visio non minùs producitur ab obiecto, quàm ab intellectu, cùm non minùs sit obiecti expressio, quàm intellectus actio, exprimit autem obiectum quatenus ab illo originatur: ergo si potest secundùm vnam rationem ab obiecto produci, & non secundùm aliam, poterit terminari ad vnam & non ad aliam. Minor probatur, nam potest Deus temperare concursum, & solùm cum intellectu influere, vt est vnus, & non vt est trinus, sicut temperat concursum influendo in effectū secundùm vnam perfectionem & non secundùm aliam: quia licet Deus sit indiuisibilis in se formaliter, est tamen diuisibilis effectiuè. Visio autem non fertur in obiectum, nisi secundùm eam rationem, secundùm quam formaliter ab obiecto producitur, nam secundùm eam tantùm obiectum exprimit & repræsentat.

321. TERTIA sententia est Aureoli in 1. dist. 1. ar. 2. Bacconiq. 2. ar. 1. inar. 3. Argent. q. 3. ar. 2. 3. & 4. Gabrielis q. 5. Caiet. 2. 2. q. 2. ar. 8. & 3. part. q. 3. art. 3. Dur. in 4. dist. 49. d. 3. n. 5. Soti. q. 3. art. 3. concl. 2. Ochami in 1. dist. 1. q. 5. & omnium Thomistarum in 1. p. q. 12. art. 6. negantiū. Colligitur ex S. Tho. 2. 2. q. 2. art. 8. ad 3. & 3. p. q. 3. art. 3. in quorum primo docet, Deum, prout intelligitur à beatis, non posse absque Trinitate personarum cognosci: in secundo impossibile esse, vt qui cognoscit Deum sicuti est, aliquid à Deo per intellectum circumscribat.

Aureol. Bacconius. Argentinas. Gabriel. Caietanus. Durandus. Scotus. Ochan. S. Thomas. Thomistæ.

322. Hæc

322. Hæc sententia, quia communis est, & magis fauet principijs fidei, sequenda nobis est. Difficultas non modica est in assinanda ratione, quæ illam efficaciter probet, & contrarias rationes, quæ oppositam sententiam probabilem reddunt, funditus euertat. Nam, vt constat rationibus præcedentis sententiæ non videtur sola identificatio attributorum & personarum eum essentia satis esse ad hanc veritatem concludendam. Sit igitur,

323. PRIMA ratio communis. Visio intuitiua est visio rei, vt est in se; est enim visio rei existentis vt existentis: Sed Deus nullam in se dicit distinctionem attributorum, & personarum ab essentia: nam licet personæ distinguantur ad inuicem, sunt tamen idem in essentia: ergo non potest videri visione intuitiua, vt est in se, non visis omnibus, quæ formaliter sunt in ipso. Consequentia constat, alioqui non videretur Deus, vt est in se, sed aliter, atque est in se.

324. Sed contrà, nam si videretur Deus secundùm esse absolutum, & non secundùm esse relatiuum, videretur, vt est in se, licet non adæquatè: nam secundùm eam perfectionem, secundùm quam videretur, non videretur aliter atque est in se. Quod si videri, vt est in se, intelligat auctor, videri secundùm omnem perfectionem & absolutam, & relatiuam, negabit aduersarius, hoc esse necessarium ad visionem intuitiuam, sed sufficere, si videatur, vt est in se inadæquatè, secundùm vnam tantùm perfectionem. Contendere autem, hoc esse de ratione visionis intuitiuæ, vt tota res videatur, est contendere de eo, quod in controuersiam vertitur, & pro ratione assignate id ipsum, quod controuertitur, aut certè tenebitur auctor assignare implicantiam, quare nequeat dari visio repræsentans perfectionem absolutam in Deo, absque eo, quòd eadem visio repræsentet perfectionem relatiuam, quidquid sit, an talis visio sit dicenda intuitiua, nec ne.

Suarez. 325. SECVNDA ratio sit Parris Suarez lib. 2. de Diuinis attributis cap. 23. Nam aut visio, quâ videretur essentia absque personis, vel contrà, esset eadem numero visio cum visione, quâ nunc de facto beati Deum vident, aut diuersa. Primum implicat, quia implicat visionem immutam in se aliquid, nunc non exprimere, quod anteà exprimebat; vel contrà: quia visio exprimit obiectum formaliter, atque adeò necessariò. Non secundum, quia vel foret diuersæ speciei, & hæc possibilis non est, quia possibile non est lumen gloriæ diuersæ speciei; aut diuersa numero; at hæc non sufficit ad tantam diuersitatem. Sed contrà; tum quia dici posset, quòd talis visio esset diuersa numero heterogenè, intra eundem gradum specificum visionis beatæ. Tum, quia dici posset, quòd esset diuersæ speciei, non perfectæ, sed imperfectæ, reducibilis ad speciem perfectam visionis beatæ, eò quòd non repræsentare omnia, quæ pertinent ad beatitudinem obiectiuam.

326. TERTIA ratio eiusdem auctoris: quia de essentia intuitiuæ cognitionis est, exprimere omnia, quæ formaliter sunt in obiecto. Sed contrà; nam huius rei quæritur ratio. Neque etiam concludit, quod addit, Deum manifestari beatis in genere causæ formalis obiectiuè, qui concursus diuidi, aut impediri nequit: Nam hæc obiectiua manifestatio proportionatur visioni; visio autem id tantùm obiectiuè manifestat, à quo formaliter producitur; posset autem ab obiecto formaliter produci secundùm vnam rationem, & non secundùm aliam; igitur posset idem obiectum manifestare secundùm vnam rationem & non secundùm aliam.

Gonzalez. 327. QVARTA ratio est Gonzalez Disp. 32. sect. 1. & 2. implicat rem videre clarè & quidditatiuè, vt est in se, & non videre clarè & quidditatiuè omnia prædicata essentialia, quæ ei actu & formaliter competunt: ergo implicat Dei essentiam clarè & quidditatiuè, sicuti est, cognoscere, non cognitis eius attributis & personis. Antecedens patet, quia nihil est aliud clarè & quidditatiuè essentiam aliquam cognoscere, quàm clarè & quidditatiuè attingere omnia prædicata essentialia, quæ ei actu, & formaliter competunt. Consequentia de attributis constat: nam ea sunt de essentiali cõceptu naturæ diuinæ. De personis verò probatur, quia licet personalitates non sint de essentia naturæ, est tamen de essentia ipsius communicabilitas ad personas: Sed hoc prædicatum nequit cognosci, non cognitis personis: ergo.

328. Sed contrà primò, quia hæc ratio supponit quod in cõtrouersiam vertitur: vertitur autem in controuersiam, an possit visio intuitiua inadæquate rei essentiam attingere: sed hæc ratio supponit, quòd visio intuitiua debeat adæquatè rei essentiam attingere; supponit enim quòd debeat esse visio clara & quidditatiua rei, vt est in se adæquate: igitur supponit, quod est probandum. Secundò hæc ratio non concludit de relationibus, quæ in eius sententia non sunt de essentia naturæ. Neque ex intuitiua cognitione naturæ, vt communicabilis personis, sequitur intuitiua, sed tantùm abstractiua cognitio personarum: sicut ex intuitiua cognitione fundamenti, nõ sequitur nisi abstractiua cognitio termini, vt ex intuitiua cognitione creaturæ non sequitur, nisi abstractiua cognitio creatoris. Nec obstat, quòd relationes identificentur cum natura: nam ipse non probat, intuitiuam cognitionem relationum ex sola identificatione, sed ex essentiali inclusione earum cum natura? relationes autem non includuntur essentialiter in natura formaliter, sed terminatiuè: terminus autem non necessariò intuitiuè cognoscitur, cognito intuitiuè fundamento.

Bacconius. 329. QVINTA ratio est Bacconi ar. 2. qñia obiectum naturaliter mouet potentiam vltimò dispositam; ergo mouet quantum potentia apta est ab ipso moueri: intellectus creatus per lumen gloriæ dispositus

entitate rei; nec debet poſſe, niſi ad totius rei repræſentationem concurrere.

333. Confirmatur 2. Quia cognoſcibilitas rei habet pro termino ſuæ ſpecificationis ſeipſam; eſt enim virtus determinatiua potentiæ cognoſcentis ad cognitionem ſuæ entitatis; ergo ipſius concurſus eſſentialiter tendit ad repræſentandam propriam entitatem: ſed finis talis repræſentationis eſt repræſentare totam entitatem rei cognoſcibilis: ergo ad totam illam repræſentandam tendit, quando eſt indiuiſibilis.

334. Confirmatur 3. Implicat non videri totum obiectum indiuiſibile, quando illud immediatè in ſeipſo videtur: ſed implicat Deum videri, niſi in ſeipſo; ergo & quando totus videatur. Minor conſtat ex ſuprà diſputatis de ſpecie diuinæ eſſentiæ. Maior probatur, quia quando obiectum videtur immediatè in ſeipſo, & non in aliquo medio cognito, cognitionem immediatè terminat per ſuam entitatem: ergo impoſſibile eſt, ſi ſit indiuiſibile, quin totum videatur quia quando obiectum terminat cognitionem immediatè per ſeipſum, non habet à quo poſſit limitari, quin totum ſeipſum manifeſtet cognoſcenti: igitur impoſſibile eſt, quin totum videatur. Conſequentia claret, quia niſi forma habeat à quo limitetur, nequit ipſa ſuum effectum formalem limitare, quia cùm ille non diſtinguatur à forma ipſa, implicat eſſe totam formam in ſubiecto vel potentia capaci, & non eſſe totum effectum formalem ipſius. Cùm igitur obiectum in ſeipſo viſum ſit forma obiectiua potentiæ cognoſcentis, immediatè per propriam entitatem, implicat ipſum limitare ſuam obiectiuam præſentiam, qui eſt effectus formalis ipſius, niſi ab aliquo limitetur. Antecedens oſtendo quia ſi quid illud limitaret, quo minùs ſe totum manifeſtaret cognoſcenti, eſſet concurſus ipſe obiectiuus, limitatè procedens ab obiecto: atqui hic non eſt, quia, vt probatum eſt, hic neceſſariò procedere debet à potentia motiua obiecti, quæ fundatur in tota entitate rei.

335. Confirmatur 4. Quia intelligibilitas eſt adæquata paſſio rei intelligibilis: implicat autem, adæquatam paſſionem nō fluere à tota natura, cuius eſt paſſio: igitur implicat, intelligibilitatem non procedere à tota naturâ rei intelligibilis. Maior patet, quoniam intelligibilitas ſequitur immediatè naturam entis, quod intimè imbibitur in omni ratione. Minor conſtat; nam adæquata paſſio eſt, quæ procedit à tota natura, cuius eſt paſſio, alioquin non eſſet adæquata paſſio, ſi ab vna tantùm ratione procederet.

336. *Obiicies* 1. Si potentia motiua obiecti fundatur in tota entitate intrinſeca rei, ſequitur viſionem beatam non ſolùm obiectiuè originari ab eſſentia Dei, ſed etiam à Diuinis relationibus: conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Sequela patet, quia etiam Diuinæ relationes ſunt intrinſecæ Deo, & neceſſariò etiam cum eſſentia videntur, quidquid autem videtur, debet obiectiuè originare viſionem. Minor probatur, quia nullus effectus ad extra originatur à Diuinis relationibus, ſed à ſola eſſentia: tum quia relationes non ſunt actiuæ: tum quia nullus effectus ad extra habet ſimilitudinem cum diuinis relationibus, alioqui poſſet per illum Trinitas perſonarum cognoſci: ſed viſio beata eſt quidam effectus ad extra: ergo. Reſp. negando minorem: cuius probatio concedenda eſt de effectu cauſæ purè effectiuæ, neganda de effectu cauſæ obiectiuæ, cuiuſmodi eſt viſio beata. Cuius diſcriminis ratio eſt, quia effectus cauſæ obiectiuæ, cùm debeat repræſentare totam entitatem obiecti, ad quam exprimendam eſſentialiter ordinatur, debet à tota entitate obiecti originari, reliqui verò effectus, cùm non ordinentur ad entitatem cauſæ repræſentandam, non debent à tota entitate cauſæ indiuiſibiliter originari. Vnde negandum eſt, in ordine ad claram viſionem ſui, Diuinas relationes non eſſe actiuas. Nam qua ratione ſunt intelligibiles, ſunt etiam motiuæ intellectus ad claram notitiam ſui. ſecundò eſto diuinæ relationes non ſint motiuæ ad intellectionem ſui immediatè, poſſunt tamen eſſe motiuæ ad intellectionem ſui mediatè per ipſam eſſentiam diuinam, quatenus eſt ſpecies intelligibilis, non tantùm ſui ipſius, ſed etiam diuinarum relatorum.

337. *Obiicies* 2. Eſto potentia motiua obiecti fundetur in tota entitate rei adhuc non implicat, illam fundari ad concurrendum inadæquatè cum potentia cognoſcitiua ad viſionem ſui, ſicut de facto limitatur ad concurrendum intenſiuè. Confirm. quia omnis concurſus ad extra eſt Deo liber, & attemperabilis iuxta ipſius beneplacitum. Reſp: negando aſſumptum, quia cùm talis potentia indiuiſibiliter fundetur in tota entitate obiecti, implicat ipſius concurſum limitari ad entitatem obiecti repræſentandam. Quare implicat, Deum concurrere per potentiam obiectiuam, & non concurrere ad totam ſui entitatem repræſentandam. Nec eſt eadem ratio de concurſu intenſiuo; nam hic potiùs ſe tenet ex parte cognoſcentis, quàm ex parte obiecti cogniti: finis autem cognoſcibilitatis obiecti non eſt, vt quouis modo à cognoſcente cognoſcatur, ſed vt cognoſcatur totum; & patet in ipſis ſpeciebus viſuis, quarum quælibet vel minima pars repræſentat totum obiectum extenſiuè, non autem totum intenſiuè. Ad Confirmationem concedo, omnem concurſum ad extra eſſe Deo abſolutè ſiberum, poſſe tamen aliquem ex ſuppoſitione eſſe neceſſarium. Talis eſt concurſus obiectiuus eſſentiæ diuinæ, qui, quoniam indiuiſibiliter fundatur in tota Deitate, implicat illum limitari ad ſolam eſſentiam vel relationes repræſentandas.

338. Ad fundamentum primæ ſententiæ negatur aſſumptum. Ad primum verò Scoti, concedà maiore, negatur minor: etenim ſicut prioritas originis non infert prioritatem *Scotus.*

durationis, penes quàm tantùm cognitio prior aut posterior dicitur: ita ex eo, quòd Pater vt prior origine intelligit suam essentiam, non sequitur, quòd in aliquo priore *in quo*, illam intelligat non communicatam Filio: sed tantùm sequitur, quod illam intelligat, vt prior origine, hoc est, vt non habens illam ab alio; contrà verò Filius, & Spiritus sanctus intelligunt illam vt posteriores origine, hoc est, vt habentes illam ab alio: simul tamen æternitate illam intelligunt omnes, cuius ratio est, quia prioritas originis est tantùm prioritas à quo, siue independentiæ, quæ simul stare potest cum simultate durationis, & *in quo*: igitur potest æternus Parens vt prior origine, & independenter à Filio & Spiritu sancto intelligere suam essentiam, & nihilominùs simul duratione & æternitate illam intelligere cum Filio & Spiritu sancto; namsicut in nullo signo, in quo Pater habet esse, *in quo*, eodem signo idem esse non habeat Filius & Spiritus sanctus, licet Pater habeat à se, Filius verò & Spiritus sanctus ab alio: ita in nullo signo, in quo Pater intelligit suam essentiam, in quo eandem non intelligant Filius & Spiritus sanctus. Ad illam probationem, quòd sicut quælibet persona Diuina intelligit intellectu, vt in se existente, ita intelligit essentiam, vt in se existentem, negatur paritas. Ratio verò discriminis est, quia cùm intellectus sit principium vitale, non autem intelligibile, maiorem coniunctionem postulat cum intelligente intellectus, quàm intelligibile; nam hoc intelligi potest etiam separatum ab ipso intelligente, cùm tamen nequeat intelligens intelligere per intellectum separatum à se. Concedo igitur, ad intellectionem vtrumque requiri, sed non eâdem coniunctione. Quamuis si intelligibile consideretur, non in ratione termini, sed in ratione principij mouentis intellectum ad intellectionem, omnes personæ Diuinæ in ratione obiecti mouentis sunt sufficienter coniunctæ cum intellectu Patris, pro quouis signo in quo, quia nullum est signum, in quo Pater non sit cum Filio, & Spiritu sancto, esto Pater sit à se, Filius verò, & Spiritus sanctus ab alio.

339. Ad secundum distinguo primum & secundum consequens: aliquam beatitudinem habet Pater à Filio originatiuè, nego; obiectiuè, concedo. Nam personæ productę, earumque processiones complent obiectum beatificum Patris. Distinguo etiam tertium consequens: etenim cognitio essentialis est prior relatione relatiuis in ratione cõstituentis essentiam, eò quòd essentia priùs ratione constituitur per absoluta, quàm per relatiua. Cæterùm possunt relatiua esse ratione priora cognitione in ratione obiecti: nihil enim obstat, in diuinis eandem perfectionem esse priorem, & posteriorem consideratam secundùm diuersam rationem.

340. Ad tertium nego consequentiam, nam potest Filius eâdem intellectione produci, & simul intelligi, vt infra.

341. Ad quartum nego cum Caietano, personas non pertinere ad obiectum primarium beatitudinis. Secundò esto non pertineant vt multi recentiores putant, adhuc nego, cognitionem intuitiuam abstrahere posse ab omni obiecto secundario, sed tantùm ab illo, quod ex natura rei distinguitur à primario. *Caietanus.*

342. Ad quintum nego consequentiam: etenim cur intuitiuè cognosci nequeat Pater, non cognito intuitiuè Filio, & Spiritu sancto non est, quia cognito intuitiuè vno relatiuo, intuitiuè cognosci debet & alterum, sed quia cùm tota Trinitas sit eadem formalis perfectio cum natura diuina; nequit natura cognosci, quin tota Trinitas personarum cognoscatur: & quia cognita intuitiuè persona Patris, necessariò cognoscitur intuitiuè natura & essentia ipsius? cum qua, quia indentificantur formaliter reliquæ personæ, necessariò cognita intuitiuè persona Patris, cum ea intuitiuè cognoscuntur & reliquæ personæ. Ex quo patet ad Confirm.

343. Ad primum secundæ sententiæ, nego antecedens. Si sermo sit de cognitione intuitiua, ob rationem assignatam, & ad probationem, nego minorem: nam vt illæ propositiones possint à beatis formari, non est necesse, vt intelligatur essentia, non intellectis personis, aut contrà; sed sufficit, si cognoscatur Deus secundùm perfectionem absolutam, & respectiuam, & secundùm vnam videatur, & affirmetur vt communicabilis, & secundùm aliam videatur, & affirmetur vt incommunicabilis. Ad exemplum de obiecto visibili Resp. aliud esse, non videri totum obiectum secundùm omnes rationes indiuisibiliter identificatas; aliud propter remissum lumen, vel cognitionem non posse potentiam de singulis obiecti rationibus certò, ac distinctè iudicare. Primum est falsum, etiam in exemplo allato, quia oculus non percipit tantùm colorem in communi, cùm ille non sit obiectum visus, sed in specie, & in individuo. Secundum concedimus contingere in visione corporea, ob defectum claritatis luminis, vel visionis: negamus tamen id cõtingere posse in visione beata, ob excellentiam luminis glorioſi, cuius vel remississimus gradus, ex eo quòd fit perfecta participatio luminis increati beatum distinctè certificat de omnibus perfectionibus diuinis.

344. Ad secundum & tertium nego consequentiam, nam omnis communicatio fit ad exigentiam subiecti, cui communicatur: sed nec Filius est capax paternitatis, nec natura humana plurium suppositorũ adæquatè suppositantium: ergo licet natura diuina sit eadem cum paternitate, & vna persona cum alijs in natura, non propterea communicatâ naturâ Filio, communicatur ei simul & paternitas: aut vnitâ personâ Verbi humânitati, vniuntur illi & reliquæ; cũ nec Filius sit capax paternitatis, nec humanitas reliquarum personarum, stante vnione ipsius ád Verbum adæquatè ipsam suppositans. At verò

intellectus

intellectus creatus est capax tam visionis essentiæ, quàm personarum: ergo non est, vnde possit limitari ad solam visionem essentiæ, vel personarum. Cuius ratio à priori est, quia ratio formalis, sub qua intellectus tendit ad Deum cognoscendum est intelligibilitas, quæ quia immediatè & proximè fundatur in ipsa ratione entis vt sic, totum Deum secundùm totam suam entitatem, & intrinsecas perfectiones manifestat beato. Contrà verò quia ratio formalis sub qua persona tendit ad communitandam naturam, est communicabilitas, quæ est proprietas solius naturæ: & ratio formalis, sub qua tendit ad producendum personam, est producibilitas, quæ est, solius personalitatis propria, ideò Pater communicando Filio naturam, non communicat illi personalitatem propriam: nec producendo illius personam, producit simul & naturam. Consimiliter, quia ratio formalis, sub qua Verbum Diuinum tendit ad suppositandam naturam creatam, est adequata sustentatio talis naturæ, quâ præstitâ, natura non est capax vlterioris sustentationis, ideò potuit Verbum vniri hypostaticè naturæ humanæ, quin illi vnirentur reliquæ personæ.

345. Ad quartum concessâ sequelâ antecedentis, nego consequentiam; quoniam ad intuitiuè cognoscendam potentiam obedientialem, cum quolibet ente creato suapte naturâ operatiuo identificatam non est necesse distinctè, & in particulari cognoscere aliquem effectum supernaturalem, cuius illa est capax: sed sufficit in confuso, & in communi cognoscere, posse in ea, & per eam à Deo effici, quidquid contradictionem non inuoluit. Nam ex vi cognitionis intuitiuæ non cogimur distinctè cognoscere, nisi quæ formaliter, & intrinsecè sunt in re cognita: effectus autem supernaturales non sunt formaliter, & intrinsecè in potentia obedientiali, sed tantùm extrinsecè & terminatiuè. Respondeo secundò, negando, eum, qui intuitiuè cognoscit creaturam, deberé etiam cognoscere potentiam obedientialem. quia cùm hæc non consistat in aliquo intrinseco ordine, aut respectu, sed in sola extrinseca connotatione ad effectus supernaturales, excedentes propriam naturam, non potest cognitâ tantùm intrinsecâ entitate & naturali potentiâ creaturæ, cognosci potentia obedientialis ipsius; quia cum intrinseca entitate, & potentiâ naturali creaturæ, non necessariò cognoscitur connotatio ad extrinsecos effectus supernaturales, in qua connotatione completur formaliter potentia obedientialis creaturæ. Ad quintum constat ex dictis.

SECTIO XIX.

An, & quo pacto Beati videant libera consilia & decreta in Deo?

346. NIhil ferè de hac controuersia antiquiores Scholastici: pauca quædam recentiores. Lege Molinam 1. p. q. 12. artic. 8. disput. 5. memb. 5. Bannez, ibidem §. *His positis*: Zumel ibidem art. 7. quæst. 1. *ad argumenta ad primum*. Granadum tract. 6. disput. 1. sect. 7. Fasolum 1. p. q. 12. art. 8. dubit. 3. obiect. 5. Suar. lib. 2. de Attributis diuinis cap. 24. *Molina. Bannez. Zumel. Granadus. Fasolus. Suarez.*

347 Ratio verò dubitandi est, quoniam actus liber nullam perfectionem intrinsecam addit supra necessariam in Deo, si quidem Deus non vult per intrinsecam terminationem actus, sed per extrinsecam dum taxat mutationem obiecti. Ergo aut omnes actus liberi necessariò in Deo cognoscuntur, cognitâ eius substantiâ & actu necessario, quo seipsum & creaturas possibiles diligit, aut nullo modo illi cognosci possunt in seipsis. Consequentia probatur, quia cùm in seipsis non distinguantur ab actu necessario, aut simul cognoscentur cum illo, aut nullo pacto cognosci poterunt in seipsis; quia vt possint in seipsis cognosci diuersâ cognitione, quâ cognoscitur actus necessarius, deberent aliquid superaddere actui necessario, alioqui si nihil addunt actui necessario, non poterunt videri diuersâ cognitione ab ea, quâ videtur actus ipse necessarius: ac proinde eo ipso, quo videtur actus necessarius, videbûtur etiã actûs liberi, cùm ad videndos actus liberos in Deo, non sit opus videre aliquam perfectionem diuersam ab ipsa perfectione actus necessarij.

348. In contrarium autem est, quoniam multi ex his actibus viderentur à beatis in verbo, cùm tamen non omnes videntur a quolibet beato. Primum constat, quoniam multa futura libera videntur à beatis in verbo; nequeunt autem hęc in verbo videri, nisi visis actibus liberis diuinæ voluntatis, à quibus hæc futura, tanquam à proxima causa liberè determinante pendent: quemadmodum nequeunt videri possibilia in eodem verbo, nisi visa omnipotentiâ Dei, à qua tanquã à causa eminentiali productiua pendent. Secundum verò ostendo: quia cũ huiusmodi actus liberi in Deo sint connexi cũ effectibus futuris, si visa substantia, aut actu necessario diuinæ voluntatis, necessariò etiam viderentur omnes actus liberi, cum ijsdem etiam viderentur omnia futura libera; cùm nequeat distinctè & in particulari videri actus liber diuinæ volũtatis, quin simul etiam videatur effectus futurus, cuius connotatione actus liber in Deo essentialiter constituitur. Vnde non est eadẽ ratio de potentia, quæ videri potest clarè & distinctè, nullo viso effectu in seipso: cã potẽtia diuina nõ constituitur formaliter per cõnota-

tionem

tionem huius vel illius effectus in particulari, ſed per connotationem omnium effectuum in communi: actus verò liber diuinæ voluntatis formaliter conſtituitur per connotationem huius, vel illius effectus in particulari. Cuius ratio eſt, quia potentia eſt principium vniuerſale non magis huius, quàm illius effectus productiuum: actus verò liber diuinæ voluntatis eſt principium particulare liberè determinatiuum huius vel illius effectus in particulari: comparatur enim actus liber ad effectum futurum, ſicut actio ad terminum: vnde ſicut nequit cognoſci diſtinctè actio, quin ſimul diuinctè cognoſcatur terminus; ita neque actus liber diuinæ voluntatis, quin ſimul cognoſcatur effectus futurus, cuius eſt libera volitio. His poſitis vt certus, præſens controuerſia tantùm eſt, de modo, quo huiuſmodi actus liberi in Deo cognoſcuntur.

349. PRIMA ſententia docet, eos à beatis cognoſci in ſeipſis per intrinſecam terminationem liberam, quam in ſeipſis habent ad obiecta contingentia, ratione diuerſam à terminatione neceſſaria, quam ijdem actus habent ad obiecta neceſſaria, quæ libera terminatio actus, etſi cognoſci nequeat hac cognitione obiecti, ad quod terminatur, re tamen ipſa aliqua perfectio cognoſcitur per hanc liberam terminationem in actu libero, quæ non cognoſcitur in actu ipſo neceſſario. Fundamentum eſt, quia hæc libera terminatio in actu libero diuinæ voluntatis, eſt aliquid reale & intrinſecum, vtpotè vitale actui: atqui hæc libera terminatio potuit non eſſe in actu libero diuinæ voluntatis: igitur aliquid reale, ratione ſaltem diſtinctum cognoſcitur in actu libero, quod non cognoſcitur in actu neceſſario: atque adeò poterit in ſeipſo cognoſci, diuersâ cognitione, quâ cognoſcitur actus ipſe neceſſarius, cùm in ſe habeat aliquid, per quod poſſit diuerſam cognitionem terminare. Hæc ſententia ſequitur ex opinione illorum, qui affirmant, actus liberos diuinæ voluntatis ſupra actum neceſſarium addere perfectionem realem intrinſecam, ratione ſaltem diuerſam à perfectione actus neceſſarij, quæ potuit in Deo non eſſe: quam infrà cum ſuo fundamento impugnabimus.

350. SECUNDA ſententia affirmat, libera decreta Dei cognoſci non poſſe à beatis, niſi à poſteriori, cognitis nimirùm effectibus, quorum ſunt libera decreta. Fundamentum dictum eſt in ratione dubitandi, quia cùm liberum decretum Dei nullam intrinſecam perfectionem addat actui neceſſario, impoſſibile eſt, illud videri in ſeipſo, vt quid diuerſum ab actu neceſſario: ſi enim non videtur, vt quid diuerſum ab actu neceſſario, non poterit in ſeipſo videri, vt formaliter liberum; quia vt formaliter liberum dicit aliquam formalitatem, quam non dicit vt formaliter neceſſarium: atque adeò ſidebet in ſeipſo videri vt formaliter liberum, deberet in ſeipſo videri cum aliqua perfectione, cum qua non videtur, vt formaliter neceſſarium.

351. Sed neque hæc ſententia placet: nam eo modo, quo decretum diuinum conſtituitur in ſeipſo liberum, poterit à beato cognoſci: ergo non tantùm à poſteriori, & per effectus futuros, ſed etiam in ſeipſo poterit, beato cognoſci, nempe per illud idem, quo in ſeipſo conſtituitur, quidquid illud ſit.

352. TERTIA ſententia aſſerit, liberum decretum Dei poſſe in ſeipſo à beatis cognoſci, non tamen ſine cognitione effectus, per cuius connotationem conſtituitur in ratione liberi formaliter. Pro explicatione huius ſententiæ, quam veriorem puto,

353. Notandum, actum liberum in Deo formaliter diſtingui ab actu neceſſario, per connotationem productionis, vel negationis productionis liberè à ſe dependentis: idem quippe actus, quatenùs connotat productionem effectus, vel negationem productionis effectus, liberè à ſe dependentis, ex neceſſario fit liber: & ſicut talem productionem, vel negationem productionis connotare poteſt abſque vlla mutatione ſui, per ſolam mutationem effectus; ita abſque vlla mutatione ſui poterit ex neceſſario fieri liber: & conſequenter poterit cognoſci vt liber, diſtinctus à neceſſario, abſque eo, quòd aliqua perfectio intrinſeca realis in eo cognoſcatur, quæ non cognoſcitur in actu neceſſario. Confirmatur, quia cùm hæc libera connotatio productionis, vel negationis productionis, non ſit per reſpectum aliquem intrinſecum, ſed per puram connotationem extrinſecam, fundatum in eſſentiali dependentia effectus creati a libera voluntate Dei, non poteſt mutare intrinſecè actum diuinæ voluntatis. Hoc poſito, probatur hæc ſententia, & ſimul explicatur modus, quo poſſit actus liber in Deo cognoſci.

354. Poteſt Deus peculiari lumine determinare intellectum beati ad notitiam ſui actus, quatenus eſt actuale principium liberum huius, vel illius effectus, & ſimul ad claram notitiam talis effectus, vt liberè dependentis à tali actu: igitur poteſt peculiari notitia manifeſtare beatis ſua libera conſilia, & decreta. Conſequentia patet. Antecedens probo, quia licet ad cognoſcendum actum liberum Dei in ſeipſo ſubiectiuè, non ſit neceſſarium diuerſum lumen ab eo, quo idem actus cognoſcitur, vt neceſſarius, quia vt ſic non differt à neceſſario, eſt tamen neceſſarium ad cognoſcendum illum terminatiuè, ſecundum eſſentialem connotationem effectus liberè à ſe dependentis; vt ſic enim inuoluit aliquid, quod non inuoluit vt neceſſarius, nempe ipſam liberam productionem effectus, quam eſſentialiter connotat, vt liber formaliter eſt, atque adeò poterit vt liber cognoſci cognitione diuerſa, quâ cognoſcitur, vt neceſſarius: igitur non eo ipſo, quo cognoſcitur, vt neceſſarius, cognoſcitur vt liber: quia vt liber debet cognoſci ſecundùm aliquid, ſecundùm quod non cognoſcitur vt neceſſarius.

355. Obiicit

355. *Objicies* 1. Actus liber diuinæ voluntatis supra necessarium non addit nisi solam connotationem effectus futuri, liberè à se dependentis: ergo ad illum videndum, vt distinctum formaliter ab actu necessario, sufficiet videre effectum ipsum futurum. Resp. Dupliciter posse effectum futurum videri, vel in seipso, & per ipsum velut à posteriori simul cognosci actum diuinæ voluntatis, tanquam proximam causam ipsius; vel vt terminum diuinæ voluntatis, per cuius connotationem formaliter constituitur ipse actus liber diuinæ voluntatis. Primo modo suprà negauimus, effectus futuros videri à beatis, non autem secundo modo.

356. *Objicies* 2. Multa sunt libera decreta in Deo, quibus nulla respondet productio ad extra, cuiusmodi sunt omnia decreta conditionata, quibus Deus promittit aliquid futurum, sub conditione, quâ non secuta nihil producit ad extra: hæc enim decreta realiter sunt in Deo, nulla tamen illis respondet productio ad extra, ob defectum conditionis non adimpletæ. Confirm. quia decretum Dei non solum est libertum in producendo hoc vel illo effectu, sed etiam in producendo effectu propter hunc vel illum finem, potest enim Deus propter varios fines eundem effectum producere: atqui hæc libertas diuini decreti propter hunc vel illum finem, nequit à beatis cognosci per connotationem alicuius productionis ad extra: tum quia nequit cognosci per connotationem productionis ipsiusmet effectus, qui propter talem peculiarem finem dicitur produci, cùm idem omninò effectus inuariatus quo ad suam productionem, fieri potuisset propter alium finem. Tum quia sæpe Deus finem, propter quem vnam rem producit, non manifestat per aliquam actionem extrinsecâ atque adeò nequit ille cognosci per connotationem alicuius productionis realis. Igitur ad cognoscendum liberũ decretum in Deo nõ semper erit necessarium, illud cognoscere cum connotatione alicuius productionis ad extra, á se liberè dependentis. Resp. negando, esse vllum liberum decretum actu existens in Deo, cui aliqua non respondeat realis productio aut negatio realis productionis ad extra, vt infrà, cùm de voluntate Dei.

357. Ad prob. autem dicendum est, decreta conditionata, actu existentia in Deo, fundari in aliquo decreto absoluto de ipsa promissione rei sub conditione futuræ. Idem enim decretum, vt connotans promissionem liberè à se dependentem, est decretum absolutum & formale in Deo; vt vero connotans rem ipsam promissam sub conditione futuram, si conditio ponatur, est conditionatum & virtuale, vt fusius infrà. Ad Confirm. specialem finem, propter quem Deus solet rem aliquam producere, cognosci per ordinem ad mutationem alicuius rei, dependenter à qua, tanquam à fine & motiuo rem ipsam producit: vt specialis finis, propter quẽ Deus [illegible] Verbum incarnari, fuit rem dium peccati, quo non existente, Verbum incarnatum non fuisset, atque adeò liberum decretum de incarnando Verbo propter talem finem connotat permissionem peccati, dependenter à quo Verbum fuit incarnatum: atque adeò nullum assignatur liberum decretum in Deo, cui aliqua realis mutatio ad extra non respondeat.

SECTIO XX.

An Beati ex vi visionis Dei videant aliquas creaturas in Verbo?

358. HActenus de obiecto primario visionis beatæ, qui est Deus, nunc de secundario, quæ sunt creaturæ secundùm proprium esse ipsarum, vt condistinctum ab ipso esse increato Dei. Dupliciter enim possunt creaturæ videri in Deo; vno modo secundum esse eminentiale, quod habent in Deo, tanquam in causa eminentiali, & primo exemplari re-um omnium: qno pacto videre creaturas in Deo, est videre ipsam creatricem essentiam; quia hoc modo non differt esse creaturum ab ipso esse increato Dei. Alio modo secundum esse proprium creaturum, vt condistinctum ab ipso esse increato Dei: quo modo creaturæ non sunt formaliter in Deo, sed tantum virtute quatenus possunt ab ipso secundùm tale esse causari. Atque in hoc sensu propouitur quæstio propter Patres, sæpe docentes à beatis videri creaturas *in Verbo*.

359. Dicuntur autem creaturæ videri *in Verbo*, non quòd in eo tantùm, vt cistincto à reliquis personis, videntur, sed per appropriationema quia nimirum sicut Verbum procedit per intellectionem Patris ita odera supernaturalia ad extra, pertinentia au intellectum, attribuuntur Verbo. Quem admodum, quia Spiritus sanctus procedit per voluntatem, & opera supernaturalia spectantia ad voluntatem creatum, attribuuntur spiritui sancto: sicut & opera diuinæ potentiæ ad extra tribuuntur soli Patri, eò quòd ipse per potentiam fœcundum ad intra est primum principium, omnium diuinarum processionum. Quæstio igitur est, an eadem visione, qua videtur Dei essentia, simul videantur aliqua obiecta creata.

Aureol. Maior.

390. PRIMA sententia negat. Est Aureoli quolibet. 10. q. 4. Maioris in 3. dist. 14 q. 3. concl. 2. & in 4. dist. 49. q 19. §. *Lenco igitur*, Ochami in 4. q. 13. art. 3. Gabrielis in 3. dist. 14. Notabile vltimo. Aliacensis in 1. q. 12. art. 3. §. *His præmissis*. Vasquez 1. p. disp 50 c. 7. Fundamentum est, quia licet non repugnet, eadem visione videri Deũ, & creaturas saltem concomitanter cum Deo, tamen facilius saluantur reuelationes, quæ successu tẽporis fiunt beatis, si dicamus, has reuelationes fieri distincta notitia ab ipsa visione beata. Nam visio beata est innariabilis & quid-

Ochan. Gabriel. Aliacc si. Vasquez.

quid repræſentat, o ttu mà principio repræſentat: alioqui aut oporteret per nouas reuelationes variari ipſam viſionem Dei, aut non omnia, quæ viſio Dei repræſentat, ſtatim à principio repræſentare, ſed ſucceſſiuè ad beneplacitum Dei; vtrumque autem eſt abſurdum: igitur dicendum eſt, diſtinctis actibus videri, Deum &, creaturas.

S. Thomas. Caietanus. Ferrarienſ. Bonauent. Richardus. Bacconus. Durandus. Capreolus. Argentinas Sotus. Molina. Suarez. Arrubal.

391. SECVNDA ſententia affirmat, Eſt S. Thom. 1. p. q. 12. 8. & 6. 3. contra Gent. cap. 6. Cacetan. & Ferra. iidem locis Bonauent. in 3. diſt. 14. art. 2. quæſt 1. Richardi art. 2. quęſt. 2. Bacconi diſt. 13. q2 art. 3. §. Durandi diſt. 14. q. 2. & in 4. diſt. 46. Capreoli quæſt. 6. Argentin. quæſt. 2. art. 4. Soti queſt. 3. art. 3. concl. 4. Molinæ in primam part. q. 12. diſp 1. memb. 1. Suarez lib. 2. de attributis cap. 25. Arrubalis diſp. 25. & omnium interpretum S. Thom. præcitato loco primæ partis. Quæ ſententia verior eſt ſequenda. Nec contrarius eſt Scotus in 3. diſt. 14. quæſt 2. §. *ſed iſta via*: vbi docet, animam Chriſti per vnum actum videre verbum, & omnia relucentia in verbo habitualiter & in actu primo, in actu verò ſecundo, modò videre vnum, modo aliud obiectum creatum: et enim per actum primum exprimentem modò vnum, modò aliud obiectum ſecundarium, inielligit ibi Scotus ipſam viſionem beatam, quæ ſine illa mutatione ſui poteſt intellectu ſucceſſiuè manifeſtare, diuerſa obiecta, per ſolam aduertentiam intellectus; putat enim, vt conſtat ex 1. diſt. 1. quæſt. 3. quacmlibet cognitionem abſtrahere poſſe ab obiecto ſecundario, non tamen à obiecto principario de quo infra.

Scotus.

Auguſtinus.

392. Primum fundamentum ſumitur ex Auguſtino lib. 11. de Ciuit Dei c. 7. & 26. & lib. 4. de Geneſi ad litterum cap. 22. & 23 vbi duplicem diſtinguit in Angelis beatis doctrinam, alterum creaturum in Verbo, quam *matutinam* appellat, alterum creaturam in propria natura, quam *veſpertinam* vocat, Nec per notitiam creaturam in verbo, intelligere potuit notitiam creaturarum, ſecundùm eſſe, quod habent in Deo, ſecundùm quod ſunt ipſe Deus & vita ipſa Dei, vt Aureolus & Vaſquez interpretantur: tum quia eſt contra communem expoſitionem Scholaſticorum, in ſecundo & quarto, præcipuè contra S. Thomam 1. p. quæſt. 58. art. 6. & 7. & quęſt. 8. de Veritate art. 16. & 17. Tum quia aduerſatur verbis ipſius Auguſtini, qui citato cap. 7. de Ciuit. Dei ſic ſcribit: *Cognitio creatura in ſeipſa declaratior eſt, quàm cum in Dei ſapientia cognoſcitur, actus in arte, qua facta eſt.* Idem repetit cap. 29. creaturam melius videri in Sapientia Dei, tanquam in arte, qua facta eſt, quàm in ſeipſa, quia illic clariore, hic obſcuriore cognitione. Vnde illam appellat cognitionem *matutinam* hanc *veſpertinam*. At ſi de cognitione creaturam ſolùm ſecundùm eſſe eminentiale, quod habent in Deo, loquereture, impropriè dixiſſet eam videri in arte Dei, quá facta eſt: Nam creatura ſecundùm hoc eſſe non diſtinguitur ab ipſa arte, & Sapientia Dei. Vnde idem eſt, creaturam ſecundùm hoc eſſe videri in arte Dei, & artem Dei videri in ipſa arte Dei, Cùm igitur Auguſtinus diſtinguet artem Dei, ſin qua creatura videtur, ab ipſa creatura, quæin arte videtur, de creatura loquitur, non ſecundùm eſſe eminentiale, per quod non diſtinguuntur ab arte Dei. ſed ſecundùm eſſe formale, det quod diſtinguuturab ipſa arte Dei. Tum quia diſcrimen creaturæ in ſeipſa & in Deo viſæ, non aſſignat ex parte obiecti viſi, ſed ex parte modi videndi, quia *in* Deo inquit §*lariore, in ſe obſcuriore cognitione videtur:* cùm tamen ſi de eſſe eminentiali loqueretur, apſius diſcrimen aſſignaret ex parte obiecti, quia nimirum in Deo nobilius, inſe verò ignobilius habet eſſe.

Auguſtin.

363. Apertiùs de triplici habitaculo c. vltimo docet ex viſione Dei trinam naſci ſcientiam, hominis videntis, Dei viſi, & creaturarum, qeæ videntur: *Sicut per ſpeculum trina nobis* inquit: *viſio adminiſtratur, quia & nos ipſos, & ſpeculum, & quidquid præſens adeſt videmus: Sic per ſpeculum diuina claritatis & ipſum Deum, vt eſt videbimus, & nos ipſos, & cæteros, vera & certa ſcientia cognoſcemus* Si autem hæc ſolùm viderentur ſecundùm eſſe eminentiale, quod habent in Deo non poſſet de ſia trina ſcientia diſtingui; quia cum hæc non diſtinguantur ratione actus; nam hic vnus eſt hominis videntis, & Dei viſi, vt ab ipſo Aug. ſupponitur: igitur diſtinguenda eſt ratione triplicis obiecti: atqui tripex obiectum diſtingui non poſſet, ſi hæc tantùm viderenturſecundùm eiſe eminentiale quod in Deo habent, nam hoc vnum eſt, & Idem eſſe Dei & creaturarum. Cæterùm, ſi quando Aug. hanc notitiam *matutinam* appellat cognitionem creatoris, per eam quę aliter creaturas videri, quàm ſeipſis, id ab Auguſt. non dicitur ex eo, quòd putet, eam ad ad ſolum eſſe increatum Dei terminari, ſed duia ad tllud terminatur primariò, & in eo incommuiabiliter videnr reliqua, quia v.denturvt termini diuinæ omnipotentiæ, cum qua neceſſarium connexionem habent.

S. Thomas.

346. Secunpum fundamentum ſumitur ex illo comniuni modo loquendi Patrum, quo docent, creaturas videri *in Verbo*: & enim creaturas v.dere *in Verbo:* eſt eas videre *in Verbo*, tanquam in obiecto primariè cogiito, proinde eadem cognitione, quà videtur Verbum ipſum. Nec rectè aduerſari? explicaut ꝺoſaliter, tum quia impropriè explicant Patres, tum propter ipſam particulam IN, quæ formalem non efficiemtem cauſam ſignificat. Tum quia non ſaluant diſcrimen cognitionis *maiutina & veſpertina* ab Aug. aſſignatum; nam ſemper cognitio creaturæ viſæ in propria natura ejj eiuſdem ratiouis, ſiue cauſetur ab obiecto per ſpropriam ſpeciem ſiue à Deo ſupplente ſpeciem obiecti.

Aureolus.

365. Sed diſtinguit Aureolus art. 4. duplicem cognitionem creaturarum, altetum pè propriam cauſas & principia, alterum origi-

natam

natam à Diuina essentia visa in se ipsa, vt causà exemplari creaturarum; primam appellat vespertinam, secundam matutinam; quia per hanc non solùm cognoscitur quod quid est creaturæ, sed etiam propter quid ipsius creaturæ, quia cognoscitur illa, vt exemplata à prima causa, sicut notitia effectus per causam, est nobilior notitiâ eiusdem secundùm se. Sed contrà, nam tunc notitia effectus per causam est clarior, quando eâdem notitiâ cognoscitur effectus, & causa simul: at quando distinctâ notitiâ cognoscitur causa & effectus, non potest notitia effectus ex hoc capite præcisè, quòd supponat cognitionem causæ in eodem intellectu, esse clarior notitiâ effectus, quæ nullam causæ cognitionem supponit, nam cognitio effectus non variatur intrinsecè per cognitionem causæ, quem solùm connotat in eodem subiecto.

366. Tertium fundamentum sit, quia nulla est repugnantia, quin eâdem cognitione videatur Deus & creatura in ipso Deo: igitur de facto talis cognitio concedenda est beatis. Consequentia constat, quia visio beata est perfecta participatio visionis increatæ: ergo si talis cognitio non repugnat, non est deneganda beatis. Antecedens probo, nam Deus eâdem cognitione intuetur se ipsum & creaturas: igitur talis cognitio ex natura sua non repugnat. Nec afferri potest peculiaris ratio, propter quam potiùs repugnet in creatura, quàm in Deo.

367. DICES: repugnat cognitionem simul esse rationem, in quâ videatur creatura, & rationem, quâ videatur Deus: ergo repugnat eadem cognitione videri Deum & creaturam simul. Consequentia constat, quia repugnat, aut Deum videri in cognitione, vt in ratione *in qua*, aut creaturas non existentes, vel absentes, tanquam ratione *qua*: nam quidquid est absens, & non existens, non potest per se ipsum terminare notitiam cognoscentis. Antecedens probatur, tùm quia eadē cognitio simul esset directa respectu Dei, & reflexa respectu creaturæ: tum quia priùs terminaretur ad creaturas, quàm ad Deum. quia priùs terminaretur ad se ipsam, vt est expressa imago creaturarum, tum ad Deum, quem beatus cognosceret mediante eâdem cognitione, vt expressâ imagine creaturarū. Resp. negando antecedens cum Caiet. 1. p. q. 12. art. 2. §. *aduerte*, vbi negat in beatis verbum expressum de Deo, concedit autem de his, quæ videntur in Deo. Et ad primam probationem nego assumptum, nam eadem cognitio, vt exprimit creaturas, est intellectui directa imago creaturarum, vt autem est tendentia ad Deum, est directa notitia ducens intellectum ad ipsum Deum, in se ipso existentem cognoscendum. Nec repugnat eandem cognitionem esse naturalem imaginem, *in qua* videatur vnum, & simul viam, *qua* tendatur ad aliud: sicut eadem cognitio naturalis angeli est via, *qua* cognoscit propriam substantiam, & simul abstractiua imago, *in qua* cognoscit Deum.

Caietanus.

368. Ad posteriorem nego antecedens, nam priùs ratione beatus cognoscit Deum, quàm suam visionem, & consequenter prius ratione cognoscit Deum, quàm creaturas in sua visione expressas: quia Deum cognoscit directè, suam verò visionem quasi reflexè. Maior controuersia est de modo, quo creaturæ videantur in Deo: de quo sit,

SECTIO XXI.

Quo pacto creaturæ videantur in verbo?

369. PRo explicatione notandum: creaturas videri in verbo, est verbum aliquo modo esse medium videndi creaturas. Potrò medium videndi aliud est duplex, vnum formale, & est ipsa cognitio, qua, vel in qua videtur obiectum per illam expressum & repræsentatum; alterum obiectiuum, quod cognitum in se, est simul medium & ratio cognoscendi aliud, ob aliquam connexionem, quam habet cum illo; alioqui si nullam haberet cum illo connexionem, non potiùs diceretur videri in illo, quàm cum illo: sicuti videntur plura obiecta disparata per eandem speciem expressam ab angelo, aut plura obiecta visibilia per eandem visionem ab oculo corporeo, quæ solùm important simultaneitatem concomitantiæ; non connexionem aliquā causalem inter se. Cùm igitur quærimus, an creaturæ videantur in verbo, non quærimus, an verbū sit medium formale, quo, vel in quo videātur creaturæ; hoc enim est actus ipse creatus visionis glorioſę, quo informatus intellectus beati, tendit ad creaturas ipsas cognoscendas; sed, an sit medium obiectiuum, quod cognitum in se, sit simul ratio cognoscendi creaturas, non quidem in ipso verbo existentes, sed in se ipsis, secūdùm proprium esse, quod haberent, si extra verbum existerent: idque propter connexionem, quam habet cum creaturis, vel tanquam causa cum effectis, vel tanquam idea cum ideatis. Cæterùm dupliciter potest verbum increatum esse medium cognoscendi creaturas, vno modo proximè & immediatè, vt hoc ipso quòd cognoscitur in se, sit medium cognoscendi creaturas; alio modo remotè & radicaliter, vt non hoc ipso quòd cognoscitur in se, sit medium cognoscendi creaturas, sed hoc tantùm exigat connaturaliter, vt causa est, vel idea creaturarum.

370. Præterea cùm quęrimus, an verbum visum in se sit medium videndi creaturas, non quærimus, an verbū sit medium cognoscēdi creaturas abstractiuè, & sub ratione tantùm cōmuni & generica entis, sed intuitiuè & distinctè secundū proprias rationes & notas vniuscuiusq;. Præsens igitur controuersia in eo potissimū versatur, an verbum siue Diuina essentia, vt proximè visa in se vt causa, id est idea creaturarum, sit simul mediū ne-

cessariò ducens intellectum ad intuendas creaturas secūdùm proprium esse, quod participare possunt in se ipsis extra Deum.

371. PRIMA Sententia affirmat: est Bonaventuræ in tertio dist. 14. ar. 2. qu. 1. Richar. art. 2. q. 2. Durandi in 4. dist. 49. q. 6. Capreoli quæst. 6. Soti quæst. 3. a. 3. Ferrar. 3. contra Gent. cap. 56. Molinæ in 1. p. q. 12. art. 8. disp. 5. membro. 1. Bannez, Zumel, Gonsalez, Fasoli, ibidem, Suarez lib. 2. de attributis c. 25. Granadi tom. 1. controuersia 1. tract. 6. disp. 1. sec. 5.

Bonauentura. Richardus. Durandus. Capreolus. Soto. Ferrariensis Molina. Bannez. Zumel. Gonzalez. Fasolus. Suarez. Granadus. S. Thomas.

Probatur primò Auctoritate S. Doctoris 1. p. q. 12. ar. 8. & 3. contra Gent. c. 56. & q. 8. de veritat. ar. 4. & 5. & alibi affirmantis, creaturas videri in Deo, *vt effectus in causa*, sicut *conclusiones in principio*. Nam sicut qui perfectiùs cognoscit principium, plures cognoscit conclusiones ex eo deducibiles: ita qui altiùs penetrat causam, perfectiores videt effectus ab ea producibiles; & eadem 1. p. quæst. cit. art. 9. docet, creaturas videri à beatis, non per species ipsarum, sed per ipsam essentiam Dei, eorum intellectui vnitam, & q. 8. cit. de veritate a. 5. affirmat, creaturas videri per eandem speciem, qua Deus ipse videtur, sicut per eandem imaginem videtur imago & imaginatum.

372. Secundò. Deus cognoscit creaturas in se ipso vt in causa: ergo etiam beati. Consequentia patet, quia cognitio beatorum est exemplata à cognitione Diuina. Antecedens probatur, tum ex Dionysio cap. 7. de Diuinis nominibus, *per causam* inquit, *rerum omnium habet Deus in se omnium rerum anticipatam scientiam*. Tū quia hic modus cognoscendi effectus per causam est perfectior, quia non solùm cognoscitur effectus, sed etiam connexio ipsa effectus cum causa.

Dionysius.

373. Tertiò. Implicat, intuitiuè cognoscere virtutem productiuam, non cognitis effectibus ab ea producibilibus: ergo implicat beatos intuitiuè cognoscere Dei omnipotentiam, non cognitis effectibus ab ea producibilibus. Antecedens probatur, quia implicat, videri rem in se ipsa, & non videri secundùm essentialem connexionem, quam habet cum suo termino: sed omnipotentia Dei essentialem connexionem habet cum creaturis possibilibus: igitur implicat, eam in se ipsa videri, non visis creaturis.

374. Quartò. Angelus intuendo essentiā alterius Angeli, in ea videt omnes proprietates ab ea fluentes, nec per aliam speciem videt essentiam, per aliam proprietates ab essentia fluentes: ergo & beati vidētes essentiam Dei, in ea vident creaturas ab ea producibiles; nec per aliam speciem vident essentiam, per aliam creaturas ab ea producibiles. Consequentia probatur, quoniam maiorem connexionem habēt creaturæ cùm Deo, quàm quęuis creata proprietas cum propria natura.

375. Quintò. Beati cognoscunt creaturas vt effectus Dei: nequit autem effectus perfectè cognosci, nisi per suam causam, tanquam per rationem formalem cognoscendi: ergo. Maior constat, alioqui non cognoscerent beati dependentiam creaturarum à Deo. Minor probatur, nam sicut effectus non habet esse nisi per causam, ita nec perfectam cognoscibilitatem nisi per causam, tanquam per rationem formalem cognoscendi. Confirmatur, quia nequit conclusio, vt conclusio perfectè cognosci, nisi per suum principium, tanquam per rationem formalem cognoscendi: ergo nequit effectus, vt effectus perfectè cognosci, nisi per suam causam, tanquam per rationem formalem cognoscendi.

376. Sextò, quòd creaturę videantur in Diuina essentia, tanquam ideata in idea probant, tum auctoritate Augustini sæpè affirmantis, creaturas videri *in arte Dei*: ars autem Dei sunt ipsæ creaturarum ideæ. Tum ratione sic; Deus per suas ideas distinctè in se ipso exprimit omnes creaturas, secundùm proprias notas vniuscuiusque; ergo qui videt intuitiuè Deum, videt distinctè ipsius ideas, atque adeò creaturas in eis distinctè expressas. Antecedens patet, nam Deus per ideas cognoscit distinctè creaturas, vt infrà probabimus, cognoscit autem eas in se ipso exprimendo atque obiectiuè repræsentando. Consequentia verò probatur, quoniam idea essentialem connexionem habet cum ideato: igitur qui videt ideam, necessariò videt ideatum.

Augustinus.

377. SECUNDA Sententia negat, creaturas videri in Deo, vt in causa, vel idea proximè visa, sed tantùm remotè & radicaliter, eādem tamen visione, qua videtur Deus, non autem eādem indiuisibili motione & intelligibilitate, sed diuersa virtualiter. Quæ virtualis diuersitas in hoc consistit, vt quamuis respectu eiusdem numericę visionis eadem sit entitatiua & realis motio ad Deum, & creaturas, cùm vnica sit realis visio, qua beati intuentur Deum, & creaturas in Deo, potest tamen Deus respectu alterius visionis separare cognitionem sui à cognitione creaturarum, & tantùm mouere intellectum beati ad visionem sui, non mouendo illum ad visionem creaturarum. Hæc sententia asseritur à Valentia 1. p. q. 12. puncto 6. §. *Patet secundo*. Arrubal. disp. 25. cap. 3. & disput. 26. cap. 4. 5. & 6. & colligitur ex Aliacense in 1. quæst. 2. art. 3. §. *His præmissis*, asserente creaturas videri in verbo, quia verbum supplet vicem obiecti quoad efficaciam: quæ mihi probabilior est & amplectenda: duas autem habet partes; alteram negatiuam, nempe creaturas non videri in verbo, vt in causa, vel idea proximè visa, eādem indiuisibili motione & intelligibilitate, qua videtur Deus ipse; alteram affirmatiuam, videri nimirum easdem creaturas in Deo eādē entitatiua visione, non tamen eādem indiuisibili ac formali motione & intelligibilitate, qua videtur Deus quod est, eas in verbo videri vt in causa radicaliter tantùm visa.

Valentia. Arrubal. Aliacensis.

378. Prior pars negatiua sententiæ probatur primò ex PP. & Scholasticis affirman-

tibus,

Augustin. Confession. Saturnin. c. 6. & 12.

tibus, creaturas videri in Deo, tanquam in *speculo volumtario*, quem loquendi modum vsurpat Augustinus lib. de videndo Deo, Ciuitatem Senonensie. & Scholastici passim. Dicitur autem Deus *speculum voluntarium* respectu creaturarum, non, vt Scotistæ explicant, quia beati per eandem visionem gloriosam immediatam in se, modò possunt ad has, modò ad illas creaturas in verbo relucentes aduertere, cùm impossibile sit, eadem visione immediata ad vnius, & vnius obiecti aduertere, cùm eadem omninò sit obiecti aduertere, & obiecta videre, sed dicitur *speculum voluntarium* respectu tantùm Dei, quia manifestare se potest mentibus beatorum, vt nullam certam ac determinatam creaturam illis simul cum sua essentia manifestet. Quod fieri nò posset, si cadè indubitabili motione, qua mouet mentes beatas ad videndum se ipsum, simul necessariò moueret ad videndas creaturas in se ipso.

379. Cæterum dicitur Deus *speculum creaturarum*, quia sicut speculi, præter lui, aliarum etiam rerum imagines imprimit in oculum videntis: ita Diuina essentia, præter spectem sui, suppliet etiam species creaturarum in intellectu beatorum, cùm hoc quadruplici discrimine, primò, quia speculum creatum imprimit species à rebus acceptas; Deus autem suppliet species creaturarum, non quas à creaturis accipit, sed quas ipse eminenter continet. 2. Quia diuina essentia non necessariò, vt speculum creatum, sed liberè huius, vel illius creaturæ speciem suppliet, modo suprà explicato. 3. Ex eo quod speculum creatum non habet intrinsecam cònexionem cum obiectis, quorum species se ipso recipit, non possunt propriè dici ea videre ex vi visionis speculi: creaturæ verò, quia connexionem habent cũ Deo, tanquam effectus cum causa, propriè dicuntur videri ex vi visionis Dei, vt eandem eminentialis earum. 4. Species creaturarum non continentur in Deo formaliter, & distinctè secundùm propriam vniuscuiusque naturam, vti continentur species rerum sensibilũ in speculo materiali, sed eminenter, & vnitè in vna simplicissima formalitate, æquiualente infinitis speciebus creaturarum.

380. Secundò probatur eadem prior pars negatiuæ sententiæ ratione, hoc pacto. Ad hoc vt obiectum visum in se, sit medium proximè videndi aliud, debet illud formaliter in seipso continere: atqui Deus non formaliter, sed eminenter, vt per se patet, creaturas in se ipso continet: ergo non poterit in se ipso visus esse medium proximè videndi creaturas. Maiorem probo, nam ad hoc, vt obiectum visum in se sit mediũ proximè videndi aliud, debet eadem omninò motione & intelligibilitate, qua mouet potentiam cognoscitiuam ad cognoscendum se ipsum, mouere etiam ad cognoscendum aliud: nequit autem obiectum per eandem omnino motionem formalem mouere potentiam ad visionem sui, & alterius: nam illud alterum formaliter contineatur in se: ergo. Maior constat, quia vt obiectum visum in se sit medium proximè videndi aliud, debet non posse moueri ad visionem sui, quin simul necessariò moueat ad visionem alterius; aliquã si posset mouere ad visionem sui, quin simul necessariò moueret ad visionem alterius, hoc ipso non foret medium proximè, sed tantùm remotè videndi aliud. Minor, in qua præsens controuersia versatur, probatur; quia obiectum non mouet ad intuitiuam cognitionem sui, nisi per concursum obiectiuum proprium, affimilatiuum obiectiuè vt est in se: sed concursus obiectiuus proprius affimilatiuus Diuinæ essentiæ, vt sic formaliter non est affimilatiuus creaturarum, secundùm proprium & formale esse earum: ergo non est idem indubitabilis concursus obiectiuus, quo intellectus beati intelligibiliter mouetur in Deum, & creaturas, sed diuersus ratione est, quo mouetur in Deum, & in creaturas. Maior elucet, cùm nulla intuitiua cognitio fiat, nisi per proprium concursum affimilatiuum obiecti, vt est in se. Minorem ostendo: nam eius rei, & perfectionis tantùmmodò concursus obiectiuus proximè affimilatiuus, à qua originatur: sed concursus obiectiuus affimilatiuus Diuinæ essentiæ, non originatur ab esse formali creaturarum, sed tantùm ab esse eminentiali earum: igitur non poterit esse affimilatiuus creaturarum secundùm esse formale, sed tantùm eminentiale earum. Minor patet. Maior probatur, quia id tantùm concursus obiectiuus proximè repræsentat, à quo accipit esse cum per suum esse obiectum repræsentet. Confirmatur, quia si per impossibile vllo beata originaretur ab vna perfectione Diuina, & non ab aliis, vnam tantùm repræsentaret, & non alias.

381. Tertiò ex opposita sententia, sequeretur, non posse videri Deum, non visa alia quacreatura in Deo. Consequens est contra ipsosmet aduersarios, fatentes posse videri Deum, nulla visa creatura in Deo. Sequelam probo, quoniam impossibile est, videri Deum, non visa eius omnipotentia: atqui implicat per aduersarios, videri causam ex causato, non viso aliquo effectu in causa: igitur implicat, videri omnipotentiam, non viso aliquo effectu omnipotentiæ. Consequentia clarè, quoniam Deus est causa creaturarum per suam omnipotentiam. Maior probatur, quia implicat videri Deum, non vita omni intrinseca perfectione Dei sed omnipotentia est perfectio intrinseca Dei: ergo implicat videri Deum, non visa eius omnipotentia.

382. Respondent, implicare videri omnipotentiam Dei, non visis creaturis abstractiuè sub ratione entis possibilis, non autem intuitiuè & distinctè sub ratione talis, vel talis entis, quia ad hoc non sufficit quæuis cognitio causæ, sed requiritur notitia sub certa quadam intentione, qua penetretur causa cum connexione ad talem effectum: dicut quæuis cognitio principij sufficit ad cognoscendum confuse conclusiones ex eo de-

ducibiles: ad distinctè verò cognoscendam hanc, vel illam conclusionem requiritur cognitio sub certa aliqua intensione.

383. Sed contrà, nam si eadem est intelligibilis motio ad cognoscendam causam & effectum in causa, implicat Deum mouere intellectum beatorum ad intuitiuam notitiam sui, vt causæ creaturarum, & simul non mouere ad intuitiuam notitiam creaturarum, vt effectuum in causa. Quemadmodum quia vna & eadem est indiuisibilis motio, qua Deus intellectum beati mouet ad intuitiuam cognitionem suæ essentiæ, & personarum simul, implicat mouere illum ad visionem suæ essentiæ, quin simul etiam moueat ad visionem personarum: cùm non minùs per aduersarios intelligibilis motio essentiæ, vt causæ creaturarum habeat necessariam connexionem cum creaturis, tanquam cum effectibus, quàm intelligibilis motio eiusdem essentiæ necessariam connexionem habeat cum personis, tanquam cum proprijs terminis, & suppositis. Cuius ratio est, quia quando intelligibilis motio tendit indiuisibiliter ad vtrumque obiectum, ita vt vna non sit separabilis ab alia, tunc eâdem omninò cognitione, qua cognoscitur vnum, cognoscitur & alterum; alioqui si vnum cognosci possit intuitiuè, aliud abstractiuè, motio, quæ esset ad vnum, non esset formaliter ad aliud: cùm implicet, vt vna & eadem sit indiuisibilis motio ad vtrumque, & tamen ad vnum tendat intuitiuè, ad alterum verò abstractiuè: cùm notitia intuitiua, & abstractiua differant penes proprium, & improprium concursum obiectiuum: implicat autem, vt vnus & idem sit concursus obiectiuus causæ, & effectus, & tamen respectu causæ sit intuitiuus, respectu verò effectus abstractiuus: nam hoc ipso ille idem concursus obiectiuus, qui esset ad causam, non esset ad effectum.

384. Neque illa maior intensio, quam aduersarij requirunt ad penetrandã perfectiùs causam, ad hoc vt in illa videatur intuitiuè effectus, ipsorum intentũ probat; tum quia per illam maiorem intensionem non cognoscitur aliqua maior cõnexio causę cum effectu, quæ non cognoscebatur antea per remissiorem cognitionem; cùm quidquid se teneat ex parte obiecti, totũ cognoscatur per quamcumq; remississimam cognitionẽ: sed tantùm addat intensiorem modum cognoscendi ex parte potentiæ. Tum quia ea ipsa cognitio, quę sufficit ad cognoscendam essentiam Diuinam vt causam sufficiet ad cognoscendas creaturas, vt effectus in ea eminenter contẽtos. Nam si eadẽ est indiuisibilis motio ad causam & effectum in causa contentum, eadem illa motio quæ sufficit ad cognoscendam causam vt causam, erit sufficiens ad cognoscendum effectum in tali causa contentum. Neque exemplum adductum de principio in ordine ad conclusiones, quidquam probat: nam ideò non quæuis cognitio principij sufficit ad cognoscendam quamlibet cõclusionem ex eo deducibilem, quia non per quamcunque cognitionem cognoscitur omnis cõnexio, quam principium habet ad suas conclusiones, quia illud non cognoscitur intuitiuè, & per propriam speciem, sicut cognoscitur Diuina essentia, vt causa creaturarum à beatis.

385. Posterior verò pars affirmatiua sententię, nempè creaturas videri in Verbo, vt in causa radicaliter & remotè visa, eâdem tamen visione, qua videtur Verbum ipsum, licet non eadẽ indiuisibili motione, sed diuersa virtualiter, qua Verbũ ipsum videtur, probatur hoc modo. Quælibet res postulat videri sicuti est, cùm omnis visio eò tendat, vt rem repręsentet sicuti est in se: sed Deus vt causa eminentialis creaturarum essentialem connexionem habet cum creaturis, tanquam cum terminis suę omnipotentiæ: ergo non solùm postulat videri secundùm suum esse eminentiale intrinsecum causæ, sed etiam secundũ esse formale extrinsecum effectuum: nam etiam hoc esse aliquo modo pertinet ad esse Diuinũ, saltem vt terminus extrinsecus ipsius omnipotentiæ. Ergo vt perfectiùs videatur ipsum esse eminentiale Diuinę omnipotentiæ, etsi nõ essentialiter, saltem connaturaliter postulat videri cum effectibus, tanquã cum suis extrinsecis terminis. Videntur autẽ huiusmodi effectus eadem visione, qua Verbum, quia potest Deus tali concursu obiectiuo determinare intellectũ beati ad visionem glorioſam, vt simul illũ moueat ad visionẽ sui, & creaturarũ; atque adeò verè & propriè illę dicantur videri in Verbo, vt in obiecto, non quidẽ proximè, sed radicaliter viso; siquidem ipsum Verbum Diuinum, visibile vt causa, connaturaliter postulat simul videri cum suis effectibus, propter connexionem, quam habet ad illos.

386. Quare dici possunt creaturæ videri in Verbo, vt in obiecto intelligibili mouẽte, & supplente concursum obiectiuum earum; siue in obiecto primariè cognito: cùm enim Deus, sicut in sua entitate, ita & in sua intelligibilitate eminenter contineat esse creaturarum, mouendo intellectum beati per suam intelligibilitatem ad visionem suæ essentiæ, per eandem simul, non quidem necessariò, sed liberè ad exigentiam tamen obiecti primarij, mouet ad visionem creaturarum, atque adeò verè ipsæ creaturæ dicentur videri in Verbo, vt in obiecto intelligibili mouente & supplẽte obiectiuum cõcursum ipsarum. Iuxta hanc sententiam conciliari potest vtraque præcedens opinio, & multi ex citatis auctoribus, vt prior tantùm affirmet de visione creaturarum in verbo radicaliter: posterior solùm neget de visione earundem in verbo proximè.

387. Ex dictis deducitur 1. quo pacto in hac nostra sententia, Deus sit speculum voluntarium creaturarum respectu intellectus beatorum: quia nimirum manifestando illis suam essentiam, non necessariò, sed liberè manifestat simul cum sua essentia creaturas.

388. 2. Qua ratione etiam in nostra sententia creaturæ videantur in Deo, tanquam

effectus

effectus in causa; nec tantùm vt in medio causali, sed etiam intelligendi formali, iuxta PP. axioma. Saluatur primum. Quia verè creaturę per visionem beatam videntur connexę cum Deo, tanquam effectus cùm sua causa; licet non proximè ex vi visionis ipsius Dei, sed radicaliter, modo suprà explicato. Saluatur secundum, quia ad hoc, vt vnum sit mediũ formale, & non tantùm causale videndi aliud, nõ est necesse, vt visum sit medium videndi in se ipso aliud; nã neque hoc modo videntur per aduersarios creaturæ in Deo; alioqui deberẽt creaturę formaliter existere in Deo, vt Deus visus esset medium in se ipso videndi creaturas: quia hoc non solùm importat medium mouendi, sed etiam terminãdi visionem creaturarum, vt autem Deus sit medium obiectiuè terminandi visionem creaturarum in se ipso, oporteret continere formaliter creaturas in se ipso: sed sufficit, vt vnum dicatur medium formale videndi aliud, vt propter connexionem in ratione intelligibilitatis, fundatam in entitate cum illo, sit medium mouendi potentiam eâdem quidem visione, licet non eâdem indiuisibili motione, ad visionem sui, & alterius simul; quia cùm nõ possit esse medium terminandi, vt probatũ est, alioqui deberet illud formaliter cõtinere, relinquitur, vt sit medium mouendi: cùm nullum aliud medium intelligibile, in quo aliud videatur, assignari possit, nisi aut terminatiuum, aut motiuum. Quod iterum subdiuiditur in proximum, & radicale: sed neque proximum est absolutè necessarium ad talem modũ loquendi saluandum, quia hic rectè saluari potest, si moueat eâdem visione ad notitiam sui & alterius à se, propter connexionem in eâdem intelligibilitate: nam hanc connexionem in ratione intelligibilitatis formaliter importat medium intelligendi: sicut medium terminandi importat connexionem in ratione formalis entitatis. Vnde obiectum, quod non habet connexionem cum formali entitate alterius, non potest esse medium formale terminandi notitiam alterius.

Saluatur in hac sententia Patrum axioma.

389. Cęterùm vt sit medium formale intelligibiliter mouendi potentiam ad aliud cognoscendum, non est necesse, vt in ratione intelligibilitatis conueniat formaliter cum intelligibilitate alterius, sed sat est, si conueniat eminenter. Cuius ratio est, quia intelligibilitas non concurrit formaliter, sed effectiuè ad mouendam potentiam: contrà verò terminabilitas obiectiua, non effectiuè, sed formaliter concurrit ad notitiam terminandam. Quo fit, vt medium formale obiectiuum terminandi aliud, debeat formaliter continere illud; medium verò formale obiectiuum mouendi intelligibiliter ad cognoscendum aliud, non debeat continere formaliter, sed sufficit, si contineat illud tantùm eminenter. Cæterùm dicitur vnum medium formale obiectiuum videndi aliud, quatenus intelligibiliter mouet ad cognitionem illius, propter formalem connexionem in eadem ratione formali intelligibilitatis cum illo.

390. Concludo igitur, Deum non esse medium formale videndi creaturas subiectiuum respectu intellectus beati; hoc enim præstat visio ipsa beata, qua tanquam medio formali quo tendit ad videndum Deum in se ipso existentem; sed obiectiuum, non terminatiuum; nam hoc requirit formalem continentiam creaturarum, sed motiuum, non proximum; quia Deus mouendo intelligibiliter intellectus beatorum ad visionem sui, non necessariò mouet ad visionem creaturarum, sed radicale & remotum; quia licet non necessariò, & essentialiter, tamen liberè & connaturaliter, ad exigentiam obiecti primarij, simul mouet ad visionem creaturarum. Ex quo etiam patet, Deum esse obiectum primarium visionis beatæ, creaturas verò obiectum secundarium, quoniam ad visionem sui mouet principaliter, priùs ratione, & independenter à creaturis; ad visionem verò creaturarum minùs principaliter, posteriùs ratione, & dependenter à primario.

391. *Dices*, ideo beatus videt creaturas in suo verbo creato, quia in eo intentionaliter exprimuntur: at non minùs illæ intentionaliter exprimuntur in ipso verbo increato; ergo si eas videt in suo verbo, quia in eo intentionaliter exprimuntur, eas etiam videbit in verbo increato, in quo etiam intentionaliter exprimuntur. Respond. Distinguendo maiorem, ideò beatus videt creaturas in suo verbo præcisè, quia in eo intentionaliter exprimuntur, nego; quia in eo exprimuntur, tanquam in imagine propria, & à se vitaliter producta, concedo. Vnde ad minorem, concedo in Deo exprimi intentionaliter omnes creaturas, sed non tanquam in imagine propria, & vitali ipsius beati, sed tantùm Dei. Imago autem vitalis non exprimit imaginatum, nisi potentiæ, cuius est propria & vitalis imago. Quia igitur cognitio Diuina est propria, & vitalis imago solius intellectus increati, illi tantùm, & non intellectui creato suum imaginatum exprimit, & obiectiuè repræsentat.

392. Ad primum argumentum oppositæ sententiæ ab auctoritate S. Thomę ductum Resp. illum explicandum esse de causa remota & radicali. Neque exemplum de principio est ad rem, vt patet ex paulò ante dictis: affertur autem à S. Thoma solùm ad probandum, quòd sicut ex perfectiore cognitione principij, noua cognoscitur conclusio: ita ex perfectiore cognitione Dei noua videtur creatura; an autem proximè, an verò remotè, non definit. Cùm autẽ excludit species creaturarum à visione beatifica, excludit proprias & formales, nõ eminentiales & causales, quę est ipsa Diuina essentia, quæ non solùm est causa eminentialis creaturarum, sed etiam virtualis species & intelligibilis similitudo earum, quatenus supplere potest in mentibus beatorum obiectiuum concursum earum: in quo sensu verum est, quod ipse docet quæst. 8. de ver. per eandem speciem videri Diuinam essentiam, & creaturas,

S. Thomas.

nam eadem Diuina essentia est species sui, & creaturarum, virtualiter tantùm diuersa. Et in hoc etiam sensu Diuina essentia assimilatur imagini, quæ cognita mouet in cognitionem imaginati, essentialiter quidem abstractiuè, connaturaliter tantùm intuitiuè.

393. Ad secundum negandum est, Deum proximè creaturas cognoscere in se ipso, vt in causa, sed vt in specie expressa earum; quo pacto illas distinctè & dearticulatè repræsentat quoad omnes proprietates, & singulares naturas earum. Et ad vtramq; probationē concedo, Deum cognoscere creaturas, vt essentialiter connexas cum sua omnipotentia, tamquam effectus cum sua causa, atq; adeo de illis habere scientiam per causam: nego tamen, hanc scientiam proximè habere per suam essentiam, vt causam, sed vt speciem expressam & intelligibilem similitudinem earum.

394. Ad tertium concedo antecedens de cognitione abstractiua, nego de intuitiua: nō enim intuitiua cognitio causæ æquiuocæ necessariò infert intuitiuam cognitionem effectus, cùm nec effectus æquiuocus formaliter contineatur in causa, nec ipsa intuitiua cognitio causæ sit ipsa intuitiua cognitio effectus, alioqui omnis intuitiua cognitio causę esset intuitiua cognitio effectus, quod falsum est, etiam per aduersarios concedentes, posse beatos videre omnipotentiam Dei, nulla creatura in particulari, & intuitiuè visa, sed tantùm in communi, & abstractiuè. Ad probationem verò antecedentis, concessa maiore, & minore propositione, neganda est consequentia; nam ex eo, quòd visa re in se ipsa, debeat videri eius connexio, vel ordo intrinsecus ad terminum, non sequitur, quòd intuitiuè etiam debeat videri eius extrinsecus terminus, cùm sit distincta cognitio intuitiua vnius, & alterius: proinde poterit esse intuitiua cognitio vnius & non alterius.

395. Ad quartum nego, angelum per eandem speciem essentiæ formaliter videre naturam & proprietates, sed per eandem vt virtute continentem species proprietatum. Pari modo beati per eandem quidem speciem essentiæ Diuinæ vident creaturas, sed vt virtute continentem species creaturarum.

396. Ad quintum neganda est minor, intellecta de ratione formali cognoscendi proxima; concedenda de ratione formali cognoscendi remota & radicali: iuxta quam distinctionem intelligenda est probatio minoris, cum sua confirmatione, si sermo sit de cognitione intuitiua, secus si de abstractiua: nam abstractiuè tam effectus in causa, quàm conclusio in principio proximè cognoscitur, cùm nulla cognitio causę abstrahere possit ab abstractiua cognitione effectus; cùm ipsa cognitio causæ, vt causæ, sit etiam abstractiua cognitio effectus.

397. Ad sextum, quo probatur, creaturas videri à beatis in essentia Diuina, tanquam ideata in idea, eodem modo negandum est, eas videri in Diuinis ideis proximè & immediatè, sed tantùm remotè & mediatè. Etenim cùm Diuinæ ideæ non repręsentent proximè & immediatè ideata, nisi intellectui, cuius sunt propriæ ideę, cùm non sint repræsentatiuæ ideatorum, nisi per modum vitalium imaginum, vitales autem imagines non repræsentant proximè imaginata, nisi intellectui, cuius sunt vitales imagines, non possunt beatis esse proxima media videndi creaturas, cùm nequeant esse vitales imagines ipsorum: sunt autem ijs saltem media remota videndi creaturas, non quidem motiua, quia ideæ non mouent intelligibiliter alienum intellectum ad cognitionē sui, cùm sint ipsę actuales cognitiones rerum, quarum adęquatum munus est, determinare formaliter proprium intellectum ad vitalem perceptionem obiectorum; sed terminatiua, non proxima & immediata; quia in illis non continētur formaliter creaturæ, secundùm esse reale & naturale ipsarum, sed solùm secundùm esse intelligibile & intentionale, quod est contineri secundùm aliud esse, quàm ipsæ habeant in se; sed sunt tantùm media terminatiua remota, quatenus intellectus beati proximè determinatus per visionem beatā ad ipsas ideas Diuinas & creaturas cognoscendas, simul cognoscit intuitiuè ideas & ideata; quod est illa tantum cognoscere concomitanter in ratione mouēdi, licet cum aliqua connexione in ratione terminandi. Iuxta hanc responsionem intelligenda est auctoritas August. & ratio adducta. Etenim licet ideæ distinctæ exprimant ideata, hoc tamen non præstant, nisi intellectui, cuius sunt propriæ ideæ; quia non exprimunt illa per proprium esse naturale eorum, sed per esse intentionale, diuersum ab esse naturali ipsorum. Vnde alienum intellectum non terminant, nisi secundùm esse intentionale subiectiuum, non secundùm esse naturale ideatorum, quod tantùm obiectiuè exprimunt proprio intellectui, cui tantùm comparantur vt vitales imagines, quę præter sui, imaginatorum etiam esse repræsentant, & exprimunt. *Augustinus*

SECTIO XXII.

An omnes creaturæ in Deo videri possint?

399. PRIMA sententia affirmat, omnes creaturas tam possibiles, quàm existentes actu videri in Deo ab anima Christi, non tamen eâdem claritate, qua Deus ipse videt. est Magistri in 3. dist. 14. Hugonis de Sancto Victore tom. 3. de Sapientia Christi, Altisiodorensis lib. 3. tract. 1. c. 5. Alens. 3. p. q. 13. memb. vltimo. Alberti in 3. dist. 14. art. 1. Bacconi q. 2. a. 4. §. 2. Granadi tom. 1. tract. 6. disp. 1. sec. 6. vbi affirmat de facto infinita possibilia videri ab anima Christi. *Magister. Hugo de S. Vict. Altisiodor. Alensis. Albert. Baconus. Granadus.*

400. SECVNDA Sententia affirmat, videri omnia

omnia non actu, sed habitu; idque de facto concedit animę Christi, quę videns Verbum, in eo tanquam in speculo successiuè videre potest quidquid videt Verbum ipsum, semper tamen actu finita: est Bonauent. in 3. dist. 14. q. 3. a. 2. Scoti q. 2. §. *sed si ista*. Aureoli q. 1. in fine. Gab. q. vnica art. 1. concl. 3. Marsilij q. 10. art. 2. p. 2. concl. 3. Palatij disp. 1. Rubionis q. 2 qui etiam concedit, animam Christi actu cognoscere posse infinita. Fundamentum vtriusque Sententiæ est, quoniam ad Coloss. 2. *in Christo sunt omnes thesauri Sapientiæ & Scientiæ abscondati*: non essent autem in Christo omnes thesauri sapientię & scientiæ, si ei communicata non esset omnis scientia Dei. Et Ioan. 3. Non est Christo datus spiritus ad mensuram; ergo nec scientia. Quòd autem semper videat actu finita patet, quia virtus finita, qualis est potentia intellectiua animę Christi, non potest se extendere ad infinita actu.

Bonaventura. Scotus. Aureolus. Gabriel. Marsilius. Palatius. Rubio. *ad Coloss. 2* *Ioan. 3.*

401. TERTIA Sententia est Durandi in 3. dist. 14. q. 2. & in 4 dist. 49. q. 3. nu. 15. asserentis, à quouis beato necessariò videri omnes creaturas possibiles, non autem existentes. Fundamentum ipsius est, quia diuina essentia est naturalis causa omnium creaturarum quoad earum quidditates & essentias, non autem quoad existentias: ergo ea visa necessariò videntur omnes creaturæ quoad earum quidditates. Antecedens constat, quoniam Deus est causa creaturarum, quoad earum essentias per suam omnipotentiam; est autem earum causa quoad existentias per voluntatem; nam sicut potentia respicit producibile, ita actio productum: sed non est in Dei libertate habere, vel non habere potentiam: est autem in Dei libertate habere, vel non habere actionem: igitur videns Deum, necessariò videt quidquid est ab ipso naturaliter producibile, non autem quidquid est liberè productum. Consequentia probatur, quia qui videt causam necessariò videt vim productiuam causæ; hæc autem distinctè videri non potest, non viso distinctè eius termino: atqui terminus diuinę omnipotentiæ est omne producibile: igitur visa Dei omnipotentia, necessariò videntur omnes creaturæ quoad earum quidditatem & possibilitatem.

Durandus.

402. QVARTA Sententia docet, à nullo intellectu creato videri posse omnes creaturas possibiles, posse tamen omnes futuras. Est S. Thomæ 3. p. qu. 10. art. 2. & 3. contra Gent. c. 56. & quæst. 8. de verit. art. 4. Caiet. ibidem Ferr. 3. contra Gent. ca. 60. Paludan. in 3. dist. 14. q. 1. in fine, Capr. q. 2. art. 1. & in 4. disp. 49. q. 6. art. 1 Soti q. 3. a. 3. conclus. 1. Argentinæ in 3. dist. 14. q. 1. art. 3. & in 4. dist. 49. qu. 1. artic. 4. Gonsalez in prima parte q. 12. disputat. 21. num. 21. & omnium Thomistarum, tum 1. p. tum 3. p. quæstione decima, articulo secundo. Fundamentum prioris assertionis est, quoniam cognitio omnium possibilium in Verbo necessariò infert comprehensionem verbi: implicat autem, verbum comprehendi: igitur & omnes creaturas videri in verbo. Fundamentum posterioris assertionis est, quoniam cognitio futurorum nullam secum affert repugnantiam; nam licet sint infinita, omnia tamen continentur intra principium finitum, nempe intra ipsam potentiam intellectiuam & volitiuam creaturæ, à qua successiuè eliciendę sunt infinitę cogitationes & volitiones per totam æternitatem: vnde qui tales potentias comprehendit, comprehendit omnes actus, quos illę sunt eliciturę: ad cõprehendendas autem huiusmodi potentias sufficit lumen, & cognitio finita; ergo & ad comprehendendos earum actus.

S. Thomas. Caietanus. Paludanus. Capreolus. Soto. Argentinas. Gonzalez.

403. QVINTA Sententia est Richardi in 3. distinct. 14. articulo secundo, quæstione tertia negantis, ab vllo intellectu creato actu videri posse omnes creaturas siue possibiles, siue futuras: quæ quoad actualem cognitionem asseritur etiam ab auctoribus secundæ sententiæ, præter Rubionem. Fundamentum est idem, quod secundę sententię, nempe nullam potentiam finitam posse se extendere ad actu infinita, siue illa sint infinita possibilia, siue futura. His sententijs recitatis,

Richardus. *Rubio.*

404. DICO Primo. Implicat, actu videri omnes Creaturas possibiles in verbo. Probatur primò nequeunt videri actu omnes creaturæ possibiles in verbo, nisi cognitione actu infinita: implicat cognitio creata actu infinita: ergo & visio omnium creaturarum possibilium in verbo. Minorem suppono ex Philosophia, ex qua suppono omne infinitum creatum categorematicum implicare. Maiorem probo; nam intuitiua cognitio omnium possibilium distinctè exprimeret in se ipsa naturas infinitas perfectiores & perfectiores absque vllo termino: ergo esset infinita. Antecedens patet, quia creaturæ possibiles sunt infinitæ, non solùm quoad numericam distinctionem, sed etiam quo ad specificam perfectionem.

405. Nec refert, quòd sint tantùm infinitæ syncategorematicè; nam sicut rectè arguimus ex effectibus syncategorematicè infinitis potentiam categorematicè infinitam: ita ex obiectis syncategorematicè infinitis, cognitionem categorematicè infinitam: quia sicut nequit potentia finita producere effectus syncategorematicè infinitos; ita nec cognitio finita exprimere obiecta syncategorematicè infinita. Consequentiam verò probo, quia talis cognitio haberet in esse intentionali, quidquid haberet obiectum ipsum in esse possibili: atqui obiectum in esse possibili habet perfectionem infinitam; ergo & cognitio in esse intentionali. Maior probatur, quia cùm ea cognitio substituatur loco obiecti non existentis; (possibilia enim secundùm esse creatum, quod possùt participare, non existunt neque in se, vt per se patet, neque in Deo, in quo tantùm continentur eminentialiter secundùm esse increatum Dei) deberet in-

tentio-

tentionaliter exprimere totam perfectionem obiecti, alioqui non posset intellectus obiectum distinctè & intuitiuè cognoscere, quia nequit intellectus obiectum distinctè & intuitiuè cognoscere, nisi illud habeat intimè præsens, vel in esse reali, vel in esse intentionali: cùm autem possibilia non sint intellectui præsentia secundùm esse reale, fieri debent præsentia secundum esse intentionale.

406. Neque ex eo, quod hoc esse infinitum cognitionis sit intentionale non arguit infinitam perfectionem in ipsa cognitione: nam hoc esse intentionale est reale ipsi cognitioni, non minùs quàm quodlibet esse est reale rei cuius est esse; solùm enim dicitur intentionale, quia substituitur loco rei, secundùm aliud esse, secundùm quod aptum est terminare intentionem potentiæ. Quo fit, vt qua proportione crescit obiectum repræsentabile in esse reali, crescere debeat cognitio repræsentatiua in esse intentionali, velut si obiectum crescit infinitè in esse reali, infinitè crescat oportet cognitio in esse intentionali; eò quòd esse reale obiecti exprimi debeat per esse intentionale cognitionis. Non est autem necesse, vt crescat in eadem perfectione cum obiecto, nam sæpè obiectum repræsentatum est substantia, cognitio verò repræsentans; accidens; sed fat est, vt crescat proportionaliter in suo genere: Sicut crescente producibili crescit productiuum, vtrumque in suo ordine. Nec dici potest, ea omnia exprimi sub vnica ratione entis, sub qua omnia possibilia sunt finita: nam debent exprimi distinctè & dearticulatè singula iuxta proprias naturas ac notas, quo pacto sunt infinita.

407. Nec eadem est ratio de cognitione, qua videmus Deum; quia hæc non est ratio, in qua exprimitur essentia Dei, sed tantùm, quâ vitaliter tendimus ad ipsum Deum in se ipso extra nostrum intellectum existentem: vnde non debet esse infinita, quia non debet exprimere obiectum infinitum in se, sed tantùm ducere intellectum ad obiectum infinitum in se ipso existens.

Atque hæc ratio non solùm probat, implicare cognitionem omnium possibilium in Verbo, sed etiam extra Verbum: Nam hęc ratio implicantiam concludit ex infinitate cognitionis simpliciter, quę sequitur ex intuitiua notitia omnium possibilium siue in, siue extra verbum.

408. Secundò probatur assertio, nam ex cognitione omnium possibilium cum proportionali penetratione causæ sequitur comprehensio diuinæ essentiæ: implicat autem comprehensio diuinæ essentiæ: igitur implicat cognitio omnium possibilium in Verbo cum proportionali penetratione causæ. Minorem suppono ex infra probandis: Maiorem ostendo, tum à posteriori, nam ex cognitione infinita extensiuè omnium possibilium cum proportionali penetratione causæ sequitur cognitio infinita intensiuè ipsius causæ: Sed cognitio infinita intensiuè causæ creaturarum possibilium, est ipsa comprehensio Dei. ergo. Minor supponit dari non posse perfectiorem cognitionem infinitâ quoad intẽsionem, cùm infinita intensio claudat in se omnem cognitionis claritatem: atque adeò, si ex cognitione omnium possibilium in Verbo sequitur cognitio Verbi infinita quoad claritatem, sequitur comprehensio ipsius Verbi. Maiorem probo, nam quodlibet possibile visum in Verbo intendit determinatè visionem Verbi: ergo omnia possibilia visa in Verbo intendunt infinitè visionem Verbi. Consequentia elucet, quoniam possibilia sunt absque termino infinita, & calculatio fit in gradibus eiusdem rationis, cùm respectu obiecti primarij dari non possint visiones diuersæ rationis, eò quòd omnes specificentur ab eodem obiecto, & modo tendendi perfectissimo, per modum actus puri in se ipso immediatè visibilis. Antecedens probatur, quia sicut quodlibet possibile est determinatæ naturæ, & perfectionis essentialis, ita postulat determinatum gradum visionis, vt exprimatur: sed quilibet gradus visionis obiecti secundarij repræsentat intensiùs & clariùs obiectum primarium, quia videtur cum connexione ad primarium, tanquam effectus ad causam. Ergo,

409. Tum à priori hoc pacto. Cognito toto producibili cum adæquata çonnexione ad suum productiuum, comprehẽditur productiuum: ergo cognitis omnibus possibilibus cum adæquata connexione ad omnipotentiam Dei, comprehenditur ipsa omnipotentia Dei: sed implicat, comprehendi omnipotentiam Dei, non comprehensa tota substantia: ergo ex cognitione omnium possibilium in verbo sequitur adęquata comprehensio verbi. Prior consequentia patet, quoniam adæquatum productiuum creaturarum possibilium est ipsa omnipotentia Dei. Antecedens probo, quia qui cognoscit totum producibile, omnemque modum producibilitatis cum adæquata connexione ad suum productiuum, cognoscit illud cum adæquata virtute, quam re ipsa supponit in causa; sed totum producibile creaturarum, cum omni modo producibilitatis earum supponit in Deo actum purum infinitum in omni genere perfectionis: ergo qui distinctè cognoscit omnes creaturas possibiles in Deo, cum omni modo, quo illæ sunt producibiles, adæquatè cognoscit virtutem productiuam Dei. Maior probatur, nam sicut totum producibile adæquat totum productiuum, cùm totum esse productiuum sit ad suum producibile, ita qui cognoscit totum producibile cum adæquata connexione ad suum productiuum, cognoscit adæquatè productiuum. Minorem ostendo, nam totum esse possibile creaturarum includit omnem gradum perfectionis absque

termi-

termino : includit enim infinitum gradum entis, substantiæ, spiritus, vitæ, sapientiæ, potentiæ, bonitatis, iustitiæ, reliquarumque perfectionum, & præterea ex modo, quo hæc omnia sunt à Deo producibilia per creationem, supponunt in Deo perfectionem actus puri: igitur totum producibile creaturarum cum omni modo producibilitatis supponit in Deo actum purum infinitum in omni genere, perfectionis. Antecedens constat, consequentia probatur, quia omnes gradus producibiles supponi debent in productivo: ergo si omnes gradus perfectionis sunt producibiles absque termino, omnes supponi debent actu infiniti, & per modum actus puri in Deo producente.

410. Nec recurri potest ad virtutem altioris ordinis, quę finita producere possit infinita inferioris ordinis: nam tunc recurri potest, quando tota perfectio effectus producibilis contineri potest eminenter in causa: at non tota perfectio creaturarum possibilium contineri potest eminenter in Deo, nam perfectio substantiæ, spiritus, vitæ intellectivæ, & cæterą eiusmodi nequeunt in Deo contineri eminenter, sed formaliter, eò quòd non detur perfectior modus continendi has perfectiones, quàm formaliter.

411. Quòd autem comprehensiva omnipotentia Dei, comprehendatur tota substantia Dei, sic demõstro, primò, quia impossibile est, comprehẽdi vnũ attributum in Deo, quin totus Deus cõprehendatur: ergo impossibile est, comprehendi omnipotentiam Dei, quin totus Deus comprehendatur. Antecedens probo, quia sicut implicat, cognoscere vnum attributum, quin totus Deus cognoscatur, ita implicat, comprehendere vnum attributum, quin totus Deus cõprehendatur: quia sicut se habet cognitio vnius attributi ad cognitionem totius Deitatis, ita comprehensio vnius attributi ad comprehensionem totius deitatis. Cuius ratio est, quia implicat, cognosci vnam perfectionem in Deo, quin qualis intensione & claritate cætera cognoscantur, eò quòd nequeat intelligibilitas Dei mouere intellectum creatum ad vnam perfectionem cognoscendã, quin æqualiter moueat ad omnes. Et hoc ideò, quia intelligibilitas obiecti essentialiter fundatur in tota entitate rei Secundò, quia tota substantia Dei non dicit maiorem perfectionem in ipso Deo, quàm dicat ipsa omnipotentia Dei: ergo qui comprehendit omnipotentiam Dei, comprehendit totam substãtiam Dei. Consequentia patet. Antecedens probo, nam ex probatis omnipotentia Dei, vt sit productiua totius entis creati possibilis, debet esse actus purus infinitus in omni genere perfectionis. At qui nequit excogitari perfectio maior actu puro infinito in omni genere perfectionis: igitur qui comprehendit omnipotentiam Dei, de necessitate comprehendit totam substantiam Dei, cùm nulla maior perfectio cognoscenda sit in ipsa substantia Dei, quæ non sit cognita in ipsa omnipotentia Dei, visa cum adæquata connexione ad totum producibile, & ad omnem modum producibilitatis: ergo ex cognitione omnium possibilium in Verbo sequitur comprehensio omnipotentiæ, atque adeò totius substantiæ Dei.

412. Confirmatur, quia qui cognoscit vnũ creabile cum connexione ad potentiam creatiuam Dei, debet adæquatè cognoscere actũ purum, vt causam talis creabilis: ergo qui cognoscit infinita creabilia perfectiora & perfectiora cum eadem connexione ad omnipotẽtiam Dei, debet cũ omnibus possibilibus adæquatè cognoscere virtutem causatiuã omniũ possibiliũ. Sed talis cognitio est comprehensiua: ergo. Antecedens patet, quia sicut qui intuetur effectum in causa, debet necessariò intueri causam vt principium talis effectus: ita qui comprehendit effectum in causa, debet comprehendere causam, vt principium talis effectus, hoc est debet cognoscere illam intensione & claritate exigita ab ipsa causa, vt principio talis effectus. Consequentia verò probatur, quia sicut qui comprehendit vnũ effectum in causa, debet simul cum effectu comprehendere causam, vt principium talis effectus: ita qui cõprehendit infinitos effectus in causa, debet simul cũ infinitis effectibus comprehendere causam vt principiũ infinitorũ effectuũ: Sed Deus non potest esse principiũ infinitorum effectuũ creabilium perfectiorũ & perfectiorum, nisi vt actus purus infinitè perfectus; quia sicut se habet creatio ad actum purum, ita infinita creabilia ad infinitam actus puri. Ergo ex tali cognitione necessariò sequitur penetratio totius actus puri, secundùm adæquatam intelligibilitatem ipsius; atque adeo comprehensio Dei. Nam comprehensio obiecti est, quæ in claritate adæquat intelligibilitatem ipsius obiectiali: autem cognitio adæquat in claritate intelligibilitatem obiecti, quę per connexionem ad omnes effectus, quos potest causa producere, adæquatè cognoscit illam.

413. Aliam rationem assignant eliy, cur nequeant cognosci omnia possibilia: quia nimirum implicat eadẽ cognitione, qua cognoscũtur res possibiles, cognosci cognitionẽ ipsam, qua possibilia ipsa cognoscuntur; atque adeo nequeunt omnia possibilia cognosci, quia saltem nequit cognosci ipsa cognitio, quã deberent possibilia ipsa cognosci. Antecedens probant, quia nequit id, quod est posterius natione possibile, cognosci per id, quod est ratione prius possibile: sed posterior ratio est possibilis cognitio, quã cognoscenda est cognitio ipsa possibilium, quam ipsamet cognitio possibilium, cùm illa sit reflexa, hæc directa: prior autem possibilis est cognitio directa, quàm reflexa: quia directa præsupponitur ad reflexam. Maior probatur, quia obiectum essentialiter supponitur ad cognitionem; prius enim possibile est obiectum, quàm possibilis sit actio, quæ circa illud versari possit.

414. Sed contrà, quia falsum est antecedens: ad cuius probationem, neganda est maior: etenim

etenim licet ordine possibilitatis prior sit cognitio directa, quàm reflexa, sicut ordine existentiæ prius exiſtit directa, quàm reflexa; ac proinde nequeat directa cognoscere reflexam existentem, quia vt illam cognosceret vt existentem, deberet ordine naturæ præsupponere illam existentem, atque adeo priùs natura existeret reflexa, quàm directa, quod implicat, cùm reflexa ordine naturæ essentialiter supponat directam, tamquam obiectum, circa quod versari debeat: tamen non repugnat, directam existentem cognoscere reflexam vt possibilem: quia vt sic reflexa præsupponitur ad directam existentem. Vnde posset intellectus creatus comprehendendo ac penetrando perfectè se ipsum, cognoscere nō solùm propriam substantiam, & intellectuin iam existentes, sed etiam infinitas cognitiones reflexas possibiles, quas posset successiuè elicere, si aliunde non implicaret: ergo ex hoc capite nō implicat, cognosci omnia possibilia.

415. *Objcies* primò. Deus est productiuus creaturarum per potentiam, vt virtualiter distinctam à reliquis attributis: ergo vt productiuus non includit formaliter reliquas perfectiones: igitur comprehensa omnipotentia, non debet necessariò comprehendi tota essentia, quę constituitur ex reliquis etiam attributis. Resp. primò negando antecedens, est enim Deus productiuus infinitarū creaturarum, vt actus purus infinitus in omni genere perfectionis; ac proinde vt virtute includens omnes perfectiones: nam id totum formaliter & virtualiter dicit productiuum, quod essentialiter supponit producibile; nam omne, quod supponit producibile, formaliter & explicitè, requiritur in productiuo: sed totum ens creatum producibile essentialiter supponit actum purum infinitum in omni genere perfectionis; dicitur autem potentia Dei attributum virtute distinctum à reliquis, non quatenus est conceptibilis, vt cōtentiua omnium possibilium, sed quatenus est ratio proximè exequens suos effectus; sic enim omnes perfectiones diuinæ, necessariæ ad productionem totius entis possibilis, concipiuntur sub vnica ratione formali potentiæ executricis. Ex cognitione autem intuitiua creaturarum in Verbo non solùm cognoscitur potentia Dei, vt formaliter executiua, sed etiam vt virtualiter contentiua earundem; est autem virtualiter contentiua creaturarum, vt actus purus infinitus in omni genere perfectionis.

416. Secundò distinguendum est primum consequens: non includit omnipotentia reliquas perfectiones formaliter, nego; nō includit virtualiter, concedo. Ad comprehendenda autem reliqua attributa simul cū ipsa omnipotentia Dei in se ipsa comprehensa, sufficit si illa includantur in omnipotentia Dei formaliter, etiamsi non includantur virtualiter. Ratio est, quia sicut virtualis distinctio vnius attributi ab alio non impedit, quo minùs, si intuitiuè cognoscatur vnum, intuitiuè etiam cognoscatur alterum; ita nec impediet, quo minùs si comprehendatur vnum, comprehendatur & alterum. Cuius ratio est, quia virtualis distinctio solùm impedit explicitam cognitionem alterius in ordine ad cognitionem abstractiuā, non autē in ordine ad cognitionem intuitiuam, quæ ad rem fertur, prout est in se.

417. *Objcies* secundò, per cognitionem omnium possibilium in Verbo nō videretur perfectiùs Deus, quàm de facto videatur, à quolibet beato, cùm nulla maior perfectio videretur in Deo per cognitionem omnium possibilium, quæ de facto à quolibet beato non videatur; sed de facto à nullo beato comprehenditur: ergo nec per cognitionem omnium possibilium comprehenderetur. Rel. Distinguendo Maiorē: non videretur Deus perfectiùs ex parte obiecti, concedo: non videretur perfectiùs ex parte modi cognoscendi, nego: Nam hoc ipso, quod penetraretur vt causa omnium possibiliū, videretur ea claritate & intentione, quā exigit obiectum ipsum: quia verò comprehensio non consistit tantùm in cognitione extensiua omnium perfectionū, quæ sunt in obiecto, sed etiā in cognitione intensiua, & in claritate adæquata intelligibilitati ipsius obiecti, ideò talis cognitio esset comprehensio, etto nullam nouam perfectionem manifestaret ex parte obiecti.

418. *Objcies* tertiò. Adhuc Deus visus in ordine ad omnes creaturas possibiles, est perfectiùs visibilis in se ipso: ergo visio omnium possibilium in Verbo non infert formaliter comprehensionem Dei. Consequentia constat, quia comprehensio est adæquata cognitio obiecti, qua maior ab obiecto exigi non possit. Antecedens probo, quia sicut Deus productione omnium possibilium non adæquatur in esse; ita neque visione eorumdem adæquatur in cognosci. Respond. Nego antecedens: & ad probationem concedo, possibilia secundùm esse, quod dicunt in se, non adæquare ipsum esse Dei; quia illud est creatum, hoc increatum; nego tamen non adæquare Deū secundùm illud esse, quod necessariò supponunt in causa, quia vt sic inuoluunt totum esse Dei: cū enim possibilia nullam dicant limitationē, neque in obiectis producibilibus; neque in modo producendi, non possunt contineri, nisi in causa, quæ sit actus purus infinitè perfectus: & quia illa cognita in Deo, necessariò cognoscuntur cum connexione ad tale esse causatiuum, repugnat cognosci omnia, & non cognosci adæquatè Deum, vt causatiuum earum.

419. *Objcies* quartò. cognitio, quæ non sufficit ad penetrandas omnes perfectiones obiecti, non sufficiet ad comprehensionem obiecti: sed cognitio omnium possibilium in verbo non sufficit ad penetrandam potentiā generatiuam ad intra, triplicem hypostasim relatiuam, & reliquas perfectiones incommunicabiles ad extra: ergo cognitio omnium possibilium in verbo non sufficit ad comprehensionē Dei. Minor probatur, nam ex vi cognitionis effectus in causa, id tantùm per se

cognoscitur

cognoscitur de causa, quod effectus ipse supponit formaliter in causa, quoniam id tantùm cognoscitur de causa, quod effectus cognitus formaliter indicat de causa: sed possibilia nullã perfectionem ex supradictis per se supponunt formaliter in Deo. Confirmatur. Nã etiamsi Deus non esset productiuus ad intra, subsistens in tribus personis & incommunicabilis ad extra, adhuc esset productiuus creaturarum, quia nulla ex his perfectionibus per se requiritur ad potentiam productiuam creaturarum.

420. Respondetur. Negando minorem, quoniam per eandem perfectionem Deus est productiuus infinitarum creaturarũ ad extra, & diuinarum personarum ad intra. Est enim productiuus infinitarum creaturarũ ad extra, vt actus purus infinitus in omni genere perfectionis: sed per eandem perfectionẽ actus puri infiniti in omni genere perfectionis, est productiuus diuinarum personarum ad intra, & incõmunicabilis ad extra: igitur cognitio, quę sufficit ad comprehendendum Deũ, vt productiuum infinitarum creaturarũ ad extra, erit sufficiẽs ad comprehendendum eundẽ, vt productiuum ad intra, & incommunicabilem ad extra. Cõsequentia cõstat, quia si perfectio est eadẽ formaliter, nec est maior in ordine ad vnum terminum, quàm in ordine ad alium, eadem claritas & intensio cognitionis, quę sufficit ad comprehendendam illam in ordine ad vnum, sufficiet ad comprehendendam eãdem in ordine ad alium. Antecedens probo, nam Deus est productiuus infinitarum creaturarum ad extra, vt actus purus illimitatus in gradu substantiæ, vitæ intellectiuæ, sapientiæ &c. Sed vt illimitatus in eodem gradu substantiæ, vitæ intellectiuę, sapientiæ &c. Est productiuus ad intra, & incommunicabilis ad extra, cùm nequeat alia maior perfectio, quàm hæc excogitari: ergò.

421. Ad probationem minoris, neganda est Minor: etenim quemadmodum omnia possibilia per se & formaliter supponunt actum purum infinitum in omni genere perfectionis absolutę; ita per se supponunt incommunicabilitatem ad extra, & potẽtiam productiuam ad intra, quæ radicatur in ipsa natura absoluta. Perfectiones verò relatiuæ, etsi per se non supponantur à potentia productiua creaturarum, tamen cognitio, quæ sufficit ad comprehendendam naturam cũ omnibus suis perfectionibus absolutis, erit sufficiens ad comprehendendas perfectiones relatiuas; tum quia hæ formaliter includuntur in illa; non potest autem in Deo comprehendendi vna perfectio, quin simul comprehendantur reliquæ in ea formaliter inclusæ. Tum quia cognitio, quæ sufficit ad comprehendendam perfectionem maiorem, sufficiet ad comprehendendam perfectionem minorem, in maiore formaliter inclusam: atqui natura cum suis perfectionibus absolutis in Deo est perfectio maior, quàm sint ipsæ perfectiones relatiuæ: igitur cognitio, quæ sufficit ad comprehendendam naturam cum omnibus suis perfectionibus absolutis, erit sufficiens ad comprehendendas relationes, in natura diuina formaliter inclusas.

422. Ad Confirmationem, vel hypothesis supponit, in eo casu Deum non esse productiuum ad intra, & incommunicabilem ad extra defectu alicuius perfectionis absolutę, & defectu eiusdem perfectionis, neque erit productiuus infinitarum creaturarum ad extra, quia per eandem perfectionem actus puri, infiniti in omni genere perfectionis est productiuus infinitarum creaturarum ad extra, & diuinarum personarum ad intra, & incommunicabilis ad extra: si defectu perfectionis relatiuæ, adhuc tunc maneret comprehensio naturæ absolutę, quę sat esset ad comprehendendas relationes si essent. Lege Sanctum Thomam quæstione secunda, de potentia, articulo sexto, vbi docet, potentiam generatiuam ad intra, & creatiuam ad extra non differre in se, sed tantùm penes diuersos respectus ad diuersos terminos. *S Thomas.*

423. *Obijcies* quintò. Comprehensio non solùm debet exprimere omnes perfectiones obiecti, sed ea claritate & intensione, qua exigit: sed beatus videns in verbo omnia possibilia, tametsi exprimeret omnes perfectiones Dei, non tamen exprimeret ea claritate, qua exigit obiectum, nam adhuc Deus exigeret videri claritate increata, qua se ipsum intuetur. Respondetur. Negando minorem, quia cùm eas exprimeret claritate infinita, non posset eas clariùs exprimere, quia in claritate infinita clauditur omnis claritas possibilis. Ad probationem nego, Deum à se ipso videri clariore cognitione, quàm infinita. Nec ratio increati facit ad comprehensionem, nisi faciat ad maiorem claritatem, ad maiorem autem claritatem supra infinitam facere non potest, quoniam ad infinitam claritatem maior addi non potest, alioqui illa non esset infinita, vt ex Philosophia suppono.

424. *Obijcies* sextò. Cognitio comprehensiua exprimit obiectum sub omni habitudine ad terminum: sed cognitio possibilium in verbo non exprimeret Deum, nisi sub habitudine ad creaturas, non autem sub habitudine ad diuinas personas. Resp. Negando minorem, repugnat quippe Deum exprimi, vt adęquatam causam omnium creaturarum, & simul etiam non exprimi, vt adęquatum principium diuinarum personarum, & consequenter sub omni habitudine. Nam habitudo, quam Deus dicit ad increatas personas fundatur in eadem perfectione actus puri, quę adæquatè comprehenditur per cognitionem omnium possibilium in verbo, vt si quis comprehenderet virtutem ęquiuocam causæ in ordine ad omnes suos effectus, comprehenderet etiam vniuocam virtutem in ordine ad vniuocam communicationem sui, quia per eandem omninò virtutem causa est æquiuocè productiua omnium suorum effectuum, &

vniuocè

vniuocè communicatiua sui. Licet igitur ex cognitione omnium possibilium in verbo, formaliter tantùm sequeretur adæquata cognitio Dei, vt causæ creaturarum, per se tamen consequenter sequeretur etiam cognitio Dei, vt principij diuinarũ personarum, quia vtraque habitudo fundatur in eadem indiuisibili perfectione actus puri, infiniti in omni genere perfectionis, quæ ex cognitione omnium possibilium in verbo adæquatè cognosceretur, Adde, quòd, vt sæpe diximus, implicat, Deum in se ipso comprehendi secundùm vnam perfectionem, & non secundùm aliam; cùm vna essentialiter includatur in alia: vnde sicut non potest vna cognosci sine alia, ita nec comprehendi sine alia.

425. *Obijcies* septimò. Id tantùm penetratur de principio, quod formaliter cognoscitur ex vi termini; id autem tantùm cognoscitur ex vi termini, quod per se supponit terminus: sed possibilia per se tantùm supponunt potentiam creatiuam in Deo: igitur hæc tantùm penetratur ex vi cognitionis omnium possibilium. Confirmatur: quia id tantùm per se cognoscitur ex vi termini, sine quo ipse terminus cognosci non potest: atqui sine sola potentia creatiua cognosci nequeunt creabilia: igitur absque illa tantùm hæc cognosci non possunt. Respondetur maiorem tantùm esse veram de cognitione extra verbum, in qua id tantùm relucet de causa, quod per se manifestat effectus; quia cùm tota ratio cognoscendi principium sit effectus, non potest plus de principio cognosci, quàm effectus ipse ostendit; non autem esse veram de cognitione in verbo; in qua, quia proxima ratio cognoscendi principium non est effectus, sed cognitio ipsa principij essentialiter originata à tota entitate rei, implicat de principio intuitiuè cognoscere vnam rationem, non cognitis reliquis in eodem principio essentialiter inclusis. Eodem modo respondendum est ad Confirmat. nam creabilia solùm cognosci possunt absque alijs attributis & perfectionibus diuinis extra verbum, non autem in verbo, in quo radicalis saltem causa videndi est ipsum verbum.

426. Dico 2. Implicat etiam habitu videri omnia possibilia in verbo. Fundamentũ est, quia vel hic habitus esset ipsa visio Dei, quæ modò has, modò illas creaturas successiuè repræsentaret beato, posita tantùm noua aduertentia ex parte beati, vt sentiunt Scotus, & Rubio; vel principium aliquod, quod per modum actus primi esset proximè, & completè determinatiuum potentiæ ad intelligenda singula possibilia: vtroque modo implicat: ergo. Implicat primo modo: quoniam implicat, visionem actu informare potentiam, & non reddere illam actu videntem omnia, quæ per eam repræsentantur. Nã visio essentialiter postulat influxum potentiæ vitalis cùm sit actualis motio ipsius ad obiectum percipiendum: ergo implicat vt sit actualis visio omnium possibilium, & non omnia actu videri à potentia: quoniam, vt sit actualis visio omnium, essentialiter postulat vitalem motionem ipsius potentiæ ad omnia: igitur implicat, non videri omnia; cùm idem omnino sit, videre omnia, & vitaliter moueri ad omnia. Vnde falsum est intellectum per nouam aduertentiam modò hoc, modò illud obiectum videre in ipsa visione expressum; cùm nec aduertentia mutari possit, non mutata visione; nec visio conseruari sine adæquata aduertentia potentiæ, est enim aduertentia ipsamet actualis, vitalisque motio potentiæ ad obiectum, quam motionem essentialiter postulat visio.

427. Implicat secundo modo, quia tale principium necessariò foret infinitum, nam virtute contineret infinita obiecta, quorum species, & obiectiuum influxum suppleret. Nec recurri potest ad virtutem finitam altioris ordinis; nam hæc respectu omnium possibilium implicat, quia non datur ordo creatus, qui sit supra omnia possibilia, cùm omne creatum claudatur intra obiectum possibiliũ, extra quod non datur altior ordo, præter diuinum. Explicò: nam talis ordo non excederet supernaturalem creatum: atqui hic continetur sub obiecto possibilium intra quæ continentur etiam effectus supernaturales: igitur non potest dari ordo creatus superior omnibus possibilibus: ergo nec virtus finita superioris ordinis, eminenter continens infinita ordinis inferioris.

428. Dices. Potest intellectus finitus successiuè intelligere infinita possibilia; ergò & habitus, qui sit determinatiuus ad eadem infinita successiuè intelligenda. Resp. negando consequentiam, quoniam intellectus est, potens intelligere infinita per modum causæ remotæ, & vniuersalis; habitus verò per modum causæ proximæ & particularis. Quarum hoc est discrimen, quod illa non debet continere effectum, nisi tantùm sub ratione generica intelligendi, quæ eadem est respectu omnium intelligibilium; hæc sub ratione specifica obiecti intelligibilis, quæ propterea continere debet specificos concursus omnium obiectorum: quæ si sint infinita, infinitam supponunt perfectionem in principio proximè determinante; quippe cùm determinare debeat ad singulas rationes specificas obiectorum, non ad aliquam tantùm communem rationem entis.

429. Dico tertiò. Implicat cognitio actu exprimens infinita indiuidua dearticulatè & distinctè siue in, siue extra verbum. Est Bonauent. Rich. Scoti, Gabrielis locis supracit. Fundamentum est, quia nequit species exprimere infinita, quin ipsa sit etiam infinita: implicat autẽ species infinita, vt ex Philosophia suppono: ergo & species actu exprimẽs infinita. Maiorem probo, quia species expressa debet actu continere in suo esse intentionali, quidquid obiectum continet in suo esse naturali: ergo si obiectum in suo esse naturali est infinitum, etiã species in suo esse intẽtionali erit infinita. Antecedens cõstat, quoniam

Scotus. Rubio.

Bonauent. Richardus. Scotus. Gabriel.

niam species expressa substituitur loco obiecti, vnde debet illud continere quoad totum esse; alioqui in eo, in quo illud non contineret, non exprimeret cognoscenti. Consequentia verò probatur, quoniam totum esse naturale obiecti supponitur adæquatè expressum in ipso esse intentionali speciei: igitur si illud est infinitum, etiam hoc erit infinitum.

430. Confir. Si infinita indiuidua actu simul existerent omnia secundùm esse naturale, essent actu infinita secundùm esse naturale: ergo si actu simul existerent omnia secundùm esse intentionale, essent actu infinita secundùm esse intentionale: sed actu simul existerent omnia secundùm esse intentionale in specie expressa distinctè exprimente singula secundùm proprias notas indiuiduales vniuscuiusque. Antecedēs patet. Consequentia probatur, quia esse intentionale speciei adæquatè responderet esse naturali obiecti.

431. *Obijcies.* Hæc sententia derogat prærogatiuæ Christi: igitur non est admittenda. Antecedens probo, quia ad Christum tanquam ad Iudicem omnium, & saluatorem animarum spectat, cognoscere omnes cogitationes tam beatorum, quam damnatorum in æternum futuras, in ipso Verbo: atqui hæ sunt infinitæ, cum careant termino: ergo. Resp. negando Antecedens: ad cuius probationem, distinguendum est de cogitationibus quoad speciem, vel quoad numerum: & quidem cogitationes (idē dicito de volitionibus) quoad speciem omnes in verbo cognosci à Christo, eâdē cognitione, qua cognoscitur Deus ipse; quia omnes istę finitę sunt: cogitationes verò, volitionesq; quoad numerum vsque ad diem Iudicij extituras omnes pariter in verbo cognosci à Christo, quia omnes istæ finitę sunt, & actu iudicari debent à Christo; proinde actu omnes cognosci debēt, antequam iudicentur, vt sua cuique pœna vel præmium assignetur: reliquas autem in æternum futuras habitu tātùm simul omnes cōgnosci per scientiam infusam; actu verò quas & quot Christus ipse voluerit, semper tamen finitas.

432. Dico 4. Non implicat, infinita indiuidua cognosci posse habitu. Est communis cōtra Richardum. Fundamentum est, quia habitus non infinitatur ex continentia infinitorum indiuiduorum, sicut infinitatur actus: igitur poterit continere infinita indiuidua. Consequentia constat, nam ratio, cur implicaret esset ipsius infinitas, quę ex continentia infinitorum indiuiduorum sequeretur: ergo si hæc non sequitur, non est cur implicet. Antecedens probo, quoniam habitus non debet continere actus, ad quos inclinat, secundùm perfectionem numericam, sed solùm secundùm perfectionem specificam: hæc autem respectu omnium indiuiduorum sub eadem specie contentorum est vna & eadem: ergo habitus non infinitatur ex continentia infinitorum indiuiduorum. Maior probatur, quia habitus non debet continere actus, nisi per modum potentię proximè completæ tantùm quoad rationem specificam, vti continent reliquæ causę secundæ suos effectus ad quorum indiuiduationem, vt ex Philosophia suppono proximè complentur per generalem concursum primæ causæ. Actus verò, quia indiuiduā perfectionē obiecti continere debet per modum formę, ipsum formaliter constituentis, non autem per modum principij naturaliter tantùm exigentis, non poterit non infinitari ex infinita continentia infinitorum indiuiduorum distinctè expressorum. Hinc infertur discrimen inter habitum continentem actus specificè & indiuidualiter: nam ille continere debet specificam perfectionē actus proximè & formaliter; hic indiuiduam perfectionē eiusdē actus remotè tantùm & in potentia. Quo fit, vt si actus infiniti proximè sub habitu contēti, sint specie diuersi, habitus ipse infinitus sit oportet: secus si actus sub habitu contenti, sint tantùm indiuidualiter distincti.

Richardus

433. Ad fundamentum primæ & secundæ sententiæ. Resp. Primum locum intelligi de sapientia & scientia increata, quæ competit Christo per communicationem idiomatum, constat ex ratione, quam Paulus subdit, *quia*, inquit, *in ipso inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter*: Secundum verò de Spiritu sancto dato Christo substantialiter; is enim non est datus Christo ad mensuram, sed secundùm plenitudinem Diuinitatis, inhabitantis in Christo substantialiter. *Ad Colos. 2*

434. Ad fundamentum secundę, nego consequentiam, quoniam Deus non est causa vniuoca, sed æquiuoca creaturarum; Vnde ea visa non est ratio videndi creaturas. Ad Confirm. nego Minorem, potest enim distincte videri causa, abstractiuè tantū viso termino. Ad fundamētum quartæ quoad posteriorem partem assertionis, quę tantùm est contra nos, patet ex dictis; Nam ipsa intentionalis infinitas, quàm necessariò aduehit cognitio ipsa distinctè exprimēs infinita indiuidua, est sufficiens repugnantia ad illam negandam. Ad probat. esto omnes actus in æternum futuri in causa tantùm spectati sint finiti, quia tamen, vt intuitiuè videantur, debēt singuli in se in seipsis distinctè exprimi secundùm propriam indiuiduationes vniuscuiusque, nequeunt omnes repręsentari cognitione finita.

SECTIO XXII.

Qua creaturas ex vi visionis Dei de facto videant Beati in Verbo?

435. Hactenus disputatū est, quid de possibili à beatis videri possit in Verbo, nunc quid de facto videant ex vi visionis eiusdem Verbi. Præcipua difficultas, est de futuris, quæ pertinere dicūtur ad statum vniuscuiusque beati: sunt autem hęc omnia illa, quę connexionem aliquam habent cum ipso statu beati, vel quia immediatè pertinent ad ipsum, vtpote quorum fidem habuit in via; vel quia pertinent ad eos, quorum beatus ipse curam gessit in vita, aut qui eius implorāt auxilium.

436. Prima sententia Capreoli in quarto, Dist. 49. quæst. 6. artic. 1. in fine, Sotiq; quæst. 3. art. 3. concl. 10. Ferrariensis 3. contra Gentes. *Capreolus Soius. Ferrarien.*

Caietanus. Molina. Gonsalez. Suarez.

tes c.59. §. *sed remanet*. Caiet.2.2.qu.83.art.4. *Ad secundum*. Molinæ 1.p.qu.12.ar.8.Disp.5. membr.6 & D.6. Gonsalez Disp. 33.sect.1. Suar.lib.2.de attributis c.28. affirmantium,à quouis beato in Verbo videri omnia futura, quę ad ipsius statum quoquo modo pertinēt: & hoc vel in ipso beatitudinis exordio, vel successu temporis, vti res ipsæ quæ ad beatos spectant, successiuè existunt, vt Ferrar. Molina.& Gonsalez D. 31.nu.20. opinatur, sine vlla tamen mutatione obiecti primarij,per solam variationem obiecti secundarij.

S. Thomas

437. Probant primò Auctoritate S. Th. 2. 2. q.83.ar.4 ad secundum & 3.p.q.10.a.2.& q.8 de Veritate a.4.ad 12.in quorum I.docet, beatos cognoscere in verbo petitiones nostras ad eos corde aut voce directas, in secundo omnia quæ ad ipsos pertinent;in tertio angelos in Verbo cognoscere omnia, quæ ipsorum officio committuntur.

Conc. Senonense.

438. Secundò, Auctoritate Concilij Senonensis asserentis, quidquid beatorum interest in speculo Diuinitatis illucescere. Tertiò, ratione, quia ad consumatam beatitudinem spectat, non solùm videre Deum, sed in ipso ea omnia,quæ ad statū vniuscuiusque spectāt.

Durandus. Caiet. Aureolus. Vasquez.

439. Secunda sententia est Duran. in 3. Dist.14.q.2.& in 4.Dist.49.q.3.nu.18.Caiet. 3.p.q.10.a.2.Aureoli quodlibeto 10.a.3. Vas. 1.p. D.50.c.9 & omnium,qui putāt, nullam creaturam videri eadem visione, qua videtur Verbum,negantium vllum futurum videri in Verbo formaliter, sed tantùm causaliter per distinctam cognitionē Fundamentum Caiet. est,quia sequeretur, interdum plura futura videri ab eo, qui pauciora haberet merita, si nimirum plura ad ipsius statū pertinerent,quàm ad statum alterius,maiora habentis merita:sed quò plures videntur creaturę in Deo, eò perfectiùs videtur Deus,quia quò plures effectus videntur in causa,eò perfectiùs videtur causa: ergo perfectiùs videret Deum, qui pauciora haberet merita: ergo visio beata non correspōderet meritis.

440. Dico 1.Eò plura possibilia vident beati in Verbo, quò perfectiùs vident Verbum. Fundamentum est,quia possibilia sunt termini necessariò connexi cum Diuina omnipotentia: sed quò perfectiùs videtur potentia,eò saltem connaturaliter plures videntur effectus eiusdem potentiæ: igitur quò perfectiùs videtur Deus, eò plura possibilia videntur in Deo. Confir. quia possibilia non sunt de ijs, quæ possunt per orationes sanctorum aliter se habere; ergo non spectant ad peculiarem statum beatorum,sed ad essentialem & communem rationem beatitudinis.

441. Dico 2. Non omnes beati vident in Verbo formaliter omnia futura, quæ ad eorum statum pertinent, sed aliqua solùm vidēt causaliter per peculiares reuelationes extra Verbum.Fundamentum est,quia multa futura pertinent ad statum beatorum, quæ ab ipsis non cognoscuntur: igitur non omnia,quæ ad ipsorum statum pertinent,videntur in Verbo. Consequentia constat, quia si videretur in Verbo, deberent omnia simul in principio ipso beatitudinis videri, cùm non possit beatitudo successiuè variari circa obiectum secundarium ; quin varietur circa primarium: quia cùm non videatur secundarium,nisi cum connexione ad primarium, tanquam effectus cum causa non possunt successiuè videri secūdaria, nisi successiuè videndo perfectiùs & in- & intensiùs primarium.Absurdum autem est, variari visionē beatam circa obiectum primarium, cùm illa sit quædam participatio beatitudinis increatæ, quę mensuratur æternitate.

Dan. 10.

Anteced. probo. I. ex Danielis 10. vbi, vt ex prophetę verbis colligitur,ignorabat angelus Persarum, quæ Persis suæ curę commissis, ex Diuina dispositione ventura essent, cùm tamen hęc ad officium angeli custodis maximè pertineant.

Matth. 14

442. Secundo de die iudicij Matth. 24.*nemo scit, neque angeli Dei*,cùm tamen hunc scire pertineat ad statum cuiusque beati Pontificis, cui demandata est cura totius Ecclesiæ militantis. Tertiò,si preces fusæ vel fundendę viderentur à beatis initio beatitudinis,iam nunc viderentur preces,quas fusuri sunt iusti in die iudicij ad superandas persecutiones Antichristi.Quartò,ex Dion. de Cæl. Hier.c.7. Angeli inferiores illuminantur à superioribus, & sanè etiam in ijs,quę ad eorum officium pertinent,vt communiter docent Theologi:igitur non omnia, quæ ad singulorum statum spectant,beati inspiciunt in Verbo.

Dionysius.

443. Dico 3. Omnia, quæ hîc habitu fidei credimus,videbimus formaliter in verbo,vno excepto die iudicij. Indicat hoc Paulus 1. Cor.13. *Videmus* inquit, *nūc per speculū in ænigmate,tunc autem facie ad faciem*;nec non Aug. 20.de Ciuit.Dei c.21. *Sed quid*, inquit,*nisi Deū, & omnia illa,quæ nūc non videmus,credentes autem pro modulo capacitatis humanæ*,Supple, videbimus;De his etiā explicatur Greg.4. Dial. c.33.*Quid est*,inquit,*quod non videant qui vidētem omnia vident?* non enim loquitur de omnibus scibilibus,sed de his tantùm, quæ scienda sunt:quem locum explicat S. Thomas 1. p.q. 12.a.8 ad 1.quantùm ad sufficientiā obiecti.

1. Cor. 13.

S. Augustin.

Gregor.

S. Thomas.

444. Fundamentum est,quia præmiū, quoad fieri potest,respōdere debet merito, & hęreditas adoptioni: sed habitus fidei datur hîc aut tanquam meritum adultis, aut per se annexus adoptioni,vt paruulis: ergo visio beata, quæ vel est præmium adultis, vel hæreditas paruulis, proportionari debet fidei, vt videlicet ad ea omnia exprimenda se extendat visio in patria, ad quæ credenda se extendebet fides in via.

445. Confirmatur, nam hæc præcipuè cupiunt videre beati in verbo quorum obscurā notitiā habuerūt in via. Hinc sequitur, quemlibet beatum contemplari in verbo totum hunc mundum, quoad præcipuas partes ipsius, & peculiarem ordinem vniuersi; quod docet S. Thom. 1. p. qu. 12. art. 8. ad quartum & 3.cōtra Gent.c.59. nam vnum ex creditis est hoc vniuersum quoad corporeas, & incorporeas substantias à summo opifice Deo

S. Thomas

certo

certo tempore conditum.

446. Dico 4. Vnusquisque beatus in divina essentia videt quidquid spectat ad ordinem & seriem suæ prædestinationis; vi cuius vnusquisque videt & charitatem, qua Deus ab æterno ductus ipsum prædestinauit, & modum, quem in tempore tenuit ad illum vocandum iustificandumque; & media omnia tam naturalia, quàm supernaturalia, quæ in singulis occasionibus à principio ad finem vsque, ad hunc effectum consequendum, adhibuit, illum excitando, ad fidem vocando, iustificando, ad bonum promouendo, à malo præseruando, impedimenta tollendo, occasiones præparando, suam demum ipsius felicitatem & gloriam, qui est terminus & finis prædestinationis, in Deo ipso videbit, iuxta gradum & perfectionem, quam Deus ab æterno prædefiniuit. Fundamentum est, quia totum hoc per se exigitur à pio desiderio sanctorum, & veluti integrans vnum obiectum beatitudinis, quatenus perfectius cognoscitur increata illa bonitas, quæ tam magnifice se gessit cum suis creaturis: quamuis non sit necesse, vt S. Thomas 3. contra Gentes cap. 59. in fine adnotauit, vt in Verbo prædestinationem aliorum cognoscamus.

447. Ad primum argumentum primę sententiæ respondet Caietanus citatus in 3. p. S. Thomę, intelligendum esse de visione Verbi causaliter, non formaliter, quia ex visione Verbi causatur notitia eorum, quæ ad statum vniuscuiusque beati spectant: est enim iure connaturalitatis debitum, vt videns Deum, simul videat ea, quæ cum statu ipsius sunt aliquo modo connexa. Quod autem non omnia videantur in Verbo formaliter, constat ex assertione secunda, vnde primus & tertius locus intelligitur causaliter, aliquo non posse S. Thomas negare, preces, quas fuisti tunc Iudi in die Iudicij, nunc videri à beatis in Verbo, & consequenter ipsum diem Iudicij, contra expressam Christi auctoritatem. Secundus verò intelligitur formaliter solùm quantum ad ea, quę spectant ad seriem propriæ prædestinationis, & notitiam mysteriorum fidei.

448. Ad secundum in primis citatum Cœlium Prouinciale tantum est, & nondum confirmatum auctoritate Pontificis, vt testatur Vasquez Disput. 50. cap. 5. in fine. Secundò explicari potest causaliter, quia sicut speculum per species, quas ab obiectis impressas recipit, ostendere potest alia distincta à se: ita Deus per virtutem producendi creaturas, quam habet à se, manifestare potest omnia beatis, non tamen necessariò, vt speculum, sed liberè, quod propterea speculum volutarium nuncupatur. Atque ex his patet etiam ad rationem.

S. Thomas.

Caietanus.

Vasquez. ad Cœlium.

SECTIO XXIV.

Vnde oriatur vt hæ potius creaturæ, quàm aliæ in Deo videantur?

449. Nota quæstionem hanc, non esse de causa formali, nam inde est tanta visio numero, quæ ita repræsentat has creaturas, vt ex sua individua ratione nequeat repræsentare alias; nec de causa morali, quę sunt merita & status vniuscuiusque beatique de physica efficiente remota, quę est voluntas Dei, decernentis hæc potius, quàm illa obiecta beato manifestare, sed de physica efficiente proxima, quæ duplex esse potest, aut lumen gloriæ, aut Diuina essentia, vt suppletiua est per seipsam immediatè speciei impressæ creaturarum.

450. Prima sententia id proximè refert in voluntatem Dei, modò has, modò illas creaturas beato manifestantis: est Bonauent. in tertio dist. 14. articulo 2. quæst. 3. Scoti quæst. 2. 5. *Suaritia.* Fundamentum est, quia Diuina essentia vnitur intellectui beatorum vt speculum voluntarium: ergo quòd hæc vel illa obiecta per visionem beatis manifestentur, proximè prouenit ex Dei essentia, hæc potius quàm illa beatis manifestare volentis.

Fonseuut Scotti.

451. Secunda sententia id reducit ad lumen gloriæ magis minùs intensum: Est Richardi in 3. dist. 14. articulo 2. q. 3. Capreoli in 4. dist. 49. quæst. 6. art. 3. *ad obiectis Aurioli* 5. *dicitur* 7. Caict. 3. p. q. 10. art. 2. Bannez & Zumel 1. p. q. 12. ar. 8. Molinæ Disp. 5. memb. 1. Valentiæ puncto 6. Vasquez Disp. 50. c. 9. Probatur primò auctoritate S. Doctoris 1. p. q. 12. ar. 8. docentis, eò plures effectus in Deo videri, quò perfectius ipsius essentia videtur: & ad tertium, *multitudo*, inquit, *cognitorum in Deo consequitur modum videndi ipsum magis vel minus perfectum.* Secundò, ratione, quia quò lumen gloriæ est intensius, vel remissius, eò magis vel minùs perfectè repræsentat obiectum primarium, sed quò magis vel minùs perfectè repræsentat obiectum primarium, eò plura vel pauciora repræsentat obiecta secundaria: ergo repræsentatio plurium vel pauciorum creaturarum in Deo oritur ex intensiore, vel remissiore lumine gloriæ.

Richardus. Capreolus. Aurelius. Caietan. Banner. Zumel. Molina. Valentia. Vasquez. S. Thomas.

452. Tertia sententia id oriri luminis indiuidualiter diuersi: putat enim hæc sententia, intra eamdem speciem luminis dari plura individualiter diuersa, quorum vnum sit exigitiuum vnius, & non alterius creaturę: est Suarez lib. 2. de attributis diuinis c. 26. & 3. p. to. 1. Disp. 26. sect. 3. §. *Ex hac ergo*, Granad. 1. p. tomo 1. tractat. 5. Disp. 12. Gonsalez 1. p. Disp. 31. num. 17. quid solùm affirmat de creaturis existentibus, nam de possibilibus sentit cum auctoribus primæ sententiæ. Probatur primò, quia hæc diuersa individuatio luminum non implicat, & melius saluat præsentem difficultatem: ergo est asserenda.

Suarez. Granadus. Gonsalez.

Secundò quoniam hanc diuersitatem indiuidualem cogimur admittere in alijs qualitatibus, vt duæ species repræsentantes duo indiuidua plus differunt, quàm duę species eiusdem indiuidui: & charitas, quæ est in me, magis inclinat ad amorem mei & meorum, quàm charitas, quę est in te: & è contra: igitur & lumen, quod est in Petro, magis inclinat ad notitiam eorum, quæ spectant ad Petrum, quàm quæ spectant ad alios.

453. QUARTA sententia id proximè refert ad concursum diuinę essentię supplentis vicem speciei creatę, & nullo modo ad lumen. Est Arrubalis 1. p. Disput. 26. Machin. Disput. 19. sectione 5. Fundamentum est, quia lumen est habitus, habitús autem extenditur ad omnia obiecta materialia, in quibus reperitur ratio obiecti formalis specificantis habitum: sed in qualibet creatura in Deo visa est ratio obiecti formalis specificantis lumen: ergo lumen extendi potest ad quamlibet creaturam in Deo visibilem. Maior constat. Minor assumpta patet, quia ratio obiecti formalis adæquatur habitui: ergo extenditur ad omnia, ad quæ extenditur habitus ipse. Minor subsumpta probatur, quia ratio formalis specificans lumen gloriæ est diuina essentia, vt exemplar creaturarum: quælibet autem creatura visibilis in Deo est est quædam participatio ipsius: ergo quælibet creatura participat rationem formalem obiecti specificantis lumen.

Arrubal. Machin.

Sententiá Auctoris.

454. PROXIMA causa, ex qua oritur expressio huius, aut illius creaturæ, non est diuina essentia vnita intellectui beatorum vt speculum voluntarium; neque vt species expressa, aut impressa creaturarum, neque vt est liberum decretum harum, vel illarum creaturarum; sed est ipsum lumen glorię, quatenus est quædam participatio intelligibilis similitudinis, quam Deus habet de creaturis. Fundamentum prioris est, quia nequit variari visio circa obiectum secundarium, quin varietur circa primarium; absurdum autem est, variari circa obiectum primarium, alioqui visio diuinę essentię non esset stabilis & firma, eadem inuariata perseuerans per totam æternitatem: ergo. Maiorem probo, quia obiectum secundarium nequit exprimi visione beata, nisi connexum cum primario, tanquam effectus cum causa: ergo nequit cognosci, nisi dependenter à cognitione primarij, tanquam causæ vi eiusdem visionis cognitæ: igitur nequit variari visio circa obiectum secundarium, quin varietur circa primarium. Antecedens patet, nam hoc est formaliter videre creaturas in Verbo, videre illas vi eiusmodi visionis, qua videtur Verbum, cum eo tanquam cum causa connexas. Prior Consequentia elucet. Posterior probatur, quia si vi eiusdem visionis, quâ videtur obiectum secundarium, videtur etiam primarium, nequit variari visio circa secundarium, quin varietur circa primarium. Confirmatur, quia visio creaturarum in Verbo, & quilibet gradus ipsius originatur à lumine gloriæ: sed lumen gloriæ non tendit in secundarium, nisi dependenter à primario, tanquam à medio formali, & ratione saltem remotè cognoscendi secundarium. Ergo nec visio ipsa, aut quiuis gradus ipsius exprimere poterit secundarium, nisi dependenter à primario: quia nequit actus aliter ad obiectum tendere, quam tendat eius habitus.

455. Nec satisfacit Molina dicens, hanc variationem in obiecto secundario fieri posse peculiari influxu Dei, variante visionem circa secundarium, & non circa primarium. Quia aut vi talis influxus creatura, quæ de nouo cognoscitur, videtur in Verbo; & sic vi talis influxus magis cognoscitur Verbum; & consequenter augetur cognitio ipsa Verbi: aut non videtur in Verbo, & sic non cognoscitur visione beatifica. *Molina.*

456. Nec dici potest, quòd licet creatura, quæ vi talis influxus de nouo cognoscitur, non cognoscatur in Verbo, adhuc tamen illam videri in Verbo, quatenus videtur eâdem visione concomitanter, quâ videtur Verbum. Quia aut hoc significat, videri distincta cognitione, coniuncta tamen in eodē intellectu cum cognitione Verbi; & hoc non sat est, vt dicatur videri in verbo, alioqui omnia, quæ beati vident extra Verbum, dicerentur videri in Verbo: aut eâdem cognitione, qua videtur Verbum per peculiarem tamen gradum visionis à Deo productum, identificatum cum eadem visione Verbi, quo tantùm repræsentetur noua creatura, absque vlla variatione visionis Verbi. Et neque hoc dici potest, tum quia cùm hic gradus sit longè diuersæ naturę ac speciei à cęteris gradibus visionis beatæ, non erit aptus integrare simul cum illis vnam numero qualitatem; vnde potiùs manebit in intellectu beati, vt distincta cognitio, à cognitione beata: tum quia esto posset cum visione beata identificari, adhuc dici non posset quòd creatura, quę vi talis gradus identificati, cum visione beata videretur, videri in Verbo plusquā dici possint in Verbo videri reliquæ, quæ ab eodē intellectu beato videntur extra Verbū, nam perinde est, illam videri per cognitionem distinctā, ac per cognitionē identificatam, dum non videatur connexa cum Verbo, tanquam effectus cum causa intuitiuè cognita: nam ex hoc accipit creatura nouam perfectionem obiectiuam, quam non habet visa sine tali connexione; ac proinde non habet vt sic visa id, per quod formaliter distinguitur à cognitione extra Verbum. Nec sufficit quòd videatur connexa cum Verbo vi alterius gradus eiusdem visionis: sicut nec sufficit, quòd videatur connexa cum Verbo vi alterius cognitionis omnino distinctæ: quoniam perinde est. Quod sic probo, nam siue talis cognitio sit partialiter siue totaliter distincta, non communicat creaturæ hoc modo

cogni-

cognitæ obiectiuam claritatem, quæ est connexio ipsius cum diuina essentia tanquam cum causa vi eiusdem gradus cognitæ; merito cuius ab Augustino dicitur cognosci cognitione matutina. *Augustin.*

457. DICES, Potest visio beata variari circa obiectum primarium, quin varietur circa secundarium: ergo poterit variari circa secundarium, quin varietur circa primarium. Consequentia probatur, quia non minùs vno eodemque indiuisibili actu repræsentatur vnum, quàm aliud: igitur non est maior ratio, quin possit variari circa vnum, quàm circa aliud. Antecedens ostendo, quia potest visio gloriosa intendi & remitti circa obiectum primarium, quin intendatur, remittatur, aut extendatur circa secundarium; potest enim visio exprimens duas creaturas in Verbo augeri, vel remitti circa Verbum, absque eo, quod augeatur, remittatur aut extẽdatur circa creaturas. Assumptum probo, nam potest videri obiectum primarium, nullo viso obiecto secundario: igitur poterit clariùs videri primarium absque eo, quòd clariùs aut extensiùs videatur secundarium: quia si cognitio primarij est independens à cognitione obiecti secundarij, etiam clarior cognitio primarij erit independens à clariore cognitione secũdarij.

458. Resp. Negando Consequentiam: etenim cùm in mea sententia diuina essentia in se ipsa visa, non sit proxima & formalis, sed tantùm remota & radicalis causa videndi creaturas, poterit ipsa videri, quin vlla in ea videatur creatura, & consequenter etiam clariùs & intensiùs, quin clariùs & intensiùs, extensiùsve videantur creaturæ, vt rectè probat argumentum: & ampliùs sic explico. Nam intensior cognitio circa idem obiectum, est productio nouæ cognitionis circa illud, nisi quòd non appellatur noua cognitio, quia supponit aliam circa idem obiectum, cum qua integrat vnam: sicut intensio lucis, est productio nouæ lucis, ex eo autem tantùm non appellatur noua lux, quia supponit aliam cum qua integrat vnam lucem maiorem, alioqui si ea ipsa intensior cognitio, quæ producta est secundo loco, producta fuisset primo, esset noua cognitio. Igitur si prima cognitio potuit tendere ad Verbum, absque eo, quòd tenderet ad creaturas, poterit & secunda, cùm secunda non differat à prima, nisi sola posterioritate naturæ, aut durationis: nam eadem, quæ est secunda potuit esse prima, & contrà.

459. Idem argumentum ab oppositò, probat, non posse intendi, aut remitti cognitionem obiecti secundarij; quin intendatur aut remittatur cognitio obiecti primarij: quia sicut nullum obiectum secundarium videri potest in Verbo, nisi dependenter à cognitione Verbi; ita nec intensiùs, aut remissiùs videri, nisi dependenter ab intensione, aut remissione cognitionis Verbi. Et ratio discriminis est, quoniam visio creaturæ cognitæ in Verbo pendet essentialiter à visione Verbi: visio autem Verbi non nisi tantùm connaturaliter pendet à visione creaturarum: & hoc ideo, quia in visione gloriosa creaturæ non videntur in se, sed in Verbo, tanquam in causa & medio priùs viso. Causa autem etiam intuitiuè visa abstrahere potest ab intuitiua notitia effectus: effectus autem, vt visibilis in causa, abstrahere non potest à visione causæ, cùm hoc ipsum formaliter importet effectus visibilis in causa. Confirmatur: quia Diuina essentia est medium, à quo formaliter specificatur cognitio creaturarum in Verbo; creaturæ autem sunt tantùm obiectum materiale connexum cum formali: sed implicat, esse cognitionem sine suo medio formali actu cognito: non implicat autem cognitio sine obiecto materiali connexo cum formali: igitur non implicat cognitio Verbi sine cognitione creaturarum, implicat autem cognitio creaturarum in Verbo sine cognitione ipsius Verbi actu cogniti vi eiusdem cognitionis, qua cognoscuntur creaturæ in Verbo. Ex his patet ad probationem Consequentiæ, nam licet eodem indiuisibili actu repræsentetur obiectum primarium & secundarium, tamen secundarium repræsentatur cum essentiali connexione ad primarium, primarium verò non nisi cum naturali connexione ad secundarium.

461. Cæterùm, quod est valde notandum, cùm dicitur remitti posse visionem circa obiectum primarium, non remissa circa secundarium, non est intelligendum de remissione illius gradus visionis, qui ex indiuidua sua ratione tendit ad vtrumque obiectum, quia sicut ille per eumdem indiuisibilem respectum respicit vtrumque, ita remitti nequit circa vnum, quin necessariò remittatur circa aliud: sed intelligendum est de remissione illius dumtaxat gradus intensionis, qui in eadem visione elicici potest circa obiectum primarium independenter à secundario: quia sicut ille non respicit secundarium, & distinguitur à reliquis gradibus; ita remitti potest, absque eo, quòd remittantur reliqui gradus, qui se extendunt ad obiectum secundarium.

462. Instabis, Verbum est ratio videndi creaturas: ergo implicat intensiùs videri verbum, quin simul intensiùs videantur creaturæ, cùm tota ratio videndi creaturas sit Verbum in seipso visum. Resp. Distinguendo antecedens. Verbum est ratio videndi creaturas proxima & formalis, nego; remota & radicalis, concedo. Proxima enim & formalis ratio videndi creaturas est ipsamet visio creaturarum, quæ non implicat, vt sit remissior circa creaturas, intensior verò circa Verbum. Ad probationem, nego Verbum esse totam rationem videndi creaturas, sed tantùm remotam & radicalem.

453. Secundum, Nempe quod proxima causa videndi has vel illas creaturas, non sit Diuina essentia vnita intellectui beatorum vt species expressa creaturarum, probatur, quoniam species expressa non repræsentat obiecta, quæ exprimit, nisi intellectui, cuius est expressa species & vitalis imago; atqui

atqui species expressa increata non potest vnire intellectui beatorum, vt species expressa & vitalis imago ipsius, sed tantùm vt obiectum extrinsecum: obiectum autem, vt extrinsecè vnitum potentiæ, non manifestat illi nisi seipsum, & ea quæ in seipso formaliter continet. Cùm igitur creaturæ non contineantur formaliter, sed tantùm eminentialiter & intentionaliter in specie expressa increata, non poterit beato esse proxima ratio videndi creaturas. At adde quod etiamsi in ea beatus cernere posset creaturas, adhuc illa non posset esse proxima causa, hæc potiùs quàm illa obiecta videndi: quia cùm in ea exprimantur omnia, non esset maior ratio cur hæc potiùs quàm alia beatus videret: Vnde oporteret assignare aliam causam, quæ proximius determinaret intellectum beati ad hæc potiùs, quàm ad illa obiecta videndi.

464. Tertium. Quod neque sit diuina essentia, vt species impressa creaturarum, sic ostendo. Diuina essentia non est immediata & proxima causa determinãdi intellectum beatum ad notitiam sui: ergo multò minùs est proxima & immediata causa determinandi eundem ad notitiam creaturarum. Consequentia patet, quia Deus non determinat ad notitiam creaturarum, nisi prædeterminando ad notitiam sui, tanquam ad obiectum primarium: igitur si non est proxima causa determinandi ad notitiam sui, neque erit proxima causa determinandi ad notitiam creaturarum, ad quarum notitiam determinat mediante notitia sui, tanquam medij formalis specificantis ipsam notitiam creaturarum. Antecedens probo, quia lumen gloriæ non solùm est participatio luminis increati tenentis se ex parte intellectus, sed etiam diuinæ essentiæ tenentis se ex parte obiecti: ergo non solùm complet intellectum beati per modum potentiæ, sed etiam proximè determinat illum per modum obiecti: ergo non diuina essentia, sed lumen erit proxima & immediata causa determinandi intellectum beati ad visionem sui atque adeo ad visionem creaturarum.

465 Quartum, quòd neque sit liberum decretum Dei, constat primò, quia liberum decretum Dei non est causa possibilium; hæc enim præsupponuntur ad liberum decretum Dei, virtute omnipotentiæ diuinæ, vi cuius necessariò, & antecedenter ad liberam voluntatem Dei res dicuntur possibiles, ergo saltem proxima causa videndi possibilia non potest esse liberum decretum Dei. Secundò nec potest esse proxima causa videndi futura, tum quia illa non continet in se formaliter: tum quia non foret maior ratio, cur hæc potiùs manifestaret, quàm illa. Vnde necessariò recurrendum esset ad aliam causam, quæ proximiùs intellectum beati determinaret ad hæc potiùs futura cognoscenda, quàm ad alia.

466. Quintum quod proxima & immediata causa videndi has potiùs creaturas, quàm illas sit ipsum lumen gloriæ, probatur, quoniam lumen gloriæ, vt ex dictis constat, non solùm est participatio intellectus diuini, vt cognoscitiui, sed etiam essentiæ diuinæ, vt intelligibilis sui, tanquam obiecti primarij, & creaturarum, tamquam obiecti secundarij. Vnde quà participatio est intellectus diuini, complet intellectum beati per modum potentiæ, eumque proximè habilem reddit, vt possit vlterius obiectiuè determinari ad visionem Dei, & creaturarum in Deo: quà participatio est Diuinæ essentiæ vt est obiectum intelligibile, & primariò determinatiuum ad sui cognitionem, proximè potentiam beati determinat ad visionem Dei, & simul reddit illam connaturaliter exigentem determinationem creaturarum in Verbo: quà tandem participatio est intelligibilis atque eminentialis speciei creaturarum, vltimò intellectum beati determinat ad has, vel illas creaturas in Verbo intuendas: nam vt sic est intelligibilis atque eminentialis species harum vel illarum creaturarum in Verbo videndarum. Totum hoc constat ex dictis de lumine gloriæ: quia nimirum possibile est lumen, quod omnes istas perfectiones participet: ergo connaturaliùs ponitur: ergo de facto est ponendum, in antecedente nulla est repugnantia: prior Consequentia est euidens: nam illud lumen est cõnaturalius, quod potentiam beati proximè determinat ad omnia ea, ad quæ beatus eget determinatione. Posterior verò probatur, quoniam Deus, quæ eius est perfectissima prouidentia, semper id facit, quod magis conducit ad connaturaliorem modum operandi creaturæ. Pro maiore declaratione præsentis difficultatis, & faciliori solutione oppositorum argumentorum sit,

SECTIO XXV.

An quodlibet lumen gloriæ inclinet intellectum beati ad quascumque creaturas in Deo cognoscendas?

467. PRIMA sententia affirmat. Est Arrubalis & Machin. supra cit. Fundamentum est, quia quilibet habitus inclinat ad omnia obiecta materialia contenta sub formali; sed omnes creaturę sunt obiecta materialia contenta sub diuina essentia tamquam sub obiecto formali: ergo lumen glorię inclinat ad cognoscendas omnes creaturas in diuina essentia tamquam obiecta materialia sub formali. Maior constat primò in reliquis habitibus supernaturalibus: etenim habitus fidei inclinat ad credenda omnia reuelata propter auctoritatem Dei, tanquam propter rationem formalem; spes ad speranda omnia sperabilia propter promissionem Diuinam; charitas ad diligenda omnia bona creata propter bonitatem Increatam, & sic de reliquis. Secundò quia in quolibet obiecto *Arrubal. Machin.*

materialis

materiali reperitur ratio obiecti formalis: sed in quocunque reperitur ratio obiecti formalis ad illud per se inclinat habitus, quia habitus ad totum illud inclinat per se, à quo specificatur; specificatur autem à tota ratione formali adæquata, igitur per se inclinat ad omne, quod participat rationem formalem. Minor verò probatur, quia obiectum formale luminis gloriæ est diuina essentia, vt exemplar & causa creaturarũ: omnes autem creaturę sunt participationes & effectus diuinæ essentiæ: igitur omnes creaturæ sunt obiecta materialia, participantes diuinam essentiam vt obiectum formale luminis.

468. SECVNDA sententit negat, quæ communior est: magna tamen eget explicatione; multũ enim interest de quo lumine disputetur, an de eo, quod de facto est, an de eo quod possibile est: & an spectata tantùm intrinseca natura luminis, an etiam vt subest potentiæ Dei? Pro quorum omnium explicatione,

469. DICO 1. Nullum de facto lumen inclinat vel ad alias creaturas, quàm quarum de facto est repræsentatiuum, vel ad intensiùs remissiùsve Deum cognoscendum, quàm de facto sit ipsum intensum. Fundamentum est, quia lumen glorioſum non minùs est necessaria causa respectu repræsentationis creaturarum, quarum est intelligibilis species, quàm respectu cognitionis Dei, cuius est intellectualis participatio: igitur nec inclinat ad alias creaturas quàm quas de facto repræsentat, nec ad intensiùs remissiùsve Deum cognoscendum, quàm de facto cognoscit. Antecedens patet, quia lumen nec est principium liberum in se, nec ad operandum pendet à principio libero, sed est causa merè necessaria in operando, anteuertens omnem liberum consensum beati. Cuius ratio est, quia cùm lumen gloriæ sit proximum principium nostræ beatitudinis, qui est actus necessarius, necessariò enim appetimus beatitudinem, ipsum etiam principium debuit esse necessarium & independens à libertate creaturæ. Consequentia verò probatur, quia quando causa necessaria non pendet in sui applicatione ab aliquo principio libero, agit secundùm vltimum posse suæ virtutis; cùm non sit maior ratio, cur potiùs ad tantam, & non ad maiorem, aut minorem intensionem se applicet: ergo nullam relinquit in subiecto indifferentiam, vel ad alias repræsentationes creaturarum, vel ad maiorem claritatem circa Deum: omnis quippe indifferentia, cùm sit potentia ad vlteriorem actum, supponit virtutem operatiuam nondum vltimò explicatam. Confirmatur: quia implicat, formam relinquere subiectum indifferens ad vlteriorem effectum formalem: ergo & lumen gloriæ ad vlteriorem actum perfectiorem. Consequentia patet, quia non minùs lumen gloriæ est determinatum ad suum actum producendum, quàm forma ad suum effectum formalem præstandum.

470. Maior difficultas est, an quodlibet lumen gloriæ non solùm de facto sit determinatum ad talem creaturarum repræsentationem, & ad talem tantamque claritatis intensionem, sed etiam ad hanc numero creaturarum & Dei visionem, ita vt neque sit indifferens ad aliam numero visionem eiusdem speciei & perfectionis eliciendam: & quidem si proposita quæstio intelligatur de determinatione extrinseca, quia nimirum Deus præter hunc numero concursum, quo cum lumine influit ad hanc numero visionem, nullum alium obtulit ad alias numero visiones eliciendas, res est facilis, quia cùm quælibet causa secunda determinetur ad hunc numero effectum, per hunc numero Dei concursum, vt ex Philosophia suppono, hoc ipso, quo Deus determinat hunc numero concursum, & omnem alium negat, censetur causa ab extrinseco determinata ad hunc numero effectum. At maior difficultas est, de determinatione intrinseca: cuius dubitandi ratio est, quia non apparet, qua ratione possit lumen gloriæ ab intrinseco aliquo principio, seu differentia determinari ad hanc potiùs numero visionem, quàm ad aliam eiusdem omnino perfectionis & claritatis. Nam dupliciter potest aliquod principium, ad hunc numero effectum ab intrinseco determinari, vno modo propter infinitatem termini producendi, quo pacto principium generationum in Patre, ob infinitatem termini producendi, non potest nisi vnum numero Verbum gignere: sicut nec principium spirationum, nisi vnum numero amorem: infinitas enim termini producti postulat, vt tota perfectio, quæ produci posset dispersa in pluribus, producatur in vno. Verùm hic modus repugnat creaturæ, quæ suapte natura limitata est & finita. Alio modo determinari posset per aliquam differentiam intrinsecam, per quam principium ipsum exigeret hunc potiùs numero concursum, quàm alium: & in hoc est cardo præsentis difficultatis, quia cùm omnes numerici concursus sint tantùm diuersi homogeneè, non videtur assignabilis differentia, quæ potiùs hunc exigat numero concursum, quàm alium: siquidem exigentia huius præ alio supponit aliquam diuersitatem inter hunc & alium; alioqui non esset maior ratio, cur potiùs exigeret hunc, quàm alium. His tamen non obstantibus,

471. DICO 2. Non repugnat lumen ab intrinseco determinatum ad hanc numero visionem, & consequenter tale de facto ponendum est. Primum probo, quia non repugnat talem differentiam indiuidualem dari, quæ hunc potiùs numero concursum exigat, quàm alium: ergò non repugnat lumen ab intrinseco determinatum ad hanc numero visionem. Consequentia claret. Antecedens ostendo, quia sicut datur differentia specifica exigens hunc specie concursum, & differentia heterogenea indiuidualis exigens hunc numero heterogeneum concursum: ita non repugnat differentia homogenea exigens hunc numero homogeneum concursum. Cuius ratio à priori est, quia tales concursus non sunt ita ho-

mogenei, vt non habeant aliquam differentiam inter se, alioqui nonessent duo, sed vnus numero concursus replicatus: vbi enim est aliqua distinctio, aliquam differentiam intercedere oportet, cùm omnis distinctio fundetur in aliqua diuersitate.

472. Secundum facilè probatur, quia tale lumen est connaturalius principium visionis beatæ; igitur vt tale de facto est ponendum. Consequentia constat, quia respectu talis visionis debemus connaturaliora principia ponere; tum quia est perfecta participatio visionis increatæ: tum quia est suprema & perfectissima felicitas creaturæ rationalis. Antecedens probo, quia illud est connaturalius principium, quod est magis determinatiuum potentiæ ad actum eliciendum; nam quod est magis determinatiuum, est magis perfectiuum & completiuum potentiæ in ordine ad actum, quia quantò minùs relinquit de indifferentia & indeterminatione, tantò magis ponit de perfectione & complemento: sed lumen ab intrinseco determinatum ad vnam numero visionem eliciendam est magis determinatiuum potentiæ; quia non solùm determinat illam ad talem actum in specie, sed etiam ad talem actum in individuo. Atque ex his patet ad rationem dubitandi.

473. DICO 3. Possibile est lumen, quod sit plurium creaturarum repræsentatiuum in Verbo, & minùs cognoscitiuum Verbi; necnon lumen, quod sit pauciorum creaturarum repræsentatiuum in Verbo, & magis cognoscitiuũ Verbi: non est tamen possibile lumen, quod sit intensiùs cognoscitiuum creaturarum, quàm Verbi. Fundamentum primæ assertionis est, quia potest lumen quatenus est species intelligibilis creaturarum, plures creaturas in Verbo repręsentare remissiùs, quàm lumen pauciores in eodem Verbo creaturas repræsentans; igitur possibile est lumen, quod plures creaturas repræsentet in Verbo, & minùs intensè Verbum cognoscat: & è contra. Consequentia constat, quia intensio cognitionis circa Verbum non crescit formaliter ex cognitione extensiua creaturarum, sed solùm ex cognitione intensiua earumdem; crescit enim ex multiplicatione graduum cognitionis creaturarum, eò quòd nequeũt tales gradus multiplicari circa obiectum secundarium, quin multiplicentur circa primarium, cùm quilibet gradus obiecti secundarij sit etiam obiecti primarij tanquam obiecti formalis, à quo specificatur: implicat autem, dari aliquem gradum cognitionis, qui non sit specificatus à suo obiecto formali, non minùs quàm implicet, dari rem absque propria essentia, cùm specificatio ab obiecto formali sit essentialis actui, & singulis gradibus ipsius. Igitur si plures creaturę videri possunt cum paucioribus gradibus intensionis, & contra pauciores cum pluribus intensionis gradibus, poterit lumen repręsentare plures creaturas in Verbo, & minùs intensè Verbum. Confirmatur, quia in nostra sententia creaturæ non videntur in Verbo, vt in obiecto viso, tanquam in ratione proxima videndi, atque adeo quò intensius videtur Verbum, eò plures necessariò videntur creaturæ in ipso Verbo; sed tanquam in ratione remota, proximè autem tanquam in specie impressa intelligibili repræsentantur per lumen, vt est quędam participatio speciei creaturarum: atqui potest Deus producere lumen, quod sit participatio speciei creaturarum: maior quoad extensionem, minor verò quoad intensionem; igitur possibile est lumen, quod sit plurium creaturarum repręsentatiuum, & minùs cognoscitiuum Verbi, quàm aliud, quod sit plurium creaturarum repręsentatiuum.

474. Secunda pars assertionis constat, quia cùm quilibet gradus cognitionis obiecti secundarij essentialiter sit repræsentatiuus obiecti primarij, implicat intensiùs cognosci obiectum secundarium, quàm primarium.

475. DICO quartò. Implicat lumen, quod inclinet ad videndas plures & plures creaturas in Verbo, absque vlla limitatione, tam ex parte obiecti, quàm ex parte modi cognoscendi obiectum; non tamen cum limitatione ex parte modi cognoscendi obiectum. Explico. Dupliciter cognosci possunt plura & plura obiecta in Deo, vno modo sine vllo termino, tam extensiuo ex parte cognoscendorum, quàm intensiuo ex parte cognitionis, vt non modò in infinitum crescant obiecta cognoscenda, sed modus ipse clatitatis in cognoscendo: alio modo absque limitatione ex parte cognoscendorum, cum limitatione tamen in modo cognoscendi, vt quantò plura lumen obiecta repræsentat, tantò ad eadem cognoscenda tendat remissiùs. Primum aio implicare, non autem secundum.

476. Fundamentum prioris assertionis est, quia tale lumen necessariò esset infinitum: quia vel illud ponitur vt cognoscitiuum Dei, & simul repræsentatiuum creaturarum, & tunc non solùm esset infinitum, quà cognoscitiuum Dei, sed etiam quà repręsentatiuum creaturarum: vel solùm ponitur vt cognoscitiuum Dei; & tunc saltem sequitur, fore infinitum vt cognoscitiuum Dei. Quod sic ostendo: quia quò plures hoc modo cognoscuntur creaturæ in Deo, eò clariùs & intensiùs cognoscitur ipse Deus: ergo si daretur lumen inclinans ad cognoscendas plures & plures creaturas in Deo, illud necessariò foret infinitum. Antecedens patet ex dictis. Consequentia probatur, quia tale lumen produceret posset intensiorem & intensiorem sine termino actum circa Deum; igitur esset actu infinitum; quia cùm non posset esse infinitum Syncategorematicè, quippe quod actu contineret omnem intensionem possibilem; finitum autem esse non posset, alioqui deueniri posset ad actum finitum, quo intensior à tali lumine produci non posset, necessariò esset infinitum categorematicè.

477. Fundamentum posterioris assertionis est, quia non implicat lumen participati-

uum

uum tantùm intellectiuitatis Diuinæ, & nullius repræsentationis creaturarum, quod quàtò ab extrinseco determinaretur ad plures creaturas in verbo cognoscendas, tantò proportionaliter limitaretur ad easdem remissiùs in verbo ipso cognoscendas: sed tale lumen non excederet intensionem finitam; ergo non implicat. Minor probatur, quia quantò cresceret cognitio creaturarum extensiuè, tantò proportionaliter decresceret intensiuè: ergo nunquam excederet intensionem finitam. Consequentia constat, quia cognitio circa obiectum primarium non intenditur formaliter ex precisa extensione obiecti secundarij, sed tantùm ex intensione: ergo si ex maiore & maiore extensione obiecti secundarij, non cresceret intensio circa obiectum ipsum secundarium, neque cresceret circa primarium.

478. Ex Dictis colligo, respectu futurorum de facto dari lumen perfectius extensiuè, imperfectius verò intensiuè, non autem respectu possibilium: Primum constat, nam sæpe minùs beatus plura debet in verbo cognoscere quoad seriem suæ prædestinationis, quàm alter magis beatus: ergo tunc minùs beatus debet habere lumen perfectius extensiuè, imperfectius verò intensiuè, quàm alter magis beatus, qui in eodem verbo pauciora videre debet quoad seriem propriæ prædestinationis. Præterea omnes ratione status videre debent in Verbo Mysterium Incarnationis, & Eucharistiæ, & reliqua obiecta fidei, nec non species omnes Vniuersi: at non omnes hæc ipsa videbunt eâdem intensione & claritate, sed beatiores clariùs, minùs verò beati remissiùs; cùm enim hæc omnia videantur eâdem cognitione, qua Verbum, beatiores clariùs videntes Verbum, clariùs etiam videbunt hæc omnia in Verbo.

479. Secundum probo, quoniam cognitio possibilium non est debita beato ratione peculiaris status, sed ratione ipsius beatitudinis essentialis: sed quæ debentur ratione beatitudinis essentialis, quò plura videntur in Verbo, eò clariùs videtur Verbum; & è contra: ergo respectu possibilium non datur de facto lumen perfectius extensiuè, imperfectius verò intensiuè. Maior patet, nam ea tantùm sunt debita ratione status, quæ pendent, à libera voluntate Dei, vel vt operata in bonum ipsius beati, vel vt operanda in bonum aliorum: hæc autem sunt tantùm futura. Minor probatur, nam quæ debentur ratione beatitudinis essentialis, debentur ratione ipsius visionis beatificæ. Hæc autem connaturaliter postulat, vt quò clariùs videtur Verbum, eò plura videantur possibilia in Verbo. Igitur respectus possibilium non datur lumen perfectius extensiuè, imperfectius verò intensiuè. Consequentia constat, quia ista semper videntur iuxta proportionem luminis circa Verbum: Vnde non videntur plura aut pauciora, quàm intensio ipsa luminis circa Verbum postulat. Minor patet, quoniam possibilia solùm videntur ex vi visionis causæ saltem radicaliter: quæ autem videntur ex vi visionis causæ mensura videndorum est ipsa cognitio causæ, quæ quò clariùs aut remissiùs videtur, eò cum pluribus, aut paucioribus effectibus videri postulat.

480. *Obiectes* 1. Quodcumque lumen aptum ad videndum Deum, est etiam aptum ad videnda quæcunque possibilia in Deo: igitur ad videnda plura possibilia in Deo non est necesse videre clariùs Deum. Antecedens probatur, quia maius est videre Deum, quàm quæcumque possibilia. Secundò sequeretur, quemlibet beatum videre in qualibet serie creaturarum possibiliũ infinitas species creaturarum inferiores sub illa contentas. Sequelam probo, quia, si quò clariùs videtur Verbum, eò gradatim plura videntur possibilia: igitur vi visionis videntur omnes species possibiles, quæ inter vltimam & supremam visam intercedunt; atqui hæ sunt infinitæ: ergo.

481. Resp. ad primum negando antecedens, nam licet plus sit videre Deum, quàm quascumque creaturas in se, non tamen in ipso Deo, quia in Deo videntur cum connexione ad ipsius omnipotentiam. Ad secundum nego sequelam: ad cuius probationem, nego Minorem; omnes enim creaturæ contentæ sub aliqua determinata specie sunt finitę, quia tanta est perfectio earum collectiuè sumptarum, quanta est distantia inter supremam creaturam, quæ videtur, & ipsum nihilum, quæ finita est, quia hæc mensuratur ex ipsa positiua perfectione rei producibilis.

482. Ad fundamentum oppositæ sententiæ distinguenda est Maior: quilibet habitus inclinat ad omnia obiecta materialia contenta sub formali, vt attingibilia sub certo gradu intensionis non excedente habitum, concedo; vt attingibilia sub quolibet gradu intensionis, habitum excedente, nego: quia non minùs habitus finitus limitatur sub certo gradu intensionis, quàm sub certa ratione formali ad suum obiectum attingendum, cùm non minùs sit principium actus secundùm certum gradum intensionis, à quo indiuiduatur, quàm secundùm certum gradum speciei, à quo specificatur: ergo sicut excedere non valet rationem formalem, à qua specificatur, ita nec gradum intensionis, à quo indiuiduatur. Vnde distinguenda est etiam Minor: omnes distributiuè aut sub certo gradu intensionis non excedente gradum luminis, sunt obiectum materiale attingibile à lumine, concedo; omnes collectiuè, aut secundùm quemcunque gradum intensionis, sunt obiectum materiale attingibile à lumine finito, nego. Pro cuius explicatione,

483. Notandum, creaturas dupliciter videri posse in Deo, vno modo comprehensiuè secundùm adæquatam intelligibilitatem ipsarum; secundò intuitiuè tantùm, & non secundùm adæquatam intelligibilitatem ipsarum. Vt videantur primo modo, non quælibet creatura, aut series creaturarum videri potest per quemcunque gradum lu-

minis,

minis, sed requiritur certus gradus commensuratus intelligibilitati, & connexioni ipsarum cum Deo tanquam cum causa: quod sic patet, quia quò creatura, aut series creaturarum est perfectior, eò altiorem gradum perfectionis, cum cuius connexione videtur, supponit in Deo; atquè adeo perfectius intentiúsve lumen requirit. Vt autem videantur secundo modo, non requiritur certus gradus luminis, cùm possit eadem creatura, aut series creaturarum remissiùs & remissiùs in Deo videri. Poterunt igitur omnes creaturę non comprehensiuè, sed tantùm intuitiuè, non collectiuè, sed tantùm distributiuè sub quolibet lumine in Deo videri: quia vt sic non determinant sibi certum gradum luminis: non autem comprehensiuè, ob rationem assignatam: neque etiam collectiuè, quia ad collectiuè omnes quocumque modo videndas requiritur lumen infinitum, cùm nequeant infinita videri, nisi lumine & cognitione infinita. Cæterùm de facto quælibet creatura, aut series creaturarum possibilium videtur in Deo comprehensiuè per cognitionem adæquatam intelligibilitati, & connexioni ipsarum cum virtute, quam supponunt in causa: quia hic modus cognoscendi est perfectior, & similior modo, quo Deus eadem videt in seipso.

484. Prior probatio intelligenda est iuxta doctrinam traditam, quod omnes habitus inclinant ad omnia obiecta materialia contenta sub formali, sub certo intensionis gradu, non excedente gradum ipsius habitus, cùm nullus habitus inclinare possit ad intensiorem gradum, quàm ipse contineat in se: alioqui posset effectus excedere perfectionem causæ. Posterioris neganda est minor: nam in omnibus possibilibus collectiuè sumptis reperitur ratio formalis luminis, & tamen ad ea collectiuè sumpta inclinare non potest lumen finitum. Vt igitur habitus inclinare possit ad obiectum materiale coniunctum cum formali, supponi debet attingibile sub certo gradu intensionis, habitum non excedente. Vnde falsum est habitum per se inclinare ad rationem formalem, nullo habito respectu intensionis. Cùm igitur obiectum formale luminis glorioſi non sit diuina essentia vt exemplar creaturarum, sub quolibet claritatis gradu attingibilis, sed sub certo & finito, non quælibet creatura, aut creaturarum series quocunque modo in Deo visibilis, erit materiale obiectum attingibile à lumine. Atque ex his patet ad prælentem controuersiam.

485. Ad argumenta præcedentis sectionis. Ad Fundamentum primæ, dici Deum *speculum voluntarium* intellectui beato, non quia per hanc numero visionem modò hæc, modò illa obiecta manifestet, quia nec Deus facere potest, vt forma non statim tribuat suum effectum formalem subiecto capaci; nec sola extrinseca voluntas Dei efficere potest, vt quæ antea non tribuebat suum effectum formalem, modò tribuat: sed dicitur *speculum voluntarium*, quia liberè antecedenter se manifestat per visionem huius vel illius creaturę.

486. Ratio secundæ sententię, simul cum auctoritate sancti Thomæ solùm probat de lumine in ordine ad creaturas possibiles, vt de facto est, non autem in ordine ad futuras, & vt à Deo fieri posset.

387. Tertiam sententiam cum suis probationibus admittimus, non eo quidem fundamento, quo illam aduersarij defendunt, nempe, quia lumen, quatenus se tenet ex parte potentiæ est heterogeneum, sic enim non oporteret, illud ponere heterogeneum, vt constat de cęteris habitibus, cuius ratio est, quia lumen, vt est complementum potentiæ specificatur tantùm ab obiecto formali, quod est homogeneum: sed alio fundamento illam admittimus, nempe quia in nostra sententia lumen est simul species intelligibilis creaturarum, quas repræsentat: ratione cuius repræsentationis vnum est heterogeneè diuersum ab alio, sicut species vnius obiecti à specie alterius, indiuidualiter tantùm diuersi: exemplum de charitate non est ad rem: nam id prouenit, non ex diuersa indiuiduatione habitus, sed ex ipsa charitate secundum se, quæ quia practicè inclinat ad obiecta, vt consequibilia, ad ea priùs ac potiùs inclinat, quæ sunt magis debita: lumen verò, quia ad obiecta inclinat speculatiuè, cognoscendo tantùm naturas ipsorum, ad ea priùs, ac potiùs inclinat, quę sunt in se perfectiora, & causa aliorum, non autem quæ sunt conuenientiora: nam hic finis, cùm sit practicus, non intenditur ab habitu speculatiuo.

488. Ad Fundamentum quartæ constat ex dictis, in quo nimirum sensu sit concedendum, in quo verò negandum.

SECTIO XXVI.

An Deus ab homine in hac vita videri possit sicuti est?

489. Ratio dubitandi est ipsa auctoritas Dei, desideranti enim Moysi videre in hac vita Deum, Exodi 33. Respondit Deus: *Non videbit me homo, & viuet.* Vbi Glossa, *quamdiu*, inquit, *hic mortaliter viuitur, per quasdam imagines Deus videri potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest.* Impossibile igitur est, Deum in hac vita ab homine videri. Confirmatur, nam visio Dei est cognitio omnium abstractissima, cùm sit de obiecto immaterialissimo: sed quò abstractior est cognitio, eò abstractiorem postulat intellectum: ergo abstractissima cognitio abstractissimum postulat intellectum. Igitur visio Dei non compatitur secum in eodem subiecto notitiam sensus vel alterius operationis materialis; ac

Exodi 33.

Glo. Ssa.

proinde

proinde nequit eſſe in homine in hac vita exiſtente, in qua nequit omni omninò operatione materiali & ſenſitiua carere.

490. Conſtans tamen eſt ac certa ſententia, de potentia, abſoluta nullam eſſe repugnantiam, quin Deus in ſeipſo ab homine in hac vita exiſtente videri poſſit; tametſi id repugnet de lege ordinaria. Prior pars aſſertionis eum habet certitudinis gradum, quem habet communis illa Theologorum ſententia, quòd Chriſtus ſimul fuerit viator & comprehenſor. Nam ſi potuit Chriſtus, vt homo viuens hanc vitam paſſibilem & mortalem videre Deum: poterit & quiuis purus homo: cùm natura humana in Chriſto non ſit alterius rationis, aut maioris capacitatis, quàm ſi natura cuiuſcunque puri hominis: neque enim vnio hypoſtatica illam ab intrinſeco mutauit, aut maiorem illi contulit capacitatem, quàm ex ſeipſa haberet, ſed ſolùm illi addidit quandam congruitatem, cur talis viſio, & omne aliud creatum donum cum ipſo officio Redemptoris non pugnans, ei debitum fuerit, etiam in hac mortali vita exiſtenti. Porrò ſententia illa de Chriſto viatore & comprehenſore ſimul, eſt adeo certa, vt oppoſitam Pater Suarez 3. part. quæſtione nona, articulo quarto, diſputatione vigeſima quinta, ſect. 1. putet erroneam, hæreſique proximam.

Suarez. Cenſura oppoſitæ ſententiæ.

491. Ratio autem aſſertionis eſt, quia clara viſio Dei nullam habet cum hac mortali vita eſſentialem repugnantiam, quo minùs de potentia abſoluta poſſit cum illa coniungi. Aſſumptum probo: nam duplex vita conſiderari poteſt in homine viatore, vna ſubſtantialis & in actu primo, quæ conſiſtit in ipſa vnione & ſubſtantiali informatione animæ ad corpus corruptibile; altera accidentalis, & in actu ſecundo, quæ formaliter conſiſtit in operationibus vitæ vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & intellectiuę cum neutra vita eſſentialiter pugnat clara viſio Dei: non cum prima, nam actus videndi Deum, & informandi corpus non ſunt eſſentialiter oppoſiti, tum quia reperiuntur in beatis: tum quia ſunt actus perfectiui in ordine ad diuerſas perfectiones, nam vnus perficit hominem ſubſtantialiter, & in ordine ad eſſe naturale: alter accidentaliter, & in ordine ad eſſe ſupernaturale. Vnde ſicut eſſe naturale potiùs ſupponitur, & perficitur à perfectione ſupernaturalis: ità vita naturalis hominis, quæ formaliter conſiſtit in vnione ſubſtantiali animæ ad corpus, ſupponitur, & perficitur à viſione Dei.

492. Neque eſſentialiter repugnat cum ſecunda vita actuali: nam triplex eſt hęc vita actualis in homine mortali vegetatiua, ſenſitiua, & intellectualis, conſiſtens in actuali operatione vitæ vegetantis, ſentientis, & intelligentis, atqui non pugnant cum actuali operatione vitę intelligentis, tum quia talem operationem ſecum compatitur in Angelis beatis, qui intuendo Deum non impediuntur ab actibus intellectualibus circa alia obiecta: tum quia tales actus non ſunt oppoſiti, ſed maximè ſubordinati. Neque pugnant cùm actibus vitæ vegetantis, cùm ſint actus diuerſarum potentiarum, & ad diuerſas perfectiones tendentes. Neque demum cum actibus vitę ſentientis: quia licet repugnet, vt viſio Dei originetur à cognitione ſenſitiua, cùm ſit de obiecto immateriali, & omnino independente à ſenſibus, non tamen repugnat, vt ſimul intellectus videat Deum, & ſenſus feratur in ſenſibilia: tum quia hoc neceſſariò concedendum eſt Chriſto, qui à viſione Dei numquam ceſſauit, & tamen cum illa continuò exercuit operationes ſenſuum. Tum quia cùm ſint actus diuerſarum potentiarum; reſpectu diuerſorum obiectorum, non pugnant ſimul in eodem ſubęcto, ſaltem ſupernaturaliter, & de potentia abſoluta, quidquid ſit naturaliter, & de potentia ordinaria, propter limitationẽ ſubiecti.

493. Poſterior pars aſſertionis probatur primò, quia viſio diuinæ eſſentię eſt ſuprema fœlicitas, & eſſentiale prędmium creaturę rationalis: de ratione autem ſupremæ fœlicitatis & prædmij eſt, vt non conferatur, niſi poſt huius vitæ ærumnas, & deuictos certaminis labores: ſed homo quamdiu in hac vita viuit, ſemper eſt in via ęrumnarum, & inter certaminis ac pugnę labores: ergo naturaliter, & de lege ordinaria non debetur illi viſio diuinæ eſſentię. Secundò, quamdiu homo in hac vita viuit, naturale eſt ei omnia intelligere per conuerſionem ad phantaſmata: atqui diuina eſſentia intelligi nequit per conuerſionem ad phantaſmata. Minor eſt euidens, nam ea tantùm intelligi poſſunt per conuerſionem ad phantaſmata, quorum notitia aliquo modo pendet à phantaſmatibus. Maior probatur, quia naturale eſt homini in hac vita degenti ad intelligibilia aſſurgere per ſenſibilia, ab illis ſpecies intelligibilium abſtrahendo: ergò.

494. AD rationem dubitandi reſpondet Auguſt. lib. 12. de Geneſi ad litteram cap. 27. illud à Deo dictum eſſe, non quod ſit neceſſarium, vt qui Deum videt, omninò moriatur vitę iſti, ſed vt *quodammodo moriatur, quia* debet ita *à carnalibus ſenſibus alienari, vt merito*, inquit, *neſciat, ſicut Apoſtolus ait, vtrum in corpore, an extra corpus ſit, cùm in illam rapitur & ſubuehitur viſionem*. 2. Reſponderi poteſt, Deum locutum fuiſſe iuxta legem ordinariam: quo pacto loquitur etiam Paulus 1. ad Tim. vlt. *Deum nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.* Eadem reſponſio applicanda eſt gloſſę.

Auguſt.

Prima ad Timotheum

495. AD Confirmationem Reſpond. ex ea tantùm ſequi, viſionem Dei, nullam ſecum compati cognitionem ſenſitiuam cauſaliter non autem concomitãter: nam ex eò, quòd viſio Dei ſit cognitio omnium abſtractiſſima, abſtractiſſimum poſtulabit intellectum, à nullis phantaſmatibus in cognoſcendo Deo dependentem, non autem quòd non poſſit aliquam ſenſitiuam notitiam concomitanter habere: hoc enim abſtractioni viſionis Dei nihil derogat.

496. Hæc de potentia absoluta. Maior controuersia inter Patres & Scholasticos est, an de facto cum aliquo in hac communi & ordinaria lege dispensatum aliquando sit, vt adhuc in hac mortali vita viuens speciali priuilegio fuerit à Deo eleuatus ad claram sui visionem, saltem ad tempus, & transeunter. Affirmant *S. Thomas* S. Doctor de Paulo & Moyse 2.2. q.175. art. 3. in corpore & ad 1. & de veritate q.10. art. vlt. & q.13. art.2. & alibi. *Durandus.* Dur. in 4. dist.49. q. 6. num. 5. *Sotus, Ferrarien.* Sotus quæst. secunda, artic. 4. circa finem, Ferrar. 3. contra gentes cap.47. §. *quantum ad secundum* in fine: Idem supponere videtur de Paulo Scotus in 2. dist.3. qu. 9. §. *secundo modo*, & alij Scholastici moti auctoritate *Scotus.* Augustin. lib. duodecimo, supra Genesim ad literam cap.17. & epist.112. ad Paulinam de videndo Deo c.12. vbi id apertè asserit propter illa Verba Domini Numeror. 12. *An non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei & palam; & non per anigmata & figuras Dominum videt.* Putat enim Augustin. gloriam Domini, quam Moyses à Domino videre petierat, Exodi 33. hic illi fuisse manifestatam. *Augustin.* *Num. 12.* *Exod. 33.*

497. Alij hoc priuilegium extendunt ad Adamum propter illa verba Geneseos 2. *Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam:* existimant enim, hunc soporem fuisse ex clara visione Dei. *Gen. 2.*

498. Alij id docent de Iob, propter illa verba, Iob 42. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.* Et fundamentum habet in Aug. lib. 22. de ciu. Dei c.29. *& fortasse*, inquit, *illa virtus magna cernendi data fuerit ad horam etiam in illo mortali corpore oculis Sancti viri Iob, quando ait ad Deum in obauditu auris obaudiebam prius, nũc autẽ oculus meus videt te.* *Iob 42.* *Augustin.*

499. Alij idem testantur de Petro & Ioanne Euangelista: de illo quidem, quãdo à Christo responsum accepit. Matt. 16 *Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in Cœlis est*; quem locum expendens Aug. cit. ep. ad Paul. c.11. *Quamuis*, inquit, *illa reuelatio, vtrũ per fidem tantæ rei creditæ, an per visionem conspectæ, facta in eius mente fuerit, nõ mihi videtur elucere:* de isto autẽ, quãdo in cœna recubuit supra pectus Domini. Quod etiam fundamentũ habet in Amb. li. 7. in Luc. & Origene hom.2 in diuersos. *Matt. 16.* *Augustin.* *Ambros.* *Origenes.*

500. Alij idem censent de Isaia & Ezechiele, cò quòd ille c.6. suę prophetię dixerit; *Vidi Dominum*; hic c.3. testetur, se vidisse *gloriã Domini*, & c.8. *visionem Dei.* Alij idipsum sentiunt de S. Benedicto, quando dicitur totum mundum vidisse sub vno solis radio collectum. Lege Greg. l.2. dialogor. c. 35. *Greg.*

501. Alij id affirmant de S. Hieronymo. Et à fortiori id affirmarent de B. V. eò quòd nullum priuilegium sit alicui puro homini factum, quod B.V. concessum non sit.

502. Negant verò vniuersaliter de omnibus. Molina 1.p.q.12.a.11.D.2. Vasq. d.55. cap.2. Gammac. 1. p.qu. 12, c.10. Granad. tr.7. d.1. Suar. l.2. de attrib. diu. c.30. & alij multi. Excipiunt tamen B.V. Suar. & Vas. d.56. c.2. de *Molina.* *Vasquez.* *Gammachans.* *Granadus.* *Suarez.*

qua etiam Henriq. in sum. l. 3. c. 11. affirmat, non semel in hac vita eleuatã fuisse ad intuẽdam in raptu diuinam essentiam. Hæc sententia mihi probabilior est & sequenda, quã multorum Patrum auctoritate confirmat Vas. nobis sufficit tum auctoritas scripturæ Ioa. 1. *Deũ nemo vidit vnquam, Vnigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit:* vbi priuilegium hoc videndi in hac vita diuinam essentiam tribuit soli Christo. Et Paulus 1. ad Tim. 6. *Deum nemo hominum vidit, sed nec videre potest:* intellige de potentia ordinata in hac vita. Et Euaristus Papa in 1. ep. decret. circa finem: *Quam*, inquit, *nempe lucem inaccessibilem, nullus modo nostrum in hoc mortali corpore constitutus potest aliquatenus contueri, sed dum apparuerit, tunc verè illum videbit, sicuti est, qui eius conspectibus fuerit dignus coaptari; & non sicut Moyses, cæteriq; prophetæ per anigmata & figuram.* Cùm igitur neque Moysen aut vllum alium Prophetam ab hac ordinaria lege excipiat, neque nos illos excipere debemus. *Henriquez.* *Ioan. 1.* *1. ad Tim. 6.* *Euaristus.*

503. Fundamentũ huius sententię de Moyse quidem & reliquis Prophetis Christi aduẽtum præcedentibus, est, quia non decuit, vt tale priuilegium videndi diuinam essentiam vlli mortali ante Christum concederetur: quod insinuauit Ioannes Euang. supra citatus, dum hoc priuilegium videtur concedere soli Christo. Etenim decuit, vt qui inter homines primus Dei essentiã videret, esset Christus Dominus: propterea enim SS. Patres detinebãtur in lymbo, quia non decebat quenquam illorũ priùs Deum videre, quàm ipse Christus vidisset: qui tanquam caput & redemptor omniũ debuit primus hanc paradisi ianuam, peccato protoparentis occlusam nobis reserare; priùs illam sibi aperiendo, tanquam proprius dominus, ac naturalis hæres. Non enim decebat, vt priùs hęc hęreditas adiretur à filijs adoptiuis, quàm à Filio naturali, per quem debebant adoptiui æterno patri reconciliari. *Ioannes.*

504. Ex hoc fundamento apertè sequitur, nunquam B. V. vidisse diuinam essentiam ante Verbi Incarnationem; pium tamen est credere, illam vidisse post Verbi Incarnationem: quod mihi satis probabile est post Christi resurrectionem, quando ad eam videndam eleuati fuerunt omnes SS. Patres, qui in lymbo detinebantur. Decuit enim, vt ipsa prima post filium, hanc gloriæ hæreditatem adiret.

505. Fundamentum oppositæ sententiæ, quoniãtotum nititur auctoritate Aug. S. Th. & aliorum Scholasticorũ: Augustino opponimus Euaristum Papam, aliosque Patres, quos legere est apud Recentiores; S. Th. verò alij sq; Scholasticis, alios Doctores, qui ex professo hanc controuersiam tractarunt. *Augustin.* *S. Thom.* *Euaristus.*

506. AD locum verò scripturæ Respond. Ex eo non conuinci Moysem diuinam essentiam vidisse, sed tantùm ad quoddam familiaritatis genus supra cæteros prophetas à Deo eleuatum fuisse, ad quod exprimẽdum Deus vsus est illo modo loquendi: præsertim cũ desideranti Moysi Dei gloriã videre responsum sit, nemo videbit me & viuet. Multò minùs *Explicatur Scriptura.*

allata

allata testimonia vel Scripturæ, vel Patrum de cæteris Sanctis conuincunt; solùm enim probant peculiarem quemdam modum cognoscendi Deum, semper tamen intra modum abstractiuum & ænigmaticum, proprium hominum in hac vita degentium, vt ipsemet Pontifex Euaristus docuit.

DISPVTATIO X.

De Incomprehensibilitate Dei.

POST attributum cognoscibilitatis sequitur attributum incomprehensibilitatis, quod multi inuoluunt in ipso attributo cognoscibilitatis, quatenus idem Deus, qui intuitiuè à creatura videri potest, adæquatè & comprehensiuè cognosci non potest. Nos claritatis gratia hæc duo attributa, saltem inadæquatè in Deo distinguimus: cùm aliud formaliter sit, ipsum intuitiuè tantùm cognoscere, & comprehendere. Disputamus autem hîc de Comprehensione, non vt importat optatæ rei consecutionem, quo pacto omnes Beati dicuntur comprehensores, quoniam assecuti sunt, quod tantopere optarunt; sed vt dicit adæquatam obiecti cognitionem. Quoniam verò propositа controuersia tota pendet ex natura ipsa comprehensionis, antequam disputemus, an Deus sit à creatura incomprehensibilis, disputandum erit de natura ipsa comprehensionis.

SECTIO I.

In quo sita sit formalis ratio comprehensionis?

Ochom. Gabriel. 1. PRIMA sententia Ochami in 4. q. 13. art. 1. & Gabriel in 3. dist. 14. art. 3. dub. 2. opinantium, comprehensionem esse cognitionem omnium perfectissimam, quæ de obiecto haberi potest: quo pacto nulla creatura ab alio comprehendi potest, quàm à solo Deo; quia sola cognitio Dei est omnium perfectissima. Verùm hæc exploditur ab omnibus, eo quòd mensura perfectæ cognitionis non est desumenda ex perfectione cognoscentis, sed cognoscibilis, vt nimirum tam perfecta sit cognitio in repræsentando, quàm perfectum est ipsum obiectum repræsentabile. Cuius ratio à priori est, quia cognitio non debet in repræsentando adæquari cognoscenti, sed cognoscibili; est enim cognoscibilis, non cognoscentis expressio. Tanta igitur debet esse cognitionis perfectio, quanta est obiecti cognoscibilitas, vt illius comprehensio esse ac dici possit.

Bannez. 2. SECVNDA sententia est Bannez 1. p. quæstione duodecima, articulo 8. §. *contra.* Zumel disputatione prima. Vasq. disp. 53. c. 4. Granadi tom. 1. tract. 5. disputat. 13. Fasoli, Suar. lib. 2. de Attributis diuinis cap. 29. & 3. p. Disput. 26. sec. 1. affirmantium, ad comprehensionem sufficere cognitionem extensiuam omnium, quæ vel formaliter, vel eminenter sunt in obiecto, vt hinc facilè deducant, non posse Deum ab intellectu creato comprehendi, quia licet videantur omnia; quæ formaliter sunt in ipso, non tamen videntur aut videri possunt omnia, quæ fieri possunt ab ipso; & consequenter licet videatur totus formaliter, non tamen videtur, aut videri potest totus eminenter, quod est videri totum, non autem totaliter. Probatur primò. Ex Augustin. epist. 112. cap. 8. vbi docet, ad comprehensionem tantùm requiri, vt nihil rei visæ lateat videntem. Confirmatur, quia tunc locatum comprehenditur à superficie corporis locantis, quando totum locatur continetur intra superficiem ipsius locantis: ergo tunc res comprehenditur cognitione, quando tota rei entitas & perfectio continetur intra notitiam ipsius cognoscentis.

Zumel. Vasquez. Granadus. Fasolus. Suarez. *Augustin.*

3. Secundò probatur eadem sententia auctoritate Sancti Thomæ 1. p. quæst. duodecima, articulo octauo, & 3. p. q. 10. articulo secundo, & quæstione octaua, de veritate articulo quarto. In quibus locis probat, ideo beatos non videre omnia, quæ sunt in Deo eminenter, quia alioqui comprehenderent Deum. Quæ illatio, vt concludat, supponere debet, comprehensionem esse solam cognitionem extensiuam eorum, quæ formaliter & eminenter continentur in Deo; alioqui si requireretur præterea certa aliqua perfectio & intensio cognitionis, possent omnia in Deo videri & adhuc non comprehendi, quia posset non videri cum ea claritate & intentione, qua obiectum ipsum postulat videri.

S. Thomas.

4. Tertiò probatur à priori: nam comprehendere obiectum est ipsum cognoscere quantum cognoscibile est ex parte obiecti, non autem quantum cognoscibile est ex parte cognoscentis: Sed tunc obiectum cognoscitur quantum cognoscibile est ex parte obiecti, quando omnia, quæ sunt in obiecto formaliter & eminenter, cognoscuntur: ergo ad comprehensionem sufficit extensiua cognitio eorum omnium, quæ quoquo modo

sunt in obiecto. Maior constat, nam comprehensio adæquari debet cognoscibili, non cognoscenti. Minor probatur, quia tunc obiectum cognoscitur quantum cognoscibile est ex parte obiecti, quando tota ipsius intelligibilitas adæquatur actu ipso intelligentis: tunc autem tota intelligibilitas obiecti adæquatur actu ipso intelligentis, quando tota ipsius entitas tam formalis, quàm eminentialis cognoscitur; nam intelligibilitas adæquatè consequitur entitatem, nec potest obiectum plus habere de intelligibilitate quàm de entitate; ergo si totum cognoscitur quoad entitatem, totum etiam cognoscetur quoad intelligibilitatem.

Richardus. 5. TERTIA sententia est Richardi in tertio distinct. 14. articulo primo, quæstione quarta. Scoti quæstione secunda. §. *in prima quæst. ad secundam probationem*, Durandi quæstione prima, num. decimo, Bassoli quæstione secunda in fine, Aureoli quodlibeto 6. articulo primo, Soti in quarto distinct. 49. quæstione tertia, articulo primo ad secundum, Capreoli quæstione sexta, articulo tertio ad obiecta Aureoli, Ferrarien. tertio, contra Gent. cap. quinquagesimo quinto, §. vltimo, Molinæ 1. p. quæstione duodecima, articulo septimo & octauo, disputatione secunda ad primum, Arrubalis disputatione vigesima tertia asserentium, cognitionem comprehensiuam non solùm deberé adæquari obiecto extensiuè, quoad omnia, quæ in ipso sunt formaliter & virtute, sed etiam intensiuè, quoad claritatem ab ipsa obiecti intelligibilitate exigitam.

Scotus. *Durandus.* *Bassonus.* *Aureolus.* *Sotus.* *Capreolus.* *Ferrariens.* *Molina.* *Arrubal.* *S. Thomas.*

6. Quæ sententia verior est, & procul dubio Sancti Thomæ, qui ad comprehensionem non solùm requirit adæquationem extensiuam, sed etiam intensiuam in claritate obiecto commensuratam, vt 1. p. quæstione duodecima articulo septimo ad tertium explicat, ideò beatos non comprehendere Deum, quia licet totum Deum videant, non tamen vident totaliter; *non quod totus*, inquit, *modus obiecti non cadat sub cognitione, sed quia modus obiecti non est modus cognoscentis*, quia licet videant Deum infinitum, non tamen ipsum vident infinitè. & 3. p. quæstione decima, articulo secundo ad tertium. *Quantitas*, inquit, *scientiæ non solùm attenditur secundùm numerum scibilium, sed etiam secundum claritatem cognitionis:* & quæstione octaua, de ver. articulo secundo ad secundum. *Tunc*, inquit, *dicitur aliquis alterum videre totaliter, quando ipsius visio habet modum totalem: & hoc est, quando ita perfectus est modus visionis ipsius videntis, sicut est modus visibilitatis ipsius rei*, vt si quis opinione cognoscat, quod cognoscibile est demonstratione: & ad vltimum, *Ipsa*, inquit, *immensitas Dei videbitur, sed non videbitur immensè, videbitur enim totus modus, & non totaliter.* Vnde semper totalitatem visionis, ad comprehensionem requisitam, explicat ex parte actus, vt nihil aliud sit, obiectum totaliter videri, quàm videri eo claritatis gradu, quo visibile est obiectum.

7. Fundamentum huius sententiæ est, quia comprehensio non est qualiscumque cognitio, sed cognitio adæquans totam cognoscibilitatem obiecti: sed obiectum non solùm est adæquabile extensiuè, sed etiam intensiuè: ergo cognitio adæquata tantùm extensiuè, non est obiecti comprehensio. Maior patet, quia obiecti comprehensio est cognitio omnium perfectissima, quam obiectum ipsum exigit. Minor probatur, nam quodlibet obiectum, etiam indiuisibile, est natura sua determinatiuum potentiæ ad certum gradum claritatis, propriæ cognoscibilitati commensuratum, vt inductione constat tam in sensibilibus, quàm intelligibilibus; omnia enim obiecta non solùm habent vel per se, vel speciem sui determinare potentiam ad simplicem notitiam, qua ipsorum naturæ simpliciter cognoscantur, sed etiam ad notitiam, cum certa claritate & intensione, propriæ cognoscibilitati commensurata. Cuius ratio à priori est, quia obiectum non terminat cognitionem, nisi ad illam concurrat obiectum ipsum per propriam virtutem determinatiuam, commensuratam propriæ cognoscibilitati. Vnde cognitio, quæ adæquatur virtuti determinatiuæ obiecti, adæquatur etiam cognoscibilitati eiusdem: nam eatenus obiectum dicitur cognoscibile, quatenus est determinatiuum potentiæ ad cognitionem sui; mensura enim virtutis determinatiuæ obiecti, est ipsa cognoscibilitas obiecti, quia finis & terminus virtutis determinatiuæ ipsius obiecti, est adæquata cognitio sui: cuius signum est, quia species, quæ est proximum determinatiuum potentiæ ad cognitionem obiecti à quouis obiecto creato, etiam intellectuali & libero, producitur necessariò, quia quod necessariò producitur, adæquatè producitur, quia secundùm adæquatum posse virtutis producitur: igitur cognitio, quæ solùm extensiuè, & non etiam intensiuè, & in claritate adæquat cognoscibilitatem obiecti, non est obiecti comprehensio.

8. Confirmatur, nam ita se habet claritas in actu cognitionis, sicut feruor in actu amoris: at non dicitur amor adæquatus obiecto amabili, qui solùm adæquatur illi extensiuè, & non intensiuè: ergo nec cognitio erit adæquata obiecto cognoscibili, quæ tantùm adæquatur illi extensiuè, & non intensiuè. Maior patet, quia non minus actus cognitionis, quàm amoris determinatur ad certam intensionem ab ipsa virtute obiecti. Minor probatur nam posset Angelus superior diligere inferiorem quoad omnia, quæ in ipso videt extensiuè, non autem intensiuè: cùm enim hic actus amoris Angeli superioris erga inferiorem sit liber, poterit attemperari, quoad intensionem feruoris, atque adeò non ferri in illum iuxta amabilitatem ipsius. Quod autem talis amor non esset adæquatus amabilitati obiecti, constat; quia, vt suppono, talis amor non attingeret

intensionem

intensionem feruoris, quo Angelus inferior diligit seipsum: sed amor, quo Angelus inferior diligit seipsum, est adæquatus amabilitati ipsius: igitur amor, quo Angelus superior diligit inferiorem, non est adæquatus amabilitati ipsius Angeli inferioris.

9. Sed contrà, nam aduersarius contendit, non posse dari cognitionem adæquatam extensiuè, quin eadem sit etiam adæquata intensiuè, eò quòd tota intensio & claritas cognitionis ordinatur ad obiectum perfectiùs penetrandum: ergo vbi hoc fuerit penetratum extensiuè, quoad omnem entitatem & perfectionem absolutam, & respectiuam, non erit intensior cognitio necessaria: igitur frustra præter cognitionem extensiuam requiritur intensiua, quia hæc non datur, vt distincta ab extensiua, sicut nec adæquata intensiuè distincta ab adæquata extensiuè.

10. Respond. 1. Esto non detur cognitio adæquata extensiuè, quin eadem sit etiam adæquata intensiuè, adhuc tamen ad explicandam naturam comprehensionis rectè dicimus, illam formaliter & præcisè non consistere in sola extensione obiectiua, sed etiam in intensione & claritate subiectiua, quæ exigitur ab obiecto ipso.

11. Secundò nego, dari non posse cognitionem adæquatam extensiuè, inadæquatam verò intensiuè: Nam potest obiectum per virtutem determinatiuam suam inadæquatè intensiuè concurrere cum potentia ad cognitionem totius suæ entitatis & perfectionis extensiuæ; igitur dabilis est cognitio adæquata extensiuè, inadæquata verò intensiuè. Consequentia constat, quia talis cognitio exprimeret omnem perfectionem extensiuam obiecti, cùm esset producta ab omni perfectione extensiua illius; & tamen non cum eâdem claritate & intensione, quæ exigitur ab obiecto; quia non esset producta per adæquatum concursum intensiuum totius virtutis determinatiuæ obiecti. Antecedens probo, quia potest obiectum, saltem diuina virtute, non concurrere, quantum potest intensiuè, cum potentia ad cognitionem totius suæ entitatis & perfectionis extensiuè: nam licet obiectum sit indiuisibile intensiuè formaliter, vt est substantia spiritualis, est tamen diuisibile virtualiter, quatenus potest intensiùs & intensiùs cum potentia concurrere, ad clariorem & clariorem notitiam, circa eamdem indiuisibilem entitatem sui; quæ, quia in se formaliter indiuisibilis est, per quamlibet cognitionem intuitiuam tota videtur: quia verò eadem est virtualiter diuisibilis, per virtutem determinatiuam in ordine ad actum intensiorem & intensiorem, commensuratum propriæ cognoscibilitati, non videtur totaliter nisi per cognitionem intensiuè adæquatam virtuti determinatiuæ obiecti. Quo fit, vt quamuis obiectum sit indiuisibile quoad entitatem, diuisibile tamen sit quoad cognoscibiltatem; quoniam hæc non attenditur absolutè in se, sed respectiuè in ordine ad cognitionem, per quam exprimi potest clariùs & clariùs, iuxta concursum virtutis determinatiuæ obiecti, & virtutis cognoscitiuæ subiecti. Confirmatur, quia posset obiectum concurrere adæquatè extensiuè, & intensiuè in ratione obiecti cum potentia, inadæquatè concurrente in ratione potentiæ: sed tunc sequeretur cognitio adæquata extensiuè, quia omnia viderentur in obiecto, adæquatè concurrente in ratione obiecti; inadæquata verò intensiuè ex parte potentiæ. Igitur non repugnat cognitio adæquata extensiuè, inadæquata verò intensiuè.

12. Ad argumentum igitur in forma, nego antecedens: ad cuius probationem dico, totam intensionem, & claritatem cognitionis ordinari ad perfectiùs penetrandum obiectum, vel quoad extensionem, vel quoad virtualem intensionem, & diuisibilitatem ipsius obiecti. Vnde nego paritatem, quod sicut non datur cognitio adæquata intensiuè, distincta à cognitione adæquata extensiuè; ita nec cognitio adæquata extensiuè, distincta à cognitione adæquata intensiuè, quia cognitio adæquata intensiuè includit essentialiter adæquationem extensiuam: nam cognitio adæquata intensiuè, est cognitio producta à potentia adæquatè determinata à tota virtute motiua obiecti, & lumine eiusdem ordinis, & rationis: cognitio verò adæquata extensiuè non includit formaliter adæquationem intensiuam, quia vel illa produci potest à tota virtute obiecti adæquata extensiuè, inadæquata verò intensiuè; vel à potentia inadæquatè concurrente in ratione potentiæ.

13. Vel certè distinguenda est duplex extensio in obiecto, altera intrinseca, & constitutiua ipsius, altera extrinseca, & terminatiua tantùm: adæquatio prioris extensionis, est essentialiter connexa cum adæquata cognitione intensiua eiusdem, non autem adæquatio posterioris extensionis; possum enim comprehendere totam entitatem, & perfectionem intrinsecam obiecti, non comprehensis terminis, ad quos virtus ipsa intrinseca obiecti se extendit: at non possum comprehendere totam perfectionem obiecti, non comprehensâ totâ perfectione constitutiuâ ipsius. Cuius ratio est, quoniam ad perfectam comprehensionem rei sufficit, si adæquatè cognoscatur tota entitas, & perfectio intrinseca ipsius, alioqui si ad comprehensionem rei, præter comprehensionem intrinsecæ entitatis, & perfectionis ipsius, necessaria etiam foret comprehensio extrinseca cuiuscunque termini, cum quo res ipsa connexionem habet, nulla creatura posset aliam comprehendere: consequens est falsum; nam omnes concedunt, Angelum superiorem comprehendere inferiorem, & quamlibet rem sublunarem naturalem. Sequelam probo, tum quia omnis creatura essentialem connexionem

habet cum omnipotentia Dei, tanquam effectus cum sua causa: implicat autem, omnipotentiam Dei naturali cognitione intuitiua cognosci, nedum comprehendi. Tum quia, cùm intellectus Angelicus posset infinitos actus specie diuersos, per ordinem ad infinita obiecta specie diuersa, quæ successiuè intelligere posset, elicere, nullus Angelus posset talem intellectum comprehendere, nisi comprehensis infinitis actibus, & obiectis specie diuersis, ad quæ intellectus Angelicus potest se extendere: similiter nec posset materia prima comprehendi, nisi comprehensis infinitis formis, ad quas dicit ordinem. Ad perfectam igitur comprehensionem rei non est necessaria comprehensio extrinseci termini, ad quem res ordinatur, sed sufficit comprehensio solius entitatis, & perfectionis intrinsecæ, cum sola notitia abstractiua termini sub aliqua ratione communi, sub qua res ipsa terminatur.

14. *Obijcies* 1. Implicat obiectum determinare potentiam ad clariorem notitiam sui, quin illam determinet ad perfectionem aliquam, vel modum in ipso obiecto de nouo cognoscendum. Assumptum probo, tum quia sicut implicat, cognoscere de nouo obiectum, & non cognoscere aliquam perfectionem nouam in ipso obiecto: ita cognoscere clariùs, & perfectiùs idem obiectum, & non cognoscere nouam aliquam perfectionem, vel modum in eodem obiecto: tum quia nouo gradui cognitionis respondere debet nouus gradus, vel perfectio ex parte obiecti, cùm totum esse cognitionis sit ad manifestandum obiectum.

15. Resp. Distinguendo antecedens, implicat obiectum determinare potentiam ad clariorem notitiam sui, quin illam determinet ad nouam perfectionem, vel modum anteà non cognitum, nego; ad eandem perfectionem vel modum clariùs cognoscendum, concedo. Vnde ad priorem probationem, nego consequentiam, quia quando primò cognoscitur obiectum, nullo modo supponitur anteà cognitum, atque adeò implicat, illud de nouo cognoscere, & nullam perfectionem de nouo in illo videre; at quando supponitur iam cognitum, non implicat, idem secundùm eandem perfectionem clariùs cognoscere. Ad posteriorem verò dico, sat esse, si nouo gradui cognitionis respondeat eadem perfectio, idemque gradus perfectionis clariùs cognitus: nam sicut datur maior, & minor claritas subiectiua ex parte actus, ita maior, & minor claritas obiectiua ex parte obiecti. Eadem igitur perfectio secundùm maiorem claritatem obiectiuam respondet clariori cognitioni subiectiuæ. Quod explicari potest exemplo amoris, quo aliquod obiectum diligimus, & non secundùm adæquatam diligibilitatem ipsius: nihil tunc est in obiecto, quod non diligamus, non tamen dicimur illud adæquatè diligere, quia non diligimus, illud actu, quoad intensionem proportionato diligibilitati obiecti. Vnde quando intensiore actu ad illud idem ferimur, nihil tali actui respondet ex parte obiecti, quod antea non fuerat dilectum, respondet tamen idem obiectum, secundùm maiorem diligibilitatem obiectiuam ipsius.

16. *Obijcies* 2. Si ad comprehensionem præter extensiuam repræsentationem omniù, quæ sunt in obiecto, necessaria esset intensiua perfectio in claritate, non posset statui certa claritas, & intensio, quæ necessaria esset in actu comprehendente obiectum, cùm illa nō solùm proueniat ab obiecto, sed etiam à potentia ipsa cognoscitiua: idem enim obiectum per eandem speciem adæquatam sui comparatum ad diuersas potentias magis, aut minùs perfectè, clariore, aut minùs clarâ cognitione postulat repræsentari. Respondeo. Non quamcunque claritatem actus naturaliter exigi ab obiecto, sed eam dumtaxat, quæ per adæquatam speciem sui, & lumen eiusdem perfectionis, & ordinis deriuatur in actum: vnde omnis alia claritas, & perfectio, quæ prouenit à lumine altioris ordinis, non exigitur connaturaliter ab obiecto: quia obiectum sicut non exigit repræsentari per speciem perfectioris entitatis; ita nec per lumen altioris ordinis: nam species & lumen sese mutuò respiciunt in ordine ad idem obiectum, tanquam principia eiusdem actus, expressiui eiusdem obiecti.

17. Ad argumenta secundæ sententiæ, ad auctoritatem Augustini respondet S. Thom. 1. parte quæst. 12. art. 7. ad 2. comprehensionem esse, cùm res ita videtur, vt nihil ipsius lateat videntem, neque quoad entitatem, neque quoad modum cognoscibilitatis; qui modus licet se teneat ex parte actus, exigitur tamen ab obiecto ob sui virtualem diuisibilitatem. Vnde idem Augustinus 12. de Ciuit. Dei cap. 18. comprehensionem definit, quâ *scientis comprehensione finitur*, quod est, vt S. Thomas præcitato loco explicat, *quando ad finem in modo rem cognoscendi peruenitur*. *Augustin.* *S. Thomas.*

18. Ad Confirmationem distinguo consequens: nam si tota entitas & perfectio rei cognoscibilis dicat etiam modum ipsius cognoscibilitatis, concedo totum; si solam entitatem, & perfectione extensiuam, nego consequentiam: & disparitas est, quia ad comprehensionem intellectualem, non solùm spectat intellectualis, continentia obiecti, sed etiam modus ipse continentiæ magis, aut minùs clarus; nam hæ sunt per se differentiæ cognitionis; ad materialem verò comprehensionem solùm pertinet adæquata continentia corporis locati à corpore locante.

19. Ad auctoritatem S. Thomæ respondeo, eius discursum tantùm procedere à posteriori, non à priori; quia, vt suprà ostendimus, ex cognitione omnium possibilium in Verbo rectè infertur intensiua, & adæquata cognitio Dei. *S. Thomas.*

20. Ad

20. Ad rationem, distinguenda est maior: etenim si ly *ex parte cognoscentis*, dicat modum qui ab obiecto exigitur, neganda est maior; nam comprehensio includit hunc modum, quia *tunc*, vt S. Thomas docet, *res videtur totaliter, quando modus obiecti fit modus ipsius cognoscentis*, hoc est, vt quæstione 8. de veritate articulo 2. ad 2. explicat, *quando visio* per comparationem ad rem visam *habet modum* videndi *totalem*. Si ly *ex parte cognoscentis*, dicat modũ qui ab obiecto non exigitur, concedenda est maior, sed neganda minor, eiusq; probatio: nec propterea, quòd res videtur tota quoad entitatem, & tamen intelligibiliter non comprehendatur, sequitur, quòd res plus habeat de intelligibilitate, quàm de entitate; nam intelligibilitas rei non sequitur ad eius entitatem quomodocunque, sed vt determinatiua est potentiæ ad modum cognitionis, propriæ virtuti commensuratum: Ergo licet videatur tota entitas; quia tamen non videtur cognitione adæquante totam vim determinatiuam ipsius, non videtur totaliter; proinde nec intelligibiliter comprehenditur.

SECTIO II.

An possit Deus comprehendi ab intellectu creato?

21. RATIO dubitandi est, quia sicut naturæ humanæ vnitum est Verbum quoad totum esse personale, ita vniri poterit quoad totum esse intelligibile, maius quippe est, vniri Deum creaturæ quoad esse personale, quàm quoad esse intelligibile: quia illud fit per vnionem substantialem, & facit in recto Deum; hoc per vnionem accidentalem.

22. Constans tamen est omnium Patrum, & Scholasticorum sententia, Deum à nullo intellectu creato comprehendi posse. Controuersia tantùm est in assignanda ratione, quæ tota pendet ex prædeclarata natura comprehensionis.

Nominales. 23. Nominales eam rationem assignant, quia nulla creata cognitio possibilis est, quæ adæquet cognitionem, quam Deus habet de seipso: igitur possibilis non est comprehensio creata Dei. Antecedens patet. Consequentiam probant, quia comprehensio est cognitio omnium perfectissima, quæ de obiecto haberi potest. Verùm si hæc ratio supponit, comprehensionem esse perfectissimam cognitionem, quæ simpliciter de obiecto haberi potest, refutata manet ex dictis; si perfectissimam, quæ ab obiecto exigitur, non explicat, cur ea tantùm, quam Deus habet de seipso, sit omnium perfectissima quæ ab obiecto exigitur.

24. Auctores verò secundæ sententiæ præcedente sectione citati, hanc rationem ex ipsorum principijs reddunt. Comprehensio est adæquata cognitio omnium, quæ formaliter, & eminenter sunt in obiecto: impossibilis est autem cognitio creata omnium, quæ formaliter, & eminenter sunt in Deo: igitur impossibilis est Dei creata comprehensio. Verùm hæc ratio falso nititur fundamento, vt ex dictis constat, & in subiecta materia sic ampliùs explico. Ex distincta cognitione possibilium, quæ eminenter sunt in Deo, nulla noua perfectio intrinseca videtur in ipso Deo, quæ sine tali cognitione non videretur: ergo si aliunde ad cognitionem comprehensiuam non requiritur cognitionis intensio obiecto proportionata, impertinens est possibilium cognitio ad Dei comprehensionem. Antecedens aduersarij non negant; alioqui sine cognitione possibilium tota Dei substantia non videretur. Cuius ratio est, quia possibilia sunt tantùm extrinseci termini diuinæ potentiæ, ad quos nullum dicit respectum realem; vnde nulla noua perfectio extensiua intrinseca cognoscitur in Deo ex eorum distincta notitia. Consequentia verò probatur, quia cùm per quamlibet intuitiuam notitiam videatur omnis perfectio, & formalis, & eminentialis in Deo, si aliunde ad comprehensionem non requiritur certa claritas, & intensio obiecto proportionata, non est, cur in eorum doctrina talis cognitio non sit comprehensio.

25. At dicunt, ideò talis cognitio non est comprehensio, quia licet videatur tota entitas, & perfectio Dei, quia tamen ex vi eiusdem cognitionis non videntur distinctè omnia, quæ ab ipso emanant vel emanare possunt, non dicitur comprehensio. Sed contrà, nam hoc est, quod contendimus, nempe distinctam cognitionem eorum, quæ à Deo emanant, vel emanare possunt, non pertinere ad comprehensionem ipsius Dei; nam neque hæc obiecta sunt intrinseca Deo, neque ex eorum distincta notitia cognoscitur aliqua noua perfectio in Deo, quæ sine illa non cognosceretur; comprehensio namque est tantùm eorum, quæ intrinseca sunt, & substantialia obiecto: alioqui, vt præcedente sectione inferebamus, nulla res creata, quantumuis minima comprehendi posset ab Angelo, quod est contra communem sententiam Theologorum.

26. Confirmo hoc ipsum ad hominem contra Vasquez, qui disputatione 143. cap. 4. & 5. contendit, Verbum diuinum procedere ex sola cognitione essentiæ, non autem creaturarum possibilium, cùm tamen ipsemet doceat, Verbum procedere ex cognitione comprehensiua Dei: igitur in eius sententia cognitio possibilium non facit ad comprehensionem Dei; alioqui non posset ex eorum notitia non procedere; cùm necessariò debeat procedere ex notitia comprehensiua Dei. Confirmatur: quoniam si cognitio possibilium requireretur ad meliùs cognoscendum Deum extensiuè tantùm, *Vasquez.*

non autem intensiuè, sequeretur, quòd si omnia possibilia cognoscerentur distinctâ cognitione ab ea, quâ cognoscitur Deus *Vasquez.* ipse, vt iam concedit Vasquez disputatione 50. cap. 7. vel si per impossibile ex distincta cognitione omnium possibilium in Verbo non sequeretur intensior cognitio Dei, adhuc ab intellectu creato comprehenderetur Deus, vel per duplicem cognitionem Dei, & possibilium, vt in primo casu, vel per eandem auctam tantùm extensiuè circa possibilia, vt in secundo.

27. Ego ex iactis principijs de natura comprehensionis hanc assigno rationem, cur Deus sit incomprehensibilis à creatura. Comprehensio est cognitio omnium perfectissima, quam postulat obiectum: sed Deus postulat cognitionem in claritate infinitam: implicat cognitio creata in claritate infinita: igitur implicat creata comprehensio Dei. Maior patet ex dictis. Minor subsumpta constat ex ratione infiniti vt sic, & ex ratione talis infiniti. Minorem assumptam probo, tum quia Deus vt obiectum intelligibile non minorem postulat cognitionem, quàm ipsemet de seipso habet: sed hæc est infinitæ claritatis, & incommunicabilis creaturæ: maiorem ostendo, nam Deus non est magis intellectiuus, quàm intelligibilis, quippe cùm eius intellectiuitas sit commensurata ipsius intelligibilitati, cùm vtraque adæquatè consequatur ipsius naturam, imò sit ipsamet Dei natura: ergo cognitio, quam Deus vt intelligibilis postulat, non est in claritate minor, quàm ipse de seipso habet. Tum à priori sic, cognitio, quam vnaquæque natura intellectualis de seipsa postulat, est cognitio commensurata propriæ intelligibilitati, adæquatè procedens ex virtute determinatiua, & intellectiua sui: igitur cognitio, quam Deus de seipso postulat, est cognitio commensurata propriæ intelligibilitati, adæquata virtuti determinatiuæ, & intellectiuæ suimet ipsius: hæc autem, vt patet, est infinita, & incommunicabilis creaturæ, adæquatur enim infinitæ intelligibilitati, & intellectiuitati Dei: vt autem queat vna natura adæquatè intelligere aliam, debet esse tantæ intellectiuitatis, quantæ intelligibilitatis est alia. Lege Scotum in 3. dist. 14. *Scotus.* quæst. 2. ad primum.

28. DICES: Ex hac ratione tantùm sequitur, non posse creaturæ Dei comprehensionem communicari vt causæ principali, non autem vt causæ instrumentali, sicut potest Angelo inferiori instrumentaliter communicari comprehensio Angeli superioris, licet non posset principaliter. Sed contrà, nam cognitio est causa formalis principalis in repræsentando obiecto: implicat autem cognitioni creatæ communicari eam claritatem, quæ formaliter requiritur ad comprehendendum Deum: non implicat autem Angelo inferiori communicari claritatem, quæ formaliter requiritur ad comprehendendum Angelum superiorem; quia hæc finita est, & potest à Deo efficienter suppleri; illa verò deberet esse infinita: implicat autem cognitio creata infinita; igitur.

29. Ad rationem dubitandi, ratio discriminis est, quia esse personale communicatur formaliter, proinde totum communicatur: esse verò intelligibile communicatur effectiuè: implicat autem, vt Deus se totum effectiuè secundùm esse intelligibile communicet creaturæ, quia implicat effectus creatus infinitus: non implicat verò vt se totum communicet creaturæ formaliter, quia hoc esse non est distinctum ab ipso Deo. Ad probationem, esto communicatio secundùm totum esse personale sit maior, non tamen repugnat, sicut communicatio secundùm totum esse intelligibile. Quoniam hæc fieri debet, mediâ intellectione creatâ infinitâ, quæ implicat; illa, mediâ vnione finitâ, quia vnio non postulat, vt in essendo adæquetur termino vnibili, sicut comprehensio in repræsentando obiecto intelligibili.

30. Sed adhuc controuersum est inter Doctores, an sit de fide, Deum à nullo intellectu creato comprehendi posse. Negat Vasquez disputatione 52. cap. 2. solumque *Vasquez.* ait, esse certum auctoritate Scholasticorum, cuius oppositum tantùm putat esse temerarium. Primò, quia in assignanda natura comprehensionis variant Theologi: nequit autem ad fidem spectare, quod à Catholicis ad litem vocatur. Secundò, quia etiam Deus dicitur in Scripturis, & Concilijs ineffabilis, cùm tamen certum sit, à beatis mentis lingua effari, atque exprimi posse, vt in se est; nam qua ratione illum cognoscunt, mentis verbo exprimunt, atque eloquuntur.

31. Affirmant verò Scotus in 4. distinctione 49. quæstione 3. articulo 1. conclusione 1. Molina, Bannez, Zumel, Gonzalez, Arrubal, Fasolus, in prima parte quæstione 12. articulo 7. Suarez libro 2. de Attributis diuinis capite 5. & 3. parte disputatione 26. sectione 1. Medina ibidem quæstione 10. artic. 1. Cabrera disputatione 2. Quæ sententia verior est, vt constat ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. relato capite *Firmiter* de Summa Trinitate, & Fide Catholica, vbi eodem modo definitur, Deum esse Incomprehensibilem, atque Vnum, Æternum, Immensum, Immutabilem, Omnipotentem: atqui de Fide est, Deum esse vnum, æternum, &c. ergo & Incomprehensibilem.

Scotus. *Molina.* *Bannez.* *Zumel.* *Gonzalez.* *Arrubal.* *Fasolus.* *Suarez.* *Medina.* *Cabrera.* *Concilium Lateran.*

32. Ad primum argumentum Vasquez nego, non posse aliquid certò ab Ecclesia definiri, de cuius natura controuertitur inter Scholasticos; definitur enim à Concilio Tridentino, Sacramentalem conuersionem panis & vini, in corpus, & sanguinem Christi Domini, esse transsubstantiationem, de cuius tamen natura disputatur

Vasquez. *Concilium Tridentin.*

inter

inter Theologos. Item definitur, Deum esse immensum, æternum, omnipotentem; cùm tamen controuersum sit, quid de ratione immensitatis, æternitatis, & omnipotentiæ sit. Cuius ratio est, quia potest aliquid ab Ecclesia definiri solùm, an sit, non autem, quid sit. Ad argumentum in forma, nego variare Theologos, an Deus sit incomprehensibilis, quod tantùm pertinet ad dogma fidei, sed tantùm, quid Dei comprehensio sit, quod ad fidem non spectat.

33. Ad secundum respondeo, eodem modo Concilia definire, Deum esse ineffabilem, quo definiunt, esse incomprehensibilem: at sicut non definiunt esse incomprehensibilem, prout incomprehensibilitas negat omnem claram visionem de Deo, sed prout tantùm negat adæquatam: ita definiunt, esse ineffabilem; non prout ineffabilitas negat omne verbum mentale, aut vocale de Deo, sed prout tantùm negat verbum adæquatè exprimens. Effabilitas enim, vel ineffabilitas rei immediatè oritur ex cognitione eiusdem rei: igitur quâ ratione res est cognoscibilis, est etiam effabilis vel ineffabilis: cùm igitur Deus clarè cognoscatur à beatis, clarè etiam effatur ab illis; quia tamen non cognoscitur adæquatè, nequit ab illis adæquatè effari; in quo sensu à Concilio Lateranensi definitur, Deum esse ineffabilem.

DISPVTATIO XI.

SECTIO VNICA.

An Deus sit nominabilis nomine significante ipsum sicuti est?

1. QVÆSTIO supponit, Deum aliquo modo nominari posse, quod præter experientiam, ratio ipsa confirmat: nam quo pacto Deum concipimus, ita & illum nominare possumus, quia nomen sequitur conceptionem rei: est enim nomen signum rei conceptæ. Hoc ergo supposito, vlteriùs quærimus, an nominari possit, nomine significante, *sicuti est*, distinctè & quidditatiuè. Quæstio autem est tam de viatoribus, quàm de comprehensoribus.

2. PRIMA sententia negat, Deum ab vllo viatore, aut comprehensore, quin neque ab ipso Deo nominari posse, nomine significante ipsum, *sicuti est*: est Bannez 1. parte quæst. 13. art. 1. concl. 2. Zumel ibidem quæst. vnic. concl. 4. Suarez lib. 2. de attributis Diuinis cap. 31. num. 18. Probatur, nam Deus capite *Firmiter* de summa Trinitate, & Fide Catholica, definitur *ineffabilis*; quod etiam colligitur ex Scriptura Prouerb. 30. & patribus, passim asserentibus, Deum nullo nomine exprimi posse.

Bannez. Zumel. *Suarez.* *Concilium Lateran.* *Prouerb. 30.*

3. Secundò: Probatur ratione, quia nomen ad hoc imponitur, vt audiens vi illius deueniat in notitiam rei significatæ: atqui nullum est nomen, vi cuius audiens deuenire possit in notitiam Dei, vt est in se: igitur nullum est nomen, quod Deum significare possit, vt est in se. Maior probatur, quia nomen est symbolum, quo vtimur ad rem medio nostro conceptu alteri significandam: ergo intrinsecus finis ipsius est, alteri significare rem, vt à nobis conceptam, & significando audientem ducere in notitiam rei conceptæ. Minorem ostendo, quia nomen ducit audientem in notitiam rei significatæ, mediò conceptu loquentis per nomen importato: sed conceptus loquentis per nomen importatus nequit ducere audientem ad intuitiuam notitiam rei à loquente conceptæ. Nam vel iste conceptus est abstractiuus, & nequit esse ratio cognoscendi rem intuitiuè, vel est intuitiuus, & nec iste potest esse audienti ratio intuitiuè cognoscendi rem, à loquente conceptam, tum quia nomen non manifestat audienti conceptum loquentis physicè & intuitiuè, sed moraliter, & abstractiuè; quia non manifestat illum, vt signum naturale, intrinsecam connexionem habens cum re significata; sed vt signum ad placitum, extrinsecam dumtaxat connexionem habens, ex mera voluntate instituentis, cum re ipsa significata. Tum quia non posset vi talis conceptus, intuitiuè cogniti, audiens intuitiuè cognoscere rem, à loquente conceptam, nisi talis conceptus esset idem cum re concepta, qualis est conceptus, quem Deus habet de seipso. Cuius ratio est, quia conceptus intuitiuus non continet obiectum realiter, sed intentionaliter; vnde non potest esse ratio videndi illud intuitiuè, nisi intellectui, ad quem comparatur vt species expressa, & vitalis imago. Atqui conceptus loquentis non est species expressa, & vitalis imago intellectus audientis, sed loquentis: nequit igitur, etiam vt intuitiuè cognitus esse audienti ratio intuitiuè cognoscendi rem à loquente conceptam. Ergo nequit clara visio, quam de Deo beatus habet, etiam vt apertè manifestata, esse alteri ratio intuitiuè cognoscendi Deum.

4. SECVNDA sententia docet, posse quidem Deum nominari nomine significante ipsum, *sicuti est*, à Beatis, vel à Deo, non tamen à viatoribus. Est Henrici in summa art. 13. quæstione 9. S. Thomæ 1. parte. quæst. 13. art. 1. & 1. contra Gent. c. 31. Caietan. & Ferrarien. locis præcit. Capreol. in 1. dist. 22. quæst. 1. art. 1. Richard. art. 1. quæst. 1. Palatij ibidem, & aliorum. Fundamentum est, quia potest vnusquisque rem nominare, sicut intelligit: non potest autem nominare distinctiùs, quàm ipse intelligat: possunt igitur Deus, & Beati, distinctè Deum intelligentes, distinctè ipsum nominare, sicuti est; non autem viatores, Deum distinctè non intelligentes. Consequentia constat. Prior pars antecedentis patet, nam quidquid concipimus intellectu, exprimere possumus voce; cùm hæc sit instrumentum intellectus, & signum interioris verbi. Posterior probatur, quiâ nemo potest alteri tribuere, quod ipse non habet: ergo qui distinctè rem non concipit, non poterit illam alteri distinctè nominare; quia distincta nominatio supponit distinctam conceptionem: cùm nihil aliud sit distincta nominatio, quàm impositio nominis ad rem distincta conceptione significandam: vox enim non significat rem, nisi mediâ conceptione.

Henricus. S. Thomas. Caietanus. Ferrarien. Capreolus. Richardus. Palatius.

5. TERTIA sententia asserit, non tantùm beatos, sed etiam viatores posse imponere nomen, quod Deum significet *sicuti est*, esto viatores Deum non intelligant, vt est in se. Est Scoti in 1. dist. 22. quæst. vnica. §. *His præmissis*. Rubionis quæst. 1. art. 2. Ochami, Gabrielis ibidem, Molinæ 1. p. quæst. 13. artic. 1. disp. 2. Vasquez ibidem disp. 57. cap. 2. Fundamentum est, quoniam mensura significationis nominum non est desumenda ex eo, qui nomen imponit, sed ex eo, qui nomen audit: ergo non solùm possunt beati sibi mutuò, sed etiam viatores beatis nomina imponere, quæ Deum significent, *sicuti est*. Consequentia constat, quia licet nequeant viatores intelligere Deum quidditatiuè, ac proinde nequeat ipsis imponi nomen, Deum quidditatiuè significans, possunt tamen illum quidditatiuè intelligere beati: igitur potest ipsis à viatoribus imponi nomen, Deum quidditatiuè significans. Antecedens probatur, quia nomen non ordinatur ad exprimendum conceptum loquenti, sed audienti: ergo eius significatio non ordinatur ad imponentem, sed ad audientem. Confirmatur: nam de facto multa sunt nomina imposita ad significandas distinctas rerum quidditates, quas nos distinctè non cognoscimus. His positis,

Scotus. Rubio. Ocham. Gabriel. Molina. Vasquez.

6. DICO 1. Non repugnat Nomen, Deũ quidditatiuè significans. Fundamentum est, quia ad hoc, vt nomen quidditatiuè rem significet, nil aliud requirit, quàm vt imponatur ab eo, qui rem quidditatiuè cognoscit, cum tacito, vel expresso consensu eorum, qui eandem rem quidditatiuè etiam cognoscere possunt: sed beati cognoscunt Deum quidditatiuè; ergo saltem illi ex mutuo consensu possunt sibi nomen imponere, quod Deum quidditatiuè significet. Minor cum consequentia est nota. Maior, in qua est difficultas, probatur: quoniam vis Nominis non consistit, vt virtute aliquâ intrinsecâ audientem ducat in notitiam rei significatæ, sed tantùm vt significatione extrinsecâ, orta ex institutione imponentis, audientes moraliter excitet ad rem significatam quidditatiuè cognoscendam: sed quodlibet nomen à beatis impositum ad Deum quidditatiuè significandum excitare eos moraliter potest ad Deũ quidditatiuè cognoscendum, seu potiùs ad reflectendum supra idem significatum, à se quidditatiuè cognitum. Maior videtur per se nota, cùm nomen ex impositione nullam accipiat intrinsecam vim, ratione cuius debeat audientem ducere in notitiam rei significatæ, nisi tantùm denominationem extrinsecam, desumptam ex voluntate imponentis, à qua habet, vt sit signum moraliter excitatiuum ad notitiam rei significatæ.

7. Confirmatur, quia nomen non debet suâ significatione complere, sed supponere completam potentiam eliciendi notitiam rei significatæ; ergo non debet illam ducere in notitiam rei significatæ per intrinsecam virtutem, sed tantùm per extrinsecam denominationem imponentis, vt signum ad placitum, sicut ramus viridis ducit in notitiam rei venalis. Consequentia constat, quia si nomen non debet esse, nisi tantùm extrinsecum signum excitatiuum, supponens totam potentiam concipiendi rem significatam in audiente, non est, vnde illi repugnet significatio Diuinæ quidditatis. Antecedens probo, quia nomen eodem modo se habet respectu audientis post, atque ante impositam significationem, quoad intrinsecam virtutem: sed ante nullam habebat intrinsecam vim mouendi potentiam: ergo neque pòst.

8. DICES: Post impositam significationem includit conceptũ imponentis, quo mediante ducit intellectum audientis in notitiam rei significatæ: & quia nullus conceptus imponentis ducere potest in notitiam quidditatiuam Dei, nullum nomen imponi potest ad significandam quidditatem Dei. Sed contrà, quia conceptus imponentis importatus per nomen, non est, quo mediante audiens duci debeat in notitiam rei significatæ: tum quia si deberet audiens medio conceptu imponentis deuenire in notitiam rei significatæ, nunquam posset deuenire in notitiam intuitiuam rei, cùm nullus conceptus imponentis, per nomen significatus, ducere possit intellectum audientis in intuitiuam notitiam rei, per conceptum significatæ, vt ex dictis constat. Tum quia conceptus imponentis, per nomen significatus non concurrit physicè cùm intellectu audientis ad notitiam rei significatæ, sed tantùm moraliter; quia si physicè concurreret, vel concurreret vt principium effectiuum, vel vt medium cognitum; non vt principium

effectiuum,

Digitized by Google

effectiuum, quia conceptus vnius non est principium effectiuum respectu intellectus alterius, cùm huiusmodi actus immanentes non habeant vim agendi extra proprium subiectum: neque vt medium cognitum, quia nihil potest esse cognitum, nũ physicè influat cum potentia ad cognitionem sui; nam cognitum est effectus formalis cognitionis, cognitio autem originatur à cognoscente, & cognito, teste Augustino 9. de Trin. in fine. Igitur cùm tota vis nominis sit tantùm morale signum rei significatæ, quo extrinsecè tantùm excitatur intellectus ad notitiam rei significatæ in seipso gignendam, non est, vnde illi significatio diuinæ quidditatis repugnet.

Augustin.

9. DICO 2. Repugnat, viatorem imponere nomen, quod sit expressiuum quidditatis Dei alijs viatoribus, non autem comprehensoribus. Prior pars constat, quia cùm nomina sint symbola, quibus vtimur ad exprimendas res, medijs animi conceptibus, nequeunt imponi ad exprimendas eas res, quas percipere non valent ij, qui debent nominibus vti, alioqui frustraneum esset, ijs talia nomina imponere. Cùm igitur nequeãt viatores Deum quidditatiuè cognoscere, nequit ijs tale nomen imponi. Ex quo sequitur, neque Deum, aut beatos posse tale nomen viatoribus imponere, contra Scotum aientem, esse aliqua nomina in Scriptura, quæ Deum quidditatiuè significant, vt est nomen illud vulgatum, *Iehoua*, seu *qui est*, quod Græcè, ex eo quod quatuor litteris Hebraicis constat, *Tetragrammaton* dicitur.

Scotus,

10. Posterior pars probatur; nam esto nequeat qui nomen imponit rem significatam perfectè percipere, potest tamen illud alijs imponere, qui rem significatam perfectè cõcipere valent: ergo etiamsi nequeant viatores Deum quidditatiuè cognoscere, possunt tamen nomen Deum quidditatiuè significans imponere beatis, qui Deum intuitiuè cognoscunt. Antecedens probo, tũ quia potest quis imponere nomina rebus, quas tantùm abstractiuè cognouit ijs, qui illas intuitiuè norunt: potest enim quis imponere nomina ijs, qui res viderunt, etiamsi ipse non viderit, sed tantùm audierit. Tum quia, & est ratio à priori, nomina non alio modo significant res, ad quas exprimendas imponuntur, quàm excitando audientem ad notitiam tum rei significatæ, tũ conceptus imponentis consignificati in seipso gignendam: atqui nomina audientem nõ excitant medio conceptu, sed media voluntate imponentis: ergo etiamsi imponens non habeat quidditatiuum conceptum rei significatæ, modò habeat voluntatem nomẽ imponendi, poterit tale nomen excitare audientem ad quidditatiuum cõceptum rei significatæ formandum, si ille habeat compleam potentiam ad talem conceptum in seipso formandum. Maior ab omnibus conceditur. Minor, in qua tantùm est difficultas, probatur; quia nomen non alio modo excitat audientem, quàm vt signum rememoratiuum voluntatis instituentis, reuocando illam in memoriam audientis. Qua excitatione posita solus intellectus audientis gignit in seipso notitiam tam rei significatę, quàm conceptus consignificati, abstractiuè, vel intuitiuè iuxta speciem, quam de re significata audiens habet.

11. Confirmatur: Nam eatenus non posset viator imponere nomẽ expressiuum quidditatis Dei beatis, quatenus deberet nomen à viatore impositum, per ipsum conceptum viatoris nomen imponentis, esse beatis medium seu mensura cognoscendi Deum in seipso: atqui medium seu mensura cognoscendi rem significatam, non est conceptus ipse imponentis, sed mensura physica est sola potentia cognoscentis, quæ in audiente præsupponitur ad rem ipsam significatam cognoscendam: mensura verò moralis est sola voluntas imponentis nomen ad talem rem significandam. Quæ voluntas per nomen importata excitat moraliter audientem ad gignendam in seipso notitiam rei significatæ, & simul conceptus consignificati. Quòd autem conceptus imponentis non sit ratio cognoscendi rem significatam, ex eo patet, quia nũquam conceptus imponentis potest esse ratio cognoscendi rem intuitiuè, ad quam significandam imponitur: cùm tamen in omnium sententia multa sint nomina imposita ad significãda res intuitiuè, cuiusmodi sunt illa, quarum nos viatores intuitiuam notitiam habemus. Hæc enim nomina imposita sunt ad significãdas res intuitiuè, cùm tamen eas intuitiuè non cognoscamus vi nominis, aut conceptus importati per nomen, cùm ille non possit nisi in abstractiuam notitiam ducere, sed virtute ipsius cognoscentis. Igitur conceptus imponentis non potest esse ratio, & mensura cognoscendi rem significatam.

12. Ex dictis deducitur 1. posse aliquem imponere nomen ad distinctiùs significandum, quàm ipsemet nomen imponens intelligat; non quidem sibi, sed alijs, qui ex propria virtute nominis significatum distinctiùs percipere valent, nam ad hoc sufficit voluntas imponentis, acceptata ab audientibus, potentibus rẽ significatam distinctiùs percipere. Cùm enim tota vis percipiendi significatum nominis supponatur in audiente, & nomen ad nihil aliud deseruiat, quàm ad excitandam mentem audientis, vt rem significatam percipiat iuxta voluntatem imponentis, poterit quis imponere nomen ad distinctiùs significandum, quàm ipsemet intelligat.

13. DICES. Ergo etiam poterit nomen imponere qui nullo modo rem cognoscit. Sed negatur consequentia: nam cuius nulla præcessit cognitio, nulla subsequi potest voluntas: at cuius aliqua saltem confusa præcessit cognitio, poterit subsequi voluntas distinctè rem cognoscendi, aut alteri significandi, vt patet, cùm ex cognitione confusa voluntas mouetur ad distinctam notitiam acquirendam.

14. Deducitur 2. Nullum nomen imponi posse Deo. Fundamentum est, quia nomen debet esse signũ excitatiuum respectu illius, cui im-

Digitized by Google

cui imponitur ad rem significandam percipiendam, aut saltem per nouam reflexionem illam eandem cognoscendi: quod addo propter beatos, qui Deum semper actu vident, vnde audito nomine, Deus, quidditatem exprimente, non eliciunt nouam visionem Dei, sed nouam dumtaxat reflexionem, quâ cognoscant, nomen Deus significare illum eundem, quem ipsi semper actu vident. Atqui respectu Dei nullum potest esse signum excitatiuum, neque ad nouum actum, neque ad nouam reflexionem: igitur nullum illi imponi potest nomen.

15. Deducitur 3. Non posse imponi nomen, quod Deum comprehensiuè exprimat. Fundamentum est, quia quando implicat qui possit nominis significatum percipere, implicat, & ipsum nomen: atqui implicat qui possit vi nominis Deum comprehensiuè cognoscere: ergo implicat nomen, quod Deum comprehensiuè exprimat. Minor patet, quia qui deberet vi nominis Deum comprehensiuè cognoscere, esset creatura, cùm Deus nequeat vi nominis seipsum cognoscere. Implicat autem, creaturam Deum comprehensiuè cognoscere: ergo. Maior verò probatur, quia nomen essentialiter est alicui significatiuum: igitur implicante perceptiuo significationem nominis, implicabit significatio ipsa nominis.

16. Deducitur 4. Omnia nomina, quæ tribuuntur Deo, imperfectè tantùm, & confusè significare naturam diuinam. Ratio, quia omnia nomina sunt imposita ad significandum viatoribus; sed viatores nequeunt intelligere Deum, nisi imperfectè, & confusè: igitur omnia nomina imposita Deo ad significandum viatoribus, imperfectè, & confusè significant naturam diuinam. Consequentia patet, quia cùm nomina sint symbola rerum, proportionari debent ijs, qui illis vtuntur. Ex triplici autem perfectione solent viatores Deum nominare, ex perfectione causalitatis, ex remotione alicuius imperfectionis, ex perfectione eminentiæ. Priora sunt connotatiua, vt *Creator*, *Gubernator*, *Dominus*, &c. Posteriora sunt composita ex duplici conceptu, positiuo imperfectionem includente, & negatiuo imperfectionem excludente, vt *Infinitas*, *Immensitas*, *Illimitatio*, &c. Postrema sumpta sunt ex creaturis, & applicata Deo per conuenientiam in reipsa significata, vt *Sapiens*, *Bonus*, *Iustus*, & his similia. Nullum autem ex prædictis nominibus attingit Deum secundùm proprium conceptum ipsius. Fundamentum, quia proprius conceptus rei attingi non potest, nisi vel immediatè per propriam speciem, aut concursum obiectiuum, vel mediatè per adæquatum effectum, & proprietatem ipsius: atqui nullo ex his modis possumus Deum in hac vita cognoscere: ergo semper illum cognoscimus per alienum conceptum: ac proinde omnia nomina, quæ ad significandum viatoribus imponuntur, Deum significant per alienum conceptum.

17. Ad primum primæ Resp. Deum dici ineffabilem eodem modo, quo dicitur inuisibilis; quia effabilitas vel ineffabilitas sequitur cognoscibilitatem, vel incognoscibilitatem rei; vnde quâ ratione res est cognoscibilis, est effabilis, quâ verò ratione est incognoscibilis, ineffabilis est. Atqui Deus non est inuisibilis simpliciter, sed aut naturæ viribus, aut adæquatè & comprehensiuè: ergo nec dicetur ineffabilis simpliciter, sed aut naturæ viribus, aut comprehensiuè. Nam cæterùm ex Aug. lib. 1. de doctrina Christiana cap. 6. *Pugna verborum est*, dum ineffabilis dicitur ille, qui dicitur: *Quoniam si, illud*, inquit, *est ineffabile, quod dici non potest, non est ineffabile, quod vel ineffabile dici potest.* *Augustin.*

18. Ad secundum distinguenda est maior: ad hoc imponitur nomen, vt vi sua physicè audientem ducat in notitiam rei significatæ, nego; vt tantùm moraliter & excitatiuè, concedo: hoc autem non repugnat nomini, vt ducere possit in notitiam quidditatiuam Dei, vt ex dictis constat.

19. Ad fundamentum secundæ distinguenda est posterior pars antecedentis: non potest quis nominare rem distinctiùs, quàm intelligat, conceptu, concedo; intentione, nego. Etenim conceptu nequit rem nominare, nisi quantum illam intelligit, quia nominatio per conceptum, est ipsa impositio nominis ad rem significandam mediante conceptu: potest tamen illam distinctiùs nominare, quàm intelligat, non sibi, sed alteri per intentionem; quia hæc non solùm se extendit ad significandam rem, vt cognitam ab imponente, sed vt cognoscibilem ab audiente. Neque hoc est dare quod non habet; siquidem imponens per voluntatem habet, vt possit imponere nomen ad distinctiùs significandum, quàm ipsemet intelligat: nam hoc non est aliud, quàm imponere pro immediato signo, distinctè alteri significante, ipsammet voluntatem imponentis.

DISPVTATIO XII.

De Scientia Dei.

SECTIO I.

An, & quo modo Deus seipsum cognoscat?

1. HACTENVS disputatum est de veritate Dei, quæ est secunda proprietas entis, in ordine ad Deum, vt est obiectum, & terminus cognitionis creatæ: supereſt de eadem disputandum in ordine ad eundem Deum, vt obiectum, & terminus est suæ ipsius cognitionis. Supponimus autem in hac disputatione, Deum esse intellectiuum, tum quia hæc perfectio est simpliciter simplex cum nulla alia maiore vel æquali pugnans: tum quia talis perfectio reperitur in creaturis, in quibus illam Deus producere non posset, nisi haberet in seipso; non potest autem illam altiori modo habere, quàm formaliter: igitur. Tum quia, vt optimè probat S. Tho. 1. p. q. 14. art. 1. quælibet substantia spiritualis, ex eo quòd immaterialis est, intellectiua est: Deus autem substantia spiritualis est: ergo intellectiua substantia est. *S. Thomas.*

2. Hoc igitur supposito, vlteriùs indagamus, quæ & qualis scientia in Deo sit. Est autem scientia in Deo duplex, sui, & aliorum à se. Hæc diuiditur in scientiam simplicis intelligentiæ, visionis, & conditionatæ seu mediæ. Prima versatur circa possibilia; & dicitur simplicis intelligentiæ, quia totum fundamentum cognoscendi illa, est ipsa increata intelligentia Dei, nullum supponens reale fundamentum in rebus ipsis. Secunda versatur circa res futuras, quæ aliquando extituræ sunt extra suas causas; & dicitur visionis, metaphora sumpta à visione corporea, quod sicut hæc obiectum supponit extra se, illudque repræsentat, vt est in se: ita hæc scientia in Deo obiectum supponit extra Deum, illudque repræsentat, vt est in se. Tertia versatur circa futura conditionalia, à quibus denominatur conditionalis. Sunt autem hæc futura conditionalia, quæ nunquam habitura sunt existentiam, haberent autem, si certa conditio, in ordine ad quam dicuntur conditionalia, poneretur. *Quotuplex scientia in Deo.*

3. PRIMA est necessaria, quoniam habet obiectum necessarium independens à libera voluntate Dei: Secunda est libera, quia habet obiectum liberum dependens à libera voluntate Dei: Tertia dicitur media, quia participat necessitatem vnius, quatenus non potuit hæc scientia in Deo non esse, & libertatem alterius, quatenus ita de facto repræsentat vnum obiectum, vt potuerit aliud obiectum repræsentare, si ad aliud voluntas creata sub conditione fuisset se determinatura, sicut potuisset ex sua libertate se ad aliud determinare. De quibus omnibus nobis singillatim disputandum. *Qualis scientia in Deo.*

4. DICO 1. Deus seipsum cognoscit. Est de Fide ex innumeris scripturæ locis, in quibus Deo tribuitur scientia rerum omniū: Esther 14. *Domine, qui habes omnium scientiam:* Esther 14. Ecclesiast. 39. *Non est quidquam absconditum ab oculis eius.* Ratio naturalis est. Deus est intellectiuus; ergo maximè suiipsius. Cōsequētia probatur: omnis intellectus habere debet aliquod intelligibile, quod primò respiciat vt adæquatū specificatiuum sui; atqui hoc aliud esse non potest, quàm propria essentia. Maior constat, quia intellectus essentialiter est per ordinem ad intelligibile, sicut quæuis potentia est per ordinem ad suum terminū. Minor probatur, nam sola essentia, ex qua talis intellectus fluit, est adæquatum intelligibile talis intellectus; quod sic ostendo. Adequatum intelligibile non debet excedere, vel excedi in ipsa ratione intelligibilitatis à proprio intellectiuo; alioqui, quatenus excederet, non specificaret illud sub eo gradu intelligibilitatis, quo illud excederet, quia non compararetur, vt terminus attingibilis ab ipso: quatenus verò excederetur, supponeret in illo aliquē gradū intellectiuitatis aliunde, quàm ab ipso specificatum; vnde non ipsum, sed illud, in ordine ad quod supponeretur tale intellectiuū adæquatè specificatum, foret proprium specificatiuū ipsius. Atqui sola propria essentia neque excedit, neque exceditur in ratione intelligibilitatis à proprio intellectiuo: Quod sic probo, quando intellectiuitas, & intelligibilitas radicantur in eadem essentia, neutra excedit alteram, cùm vtraque fluat vt naturalis, & adequata proprietas ab eodem principio. Igitur sola propria essentia est adæquatum specificatiuum intellectus. Ergo sola essentia diuina est adæquatum specificatiuum intellectus diuini; igitur illam maximè Deus intelligit. Est igitur Deus suiipsius maximè intellectiuus, quod erat probandum.

5. DICO 2. Deus necessariò seipsum intelligit. Fundamentum est: nam alioqui Deus esset mutabilis; siquidem posset à cognitione sui cessare, quæ est intrinseca, & realis perfectio ipsius. Nec est eadem ratio de scientia futurorum, quæ potuit in Deo non esse, absque vlla mutatione ipsius: nam hæc requirit existentiam obiecti futuri, quæ potuit nō esse absque intrinseca mutatione Dei. At scientia de Deo non requirit, nisi existentiam ipsius Dei, quæ, quia necessaria est, semper obiectum est de se actu intelligibile; vnde si actu non intelligeretur, non esset defectus

obiecti

obiecti intelligibilis, sed intellectus intelligentis.

6. Secundò probatur eadem assertio, quia per notitiam sui Deus gignit in seipso Verbum, quod est ens necessarium, & æquè Deus, ac Deus ipse: ergo & ipsa notitia, quâ Verbum gignitur. Consequentia patet, quoniam via non minorem habet necessitatem, quàm habeat terminus ipse, qui mediante tali via accipit esse. 3. Cognitio, quam Deus de seipso habet, nõ distinguitur ab ipso Deo, alioqui esset accidens distinctum à Deo, & componens vnum per accidens cum Deo. Atqui implicat, Deũ cessare posse à suo proprio esse, ergo & à cognitione sui ipsius.

7. Dico 3. Deus cognoscit seipsum, vt obiectum primarium, reliqua verò vt obiecta secundaria. Fundamentum est, quia, vt probatum est, omnis natura intellectualis debet habere aliquod obiectum, quod primariò respiciat: atqui hoc, vt similiter probatum est, aliud esse non potest, quàm propria substantia: igitur propria substantia est primarium obiectum diuinæ cognitionis, mediante quo cætera respicit secundariò. Confirmatur, nam obiectum primarium est illud, quod est prima origo cognitionis naturæ intellectualis, & radix cognitionis cæterorum. Atqui prima origo cognitionis naturæ intellectualis, & radix cognitionis cæterorum, est propria substantia. Maior constat, nam illud est obiectum primarium, quod primo terminat actum cognoscentis, & quo mediante eundem actum reliqua terminant. Minor probatur, nam quod primò terminat actum cognoscentis est, quod primò mouet cognoscentem ad talem actum; sed quod primò mouet naturam intellectricem ad actum cognitionis est propria substantia, quę est primum, & adæquatum mouens ipsius: reliqua autem mouent, vt aliquo modo contenta in ipsa propria substantia naturæ cognoscentis; atqui primum mouens Deum ad cognoscendum, est suamet essentia, reliqua verò, vt aliquo modo contenta in sua essentia: ergo.

8. Dico 4. Cognitio, qua Deus seipsum cognoscit, est perfectè comprehensiua non solùm propriæ naturæ, sed etiam suimet ipsius. Fundamentum prioris assertionis est, quoniam illa cognitio est perfectè comprehensiua obiecti, quæ adæquat cognoscibilitatem obiecti: talis est cognitio Dei respectu sui ipsius. Minor hęc probatur, quia cognitio Dei procedit, nostro modo intelligendi, ex adæquata intelligibilitate naturæ diuinæ, cùm nulla sit ratio limitans naturam diuinam, quò minùs determinet intellectum suum ad adæquatam cognitionem sui. Cùm enim natura diuina sit obiectum intelligibile necessarium, intellectus verò diuinus sit virtus intellectiua necessaria, capax totius intelligibilitatis diuinæ, non est ratio, cur cognitio diuina, modo nostro intelligendi, non procedat vt adæquata intelligibilitati naturæ diuinæ: atque adeò vt perfectè comprehensiua illius.

9. Fundamentum posterioris assertionis est, quoniam diuina cognitio est perfectè immaterialis: ergo non solùm est comprehensiua naturæ diuinæ, sed etiam sui ipsius. Consequentia constat, quia sola materialitas obstat, quò minùs cognitio sit sui ipsius reflexiua: igitur diuina, quæ est immaterialis, erit sui ipsius reflexiua: & quia est perfectè immaterialis, erit adæquatè reflexiua: & quia est infinitè immaterialis, erit vna, & eadem absque vlla distinctione cognitionis directæ, & reflexæ, sui ipsius reflexiua: imò absque virtuali distinctione adæquata, erit infinitè reflexiua sui ipsius æquiualens infinitis cognitionibus reflexiuis, per ipsummet primum conceptum, quo talis cognitio adæquatè concipitur in seipsa. Explico. Dupliciter potest diuina cognitio à nobis concipi, vno modo adæquatè secundùm totam perfectionem, quam cognitio diuina, intra totam latitudinem cognitionis includit; alio modo inadęquatè, etiam intra latitudinem cognitionis. Primo modo concepta petit concipi infinitè reflexa, atque adeò vt virtualiter æquiualens infinitis cognitionibus reflexiuis. Nam sicut vnumquodque attributum petit concipi cum tota illa perfectione, quam intra lineam suæ propriæ perfectionis includit: ita cognitio diuina cum tota perfectione, quam intra lineam cognitionis includit: atqui virtualis reflexio æquiualens infinitis cognitionibus reflexiuis spectat ad eandem lineam cognitionis: igitur debet in illa concipi, si adæquatè concipiatur. Conceptâ verò secundo modo, non est necesse concipere illam, vt æquiualentem infinitis cognitionibus reflexiuis, quia vt sic non concipitur adæquatè, secundùm totam latitudinem linealem cognitionis, sed inadæquatè, secundùm partialem tantùm. Hinc patet, quo pacto in huiusmodi formalitatibus desumptis per ordinem ad infinitas cognitiones reflexiuas, non sit necesse abire in infinitum: quia nimirum omnes illæ formalitates concipiendæ sunt, vt virtualiter inclusæ essentialiter in ipso primo conceptu cognitionis diuinæ.

SECTIO II.

Quo pacto Deus cognoscat creaturas possibiles?

10. Svppono, Deum cognoscere creaturas secundùm esse participatum earum; quia cùm sit agens liberum, debet distinctè præcognoscere effectum, quem producit; vt enim possit effectum producere debet illum per voluntatem determinare: vt autem possit voluntas effectum producendum determinare, debet illum distinctè prę-cognoscere, cùm nequeat in incognitum ferri. Cognoscit igitur Deus distinctè omnes creaturas secundùm esse participatum earum,

rum, cùm nulla sit, quam producere non possit. Est autem difficultas, quo pacto Deus cognoscat creaturas possibiles. Et ratio difficultatis est, quoniam nec illæ sunt in Deo secundùm esse proprium; nec in seipsis, cùm antequam producantur nihil in seipsis sint; repugnat autem Deum cognoscere cognitione propriâ, & intuitiuâ, quòd nullo modo est, neque in se, neque in alio. Cognitio enim propria, & intuitiua est, quàm obiectum per seipsum immediatè terminat: non potest autem obiectum per seipsum immediatè terminare, quando nullo modo est. Nec sufficit, quod obiectum sit possibile, quia cognitio in actu, postulat obiectum in actu: quod autem solùm potest esse, actu non est: ergo non sufficit ad cognitionem in actu, qualis est diuina. Propter quod varij excogitati sunt dicendi modi.

Henricus. 11. Primus est Henrici quodlibeto 8. q. 1. & 9. circa finem, & quodlibeto 9. q. 1. §. *Ex consideratione*, & quodlibeto 11. q. 13. circa finem, ponentis essentias creatas ab æterno, ratione præcedentes actum diuinæ cognitionis, ad quas tanquam ad obiecta secundaria intuitus Dei ab æterno terminabatur. Fundamentum ipsius est, quia sicut per voluntatem Dei imperantem res fiunt extra Deum in esse existentiæ, ita per intellectum cognoscentem seipsum vt exemplar rerum omnium, res fiunt extra Deum in esse essentiæ: atqui Deus ab æterno seipsum intellexit, vt exemplar rerum omnium: ergo res ab æterno habuerunt esse essentiæ ex vi æternæ cognitionis Dei.

12. Sed contrà, tum quia Deus ab æterno non solùm intellexit creaturas secundùm esse essentiæ, sed etiam secundùm esse existentiæ, & cuiuscunque proprietatis consequentis essentiam; nam eas cognouit secundùm omne esse, quod illæ aptæ essent habere in seipsis: ergo non solùm debuerunt præcedere actum æternum diuinæ cognitionis secundùm esse essentiæ, sed etiam secundùm esse existentiæ, & omnium proprietatum consequentium essentiam. Tum quia huiusmodi essentiæ ab aduersarijs ponuntur, vt exemplaria rerum producendarum, ad instar quarum debent res, quæ fiunt, efformari: at non minùs ipsæ rerum essentiæ debent supponere suum exemplar, ad instar cuius debent exemplari, quàm res ipsæ ad extra producendæ. Aut igitur dabitur processus in infinitum; aut certè, si ipsę rerum essentiæ non egent exemplari distincto ab ipsa essentia Dei, nec illo egebunt res ad extra producendæ. Tum quia, vt imaginatio cognoscat obiectum imaginatum, non necessariò supponit illud extra ipsam imaginationem, nam potest Deus annihilare obiectum imaginatum, existente nihilominus obiecto imaginato intra ipsam imaginationem: ergo, vt intellectus cognoscat obiectum intelligibile, non debet necessariò supponere illud extra se. Lege Richardum in 1. d. 35. ar. 1. q. 4. Scotum d. 36. §. *Contra istã*.

Richardus. Scotus. Henricus.

13. Ad fundamentum Henrici, Respondeo, negando paritatem, nam Deus in ordine ad communicandum se ad extra est agens liberum: possunt igitur res per ipsius voluntatem, quæ libera est, produci; non autem per intellectum, qui necessarius est.

Thomistæ. 14. Secundus modus est Thomistarum asserentium, Deum videre creaturas in sua essentia, vt in earum causa. Fundamentum est, qui videt perfectè causam, videt omnes effectus ab ipsa producibiles: ergo Deus videndo perfectè suam essentiam, vt causam creaturarum, distinctè videt omnes effectus ab ipsa producibiles. Antecedens probant, quia virtus causæ vt sic essentialem habitudinem, & connexionem habet ad suos effectus. Igitur implicat, videre perfectè causam, non visis omnibus effectibus ab ipsa producibilibus.

15. Sed contrà, nam vel Deus videt creaturas, sistendo tantùm in cognitione suæ essentiæ, vel vlteriùs tendendo ad ipsum esse creaturarum. Non primo modo, quia cùm in sua essentia non sint creaturæ formaliter, sed tantùm eminenter, non possunt in eâ tantùm visâ, ipsæ formaliter videri secundùm esse proprium, quia nihil potest secundùm proprium esse videri, nisi secundùm proprium esse terminet actum videntis: non potest autem secundùm proprium esse terminare actum videntis, quod solùm videtur secundùm eminens esse alterius. Si secundo modo, iam redit difficultas, quid sit illud esse creatum, ad quod protenditur cognitio Dei, cùm creatura possibilis nihil sit in se; cognitio autem Dei, cùm terminatur ad creaturas possibiles, terminatur ad aliquod esse reale.

16. Ad fundamentum Thomistarum, nego antecedens, loquendo de cognitione distinctâ, & intuitiuâ; quia cùm esse causæ sit distinctum ab esse effectus, non sequitur ex cognitione causæ, cognitio intuitiua effectus, quia obiectum non terminat distinctè, & intuitiuè cognitionem, nisi secundùm illud esse, quod continet in se formaliter. Ad probationem, nego consequentiam de cognitione intuitiuâ, concedo de abstractiuâ.

17. Tertius modus affirmat, Deum cognoscere creaturas possibiles, nihil aliud esse, quàm eas sibi fingere, seu proponere in esse obiectiuo, quod ex parte Dei dicit cognitionem exprimentem; ex parte verò obiecti dicit ipsas creaturas, non secundùm esse reale ipsarum, sed secundùm esse rationis à Deo fictum, secundùm quod esse obiectiuè terminant cognitionem Dei. Est Mayroni in 1. dist. 38. q. 1. §. *Quartum*, & indicat Bannez 1. p. q. 15. art. 1.

Mayronus. Bannez.

18. Sed cõtrà, tum quia hic modus est imperfectus & indignus Deo: tum quia, cũ Deus cognoscit creaturas possibiles, cognitio diuina non terminatur formaliter ad ens rationis, sed ad aliquod ens reale, sicut reale est obiectũ ipsum, quod cognoscit: tũ quia hoc esse obiectiuum rationis non esset distinctũ ab ipsa cognitione diuina; atqui absurdum est, admittere in cognitione diuina ens rationis.

finiens, ait, esse *rationes stabiles, atque incommutabiles, non formatas, ac per hoc æternas, quæ in diuinâ intelligentiâ continentur; quarum participatione fit quidquid fit*; ad quas Deus respicit, cùm aliquid extra se producit; *& quarum visione anima beatissima fit.* Quæ prædicata nequeunt, nisi Deo competere: tum quia per Augustinum 5. Confess. cap. 4. anima non beatur visione creaturarum, sed Dei: at hîc docet, animam beatissimam fieri visione harum rationum: ergo non sunt quid creatum, sed increatum: tum quia docet, *Sacrilegum esse opinari*, Deum extra se aliquid intuitum fuisse, cùm hunc mundum condidit: intuitus autem fuisset, si hæ rationes, ad instar quarum creaturas condidit, distinctæ forent ab ipso Deo, cùm nihil creatum in Deo esse possit. Tum quia nihil fit participatione sui, quidquid enim participatur, ab alio, necesse est, participari: at si hæ rationes, ad quas Deus, ad extra operando, respicit, essent ab ipso distinctæ, aliæ profectò non essent, quàm ipsæ creaturæ producendæ, proinde idem fieret participatione sui. Idem docet tract. 5. in Ioannem, vbi affirmat, omnia, quæ facta sunt, in Deo vitam esse: *Quid est*, inquit, *hoc? facta est terra, sed ipsa terra quæ facta est, non est vita, est autem in ipsâ Sapientiâ spiritualiter ratio quædam, quæ facta est, hæc vita est. Arca in opere non est vita; arca in arte vita est, quia vivit vita artificis, vbi sunt ista omnia, antequam proferantur. Terram vides, est in arte terra: Cælum vides, est in arte cælum; sed foris opera sunt, in arte vita sunt.* Quid pro nostra sententia expressius, cùm nihil à Deo distinctum viuere possit vitâ Dei? Dionysius de Diuin. Nomin. cap. 5. ideas Diuinas appellat *exemplaria*, & *rationes effectrices rerum*. Dionysius.

25. Secundò probatur hic quartus noster modus ratione; & prima ratio sit à paritate verbi creati, in quo immediatè cognoscitur obiectum, etiamsi extra cognoscentem nullum habeat esse: at hoc perfectionem importat; igitur concedendum est Deo.

26. Secvnda ratio à priori. Verbum procedens ex perfecta similitudine obiecti continet in seipso intelligibiliter obiectum: verbum autem increatum procedit ex perfectâ similitudine omnium creaturarum; ergo in seipso continet intelligibiter omnes creaturas. Minor constat, quia Verbum increatum procedit ex diuinâ essentiâ, tanquam ex perfectissima similitudine omnium creaturarum, vt suprà probatum est. Maiorem probo, quia verbum est intrinsecus, & adæquatus terminus intellectionis, procedentis ex virtuali similitudine obiecti; ergo est ipsum obiectum in esse intelligibili expressum. Antecedens patet. Consequentia probatur, quia sicut virtualis similitudo obiecti est ipsum obiectum in actu primo intelligibile; ita verbum, cùm sit ipsa actualis, & expressa similitudo obiecti, est ipsum obiectum intelligibiliter expressum. Ergo creaturæ possibiles, vt à Deo intellectæ, non sunt aliquid ab ipso increato Verbo distinctum, sed sunt ipsum Verbum, vt est actualis, atque intelligibilis imago earum, in quâ omnia obiectiuè relucent secundùm proprium esse naturale vniuscuiusque, tametsi in Deo secundùm esse naturale subiectiuè non contineantur. Sicut cælum ab angelo intellectum, non est quid distinctum ab ipso verbo angelico, sed est ipsummet verbum, vt est intelligibilis imago cæli, in qua tanquam in propriâ imagine intelligibiliter relucet cælum, secundùm proprium esse cæli, tametsi in eo, cælum secundùm esse naturale realiter non contineatur.

27. Nec dici potest, tam Verbum creatum, quàm increatum terminari ad obiectum, non quod actu est, sed quod esse potest: tum quia obiectum fit actu præsens intelligibiliter secundùm esse reale, nam actu terminat notitiam intelligentis, secundùm aliquod esse reale, actu relucens & apparens in prospectu intelligentis: hoc autem nequit esse illud esse, quod obiectum habere potest virtute potentiæ creatiuæ; quia illud, cùm nondum actu sit, actu apparere non potest intelligenti: quia nequit actu realiter apparere, quod actu non est. Tum quia, cùm Verbum sit perfecta similitudo obiecti, eo posito, statim ponitur obiectum intelligibiliter, tanquam effectus formalis ipsius: sicut, quia imago Cæsaris est perfecta similitudo Cæsaris, eâ positâ, statim ponitur Cæsar in esse imaginato & repræsentato.

28. Tertia ratio sit, quia vt obiectum cognoscatur à potentiâ, sufficit, vt fiat præsens potentiæ modo exigito, & proportionato potentiæ: vt autem obiectum cognoscatur ab intellectu, sufficit, vt illi fiat præsens secundùm esse intelligibile, & intentionale: ergo vt creaturæ cognoscantur ab intellectu diuino, sufficit, vt fiant illi præsentes secundùm esse intelligibile, & intentionale. Fit autem secundùm hoc esse obiectum præsens intellectui formaliter per ipsius Verbum, vt est obiecti expressiuum. Maior patet. Minor assumpta probatur, nam etiamsi obiectum fiat præsens intellectui secundùm esse naturale, nisi fiat præsens secundùm esse intelligibile, & intentionale, non cognoscitur ab intellectu. Cuius ratio est, quia intellectus est potentia vitalis immanens, quæ vt operetur, requirit terminum intra se vitaliter expressum: igitur, vt obiectum cognoscat, requirit illud intra se vitaliter expressum. Exprimitur autem vitaliter obiectum intra potentiam intelligentis per ipsum verbum intelligentis, procedens ex adæquata similitudine obiecti.

29. Qvarta ratio sit, quia, vt ex Philosopho 3. de anima text. 37. docet S. Thomas 1. parte quæst. 14. art. 1. in hoc distinguitur cognoscens à non cognoscente, quod cognoscens non solùm est suum esse, sed etiam esse aliorum. Vnde dicitur anima esse quodammodo omnia. Igitur perfectissimum cognoscens, qualis est Deus, non solùm est suum esse, sed etiam aliarum rerum: & sicut Aristoteles S. Thomas

Deus est omnia eminenter, & causaliter, ita est omnia intelligibiliter, & intentionaliter.

Scotus. 30. Hanc sententiam procul dubio docuit Scotus in 1. dist. 35. §. *Potest dici*, & d. 36. cùm docuit, creaturas ab æterno fuisse quasi causatas ab intellectu diuino in esse intelligibili; ad quas tanquam ad obiectum secundarium intuitus Dei terminatur. Docet enim intuitum Dei primò terminatum fuisse ad suam essentiam, tanquam ad obiectum primarium; secundò ad creaturas in seipso expressas, & in esse intelligibili & obiectiuo productas, tanquam ad obiectum secundarium: quod esse creaturatum in esse intelligibili comparatum ad Deum, est ipse Deus vt species expressa, & intentionalis similitudo creaturarum; comparatum verò ad creaturas dicitur à Scoto esse diminutum creaturarum, quia nimirum non est esse naturale earum, sed tantùm similitudo intentionalis ipsarum. Quod explicat exemplo imaginis artificialis, quæ comparata ad imaginem, est ipsa imago vt similitudo est imaginati: comparata verò ad imaginatum, non est naturale esse ipsius, sed similitudo dumtaxat artificialis: ita illum explicat Fauentinus in primo dist. 35. à numero 15.

Fauentin.

S. Thomas. 31. Eandem colligo ex S. Thoma 1. p. quæst. 14. art. 5. asserente, Deum cognoscere alia à se, non in ipsis, sed in se ipso, *in quantum*, inquit, *sua essentia continet similitudinem aliorum ab ipso*. Quòd verò intelligat similitudinem non solùm *Quâ*, sed etiam *in Quâ*, constat ex 1. contra Gent. cap. 53. vbi docet, Deum per vnam intentionem intellectam, quæ est ipsius Verbum, intelligere seipsum, & creaturas: porrò de ratione Verbi, vt ibidem testatur, & Ferrar. explicat, est, vt sit immediatus terminus intellectionis, in eoque, tanquam in ratione *in Qua*, proximè cognoscatur obiectum, quod propterea vocat intellectionem intellectam: & eadem 1. p. q. 18. art. 4. docet, idem esse in Deo *intelligere*, & *quod intelligitur*. Vnde colligit, omnia in Deo intellecta esse ipsam vitam Dei, his verbis: *vnde, cùm omnia, quæ facta sunt à Deo, sint in ipso vt intellecta, sequitur, quòd omnia sunt in ipso vita Diuina:* & ad primum docet, res esse in Deo secundùm proprias rationes, sicut in cognoscente, & vt sic non sunt aliud ab essentia diuina. Et q. 4. de verit. art. 8. ait, similitudinem intellectam in Deo, esse vitam. Est autem similitudo intellecta ipsum verbum, vt exprimens obiectum. Item *similitudo creaturæ in Deo, est quodammodo ipsa creatura per modum illum, quo*, inquit, *dicitur, quòd anima est quodammodo omnia*. Vnde concludit, quòd *similitudo creaturæ in Verbo, est creatura vita, & productiua, & motiua creaturæ in propriâ naturâ existentis*. Et q. 2. de verit. art. 3. ad tertium docet, domum in arte non distingui ab arte, & idem esse *ferri in similitudinem rei, & in rem*. Ex quo colligit idem esse Deum ferri in creaturas, & in seipsum continentem species creaturarum. Quòd si quando docet, creaturas esse quid distinctum à Deo cognoscente, intelligitur secundùm esse naturale.

Ferrariens. 32. Eandem sententiam docet Ferrar. loco præcitato, vbi cum S. Thoma affirmat Deum creaturas videre in suo Verbo: explicans autem naturam Verbi in vniuersum docet, esse id, in quo immediatè & proximè videtur obiectum, quod idolum appellat, in quo res ad extra inspicitur, & per quod res ad extra fit actu præsens intellectui in esse obiectiuo, quod esse obiectiuum ait, non competere rei ad extra, sed intra potentiam existenti.

Caietanus. 33. Eadem colligitur ex Caietan. q. 15. art. 1. §. *quoad primum*, vbi impugnans opinionem Scoti, ait, esse obiectiuum creaturarum in diuina mente non esse aliud, quàm ipsum esse Dei: *esse*, inquit, *obiectiuum rerum respectu intellectus diuini, non est esse relatiuum, sed absolutum realissimum, scilicet esse Dei:* & q. 34. ar. 3. §. *Ad imaginationem*, docet, Verbum diuinum non distingui ab ijs, à quibus procedit vt cognitis: docet autem ibidem, Verbum procedere nõ solùm ex cognitione Dei, sed etiam creaturarum possibilium. Lege S. Thomam 4. contra Gent. cap. 13.

S. Thomas.

Capreolus. 34. Eandem sententiam tradit Capreol. in p. dist. 35. q. 2. Ad argumenta contra secundam conclusionem ad primum, his verbis: *ex quo patet, quòd esse, quod habet creatura intellecta à Deo in Deo, vel diuinum esse: illud enim esse non est, nisi esse Verbi, vel similitudinis creaturæ:* similitudo autem creaturæ in Creatore ex S. Thom. q. 4. de verit. art. 8. est esse Creatoris, vt ibidem Capreol. testatur. & *Ad secundum. Cùm enim*, inquit, *dico, Creatura habet esse intellectum, vel prospectum vel intuitum à Deo, non ex hoc pono, creaturam habere aliud esse obiectiuum distinctum ab esse diuino, sed dico esse diuinæ essentiæ cum respectu ad rem, cuius est similitudo*: qui respectus ex Caiet. 1. p. q. 34. art. 3. §. *circa prædicta*, non est realis, sed rationis. Et *Ad argumenta secundo loco inducta*, docet, diuinam essentiam esse Deo speculum naturale, quatenus est species, similitudo, & imago rerum, in qua res ipsæ cernuntur. & *Ad argumenta tertio loco inducta*, docet, rationes illas, ad quas Deus operando respicit, non esse creaturas, sed diuinam essentiam, licet in illis iuueatur creaturas. Vnde *ad tertium* negat, illas esse obiecta secundaria diuinæ intuitionis, sed primaria, in quibus tamen relucent creaturæ, quæ sunt obiecta secundaria.

Caietanus.

Aureolus. 35. Eadem sententia deducitur ex Aureolo in 1. d. 35. p. 2. ar. 1. & 2. Vbi docet, id quod immediatè terminat intuitum Dei, cùm creaturas cognoscit, non esse creaturas secundùm se, sed Deitatem eminenter, & æquipollenter, distinctè tamen & dearticulatè continentem omnes creaturas, nempe in esse intelligibili, & intentionali. Quod expressiùs declarat. ar. 2. ad 4. instantiam exemplo imaginis specularis: sicut enim qui videt propriâ imaginé rei, dicitur videre rem ipsam, in propriâ imagine expressâ, quia res relucet in suâ imagine secundùm proprium esse, quod habet in se: ita Deus vidéndo creaturas in sua cognitione, quę respectu diuini intellectus est

vitalis,

vitalis, & eminentialis imago omnium creaturarum, videt eas secundùm esse proprium, secundùm quod in diuinâ cognitione relucent, tanquam imaginata in imagine.

36. *Objicies* 1. Deus cognoscit creaturam secundùm esse creatum; Verbum diuinum non est creatura: Igitur Verbum diuinum nõ est, in quo Deus proximè cognoscit creaturam. Resp. distinguendo minorem; Verbum diuinum non est creatura naturaliter & subiectiuè, concedo; non est creatura intelligibiliter, & obiectiuè, nego. Sicut verbum Angelicum non est res materialis subiectiuè, & naturaliter; est tamen res materialis intelligibiliter, & obiectiuè. Cuius ratio est, quia imago est ipsum imaginatum repræsentatiuè, non autem naturaliter, & subiectiuè, vnde potest aliquo modo imaginatum de imagine prædicari; dicitur enim statua Cæsaris Cæsar: cùm enim Verbum sit intelligibilis imago obiecti, est aliquo modo ipsum obiectum, non secundùm esse naturale, sed intelligibile & intentionale. Quocirca Augustinus tract. primo in Ioan. de arte diuinâ prædicat terram, cœlum, & omnes creaturas, semper tamen cum addito secundùm esse intelligibile & obiectiuum, ne detur occasio errandi. *Augustin.* *S. Thomas.* Quam doctrinam admittit etiam S. Thomas q. 4. de verit. art. 8.

37. *Objicies* 2. Si Verbum diuinum esset intelligibiliter creatura, posset absolutè dici, creatura est Deus, & Deus est creatura; omnesque creaturas ab æterno extitisse in Deo, quæ fuit hæresis Wicleffi. Resp. Negando sequelam: sicut Verbum Angelicum potest cum addito dici materia, seu corpus intelligibiliter, non autem absolutè; quia absolutè importat modum essendi subiectiuum. *Wicleffus.* Vnde S. Thomas quæst. 4. de verit. art. 6. docet, creaturas veritate rei veriùs esse in Verbo Diuino, quàm in seipsis; veritate autem prædicationis, veriùs esse in seipsis, quàm in Verbo; veriùs enim natura leonis dicitur de leone, quàm de Verbo diuino: quia veritas prædicationis attendit ad modum essendi formalem, & subiectiuum. Ob eandem rationem non potest creatura dici Deus, etiamsi creatura secundùm esse intelligibile, & intentionale sit ipse Deus. Hæresis autem Wicleffi fuit, quod omnes creaturæ essent in Deo, & ipsemet Deus secundùm esse naturale earum. *S. Thomas.*

38. *Objicies* 3. In Verbo non est creatura secundùm esse naturale: ergo cognoscendo Deus creaturam in Verbo, non cognoscit illam secundùm esse naturale. Resp. Negando consequentiam: etenim vt obiectum cognoscatur secundùm proprium esse naturale ipsius, non est necesse, vt in Verbo contineatur secundùm esse naturale, sed sufficit, vt contineatur secundùm esse intentionale; constat in verbo Angelico, in quo obiectum materiale non continetur naturaliter, sed intentionaliter, in quo tamen cognoscitur ab Angelo secundum esse materiale ipsius. Cuius ratio est, quia cognitum non debet esse in cognoscente secundùm naturam cogniti, sed secundùm naturam ipsius cognoscentis.

39. *Objicies* 4. Deus intelligit plura: sed in Deo non sunt plura: ergo quod terminat intellectionem diuinam, non est aliquid intra Deum, sed extra Deum. Consequentia probatur, quoniam intra Deum non est pluralitas, nisi personarum. Resp. Distinguendo minorem: non est in Deo pluralitas subiectiuè, siue secundùm esse naturale, concedo: non est pluralitas obiectiuè, siue secundùm esse intelligibile, & intentionale, nego: sicut in Verbo Angelico est pluralitas obiectiua absque pluralitate subiectiua.

40. INSTABIS. Ergo saltem in Deo sunt multa obiectiuè: atqui hæc multa obiectiuè non possunt esse entia increata; ergo creata. Resp. Esse entia creata quoad esse intelligibile & obiectiuum; increata quoad ad esse naturale & cõstitutiuum. Nam hoc est, quod S. Thomas dixit de verit. quæst. 4. ar. 8. quod similitudo creaturæ in Deo, est quodammodo ipsa creatura per modum, quo anima dicitur quodammodo omnia. Lege S. Thomam primo contra Gent. cap. 53. *S. Thomas*

41. *Objicies* 5. Cognitio diuina repræsentat creaturas secundùm illud esse, quod haberent in se condistinctum à Deo, si existerent: atqui tale esse non est increatum: ergo. Resp. Distinguendo minorem: tale esse non est increatum naturaliter & subiectiuè, nego; intelligibiliter & obiectiuè, concedo. Nam tale esse, quatenus est species expressa omniũ, non solùm habet, vt sit Deus naturaliter & subiectiuè, sed reliqua omnia intelligibiliter & obiectiuè: & licet reliqua omnia cognoscat Deus, vt distincta à se intelligibiliter, non tamen cognoscit illa vt distincta à se naturaliter & subiectiuè.

42. *Objicies* 6. Cognitio in actu præsupponit obiectum in actu: ergo, vt possibilia cognoscantur actu, debent præsupponi in actu: ergo secundùm aliquod esse extra Deum. Resp. Distinguendo antecedens: debet præsupponi in actu secundùm esse intentionale, concedo; secundùm esse naturale, nego. Atqui possibilia præsupponuntur in actu ad cognitionem diuinam secundùm esse intentionale per speciem intelligibilem in ipso Deo, non autem secundùm esse naturale extra Deum.

43. *Objicies* 7. Si cognitio diuina formaliter intelligibiliter exprimeret creaturas, beatus videndo illam, videret etiam creaturas. Respond. Negando sequelam: ratio, quia cognitio non repræsentat intuitiuè obiectum, quod exprimit, nisi intellectui, cuius est vitalis imago. Cuius ratio est, quia sicut cognitio in ratione vitalis imaginis essentialiter pendet ab intellectu, in quo est; ita in præbendo effectu vitalis repræsentationis essentialiter pendet ab intellectu, in quo est; quia nec est apta obiectum vitaliter repræsentare, nisi vt vitaliter expressa ab intellectu; nec potest ab alio intellectu vitaliter exprimi, quàm à proprio: atque adeò

non nisi proprio potest obiectum vitaliter repræsentare.

44. *Objicies* 8. Non potest Diuina essentia, vt causa creaturarum esse Deo ratio videndi creaturas: ergo neque vt species expressa earundem: nam vtraque est ratio eminentialis, & non formalis earum. Resp. Nego consequentiam: ratio discriminis est, quia obiectum non repræsentat formaliter, nisi quod continet naturaliter: verbum autem repræsentat etiam id, quod continet intentionaliter. Cuius ratio est, quia verbum procedit vt imago expressa obiecti per similitudinem intelligibilem ipsius: non sic autem obiectum, quod solùm se manifestat intellectui secundùm esse, quod in seipso continet naturaliter.

45. Dices; si diuina essentia visa vt species expressa creaturarum, est Deo ratio videndi creaturas; ergo etiam visa, vt species impressa earundem, erit Deo ratio videndi creaturas. Resp. Negando consequentiam. Etenim vt diuina essentia sit ratio videndi creaturas, non habet, nisi vt vitalis imago, non vt obiectum, & terminus intellectus diuini: at siue videatur vt causa, siue vt species impressa creaturarum, solùm videtur, vt obiectum & terminus intellectionis diuinæ. Cuius ratio est, quia tunc imago præbet potentiæ suum effectum formalem repræsentationis, quando in ea recipitur per modum imaginis: tunc autem imago intelligibilis recipitur in intellectu per modum imaginis, quando recipitur per modum vitalis tendentiæ ad obiectum, cuius est imago: ergo diuina essentia solùm visa, vt species expressa creaturarum, est Deo ratio videndi formaliter creaturas. Ob hanc rationem, vt suprà dictum est, diuina essentia visa à beato, vt species expressa creaturarum, non est illi ratio videndi formaliter & intuitiuè creaturas, quia non recipitur in illo, vt vitalis imago, sed solùm vt obiectum, & extrinsecus terminus visionis beatæ.

46. *Objicies* 9. Non solùm Deus cognoscit bona, sed etiam mala, & peccata: implicat autem malum, & peccatum esse Deum & vitam Dei: ergo. Resp. cum S. Thoma 1. p. q. 18. art. 4. ad quartum, mala non esse in Deo immediatè, & per se, sed per oppositas rationes bonorum: cùm enim malum sit priuatio boni, & nulla priuatio intelligi possit immediatè per seipsam, cùm ex se nullam habeat intelligibilitatem, necessariò intelligi debet per oppositam rationem boni: ac proinde mala non habent propriâ rationem, & ideam, in Deo: nam ea tantùm habent propriam rationem, & ideam, & viuunt vita Dei, quæ immediatè cognoscuntur à Deo.

47. Tertia pars assertionis, nempè quod verbum diuinum exprimat creaturas, non vt nostro modo concipiendi, procedit ab essentia diuinâ proximè vt à causâ creaturarum, sed vt à specie, & similitudine intelligibili earum, licet non possit esse species earum, nisi sit etiam causa, probatur; quia verbum non procedit ab obiecto formaliter, vt causa est cogniti secundùm esse naturale, sed vt causa est cogniti secundùm esse intentionale: ergo Verbum diuinum non exprimit creaturas, vt procedit determinatum ab essentiâ, quatenus est causa creaturarum secundùm esse naturale, sed quatenus est causa earum secundùm esse intentionale: est autem causa earum secundùm esse intentionale proximè & formaliter, quatenus est species & similitudo earum. Antecedens probo, nam Verbum non recipit ab obiecto esse naturale, sed solùm esse intelligibile cogniti: igitur non procedit ab illo, vt à causâ secundùm esse naturale, sed solùm vt à causâ secundùm esse intentionale. Minor probatur, Nam, si Deus non esset causa creaturarum secundùm esse naturale, esset autem species, & similitudo earum, adhuc posset eas intelligere: contrà verò, etiamsi esset causa creaturarum secundùm esse naturale, & non esset species earum, non posset eas intelligere: vt constat in Angelo, qui non est causa sui ipsius secundùm esse naturale, est tamen causa sui ipsius secundùm esse intentionale: contrà verò est causa suorum effectuum secundùm esse naturale, non est autem per seipsum, sine specie superaddita, causa eorumdem secundùm esse intelligibile, & intentionale. Cuius ratio est, quia sicut esse naturale differt ab esse intelligibili, & intentionale eiusdem rei, ita principium vnius formaliter differt à principio alterius. Igitur essentia diuina non concurrit ad esse intelligibile creaturarum, vt causa earum secundùm esse naturale formaliter, sed vt causa earum secundùm esse intentionale; ac proinde vt species intelligibilis earum; licet non vt species adæquata, sed vt excedens, quia Deus non solùm est species creaturarum, sed etiam sui. Quoniam verò in Deo eadem essentia, quæ est species sui, est etiam species creaturarum; & eatenus est species creaturarum, quatenus primariò est species sui, non determinat intellectum diuinum ad expressionem creaturarum, quin primariò determinet ad expressionem sui. Quo fit, vt non possit cognoscere creaturas, quin cognoscat seipsum; neque creaturas cognoscit, nisi in seipso, vt in obiecto primariè cognito.

48. Hanc deduco ex S. Thom. 1. p. q. 14. art. 5. & primo contra Gentes c. 53. vbi docet, Deum cognoscere creaturas in sua essentia, quatenus est similitudo, & species earum: & q. 2. de veritate art. 3. ad 6. ait, Deum creaturas cognoscere per assimilationem earum. Vnde, cùm docet, Deum in seipso creaturas cognoscere, tanquam in causa, intelligitur remotè, & radicaliter, quia esse speciem creaturarum conuenit Deo, quatenus est causa earum. S. *Thomas.*

49. Ex dictis deducitur 1. Quo pacto diuina cognitio non mutetur, dum cognoscit aliquas creaturas existentes, quas poterat non cognoscere, quia nimirum nil cognoscit in creaturis existentibus, quod non cognouerat

uerat in ijsdem, vt possibilibus: nam quidquid reale est in re existente, totum fuit possibile, ac proinde cognitum sub esse possibili. Vnde cognitio possibilis, & futuri in Deo, solùm differunt penes connotata, quia nimirum cognitio possibilis, præter obiectum, verbo expressum, nil connotat ad extra; cognitio verò futuri connotat obiectum, verbo expressum, in seipso existens extra verbum.

50. Deducitur 2. Qua ratione Deus habeat in seipso exemplaria, atque ideas rerum effectrices, per quas independenter à rebus constituatur opifex rerum; Etenim habet Deus ideas, & exemplaria rerum, non per cognitionem ipsarum rerum, quæ producendæ sunt; alioqui, cùm Deus sit idealis causa rerum per ipsarum rerum idealem conceptum, esset causa idealis rerum per res ipsas producendas conceptas: ac proinde effectus non distingueretur à suâ causâ; sed est causa idealis per ipsas rationes intelligibiles, quas Aug. appellat æternas, & incommutabiles, ex quarum participatione fit, quidquid fit: & quia istæ rationes intelligibiles rerum, sunt ipsum Verbum diuinum, in seipso intelligibiliter exprimens res singulas secundùm proprium esse earum, ideò est Deus causa idealis, atque exemplaris rerum omnium per aliquid distinctum à rebus ipsis producendis. Et quoniam has rationes habet Deus in seipso, non constituitur causa idealis rerum dependenter à rebus. Ex quibus soluitur illa quæstio, an Deus sit causa rerum per scientiam visionis, an simplicis intelligentiæ. Etenim cùm sit causa rerum, non per res ipsas producendas, mente conceptas, sed per rationes æternas, & increatas in diuino Verbo expressas, non poterit esse causa rerum per scientiam visionis, sed simplicis intelligentiæ. *Augustin.*

51. Deducitur 3. Quo pacto Deus cognoscat creaturas in sua essentia, vt in obiecto primariè cognito, quia creaturæ non exprimuntur in diuino Verbo, nisi vt participationes diuinæ essentiæ, & vt exemplabiles, & producibiles ab illa; atque adeò vt supponentes essentiam Dei, tanquam obiectum formale, & primarium, priùs ratione cognitum. Omne quippe obiectum materiale secundarium supponit formale, & primarium, à quo potentia immediatè mouetur, & sub quo tendit ad materiale.

52. Deducitur 4. Quâ ratione Verbum præstet vtrumque munus, & cognitionis, & cogniti; & non reflexè, sed directè. Nam quatenus se tenet ex parte intellectus, vt forma & actus vitalis ipsius, præstat munus cognitionis, reddens illum formaliter intelligentem: quatenus se tenet ex parte obiecti, vt expressa & formalis similitudo illius, præstat munus obiecti cogniti, quia vt sic continet in seipso obiectum secundùm esse intelligibile, & intentionale. Et quia Verbum, quâ actus vitalis, & notitia est intellectus, non terminatur ad aliud obiectum, quàm ad illud, quod intra seipsum expressum habet, ideò non reflexè, sed directè illud cognoscit; quia reflexè cognoscere supponit directè cognoscere, atque adeò supponit notitiam terminatam ad aliquod obiectum.

SECTIO III.

An Deus prænoscat futura contingentia?

53. DVPLEX est futurum contingens, alterum à casu, quod ex occursu plurium causarum naturalium sese mutuò impedientium prouenire solet; alterum à proposito, quod ab agente, quatenus libero proficiscitur. Primum est simpliciter necessarium, & certò cognoscibile in suis causis, in quibus habet determinatum esse: nam licet illud sit contingens respectu vnius causæ, quæ impeditur ex occursu aliarum causarum, ne suum effectum, ad quem est ab intrinseco determinata, producat; respectu tamen omnium causarum concurrentium, & occurrentium est simpliciter necessarium, & certò cognoscibile à quocunque intellectu habente vim cognoscendi totam seriem causarum, ad talem effectum concurrentium. Secundum est propriè contingens, quod ita producitur, vt possit ex vi causæ quoad omnia in actu primo inuariatæ non produci. De quo tantùm futuro est præsens instituta controuersia: in qua

54. Errauit Cicero libr. de Diuinatione, vt notauit August. 5. de Ciuit. cap. 9. negans Deo præscientiam futurorum, eò quòd cum libertate humani arbitrij eam minimè cohærere posse existimauit, *atque ita dum vult*, inquit Augustin. *facere liberos, facit sacrilegos.* Eundem errorem tribuit Aureolus Senecæ in 1. dist. 38. art. 1. Fundamentum erroris fuit, quia quod Deus præsciuit, non potest non euenire, alioqui posset Deus falli: quod autem non potest nō euenire, necessariò euenit, quia non possumus impedire, quin, quod Deus ab æterno venturum præsciuit; eueniat; alioqui possemus efficere, vt diuina scientia fallatur. Igitur ex præscientia futurorum tollitur arbitrij libertas. *Cicero. Augustin. Seneca. Aureolus.*

55. Catholica verò sententia est, Deum omnia futura contingentia certò prænoscere: quod ita proprium Dei iudicauit præcitato loco Augustinus, vt apertissimam insaniam dixerit esse, *confiteri Deum esse, & præscium futurorum negare.* Quod vt certum signum diuinitatis adducit Isaias cap. 41. *Dicite*, inquit, *quæ ventura sunt nobis, & dicemus, Dij estis vos.* Vnde meritò Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos docet, eum, qui à Deo præscientiam tollit, diuinitatem tollere. *Augustin. Isaiæ c. 41. Hieronym.*

56. Constat hæc veritas primò ex prædictione futurorum, quæ multo tempore, antequam euenerint, prædicta sunt eo modo & ordine, quo euenerūt: quod fieri non potuisset, nisi ea certò à Deo præcognita fuissent.

Augustin.

Tertullian. Vnde eleganter Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem non longè ab initio: *De præscientia verò*, inquit, *quid dicam, quæ tantos habet testes, quantos fecit Prophetas?* tollit igitur Prophetiam, & omnem infallibilem futuræ rei prædictionem, qui certam de rebus futuris scientiam Deo negat.

57. Secundò à priori. Quidquid est cognoscibile, nequit infinitâ Dei cognitionem subterfugere: futura contingentia sunt cognoscibilia: igitur nequeunt infinitam Dei cognitionem subterfugere. Maior cum consequentia elucet, alioqui diuina cognitio non esset, quâ perfectior excogitari non posset. Minor constabit ex dicendis.

58. Maior controuersia est inter Catholicos de modo seu medio, in quo ea Deus certò prænoscat. Ratio verò dubitandi est, quoniam futura libera, antequam sint, nullum habent esse, neque in se, cùm nondum existant; neque in causis, quippe cùm in ijs non magis habeant esse, quàm nõ esse: quod autem nullo modo est, certò sciri non potest, cùm fundamentum omnis scibilitatis sit esse. Propter quod *Ocham.* Ochamus in 1. dist. 38. litera L. *Arimin.* Ariminensis ibidem quæst. 2. art. 2. §. *Dico ergo*, & *Bellarm.* Bellarminus lib. 4. de Gratia & libero arbitrio c. 15. putant modum, quo Deus hæc futura prænoscit, esse in hac vita incomprehensibilem, & inexplicabilem.

59. Sex autem possunt esse modi, quibus Deus huiusmodi futura libera prænoscere potest. Primus est in ipsa coëxistentia futurorum in æternitate Dei. Secundus in ipsa futuritione effectus, & veritate determinata, quam futura contingentia habent in sua futuritione, antequam sint, ex suppositione quod erunt. Tertius in ipsis causis liberis proximè ad operandum completis, cum omnibus ad agendum prærequisitis. Quartus in suamet essentia, vel idæis. Quintus in decreto suæ liberæ voluntatis. Sextus in ipsa præsentialitate, quam futura habent in seipsis, dum actu existunt in propria duratione extra suas causas. Singulos modos examinabimus, vt tandem quid singuli veritatis habeant eluceat.

SECTIO IV.

An Deus futura contingentia prænoscat ex reali eorum præsentia in æternitate?

60. DVPLICITER dici possunt res creatæ diuinæ æternitati præsentes, vno modo obiectiuè, quia nimirùm præsentes sunt diuinæ cognitioni; alio modo realiter per realem ipsarum coëxistentiam ad æternitatem Dei. Præsens controuersia non est de prima, sed de secunda præsentia, nam primam indagamus ex secũda: indagamus enim, an ex reali præsentiâ futurorum in æternitate ea Deus certò cognoscat. Igitur controuersia non est de præsentia obiectiua; alioqui inutiliter quæreretur, an Deus certò cognosceret futura ex obiectiua præsentia ipsorum in mente diuina: esset enim quærere, an Deus certò cognoscat futura ex eo, quòd certò cognoscat futura: idem quippe est ea certò cognoscere, & obiectiuè in sua mente habere. Dicuntur autem res creatæ præsentes æternitati, quatenus illi coexistunt, & vt ab extrinseca & excedente mensura mensurantur: est enim æternitas solius esse diuini intrinseca, & adæquata mensura, nam sicut solus Deus habet esse omninò necessarium, & inuariabile, ita solùm esse ipsius mensuratur, vt ab intrinseca, & adæquata mensura æternitate; quæ est indiuisibilis tota simul, & ab intrinseco indefectibilis duratio: reliqua verò entia creata solùm extrinsecè, & excedenter mensurantur æternitate, quatenus illi inadæquatè coëxistunt in aliqua certa mensura temporis. Quæstio igitur est an Deus futura certò prænoscat ex reali ipsorum præsentia, seu coëxistentia ad suam æternitatem.

61. PRIMA sententia affirmat: Est Richar- *Richardus.* di in p. d. 39. art. 1. q. 1. Capreoli d. 36. ar. 2. *Capreolus.* & d. 38. q. 1. art. 2. Ferrar. 1. contra Gent. *Ferrariens.* cap. 66. §. *Secundum dubium.* Caietan. Ban- *Caietanus.* nez 1. p. q. 14. art. 13. Zumel ibidem disp. 1. *Bannez.* Gonzalez disp. 43. sect. 3. Probat Gonzalez *Zumel.* primò, quoniam Patres docent, omnia esse *Gonzalez.* Deo præsentia, vnde negant in Deo præscientiam, & solùm concedunt scientiam, quia præscientia dicit respectum ad futurum, scientia verò ad præsens.

62. Secundò: Æternitas est mensura infinita, & indiuisibilis, sine successione continens omne tempus præsens, præteritum, & futurum: igitur omnia, quæ sunt nobis futura, sunt illi actu realiter præsentia; consequentia probatur, alioqui non contineret indiuisibiliter, & sine successione omnes temporis differentias, nam aliquando esset realiter præsens alicui rei temporali, cui non fuisset realiter præsens ab æterno. Confirmatur, Æternitas est tota simul & simpliciter infinita in genere durationis; ergo semper, & ab æterno actu continet omnes differentias durationum: ergo implicat, vt in tempore incipiat actu continere, quod ab æterno non continebat: alioqui aliquid illi actu accresceret, pertinens ad propriam rationem durationis.

63. Tertiò: Non potest dari præteritum, & futurum in ordine ad aliquam durationem, nisi talis duratio in se habeat partes præteritas, & futuras: ergo cùm æternitas sit vnum nunc omninò indiuisibile, repugnat dari præteritum, & futurum per ordinem ad illam.

64. Quartò: Deus ratione suæ immensitatis non potest non continere actu præsentialiter omnes differentias loci: ergo nec ratione suæ æternitatis omnes differentias temporis, Antecedens patet, aliàs Deus non esset immensus. Consequentia probatur, nam ita

comparatur

comparatur æternitas ad omnes differentias durationum, sicut immensitas ad omnes differentias loci.

65. Quintò: Ita se habet indiuisibile continens ad partes quantitatis permanentis; sicut indiuisibilis duratio ad partes successiuas: sed extensio partium permanentium non impedit, quò minùs omnes partes simultaneam habeant præsentiam ad indiuisibile continens; ergo nec diuisibilitas successiua durationis impediet, quò minùs omnes partes præteriti, & futuri simultaneam habeant præsentiam ad indiuisibilem durationem continentem; sed hæc est æternitas, ergo. Minor assumpta constat; nam anima rationalis continet omnes partes corporis, & Angelus omnes partes loci, quem occupat: & tamen extensio partium corporis, aut loci non impedit, quò minùs & illæ ad animam, & hę ad Angelum simultaneam habeant præsentiam.

66. Sextò: Quidquid existit in æternitate, existit in tota æternitate: ergo ab opposito consequentis, quod non existit in tota æternitate, non existit in æternitate: sicut si hæc hora esset tota dies, quod non esset in hac hora, non esset in hac die. Confirmatur, nam aliàs aliqua essent præterita, aliqua futura æternitati, quod repugnat æternitati, quia æternitas est tota simul: ergo quod est futurum, & præteritum æternitati, est futurum & præteritum toti æternitati: sed quod est futurum, & præteritum toti æternitati, est extra totam æternitatem: sicut quod est præteritum, vel futurum ad totum hunc diem, est extra totum hunc diem.

S. Thomas. 67. Septimò: Probat exemplo S. Thomæ 1. contra Gentes cap. 66. sicut centrum, quod est extra circumferentiam, directam oppositionem habet ad quodlibet punctum circumferentiæ, licet nullum punctum circumferentiæ simul coëxistat alteri puncto eiusdem circumferentiæ: ita quidquid geritur in tempore, coëxistit æterno, quasi præsens eidem; etsi respectu alterius partis temporis sit præteritum, & futurum. Confirmatur, si concipiatur aliquod punctum circumferentiæ moueri circa ipsam circumferentiam, tale punctum mouebitur semper vt præsens centro; licet in ordine ad puncta ipsa circumferentiæ vni comparetur vt præsens, alteri vt præteritum, alij vt futurum. Ergo pari modo creaturæ existentes in æternitate, semper erunt præsentes æternitati, licet in ordine ad se aliæ comparentur vt futuræ, aliæ vt præteritæ.

Capreolus. Caietanus. Ferrariens. 68. Aliter hanc præsentiam creaturarum in æternitate explicant Capreolus, Caietanus, & Ferrariens. locis præcit. Distinguunt enim duplex *Nunc*, alterum æternitatis, alterum temporis: cæterùm cùm dicitur, omnes creaturæ sunt præsentes æternitati, non est intelligendum, quòd sint omnes præsentes eidem *Nunc* temporis, cùm aliæ sint præsentes vni, aliæ alij *Nunc* temporis; sed eidem *Nunc* æternitatis, quod vnum est inuariabiliter existens in omnibus nunc temporis, mensurans res omnes successiuè existentes in varijs nunc temporis. Quare idem est dicere secundùm hanc sententiam, res creatę coëxistunt simul æternitati, ac dicere res creatæ mensurantur æternitate, quæ non habet præteritum & futurum, sed est *Nunc* quoddam indiuisibile præsens. Vnde simultaneam coëxistentiam rerum non ponit ex parte ipsarum rerum in ordine ad tempus nostrum, sed ex parte ipsarum rerum in ordine ad indiuisibilem durationem æternitatis, cui ita res omnes successiuè coëxistunt, vt nullam supponant successionem in ipsa æternitate. Quæ explicatio coincidit cum sententia communi, vt mox patebit, tantùm in modo loquendi ab illa discrepans.

69. Secunda igitur sententia cõmunior Scholasticorum in 1. dist. 38. & 39. negat res creatas coëxistere Deo in mensura æternitatis in sensu à prima sententia exposito: & cõsequenter etiam negat ex eorum præsentia in æternitate potuisse Deum ab æterno futura libera certò prænoscere. Pro explicatione propositæ controuersiæ,

70. Dico 1. Implicat realis præsentia futurorum in æternitatate. Fundamentum est, quia repugnat, creaturam actu semper coëxistere Deo realiter in æternitate absque reali coëxistentia ipsius: sed futura non habuerunt realem existentiam ab æterno; igitur non potuerunt ab æterno actu realiter Deo coëxistere. Consequentia deducitur in forma syllogistica. Minor est de fide. Maiorem probo, nam creaturam actu realiter coëxistere Deo, siue præsentẽ esse Deo præsentiâ physicâ reali, supponit realem existentiam creaturæ: ergo creaturam actu realiter coëxistere Deo ab æterno, supponit existentiam creaturę fuisse ab æterno. Antecedens probatur, quia creatura non coëxistit realiter Deo per existentiam, & durationem ipsius Dei, sed per existentiam, & durationem propriam, nam sicut non existit, & durat existentiâ & duratione Dei: ita nec coëxistit, eique præsens est per existentiam, & durationem ipsius Dei. Consequentiam ostendo, nam creaturam coëxistere Deo ab æterno, dicit simultaneam existentiam Dei, & creaturæ ab æterno; igitur creaturam coëxistere Deo ab æterno, supponit existentiam creaturæ ab æterno. Confirmatur, nequit creatura esse præsens immensitati Dei, nisi præsupponatur existens in propria duratione; ergo nequit esse præsens Deo ab æterno, nisi præsupponatur in seipsa existens ab æterno.

71. Probatur secundò destruendo contrarium fundamentum, nam falsum est, æternitatem actu simul continere omnes inferiores durationes. Nam dupliciter concipi potest, quòd æternitas actu simul contineat omnes inferiores durationes, vno modo concepta æternitas cum tota sua virtuali diuisibilitate ad tempus, cui coëxistit, & in hoc sensu continet quidem omnes creaturas successiuè existentes, singulas tamen pro sua

dumtaxat

dumtaxat durationē: quod in hac sententia dici non potest, nam hæc asserit, quòd creaturæ antequam existant in seipsis, semper actu coëxistunt Deo ab ipsa æternitate. Alio modo intelligi potest, quòd æternitas secundùm se considerata actu simul in seipsa contineat omnes inferiores durationes, ita vt quando illi in tempore coëxistit aliqua creatura, non censeatur ex tali coëxistentia de nouo continere aliquid, quod anteà non continebat: qui sensus est proprius huius opinionis iuxta recentiorum Thomistarum explicationem, quem sic impugno. Nam vel ista continentia inferiorum durationum est formalis in ipsa æternitate, vel eminentialis; eminentialis non sat est, nam hæc continentia eò asseritur, vt in ea cognoscantur futura, quæ extitura sunt in propria durationē: at hęc eminentialis continentia non sufficit ad cognoscenda futura, nam hanc virtualem continentiam habet æternitas etiam ad ea, quæ nunquam sunt futura: quia sicut Deus eminenter continet in esse omnes creaturas possibiles, ita in durationē omnes durationes possibiles. Adde, quòd secundùm hanc eminentialem continentiam non magis futura, quàm possibilia dici possent Deo ab æterno coëxistere; igitur necessaria est coëxistentia formalis; at hæc necessariò inuoluit formalem existentiam vtriusque extremi ab æterno.

72. Tertiò: Probatur ex duplici absurdo, nam primò sequeretur, quòd Angelus certò cognosceret futuras actiones liberas; saltem externas, quæ intra ipsius æuum continentur, antequam in seipsis existerent. Sequela probatur, nam ideò futura sunt præsentia Deo in æternitate, quia æternitas est duratio indiuisibilis, tota simul coëxistens rebus futuris: sed etiam æuum Angelicum est duratio indiuisibilis, tota simul coëxistens rebus futuris: ergo sicut futura sunt præsentia Deo in ęternitate; ita & Angelis in suo ęuo: & sicut talis præsentia est Deo sufficiens ratio cognoscendi futura, ita & Angelo.

73. Respondent primò aduersarij, nullum esse absurdum, Angelum cognoscere futura præsentia in suo æuo, quia tunc cognosceret illa vt præsentia, non vt futura. Sed contrà, nam omnes Patres negant quamcunque cognitionem futurorum Angelo, cùm sit propria Dei.

74. Respondent secundò: non satis esse præsentiam futurorum in æuo substantiæ, sed necessariam esse in æuo ipsius intellectionis Angelicæ: atqui intellectio Angelica non mensuratur æuo, sed instanti discreto. Sed contrà, tum quia datur aliqua intellectio in Angelo, quæ mensuratur æuo, qualis est, quâ seipsum intelligit. Tum quia posset pręcognoscere saltem ea futura, quæ coëxistunt intra instans discretum ipsius intellectionis. Nec refert, quòd talis intellectio liberè duret, quia non requiritur vt intellectio necessariò duret, vt possit obiectum determinatum quoad esse repræsentare.

75. Respondent tertiò: Æuum Angeli esse quidem indiuisibilem durationem, non tamen continere sub se tempus, eiusque differentias, sicut continet æternitas, propter suam infinitatem & illimitationem in ratione durationis. Sed contrà, nam ideò æternitas continet sub se tempus, eiusque differentias, quia est duratio indiuisibilis tota simul existens: at etiam æuum Angelicum est duratio indiuisibilis tota simul existens: ergo.

76. Secundò sequeretur, quòd quilibet beatus cognosceret omnia futura libera, & consequenter diem iudicij: at hoc est proprium Christi. Sequela probatur, nam visio beata mensuratur æternitate participata, quia mensuratur durationē indiuisibili necessariâ, & inuariabili, sicut ipsa visio increata Dei, cuius est perfectissima participatio: ergo omnia futura sunt præsentia beatis in ipsa æternitate visionis, ac proinde omnia cognoscerentur à beatis.

77. Dico 2. Etiamsi talis præsentia rerum in æternitate ab auctoribus explicata esset possibilis, adhuc non posset Deo esse prima ratio cognoscendi futura. Fundamentum est, quia priùs ratione intelligitur res extitura in propria mensura durationis, quàm in aliena æternitatis: sed res vt extitura in mensura propriæ durationis, statim fit intelligibilis à Deo: ergo adhuc posità reali præsentiâ futurorum in æternitate, non esset Deo prima ratio cognoscendi futura. Maior patet, nam ideò res fit Deo præsens ab æterno, quia extitura est in tempore. Minor probatur, nam statim ac res extitura est in mensura propriæ durationis fit intra sphæram diuinæ cognitionis: ergo priùs ratione quàm res intelligatur præsens in æternitate, cognoscitur præsens in propria durationē.

78. Ad primum argumentum primæ sententiæ respondeo, vel Patres loqui tantùm de præsentia obiectiua; vel de subiectiua, sumptâ tamen æternitate secundùm totam suam virtualem diuisibilitatem, vt sic enim includit omne tempus cui coëxistit; & consequenter omnia in tēpore existentia, vnumquodque pro sua durationē. Sumptâ verò æternitate inadæquatè secundùm virtualem extensionem ad certum tempus, non sunt illi omnia præsentia, sed partim præsentia, partim futura.

79. Ad secundum: ad hoc, vt æternitas sit infinita, sufficit, vt possit omnes durationes sine vlla sui mutatione actu continere: sicut vt immensitas sit infinita, sufficit, vt possit sine vlla sui mutatione omnia loca possibilia continere. Ad confirmationem nego primam consequentiam: ad cuius probationem nego, ex coëxistentia ad res temporales aliquid æternitati accrescere spectans ad intrinsecam rationem durationis, sed ad extrinsecam dumtaxat connotationem termini: sicut nihil accrescit diuinæ immensitati ex noua coëxistentia ad locum realem, de nouo productum, nisi extrinseca connotatio termini.

80. Ad

80. Ad tertium distinguo antecedens: non potest dari præteritum, & futurum in ordine ad durationem indiuisibilem, vt pars intrinsecè componens: concedo; vt terminus extrinsecè connotatus, nego: vt constat in æuo Angeli, quod indiuisibile est, & tamen possunt illi aliqua comparari vt præterita, aliqua vt futura, tanquam termini extrinsecè connotati. Cuius ratio est, quoniam, vt aliquid dicatur præteritum, vel futurum respectu alterius, sufficit, vt non semper illud existat, existente altero: sicut è contra, vt aliquid dicatur præsens, vel coëxistens alteri, non sufficit, vt alterum tantùm existat, sed oportet, vt vtrumque simul existat.

81. Ad quartum: Ex eo tantùm sequi, Deum ratione suæ æternitatis actu continere omnes durationes temporales actu existentes, non autem futuras, & non existentes: sicut ratione immensitatis actu continet omnes differentias loci actu existentes, non autem non existentes, & possibiles tantùm. Vnde retorqueo argumentum: nam sicut ratione immensitatis non continet differentias futuras loci, ita nec ratione æternitatis differentias futuras temporis.

82. Ad quintum primò nego maiorem, quia partes quantitatis permanentis possunt simul existere, atque adeò simul coëxistere indiuisibili continenti; partes verò quantitatis successiuæ sicut non possunt simul existere, ita nec simul coëxistere indiuisibili durationi, quia dum illi coëxistit vna, non coëxistit altera: ad simultaneam autē coëxistentiam contentorum cum continente necessaria est simultanea coëxistentia ipsorum contentorum.

83. Secundò: Nego Minorem, loquendo de coëxistentia locali partium permanentium; sic enim partes quantitatis permanentis non habent simultaneam coëxistentiam ad indiuisibile continens, quia vna nō coëxistit continenti in eadem parte loci, in qua coëxistit altera, & in hoc est paritas, quod sicut extensio partium permanentium impedit simultaneam coëxistentiam localem ad indiuisibile continens, ita extensio partium successiuarum impedit simultaneam coëxistentiam duratiuam ad indiuisibilem mensuram.

84. Ad sextum distinguo antecedens, quidquid existit in æternitate, existit in tota æternitate formaliter tantùm indiuisibili, cōcedo; existit in tota æternitate virtualiter diuisibili, nego: vt autem omnes res creatæ actu simul coëxisterent Deo in æternitate, oporteret, vt quidquid existeret in æternitate, existeret in tota æternitate, vt virtualiter diuisibili. Ad Confir. distinguo minorem: repugnat æternitati præteritum, & futurum intrinsecè, concedo; extrinsecè, & connotatiuè, nego. Ad probationem distinguo consequens, quod est præteritum, aut futurū æternitati adæquatè sumptę, secundùm suam virtualem diuisibilitatem, est præteritum aut futurum toti æternitati, concedo consequens; quod est præteritum aut futurum æternitati inadæquatè sumptæ, secundùm suam virtualem diuisibilitatem, est præteritum aut futurum toti æternitati, nego consequens: sicut quod est præteritum, aut futurum ad totum diem adæquatè sumptum, est extra totum diem, non autem quod est præteritum, aut futurum ad diem inadæquatè sumptum.

85. Ad septimum exemplum cum sua cōfirmatione illud tantùm probat, quod, quando creaturæ existunt, semper existant præsentes æternitati, non autem quando nō existunt: cò quòd præsentia vel coëxistentia duorum requirit existentiam vtriusque. Vnde retorqueo argumentum; nam ideò punctus, qui mouetur in circumferentia, semper coëxistit centro, quia semper existit in seipso; ū autem concipiatur, peracto certo motu in circumferentia, punctū corrumpi, nō amplius coëxisteret centro. Quia igitur temporalia, peracto certo motu temporis, desinunt in seipsis existere, desinunt etiam coëxistere æternitati.

SECTIO V.

An Deus futura certò cognoscat in eorum futuritione?

IN triplici statu potest res considerari, in statu præsentialitatis, quando res est; in statu præteritionis, quando non est, sed fuit; & in statu futuritionis, quando non est, sed erit. Controuersia nunc est, an res in statu futuritionis, quando non est, sed erit, sit certò cognoscibilis. Potest autem res in hoc statu dupliciter considerari, vel in ordine ad esse, quod habet in causis, & sic coincidit hęc quæstio cum subsequente; vel in ordine ad esse, quod habebit extra causas, & sic pertinet ad præsentem controuersiam. Est igitur præsens controuersia, an res, quæ futura est, in statu futuritionis, antequam sit, habeat aliquid, per quod sit certò cognoscibilis ab intellectu diuino, ita vt priùs ratione Deus rem futuram cognoscat in sua futuritione, quàm in sua præsentialitate, imò per ipsam futuritionem certò cognoscat rei præsentialitatem.

87. PRIMA sententia affirmat. Est Scoti in 1. dist. 39. §. *Viso*, & dist. 45. *Ad argumenta*, Richardi dist. 38. art. 1. q. 5. ad primum. Bonauent. art. 2. q. 1. Mayroni quæstione 4. Rubionis quęst. 1. conclusione 4. §. *Ex prædictis*, Gabrielis art. 1. Notabili 7. & art. 2. conclusione 1. Ariminens. quæst. 1. artic. 2. & multorum recentiorum. Fundamentum est, futura contingentia, antequam existant, habent in seipsis determinatam veritatem: ergo secundùm illam sunt certò cognoscibilia. Consequentia constat. Antecedens probant primò Scotistæ, voluntas diuina decernendo futura, illa producit in esse volito: ergo ea determinat ad esse futurum:

Scotus. *Bonauent.* *Mayronus.* *Rubio.* *Gabriel.* *Ariminens.*

ergo

ergo in tali esse futuritionis possunt certò cognosci. Posterior consequentia patet. Prior probatur, quia determinare rem ad esse futurum, non est aliud, quàm eam producere in esse volito. Antecedens offenditur, nam sicut intellectus cognoscendo res, eas producit in esse cognito: ita voluntas eas volendo, producit in esse volito.

Thomistæ. 88. Secundò, probant recentiores Thomistæ. Posito decreto Dei, res futura fit determinate futura; ergo certè cognoscibilis.

89. Tertiò, probant alij hoc pacto. Ex suppositione, quòd res erit, nunc est determinatè futura; ergo determinatè vera; ergo determinata, ac proinde certò cognoscibilis. Posterior consequentia constat, nam determinata, ac certa veritas infert determinatam, *Aristoteles.* ac certam cognoscibilitatem. Prior est Aristotelis 1. de Interpret. cap. vltimo: Antecedens probatur, nam ex suppositione, quòd res est vel fuit, determinatè nunc est, vel fuit: ergo ex suppositione, quòd erit, determinatè nunc futura est. Consequentia patet, nam tam factâ suppositione de præsenti, res necessariò est, quàm factâ suppositione de futuro, res necessariò erit, quia omnis suppositio determinat rem ad esse, in quo à suppositione ponitur.

90. Confirmatur primò: nam hæc propositio: Petrus peccabit, aut verificabitur, aut non verificabitur: si verificabitur; ergo nunc propositio est vera determinatè, quia pro nunc est conformis suo significato futuro: si non verificabitur; ergo nunc est determinatè falsa, quia pro nunc est difformis suo significato. Consequentia constat, quia veritas, vel falsitas propositionis, est conformitas, vel difformitas significationis cum re significata, vt significatâ: ergo ea propositio de futuro contingente est vera, cui correspondebit significatum, vt ab ipsa significatur; ea verò falsa, cui non correspondebit significatum, vt ab ipsa significatur.

91. Confirmatur secundò ex duabus contradictorijs, necessariò altera est vera, altera falsa: sed hæ sunt contradictoriæ; Petrus peccabit, Petrus non peccabit: ergo necessariò altera est vera, altera falsa: vera, quæ nunc conformatur significato futuro; falsa, quæ nunc difformatur significato futuro. Minor cum consequentia constat. Maior patet, quia cùm inter contradictoria non detur medium, omnis disiunctiua erit vera, & necessaria; omnis coniuncta falsa, & impossibilis, vt hæc; Petrus peccabit, vel non peccabit, est vera & necessaria: hæc alia; Petrus peccabit, & non peccabit, falsa & impossibilis; igitur altera ex his est determinatè vera, altera determinatè falsa.

92. Confirmatur tertiò: nam omnes propositiones Prophetiæ enunciantes futura, erant determinatè veræ, antequam futura ipsa euenirent: igitur antequam res futura in seipsa existat, est determinatè vera in sua futuritione.

93. Secunda sententia negat. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 14. artic. 13. & 1. contra Gentes cap. 76. & de verit. q. 2. artic. 12. & in 1. dist. 38. quæst. 1. artic. 5. Caietan. loc. cit. primæ partis. §. *Quoad secundum.* Ferrar. 1. contra gent. loc. præcit. §. *Sed tamen.* Aureoli in prim. dist. 38. art. 3. Baccon. d. 40. art. 2. §. 4. Argentinæ art. 3. ad 4. contra primam conclusionem. Catharini opusc. de veritate enunciationum. Molinæ 1. p. qu. 14. artic. 13. disp. 17. §. *Verumtamen.* Gonzalez disp. 43. sect. 2. Fundamentum est oppositum præcedenti sententiæ, quoniam de futuris cõtingentibus non est determinata veritas.

94. Probant primò ex Philosopho 1. Peri- *Aristoteles.* herm. ca. vlt. vbi negat in propositionibus contradictorijs de futuris contingentibus alteram partem esse determinatè veram, alteram determinatè falsam; sed alterutram indeterminatè, nempe hanc, vel illam, alioqui tolleretur contingentia in rebus.

95. Secundò: Omnis determinatio veritatis fundari debet in aliqua determinatione entitatis; nam veritas est passio entitatis, ex eo enim, quòd res est, vel non est, vera, vel falsa dicitur: sed futurum contingens, antequam existat, nullam habet entitatem, neque in se, cùm nondum sit, neque in causa, quia in illa non magis habet esse, quàm non esse: igitur non potest fundare veritatem.

96. Tertiò: si res, antequam existeret in se, esset determinatè futura, cùm non sit maior ratio, cur sit determinatè futura in vno tempore, quàm in alio, in vno signo rationis, quàm in alio, esset determinatè futura ab æterno in signo rationis, in quo Deus cognoscit seipsum, & possibilia ante vllum liberum decretum suæ voluntatis: vnde res esset determinatè futura, antequam esset futura, quia res sunt futuræ ex libero decreto Dei.

97. Contouersiæ decisio pendet ex declaratione, quo pacto futurum contingens in statu futuritionis, antequam in seipso existat, dicatur veritatem continere. Pro quo nota, dupliciter considerari futurum in statu futuritionis; vno modo nullâ factâ suppositione rei futuræ, solùm considerando futurum secundùm id, quod duratione præcedit existentiam rei futuræ: alio modo factâ suppositione existentiæ ipsius rei futuræ; nam priùs ratione intelligitur futurum secundùm id, quod duratione præcedit ipsum esse rei futuræ, quàm includere suppositionem ipsius esse rei futuræ. Hoc adnotato,

98. Dico 1. Futurum contingens, nulla facta suppositione rei futuræ, nullam habet veritatem, neque falsitatem, sed abstrahit ab vtraque, & consequenter vt sic non est certò cognoscibile. Est aperta sententia S. Thomæ *S. Thomas.* vbique docentis, futurum, vt futurum nulli certæ cognitioni subdi posse; nec vllam certam veritatem in se continere: est etiam Ca- *Capreolus.* preoli in 1. dist. 38. quæst. 1. artic. 2. *Ad argumenta contra septimam conclusionem.* Fundamentum est, quia futurum nullâ factâ suppositione, nullum connotat determinatum

esse

esse in se, sed solùm esse indeterminatum in causa; ergo nullam potest certam fundare veritatem. Consequentia patet, quia sicut veritas fundatur in entitate; ita certa, ac determinata veritas in certa ac determinata entitate: futurum autem contingens ante suppositionem nullam connotat certam entitatem; ergo nullam continet certam veritatem. Antecedens probo, quia futurum; nullâ factâ suppositione, abstrahit ab esse determinato, vel non esse determinato rei futuræ. Dices esse, & non esse sunt contradictoria: ergo nequit futurum abstrahere ab vtroque. Respond. non posse abstrahere positivè, concedo; non posse abstrahere præcisivè, nego: Quia neutrum possum positivè & determinatè considerare.

99. Dico 2. Facta suppositione, quòd res per propositionem enunciata sit habitura existentiam in aliquâ differentiâ temporis, propositio sit determinatè vera, non tamen potest ipsa esse prima ratio cognoscendi rem futuram, sed supponitur res futura certò cognoscibilis in se ipsa: Est Capreoli loco præcitato *ad 6. & ad ea tertio loco à Gregorio inducta.* Prima pars probatur, nam, facta tali suppositione, propositio non manet ampliùs indifferens, sed determinatur ex suppositione ad significandam rem futuram determinatè: sicut, facta suppositione de præsenti, quòd res existat propositio enuntians illam existere, fit determinatè vera: ergo, facta suppositione de futuro, quòd res enuntiata sit extitura, propositio enuncians illam futuram, fit determinatè vera. Confirm. quia tunc propositio est determinatè vera, quando illi determinatè correspondet obiectum: sed facta suppositione, propositioni enuncianti futurum, determinatè correspondet obiectum futurum, quia suppositio determinat illud ad vnum, & tollit indifferentiam ad oppositum.

Capreolus.

100. Probatur secunda pars, nam suppositio priùs ratione supponit, rem futuram in se ipsa existere in certa differentia temporis, quàm determinet propositionem de futuro ad veritatem enunciationis: igitur priùs ratione res futura est cognoscibilis in se, quàm in propositione illam enuntiante. Consequentia patet, quia res in eo signo rationis est certò cognoscibilis, quo est in se ipsa determinata: sed res futura priùs ratione est in se ipsa determinata, quàm vt extrinsecè denominet, & determinet propositionem enuntiantem illam futuram: Antecedens probo. Nam suppositio determinat propositionem de futuro ad veritatem enuntiationis per ipsum esse rei ex suppositione determinatum in se ipso: ergo priùs ratione supponit illud determinatum in se. Antecedens constat, nam eatenus propositio enuntians futurum est vera determinatè, quatenus supponit illud in aliqua differentia temporis in suo esse, & præsentialitate determinatum: Vnde sinte hanc determinationem propositio enuncians futurum est indifferens, & indeterminata ad vtrumlibet. Nec obstat, quòd propositio enuncians futurum, duratione præcedat existentiam rei futuræ; quia licet præcedat duratione, subsequitur tamen natura, & causalitate, ac proinde cognoscibilitate: nam veritas propositionis durationè præcedentis existentiam rei futuræ, causatur in genere causæ formalis obiectiuè ab ipsa existentia rei futuræ: sicut cognitio diuina, quamuis æternitate præcedat obiectum futurum, ratione subsequitur rem ipsam futuram.

101. Confir. Nam valet hæc causalis: ideo propositio de futuro est determinatè vera, quia res ex suppositione est determinatè extitura, non contrà: ideo res est determinatè extitura, quia propositio illam enuncians, est determinatè vera: igitur priùs ratione res futura supponitur in se ipsa extitura, quàm propositio per ordinem ad illam sit determinatè vera. Item valet hæc alia causalis: ideo Deus cognoscit propositionem de futuro esse veram, quia cognoscit rem futuram existentem in sua præsentialitate, non contrà, ideo res est determinatè extitura in sua præsentialitate, quia Deus cognoscit illam determinatè extituram.

102. Prima sententia intelligitur iuxta primam partem huius secundæ assertionis, quam probat tertium argumentum cum suis confirmationibus: Nam facta suppositione, & non antè, altera pars sit determinatè vera, altera determinatè falsa. Primum verò, & secundum argumentum supponunt falsa principia, alibi impugnanda.

103. Secunda verò sententia explicatur iuxta primam assertionem, vt apertè supponit fundamentũ Aristotelis, nam tunc tolleretur contingentia futurorũ, quando ante vllam suppositionem propositio illam enuncians esset determinatè vera, quia tunc determinatio antecederet, non subsequeretur determinationem causæ. Ad tertium verò negatur sequela: cuius maior ratio est, quia non in quolibet signo æternitatis concepto res supponitur determinatè futura: nam priùs supponitur possibilis, quàm futura sub conditione; & hæc priùs, quàm futura absolutè.

Aristotel.

SECTIO VI.

An Deus futura libera certò cognoscat in suis causis proximis?

104. Causa proximè horum effectuum est voluntas creata cum omnibus ad operandum prærequisitis, nam de ijs tantùm futuris hîc agimus, quæ pendent à voluntate creata.

105. Prima sententia affirmat: est Durã. in 1. dist. 38. q. 3. num. 9. Argent. dist. 39. a. 2 & dist. 40. a. 3. ad sextum; Molinæ 1. p. q. 14. a. 13. d. 14. concl. 1. Bannez suprà citati con. 3. Bellar. l. 4. de gratia & lib. arbit. c. 15. ad finem. Aluarez l. 2. de auxilijs disp. 12. & à fortiori sequitur ex sententia eorum:

Durandus. Argentinas. Molina. Bannez. Bellarmin. Aluarez.

qui docent prædeterminationem Physicam.

Augustin. Probatur 1. hæc sententia ex August. l. 11. Confess. c. 18. *Cum ergo*, inquit, *videri dicuntur futura, non ipsa quæ nondum sunt, sed eorum causæ, vel signa forsitan videntur, quæ iam sunt.*

106. Secundò. Deus perfectè comprehendit voluntatem creatam, eiusque innatam propensionem, & quidquid eam potest, hîc, & nunc semotis impedimentis allicere, & inclinare: ergo potest in ea hîc, & nunc cum omnibus ijs, quæ illam possunt ad actum determinare, certò scire, ad quam partem sit se inclinatura. Confirmatur, quia potest Angelus probabilissima coniectura id deducere: ergo & Deus infallibiliter cognoscere, cũ Deus in obiecto penetrando infinitè excedat intellectum Angelicum.

107. Tertiò. Posito iudicio practico de prosequutione obiecti, & omnibus ijs, quæ possunt hîc & nunc voluntatem creatam inclinare ad actum, infallibile est, illam inclinaturam: igitur potest in ea infallibiliter cognosci actus futurus. Quartò. Potest Deus adeo congruã cogitationem infundere intellectui humano, vt omninò infallibile sit, illum consensurum: ergo saltem in ea potest Deus infallibiliter cognoscere consensum futurum. Antecedens probatur, quia potest Deus infundere cognitionem de obiecto honesto, adeo efficacem in suadendo, & contemperatam ingenio humano, vt moraliter sit impossibile, illam respuere.

S. Thomas. Aureolus. Capreolus. Ferrarien. Caietan. Zumel. Valentia. Suarez. Becanus. Albert. Arrubal. Lessius.

108. Secunda Sententia negat. Est S. Tho. 1. p. quæst. 14. artic. 13. & quæst. 57. a. 3. & 86. artic. 4. & 2. 2. q. 171. art. 6. & 1, contra Gentes cap. 67. & de Veritate q. 2. art. 12. & in primo dist. 38. q. 1. a. 1. Aureoli in 1. dist. 38. a. 1. propositione 1. Capreoli, a. 1. concl. 1. & a. 2. *ad primum contra primam conclusionem*, Ferr. loco præcitato *ad primum & §. Aduerte*: Caiet. 1. p. loco præcitato initio & in responsione ad 1. Zum. d. 7. *§. sed suppositio*, Valent. Puncto 5. §. *Unde habeat certitudinem diuina cognitio futurorum* assertione 2. Sua. l. 1. opusculorum c. 3. Less. de gratia efficaci c. 22. nu. 7. Becani 1. p. c. 10. q. 7. Albert. Corollario 1. ex principio 4. Philosophico puncto 2. Arrubalis d. 42. c. 2. quæ vera est & sequenda. Fundamentum est, quia causa libera, quantumcunq; in actu primo completa, & ad operandum proximè disposita, semper est essentialiter indifferens & cum potentia ad oppositam partem: ergo implicat, in ea quantumcunque disposita infallibiliter infallibilitate, cui non possit subesse falsum, cognosci effectum futurum. Antecedens probo, nam quousque voluntas liberè non se determinat per actum, semper manet indifferens ad actum, & non actum, alioqui destrueretur eius libertas; si aliquid præuium ad actum ita illam determinaret ad vnum, vt non posset ad oppositum. Etenim formalis libertas voluntatis in eo consistit, vt dum elicit actum possit non elicere.

Bannez. 109. Respondet Bannez, manere liberam in sensu diuiso, non autem in sensu composito, quia posita antecedente motione Dei, non est amplius in eius potestate facere oppositum: saluatur tamen eius libertas, quia, diuidendo à motione, potest facere oppositum. Sed contrà, nam vel in sensu composito intelligit componendo cum ipsa motione in actu primo, & sic perit libertas creata: quia habere, vel non habere talem motionem, non est in potestate creaturæ, cùm illa necessariò prærequiratur ad omnem actum voluntatis: ergo, si neque ea posita, est in potestate eiusdem cohibere actum, perit libertas. Vnde Caiet. loco præcit. ad primum contra Scotum docet, quod contingentia causę secundæ saluanda est, etiamsi prima moueat secundam necessariò, quia motio causæ primę modificatur in secunda, secundùm modum ipsius causæ secundæ, *& quoniam prius natura*, inquit, *modificatur, quàm impellat ad mouendum, motio illa iam modificata ad causam contingentem, mouebit secundam nõnecessariò, sed contingenter*: supponit igitur, quod adhuc cõponendo cũ ipsa motione causæ primę, salua tur contingentia, & libertas causę secundæ. Vel in sensu cõposito intelligit, componendo cum ipsa motione actuali, & cooperatione creaturæ, quo pacto includit ipsam formalem determinationẽ creaturæ: at in ea effectũ cognoscere, non est in causa cognoscere, sed in se ipso: nã cooperatio creaturæ est ipsissimus effectus creaturę. Nec rectè Mach. disp. 32. sect. 1. dict. 2. hoc limitat ad solos effectus supernaturales, ad quos prœuenimur efficaci auxilio Dei: nã eadem est ratio de omnibus, cùm etiã effectus supernaturales vt sint meritorij, debeant liberè fieri à voluntate creata.

Caietan. Soto.

Machin.

110. Probatur verò consequentia primi enthymematis. Non potest esse maior infallibilitas in cognitione, quàm sit in obiecto ipso; ergo si obiectum contingens nõ habet in causa proximè disposita tantam infallibilitatem, qui non possit subesse falsum, nec eam habebit cognitio, quia licet diuina cognitio non sumat formalem certitudinem ab obiecto, supponit tamen in eo obiectiuam certitudinem, vt conditionem sine qua non.

Molina. 111. Resp. Molina disp. 16. *§. In quo ergo*, Infallibilitatem scientiæ diuinæ circa futurum contingens in causa præuisum, non prouenire formaliter ex obiecto ipso, quod secundum se incertum est, & fallax, sed ex altitudine, & infinitate cognoscentis, qui ex se certo, & infallibiliter cognoscit, quod de se certum, & infallibile non est. Sed contrà, quia sicut implicat cognosci, quod ex se cognoscibile non est: ita cognosci vt certum, quod ex se certum non est. Antecedens constat, tum quia cognoscibilitas non fit, sed supponitur à scientia, est enim scientia obiecti intuitio, quę supponit in obiecto cognoscibilitatem, tum quia sicut implicat, produci quod de se producibile non est: ita implicat, cognosci quod de se cognoscibile non est, consequentia verò probatur, quia non minùs scientia supponit certitudinem, quàm cognoscibilitatem in obiecto, nam licet formalem certitudinem habeat scientia diuina ex se,

obie-

obiectiuam tamen supponit in obiecto.

112. DICES, scientia Dei est causa rerum; ergo & cognoscibilitatis earum. Respon. distinguendo antecedens: est causa rerum scientia visionis, de qua disputamus, nego; nam hæc consequitur ad res in mente diuina iam causatas, estque pura intuitio earum: est causa rerum scientia simplicis intelligentiæ; & rursus distinguo, proximè, nego; remotè, concedo: nam proxima causa est potentia, & voluntas, illa exequendo, hæc determinando, scientia exemplariter & idealiter dirigendo, quæ comparata cum potentia, & voluntate remotè concurrit ad productionem effectus.

113. Ad primum argumentum oppositæ sententiæ. Respond. Augustinum loqui de scientia futurorum, non Dei, sed nostra: qui quoniam futura præsentia non habemus, ea in eorum causis, quæ nobis præsentes sunt, prædicimus, vt futurum ortum solis ex præsente aurora, quod est exemplum ipsius. *Aug. Ep.*

114. Ad secundum nego consequentiam, nam vt rectè Capreolus ad primum Durandi, vt nequeat effectus futurus in causa libera certò cognosci, satis est intrinseca libertas, quæ adhuc positis omnibus, quæ possunt hîc & nunc illam ad actum inclinare, se ipsam potest ex innata sua indifferentia, & libertate ab intrinseco impedire. Vnde nunquam poterit esse certus effectus certitudine excludente omne dubium, quousque per liberam determinationem causæ fiat extra dominium causæ. Ad Confirmationem nego consequentiam; cùm enim infallibilitas obiectiua sit conditio essentialiter requisita ad infallibilitatem formalem, in ea præsupponenda conueniunt scientia diuina, & angelica, quamuis in alijs differant. *Capreolus Durandus.*

115. Ad tertium & quartum distinguo de infallibilitate morali, & logicâ, de morali, concedo; sed hæc non est satis ad infallibilitatem diuinæ scientiæ, cuius oppositum debet implicare contradictionem: de logicâ, nego; nam quibuscumque positis semper potest voluntas ex innatâ sua libertate repugnare. Solùm ad illud de iudicio practico, dico, quòd interdum supponit efficacem voluntatem finis, ad quem consequendum vnicum tantùm est medium; & tunc in ipsa efficaci voluntate finis, quam præsupponit iudicium practicum, certò cognosci electionem futuram, non tam vi iudicij practici, quod ad omnem actum voluntatis prærequiritur, quàm vi efficacis intentionis necessariam connexionem habentis cum tali medio ad finem consequendum, nam stante vno actu voluntatis, potest in eo certò cognosci alius futurus, qui necessariam connexionem habeat cum ipso: tunc enim actus futurus non cognoscitur in causa, vt libera, sed vt necessaria, & determinata ad vnum ex vi præsentis actus:

SECTIO VII.

An Deus futura contingentia certò cognoscat in sua essentia, vel Ideis?

116. PRIMA Sententia affirmat: est Bonauent. in p. Dist. 35. quæst. 3. & 5. ad obiecta, Durandi. quæst. 3. numero 14. & Dist. 38. quæst. 3. numero 18. Capreoli artic. 2. *Ad primum Scoti.* Caietan. 1. p. quæst. 14. artic. 13. *§. contra secundam.* Zumel Disp. 8. Conclusione 5. & 6. Fundamentum Caietani est, quia Diuina essentia, cùm sit perfectissima similitudo, & intelligibilis species omnium rerum; non solùm est Deo ratio cognoscendi distinctè res omnes vt ratio *Qua*, sed etiam vt obiectum, & ratio *in Qua*: ergo non solùm in sua essentia, & Ideis cognoscit possibilia, sed etiam futura. Antecedens probat, alias diuina essentia, vt obiectum non adæquaret se ipsam, vt speciem intelligibilē, quod est impossibile, quia vt obiectum est adæquatus terminus cognitionis & speciei intelligibilis: cùm igitur Ideæ sint ipsa diuina essentia, vt est obiectiua ratio rerum, consequens est, quod etiam se extendant ad repræsentandas veritates contingentes. *Bonauentura Durand. Capreol. Scotus. Caietanus. Zumel.*

117. Fundamentum Capreoli est. Diuina essentia est Deo perfectissima ratio distinctè repræsentandi omnia, non solùm quantùm ad prædicata essentialia, & connexionem necessariam terminorum, sed etiam quantum ad omnia prædicata accidentalia, siue intrinseca, siue extrinseca, quæ secundùm quamcumque dispositionem loci, & temporis possunt rebus ipsis conuenire: quod docuit Sanctus Thomas quæst. 2. de veritat. artic. 7. ergo non solùm repræsentat possibilia, sed etiam futura, alioqui non repræsentaret res secundùm omnem dispositionem possibilem, nam inter alias dispositiones, quę potest vnicuique rei conuenire, est futuritio, siue exercita existentia in aliquâ certâ duratione. Confirmatur, nam Deus est causa futurorum: ergo ea cognoscit, antequam decernat producere: ergo pręscit illa in sua essentia, cùm ante decretum non possit aliud assignari medium, in quo illa certò cognoscat. Prior consequentia probatur, quia cognitio operis faciendi præcedit voluntatem, vt ratio directiua ipsius. *Capreolus.* *S. Thomas.*

118. Ijsdem ferè argumentis mouetur Zumel: quia scilicet diuina essentia est repræsentatiua omnis veritatis: igitur non solùm in ea repræsentatur veritas rerum naturalium, sed etiam contingentium, tam absolutarum, quàm conditionatarum: vnde in ea docet videri futura libera conditionalia. *Zumel.*

119. SECVNDA Sententia negat. Est Scoti in p. Dist. 39. §. *Iuxta istas*, Aureoli Dist. 38. art. 1. Propositione tertia. Mayroni quæst. *Scotus. Aureolus. Arriminē sis*

Ariminen. Gabriel. Suarez.

1. §. *quartum*, Ariminensis, quæst. 2. art. 2. Gabrielis art. 2. conclusione 2. Suarez in opusc. libro 1. de scientia Dei cap. 4. Probatur primò quia, cùm Idea repræsentet ante decretum diuinæ voluntatis non liberè, sed naturaliter repræsentat Ideata: sed scientia futurorum non est naturalis, sed libera, quippe quæ potuit simpliciter non esse. Secundò, Ideæ solum repræsentant connexiones necessarias rerum, non autem contingentes: sed per connexiones necessarias non possunt cognosci contingentes: igitur per Ideas non possunt cognosci futura libera. Minor patet, quia complexio contingens non est nata cognosci ex necessariâ, alioqui non esset contingens, sed necessaria. Maior probatur, quia ideæ repræsentant independenter ab actu diuinæ voluntatis; ergo non possunt repræsentare complexiones contingentes: quia complexio contingens est quæ potest esse, & non esse: nihil autem potest esse, & non esse, nisi dependenter à voluntate Dei. Pro explicatione præsentis difficultatis,

120. Dico 1. Deus non cognoscit futura libera in suâ essentiâ proximè visâ vt causâ. Fundamentum est duplex; primum, quia futura libera non continentur in essentiâ formaliter, sed eminenter: quæ autem solùm continentur eminenter in causa, nõ possunt, visa causa, formaliter videri, secundùm proprium esse condistinctum ab esse causæ, vt ex suprà disputatis constat. Secundum est, quoniam proxima causa futurorum non est essentia, sed voluntas Dei: nequeunt autem futura cognosci ante determinationem Diuinæ voluntatis. Maior constat, quoniam futura sunt liberè futura: sola autem voluntas est proxima causa effectus liberè futuri; ergo. Quòd autem futura nequeant cognosci ante determinationem Diuinæ voluntatis, probatur; quia futura non sunt cognoscibilia, nisi vt determinata ad esse futuri, nam antequam determinentur ad esse futuri, non differunt à possibilibus: determinantur autem ad esse futuri à libera voluntate Dei; nam ab eo determinantur ad esse futuri, à quo determinantur ad esse existentiæ; determinantur autem ad esse existentiæ à libera voluntate Dei, cùm proximum principium producendi ad extra sit Dei voluntas, vt suo loco ostendemus.

121. Dico 2. Deus nõ cognoscit futura libera in suis ideis independẽter à quocunque alio, saltem vt à conditione necessariò prærequisita. Fundamentum est, quia idea per se spectata indifferens est ad repræsentandum potius rem futuram quàm possibilem; igitur non potest per se spectata esse ratio proxima cognoscendi futura. Cõsequentia patet. Antecedens probo, quia licet idea exprimat totam entitatem rei futuræ, cùm nihil entitatis sit in re futura, quod non exprimatur, & repræsentetur in eadem re vt possibili; non tamen ex se apta est repræsentare rem vt futuram, quia repræsentare rem vt futuram, non solùm dicit repræsentare rem secundùm omnem perfectionem signatam, quam res habere posset, sed etiam secundùm eam perfectionem exercitam, quam re ipsa habitura est in aliqua differentia temporis; ratione cuius exercitæ perfectionis discriminatur res futura à possibili, & consequenter cognitio rei futuræ à cognitione rei possibilis, quæ supra expressionem totius perfectionis rei futuræ cõnotat exercitam perfectionem eiusdem rei pro aliqua temporis differentia.

122. Dico 3. Idea est Deo ratio cognoscendi futura, posita determinatione ipsorum ad esse futuri. Fundamentum est, quia idea Diuina est actualis, & intelligibilis similitudo rei, secundùm omnes complexiones, tam essentiales, & necessarias, quàm accidentales, & contingentes, quas res ipsa sub quocũque statu posita habere posset; repræsentat enim res singulares, & indiuiduas sub omni dispositione possibili, sub quâ res illæ esse possunt, quia repræsentat eas perfectissimo modo, & sub omni perfectione, quam in se ipsis participare possunt. Igitur posita tantùm determinatione ipsorum ad esse futuri, Deus in se ipso tanquam in specie expressa, & idea perfectissimè exprimente omnia, cognoscit futura. Consequentia probatur, nam hæc ipsa futura cum eadem existentia, & accidentibus omnibus, atque dispositionibus, quas in se ipsis habitura sunt vt futura, distinctè, & dearticulatè exprimebantur in eadem essentia Diuina, vt specie expressa rerũ omnium, sub esse possibili. Igitur, posita tantùm eorum determinatione ad esse futuri, statim cognoscuntur in eadem idea, & specie expressa dearticulatè exprimente omnia, & singula secundùm proprium esse vniuscuiusque: non secus ac si oculus meus haberet speciem expressam Antichristi, nunc non existentis, secundùm ea omnia delineamenta, & accidentia, quæ habiturus esset Antichristus in sua propria existentia, & duratione, si perseuerante eadem visione in oculo meo, poneretur Antichristus in rerum natura existens ante oculos meos, cum eadem figura, & delineamẽtis, cum quibus fuit expressus in mea visione, ego in eadem visione inuariata viderem Antichristum præsentem, eodem modo quo videbam antea, quando erat absens & futurus. Scotus. Lege Scotum in 1. dist. 39.

123. Ex his ambæ Sententiæ conciliantur, nam prima solùm probat tertiam conclusionem, Secunda verò primam & secundam. Cæterum falsum est, quod secunda docet, ideas repræsentare tantùm connexiones essentiales terminorum, quia, vt probatum est, repræsentant etiam accidentales, & contingentes, non tamen contingenter, & variabiliter; sed inuariabiliter, & necessariò, quia non repræsentant illas vt exercitas, sed vt exercibiles, & sub statu possibilitatis, quæ statim transeunt in statum futuritionis, posito libero decreto Dei, de quo instituenda est sequens sectio.

SECTIO

SECTIO VIII.

An Deus futura libera prænoscat in decreto suæ Voluntatis?

124. Sicut duplex est effectus contingens, alter dependēs à sola voluntate Dei, alter etiam à voluntate creatâ; ita duplex est decretum in Deo, alterum quo decreuit ex se aliquid ad extra producere; alterum, quo decreuit producere dependenter etiam à voluntate creatâ. Quod adhuc est duplex, alterum prædefiniens, & antecedens causalitate; alterum concomitans tantùm liberum actum futurum voluntatis creatæ. De singulis est controuersia, an Deus in suo decreto futura prænoscat.

125. Prima Sententia negat, Deum in vllo suo decreto certò præcognoscere futura, nisi tantùm remotè, quatenus eo posito res ipsa futura sit determinatè vera, & certò cognoscibilis in se ipsa. Est Vasquez 1. p. d. 66. c. 2. & Arrubalis d. 43. c. 2. Fundamentum est, quia decretum liberum Dei non addit supra essentiam Dei, nisi respectum rationis ad effectum futurum: Deus autem nequit cognoscere huiusmodi respectum rationis, qui obiectiuè tantùm est in intellectu creato: & esto illum cognoscat, nequit illi esse ratio & medium cognoscendi rem futuram, quia talis respectus consurgit in Deo ex re ipsa futura, tanquam ex proximo fundamento: nequit autem respectus posterior esse medium cognoscendi fundamentum ipsum, quod est prius, & causa ipsius respectus.

Vasquez. Arrubal.

126. Secvnda Sententia affirmat, omnes effectus futuros Deum præcognoscere in determinatione suæ voluntatis. Est Scoti in p. Dist. 39 §. *Viso*, Rich. Dist. 38. a. 1. q. 5. Mayroni q. 1. §. *quartum*, Rubionis q. 2. art. 3. Durand. q. 3. num. 9. Caiet. 1. p. q. 14. art. 13. §. *Contra secundam* in fine, Asturicensis relectione de Christi gratia q. 6. *Conc.* 4. pag. 671. Bannez 1. p. loco præcit. Zumel ibidem Disp. 7. Gonsalez, Disp. 44. sect. 2. Aluarez lib. 2. de auxilijs Disp. 10. & 11. Fundamentum est, quia quidquid est futurum, dependenter à voluntate Dei vel prædefiniente, vel permittente est futurum: sed voluntas Dei est infallibilis & frustrari non potest, ergo in ea certò præcognoscit omnes effectus futuros, siue bonos, siue malos, siue à se tantùm, siue à creata etiam voluntate dependentes.

Scotus. Richardus. Mayronus. Rubio. Durandus. Caietanus. Asturicen. Bannez. Zumel. Gonzalez. Aluarez.

127. Probant 2. recentiores Thomistæ hoc pacto. Omne decretum efficax Dei de effectu futuro dependente à voluntate creata, necessariam connexionem habet cum medio, quo talis effectus infallibiliter sit exequendus; ergo in eo Deus certò prænoscit effectum futurum. Antecedens patet, nā voluntas creata, præter principium extrinsecum prædeterminans, requirit principium, seu medium intrinsecum, quo se ipsa ad actum prædefinitum liberè ab intrinseco determinet. Consequentiam verò probant, quia cùm hoc medium sit ad exequendum actum à Deo prædefinitum, debet esse ex naturâ suâ tale, vt eo posito, infallibiliter ponendus sit effectus; alioqui frustrari posset decretum Dei, quod implicat: ergo in eo infallibiliter præscit effectum futurum. Confirmant auctoritate S. Doctoris 1. p. quæst. 14. artic. 13. 1. contra Gent. cap. 66. & 68. & 2. 2. quæst. 171. art. 6. ad secundum, docentis, Deum non solùm futura cognoscere in se ipsis, sed etiam in suis causis.

Thomistæ. *S. Thomas.*

128. Dico primò futura, quæ solùm pendent ex voluntate Dei, Deus certò cognoscit in suo decreto. Fundamentum est, quia quę pendent ex solâ voluntate Dei impediri non possunt, & alioqui Dei voluntas de se efficax est, & immutabilis: igitur in eâ ab æterno Deus certò cognouit quidquid in tempore producendum decreuit. Assertio hæc ex parte est contra Mayronum supra citatum, affirmantem, Decretum Dei esse mutabile, atque adeo scientiam, quam Deus habet in suo decreto de effectibus futuris, esse conditionatè, non absolutè infallibilem, stante nimirum decreto suæ voluntatis, quod tamen mutare posset ex innata sua libertate. Quod etiā innuit Rubio q. 1. cùm docet, posse Deum aliter in tempore agere, quàm ab æterno decreuit. Verùm hæc decretorum variabilitas apertè repugnat Dei immutabilitati, & constantiæ, quę nequit à proposito semel cōcepto desistere, cùm oppositum moralem saltem arguat mutabilitatem. Vnde,

Mayronus. *Rubio.*

129. Ad fundamentum primæ sententiæ, nego liberum decretum Dei formaliter cōstitui per respectum rationis cōsequentē rem futuram; nam cùm illud sit causa rei futurę, nequit formaliter constitui per respectū consequentem rem futurā, cùm nulla causa in ratione causæ constituatur per rationem consequentem suum effectum. Constituitur autem decretum Diuinum per actum ipsum necessariū, vt connotantem effectum à se liberè pēdentem: Vndę licet cognosci non possit sine effectu, quem essentialiter connotat, non tamen cognoscitur vt consequens effectum, sed ad summum vt concomitans effectum, vt fusiùs infrà, cùm de voluntate Dei.

130. Dico 2. Reliquos effectus futuros dependentes à voluntate creata, non potest Deus infallibiliter cognoscere in decreto suo tanquam in ratione proxima cognoscendi. Dixi, *in ratione proxima cognoscendi*; quia ratione scientię medię, quæ ad decretum prę-supponitur, est decretum, remota ratio cognoscendi tales effectus. Hęc sententia est prę-cipuorum Theologorum nostræ Societatis; ex antiquioribus eam docet Aureol. in 1. Dist. 38. a. 1. propositione 1. Ariminensis q. 2. art. 1. Bacconus Dist. 40. art. 2. §. 5. Inclinat Ferrarien. 1. contra Gent. c. 67. §. *Ad verbum*. Et colligitur ex S. Tho. 1. p. loco præcitato, &

Theologi Societatis Iesu. Aureolus. Ariminēsis Bacconus. Ferrarien S. Thomas.

primo contra gentes c. 66. & de veritate q.2. art.12.& in 1.dist.28.q.1. art.5. Vbi nunquã causam certitudinis Diuinę cognitionis ex parte obiecti assignat ęternum decretum, sed coëxistentiam futurorum in æternitate, in qua videntur in seipsis secundùm illud esse, quod habitura sunt extra suas causas,quin docet,futurum antequam fiat, non esse determinatè verum,quia nullam habet causam determinatam, & ideo vt futurum certo cognosci non posse, sed vt præsens. Si autem agnouisset S.Doctor tale decretum in Deo, illud profectò assignasset; nec dixisset futurum,antequam fiat,non esse determinatè verum,& certò cognoscibile,cùm illud sit determinatè verum, & certò cognoscibile in ipso decreto Dei,in quo haberet determinatum esse,& certam cognoscibilitatem.

131. Fundamentum est, quia vel decretum Dei est antecedens & prædefinitiuum actus; vel concomitans, & permissiuum tantùm. Si primo modo, vt in eo, velut in causa Deus infallibiliter præcognoscat actum prædefinitum,debet esse causa infallibilis talis actus;non potest autem esse causa infallibilis actus prædefiniti,nisi contineat medium,quo voluntas creata sit illum infallibiliter eliciturа: repugnat autem, voluntatem creatam infallibiliter eliciturам actum infallibilitate requisita ad scientiam Dei, absque præiudicio propriæ libertatis:ergo. Maior patet, quia si decretum Dei non esset causa infallibilis actus prædefiniti,posset oppositum contingere, ac proindefalli scientia Dei. Minor assumpta constat; quia Diuina voluntas est immediata causa nostrorum actuum medio concursu, vel principio aliquo nobis inhærente: ergo, vt sit causa infallibilis actus prædefiniti, continere debet medium,quo talis actus sit à voluntate creata infallibiliter eliciendus. Minorem subsumptam probo;quoniam infallibilitas, quam ex parte obiecti postulat scientia,& decretum absolutum Dei, debet esse talis, vt oppositum implicet contradictionem, sicut contradictionem implicat; vt scientia Dei fallatur, vel absolutum decretum ipsius frustretur. Vt autem hæc infallibilitas sit eiusmodi, debet medium, quo actus prædefinitus est exequendus, esse tale, vt eo posito contradictionem implicet oppositum; alioqui,si possibile esset oppositum, possibile esset,diuinam scientiam, diuinumque decretum falli:hoc autem tollit libertatem, quę essentialiter est potentia ab intrinseco indifferens ad vtrumlibet.

132. Neque Dicas, posse voluntatem creatam oppositum facere eius, quod prædefinitum est,infallibiliter tamen nunquam esse oppositum facturam: atqui hoc sufficit,vt in tali medio Deus infallibiliter præcognoscat liberum consensum futurum, quia ad infallibilitatem scientiæ,satis est,quod infallibiliter nunquam sit futurum oppositum.

133. Sed contrà; nam cùm tale medium non tollat à voluntate liberam potentiam ad resistendum,ponatur, quòd voluntas ad experiendam suam libertatem actu resistat,hoc enim metaphysicè non implicat, neque ex parte medij,siquidem non determinat volũtatem ad vnum; neque ex parte voluntatis; nam adhuc eo posito, manet cum plena potestate ad resistendum: in hoc autem casu falleretur Deus,eiusque Decretum:siquidem Deus certò cognosceret ex vi medij prędefiniti consensum futurum, cùm tamen ex vi libertatis creatæ futurum esset oppositum. Et, vt clarius eluceat absurdum, fingatur Deus more nostro non præuidisse ab æterno determinationem voluntatis creatæ in se,sed tantùm in suo decreto,& medio prædefinito; nam in hac sententia perinde est, cùm ponat Deum priùs ratione illam infallibiliter præuidisse in suo decreto, posteriùs verò ratione in se ipsa, atque in sua existentia & duratione. Quæro igitur,non in eo casu Deus certò cognosceret consensum futurum in suo decreto & medio prædefinito,an non? si non, igitur tale medium non esset de se sufficiens ad certò cognoscendum consensum futurum: si ita;contrà est, quia iam supponitur ex vi libertatis creatæ futurum oppositum. Dicere autem, quod hoc medium ex natura sua sit tale,quod infallibiliter & in nullo vnquam casu componat cum oppositio dissensu, etiãsi possit antecedenter componere, non cohæret cum natura talis medij,quod debet antecedenter relinquere potentiam indifferentem ad vtrumlibet, alioqui si determinaret voluntatem ad vnum, non relinqueret illam liberam. Nec recurri potest ad infallibilitatem consequentem ex suppositione ipsius consensus futuri, quia talis infallibilitas in hac opinione locum non habet, quæ certitudinem diuinæ scientiæ futurorum contingentium assignat ex parte medij, vt causæ antecedentis effectum ipsum futurum; alioqui contra suppositum non assignaret certitudinem scientiæ futurorum in causa, sed in se ipsis. Vnde quamuis nequeat Deus certè cognoscere tale medium, quin simul cognoscat effectum ab eo futurum, ratio tamen certò cognoscendi effectum, est medium ipsum cognitum in se; adeò vt, si per impossibile, Deus non videret effectum futurum in se ipso,illum certò pręsciret in tali medio, tanquam in causa sufficiente, hoc enim est contineri infallibiliter in causa. Confirmatur, quia vt medium sit infallibile, non potest aliunde oriri, nisi vel ex natura ipsius medij, habentis ex se infallibilem cõnexionem cum effectu, vel ex præuisione scientiæ diuinæ. Secundum non admittit hæc sententia: primum tollit libertatem, quia nequit medium ex se ipso habere infallibilem connexionem cum effectu, adeò vt oppositum implicet contradictionem, nisi determinando voluntatem ad vnum, & tollendo potentiam ad oppositum; alioqui si admitteret potentiam ad oppositum,non posset esse infallibile.

135. Si verò decretum sit permissiuum, non est causalitate antecedens liberum consensum creaturæ, sed solùm concomitans:

igitur

igitur non potest in eo, tãquam in causa certò cognoscere liberum consensum creaturæ; quia in eo antecedenter considerato non magis continetur futurus consensus, quàm futurus dissensus; quia antecedenter consideratus non magis determinat voluntatem ad vnum, quàm ad oppositum: vt autem est concomitans, formaliter dicit liberam determinationem creaturæ, nam vt sic formaliter dicit concursum concomitantem ipsum liberum consensum creaturæ: vnde potiùs cognoscit liberum consensum in se ipso, & in propria determinatione voluntatis creatę, quàm increatæ.

136. Ad Fundamentum oppositæ sententię, distinguenda est Minor: etenim voluntas Dei est infallibilis ratione medij, de se infallibilem connexionem habentis cum consensu futuro, & nego; est infallibilis ratione scientiæ mediæ, antecedentis decretum Dei, & concedo.

137. Ad secundum distinguo antecedens: debet decretum Dei habere connexionem cum medio, infallibilem connexionem habente ex natura sua cum actu prædefinito, & nego; ex suppositione actus, præuisi sub conditione futuri, & concedo: ergo in eo Deus certo cognoscit futura ex vi medij precisè, & nego; ex vi consensus præuisi sub conditione futuri, & concedo. Ad confirmationem, nego S. Thomam vsquam docere, futurum contingens à Deo certò cognosci in causis, quin oppositum vbique inculcat, non posse in causis certò, sed tantùm coniecturaliter cognosci: atque ita Doctorem sanctum intelligunt Capreolus & Ferrariensis. Vnus locus est 1. contra Gentes c. 67. vbi videtur oppositum docere: *Sicut*, inquit, *ex causa necessaria sequitur effectus certitudinaliter, ita ex causa contingenti completa, si non impediatur*. Verùm hunc locum explicat Ferrariensis de causa contingente, non libera, sed naturali, quæ nata est ex occursu causarum impediri.

S. Thomas. Capreolus. Ferrarien.

SECTIO IX.

An Deus futura libera cognoscat in se ipsis.

138. HIc est postremus modus cognoscẽdi futura in se ipsis, & in sua propria præsentialitate, & duratione existentia: etenim cognitio diuina, vtpote perfectissima, circa obiectum præsens & existens, non solùm est medium *in Quo* tale obiectum perfectè exprimatur, atque adeò cernatur; sed etiã medium *Quo* immediatè tendit ad ipsum obiectum in se ipso existens intuendum; atque adeò posita existentia rei extra causas, non solùm Deus cognoscit illam intentionaliter expressam in suo Verbo, in quo antea expressa erat sub esse possibili, sed etiam in sua propria existentia & entitate, quam antea res ipsa non habebat. Ratio autem dubitandi, an Deus ab æterno cognouerit futura in se ipsis, pro ea duratione, in qua erant extitura, hęc est. Quoniam futura non fiunt determinatè cognoscibilia in seipsis, nisi in tempore pro ea duratione, in qua fiunt extra suas causas; igitur non potuerunt ab æterno cognosci, quia non possunt certò cognosci, nisi quando determinantur ad vnum; determinantur autem ad vnum in tempore; igitur in tota æternitate antecedente hoc tempus, sicut non habent determinatum esse, ita nec determinatam cognoscibilitatem.

139. Dicendum tamen est, Deum ab æterno certò cognouisse futura in seipsis pro ea duratione, qua extitura erant extra suas causas, ea repræsentando vt existentia pro vno tempore, futura verò, vel præterita pro alio. Tria sunt hîc probanda. Primum, futura contingentia à Deo cognosci in se ipsis. Secundum, ea repræsentari vt existentia pro vno tempore, futura vero, vel præterita pro alio. Tertium, hoc totum fuisse à Deo cognitum ab æterno.

140. Primum probo hoc pacto. Tunc futurum fit certò cognoscibile, quando fit determinatum ad vnum: fit autem futurum contingens determinatum ad vnum, quando fit extra suas causas; ergo tunc fit certò cognoscibile. Minor constat; nam quamdiu non est extra suas causas, manet in causis indifferens ad vtrumlibet. Maior probatur, nam quamdiu futurum non transit à statu contingentiæ ad statum necessitatis, non est certò cognoscibile, quia certitudo formalis supponit certitudinem obiectiuam. Porrò tunc futurum transit à statu contingentię ad statum necessitatis, quando sublata indifferentia causę determinatur ad vnum; quod fit quando futurum recipit esse à causa; quia tunc subtrahitur à potestate causę, per quam erat indifferens ad vtrumlibet.

141. Secundum sic explico. Diuina cognitio, vtpote infinita similitudo rerum, vnũquodque repręsentat secundùm omnem dispositionem intrinsecam, & extrinsecam; essentialem & accidentalem: futura non solùm habent rationem prędentis, dum existunt, sed etiam futuri & præteriti, dum non existunt, ergo non solùm repræsentat illa, vt existentia in sua prędentialitate, quando sunt; sed etiam vt futura & prędenta pro reliquis temporibus, in quibus non sunt. Quo fit, vt in ordine ad cognitionem diuinam nulla sit variatio, nam ipsam rerum variationem repræsentat inuariabiliter, dum repræsentat eandem rem pro vno tempore existentem, pro alio futuram, pro reliquo præteritam, fundantem pro diuersis temporibus, diuersa enunciabilia: nam pro vno tempore verum fuit dicere, *Christus nascitur*, pro alio falsum, quę tota variatio sumpta ex diuersa dispositione, & respectu, quem res habent ad inuicem; obiectiuè, inuariabiliter fuit in mente diuina ab ipsa æternitate. Lege Ferrar. 1. contra Gent. c. 67. §. *Sed occurrit*. Ferrarien.

142. Tertium, in quo est maior difficultas, sic ostendo. Quotiescunque potentia habet obiectum intra sphæram suæ cognitionis, potest illud cognoscere: intellectus diuinus ab æterno habuit intra sphæram suæ cognitionis futura contingentia: igitur ab æterno potuit illa cognoscere; igitur actu illa ab æterno cognouit. Posterior consequentia patet; nam potentia intellectiua in Deo est potentia necessaria, quæ suppositâ cognoscibilitate obiecti, statim illud repræsentat. Maior constat. Minorem probo. Cognitio diuina mensuratur æternitate; ergo ab æterno habuit intra sphæram suæ virtutis quicquid erat extiturum intra ambitum æternitatis. Antecedens patet; Quia cognitio Dei non distinguitur ab esse Dei, cùm in actu puro idem sit esse, & operari: sed esse Dei mensuratur æternitate; ergo & ipsius cognitio. Consequentia probatur ex definitione æterni: æternum est, quod inuariatum in se quoad omnia, totum simul, semper, & indiuisibiliter existit: igitur si cognitio Dei est æterna, debet inuariata in se quoad omnia semper, tota, simul, indiuisibiliter existere; at non semper inuariata in se quoad omnia tota, simul, indiuisibiliter existeret, si quicquid extiturum est in toto ambitu æternitatis, ab æterno simul non repræsentasset. Minor constat, quoniam, si ab æterno cognitio diuina non repræsentasset Petrum nunc existentem, variata esset in tempore in ratione repræsentationis, quia in tempore repræsentaret, vt existentem, quem ab æterno non repræsentasset vt existentem, proinde æterna non esset. Vnde contra Patres, Deus aliter cognosceret futura, quàm præsentia, quia illa abstractiuè, hæc cognosceret intuitiuè, & in se ipsis: in quo sensu negant Patres, in Deo esse præscientiam; quia hæc importat antecessionem ad scientiam intuitiuam futurorum quæ in Deo nõ est. Quia semper futura cognouit vt existentia in sua propria præsentialitate. Confirmatur. Nam infinitus intellectus cum infinito lumine, qualis est diuinus, non requirit, vt obiectum existat tunc, quando actu cognoscitur; quia non requirit illud, vt causam suæ cognitionis, sed vt purum terminum, & conditionem: vnde sufficit, vt illud sit aliquando extiturum.

S Thomas. 143. Atque hic est discursus S. Thomæ, cùm ex præsentia rerum in æternitate, probat certam scientiam futurorum in Deo ab æterno: nunquam enim S. Thomas ex præsentia rerum ab æterno, probauit scientiam futurorum ab æterno, sed ex præsentia rerum in æternitate simpliciter, & ex æternitate diuinæ cognitionis deducit scientiam futurorum ab æterno. Constat primò ex discursu articuli 13. quæstionis 14. primæ partis, præcipuè ex illis verbis, *Eius intuitu feruntur ab æterno supra omnia, prout sunt in sua præsentialitate*: sunt autem res in sua præsentialitate, quando actu existunt extra proprias causas. *S. Thomas.* Idem docuerat art. 1. & 1. contra Gentes c. 67. & 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. Secundò ex exemplis, quibus id confirmat. Primum est q. 2. de veritate art. 12. eius, qui ex aliqua specula vno intuitu videt omnes transeuntes. Etenim sicut visio corporea duo postulat, vt transeuntes repræsentet, & vt transeuntes existant, & vt existant intra sphæram videntis; ita vt aliqua scientia, futura repræsentet, duo requirit, & vt futura aliquando existant, & vt existant intra sphæram cognoscentis: atqui hoc ipso, quod futura habitura sunt existentiam intra æternitatem, existunt intra sphæram diuinæ cognitionis, quæ cùm sit æterna, fertur in omne tempus, & res sub quacunque differentia temporis existentes; & per consequens quicquid habiturum est existentiam intra æternitatem, cadit sub sphæram diuinæ cognitionis.

144. Secundum exemplum est centri respectu punctorum circumferentiæ, *S. Thomas.* 1. contra Gentes cap. 66. nam, vt cẽtrum directam oppositionem habeat ad omnia puncta circumferentiæ, non est necesse, vt quodlibet punctum circumferentiæ existat in tota, sed in aliqua parte circumferentiæ: ergo vt cognitio Dei actu simul respiciat omnes creaturas existentes in circumferentia æternitatis, non est necesse, vt vnaquæque actu semper in ea existat, sed sufficit, vt aliquando existat.

145. Tertiò constat. Quoniam in hoc sensu S. Thomam explicarunt Ægidius eius auditor, in castigatorio aduersus corruptorem S. Thomæ, in obseruationibus in hunc articulum: Heruæus in 1. distin. 38. Hispalensis, & Syluester in defensorio doctrinæ S. Thomæ. Nec propterea inutilem repetitionem admittimus in eius discursu: non enim dicimus, ipsum probare scientiam futurorum ex obiectiua præsentia eorundem in mente diuina; quo pacto probatio non esset diuersa ab ipsa conclusione probanda; sed ex præsentia futurorum aliquando in æternitate, & ex æternitate diuinæ cognitionis, probare futurorũ scientiam ab æterno in Deo; quomodo probatio est diuersa à conclusione, quæ probatur: probatur enim obiectiua præsentia futurorum in mente diuina, ex reali præsentia eorundem futurorum, non in tota æternitate, sed in aliqua parte virtuali æternitatis.

S Thomas. Ægidius. *Heruæus. Hispalensis. Syluester.*

146. Dices. Ergo omnia, quæ existunt intra æuum intellectionis angelicæ, certò cognoscuntur ab Angelo: nam ita se habet cognitio æterna ad ea, quæ existunt intra æternitatem, qua mensuratur cognitio diuina; sicut cognitio æuiterna ad ea, quæ existunt intra æuum, quo mensuratur cognitio æuiterna Angeli. Respondeo negando consequentiam, eiusque probationem: etenim ratio, cur ea, quæ existunt intra æternitatem, necessariò cognoscantur à Deo ab æterno, ea est; quia cognitio diuina in repræsentando non pendet ab obiecto causaliter, sed tantùm terminatiuè: at cognitio angelica non solùm ab obiecto pendet terminatiuè, sed etiam causaliter: & quia obiectum non est aptum causare cognitionem, nisi vt existens, nequit ab Angelo cognosci, priusquam actu existat: & licet Angelus habeat speciem obiecti non existen-

tis;

tis; tamen habet illam dependenter ab obiecto existente; quia suppletur à Deo cum ea dependentia, quam talis species haberet ab obiecto, si ab illo esset producenda, vt in secundo tomo de Angelis dicturi sumus.

SECTIO X.

An cum infallibili scientia futurorum stet creati arbitrij libertas.

147. RAtio dubitandi est; quia quod est à Deo præscitum, non potest non fore, cùm scientia Dei sit infallibilis, & frustrari non possit: sed quod non potest non fore, necessariò erit: igitur si Deus ab æterno præsciuit omnes nostras operationes, illæ necessariò erunt; alioqui si aliter, quàm præuisæ sunt, euenire possent, Dei scientia falli posset. Confirmatur. Quia in nostra potestate non est efficere, vt Deus aliter sciat, quàm scit, quia cùm scientia Dei sit æterna, omnem præuenit arbitrij libertatem, & ea posita, non est in nostra libertate illam mutare. Ergo præscientia futurorum destruit arbitrij libertatem. Hoc argumentum, mirum, quantum Scholasticorum ingenia torqueat; ad quod soluendum variè excogitatæ sunt rationes, quas legite apud recentiores.

148. Cæterùm Catholica Sententia est, futurorum præscientiam nullo pacto arbitrij libertatem lædere. Quæ veritas definita est in concilio Constantiensi contra Wicleffum sess. 8. vbi inter 45. ipsius errores, damnat hunc, qui est ordine vigesimus septimus nempe, *omnia de necessitate absoluta euenire.* Hanc autem sic probo; ea tantùm necessitas tollit libertatem, quæ per modum causæ determinantis ad vnum antecedit effectum futurum, non autem quæ per modum signi infallibilis subsequitur effectum ipsum futurum: scientia futurorum in Deo non antecedit per modum causæ determinantis voluntatem creatam ad vnum, sed tantùm per modum signi infallibilis subsequitur effectus ipsos futuros: ergo scientia futurorum in Deo non lædit arbitrij libertatem. Maior est Anselmi lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis, & probatur. Ea tantùm necessitas tollit libertatem, quę tollit indifferẽtiam causę ad vtrumlibet, in qua libertas formaliter consistit: atqui ea tantùm necessitas tollit indifferentiam ad vtrumlibet, quæ per modum causæ antecedentis determinat voluntatem ad vnum, non autem quæ per modum signi infallibilis subsequitur liberam determinationem causæ. Minor hæc patet: quia necessitas, quæ tantùm consequitur per modum signi infallibilis, supponit rem esse virtute suarum causarum, nihil influens in illam: est enim signum, teste Boëtio lib. 5. de consolatione, prosa 4. quod non efficit, quod signat, sed tantùm quid sit, ostendit. Minor primi Syllogismi probatur. Nam scientia Dei, quâ certo nouit futura, nõ est causa, sed pura intuitio futurorum: ergo non antecedit libertatem per modum causæ determinantis ad vnum. Consequentia patet. Antecedens probo. Quia scientia Dei priùs ratione, quàm repręsentet rem futuram, supponit illam futuram ex vi suarum causarum: in quo sensu dicere solent Patres, non ideò res sunt futuræ, quia Deus nouit illas; sed contrà, ideo Deus nouit illas, quia erant futuræ.

149. Confirmatur. Ita se habet cognitio Dei respectu futuri consensus liberi mei, sicut visio mea respectu sessionis Pauli: sed visio mea respectu sessionis præsentis Pauli nõ lædit libertatem Pauli: ergo nec cognitio Dei liberi consensus futuri mei lædit libertatem meam. Quòd autem cognitio Dei præcedat ęternitate consensum meum, non imponit mihi maiorem necessitatem, quàm imponeret, si illum tantùm videret in tempore: atqui si illum videret tantùm in tempore, nullam mihi inferret necessitatem; igitur nec modò mihi aliquam infert; esto illum ab æterno præuiderit. Minor cum consequentia elucet. Maiorem probo. Ideò, si illum in tempore tantùm videret, necessitatem mihi non imponeret; quia nihil in illum influeret; atqui etiamsi cognitio diuina sit ab æterno, nihil influit in consensum meum præsentem, quẽ ab æterno præuidit. Maior patet, nam ea tantum ratione posset mihi necessitatem imponere, si in consensum meum antecedenter influeret per modum causæ determinantis ad vnum. Minorem ostendo. Quia etti cognitio diuina sit æterna, non est tamen causa, sed tãtùm signum consensus futuri; quia priùs ratione quàm illum ab æterno præuiderit, supponebat illum futurum in se. Pro cuius explicatione,

150. Duplex notitia in Deo considerանda est circa futura libera, altera visionis, quæ consequitur effectum ipsum futurum, supponendo priùs illum futurum in se, quàm illum repręsentet: Altera approbationis, & causa effectus futuri. De priore notitia nulla est difficultas; quia sicut illa supponit effectum prius futurum in se virtute causę proximæ; ita nullam infert vim causæ proximæ: de posteriore tantum potest esse difficultas, quia, cùm sit causa consensus futuri, si per eam Deus cognosceret nostrum consensum futurum, vim aliquam inferret libertati. Sed neque ex tali notitia sequitur vlla vis, aut lęsio nostrę libertatis. Ratio, quia hæc eadem notitia approbationis, quâ Deus cognoscit nostrum consensum futurum, & quâ est causa ipsius, vt absolutè futuri, supponit aliam notitiam priorem, qua Deus nouit eundem liberum consensum sub cõditione futurum, dependenter à libera voluntate ipsius creaturæ, quę notitia non differt à conditionata, nisi per decretum absolutum, quod superaddit de præbendo eo concursu ad consensum futurum creaturę, quo per eandem notitiam præuidit voluntatem creatam liberè se sub conditione determinaturam ad consensum.

Vnde

Concilium Constanf. Wicleffus.

Anselm.

Boetius.

Vnde prima radix cognoscendi liberum consensum futurum, est ipsem:t consensus sub conditione futurus virtute causę proximæ, liberè se ad illum determinantis, suppositis omnibus ad agendum sub conditione prærequisitis.

151. Ad rationem dubitandi, distinguo maiorem: quod est præscitum à Deo, non potest non fore, potestate consequente, concedo; potestate antecedente, nego. Explico: sicut duplex est necessitas ex Anselmo præcitato, Antecedens, quæ per modum causæ determinat ad vnum; & consequens, quæ supponit rem esse: ita duplex est potestas, altera Antecedens, qua simpliciter possumus producere, vel non producere effectum, quousque illum actu non produxerimus: altera consequens, qua nulla facta suppositione liberæ determinationis nostrę voluntatis, non solùm antecedenter, sed etiam consequenter sumus indifferentes ad vtrumlibet faciendũ. Quæ suppositio duplex est, altera de præterito, ex suppositione quòd actu iam nos determinauerimus ad vnum; altera de futuro, ex suppositione, quod liberè nos simus determinaturi ad vnum. Prior suppositio non solùm tollit potestatem consequentem, sed etiam antecedentem: nam posito quòd actum produximus, non est ampliùs in nostra potestate, illum non producere, quia actus tamdiu manet in nostra potestate, quamdiu manet in nostra libera virtute productiua. Posterior verò, sicut non tollit liberam virtutem productiuam causæ, ita nec antecedentem potestatem, quæ in tali virtute fundatur: tollit tamen potestatem consequentem, quia supposito, quod futurus est actus ex libera determinatione nostræ voluntatis, implicat, illum non fore. Vnde licet in nobis maneat potestas antecedens ad producendum, vel nõ producendum, quia hęc ex tali suppositione non mutatur intrinsecè, & antecedenter, nõ tamen manet potestas consequens ad non ponendum actu, quod semel ex suppositione ponitur futurum, alioqui maneret in nobis potestas ad contradictoria actu simul ponenda: hęc tamen necessitas, quia est ex suppositione libera nostræ determinationis futuræ, non magis officit libertati, quàm suppositio de præterito: etenim ea tantũ suppositio officit libertati, quę est independens à nostra voluntate, & causa actus. *Anselm.*

152. Igitur ad argumentum in forma, nego Maiorem de potestate antecedente; cõcedo de potestate consequente, quæ fundatur in suppositione liberæ nostrę determinationis. Ad probationem concedo, Dei scientiam frustrari non posse, non ex aliqua necessitate antecedente, quę sola tollit libertatem; sed ex necessitate consequente, quę non lædit libertatem, sed supponit. Vnde scientia Dei de futuris contingentibus dici consueuit necessaria necessitate consequentiæ; quia ex ea necessariò infertur futuritio effectus, tanquam à posteriori, & signo infallibili; non autem necessaria necessitate consequentis; quia non est antecedens & causa consensus futuri.

153. Ad confirmationem, distinguo Antecedens: non est in nostra potestate, vt quod Deus scit in sensu composito, non sciat, concedo Antecedens, sic enim inuoluit suppositionem futuram nostrę voluntatis, qua posita non minùs non est in nostra potestate consequente, eam tollere, quàm in nostra potestate sit, tollere scientiam, quam Deus habet de illa, quia hęc necessariò consequitur ad illam. Est autem in nostra potestate, vt quod Deus scit, potuerit in sensu diuiso non scire. Etenim non minùs in nostra potestate est, vt quod Deus ab æterno sciuit, aliter ex eadem æternitate sciuerit, quàm in nostra potestate sit, vt quod ponitur ex suppositione futurum, aliud poni potuerit ex suppositione futurum. Iam quod hoc potiùs ponatur, quàm aliud ex suppositione futurum, pẽdet ex libera nostra voluntate, quæ ad hoc potiùs, quàm ad aliud liberè se sit applicatura. Vnde absolutè dici non potest, in nobis esse potestatem frustrandi scientiam Dei, quia potestas frustrandi scientiam Dei, est posse facere, vt quod Deus de facto sciuit, aliter eueniat, quàm ab æterno sciuit, quod contradictionem inuoluit. Nam quamuis in nobis sit potestas, vt quod de facto Deus sciuit, potuerit non scire; non est tamen potestas, vt ex suppositione quod sciuit, possit aliter scire.

154. *Obijcies* 1. Posita necessitate consequente ex suppositione effectus futuri, adhuc in nostra voluntate manet potestas antecedens non ponendi effectum: igitur in voluntate nostra est potestas frustrandi scientiam Dei. Respondeo nego consequentiam: etenim potestas frustrandi scientiam Dei, non est potestas antecedens, sed consequens, quę, facta suppositione futuritionis, non manet in nostra voluntate. Maior probatur, nam potestas frustrandi scientiam Dei, est potestas actu tollendi eius obiectum: hæc autem non est potestas antecedens, quę solùm potest, non autem actu est sublatura effectum ipsum futurum. Maior constat, quia scientia Dei non fundatur in effectu, prout est in causa, sed prout est in se ipso extra causam.

155. *Obijcies* 2. Si in nobis esset potestas antecedens faciendi, vt quod Deus ab æterno sciuit, aliter sciuerit, esset potentia ad præteritum, quod implicat. Respondeo concedendo esse potentiam ad præteritum, quando præteritum pendet ex futuro; secus quando præteritum à futuro non pendet: quia verò scientia æterna Dei, quoad extrinsecam terminationem pendet à libera futuritione effectus, potest ad illam esse potentia, non quidem in sensu composito, sed in sensu diuiso, modo prædeclarato.

SECTIO

SECTIO XI.

An Deus certò cognoscat futura conditionata libera.

156 HÆc est celeberrima inter Theologos nostræ ætatis controuersia, in qua fundatur operosa illa sæpius agitata, & nondum planè explicata quæstio, de diuinæ gratiæ efficacitatis cum humani arbitrij libertate concordia: ex qua rursus pendet totius nostræ iustificationis, ac diuinę prædestinationis negotium. Vt autem punctum controuersię aperiamus, difficultas non est de futuris conditionatis, quę naturaliter sequuntur ex eorum antecedente conditione, nam hæc sunt certò cognoscibilia ex vi illationis, & necessariæ connexionis consequentis cum Antecedente, vt si homo currit, mouetur, sed de futuris conditionatis, quæ ex vi Antecedentis conditionis possunt sequi, & non sequi, cuiusmodi sunt omnia futura libera, quæ positis quibuscunque conditionibus ex vi solius libertatis causę, possunt sequi, & non sequi.

157. PRIMA Sententia docet, Deum de his futuris non habere scientiam formalem, sed tantùm virtualem: est Nauareti, apud Gonsalez disp. 44. n. 11. Fundamentum est, quia hæc scientia inuoluit imperfectionem, igitur non est ponenda in Deo formaliter, sed tantùm virtualiter. Antecedens probatur, tum quia aliàs Deus penderet à conditione ponenda, vt suum conferret auxilium. Tum quia illud iudicium, quod ex se est practicũ, & non sortitur effectum, est imperfectum: talis est cognitio conditionata: ergo. Vnde quãdo Deus hęc futura prædicit, prædictio non refertur ad futura in se ipsis, aliàs non esset infallibilis, quia hæc nunquam erunt; sed ad res alias secundùm proportionem cõsimiles, quæ infallibiliter eueniunt positis ijsdem conditionibus.

158. SECVNDA Sententia negat, omnem scientiam conditionalem esse certam & infallibilem in Deo, sed tantùm probabilem, & coniecturalem: est Cabrerę 3. p. qu. 1. art. 3 disp. 1. §. 22. dicto 2. & 3. Nazarij 1. p. q. 14. art. 13. controuersia 1. docentis, Futura conditionalia ante decretum Dei habere moralem tantùm ac probabilem certitudinem, fundatam in præsenti dispositione causę liberę; & vt sic ea sępe cognosci à Deo, & in Sacris literis prædici, vt sunt Prophetiæ, quę non sortiuntur effectum, quem prædicunt, qualis est illa Ionę 3. *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur*. Post Decretum verò Dei eandem scientiam docet, habere certitudinem infallibilem ex vi decreti diuini antecedentis omnem determinationem creaturæ. Scientiam conditionalium primo modo acceptam, ait pertinere ad scientiam simplicis intelligentiæ; Secundo verò modo, ad scientiam liberam, quæ subdiuiditur in scientiam visionis futurorum absolutorum & conditionalium.

159. Probatur hæc Sententia 1. Quia hæc futura non cognoscuntur in se ipsis, cùm in se ipsis nunquam illa futura sint; igitur nequeunt cognosci, nisi ex vi illationis: at non omnia possunt ex vi illationis infallibiliter cognosci; quia non omnia infallibiliter consequuntur ex vi antecedentis conditionis: igitur non omnis scientia conditionalium in Deo certa est & infallibilis. Confirmatur nam veritas propositionis conditionalis consistit in bonitate consequentiæ: ergo ea tantùm est vera, cuius consequens infallibilem connexionem habet cum antecedente: at non omnia futura libera infallibilem connexionem habent cum antecedentibus causis & conditionibus. Antecedens probo; quia propositio conditionalis nihil ponit in esse, sed solum enunciat consecutionem vnius ab alio. Vnde teste S. Thoma Opusc. 48. omnis conditionalis vera est necessaria, & omnis falsa impossibilis: igitur tota eius veritas consistit in bonitate consequentiæ. Minorem ostendo, quia futura libera, adhuc positis omnibus ad agendum prærequisitis, ex intrinseca libertate causę possunt non euenire. *S. Thomas.*

160. Secundò probatur eadem sententia. Quia semper hæc futura in scripturis prædicantur cum particula dubitatiua *Fortè*. Tertiò. Quoniam hanc scientiam negant Prosper Epist. ad Augustinum ante librum de prædestinatione Sanctorum, & Augustinus ipse cit. lib. cap. 14. vterque enim contra Massilienses negat Deum vel damnare paruulos sine Baptismo decedentes, propter peccata, quæ patraturi fuissent si superuixissent, vel saluos facere eos, qui cum Baptismo decedunt, propter bona opera sub conditione præuisa: quia nimirum hęc futura non sunt futura: *Deus autem*, inquit Augustinus, *hoc præscinit quod futurum erat, non quod futurum non erat*. *Prosper. Augustin.*

161. TERTIA sententia affirmat, hanc scientiam esse in Deo certam & infallibilem, formalem & non tantùm virtualem. Hanc sententiam adeo certam indicat Zumel 1. p. q. 14. art. 13. dub. 8. Concl. 1. vt oppositum non sentiat tutum. Eandem vnanimi consensu tradunt Patres Societatis Iesu, quorum primus inuentor fuit Fonseca lib. 6. Metaph. cap. 2. q. 4. sect. 8. 9. & 10. vt ipsemet ibidem testatur, quem postea secuti sunt alij eiusdem Societatis Doctores: Molina 1. p. q. citata disp. 17. initio, & lib. 4. de gratia & libero arbitrio cap. 15. in fine. Valentia puncto 5. §. *Sequitur nunc secunda quæstio ad secundum*, Vasquez disp. 67. Suarez lib. 2. de scientia Dei, & tomo 1. de gratia, prologomeno 2. Henriquez de fine hominis cap. 4. Lessius Opusc. de gratia cap. 19. Arrubal disp. 44. cap. 3. Albertinus Principio 4. Philosophico Corollario 3. Becanus 1. p. cap. 10. q. 5. & insigniores Thomistæ, qui quamuis discrepent in modo, conueniunt tamen in certitudine & infallibilitate huius scientiæ. Sotus lib. 3. Summularum cap. 8. lect. 3. Zumel suprà citatus, *Zumel. Fonseca. Molina. Valentia. Vasquez. Suarez. Henriquez. Arrubal. Albertinus. Becanus. Sotus. Zumel.*

Aluarez. Gonsalez. Machin. S. Thomas. Augustinus.

tatus, Aluarez lib. 2. de Auxilijs disp. 7. Gonsalez disp. 44. sect. 2. Machin. disp. 33 sect. 2. & colligitur ex S. Thoma 3. p. q. 1. art. 5. ad 2. & art. 6. in quorum primo cum Augustino docet, non omnibus ijs, quos Deus præuidit crediturос, si apud eos facta fuissent miracula, subuenire voluisse. In secundo verò asserit, eo tempore Deum carnem sumere voluisse, quo suum beneficium gratum futurum scíuit. Vterque locus apertè supponit scientiam conditionatam tu[illegible]orum, qui crediturі essent, si apud eos mi[illegible]cula facta fuissent; tum eorum, quibus beneficium incarnationis gratum futurum nō fuisset. Colligitur etiam

Scotus.

ex Scoto in 1. dist. 41. §. *Sed contra istud*; vbi cùm sibi obiecisset, merita, aut demerita sub conditione præuisa, esse causam, cur vnus puer moriatur cum Baptismo, alius sine Baptismo: non negat Deum hæc merita, aut demerita sub conditione futura præuidere, sed solùm negat Deum propter talia merita moueri ad prædestinandos homines: ergo admittit eo loco scientiam conditionalium in Deo.

162. Dico 1. Deus cognoscit futura conditionalia. Conclusio simpliciter asserta est de fide, cùm sit apertè reuelata in scripturis 1. Regum 13. consulente Dauide Dominum, an eo manente Ceilæ, descensurus esset Saul ad ipsum capiendum; & an Ceilitæ ipsum traditurі essent in manus Saulis. Respondit Dominus: *descendet, tradent*, quæ futura non habuerunt esse, quia nec Saul descendit, nec Ceilitę Dauidem tradiderunt, ipso fugiente; habitura autem fuissent, si Dauid Ceilę mansisset. Cognouit igitur Deus descensum Saulis in Ceilam, & traditionem Ceilitarum sub conditione, si Dauid Ceilæ mansisset. Matth. 11. & Lucę 10. *Si in Tyro & Sidone*, inquit Christus, *facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Vbi Christus prædicit futuram pœnitentiam Tyriorum & Sidoniorum sub conditione, si apud eos facta fuissent miracula, quæ facta sunt apud Corozaitas & Bethsaitas: ergo cognouit pœnitentiam Tyriorum & Sidoniorum sub conditione futuram. Consequentia patet, quia nequit effectus prędici, nisi præcognoscatur. Eandem sententiam probo ex Augustino, primò ex Epist. 49. q. 1. circa finem, vbi docet, tunc atque ijs apparere voluisse Christum, quando & quos sciebat credituros esse in eum, & non alijs hominibus ac temporibus, quando, & quos, si non omnes, saltem multos futuros esse prę-sciebat, qui in ipsum non crederent. Hoc autem necessariò supponit in Deo scientiam quâ prę-uidit eos, qui crediturі non essent, si Christus eis apparuisset. Neque hunc locum retractat in lib. de prædestinat. Sanctorum, & bono perseuerant. cap. 9. [illegible] solùm docet non fuisse ab ipso eo loco determinatum, an qui præuisi sunt in Christum crediturі, si eis Christus apparuisset, crediturі fuissent ex se ipsis, an ex dono Dei: *quid enim est verius*, inquit, *quam præscisse Christum, qui & quando, & quibus locis in eum fuerant crediturі? sed vtrum prædicato sibi Christo à se ipsis habituri essent fidem, an Deo donante sumpturі, tunc necessarium non putauі.* Vbi de nouo confirmat quod de hac scientia docuerat; quod vlteriùs approbat exemplo Tyriorum li. de bono perseuer. 2. eodem cap. de bono perseuer. docet, Deū non iudicare mortuos de peccatis, quæ præsciuit eos perpetraturos, si superuixissent. Supponit ergo Deum habere scientiam de peccatis, quæ mortui perpetraturi essent, si superuixissent. Tertiò lib. de corrept. & gratia cap. 8. *Respondeant*, inquit *si possunt, cur illos Deus, cùm fideliter & pie viuerent, non tunc de vita huius periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum: vtrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescuit? nempe nihil horum nisi peruersissimè atque insanissimè dicitur.* Quo quid clarius pro scientia conditionata?

163. Quartò lib. 1. ad Simplic. qu. 2. circa medium, vbi vocationem congruam explicat per ordinem ad scientiam conditionatam, quâ Deus nouit quando, & quomodo scit congruere, vt vocantem non respuat: *Sed interest*, inquit initio quęstionis, *quibus articulis temporum gratia infundatur*: hoc autem supponit in Deo scientiam, quæ nouit vno tempore congruere, quod eidem alio tempore non congruit, vt possit eo tempore vocare, quo nouit congruere, vt vocantem non respuat. Nec intelligi potest de scientia absoluta; nam hæc sequitur, non antecedit propositum congruè vocandi; Augustinus autem apertè supponit hanc scientiam antecedere propositum congruè vocandi, quia ad hunc finem illam admittit vt deseruiat proposito congruè vocandi.

164. Euidenter etiam hæc scientia colligitur ex communi illa admiratione Patrum, quâ altissima Dei consilia suspiciunt, qui cùm præuiderit tot homines, atque Angelos peccaturos, nihilominus voluerit illos condere. Hæc Patrum admiratio necessariò supponit in Deo scientiam conditionatam, quâ antequam homines vel Angelos creare vellet, præuidit peccaturos; alioqui non possent admirari, cur cùm Deus præuiderit illos peccaturos, nihilominus creare voluerit; nisi ante decretum de eorum creatione pręcesserit scientia de eorum peccatis: quę, cùm absoluta esse non possit, liquidem hæc consequitur, non antecedit decretum de creatione, necessariò erit conditionata.

165. Ratione vltimò hæc sententia probatur. Nam scire quid vnaquęque creatura liberè operatura sit in quauis occasione posita, maxima perfectio est, & confert ad exactam prouidentiam, quam Deus habet de suis creaturis; igitur non est talis perfectio Deo neganda.

166. Dico 2. Deus cognoscit omnia futura conditionata, quæ ab omnibus & singulis creaturis rationalibus, tam existentibus, quàm possibilibus sub quauis occasione constitutis, futura essent. Assertio hæc est contra

1. Reg. 23.

Matth. 11. Luce 10.

Augustin.

Henriquez, qui docet, hanc scientiam non oportere extendi, ad omnia futura conditionata, non modò quæ futura essent à creaturis possibilibus, sed quę futura essent à creaturis existentibus. Fundamentum ipsius est, quia Deus non cognoscit hęc futura, nisi in ipso præsupponatur liberum decretum earum cõditionum, ex quibus tale futurum infallibiliter sequeretur: at Deus actu libero non prædeterminat omnes causas ad omnes effectus sub conditione futuros; quia cùm hic actus non conferat ad prouidentiam creaturarum, esset otiosus in Deo.

167. Nostra tamen assertio probatur primò. Quoniam maior perfectio in Deo est, scire omnia, quàm aliqua ex futuris conditionatis: ergo ita dicendũ est. Consequentia elucet, nam semper in Deo cõcedenda est maior perfectio, quæ excogitari potest. Antecedẽs probo; nà qua ratione in Deo ponitur scientia aliquorum conditionaliũ, quia dicit perfectionem; eadem ratione ponenda erit sciẽtia omnium conditionalium, quia maiorẽ dicit perfectionẽ. Secundò potest in Deo esse scientia omnium conditionalium; ergo de facto est. Antecedens ostendo, nam potest per aduersarios Deus habere actum prędefinitiuũ circa omnia conditionalia, quo posito omnia conditionalia fiũt actu scibilia. Cõsequentia verò probatur; nã ex eo, quòd Deus potuit habere decretum conditionatum de pœnitentia Tyriorum ex suppositione, quòd apud eos factæ fuissent virtutes, quę factæ sunt apud Iudęos, de facto illud habuit, quia facit ad maiorẽ amplitudinem scientiæ diuinę: ergo, quia potuit habere decretum conditionatum circa omnia futura conditionalia, de facto illud habuit, quia facit ad maiorem amplitudinem eiusdẽ scientiæ diuinæ, qua non solùm cognoscit, quid possibile sit; sed etiam, quid de facto futurum esset, quauis conditione posita.

168. Confirmatur. Si Deus non cognosceret futuram pœnitentiam conditionatam Tyriorum, de facto careret aliqua scientia, quam posset habere: igitur quemadmodũ ne careat scientia pœnitentię, Tyriorum, quam posset habere, de facto ponitur in Deo decretũ conditionatum, ex quo talis scientia pendet: ita ne careat scientia omnium conditionalium, quã Deus similiter habere posset, ponendum est aliud decretum conditionatum, ex quo sciẽtia omnium conditionalium pendet; nec tale decretum erit otiosum, quia confert ad maiorem perfectionem, & amplitudinem scientiæ diuinæ.

169. Dices. Hinc sequeretur, Deũ non liberè, sed necessariò habere decretum conditionatum circa omnia conditionalia. Sequela probatur; quia sicut nõ potest Deus nõ habere talem scientiã, ita nec decretum, ex quo scibilitas ipsius obiecti pẽdet. Resp. ea sententia posita, quæ affirmat futura conditionalia fieri cognoscibilia dependenter à decreto, actu existente in Deo, concędenda est Sequela, quam cohærenter concedit Gonsalez. In sententia verò nostra, absolutè neganda est Sequela, cùm aliunde possint illa fieri cognoscibilia, vt infrà ostendemus.

Gonsalez.

170. Vrgebis. Deus non necessariò habet decretum absolutum circa omnes creaturas; ergo nec conditionatum circa easdem. Consequentia probatur, quia nõ minùs ex decreto absoluto futura absoluta fiũt determinatè cognoscibilia, quã in prædicta sentẽtia ex decreto conditionato futura conditionata fiunt determinatè cognoscibilia. Resp. negando Consequentiam: & ratio discriminis est; quia futurum absolutum non addit intellectui diuino nouam rationem cognoscendi supra futurum conditionatũ; nam id quod cognoscit sub cõditione futurum, purificata conditione, cognoscit absolutè futurum: futurum vero conditionatũ, addit nouam rationem cognoscendi supra possibile; quia addit determinationẽ ad vnum, quam non dicit possibile, quia possibile est indifferens ad vtrumq;. Vnde ad probationem consequentię distinguo consequẽs: ex decreto absoluto fiunt futura absoluta, determinatè cognoscibilia secũdum nouam rationem cognoscendi, & nego; fiunt determinatè cognoscibilia, secundũ eandem rationẽ, extrinsecè tantùm diuersam, per solam connotationẽ rei in se ipsa existentis, & concedo.

171. Vnde ad fundamentum Henriquez Resp. negando Maiorem: & ea concessa, negãda est minor, eiusq; probatio; nam tale decretum, vt probatum est, conferret ad maiorẽ perfectionem, & amplitudinẽ scientię diuinę.

172. Dico 3. scientia conditionalium non est virtualiter, sed formaliter in Deo. Fundamentum est; quia scientia conditionalium, nõ est virtualis, sed formalis expressio obiecti; ergo non est virtualiter, sed formaliter in Deo. Consequentia constat, quia scientia dicitur formalis, aut virtualis ex formali aut virtuali expressione sui obiecti. Antecedẽs probo; quia hæc scientia repræsentat futura conditionalia immediatè in se ipsis; cũ in se ipsis immediatè sint cognoscibilia: igitur non est virtualis, sed formalis expressio sui obiecti. Confirmatur; quia cognitio virtualis non est cognitio obiecti in se ipso, sed in alio sicut amor virtualis nõ est amor rei in se ipsa, sed in alio: ergo si scientia conditionata esset tantùm virtualis in Deo, non esset cognitio conditionalium in se ipsis: ergo in se ipsis manerent ignota Deo: ergo cum Deus reuelat futurum conditionatũ, non reuelat illud in se; quia non reuelat illud, nisi prout cognoscit, cùm reuelatio sit manifestatio conceptus interni.

173. Dices. Potest Deus amare res virtualiter: ergo poterit eas cognoscere virtualiter. Resp. negando consequentiã. Ratio discriminis est, quia Deus liberè amat res, at nõ liberè eas cognoscit: vnde potest eas virtualiter amare, quia potest eas amare tantũ in alio formaliter dilecto, vt media, in fine, vel finẽ in medijs; non potest autem rem in se ipsa cognoscibilẽ in alio tantùm cognoscere: quia Deus necessariò cognoscit rem secundum omnem cognoscibilitatem, qua cognoscibilis est.

174. Dico 4. Hæc scientia est in Deo certa & in-

& infallibilis, non modò ex parte cognoscẽtis, sed etiam ex parte rei cognitæ. Fundamentũ est. Quia futura conditionata habẽt in se certã & determinatam veritatem, vt infrà ostendã; ergo sunt certò & infallibiliter cognoscibilia ab intellectu diuino. Secundò probatur eadẽ assertio ab absurdo; tum quia maxima esset imperfectio admittere in scientia diuina aliquam incertitudinem & fallibilitatem etiam ex parte obiecti; nam si eri posset, vt obiectum aliter esset in se, atque à Deo cognoscitur & enunciatur. Tum quia ex hac sententia sequeretur, Deum non habere medium infallibile ad omne decretum quod circa creaturas condere posset. Sequelam probo; nam vt possit Deus condere decretum absolutum de re aliqua dependente à libertate creata, oportet vt habeat medium infallibile, quo suum decretũ salua libertate creaturæ infallibiliter sit exequendũ; quod in hac sententia dici non potest, in qua supponitur Deum non habere ante suum decretum infallibilem scientiã de quacunq; re, dependẽte à libertate creata. Nec dici potest, effectũ prædici secundùm præsentem inclinationem causæ: tum quia sæpe Deus prædicit effectus futuros contra præsentem inclinationem causæ, vt fuit pœnitentia Tyriorũ, qui, vt notat in hunc locum Hieronymus, erãt vitio Idololatriæ dediti, ac proinde spectata præsenti dispositione causę, potiùs prædici debebat futurus dissensus, quã consensus Tyriorum in actum pœnitentiæ. Tum quia aliquando huiusmodi futura prædicuntur cum particula, *Certissime*. 3. Reg. 11. verisimile autẽ non est, Deum vti nota certissima in re incertã & dubia. Tum quia interdũ effectus, qui prędicitur, nullam connexionem habet cum causis secundis, 4. Reg. 13. *Si percussisses*, inquit Elisæus Ioas Regi Israel, *quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsq; ad cõsumptionem*, vbi quinta, vel sexta, aut septima percussio terræ, nullam connexionem habebat cum deuastatione Syriæ.

Hieronym.

3. Reg. 11.

4. Reg. 13.

175. Ad fundamentum primæ sententię nego Antecedens: ad cuius priorem probationẽ distinguo Antecedens: dependeret à conditione liberè ponenda, vt à causa motiua conferendi auxilium, & nego; vt à pura conditione obiectiua, vt tale auxiliũ posset à Deo prædefiniri, vt medium infallibile prædestinationis, & concedo. Ad posteriorem probationẽ, primo nego Minorem, est enim scientia conditionata purè speculatiua, ratione præcedens omnem actum practicum in Deo. Secundò, nego Maiorem, nam Deus habet practicum iudiciũ de omnibus agibilibus, & tamen nulla est imperfectio quod illa non producat, cuius ratio est, quia vel practicum iudicium præcedit actum voluntatis, & sic natura sua non petit sortiri effectum, nisi dependenter à voluntate: vel supponit voluntatem, & hæc aut est absoluta, & tale iudicium semper sortitur effectum; aut conditionata, & hæc non semper sortitur effectum, non defectu efficacitatis diuinæ voluntatis, sed libertatis, quæ effectum decernit cum tali conditione.

176. Ad primum argumentum secundæ sententię, nego antecedens; vt enim aliquid possit à Deo cognosci, non est necesse vt sit absolutè futurum, vt infrà probabo. Ad cõfirmationem dico, dupliciter enunciari posse veritatem horum futurorum: primò per modum propositionis hypotheticæ, & sic eorum veritas consistit in bonitate Consequentiæ, & illationis formalis. Vnde ea propositio dicitur vera, cuius consequens necessariò infertur ex antecedente; ea verò falsa, cuius consequens non necessariò infertur ex antecedente. Secũdò per modum propositionis categoricæ, cuius veritas non attenditur penes formalem illationem consequentis ex antecedente, sed penes connexionem, quam consequens de facto habet cum antecedẽte: quo pacto ea propositio dicitur vera, quę conformatur suo significato; ea verò falsa, quæ suo significato non conformatur. Porrò futura conditionata non cognoscuntur à Deo ex vi illationis consequentis ab antecedente, sed in se ipsis; atque adeo cognoscuntur quidem cum connexione consequentis cum antecedente, non tamen ex vi talis connexionis, sed ex vi proprij esse, quod de facto habitura essent extra causas, si conditiones, à quibus pendent, ponerentur.

177. Ad secundum, nego particulam, *Fortè*, semper esse notam dubitantis, sed vel libertatis & contingentię, qua res liberè fieret, si conditio poneretur, vt notat Hyeronymus in Ierem. 26. vel increpantis, vt testatur Augustinus Tract. 27. in Ioãnem, vel consuetę cuiusdam locutionis, vt aduertit Ambrosius lib. 2. de pœnitentia cap. 5. quod inde probat, quia interdum talis nota ponitur in rebus certissimis, vt Ioannis 8. *Si me sciretis*, inquit Christus Apostolis, *& Patrem meum forsitan sciretis*.

Hyeronim.

Augustinus. Ambrosius.

178. Ad tertium, cùm iam certum sit de mente Augustini, vt suprà probatum est, atque adeò & Prosperi profitentis Augustini doctrinam, dicendum est, hos authores non negasse scientiam conditionatorum simpliciter: sed in sensu duntaxat, quo illa vtebantur Massilienses, nempe quatenus illa deseruiret Deo ad præmiandum, vel puniendũ eos, qui ex hac vita decedebant, ob merita, vel demerita sub conditione præuisa; atque in hoc sensu docet Augustinus, Deum non præscire, nisi quod futurum est, nempe scientia visionis: tum quia hæc sola deseruit ad meritum, vel demeritum; ad præmiandum bonos, vel puniendum malos: tum quia hæc tantùm dici potest pręscientia, quoniam præscientia, vt nomen ipsum indicat, antecessionem importat ad rem scitam: cùm autem futura conditionata, nunquam sint habitura esse, nequit scientia de illis in Scholastico rigore nuncupari præscientia, quia pręscientia importat respectum antecessionis ad rem aliquando futuram.

Augustin. Prosper. Massilienses

Augustin.

SECTIO XII.

An futura conditionata Deus cognoscat ante vllum decretum suæ voluntatis?

179 HIc est cardo præsentis controuersiæ inter nos, & recentiores Thomistas, quòd ipsi contendunt, futura cõditionata cognosci non posse ante liberum decretum Dei, in ipso exittens. Distinguunt autem duplex decretum in Deo, Alterum absolutum tam ex parte actus, quàm ex parte obiecti, quale est omne decretum, quo Deus decernit res absolutè futuras; Alterum, absolutum quidem ex parte actus, conditionatum verò ex parte obiecti, propter aliquam conditionem inclusam ex parte obiecti: vt decretum de concurrendo ad actum pœnitentiæ cum Tyrijs, est absolutum ex parte actus, quia Deus actu habet in se tale decretum; conditionatum verò ex parte obiecti, quia ex parte obiecti includit conditionem, re ipsa nunquam ponendam, nempe si apud eos facta essent miracula, quæ facta sunt apud Iudæos. Docent igitur, nullum futurum conditionatum cognosci posse, nisi præsupposito in Deo decreto prędefiniente tale futurum, sub aliqua conditione inclusa ex parte obiecti. Nos contrà contendimus, hæc futura cognosci ante vllum decretum prædefinitiuum actu positum in Deo, quamuis non sine respectu ad decretum, quod in Deo esset, si talis conditio, respectu cuius res dicitur conditionatè futura, poneretur.

180. Probant igitur Thomistæ suam sententiam 1. ex Augustin. multis in locis 1. ex præcitata Epistola Prosperi ad August. in fine, in qua interrogatus à Prosper. an scientia conditionata subniteretur electioni Dei, an contrà, electio Dei subniteretur scientię cõditionatæ, vt Massilienses volebant: Respondet de prędest. Sanctorum cap. 10. decretum prædestinationis præcedere scientiam futurorum: *Prædestinatione quippe Deus ea*, inquit, *præscivit, quæ fuerat ipse facturus*. Et lib. de bono perseuerant. cap. 17. *hæc Dei dona*, inquit, *si nulla est prædestinatio, non præsciuntur a Deo*. Secundò lib. 1. de anima & eius origine negat, Deum futura conditionata cognoscere his verbis: *quid quod ipsa exinanitur præscientia, si quod præscitur non erit? quomodo enim rectè dicitur præsciri futurum, quod non est futurum?* atqui non negat ea præsciri post decretum, vt docet de prædestin. Sanctorum, & de bono perseuerant. cap. 9. igitur ea tantùm negat præsciri ante decretum. Tertiò ibidem monet, id quod alibi à se dictum fuit, Christum pręuidisse, qui essent in ipsum crediturí, dictum esse sine præiudicio latentis consilij Dei: at nullum esset latens consilium Dei, si id præsciret ante decretum suæ voluntatis; quia tunc, cur vnus crederet, alter non crederet, non reduceretur in aliquod latens consilium Dei, sed in nostrum velle, & nolle: vnde non esset hæc quæstio, secundùm Apostoli admirationem imperscrutabilis. Quartò lib. de correptione & gratia cap. 12. docet, media, quę Deus præparat, vt suam adimpleat promissionem, non habere efficaciam ex nostro consensu, vt à Deo præuiso; sed ex proposito suæ voluntatis, quod ex se potens est facere, quod promittit.

Augustin. Prosper.

Massilienses.

181. Secundò probant hanc sententiam ex absurdis, quæ ex contraria sententia sequuntur. Primum est, quia posita conditionata scientia ante decretum, tolleretur specialis prouidentia Dei circa hominum gubernationem ad finem supernaturalem consequendũ. Sequela probatur, nã si Deus præsciuit, quòd si Petrus vocatus cum solis auxilijs communibus gratię saluaretur, posset hic de facto, saluari cum solis auxilijs communibus gratię: atque adeo ad salutem cum effectu consequendam necessaria non esset specialis prouidentia intra eundem ordinem gratiæ. Minor probatur, quia quod sufficit, vt aliquid sit futurum sub conditione, sufficit etiam, vt sit futurum absolutè, si conditio ponatur: igitur si sola auxilia communia sufficiunt, vt aliquis prædeatur salutem consecuturus sub conditione, eadem etiam sufficient, vt idem prędeatur salutem cum effectu consecuturus, si conditio ponatur; cùm non alia sit causa effectus absolutè, & sub conditione futuri. Cõfirmatur. Nam salus ęterna pendet à diuina prędestinatione, vt à causa per se requisita: implicat igitur, præuideri salutem ęternam, etiam sub condltione futuram sine prædestinatione pręsuppositа, quia implicat videri effectum, sub conditione futurum, sine causa per se requisita ad illum causandum.

182. Secundum absurdum est, quia admissa tali scientia, sequitur, bonum vsum nostræ voluntatis sub conditione præuisum, esse Deo rationẽ motiuã, vt vnum eligat præ alio. Sequela probatur, tũ quia posito, quòd Petrus sub conditione sit prędestinatus cum solis auxilijs cõmunibus crediturus, vis illi inferretur, si nõ eligeretur: igitur consensus Petri sub conditione prędestinatus est Deo motiuum, vt illum eligat ad fidem, ita vt illi vim inferret, si non eligeret. Tum quia, vt deducit August. lib. de prædest. Sanctorum cap. 18. Si Deus ante decretum suũ cognouit, qui essent in ipsum crediturí, qui verò non, non posset aut credituros non eligere, aut non credituros eligere.

Augustin.

183. Tertiò sequeretur, vocationem congruam, in quantum huiusmodi non antecedere vt causam, liberum consensum nostrum, quo Deo vocanti respondemus; hoc autem dici non potest: ergo. Sequela cõstat, alioqui ad eam cognoscendã non esset necessaria scięntia media. Minor probatur, quia vocatio congrua est necessaria, vt Deo vocanti respõdeamus, sed gratia prędeniens, quæ necessaria est, vt Deo vocanti respondeamus, antecedit cõsensum nostrum sub conditione futurum: ergo gratia congrua vt sic prędsupponitur ad consensum sub conditione futurum. Maior cum Consequentia patet. Minor probatur, nam eadem est causa futuri conditionati, &

futuri absoluti: sed causa consensus absolutè futuri est gratia congrua, quatenus congrua; ergo etiam futuri conditionati. Minor est Augustin. lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Hæc*, inquit, *vocatio ita est effectrix bonæ voluntatis, vt omnis eam vocatus sequatur.* Augustin.

184. Quartò sequeretur, priùs aliquid esse futurum, quàm possibile: hoc autem implicat, ergo. Sequela probatur, nam vocatio cõgrua priùs est futura per ordinem ad consensum sub conditione præuisum, quàm fuerit possibilis; alioqui, si priùs esset possibilis, quã futura, Deus in illa vt possibili per scientiam simplicis intelligentiæ infallibiliter cognosceret consensum liberum. Vnde necessaria nõ esset scientia media, quia hæc eatenus necessaria est, quatenus non potest Deus cognoscere infallibiliter consensum liberum in aliquo medio possibili. Minor probatur, nam futurum, ideo est futurum, quia est possibile: ergo priùs aliquid est possibile, quàm futurũ.

185. Quintò sequeretur, Deum cœco modo concurrere ad actus nostros liberos, absque intentione illorum in particulari, hoc autem repugnat perfectioni diuinæ. Sequela probatur: Quia Deus concurrit per voluntatem, qua paratus est concurrere, si creatura voluerit concurrere, ergo concurrit ignorando id, ad quod determinatè concurrit. Consequentia probatur. Quia ante hanc voluntatẽ non præsupponitur effectus in particulari cognitus, nam hic cognoscitur per ipsam scientiam mediam, quæ supponit voluntatem concurrendi: igitur per hanc voluntatem concurrit ignorando effectum, ad quem daturus est suum concursum.

186. Sextò, hæc sententia noua est, & ad conciliandam congruitatem diuinæ gratiæ, cum vsu nostræ libertatis, minimè necessaria: tum quia nulla Concilia, vel Patres ea vsi sunt ad explicandam concordiam liberi arbitrij, cum efficacitate diuinæ gratiæ, cùm tamen rectè illam, sine tali scientia contra Hæreticos explicant. Tum quia non est vera concordia duorum, quæ destruit alteram illorum: sed per hanc scientiam destruitur congruitas gratiæ præuenientis, & causalitas diuinæ prædestinationis. Minor probatur, quia antecedenter ad congruitatem gratiæ & diuinam prædestinationem, nostri consensus supernaturales sunt determinatè futuri; nam ideo per scientiam cognoscuntur, quia sunt determinatè futuri: sed antecedenter ad hanc scientiam nulla gratia est congrua, nulla prædestinatio in Deo existens: ergo.

187. Tertiò, probant aduersarij suam sententiam ex falsis principijs, quæ nostra sententia supponit. Nam primò supponit cõuersionem supernaturalem fieri posse sine speciali gratia, etiam in genere moris: quod dici non potest. Maior constat, nam in hac nostra sententia nulla admittitur gratia specialis, nisi præsupposita scientia media, & tamen per ipsam scientiam mediam præuidetur, exempli causa, Petrus conuertendus sub conditione: igitur fieri posset conuersio supernaturalis sine speciali gratia, si nimirum crearetur Petrus cum eo auxilio, cum quo per scientiam mediam præuisus est sub conditione conuertendus.

188. Supponit secundò, quòd nos electuri essemus Christum per fidem, etiamsi Christus non elegisset nos, contra illud Ioan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Antecedens probatur, nam scientia media est necessaria, vt Deus eligat nos ad fidem; sed scientia media supponit nos credituros, si tali vel tali tempore vocemur: ergo antequam Christus eligat nos, nos supponimur elegisse Christum. Ioan. 15.

189. Supponit tertiò, Deum non concurrere ad actus supernaturales liberos, voluntate absoluta, sed conditionata, qua paratus est concurrere, si creatura ipsa concurrit: hoc autem dici non potest, alioqui talis voluntas esset in Deo ab intrinseco necessaria; nec posset oppositam voluntatem habere, quia implicat Deum non concurrere, si creatura ipsa concurrat. Nec dici potest, talis voluntas necessaria ex suppositione, quòd creaturam ipsam producat: tum quia adhuc, nulla producta creatura, talis voluntas, qua Deus paratus est concurrere cum creatura sub quauis conditione posita, esset necessaria ex obiecto; siquidem implicat, Deum non concurrere cum creatura, si ipsa concurreret. Tum, quia, etiam producta creatura, Deus habet liberam voluntatem non concurrendi cum illa. Confirmatur, quia non aliter Deus concurreret cum Petro consentiente, quàm cum Iuda dissentiente; ex quo vlteriùs sequitur, quòd sicut in Iuda non operatur, nisi quandam sufficientiam, qua posset, si vellet, liberè consentire, nõ autem cõsensum ipsum; ita & in Petro. Prior Sequela probatur, nã cętera clarent: Deus æqualiter vtrique, quantum est ex se, per volũtatem conditionatam pręparauit concursum, quo concurreret, si illi vellent consentire: igitur non aliter concurrit, cum vno consentiẽte, quàm cum altero dissentiente. Consequentia probatur: nam vel Deus aliter concurreret cum vno, quàm cum alio antecedenter ad liberum cõsensum vel concomitanter vel subsequenter. Si primùm, Deus non voluntate conditionata, sed absoluta cõcurrit cum vno, qua non concurrit cum alio. Si secundum, tale discrimen non esset in ratione causę, nam quę se habent concomitanter, non se habent vt causa & causatum, idem à fortiori sequitur, si dicatur tertium.

190. Supponit quartò, voluntatem diuinam non determinari à se ipsa, sed à creatura ad concurrendum cum ipsa creatura: hoc autem nequit dici: ergo. Sequela patet, quia volũtas diuina expectat creatam, vt cum illa concurrat. Minor probatur, tũ quia, si hoc esset, neque de potentia absoluta, posset Deus suspẽdere actualem concursum, nam ab actuali determinatione creaturæ, sumitur actualis determinatio Dei ad concurrendum: igitur non pendet ex voluntate Dei, quod subtrahat

trahat suum concursum; sed ex voluntate creaturę, qua inchoante consensum, impossibile est, Deum non concurrere. Vnde prima radix determinationis diuinę voluntatis esset ab ipsa determinatione voluntatis creatę. Tũ quia implicat, vt effectus causæ sit eidem causæ conditio ad causandum requisita: sed determinatio voluntatis creatę, est effectus diuinæ; igitur non potest illi esse conditio requisita ad concurrendum cum voluntate creata, cùm omnis conditio præsupponi debeat ad suum effectum.

191. Supponit quintò, quòd Deus salua arbitrij libertate saluare non posset, nisi quem præuideret consensurum, hoc autem dici nõ potest; alioqui multi essent, quos Deus saluare non posset, etiamsi vellet, contra Augustin. in Enchiridio cap 95. *Quis*, inquit, *ita decipiat, vt dicat Deum quem voluerit, quando, & vbi voluerit, non posse saluare?* *Augustin.*

192. Supponit sextò, quòd prima radix, quòd vnus discernatur ab alio, sit ex nobis, contra Apostolum 1. ad Corinthios 1 *Qui gloriatur in Domino glorietur*. Maior probatur. Nã scientia media supponit, quòd quo auxilio vnus non consentit, consentiat alter. Neque dicas, hanc primam radicem esse à Deo, qui sua libera voluntate mihi præparat auxilium, quo prœuidit me consensurum, non autem auxilium, quo prœuidit me non consensurum: tum quia saltem loquendo de modo concurrendi Dei, quem scientia media præsupponit, si ille poneretur in esse dicẽdum esset, quòd eo auxilio creatura esset consensura, cum quo præuisa est per scientiam conditionatam consensura; atque adeò non in Deo, sed in se ipsa deberet gloriari, quod etiam repugnat, quia repugnat, vt in actibus supernaturalibus ita creatura operetur, vt in se ipsa & non in Domino possit gloriari. Tum quia si Deus mihi præparat auxilium cõgruum, ideo mihi præparat, vt consentiam: igitur talis voluntas est absoluta, & efficax, cùm sit ex intẽtione finis: sed talis voluntas est antecedens, & causa consensus; ergo non stat cum voluntate conditionata, quæ expectat liberam determinationem nostram, quam scientia media necessariò supponit. *1. ad Cor. 1.*

193. Supponit septimò, quòd ex parte Dei nil amplius requiratur, ad hoc vt homo actu operetur, & vt possit bonum operari: hoc autem est falsum: ergo. Maior constat, alioqui antecedenter ad nostrum consensum sub cõditione præuisum certò cognosceretur effectus futurus. Minor est contra Patres Concilij Mileuitani, asserentes, necessariam esse orationem, quæ tamen necessaria non esset, si nihil tribueretur vni, quod non tribuatur alteri. Neque dicas, necessariam esse orationẽ, vt Deus vocet ea vocatione, qua prœuidit nos responsuros: tum quia hic loquimur de oratione, vt medio ex diuina prouidentia ordinato, vt ex ea possit pendere aliquando conuersio huius, vel illius creaturæ: qua Dei prouidentia posita non esset, neque sub conditione futura conuersio vnius, sine oratione alterius. Tùm quia, si in præscientia non esset dependentia nostri futuri consensus ab oratione, neque ea esset re ipsa in consecutione; nam eadem est dependentia à medio requisito in præscientia, & in executione; aliàs præscientia esset falsa.

194. Supponit Octauò, quę Deus promittit circa conuersionem gentium, adimplere non posse ex facultate suę omnipotentiæ, sed ex præscientia nostri futuri consensus: & consequẽter, vt Deus sua promissa adimpleat, non in Dei, sed in nostra esse potestate: hoc autem admitti non potest. Maior probatur, nam nisi Deus præuidisset, quibus auxilijs homines essent conuertendi, non potuisset ex tota sua omnipotentia, & virtute auxiliorum gratiæ, talem promissionem adimplere. Minor est Augustini de prædestinatione Sanctorum cap. 10.

195. Quartò probant ratione, hoc pacto. Nullus effectus transire potest à statu purè possibilis, ad statum futuri, etiam sub conditione, nisi per aliquam determinationem actu existentem in Deo: ergo nullus effectus cognosci potest, vt futurus, ante actuale decretum Dei. Consequentia patet, nam ante decretum, nullus effectus habet esse futurum; ergo nec cognoscibilitatem futuri. Antecedẽs probatur, quia diuina voluntas ex se indifferens est, ad fore, vel non fore; ergo manente diuina voluntate sub hac indifferentia, effectus non magis habet rationem futuri, quàm non futuri.

196. Confirmatur primò, quia nullus effectus potest esse futurus, nisi virtute alicuius causæ; ergo maximè virtute causę primæ, vi cuius omnis causa secunda est operatiua, & sine qua nulla causa secunda operari potest: secluſa autem determinatione diuinæ voluntatis, nullus effectus potest esse futurus vi causæ primæ, quia causa prima non operatur ad extra, nisi per determinationem suę voluntatis.

197. Confirmatur secundò. Aliter causa prima comparatur ad futurum conditionatũ, quàm ad purum possibile; igitur per maiorem aliquam determinationem: hæc autem alia esse non potest, quàm decretum Dei, quo futurum formaliter differt à possibili, & quo voluntas ipsa diuina, ex indifferente ad fore & non fore, fit formaliter determinata ad fore.

198. Confirmatur tertiò. Quia non potest explicari, quid sit hoc esse, quod futurũ conditionatum habet ante decretum Dei, ratione cuius possit fundare distinctam veritatem à possibili, & actu terminare distinctam scientiam in Deo. Nam cùm hoc nunquam sit existurum extra causas, non videtur explicabile, in quo illud cognosci possit, si non cognoscatur in ipso decreto Dei.

199. Ex hac doctrina aduersariorum duo inferuntur. Primum, Deum habere actualia decreta circa omnia futura conditionata: secundum, non dari in Deo scientiam, quę sit media inter scientiam simplicis intelligentię, & visionis. Primum probant. Quia diuinus intel-

intellectus debet esse determinatus circa omnia futura conditionata; magna enim esset imperfectio in Deo, si suspensus maneret circa aliqua: nequit autem diuinus intellectus esse determinatus circa omnia, quin etiam voluntas diuina sit determinata circa omnia, quia Deus non cognoscit illa, nisi in determinatione suæ voluntatis. Secundum facilè ex eorum principijs deducitur, quia cum hæc futura Deus cognoscat, post decretum absolutum ex parte actus conditionatum tantùm ex parte obiecti; non poterit ea videre, nisi scientia visionis, quæ est eorum, quæ supponunt decretum in Deo.

200. SECVNDA verò sententia nostra docet, futura conditionata à Deo cognosci ante vllum decretum suæ voluntatis actu positum. Probatur primò, tum ijs Scripturæ testimonijs, quibus prædicuntur futura conditionata peccaminosa; nam hæc nequeunt prævideri in decreto prædefinitiuo, aut permissiuo, vt infrà: tum ijs Scripturæ authoritatibus, quibus dicitur, Deus rapere iustos ex hac vita, ne malitia mutet intellectũ eorum Sapient. 4. breuiare dies propter electos Matt. 24. Marci 13. ex quibus sic argumentor. Ideo Deus rapit iustos, quia prævidet, quòd si superuiuerẽt peccarent; quia igitur vult, ne peccent, ante tempus eos rapit ex hac vita. Igitur peccata, in quæ eos prævidet sub conditione casuros, non prævidet ex vi decreti, sed scientiæ antecedentis ad decretum. Consequentiam probo, quia si ea prævideret ex vi decreti, cùm hoc Deus liberè cõdat, potuisset illud non condere, & cõsequenter non oportuisset, iustos ante tempus rapere; nam rapere iustũ ante tempus, ne peccet, indicat quòd peccatum sit prævisum futurum ex sola voluntate creaturæ, atque adeo antecedenter ad decretum actu existens in Deo; non autem vi decreti dependentis ex libera voluntate Dei: nã talis modus loquendi sacræ Scripturæ indicat, Deum hoc facere, quasi aliena, non propria voluntate compulsum; alioquin cur potiùs vellet, ante tempus iustum rapere cum iactura meritorum, quæ iustus diu viuens acquirere posset, & non potiùs, quod congruentius est, liberum decretum de permissione peccati nõ condere? lege Augustinum lib. de perseuerantia cap. 9.

201. Tum ex præcitato loco Matth. 11. *Si in Tyro* &c. in quo loco Christus exprobrat incredulitatem Iudæorum, exemplo Tyriorum, quitum ijsdem signis & miraculis conuersi fuissent: sed hoc non potuit præuidere in aliquo decreto; nam si quod fuisset, certè fuisset de dando eodem auxilio interno ad credendum, quod de facto dedit Iudæis: atqui ex vi talis decreti nõ potuisset Deus prævidere conuersionem, sed potiùs incredulitatem Tyriorum, sicut in eo de facto prævidit incredulitatem Iudæorum. Nec satisfaciunt aduersarij dicentes Deum habuisse decretum de dando vberiore auxilio Tyrijs, quàm Iudæis, ex suppositione, quòd apud eos facta essent signa: nam tunc facilè potuissent Iudæi Christo exprobranti obijcere, defectum vberioris auxilij, quod accepturi fuissent Tyrij, præ quibus ipsi de incredulitate reprehenderentur.

202. Secundò probatur nostra sententia ex Augustino, tum primò ad Simplicianum q. 2. initio, vbi congruitatem vocationis explicat per ordinem ad temporis circumstantias. *Sed interest*, inquit, *quibus articulis temporum gratia infundatur*. Quod dixit in ordine ad cõsensum, quem gratia in anima causat; hoc autem supponit scientiam, qua independenter à decreto actu existente gratia præuisa est, potiùs vno quàm alio tempore operatura; hoc autem sic probo. Nam gratia congrua per aduersarios non videtur potiùs operatura vno tempore, quàm alio, quia hoc habet ex natura sua independenter à quocunque extrinseco. Vnde vt videatur congrua voluntati creatæ, non est obseruanda vna potiùs circumstantia temporis, quàm alia; cùm illa omni tempore data per aduersarios faciat infallibiliter facere: cùm tamen Augustinus clamet, multùm interesse ad gratiæ congruitatem, quibus temporis articulis illa infundatur. Tum de bono Perseu. cap. 14. vbi inuestigans rationem, cur Tyrij credidissent, si eadem signa, quæ Iudæi viderunt, ipsi quoque vidissent, nullum assignat decretum ex parte Dei, sed solùm conditionem ex parte eorum, qui crediturí fuissent. Nam etsi ad decretum Prædestinationis referat, quod non sint eis talia signa concessa; tamen quod ij visi sint præ Iudæis crediturí, non refert ad Decretum Dei, sed ad conditionem ipsorum, qui crediturí fuissent: *Ex quo*, inquit, *apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo mouentur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant*.

203. Tertiò ex reliquis Patribus, dum admirantes iudicia Dei, quærunt, cur Deus Angelos, vel homines, quos prævidit peccaturos, condidit? in qua quæstione scientia peccatorum præsupponitur, non subsequitur decretum Dei; alioqui non facerent vim in ipsa præscientia peccati, quam supponunt præcessisse decretum de creatione, sed potiùs in ipso decreto de permissione peccati consequente decretum creationis. Audi Bernardum Serm. 54. in Cantica ad finem: *Subtrahitur*, inquit, *interdum gratia, non pro superbia, quæ iam est, sed quæ futura est, nisi subtrahatur*. Cognoscit igitur Deus superbiam, quæ futura esset, si gratia daretur: at non cognoscit illam ex aliquo decreto in ipso existente, nam si quod esset, esset decretum de superbia, quam Deus permitteret, si daret gratiam: at hoc esse non potest, quia dum subtrahit gratiam, ne subrepat superbia, non potest ex se, antecedenter ad voluntatem creatam, habere decretum permittendi superbiam, dum subtrahit gratiam, ne subrepat superbia.

204. Quartò argumentor ad hominẽ contra aduersarios; nam ipsi admittunt gratiam efficacem ex se talem, quæ infallibiliter infert effectum: igitur potest Deus independenter

à de-

Sap. 4. *Matth.* 24. *Marci* 13.

Augustin.

Matth. 11.

Augustin.

Augustin.

Bernardus.

à decreto in se existente, certò cognoscere consensum infallibiliter futurum, ex vi talis gratiæ, si daretur. Consequentiam probo, nam ad hoc sat est, cognoscere medium ex se infallibile, obiectiuè tantùm coniunctum cum voluntate creata, neque hoc est tantùm cognoscere consensum possibiliter futurum, sed etiam sub conditione futurum: nam sub alio statu cognoscitur consensus ex vi medij in se tantùm cogniti, ac cogniti vt connexi cum aliqua voluntate sub conditione obiectiuè iantùm præuisa, ex vi talis medij operatura. Neque ad hoc necessarium est decretum Dei actu existens, sicut nec est necessarium decretum Dei actu existens ad cognoscendam veritatem huius conditionalis, si Petrus curreret, moueretur: sufficit enim infallibilis illatio consequentis ex antecedente, sub obiectiua tantùm connexione cursus cum Petro; nam eodem modo infallibiliter infertur consensus ex gratia efficaci per aduersarios, sicut motus ex cursu Petri.

205. Quintò probatur nostra sententia ex absurdis, quæ ex opposita sententia sequuntur. Nam primò sequitur. Lædi libertatem creatam. Sequelam probo. Nam creata libertas in hoc essentialiter consistit, vt positis omnibus ad agendum requisitis, possit agere, & non agere: Sed posito decreto Dei sine præuia scientia effectus sub conditione futuri, non est in potestate creaturæ, talem effectum agere, vel non agere, ergo. Maior est ipsa definitio libertatis. Minorem ostendo, quia decretum Dei, cùm sit infallibile, debet infallibiliter habere effectum, vnde habere debet medium, cum quo creatura sit infallibiliter consensura: hoc autem per aduersarios non est medium infallibile ex præscientia consensus præcogniti, sub conditione futuri; igitur erit infallibile ex se: implicat autem esse infallibile ex se, infallibilitate quã exigit decretũ Dei, & non lædere libertatem creatam. Omnia patent, præter subsumptam Minorem, quam sic probo. Infallibilitas, quam exigit decretum Dei, est talis, vt contradictionem implicet oppositum: ergo etiam medium, quod assumitur ad tale decretum exequendum, debet esse tale, vt contradictionem implicet oppositum: hoc autem non cohæret cũ libertate creata. Antecedens concedunt aduersarij. Consequentia elucet, non tantam infallibilitatem habere debet medium, quo exequendum est decretum, quantam habet decretum ipsum, quod in tali medio fundatur. Minorem explico, quia vel hoc medium est tale, quo posito voluntas creata posset oppositum, vel non posset: Si secundum, iam destruitur libertas; Si primum, Deus non posset ex vi talis medij esse certus de consensu sub conditione futuro, certitudine, qua implicet oppositum, quia adhuc eo posito, posset creata voluntas oppositum facere.

206. Sequitur secundò, Deum ex se prædefinire peccata contra Concilium Arausicanum Can. 25. Sequela probatur, nã Deus non solùm in suo decreto certò cognoscit actus nostros bonos, sed etiam malos, non potest autem certò cognoscere actus malos, nisi illos efficaciter prædefiniat. Respondent primò Deum non prædefinire formale, sed tantùm materiale peccati. Sed contrà. Quia qui vult materiale peccati, indirectè & interpretatiuè vult etiam malitiam inseparabiliter cõnexam cum materiali peccati. Nec alio modo dicitur peccare creatura, nisi quia vult talem actionem in individuo, cum qua inseparabiliter connexa est malitia peccati, esto directè nolit malitiam ipsam peccati.

207. Respondent secundò, Deum non prædefinire, sed tantùm permittere peccatum, negando auxilium efficax ad bonum, in cuius negatione infallibiliter cognoscit oppositum malum, quia infallibile est creaturam deficere, nisi efficaciter ad bonum prædeterminetur. Sed contrà, tum quia negato auxilio efficaci, non negatur sufficiens, vi cuius posset creatura vitare quodlibet peccatum, alioqui non saluaretur libertas in peccando: igitur in sola negatione auxilij efficacis non potest infallibiliter præuideri peccatum. Tum quia talis responsio non cohæret cum suis principijs: supponit enim hæc Sententia nullum actum posse facere creaturam, nisi ad illum efficaciter à Deo prædeterminetur; in hoc enim aduersarij fundant, cur nequeant futura conditionata præuideri ante decretum, quia nimirum ante decretum nulla præcedit efficax prædeterminatio Dei ad hunc, vel illum effectum: quo posito implicat videri peccatum in sola negatione auxilij efficacis. Nam vel est peccatum commissionis, vel omissionis; Si commissionis, cùm hoc cõsistat in actu positiuo, ad quem per aduersarios est necessaria positiua prædeterminatio Dei, cognosci non potest in sola negatione auxilij efficacis: si omissionis, cùm hoc consistat in priuatione actus debiti, cognosci non potest in sola negatione auxilij efficacis, quia hæc est à solo Deo, independenter à voluntate creata; atque adeo vt sic non potest habere rationem peccati, & consequenter neque in illa vt sic cognosci potest peccatum.

208. Sequitur tertiò, non saluari auxilium sufficiens: nam vt hoc sit sufficiens, debet quantum est de se reddere subiectum proximè, & moraliter potens ad operandum, præhabendo in se, quidquid per se requiritur ad actum secundum, ita vt negatio actus secundi non proueniat ex defectu alicuius perfectionis, per se requisitæ ad illum; sed ex sola libertate creaturæ, nolentis actu consentire, cum tamen posset, si vellet, ex vi talis gratiæ. Cuius ratio est, quia libertas formaliter consistit in potentia proxima, & non tantùm in remota agendi. Sequela probatur, nam gratia efficax in hac sententia physicè differt à sufficiente, defectu cuius physicę perfectionis, repugnat, gratiam sufficientem habere suum effectum.

209. Sextò probatur eadem sententia ex falsis principijs, quibus opposita sententia nititur. Nam primò supponit dari actuale de-

Concilium Arausicanii

cretum in Deo absque vlla mutatione ad extra: hoc autem implicat, vt infrà in disp. de voluntate Dei ostendam.

210. Supponit secundò, dari in Deo efficax decretum de effectu, & simul efficax decretum de negatione causæ, siue conditionis, ex qua talis effectus pendet: At hoc est superuacaneum & inane: ergo. Maior constat; nam ponit in Deo efficax decretum de pœnitentia Tyriorum, & simul efficax decretum de negatione signorum, ex quibus tanquam ex præuia causa, vel conditione pendebat pœnitentia Tyriorum. Minorem probo, nam quando effectus, & causa pendent ab eodem agente, vt erat pœnitentia Tyriorum, & manifestatio signorum; vtraque enim pendebat à Deo prædefiniente, frustra tunc agens habet efficacem voluntatem de vno, si habet efficacem voluntatem de alio: ad quid enim efficax decretum de pœnitentia, si efficaciter nolebat dare signa, ex quibus tanquam ex causa vel conditione pendebat pœnitentia Tyriorum? ad minimum enim tale decretum esset otiosum & inane. Quin vlteriùs sequitur, per huiusmodi decreta apertè sibi Deum contradicere. Nam per vnum vellet efficaciter effectum, cùm ad illum offerat efficax auxilium: per aliud nollet efficaciter effectum, cùm efficaciter neget conditiones ad effectum necessarjò requisitas. Dices. Deseruire ad cognoscenda futura conditionata. Sed contrà; quia non est cum eiusmodi imperfectionibus hęc scientia in Deo ponenda; sicut nec ea ponitur cum imperfectione incertitudinis, & fallibilitatis.

211. Septimò probatur nostra sententia ratione. Deus certò cognoscit sub conditione, quid re ipsa futurum esset purificata conditione: sed purificata conditione necessariò futurum esset aliquid determinatè: ergo Deus cognoscit aliquid sub conditione determinatè. Minor patet, nam purificata conditione vel esset consensus, vel dissensus determinatè: Maior probatur, nam Deus infinito suo lumine penetrat totum id, quod esset, licet nunquam futurum sit, quia vt rem cognoscat, non prærequirit, vt illa existat, sed tantùm vt habeat aliquam determinationem; sed posito, quòd creatura re ipsa se determinaret ad consensum, si conditio poneretur, talis cõsensus habet aliquam determinationem, quã non habebat antea, nam habet determinationem ex suppositione, quam antea non habebat, atque adeo habet aliquam cognoscibilitatem, quæ ad talem determinationem consequitur, quam antea non habebat.

212. Confirmatur 1. nam sicut Deus cognoscit futurum, antequam in se ipso existat: ita cognoscere potest futurum sub conditione, antequam purificetur conditio, quia purificatio cõditionis, supponit id, quod erat futurum sub conditione: ergo illud poterat cognosci ante purificatam conditionem. Neque hoc est cognoscere futurum in causa, sed in se ipso, non quidem absolutè, sed sub conditione, quia cognoscitur effectus ipse, ad quem causa re ipsa sese determinaret, si poneretur conditio. Neque ad hoc requiritur decretum Dei actu existens, sed sufficit decretum conditionatum tam ex parte actus, quàm ex parte obiecti: nam vt cognoscatur effectus sub conditione futurus, sufficit cognoscere id, quod causa ipsa faceret, si hic & nunc, cum his vel illis auxilijs & circumstantijs applicetur ad operandum: ad hoc autem non est necessarium decretum actu existens, sed tantùm sub conditione prequisum.

213. Confirmatur 2. quia non minùs liber consensus creaturæ pendet ex voluntate creaturæ, quàm ex auxilio Dei: sed ad cognoscendum liberum consensum ex vi voluntatis creatæ sub conditione futurum, sufficit tantùm mente concipere voluntatem creatam, cum tali auxilio, hîc & nunc sub conditione ad operandum applicatam: ergo ad cognoscendum eundem ex vi auxilij diuini, sufficit mente concipere tale auxilium sub conditione oblatum creaturę. Consequentia cõstat à paritate rationis. Minorem euidenter deduco ex doctrina aduersariorum: nam potest Deus habere decretum de concurrendo ad actum pœnitentiæ cum Petro ex suppositione, quod illum crearet, & tamen non habere decretum illum creandi. Tunc autem cognosceret Deus pœnitentiam Petri sub conditione futuram, ex vi ipsius voluntatis Petri, obiectiuè tantùm sub conditione cognitæ vt operaturę ex vi talis auxilij prædefiniti, absque vllo decreto actu existente, sed tantùm sub conditione prequiso de voluntate Petri, cùm Deus nullum supponatur habere actuale decretum de creatione voluntatis Petri. Idem Deus habet decretum de concurrendo concursu concomitante, cum voluntate mea ad cõtritionem, ex suppositione, quod mihi daret gratiam prequenientem congruam: at non minùs contritio pendet ex gratia præueniente, quàm ex concomitante: sed potest illam sub conditione futuram cognoscere, sine actuali decreto, quoad gratiam prequenientem; igitur eandem cognoscere poterit sine actuali decreto quoad gratiam concomitantem.

214. Ratio verò à priori est, quia cùm effectus non debeat præuideri, vt absolutè futurus, sed tantùm sub conditione futurus, non requirit causas, vel conditiones, à quibus pendet, actu positas, sed tantùm sub conditione ponendas: nam ea ratione effectus requirit causas, vel conditiones, qua ratione est ipse futurus, non est autem futurus absolutè, sed sub conditione; igitur non requirit causas, vel conditiones actu positas, sed tantùm sub conditione ponendas; atque adeo poterit ante vllum decretum actu in Deo positum præuideri, non quidem absolutè, sed sub conditione duntaxat futurus: sub qua conditione, sicut habet determinatam entitatem, ita & determinatam veritatem, atque cognoscibilitatem.

Digitized by Google

Corollaria Doctrinæ.

215. EX dictis deducitur primò, quo pacto hæc scientia iure appellanda sit media inter scientiam simplicis intelligentiæ & scientiam visionis, naturalem, & liberam; nam scientia simplicis intelligentiæ est circa possibilia, estque necessaria tam ex parte subiecti, quàm ex parte obiecti, vnde scientia naturalis dicitur. Scientia verò visionis est circa existentia, estque libera tam ex parte subiecti, quàm ex parte obiecti, quia sicut potuerunt creaturę simpliciter non existere, ita potuit Deus talem scientiam non habere. Scientia verò conditionalium est media inter scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, quia nec est circa purè possibilia, nec circa absolutè futura, sed circa futura sub cōditione: nec est purè naturalis, nec purè libera, sed mixta, seu media inter vtramque; nempe naturalis ex parte subiecti, quia non potuit Deus ea carere, cùm non pendeat ex aliquo decreto libero, sed antecedat omne decretum liberum: libera verò obiectiuè, quia sicut Deus habet scientiam conditionatam de pœnitentia Tyriorum, ita habere potuit scientiā conditionatam de impœnitentia eorundem, si Tyrij, vti prœuisi sunt sub conditione pœnitentiam acturi, prœuisi fuissent sub conditione pœnitentiam non acturi, quippe qui potuerunt cum eodem auxilio interno, & externo, cum quo de facto prœuisi sunt ex vi propriæ libertatis pœnitentiam acturi, prœuideri pœnitentiam non acturi. Quare dici potest scientia conditionata necessaria ex parte obiecti disiunctim; quoniam ex duobus obiectis, alterutrum indeterminatè necessariò repræsentare debet, exempli gratia, assensum vel dissensum sub conditione futurum: libera verò disiunctiuè, quia liberè repræsentat hoc vel illud obiectum determinatè, exēpli causa, consensum vel dissensum sub conditione determinatè futurum.

216. Deducitur secundò, qua ratione hæc scientia deseruiat Deo ad saluandam cū infallibilitate sui decreti libertatem nostræ voluntatis; quia cùm per hanc scientiam Deus ante omne suum liberum decretum certò cognoscat, quid vnaquæque creatura cum hoc vel illo auxilio sub quauis occasione constituta liberè operatura sit, decernendo deinde medium, cum quo certo prœuidit, creaturam liberè consensuram, optimè saluat & infallibilitatem sui decreti, & libertatem nostræ voluntatis. Saluat infallibilitatem sui decreti: quia ex suppositione, quòd creatura sit cum tali auxilio liberè sub conditione consensura, repugnat fore oppositum, nam hoc inuoluit necessitatem ex suppositione. Saluat nostram libertatem: nam hæc intrinsecè includitur in ipsa suppositione sub conditione prœuisa, quia cùm sit suppositio consequens liberum vsum nostrę voluntatis, non destruit, sed conseruat, & supponit libertatem.

217. Deducitur tertiò, nullum effectum creatum prœuideri posse sub conditione futurum, nisi dependenter ab aliquo decreto Dei, obiectiuè saltem existente in mente diuina, atque adeo nullum effectum creatum prœuideri posse ante omne decretum Dei. Fundamentum, quia omnis effectus creatus, essentialiter pendet à voluntate increata; igitur prœuideri nequit ante omne decretum, Dei, saltem obiectiuè existens in mente diuina. Dices. Scientia conditionata præcedit omnem actum diuinæ voluntatis: igitur obiectum ipsius præcedit omne decretum Dei. Respond, distinguendo Antecedens: scientia conditionata præcedit omnem actum diuinæ voluntatis absolutum, & quoad existentiam positum, concedo; conditionatum, & sub hypothesi obiectiuè existētem, nego: priùs enim supponitur actus diuinæ voluntatis obiectiuè, & sub hypothesi offerens creaturę, quæ necessaria sunt ad consensum, quàm prœuideatur ipse consensus sub cōditione futurus.

Ad primum caput argumentorum ex Augustino.

218. PRo solutione notandum, Augustinum his locis disputare contra Massilienses, qui non solùm contendebant, Deum homines vel ad gloriam eligere, vel ad pœnam destinare, ex meritis, vel demeritis sub conditione prœuisis, sed etiam merita ipsa fundari in sola voluntate humana, quibus homo dignum se præbet gratię, & prędestinationi diuinæ, vt constat lib. de bono perseu. à capite vndecimo: contra quos docet Augustinus, electionem ad gloriam non subniti scientiæ meritorum sub conditione prœuisorum, sed potiùs scientiam meritorum subniti electioni, siue absolutè & actuali, respectu eorum qui de facto saluantur, siue purè conditionali, respectu eorum, qui prœuisi fuerunt sub conditione pœnitentiam acturi: siquidem nulla prœuideri possunt merita, neque sub conditione futura, nisi dependenter ab electione gratuita, vel absolutè, vel sub conditione gratiam offerente, nam merita, & gratuita electio sibi mutuo correspondent: ita vt meritis absolutis respondeat electio absoluta, meritis verò conditionatis, electio conditionata: atque ita intelliguntur verba illa Augustini. *Prædestinatione Deus ea præscivit, quę fuerat ipse facturus*, hoc est, quę sub conditione prœsciuit, non prœsciuit futura ex sola voluntate hominum, sed dependenter à suamet electione, & decreto purè conditionato, quia quæ sub conditione prœsciuit, erant ea ipsa, quæ fuisset ipse facturus, sed quæ Deus est ipse facturus, pendent ab electione ipsius, siue actu posita, siue sub conditione ponenda: atque hæc ipsa gratuita electio, ab Augustino dicitur latens consilium, sine cuius prœiudicio à se dictum fuit, Christum prœuidisse, qui essent in ipsum credituri non excludendo

Augustinus. Massilienses

Augustin.

dendo ab hac prœuisione suam gratuitam electionem, quæ necessariò includitur in ipso obiecto sub conditione præuiso, vt causa ipsius. Vnde cur vnus credat, alter non credat, non reducitur ad humanum velle, vel nolle, vt aduersarius inferebat, sed ad ipsam electionem Dei absolutam, vel conditionatam, tanquam ad primam radicem. Ex his patet ad primum, secundum, & tertium testimonium Augustini. Ad quartum dico, gratiam efficacem non pendere à consensu præuiso, vt à ratione dante efficaciam, sed vt à termino essentialiter connotato.

Ad secundum caput ex absurdis.

219. AD primum nego Sequelam; quin maximè confert hęc scientia ad perfectam prouidentiam, quam Deus habet de creaturis rationalibus, vt eas possit ad salutem dirigere modo libero, & consentaneo ipsarum naturę. Ad probationem verò, distinguendum est de auxilio, ante, vel postquam prœuisum est effectum habiturum; concedo, enim quòd antequam illud præuisum sit per scientiam conditionatam effectum habiturum, non habeat rationem doni specialis, nā hoc habet, quatenus prœuisum est efficax: cùm igitur hoc non habeat ex sola intrinseca sua natura, sed ex connotatione liberi consensus creaturæ, tunc, & non ante habebit rationem doni specialis: sicut centum data Petro, antequam sint præuisa illum à morte liberatura, non habent rationem doni specialis, habent autem postquam præuisa sunt illum à morte liberatura. Quare non est eadem ratio de effectu sub conditione, & absolutè futuro; quoniam ad illum non est opus auxilio, & prouidentia speciali, quia cùm hæc sit practica ratio agendorum, non est nisi circa absolutè futura, quæ supponunt præuisionem certorum mediorum ad finem conducentium. Vnde ad Minorem, concedo, quod id, quod sufficit, vt sit futurum sub conditione, sufficit etiam vt sit futurum absolutè, si conditio ponatur, quoad rationem physicam, non autem quoad rationem moralem: nam ad effectum absolutè futurum, præcedit voluntas Dei de dando medio cum certa præuisione consensus futuri, quæ tamen non præcedit effectum sub conditione futurum, & ideo ad illum præcedit specialis prouidentia, non autem ad hunc. Esto igitur sit eadem physica causa consensus sub conditione, & absolutè futuri, non est tamen eadem moralis, nam moralis causa effectus absolutè futuri, est specialis voluntas Dei dandi auxilium cum certa intentione, & prœuisione effectus, quæ non est respectu effectus conditionatè futuri.

220. Ad Confirmationem distinguendum est Antecedens de salute absolutè, & conditionatè futura, & de prædestinatione, vt dicit certam ordinationem mediorum ad finem consequendum, & vt dicit solam voluntatem conditionatam: hoc posito, concedo, quòd salus absolutè futura per se pendeat à prædestinatione primo modo accepta; nego autem, quòd eadem sub conditione tantùm futura pendeat à prædestinatione primo modo, sed tantùm secundo modo sumpta. Ad probationem verò nego, eandem causam requiri ad salutem absolutè, & sub conditione futuram: nam ad primam, cùm sit effectus per se intentus, requiritur certa prœuisio mediorum, quæ non requiritur ad secūdam, cùm non sit effectus per se intentus, sed tantùm prœuisus.

221. Ad secundum nego Sequelam: & ad primam probationem nego Antecedens: quia cùm consensus non sit præuisus sub conditione futurus viribus naturæ, sed gratiæ, nulla infertur vis creaturæ, si gratia ad talem consensum requisita negetur. Ad secundam verò probationem distinguo primam partem: non potest Deus ex vi eiusdem auxilij, quo te prœuidit non crediturum, te ad fidem eligere, concedo; potest tamen vel ex vi aliorum auxiliorum, quibus te præuidit consensurum, vel ex vi eiusdem sub alijs circumstantijs, & occasionibus oblati; sicut dicere tenentur aduersarij, quòd Deus non possit hominem ad fidem eligere per solum auxilium sufficiens. Nego verò secundam partem probationis: nec aliquid contra nos citato loco docet Augustinus, solùm enim cap. 19. contra Pelagianos deducit, nos elegisse Christum, non autem electos fuisse à Christo, si Deus ex fide viribus naturæ elicita nos elegisset. *Augustin.*

222. Ad tertium concessa maiore, neganda est Minor: ad cuius probationem distinguo Maiorem: est necessaria gratia congrua, vt congrua ad consensum absolutè futurum, concedo; ad consensum sub conditione futurum, nego: ratio discriminis est: quia cùm gratia non sit congrua ex intrinseca natura sua, hoc enim repugnat libertati creatę, sed ex connotatione liberi consensus, non potest supponi infallibiliter congrua ante consensum sub conditione futurum. Repugnat igitur, vt præcedat gratia infallibiliter cōgrua effectum sub conditione futurum, quia ad illum nondum supponitur liber consensus creaturæ, non autem ad effectum absolutè futurum; quoniam ad hunc præsupponitur consensus sub conditione futurus, connotatione cuius gratia fit formaliter, & infallibiliter congrua, saltem inchoatiuè. Ad probationem verò maioris dico, eandem esse causam effectus absolutè, & sub conditione futuri quoad vires intrinsecas, non autem quoad infallibilitatem, & connotationem extrinsecam; eadem quippe gratia, quę est causa consensus sub conditione futuri quoad vires intrinsecas, est causa consensus absolutè futuri, vt tamen præcedit consensum sub conditione futurum, non est formaliter, & infallibiliter efficax, non defectu virtutis intrinsecæ, sed connotationis extrinsecæ; vt verò præcedit consensum absolutè futurum, est formaliter, & infallibiliter efficax, non ratione nouæ virtu-

tis

tis intrinsecę, sed nouę connotationis extrinsecæ, quam ante suppositionem consensus conditionati non includebat. Augustinus ibi citatus loquitur de gratia efficaci in ordine ad effectum absolutè futurum.

223. Ad quartum, nego Sequelam: ad probationem nego assumptum. Etenim priùs quàm vocatio sortiatur habitudinem ad consensum sub conditione futurum, per quam habitudinem inchoat suam congruitatem, est possibilis. Nam priùs quàm cum illo sub conditione coniungatur, potuit coniungi: ergo fuit congrua priùs vt possibilis, quàm vt futura sub conditione. Nego tamen in illa congrua tantùm vt possibili cognosci posse infallibiliter consensum liberum. Ratio est, quia hæc possibilitas cõgruitatis non ponit in vocatione infallibilem habitudinem ad consensum, sed tantùm possibilitatem ad illam: consensus autem non potest infallibiliter cognosci in sola possibilitate ad habitudinem, sed in ipsa habitudine ad effectum formaliter.

224. Ad quintum, nego Sequelam: ad cuius probationem distinguo antecedens: cõcurrit Deus ad voluntatem indeterminatã ad vtrumque confusè, & indistinctè, nego; clarè, & distinctè, concedo. Etenim licet Deus antecedenter non determinet concursum ad vnum, quia hoc esset tollere libertatem quoad specificationem: ad vtrumque tamen suum concursum offert distinctè. Neque ad hoc est necesse, vt præsupponatur altera tantùm pars determinatè futura, nam hæc cognoscitur post liberam determinationem creaturæ; sed sufficit, vt præsupponatur vtraque pars possibilis, ad quam Deus offert suum concursum, distinctè cognoscendo vtrumque scientiâ simplicis intelligentiæ. Neque idem modus est concurrendi ex parte Dei ad effectum conditionatum, & absolutum; quoniam ad absolutum concurrit cum præuisione, & intentione effectus determinatè, quia concurrit, vt actu sequatur effectus; ad conditionatum verò non concurrit, vt effectus actu sequatur, sed tantùm vt præuideatur: vnde ad hunc nulla præcedit voluntas in Deo per modum intentionis, cùm talis effectus non ordinetur ad executionem, sed tantùm ad cognitionem.

225. Ad sextum nego, hanc esse doctrinam re, sed vocabulo tantùm nouam, quam ex Augustino & Sacra Scriptura euidenter deduximus. Ex quo patet ad priorem probationem: nam ea re ipsa vsi sunt Patres & Concilia. Ad posteriorem verò probationem nego Minorem: & ad eius probationem, nego supernaturales nostros consensus esse sub conditione determinatè futuros, antecedenter ad gratiam congruam: & ad eius probationẽ, nego, antecedenter ad scientiam conditionatam nullam gratiã esse congruam, saltem inchoatiuè & incompletè, per habitudinem ad effectum sub conditione determinatè futurum: in cuius rei explicatione distinguenda sunt hæc signa rationis. Primum quo sub conditione præuidetur voluntas creata in actu primo sufficienter constituta, cum omnibus prærequisitis ad consensum supernaturalem eliciendum. Secundum in quo eadem voluntas sub conditione liberè se determinat cum auxilio gratiæ ad consensum potiùs, quàm ad dissensum. Tertium, in quo fit quædam suppositio talis consensus sub conditione futuri, per quam suppositionem consensus ipse sub conditione futurus, fit determinatè futurus, ac proinde obiectum infallibilis scientiæ diuinæ: scientia enim, cùm sit pura contemplatio sui obiecti, supponere debet illud completè constitutum: Igitur scientia infallibilis, qualis est diuina, supponere debet obiectum infallibile: Igitur ante scientiam conditionatam, supponitur consensus sub conditione determinatè futurus, quia consensus sub conditione determinatè futurus includit habitudinem gratiæ ad ipsum consensum infallibiliter futurum: in qua habitudine gratia inchoat suam congruitatem: ac proinde falsum est, quòd nostri consensus sint sub conditione determinatè futuri, antecedenter ad gratiam congruam, nam ipsa determinata futùritio includit infallibilem habitudinem causæ ad talem effectum determinatè futurum. Quamuis si nostri consensus non considerentur vt determinatè futuri, sed tantùm vt futuri, vt sic non procedunt à gratia vt formaliter congrua, quia hanc denominationem accipit gratia ex habitudine ad effectum sub cõditione futurum, vnde priùs supponere debet consensum futurum, quàm denominari congrua, per habitudinem ad illum, sed dicuntur procedere à gratia materialiter tantùm congrua.

226. Distinguendum etiam est de prædestinatione obiectiua, & subiectiua: sunt nostri consensus supernaturales determinatè futuri antecedenter ad prædestinationem Dei obiectiuam, & nego: quia illa prærequiritur vt causa ad omnem effectum supernaturalem: sunt determinatè futuri antecedenter ad prædestinationem Dei subiectiuam, & concedo. Ad minorem autem negandum est, quòd antecedenter ad scientiam mediam gratia non sit congrua infallibiliter obiectiuè, ex ipsamet suppositione consensus sub conditione futuri, quia, vt dictum est, obiectum præcedit scientiam mediam, hæc enim non facit, sed supponit suum obiectum, factum iam congruum ex habitudine ad effectum sub conditione futurum.

Ad

Ad tertium caput ex falsis suppositis.

227. AD primum, nego Maiorem; ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim hoc ipso, quod Petrus crearetur cum auxilio, cum quo præuisus est sub conditione conuertendus, crearetur cum gratia speciali; quia crearetur cum gratia, quæ facta est specialis per ipsam connotationem consensus futuri: sicut si darentur Petro centum, quibus præuisus est à morte liberandus, hoc ipso esset illi gratia specialis, esto illa centum ante talem præuisionem non haberent rationem doni specialis, sed communis. Nam sicut donum habet rationem doni potissimum ex affectu, quo datur, & ex fine & effectu, ad quem datur; ita induit rationem specialis doni ex peculiari affectu, quo datur, & ex speciali fine & effectu, ad quem datur.

228. Ad secundum nego Maiorem: ad cuius probationem distinguo Minorem; supponit nos crediturос viribus naturæ, nego; viribus, gratiæ concedo: hoc autem non est, nos electuros Christum; nam eligere nos Christum, est in ipsum credere absque ipsius gratia, vt docuit Augustinus de Prædest. Sanctorum capite 19. at nos, etiam sub conditione, supponimur credituri, cum gratia & ex gratia Christi sub conditione nobis oblata. *Augustin.*

229. Ad tertium nego Minorem: ad cuius probationem dico, talem voluntatem esse in Deo necessariam, non quidem subiectiuè, quia cùm sit libera potest subiectiuè in Deo non esse; sed obiectiuè, quia non potest Deus non habere scientiam conditionatam, ad cuius obiecti veritatem prærequiritur voluntas Dei, sub conditione concurrens ad ipsum obiectum scibile. Vnde retorqueo argumentum: nam aduersarij non solùm ponunt talem voluntatem in Deo necessariam obiectiuè, sed etiam subiectiuè, eò quòd putent illam necessariam, vt Deus cognoscere possit futura conditionalia. Ad confirmationem distinguo Antecedens: non aliter Deus concurrit cum Petro, quàm cum Iuda decreto conditionato antecedente scientiam mediam, concedo; decreto absoluto subsequente scientiam mediam, nego: nam decreto absoluto cum Petro concurrit auxilio congruo, quo non concurrit cum Iuda. Vnde neganda est Sequela: nam in Petro operatur ipsum consensum per gratiam congruam, quem non operatur in Iuda per gratiam sufficientem. Ad probationem consequentiæ dico, Deum ad effectus supernaturales absolutè futuros concurrere decreto efficaci antecedente, quia cùm tale decretum supponat scientiam consensus sub conditione futuri, nullam infert voluntati creatæ necessitate.

230. Ad quartum, distinguenda est maior de determinatione diuinæ voluntatis, vel ad offerendum suum concursum, quo pacto determinatur à se ipsa; nam à se ipsa liberè applicatur antecedenter ad offerendum suum concursum creaturæ; vel ad concurrendum actu concursu concomitante; quo modo non repugnat, voluntatem diuinam determinari à creata, nam hoc ipsum est à Deo volitum, & aliunde est necessarium ad saluandum liberum vsum creaturæ, & permissionem peccati in Deo. Vnde ad primam probationem Minoris, respondeo, posito priori decreto de concurrendo cum creatura ad omnem eius actum, non esse amplius in potestate Dei cohibere concursum, quia hîc includitur in priore decreto, quo posito Deus non potest ratione suæ immutabilitatis non exequi, quod ipse decreuit. Quare prima radix determinationis diuinæ voluntatis ad operandum cum creatura simpliciter, est ab ipsa voluntate diuina; ad operandum verò hunc potiùs actum in specie, quàm alium, est ab ipsa voluntate creata, quę diuinam indifferenter suum concursum offerentem determinat ad vnam potiùs actionem, quàm ad aliam. Ad secundam nego, determinationem voluntatis creatę esse Deo conditionem requisitam ad concurrendum antecedenter, quo pacto repugnat, sed solùm concomitanter, ex eo quòd Deus non decreuit concurrere, nisi ipsa voluerit concurrere.

231. Ad quintum concedo, Deum, salua creati arbitrij libertate, saluare non posse, nisi quem viderit liberè consensurum: nego tamen, Deum aliquem præuidisse cum nullo medio ex infinitis, quæ Deus potest producere, liberè consensurum; atque adeò simpliciter negandum est, esse aliquem, quem Deus saluare non possit.

232. Ad sextum nego Maiorem: tum quia quoad discretionem vnius ab alio absolutè futuram, prima radix est voluntas Dei prę parantis auxilium congruum; quoad discretionem verò conditionatam, non est liberum arbitrium solum, sed ipsum simul cum auxilio gratiæ, tum præuenientis, & alliciens, tum comitantis & adiuuantis. Ad primam replicam, hoc ipso quòd Deus crearet hominem cum auxilio, cum quo prę uisus est consensurus, prima radix futurę discretionis esset Deus; nam illa gratia, cum qua præuisus est consensurus, non est illi debita, cum sit extra ordinem naturæ. Ad secundam, magnum est discrimen inter voluntatem absolutam prę parantem auxilium congruum post scientiam mediam in ordine ad consensum futurum, & conditionatam antecedentem scientiam mediam, nam prior potest esse efficax, & absoluta antecedenter ad consensum absolutè futuram, propter consensum præuisum sub conditione futurum:

Poste-

Posterior verò cùm nondum supponat medium congruum per infallibilem habitudinem ad consensum liberum, non potest esse absoluta, ne se exponat periculo frustrandi; sed conditionata, si nimirum creata consenserit.

233. Ad septimum distinguenda est Maior de eo, quod requiritur ad actum per modum principij, & de eo quod requiritur per modum concursus; nam ad actu operari, requiritur actualis concursus, qui non requiritur ad posse operari: vera autem est de eo, quod requiritur per modum principij, quia hoc non debet esse physicè diuersum in eo, qui consentit, & in eo, qui dissentit: alioqui non saluaretur in dissentiente potentia sufficiens ad consentiendum. Quare neganda est Minor: nam semper oratio est necessaria ad impetrandam gratiam: tum quia hæc est indebita naturæ, & Deus plerumque statuit, illam dare dependenter ab oratione: tum quia est necessaria oratio ad impetrandam gratiam congruam. Et ad primam replicam, nego orationem esse medium, ex diuina prouidentia ordinatum ad impetrandam conuersionem sub cõditione futuram, quoniam diuina prouidentia nõ se extendit ad ea, quę non præsupponuntur cognita; ante scientiam autem conditionatam nondum præsupponuntur cognita media cõgrua ad effectus futuros sub conditione. Ad secundum verò nego assumptum: & ad probationem dico, id esse verum de requisito per se vt causa ad effectum: oratio verò vnius non est medium per se requisitum, vt causa ad consensum alterius sed solùm ex ordinatione diuina, quam Deus habere potest post, & non ante scientiam mediam.

234. Ad octauum, distinguo maiorem: non potest, quæ Deus promisit, adimplere ex sola facultate suæ omnipotentiæ absque præscientia nostri liberi consensus, concedo: nam posito, quòd velit adimplere illa, salua libertate creati arbitrij, necessaria est præscientia nostri liberi consensus; non potest adimplere nisi ex sola præscientia nostri cõsensus, nego: cùm non sola præscientia sit causa, sed etiam voluntas, & potentia ipsa exequens. Neque hinc sequitur in nostra tantùm potestate esse, vt ea Deus adimpleat, licet non sine nostra libertate, quæ solùm requiritur vt obiectiua cõditio, sine qua Deus, quæ promisit, liberè ex parte nostra adimplere non posset, in quo sensu loquitur præcitatus Augustinus. *Augustin.*

Ad Rationes.

235. Ad rationem, concedo antecedens de transitu puri possibilis ad futurum absolutum, non autem ad futurum conditionatum: nam prior transitus est subiectiuus, ponens subiectiuam mutationem in re ipsa, quæ ex possibili transit in futuram per exercitam existentiam, qui transitus fieri nequit sine decreto actu existente in Deo: posterior verò est tantùm obiectiuus, ponens solam obiectiuam mutationem in re, quæ ex possibili transit in futuram sub conditione: quæ mutatio fieri potest per solũ obiectiuũ transitum sub conditione tantùm ponendũ: nam talem transitum supponit effectus in causis, qualem habet ipse in se; transeunt autem causæ à statu possibilis ad statum futuri sub conditione quando non solùm concipiuntur potentes efficere, sed etiam vt de facto effecturæ sub conditione. Ad probationem prioris consequentiæ respondeo, futura conditionata esse extra statũ possibilem obiectiuè, non autem subiectiuè, & ideo non requirunt, nisi variationem causarum obiectiuè. Ad probationem antecedentis distinguo consequens: manente diuinâ voluntate indifferente subiectiuè, & obiectiuè & concedo: manente indifferente subiectiuè, determinata verò obiectiuè & nego.

236 Ad primam confirmationem, distinguenda est Minor de determinatione diuinæ voluntatis, obiectiua, vel subiectiua. Ad secundam dico comparari diuinam voluntatem ad futurum conditionatum, per determinationem obiectiuam, per quam non comparatur ad futurum possibile. Ad tertiam respondeo, esse conditionatum, positum esse in cohærentia consequentis cum antecedente, aut ex vi formalis illationis, vt in necessarijs; aut ex suppositione causæ liberæ ponentis consequens ad positionem antecedentis, vt in contingentibus; hoc autem diuersum quid est in conditionatis contingentibus ab esse possibili, quia possibile non dicit vnam partem determinatè, sed vtramque indifferenter. Vnde futurum conditionatum eo modo, quo supponit determinatum esse sub conditione, habet determinatam veritatem atque cognoscibilitatem.

SECTIO XIII.

An Deus ante suum decretum certò cognoscat futura conditionalia disparata?

237. Sunt futura conditionalia disparata, quorum conditiones nullo pacto sunt causa veritatis, & existentiæ consequentis in propositione conditionali importati, sed habent se ad illud merè concomitanter, vt in hac propositione: *Si Petrus est niger, Paulus currit*; nigredo Petri nullo pacto conducit ad cursum Pauli. De his controuertitur, an Deus ea certò cognoscat ante decretum actuale, quo tales actiones actu ordinet ad veritatem & existentiam consequentis.

238. PRIMA sententia affirmat. Fundamentum est, quia quidquid potest dependere à decreto Dei actu existente, priùs ratione dependere potest à decreto Dei sub conditione futuro: sed huiusmodi conditionalia possunt dependere à decreto Dei actu existente: ergo & à decreto Dei sub conditione futuro: igitur cognosci possunt ante decretum Dei actu existens. Vltima consequentia constat, quia omne futurum conditionatum sumit determinatam veritatem per ordinē ad decretum Dei conditionatum: ergo si hæc dependere possunt à decreto Dei conditionato, possunt per ordinem ad tale decretum accipere determinatam veritatem.

Vasquez. Arrubal.

239. SECVNDA sententia negat: est Vasquez 1. p. disp. 67. num. 26. Arrubalis disp. 45. cap. 4. Fundamentum est; quia conditionalia, quæ constant ex rebus disparatis, nullam important connexionem antecedentis cum existentia & veritate consequentis: sed veritas horum conditionalium consistit in huiusmodi connexione: ergo. Maior constat. Minor probatur, nam veritas propositionis conditionalis consistit in formali illatione consequentis ab antecedente, quæ exprimitur per particulam, *Si*, quæ propterea non solùm dicitur propositio, sed etiam consequentia & illatio, quia in illatione formaliter consistit ipsius veritas; vt, *si homo currit, mouetur.* Quia igitur conditiones disparatæ nullam ex natura sua important connexionem cum veritate consequentis, non possunt ante decretum Dei, actu illas ordinantis ad veritatem & existentiam consequentis, esse determinatè veræ.

240. Pro explicatione nota, in propositione conditionali duo posse considerari, & veritatem extremorum, quæ ad formalem veritatem conditionalis se habent materialiter, cùm possit veritas propositionis conditionalis saluari in materia impossibili; & formalem illationem consequentis ab antecedente, quæ importatur per particulam, *Si*, quæ æquialet particulæ, *Ergo*. Vnde conditionalia disparata, in quibus non est necessaria connexio, in ijs non affirmatur illatio consequentis ab antecedente, sed tantùm cognoscūtur per modum Categoricæ propositionis, quę significatur per verbum aliquod principale, vt, *si Petrus crearetur, conuerteretur*: id, quod in hac propositione significatur, est conuersio Petri sub tali hypothesi futura. Vnde particula, *Si*, non significat in hac propositione illationem, sed effectum sub tali hypothesi futurum. Hoc adnotato,

241. DICO 1. Conditionalia disparata, quoad materialem veritatem extremorum certò cognoscuntur à Deo, ante decretum actu existens, per ordinem tantùm ad decretum conditionatū obiectiuum: est Suarez in opusculis lib. 2. de scientia conditionata cap. 6. num. 4. Albertini Corollario 3. Theologo ex principio 4. Philosophico. Fundamētum est, quòniam hæc considerata quoad veritatem materialem extremorum, non differunt à reliquis futuris conditionatis: at illa cognoscuntur ante decretum actuale Dei, ergo & hæc. Maiorem explico, nam hæc conditionalis, *Si Petrus curreret, Paulus legeret*, considerata tantùm quoad veritatem materialem extremorum, & quoad solam concomitantiam vnius veritatis cum alia in ratione durationis, æquialet huic Categoricæ *dum Petrus curreret, Paulus legeret*: sed hæc certò cognoscitur ante decretum: ergo. Minor constat; nam ad cognoscendam hanc, sufficit cognoscere cursum Petri, & lectionem Pauli sub conditione futuram, per ordinem ad eandem durationem temporis.

Suarez. Albertini.

242. DICO 2. Possunt eadē conditionalia disparata certò cognosci, etiā quoad veritatē formalem ante decretū, licet talis veritas non sit expressibilis in propositione conditionali, per particulam, *Si*, nisi supposito actuali decreto Dei. Prior pars assertionis probatur; quia non minùs Deus cognoscit per ordinem ad suum decretum cōditionatum, quod si ordinaret talem conditionem, quæ ex natura sua ordinata non est ad existentiam alterius rei disparatæ, resultaret veritas formalis, & illatiua in propositione conditionali, quam per ordinem ad idem decretum cognoscat, quòd si concurreret cum hac, vel illa creatura, resultaret talis veritas materialis in eadem propositione: nam sicut in esse futuro absoluto vtraque pendet à decreto absoluto Dei, ita in esse futuro conditionato, à decrēto conditionato Dei.

243. Posterior verò pars assertionis probatur: nam veritas formalis & illatiua, vt possit actu exprimi in propositione conditionali, necessariò supponit infallibilem connexionem conditionis antecedentis cum consequente, vel ex natura sua, vel ex actuali decreto & ordinatione Dei: sed conditio disparata nullam habet connexionem ex natura sua cum existentia consequentis: ergo suponitur illam habere ex actuali decreto & ordinatione Dei: atque adeo veritas formalis, vt actu expressibilis in propositione conditionali supponit actuale decretum Dei, cùm implicet aliquid esse actu, & non dependere ab actuali voluntate Dei. Maiorem explico; nam in illa conditionali, *Si percussisses quinquies &c.* supponitur, quintam percussionem terræ esse actu ordinatam, vt conditionem prærequisitam ex decreto Dei ad deuastationem Syriæ per ipsam promissionem Dei, actu factam; alioqui non posset dici, *si percussisses quinquies &c.* sed potiùs, *si Deus promisisset, vt ad quintam, vel sextam percussionem terra Syria deuastaretur.* Confirmatur, nam statim ac Deus reuelat, quòd si poneretur vnū, sequeretur aliud, habet actuale decretum, absolutum quidem respectu promissionis, conditionatum verò respectu effectus dependentis à tali conditione. Ex his conci-

liantur

siantur ambæ sententiæ, nam prima solùm probat priorem partem, secunda verò posteriorem nostræ sententiæ.

SECTIO XIV.

An Deus scientia conditionata cognoscat sua decreta conditionalia.

244. DVPLEX decretum conditionatum distinguitur in Deo; Alterum, quod solâ ratione præcedit decretum ipsum absolutum actu existens in Deo: nam cùm priùs ratione Deus cognoscat rem creatam sub conditione futuram, quàm absolutè futuram: priùs etiam ratione præcedit voluntas ipsius, vt causa rei creatæ sub conditione futuræ, quàm vt causa eiusdem rei vt absolutè futuræ: Alterum, quod nunquam de facto existit in Deo: existeret autem, si certa aliqua conditio poneretur. Nunc de posteriore, sequenti sectione de priore dicemus.

Molina. 245. PRIMA sententia est Molinæ 1. part. quæst. 19. art. 43. disput. 17. negantis. Fundamentum ipsius est: quoniam ad cognoscendum, quid vnaquæque voluntas, sub quauis hypothesi est determinatè operatura, non sufficit talem voluntatem comprehendere, sed oportet illam supercomprehendere, per infinitum excessum cognitionis supercomprehendentis ad voluntatem supercomprehensam; sed hunc infinitum excessum supercomprehensionis ad rem supercomprehensam non habet diuina cognitio respectu suæ voluntatis, sed tantùm respectu voluntatis creatæ: igitur Deus non habet scientiam conditionatam suorum decretorum. Minor patet; quia intellectus increatus non excedit in cognoscendo voluntatem increatam. Maior probatur; nam alioqui posset Angelus comprehendendo suam voluntatem cognoscere liberum suum decretum futurum. Ex qua doctrina deducit, nullius conditionalis scientiam communicabilem esse creaturæ, quia nulla creatura potest per infinitum excessum supercomprehendere voluntatem creatam.

Fonseca. Suarez. Arrubal. 246. SECVNDA sententia est Fonsecæ lib. 6. Metaph. cap. 2. q. 4. sect. 10. §. *sed quæret aliquis*, Suarez lib. 2. de scientia Dei cap. 8. Arrubalis 1. part. disp. 47. ca. 7. affirmantium. *Quæ sententia vera est & amplectenda.* Quam sic probo, triplex decretum conditionatum in Deo distingui potest; Primum fundatum in decreto absoluto, de promissione facta sub conditione: vt, promitto tibi gloriam, si te ad illam disposueris. Secundum necessariò concomitans effectum liberum creatum sub conditione futurum. Tertium pendens ex sola & mera sua voluntate sub hac vel illa hypothesi rerum constituta: atqui omnia hæc decreta cognoscit Deus: ergo. Minorem quoad priora duo à nemine puto negari posse: nam primum cognoscit Deus ipso decreto absoluto de promissione facta, in qua necessariò inuoluetur aliud decretum conditionatum de præstanda re promissa si conditio admipleatur. Secundum cognoscit in ipso effectu creato præuiso sub conditione futuro; nam qui cognoscit effectum, cognoscit necessariò causas, à quibus talis effectus essentialiter dependet, inter quas est decretum conditionatum Dei, complens causam secundam in actu primo ad operandum. Sola igitur difficultas superest de tertio; hoc autem certò à Deo cognosci ostendo, primò à paritate secundi; nam eadem est ratio cognoscendi secundum ac tertium; ergo si cognoscit secundum, cognoscit & tertium. Antecedens probo; quia secundum non cognoscit in alio decreto actu existente in Deo, vt cognoscit primum. Neque illud cognoscit in ipso effectu sub conditione futuro, vt consequens ipsum effectum, sed vt antecedens, quia cognoscit illud vt causam talis effectus; igitur priùs ratione, quàm cognoscat effectum creatum futurum ex vi causæ creatæ, cognoscit suum decretum conditionatum, vi cuius causa creata sit potens producere suum effectum: ergo similiter cognoscere poterit decretum conditionatum ex sola sua voluntate dependens. Consequentia constat, quia non minùs decretum sub conditione offerens auxilium, quod sit causa consensus creati sub conditione futuri, est dependens à sola voluntate Dei, quàm quodlibet aliud decretum ipsius. Confirmatur, nam decretum conditionatum & absolutum, in hoc non differunt: atqui absolutum; quo de facto Deus offert auxilia gratiæ ad supernaturalem consensum, pendet ex sola voluntate Dei; ergo & conditionatum: nam quod est absolutum, priùs ratione fuit conditionatum.

247. Secundò, quia non minùs Deus, quàm creatura, si liberè se determinasset, ad vnam tantùm partem re ipsa se determinasset: igitur facta tali suppositione, non minùs est determinatè verum, ac proinde certò cognoscibile, quod tale decretum Dei esset sub conditione futurum, quàm ipse libet consensus creaturæ. Confirmatur, nam hoc non est ex natura sua incognoscibile, cùm sit extra sphæram puri nihili; non minùs quàm consensus ipse creatus sub conditione futurus; ergo non fugit intellectum increatum, intra cuius sphæram est omne verum, & quidquid ab intrinseco non repugnat cognosci. Neque ad hoc requiritur infinitus excessus

sus cognoscentis supra cognitum, sed satcrit vis infinita intellectus cognoscentis, etiamsi non excedat, sed tantùm adæquet rem ipsam cognitam. Nam hoc ipso, quòd vis cognoscitiua est infinita, est quâ maior excogitari non potest, proinde necessariò se extendit ad omne id, quod ab intrinseco non repugnat cognosci: alioqui excogitari posset maior vis cognoscitiua, quæ ferri posset ad tale cognoscibile, & in Deo non esset; quod ex terminis ipsis repugnat. Præterea cùm omne verum essentialiter constituatur per ordinem ad aliquem intellectum potentem cognoscere, repugnat dicere, decretum conditionatum Dei esse verum, & non per respectum ad intellectum diuinum potentem illud cognoscere, alioqui esset verum sine suo essentiali respectu. Quod autem illud sit verum, constat à paritate consensus creati sub conditione futuri.

248. Ad fundamentum primæ sententiæ, nego Maiorem: ad cuius probationem, nego paritatem: nam licet vis cognoscitiua Angeli sit comprehensiua sui, non est tamen infinita, proinde non omne verum habet intra suam sphæram. Vnde falsum est, nullius futuri conditionalis scientiam communicari posse creaturæ; nam probabile est, vt in Tomo 6. de Incarnatione doceo, multorum conditionalium scientiam communicatam esse animæ Christi, cùm talis scientia spectet ad perfectum munus Iudicis ac Mediatoris. Ratio verò est, quia licet scientia omnium conditionalium nequeat communicari creaturæ, hæc enim includit cognitionem omnium possibilium, quæ nulli creaturæ communicabilis est; communicari tamen poterit aliquorum, non quidem connaturaliter, cùm hic modus cognoscendi sit proprius Dei, & requirat in intellectu connaturaliter cognoscente vim cognoscendi infinitam, sed supernaturaliter.

SECTIO XV.

An Deus sua decreta absoluta priùs ratione cognoscat, vt ponenda, quàm vt actu posita?

Molina. *Vasquez.* *Arrubal.* *Moncæus.*

249. PRIMA sententia est Molinæ 1. part. quæst. 14. artic. 13. disp. 17. Vasquez disput. 65. num. 25. Arrubalis disput. 47. cap. 4. & Moncæi disput. 3. capit. 17. negantium. Fundamentum Molinæ est, quia sequereturr, tolli libertatem in Deo. Etenim si priùs ratione, quàm se ipsum determinaret Deus, cognoscerct suam futuram determinationem, illam naturaliter cognosceret; nec posset oppositum cognoscere: stante autem tali scientia, non posset Deus oppositum velle, alioqui falleretur eius scientia: igitur tolleretur eius libertas.

Vasquez.

250. FVNDAMENTVM Vasquez. Liberum decretum Dei supra nudam essentiam eiusdem non addit, nisi purum respectum rationis ad res futuras; igitur non potest in priori signo rationis certò cognosci decretum futurum. Consequentia probatur; quia nihil habet diuina essentia in eo signo, per quod tale decretum cognosci possit, nam respectus rationis, quem liberum decretum superaddit essentiæ, in eo signo intelligi non potest, cùm in eo signo nondum intelligantur creaturæ vt futuræ, sed tantùm vt possibiles: respectus autem nequit sine termino cognosci. Confirmatur; quia Deus non distinguit instantia rationis, quibus vnum priùs ratione concipiat, quàm aliud, hoc enim prouenit ex imperfecto modo nostro concipiendi; ergo in eius intellectu ipsius decretum non habet rationem futuri in posteriori signo rationis, nam, vt habeat rationem futuri, debet ipse instantia rationis distinguere.

Arrubal.

251. FVNDAMENTVM Arrubalis. Nulla est veritas voluntatis diuinæ vt absolutè futuræ, quæ prior sit veritate eiusdem, vt actu præsentis in æternitate: ergo nulla in Deo est cognitio prior voluntatis, vt absolutè futuræ, quàm eiusdem in æternitate præsentis. Antecedens probat; nam duobus tantùm modis dicitur aliquid prius, causalitate & vniuersalitate: at neque ratio futuri est causa, vt aliquid sit præsens, nec voluntas futura est vniuersalior, & latiùs patens, quàm eadem vt in æternitate præsens: igitur nullo modo voluntas diuina est prior vt futura se ipsâ, vt præsente in æternitate.

Fonseca. Suarez. Verior sententia.

252. SECVNDA sententia, est Fonsecæ, & Suarez vbi suprà, affirmantium. Quæ sententia vera est & nobis amplectenda. Fundamentum est. Quia cognoscere Deum vnum priùs ratione, quàm aliud, est vnum cognoscere independenter ab alio, aliud verò dependenter ab hoc: sed Deus ab æterno cognouit suum liberum decretum, vt ponendum, independenter ab eodem, vt actu posito: ergo priùs ratione cognouit illud vt ponendum, quàm vt actu positum. Maior est certa; nam ideò dicitur Deus priùs ratione velle finem, quàm media, quia finem vult independenter à medijs, media verò dependenter à fine: vnde adhuc non volito hoc, vel illo medio in particulari, volitus esset finis: ergo pariter ideo dicitur Deus vnum priùs ratione cognoscere, quàm aliud, quia vnum cognoscit independenter ab alio, aliud verò dependenter ab hoc. Minor probatur; nam

etsi libe-

etsi liberum decretum Dei nunquam in æternitate, vt ponendum præcesserit se ipsum, vt actu positum, sed semper fuit actu positum, ac proinde nunquam fuit cognitum, vt ponendum, quin simul etiam fuerit cognitum, vt actu positum; quia tamen vt ponendum est independens à seipso, vt actu posito: contrà verò vt actu positum est dependens à seipso, vt ponendo; nam etiamsi non fuisset positum in ipsa æternitate, sed in tempore, vt multi Scotistæ opinantur, adhuc fuisset in æternitate cognitum, vt ponendum, & nondum vt actu positum; reâè dicitur, vt ponendum esse prius se ipso, vt actu posito; ac proinde priùs ratione à Deo cognitum, vt ponendum, quàm vt actu positum; non quidem positiuè, quia vt positiuè potuerit in æternitate cognosci, vt ponendum, debuisset in æternitate præcedere, vt ponendum: sicut in ea præcedunt futura creata, quæ propterea in ipsa æternitate à Deo cognoscuntur, vt positiuè futura; sed tantùm negatiuè; quia nimirum vt potuerit Deus cognoscere suum decretum liberum ab ipsa æternitate, non fuit necessum, vt illud in ipsa æternitate extiterit; nam etiamsi in æternitate non extitisset, sed in tempore, vt reliqua decreta & effectus creati, adhuc illud ab æterno cognouisset, vt suo tempore ponendum. Quia, vt Deus obiectum cognoscat, solùm requirit ex parte obiecti rationem aliquam veri & intelligibilis, quæ ex parte obiecti statim ponitur, quàm primùm illud transit ex indifferentia ad determinationem aliquam.

253. CONFIRMATVR, nam priùs ratione, quàm voluntas diuina intelligatur absoluta, intelligitur conditionata; ergo priùs ratione intelligitur ponenda, quàm actu posita. Consequentia probatur; nam voluntas diuina cognoscitur ponenda, vt est sub conditione, cognoscitur actu posita, purificata conditione; igitur priùs ratione cognoscitur sub conditione ponenda, quàm actu posita. Antecedens ostendo, priùs ratione cognoscitur effectus creatus sub conditione futurus, quàm absolutè futurus: ergo priùs etiam ratione cognoscitur voluntas diuina sub conditione ponenda, quàm actu posita. Antecedens patet. Consequentiam probo; quia sub nullo signo intelligi potest effectus creatus sub conditione futurus, quin sub eodem intelligatur voluntas Dei sub conditione etiam futura, quia sub nullo signo intelligi potest effectus creatus sine dependentia à voluntate increata.

254. *Obijcies* Primò. Quod ab æterno non fuit, ab æterno cognosci non potuit: sed ab æterno non fuit decretum diuinum vt ponendum, sed semper actu positum; ergo ab æterno cognosci non potuit vt ponendum. Respondeo distinguendo minorem: non fuit ab æterno ponendum positiuè, concedo; negatiuè, nego: hoc autem sufficit, vt potuerit ab æterno priùs ratione cognosci vt ponendum, quàm vt actu positum. Dicitur autem positiuè ponendum id, quod pro ea duratione, pro qua cognoscitur ponendum, nondum est actu positum, sed positiuè excludit actualem positionem; vt futura creata, fuerunt ab æterno positiuè ponenda, quia pro æternitate, pro qua fuerunt cognita vt ponenda, nondum erant actu posita, sed positiuè in æternitate excludebant actualem positionem. Dicitur verò negatiuè ponendum id, quod licet in ea duratione in qua cognoscitur sit actu positum, vt tamen pro ea duratione potuerit simpliciter cognosci, non erat necessarium, vt esset actu positum; nam etiamsi non fuisset pro ea duratione actu positum, potuisset cognosci: eò quòd eius cognitio ab æterno non pendebat ab actuali positione æterna ipsius. Quod autem hoc sufficiat, vt dicatur priùs ratione cognosci vt ponendum, quàm vt actu positum, constat de eodem decreto diuino cognito in eadem æternitate priùs ratione vt possibili, & conditionatè futuro, quàm vt actu posito; esto vt possibile, & conditionatè futurum non præcesserit in eadem æternitate se ipsum, vt actu positum: sed sat est, vt ad illud cognoscendum, vt possibile, vel sub conditione futurum non fuerit necessum, vt actu existeret.

255. *Obijcies* secundò. Sequeretur, Deum in quolibet signo rationis cognoscere suum decretum, vt ponendum, cùm non sit maior ratio de vno signo, quàm de alio. Respondeo negando sequelam: cuius maior ratio est; quoniam hæc signa concipienda sunt in Deo ordinatè, vt quod præsupponitur ad aliud; non debeat concipi posterius illo, & è conuerso; sed decretum Dei, vt ponendum, præsupponit seipsum, vt possibile, & cum eo omnia necessaria in Deo. Igitur non in quouis signo rationis potest liberum decretum Dei concipi, vt ponendum, sed tantùm in eo, in quo cætera necessaria in Deo præsupponuntur cognita.

256. *Obijcies* tertiò. Futurum vt futurum negat existentiam rei pro ea duratione, in qua dicitur futura: at in nullo signo æternitatis potest decretum absolutum Dei concipi cum negatione existentiæ; ergo in nullo signo æternitatis concipi potest vt futurum. Respondeo, transeat totum. Neque enim cùm docemus, priùs ratione cognosci à Deo suum decretum, vt futurum, docere volumus, illud à Deo cognosci sine actuali existentia in æternitate: sed solùm docere volumus, illud cognosci cum independentia ab actuali existentia in æternitate, modo supra expo-

sito, quia nimirum non est necessarium, vt illud actu existat ab æterno, vt possit ab æterno cognosci; nam etiamsi existeret in tempore, cognosceretur ab æterno, vti cognoscuntur decreta creata. Vnde quamuis futurum propriè consistat in posterioritate durationis, tamen hìc sumimus futurum, vt dicit solam posterioritatem rationis, & ideo in titulo Sectionis consultò abstinuimus à nomine *futuri*.

257. *Objcies* quartò. Sequeretur, creaturas esse futuras ante decretum Dei actu existens, nam essent futuræ per decretum Dei ponendum. Respondeo negando sequelam; solum enim sequitur, per decretum Dei ponendum creaturas fieri fore futuras, non autem formaliter futuras, quòd nullum est absurdum. Fiunt autem formaliter futuræ per ipsum decretum actu positum.

Molina. 258. Ad fundamentum Molinæ nego sequelam: ad cuius probationem distinguo maiorem: repræsentat cognitio diuina liberum decretum ponendum naturaliter, facta suppositione liberæ determinationis voluntatis diuinæ, & concedo; nõ facta suppositione liberæ determinationis voluntatis diuinæ, & nego. Similiter non potuit oppositum repræsentari, facta tali suppositione, concedo; simpliciter & absolutè, nego; quia sicut in potestate Dei fuit, decretum non ponere, ita in potestate eiusdem fuit, decretum non cognoscere. Vnde stante tali scientia, concedo, quod non sit in libertate Dei illud non ponere, nam hoc inuoluit necessitatem suppositionis liberæ determinationis ipsius. Sicut stante in Christo intuitiua cognitione suorum operum, non poterat, in sensu composito ea non exercere, simpliciter tamen fuit liber ad ea exercenda, quia talis intuitio non erat causa, vt ita operaretur, sed signum tãtùm præsupponens liberam determinationem futuram Christi.

Vasquez. 259. Ad Fundamentum Vasquez nego consequentiam: nam quidquid sit illud, quo liberum decretum Dei formaliter constituitur, potest certò cognosci vt ponendum priùs ratione, quàm actu positum, modo prædeclarato. Concedo autem, in eo signo, in quo intelligitur decretum ponẽdum, non intelligi creaturas vt futuras, intelligi tamen, vt fore futuras, per ordinem ad quas intelligitur decretum Dei vt ponendum. Ad confirmationẽ, ad hoc vt dicatur Deus concipere vnum priùs alio, non oportet, vt ipse distinguat instantia rationis, in quibus concipiat vnum, non concepto alio; sed sufficit, vt concipiat vnum cum independentia ab alio, esto vtrumque simul concipiat: quod est valde notandum in huiusmodi signis prioritatis, & posterioritatis in Deo conceptis. Quia igitur decretũ Dei vt ponibile, est independens à se ipso, vt ponendo; & hoc, vt à Deo cognoscatur est indepẽdens à se ipso, vt in æternitate posito, nam etiamsi non poneretur in æternitate, sed in tempore, adhuc cognosceretur ab æterno; dicitur illud prius ratione cognosci, vt ponibile, quàm vt ponendum; & hoc priùs ratione, quàm vt actu positum.

Arrubal. 260. Ad Fundamentum Arrubalis nego antecedens: ad cuius probationem, nego illis duobus tantùm modis dici posse vnum prius alio, sed quocunq; alio modo potest vnũ esse independens ab alio, dici potest prius alio. Reducitur autem hæc prioritas ad eam, quæ iuxta Aristotelis doctrinam cap. *de priori*, dicitur Prioritas secundùm subsistendi consequentiam, secũdùm quam ab vno ad alterum non conuertitur consequentia: nam licet valeat consequẽtia: decretum diuinum est actu positum: ergo fuit ponibile: haud tamen cõuertitur subsistendi consequentia: fuit ponibile; ergo est actu positum. Id enim à quo non conuertitur consequentia est prius eo, à quo conuertitur consequentia, vt ibidem Aristoteles docet.

SECTIO XVI.

An, & quomodo Deus cognoscat negationes & priuationes?

261. Certum est, Deum cognoscere negationes & priuationes omnes, tam physicas, quàm morales; imò & quæcunque entia, quæ à quolibet intellectu fingi excogitariq; possunt. Fundamentum est, nam hæc omnia sunt aliquo modo cognoscibilia, siquidem cognoscuntur à nobis; igitur actu cognoscuntur à Deo. Nam quidquid est cognoscibile, actu cognoscitur à Deo, cùm Deus non supponat, nisi cognoscibilitatem obiecti, vt illud actu statim cognoscat, nam totam rationem cognoscendi habet à se. Sola igitur controuersia superest de modo, quo illas Deus cognoscat, an immediatè in se ipsis, an verò per formam aliquam positiuam, qua cognita, cognoscantur omnes negationes & priuationes in ea fundatæ.

262. Prima Sententia affirmat, Deum negationes priuationesq; immediatè cognoscere in se ipsis. Fundamentum est; quia hic modus cognoscẽdi est nobilior, nobilior quippe modus cognoscendi est, cognoscere obiectum immediatè per se ipsum, quàm mediante alio, vt per se patet. Confirmatur, quia nequit forma positiua esse ratio cognoscendi negationem, cùm forma positiua & negatiua habeãt oppositas cognoscibilitates: igitur nequit vna esse ratio cognoscendi aliam.

263. Secunda Sententia affirmat, eas cognoscere per formam positiuam. Sed adhuc controuersum est, an eas cognoscat per formam positiuam creatam, an increatam. Multi censent, eas cognoscere per formam positiuam increatam, nempe per ipsam in-

creatam

creatam bonitatem Dei, qua cognita cognoscitur omnis negatio. Fundamentum est; quia bonitas increata, ob sui eminentiam & infinitatem, continet omnem bonitatem creatam: ergo in ea cognoscitur omnis bonitas creata; atque adeo omnis recessus à bonitate, siue creata siue increata; ac proinde omnis priuatio & negatio, cùm omnis priuatio & negatio sit recessus ab aliqua bonitate.

264. Pro explicatione, dupliciter potest vnum esse ratio cognoscendi aliud: primò vt ratio mediatè cognoscendi; secundò vt fundamentum prius cognitum. Hoc adnotato,

265. Dico primò. Ratio immediatè cognoscendi negationes & priuationes, non est forma aliqua positiua. Fundamentum est; quia ratio immediatè cognoscendi negationes & priuationes, non potest esse contradictoriè opposita ipsi negationi & priuationi; sed forma positiua, est contradictoriè opposita negationi & priuationi: ergo. Minor constat, nam homo, exempli gratia, cõtradictoriè opponitur negationi hominis, & forma ignis priuationi ignis. Maior probatur, quia ratio immediatè cognoscendi est, quæ immediatè exprimit obiectum ipsum: nulla autẽ forma immediatè exprimere potest suum oppositum, nam immediatè exprimere aliquid, est illud immediatè obijcere intellectui: nulla autem forma potest immediatè obijcere intellectui contradictorium sui. Nam id obijcit immediatè intellectui, quod immediatè continet: ergo sicut forma non continet contradictorium sui, ita non potest illud immediatè intellectui obijcere, atque exprimere.

264. Dico secundò. Implicat Deum cognoscere negationem & priuationem, nõ cognita priùs forma positiua, cuius est negatio & priuatio. Fundamentum est; quia forma est specificatiuũ negationis & priuationis; specificatiuum, inquam, non constitutiuum, sed remouibile, quia nimirum est terminus qui essentialiter importatur, vt remouibile à negatione. Nequit autem intelligi specificatũ, nisi præintelligatur forma specificãs. Igitur nequit intelligi negatio, nisi præintelligatur forma, cuius est negatio. Vnde commune Philosophorum proloquium est, *priuationem non cognosci, nisi per habitum.*

Philosophorũ axioma.

266. Confirmatur, quia negatio vel priuatio determinatur ad hanc specie, vel numero negationem aut priuationem per hanc specie, aut numero formam: ergo nequit cognosci hæc specie, aut numero negatio, vel priuatio, nisi præcognita hac specie, vel numero forma, cuius est negatio, aut priuatio. Vnde ad cognoscendam negationem, vna tantùm forma est præcognoscenda, ea nimirum, cuius est negatio: ad cognoscendam verò priuationem, præter formam, cuius est priuatio, præcognoscendum est etiam subiectum, in quo talis priuatio est, cum aptitudine ad oppositam formam recipiendam.

267. Dico tertiò. Hæc forma, quæ immediatè præcognoscenda est ad negationes, & priuationes rerum intelligendas, non est bonitas increata, sed creata, ea nimirum, quę immediatè per negationem, priuationemq; remouetur. Fundamentum est: quoniam ea bonitas ad negationem, priuationemq; intelligendam est immediatè præcognoscenda, quæ immediatè per negationem, priuationemque remouetur, sed bonitas, quæ immediatè per negationem visus, exempli causa, remouetur, non est bonitas increata, sed bonitas ipsa creata visus: igitur hæc tantũ est immediatè præcognoscenda. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, quoniam vt negatio vel priuatio intelligatur, sufficit, vt præcognoscatur forma, cuius est negatio, vel priuatio. Dixi, *quæ immediatè præcognoscenda est*: quoniam non inficior, bonitatem increatam mediatè esse præcognoscendam ad negationes, priuationesque intelligendas. Nam sicut priùs cognoscenda est bonitas increata, quàm creata, sicut obiectum primarium quàm secundarium; ita mediatè priùs cognoscenda est bonitas increata, quàm quæuis negatio, aut priuatio bonitatis creatæ.

268. Dices. Saltem priuatio moralis, quam inuoluit peccatum, non potest cognosci, nisi immediatè præcognoscatur bonitas ipsa increata, cuius est priuatiua. Respondeo negando assumptum: etenim peccatum non est priuatiuum bonitatis increatæ, tanquam formæ oppositę, sed solùm tanquam obiecti; immediatè enim peccatũ solùm est priuatiuum, tanquam formæ oppositæ, bonitatis creatæ, mediatè verò, & per modum obiecti etiam bonitatis increatæ. Quia quod priuat visione, priuat etiam obiecto ipso viso: quare Deus vt obiectum visum consequenter tantùm cognoscitur ad cognitionem visionis beatæ, qua peccatum priuat.

269. Dico quartò. Non omnes negationes, aut priuationes cognoscit Deus scientia Visionis, sed aliquas scientia Visionis, aliquas scientia simplicis intelligentiæ. Pro explicatione, duplex in Deo, cum fundamento in re, distinguenda est scientia; altera simplicis intelligentiæ, altera Visionis: per illam cognoscit possibilia: & dicitur simplicis intelligentiæ, quia præter internã notitiam, nullum illi respondet obiectum ad extra. Per hanc intuetur actu existentia; & dicitur Visionis, quia præter cognitionem internam, respondet illi obiectum ad extra, analogia sumpta à visione corporea, quæ præter actum internum, habet etiam obiectũ externũ. Hoc posito, probatur assertio: nam sicut entia alia sunt possibilia, alia existentia: ita negationes & priuationes, aliæ sunt possibiles, aliæ existentes: ergo sicut entia, quæ tantùm sunt possibilia cognoscuntur scientiâ simplicis intelligentiæ; existentia

verò scientia Visionis: ita negationes priuationesque, quæ tantùm sunt possibiles, cognoscuntur à Deo scientia simplicis intelligentiæ; quæ verò sunt existentes, scientia Visionis. Eodem quippe modo philosophandum est de negationibus, & priuationibus, ac de entibus ipsis positiuis, nam quoad hoc est eadem vtrorumque ratio.

270. Cæterùm duplex genus negationum notandum est, aliud earum, quæ fundantur in rebus possibilibus nunquam extituris; aliud earum, quæ comitantur res ipsas existentes. Priores cognoscit Deus scientia Visionis: quia sicut res possibiles nunquam extituræ sunt; ita negatio talis existentiæ semper suo modo existet, ac proinde talis negatio cognoscitur scientia Visionis. Posteriores verò, si considerentur in ordine ad subiectum, in quo sunt, cognoscuntur scientia Visionis; si in ordine ad terminum existentem, quem à subiecto remouent, cognoscuntur scientia simplicis intelligentiæ. Velut negatio lapidis in homine, si consideretur in ordine ad hominem, in quo concipitur, tanquam in subiecto, cognoscitur scientia Visionis, quoniam in homine talis negatio actu, suo modo existit; si in ordine ad lapidem, qui de homine negatur, scientia simplicis intelligentiæ; quia in ordine ad lapidem talis negatio non existit, sed potuit existere.

271. Dices. Hinc sequeretur, æquè latè patere obiectum Visionis, & simplicis intelligentiæ, nam obiectum Visionis sunt omnes negationes rerum possibilium; obiectum verò simplicis intelligentiæ, sunt res ipsæ possibiles. Confirmatur, quia nequeunt cognosci negationes possibilium, quin cognoscantur possibilia ipsa: ergo eadem possibilia erunt obiectum vtriusque scientiæ, simplicis intelligentiæ, & Visionis. Respondeo. Concedo sequelam, si comparatio fiat inter obiectum negatiuum scientiæ Visionis, & positiuum scientiæ simplicis intelligentiæ; nego autem sequelam, si comparatio fiat inter obiectum positiuum vtriusque scientiæ: quia sicut plura sunt, quæ Deus facere potest, & nunquam est facturus, quàm quæ fecit, vel facturus est: ita latiùs patet obiectum positiuum simplicis intelligentiæ, quàm obiectum positiuum Visionis. Et quoniam huius tantùm obiecti habetur ratio, ideo simpliciter dicendum est, latiùs patere obiectum simplicis intelligentiæ, quàm Visionis. Ad confirmationem, concedo possibilia esse obiectum vtriusque scientiæ, diuerso tamen modo; simplicis quidem intelligentiæ, per se & directè; Visionis verò tantum indirectè.

272. Ex dictis sequitur primò, per quam scientiam Deus cognoscat entia rationis ab homine ficta, vel fictibilia. Etenim quæ fingi possunt, nunquam tamen ab homine fingentur, cognoscit Deus scientia simplicis intelligentiæ; quæ verò actu fingentur, scientia Visionis.

273. Sequitur secundò, vt obiectum sit cognoscibile scientia Visionis, non esse necessarium, vt ità existat, vt possit non existere, sed sufficit, vt existat, etiamsi nequeat non existere: vt Deus cognoscit seipsum scientia Visionis, cùm tamen nequeat ipse non existere. Contrà verò, vt obiectum sit cognoscibile scientia simplicis intelligentiæ, non est necessarium, vt ita non existat, vt possit existere, sed sufficit, vt non existat, etiamsi non possit existere. Vt negatio Dei, ita non existit, vt implicet existere, quæ tamen cognoscitur scientia simplicis intelligentiæ; cognoscit enim Deus, implicare contradictionem, sui negationem existere.

274 Ad Fundamentum primæ sententiæ, nego assumptum; cùm enim talis modus in negationibus implicet, nequit esse modus cognoscendi nobilior, quia hic supponit possibilitatem talis modi cognoscendi. Ad confirmationem concedo, formam positiuam non esse rationem immediatè cognoscendi sui negationem; nego autem non esse fundamentum, seu terminum priùs cognitum.

275. Ad Fundamentum secundæ sententiæ, distinguo consequens; cognoscitur in bonitate increata omnis bonitas creata mediatè, concedo; immediatè nego: immediatè enim sola cognoscitur bonitas increata, qua cognita cognoscitur & bonitas ipsa creata, vt effectus, & obiectum secundarium; atque adeò & negatio, priuatioque ipsa bonitatis creatæ mediatè tantùm cognoscitur in bonitate increata.

SECTIO XVII.

An, quomodo, & quæ scientia Dei sit causa rerum?

275. TRIA quærimus, primum, an scientia Dei sit causa rerum; secundum, quomodo sit causa rerum; tertium quæ scientia Dei sit causa rerum.

276 DICO primò. Scientia Dei est causa rerum, non effectiua, sed directiua. Prima pars assertionis certa est apud omnes: cuius ratio fundamentalis est. Quia scientia Dei se habet respectu rerum, sicut ars artificis respectu artificiatorum: sed ars artificis est causa artificiatorum: ergo & scientia Dei est causa rerum. Minor constat; quoniam ars complet potentiam artificis in ordine ad opus artificiatum producendum. Maior probatur; quia sicut artifex producit artificiata directus ab arte præmonstrante modum effingendi opus; ita Deus producit res directus à scientia, præmonstrante modum effingendi res.

277. SECVNDA pars assertionis est contra Capreolum in 1. dist. 35. q. 2. circa finem, *ad argumenta contra oppositam conclusionem*, & Zumel. 1. p. q. 14. art. 8. disp. vnica. cõclusione 3. asserentes, scientiam Dei esse causam effectricem rerum. Sed contrà est. Nam scientia causat tantùm dirigendo, non efficiendo, vt rectè Durandus in 1. dist. 38. q. 1. Assumptum probo; quia scientia causat prę-monstrando tantùm modum efformãdi res, & in hoc completur tota eius causalitas. Antecedens ostendo; quia in artifice creato ars non concurrit ad artificiatum, nisi tãtum dirigendo, non efficiendo immediatè ipsum opus, cuius effectionem immediatè attingit sola potentia executiua; ergo neq; in Deo: quoniam de diuinis philosophari debemus per analogiam ad creata. Est igitur scientia causa operis, dirigendo tantùm potentiam executricem ad opus exequendũ, iuxta modũ & normam ab ipsa præscriptam. Vnde dicitur complementũ potentiæ actiuæ, non quidem in ratione coagẽtis, sed dirigentis; pertinetq́ue ad illam, vt complementum, non eiusdem, sed diuersæ rationis. Nec refert, quod Aristoteles 6. Ethic. 4. artem definit *habitum cum vera ratione effectiuum*. Nam dupliciter explicari potest; primò quòd sit effectiuus mediante potentiâ executiuâ. quam dirigit: Secundò, quod ibi definiat artem, vt est principium completum operis; quo pacto, præter scientiam dirigentem, includit etiam potentiam exequentem.

278. DICO secundò. Scientia Dei non est causa rerum formaliter per adiunctum actum voluntatis, licet non valeat actu causare, nisi determinata per voluntatem, est Capreoli suprà citati, qui in hoc sensu explicat S. Thomam, dum 1. p. q. 14. artic. 8. docet, scientiam Dei esse causam rerum per voluntatem adiunctam. Fundamentum est, quoniam scientia est causa operis, dictando modum efformandi opus, eoq́ue voluntatem dirigendo ad opus ipsum exequendum; igitur vim causandi mutuare non potest à voluntate. Antecedens admittitur ab omnibus: Consequentia verò probatur, nam practicum dictamen de modo effingendi opus, ratione præcedit voluntatem; ergo non potest ab illa formaliter, vim mutuare, cùm nullum prius, vt sic, vim suam accipere possit à posteriori. Quod autem nequeat actu causare, nisi determinata per voluntatem, constat: quoniam ad actu causandum requiritur executio operis; scientia enim suam causalitatem exercet in opus, dirigendo potentiam executricem ad illud exequendum, sicut ab ipsa præscribitur: atqui potentia executrix non exequitur opus, nisi determinata per voluntatem, cuius est omnes potentias executrices imperio suo mouere ad opus exequendum. Cæterùm quo ordine se habeant omnes istę causalitates ad opus producendum, nempe scientiæ vt dirigentis, voluntatis vt determinantis, potentiæ vt exequentis, explicabimus infrà, cùm de potentia Dei.

279. DICO tertiò. Non omnis scientia in Deo existens est causa rerum, sed quæ liberum decretum præcedit de opere faciendo, per modum practici dictaminis. Triplex in Deo de creaturis distinguitur scientia, simplicis intelligentiæ, Visionis, & Conditionata. Prima præcedit liberum decretum Dei, estq́; omnino necessaria. Secunda subsequitur liberum decretum Dei, estq́; omnino libera. Tertia antecedit omne decretum absolutum, non tamen conditionatum, estq́ue partim libera, partim necessaria. Primò certum est, Scientiam Visionis non esse causam rerum, quia hæc supponit res obiectiuè futuras, easq́ue subsequitur, vt pura contemplatio earum. Secundò certum etiam est, non omnem scientiam simplicis intelligentiæ esse causam rerum, cùm multa per hanc scięntiam cognoscantur, quę non sunt factibilia, cuiusmodi sunt impossibilia: ars autem, teste Philosopho 6. Ethi. 4. esse debet de ijs, quæ ab artifice libere fieri possunt. Vnde etiam excluditur notitia, quam Deus habet de suis increatis processionibus, cùm illę non liberè sed necessariò, producantur; ac proinde cadere non possunt, sub obiectum practicæ scientiæ, sed tantùm speculatiuę, contra Scotum q. 4. prologi. §. *si obijciatur*. Tertiò certum est, non omnem scientiam simplicis intelligentiæ, etiam rerum possibilium, esse causam earum; nam quæ circa illas speculatiuè versatur, contemplando tantùm earum naturas, & proprietates, practica non est; atque adeo nec causa rerum esse potest. Fit enim scientia formaliter practica per ordinem ad praxim, quo ordine caret speculativa scientia, quæ in sola veritate rei

sistit.

S. Thomas.

Capreolus.

Zumel.

Durandus.

Aristotel.

Capreolus.

Aristoteles.

Scotus.

sistit. Porrò scientia, quæ practica non est, causa esse non potest, quoniam causa dicitur per ordinem ad effectum causandum, scientia autem speculatiua nullum habet ordinem ad effectum causandum, quia hic non habetur, nisi per ordinem ad praxim; sed tantùm habet ordinem ad obiectum contemplandum.

280. Super est igitur, vt sola scientia simplicis intelligentiæ, quæ versatur circa res contingenter producibiles, sit causa rerum practico modo de illis dictando. Non est autem necesse, vt talis scientia, practica practicè dictet de opere faciendo, hoc est vt actu dirigat voluntatem ad opus ipsum fabricandum; sed sufficit, si tantùm practicè, hoc est, si tantùm proponat voluntati practicum modum fabricandi opus, esto ad illud actu voluntatem non dirigat. Nam scientia non dicitur causa, quia actu causat, sed quia potest causare; potest autem causare non per actualem, sed per virtualem directionem, quam habet scientia hoc ipso, quòd practicè proponit modum fabricandi opus.

281. Sola difficultas superest de scientia conditionata, an sit causa rerum. Ad quam respondeo cum distinctione: nam si scientia conditionata comparetur ad effectum sub conditione futurum, non est causa illius, quia vt sic non præcedit, sed subsequitur illum: causa autem debet præcedere suum effectum, vt circa illum suam causalitatem exercere possit. Maior patet; quoniam scientia conditionata non supponit, sed subsequitur effectum conditionatum; priùs enim supponitur, effectus sub conditione futurus, quàm cognoscatur, cùm nihil cognosci possit, nisi quod supponitur esse. Si verò comparetur ad effectum absolutè futurum, vt sic, est causa illius, quia vt sic præcedit illum; priùs enim cognoscitur effectus sub conditione futurus, quàm absolutè futurus. Et præterea dirigit voluntatem diuinam ad executionem operis, præmonstrando modum, quo talis effectus sub conditione futurus, fieri possit absolutè futurus.

281. Ex tradita doctrina intelligitur primò celebris illa diuisio scientiæ diuinæ, in simplicem, & approbationis seu beneplaciti. Simplex scientia dicitur, quæ circa res versatur, earum tantum naturas contemplando; Approbationis verò quæ circa res versatur, illas approbando per productionem, & in illis sibi complacendo per conseruationem. De hac scientia intelligitur illud Geneseos 1. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, scilicet approbando illa per productionem, & complacendo sibi in illis per conseruationem. *Genes. 1.*

283. Intelligitur secundò communis illa distinctio Patrum, nempe, quod *ideo aliqua futura sunt, quia Deus nouit illa*: alia contrà; *ideo Deus nouit illa, quia futura sunt*. Prior intelligitur de scientia Approbationis, quæ est causa rerum: de hac enim valet dicere, ideo res sunt futuræ, quia Deus nouit illas approbando per decretũ suæ voluntatis. Vnde Augustinus 15. de Trinitate. cap. 13. *Vniuersas*, inquit, *creaturas & spirituales, & corporales, non quia sunt, ideo nouit: sed ideo sunt, quia nouit*. Posterior autẽ intelligitur de scientia Visionis, quæ est purè contemplatiua: de qua valet dicere, ideo Deus nouit illas, quia futuræ sunt, non contrà; quia videlicet obiectum supponitur ad notitiam: contrà verò effectus subsequitur ad causam. De hac scientia dixit Origenes in Epistolam ad Romanos, Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, ideo scitur à Deo antequam fiat. *Doctrina Patrum.* *Augustin.* *Origenes.*

284. Postremò colligitur, quo pacto scientia diuina sit causa negationum, & priuationum: indirectè scilicet, & consequenter. Quia eadem scientia, quæ practicè dictat de re creanda, aut forma inducenda, consequenter etiam dictat de opposita negatione, aut priuatione destruenda. Non est autem scientia Dei, causa priuationis moralis, seu mali culpę; quia licet Deus perfectè sciat malum culpæ, & modum quo à creatura illud committi possit, talis tamen scientia in Deo practica non est, sed speculatiua. Sicut & scientia, quam Deus habet de entibus chymæricis ab homine fictilibus. Cuius ratio est; quoniam vt in aliquo supposito scientia sit practica, & causa rerum, requirit, vt in eo habere possit effectum; alioqui, si in eo suum effectum habere non possit, neque causæ rationem habere poterit, quia hæc formaliter constituitur per ordinem ad effectum saltem possibilem. Nec satis est, quod Deus simul cum creatura causet peccatum, quia non causat illud sub ratione peccati, vt in materia de peccatis suppono, sed tantum sub ratione entis.

SECTIO XVIII.

An scientia Dei sit variabilis?

285. POTISSIMA ratio dubitandi est, quoniam scientia Dei posset nõ repræsentare aliqua obiecta quæ de facto repræsentat; & vice versa, posset aliqua obiecta repræsentare, quæ de facto non repræsentat: ergo est variabilis. Antecedens constat tam de scientia conditionata, quam de scientia absoluta. Nam scientia conditionata, quæ de facto repręsẽtat intellectui diuino pœnitentiam Tyriorum sub conditione futuram, si apud eos miracula & virtutes Christi factæ fuissent, potuisset eandem Tyriorum pœnitentiam sub conditione futuram non repręsentare, si de facto Tyrij præuisi fuissent sub conditione pœnitentiam non acturi, vti præuideri potuissent, si adhuc non obstantibus miraculis Christi sub conditione apud eos factis, ad oppositum pro sua libertate se determinassent. Et scientia absoluta,

quæ

quæ de facto ab æterno Deo repræsentauit mundum futurum, potuisset eundem mundum futurum ab æterno non repræsentare, si mundus futurus non fuisset, vti potuit futurus non esse, si Deus illum ab æterno pro sua libertate non futurum decreuisset. Et è contra, aliqua scientia de aliquo effectu tam conditionatè, quàm absolutè futuro in Deo non est, quæ potuisset esse, si talis effectus positus fuisset, vti poni potuit ex Dei, vel creaturę libera voluntate. Consequentia verò probatur: nam tam scientia de pœnitentia Tyriorum sub conditione, quàm de mundo absolutè futuro, est perfectio intrinseca & increata in ipso Deo. Sed hæc potuit in Deo non esse: ergo aliqua perfectio intrinseca & increata in Deo est, quæ potuit non esse. Et è contra, aliqua perfectio intrinseca, & increata expressiua alicuius effectus futuri potuit in Deo esse, quæ de facto non est: Igitur scientia Dei variabilis est. Maior probatur: tum quia omnis scientia est vitalis expressio obiecti: omnis autem vitalis expressio obiecti est intrinseca perfectio intelligentis: Igitur omnis scientia est intrinseca perfectio intelligentis; tum quia omnis scientia viraliter certificat intelligentem de veritate obiecti. Atqui omnis vitalis certificatio de veritate obiecti est intrinseca perfectio intelligentis. Cùm igitur aliqua scientia in Deo sit, quæ potuit non esse: & è contrà aliqua non sit, quæ potuit esse, aliqua intrinseca & vitalis perfectio in Deo est, quæ potuit non esse: & è contra aliqua intrinseca & vitalis perfectio in Deo non est, quæ potuit esse.

286. Certa tamen & constans omnium Scholasticorum sententia est, scientiam Dei quo ad intrinsecam perfectionem, quam in recto dicit, esse inuariabilem; nec potuisse quoad intrinsecam vllam perfectionem aut defecisse, aut profecisse: nec contra Apostolum Iacobum aliquam transmutationem, aut vicissitudinis obumbrationem admittamus in Deo. Huius veritatis fundamentum est, quoniam quicquid in Deo est, necessarium est, cùm sit ipsum esse per essentiam, à nullo dependens, neque ab ipsomet Deo, qui suas intrinsecas perfectiones non liberè, sed necessariò continet, ea prorsus necessitate, qua ipse est: alioqui posset Deus in se ipso admittere accidentia Physica, cum quibus componeret vnum accidentale. Ex quo vlteriùs sequeretur, Deum non esse actum purum, nam hic omnem omnino potentialitatem excludit ad vlteriorem perfectionem in se ipso recipiendam. Vnde contra Patres, non quicquid esset in Deo, esset *Deus*, siquidem aliquid esset in Deo, quod potuisset non esse, cùm tamen de ratione Dei, & cuiuscumque perfectionis diuinæ sit, non posse non esse.

Gregor. 287. Confirmatur, quoniam, vt B. Gregorius lib. 15. Moralium cap. 4 docet, omnis mutatio est quædam mortis imitatio: *Id enim*, inquit, *quod mutat, quasi ab eo quod erat interficit, vt desinat esse, quod fuit, & incipiat esse, quod non fuit.* A Deo autem longè abest omnis mortis imitatio, cùm sit ipsissima ac purissima vita totius mortis, ac mortis imitationis expers.

288. DICES. Potest aliquid intra Deũ produci, & tamen cum Deo ipso identificari: Esto igitur *Deus*, intra se producat aliquem actum scientiæ, potest tamen statim ille productus identificari cum Deo; Non igitur recte sequitur, talem actum fore accidens, & distinctum à Deo, & compositurum vnum accidentale cum Deo. Antecedens constat, nam tam generatio passiua *Verbi*, quàm spiratio passiua Spiritus Sancti producitur à Deo, & tamen vtraq; producta statim identificatur cum ipso Deo. Ergo pari modo posset aliquis actus scientiæ produci à Deo, & productus statim identificari cum ipsa essentia Dei.

289. Resp. Negando antecedens: implicat enim vel ex ipsis terminis, vti infrà disp. 23. sectione 2. fusiùs probabitur, vt aliquid realiter producatur ab aliquo, & simul cum illo re ipsa identificetur. Nam quod realiter producitur, debet realiter egredi à principio producente: quod autem re ipsa cum alio identificatur, nequit ab eo realiter egredi, cùm nequeat idem realiter egredi à se ipso. Sed quod semel vt distinctum realiter egreditur ab alio, non potest re ipsa identificari cum eo: sicut è contra, quod semel re ipsa identificatur cum alio, nequit realiter ab eo distingui.

290. At, inquies, potest aliquid distingui ab alio in fieri, & simul cum eo identificari in facto esse. Sed contrà, tum quia inintelligibile est, vt aliquid pro vna duratione realiter distinguatur ab aliquo, & pro alia re ipsa identificetur cum eodem: sicut è contra inintelligibile est, vt aliquid pro vna duratione identificetur cum aliquo, & in alia realiter distinguatur ab eodem: Nam hoc ipso vnum mutaretur in essentiam alterius. Tum quia semper productum retinet relationem producti erga suum producens: ergo implicat, vt quod est ab alio semel realiter productum, identificetur cum illo, quemadmodum verbum diuinum semel à Patre productum, & Spiritus sanctus ab vtroque realiter procedens, semper manent realiter distincti à suis principijs producentibus. Tum quia implicat, vt idem absque vlla mutatione transeat in contradictorium sui: Atqui realiter distingui, & non realiter distingui ab aliquo sunt contradictoria; ergo implicat vnum transire in aliud absque vlla mutatione. Transiret autem in contradictorium sui absque mutatione, si quod in fieri distinguitur ab aliquo, in facto esse identificetur cum eodem. Neque dicas mutationem esse ipsam cessationem actionis, per quam res ab alio producitur: quia cùm vi actionis res accipiat esse, implicat, cessante actione, rem

ne, rem permanere, nec dum permanere identificatam cum alio.

291. Ad probationem autem Antecedentis, negandum eſt, tam paſſiuam generationem Verbi, quàm paſſiuam proceſſionem Spiritus S. re ipſa identificari cum principio producente, ſed ſemper manere ab eo realiter diſtinctas. Eſt autem principium formaliter productiuum generationis Verbi diuini, non eſſentia, cum qua realiter identificatur: ſed paternitas, à qua realiter diſtinguitur. Sicut principium formaliter productiuum proceſſionis Spiritus S. nõ eſt eſſentia, aut voluntas, cum qua identificatur, ſed Pater & Filius, ſecundùm virtutem ſpiratiuam, ſecundùm quam realiter diſtinguuntur à proceſſione Spiritus Sancti.

292. Inſtabis. Non implicat, vt eadem indiuiſibilis entitas, communicetur & non communicetur, producatur & non producatur: ergo neque implicabit, vt eadem res in fieri diſtinguatur à principio producente, & in facto eſſe identificetur cum eodem. Antecedens conſtat de eſſentia diuina, quæ ſimpliciſſima in ſe communicatur vt abſoluta, non communicatur vt reſpectiua; producitur ſecundùm perſonalitatem Verbi & Spiritus S. non producitur ſecundùm naturam abſolutam.

293. Reſp. Negando conſequentiam. Ratio, quia non repugnat, cum eadem ſimpliciſſima entitate identificari plures perfectiones, quæ relatiuè opponantur inter ſe, & non cum ipſa entitate: Poſita autem identificatione plurium perfectionum inter ſe oppoſitarum in eadem entitate, neceſſariò ſequitur, vt tales perfectiones vti manent diſtinctæ inter ſe & oppoſitæ, & non cum ipſa cõmuni entitate, ita maneant incoſmunicabiles inter ſe, communicabiles verò ipſi communi entitati; producibiles ipſæ, non producibili ipſa communi entitate: cuius etſi nullum in rebus creatis exemplum habeamus, à priori tamen, & in entitate infinita nulla apparet contradictio. At verò manifeſta apparet contradictio quod idem ſecundùm idem ſimul diſtinguatur, & identificatur cum eodem: diſtinguatur, quatenus ab eo producitur; identificetur, quatenus à parte rei fit vnum cum eo; nam quid magis implicans, quàm idem ſecundùm idem diſtingui & non diſtingui, identificari & non identificari cum eodem? Vel quod ſemel diſtinguitur ab aliquo, cum eodem identificetur? aut quod ſemel identificatum eſt cum aliquo, diſtinguatur ab illo?

294. Tota igitur difficultas eſt in ſoluenda ratione dubitandi initio poſita. Aliqui ita illam ſoluunt, vt verbis tantùm, re autem ipſa intrinſecam variationem ponere videantur in ipſa ſcientia Dei. Dicunt enim, ipſam ſcientiam Dei, poſito effectu ſub conditione vel abſolutè futuro, vitaliter exprimere ac repræſentare illum abſque vlla mutatione ſui: Adeo vt ipſa vitalis expreſſio ac repræſentatio effectus ſub conditione vel abſolutè futuri, quæ in Deo potuit non eſſe, ſit intrinſeca, & increata perfectio condiſtincta ab ipſo effectu vel connotatione effectus ſub conditione vel abſolutè futuri, & ipſa vitali expreſſione eiuſdem effectus vt poſſibilis. Hoc autem aliunde non probant, niſi quia ſcientia Dei ob ſuam infinitam eminentiam poteſt vitaliter exprimere ac repræſentare aliquod obiectum, quod potuit vitaliter non exprimere ac repræſentare abſque vlla intrinſeca variatione ſui: vti etiam de volitione libera Dei theologantur, vt infrà videbimus.

295. Sed contrà, nam iuxta hanc ſententiam hæc vitalis expreſſio, & repræſentatio effectus futuri in Deo eſt aliqua perfectio ſeu formalitas intrinſeca, ratione ſaltem diſtincta à ſcientia eiuſdem effectus vt poſſibilis: ſed hæc potuit in Deo non eſſe: ergo aliqua perfectio increata ſeu formalitas in Deo eſt, quæ potuit non eſſe, contra ea, quæ ſuprà oſtendimus, nihil poſſe in Deo eſſe, quod potuerit non eſſe; quod non ſolùm probat de perfectionibus diſtinctis, ſed de quacumque formalitate reali intrinſeca Deo. Cæterùm dicere, quòd hoc fieri poſſit abſque vlla intrinſeca mutatione & variatione ſcientiæ diuinæ, ob infinitam ſuam eminentiam, eſt pugnantia loqui. Nam ex vna parte ponitur intrinſeca & vitalis perfectio ratione diuerſa ab ipſa ſcientia obiecti poſſibilis, quæ potuit in Deo non eſſe: Ex alia parte ponitur, id totum fieri abſque intrinſeca variatione eiuſdem ſcientiæ diuinę: ergo pugnantia aſſeruntur: cùm apertè pugnet, poſſe id, quod eſt intrinſeca perfectio intelligentis, deſinere eſſe, & id fieri abſq; vlla intrinſeca mutatione eiuſdem. Nam quæ maior mutatio, quàm quod de facto eſt realis in Deo, potuerit realis perfectio in Deo non eſſe? & è contra, quod de facto realis perfectio in Deo non eſt, realis perfectio in Deo eſſe potuerit? Quòd autem hæc intrinſeca perfectio vitaliter exprimens effectum futurum potuerit in Deo non eſſe, patet: quia potuit effectus ipſe futurus non eſſe; ergo & ipſa vitalis expreſſio futuri effectus, quæ per aduerſarios eſt perfectio intrinſeca, ratione ſaltem inadæquatè diuerſa ab ipſa expreſſione effectus poſſibilis.

296. Nos cohærentes ad noſtra principia, quæ infrà tradituri ſumus, cùm de libera volitione Dei diſputationem inſtituemus, ad rationem dubitandi reſpondemus, negando conſequentiam. Ad cuius probationem diſtinguenda eſt Maior: expreſſio & vitalis repræſentatio effectus futuri eſt perfectio Dei ratione diſtincta ab ipſa expreſſione & repræſentatione eiuſdem vt poſſibilis, per aliquam intrinſecam & vitalem formalitatem, & nego; per extrinſecam tantùm connotationem effectus in ſe ipſo exiſtentis, & concedo. Eadem igitur ſcientia ſimplicis notitiæ, quæ intrinſecè & vitaliter exprimit omnia obiecta poſſibilia, omneſque combi-

nationes

nationes obiectorum possibiles, accedente sola connotatione obiecti existentis in se, inuariata quo ad omnia intrinseca, fit & dicitur scientia visionis. Quare scientia visionis, eademque ratio est de scientia media, non addit super scientiam simplicis notitiæ, nisi solam connotationem extrinsecam effectus absolutè vel sub conditione futuri: Quemadmodũ libera volitio in Deo supra volitionem simplicis complacentiæ necessariò terminatæ ad creaturas possibiles, non addit, nisi solam extrinsecam connotationem effectus liberè à se dependentis: nam quicquid requiritur in ratione intrinsecæ & vitalis tendentiæ ad effectum existentem, præsupponitur in eadem diuina voluntate necessariò terminata per modum simplicis complacentiæ & affectus ad eundem effectum possibilem, solùmque illi deerat extrinseca connotatio effectus liberè à se producti, vel producendi, defectu cuius non poterat denominari amor & complacentia efficax, quæ supra simplicem addit solam liberam productionem effectus, à se dependentis. Ita quicquid ad intrinsecam & vitalem expressionem effectus futuri requiritur, præsupponitur in ipsa scientia simplicis notitiæ, quæ dearticulatè exprimit quicquid perfectionis est, vel esse posset, per quamcumque combinationem possibilem in ipso effectu futuro, tantumque illi deerat connotatio eiusdem effectus in se ipso existentis.

297. Duo quippe in scientia visionis Dei distinguenda sunt, vitalis expressio effectus futuri, & extrinseca terminatio eiusdem scientiæ ad effectum in se ipso existentem. Prima est perfectio intrinseca & inuariabilis, quam Deus necessariò habet, quatenus est perfectissima species omnium & singularum rerum possibilium, omniumque combinationum, quas obiecta creata in quacunque dispositione posita habere possunt. Secunda, est extrinseca connotatio, seu terminatio eiusdem scientiæ ad effectum futurum, ad quem, posita futuritione, statim diuinus intellectus terminatur per modum vitalis intuitus, absque nouo respectu reali intrinseco, ne ratione quidem distincto ab intuitu, quo idem intellectus diuinus terminabatur ad eundem vt possibilem. Nam omnis nouus respectus realis scientiæ in obiectum est ad exprimendum aliquid in obiecto, quod antea non exprimebatur. Atqui nihil exprimendum est in effectu futuro, quod non fuerat expressum in eodem vt possibili: Igitur nullus nouus respectus realis accedit scientiæ diuinæ ad effectũ futurum, qui non fuerit ad eundem vt possibilem. Maior patet: nam scientia est propter exprimendum obiectum: ergo si nihil noui est in obiecto exprimendum, nullus nouus respectus realis accedit scientiæ ad obiectum.

298. Minor, in qua tantùm est difficultas, probatur. Nam quicquid siue intrinsecum, siue extrinsecum est, vel esse potest in effectu futuro, priùs fuit in eodem vt possibili, cùm nil possit esse futurum, quin fuerit possibile: vnde ipsamet futuritio effectus priùs fuit possibilis, quàm exercitè futura. Igitur nihil est in effectu futuro exprimendum, quod expressum non sit per scientiam simplicis intelligentiæ necessariò terminatam ad eundem vt possibilem. Solùm enim futuritio effectus ponit effectum extra causas in se ipso existentem: quæ futuritio effectus, cùm nil ponat in effectu, quod non fuerit possibile, non poterit diuinam scientiam intrinsecè mutare, sed illam tantùm extrinsecè terminabit per modum extrinseci termini: quo pacto terminaret visionem corpoream de Antichristo futuro ipsa exercita existentia Antichristi præsentis, & in se ipso existentis. Etenim si Deus produceret in meo oculo speciem expressam Antichristi futuri cum omnibus coloribus & delineamentis, quę habiturus est Antichristus in se ipso existens, eaque perseueraret vsque ad ipsam exercitam existentiam Antichristi præsentis talis exercita Antichristi existentia nil variaret de mea intrinseca visione, quam de eodem Antichristo antea habebam: Quia nil poneret visibile in obiecto, quod non fuisset antea expressum per speciem, à Deo infusam. Solùm autem exercita existentia Antichristi præsentis extrinsecè terminaret vitalem intuitum mei oculi, qui antea terminabatur ad eãdem vt intentionaliter expressam per visionem à Deo productam. Pari modo nec intrinsecè variaretur eadem corporea visio, si adhuc ea perseuerante corrumperetur obiectum. Nam eodem modo oculus haberet illud intra se per visionem intentionaliter expressam, atque habebat antea, dum illud erat realiter præsens; solùm variaretur extrinseca terminatio visionis ad obiectum in se ipso existens.

299. Vnum hîc aduerto discrimen, quòd forte oculus habens speciem expressam obiecti possibilis non aduerteret præsentiam illius, si illud postea fieret præsens: sicut nec absentiam eiusdem si ex præsenti fieret absens, perseuerante eadem visione vt ante: cùm tamen intellectus diuinus perfectissimè aduertat obiectum ex possibili factum esse præsens & actu in se ipso existens. Verùm hæc aduertentia in Deo cùm sit per modum vitalis intuitus terminati in obiectum in se ipso existens, non addit nouum respectum realem intrinsecum in ipsa scientia Dei ratione diuersum ab ipso intuitu vitali terminato ad idem obiectum vt possibile, sed extrinsecam duntaxat connotationem eiusdem obiecti in se ipso existentis.

300. Ex his soluitur alia probatio eiusdem consequentiæ: quo nimirum pacto possit diuinus intellectus reddi certus de effectu futuro absque nouo respectu, vel formalitate reali intrinseca distincta ab ipsa scientia de eodem effectu possibili: quia videlicet hæc certitudo non est, nisi per modum vitalis intuitus terminati ad obiectum in se ipso existens, de quo cùm nil noui debeat intellectus diuinus in se ipso exprimere, quod in se expressum non prę habeat, nulla accessio fit scientiæ diuinę ex huiusmodi certitudine,

sed noua tantùm connotatio obiecti in se ipso existentis.

301. Vrgebis. Omnis certitudo est perfectio intrinseca scientis: sed aliqua certitudo potuit in Deo non esse: ergo aliqua perfectio intrinseca potuit à Deo abesse. Minor cõstat de certitudine obiecti futuri, quæ potuit in Deo non esse, sed potiùs opposita certitudo de effectu nõ futuro. Maior elucet, quoniam certitudo est perfectio scientis, qua redditur vitaliter certus de veritate obiecti.

302. Resp. concessa Maiore, distinguẽda est Minor: potuit aliqua obiecti certitudo à Deo abesse ratione alicuius intrinsecæ perfectionis, nego; ratione extrinsecæ terminationis, obiectique connotationis, concedo. Etenim cùm scientia diuina necessaria non extẽdatur ad obiecta futura per modum nouæ expressionis vitalis, cùm illa intellectus diuinus perfectissimè expressa prẽhabeat in ipsa sciẽtia simplicis notitiæ; sed per modum puræ intuitionis, intuendo tantum illa in se ipsis existẽtia, poterit absque noua accessione alicuius perfectionis intrinsecæ, sola extrinseca terminatione connotatione que obiecti in se ipso existentis, vitaliter certificare intellectum diuinum de ipsa futuritione obiecti. Cuius ratio est, quia scientia non variatur intrinsecè, nisi ad variationem intentionalis atque vitalis expressionis obiecti: Atqui hæc in scientia diuina nõ variatur, vt suprà probatum est, cũ nil in futuro effectu expressibile fit, quod de eodem vt possibile expressum non fuerit.

303. Hanc nostram rationem colligo ex Augustin. lib. 15. de Trinit. cap. 13. vbi docet, nil scientiæ diuinę accedere ex futuris rebus, cùm eas perfectè nouerit ante earum futuritionem: sic enim ibidem scribit. *Vniuersas autem creaturas suas & spirituales & corporales non quia sunt, nouit, sed ideo sunt, quia nouit: non enim nescisset quæ fuerat creaturus. Quia ergo scisset, creauit, non quia creauit, scisset: nec aliter ea scisset creata, quàm creanda. Non enim eius sapientia aliquid accessit ex eis, sed illis existentibus, sicut oportebat, & quando oportebat, illa mansit vt erat.* Hæc Augustinus. Augustin.

304. Ex dictis à fortiori sequitur, non variari intrinsecè scientiam diuinam circa ipsa futura, quę modò dicitur repræsentare vt futura, modò vt præsentia, modò vt præterita. Eundem quippe Adamum, quem ab æterno dicebatur repræsentare vt futurum, in tempore dicitur repræsentasse vt præsentem, nunc verò vt præteritum: omnes namque istę denominationes desumuntur per connotationem ad diuersa tempora, respectu quorum eadem res dicitur vel futura, vel præsens, vel præterita. Velut in tota præcedente æternitate dicebatur Adamus futurus, in tempore verò, in quo est creatus, præsens, in toto autem tempore subsequente ipsius mortem, dicitur præteritus. Cęterùm scientia diuina ex ipsa ęternitate repręsentauit illum vt existentem in sua propria duratione cum respectu ad omne tempus, præteritum, præsens, & futurũ. Quo fit, vt scientia diuina nunquam desinat eandem rem repręsentare vt futuram, vt præsentem, & vt præteritam per ordinem ad diuersa tempora, quibus dicitur futura, præsens, & præterita. Proinde etiam nunc scientia diuina repræsentat Adamum vt futurum, non quidem respectu temporis præsentis, in quo illum repræsentat vt præteritum, sed respectu præcedentis æternitatis, per ordinem ad quam dicitur futurus. Quare sicut Deus æterno suo intuitu comprehendit totam æternitatem, eamque semper actu repræsentat, nec vnquam illam desinit repræsentare: ita semper actu repræsentat res omnes, quæ in eadem ęternitate coexistunt cum respectu ad tempus præcedens, præsens, & subsequens earum existentiam. Quo fit, vt nunquam Deus dici possit, desinere à repræsentãdo obiecto vt futuro, vel præsente: Quia licet res ipsa desinat pro vno tempore esse futura, vel præsens, haud tamen desinit, quin pro alio tempore fuerit futura, aut præsens: Et quia Deus semper repræsentat rem cum huiusmodi triplici respectu & connotatione temporis præcedentis, in quo dicebatur futura, coexistentis, in quo dicebatur præsens, & subsequentis, in quo dicitur præterita, ideo etiamsi res ipsa respectu vnius temporis desinat esse futura vel præsens, haud tamen desinit Deus illam repręsentare vt futuram vel præsentem respectu illius temporis, in quo fuit futura vel præsens: sicut enim ab æterno repræsentauit Adamum vt præteritum per ordinem ad tempus subsequens mortem ipsius. Ita è contra nunc repræsentat eundem, vt futurum per ordinem ad tempus ipsius existentiam antecedens. Nam ex eo quòd Adamus pro hoc tempore desijt esse futurus, non desijt, quin aliquando futurus fuerit: neque ex eo quòd res desinit esse futura, Deus desinit illam cognoscere vt futuram per connotationem illius temporis, quo fuit futura. Vnde Augustinus libro 11. de Ciuitate cap. 21. *Non enim* inquit *more nostro ille, vel quod futurum est prospicit, vel quod præsens est, aspicit, vel quod præteritum est, respicit: sed alio modo quodam à nostrarum cogitationum consuetudine longè lateq; diuerso. Ille quippe non ex hoc in illud cogitatione mutata, sed omnino incommutabiliter videt: ita vt illa quidem, quæ temporaliter fiunt, & futura nondum sint, & præsentia iam sint, & præterita iam non sint, ipse vero hæc omnia stabili ac sempiterna præsentia comprehendat.* Eadem ratione cùm dicitur diuina præscientia mutari in simplicem scientiam seu visionem rei præsentis, non est mutatio, nisi quo ad extrinsecam denominationem per ordinem ad diuersa tempora, per ordinem ad quæ eadem res repræsentatur. Eadem quippe scientia diuina vt repræsentat rem futuram, seu per respectum ad tempus antecedens existentiam ipsius, dicitur præscientia: Eadem vt repręsentat rem præsentem, seu per respectum ad tempus præsens, cui res ipsa coexistit, dicitur scientia seu visio. Augustin.

Ex

S. Thomas. 305. Ex his soluitur alia quęstio, quam proponit S. Thomas prima parte quæstione 14. articulo 15. ad tertium. An Deus desinat scire aliquam enunciationem, quam priùs scieuit. Cui quęstioni respondet ipse citato loco affirmatiuè: & rationem assignat, quia sicut eadem enunciatio transire potest de vera in falsam: vt ante Christi natiuitatem, hæc enunciatio, *Christus nascetur*, erat vera; post eius verò natiuitatem, cœpit esse falsa; ita eadem enunciatio transire potest de scibili in nescibilem: nam quod est verum, est scibile: quod est falsum, est nescibile. Igitur potuit Deus scire desinere aliquam enunciationem vt veram, quam priùs vt veram sciebat, non variatione ipsius scientiæ, sed obiecti sciti. Nec est eadem ratio, vt in Caietanus. præcitatum locum aduertit Caietanus, de re, & enunciatione, quoniam res non potest eadem perseuerans mutari de vera in falsam: nam si res mutatur de esse in non esse, vel contrà, non manet eadem, ideoque nequit, vna eademque res inuariata in se modò esse scibilis, modò nescibilis. At enunciatio eadem inuariata manens mutari potest de vera in falsam, & de falsa in veram, variato tantùm ipsius significato.

306. Verùm cohærenter ad nostra præiacta principia dicendum est, nunquam Deum desinere scire aliquam enunciationem vt veram, quam priùs sciuit vt veram, sed semper illam scire vt veram per ordinem ad vnum tẽpus, eandemq; scire vt falsam, seu non scire vt veram per ordinem ad aliud tempus, vti de rebus ipsis suprà dictum est; nam eodem modo enunciatio, quæ semel respectu vnius temporis fuit vera, manet respectu eiusdem temporis semper vera, & consequenter respectu illius temporis semper à scientia diuina repræsentatur vt vera, esto respectu alterius temporis sit falsa, & à diuina scientia respectu talis temporis semper repræsentetur vt falsa.

307. *Obijcies* primò. Si scientia visionis rei futuræ nullam superaddit perfectionem intrinsecam scientiæ simplicis intelligentię, sequitur, quòd etiamsi Deus nesciat rem futuram, nulla careat perfectione. Potuit igitur Deus absque detrimento suæ scientiæ non scire res, quæ aliquando sunt futuræ.

308. Resp. negando sequelam: nam esto scientia visionis nullam superaddat perfectionem scientię simplicis intelligentiæ, supponit tamen illam ita perfectam, vt statim ac ponitur noua veritas, necessariò eam repręsentet, absque nouo accremento sui, cùm præhabeat in se quicquid requiritur ad quamcunque nouam veritatem repræsentandam. Argueretur igitur imperfectio seu finitas & limitatio in scientia diuina, si posita noua veritate, non statim ad illam se extenderet, esto nullam de nouo perfectionem acciperet, ex tali repręsentatione. Cuius à priori ratio ea est: quoniam scientia diuina non sumit à rebus, sed ex se ipsa habet, quatenus est infinita species omnium creaturarum, & combinationum possibiliũ, vt positis omnibus ad sciendum requisitis, statim repræsentet quamcunque veritatem de nouo positam, cùm de ratione scientiæ sit necessariò in verùm ferri. Vnde si aliquod verum esset, ad quod scientia diuina non ferretur, id necessariò accideret ex defectu alicuius perfectionis intrinsecę ipsius scientię, nempe luminis, speciei, vel actus, cùm ex parte obiecti non requiratur nisi sola veritatis positio.

309. *Obijcies* 2. Deus scit aliqua, quæ possunt de facto non esse: ergo saltem non omnia, quæ ipsius scientia repræsentat, repræsentat infallibiliter. Antecedens probatur, quia Deus scit futurum peccatum Antichristi, quod potest de facto non esse futurum, cùm semper maneat in Antichristo libertas ad peccandum, donec actu ponat actum peccaminosum extra suas causas.

310. Respond. cum distinctione antecedentis: possunt de facto non esse futura, quę pendent à libera voluntate creaturæ, potestate antecedente, & in sensu diuiuncto, concedo: possunt non esse futura potestate consequenti, & in sensu composito, nego. Nam facta semel suppositione, quòd res sit futura, non potest non esse futura: non minùs quàm facta semel suppositione, quòd res sit præsens, non potest non esse præsens, & consequenter nec potest à Deo non sciri. Cęterùm quia scientia Dei non tollit, nec mutat intrinsecam potentiam, quam intellectualis creatura habet ad omnes suas liberas actiones, cum infallibilitate scientiæ diuinæ fundatæ in huiusmodi suppositione rei futuræ, semper manet libera, & & antecedens potestas ad oppositum faciendum, donec ipsa creatura liberè se determinet ad id, ad quod ex suppositione ponitur se determinatura.

311. Hinc etiam constat, cur Deus, in nostra præsertim sententia, necessariò sciat omnia futura conditionata: quoniam in nostra sententia antecedenter ad quodcunque liberum decretum diuinum actu positum in Deo datur veritas futurorum conditionalium fundata in suppositione huiusmodi futurorum, qua suppositione facta diuina scientia necessariò illa repræsentat. Dixi, *in nostra præsertim sententia*: nam in sententia eorum, qui dicunt, huiusmodi futura conditionalia pendere ex libero decreto diuino actu in Deo posito, non sequitur, vt omnia futura conditionalia, quę esse possunt, à Deo sciantur, sed tantùm ea, de quibus Deus habet liberum decretum: quod suprà impugnatum est: quia cum maxima perfectio in Deo sit, scire, quid vnaquęque creatura in quacunque dispositione posita liberè operatura sit, non potest hęc Deo negari; nam quamuis ipsa repræsentatio futuri conditionati non addat nouam perfectionem scientiæ simplicis notitię, supponit tamen illam ita perfectam, vt absque vlla sui mutatione necessariò se extendat ad huiusmodi futura con-

ditionalia. Nec est eadem ratio de scientia absolutè futurorum, quæ sine vlla imperfectione potuit in Deo non esse: nam si hæc scientia poneretur in Deo necessaria, præiudicaret maiori perfectioni diuinę, quæ est libertas in producendis, vel non producendis creaturis; cui perfectioni non obstat, si ponatur scientia futurorum conditionalium necessaria in Deo: quoniam vt hæc à Deo cognoscantur, necesse non est, vt illa Deus ad extra producat, sed sufficit, vt de illis tantùm habeat conditionatum decretum, siue obiectiuè, siue subiectiuè iuxta varias sententias, quo posito statim de illis resultat determinata veritas, à Deo cognoscibilis: Fateor iuxta illam sententiam, quę asserit, huiusmodi futura conditionalia à Deo non cognosci, nisi posito libero decreto in Deo actu & subiectiuè, responderi posse, etiam talem scientiam præiudicaturam diuinę libertati de condendo nouo decreto intra Deum, si ea ponatur necessaria. Verùm quia nos iudicamus, maiorem fore perfectionem in Deo habere notitiam omnium futurorum, quæ à quauis intellectuali creatura in quacunque dispositione posita producenda forent, quàm esset libertas ipsa de condendis decretis, quæ ad veritatem huiusmodi conditionalium necessaria esset, ideo absolutè pronũciamus, etiamsi hæc futura conditionalia cognoscenda essent per decretum intra Deum actu positum, eorum scientiam necessariò ponendam esse in Deo, cùm maior perfectio Dei sit notitia omnium conditionalium, quàm libertas talia decreta intra se condendi: quia cùm per huiusmodi decreta nil debeat Deus ad extra producere, sed tantùm maneant intra ipsum Deum, nulli videntur perfectioni diuinæ præiudicare, si necessariò in Deo ponantur ad ampliorem de creaturis notitiam habendam. Cæterùm an aliunde huiusmodi decreta in Deo repugnent, cõstat ex sectione 12.

312. *Obijcies* 3. Nulla concipi potest inter duo extrema realis variatio, nisi aliquo saltem extremo realiter variato. Sed inter scientiam Dei conditionatam, & ipsius obiectum concipitur realis variatio, nulla reali mutatione facta in obiecto; ergo debet realis variatio fieri in ipsa scientia: & consequenter scientia conditionata Dei erit intrinsecè variabilis. Maior patet: quia nequeunt eadem extrema eodem modo permanentia nouam denominationem realem causare, cùm omnis realis denominatio fundari debeat in aliqua forma reali intrinseca, vel extrinseca. Minor probatur: nam eadem scientia conditionalis de pœnitentia Tyriorum sub conditione futura potuit esse scientia de oppositа impœnitentia sub conditione futura, nulla reali mutatione facta in ipso obiecto, cùm obiectum conditionatum in se ipso non mutetur, sed semper maneat sub suo non esse.

313. Respond. distinguendo Minorem; nulla fit in obiecto conditionali realis mutatio subiectiua, concedo: Nulla fit realis mutatio obiectiua, nego. Quæ mutatio sufficit ad nouam denominationem realem, per quam eadem scientia inuariata intrinsecè fieri possit scientia contradictoriorum. Vnde concedendum est, obiectum conditionatum, vt tale semper manere sub non esse absoluto, variari tamen posse sub esse conditionato & obiectiuo: quia quod habuit esse sub conditione ex suppositione liberę determinationis creaturæ, habere potuit non esse sub conditione, ex suppositione liberæ determinationis eiusdem.

314. *Obijcies* 4. Videmur suprà supponere, scientiam Dei de creaturis possibilibus addere aliquam perfectionem intrinsecam & necessariam ipsi scientiæ Dei de suamet essentia. Hoc autem falsum est, tum quia creaturæ possibiles sunt tantùm obiectum secundariũ, & materiale scientiæ diuinę, cùm scientia totam suam intrinsecam perfectionem desumat ex motiuo formali & obiecto primario, quod in scientia diuina est sola increata essentia: tum quia eadem ratio est de creaturis possibilibus ac futuris: ergo sicut ad futuras extenditur absque intrinseca perfectione, sola connotatione obiecti futuri: Ita & ad possibiles absque intrinseca & vitali perfectione, sola cõnotatione obiecti possibilis. Tum quia alioqui Deus penderet à creaturis. Etenim cũ scientia Dei sit ipsum esse Dei, si scientia Dei de creaturis possibilibus superadderet aliquam perfectionem intrinsecam ipsi scientię, quam Deus de se ipso habet, esse Dei penderet à creaturis possibilibus.

315. Vasq. prima parte q. 14. in expositione articuli 15. & disp. 143. cap. 6. Didacus Alarcon tractatu 2. de scientia Dei disp. 1. cap. 3. cum alijs recentioribus existimant, scientiam Dei de creaturis possibilibus nullam superaddere perfectionem intrinsecam ipsi scientiæ, quam Deus habet de se ipso, sed addere extrinsecam dũtaxat terminationem, non secus ac scientia ipsa visionis de creaturis futuris nullam superaddit intrinsecam perfectionem scientiæ, quam idem Deus de se ipso habet. Ex quo infert, quòd quemadmodum sublata futuritione creaturarum, nihil perfectionis intrinsecæ decedit ex scientia diuina: ita sublata possibilitate creaturarum, nil perfectionis intrinsecæ demitur ex eadem scientia diuina. *Vasquez. Didacus Alarcon.*

316. Oppositа tamen sententia, quæ asserit, scientiam creaturarum possibilium intrinsecam perfectionem superaddere ipsi scientiæ, quam Deus de se ipso habet, & probabilior est, & nostris principijs conformior: Eamque expresè docuit Augustinus libro 83. quæstionum q. 46. vbi definiens, quid sint ideæ in mente diuina, ita scribit: *Sunt ideę principales forma quædam, vel rationes verę, stabiles atque immutabiles, quæ ipsæ formatæ non sunt, & per hoc æternæ, ac semper eodem modo sese habentes, quæ in diuina intelligentia continentur. Et cùm ipsæ neque oriantur, neque intereant, secundùm eas tamen*

formari

formari dicitur omne quod oriri & interire potest, & omne quod oritur & interit. Et paulò pòst: *Has autem rationes vtì arbitrandum est esse, nisi in ipsa mente creatoris? non enim extra se quidquam positum intuebatur vt secundum id constitueret, quod constituebat: nam hoc opinari sacrilegum est. Quod si hę* (concludit) *rerum omnium creandarum, creatarumve rationes in diuina mente continentur, neque in diuina mente quidquam nisi æternum atque incommutabile potest esse: Atque has rerum rationes principales appellat ideas Plato; non solùm sunt ideæ, sed ipsa vera sunt, quia æterna sunt, & eiusmodi atque incommutabiles manent, quarum participatione fit, vt sit quidquid est, quoquo modo est; & quarum visione anima rationalis fit beatissima.* Sunt igitur in sententia Augustini ideæ rationes quædam æternæ atque increatæ in diuina mente existentes, ad quas Deus respiciebat, dum creaturas extra se ab ipsa æternitate condere decernebat. Atqui hę rationes æternæ atque incommutabiles perfectionem in Deo dicunt ratione diuersam ab ipsa cognitione, quam Deus habet de sua increata essentia: ergo cognitio creaturarum possibilium perfectionem intrinsecam superaddit Deo ratione diuersam ab ipsa perfectione, quam solius increatæ essentiæ cognitio importat. Igitur sublata possibilitate creaturarum, ac proindè earum cognitio à Deo, aliqua perfectio intrinseca decederet è Deo. Maior, vt vidimus, est Augustini. Minor probatur: nam istę rationes æternæ & incommutabiles in Deo, quarum visione anima rationalis beatur, sunt ipsę creaturę intentionaliter atque intelligibiliter in diuina mente expressæ: sed has non exprimit sola præcisa cognitio diuinæ essentiæ, quod vel inde patet; quoniam si creaturæ non essent possibiles, adhuc maneret cognitio diuinæ essentiæ exprimens ipsam essentiam, absque expressione creaturarum: ergo expressio creaturarum ratione diuersa est ab ipsa expressione essentię diuinæ: siquidem in ea hypothesi esset tota expressio diuinæ essentię absque expressione creaturarum.

317. Video aduersarios huic argumento respondere, sublata possibilitate creaturarum, nihil perfectionis intrinsecæ sublatum iri ex ipsa scientia Dei, sed tantùm connotatum extrinsecum. Contendunt enim scientiam creaturarum possibilium in Deo non esse aliud, quàm ipsam cognitionem diuinæ essentiæ connotata tantùm possibilitate creaturarum, qua sublata maneret tota intrinseca perfectio scientiæ diuinæ. Sed videant isti Authores, an hac solutione satisfaciant Authoritati Augustini, de qua nunc tantùm certamus. Contendit enim sanctissimus hic Doctor, rationes istas, quas Plato ideas appellabat, esse aliquid increatum in Deo, siquidem, vt ipse ait, earum visione anima rationalis fit beatissima: non fit autem beatissima visione creaturarum secundùm esse earum proprium, sed secundùm esse intentionale & intelligibile in diuina mente expressum, quo pacto sunt ipsamet increata essentia, vt est species intelligibilis creaturarum. Nec dici potest, has rationes esse ipsam cognitionem diuinę essentię, connotata tantùm possibilitate creaturarum: nam Augustinus contendit, animam rationalem non tantùm beari visione cognitionis Dei, quatenus perfectio subiectiua est in Deo, sed ipsarum etiam rationum, & obiectorum, quæ diuina cognitione exprimuntur, quæ sunt ipsę creaturæ secundùm esse intentionale & intelligibile in Deo expressum. Porrò si huiusmodi rationes diuina cognitione expressæ nil aliud essent, quàm ipsę creaturæ cōnotatę secundùm illud esse naturale & creatum, quod extra Deum habent, non posset anima rationalis earum visione beari.

318. Eadem sententia apertè sequitur ex doctrina S. Thomę. Docet enim S. Doctor, Deum intelligere creaturas secundùm proprias rationes ipsarum, easque expressas intelligere in suo Verbo, tanquam in ratione in qua, vt ex varijs testimonijs ipsius fusè à nobis probatum est disp. 9. sect. 3. Cuius opinionis fuisse Doctorē S expresè fatetur ipsemet Vasq. 1. p. disp. 72. cap. 2. nu. 11. Ex his igitur S. Thomę principijs, quibus nixi citato loco cum eodem negauimus speciem impressam & expressam diuinæ essentiæ, sic deducitur nostra sententia: Deus intelligit creaturas possibiles expressas in suo Verbo tanquam ratione in qua: ergo creaturæ vt in diuina cognitione expressæ sunt aliquid intrinsecum in Deo ratione diuersum ab ipsa essentia & cognitione Dei. Antecedens iam supponitur esse S. Thomæ. Consequentia probatur: quia, si verbum diuinum non est tantùm ratio, qua Deus intuetur creaturas, sed etiam ratio, in qua eas intentionaliter expressas intuetur, debet eas in se ipso secundùm esse intelligibile atque intentionale continere: quia cùm nec illæ contineantur in Deo formaliter secundùm esse naturale, quod à Deo condistinctum habent, neque sola continentia eminentialis seu causalis sufficiat ad eas in se ipso secundùm proprium esse intuendas, alius modus non supereſt, vt eas in se ipso secundùm proprium esse, quod à Deo condistinctum habent, intueatur, quàm continentiæ intentionalis: quæ in eo consistit, vt Deus creaturas exprimat in suo verbo secundùm illud idem esse, quod à Deo distinctum habent. Est enim Verbum mentis naturalis imago obiecti, in qua delineatur natura ipsa & proprietates obiecti, quæ teste Aureolo, ponit in prospectu ipsius intellectus obiectū, quod in se ipso intelligibiliter atque intentionaliter delineatum atque expressum habet: Atqui huiusmodi intentionali intelligibiliq́ue expressione creaturarū careret Deus, sublata possibilitate creaturarum: ergo cognitio creaturarum possibilium intrinsecam perfectionem superadditipsi scientiæ, quam Deus de se ipso habet.

319. Tandem probatur hæc sententia à priori: quoniam exprimere in se intelligibi-

Plato.

Augustinus.

Augustin.

S. Thomas.

Vasquez.

S. Thomas.

liter creaturas, non est tantùm eas extrinsecè connotare, sed eas intra se ipsum intentionaliter expressas habere: igitur expressio creaturarum est perfectio intrinseca in Deo. Antecedens probatur: tũ quia habere in se creaturas per speciem intelligibilem impressam, non est illas extrinsecè tantùm connotare, sed eas intra se ipsum realiter continere per similitudinem intelligibilem virtualem, quæ intrinseca est Deo; ergo habere in se easdem per speciem intelligibilem expressam, non est illas extrinsecè tantùm connotare, sed eas intra se ipsum realiter continere per similitudinem intelligibilem formalem, quę pari modo intrinseca est Deo. Tum ex proprio modo operandi intellectus, qui est, trahere ad se obiectum per vitalem atque intentionalem similitudinem illius.

320. Confirmatur primò. Aliqua perfectio intrinseca decederet è Deo, si sublata possibilitate creaturarum, tolleretur species intelligibilis impressa illarum: ergo aliqua etiã perfectio intrinseca decederet è Deo, si sublata possibilitate creaturarum, tolleretur species expressa earundem. Consequentia constat: tum quia non minùs intrinseca perfectio Dei est species expressa, quàm impressa creaturarum: tum quia sublata specie expressa creaturarum, tolleretur impressa earundem, quæ tota ordinatur ad expressam. Antecedens verò probatur: nam species intelligibilis impressa creaturarum non est pura connotatio extrinseca obiecti, sed virtus & perfectio intrinseca, vim habens assimilandi creaturas in esse intelligibili & intentionali, intra ipsum Deum intelligentem.

321. Confirmatur 2. Cognitio, qua Deus se ipsum cognoscit, quaque se ipsum in suo increato Verbo intentionaliter exprimit, est perfectio intrinseca ratione diuersa ab ipsa essentia & intellectu diuino, qua si careret, aliqua perfectione intrinseca careret; ergo etiam cognitio, qua Deus creaturas possibiles cognoscit, quaque intentionaliter in suo Verbo exprimit, est perfectio ratione diuersa ab eodem intellectu & cognitione, qua Deus se ipsum suamque essentiam cognoscit; qua si careret, aliqua perfectione intrinseca careret. Antecedens à nemine sanæ mentis Theologo negandum puto. Consequentiam autem probo. Nam si vera est aduersariorum ratio; qua probant, cognitionem creaturarum possibilium nil perfectionis intrinsecę superaddere cognitioni diuinæ, qua se ipsum cognoscit, eò quòd scientia Dei nihil aliud est, inquiunt, quàm perfectio & actus diuinæ essentiæ, connotata cognoscibilitate obiecti, eadem ratio probat, scientiam, qua Deus se ipsum suamque essentiam cognoscit, nil aliud esse, quam suum ipsius intellectum, connotata cognoscibilitate suæ essentiæ. Vnde nullam perfectionem intrinsecam superadderet Deo ipsa cognitio, qua se ipsum suamque essentiam cognoscit. Ex quo vlteriùs sequitur, nulla intrinseca perfectione caritурum Deum, si sui ipsius suæque essentiæ cognitione careret.

322. At obijciunt aduersarij contra hanc sententiam primò. Deus per eandem indiuisibilem rationem immensitatis, qua coëxistit vni loco, coëxistit omnibus & infinitis: & per eandem indiuisibilem æternitatem, qua coëxistit vni tempori, coëxistit omni atque infinito tempori: ergo per eandem indiuisibilem cognitionẽ, qua se ipsum suamque essentiam cognoscit, cognoscit creaturas omnes, earum tantùm possibilitate connotata.

323. Respon. negando consequentiam. Etenim ratio immensitatis, & æternitatis, præter perfectionem intrinsecam in Deo existentem, importat solam connotationem extrinsecam, loci, ac temporis sibi coëxistentis. Vnde poterit eadem perfectio diuina intrinseca inuariata in se coëxistere pluribus spatijs ac temporibus: quia non debet illa intra se exprimere, sed tantùm extrinsecè connotare. Cognitio verò non dicit solam extrinsecam connotationem obiecti, sed vitalem intentionalemque expressionem ipsius intra intellectum cognoscentis. Et confirmatur: nam etiam in creaturis concipi potest res diutius & diutius durare absque intrinseca mutatione rei durantis, sola extrinseca connotatione tẽporis sibi coëxistentis; & in aliquorum sententia potest idem Angelus intra suam sphæram modò maius, modò minus spatium occupare absque vlla intrinseca mutatione sui, sola extrinseca connotatione loci. Nequit autem idem intellectus creatus de vno in aliud obiectum discurrere absque intrinseca mutatione suæ cognitionis.

324. Obijciunt 2. non minor perfectio intrinseca Deo est potentia producendi creaturas, quàm cognitio easdem exprimens ac repræsentãs. Atqui sublata possibilitate creaturarum, nihil de intrinseca perfectione decederet Deo: ergo earundem creaturarum possibilitate sublata nihil de intrinseca perfectione demeretur Deo.

325. Resp. primò negando Minorem; nam sublata possibilitate creaturarum, tolleretur virtus producendi creaturas à Deo, non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter dependentiam creaturarum à Deo. Resp. 2. negando consequentiam, cuius discriminis ratio est: quoniam potentia ad extra productiua in Deo per se tendit ad communicandum esse alteri, fundaturque in ipsa essentia Dei. Vnde posita impossibilitate creaturę producibilis, maneret eadem virtus quoad intrinsecam suam perfectionem, mutata sola denominatione potentiæ quoad extrinsecum connotatũ creaturæ producibilis, manente eadẽ quoad suum principalẽ effectum formalem constituendi essentiam diuinam. Cognitio verò tendit ad exprimendum vitaliter obiectum intra ipsum cognoscentem. Vnde sublata possibilitate obiecti, tollitur vitalis expressio ipsius intra cognoscentem: nec manere potest propter alium effectum, cùm nullum alium effectum cognitio habeat, quàm exprimere vitaliter obiectum intra ipsum cognoscentem. Secus est

de

de potentia, quæ si fundatur immediatè in ipsa substantia agentis, vti fundatur potentia diuina, sublata possibilitate effectus, manere poterit quoad totam suam intrinsecam perfectionem propter constitutionem ipsius naturæ agentis.

326. DICES. Sublata possibilitate creaturarum, Deus non posceret illas vitaliter intra se exprimere: ergo nulla careret perfectione sibi debita. Resp. Transeat totum: nego tamen in ea hypothesi futurum Deum cum ijs omnibus perfectionibus, cum quibus nunc est. Quemadmodum si ponatur Deus ex hypothesi ad intra non productiuus, non posceret personarum Trinitatem: qua tamen carere, esset aliqua intrinseca perfectione carere: ac proinde alterius perfectionis futurus esset Deus tunc, atque est nunc.

327. Ex his respondetur ad omnes instantias in quarta obiectione allatas. Ad primam negandum est, totam perfectionem scientiæ desumi ex motiuo formali & obiecto primario, sed etiam ex obiecto materiali & termino secundario. Nam licet specificatio scientiæ desumatur ex motiuo formali & obiecto primario, indiuiduatio tamen desumitur etiam ex obiecto materiali & termino secundario. Ratio est, quia scientia non solùm exprimit intentionaliter intra intellectum cognoscentis obiectum formale & primarium, sed etiam quodcunque materiale & secundarium: ac proinde non tantum intrinsecam suam perfectionem desumit ex obiecto formali & primario, sed etiam ex materiali & secundario; quamuis ex illo desumat speciem, ex hoc indiuiduationem tantùm.

328. Ad secundam negatur Antecedens: nam in obiecto futuro nihil remanet intentionaliter exprimendum, quod non supponatur intentionaliter expressum per cognitionem de eodem obiecto vt possibili, vti suprà ostensum est. At in creaturis possibilibus est aliquid intentionaliter exprimendum, quod non supponitur intentionaliter expressum per solam cognitionem diuinæ essentiæ, nempe proprium esse naturale creaturarum, quod in diuina essentia formaliter non continetur.

329. Ad tertiam negatur sequela: nam licet cognitio creaturarum sit perfectio intrinseca Dei, illam tamen Deus à creaturis non emendicat, sed habet à se, ex eo quòd est species intelligibilis earum. Vnde sicut ex eo quòd est species intelligibilis impressa creaturarum, qua careret, implicantibus creaturis, non dicitur dependere à creaturis: ita ex eo quòd sit species expressa earundem, qua careret, implicantibus creaturis, non dicitur dependere à creaturis: eò quòd huiusmodi perfectionem non desumit à creaturis, sed habet ex se.

SECTIO XIX.

An scientia diuina repræsentet infinita categorematicè?

330. PRæsens quæstio intelligitur de obiectis secundarijs, tam possibilibus, quàm futuris, an ea in mente diuina sint infinita categorematicè, an syncategorematicè. Et sanè absque vlla controuersia inter nostros Scholasticos est, quæ Deus à se distincta cognoscit, esse infinita, ac sine certo termino, contra quosdam antiquos Philosophos, qui asserebant, quę Deus cognoscit, esse finita, eò quòd infinitum vt infinitum cognoscibile non est. Cuius erroris fuisse videtur Aristoteles, qui primo Physicorum textu 35. & 2. Metaph. in fine, ait, infinitum vt infinitum esse ignotum.

331. Verùm prædictos Philosophos hac vnica ratione confutat Augustinus 12. de Ciuitate cap. 18. Omnes numeri sunt infiniti: omnes numeros cognoscit Deus: cognoscit igitur Deus infinita. Maiorem probat Augustinus: quoniam quocunque numero dato semper dabilis est alius & alius in infinitum sine fine: ergo numeri sunt infiniti. Minorem à nemine ait negari posse, nisi à dementissimo: quam ratione, & authoritate confirmat: Ratione, quia cùm non sit assignabilis certus numerus, vltra quem increatus intellectus non se extendat, dicendum est, illum ad omnes possibiles numeros se extendere: Authoritate, quoniam, vt canitur in Psalmo 146. *Sapientiæ eius non est numerus, infinitas itaque numeri*, vt ipsemet citato loco infert, *quamuis infinitorum numerorum nullus sit numerus, non est tamen incomprehensibilis ei, cuius intelligentia non est numerus.* Cuius ratiocinationis vis in eo sita est: quòd sicut scientia diuina in cognoscendo est simpliciter infinita: ita nullus est numerus possibilis, quem ipsa actu non cognoscat: alioqui si esset aliquis numerus, vel multitudo numerorum possibilis, quam scientia diuina actu non cognosceret, non esset infinita simpliciter, quippe cùm non haberet eam perfectionem, quę ad cognoscendum vlteriorem numerum necessaria foret.

Augustin.

Augustin.

332. Quoniam verò ijdem Philosophi, vt de Aristotele certũ est, putabant, mundum productum esse ab æterno, ne cogerentur concedere, Deum per ęternitatem à parte antè produxisse infinita, quæ ipsemet Deus non cognosceret, finxerunt, vt ibidem 17. cap. notauit Augustinus, Deum semper eadem repetendo, quæ antea produxerat, reproduxisse. *Quoniam si non eadem inquiebant, repetantur, nõ possunt infinita diuersitate variata vlla eius scientia, vel præscientia comprehendi.* Non procul ab hoc errore fuerunt Wicleffus, & Ioannes Hus, qui vt in Concilio Constantiensi sectione 15. refertur, inter alia falsa dogmata, quæ docebant, vnum erat hoc: *Non potest Deus mundum maiorare vel*

Augustin.

VVicleffus. Ioan. Hus.

mino-

numerare: sed animas vsque ad certum numerum creare & non vltra.

333. Vterque error hoc vnico argumento euincitur. Potentia Dei ad extra productiua pro termino habet, quicquid non implicat. Non implicant plures & plures creaturæ tam numero, quàm specie diuersæ in infinitum producibiles: ergo ad omnes illas se extendit potentia Dei: ergo non tantùm ad finitas. Minor constat, cùm nulla hactenus allata sit, nec afferri possit implicantia, cur nequeant plures & plures numero ac specie distinctæ creaturæ in infinitum produci. Maior probatur: nam potentia Dei ad extra productiua immediatè fundatur in ipsa essentia increata Dei, quæ vti nullum habet in essendo limitem, ita nullum in producendo terminum.

334. Confirmatur. Tot sunt creaturæ producibiles quot sunt exemplabiles ab essentia diuina: atqui hæ sunt sine termino infinitæ: ergo infinitæ sunt creaturæ à Deo producibiles. Maior claret, cùm omnes creaturę sint quædam participationes & imitationes diuini esse, sicut omnis effectus est quædam participatio & imitatio suæ causæ: ergo tot sunt creaturæ producibiles, quot participare & imitari possunt essentiam diuinam. Minor probatur: nam participabilitas & exemplabilitas creaturæ fundatur in ipso esse diuino: ergo si ipsum est infinitum & illimitatum, etiam creaturæ ab ipso participabiles & exemplabiles erunt sine termino infinitę. Nam eò vsque diuina essentia participari, atque exemplari potest à creaturis, quousque ipsius perfectio non exhauritur. Atqui à nulla creatura, aut multitudine creaturarum exhauribilis est increata perfectio diuinæ essentiæ, cùm omnis creatura, multitudoque creaturarum infinitè distet ab increata & infinita essentia Dei: ergo

335. Sola igitur inter Catholicos controuersia est: An quæ Deus cognoscit, sint infinita categorematicè, an syncategorematicè. *Durandus.* Durandus in primo distinctione 39. q. 2. per totam, & Marsilius dist. 38. art. 3. contendunt, creaturas tam possibiles, quàm in tota æternitate futuras, esse infinitas tantùm syncategorematicè. *Valentia. Suarez. Tanerus.* Quibus assentiunt Suarez tertia parte disp. 26. sect. vltima, Valētia prima parte disp. 1. q. 14. puncto sexto, Tanerus disp. 2. q. 2. dubio 4. assertione 6. alijque recentiores. Potissimum huius sententiæ fundamentum est: quoniam Deus non cognoscit creaturas, nisi quatenus sunt ad existendum possibiles. Atqui non sunt ad existendum possibiles, nisi infinitæ syncategorematicè: ergo non cognoscit Deus creaturas, nisi infinitas syncategorematicè. Minor supponitur, cùm nec ex possibilibus existere possint actu infinitæ, sed semper finitæ in infinitum, nec ex futuris per totam æternitatem extituris aliquando existant, vel existere possint infinitę actu, sed semper finitę in infinitum. Maior probatur: quoniam vt cognitio sit vera debet conformari & adæquari suo obiecto: ergo si obiectum est infinitum syncategorematicum, nequit à Deo cognosci vt infinitum categorematicum: alioqui diuina cognitio non conformaretur suo obiecto.

336. Contra verò Richardus in primo distin. 36. art. 2. q. 5. Molina, Bannez prima parte q. 14. art. 12. Vasq. disp. 63. Arrubal disp. 37. cap. 2. Ruiz de scientia Dei disp. 20. sect. 3. Alarcon tract. 2. de scientia Dei, disp. 3. cap. 3. alijque recentiores putant, quæ Deus cognoscit scientia simplicis intelligentiæ & visionis, esse infinita categorematicè. Cui sententię plurimum fauent Bonauentura in primo dist. 35. q. 5. & distinct. 39. arti. 1. q. 3. S. Tho. prima parte q. 14. art. 12. primo contra gentes cap. 69 & q. 2. de veritate arti. 9. Caietanus & Ferrariensis locis præcitatis, qui absolutè docent, Deum cognoscere actu infinita, esto non sint possibilia, aut futura, nisi finita in infinitum.

Richard. Molina. Bannez. Arrubal. Ruiz. Alarcon.

Bonau. S. Thomas.

Caietan. Ferrarien.

337. Pro explicatione notandum, hanc difficultatem non tolùm premere eos, qui vt impossibile negant omne infinitum categorematicum producibile extra Deum, sed etiam qui illud concedunt. Nā esto illud concedant in ipsis creaturis possibilibus, proinde circa illas nullam habeant difficultatem concedendi infinita categorematicè in mente diuina, vti illa concedunt existere posse extra Deum, Adhuc tamen manet difficultas ab omnibus soluenda tum de effectibus æternùm futuris, tum de partibus continui in infinitum diuisibilibus. Nam nec beatorum, ac damnatorum cogitationes per totam æternitatem futurę, nec diuisiones continui possunt esse actu & categorematicè infinitæ, sed semper finitæ in infinitum. De his igitur restat difficultas ab Authoribus vtriusque sententiæ soluenda, An cogitationes æternùm futuræ, diuisionesque continui sint categorematicè an syncategorematicè infinitę in mente diuina. Procuius difficilis ac molestę controuersię solutione,

338. Dicendum est, omnia, quę in se ipsis, & secundùm realem existentiam sunt infinita tantùm syncategorematicè, in mente diuina esse infinita categorematicè. Ratio assertionis desumenda est ex natura ipsa infiniti categorematici & syncategorematici, quam cum Aristotele 3. Physicorum admittunt omnes Philosophi ac Theologi. *Aristot.* Est autem infinitum syncategorematicum, quod nūquam est totum simul actu, sed partim actu, partim potentia, ita vt quod actu simul est, semper finitum est, quod autem in potentia est, infinitum est ac sine termino. Vt quotcunque cogitationes in ipsa æternitate existentes, semper sunt finitæ: contrà verò quæ remanent per totam æternitatem futuræ, infinitæ sunt & absque termino. Item quotcunque diuisiones continui assignantur, semper actu sunt finitæ, quę verò remanent assignabiles, semper sunt potentia infinitæ. Infinitum autem categorematicū est illud, quod totum simul actu est, & in eo quod infinitum est, termino ac fine caret.

339. Hac

339. Hac igitur vtriusque infiniti definitione posita, euidenter probatur nostra assertio. Nam quæ in se ipsis secundùm realem existentiam siue possibilem, siue futuram, sunt tantùm potentia infinita, in mente diuina sunt omnia actu simul cognita & expressa: ergo quæ in se ipsis, & secundùm realem existentiam sunt infinita syncategorematicè & in potentia, in mente diuina sunt infinita categorematicè & actu. Antecedens patet: nam licet quoad ipsam realem existentiam nunquam tota multitudo cogitationum æternùm futurarum, ac diuisionum continui possit esse actu re ipsa posita extra omnem potentialitatem, cùm nequeant existere tot, quin plures & plures sine fine cogitationes, & continui diuisiones: eadem tamen & tam cogitationum, & diuisionum multitudo tota simul comprehenditur & concluditur intra cognitionem diuinam, vt nulla maneat non actu à Deo cognita, sed potentiâ cognoscibilis. Consequentia verò euidenter deducitur ex definitione infiniti categorematici, cuius quidditas est, vt actu simul totum positum sit absque fine & termino. Atqui in mente diuina omnes cogitationes æternùm futuræ, omnesque continui diuisiones actu simul omnes positæ sunt secundùm esse intentionale & intelligibile absque vllo termino & fine, cùm singulę & omnes æquè actu cognitæ à Deo sint. Igitur in mente diuina sunt actu & categorematicè infinitæ.

340. Confirmatur primò: nam quæ in mente diuina obiectiuè existunt, non sunt finita, nec infinita syncategorematicè: ergo infinita categorematicè. Consequentia constat ab adæquata partium enumeratione. Antecedens quoad primam partem per se patet: alioqui non cognosceret Deus infinita, sed finita, contra ea, quæ suprà demonstrata sunt. Quoad secundam verò partem probatur. Quoniam quæ obiectiuè sunt in mente diuina, nullam habent admittam potentialitatem sed omnia in esse intelligibili sunt actu posita & expressa: ergo non possunt esse infinita syncategorematicè, cuius essentia est, vt nunquam sint actu simul omnia posita; sed semper supersint alia & alia sine termino ponenda, quæ autem obiectiuè in mente diuina sunt, omnia simul sunt actu cognita ac vitaliter expressa, nec supersunt alia & alia regnoscenda atque exprimenda.

341. Confirmatur 2. Si omnia ea, quæ actu simul obiectiuè existunt in mente diuina secundum esse intentionale, existerent actu simul subiectiuè secundum esse naturale, essent infinita categorematicè: ergo etiam vt obiectiuè existunt in mente diuina secundum esse intentionale, sunt infinita categorematicè. Antecedens concedunt Aduersarij. Consequentia probatur: nam ideo si omnia actu simul existerent in se secundùm esse naturale, essent infinita categorematè, & non sincategorematicè, quia secundùm esse naturale essent actu omnia simul absque termino. Atqui in mente diuina secundùm esse intentionale sunt omnia actu simul absque termino: ergo etiam in mente diuina secundùm esse intentionale sunt infinita categorematicè, & non syncategorematicè.

342. Confirmatur 3. Conuellendo potissimum fundamẽtum aduersariorum: nam ideo ipsi dicunt, quæ Deus cognoscit, esse infinita syncategorematicè, quia non potest Deus aliter res cognoscere, quàm res ipsæ possibiles sunt: non sunt autem res possibiles, nisi infinitæ syncategorematicè: nequeunt igitur à Deo cognosci infinitæ categorematicè, alioqui diuina cognitio destrueret suum obiectum, aliter illud repræsentando, atque est in se. Conuellitur autem hoc fundamentum per distinctionem Minoris propositionis: Non sunt res possibiles nisi infinitę syncategorematicè quoad realem existentiam & in se ipsis, & verum est: non sunt possibiles nisi infinitæ syncategorematicè quoad existentiam intentionalem & obiectiuam in mente diuina, & falsum est. Et ne videamur petere principiũ, huius rei rationem assignamus: quoniam aliter res sunt in mente diuina, ac esse possunt in se ipsis: nec propterea diuina cognitio aliter eas repræsentat, atque ipsæ repræsentabiles sunt: possunt igitur in mente diuina esse infinitæ syncategorematicè, esto in se ipsis categorematicè infinitæ esse non possint. Maior constat: quoniam in diuina mente res sunt omnes simul actu, & nullo modo in potentia secundùm esse intentionale & obiectiuum, cùm secundùm esse intentionale & obiectiuum omnes sint expressæ & repræsentatæ, nullaque remaneat exprimenda & repræsentanda: Igitur in mente diuina possunt esse infinitæ categorematicè, esto in se ipsis secundùm existentiam realem infinitæ categorematicè esse nequeant. Consequentia probatur: quoniam secundùm hãc intentionalem obiectiuam existentiam nullam retinent potentialitatem ad vlteriorem intentionalem existentiam obiectiuam, cùm secundum hanc sint omnes actu simul præsentes diuinę menti: igitur secundùm hanc intentionalem obiectiuam existentiam non possunt esse infinitæ syncategorematicè, cùm hæc infinitas essentialiter includat potentialitatem ad vlteriorem terminum nondum actu positum, sed ponendum.

343. Confirmatur. Etenim non solùm in hoc statu obiectiuo & intentionali, sed in quocunque alio res depurentur à potentialitate ad vlteriorem terminum, erunt infinitæ categorematicè. Sic omnes cogitationes æternùm futuræ in ratione futuri sunt infinitæ categorematicè: quoniam in ratione futuri nullam dicunt potentialitatem ad vlteriorem terminum futurum, cùm in ratione futuri accipiantur omnes simul collectiuè, nulla exclusa, esto in ratione actualis existentiæ nequeant esse nisi infinitę syncategorematicè, quoniam vt in

esse

esse futuri sint omnes simul, exclusa omni potentialitate ad vlteriorem terminum futurum necesse non est, vt omnes simul aliquando extiterint vel extiturae sint, sed sufficit vt nulla sit, quae non sit extitura. Sic omnes partes continui consideratae in esse diuisibili, non autem in esse actualis diuisionis, sunt categorematicè infinitę; quia in esse diuisibili sumuntur collectiuè omnes absque termino ad vlteriorem diuisibilitatem. Sic creaturae possibiles in ratione possibilis sunt infinitae categorematicè, quia secundùm esse possibile accipiuntur omnes collectiuè, exclusa omni potentialitate ad vlteriorem creaturam possibilem: alioqui si vltra totam collectionem omnium creaturarum possibilium adhuc remanerent aliae vlteriùs possibiles, nõ fuisset sumpta tota collectio creaturarum possibilium contra suppositum. Ergo potiori ratione omnes creaturę in mente diuina expressae & comprehensae sunt actu infinitę categorematicè, cùm in eo statu nullam dicant potentialitatem ad vlteriorem existentiam intentionalem obiectiuam.

344. Quòd autem ex hoc, quòd quae in se secundùm existentiam realem sunt infinita syncategorematicè, à scientia diuina repraesententur infinita categorematicè, non sequatur, Deum aliter res cognoscere, atque in se cognoscibiles sunt, sic demonstro. Nam hoc non prouenit ex eo, quòd Deus aliter cognoscat res, quàm in se sunt, cùm illas cognoscat & in sua cognitione exprimat cum essentiali potentialitate, quam dicunt ad vlteriorem & vlteriorem existentiam realem: sed ex eo quòd omnes creaturas cum sua essentiali potentialitate quam haberet ad vlteriorem & vlteriorem existentiam realem actu simul sua cognitione comprehendat atque exprimat. Quo fit, vt quamuis in obiecto repraesentato includatur potentialitas ad vlteriorem & vlteriorem existentiam realem accipiendam: quia tamen totum obiectum cum sua potentialitate actu simul exprimitur & repraesentatur diuinae menti, in ratione repraesentati non fit infinitum syncategorematicè, cùm in ratione repraesentati actu exprimatur totum obiectum, eiusque potentialitas, quam per ordinem ad suam realem existentiam importat.

345. Quae ratio vt clariùs percipiatur; distinguendum est duplex esse creaturarum futurarum, vel possibilium. Alterum, quòd ipsae habiturae sunt in se, vel habere possunt extra Deum. Alterum, quòd habent in ipso Deo, in quo obiectiuè existunt intentionaliter expressae. Quoad hoc secundum esse sunt categorematicè infinitae: quia quoad hoc esse, sunt omnes simul actu in diuina mente expressae absque termino & potentialitate ad vlteriorem existentiam obiectiuam. Quoad primum verò esse, adhuc bifariam considerari possunt, vel vt actu simul omnes terminant diuinam cognitionem, vel vt in se ipsis extiturae sunt, aut existere possunt. Primo modo consideratae adhuc sunt infinitae categorematicè, quia actu simul omnes terminant diuinam cognitionem, nec in ratione terminandi diuinam cognitionem vllam retinent potentialitatem. Consideratae autem secundo modo sunt infinitae syncategorematicè, quia vt sic includunt potentialitatem ad vlteriorem & vlteriorem existentiam realem nunquam totam in actum redigendam. Quo fit vt nec Deus aliter cognoscat creaturas, quàm ipsae cognoscibiles sunt, cùm eas cognoscat & sibi repraesentet cum ea potentialitate, quam ipsę essentialiter important, & nihilominus illę actu omnes simul à Deo cognitae sunt infinitae categorematicè: quia nimirum ipsamet potentialitas, quam creaturę per ordinem ad realem existentiam dicunt, actu tota simul exprimitur, & quasi exhauritur atque comprehenditur à diuina cognitione.

346. Haec eadem ratio illustratur exemplo. Etenim omnes partes motus dicunt essentialem successionem inter se, quarum vna existente, non existunt reliquae, cùm tamen in potentia cognoscentis sint omnes simul obiectiuè existentes, quia omnes simul actu terminant notitiam cognoscentis: nec propterea aliter cognoscuntur, atque ipsae cognoscibiles sunt: quia nimirum licet omnes actu simul terminent notitiam cognoscentis, eò quòd dum vna pars actu terminat notitiam cognoscentis, omnes actu simul terminant; non tamen illae repręsentantur cum simultanea coëxistentia in ordine ad esse; quod extra cognoscentem habent, sed cum essentiali successione vnius partis post aliam: Quamuis haec ipsa successio, quam partes ipsę dicunt in esse reali, tota simul actu exprimatur & repraesentetur notitia cognoscentis: Ad eum modum, quo in imagine actu simul & permanenter repręsentatur auis volatus. Nec propterea dicetur falsa imago vel aliter repraesentare auis volatum, quam repraesentabilis est: cùm proprium imaginis siue naturalis, vti est omnis cognitio respectu sui obiecti, siue artificialis sit, simul actu repraesentare suum imaginatum, etiamsi imaginatum ipsum sit successiuum & potentiale, cùm ipsa successio & potentialitas actu simul & permanenter debeat per imaginem, & in imagine repraesentari.

347. Ex dictis infertur, scientiam diuinam de creaturis possibilibus, futurisque cogitationibus, atque continui diuisionibus, non modò esse categorematicè infinitam subiectiuè, secundùm esse, quod habet in Deo, quatenus cognitio diuina est; sed etiam obiectiuè, secundum terminos & obiecta, quae intentionaliter exprimit, quatenus species expressa & verbum creaturarum est. Ratio, quia non solùm est actu tota simul absque termino perfectionis intensiuae, sed etiam est actu

tota

tota simul absque termino perfectionis extensiuæ, cùm actu simul repræsentet infinita obiecta absque termino, contra nonnullos, qui argumento pressi recurrunt ad infinitatē subiectiuam scientiæ diuinæ, concedentes eam esse infinitam categorematicè subiectiuè, negantes verò eam esse infinitā categorematicè obiectiuè; eò quòd, inquiunt, obiectū non est nisi syncategorematicè infinitum. Verùm hi non distinguunt obiectum secundùm se, & in ordine ad realem existētiam, & prout exprimitur ac repræsentatur in scientia diuina. Esto igitur obiectum secundùm se, & per ordinem ad existentiam realem sit infinitum syncategorematicè, eò quòd secundùm existentiam realem nunquam obiectorum multitudo potest esse tota actu extra suas causas, vt tota actu simul est in scientia diuina, ac propterea, vt repræsentatur in scientia diuina, est infinita categorematicè. Quin rectè contra aduersarios retorqueri potest argumentum; qui vltrò concedunt, si multitudo creaturarum possibilium, aut futurarum cogitationum, vel diuisionum continui, quas Deus per suam scientiam exprimit, poneretur actu simul tota extra suas causas, illam fore infinitam categorematicè, quia esset actu tota simul absque termino & potentialitate ad vlteriorem terminum. Cur enim pari modo illam non concedunt infinitam categorematicè, prout actu tota simul absque termino & potentialitate ad vlteriorem existentiam obiectiuam repræsentatur in scientia diuina?

348. Ex his abundè patet ad fundamentum Durandi, eiusque assectarum. Sic ut ad illud, ad quod idem Durandus, vt argumenti vim effugiat, recurrit, scilicet Deum non cognoscere infinitam multitudinem creaturarum vt quoddam totum illud comprehendens, cùm hoc possibile non sit, sed per partes, *in quantum*, inquit, *intelligitur, quodcunque parte accepta remanet potentia ad vlteriorem accipiendam.* Concludit igitur, quòd Deum intelligere infinitum sine termino, non sit, quòd intra se claudat quicquid est possibile illius rei, sed quia intelligit aliquid, quòd potest vlteriùs & vlteriùs procedere. Contra hanc Durandi fugam est, quia nihil possibile, aut futurum remanet, quod diuina cognitione comprehensum non sit, ac proinde non tantùm Deus infinitum cognoscit per partes, secundùm quas vlteriùs & vlteriùs existere potest, sed secundùm se totum; cùm nihil, quod possibile est maneat à Deo incomprehensum: Ac proinde licet possibile non sit, vt infinitum existat totum in se in esse reali, possibile tamen est, vt existat totum secundum esse intentionale in diuina cognitione expressum & representatum. Idque breuioribus verbis expressis Augustinus 12. de Ciuitate cap. 18. supra citato. *Si quicquid*, inquit, *scientia comprehenditur, scientis comprehensione finitur: profectò & omnis infinitas quodam ineffabili modo Deo finita est, quia scientia eius ipsi incomprehensibilis non est.* Maluit igitur Augustinus concedere, omne infinitum comprehensione Dei quodammodo finiri, quàm negare, quod negat Durandus, totum infinitum concludi intra cognitionem Dei.

349. *Obijcies* 1. Si Deus videret diuisiones continui infinitas categorematicè, videret cōtinuum in omnem sui partem diuisum, quod est impossibile, vt ex Philosophia cum Aristotele; & communi Philosophorum Theologorumq; consensu suppono. Sequela probatur: quia si videret infinitas categorematicè diuisiones, videret omnes continui partes diuisas, alioqui si non videret omnes continui partes diuisas, non videret omnes diuisiones possibiles, quod de scientia diuina, quę distinctissimè exprimit quicquid est possibile, nefas est suspicari.

350. Resp. negando sequelam, eiusq; probationem. Cæterum negandum est, Deum nō videre omnes possibiles continui diuisiones. Nec inde propterea sequitur, videre omnes continui partes diuisas, quia cùm hoc possibile non sit, à Deo visibile non est. Sunt igitur in diuina mente omnes diuisiones cōtinui categorematicè infinitæ absque termino, in qua tamen infinita multitudine nullam videt assignabilem partem in alias nō diuisibilē: proinde nullam videt continui partem in omnē sui partem diuisam, sed semper in alias & alias diuisibilem. Nec propterea non videt omnes possibiles continui diuisiones, sed tantùm sequitur, videre omnes absq; vltima. Quod etiā de cogitationibus æternū futuris debent omnes concedere. Nam eas omnes actu simul cognoscit Deus scientia visionis, cū tamen impossibile sit, vt omnes actu habituræ sint existentiam, vt de eis aliquando dici possit, quòd omnes habuerint existentiam, sicut dici potest de eisdem in mente diuina expressis, quod omnes habeant existētiam intentionalē.

351. Dices. Si non omnes habituræ sunt existentiam, ergo non omnes sunt futuræ, nā eatenus sunt futuræ, quatenus aliquando habiturę sunt existentiam. Resp. negando consequentiam: nam eo modo habituræ sunt existentiam omnes, quo futurę sunt omnes: Sunt autem futuræ omnes sine termino: ergo habituræ sunt existentiam omnes sine termino: proinde nūquā de eis verificari poterit, quòd habuerint existentiam omnes: nam hoc ipso esset dicere, quòd nō remanerent aliæ & aliæ extituræ. Ad probationem autem consequentiæ Resp. ad hoc vt dicantur omnes futuræ, sat esse, vt nulla sit assignabilis, quæ non sit existentiam habitura. Vel melius, & in idem recidit: eatenus sunt futuræ omnes, quatenus habiturę sunt existentiam sine termino, quod est in existendo nunquam perueniri posse ad vltimam, proinde nunquam dici posse extituras omnes.

352. *Obijcies* 2. Si Deus scientia simplicis intelligentiæ cognoscit creaturas possibiles categorematicè infinitas: ergo posset eas omnes producere: ergo posset producere omne producibile. Posterior consequentia patet, quia si potest producere

Digitized by Google

ducere omnes quas cognoscit; ergo producere potest omne producibile, cum non sit producibile, nisi quod Deus cognoscit, cū Deus sit agens productiuus per intellectum: Igitur si potest producere quicquid cognoscit, poterit producere quicquid est producibile. Prior verò consequentia probatur: quia nulla assignari potest implicantia de infinito producto, quæ assignari non possit de infinito cognito. Porrò duplex potissima implicantia de infinito producto assignatur; Altera, quia sequeretur, infinitum productum habere terminum, quod est contra naturam infiniti categorematici, quod termino caret: Altera, quia exhauriretur tam diuina essentia in exēplandis ālijs & alijs creaturis perfectioribus & perfectioribus in infinitum, quàm diuina potentia in producendis nouis & nouis hoc terminō creaturis. Vtraque implicantia reperitur in infinito à Deo cognito. Nam & de illo dici potest, quòd terminum habeat; vltra quem non sint aliæ & ālię creaturæ possibiles, & quòd per illud cognoscatur diuina virtus tam in exemplando, quàm in producendo adęquata & exhausta à tota multitudine creaturarum possibilium.

353. Hoc argumento triumphant qui putant, possibile esse infinitum categorematicū extra Deum, imò & totum producibile: cùm non sit maior ratio de toto producibili in diuina mente expresso, atque à parte rei producto. Verùm, quoniam hęc opinio de possibilitate infiniti extra Deum mihi semper in Philosophia displicuit, vt fusè ad tertium librum Physicorum probaui, conandum nobis est, aliquam discriminis rationem afferre, cur illud in mente diuina non implicet, implices autem re ipsa.

354. Et primò hoc constat à posteriori, quę ratio sufficere deberet, si aliam à priori non haberemus. Constat enim multa esse categorematicè infinita in mente diuina, quæ re ipsa nequeunt nisi syncategorematicè esse infinita: patet tam de diuisionibus continui, quàm de cogitationibus æternùm futuris. Etenim tam diuisiones continui, quàm cogitationes æternùm futuræ sunt in mente diuina categorematicè infinitæ. Cum tamen nec illę, nec istæ esse possint re ipsa categorematicè infinitę. Igitur à posteriori constat, aliquam implicantiam esse in infinito categorematico extra Deum producto, quæ non est in eodem in diuina mente expresso. Maior fusè probata est suprà. Minorem euidenter ostendo. Implicat, re ipsa poni omnes diuisiones continui, omnesque cogitationes æternùm futuras à parte rei existentes: ergo implicat tam diuisiones continui, quàm cogitationes æternùm futuras re ipsa posse esse categorematicè infinitas, cùm tamen non implicet eas dem in mente diuina esse categorematicè infinitas. Antecedens demonstro: Nam si re ipsa ponerentur omnes diuisiones continui, ponerentur omnes partes continui re ipsa diuisæ, quòd implicat, vt ex communi Philosophorum Theologorumque consensu suppono. Item si ponerentur omnes cogitationes æternùm futuræ à parte rei existentes, valeret aliquando dicere, vltra illas non esse alias futuras, cùm iam supponerentur extitisse omnes. Sicut quia in esse obiectiuo & intentionali cogitationes æternùm futurę existunt omnes in mente diuina, vālet de illis dicere, vltra eas non esse alias assignabiles vt cognoscibiles ab intellectu diuino. Consequens autem implicat, nam hinc sequeretur, infinitum syncategorematicum, cuiusmodi sunt cogitationes æternùm futuræ, aliquando totum in actu poni, totumque pertransiri. Consequentia primi Enthymematis probatur: nam si nec omnes continui diuisiones poni possunt à parte rei, nec omnes cogitationes æternùm futuræ re ipsa existentes, sequitur, quòd tam diuisiones, quæ remanent ponendæ, quàm cogitationes, quæ remanēt futurę, sint infinitę, quę verò sunt positæ, finitę, cùm hoc sit de quidditate infiniti syncategorematici, vt semper actu habeat finita, potentia verò infinita.

355. Nec dici potest, iām quæ actu ponuntur, quàm quę potentiâ restant ponenda, esse infinita: quoniam hinc manifestè sequeretur, infinitum in actu positum claudi terminis, prima nempe cogitatione, quæ incœpit & vltima, qua terminatur infinitum cogitationum re ipsa existentium, cum Deus distinguat cogitationes re ipsa existentes à non existentibus, sed extituris: cumque distinctissimè videat primam cogitationem, quæ immediatè sequitur post omnes præcedentes re ipsa extra causas actu positas, clarissimè videt illam vt terminum omnium præcedentium cogitationum, quæ extiterunt, proinde omnes illas videt actu clausas inter duas cogitationes ordine tibi succedentes, nempe inter primam, quæ primò incepit, & vltimam, quæ immediatè sequitur post omnes præcedentes re ipsa extra causas actu positas. Neque hic recurri potest ad cogitationem indeterminatam; quia omnes & singulæ sunt determinatæ naturæ & entitatis, omnesque sunt clausę primâ & vltimâ. Pari igitur ratione poterunt creaturæ possibiles secundum esse obiectiuū & intentionale in mentē diuina esse infinitę syncategorematicè, tametsi nequeant esse infinitę categorematicè extra Deum secundùm esse reale subiectiuum.

356. Secundò probatur hoc ipsum discrimen à priori. Quoniam in esse possibili creaturę sumi possunt omnes, nequeunt autem sumi omnes in esse existentię actualis: ergo in esse possibili possunt esse infinitæ, nequeunt autem esse infinitæ in esse existentiæ actualis. Maior patet: quoniam in esse possibili omnes creaturæ nullâ omnino excluſâ, comprehenduntur intra potentiam & cognitionem diuinam. Minor probatur, quoniam in esse actualis existentię non tot poni possunt, quin plures & plures absque termino: nam quacūque multitudine creaturarum, vel quauis creatura perfectissima producta, semper producibiles sunt aut plures & plures aut perfectiores & perfectiores absque termino.

Nam

Nam quacunque multitudine creaturarum, aut quauis perfectissima creatura producta, semper remanent in Deo infiniti alij modi ac perfectiones, quibus participabilis est à creaturis, cùm impossibile sit, infinitam virtutem Dei exhauriri à quauis creatura, vel multitudine creaturarum, cùm semper inter creaturas participantes & Deum participabilem mediet infinita distantia. Consequentia verò probatur: quoniam vel infinitum includit quidquid intra illud genus supponitur possibile, quod cùm totum in actu poni non possit, neque infinitum in actu poni potest: vel saltem sequitur, non posse in actu poni totum id, quod possibile simpliciter est contra eos, qui contendunt posse Deum producere totum producibile. Confirmatur: nam possunt cogitationes æternùm futuræ in esse futuritionis sumi omnes, non possunt autem sumi omnes in esse actualis existentiæ: sicut & partes continui in ratione diuisibilitatis sumi possunt omnes, non autem in ratione actualis diuisionis: ergo & creaturæ in esse possibili sumi possunt omnes, etiamsi in esse actualis existentiæ nequeant sumi omnes.

357. Sed contra hunc nostrum discursum est Aduersariorum Achilles. Nam ideo nequeunt omnes creaturæ possibiles poni in actu existentiæ, quia quacunque multitudine creaturarum actu posita, semper restant aliæ & aliæ à diuina essentia exemplabiles ac participabiles. Atqui hæc eadem implicantia reperitur in creaturis in statu possibilitatis. Nam etiam omnes creaturæ in statu possibilitatis infinitè distant à Deo, inter quem & creaturas omnes possibiles mediat infinita perfectio, secundùm quam Deus semper est magis & magis participabilis. Ergo neutrobiq; sumi possunt omnes, vel certè si sumi possunt omnes in statu possibilitatis, sumi etiam poterunt omnes in statu actualis existentiæ.

358. Huius argumentationis neganda est Minor. Ad cuius probationem distinguendum est Antecedens. Omnes creaturæ in statu possibilitatis infinitè distant à Deo vel per aliquam certam & determinatam creaturam omnium perfectissimam, vel per aliquam determinatam multitudinem creaturarum, & nego: infinitè distant à Deo per species perfectiores & perfectiores in infinitum absque aliqua vltima ac suprema, perque numerosiorem & numerosiorem multitudinem creaturarum absque termino, & concedo. Quo fit, vt Deus nec in tota multitudine creaturum possibilium videat vnam omnium perfectissimam, nec vnam tantùm multitudinem, absque alia & alia fine termino: cùm nec illa, nec ista sit in multitudine possibilium. Quemadmodum in tota multitudine partium continui nec videt vnam omnium minimam, nec aliquam multitudinem ita numerosam, vt non videat aliam & aliam numerosiorem; cùm nec illa, nec ista possibilis sit. At eo ipso, quòd omnes creaturæ ponerentur in actu existentiæ, determinarentur vel ad vnam omnium perfectissimam, vel ad tantam multitudinem, qua numerosior dari non posset: proinde adæquaretur infinita virtus ac perfectio exemplabilis ac participabilis Dei, quemadmodum hoc ipso, quòd omnes partes continui ponerentur in actu diuisionis, determinarentur & ad vnam omnium minimam, & ad certam multitudinem, qua numerosior dari non posset: proinde adæquaretur infinita diuisibilitas continui: quod implicat cùm infinita diuisibilitas continui sit inexhauribilis. At non minùs est inexhauribilis infinita perfectio Dei.

359. Sed adhuc vrget Aduersarius. Etiam inter Deum & totam multitudinem creaturarum possibilium mediat infinita perfectio, quæ adhuc participabilis est à creaturis: ergo neque creaturæ in statu possibilitatis sunt tot, quin plures esse possint. Resp. creaturas in statu possibilitatis non videri à Deo cum tota sua potentialitate expleta, quam dicunt ad realem existentiam, sed semper eas videri cum potentialitate ad illam, cùm talis potentialitas sit illis essentialis: ac proinde creaturas nunquam videri cum determinata distantia ex parte ipsarum à Deo, cùm hæc possibilis non sit, eo ipso quòd possibilis non est vltima creatura omnium perfectissima, vel multitudo omnium numerosissima. In statu verò actualis existentiæ, cùm tota potentialitas ad existendum tollatur per ipsam actualem existentiam, non possunt amplius videri cum potentialitate ad vlteriorem perfectionem diuinam participandam, ac proinde cum indeterminata distantia ex parte ipsarum à Deo; sed cum expleta actualitate, ac proinde cum determinata distantia ex parte ipsarum à Deo.

160. Illustratur exemplo continui, cuius quæcunq; partes videntur in statu possibilis diuisionis, videntur cum essentiali potentialitate ad vlteriores & vlteriores diuisiones possibiles, & nunquam cum tota potentialitate expleta ad omnes partes diuisibiles: in statu verò actualis diuisionis quæcunque partes videntur, videntur cum potentialitate expleta ad diuisionem.

361. Neque hinc sequitur, quòd creaturæ secundùm esse intentionale & obiectiuum in mente diuina non sint actu omnes, atque adeo infinitæ categorematicè, vt suprà probatum est: quia licet per ordinem ad existentiam realem nunquam videantur actu omnes, eò quòd impossibile sit, vt per ordinem ad existentiam realem sint actu existentes omnes: sicut impossibile est, vt vel partes continui sint diuisæ omnes, vel cogitationes æternùm futuræ sint actu existentes omnes: sunt tamen in mente diuina omnes, quia nulla est, quæ actu non terminet cognitionem diuinam, totaque illa potentialitas, quam creaturæ

dicunt ad propriam existentiam realem, actu exprimitur & repræsentatur in scientia diuina.

361. At obijciunt alij contendentes possibilem esse creaturam omnium perfectissimam, nec non creaturam omnium imperfectissimam, qua nec illa perfectior, nec ista imperfectior dari possit, hoc pacto. Non omnes creaturæ, quæ sunt in tota collectione possibilium excenduntur à creaturis: ergo necesse est, vt sit aliqua, quæ non excedatur: hæc ergo erit omnium perfectissima. Vtraque consequentia supponitur euidens. Antecedens probant: quoniam implicat, vt omnes creaturæ excedantur à creaturis, daretur enim in ea collectione mutuus excessus secundùm perfectionem, qui repugnat.

363. Confirmant primò. Implicat omnes creaturas produci à creaturis, nisi detur mutua productio: ergo implicat, vt omnes creaturæ excedantur à creaturis, nisi detur mutuus excessus inter eas. Ergo sicut ne detur mutua productio inter creaturas, necessariò deueniendum est ad vnum primum Ens omnium perfectissimum, à quo improducto producantur omnes: ita ne detur mutuus excessus inter creaturas, necessariò deueniendum est ad vnam, quæ ita reliquas excedat, vt ipsa à nulla excedatur. Vtraque consequentia probatur, nam euidentiùs repugnat mutuus excessus secundùm perfectionem, quàm mutua causalitas, cùm mutuus excessus euidentiùs inferat contradictoria: nam excedens dicit habere maiorem perfectionem excesso; & excessum minorem excedente: ergo si idem excederet & excederetur, idem haberet maiorem perfectionem, qua excelleret, & non haberet maiorem perfectionem, qua excederetur.

364. Confirmant secundò. In tota collectione specierum possibilium ab homine inclusiuè non omnes species exceduntur: ergo aliqua est quæ non exceditur: ergo illa erit omnium maxima & suprema. Antecedens probatur: nam si omnes excederentur, sequeretur plures fore excessas excedentibus, & simul non plures fore excessas excedentibus, quæ sunt manifestè contradictoria. Sequelam probant: nam per te omnes species perfectiores homine exceduntur & excedunt: homo tantùm exceditur & non excedit, cùm homo tantùm in ea collectione sit omnium infimus: ergo excessæ sunt vnâ ampliùs excedentibus. Rursus sequitur, non esse plures: quia quælibet species excessa debet habere excedentem, à qua immediatè excedatur: ergo vt omnes excedantur, tot debent esse excedentes, quot excessæ, & non plures: ergo sunt tot & non sunt tot.

365. Confirmant tertiò. In tota collectione creaturarum possibilium est summa propinquitas secundùm perfectionem cum Deo, quæ in creaturis esse potest: sed hæc non reperitur in omnibus, nec in duabus aut tribus speciebus, cùm omnes species sint inæqualis perfectionis; ergo in vna. Datur ergo vna secundum perfectionem Deo summè propinqua. Maior patet: quia supra totam collectionem non est possibilis creatura Deo propinquior. Minor elucet. Consequentia probatur, quia si hæc summa propinquitas non reperitur in omnibus, neque in duabus vel tribus: ergo necessariò erit in vna.

366. Confirmant quartò. Deus cognoscit omnes creaturas perfectiores homine, quæ illum excedunt: ergo vel in tota hac serie creaturarum excedentium & excessarum cognitio diuina fistit in aliqua, supra quam non progreditur ad aliam perfectiorem cognoscendam, cùm tamen verè sit, quod de diuina cognitione dici non potest: vel certè cognoscit vnam, vltra quam non progreditur, & hæc est omnium perfectissima.

367. Confirmant quintò. Deus producere potest creaturam summè perfectam, quam potest. Producat, vel illa erit omnium perfectissima, & habetur intentum; vel non; & iam Deus poterit aliam perfectiorem producere, adeoque quam produxit, non fuit summè perfecta, quam producere poterat. Antecedens, ex quo reliqua euidenter deducuntur, supponitur tanquam propositio identica per se nota.

368. Verùm hi Authores non aduerterunt, hæc eadem argumenta, quæ tanquam validissima tela contorquent contra negantes creaturam omnium perfectissimam, nec non omnium imperfectissimam, repellenda esse etiam ab ipsis tum in infinitate partium continui, quam cum communi sententia admittere debent, tum in infinitate cogitationum æternùm futurarum. Nam sumo eandem formam argumentandi, quam ipsi adhibent ad probandam possibilem esse vnam creaturam omnium perfectissimam, & aliam omnium imperfectissimam, eamque applico ad probandum possibilem esse vnam cogitationem in tota collectione cogitationum æternùm futurarum secundùm intentionem omnium maximam, vnamque partem continui in tota collectione diuisionum possibilium omnium minimam. Suppono autem, quod Aduersarij mihi non negabunt, posse Deum cum Beatorum, vel damnatorum intellectu producere cogitationes intensiores & intensiores per totam æternitatem futuras. Quo posito sic contra ipsos retorqueo argumentum.

369. Non omnes cogitationes, quæ sunt in tota collectione æternùm futuras exceduntur secundùm perfectionem intensiuam à cogitationibus æternùm futuris: ergo necesse est, vt sit aliqua, quæ secundùm perfectionem intensiuam non excedatur: ergo datur in tota collectione cogitationum æternùm futurarum vna omnium intensissima. Antecedens constat eadem

lem forma arguendi: quoniam implicat mutuus excessus secundùm perfectionem intensiuam, non minùs quàm secundùm perfectionem specificam. Pari modo applicari possunt reliqua argumenta.

370. Eadem argumentandi forma ostendo possibilem esse minimam partem continuì, qua minor non sit dabilis, in tota collectione diuisionum possibilium, hoc pacto: Non omnes partes, quæ sunt in tota collectione diuisionum possibilium in minoritate excedùntur à partibus: ergo necesse est esse aliquam, quæ in minoritate non excedatur: ergo datur in tota collectione diuisionum continui vna omnium minima, qua minor dari non potest. Antecedens constat eadem arguendi forma, quoniam implicat mutuus excessus secundum minoritatem, non minùs quàm secundùm intensionem & specificam perfectionem.

371. Non video, quid ad hoc respondere possint Aduersarij, nisi admittendo & in tota collectione cogitationum æternùm futurarum vnam quoad intensionem omnium perfectissimam, & in tota collectione partium diuisibilium vnam quoad minoritatem omnium minimam, & simul negando, hinc vllum sequi absurdum. Nam si quod esset, illud esset, infinitum claudi terminis, prima nempe & vltima cogitatione, prima & vltima parte continui. Atqui hoc nullum est, cùm hoc ipsum euidenter supponatur in Aduersariorum sententia, qui inter infimam & supremam creaturam admittunt infinitam multitudinem creaturarum terminis clausam. Non enim putant, huiusmodi clausuram repugnare infinito, cuius essentiam in eo præcisè collocant, vt ex vno termino ad alium successiuè peruenìri non possit: quod rectè saluari potest, etiamsi terminis claudatur.

372. Sed contrà primò: quia videtur vel ex ipsis terminis notum, quòd infinitum, qua infinitum, debeat carere fine. Quocirca ponitur in eius definitione, quam nec ipsi Aduersarij reijcere audent. Est enim infinitum, consensu omnium, quod fine caret. Per hoc enim discriminatur à finito. Nec minùs repugnat infinito habere terminum, quàm repugnet finito, carere termino. Secundo, quia magis videtur repugnare infinito, claudi terminis, quàm successiuè pertransiri. Nam qui admittunt possibiles generationes & circulationes ab æterno, debent necessariò admittere, potuisse infinitum vt infinitum successiuè pertransiri, cùm tamen idem admittere non audeant, huiusmodi generationes & circulationes ab æterno incœpisse per aliquam primam. Tertiò, quia saltem tale infinitum esset numerando pertransibile à cognitione diuina. Etenim distinctè cognoscit Deus per Aduersarios vltimam cogitationem omnium intensissimam excedere immediatè sequentem, & hanc excedere aliam immediatè sibi subsequentem, & sic non quidem successiuè, sed vno ictu ininstanti ab vltima omnium intensissima numerando peruenire ad primam omnium remississimam.

373. Quartò, quoniam peculiaris difficultas est, tam in cogitationibus æternùm futuris assignari vnam omnium intensissimam, quàm in diuisione partium vnam omnium minimam. Nam ex primo sequeretur, finiti ac terminati cogitationes æternùm futuras, cùm tamen non finiatur nec terminetur æternitas ipsa à parte post, in qua futuræ sunt semper plures & plures cogitationes sine fine. Ex secundo, continuum diuidi in omnem sui partem. Primum ostendo: nam post vltimam cogitationem omnium intensissimam non esset futura alia, cùm tamen nondum finita ac terminata esset æternitas, cùm hęc finiti ac terminari non possit, sed semper vlteriùs & vlteriùs sine fine ac termino protenditur, cui hoc ipso, quòd assignaretur finis ac terminus, non esset æternitas, sed tempus. Antecedens constat: nam si post vltimam futura est alia; ergo vltima non fuit vltima.

374. Confirmatur: nam Deus per Aduersarios distinctè discernit, vltimam cogitationem determinato excessu superare immediatè sibi subsequentem. Interrogo, an excessu finito, an infinito? Non infinito, alioqui cæterę subsequentes vsque ad primam essent finitæ numero contra Aduersarios: quia cùm omnes subsequentes versus primam progrediantur secundùm partes proportionales minores & minores in intensione, si immediatè sequens vltimam, habet finitos gradus intensionis, cùm etiam prima supponatur habere finitos gradus determinatos intensionis, non poterunt omnes post vltimam esse numero infinitæ, alioqui deberet prima habere minimam intensionem, qua minor dari non posset, quod implicat. Non excessu finito. Nam eadem interrogatio fiet de subsequente penultimam, deque alijs & alijs sequentibus vsque ad primam: an singulæ superiores excedant singulas inferiores excessu finito, vel infinito: si finito, omnes & singulæ, includendo etiam primam, erunt infinitę intensionis, contra suppositum. Si excessu infinito, assignetur talis cogitatio, & contra illam redibit idem argumentum, quod suprà factum est, contra vltimam cogitationem.

375. At dices, omnes cogitationes, quæ inter talem assignabilem & vltimam intercedunt, esse numero infinitas. Sed contrà, tum quia hæc responsio admittit non solùm clausuram in infinito quà infinito, sed etiam additionem & diminutionem, quod non minus repugnat, quàm infinitum habere terminum. Nam hoc ipso, quòd infinito fit additio, assignatur

terminus, cui fit additio: sicut hoc ipso, quod additur lineæ palmus, supponitur terminus, cui palmaris quantitas additur & hoc ipso quod à quantitate demitur palmus, assignatur terminus, qui soluta vnione cum priori palmo, remanet. Tum quia non omnes cogitationes æternùm futuræ proportionaliter sese excederent secundùm intensionem, contra suppositum. Siquidem daretur vna, quæ infinito excessu superaret immediatè sibi subsequentem, cùm tamen ipsa non excederetur à præcedente excessu infinito, sed finito. Secundum demonstro, nam si posset minima pars continui assignari, qua minor assignabilis non esset, hoc ipso continuùm esset in omnem sui partem diuisum, cùm nulla pars minor restaret, in quam diuidi posset. Multa alia absurda ex Aduersariorum sententia deduci possent, quæ nobis ad sacratiora Theologiæ mysteria explicanda properantibus deducere non vacat: quam industriam & studiosum laborem relinquimus solidioris Philosophiæ studiosis.

376. Ad argumentum igitur Aduersariorum: si propositio illa, in qua tota eorum vis consistit, nempe: *Non omnes creaturæ in tota collectione possibilium excedduntur à creaturis*, sumatur in sensu distributiuo, dicendum est, quòd non omnes excedduntur, sed aliquæ excedduntur aliquæ excedunt: excedduntur inferiores, à superioribus: excedunt superiores inferiores. Si sumatur in sensu collectiuo: tunc negandum est, quòd non omnes excedantur, quia cùm in tota collectione non detur vna suprema, quæ reliquas omnes excedat, dici non potest, quòd non omnes excedantur: alioqui assignabilis esset vna, à qua reliquæ collectiuè sumptę excederentur. Nec mirum, cùm hoc sit de ratione infiniti carentis vltimo termino. Vnde idem argumentum fieri potest de tota collectione partium continui: nam omnes partes continui in tota collectione excedduntur in minoritate à partibus: Sicut igitur ad hoc argumentum tenemur omnes respondere: quòd omnes quidem partes distributiuè sumptæ & excedduntur, & excedunt, quoniam distributiuè sumptæ habent & maiorem, à qua excedduntur, & minorem, quam excedunt: omnes tamen collectiuè acceptæ dicendæ sunt nõ excedi: quia collectiuè acceptæ non habent vnam, à qua reliquæ omnes excedantur. Ad probationem autem Antecedentis negatur sequela, eò quòd mutuus ille excessus non est respectu eorundem, quo pacto implicat, sed respectu diuersorum: est enim excessus in creatura superiore respectu inferioris, & defectus in creatura inferiore respectu superioris.

377. Ad primam confirmationem negatur consequentia. Ratio discriminis est: quoniam produci & dependere à primo ente improducto consequitur essentiam creaturæ vt sic, quod tolli nequit per rationem infiniti: quia sicut infinitum non tollit à creatura rationem creaturę, ita nec tollit, quin etiam sub infinitate, & cum infinitate produci ac dependere debeat à primo ente improducto. Creaturam verò excedere aliam creaturam, vel excedi ab alia creatura, est accidens illi adueniens per comparationem ad alias creaturas, quod separari potest, integra manente essentia creaturæ. Cùm igitur in infinita collectione creaturarum perfectiorum & perfectiorum nequeant omnes creaturæ comparari ad vnam omnium perfectissimam, quia talis creatura in ea collectione non datur, non poterit in ea collectione dari excessus vnius creaturæ supra reliquas omnes sub se contentas, adhuc perseuerante in singulis & omnibus essentiâ creaturæ; quæ tamen non maneret, si omnes non essent à primo ente productæ & dependentes. Ad probationem verò consequentiæ, concedo mutuum excessum & perfectione respectu eiusdem inferre contradictoria; nego autem illa inferre respectu diuersorum, vt constat tam de partibus continui, quàm de cogitationibus intensiotibus & intensioribus æternùm futuris.

378. Ad secundam negatur antecedens. Ad cuius probationem, neganda est sequela, nempe in collectione infinita creaturarum & plures esse creaturas excessas excedentibus, & non plures esse creaturas excessas excedentibus, nam sumptæ distributiuè tot semper assignari possunt excessæ, quot excedentes: sumptæ verò collectiuè plures assignantur excessæ, quàm excedentes, eò quòd in tota collectione datur prima, quæ ab omnibus exceditur, non datur autem vltima, quę reliquas omnes excedat. Sicut in cogitationibus intensioribus & intensioribus æternùm futuris datur prima, quæ ab omnibus exceditur, & non datur vltima, quæ reliquas omnes excedat: & in partibus proportionalibus continui palmaris datur prima pars semi palmaris, quæ excedit reliquas omnes, nulla tamen datur vltima, quæ excedatur ab omnibus.

379. Ad tertiam, negatur Minor. Etenim summa illa propinquitas cùm Deo non est in vna aliqua creatura, sed in ipsa tota collectione creaturarum, supra quam licet non sit possibilis alia perfectior, cùm in ea collectione comprehendantur omnes, quacumque tamen distributiuè sumpta semper dabilis est alia & alia perfectior. Sicut licet supra totam collectionem diuisionum possibilium non detur alia diuisio, cùm in ea includantur omnes, qualibet tamen distributiuè assignata assignabilis est alia & alia absque termino, & licet supra totam collectionem cogitationum æternùm futurarum non sit alia futura, quauis tamen data dabilis est alia & alia absque termino. Nec refert, quòd

omnes

omnes creaturæ sint inæqualis perfectionis specificæ; nam etiam partes proportionales continui, & cogitationes intensiores & intensiores æternùm futuræ sunt inæqualis quantitatis & intensionis: cùm tamen neq; in illis, neque in his assignabilis sit aliqua in tota collectione vltima.

380. Ad quartam, Resp. cognitionem diuinam nec sistere in aliqua creatura, non progrediendo in alias, quæ supra illam sunt, si verè sunt, nec in tota collectione possibilium cognoscere vnam omnium perfectissimam, sed sistere in tota collectione infinita, quam perfectimè comprehendit absque vllo termino vltimo. Sicut in tota collectione diuisionum possibilium continui non sistit in vna aliqua parte infra quam non cognoscat alias minores, quæ sunt diuisibiles infra illam; non tamen in illa sistit in aliqua omnium minima, cùm ea non detur, sed sistit in tota collectione, illam perfectissimè comprehendendo absq; vltima. Idem dicito de tota collectione cogitationum intensiorum & intensiorum æternùm futurarum.

381. Ad quintam, negatur antecedens: Implicat enim, vt Deus producat creaturam, quam potest, omnium perfectissimam; quemadmodum vt producat partem continui, quam potest, omnium minimam: eò quòd inexhauribilis est infinita diuisibilitas continui: At non minùs inexhauribilis est infinita perfectio Dei. Quæres, quantum ergo poterit Deus producere, si non potest totum, quod potest: Resp. quantum libera ipsius voluntas determinauerit, cui in producendo, ad extra subordinatur diuina potentia.

DISPVTATIO XIII.

An, & quid sint ideæ in mente Diuina?

Constans est Patrum, & Scholasticorum sententia, in Deo ideas esse, quod & gentiles Philosophi cognouerũt, vt constat de Platone, quẽ vt primum idearum inuentorem refert Augustinus. l. 83. quæstionum, quæstione 46. quamuis ipse alijs ante Platonem, eas notas fuisse ibidem putet. Huius veritatis duplex est ratio, altera ex parte effectus producibilis; altera ex parte Dei producentis. Prior est, quia quidquid perfectionis est in effectu, id totum in causa, à qua effectus suum esse participat, præexistere debet; atqui omnis effectus, creatus non solùm participat esse naturæ, qua constat, sed etiam artis, quam imitando exprimit: igitur in Deo non solùm præsupponendum est principium effectiuum, quo esse naturæ rebus communicet; sed etiam esse artefactiuum, quo esse artis ijsdem impertiat. Maior patet; quia cùm totum esse effectus, deriuetur à causa, nihil poterit esse in effectu, quòd non præfuerit in causa. Minor apparet in hac ordinatissima mundi machina, in qua non modò elucet esse naturæ, quo vnaquæque res in suo esse constituitur; sed etiam esse artis, quâ cuncta creata diuersissimæ quamuis naturæ, mira tamen connexione & ordine inter se cohærentia, mirabilem illam diuinæ mentis architecturam imitando exprimunt. Vnde familiare est Patribus, ex huius vniuersi ordine supremam illam arguere mentem, quæ infallibili suâ sapientiâ & arte omnia disponit ac dirigit; cùm non nisi à sapiente ordo esse possit: *& sapiens*, auctore Augustino loco præcitato, *nemo esse possit*, nisi ideis intellectis.

Plato. Augustin. Augustin.

2. Posterior ratio ex parte Dei producentis est; quia cùm Deus in producendo sit infinitus, nec certa limitetur virtute ad determinatos effectus producendos, sed producere possit plures, & plures, perfectiores & perfectiores, in infinitum, vt certos quosdam determinatè producat, oportet, vt liberâ suâ voluntate illos determinet, applicando infinitam suam potentiam ad hos potiùs, quàm ad alios producendos: nequit autem voluntas potentiam ad determinatos effectus liberè applicare, nisi illos præcognoscat, cùm non possit in incognitum ferri: igitur præsupponenda est in Deo notitia effectuum producendorum: atqui hæc notitia in Deo habet rationem ideæ. Dantur igitur ideæ in Deo. Hoc ergo vt certo posito, grauis controuersia inter Scholasticos est, quid formaliter importet idea in Deo.

3. Prima sententia docet, ideas in Deo esse ipsasmet creaturas, secundùm esse creatum in Diuina mente obiectiuè existentes, secundùm illud idem esse, quòd habituræ sunt in se ipsis in propria natura existentes. Est Ochami in 1. distinct. 35. quæst.

Gabriel. Durand.

quæst. 5. Gabrielis quæst. 5. artic. 2. conclusione 4. Durandi distinct. 36. quæst. 5. fundamentum est. Quoniam idea est id, ad instar cuius artifex suum opus ad extra producit, sed Deus suum opus ad extra non producit & ad instar suæ essentiæ, vel alicuius rationis aut perfectionis increatæ; sed ad instar ipsiusmet creaturæ, quæ producenda est. Eadem quippe creatura in esse producto, imitatur se ipsam in esse præconcepto. Maior est ipsa definitio ideæ ab omnibus recepta. Minor probatur primò à paritate artificis creati, qui externum opus effingit, ad instar operis mente præconcepti: idem enim opus mente præconceptum, dirigit artificem creatum ad formandum opus in externa materia; sanitas enim *in materia*, inquit Aristoteles 7. Metaph. *fit à sanitate, quæ est in anima.* Vnde per accidens est, quòd aliquando artifex creatus vtatur distincto exemplari ad suum opus externum formandum, quippe qui habere posset practicam notitiam eiusdem operis faciendi à Deo infusam, quæ haberet veram & propriam rationem ideæ. Igitur ad rationem ideæ non requiritur, vt forma præconcepta imitabilis distinguatur à forma producibili imitatiua, cùm possit idem in esse producto imitari se ipsum in esse præconcepto. Igitur potest in artifice increato sola creatura præconcepta, & in mente diuina obiectiuè existens, habere rationem ideę, respectu creaturæ producendæ.

Aristotel.

4. Secundò probatur hæc sententia à priori, hoc pacto. Ratio ideę formaliter consistit in passiua imitabilitate; est enim forma præconcepta, quam imitatur opus ad extra productum: at nec diuina essentia, nec vlla ratio increata habere potest passiuam imitabilitatem respectu creaturæ; ergo idea in Deo non est, aut sua ipsius essentia, aut vlla alia ratio increata, sed sola creatura in diuina mente obiectiuè existens. Minor probatur, quia quæ sunt dissimilia, non possunt habere rationem imitabilis & imitatiui; imitatio enim fit ad expressionem alterius rei consimilis: diuina autem essentia, aut quæuis alia perfectio increata magis dissimilis est, quàm similis creaturæ; igitur non poterit habere rationem ideæ. Minor patet; quia omnis perfectio Diuina, quam creatura imitari dicitur, est longè diuersæ rationis in Deo, quàm in creatura. Nec sat est similitudo analoga, qualis tantùm est inter perfectiones creatas & increatas; alioqui non esset in Deo perfecta ratio ideæ; nam hæc consistit, vt sit ab ideatis perfectè imitabilis: sicut enim ratio ideæ consistit in imitabilitate: ita perfecta idea, qualis est increata, consistit in perfecta imitabilitate. Nequit autem esse perfectè imitabilis ratio illa quam nequeunt effectus imitari secundùm propriam & specificam rationem, sed tantùm secundùm communem & genericam.

5. Confirmatur; nam illud est idea in Deo, quo solo præconcepto, & omni alio præscripto, Deus est imitabilis à creaturis; sed præconceptis solis creaturis, & omni alio obiecto præscripto, Deus est imitabilis à creaturis: contrà verò quolibet alio obiecto præconcepto, & solis creaturis præscriptis obiectiuè existentibus in mente Diuina, Deus non est imitabilis à creaturis: igitur solæ creaturæ præconceptæ, & in diuina mente obiectiuè existentes habent rationem ideæ in Deo.

6. Secunda sententia affirmat, solam essentiam diuinam habere rationem ideæ: est Henrici quodlibet 9. q. 2. Aliensis 1. p. quæst. 25. membro 4. art. 1. S. Thom. 1. p. q. 15. art. 2. & de veritate. q. 3. art. 2. Bonauenturæ in 1. dist. 35. q. 1 & 2. Rubionis q. 2. artic. 1. Richardi, dist. 36. art. 2. quæst. 1. & 2. Aureoli dist. 36. p. 2. artic. 1. Heruæi art. 2. & 3. Capreoli art. 1. conclusione 3 & *& ad argumenta contra secundam & tertiam conclusionem*, Argentinæ, art 1. Gerardi art. 1. & Ægidij apud ipsum, & Palatij disput. 1. conclusione. 4. Marsilij in prologo quæst. 1. art. 1. Ferrariensis 1. contra gentes cap. 54. Caietani 1. p. loco præcitato, Bannez ibidem art. 1. conclusione 3. Molin. disp. 2. concl. prima, Vasquez disp. 71. & 72. Suarez lib. 3. de attributis diuinis, c. 5. & aliorum communis. Præcipuum fundamentum est auctoritas Patrum, præsertim Augustini, libr. 83. quæstionum, q. 46. Vbi docet, visione idearum animam beari: quòd non nisi de essentia Diuina, quæ sola beare potest, dici poterit. Præterea ibidè ait, quicquid fit, participatione harum idearum fieri: nihil autem fit participatione sui: igitur nequeunt ideæ Diuinæ esse ipsæ creaturæ, Diuina mente præconceptæ; alioqui idem fieret participatione sui ipsius. Et tractatu 1. in Ioannem affirmat, ideas viuere vita ipsius Dei, quod de creaturis secundùm esse creatum intelligi nequit.

Henricus. Aliensis. S. Thomas. Bonauent. Rubio. Richardus Aureolus. Heruæus. Capreolus. Argentin. Gerardus. Ægidius. Palatius. Marsilius Ferrariens. Caietanus. Bannez. Molina. Vasquez. Suarez. Sylvius 1. 2. q. 15. ar. 1. Augustin.

7. Ratio verò fundamentalis est. Quoniam idea, vt ex præcitato loco Augustini colligitur, consistit in passiua imitabilitate & participatione sui: nulla autem res fieri dicitur ad imitationem & participationem sui ipsius; nequit enim idem participare, & imitari se ipsum, cùm participatio & imitatio essentialem respectum dicat ad alterum, quem imitari & participare dicitur. Igitur ideę Diuinæ non possunt esse ipsæ creaturæ producibiles, vt in diuina mente obiectiuè existentes.

8. Est autem controuersia inter hos auctores, sub qua ratione essẽtia diuina sit idea creaturarum. Quinque autem modis potest essentia Diuina considerari; Primò, vt constitutiua Deitatis. Secundò, vt causa effectrix creaturarum. Tertiò, vt species intellibilis earundem. Quartò, vt primariũ obiectum Diuinæ cognitionis. Quintò, vt cognitio est & species expressa creaturarum. Omnes conueniunt, essentiam Diuinam nõ

esse

esse ideam vt est causa effectiua creaturarũ, quia causalitas idealis non est effectiua, sed directiua & imitabilis exemplariter: atque adeò idea non est ratio, quâ opus efficitur, sed qua dirigitur & exemplariter effigiatur. difficultas supereſt de reliquis quatuor.

9 Aureolus putat, essentiam diuinam absolutè sumptam, sub ratione Deitatis, esse ideam. Fundamentum est: Quia idea est perfectio illa, quam creatura imitatur in Deo; hæc autem præcedit in ipsa essentia Dei, antequã cognoscatur ab ipso Deo; ideo enim à Deo cognoscitur vt imitabilis, quia talem imitabilitatem in se ipsa continet.

10. Alij fortasse ideæ rationem collocabunt in ipsa essentia Dei, vt est species intelligibilis creaturarum: & ratio esse potest, quia idea importat similitudinem cum re ideanda, Deus autem non habet similitudinem cum creaturis ideandis, qua essentia est, sed qua species intelligibilis est, quia vt sic est intentionalis similitudo earum.

Thomistæ. 11. Thomistæ censent, ideam consistere in essentia Dei, vt obiectiuè existens est in Deo, ita vt, si per impossibile diuina essentia existeret tantùm obiectiuè in Deo, haberet veram rationem ideæ. Ratio huius est; quoniam idea est forma imitabilis exẽplariter; de ratione autem exemplaris est, ipsum esse obiectiuum. Vnde licet essentia Diuina, antequam cognoscatur, sit fundamentaliter imitabilis, non est tamen exemplariter imitabilis, donec fiat obiectiuè in intellectu Diuino.

Bonauent. Rubio, Marsilius. Argentin. Suarez. Vasquez. 12. Bonau. verò, Rubio, Marsil. Argent. Suarez & Vasq. opinantur, Diuinam essentiam habere rationẽ ideæ, quatenus est species expressa creaturarum.

13. Pro huius controuersiæ explicatione, notandum est discrimen, quod nemo hactenus ex auctoribus, quos ego legi; aduertit, inter exemplar & ideam: quod exemplar est primum directiuum, in aliud non reducibile: idea verò est immediatum & proximum directiuũ, in aliud reducibile; vt figura Cæsaris, quam pictor intra se format de ipsius imagine in tabella delineanda, est idea: Cæsar verò ipse, de quo imaginem intra se artifex format, est exemplar; hoc enim respectu pictoris est primum directiuum ad opus externum effigiandum: figura verò intra se formata est directiuum proximum, à quo immediatè dirigitur ad externum opus effigiãdum. Ex quo vlteriùs sequitur secundum discrimẽ, quod opus productum immediatè & proximè non assimiletur exẽplari, sed ideæ: nam hæc est, à qua proximè & immediatè dirigitur artifex: artifex enim non dirigitur proximè ab externo exemplari, sed à forma intra se præconcepta. Tertium discrimen est, quòd exemplar potest esse vnum, ideæ verò multæ; ex vno enim eodemque exemplari formari possunt multæ ideæ. Quartum discrimen est, quòd de ratione exemplaris nõ est, vt vniuocè conueniat cum ideato; est autem hoc de ratione ideæ, quoniam idea debet proximè determinare artificem ad consimile opus producendum, ac proinde debet opus ipsum vniuocè continere, quia non potest intellectum artificis ad tale opus in specie determinare, nisi per id, quod intentionaliter continet & intellectui obiectiuè proponit, cum non sit intellectus aptus determinari, ad externum opus dirigendum, nisi per obiectum actu cognitum, & repræsentatum. Exemplar verò, quia non debet proximè ad opus producendum intellectum determinare, sed tantùm remotè, non est necesse, vt cum opere producendo vniuocè conueniat. His positis, me iudice, vt certis, facilis est præsentis controuersiæ decisio. Pro qua,

14. Dico primò. Essentia diuina, antequam actu cognoscatur à Deo, est tantùm remotum exemplar creaturarum: sicut Cæsar, antequam actu cognoscatur ab artifice, est remotum exemplar externæ imaginis, ab artifice formandæ. Fundamentum est. Quia, vt aliquid sit remotum exemplar, sufficit, vt aliquam in se præhabeat cum exemplando similitudinem, secundùm quam ab illo exemplari, imitaríque possit: sed diuina essentia, antequam actu cognoscatur à Deo, præhabet in se aliquam saltem analogam similitudinem cum creaturis, quia illas continet eminenter, secundùm aliquas perfectiones ab ipsis participabiles: non enim ideo essentia Dei continet creaturas, quia cognoscitur à Deo; sed ideo à Deo cognoscitur, vt continens creaturas, quia illas eminenter præhabet in se.

15. Dico secundò. Essentia diuina vt actu cognita à Deo, est proximum exemplar, non autem idea creaturarum. Prima pars assertionis constat, quia per cognitionẽ proximè completur in ratione exemplaris, nam per eam fit formaliter directiua operis faciendi. Nec censenda est sola conditio, sed ratio formalis integrans causam exemplarem; eò quòd non tantùm obiectum, sed cognitio ipsa est directiua operis, quatenus dictat de opere sic & sic effigiando, vt producatur ad instar exemplaris præconcepti.

16. Secunda pars probatur; quoniam vt ex dictis constat, idea requirit vniuocam conuenientiam in repræsentando cum ideato: diuina autem essentia, neque vt cognita, habet vniuocam cõuenientiam in repræsentando cum creaturis; igitur nequit habere rationem ideę. Minor probatur. Quia cognitio non variat esse obiecti, quod repræsentat, sed illud tale repræsentat intellectui, quale supponitur in se, ergo si essentia diuina non continet creaturas in se, secundùm proprium esse creatum, neque vt cognita poterit eas repræsentare. Nec refert, quòd eas contineat eminenter, quoniam eminens esse creaturarum, non est esse creaturæ, sed Dei: obiectum autem cognitum, non manifestat intellectui, nisi quod in se continet formaliter. Igitur diuina essentia, neque vt cognita, repræsentat formaliter creaturas; atque

adeo non potest habere veniencam connotionem cum illis separationibus.

17. Dico tertio. Effectiua diuina non est idea creaturarum, quatenus ab intelligibilis ipsius essentia, sed quatenus est ipsa essentia, & absoluta limitandis creaturarum. Prior pars affirmatiua probatur; quia, vt ex philosophia suppono, species intelligibilis non est medium cognitum, in quo formaliter videatur obiectum, sicuti non medium imaginatum, & principium, quo efficax diuinum determinatur potentia ad species expressas producendum, in qua sufficienter supponit & naturali ratione euincitur obiectum. Igitur neque Diuina effectiua, vt species intelligibilis creaturarum, est formale obiectum earum.

18. Posteriorem partem affertionis sic ostendo: quoniam, vt ex logica disputatis constat, diuina effectiua vt species expressa creaturarum, est vnalis imago & expressio aequiuoca ipsius diuinitus essentiae, quae habet cum illis in tripartitionem conuenientiam communitatis analogicae, vt ibidem latius dixi. Assumendo probatur; quia Diuina effectiua, vt species expressa creaturarum, est perfectum vnibum causum, procedit enim ordine intelligendi ab ipsa diuina essentia, vt ab ea quasi ex specie intelligibili creaturarum, & à Diuino intellectu, vt à principio effectiuo, & agente, atque adeo vt perfectissima, & adaequatissima verbum earum, vt vero ab imperfectiori relatae obiecto, ita diuinum non progreditur & formaliter ab ipsis, tamquam à formali obiecto, vt similitudo adaequata est in verbo.

Augustin. 19. Hanc sententiam expresse Augustinus confirmat in 6. de verbis Domini. Vbi verbum Dei, quidlibet formans omnium rerum, formam ingerens rerum, fidemanam formans, dicit Augustinus, in hanc sententiam: Scripturae & verae Diuinae effectiuae, & rationes omnium creaturarum, quae adeo vt perfectissimae sunt, in eaque viuere vita ipsius Dei. Dicit autem in sapientia & scientia Dei, non ipsam ipsius & Spiritum ideas esse: quia ita Scripturis ipsi, tam arte intelligit, quam artifex intelligit, qui omnia, ad quod objectum opus ad artem pertinet, facit. Deinde ita arte & sapientia non distinguuntur ab essentia & Spiritu, vt de illo dicat Scripturae Dei intelligentia verbi, vt creaturae rerum absolutae, quod & verbum est in Deo plures dicantur esse ideae, vna tantum sit & Spiritu: quia ars & Spiritus, non intelligitur multiplicari, nisi ad multiplicationem intellectum & sapientiae, sed vna multiplicatur etiam ad rationem creaturarum obiectorum.

20. Vt autem totum hanc rem breui, ac distincte discutiamus concludam, distinguenda sunt hoc loco à Deo Patrem, in quo existit diuina potentia, cum Diuina cognitione: in quo Patre Diuina effectiua ratione tantum rerum exemplar creaturarum, quae non est ea eminenter continenter perfectionem omnium rerum, continentur autem non solum in eo tales perfectiones eminenter, sed etiam vt ille species intelligibiles intrinsecas, vtraque enim modus continentiae ipsetiae ad perfectionem primi entis.

21. Secundum signum eius oppositum effectiua adhuc cognoscitur à Deo. In quo Deo per effectiua diuina essentia in ratione exemplaris; nam in hoc signo cognoscitur Deus variis modis creabilis, & possibilis creaturis; & vbi inanimo secundum esse, & plures inanimatum esse, & humanitatem secundum cognoscendi ab intelligentia pro diuersitate rationum exemplarium. Cognoscitur item has essentias perfectiones cognoscendi tanquam imitabiles participabiles, quatenus tam in illis participatur ab Angelis, quia participantibus ab aliis, & alio perfectiones cognoscendi. Cognoscitur item has modos cognoscendi creaturarum licuisse eius potentia & omnipotentia, & ab ea non absolutas esse eminentiales, & imperfectiuum, quod creaturae figmentum est, & quid nam, dum intelligitur diuina cognitio, vt determinata ad effectiua. Dei vt Patris, & Principij, prius enim concipitur, vt determinata ab effectiua, quam vt cognitio, quatenus obiecti primi, quibus vt ab speciebus creaturarum, tamquam obiectis formalibus, & primis, & adaequatis obiectis primis, & adaequatis obiectis primis, & adaequatis obiectis

discrimine inter ideam & exemplar. Primò quòd idea requirat vniuocam conuenientiam in repræsentando cum ideato, exemplar autem solam analogicam. Secundò, quòd idea reducibilis est ad exemplar, tanquam causa proxima ad remotam & supremam in suo genere: exemplar verò non est reducibile ad aliud in genere exemplaris, cùm sit primum & supremum in eo genere. Atqui Diuina cognitio, vt distinctè exprimens creaturas, habet vniuocam conuenientiam in repræsentando cum creaturis, quam non habet essentia Diuina, cognita vt imitabilis à creaturis. Præterea Diuina cognitio, vt distinctè exprimens creaturas, reducibilis est ad diuinam essentiam, tanquam ad primam causam in genere exemplaris: siquidem, vt diuina cognitio exprimat distinctè creaturas, pendet quodammodo à diuina essentia, vt continente illas exemplariter; nisi enim diuina essentia exemplariter contineret creaturas, non posset cognitio diuina creaturas distinctè in se ipsa exprimere. Tandem diuina essentia, vt exemplar creaturarum non est in aliud exemplar reducibilis; est enim in genere exemplaris prima, à qua omnes creaturæ sunt exemplabiles, & primo participant rationem entis possibilis; sublato enim primo exemplari, nulla creatura haberet positiuam rationem entis possibilis. Participant autem illam per solam denominationem extrinsecam ipsius increati exemplaris, à quo exemplari & participari possunt; cùm in se ipsis nihil sint, nisi non repugnantia ad existendum, quæ est pura negatio entis positiui, cum negatione repugnantiæ ad essendum: quæ solùm importat terminorum combinabilitatem, per quam differunt entia possibilia ab entibus impossibilibus seu prohibitis, quæ non solùm dicunt negationem entis positiui in se, sed etiam negationem terminorum combinabilium.

24. DICES. In eo signo in quo cognoscitur essentia diuina, vt imitabilis à creaturis, necessariò cognoscuntur creaturæ secundùm proprium esse creatum, vt imitatiuæ sunt Dei: ergo in ipsa essentia, cognita vt imitabili, cognoscuntur creaturæ secundùm proprium esse ipsarum. Respondeo, in eo signo esse tantùm cognoscibiles creaturas secundùm proprium esse ipsarum abstractiuè, nõ intuitiuè; cognoscuntur autem intuitiuè & in se ipsis in secundo signo, in quo intelligitur diuina cognitio, vt determinata ab essentia, vt specie creaturarum.

Corollaria Doctrinæ.

25. EX dictis deducitur primò, non solum rationem exemplarem, sed etiam idealem in Deo esse increatam, quia non solùm essentia diuina, vt imitabilis à creaturis, sed ipsa etiam cognitio Dei, vt exprimens distinctè creaturas, seu ipsæmet creaturæ, vt in diuina cognitione expressæ, tanquam in proprio verbo, & perfectissima imagine earum, est ratio increata: atque adeò rectè quadrant diuinis ideis, quę de ijs Augustinus prædicat l. 83. quæstionum, q. 46. nempe, quòd *sint formæ quædam principales, seu rationes rerum stabiles atque incommutabiles, quæ ipsæ formatæ nõ sunt, ac per hoc æternæ, & sẽper eodem modo sese habentes, quæ in diuina intelligentia continentur: & cùm ipsæ neque oriantur neque intereant, secundùm eas tamen formari dicitur omne, quod oriri, & interire potest; & quarum participatione fit, vt sit quidquid est quo quomodo est: quarum visione anima beatissima fit;* eæque viuunt vita ipsius Dei. Vnde cum fit creatura in se ipsa, rectè dicitur fieri ad instar ideæ, quam Deus habet de illa, tanquam de re distincta; quia creatura in se ipsa, & in sua idea differt, tanquam ens creatum & increatum. *Augustin.*

26. Deducitur secundò, Deum non modò habere ideas futurorum, sed etiam possibilium, quia de ratione ideæ non est actu, sed aptitudine tantùm dirigere intellectum artificis ad opus formandum. Vnde etiamsi domificator nunquam externam domum construat, semper tamẽ dicitur de illa propriam habere ideam, per quam aptus est externam domum construere. Contrà verò, non habet Deus ideas malorum, aut impossibilium; vnde non dicuntur hæc in Deo viuere vita Dei. Ratio est; quia idea non est, nisi de factibilibus; mala autem, etsi suo modò sint, quia tamẽ non sunt per rationem propriam, sed alterius, nempe boni, cuius priuationes sunt, propriam ideam non habent, distinctam ab idea boni, per quam mala ipsa cognoscuntur.

27. Deducitur tertiò, ideam essentialiter requirere vim productiuam ideati in artifice, defectu cuius res naturales, intentionaliter expressæ in verbo Angelico, non dicũtur ideæ, non est tamen necesse, vt idea supponat in artifice vim productiuam quoad esse materiale, & substratum ipsius operis faciendi; sed sat est, si supponat vim productiuam solùm quoad esse artificiatum operis. Sic idea statuæ efformandæ, nõ supponit in statuario vim productiuam marmoris, quod est substratum statuæ, sed solius formæ & figuræ artificialis.

28. Deducitur quartò, æternum parentem non habere ideam de æterno suo Filio. Ratio est, quoniam, etsi illum producat ex propria notitia ipsius, quia tamẽ illum non producit natura diuersum atque discretum à se, quod ad rationem ideæ essentialiter requiritur; est enim idea id, ad instar cuius aliud fit, talis notitia nequit habere rationem ideæ.

29. Deducitur quintò, ideam formaliter non consistere in conceptu formali, sed obiectiuo. Cuius ratio est; quia idea est id ad quod artifex aspiciens opus ad extra producit: porro artifex, cùm opus ad extra producit, non conceptum formalem, sed

tendi tam ab ipsis, quàm non concepta formalia, sed obiectiua ab expressiuis, & similia operis faciendi: sed ita sentiri, ab ipsis operibus faciendum determinari, determinari debere ab ipsis, sed simili, non autem ab ea, quod difficile est operi faciendo.

18. Dicendum tertiò, id tam habere verum rationis, quòd non aqui quàm ipsum fit, talem enim rationem habet ex vi ipsa definitus, sed ad inducendum: quod ab ipsa ratione regulariter ac diligenter: istas mentiras ad faciendum, modo, modo, attendatur ac regulatione, tanquam propria causalitate. Et quo fugiatur, cauleis mentiras facias adhibeatur exercere non posse, nisi in agente intellectu duabus, quo ipsum virtutem obiectiuam operis, quam ideæ complet, obiectiuè sentiens dirigendo.

19. Dicendum ſeptimò, discrimen inter causalitatem ideæ & finalitatem quæ finis magnet agens ad agendum, proprie sui bonum, vt vnde percipiam causalitatem ideæ esse vt voluntas, cuius obiectum eſt bonum, inclinando & efficiendo illum ad opus. Idea vt verò dirigens, quod opus propter bonum exiſtimatum operis vendi: licet causalitatem mentalem in obiectiuum ideæ, quæ ipsius potentiæ ad opus dirigitur. Eius verò causalitas eſt eatenus operi quatenus ab ipsa operis præconcepti. Sicut causalitas finis, & agentis effectiua, propter hominem inventum.

20. Dicendum octauò, in Deo eſſe vnum exemplar, plures verò ideas. Ratio eſt, quia vnum exemplar dicit de ſuperato & omnia, tales, præcisè indistinctè continere multa exemplabilia: quæ non sunt exemplabilia indistinctè continet plures ſpecie effectiua producibiles. Idea verò, cum ſit in repreſentando vniuersa, non præcisè indistinctè plures ſpecie inhabilia continens, ſed ſingulariter habilius ſingulare exemplabile.

21. Dicendum nono. Deum non habere ideas, neque eſſe creaturæ habere ideas Dei: non, quòd incommunicabilis ſunt creaturis, ſed quia non, vt exemplar imperfectum, ſimile exemplabilibus, & imitabilibus: nulla autem eſſentia poſſibilis imitabilis, nec de imitabilibus in ſe perfectibilibus, quæ ſunt propria Dei. Ideæ incommunicabiles, vtpote, quoniam quæ ſunt incommunicabiles, non impartibiles, atque adeo imperfectibiles, & imitabiles: quales perfectiones in Deo ſunt independentia ab aliquo eſſentia eſſentialis, eſſendi purus, infinitus eſſendi, immenſus, & caetera similia.

22. Dicendum decimo, ideam non modo eſſe principium dirigendi, ſed etiam cognoſcendi ſibiarum: tum quia non dirigit, niſi cognoſcendo ipſam ideatum & modum, quo ideatum ipſum in ſe formandum: tum quia idea non eſt aliud, quàm expreſſa & intentionalis ſimilitudo ideati in mente artificiabre: autem eſt ipſiſſima ratio cognoſcendi ideatum.

23. Dicendum vndecimo, in diuinis ideis, confirmandum eſſe aliquam ordinem, non realem, ſed rationis. Quod ſit aliquis ordo rationis, manifeſtum eſt, quia Deus diuinorum attributorum, ad quorum imitationem Diuina ideæ pertinent: & enim inter attributa concedendus eſt aliquis ordo, vt vnum concipi debeat prius alio, & formiter tale ordo concipi debet inter ipſas ideas, quibus quoad eam attributorum imitationes & participationes. Quod autem ſint in Deo ſit realis, ſed rationis, patet ex nulla diſtinctione realis, quæ ſumpta ex diuinis attributis attendenda eſt in Deo, atque ideæ ſunt ad diuinæ attributorum imitationem, ita eſt realis diſtinctio.

24. Dicendum duodecimò, ideas eſſe omnes omnibus diuinis perſonis, tamen vt proprias attribuendas vni eſſe Filio. Prima pars patet: Quoniam perfectio idealis eſt ſecundum imitationem, ſecundum quam ad eandem abſolutam omnes ſunt perfectiæ diuinæ perſonæ, quæ ſunt vna eſſentia, vna deitas vna omnia. Secunda verò pars conſtat ex modo loquendi ſcripturæ. Ioannes 1. Verbum *erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, *hoc erat in principio apud Deum*: quæ eſt cauſalitas idealis. Et ad Hebræos 1. *per quem fecit & ſæcula*, *ſæcula, pertaining, omnia verbo virtutis ſuæ*. Ratio appropriandi eſt, quia ſicut filius Filius processionis, vt verbum notionale vocatur, ita quæ pertinent ad Amorem notionalem, attribuuntur Spiritui ſancto. Quemadmodum ergo pertinent ad emanationem amoris attribuuntur ſibi Patri, eò quòd filius Patris eſt, ſic primum & originale principium producendi creaturas.

25. Ex his patet quid dicendum ſit ad rationes ſanctorum. Ad primam rationem ſit argumenta primæ inuentricæ. Ad ſecundam ergo, illi creaturæ attribuitur ſapientia, Carentiam, vbi Deus producit creaturam, attendit non ſolùm ipſam creaturam, ſed ad creaturæ expreſſa in ſua cognitione, & ſimilitudinem reſpicit ad aliquam imitabilem, & diſtinctam à creatura producendam. Non ſolum creaturæ producendæ, ſed etiam hic diuinæ ab ipſo operæ ad extra producendæ, ad quas creatura reſpicit, & quod diſtinguatur ab ipſo opere ad extra producto. Vnde cognito, quam Deus intrà ſuiipſius artificia de quare producendo, deſtinctia eſſe ab ipſo opere ad extra producendo, tanquam verbum à re ipſa extra manente, eſt enim cognitio expreſſa, ſimilitudo rei, non ens ipſa extra producibile. Et licet creatura intentionaliter expreſſa in Diuina cognitione, ſit ratio intrinſeca, atque adeo diſtincta creaturæ extra producibilis, in eſſe naturali & ſubſiſtenti, eſt tamen illi ſimilis in eſſe intentionali & obiectiuo, quod ad rationem ideæ ſufficit. Et his patet ad confirmationem, quæ tantum probat,

probat, præter Diuinam essentiam cognitam, vt imitabilem, necessarias esse creaturas distinctè expressas per Diuinam cognitionem; quæ tamen creaturæ in Diuina cognitione expressæ, non sunt realiter ipsæ creaturæ extra producibiles, sed earum intentionales imagines & similitudines.

De bonitate Dei.

EXPLICATIS primis duobus attributis, vnitatis scilicet & veritatis, sequitur tertium attributum Bonitatis; quod partim est absolutum, partim respectiuum, vt constat ex analogia ad attributum bonitatis creatæ. Respectiuum est per ordinem ad appetitum extrinsecum, quem sua perfectione allicit & mouet: nam *bonum* ex Philosopho est, *quod omnia appetunt*. *Aristotel.* Absolutum verò est per ordinem ad proprium subiectum & naturam, quam bonitas ipsa integrat & cõpler. Quod adhuc est duplex, alterum transcendentale, fundatum in ipsa entitate rei, omnibus numeris & perfectionibus absoluta: alterum morale, quod naturam perficit in ordine ad mores & virtutes. Nos de attributo Diuinæ bonitatis disputabimus, quatenus absolutũ est, & naturam Diuinam vndequaque integram & perfectam reddit, tum moraliter, tum transcendentaliter. Nam, prout respectiuum est, potiùs ad Philosophiam spectat, nec magnam habet difficultatem. Quoniam verò principium totius moralis bonitatis est Diuina voluntas, priùs de illa agendum nobis erit; tum de actibus ipsius, præsertim qui circa hominum salutem, & reprobationem versantur. Tandem bonitatem Diuinam considerabimus, quatenus est transcendentalis perfectio naturæ Diuinæ, quam vndequaque integram & perfectam reddit, & quoad perfectiones absolutas, & quoad respectiuas.

DISPVTATIO XIV.

De voluntate Dei.

SECTIO PRIMA.

An, & qualis in Deo sit voluntas.

1. DIco primò. Est in Deo voluntas, non per modum potentiæ distinctæ ab actu, sed per modum actus non elicti, sed subsistentis. Assertio quoad omnes partes est de fide, tum in multis scripturæ locis expressa, tum in varijs Concilijs definita. *Certa ex script. & Concilijs.* Probatur prima pars assertionis. Deus est intelligens, vt ex suprà disputatis constat; ergo & volens. Consequentiam sic deduco cum S. Thoma prima parte quæst. 19. art. 1. ad omnem formam, seu bonum naturale propriæ naturæ conueniens, consequi debet aliquis appetitus, vel ad illud consequendum, si absit; vel in illo quiescendo, si adsit: sed agens intellectuale proponit sibi formam, seu bonum propriæ naturæ conueniens per suam intellectionem: igitur ad ipsam intellectionem consequi debet appetitus erga tale bonum apprehensum, vt propriæ naturæ conueniens. Atqui talis appetitus est voluntas; datur igitur in Deo agente intellectuali voluntas. Vltima consequentia claret. Minor subsumpta constat, nam sicut se habet appetitus naturalis in rebus cognitione carentibus; ita voluntas in rebus intelligentia præditis: nam sicut per illum res naturales inclinant ad bonum propriæ naturæ conueniens: ita per hanc naturæ intellectuales appetunt bonum sibi conueniens. Minor assumpta patet: nam intellectio est expressa, & naturalis imago rei intellectæ, per quam intelligẽs fit res ipsa intellecta intelligibiliter; igitur per illam agens intellectuale repræsentat sibi bonum propriæ naturæ conueniens. Maior constat tum inductione, qua vnaquæque natura per intrinsecam formam naturalem inclinat ad bonum sibi conueniens: vt lapis per intrinsecam grauitatem ad centrum; & aqua per substantialem formam, inclinat ad propria accidentia, in quibus vel quiescit, dum adsunt, vel ad ea tendit, in se ipsa producendo, dum absunt. Tum ratione à priori: nam quælibet natura sicut inclinat ad proprium esse, ita ad omnia ea, quæ proprium esse conseruant: idem namque appetitus est ad esse, & ad ea, quæ proprium esse conseruant. *S. Thomas.*

2. Porrò multas differentias assignat Caietanus prima parte loco præcitato inter *Caietanus*

ver appetitum naturalem, & rationalem, proprie loquendo in Deo locum, & nomen habeat, posfumus hanc hac Prima, tantum conclusione: Deus per quemlibet naturam, animata, non quidem cognoscitivam, vnde negatio illi non datur, sed ex appetibilibus, cum necessitate ex finis propensione naturae in illum prodeat. Secunda naturalitati annexa ad vnum, quod malis vero ad malis, intra multa bona, quae per apprehensionem fiunt cognoscibilia propensio. Tertia, appetitus naturalis inclinat naturam ad bonum illi proportionatum, natum ad bonum illi proportionatum, animalis vero ad bonum omne apprehensum, animatae vero ad bonum omne cognoscibile. Quarta, Dei primus appetibile est ab illo bonum illi consentaneum, quod proportionatur naturae ad bonum illi connaturale, ad appetitum animalem, ad actus secundum quos fulcit vitalis operatio, què cognoscitivae appetitus appetibilia proportionantur, quae supponunt connexum.

5. Dicimus 1. Quòd in Deo circa proprium bonum non appetitus naturalis. Ad quam quidem assertionem, in Deo dari appetitum, ad quem non bonum locum dare videtur prima conclusio, quam hoc modo dicit ad propositum bonum, non autem finem illum intelligimus, quem ad finem dicebat appetitus in natura ad proprium bonum connatus.

6. Probatur: assertio quoad secundam partem. Quoniam potentia, vt diffinitur ab actualitate imperfectionem potentialitatis, quae repugnat actui purè imperfectionis in Deo esse voluerunt per potentialitatem diffinitur ab actu. Dixi, diffinitur ab actu, non duplicem conditionem potentiae vitalis, vnam modo, vt dicit diffinitionem ab actu secundo, vt importat perfectionem perficiendam, aut tendentiam ad aliquem actum. Primo modo diffinitur per defectionem Deo repugnantem, secundo modo non repugnantem Deo consentaneum. Quare concedo in Deo esse voluntatem, secundum potentiam conceptam primo modo, non autem esse potentiam, secundum imperfectionem diffinitionis ab actu secundo, quae potentia vt fic per fe importat.

7. Probatur tertia pars assertionis, nempe quòd actus voluntatis in Deo non fit elicitus, sed indistinctus, quoniam diffinitur per eos, effici potest res diffinitas à voluntate. Omnia vero effecta accidens illius, à Deo fiebant, ergo ab illo fiebant, quae omnia pugnant cum Deo ab se perfectissimo, & simplicissimo.

8. Dico secundo. Formale aeque primarium obiectum voluntatis Diuinae, ut ipsa bonitas increata, reliqua vero omnia bona esse tantum obiectum secundarium & materiale illius. Fundamentum eft. Nam illud eft formale, & primarium obiectum alicuius potentiae, vt talius, à quo primo & per se specificatur potentia, vel actus: sed ipsa Diuina voluntas per se primò specificatur ab ipsa bonitate increata, ergo. Maior eft communis axioma Philosophorum ac Theologorum. Minorem probo, quam ex Diuo Thomas, & communi Theologorum doctrina, vel aliàs, à quo nunquam abstrahitur potest aliàs; atqui bonitatem increatam nunquam abstrahere potest actus Diuinae voluntatis, ergo haec eft primarium & formale obiectum illius. Maior patet. Quia impossibile eft, actum aliquem posse à quo potest abstrahi, specificari, eft obiectum formale, & primarium specificationem. Minor probatur: nam tempore illius, quo voluntas Diuina intendit, vt Scriptura refert Pharaonem esse in se, Propter hoc suscitauit te. Deus non nolebat.

Philosophorum & Theologorum communis.

9. Confirmatur primò. Illud eft formale, & primarium obiectum alicuius potentiae, à quo primò, & per se specificatur specificantia adaequate: atqui ipsa bonitas increata per se primò specificat voluntatem Diuinam adaequate: ergo ipsa bonitas increata eft formale, & primarium obiectum illius. Maior patet, nam voluntas Diuina Maior patet. non folùm bonitatem increatam, sed & omnia bona infinita, & alia, quidem exigit amore ipfi increatae. Minor probatur, nam illud eft formale & primarium obiectum alicuius potentiae, vel actus, quod in ratione specificandi nullum aliud sibi adaequate excellens potentia, vel actus: sed ipsa bonitas increata eft talis respectu formalis, & primarii obiectum formale eft ita proprium vnius, & tantum vnius, quod nullum aliud sibi in propria perfectione differentiale, quae non possit sibi vni conuenire competere. Ita vero excedunt reliqua perfectio effe in potentia vti, vel effe, quae non sunt ipsa bonitas increata: quod implicat, quia quidquid perfectionis eft in potentia, vel actu, & in natura per entitate est ipsa bonitas obiectum specificans.

Confirmatur secundò. Formale obiectum charitatis participatae, eft bonitas increata, ergo & formale obiectum voluntatis impartitae. Antecedens fuppono ex materia de charitate, & ex dictis. Consequentia quoniam vtrò probo, quia charitas participata imperata charitatem impartitam, à qua exemplatur. Quòd autem omnia bona creata fint obiectum secundarium, & materiale obiectum Diuinae voluntatis, euidenter quoniam ad illa non feruntur Deus voluntas propter aliquam connotationem, quam habent cum ipsa bonitate increata, sed propter ipsam bonitatem, vt per participationem fuo modo increatam, atque adeò formaliter ipsa increata bonitatis, quae eft primum obiectum increatae bonitatis.

10. Ex dictis deducitur primò. Deum necessariò diligere ipsum, & quoad specificationem, & quoad exercitium. Eft de fide, nam ex antecedi ita praecepit Spiritus fanctus, qui eft verus Deus, atque adeo non simpliciter necessarium, non meritu, quam Pauli. Nam contra natu à priori eft. Quoniam ideò ipse Deus diligit omnem creaturam bonum, & Pelagiani & Semipelagiani.

excludit omnem rationem malr; igitur nulla ratio potest ab amore sui illum retrahere.

10. DICES. Potest Deus se ipsum quoad exercitium non diligere, vt finem creaturarum, ergo. Assumptum probo, quia potest Deus quoad exercitium non diligere creaturas, vt bonum sibi concupitum: ergo potest quoad exercitium se ipsum non diligere, vt finem creaturarum. Consequentia constat; nam idem amor, qui tendit ad bonum concupitum, & dicitur concupiscentia, tendit ad subiectum, cui tale bonum concupiscitur, tanquam fini *Cui*, & dicitur charitatis: ergo si potest Deus quoad exercitium sibi non amare bonum creatum, potest se ipsum non diligere vt finem creaturarum. Respondeo, concedendo totum discursum quoad creaturas existentes; nam qua ratione Deus liberè amat illas, liberè etiam quoad exercitium amat se ipsum, vt finem earum. Cuius ratio est. Quia sicut tale bonum non est necessarium ad vllam sui perfectionem, ita non necessariò illud amat, & consequenter non necessariò quoad exercitium se ipsum diligit, vt finem in ordine ad tale bonum. Dixi, *quoad exercitium*, quia quoad specificationem non potest Deus seipsum non diligere, finem creaturarum existentium, quia non potest Deus in productione creaturarum alium finem vltimatum intendere, quàm se ipsum.

11. Deducitur secundò, amorem increatum non solùm directè tendere ad Deum, vt bonum, sed etiam quasi reflexè ad se ipsum, per infinitas reflexiones virtuales ratione inadæquata distinctas, vti suprà docuimus de actu cognitionis, quo Deus directè cognoscit se ipsum, & simul quasi reflexè cognoscit ipsummet cognitionis actum. Fundamentum est. Quia amor Diuinus est infinitè perfectus, & adæquatè comprehensiuus totius bonitatis & amabilitatis increatæ; ergo non solùm directè tendit ad Deum, sed etiam quasi reflexè tendit ad se ipsum, diligendo omnem rationem bonitatis, quæ per infinitas quasi reflexiones in eodem actu, per inadæquatas rationes distingui posset.

12. Deducitur tertiò, Deum non habere verum actum amicitiæ erga se; habere tamen verum actum amoris concupiscentiæ. Ratio prioris partis est. Quia amor amicitiæ, non est nisi inter distinctas naturas intellectuales; est enim mutua communicatio amoris, qui distinctas voluntates essentialiter supponit. Ratio verò posterioris partis est: quia idem amor, quo Deus amat omnia bona creata propter seipsum, quatenus terminatur ad bona ipsa creata, concupisa propter se ipsum, tanquam propter finem *Cui*, dicitur̃que amor concupiscentiæ.

13. Deducitur quartò, Deum habere verum & proprium gaudium, & fruitionem respectu sui proprij boni, non autem desiderium, aut spem; respectu verò creaturæ non solùm habere gaudium, sed etiam desiderium. Quòd Deus habeat verum gaudium & fruitionem respectu sui proprij boni, constat; quia hi actus nullam in suo conceptu formali imperfectionem inuoluunt; & ex alia parte sunt ad complementum beatitudinis; ergo non sunt denegandi Deo summè beato. Quòd verò non habeat proprium actum desiderij, aut spei, etiam constat: tum quia huiusmodi actus supponunt priuationem alicuius boni, ad quod consequendum agens tendit per desiderium, & spem: Deus autem nullam habere potest priuationem boni sibi conuenientis

14. DICES. Potest Deus habere priuationem honoris & gloriæ extrinsecæ; ergo ad hanc saltem tendere potest proprio actu desiderij, vel spei. Sed contrà, quia sicut honor & gloria extrinseca non est proprium bonum Dei, nisi per denominationem extrinsecam ab actu creaturæ honorantis & glorificantis Deum; ita nec ad illud consequendum ferri potest proprio actu desiderij, qui solùm est ad bonum intrinsecum. Tum quia spes est de bono arduo, & alterius auxilio consequendo: Deo autem nihil potest esse arduum, aut alterius auxilio consequendum. Demum quòd Deus habere possit proprium actum desiderij respectu creaturæ, probatur: quia de ratione desiderij est, actu complacentiæ ferri ad bonum absens: Deus autem respectu creaturæ ferri potest, & de facto fertur, actu complacentiæ ad bonum illi absens, dum actu complacentiæ omnibus æternam beatitudinem optat, quod est bonum à plerisque creaturis absens.

SECTIO II.

An Deus necessariò diligat creaturas possibiles dilectione simplicis complacentiæ?

15. PRÆSENS controuersia non est, an Deus creaturas possibiles diligat necessariò quoad specificationem, quia cùm creaturæ possibiles nullam includant rationem mali, propter quam possint esse obiectum Diuinæ displicentiæ, non possunt à Deo odio haberi: solùm igitur controuersia est, de necessitate quoad exercitium, an Deus necessariò diligat illas, quoad exercitium actus.

16. PRIMA sententia negat. Est Bonauent. in primo dist. 45. art. 1. q. 2. Capreoli art. 2. ad argumenta Aureoli cõtra primam conclusionem, Ferrariensis 4. contra Gentes, cap. 13 §. *dicitur secundo*, Bannez 1. p. q. 34. art. 3. Zumel ibidem disput. 1. ad tertium, Suarez 2. tomo Metaph. disput. 30. sect. 16. & lib. 11. de Trinitate cap. 2. in fine, Gonsalez 1. p. disput. 42. sect. 2. Machin. disput. 40. sect. 2.

Bonauent. *Capreolus.* *Ferrariens.* *Bannez.* *Zumel.* *Suarez.* *Gonsalez.* *Machin.*

S. Thom.

Probatur primò auctoritate S. Thomæ 1. p. q. 19. art. 2. Affirmantis, Deum solùm diligere seipsum necessariò, cætera verò liberè.

17. Secundò. Ea tantùm Deus necessariò diligit, sine quibus non posset suum esse perfectè existere: at sine creaturis possibilibus posset Diuinum esse perfectè existere, ergo.

18. Tertiò. Habitudo Diuinæ voluntatis ad creaturas possibiles, non est tam necessaria, quàm ad propriam bonitatem; alioqui tam necessaria esset bonitas creata, quàm increata; & consequenter eodem modo Diuina voluntas penderet à bonitate creata, atque ab increata; igitur potuit in Deo non esse, quia quidquid non est necessarium, vt Deus, potest in Deo non esse.

19. Quartò. Creaturæ possibiles non adæquant totam virtutem voluntatis Diuinæ; ergo illam non necessitant. Antecedens patet. Consequentia probatur, quia potentia solùm necessitatur à suo obiecto adæquato, & principali.

20. Quintò. Sequeretur, quòd Deus æqualiter amaret se, & creaturas, quia amaret illas per modum naturæ secundùm totam vim amandi.

21. Sextò. Sequeretur, quòd omnes creaturas Deus æqualiter diligeret: quod dici nõ potest, cùm illæ sint inæquales, & Deus diligat res iuxta diligibilitatem earum.

22. Septimò. Creaturæ possibiles nullam habent bonitatem in se; ergo non sunt aptæ terminare amorem Diuinum. Antecedens probatur; quia fundamentum omnis bonitatis est existentia, qua carent creaturæ possibiles.

23. Octauò. Deum amare creaturas est velle illis bonum: at Deus nullum bonum vult creaturis possibilibus, quoniam primum bonum est esse existentiæ; sed non vult eis bonum existentiæ, vt patet: ergo.

24. Nonò. Beati non necessariò amant creaturas possibiles, ergo nec Deus.

25. Decimò. Sequeretur, Spiritum Sanctum procedere ex amore creaturarũ; quod falsum est, quoniam Deus non procedit, nisi ex Deo.

26. Vndecimò. Voluntas Diuina non necessariò odit malũ possibile, ergo nec necessariò amat bonum possibile. Antecedens probatur; quia malum possibile non potest odio haberi nisi vt cognitum; sed vt cognitum non est quid distinctum à Deo; ergo.

Scotus. Aureolus. Suarez. Caietanus. Ruiz. Vasquez. Arrubal. Verior & sequenda sententia.

27. SECVNDA sententia affirmat. Est Scoti in 3. dist. 32. Aureoli in primo dist. 47. art. 1 §. *ex præmissis*, & art. 2. §. *restat*. Caietani 1. p. q. 34. art. 3. §. *ad imaginationes Sceticas*. Vasquez disput. 79. c. 2. Arrubalis disp. 43. c. 3. Suar. in metaph. disp. 30. sect. 16. & de Trinit. l. 11. c. 2. in fine: Ruiz de voluntate Dei disp. 6. sect. 2. Quæ sententia probabilior est, & nobis sequenda. Fundamentum est. Quia creaturæ possibiles, vel considerantur secundùm esse eminentiale, quod habẽt in Deo, vt in causa; vel secundũ esse intelligibile, quod habent ab Deo, vt in specie expressa; vel secundùm esse, quod possunt secundùm propriam naturam in se ipsis participare: atqui secundùm omne esse creaturæ necessariò diliguntur à Deo: ergo. Quoad primum & secundùm esse, patet; nam secundùm hoc esse, creatura est ipsa creatrix essentia, & vita Dei. Quoad tertium esse, in quo tantùm est præsens controuersia.

28. Probatur primò. Creatura secundũ hoc esse est necessarius terminus Diuinæ essentiæ, vt exemplabilis & imitabilis; igitur secundũ hoc esse à Deo necessariò diligitur. Consequentia probatur; nam Deus necessariò diligit, quidquid cum suo esse necessariò connectitur; eâdem namque necessitate diligitur finis, & quidquid cum fine necessariò connectitur: sed Deus necessariò diligit suũ esse, ergo & quidquid cùm illo necessariò connectitur. Antecedens ostendo; nam Diuina essentia est essentialiter participabilis, & omnipotens; ergo necessariò infert creaturas, vt participatiuas suæ essentiæ, & terminos suę omnipotentiæ; ergo vt sic eas necessariò diligit. Hæc vltima consequentia probatur; nam Deus necessariò diligit id, sine quo sua perfectio non consisteret; sed sine creaturis possibilibus perfectio exemplaris, & omnipotentiæ in Deo non consisteret; nã sublatis creaturis possibilibus, & exemplabilibus, tanquam à posteriori tolleretur à Deo perfectio omnipotentiæ, & exemplaris, non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam dependentiam creaturarum à Deo; eò quòd talis naturæ & perfectionis est Deus, vt necessariò inferat creaturas possibiles, & exemplabiles: sicut sublato risibili tollitur essentia hominis, non quia essentia hominis pendet à risibili, sed quia posita essentia hominis, ex ea necessariò sequitur risibile. Igitur Deus necessariò diligit possibilia, tanquam terminos, sine quibus sua perfectio non consisteret. Neque hoc est tantùm diligere suam omnipotentiam, aut essentiam, sed terminos etiam suæ omnipotentiæ, & essentiæ, secundùm illud esse, quod possunt in se ipsis participare, quoniam vt sic formaliter sunt termini participabiles Diuinæ essentiæ: licet Deus primariò diligat suam essentiam, & omnipotentiam, secundariò verò terminos eiosdem essentiæ omnipotentiæ.

29. Probatur secundò. Voluntas Dei non potest esse suspensa circa creaturas possibiles; ergo vel illas necessariò diligit affectu simplicis complacentiæ, vel odit affectu simplicis displicentiæ: non potest eas odisse affectu displicentiæ, cùm in illis nulla appareat ratio mali; ergo necessario diligit affectu complacentiæ. Antecedens probo: quia talis suspensio dicit imperfectionem in Deo, importat enim negationem vltimæ determinationis suæ voluntatis, quam Deus habet, aduersatijs etiam fatentibus, circa omnes creaturas tam existentes, quàm non existentes; illas positiuè volendo, has po-

sitiuè nolendo. Etenim licet Deus sit liber quoad specificationem actus circa creaturas, quia potest eas velle, aut nolle; non est tamen liber quoad suspensionem omnis actus, quia non potest eas nec velle, nec nolle; ergo nec est liber quoad suspensionem omnis actus, circa creaturas possibiles; cùm igitur non possit Deus ad eas ferri affectu displicentiæ, necessariò fertur affectu complacentiæ.

30. Dices. Potest Deus ferri actu positiuo efficacis nolitionis ad creaturas non existentes; ergo potest actu positiuo inefficacis nolitionis ferri ad creaturas possibiles: ergo si ad eas non fertur actu complacentiæ, non necessariò fertur actu displicentiæ, cùm ferri possit actu inefficacis nolitionis, nolendo actu inefficaci possibilitatem ipsarum. Respondeo, negando primam consequentiam, quia non minùs repugnat, Deum ferri actu simplicis nolitionis, quàm displicentiæ ad creaturas possibiles; quia nolle simplici affectu creaturas possibiles, est eas nolle habere essentialem bonitatem, quam habent: hoc autem Deus velle non potest, alioqui velle posset, suam essentiam non esse imitabilem, atque exemplabilem à creaturis.

31. Tertiò probatur destruendo potissimum fundamentum aduersariorum. Creaturæ possibiles, vt sic, habent necessariam, & sufficientem bonitatem, secundùm quam terminare possunt simplicem affectum Diuinæ complacentiæ, ergo de facto illam terminant. Consequentia constat. Nam ob hanc præcipuè rationem aduersarij id negant. Antecedens probo; nam creaturæ possibiles, etsi in statu possibilitatis nullam in se ipsis habeant actualem entitatem, atque adeò actualem bonitatem, tamen possunt illam habere: & secundùm hanc realem entitatem, & bonitatem, quam possunt habere, & participare ab essentia Diuina, terminant actum Diuinæ complacentiæ; qui non solùm se extendit ad creaturas secundùm esse eminentiale, & ideale, quod habent in Deo, vt in causa, & specie expressa, sed etiam secundùm illud esse reale, quod virtute potentiæ Diuinæ habere possent in se ipsis.

32. Dices. Creaturę possibiles non possunt secundùm aliud esse diligi à Deo, nisi secundùm quod cognoscuntur, & repræsentantur ab intellectu Diuino: sed ab intellectu Diuino cognoscuntur & repręsentantur secundùm esse increatum: ergo secundùm hoc tantùm esse diligi possunt à Deo. Maior constat; quia nihil voluntas potest diligere, nisi quod intellectus proponit, & secundùm illud esse, secundùm quod proponit. Minor probatur, quia cùm creaturæ possibiles nullũ habeant esse in se ipsis nõ possunt ab intellectu Diuino proponi secundùm aliquod esse proprium, condistinctum ab esse Diuino causali, vel ideali. Respondeo, negando, creaturas possibiles non repræsentari ab intellectu Diuino, secundùm esse proprium creatum, non quod actu habent, sed quod habere possunt, virtute potentiæ Diuinæ. Quod esse, etsi subiectiuè, & realiter sit ipsum esse increatum cognitionis Diuinæ, exprimentis in se ipsa creaturas; tamen obiectiuè, & intentionaliter seu intelligibiliter est ipsum esse creatum, quod participare possunt creaturæ in se ipsis extra Deum. Et ad hoc esse, non vt intentionaliter est in Deo, sed vt realiter esse potest in se ipso, tendit actus complacentiæ Diuinæ voluntatis. Nam voluntas non tendit ad obiectum, prout est in cognoscente secundùm esse intentionale, & obiectiuum, sed prout est, vel esse potest, in se ipso secundùm esse reale & subiectiuum, vt docet S. Thomas 1.p.q.19. art.6. ad secundum. Ad probationem autem minoris: licet creaturæ possibiles nullum habeant esse in se ipsis actu, quia tamen possunt habere, secundum tale esse, quod possent in se ipsis habere, cognoscuntur, & exprimuntur ab intellectu Diuino: licet tam ratio exprimendi, quàm res ipsa intentionaliter expressa sit ipsa cognitio Dei. S. Thomas

33. Ex dictis sequitur primò, in Deo non esse libertatem contradictionis: quoniam hęc in suspensione actus consistit: atqui probatum est, in Deo nullam posse esse suspensionem actus, cùm necessariò debeat esse ad alterutram partem positiuè determinatus circa omnia: esse tamen libertatem contrarietatis; quia hæc formaliter consistit, in indifferentia & potestate ad contrarios actus: atqui in Deo est libertas ad contrarios actus volendi, aut nolendi; siquidem eandem rem producendo, vult; destruendo, non vult: ergo.

34. Sequitur secundò, Deum liberè amare creaturas existentes, necessariò tamen ex suppositione. Prior pars patet, quia creaturæ existentes non sunt necessariò connexæ cum Deo, Deus autem nihil necessariò amat, nisi quod est necessariò connexum cum sua essentia, vel omnipotentia. Posterior pars probatur; quia posito, quòd Deus creaturas producat, & in esse conseruet, non potest eas non diligere, nam diligere, est velle alteri bonum; ergo hoc ipso, quòd illas producit, & in esse conseruat, vult illis bonum productionis, & conseruationis.

35. Ad primum primæ sententiæ respondeo, S. Thomam loqui de amore efficaci, nam loquitur de amore, quo Deus se communicat creaturis per aliquam similitudinem suę bonitatis, qui procul dubio est amor efficax, quia respicit actualem communicationem extra se. S. Thom.

36. Ad secundum, distinguo minorem; posset Diuinum esse perfectè existere sine creaturis existentibus, concedo; sine possibilibus, nego. Nam hoc ipso, quod tolleretur possibilia, à posteriori tolleretur perfectio exemplaris, & omnipotentiæ in Deo; non quia talis perfectio dependet à creaturis, sed quia creaturæ necessariò dependent à tali perfectione, sicut effectus secundarius necessariò pendet à forma, mediante effe-

gionis mysterium, quod in hac vita cognosci non potest; Molina de numero eorũ, quæ ab humana mente in hac vita comprehendi non possunt. Et ratio difficultatis est. Quoniam volitio est perfectio intrinseca, existens in ipso volente, cùm sit actus immanens, & vitalis, de cuius essentia est, vt sit coniunctus cum ipso principio vitæ: igitur libera volitio Dei, est intrinseca perfectio in ipso Deo; sed hanc potuit Deus non habere: ergo aliqua intrinseca perfectio in Deo est, quæ potuit in Deo non esse: & è contra, aliqua perfectio in Deo non est, quæ potuit in Deo esse. Ad hanc difficultatem soluendam varij excogitati sunt modi dicendi.

Molina.

Caietanus.

Fonseca. Salas.

46. Primus est Caietani 1.p q.19.art.2.§. *ad hoc potest*, & art.3. §. *ad hoc*: quem sequitur Fonseca l.7. Metaphy.c.8.q.5.sect.4.& 5. & Salas 1.2.q.6.a.3.tra.3.disput.1.sect.8.asserentis, liberam volitionem esse intrinsecam perfectionem in Deo, quæ potuit in Deo non esse. Fundamentum Caietani est. Quia perfectio libera est conditio diminuens, denotans, quòd suum oppositum non sit imperfectio: est enim hæc perfectio tantùm extensiua, quâ Deus extenditur ad volita extra se.

47. Confirmat Fonseca. Quoniam non repugnat, hanc liberam perfectionem potuisse in Deo non esse, & tamen de facto illam identificari cum Deo. Nam hoc ipso, quòd aliqua perfectio adiungitur Deo, fit de substantia Dei, sicut Filiatio, & spiratiò passiua, statim ac per productionem adiunguntur Deo, identificantur cum natura ipsa Dei.

48. Verùm hæc sententia meritò ab omnibus reijcitur, cùm faciat Deum mutabilẽ, potentialem, & intrinsecè compositum; implicat enim, posse Deum identificari cum volitione mundi, quæ potuit non esse; sicut & cum nolitione mundi, quæ potuit esse: alioqui eadẽ perfectio posset simul existere, & non existere; existere vt necessaria, non existere vt libera. Nec exemplum de Relationibus Diuinis quicquam probat, quia illę sunt omninò necessariæ, nec potuerunt in Deo non esse; implicat autem, vt quod potuit non esse, identificetur cum Deo; nam simul esset perfectio libera, & necessaria; libera, quatenus potuit non esse; necessaria, quatenus identificaretur cum Deo, cuius esse, est ipsum *necesse esse*, vt Patres, & Theologi loquuntur. Tum quia relationes Diuinæ in nullo signo æternitatis sunt, aut esse possunt distinctæ ab essentia Dei, sed semper sunt actu, & necessariò identificatę cum illa; non enim putandum est, quòd in aliquo æternitatis signo, vel instanti siue naturæ, siue originis relationes fuerint distinctæ ab essẽtia, & postea vnitæ & identificatæ cum eadem essentia: implicat enim, si semel ponũtur relationes Diuinæ in aliquo signo distinctæ ab essentia, vt in alio signo postea identificẽtur cum eadem essentia, quia quod est distinctũ ab alio, implicat, vt fiat idem cum illo. Actus verò liberi potuerunt in Deo nõ esse, atque adeo cum Deo non identificari; ergo de facto non identificantur. Consequentia probatur, quia isti actus debuerunt in aliquo instanti æternitatis distingui ab ipso Deo, quia non possunt alio modo concipi, vt liberæ perfectiones Dei, nisi vt actus liberè elicìti à voluntate Dei: implicat autem, actũ elici à potentia, & ab ipsa non distingui, saltem pro instanti, quo elicitur. Sed implicat, quòd semel ab aliquo distinguitur, non semper ab illo distingui, præsertim si perseueret eadem causa distinctionis; sicut esset, si actus liber eliceretur à voluntate Diuina.

49. DICES. Potest in Deo eadem perfectio esse producibilis vt relatiua, non producibilis vt absoluta; ergo poterit eadẽ perfectio existere vt necessaria, non existere vt libera. Respondeo, negando consequẽtiam, quia non repugnat vt eadem perfectio secũdùm diuersas formalitates virtualiter distinctas, sit producibilis, & improducibilis in Deo; neutra enim proprietas pugnat cum perfectione ab intrinseco necessaria: pugnat autem cum perfectione ab intrinseco necessaria, quòd eadem necessariò existat, & possit non existere; vel quòd non existat secundùm omnem perfectionem, secundùm quam potest existere; hoc enim destruit conceptum Diuinum, quod est ens ab intrinseco necessarium, & nullo pacto indifferens ad existendum, & non existendum.

50. Confirmatur; nam quicquid in Deo est, Deus est: sed non quicquid in Deo est, Deus esset, si aliqua perfectio, quæ in Deo est, potuisset non esse. Maior est patrum axioma. Sequelam minoris probo; nam formalis conceptus Deitatis est, quòd sit à se per omnimodam necessitatem, & illimitationẽ. Implicat igitur, vt aliqua perfectio sit Deus, & potuerit non esse; vel contrà, quòd aliqua perfectio de facto non sit Deus, & tamen Deus esse potuerit: hoc enim pacto Deus nõ illimitatè & necessariò existeret secundùm omnem perfectionem, quam posset habere, sed limitatè, & contingenter.

51. Nec ratio Caietani satisfacit: nam sicut ratio liberi non tollit, quin sit intrinseca perfectio simpliciter, ita nõ saluaret illatum absurdũ; quod in eo fundatur, quòd aliquid sit intrinseca perfectio in Deo, & tamẽ possit in Deo non esse, cum quicquid in Deo est, Deus sit. Vnde falsum est, oppositum non dicere imperfectionem: nam si libera volitio supra actum necessarium importat intrinsecam perfectionem in Deo; igitur carentia ipsius importabit intrinsecam imperfectionem in Deo; omnis quippè perfectionis negatio in subiecto apto habet rationem priuationis: omnis autem priuatio imperfectionem dicit, quia importat negationem perfectionis debitæ. Nec refert, quod talis perfectio sit extensiua, nam hoc non tollit, quin sit intrinseca Deo, in quo tantùm fundatur nostrum absurdum. Ad confirmationem constat ex dictis.

Ferrarien.

51. Secundus modus est Ferrarienſis 1. contra gent. cap. 75. §. *adverte*, negantis, volitionem liberam creaturarum in Deo dicere intrinſecam perfectionem in ipſo Deo. Fundamentum eſt, quia actus liber ſupra neceſſarium in Deo importat ſolum reſpectum ad volita: ſed reſpectus, vt reſpectus, neque perfectionem, neque imperfectionem dicit: igitur actus liber in Deo nullam dicit perfectionem.

53. Sed contrà primò, quia falſum eſt, actum liberum in Deo nullam dicere perfectionem intrinſecam in Deo: aliud namque eſt, non dicere perfectionem, aliud non dicere perfectionem diſtinctam: quamuis igitur actus liber in Deo nullam dicat perfectionem diſtinctam à Deo, falſum tamen eſt, illum nullam dicere perfectionem ſimpliciter, quia dicere poteſt perfectionem, licet non diſtinctam à Deo. Secundò, vel iſte reſpectus, quem actus liberæ volitionis importat ad volita, eſt realis, vel rationis; ſi realis, igitur aliquam perfectionem importat ſupra actum neceſſarium, quę, quia potuit non eſſe, aliqua perfectio in Deo eſt, quæ potuit non eſſe; ſi rationis, contrà eſt, tum quia nouus reſpectus rationis non conſurgit, niſi ad nouum fundamentum. Explicandum igitur eſt, quod nã ſit hoc fundamentũ, ad quod iſte nouus reſpectus rationis conſurgit in Deo. Tum quia independenter ab omni ente rationis Deus liberè vult creaturas: non igitur formaliter conſtituitur liberè volens creaturas per reſpectum rationis. Ad fundamẽtum Ferrarienſis nego reſpectum, ſi ſit realis, prę-ſcindere à perfectione, & imperfectione; vel ſi ſit rationis, ſufficere ad conſtituendum actum liberum in Deo.

Scotus. Lychetus. Capreolus.

55. Tertius modus eſt Scoti in 1. diſt. 39. §. *quantum ad primum*. Lycheti. §. *iuxta prædicta*. & diſt. 45. Capreoli q. 1. art. 2. ad argumenta contra tertiam concluſionem, ad 1. Gregorij, ibidem poſt ſeptimam concluſionem, Zumel 1. p. q. 19. diſput. 2. Suarez in Metaphyſica diſp. 30. ſect. 9. & 3. p. diſp. 5. ſect. 1. §. *reſpondetur*. Gonſalez 1. p. diſp. 43. ſect. 2. Machin. diſp. 41. ſect. 3. Becani tom. 1. cap. 11. q. 4. affirmantium, liberum velle in Deo eſſe ipſummet actum neceſſarium, ſe ipſo liberè terminatum, vel per modum volitionis vel per modum nolitionis ad creaturas, abſque vlla ſui mutatione, vel augmento intenſiuo, aut extenſiuo.

Zumel. Suarez. Gonſalez. Machin. Becanus.

56. Quatuor hæc ſententia docet. Primum, quòd actus liber in Deo non ſit diſtinctus à neceſſario. Secundum, quod ipſemet actus neceſſarius ex plenitudine ſuæ perfectionis, & libertate, quam habet ad obiecta creata, poſſit ſine intrinſeca ſui mutatione ad ea terminari modò vt volitio, modò vt nolitio. Tertium, quòd hæc libera terminatio per modum volitionis, aut nolitionis ſit intrinſeca, & vitalis in Deo, ratione diſtinctã ab actu neceſſario, per quã Deus antecedenter ad effectum producendum ſit intrinſecè volens, aut nolens obiectum; nam ideò ſe determinat ad producendum effectum, quia antecedenter vult illum per modum obiecti. Quartò, quòd intrinſeca terminatio ex parte Dei realis ſit; nec poſſit ſimpliciter non eſſe, aut per modum volitionis, aut per modum nolitionis, diſiunctim, licet poſſit non eſſe per modum volitionis, aut nolitionis diſiunctiuè. Eadem quippè vitalis terminatio, quæ nunc dicitur volitio mundi, fuiſſet nolitio mundi, ſi ad illum terminata fuiſſet per modum nolitionis; eademque vitalis terminatio ad alium mundum poſſibilem, quæ nunc dicitur nolitio, fuiſſet volitio, ſi ad illum terminata fuiſſet per modum volitionis. Vndè ſola applicatio huius vitalis terminationis, per modum volitionis determinatæ, aut nolitionis determinatæ, dicitur libera; non autem terminatio ipſa ſimpliciter, quæ in Deo neceſſaria eſt; quia cùm in Deo non ſit libertas per modum potentiæ, ſed per modum actus puriſſimi; non eſt libertas ad ſuſpenſionem vtriuſque actus, ſed alterutrius tantùm.

57. Ex his ſequitur primò, actum liberum eſſe intrinſecum, & realem in Deo, & nihilominùs potuiſſe non eſſe, non quoad eſſe, vel terminationem ad creaturas ſimpliciter, ſed quoad hanc, vel illam terminationem. Secundò ſequitur, Deum conſtitui formaliter volentem antecedenter ad effectum producendum, quia, vt volens, eſt cauſa effectus producendi, licet ſemper inferat aliquam mutationem in volito ipſo, ſaltem moralem & obiectiuam.

58. Fundamentum huius opinionis eſt, quia velle Diuinum non eſt per modum potentiæ, ſed actus puriſſimi, & infiniti in genere vitalis appetitus; igitur in ſe ipſo præhabet per modum actus ſecundi, quidquid formaliter requiritur ad volendum quodcunque obiectum volibile: igitur cùm Deus liberè vult hoc, aut illud obiectum volibile creatum, non vult per diſtinctum actum, quo vult ſe ipſum; alioqui non eſſet talis actus infinitus in ratione volitionis, ſed per eundemmet liberè terminatum ad volibile creatum.

Scotus.

59. Confirmat Scotus, quia in nobis eſt triplex libertas, prima ad actus oppoſitos; ſecunda ad oppoſita obiecta; tertia ad oppoſitos effectus. Prima eſt imperfecta, quia dicit limitationem actus, qui de ſe non eſt potens ad oppoſita obiecta. Tertia non eſt prima libertas, cùm ſupponat aliam priorem, nempè ad oppoſita obiecta, nam prius eſt, velle obiectum, quàm producere effectum. Secunda tantùm eſt libertas per ſe; nam prima ordinatur ad ſecundam; & præterea nullam in ſe includit imperfectionem: poſitâ autem illimitatione actus, ponitur hæc ſecunda libertas ſine prima, quæ imperfectionem importat.

60. Sed cõtrà primò, quia, vt poſſit actus Diuinæ volitionis inuariatus in ſe, reddere Deum modò volentem, modò nolentem,

modò

modò amantem, modò odio habẽtem, oportet, vt ipse in se sit formalis volitio, & nolitio; amor, & odium: implicat autem, vt idem actus sit volitio, & nolitio, amor & odium simul. Maiorem ostendo. Quia, vt forma tribuat subiecto effectũ formalem, oportet, vt illum formaliter præhabeat in se, quoniam forma non tribuit, nisi quod habet in se ipsa formaliter, quia tribuit effectum formalem per exhibitionem sui. Vt igitur actus Diuinæ volitionis inuariatus in se ipso tribuere possit effectus formales volitionis, aut nolitionis: amoris, vel odij, oportet, vt illos formaliter præhabeat in se; quia cùm ipse per terminationem ad hoc, vel illud obiectum non varietur in se formaliter, vt possit modò hunc, modò illum effectum formalem Deo tribuere, necesse est, vt eos actu formaliter contineat; alioqui, vel non posset eos tribuere, quia non potest tribuere, nisi quod formaliter habet in se; vel necesse esset variari in se ipso formaliter. Minor verò probatur. Implicat, vt idem subiectum sit simul volens & nolens, amans, & odio habens respectu eiusdem: ergo à fortiori implicabit, vt idem actus sit formalis volitio, & nolitio, formalis amor & odium respectu ejusdem. Consequentia constat. Antecedens probo; quia implicat, etiam de potentia absoluta, vt eadem voluntas sit volens & nolens respectu eiusdem, nam hæc inferunt contradictoria in obiecto ipso; volitio enim infert esse, nolitio verò non esse: vnde Deus volendo produceret, nolendo destrueret obiectum.

61. Dices: Dum actus Diuinæ volitionis tribuit effectum formalem volitionis, non tribuit effectum formalem nolitionis; esto igitur in se vtrumque contineat, non tamen vtrumque simul tribuit. Sed contrà; quoniam implicat formam inuariatam in se, aut non tribuere subiecto capaci omnem effectum formalem, quem continet, aut absque vlla dispositione subiecti, aut mutatione termini, modò tribuere vnum, modò alium effectum formalem. Igitur implicat actum Diuinæ volitionis inuariatum in se, aut non tribuere Deo omnem effectũ formalem, quem continet in ordine ad creaturas, aut posse tribuere vnum sine alio. Antecedens patet, nam forma tribuit suum effectum formalem per exhibitionem sui in subiecto capaci, implicat autem, vt se ipsa, totam exhibeat subiecto capaci, & illi non tribuat omnem effectum, quem in se ipsa formaliter continet; quia illum non tribuit libere, sed necessario, quoniam non tribuit illum effectiuè, in quo genere causæ tantùm est libertas, sed formaliter, in quo nulla est libertas. Consequentia verò probatur, nam actus Diuinę voluntatis semper manet inuariatus in se, & eodem modo coniunctus cum Deo, tanquam cum subiecto proprio, & capaci. Nec potest Deus habere maiorem dispositionem ad recipiendum potiùs vnum effectum formalem suæ voluntatis, quàm alium. Neque mutatio ipsa obiecti facere potest, vt actus Diuinæ volũtatis potiùs conferat vnum effectum formalem, quàm alium: ergo. Antecedẽs probatur, nam nec actus Diuinæ voluntatis mutatur in se, nec supponit aliquam mutationem in Deo, ratione cuius potiùs conferat vnum, quàm alium effectum: nec à mutatione obiecti pendet, vt potiùs sit volitio, quàm nolitio; quoniam in hac sentẽtia volitio Dei antecedit omnẽ mutationem obiecti: nam ideò obiectum mutatur in se, quia Deus antecedenter vult illud: igitur prior est volitio Dei, quàm mutatio ipsa obiecti: non igitur potest Diuina volitio in ratione liberæ volitionis, pendere ab ipsa mutatione obiecti consequente, quia antecedenter ad illam supponitur volitio, vel nolitio Dei.

62. Dices, mutari actum Dei, non subiectiuè, sed terminatiuè, & in hoc consistere ipsius libertatem, quia qui modò terminatur ad obiectum, vt volitio, potuit ob suam libertatem terminari, vt nolitio. Sed contrà; nam hoc est, quod putamus impossibile, posse effectum formalem variari, inuariata forma quoad omnia requisita ad nouum effectum formalem tribuẽdum. Cùm igitur terminatio actus Diuini ad obiectum sit effectus formalis ipsius actus Diuini, vt possit variè terminari ad obiectum, debet necessariò ipsius effectus formalis variari, cùm tamen forma ipsa inuariata maneat quoad omnia requisita ad nouum effectum formalem tribuendum; quippè quę nec variatur in se, cùm sit ipse actus increatus, de se inuariabilis; nec variatur in subiecto, in quo est, quia subiectum est ipse Deus; nec in aliquo extrinseco termino, per se pertinente ad talem formam, vt libera est formaliter: quia in hac sententia effectus extrinsecus est omninò consequẽs, & posterior ipso actu libero Dei, cùm supponat illum antecedenter completum in ratione actus liberi, & prius ratione ad obiectũ terminatum. Igitur datur nouus effectus formalis, sine noua forma, vel conditione per se requisita ex parte formæ ad nouum effectum formalem tribuendum, quod implicat.

63. Instabis, solam libertatem actus Diuini esse sufficientem causam, vt possit terminari, modo vt volitio, modo vt nolitio. Sed contrà, quia hæc terminatio est in genere causæ formalis, in quo non potest esse libertas, non enim sumus liberi ad ea, quæ cõtinemus formaliter, sed tantùm ad ea, quæ cõtinemus efficienter. Cùm igitur actus Diuinæ voluntatis non efficienter, alioqui mutaretur, sed formaliter contineat huiusmodi terminationes ad obiecta creata, non potest in ordine ad huiusmodi terminationes esse liber, vt modò tribuat vnam, modò aliam terminationem: nam hoc supponit, huiusmodi teminationes non contineri formaliter in actu, siquidem implicat, id quod continetur formaliter in actu, non esse formaliter in Deo.

64. Secũdò, ex hac opinione sequitur, Deũ

in tem-

in tempore successiuè mutari, de vno actu in alium, quod aduersarij non admittunt. Sequelam probo; nam pro vno tempore Deus diligit creaturam per gratiam, in ordine ad finem supernaturalem, pro alio verò eandem per peccatum odit, in ordine ad eundem finem supernaturalem: ergo si Deus amat, & odit per intrinsecam tendentiam actus, necesse est, eum in tempore successiuè mutari. Consequentia patet; nam Deus in tempore fit de odiente amans, de amante odiens: igitur si Deus fit amans, & odiens per intrinsecam tendentiam actus, illam in tempore successiuè mutat: alioqui, vel semper peccatorem, etiam ad infernum detrusum amaret, in ordine ad finem supernaturalem, posito, quòd semel per gratiam dilexerit; vel iustum odisset, etiam in cœlis beatum, posito, quòd semel per peccatum odio habuerit, cùm implicet, manente in Deo huiusmodi tendentia amoris, vel odij erga creaturam, creaturam ipsam non amari, vel non odio haberi. Vt igitur cesset amare, quem amabat, vel odio habere, quem oderat, oportet, vt mutet tendentiam amoris in odium, & vice versa.

65. At respondebis, ex ipsa æternitate Deum eandem creaturam pro vno tempore dilexisse, pro alio vero odio habuisse, absque vlla sui mutatione in tempore. Sed contrà, nam hoc dici non potest; alioqui, vt probatum est, vel semper peccatores diligeret, vel semper iustos odio haberet in ordine ad finem supernaturalem; quia Deus non potest diligere creaturam in ordine ad finem supernaturalem, nisi peculiari tendentiâ intrinsecâ actus, nec odio habere, nisi opposita tendentia eiusdem actus: sed Deus in tempore ex diligente fit odio habens, & ex odio habente diligens: ergo in tempore variat huiusmodi tendentias: aut certè, si illas non variat, semper peccatores diliget, & iustos odio habebit: quia semper tendentia amoris facit Deum amantem, sicut tendentia odij odio habentem. Neque dicas, sufficere solam mutationem extrinsecam obiecti, sine noua tendentia intrinseca actus, vt Deus in tempore ex amante fiat odiens, & ex odiente amans: nam si hoc sat est, vt Deus in tempore ex non diligente fiat diligens, sat etiam fuisset in ipsa æternitate, vt Deus absque intrinseca tendentia actus, per solam mutationem obiecti producendi, ex non diligente fieret diligens; aut si hoc non sat fuit in æternitate, neque sat erit in tempore, cùm non minùs in tempore, quàm in æternitate Deus ex amante fiat odiens, & è contra.

66. Confirmatur: terminatio actus diuini per modum amoris ad hominem iustum est perfectio positiua intrinseca Deo, ratione distincta & ab amore, quo se ipsum diligit, & ab odio, quo eundē hominem, ratione peccati odisse potest. Sed hæc terminatio per modū amoris ad hominem iustum potuit in Deo non esse: ergo aliqua perfectio positiua intrinseca Deo potuit abesse à Deo. Rursus terminatio diuini actus per modum odij ad hominem peccatorem, est perfectio positiua intrinseca Deo, ratione distincta & ab amore, quo se ipsū diligit, & ab amore, quo eundem hominem vt iustum diligere potest. Atqui hæc potuit abesse à Deo: ergo aliqua perfectio positiua intrinseca Deo potuit abesse à Deo. Aut certè sequitur, quòd perfectio intrinseca amoris in Deo mutari potuerit in perfectionem intrinsecam odij.

67. Tertiò impugnatur sententia ad hominem: quia non videntur Authores huius sententiæ cohærenter loqui. Nam ex vna parte contendunt, liberam volitionem Dei totam ac totaliter esse increatam & intrinsecam Deo, independentem ab omni extrinseco termino, aut obiecto creato, vel connotatione ipsius: ex alia verò parte docent, hanc eandem liberam volitionem Dei intelligi non posse, absque terminatione ad aliquod extrinsecum: ita Suarez præcitata disput. 30. sectione 9. numero 45. *Vnde licet* (inquit) *illa denominatio realis sit ex parte Dei, inuoluit tamen causalitatem, seu terminationem ad creaturam, & ideo* (concludit) *simpliciter non est necessaria, quia est cum ordine ad extrinsecum.* Ruiz de voluntate Dei disput. 15. sectione 2. qui eandem sententiam quoad punctum principale sequitur, explicans numero 13. quid sit hæc terminatio, quæ volitioni diuinæ adesse & abesse potuit: Resp. esse denominationem extrinsecam ab obiectis volitis, cùm intelligi à nobis nequeat volitio diuina libera absque huiusmodi extrinseca terminatione: tametsi hæc extrinseca terminatio sit prorsus extra essentiam liberæ volitionis diuinæ, vt ibidem docet. Suarez. Ruiz.

68. Verùm hæc non cohærenter dici, sic demonstro. Illud, sine quo nequit res esse, vel intelligi sufficienter ab alia condistincta, ingreditur essentiam rei: Nequit autem libera volitio Dei esse, vel intelligi sine extrinseca terminatione seu connotatione obiecti: ergo hæc ingreditur essentiam liberæ volitionis diuinæ. Maior patet: etenim totum illud ingreditur quidditatem rei, quod necessarium est, vt res distinguatur ab omni alio, quod non est ipsa: nam quamdiu non habetur sufficiens distinctiuum rei, non habetur sufficiens constitutiuum eiusdem, ac proinde sufficiens essentia & quidditas ipsius, quæ per differentiam discretiuam ab omni alio vltimo constituitur. Minor quoad posteriorem partem afferitur ab ipsis Aduersarijs. Quoad priorem probatur: tum quia signum constitutiui rei est, non posse rem sine eo intelligi: nam si haberet aliud constitutiuum sui, posset cum illo & per illud tantùm sufficienter intelligi condistincta ab omni alio. Ergo si nequit sine eo ab omni alio condistincta intelligi, signum

est

eſt, illud eſſe conſtitutiuum rei. Tum maximè, quoniam ſola extrinſeca terminatione, connotationeve obiecti præciſa, quicquid in volitione diuina remanet, totum eſt intrinſecum & increatum, ac proinde neceſſarium: Ergo ſola & præciſa terminatio ſeu connotatio extrinſeci obiecti cõplet illam in ratione liberæ volitionis. Antecedens admittitur ab Aduerſarijs, qui contra Caietanum nobiſcum docent, quòd quicquid intrinſecũ eſt Deo, Deus eſt, ac proinde eadem neceſſitate, qua Deus ipſe. Conſequentia verò probatur: Etenim ſi quidquid intrinſecũ eſt in volitione diuina, neceſſariũ eſt, non poterit per aliquid, quod in ipſa intrinſecum eſt, conſtitui ſeu cõpleri in ratione liberæ volitionis: quia ſi poſſet per aliquid ipſi intrinſecum in ratione liberæ volitionis conſtitui, per illud idem poſſet ſufficiẽter diſtingui ab actu neceſſario, cùm per idem res & conſtituatur in ſe, & diſtinguatur ab omni alio: nequit autẽ per aliquid intrinſecum ipſi in ratione liberæ volitionis ſufficienter diſtingui ab actu neceſſario: igitur per nil intrinſecum ipſi poteſt in ratione liberæ volitionis conſtitui ſeu compleri. *Caietanus.*

69. Cõfirmatur: nam duplex terminatio ab Aduerſarijs diſtinguitur in volitione diuina, altera ad ipſam eſſentiam diuinam, altera ad obiecta creata, quam vocant quaſi extenſionem eiuſdem actus diuini ad obiecta creata. Vtraque terminatio eſt perfectio intrinſeca & increata, nam vtraque eſt vitalis tendentia actus diuini ad ſuum obiectum: igitur neutra terminatio poterit eſſe libera: alioqui aliqua perfectio intrinſeca & increata potuiſſet non eſſe, cùm hoc ſit de quidditate perfectionis liberæ. Fit igitur formaliter libera per connotationem effectus liberè à ſe dependentis, modo infra explicando. Adde, quòd ponere in ipſo actu diuino intrinſecam terminationem ſeu extenſionem ad obiecta creata, quæ potuiſſet non eſſe, & ſimul illam ponere totam & totaliter intrinſecam & independentem ab omni extrinſeco creato, eſt ſimul illam ponere liberam & neceſſariam, quod implicat ex terminis: quia neceſſarium eſt, quod non potuit non eſſe: liberum eſt, quod potuit eſſe.

70. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, admiſſo toto diſcurſu, cum Scoti confirmatione, adhuc nego, Deum velle creaturas per actum intrinſecè terminatum ad illas.

71. Ex his facilè impugnatur nouus quidã modus à recẽtioribus excogitatus, quem refert Ruiz diſp. 11. ſect. 7. qui verbis tantùm à præcedente differt, onerans potiùs, vt idem Ruiz teſtatur, diuinam voluntatem, vel certè ingenia Scholaſticorum. Putat autem hic modus, Dei libertatem cum immutabilitate eiuſdem conciliare, per cõtingentiam actus diuini virtualem, & neceſſitatem formalem, hoc pacto. Eſt actus diuinę volitionis quoad totam ſuam intrinſecam entitatem & perfectionem neceſſarius formaliter, quia quo ad intrinſecam ſuam entitatem & perfectionem deficere nequit: Idem tamen actus eſt contingens virtualiter, quia ita ſe gerit quoad denominationem volentis ac nolentis, amantis atque odio habentis, ac ſi eſſet contingens & defectibilis. Verùm hæc virtualis contingentia nil adfert noui à præcedente diuerſum, nam quod ille explicabat per infinitam eminentiam diuini actus, hic explicat per virtualem contingentiam. Cæterùm manet eadem difficultas, quo pacto poſſit, idem actus quo ad intrinſecam entitatem & perfectionem inuariatus varias oppoſitaſque denominationes intrinſecas conferre. Quòd autem in huiuſmodi denominationibus dandis ſe gerat, acſi eſſet contingens & defectibilis, non emollit difficultatem, ſed potiùs ſignatis verbis explicitè illam fatetur. Nam hic eſt nodus difficultatis, quòd cùm actus diuinæ volitionis ſit quoad entitatem ſummè neceſſarius, in conferendis tamen huiuſmodi denominationibus ſe gerat vt contingens & defectibilis, cùm implicet idem ſimul eſſe ſummè neceſſarium, & contingens. *Ruiz.*

72. Quartus modus eſt Molinæ 1. part. quæſtione 14. articulo 15. & quæſtione 19. articulo 2. diſputatione 1. Vaſquez diſputatione 80. capite 2. opinantium, liberum decretum Dei addere ſupra eſſentiam ſolum reſpectum rationis, qui vel conſequitur rem ipſam futuram, tanquam proximum fundamentum, vt Vaſquez cenſet: vel actionem ipſam volendi internam Dei, vt Molina putat. *Molina.* *Vaſquez.*

73. Sed contra priorem modum Vaſquez; nam ideò per ipſum res eſt futura, quia Deus vult illam eſſe futuram; ergo non poteſt velle formaliter rem futuram per reſpectum conſequentem rem ipſam futuram, alioqui committeretur circulus; quem tandem concedit Vaſquez, & ingenuè fatetur, hanc difficultatem ſolui non poſſe.

74. Contra poſteriorem modum Molinæ, quia non poteſt nouus reſpectus rationis conſurgere, niſi ad nouam actionem fundandi; igitur ſi in Deo conſurgit nouus reſpectus rationis, qui potuit non conſurgere, neceſſe eſt, eſſe nouam actionem fundandi, quæ ſimiliter potuit non eſſe; quæ noua actio fundandi, ne in infinitum procedatur, non poteſt eſſe rationis, ſed realis.

75. Contra vtrumque verò modum arguo ſic: Deus à parte rei eſt liberè volens: at reſpectus rationis non eſt à parte rei, ſed in ſolo intellectu apprehendente: igitur reſpectus rationis non poteſt eſſe formalis ratio, per quam Deus fiat liberè volens, quia nihil poteſt eſſe à parte rei formaliter tale per id, quod à parte rei non eſt.

76. Quintus modus eſt Bannez 1. p. q. 19. articulo 10. §. *tertium documentum*, opinantis, actum liberum voluntatis ſufficien- *Bannez.*

ter

ter saluari, si illum præcedat practicum iudicium rationis de indifferentia medij in ordine ad finem consequendum. Vnde etiamsi voluntas ad talem electionem medij sit ab intrinseco determinata, modò tale iudicium de indifferentia medij non tollatur, actus voluntatis tale iudicium sequens erit liber. Vnde colligit, quòd, etiamsi voluntas creata per interna auxilia prædeterminetur ad vnum, modò non tollatur iudicium de indifferentia medij, actu sequens tale iudicium, erit libera.

77. Sed contrà; tum quia in ea potentia debet formaliter esse libertas, quæ est proximum principium actus liberi, & domina sui actus: hæc autem non est intellectus, sed voluntas: ergo, adhuc posito iudicio de indifferentia medij ad finem consequendum, debet esse in potestate voluntatis, illud eligere, vel non eligere. Tum, quia iudicium de indifferentia medij non est liberum, sed necessarium; necessariò enim intellectus iudicat, tale medium non habere necessariam connexionem cum fine; ergo si in voluntate non est libera potestas illud eligendi, vel non eligendi, nulla erit omninò libertas. Tum quia adhuc stante tali iudicio, posset Deus necessitare voluntatẽ ad electionem medij: ergo ad rationem formalis libertatis non sufficit tale iudicium, siquidem illo stante, adhuc posset non sequi actus liber voluntatis.

78. Sextus modus est aliquorum aientium, liberam volitionem Dei formaliter compleri per extrinsecam productionem obiecti voliti. Fundamentum est: Quia volitio est vitalis tendentia ad obiectum volitum, per quam ei agens communicat suam bonitatẽ: atqui Deus per ipsam productionem formaliter tendit ad communicandam suam bonitatem obiecto volito; nam per eam formaliter attingit perfectionem, quam volito communicat: ergo.

79. Porrò dupliciter potest extrinseca productio formaliter complere liberam volitionem Dei; vno modo in recto, & constitutiuè, vt ex æquo illa constituatur, ex actu intrinseco, & productione extrinseca; alio modo in obliquo & connotatiuè, vt formaliter & constitutiuè dicat solùm actum intrinsecum, connotatiuè verò productionem extrinsecam. In hoc secundo sensu vera est opinio, quam nos infrà docebimus, in primo verò est falsa, quia nequit non vitale formaliter & constitutiuè complere perfectionem vitalem: atqui libera volitio Dei est perfectio vitalis; igitur non potest formaliter, & constitutiuè compleri extrinsecâ productione, quæ vitalis non est.

80. An fundamentum distinguenda est maior; libera volitio est vitalis tendentia, per quam volens communicat volito suam bonitatem formaliter, nego; effectiuè concedo. Etenim volitio est quædam formalis tendentia, quâ volens attingit volitum in ratione obiecti, non tamen est formalis tendentia, quâ illud attingit in ratione effectus; atque adeò non est necesse, vt libera volitio Dei formaliter, & in recto includat extrinsecam productionem, quâ formaliter attingat obiectum in ratione effectus, sed sufficit, si illum tantùm connotet, vt infrà in nostro modo explicabimus.

81. Septimum modum indicat Ocham in 1. dist. 38. L. C. voluntatem Diuinam non esse liberam, quâ volitio est, sed quâ operatio est; siue non esse liberam vt principium vitale, sed vt principium effectiuum. Fundamentum est. Quia libertas, quoad velle, & nolle, seu quoad intrinsecam vitalitatem importat potentiã passiuam, quæ Deo actui puro repugnat: libertas verò quoad operari solùm importat potentiam actiuam, quæ Deo non repugnat. Sed neque hic modus sufficienter explicat libertatem Dei, quæ non solùm quoad operari, sed etiam quoad ipsum velle, & nolle vitale, debet aliquo modo esse libera; alioqui non esset libera, vt voluntas formaliter, sed tantùm, vt causa operatiua.

Verior modus proponitur.

82. Octauus & verior modus est, quem docent Altisidiorensis li. 1. c. 12. q. 1. Alensis 1. p. q. 34. memb. 2. Aureolus in 1. dist. 47. ar. 1. & 2. Arrubal 1. p. disp. 44. cap. 3. Granad. 1. p. tract. 3. disp. 5. sect. 3. Alarcon de volunt. Dei disp. 4. c. 8. esse ipsum actum necessarium, vt liberè connotantem extrinsecam productionem effectus, liberè à se dependentis. Pro quo Nota, duplicem distingui libertatem, vnam per modum principij; alterã per modum actus. Prior est per ordinem ad effectus, quos ita producit, vt possit non producere, vt voluntas creata est libera per modum principij, tum in ordine ad externas operationes, tum in ordine ad internos actus, quos liberè in se ipsa producit; velut cùm in se ipsa producit volitionem, aut nolitionem obiecti; nam etiam respectu talium actuum dicitur libera per modum principij, quia talis actus comparatur ad voluntatem, vt effectus ad potentiam liberam. Posterior libertas est per ordinem ad obiecta, ad quę liberè tendimus, ad ea enim nequimus tẽdere, nisi per actus nobis intrinsecos, & vitales; obiecta enim nequeunt attingi à nobis, nisi per vitales, actualesq; tendentias, seu inclinationes essentialiter ordinatas ad illa. Præsens controuersia non est, quomodo Deus sit liber per modum principij in ordine ad effectus, quos ad extra producit, quia in hoc genere libertatis nulla per se requiritur intrinseca mutatio in principio, vt liberè suos effectus producat, vt patet in ipsa volũtate creata, quæ, vt liberè in se ipsa producat actus vitales, nulla in ea prærequiritur mutatio. Cuius ratio est, quia esse liberũ per modum principij, solùm importat principium actiuè indifferens ad vtrumlibet, atq; adeò

Altisidior. Alensis. Aureolus. Arrubal. Granadus. Alarcon.

adeò de se potens ad determinandū se ipsum ad alterutram partem. Sola igitur difficultas est, quo pacto Deus sit liber per modum actualis tendentiæ, ac vitalis inclinationis ad obiecta, quæ liberè velle, aut nolle potest. Etenim, cùm hæc tendentia & inclinatio debeat necessariò esse intrinseca Deo, alioqui vitalis non esset, non videtur, quâ ratione possit esse libera sine intrinseca mutatione Dei, quo non obstante,

83. Dicendum est, Deum non modò esse liberum per modum principij, in ordine ad effectus producendos, sed etiam per modum actus, in ordine ad obiecta volenda, aut nolenda, sine vlla intrinseca mutatione sui, quod sic probo. Ille actus potest absque intrinseca mutatione sui liberè velle, aut nolle obiectū, qui in se ipso præhabet omnem vitalem complacentiam boni, omnemque vitalem displicentiā mali, solumque illi deest, ad hoc vt sit libera volitio, aut nolitio obiecti, extrinseca productio effectus, vel negatio productionis, liberè ab ipso actu dependentis. Sed actus Diuinæ voluntatis præhabet in se omnem vitalem complacentiam boni, & omnem vitalem displicentiam mali, solumque illi deest, ad hoc vt sit libera volitio, aut nolitio obiecti, extrinseca productio effectus, aut negatio eiusdem productionis, liberè ab ipso dependentis: igitur poterit sine intrinseca mutatione sui, per extrinsecam duntaxat mutationem effectus, liberè velle, aut nolle hoc, vel illud obiectum. Consequentia patet; nam, si vt actus Diuinæ voluntatis dicatur libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti, non eget nouâ tendentiâ vitali intrinseca ad tale obiectum, cùm illam iam præsupponatur habere ex necessaria terminatione sui ad omnes creaturas possibiles, sed solâ connotatione productionis, aut negationis productionis extrinseci effectus, liberè à se dependentis poterit sine intrinseca mutatione sui, per extrinsecam duntaxat mutationem effectus velle, aut nolle hoc, vel illud obiectum. Minor constat ex sectione præcedenti, in qua ostendimus, actum Diuinæ voluntatis, necessariò esse terminatum ad omne bonum possibile, per modum simplicis complacentiæ, & vitalis inclinationis, & ad omne malum possibile, per modum simplicis displicentiæ, & vitalis auersionis.

84. Maior, in qua est præcipua difficultas, sic probatur. Libera volitio, aut nolitio obiecti duo essentialiter importat, & vitalē inclinationem ad obiectum volitum, ex præconcepta bonitate ipsius, & simul liberam connotationem extrinsecæ actionis, per quam aliquod esse communicatur obiecto volito, si sit volitio; vel si sit nolitio, vitalem auersionem ab obiecto nolito, ex præconcepta malitia eiusdem obiecti, & simul liberam connotationem negationis, aut subtractionis extrinsecæ actionis, per quam aliquod bonum subtrahatur ab ipso obiecto nolito. Non enim propriè dicimur velle, aut nolle, siue amare, aut odisse, si, cùm possumus, nullum bonum communicamus obiecto volito, & amato; aut nullum malum inferimus obiecto nolito & odio habito: sed tantùm dicimur aut nobis complacere in bono, aut displicere in malo præcognito. Et ratio huius est; quia volitio essentialiter ordinatur ad aliquam boni communicationem, sicut nolitio, vel odium ad aliquam boni subtractionem. Est enim volitio, quædam vitalis tendentia, ac via, quâ volens tendit ad communicandum aliquod bonum volito: contrà verò nolitio, siue odium, est quædam vitalis auersio, quâ nolens, siue odiens auertit se ab obiecto nolito, & odio habito per negationem, vel subtractionem alicuius boni. Igitur ille actus, qui ex infinita sua perfectione, & actualitate præhabet vitalem inclinationem ad omne bonum, & vitalem auersionem ab omni malo, tantumque illi deest connotatio extrinsecæ productionis, aut negationis eiusdē productionis, liberè à se dependentis, vt sit libera volitio, aut nolitio, siue odium huius vel illius obiecti, poterit absque intrinseca mutatione sui liberè velle, aut nolle quodcunque obiectum creatum. Consequentia patet; nam actus non mutatur per connotationem extrinsecæ productionis, aut negationis eiusdem productionis, à se liberè dependentis, sed solùm per intrinsecam inclinationem ad bonum volitum, & auersionem à malo nolito: atqui quoad intrinsecam inclinationem, & auersionem actus Diuinus non debet variari ad hoc, vt fiat libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti; sed tantùm variari debet quoad connotationem extrinsecæ actionis, vel negationis, liberè à se dependentis: igitur poterit liberè velle, aut nolle quodcunque obiectum creatum, absque intrinseca mutatione sui.

85. Confirmatur; nam voluntas creata non mutatur per suam volitionem, aut nolitionem, quatenus formaliter connotat externam communicationem boni, aut negationem eiusdem, sed quatenus dicit vitalem, & intrinsecam tendentiam ad obiectum, ex præconcepta bonitate aut malitia ipsius, quam debet de nouo acquirere, per nouum actum à se productum, cùm non supponatur illam habere, sicut illam habet Diuina voluntas actu terminata, per modum simplicis complacentiæ, vel displicentiæ ad omnia bona, vel mala possibilia.

86. Cæterùm notandum; in re extrinsecè producta distingui actionem ab effectu, tanquam viam à termino: porrò id, quod primò determinat actum Diuinæ voluntatis, vt ex necessario fiat libera volitio, aut nolitio huius, vel illius obiecti, non est terminus productus, aut destructus, vel negatus, sed actio ipsa producendi, vel negatio, seu destructio talis actionis. Quoniam id primò determinat actum Diuinum, vt ex

necessario

necessariò fiat liber, quod immediatiùs & proximiùs ab ipso actu liberè connotatur: id autem immediatiùs, & proximiùs ab ipso actu liberè connotatur, quod immediatiùs, & proximiùs liberè ab ipso producitur. Immediatiùs autem, & proximiùs liberè ab ipso producitur actio, quàm terminus, cùm illa sit ratio & via ad hunc: igitur hæc, non ille est primum, & essentiale connotatum actus liberi Diuinæ voluntatis.

87. Illustratur hæc doctrina exemplo voluntatis creatæ. Hæc enim non solùm dicitur liberè velle, vel nolle extrinsecum obiectum, sed etiam intrinsecum suum actum volitionis & nolitionis, & non per distinctum actum, ne procedatur in infinitum, sed per eundem, quo vult extrinsecum obiectum. Etenim liberè illum producendo ex præconcepta bonitate ipsius, non modò illum liberè producit, sed etiam liberè vult, quia non solùm illum producit vt principium effectiuum Physicum, sed etiam vt principium volitiuum morale, illum ex præconcepta bonitate causando, quem poterat non causare. Pari ratione Deus non solùm dicitur liberè producere creaturas, sed etiam eas liberè velle: quia non solùm producit illas vt principium Physicum, sed etiam vt principium volitiuum morale, eas ex præconcepta bonitate producendo, quas poterat non producere. Ergo sicut voluntas creata non dicitur liberè velle suum actum per alium distinctum, sed per eundem, qui simul est volitus vt quo, & ratio volendi: ita voluntas increata dicitur liberè velle suam liberam volitionem, per eandem vt liberè terminatam ad effectum & præconcepta bonitate producendum.

88. Dices. Ideo potest voluntas creata eodem actu, quem in se producit, liberè illum velle, quia idem simul est libera productio, & vitalis tendentia, per quam eadem voluntas suum actum exercitè amat ac diligit. At productio creaturæ, licet sit libera ab actu libero Dei non est tamen vitalis tendentia, per quam Deus eandem creaturam amat ac diligit. Sed contrà: nam licet productio creaturæ non sit intrinseca & vitalis Deo, proinde nequeat per eam creaturam diligere: Est tamen intrinsecus & vitalis ipse actus, quo illam Deus producit, qui formaliter sit liber ipsa productione creaturæ, tanquam termino essentialiter connotato. Velut si voluntas creata, vti est potentialis inclinatio ad sua obiecta, esset actualis inclinatio per modum simplicis complacentiæ ad illa, hoc ipso quod aliquod bonum in illis liberè produceret, diceretur liberè efficaciter ea velle atque amare, quia sola externa productio boni illi deerat ad efficacem volitionem & amorem. Cùm igitur voluntas increata sit actualis complacentia omnis boni possibilis, hoc ipso quòd liberè producit aliquod bonum creatum, dicitur illud liberè efficaciter velle atque amare, per ipsummet actum vt formaliter terminatum ad existentiam obiecti: nam hæc sola extrinseca productio deerat actui diuino, quo minùs dici posset libera volitio atque amor efficax creaturæ. Vnde quemadmodum vt illam liberè producat, non eget actu distincto ab ipso principio liberè productiuo; sicut neque vt voluntas creata liberè producat suum actum, eget distincto actu ab ipso principio liberè productiuo: ita sola extrinseca productione posita, tanquam essentiali connotato, ipse intrinsecus actus Dei fit formaliter efficax & practicus amor creaturæ, qui antea tantùm erat simplex & speculatiua complacentia boni possibilis.

89. Vltimò probatur hæc sententia à priori. Totum id ingreditur essentiam rei, sine quo nequit res distingui ab alia: sed absque connotatione termini liberè producendi, nequit volitio diuina necessaria distingui à volitione diuina libera: igitur connotatio termini liberè producendi ingreditur essentiam liberæ volitionis diuinæ. Maior patet, nam idem est distinctiuum rei, & constitutiuum eiusdem; ergo totum id, sine quo nequit res distingui ab alia, ingreditur constitutionem ipsius. Minor probatur: nam quamdiu volitio diuina non contrahitur per extrinsecam connotationem termini, liberè producendi, manet formaliter necessaria: ergo manet sine constitutiuo volitionis liberæ. Consequentia patet, quia necessarium vt necessarium nequit esse constitutiuum liberi vt liberi. Antecedens constat: nam ante contractionem ad extrinsecam terminationem effectus producendi nihil est in actu diuinæ volitionis, nisi intrinsecum: omne autem intrinsecum, necessarium est in Deo: igitur quidquid præcedit extrinsecam terminationem seu connotationem effectus liberè producendi, est necessarium, ac proinde inidoneum ad constituendam volitionem diuinam in ratione liberi.

Corollaria Doctrinæ.

90. EX dictis constat primò, liberam volitionem, & nolitionem esse perfectiones intrinsecas & vitales in Deo, etiamsi ad essentiale complementum requirant extrinsecum connotatum, defectu cuius actus ipse vitalis, & intrinsecus non denominat Deum, liberè volentem, aut nolentem. Cuius ratio est; quia libera volitio, & nolitio essentialiter important in recto vitalem, & intrinsecam tendentiam ad obiectum volitum, aut nolitum, in obliquo verò, & connotatiuè tantùm liberam productionem, aut negationem extrinsecę productionis.

91. Constat secundò, Deum non esse liberum quoad vitalem tendentiam, quàm in recto dicit actus ipse liber in Deo, sed solùm quoad connotationem extrinseci termini.

Digitized by Google

mini. Quæ connotatio, quia essentialiter requiritur ad actum liberum, ideò simpliciter dicitur Deus liberè velle, aut nolle obiecta creata: nam sicut defectu huius connotationis, actus Dei non dicitur simpliciter volitio, aut nolitio obiecti; ita qui habet tantùm libertatem quoad huiusmodi connotationem obiecti, dicetur simpliciter habere libertatem, quoad actus ipsos volitionis & nolitionis. Vnde quia Deus habet libertatem in huiusmodi connotationem, essentialiter requisitam ad actum liberum, habebit etiam libertatem in ipsum actum liberum, quatenus liber est formaliter, quia fit liber formaliter per huiusmodi connotationem.

92. Constat tertiò, eundem actum Diuinæ volitionis, connotata negatione extrinsecæ productionis, interdum dici puram nolitionem, interdum verò odium, & displicentiam. Dicitur odium, & displicentia, quando negatio externæ productionis procedit ex præconcepta malitia alicuius culpæ moralis, ob quam talis productio negatur, vel subtrahitur: vt cùm ex præconcepta malitia peccati nobis Deus subtrahit suam gratiam. Dicitur autem pura nolitio, quando talis negatio, vel subtractio non procedit ex præconcepta malitia culpæ moralis, quam solam Deus dicitur odisse, sed vel ex sua libertate, vel ex aliquo alio motiuo, vt negatio productionis alterius mundi, vel annihilatio angeli.

93. Constat quartò discrimen, quo voluntas creata liberè sibi producit suos intrinsecos actus, & Deus extrinsecos effectus: nam illa producit sibi suos intrinsecos actus, vt potentia libera ex præconcepta bonitate ipsorum, absque præuia inclinatione actuali ad ipsos actus, vel obiecta; hanc enim inclinationem habet voluntas creata formaliter per ipsum actum, quem in se ipsa liberè producit: at voluntas increata producit extrinsecos effectus, non solùm vt potentia libera, sed etiam vt actus: quia non solùm producit illos ex præuia cognitione bonitatis ipsorum, sed etiam ex præuia, & vitali complacentia eorundem, quam in se ipso habet ex necessaria terminatione ad creaturas possibiles. Vnde per istam complacentiam comparatur voluntas increata ad effectus extrinsecos, sicut voluntas creata per suum actum intrinsecum comparatur ad operationem extrinsecam, quam extra se liberè producit: quia quod habet voluntas creata per suum actum liberum intrinsecum, habet Deus per suum actum necessarium intrinsecum.

94. Constat quintò, Deum positiuè nolle ea, quæ nunquam est producturus, esto connotatum sit negatiuum, ipsa scilicet negatio productionis ad extra. Fundamentum est. Quia Deus non dicitur nolle formaliter per negationem productionis, sed per ipsum actum positiuum suæ voluntatis, vt connotantem negationem productionis liberè à se dependentem; quia cùm posset talem negationem tollere per oppositam productionem ex præconcepta apprehensione alicuius finis non tollit, dicitur talem negationem liberè, ac vitaliter velle, & consequenter eius oppositam productionem liberè, ac vitaliter nolle.

95. Constat sextò, aliter Dei voluntatem terminari ad nolitum, aliter scientiam ad scitum: nam scientia supponit, non est causa veritatis huius obiecti; voluntas verò est causa bonitatis obiectiuæ, quoad existentiam, licet supponat illam quoad essentiam. Quo fit, vt libera terminatio, per quam voluntas Diuina tendit ad suum obiectum, sit posterior voluntate, vt est causa talis obiecti, & prior bonitate ipsâ creaturæ producendæ, quatenus est effectus; posterior quidem voluntate, quia est immediatus effectus ipsius, est enim ipsa actio extrinseca liberè à Deo producta, tanquam via ad communicandam existentiam obiecto volito; prior verò bonitate ipsa obiecti, quoniam ad eam comparatur, vt actio ad terminum. Terminatio verò scientiæ, semper est posterior, veritate ipsa obiecti, quia semper supponit illam, estque pura intuitio illius.

96. Constat septimò, Deum per se ipsum immediatè esse causam liberæ terminationis ad creaturas, ea verò terminatione mediante esse causam ipsarum creaturarum; nam per se ipsum immediatè est libera causa actionis creatæ, eaque mediante tendit ad communicandam bonitatem creaturis: quæ tendentia, quia immediatè proficiscitur à Deo ex apprehensione boni vt finis, propter quem illam ad extra producit, est immediatum, & essentiale connotatum actus Diuini, vt est libera volitio obiecti creati, quia per illam liberè communicat bonitatem creaturis ad extra, non secus ac voluntas creata per suum actum liberum internum, proficiscentem ex apprehensione boni & finis, communicat aliquam bonitatem obiecto volito.

97. Constat octauò, per eandem actionem Deum tendere ad creaturas, vt obiectum, & eas producere vt effectus: nam eadem actio est conditio, qua posita, actus Diuinæ voluntatis liberè tendit ad terminum talis actionis, tanquam ad obiectum volitum, & simul est via, qua eundem terminum ad extra producit. Vnde eadem actio & est causalitas Diuinæ potentiæ ad terminum producendum, & essentiale complementum seu connotatum Diuinæ voluntatis ad obiectum liberè volendum.

98. Constat nonò, qua ratione Diuina voluntas ex indifferenti ad volendum hoc, vel illud obiectum, se determinet ad hoc potiùs, quàm ad aliud; quia cùm sit indifferens per vim actiuam ad oppositos effectus producendos, sicut voluntas creata ad oppositos actus eliciendos; poterit se ipsa actiuè determinare per extrinsecam productionem effectus, absque præuia determinatione intrinseca: quia vis actiua indifferens non eget superaddito determinante, vt se ipsâ formaliter determinet: vt patet in voluntate creata, actiuè se ipsâ determinante, ad volitionem potiùs, quàm ad

Wiener Zeitung.

Samstag, 1. Januar 1848.

Inhalt.

Amtlicher Theil. Ernennungen. — Nichtamtlicher Theil. Inland. Wien. Ungarn. Pesth. Triest. Ausland. Deutschland. Frankreich. Paris. Großbritannien. London. Belgien. Brüssel. Spanien. Madrid. Italien. Rom. Florenz. Neapel. Turin. Mailand. Venedig. Schweiz. Bern. Griechenland. Athen. Türkei. Konstantinopel. Amerika. Vereinigte Staaten. Mexiko. Literatur. Theater. Kunst. Verschiedenheiten. Börsenbericht. Ankündigungen.

Amtlicher Theil.

Se. Majestät der Kaiser haben mit Allerhöchster Entschließung vom 29. Dezember 1847 dem Professor der Physik an der Universität zu Padua, Dr. Johann Nepomuk Fusinieri, das Ritterkreuz des Leopold-Ordens zu verleihen geruht

minorem; voluntas Diuina, vt causa fundamentaliter, & in actu primo antecedit productionem creaturarum, concedo; vt causa est formaliter, & in actu secundo, nego: igitur vt libera volitio non includit formaliter productionem creaturarum, nego consequẽtiam: quia est libera volitio creaturarum, vt est ipsarum causa formaliter, & in actu secundo, non autem vt est causa fundamentaliter, & in actu primo.

103. Cęterùm non semper in propositione causali assignatur causa, realiter, sed interdum ratione tantùm distincta: vt constat in his propositionibus: *Ideo Deus concurrit cum voluntate creata, quia voluntas vult concurrere:* & *Ideo voluntas creata vult, quia Deus concurrit cum illa.* In vtraque enim propositione causa, quę assignatur, non realiter, sed ratione tantùm distinguitur ab effectu. Nam in priori propositione causa concursus generalis Dei assignatur concursus voluntatis creatæ: in posteriori contrà, causa concursus voluntatis creatæ assignatur concursus generalis Dei, cùm tamen neuter concursus sit realis & àdæquata causa alterius, sed vna indiuisibilis actio se ipsa procedens à virtute Dei, & creaturæ simul. Pari modo cùm dicitur: *Ideo Deus produxit mundum, quia illum voluit*: necesse non est, vt assignata causa productionis mundi sit adęquatè condistincta ab ipsa productione mundi, sed sufficit, si sit inadęquatè tantùm ab illa distincta; cùm in ipsa volitione Dei quæ assignatur proxima causa productionis mundi, includatur ipsa productio mundi, tãquam essentiale connotatum. Distinguitur igitur libera volitio Dei ab ipsa productione mundi inadęquatè, ratione principij duntaxat liberè productiui, quod in ipsa libera volitione Dei essentialiter includitur; non autem adæquatè, cùm adęquatè sumpta, præter principium liberè productiuum, includat etiam vt essentiale connotatum ipsam productionem mundi.

105. *Obijcies* secundò. Productio ipsa creaturarum ex se indifferens est vt sit, vel nõ sit; ergo non potest esse ratio determinatiua Diuinæ voluntatis, sed potiùs ipsa Diuina voluntas erit ratio determinatiua huius, vel illius productionis. Respondeo, distinguendo antecedens de indifferentia effectiua, & formali. Concedo productionem esse indifferẽtem effectiuè, non autẽ formaliter. Productio igitur effectiuè determinatur à libera volũtate Dei, formaliter verò ipsa determinat voluntatem Dei, ad formalem volitionem creaturarum. Sicut volitio creata effectiuè determinatur à voluntate creata, formaliter verò ipsa determinat voluntatem creatam, in ratione volentis potiùs, quàm nolentis. Quare distinguo primum consequens; non potest productio creaturarum esse ratio determinatiua Diuinæ voluntatis effectiuè, concedo; formaliter nego. Distinguo etiam secundum cõsequens; debet ante productionem assignari ratio determinatiua Diuinæ voluntatis formalis, nego; effectiua, concedo: hæc autem est ipsa virtus libera Diuinę voluntatis, actiuè indifferens ad hanc, vel illam productionem: vt constat de voluntate creata, quę se ipsa effectiuè determinat ad hanc, vel illam nolitionem, absque alia præuia determinatione, nam hoc est de ratione virtutis actiuè indifferentis, posse se ad oppositos actus determinare, absque pręuia determinatione.

106. *Obijcies* tertiò: Non dicitur creatura velle, quando habet propositum volendi, sed quando actu vult: igitur nec Deus ab æterno voluit, quando habuit propositũ creandi, sed quando in tempore creauit. Respondeo, negando consequentiam. Ratio discriminis est, quia creatura vult per actum superadditum, Deus autem per actum necessarium connotantem futuritionem effectus, liberè à se dependentis: atqui Deus ab æterno habuit actum connotantem futuritionem effectus, liberè à se in tempore dependentis; igitur ab ęterno habuit actum liberum volendi mundum, esto ab æterno mundum non creauerit.

107. Instabis. Si Deus ab æterno dicebatur velle creaturas, quia ab æterno connotabat illas liberè à se producendas in tempore; pari modo dicetur Petrus nunc velle peccatum, quia nunc connotat peccatum, cras à se liberè committendum. Respondeo, Si Petrus nunc se determinet ad peccandum cras, nunc dicitur velle peccatum, non quia nunc connotat peccatum cras à se liberè committendum, sed quia nunc committit peccatum, per internum propositum cras peccandi. Ratio discriminis, quia quamdiu creatura actu non peccat, semper potest voluntatem peccandi retractare; Deus autem, quia immutabilis est, si semel aliquid connotat, liberè à se faciendum, semper & infallibiliter connotat, quia nequit suum actum, semel positum retractare.

108. Vrges. Non minùs voluntas creata ex suppositione quòd elicitura est actum cõtritionis, toto tẽpore, antequam illum eliciat, infallibiliter connotat illum à se eliciendum, quam ex suppositione quod Deus erat mundum creaturus, ab æterno infallibiliter cõnotauit illum à se producendũ: ergo tam infallibilis est voluntas creata in suis decretis, quã voluntas increata in suis. Antecedens patet: nã tam est infallibile, vt quod ex suppositione libertatis creatæ est futurum, sit futurum, quã quod ex suppositione voluntatis increatæ futurum est, sit futurum: ergo ęquè infallibiliter voluntas creata connotat suum actum futurum, ex suppositione quòd sit futurus, ac voluntas increata connotat productionem creaturæ, ex suppositione quòd sit futura, & consequenter ęquè infallibile est decretum voluntatis creatę, ac decretum voluntatis increatæ. Consequentia verò primi enthymematis probatur: quia si decretum diuinum non est aliud, quàm voluntas ipsa increata connotato tantùm effectu liberè producendo; etiam decretum creatum nil aliud erit, quàm voluntas ipsa creata, connotato tantùm actu liberè à se producendo: igitur tam

infallibile erit decretum creaturę, quàm Dei. Respon. negando consequentiam, eiusque probationem: tum quia diuersum est decretum Dei, & creaturæ. Huius enim decretum consistit in libero proposito, quod in præsenti habet de suo futuro actu, quod propositum natura sua mutabile est. Decretum verò Dei, cùm nequeat consistere in aliquo libero proposito distincto ab ipso actu necessario vt connotante effectum liberè à se producendum, longè diuersum erit à Decreto creaturę: proinde, esto çquè infallibiliter voluntas creata connotet suum actum ex suppositione futurum, ac voluntas increata effectum à se producendum, quia tamen decretum creaturæ non sumitur ex huiusmodi cõnotatione effectus ex suppositione futuri, sed ex prçsenti proposito mutabili, non erit dicendum çquè infallibile esse decretum creaturæ, ac Dei, tum quia infallibilitas ipsa, quam dicit decretum creatum, quatenus connotat actum ex suppositione futurum, non tam oritur ex immutabilitate voluntatis creatę, quàm ex ipsa suppositione futuritionis: non secus ac infallibilitas, quam importat decretum eiusdem creaturæ, quatenus connotat actum ex suppositione præsentem, non tam oritur ex immutabilitate voluntatis creatę, quàm ex suppositione ipsius actus præsentis, qui dum est præsens, aut futurus, non potest non esse præsens, aut futurus, ac proinde non connotari à voluntate creata. Infallibilitas verò, quam dicit Decretum diuinum, quatenus connotat effectum futurum, oritur ex ipsa immutabilitate voluntatis increatæ, quæ semel pro sua libertate determinata ad vnum, implicat ob infinitam suam constantiam mutari in oppositum. Quare ipsa futuritio effectus suam infallibilitatem sortitur ex immutabilitate Diuinę voluntatis: contrà verò infallibilitas voluntatis creatę in connotando suum actum futurum, sumitur ex ipsa futuritione actus ex suppositione futuri.

109. Instabis vlteriùs. Agens intellectuale, qualis est Deus, nihil extra se producit, nisi moraliter ad intra determinatus: ergo ante omnem extrinsecam productionem supponitur Deus moraliter determinatus intra se: determinatur autem moraliter intra se per liberum actum volendi: ergo ante omnem extrinsecam productionem supponitur Deus moraliter determinatus per liberam volitionem: non igitur libera volitio diuina inuoluit productionem effectus futuri, tanquam essentiale connotatum. Resp. negando Minorem: falsum quippe est, etiam in agente intellectuali creato, vt ante omnẽ liberam productionem debeat supponi moraliter determinatus per actum liberum antecedentẽ ipsã liberam productionem: patet in ipsa productione liberæ volitionis, quam voluntas creata liberè in se ipsa producit, cùm tamen ante illã non supponatur moraliter determinata per aliquem actum distinctũ ab ipsa libera productione suæ volitionis: nam in hoc ita se habet Deus ad extrinsecam productionem effectus, sicut voluntas creata ad intrinsecã productionem suæ volitionis. Quod etiã probatur ratione, quoniam vt agens intellectuale possit liberè aliquid producere, sufficit, vt supponatur in actu primo proximè potens ad vtrũque supponitur autẽ proximè potens ad vtrũque tum per iudicium vtriusque partis, tum per voluntatem indifferentem actiuè ac potẽtem ad vtrumque, quibus positis absque alio superaddito actu poterit agens intellectuale liberè se determinare ad productionem, vel non productionem effectus, per ipsammet productionem, vel non productionem.

109. *Obijcies* quartò: Si liberum velle Dei nullam addit intrinsecam perfectionẽ actui necessario, posset Deus sine vlla sui mutatione, res velle in tempore, & non ab æterno; imò mutare liberum suum decretum, absque vlla sui imperfectione. Respondeo, negando vtramque sequelam: ratio prioris negationis est, quia non potuit Diuina voluntas futuros effectus ab æterno liberè non connotasse: sed in hac libera connotatione futuri effectus consistit liberum decretum Dei: igitur implicat, Deum tale decretum habere in tempore, & non ab æterno. Ratio posterioris negationis est; quia licet hoc non arguat imperfectionem physicam, arguit tamen moralem inconstantiam, quę procul à Deo esse debet.

110. *Obijcies* quintò: Datur in Deo noua terminatio scientię: sed hæc saluari non potest per extrinsecam duntaxat connotationem obiecti; ergo nec per talem extrinsecam connotationem saluari poterit noua, ac libera terminatio Diuinæ voluntatis. Maior cõstat de scientia Visionis, quæ ita terminatur ad rẽ futuram, vt potuerit ad eam non terminari. Minor probatur; nam hæc terminatio, cùm sit vitalis expressio obiecti, nequit saluari per solam connotationem obiecti. Respondeo, negando minorem, eiusq; probationẽ. Etenim scientia Visionis nihil noui intentionaliter exprimit intellectui Diuino, quod non exprimit scientia simplicis intelligentię: nam scientia simplicis intelligentiæ intentionaliter exprimit res omnes, secundùm omnem dispositionem, quam possunt habere: vnde nihil noui exprimit vna, quod nõ exprimat altera. Solùm scientia Visionis connotat obiectum in propria natura existens, quod non connotat scientia simplicis intelligentię: hæc autem cõnotatio non variat intrinsecè scientiam, quia scientia non pendet ex obiecto, in propria natura existente, sed intentionaliter tãtùm prçsente: vt constat de visione corporea, quæ, si rem exprimat per propriam speciẽ, siue deinde res illa fiat præsens in propria natura, siue non, semper illa eodem modo exprimitur, & repræsentatur potẽtiæ Visiuæ: nec aliqua perfectio additur, vel demitur visioni ex præsentia, vel absentia ipsa obiecti in propria natura existentis. Cuius ratio est, quia tota perfectio cognitionis attenditur penes esse intẽtionale obiecti, non autem penes esse naturale.

Vnde

111. Vnde potiùs hinc sumitur noua ratio ad confirmandam nostram doctrinam: nam sicut in actu scientiæ simplicis intelligētiæ, qui terminatur ad creaturas possibiles, prę supponitur omnis perfectio intrinseca, quæ haberi posset per actum contingentem, terminatum ad creaturas futuras: ita in actu voluntatis simplicis complacentię, terminato ad creaturas possibiles, prę supponitur omnis intrinsecæ perfectio, quæ haberi posset per actum contingentem, terminatum ad creaturas futuras, & hoc ideò, quia sicut vt actus necessarius Diuinę voluntatis fiat liber, non postulat, nisi solam connotationem extrinseci effectus liberè à se dependentis: ita, vt actus necessarius Diuinæ scientiæ fiat contingens, non postulat, nisi solam connotationem obiecti contingentis in se ipso existentis; nam totam perfectionem intrinsecam, quam in actu ipso scientię exprimere posset obiectum contingens, exprimit obiectum necessarium: quemadmodum totam perfectionem intrinsecam, quam dare posset terminatio actus liberi, dat ipsa terminatio actus necessarij, qui ex se supponitur per modum simplicis complacentię necessariò terminatus ad omnem bonitatem possibilem.

112. *Obijcies* sextò: Datur aliqua libera volitio in Deo; cui nulla respondet productio ad extra: ergo libera volitio Dei non sufficienter saluatur per connotationem productionis ad extra. Antecedens constat. Primò de libera nolitione alterius mundi. Secundò de voluntate simplicis complacentiæ saluandi omnes, cui non correspondet effectus, qui est salus omnium, quia non omnes saluantur. Tertiò de voluntate concurrendi cum omni creatura libera ad eos actus, quos nunquam illa est elicitura: huic enim voluntati nulla respondet productio. Quartò de voluntate conditionata, quam Deus habet de rebus futuris, quæ tamen nunquam erunt; vt voluntas iustificandi, si peccator se disposuerit per gratiam antecedentem. Quintò, multa Deus vult, quæ tamen sine vlla variatione obiecti aliter velle potuisset, per solam variationem intrinsecæ terminationis sui actus, vt eandem gloriam nobis velle potuit dependenter, vel independenter à nostris meritis; eandem Pauli conuersionem dependenter vel independenter à Stephani oratione. Sextò, posset Deus mihi votum relaxare, absque vlla mutatione in me facta; aut peccata remittere per extrinsecam duntaxat condonationem. Septimò, sæpè Deus gratis remittit pœnam purgatorij, absque mutatione ipsius animæ purgantis. Octauò, aliquando Deus vnam rem in aliam dirigit, vt venditionem Ioſephi in exaltationem propriæ personæ: non potest autem vna res in aliam dirigi, quando illa suaptè natura non est ad aliam ordinata, absque nouo & intrinseco actu dirigentis. Nonò potest in sententia Thomistarum eadem relatio inuariata in se intrinsecè terminari ad nouum terminum: ergo & eadem voluntas Dei inuariata in se intrinsecè terminari ad nouum obiectum.

113. Respondeo negando antecedens; & ad primam probationem dico, ipsammet negationem productionis ad extra, liberè à Deo dependentem, esse sufficientem terminum liberæ nolitionis Diuinæ, iuxta ea, quę superiùs à nobis dicta sunt.

114. Ad secundam, effectum respondētem voluntati, quam Deus habet de salute omnium, esse ipsa media sufficientia, quæ Deus tribuit omnibus, vt salutem consequi possint. Nam idem medium de se ordinatum ad consequendum finem, est terminus voluntatis absolutæ de medijs ad finem, & simul conditionatæ de fine ipso, quem Deus non intendit absolutè, sed conditionatè, & dependenter à libertate creaturæ; cui hoc ipso, quòd præbet media sufficientia ad finem, vult illi virtualiter finem in ipsa collatione mediorum, ad finem ordinatorum: nam quâ ratione media continent finem, ad quem ordinantur; eadem ratione, voluntas ipsa dandi media continet voluntatem dandi finem; igitur sicut media ordinata ad finem virtualiter continent finem; ita & voluntas dandi media continebit virtualiter voluntatem dandi finem.

115. Ad tertiam, effectum cui correspondet huiusmodi voluntati, esse ipsam potentiam liberam creaturæ cum omnibus ad tales actus eliciendos antecedenter prærequisitis. Nam ea ipsa, quæ sunt terminus voluntatis absolutæ, sunt etiam terminus voluntatis conditionatæ, quatenus virtute continent effectus, propter quos illa dantur. DICES ergo pariter Deus vellet peccata, quæ in ipsa libertate creaturę, vt in causa sufficienter continentur. Respondeo, negando consequētiam, quoniam ad peccata supponitur in Deo displicentia, quâ illa prohibet, ne fiant. Contrà verò ad actus bonos supponitur in Deo complacentia, qua illos præcipit, vel consulit, vt fiant.

116. Ad quartam dico, effectum respondentem decretis conditionatis, quæ in Deo actu supponuntur, esse omnia in actu primo sufficienter requisita ad effectum consequendum creaturæ collata, nam in ijs dicitur Deus velle conditionatè finem. Pro quo nota, decretum conditionatum in Deo duos actus liberos virtualiter inuoluere; vnum formaliter, quo media ipsa ad finem consequendum decernuntur; alterum virtualiter, quo finis ipse intenditur in ipsa collatione mediorum. Primus actus formaliter est in Deo; secundus tantùm virtute, quia nimirum si conditio poneretur ex parte creaturæ, poneretur & decretum ex parte Dei: nam illud idem decretum, quod erat virtuale in Deo, euaderet formale per connotationem conditionis extra positæ.

117. Ad quintam dico, huiusmodi variationem saluari per diuersam connotationem motiui, quo Deus proximè mouetur ad effectum producendum: si enim mouetur ad dandam gloriam ex solo motiuo suæ bonita-

tis, gloria ex tali motiuo collata, dicitur dari independenter à meritis, & vt purum donũ; si verò mouetur ex motiuo meritorum, eadem dicitur dari dependenter à meritis, & vt merces seu corona. Eodem modo si Deus salutẽ vnius decernat ex precibus alterius. Quòd autem possit Deus absque intrinseca variatione sui actus eandem rem decernere ex vno, vel alio motiuo, ex quo in ipso effectu producendo resultet diuersa dependentia ab hoc, vel illo motiuo, probatur; nam Deum moueri ex vno potiùs motiuo, quàm ex alio ad effectũ producendum, nil aliud est, quàm effectum non producere, nisi tale motiuum foret: hoc autem fieri potest, sine intrinseca variatione actus, per solam connotationem effectus, cum dependentia in esse à tali motiuo.

118. Ad sextam, nego antecedens, nam mutatio in eo casu, esset aut reuelatio, à Deo facta de voto relaxando, aut alicuius impedimenti appositio, quò minùs votum seruari posset. Nego etiam peccata remitti posse, absque propria retractatione peccatoris, & infusione gratiæ habitualis in hoc statu naturæ eleuatæ, vt suppono ex materia de iustificatione, à nobis suo loco disputanda. Neque ad hoc sufficit moralis duntaxat mutatio peccatoris: nam hęc moralis mutatio consurgere debet ex aliqua physica forma, quæ antea non erat, & nunc est; impossibile namque est, intelligere nouam mutationem moralem, absque noua forma physica, ad cuius positionem illa consurgat, cùm omnis mutatio moralis necessariò fundetur in physica; vel igitur ista physica mutatio erit in creatura, & habetur intentum; vel erit in Deo, peccata remittente, aut vota relaxante: at in Deo esse non potest, vt ex dictis constat; ergo in creatura.

119. Confirmatur; nam ista moralis mutatio in creatura alia esse non posset, quàm noua denominatio in ipsa creatura, consurgens ex actu Diuinæ voluntatis aliter, quàm antea ad creaturas terminato; implicat quippe eodem modo, quo antea, Diuinum actum ad creaturas terminari, & nihilominus nouam denominationem conferre, cùm non possit forma quoad omnia inuariata nouum effectum formalem, vel denominationem conferre. Vnde manet eadem difficultas, quo pacto possit idem actus immutatus in se aliter nunc, quàm antea ad creaturas terminari. Neque dicas, actum Diuinum aliter se habere, non in se, sed in ordine ad suum effectum, quem in creatura causat, non physicè, sed moraliter: quia, vt probatum est, iste effectus non est aliud, quàm extrinseca denominatio ab ipso actu Diuino, vt aliter nunc, quàm antea, ad creaturas terminato: igitur supponit actum antecedenter ad talem denominationem, aliter ad creaturas terminatum, cùm omnis denominatio supponat formam, à qua desumitur.

120. Ad septimam, nego Deum remittere animæ purganti pœnam sine Physica mutatione cõnotata. Nam hoc ipso, quòd illi Deus remittit pœnam, quæ propter peccata ex diuino decreto omnibus taxata est, huiusmodi pœnę remissio connotat suspensionem pœnę, quam talis anima propter sua peccata debebat in purgatorio sustinere. Etenim sicut pœna debita peccato supponit in Deo liberum decretum terminatum ad passionem pœnę propter peccatat ita remissio talis pœnæ supponit in Deo liberum decretum terminatum ad ipsam negationem pœnę, quæ, quia ex vi alterius decreti ei propter peccata debebatur, dicitur eius negatio remissio pœnæ. Quemadmodum si ex pacto, quod Deus iniuit cum Adamo de danda, vel neganda gratia omnibus ab ipso descendentibus, dependenter à merito, vel demerito ipsius, eximisset aliquẽ, vti multi volunt exemptam fuisse Deiparam, talis exemptio supponeret liberum Decretum in Deo de danda, vel non danda gratia tali personæ exemptæ independenter à merito, vel demerito Adami: Nam etiam peccante Adamo, data fuisset gratia Originalis huic personæ.

121. Ad octauam, respondent aliqui, cùm Deus rem vnam dirigit in aliam, ad quam non est suapte natura directa, producere illam peculiari actione cum intrinseco ordine & respectu ad illam rem, ad quam dirigitur. Quo fit, vt res illa non tantùm extrinseco actu Dei, sed intrinseco ordine & respectu inclusо in ipsa actione, quo producitur, dirigatur ad aliam rem, ad quam non erat suapte natura directa. Fundamentum horum auctorum est. Quia, cùm non possit talis res contingenter denominari in aliam directa ab actu ipso Diuinæ voluntatis, qui de se immutabilis est, denominari debet ab aliqua forma in re ipsa directa existente; hæc autem alia esse non potest, quàm peculiaris actio cum intrinseco ordine & respectu ad rem, ad quam actio ipsa immediatè dirigitur.

122. Ego verò censeo, talem mutationem necessariam non esse, sed sufficere dependentiam illam, per quam vna res vel in esse, vel in aliqua perfectione pendet ab alia re ex vi decreti Diuini: talis namque dependentia potest esse fundamentum nouę, ac contingentis denominationis. Vt si exempli causa, nõ præcessisset venditio Iosephi, secuta non fuisset exaltatio eiusdem apud Ægyptios; sed alio modo ac via vsus fuisset Deus ad exaltandum illum. Quòd si aliter saluare non possumus hanc nouam denominationem in creatura, nisi per peculiarem actionem in ea productam, potiùs confugiendum est ad hunc modum, quàm vt asseramus, eam desumi ex actu Diuinæ voluntatis, cùm ille, vtpote necessarius & immutabilis, nequeat huiusmodi contingentem denominationem rebus conferre.

123. Ad nonam, nego consequentiam: ratio discriminis est; nam eadem relatio supponebatur antea intrinsecè terminata ad eundem terminum, vt possibilem: at eadem volũtas Dei non supponebatur; vt efficax volitio intrinsecè terminata ad idem obiectum, vt possibile, sed tantùm vt simplex complacentia: ac proinde assignanda est ratio, cur nunc

idem

idem actus dicatur efficax volitio obiecti, qui antea dicebatur ſimplex tantùm complacentia eiuſdem: hæc autem alia eſſe non poteſt, quàm noua connotatio effectus, liberè à ſe dependentis, modo ſuprà explicato.

SECTIO IV.

Quotuplex ſit voluntas Dei, & an omnis Voluntas Dei adimpleatur.

124. SVpereſt explicanda diuiſio voluntatis Diuinæ, quę communiter à Scholaſticis diuidi ſolet in voluntatem Signi, & Beneplaciti; in voluntatem Antecedentem & Conſequentem. Voluntas Signi eſt, quę exteriori aliquo ſigno nobis pateſcit. Quinque autem ſigna numerantur Diuinę voluntatis, Præceptum, Prohibitio, Conſilium, Promiſſio, Operatio: quorum hæc eſt ſufficiens ratio: nam aut Dei voluntas eſt rei præſentis, & hęc, ſi bona eſt, dicitur operatio, ſeu impletio; ſin mala, permiſſio; aut rei futurę, & circa illam ſi bona eſt, & ad ſalutem neceſſaria, verſatur prœceptum; ſin mala, prohibitio: ſi eſt tantùm bonum ſuperetrogationis, circa illud eſt conſilium; quod, quia non habet malum oppoſitum, ſicut bonum neceſſarium, circa illud non verſatur prohibitio. Eſt etiam voluntas rei præteritæ, ſed quatenus fuit præſens, & ideo illius peculiare ſignum non ponitur.

125. Porrò hæc ſigna diuerſo modo indicant voluntatem in Deo; nam præceptum indicat voluntatem obligandi ad rem prœceptam, cum ſimplici affectu, vt fiat. Prohibitio indicat voluntatem obligandi ad vitandam actionem prohibitam, cum ſimplici affectu, ne fiat. Conſilium eſt ſignum intellectus Diuini, practicè iudicantis illud eſſe melius, cum ſimplici affectu, vt res conſulta fiat. Permiſſio indicat voluntatem concurrendi ad effectum permiſſum, & eundem non impediendi, cum ſimplici affectu, ne fiat. Operatio eſt indicium voluntatis abſolutę ipſius rei operatę.

126. Voluntas Beneplaciti dicitur omnis illa, quâ Deus ſibi complacet in quauis re creata, quo fit vt in voluntate Beneplaciti comprehendatur omne velle Diuinum, ad creaturas exiſtentes quocunque modo terminatum, etiam ipſum velle permiſſiuum, nam etiam Deus ſibi complacet in effectu permiſſo, nam vt ſic bonus eſt, & à Deo volitus, licet malitiam includat, quatenus eſt à creatura.

Damaſcen. 127. Voluntas Antecedens ex Damaſceno lib. 2. de fide cap. 9. eſt, quam Deus habet de creaturis, nulla occaſione capta ex ipſis, ſiue ea abſoluta ſit & efficax, ſiue ſimplex tantùm complacentia & inefficax. Conſequens verò eſt, quę occaſionem capit ex nobis, vt voluntas præmiandi, vel puniendi, quæ occaſionem capit ex noſtris meritis, aut demeritis. Vnde voluntate antecedenti non poteſt Deus velle, niſi quæ bona ſunt, ſecus voluntate conſequente, quæ, quia occaſionẽ capit ex nobis permittere poteſt etiam mala.

128. Ex his infertur, omnem voluntatem antecedentem eſſe beneplaciti; non contra, omnem voluntatem beneplaciti eſſe antecedentem. Ratio prioris eſt, quia Deus ſibi maximè complacet in ijs, quę antecedente ſua voluntate decernit: nã ideo illa decernit, quia in ijs, ſibi complacet, alioqui illa non eligeret, cùm ad eligenda à nullo alio moueatur, quàm à propria ſua voluntate & beneplacito. Ratio verò poſterioris eſt, quia Deus non ſolùm ſibi complacet in ijs bonis, quæ ipſe ſola ſua voluntate decernit, ſed etiam in ijs, quæ depeudenter à noſtra etiam voluntate definit.

129. Eſt & alia Diuinę voluntatis diuiſio, in abſolutam, & conditionatam. Abſoluta eſt, cui actu correſpondet libera productio ad extra, per cuius connotationem conſtituitur libera volitio Dei; quæ & formalis, ſeu actualis volitio dicitur. Conditionata adhuc eſt duplex, altera, quæ tantùm obiectiuè eſt in Deo, quatenus Deus videt ſuum decretum, quod haberet, ſi hoc vel illud faceret. Altera fundatur in aliqua voluntate abſoluta, quæ quatenus actu connotat productionem cauſæ, liberè à ſe dependentis, dicitur abſoluta & formalis: quatenus verò eadem virtualiter tantùm connotat productionem effectus, connexi cum cauſa liberè à Deo producta, dicitur conditionata & virtualis. Vt voluntas dandi media propter finem, eſt abſoluta & formalis reſpectu mediorum, per quorum actualem connotationem conſtituitur libera volitio Dei abſoluta & formalis: reſpectu verò finis, qui actu ad extra non ponitur defectu cooperationis creaturæ, eſt conditionata & virtualis. Conſtituitur autem hęc libera voluntas conditionata & virtualis in Deo per liberam connotationem virtualem effectus, incluſam in ipſa libera connotatione actuali mediorum. Nam quemadmodum in medijs includitur ordo ad finem, & in cauſa ordo ad effectum: ita in actuali connotatione mediorum, aut cauſę includitur virtualis connotatio finis, & effectus; nam Deus in ipſis medijs, & cauſis, quas actu cõfert creaturis, præbet quidquid ex parte ſua prœrequiritur ad finem, vel effectum ponendum; ac proinde in ipſis medijs, ſeu cauſis dicitur Deus velle virtualiter finem, & effectum, per cuius virtualem connotationem, incluſam in ipſa actuali connotatione mediorum, & cauſarum conſtituitur voluntas conditionata & virtualis in Deo.

130. Quoad alteram partem propoſitæ quæſtionis, an omnis voluntas Dei adimpleatur, difficultas non eſt de voluntate conſequente, quia hæc, cùm abſolutè feratur ad rem, ſecundùm omnes ſuas circumſtantias, ſemper adimpletur, ſed difficultas tantùm eſt de voluntate antecedente, & beneplaciti. In qua re.

131. Affir-

Scotus. 131. Affirmat Scotus in primo dist. 46. q. vnica. Fundamentum ipsius est; quia voluntas beneplaciti, est vltima determinatio Diuinę voluntatis, vt aliquid fiat: implicat autem, poni vltimam determinationem Diuinæ voluntatis circa aliquid fiendum, & illud non fieri: alioqui Diuina voluntas vel esset impotens, vel mutabilis.

S. Thomas. 132. Negant verò communiter alij cum S. Thoma prima parte quæst. 19. art. 6. ad 1. Quod mihi probabilius est. Cuius præcipuum fundamentum desumitur ex illa propositione Pauli, primæ ad Timotheum secundo; *Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* *1 ad Tim. 2* Porrò hæc voluntas est antecedens, & beneplaciti; cùm ex solo beneplacito Diuino ortum habeat, & versetur circa salutem hominum, in qua Deus sibi maximè complacet: atqui hæc non adimpletur in omnibus, cùm nō omnes homines salui fiant, & ad agnitionem veritatis veniant.

Augustin. 133. Nec satisfaciunt, qui cum Augustino lib. de correptione & gratia, cap. 14. respondent, prædictam Pauli propositionem intelligendam esse, vel in sensu accommodo, vt nulli salui fiant, nisi quos Deus saluare vult: vel per incompletam distributionem, vt de quolibet statu & conditione velit aliquos, non omnes saluos fieri. Non, inquam, satisfaciunt; quia propositio Pauli est vniuersalis; nec talem exceptionem patitur: alioqui dicere etiam potuisset, Deus vult omnes homines damnari, cùm etiam voluntate consequente, de quolibet statu & conditione velit aliquos damnari.

134. Ratio verò nostrę sententię est; quia potest Deus velle finem tantùm conditionatè, & dependenter à libera cooperatione creaturę: sed talis voluntas est Beneplaciti, nec semper adimpletur: igitur datur voluntas Beneplaciti in Deo, quę non semper adimpletur. Maior constat de voluntate, qua Deus conditionatè vult omnibus gloriam. Minor probatur; quia verè Deus complacet sibi de salute hominum, cùm omnibus media conferat necessaria, & ad eam consequendam sufficientia: qui autem vult media, quantum est de se, vult etiam finem, ad quem media ipsa diriguntur. Vnde talis voluntas dici potest efficax sub conditione, quia quantū est de se Deus tribuit omnia ad effectum consequendum necessaria.

Scotus. 135. Ad fundamentum Scoti distinguenda est maior: voluntas beneplaciti est vltima determinatio Diuinę voluntatis simpliciter, & nego: est vltima determinatio ex parte Dei tantùm, & concedo. Etenim Deus per huiusmodi voluntatem offert omnia, quę ex parte ipsius ad effectus consecutionem prærequiruntur. Cæterùm quod effectus non sequatur, non est ex defectu alicuius prærequisiti ex parte Dei, sed ex defectu libertatis creatæ, cooperari nolentis. Quæ autem hoc modo à Deo determinantur, non implicat, aliter fieri, quàm sint determinata, quia hoc non prouenit ex impotentia, vel mutabilitate Diuinæ voluntatis, sed ex ipsius libertate, nolentis vltimatum effectum determinare, nisi dependenter à libera cooperatione creaturæ. Vnde in ipsa determinatione Dei includitur hæc defectibilitas vltimati effectus, dependentis à libera cooperatione creaturæ, cùm illum non decernat efficaciter & absolutè, sed conditionatè, & dependenter à nobis.

S. Thom. 136. Notat autem citato loco S. Thomas in corpore, quòd licet voluntas Diuina non adimpleatur in ordine ad vnum effectum, adimpletur tamen in ordine ad alium. Atque in hoc sensu, nulla est voluntas in Deo, quæ non adimpleatur: nam, vt ibidem testatur S. Doctor, quod à Diuina voluntate recedit secundùm vnum ordinem, in eandem relabitur secundùm alium, ab ipsa constitutum: vt dum peccator recedit à voluntate Dei antecedente, salutem omnibus gratis intendentis, relabitur in eandem voluntatem consequentem, peccata iustè punientem.

SECTIO V.

An Deus antecedenter ad nostram libertatem prædefinire possit nostros actus in indiuiduo absque læsione nostræ libertatis.

138. PRædefinire, est aliquid velle, vt absolutè fiat. Vnde prædefinitio in Deo importat liberum decretum, quo ab æterno efficaciter statuit, vt aliquid extra ipsum fieret. Præsens igitur controuersia est, an Deus antecedenter ad humanam libertatem ab æterno prędefinire potuerit omnes, vel saltem aliquem actum liberum in indiuiduo, absque læsione humanæ libertatis. Dicitur antecedenter ad humanam libertatem, hoc est, antequam tales actus essent præuisi, vt futuri dependenter à libera voluntate creata, potuerint à Deo in signo rationis priore absolutè prędefiniri, vt essent futuri. Dicitur *in indiuiduo*, nam in specie, & in causa, ordinando causas ipsas, cum omnibus ad eos actus producendos in actu primo prærequisitis, nulla est difficultas: quia tunc Diuina prædefinitio nō caderet immediatè in actus antecedenter ad libertatem creatam, sed in causas, prædefiniē do illas cum intrinseca indifferentia & libertate ad vtrumlibet. Explicato propositę quæstionis sensu insurgit

139. Ratio dubitandi: quoniam decretum Dei est infallibile, nec potest, quod semel absolutè decreuit, frustrari; igitur si antecedit vt efficax causa nostrorum actuum, nulla relinquitur in nobis potentia libera ad eos eliciendos. Nam libertas consistit, vt positis omnibus ad agendū requisitis, adhuc possit oppositum facere. Sed, posito efficaci decreto Dei, nequit voluntas creata oppositum eius, quod prędefinitum est, facere: ergo, posito

sito decreto Dei efficaci & antecedente, nulla in nobis manet ad talem effectum prædefinitum libertas. Minor probatur; quia quod semel prædefinitum est, per absolutum decretũ Dei, non potest non euenire, alioqui frustrari posset efficax decretum Dei: posset autem oppositum eius, quod prædefinitũ est, non euenire, si adhuc posito decreto Dei, maneret in nobis potestas ad oppositum. Non igitur cum efficaci decreto Dei stare potest intrinseca libertas creaturæ: atque adeò nequit Deus absque læsione humanę libertatis, nostros actus prædefinire, antequam eos præuideat absolutè futuros.

140. PRIMA sententia negat, posse Deum absque præiudicio humanæ libertatis nostros actus absoluto, & efficaci decreto prædefinire, ob assignatam causam in ipsa ratione dubitandi. Quam sic amplius explicant. Posito decreto Dei prædefinitiuo de actu contritionis, exempli causa, vel possum illum non elicere, vel non possum. Si possum illum non elicere, ponatur in re, siquidem ex Aristotele 1. Prio. c. 13. possibili posito in esse, nullum sequitur impossibile: quòd si aliquod impossibile sequeretur, signum esset, quòd illud non esset possibile. Ponamus igitur, me talem actum contritionis à Deo prędefinitum, non elicere: hoc posito, manifestè sequitur, frustrari decretum Dei: hoc autem cum sit impossibile, impossibile quoque est & illud, ex quo sequitur, nempe posse Deum efficaci decreto antecedenter ad meam libertatem prædefinire actum contritionis. Si non possum: iam perit circa talem actum mea libertas; cùm hæc alia non sit, quàm proxima potestas ad vtrumlibet, quæ cum impossibilitate ad oppositam partem stare non potest.

141. Confirmatur; quia quando necessitas eliciendi actum oritur ex suppositione præcedente meam libertatem, ab eaq; nullo modo pendente, tollit libertatem: quia tunc nec mihi liberũ est, tali suppositione posita, actum non elicere; nec quicquam facere, vt talis suppositio non ponatur, cùm illa supponatur poni antecedenter & independenter à mea libertate. Talis esset necessitas eliciendi actum cõtritionis, posito decreto prędefinitiuo Dei. Nam, nec eo posito, possem actum contritionis non elicere: nec mihi liberum esset, vt tale decretũ non poneretur, cùm illud pendeat ex sola voluntate Dei, independenter à quocunque actu libero meo. Hanc sententiam sequũtur Vasquez 1. p. disput. 89. cap. 10. & Lessius opusc. de prædest. & reprobatione Angelorum & hominum sect. 2. ratione 8.

142. SECVNDA sententia non modò docet, posse Deum absque læsione humanæ libertatis, antecedenter ad nostram libertatem, efficaciter prędefinire in indiuiduo, & secundùm omnes circumstantias, liberos actus nostræ volũtatis, verùm etiam id putat esse omninò necessarium, ex duplici fundamento, altero desumpto ex perfectissima prouidentia, quam Deus habet de singulis rebus, non tantùm in communi, sed etiam in particulari. Porrò perfectissima prouidentia non solùm includit actum intellectus, quo Deus feratur ad omnes, & singulas creaturas in particulari, sed etiam actum voluntatis, quo eas distinctè, & in particulari velit, & intendat. Cùm non minùs ad Dei prouidentiam spectet, vt nihil fiat, quod ab ipso non sit volitum & intẽtum, quàm vt nihil sit futurum, quod ab ipso scitum non sit. Sed si Deus humanos actus in indiuiduo non prædefiniret, procul dubio, illi fierent prẽter ipsius voluntatem, & intentionem: nam præter agentis voluntatem, & intentionem fit, quidquid ex ipsius voluntate, & intentione non fit.

143. Alterum fundamentum sumitur ex essentiali subordinatione agentis creati ad increatum; hoc pacto. Nullum agens creatũ potest se ipsum determinare ad agendum, nisi priùs natura, & causalitate determinetur ab agente increato: ergo nullum agens creatum potest se ipsum ad actum determinare, nisi talis actus priùs fuerit à Deo prædefinitus. Cõsequentia probatur; quia non potest agens increatum determinare creatum hic & nunc ad hunc actum in indiuiduo, nisi præuideat, & prædefiniat hunc actum in indiuiduo, alioqui Deus cæco modo procederet, non præuidẽdo, & intendendo actus, ad quos agens creatum applicaret. Antecedens ostenditur; quia de ratione agentis creati est, essentialiter dependere in omni sua operatione ab agente increato.

144. Confirmatur, quia si posset agens creatum se ipsum ad agendum applicare, sine præuia applicatione agentis increati, iam non esset agens creatum & secundum, sed primũ & increatum: quia de ratione agentis secundi creati, est actu dependere in agendo ab agente primo increato: igitur priùs natura, quàm agens creatum secundum ad agendum se applicet, debet necessariò supponere applicationem agentis primi increati. Alioqui actio à secundo agente procedens non esset dependens à primo, saltẽ in eo priori naturę, in quo agens secundum ad agendum se applicaret; nam illa actio priùs natura procederet ab agente secundo, quàm à primo.

145. Hæc est sententia recentiorum Thomistarum, quam putant esse S. Thomę, de qua fusè agere non est præsentis loci. Eam docere etiã videtur Scotus in 1. dist. 39. q. vnica §. *vlso*, & dist. 41. q. vnica § *sed contra istud, & §. primum istorum*, & in 4. dist. 1. q. 1. *ad vltimum*, & d. 49 q. 6 §. *dico ergo*. Licet aliter ipse, quàm Thomistæ hanc Dei prædefinitionẽ explicet. Nam Thomistæ illam explicant per ordinem ad qualitatem, physicè, & in actu primo voluntatem creatam ad prædefinitum actũ eliciendum prędeterminantem; Scotus verò per ordinẽ ad concursum actualem, quo voluntas ipsa increata prœuenit creatam ad prędefinitũ actum eliciendum, nihil in ipsa voluntate creata producendo, sed tantùm determinando illam, per actualem concursum ad actum prędefinitum eliciendum. Vnde multi Scotũ explicant de cõcursu actuali Dei, non præ-

driſt.

Thomiſtæ.

Scotus.

ſquez.
eſſius.

præueniente, sed concomitante liberum ipsum concursum voluntatis creatæ.

146. TERTIA sententia negat, huiusmodi prædefinitionem actuum in indiuiduo esse necessariam, vel ad perfectam Dei prouidentiam, vel ad essentialem subordinationem causę secundæ ad primam saluandam; illam tamen non repugnare cum libertate creata. Est communior inter Theologos nostræ Societatis: pro cuius declaratione,

Theologi Societatis Iesu.

147. Dico primò. Nulla cogit necessitas ponendi in Deo huiusmodi prædefinitiones. Fundamentum est. Quia si quæ esset necessitas, vel esset ad saluandam prouidentiam, quam Deus habet de singulis actibus humanis, & rebus creatis omnibus; vel ad saluādam essentialem subordinationem, agentis secundi ad primum: ex neutro capite illa necessaria est ergo. Maior constat ex ipso fundamēto aduersariorum, propter quod huiusmodi prædefinitiones, vt necessarias intrudunt. Minor quoad priorem partem probatur: nam Diuina prouidentia, quę teste S. Thoma 1. p. q. 22. a. 1. est ratio ordinandorum in finem, in mente Diuina præexistens, & differt à gubernatione, quæ est ipsa temporalis executio æternæ dispositionis, in rebus creatis existens; duo requirit, vt ex ipsomet Doctore sancto colligitur, vnum ex parte intellectus, vt nihil fiat, quod à Deo præuisum non sit, & ad finē aliquem ordinatum: alterum ex parte voluntatis, vt nihil fiat, quod non sit ab ipso aliquo modo volitum, aut permissum; neutrum per se necessariò postulat ęternam Dei prædefinitionem: ergo. Prior pars minoris patet; nam præuisio & ordinatio alicuius in finem, saluari potest absque prædefinitione talis rei, vt constat in peccato, quòd Deus perfectè præuidet, & ordinat ad manifestationem suæ iustitiæ, & specialis dilectionis erga electos, absque eo, quòd illud prædefiniat, sed tantū permittat. Prædefinitio enim in hoc differt à permissione, quòd prędefinitio sit actus voluntatis absolutus, & independens à volūtate creata: permissio verò sit actus voluntatis cōditionatus, & dependens ab ipsa voluntate creata. Deus autem non absolutè, & independenter à voluntate peccatoris, sed conditionatè, & dependenter à voluntate ipsius, si ipse cooperari voluerit, ad actum peccati concurrit. Vnde illud non prędefinit, sed tantùm permittit, cùm tamen illud perfectè præuideat, & ordinet ad finem ab ipso intentum.

S. Thomas.

148. Posterior pars eiusdem minoris probatur; nam, vt aliquid sit à Deo volitum, non est necesse, vt sit volitum immediatè, & in se per actum absolutū, quo pacto dicuntur volita, quæ sunt ab ipso prædefinita, sed sufficit, si sit volitum in alio, nempe in causa, & per actum conditionatum, si voluntas ipsa creata cooperari voluerit. Et ratio est, quoniam, vt docet S. Thomas loco præcitato a. 4. ad 1. & 2. perfectio Diuinæ prouidentiæ, in eo consistit, vt nihil eueniat præter ordinem à Deo intentū, & præfixum, vt nimirum necessaria necessariò, contingentia contingenter, euitabilia euitabiliter eueniant. Sed etiamsi Deus non prædefiniat absolutè, & immediatè actus humanos, sed tantùm conditionatè & in causa, perfectam de illis habere poterit prouidentiam, tum omnes & singulos distinctè pręuidendo: tum in causa & dependenter à volūtate creata eos volendo, aut permittendo, ad suosque fines ordinando.

149. Probatur minor quoad posteriorē partem, nam essentialis subordinatio agentis secundi ad primū, non consistit, vt omnes eius actus independenter ab ipso secundo agente prædefiniantur; neque vt ad operandum applicetur per aliquid in ipso receptum, quod ipsius productiuam virtutem compleat, & determinet, cùm ex se sit in suo genere completa, & ab intrinseco potens ad vtrumliber, si libera sit; aut certè ad vnum determinata si sit necessaria, sed in eo formaliter consistit ipsius essentialis subordinatio ad primum agens, vt ad nullum actum possit se ipsa determinare, absque concursu actuali primi agentis; hoc autem saluari potest, absque prædefinitione actus, & præuia determinatione virtutis actiuæ ad talem actum, per solum concursum actualem comitantem, absque vllo concursu naturâ aut causalitate pręuio ad talem actum. Atque ex his patet ad vtrumque fundamentum secundæ sententiæ: etenim ad perfectionem Diuinæ prouidentię non spectat, vt omnia, & singula, sint in seipsis immediatè, & absolutè intenta, sed sat est, si tantùm mediatè in suis causis, & sub conditione, si causæ liberę cooperari voluerint, sint volita.

S. Thomas.

150. Dico secundo, licet prędefinitio actuū necessaria non sit, cum libertate tamen creata non pugnat. Prior assertio constat ex præcedente. Posterior probatur. Quoniam dupliciter possunt nostri liberi actus à Deo prędefiniri, vno modo ante vllam præuisionem ipsorum, tam absolutè, quàm sub conditione futurorum, quo pacto illi prædefiniri dicuntur in sententia Thomistarum, & omnium, qui negant in Deo scientiam conditionalium ante vllum decretum Diuinum. Atqui hoc modo fateor, absolutam & efficacem prę definitionē Dei stare nō posse cum libertate creata: quia cū prędefinitio Diuina sit infallibilis, & causa nostri actus, si antecedit omnem præuisionem actus, non potest in causa proxima relinquere potētiam ad vtrumlibet, alioqui posset per eam potentiam decretum Diuinum frustrari ac falli. Secundo modo prædefiniri possunt actus ante scientiam ipsorum absolutè futurorum, non tamen ante scientiam eorundem sub conditione futurorum, quo pacto Diuina prædefinitio non pugnat cum libertate creata. Quod sic ostendo. Per scientiam conditionatam præuidetur actus sub conditione liberè futurus à volūtate creata, cū hoc vel illo auxilio, sub conditione illi oblato, ante vllam prædefinitionē actus: igitur absque vlla læsione libertatis creatæ potuit Deus eundem actum, pręuisum sub conditione liberè futurum, absoluta & efficaci voluntate prædefinire. Antece-

Thomistæ.

dens

dens constat ex materia de scientia conditionali. Consequentiam probo: nam, posita tali scientia, Deus non necessitatur ad offerenda voluntati creatæ alia media & auxilia ad executionem talis actus, quàm quibus prævidit illum liberè futurum sub conditione. Igitur quemadmodum per talia media & auxilia prævisus est liberè futurus sub conditione; ita, si non alia in executione adhibeantur, quàm quibus de facto prævisus est sub conditione liberè futurus, non lædetur intrinseca libertas creaturæ.

151. Nec obstat primò, quòd posita prædefinitione Dei, infallibile sit, actum prædefinitum esse futurum. Quia talis infallibilitas non est omnino independens à voluntate creata, qualis est infallibilitas, quam Thomistæ ponunt: quia non fundatur in sola voluntate Diuina, & medio omnino antecedente voluntatem creatam; sed fundatur aliquo modo in ipsa voluntate creata, & medio, quoad executionem, & applicationem dependente ab ipsa libertate creata. *Thomista.*

152. Nec obstat secundò, quòd non seruetur idem ordo in prædefinitione Dei, qui seruatur in scientia conditionata: eò quòd in scientia conditionata prævidetur actus liberè futurus ante vllam prædefinitionem Diuinæ voluntatis; quæ prædefinitio si supponeretur ante actum sub conditione prævisum, sicut illa supponitur ante actū prævisum absolutè futurum, non posset talis actus prævideri, vt liberè futurus. Cuius ratio est, quia prædefinitio, quæ supponitur ad actum absolutè futurum, non est infallibilis ex sola voluntate Dei, & medio omnino antecedente voluntatem creatam, sed aliquo modo dependenter ab ipsa volūtate creata, & medio, quoad applicationis executionem dependente ab eadem voluntate creata. Contrà verò, si ante actum prævisum sub conditione futurum, supponeretur efficax prædefinitio Dei, non posset talis prædefinitio esse infallibilis depēdenter à voluntate creata, vel à medio quoad applicationem dependente ab ipsa, sed à sola voluntate increata, & à medio omnino antecedente liberum consensum creaturæ, cùm ante talem scientiam nulla habeatur infallibilis certitudo, de libera applicatione voluntatis creatæ ad talem actum, per medium relinquens in creatura potentiam ad oppositum. Vnde, vt talis prædefinitio sit infallibilis, recurrendum est ad medium prædeterminans voluntatem ad vnum, & tollens potentiam ad oppositum.

153. Confirmatur, nam quamdiu à causa proxima non tollitur intrinseca indifferentia ad vtrumlibet, non tollitur ab ea libertas: sed posita prædefinitione in Deo, & in creatura ijs medijs, & auxilijs, quibus prævisa est liberè sub conditione consensura, non tollitur ab ea intrinseca indifferentia ad vtrumlibet; ergo nec libertas. Minor probatur; nam quamdiu non immutatur intrinsecus modus agendi voluntatis creatæ, ab ea non tollitur intrinseca indifferentia ad vtrumlibet: sed nec prædefinitio diuina immutat intrinsecū modum agendi creaturæ, cùm sit illi extrinseca; nec media, ipsa, quibus eadem voluntas prævisa est sub conditione liberè cōsensura, quia, vt suppono, ex vi talium mediorū eadem voluntas prævideri potuit oppositum operatura; ac proinde ex vi talium mediorum nō tollitur intrinseca potentia ad vtrumlibet. Vnde si hæc media Deus daret, absque prædefinitione actus, ad quem media ipsa inclinant, optimè cum talibus medijs maneret libertas in creatura; ergo nec si eadem media conferat, prævia prædefinitione actus, tolletur libertas à creatura; cùm illa non fiant physicè efficaciora ad operandum ex prædefinitione, quàm erant sine prædefinitione: eò quòd, vt sint intrinsecè operatura, non habent proximè & formaliter, ex prædefinitione diuina, alioqui etiam media actu non operatura à Deo prædefinita, haberent efficaciam operandi, quod implicat in adiecto, sed partim habent ex se, partim ex libertate creata, vt à concausa.

154. Ad rationem dubitandi, respondeo, tunc decretum Dei tollere libertatem à creatura, quando antecedit omnem liberum consensum ipsius, tam absolutum, quàm conditionatum; secus quando non antecedit saltem conditionatum consensum. Vnde ad probationem distinguenda est minor: posito decreto Dei, non possumus oppositum eius, quod prædefinitum est, potestate consequente, cōcedo; potestate antecedente, nego. Atque ex his etiam patet ad fundamentum primæ sententiæ; nam posito decreto Dei, adhuc possumus oppositum potestate antecedente, etsi nō potestate consequente; quæ, quia inuoluit liberam cooperationem nostram, libertatem non adimit, quia hæc non adimitur, per ipsam liberam determinationem nostram, sed per extrinsecam duntaxat, independentem à libera cooperatione nostra.

155. Cæterùm posita prædefinitione Dei, implicat oppositum fieri, non ex ea parte, qua cum ipsa prædefinitione Dei manet in nobis antecedens potestas ad oppositum, sed qua parte à nobis tollitur potestas consequens. Quia verò hæc non tollitur independenter à nobis, intrinsecam libertatem non lædit, sed supponit. Vt autem possit possibile in actu poni, absque vllo impossibili, debet illud ex omni parte esse possibile: nam si ex vna parte sit possibile, ex alia verò impossibile, implicat illud simpliciter in actu poni, absque eo quod consequatur aliquod impossibile; nam ex eo capite, quo inuoluit impossibile, nequit in actu poni absque impossibili. Ad confirmationem neganda est simpliciter minor: nam posita prædefinitione Dei, adhuc est in nostra potestate antecedente oppositum facere.

156. Atque hæc de præsente controuersia. Superesset vlteriùs disputandum, an, & quos actus humanos liberos Deus de facto prædefinierit: sed hoc spectat ad materias particulares, de quibus suo loco.

Digitized by Google

DISPVTATIO XV.

De Diuina Prædestinatione.

ARCANAM rem aggredimur, mysterij altitudine secretam, sacramentorum profunditate reconditam, humano ingenio inscrutabilem, beatis mentibus venerandam, Deo soli notam; quæ quantò mentis aciem mysteriorum obscuritate obtundit, tantò acriùs illam acuit ad inuestigandum curiosiùs: quippè de re agitur, è qua summa nostræ felicitatis pendet. Atque vtinam quò res est grauior, eò futura sit nostra hæc disputatio vtilior ad vitæ mores componendos, ex quorum probitate pendet optatissimus exitus nostræ prædestinationis, cuius iam felicissima initia nos participare speramus.

SECTIO I.

Quid sit Prædestinatio?

1. PRædestinatio, Authore Sancto Thoma 1. p. quæstione vigesima tertia, articulo primo est, transmissio creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ: quæ duplex est, Realis siue exercita, & Intentionalis seu mente concepta. Prædestinatio non priorem, sed posteriorem transmissionem propriè importat, vt constat ex particula, *Præ*, quæ antecessionem æternitatis ad terminum prædestinatum, qui in tempore executioni mandatur, importat. Tria igitur ad obiectum prædestinationis concurrunt, finis, qui est vita æterna; subiectum, quod est creatura rationalis; & media, quibus rationalis creatura adiuta ad destinatum peruenit finem. Quæ omnia cõplexus est Paulus ad Romanos octauo, illis verbis: *Quos prædestinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit illos & glorificauit.* Controuersia igitur est; an prædestinatio formaliter importet actũ intellectus, an voluntatis, an vtrumque simul. De qua,

S. Thomas.

Rom. 8.

Thomistæ.

2. PRIMA sententia est Thomistarum affirmantium, Prædestinationem formaliter importare actum intellectus. Fundamentum est. Quia prædestinatio est pars prouidentiæ; prouidentia autem non in voluntate, sed in intellectu formaliter consistit. Confirmatur, nam Prædestinatio importat rationem ordinis aliquorum in salutem æternam, in diuina mente existentem: atqui ratio ordinis ad intellectum, non ad voluntatem spectat: ergo. Adhuc tamen inter eos controuersum est, in quo actu intellectus Prædestinatio consistat. Durandus in 1. dist. 41. quæst. 1. consistere putat in actu intellectus practici, qui antecedit propositum diuinum conferendi media ad beatitudinem consequendam, & subsequitur voluntatem dandi gloriam: Plerique ex Thomistis in Imperio subsequente decretum diuinæ voluntatis, & immediatè determinante potentiam executiuam ad opus externum exequendum; Alij in actu scientiæ, subsequentis totam seriem decretorum circa prædestinatos, peculiari decreto approbatam; Nonnulli in sententia definitiua, quam Deus per practicum iudicium protulit de æterna felicitate electorum.

Durandus. Thomistæ.

4. SECVNDA sententia est aliorum affirmantium, Prædestinationem formaliter importare, actum efficacem voluntatis conferendi gloriam electis. Fundamentum est. Quia per hunc actum prædestinati formaliter gloriam consequuntur.

5. TERTIA sententia docet, Prædestinationem formaliter, & completè acceptam cõsistere in vtroque actu, intellectus & voluntatis simul. Est Bonauent. in 1. dist. 40. art. 1. qu. 2. Fundamentum est. Quia vterque actus per se formaliter ad Prædestinationem spectat. Pro cuius difficultatis solutione,

Bonauentura.

6. Dicendum est, Prædestinationem principaliter importare actum efficacem voluntatis, tum gloriam decernentis, tum media eligentis; minùs verò principaliter actum intellectus, peculiari ratione disponentis, & ordinantis media ad finem consequendum. Prior pars assertionis probatur primò ex Paulo ad Ephesios 1. vbi prædestinationem explicat per actum electionis, & propositum voluntatis: & ad Romanos 8. Prædestinationem distinguit à Præscientia. *Quos*, inquit, *præscinit, & Prædestinauit.* Secundò Prædestinatio includit ex parte prædestinantis efficacem determinationem, qua posita, implicat non sequi effectum prædestinatum: hæc autem determinatio conuenire non potest intellectui, sed voluntati, cuius est potentiam ad effectum vltimò determinare. Nam etiamsi intellectus potentiã determinet quoad specificationem, vltima tamen & efficax determinatio, quæ est determinatio quoad exercitiũ, non est nisi à voluntate, cum qua determinatione, non stat sequi oppositum eius, quod determinatum est.

Ephes. 1. Rom. 8.

7. Tertiò. Prædestinatio est actus liber: liberum autem formaliter conuenit actui voluntatis, non intellectus: ergo Prædestinatio principaliter importat actum voluntatis, non

intelle-

intellectus. Minor elucet, nam solus actus voluntatis est in Deo, & in quacunque alia natura intellectuali formaliter liber: nam scientia, quæ præcedit decretum diuinum, est necessaria; quæ verò subsequitur idem decretum, non est in se formaliter libera, sed ex præsupposito decreto, quod iam supponit Prædestinationem factam, eamque solùm approbat: nam Imperium, vt suppono, in Deo non datur.

8. Quartò, Prædestinatio illum actum principaliter significat, vi cuius prædestinati saluantur: vnde Augustinus de bono perseuerantiæ cap. decimo quarto, Prædestinationem definiens ait, esse *præparationem beneficiorum Dei quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur*; Sed hic actus est voluntatis non intellectus: ergo. Maior, præter auctoritatem Augustini, constat ex ipsa definitione Prædestinationis, quæ est transmissio creaturæ rationalis in beatitudinem æternam; ergo eius potentiæ actum principaliter significat, cuius est rem in finem aliquem transmittere. Hoc autem non est intellectus, sed voluntatis; quia voluntatis est efficere, vt creatura per proportionata media ad finem, proprias vires excedentem, efficaciter perducatur.

Augustin.

9. Quintò. Reprobatio principaliter importat actum voluntatis, connotato tantùm actu intellectus culpam præuidentis: ergo & Prædestinatio. Antecedens constat, quia reprobatio dicit exclusionem à regno, & destinationem ad pœnam ob præuisa demerita: exclusio autem à regno, & destinatio ad pœnam sunt actus voluntatis, non intellectus. Consequentia verò probatur; nam ita se habet prædestinatio ad gloriam, sicut reprobatio seu destinatio ad pœnam: nam eodem modo prædestinatione electi destinantur ad gloriam, sicut reprobatione damnati deputantur ad supplicia.

10. Posterior pars assertionis constat auctoritate Scripturæ, & Patrum, passim prædestinationem explicantium nomine *Præscientiæ*; ad Romanos 11. *Non repulit Deus plebem suam, quam præscinit*, hoc est, *quam prædestinauit*, vt explicat Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 18. Ratio verò est, quia sicut electio, præter actum voluntatis, peculiari ratione connotat actum intellectus, media cum fine conferentis; ita Prædestinatio, quæ est pars prouidentiæ supernaturalis, præter actum voluntatis, connotat etiam actum intellectus futura præuidentis, ac præordinantis.

Rom. 11.

Augustin.

11. *Obijcies*, Prædestinatio principaliter importat ordinem mediorum ad finem: atqui ordinare est proprium intellectus; voluntatis autem tantùm est exequi ordinem ab intellectu præscriptum: ergo prædestinatio principaliùs importat actum intellectus. Confirmatur, nam Prædestinatio intentionalis, quæ vi nominis formaliter importatur, principaliùs significat huiusmodi ordinem, in diuina mente abæterno existentem. Respondeo, distinguendo maiorem; prædestinatio importat ordinem mediorum ad finem practicum & exercitum, concedo; signatum & speculatiuum, nego. Vnde ad minorem; est proprium intellectus ordinare signatè & speculatiuè, concedo; practicè & exercitè, nego. Ad confirmationem distinguo antecedens: Prædestinatio, vi nominis importat ordinem intentionalem signatum & speculatiuum, nego; practicum & exercitum, qui ab æterno in diuina mente extitit per respectum ad futuram executionem, concedo.

12. Ad fundamentum primæ sententiæ nego minorem; nam etiam prouidentia, vt coniuncta est cum studio rerum gerendarum, qualis est prædestinatio, principaliter importat actum volùtatis. Ad confirmationem, neganda est minor, nam etiam voluntas, dum ordinem sibi ab intellectu præscriptum exequitur, dicitur executiuè & exercitè vnum ordinare in aliud.

SECTIO II.

An æternæ Prædestinationis aliqua causa præcesserit ex parte prædestinatorum?

13. SEnsus quæstionis est, an Deus motus sit ad prædestinãdos hos potiùs, quàm alios, propter aliquam causam, quam in his præuiderit, & non in alijs? non intelligitur autem quæstio de Prædestinatione, quoad actum ipsum diuinæ voluntatis; quia cùm hic sit increatus, causam habere non potest; sed intelligitur tantùm quoad obiecta ad quæ actus ipse diuinæ voluntatis liberè terminatur. Nec etiam intelligitur, quoad singula obiecta mutuò inter se comparata, quo pacto Deus vnum opus prædestinat propter aliud, vt gratiam iustificantem propter contritionẽ; sed quoad omnia collectiuè sumpta; & sensus est, num prædestinatio quoad omnes effectus, quos includit, siue vt media, siue vt finem, causam habuerit ex parte prædestinatorum, vt potiùs hos, quàm illos Deus ab æterno prædestinarit? vnde tandem controuersia tota resoluitur in primam gratiam, qua Deus in negotio salutis hominem præuenit; quę deinde successiuè continuata, cum reliquis auxilijs ad vltimum beatitudinis effectum perducit. Nam si in ea prædestinanda, Deus causam habuit ex parte prædestinandi, tota prædestinatio causam habere dicitur; quia tota prædestinatio fundatur in prima gratia. Supponimus autem hîc contrà Pelagium, opera solius arbitrij creati non esse sufficientia ad præmium beatitudinis consequendum: vnde solùm quærimus, an saltem ad gratiam, & gloriam prædestinandam Deus respectum habuerit ad aliquod opus nostri liberi arbitrij, tanquam ad meritum de congruo?

Pelagius.

Massilienses Augustin.

14. PRIMA sententia seu error est Massiliensium, qui, vt est apud Augustinum de Prædestinatione cap. 2. affirmabant, Deum in æterna prædestinatione, quemadmodum & in temporali iustificatione, respectum habuisse ad opera bona moralia, viribus naturæ elicita, quę ex parte nostra sunt quædam initia & exordia impetrandi à Deo primam gratiam, quæ necessaria est ad gloriam consequendã. Putabant enim in negotio salutis, nos priùs incipere credendo, sperando, diligendo: tum Deum suam gratiam subiungere, quâ opus à nobis inceptum adiuuaret, ac perficeret, redderetque dignum æterna gloria. Ita Cassianus libro 12 cap. 14. Mouebantur autem ad hoc asserendum primò, quia si Deus primus salutem inciperet, sua gratia nostras voluntates præueniendo, destrueretur humani arbitrij libertas; sic enim gratia, quę ad salutem necessaria est, in nostra non esset potestate; ac proinde nec salus ipsa. Secundò si Deus omninò gratis nullo habito respectu ad personas, suam gratiam conferret, sequeretur primò, esse acceptatorem personarum, contrà Petrum Actorum 10. secundò reddi personas oscitantes, quia, cùm non sit in nostra potestate habere, vel non habere gratiam, si Deus in ea danda nullum haberet respectum ad operantis industriam & laborem, redderentur homines oscitantes in salute procuranda. Tertiò sequeretur, inanem esse orationem, quâ salutem petimus, siquidem illam Deus non tribuit propter orãtis meritum, sed propter suum merum beneplacitum. Quartò sequeretur, frustratorias esse omnes adhortationes & monitiones ad bonum, siquidem his non mouetur Deus ad suam gratiam conferendam.

Cassianus.

Actor. 10.

15. SECVNDA sententia affirmat, dari causam dispositiuam de congruo, remotam tamẽ, & indirectam ad prędestinationem; vt sunt opera moralia bona, viribus naturæ elicita, & obicis seu peccati remotio: quæ causa negatiua, seu impedimenti remotiua dicitur. Est Alensis 1. p. q. 28. memb. 3 art. 1. Aureoli in primo dist. 41. a. 1. propositione 1. Bacconi a. 2. §. 3. Argentinæ art. 2. Mayroni in 3. dist. 17. q. 1. ad finem, Gabrielis in 1. dist. 41. art. 3. dub. 1. & in 2. dist. 27. quæst. 1. art. 2. concl. 4. Soti l. 2. de natura & gratia c. 3. Probatur hęc sententia primo ex 1. ad Timotheum 1. *Misericordiam consecutus sum*, inquit Paulus, *quia ignorans feci*: ergo ignoranter peccasse fuit causa ex parte Pauli, vt à Deo misericordiam consequeretur.

Alensis. Aureolus. Bacconus. Argentin. Mayronus. Gabriel. Sotus.

1. ad Tim. 1.

16. Secundò probatur ratione. Nam *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam*: qui autem ex facultate naturæ rectè operatur, facit quod in se est: atqui Deus id seruat in prędestinatione, quod exequitur in tempore: igitur si in tempore operanti ex viribus naturæ tribuit gratiam, illam ab æterno etiam prædestinauit. Confirmatur, nam teste Sancto Thoma in 2. distinct. 20. quæstione prima, articulo quarto ad quartum, potest quis ad fidem habendam se præparare per id, quod in naturali ratione est. Vnde si quis inter barbaros enutritus quod in se est fecerit, merebitur, vt à Deo in supernaturalibus illuminetur, vt constat de Corneiio, Actor. 10.

S. Thomas.

Actor. 10. Aureolus.

17. Tertiò probat Aureolus, causam prædestinationis esse solam carentiam obicis, hac ratione. Illa est causa prædestinationis, quæ non est effectus prædestinationis, alioqui idem esset causa & effectus respectu eiusdem: sola autem carentia obicis est huiusmodi; nam hanc tantùm potest homo ex puris naturalibus præstare; nam quodlibet opus bonum, cùm sit effectus alicuius gratię, est etiam effectus diuinę prædestinationis: igitur sola carentia obicis est causa prędestinationis. Confirmatur, nam Deus est de se paratus omnibus obicem non ponentibus, gratiam conferre; quippe qui solem suum oriri facit super bonos & malos: igitur quibuscunque obicem non ponentibus salutem impartit.

18. TERTIA sententia docet, ipsum liberum vsum gratiæ, à Deo præuisum esse ex parte prædestinandi causam, vt prędestinetur. Quę sententia dupliciter intelligi potest; vno modo, vt ipse bonus vsus gratiæ, non vt se tenet ex parte liberi arbitrij, sed ex parte ipsius gratiæ, sit causa prædestinationis: alio modo, vt tantùm se tenet ex parte liberi arbitrij. In primo sensu eam refert, & confutat Sanct. Thomas 1. p. q. 23. art. 5. in secundo verò sensu illam tribuit Henrico Caietanus, citato loco §. *circa*. Fundamentum huius sententiæ est, quia sicut potest Rex dare militi equum, quem scit eo bene vsurum: ita potuit Deus ab æterno prędestinare gratiam ei, quem nouit illa bene vsurum.

S. Thomas. Caietan. Henricus.

19. DICO Primò. Nulla ex parte nostra præcessit causa, aut positiua, aut negatiua, quę fuerit, Deo motiua hunc potiùs, quàm alium prædestinandi; sed tota ratio prædestinandi hos potiùs, quàm alios, fuit merum beneplacitum Dei. Est S. Thomę loco præcitato, Ægydij in primo dist. 41. q. 2. art. 1. Richardi ar. 2. q. 2. Capreoli art. 1. concl. 5. & 6. Ariminensis q. 1. art. 2. Ferrariensis 3. contra gentes c. 161. §. *pro solutione*, & communis Recentiorum. Hæc sententia, tanquam veritas Catholica defenditur ab Augustino contra Pelagianos lib. de prædestinatione Sanctorum, & lib. de bono perseuerantiæ, quę postea definita est in Concilio Arausicano, vbi statuitur, gratiam Dei omnem nostram præuenire voluntatem; eiq; tribuendam esse omnem sanctam cogitationem, ac pium salutis affectum; sed eadem est ratio de temporali iustificatione, ac de æterna prędestinatione, nam quæ Deus in tempore tribuit, in æternitate prędestinauit. Próbat veritatem hanc præclarè Syluius in 1. p. qu. 23. a. 5.

S. Thomas. Ægidius. Richar. Capreolus. Arimin. Ferrariẽsis. Augus.

Concilium Arausicanum.

Syluius.

20. Eadem veritas passim docetur à sacra Scriptura: vnum sufficiat testimoniũ Pauli 2. ad Timoth. 1. *Vocauit*, inquit, *nos vocatione suâ sanctâ, non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suũ & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia.* In quo loco Apostolus non solùm loquitur de vocatione

2. ad Tim. 1.

tem-

temporali, quod tamen satis foret ad intentũ nostrum probandum; sed etiam de æterna, in decreto suæ prædestinationis definita, vt apertè ostendunt verba illa; *Ante tempora secularia*; nec non & subsequentia; *Manifestata autẽ nunc per illuminationẽ Saluatoris nostri.*

21. Probatur secundò eadem sententia ratione. Initium salutis non est à nobis, sed à Deo: sed si Deus, vel in tempore nos vocaret, vel in æternitate prædestinaret, motus ex aliquo opere nostro, initium salutis esset à nobis. Maior constat ex Oseæ 13. *Perditio tua Israel: tantummodo in me auxilium tuum.* Psal. 36. *Salus autem iustorum à Domino.* Primę ad Corinth. 4. *Quis te discernit?* igitur prima discretio & auxilium ad salutem necessarium est à Domino. Minor verò probatur: nam, vt aduersarij docent, Deus est velut agens vniuersale, paratus vnicuique impedimentum non apponenti salutem cõferre: ergo quicunque viribus proprijs ad salutem se disponeret, infallibiliter illam consequeretur. Vnde non Deus, sed ipse salutem inchoaret; nam salutem inchoare, est efficere aliquid, ad quod salus ipsa infallibiliter consequatur.

Oseæ 13. Psalm. 36 1 ad Cor. 4.

22. Tertiò probatur hæc veritas ex absurdis, nam primò sequeretur, prædestinationem non esse opus misericordiæ, sed remunerationis, contra Paulum ad Romanos 9. *Non est volentis*, inquit, *neque currentis, sed miserentis Dei.* Ex quo idem Apostolus c. 11. deducit, quod si salus nobis ex operibus conferretur, gratia nõ esset gratia, sed merces. Nec refert, quòd illa excederet operis nostri valorẽ. Nã Paulus citato loco excludit omne debitũ, ne quis in se ipso glorietur, sed in Domino; *Quis*, inquit, *prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Quibus verbis omne planè meritum, meritive initium à nobis excludit, totumq; salutis nostræ negotium in Deo reponit. Secundò sequeretur, redemptionem Christi, quâ nos à peccatis redemit, non esse opus misericordiæ, sed retributionis ex priore aliquo nostro beneficio accepto, contra Apostolum ad Rom. 3. *Iustificati*, inquit, *gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.*

Rom. 9. Rom. 11. Paulus. Ad Rom. 3

23. Vltimò prędicta veritas probatur. Si opera moralia, aut obicis remotio esset Deo motiuum ad prædestinandum, in quibuscunque illa reperirentur, essent Deo motiuum ad eos prædestinandos: at non in quibuscunque illa reperiuntur, sunt Deo motiuum ad eos prædestinandos. Sequela maioris constat, nã, si ea non semper sunt Deo motiuum ad eos prędestinandos, non possunt esse signum, quòd vbi præcedunt, sint Deo motiuum ad prædestinandum. Minor probatur, nam multi fuerunt gentiles, quorum & plura præcesserunt opera bona moralia, & pauciora impedimenta, & tamen prædestinati non sunt: contrà verò alij, quorum & pauciora prędcesserunt opera, & maiora fuerunt impedimenta, & tamen prædestinati sunt, vt de bono Latrone, Magdalena, & Paulo constat.

24. Confirmatur, nam vel contraria sententia contendit, quòd eos tantùm Deus prędestinat, quos præuidit proprijs viribus vsque in finem sine obice perseueraturos, vel pro aliquo duntaxat tempore, ante vocationem ad primam gratiam. Primum dici non potest; quia perseuerantia finalis non est opus naturæ, vt suo loco probabitur, sed gratiæ, & consequenter, non potest esse causa, sed effectus prædestinationis. Secundum est falsum, nam multi cum maiore obice sunt prædestinati; alij verò contrà, cum minore sunt reprobati.

25. Nec satisfaciunt, qui negantes causam, admittunt dispositionem saltem remotam, & indirectam ex parte prædestinati; nam de ratione dispositionis est, vt aliquam connexionem habeat cum forma, ad quam dicitur disponere; alioqui nullam mereretur rationem dispositionis: aut igitur merita naturalia connexionem habent cum diuina prædestinatione ex natura sua, aut ex decreto Dei: primum dici non potest; quoniam natura nullam connexionem habet cum gratia. Nec dici potest secundum, vt ex hactenus probatis constat; nam quæ esset dispositio respectu subiecti ad formam recipiendam, esset causa moralis respectu Dei retribuentis: atqui hoc impugnatum est: ergo.

26. Nec satisfaciunt alij, admittentes opera bona moralia solùm tãquam conditionem, sine qua Deus ad supernaturalia non prædestinaret. Nam hi auctores, rem ipsam retinentes, voce tantùm ab alijs hactenus impugnatis discrepant.

27. Dico secundò. Deus non prædestinat ex bono vsu gratiæ, aut liberi arbitrij futuro. Prior pars assertionis probatur, quia in quocunque Deus præuideret talem bonum vsum futurum, illum prædestinaret: at non in quocunque Deus præuidet talem bonum vsum futurum, illum prędestinat: ergo. Maior patet, alioqui talis bonus vsus non esset Deo certum motiuum, ad prædestinandum; vnde temerè diceretur, quòd aliquando eo moueretur ad prædestinandum, aliquando verò non. Minorem probo, quia nullus est, qui si alijs, vel alijs auxilijs, aut ijsdem alio tempore, & circumstantijs præueniretur, non præuideretur consensurus: & tamen non omnes Deus prędestinat: igitur non in quocunque Deus præuidet bonum vsum futurum gratiæ, illum prædestinat: sic enim deberet omnes prædestinare, quia omnes præuidet, cum aliqua gratia, aliquo tempore, aut circumstantia data bene operaturos.

28. Secundò probatur, quia implicat principium meriti cadere sub meritum: sed gratia est principium omnis meritiapud Deum: igitur implicat, Deum moueri ad gratiam prædestinãdam propter bonum vsum ipsius gratiæ futurum. Minor constat, nam valor, quo informatur bonus vsus gratię & fit meritorius apud Deum, est à sola gratia. Maior est commune axioma Scholasticorum in 3. d. 4. illud-

ferè omnes Scholastici. Ad confirmationem, eo loco S. Tho. à lumine naturali, non excludere auxilium generale gratiæ, quo Deus *illuminat omnem hominem venientē in hunc mundū.*

Aureol. 35. Ad tertium Aureoli, primo nego, omnem carentiam obicis posse esse ab homine per vires naturæ, nam multa sunt peccata, quę vitari non possunt sine gratia, cuiusmodi sunt, vel quæ grauem supponunt tentationē, vel quæ opponuntur actibus supernaturalibus. Secundò nego, carentiam obicis, quę per solas vires naturæ haberi potest, esse causam prędestinationis, sicut nec opera bona moralia, solius arbitrij viribus elicita. Ad confirmationem, distinguo antecedens: est Deus de se paratus solus obicem non ponentibus per vires naturæ gratiam conferre, nego; est de se paratus omnibus, & ponentibus, & non ponentibus obicem, concedo.

S. Thomas. 36. Ad fundamentum tertię sententię respondeo, disparitatem esse, quia, vt docet S. Thomas prima secundæ, qu. 114. art. 5. ad 3. in milite supponitur aliquid distinctū ab equo, quod mouere potest Regem ad dandum illi equum in præmiū, ipsa scilicet naturalis dexteritas & applicatio, seu directio equi ad strenuum vsum equi: in bono verò vsu gratiæ nihil est à gratia distinctum, quod mouere possit Deum, ad retribuendam ipsam gratiam, cùm tota ratio meriti sit à gratia.

SECTIO III.

An Christi merita sint causa nostrę Prædestinationis.

Scotus. Lycketus. Bassolus. Capreolus. Ferrariēsis Dried. Palatius. 37. PRIMA sententia negat: est Scoti in 3. Dist. 19. §. *in ista quæstione*, & §. sequenti *ad secundum*; Lycheti, Bassoli art. 2. Capreoli a. 3. *ad argumenta contra quartam cōclusionem*, Ferrariensis 4. contra Gentes c. 55. §. *sed tunc*. Driedonis de captiuitate & redemptione generis humani tract. 2. ca. 2. p. 3. a. 4. *ad primam obiectionem*, Palatij in 3. dist. 18. disp. 2. Scotistæ ideo putant, Christi meritum non esse causam nostræ prædestinationis, quia non est causa gratiæ, & glorię quoad intentionem, licet sit causa gratiæ & glorię quoad executionem; quia quicquid in executione nobis datur, siue sit gratia, siue sit gloria, ex Christi meritis datur, non tamen quicquid est quoad intentionem nobis præparatum, ex merito Christi prępparatum est. Fundamētum huius opinionis est, quia priùs ratione Deus ad gratiam & gloriam nos prædestinauit, quā præuiderit merita Christi: igitur prædestinatio gratiæ, & gloriæ quoad intentionem fuit independens à meritis Christi. Consequentia constat, quia nequit prius dependere à suo posteriori. Antecedens probatur, quia merita Christi sunt præuisa post peccatum Adami, quia sunt præuisa ex passione, quæ supponit hominis lapsum: sed ante præuisum Adami peccatum, nos eramus ad gratiam, & gloriam prædestinati: igitur nostra prædestinatio quoad intentionem non pendet ex meritis Christi, sed tantùm quoad executionem, prępuiso peccato Adami. Minor probatur, nā, adhuc peccato non existente, futuri fuissent ijdem numero electi, qui futuri sunt nunc, vt Scotus ipsē in reportatis in primo dist. 41. §. *dico* aperte docet. Scotus.

38. Reliqui verò, auctores ideò censent, Christi meritum non esse causam nostrę prædestinationis, quia non est causa omnium effectuum prædestinationis: cùm non sit causa ipsius Incarnationis, quæ est effectus nostræ prędestinationis, quippe quam Deus ordinauit vt medium ad nostram salutem; nam *propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis*: igitur Incarnatio est effectus nostrę prædestinationis; ergo non potest eadem esse causa eiusdē nostræ prædestinationis, cùm nequeat idem esse causa, & effectus respectu eiusdē. Præterea non est Christi meritum causa primę gratiæ; alioqui illa non esset gratuita, sed debita ex Christi merito.

39. SECUNDA sententia affirmat, Christi merita esse causam nostræ prædestinationis. Est S. Thomæ 3. p. qu. 24 artic. 4. Bonauent. in tertio dist. 11. art. 1. q. 3. Durandi dist. 10. q. 3. Rubionis dist. 18. q. 2. artic. 2. & 3. Gabrielis dist. 19. art. 2. post quartam conclusionem. Vegæ lib. 4. in Tridentinum cap. 5. & 6. Zumel 1. p. q. 23. art. 5. disp. 2. Molinæ ibidem disp. 2. conclusione 4. & 5. Bannez ibidem, §. *ad complementum* concl. prima 3. & 5. Henriquez libr. vltimo de fine hominis cap. 15. Vasquez 1. p. disp. 54 c. 2. Suarez libr. 2. de prædestinatione c. 21. & 3. p. disp. 41. sec. 3. & 4. Arrubalis disp. 78. Syluij in 3. p. q. 24. ar. 4. & reliquorum communis: quæ verior est, & vt Vasquez putat, Catholica; cuius oppositam sententiam Francis. Zumel, & Dominicus Bannez appellant erroneam. S. Thomas. Bonauent. Durandus Rubio. Gabriel. Vega. Zumel. Molina. Bannez. Henriq. Vasquez Suarez. Arrubal. Syluist. Censura contra opinionē.

40. Probatur primo ex illo testimonio Pauli ad Ephes. 1. *Prædestinauit*, inquit, *nos in adoptionem Filiorum per Iesum Christum*. Quē locum violenter & extortè Palatius explicat de Christo vt Deo, vt sensus sit, eodem Christo vt Deo, simul cum Patre, effectiuè prædestinante, nam Paulus apertè loquitur de Christo vt Redemptore. Subdit enim; *In quo habemus redemptionem, per sanguinem eius*. Quòd autem loquatur de prædestinatione quoad omnes effectus, patet ex verbis præcedentibus, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem*. Porrò verba illa, *in omni benedictione spirituali in cœlestibus*, includūt omne donū supernaturale, incipiendo à prima vocatione, vsque ad gloriæ consumationem. Confirmatur: nam Concilia, præsertim Mileuitanum, & Trident. sess. 6. c. 5. & 16. docent, omnem gratiam nobis cōferri per Christum. Ad Eph. 1. Palatius. Milevitan. Tridentin.

41. Secundò probatur eadem sententia ratione, hoc pacto, Christus est caput Ecclesiæ, tam militantis, quàm triumphātis, vt Paulus docet ad Ephesios 1. 4. & 5. & ad Colloss. enses primo & secundo: ad caput autem spectat esse principiū omnis motus membrorū: Eph 1. 4. & 5. Ad Eph. 1. & 2.

Tridentin. vnde citatum Tridentinum sess.6.cap.16.docet, Christum tanquam caput iugiter virtutem influere in membra, vt ad iustitiã disponantur, & dispositæ iustificentur, iustificata verò, per condigna merita gloriam consequantur: igitur ad Christi capitis dignitatem spectat, omnem supernaturalem motum in sua mystica membra influere ex suis proprijs meritis.

42. Tertiò probatur hæc sententia ab absurdo, quod ex opposita sententia Scoti sequeretur. Sequeretur enim ex vi præsentis decreti saluandos fuisse eosdem homines, qui nunc de facto saluantur, etiamsi Christus in carne passibili non venisset, consequens autem est contra Patres, vnanimi consensu affirmantes, homines non fuisse saluatos, nisi Deus factus esset homo. Quod saltem intelligi debet ex vi præsentis decreti. Sequela probatur, nam, si prædestinatio hominum facta est independenter à Christi meritis, igitur adhuc Christo in carne passibili non futuro, hominum prædestinatio fuisset executioni mandata, cùm illa efficaci decreto, ante decretum de aduentu Christi in carne passibili, sit in sententia Scoti prædefinita. Præterea falsum est, eosdem futuros fuisse prædestinatos Adamo non peccante, ac futuri sunt ipso de facto peccante. Nam multi nunc prędestinãtur ex illicito concubitu nati, qui tunc prædestinati non fuissent: quippe cùm nullus tũc fuisset illicitus concubitus: contrà verò, multi tunc prędestinati essent, qui partim nati fuissent ex ijs, qui in diluuio perierunt; partim ex ijs, qui ante tempus violenta, & immatura morte obeunt.

43. Quartò probatur explicando modum, quo Deus potuit prædestinare homines, & Angelos dependenter à meritis Christi, vt à causa meritoria. Etenim, vt suppono ex disputãdis in materia de Incarnatione, Deus pręuiso peccato Adami & posterorum eius, scięntia tantùm conditionata, saltem motus fuit ex sola sua libera voluntate, ad volendum hunc ordinem rerum, quem de facto condidit, cum mutua rerum inter se dependentia; vt, si non præuidisset peccatum Adami scientia conditionata, Christum nullo modo prædestinasset: atque adeo Christi prædestinatio decreta est dependenter à peccato Adami, præuiso tantùm scientia conditionata: rursus Christum Deus prædestinare decreuit excellentiori modo, quo fuit possibile; vnde, quia excellentior modus fuit, vt omnes homines, & Angeli prædestinarentur dependenter à meritis ipsius Christi pręuisis scientia visionis, quia hoc magis redundabat in gloriam, & dignitatem Christi, prædestinauit illum, vt causam meritoriam & finalem omnium prędestinandorum. Tum propter merita Christi præuisa scientia visionis prædestinauit Angelos, & homines; motuq; est Deus ad omnem gratiam, & gloriam tam Angelis, quàm hominibus, decernendam, ex meritis eiusdem Christi præuisis scientia visionis. In quo decreto prędestinatio Christi definita est dependenter à peccato Adami, præuiso tantùm scientia conditionata. Rursus voluntas mittendi Christum in remedium peccati pręuisi scientia conditionata, dependet à voluntate generali Dei saluandi homines præuisos lapsuros in Adamo, tanquam in capite, scientia conditionata. Tum dependenter à Christi meritis præuisis scientia absoluta, prædestinauit Angelos & homines, omnemque gratiam, & gloriam illis cõferre decreuit ex ijsdẽ Christi meritis, tanquam ex causa meritoria. Demum omnia hęc, & Christi Incarnationem, & nostram, atque Angelorum iustificationem, prędestinationemq; vltimatè ordinauit Deus ad Christi exaltationem & gloriam, quam in hoc decreto principaliter intendit.

44. Vnde sic argumentor. Tale decretũ, cum tali obiectorum coordinatione non repugnat: & alioqui tale decretum saluat omnem prædestinationem, tam ad gratiam, quàm ad gloriam factam esse dependenter à meritis Christi, prædestinati dependenter à peccato Adami, præuiso scientia conditionata; igitur tale decretum de facto est ponendum. Consequentia constat, nam illud decretum de facto ponẽdum est in Deo, quod melius saluat scripturas, & Patres, & in maiorem redundat Christi gloriam & dignitatem. Minor constat ex dictis. Maiorem ostendo. Nam primò non repugnat, vt suppono in materia de Incarnatione to.6.sect.1. & 2. Christum fuisse prædestinatum, vt caput omnium prędestinatorum in remedium peccati, præuisi tantùm scientia conditionata. Nec repugnat secundò, potuisse Deum Angelos, & homines prædestinare ad gratiam, & gloriam ex meritis Christi, præuisis scientia visionis. Equidem statim post prædestinatum Christum, præuidere potuit Deus eius merita, non quidem quoad omnes circumstantias, cum quibus de facto fuerunt executioni mandata; sed solùm quoad substantiam, & propter illa, vt sic præuisa, moueri potuit ad prædestinandos Angelos, & homines; omnemque gratiam, non modo reconciliatiuam, quæ supponit peccatum, sed etiam sanctificatiuam, quæ nullum supponit peccatum, illis in æterno suo decreto præparasse dependenter à meritis Christi, tanquam à causa meritoria.

45. Dices. Saltem illa voluntas, qua Deus prædestinauit Christum in remedium peccati, præuisi scientia conditionata, non potuit esse ex meritis Christi; nam illa fuit causa prædestinationis Christi, & consequenter etiam meritorum ipsius: igitur non potuit in genere causæ meritoriæ causari à meritis ipsius Christi, præuisis scientia visionis; alioqui eadem voluntas prædestinandi Christum supponeretur, vt causa meritorum Christi, & non supponeretur, vt causanda ex meritis ipsius Christi: quod implicat. Respondeo, concedendo, voluntatem prædestinãdi Christum non fuisse dependentem à meritis ipsius Christi, sed tantùm à peccato præuiso scientia conditionata, tanquam à conditione sine qua non; à salute autem hominum, vt à

causa

causa finali proxima; à gloria verò Christi, vt exaltandi & glorificandi per redemptionem hominum, vt à causa remota & principaliùs intenta, præuisa tantùm scientia conditionata, & solùm sub ratione finis possibilis, finaliter mouentis Deum ad tale decretum faciẽdum.

Matth. 21 46. *Obijcies*, illud Matthæi 20. *Sedere ad dextram, vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Vbi innuitur, beatitudinis præmium à solo Deo, independenter à Christi meritis, electis præparari. Et illud Ioannis 17. *Ioan. 17.* *Pater, manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi: tui erant, & tu mihi illos dedisti.* Non igitur Christus suis meritis, sed Deus sua sola voluntate prædestinatos elegit. Respondeo ad primum, cũ *Hyeronim.* Hieronymo in eum locũ, Christum non excluſisse à prædestinatione hominum sua merita, sed tantùm docere voluisse, regnum cœlorum non dari hominibus fauore petentis, vt sæpe dantur humanæ dignitates, sed merito accipientis: nam sicut merita Christi non excludunt propria, quæ necessaria sunt adultis; ita neque excludunt se ipsa. Ad secundum testimonium Ioãnis nego consequentiam: nam etiãsi electi prædestinati sint ex meritis Christi, adhuc illi sunt Dei propter electionem, Christi verò propter redemptionem. esto igitur nos prædestinati simus per Christũ, haud tamen dici possumus prædestinati à Christo, quia prædestinare importat principalem causam simpliciter, quę est sola voluntas Dei.

47. Sed adhuc inter Doctores controuersum est, an Christus sit causa meritoria non solùm nostrę prędestinationis, sed etiam electionis, quatenus electio dicit dilectionem vnius prę alio. Affirmat Vasquez, negat Suarez; *Vasquez. Suarez.* cui magis assentior, nam Christus sua merita obtulit pro omnibus: igitur quòd vnus sit prę alio electus, sola Dei voluntas in causa fuit. nec sanè decuit diuinam voluntatem in eligendo hos potiùs, quàm alios, dependere ab humana Christi voluntate, neque etiam verisimile est, si ita factum fuisset, pro tam paucis Christum sua merita oblaturum fuisse: quin potiùs respiciendo ad ardentem Charitatem Christi erga homines, pro omnibus sua merita obtulisset, si totum negotium nostrę salutis ipsius voluntati commissum fuisset.

Scotus. 48. Ad fundamentum Scoti nego antecedens: ad cuius probationem, nego Christi merita saltem quoad substãtiam, præuisa fuisse post Adami peccatum, pręuisum scientia visionis, sed tantùm scientia conditionata, modo suprà explicato. Minor verò probationis antecedentis falsa est, vt supra ostendimus.

Suarez. 49. Ad fundamentum verò aliorum variæ sunt Doctorum responsiones, sed omnium probabilissima est, quam affert noster Suarez l. 1. de prædestinatione, c. 21. n. 3. Incarnationem, & merita Christi non numerari inter effectus prædestinationis, quia non procedunt ex peculiari voluntate saluandi electos, sed tantùm ex generali saluandi omnes. Prædestinatio autem est peculiaris prouidentia saluandi tantùm electos: igitur ea tantùm numerari debent inter effectus prædestinationis, quæ procedunt ex peculiari voluntate saluandi electos, hæc autem non sunt Incarnatio, & merita Christi, quę communia sunt reprobis, nam etiam pro reprobis incarnatus, & mortuus est Christus.

SECTIO IV.

An electio ad gloriam decreta sit dependenter ab operibus gratiæ in genere causę meritoriæ?

50. PRædestinatio completa duo importat, electionem ad gloriam, & pręparationem mediorum, quæ sunt auxilia ipsa supernaturalia gratiæ, quibus bene viuendo gloriam consequimur, hactenus probatum est, Prædestinationis completæ, non dari causam ex parte nostri; nunc vlteriùs indagamus, an saltem electionis ad gloriam detur causa ex parte nostri, quæ sunt merita ipsa viribus gratiæ elicita; de qua re magna est inter Catholicos controuersia.

51. PRIMA sententia negat. Est Scoti in primo dist. 41. §. *potest aliter*, & in reportatis & in tertio dist. 7. qu. 3 §. *sed hic.* Lycheti in primo dist. 41. Mayroni qu. 4. §. *Quantum ad secundum*, Richardi art. 4. q. 1. Ægidij artic. 1. q. 1. Capreoli art. 1. concl. 7. Durandi qu. 1. numero 9. Bassoli, art. 4. Ariminensis art. 2. Ferrariensis 3. contra gentes cap. 161. §. *pro solutione*, Caietani 1. p. qu. 23. artic. 4. Cordubensis, libr. 1. q. 56. opinione prima. Zumel 1. p. qu. 23 Disp. 1. Gonsalez ibidem disp. 73. sec. 2. Arrubalis disp. 73. c. 3. & disp. 74. cap. 2. Suarez l. 1 de prædestinatione, cap. 8. & l. 2. c. 23. Bellarmini libr. 2. de gratia, & libero arbit. cap. 15. Henriquez libr. vltimo de fine hominis cap. 11. Ruiz de Prędest. à disp. 4. & deinceps, Granad. disp. 3. sect. 3. inclinat etiam S. Tho. 1. p. q. 23. art. 4. Probat Syluius ibid.

Scotus. Lychetus. Mayronnis. Richar. Ægidius. Capreol. Durand. Bassolus Ariminẽsis Ferrarien. Caietan. Corduben. Zumel. Gonzalez. Arrubal. Suarez. Bellarmin. Henriquez. Ruiz. Granad. S. Thomas. Syluius.

52. Præcipuum fundamentum huius sententiæ sumitur ex varijs scripturæ locis, quæ partim indicant, Deum ex amore retribuendi gloriam electis multa operari supra ordinarium cursum naturæ, vt Sapientię 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.* Matth. 24. *nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur:* & alia permulta, quę Deus progressu temporis in signum huius antecedentis electionis prædestinatorum ad gloriam ante vlla ipsorum præuisa merita operatur, partim manifestè ostendunt hanc efficacem voluntatem Dei præparantis gloriam electis, ante eorũ præuisa merita, vt Lucę 12. *Noli timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum:* igitur electio ad regnum, est ex beneplacito æterni patris: & ad Ephesios, 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti:* nõ dicit quia

Sap. 4. Matth. 24. Luca 12. Ephes. 1.

quia futuri eramus sancti, vt ostendat in ipsa æterna Prædestinatione, efficax decretum dandi gloriam, importatum ipso nomine electionis, non subsequi, sed potiùs antecedere nostra futura merita. Et ad Romanos 8. *Quos prædestinauit, hos & vocauit*; igitur vocatio ad gratiam est ex prædestinatione ad gloriam: non contrà, prædestinatio ad gloriam ex meritis vocationis subsequentis, & ad Romanos 9. loquens Paulus de Iacob, & Esau; *Antequam*, inquit, *quidquam boni, aut mali egissent, vt secundùm electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, ei, maior seruiet minori*: si igitur propositū Dei secundùm electionē non manet ex operibus, sed ex vocatione, electio ad gloriam fuit ante præuisa merita; alioqui non ex *vocatione*, sed ex *operibus*, gratiam vocationis subsequētibus, Dei propositum maneret. Et primę ad Corinthios quarto, *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti?* igitur electorum, reproborūque discretio ex sola Dei voluntate pendet. Actorum 13. *Crediderunt quotquot præordinati erāt in vitam æternam*: ergo prędordinatio ad vitam ęternam præcedit in ipsa Dei prædestinatione vocationē ad fidem. Et Ioannis 15. *Nō vos*, inquit Christus, *me elegistis, sed ego elegi vos*: quē locū Augustinus explicat de electione ad gloriam: porro si electio fieret ex meritis nostris, nō Christus nos, sed nos meritis nostris Christum elegissemus, vt Augustinus deducit.

Ad Rom 8. *Ad Rom 9* *Ad Cor. 4.* *Actor. 13.* *Ioannis 15.* *Augustin.*

53. Secundò probatur hęc sentētia auctoritate Augustini, qui, vt in materia de gratia, ita & in materia de prædestinatione, inter cęteros Patres, primas obtinet; vnde lib. de correptione & gratia, c. 7. loquens de prædestinatis, docet eos electos esse *ad regnandū cum Christo*. Constat autem ex eodem capite, illos electos esse ante ipsorum præuisa merita, per electionem gratuitam: secundò ibidem capite nono habet hæc verba: *hi ergo Christo intelligūtur dati, qui ordinati sunt in vitam æternam; ipsi sunt illi prædestinati, & secūdùm propositum præordinati, quorū nullus perit, ac per hoc nullus ex bono in malum mutatus finit hanc vitam; quando sic est ordinatus, & ideo Christo datus, vt non pereat, sed habeat vitam æternam.* Tertiò familiaris est Augustino hic modus loquendi, non ideo credētes eligi, quia sunt credituri; sed ideo eos credere, quia electi sunt, vt credant: ergo pariter non ideo prędestinati eliguntur ad regnandū, quia pręuisi sunt sancti, sed ideo fiunt sancti, quia electi sunt ad regnandum. Ergo sicut fides decernitur ante præuisa merita credentiū; ita & gloria ante pręuisa merita electorū. Quartò sępe docet Augustinus electos vocari secūdùm propositum; igitur in eius doctrina Dei propositum præcedit vocationem: sed hoc propositum non est aliud, quàm ipsa voluntas Dei eligendi ad gloriam, à qua originatur voluntas congruè vocandi: ergo. Confirmatur, quia cùm multi Augustinū impugnarint, quod ipse electionem ad gloriam posuerit ante præuisa merita, nō solùm ab hac obiectione non se liberat, sed illā vbique defendit.

Augustin. *Augustin.*

54. Tertiò probatur hæc sententia ratione: potissima autem ratio est, quam proponit Scotus, & reliqui ferè huius sententiæ sequaces amplectuntur. Voluntas finis necessariò ratione præcedit voluntatem mediorum: igitur electio ad gloriam est ratione prior voluntate meritorum. Consequentia constat, quia gloria est finis, merita sunt media, quibus illā consequimur. Antecedens probatur, tum quia ex fine mouemur ad media, non contrà; nam media sunt, quę dantur propter finem, non finis propter media; tum quia intentio ipsa finis est principium electionis mediorum: nequit autem simplex intentio finis esse principium efficacis intentionis mediorum: alioqui, plus virtutis & efficaciæ esset in effectu, quàm in causa. Tum quia prædestinati distingui debent à non prædestinatis; non possunt autem distingui sola voluntate mediorum efficaciū; alioqui nō possent ab illis distingui, nisi priùs præuideretur eorū futurus consensus: atque adeo prędestinatio, quatenus est peculiaris prouidentia circa electos initium sumeret à libero consensu futuro creaturę; & consequēter radix discretionis esset ex nobis, contra Paulum suprà citatum.

55. Confirmatur 1. nam saltem donū perseuerantiæ non potest Deus efficaciter velle, nisi ex efficaci intentione gloriæ, nam hoc infallibilem connexionem habet cum gloria ex Dei promissione: vnde cùm primum hoc donum intendit, simul etiam in eodem signo intendit gloriam, cum qua hoc donum est infallibiliter connexum.

56. Confirmatur 2. Prædestinatio Christi non fuit ex meritis ipsius: ergo nec prædestinatio nostra fuit ex meritis nostris. Antecedens est certum. Consequentia est Augustini de Prædestinatione sanctorum, capit. 15. *Scotus.*

57. Confirmatur 3. nam certum est, Deum aliquos ad gloriam prædestinasse ante eorum præuisa merita, vt B. Virginem, & nonnullos alios insigniter electos: at nulla est ratio excipiendi reliquos: ergo.

58. Confirmatur 4. quia in regno Dei totus Beatorum numerus esse debet ex directa, & absoluta voluntate Dei: nam hoc congruit perfectioni illius regni, in quo nihil esse debet, nisi ex singulari intentione Dei.

59. Confirmatur 5. nam in vnoquoque negotio exitus rei declarat intentionem agētis; & terminus ille, quo obtento cessat actio, solet esse primum obiectum intentionis agētis: sed tota Dei prouidentia eò tendit, vt ciuitas illa in tali numero & mensura compleatur: ergo signum est, quòd absoluta Dei intentio fuit, complere illam ciuitatem, quatenus ex integro numero saluandorū constat.

60. Confirmatur vltimò, nam prædestinatio est opus misericordię: non esset autē opus misericordię, sed potiùs iustitiæ, si quoad electionem ad gloriam esset ex nostris meritis.

61. SECVNDA sententia affirmat. Est Alēsis 1. p. q. 28. memb. 3. a. 1. Bonauent. in primo dist. 40. a. 1. q. 2 & a. 2. qu. 1. & 2. Albert. dist. 40. a. 10 & dist. 41. a. 3. Aureoli art. 1. & 2. Ochami q. vnica, Rubionis q. 1. ar. 1. & 2. q. 2. a. 1. & *Alensis. Bonauentura. Albertinus. Aureolus. Ocham. Rubio.*

1.& 2.in fine.Bacconi a.2.§.2.& 3. Gabrielis a.2.concl.2.& dubit.2.Argẽtinę a.2.Michaëlis Medinæ l.3 de recta in Deum fide,Taperi art.7 contra Lutherum §.*nec reipsa*,Catharini opusc.de Prędest.Turriani opusc.de electione;Molinæ 1.p.q.23.a.4.disput.1.mẽb. 7 §.*ad Fundamentum*,& memb.8.§.*tertio*, & memb.9 & 13 Valentię,in eadem 1.p.pũcto 4.Vasquez disput.89.à capite 2. Lessij opusc. de prędestinatione à sectione prima, Becani de prædestin.c.14.quæst. 4. Philippi Moncæi disp.4.capit.4.Ego ad quam partem grauissimæ huius controuersię assensum darem diu cogitaui;hinc enim scripturæ testimonia; hinc pondera argumentorum vrgebant. Ad priorem sectandam inuitabat me singularis Dei erga prędestinatos amor; ad posteriorem amplectendam patrocinabatur misera reproborum conditio, nec non humanæ libertatis dignitas: tandem vt in posteriorem controuersiæ partem assensum præberem,mouit me misericors Dei erga omnes intellectuales creaturas affectus,& æqua in prædestinatos, ac reprobos, pro eorum præstitis operibus iusti iudicis retributio. Probanda est igitur posterior sententia Scriptura,Patribus,& rationibus.

Bacconus. Gabriel. Argentin. Mich. Med. Taperus. Catharinus Turrianus. Molina. Valentia. Vasquez. Lessius. Becanus. Moncæus.

Prima probatio ex auctoritate Scripturæ.

62. Primum testimonium scripturæ sit ad Romanos 8 *Quos*, inquit Apost. *præscivit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Vbi decretum prędestinationis, quod efficacẽ voluntatem beãdi importat, Paulus collocat, post præscientiam. Duo sunt hîc probanda, primũ quòd per verbum,*Prædestinauit*,Paulus hîc comprehendat decretum electionis ad gloriam; secundum, quòd per prędscientiam intelligat scientiam meritorum,ex gratia prouenientium.Vtrumque probatur,tum auctoritate Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Haimonis,& aliorum Patrum, qui ita hunc locũ explicant. *Quos*, inquit Hieronymus, *præuidit conformes in vita,voluit facere conformes in gloria. Quos*,ait Ambrosius, *præscivit futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda.* Et August.de correptione & gratia cap. 9. *Quoniam*,inquit, *qui verè filij sunt præsciti, & prædestinati sunt,conformes imaginis filij eius*, & Auctor libri de prædestinatione Dei,*Ex præscientia*, inquit, *offensionis,prædestinatio emanat vltionis;sicut ex præscientia virtutis, prædestinatio fieri solet remunerationis.* Et Fulgentius lib. 1.ad Monimum c.14.*Prædestinauit*,inquit,*ad regnum,quos ad se præscivit redituros.* Et Prosper ad capitula Gallorum ad tertiam obiectionem:*Ideo*, inquit, *aliqui prædestinati non sunt,quia mali futuri ex voluntaria prævaricatione præsciti sunt:* & cap.vltimo,*Potest*, inquit, *sine Prædestinatione esse Præscientia;prædestinatio autem sine præscientia esse non potest.* Theophilactus:*Præcognoscit*,inquit,*Deus eos,qui vocatione digni sunt,deindè sic prædestinat. Prior itaque est præscientia, posteà sequitur prædestinatio. Prædestinationem autem intelliges immutabilem Dei voluntatem. Prænouit itaque Paulum vocatione dignum esse, sicq; præfinuit seu prædestinauit.*Oecumenius: *Quos præscivit*, ait, *hos etiam prædefinivit, quia secundùm propositũ sunt. Quos autẽ prædefinivit,hos & vocauit, quia secundũ propositum sunt.* Explicans autẽ quid sit *secundũ propositũ*,ita scribit:*secundùm propositũ, statuitur illorũ virtus, qui secundũ proprium propositum* (intellige à gratia Diuina præuentum) *crediderunt, & sic à personarum respectu Deus liberatur.* Origenes: *Quia quos*,inquit,*præscivit & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui,euidenter ostendens, quòd eos, quos præscivit Deus tales futuros vt Christo se in passionibus conformarent,ipsos etiam conformes ac similes imaginis eius prædestinauit & gloria. Præuidit ergo*, vt ibidem concludit,*præscientia Dei, per quam noscuntur qui in se labores & virtutes habituri sint, & ita prædestinatio sequitur.*Sedulius: *Quos præscivit credituros,hos vocauit:vocativ enim volentes colligit.* Tũ ex proprietate ipsa verborũ: nam *præscientia* ad intellectum, *prædestinatio* ad voluntatem refertur. Distinguit igitur hîc Apostolus duos actus, alterum intellectus,voluntatis alterum: non enim hęc duo verba pro eodem vsurpantur;siquidem vnum reddit causam alterius, vt ex Oecumenio docet Toletus hîc;atqui per actum intellectus non potest,nisi scientia meritorum, per actum verò voluntatis decretum electionis ad gloriam intelligi. Minor quoad primam partem probatur,quia non potest hęc scientia intelligi,de cognitione prædestinatorum in esse naturæ, quæ communis est reprobis,cùm hæc sit propria electorum: neque de cognitione meritorum sub conditione futurorum, vt censent Molina 1.p.quæst.23.artic.4.disp.1.memb.9. & Granadus. Nam merita sub conditione præuisa, non sunt apta mouere diuinam voluntatem ad prædestinandum vnum præ alio, cùm nullus sit, cuius finalia merita non sint sub conditione præuisa,si alio tempore,occasione,vel auxilio vocatus fuisset: at per hanc scientiam Deus vnum eligit præ alio,vt constat ex relatiuo, *Quos*, nempe, quos sciuit sua gratia operaturos. Neque intelligi potest de scientia consequente decretum ipsum de electione ad gloriam, vt sensus sit; Quos iam præsciuit ad gloriam electos,eos prædestinauit per infallibilia media, ad destinatam gloriam consequendam:vt *prædestinare* hoc loco, non sit ad gloriam eligere, sed media ad gloriam iam electis præparare. Nam hoc modo Paulus in æterna serie Prędestinationis prætermisisset, quod erat in ea pręcipuum, & fundamentum cæterorum,ipsum scilicet efficax decretum electionis ad gloriam.

Rom.8.

Hieronym. Ambrosius. Augustin. Haimo.

Auctor libri de prædest. Dei.

Fulgent.

Prosper.

Theophil.

Oecumen.

Origenes.

Sedulius.

Oecumenius. Toletus.

Molina. Granad.

63. DICES. Atqui eadem ratione Paulus prætermisisset decretum dandi media. Sed contrà,nam huius decreti meminit illis verbis immediatè prędcedentibus, *Qui secundùm propositum vocati sunt sancti.* Quem locum Augustinus lib. de correptione & gratia capite 7.& sæpè alibi, explicat de proposito secundùm electionem ad gratiam efficacem:ex quo proposito ortum habet in Deo voluntas

August in.

vocandi

vocandi ad fidem, & ad reliqua bona opera supernaturalia. Ergo pro scientia hîc intelligi debet cognitio meritorum absolutè futurorum.

64. Probatur Minor quoad posteriorem partem, nempe per actum prædestinationis Paulum intelligere ipsum decretum electionis ad gloriam: tum quia cùm hic Paulus describat totam seriem diuinę prædestinationis, & nullo alio verbo expresserit decretum electionis ad gloriam, necessariò cogimur asserere, illud expressisse per hoc verbum, *Prædestinauit*. Tum quia cùm immediatè pòst inter effectus prædestinationis enumeret glorificationẽ, & cuilibet effectui prędestinationis suũ in Deo respondeat decretum proportionatum, necessariò dicendum est, hoc decretum à Paulo expressum fuisse per hoc verbum, *Prædestinauit*. Tum demum, quia hic ordo prædestinationis eruitur ex contextu ipso verborum, nã primo describitur decretum dãdi media efficacia ad gloriam illis verbis præcedentibus, *Qui secundùm propositum vocati sunt sancti*: Secundò describitur præscientia meritorum per illa verba, *Quos præscinit*. Tertiò decretum electionis ad gloriam per hęc verba, *Prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*: efficimur enim cõformes imagini filij Dei, teste Hieronymo, per gloriam, quæ est cõsummata sanctitas, & perfecta adoptio filiorum Dei. Quartò numerãtur effectus prædestinationis, vt executioni mandandi, per illa verba; *Quos autem prædestinauit, hos & vocauit; quos vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, illos & glorificauit*. Et sanè non possunt verba Pauli, cohærentiùs quàm in nostram sententiam quadrare.

Hieronym.

Matth. 25.

65. Secundùm testimonium sit Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei: possidete paratũ vobis regnum à constitutione mũdi*. Vbi procul dubio Christus loquitur non de temporali, sed de æterna regni præparatione: cuius æternę præparationis causam reddit illis verbis: *esurini enim & dedistis mihi manducare*: igitur ipsa opera iustorũ ab æterno præuisa fuerũt Deo motiuum ad præparandum illis ab ipsa æternitate cœleste regnum suo tempore conferẽdum. Confirmatur, nã ea ratione docet Christus, paratum esse regnum prædestinatis, qua docet, paratum esse ignem ęternum reprobis, vt constat ex ipsa electorum, reproborumque antithesi: atqui paratus est ignis ęternus reprobis propter eorum præuisa demerita: ergo & regnum cœleste prædestinatis propter eorum præuisa merita.

Secunda probatio ex auctoritate Patrũ.

Augustin.

66. Secundò probatur auctoritate Patrum, & præter citatos confirmatur testimonio August. l. 1. ad Simplicianum q. 2. quem aduersarij pro sua putant stare sententia: vbi agens de duplici electione: altera ad gratiam, altera ad gloriam, priorem docet fieri independenter à nostris operibus, exemplo Esau & Iacob: posteriorem verò non modò nõ negat, sed etiam affirmat fieri dependenter à nostris meritis: operibusque præuisis: explicans enim verba illa Apostoli, *Vt secundùm electionem propositũ Dei maneret: Non ergo*, inquit, *secũdùm electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio: ideò, non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, ideo manet propositum iustificationis ipsius, sed quia illud manet, vt iustificet credentes, ideo inuenit opera, quæ iam eligat ad regnum cælorum: nam nisi esset electio, non essent electi: nec rectè diceretur: Quis accusabit aduersus electos Dei? non tamen electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio: nemo enim eligitur, nisi tam distans ab illo, qui reijcitur. Vnde quod dictum est, Qui elegit nos ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi præscientia*. Hæc Augustinus, quibus verbis apertè docet, electionem ad regnum non præcedere, sed subsequi opera ipsa, quæ gratiam iustificationis consequuntur; nec tantùm in executione, vt nonnulli ex aduersarijs explicant, sed etiam in ipsa intentione & præscientia, vt ipsemet Augustinus testatur; & patet, nã id concedit de electione ad regnum, quod negat de electione ad gratiam: negat autem de electione ad gratiã, quod ea subsequatur opera nostra etiam præuisa ante efficax decretum intentionis de danda gratia: igitur & de electione ad gloriam concedit, eam subsequi nostra merita, etiam præuisa ante efficax decretum intentionis de danda gloria. Neque hunc locum retractauit vnquam August. vt aliqui putant: quin potiùs, quæ de prædestinatione hoc libro scripsit, ait, sibi fuisse à Deo reuelata in libro de Prædestinatione sanctorum, quẽ senior conscripsit: in quo, & in lib. de bono perseuerantiæ, negat quidem electionem ad gratiam fieri ex meritis; de electione verò ad gloriam id nullibi negat, quin sermone septimo de verbis domini, duplicem agnoscit electionem, alteram secundùm gratiam, quæ est electio ad ipsam gratiam; alteram secundùm iustitiam, quę est electio ad gloriã, præuio examine & prȩscientia meritorum: *Elegit*, inquit, *& secundùm gratiam suam, & secundùm illorum iustitiam*. Huic Augustini testimonio obijci potest: quia quod hic docuit, electionem supponere, non autem facere inȩqualitatem inter ipsos electos, alibi retractauit, affirmans, esse aliquam electionem, quæ non supponit, sed facit inæquales. ita Epist. 106. paulò ante medium: *quæ scilicet electio, nõ inuenit eligendos, sed facit*. Retractato autem hoc, simul retractatũ manet, id quod citato loco ad Simplicianum docuit, electionem ad gloriã supponere inæqualitatem & distantiã inter eligendos. Resp. Augustinum solũ retractasse vsum huius vocis, *Electio*, non autem rem, quam ibidem docuerat, nempe nullam dari electionẽ ad gloriam ante prȩuisa merita, cùm de retractatione huius doctrinæ nullibi extet. Solùm igitur Augustinus retractauit, electionem dici posse, etiamsi inæqualitatem non supponat, sed faciat inter electos.

67. Eandem ferè Doctrinam tradit lib. de

corre-

correptione & gratia c.7. Vbi apertè docet, noſtram ſalutem ex parte Dei incipere à vocatione ſecundùm propoſitum, quæ vocatio, ſecundùm ipſum, eſt electio ad gratiam. Ibidem etiam docet, prædeſtinatos diſcerni à nõ prædeſtinatis *Præſcientia*. Si autem putaſſet, prædeſtinatos eligi ad gloriam independenter ab eorum meritis præuiſis, potiùs dixiſſet, illos à non prædeſtinatis diſcerni electione ad gloriam; nam hæc antecedit *Præſcientiam meritorum*, & eſt primum, maximumque donũ, quo prædeſtinati diſcernuntur à non prædeſtinatis. *Hilari.* Hilarius in Pſal. 64. loquens de electione ad gloriam. *Electi*, inquit, *ſunt nuptiali veſte conſpicui, puro atque integro nouę Natiuitatis corpore ſplendidi. Itaque non res indiſcreti iudicij electio eſt, ſed ex meriti delectu facta diſcretio eſt.* *Beda.* Beda lib. variarum quæſtionum q. 13. *Sicut ergo*, ait, *prædeſtinatio ad mortem non coëgit malos vt pereant, ita etiam prædeſtinatio ad vitam non coëgit bonos, vt ſaluarentur: Sed cùm Dominus bonos ad vitam prædeſtinauit, ita eos prædeſtinauit, vt ipſa ſua prædeſtinatio meritis & precibus noſtris obtineatur.*

68. Vltimò Theodulus ad Rom. 9. & Damaſcenus aduerſus Manichęos hanc noſtram ſententiam docent his verbis: *Præparauit*, inquit ille, *Deus ad gloriam, quos dignos cognouit per fidem. Quocirca*, inquit ille, *bona agere, & boni effici contendamus, vt in eorum ſimus numero, quos Deus bonos fore prænouit, atque ad æternam vitam præordinauit*: qui apertè præordinationem ad æternam vitam poſtponit præſcientię meritorum. *Theodulus. Damaſcen.*

Tertia probatio ex abſurdis oppoſitæ ſententiæ.

69. Tertiò probatur hæc ſententia ex innumeris abſurdis, quæ ex oppoſita ſententia apertè deducuntur. Primum abſurdum eſt, Deum non habere voluntatem ſaluandi omnes, contra Paulum primę ad Timotheum ſecundo. Sequelam probo, nam ſi Deus ex ſe ipſo ante vlla præuiſa merita abſoluta ſua volũtate voluiſſet gloriam vnis, & negaſſet alijs, nõ potuiſſet ex ſe ipſo habere voluntatẽ ſaluandi omnes, ſiquidem non habuiſſet voluntatẽ, ſaluandi eos, quibus antecedenter ad ipſorũ demerita gloriã negaſſet. Vnde media, quę poſtea illis præparaſſet, non tam præparaſſet affectu ſaluandi, quã eos iuſtè puniendi: Tũ quia cùm Deus ex ſe haberet abſolutam voluntatẽ eos non ſaluandi, non poſſet contra talem voluntatem operari. Tum quia idem eſt motiuũ electionis mediorũ, & intentionis finis; cùm media eligantur propter finem: ſed Deus Antecedente ſua voluntate, efficaciter eos à regno excluſiſſet, ex motiuo manifeſtàndi ſuam iuſtitiam: igitur ex eodem motiuo poſtea illis media præparaſſet; ac proinde non ex motiuo eos ſaluandi.

70. Reſpondent ad hoc abſurdum primò aliqui, iuſtè poſſe Deum ante præuiſa merita vniuſcuiuſque, ſuam gloriam denegare ob ſolum peccatum Protoparentis, quo non ſolùm ſibi, ſed etiam poſteris damnationem iuſtè meruit. Sed contrà, tum quia hæc ratio non militat in Angelis, in quibus ante peccatum ipſorum perſonale nullum præceſſit originale in capite. Tum quia Deus vult omnes ſaluos fieri, etiam poſt originale peccatũ præuiſum: nam hanc ſuam voluntatem ſaluãdi omnes fundat Deus, vt ex præcitato loco Pauli colligitur, in Chriſto ſaluatore, qui ſupponit peccatum originale præuiſum, & quidem in ſententia aduerſariorum, ſcientia abſoluta, poſt cuius præuiſionem prædeſtinatus eſt Chriſtus in remedium ipſius.

71. Reſpondent ſecundò alij, Deum negatiuè tantùm ſe habere circa reprobos in eo ſigno, in quo gloriam prædeſtinat electis. Sed contrà, tum quia ad illatum abſurdum ſufficit, quòd Deus negatiuè tantùm nolit ſalutem hominum, cùm Paulus non modò citato loco neget, Deum ex ſe habere poſitiuam voluntatem ſaluandi, ſed etiam affirmet, ex ſe habere poſitiuam voluntatem ſaluandi omnes; nam verbum *Vult*, poſitiuum actum in Deo deſignat. Tum quia ſequeretur, etiam poſitiuè Deum ex ſe reprobos excludere à regno: nam in eo ſigno, in quo negatiuè excludit à regno, poſitiuè non vult eis ſalutem ęternam, quod ſic probo. Nam vel ſupponimus Deum liberè velle & nolle per connotationem extrinſecæ productionis, vel negationis productionis, liberè à ſe dependentis; vel per intrinſecam & antecedentem terminationem actus: vtrouis modo Deũ liberè velle aut nolle ſupponamus, ſemper ſequitur illatũ abſurdũ. Probatur minor ſuppoſito priori modo: Nam ſola negatio electionis ad gloriam, cũ ſit libera ex præcognitione agẽtis, eſt poſitiua nolitio & excluſio à regno. Probatur eadem minor, ſuppoſito poſteriori modo: nam eſto in ea ſententia ad aliquid phyſicè nolendum requiratur poſitiua terminatio actus ad obiectum: tamen ad moraliter nolendum ſufficit certa præcognitio negationis effectus, infallibiliter prouenientis ex libera negatione auxilij, ad productionem effectus neceſſariò prærequiſiti, vnde talis negatio effectus, ſi praua ſit, & vitanda, imputatur ad culpam, etiamſi nullus actus phyſicus eliciatur erga illum: ſed præcognoſcit Deus, quòd ex libera negatione electionis ad gloriam homo non poſſit ſalutem conſequi: ergo non ſolùm negatiuè, ſed etiam poſitiuè moraliter illum excludit: vnde tandem Scotus in primo diſt. 47. & Suarez l. 5. de reprobatione c. 4. concedunt talem actum eſſe poſitiuum. *Paulus.* *Scotus.* *Suarez.*

72. Confirmatur, nam hic modus prędeſtinandi non videtur conſentaneus bonitati Dei, quę in ijs, quę à ſola ſua voluntate pendent, omnibus ſeſe communicat, vt conſtat in Angelis, quibus creatis, ſtatim ſe ipſum communicauit omnibus per gratiam, ſiquidem omnes, vt ſuppono ex 2.to. de Ange. diſput. 28. ſect. 3. fuerunt initio creationis gratia condecorati. Idem Deus per gratiam capitis communicauit ſe ſtatim Protoparentibus,

à qua

vocandi ad fidem, & ad reliqua bona opera supernaturalia. Ergo pro scientia hîc intelligi debet cognitio meritorum absolutè futurorum.

64. Probatur Minor quoad posteriorem partem, nempe per actum prædestinationis Paulum intelligere ipsum decretum electionis ad gloriam: tum quia cùm hic Paulus describat totam seriem diuinę prædestinationis, & nullo alio verbo expresserit decretum electionis ad gloriam, necessariò cogimur asserere, illud expressisse per hoc verbum, *Prædestinauit*. Tum quia cùm immediatè pòst inter effectus prædestinationis enumeret glorificationẽ, & cuilibet effectui prędestinationis suũ in Deo respondeat decretum proportionatum, necessariò dicendum est, hoc decretum à Paulo expressum fuisse per hoc verbum, *Prædestinauit*. Tum demum, quia hic ordo prædestinationis eruitur ex contextu ipso verborum, nã primo describitur decretum dãdi media efficacia ad gloriam illis verbis præcedentibus, *Qui secundùm propositum vocati sunt sancti*: Secundò describitur præscientia meritorum per illa verba, *Quos præscinit*. Tertiò decretum electionis ad gloriam per hęc verba, *Prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui*: efficimur enim cõformes imagini filij Dei, teste Hieronymo, per gloriam, quæ est cõsummata sanctitas, & perfecta adoptio filiorum Dei. Quartò numerãtur effectus prædestinationis, vt executioni mandandi, per illa verba; *Quos autem prædestinauit, hos & vocauit; quos vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, illos & glorificauit*. Et sanè non possunt verba Pauli, cohærentiùs quàm in nostram sententiam quadrare.

Hieronym.

Matth. 25.

65. Secundùm testimonium sit Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei: possidete paratũ vobis regnum à constitutione mũdi*. Vbi procul dubio Christus loquitur non de temporali, sed de æterna regni præparatione: cuius æternę præparationis causam reddit illis verbis: *esurini enim & dedistis mihi manducare*: igitur ipsa opera iustorũ ab æterno præuisa fuerũt Deo motiuum ad præparandum illis ab ipsa æternitate cœleste regnum suo tempore conferẽdum. Confirmatur, nã ea ratione docet Christus, paratum esse regnum prædestinatis, qua docet, paratum esse ignem ęternum reprobis, vt constat ex ipsa electorum, reproborumque antithesi: atqui paratus est ignis ęternus reprobis propter eorum præuisa demerita: ergo & regnum cœleste prædestinatis propter eorum præuisa merita.

Secunda probatio ex auctoritate Patrũ.

Augustin.

66. Secundò probatur auctoritate Patrum, & præter citatos confirmatur testimonio Augustini l. 1. ad Simplicianum q. 2. quem aduersarij pro sua putant stare sententia: vbi agens de duplici electione: altera ad gratiam, altera ad gloriam, priorem docet fieri independenter à nostris operibus, exemplo Esau & Iacob: posteriorem verò non modò nõ negat, sed etiam affirmat fieri dependenter à nostris meritis: operibusque præuisis: explicans enim verba illa Apostoli, *Vt secundùm electionem propositũ Dei maneret: Non ergo*, inquit, *secũdùm electionem propositum Dei manet, sed ex proposito electio: ideſt, non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, ideo manet propositum iustificationis ipsius, sed quia illud manet, vt iustificet credentes, ideo inuenit opera, quæ iam eligat ad regnum cœlorum: nam nisi esset electio, non essent electi: nec recte diceretur: Quis accusabit aduersus electos Dei? non tamen electio præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio: nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, quæ reijcitur. Vnde quod dictum est, Qui elegit nos ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi præscientia*. Hæc Augustinus, quibus verbis apertè docet, electionem ad regnum non præcedere, sed subsequi opera ipsa, quæ gratiam iustificationis consequuntur; nec tantùm in executione, vt nonnulli ex aduersarijs explicant, sed etiam in ipsa intentione & præscientia, vt ipsemet Augustinus testatur; & patet, nã id concedit de electione ad regnum, quod negat de electione ad gratiam: negat autem de electione ad gratiã, quod ea subsequatur opera nostra etiam præuisa ante efficax decretum intentionis de danda gratia: igitur & de electione ad gloriam concedit, eam subsequi nostra merita, etiam præuisa ante efficax decretum intentionis de danda gloria. Neque hunc locum retractauit vnquam August. vt aliqui putant: quin potiùs, quæ de prædestinatione hoc libro scripsit, ait, sibi fuisse à Deo reuelata in libro de Prædestinatione sanctorum, quẽ senior conscripsit: in quo, & in lib. de bono perseuerantiæ, negat quidem electionem ad gratiam fieri ex meritis; de electione verò ad gloriam id nullibi negat, quin sermone septimo de verbis domini, duplicem agnoscit electionem, alteram secundùm gratiam, quæ est electio ad ipsam gratiam; alteram secundùm iustitiam, quę est electio ad gloriã, præuio examine & prędscientia meritorum: *Elegit*, inquit, *& secundùm gratiam suam, & secundùm illorum iustitiam*. Huic Augustini testimonio obijci potest: quia quod hic docuit, electionem supponere, non autem facere inęqualitatem inter ipsos electos, alibi retractauit, affirmans, esse aliquam electionem, quæ non supponit, sed facit inæquales. ita Epist. 106. paulò ante medium: *quæ scilicet electio, nõ inuenit eligendos, sed facit*. Retractato autem hoc, simul retractatũ manet, id quod citato loco ad Simplicianum docuit, electionem ad gloriã supponere inæqualitatem & distantiã inter eligendos. Resp. Augustinum solũ retractasse vsum huius vocis, *Electio*, non autem rem, quam ibidem docuerat, nempe nullam dari electionẽ ad gloriam ante prędsita merita, cùm de retractatione huius doctrinæ nullibi extet. Solùm igitur Augustinus retractauit, electionem dici posse, etiamsi inæqualitatem non supponat, sed faciat inter electos.

67. Eandem ferè Doctrinam tradit lib. de

corre-

correptione & gratia c.7. Vbi apertè docet, noſtram ſalutem ex parte Dei incipere à vocatione ſecundùm propoſitum, quæ vocatio, ſecundùm ipſum, eſt electio ad gratiam. Ibidem etiam docet, prædeſtinatos diſcerni à nõ prædeſtinatis *Præſcientia*. Si autem putaſſet, prædeſtinatos eligi ad gloriam independenter ab eorum meritis præuiſis, potiùs dixiſſet, illos à non prędeſtinatis diſcerni electione ad gloriam; nam hæc antecedit *Præſcientiam meritorum*, & eſt primùm, maximumque donũ, quo prędeſtinati diſcernuntur à non prædeſtinatis. Hilarius in Pſal. 64. loquens de electione ad gloriam. *Electi*, inquit, *ſunt nuptiali veſte conſpicui, puro atque integro nouę Natiuitatis corpore ſplendidi. Itaque non res indiſcreti iudicij electio eſt, ſed ex meriti delectu facta diſcretio eſt.* Beda lib. variarum quæſtionum q. 13. *Sicut ergo*, ait, *prædeſtinatio ad mortem non coëgit malos vt pereant, ita etiam prædeſtinatio ad vitam non coëgit bonos, vt ſaluarentur: Sed cùm Dominus bonos ad vitam prædeſtinauit, ita eos prædeſtinauit, vt ipſa ſua prædeſtinatio meritis & precibus noſtris obtineatur.*

Hilari.

Beda.

68. Vltimò Theodulus ad Rom. 9. & Damaſcenus aduerſus Manichęos hanc noſtram ſententiam docent his verbis: *Præparauit*, inquit ille, *Deus ad gloriam, quos dignos cognouit per fidem. Quocirca*, inquit ille, *bona agere, & boni effici contendamus, vt in eorum ſimus numero, quos Deus bonos fore prænouit, atque ad æternam vitam præordinauit*: qui apertè præordinationem ad æternam vitam poſtponit præſcientię meritorum.

Theodulus. Damaſcen.

Tertia probatio ex abſurdis oppoſitæ ſententiæ.

69. Tertiò probatur hæc ſententia ex innumeris abſurdis, quæ ex oppoſita ſententia apertè deducuntur. Primum abſurdum eſt, Deum non habere voluntatem ſaluandi omnes, contra Paulum ptimę ad Timotheum ſecundo. Sequelam probo, nam ſi Deus ex ſe ipſo ante vlla ptæuiſa merita abſoluta ſua volũtate voluiſſet gloriam vnis, & negaſſet alijs, nõ potuiſſet ex ſe ipſo habere voluntatẽ ſaluandi omnes, ſiquidem non habuiſſet voluntatẽ, ſaluandi eos, quibus antecedenter ad ipſorũ demerita gloriã negaſſet. Vnde media, quę poſtea illis præparaſſet, non tam præparaſſet affectu ſaluandi, quã eos iuſtè puniendi: Tũ quia cùm Deus ex ſe haberet abſolutam voluntatẽ eos non ſaluandi, non poſſet contra talem voluntatem operari. Tum quia idem eſt motiuũ electionis mediorũ, & intentionis finis; cùm media eligantur propter finem: ſed Deus Antecedente ſua voluntate, efficaciter eos à regno excluſiſſet, ex motiuo manifeſtãdi ſuam iuſtitiam: igitur ex eodem motiuo poſtea illis media præparaſſet; ac proinde non ex motiuo eos ſaluandi.

70. Reſpondent ad hoc abſurdum primò aliqui, iuſtè poſſe Deum ante præuiſa merita vniuſcuiuſque, ſuam gloriam denegare ob ſolum peccatum Protoparentis, quo non ſolùm ſibi, ſed etiam poſteris damnationem iuſtè meruit. Sed contrà, tum quia hæc ratio non militat in Angelis, in quibus ante peccatum ipſorum perſonale nullum præceſſit originale in capite. Tum quia Deus vult omnes ſaluos fieri, etiam poſt originale peccatũ præuiſum: nam hanc ſuam volũntatem ſaluãdi omnes fundat Deus, vt ex præcitato loco Pauli colligitur, in Chriſto ſaluatore, qui ſupponit peccatum originale præuiſum, & quidem in ſententia aduerſariorum, ſcientia abſoluta, poſt cuius præuiſionem prædeſtinatus eſt Chriſtus in remedium ipſius.

71. Reſpondent ſecundò alij, Deum negatiuè tantùm ſe habere circa reprobos in eo ſigno, in quo gloriam prædeſtinat electis. Sed contrà, tum quia ad illatum abſurdum ſufficit, quòd Deus negatiuè tantùm nolit ſalutem hominum, cùm Paulus non modò citato loco neget, Deum ex ſe habere poſitiuam voluntatem ſaluandi, ſed etiam affirmet, ex ſe habere poſitiuam voluntatem ſaluandi omnes; nam verbum *Vult*, poſitiuum actum in Deo deſignat. Tumquia ſequeretur, etiam poſitiuè Deum ex ſe reprobos excludere à regno: nam in eo ſigno, in quo negatiuè excludit à regno, poſitiuè non vult eis ſalutem ęternam, quod ſic probo. Nam vel ſupponimus Deum liberè velle & nolle per connotationem extrinſecæ productionis, vel negationis productionis, liberè à ſe dependentis; vel per intrinſecam & antecedentem terminationem actus: vtrouis modo Deũ liberè velle aut nolle ſupponamus, ſemper ſequitur illatũ abſurdũ. Probatur minor ſuppoſito priori modo: Nam ſola negatio electionis ad gloriam, cũ ſit libera ex præcognitione apętis, eſt poſitiua nolitio & excluſio à regno. Probatur eadem minor, ſuppoſito poſteriori modo: nam eſto in ea ſententia ad aliquid phyſicè nolendum requiratur poſitiua terminatio actus ad obiectum: tamen ad moraliter nolendum ſufficit certa præcognitio negationis effectus, infalliбiliter prouenientis ex libera negatione auxilij, ad productionem effectus neceſſariò prærequiſiti, vnde talis negatio effectus, ſi praua ſit, & vitanda, imputatur ad culpam, etiamſi nullus actus phyſicus eliciatur erga illum: ſed præcognoſcit Deus, quòd ex libera negatione electionis ad gloriam homo non poſſit ſalutem conſequi: ergo non ſolùm negatiuè, ſed etiam poſitiuè moraliter illum excludit: vnde tandem Scotus in primo diſt. 47. & Suarez l. 5. de reprobatione c. 4. concedunt talem actum eſſe poſitiuum.

Paulus.

Scotus. Suarez.

72. Confirmatur, nam hic modus prędeſtinandi non videtur conſentaneus bonitati Dei, quę in ijs, quę à ſola ſua voluntate pendent, omnibus ſeſe communicat, vt conſtat in Angelis, quibus creatis, ſtatim ſe ipſum communicauit omnibus per gratiam, ſiquidem omnes, vt ſuppono ex 2.to. de Ange. diſput. 28. ſect. 3. fuerunt initio creationis gratia condecorati. Idem Deus per gratiam capitis communicauit ſe ſtatim Protoparentibus,

à qua

à qua gratia ante peccatum neminem excluſit. In hac autem ſententia Deus ex ſe antecedente ſua voluntate non ſeſe omnibus cõmunicaſſet in ordine ad finem ſupernaturalem, ſed perpaucis, ijs ſcilicet, quos ad gloriam elegiſſet. Corroboratur idem argumentum: nam ſicut neminem Deus antecedente ſua voluntate excludit à gratia, ita neque à gloria.

73. Secundùm abſurdum eſt, quia non ſaluatur perfecta libertas, quam homines habẽt in æterna ſalute acquirenda. Sequela probatur, nam libertas, quam homines habent circa ſalutem, non ſolùm eſt in medijs exequendis, ſed in fine ipſo acquirendo: ſi autem gloriæ prædeſtinatio fuiſſet ante præuiſa merita, non poſſent homines habere immediatã libertatem in finem aſſequendum. Maior cõſtat ex ſcriptura & Patribus, qui vitam & mortem, ſalutem & damnationem in manu noſtra poſitam eſſe teſtantur, eamque ex noſtra pendere libertate, Eccleſ. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui: adiecit mandata, & præcepta ſua: ſi volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te,* & Paulò pòſt: *Ante hominem vita, & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi.* Ad quam libertatem apertiùs explicandam vtitur ſcriptura promiſſione conditionata & comminatoria: *ſi mandata,* inquit, *ſeruaueris: Niſi præcepta cuſtodieris, &c.* Quę non ſolùm oſtendunt eſſe in nobis libertatem remotam, ſed etiam proximam, ad ſalutem conſequendam. Minor probatur, nam ſi Deus ante omnem præuiſionem meritorum abſoluta ſua voluntate gloriam decreuiſſet Petro, eamque negaſſet Paulo, nec Petrus in ſuam gloriam, nec Paulus in ſuã reprobationem, vllam haberet libertatem; quia nec ea poſita in libera poteſtate illorum eſſet, eam tollere, nec in ea ponenda reſpectũ vllũ Deus habuiſſet ad ipſorum libertatẽ, vnde nec ille potuiſſet aliquid efficere, vt abea excluderetur, nec iſte, vt ad eam eligeretur.

Eccleſ. 15.

74. Dices. Poſſumus habere immediatam libertatem in actus à Deo prædefinitos, eſto illi prędefiniantur ante noſtrum futurum cõſenſum pręuiſum: ergo ſimiliter poſſumus immediatam libertatem habere in electionem ad gloriam, eſto hęc decernatur ante noſtra futura merita præuiſa. Reſpondeo, negando conſequentiam. Diſcriminis ratio eſt, quia licet non habeamus immediatam libertatem ad æternam Prædeſtinationem noſtrorum actuum, in qua eſt par ratio, ac de æterna electione ad gloriam: habemus tamen immediatam libertatem ad ipſam temporalem elicitionem actuum: at verò, ſi non haberemus libertatem ad æternam electionem ad gloriam, neque habere poſſemus ad ipſum temporalem actum glorificationis, quia hîc non liberè, ſicut meritum, ſed neceſſario à nobis elicitur.

75. Tertiò repugnat, Deum talem modum in Prædeſtinatione hominum ſeruare, qui repugnet alteri eius voluntati: atqui hic modus ab aduerſarijs aſſertus repugnat voluntati, quam Deus habet de noſtra perfectione. Nam Dei voluntas eſt, vt in virtute & perfectione comparanda ſemper creſcamus: *Eſtote,* inquit Chriſtus Matth. 5. *perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt*: at hæc volũtas pugnat cùm voluntate glorię in certo gradu & perfectione, independenter à noſtris meritis definitæ. Etenim, ſi Deus independenter à noſtris meritis definiuiſſet gloriã in certo gradu & perfectione, non poſſet habere voluntatem, vt in ea agenda, atque amplianda nullum finem faceremus: nam hæc voluntas aduerſatur priori.

Matth. 5.

76. Quartò, veriſimile non eſt, Deum talem modum in prædeſtinatione ſeruaſſe, qui & ſocordiam gigneret electis, & deſperandi occaſionem præberet reprobis: atqui hic modus & ſocordiam gignit electis, & deſperandi occaſionem præbet reprobis. Nam poſito tali modo, iure poſſet vnuſquiſque ita ſecum ratiocinari. Aut ſum, aut nõ ſum prædeſtinatus: ſi ſum prędeſtinatus, iã certus ero, quod quidquid egero tandẽ ſaluabor; quia implicat Deũ abſoluta ſua voluntate me ad gloriã elegiſſe, & de facto mihi nõ dare, quæ neceſſaria ſunt ad eam conſequendã. Si non ſum prędeſtinatus, certus ſimiliter ſum, quod quidquid egero, tandẽ non ſaluabor; quia nihil efficere poſſum, quo ſalutem cõſequar, à qua ante omnia mea merita, efficaci Dei voluntate excluſus ſum. Quæ ratiocinatio vim nõ habet in noſtra ſententia, quia cùm prędeſtinatio, & reprobatio facta ſit in æternitate depẽdenter à noſtris futuris operibus ab æterno præuiſis; ſi ſum prædeſtinatus, ideo ſum, quia in Dei ſcientia præceſſerunt mea merita cũ auxilio gratię in tempore facta; quæ cauſa fuere, vt Deus ab æterno mihi gloriam prędeſtinarit. Si non ſum prædeſtinatus, ideo non ſum, quia ſimiliter in Dei ſcientia præceſſerunt mea demerita in tempore commiſſa; quę ſimiliter cauſa fuere, vt Deus ab æterno me à regno excluſerit. Vnde ſicut Deus ab æterno potuit præuidiſſe bona mea opera, ſi ego nunc, vti iam pro mea libertate poſſum, bene ſim operaturus; ita me ab æterno ad gloriam elegiſſe dependenter à meis bonis operibus, quę ſum facturus. Contrà verò, ſicut potuit ab æterno præuidiſſe mea demerita, ſi ego nunc, vti iam liberè poſſum, malè ſim operaturus; ita me ab æterno à gloria excluſiſſe, dependenter à meis demeritis, quæ ſum facturus: nam etiamſi electio, vel excluſio à regno æternitate pręcedat, cauſalitate tamen ſubſequitur mea merita, aut demerita in tempore facta: nam prius fuit in ipſa æternitate, me in tempore bene aut malè vſque in finem vitæ operaturum, quàm Deum me ad gloriam elegiſſe, vel à gloria excluſiſſe. Neque hinc ſequitur, temporale fuiſſe cauſam æterni, quia non vt temporale, ſed vt æternum in ipſa ſcientia Dei præcedens, fuit cauſa æterni.

77. Sed contrà primò, nam eandem vim habet dilemma propoſitum in noſtra ſentẽtia: quia, adhuc poſito decreto vel de electione ad gloriam, vel de excluſione à regno ex præuiſione operũ, impoſſibile eſt, aut electum dã-

nari,

nari, aut reprobum saluari. Respondeo, negando assumptum. Ad probationem autem distinguo antecedens, est impossibile impossibilitate consequente, supponente futura nostra opera in æternitate præuisa, concedo. Sola autem impossibilitas antecedens lædit libertatem, quia supponit gloriam, vel efficaciter decretam, vel efficaciter negatam independenter à nobis: non autem impossibilitas consequens, quæ supponit gloriam efficaciter decretam, vel negatam dependenter à futuris nostris oporibus, in æternitate præuisis. Iuxta aliam verò sententiam habet prædictum dilemma suam vim, quia supponit gloriam, vel reprobationem efficaciter decretam independenter à nobis, non autem iuxta nostram; iuxta quam si bene egero, ego ipse sum causa, vt ab æterno sim ad gloriam electus: contrà verò, si malè vixero, ego ipse sum causa, vt ab æterno sim à gloria excluſus.

78. Contrà secundò, quia quòd Petrus fuerit ab æterno ad gloriam electus, non autem Iudas, est, quia Petrus fuit ab æterno prę-uisus cum gratia finali, non autem Iudas: sed quòd Petrus ab æterno præuisus fuerit cum gratia finali, non autem Iudas, est, quia Deus, vni præparauit gratiam finaliter congruam, quam non præparauit alteri: ergo cur vnus potiùs, quàm alter sit ad gloriam electus, sola Dei voluntas fuit, vni potiùs, quàm alteri, congruam gratiam præparantis. Respondeo negando consequentiam, nam licet efficax electio ad gloriam pendeat à gratia finali, & hæc à voluntate Dei gratiam præparante, quia tamen hæc in ratione efficaciæ pendet etiam à libero consensu creaturæ, vi cuius eadem gratia, quæ præuisa est efficax, præuideri potuit inefficax, à quo tamen libero consensu non pendet gloria vt efficaciter decreta, vel negata; ideo etiamsi gratia finaliter congrua, ex qua pender electio ad gloriam, sit à sola voluntate Dei, illam potiùs, quàm aliam præparante, adhuc tamen efficax electio ad gloriam, vt à causa meritoria, pendet à nostris operibus ex gratia profectis, quia, vt infrà probabimus, illa non decernitur, nisi vt corona, & merces, quæ essentialem ordinem dicunt ad merita, tanquam ad causam meritoriam, & mouentem Deum ad gloriam decernendam.

79. Confirmatur. Nam hunc modum indicat tum multitudo Angelorum prædestinatorum, tum paucitas hominum saluandorum. Etenim si electio vel excluſio à regno, à sola Dei voluntate penderet, cur ad illud tam paucos homines, tam multos elegit Angelos? cùm potiùs respiciendo ad caput homogeneum Christum, multò plures debuisset homines, quàm Angelos ad regnandum eligere. Ratio autem huius discriminis in nostra sententia facilè assignatur: quia, cùm electio ad regnum, proposita sit vt præmium in stadio virtutis certantibus, cumque angeli, breuius faciliusque habuerint certàdi stadium; contrà verò homines diuturnius, difficiliusque ob infirmioris naturæ imbecillitatem, & impugnantiam hostium multitudinem, & calliditatem, plures Angelorum, quàm hominum præuisi sunt in fine certaminis victores.

80. Dices. Hinc sequi, primam radicem discretionis Prædestinatorũ à non prædestinatis fore ex nobis, quia ex nobis est, vt series auxiliorum nobis præparata sit finaliter efficax, ex quorũ efficacia pẽdet prima radix discretionis prędestinatorum à nõ prædestinatis. Respondeo negando sequelam. Nam prima discretionis radix pendet ex volũtate Dei, eam seriẽ auxiliorum præparantis, quæ prędisa est finaliter congrua: hoc autem non pendet ex nostra volũtate, licet ex nostra voluntate pẽdeat, vt ea præuisa fuerit finaliter congrua. Vtrumq; igitur in nostra sententia saluatur, & quòd prima radix discretionis prædestinatorũ à nõ prædestinatis sit à Deo, eam seriẽ auxiliorum præparante; quæ præuisa est finaliter cõgrua, & quòd electio, vel reprobatio à regno facta sit dependenter à nostris operibus; tum quia electio, & reprobatio decreta est per modũ mercedis, & iustę pœnæ, quarũ vtraq. supponit ex parte eligẽdi, vel reprobandi, propria merita, aut demerita. Tum quia, quòd talis series auxiliorum præuisa sit finaliter efficax, vel inefficax, aliquo modo à nostra pendet libertate.

81. Quintum absurdum est, quia vel homines sunt ad gloriam electi, ante vel post præuisum peccatũ originale: si ante, vt Scotistæ putant, tunc sequitur, aut tale decretũ non cohærere cũ his, quæ de facto post peccatum originale executioni mandantur, aut certè tale decretum fuisse mutatum: vtrumq; est absurdum: ergo. Maior probatur, nã vel ante Præuisum originale peccatum Deus ad æternam felicitatem prædestinauit eosdem homines, & cum eadem perfectione & mensura gloriæ, quos & cum qua nunc de facto prædestinauit; vel alios homines; & secundũ aliam gloriæ mẹnsuram. Si dicatur secundũ, sequitur, mutatum fuisse prius decretum; si dicatur primum, sequitur, tale decretum nõ cohærere cum his, quæ de facto sunt executioni mandata: nam de facto saluãtur multi, qui peccato non existente non fuissent saluati; vt multi ex ijs, qui ex illicito concubitu nascuntur, qui tunc nati non fuissent, contrà verò multi tunc saluati fuissent, qui de facto post originale peccatum non saluantur, vt multi, qui ex occisis parentibus, & ex ijs, qui in diluuio periẽre, nati fuissent. Præterea nunc aliquos eligit ad gloriam, tanquam ad puram hæreditatem, vt paruulos, cum solo Baptismo morientes, reliquos verò adultos ad eandem gloriam eligit, tanquam ad coronam: atqui peccato non existente, nullus fuisset ad gloriam electus, tanquam ad purã hæreditatem, sed omnes electi fuissent ad illam, tanquã ad præmium, quia peccato nõ existente, omnes adulta & matura ætate decessissent, cùm nulla tunc immatura mors

Scotistæ.

Tum demum, quia vel hæc duo decreta concurrunt ad gloriam causandam; vt causæ partiales, vel vt totales: quouis modo concurrant, semper sequitur, quod defacto gloria nobis non conferatur ex solis meritis, cùm tamen scriptura vbique testetur, gloriam nobis conferri ex meritis. Nec dici potest, quòd sola merita sint causa collationis gloriæ, sicut è contra sola misericordia est causa electionis eiusdem gloriæ: quia repugnat, aliquid esse causam efficacis electionis ad gloriam, & non esse causam temporalis collationis eiusdem gloriæ. Nam libera electio gloriæ in Deo supra actum necessarium, cuius nulla datur causa, importat solam connotationem temporalis collationis gloriæ. Igitur, si misericordia est causa efficacis electionis ad gloriam, erit etiam causa temporalis collationis eiusdem. Vnde adhuc non posito posteriore decreto executiuo gloriæ, ex vi tantùm prioris nobis gratis conferretur gloria, cùm vi talis decreti gloria sit totaliter, & efficaciter decreta.

Ruiz. 91. Respondent alij, inter quos Ruiz de prædestinatione Disp. XII. Sect. VI. & VII. Deum eadem volitione efficaci, & gratis intendisse gloriam ab æterno per merita consequendam à prædestinatis, & gratis illam in tempore conferre per merita, ita vt sicut ab æterno gratis voluit, vt gloria prædestinatis daretur ex iustitia & per merita, ita eadem voluntate in tempore gratis dat eandem gloriam ex iustitia, & per merita, non autem propter merita.

92. Verùm hæc responsio dum vitare nititur vnum inconueniens, nempe duplicem illam voluntatem intentionis & executionis in Deo, in alia æquè absurdiora relabitur; quippe quæ & negat verum actum iustitiæ seu gratitudinis in Deo in retribuenda gloria prædestinatis, & ab eorum honestis operibus propriam tollit rationem meriti respectu consecutionis gloriæ. Primum est contra Paulum 2. ad Timotheum 4. *Quam* nempe gloriam, *reddet mihi Dominus iustus iudex* &c. Dicitur autem Deus iustus iudex ipso actu iustitiæ, quo gloriam retribuit prædestinatis: ergo si hic actus non esset iustitiæ, falsò diceretur Deus gloriam reddere prædestinatis vt iustus iudex, sed potiùs illa elargiri vt liberalis donator. Secundum est contra Concilia & Patres, expressè docentes, opera iustorum esse vera & propria merita respectu consecutionis gloriæ. Audiatur Triden. sess. 6. Can. 32. *Si quis dixerit, hominis iustificati bona opera, ita esse dona Dei vt non sint etiam bona ipsius iustificati merita, aut ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius viuum membrum est, fiunt, non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum: anathema sit.* Est etiam contra Christi doctrinam Matth. 25.

2. *Ad Tim.* 4.

Triden.

Vbi tam glorificationis prædestinatorum, quàm reprobationis reproborum, meritoria causa assignatur bona, & mala eorum opera.

93. Priorem sequelam ostendo: nam actus virtutis dicitur talis ex motiuo formali ipsius virtutis: In hac autem sententia, motiuum formale, quo Deus confert in tempore gloriam, non est virtutis iustitiæ seu gratitudinis, sed liberalitatis seu misericordiæ. Igitur in hac sententia, actus, quo Deus in tempore gloriam tribuit prædestinatis, non est iustitiæ seu gratitudinis, sed liberalitatis seu misericordiæ. Maior ab omnibus recipitur: cùm ab eo virtutis actus suam habeat denominationem, à quo habet specificationem: habet autem specificationem à motiuo formali; non autem ab obiecto materiali. Vnde qui debitum restituit non ex motiuo iustitiæ, sed temperantiæ, ne nimium afficiatur erga pecuniam, non facit actum iustitiæ, nisi tantùm materialiter, sed temperantiæ. Minor prima syllogismi probatur: nam in hac sententia, motiuum formale, quo Deus mouetur ad dandam gloriam prædestinatis, non est, vt eorum bona opera in sui honorem & gloriam facta recompenset, sed vt se illis liberalem & misericordem ostendat: siquidem non confert illis gloriam intuitu bonorum operum, sed mera sua liberalitate, & gratuita voluntate. Vnde donat illis in tempore gloriam, mediantibus bonis operibus, non vt meritis, quibus eam à Deo impetrent, sed vt puris medijs, quibus illam gratuita Dei voluntate consequantur.

94. Posterior sequela probatur: quoniam in hac sententia, Deus gloriam nec ab æterno præparauit, nec in tempore confert prædestinatis, intuitu ipsorum bonorum operum, sed mera sua liberalitate & misericordia: igitur tollitur ratio meriti à bonis operibus prædestinatorum, respectu consecutionis gloriæ. Antecedens est ipsum Aduersariorum assertum, qui propterea negant, gloriam dari propter merita, sed per, vel ex meritis. Consequentia verò probatur: nam sicut meritum in actu primo constituitur per virtutem moraliter motiuam alterius voluntatis: ita meritum in actu secundo formaliter constituitur per actualem motionem, quâ alterius voluntatem moraliter mouet, ad aliquid ipsius intuitu dandum. Igitur si bona opera prædestinatorum non mouent moraliter diuinam voluntatem, vt intuitu ipsorum eis gloriam retribuatur, non habebunt respectu consecutionis gloriæ rationem meriti, sed meri ac puri medij, ex ordinatione diuina prærequisiti.

95. Confirmatur primò. Non est vera causa meritoria, quæ non habet veram causalitatem causæ meritoriæ. Atqui bona opera prædestinatorum, iuxta hanc sententiam, non habent veram causalitatem causæ meritoriæ respectu consecutionis

gloriæ

gloriæ: Ergo reſpectu conſecutionis gloriæ non ſunt vera merita, contra citatam authoritatem Concilij. Maior patet: nam cauſa conſtituitur formaliter in ratione cauſæ cauſalitate. Minor probatur: nam cauſalitas cauſæ meritoriæ, eſt motio moralis, qua mouetur agens ad tetribuendum aliquid intuitu iplius operis merentis.

96. Confirmatur 2. Merita non cauſant, niſi vt prægnita: iuxta hanc autem ſententiam, bona opera prædeſtinatorum non cauſant vt prægnita, igitur non habent veram rationem meriti. Maior patet: nam merita cauſant impetrando ab ipſo præmiante ob ſuam honeſtatem exhibitam in honorem alterius, præmium: impetrant autem vt prægnita ab ipſo præmiante, vt per ſe claret. Minor primi ſyllogiſmi probatur: quoniam iuxta hanc ſententiam, Deus tribuit gloriam prædeſtinatis in tempore ex eadem voluntate, qua illam prædeſtinauit ab æterno: ſed iuxta hanc eandem ſententiam, illam ab æterno Deus non prædeſtinauit ex meritis prægnitis vt abſolutè futuris, quo pacto tantùm ſunt apta impetrare meritoriè gloriam à Deo. Minor hæc probatur; nam hæc fuerunt ab æterno præuiſa poſt decretum de medijs efficacibus, quæ in hac ſententia præparata fuerunt poſt decretum electionis ad gloriam: ergo neque in tempore illam tribuit ex meritis prægnitis. Nam licet, quando Deus in tempore gloriam tribuit, merita cognoſcat, vt actu iam in ſui honorem exhibita, talis tamen meritorum cognitio ad gloriæ collationem ſe habet merè comitanter: ſiquidem ex ſola voluntate electiua ad gloriam, & ex eodem motiuo, quo ab æterno motus fuit, independenter ab vllis prædeſtinatorum meritis in hac ſententia gloriam tribuit in tempore.

Matth. 25. 97. Confirmatur tertiò: Nam Matth. 25. æquè pro collatione gloriæ, ac pro pœnæ inflictione, tanquam cauſa meritoria aſſignantur bona opera prædeſtinatorum, & mala reproborum: atqui hęc ſunt vera cauſa moralis meritoria inflictionis pœnę: ergo & illa erunt vera cauſa moralis meritoria collationis gloriæ. Minor conceditur ab Aduerſarijs, qui quamuis concedant, negatiuam excluſionem à gloria non eſſe propter demerita, haud tamen negant, ipſam poſitiuam inflictionem pœnæ eſſe propter eorum peccata, tanquam propter veram cauſam moralem meritoriam talis pœnæ.

98. Confirmatur quartò: Quoniam hęc reſponſio tollit ab ipſa gloria prædeſtinatorum formalem rationem mercedis, coronæ, ac præmij. Nam merces dicitur per reſpectum ad laborem, propter quem, & intuitu cuius ſoluitur, iuxta illud ad Rom. 4. *Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Corona autem, & præmium dicuntur per ordinem ad opera bona propter quæ, & intuitu quorum retribuuntur. Sicut pœna dicitur per reſpectum ad opera mala, propter quæ, & intuitu quorum infligitur. Vnde ſolùm materialiter in hac ſententia diceretur merces, corona, & præmium, ex ipſa materiali & extrinſeca conſecutione glorię per merita, non autem formaliter ex intrinſeco actu, quo Deus illam tribuit, cùm talis actus in Deo in hac ſententia non ſit iuſtitię & gratitudinis, ſed miſericordiæ & liberalitatis.

Rom. 4.

99. Tertia ratio ducitur ex æterna reprobatione poſitiua malorum, quæ ſicut facta eſt ex præuiſis demeritis, ita æterna electio iuſtorum ex præuiſis meritis: tum quia non minus in executione gloria retribuitur ex meritis, quàm pœna ex demeritis: ergo non minùs in intentione gloria decernitur ex meritis, quam pœna ex demeritis. Tum quia vtraque eſt à Deo viatoribus propoſita, vt meta & finis præſentis certaminis; ergo ſicut decreta eſt vna ex demeritis, ita & altera ex meritis.

100. At potuit, inquies, Deus independenter à meritis decernere gloriam, quia bona eſt, non autem pœnam, quæ ex ſe bona non eſt, & culpam ſupponit. Sed contrà, tum ad hominem contra Thomiſtas. Nam poteſt Deus in ipſorum ſententia, prædefinire actus malos; igitur ex ſe etiam poterit prædefinire pœnam. Conſequentiam probo, nam plus eſt prædefinire actum prauum, qui malitiam intrinſecè includit, quàm pœnam, quæ illam tantùm ſupponit: nam poteſt Deus ſuppoſito peccato pœnam intendere, cùm tamen peccatum nullo pacto intendere poſſit. Tum quia hoc potiùs demonſtrat, vtramque eſſe à Deo dependenter à noſtris operibus definitam; cùm hoc nullum inuoluat abſurdum, & aliunde pœna & præmium meliùs ſibi reſpondeant. *Contra Thomiſtas.*

Ordo decretorum Dei circa Prædeſtinationem Adultorum ac Paruulorum.

101. Vt autem totam hanc de prædeſtinatione doctrinam breuiter comprehendam, Dicendum eſt, Deum primo decreuiſſe condere hunc mundum, & in eo tot creaturas rationales, æternę glorię capaces, ſub ijs circumſtantijs & occaſionibus voluiſſe creare, quot & ſub quibus de facto eas creauit: Tum liberali & miſericordi ſua voluntate omnibus præparaſſe ſufficientia media ad ſalutem, quibus ſingulæ creaturæ poſſent talem gloriam conſequi. Hæc autem media fuerunt tum Chriſtus prædeſtinatus vt Redemptor ex occaſione peccati pręuiſi ſub conditio-

ne futuri, in hac serie & ordine Vniuersi: tum institutio Sacramentorum, & quædam vniuersalia media in causis ipsis vniuersalibus præparata. Deinde singulis elegisse media vberiora & efficacia vnis, minùs vbera & inefficacia alijs pro beneplacito suæ voluntatis, & rerum, circumstantiarumve opportunitate. Atque totum hoc decretum fuit liberalitatis & misericordiæ. Quòd verò sibi complacuerit, vberiora & efficaciora vni, quàm alij auxilia conferre, hoc spectat ad alios fines, nempe ad suam, & creaturæ libertatem ostendendam; ad dona gratiæ magnificanda; ad naturæ imbecillitatem manifestandam, aliosq; fines sibi notos. Tum ex tot creaturarum multitudine alias præuidisse cum collatis donis in sua gratia, & amicitia finaliter perseuerantes; alias verò defectu propriæ voluntatis, in finali peccato decedentes. Tandem absoluto, & definitiuo decreto illis æternam felicitatem, vt condignum præmium, his sempiternam miseriam in pœnam suorum scelerum statuisse. Atque hoc est decretum illud, quod S. Augustinus iustitiæ, & remunerationis appellat, quo Deus nobiscum se gessit more iudicis, definientis præmium vnis, & decernentis pœnam alijs, ipsorum operibus condignam. Atque in hoc vltimo signo, & decreto completur tota series & ordo prædestinationis, & reprobationis adultorum, absque alio decreto executiuo distincto, cùm vi huius voluntatis media, & finis maneant executioni suo tempore efficaciter applicata.

Augustin.

102. In qua serie & ordine signorum non modò in Deo assignamus antecedentem voluntatem saluandi omnes; in ipso primo decreto mittendi Christum; vt redemptorem in remedium peccati sub conditione præuisi, & instituendi sacramenta, præparandiq; media vniuersalia pro omnibus ad supernaturalem felicitatem consequendam: sed etiam saluamus, quo pacto Deus neminem ex se antecedente voluntate à regno excluserit; & quòd nulla facta sit exclusio, nisi post præuisa demerita. Saluamus etiam peculiarem affectum, quem Deus habet etiam ante præuisa merita, in ipsa voluntate præparandi media congrua erga prædestinatos, quem non habet erga reprobandos, quibus tantùm præparat media sufficientia. Hæc tamen peculiaris dilectio, quæ simul fuit præ alijs ad gratiam efficacem electio, non est in Deo distincta voluntas à voluntate ipsa præparandi media efficacia ad gloriam; cuius tantùm fuit virtualis, non formalis electio. Sicut è contra, electio ad gratiam inefficacem, quæ est simplex electio virtualis ad gloriam, simul fuit efficax exclusio virtualis à regno. Neque enim repugnant hæ duæ voluntates in Deo, simplex scilicet volitio rei, & simul efficax nolitio eiusdem, quando illæ effectum decernunt dependenter à voluntate alterius, cuiusmodi sunt hæ duæ voluntates in Deo. Nam prior hoc ipso, quòd tribuit media sufficientia ad salutem, quantum est de se intendit illam: posterior verò, quia non tribuit media efficacia, quibus simus salutem infallibiliter consecuturi; dicitur efficax nolitio eiusdem, non quidem formalis, cùm nondum reprobos ab æterna salute formaliter excludat, sed tantùm virtualis, inclusa in ipsa mediorum inefficacitate. Vnde qua ratione non repugnant voluntas dandi media sufficientia, & noluntas dandi media efficacia ad salutem: eâdem ratione non repugnabunt simplex voluntas virtualis ad gloriam, & efficax noluntas virtualis ad eandem.

103. Atque hæc de Prædestinatione adultorum tam hominum, quàm Angelorum. Cæterùm paruuli non eliguntur ad gloriam, tanquam ad præmium ex ipsorum præuisis meritis, quorum nondum sunt capaces; sed tanquam ad puram hæreditatem, ex præuisa eorum finali iustificatione, ad quam ordinantur ex meritis Christi, tanquam capitis, medijs causis tam naturalibus, quàm liberis, ex quarum applicatione pendet eorum iustificatio, per regenerationis lauacrum.

Corollaria Doctrinæ ad primum caput argumentorum ex Scripturâ.

104. Ex dictis infertur primò, non modò gloriam & ab æterno decretam fuisse, & in tempore datam propter præuisa merita futura, sed etiam gratiam iustificantem, eiusque incrementum adultis tam in æternitate præparata, quàm in tempore collata esse propter præuisa merita futura, vel de congruo, respectu primæ gratiæ iustificantis, vel de condigno respectu incrementi eiusdem. Ratio, quoniam etiam hæc dantur vt præmium propter merita, vel de congruo, vel de condigno: ergo etiam hæc decernuntur & conferuntur propter præuisa merita illius, intuitu quorum decernuntur & conferuntur: cùm hoc exigat ratio præmij, vt non prius decernatur, vel conferatur, quàm promerentis opera, intuitu quorum illud decernitur & confertur, præuideantur futura.

105. Infertur secundò, non solùm quando præmium decernitur, vel confertur propter merita ipsius præmiandi; sed etiam, quando decernitur, vel confertur propter merita alterius, debent illa præuideri vt absolutè futura. Ratio quia siue merita sint propria ipsius præmiandi, siue alterius, vt valeant præmium causare, debent in scientia præmiantis præcedere præmium, quia debent illud causare præ-

cognita

cognita vt absolutè futura; eò quòd debent illud causare, moraliter inclinando voluntatem præmiantis, vt illud in sui recompensam retribuat. Hinc fit, vt merita Christi debuerint vt ai solutè futura in scientiâ Dei præcedere tam hominum, quàm Angelorum prædestinationem, quibus de facto iuxta probabiliorem sententiam, collata est gratia & gloria intuitu meritorum Christi.

106. Dices. Sæpè Deus excitat vnum, vt propter orationem & bona opera ipsius saluet alium: sed talis excitatio est effectus voluntatis, quâ Deus vult saluare alterum: cùm tamen huiusmodi excitatio non sequatur, sed præcedat merita ipsa excitandi, siquidem ad hoc illa datur, vt per eam quis ad merendum pro altero excitetur: ergo non semper merita vnius præcedunt in scientia præmiantis præmium alteri retribuendum. Resp. Negando minorem assumptam. Etenim talis excitatio non est effectus voluntatis formalis de gloriæ electione, quia nondum est in se decreta formaliter; sed vel est effectus voluntatis virtualis inclusæ in alia voluntate formali antecedente de medijs, vel est ipsa prima voluntas virtualis de gloria, inclusa in ipsa prima voluntate formali de præparanda excitatione, tanquam primo medio ad gloriæ consecutionem.

107. Infertur 3. Non semper prædestinatos discerni à non prædestinatis per primam gratiam congruam, sed per vltimam finalem: tum quia interdum secundũ hanc sunt æquales; cùm tam prædestinatus, quàm reprobus interdum vocentur ad primam gratiam congruam. Tum quia donec præuideatur gratia finalis, semper est in prædestinata libertas illam respuendi, ac proinde semper manet scientia diuina indifferens ad oppositum videndum, cùm visio æterna Dei supponat obiectum futurum. Etenim priùs prioritate rationis & quasi causalitatis obiectiuè fuerunt ab æterno merita finalia futura Petri, quàm eorundem præscientia in Deo. Dixi, *non semper*: quia interdum prędestinatus discernitur à non prædestinato per solam primam vocationem congruam, quando scilicet illa simul est finalis, vt contingit in duobus paruulis, quorum vnus baptizatus, alter non baptizatus ex hac vita decedit.

108. Infertur 4. Etiamsi in tota serie mediorum, quibus prædestinatus gloriam consequitur, multa à Deo decernantur, & conferantur, vt præmia intuitu præcedentium operum, tanquam meritorum vel de congruo, vel de condigno, adhuc tota series mediorum dicitur ex gratuita & liberali Dei voluntate præparata prædestinato. Ratio, quia omnia subsequentia merita originem trahunt ex prima vocatione congrua, tanquam ex radice, quæ cùm nulla præsupponat merita, nec condigna, nec congrua, cùm ante illam non præcedant nisi opera naturalia, quæ cum ordine gratiæ nullã habent connexionem, omnino gratis præparatur, & confertur: ac proinde reliqua etiam opera, quæ ex ipsa tanquam ex radice originantur, dicuntur gratis dari.

109. Dices. Hoc pacto etiam gloria dici potest gratis nobis præparari & conferri, contra ea, quæ suprà docuimus. Sequela probatur, nam etiam gloria originem trahit ex prima vocatione tanquam ex prima radice. Resp. Bifariam posse gloriam considerari, vno modo, vt integrat totam seriem prædestinationis, quæ incipit à prima vocatione: & vt sic, concedo, gloriam gratis nobis præparari, & conferri: in quo sensu dicitur gloria ab Augustino gratia pro gratia: alio modo, seorsim quatenus effectus est præcedentium meritorum: quo pacto non gratis, sed ex iustitia seu gratitudine nobis præparatur, & confertur. Eadem ratione media posteriora, quæ dantur ob merita priora, si considerentur vt integrantia totam seriem prædestinationis iucludentis primam vocationem, dicuntur gratis dari, ratione primæ vocationis, à qua originantur: si verò considerentur seorsim vt effectus distincti priorum meritorum, vt sic non gratis, sed ex iustitia & gratitudine nobis præparantur, & conferuntur. *Augustin.*

110. Infertur 5. Posse finem simul in eodem signo rationis decerni vt exequendum per tale medium, vel tale medium executioni mandandum propter talem finem; non posse autem simul in eodem signo rationis decerni meritum vt causam præmij, & præmium vt effectum meriti. Ratio discriminis: quoniam etsi finis sit causa medij, & medium effectus finis in intentione; vt tamen vnum decernatur vt exequendum per aliud, non prærequiritur cognitio alterius, vt absolutè futuri, sed sufficit, vt vtrumque cognoscatur possibile, eò quòd finis non cãusat per bonitatem existentem, sed possibilem: eadem possibilitas sufficit, vt cum fine decernatur medium vel tanquam effectus ipsius in intentione, vel tanquam causa eiusdem in executione. Vt autem præmium decernatur propter meritum, necessariò prærequiritur cognitio meriti vt absolutè futuri; quia meritum non causat nisi propter bonitatem existentem à præmiante prœcognitam; cumque cognitio rei vt absolutè futuræ præsupponat absolutum decretum Dei de eadem re futura, non poterit in eodem signo rationis decerni prœmiũ & meritum simul, cùm decretũ præmij præsupponat cognitionem meriti, & cognitio meriti decretum mediorum ad meritum necessariorum. Hinc patet, cur in sexto tomo de Incarnatione Disp. VII. asseramus, potuisse Deum in eodem signo rationis simul decernere Incarnationem propter remedium peccati præuisi scientia conditionata, tanquam propter finem proximum,

& simul remedium ipsum peccati dependenter ab Incarnatione, tanquam à medio ex voluntate Dei connexo cum tali fine, & vtrumque propter Christi gloriam & exaltationem, tanquam propter finem magis remotum, etiamsi Christi opera vt causa meritoria debuerint ratione præcedere prædestinationem gratiæ & gloriæ tam hominum, quàm Angelorum, dependenter à quibus prædestinati sunt. Quoniam in ratione finis & medij vnum non necessariò præsupponit alterum vt absolutè futurum, vti præmium præsupponit meritũ.

111. Infertur 6. Quæ hîc dicta sunt, non repugnare ijs, quæ suprà docuimus Disp. XIV. De voluntate Dei, Sect. V. posse nimirum Deum antecedenter ad nostram libertatem prædefinire omnes actus nostros in individuo, absque præiudicio nostræ libertatis: nam ibi asserimus, huiusmodi prædefinitionem non repugnare creatæ libertati, eò quòd cum tali prædefinitione stare potest intrinseca libertas in creatura, qua liberè prædefinitum actum elicere possit, quæ libertas non saluatur in assecutione gloriæ, si hæc independenter à nostris meritis decernitur; quia hanc non liberè, sed necessariò elicimus, Physicè prædeterminati à lumine gloriæ. Hic verò tantùm docemus, huiusmodi prædefinitionem independenter à libera cooperatione nostra futura repugnare naturæ præmij. Quare potest Deus absque læsione nostræ libertatis antecedenter ad liberam nostram cooperationem absolutè futuram, prædefinire actum charitatis, exempli causa: quia potest ea media ad illum eliciendum nobis præparare, cum quibus præuidit illum eundem liberè sub conditione à nobis eliciendum. Non potest autem eundem actum prædefinire tanquam præmium alterius actus, nisi præuiso eo actu, intuitu cuius hic decernitur in præmium, vt absolutè futuro, cùm hoc poscat ratio ipsa præmij, vt non primò decernatur, quàm præuideatur causa meritoria propter quam decernitur.

Ad primum caput argumentorum ex Scripturâ.

112. An argumenta oppositæ sententiæ, & primò ad testimonia Scripturæ respondeo primò, ea omnia explicari posse de electione ad gratiam efficacem, vt ea explicat Augustinus lib. de correptione & gratia, de dono perseuerantiæ, & lib. de prædest. Sanctorum, in cuius decimo capite, hoc constituit inter prædestinationem seu electionem, & ipsam gratiam discrimen, quod prædestinatio seu electio, est gratiæ præparatio; gratia verò, est ipsa temporalis gratiæ collatio. Vnde illam appellat electionem secundùm propositum, qua qui vocatur, infallibiliter respondet: eamque distinguit à vocatione, qua multi vocantur, & non eligun-

tur, quia non vocantur electione efficaci, & secundùm propositum. Ex qua voluntate prouenit, vt sæpè Deus multa operetur supra ordinarium naturæ cursum vt ipse Augustinus testatur de correptione & gratia capite 7. iuxta hunc sensum explicatur allatum exemplum de Iacob & Esau; alioqui illud nimium probaret; probaret enim, Deum ex se Esau odisse, cùm tamen nihil eorum, quæ fecit Deus, odit, Sapient. 11.

113. Secundò allata Scripturæ testimonia explicari possunt de electione ad gloriam, non per modum causæ & à priori; sed per modum signi, & à posteriori; quo pacto dicere solemus, omnes præsciti damnantur; non quòd præscientia sit causa damnationis, sed signum tantùm, & causa cognoscendi infallibilis. Hoc modo intelligitur locus ille Actor. 13. *Crediderunt, quotquot præordinati erant in vitam æternam*; ita vt *præordinatio in vitam æternam* fuerit signum, & causa tantùm in cognoscendo, cur hi potiùs, quàm illi crediturì essent: cùm potiùs merita futura præuisa fuerint causa *præordinationis in vitam æternam*, & postea signum, & causa cognoscendi futura merita eorundem præordinatorum. Alij non improbabiliter hunc locum explicant de prædestinatione ad fidem, qua vita æterna inchoatiuè dicitur, iuxta illud Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum-Christum*: vt sensus sit, actu crediderunt quotquot erant per congruam vocationem ad fidem à Deo prædestinati. Alioqui si de prædestinatione ad gloriam ibi sermo esset, necessariò dicendum foret, omnes, qui tunc crediderunt, fuisse prædestinatos, ac proinde saluatos: contrà verò eos, qui tunc non crediderunt, non fuisse prædestinatos. Quod nec verum, nec probabile videtur, cùm non soleat Deus viatoribus suam prædestinationem, & multò minùs reprobationem reuelare.

114. Tertiò eadem Scripturæ testimonia intelligi possunt de electione ad gloriam tantùm virtuali, & conditionata, subintellecta tacitâ conditione, si in accepta gratia permanserint. Sic explicatur locus ille Lucæ secundo. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Alioqui, si de absoluta electione ad gloriam Christus locutus fuisset, reuelasset Apostolis eorum prædestinationem, quod non est verisimile, cùm hoc affectum retardet benè operandi.

115. Vnum supereſt testimonium paulò difficilius explicatu, præcitato loco Sapientiæ 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animum illius.* Adhuc autem illud difficilius reddit ratio, quam Scriptura ibidem assignat: *Placita enim erat, inquit, Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.* Vbi ratio, cur aliquando

Explicatur Scriptura 2.

Ioan. 17.

Explicatur Scriptura 3

Luca 2.

Sapient. 4. Locus difficilis Script.

[illegible] [illegible] [illegible] [

creaturæ, in obsequium ipsius Dei exhibita. Quæ merita Deus principaliùs, vtpote sibi magis honorifica, in negotio prædestinationis intendit.

121. At nequeunt, inquies, merita priùs intendi, quàm præuideantur, nequeunt autem præuideri ante efficacem electionem mediorum: igitur nequit Deus efficacia media eligere propter efficacem intentionem meritorum. Respondeo, merita dupliciter posse præuideri; vno modo, vt absolutè futura; alio modo, vt tantùm possibilia. Primo modo debent præuideri, quando intenduntur in genere causæ meritoriæ, mouentis moraliter agens ad retribuendum præmium in recompensationem operis, in obsequium ipsius præmiantis impensi; secundo tantùm modo, debent præuideri, quando intenduntur in genere causæ finalis, mouentis agens ad communicandam sibimetipsi existentiam. Cuius discriminis ratio est, quia quando intenduntur in genere causæ meritoriæ, præsupponi debent existentia, saltem in ipsa scientia præmiantis; quia merita non sunt apta mouere præmiantem ad retribuendum merenti præmium, nisi vt existentia: quando verò intenduntur in genere causæ finalis, cùm non debeant mouere agens, nisi ad existentiam sui, non est necesse, vt præsupponantur existere: alioqui præsupponerentur secundùm effectum, secundùm quem debent ab agente causari. Quare non potest Deus intendere merita in genere causæ meritoriæ, nisi illa præuideat, vt euidentia in sua scientia absoluta: potest autem illa intendere in genere causæ finalis, si tantùm illa præuideat vt possibilia: potest autem illa præuidere, vt possibilia ante efficacem electionem mediorum; ac proinde ante efficacem electionem mediorum potest illa efficaciter intendere in genere causæ finalis, etsi nequeat illa intendere in genere causæ meritoriæ, nisi post efficacem electionem mediorum, ex quorum libera applicatione pendent merita ipsa in executione exhibenda.

122. Vnde prima probatio antecedentis solùm ostendit, non posse media eligi, nisi ex aliqua simplici saltem intentione finis, quod vltro concedimus. Ad secundam probationem dico, minorem esse veram, quando electio mediorum adæquatè pendet ab intentione finis; secus quando electio mediorum non pendet adæquatè ab intentione finis, sed etiam à libertate eligentis, vel ab aliquo alio fine ab eligente efficaciter intento. Vnde non sequitur, plus virtutis esse in effectu, quàm in causa adæquatè sumpta; nam hæc non est tantùm inefficax intentio finis, sed etiam libertas ipsa eligentis media, vel intentio alterius finis ab eligente efficaciter præintenti.

123. Ad Tertiam probationem, distinguo minorem: non possunt prædestinati adæquatè, & completè distingui à non prædestinatis, sola voluntate mediorum efficacium, concedo: nam sicut completa prædestinatio includit vtramque voluntatem, mediorum scilicet, & finis; ita per vtramque prædestinati completè secernuntur à non prædestinatis: non possunt distingui incompletè & inchoatiuè, nego. Nam ea voluntate prædestinati distinguuntur à reprobis, quæ includit media infallibiter consecutura finem: hæc autem est voluntas præparandi media efficacia, quæ est propria prædestinatorum.

124. Ad probationem minoris, distinguo primum consequens: non distinguuntur inchoatiuè prædestinati à non prædestinatis, sola voluntate mediorum efficacium priùs, quàm præuideatur ipsorum finalis consensus, vt ratio motiua ad præparanda illis talia media, nego: nam licet posteriora media Deus præparet ex meritis prioribus, prima tamen, & consequenter totam prædestinationem ex nullis præparat meritis: vt conditio verò, sine qua non posset Deus ea media præparare, vt liberè ab ipsa creatura exequenda, concedo.

125. Cæterùm negandum non est, Deum in ipsa efficaci electione mediorum concomitanter & virtualiter, antecedenter & formaliter, intendere vni potiùs, quàm alteri efficaciter gloriam. Per quam efficacem intentionem virtualem gloriæ prædestinati discernuntur à non prædestinatis, saltem inchoatiuè, & virtualiter. Cur autem Deus virtualiter tantùm, & non formaliter dicatur intendere finem efficaciter prædestinatis in ipsa electione efficacium mediorum, ea est: quia volitio libera Dei dicitur talis, vel talis volitio formaliter per connotationem talis, aut talis rei liberè à se dependentis: cùm igitur voluntas mediorum efficacium nondum connotet formaliter gloriam prædestinatorum, vt coronam liberè à se dependentem, cùm in eo signo nondum sit gloria definita vt corona, quia in eo signo nondum sunt præuisa merita, à quibus pendet definitio gloriæ vt coronæ: non potest dici volitio efficax formalis gloriæ vt coronæ, sed tantùm virtualis.

126. Ad primam confirmationem, nego antecedens de efficaci intentione formali gloriæ, secus de efficaci intentione virtuali, inclusa in ipsa efficaci voluntate dandi perseuerantiam. Neque valet, gratis præparat perseuerantiam; ergo gratis etiam præparat gloriam. Nam perseuerantia dicit totam collectionem auxiliorum, quam nec de congruo mereri possumus, quia includit prima auxilia, quæ sub meritum non cadunt; gloria verò supponit merita, quæ præsupponunt auxilia gratiæ: vnde gloria non decernitur ex auxilijs gratis collatis, sed ex meritis præsupponentibus auxilia gratis collata. Quod argumentum soluendum est etiam ab aduersarijs in ordine ad ipsam executionem gloriæ, quæ datur ex meritis, ex quibus tamen non datur perseuerantia.

127. Ad secundam confirmationem, neganda est consequentia; & retorqueo argumentum contra ipsos aduersarios: nam sicut Christus non habuit gloriam animæ in executione dependenter à meritis proprijs, ita neque illam habuit in intentione: contrà verò, quia nos gloriam in executione accipimus dependenter à nostris meritis, ad eandem etiam quoad intentionem eligimur dependenter ex ijsdem meritis. Ratio autem cur Christus gloriam animæ non habuit ex meritis, est, quia hæc fuit altiori titulo, nempe filiationis naturalis debita; & aliunde, vt illam ex meritis haberet, derogasset maiori perfectioni ipsius, quia oportuisset primum actum, quo illam sibi meruisset, non fuisse claram Dei visionem, quia hæc non est proportionatum principium merendi. Vnde gloriam corporis, quam potuit sine præiudicio maioris perfectionis sibi mereri, habuit dependenter à meritis, non tantùm in executione, sed etiam in ipsa intentione. Augustinus autem hoc exemplum solum affert ad probandum, electionem ad gratiam non fieri ex meritis: *Nam ea*, inquit, *gratia fuit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus*; sed ille ex suis meritis non habuit, vt fieret Christus; ergo neque vt nos Christiani efficeremur. *Augustin.*

128. Dices. Sicut Deus eodem decreto, quo gratis decreuit vnionem hypostaticam, decreuit etiam gloriam corporis Christi & omnes dotes ipsius, tanquam proprietates ipsam vnionem hypostaticam naturaliter consequentes: hoc tamen non obstante, decreuit Deus, eandem gloriam corporis conferre Christo dependenter à meritis ipsius præuisis: ita potuit eandem gloriam gratis decernere prædestinatis eodem ipso decreto, quo illis gratis decreuit ipsam gratiam efficacem, & simul dependenter ab ipsorum meritis præuisis, alio decreto eandem gloriam illis decernere. Respondeo negando paritatem: nam licet potuerit Deus hoc modo gloriam nobis decernere, de facto tamen illam hoc modo non decreuisse apertè colligimus ex Scripturis, & Patribus, in quibus, & à quibus semper gloria nobis proponitur vt merces & corona; si autem illa decreta etiam fuisset, vt purum donum cum gratia connexum, hoc ipsum fuisset aliquando nobis in Scripturis insinuatum: sicut, quia gloria corporis Christi fuit etiam cum ipsa vnione hypostatica gratis decreta; vt proprietas consequens illam, hoc ipsum etiam asseritur à Patribus. Vnde nullis existentibus meritis in Christo, ex vi prioris decreti, adhuc illi gratis collata fuisset gloria corporis: at nullis existentibus meritis in nobis, nullo pacto ex vi alicuius præsentis decreti conferretur nobis æterna gloria. Signum igitur est quòd gloria non est nobis vi alicuius præsentis decreti definita vt purum donum, sed tantùm vt præmium & merces.

129. Instabis. Ideo eodem decreto, quo decreta fuit vnio hypostatica, simul decreta fuit gloria corporis Christi, quia hæc est naturaliter connexa cum illa; vnde non potuit decerni vna, quin eodem etiam decreto decerneretur & altera; sed eodem modo gloria est naturaliter connexa cum gratia efficaci, tanquam fructus cum semine, & effectus cum causa. Respondeo negando minorem: nam gratia, cum qua est connexa gloria, tanquam fructus cum semine, non est prima, ad quam tantùm gratis eligimur, nam illa non est gratia iustificans & habitualis, cum qua tantùm est connexa gloria, vt fructus cum semine, sed præueniens, & actualis, cum qua non est per se connexa gloria; cùm illa stare possit cum peccatore, nullum ius habente ad gloriam. Quando igitur Deus eligit prædestinatum ad gratiam iustificantem, non eligit ad illam, nisi media cooperatione ipsius prædestinati. Vnde sicut ad talem gratiam non eligimur, nisi dependenter à nostris meritis; ita nec ad gloriam, cum tali gratia naturaliter connexam, nisi dependenter ab ijsdem nostris meritis.

130. Ad tertiam confirmationem, concedunt Ochamus, Catharinus, & Gabriel maiorem; sed meliùs est neganda: nam priuilegia, quæ istis Sanctis conceduntur, omnia saluari possunt per specialem electionem ad gratiam. *Ocham. Catharin. Gabriel.*

131. Ad quartam confirmationem, nego antecedens de voluntate absoluta, & directa ante operum præuisionem; concedo autem de voluntate absoluta, & directa post operum præuisionem. Ex his patet ad quintam confirmationem: nam siue prædestinati eligantur ante, siue post præuisionem meritorum, semper verum est, quòd nullus in eo regno admittitur, nisi ex singulari prouidentia, & præfinitione Dei. Vnde totum id, quod in argumento assumitur, saluatur, etiàsi electio ad gloriam facta sit post præuisa merita: nam ijs præuisis, completa est æterna prædestinatio saluandorum, ad quam exequendam tota Diuina gubernatio tendit.

132. Ad vltimam confirmationem, neganda est minor; nam licet electio ad gloriam sit ex meritis, quia tamen hæc ipsa merita fundantur in gratia, quæ est opus puræ misericordiæ, etiam electio ad gloriam, atque adeò tota prædestinatio est opus misericordiæ. Sicut licet iustificatio adultorum fiat ex meritis præcedentibus, saltem de congruo, quia tamen hæc ipsa merita nituntur primæ gratiæ, quæ ex nullis meritis confertur, tota iustificatio dicitur gratuita, & opus misericordiæ.

SECTIO V.

Quinam sint effectus Diuinæ Prædestinationis?

133. VT dignoscere possimus, quinam sint effectus Diuinæ prædestinationis, statuendum nobis est, quæ conditiones requirantur, vt aliquid dicatur effectus Diuinæ prædestinationis. Porrò duæ conditiones necessariæ sunt, vt aliquid sit prædestinationis effectus. Prima est, vt sit effectus Dei; cùm enim prædestinatio sit actus Diuinæ mentis, quo creatura rationalis dirigitur in vitã æternam; quidquid est effectus prædestinationis, Dei effectus sit, oportet. Quò fit, vt peccatum, quia Dei effectus esse nequit, prædestinationis effectus esse non possit. Secunda est, vt aliquo modo actu conducat ad beatitudinem supernaturalem. Vnde non sufficit, si tantùm possit conducere, nisi etiam actu conducat: quia cùm effectus prædestinationis sit effectus illius peculiaris voluntatis, qua Deus supra reprobos diligit electos, diligit autem Deus electos supra reprobos, ratione efficacis voluntatis, quâ illis efficacia media præparat ad beatitudinem consequendam; vt aliquid sit effectus talis voluntatis, vt condistinctæ à voluntate erga reprobos, debet actu conferre ad beatitudinem ipsam supernaturalem, alioqui non differret ab effectu voluntatis circa reprobos: nam etiam reprobis in hac vita Deus confert supernaturalia dona, quæ illos perducere possent ad beatitudinem. Vt igitur effectus vnius differat ab effectu alterius, debet vnus actu conferre ad vitam æternam, ad quam non confert alter. Vnde si daretur aliquod donũ in prædestinato, quod naturâ suâ posset quidem ad vitam æternam conducere, actu tamen non conduceret, non diceretur prædestinationis effectus, eò quòd non esset effectus illius peculiaris voluntatis, quâ Deus diligit electos supra reprobos.

134. Ex his fit, vt communia illa media in vniuersalibus causis supernaturalibus, Incarnationis, Redemptionis, Institutionis Sacramentorum, & Prædicationis Diuini Verbi præparata, non sint dicenda effectus prædestinationis, nisi vt actu applicata prædestinato, quia vt actu applicata prædestinato fiunt propria illius peculiaris voluntatis, quâ Deus supra reprobos diligit electos. Cæterùm illa in actu primo considerata, sunt tantùm effectus prouidentiæ supernaturalis, per quam Deus ad omnes se extendit. Non est autem necessarium ad hoc, vt aliquid sit effectus prædestinationis, vt actu conferat ad beatitudinem supernaturalem, positiuè merendo illam, vt incrementum illius, sed sufficit, vt quocunque modo ad illam disponat, proximè, vel remotè, positiuè, vel negatiuè, remouendo tantùm impedimenta & peccata, quæ impediunt, ne prædestinatus cum auxilijs sibi præparatis beatitudinem sibi promereatur, vel adaugeat.

135. In his duabus conditionibus includitur tertia, quam alij vt distinctam numerant, qnòd scilicet effectus prædestinationis debeat contineri intra ordinem gratiæ, & supernaturalis prouidentiæ. Etenim hoc ipso, quòd prædestinationis effectus debet ad supernaturalem beatitudinem conferre, necessariò debet intra ordinem gratiæ, & supernaturalis prouidentiæ contineri; cùm nhil possit ad supernaturalem beatitudinem conferre, nisi aliquo modo contineatur intra ordinem gratiæ, ac supernaturalis prouidentiç. Cùm autem duplex sit ordo supernaturalis, quoad substantiam, & quoad modum; vt aliquid sit effectus prædestinationis, non est necesse, vt sit ordinis supernaturalis quoad substantiam, sed sufficit, vt sit ordinis supernaturalis tantùm quoad modum.

136. His præmissis, pro maiore claritate præsentis controuersiæ, distinguenda est duplex series effectuum, ad supernaturalem beatitudinem conducentium. Altera est donorum naturalium, eo fine, & intentione collatorum, vt prædestinatum iuuent ad destinatum finem faciliùs consequendum. Altera donorum quoad substantiam supernaturalium, cuiusmodi sunt omnia illa, quæ in intrinseca sua essentia spectant ad ordinem gratiæ: quorum aliqua se habent vt finis, aliqua vt media, vt in qualibet prædestinationis serie, consecutio beatitudinis est finis cæterorum præcedentium donorum, quæ tanquam media ordinantur ad beatitudinem, tanquam ad finem consequendum. Rursus inter media ipsa aliqua sunt, quæ immediatè influunt in ipsam beatitudinis consecutionem, vt sunt omnia dona, & merita, nunquam peccato interrupta, sed semper continuata vsque in finem vitæ cum ipso perseuerantiæ dono. Alia verò sunt, quæ tantùm mediatè conducunt. Alia, quæ nullo pacto videntur ad beatitudinis consecutionem conferre, vt sunt omnes actus studiosi, tam naturales, quàm supernaturales, in statu peccati à prædestinato eliciti. Præterea omnes vocationes inefficaces, quibus subinde solent prædestinati à Deo in hac vita præueniri, & excitari. Vltima difficultas est de ipsa peccati permissione, an aliquo modo possit esse Diuinæ prædestinationis effectus. His adnotatis, accedendum est ad singulos effectus in particulari examinandos.

An dona naturalia sint effectus Diuinæ Prædestinationis?

137. DONA naturalia sunt tripartita; alia spectant ad intrinsecam constitutionem naturę, vel substantialem, vt ipsa rei substantia & creatio; vel accidentalem, vt potentiæ & proprietates; alia ad operationes ipsius substantiæ. Quæ adhuc sunt duplicis generis; alię merè naturales; alię liberæ, & honestæ. Postrema sunt, quę tantùm spectant ad bona externa, vt bona educatio, opes, nobilitas, amici, & his similia.

138. PRIMA sententia affirmat, omnia bona naturalia esse effectus Diuinæ prædestinationis. Est Bannez 1. p. quæst. 23. art. 2. Granadi tract. 6 disp. 2. Suarez lib. 3. de Prædest. c. 7. eamq; indicat Durand. in 1. dist. 41. quæst. 2. num. 7. dum docet, *quidquid promouet, vel disponit ad beatitudinem consequendam, siue fiat ex impressione cœli, siue ex occasione præscita, siue quocunq; alio modo*, totum includi in effectu ipso prædestinationis. Probatur primò ex S. Thoma. 1. p. q. 23. a. 8. argum. *sed contra.* vbi docet, Iacob impetratum fuisse precibus Isaac, qui alioqui prædestinatus non fuisset: ergo substantia ipsa Iacob prædestinata fuit precibus Isaac.

Bannez. Granad. Suarez. Durand.

S. Thomas.

139. Secundò, Quia substantia ipsa prædestinati prærequiritur ad beatitudinem tanquam subiectum, in quo illa recipienda est, & à quo, tanquam à Diuino instrumento, efficienda est.

140. Tertiò, opera honesta moralia ad gloriam conducunt impediendo peccata, quæ sunt obstacula Diuinæ gratiæ, quò minùs illa vberiùs in cordibus nostris diffundatur. Præterea bona educatio, opes, amici, nec non tribulationes, & pœnæ ipsæ temporales valde conducunt, vt quis non peccet, benè operetur, & iustificetur, ac proinde vt gloriam consequatur. Confirmatur, quia, sicut hæc omnia peti, ita & impetrari solent à Deo, quemadmodum & ad gloriam ipsam multum conducere consueuerunt.

141. Quartò, probatur vniuersaliter de omnibus donis, tam naturalibus, quàm supernaturalibus, ex illo Pauli testimonio ad Ro. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti.* Quem locum communiter Patres interpretantur de prædestinatis, nam hi propriè dicuntur secundùm propositum, hoc est secundùm intentionem Dei efficacem vocati.

142. Quintò, illa sunt effectus Prædestinationis, quæ Deus facit determinatus ab ipsa prędestinatione: atqui omnia bona naturalia Deus confert prædestinato determinatus à Prædestinatione: igitur omnia bona naturalia sunt effectus prædestinationis. Maior cōstat, nā effectus prædestinationis sūt omnia, & sola ea, quæ ex actibus ipsi prędestinantis proueniunt: cùm enim prædestinatio consistat in actu libero Dei, ea omnia, & sola dicuntur effectus prædestinationis, quæ à tali actu libero Dei proficiscuntur. Minor probatur, quia prædestinatio est ipsum imperium Diuinum, quatenus intimat executionem omnium mediorum, quibus ad certum gradum gloriæ à Deo singulis prædestinatis præfixum aliquâ ratione peruenitur: sed omnia bona naturalia sunt media, quibus ad prædictum gloriæ gradum aliquâ ratione peruenitur: igitur omnium bonorum naturalium executio intimatur ab ipsa prædestinatione, atque adeò sunt effectus ipsius.

143. Confirmatur, quia Deus non solùm præfixit singulis angelis & hominibus determinatum gradum glorię essentialis, sed etiam accidentalis: ergo non solùm ea, quæ conducunt ad consequendum certum gradum glorię essentialis, sed etiam quę conducunt ad consequendum certum gradum gloriæ accidentalis, sunt effectus prædestinationis; atqui omnia bona naturalia saltem conducunt ad cōsequendum certum gradum gloriæ accidentalis; cùm de eiusmodi bonis beati & gaudeant, & peculiares gratias Deo agant: igitur sunt effectus prædestinationis.

144. SECVNDA sententia negat, vllum donum naturale esse effectum prædestinationis. Est Och. in 1. dist. 41. *ad rationes pro prima opinione*, & Gabrielis ibidem art. 3. dub. 1. vbi docent, solam beatitudinem supernaturalem esse effectum prædestinationis. Fundamentum ipsorum est duplex. Primum est, quia prædestinatio est tantùm de fine, non autem de medijs: atqui sola beatitudo supernaturalis est finis prędestinationis; igitur sola hæc est effectus prædestinationis. Secundum est, quia nihil, quod est commune cum reprobis, potest esse effectus prædestinationis: atqui bona naturalia sunt cōmunia cum reprobis: igitur nequeunt esse effectus prædestinationis. Confirm. nam id solùm est effectus prędestinationis, quod confert ad beatitudinem supernaturalem consequendam, vel augendam; atqui nullum bonum naturale confert ad beatitudinem supernaturalem consequendam, vel augendam, cùm nullum bonum naturale sit proportionatum medium ad talem finem causandum.

145. Tertia sententia docet, ea tantùm bona naturalia esse effectus prædestinationis, quę nobis ex meritis Christi conceduntur: ea autem non sunt, quæ vel ad intrinsecam constitutionem hominis, vel ad intrinsecas opes, & honores spectant; sed quæ vel ad honestos actus virtutum, vel ad externa signa, quæ Deus nobis præparat, vt internum spiritum sanctæ cogitationis nobis inspiret, pertinent. Est Vasq. 1. part. disp. 93. c. 4. Arrubalis disp. 81. & aliorum. Fundamentum est, quia id tantùm est effectus prædestinationis, quod vt distinctum beneficium à creatione prædestinato confertur: atqui non omnia dona naturalia prædestinato conferuntur, vt distincta beneficia à creatione, vt per se patet: ergò. Maior probatur, quia vt sæpe Augustinus docet, prædestinatio pertinet ad ordinem gratiæ, vt condistinctum

ab ordine naturæ. Igitur ea tantùm bona naturalia erũt effectus prędestinationis, quæ vt distincta beneficia à creatione nobis cõferuntur. Nam ea tantùm possunt esse beneficia per Christũ collata: quia ex Aug. Epist. 90. & 105. Christus nõ est mortuus, vt essemus homines, sed vt essemus iusti: *Etenim Christus non pro nullis*, inquit, *vt homines conderentur, sed pro impijs mortuus est, vt iustificarentur.* Pro præsentis difficultatis solutione

Augustin.

146. Dico primò: Non omnia bona naturalia sunt effectus Diuinæ prædestinationis, sed tantùm quæ per modum medij aut dispositionis actu conferunt ad consecutionem gloriæ, vel ad incrementũ illius. Prima pars assertionis constat ex fundamento tertię sententiæ. Nam sicut Prædestinatio supponit naturalem prouidentiam circa prædestinatos: ita effectus prædestinationis supponere debent effectus naturalis prouidentiæ circa eosdem prædestinatos: hæc autem sunt quęcunque pertinent ad naturalem constitutionem ipsorum prædestinatorum: nam omnia hæc supponi debent tanquam subſtratum & subiectum prædestinationis, quæ sicut aduenit prouidentiæ naturali, ita & effectus huius effectibus illius.

147. Secvnda pars assertionis probatur, quia licet bona naturalia per se ipsa spectata, secundùm naturalem exigentiam causarum naturalium, non sint conſentanea media ad consequutionem, vel augmentum beatitudinis supernaturalis; nihilominùs vt ordinata à Deo, & collata vltra naturalem exigentiam causarum naturalium, fiunt apta media ad consecutionẽ, & incrementum illius, vel per modum dispositionis remouentis impedimenta gratiæ, vel per modum facilitantis naturam ad actus meritorios exercendos, & dona ipsa supernaturalia recipienda; vel per modum meriti de congruo, cuiusmodi sunt actus morales honesti, cum auxilio extraordinario intra eundem ordinem naturæ à prædestinato eliciti.

148. Ad primum argumentum primę sententiæ ab auctoritate S. Thomæ ductũ. Respondeo, eo tantùm probari, interdum ſubſtantias ipsas rationales à Deo creari precibus Sanctorũ, quas alioqui Deus non creaſſet; non autem probari, tales ſubſtantias esse effectus prædestinationis respectu ipsarum ſubſtantiarum, quæ creantur: nam ad hoc, vt sint effectus prædestinationis respectu ipsarum ſubſtantiarum, quæ creantur, non ſufficit, vt sint creatæ vltra exigentiam causarum naturalium, sed debent etiam ordinari vt media respectu ipsarum ſubſtantiarum ad consequendam, vel augendam sibi beatitudinem, cùm tamen ipsæ non sint sibi media ad beatitudinem consequendam, vel augendam, sed tantùm ſubiectum & ſubſtratum; quod ad prædestinationis effectum non ſat est, quia prædestinatio, vt dictum est, esse debet de ijs, quæ ſuperadduntur naturæ.

Thom. explicatur.

149. Ad secundum nego, ad effectum prędestinationis ſufficere, esse tãtùm ſubiectum beatitudinis, & inſtrumentum obedientiale Dei ad illam producendam, niſi etiam conferat ad illius consecutionem, vel incrementum, modo ſuprà explicato.

150 Tertium, & quartum argumentum cum ſua confirmatione, ſolùm probat ſecundam partem aſſertionis: iuxta quam explicanda est prędicta auctoritas Pauli.

Paulus.

151. Ad quintum, neganda est vniuerſaliter minor, & ſolùm limitanda ad ea tantùm bona naturalia, quæ per modum medij conferunt ad conſecutionem, vel incrementum beatitudinis ſupernaturalis. Ad confirmationem reſpondeo, duplicem esse gloriam accidentalem in beatis; vnam, quæ per ſe conſequitur ipſam beatitudinem eſſentialem, vt est gloria corporis, & reliquæ dotes ab ea fluentes; alteram, quæ tantùm per accidens cum illa coniungitur, cuiuſmodi est omne gaudiũ, quod beatus de quacunque re creata, vel beneficio à Deo accepto concipere poteſt: prior tantùm est effectus Prędeſtinationis, non autem posterior.

152. Ad primum fundamentum ſecundæ ſententiæ, negatur maior, vt mox patebit. Ad ſecundum, neganda est minor: nam licet in reprobis ſint etiam bona naturalia, & ſæpè maiora, & præſtantiora, quàm in prædeſtinatis; non ſunt tamen in illis media actu conducentia ad gloriam, vel gloriæ incrementum, quod ad effectum Prædeſtinationis requiritur. Ad confirmationem, negatur etiam minor: ad cuius probationem, diſtinguendum est duplex bonum naturale; alterum quoad modum, & quoad ſubſtantiam ſimul, cuiuſmodi ſunt omnia bona, tam quoad ſubſtantiam, quàm quoad modum naturæ debita; atq; hæc nullo pacto ſunt proportionata media ad gloriæ conſecutionem: alterum naturale tantùm quoad ſubſtantiam, ſupernaturale verò quoad modum, quia ſaltem ratione modi, quo fit, est ſupra debitum naturæ, & à Deo ordinatum ad gloriæ conſecutionem. Atque hæc bona poſſunt esse media, ſaltem per modum diſpoſitionis ad gloriæ conſecutionem.

S. Thomas.

An omnia dona ſupernaturalia ſint effectus Prædeſtinationis?

153. Prima ſententia negat, beatitudinem ipſam esse effectum Prædeſtinationis. Est Durandi in 1. diſt. 41. q. 2. nu. 10. Contrà verò Ochamus ibidem *ad rationes pro prima opinione*, & Gabriel art. 3. dub. 1. negant, media esse effectus Prædeſtinationis, ſed ſolam beatitudinem. Fundamentum illius est, quia Prædeſtinatio nõ est de fine, ſed de medijs. Contrà verò fundamentum horum est, quia Prædeſtinatio est tantùm de fine, non autem de medijs. Confirmatur, nam id ſolùm est effectus Prædeſtinationis, quod est proprium prædeſtinatorum: at ſola beatitudo

Durandus Ochamus Gabriel.

est

est propria prædestinatorum, reliqua enim sunt communia cum reprobis.

151. Dico secundò. Omnia bona supernaturalia sunt effectus Diuinę prædestinationis. Est communior inter Scholasticos, sequentes Magistrum in 1. dist. 40. c. vltimo. *Magister.* & colligitur ex præcitato testimonio Pauli ad Rom. 8. *Omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti.* *Rom. 8.* Etenim ad minimum auctoritas hæc intelligēda est de bonis supernaturalibus, quę suapte naturâ ordinantur ad beatitudinem supernaturalem. Quòd verò Apostolus inter prædestinationis effectus comprehendat ipsam etiam beatitudinem, constat ex sequētibus verbis: *Quos*, inquit, *prædestinauit, hos etiam vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit, quos autem iustificauit, illos & glorificauit.* Vbi non solùm media omnia, sed etiā finem ipsum numerat inter effectus prædestinationis. Nec obstat, quòd altera lectio loco, *glorificauit*, legat *magnificauit*: tùm quia reddit eundē sēsum, nam magnificat Deus sanctos suos, illos glorificando. Tùm quia potiùs standū est editioni correctæ à Clemente, quæ habet *Glorificauit*. *Editio à Clemente correcta.*

152. Secundò, probatur nostra assertio ratione de omnibus effectibus supernaturalibus, hoc pacto. Quidquid proficiscitur ab actu Dei prædestinante hominē ad vltimum finem consequendum, est effectus Diuinæ prædestinationis: atqui omnia bona supernaturalia collata prædestinato proficiscūtur ab actu Dei, prædestināte ipsum ad vltimum finem consequendum: ergo omnia bona supernaturalia in prædestinato sunt effectus Diuinæ prędestinatiōnis. Maior constat ex ipsa definitione prædestinationis, quæ vt illam definit S. Doctor 1. part. quæst. 23. art. 1. *S. Thomas.* est ratio transmissionis creaturæ rationalis in finē vitæ æternę in mente Diuina existens. Minor probatur, nam ab illo actu immediatè proficiscitur opus externum, à quo immediatè dirigitur, & intenditur: sed omnia bona supernaturalia, collata prædestinato immediatè diriguntur, & intenduntur ab huiusmodi actu prædestinante hominem in vltimum finem: omnia enim, quæ Deus confert prædestinato eo dirigit, vt tandem per ea vltimum finem consequatur: atqui finis vltimus, ad quem mediante Diuinâ prædestinatione creatura rationalis dirigitur, est ipse Deus in se ipso visibilis, & amabilis, ad quem finem consequendum non solùm dirigitur gratia, & reliqua auxilia supernaturalia, sed etiam ipsamet visio, & amor beatificus, tanquam proximæ, & formales rationes, quibus immediatè talis finis in se ipso attingitur.

154. Tertiò probatur assertio de singulis effectibus supernaturalibus: nam vocatio, teste Trid. sess. 6. c. 5. est, vnde nostra iustificatio, sumit exordium, quæ connexa cum reliquis donis supernaturalibus influit in ipsam gloriæ consecutionem, tanquam principium illius remotum. Vocationem sequitur liber ipse consensus in vocationem, quo saltem de congruo meremur ipsam iustificationem, per quam formaliter restituimur in amicitiam Dei, & reponimur in adoptionem filiorum ipsius, per quam ius acquirimus ad ipsam gloriam & beatitudinem supernaturalem. Iustificationem consequuntur actus supernaturales, liberè à iusto eliciti in statu gratiæ, quia omnes, vt suppono, sunt meritorij augmenti gratiæ, & gloriæ. Ipsum denique perseuerantiæ donum est principalis effectus Diuinæ prædestinationis, quo prædestinatus immediatè consequitur suam beatitudinem formalem. Ipsa verò beatitudo formalis, quæ complectitur vtrumq; actum intellectus, & voluntatis, est forma, quâ proximè & immediatè prædestinatus coniungitur cum Deo vltimo fine, & obiecto beatifico. Igitur incipiendo à vocatione vsq; ad beatitudinem ipsam formalem inclusiuè, omnia sunt effectus Diuinæ prędestinationis, quia omnia diriguntur à Deo, vt media ad obiectum beatificum, quod est vltimus finis creaturæ rationalis, in se ipso attingendum.

155. Controuersia nonnulla supereſt de triplici genere donorum supernaturalium, an sint effectus prædestinationis? Primum est eorum, quæ statim oblata respuuntur à prædestinato, vt sunt omnes vocationes inefficaces, quibus prædestinatus resistit. Secundum sunt dona omnia, & merita peccato interrupta, an hæc sint effectus prædestinationis, vt primò collata, an tantùm vt per pœnitentiam reparata? Supponimus autem cum communi sententia Theologorum, huiusmodi dona, & merita peccato mortificata, iterùm per pœnitentiam in nobis reuiuiscere, & ad pristinum prędmium acceptari, vt suo loco ostendemus. Tertium est eorum actuum supernaturalium, qui à prædestinato eliciuntur in statu peccati.

156. Quoad primum & secundum genus bonorum putant Valentia 1. p. q. 23. puncto 3. & Vasq. disp. 93. c. 3. nec vocationes inefficaces, nec dona & merita peccato interrupta esse effectus Diuinæ prædestinationis, nisi vt pœnitentia reparata. Probant primò, quoniam illa sunt communia cum reprobis: nihil autem commune cum reprobis potest esse effectus prædestinationis; nam sicut hæc non est prouidentia communis reprobis, sed propria prędestinatorum; ita nec effectus illius debent esse communes cum reprobis, sed proprij prædestinatorum. *Valentia. Vasquez.*

157. Confirmatur, nam posito, quòd Deus nullum ad gloriam eligat, nisi post prę-uisa merita, nullam habet ante talem electionem peculiarem voluntatem erga prædestinatos, nisi solam voluntatem præparandi illis media efficacia, quæ simul est virtualis voluntas eos ad gloriam eligendi: atqui ista interrumpitur per permissionem peccati; ergo nisi nouâ voluntate pristina merita, & dona ad gloriam reordinentur, non manebunt peculiari aliquâ voluntate ad gloriam ordinata; cùm prior sit per permissionem peccati interrupta. *Trident.*

158. Probatur secundò, nam ea tantùm sunt effectus prædestinationis, quæ actu conferunt ad beatitudinem supernaturalem consequendam, vel augendam; sed neque vocationes inefficaces, neque dona, & merita peccato interrupta actu conferunt ad beatitudinem supernaturalem consequendam, vel augendam, nisi per pœnitentiam reparata: ergò.

159. Tertiò, si vocationes inefficaces, & merita peccato interrupta essent effectus prædestinationis, antequam ista per pœnitentiam reuiuiscerent, sequeretur in protoparentibus fuisse aliquos effectus prædestinationis indepedenter à meritis Christi. Sequela probatur, nam omnia dona & merita, quæ præcesserant eorum peccatum, non potuerant à Deo decerni dependenter à Christi meritis, quia secundùm probabiliorem sententiam Christus non fuit electus ante præuisum eorum peccatum, & consequenter nec dona & merita, quæ præcesserunt eorum peccatum, potuerunt à Deo decerni dependenter à meritis Christi.

160. Probatur quartò: Quoad tertium genus bonorum, nempe quoad actus supernaturales à prædestinato in statu peccati elicitos. Quoniam hi nullo pacto sunt meritorij vitæ æternę, vel augmenti illius, cùm non sint eliciti à subiecto grato. His tamen non obstantibus.

161. Dico tertiò: Etiam vocationes inefficaces, & dona ac merita peccato interrupta, non modò vt pœnitentia reparata, verùm etiam vt primò collata, actuq; ipsi supernaturales in statu peccati à prædestinato eliciti, sunt effectus Diuinæ prædestinationis. Probatur primò ex illo Apostolico principio: *Omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundùm propositum vocati sunt Sancti.* Etenim cùm hoc principium ab Apostolo assignatum sit vniuersale, nō est, cur illud ad certa quædam bona limitetur, & ad reliqua omnia non extendatur, si commodè possit.

162. Probatur secundò assertio, quoad singulas suas partes. Primam sic probo. Ille est effectus prædestinationis, qui datur à Deo voluntate saltem virtuali cōsequendi beatitudinem, actuq; ad illius cōsecutionem confert: Sed vocationes inefficaces dantur à Deo voluntate saltem virtuali, consequendi beatitudinem, actuq; ad illius cōsecutionem in prædestinatis conferunt: ergò. Maior constat ex dictis; nam duo tantùm necessaria sunt ad effectum prędestinationis; & quòd sit effectus Dei, atq; adeò vt procedat ex volūtate ipsius; & quòd actu ad beatitudinem conferat. Minorem probo, quia licet vocationes inefficaces non habeant in prædestinato effectū, quando actu offeruntur, habent tamen postea, quando prędestinatus resipuerit, & de omnibus susceptis beneficijs gratias agit, nec non de sua ingratitudine, quòd Deo non responderit, confunditur.

163. Probo secundam partem, hoc pacto. Dona & merita peccato interrupta, non solùm vt pœnitentia reparata, sed etiā vt primum collata dantur prædestinato à Deo voluntate saltem virtuali perducendi illum in vitam æternam: sed hæc voluntas non interrumpitur per peccati permissionem, & actu conferunt ad vitam æternam, non modò vt pœnitentia restaurata, sed etiam vt primùm collata; ergò non solùm vt pœnitentia reparata, sed etiam vt primùm à Deo collata, sūt effectus prędestinationis. Maior constat, nam quidquid supernaturale Deus confert creaturæ rationali, confert voluntate saltem virtuali perducendi illam in vitam æternam; quia confert iuxta exigentiam rei conferendæ, quæ sicut intrinsecè ordinatur ad vitam æternam, ita cum eo ordine & fine à Deo confertur. Minor quoad priorem partem probatur, quia quando Deus permittit in prædestinato peccatum, quo ipsius merita & dona ad tempus interrumpuntur, permittit illud, vt ex eo per pœnitentiam prædestinatus feruentior, & humilior resurgat. Ergo prior voluntas, quâ eadem dona, & merita ad gloriam ordinauerat, non interrumpitur, sed continuatur mediâ voluntate permittendi peccatum, eo fine, vt prædestinatus inde feruentior, & humilior resurgat. Antecedens infrà ostendam. Consequentia patet, nam eatenus per aduersarios est necessaria noua voluntas in Deo, quâ pristina dona & merita ad gloriam reordinētur, quatenus prior voluntas per voluntatem permittendi peccatum interrumpitur, eò quòd nequit à Deo peccatum permitti, vt ex eo prædestinatus per pœnitentiam feruentior, & cautior resurgat: igitur si potest Deus hoc fine peccatum permittere, non est, cur priorem suam voluntatem interrumpat, si-quidem illam continuare potest cum ipsa voluntate permittendi peccatum ob maiorem profectum, & vtilitatem ipsius prædestinati.

164. Probatur minor quoad secundam partem: nam, vt suppono, merita per peccatum interrupta non amittunt intrinsecū jus ad gloriam, quod ab initio habuerunt, quando fuerunt à prædestinato elicita, sed tantùm manēt extrinsecè impedita, quo extrinseco impedimento per pœnitentiam sublato, statim merita ipsa secundùm pristinum valorem, & non tantùm secundùm præsentem, quem per pœnitentiam acquirunt, actu conferunt in vitam æternam. Vnde in ordine ad pristinum valorem præsens pœnitentia tantùm se habet vt pura conditio.

165. Tandem probo tertiam partem assertionis propositæ. Nam omnes actus supernaturales eliciti à prędestinato in statu peccati, non modò sunt meritorij de congruo aliorū auxiliorū, quibus pędestinatus proximè disponitur ad pœnitentiam, verùm etiam illi in mea sententia relinquūt habitū supernaturalem in prædestinato, quo ille faciliùs eosdem actus supernaturales meritoriè in statu gratiæ eliciat: sunt etiam materia gratiarum actionis, & confusionis, quoties illorum recordabitur prædestinatus.

Ad

166. Ad primum argumentum oppositę sententiæ neganda est maior: nam vocationes ineffi caces, & merita interrupta fiunt propria prædestinati, quatenùs actu conferunt in vitam æternam: vt autem actu conferant in vitam æternam, non est necesse, vt statim in illam conferant, vel eam promerendo, vel augendo; sed sat est, si aliquando, & in aliquo genere causæ, saltem dispositiuæ, vel obiectiuæ in illam conferant. Ad confirmationem, nego minorem, vt suprà dictum est, & infrà patebit.

167. Ad secundum, neganda est minor, vt patet ex dictis Ad tertium, nego sequelam: ad cuius probationem, nego assumptum. Potuit enim, vt suppono, potuit Christus prædestinari dependenter à peccato Adami præuiso tantùm scientia conditionata, & simul omnia dona supernaturalia ei decerni dependenter à meritis Christi.

An permissio peccati in prędestinato sit effectus Prædestinationis.

Vasquez. Arrubal. 168. PRIMA sententia negat. Est Vasquez 1. p. disp. 93. c. 2. Arrubalis disp. 81. c. 2. Probatur primò. Nihil potest esse effectus prædestinationis, quod non sit donum gratiæ Dei per Christum: atqui permissio peccati, non est donum gratiæ Dei per Christum; igitur nec prędestinationis effectus esse potest. Minor probatur, nam permissio peccati est tantùm negatio auxilij congrui, quo peccatum ipsum vitaretur: atqui negatio gratiæ non est gratia, vt per se patet: ergo.

169. Probatur secundò. Ad hoc, vt permissio peccati sit effectus prædestinationis, non solùm debet reipsa ad gloriam conducere, sed etiam ex voluntate Dei ad eam prędestinari: nequit autē Deus ex se permissionem peccati prędestinare, vt medium conducens ad gloriæ consecutionem, nisi priùs præfiniat pœnitentiam: nequit autem ex se pœnitentiam præfinire; ergo nec ipsam peccati permissionem. Maior constat ex dictis, nam vt aliquid sit effectus prædestinationis, duo requirit; & vt re ipsa ad gloriā conducat, & vt sit effectus Dei: est autem effectus Dei per ipsius prædestinatiuam voluntatem. Minor assumpta patet, nam nequit permissio peccati ad gloriam conducere, nisi media pœnitentia retractatiua peccati, cùm ex se permissio peccati potiùs abducat, quàm conducat ad gloriæ consecutionē. Minor subsumpta probatur, quia nequit Deus ex se præfinire pœnitentiam, nisi præfiniendo peccatum; quia nequit præfinire medium, quin simul præfiniat ea, quæ medium ipsum essentialiter supponit. Cùm igitur pœnitentia essentialiter supponat peccatum, cuius ipsa est destructiua, nequit Deus illam prędestinare, quin simul cum illa prędestiniat peccatum.

170. Tertiò, si Deus ex se præfiniret pœnitentiam, non posset non sequi peccatum; nam suppositā in Deo voluntate efficaci dandi remedium, supponens essentialiter peccatum, non esset amplius in potestate creaturæ peccatum vitare, cùmq; hæc sit necessitas antecedens, tolleret omninò libertatem à creatura.

171. SECVNDA sententia affirmat permissionem peccati in prædestinatis esse effectum prædestinationis, atq; adeò posse Deum ex se velle permissionem peccati, non tamen propter pœnitentiam, ob secundum argumentum præcedentis sententiæ, sed propter alium finem, non supponentem per se peccatum; nempe propter humiliationem, aut aliquem alium finem, cum peccato non necessario connexum. Est Molinæ 1. p. q. 23. art. 2. disp. 3. Suarez lib. 3. de prædest. c. 8. *Molina. Suarez.*

172. Dico 4. Non repugnat, Deum velle permissionem peccati; nec non pœnitentiam in remedium peccati, nondum præuisi scientia absoluta, sed tantùm conditionata: atque adeo in prędestinatis permissio peccati connumeranda est inter effectus prædestinationis. Hæc postrema pars patet, nam si potest permissio peccati simul cum ipsius remedio à Deo intendi ante absolutam scientiam ipsius peccati, cùm aliàs talis permissio in prædestinatis multum conferre soleat ad cautelam & feruorem, de facto connumeranda erit inter effectus prædestinationis: sic enim meliùs saluatur vniuersale illud principium Apostoli: Prædestinatis omnia cooperantur in bonum. Quod principium explicans Augustinus lib. de correptione & gratia. cap. 9. *Augustinus.* *Vsque adeo*, inquit, *talibus Deum diligentibus prorsus omnia cooperantur in bonum, vt etiam si qui eorum deuiant & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores.*

173. Cæterùm difficultas est, an Deus possit permissionem peccati simul cum ipsius remedio intendere ante præuisum peccatum scientia absoluta? posse autē Deum hoc intendere, sic ostendo. Ad hoc vt Deus velle possit permissionē peccati, nec non remediū ipsius, absq; eo quòd velit peccatum à pœnitentia præsuppositū, sufficit, si peccatum sit tantùm præuisū scientia conditionata: igitur potest Deus ante præuisum peccatū scientia absoluta velle permissionem peccati, eiusq; remedium. Antecedens probo, nam vt non dicatur Deus velle, sed tantùm permittere peccatum, sufficit, si illud quocunq; modo præuisum futurum vi libertatis creatæ, non impediat, sed sinat esse futurum vi libertatis eiusdem, & contra illud anticipatum remedium decernat. Nam tunc dicitur Deus permittere, & non velle peccatum, quando illud non est futurum vi alicuius proprij decreti, vel actionis à se præfinitæ: atqui hoc ipso, quòd scientia conditionata præuidet peccatum futurum vi libertatis creatæ, tale peccatum non sequitur vi decreti Diuini, permissionem intendentis aut pœnitentiam anticipantis. Maior constat ex ipso verbo, *Permittere,*

...ſtrong Caſtle of Chalus, which belonged to the Viſcount of Limoges, and was ſituated upon the Confines of Poictou, and Limoſin, and had been lately fortified by the ſaid Viſcount, who had ſtored it with Men, Victuals, and Arms, and all other Neceſſaries for Defence. Upon the Approach of the King, the Viſcount ſent Meſſengers to him, to offer him Satisfaction for all Things, according to the Judgment of his Court, and to deſire Peace. But the King, who was reſolved to take the Caſtle, and to put the Garriſon to the Sword, refuſed to hearken to any Propoſals of Accommodation, and ſtormed the Caſtle with ſo much Fury, that he took it by Aſſault, and put all the Garriſon to the Sword, except a few, whom he reſerved to be hanged. Among the Priſoners was found a certain Engliſhman, who was a Cunning Archer, and had ſhot the King in the Shoulder with an Arrow, as he was viewing the Caſtle, and had ſlain the Lord Dorchet, and ſeveral others. The King, when he underſtood that he was an Engliſhman, ſaid to him, Wretch, what Evil have I done to thee, that thou ſhouldſt ſeek my Life? The Archer anſwered, That the King had killed his Father and two Brothers, and that he had ſworn to be revenged of him, and that he was glad he had ſucceeded in his Deſign, and that he was ready to undergo any Torments that the King ſhould inflict upon him. The King, admiring the Courage of the Man, ordered him to be diſmiſſed, and gave him a Sum of Money, and commanded his Wound to be dreſſed. But the Surgeon, who was ſet to cure him, inſtead of applying proper Remedies, put Poiſon into the Wound, and ſo killed the King. Some ſay, that the Archer was hanged, and that the Surgeon fled into Navarre, and was there hanged. Others ſay, that the Archer was flayed alive, and that the Surgeon was hanged. The King died on the Tuesday before the Feaſt of St. Luke the Evangeliſt, in the Year of our Lord 1199, and in the 42d Year of his Age, and the 10th of his Reign. He was buried at Fontevraud, in the Church of the Nuns, near his Father and Mother. He was a Prince of great Courage, and of a ſtrong Body, and was very active in Arms, and was ſtyled the Lion-hearted. He was a Prince of great Liberality, and was very kind to his Friends, and was very merciful to his Enemies. He was a Prince of great Piety, and was very zealous for the Chriſtian Religion, and was very liberal to the Church. He was a Prince of great Prudence, and was very wiſe in his Counſels, and was very ſucceſsful in his Wars. He was a Prince of great Juſtice, and was very ſtrict in the Execution of Juſtice, and was very impartial in his Judgments. He was a Prince of great Temperance, and was very moderate in his Diet, and was very ſparing in his Expences. He was a Prince of great Chaſtity, and was very continent in his Life, and was very averſe to Luxury. He was a Prince of great Humility, and was very affable to his Subjects, and was very courteous to Strangers. He was a Prince of great Patience, and was very long-ſuffering under Injuries, and was very forgiving to his Enemies. He was a Prince of great Fortitude, and was very valiant in Battle, and was very undaunted in Danger. He was a Prince of great Wiſdom, and was very learned in the Laws, and was very knowing in the Affairs of State. He was a Prince of great Eloquence, and was very ready in Speech, and was very perſuaſive in his Diſcourſe. He was a Prince of great Memory, and was very retentive of what he had read, and was very mindful of what he had heard. He was a Prince of great Diligence, and was very active in his Buſineſs, and was very careful in his Affairs. He was a Prince of great Vigilance, and was very watchful over his Kingdom, and was very attentive to the Good of his People. He was a Prince of great Magnificence, and was very ſplendid in his Court, and was very ſumptuous in his Buildings. He was a Prince of great Generoſity, and was very bountiful to his Friends, and was very liberal to the Poor. He was a Prince of great Clemency, and was very merciful to his Enemies, and was very forgiving to his Subjects. He was a Prince of great Courage, and was very valiant in Battle, and was very undaunted in Danger. He was a Prince of great Wiſdom, and was very learned in the Laws, and was very knowing in the Affairs of State. He was a Prince of great Eloquence, and was very ready in Speech, and was very perſuaſive in his Diſcourſe. He was a Prince of great Memory, and was very retentive of what he had read, and was very mindful of what he had heard. He was a Prince of great Diligence, and was very active in his Buſineſs, and was very careful in his Affairs. He was a Prince of great Vigilance, and was very watchful over his Kingdom, and was very attentive to the Good of his People. He was a Prince of great Magnificence, and was very ſplendid in his Court, and was very ſumptuous in his Buildings. He was a Prince of great Generoſity, and was very bountiful to his Friends, and was very liberal to the Poor. He was a Prince of great Clemency, and was very merciful to his Enemies, and was very forgiving to his Subjects.

DISPVTATIO XVI.

De Diuina Reprobatione.

SECTIO PRIMA.

An in Deo sit voluntas saluandi omnes?

1. PRÆMITTENDA fuit hæc quæstio ad naturam reprobationis exactè intelligendam: cùm enim reprobatio sit à cœlesti regno exclusio, aliquam supponit ad illud ordinationem: nemo enim excluditur ab eo, ad quod nullo modo est ordinatus; cùm autem nulla creatura suapte natura sit ad cœleste regnum ordinata, sed ex mera & gratuita voluntate Dei, ad cognoscendum, an aliqui sint à cœlesti gloria excluſi, videndum priùs erit, an omnes sint ad eam ordinati per consentanea & proportionata media; alioqui non tam dici possent reprobati, quàm non ordinati.

2. PRIMA ratio dubitandi sumitur ex ijs, ad quos numquam peruenit notitia Redemptoris, & legis euangelicæ, sine qua nullus de facto saluari potest. Nam in potestate ipsorum non fuit, huiusmodi notitiam sibi comparare, quia, vt supponimus, nullam cognitionem, ne confusam quidem de huiusmodi lege habuerunt; sine aliqua autem saltem confusa cognitione legis nemo potest perfectam notitiam eiusdem legis sibi comparare; cùm nequeat in incognitum voluntas ferri; ergo illi non fuerunt ad gloriam ordinati, quia nemo potest ad gloriam ordinari, nisi per media sibi actu collata. Cùm enim ordinatio ad gloriam sit actus liber Dei, & nullus actus liber Dei possit esse talis, nisi per aliquam mutationem ad extra, impossibile est, vt aliquis per liberum actum Dei ad gloriam ordinetur, sine aliqua mutatione in ipso facta; hæc autem alia esse non potest, quàm actualis collatio mediorum ad gloriam perducentium: igitur qui talia media non habuerunt, non potuerunt esse ad gloriam ordinati.

3. SECVNDA ratio desumitur ex illis paruulis, qui moriuntur in vtero materno, quibus nullum potest remedium salutis applicari. Item quibus vel defectu materiæ, vel defectu, aut negligentia ministri, nulla humana industria potest illis morti proximis regenerationis lauacrum applicari. Hi enim omni videntur destituti remedio ad cœlestem gloriam consequendam; atque adeo non videntur ad illam ordinati.

4. TERTIA ratio sumitur ex ijs, qui in scriptura dicuntur à Deo obcœcati, indurati, & in reprobum sensum traditi. Nam hi pro eo saltem tempore, quo à Deo obcœcantur, indurantur, & in reprobum sensum traduntur, videntur sufficienti remedio salutis destituti. Confirmatur, quia nemo potest salutem consequi, nisi à Deo interiùs excitetur: at sæpè contingit, vt inter vltimam excitationem, & mortem ipsam peccatoris aliquod intercedat tempus: igitur toto illo tempore intermedio peccator erit destitutus sufficienti auxilio ad salutem.

5. QVARTA ratio ducitur ex omnibus reprobis. Etenim omnes hi carent dono finalis perseuerantiæ, sine quo nemo potest salutem consequi: igitur nullus reprobus potest saluari: ac proinde nullus reprobus videtur ad cœlestem gloriam ordinatus, cùm nullus possit absque necessario medio ad gloriam ordinari. Minor ex qua cætera pendent, apertè asseritur ab Augustino lib. de correptione & gratia cap. 12. *Nunc vero,* inquit, *sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tantùm tale adiutorium perseuerantiæ datur, sed tale, vt vis perseuerantiæ ipsa donetur; non solùm, vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verùm etiam, vt per hoc donum, non nisi perseuerantes sint.* Augustinus.

6. PRIMA Sententia absolutè negat, in Deo esse voluntatem saluandi omnes. Est Gregorij Ariminensis in 1. dist. 46. q. vnica. Marsilij q. 45. art. 1. Probatur 1. ex Augustino in Enchiridio, cap. 103. vbi propositionem illam Pauli primæ ad Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri,* ita explicat, vt nullam in Deo ponat voluntatem saluandi erga omnes, sed tantùm erga eos, qui de facto salutem consequuntur. Vnde prædictam propositionem explicat, vel secundùm distributionem accommodam, non quòd nullus homo sit, quem Deus saluum fieri non velit, sed quia nullus saluus fit, quem Deus non velit saluum fieri: vel secundùm distributionem pro generibus singulorum, non pro singulis generum; quia nimirum de singulis statibus Deus vult aliquos saluos fieri, non tamen vult omnes de singulis statibus. Vnde sic tandem concludit. *Et quocunque alio modo intelligi potest, dum tamen credere non cogamur, aliquid omnipotentem Deum voluisse fieri, factumque non esse, qui-* Ariminens. sit Marsil. Augustinus. 1. ad Tim. 2.

sine vllis ambiguitatibus, sì in cœlo & in terra, sicut & veritas cantat, omnia quæcunque voluit fecit; profectò facere noluit, quodcunque non fecit. Ac si apertè diceret, quidquid non fit, illud non vult Deus, quia quodcunque vult Deus, illud necessariò fit.

tio ex-ta testimo- Aug.

7. SECVNDÒ probatur hæc sententia ratione eruta ex ipso testimonio Augustini: quia impossibile est, Deum aliquid velle, & illud non fieri. Igitur impossibile est Deum velle omnes creaturas saluas esse, & illas non saluari; atqui non omnes saluantur; igitur non omnes vult Deus saluos fieri. Confirmatur, nam quidquid Deus ex se ipso vult, voluntate beneplaciti vult: implicat autem voluntatem beneplaciti in Deo non adimpleri, igitur implicat, Deum ex se ipso velle omnes saluos fieri, & tamen non omnes saluari. Maior constat, nam ideo Deus ex se ipso aliquid vult, quia illi placet, quod vult. Minor probatur; nam voluntas ista beneplaciti, quam Deus haberet de salute omnium, non esset tantùm de salute possibili, sed etiam de salute futura, quia esset voluntas libera, quæ esse non potest, nisi de re futura: at omnis voluntas de re futura necessariò in Deo adimpletur. Quia omnis talis voluntas est per modum prosecutionis, efficaciter mouentis potentiam ad exequendum obiectum volitum. Implicat igitur Deum aliquid ex se ipso liberè velle voluntate beneplaciti, & illud non fieri.

8. Nec sufficit, quod Deus sufficientia media omnibus præparauerit, vt dicatur omnium salutem velle. Nam ex hoc tantùm sequitur, Deum habuisse voluntatem circa media, non autem circa finem: sicut cùm præcepit Abrahamo, vt filium suum Isaac immolaret, non habuit Deus voluntatem de immolatione Isaac, sed tantùm de obedientia Abrahami, qua se promptum obtulit, ad illum immolandum. Ita, cùm Deus præparat omnibus media ad salutem, non habet voluntatem salutis, quam non omnibus confert, sed tantùm mediorum, quæ actu confert. Vnde huiusmodi voluntatem salutis appellant isti auctores, voluntatem signi, non autem beneplaciti: quia nimirum per externa signa, & præcepta videtur quidem Deus habere voluntatem salutis, re tamen ipsa non habet, nisi tantùm præceptorum.

9. SECVNDA Sententia affirmat, Deum habere voluntatem beneplaciti circa salutem omnium, sed per modum simplicis duntaxat complacentiæ, & secundùm esse possibile, quatenus omnes creaturæ rationales sunt capaces æternę salutis, & ordinationis ad gloriam; non autem per modum prosecutionis, & secundùm esse existentiæ. Est

lensis.

Alensis prima parte quæst. 36. memb. 2. Fundamentum est idem, quod præcedentis sententiæ.

10. TERTIA Sententia affirmat, Deum habere voluntatem beneplaciti circa salutem omnium, non tantùm per modum simplicis complacentiæ, & quoad esse possibile, sed etiam per modum prosecutionis, & quoad esse existentiæ. Est communis Scholasticorum in primo dist. 46. & recentiorum in 1. p. quæst. 19. art. 6. & quæst. 23. nec contrarium docent Bonauentura, Scotus, & Maior locis præcitatis, vt hos auctores accuratè legenti constabit. Pro huius sententiæ declaratione, distinguendus est duplex hominum status, alter naturæ integræ per donum superadditum iustitiæ originalis; alter naturæ lapsæ, & infectæ peccato Protoparentis. In vtroque statu proposita controuersia examinanda est.

Scotista. Bonauent. Scotus. Maior & communis Scolasticorum.

11. Dico primò. In vtroque statu voluit Deus omnes homines saluos fieri. Assertio probatur primò ex adducta auctoritate Pauli primæ ad Timotheum secundo, *Deus vult omnes homines saluos fieri.* Quæ propositio cùm sit vniuersalis, & vtriq; statui aptari possit, non est ad præsentem duntaxat statum limitanda. Nec obstant sequentia verba, *Et ad agnitionem veritatis venire:* quæ illam videntur ad hunc statum limitare, tum quia, si illa est vera de statu naturæ lapsæ, à fortiori vera erit de statu naturæ integræ. Tum quia subsequentia verba verificari etiam possunt de statu naturæ integræ: nam probabile est, eriam in eo, statu homines ad perfectam agnitionem Dei venturos fuisse per traditionem maiorum, & parentum instructionem: nam hic est modus magis consentaneus & accommodatus naturæ hominum, vt vnus per alium instruatur. Neque etiam obstat contraria expositio Augustini,

1. ad Tim. 2.

Augustin. Damascen. Chrysost.

tum quia Augustino opponimus Damascenum lib. 1. fidei Orthodoxæ cap. 29. & Chrysostomum Homil. 1. in epist. ad Ephesios: vterque enim illam explicat de voluntate antecedente erga omnes. Tum quia Augustinus ipse explicari posset de voluntate absoluta & efficaci, quæ simpliciter voluntas nominari consueuit.

12. Probatur secundò assertio ratione. De facto Deus omnes creaturas rationales ad supernaturalem beatitudinem ordinauit; non potuisset autem omnes ad supernaturalem beatitudinem ordinare, nisi voluntatem habuisset perducendi omnes ad eandem beatitudinem: igitur de facto Deus voluntatem habuit saluandi omnes. Consequentia claret, quia voluntas saluandi, & perducendi ad beatitudinem est eadem. Minor probatur, quia nulla creatura rationalis ex se ipsa est ad finem supernaturalem ordinata, alioqui illa condi non posset in statu puræ naturæ; ergo debuit ad illam per voluntatem Dei ordinari, cùm à nullo alio, quàm à Deo possit ad talem finem ordinari. Eiusdem quippe est ad finem ordinare, & finem ipsum conferre: solius autem Dei est cœlestem gloriam conferre: igitur solius Dei est, ad eandem creaturam ordinare.

13. Maiorem propositionem sic ostendo. Etenim si de facto Deus non omnes creaturas rationales ad supernaturalem finem

eleuasset,

eleuãllet, aliquos reliquillet in ſtatu puræ naturæ, cùm inter hos duos ſtatus non ſit aſſignabilis medius: at plus quàm falſum eſt, de facto Deum aliquas rationales creaturas ex ijs, quas de facto condere decreuit, reliquiſſe in ſtatu puræ naturę. Sequeretur enim primò, non omnes homines ex Adamo progenitos, hinc progignendos originale peccatum contracturos, quia hoc nemo contrahit, niſi cui debita fuiſſet originalis iuſtitia per Adamum, tanquam per caput, transfundenda. Eſt enim peccatum originale priuatio iuſtitiæ debitæ in eſſe: at nemini potuiſſet eſſe debita originalis iuſtitia, niſi ad ſupernaturalem finem euectus fuiſſet. Vnde vera non eſſet hæc Catholica propoſitio: Omnes ex Adamo progeniti peccatum originale contrahunt.

14. Sequeretur ſecundò, non omnes homines eſſe à Chriſto redemptos: quia Chriſtus non redemit, niſi qui redemptionis capaces erant: ſi qui verò non eſſent ad cœleſtem gloriam ordinati, Chriſti redemptionis capaces non eſſent, quia Chriſtus non redemit nos, niſi à priuatione gratiæ & gloriæ, quam per peccatum Protoparentis amiſeramus.

15. Sequeretur tertiò, non omnes eſſe capaces effectuum Sacramentorum, & fructus paſſionis Chriſti. Nam ij tantùm ſunt capaces mediorum, qui ſunt capaces finis, ad quem media ipſa ordinantur: cùm igitur omnia illa media ordinata ſint ad conſequendum finem ſupernaturalis beatitatis, nequeunt horum mediorum capaces eſſe, qui ad ſupernaturalem beatitatem ordinati non ſunt.

16. Sequeretur quartò, non omnes, qui de facto damnantur, damnari ad priuationem ſupernaturalis gloriæ, tanquam ad pœnam ſibi debitam. Eò quòd nulla priuatio boni poteſt eſſe alicui debita, niſi ſit etiam debitum ipſum bonum, cuius eſt priuatio; cùm omnis priuatio ſupponat debitum habendi in eo, qui tali bono priuatur.

17. Probatur ſecundò eadem maior propoſitio. Nam omnes creaturæ rationales, quas Deus de facto condidit, aut ſunt Angeli, aut homines: vtrique de facto fuerunt ad ſupernaturalem beatitatem à Deo eleuati: ergo. Maior eſt certa. Minor probatur: nam & angeli initio ſuæ creationis fuerunt omnes in gratia conditi; & homines in ſtatu innocentiæ fuerunt omnes ad iuſtitiam originalem, mediante Adamo tanquam capite, ordinati. Et ijdem in ſtatu naturæ lapſæ omnes ſunt ad ſupernaturalem gloriam per Chriſti merita & paſſionem reſtituti. Igitur omnes ſunt ad ſupernaturalem finem ordinati.

18. Confirmatur, quoniam, vt ex dicendis conſtabit, Deus omnibus ſufficientia media ad cœleſtem gloriam conſequendam præparauit: igitur habuit circa omnium ſalutem voluntatem beneplaciti. Conſequentia probatur, quia media vt media non eliguntur, niſi ex aliqua intentione finis: cùm enim media vt media non ſint expetibilia, niſi propter finem, non eliguntur, niſi propter amorem finis: ergo ſi Deus, quantum eſt ex ſe, præparat omnibus ſufficientia media ad ſalutem conſequendam, quantum eſt ex ſe voluntatem habet ſaluandi omnes. Quia non poteſt Deus velle res, niſi iuxta naturalem exigentiam ipſarum: cùm igitur media, quæ Deus omnibus præparat, ſuapte natura ordinentur ad ſupernaturalem beatitudinem, non poteſt ex ſe talia media velle, niſi ſimul cum illis velit aliquo modo finem, ad quem ſuapte natura ordinantur.

19. *Obijcies.* Non habet Deus poſitiuam voluntatem reſpectu eorum, quæ nunquam ſunt futura: ſed ſtatus innocentiæ nunquam futurus eſt reſpectu omnium hominum. Licet breui tempore fuerit reſpectu Protoparentum: ergo non poteſt Deus habere poſitiuam voluntatem ſaluandi homines, qui tantùm futuri fuiſſent in ſtatu innocentiæ, ſi ſtatus ille perſeueraſſet, numquam tamen futuri erunt. Maior probatur, quia non poteſt Deus rem velle, niſi per phyſicam mutationem ipſius: ergo reſpectu rei, quę nunquam eſt futura, nequit poſitiuam voluntatem habere. Reſpondeo diſtinguendo maiorem: non poteſt Deus circa tales res, quæ nunquam ſunt futuræ habere poſitiuam voluntatem formalem, concedo; virtualem, nego. Etenim ſicut ad formalem voluntatem Dei requiritur formalis mutatio rei: ita ad virtualem voluntatem eiuſdem ſufficiet virtualis mutatio eiuſdem rei. Eſt autem hæc virtualis mutatio rei cauſa, ſiue media ipſa, per ſe ſufficienter ordinata, ad finem conſequendum. Vnde hoc ipſo, quòd Deus confert cauſas, ſiue media per ſe ad finis conſecutionem ſufficientia, habet virtualem voluntatem finis: nam ſicut finis ipſe virtute includitur in medijs, & effectus in cauſis; ita voluntas Dei circa media per ſe ad finem ordinata, virtualiter includit voluntatem finis; cùm voluntas Dei ad res ipſas tendat iuxta naturalem exigentiam ipſarum, vt qua ratione vna res includitur in alia, eadem & voluntas vnius includatur in voluntate alterius.

20. Eſt autem hæc virtualis voluntas in Deo, non quæ actu ſit, ſed quæ eſſet, ſi conditio poneretur ex parte obiecti. Fundatur tamen hæc virtualis voluntas in aliqua voluntate actuali de re, vel ex natura ſua, vel ex Diuina ordinatione connexionem habente cum illa conditione, quæ ſi poneretur in re, actu etiam poneretur voluntas in Deo. Eſt igitur in Deo voluntas ſaluandi omnes dependenter ab Adamo, virtualis, non formalis; quia ſi poſita fuiſſet conditio, nempe perſeuerantia ipſa Adami in ſtatu Innocentiæ, poſita fuiſſet & formalis voluntas in Deo ſaluandi omnes dependenter ab ipſo Adamo, tanquam à capite. Nihilominus hæc ipſa voluntas, quæ in Deo non eſt poſita

formaliter, est posita virtualiter, quatenus ex parte sua Deus sufficientem posuit causam, ex qua consequi potuisset talis effectus.

21. Dico secundò. Hæc voluntas quam Deus habet, saluandi omnes, non est impropria & metaphorica, vt Ariminensis autumat; nec per modum simplicis duntaxat complacentiæ de possibili salute hominum, vt Alensis putat; nec per modum decreti omninò absoluti, nullam includentis conditionem; sed per modum actus prosecutionis, efficacis quidem ex parte Dei, sufficientia media conferentis; conditionati verò ex parte obiecti, nempè si is, cui media præparantur, consentire voluerit. Quòd non sit tantùm impropria & metaphorica constat ex dictis, & ex dicendis magis explicabitur. *Ariminensis. Alensis.*

22. Quòd non sit tantùm simplex complacentia de salute possibili hominum, etiam patet: nam talis voluntas est necessaria in Deo; siquidem non potest Deo non placere salus creaturæ apprehensa vt possibilis. Vnde talem voluntatem habet Deus non solùm de creaturis conditis futuris, sed etiam de possibilibus: at voluntas, quam Deus habet de salute hominum, libera est vtpote quæ potuit in Deo non esse. Et colligitur ex verbis ipsis Pauli, adhortantis Timotheum ad gratias agendas Deo pro hac voluntate: si autem talis voluntas in Deo esset necessaria, quas ei gratias pro ea agere deberemus? siquidem gratiarum actio solùm debetur voluntati liberæ, nam ea tantùm censetur donum gratuitum, pro quo tantùm consueuit gratiarum actio retribui.

23. Quòd verò illa non sit per modum decreti omnino absoluti, independentis à quacunq; conditione, constat; quia talis voluntas semper adimpletur in Deo. Cùm enim Deus sit potentissimus, hoc ipso, quòd vult aliquid absolutè, & independenter à quacunq; conditione, *quis eius poterit resistere voluntati*, vt quod ipse efficaciter intendit, non infallibiliter exequatur?

24. Quòd autem illa sit per modum actus prosecutionis, docet Chrysostomus præcitata Homil. vbi hanc Dei voluntatem de salute hominum, appellat flagrans Dei desiderium. Et apertè constat ex medijs, quæ Deus omnibus præparat ad salutè consequendam. Porrò illa voluntas dicitur per modum prosecutionis, & non tantùm simplicis complacentiæ, quæ non sistit in solo affectu erga bonitatem obiecti, sed quantum est de se sufficientem ponit causam, vt sequatur obiectum volitum: sed Deus conferendo sufficientia media ad salutem, non sistit in solo affectu erga bonitatem salutis volitæ, sed quantum est de se ponit sufficientem causam, vt illa sequatur: quòd autem non sequatur: non est ex defectu mediorum, sed hominum talibus medijs vti nolentium. *Chrysost.*

25. Ex his patet vltima pars assertionis: nam hoc ipso, quòd Deus vult salutem hominum dependenter à libera cooperatione eorum, non immutando liberum modum agendi ipsorum, vult illam conditionatè ex parte obiecti. Quæ voluntas nullam inuoluit in Deo imperfectionem, vt aduersarij contendunt. Nam quòd illa effectum non consequatur in omnibus, non est ex imbecillitate & impotentia Diuinæ voluntatis, sed ex perfectione summæ libertatis, nolentis maiorem efficaciam abhibere, vt effectus actu cõsequatur ad ostẽdendas *diuitias gloriæ suę in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam*, vt Paulus loquitur ad Rom. 9. *Rom. 9.*

26. *Obijcies* 1. Potest Deus velle media efficacia ad salutem, non volendo efficaciter salutem; ergo potest velle media ad finem, non volendo simpliciter finem. Respondeo 1. Distinguendo antecedens: non volendo efficaciter salutem saltem virtualiter, nego; formaliter, concedo. Nam qua ratione finis includitur in medijs; volendo media, simul cum illis necessariò vult finem. Secundò nego consequentiam: eò quòd medium nullo pacto abstrahere potest ab ordine ad finem, atque adeò impossibile est, velle medium vt medium formaliter, & nolle finem, ad quem medium ipsum per se ordinatur. At potest medium efficax, in aliquo saltem signo rationis, abstrahere ab aliqua conditione, quam includere debet finis ipse volendus; atq; adeò potest pro eo signo rationis; pro quo medium volitum abstrahit à tali conditione, sub qua decernendus est finis, nondum esse volitus finis sub ea conditione, sub qua nondum est præuisus. Sic, quia gratia efficax à Deo volita prædestinato, in aliquo signo rationis abstrahit à meritis absolutè futuris ipsius prædestinati, & gloria non decernitur prędestinato, nisi vt corona; potest talis gratia efficax in tali signo esse à Deo volita, & nondum esse volita gloria vt corona, quę supponit merita ipsius prædestinati præuisa, vt absolutè futura.

27 *Obij.* 2. Ex eo quòd Deus dat omnibus liberum arbitrium capax peccati, non dicitur velle peccatum: ergo ex eo quòd dat omnib. media sufficientia ad salutem, non dicetur velle salutẽ. Respondeo negãdo consequentiam. Ratio discriminis: quia nec liberũ arbitriũ est per se ordinatũ ad peccatũ, nec datur eo fine & intẽtione, vt eo creatura vtatur ad malũ, sed potiùs ad bonum. Media verò, quę Deus cõfert ad salutẽ consequendam, & per se sunt ordinata ad consecutionẽ salutis, alioqui nõ essent proportionata, & eo fine & intentione dantur, vt ex ijs salus cõsequatur.

28. Ex dictis infertur, in Deo esse duplicem voluntatem circa salutem omnium, alteram vniuersalem, tam prædestinatis, quàm reprobis communem; alteram specialem & propriam: quæ subdiuiditur in voluntatem circa salutem prædestinatorum & voluntatem circa salutem reproborum. Ratio diuisionis est, quia sicut media omnibus ad salutem præparata sunt bipartita, alia vniuersalia & communia omnibus, vt in natura lapsa, Christi Redemptio, Sacramentorum,

torum Inſtitutio, Verbi Diuini Prædicatio, exempla Sanctorum, & his ſimilia: in natura integra Adamus caput omnium, cùm ijs adiumentis & auxilijs præditus, quibus facilè potuiſſet, ſi voluiſſet, in eo ſtatu perſeuerando originalem iuſtitiam in omnes poſteros transfundere: in Repub. Angelorum primus Angelus à Deo conſtitutus, cui ſi reliqui obedientiam præſtitiſſent, in accepta gratia, quam ab initio omnes acceperunt, magno cum ipſorum merito proficere potuiſſent, ac tandem completa via beari. Alia verò media ſunt particularia & propria prædeſtinatorum, ac reproborum: ita duplex diſtinguenda eſt voluntas in Deo circa ſalutem omnium, vna terminata ad ſalutem omnium in communi, altera ad ſalutem propriam ſingulorum; quæ rurſus ſubdiuiditur in voluntatem circa ſalutem prædeſtinatorum, & in voluntatem circa ſalutem reproborum.

29. Porrò hoc eſt diſcrimen inter media communia præparata omnibus & media particularia collata ſinguliſ: quòd illa ſolùm conſiſtant in cauſis vniuerſalibus, quæ defectu applicantis non ſemper actu adhibentur, ad ſingulorum ſalutem operandam, quæ tamen ſi adhiberentur, ex ſe ſufficientia eſſent, aut proximè, aut remotè ipſorum ſalutem operari: hæc verò conſiſtunt in particularibus auxilijs, quæ actu conferuntur ſingulis, tum prædeſtinatis, tum reprobis ad propriã ſalutẽ conſequendam; cum hoc diſcrimine, quòd prædeſtinatis cõferuntur media efficacia infallibilem connexionem habẽtia cum fine; reprobis autem tantùm ſufficientia.

30. Hinc fit, vt Angeli non habuerint cauſas communes & vniuerſales in ordine ad primam gratiam, quia illam omnes acceperũt immediatè à Deo, nulla mediante cauſa communi præparata omnibus habuerunt tamen cauſas vniuerſales in ordine ad gratiam conſeruandam, & augendam. Hæ autem fuerunt, tum primus Angelus in ea repub. à Deo conſtitutus caput & Doctor reliquorum in ijs rebus, quæ ad ſalutem omnium, & ſingulorum ſpectabant: tum exempla bonorum angelorum, aliot ad perſeuerantiam & feruorem excitantium.

Auguſtinus. 31. Ad primum argumentum primæ ſententiæ ductum ab auctoritate Auguſtini, patet ex dictis. Ad ſecundum, diſtinguendum eſt antecedens: impoſſibile eſt, Deum aliquid velle voluntate abſoluta, & illud non fieri, cõcedo: impoſſibile eſt, aliquid velle voluntate conditionata, & illud non fieri, negõ. Quòd autẽ poſſit Deus abſq; imperfectione talem voluntatem habere, conſtat ex dictis. Ex his etiam patet ad confirmationem. Ad exemplum verò de Abrahamo reſpondeo, diſparitatem eſſe, quia præceptum de immolando Iſaac ex natura ſua non ordinabatur ad occiſionem ipſius Iſaac, ſicut media collata hominibus ſuapte natura ordinantur ad finem ſupernaturalem. Ac proinde potuit Deus velle præceptum, abſque eo quòd vellet mortem Iſaac: non potuit autem velle media ſuapte natura ordinata ad finem, non volendo ſimul ordinem mediorum ad finem, in talibus medijs eſſentialiter incluſum.

32. Ad primam rationem dubitandi reſpondeo, Deum omnibus præparaſſe ſufficientia media ad ſalutem cõſequendam, vnicuiq; ſtatui proportionata. Quare etiamſi ad aliquos non peruenerit notitia Redemptoris, & legis Euangelicæ, poterant tamen illi per extraordinaria auxilia, naturalia quidem quoad ſubſtantiam, ſupernaturalia verò quoad modum, quibus Deus ſupra ordinarium naturæ curſum ſubinde præuenit & excitat mentes infidelium, ſeſe ad vberiora auxilia, vſque ad ipſam iuſtificationem diſponere, ſi voluiſſent.

Arimineſis. Vaſquez. 33. Ad ſecundam concedunt Ariminenſis loco præcitato, & Vaſq. 1. p. diſp. 96. c. 1. huiuſmodi paruulis nullum paratum eſſe remedium; cum hoc tamen diſcrimine, quòd Vaſquez diſp. 83. c. 5. adhuc putet, Deum habuiſſe antecedentem voluntatem circa ſalutem illorum, eò quòd ſemper Deo placeat ſalus hominis, etiamſi deſtitutus ſit omnibus auxilijs. Contrà verò Gregorius cenſet, nullam Deum habuiſſe antecedentem voluntatem circa ſalutem illorum. Qui, me iudice, cohærentiùs philoſophatur; nam vbi nullus eſt effectus ad extra, nulla poteſt eſſe libera voluntas in Deo: at nullus eſt in ſententia Vaſquez talis voluntatis effectus ad extra. Nam ſi quis eſſet, eſſet remedium aliquod his paruulis præparatum: ſed tale remedium in ipſius ſententia nullum eſt: ergo. Quòd autem non poſſit Deo non placere ſalus hominis, etiam omni auxilio deſtituti, non probat de complacentia libera proſecutionis, ſed tantùm de complacentia neceſſaria ſimplicis affectus, quàm Deus habet etiam circa homines poſſibiles.

34. Nihilominus dicendum eſt, neq; his paruulis denegata eſſe media ſufficientia ad ſalutem, ac proinde voluntate beneplaciti antecedente voluiſſe Deum illorum ſalutem. Fundamentum eſt, quia licet Deus in particulari, & voluntate conſequente noluerit illis remedia efficacia ad ſalutem præparare; voluntate tamen vniuerſali & antecedente, non modò illis media ad ſalutem neceſſaria non negauit, verùm poſitiuè illis ſufficientia media præparauit in cauſis ipſis vniuerſalibus meritorum Chriſti & Sacramentorum applicandorum per liberas voluntates hominum. Quòd autem de facto illa interdum nulla poſſint humana induſtria applicari, non eſt ex primaria voluntate antecedente Dei, ſed ex ſecundaria conſequente, qua noluit ordinarium naturæ curſum, per quem præuidit talia media impedienda, immutare. Quia igitur talia media, in cauſis vniuerſalibus Sacramentorum, & redemptionis Chriſti præparata, Deus intendit, his paruulis applicanda dependenter à libera voluntate hominum, &

iuxta ordinarium naturæ curſum, verè dicitur Deus illorum ſalutem velle. Vnde licet ſæpè illa quoad applicationem impediantur, vel à libera voluntate hominum, vel ab ordinario curſu naturæ, id tamen fit abſq; præiudicio voluntatis antecedentis Dei, qua tantùm conditionatè, & non abſolutè illa voluit.

35. Confirmatur, quia ſi nulla omninò remedia, ne in cauſis quidem vniuerſalibus Redemptionis, & Sacramentorum fuiſſent illis præparata, nullo modo dici poſſet, Chriſtum pro illis mortuum fuiſſe. Conſequens eſt contra Patres affirmantes, Chriſtum mortuum eſſe pro omnibus. Sequelam probo, quia non poteſt Chriſtus dici mortuus pro ijs, quibus nullum eſt ſuæ mortis, ac paſſionis remedium oblatum: nam Chriſtus nõ dicitur mortuus, niſi pro ijs, quibus poteſt eſſe cauſa ſalutis: at quo pacto poſſet Chriſtus eſſe cauſa ſalutis, quibus nullum relictum eſſet remedium ſalutis? alioqui dici etiam poſſet mortuus pro malis Angelis.

36. Ad tertiam, dicitur Deus peccatores obcœcare, indurare, & in reprobum ſenſum tradere, non poſitiuè, ſed permiſſiuè, quatenus negando illis auxilia efficacia, & non tollendo impedimenta, ex quibus ipſi propria libertate occaſionem ſumunt, vt obcœcentur, obdurentur, & in reprobum ſenſum tradantur, permittit eos obcœcari, obdurari, & in reprobum ſenſum tradi; interim illis ſufficientibus medijs ad ſalutem non negatis.

37. Ad confirmationem concedo, ſæpe commemoratum caſum contingere, vt inter vltimam excitationem, & mortem ipſam peccatoris aliquod interſit tempus, quo ille omni prorſus deſtituatur auxilio, ſed tunc ipſe ſibi imputet, qui in eas angustias ſe coniecit, nolendo internis inſpirationibus antecedentibus, quibus ſubindè fuit à Deo excitatus, obtemperare: quia nec Deus tenetur ſingulis momentis hominem excitare, ad hoc vt ille verè dicatur in ſingulis momentis habere ſufficientia media ad ſalutem; quia potuiſſet peccator acceptando inſpirationem, qua fuit excitatus in vno inſtanti, medium ſibi comparare in alio inſtanti; neque in ſingulis momentis ſemper offertur occaſio, peccatorem excitandi. Vnde non continuò & ſemper, ſed interpolatim, & per occaſiones homo à Deo interiùs excitatur.

38. Ad quartam neganda eſt minor. Etenim, etſi nemo abſque dono perſeuerantiæ ſalutem conſequatur, poteſt tamen illam conſequi, quia nemini deſunt auxilia, quibus ſi bene vtatur, dignus fiat alijs, & alijs ſubſequentibus auxilijs, vſq; ad ipſum finale donum perſeuerantiæ. Quod etſi nemo de condigno, de congruo tamen vnuſquiſque adultus poteſt per ordinaria auxilia, quibus ſubindè à Deo præuenitur, & adiuuatur ſibi promereri: quod indicat Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. & docet ipſemet Auguſtinus de bono Perſeuer. capit. 6.

Trident. Auguſtin. explicatur.

39. Ad authoritatem igitur. Auguſt. dico, illum loqui non de poteſtate antecedente, quam vnuſquiſq; habet ad perſeuerandum, ſed de poteſtate conſequente, quam ſoli prædeſtinati habent. Nam alioqui ipſemet Auguſtinus docet præcitato loco de bono Perſeuer. neminem à Deo deſeri, niſi ipſe priùs Deum deſerat.

SECTIO II.

Quid ſit Reprobatio & an detur cauſa ex parte reprobi?

40. Reprobatio duplex eſt, altera executiua effectum ponens in ipſo reprobo; altera intentionalis in mente reprobantis exiſtens. Eſt autem hæc actus ipſe Diuinæ voluntatis, à regno excludentis, & ad pœnam peccatorem deſtinantis ob præuiſa ipſius demerita. Differt autem à prædeſtinatione, quòd reprobatio non dicit abſolutè in Deo voluntatem mediorum, ſed tantùm finis; cùm enim hæc ſint peccata ipſa reprobi, nequit Deus velle abſolutè media reprobationis, ſicut abſolutè vult media electionis. Controuerſia eſt, an ex parte reprobi detur cauſa reprobationis.

Thomiſta.

41. Prima Sententia aliquorum Thomiſtarum affirmantium, Deum abſoluto ſuo decreto, ante vllam præuiſam culpam quoſdam excluſiſſe à regno. Probant primò ex illo ad R. 9. *Antequã boni, aut mali aliquid egiſſent &c. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Igitur reprobatio Eſau facta eſt ante ipſius præuiſam culpam. Secundò ibidem dicitur Deus ſuſtinuiſſe *vaſa iræ, apta in interitum*, ad oſtendendas *diuitias gloriæ ſuæ, in vaſa miſericordiæ.* Idipſum confirmat tum exemplum de figulo, quod Paulus ibidem affert, poteſtatem habente de eadem maſſa facere vaſa in honorem, & in contumeliam: tum de Pharaone, quem dicitur Deus exciraſſe ad oſtendendam in eo virtutem ſuam. Ex quibus colligitur, primariam voluntatem Dei fuiſſe ad reprobandum, vt oſtenderet virtutem; & diuitias gloriæ ſuæ.

Ad Rom. 9.

42. Tertiò probatur hæc ſententia ratione. Si reprobationis daretur cauſa ex parte adultorum, in eorum poteſtate eſſet, reprobari, & non reprobari: ergo in eorum etiam poteſtate eſſet, prædeſtinari, & non prædeſtinari. Conſequentia probatur, quia omnis non reprobatus neceſſariò eſt prædeſtinatus; ſicut omnis prædeſtinatus neceſſariò eſt non reprobatus: atqui in nullius poteſtate eſt, prædeſtinari; ergo in nullius poteſtate erit, reprobari. Ab hac ſententia non diſcrepat Granadus 1. p. tr. 6. vt ſequente ſectione videbimus, cùm de effectibus reprobationis diſputabimus.

Granad.

43. Secunda Sententia eſt Scoti in 1. diſt. 41 §. *poteſt aliter*, & §. *contra iſtud*, diſtinguentis duplicem reprobationem, negatiuam,

Scot.

iuam, & positiuam, seu punitiuam: prioris docet nullam dari causam ex parte reprobi; eò quòd nulla dari potest causa primæ permissionis in peccatum; dari verò causam posterioris reprobationis: quia ex Augustino *non prius Deus est vltor, quàm homo sit peccator.* Vndè hæc signa distinguit in mente Diuina. Primum, in quo negatiuè se habuit circa gloriam reproborum. Secundum, in quo negatiuè se habuit circa gratiam congruam. Tertium, in quo positiuè permisit reprobum in peccatum labi. Quartum, in quo præuidit reprobum cùm peccato finali. Quintum, in quo iustè illum à gloria exclusit, & ad pœnam destinauit. *Augustin.*

44. TERTIA sententia docet, dari causam reprobationis in reprobo, eamque esse peccatum originale in vnoquoque contractum. Fundamẽtum huius sententiæ constabit ex infrà dicendis. Præsentis Controuersiæ decisio pendet ex ijs quæ de Prædestinatione suprà docuimus. Vnde,

45. Certum est primò, neminem fuisse à gloria efficaciter exclusum, siue hæc sit positiua ad pœnam destinatio, siue negatiua à regno exclusio, donec fuerint eius demerita præuisa. Probatur primò, nam si Deus ex se ante vlla præuisa demerita efficaciter hominem à gloria exclusisset, contra scripturam diceretur Deus ex se velle mortem peccatoris, in eiusque perditione delectari; non secus ac dicitur velle gloriam prædestinati, in eiusque salute delectari. Nec scriptura intelligi potest de sola destinatione ad pœnam, non autem de exclusione à regno. Nam mors animæ formaliter consistit in ipsa priuatione vitæ supernaturalis; hæc autem in beatitudine essentialiter consistit. Vnde pueri cum solo peccato orginali decedentes, verè dicuntur damnari, & mortem spiritualem incurrere.

46. Secundò probatur, nam non solùm quoad executionem fit positiua destinatio ad pœnã ex propijs demeritis, sed etiam ex ijsdem fit negatiua exclusio à regno, vt constat ex illo Matth. 25. *Discedite à me:* en negatiua exclusio à regno. *In ignem æternum.* En positiua destinatio ad pœnam. *Esurini enim, & non dedistis mihi mãducare.* En vtriusque reprobationis causa. Igitur etiam quoad intentionem facta est reprobatio ex præuisione demeritorum. Consequentia probatur, nam si hoc probabile est de prædestinatione ad gloriam, longè probabilius erit de prædestinatione ad pœnam, quę culpam supponit. Confirmatur, nam si Deus ex se pœnam voluisset, siue positiuam sensus, siue negatiuam damni, non posset velle media ad salutem necessaria affectu saluandi, sed tantùm iustè puniendi, quia eadem voluntate amantur media, qua amatur finis. *Matth. 25.*

47. Certum est secundò, exclusionem à gratia efficaci, saltẽ in Angelis, nullam supposuisse causam: quia licet sæpè Deus in pœnam præcedentis peccati neget auxilium efficax, quo euitaretur subsequens peccatum, tamen ad negandam gratiam efficacem, qua euitaretur ipsum primum peccatum, nullam saltem in Angelis supponit causam, quia ante primum peccatum nullum aliud supponitur. Nec dici potest negari gratiam efficacem ob futurum peccatum, quod ex negatione talis gratiæ sequeretur: nam cùm tale peccatum, saltem per accidens, & tanquam ex remouente prohibens sequatur ex negatione talis gratiæ, nequit propter illud talis gratia negari, aliàs eadem gratia supponeretur, & non supponeretur negata; supponeretur negata, quatenus ex eius negatione sequeretur peccatum; non supponeretur negata, quatenus illa negaretur ob subsequens peccatum. Vnde eadem negatio gratiæ esset causa, & effectus, quamuis per accidens, respectu subsequentis peccati. Qua de causa nequit eadem gratia retribui propter bonũ vsum ipsius gratiæ futurum, quia eadem supponeretur, & non supponeretur donata. Dixi *saltem in Angelis*: nam in hominibus etiam ad primam gratiam negãdam habuit Deus sufficientem causam, ipsum scilicet peccatum Protoparentis, in quo teste Fulgentio, omnem sanctam & piam cogitationem amisimus. *Fulgent.*

48. His adnotatis de solo nomine controuersia supereſt, an reprobatio dicenda sit incipere à negatione gratiæ efficacis, sicut predestinatio à præparatione cõgruæ vocationis: an potiùs ab ipsa exclusione à gloria, & destinatione ad pœnã? Nã si cũ nonnullis affirmemus, illam incipere à negatione congruæ vocationis: tunc dicendum est, reprobationem saltem in Angelis nullam ex parte reprobi supponere causam, sicut nec prædestinationem ex parte prędestinati: eò quòd negationis primæ vocationis congruæ, quæ cum reliquis annexa totam reprobationis seriem intexit, ex parte reprobi non datur causa: sicut nec ex parte prædestinati primæ vocationis congruæ, quæ cum reliquis connexa seriem prædestinationis ingredit. Si verò cum alijs asseramus, reprobationem incipere ab ipsa exclusione à gloria, & destinatione ad pœnam: tunc pronunciandum erit, reprobationis quidem dari causam ex parte reprobi, quæ sunt ipsa demerita finalia in adultis præuisa, & peccatum originale in parvulis contractum, & non deletum. Prædestinationis verò nullam dari causam ex parte prædestinati. Ratio discriminis est, quia reprobatio incipit ab efficaci exclusione à gloria, & destinatione ad pœnam, quæ demerita supponit ex parte reprobi: Prædestinatio verò non incipit ab efficaci electione ad gloriam, quę destinationi ad pœnam correspondet, & causam supponit, nempe propria merita ex parte prædestinati, sed à prima vocatione ad gratiam efficacem, cuius vocationis nulla supponitur ex parte prædestinati causa, ideo prædestinationis nulla dãtur ex parte prædestinati causa.

49. Cæterùm maior ratio, cur prædestinatio incipiat à prima vocatione congrua,

non autem reprobatio à negatione eiusdem ea est, quia gratia congrua datur à Deo intentione consequendæ beatitudinis: contrà verò negatio illius non datur intentione incurrendi pœnam: atque adeò illa connexa cum fine integrat eandem seriem prædestinationis: hæc verò, quia cum fine non connectitur, neque per se, eò quòd illa per se ad talem finem non ordinatur, nisi tantùm per accidens; neque ex intentione Dei, quia Deus non excludit à gratia efficaci, vt excludat à gloria; sicut eligit ad gratiam efficacē, vt eligat ad gloriam, sed ob alios fines, ideò non videtur per se ipsam reprobationis seriem ingredi. Atque hoc modo sumpta roprobatio, & prædestinatio non adæquatè sibi opponuntur.

50. Ad primum argumentum primæ sententiæ, vel illud intelligitur de reprobatione à gratia efficaci, vel de virtuali reprobatione à gloria, inclusa in ipsa formali reprobatione à gratia efficaci; vel etiam de ipsa reprobatione formali à gloria post præuisa demerita. Et tunc verba illa, *antequam aliquid boni aut mali egissent*, explicanda sunt, non in ordine ad Diuinam præscientiam, sed in ordine ad temporalem executionem. Reliqua verò intelligenda sunt, non de voluntate antecedente, sed consequente, & permissiua, quâ negando Deus gratiam efficacem, dicitur obdurare & obcœcare.

51. Ad rationem autem respondeo, si reprobatio incipit ab exclusione à gratiâ, negandum esse antecedens: est enim eadem ratio, quæ de prædestinatione, nam sicut in nostra potestate non est, congrua vocatione præueniri, ita in nostra potestate non erit, à congrua vocatione excludi: & consequenter, sicut in nostra potestate non est, prædestinari; ita in nostra potestate non est, reprobari, vt reprobari dicit exclusionem à vocatione congrua. Si verò reprobatio incipit ab exclusione à gloria, tunc concedendum esse antecedens, & negandam cōsequentiam: sic enim reprobatio incipit à formali exclusione à regno, quæ decernitur dependenter à futuris nostris demeritis; prædestinatio verò à prima vocatione congrua, quæ independenter à nostris meritis decernitur. Et quia, ob assignatam rationem, reprobatio incipit à formali exclusione à gloria, prædestinatio verò ab ipsa electione ad gratiam, simpliciter dicendum est, in nostra potestate esse reprobari, & non reprobari; non autem prædestinari, & non prædestinari.

52. Ad probationem verò consequentiæ, distinguenda est maior: omnis non reprobatus à gratia efficaci est prædestinatus ad gratiam efficacem, concedo; eò quòd nequit Deus esse suspensus in suo actu; omnis non reprobatus à gloria formaliter, eo ipso est electus ad gloriam formaliter, nego; quia potest esse, vt nec sit reprobatus à gloria formaliter, nec electus ad gloriam formaliter; sed vel reprobatus à gloria tantùm virtualiter, vel electus ad gloriam tantùm virtualiter, per ipsam formalem exclusionem, vel electionem ad gratiam efficacem. Vnde potest non reprobatus à gloria formaliter, reprobari à gloria formaliter, propter ipsius præuisa demerita; sicut non prædestinatus ad gloriam formaliter, prędestinari potest ad gloriam formaliter, propter ipsius pręuisa merita.

53. Dices. Reprobatus à gratia efficaci necessariò est reprobandus à gloria formaliter: sed in nostra potestate non est reprobari à gratia; ergo nec à gloria formaliter. Respondeo negando maiorem: nam reprobatio à gratia efficaci non infert ex se formalem reprobationem à gloria, sed tantùm vi liberratis creatæ: nam etiam negata gratia efficaci posset creatura vi gratiæ sufficientis saluari, atque adeò ad gloriam eligi. Quòd autem infallibile sit, hominem exclusum à gratia efficaci, excludendum etiam esse à gloria, non prouenit formaliter, & per se ex vi negationis gratiæ efficacis, sed ex vi præscientiæ Diuinæ, quæ libertatem à creaturis non tollit, sed supponit.

SECTIO III.

Quinam sint effectus Reprobationis?

54. VT aliquid sit effectus reprobationis duo requirit, & quod sit effectus Dei reprobantis, ac destinantis peccatorem ad pœnam æternam, & quod aliquo modo influat in supplicium ipsum æternum. Cùm enim reprobatio sit actus Dei, quo reprobum destinat ad supplicium æternum, non secus ac prædestinatio est actus, quo prædestinatum destinat ad gloriam æternam; sicut ad effectum prædestinationis requiritur, vt sit effectus Dei, & vt aliquo modo conferat ad consecutionem gloriæ; ita ad effectum reprobationis necessarium est, vt sit effectus Dei, & vt aliquo modo conducat ad ipsam pœnæ infligionem. Quo fit, vt peccata reproborum nequeant esse effectus reprobationis, cùm nequeant peccata esse effectus Dei. De reliquis verò est eadem ferè difficultas, quæ de effectibus prædestinationis, vnde eodem modo examinandi sunt.

55. Prima ergo sententia affirmat non solùm ipsam æternæ pœnæ destinationem, sed etiam omnia mala pœnæ in hac vita inflicta, permissionem quoque peccati; nec non dona omnia tam naturalia, quàm supernaturalia reprobo collata, esse effectus Diuinæ reprobationis. Est Granadi 1. p. toto tractatu 6. Fundamentum ipsius est, quia hæc omnia in reprobis habent duas illas conditiones, ad effectum reprobationis requisitas. Nam & sunt effectus actus Diuini reprobantis, & aliquo modo *Granadus.*

influunt

influunt in æternam damnationem reproborum.

56. Probat primum: nam vt hæc omnia sint effectus Diuini actus reprobantis, nõ est necesse, vt primario fine sint à Deo intenta propter damnationem ipsorum reproborũ, sed tum ad ostendendam iustitiã suam erga reprobos, tum ad ostendendam misericordiam erga electos: atqui potuit Deus hæc omnia conferre reprobis ad ostendendam tũ iustitiam suam erga reprobos, tum misericordiam erga electos. Minor probatur, quia posita scientia conditionata, qua præuidit Angelos & homines finaliter peccaturos, adhuc potuit illos velle condere, eisque sua dona tã naturalia, quàm supernaturalia cõmunicare, vt in illis ostenderet iustitiam, & misericordiam suam. Nam hic finis honestus est, & Deo maximè conueniens.

57. Probat secundum, nempe quòd omnia, quæ sunt in reprobo, aliquo modo in ipsius damnationẽ influant. Nam primo hoc apertè testantur Chrysost. Hom. 15. ad Roma. c. 8. & Aug. lib. Soliloquiorum c. 18. nam sicut prædestinatis omnia cooperantur in bonum, ita & reprobis omnia cooperantur in malum. Probat secundò, quia sicut creatio est necessaria in prædestinatis, vt circa illos exerceatur Diuina misericordia; ita necessaria est in reprobis, vt circa illos exerceatur Diuina iustitia. Tertiò, quia eximia naturæ pulchritudo, aliorumque bonorum affluentia sæpè reprobis est occasio ruinæ, & mortis æternæ. Quartò, specialiter damnati in inferno dolebunt, quòd tot, ac tantis naturæ, & gratiæ donis fuerint abusi.

Chrysost. Augustin.

58. SECVNDA sententia docet, effectus reprobationis esse exclusionẽ à gloria, & permissionem peccatorum, vel personalium, vt in adultis; vel originalis vt in paruulis: est aliquorum Thomistarum, quos tacito nomine cit. Vasq. 1. p. disp. 95. c. 1. Fundamẽtum eorum est, quia idem est ordo reprobationis, & prædestinationis: sed prædestinationis effectus, sunt electio ad gloriam, & gratiam: ergo reprobationis oppositi effectus, erunt exclusio à gloria, & à gratia.

Thomistæ. Vasquez.

59. Tertia sententia duplicem distinguit reprobationẽ; alteram positiuam; negatiuã alteram. Prima est positiua exclusio à gloria, & destinatio ad pœnam æternam. Secunda est negatiua exclusio à gloria, & à gratia. Prioris reprobationis effectum ait, esse ipsam executionem destinationis ad pœnam æternam: posterioris verò docet esse ipsam permissionem peccati. Est Scoti in 1. dist. 41. q. vnica §. *potest aliter dici.* Quem sequitur Suarez lib. 5. de reprobatione c. 7. Fundamentum prioris assertionis est, quia destinatio ad pœnam non est de se bona, nisi vt iusta; non est autem iusta, nisi præsupponat culpam: igitur antequam Deus excludat positiuè aliquem à gloria, & destinet ad pœnam, præcedere debet finale peccatum ipsius. Igitur sola executio destinationis ad pœnam æternam, est effectus positiuę reprobationis. Hęc vltima consequentia constat, quia effectus debet supponere causam, à qua proficiscitur: atqui sola destinatio ad pœnam, & positiua exclusio à gloria, supponit in Deo actum positiuè reprobantem; nam permissio peccati antecedit, non subsequitur actum ipsum positiuè reprobantem: cùm ex præuisione finalis peccati, & à fortiori ex præuisione permissionis peccati, Deus positiuè excludat à gloria, & destinet ad pœnam.

Scotus, Suarez.

60. Fundamentum posterioris assertionis est, quia sicut Deus ex se negatiuè excludit à gloria ante vlla præuisa demerita; ita quidquid ex vitalis actus negatiuè reprobãtis sequitur, est effectus ipsius, eo modo quo dici potest effectus negationis. Pro præsentis controuersiæ solutione,

61. Dicendum est, nullum dari effectum reprobationis, præter ipsam executionem æternæ pœnæ. Fundamentum est, quoniam vt aliquid sit effectus reprobationis, debet procedere à voluntate excludendi ipsum reprobum à gloria: sed in Deo nulla est voluntas excludendi aliquem à gloria, nisi post ipsius finalia peccata præuisa: igitur nullus datur effectus reprobationis, præter ipsam executionem æternæ pœnæ. Consequentia patet, nam sola hæc supponit in Deo voluntatem excludendi reprobum à gloria: reliqua enim antecedunt voluntatem excludendi à gloria, vnde non possunt esse effectus reprobationis, quia hic debet supponere voluntatem reprobãdi, tanquam causam, ex qua immediatè proficiscitur. Minor constat ex suprà disputatis, vbi probauimus, Deum neminem à gloria reprobare, nisi post præuisa ipsius demerita. Maior verò probatur, quoniam, vt aliquid sit effectus prædestinationis, debet procedere ex voluntate intendente gloriam: ergo vt aliquid sit effectus reprobationis, debet procedere ex voluntate intendente exclusionem à gloria, cùm par sit vtriusque ratio.

62. Ex dictis deducitur primò. Nullum bonum naturale, vel supernaturale esse in reprobo effectum reprobationis. Ratio, quia nullum bonum naturale, vel supernaturale datur reprobo ex intentione excludendi illum à gloria, vel destinandi ad pœnam.

63. Deducitur 2. Nullam permissionem peccati esse effectum reprobationis. Fundamentũ est, quia omnis permissio peccati antecedit peccatũ: sed Deus nullam habet voluntatem excludendi aliquem à gloria, vel destinandi ad pœnam ante præuisum ipsius finale peccatum: igitur nullius peccati, ne finalis quidem permissio potest esse reprobationis effectus. Nam ad hoc, vt permissio peccati sit effectus reprobationis, procedere debet ex intentione aliqua excludendi à gloria vel destinandi ad pœnam: sed nulla in Deo assignari potest intentio excludendi à gloria, vel destinandi ad pœnam ante præuisum finale peccatum: igitur nulla permissio peccati potest esse reprobationis effectus; cùm

DISPVTATIO XVII.

De Potentia Dei.

SECTIO PRIMA.

An in Deo sit potentia distincta ab essentia, & reliquis attributis?

1. DVPLEX est potentia, teste Philosopho 5. Metaph. c. 12. actiua & passiua; illa definitur, *principium transmutandi alterũ in quãtum alterum*; hæc *transmutandi ab altero in quantum altero*. Hãc à Deo abesse, euidenter ostendit perfectio actus puri, quæ omnem potentialitatem, cũ qua necessariò cõiuncta est potentia passiua, à Deo remouet: illa, cũ sit perfectio simpliciter simplex, nullã includens imperfectionem, omninò Deo concedenda est. Cęterùm duplex potentia actiua in Deo considerari potest, altera ad intra, altera ad extra; & ad intra quidem adhuc duplex, altera respectu actuum notionalium, altera respectu actuum essentialium. Prior, cùm distinguatur realiter à termino producto, habet veram & propriam rationem potentiæ. Posterior autem, cùm non distinguatur ex natura rei ab actu, respectu cuius dicitur potentia; non enim intellectus & voluntas in Deo ex natura rei distinguuntur ab intellectione & volitione, nõ videtur illi propria ratio potentiæ competere; nam hæc ad minimum, iuxta allatam Philosophi definitionem, requirit realem distinctionem à termino producendo. *Aristotel.*

2. Quare dicendum est, respectu actuũ essentialium non esse in Deo potentiam propriè dictam, ob rationem assignatam, quia potentia propriè dicta postulat talem distinctionem à termino producendo. An autem respectu huiusmodi actuum sit saltem perfectio ipsa potentię actiuæ, esto non sit cum reali distinctione termini dubitari potest. Ratio verò dubitandi est, quia vt in Deo sit aliqua perfectio formaliter, non est necesse, vt illa sit ex natura rei distincta ab alijs perfectionibus: est enim in Deo formaliter sapientia, formaliter bonitas sine distinctione bonitatis à sapientia. Igitur etiamsi intellectus, & voluntas in Deo non distinguantur ab intellectione, & volitione, adhuc non repugnat, in Deo esse ipsam perfectionem potentiæ intellectiuæ, & volitiuæ. Confirmatur, nam distinctio suprà positiuam perfectionem rei non addit, nisi solam limitationem in se, & diuisionem ab alio, quæ limitatio & diuisio suprà positiuam entitatem rei non addit, nisi puram negationem.

3. Pro cuius rei explicatione, duplex perfectio distinguenda est in potentia cognoscitiua, & volitiua, altera percipiendi & appetendi obiectum, altera producendi actum. Priorem perfectionem habent intellectus & voluntas Diuina, etiamsi nõ distinguantur ab intellectione, & volitione. Vt enim hanc perfectionem habere possit potẽtia, non est necesse, vt distinguatur ab actu, imò quanto magis est idem cum actu, tantò magis est perceptiua, & appetitiua obiecti; nam hanc perfectionem participat potentia in ratione causæ formalis, vel quasi formalis, quæ quò magis est idem cum subiecto, eò magis participatur à subiecto. Posteriorem verò habere non potest; nam hæc cõsistit in virtute productiua actus, cuius si productio implicat, implicabit & virtus ipsa productiua actus. Cùm igitur implicet productio actus intellectionis & volitionis Diuinæ, implicabit & virtus ipsa actus Diuini, defectu cuius virtutis productiuæ non potest dici, in Deo esse potentiam actiuam intelligendi, aut volendi; nam hæc essentialiter importat virtutem producendi actum, vt ex allata Philosophi definitione constat. Hinc tamen non sequitur, aliquam perfectionem deesse Deo; quia, cùm hæc includat imperfectionem, nempe distinctionem potentiæ ab actu, non est perfectio simpliciter simplex, & consequenter nec Deo concedenda.

4. Vnde sola cõtrouersia superest de potentia actiua ad extra, quam primò certũ est, inesse Deo, nam hæc perfectionem dicit sine imperfectione. Cùm enim Deus, vt ex disputatis constat, sit quo melius, excellentiusque excogitari non possit, tribuendum est illi *esse* omnium perfectissimum: tale est *esse* illimitatum in omni genere perfectionis cũ virtute producendi, quidquid contradictionem non implicat. Ergo tale *esse* tribuendum est Deo. Minor patet, quia posse se ipsum communicare est aliqua perfectio, quam non habet, qui se ipsum communicare non potest.

5. Secundò, certum est, quidquid recentiores aliqui opinentur, hãc potentiam nullum includere ordinem realem ad creaturas, licet concipi non possit sine creaturis, non propter respectum realem ad illas, sed propter essentialem connotationem earum, fundatam in essentiali dependentia ipsarum creaturarum à Deo, vt à primò ente.

6. Tertiò, certum etiam est, posse euidenti discursu demonstrari, hanc potentiam esse in Deo. Nam licet inter Scholasticos controuersum sit, an naturali ratione constet, in Deo esse omnipotentiam respectu cuiuscunque contradictionem non inuoluentis, tamen nemo dubitat, potentiam actiuam vt sic, ex effectibus creatis in Deo euidenter concludi. Nam cùm ex effectibus creatis euidenter cõcludatur, esse vnum principium primum productiuum rerum omnium, ex ijsdem euidenter cõcludi oportet, esse vnum primum ens cum aliqua potentia actiua producendi omnia.

7. Quartò, certum tandem est, huiusmodi potentiam non distingui ex natura rei ab essentia Diuina, reliquisque attributis. Cùm enim hæc sit perfectio absoluta communis omnibus Diuinis personis, non potest ex natura rei à reliquis Diuinis perfectionibus siue absolutis, siue respectiuis distingui: nam ea tantùm in Deo ex natura rei distinguuntur, quæ relatiuè opponuntur. Sola igitur controuersia superest de distinctione virtuali, an ea virtualiter cum aliquo fundamento in re distinguatur ab essentia, cæterisque attributis Diuinis.

8. PRIMA sententia negat, potentiam in Deo distingui ab essentia, & reliquis Diuinis attributis. Fundamentum est, quia potentia Dei est eminentialis causa omnium possibilium: hanc autem perfectionem habet Deus ratione solius essentiæ; nam ratione solius essentiæ habet, vt sit virtus illimitata in omni genere perfectionis, qualis debet esse potentia Dei respectu omnium possibilium.

9. SECVNDA sententia affirmat, potentiam productiuam ad extra non solùm distingui ab essentia, sed à reliquis etiam attributis intellectus, & voluntatis. Est Durandi in. 1. distin. 38. quæst. 1. Aureoli dist. 42. art. 2. propos. 2. Rubionis quæst. 1. art. 1. Suarez. lib. 3. de Diuinis attributis, cap. 9. numer. 2. Zumel 1. part. quæst. 25. art. 1. disp. vnica, concl. 3. *Aureolus. Rubio. Durandi. Suarez. Zumel.*

Probãt primò, quòd illa distinguatur ab essentia. Nam essentia secundùm explicitam rationem suam importat solam rationem essendi, vt constitutiuam Deitatis in ordine ad se: potentia verò actiua importat principium productiuum creaturarum ad extra.

10. Quòd autem distinguatur ab intellectu & voluntate, probant secundò: Nam illud habet formalem rationem potentiæ actiuæ ad extra in Deo, à quo immediatè manant effectus creati: sed effectus creati non manant immediatè ab intellectu & voluntate, sed à virtute productiua, ratione distincta ab intellectu & voluntate: ergo. Maior patet, nam potentia actiua est immediatum principium effectus: ergo illud habet formalem rationem potentiæ actiuæ, à qua immediatè manat effectus. Minor probatur, nam ab illa ratione manat immediatè effectus, quæ continet virtualiter effectum, cùm debeat effectus in causa contineri: atqui intellectus & voluntas non continent virtualiter effectus creatos. Minor probatur, nam ea ratio continet virtualiter effectum, quæ habet aliquam similitudinem in essendo cum ipso effectu; cùm omnis productio fieri debeat per aliquam assimilationem producti ad producentem, & hoc ideò, quia omnis productio est aliqua participatio esse ipsius producentis, quod producens mediâ actione communicat producto. Sed quod habet similitudinem in essendo cum effectibus producibilibus non est intellectus, & voluntas, sed ipsa essentia Dei, vt illimitata in omni genere perfectionis possibilis, quæ quatenus supra rationem essendi addit vim productiuam, induit formalem rationem potentię. Minor constat, quia intellectus, & voluntas secundùm explicitam rationem non important perfectionem illimitatam in tota latitudine essendi. Quòd autem hæc sit necessaria ad constituendam formalem rationem potentiæ actiuę in Deo, probatur; quia potentia actiua in Deo debet continere perfectiones omnium possibilium, quæ cùm sint infinitæ in tota latitudine entis, debent eandem infinitatem & illimitationem explicitam supponere in causa.

11. Tertio probant, nam illa virtus, quæ secundùm propriam rationem, & modum operandi indifferenter se habet ad producibilia, & non producibilia, non potest habere formalem rationem principij productiui: sed intellectus, & voluntas secundùm propriam rationem & modum operandi indifferenter se habet ad producibilia, & non producibilia; igitur non possunt habere formalem rationem principij productiui. Minor patet, nam intellectus & voluntas ex proprio modo operandi indifferenter feruntur ad ea, quæ sunt producibilia, & quæ non sunt producibilia; æquè enim per suos actus feruntur ad Deum, qui producibilis non est, atque ad creaturas, quæ producibiles sunt. Maior probatur, nam virtus, quæ æquè se habet ad producibilia, & non producibilia, habet rationem formalem diuersam, ab ea, quę tantùm se habet ad producibilia; cùm ratio formalis vnius sit vniuersalior, quàm ratio formalis alterius.

12. Confirmatur, quia intellectus, & voluntas feruntur ad obiecta intentionaliter, non attingendo illa realiter, sed tantùm obiectiuè, & grammaticaliter. Potentia verò fertur ad suum obiectum realiter, attingendo illud effectiuè. Vnde obiecta extrinsecè tantùm denominantur cognita, & volita, ab actibus intelligendi,

& volendi, ſubiectiuè manentibus in intellectu, & voluntate, effectus verò realiter accipiunt eſſe à potentia productiua, mediâ actione tranſeunte, in ipſis recepta.

13. Quartò, illud habet formalem rationem potentiæ in Deo, quo tantùm manente, & reliquis omnibus ſublatis, adhuc maneret vis productiua creaturarum: ſed ſublatis per impoſſibile intellectu, & voluntate à Deo, adhuc maneret vis productiua creaturarum: Maior conſtat. Minor probatur, nam adhuc ſublatis intellectu, & voluntate à Deo, maneret continentia eminentialis creaturarum, in qua immediatè & proximè fundatur omnipotentia Dei.

14. Confirmatur, nam vis productiua immediatè ſequitur ad eſſe, vnde reperitur etiam in entibus non cognoſcitiuis: intellectus autem & voluntas non ſequuntur, niſi ad tale vel tale eſſe determinatum: atqui eſſe ratione præcedit tale eſſe: ergo etiam vis productiua, quæ immediatè ſequitur ad eſſe, in Deo ratione præcedit intellectum & voluntatem.

15. Quintò, eundem ordinem rationis ſeruare debent inter ſe ea, quæ ſolâ ratione differunt, quem ordinem realem ſeruant inter ſe ea, quæ realiter differunt inter ſe. Atqui intellectus, voluntas, & potẽtia in creaturis, in quibus hæc realiter differunt, talem ordinem habent inter ſe, vt intellectus tantùm ſit directiuus; voluntas determinatiua; potentia verò ſolùm executiua operis externi: igitur ſimilis ordo ponendus eſt inter hæc tria in Deo, vt intellectus ſit tantùm directiuus; voluntas tantùm inclinatiua, ſeu determinatiua; potentia verò ſolùm executiua operationis ad extra. Minor cõſtat. Maior probatur, quia omnis diſtinctio ſecundùm quid, qualis eſt diſtinctio rationis, reduci debet ad diſtinctionem ſimpliciter, qualis eſt diſtinctio realis.

16. TERTIA ſententia docet, potentiam executiuã in Deo nullâ ratione diſtingui ab intellectu & voluntate. Eſt Ferrariẽſis 2. contra gentes, c. 10. ſub finem. Molinæ 1. p. q. 25. art. 1. diſp. 2. Valentiæ q. 19. puncto 6. & q. 25. punct. 1. Vaſquez diſp. 102. c. 3, in quam inclinant S. Doctor 1. p. q. 25. ar. 1. ad 4. Caietanus ibidem, & Scotus in 1. diſt. 37. Pro cuius controuerſiæ explicatione,

Ferrarienſ. Molina. Valentia. Vaſquez. S. Thomas. Caietanus Scotus.

17. DICO 1. Potentia actiua in Deo non diſtinguitur ab eſſentia Dei, tanquam ratio formalis ab ea perfectè cõdiuiſa, etiam ſecundùm rationem explicitam, ſed tanquã ratio formalis includens illam, & ſuperaddens illi vim productiuã. Expliço. Dupliciter vna perfectio Diuina includere poteſt aliam, vno modo tanquã ratio ſpecifica generica & communem; alio modo vt rationem integrãtem, & quaſi complentem eandem rationem ſpecificam. Exemplum primi: Sapientia Diuina, non quà ſapientia eſt formaliter, ſed quà Diuina, includit implicitè bonitatem, quia quà Diuina dicit illimitationem in omni genere perfectionis; quà verò ſapientia dicit illimitationem in genere duntaxat ſapientiæ. Exemplum ſecundi: intellectualitas Diuina non ſolũ quà Diuina, ſed etiam quà intellectualitas eſt, quidditatiuè dicit perfectionem Spiritus. Potentia igitur actiua in Deo non modò quà Diuina, ſed etiam quà potentia eſt, includit formaliter eſſentiam; & conſequenter ſecundùm propriam rationem formalem explicitam non perfectè condiuiditur ab eſſentia. Sed illam includit, tanquam rationem integrantem ipſam explicitam formalitatem potentiæ. Hanc colligo ex S. Th. q. 1 de potentia, ar. 1. ad 9. vbi docet, eſſentiam ipſam Dei, ſuperaddita tantùm per intellectum relatione principij, habere rationem potentiæ. Nec contrarium docet ad 14. vbi affirmat, potentiã in Deo ratione diſtingui ab eſſentia. Intelligitur enim de diſtinctione per modum includentis & inclusi: etenim licet potentia includat formaliter eſſentiam, non tamen eſſentia includit formaliter & explicitè potentiam.

18. Aſſertio ſic explicata probatur hac vnicâ ratione fundamentali. Potentia productiua in Deo in ſua ratione formali explicita dicit actum purum, illimitatum in omni genere perfectionis; ergo in ſua ratione formali explicita includit eſſentiam. Conſequentia patet, quia ſola eſſentia includit in ſua ratione formali explicita actum purum illimitatum in omni genere perfectionis, cùm omnis alia perfectio Diuina ſecundùm ſuam rationem formalem explicitam limitetur ad vnum duntaxat genus perfectionis, exempli gratiâ ſapientiæ, aut bonitatis: ſola eſſentia ſecundùm rationem formalem explicitam includit omnem omninò perfectionem. Antecedens verò probatur, nam potentia Diuina & ex modo producendi per actionem creatiuam independentem à ſubiecto, & ex infinitis creabilibus perfectioribus, & perfectioribus, quæ in ſe ipſa præhabere debet vt cauſa eminentiſſima omnium, formaliter & explicitè importat actum purum, illimitatum in tota latitudine eſſendi; alioqui non poſſet eſſe cauſa eminentiſſima omnium: nam ſicut hæc non limitantur ad certum genus perfectionis creabilis, vltra quam non ſint alia creabilia ita nec cauſa limitari poteſt ad certum genus perfectionis increatæ, vltra quam non poſſit alia & alia perfectiora in infinitum create.

19. Confirmatur: Nam potentia Diuina explicitè importat vim producendi, quid quid contradictionem non inuoluit; ergo explicitè importat totam latitudinem entis poſſibilis. Antecedens patet, quia potentia Dei ſe extendit ad omne id, quod participare poteſt rationem entis; vnde ſolùm à ſuo adæquato obiecto excludit non ens, quod eſt illud, quod contradictionem inuoluit ad eſſe. Conſequentia verò probatur, nam totum id explicitè importat potentia, quod formaliter præſupponitur à te-

mino producibili, nam totum id est necessarium ad constituēdam perfectam potentiam in ordine ad suum obiectum: atqui terminus producibilis est, quidquid participare potest rationem entis: ergo.

20. Dico secundò. Potentia actiua in Deo secundùm suam formalem rationē explicitam non condistinguitur ab intellectu & voluntate, nisi vt ratio includens ab inclusa. Assertionis fundamentum est duplex. Primum est, quia nequit ea perfectio excludi ab explicita ratione potentiæ actiuæ Dei, quæ sub ratione proximæ protentiæ productiuæ ad extra illam constituit: atqui intellectus, & voluntas constituunt potentiam Dei sub ratione proximæ potentiæ productiuæ ad extra: igitur non possunt excludi ab explicita ratione potentiæ actiuæ Dei. Maior constat, quia quidquid complet virtutem in ratione proximè operandi, clauditur in intrinseco, & essentiali conceptu illius. Minor probatur, nam potentia Dei productiua ad extra, non est quæcunque potentia, sed libera, & artefactiua rerum; est enim potentia agentis liberi, vt liberi formaliter, nam hæc tantùm potentia ad extra productiua dicit perfectionem simpliciter simplicem: sed talis potentia in sua ratione formali explicita includit intellectum, & voluntatem; nam quà artefactiua est, includit intellectum, cuius directione tendit ad opus exemplandum; quà verò libera, includit voluntatem, cuius libertate proximè determinatur ad opus exequendum: ergo ab vtroque proximè completur in ratione potentiæ ad extra productiuæ; atque adeò vtrumque in sua ratione formali completa explicitè includit. Confirmatur, quia in Deo quodlibet attributum assignari debet cum omni perfectione, quæ ab ipso intrinsecè exigitur: sed intellectus & voluntas sunt perfectiones quæ ab omnipotentia Dei intrinsecè exiguntur; quia sine ijs non est proximè operatiua ad extra; ergo.

21. Secundum fundamentum est, quia nequit voluntas Diuina liberè aliquid velle, nisi per connotationem effectus liberè à se dependentis: ergo potentia Dei operatiua ad extra includit voluntatem. Antecedens constat ex suprà disputatis de voluntate Dei. Consequentia verò probatur, nam si potentia Dei operatiua ad extra non includeret formaliter voluntatem, deberet, antequam produceret effectum, liberè determinari ab actu Diuinæ voluntatis, ratione antecedente effectum ipsum producendum, cùm nequeat potentia executiua Dei suum opus ad extra producere, nisi liberè: ergo nisi ipsa ponatur intrinsecè libera, se ipsa ab intrinseco determinans ad opus exequendum, determinari debebit ab extrinseco actu voluntatis, ratione præcedente ipsam operis excutionem: quia cùm talis executio non sit libera ab ipsa potentia executiua, à qua immediatè promanat; siquidem hæc ponitur virtualiter distincta ab ipsa voluntate, debet saltem fieri libera ab extrinseco actu voluntatis, sicut fiunt in nobis liberæ operationes potentiæ executiuæ ab extrinseco actu voluntatis imperantis, & determinantis potentias ipsas executiuas ad opus exequendum. Implicat autem, potentiam executiuam Dei liberè determinari ad opus exequendum ab extrinseco actu libero Diuinæ voluntatis, ratione præcedente ipsam externi operis executionem: ergo. Minorem probo, quia implicat, Deum habere actum liberum absque connotatione alicuius effectus liberè à se dependentis. Ergo implicat intelligere in Deo vllum actum liberum ante ipsam externi operis executionem: intelligeretur autem aliquis actus liber in Deo ante ipsam externi operis executionem, si potentia executiua deberet applicari ad opus exequendum per actum liberum diuinæ voluntatis, ratione præcedentem ipsam operis executionem. Maior patet, nam si actus voluntatis in Deo sit liber formaliter per ipsam externi operis connotationem, implicat illum intelligere formaliter liberum ante talem operis executionem. Maior probatur, quoniam priùs ratione, quàm potentia executiua suum opus exequatur, intelligi debet liberè determinata & applicata ad tale opus exequendum. Igitur ante ipsam operis executionem præintelligi debet actus liber Diuinæ voluntatis, applicantis, & determinantis potentiam executiuam ad tale opus exequendum.

22. Hoc autem incommodum in nostra sententia facilè euitatur, quia non debet actus liber in Deo præcedere ipsam operis executionem: nam cùm potentia executiua in nostra sententia non distinguatur ab ipsa libera voluntate Dei, non est necesse, vt ipsa voluntas liberè determinetur ad opus exequendum per actum alterius potentiæ, sed determinatur per ipsammet operis executionem, liberè à se producendam: non secus ac determinatur voluntas ipsa creata ad liberam elicitionem suæ volitionis, non per aliquem alium actum liberum præcedentem, sed per ipsammet liberi actus productionem, liberè à se exequendam.

23. Ex his deducitur contra Molinam, potentiam executiuam in Deo non compleri proximè per ipsum actum liberum Diuinæ voluntatis, sed per potentiam in actu primo indifferentem. Tum quia potentia productiua, etiam vt proximè completa ad operandum, non liberè, sed necessariò inest Deo: actus autem liber voluntatis non necessariò, sed liberè inest Deo, quippe qui potuit non esse. Igitur non actus, sed potentia proximè complet principium productiuum ad extra. Tum quia actus Diuinæ voluntatis fit liber formaliter per ipsam connotationem effectus potentiæ executricis; igitur non potest, formaliter constituere ipsam potentiam executricem. Alioqui, vt formaliter constituens potentiam, deberet præce- *Molina.*

dere

dere effectum ipsum potentię quatenus verò sit liber per connotationem effectus eiusdem potentiæ, quam constitueret, deberet supponere eandem potentiam iam constitutam; igitur non posset per connotationem effectus talis potentiæ constitui liber: aliàs supponeretur, & non supponeretur liber ante connotationem effectus. Secus autem est de intellectu, qui potentiam executiuam complet, non vt potentia, sed vt actus directiuus operis. Tum quia esse proximè directiuum operis, qualis poni debet potentia executiua in Deo, vt sit proximè completa, non est potentia, sed actus, quia per actum proximè dirigitur potentia ad opus exequendum. Tum quia scientia simplicis intelligentiæ, quæ tantùm est causa rerum in Deo, non liberè, sed necessariò inest Deo.

14. *Objicies* primò: Esse directiuum, applicatiuum, & executiuum operis in rebus creatis spectant ad diuersas causas: nam esse directiuum spectat ad causam idealem, esse determinatiuum ad causam liberam; esse executiuum ad causam naturalem. Ergo etiam in Deo tales rationes spectabunt ad diuersas causas. Consequentia probatur, nam de Diuinis philosophandũ est per proportionem ad creata.

15. Confirmatur, nam sub alia ratione comparatur effectus creatus ad ideam Diuinam, atque ad potentiam executiuam: igitur nequeunt idea, & potentia executiua in Deo coincidere in eandem rationem formalem causandi. Antecedens probatur, quoniam ad ideam effectus comparatur, vt artefactus ad artem, siue vt exemplatus ad exemplar mediâ directione intellectus: ad potentiam verò executiuam cõparatur, vt terminus ad principium essendi mediâ actione ipsius potentiæ.

16. Secundò, quoniam eadem ratione dici posset, voluntatem in Deo non esse attributum ratione distinctum ab intellectu: nam etiam voluntas essentialiter supponit intellectum, sine cuius directione implicat, voluntatem in suum obiectum ferri.

17. Tertiò. Deus ab æterno dicitur voluisse mundum, cùm tamen ab æterno mundum non produxerit: ergo productio effectus non est immediatè à voluntate Diuina, consequentia probatur, quia si esset immediatè à voluntate Diuina, cùm hæc nequeat liberè velle, nisi aliquid ad extra producendo, cùm nihil ab æterno produxerit, nihil dici posset ab æterno voluisse, sed tantùm in tempore, quando mundum ipsum produxit.

18. Quartò. Imperfectio est in creaturis, vt in eadẽ causa assignari debeat ratio proxima, & remota. Sed si in Deo potentia actiua includeret formaliter intellectum, & voluntatem in eadem potentia distingueretur virtualiter ratio proxima, & remota, nam voluntas tanquam proxima ratio determinaret essentaim ad virtutem proximè productiuam.

19. Respondeo ad primum, negando Antecedens. Ad cuius probationem dico, omnes illas tres rationes spectare ad eandem causam agentis intellectualis proximè & perfectè completam: quòd autem illæ in rebus creatis distinguantur, est propter imperfectionem agentis creati, quod nequit eas omnes continere in eadem ratione formali perfectè vnitas, ob sui limitationem. Sicut ob eandem limitationem nequit continere rationes causæ proximæ & remotæ in eadem formalitate vnitas, sed in pluribus dispersas. Confirmatur: quia Aristoteles causam exemplarem non distinxit ab efficiente intellectuali, sed ad eam tanquam proximum complementum reduxit: in Deo autem non est alia potentia actiua ad extra nisi intellectualis, quæ ad sui complementum essentialiter postulat tres illas rationes.

20. Ad Confirmationem respondeo, distinguendo antecedens: comparatur diuerso modo, spectante ad diuersum genus causæ, & nego: comparatur diuerso modo, spectãte ad idem genus causæ intellectualis agentis integrè & perfectè constitutæ & concedo.

21. Ad secundum nego sequelam. Etenim ratio, cur omnes tres illæ rationes spectent ad eandem formalitatem causę ad extra productiuæ, non est, quia vna essentialiter supponit aliam, sed quia omnes per se integrant eandem formalitatem causæ agentis intellectualis. Esto igitur voluntas essentialiter supponat intellectum, quia tamen modus agendi vnius non pertinet per se ad modum agendi alterius; vt ratio formaliter integrans, sed tantùm vt ratio essentialiter præsuppositа, non dicuntur coincidere in eandem, sed in diuersas rationes formales explicitas.

22. Ad tertium nego consequentiam, ac cuius probationem dico, Deũ liberè ab æterno voluisse mundum, per ordinem ad productionem mundi, ab ipsamet voluntate in tempore exequendam. Vnde ex ipsa æternitate non priùs intelligitur Deus voluisse mundum, quàm fuerit determinatus per ipsam productionem mundi futuram, ab ipsamet voluntate liberè exequendam.

23. Ad quartum respondeo, tunc rationem proximam & remotã inuoluere imperfectionem, quando illæ distinguuntur, tanquã duę formalitates homogeneę, integrantes idem proximum genus causæ: secus quãdo distinguuntur tanquam duę formalitates heterogeneæ vnius & eiusdẽ causæ Cæterùm intellectus & voluntas diuina non comparantur ad essentiam quasi duæ formalitates homogeneæ, sed heterogeneæ eiusdẽ potentiæ proximè productiuæ; ille in ratione directiui, hæc in ratione liberi operatiui.

24. Ex dictis soluitur alia quæstio, per quam rationem ex his tribus, quas potentia diuina productiua ad extra includit, immedia-

tiù

tiùs & proximiùs attingat effectus? Dicendum enim est cohærenter ad nostra principia, essentiam non attingere immediatiùs effectum, quàm attingat ipsa voluntas; nec contrà; sed vtramque simul illum immediatè attingere. Fundamentum est, quia si immediatiùs illum attingeret essentia, illum non attingeret vt potentia libera, quia essentia non est proximè formaliter libera, nisi vt includens voluntatem. Si autem illum immediatiùs attingeret voluntas, aut illum attingeret vt obiectum, aut vt effectũ: si vt obiectũ, iam conciperetur actus liber in Deo ante connotationem effectus liberè à se dependẽtis; si vt effectum, igitur non tantùm attingeret illum, vt voluntas, sed etiam vt potentia atque adeò vt includens essentiam.

35. Maior difficultas est de causalitate intellectus; an immediatiùs attingat effectum, quàm voluntas ipsa? Et ratio dubitandi est, quia causalitas intellectus præcedit causalitatem voluntatis in ordine ad eundem effectum, dirigendo tantùm per modum artis & obiecti propositionem, per quam voluntas ipsa inclinetur ad effectum volendum & exequendum. Confirmatur, quia intellectus non se extendit immediatè ad opus ipsum exequendum, sed immediatè tantùm dirigit voluntatem, quæ directa ipsa per se, vel per potentias executrices opus exequitur.

Docti Recentiores.

36. Ita Docti recentiores: quæ sententia procul dubio probabilis est: oppositam tamen puto probabiliorem, scilicet non tantùm mediatè; sed etiam immediatè & proximè intellectum diuinum per suam increatam artem, quæ est practica notitia rerum factibilium, attingere effectus creatos, non quidẽ in ratione entis, sicut attingitur à voluntate, sed in ratione operis artificiati. Est enim hæc maior perfectio scientiæ diuinę, vt possit ipsa immediatè, nullo alio mediante, ad opus delineandum & exemplandum se extendere. Nec refert quòd actus scientiæ sit immanens: quia non repugnat eius immanentiæ, vt immediatè se extendat ad opus externum effigiandum.

37. Fundamentum primæ sententiæ solùm probat priorem nostram assertionem, nempe potentiam Dei non perfectè condistingui ab essentia eiusdem, sed tantùm vt includens ab incluso, quia nimirum potentia includit essentiam, & superaddit illi rationem principij, vt rectè S. Th. præcitata quæstione de Potentia.

S. Thomas.

38. Ad primum argumentum secundæ sententiæ respondendum est eodem modo. Ad secundum nego minorem. Ad cuius probationem negandum est effectus creatos non contineri virtualiter in intellectu & voluntate diuina, in illo vt in arte; in hac vt in causa liberè productiua, quæ vt sic explicitè includit essentiam illimitatam in omni genere perfectionis.

39. Ad tertium distinguo maiorẽ. Virtus, quæ secundùm proprium modum operandi indifferenter se habet ad necessaria & libera, non potest vt sic esse principium productiuum ad extra, concedo; cùm principium productiuum ad extra non possit esse nisi circa libera. Nego tamen vt sic intellectum & voluntatem integrare formaliter potentiam actiuam in Deo, sed solùm vt versantur circa libera: sub qua tantùm ratione proximè complent potentiam actiuam Dei, vt sic autem intellectus & voluntas non habent rationem formalem ad libera & necessaria indifferentem, sed limitatam tantùm ad libera.

40. Ad confirmationem neganda est maior de intellectu & voluntate Diuina in ordine ad obiecta libera. Nec obstat eorum immanentiæ, quin ferri possint ad obiecta realiter attingenda, intellectus sub ratione artis; voluntas verò sub ratione potentiæ liberè productiuæ: à quibus obiecta non solùm habent extrinsecum esse cognitum & volitum, sed etiam intrinsecum esse artificiatum, & existentiæ.

41. Ad quartum nego minorem: ad cuius probationem negandum est, in tali casu potentiam Dei mensuram vt proximè completam ad operandum ad extra: quia hæc non solùm importat eminentialem continentiam creaturarum, sed etiam actiuam indifferentiam ad hoc vel illud producendum, defectu cuius indifferentiæ non esset in eo casu in Deo potentia productiua ad extra. Hanc autem actiuam indifferentiam formaliter habet potentia Dei per intellectum & voluntatem. Ad confirmationem concedenda est maior de vi productiua necessaria; neganda de vi productiua libera, qualis est potentia Dei actiua ad extra.

42. Ad quintum concedenda est maior, quando distinctio rationis non præiudicat perfectioni diuinæ, neganda verò, quando diuinæ perfectioni præiudicat, vti præiudicat perfecta condistinctio rationis intellectus & voluntatis à potentia actiua Dei; quæ quamdiu non concipitur vltimò completa per intellectum & voluntatem, non concipitur proximè operatiua ad extra.

SECTIO II.

An, & qua ratione Potentia Dei sit infinita?

43. Dvplex infinitas in potentia Dei consideranda est, altera ex parte subiecti, altera ex parte termini. Prior desumitur ab ipsa essentia diuina; posterior per ordinem ad terminum, quem potest producere. Prior dicitur infinitas intensiua, posterior extensiua, vtramque infinitatem reperiri in omnipotentia Dei, omnes conueniunt. Sola difficultas est, quo pacto talis infinitas ex infinitate essentiæ, & termini col-

ligatur

ligatur? &, an naturaliter demonstrari possit?

44. Priorem infinitatem ex essentiæ infinitate sic deduco. Vnumquodq; est actiuũ secundùm quod est actu; Deus est ens, actu infinitum; igitur est infinitè potens. Maior est commune Philosophorum, Theologorumque axioma. Cuius ratio à priori est, quia quod agit, debet præhabere effectum, quem agit; cùm enim agere sit communicare esse effectui, qui agitur; nemoque communicare possit esse, quod in se ipso non præhabeat; necessariò qui agit, supponi debet in actu, aut formali, aut virtuali respectu illius esse, quod debet agendo cõmunicare. Minor supponitur ex suprà demonstratis de natura & essentia Dei. Consequentia vero constat: nã siue dicamus potentiam Dei includere formaliter essentiam, siue esse quasi proprietatem illius, euidenter sequitur, talem potentiam esse infinitam. Nam si essentiam includat formaliter, includit pariter cum illa infinitatem ipsius; si verò sit tantùm proprietas, cùm omnis proprietas proportionari debeat essentiæ, cuius est proprietas; potentia Dei tanquam proprietas essentiæ infinitæ, necessariò erit infinita.

Axiomata Philosophorũ & Theologorum.

45. Eadem infinitas potentiæ Diuinæ colligitur ex modo operandi independenter tum ab omni alio agente, tum ab omni subiecto. Nam prior independentia necessariò supponit illimitationem in essendo, cùm nequeat limitari is, qui à nullo pendet; cùm omnis limitatio sit ab aliquo per suam causalitatem effectum limitante. Posterior supponit in producente perfectionem actus puri; cùm nequeat creare, nisi qui actionem immanentem habet identificatam cum propria substantia, quod est proprium actus puri, vt ex disputatis suprà de essentia Dei constat.

46. Posteriorem verò infinitatem ex infinitate termini producibilis sic infero. Terminus producibilis ab omnipotentia Dei, est quidquid in se ipso contradictionem nõ inuoluit. Sed talis terminus necessariò supponit in Deo potentiam infinitam: ergo. Maior probatur, nam ille est terminus producibilis ab omnipotentia Dei, qui participare potest aliquam rationem entis: cũ enim in Deo sit vniuersa ratio entis, quidquid participare potest rationem entis, erit terminus diuinæ omnipotentiæ. Nã ille est terminus adæquatus alicuius potentiæ, qui adæquatè respondet actualitati talis potentiæ; cùm vnumquodque sit actiuum secundùm quod est ens actu: ergo cùm Deus sit actu omne ens, nullum à se excludens, nisi tantùm nõ ens, adæquatus terminus ab ipso producibilis erit quidquid participare potest rationem entis: vnde solùm ab ipsius termino excluditur nõ ens, quod est quidquid in se ipso contradictionem inuoluit. Minorem ostendo, quia cùm talis terminus non limitetur ad certum genus, vel gradum entis, sed complectatur totam latitudinem entis creati, necessariò supponit in causa virtutem infinitam; alioqui deueniretur tandem ad aliquem terminum finitum, vltra quem perfectior produci non posset, non ratione formalis repugnantiæ termini producibilis, sed defectu actiuitatis virtutis productiuæ.

47. *Obijcies* 1. Nam posterior probatio committit circulum; probat enim infinitatem potentiæ ex infinitate termini; & rursus infinitatem termini ex infinitate potentiæ. Confirmatur: nam res dicuntur producibiles à potentia Dei: igitur probare infinitatem potentiæ ex infinitate termini producibilis, est probare infinitatem potentiæ ex infinitate potentiæ: quod est vitiosum circulum committere.

48. Secundò. Multa Deus nequit facere, nõ propter formalem repugnantiam termini, sed defectu virtutis productiuæ: cuiusmodi sunt habitus inclinantes ad falsum, vel ad peccatum, iudicia erronea, & actus peccaminosi, hæc enim non ideo à Deo fieri non possunt, quia in se ipsis repugnantiam inuoluunt, alioqui neque fieri possent à creatura, vel à Deo vt causa prima; sed quia in Deo non est potentia proxima ad ea efficienda.

49. Respondeo ad primum negando assumptum, & ad probationem concedo, in posteriore demonstratione probari infinitatem potentiæ ex infinitate termini, & rursus infinitatem termini ex infinitate potentiæ, sed aliũde eius infinitate demõstrata, nempe ex infinitate essentiæ, & entis à se. Vnde tantùm sequitur; quòd posterior probatio supponat priorem, aliunde demonstratam. Hoc autem non est vitiosum circulum committere, quia hic tantùm committitur, quando idem probatur per idem aliunde non demonstratum.

50. Ad Confirmationem distinguo antecedens: dicuntur res producibiles à potentia actiua Dei respectiuè, & concedo; absolutè & nego. Etenim duplex possibilitas seu producibilitas distinguenda est in rebus, altera respectiua desumpta ab ipsa extrinseca potẽtia Dei, à qua res extrinsecè denominantur possibiles, seu producibiles, quatenus ab illa possunt accipere esse; altera absoluta & intrinseca rebus, à qua res ipsę intrinsecè denominantur possibiles seu producibiles, nõ positiuè, cùm hæc non sit aliqua positiua aut realis potentia in rebus existens, sed negatiuè & per intrinsecam non repugnantiam, quæ appellari solet potentia Logica, & consistit in intrinseca connexione & cohærentia extremorum. Quando igitur probatur infinitas potentiæ Dei, non probatur ex possibilitate respectiua desumpta ex potẽtia actiua Dei, sed ex infinitate absoluta desumpta ex intrinseca non repugnantia, & cohęrentia extremorum; est enim in rebus quædam intrinseca non repugnantia, ratione cuius quantum est ex parte ipsarum, non repugnãt esse, si aliunde non desit sufficiẽs virtus productiua, potens illas traducere à non esse

ad esse. Sicut supponitur in alijs intrinseca repugnantia & discohærentia extremorum, vt per nullam potentiam possint ad esse traduci, cùm ex se non sint realis existentiæ capaces. Vis igitur productiua Dei, cùm fundetur in entitate complectente vniuersam rationem essendi, non potest à suo adæquato obiecto excludere, nisi id, quod nullam participare potest entis rationem.

51. Ad secundum concedo, esse aliqua, quæ Deus facere non potest, vt causa particularis, non ratione formalis repugnantiæ extremorum, aut defectu virtutis actiuæ in Deo, quandoquidem ea producere potest simul cum creaturis, vt causa prima vniuersalis; sed ratione moralis malitiæ, aut falsitatis, quam includunt. Deus enim, cùm sit summè bonus, & verax, non potest velle ea, quę summæ suę bonitati, & veracitati repugnãt: cùm enim non agat ad extra, nisi liberè; liberè autẽ velle non possit, nisi quæ sunt ꝓpriæ bonitati & veracitati conformia, repugnat, vt tanquam causa particularis producat, quę vel ad falsitatem, vel ad malitiam immediatè inclinant: esto ad ea producenda non desit potentia simpliciter.

52. Atque hæc de priori controuersia. De posteriori autem, an hæc potentia, vt intensiuè, & extensiuè infinita, naturali ratione demonstrari possit, discrepant Scholastici. Negant Scotus in primo dist. 42. & quodlibeto 7. Ochamus, Gabriel, Marsilius, & alij eadem distinctione.

Scotus. Ocham. Gabriel. Marsilius. Aureolus. Argentin. Zumel. Molina. Suarez.

53. Affirmant verò Aureolus in 1. dist. 42. p. 2. a. 1. propos. 3. Argentina artic. 2. Zumel 1. p. q. 25. art. 2. q. vnica, concl. 1. Molina art. 3. Suarez in Metaph. disp. 30. sect. 17. & alij. Quorum sentẽtia probabilior est, & amplectenda. Cuius fundamentum est, quoniam naturali lumine nobis euidens est, Deum esse infinitæ essentiæ: ergo & infinitæ virtutis. Antecedens constat ex disp. 3. Nam quâ ratione demonstratur, Deum esse primam causam & ens à se; eâdem demonstratur esse infinitæ essentiæ, cùm non habeat à quo in suo esse limitari possit. Consequentia verò probatur: nam potentia, quæ fundatur in essentia infinita, nequit esse finita; potentia enim sequitur actualitatem essentiæ, nam vnumquodque agit secundùm quod est ens actu: ergo si hæc naturali discursu demonstratur infinita, eodem naturali discursu demonstrabitur infinita & illa.

54. Ex dictis infertur 1. Discrimen inter obiectum potentiæ, & scientiæ Diuinæ, quatenus hæc speculatiua est. Nam obiectum scientię speculatiuæ non fit, sed supponitur ab ipsa scientia: obiectum verò potentiæ non supponitur, sed fit ab ipsa potentia secundùm reale esse positiuum; licet supponatur secundùm esse logicum & negatiuum. Cuius discriminis ratio est, quia scientia speculatiua, est pura contemplatio sui obiecti: potentia verò est practica & factiua sui obiecti.

55. Infertur 2. Quo pacto non modò ens, verùm etiam ipsum non ens sit obiectum Diuinæ omnipotentiæ. Duplex quippe non ens distinguẽdum est, aliud essentiale & necessarium: aliud accidentale & contingẽs. Primum est, quod in se ipso contradictionem inuoluit; quod propterea dicitur essentiale & necessarium, quia per nullam potentiam fieri potest, vt desinat esse non ens: sicut ex oppositio dicitur Deus ens essentiale & necessarium, quia per nullam potentiam fieri potest, vt desinat esse. Secundum est, quod ex se nullam quidem habet existentiam aut rationem entis, non tamen habet ad illam repugnantiam: qua de causa dicitur non ens accidentale & cõtingens, quia potest desinere non esse & incipere esse. Sicut è contrario dicitur res creata existens ens accidentale & contingens, quia potest cessare ab esse.

56. Hoc adnotato, ex dictis sequitur, non ens essentiale nullo modo esse obiectum diuinæ omnipotentiæ. Nam illud excluditur ab obiecto alicuius potentiæ, circa quod nullo modo potest talis potentia versari: atqui diuina potentia nullo modo versari potest circa non ens essentiale; igitur nullo modo clauditur intra ipsius obiectum. Maior constat, nam eatenus dicitur res pertinere ad potentiam aliquam, quatenus circa illam potest potentia ipsa versari, alioqui non foret maior ratio, cur potiùs vna, quàm alia res diceretur ad talem potentiam pertinere. Minor verò probatur, quia tũc dicitur potentia non posse circa aliquid versari, quando illud attingere non potest per suum proprium modum operandi: atqui proprius modus operandi potentiæ actiuæ, est traducere suum obiectum à non esse ad esse; vel contrà ab esse redigere ad non esse. Cùm igitur nequeat diuina potentia traducere non ens essentiale ad esse, cùm sit incapax omnis realis existentiæ, non poterit circa illud versari per suum proprium modum operandi.

57. Ob eandem rationem neque Deus cadit sub obiectũ diuinæ potentiæ, quia non est attingibilis per proprium modũ operandi potentię actiuæ, cùm non sit capax productionis, vel destructionis, qui sunt proprij modi operandi potentiæ actiuę. Continetur autem Deus intra obiectum intellectus & voluntatis, quia est capax intelligibilitatis & amabilitatis, sicut ipsum non ens essentiale, indirectè saltem est capax intelligibilitatis, & simplicis displicentiæ. Atque hoc quoad ens essentiale & necessarium.

58. Quoad ens verò accidentale & contingens, oppositum infertur ex dictis, nempe illud cõtineri intra sphæram obiecti diuinæ omnipotentiæ, non solùm per modũ termini à quo, quatenus efficacitate diuinæ omnipotentiæ traducibile est à suo non esse ad esse realis existentiæ; sed etiam per modum termini ad quem, quatenus virtute eiusdem diuinæ omnipotentiæ potest esse terminus suspensionis actionis conseruatiuæ aut primariò, vt in annihilatione; aut secundariò, vt in

generatione

generatione vnius & corruptione alterius.

59. Cæterùm dubitabile est, an ipsum non esse creaturarum, quatenus à Deo quodammodo conseruatur in tali non esse, dici possit terminus Diuinæ potentiæ. Ratio autem dubitandi est, quia talis permanentia creaturarum in non esse, est voluntaria Deo, qui positiuè vult tales creaturas non esse. Sed in nostra sententia potentia executiua in Deo non distinguitur à voluntate eiusdē: igitur talis permanentia creaturarum in non esse, vt positiuè voluntaria Deo, est quodammodo actio potētiæ Dei, conseruantis creaturas in suo non esse.

60. Respōdeo huiusmodi non esse creaturarum solùm esse obiectum remotum, non autem proximum diuinæ potentiæ, quatenus nimirum fieri potest actualis terminus diuinæ potentiæ, aut media actione positiua traductiua creaturas de non esse ad esse, aut suspensiua actionis conseruatiuæ, redigente creaturas de esse ad non esse. Ad rationem verò dubitandi negatur cōsequentia. Etenim non quicunque actus diuinæ voluntatis est actualis executio potentiæ diuinæ, quamuis omnis executio potentiæ diuinæ sit ab ipsa voluntate diuina; eò quòd voluntas ad plures operandi modos se extendit vt voluntas, quàm vt potentia exequens, nam vt voluntas se extendit ad diligendam suam essentiā, & creaturas secundùm esse possibile, ad quæ non se extendit, vt potentia exequens. Quare dicendum est, voluntatem Diuinam extendere se ad non esse creaturarum, vt purā voluntatem nolendo illas ad esse traducere, non autem vt potentiam, aliquid circa illas operando.

61. Infertur 3. An potentia Dei se extendere possit ad præterita, efficiēdo vt præterita non sint. Etenim, si præterita accipiantur in sensu composito, & reduplicatiuè ex suppositione quòd fuerint; implicat, Deum efficere, vt præterita non sint. Sic enim apertàm inuoluunt contradictionem: nam quatenus supponuntur fuisse, connotant esse præteritum, quatenus verò desinerent esse præterita, connotarent non esse præteritum; atque adeò simul essent, & non essent præterita, Confirmatur, quia implicat ex suppositione quod res est præsens, vt non sit præsens; eò quòd simul esset, & non esset præsens: ergo pariter implicabit ex suppositione, quòd res fuerit præterita, vt non sit præterita, quia simul esset, & non esset præterita. Si verò præterita accipiantur in sensu diuiso & specificatiuè, non facta suppositione, quòd fuerint, possunt non fuisse, quia nimirum id, quod fuit, potuit non fuisse, si Deus illud non produxisset: sicut id, quod est præsens, in sensu diuiso & specificatiuè potest non esse præsens. Ratio, quia vt sic non componitur esse cum non esse pro eadem duratione simul.

62. Infertur 4. Celebris illa partitiō potentiæ Diuinæ, in *Ordinariam* seu *Ordinatam & absolutam*: Prior est potētia, vt substat actuali decreto Dei, quod de facto statuit iuxta hanc legem & ordinationem mundū gubernare. Posterior est potentia Dei, considerata secundùm suum absolutum posse nulli certæ ordinationi, aut decreto alligata. Vnde multa dicitur Deus non posse de potentia *ordinata*, quæ de potentia *absoluta* nō implicant fieri. Et sub alijs terminis dicitur, multa non posse de *iustitia*, quæ posset *de potentia*: quia secundùm Anselmum id tantùm est iustum, quod est diuinæ voluntati conforme. *Anselmus.*

DISPVTATIO XVIII.

De Diuinis Processionibus.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua realis processio in diuinis?

1. RATIO dubitandi sumitur tũ ex termino, qui procedit; tum ex subiecto, in quo diuina processio recipitur. Ex termino ratio dubitandi est, quia implicat, terminum procedentem identificari cum principio producente: sed terminus, qui procedit intra Deum, Deus est; cùm nihil possit intra Deũ procedere, quòd Deus non sit: atqui principium producens est etiam Deus; quia nihil potest intra Deum producere, quin Deus sit: igitur Deus procedens identificatur cum Deo producente. Vnde vlteriùs sequitur, aut idem procedere à seipso, aut Deum procedentem distingui à Deo producente: vtrumque autem implicat: ergo. Ratio verò dubitandi ex parte subiecti est, quia processio realis immanens, qualis est diuina, requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur: implicat autem potentia passiua in Deo actu puro: ergo.

2. DICO primò. Est in Deo vera & realis processio, qua verè & propriè aliquid intra Deum producitur. Assertio est de fide ex illo Ioannis 8. *Ego*, inquit Christus, *ex Deo processi*: & Ioannis 15. *Spiritus sanctus, qui à Patre procedit*, quæ loca Patres intelligunt contra Sabellianos de vera & reali processione. Fundamentum est, quia in Deo est verè & propriè Pater, verè & propriè Filius, vt sæpe Scriptura testatur. Sed de ratione Patris est generare, de ratione verò Filij generari: est igitur in Deo realis processio, quâ & Pater generat, & Filius generatur.

Ioan. 8. & 15.

Sabelliani.

3. Probatur secundò ratione. In Deo sunt tres personæ distinctæ realiter, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Matth. vltimo: nulla autem in Deo esse potest distinctio realis, nisi in reali origine & processione fundata: ergo. Minor probatur, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in origine procedentis & producentis, prouenit ex limitatione naturæ, quæ Deo enti illimitato & infinito repugnat.

Matth. vltimo.

4. Tertiò. Ponere in Deo realem processionem; nullam inuoluit implicantiam, & summam arguit naturæ fœcunditatem, quæ Deo neganda non est; nam *qui alios parere facit*, ipse *sterilis erit*? Esaiæ 66. Confirmatur, quia si in nobis intelligendo & amando aliquid producere, perfectio est, cur non in Deo summè productiuo? Quòd autem per hanc processionem aliquid intra Deum producatur, constat, quia implicat, dari processionem sine re procedente, & vniuersaliter productionẽ sine termino producto, cùm productio sit ipse terminus in produci.

Esaiæ 66.

5. DICO secundò. Hæc processio non est in Deo per modum emanationis transeuntes, sed immanentis; non per modum effectus à causa, sed per modum termini consubstantialis principio producenti, in eadem natura subsistentis. Conclusio est Catholica contra Arianos. Probatur hoc Theologico discursu. Terminus huius processionis est Deus: etenim ipse Christus, qui Ioan. 8. de ipso dixit, *Ego ex Deo processi*; Ioan. 1. dicitur *Vnigenitus Filius Dei*, & Spiritus sanctus, qui Ioan. 15. dicitur à Patre procedere, Actor. 5. dicitur Deus: *Cur*, inquit Petrus Ananiæ, *Tentauit Sathanas cor tuum te mentiri Spiritui sancto*? quem paulò pòst appellat Deum: *Non es*, inquit, *mentitus hominibus, sed Deo*. Legatur Cyrillus lib. 13. de thesauro cap. 2. vbi hunc locum explicat. Atqui non potest esse verus Deus, nisi processio sit immanens & consubstantialis principio producenti. Nam verus Deus est, qui veram Dei naturam habet: veram autem Dei naturam non habet, qui eandem numero naturã Dei producentis non participat: quia cùm hæc nequeat multiplicari; qui eandem numero Dei naturam non participat, veram Dei naturam non habet, atque adeo verus Deus non est: sed nisi processio hæc sit immanens & consubstantialis principio producenti, terminus ex ea procedens non participaret eandem numero naturam principij producentis, quia hæc nequit participari à termino producto nisi media productione: ergo si hæc non est immanens & consubstantialis naturæ producenti, non poterit participari à procedente.

Ariani.

Ioan. 8. & 1.

Ioan. 15.

Actor. 5.

Cyrillus.

6. Vnde Theologi ad explicandam hanc consubstantialitatem termini producti cum principio producente, vti solent particulâ, *de*, quoniam ex Augustino lib. de Natura Boni cap. 26 particula *de*, consubstantialitatem termini procedentis cum principio producente expressiùs importat, quàm particula, *ex*. Dicuntur enim creaturæ procedere *ex* Deo, non autem *de* Deo. Contrà verò Filius & Spiritus sanctus veriùs & magis propriè dicuntur procedere *de* Deo, quàm *ex* Deo.

gustin.

7. *Obijcies* Primò. Terminus productus procedit distinctus realiter à producente; ergo procedit per modum effectus à causa. Respondeo negando consequentiã. Etenim vt aliquid procedat per modum effectus à causa, non sat est, procedere distinctum realiter à producente, sed præterea requiritur, vt non procedat eadem necessitate, quâ existit ipsum producens. Atqui terminus productus in diuinis procedit eadem prorsus necessitate, quâ existit ipsum producens. Cuius ratio est, quia procedere vt effectum à causa ex vi nominis importat dependentiam producti à causa ipsa producente; quæ dependentia nulla esse potest, vbi productum procedit cum eadem numero natura, & necessitate essendi cum ipso producente.

8. *Obijcies* Secundò. Implicat realiter produci terminum, non producto omni eo, cum quo terminus ipse formaliter identificatur. Ergo implicat in diuinis produci personam, non producta natura, cum qua persona ipsa formaliter identificatur. Confirmatur. Implicat produci gradum corporis, cum eo non producto gradu substantiæ: sed magis identificatur natura diuina cum propria personalitate, quàm gradus substantiæ cum gradu corporis. Respondeo negando antecedens, quando id, cum quo terminus identificatur, ob sui infinitatem est immultiplicabile: talis est natura diuina, quæ sicut ob suam infinitatem & illimitationem est immultiplicabilis, ita & improducibilis: personalitas verò licet sit infinita in suo genere, quia tamen non est infinita in genere personalitatis simpliciter, ideo multiplicabilis est, atque adeò producibilis.

9. Dices. Ex hoc tantùm discursu sequitur, naturam diuinam, non multiplicari simul cum processione, non autem cum eâ ipsa identificari. Respondeo hoc etiam sequi ob infiniratem in omni genere, ob quam habet, vt nulli perfectioni opponatur, atque adeò cum quauis perfectione identificetur. Nam tota ratio distinctionis est aut oppositio, aut limitatio: natura autem diuina ob suam infinitatem in omni genere perfectionis nullam habet neque oppositionem, neque limitationem, ac proinde identificatur cum quauis perfectione diuina. Ad confirmationem nego consequentiam. Quoniam adæquata ratio, cur cum gradu corporis necessariò comproducatur gradus substantiæ, non est tantùm identificatio, sed etiam limitatio.

10. Ad priorem rationem dubitandi sumptam ex termino, concedo maiorem de identificatione adæquata, & in ratione producentis formaliter; nego de inadæquata, & in ratione communicantis. Natura enim diuina non est principium productionis, sed tantùm communicationis, vt infrà ostendemus; sola autem persona per relationem est principium productionis formaliter. Terminus autem procedens non identificatur producenti adæquatè, & in ratione producentis formaliter, sed inadæquatè, & in ratione communicantis; quia non identificatur cum persona ipsa producente secundùm perfectionem relatiuam, secundùm quam persona est formaliter productiua, eique formaliter opponitur; sed secundùm perfectionem absolutam, secundùm quam non est formaliter productiua, sed communicatiua, eique formaliter non opponitur: nam formalis oppositio inter terminum productum & principium producens attenditur solùm penes rationem producendi, non autem communicandi. Cùm non implicet, idem communicari alteri, & nihilominus manere in ipso communicante. Nam communicare, est ita dare esse alteri, vt illud retineatur ab ipso dante. Contrà verò producere, est à seipso distinctum aliquid dare; cùm enim productum non contineatur in producente formaliter, sed tantùm virtute, non potest fieri extra producens, nisi vt distinctum ab ipso producente. Hinc fit, vt productum in diuinis ratione naturæ, quam per communicationem accipit, procedat consubstantiale producenti, & vnus prorsus Deus cum illo; ratione verò hypostasis, quam per productionem accipit, procedat vt distincta persona à producente.

11. Ad posteriorem verò rationem dubitandi, nego maiorem: quoniam processio diuina non distinguitur à parte rei à termino procedente; hic autem cùm non sit actus accidentalis, sed terminus substantialis, in eadem Deitate subsistens, nullam requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur.

SECTIO II.

An duplex sit tantùm processio passiua in diuinis?

12. Ratio dubitandi est, quia vel in Deo est processio per actus immanentes intellectionis & volitionis, vel per alias actiones immediatè consequentes naturam. Si primum, vna tantùm erit processio, sicut vna est actio immanens, quæ simul est intellectio & volitio in Deo.

13. Confirmatur 1. quia processio increa-

ta est infinita; nequit igitur esse multiplex. Consequentiam probo, tum quia processio infinita est adæquata virtuti infinitæ; non possunt autem eiusdem virtutis esse plures actus adæquati; tum quia productio infinita continet quidquid perfectionis esset in qualibet productione distincta, alioqui non esset infinita in genere productionis. Tum quia natura diuina per quamlibet productionem adæquatè se communicat; non igitur potest pluribus productionibus se communicare; alioqui nulla productio foret adæquata & infinita.

14. Confirmatur 1. Processio specificatur à termino formali; sed hic est vnus, ipsa scilicet natura, cum qua processiones diuinę identificantur. Si secundum: non erit maior ratio, cur sint duæ, & non plures processiones, cùm natura diuina ex se non habeat, vnde potiùs ad has, quàm ad illas determinetur: cùm ex se sit infinita ad nullam certam actionem determinata.

15. Dico. Duæ tantùm sunt processiones passiuæ in Deo, altera per intellectum, quâ gignitur Verbum, altera per voluntatem, quâ spiratur Amor: Ambę distinctę realiter; ambæ quasi specie diuersæ. Assertio est de fide, etenim de fide est, duas tantùm esse personas procedentes realiter distinctas in Deo, Verbum, & Spiritum sanctum: igitur de fide est, duas esse in Deo tantùm processiones passiuas distinctas realiter, Verbi scilicet, & Amoris. Consequentia patet, quia processio se habet ad terminum procedentem, vt fieri ad factum esse. Huius Catholicæ veritatis ea est ratio, quoniam processiones diuinæ sunt per operationes immanentes: in Deo autem agente intellectuali perfectissimo non possunt, nisi duæ tantùm operationes immanentes reperiri, intellectio nimirum, & volitio distinctæ virtualiter.

16. Quòd autem istæ processiones quasi specie differant in Deo, docet Sanctus Thomas quæstione decima, de potentia articulo secundo ad duodecimum. Cuius ratio est, quia diuersitas processionum desumitur ex diuersitate terminorum procedentium: sed termini diuinarum processionum, etsi ratione naturæ, cum qua identificantur, sint vnum, non modò specie, sed etiam individuo; ratione tamen hypostasum, quibus distinguuntur, sunt quasi specie diuersæ. Minor probatur, nam termini diuinarum processionum sunt Verbum, & Spiritus sanctus, qui sunt hypostases diuersæ quasi speciei ac rationis. Notanter dixi, *quasi specie*, quia in Deo non datur propria compositio ex genere & differentia, quia non datur in Deo metaphysica præcisio generis & differentiæ, cùm tales præcisiones repugnent enti illimitato & infinito in omni genere perfectionis.

S. Thomas.

17. Ex his infero 1. Trinitatem diuinarum personarum, in eadem natura subsistentium, hoc pacto: In Deo sunt duæ processiones; illiuæ realiter distinctæ: igitur sunt duæ personæ procedentes realiter etiam inter se distinctæ: atqui hæ necessariò supponunt aliam personam realiter ab ipsis distinctam: ergo tres sunt personæ in Deo. Prior consequentia patet, quia duæ processiones reales identificant sibi duos terminos distinctos realiter. Minorem probo: nam hæ duæ processiones necessariò sunt ab alio productæ, non à natura, cum qua identificantur, quia implicat productum identificari cum producente, alioqui idem produci posset à se ipso: non à se ipsis mutuo: quia implicat causam produci à suo effectu prima productione; sequeretur enim, quod idem simul existeret & non existeret; vt enim illa posset producere, deberet existere, quia nulla virtus non existens est apta ad producendum; vt autem posset prima productione produci, deberet non existere, quia quod præexistit non potest esse terminus primæ productionis, cùm prima productio sit ad primam existentiam rei: implicat ergo, quòd prima productio supponat existentiam ipsius rei producendæ: ergo implicat, vt causa primò producatur à suo effectu, atque adeò, quòd diuinæ processiones sese mutuo primò producant: ergo necessariò supponunt aliam personam, à qua primò producantur, quæ cùm sit verus Deus, non minus quàm persona ipsę productę; cumque verus Deus esse non possit, nisi in eadem Deitate subsistat, necessariò consequitur, vt ipsa simul cum duabus personis productis ternarium numerum diuinarum personarum in eadem natura subsistentium integret.

18. Infero secundò. Hanc personam, quę supponitur à duabus personis procedentibus, necessariò esse improductam. Nam aut esset producta à natura, aut à Verbo, & Spiritu sancto, aut ab alia persona distincta; non à natura, à qua non distinguitur; implicat enim productum à producente non distingui. Non à Verbo & Spiritu sancto, quia nequit productum suum producens prima productione producere. Non ab alia persona distincta: tum quia in Deo non potest esse alia productio, quàm per intellectum & voluntatem, quæ adęquantur per Verbum & Spiritum sanctum. Tum quia non esset maior ratio, cur illa ab alia producta non esset: & rursus illa ab alia, & sic in infinitum. Sistendum igitur est in vna, quæ ita sit principium Verbi & Spiritus sancti, vt ipsa ab alia producta non sit. Quod non obscurè docuit Christus Ioan. 5. *Pater*, inquit, *habet vitam in semetipso*: hoc est, vt Augustinus explicat 15. de Trinit. c. 26. ab alio non participatam & origine communicatam. Vnde *solus Pater*, vt ibidem inquit Augustinus, *non est de alio, ideo solus ingenitus*, quæ est propria notio Patris, vt suo loco dicemus.

Ioan. 5.

Augustin

19. Infero tertiò. Hanc personam improductam, quę in Trinitate est prima, & reliquarum productiua, aliam esse non posse,

quàm personam Patris cum proprietate spiratiua: hoc autem sic ostendo. Omnis natura substantialis necessariò sibi determinat aliquam hypostasim, quæ sit proportionatum complementum omnium suarum operationum; cùm omnis natura substantialis requirat aliquam hypostasim, vt complementum suarum operationum. Sed hypostasis primò completiua omnium operationum diuinæ naturæ ad intra alia esse non potest, quàm personalitas Patris cum proprietate spiratiua: ergo. Minorem probo, quia natura diuina est operatiua ad intra per actus intellectus & voluntatis: ergo hypostasis, quæ illam primò cõplet in ordine ad omnes suas operationes, est personalitas Patris cum proprietate spirandi. Consequentia probatur, nam hæc quà personalitas Patris est, complet principium intellectiuum, quia cùm hoc sit generatiuum, non potuit ad producendum compleri, nisi paternitate, tanquam forma hypostatica, quæ in Deo est proprium complementum virtutis generatiuæ: quà verò proprietas spiratiua est, complet principium volitiuum. Nam cùm hoc sit productiuum Amoris, compleri non potuit, nisi proprietate spiratiua, quæ est proprium complementum voluntatis. Quia verò generare est solius primæ personæ producentis per intellectum; spirare verò est etiam secundæ producentis per voluntatem, non potuit prima persona in ratione personæ cõstitui personalitate spiratiua cum proprietate generandi, sed potiùs personalitate generatiua cum proprietate spirandi: tum quia priùs debuit constitui vt generatiua, quàm vt spiratiua; nam est generatiua per intellectum, spiratiua verò per voluntatem, quæ intellectus operationem supponit: complementum autem virtutis generatiuæ in diuinis non est spiratio, sed paternitas: Non potuit autem cõstitui vt generatiua; quin etiam constitueretur vt persona realiter distincta à termino generando: ego si priùs debuit constitui per Paternitatem, tanquam per virtutem fœcundam ad generandum, per eandem constitui debuit hypostaticè distincta à termino ipso generando. Tum quia virtus spiratiua debuit esse communis secundæ personæ: non esset autem illa communis secundæ personæ, si personaliter constitueret primam, quia de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Ob eandem rationem nõ potuit prima persona hypostaticè constitui vtrâque relatione paternitatis scilicet & spirationis, sed sola paternitate cum proprietate tantùm spirandi, quia proprietas, quæ non constituit formaliter personam, potest alteri communicari; secus quæ personam formaliter constituit.

20. Infero quartò. Non posse in Deo esse plures personas, quàm tres assignatas. Fundamentum est, quia omnis multiplicatio personarum in Deo necessariò fundari debet in origine producentis & producti. Nequit autem in Deo esse alia origo, quàm per intellectum, & voluntatem. Igitur nequeunt in Deo esse aliæ, personæ, quàm tres assignatæ. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, nam omnis personarum multiplicatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est per subsistentias absolutas, aut relatiuas alterius generis: vtraque importat imperfectionem repugnantem diuinis personis. Nam prior, importat limitationem in ipsis personalitatibus absolutis, quæ cùm ex natura sua non petant distingui, sicut petunt distingui relatiuæ propter oppositionem, quam essentialiter includunt, si distinguuntur, necessariò distinguuntur propter limitationem, cùm nequeat aliud caput distinctionis fingi: atqui omnis distinctio in limitatione fundata repugnat Deo enti infinito, & illimitato: ergo. Posterior verò supponit distinctionem, & limitationem in extremis ipsis, in quibus fundatur. Nam omnis relatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est similitudinis, & dissimilitudinis, aut æqualitatis & inæqualitatis, aut mensuræ & mensurati: omnes istæ supponunt distinctionem, atque adeo limitationem extremorum, quæ dicuntur similia vel dissimilia, æqualia vel inæqualia, mensurantia vel mensurata: ergo.

21. Neque multiplicari possunt plura Verba, aut Amores notionales in Deo. Quia vel multiplicarentur specie, vel numero; non specie, quia omnis diuersitas specifica Verbi, vel Amoris est sumenda aut ex termino, aut ex modo tendendi diuerso; non ex modo tendendi diuerso, quia hic semper est vnus & idem, vtpote infinitus & inuariabilis: non ex termino, quia hic aut diuersificatur ex modo tendendi, aut ex obiecto; at hęc in Deo semper sunt inuariabiliter eadem, vtpote ex se necessariò determinata ad vnum. Non numero, nam sola multiplicatio numerica fundatur in limitatione & finitudine termini procedentis: sed tam Verbum, quàm Amor in Deo procedit infinitus & illimitatus, non solùm in genere perfectionis absolutæ, sed etiam relatiuæ: ergo sicut implicat, procedere in distincta numero natura, ita in distincta numero subsistentia, quia non est minùs infinitus in genere personalitatis, quàm naturæ. Confirmatur, quia si plura essent Verba, vnum non contineret individualem perfectionem alterius; ac proinde vnumquodque procederet limitatum in perfectione ipsa individuali; ergo non procederet secundùm omnem perfectionem possibilem Verbi.

22. Infero 5. Inter personas procedentes necessariò vnam, nempe Filium, esse alterius personæ, nempe Spiritus sancti, productiuam. Ratio, quia cùm in diuinis personę non distinguantur, nisi per originem producentis & producti, si Filius non esset principium Spiritus sancti, ab eo distingui non posset. Cæterùm Spiritus sanctus, cùm sit termi-

nus

nus amoris, & in Deo non sint aliæ processiones, quàm intellectus & voluntatis, nequit esse alterius personæ productiuus, sed in ipso felicissimè sistit & completur vltima processio diuina.

23. Ad rationem dubitandi concedo, processiones diuinas esse per actus intellectus & voluntatis. Nego tamen inde sequi, vnam tantùm esse processionem. Nam esto intellectio & volitio essentialis sit vna in Deo, adhuc tamen processio passiua potest esse multiplex, quia hæc non multiplicatur per actus essentiales, sed per terminos notionales, qui in diuinis multiplicantur. Cur autem in Deo non sit vna tantùm processio passiua adæquans fœcunditatem vtriusque actus intellectus & voluntatis, aliunde probari non potest, quàm ex fide, quâ constat, in Deo esse duas personas productas, & consequenter duas processiones passiuas.

24. Ad priorem confirmationem, distinguo antecedens: est infinita intensiuè, concedo; extensiuè, nego. Vnde negatur consequentia intellecta de multiplicatione extensiua. Ad cuius primam probationem distinguo minorem: nequeunt eiusdem virtutis esse plures actus adæquati extensiuè, concedo; adæquati intensiuè, nego. Nam potest eadem virtus vniuoca extendi ad plures effectus quorum vnusquisque sit adæquatus intensiuè, nullus adæquatus extensiuè. Ad secundam probationem patet ex prima. Ad tertiam concedo, naturam diuinam per quãlibet processionem communicare se adequatè & infinitè intensiuè, non autem extensiuè; cùm sit vlteriùs communicabilis per aliam processionem extensiuè: sicut per quamlibet personalitatem eadem natura terminatur adæquatè & infinitè intensiuè, non autem extensiuè.

25. Ad posteriorem verò confirmationem, nego minorem: licet enim processio diuina in ratione communicationis, specificetur à termino formali, qui est natura diuina; in ratione tamen productionis specificatur à termino totali, qui est ipsa persona producta.

SECTIO III.

An præter Processiones passiuas, ponendæ sint actiuæ, tum à passiuis, tum inter se distinctæ?

26. PRIOR dubitandi ratio sumitur à rebus creatis, in quibus actio & passio re ipsa non distinguuntur realiter, sed ambæ identificantur realiter cum termino producto; ergo etiam in Diuinis, productio actiua non distinguitur à passiua, sed vtraque identificatur cum persona producta: dicitur autem actiua per habitudinem ad producens; passiua verò per habitudinem ad productum. Confirmatur, quia non solùm productio passiua, sed etiam actiua est realis, emanans à persona producente; est enim ipsius veluti causalitas, & immediatus terminus, quo formaliter communicat esse termino vltimato. Implicat autem cum producente identificari non solùm terminum vltimatum, *Quod*, sed etiam immediatum, *Quo*, nam etiam is producitur ab agente; ergo etiam is distingui debet à producente.

27. Posterior dubitandi ratio est; quia origo actiua in Deo intrinsecè constituitur per relationem personæ producentis, atqui relatio personæ producentis in Deo est duplex distincta realiter, altera in Patre respectu Filij, quæ generatio dicitur; altera in Patre & Filio respectu Spiritus sancti, quæ spiratio actiua nuncupatur.

28. DICO primò. Præter duas processiones passiuas in personis productis, ponendæ sunt duæ actiuæ in personis producentibus, realiter à passiuis distinctæ, ijsque correspondentes; vt generatio actiua in Patre, quæ respondet passiuæ generationi Verbi, quæ natiuitas dicitur; & spiratio actiua in Spiratore, quę respondet spirationi passiuæ Spiritus Sancti, quæ appropriato nomine Processio nuncupatur. Conclusio est S. Doctoris, 1. p. q. 41. [illegible].1. ad 2. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 26. Fundamentum est, quia origo actiua in Deo est per modum actus perfectè immanentis: de ratione autem actus perfectè immanentis est, vt sit perfectè idem cum principio producente: ergo origo actiua in Deo est idem cum principio producente, realiter distincta à termino producto; & consequenter, præter duas processiones passiuas realiter distinctas, ponendæ sunt duæ actiuæ realiter à passiuis distinctæ, in principio ipso producente. Maior constat, nam origines in Deo sunt per actus intellectus & voluntatis, qui sunt perfectissimè immanentes. Minor patet, tum ex nomine ipso, nam immanens dicitur, quòd manet in ipso principio, à quo est; tum ex discrimine inter actum immanentem & transeuntem, nam transiens transit in terminum productum, cum quo realiter identificatur; immanens verò manet in ipso principio producente.

S. Thom.

Magister & reliqui Scholastici.

29. Explico, ipsa essentialis intellectio Patris, quatenus determinata relatione Paternitatis, est actiua productio personę gignentis, & actualis communicatio naturæ intelligentis; sicut eadem essentialis intellectio, quatenus determinata relatione Filij, est actualis processio Verbi, & passiua communicatio eiusdem naturæ intelligentis: similiter eadem essentialis volitio, quatenus determinata proprietate spirationis, existente in Patre & Filio, est ipsa actiua productio Spiratoris, & actualis communicatio naturę volentis. Contrà verò, eadem essentialis volitio determinata relatione Spiritus

sancti,

sancti, est actualis processio Amoris notionalis, & passiua communicatio eiusdem naturæ volentis. At non minùs intellectio & volitio actualis, determinata relatione producentis, est intrinseca principio producenti, quàm eadem determinata relatione producti, est intrinseca termino producto; ergo non minùs ponenda est actiua origo producentis, intrinseca principio producenti, quàm passiua origo producti, intrinseca termino producto.

30. Confirmo. Nam actiua productio est transcendentalis ordo producentis ad productum, sicut passiua est transcendentalis ordo producti ad producens; respicit enim productum suum producens formaliter per productionem, sicut producens suum productum per processionem. Nequit autẽ realis ordo identificari cum termino, ad quem est. Ergo nequit actiua productio in Deo identificari cum termino producto, sed cũ principio ipso producente. Minorem probo, quia repugnat esse respectum realem sui ad se ipsum, ergo repugnat respectum transcendentalem identificari cum termino, ad quem est.

31. Dico secundò. Origenes actiuæ non distinguuntur realiter inter se. Est communis Scholasticorum, exceptis Henrico in summa, p. 2. art. 60. q. 1. & Argẽtina in 1. dist. 13. q. 1. art. 2. cum suo Ægidio. Fundamentũ nostræ assertionis est, quia origines actiuæ in Deo distingui non possunt, nisi per proprietates principiorum producentium: sed proprietates principiorum producẽtium in Deo non distinguuntur realiter; ergo nec eorum origines actiuæ. Maior constat, nam illæ distingui non possunt per actus essentiales, qui communes sunt omnibus personis. Minorem probo, nam proprietas, quâ Pater generat est Paternitas; proprietas, quâ Pater & Filius proximè spirant, est relatio Spiratoris, sed hæc non distinguitur à Paternitate & Filiatione; est enim eadem in Patre & Filio, vt infrà; ergo nec spiratio actiua distinguitur realiter à generatione actiua: consequentia elucet, quia origines non habent vnde distinguantur, quàm ex proprietatibus principiorum producentium.

Henricus. Argentin. Ægidius.

32. Dices. Generatio actiua dicit solam Paternitatem, Spiratio verò actiua paternitatẽ & filiationem; ergo spiratio actiua, saltem ratione filiationis, quam includit, distinguitur à generatione actiua. Respondeo negando, Spirationem actiuam proximè & formaliter dicere paternitatem & filiationem, sed relationem spirationis communem Patri & Filio, in quibus virtus ipsa spiratiua subsistit, tanquam in suppositis distinctis, quæ distincta suppositа origo ipsa spiratiua remotè tantùm connotat; origo autem actiua vnitatem, aut diuersitatem sumit à virtute proximè originante, non à supposito remotè complente, vt infrà.

33. Dico tertiò. Etiamsi actiuæ origines non distinguantur ex natura rei inter se, adhuc simpliciter dicendæ sunt duæ origines, non tamen duæ res. Fundamentum est, quia cùm origines sint transcendentales respectus ad terminos originatos, numerantur ad numerationem terminorum originatorum: sed termini originati sunt duo, Filius & Spiritus sanctus. ergo & eorum origines dicendæ sunt simpliciter duæ, etiamsi in se, & ratione principij sit vna; sicut relatio Spiratoris, quamuis re ipsa non sit distincta à Paternitate & Filiatione, quia tamen respicit terminum distinctum, nempe Spiritum sanctum, numeratur vt distincta relatio à paternitate & filiatione. Cuius ratio est, quia relatiua, cùm totum eorum esse sit ad alterum, nempe ad terminum, multitudinem sumunt à termino, quem respiciunt, non à fundamento, in quo sunt. Eadem ratio probat posteriorem assertionis partem, quia cùm res non multiplicetur ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci; non possunt actiuæ origines dici duæ res, etiamsi dici possint duæ origines, vel respectus simpliciter, quia fundamentum est vnum.

34. Ad priorem dubitandi rationem nego consequentiam; tum quia in creaturis non datur actio perfectè immanens. Nã vel illa est formaliter transiens, & tota recipitur in termino, à qua extrinsecè tantùm denominatur agens agere; vel formaliter immanẽs, & ea tantùm subiectiuè recipitur in principio producente. In Deo autem est perfectissima actio immanens, quæ perfectissimo modo recipitur in principio producente per omnimodam identitatem: & consubstantialitatem in ipso principio producente; non esset autem illa perfectissimo modo immanens, si tantùm recepta in persona producta, extrinsecè tantùm denominaret personam producentem, quia adhuc posset illam perfectiori modo denominare, nempe per intrinsecam identificationem cum illa: tum quia in creaturis actio & passio distinguuntur tam à termino producto, quàm à principio producente: vnde possunt esse transcendentales respectus, quibus tam producens respiciat productum, quàm productum producentem, quia cum neutro identificantur formaliter; at verò processio in diuinis non distinguitur à termino producto; vnde licet sit realis respectus, quo productũ respiciat formaliter producens, non tamen potest esse realis respectus, quo producens respiciat formaliter productum.

35. Ad confirmationem nego, originem actiuam esse per modum realis emanationis à principio producente, sed per modum actionis immanentis, actu influentis in terminum ipsum productum. Hoc autem non est, esse tantùm per modum principij, sed actualis etiam originis, quatenus hæc eadẽ existens in persona producente & producta, est actiua & passiua communicatio naturæ. Vnde nego, originem actiuam identificari non posse cum principio producente,

cùm

ùm non sit causalitas ab ipsa causa realiter distincta; licet implicet, illam adęquatè identificari cum origine passiua, quæ identificatur cum termino originato.

36. Ad posteriorem rationem dubitandi, distinguo de relatione producentis; nam alia est quæ formaliter constituit personam, alia quæ solùm complet proximum principium producendi; origo autú actiua nõ constituitur formaliter per relationem, quæ formaliter constituit personam, sed quæ formaliter complet proximum principium producendi; hæc autem non est duplex distincta realiter in Patre & Filio, proinde nec origines actiuæ, existentes in Patre & Filio, erunt realiter distinctæ inter se.

SECTIO IV.

An Processiones Diuinæ sint operationes intellectus & voluntatis?

Durandi. 37. PRIMA sententia negat. Est Durandi in primo distinct. 6. quæstione secunda, & distinctione vigesima septima, quæstione tertia, numero decimo opinantis, processiones diuinas non esse per se & formaliter operationes intellectus & voluntatis, sed tantùm naturæ; quatenus hęc ratione præcedit intellectum, & voluntatem, adeò vt si per impossibile Deus non esset intelligens & volens, adhuc esset productiuus ad intra. Fundamentum ipsius est, quia fœcunditas virtutis productiuæ in Deo nõ oritur immediatè ex eius intelligere & velle, sed ex perfectione & infinitate naturę: ergo processiones diuinæ non sunt per se operationes intellectus & voluntatis, sed solius naturæ: consequentia patet. Antecedens probatur, quia secundùm eandem proportionem competit fœcunditas Deo & creaturis: sed nulli creaturæ competit fœcunditas, quatenus intelligens & volens est formaliter, sed per aliquid prius. Si enim calor esset intelligens, aut volens, eodem modo produceret calorem, atque producit nunc: ergo quòd Deus sit intelligens aut volens, materialiter se habet ad productionem personæ.

38. Confirmat primò. Nam vel actus intellectus & voluntatis sunt principia productionum, vel productiones ipsæ: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quoniam id, cuius conditio est opposita fœcunditati, non potest esse principium, quo aliquid producatur; cùm omnis productio oriatur ex fœcunditate: sed conditio actus intelligendi & volendi est opposita fœcunditati; ergo non possunt esse principia, quibus personæ diuinæ producantur. Minor probatur, nam actus intelligendi & volendi sunt ex natura sua infœcundi. *Metaph. 9.* 9. Metaph. tum quia sunt actus immanentes, quorum est, in suo tantùm principio manere, cùm tamen omnis productio aliquo modo transeat à principio ad terminum productum. Tum quia sunt actus purè intentionales, qui solùm versantur circa obiecta repræsentatiuè, non autem productiuè. Tum quia sunt vltima perfectio, & operatio naturę intellectualis: igitur repugnat, ex ijs vlteriorem perfectionem consequi, quę sit ipsi intelligenti & volenti intrinseca, aliàs non esset vltima. Non secundum, tum quia productiones personarũ sunt actus notionales, non essentiales: intelligere autem & velle sunt actus essentiales. Tum quia, si actus intelligendi & volendi essent productiones personarum, cuilibet personæ competeret producere Filium & Spiritum sanctum: quia cuicunque competit productio, competit & producere: sed cuilibet personæ competit intelligere & velle, ergo cuilibet competeret producere Filium & Spiritum sanctum; quod est hæreticum. Tum quia productiones personarum differunt realiter: intelligere autem & velle non differunt realiter. Confirmat secundò, quia Patres docent, Filium à Patre *naturaliter* gigni; non igitur per intellectum.

39. SECVNDA sententia affirmat. Est Sancti Thomæ 1. p. quæst. 27. ar. 3. Syluij ibid. & communis Scholasticorum, qui Durandi opinionem notant, vt temerariam, & erroneam, eò quòd in re grauissima à communi sensu Patrum, & modo loquendi Scripturæ recedat. Est igitur hæc sententia, tanquam vera, & fidei principijs conformior amplectenda. Cuius primum fundamentum sumendum est ex sacra Scriptura, in qua Filius dicitur *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago*. Atqui *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago* sunt proprij termini intellectus. *Verbum* namque dictione exprimitur, dictio autem est propria intellectus operatio, quâ *Verbum* in se ipso producit. *Sermo* ore profertur & explicatur: os autem pro intellectu in Scriptura sacra vsurpatur. *Sapientia*, & *Imago* est proprius partus & proles intellectus. Spiritus Sanctus verò appellatur *Charitas*, *Amor*, *Donum*, vt colligit Augustinus 15. de Trinit. *Augustin.* à cap. sexto, vbi, quamuis affirmet, Charitatẽ etiam de Patre & Filio dici; ad denotandam tamen propriam Spiritus sancti productionem, quæ per actum voluntatis originatur, peculiariter, ait, appropriari Spiritui sancto.

S. Thom. Syluius & reliqui Scholastici contra Durandum. Censura opinionis.

40. Est autem ex S. Thoma 1. p. quæst. *S. Thomas.* 37. art. 1. notandum discrimen inter nomina, quibus Spiritum sanctum, eiusque processionem: & Verbum eiusque productionem significamus. Nam ad exprimenda ea, quæ sunt propria Filij, habemus propria nomina, *Dictio* scilicet & *Verbum*, quę notionalem actum, & terminum intellectus important: ad exprimenda verò ea, quæ sunt propria Spiritus sancti, caremus proprijs vocibus, & ideo vtimur communibus *Charitatis* & *Dilectionis*. Ex his autem apertè colligimus, processionem Spiritus sancti esse per

actum

actum voluntatis; nam *Charitas, Amor, Donum*, sunt propriæ voluntatis operationes, & termini. Est enim *Donum*, teste Philosopho, & Sanct. Thoma 1. p. quæst. 38. art. 2. *Datio irreddibilis, quæ non datur intentione retributionis*, sed gratuiti amoris. Vnde primum, quod amato damus, est amor ipse, quo illi bonum volumus. Hinc fit, vt Amor habeat rationem primi doni. Cùm igitur Spiritus sanctus procedat vt Amor, procedit vt primum Donum: proinde rectè ex eo colligimus, Spiritus sancti esse productionem per actum voluntatis.

Aristoteles. S. Thomas.

41. Et sanè temeraria est Durandi expositio, asserentis hæc omnia de diuinis personis dici per quandam adaptationem ad ea, quæ inueniuntur in imagine creata: nam ex eo, quòd in imagine creata, quæ procedit per actus naturæ intellectualis, prior est emanatio per intellectum, quàm per voluntatem, fit vt in diuinis Filius, qui procedit prima emanatione, per quandam appropriationem dicatur procedere per modum intellectus: Spiritus verò sanctus, quia procedit secunda emanatione, dicatur procedere per modum voluntatis; cùm reuera vterque procedat ex fœcunditate naturæ, concomitanter tantùm se habentibus intellectu, & voluntate. Hæc, inquam, expositio temeratiæ est: tum quia est contra Patres, tum quia in re graui absque vrgente necessitate impropriè Scripturã interpretatur; vnde occasionem præbet eodem modo interpretandi ea, quę de diuinis processionibus dicuntur.

42. Secundum fundamentum desumendum est ex discrimine, quod inter processionem Verbi, & Spiritus sancti intercedit. Nam fide certum est, processionem verbi esse generationem; eiusque terminum esse verè & propriè Filium; Spiritus sancti verò productionem nec esse verè & propriè generationem, nec eius terminum esse verè & propriè Filium. Hoc autem discrimen Durandus assignare non poterit: nam si vtraque processio eodem modo ex natura ipsa immediatè proficiscitur, non est potior ratio, cur vna, quàm alia generatio dicatur.

43. Respondet Durandus, ideo secundam personam esse Filiũ, eiusque productionem generationem, non autem tertiam; quia illa procedit per modum naturæ, hæc autem per modum voluntatis. Explicans autem, quid sit, Filium procedere per modum naturæ, Spiritum verò sanctum per modum voluntatis: nempe, quia Filius procedit vnus ab vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, & gradus, quorũ quilibet esset per se sufficiens ad totum perfectè producendum. Nam hoc est procedere per modum naturæ in rebus creatis, ad quarum proportionem diuina sunt explicanda. Spiritus sanctus verò, quia procedit à pluribus, nempe à Patre, & Filio, quæ sunt principia eiusdem ordinis & gradus, quorum quilibet est per se sufficiens ad totum perfectè producendum, quia non perfectiùs producunt ambo, quàm alteruter per se, propterea dicitur produci per modum voluntatis, non autem naturæ.

44. Sed contrà: tum quia non assignatur formale discrimen inter generationem vnius, & spirationem alterius, nam hæc non sumitur ex vnitate, & multitudine principij materialis, sed vel ex diuerso modo tendendi ad terminum, vel ex diuersa virtute formali productiua; quæ in ipsius sententia sunt eadem in vtraque productione, nempe natura ipsa, idemque modus tendendi ad terminum est in vtraque productione per immediatam emanationem à natura. Tum quia, si vtraque processio immediatè manat à natura, non poterit inter illas ratio prioris, & posterioris assignari; quia cùm vtraque à natura immediatè fluat, nulla maiore conditione ex parte termini, aut naturæ ab vna, quàm ab alia exigita, non erit potior ratio, cur vna persona ab vno, altera verò à duobus principijs producatur. Tum à priori, quoniam ad generationem per se requiritur, vt ad eam concurrat aliquod principium viuens, vt ex eius definitione constat; est enim productio viuentis à viuente à principio coniuncto in similitudinem naturæ.

45. Nec sufficit, vt hoc principium vitæ tantùm materialiter, & per accidens ad generationem concurrat. Nam si homo concurreret ad producendum hominem, & non per proximum principium vitæ, etiamsi alioqui in se viuens sit, quia tamen non concurreret, vt viuens formaliter, non diceretur Pater hominis producti. Constat de Adamo concurrente ad productionem Euæ, cuius genitor non fuit, idque tantùm ex eo, quoniam, & si ad eam producendam materiam subministrauit, quia tamen illam non attigit potentia proxima vitali, sicut attigit productionem Abelis, medio semine à se deciso, quod semen est proxima potentia vitalis, quâ generans attingit genitum in creatis; Deus autem, cùm aliam vitam non habeat, quàm intellectualem, si per eam ad productionem Filij non concurrit formaliter, non concurrit vt viuens formaliter, & per consequens non erit genitor, nec productum genitum; quia non procedit ab illo, vt à principio viuente formaliter, medio proximo principio vitæ. Igitur non tantùm concomitanter, sed formaliter, & per se concurrit Deus per suum intelligere, tanquam per proximũ principium vitę ad generationem Filij.

46. Ad fundamentum Durandi concedo, vim producendi ad intra radicari in fœcunditate naturę, quæ ob sui infinitatem postulat, vt sit in tribus suppositis; proximè tamen fundari in ipso intelligere & velle diuino, quod ob sui fœcunditatem, non solum est actio grammaticalis obiecti; sed etiam principium & communicatio termini. Ad probationem verò antecedentis nego, secundùm eandem proportionem conuenire Deo, & creaturis fœcunditatem producendi

Durandus.

ad

ad intra: quia cùm hæc ſit propria Dei, quà Deus eſt, non oportet, vt ſecundùm eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis. Nam neque in ſententia Durandi creaturæ ſpirituali conuenit producere aliam ſubſtantiam ſibi ſimilem, etiam per actionem naturę.

47. Secundò eſto, quòd ſecundùm eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis, haud tamen ſecundùm eandem proportionem arithmeticam, ſed tantùm geometricam: quæ in hoc conſiſtit, quòd ſicut creaturæ conuenit productio ſui ſimilis, radicaliter quidem à natura, formaliter verò ab aliqua proprietate accidentali: ita Deo producere perſonam ſibi ſimilem radicaliter conuenit ratione naturæ, formaliter verò & proximè ratione intellectionis & volitionis. Quòd autem creaturæ non competat proximè producere ſibi ſimile per intellectum & voluntatem, eſt ob imperfectionem talium potentiarum, quæ vt creatæ limitantur ad ſolam actionem grammaticalem obiecti: increatæ verò ob ſui perfectionem & fęcunditatem non ſolùm tẽdunt ad obiectum actione grammaticali, ſed etiam ad terminum actione communicatiua reali. Quare negandum eſt, quod in hypotheſi aſſumitur, nempe ſi per impoſſibile Deus non eſſet intelligens aut volens, adhuc eſſet fæcundus & productiuus perſonarum, defectu proximi principij vitalis.

48. Ad primam confirmationem nego, conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis eſſe oppoſitam fæcunditati, quidquid ſit in creaturis. Vnde falſum eſt, eos vt præſcindentes à creatis, & increatis eſſe eſſentialiter infæcundos, ſed ſolùm, vt contractos ad rationem creati: quanquam etiam vt ſic non ſunt omninò ſteriles, nam & ſunt productiui habituum, & ſpecierum ſui. *Ariſtoteles.* Ariſtoteles autem loquitur de actibus immanentibus creatis, qui vt tales nec ſunt productiui ſui obiecti, neque ſunt productiui extra principium, in quo ſunt. Vnde patet ad primam & ſecundam probationem minoris. Ad tertiam verò dico, intellectionem & volitionem eſſe vltimam perfectionem, non ſimpliciter, ſed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum, non autem realis communicationis circa terminum, cui vlteriùs poteſt ſe realiter communicare. Ad reliquas inſtantias patebit ex infra dicendis.

Exponuntur Patres. 49. Ad ſecundam confirmationem reſpondeo, Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ, vt condiſtinctam ab actione intelligibili, ſed actionem neceſſariam, vt condiſtinctam ab actione contingente, & non aſſimilatiua naturæ, & principio producenti.

SECTIO V.

Quales ſint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ Perſonæ producunt?

50. RATIO dubitandi oritur ex ſecundo argumento Durandi. Etenim ſi diuinę perſonæ producunt per intelligere & velle, cùm hoc ſit commune omnibus perſonis, omnes perſonæ producerent. Declarandum igitur eſt, quale ſit illud intelligere in Patre, quo Verbum gignit, quodque non ſit in filio, & Spiritu ſancto, qui Verbum non gignunt, quamuis idem obiectum intelligant; qualéve ſit illud velle in Patre & Filio, quo Spiritum ſanctum ſpirant, quod non ſit in Spiritu ſancto, qui quamuis idem obiectum diligat, non tamen eandem perſonam ſpirat. *Durandus*

51. PRIMA ſententia eſt Henrici in ſumma art. 54. q. 9. & 10. præcipuè ad 2. diſtinguentis noſtro modo concipiendi cum fundamento in re, duos actus eſſentiales in intellectu Patris, alterum, qui dicitur ſimplex notitia obiecti; alterum, qui dicitur Verbum, & notitia declaratiua eiuſdem obiecti. Per primum actum intellectus Patris conſtituitur fæcundus, & productiuus ſecundi actus; qui quatenus eſt perfecta notitia obiecti, eſt idem cum primo, de quo formatur, ſola relatione producti à principio producente diſtinctus. Idem docet de voluntate, in qua pariter diſtinguit ſimplicem affectum, quo voluntas diuina vt exiſtens in Patre & Filio redditur fæcunda & productiua feruentioris actus amoris, qui eſt idem cum primo, ſola relatione ſpirati à ſpirante diſtinctus. *Henricus.*

52. Fundamentum ipſius eſt duplex. Primum, quia in nobis diſtinguitur hic duplex actus, alter, quo intellectus paſſiuè mouetur ab obiecto, recipiendo in ſe ſimplicem notitiam illius; alter, quem ipſe in ſe actiuè producit, vt perfectam notitiam declaratiuam prioris. Item in voluntate ſimplex diſtinguitur affectus, quo illa ſe mouet ad obiectum, & feruens amor, quem, informata priore actu, in ſeipſa producit. Ergo proportionaliter idem dicendum eſt in Deo. Nam ex Richardo in ipſa creata natura legimus, quę de natura increata ſentire debemus. *Richardus.*

53. Secundum fundamentum eſt, quia Verbum ex Auguſtino 15. de Trinit. c. 7. naſcitur ex memoria fæcunda intellectus, continente ſimplicẽ notitiam obiecti, ratione cuius ſimplicis notitiæ fit proximè productiua notitiæ perfectè declaratiuę eiuſdem obiecti: atqui hoc propriè dicitur Verbum: ergo. *Auguſtinus.*

54. Sed contrà: tum quia ſine neceſſitate iſte auctor multiplicat in Deo actus intelligendi,

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est inuariabiliter idem, cùm sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectiore tendere potest ad perfectiorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quàm vtrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum *Augustin.* 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligeretur cum sola simplici notitia suæ essentiæ, absque notitia declaratiua eiusdem; & vterque ante productionem Spiritus sancti cũ solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam hæc in *Henricus.* sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus *Scotus.* in 1. distinct. 2. quæst. 7. §. *ad quæstionem*; vbi fusè hanc sententiam impugnat.

55. Ad primum fundamentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedante, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus, attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cùm negatione vlterioris perfectionis debitæ. Ad secundũ neganda est minor: nam principium generatiuum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualem ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quæ perfectam includit notitiam obiecti. *Henricus*

56. Secunda sententia est Scoti loco præcitato §. *obijc. contra.* & §. sequente, distinguentis duplicem actũ in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, dicitúrque intelligere essentiale, quod respicit obiectum vt cognitum: alter est *dicere* Patris, quod est proprium ipsius, & respicit terminum formaliter vt productum, dicitúrque intelligere notionale. Porrò neuter actus est ab altero, quia nec *dicere* est ab intelligere, nec intelligere à *dicere*, sed vterque immediatè ab intellectu Patris tanquam ab vno communi principio in actu primo constituto per essentiam sibi præsentem in ratione obiecti; licet intelligere præsupponatur ad *dicere*, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam priùs operans perficit se ipsum, quàm producat aliud à se: cùm igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, *dicere* vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad *dicere*, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibeto 14. §. *hic intelligendum*, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quâ omnes diuinæ personæ se diligũt, & notionalis, quâ tertia tantùm spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6. *Scotus.* *Mayronus.*

57. Sed contrà: nam ex hac Scoti opinione sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem vtriusque vi processionis formaliter, sed solùm concomitanter ratione naturæ, quæ illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probo, nam actus dicendi in sententia Scoti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, vt à principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & vt à pura conditione materialiter tantùm præsupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non pendet ab intellectione Patris, nisi vt à pura conditione, quâ sublatâ, non auferrentur quæ ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probo ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. ar. 3. docet, quotiescunque duo effectus ita ordinatè pendent ab eadem causa, vt neuter tamen pendeat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causæ ad vnum, non tolli ordinem causæ ad alium, quoniam essentialior est ordo causæ ad vtrumque, quàm vnius effectus ad alterum: vnde non debet propter minus impossibile cõcedi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi suæ processionis formaliter non procedit in hac sententia Scoti, vt Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantùm habet terminus vi suæ processionis formaliter, quòd accipit mediâ processione formaliter; cùm enim terminus capiat esse mediâ processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantùm habet vi suæ processionis formaliter, quòd accipit mediâ suâ processione formaliter. Atqui *dictio*, quâ in sententia Scoti procedit Filius, non includit actualem notitiam Patris, cùm ponatur actus, ratione saltem ab illa distinctus: ergo Filius vi suæ processionis formaliter non procedit, vt Verbum & notitia genita, quoniam hæc sine actuali intellectione concipi nequit, cùm sit ipsa actualis conceptio, actione intelligentis expressa. *Scotus.* *Scotus.*

58. Tertia sententia affirmat, processiones diuinas esse ipsam intellectionem & volitionem essentialem. Est Aureoli in 1. dist. 23. art. 3. Caietani 1. p. q. 27. art. 2 §. *ad secundam dubitationem*, & quæst. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quæst. 27. art. 5. disp. vnica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentiale, alterum notionale; sed vnum & idem; quod, vt est commune omnibus personis, dicitur essentiale, vt verò est in persona origine priore, dicitur notionale. *Aureolus. Caietanus. Vasquez. Torres. Suarez.*

59. Pro

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, conuenire; processiones diuinas esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*, & *Spirare*. Controuersia tantùm est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsum intelligere & velle essentiale, an tantùm concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contractiuus generis? Ex quo pendet, an intelligere & velle notionale sit vnum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiæ communis & particularis.

Durand.

60. Dico 1. Dicere & Spirare, qui sunt actus proprij personarum producentium, & productarum, includunt formaliter, & non tantùm concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco supra citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet. *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, *ita vt vtrumque horum*, inquit, *sit de ratione eius*. Contra Molinam 1. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includi tantùm præsuppositiuè & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primò argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi suæ processionis formalis non procederet vt *Verbum*; nec Spiritus sanctus vt *Amor*.

Caietanus. S. Thomas. Molina. Scotus.

61. Secvndò probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinæ processiones non modò sunt actiuę, atque passiuæ productiones personarum, sed etiam actiuę, atq; passiuæ communicationes naturæ, actuumq; essentialium: sed vt tales essentialiter inuoluunt intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet adæquare terminum procedentem, quia, debet illum adæquatè attingere: sed persona procedens non solùm dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ communicatur: ergo processio diuina non solùm est productio personæ, sed etiam communicatio naturæ. Minor primi Syllogismi probatur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cùm enim quicquid habet terminus, habeat vi suæ processionis, nihil potest esse in termino producto, quod non præfuerit in eius produci: sed terminus productus non solùm continet hypostasim productam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & eius processio non solùm continet hypostasim in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit Dicere, & Spirare, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contractiua generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis 1. p. quæstio. 42. memb. 2. Aureoli, Molinæ, Vasquez, Suarez præcitatorum. Probatur 1. ab absurdo, quia si id, quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere & Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tãquam differentia intra idem genus, aliquod intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actiuum *Dicere* Patris, & passiuum *Dici* Filij, quod non communicatur Spiritui sancto, quia notionale vnius personæ non communicatur alteri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cùm omne intelligere essentialiter respiciat aliquod obiectum; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquod obiectum intelligerent Pater & Filius, quod non intelligeret Spiritus sanctus.

Alensis. Aureolus. Molina. Vasquez. Suarez.

63. Secvndò probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio producti in termino, sed neutra pertinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à producta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à producta, est sola relatio producentis & producti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio producentis & producti est de genere actionis physicę, quæ respicit terminum vt productum: intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obiectum vt cognitum, & amatum; vnde prior actio transit à principio in terminum distinctum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior verò manet in ipso principio cognoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filij & Spiritus sancti non superaddit naturæ communi, nisi solam relationem filiationis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dictio & Spiratio*, quæ sunt eædem relationes in produci, superaddunt intellectioni & volitioni communi, nisi solam relationem filiationis & spirationis in produci.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sapientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia producta, neque ab ipsa hypostasi genita precisè, quia illa non est præcisè sapientia, quamuis sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communicata media generatione personæ. Vnde sapientia extrinsecè tantùm & denominatiuè dicitur genita ab ipsa generatione hypostasis, cui vi processionis formaliter communicatur Sapientia.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se vt inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuersę rationis. Nam *Dicere* in suo obiectiuo conceptu includit intelligere, non contrà: includit autem illud, non vt ratio specifica genericam, sed vt relatio producentis principium proximum communicatiuum: idem enim intelligere essentiale, vt coniunctum cum paternitate est generatiuum Verbi: idem velle essentiale, vt coniunctum cum relatione spiratoris est productiuum Amoris notionalis.

Durand. 66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productiuum, quia non in qualibet persona reperitur cum proprietate productiua coniunctum. Quod idem dicere debet Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituit principium productiuum, esto in qualibet persona reperiatur, quia nimirum non in qualibet persona reperitur coniuncta cum proprietate productiua.

Augustinus. 67. *Obijcies.* Pater seipsum *Dicit*, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* vt obiectum cognitum & repræsentatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* vt terminum productum. Verbum verò non solũ Pater *dicit* vt obiectũ cognitũ, sed etiam vt terminum productum. *Dicere* enim duplicem importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum repræsentatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris; quatenus refertur ad obiectum repręsentatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectione terminata relatione Verbi à se producti: reliquæ verò personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto.* Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio à termino producto in casu effectiuo. Vnde rectè dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contrà verò non rectè dicimus, Pater & Filius spirant se spiritu sancto: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec rectè dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio fit in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non rectè dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectiuè existente in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. quæstio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractationum cap. 26. *Augustin.* Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita.* Negant aliqui, Affirmant alij: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpto *Sapere* notionaliter.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intrlligendi & volendi requirantur ad Processiones diuinas?

69. HACTENVS contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definiuimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem vrget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cùm nequeant comparari ad illas neque vt principia; neque vt productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellectus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam verò ex decisione huius difficultatis multa pendent, non minùs apud Doctores controuersa, quàm ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professo illam discutiendam putaui. Pro qua,

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinas processiones requiri: Primo merè concomitanter & quasi per accidens, vt Durandus putauit. Nam etiamsi tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum *Durand. Scotus.* ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, vt sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus sancti formaliter, sed tantùm præsuppositiuè, quatenus naturæ ordine principium productiuum priùs exigit perficere se ipsum operatione immanente, quàm producere

aliud

aliud actione transeunte. Vnde prius est operans, quàm producens: est enim operans per actionem immanentem; est autem producens per actionem transeuntem. Quia igitur æternus Parens priùs naturæ ordine exigit perficere se ipsum immanenter per actum intelligendi essentialem, quàm producere Filium per actum transeuntem notionalem: consimiliter, quia Pater & Filius priùs exigunt perficere se ipsos immanenter actu diligendi essentiali, quàm producere Spiritum Sanctum actu transeunte notionali; ideo actus intelligendi & volendi essentiales præsupponuntur tantùm, non includuntur in actibus ipsis producendi notionalibus. Ad eandem sententiam accedit Ludouicus Molina 1. p. quæstione 27. articul. 5. Disput. 2. Vbi docet, actus notionales in obliquo tantùm, & præsuppositiuè connotare actus essentiales. *Molina.*

71. Secundò requiri possunt, vt proxima tantùm principia, quibus personæ diuinæ producunt, non autem vt actuales productiones, vel actiuæ principiorum producentium, vel passiuæ terminorum procedentium.

72. Tertiò vt actuales tantùm origines & productiones tam actiuæ personarum producentium, quàm passiuæ personarum procedentium.

73. Quartò requiri possunt, & vt proxima principia producendi, & simul etiam vt actuales productiones.

74. Quintò solum requiri possunt, vt actuales communicationes naturæ, & ipsiusmet intellectionis & volitionis Diuinæ. Excluso ergo primo modo contra Durandum & Scotum, præsentem controuersiam discutiemus quoad reliquos quatuor modos. *Durand. Scotus.*

75. Prima igitur sententia docet, actus essentiales intelligendi & volendi requiri solùm, vt proxima principia producendi, non vt actuales productiones diuinarum personarum. Est Suarez lib. 1. de Trinit. cap. 9. & lib. 6. cap. 1. quæ quoad priorem partem asseritur etiam ab Henrico in summa, articulo 54. q. 10. ad 2. & quodlib. 6. q. 1. Fundamentum prioris assertionis est, quia proximum principium, quo diuinæ personæ producunt, non est perfectio aliqua relatiua, saltem sola, vt Henricus censet, sed necessariò debet esse perfectio aliqua absoluta; atqui hæc alia esse non potest, quàm actus ipse intelligendi in Patre respectu productionis Filij, & actus diligendi in Patre & Filio respectu productionis Spiritus sancti. Maior probatur, tum quia relatio non est actiua; tum maximè, quia principium productiuum est, quo producens sibi assimilat productum: Sed æternus Parens non assimilat sibi Filium, sicut nec parens & Filius Spiritum Sanctum in perfectione relatiua, cùm potiùs in ea Filius & Spiritus Sanctus procedant, vt personæ dissimiles & diuersæ à personis producentibus; sed in perfectionibus absolutis: ergo. Minor primi Syllogismi probatur, nam proximum principium producendi, est quo producens proximè sibi assimilat productum: sed Pater proximè sibi assimilat Filium per actum intelligendi; quemadmodum Pater & Filius Spiritum Sanctum per actum diligendi. Nam Filius procedit, vt Verbum Patris, Spiritus verò sanctus, vt Amor vtriusque: Verbum autem & Amor sunt proximi & formales termini intellectionis & volitionis. *Suarez. Henricus.*

76 Fundamentum posterioris assertionis est, quia in Deo productio actiua adæquatè distinguitur à passiua; non posset autem adæquatè distingui, si in suo conceptu formali includeret actum essentialem, quia tunc ratione actus essentialis, qui formaliter includeretur in vtraque productione, non posset vna adæquatè distingui ab alia. Maior probatur, nam productio actiua adæquatè identificatur cum principio producendi, quemadmodum & passiua cum termino producto; nam per eas formaliter & adæquatè distinguitur in diuinis persona producens à producta, cùm nil aliud sit productio passiua in diuinis, quàm persona ipsa in produci: sicut & actiua nil aliud est, quàm persona ipsa in producere. *Durand.*

77. Secunda sententia negat, actus essentiales intelligendi & volendi requiri, vt proxima principia producendi, sed solùm vt actiones, formaliter inclusas in ipsis actibus notionalibus, tam actiuis principiorum producentium, quàm passiuis terminorum procedentium. Est Torrez q. 27. articulo 5. Disput. vnica, in secunda parte Disputationis, Vasquez Disput. 112. cap. 3. iunctis ijs, quæ docet Disput. 111. in fine. Fundamentum est, quia principia proxima producendi Verbum & Spiritum sanctum non sunt intelligere & velle, sed intellectus & voluntas. Ergo intelligere & velle non sunt proxima principia producendi, sed actuales tantùm productiones. Consequentia quoad posteriorem partem constat, quia, cùm suprà contra Durandum probatum sit, intelligere & velle per se requiri ad productionem Verbi & Spiritus sancti, si non requiruntur, vt principia proxima producendi; necessariò requirentur, vt actuales productiones, cùm non sit assignabilis alius modus, quo illi per se requiri possint. Quoàd priorem verò probatur, quia proximum principium debet esse vnum; ergo si illud est intellectus & voluntas, non possunt simul esse intellectio & volitio. Antecedens ostendo, nam illi potiùs tribuenda est productio, quod habet rationem potentiæ, non autem quod habet rationem actus. Cùm igitur intellectus & voluntas habeant rationem potentiæ, intellectio verò & volitio rationem actus, intellectui potiùs & voluntati, quàm intellectioni & volitioni tribuenda est productio. *Torrez. Vasquez. Durand.*

78. Tertia sententia affirmat, intellectionem & volitionem essentiales exercere

vtrumq; munus respectu diuinarum processionum,& proximi principij producendi, & actualis productionis personarum. Est Didaci Ruiz de Trinit. Disp. 2. sect. vltima, & Disp. 59 sec. 5. fundamentum est, quia non repugnat, vt eadem perfectio in Diuinis secundùm varias ac diuersas formalitates, quasi partiales & inadæquatas, sustineat varia ac diuersa munia: quemadmodum eadem paternitas & constituit Patrem in ratione primæ personę incommunicabilis, & reddit illum fœcundum ad generandum; & tribuit illi actualem generationem; & simul actu refert illum ad Filium.

Ruiz.

79. Verùm omnes prædictæ sententiæ hoc vnico efficacissimo, mea opinione, argumento refutantur. Quia implicat in diuinis principium producendi *Quo*, siue adæquatum, siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Atqui omnes præcitatæ sententiæ docent, proximum principium producendi *Quo* siue adæquatum siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Nam prima & tertia id expressè affirmat. Secunda implicitè supponit, actus notionales intrinsecè includentes essentiales originati ab intellectu & voluntate, quæ sunt perfectiones absolutę. Minorem sic demonstro. Principium producendi *Quo* est ipsum formale principium, à quo realiter emanat actio productiua termini; implicat autem, actionem realiter emanare à principio, & ab eo realiter non distingui. Igitur implicat, principium producendi *Quo*, in diuinis, esse aliquid absolutum. Maior est ipsa descriptio principij *Quo*, ab omnibus admissa, quam ampliùs sic explico. Duplex solet distingui principium respectu termini producendi, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Cęterum quod realiter ac per se influit in terminum, non est principium *Quod*, sed tantùm principium *Quo*. Principium enim *Quod*, solum est principium denominationis, quatenus denominatur influere ab ipso principio *Quo*. Vnde actio realiter tantũ manat à principio *Quo*. Hac igitur communi doctrina posita, sic euidenter ostendo minorem. Actio realis nil aliud est, quàm realis egressio termini à principio, in quo tantùm potentia & virtute continetur. Implicat autem, concipere realem egressum termini à principio, à quo proximè manat, & ab illo realiter non distingui: nam quatenus est realis egressus termini à virtute productiua, debet realiter esse extra illam: quatenus verò realiter non distingueretur ab illa, non posset esse extra illam; cùm nihil possit esse realiter extra id, à quo realiter non distinguitur; atq; adeò idem esset, & non esset realiter extra principium, à quo realiter emanaret. Cùm igitur in diuinis terminus productus à nulla perfectione absoluta distinguatur, sed eas omnes formaliter includat, sibiq; identificet; implicat, vt verè & realiter producatur ab aliqua perfectione absoluta, tanquam à principio proximè influente.

80. Confirmatur 1. nam ideo nequeunt intellectio & volitio essentiales dici reales actiones respectu intellectus & voluntatis diuinæ, quia ab illis non distinguuntur realiter: ergo nec possunt esse, aut dici reales processiones Filij & Spiritus Sancti, si realiter non distinguuntur à principijs, à quibus proximè emanant. Nec satisfacies, dicendo sufficere, vt realiter tantùm distinguantur à principio *Quod*, tum quia ab illo debent realiter distingui, à quo realiter emanant, nam ab illo debent realiter distingui, à quo realiter egrediuntur; nam realis distinctio producti à producente immediatè fundatur in ipso reali egressu termini à principio producente; cùm non possit id, quod realiter egreditur per verum influxum ab alio, esse idem realiter cum illo, secundùm eam virtutem & formalitatem, qua realiter ab illo egreditur. Cùm igitur personæ diuinæ verè & realiter emanent à solo principio *Quo*, non autem à principio *Quod*, nisi tantùm denominatiuè, & ratione ipsius principij *Quo*, ab illo debent potissimùm distingui. Tum quia in tantum principium *Quod*, distinguitur à termino producto, in quantum illud realiter producit, cùm non possit producens & productum simul identificari: sed principium *Quod*, non producit realiter terminum ratione sui, sed ratione principij *Quo*; ergo si debet terminus productus realiter distingui à principio *Quod*, à fortiori distingui debet ab ipso principio *Quo*, ratione cuius ipsum principium *Quod*, realiter distinguitur à termino producto.

81. Confirmatur 2. quia si principium proximè productiuum *Quo*, esset sola perfectio absoluta, vt plerique ex citatis auctoribus docent, sequeretur, relationes diuinas non distingui proximè & formaliter ratione originis, sed ex se ipsis, independenter ab origine; quod est contra Concilia & Patres. Sequela probatur, nam si sola perfectio absoluta esset ratio producendi; igitur perfectio relatiua non producit intrinsecè & formaliter, sed tantùm extrinsecè & denominatiuè: igitur non poterit proximè & formaliter ab opposita correlatione distingui per originem, sed per se ipsam independenter ab origine. Vnde sequeretur, quòd si per impossibile Paternitas non includeret à parte rei naturam, & reliquas perfectiones absolutas, adhuc realiter distingueretur à filiatione: & è conuerso, si natura non includeret à parte rei paternitatem, adhuc posset producere filiationem indistinctam à se, non secus, ac modò producit, quia per mutuam inclusionem, vel exclusionem non variarentur intrinsecè & formaliter istæ perfectiones in Deo. Ergo si de facto paternitas per solam inclusionem naturæ, quæ tantùm est proximum principium producendi filiationem, realiter distinguitur à filiatione; & è contrà; si natura per solam inclusionem paternitatis, quæ nullo modo ipsa producit,

est

est proximum principium producendi filiationem indistinctam à se, etiam in casu, quo istæ perfectiones non se mutuo includerent, & paternitas distingueretur à filiatione, & natura esset proximum principium producendi filiationem indistinctam à se.

82. QVARTA sententia docet, actus intelligendi & volendi solùm requiri ad diuinas processiones, vt immediatas & proximas communicationes naturæ. Est aliquorum apud Durandum in 1. Dist. 7. q. 2. num. 18. & sequitur ex eorum sententia, qui nobiscum sentiunt, vt infrà videbimus, principium productiuum *Quo* in diuinis non esse perfectionem absolutam, sed respectiuam. Hæc sententia vt intelligibilior, & ad præsentis mysterij altitudinem explicandam aptior nobis sequenda est. Cuius potissimum fundamentum est, quod contra præcedentes sententias fecimus, quia nimirum alioqui non saluaretur realis distinctio inter proximum principium productiuum, & terminum ipsum productum. *Durand.*

83. SECVNDÒ probatur eadem sententia à priori. Etenim quodlibet principium productiuum essentialiter habet duo, & vt terminum aliquo modo sibi assimilet, & vt ab illo realiter distinguatur. Primum fundatur super illud axioma: *Omne agens agit vt assimilet sibi passum*: Secundum suprà illud principium lumine naturæ notum: *Idem non potest se ipsum producere, sed necessariò inter ipsum & productum intercedere debet realis distinctio.* Sed infinitum producens, qualis est Deus respectu productionis ad intra, postulat cum reali distinctione producti infinitam assimilationem termini producti: non potest autem cum reali distinctione producti infinitam habere assimilationem termini producti, nisi pro principio communicatiuo habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis: pro productiuo verò solã proprietatem relatiuam: igitur actus intelligendi & volendi, qui spectant ad perfectiones absolutas naturæ, non possunt esse proximum principium producendi, sed tantùm proximę communicationes naturæ. Minor assumpta constat, sub-sumpta probatur, quia nisi Deus pro principio communicatiuo habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, solamq; proprietatem relatiuam pro principio productiuo *Quo*, non poterit termino producto communicare eandem numero naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, cùm implicet principium producens identificari realiter cum producto, & quidem secundùm eam potissimum formalitatem, qua proximè & immediatè influit in productum: quia secundùm eam potissimum formalitatem debet producens manere distinctum à producto, à qua proximè & immediatè productum manat, & egreditur à producente; cùm implicet realis egressus sui à se ipso. Non implicat autem, vt principium communicatiuum sit idem cum communicato; quia de ratione communicantis non est, vt maneat distinctum à communicato, cùm possit eadem numero perfectio communicari alteri, & simul manere in ipso communicante: vt eadem numero anima rationalis communicatur nouæ parti materiæ per nutritionem acquisitæ, & simul manet cum alijs partibus præcedentis materiæ. Cuius discriminis ratio est, quia communicatio fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis, in quo genere causæ idem est communicans & communicatum: productio verò fit in genere causæ efficientis seu originantis, in quo semper originans & originatum distinguuntur realiter. Quod autem debeat Deus pro principio productiuo *Quo* habere solam proprietatem relatiuam, probatur: quia id tantùm debet habere pro principio productiuo *Quo*, per quod realiter distinguitur à termino producto: per solam autem proprietatem relatiuam distinguitur in Deo principium producens à termino producto: ergo eam tantùm habere debet pro principio productiuo *Quo*.

84. Confirmatur, quia in diuinis debet cum summa communicatione saluari minima distinctio, quæ esse potest: hæc autem saluari non potest, nisi principium productiuum *Quo* sit sola proprietas relatiua. Minor constat ex dictis. Maior probatur, quia communicatio in suo conceptu quidditatiuo importat vnitatem, distinctio verò diuersitatem. Maior autem perfectio est vnitas, quàm diuersitas, quia vnitas magis recedit à limitatione & accedit ad illimitationem: diuersitas contrà magis accedit ad limitationem & recedit ab illimitatione; vnde quò creaturæ sunt perfectiores, eò minorem habent diuersitatem, & maiorem vnitatem in suis perfectionibus. Ergo vnitas in Deo ente summè perfecto poni debet maxima; distinctio verò minima, quæ esse potest: non potest autem maior vnitas excogitari, quàm communicatio eiusdem numero naturæ cum omnibus suis perfectionibus absolutis, per omnimodam consubstantialitatem personæ producentis & productæ; nec minor distinctio, quàm per relatiuam oppositionem producentis & producti, cùm per minorem saluari nequeat quidditas processionis realis.

85. Sed obijcit Durandus. In diuinis communicatio naturę non distinguitur à productione personæ: ergo neq; principium communicatiuum distinguitur à principio productiuo. Consequentia probatur, quia vnius actionis vnum debet esse principium. Antecedens declaratur, nam productio personæ, & communicatio naturæ non sunt duæ, sed vna actio, cùm in Deo non sint, nisi duæ processiones, generatio quâ gignitur Verbum, & spiratio quâ spiratur Amor. Respondeo distinguendo antecedens: communicatio non distinguitur à productione realiter, tanquam actio realiter distincta, vel ab ipsa pro- *Durand.*

ductione actiua perſonæ producentis, vel à paſſiua proceſſione perſonæ procedentis, & concedo: non diſtinguitur ratione ſaltem inadæquata; & nego. Eadem quippe actiua productio eſt realis influxus perſonæ producentis in perſonam productam, ab eaq; realiter diſtinctus, & ſimul actiua communicatio naturæ eiuſdem perſonæ producentis in perſonam productam, ſola ratione à producente & producto diſtincta. Conſimiliter eadem paſſiua productio eſt realis influxus perſonę productæ à producente, ab eaque realiter diſtinctus, & ſimul paſſiua communicatio naturæ perſonæ productæ à producente, ſola ratione à producente & producta diſtincta.

86. Quare fundamentaliter nec actiua communicatio naturę diſtinguitur ab actiua productione perſonæ producentis, nec paſſiua communicatio eiuſdem naturæ à paſſiua proceſſione perſonæ procedentis, cùm tam actiuam productionem perſonæ producentis, quàm paſſiuam proceſſionem perſonæ procedentis eſſentialiter comitetur vtraque communicatio & actiua perſonę producentis, & paſſiua perſonæ procedentis: ratione tamen inadæquata tam actiua communicatio naturæ diſtinguitur ab actiua productione perſonæ producentis, quàm paſſiua communicatio naturæ à paſſiua proceſſione perſonæ productę. Nam communicatio pro formali termino habet naturam, productio verò hypoſtaſim. Præterea productio eſt actio realis, non item communicatio, vt à productione condiſtincta. Communicatio ſubſequitur, non antecedit productionem, priùs enim ratione producitur terminus, quàm ei communicetur natura, nam communicatio ſupponit id, cui facienda eſt communicatio.

87. Eodem modo Philoſophandum eſt de principio productiuo & communicatiuo. Etenim concedendum eſt, principium productiuum eſſe idem realiter cum communicatiuo, diſtingui tamen ratione ſaltem inadæquata ab illo. Pro cuius intelligentia, diſtinguendum eſt in Deo duplex illud principium, productiuũ, *Quo*, & *Quod*. Principium productiuum *Quo*, eſt ipſa proprietas relatiua: principium verò productiuum *Quod*, eſt perſona conſtituta ex proprietate relatiua, tanquam ex ratione proxima producendi, & natura tanquã ex principio communicatiuo. Quod adhuc ſubdiſtinguendum eſt in principium communicatiuum proximum, quod in Patre eſt actualis intellectio, in Spiratore actualis volitio, & in principium communicatiuum remotum, quod in vtroque eſt natura diuina, vt eſſentialiter incluſa in vtraque ratione proximè communicatiua.

88. *Obij.* 2. Patres affirmantes, principium productiuum *Quo* eſſe naturam Diuinam. Reſpondeo, Patres intelligi de principio *Quo* denominationis, non autem productionis formalis. Nam ſicut in ſententia aduerſariorum proprietas relatiua dicitur principium productiuum, non formaliter, ſed denominatiuè, quatenus integrat ipſum principium productiuum *Quod*: ita in noſtra ſententia, natura dicitur principium productiuum denominatiuè ab ipſa proprietate relatiua, cum qua integrat vnum principium productiuum *Quod*.

89. *Obij.* 3. Quia non videtur Filius procedere vt Verbum, nec Spiritus S. vt Amor, cùm in noſtra ſententia nec Filius procedat vt terminus intellectionis, nec Spiritus S. vt terminus volitionis; quia nec ille producitur per intellectionem, nec iſte per volitionem, ſed vterq; per proprietatem relatiuam, quæ nec eſt intellectio, nec volitio formaliter. Reſpondeo, vt Filius procedat vt Verbum Patris & terminus intellectionis Paternæ, Spiritus verò ſanctus vt Amor & terminus volitionis Patris & Filij, non eſſe neceſſarium, vt procedant ab intellectione & volitione, tanquàm à principio proximè producente, ſed ſat eſſe, ſi procedant per talem proprietatem, quæ eſſentialiter includat intellectionem & volitionem, vt proximum principium communicandi. Nam vt ille procedat vt Verbum, hic verò vt Amor, nil aliud requiritur, quàm vt ex vi ſuæ formalis originis ille accipiat intellectionem, hic verò volitionem: atqui hoc ipſo, quòd Filius procedit per Paternitatem proximè & immediatè afficientem intellectionem, Spiritus verò Sanctus per Spirationem proximè & immediatè afficientem volitionem, tanquam proximum principium cõmunicandi, ille vi ſuę proceſſionis accipit intellectionem, hic verò volitionem: ergo. Maior patet. Minor probatur, nam integrum principium productiuũ eſſentialiter conſtituitur ex principio communicatiuo, & proximè productiuo: ergo & ipſa productio integrè accepta, vt via ad terminum productum eſſentialiter includit & rationem communicationis, & rationem proximæ productionis: atq; adeo terminus ipſe productus vi ſuæ originis formalis non ſolùm accipit hypoſtaſim, ſed etiam intellectionem, & volitionem, ijſque mediantibus totam naturam.

90. Quòd autem tam paternitas immediatè afficiat intellectionem, tanquam proximam rationem communicandi, quàm ſpiratio volitionem probatur: quia paternitas eſt prima proprietas perſonalis naturæ diuinæ, atq; adeo per ſe poſtulat immediatè afficere naturam ſecundùm eam perfectionem & formalitatem, ſecundùm quàm eſt priùs ratione communicabilis: hæc autem, vt patet, eſt intellectio, quæ ratione præcedit volitionem. Spiratio verò eſt ſecunda proprietas competens naturæ Diuinæ, ſupponens illam conſtituram per primam proprietatem perſonalem proximè fœcundam ad producendum, & ſe ipſam communicandam per primam perfectionem & proprietatem intellectionis: igitur ex natura ſua immediatè petit afficere volitionem, quæ intellectionem ſupponit, & eſt ſecunda perfectio, &

formalitas,

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas vt distinctas à principio productiuo: quidquid autem persona producta non accipit vt distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatio verò ad idem.

92. *Obij.* 4. Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cùm non minùs volitio, quàm intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantùm per se formaliter cõmunicatur cum proximo principio communicatiuo, quod per se & formaliter in eo includitur: atqui cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantùm vi originis formaliter vtriq; personæ cum proximo principio communicatiuo communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tantùm per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cõpleat principium ipsum intellectionis & volitionis: sola autẽ natura id præstat; nam sola natura, tanquam principium vitale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediatè complet principium ipsum intellectionis & volitionis. Etenim, vt ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solùm proximè concurrit potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuentis; ergo ad completum principium vitale intellectionis & volitionis diuinæ proximè & immediatè concurrit natura ipsa diuina. Cæterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, vt complementum eiusdem principij operatiui, ac proinde solùm concomitanter communicatur cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiæ, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, vt inductione constat etiam in rebus creatis, actiua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiua, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productiuo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuũ, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suapte natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso cõmunicante aut specie, vt in rebus creatis, aut numero, vt in diuinis. Productiuum verò distinguit & quasi separat producentem à producto, nam id, quod datur producto, non manet formaliter, sed tantùm virtute in producente. Igitur principium productiuum non assimilat sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productiuum tam creatum, quàm increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentiales intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiuas principiorum producentium, quàm passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productiuo distinximus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productiuum, nec non ipsum integrum & totale principium productiuum *Quod*: ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actualis communicatio tam actiua in principio communicante, quàm passiua in termino cõmunicato, quę est ipsa intellectio & volitio essentialis; vt ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiua hypostasis productæ; & actualis productio, quę est ipse actus notionalis, consideratus secundùm præcisam formalitatem productionis, siue hypostasis producẽtis, siue hypostasis productæ; & integra processio, quæ vtramq; rationem formalem includit, actualem scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quàm passiua personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. RATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hîc disputamus, est, vt Theologi ex Aristotele definiunt, *Origo viuentis à viuente, à principio coniũcto in similitudinem naturę.* *Aristoteles.* At non solùm Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuentibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsiq; intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solùm processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento Catholicos vrgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filij; aut à solo Filio, & sic est Filius Filij, & Patris nepos; *Ariani.*

aut

aut ab vtroq; ſimul, & vterq; erit Spiritus Sancti Parens; cùm autem nequeat vterq; eſſe Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum eſt propriè Filius, eiuſque proceſſio eſt vera & propria generatio. Aſſertio eſt de fide. Conſtat ex ſacra ſcriptura, in qua Verbum appellatur *Filius & genitus*, Pſal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, *ego hodie genui te*. Dicit, *Genui*, vt exprimat æternitatem. Dicit, *Hodie*, vt ſignificet perennitatem. Secundò, interrogatus Chriſtus Dominus à ſummo Sacerdote, an eſſet Filius Dei, Marci 14. reſpondit: *Ego ſum*. At Chriſtus eſt Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum eſt*. Igitur Verbum eſt Dei Filius. Tertiò, proceſſionem Verbi ſacra Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Pſ. 109. *Ex vtero genui te*; nomine *Conceptionis*, & *partus*, Prou. 8. atqui hæc omnia generationem important: ergo.

Pſal. 2. Marci 14. Ioan. 1. Pſal. 109. Prouerb. 8.

98. Dico 2. Solùm Verbum eſt Filius, eiuſq; proceſſio eſt tantùm generatio. Eſt de fide. Conſtat ex eadem ſacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, ſed *vnigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloriã quaſi Vnigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quaſi*, non eſt nota diminuens, ſed veritatem explicans, vt adnotarunt Auguſt. Amb. Gregor. Chryſoſt. Theophil. Euthimius. Vnde paulò pòſt idem Euangeliſta abſolutè vocat *Vnigenitum*: *Vnigenitus*, inquit, *qui eſt in ſinu Patris* & c. & c. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret*, & in Symbolo Athanaſij ſolus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicæno *Vnigenitus*.

Ioan. 1. Auguſtin. Ambroſius. Gregorius. Euthimius. Chryſoſt. Theophil. Symbol. Athanaſius. Symbol. Nicænum.

99. Verùm tota controuerſia eſt in aſſignando diſcrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti ſit generatio, cùm vterq; accipiat eãdem numero naturam producentis. Qua difficultate victi Augu. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damaſcen. l. 1. fidei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ariminenſis, cum Magiſtro ſententiarum in 1. diſt. 13. apertè fatentur, huius Catholicæ veritatis diſcrimen à puro viatore in hac vita aſſignari non poſſe. Reliqui verò Scholaſtici aliquam conantur rationem diſcriminis afferre. Vnde operę pretium duxi ſingulorum rationes ſingillatim examinare, vt illuſtrius tandem veritas appareat.

Auguſtin. Damaſcen. Ariminenſis Magiſter.

100. Prima ratio ſit Scoti in primo diſtinct. 13. §. *ad quæſtionem*, Aureoli artic. 2. propoſ. 4. affirmantium, generationem & ſpirationem diſtingui ſe ipſis formaliter: nec oportere vlteriùs quærere, quibus diſtinguantur, niſi quia tota ratio formalis vnius, non eſt tota ratio formalis alterius.

Scotus. Aureolus.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem quærimus, qua vna conſtituatur, vt generatio, altera, vt ſpiratio. Eodem labuntur qui dicunt, diſtingui penes terminos productos. Id ipſum enim quæritur, quid proprietatis ſit in vno, quo formaliter diſtinguatur ab altero.

102. Secvnda ratio eſt Durandi in 1. diſtin. 6. q. 2. num. 17. Aliacenſis in 1. q. 8. art. 3. Ideo Verbum eſſe genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit ab vno, Spiritus verò Sanctus à duobus, quod autem procedit ab vno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ eſt, vt vnus ſit ab vno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando ſuam virtutem. Hæc ratio deſumpta eſt ex Auguſtin. 15. de Trinit. cap. 27. vbi eo probat, Filium procedere vt natum, Spiritum verò vt ſpiratum, quia *Filius*, inquit, *nullus eſt duorum, niſi patris & matris. Abſit autem, vt inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tale ſuſpicemur.*

Durand. Aliacenſis. Auguſtin.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus neceſſariò, & per modum vnius principij ad vnum determinari, non eſt, vt Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, ſuam virtutem moderantis, ſed per modum naturæ ad vnum determinatæ. Tum quia, ſicut procedere à pluribus non tollit, quin Spiritus Sanctus procedat vt viuens à viuente coniuncto, in ſimilitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat vt natus, tum quia etiamſi Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, vt à pluribus, ſed vt ab vno eodemque proximo principio ſpiratiuo. Atque ex his ſoluta manet ratio Auguſtini, nam etiamſi Spiritus Sanctus procederet à Patre & Filio vt genitus, non oporteret ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederet diuerſo modo ab vno, atque ab alio, quod neceſſarium eſſet, vt ab illis procederet tanquam à Patre & matre.

Auguſtin.

104. Tertia ratio eſt Henrici, in ſumma a. 6. q. 8. Bonauent. in 1. diſt. 13. q. 2. Richardi. q. 3. Heruæi q. 1. Rubionis q. 1. art. 1. Ægidij 2. p. diſtinctionis, art. 1. Mayroni diſtinct. 10, q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturę, Spiritus Sanctus verò per modum voluntatis. At ſolùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis eſt genitum. Igitur ſolùm Verbum, non autem Spiritus ſanctus in diuinis eſt genitus.

Henricus. Bonauent. Richardus. Heruæus. Rubio. Ægidius. Mayronis.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturę, eſt procedere non preſuppoſita alia operatione ſubſtantiali in eodem operante, vt multi explicant: at hoc extrinſecum eſt, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, eſt procedere neceſſariò & per determinationem ad vnum: at Spiritus S. procedit neceſſariò, & per determinationẽ ad vnum, quia non procedit liberè, & per virtutem indifferẽtem ad vtrumlibet, ſed ex naturali inclinatione & propenſione, quam Deus habet ad diligendum ſe ipſum. Vnde voluntas diuina producit Spiritum S. vt natura quædam eſt; quia producit illum vt ab intrinſeco determinata ad vnum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæſt. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. neget Spiritum Sanctum procedere per modum naturæ. Quia hoc tantùm ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantùm à natura, & non à voluntate, vt à proximo & formali principio. Vel per modum naturæ significat procedere ex fœcunditate naturę, vt explicat Bonauent. atqui non minùs Spiritus Sanctus, quàm Verbum procedit ex fœcunditate naturæ; illle media volitione; hoc media intellectione, vt proximo & formali principio communicationis, *Bonauent.*

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. 1. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. 11. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti verò per voluntatem: quod autem procedit per intellectum vi suæ originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietanus ex diuerso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsum ad obiectum. *Capreolus. Caietan. Bannez. Ferrarien.*

107. Vt autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. dupliciter posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, vno modo per differentiam intrinsecam & formalem, quę sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili, alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, quę sit extra perfectionem ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentiæ cõtractiuæ coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, quæ sunt differentiæ extraneæ colori.

108. Ex his infert intellectionem, quæ sumpta genericè vim habet assimilandi terminum principio intelligenti, vt intelligenti formaliter, contractam ad diuinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atq; adeo, vt talis intellectio est contracta per differẽtiam existentẽ intra proprium genus intellectionis, habere, vt gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens vt intelligens formaliter: amorem verò neque ex vi sua generica, neque ex vi aliqua specifica per se habere, vt assimilet terminum principio producenti: eò quòd & amor impulsio quædam est, & omnes amoris differentiæ per se tantùm sunt impulsionis diuersificatiuæ. Quo fit vt neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentiæ productiuus similis, & eiusdem naturæ cum principio amante, sed per se tantùm sit productiuus cuiusdam infinitæ impulsionis & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia verò hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, vt producat terminum identificatum cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturæ cum illo. Quoniam verò ad naturam generationis non sat est, vt terminus, qui ea producitur, producatur similis principio ratione differentiæ extraneæ, sed produci debet similis ratione differentiæ proprię, alioqui non procederet similis vi suæ processionis formaliter: hinc fit vt etiamsi Spiritus Sanctus ratione differentiæ extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectionis vt sic, & talis specificæ intellectionis producitur simile & eiusdem naturæ cum principio producente.

109. Eandem rationem ampliùs sic explicat Ferrariensis. Quæuis intellectio ex eo, quòd est expressa similitudo rei intellectæ, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Diuina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturæ cum illo; nam quantò intellectio est perfectior, tantò Verbum per ipsam productum est intrimius & magis vnitum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio verò Amoris Diuini neque ex vi processionis amoris vt sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, vt procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quò processio amoris est perfectior, eò per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solùm habet ex eo, quòd est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diuersum. *Ferrariensis.*

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectionis & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facilè probatur; quia cùm tales actus primariò sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cùm igitur ex vi proprij modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio verò tantùm sit ad instar cuiusdam vitalis impulsus

Digitized by Google

pulſus in rem amatam, etiamſi ambæ ratione ſubiecti, cum quo ſunt coniunctæ, attingant terminum ſimilem in natura cum producente, non tamen ambę ſunt generatiuæ, quia non ambæ ex vi propriį modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus eſt differentia per ſe, poſtulant producere terminum in natura ſimilem producenti.

Ruiz. 111. Non multum ab hac ratione diſcrepat Didacus Ruiz de Trinit. diſput. 6. ſect. 1. vbi, ideo ait, productionem Verbi eſſe generationem, quia ſecundùm explicitum & formaliſſimum conceptum ordinatur ad perſonam, quæ ſecundùm ſuam vltimam & formaliſſimam rationem perſonæ eſt perfectiſſima imago producentis; quæ ſi creſcit infinitè, euadit ſubſtantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per ſe afferre ſimilitudinem in natura ex eo, quòd ſit perfectiſſima ſimilitudo producenti. Quæ ratio, vt patet, coincidit cum explicatione Ferrarienſis ſuprà allata. Vnde eodem argumento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Ferrarien ſis.

Caietanus. 112. Contra igitur hanc Caietani ſententiam primò. Nam ex ea ſequeretur, Spiritum Sanctum vi ſuæ proceſſionis formalis non eſſe æquè Deum, ac Verbum ac proindè vi ſuæ conſtitutionis perſonalis, quæ ſumitur ex propria origine, non conſtitui æquè Deum formaliter, ac reliquas perſonas Diuinas. Sequela probatur, nam vi ſuæ proceſſionis formalis procedit ſolùm vt amor, qui in ſententia Caietani non eſt formaliter Deus, ſed impulſus & affectio Dei, identicè tantùm & ſubiectiuè Deus. Vnde vi ſuæ proceſſionis formalis non eſſet vniuocè perſona Diuina cum Patre & Filio; nam vi ſuæ proceſſionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filij, ſed proprietatem tantùm naturæ. Hoc autem abſurdum eſt, quoniam non ſaluaretur æqualitas, quam Diuinæ perſonæ ſeruare debent in propria conſtitutione perſonali, quæ ſumitur ex propria origine, vi cuius vna ponitur procedere perfectior alia. Præterea falſum eſt, quod Caietanus ſupponit, amorem non eſſe Deo eſſentialem, ſed ſolam proprietatem, ab ipſius quaſi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. 1. p. q. 30. art. 2. ad 2. vbi amorem Diuinum ait eſſe coëſſentialem Deo.

S. Thomas.

113. Secvndò, quia hęc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim ſimilitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit ſolam ſimilitudinem intentionalem & in repræſentando, quam per ſe tantùm poſtulat Verbum intellectuale cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, vt abſtrahit à creato & increato, ſolùm eſt procedere ſimile obiecto intentionaliter. Ergo de ratione Verbi, vt contracti ad increatum, eſt tantùm procedere infinitè ſimile obiecto intentionaliter. Antecedens patet, quia de ratione Verbi intellectualis eſt repræſentare obiectum intelligibiliter: hoc autem non dicit ſimilitudinem naturalem, & in eſſendo cum obiecto, ſed tantùm intentionalem & in repręſentando. Nam eam ſimilitudinem per ſe tantùm importat Verbum, quæ neceſſaria eſt, vt per eam perfectè cognoſcatur obiectum; nam hęc tantùm eſt per ſe requiſita ad primarium munus Verbi: ſed ad hoc ſufficit ſola ſimilitudo intentionalis; nam omni alia circumſcripta, & hac tantùm poſita, ponitur Verbum perfectè repræſentatiuum obiecti. Conſequentia verò probatur, quia Verbum, vt contractum ad increatum, per ſe non importat, niſi ſimilitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonſtro primò à poſteriori ſic. Verbum increatum non minus procedit vt Verbum Diuinarum perſonarum & creaturarum poſſibilium, quàm ipſius Diuinæ eſſentiæ; cùm non minùs procedat vt perfectiſſima notitia perſonarum & creaturarum, quàm eſſentię: ſed reſpectu Diuinarum perſonarum & creaturarum poſſibilium, non importat, niſi ſolam ſimilitudinem intelligibilem & intentionalem in repræſentando: ergo neque reſpectu Diuinæ eſſentiæ per ſe importabit aliam ſimilitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in repræſentando. Conſequentia elucet. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit ſimile in eſſendo paternitati, aut ſpirationi paſſiuę, vel creaturis; alioquí Verbum eſſet Pater, Spiritus ſanctus & creatura naturaliter; quod eſt hęreticum; ſed ſolùm procedit ſimile quoad eſſe intentionale, & in repręſentando, quia procedit vt perfecta notitia omnium, quę ſunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, vt contractum ad increatum per ſe importat ſimilitudinem in natura, ſed tantùm in eſſe intentionali cum obiecto intelligibili.

115. Secvndò probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad talem differentiam Verbi, eam tantùm ſimilitudinem per ſe poſcit, quæ per ſe tantùm facit ad perfectiſſimam notitiam talis obiecti: ſed hæc eſt ſola ſimilitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per ſe eſt illa, quæ per ſe tantùm requiritur ad talem ſpeciem, ex tali genere & differentia conſtituendam: ſed ad conſtituendam perfectiſsimam ſpeciem Verbi increati ſufficit infinita ſimilitudo intentionalis cum ipſo obiecto intelligibili: nam ea tantùm ſimilitudo per ſe requiritur ad conſtituendam ſpeciem Verbi increati, quæ per ſe ſufficit ad comprehendenda omnia, quæ ſunt in memoria fœcunda Patris. Nam hæc eſt tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu ſecundo, quicquid in actu primo dicit ſpecies intelligibilis; quia Verbum eſt adæquatus terminus ipſius: ſed ad exprimenda omnia, quæ per modum ſpeciei intelligibilis continentur

tinentur in memoria fœcunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantùm posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adæquatè expressiuum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: patet hoc respectu Diuinarum personarum, & creaturarum possibilium ad quas perfectè exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligente, non habet formaliter ex vi propriæ differentiæ, quę solùm tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantùm ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est vnire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita vnio intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certè si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita vnitas realis: & consequenter etiam amor vi suæ processionis, vt increatus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde vt genitus & filius.

Suarez. Fasolus.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi suæ processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutiuum naturæ Diuinæ: Spiritui verò Sancto, vi suæ processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur vt proprietas ipsius. Cùm autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, vt per eam genitum accipiat essentialem constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quòd autem intellectio sit propria differentia constitutiua naturæ Diuinæ, volitio verò sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cùm sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiua naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio verò & amor, cùm sit quidam naturæ appetitus consequens intellectionem, atq; adeò naturam ipsam perfectè constituram in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest habere rationem formalis constitutiui, sed proprietatis consequentis; eò quòd formalis ratio constitutiua naturæ est illa, qua primò concipitur constitui in se, & essentialiter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamuis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi suæ processionis formaliter, sed solùm identicè & concomitanter, vt intrinsecè inclusa in ipsa volitione, quæ ei tantùm communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio, quia hęc est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio volitiui actualis in Deo præsupponit rationem intellectiui: igitur nequit eius essentia per vtramque rationem ęquè primò constitui. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia volitio essentialiter est ad cognitum vt sic. Consequentia verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis æquè primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectionem & volitionem esse vnum simplicissimum conceptum vnius & eiusdem differentiæ, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cùm volitio suapte natura præsupponat intellectionem, idem præsupponeret seipsum; idemq; simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contrà primò. Quoniam hæc ratio falsam supponit doctrinam de constitutiuo naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solam intellectionem, sed ipsum *esse* secundùm totam latitudinem essendi. *S. Thomas.*

121. Secundò, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempè Spiritum Sanctum vi suæ processionis non esse ęquè Deum, ac Filium; imò vi suæ processionis non esse formaliter Deum, sed tantùm proprietatem Dei; proinde vi suæ formalis constitutionis personalis non esse vniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere vt æqualem cum alia persona procedente; nec processionem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantùm proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. Tertiò sic argumentor. Spiritus Sanctus vi suæ processionis formalis producitur vt hypostasis Diuina: ergo vi suæ processionis formalis, producitur vt subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens patet, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passiuæ, cùm sit ipsa spiratio passiua in facto esse:

ergo

ergo per ſe vi ſuæ proceſſionis producitur vt hypoſtaſis Diuina. Poſterior conſequentia primi enthymematis conſtat: nam ſi vi ſuæ proceſſionis formalis Spiritus ſanctus procedit, vt immediatè ſubſiſtens in naturâ Diuina; ergo vi ſuæ proceſſionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò conſecutio, in qua tantùm verſatur difficultas, ſic probatur. Omnis hypoſtaſis immediatiùs ordinatur ad naturam, quàm ad proprietates naturæ. Sed per aduerſarios volitio eſt proprietas naturæ: ergo hypoſtaſis Spiritus Sancti vi ſuæ proceſſionis formalis, non procedit, vt immediatè ſubſiſtens in volitione, ſed in natura ipſa Diuina. Conſequentia clarer, nam terminus vi ſuæ proceſſionis procedit ſecundùm ordinem, quem per ſe & formaliter includit: Igitur ſi hypoſtaſis per ſe immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi ſuæ proceſſionis procedit, vt immediatè ſubſiſtens in natura, & non in volitione, quæ eſt proprietas naturæ. Maiorem oſtendo. Nam hypoſtaſis eſt complementum ſubſtantiale naturæ, cum qua facit vnum ſubſtantiale in ratione ſuppoſiti perfectè operatiui; ergo priùs, & immediatiùs reſpicit naturam, cum qua conſtituit vnum ſubſtantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non conſtituit vnum ſubſtantiale, ſed vnum quaſi per accidens.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypoſtaſis reſpicit naturam, quâ natura reſpicit hypoſtaſim: ſed natura priùs & immediatiùs reſpicit hypoſtaſim, quàm proprietates: ergo & hypoſtaſis priùs & immediatiùs reſpicit naturam, quàm proprietates. Maior patet, quia nequit natura priùs reſpicere ſuam hypoſtaſin, quin etiam hypoſtaſis priùs reſpiciat ſuam naturam, quoniam correlatiua ſunt ſimul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per priùs reſpicit ſuam hypoſtaſim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam ideò aduerſarij docent, volitionem eſſe proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam eſt proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per priùs naturam Diuinam reſpicere ſuam hypoſtaſim, quàm ſuas proprietates; quia etiam natura creata priùs reſpicit hypoſtaſim, quàm proprietates. Tum quia natura Diuina conſtituit magis vnum cum hypoſtaſi, quam cum proprietate: ſed id priùs & immediatiùs reſpicitur à natura, quod conſtituit magis vnum cùm illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, vt conſtat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino ſeſſ. 18. & 19. & omnibus Scholaſticis cùm Magiſtro in 1. diſt. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non ſolùm per ſe concurrit voluntas, ſed etiam natura, vt principium communicatiuum. Etenim principalis forma, qua tam Pater, quàm Pater & Filius eſt principium communicatiuum ad intra, eſt ipſa natura Diuina, quæ tam cum intellectione ad gignendum Filium, quàm cum volitione ad ſpirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrit. Ergo vi proceſſionis non minùs communicatur natura Spiritui Sancto, quàm Filio. Conſequentia probatur, nam id vi proceſſionis communicatur termino, quod eſt per ſe principium communicationis termini: igitur ſi natura Diuina eſt per ſe principium communicationis ſui reſpectu Spiritus Sancti, per ſe vi originis illa communicatur Spiritui Sancto.

Ioan. Theologus. Concilium Florentinū Scholaſtici cum Magiſtro.

125. Ad fundamentum aduerſariorum patet ex ſuprà diſputatis de cõſtitutiuo Dei. Ad confirmationem nego conſequentiam. Ad cuius probationem reſpondeo intellectionem & volitionem eſſe quidem vnum ſimplicem conceptum, ſed virtualiter diuiſibilem: & ratione huius virtualis diuiſibilitatis non repugnat, quin idem ratione præſupponat ſe ipſum; ſitque ſe ipſo prius & poſterius ſecundùm diuerſas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduerſarios volitio ſupponit intellectionem: & rurſus intellectio, vt comprehenſiua eſt omnium attributorum Diuinorum, quo pacto eſt formale conſtitutiuum Dei, ratione ſupponit volitionem; quia vt ſit comprehenſiua volitionis, debet illam præſupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, vt eadem perfectio ob virtualem ſui diuiſibilitatem ſit conceptibilis prior, & poſterior ſecundùm diuerſas rationes.

126. Sexta ratio eſt aliquorum apud Ruiz diſp. 8. ſect. 4. ideo Verbum eſſe genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi ſuæ proceſſionis immediatiùs communicatur natura, quàm intellectio: contrà verò Spiritui Sancto vi ſuæ proceſſionis immediatiùs communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contrà: nam vtrique eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectione; Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatiùs, quod eſt immediatior via reſpectu termini. Sed immediatior via reſpectu Verbi, & Spiritus Sancti eſt intellectio & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & vterq; amando ſpirant Spiritum Sanctum. *Ruiz.*

127. Septima ratio eſt Bartholomæi Torrez 1. p. q. 27. artic. 2. Vaſquez diſp. 123. cap. 7. & diſp. 145. cap. 5. Aſſerentium, ideò ſolum Verbum, & non Spiritum Sanctum eſſe genitum, quia ſolùm Verbum vi ſuæ proceſſionis procedit non modò ſimile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, ſed etiam procedit vt imago ad repræſentandum expreſſa. De ratione autem Filij, vt Filius eſt, non ſolùm eſt produci ſimilem in natura, ſed etiam vt imaginem ad repræſentandum ſuum principium. Maior conſtat, nam ſolius Verbi eſt, non autem amoris *Torrez. Vaſquez.*

amoris repræsentare, quia solius Verbi est, procedere vt speciem declaratiuam obiecti intelligibilis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantùm est, procedere vt impulsum voluntatis in rem amatam.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, vt imago ad repræsentandum expressa, alicui intelligenti deberet repręsentare: at nulli intelligenti repræsentat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectionis; nec sibi ipsi, nisi quatenus sua intellectione essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, vt patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt vnam repræsentatam in alia, sed omnes æquè primò: igitur nulli repręsentat. At Verbum omnia intelligibilia repręsentat Patri, non tãquam forma, quia Pater non intelligit nata sapientia vt forma, sed tanquam terminus paternæ intellectionis. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non repręsentet, quod adeo verum est, vt etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium repræsentet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem repræsentat. Tũm quia eò magis, aut minùs aliquis dicitur filius, non quò magis, aut minùs est homo, sed quò magis, aut minùs patrem repræsentat. Ergo perfectio filiationis non crescit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis repræsentantis & exprimentis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit vt imago ad illum repræsentandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit vt imago ad illud repræsentandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cùm aduersarij dicunt, de ratione filij esse, vt procedat per modum imaginis ad repræsentandum expressæ; vel intelligunt de imagine, & repræsentatione intentionali, vel de imagine, & repræsentatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit vnitatem in natura cum obiecto, ad quod repræsentandum exprimitur, vt patet in verbo creato, quod est vera imago rei intellectæ, diuersæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat vnitatem saltem specificam naturæ cum principio producente.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quòd etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat vt filius. Sequelam probo, nam per aduersarios procedere vt filium, est vi suæ originis procedere vt imaginem ad repræsentandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit vt filius, nam procedere vi suæ originis vt imaginem naturalem ad repræsentandum expressam, non est aliud, quàm productum vi suæ productionis accipere eandem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est repręsentare suum producens. Sed hoc ipso, quòd productum vi suę productionis accipit eandem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum repręsentare suum producens: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu repræsentare, sed tantùm posse repræsentare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, vt concedit ipsemet Vasquez. Nec dici posset, illum actu repræsentare intellectui Diuino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed vtrumque in seipso. Neque etiã requiritur, vt imago sit ob peculiarem finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, quę in ipso opere producto elucet, quotiescunque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producente, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum repræsentare suũ producens formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad repręsentandum suum producens, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad repræsentandum suum producens. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit eandem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad repræsentãdum naturaliter suum producens.

Vasquez.

Vasquez.

131. Respondet Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solùm dici aliquem filium, quia habet eandem naturam producentis. Nam in ea solùm est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluatur ratio filij, at verò in Diuinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis, quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est repræsentare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producta per voluntatem.

Vasquez.

133. Sed contrà: quoniam, vt probatum est, relatio quæ constituit filium vt sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quę consistit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quàm Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo vterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

imperfectionem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatæ, habenti idem nomen & rationem: vt quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectionem, est etiam essentiale scientiæ increatæ. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, qua constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fœcunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter conuenit filio creato; & non vt distincto ab increato, alioqui non competeret filio increato; ergo filio vt sic; atque adeo vt communi vtrique.

141. Quintò probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extenditur ad similem perfectionem increatam significandam, talis extensio fundari debet in aliqua maiore conuenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increatam, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad vnam, quàm ad aliam perfectionem significandam extenderetur: vt nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensum est ad significandam potiùs scientiam, quàm bonitatem Dei ob maiorem conuenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increatam, quæ non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increatam. Id autem, in quo hæc maior conuenientia consistit, importatur tali nomine, vt iam extenso ex perfectione creata ad increatam, tanquam aliquid essentiale vtrique. Ergo id, quod nomine filij, vt extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale vtrique. Hoc autem aliud esse non potest, quàm virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus conuenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale vtrique. Minor subsumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conueniat cum filio increato, quàm cum Spiritu S. quàm prædicta virtus cùm in reliquis æquè conueniat cum vtroque.

142. Sed contra hanc rationem primò. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proximè, posse autem remotè: & hoc sat esse ad rationem filij. Nam etiamsi non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cùm homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituram muli, non habuerunt respectum, quòd mulus posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cùm iam vocetur in litem. Igitur cùm extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituram significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare potentiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in qua mulus conuenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio verò est, quoniam formalis & adæquata ratio filij saluatur per hoc tantùm, quòd productum repræsentet producens per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Cõfirmatur, quia sicut Pater constituitur in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublato omni respectu, manente tantùm relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris: ita sublato omni respectu, manente tantùm relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundò. Etiamsi Filius Dei non esset productiuus Spiritûs S. si tamen procederet per intellectum, vt nunc procedit, adhuc esset filius. Contrà verò etiamsi Spiritus S. esset productiuus Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, vt nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quòd Spiritum producit: nec Spiritus non est filius ex eo formaliter, quòd aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedẽs probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. *eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius*: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, vti nunc procedit, esset Verbum; est enim Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiamsi Spiritum S. nõ produceret. Vnde si Pater priùs origine per voluntatem produceret Spiritum S. quàm per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto foret Verbi productiuus; nec Verbum desineret esse Filius, cùm non desineret esse Verbum, esto Spiritûs productiuum non esset.

144. Tertiò. Similitudo in proprio modo operandi Patris, vt Patris formaliter, nõ est de quidditate formali Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, vt spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedẽs patet, nam proprius modus operandi Patris, vt Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, vt Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, vt filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris vt Patris formaliter, esse de ratione filij: at hęc necessaria non est; igitur nec illa, quę non est propria Patris, vt Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet repręsentare Patrem vt Patrem formaliter: nam illum debet repręsentare formaliter, à quo proximè formaliter producitur; producitur autem proximè & formaliter à virtute generatiua, non à spiratiua; igitur illam, non hanc debet formaliter repræsentare.

145. Quartò. Adhuc Pater esset Pater, etiamsi non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiamsi non produceret Spiritũ S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrẽ absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cũ filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cùm sit vna indiuisibilis in vtroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actiua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutiuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutiuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filiatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filiatio: nam spiratio actiua, cùm sit communis vtrique, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutiuum Patris & Filij.

Patres in Conc. Flor. Scholastici.

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Græcos contendunt, Spiritum sanctum non solùm à Patre, sed etiam à Filio procedere, quã Scholastici, cùm disputant, num Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destrui formaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quæ est extra constitutionem personalem Patris ac Filij vt sic, solùm quærunt num saluaretur in eo casu distinctio in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vnica generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cùm iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptã alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatũ est Filius, quo procedit simile generanti in essentia: ergo ex eo formaliter viuens increatũ est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura fœcunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuentis creati, quouis alio præciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura fœcunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principij proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu vlterioris termini producibilis, adhuc diceretur verus filius. Cùm non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quàm vt Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu vlterioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnatæ rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuentis saluari per principium fœcundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuentis est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamẽ principium radicale communicandi naturam esse essentiale animali, cùm possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phœnice.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quà Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiã: quia licet non esset idẽ numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica variatio non tollit essentialem rationem Filij, quæ saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiuam Filio Dei, non quà Filius est, sed quà persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nõ posset esse quidditatiua Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, vt condistinctæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. RAtio igitur, quę mihi post omnes maturè examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sæpiùs in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio. *Aristoteles.* Maior est Aristotelis 2. de anima text. 34 & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse *opus naturalissimum*, quo producens intendit *facere aliud, quale ipsum saltem specie*. *S. Thomas. Syluius.* Est etiam S. Thomæ 1. p. q. 27. art. 2. Syluij ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedẽtis cum principio producente; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. *Gabriel.* Eamdem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, *Generatio*, inquit, *stricte sumpta est productio, qua viuens ratione sua productionis precisè producitur vt totaliter simile, & eiusdem rationis cum producto, quantùm ad omnia, excepta sola productione*. *S. Thomas Syluius.* Eamdem indicat manifestè S. Thomas & Syluius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est productio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quò perfectiùs generans se communicat genito, eò perfectiùs se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantùm fieri potest, seipsum conseruare, ac viuere in genito: ergo quò perfectiùs generans se communicat genito, eò pefectiùs hanc naturæ propensionẽ adæquat.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatum principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantùm naturã, sed Verbi esse intellectum Patris, proximè constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatiuum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proximè constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatiuũ. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandũ proximè constituuntur per obiecta, tanquam per formas vltimò specificantes & complentes principia ipsa operatiua. Vnde pro diuersitate obiectorum diuersarum fiunt operationum productiua. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autẽ ea in seipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in seipsis præhabeant. Quò fit, vt natura cum huiusmodi potentijs solùm concurrat vt principium commune & quasi genericum, obiectum verò vt forma specifica contradistinctiua operationis vnius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quę veluti formæ specificæ constituunt intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & troluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obvecta distinguuntur à potentijs; sed esse intirinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum vnoquoque cõcurrens vt commune principium communicatiuum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum vltimò constituens, tum intellectum, vt species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilium; tum voluntatem vt obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilium, *Philosoph.*

161. Tertium est. In his potentijs vltimò per obiecta ad operandum constitutis duplicem considerari perfectionem, vtramque essentialem, & per se ad operandum requisitã: alteram quasi genericam naturæ cum vtroque principio intellectiuo scilicet, & volitiuo immediatè & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum vtroque etiam ptincipio intentionaliter concurrentis. Nam sicut vnumquodque principium per se constat ex natura & obiecto, ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplicem in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturę, & intentionalem ipsorum obiectorũ. Nam sicut naturæ est, se communicare naturaliter, ita obiecti se communicare intentionaliter; quoniam obiectum vt obiectum formaliter non postulat esse in termino producto secundùm esse naturale, sed tãtùm secundùm esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostræ rationis, in qua fita est prę̃sentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuinum non solùm procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico naturæ: sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solùm procedit consubstantiale principio producenti, sed etiam expressiuum, & declaratiuum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & vltima essentialiter constitutiua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

eiusque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

Sap 7.

168. Eeandem docent Patres. Augustinus 7 de Trinit. cap 2. *Eo*, inquit, *Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginem. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut*, inquit, *Verbum mox vt consideratur se prolem esse eius, à quo procedit euidentissimè probat, promptum referendo parentis imaginem: sic amor aperte se prolem negat, quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est, similitudinem.* Vbi manifestè loquitur de similitudine intentionali, nam hanc vt propriam vi suæ originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: Filiū appellat naturæ paternæ declarationem: *Breuis*, inquit, *& compendiosa, facilisque paterna natura declaratio est Filius.* Declarat autem Filius æterni Patris naturam, intelligibiliter illam repræsentando. Nam cæterùm etiam Spiritus sanctus per identitatem naturæ naturaliter declarat æterni Patris, natúque naturam. Athanasius sermone de sanctissima Deipara, docet Filium esse characterem, & speciem substantiæ Patris, *Per quam*, inquit, *ipse Pater exprimitur, & repræsentatur. Vt enim annulo signatorio species aliqua effiguratur, quam nos imaginem expressam & sigillum appellamus, si nihil deficit ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrillus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis*, inquit, *depictam Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iure vtique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex vnum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est: sic & Filius &c.* Basilius epist. 43. ad Gregorium Nyssenum ducet, Patris hypostasin in ipsa Filij hypostasi cognosci. Quod est proprium intellectualis imaginis.

August.

Anselmus

Nazianzenus.

Athanas.

Cyril. Alex

Basilius.

169. *Obiectes* 1. De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minùs de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quàm esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in vno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam; nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantùm in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proximè conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proximè ratione relationis: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectionis essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij increati esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Pater, sed vt Spirator, cùm tamen vt Patri formaliter respondere debeat Filius. Ratio verò est, quia notionalia sunt propria, & indiuidualia personæ, quæ ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia verò sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes indiuidualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obiectes* 2. Intelligibile non constituit essentialiter intellectiuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solùm est essentia Diuina, sed etiam creaturæ possibiles, sed hæ non constituunt essentialiter intellectiuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constituere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probationem distinguo maiorem: creaturæ possibiles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituunt essentialiter intellectiuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creaturæ sunt ipsa creatrix essentia, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectiui constituitur per aliquid sibi essentiale. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentiale principio producenti.

171. *Obiectes* 3. Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio debet esse à principio proximo viuēte. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex esse obiectum intelligibile, vnum extinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angeli respectu eiusdem angeli intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsæmet creaturæ possibiles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per earū intelligibilem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

S. Thomas.

172. *Obiectes* 4. Etiam Spiritus S. vi suæ processionis procedit similis producenti, vtraque similitudine naturali, & intentionali, quia vi suæ processionis accipit naturam Diuinam, cum qua est vtraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, vt rectè notat Caietanus 1.

Caietanus.

p. q. 15. art. 1. ad hoc, vt terminus vi suæ originis procedat similis producenti, non sufficit, vt quomodocunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, vt terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitanter ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantùm origo Spiritûs S. terminatur.

173. *Objcies* 5. Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit vt Amor, procedit vt similis per se. Respondeo distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum vt bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantùm inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principiũ producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. 1. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Syluius ibid. *S. Thomas. Syluius.*

174. Instabis, Spiritus S. procedit vt terminus perfectissimi amoris amicitiæ. De ratione autem amoris amicitiæ est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit vt similis in natura cum principio producente. Respondeo primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIVS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, vt terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solùm sequitur, similitudinem tantùm debere esse inter Patrẽ & Filium sese mutuò diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Objcies* 6. Voluntas vi sua habet vnire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniet amato: sed infinita vnio calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quàm similis obiecto amabili, cùm vi suæ originis procedat vt idem cum illo. Respondeo, ex hoc tantùm calculari infinitam vnionem affectiuam, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cùm neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantùm per infinitam inclinationem & impulsum ad illud.

176. Instabis. Spiritus sanctus procedit vt vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quędam obiectiua similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiua similitudo sufficiens ad repræsentandum intelligibiliter obiectum, & essentialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nõ est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cùm non sit ratio cognoscendi, sed tantùm inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo requiratur ad generationem intellectualem inde constat, quoniam sicut de ratione geniti, vt sic est, repræsentare genitorem: ita de ratione geniti intellectualis est repræsentare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo repræsentat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Objcies* 7. Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondet Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. *huius euidentia*, distinguendo de similitudine, vel secundùm conuenientiam, vel secundùm proportionẽ. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hęc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundùm conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus desumenda est ex obiecto. *Ferrarien.*

178. *Objcies* 8. Productio Spiritus sancti habet quidquid est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quàm ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantùm via ad communicandam naturam producentis producto: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondeo. Nego Antecedens, quamuis id concedat Aliacensis, nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producti cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturę, non tamen conuenit in adęquata similitudine principij producentis. Cuius ratio est, quia productiuum hominis adęquatè constituitur per principium sensitiuum rationale, cuius adęquata similitudo reperitur in productione hominis: productiuum verò Spiritus S. adæquatè constituitur per principium volitiuum, quod pręter naturam Diuinam includit pro vltimo constitutiuo obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimũ & specificum constitutiuum principij spirantis; nõ procedit adæquatè similis principio producẽti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens verò ab homine non est filius hominis producentis, etiamsi procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantùm, quia in prima productione procedit adæquatè similis principio producenti, non autem in secunda. *Aliacensis.*

179. *Objcies* 9. Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productiuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquatè similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquatè similis principio producenti; quando vi suæ

processionis accipit totum principium productiuum. Antecedens probatur, nam principium productiuum Spiritûs S. est volitiuum, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productiuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium volitiuum, vnum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrûque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verû hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet cõmunicari producto subiectiuè quidquid est in principio producẽte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totũ principium productiuum cùm finis generationis sit, vt totum generans conseruetur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantùm extrinsecè & terminatiuè totum principium communicari. Quam veritatem non obscurè significauit S. Basilius orat. 16 illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Thesauri c. 4 *Si Verbum*, inquit, *Dei appellatum est secundum Eunomium, non quia secundùm naturam ex Patre sit, & genitoris essentiam in seipso demonstret, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago*, inquit, *Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

Basilius. *Cyrillus.* *Damascen.*

180. DICES. Sufficit, vt eo modo obiectum cõmunicetur termino, quo continetur in ipso principio: atqui in principio volitiuo obiectũ cõtinetur tantùm terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiã modo communicetur termino producto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem nõ sufficit, vt principium productiuũ quocunq; modo cõmunicetur producto; sed cõmunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cũ enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensum est nomen ad generationem increatã significandã; in generatione autẽ creata semper principium generatiuum cõmunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicẽdum est generatiuum in Diuinis, quod cõmunicat se totũ producto subiectiuè, nõ autem quod cõmunicat se totum terminatiuè: quia illud tantũ principium in Diuinis dicendũ est generatiuũ, quod seruat eandem formã communicãdi se termino producto, quam seruat principium generatiuum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuina. Alioqui nullum haberemus fundamentum; cur potiùs vnum, quàm aliud principium in Diuinis appellaremus generatiuum, nisi propter eiusmodi essentialem conuenientiam in communicando se totaliter subiectiuè termino producto.

181. *Obijcies* 10. In definitione generationis sola mentio fit similitudinis naturæ; ergo hæc tantùm requiritur: sed hæc reperitur in processione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explicitè tantùm mentionẽ fieri de similitudine naturę, implicitè verò etiã de similitudine intentionali, quãdo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatiuo increato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porrò similitudo adęquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialem principij producẽtis; cuiusmodi nõ est similitudo, secundùm quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suę originis solùm procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantùm ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellectualis ad obiectum intelligibile in principio generatiuo intelligẽte, sicut natura generica ad gradũ specificum in principio generatiuo materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuentis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellectuali, sufficiet ad generationem viuentis purè intellectualis.

182 *Obijciet* 11. Ea tantùm similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum cõmunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis; nec eam communicare potest principium ipsum spiratiuũ. Resp. nego maiorem: alioqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, esset filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationẽ requisita spectanda nõ est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt sit adæquata principio producenti quoad essentialia. Ex eo igitur, quòd nec amor increatus vi suę originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium volitiuum possit eam communicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potiùs non posse esse filium, eò quòd vi suæ originis nequit procedere adæquatè similis principio producenti quoad essentialia.

183. *Obijciet* 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuentis, vt præcitato loco Metaph. indicat Aristoteles. Verùm qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solùm principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etsi non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificę cum equo & asina, à quibus gignitur, cùm non possit procedere in duplici natura specifica; procedit tamen similis vtrique per differentiam, quæ multùm participat de proprietatibus vtriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At verò Spiritus sanctus

Aristoteles.

nullo

nullo modo si hæ effigies procedit similitudine specifica, tamen ex eluctio eam principio generante & lucido, qua eluctione diligitur, quod proinde conflatur totum tertia ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At vero principium generatiuum equi & asini genitor & filius ad generandum simile in natura specifica, per eductionem naturæ ordinati & intellectum simulum debite à perfecta similitudine naturæ specifica.

Corollaria Doctrinæ.

184. X diditis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente ex quo tamen est genitum, quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intellectiua, quæ est propria naturæ intellectualis vt talis.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere vt Deum formaliter, & non tantum identice, quum vltima origo formalis procedit vt Deus incitatus, quum non est talis procedit vt Deus incitatus, quum non est talis Verbum, quia hoc non habens procedit in intellectione naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod eft quantum ad primum complexum intellectum Deum ad producendum.

DISPVTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

QVAESTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

1. DIco 1. Sunt in Deo relationes reales. Affertio eft dentium in Concilio Toletano 11. *In Patre omnium, qui principium non habet est Filius, Filius de Patre, Spiritus sanctus ab vtroque refertur, qui cum filium tres personæ de vnoquoque, vnitatem tamen naturæ sub fumma credunt.* Eadem veritas colligitur ex facris fcripturis, in quas pericopa Diuinæ appellantur nomina Patris & Filij, qui contentiua ad inuicem referuntur.

2. Fundamentum 3. Thomæ eft. In Deo eft reale procefsus vnius perfonæ ab alia: ergo in eo eft reale relatio. Conſequentia probatur, tum quia non conſtituitur Deus ad rationem reſpectiuam ad finem producentis & conſequentis, quando quis tantum creatum & naturæ, quia finis producens, & producitur in Deum, ex hoc tamen non poſſunt contentiua reſpectiuam realem inter Patrem & Filium. Si vero inter creatum & creatum in rebus creatis, non tamen inter creatum & creatum, quia non funt eiuſdem rationis & naturæ: tum quia omne producens diſtinguitur à producente. Sed in Deo non eſt poſſibile diſtinctio, niſi per relationes, tum quoniam alia eſt per ſimilitudinem non regnans naturam. Deo diſtinctio per oppoſitionem, quæ hæc eſt per eſſentialem oppoſitionem, quam relatiuam dicimus ad naturam. Implicat autem diſtinctio per hanc ultimam in Deo, quia hæc non eſt in rebus & eſſentialis reſpectus diſtinguuntur, ſed accidentalis, & ab extrinſeco hanc ultimam quam Deus habeat non poteſt. Confirmatur, quia relationes in Deo conſtituunt perſonas realiter ipſas inter eſſe.

3. Dico 2. Ne relationes in Deo reales ſunt non ſolum fecundum eſſe in, ſed etiam fecundum eſſe ad. Affertio eſt contra Scotum, Durandum, & Capreolum in 1. diſt. 2. qu. 1. ad 1. & Capreolum in 1. diſt. 2. qu. 1. & 3.

Conc. Toletanum 11.

1. Thom.

Scotus. Durandus. Capreolus.

Digitized by Google

1. & 3. Aureoli docentes, relationem realem ſecundùm proprium eſſe *Ad*, non eſſe quid reale, cùm illud ſit commune relationi rationis: nihil autem reale commune eſſe poteſt enti reali & rationis. Ex quo inferunt, relationes ſecundùm propriam ſuam rationem & differentiam vltimam, quæ deſumitur ab eſſe *Ad*, nihil ponere in relatiuo. Sed aſſertio noſtra eſt S. Thomæ 1.p. loc.præcit. vbi docet, reſpectum ad aliud, quæ eſt propria differentia relationis vt ſic, aliquando eſſe in ipſa natura rerum, aliquando in ſola apprehenſione rationis: loquitur autem, vt legenti conſtat, de ipſo eſſe *Ad*: nam hoc eſt proprium relationis, vt relatio eſt. Igitur in ſententia S. Thomæ eſſe *Ad* relationis realis diſtinguitur ab eſſe *Ad* relationis rationis; ſiquidem illud eſt in ipſa natura rerum, hoc in ſola apprehenſione rationis.

S. Thomas.

S. Thomas

4 Fundamentũ aſſertionis eſt, quia eſſe *Ad* in relatione reali eſt propria differentia cõſtitutiua ipſius, & diſtinctiua realiter ab omni alia re: igitur debet eſſe quid reale; cùm nihil non reale conſtituere, & diſtinguere poſſit realiter. Sed relationes Diuinæ ſunt reales, realiter ad inuicem diſtinctæ: Igitur eſſe *Ad* earum eſt reale. Confirmatur, quia relationes Diuinę exercent realem reſpectum, & oppoſitionem ad inuicem per ipſum eſſe *Ad*: Implicat autem, illas exercere realem actum reſpiciendi & referendi abſque forma reali. Maior probatur, quia illę mutuum actum referendi, reſpiciendiq́ue exercent, quatenus oppoſitæ: opponuntur autem formaliter per eſſe *Ad*; nam per eſſe *In* formaliter important naturam, tanquam fundamentum, cum quo identificantur, & ſunt idem: Minor conſtat, quia implicat, effectum realem exerceri à forma non reali. Ex quo ſequitur, relationes Diuinas non modò eſſe reales, quia ſunt aliquid reale, verùm etiam quia ſunt ad aliquid reale in ſe.

5. Ad fundamentum oppoſitæ ſententię negandum eſt, eſſe relationis realis eſſe commune relationi rationis, cùm ſit propria differentia ipſius relationis realis, contra-diſtinguens illam à relatione rationis.

6. Dico 3. Dantur in Deo tres relationes reales, Paternitas, Filiatio, ſpiratio paſſiua realiter inter ſe diſtinctæ. Aſſertio eſt de fide, qua conſtat, dari tres perſonas realiter diſtinctas in Deo; nam vnaquæque perſona conſtituitur relatione diſtincta ab alijs. Porrò ternarius hic numerus & ordo Diuinarum relationum hoc diſcurſu colligitur in Deo. Natura Diuina ſubſtantialis eſt; ergo neceſſariò poſtulat, vt terminetur aliqua perſonali ſubſiſtentia; nam hæc neceſſaria eſt cuilibet naturæ ſubſtantiali completæ. Quoniam verò hæc perſonalitas eſt in natura fœcunda productiua ſui ſimilis ad intra, oportet eſſe relatiuam, non abſolutam; quia omne abſolutum ob infinitatem ſuæ perfectionis, commune eſt omnibus perſonis Diuinis. Rurſus quia hęc perſonalitas eſt in natura perfectè intellectuali, productiua ad intra per actus intellectus, & voluntatis, alia eſſe non poterat, quàm Paternitas. Nam per eam conſtitui debet in ratione primæ perſonæ, producentis per actum intellectus terminum ſibi adęquatè ſimilem per modum intellectualis imaginis, atque adeo per modum geniti, ac Filij.

7. Eadem ratione conſtat, primam perſonalitatem non habere Deum media origine & productione, ſed à ſe quauis origine priorem. Nam licet eam Deus habeat, vt producat per illam Filium, non tamen illam habet media productione Filij: ſicut Filius ſuam ſubſiſtentiam habet media paſſiua productione ipſius perſonalitatis. Quo fit, vt Paternitas in Deo nullam ſupponat rationem fundandi, vt in ipſo ſit, & quodammodo reſultet, ſicut Paternitas creata; ſed competit naturę Diuinæ immediatè; & à ſe, vt talis natura eſt, abſque vlla paſſiua productione & origine. Cuius ratio eſt, quia Paternitas increata competit naturæ Diuinæ, vt proprietas conſtituens cum illa primam perſonam producentem ad intra; creata verò competit naturæ creatę, vt accidens ſupponens ſubiectum completum in ratione perſonæ producentis. Perſonalitas autem, cùm ſit vel conditio neceſſariò prærequiſita ad producendum, vel ratio ipſa producendi, haberi nõ poteſt media productione ſui termini & effectus; alioqui præſupponeretur, & non præſupponeretur ad productionem ſui termini.

8. Conſtituta autem prima perſona Patris per paternitatem improductam & à ſe, ſecunda relatio perſonalis, quæ per productionem competit Deo, eſt Filiatio. Nam prima productio, quam inchoat æternus Pater, eſt generatio, cuius terminum exprimit actu ipſo intelligendi. Qui quoniam in Diuinis rationem habet geniti, cum procedat adæquatè ſimilis principio producenti, eius proprietas perſonalis erit Filiatio: quæ pro ratione fundandi habet ipſam productionem perſonæ. Producta autem ſecunda perſona actu ipſo intelligendi, tertia relatio perſonalis competens Deo, eſt ſpiratio paſſiua, qua conſtituitur tertia perſona Spiritus ſancti. Hęc enim, quia procedit per actum volendi, ſupponit ſecundam per actum intelligendi origine priorem; atque adeo non poteſt, niſi ſuppoſita productione Filij, Deo competere. Supponit autem pro ratione fundandi proceſſionem, qua illa à Patre, Filioq́ue producitur. Quæ ſicut diuerſo modo à ſuo principio procedit, quàm perſonalitas Filij; ita ſe ipſa diuerſa eſt ab illa.

9. Dico 4. Præter has tres relationes perſoles concedenda eſt quarta, Spirationis actiuę Patri Filioq́ue communis. Eſt S. Thomæ 1. p. q. 28. art. 4. & q. 32. art. 3. Syluij ibid. & communis Theologorum. Cuius oppoſitam ſententiam Molina 1.p.q. 28. art. 4. diſp. 1. appellat erroneam: quippe cùm ex principijs reuelatis noſtra ſententia euidenter deducatur. Docet enim fides, in Deo duplicem eſſe proceſſionem, vnam qua Filius à Patre, alteram, qua Spiritus ſanctus ab vtroque procedit, igi-

S. Thomas, Syluius.

Molina. Communis Theologorũ cenſura cõtraria opinioni.

Digitized by Google

dit, igitur quatuor oportet ponere relationes, binas pro quauis processione: nam vnaquæque processio habet principium, à quo est, & terminum, ad quem est: ergo in quauis processione ponenda est relatio producentis ad productum, & producti ad producentem; quæ in prima processione est Paternitas, & Filiatio; in Secunda Spiratio actiua Patri Filioque communis, & passiua, qua tertia Trinitatis persona constituitur. Igitur præter tres relationes personales danda est quarta Spirationis actiuæ, qua Pater & Filius referantur ad Spiritum sanctum.

10. Confirmatur. Quia non est maior ratio, cur ad primam processionem duplex resultet mutua relatio Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, & non ad secundam spirantis ad Spiratum, & Spirati ad Spiratorem; cùm in vtraque processione sint eædem conditiones, ad mutuam relationem fundandam requisitæ, nempe fundamentum, quod est natura; ratio fundandi quæ est origo producentis; & extrema ipsa seu termini realiter distincti, & eiusdem ordinis inter se, qui sunt personæ ipsę producens & producta.

11. *Objcies* 1. Repugnat, vnam relationem fundari in alia, sed Pater & Filius constituuntur per relationes. Ergo repugnat eos fundare etiam relationem. Confirmatur, quia persona constituta per relationem non est vlteriùs referibilis per aliam relationem realem: alioqui posset vna persona diuina referri ad aliam per relationem realis distinctionis. Respondeo, quidquid sit de maiore, quæ controuersa est inter Philosophos, dispar est ratio de relatione prędicamentali, quæ est purus respectus, & de transcendentali subsistente, quę simul constituit subiectum. Tales sunt relationes diuinę, quæ non sunt puri respectus ad terminum, sed constituunt personas; suntque substantiales, & per se subsistentes ad instar relationum transcendentalium, quę prędicamentales fundant.

12. Ad confirmationem primò nego, personam diuinā nō referri relatione realis distinctionis ad alias personas diuinas, quia cū seipsa sit distincta realiter à qualibet alia opposita relatione, seipsa refertur relatione realis distinctionis ad oppositam correlationem. Secundò nego, non posse personam diuinam referri ad alias personas relatione diuersę rationis ab ea, qua constituitur in esse personali: quo pacto Pater & Filius referuntur ad Spiritum sanctum relatione Spirationis, qua tamen non constituuntur in esse personali.

13. *Objcies* 2. Si in Deo essent quatuor relationes, essent quatuor res; hoc autem dici non potest; alioqui admittenda esset in Deo quaternitas, quæ sub anathemate damnata est in Concilijs. Sequela probatur, quia implicat, multiplicari inferius, non multiplicato superiore: Sed relatio est inferior ad rem: Ergo si in Deo multiplicantur relationes reales, multiplicantur res. Respondeo negando sequelam: quia Spiratio actiua non ponitur vt distincta re, sed ratione tantùm à Paternitate & Filiatione: Ergo licet ponatur, vt diuersa relatio à Paternitate & Filiatione, non tamen ponitur vt distincta res: quia res, cùm sit quid absolutum & ad se, non multiplicatur, nisi ad multiplicationē subiectorū. Relatio verò, cùm sit quid respectiuum, & essentialiter ad aliud, multiplicatur ad solam multiplicationem terminorum. Quia igitur spiratio actiua non est distincta re à Paternitate & Filiatione, non potest numerari vt quarta res; sicut nec essentia, quæ sola ratione distinguitur à relationibus. Potest autem numerari vt quarta relatio, quia, vt hæc multiplicetur, sufficit vt tantùm multiplicetur terminus. Terminus autem spirationis actiuæ distinctus est à termino Paternitatis, & Filiationis, vt per se patet.

14. Ad probationem verò sequelæ nego, multiplicato inferiori in re relatiua, multiplicari superius, quando multiplicatio fit tantùm ex parte termini. Vnde in huiusmodi discursu variatur appellatio, quia in antecedente sumitur multiplicatio penes terminos; in consequente verò penes res ipsas. Proinde non rectè ex antecedente infertur illud consequens, ergo multiplicatur res, quæ superior est ad relationem: quia ad multiplicationem rei requiritur multiplicatio subiecti; ad multiplicationem verò relationis sufficit multiplicatio terminorum, vt constat in sententia non distinguente ex natura rei relationes à fundamento. In ea enim multiplicantur relationes penes diuersos terminos, non multiplicatis rebus, seu fundamentis.

15. Controuersia est inter Catholicos, an præter has quatuor relationes fundatas in origine producentis & producti, admittendæ sint aliæ fundatæ in vnitate, & multitudine. Affirmat Scotus quodlibeto 5. ar. 2. & in 1. dist. 31. qu. 1. Fundamentum ipsius est, quia ad eas fundandas concurrunt omnia requisita: nempe extrema realiter distincta, quæ sunt personæ ipsæ, quæ tales relationes fundant; fundamentum reale, quod est essentia Diuina, in distinctis suppositis cōmunicata; terminus realis, qui est persona opposita. Igitur nihil deest, quo minùs illæ reales sint. Nec obstat, quòd essentia, quæ fundamentum est harum relationum, sit eadem numero in omnibus extremis. Nam eadem essentia vna numero, & indistincta fundat in seipsa reales relationes originis; cur ergo non etiam reales relationes similitudinis, æqualitatis &c.? Confirmatur, nam si personę Diuinæ essent inæquales, fundarent realem relationem inæqualitatis; ergo vt æquales fundare debent realem relationem æqualitatis. *Scotus.*

16. Dico 5. Præter quatuor relationes fundatas in origine generantis, & geniti, spirantis & spirati non sunt aliæ relationes in Deo. Est S. Thomę 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. & communis Scholasticorum in 1. dist. 31. & 33. Fundamentum est, quia huiusmodi relationes aut fundantur in vnitate, aut in multitudine: atqui nullę ex his in Deo esse possūt: ergo. *S. Thomas. Scholasticorum communis.*

Minor

Minor probatur quoad relationes fundatas in vnitate. Quoniam hæ, vt rectè Caietanus in citatum articulum, præexigunt fundamenta distincta realiter, nam ea sunt, quæ per huiusmodi relationes similitudinis æqualitatis, & identitatis referuntur, relationes autem non sunt, nisi rationes formales, quibus fundamẽta ipsa mutuò referuntur. Quantitas enim est, quæ relatione æqualitatis refertur ad alteram quantitatem. Albedo est, quæ relatione similitudinis refertur ad aliam albedinem. Cùm igitur fundamentum, in quo huiusmodi relationes fundantur, non sit distinctum in Deo, sed idem in omnibus extremis, ipsa scilicet natura Diuina, ratione cuius personæ dicuntur similes, æquales, eædem inter se; non possunt relationes in ea fundatæ reales esse. Velut si esset vna numero albedo in duplici subiecto, non posset realem relationem similitudinis fundare, quia idem ad se ipsum realiter referri non potest. Neque est eadem ratio de relationibus originis producentis & producti, quia illæ aut non fundantur immediatè in essentia, sed in actibus notionalibus, qui distincti inter se sunt; aut si immediatè fundantur in essentia, vt paternitas, quia tamen secum ferunt distinctas hypostases, possunt extrema quæ constituunt realiter referre. Relationes autem similitudinis, æqualitatis &c. solùm referunt fundamentum ad terminum. ergo nisi illud præsupponant distinctum, non possunt realiter referre.

Caietanus.

17. Probatur minor quoad relationes fundatas in multitudine, & distinctione. Quoniam ad has non est necessaria noua forma, ne ratione quidem distincta ab ipsis relationibus personalibus; cùm enim ipsæ seipsis oppositæ, & dissimiles sint, nõ egent distincta relatione oppositionis, & dissimilitudinis vt se inuicem respiciant, vt oppositæ, & dissimiles formaliter: præsertim cùm illæ in suo genere sint infinitæ; atque adeò simplicissimè continentes omnem oppositionem, & perfectionẽ respectiuam in eo genere. Vnde etiamsi in rebus creatis opus sit distincta relatione, qua Paternitas ad Filiationem, & Filiatio ad Paternitatem vt dissimiles, & oppositæ referantur; illa tamen necessaria non est in paternitate & filiatione Diuina, ob earum illimitationem & infinitatem.

Scotus.

18. Ex his patet ad fundamentum Scoti. Nam ad relationes prioris generis deficit prima distinctionis cõditio: ad relationes posterioris genẽris obstat essentialis oppositio, & infinitas Diuinarum personarum, quominus in illis resultet relatio oppositionis formaliter diuersę. Ad confirmationem negatur consequentia. Nam si personæ Diuinæ essent inæquales, id esset propter inæqualitatem distinctæ naturæ, cuius vnitas in causa est, vt in illis non sit similitudo & æqualitas formalis, sed tantùm fundamentalis.

SECTIO II.

An Spiratio actiua distinguatur à Paternitate & Filiatione?

19 RAtio dubitandi est, nam eadem spiratio actiua est in Patre & Filio, vterque enim spirat amorem notionalem. Sed Pater distinguitur à Filio. Ergo & actiua spiratio Patris ab actiua spiratione Filij.

20. PRIMA sententia affirmat, spirationem actiuam distingui realiter à Paternitate & Filiatione. Est Durandi in primo, distinct. 13. quæst. 2. Basſoli ibidem §. *circa primum*, Bacconi dist. 10. art. 1. §. 4. Henrici in summa art. 60. quæst. 2. Probatur. Durandus. Totum esse relationis est ad aliud. Ergo nequit Pater eadem Paternitate respicere Filium & Spiritum sanctum; nec Filius eadem filiatione respicere Patrem & Spiritum Sanctum.

Durandus. Basſolus. Bacconus. Henricus.

21. Secundò. Ita se habet generare ad generari, sicut spirare ad spirari: ergo commutata proportione ita se habet generare ad spirare, sicut generari ad spirari. Sed generari & spirari differunt realiter inter se, quia vnum constituit personam Filij, aliud personam Spiritus Sancti. Ergo & generare, & spirare differunt inter se realiter.

22. Tertiò. Duabus relationibus disparatis specie differentibus correspondent duæ relationes disparatę specie etiam realiter differentes. Sed generari & spirari sunt duę relationes specie realiter differentes. Ergo & relationes eis correspondentes, quæ sunt generare & spirare, erunt etiam specie realiter inter se differentes. Maior constat, nam eadem relatio secundùm speciem non opponitur pluribus relationibus secundùm speciem.

23. Quartò. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se. Ergo si generare & generari sunt eadem cum spirare, erunt eadem & inter se.

24. Quintò. Ab vna & eadem actione nequeunt esse duę processiones immediatæ. Sed generari & spirari sunt duæ emanationes passiuæ: ergo nequeunt esse ab vna & eadem actione immediata; sed generari erit immediatè à generare, & spirari à spirare.

25. Sextò. Implicat, relationem producentis & producti esse vnam & eandem, etiam respectu diuersorum. Etenim pater in humanis alia relatione respicit genitum, alia genitorem; quoniam per illam constituitur pater, per hanc verò filius. Sed spirare, & generari sunt relationes producentis & producti in eadem persona respectu diuersorum; ergo nequit esse vna, sed duplex realiter distincta.

26. Septimò. Generare potest esse in Patre absque spirare; nam dato, quòd Pater &

Filius non ſpirarent. Adhuc Pater generaret, & Filius generaretur. Ergo ſpiratio diſtinguitur à generare & generari.

27. Octauò. Pater producit Filium per generare. Ergo ſi generare & ſpirare ſunt idem, Pater producit Filium per ipſum ſpirare: igitur Filius non ſolùm erit genitus, ſed etiam ſpiratus.

28. Nonò. Duæ res abſolutæ realiter diſtinctæ nequeunt eſſe idem realiter cum alia re abſoluta; ergo nec duę reſpectiuæ realiter diſtinctæ cum alia relatiua. Sed paternitas & filiatio ſunt duæ res reſpectiuæ realiter diſtinctæ; ergo nequeunt eſſe idem cum ſpiratione actiua.

Baſſolus. 29. Decimò probat Baſſolus. Relationes, quarum vna eſt conſtitutiua, & incommunicabilis, alia non conſtitutiua, & communicabilis, diſtinguuntur realiter: paternitàs eſt conſtitutiua Patris, & incommunicabilis alijs perſonis; Spiratio actiua non eſt conſtitutiua Patris, & communicabilis Filio; ergo diſtinguuntur realiter. Maior probatur, nam quando ſunt duo entia poſitiua, & neutrum eſt formaliter infinitum, ſi vnum eſt communicabile, aliud incommunicabile, ambo differunt realiter. Paternitas & ſpiratio actiua ſunt entia poſitiua, & neutra eſt formaliter infinita, & vna eſt communicabilis, altera incommunicabilis: ergo &c.

30. Vndecimò. Quæcunque ſunt aliquod poſitiuum extra intellectum, & vnum nequit prædicari de alio in abſtracto, diſtinguuntur realiter. Generatio nequit prædicari in abſtracto de ſpiratione actiua, & vtrumque eſt aliquid poſitiuum extra intellectum: ergo diſtinguuntur realiter.

31. SECVNDA ſententia docet, ſpirationem actiuam diſtingui tantùm formaliter ex natura rei à paternitate & filiatione. Eſt Scoti quodlibeto quinto, articulo ſecundo, ℣ *circa tamen*, Mayronis in primo, diſt. 11. quæſt. 3. art. 2. Gabrielis diſtinct. 27. quæſt. 1. Probatur primò. Spiratio actiua communicatur Filio, cui non communicatur paternitas; igitur ſpiratio actiua diſtinguitur à paternitate & filiatione; alioqui idem communicaretur, & non communicaretur. Secundò. Si ſpiratio actiua non diſtingueretur à paternitate & filiatione, poſſent inuicem prædicari. Conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Tertiò. Paternitas & Filiatio non ſunt perfectiones infinitæ: ergo non ſolùm eis conuenit diſtinctio oppoſita, ſed etiam diſparata.

Scotus. Mayronus. Gabriel.

32 TERTIA ſententia negat, ſpirationem actiuam ex natura rei diſtingui à paternitate & filiatione. Eſt S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 2. ad 1. & 32. art. 3. ad 3. & 36. art. 4. Caietani ibidem, Richardi in 1. diſt. 18. art. 2. q. 1. & 2. Capreoli, diſt. 13. artic. 2. Rubionis, q. 1. art. 1. Aureoli art. 4. propoſitione 2. Argentinæ diſtinctione 11. q. 2. art. 2. Ægidij diſtinctione 26. circa finem, Ariminenſis diſtinctione 11. articulo primo, circa finem. Henrici in ſumma art. 6. q. 3. ad 3. & 4. quamuis oppoſitum docere videatur loco ſupra citato pro prima ſententia; Molinæ 1. part. quæſt. 32. art. 2. diſputatione 3. Suarez de Trinit. lib. 5. cap. 5. Vaſquez diſputat. 138. cap. 1. Didaci Ruiz de Trinitate diſputatio. 17. ſect. 2. Pro cuius controuerſię declaratione,

S. Thomas. Caietan. Richardus. Capreol. Rubio. Aureolus. Argentin. Ægidius. Ariminen. Henricus. Molina. Suarez. Vaſquez. Ruiz.

33. DICO 1. Spiratio actiua nequit realiter diſtingui à Paternitate & filiatione. Aſſertio eſt contra primam ſententiam, quam Zumel 1. p. quæſt. 32. art. 2. diſput. 1. concl. 1. temerariam, & errori proximam; Molina in fide parum tutam & erroneam, Didacus Ruiz periculoſam appellat. Et meritò, aduerſatur enim definitioni Concilij Lateranenſis relati capite, *Damnamus*: vbi Pontifex, toto approbante Concilio, damnat quaternitatem rerum in Deo: ex oppoſita autem ſententia apertè ſequitur rerum quaternitas in Deo. Nam præter Trinitatem perſonarum, daretur quartum conſtitutum ex natura, & ſpiratione actiua, vt quarta res à reliquis perſonis diſtincta.

Zumel. Molina. Ruiz. Cenſura contra opinionis. Concilium Lateranen.

34. Reſpondet Durandus, Concilium tantùm damnare quaternitatem perſonarum, aut rerum, quę ſit trium perſonarum, & eſſentiæ communis: quod tantùm Ioachimus Magiſtro ſententiarum imponebat, non autem relationum re ipſa diſtinctarum, cùm multi poſt Concilium in Deo admittant quaternitatem relationum. Sed contrà: nam eſto hæc fuerit primaria mens Pontificis, ipſius tamen verba formaliter ſumpta ſe extendunt ad quamcunque rerum quaternitatem; ac proinde quęcunque rerum quaternitas, ſaltem conſequenter per hanc definitionem Pontificis in Deo damnatur. Cæterùm aliud eſt, in Deo admittere quaternitatem relationum in ratione relationum, aliud in ratione rerum: admittunt Theologi primum, quod nos etiam infrà admittemus, nō autem ſecundum, quod ſequitur ex opinione Durandi.

Durandus. Ioachimus Magiſter.

35. Secundò probatur noſtra aſſertio ex Patribus affirmantibus, Patrem & Filium non diſtingui inter ſe, niſi ſola paternitate & filiatione. Athanaſius dialogo 1. de ſancta Trinitate: *Nulla*, inquit, *differentia neque in natura, neque in voluntate, ſed in eo tantùm, quod gignere & gigni, emittere & procedere ſine emitti inter ſe differunt*. Damaſcenus lib. 1. fidei c. 11. *Secundùm omnia vnum ſunt Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, præter (ſi ita dicamus) ingignentiam, gignentiam, & proceſſionem*. Cyrillus l. 1. theſauri cap. 8. *Pater*, inquit, *in Filio eſt, & Filius in Patre; non tamen vt idem numero. Pater enim in ſua, & filius in ſua proprietate eſt. Hæc enim ſolùm differentia inter ipſos eſt*. Si autem ſpiratio actiua diſtingueretur à Paternitate & Filiatione, non ſola paternitate & filiatione, ſed etiam ſpiratione actiua Pater & Filius diſtinguerentur inter ſe.

Athanaſ. Damaſcen. Cyrillus.

36. Tertiò probatur aſſertio ratione. Nam ex oppoſita ſententia ſequitur, in Deo eſſe quartā perſonam: conſequens eſt hæreticum:

ergo.

ergo. Sequelam probo, quoniam ad constituendam personam in Deo sufficit relatio realis in Deitate subsistens, à cæteris relationibus realiter distincta. Spiratio actiua in sententia Durandi est relatio realis in Deitate subsistẽs; est enim substantialis, à cæteris relationibus Diuinis realiter distincta. Ergo.

37. Negat Durandus maiorem: quoniam ad constituendam personam requiritur incommunicabilitas; nam hæc est de essentia personalitatis, spiratio verò actiua est communis Patri & Filio, proinde nequit personam constituere. Sed contrà, quia impossibile est, Spirationem actiuam realiter distingui à Patre & Filio, & illis esse communem: ergo si constituit aliquid realiter distinctum à Patre & Filio, constituitur aliquid ipsis incommunicabile; atque adeò tale constitutum habet rationem personæ. Antecedens probo, nam omnis realis communicatio aut fit per identitatem, aut per vnionem rei communicabilis cum eo, cui communicatur. Spiratio actiua neutro modo communicatur Patri & Filio. Ergo. Maior constat tum inductione; tum ratione. Nam omnis realis communicatio tendit ad faciendum vnum inter communicabile, & id, cui communicatur: igitur vel per identitatem, vel per vnionem, cùm non sit alius modus faciendi vnum. Minor quoad identitatem est ipsa aduersariorum assertio: quoad vnionem verò patet, nam omnis physica vnio facit realem compositionem cum vnitis: sed omnis realis compositio repugnat Deo actui puro: ergo.

38. Confirmatur; nam idem est in Diuinis distingui realiter ab alio, & esse illi incommunicabile: sicut è conuerso idem est communicari alteri, & identificari cùm illo; cùm nequeat dari alius modus communicationis in Deo, quàm per identitatem; ergo nec alius modus incommunicationis, quàm per realem distinctionem: ideo enim paternitas est incommunicabilis filio, quia realiter distinguitur à Filio. Ergo si spiratio actiua distinguitur realiter à Patre & Filio, est illis incommunicabilis; atque adeò constituens cum natura vnum subsistens, à Patre & Filio realiter distinctum.

39. Dico 1. Spiratio actiua neque Formaliter ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione. Assertio est contra secundam sententiam 1 probatur autem primò ex illo principio Anselmi ab omnibus Theologis recepto. *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationum oppositio.* quod non solùm intelligendum est de perfectionibus absolutis, quæ ob sui infinitatem simpliciter identificant sibi omnia, sed etiam de relatiuis, quæ quoniam in suo genere infinitæ sunt, identificant sibi omnia, cum quibus oppositionem non habent. Sed paternitas & filiatio nullam oppositionem habent cum spiratione actiua. Ergo. Maior probatur, quia non est maior ratio, cur perfectio absoluta ex eo, quòd infinita est in omni genere, identificare sibi debeat omnia; & perfectio relatiua, ex eo quòd infinita est in genere relatiuo, non debeat sibi identificare saltem ea, quibus cum oppositionem non habet. Nam omnis distinctio, quæ non fundatur in essentiali oppositione extremorum, necessariò oritur ex limitatione perfectionis, quæ repugnat perfectioni increatæ & à se. Minor probatur, quoniam omnis oppositio, quam habere potest vna relatio ad aliam, aut est in ratione actualis respectus; aut in ratione originis producentis & producti, aut productiui & producibilis. Nullam ex his oppositionem habet paternitas & filiatio cum spiratione actiua; Ergo. Non actualis respectus & termini: quia terminus paternitatis est filiatio, sicut filiationis est paternitas; spirationis autem actiuæ terminus est ipsa passiua spiratio. Non in ratione originis producentis & producti; quia spiratio actiua non est origo, qua vel Pater producit Filium, vel Filius Patrem; sed qua vterque producit Spiritum Sanctum. Non repugnat autem, vt duæ personæ per eandem originem influant in terminum, & per eandem relationem referantur ad productum. Neque in ratione productiui, & producibilis, quia Pater non constituitur productiuus Filij spiratione, sed Paternitate. Ergo.

40. Probatur 2. ex absurdo. Sequeretur enim aliqua realis compositio ex entitate & formalitate in Diuinis personis: nam persona Patris componeretur ex Paternitate, & Spiratione actiua, tanquam ex entitate, & formalitate distincta; similiter persona Filij ex filiatione, & spiratione actiua. Repugnat autem Deo quæcunque compositio, quæ sit ex natura rei: nam quæcunque compositio tollit omnimodam simplicitatem, quæ est propria Dei, vt definitur in Concilio Lateranensi, & refertur de summa Trinitate & Fide Catholica, capite, *Firmiter*. Ex quo vlteriùs sequeretur, simpliciorem esse personam Spiritus Sancti, quàm Patris & Filij, quia persona Patris & Filij constitueretur ex propria personalitate, & spiratione actiua formaliter distincta; persona verò Spiritus Sancti ex sola spiratione passiua, absque alia formalitate ex natura rei distincta.

41. Tertiò probatur assertio nostra ad hominem contra Scotum. Sequeretur enim spirationem actiuam non solùm distingui formaliter, sed etiam realiter à paternitate & filiatione: quod notault Rubio in primo dist. 2. quæst. 5. artic. 3. Sequelam probo, nam ideo per Scotum spiratio actiua ex natura rei distinguitur à paternitate & filiatione, quia istę non sunt perfectiones infinitæ. Vnde concludit, quòd si essent perfectiones infinitæ, non distinguerentur inter se: perfectiones autem non infinitæ eodem modo per ipsum distinguuntur à perfectionibus disparatis, atque à perfectionibus oppositis: sed spiratio actiua ab opposita correlatione distinguitur realiter; ergo

Anselmus. *Concilium Lateranen.* *Scotus.* *Rubio.*

etiam à relationibus disparatis, quales sunt paternitas & filiatio. Minor probatur, nam spiratio actiua distinguitur realiter ab opposita spiratione passiua, tum quia omnis relatio in Diuinis distinguitur realiter ab opposita correlatione. Tum quia sublata omni alia relatione, per solam spirationem actiuam Pater distingueretur realiter à Spiritu Sancto, quia per eam constitueretur sufficiens principium spiratiuum realiter distinctum à termino spirabili.

42. Dico tertiò. Spiratio actiua distinguitur ratione ratiocinata à paternitate & filiatione, est authorum tertiæ sententiæ. Fundamentum est, quia spiratio actiua est ad distinctum terminum formalem, nempe ad Spiritum Sanctum, qui est distinctus terminus formalis à termino paternitatis & filiationis: sed hoc ad talem distinctionem sufficit: quoniam ad distinctionem rationis ratiocinatæ sufficit diuersa formalitas eiusdem entitatis: sed relatio sumit formalitatem à termino: ergo eadem relatio à diuerso termino formali diuersam sumit formalitatem.

43. Dico 4. Spiratio actiua non est vna in Patre, & Filio vnitate rationis, sed rei. Dupliciter concipi potest spiratio actiua, vt vna in Patre & Filio: vno modo vnitate rationis, concipientis illam, vt vnam per ordinem ad vnum terminum, quem respicit, tametsi re ipsa sit duplex, partialiter existens in Patre & Filio, cum quibus vnaquæque partialis spiratio adæquatè identificetur; alio modo vnitate reali per modum vnius formæ, eo modo, quo natura est vna numero indiuisa in tribus. Conclusio asserit, esse vnam hoc secundo modo, in quo sensu illam asserunt omnes, qui à paternitate, & filiatione ex natura rei non distinguunt. Et colligitur ex Concilio Florentino, definiente Spiritum Sanctum *vnica spiratione* procedere à Patre, & Filio. *Concilium Florentinū.* Fundamentum, quia aliàs hæc relatio multiplicaretur numero; alia enim esset numero spiratio in Patre, alia in Filio; repugnat autem Diuinas relationes solo numero multiplicari, quia numerica multiplicatio limitationem importat.

44. *Obijciet.* Implicat, eandem relationem esse productam, & improductam; ergo implicat, eandem spirationem numero esse in Patre & Filio. Consequentia probatur, nam quatenus esset in Patre esset improducta; quatenus in Filio esset producta cum ipsa Filiatione, cum qua formaliter identificatur. Respondeo nego consequentiam: ad cuius probationem, nego spirationem actiuam in Filio esse productam, alioqui non posset esse vna numero in Filio & Patre; nam quæ esset in Filio necessariò distingueretur à Patre, tanquam productum à producente; nam licet ea, quæ esset in Patre, quia nullo modo opponeretur Filio, neque vt principium productiuum, neque vt productio, neque vt correlatio, posset identificari cum Filio; non tamen quæ esset in Filio, identificari posset cum Patre, quia illi opponeretur, vt principio producenti; vnde necessariò foret duplex numero spiratio actiua, altera in Patre, quæ simul posset identificari cum Filio; altera in Filio, quæ non posset identificari cum Patre. Quare dicendum est, illam esse improductam in vnoquoque, eamque communicari Filio à Patre cum ipsa natura, non via productionis, vt Filiatio; sed communicationis, vt natura, cum qua communicatur, quidquid illi non opponitur.

45. Controuersia superest, an spiratio actiua saltem in ratione relationis, realiter distinguatur à paternitate, & filiatione, esto non distinguatur in ratione rei. Negant Gabriel in 1. dist. 27. q. 1. Molina qu. 32. art. 3. disput. 2. Vasquez disp. 138. c. 1. *Gabriel. Molina. Vasquez.*

46. Affirmant S. Thom. in 1. distinct. 27. q. 1. art. 1. Ægidius art. 1. quæst. 1. Capreolus disp. 13. art. 2. Zumel q. 32. art. 2. disp. 1. concluſ. 3. Suarez de Trinit. l. 5. cap. 7. Quę sententia probabilior est, & conformior modo loquendi Theologorum, qui absolutè pronunciant, in Deo esse quatuor relationes reales. Fundamentum, quia potest relatio multiplicari secundùm differentiam relationis, non multiplicata secundùm differentiam rei; ergo potest esse multiplex in ratione relationis, & simplex in ratione rei. Antecedens probatur; nam differentia relationis, vt relatio est, desumitur ex ordine ad terminum formalem; differentia verò rei, vt res est, desumitur ex entitate: potest autem relatio multiplicari secundùm ordinem ad diuersos terminos formales, non autem secundùm entitatem: igitur potest relatio esse multiplex in ratione relationis, & non in ratione rei. Minor probatur, quia vel non repugnat in creatis, vt eadem relatio entitatiuè respiciat plures terminos formales; vt eadem eductio indiuisibilis respicit agens, à quo est, & subiectum in quo est; & eadem entitas fundamenti in sententia non distinguente relationem à fundamento, plures terminos formaliter diuersos; vel certè non repugnat in Diuinis, vt eadem relatio ob sui infinitatem respiciat plures terminos formales. *S. Thomas. Ægidius. Capreol. Zumel. Suarez.*

47. Dices. Hinc sequeretur, eandem rem fore in duplici specie. Respondeo, hoc nullum esse absurdum quoad speciem relatiuam, quia hæc desumitur ex ordine ad terminum formalem; potest autem duplex terminus formalis respici ab vna re relatiua.

48. Ad argumenta primę sententię. Ad primum distinguo consequens: nequit Pater Paternitate, formaliter sumpta, respicere Spiritum S. concedo, quia vt sic reduplicat formalè respectum ad terminum; entitatiuè accepta, nego; quia, vt probatum est, nō repugnat, eandem relationē entitatiuè respicere plures terminos formaliter diuersos. Vnde cùm dicitur, totum esse relationis est ad aliud, si intelligatur, quod totum esse, quod habet

relatio,

relatio, respiciat aliud, verum est; cùm nihil sit in relatione, quòd terminum non respiciat; si verò intelligatur, quod vnaquæque relatio debeat secundùm totum suum esse respicere vnumquodque adæquatè, est falsum; cùm possit eadem relatio respicere plures terminos, atque adeò non totum esse vniuscuiusque relationis adæquatè est ad vnumquodque, sed adæquatè ad omnes terminos, quos adæquatè respicit, inadæquatè verò ad singulos.

49. Ad secundum. In diuinis deficere leges commutatæ proportionis, quoties proportio ducitur ab oppositis ad non opposita, aut contrà; vt fit in argumento Durandi; cui negandum est, ita se habere generare ad spirare, sicut generari ad spirari; quia generari opponitur spirari, vt productiuum producibili; quia Filius, qui constituitur per generari, est productiuus Spiritus Sancti, qui constituitur per spirari; generare verò nullo pacto opponitur spirare.

50. Ad tertium distinguo maiorem; duabus relationibus differentibus specie, correspondent duæ relationes specie differentes in ratione relationis, concedo; in ratione rei, nego. Ex quo tantùm sequitur, paternitatem & spirationem actiuam, correspondentes filiationi, & spirationi passiuæ differre tantùm specie in ratione relationis per ordinem ad diuersos specie terminos, non autem in ratione rei, siue differre specie terminatiuè, non subiectiuè.

51. Ad quartum, fallaciam huius argumentationis constare in relationibus personalibus comparatis cum natura, in qua sicut ex identitate earum cum natura, non rectè infertur identitas earum inter se: ita neque ex identitate paternitatis & filiationis cum spiratione actiua, infertur identitas paternitatis & filiationis inter se. Et ratio est, quia allatum principium intelligendum tantùm est de ijs, quæ adæquatè identificantur cum tertio, non autem quæ tantùm inadæquatè. Cæterùm paternitas & filiatio inadæquatè tantùm identificantur cum spiratione actiua, quemadmodum & relationes personales cum natura; quia non cum quocunque identificatur spiratio actiua, identificatur paternitas. Vnde non bene infertur ex inadæquata identificatione paternitatis & filiationis cum spiratione, identificatio paternitatis, & filiationis inter se.

52. Ad quintum distinguo maiorem. Nequeunt ab eadem actione formaliter sumpta esse duæ processiones, concedo maiorem; ab eadem actione entitatiuè sumpta, nego maiorem. Sed generari & spirari sunt ab eadem actiua origine entitatiuè, concedo; formaliter, nego. Etenim licet generatio, & spiratio in Patre sit eadem realitas, est tamen diuersa formalitas virtualiter, non formalitate rei, sed formalitate actionis respicientis diuersum terminum formalem.

53. Ad sextum neganda est maior. Et quidquid sit de exemplo, & ratione ducta ex humanis: dispar est ratio de relationibus diuinis, quæ cùm in genere relationis sint infinitæ, multa præstare potest vna simplex relatio increata, quę nequeunt multæ, ac diuersæ relationes creatę.

54. Ad septimum ex ea hypothesi impossibili nulla de facto concluditur distinctio inter paternitatem, & spirationem actiuam. Nam sicut impossibile est, quin Pater spiret; ita impossibile est, quin de facto cum ipsa paternitate coniunctam habeat spirationem actiuam. In eo autem casu sicut persona Patris non esset cum eadem perfectione & virtute productiua; ita nil mirum, si nec esset cum eadem perfectione actiuæ spirationis.

55. Ad octauum neganda est sequela. Quia licet generare & spirare in Patre sint idem, tamen connotant diuersos actus, & terminos: nam generare connotat actum intellectus & terminum generandum: spirare verò actum voluntatis & terminum spirandum. Vnde sicut non potest dici, quod Pater generet voluntate, & spiret intellectu, etiamsi voluntas & intellectus in Deo sint idem; ita nec quòd Filium producat per spirare, vel Spiritum Sanctum per generare. Ratio est, quia verba reddunt sensum formalem, & important principium præcisè secundùm illam formalitatem, ex qua proximè fluit actus.

56. Ad nonum nego consequentiam. Ratio, quia duæ res absolutæ nequeunt inter se distingui, nisi propter limitationem: quæ autem hoc modo distinguuntur, nequeunt identificari cum alia re. At duæ res respectiuę non semper distinguuntur propter limitationem, sed propter essentialem oppositionem, quam habent ad inuicem. Quo fit, vt si illę infinitæ sint, possint quoad alias perfectiones, in quibus non opponuntur, mutuo identificari. Tales sunt paternitas, & filiatio in diuinis, quæ inter se distinguuntur, non propter limitationem, sed propter essentialem oppositionem; atque adeò poterunt quoad reliquas perfectiones, in quibus non opponuntur, realiter identificari.

57. Ad decimum nego maiorem. Constat in paternitate, & natura diuina, quarum vna est communicabilis, altera incommunicabilis; neutra tamen ab altera distinguitur realiter. Ad probationem, nego, paternitatem & spirationem actiuam non esse infinitas in suo genere: ratione cuius infinitatis possunt in eo, in quo non opponuntur, non solùm realiter, sed etiam formaliter identificari.

58. Ad vndecimum, neganda est maior. Etenim ratio cur spiratio actiua nequeat in abstracto prædicari de paternitate & filiatione, non est realis distinctio inter eas, sed sola distinctio virtualis cum diuersa connotatione terminorum: nam pa-

ternitas connotat filiationem, ſpiratio verò actiua ſpirationem paſſiuam. Propter quam diuerſam connotationem terminorum nequit vna in abſtracto prædicari de altera, ſicut poteſt vna perfectio abſoluta de alia etiam in abſtracto enunciari; rectè enim dicitur: Sapientia diuina eſt bonitas; & vice verſa. Quia hæ rationes, cùm ſint ad ſe, nullum connotant terminum diuerſum. Ob eandem rationem nequit generatio prædicari de ſpiratione, aut actus generandi de voluntate, vel actus ſpirandi de intellectu; quia per huiuſmodi actus cõnotantur diuerſi termini, & principia proximè ad actum concurrentia.

59. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ. Ad primum nego conſequentiam: ad cuius probationem dico, paternitatem communicari ſecundùm vnam rationem, non communicari ſecundùm aliam, virtualiter tantùm diſtinctam: ſicut natura diuina, vt abſoluta communicatur, vt reſpectiua non communicatur; ad hoc enim ſufficit virtualis diſtinctio vnius rationis ab alia. Ad ſecundum nego ſequelam, vt conſtat ex reſponſione ad vndecimum. Ad tertium nego antecedens.

SECTIO III.

Quodnam ſit munus ſpirationis actiuæ?

60. QVadruplex poteſt eſſe munus ſpirationis actiuæ. Primum conſtituere perſonam. Secundum complere virtutem ſpiratiuam. Tertium actiuè originare terminum ſpirabilem. Quartum referre principium ſpiratiuum ad oppoſitam correlationem ſpirationis paſſiuæ. Hæc enim omnia exercet paternitas in Patre; nam conſtituit perſonam; complet vim generatiuam; actiuè originat terminum generabilem; & formaliter refert principium generatiuum ad oppoſitam relationem filiationis. Controuerſia igitur eſt, quodnam munus ex his conueniat ſpirationi actiuæ.

61. Notandum autem eſt, quòd qui ſpirationi actiuę tribuit munus conſtituendi perſonam, conſequenter etiam illi tribuit munus complendi virtutem originandi perſonam, & ſimul referendi ſubiectum ad oppoſitum terminum; quia cùm hæc relatio ſit in perſona producente, ſi illam conſtituit in ratione perſonæ, ſimul etiam complet in virtute ſpirandi, originandi, & referendi ad terminum productum. Item qui ei tribuit munus complendi virtutem, ſimul etiam tribuit munus originandi, & referendi: quique tribuit munus originandi, ſimul ei tribuit & munus referendi. Contrà verò, qui illi tribuit ſolùm munus referendi, eo ipſo illi negat reliqua munia ſuperiora, eò quòd munus ſuperius includit interius, non contrà. His adnotatis,

62. PRIMA ſententia docet, ſpirationem actiuam conſtituere perſonam Patris & Filij. Eſt Aureoli in 1. diſtinct. 11. art. 3. propoſ. 1. 2. & 3. & diſtinct. 12. quæſt. 1. & diſtinct. 13. art. 4. Fundamentum eſt, nam aliàs ſpiratio actiua accideret perſonæ Patris & Filij; quidquid enim eſſentiam, vel perſonam non conſtituit, accidit perſonæ: nam omnis ſubſtantialis conſtitutio aut eſt naturæ, aut perſonę: atqui ſpiratio actiua non conſtituit naturam, cùm non ſit perfectio abſoluta; ergo ſi nec conſtituit perſonam, erit accidens perſonæ. Confirmatur. Non minoris efficacię eſt ſpiratio actiua, quàm paſſiua; atqui paſſiua perſonam conſtituit; ergo & actiua. *Aureolus.*

63. SECVNDA ſententia affirmat, ſpirationem actiuam ſolùm referre perſonam Patris & Filij ad Spiritum Sanctum ſub ratione Spiratoris. Eſt Henrici in ſumma artic. 60. quæſt. 5. Ægidij in 1. diſt. 11. artic. 2. quæſt. 2. in fine corp. & quæſt. 3. Zumel 1. p. quæſt. 36. artic. 4. diſput. 2. Suarez lib. 5. de Trinit. cap. 6. & lib. 10. cap. 4. Probatur 1. Idem eſt immediatum principium productiuum per intellectum, & per voluntatem: ergò ſi Pater ſola paternitate conſtitutus generat, ſola paternitate conſtitutus ſpirat. Conſequentia patet. Antecedens probatur, quia Amor procedit ex notitia obiecti amati: ergo idem eſt amans, qui intelligens. Ergo idem ſpirat amando, qui generat intelligendo. Id ipſum conſtat de Filio, qui vt ſupponitur prior origine productioni per voluntatem, per ſolam filiationẽ habet, quidquid requiritur ad ſpirandum. *Henricus. Ægidius. Zumel. Suarez.*

64. Secundò. Tota vis ſpirandi eſt voluntas, relatio eſt ſola conditio diſtinguens tantùm perſonam ſpirantem à termino ſpirabili. Sed paternitas & filiatio ſufficienter diſtinguunt perſonam ſpirantem à termino ſpirabili: Ergo ſpiratio actiua eſt purus reſpectus conſequens ad productionem perſonæ ſpiratæ. Conſequentia patet, nam quidquid requiritur per modum principij, vel originis ad ſpirandum, totum id præſtat voluntas perſonaliter diſtincta à termino ſpirabili: ergo ſpiratio actiua non requiritur, niſi vt purus reſpectus, & formalis referentia ad terminum.

65. Confirmatur. Nam ex quo tota vis producendi eſt natura, ea ſemel per aliquam relationem determinata ad perſonam, fit ſufficienter productiua cuiuſcũque actionis poſſibilis. Ex quo colligunt, ſpirationem actiuam non recipi immediatè in natura, ſed in patre & filio, non quatenus ſunt vnum, ſed quatenus ſunt plures: quia cùm hæc relatio non habeat niſi referre, & referri in Deo non poſſit niſi perſona, immediatè recipi debet in perſona Patris & Filij, quos tantùm refert ad terminum ſpiratum; ad cuius productionem reſultat, cenſeturque aduenire Patri & Filio perfectè conſtitutis, in virtute ſpirandi, tanquã purus reſpectus ad terminum ſpiratũ.

66. TER-

66. TERTIA sententia asserit, spirationem actiuam constituere potentiam spirandi. Est Richardi in 1. distinct. 11. quæst. 3. & 4. Scoti distinct. 12. quæst. 1. ad 3. in fine, Rubionis quæst. 1. Capreoli concluſ. 4. & ad 5. Henrici, & ad 2. confirmat. Scoti, Ochami quæst. 1. Gabrielis q. 1. Argentinæ distinct. 7. art. 1. ad 3. circa finem & distinct. 11. artic. 2. Vasquez disput. 164. cap. 3. Molinę quęst. 36. artic. 4. disput. 2. §. *quo loco*, & ad 3. Zunigæ de Trinit. disputat. decima sexta, dubio sexto. Quæ mihi probabilior est: eamque apertè docet S. Thomas q. 36. a. 4 ad 1. Syluius ibid. Vbi docet, vim spiratiuam, à qua procedit Spiritus Sanctus, constitui ex natura & proprietate Patri Filioque communi; igitur spiratio actiua in sententia S. Thomę prærequiritur per modum principij ad productionem Spiritus Sancti.

Richardus. Scotus. Rubio. Capreolus. Ochamus. Gabriel. Argentin. Vasquez. Molina. Zuniga. S. Thomas. Syluius.

67. Fundamentum est, quia spiratio actiua non potest personas constituere: nec constitutas solùm referre; ergo necessariò constituit virtutem spirandi. Consequentia constat, à sufficiente munerum enumeratione; nam licet possit tantùm originare, origo tamen actiua spirandi necessariò supponit proprietatem spiratiuam, ratione diuersam à paternitate & filiatione, vt infrà constabit. Antecedens probatur quoad primam partem. Nam vel spiratio actiua constituit personam à patre & Filio diuersam, vel ipsasmet personas Patris & Filij. Primum est hæreticum; de fide namque est, in Deo tres tantùm esse personas. Secundum repugnat proprietati personali, de cuius ratione est incommunicabilitas: Est enim personalitas teste Ioanne Latino in Concilio Florentino sess. 19. post medium, §. *legatur ergo liber*, intellectualis naturæ incommunicabilis subsistentia. Implicat igitur spirationem actiuam constituere personas Patris & Filij, & esse illis communem.

Ioā. Latinus Concilium Florentinū.

68. Probatur antecedens quoad secundam partem. Nam si spiratio actiua non constitueret virtutem spirandi, sed tantùm referret personas spirantes ad terminum spiratum, sequeretur primò originem actiuam generandi distingui realiter ab origine actiua spirandi, contra omnes ferè Doctores, & aduersarios ipsos, vt in præcedente disputatione, sectione tertia vidimus. Sequelam probo, etenim si spiratio actiua est tantum relatio consequens ad originem actiuam spirandi: igitur origo actiua spirandi est à voluntate diuina, vt immediatè determinata paternitate & filiatione: & consequenter, quatenus origo actiua est, supra actum essentialem volitionis addit paternitatem & filiationem; quia id addit supra actum essentialem actiua origo in Deo, quod supra actum essentialem immediatè addit proximum producens: nam origo actiua, & principium proximè producens in Deo sunt idem. Atqui per aduersarios proximum principium spiratiuum supra volitionem essentialem immediatè addit solam paternitatem & filiationem; igitur distinguitur realiter ab origine actiua generandi. Consequentia patet, nam generatio actiua includit solam paternitatem, origo verò spiratiua simul cum paternitate includit etiam filiationem: sed paternitas distinguitur realiter à paternitate & filiatione, vt inclusum ab includente: ergo & ipsa origo generationis ab origine spirationis. Hoc autem non sequitur ex nostra sententia, in qua actiua generatio superaddit intellectioni paternitatem: actiua verò spiratio superaddit volitioni proprietatem spirandi, quæ quia non distinguitur à paternitate & filiatione, neque origo ipsa spirandi distinguetur ab origine generandi.

69. Sequeretur secundò, si potentia spiratiua immediatè compleretur à paternitate & filiatione, illam non esse integram in solo Patre, aut in solo Filio, sed in vtroque simul. Consequens est absurdum: nam aliàs Pater non haberet à se quidquid requiritur ad spirandum, sed compleretur, per vim spiratiuam existentem in Filio: sequela maioris probatur, quia sicut in patre non est filiatio, nec in filio paternitas: ita in neutro esset integra vis spirandi, quę per vtramque relationem formaliter completur in opposita sententia.

70. Sequeretur tertiò, spirationem actiuam esse in Deo accidens metaphysicum, consequens est absurdum; alioqui daretur in Deo metaphysica compositio ex subiecto & accidente, quæ purissimo actui repugnat. Sequelam probo, nam quidquid est extra totius naturæ personæque constitutionem, accidit personę: huiusmodi est spiratio actiua in sententia aduersariorum, nam illa nec constituit naturam, nec personas, sed eas tantùm refert perfectè constitutas.

71. DICES. Non esse accidens, quia licet de facto personas non constituat, apta tamen est illas constituere: vnde, si eas non reperiret constitutas, de facto constitueret. Confirmatur, quia si prius origine Pater spiraret Spiritum Sanctum, quàm Verbum gigneret, in eo casu spiratio actiua constitueret personam Patris, quia non posset spirare, nisi præsupponeretur constitutus in ratione personę: atqui in eo casu non posset supponi constitutus personaliter, nisi per spirationem actiuā, nam relatio paternitatis in eo casu foret communis Filio; non secus ac nunc est communis illi spiratio actiua. Ergo spiratio actiua de se est apta constituere personas.

72. Sed contrà, tum quia hoc non probat, quòd de facto non sit accidens, sed quòd non esset, si personam constitueret. Nam quamdiu aliqua ratio non ingreditur personalem constitutionem suppositi, actu manet extra personalem constitutionem ipsius, atque adeò manet accidens ipsius. Nam sicut ratio constitutiua non dicitur accidens suppositi, ex eo, quòd posset actu non constituere, si reperiret constitutum: ita è conuerso nec ratio non

con-

constituens, dicetur essentialis ex eo, quòd constitueret, si non reperiret constitutum. Quia ratio accidentalis, vel essentialis desumenda non est ex eo, quod esset, sed ex eo, quod est talis. Tum quia implicat, vt spiratio actiua constituat personam. Nam de ratione constituentis personam est incommunicabilitas: spiratio autem actiua est essentialiter communicabilis.

73. Ad Confirmationem nego in eo casu, spirationem actiuam fore eiusdem rationis ac nunc est. Vnde nil mirum, si tunc Patris personam constitueret, quam non constituit nunc, sicut diuersæ rationis foret tunc paternitas, ac nunc est; & propterea nunc constituit personam patris, quam non constitueret tunc. Ratio verò diuersitatis esset, quia tunc spiratio actiua non esset tantùm virtus producendi, sed etiam hypostatica forma: quam perfectionem haberet hoc ipso, quòd esset prima proprietas relatiua afficiens naturam diuinam. Contrà verò, quia tunc paternitas foret sola virtus generandi Verbum vnà cùm Spiritu sancto, qui tunc simul cum Patre concurreret per eandem intellectionem sibi à Patre communicatam ad gignendum Verbum, non esset proprietas constitutiua primæ personæ, quia non esset prima proprietas relatiua afficiens naturam diuinam, cùm supponeret aliam proprietatem relatiuam afficientem naturam diuinam, & determinantem illam ad rationem primæ personæ, nempe ipsam spirationem actiuam, quæ in eo casu præcederet relationem paternitatis.

74. Quartò probatur hæc sentẽtia à priori. Quoniam in diuinis non solùm debet esse distinctio inter suppositum producens, & suppositum productum, sed etiam inter potentiam proximè productiuam & terminum producibilem. Igitur Pater & Filius non solùm distingui debent à Spiritu sancto, vt suppositum producens à supposito producto, sed etiam vt principium proximè spiratiuum à termino spirabili. Nequit autem Pater & Filius in ratione principij proximè spiratiui distingui à termino spirabili per paternitatem & filiationem; ergo per communem notionem, quæ dicitur spiratio actiua: ergo spiratio actiua non solùm refert, sed etiam constituit principium proximè spiratiuum. Antecedens est Sancti Thomæ 1. p. quæstione quadragesima prima, articulo quarto, in corp. & ad 3. docentis, in diuinis dari potentiam ad actus notionales realiter distinctam à terminis producibilibus. Cuius ratio est, quia potentia designat principium, principium autem distinctionem importat ab eo, cuius est principium. Cùm nihil possit se ipsum producere. Minor, in qua est controuersia: probatur: nam inter suppositum & potentiam productiuam hoc interest, quòd suppositum non potiùs respicit hanc, quàm illam suppositi operationem; est enim vniuersale principium omnium actionum, quas potest suppositum operari: potentia verò respicit determinatam suppositi operationem, à qua proximè specificatur, & ad quam specificum ordinem dicit. Vnde in eodem supposito plures sunt potentiæ, diuersas respicientes operationes. Ergo licet paternitas & filiatio distinguant Patrem & Filium à Spiritu sancto in ratione suppositi producentis, non tamen distinguunt illos in ratione principij proximè spiratiui. Consequentia patet, nam principium proximè spiratiuum constituitur per proprietatem proximè ordinatam ad terminum spirabilem; hæc autem non est paternitas, quæ proximè tantùm respicit terminum generabilem, sicut filiatio principium proximè generatiuum.

S. Thomas.

75. Confirmatur, nam hæc sententia melius saluat Concilia & Patres affirmantes, Patrem & filium esse vnicum principium Spiritus sancti per vnicam spirationem, vt definit Concilium Florentinum: nam hæc sententia non modò saluat vnitatem principij remoti & essentialis, de quo non poterat esse difficultas; sed etiam proximi, & notionalis, de quo tantùm poterat dubitari,

Concilium Florentinũ

76. Ex dictis sequitur primò, Spirationem actiuam immediatè recipi in Patre & Filio iam constitutis in ratione personæ. Ratio est, quia potentia producendi supponit personam constitutam, Spiratio autem actiua est potentia Patris & Filij producendi Spiritum sanctum: igitur supponit illos constitutos in ratione personæ. Antecedens probatur, nam omne principium productiuum extra se supponit principium operatiuum perfectè constitutum in se.

77. Sequitur secundò. Spirationem actiuam concipiendam esse priùs in Patre, quàm in Filio: nam Filius habet illam à Patre media generatione; igitur ante generationem supponenda est in Patre; in quo tamen posterius ratione concipienda est, quàm potentia generatiua, non tamen post actum generandi. Primum patet, quia potentia generatiua constituitur per actum intelligendi, spiratiua verò per actum volendi. Secundum constat, quia generatio est via, quâ Pater communicat Filio cum ipsa natura diuina potentiam spiratiuam, sed priùs, quàm illam communicet Filio, supponitur habere in se ipso: ergo. In Filio verò priùs ratione concipienda est potentia Spiratiua, quàm referatur ad Patrem, quia relatio ad correlationem supponit subiectum perfectè constitutum in se.

78. Sequitur tertiò. Spirationem actiuam non esse accidens metaphysicum in Deo, cùm constituat personas proximè fœcundas & potentes ad spirandum: quę fœcunditas, cùm sit essentialis Deo, non minùs, quàm fœcunditas ad generandum, nequit spiratio actiua, quæ huiusmodi fœcunditatem proximè constituit, esse accidens; cùm non sit extra omnem constitutionem Deitatis.

79. Se-

79. Sequitur quartò. Dari in Deo constitutum ex actu volendi & spiratione actiua, ratione tantùm distinctum à Patre & Filio, à quo, non vt à supposito, sed vt à principio proximè spiratiuo procedit Spiritus sanctus. Legendus est Molina supra citatus. *Molina.*

80. Ad Fundamentum primæ sententiæ, patet ex tertio corollario, ad confirmationem distinguo maiorem: est minoris efficaciæ in constituendo suppositum, concedo; quia cùm sit proprietas communis, nequit constituere suppositum ex natura sua incommunicabile. Est minoris efficaciæ, hoc est minoris perfectionis, nego. Nam vtraque est in suo genere infinita, vna in constituendo proximum principium spiratiuum, altera in constituendo suppositum incommunicabile.

81. Ad primum argumentum secundæ sententiæ dic, solùm probare, quòd idem suppositum, quod amat, simul intelligit: nec posse amare, quin simul intelligat: non autem quòd per eandem proximam potentiam, qua amat, simul intelligat, aut è conuerso: vt constat in humanis, in quibus idem suppositum, quod amat, intelligit, non tamen per eandem potentiam, quâ amat, simul intelligit. Concedo igitur antecedens de identitate suppositi: nego autem de identitate potentiæ, & proximi principij *Quo*. Nam alia proprietate constituitur potentia generatiua Patris, alia potentia spiratiua Patris & Filij.

82. Ad secundum nego, relationem in diuinis requiri tantùm vt conditionem distinguentem personam producentem à producta, sed etiam vt rationem formalem constituentem proximum principium producendi, illudque proximè distinguendi à termino producibili. Vnde concedo minorem de distinctione personæ spirantis, vt *Quod*; nego de distinctione principij proximè spiratiui vt *Quo*. Ad confirmationem dico, eam solùm probare de suppositio productiuo vt *Quod*, non de potentia proximè productiua vt *Quo*.

SECTIO IV.

An relationes diuinæ distinguantur ex natura rei ab essentia?

83. PRIMA sententia est Scoti in primo distinctione secunda, quæstione vltima, §. *sed id constat*, Ochami quæstione prima, in decisione quæstionis & distinctione trigesima, quæstione quarta, Durandi distinctione trigesima tertia, quæstione prima, & distinctione trigesima quarta, quæstione secunda, Mayroni distinctione secunda, quæstione decima tertia, §. *ideo*. Marsilij quæstione sexta, articulo secundo, Gabrielis distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio, dubio tertio affirmantium. *Scotus. Ochamus. Durandus. Mayronus. Marsilius. Gabriel.*

Probatur primò, quia impossibile est de eodem à parte rei existente contradictoria verificari. Atqui de essentia diuina verificatur, quòd sit communicabilis, de relatione verò, quòd sit incommunicabilis: de eadem essentia verificatur, quòd non producat, nec producatur; de relatione verò siue persona verificatur, quòd producat, & producatur: de essentia verificatur, quòd nec referat, nec referatur: de relatione verò, quòd & referat, & referatur. Ergo impossibile est, quòd essentia & relatio sint idem à parte rei. Secundò, si relationes non distinguerentur ab essentia, neque etiam distinguerentur inter se: nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se.

84. SECVNDA sententia est Sancti Thomæ 1.p.q. 28. art. 2. Syluij ibid. & reliquorum Scholasticorum negantium, omnem distinctionem ex natura rei inter relationem & essentiam, quin multi suspectam, & in fide parum tutam censent opinionem Scoti. Legatur Molina 1.p.quæst.præcit. disput.1. *S. Thomas. Syluius. Scotist. Molina.*

85. DICO primò. Relationes Diuinæ nullo pacto ex natura rei distinguuntur ab essentia. Assertio colligitur primò ex Concilio Rhemensi sub Eugenio tertio, vbi contra Gilbertum definitur, relationes & essentiam non esse *ratione Theologica* distinguendas. Erat autem *ratio Theologica* in sententia Gilberti, ratio distinctionis ex natura rei, prout *ratio Theologica* opponitur *rationi mathematicæ*, quæ est sola distinctio per intellectum. *Concilium Rhemense Gilbertum.*

86. Secundò eadem veritas asseritur in Concilio Florentino sess. vltima in quadam confessione fidei à Latinis ad Græcos missa, vbi sic habetur: *Porrò autem, ne identitatem coniunctionemque diuina substantia distribuere, ac ipsam substantiam re ipsa, non autem solaratione ab hypostasibus & personis differre, credere videamur.* Et sess. 19. paulò ante medium: *Ne tamen*, inquit, *re differre hoc putetis, sed apprehensione tantùm & intelligentia.* Sermo autem erat de hypostasi & natura, num re, vel ratione inter se differrent. Et in eadem sessione prope finem: *Persona*, inquit, *Patris non distinguitur à Paternitate, aut à substantia, nisi ratione.* *Concilium Florentinii.*

87. Tertiò probatur ratione. Nam Deo concedenda est summa simplicitas: sed hæc cum actuali distinctione relationum ab essentia saluari nequit. Maior definitur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. vbi Deus dicitur *omnino simplex*; non esset autem *omnino simplex*, si aliquam admitteret compositionem ex natura & relationibus: siquidem omnimoda simplicitas omnem excludit compositionem. Nec satisfaciunt Scotus & Durandus aientes, nullam ex tali distinctione compositionem resultare. Nam, cùm compositio nil aliud sit, quàm distinctorum vnio, si inter essentiam & relationes esset actualis distinctio, esset vera & realis compositio. Nam sal- *Concilium Lateranen. Scotus. Durandus.*

tem

tem negare non possunt, simpliciorem fore Deum, si nulla inter eius essentiam, & relationes intercederet distinctio. Ergo ita de facto asserendum est: nam ea simplicitas concedenda est Deo, quâ maior excogitari non potest. Dices non repugnat distinctio relationum inter se: ergo neque ab essentia. Sed negatur consequentia, quoniam inter se non vniuntur ad constituendum vnum, sicut vniuntur cum essentia.

88. Quartò probatur à priori. Natura Diuina est illimitata; ergo identificat sibi perfectissima identitate omnem perfectionem, cum quâ oppositionem non habet: atqui natura Diuina cum nulla perfectione oppositionem habet: ergo. Maior constat, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in oppositione prouenit ex limitatione extremorum. Ergo si natura diuina non identificat sibi omnimoda identitate omnes perfectiones, cum quibus oppositionem non habet, est limitata. Minor probatur, quia natura diuina est perfectio absoluta. Absolutum autem, vt absolutum non dicit oppositionem cum respectiuo, vt patet in creatis, in quibus absolutum & respectiuum saltem transcendentale identificantur ex natura rei.

89. Dico 2. Relationes diuinæ inadæquatè identificantur cum essentia, & essentia cum quauis earum; inter se verò distinguuntur realiter. Primum explico. Illud dicitur identificari inadequatè cum aliquo, quod nõ est idem cum omni eo, cum quo est ipsum identificans, nec identificans est idem cum solo identificato. Sed quæuis relatio personalis ita identificatur cum natura diuina, vt non identificetur cum reliquis relationibus personalibus, quibus cum identificatur natura: nec natura ita identificatur cum vna relatione, vt non etiam identificetur cum cæteris. Etenim paternitas ita identificatur cum natura, vt non identificetur cum filiatione, cum quâ natura ipsa identificatur: nec natura ita identificatur cum paternitate, vt non etiam identificetur cum reliquis relationibus. Secundum verò constat, quia pater opponitur filio: ergo repugnat, vt sint idem. Consequentia patet, quia repugnat identificatio, quæ destruit essentiam identificatorum: ergo si in Deo est Pater & Filius, necessariò inter eos est realis distinctio: non in essentia, in quâ non opponuntur: ergo in ipsis personalitatibus, in quibus formaliter opponũtur. Implicat enim, in Deo esse aliquam perfectionem, & non esse cum sua ratione formali.

99. Ad rationem oppositæ sententiæ negandum est, de Deo contradictoria verificari. Quoniam ad contradictoria non satis est, vt opposita de eadem re prædicentur, sed vt prædicentur secundùm eandem rationem formalem & virtualem. Sunt enim contradictoria, teste Philosopho, *eiusdem de eodem, secundùm idem*. Communicabilitas autem & incommunicabilitas, producibilitas & improducibilitas verificantur de natura diuina secundùm perfectiones virtualiter diuersas, quas in vna simplicissima formalitate à parte rei includit. Est enim diuina essentia formaliter vna, virtute multiplex, quia in vna eademque simplicissima formalitate includit perfectionem absolutam & respectiuam simul. Eadem responsio admittenda est à Scoto, nam etiam ipse saluare debet, quomodo possit eadem entitas à parte rei communicari, & non communicari, produci, & non produci; esse idem, & realiter à se ipsa distingui. Ad quæ omnia saluanda non sufficit sola distinctio formalis, sed necessaria est realis. *Scotus.*

91. At instat Aureolus apud Capreolum dist. 2. q. 3. Effectus in actu habere debet causam in actu: sed affirmationes & negationes includentes contradictoria sunt effectus in actu ante opus intellectus; ergo habere debẽt causam in actu: sed earum causa est distinctio: ergo inter naturam diuinam & relationes est distinctio ante opus intellectus. Respondet Caiet. 1. p. q. 39. art. 1. ad 2. negando, hunc effectum prouenire à sola distinctione actuali, quippe qui prouenire potest etiam à virtuali. Sed melius cum Capreolo distinguẽda est duplex affirmatio & negatio, altera formalis, fundamentalis altera. Concedo igitur affirmationem & negationem formalem exigere distinctionem in actu: nego autem, affirmationem & negationem fundamentalem, qualis est ea, quæ ante opus intellectus in Deo supponitur, exigere distinctionem in actu, sed sufficere distinctionem virtualem seu fundamentalem. *Aureolus. Capreolus. Caietanus.*

92. Ad secundam nego sequelam, quia relationes non opponuntur essentiæ, opponuntur autem inter se: ergo quamuis non distinguantur ab essentia, distingui tamen possunt inter se. Vrges. Tam idem est relatio essentiæ, quàm essentia sibi ipsi: sed implicat, essentiam distingui à se ipsa; ergo & relationem à relatione quæ est idem cum essentia. Respondeo negando maiorem, quoniam relatio non est idem adæquatè, & conuertibiliter cum essentia, sicut essentia sibi ipsi, quia non cuicũque identificatur essentia, identificatur relatio. Nam relatio potest habere oppositionem, quam non potest habere essentia; & ideo potest relatio distingui ab aliquo, à quo tamen non distinguitur essentia. Præterea essentia est idem sibi ipsi formaliter & virtualiter; relatio verò est eadem essentiæ formaliter, non autem virtualiter. Vnde aliquam identitatem habet essentia cum se ipsa, quam non habet cum relatione, quia cum se ipsa non solũ habet identitatem formalem, sed etiam virtualem, & adæquatam, quam non habet cum relatione.

93. Illud verò principium, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se.* Primò eandem difficultatem habet in sententia Scoti & Durandi: quia, vt rectè vrget Aureolus, talis est identitas extremorum inter se, qualis est eorum identitas cum tertio. Ergo è conuerso talis est distinctio extremorum inter se, qualis est distinctio eorundem à tertio. Atqui in sententia Scoti & Durandi relationes Diuinæ nõ distinguũtur ab essentia realiter, sed vel formaliter *Scotus. Durand. Aureolus.*

Aristot.

maliter secundùm Scotum, vel modaliter secundùm Durandum: igitur nec poterunt inter se distingui realiter.

94. Secundò, relictis aliorum explicationibus, dicendum est, hoc principium verificari tantùm de ijs, quæ non sunt opposita, non autem de ijs, quæ opposita sunt: patet primò exemplo actionis, & passionis, quo vtitur S. Thomas. S. Thomas 1.p.quæst.28. art. 3. ad 1. Etenim licet actio & passio identificentur cum motu, & cum eo non opponantur, siquidem tam actio, quàm passio prędicatur de motu, ex hoc tamen non tollitur formalis oppositio actionis & passionis inter se, quia nec actio prędicatur de passione, nec passio de actione. Secundò constat ratione à priori. Nam opposita propter identificationem cum tertio, non amittunt oppositionem inter se, quia identificatio non destruit essentiam identificatorum. Posito igitur, quòd cum diuina essentia identificentur oppositæ relationes, non sequitur ex earum identitate, cũ essentia identitas earundem inter se: quia sicut ex identitate earum cum essentia non tollitur realis oppositio inter se, ita neque ex earum identitate cum essentia sequitur realis identitas inter se.

95. Sed contrà, quia hinc sequeretur, destrui artem syllogisticam, quę in hoc principio fundatur, *Quæ sunt eadem vni tertio prædicatione, sunt eadem prædicatione & inter se*, quæ regula deficit in syllogismo expositorio tam affirmatiuo, non enim sequitur, *Hic Deus est Pater: Hic Deus est Filius: ergo Filius est Pater*; quàm negatiuo, *Pater est hic Deus: Pater non est Filius*, non rectè sequitur, *ergo Filius non est hic Deus*. Respondeo etiam in hoc mysterio valere artem syllogisticam, si illius leges seruentur. Sunt autem leges expositorij Syllogismi, vt terminus sit perfectè singularis, & nullo modo communis. In prædictis autem syllogismis, terminus non est perfectè singularis, cùm sit re ipsa communis tribus suppositis. Vnde semper proceditur à non distributo ad distributum: qui modus argumentandi fallax est, vt patet in hoc syllogismo; *Equus est animal: homo est animal. ergo homo est equus*. Simili vitio laborat prior syllogismus, in quo medius terminus Deus, non distribuitur in maiore, & minore pro omni supposito, in quo est. Quod si distribuatur hoc pacto. *Omnis res, quæ est Deus, est Pater: omnis res, quæ est Deus, est Filius*: rectè concludetur, *ergo Filius est Pater*. Sed falsę sunt præmissæ. Similiter in posteriori syllogismo procedimus à termino non negato ad negatum, quod est virtute procedere à non distributo ad distributum, quia negatio vim habet distribuendi.

96. Vitiantur etiam syllogismi in diuinis variatione appellationis, *vt Pater generat: essentia est Pater: ergo essentia generat*. Etenim verba, quemadmodũ & adiectiua appellant formale significatum. Vnde cũ dicimus, *Pater generat*, verbũ *Generat*, appellat formale significatum *Patris*: cùm verò dicimus, *Essentia est Pater*, nõ reduplicatur formale significatum *Essentiæ*: vnde committitur variatio appellationis.

SECTIO V.

An relationes sint de essentia Deitatis?

97. PRIMA sententia negat. Est Ferrar. 2. contra gentes c.9. Rubionis in 1. dist. 3. quæst. 1. concl 3. Zumel 1.p.q. 28. art. 2. disp. 3. concl. 1. & quæst. 39. art. 1. disp. 2. Molinę 1.p. quæst. 28. a. 2. disput. 6. Vasquez disput. 121. c. 2. Suarez lib. 4. de Trinit. à cap. 5. & à fortiori sequitur ex eorum sententia, qui negant attributa esse de essentia Dei. Probatur primò ex Ferrar. Relatio vt relatio nullam dicit perfectionem: nihil autem intrat essentiam Dei nisi quod perfectionem importat: ergo. *Ferrar. Rubio. Zumel. Molina. Vasquez. Suarez.*

98. Secundò probatur ex Rubione, Nullus conceptus vnius ordinis potest esse quidditatiuus conceptui alterius ordinis; Sed conceptus relationis est conceptus alterius ordinis à conceptu Deitatis, siquidem vnus est respectiuus, alter absolutus: igitur relatio non potest esse de essentia Deitatis.

99. Tertiò probatur ex alijs. Concilia & Patres distinguunt in Deo communia à proprijs & communia vocant essentialia, propria verò personalia. Atqui si relationes essent de essentia Dei, essent ęquè essentiales, atque absoluta. Confirmatur, nam Concilium Lateranense, & Florentinum definiunt, totam essentiam esse communẽ omnibus personis, personalia verò esse propria vniuscuiusque: Itẽ, Patrem gignendo totã substantiam cõmunicare Filio, *præter esse Patrem*: si autẽ relationes essẽt essentiales naturę, Pater non totam essentiam, sed partem essentiæ communicaret Filio. *Concilium Lateranen. Concilium Florentinũ.*

100. Quartò probatur ex Augustino 7. de Trin. c.4 & 6. vbi, docet: *Deus non eo Deus, quo Pater*: at si relationes essent de essentia Dei, *eo Deus esset Deus, quo Pater*. Nam particula, *Quo*, reduplicat essentialia.

101. Quintò. Quidquid est de essentia Dei, est de essentia cuiusque personæ: at non omnes relationes sunt de essentia cuiusque personę: ergo relationes non sunt de essentia Dei. Minor patet, quia nulla persona est Trinitas. Maior probatur, nam singulę personę sunt verus Deus: ergo quidquid essentialiter conuenit Deo, conuenit & singulis personis.

102. Sextò. Essentia Dei est perfectè vna & indiuisa, nullam in se admittens distinctionem ex natura rei: relationes autem sunt plures, & diuisæ; nequeunt igitur essentiam constituere.

103. Septimò. Essentia Dei tota est communis; ergo tota est absoluta: non igitur dicit essentialiter relationes; alioquin quâ parte diceret relationes, non esset communis, sed propria.

104. Octauò. Pater per generationem cõmunicat totam essentiam Filio, vt Concilia definiunt, cui tamen non communicat paternitatem:

temergo paternitas non intrat essentiam Dei.

105. Nonò. Pater priùs origine, quàm generet Filium, est completè Deus: ergo per generationem Filij non producitur aliquid pertinens ad essentiam Dei. Igitur filiatio, quę generatione producitur, non est de essentia Deitatis.

106. Decimò. Implicat concipere integram essentiam in aliquo sine omni eo, quod essentialiter constituit illam. Ergo implicat concipere integram essentiam Dei in patre absque filiatione, si filiatio est de essentia Dei. Antecedens patet, nam quia omnipotentia est de essentia Dei, implicat, vt aliqua persona habeat essentiam, & non habeat omnipotentiam. Confirmatur. Si personalitas esset de essentia humanitatis, non posset in aliquo reperiri integra humanitas absque personalitate. Ergo si relationes sunt de essẽtia Dei, implicat in aliqua persona reperiri integram essentiam Dei absque omnibus relationibus.

107. Vndecimò. Si natura Dei includeret essentialiter relationes, valeret hæc propositio, *Natura producit; Natura prædicitur*; Cõsequens est damnatum in Concilio Lateranensi, & refertur capite, *Damnamus*. De summa Trinitate & Fide Catholica: ergo. *Concilium Lateranen*

108. Duodecimò. Natura Diuina comparatur ad relationes, vt determinabile ad determinatiuum. Repugnat autem, vt determinabile, includat suum determinatiuum; alioqui pars includeret totum.

109. Decimotertiò. Relationes diuinę distinguuntur virtualiter à natura; ergo nõ possunt essentialiter includi in ea. Consequentia probatur, quia id tantùm includitur essentialiter in aliquo, quod includitur in obiectiuo conceptu ipsius: sed quod distinguitur virtualiter ab aliquo, non potest includi in obiectiuo conceptu ipsius; alioqui non distingueretur virtualiter ab ipso.

110. Decimoquartò. Relationes diuinæ concipiuntur vt modi modificantes subtantiam Diuinam: Ergo nequeunt illam essentialiter constituere. Antecedens passim asseritur à Patribus. Consequentia constat, quia nullus modus essentialiter includitur in re modificata.

Henricus. Aureolus. Arimin. Caietanus.

111. SECVNDA sententia affirmat. Est Henrici quodlibeto 5. quæst. 6. Vbi docet Dei essentiam concipi non posse absque relatiuo respectu, Aureoli in 1. distinct. 1. artic. 4 circa finem, & dist. 4. parte 2. distinctionis artic. 4. 5. & 6. & in 3. dist. 1. qu. 3. artic. 3. Ariminensis in 1. dist. 27. artic. 2. Caietani 1. p. quęst. 27. artic. 2. in fine, affirmantis, quòd si perfectio diuini esse definienda esset, omnia in se concluderet. Quod autem in definitione rei ponitur, est essentiale rei. Est etiam Bannez prima parte, quæstione 28. artic. 2. dubio 3. ad 6. Valentiæ quæst. 39. quæst. sua 13. puncto 1. ad vlt. argum. & colligitur ex S. Thom. 1. p. quæst. 27. artic. 2. ad 3. asserente, *in perfectione diuini esse* contineri *Verbum intelligibiliter procedens, principium Verbi, & quæcumque ad eius perfectionem pertinent.* Nec oppositum docet quæst. 33. artic. 3. ad 1. vbi asserit communia includi in conceptu propriorum; non è conuerso. Nam intelligit de inclusione explicitâ, non autem implicita: quo pacto communia includuntur in conceptu personarum, in concreto significatarum, quo modo eo loco sumit propria. Propria verò non includuntur explicitè, sed tantùm implicitè in conceptu communiũ, quia personę non includuntur explicitè in cõceptu Deitatis, sicut Deitas in conceptu personarum.

Bannez. Valentia. S. Thomas.

112. Quoniam verò controuersia hæc pendet ex intelligentia huius termini, *Essentialis*, ex declaratione ipsius ordienda est disputatio. Dicitur autem aliquid *Essentiale* alicui dupliciter, vno modo per solam realem identitatem cum illo, alio modo per obiectiuam etiã inclusionem in illo. Hoc posterius tantùm dici solet *Essentiale*, nam prius solùm dicitur *identicum*. Exemplum primi sit, Risibile respectu hominis, posito quòd risibile ex natura rei non distinguatur ab homine. Exemplum secundi sit, Rationale respectu eiusdem. Etenim risibilitas, etsi ex natura rei identificetur cum homine, non tamen includitur in conceptu obiectiuo hominis; quoniam concipi potest homo, non concepta eius risibilitate: nequit autem concipi homo, non concepta eius rationalitate. Vnde rationalitas non solùm includitur realiter in homine, vti risibilitas, sed etiam obiectiuè, quia concipi non potest homo, quin simul concipiatur eius rationalitas: atque adeo rationalitas non tantùm *identicè*, sed etiam *Essentialiter*, constituit hominem. Adhuc autem vnum includi potest *Essentialiter* in alio dupliciter, vno modo explicitè, alio modo implicitè: velut animal explicitè includit sensibilitatem, implicitè verò substantiam. Ex his ad diuina ascendendo, prælens controuersia non est, an relationes sint idem realiter, atque etiam formaliter formalitate rei cum essentia diuina, hoc enim probatum est sectione præcedente contra Scotum; sed an sint idem *Essentialiter & formaliter*, formalitate obiectiuâ & rationis, ita vt nequeat concipi adæquatè Deus, quin simul implicitè saltem concipiantur relationes. *Scotus.*

113. Dico 1. Relationes implicitè includuntur in obiectiuo conceptu naturæ Diuinę, atque adeo illæ sunt de essentia Dei. Assertio colligitur primò ex Anselmo in monologio cap. 16. vbi docet omnia quæ sunt in Deo prædicari in *Quid* & *essentialiter* de Deo, non modò secundùm rem (vt excludat solam prædicationem identicam) sed etiam secundùm considerationem: *Quemadmodum*, inquit, *vnum est quidquid essentialiter de summa substantia dicitur, ita ipsa vno modo, vna consideratione est, quidquid est essentialiter.* *Anselmus.*

114. Secũdò colligitur ex alijs Patribus passim admittentibus has prędicationes; *Essentia Diuina est Pater, Filius, & Spiritus sanctus: Essentia diuina sunt tres personæ*: Athanasius Oratione contra Gregales Sabelli. *vniuersa*, inquit, *plenitudo & integritas Deitatis est Pater vt Pater* *Athanasius.*

&

& Filius vt Filius, & infrà: *Idem*, inquit, *De Filio & Spiritu sancto est existimandũ*. Et Sermone 4. contra Arianos pag. 3. *Quoniam*, inquit, *Filius est imago Patris, necessum est, vt cogites, Deitatem & proprietatem Patris ipsam essentiam Filij constituere*. Cyrillus lib. 13. Thesauri c. 1. *Spiritus sanctus*, inquit, *in ipso Deo essentialiter est*. Et c. 2. Spiritum sanctũ appellat, *operationem essentialem* in propria hypostasi producentem, & in Deo manentem. *Cyrillus.*

115. Easdem propositiones admittit S. Doctor 1. p. q. 36. art. 6. *Essentia Diuina est Paternitas, Filiatio, Spiratio*. Neque dicas, illas admitti propter solam inclusionem identicam. Nam sola identica inclusio prædicati cum subiecto non sufficit ad prædicationem in abstracto, vt patet in hac propositione, *Rationalitas est animalitas*: quia in prædicationibus abstractis prædicamus tantùm ea, quæ implicitè saltem includuntur in conceptu obiectiuo subiecti, cuiusmodi sunt sola essentialia; hæc enim tantùm nequeunt præscindi, saltem implicitè à conceptu obiectiuo subiecti. *S. Thomas.*

116. Tertiò probatur assertio à priori. Constitutiuum adæquatum Dei est ipsum *esse* infinitum & illimitatum in omni genere perfectionis possibilis; sed hoc implicitè inuoluit omnes perfectiones tam absolutas, quàm respectiuas in Deo possibiliter existentes. Minor patet, nam ratio illimitationis & infinitatis in omni genere perfectionis formaliter constituitur per inclusionem omnium perfectionum tam absolutarum, quàm relatiuarum, compossibiliter in Deo existentium, non minùs quàm ratio humanitatis constituitur per animalitatem & rationalitatem. Ergo sicut concipi nequit humanitas, quin simul concipiatur vtraque perfectio animalitatis & rationalitatis: ita concipi nequit ratio ipsa Deitatis vndequaque illimitata, quin simul implicitè saltem concipiantur omnes perfectiones absolutæ & respectiuæ, in Deo possibiliter existentes; alioqui non conciperetur, vt perfectè illimitata in omni genere perfectionis. Maior constat ex suprà disputatis de constitutiuo Dei, cuius ratio est, quoniam adæquatum constitutiuum in vnaquaque re assignari debet id, quod perfectiori modo ipsius naturam explicat. Atqui perfectiori modo naturam Dei explicat ratio entis vndequaque perfecti & illimitati; nam hęc nõ solùm ponit infinitam perfectionem in Deo, sed perfectiori modo, quo illa poni potest; quia illam ponit, vt essentialiter constituentem Deum. Qui modus perfectissimus est, quia ponit illam, vt magis intimã Deo, & per maiorem vnitatem & simplicitatem cũ ipso.

117. Confirmatur primò. Deus ex suo formali conceptu importat aliquid actu subsistens: Sed non importat aliquid actu subsistens subsistentia absoluta; ergo relatiua: ergo essentialiter importat tres subsistentias relatiuas. Maior constat, nam Deus ex modo significandi importat deitatem vltimò actuatam, ac perfectissimo modo existentem; hoc autem formaliter habetur per ipsum actuale subsistere, nam potentiale non ponit vltimam actualitatem & perfectionem debitam naturæ diuinæ. Minor primi Syllogismi probabitur infra. Prior consequentia patet. Posterior probatur, quia Deus non subsistit perfectè in vno tantùm supposito, sed in omnibus tribus.

118. Confirmatur 2. Nam ex Patribus, præsertim ex Augustino 6. 7. & 15. libro de Trinit. & alibi, in Deo tres personæ simul non sunt quid perfectius, quàm singulæ: hoc autem non potest rectè saluari, nisi dicamus, omnes personas essentialiter includi in eadem essentia communi. Quo fit, vt quia singulæ personæ quidditatiuè continent essentiam, quidditatiuè etiam contineant perfectiones cæteliquarum personarum, non quidem constitutiuè, nam hoc modo destrueretur perfectio ipsa Trinitatis; sed virtualiter & per *circumincessionem*, vt Patres & Scholastici loquuntur. *Augustin.*

119. Dico 2. Essentia diuina concepta secundùm rationem explicitam non importat explicitè, nisi solas perfectiones absolutas. Est S Thomæ 1. p. q. 33. art. 3. ad 1. Affirmantis, propria non includi in conceptu communium, scilicet explicitè, Ægidij in 1. dist. 33. art. 1. quæst. 3. Argentinæ dist. 34. concluſ. 3. Fundamentum est. Id tantùm diuina essentia importat explicitè, quod explicitè obijcitur intellectui illam concipienti; sed hæc est tantùm perfectio absoluta: ergo. Maior constat, quoniam ratio expliciti & impliciti est tantùm per ordinem ad intellectum, cùm res in seipsa non magis explicitè dicat vnam perfectionem, quàm aliam, cùm omnes dicat, vt à parte rei sunt. Minor probatur, nam id tantùm explicitè obijcitur intellectui diuinam essentiam concipienti, quod commune est omnibus personis; hoc autem est sola perfectio absoluta. Maior patet, nam diuina essentia concipitur, vt forma formaliter constituens quamlibet personam in esse Dei, hoc autem est sola Deitas, non proprietas aliqua respectiua. Confirmatur, nam id tantùm explicitè importat hoc nomen Deus, quod communiter concipitur ab omnibus; sed quod communiter concipitur ab omnibus non est perfectio respectiua, quia gentiles concipiendo Deum nullam concipiunt perfectionem respectiuam: ergo. *S. Thomas.* *Ægidius.* *Argentinas.*

120. *Obijcies* 1. Constitutiuum rei est indiuisibile; ergo vel totum concipitur, atque adeo implicat rem concipere secundùm vnam rationem essentialem, & non secuncundùm aliam; vel nihil illius concipitur, & sic nihil essentiale rei concipitur, quia totum essentiale specificum consistit in ipso constitutiuo rei. Respondeo vltimum constitutiuum rei esse duplex, alterum virtualiter diuisibile, constans ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, vt constat de vltimo constitutiuo intellectus creati, quod essentialiter constatur ex speculatiuo & practico;

alterum omnino indiuisibile, constans ex vna tantùm ratione formaliter & virtualiter indiuisibili, vt rationale in homine. Quando constitutiuum est primo modo, potest res explicitè concipi secundùm vnam rationem essentialem, & non secundùm aliam; secus quando est secundo modo. Ratio discriminis est, quia, quando vltimum constitutiuum est virtualiter diuisibile continet plures rationes, quasi partialiter essentiales, per quarum vnumquamque res potest explicitè concipi, vt essentialiter distincta à cæteris. Quando verò est virtualiter indiuisibile, non continet, nisi vnam tantùm rationem essentialem specificam, per quam distinguatur à cæteris: quę vel concipitur, & tota essentia specifica rei concipitur; vel non concipitur, & iam nequit res concipi, vt essentialiter à cæteris distincta. Quia igitur constitutiuum Dei ob sui infinitatem & illimitationem constat ex pluribus rationibus virtualiter diuersis, potest ex imperfecto nostro modo concipiendi limitari ad vnam rationem essentialem explicitam, & non ad aliam, & adhuc concipi, vt essentialiter distinctus ab omni eo, quod non est Deus.

121. *Obijcies* 2. Ratio Deitatis est ipsa ratio illimitationis & infinitatis simpliciter. Implicat igitur concipere Deitatem, & non concipere omnem perfectionem explicitè. Antecedens patet, quia Deitas est vltimum constitutiuum Dei: vltimum autem constitutiuum in vnaquaque re concipi debet explicitè. Respondeo, Deitatem esse explicitam rationem illimitationis & infinitatis solùm secundùm perfectionem absolutam, implicitè verò secundùm perfectionem respectiuam. Ad probationem antecedentis concedo minorem, quando vltimum constitutiuum rei est indiuisibile; nego autem, quando illud est virtualiter diuisibile.

122. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum nego antecedens, de quo infrà. Ad secundum, maior est vera, quando conceptus sunt diuersi ordinis prædicamentalis; falsa verò, quando sunt eiusdem ordinis prædicamentalis; vt conceptus corporis est quidditatiuus rationali, quia est eiusdem ordinis prædicamentalis cum illo, esto sit ratione diuersus ab illo. Ergo licet in Deo perfectio relatiua sit ratione diuersa à perfectione absoluta, quia tamen vtraque est ordinis diuini, non repugnat, vnam essentialiter includi in alia.

Concilia. 123. Ad Tertium dico, Concilia sumere essentiam pro sola illa perfectione, quam dicit explicitè: cui tantùm perfectioni ex communi vsu Doctorum appropriatur hoc nomen *Essentia*. Vnde non licet illud vsurpare ad significandam perfectionem relatiuam. *Patres.* Iuxta quam Doctrinam explicantur Patres, cùm dicunt, personas non prædicari *Essentialiter* de Deitate. Ad confirmationem nego, Patrem communicare partem suæ substantiæ Filio: Sicut neque per aduersarios Pater non communicando paternitatem, quæ essentiam quidditatiuè includit, dici potest partem suæ substantiæ non communicare. Cùm non minùs Paternitas in eorum sententia includat essentiam, quàm in nostra sententia essentia includat Paternitatem. Cuius ratio est, quia nomen partis connotat diuisionem perfectionis communicatæ à non communicata.

124. Ad quartum, Augustinum interpretor iuxta secundam assertionem, quemadmodum interpretari debent ipsimet aduersarij, cùm ibidem capite 2. subdit. *Non eo verbum, quo sapientia; quia sapientia*, inquit, *essentialiter dicitur: Verbum autem relatiuè tantùm ad eum, cuius est verbum.* Cùm tamen Verbum, etiam per aduersarios essentialiter includat sapientiam. Loquitur igitur eo loco Augustinus de ratione essentiali explicita, non de ratione essentiali implicitè tantùm importata per hæc nomina. Constat ex eo, quod ibidem capite 6. docet, Patris personam ad se dici, non ad Filium & Spiritum sanctum, nempe secundùm conceptum explicitum, & modum intelligendi nostrum; non autem secundùm rem significatam & conceptum implicitum. *Augustin.*

125. Ad Quintum distinguo maiorem: quidquid est de essentia Dei, est de essentia personæ, ratione naturæ, concedo; ratione ipsius personæ formaliter sumptæ, nego. Ratio, quia potest aliquod prædicatum conuenire naturæ, & non personæ, vt persona est formaliter. Patet, tum quia naturæ conuenit identificare sibi omnes relationes, quod non conuenit personæ. Tum quia & fortiùs, conuenit naturæ communicabilitas essentialiter, quæ tamen non conuenit personæ; non enim sequitur natura est communicabilis, ergo & persona: nam communicabilitas fundamentaliter sumpta, cùm sit perfectio realis & absoluta, essentialiter conuenit naturæ, quæ tamen non conuenit essentialiter personæ, in cuius quidditatiuo conceptu includitur ipsa natura.

126. Et ad hominem contra aduersarios: Deitas est de essentia relationis, & tamen non quidquid conuenit Deitati, conuenit relationi; nam Deitati conuenit, non referri, non opponi, non produci; relationi contrà, conuenit referri, opponi, produci. Tum quia in multorum sententia aptitudo ad multa est essentialis naturæ creatæ, quæ tamen non conuenit indiuiduis, quibus communicatur, & ratio in subiecta materia est, quoniam natura diuina cum nulla relatione oppositionem habet, quam tamen oppositionem habet vna persona cum alia. Nequit autem vnum oppositum essentialiter constitui per alterum oppositum, quia nullum ens potest intrinsecè & essentialiter constitui per id, quod realiter à se excludit. Igitur potest natura, non autem persona essentialiter constitui per oppositas relationes. Consequentia probatur, quia sicut ob hanc rationem

potest

poteſt natura, & non perſona identicè conſtitui per oppoſitas relationes: ita ob eandem poterit natura, & non perſona eſſentialiter conſtitui per eaſdem relationes, cùm non ſit maior implicãtia de vna conſtitutione, quàm de alia. Nam tota implicantia oritur ex eo, quòd eadem natura à parte rei ſit eadem relationibus, & relationes ipſæ non ſint eædem inter ſe: ſed conſtitutio eſſentialis non ponit maiorem identificationem à parte rei naturæ cum relationibus, quàm conſtitutio identica, ſed ſolùm in ordine ad intellectum concipientem: ergo ſi non implicat, vt eadem natura identicè includat oppoſitas relationes, abſque eo quòd illæ identicè ſeſe includant, neque implicabit, vt eadem natura eſſentialiter includat oppoſitas relationes, abſque eo quòd illæ eſſentialiter ſeſe includant.

127. Dices. Ergo ſaltem perſona, vt perſona non eſt integrè Deus eſſentialiter. Reſpondeo negando conſequentiam, quia negatio, cùm ſit malignantis naturæ, vt Summuliſtæ docent, negat de ſubiecto prædicatum ſecundùm omnem modum: vnde non ſolùm negaret de perſona, vt perſona, ſed etiam de natura, incluſa eſſentialiter in perſonis.

128. Ad ſextum. Hoc argumentum militat etiam contra vnitatem identicam, quam aduerſarij tenentur admittere, hoc pacto. Natura diuina eſt realiter vna & indiuiſa, relationes ſunt realiter plures & diuiſæ; ergo nequeunt illam identicè vnam conſtituere. Sicut igitur realis diſtinctio perſonarum non obſtat reali atque identicæ vnitati naturę: ita nec realis diſtinctio earundem obſtabit eſſentiali ac formali vnitati eiuſdem. Ad argumentum igitur in forma, neganda eſt conſequentia. Ratio, quia relationes, non vt realiter diuiſæ inter ſe, eſſentiam Dei conſtituunt, ſed vt ſunt formaliter vnum in natura: ſicut actio & paſſio conſtituunt eſſentialiter motum, non vt diſtinctæ formaliter inter ſe, ſed vt ſunt formaliter vnum cum motu.

129. Ad ſeptimum. Primò retorqueo argumentum hoc pacto. Perſonalitas Dei tota eſt propria; ergo tota eſt relatiua: non igitur naturam eſſentialiter includit; alioqui quà parte naturam includeret, non eſſet propria, ſed communis. Atqui hoc non obſtante, perſonalitas etiam per aduerſarios naturam eſſentialiter includit; ergo eodem non obſtante, poterit natura perſonalitates eſſentialiter includere. Secundò diſtinguo antecedens: eſſentia Dei tota adæquatè ſumpta & ſecundùm rationem implicitam, & ſecundùm rationem explicitam eſt communis, nego; tota accepta tantùm ſecundùm rationem explicitam, concedo: hæc autem eſt ſola ratio abſoluta. Eodem modo reſpondebunt aduerſarij de perſonalitate ipſa, quæ tota eſt oppoſita & propria ſecundùm rationem explicitam, non autem ſecundùm rationem implicitam.

130. Ad octauum. Retorqueo pariter argumentum. Nihil paternitatis per generationem communicatur filio, cui tamen tota eſſentia communicatur, quæ eſſentialiter includitur in ipſa paternitate. Item tota filiatio producitur, & tamen nihil eſſentiæ quidditatiuè incluſæ in ipſa Filiatione producitur: igitur eſſentia non intrat perſonalitatem; non valet conſequentia, neque per ipſos aduerſarios. Quare reſpondeo, Patrem communicare totam eſſentiam Filio ſolùm ſecundùm rationem explicitam Deitatis, non autem ſecundùm rationem implicitam. Quam reſponſionem ipſi admittere debent de communicatione paternitatis quoad ſolam rationem implicitam naturæ, non autem quoad rationem explicitam perſonalitatis.

131. Ad nonum. Diſtinguo antecedens: Pater priùs origine, quàm generet filium, eſt completè Deus abſque filiatione, vt perſona eſt formaliter, concedo; quia vt ſic non conſtituitur intrinſecè per filiationem; eſt completè Deus, vt natura, nego; quia vt ſic includit intrinſecè filiationem vt rationem conſtituentem: poteſt igitur vt natura eſſentialiter includere illam, eſto non includat vt perſona, quia vt perſona diſtinguitur realiter ab illa. Vnde diſtinguo conſequens: filiatio non eſt de eſſentia conſtitutiua Patris in ratione perſonę, concedo; in ratione naturæ, nego. Idem argumentum ſoluendum eſt aduerſarijs quoad identitatem, quam habet natura Patris cum filiatione, quam identatem non habet Pater cum eadem filiatione. Nam eadem ratio eſt de incluſione identica, ac de incluſione eſſentiali: quia vt ſuprà diximus, incluſio eſſentialis non addit maiorem incluſionem à parte rei, quam dicat ipſa incluſio identica; niſi quod incluſio eſſentialis, præter incluſionem identicam, addit etiam incluſionem obiectiuam in ordine ad intellectum concipientem. Cæterùm tota difficultas eſt de ipſa incluſione identica, quę eadem eſt in vtraque ſententia.

131. Ad decimum. Diſtinguo antecedens: implicat concipere integram eſſentiam abſque omni ratione illam conſtituente reſpectu eius, quod eſſentialiter conſtituit, concedo; reſpectu eius, quod eſſentialiter non conſtituit, nego: Filiatio autem non conſtituit eſſentialiter perſonam Patris, ſed tantùm naturam Patris: vnde ſolùm implicat concipere naturam, quæ eſt in Patre, abſque filiatione, tanquam ratione conſtituente, non autem perſonam ipſam Patris: ſicut implicat concipere integram eſſentiam naturæ creatæ, quæ eſt in Petro, abſque aptitudine ad alia indiuidua; non tamen implicat concipere Petrum ſine huiuſmodi ordine & aptitudine; eò quòd, licet talis aptitudo ſit de eſſentia naturæ Petri, non tamen eſt de eſſentia ipſius perſonæ & indiuidui Petri. Nec eſt eadem ratio de perfectionibus abſolutis, quæ, quia nulli opponuntur, cuicunque competit eſſentia, eſſentialiter competunt & illæ.

133. Ad Confirmationem. Diſtinguo antecedens: ſi perſonalitas eſſet de eſſentia humanitatis, non poſſet reperiri integra humanitas abſque perſonalitate conſtituente ipſam humanitatem, concedo; abſque perſonalitate conſtituente id, cui eſſet communicata humanitas, nego. Quod autem de facto perſonalitas non ſit de eſſentia humanitatis, non ex eo præcisè colligitur, quia non conſtituit id, cui communicatur, ſed quia non conſtituit humanitatem ipſam, à qua realiter ſeparatur.

134. Ad vndecimum, nego ſequelam. Nam licet natura diuina dicat eſſentialiter relationes, eas tamen dicit tantùm implicitè; explicitè autem dicit ſolam perfectionem abſolutam, quæ cùm in diuinis non diſtinguatur, nequit illi attribui actus notionalis, quia hic ſemper facit ſenſum formalem & explicitum: ſignificat enim conuenire ſubiecto ſecundùm ſolam rationem formalem explicitam, vt manifeſtè apparet in his propoſitionibus, *Intellectus intelligit, Voluntas ſpirat.*

135. Ad duodecimum. Diſtinguo maiorem: comparatur natura diuina ad relationes, vt determinabile ad determinatiuum poſitiuè, nego; alioqui ex natura, & relatione reſultaret metaphyſica compoſitio; negatiuè ſeu præciſiuè; concedo. Quod eſt comparari idem, vt implicitè conceptum ad ſeipſum, vt explicitè conceptum: ſicut comparatur ens ad ſuos modos, & definitum ad ſuam definitionem. Hoc autem modo non implicat, vt determinabile includat determinatiuum, non quidem explicitè, ſed implicitè.

136. Ad decimumtertium. Diſtinguo antecedens: relationes diuinæ diſtinguuntur virtualiter à natura ſecundùm conceptum explicitum, concedo; ſecundùm conceptum implicitum, nego; ergo non includuntur in ea explicitè, concedo: non includuntur implicitè, nego: & hoc ſatis eſt, vt includantur eſſentialiter, vt patet de prædicatis communibus & ſuperioribus, quæ eſſentialiter includuntur in particularibus, & inferioribus, licet ea tantùm implicitè includantur: vt ratio ſubſtantiæ eſſentialiter includitur in ratione animalis, eſto ratio ſubſtantiæ implicitè tantùm includatur in ipſa ratione animalis. Ad probationem dico. Id tantùm includitur eſſentialiter in aliquo, quod includitur in obiectiuo conceptu ipſius vel implicitè, vel explicitè. Quia verò poteſt, quod virtualiter diſtinguitur ab aliquo, includi implicitè in conceptu obiectiuo ipſius, poterit eſſe de eſſentia ipſius ſaltem implicitè, eſto non ſit de eſſentia ipſius explicitè. Sicut prædicata communia ſunt tantùm de eſſentia implicitè inferioris: prædicata verò particularia ſunt de eſſentia explicitè eiuſdem. Vnde licet virtualis diſtinctio ſit fundamentum excludendi explicitè non quidem poſitiuè, ſed negatiuè, ſeu præciſiuè relationes à natura, non tamen eſt fundamentum excludendi eas implicitè.

137. Ad decimumquartum. Diſtinguo de modo accidentali, vel ſubſtantiali. Concedo, modum accidentalem includi non poſſe in ipſa eſſentia rei; nego autem includi non poſſe modum ſubſtantialem, vt conſtat de differentijs rerum, quæ concipiuntur à nobis, vt modi ſubſtantiales quidditatiuè conſtituentes eſſentiam ipſam rei.

SECTIO VI.

An Relationes includant eſſentialiter naturam diuinam?

138. SEnſus non eſt, an relationes in concreto naturam diuinam eſſentialiter includant, cùm relationes in concreto ſint ipſæ perſonæ diuinæ, quæ eſſentialiter conſtituuntur ex natura, & proprietatibus perſonalibus: ſed ſenſus eſt, an relationes abſtractè ſumptæ, veluti paternitas, aut filiatio, naturam diuinam eſſentialiter includant.

139. PRIMA ſententia negat. Eſt Scoti in 1. diſtinct. 7. §. *Ad argumenta igitur*, Rubionis, Molinæ, Vaſquez ſuprà citatorum: & ſequitur ex opinione tum eorum, qui aſſerunt, relationes diuinas nullam in ſe dicere perfectionem; tum eorum, qui illas à parte rei à natura diuina diſtinguunt. Probat autem hanc ſententiam Vaſquez primò. Natura nō includit eſſentialiter relationes, ergo nec relatio naturam. Conſequentiam probat, quia impoſſibile eſt, vt vnum præſcindat ab altero, quin ſimul alterum præſcindat ab illo: igitur ſi natura præſcindit à relationibus, etiam relationes præſcindunt à natura. *Scotus. Rubio. Molina. Vaſquez.*

140. Secundò. Relatio concipitur, vt adueniens Deitati: ergo non concipitur, vt includens formaliter Deitatem; alioqui non conciperetur, vt aduenies illi, ſed vt præhabens formaliter illam.

141. Tertiò. Relatio concipitur, vt determinans; eſſentia verò vt determinabilis: impoſſibile autem eſt, vt determinans includat formaliter ipſum determinabile; alioqui idem eſſet determinans, & determinatum ſimul, quod implicat, quia inuoluit duo contradictoria ſimul.

142. Quartò. Relatio ſe tota eſt reſpectiua, eſſentia ſe tota eſt abſoluta; igitur nequit relatio obiectiuè includere eſſentiam; alioqui idem conciperetur, vt reſpectiuum, & abſolutum ſimul.

143. Quintò. Perſona diuina conſtituitur ex natura, & relatione; ſed cōſtitutio eſſentialiter importat duo, nempe conſtitutiuum, & conſtituibile, vt patet in omni conſtitutione: ergo relatio & natura, quæ ſunt conſtituentia perſonam, concipientur vt duo; vnum vt conſtitutiuum, alterum vt conſtituibile. Non igitur vna concipitur, vt formaliter

Digitized by Google

maliter includens aliam; alioqui non concipierentur vt duo, sed vt vnum.

144. Confirmatur. Si relatio includeret formaliter essentiam, persona constitueretur ex persona; quia persona est essentia ipsa relatione determinata: ergo si relatio includeret formaliter essentiam, relatio esset formaliter persona. Ergo persona constitueretur ex persona: quo nihil absurdius.

145. Sextò. Maiorem distinctionem in nostro conceptu importat paternitas à natura, quàm Pater: sed Pater includit formaliter naturam, vt constitutum suum constituens: ergo paternitas non includit formaliter naturam.

146. Septimò. Si paternitas includeret in suo conceptu naturam, eadem relatio seipsa conueniret, & differret à filiatione: consequens est impossibile, quia conuenientia dicit vnitatem, differentia verò multitudinem; quæ cùm sint contradictoria, nequeunt eidem conuenire.

147. Octauò. Si relatio includeret formaliter essentiam, valeret hæc propositio, *Paternitas est essentia*; ergo & hæc alia, *Deus paternitate intelligit*, hoc pacto: *Pater essentia intelligit, paternitas est essentia, ergo Pater paternitate intelligit.* Confirmatur. Si essentia esset de conceptu paternitatis; ergo etiam attributa: ergo vera esset hæc propositio, *Paternitas est intellectus*, sicut & hæc, *Paternitas est essentia:* sed Deus intelligit intellectu; *ergo intelligit paternitate.*

148. Nonò. Alia est ratio essentiæ, alia est ratio relationis: igitur non potest essentia quidditatiuè includi in conceptu relationis.

149. Decimò. Absolutum non est de essentia relatiui. Deitas est absoluta; ergo non est de essentia relationis. Confirmatur, nam alioqui vera esset hæc propositio, *Relatio diuina est ens absolutum.*

150. SECVNDA sententia affirmat. Est Zumel, Torres, Suarez suprà citatorum: Quę probabilior est, & nostris principijs conformior, quam ego iuxta nostra fundamenta sic probo. Relatio diuina, quà diuina est, essentialiter dicit modum essendi perfectissimum: atqui modus essendi perfectissimus est, vt explicitè dicat perfectionem respectiuam infinitam, & implicitè inuoluat omnem perfectionem absolutam. Maior constat, nam quæuis ratio diuina, vt diuina est formaliter, non solùm dicit summam perfectionem in eo genere, in quo præcisè concipitur, sed summo modo perfectam; quippe quæ non solùm dicit illam illimitatam in eo genere, in quo ea explicitè concipitur, sed etiam in modo essendi. Atqui perfectiùs illa concipitur, si concipiatur vt essentialiter includens omnem perfectionem absolutam: ergo, &c.

Suarez. Torres. Zumel.

151. DICES. Sufficit, si concipiatur vt includens omnem perfectionem absolutam solùm identicè; ergo non est necessarium, vt illam includat essentialiter. Sed contrà, tum quia perfectiùs concipitur, si concipiatur, vt illam includens essentialiter. Qui modus concipiendi, cùm sit perfectior debitus est relationibus diuinis. Tum quia implicat in adiecto, relationes diuinas concipi, vt identicè tantùm, & non essentialiter includentes perfectiones absolutas. Nam vnum includi essentialiter in conceptu alterius nil aliud est formaliter, quàm vnum concipi non posse sine alio. Contrà verò vnum includi identicè in alio formaliter non est aliud, quàm vnum posse perfectè concipi sine alio. Implicat igitur relationes diuinas non posse concipi, nisi vt identicè includentes perfectiones absolutas, & tamen illas non includere essentialiter. Nam si nequeunt concipi sine illis, implicitè saltem includunt essentialiter illas.

152. Instabis. Relatio diuina ex naturâ suâ est perfectio limitata, cùm ex natura sua excludat oppositam correlationem. Omnis autem perfectio, quæ ex natura sua non includit omnem perfectionem, non est illimitata simpliciter: igitur ex natura sua non postulat essentialem inclusionem naturæ. Respondeo ex hoc discursu tantùm sequi, relationem diuinam limitari ad non includendam oppositam correlationem, non autem reliquas perfectiones non oppositas. Sicut perfectas solùm limitatur ad excludendam oppositam differentiam inaleitatis, non autem ipsam rationem entis vt sic. Distinguo igitur antecedens: est limitata ad excludendam oppositam correlationem, concedo; reliquas correlationes non oppositas, nego: igitur ex natura sua non includit naturam, nego consequentiam.

153. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum nego antecedens. Ad secundum & tertium respondeo. Eadem relatio conceptu explicito concipitur vt aduenies Deitati, conceptu verò implicito vt includens Deitatem; quam solùm determinat secundùm rationem explicitam, non autem secundùm rationem implicitam. Atqui hoc sufficit, vt possit aliquid concipi, vt aduenies alteri, & determinare illud secundùm rationem; vt patet in modis entis, qui concipiuntur aduenire enti, & determinare illud ad tale ens secundùm rationem explicitam, non autem secundùm rationem implicitam. Perfectas enim explicitè solùm dicit talem modum essendi: ens verò explicitè solam rationem entis: implicitè autem tam perfectas dicit ens, quàm ens perfectatem. Aduenit igitur perfectas enti, & determinat illud ad tale ens, non secundùm rationem entis, quam perfectas dicit implicitè, sed secundùm rationem perfectatis, quam dicit explicitè. Pari modo relatio diuina aduenit Deitati, & determinat illam ad talem personam, non secundùm Deitatem, quam relatio increata dicit implicitè, sed secundùm conceptum ipsum relationis, quam dicit explicitè. Est enim determinatio

solùm per expressiorem conceptum, & aduentum eiusdem perfectionis clariùs & expressiùs conceptæ. In quo sensu non implicat vt idem sit explicitè determinabile, & implicitè determinatum.

154. Ad Quartum. Distinguo maiorem & minorem: est relatio se tota respectiua, natura se tota absoluta secundùm rationem dumtaxat explicitam, concedo; secundùm rationem explicitam & implicitam simul, nego: sic enim tam relatio est respectiua & absoluta, quàm natura absoluta & respectiua simul.

155. Ad Quintum respondeo, ad constitutionem secundùm rationem sufficere duo distincta secundùm rationem tantùm explicitam. Ad confirmationem nego sequelam. Etenim, vt persona non dicatur constitui ex persona, sufficit vt non constituatur ex relatione, explicitè importante vtrumque. Nam constitutio per rationem attenditur tantùm secundùm rationes explicitas constituentis, & constituibilis.

156. Dices. Si sola distinctio impliciti, & expliciti sufficit ad constitutionem rationis, ad eandem sufficiet distinctio definitionis & definiti. Respondeo negando sequelam. Quoniam ad constitutionem requiritur, vt constituens non sit per modum explicantis ipsum constitutum, cuiusmodi est definitio respectu definiti, sed per modum aduenientis; nam hoc importat conceptus ipse constituentis.

157. Ad sextum. Negandum est, quoad rem significatam maiorem distinctionem importare abstractum, quàm concretum in Deo, sed tantùm in modo significandi: quia concretum importat per modum habentis, quod abstractum dicit per modum inclusi. Ob summam quippe actualitatem & simplicitatem, idem importat in Deo abstractum, & concretum quoad rem ipsam significatam, quoad modum autem significandi concretum importat æque primò vtramque rationem; abstractum verò explicitè importat vnam rationem, implicitè verò aliam.

158. Ad septimum. Eadem relatio diuina conuenit & differt secundùm eandem rationem explicitè conceptam, nego; conuenit secundùm rationem implicitam, & differt secundùm explicitam, concedo. Hæc autem nulla est implicantia, vt res summè illimitata, & simplicissima fundare possit ratione identitatis, & distinctionis secundùm rationes formales & explicitas, virtualiter diuersas.

159. Ad octauum. Concedo valere primam propositionem: nego valere secundam. Ratio discriminis est, quia quando verbum prædicatur de subiecto, facit sensum expressum & formalem, & solùm denotatur conuenire illi secundùm rationem explicitè significatam; secus quando prædicatur nomen substantiuum. Exempli causa, *Homo est animal*, vera est propositio, quia prædicatum est nomen subitantiuum. Contrà verò, *Homo animalitate intelligit*, falsa est propositio, quia reddit sensum formalem & explicitum, & significat, ipsum intelligere conuenire homini ratione animalitatis vt explicitè significatæ, talis enim propositio æquiualet reduplicatiuæ, quæ solùm reduplicat rationem explicitam, ratione cuius tantùm denotatur conuenire prædicatum subiecto. Vnde in eo syllogismo neganda est consequentia; variatur enim sensus implicitus in explicitum, vt in hoc syllogismo. *Homo est animal: Homo intelligit: ergo Homo animalitate intelligit.* Ad confirmationem neganda similiter est consequentia ob eandem rationem.

160. Ad nonum. Nego consequentiam. Etenim alia est ratio entis, alia est ratio animalitatis: & tamen ratio entis est de essentia animalitatis, & cuiuscunque alterius rationis realis. Ergo etiamsi ratio essentiæ sit alia secundùm conceptum explicitum à ratione relationis, adhuc tamen non obstat, quin vna sit de implicito conceptu quidditatiuo alterius.

161. Ad decimum. Concedo absolutum non esse de essentia relatiui creati: nego autem non esse de essentia relatiui increati, ob summam illimitationem & simplicitatem. Ad confirmationem. Nego sequelam, quoniam absolutum importat conceptum præcisum à respectiuo, quo pacto nequit absolutum prædicari de respectiuo: sic enim affirmaretur, quòd præcisus & explicitus conceptus absolutus, esset ipse præcisus & explicitus conceptus relatiuus.

SECTIO VII.

An Relationes diuinæ existant existentia relatiua ratione distincta ab existentia absoluta naturæ?

162. Prima sententia negat. Est Capreoli in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 3. ad 2. contra secundam conclusionem, Caietani 1. p. quæst. 28. art. 2. §. *Corollarium est*, Ferrariensis 4. contra gentes cap. 26. §. *Attendendum tertio*, Ægidij in 1. dist. 25. art. vltimo ad 2. Vasquez 1. p. disput. 126. Albertini corollario 9. ex prædicamento Ad aliquid, Ruiz de Trin. disp. 15. sect. 3. *Capreolus. Caietanus. Ferrariens. Ægidius. Vasquez. Albert. Ruiz.*

163. Probatur 1. Authoritate S. Doctoris, vbique docentis, in Deo esse vnum *Esse*, vnumque *subsistere* absolutum, quo diuinæ personæ omnes existunt & subsistunt; 1. p. quæst. 40. artic. 2. ad 2. 3. p. q. 17. artic. 2. ad 3. de potentia quæst. 2. art. 6. & quæst. 8. art. 2. ad 11. Vnde ferè omnes Thomistæ docent, diuinas relationes non addere aliquod esse, vel subsistere, ne ratione quidem à natura distinctum, sed solam incommunicabilitatem, & distinctionem ab alia persona. *S. Thomas.*

164. Secundò probatur ratione. Prima sit. Existētia absoluta naturæ est infinita & à parte rei identificata cum quauis relatione: ergo per eam sufficienter existere possunt omnes relationes. Ergo de facto per illam existunt.

Posterior

Posterior consequentia patet, quia quod potest esse, actu est in Deo. Prior probatur quia nulla est repugnantia, & maiorem ponit perfectionem in ipsa existentia absoluta naturę.

165. SECVNDA ratio. Si relatio diuina haberet propriam existentiam relatiuam, sequeretur illam à parte rei distingui ab essentia. Nam quidditas relationis non est de essentia naturæ; ergo si haberet propriam existentiam, à parte rei distingueretur à natura; siquidem ad distinctionem à parte rei nil aliud requiritur.

166. TERTIA ratio. Sequeretur, in Deo esse tres existentias, atque adeo tres durationes, quæ, quia carent principio & fine, essent æternæ. Igitur in Deo tres essent æternitates, contra Symbolum Athanasij, *Non tres aterni, sed vnus aeternus.* *Athanas.*

167. QVARTA ratio, concedenda foret in Deo quarta existentia spirationis actiuæ, cùm sit par ratio de hac, & reliquis relationibus: ac proinde non tantùm tres, sed quatuor essent existentiæ relatiuę in Deo.

168. QVINTA ratio, quod est fundamentum Vasq. & sequitur Ruiz. Non dicitur suppositum creatum habere duplicem, sed vnam dumtaxat existentiam, etiamsi præter existentiam naturæ, superaddat modum subsistendi distinctum. Ergo neque suppositа increata dicenda erunt habere plures, sed vnam tantùm existentiam, etiamsi supra existentiam naturæ addant triplicem modum subsistendi relatiuum: tum quia vna existentia aliam non modificat: tum quia modus existendi non affert naturę existentiam: relatio autem diuina, teste Damasceno libr. 1. de fide capit. 11. est modus existendi: ergo. *Vasquez. Ruiz.* *Damascen.*

169. SEXTA ratio. Si in Deo vna tantùm esset persona, existeret eâdem existentiâ naturæ. Ergo etiam nunc tres personæ existunt eâdem existentiâ absolutâ naturæ; cùm non alio modo existant nunc tres, atque existeret nunc vna persona.

170. SEPTIMA ratio. Si darentur tres existentiæ relatiuæ in Deo, sequeretur, existentiam absolutam vlteriùs terminari tribus existentijs relatiuis: hoc autem implicat, quia nequit vna existentia terminari alia existentia. Confirmatur, nam ideò non datur subsistentia absoluta in Deo, quia sequeretur, illam vlterius terminari tribus subsistētijs relatiuis.

171. OCTAVA ratio. Vel quælibet ex his tribus existentijs relatiuis est completa, vel incompleta; si completa; ergo non potest facere vnum per se cum existentia absoluta naturæ; cùm nullum ens completum facere possit vnum per se cum alio ente completo: ergo facit vnum per accidens. Si verò dicatur incompleta; est indigna Deo, in quo nihil est, aut concipi potest incompletum.

172. SECVNDA sententia affirmat: est Richardi de S. Victo. libr. 4. de Trinit. cap. 17. vbi, *Quot*, inquit, *sunt in diuinitate persona, tot incommunicabiles existentiæ, quia nihil aliud est*, inquit, capit. 18. *persona, quam incommunicabilis existentia.* Alensis 1. p. qu. 49. memb. 2. Richardi in 3. dist. 1. art. 1. quæst. 2. & ad 5. Scoti in 1. dist. 11. q. 2. *ad primum*, quodlib. 4. art. 3. *ad argumentum princip.* Medinæ 3. p. qu. 17. art. 2. dub. 3. Zumel 1. p. qu. 28. art. 2. disp. 4. Suarez 3. p. disp. 11. sect. 2. & lib. 3. de Trinit. cap. 5. Zunigæ de Trinit. disp. 5. dub. 11. Quæ sententia probabilior est & sequenda: eamque probo triplici ratione. *Richar. de S. Vict. Alensis Richardus. Scotus. Medina. Zumel. Suarez. Zuniga.*

173. PRIMA ratio sit. Relatio diuina secundùm explicitum conceptum non includit essentiam, & tamen secundùm explicitum conceptum includit existentiam: igitur existentia relationis ratione distinguitur ab existentia naturæ. Consequentia patet, quia omnis existentia in Deo, aut est naturæ, aut relationis: ergo si relatio secundùm explicitum conceptum relationis dicit existentiam, & non absolutam naturæ; ergo respectiuam relationis. Minor constat, quia relatio diuina secundùm explicitum conceptum relationis non est ens in potentia, sed in actu vltimo & perfectissimo: omne autem ens est in actu formaliter per existentiam. Maior probatur, quia relatio diuina secundùm explicitum conceptum dicit solam perfectionem respectiuam: ergo secundùm explicitum conceptum non includit essentiam, eiusque existentiam.

174. DICES. Attributum sapientiæ secundùm explicitum conceptum sapientiæ non includit explicitè essentiam, & tamen non sequitur quòd secundùm explicitum conceptum sapientiæ, non includat naturæ existentiam. Ergo nec sequitur, quòd si relatio diuina secundùm explicitum conceptum relationis non includit essentiam, quòd nec includat eius existentiam; quia potest includere existentiam naturæ, etiamsi non includat quidditatem illius. Respondeo nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia vt ex tertia ratione constabit, existentia debet proportionari rei, cuius est existentia. Potest autem existentia absoluta naturæ proportionari perfectioni absolutæ attributorū, non autem respectiuæ relationum.

175. SECVNDA ratio sit. Relatio diuina producitur: existentia absoluta naturæ non producitur: sed productio essentialiter terminatur ad rei existentiam: ergo relatio diuina existit existentiâ respectiuâ; ratione distincta ab existentia absoluta naturæ. Maior cum consequentia elucet. Minor probatur, nam productio traducit terminum de non esse ad esse, saltem secundùm illam formalitatem, secundùm quam illum producit; ergo essentialiter terminatur ad existentiam rei; alioqui non traduceret illum à non esse ad esse secundùm illam formalitatem, secundùm quam illum produceret, sed potiùs supponeret illum esse secundùm eandem formalitatem, secundùm quam illum produceret; ac proinde supponeretur esse secundùm eam formalitatem, secundùm quam produceretur, antequam produceretur.

176. Respondent aduersarij primò, pro-

ductionem diuinam terminari ad relationem, vt existentem existentiâ absolutâ naturæ. Sed contrà, quia hæc præexistit termino producendo; ergo si ad hanc terminatur productio, terminus producendus præsupponitur existere, priùs quàm producatur; ac proinde non potest accipere existentiam vi productionis, quâ producitur.

177. Resp. 2. Productionem terminari ad communicandum termino producto effectum formalem existentiæ absolutæ. Sed contrà, nam communicatio diuina supponit productionem termini; persona enim diuina communicat suam naturam personæ productæ, illam producendo; quatenus in suamet natura producit nouam personalitatem. Ergo communicatio existentiæ absolutæ supponit terminum productum, non tantùm secundùm quidditatem, vt aliqui opinantur, siquidem hæc non producitur, nisi vt existens; sed etiam secundùm existentiam, nam hæc est formalis terminus productionis. Igitur communicatio naturæ supponit terminum, cui talis communicatio fit, productum, atque adeo existentem vi productionis antecedentis ipsam communicationem naturæ. Confirmatur, quia vel hic effectus formalis existentiæ absolutæ producitur, vel non producitur. Si producitur; igitur existentia absoluta producitur. Si non producitur, redit eadem difficultas, quo pacto productio realis terminari possit ad terminum, qui non existat vi eiusdem productionis.

178. TERTIA ratio sit. Existentia proportionari debet essentiæ & quidditati rei. Atqui existentia absoluta non proportionatur quidditati relatiuæ: Ergo. Maior constat, nam existentia est actus essentiæ; igitur debet illi proportionari. Minorem probo: quia sicut existentia relatiua non proportionatur essentiæ absolutæ; ita nec existentia absoluta essentiæ seu quidditati relatiuæ. Cuius ratio à priori est, quoniam existentia debet actuare essentiam iuxta ipsius exigentiam: exigentia autem relationis est, vt actuetur existentia ordinata ad aliud: quemadmodum exigentia rei absolutæ est, vt actuetur existentia ordinata ad se. Existentia enim debet in ratione existentiæ continere quidquid quidditas ipsa continet in ratione quidditatis, cùm sit adæquatus actus ipsius: sed quidditas relationis est ordinata ad aliud; ergo & eius existentia. Confirmatur. Repugnat accidens existere existentia substantiæ, sicut substantiam existere existentia accidentis; ergo & relationem existentia naturæ absolutę.

179. Ad rationes oppositæ sententiæ. Ad authoritatem S. Doctoris respondet citato loco Bartholomęus Medina, illum exponendum esse, de *esse* essentiæ, vel de *esse* existentię absolutæ. Tametsi ex citatis locis S. Thomas videatur ad oppositam sententiam magis inclinare. *S. Thomas Bartbol. Medina.*

170. Ad primam rationem. Nego consequentiam, nam quamuis existentia absoluta naturæ identificetur cum relationibus, adhuc tamen relationes existunt existentia propria relatiua: quia sicut identificatio naturæ non tollit oppositionem diuinarum relationum inter se; ita nec earundem relationum existentiam, qua se mutuo actu respiciunt. Quòd autem illæ non existant existentia naturę, non est propter insufficientiam existentiæ naturæ, sed propter proportionem, quam habere debet quælibet existentia cum quidditate, quam actuat.

181. Ad secundam. Nego sequelam; ad cuius probationem; nego quidditatem relationis non esse de essentia naturæ diuinæ, saltem vt est à parte rei. Natura enim diuina, vt est à parte rei formaliter includit suas relationes, & consequenter existentias relatiuas earum. Ad distinctionem autem à parte rei requiritur, vt quidditas existens vnius à parte rei excludat quidditatem existentem alterius.

182. Ad tertiam. Absque vllo absurdo in Deo concedi possunt tres existentiæ & durationes relatiuæ, non autem tres æternitates. Pro cuius intelligentia nota, omnia prædicata, quæ diuinis relationibus attribui possunt, esse in triplici differentia; alia, quæ illis competunt secundùm proprias differentias, qualia sunt relatio, proprietas personalis, Hypostasis &c. eiusmodi. Et hæc sine addito possunt de Deo, vt plura prędicari. Alia sunt, quę illis conueniunt solùm secundùm rationem genericam, cuiusmodi sunt omnia transcendentia, vt Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum: inter quæ sunt etiam existentia, substantia, quidditas. Ex his aliqua sunt quæ vel ex vsitato modo loquendi Patrum, vel ex determinatione Conciliorum ad cauendas occasiones errandi, ita acommodata sunt naturę communi, vt nullo modo liceat ea trāsferre ad relationes. Huius generis sunt substantia, essentia, & si quæ alia, quæ non nisi singulariter de Deo prædicantur. *Nec sicut tres personas*, inquit Concilium Toletanum vndecimum, *ita tres substantias prædicamus, sed vnam substantiam*. Et Concilium Lateranense in capite, *Firmiter*, tres fatetur personas, vnam tantùm essentiam, substantiam, naturam. Alia sunt, quæ licet ab extrinseca authoritate limitata non sint ad solam naturam communem, quia tamen illa ex communi modo concipiendi, & loquendi determinantur ad solam essentiam communem, vtpote ad rem perfectissimam significandam, non licet, nisi cum addito determinante ad perfectionem relatiuam, illa de Deo prędicare; qualia sunt aliqua transcendentia, vt Ens, Res, Aliquid, Vnum, Verum, Bonum, Existentia, Duratio; quæ cum addito possunt de Deo pluraliter enunciari. *Concilium Toletan. XI. Concilium Lateranense.*

183. Alia demum sunt, quę in suo conceptu semper includunt aliquid absolutum. Atque hæc neque cum addito possunt de Deo pluraliter, nisi tantùm adiectiuè, prædicari. Nam ad adiectiuam prædicationem sufficit pluralitas suppositorum. Talia sunt natura, æternitas, Sapientia, & reliqua attributa,

quæ

quæ in Deo dicunt perfectionem simpliciter simplicem. Est enim natura principium & fundamentum omnium operationum, quod nulla ratione competit relationi. Æternitas est interminabilis vitæ tota simul, & perfecta possessio; quæ in sui definitione includit existentiam vitæ perfectissimæ, & interminabilis. Quare licet in Deo sint tres durationes relatiuæ, non tamen sunt tres æternitates; quia æternitas inuoluit perfectionem vitæ prorsus immutabilis, quæ Deo competit ratione essentiæ. Nec obstat, quòd duratio diuinarum relationum careat principio & fine. Nam ex hoc tantùm sequitur, quòd reductiuè illa sit in specie æternitatis, non autem per se: nam æternitas per se superaddit perfectionem vitæ interminabilis.

184. Nonnulli renuunt cõcedere in Deo tria entia, aut tres entitates, seu realitates, aut tria aliqua. Tum quia ens dicitur ab esse: esse autem in Deo est vnum; ergo & ens. Tum quia, si relatio esset entitas, non omnem entitatem Pater communicaret Filio: quod falsum est; nam omnem entitatem, quam habet Pater, communicat Filio. Tum quia nomina neutra referuntur ad significandam essentiam. Vnde non dicitur, in Deo est aliud & aliud, sed alius & alius. Igitur non possunt tria aliqua de Deo prædicari; quia denotaretur multiplicatio essentiæ. Nihilominus concedenda sunt in Deo tria entia, præsertim cum addito, relatiua, tres entitates, tres realitates, nec non tria aliqua relatiua. Tum quia hæc passim in Deo concedunt Patres. Tum quia sicut in Deo conceduntur tria esse relatiua, ita & tria entia non solùm adiectiuè, sed etiam substantiuè. Tum quia implicat, tres personas realiter inter se distingui, nisi per reales entitates distinctas. Eadem ratione probatur, esse tria aliqua, quia ens & aliquid conuertuntur.

Patres.

185. Ad primam verò rationem in oppositum. Nego minorem, est enim in Deo triplex esse relatiuum, ac proinde triplex ens substantiuè. Ad secundam, Patrem communicare Filio omnem entitatem absolutam formaliter; virtualiter verò & per *circumincessionem* etiam perfectionem relatiuam, ratione cuius *circumincessionis*, Pater dicitur esse in Filio, & Filius in Patre, & vterque in Spiritu sancto. Ad tertiam respondeo, nomina neutra non posse prædicari de singulis personis: non enim dici potest, Pater est aliud à Filio; vel Filius aliud à Patre: posse tamen de omnibus dici, quòd sint tria aliqua. Ratio discriminis est, quia applicata singulis referuntur ad essentiam, non autem applicata omnibus simul; idque ex vsu & lege sapientum.

186 Dices. Si transcendentia in Deo multiplicantur, quia intrinsecè includuntur in ipsis personis multiplicatis: ergo etiam multiplicari debet diuinitas, quia hæc etiam intrinsecè includitur in personis realiter multiplicatis. Respondeo, nego transcendentia propterea multiplicari, quia vtcunque includuntur in rebus ipsis multiplicatis, sed quia includuntur in vltimo & explicito conceptu vniuscuiusque rei. Etenim paternitas secundùm explicitum, & formalissimum conceptum Paternitatis, est ens, vnum, aliquid; non tamen secundùm vltimum & explicitum conceptum est diuinitas, quia diuinitas dicit fundamentum omnium diuinarum perfectionum, quod non dicit Paternitas, vt præcisa à natura.

187. Ad quartam. Concedo sequelam. Etenim cùm relatio spirationis actiuæ nequeat formaliter existere existentiâ filiationis; tum quia hæc producitur, spiratio autem actiua non producitur, sed communicatur cum ipsa natura diuina: tum quia tota spiratio actiua supponitur existens origine prior in Patre, quàm producatur filius. Nec existere possit existentiâ Paternitatis: nam hæc est solius Patris propria: spiratio verò actiua est etiam communis filio. Nequit autem proprium, & commune existere vnâ indiuisibili existentiâ secundùm rationem. Nam quatenus est proprium requirit existentiam propriam: quatenus est commune requirit existentiam communem: quoniam, vt dictum est, existentia proportionari debet quid dicti, quam immediatè actuat. Nego tamen hinc sequi, dari quatuor existentias relatiuas in Deo: quoniam ad multiplicandas existentias relatiuas in Deo non sufficit distinctio rationis, sed requiritur distinctio realis.

188. Ad quintam, quæ solùm est de modo loquendi, dico, eam tantùm probare, absolutè loquendo sine vlla limitatione & addito, vnum tantùm concedendum esse in Deo *Esse*, seu *Existere*: eò quòd tres illæ relatiuæ existentiæ eò tendunt, vt naturam in triplici hypostasi perfectissimè compleant. Qua de causa vnum quoque dicitur *Existere* in quouis supposito creato, quia licet illud ex duplici ad minimum componatur existentia, scilicet naturæ, & subsistentiæ; quia tamen ambæ illæ existentiæ per se ordinantur ad constituendum vnum perfectum existere totale, ideo absolutè loquendo vnum dicitur *Existere* in illo. Hinc tamen negari non potest, quin cum addito dici queat, in quouis supposito creato duplicem esse existentiam partialem, alteram naturæ, subsistentiæ alteram. Eadem ratione & in Deo triplex existentia relatiua, quæ tamen partiales dici nequeunt, quia cum nulla alia componunt. Non cum natura, à qua non distinguuntur, compositio autem realis realem supponit extremorum distinctionem; non inter se, quia nullam faciunt inter se compositionem. Præterea falsum est, vnam existentiam non posse aliam modificare, vt constat de existentia partiali creata, modificante aliam ad componendum vnum existere totale. Falsum quoque est, relationem diuinam esse modum naturæ, cùm sit potiùs entitas in suo genere perfectissima; alioqui diuinæ personæ, quæ solis relationibus distinguuntur, non nisi modaliter

daliter distinguerentur: nam tanta est distinctio inter extrema, quanta est distinctio ipsa rationum formalium, quibus extrema ipsa distinguuntur. *Damascen.* Damascenus autem loquitur secundùm modum concipiendi nostrum, per analogiam ad creata. Sed esto relatio diuina sit modus, adhuc tamen modus suam affert modalem existentiam re, vel ratione condistinctam ab existentia fundamenti, secundùm quod modus ipse re vel ratione à fundamento distinguitur.

189. Ad sextam, Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia tunc illa persona esset absoluta, atque adeo apta existere existentia naturæ; nunc autem personę diuinæ sunt relatiuæ, proinde incapaces existere existentia absoluta naturæ.

190. Ad septimam, distinguo maiorem. Sequeretur existentiam absolutam vlteriùs terminari existentijs relatiuis in ratione existentiæ, nego; cùm in ratione existentię natura diuina non egeat existentijs relatiuis: Sequeretur vlteriùs terminari in ratione subsistentiæ, concedo; quia cùm natura diuina nullam habeat subsistentiam absolutam, vt infrà probabitur, vlteriùs postulat terminari tribus subsistentijs relatiuis, ob sui fœcunditatem & perfectionem. Ex his etiam patet ad confirmationem.

191. Ad octauam respondeo, quamlibet existentiam relatiuam esse completam in suo dumtaxat genere, veluti existentia relatiua paternitatis est completa in genere paternitatis, non autem in genere existentię relatiuæ filiationis, & spirationis passiuę. Quia igitur natura ob sui fœcunditatem & perfectionem, non solùm est capax existentię relatiuę paternitatis, sed filiationis, & spirationis passiuæ, postulat omnes tres existentias, tanquam adæquatum terminum suæ fœcunditatis. Vnde neutrum absurdum in argumento adductum ex nostra sententia sequitur. Non primum, quia licet vnaquæque existentia relatiua sit in suo genere completa, quia tamen non est completa in omni genere relatiuę existentię, potest in natura, cum qua identificatur, relinquere capacitatem ad vlteriorem existentiam relatiuam, cuius natura diuina est capax. Non secundum, cùm vnaquęque existentia relatiua sit in suo genere completa: neque vna exigit habere complementum alterius, cùm vna non exigat formaliter existere per existentiam alterius.

SECTIO VIII.

An Relationes diuinæ superaddant essentiæ perfectionem ratione diuersam?

192. *Scotus. Richardus.* PRIMA sententia negat. Est Scoti quodlib. 5. Richardi in 1. dist. 24. art. 1. q. 3. ad 1. Mayroni dist. 20. q. 1. in fine, Durandi in 3. dist. 1. q. 3. num. 13. Ariminensis in 1. dist. 19. ar. 1. Capreoli dist. 17. q. 1. ad 3. contra primam concluſ. Ægidij dist. 4. art. 1. ad 11. Caietani 1. p. q. 28. ar. 2. in fine, Ferrarienſis 2. contra gent. cap. 9. Molinæ 1. p. q. 42. art. 6. disp. 2. qui omnes auctores concludunt, relationes diuinas neque perfectionem dicere, neque imperfectionem, sed abstrahere ab vtroque. *Mayronus. Durandus. Ariminens. Capreolus. Ægidius. Caietanus. Ferrariens. Molina.*

193. Probant 1. Si relatio diuina, quâ relatio est formaliter, perfectionem diceret, vel diceret finitam, vel infinitam: non finitam, quia implicat in Deo perfectio finita & limitata; non infinitam, quia de ratione perfectionis infinitæ est, vt sit plurificabilis, & communicabilis: atqui relatio diuina est plurificabilis, & incommunicabilis: ergo non dicit perfectionem infinitam. Maior probatur, quia de ratione infinitè perfecti est, vt nullam perfectionem excludat: ergo de ratione infinitæ perfectionis est, vt sit implurificabilis & communicabilis. Nam hoc ipso quòd vna perfectio plurificaretur, excluderet aliã.

194. Secundò. Si paternitas vt paternitas diceret perfectionem, cùm paternitas non sit formaliter in Filio, aliqua perfectio esset in Patre, quæ non esset in Filio; atque adeo plus perfectionis esset in omnibus personis simul, quàm in singulis contra Augustinum *Augustin.* 6. de Trinit. c. 7. 8. & 10. vbi docet, tantùm esse Patrem solùm, vel Filium solùm, vel Spiritum sanctum solùm, quantus Pater, Filius, & Spiritus simul. *In summa*, inquit, *Trinitate tantùm est vna, quantum tres simul sunt: nec plus aliquid sunt duæ, quàm vna.*

195. Tertiò sequeretur, in Deo esse tres perfectiones, ac proinde tria perfecta substantiuè, quia quidquid conuenit Deo ratione relationum, potest pluraliter, & substantiuè de Deo prædicari.

196. Quartò sequeretur, vnam personam esse perfectiorem alia; quia cùm tres istæ perfectiones non sint eiusdem, sed diuersæ speciei, nequeunt personæ, ex illis constitutę, æqualis esse perfectionis.

197. Quintò. Perfectio ex Anselmo dicitur illa, quæ in vnoquoque melior est ipsa, quàm oppositum eius, sed Filio non est melior paternitas, quàm filiatio, & è conuerso; alioqui aliqua perfectio deesset Patri, & Filio, quam melius esset in eis esse, quàm non esse: quod derogat personæ diuinæ. *Anselmus.*

198. SECVNDA sententia affirmat. Est Aureoli in 1. dist. 19. p. 2. art. 3. propos. 2. Ochami q. 1. ad 1. dub. Bacconi dist. 23. q. 1. art. 1. §. 2. & art. 3. & in 3. dist. 1. q. 1. ar. 2. §. 2. Gabrielis in 1. dist. 7. q. 3. ar. 3. & dist. 10. q. 1. notabili 4. & dubit. 5. Bannez 1. p. q. 28. art. 2. dub. 1. Zumel ibid. disp. 3. Vasquez disp. 122. cap. 6. Suarez lib. 3. de Trinit. cap. 9. Albertini ex prædicamento Ad aliquid corol. 1. Zunigæ de Trinit. disp. 5. dub. 5. memb. 2. Quæ sententia verior est. Pro cuius explicatione. *Aureolus. Ochamus. Baconus. Gabriel. Bannez. Zumel. Vasquez. Suarez. Albertin. Zuniga.*

199. DICO 1. Relationes diuinæ, etiam quâ rela-

quà relationes sunt formaliter & explicitè ab essentia virtualiter distinctæ, perfectionem important; eamque infinitam, non simpliciter, sed in suo dumtaxat genere. Prima pars
S. Thomas. assertionis est S. Thomæ 1. p. q. 29. art. 3. vbi, *Persona*, inquit, *significat id, quod est perfectissimum in tota natura, scilicet subsistens in rationali natura. Vnde, cùm omne illud, quod est perfectionis, Deo sit attribuendum, eò quòd eius essentia continet in se omnem perfectionem, conueniens est, vt hoc nomen persona de Deo dicatur:* & ibid. ad 2. approbat communem illam definitionem personæ, nempe quòd sit hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Quæ definitio eruitur ex Patribus, signanter
Damascen. ex Damasceno lib. de decretis primæ institutionis cap. 1. vbi, *Hypostases*, inquit, *& personæ Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Vnusquisque enim eorum perfecta est hypostasis, &*
Syluius. *perfecta persona.* Vide Syluium cit. loco S. Th.

200. Probatur primò. Relatio diuina, quà relatio est, explicitè concepta, vt virtualiter ab essentia, & ob opposita correlatione realiter distincta, est ens reale actuale: ergo aliquam perfectionem includit; cùm perfectio nil aliud sit, quàm entitas cõmensurata rei; quælibet autem relatio diuina est per se conueniens & commensurata Deo; nam sicut paternitas est conueniens & commensurata Patri, ita filiatio Filio. Nec obstat, quòd hæc conuenientia & commensuratio sit rationis: quia perfectio non consistit formaliter in ipsa conuenientia & commensuratione, sed in re ipsa, quæ dicitur conueniens & cõmensurata, quæ realis est. Confirmatur. Implicat, vt relatio diuina à parte rei abstrahat ab entitate reali; ergo & à perfectione reali. Antecedens patet quia implicat, vt res à parte rei abstrahat ab eo, quo formaliter constituitur in ratione rei. Atqui relatio diuina constituitur in ratione rei, formaliter per entitatem realem. Consequentia verò liquet, quoniam perfectio necessariò consequitur entitatem rei.

201. Secundò. Relationes diuinæ, quà relationes sunt formaliter, constituunt personarum Trinitatem: sed hæc est perfectio Dei: ergo relationes, quà relationes sunt formaliter, perfectionem dicunt. Consequentia probatur, quia hæc perfectio non est tantùm naturæ; nam hæc tota esse posset in vna tantùm persona, in quo casu deesset Deo perfectio Trinitatis, & non perfectio naturæ, prout natura dicit perfectionem absolutam: igitur relationes vt relationes sunt formaliter, aliquam perfectionem superaddunt naturæ.

202. Tertiò. Relatio diuina reddit naturam fœcundam, cùm sit vel ipsa potentia notionalis productiua, vel saltem ad illam essentialiter prærequisita: atqui fœcunditas est maxima perfectio naturæ diuinæ; igitur & relatio ipsa, quæ talem fœcunditatem constituit.

203. Quartò. Filiatio diuina, quà relatio est formaliter, sustentat humanitatem Christi: ergo quà relatio est formaliter, perfectionem dicit. Consequentia elucet, quia implicat sustentare realiter naturam, & nullam in se perfectionem dicere. Antecedens probo, quia filiatio, vt opposita cæteris relationibus, sustentat humanitatem; alioqui etiam reliquæ personę sustentarent eandem humanitatem; ac proinde etiam reliquæ personæ dici possent incarnatæ, quod est hæreticum. Igitur filiatio, quà relatio est formaliter perfectionem dicit. Confirmatur, nam filiatio diuina supplet in humanitate Christi perfectionem positiuam, eam scilicet, quam conferret personalitas propria: ergo dicit in se perfectionem positiuam. Consequentia patet, quia implicat supplere positiuam perfectionem in alio in genere causæ formalis, quo pacto filiatio diuina supplet perfectionem positiuam in natura humana Christi, & illam non continere in se; cùm nulla forma dare possit effectum formalem, quem in se non habet. Antecedens supppono ex probabiliore sententia; quæ affirmat, personalitatem creatam formaliter consistere in aliqua perfectione positiua.

204. Probatur secunda pars assertionis primò ab absurdo: nam si relatio diuina, quà relatio est formaliter, esset finitæ perfectionis, posset à creato intellectu comprehendi; consequens est contra Patres: ergo. Se-
Patres. quelam probo, quia quod est finitæ perfectionis, est finitæ intelligibilitatis; quod est finitæ intelligibilitatis, comprehendi potest ab intellectu creato. Maior patet, quia intelligibilitas adæquatè consequitur entitatem rei. Minor probatur, quia comprehensio est cognitio adæquata in claritate & intelligibilitate obiecto: sed intelligibilitas finita adæquari potest cognitione finita. Igitur obiectum finitæ intelligibilitatis comprehendi potest ab intellectu creato. Secundò à priori. Omnis perfectio in Deo est illimitata, nam omnis limitatio est ab aliquo agente, limitante illam per ideam. Nec obstat, quòd filiatio, & spiratio passiua sint ab alio per originem; quia non sunt ab alio liberè agente per ideam, sed necessariò producente ex inclinatione naturæ.

205. TERTIA pars assertionis declaratur, nam perfectio simpliciter simplex dicitur illa, quæ cum nulla alia maiore, vel æquali pugnat: siue vt Scholastici cum Anselmo de-
Scholastici cum Anselmo. finiunt, quæ in quolibet supposito est melior ipsa, quàm non ipsa, hoc est, quàm oppositum eius. At vna relatio diuina pugnat in eodem supposito cum alia opposita correlatione. Nec est melior in eodem individuo Deitatis Paternitas, quàm eius opposita Filiatio, cùm vtraque constituat personam diuinam. Quanquam, si eædem relationes aut singulæ, aut omnes cum natura comparentur, cum nulla perfectione ipsius pugnant; suntque vt sic meliores ipsæ, quàm non ipsæ: quia comparatæ cum natura nullam habent oppositionem ad illam, vel ad aliquam perfectionem absolutam illius. Melius namque est naturæ diuinæ, esse

in trini-

in Trinitate personarum, per realem identitatem cum illis, quàm esse in vna tantùm persona: meliusque est eidem naturæ diuinæ, esse in Patre, quàm non esse in Patre; & esse in Filio, quàm non esse in Filio; & esse in Spiritu sancto, quàm non esse in Spiritu sancto. Non est tamen melius illi esse in Patre, quàm esse in Filio, & esse in vtroque, quàm esse in Spiritu sancto; quia æquè bonum atque perfectum est Deo, esse Patrem, atque esse Filium & Spiritum sanctum.

Aureolus. Vasquez. Ruiz.

206. Dico secundò. Perfectiones relatiuæ in Deo multiplicantur. Est Aureoli loco præcitato, & aliorum contra Vasquez & Ruiz opinantes, in Deo non esse tres perfectiones concedendas, eò quòd perfectio significat integritatem rei: integritas autem rei vna est, licet ex pluribus integretur; quia sicut ex pluribus fit vnum, ita ex pluribus vna resultat integritas atque perfectio rei: licet igitur in Deo relationes sint plures, quia tamen omnes constituunt vnum Deum integrum, atque perfectum, vna erit in Deo perfectio, non triplex. Verùm nostra assertio probatur, quia licet relationes diuinæ comparatæ cum essentia, sint vna entitas, integritas, atque perfectio; comparatæ tamen inter se, & cum personis, quas constituunt, sunt plures entitates integrantes, atque perfectiones: ergo licet comparatæ cum essentia non sint dicendæ plures perfectiones; quia vt sic non constituunt plura entia, sed vnum infinitè perfectum; comparatæ tamen inter se, & cum personis, quas realiter ad inuicem distinguunt & constituunt, dici possunt plures, non simpliciter; nam perfectio simpliciter stat pro perfectione absoluta, sed cum addito, relatiuæ.

207. Hinc constat, concedenda esse in Deo tria infinita, & perfecta substantiuè cum addito limitante ad tria infinita & perfecta relatiua, nam quotiescunque multiplicatur forma, multiplicatur concretum formę: sed cum ipsis relationibus multiplicatur perfectio; ergo multiplicatur & ipsum concretum perfectionis, quod est perfectum. Contrà verò, quia nec diuinitas, nec vllum attributum multiplicatur cum relationibus, non dicuntur tres Dij, aut tres Sapientes, vel Omnipotentes substantiuè, sed tantùm tres diuini, tres Sapientes, & tres Omnipotentes adiectiuè: quoniam adiectiua multiplicantur ad multiplicationem solius suppositi, aut subiecti, etiamsi non multiplicetur forma ipsa in subiecto. Secus substantiua, quæ non multiplicantur, nisi multiplicetur forma ipsa significata per nomen substantiuum.

208. Ad argumenta primæ sententię, ad primum respondeo, relationem diuinam dicere perfectionem infinitam in suo dumtaxat genere; probatio verò procedit de perfectione infinita in omni genere.

209. Ad secundum, concedo sequelam loquendo de perfectione relatiua, & vt formaliter constitutiua personæ. Nam hoc est tam certum, quàm certum sit Patrem non esse Filium, & Filium non esse Patrem. Quoad modum verò loquendi nunquam concedendum est simpliciter, aliquam perfectionem esse in vna persona, quę non sit in alia; aut plus perfectionis esse in omnibus simul, quàm in singulis, vt cum Augustino in argumento citato reliqui etiam Patres docent: tum quia perfectio simpliciter importat perfectionem absolutam, quæ æqualis est & eadem in omnibus personis. Tum maximè, quia eadem perfectio relatiua, quæ est in vna persona, est etiam in alia, non formaliter & constitutiuè, cùm nequeant oppositæ relationes constituere eandem personam; sed virtualiter, & vt Patres & Theologi loquuntur, per *Circuminsessionem.*

Augustin. & reliqui Patres.

210. Quæ *Circumincessio* diuinarum personarum in eo consistit, vt quælibet persona diuina ad sui complementum essentialiter postulet reliquas, vel tanquam terminum suæ vitalis & immanentis operationis, vel tanquam intimum principium vitæ, quam persona producta communem habet cum producente, in eadem numero natura. Etenim Pater ad essentiale complementum, non quidem constitutiuum, sed terminatiuum suæ personalitatis intrinsecè postulat Filium & Spiritum sanctum, vnum tanquam terminum & Verbum suæ intellectionis; alterum tanquam terminum & fructum sui amoris. Similiter Filius ad essentiale complementum suæ personalitatis postulat Patrem, vt intimum principium suæ vitæ, à quo procedit; & Spiritum sanctum, vt vitalem terminum mutui amoris cum Patre. Demum Spiritus sanctus Patrem & Filium postulat, vt adæquatum principium suæ vitæ, à quo indissolubili vitalique nexu procedit. Quam personarum *Circumincessionem* optimè expressit Anselmus in monologio cap. 57. *Iucundum est*, inquit, *intueri in Patre & Filio & vtrinsque Spiritu, quomodo sint in se inuicem tanta æqualitate, vt nullus alium excedat. Praeterhoc enim, quia vnusquisque eorum sic est perfectè summa essentia, vt tamen omnes tres simul non sint, nisi essentia vna summa; qua nec sine se, vel extra se, nec maior, vel minor seipsa esse potest. Est enim totus Pater in Filio, & communi Spiritu, & Filius in Patre & eodem Spiritu, & idem Spiritus in Patre & Filio: quia memoria summa essentia tota est in eius intelligentia & amore, & intelligentia in memoria & in amore, & amor in memoria & intelligentia. Totam quippe suam memoriam summus intelligit Spiritus & amat, & totius intelligentia meminit & totam amat, & totius amoris memmit & totum intelligit. Intelligitur autem in memoria Pater, in intelligentia Filius, in amore vtrinsque Spiritus. Tanta igitur Pater & Filius, & vtrinsque Spiritus æqualitate sese complectuntur, & sunt in se inuicem, vt eorum nullus alium excedere, aut sine eo esse probetur.* Hæc Anselmus. Ob hanc igitur mutuã *circumincessionem*, & continentiam

Anselm.

nentiam personarum nequit absolutè negari perfectio de vna persona, quæ affirmatur de alia, nisi cum duplici limitatione, Relatiuè scilicet & Formaliter, siue Constitutiuè. Siquidem negatio reddit sensum vniuersalem, & negat formam de subiecto secundum omnem modum, quo illi competere potest.

211. DICES. Si quælibet persona diuina ad essentiale complementum suæ hypostasis poscit reliquas: non ergo possunt dici tres perfectiones, sed vna tantùm; quia sicut non sunt tres, sed vna integritas, ita nec tres, sed vna perfectio. Respondeo. Nego consequentiam, quia licet sub hac ratione, sub qua quælibet persona postulat reliquas, vel vt terminum suæ immanentis operationis, vel vt principium suę vitę, dici non possint tres, sed vna duntaxat integra perfectio: sub alia tamen ratione, qua quælibet persona postulat suam hypostasim, vt constitutiuam suę duntaxat personæ, & distinctiuam à cæteris, dici possunt tres perfectiones relatiuæ: quia vt sic non est vna, sed triplex perfectio hypostatica, constitutiua trium personarum realiter distinctarum, cum quibus transcendentaliter multiplicatur perfectio.

212. Ad tertium patet ex dictis. Ad quartum, nego sequelam, eiusque probationem. Nam possunt aliqua esse diuersa, & tamen in perfectione æqualia: æqualitas enim respicit intensionem perfectionis, diuersitas verò, entitatem; velut albedo & nigredo vt octo diuersæ sunt quoad entitatem, æquales quoad intensionem. Cùm igitur diuinę relationes omnes sint infinitæ in suo genere, omnes à se, omnes essentiam includant, erunt æquales in perfectione, diuersæ tantū in entitate. Secundo dico, relationes diuinas esse eiusdem & æqualis perfectionis ratione naturæ, quam singulæ essentialiter includunt; ratione cuius vnaquæque cum natura ipsa virtualiter, & per circuminsessionem includit reliquas omnes.

213. Ad quintum, allata descriptio per se tantùm competit perfectioni simpliciter simplici, non autem ad certum genus limitatæ. Quamquam vt suprà ostensum est, si relationes comparentur cum natura, cum qua nullam habent oppositionem, vt sic illis competit allata definitio. Cæterùm dupliciter potest perfectio aliqua ad certum aliquod genus limitari: vno modo propter imperfectionem & finitudinem entitatis: alio modo propter essentialem oppositionem. Diuinæ autem relationes limitantur ad certum genus perfectionis secundo modo, non autem primo: quia prior modus limitationis pugnat cum ente increato, & à se.

SECTIO IX.

An relationes Diuinæ differant specie, aut numero inter se?

214. PRIOR ratio dubitandi est: quoniam ea differunt specie, quæ diuersis constant rationibus; atqui relationes Diuinæ diuersis constant relationibus: igitur relationes Diuinæ differunt specie. Maior constat. Minor probatur, nam alia est ratio paternitatis, alia filiationis, alia spirationis: nam ratio paternitatis dicit *Ingignentiam*, ratio filiationis dicit *Gignentiam*, ratio verò spirationis *Processionem*, quę omnia ratione differunt. Vnde Basilius lib. 2. contra Eunomium, relationes diuinas appellat *specificas proprietates. Genitum*, inquit, *atque ingenitum specifica, ac declaratiua quædam sunt proprietates.* *Basilius.*

215. Posterior ratio dubitandi est, quoniam ea differunt numero, de quibus numeralis ratio prædicatur. Atqui de diuinis relationibus numeralis ratio prædicatur: igitur differunt numero. Maior patet, nam ea tantùm prędicantur, quæ insunt: igitur si ratio numeralis prædicatur de diuinis relationibus, necesse est, vt in eis talis differentia insit. Minor probatur, nam diuinæ relationes dicuntur esse tres personales proprietates, realiter inter se distinctæ, quod ad rationem numeralem sufficit. Vnde Nazianzenus Oratione 25. ad Arianos, diuinas relationes vocat *proprietates per se subsistentes, numero distinctas*: Et in 6. Synodo Constantinopolitana, actione 11. cædem relationes diuinæ dicuntur *subsistentia numero diuisibiles*. His tamen non obstantibus, *Nazianzenus.* *Synodus Constantinopolitana.*

216. DICO 1. Relationes diuinę non differunt propriè specie inter se. Assertio est omniū Scholasticorum cum Magistro in dist. 19. Litera H. quod probat ex Augustino 7. de Trin. cap. 6. vbi fusè ostendit, in Deo non esse genus & speciem. Cuius ratio duplex est. Prima, quia species componitur ex duobus conceptibus, quorum vnus perfectè præscindit ab alio; homo enim, qui est species animalis, componitur ex animalitate & rationalitate, quarum vna perfectè præscindit ab alia. In Deo autem, vt suprà probatum est, talis compositio esse non potest. Vnde ratio ipsa relationis, quæ abstrahitur ab omnibus relationibus diuinis, tanquam ratio communis à particularibus, non prędscindit perfectè ab inferioribus, sed eas implicitè includit; & vicissim ab ipsis includitur, nam vnaquæque relatio Diuina includendo quidditatiuè essentiam, includit simul cum illa reliquas omnes relationes, si non formaliter & constitutiuè, saltem virtualiter & terminatiuè. *Magister. August.*

217. SECVNDA ratio est Augustini. Quoniam vna species non debet continere eandem in- *Ratio Aug.*

diuisibilem naturam, quam continet alia ſpecies ſub eodem genere poſita, ſed multiplicatam re, ſola ratione & abſtractione communem, equus enim & homo, qui ſunt duæ ſpecies ſub animali poſitę, non continent eandem indiuiſibilem naturam animalis, ſed re ipſa multiplicatam, atque diuerſam. Atqui relationes Diuinæ continent eandem numero indiuiſibilem naturam: ergo nequeunt propria ſpecie differre. Confirmatur, quia quæ ſpecie differunt, diuerſam habent definitionem: relationes autem Diuinæ diuerſam definitionem non habent: nam ea tantùm diuerſam habent definitionem, quę diuerſis conſtant eſſentijs: relationes autem Diuinæ vna duntaxat conſtant eſſentia Diuina: igitur diuerſas non habent definitiones.

218. Cæterùm etſi relationes Diuinæ propria ſpecie non differant, differunt tamen quaſi ſpecie, vt S. Thomas, & reliqui Scholaſtici loquuntur. Nam alia eſt ratio paternitatis in Patre; alia filiationis in Filio; alia ſpirationis in Spiritu ſancto. Prima enim conſtituit principium generatiuum; & quatenus relatio eſt, formaliter conſequitur ad generationem actiuam primæ perſonæ. Secunda conſtituit genitum & Verbum; & quatenus eſt relatio formaliter conſequitur ad paſſiuam generationem Filij. Tertia conſtituit amorem & terminum ſpiratum; & quatenus eſt relatio formaliter conſequitur ad paſſiuam proceſſionem Spiritus ſancti. Iuxta hanc doctrinam intelligendi & explicandi ſunt Patres, cùm relationes Diuinas *ſpecificas proprietates* appellant.

S. Thomas.

Patres.

219. Ex his conſtat ad primam rationem dubitandi. Diſtinguenda eſt enim maior: illa propriè differunt ſpecie, quæ diuerſis conſtant rationibus perfectè ſeſe excludentibus, diuerſiſque conſtantibus naturis ac definitionibus, concedo; quæ diuerſis conſtant rationibus non ſeſe perfectè excludentibus, nec diuerſis conſtantibus eſſentijs ac definitionibus, nego.

220. Dico ſecundò: Relationes Diuinæ non differunt propriè indiuidualiter. Eſt Magiſtri loco præcitato, & reliquorum Scholaſticorum. Quam aſſertionem eodem modo probat Auguſtinus ſuprà citatus, ſicut probauerat eas non differre ſpecie: quia nimirum, quæ indiuidualiter differunt, non habent vnam eandemque numero naturam, ſed multiplicem: Petrus enim & Paulus, qui indiuidualiter differunt, non habent eandem numero naturam, ſed multiplicem; propterea non vnus, ſed duo dicuntur homines. Atqui relationes Diuinæ habent eandem numero naturam & eſſentiam, vt propterea non plures, ſed vnus dicantur Deus: igitur non differunt propriè indiuidualiter. Dici tamen poſſunt impropriè differre indiuidualiter, quatenus alia eſt numero relatio paternitatis, alia filiationis, alia ſpirationis paſſiuæ.

Magiſter cum Scholaſticis. Auguſt.

221. Ex his conſtat, relationes Diuinas non eſſe propriè indiuidua ob rationem aſſignatam, quia ſcilicet indiuidua non conueniunt in eadem numero natura. Cæterùm non diſplicet modus loquendi, quem indicat Cyrillus Alexandrinus lib. 1. theſauri cap. 8. vt relationes & perſonæ Diuinæ non dicantur poſitiuè numero differre, ſed tantùm negatiuè, vt denotetur, non eſſe eandem numero relationem, aut perſonam: *Pater*, inquit, *in Filio eſt, & Filius in Patre, non tamen vt idem numero.*

Cyril. Alex.

222. Ex dictis patet reſponſio ad ſecundam rationem dubitandi. Etenim concedo, de relationibus Diuinis prædicari rationem numeralem, ſed inadæquatè, & ſecundùm quid, non adæquatè & ſimpliciter: ſiquidem ratio numeri, non competit Deo, de quo prędicatur, ſecundùm adæquatam rationem Deitatis, eò quòd illi non competit ratione eſſentiæ, ſed tantùm ratione perſonarum & hypoſtaſum. Vnde non poteſt prædicari, niſi cum addito declarante, & limitante ad ſolas perſonas, iuxta illud Ioannis epiſt. 1. cap. 5. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.* Iuxta hanc doctrinam explicatur Nazianzenus, & alij Patres.

Ioan. ep. 1.

Nazianzenus & alij Patres explicantur.

223. Dubitari poſſet, an in Diuinis ſit ratio Totius & Partis. Negat S. Thomas; & meritò. Cuius ratio eſt, quia pars importat propriè diuiſionem & ſeparationem à cæteris. Nulla autem perſona Diuina importat diuiſionem, & ſeparationem à cęteris perſonis; ſed vnaquæque per circumineſſionem, modo ſuprà declarato includit reliquas.

S. Thomas.

DISPVTATIO XX.

De formali constitutiuo Diuinarum Personarum.

POST Disputationem de Relationibus, sequitur Disputatio de Diuinis Personis. Quoniam verò doctrinalis methodus exigit, vt semper communia præmittenda sint proprijs, & vniuersalia particularibus, priùs disputandum erit de Personis Diuinis in communi; tum de ijs, quæ ad singulas personas in particulari spectant. Primum autem, quod de Personis Diuinis in communi disputandum occurrit, est, quodnam sit formale constitutiuum earum, quod simul eas in seipsis constituat, & mutuò etiam illas inter se distinguat.

SECTIO I.

An concedendæ sint in Deo proprietates personales, quibus Personæ constituantur & distinguantur?

S. Thomas, Syluius, cæteri reliquis Theologis.

1. SVPPONO primò cum S. Tho. 1. p. q. 29. a. 3. Sylueio ibid. & cum reliquis Theologis, Deo verè & propriè conuenire rationem personæ; siquidem hæc ad dignitatem pertinet naturæ intellectualis. *Est* enim *persona*, vt ibidem S. Doctor ad secundum definit, *hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente.*

2. Secundò suppono personam directè & formaliter importare hypostasim, indirectè verò & materialiter naturam: alioqui non possent dici tres personæ in Deo, quia nequit substantiuum multiplicari, nisi multiplicetur totum significatum formale. At qui natura Diuina non multiplicatur in tribus suppositis; ergo non est formale significatum personæ. His adnotatis, quæritur, an admittendę sint in Deo proprietates personales, quibus personæ Diuinę constituantur, & distinguantur inter se.

Gregorius Arminensis.

3. PRIMA sententia est Gregorij Ariminensis in 1. distinct. 22. quæst. 1. negantis, personas Diuinas distingui proprietatibus, sed se ipsis constitui, & distingui. Probat primò: quia quælibet persona Diuina est simplex: ergo nequit alio in suo esse constitui. Nam vel illud esset ipsamet persona; & sic idem constitueret se ipsum, quod implicat, cùm constituens sit aliquo modo causa constituti: præterea de eo quæri posset, an aliquo alio constituatur; & similiter de illo alio, & sic in infinitum. Vel est aliquid personæ, & sic persona, quæ illo constituitur, non esset simplex, cùm iam componatur ex aliquo, quod non est ipsa.

4. Secundò. Non minùs est simplex in Deo persona, quàm essentia, aut quæuis proprietas personalis: sed essentia & proprietas personalis, ob summam sui simplicitatem non constituitur aliquo: ergo nec persona.

5. Tertiò. Si personæ constituerentur ex proprietate, constituerentur etiam ex essentia; atqui ex essentia constitui non possunt, quia tunc persona de essentia prædicari non posset; cùm nequeat constitutum in recto, & quidditatiuè de suo constituente prædicari: non enim dicitur, anima est homo, sed hominis. Vnde Pater, si constitueretur essentia & Paternitate, prædicari non posset de essentia: quod est contra Concilium Lateranense, & contra Patres, qui passim de Diuina essentia personas prædicant.

Concilium Lateranense Patres.

6. Quartò. Sequeretur, Patrem esse aliquo modo principiatum, quia omne constitutiuum est quodammodo principium sui constituti; igitur si Pater constitueretur paternitate, tanquã formali constitutiuo sui, esset respectu paternitatis principiatus. Quod idem ostendi potest de reliquis personis.

7. Quintò. Si aliqua proprietas esset in Patre, quæ non communicaretur filio, non totam substantiam, sed partem suę substantiæ Pater communicaret Filio, contra Concilia.

8. Sextò. Sequeretur, quòd non eadem res esset Pater, quæ est Filius, & Spiritus sanctus, contra præcitatum Concilium Lateranense. Sequela patet, quia Pater non solùm est essentia communis, quæ est Filius, sed etiam proprietas illa personalis, quæ non est Filius.

Conc. Later.

9. Septimò. Si quæuis persona Diuina, præter essentiam communem, habet aliquã proprietatem, cùm illa non possit esse nisi Deitas; quia nihil in Deo est, quod Deus non sit; sequitur, quòd vnaquæque persona præter Deitatem communem, habeat suam propriam Deitatem. Vnde non vna, sed quatuor essent Deitates, vna communis, tres propriæ; ratione quarum vnaqueque persona dici posset alius Deus ab alia.

10. Quòd si ab hoc Auctore queras per quid Pater distinguatur à Filio: respondebit, eadem planè re, quâ Pater est idem cum

Filio, distingui personaliter à Filio. Vnde concedit has propositiones: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater est eadem natura cum Filio per essentiam; Pater paternitate est eadem essentia cum Filio*, quia vna & eadē simplicissima res est essentia & Paternitas; ac proinde non minùs dici potest, Pater essentia, quàm paternitate distingui, vel esse idem cum Filio.

Scholastici

11. SECVNDA sententia est communis Scholasticorum affirmantium, in diuinis dari proprietates, quibus personæ constituantur, & inter se distinguantur. Assertio hæc colligitur ex Concilio Lateranensi relato capite *Firmiter* de summa Trinitate & fide Catholica: *Hæc sancta*, inquit, *Trinitas secundùm communem essentiam individua, secundùm personales proprietates discreta.* Eadem veritas colligitur ex Concilio Florentino sess. 18. post medium: *Nos verò*, inquit, *dicimus substantiam, & personam, sive hypostasim esse idem re, differre autem nostro modo intelligendi: ita vt persona constet ex substantia, & proprietatibus.* Ibidem etiam docetur, substantiam communicari, proprietates verò esse incommunicabiles: item substantiam differre ab hypostasi, sicut commune à proprio. Et sess. 19. in fine: *Persona*, inquit Ioannes Latinus, *constat ex diuina substantia, & proprietate. Et secundùm proprietatem distinguuntur realiter inter se personæ; at verò secundùm substantiam sunt vnum.* Idem docuit Sophronius in epist. approbata à sexta Synodo actione 11. *Hoc idem*, ait, *propter naturam & identitatem, illud verò propter alterificas horum trium proprietates, propterque dissimilitudines proprietatum, quę in confuso vnamquamque figurant personam.* Eamdem doctrinam profitetur Ecclesia in præfatione de Trinitate dum canit, *Et in personis proprietas.* Propter quæ testimonia Canariensis Gregorij opinionem erroris nota sugillat: certè illa temeritatis notam non effugiet, cùm in re tam graui recedat à communi modo loquendi Patrum & Conciliorum.

Concilium Lateranense

Concilium Florentin.

Ioannes Latinus.

Sophronius.

Ecclesia.

Canariensis Censura opinionis Gregorij.

12. Fundamentū verò est, quia licet in Deo persona sit res simplicissima, excludens omnē compositionem, etiam Metaphysicam; quia tamen in quauis persona est aliquid, quod à parte rei est commune, & aliquid, quod est vnicuique proprium, licet sine distinctione inter propriū & commune; possumus, quod est proprium abstrahere à communi, illudque ad instar proprietatis concipere, & sic conceptum non solùm in concreto, sed etiā in abstracto significare. Quare sicut non falsò concipimus, personas Diuinas aliquo inter se cōuenire, aliquo differre; nam quamuis modus cōcipiendi distinctionem inter id, quo conueniunt, & quo differunt, verus non sit; res tamen ipsa quoad vtramque perfectionē concepta vera est, & à parte rei existens: ita nec falsò illas significamus per aliquid, quo conueniunt, & quo differunt, quia nomina imponuntur ad significandas res, prout à nobis cōcipiuntur, & alioqui res ipsa quoad duplicem illam perfectionem, duplici voce, *Communis*, & *Proprij* significata in seipsa existit. Præterea Diuinæ simplicitati non repugnat, eamdē essentiam cōcipere tribus suppositis communem, eamque de omnibus prædicare; ergo nec personalitatē vnicuique personæ propriam, eamque de vna tantùm hypostasi enunciare.

13. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primam rationem negatur Consequentia. Non enim simplicitati diuinæ repugnat constitutio per intellectum ad modum includentis & inclusi, siue impliciti & expliciti. Ad probationem verò respondeo, in diuinis personis principia constitutiua à parte rei esse quidem rem ipsam constitutam, conceptu tamen & ratione, saltem inadæquata distingui inter se. Vnde non sequitur, quòd eo modo, quo est constitutio per intellectum, idem se ipsum constituat: quia sicut principium constituens ratione distinguitur à re ipsa constituta, ita per conceptum idem seipsum non constituit. Neque oportet de ratione constituente vlteriùs quærere, per quid illa constituatur: nam sicut, cùm deuenimus ad principia constituentia ex natura rei, non licet vlteriùs quęrere, per quid illa à parte rei constituātur; ita cùm deuenimus ad principia cōstituentia per rationem, non licet de illis vlteriùs quærere, per quid constituantur, cùm sint ipsæmet simplices ac formales rationes per intellectum abstractæ ac præcisæ.

14. Ad secundam. Concedo, re ipsa non minùs simplicem esse personam, quàm essentiam, aut proprietatem personalem in Deo; tamen per intellectum maius esse fundamentum, vt potiùs persona, quā essentia, aut proprietas vlla personalis cōstituatur: quia in persona re ipsa est aliquid commune & propriū, quod non est in quauis proprietate personali.

15. Ad tertiam. Respondeo, vtrumque esse verum, & personam Diuinam constitui essentia & nihilominus de essentia ipsa personam prædicari. Cùm enim hæc constitutio summæ simplicitati, quæ inter essentiam & personas reperitur, non præiudicet, rectè de essentia persona prædicari poterit.

16. Ad quartam. Negatur sequela: quia cùm hęc constitutio, quoad distinctionem principiorum constituentium, non sit, nisi per intellectum, non sequitur, Diuinas personas causari à rationibus constituentibus, quia nulla potest esse causalitas, vbi nulla est distinctio.

17. Sed contrà, nam constitutio personarum in Diuinis est realis: quod sic probo, quia non est maior ratio, cur distinctio personarum sit realis, & non etiam ipsa constitutio personarum, quæ distincta proprietate constituuntur. Respondeo, constitutionem Diuinarum personarum esse realem fundamentaliter, & quoad rationes ipsas constituentes; formaliter verò, & quoad ipsam formalem constitutionem esse tantùm rationis. Nec est eadem ratio de distinctione ipsarum personarum; quia hæc respicit terminos realiter distinctos, non autem constitutio, quæ non coalescit ex rationibus cōstituentibus distinctis;

Digitized by Google

ctis; coalescit enim, non ex proprietate vnius, & ex proprietate alterius personæ, quæ à parte rei distinguuntur, sed ex ratione communi & propria, quæ in Deo sunt vnum re, virtualiter tantùm, & conceptu distincta.

18. Ad quintam negatur Consequentia: quia loquendo de substantia, quæ est essentia absoluta, tota communicatur filio: loquendo verò de substantia seu entitate, quæ est paternitas, tam falsum est, eam Patrem communicare Filio formaliter, quàm Patrem non esse alium à Filio. Nec tamen inde sequitur, partem tantùm substantiæ Patrem communicare Filio, sed tantùm illi communicare essentiam absolutam, non communicata personalitate, non per diuisionem essentiæ à propria personalitate, à qua, illam Filio communicando, non separat: sed per relatiuam oppositionem, quia seipsa remanet distincta à personalitate Filij, sine vlla partitione, aut diuisione substantiæ communis à propria.

19. Ad sextam negatur sequela. Nam quamuis Pater aliquam realitatem habeat, quam non habet Filius formaliter, ratione cuius dicitur, & est alius à Patre; ratione tamen essentiæ communis dicitur Pater esse eadem res, quæ est Filius & idem, vnumque cum Filio.

20. Ad septimam nego sequelam: quia Deitas conuenit relationi ratione essentiæ. Vnde sicut illa non multiplicatur ad multiplicationem relationum; ita nec dici possunt in Deo tres Deitates, sicut nec tres essentiæ. Quòd si quis vrgeat. Relatio diuina, etiam ratione præcisa ab essentia est DEVS, quia vt sic præcisa adhuc est perfectio increata & à se. Respondendum erit relationem, vt sic ab essentia præcisam, non esse formaliter Deum, sed perfectionem Dei, quia Deus dicit perfectionem simpliciter simplicem, & fundamentum, seu plenitudinem omnium perfectionum, quam non dicit relatio sic concepta. Verùm sicut huiusmodi præcisio non est in re ipsa, sed tantùm per intellectum; ita quòd Diuina relatio Deus non sit, non est in re ipsa, sed in nostra tantùm apprehensione.

21. Instabis. Ergo hæc relatio sic concepta erit creatura, cùm inter Deum & creaturam non cadat medium. Respondeo negando consequentiam. Nam licet in re inter Deum & creaturam non cadat medium, cadit tamen in nostra conceptione, quæ ab vtroque aliquid præscindere possumus, & considerare rem illam sub præciso dumtaxat conceptu talis, vel talis perfectionis: quanquam res ipsa concepta, quæ nostræ apprehensioni respondet, creator aut creatura sit, necesse est. Quamuis responderi etiam possit, quòd talis relatio sic concepta non sit formaliter creator, quia hîc dicit plenitudinem omnium perfectionum, sed sit perfectio creatoris.

22. Ex dictis infertur, quid dicendum sit de illis propositionibus, quas suprà concessit Gregorius: *Pater per essentiam est distincta persona à Filio. Pater paternitate est eadem essentia cum Filio*: nam quamuis essentia, & paternitas sit vna res simplicissima; quia tamen in ea formalissimè est perfectio absoluta naturæ, & respectiua personæ, non minùs quàm si illę re ipsa distinctæ essent; falsæ sunt huiusmodi propositiones, non minùs, quàm si illæ fierent de re continente vtramque perfectionem, à parte rei distinctam. Nam per has propositiones significatur, Patrem per id formaliter distingui à Filio, quo est idem formaliter cum Filio; & per id formaliter esse vnum cum Filio, quo formaliter distinguitur à Filio. *Gregorius.*

SECTIO II.

An proprietates Personas constituentes sint relatiuæ?

33. PRIMA sententia est Ioannis de Ripa, & Guilielmi Parisiensis Episcopi apud Carthusianum in 1. dist. 26. quæst. 2. quam vt probabilem defendit Scotus in 1. dist. 26. asserentium, personas Diuinas constitui & distingui proprietatibus absolutis. Probat primò Scotus, quia omnis relatio aliquid referre debet, sed hoc non potest esse natura, quia hæc non distinguitur à termino ad quem relatio ipsa refert; non ipsa relatio, tum quia relatio non refertur, nec distinguitur, sed supponit extrema distincta; idgo enim, teste Philosopho 5. Metaphyticorum cap. *De eodem*, identitas non est relatio realis, quia non supponit extrema distincta realiter: tum quia omne relatiuum præsupponitur priùs natura, quàm referatur per ipsam relationem; atqui hoc in diuinis non est natura, sed suppositum: igitur suppositum præsupponitur ad relationem: ergo non potest ea formaliter constitui; quia nullum prius constitui potest suo posteriori. Vnde Augustin. 7. de Trinit. c. 6. docet, personam Patris non ad Filium, vel ad Spiritum sanctum, sed ad se dici. *Ioannes de Ripa. Guilielmus Carthus. Scotus. Aristoteles.*

24. Secundò. Omnis relatio terminatur ad absolutum. Sed terminus relationis vnius personæ Diuinæ est alter à persona, & non essentia, quia hæc sicut non refertur, ita nec terminat relationem ad se: ergo erit personas igitur persona terminans relationem alterius personæ Diuinæ, est absoluta.

25. Tertiò. Originans est prius originato: sed relatiuum nō est prius, sed simul suo correlatiuo. Ergo suppositum Diuinum nō constituitur in ratione personæ originātis per relationē. Confir. Si personæ Diuinę essent relatiuæ, nihil aliud esset Patrem originare Filiū, quàm Patrem habere Filiū, vt correlatiuum sui: sed Pater ex eo, quòd Pater est, circumscripta omni origine, habet Filium vt correlatiuum sui; cùm in nullo instanti naturæ, aut originis intelligi possit absque Filio. Etenim

diligentissime potest, & sanctè adhiberi cautelis, quæ ne ullo quidem fallere, vt cum relatio opposita patiatur. Igitur si Pater fe-
ipso tantùm est constitutus in ratione perfo-
næ, ex eâ ratione penetrabilis, atque ob-
Arriaga. scura origine hujus Filius, vt correlativum
fit.

56. Quarto. Relatio non potest originare, nisi aliquo modo præsupponatur, quatenus ab Philosophis, *Physic. 2. aliquid non est per se natum*: ergo relatiua Diuina, quatenus originatiua, non potest esse relatiua, sed aliquid absolutum, ad vis de primum terminum assis.

57. Quinto. Si persona producta esset relatiua, cùm eamus relationalem naturalem reliquis suam attribuimus, quæ ex natura sua per Spiratio-
rationem spiratiuam, ac generatiuam
rationem: ergo non esset duplex productio, vna per modum actus alteri per modum potentiæ: quia non eft maior ratio, cur
perdas Filius, quàm Spiritus Sanctus pro-
ducatur per modum actus: cùm vtraque producatur per spirationem productiuam.

58. Sexto. Suppositum proprietà absolutum, quia per illam, ejusdem operationi relatio eft finis naturæ, & nomina concreta relationis, quia non ita ab illa, quæ ab ea. Ergo neque Pater in ratione fuppofiti patietur se constituit, absque Filio: Patet exemplum generationum, nam in eo ligno in-
telligitur Filius, in quo intelligitur Pater, ipse tamen fuppofitum Patris: atqui fuppofitum Patris constituitur per naturam, propter
intelligitur generationem: igitur Pater vt cor-
relatum Patris penetrabitur per generationem: ergo non fuppofitum Patris, quia ipse
absolutum producetur.

59. Septimo. Pro ratione fuppofiti eft incommunicabilitas: ergo fi paternitas conflituit primum fuppofitum, oportet vt ipsa fit
quæ communicabilitas: at non repugnat communicabilitas, nec quicquam pertinere
non fit infinita, non eft de hac; omnia enim non incommunicabilia fuppofitum fignificant. Tum quia omnis relatio æquiparat fe habet ad eliminas, ergo est omnis eft incommunicabilis, aut nulla, quia omnis communicabilitas, aut incommunicabilitas habet ab effentia: atqui non omnis relatio eft communicabilis, vt conflat de fpiratione activa, atque Patre & Filio communi: ergo non quia fit per impoffibile productio Spiritus Sancti per modum actus Verbi, quatenus Verbi, cum Patre, & Spiritus Sancto, licut modo communicatur fpiratio activa Patri & Filio, quia tunc vterque per eandem in-
telligitur communi, & vna propriorum
generet Filium: non fecus, ac nunc Pater, & Filius per eandem voluntatem, & vnam fpirationem communi fpirant Spiritum Sanctum.

60. Octauo. Relationes eft aternæ generis ab
habitus; ergo requirunt eo conflituere vi-
num per fe: ergo non in relatu eorum relatio non conflituit vnum per fe cum absoluto, quæ ei ratione generis. Confirmatur. Quia
quando intenditur aliquem vnum per fe fieri: ergo illa debet tota mutuò vna; ergo non debet intelligere aliquid alterius generis absque mutua relatione, & vnius naturæ, cum cum propria fuppofitio, quia intelligere cum fuo, quod eft abfolutum, non ver-
fus vnum.

61. Nono: Perfona eft *incommunicabilis naturæ rationalis fubfiftens*, vt omnes Theologi communiter docent: quæ definitio non conuenit Deitati: ergo in hac definitione nulla relatio ponitur: ergo perfona Diuina non conflituitur relatione. Hanc eandem ratiocinium probabunt Scotiftæ Nouiffimi Fala-
tus in 2. diftinct. 26. difputat. vnica con-
clus. 2.

32. Secunda fententia eft S. Thomæ 1. 3. Thom. part. quæst. 40. artic. 1. & 2. Syluii Ibid. & Scholaftico-
rum Scholaftcorum, & Recentiorum Magi-
ster in 1. diftinct. 26. affirmantium, Perfonas Di-
uinas conflitui per relationes oppofitas. Ita Vide Major.
de oppofitam fententiam Iacintus de Kips, & Scotiftæ Parifienfes contra Scotum apud Ruuar-
tium in duobus mentem errori proximum exi-
ftimat Didacus Alfaro in 3. part. Scotiftæ. 1.

33. Hæc fententia colligitur primò ex Concilijs, & Patribus paffim docentibus, perfonas Diuinas effe relationes, vt Concilium Florentinum, Ex Concilio Tolletano XI. *in relationi* Conc. Tole-
bus perfonam conuenire Patri ad Filium, & Filio ad tanum 11.
Patrem, Spiritui Sancto ad vtrumque, vt tertium. Et paulò poft in fubdit: *Ergo ita fola nomi-*
num relationes quod ad nomen fpectat, & in hoc nomine carent, quod eft fubfiftere. Ex Florentino fubdo: *vt ille vna in omnibus fit Trinitas, & vnus Deus Pater & Filius, Filius & Spiritus.*

34. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

35. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

36. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

37. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

38. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

39. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

40. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

41. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

42. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

43. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

44. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

45. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

46. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

47. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

48. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

49. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

50. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

51. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

52. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

53. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

54. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

55. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

56. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

57. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

58. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

59. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

60. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

61. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

62. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

63. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

64. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

65. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

66. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

67. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

68. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

69. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

70. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinitatis. Et Seffione 19. Conc. Flo-
Pater eft ab alio, & Filius ab alio, & Spiritus Sanc- rent.
tus. Et Orationes pro Vnione: *Pater, inquam, Ibidem.*
Spiritus, & personaliter distinctionem personarum referentes. Et Concilium Florentinum *Pater, & Filius, & Filius, & Spiritus.*

71. Ex Patribus colligitur idem ex Patribus fenti Vafques difputatione 158. cap. 3. hanc fententiam tenentibus, quia quando conftituiuntur vero non intus, quia potest, in
quo conflituantur, non conflituitur vno effe-
ctum cum diftinctum. Sed quidquid fit de hoc, certè in diftinctis Patribus eft ipfum nomen diftinguere, & conflituere in Di-
uinis. Et Concilia ipfa non modò diftinuunt Patrem, & Filium nomine, fed Perfonas, inquiunt, ratione Trinit

tueretur persona incommunicabilis cæteris suppositis.

35. Secundò probatur prædicta sententia à priori. De ratione personæ est incommunicabilitas: nulla autem perfectio absoluta in Deo incommunicabilis est: ergo nulla perfectio absoluta potest personas constituere. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, quia omnis perfectio absoluta dicit conceptum simpliciter simplicem, cui non repugnat communicari; omnis quippe incommunicabilitas aut est ex limitatione, qua res limitatur ad certum genus perfectionis, aut ex oppositione relatiua: prior, cùm imperfectionem inuoluat, in Deo esse non potest: ergo necessariò erit posterior. Non igitur possunt personæ Diuinæ absolutis proprietatibus constitui. Confirmant hoc duo illa vulgata axiomata Theologorum, alterum desumptum ex Boëtio, alterum ex Anselmo. Primum, est *sola relatio Trinitatem multiplicat*. Secundum est, *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio*. Confirmatur ad hominem, quia cùm in sententia Scoti relationes Diuinæ ex natura rei distinguantur, non solùm ab essentia, à qua etiam distinguuntur ipsæ personalitates absolutæ, sed etiã à personis, essent verè & propriè accidentia, non modò quia adueniunt personis perfectè constitutis, sed etiam quia adueniunt, vt formaliter distinctæ.

Boëtius. Anselmus.

36. Vna hîc supereſt non dissimulanda difficultas, quæ etsi à nemine agitetur, mihi tamen graue negotium facessit. Est autem hæc, quia non videtur repugnare; personas Diuinas constitui proprietatibus absolutis, & simul referri proprietatibus relatiuis aduenientibus personis iam constitutis per suas proprietates absolutas. Assumptum probo: nam de facto Pater & Filius constituuntur in ratione personæ per paternitatem & filiationem, per quas tamen non opponuntur relatiuè Spiritui sancto. Nam per eam tantùm rationem Pater & Filius opponuntur relatiuè Spiritui sancto, per quam constituuntur proximum principium productiuum illius: atqui Pater & Filius, non constituuntur proximum principium productiuum Spiritus sancti per paternitatem & filiationem, sed per virtutem spiratiuam: ergo per hanc, & non per paternitatem & filiationem relatiuè opponuntur Spiritui sancto. Confirmatur, nam ideo per spirationem actiuam Pater & Filius non opponuntur inter se in ratione Spiratoris, quia per spirationem nec Pater constituitur proximum principium Filij, nec Filius Patris.

37. DICES, rationem discriminis esse, quia licet Pater & Filius per paternitatem & filiationem non opponantur Spiritui sancto in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiuæ; opponuntur tamen in ratione hypostasis & principij producentis vt *Quod*: per spirationem verò actiuam nullo pacto Pater & Filius in ratione Spiratoris opponuntur inter se.

38. Sed contrà, nam idem dici posset de proprietatibus illis absolutis, nempe quod per illas personæ Diuinæ opponerentur inter se, non in ratione relationis, aut originis, vel virtutis productiuæ; sed in ratione hypostasis & principij producentis vt *Quod*. Nam ita se haberent proprietates illæ absolutæ in ratione constitutiua personarũ, sicut de facto se habẽt paternitas & filiatio in ratione cõstituendi Patrem & Filium: Ergo sicut paternitas & filiatio distinguunt Patrem & Filium à Spiritu sancto, licet eos non opponant relatiuè formaliter, neque in ratione producentis vt *Quo*, neque in ratione originantis, aut referẽtis, sed tantùm in ratione hypostasis, & principij productiui vt *Quod*: ita posset proprietas absoluta distinguere vnam personam ab alia, solùm in ratione hypostasis & principij producentis vt *Quod*; etto illam nõ opponeret in ratione producẽtis vt *Quo*, aut originantis, vel referentis. Aut certè assignanda est ratio, cur potiùs vna ratio respectiua possit in Diuinis constituere suppositum incommunicabile, non solùm respectu personæ relatiuè oppositæ, sed etiam respectu personæ non relatiuè oppositæ, & non possit ratio aliqua absoluta constituere suppositum incommunicabile respectu cuiuscunque personæ. Nam quòd de facto suppositum Diuinum constituatur incommunicabile personæ relatiuè oppositæ non tollitur, quin re ipsa constituatur incommunicabile etiam alteri personæ non relatiuè oppositæ; ergo ex conceptu suo non repugnat, vt possit suppositum Diuinum constitui incommunicabile per proprietatem absolutam. Confirmatur, quia posset à persona Patris auferri respectus ad Filium, & relinqui sola ratio per quam hypostaticè opponitur Spiritui sancto: sed in tali casu persona Patris maneret constituta in ratione personæ condistinctæ à persona Spiritus Sancti, & non per proprietatem relatiuam, cùm illa supponeretur iam sublata.

39 Ad propositam difficultatem Respondeo, magnum esse discrimen inter perfectionem diuinam absolutam & respectiuam: quia perfectio absoluta, cùm ex conceptu suo dicat perfectionem simpliciter simplicem, & infinitam in omni genere, nullam ex natura rei distinctionem admittere potest à quacunque alia perfectione, nam hoc ipso non esset infinita simpliciter, & in omni genere. At verò perfectio respectiua, cùm ex suo conceptu quidditatiuo non dicat perfectionem simpliciter infinitam & in omni genere, sed in vno dumtaxat; Paternitas enim solùm dicit perfectionem infinitam in genere paternitatis, filiatio in genere filiationis, spiratio in genere passiuæ processionis; non solùm admittit realem distinctionem à sua opposita correlatione, passiua origine, & termino producto formaliter; sed etiam ab opposita correlatione passiua origine, & termino producto radicaliter; quia hoc non pugnat cum natura ipsa perfectionis respectiuæ, limitatæ ad vnum tantùm genus perfectionis. Ergo quamuis paternitas & filiatio non re-

ſignat ſpiritualem naturam, vt opponitur corporitatem, vt ſignificat ſubſiſtentiam, & hinc manet probatum formaliter, quòd ſub hac ratione formali ab reſpectuali haberi poſſint ea duo, quæ in Patre & Filio ſunt perfectiones formales, ſi tamen reſpicio illa tantùm, & vt præcisiua. Quod quomodo procedat ſatis dictum eſt, quia patentia & ſtatim Diſtinctionis, eiusmodi rationes reſpectus reſultabiles, & præciſiuas. Quod modo ſpiritualitas abſolua, vt genericè ſpectat ſpiritualitatem perfectionem, atque adeo illi relatiue diſtinctam. Vide ſuperiùs dicta oppoſito loco in primis, vt vera ratione reuiuiſcat diſputandi ordo.

40. Confirm. autem hæc deducta oppoſita, & vtrique ſpiritualitati conuenientia: atque proximum principium proximum deducendum tam remotum, & proximum vt ex illo hypothetico complexionem ad eam tertiam propoſitionem deducendam. Sit. Pater & Filius, vtrique ſpiritualitatem, eiſdemque rationibus formalibus deducendam ſpiritualitatem, hucque hypotheticum complexionem ad hanc tertiam propoſitionem deducendam. Deſecta hactenus tantùm oppoſitione ſequela abſolua non diſtinguitur à Patre & Filio, quia nec Pater neque filius, vt præcisiuum non producunt Filium, nec contrà ipſa ipſorum actiua origo paternitas, vt hypotheticum complexionem ad producendum Filium. Siquidem Pater ſequenter complexè conſiderans tam in eſſentiam producendi, quàm naturam habilitandam eodem ad Filium per ſuam communicationem. Deſecta eadem relatiua oppoſitionis Filium non diſtinguuntur à Spiritu ſancto, in cuſe ſpectibus non producunt: quia Filius non producuntur, non exigunt ſpirationem actiuam, reſpectiuum non illam producendi, nedùm que illi opponuntur, vt formale terminatum.

41. Ex diſtinctionibus ſolum propoſita diſtinctas, & ſolum ſpectat reſpondendum ad vltimum conſtitutionem. Ad quam dico, ineo hypotheſi, in qua tertia propoſitio non eſt vera à Patre, nec ipſo deducitur in prædictione ſpiritualitatem, quòd illud aquæ practicalia oppoſitionis, propter humanitatem ad vtrumuis non ſpectabilem. Nam in eo caſu perfectio ſpiritualis patrialis, eo ipſo, quo illa abſtrahitur reſpectiua à Filio, tradetur perfectio abſoluta, & quæ non ſpectat pas radicali oppoſitionem ad perſonam Spiritus ſancti. Nec eo ipſo, quòd non ſpectat perfectio ſubſiſtia & illimitata in omni genere, atque adeo cum talia ſit perfectione poſſit habere oppoſitionem. Ad vltimo oppoſitum tantùm ſat reſpondendum eſſe hinc ſequenti.

SECTIO III.

Sub quarutione Diuine relationes conſtituant perſonas.

42. AD 2 do dubitandi eſt, quia relatio patrimonialis ſuppoſitum perficiens Patris non conſtituens. igitur non poteſt plures conſtituere. Conſequentia patet, quia plures perficiunt conſtituere poteſt ſolum plures. Antecedens probatur, quia relatio paternitatis non conſtituit Patrem, ergo non conſtituit. Conſequentia autem ſupponit perficiunt ad paternitatem conſtituendam. Quæ deducitur ſolum relatiuè in perſona Patris non reliquæ perficiunt non poſſunt. Sed conſtituere plures eſt magis conſtituere relatiuè ipſa perficiuntur, vt immediatè ſequitur. Ergo relatio Filiationis non conſtituit ſuum Subiectum in eſſentiali genere, quia non conſtituit Filium, ergo non conſtituit plures perſonas conſtituendo. Catharinus.

43. Tertium fundamentum in contrarium eſt. Quia ſi relatio ſubſiſtens eſſet ſubſiſtens, ſequeretur, quòd duæ relationes eſſent duæ perſonæ, quod eſt falſum. Conſequentia patet, quia ſubſiſtens eſſet ſubſiſtens, ſequeretur, quòd duæ relationes eſſent duæ perſonæ. Antecedens probatur, quia relatio paternitatis non conſtituit Patrem, ergo non eſt ſubſiſtens. Conſequentia patet, quia ſubſiſtens eſſet ſubſiſtens, ſequeretur, quòd relatio paternitatis non conſtituit Patrem, ergo non eſt ſubſiſtens. Diuinas perſonas in Deitate eſſe ſubſiſtentias, & ſubſiſtentia eſſe ſubſiſtens, & ſubſiſtens eſſe ſubſiſtens, & ſubſiſtens eſſe ſubſiſtens, & ſubſiſtens

ctum circa aliud, nil aliud est, quàm conferre illi suum effectum formalem, sicut albedinem exercere suum proprium actum circa subiectum, est illud reddere formaliter album: sed effectus formalis relationis, vt relatio est, est constituere aliquid formaliter relatum. Implicat igitur concipere paternitatem constituere personam Patris; sub expressa ratione paternitatis, & illam ad Filium non referre, cùm hic sit formalis effectus ipsius, quem non potest non exercere in supposito, quod intrinsecè & formaliter constituit.

47. Secundò. Relatio vt concepta denominatur talis ab intellectu concipiente, & solùm differt à seipsa vt exercita, sicut res in seipsa existens, & vt terminus creatæ cognitionis. Sed relatio non constituit hypostaticam Diuinam, quatenus terminus est nostræ cognitionis; sed quà talis est in seipsa à parte rei independenter à nostra conceptione; non igitur vt concepta, sed vt exercita personam constituit. Confirmatur, nam si intellectus verè concipit id, quod à parte rei personam Patris constituit, sicut illa est paternitas secundùm esse relatiuum paternitatis, à parte rei existens, ita secundùm illud idem esse concipi debet personam constituere. Implicat autem secundùm esse relatiuum paternitatis personam constituere, & secundùm tale esse eandem personam non referre; quia talis constitutio fit secundùm propriam differentiam paternitatis, quæ formaliter includit esse ad Filium. Ergo implicat personam Patris formaliter constitui paternitate, & illam ad Filium actu non referri; sicut implicat formam esse in subiecto, & illi suum effectum formalem non tribuere.

Capreolus. Ferrariens.

48. TERTIA sententia. Est Capreoli in 1. dist. 26. q. 1. a. 2. Ferrariensis 4. contra gentes c. 26. §. penult. aientium, relationem Diuinam constituere personam Patris non sub expressa ratione relationis, sed formæ subsistentis incommunicabilis, sub qua ratione præcedit generationem, & nullum includit respectum ad correlatiuum, quia vt sic concipitur vt quid absolutum abstrahens ab ordine ad terminum. Addit Ferrarien. Personam Patris ante originem constitui quidem in esse hypostatico subsistente, nondum tamen distingui à Filio, quia à Filio non distinguitur, nisi per rationem relatiuè oppositam, quæ est ipsa Paternitas sub expressa ratione paternitati originem consequentis.

49. Fundamentum huius opinionis est, quia cùm in Diuinis nulla sit distinctio ex natura rei inter absolutum & respectiuum, sed sola ratione, quæ eandem rem simplicissimam concipit vt absolutam, quatenus præstat munus formæ absolutæ; eandem concipit vt relatiuam, quatenus exercet munus formæ relatiuæ; potest intellectus eandem perfectionem relatiuam concipere sub ratione absoluta, quatenus præstat munus formæ hypostaticæ, eandem concipere potest sub expressa ratione relatiua, quatenus exercet munus referendi. Nam sicut re vera est hæc perfectio in relatione Diuina, eaque ex natura sua non postulat concipi respectiuo conceptu, sed absoluto; ita poterit sub tali ratione formali concipi conceptu absoluto, cui correspondeat perfectio à parte rei quidem respectiua, exercens tamen munus perfectionis absolutæ, proinde conceptibilis conceptu absoluto. Tum quia talis perfectio in creaturis, per ordinem ad quas illa concipitur in Deo distincta, absoluta est. Tum demum quia constituere personam subsistentem, formaliter est constituere aliquid ad se, non ad aliud.

Scotus & Durandus illam impugnant.

50. Hanc sententiam impugnant Scotus in 1. distinct. 28. quæst. 3. & Durandus distinct. 26. quæst. 1. Summa impugnationis est. Quoniam aut ratio illa hypostatica constitutiua primæ personæ, est absoluta, aut respectiua, aut abstrahens ab vtroque. Si absoluta; ergo constituitur proprietate absoluta, quod est contra Concilia & Patres, & Authores ipsos, quos impugnamus. Si respectiua; ergo relatio vt relatio est formaliter, constituit. Abstrahere autem ab absoluto & respectiuo non potest: tum quia, cùm ratio illa singularis sit & individua, determinata ad hanc personam particularem, non poterit ab absoluto & respectiuo abstrahere. Tum quia nequit forma constituens ab ea formalitate abstrahere, quam essentialiter postulat constitutum ipsum. Sed persona Diuina, vt constituta proprietate personali essentialiter postulat oppositionem & incommunicabilitatem ad reliquas personas, quæ oppositio & incommunicabilitas non habetur, nisi per conceptum ipsum, vt formaliter relatiuum. Ergo relatio, vt constitutiua personæ Diuinæ, abstrahere non potest à conceptu & formalitate relatiua.

Concilia & Patres.

51. Confirmatur, quia vel ratio illa constitutiua primæ personæ, per intellectum præcisa à relatione, est respectiua, vel absoluta. Si respectiua; ergo formaliter constituit, vt relatio. Si absoluta; ergo pertinet ad essentiam; quia quidquid relatiuum non est, ad essentiam spectat: ac proinde non potest sub hac ratione præcisa personam constituere, quia persona non constituitur, nisi per rationem incommunicabilem: nulla autem ratio absoluta in Deo incommunicabilis est. Neque hîc valet distinctio eorum, qui dicunt, relationem, vt relatio est *specificatiuè*, non *reduplicatiuè*, personam constituere. Nam constituere, vt relatio est *reduplicatiuè*; est constituere secundùm propriam differentiam relationis. Constituere autem, vt relatio est *specificatiuè*, est constituere secundùm rationem generica abstrahentem ab absoluto & respectiuo: atqui probatum est, illam non posse personam constituere secundùm rationem generica, ab absoluto & respectiuo abstrahentem: ergo non potest, nisi vt relatio *reduplicatiuè* personam constituere.

Ferrariensis

52. Falsum etiam est, quod Ferrariensis addit, personam Patris solùm constitui in esse hypostatico ante originem, non autem distingui

stingui à Filio, nisi post originem per relationem ipsam paternitatis: tum quia in Diuinis eadem est ratio constitutiua personę, & distinctiua eiusdem ab omni alia. Tum quia persona Patris non solùm distinguitur à Filio in esse relatiuo, sed etiam in esse productiuo, quod habet ante originem; cùm non minùs implicet, eandem personam se ipsam producere, quàm ad seipsam referri.

Ferrariensis 53. Demum falsum est, quod idem Ferrariensis ibidem docet, §. *Attendendum tertio*, nempe relationem Diuinam non constituere personam, vt relatio est ratione ab essentia distincta, sed ratione ipsius essentię, cum qua identificatur, & ex qua habet, vt subsistat; & tantùm ex propria ratione habere, vt constituat personam in esse incommunicabili, & distincto à cęteris personis: falsum, inquam, est, quia personæ Diuinæ non solùm in esse incommunicabilis, sed etiam in esse suppositi subsistentis distinguuntur inter se: alioqui non essent tres subsistentiæ relatiuæ, contra *Contra Cõcilia & Patres.* Concilia & Patres, in Deo. Confirmatur, quia iuxta Conciliorum & Patrum doctrinam, vnio hypostatica facta est in subsistentia, & nõ in natura Verbi. Ergo Verbum habet peculiarem subsistentiam, ratione condistinctam ab ipsa natura Verbi, per quam subsistentiam Verbum immediatè vnitum est naturæ humanæ. Atqui hęc subsistentia propria Verbi, alia esse non potest, quàm relatio; cùm nihil possit habere Verbum, vt condistinctum à natura communi, nisi relationem.

54. Ad fundamentum relatæ sententiæ nego, rationem illam constitutiuam personæ Diuinæ naturæ sua postulare, vt à nobis concipiatur conceptu absoluto. Etenim cum illa constituat personam incommunicabilem, persona autem Diuina incommunicabilis esse non possit, nisi relatione, natura sua postulat concipi conceptu relatiuo. Falsum autem est, relationem Diuinam constituere aliquid ad se, cùm constituat personam, quæ essentialiter est ad alterum. Quòd si ad se, dicat non purum respectum ad terminum, sed subitantialem constitutionem personæ, vltro concedo, illam constituere aliquid ad se: nego tamen id esse munus solius formæ absolutæ, nam hæc ipsa constitutio personæ est ad alterum: vt constat de relatione transcendentali creata, quæ non abstrahit à respectu ad terminum. Nec est eadem ratio de persona creata, quę quia incommunicabilis est, non propter relatiuam oppositionem, sed propter limitationem, conceptibilis est conceptu absoluto. Vnde quamuis ad instar huius in personis Diuinis distingui possit ratio constituens & ratio referens; non tamen potest ad instar huius illa concipi conceptu absoluto, quia hoc inuoluit limitationem in ipsa ratione concepta. In Deo autem non solùm repugnat ratio limitationis in re ipsa, sed etiam in ipso conceptu obiectiuo, quia non debemus in Deo concipere aliter, atque perfectiones ipsæ isi Deo existentes concipi postulant. Confirmatur, quia propterea non admittimus in Deo compositionem metaphysicam, ne admittamus huiusmodi conceptus & rationes obiectiuè limitatas, quas compositio ipsa Metaphysica essentialiter inuoluit.

Durandus. Gabriel. 55. Quarta sententia est Durandi in 1. dist. 26. & 27. q. 1. Gabr. q. 1. affirmantium, personas diuinas constitui relationibus, vt relationes sunt formaliter. Quam sententiã etiam docuit Scotus, qui licet in primo loco citato opinionem Ioannis de Ripa, vt probabilem defendat, & cum eo etiam prędictus Palatius, tamen distinctione 28. & quolibeto 4. *ad argumentum principale*, sequitur hanc, quam etiam sequitur Palatius, & cum eo multi recentiores. Pro qua suppono, dupliciter nos posse de constitutione Diuinarum personarum loqui. Vno modo, prout est in se, alio modo, prout à nobis concipitur. Et hoc dupliciter, vel conceptu distincto, & adequato exprimente rem, vt est in se, aut confuso & inadæquato.

Scotus. Ioa de Ripa. Palatius.

56. Dico 1. Personæ Diuinæ re ipsa constituuntur relatione, vt relatio est formaliter. Fundamentum est, quia per id à parte rei relatio personas diuinas formaliter constituit, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis vt relatio: ergo vt relatio formaliter constituit. Maior constat, nam de ratione personæ est incõmunicabilitas. Minor probatur, quia relatio est incommunicabilis formaliter vt oppositа: opponitur autem formaliter vt relatio: ergo vt relatio formaliter est incommunicabilis. Confirmatur, quia si non constitueret vt relatio formaliter; sed sub alia formalitate; aut ista formalitas esset absoluta, aut relatiua: si relatiua; ergo constituit vt relatio formaliter: si absoluta; ergo hæc sententia non discrepat à sententia suprà impugnata de constitutione personarum per proprietates absolutas. Nam ad hoc vt personæ Diuinæ dicantur constitui formalitate absoluta, non est necesse, vt talis formalitas à parte rei sit distincta à formalitate relatiua, sed sufficit, si sola ratione ratiocinata ab illa distinguatur. Sicut eadem distinctio rationis sufficit, vt persona Diuina dicatur constitui relatione, & non essentia.

Thomistæ. 57. Hinc reiecta manet sententia quorundam Thomistarum asserentium, personas Diuinas constitui per relationes secundùm esse *In*, non autem secundùm esse *Ad*. Nam si à relatione præscindatur esse *Ad*, tollitur propria differentia relationis, & solùm relinquitur id, quod illi commune est cum reliquis entibus absolutis. Vnde non constitueret, secundùm formalitatem relationis.

58. Dicas. Pater paternitate non solùm constituitur persona incommunicabilis Filio, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Similiter Filius filiatione constituitur persona incommunicabilis non solùm Patri, cui relatiuè opponitur, sed etiam Spiritui sancto, cui relatiuè non opponitur. Ergo persona Diuina non constituitur relatione, vt relatio est formaliter; siquidem Pater & Filius constituuntur, vt

Personæ

Perſonæ diſtinctæ & incommunicabiles Spiritui ſancto per paternitatem & filiationem, per quas non opponuntur formaliter Spiritui ſancto. Reſp. Ex diſputatis ſectione præcedente, Patrem & Filium conſtitui diſtinctas perſonas à Spiritu ſancto Paternitate & filiatione, quatenus radicaliter opponuntur Spiritui ſancto.

59. Vrgebis. Vel iſta radicalis oppoſitio eſt de ſe ſufficiens ad conſtituendam, & diſtinguendam vnam perſonam Diuinam ab alia, vel non: ſi non eſt ſufficiens; ergo non poterit per illam Pater & Filius ſufficienter diſtingui à Spiritu ſancto. Si eſt ſufficiens; ergo non eſt ſemper neceſſaria formalis oppoſitio ad conſtituendas, & diſtinguendas perſonas Diuinas. Vnde poterunt perſonæ Diuinæ ſufficienter conſtitui, & diſtingui per ſolam oppoſitionem radicalē, atque adeo per proprietates abſolutas, radicaliter tantùm oppoſitas. Reſp. Iuxta ſuperiùs concluſa, radicalem oppoſitionem relatiuam eſſe quidem ſufficientem ad conſtituendas, & diſtinguendas perſonas Diuinas, ſuppoſita tamen formali oppoſitione relatiua earum; non eſſe autem ſufficientem, nulla ſuppoſita formali oppoſitione relatiua earundem. Cuius ratio eſt, quia radicalis oppoſitio ſupponit aliam formalitatem priorem in ipſa perſona Diuina, in qua talis oppoſitio radicalis fundatur. Vnde vel illa erit abſoluta, vel reſpectiua: ſi abſoluta, implicat per illam cōſtitui perſonam Diuinam, cum omnis perfectio abſoluta in Diuinis ſit illimitata in omni genere perfectionis, atque adeo nulli alteri oppoſita & incommunicabilis. Si reſpectiua, rurſus illa non poterit eſſe reſpectiua radicaliter, ne procedatur in infinitum: ergo erit reſpectiua formaliter. Omnis autem perfectio reſpectiua formaliter, eſſentialiter limitatur propter formalem oppoſitionem ad certum genus perfectionis; nam ſaltem limitatur ad non includendam oppoſitam correlationem, à qua eſſentialiter diſtinguitur. Porrò perfectioni eſſentialiter limitatæ ad certum genus non repugnat radicalis oppoſitio, per quam opponatur & diſtinguatur ab alia perfectione, etiam radicaliter oppoſita & diſtincta. Repugnat autem perfectioni illimitatæ in omni genere. Nam hoc ipſo, quod ſupponitur illimitata in omni genere, non poteſt vllam à ſe excludere, ac proinde opponi & diſtingui nequit. Contrà verò perfectio, quæ ſuapte natura ſupponitur limitata ad certum genus, non ſolùm poteſt diſtingui & opponi perfectioni, cui tantùm formaliter, ſed etiam cui radicaliter opponitur.

60. Inſtabis. Ergo poterit filiatio Diuina non modò diſtinguere Filium à Patre, ſed etiam à Spiritu ſancto, etiamſi illum per impoſſibile non produceret. Imò poſito quòd filiatio per formalem oppoſitionem ad Patrem limitaretur ad certum genus perfectionis, non repugnaret, illum opponi Spiritui ſancto per radicalem oppoſitionem in ratione perſonæ incommunicabiliter tantùm ſubſiſtentis. Reſpondeo. Nego conſequentiam. Nam in eo caſu neque radicaliter filiatio opponeretur ſpirationi paſſiuæ. Sicut, quia neque radicaliter ſpiratio actiua opponitur paternitati & filiationi, à neutra diſtinguitur, ſed cum vtraque identificatur. Nec ſat eſt dicere, in eo caſu fore radicalem oppoſitionem inter filiationem & ſpirationem paſſiuam in ratione perſonæ incommunicabiliter ſubſiſtentis; quia cùm de ratione perſonalitatis ſit incommunicabilitas, hoc ipſo quòd tunc filiatio conſtitueret perſonam Filij, redderet illam incommunicabilem Spiritui ſancto. Non, inquam, hoc ſat eſt dicere, quia incommunicabilitas ſupponit in perſona Diuina rationem aliquā oppoſitam, in qua proximè fundetur: nam ideo eſt incommunicabilis, quia oppoſita; non contrà, ideo oppoſita, quia incommunicabilis. Cùm igitur in eo caſu nulla ſupponeretur oppoſitio in filiatione reſpectu ſpirationis paſſiuæ, in qua proximè fundari poſſet incommunicabilitas ipſa perſonalitatis Filij reſpectu Spiritus ſancti, non poſſet in eo caſu Filius diſtingui perſonaliter à Spiritu ſancto; nec ſufficeret formalis oppoſitio, quę in filiatione ſupponeretur reſpectu Patris: nam hæc eſſet remota, & inſufficiens ad fundandam proximam incommunicabilitatem, quam Filius deberet habere reſpectu Spiritus ſancti. Sicut nec de facto ſufficit remota oppoſitio formalis, quam habet paternitas reſpectu Filij ad hoc, vt ſpiratio actiua mediante paternitate opponatur filiationi.

61. Dico 2. Relatio non conſtituit perſonam Diuinam, vt tranſcendentalis tantùm nec vt prædicamentalis tantùm; ſed vt tranſcendentalis & prædicamentalis ſimul, ſeclusis imperfectionibus; quæ in vtraque relatione creata reperiri poſſunt. Explico. Relatio Diuina etſi prædicamentalis propriè non ſit, cùm nec prædicamento claudatur, nec vt accidens aduenial perſonæ completè conſtitutæ, vt aduenium relationes prædicamentales ſuppoſitis creatis perfectè conſtitutis; verumtamen in ſe vna claudit quidquid perfectionis eſt tam in relatione prædicamentali, (hoc autem eſt actu reſpicere terminum exiſtentem, & ſimul duratione, natura, & cognitione eſſe cum ſua oppoſita correlatione), quā in relatione tranſcendentali, quod eſt non tantùm actu reſpicere terminum, ſed aliquod etiam munus exercere circa illum. Aſſertionem ſic explicatam probo. Relatio Diuina non ſolùm refert actu perſonam ad terminum quidditatiuè exiſtentem, quę ſimul duratione, natura, & cognitione eſt cum illo; ſed etiā conſtituit perſonam, quam actu refert, in ratione ſuppoſiti perfectè ſubſiſtentis, & fœcūdi ad producendum. Priora ſunt munia relationis prædicamentalis, poſteriora verò tranſcendentalis. Igitur relatio non conſtituit perſonam Diuinam, vt prædicamentalis tantùm, neque vt tranſcendentalis tantùm, ſed vt prædicamentalis & tranſcendentalis ſimul. Minorem ſuppono ex Philoſophia. Maior conſtat ex dictis, & ex dicendis ampliùs.

62. Dico 3. Perſonę Diuinæ re ipſa non

solùm constituuntur relationibus, sed etiam originibus, quatenus origines sumuntur pro productionibus vel actibus principiorũ producentium, vel passiuis terminorum productorum. Assertio probatur primò à posteriori. Nam alioqui origines non essent perfectiones quidditatiuæ, sed accidentales personis Diuinis. Nam quidquid est extra constitionem personæ, accidentale est: Ergo si origines à parte rei essent extra constitutionem Diuiuarum personarum, essent illis accidentales, quia aduenirent illis completè constitutis in esse personali. Probatur secundò à priori. Persona Diuina non solùm in esse naturæ, sed etiam in esse personę debet esse actualissima: non esset autẽ actualissima, si in suo quidditatiuo cõceptu personali originem non includeret: ergo. Maior constat, nam persona Diuina est actus purissimus: ergo quidditatiuè & formaliter includere debet omnem perfectionem sibi compossibilem. Minor probatur, quia si in quidditatiuo conceptu personali persona diuina non includeret originem, non esset actuata omni perfectione sibi possibili; atque adeo in esse personæ non esset actualissima, cùm posset actuari vlteriori formalitate & perfectione sibi debita.

63. Cæterùm diuerso modo personam diuinam constituit origo passiua, atque illam constituit origo actiua. Nam origo actiua constituit personam in ratione actu producentis, vnde supponit illam constitutam in ratione productiui. Origo verò passiua partim est via, & tendentia ad constitutionem personalem in esse formato & perfecto; partim, vt perfectio quædam perseuerans, constituit personam in esse producto, actu respiciente principium producens.

64. Dico quartò. Si personæ diuinæ adæquatè & distinctè concipiantur, concipi debent conceptu relatiuo, non absoluto. Fundamentum est, quia conceptui adæquato & distincto correspondet res prout est in se ipsa: sed diuinæ personæ re ipsa constituuntur relatione, vt relatio est, vt suprà probatum est: ergo vt tales concipi debent, si adæquatè & distinctè concipiantur.

65. Dico quintò. Quamuis conceptu confuso & inadæquato personæ diuinæ non concipiantur sub expressa ratione relatiua, non tamen concipi possunt sub expressa ratione absoluta, sed sub præcisiua dumtaxat ratione subsistentis incommunicabiliter. Prima pars assertionis probatur, quia conceptu confuso non concipimus diuinas personas prout sunt in se, sed per analogiam ad personas creatas: ergo vt sic non concipimus illas sub expressa ratione relatiua. Antecedens probatur, nam ratio, sub qua illas expresè concipimus, est analogicè eadem, qua constituuntur personæ creatæ, ad instar quarum concipimus increatas: sed hæc non est relatiua: ergo.

66. Dices. Etsi ratio, sub qua personas diuinas concipimus, sit subsistentia creata, per cuius speciem concipimus personas increatas; tamen ratio, quam sub illa concipimus, est subsistentia increata, quæ relatiua est. Respondeo. Concedo rationem, quæ vltimò terminat conceptum nostrum, esse ipsam subsistentiam increatam relatiuam; non tamen sub expressa ratione relationis, quia sub ea tantùm ratione expressa terminat, sub qua immediatè repræsentatur per speciem desumptam ex persona creata.

67. Secvnda pars assertionis probatur, nam alioqui talis conceptio esset falsa, quia exprimeret rem sub opposita ratione, qua est in se. Nam licet conceptus confusus, & inadæquatus non exprimat rem secundum adæquatam perfectionem, quam habet; non tamen illam exprimere debet secundùm diuersam perfectionem ab ea, quam in se habet. Alioqui non solùm talis conceptus non adæquaretur, sed etiam difformaretur obiecto à parte rei existenti. Vnde non tantùm esset negatiuè imperfectus, sed etiam positiuè falsus. Nam prior conceptio licet non exprimat totam perfectionem obiecti, falsa tamen non est; quia quod exprimit, in re ipsa est, quamuis non id tantùm, quod conceptio ipsa exprimit. Posterior verò falsa est, quia exprimit obiectum aliter, atque in seipso est. Cùm igitur personæ diuinæ reipsa constituantur perfectione relatiua, non possunt vero conceptu concipi, si concipiantur sub ratione absoluta; possunt tamen concipi conceptu præcisiuo sub ratione subsistentis incommunicabiliter; quia licet hæc perfectio à parte rei non præscindat à relatione, in re ipsa tamen est, ac proinde conceptio illam exprimens falsa non est, etsi non secundùm totam perfectionem, quam reipsa includit, illam exprimat.

68. Ad rationem dubitandi nego Antecedens. Non enim paternitas supponit personam Patris, sed constituit illam. Ad probationem nego paternitatem, quà relatio est, reipsa, sed tantùm ratione & modo concipiendi nostro generationem consequi. Constat, quia paternitas est prima relatio competens Deo ante omnem originem: ergo non potest re ipsa generationem consequi: nam omnis realis consecutio fit media aliqua origine. Ergo si paternitas re ipsa generationem consequeretur, fieret media generatione, tanquam origine. Consequitur autem paternitas generationis actum secundùm rationem, quâ assueta concipere increata ad instar creatorum, primò concipit illam, vt constituentem personam sub ratione subsistentis incommunicabiliter, abstrahente à relatiuo & absoluto: secundò sub ratione generantis; tertiò sub ratione referentis ad Filium iam productum. Quæ tres rationes sunt quidem in diuina paternitate, sine vlla tamen prioritate, aut posterioritate actuali, sed tantùm virtuali seu fundamentali inadæquata. Quia vbi nulla est actualis distinctio, nulla esse potest prioritas & posterioritas. Nam

omnis

omnis realis prioritas importat realem distinctionem à suo posteriori. Quo fit, vt eadem paternitas re ipsa constituat, originet, & referat. Neque prout constituit, diuersa est à se ipsa, prout orignat, & refert, nisi penes connotata. Nam prout constituit, dicit tantùm personam constitutam; prout originat, includit actum essentialem, connotando terminum in produci; prout refert, explicitè dicit terminum productum, ad quem refert. Quia igitur in creatis constitutio personæ præcedit originem, & origo relationem, in intellectu nostro, qui ista concipit ad instar rerum creatarum, constitutio personæ in Diuinis præcedit originem, & origo relationem.

69. Atque in hac prioritate & posterioritate in concipiendo fundatur prioritas & posteritas in significando, quæ immediatè consequitur prioritatem & posterioritatem in concipiendo. Vnde verè dicimus: Ideo Pater refertur, quia generat; ideo generat, quia supponitur constitutus ad generandum: sunt enim istæ causales veræ: tum quia conformantur modo nostro concipiendi, fundato in rebus creatis, ad instar quarum Diuina concipimus. Tum propter ipsas perfectiones Diuinas à parte rei existentes, quę licet in se ipsis non existant cum ea prioritate & posterioritate actuali, cum qua enunciantur; existunt tamen cum prioritate & posterioritate virtuali; quæ in hoc consistit, vt si hæ rationes distinguerentur in Diuina relatione, prior esset ratio constituens quàm originans, & originans, quàm referens.

70. Cæterùm si Diuina personalitas concipiatur, vt ipsa exigit concipi, concipi debet, vt quidditatiuè includens omnes has tres formalitates, nempè subsistentiæ incommunicabilis, originis siue actiuæ in persona producente, siue passiuæ in persona producta, & actualis referentiæ ad terminum relatiuè oppositum. Vnaquæque enim relatio Diuina personalis, quà Diuina est, essentialiter includit omnes istas perfectiones: quia vt Diuina concipienda est omni perfectiori modo, quo concipi potest: atqui perfectiori modo concipitur, si concipiatur, vt essentialiter claudens intra suam quidditatem omnes istas formalitates, quàm si tantùm identicè, & concomitanter includat. Quo fit, vt quando concipitur Diuina personalitas secundùm vnam tantùm formalitatem, non concipiatur adæquatè, & perfectè secundùm omnem perfectionem, quam quidditatiuè includit, sed tantùm inadæquatè, & imperfectè.

71. Dices. Pater re ipsâ est prior origine Filio: ergo non potest re ipsa simul esse cum Filio; esset autem re ipsa simul cum Filio, si in ratione personæ constitueretur paternitate, quia paternitas essentialiter postulat existentiam Filij, cùm sit actualis respectus ad illum. Respondeo. Concedo consequentiam de simultate originis; implicat namque, Patrem priorem esse origine Filio, & simul origine cum illo: nego tamen consequentiam de simultate durationis, & naturæ, quia non repugnat, Patrem priorem esse origine, & simul duratione, & naturâ cum Filio; vt patet in rebus creatis, in quibus causa est prior origine suo effectu, cum quo tamen potest esse simul duratione. Ratio est, quia istæ prioritates & posterioritates sunt diuersæ rationis; & prioritas vnius non destruit posterioritatem alterius, & contrà. Nam prioritas originis solùm postulat, vt vnum sit principium alterius, cui tantùm repugnat posterioritas originis, quæ est posterioritas eiusdem ordinis & rationis: Simultas verò durationis solùm postulat simultatem existentiæ in eadem duratione, cui tantùm repugnat prioritas & posterioritas in eodem genere. Non ergo repugnat, Deum Patrem esse priorem origine Filio, & simul duratione, & naturâ cum illo. Quia licet Filius sit à Patre, in nullo tamen signo existit Pater, in quo non existat Filius. Et consequenter nullum est signum, in quo Pater sit constitutus paternitate, & non respiciat Filium actu existentem. Vnde cùm dicitur, Pater vt prior origine non habet Filium productum, sed producendum: ergo vt prior origine non habet terminum præsentem, ad quem referatur, sed futurum, ad quem non refertur, sed referetur: nego antecedens: nam in eo prioritas originis confunditur cum prioritate durationis. Præsens enim & futurum important prioritatem & posterioritatem durationis, quæ cum prioritate & posterioritate originis non necessariò connectuntur, quia potest principium in eo signo durationis, in quo existit, producere suum terminum, atque adeo in omni signo durationis respicere illum, vt productum à se, & in nullo signo respicere illum, vt producendum. Tota igitur fallacia est, quia quod est prius tantùm origine, concipimus vt prius etiam duratione. Vnde in signo, in quo Patrem concipimus priorem origine Filio, nondum concipimus Filium productum, sed producendum in posteriori signo originis, ac si posterius signum originis Filij esset signum durationis: quod falsum est, quia posterioritas originis non dicit, nisi esse ab alio, quod stare potest cum simultate existendi in quouis signo cum illo. Vnde modus imperfectè concipiendi noster applicatur rebus ipsis conceptis: ac proinde magna committitur fallacia, argumentando ab imperfecto modo concipiendi nostro ad modum existendi rerum.

72. Ad rationes verò oppositæ sententiæ sectionis præcedentis à Scoto adductas respondeo. Ad primam nego, relationem Diuinam non posse se ipsam referre, quia cùm sit subsistens, non repugnat, vt se ipsam referat ad oppositum terminum: sicut relatio transcendentalis creata cõstituit essentiam, & simul se ipsam refert ad terminũ possibilẽ.

Ad illud quod dicitur, omne relatiuum priùs naturâ præsupponitur, quàm referatur, intelligendum est de relatiuo, quod denominatiuè tantùm, non essentialiter refertur. *Augustin. explicatur.* Nec mirum si relatio identitatis realis non est, quia illa nec supponit, nec secum affert distinctionem extremorum. Cæterùm Augustinus explicandus est, vt tantùm velit, hoc nomen *Persona*, quoad modum significandi, non quoad rem ipsam significatam, in Deo importare perfectionem absolutam, vt patebit textum legenti. Cuius ratio est; quia hoc nomen, *Persona*, desumptum est à personalitate creata, quæ importat perfectionem absolutam.

73. Ad secundam neganda est vniuersaliter maior. Nam licet illa vera sit de relationibus creatis, quæ distinctionem supponunt in rebus ipsis absolutis; falsa tamen est de increatis, quæ distinctionem non supponunt, nisi in relatiuis.

74. Ad tertiam concessa maiore de prioritate originis, distinguenda est minor. Nam si ea intelligatur de prioritate durationis, naturæ, vel cognitionis, vera est, non tamen contra nos, qui tantùm in originante concedimus prioritatem originis, quæ stare potest cum simultate durationis, cognitionis, & naturæ cum termino originato. Si verò intelligatur de prioritate originis, falsa est, quia cum simultate relatiuorum stare potest prioritas originis in principio producente, & posterioritas in termino producto. Legendus est *S. Thomas.* S. Thomas 1. p. q. 42. art. 6. ad 2. *Syluius.* Syluius ibid.

75. Ad confirmationem nego. Patrem originare Filium, nil aliud esse, quàm Patrem habere Filium, vt correlatiuum sui; sed est habere illum per originem à se productum. Vnde assignata hypothesis destruit se ipsam, nempe quòd sola paternitate posita, & omni alia actione circumscripta, ponenda esset Filiatio. Nam ex vna parte paternitas essentialiter postulat filiationem; ex alia verò parte Filius non nisi origine à Patre procedere potest. Igitur implicat in adiecto, quòd posita paternitate, & circumscripta actione generatiua, ponatur Filius. Nec repugnat, relatiuum producere suum correlatiuum; quia non repugnat, vt relatiua sint simul natura, duratione, & cognitione, & tamen vnum sit prius origine altero. Vnde etiamsi non possit Patet non intelligi prior origine Filio, cùm non possit intelligi, tanquam is, à quo Filius; tamen non potest non intelligi simul natura, duratione, & cognitione cum Filio, quia non potest non intelligi, vt correlatiuum Filij.

76. Ad quartum nego, relationem non posse esse terminum originis, præsertim si sit subsistens, qualis est relatio Diuina. *Aristoteles.* Philosophus autem intelligendus est de relatione prædicamentali creata, quæ est purus respectus, nec per se primò ab agente intenta, sed consequitur ad productionem alicuius absoluti.

77. Ad quintam negandum est, eodem modo generans respicere genitum, ac spirans spiratum. Nam generans respicit genitum, vt simile similitudine naturali, & intentionali vi suæ processionis formalis. Spirans verò respicit spiratum, vt simile similitudine tantùm naturali, quæ ad generationem intellectualem non sufficit. Et licet genitor non referatur ad genitum secundùm id, quòd genitus assimilatur genitori, quia secundùm id non opponitur; adhuc tamen diuerso modo genitor refertur ad genitum, ac spirans ad spiratum. Nam genitor refertur ad genitum, tanquam ad personam subsistentem, sibi adæquatè similem vi suæ processionis formalis. Demum productio non dicitur generatio, nisi ex termino formali. Cùm igitur terminus formalis non sit relatio, sed natura, ex eatali vel tali modo communicata, sortitur rationem generationis. Ac proinde maior est ratio, cur potiùs vna, quàm alia productio, tendat ad productum per modum naturæ, etiamsi vtraque terminetur ad relationem subsistentem, quia cum ipsa productione relationis essentialiter connectitur communicatio naturæ, quæ vt stat sub hoc vel illo modo communicationis, constituit productionem sub tali vel tali specie productionis.

78. Ad sextam nego, suppositum Diuinum re ipsa præcedere suam originem actiuam vel relationem, qua refertur ad productum, etiamsi præcedat originem passiuam, & terminum à se productum, prioritate tantùm originis, non autem naturæ, durationis, aut cognitionis. Vnde à parte rei non priùs Pater est potens ad producendum, quàm actu producat: sicut non priùs est potens ad intelligendum, quàm actu intelligat, quia in Diuinis posse & esse sunt idem. Quare illa causalis; *Ideo Pater producit, quia potens est ad producendum*; vera tantùm est ex modo concipiendi nostro per analogiam ad creata, cum fundamento in re, modo suprà explicato. Hinc tamen non sequitur, Filium præcedere suam generationem, quia licet sit simul naturâ, & cognitione cum Patre, qui prior est passiua generatione Filij; non tamen licet vnam prioritatem ex alia inferre; cùm prioritas generationis sit prioritas originis, quæ diuersæ rationis est à prioritate naturæ & cognitionis.

79. Ad septimum nego, paternitati non repugnare communicabilitatem. Ad primam probationem nego, paternitatem Diuinam non esse de se hanc & singularem: neque ad hoc requiritur infinitas: vt constat de supposito creato, quod quamuis finitum sit, singulare tamen est, & incommunicabile alteri supposito. Nam hoc ipso, quòd talis entitas est, singularis sit, necesse est; quanquam Diuina paternitas infinita est in genere paternitatis. Ad secundam probationem, nego consequentiam. Nam quamuis relationes Diuinæ æqualiter

se

se habeant ad essentiam, non tamen æqualiter se habent inter se, quia inter se distinguuntur, & opponuntur suis proprijs rationibus formalibus, quarum vna potest esse communicabilis, altera incommunicabilis. Ad tertiam probationem distinguendum est. Nam vel ea hypothesi data, paternitas Diuina esset eiusdem rationis & naturæ, ac nunc est; & sic talis hypothesis se ipsam destrueret: nam ex eo quòd esset subsistens incommunic-biliter, vt nunc est, esset incõmunicabilis Spiritui sancto. Quotiescunque autem in hypothesi ponitur ratio aliqua destruens rationem formalem antecedentis positi, tunc ex oppositis in antecedente sequuntur opposita in consequente; vt si ponas, quòd simul quis sit homo & leo, sequitur quod simul sit rationalis & irrationalis, proinde homo & non homo. Vel talis paternitas foret diuersæ rationis, ac nunc est, eò quòd non esset incommunicabiliter subsistens, vt nunc est; & tunc nil mirum, si foret communicabilis, quoniam esset diuersæ rationis ac nunc est.

80. Ad octauum nego, relationem Diuinam non constituere vnum per se cum essentia, etiamsi sit diuersi quasi generis ab essentia. Tum quia relatio Diuina est substantia, non accidens. Tum quia est perfectissimè vnum cum essentia maiori vnitate, quàm quæuis subsistentia creata cum sua natura. Vnde falsum est, magis per se esse vnum suppositum creatum, quàm increatum; quia magis vnum dicitur, quod in sui constitutione minorem inuoluit distinctionem. Nec refert, quòd illud constituatur ex rationibus formalibus magis diuersis, absoluto scilicet & respectiuo. Nam hæc diuersitas rationum formalium sicut non obstat vnitati, ita neque supposito per se vni; cũ enim suppositum constare debeat natura & subsistentiâ incommunicabili, & in Diuinis nulla ratio, præter relationem, incommunicabilis esse possit, iure sequitur, suppositum Diuinum absoluto & respectiuo constituendum esse.

81. Ad nonum. Cùm definitio illa communis sit personæ creatæ & increatæ, & creata non constituatur proprietate relatiua, sed absoluta, non debuit per relationem dari, sed per aliquid relatiuo & absoluto commune.

DISPVTATIO XXI.

An Personæ Diuinæ præter propriàs subsistentias relatiuas habeant aliam subsistentiam absolutam communem naturæ propriam.

1. PRIMA sententia affirmat. Est Scoti in 3. dist. 1. quæst. 2. §. *ad quæstionem.* Durandi quæst. 2. & 4. Capreoli qu. vnica, art. 3. *Ad argumenta Durandi.* Argentinæ in 1. dist. 26. qu. vnica, art. 4. ad 9. Caietani 1. p. q. 39. art. 4. §. *ad euidentiam,* & 3. p. q. 3. art. 2. & 3. Zumel 1. p. q. 30. art. 1. disput. vnica, concl. 1. Molinæ q. 29 art. 2. disp. 3. Suarez 3. p. disp. 15. sect. 1. & lib. 4. de Trinit. c. 11. Granadi 1. p. tomo 3. controuersia, 5. disp. 5. sect. 3. Verùm hi authores ex diuerso procedunt fundamento. Etenim Durãdus Capreolus, & alij, ad quos etiam inclinare videtur Scotus; supponunt in Deo vnum tantùm subsistere absolutum, sicut & vnum esse, quo omnes Diuinæ personæ per se existunt & subsistunt, ita vt relationes non superaddant naturæ, nisi solam rationem incommunicabilitatis.

Scotus. Durandus. Capreolus. Argentin. Caietanus. Zumel. Molina. Suarez. Granadus.

2. Fundamentum Durandi est, quia subsistere dicit perfectissimum modum essendi: perfectissimus autẽ modus essendi, est ad se, non ad aliud existere: sola autem natura Diuina facit existere ad se, non autem relatio, quæ tantùm facit existere ad aliud. Ergo subsistere est solius naturæ Diuinæ. Confirmat id ipsum authoritate Augustini 7. de Trinit. c. 4. vbi, *Omnis,* inquit, *res ad se ipsam subsistit, quanto magis Deus?*

Augustin.

3. Reliqui verò authores supponentes, personas Diuinas subsistere proprijs subsistentijs relatiuis, vlteriùs probant, admittendum esse aliud subsistere absolutũ naturę, ratione distinctum à triplici subsistere relatiuo personarum. Probant autem hoc primò authoritate Patrum, qui huiusmodi subsistere absolutum in Deo videntur admittere vltra subsistere relatiuum personarum. Nam primò Agatho in epistola, quę habetur in 6. Synodo actione 4. *Confitemur,* inquit, *trium subsistentiarum, seu personarũ vnam subsistentiam.* Secundò Hieronymus in epist. ad Damasum: *Natura,* inquit, *Dei id quod subsistit non habet aliunde, sed suum est.* Et ibidem vnam tantùm concedit hypostasim in Deo. Sed hypostasis idem est quod subsistentia: ergo. Pro eodem facit Augustinus paulò antè citatus. Tertiò Cyrillus Alexandrinus & Anastasius in compendiaria fidei explicatione, quæ habetur tomo 4. Bibliothecæ: *Quid,* aiunt, *est Deus? res, quæ per se est, neque altero indiget ad hoc, vt ipsa subsistat.*

Agatho. 6 Synodus. Hieronym. Augustin. Cyrillus. Anastasius Biblioth. Patrum.

Boetius. Patres.

Quartò Boëtius libro de duabus naturis: *Dicimus*, inquit, *vnam esse essentiam, vel subsistentiam Deitatis.* Et passim alij Patres perfectionem subsistendi naturæ Diuinæ tribuunt.

4. Secundò probant ratione. Prima sit. Subsistentia est perfectio simpliciter simplex: ergo non est naturæ Diuinæ neganda. Antecedens constat ex definitione perfectionis simpliciter simplicis, quę in quolibet ente est melior ipsa, quàm non ipsa, siue oppositum eius; quæque cum maiore, vel æquali perfectione non pugnat. Talis autem est subsistentia absoluta. Nam perfectior concipitur natura Diuina, si adhuc à relationibus præcisa concipiatur subsistens, quàm non subsistens; cumque illa communis sit omnibus personis, cum nulla maiore vel æquali perfectione Diuina pugnabit. Consequentia verò probatur, quia natura Diuina debet ex se independenter à relationibus includere omnem perfectionem simpliciter simplicem; alioqui ex se non esset ens perfectè completum. Confirmatur primò, quia subsistentia est complementum substantiæ: sed natura Diuina adhuc præcisa à relationibus est cõpleta substãtia: ergo adhuc pręcisa à relationibus est subsistens. Confirmatur secundò, nam subsistentia relatiua non est perfectio simpliciter simplex: ergo si hãc perfectionem non habet natura à se, non poterit illam habere à relationibus.

5. Secvnda ratio sit. Subsistentia est de essentia Dei, vt Deus est: igitur Deus vt Deus includit essentialiter subsistentiam. Consequẽtia constat, quia Deus essentialiter includit, quidquid cõstituit ipsum formaliter vt Deum. Antecedẽs probatur, quia de essentia Dei, vt Dei, est esse perfectissimum: non est autem esse perfectissimum, nisi sit subsistens; sublata enim subsistentia manet esse imperfectum & incompletum, indigum vlteriori complemento per se.

6. Tertia ratio sit. *Hic Deus* est communis Patri, Filio & Spiritui sancto: sed *hic Deus* includit subsistentiam: ergo Deus secundùm communem rationem Deitatis, includit subsistentiam. Maior patet, nam *hic Deus* prædicatur de omnibus & singulis personis. Minor probatur, quoniã *hic Deus* importat Deitatem in habente; ergo in subsistente, cùm nequeat Deitas haberi, nisi à subsistente; quia omnis alius modus dicit imperfectionem. Confirmatur. *Hic Deus* importat completum principium intelligendi, volendi, & creandi: ergo *hic Deus* includit aliquam subsistentiam; non relatiuam, quia hæc nequit esse communis omnibus personis, quæ per idem principium simul intelligũt, volũt, & creant; ergo absolutam.

7. Qvarta ratio sit. Subsistentiæ relatiuæ personarum non sunt ex se sufficientes, vt per eas natura Diuina completè subsistat: ergo pręter subsistentias relatiuas personarum concedenda est subsistentia absoluta naturæ, per quam illa completè subsistat. Consequentia patet; alioqui natura Diuina non haberet suum adæquatum & naturale complementum: est enim subsistentia naturale complementum substantiæ. Antecedens probatur, quoniam subsistentiæ relatiuæ immediatè fundãtur in actibus notionalibus, quibus illæ immediatè producunt, aut producuntur. Vt subsistentia Patris immediatè fundatur in actu intelligendi, tanquam in proximo principio generandi, subsistentia Filij in eodem actu intelligendi, tanquam in passiua origine; subsistentia Spiritus S. in actu diligendi, tanquam in proxima via & origine procedendi. Ergo non possunt immediatè reddere subsistentes, nisi solos actus intelligendi, & volendi; quia non possunt immediatè reddere subsistentes, nisi eas perfectiones, quas immediatè afficiunt. Igitur danda est alia subsistentia, quæ omnes Diuinas perfectiones immediatè afficiat, & reddat formaliter subsistentes; quæ alia esse non potest, quàm subsistentia absolutæ naturæ. Confirmatur, quia subsistentia est immediatum complementum & comprincipium naturæ substantialis in ordine ad omnes operationes, tam immanentes, quam transeuntes; igitur supponi debet antè omnes naturæ operationes. Atqui subsistentiæ relatiuæ non supponuntur, sed consequuntur operationes immanẽtes intelligendi & volendi naturæ Diuinæ: igitur non sufficienter illam complere possunt in ordine ad tales operationes.

8. Secvnda sententia negat, præter subsistentias relatiuas, omnem subsistentiam absolutam in Deo. Est Richardi in 1. dist. 26. art. 1. q. 1. in corp. & ad 2. & 5. Hẽrici quodlibeto 5. q. 8. sub finem, Vasquez 1. p. disp. 125. c. 3. Zunigæ de Trinit. disput. 5. dubio. 10. memb. 1. Ruiz disp. 34. à sectione 5. Hæc sententia duplicem inuoluit quæstionem, alteram de re, de nomine alteram. De re quæstio est, an natura Diuina præcisa à relationibus ex se ipsa habeat, quidquid requiritur ad perfectè existendum? ita vt si fingatur casus, quo natura Diuina sic præcisa à relationibus poneretur à parte rei, vi solius existentiæ absolutæ sufficienter existeret: an verò ita exigat proprietates relatiuas, & quodammodo ab illis pendeat in existendo, vt si per impossibile ab illis separaretur, non posset vi propriæ existentię absolutæ sufficienter & completè existere? ad eum ferè modum, quo si natura angelica separaretur à propria subsistentia, non posse ex se sufficienter existere, nisi aliundè talis defectus suppleretur. De nomine verò quæstio est, an posito, quòd natura Diuina vi propriæ existentiæ absolutæ habeat, quidquid ad perfectè & sufficienter existendum requiritur, talis existentia nuncupanda sit subsistentia, an potiùs existentia.

Richardus. Henricus. Vasquez. Zuniga. Ruiz.

9. Dico primò. Natura Diuina ratione solius existentiæ absolutæ, independenter à proprietatibus relatiuis habet, quidquid requiritur ad perfectè & completè existendum: & consequenter à pro-

prietatibus

prietatibus relatiuis non habet vt perfectè existat, sed tantùm vt incommunicabiliter existat, vltimò terminata terminis personalibus ipsius fœcunditatem explentibus. Assertio hæc est contra plerosque auctores secundæ sententiæ, qui dum negant Deo absolutam subsistentiam, negare etiam videntur perfectam existentiam, dum docent, naturam Diuinam sine proprietatibus relatiuis non perfectè extituram in se ipsa. Vnde videntur eodem modo ad existentiam naturæ Diuinæ subsistentias relatiuas requirere, quo pacto requiritur subsistentia creata ad existentiam ipsam naturæ creatæ: & consequenter sicut natura creata non sufficienter existeret sine propria subsistentia; ita nec natura increata sine suis relatiuis subsistentijs.

Authores secundæ sententiæ.

10. Nostra tamen assertio probatur hoc vnico fundamento. Existentia debita naturæ Diuinæ, etiam vt ratione præcisæ à subsistentijs relatiuis, est in genere existentiæ perfectissima; ergo ex se sufficiens ad reddendam illam perfectè existentem. Consequentia patet. Antecedens probo, nam essentia Diuina adhuc ratione præcisa à relationibus, manet in suis perfectionibus absolutis, quas adhuc vt præcisa includit illimitata secundùm omnem gradum possibilem: sed vt sic præcisa includit existentiam absolutam: ergo includit illam, vt illimitatam secundùm omnem gradum possibilem existentiæ: non includeret autem illam illimitatam secundùm omnem gradum existentiæ possibilem, si adhuc deberet in ratione existentiæ perfici per ipsas existentias relatiuas. Ergo independenter ab existentijs relatiuis natura Diuina supponi debet perfectè existens. Maior constat, nam præcisio à solis rationibus non tollit à natura Diuina perfectiones absolutas, sub omni gradu illi debitas. Minor assumpta patet, quia natura Diuina non existit formaliter per existentias relatiuas, sed per absolutam sibi propriam; natura autem præcisa à relationibus solùm excludit perfectiones relatiuas. Minor verò subsumpta probatur, quia perfectio illimitata sub omni gradu possibili nullum admittit augmentum aut complementum; alioqui quâ parte augmentum vel complementum admitteret, illimitata non esset.

11. Confirmatur, nam sicut in reliquis attributis essentia Diuina etiam à relationibus præcisa, manet infinita & illimitata, nullius augmenti, aut complementi capax in eo genere, in quo vnumquodque attributum supponitur infinitum & illimitatum; ita & in ipsa existentia absoluta, cùm non sit maior ratio de attributis, quàm de existentia.

12. Dices, maiorem rationem esse, quia nullum attributum est à proprietatibus relatiuis complebile, sicut ab ijs complebilis est existentia absoluta naturæ Cuius discriminis ratio est, quia complementum debet esse eiusdem rationis cum re complebili, nullum autem attributum est eiusdem rationis cum proprietatibus relatiuis; est autem eiusdem rationis cum illis existentia absoluta naturæ, quia vtraque est in genere existentiæ. Vnde vna compleri poterit per aliam. Confirmatur, quia sicut existentia relatiua personarum completur per existentiam absolutam naturæ; ita existentia absoluta naturæ completur per existentiam relatiuam personarum.

13. Sed contrà, quia licet vtraque sit in genere existentiæ; vna tamen est in genere existentiæ absolutæ, altera verò in genere existentiæ relatiuæ. Vnde vna non complet aliam in genere existentiæ formaliter, cùm vtraque supponatur in sua vltima ratione perfecta; sed in alio genere, nempe personalitatis, & suppositi incommunicabiliter subsistentis: natura verò complet relationes in ratione essentiæ, & principij perfectè operatiui. Hinc patet ad confirmationem: falsum quippe est existentias relatiuas personarum compleri ab existentia absoluta, in ratione existentiæ formaliter, sed in ratione essentiæ & principij operatiui.

14. Confirmatur ad hominem. Nã nonnulli ex citatis Authoribus docent, relationes Diuinas nullam secum afferre existentiam, condistinctam ab existentia absoluta naturæ; ergo non possunt existentiam absolutam naturę in ratione existentię formaliter complere: cùm nulla forma possit subiectum complere secundùm perfectionem, quam in se non habet.

15. *Obijcies* primò. Relationes Diuinæ habent in nostra sententia proprias existentias relatiuas, virtualiter condistinctas ab existentia absoluta naturæ: ergo addendo illas naturæ, complent eam in ratione existentis formaliter. Consequentia probatur, quia si existentia respectiua relationum non compleret existentiam absolutam naturæ, non posset constituere vnum existens per se cum illa, cùm nequeat ex duobus entibus completis constitui vnum per se. Respondeo negando consequentiam. Ad cuius probationem nego sequelam. Etenim ad constituendum vnum per se sufficit, vt constituentia sub aliqua ratione se mutuò compleant in ordine ad constitutum. Vnde relatio Diuina complet naturam Diuinam sub ratione suppositi vltimò terminati incommunicabiliter; natura verò relationem sub ratione essentiæ & principij perfectè operatiui in ordine ad tertium constitutum, quod est persona ipsa Diuina. Etenim hoc est discrimen inter constituentia increata, & creata: quòd creata, quia suapte natura sunt intrinsecè limitata, & non continent, neque in proprio genere omnem perfectionem possibilem, perficiunt se mutuo etiam secundùm rationes proprias. Subsistentia enim creata complet, & perficit naturam, non

solùm in ratione suppositi incommunicabiliter subsistentis, sed etiam in ratione per se existentis, quia sine propria subsistentia natura creata non est apta existere per se. Increata verò, quia sunt illimitata, & in se continent omnem perfectionem in suo genere possibilem, non sese perficiunt & complent in proprijs rationibus, sed in alijs, & in ordine ad tertium constitutum. Vnde relatio Diuina non perficit naturam Diuinam sub ratione existentiæ, sub qua supponitur illimitata & incapax omnis incrementi eiusdem rationis, sed sub ratione subsistentiæ, siue existentiæ incommunicabilis.

16. *Obijcies* secundò. In nostra sententia relationes Diuinæ integrant essentialiter naturam Diuinam; ergo & earum existentia existentiam absolutam naturæ: Igitur sine respectiua existentia relationum non concipitur completa existentia absoluta naturæ. Respondeo distinguendo primum consequens. Existentia relationum integrat existentiam naturæ in eodem genere existentiæ, nego: quia vt sic supponitur omninò completa: integrat in ratione existentiæ incommunicabilis, concedo. Quæ perfectio incommunicabilitatis est essentialiter debita naturæ Diuinæ, ac proinde quidditatiuè inclusa, conceptu saltem implicito in illa, vnde ad secundum consequens respondeo. Sine respectiua existentia relationum non concipitur existentia absoluta naturæ completa in ratione existentiæ absolutæ explicitè conceptæ, nego; in ratione existentiæ incommunicabilis, concedo. Neque ex eo, quòd existentia absoluta naturæ essentialiter includit impicitè existentias relatiuas personarum, existentia absoluta naturæ non est de se perfecta & sufficiens ad reddendam naturam Diuinam à parte rei existentem, si per impossibile separaretur ab existentijs relatiuis personarum, quia non includit illas cum dependentia & imperfectione, sed sine vlla dependentia & imperfectione.

17. Dices. Nulla res existere potest sine sua adæquata essentia: ergo si existentiæ relatiuę personarum sunt de essentia existentię absolutæ naturæ Diuinæ, non poterit existentia absoluta naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiuis personarum. Respondeo, non posse existentiam absolutam naturæ Diuinæ per se existere absque existentijs relatiuis personarũ, quantũ est ex parte existentiæ absolutæ naturæ, quæ nunc est, & nego; quia si per impossibile, præcisis existentijs relatiuis, maneret existentia absoluta naturæ cum eadem perfectione, quâ nunc est, ex vi illius existeret perfectè natura Diuina: non posse aliunde existere ex mutatione ipsius existentiæ absolutæ, quæ in tali casu necessariò fieret, & concedo. Nam hoc ipso, quòd existentia absoluta naturæ Diuinæ non haberet existentias relatiuas personarum, non contineret eam plenitudinem existendi, quam nunc continet.

18. Dico secundò. In Deo non est subsistentia absoluta distincta à subsistentijs relatiuis personarum, esto in eo sit perfectissima existentia absoluta, ratione distincta ab existentijs relatiuis personarum. Primum fundamentum sumitur ex Concilijs & Patribus, qui tres tantùm agnoscunt subsistentias relatiuas in Deo, quas Græci hypostases vocant. Vnde apud Concilia & Patres subsistentia, hypostasis, suppositum, & persona sunt idem. Legatur Concilium Florentinum sess. 19. versus finem: *Substantiâ hæc*, inquit, *quæ ita subiectum est*, (loquitur autem ibi de prima substantia, quæ in recta linea prædicamentali est idem quod suppositũ) *vocatur aliquando hypostasis, quãdoque subsistentia*. Et paulò pòst: *ita vt in specie intellectiua subiectum* (hoc est suppositum) *dicatur subsistentia & persona*. Interdum verò expressè negant, in Deo esse subsistentiam absolutam communem, ratione condistinctam à subsistẽtijs relatiuis proprijs personarũ. Damascenus in Epist. de Trisagio: *Non est*, inquit, *ipsarum communis vna hypostasis, Deitas autem communis est trium hypostasum vna existens*.

Concilium Florent. *Damascen.*

19. Confirmatur primò: quoniam si ex Concilijs & Patribus *subsistentia, hypostasis, suppositum, & persona* in natura intellectuali sunt idem, admittentes in Deo communem *subsistentiam*, ex eorundem Patrum doctrina admittere cogentur communem *hypostasim, suppositum, & personam*. Quod quàm sit absurdum, & alienum à fide, nemo est, qui non videat. Vnde Caietanus præcitato loco tertiæ partis, ex vna parte sequelam, quæ ex antecedente admisso euidenter deducitur, negare non potuit; ex alia verò parte sequelæ absurditate territus, non est ausus integrum suppositum, integramque personam absolutam in Deo concedere. Vnde vtrique se satisfacturum putauit, fingendo in Deo quoddam semisuppositum & incompletam personam absolutam. Sed, me iudice, neutri satisfecit. Tum quia, non minùs absurdum est, admittere in Deo semisuppositum, ac semipersonam absolutam, quàm integrum suppositum, integramque personam. Propter quem nouum & inusitatum loquendi modum malè audit inter Theologos Caietanus. Tum quia si semel Caietanus in Deo admittat absolutam subsistentiam, absolutamque hypostasim, admittere etiam cogetur integrum suppositum, integramque personam absolutam. Quod sic probo. Subsistentia ista, quam Caietanus cum suis Asseclis naturæ Diuinæ concedit, non est partialis & incompleta, sed totalis & completa: ergo non constituit suppositum incompletum, sed integrum & completum. Consequentia patet, nam sicut subsistẽtia incompleta nequit constituere suppositum completum, ita nec subsistentia completa constituere potest suppositum incompletum: Vnumquodque enim consti-

Concilia & Patres. *Caietanus.* *Caietanus.*

tuens

tuens constituit sicuti est; si completum cõpletum, si incompletum incompletum, cùm non constituat, nisi per formalem exhibitionem. Antecedens verò probatur, quia subsistentia proportionari debet naturæ, à qua exigitur. Sed natura Diuina est totalis & completa in ratione naturę; ergo non potest exigere, nisi subsistentiam completam & totalem.

Patres contra Eutychetem.

20. Confirmatur secundò. Nam Patres, contra Eutychetem disputantes, ex eo, quòd vnio hypostatica facta est in persona Verbi, necessariò concludunt, illam non esse factã in natura ipsa Verbi: ergo supponunt, nullam esse in natura communi subsistentiam, condistinctam à substantijs relatiuis personarum; alioqui nulla fuisset horum Patrum contra Eutychetem illatio: siquidem talis vnio fieri potuisset in subsistentia absoluta naturæ, quæ media est inter personam & naturam. Vt ergo horum Patrum argumentum concludat, supponere debere, nullam esse subsistentiam absolutam naturæ, in qua fieri potuisset vnio hypostatica.

21. Secundum fundamentum desumitur ab absurdo, hoc pacto. Subsistentia absoluta derogat maiori perfectioni Diuinæ: igitur non est admittenda. Consequentia patet, cùm nulla sit admittenda perfectio in Deo, quæ maiori perfectioni Diuinæ deroget. Antecedens probo: nam hæc subsistentia absoluta derogat existentiæ naturæ Diuinæ; quia supponit illam, non esse sufficientem ex se ad reddendam naturam Diuinam perfectè existentem, independenter à quacunque alia formalitate superaddita, spectante ad eandem lineam & formalitatem existentiæ. Quòd autem hæc subsistentia spectet ad eandem lineam & formalitatem essentialis existentiæ probatur, quia non addit diuersum conceptum, & formalitatem à formalitate existentiæ essentialis naturæ: nam si quam adderet, esset formalitas ipsa subsistendi: at hæc formalitas integrat ipsissimam formalitatem existentiæ increatæ, quæ, vt talis, claudere debet omnem perfectionẽ & formalitatẽ existendi possibilem. Minor verò probatur, nam conceptus subsistendi addit supra conceptum existendi existere per se, & ex se independenter ab omni alio: atqui hic conceptus non est extra conceptum existentiæ infinitæ & à se, quæ vt talis dicit existentiam per se sufficientem ad perfectè & completè existendum.

22. Dices. Istæ formalitates eo modo sunt concipiendæ, & distinguendæ in Deo, quo modo reperiuntur distinctæ in rebus creatis: atqui in rebus creatis conceptus subsistendi etiam communicabilis est extra conceptum existendi simpliciter: ergo etiam in Deo tales conceptus erunt ratione distincti. Minor probatur; quia anima rationalis separata à corpore non modò existit, verùm etiam subsistit communicabiliter; nam per hunc modum subsistentiæ est communicabilis corpori. Sed talis subsistentia addit perfectionem diuersam ab existentia eiusdem animæ. Ergo etiã in Deo subsistentia absoluta naturæ concipienda est, vt diuersa ab existentia eiusdem. Respondeo, Maiorem esse veram, quando non derogatur maiori perfectioni Diuinę: in proposito autem derogaretur infinitæ existentiæ Diuinæ, quę intra formalitatem existentiæ claudere debet omnem perfectionem possibilem spectantem ad formalitatem existentiæ. Vnde ad minorem concedo, in rebus creatis conceptum subsistendi, etiam communicabilem esse extra conceptum existendi simpliciter. Hoc autem non prouenit ex essentiali conceptu existendi vt sic, sed tantùm ex conceptu existendi creato, qui ex eo, quòd limitatus & imperfectus est, non est ex se solo sufficiens existere, nisi adminiculo alterius modi superadditi. Vnde retorqueo argumentum. Nam sicut in creatis nulla est subsistentia, quæ saltem partialiter suppositum non componat, atque adeò, quæ non addat perfectionem diuersam ab existentia naturæ. Contrà verò subsistentia absoluta naturæ Diuinæ, sicut neque per aduersarios de se apta est integrare aliquod suppositum, alioqui deberent cũ Caietano in Deo admittere aliquod suppositum, vel semisuppositum absolutum, quod præter Caietanum nullus hactenus admisit; ita supra existentiam infinitè perfectam nullam addit formalitatem ratione diuersam; nam hæc in Deo non additur, nisi per subsistentiam incommunicabilem.

Caietanus.

23. Tertium fundamentum desumendum est ex natura ipsa subsistentiæ, de cuius quidditatiua ratione est incommunicabilitas: igitur competere non potest Deo præciso à relationibus. Consequentia constat, cùm nulla incommunicabilitas competere possit Deo, nisi per relatiuam oppositionem. Antecedens probo, nam subsistentia est vltimus terminus naturæ substantialis: sed de ratione vltimi termini est incommunicabilitas. Minor patet; alioqui non esset vltimus terminus, si natura vlteriorem terminum exigeret. Maior probatur, quoniam subsistentia, præsertim Diuina, debet supponere naturam perfectè existentem, cùm omnis perfectio Diuina debeat in suo genere supponi vltimò completa: quidquid autem superadditur existentiæ vltimò completæ in ratione existentiæ, non potest esse, nisi vltimus terminus naturæ. Minorem ostendo, quoniam existentia vltimò completa in ratione existentiæ includit perfectam existendi, tanquam complementum spectans ad formalitatem perfectissimæ existentię. Igitur quod supra talem existentiam addit subsistentia, debet esse aliquid extra conceptum existentiæ existentis per se: hoc autem aliud esse non potest, quàm proxima & positiua radix incommunicabilitatis, atque adeo vltimus terminus naturæ; nam quidquid aliud addit super hoc, spectabit

ad

ad formalitatem ipsam existentiæ existentis per se.

24. *Objcies.* Natura Diuina terminatâ paternitate adhuc communicabilis est Filio. Ergo non est contra quidditatem subsistentiæ posse vlteriori termino terminari. Respondeo, de ratione subsistentiæ, vt sic, non esse reddere naturam, quam terminat, incommunicabilem specificatiuè & materialiter; sed vt ipsa formaliter & per se sit incommunicabilis. & ratione ipsius natura, vt formaliter subsistens reddatur incommunicabilis reduplicatiuè & formaliter. Vnde Patet non communicatur Filio formaliter, vt Pater, sed vt Deus. Si autem daretur subsistentia absoluta, non solum natura tali subsistentiâ terminatâ, esset specificatiuè communicabilis tribus suppositis Diuinis, sed etiam reduplicatiuè & formaliter, vt subsistens: quin ipsamet subsistentia communis esset tribus Diuinis suppositis.

25. Ad argumenta oppositę sententiæ. Ad fundamentum eorum, qui ponunt vnum tantùm subsistere absolutum in Deo, concessâ maiore: distinguenda est minor. Nam si per esse ad aliud, excludat esse ad se & per se, concedo, perfectissimum modum essendi, non esse ad aliud esse: si verò esse ad aliud, non excludat esse ad se & per se, nego, talem modum essendi non esse in suo genere perfectissimum, modò relatio Diuina non ita refert personam, quam constituit, ad aliud, vt non etiam illam constituat ad se. Ad eum modum, quo relatio transcendentalis creata ita refert subiectum ad terminum, vt etiam illud constituat ad se. Et ratio est, quia ipsum esse ad aliud relationis Diuinæ, est etiam esse ad se, & vt sic etiam personam constituit; constituit enim illam referendo, & refert formaliter constituendo.

Augustin. explicatur

29. Ad Augustinum autem dico, illum locutum fuisse de subsistere, prout recurrit cum perfecto existere, quo pacto competit Deo ratione naturæ. Quæ interpretatio colligitur ex discursu ipsius, qui ex tali subsistere colligit substantiam, & è conuerso ex substantia infert subsistere. Quod non potest, nisi de perfecto existere intelligi, quia hoc tantùm est proprium substantiæ, quâ substantia est formaliter, vt condistincta ab omni alia ratione superaddita.

Patres & Concilia exponuntur.

27. Ad argumenta verò aliorum, qui non obstante triplici subsistere relatiuo, adhuc ponunt subsistere absolutum in Deo; Ad primum ductum ex Patribus respondeo, cùm iam de mente Patrum & Conciliorum nobis satis constet, illos præter subsistentias relatiuas nullam absolutam agnouisse in Deo, intelligendos esse de subsistentia, prout conuertitur cum perfecta existentia. Legantur Vasquez & Ruiz, qui non minùs accuratè, quàm eruditè eos referunt & explicant pro nostra sententia. Solum dubium supereſt de Hieronymo, qui vnum tantùm subsistere absolutum in Deo

Vasquez. Ruiz.

Hieronym.

admittere videtur dum negat triplicem in Deo hypostasim, & vnam tantùm concedit. Sed fortasse eo tempore, vt præcitati Authores notarunt, nondum erat perfectè explorata à Patribus & Concilijs notio huius vocis, *Hypostasis*, vt staret pro sola subsistentia, vti postea fuit in varijs Concilijs & Conuentibus Patrum definitum.

28. Ad primam verò rationem respondeo, illam tantùm probare de subsistentia, prout recurrit cum perfecta existentia, non autem prout importat perfectionem ratione diuersam ab existentia: quia cùm hęc non possit esse, nisi vltimus terminus naturæ, ac proindè radix ipsa incommunicabilitatis, non potest competere Deo ratione naturæ, sed ratione solius proprietatis relatiuæ. Ex his patet ad primam confirmationem. Etenim complementum substantiæ est duplex, alterum vt formaliter importatum ab ipsa substantia actuali, & perfecta vt sic; & hoc intrinsecè pertinet ad ipsam existentiam substantiæ: quod complementum Deus habet, etiam vt à relationibus præcisus. Alterum complementum est, vt quod exigitur tantùm à substantia, nõ vt intrinsecè & formaliter inclusum in ipsa explicita ratione perfectæ substantiæ. Atque hoc, quoniam spectat ad suppositalitatem, quæ est ipsa positiua radix incommunicabilitatis, non competit Deo, vt à relationibus præciso.

29. Ad secũdam confirmationẽ concedo, nullam relationẽ, vt comparatam cum personis, esse perfectionẽ simpliciter simplicem; secùs verò comparatam cùm natura ipsa, cui melior est triplex subsistere relatiuũ, & quodlibet eorum, quàm opppsitum.

30. Ad secundam rationęm distinguo antecedens: Subsistentia est de essentia Dei, vt Deus est, secundùm ea, quæ dicit tantùm explicitè, nego: quia vt sic importat Deitatem secundùm absolutas duntaxat perfectiones, in quibus nulla includitur subsistentia, quia hæc dicit proximam radicem incommunicabilitatis, quę Deo non competit, nisi ratione proprietatis relatiuæ. Subsistentia est de essentia Dei, vt Deus est, secundũ ea, quæ explicitè & implicitè importat, concedo. Sed tunc nego, Deum vt sic, dicere subsistentiam aliquam absolutam naturę, sed triplicem respectiuam personarum. Ad probationem autem antecedentis concedo, Deum etiam secundùm ea quæ tantùm dicit explicitè, importare perfectissimum esse; sed hoc, vt probatum est, non dicit de formali subsistentiam, sed existentiam infinitè perfectam

31. Ad tertiam rationem distinguendum est: nam vel hîc Deus sumitur adæquatè secundùm omnia, quæ tã explicitè, quàm implicitè essentialiter includit, & tunc verum est, quòd includat subsistentiam, non absolutam naturæ, sed triplicem respectiuam personarum. Et in hoc sensu

negandum

negandum est, hunc Deum esse communem singulis personis formaliter & constitutiuè, quia vt sic importat oppositas relationes. Si autem sumatur secundùm ea, quæ explicitè tantùm importat, tunc nego, dicere subsistentiam aliquam, sed solam naturam indiuiduam perfectè existentem, & ad summum connotare tantùm aliquam subsistentiam indeterminatam; atque vt sic esse communem singulis personis.

Concilium Rhemense.

32. Hinc soluitur quoddam testimoniũ Concilij Rhemensis, quod afferri solet cõtra nostram sententiam. *Credimus*, inquit, *simpliciter, naturã Diuinitatis esse Deum, nec aliquo sensu Catholico posse negari, quin Diuinitas sit Deus, & Deus Diuinitas.* Ex quo testimonio colligunt aduersarij; Diuinitatem aliquam dicere subsistentiam; alioqui posset aliquo sensu Catholico negari, Diuinitatem esse Deum, quia *Deus* supra Diuinitatem aliquã importat subsistentiam. Sed solutio pendet ex mente Concilij, contra Gilbertum definientis, veras esse has propositiones, *Diuinitas est Deus, & Deus est Diuinitas*, non propter aliquam subsistentiam communem, quam importat *Deus*, sed propter identicam, vel, vt ego puto, essentialem inclusionem omnium Diuinarum personarum cum ipsa Diuinitate; ratione cuius inclusionis in nullo sensu Catholico negari potest, quin *Deitas sit Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus*, vt Lateranense Concilium definit: & à fortiori, quin *Deus sit Deitas.* Ad confirmationem nego, *hic Deus*, de formali & explicitè importare aliquam subsistentiã, sed solùm indiuiduum concretum Deitatis, & tantùm connotare aliquam subsistentiam indeterminatè. Quòd sufficit, vt sit principiam omnium operationum.

Gilbert.

Concilium Lateranen.

33. Ad quartam rationem nego antecedens. Ad cuius probationem nego, subsistentias relatiuas reddere subsistentes solos actus notionales, sed etiam naturam ipsam: tum quia omnis subsistentia per se primò respicit naturam, cùm sit naturale complementum illius. Tum quia cum ipsis actibus notionalibus immediatè etiam communicatur natura: quia cùm actus notionales sint actus vitales intellectionis & volitionis, & ad actus vitales per se immediatè concurrat substantia ipsa viuentis, cum actibus ipsis notionalibus, immediatè communicatur etiam natura Diuina, tanquam immediatum & proximum principium communicationis. Et consequenter subsistentię personales non solùm reddunt subsistentes actus ipsos notionales intelligendi & volendi, sed etiam naturam, & totam substantiam Dei.

34. Ad confirmationem distinguendũ est de operatione, vel quâ subsistentia ipsa producitur, & nego, ad eam præsupponi subsistentiam ipsam, quæ producitur; alioqui illa esset, antequam produceretur: sed vel præsupponi aliam subsistentiam, quæ non producitur, sicut ad subsistentiam Filij, & Spiritus sancti præsupponitur subsistentia Patris, quæ competit Deo ante vllam originem: vel certè nullam præsupponi subsistentiam, vt cùm in aliquorum sententiâ natura creata propriam sibi producit subsistentiam. Illa enim non præsupponitur ad productionem sui, tametsi præsupponatur ad reliquas omnes operationes naturę. Dixi, *in aliquorum sententiâ*: nam in meâ sententiâ, subsistentia creata non producitur à propriâ naturâ, sed ab extrinseco agente, à quo natura ipsa producitur, vt in sexto tomo de Incarnatione ostendo.

DISPVTATIO XXII.

De Prioritate & Posterioritate Diuinarum Personarum, reliquorumque Diuinorum attributorum.

SECTIO PRIMA.

An, & quæ prioritas & posterioritas admittenda sit in Diuinis Personis, Diuinisque attributis?

1. DVPLEX considerari potest Prioritas & Posterioritas in Deo, vna realis, seu actualis, altera virtualis, seu rationis. Illa necessariò postulat distinctionem realem inter extrema ipsa, quæ inuicem comparantur vt priora, & posteriora. Cuius ratio est, quia prioritas & posterioritas formaliter consistit in habitudine vnius ad aliud: ergo qualis erit habitudo, talis erit prioritas & posterioritas. Implicat autem habitudo realis inter ea, quæ non sunt

distincta

distincta realiter. Ergo pariter implicabit prioritas & posterioritas realis inter ea, quę non sunt distincta realiter. Hæc verò postulat solum fundamentum, & exigentiam naturalis præcõceptibilitatis vnius formalitatis ad aliam, absque vlla distinctione in re. *Durand.* Quæ prioritas apud Durand. in 1. dist. 12. q. 1. num. 25. appellatur ordo naturalis præsuppositionis seu exigentiæ, per quam res præbet intellectui fundamentum concipiendi illam cum tali ordine prioritatis & posterioritatis. Nam eo ordine concipienda sunt, quæ in re solâ ratione differunt, qualem habet ea ipsa, quæ differunt realiter. Vt quia in nobis actus intellectus realiter præsupponitur ad actum voluntatis; in Deo, in quo actus intellectus ratione tantùm differt ab actu voluntatis, à nobis, qui vno conceptu non valemus vtrumque exprimere, actus intellectus Diuini pręconcipiendus est actui voluntatis Diuinæ. His adnotatis,

2. PRIMA sententia negat omnem prioritatem & posterioritatem, tam realem, quã rationis inter ipsas personas Diuinas producentes & productas, solumque admittit inter illas realem ordinẽ originis, absq. vlla prioritate & posterioritate reali, vel rationis, tametsi eandem prioritatẽ & posterioritatem rationis non neget in alijs perfectionibus & attributis Diuinis. *Alensis. S. Thomas. Bonauent. Richardus. Durandus. Capreolus. Molina.* Est Alensis 1. p. q. 46 mẽb. 2. S. Th. 1. p. q. 33. art. 1. ad 3. & q. 42. art. 3. & alibi, Bonauenturæ in 1. dist. 20. q. vltima. Richardi q. 3. Durandi dist. 9. q. 2. & dist. 12. q. 1. & dist. 20. q. 2. Capreoli dist. 19. art. 1. concluf. 4. Molinæ 1. p. q. 42. art. 3. & aliorum. Quorum duplex est fundamentum. Primum nititur authoritate Patrum expressè negantium prioritatem in posterioritatem inter Diuinas personas, & solùm admittentium ordinem realis originis. *Athanasius* Athanasius in Symbolo: *In Trinitate*, inquit, *nihil prius aut posterius.* *Nazianz.* Nazianzenus Oratione 37. de Spiritu sancto: *Nec enim*, inquit, *hoc magis, illud minus est Deus, nec hoc prius, illud posterius.* *Augustin.* Augustinus lib. 3. contra Maximinum c. 14. *Non genitorem ab eo, quem genuit, sed genitum à genitore mitti oportebat. Verùm hoc non est inæqualitas substantiæ, sed ordo naturæ; non quòd alter prior esset altero, sed quòd alter esset ex altero.*

3. Secundum fundamentum dicitur ex re ipsa: quòniam, vt argumentatur Durandus *Durandus.* præcitato loco dist. 9. Si vna persona esset prior altera, aut esset ratione essentię, aut ratione relationis. Non ratione essentiæ, quia cùm sit vna numero in omnibus personis, non potest ratione illius vna persona esse prior altera, nam prius requirit distinctionem à suo posteriori. Non ratione relationis, quia relationes, quibus Diuinæ personæ constituuntur, sunt oppositæ: relationes autem oppositę sunt simul naturâ & ratione, neutra enim esse, aut concipi potest sine altera. Confir. quia prius & posterius important excessum, & defectum: ergo admittenda non sunt in Diuinis, in quibus nullus excessus, nullus defectus admittendus est.

4. SECVNDA sententia negat inter Diuinas personas prioritatem & posterioritatem realem, admittit tamen inter eas, & reliquas perfectiones Diuinas prioritatem & posterioritatem rationis. *Herueus. Argentin. Torres.* Est Herueus in 1. dist. 12. q. 1. Argentinæ dist. 9. q. 1. art. 4. Torres 1. p. q. 42. art. 3. Fundamentum prioris assertionis est idem, quod præcedentis sententiæ. Posterioris verò est, quia licet personæ diuinæ considerate secundùm formalitatem oppositarũ relationum, quibus se mutuo respiciunt, sint simul cognitione, neque vna ratione pręcedat aliam; considerate tamen secundùm formalitatem hypostasum, constituentium personas in esse productiuo & producibili seu producto, vna præcedit aliam ratione, nempe productiua producibilem. Sicut licet causa nequeat intelligi secundùm formalitatem causæ sine expresso ordine ad effectũ, potest tamen pręintelligi ad suum effectum secundùm formalitatem virtutis causatiuæ, quia hęc non inuoluit expressum ordinem ad effectum, præsertim considerata specificatiuè & naturaliter, non autem reduplicatiuè & formaliter.

5. TERTIA sententia admittit in diuinis non solùm prioritatem & posterioritatem realem originis inter personas producentes & productas, sed etiam realem prioritatem & posterioritatem inter ipsas perfectiones absolutas, quam prioritatem & posterioritatem naturæ Scotus & Scotistæ appellant. *Scotus.* Est Scoti in 1. dist. 5. q. 2. §. *secunda difficultas*, & dist. 7. §. *contra istud*, sed fusiùs in 2. dist. 1. q. 1. §. *quantum ad hoc.* Distinguit igitur Scotus tria instantia naturæ in diuinis.

6. Primum, in quo natura diuina considerata per se ante omne suppositum, est infinitè perfecta, ex quâ pullulabiles sunt relationes, non tanquam formæ dantes illi esse, cùm ex se ipsa sit simpliciter ens; sed tanquam suppositæ accipienda esse ab ipsa Deitate, per quod esse ipsa suppositæ formaliter sint, & per quod sint ipsemet Deus eadem prorsus Deitate, non quidem vt forma informante, sed vt quidditate per perfectissimam identitatem ipsis communicata. Huius instantis mẽminit Scotus in 2. dist. 5. *Scotus.*

7. Secundum instans naturæ est, in quo eadem natura diuina habet obiectum primarium sibi intimè præsens per intellectum & voluntatem, quod est ipsa nuda essentia Dei, vt infinitè intelligibilis & amabilis. Quę intima præsentia essentię cum intellectu & volũtate in ratione obiecti intelligibilis & amabilis constituit memoriam fœcundã in prima persona, eamque proximè potentẽ ad intelligendã & volendam suam essentiam, nec non ad gignendum & spirandum de sua propria substantia infinitum Verbum & Amorem.

8. Tertium instãs seu signum rationis est, in quo omnes personæ diuinæ simul producunt intra se creaturas in esse ideali & intelligibili, ante quod signum creaturæ non

erant

rant ex ſe intelligibiles. Horum duorum poſtremorum ſignorum meminit in ſecundo diſt. 1. q. 1. vbi etiã ſubdinidit duos ordines originis, alterum ſimpliciter, alterum ſecundùm quid. Primus eſt, quo Pater producit Filium, & vterque Spiritum ſanctum. Secundus eſt, quo omnes tres diuinæ perſonæ producunt creaturas in eſſe intelligibili & ideali: ſed Pater per virtutem à ſe, Filius autem per virtutem ſibi communicatam à Patre, Spiritus verò ſanctus per virtutem acceptam ab vtroque. Prior ordo originis eſt verus & realis, & ideo dicitur ſimpliciter talis, quia per illum realiter producũtur perſonæ diuinæ Poſterior verò non eſt verus & realis, ſed ad ſimilitudinem duntaxat ordinis & originis realis; & ideo dicitur ordo ſecundùm quid, quia per illum non producũtur perſonæ diuinæ, ſed ſupponuntur productæ, & illis quaſi accidentaliter, ſeu concomitanter talis ordo aduenit.

9. Docet præterea hos duos ordines, nempe *Naturæ & originis* eſſe diuerſę rationis; eoſque ita combinat, vt in primo ordine naturæ nullus ſit ordo originis; in ſecundo verò ordine naturæ ſit totus prior ordo originis, quo pater gignit, & Filius gignitur; & quo vterq; ſpirat, & Spiritus ſanctus ſpiratur. In tertio ordine naturæ collocat poſteriorem ordinem originis, quo Pater à ſe, reliquæ verò perſonę per virtutem ſibi ab alio communicatam producunt: Nõ enim, repugnat, vt in eodem inſtanti naturæ ſimul ſint plura inſtantia originis, cuiuſmodi ſunt quo Pater gignit, & Filius gignitur; & quo vterque ſpirat, & Spiritus ſanctus ſpiratur. Nam ſicut in creaturis poſſunt in eodem inſtanti durationis eſſe plura inſtantia naturæ, & in eodem inſtanti naturę plura inſtantia cauſalitatis: ita in diuinis in eodem inſtanti æternitatis eſſe poſſunt plura inſtantia naturæ, & in eodem inſtanti naturæ plura inſtantia originis.

10. Fundamentum verò aſſerendi hunc ordinẽ naturæ diuerſum ab ordine originis eſt, quia intellectus & voluntas diuina non ſolũ ſunt productiua per generationem & Spirationẽ, ſed etiam operatiua per intellectionẽ & volitionem: quamuis vt operatiua præcedant ſe ipſa, vt productiua; & rurſus vt operatiua priùs comparentur ad obiectum primariũ, quàm ad ſecundarium. Ergo non ſolũ in diuinis aſſignandus eſt ordo originis, quo perſona producens præcedit productã, ſed etiam ordo naturę, quo principium operatiuum præcedit productiuum, & quo idem principium operatiuum priùs natura fertur ad obiectum primarium, quàm ad ſecundarium. Demum quia perſonæ diuinæ producuntur per operationes terminatas ad ſolum obiectum primarium, ideò ordo originis, quo diuinæ perſonæ producuntur, aſſignari debet in ſecundo inſtanti naturæ, in quo intellectus & voluntas diuina habet obiectum primarium ſibi intimè preſens; & non in primo, in quo nondum intellectus & voluntas habent obiectum primarium ſibi intimè præſens, vel in tertio, in quo aſſignatur obiectum ſecundarium.

11. Hanc Scoti ſententiã ſequũtur & defendunt Scotiſtę omnes. Mayronus in 1. diſt. 12. q. 2. Rubio. diſt. 9 q. 1. Fauentinus in 1. diſt. 2. diſp. 25. Quòd autem hic ordo naturæ in ſententia Scoti ſit realis, & non tantùm rationis, teſtatur ipſemet Scotus in 1. diſt. 10. q. vnica §. *contra idem eſt principium*, vbi docet, differentiam rationis non eſſe pro ordine naturæ ſufficientẽ. Et apertè ſequitur ex ipſius doctrina de diſtinctione formali inter diuinas perfectiones, nam qualis eſt diſtinctio, talis eſt ordo: ergo ſi in doctrina Scoti diſtinctio formalis inter diuinas perfectiones eſt à parte rei, etiam ordo inter illas in eius doctrina erit à parte rei. Antecedens patet, quia ordo fundatur in diſtinctione. *Scotiſtæ.* *Mayronus.* *Rubio.* *Fauentin.* *Scotus.*

12. Ex hac doctrina colligit Scotus primò, Verbum Diuinum procedere ex ſola notitia eſſentiæ diuinæ, & non perſonarum ac creaturarum, ſicut & Spiritũ S. ex ſolo Amore eſſentiæ. Tum quia procedere debent ex notitia, & amore ſolius obiecti primarij, cuiuſmodi eſt ſola eſſẽtia Diuina. Tum quia in ſecundo ſigno naturæ nondum Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt in memoria fœcunda Patris per intuitiuam notitiam ipſorum, cùm in eo ſigno nondum ſupponantur producti & exiſtentes in ſe ipſis formaliter, ſed tãtùm eminenter in eſſentia: & multò minùs in eo ſigno ſupponuntur creaturæ, quæ in eſſe intelligibili & ideali producuntur in tertio ſigno naturæ ab omnibus perſonis ſimul. Non poteſt autem Verbum procedere per notitiam intuitiuam obiecti, quod non præſupponitur priùs naturâ exiſtens ad productionem ipſius Verbi, cùm notitia intuitiua præſupponere debeat exiſtentiam obiecti naturâ priorem. *Scotus.*

13. Secundò colligit, diuinas perſonas omnes ſimul ad extra creare; etſi primam, per virtutem à ſe, cæteras verò per virtutem ſibi communicatam ab alio; quia in ſigno creationis omnes perſonæ ſupponuntur exiſtentes in ſe ipſis cum eadem omnino virtute & potentia creatiua.

14. QVARTA ſententia ſolùm admittit prioritatem & poſterioritatem realem originis inter perſonas producentes & productas, non autem realem prioritatem, & poſterioritatem naturæ, vel inter ipſas perſonas producentes & productas, vel inter reliquas perfectiones diuinas; inter quas tantùm admittit prioritatem & poſterioritatem virtualem naturalis exigentiæ & conceptibilitatis reſpectu noſtri. Eſt Henrici 2. p. ſummæ, art. 54. q. 5. nec contrarium docet art. 52. quæſt. 3. vbi realem prioritatem negat, quia vt hic expreſsè teſtatur, intelligit cum Sanct. Patribus diſputantibus contra Arium de ſola prioritate durationis, & perfectionis: quamuis hanc prioritatem Originis ipſe appellet prioritatem naturæ. Eſt etiam Aureoli in 1. diſtinct. 1. artic. 5. ad 4. Ochami *Henricus.* *S. Patres.* *Aureolus.* *Ochamus.*

diſtinct.

Ariminen. Gabriel. Marsilius. Palatius. Zumel. Vasquez. Suarez. Ruiz.

distinct. 9. quæst. 3. conclusion. 6. Ariminensis quæst. vnica, artic. 2. concl. 2. Gabrielis quæst. 3. artic. 2. propos. 3. Marsilij quæst. 13. art. 2. concl. 2. Palatij disput. 1. Zumel 1. p. quæst. 42. artic. 3. disput. vnica, propos. 2. Vasquez disput. 167. & 168. cap. 2. Suarez lib. 7. de Trinit. cap. 7. circa finem, Ruiz disput. 105. sect. 5. & aliorum. Nec dissentiũt

Caietanus. Bannez.

Caietanus 1. p. quæst. 42. artic. 3. & Bannez ibidem, qui solùm dicunt, modum loquendi non esse vsurpandum propter periculum errandi.

15. Dico 1. In diuinis est ordo talis originis inter personas producentes & productas. In hac assertione conueniunt omnes

Augustin.

Scholastici; eamque expressè docet August. libr. 3. contra Maximinum pro prima sententia citatus, vbi hunc ordinem appellat

Aristotel.

Natura, non in sensu Philosophico ab Aristotele definito 5. Metaph. in quo sensu infrà negabimus, illum esse in diuinis; sed in sensu Theologico, qui recurrit, cum ordine originis, vt

S. Thomas.

S. Thomas docet 1. p. q. 42. art. 3. ad 3. dicitur enim ordo naturæ seu naturalis originis, vt ibidem S. Doctor explicat,

Conueniũt omnes Scholastici.

prout distinguitur ab ordine productionis liberæ.

16. Probatur hæc assertio primò, quia vbi est realis pluralitas sine ordine, ibi necessariò est confusio: atqui in diuinis est pluralitas personarum sine confusione, cùm hęc imperfectionem importet Deo repugnantem: est ergo realis ordo vnius personæ ad aliam. Probatur secundò, quia inter diuinas personas est quidam ordo naturaliter prædefinitus, quem non licet inuertere, ergo est ordo realis. Consequentia patet, quia realis ordo est, quem natura ipsa prædefinit, & sola ratio ad libitum inuertere non potest. Antecedens demonstro: nam quòd Pater sit principium Filij, & vterque Spiritus Sancti, & non è conuerso, non est ab abliqua extrinseca ratione præscriptum, sed ab ipsa intrinseca rei natura prædefinitum; quia nulla ratio ad libitum mutare potest, quod essentialiter exigit ipsa natura Patris, Filij, & Spiritus sancti, vt Pater sit à quo Filius, & vterque à quo Spiritus sanctus, & non è contrà.

17. Dico 2. Inter Diuinas Personas est realis prioritas & posterioritas originis, non autem naturæ. Prior pars assertionis

Augustin.

probatur primò ex Patribus. Augustinus de triplici habitaculo: *Tunc iustis manifestum erit, quomodo Pater non præcesserit Filium tempore, sed origine.*

Origenes.

Origenes homil. 2. in primum Ioannis: *Præcedit Pater Verbum, non naturâ, sed causâ.*

Basilius.

Accipit causam pro principio, more Græcorum Basilius libr. 1. contra Eunomium: *Nos autem secundùm habitudinem causarum ad ea, quæ ex ipsis sunt, Patrem Filio præponi dicimus.*

Richardus Victorin.

Richardus Victorinus l. 5. de Trinit. c. 7. *Quod non potest esse prius temporaliter, potest esse prius causaliter.*

18. Probatur 2. Ratione. Prima ratio sit, In diuinis personis est ordo à natura præscriptus, quo vna persona est naturaliter prima, alia secunda, alia tertia. Ergo datur inter diuinas personas prioritas & posterioritas realis originis. Antecedens est certum: quia quòd pater sit prima in Trinitate persona, Filius verò secunda, & Spiritus sanctus tertia, non pendet ex numerantis arbitrio, sed ex ipsa naturalis originis quidditate, quæ essentialiter postulat, vt Pater sit origine primus, Filius verò secundus, Spiritus sanctus tertius. Consequentia verò probatur, quia quod ex natura rei est primum & secundum, ex natura rei est prius & posterius, quia prius & posterius essentialiter includitur in primo & secundo. Nam primum ex conceptu suo antecedit secundum antecessione aliqua: ergo quod re ipsa est primum & secundum, re ipsa primum aliqua antecessione antecedit secundum: igitur si Pater re ipsa est primus, Filius secundus, Spiritus sanctus tertius, re ipsa Pater erit prior Filio, vterque Spiritu sancto. Confirmatur: nam quidquid ab aduersarijs adduci potest cõtra prius & posterius, adduci etiam potest contra primum & secundum.

19. Nec satisfacit Durandus asserens, primum & secundum denotare solùm ordinem; prius verò & posterius superaddere excessum & defectum. Nam hoc gratis dicitur, & qua ratione cohærere simul possunt primum & secundùm, sine vllo excessu & defectu, cohærere etiam poterunt prius & posterius. Est enim prius & posterius, vt rectè notauit Mayronus, naturalis passio ordinis realis.

Durandus.

Mayron.

20. Secunda ratio sit. Vbicunque est ordo realis, & secundùm talem ordinem non est simultas; necessariò est aliqua prioritas & posterioritas, saltem sub ea ratione, sub qua est ordo. Inter diuinas autem personas producentes & productas, seu productiuas & producibiles, est ordo realis originis, & secundũ talem ordinem non est simultas. Ergo necessariò est prioritas & posterioritas. Consequentia patet. Minor quoad primam partem, nempe quoad realem ordinẽ originis inter diuinas personas, constat ex præcedente assertione. Quoad secundã verò, nempe quod secundùm talem ordinem non sit inter diuinas personas simultas probatur; quia esse simul origine est esse simul quoad productiuitatem & producibilitatem. Nam sicut ordo originis formaliter consistit in productiuitate vnius, & producibilitate alterius: ita esse simul ordine originis, est esse simul quoad productiuitatem & producibilitatem: ita vt eandem vim productiuam, & eodem modo habeat vna persona, atque altera: hoc autem implicat: alioqui eadem vis productiua, & eodem modo esset in principio productiuo, atque in termino producibili; eademque vis producibilitatis, & eodem modo esset in termino producibili, atque in principio ipso productiuo. Vnde applicando ad rem nostram, eadem

perfectio

perfectio generandi, & eodem modo esset in Patre, atque in Filio, eademque perfectio nascendi, & eodem modo esset in Filio, atque in Patre. Similiter esset de virtute spiratiua & termino spirabili respectu spiratoris & spirati. Maior verò patet, quia simultas contradictoriè opponitur prioritati & posterioritati, cùm inter eas non detur medium. Simultas enim duorum negat prioritatem & posterioritatem eorundem. Ergo si inter diuinas personas non est simultas originis necessariò erit prioritas & posterioritas eiusdē originis, quæ non est aliud, quàm esse, à Quo alius, & Qui ab alio: sed Pater est, à quo Filius, & Filius, qui à Patre; & vterque, à quo Spiritus sanctus; & Spiritus sanctus qui ab vtroque: ergo.

21. Posterior autem pars assertionis constat: nam prioritas naturæ, vt illam definit Aristoteles 5. Metaph. cap. 11. est, quando vnum potest esse sine alio, non contrà. At vna persona diuina non potest esse sine alijs: ergo vna non est natura prior alijs. Et à fortiori nulla perfectio absoluta intrinseca Deo est natura prior alia perfectione absoluta, vel relatiua. Quia nulla est perfectio absoluta, vel relatiua in Deo, quę sine alia perfectione eiusdem Dei esse possit.

Aristoteles.

Rubio.

22. Nec satisfacit Rubio, prioritatem naturæ definiens esse, non solùm qua vnum re ipsa existere, aut duratione præcedere potest aliud, sed etiam cui minùs repugnat existere, quàm alteri. Et quia, inquit, in diuinis minùs repugnat personam producentem existere, aut etiam duratione præcedere productam, quàm contrà; ideo condenda erit inter diuinas personas naturæ prioritas & posterioritas. Non, inquam, satisfacit: tum quia hæc prioritatis naturæ definitio gratis confingitur, cùm neque ab Aristotele, neque ab vllo alio probato Authore tradita sit: alioqui concedere possemus Deo prioritatem & posterioritatem dignitatis, aliter definiendo prioritatem & posterioritatem dignitatis, quàm Patres & Theologi definiunt. Tum quia, cum omnes perfectiones diuinæ sint ipsum *Necesse esse*, æqualis repugnantia est in omnibus, vt vna existere possit sine alia; atque adeo non poterit reipsa minùs vni, quàm alteri repugnare, vt sine alia existere possit. Quòd si quando Patres, aut graues aliqui Scholastici videntur Deo concedere prioritatem naturæ, explicandi sunt de prioritate originis naturalis, prout distinguitur ab origine & productione libera.

Patres & Scholastici explicandi.

23. Ex his, Deducitur 1. Patrem non eo formaliter priorem origine, quòd ipse à nullo sit, sed eo formaliter, quòd sit alterius productiuus. Ratio est, quia prioritas originis est positiua habitudo producentis ad productum: sicut è conuerso posterioritas originis, est positiua habitudo producti ad producens: producens autem non dicit habitudinem ad productum ex eo formaliter, quod ipse non sit ab alio productus: tū quia posset nō esse ab alio productus, & tamen nullius esse productiuus, & tunc nulla esset in eo prioritas, quia prioritati respondet posterioritas in eodem ordine: at tunc nulla foret originis posterioritas, cùm hæc sit ipsa passiua productio termini à suo principio producente; tum quia prioritas originis est positiua perfectio principij producentis: non esse autem ab alio, est pura negatio productionis ab alio.

24. Deducitur 2. Hanc prioritatem & posterioritatem non solùm esse inter personas producentes & productas, sed etiam inter potentias productiuitatis & producibilitatis; nec non inter ipsas formales origines actiuas & passiuas. Vnde æternus Parens non solùm est prior origine Filio ratione personalitatis, sed etiam ratione virtutis generatiuæ, nec non ratione formalis originis, quæ in ipso est actiua generatio. Similiter Pater & Filius non modò sunt priores origine Spiritu sancto ratione suppositorum, sed etiam ratione virtutis spiratiuæ & formalis originis, quæ est ipsa Spiratio actiua Patri Filioque communis. Hæc enim omnia in ratione prioritatis & posterioritatis sibi proportionatè correspondent: præcedit enim suppositum productiuum; terminum producibilem, tanquam principium *Quod*. Virtus verò productiua præcedit vim producibilē, vt ratio *Qua*, siue *per Quam*; origo actiua originem passiuā, vt ratio *Qua*; quorū omnium ea est ratio, quia in omnibus his reperitur realis habitudo vnius ad aliud spectans ad eundem ordinem originis: Nam omnes istæ tres rationes suppositi producentis, virtutis productiuæ, & formalis productionis complent vnum & eundem ordinem originis, atque adeo eundem ordinem prioritatis & posterioritatis.

25. Deducitur 3. Hanc prioritatem & posterioritatem non esse inter relationes diuinas, quatenus ad instar relationum prædicamentalium concipiuntur resultare ex originibus: quia sub hac formalitate nullum exercent munus, nisi puri respectus. Vnde non esset maior ratio, cur vna potiùs præcederet aliam, quàm contrà; quoniam idem munus puri respectus, quod exercet vna, exercet & alia. Vnde quatuor formalitates seu quasi partes eiusdem integræ formalitatis considerandæ sunt in qualibet persona diuina. Prima est formalitas constitutiua personæ vt sic. Secunda formalitas est constitutiua personæ vt productiuæ, vel vt producibilis. Tertia vt originantis, vel originatæ. Quarta vt referentis & relatæ.

26. Deducitur 4. Prioritatem & posterioritatem realis originis non intercedere, nisi inter realiter distincta. Tum quia realis prioritas & posterioritas supponit realem distinctionem extremorum, in quibus talis ordo prioritatis & posterioritatis fundatur: idem enim respectu sui prius & posterius origine esse nequit. Tum quia ordo realis originis non intercedit nisi inter ea, quorum vnum se habet vt producens, alterum vt productum: sed hæc necessariò distinguuntur realiter, cùm nequeat idem producere seipsum. Vnde

nec Pater est origine prior respectu generationis actiuæ, nec Spirator respectu spirationis actiuæ: quia nec Pater actiuam generationem, nec Spirator actiuam spirationem producit. Præterea nullum absolutum, quatenus constituit naturam Patris formaliter & per se, est origine prius Filio: quia nullum absolutum quatenus constituit naturam Patris distinguitur à Filio, vel est illius productiuum, vt suprà probauimus, & fusiùs disp. sequente. Quod autem nullo modo distinguitur ab alio, neque est illius productiuum, non potest formaliter & per se esse prius origine illo.

27. Deducitur 5. Patrem priùs origine per generationem actiuam respicere Filium, quâ per spirationem actiuam Spiritum sanctum, non autem priùs origine respicere ipsam generationem actiuam, quàm passiuam. Hoc secundum patet, quia respectu generationis, & spirationis actiuæ, nullo modo Pater est principium productiuum. Primum probatur, quia tam generatio passiua, quàm spiratio passiua originantur à Patre: atqui spiratio passiua præsupponit essentialiter generationẽ passiuam. Quotiescunque autem plures actiones originantur ab eodem principio, cum essentiali præsuppositione vnius ad aliam, vna est prior alia; atque adeo principium ipsum dicitur priùs originare vnam, quàm aliam. Sed generatio passiua, & spiratio passiua originantur ab eadem persona Patris, cum essentiali præsuppositione generationis ad spirationem: ergo generatio est prior spiratione, & consequenter Pater per generationem actiuam priùs origine respicit Filium, quàm per spirationem actiuam Spiritum sanctum; atque adeo priùs dicitur generare quàm spirare.

28. Deducitur 6. Patrem priùs prioritate secundùm quid spirare, quàm Filium, & vtrumque prius ad extra producere, quàm producat ipse Spiritus sanctus. Hæc est Doctrina Scoti suprà adducta, quę mihi vel ex eo probatur, quoniam sicut prioritas originis simpliciter, dicta, est qua producens dat esse producto; & posterioritas originis simpliciter dicta, est qua productum accipit esse à producente: ita prioritas originis secundùm quid erit illa, qua vna persona per virtutem à se, alia per virtutem ab alio acceptam ad eundem terminum producendum concurrunt. Etenim producere per virtutem à se, & producere per virtutem ab alio acceptam, constituunt diuersitatem habendi eandem virtutem: quæ diuersitas habendi eandem virtutem aliquo modo redundat in diuersitatem producendi eundem terminum: quæ cùm sit diuersitas secundùm quid, reduci debet, ad aliquam diuersitatem simpliciter: hæc autem alia esse non potest, quàm diuersitas originis.

Scotus approbatur.

29. Dico 3. Præter realem prioritatem & posterioritatem originis, concedenda est in diuinis virtualis prioritas, & posterioritas naturalis exigentiæ & obiectiuæ conceptibilitatis. Fundamentum est, quia licet in Deo sit vna simplicissima perfectio, nullam admittens ex natura rei distinctionem, præterquam inter oppositas relationes: propter plenitudinem tamen essendi, & eminentissimum modum vnitissimè continendi omnes perfectiones possibiles, naturaliter exigit, vt si ab intellectu, nõ valente vnico actu totam eius perfectionem exprimere, rectè & ordinatè concipiatur, priùs concipi debeat secundùm vnam perfectionem, quàm secundùm aliam. Nam eo ordine concipienda sunt vbi virtualiter tantùm distinguuntur, quo ordine existunt vbi eadem realiter differunt, quia omnis ordo & distinctio secundùm quid reducenda est ad ordinem & distinctionem simpliciter. Sed vbi tales perfectiones realiter differunt, vna præcedit aliam aliquo ordine prioritatis. Ergo eodem ordine proportionali sunt concipiendæ, vbi tantùm virtualiter distinguuntur. Quia sicut realis identificatio plurium perfectionum in eadem formalitate non tollit intrinsecam perfectionem vnius cuiusque, vt patet de diuinis relationibus, quæ identificatæ cum essentia non amittunt intrinsecam oppositionem, quam adhuc identificatę cum essentia mutuò retinent: ita nec tollit naturalem exigentiam, quam eædem perfectiones habent ad concipi. Nam conceptibilitas est passio consequens entitatem. Igitur qua ratione tales perfectiones identificatæ retinent propriam entitatem, eadem ratione retinebunt eandem conceptibilitatem.

30. Hinc deducitur, absoluta pręconcipienda esse respectiuis; & inter absoluta communiora minùs communibus, vt ratio substantiæ præconcipienda est intellectiuitati, & hæc apertiuitati; & actus intellectus actui voluntatis; actus verò voluntatis actui externę executionis. Item ratio immaterialitatis præconcipienda est prior, quàm ratio intellectiuitatis. Eodem modo de cæteris perfectionibus, tam absolutis, quàm respectiuis, vel ad inuicem comparatis, vel seorsim consideratis discurrendum erit proportionaliter ad ea, quę actu distinguuntur.

31. Dico 4. Concedenda est in Deo prioritas secundùm subsistendi consequentiam, non quidem realis, sed rationis. Primum patet quia prioritas secundùm subsistendi consequentiam, vt Philosophus definit, est quando ab vno non conuertitur consequentia ad alterum. Vt animal est: ergo homo est. Animal est prius homine subsistendi consequentia, quia ab animali ad hominem non conuertitur consequentia: conuertitur autem ab homine ad animal, quia valet; homo est, ergo animal est. Vnde homo est posterior animali subsistendi consequentia. Atqui multę sunt perfectiones in Deo, in quibus non conuertitur subsistendi consequentia ad alias: ergo datur in Deo huiusmodi prioritas. Minor constat in omnibus perfectionibus absolutis, à quibus non conuertitur consequentia ad respectiuas. Non enim sequitur: Hęc persona est Deus; ergo est Pater, contrà verò conuertitur subsistendi consequentia à respectiuis ad

Aristoteles

absoluta, vt Pater est, ergo Deus est.

32. Secundum verò patet, quia nullum priùs prioritate subsistendi consequentia in Deo esse potest sine posteriore secundùm eandem subsistendi consequentiã: ergo talis prioritas in Deo non est realis, sed rationis. Antecedens est euidens, nam absoluta, quæ in Deo priora sunt subsistendi consequentia respectiuis, nequeunt esse sine respectiuis. Consequẽtia verò probatur, nam eatenus hæc prioritas in rebus creatis est realis, quatenus priùs separabile est ex natura rei à suo posteriore. Vt animal ex natura rei existere potest sine homine, licet non possit homo existere sine animali. Igitur si in Deo priùs non est ex natura rei separabile à suo posteriore, non erit priùs reale, sed rationis. Confirmatur, nam hęc prioritas coincidit cum ea quæ est inter vniuersalia & particularia, siue inter superiora & inferiora: sed talis prioritas & posterioritas in Deo non est realis, sed rationis, quia in Deo commune & proprium, siue superius, & inferius non distinguuntur realiter, sed sola ratione. Sola difficultas esse posset de prioritate secundùm subsistendi consequentiam inter actus necessarios & liberos, an sit realis de qua infrà.

33. Ex dictis deducitur in diuinis nullam esse prioritatem & posterioritatem *in Quo*, sed tantùm *à Quo*. Fundamentum est, quia prioritas & posterioritas *in Quo*, aut est ipsa prioritas & posterioritas durationis, aut certè ad illam reducibilis, tanquam imperfecta ad perfectam eiusdem ordinis. A diuinis autem non solùm abest omnis prioritas & posterioritas durationis simpliciter, sed etiam secundùm quid; quia in diuinis non modò omnia re ipsa sunt simul in eadem mensura æternitatis, sed neque concipi possunt, vt existentia in diuersa durationis mensura, quia concipi non possunt in opposita mensura ab ea, in qua de facto sunt, alioqui falsa esset conceptio. Nam etsi possint à mensura æternitatis præscindi, non concipiendo illa, vt positiuè existentia in eadem æternitatis mensura, concipi tamen non possunt, vt positiuè existentia in diuersis instantibus durationis. Vnde non rectè à Scotistis in diuinis ita assignantur diuersa instantia & signa, vt ipsi vocant *Natura*, ac si re ipsa non omnia responderent eidem instanti durationis. Vt cùm dicunt, Patrem in primo instanti seu signo naturæ esse perfectè beatum, absque notitia intuitiua personarũ & creaturarum: nam cùm notitia dicatur intuitiua per ordinem ad obiectum præsens in eodem signo & instanti durationis, esto non sit in eodem signo & instanti originis, non poterit dici, Patrem in priori signo originis non habere intuitiuam notitiam personarum & creaturarum: quia cum prioritate originis stat simultas durationis principij producentis & termini producti, atque adeo cum prioritate originis in Patre stat intuitiua notitia de personis productis & actu existentibus in eodem signo æternitatis.

34. Ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum ductum ab authoritate Patrum Resp. *Patres.* Patres solùm negasse in diuinis prioritatem & posterioritatem dignitatis, & durationis. Argumentabantur enim contra Arium, qui vtramque prioritatem & posterioritatem fingebat in diuinis personis; asserebat enim, Patrem esse Filio maiorem, atque priorem. Constat ex eodem citato Symbolo Athanasij, vbi ea tantùm prioritas & posterioritas negatur diuinis personis, cuius simultas in eodem Symbolo affirmatur. Atqui sola simultas durationis & dignitatis in eodem Symbolo affirmatur, vt patet cùm dicitur, *Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius; nihil maius, aut minus: sed totæ tres personæ coæternę sibi sunt & coæquales.* Tum ex reliquis Patribus, qui expresè negant in diuinis solam prioritatem & posterioritatem durationis & dignitatis, vt manifestum erit eos perlegenti. Tum quia, cũ prioritas & posterioritas simpliciter prolata stet pro suo principali analogato, quod est prius & posterius durationis, noluerunt illam simpliciter Deo concedere, sed semper cum addito limitante ad solam prioritatem & posterioritatem originis, vt suprà vidimus. *Arium.* *Athanasius*

35. Ad secundum ductum ex ratione Respondeo, personam diuinam producentem esse priorem origine persona ipsa producta, non ratione essentiæ, sed relationis; non vt formaliter exercet munus referentis, sed originantis, & constituentis tum potentiam producendi, tum suppositum ipsum producens. Ad confirmationem nego antecedens. Fundamentum verò secundæ sententiæ, quatenus conuenit cum fundamento primę, negandum est: quemadmodum & fundamentum tertiæ, quod ex dictis satis impugnatum manet.

SECTIO II.

An ea, quæ in diuinis sunt priora in vno genere, possint esse posteriora in alio?

36. HAnc quæstionem non reperio sub his terminis ab aliquo Authore propositam, facilè tamen colligi potest ex ijs, quæ de prioritate & posterioritate originis Scholastici de Deo disputant: & alioqui ea necessaria est ad plurimas implexasque difficultates, quæ in hac materia de Trinitate sæpe occurrunt, enodandas. Quare operę pretium duxi illã sub his terminis vniuersaliter examinare, vt ex ea vniuersales regulę pro occurrentibus difficultatibus nobis subministrentur ad rectè concipiendum, & loquendum de prioritatibus & posterioritatibus, quæ in Deo assignari solent. *Scholastici.*

37. PRIMA sententia negat: eaque apertè colligitur ex doctrina Scoti, negantis Verbum procedere ex intuitiua notitia personarum, & creaturarum possibilium. Eo quòd notitia, qua Verbum ipsum producitur, *Scoti doctrina.*

origine præcedit, sicut & ipsum Verbum natura præcedit creaturas possibiles, quæ sententia apertè supponit, non posse eandem notitiam, qua Verbum producitur, esse priorem origine ipso Verbo, & simul posteriorem eodem Verbo, & creaturis possibilibus, in ratione obiecti ad cognitionem præsuppositi. Fundamentum esse potest, quia quod est prius origine, est prius simpliciter: quod autem est prius simpliciter, nullo pacto potest esse posterius respectu eius, respectu cuius est priùs simpliciter. Minor constat, quia quod est prius simpliciter, supponitur sub omni modo & ratione independens ab alio: igitur neque secundùm quid potest esse posterius & dependens ab alio. Maior probatur, quia quod est prius origine, debet suo posteriori communicare esse simpliciter: quod autem debet esse simpliciter alteri communicare, debet ab illo esse omnino independens, & prius omni prioritatis genere.

38. SECVNDA verò sententia affirmat: eaque colligitur ex opposita doctrina eorum, qui docent, Verbum diuinum aut de facto procedere ex notitia intuitiua personarum & & creaturarum possibilium, aut certè ex hoc capite mutuæ prioritatis & posterioritatis in diuerso genere non repugnare, quin illud hoc modo procedat. Colligitur etiam ex doctrina eorum, qui mutuam prioritatem & posterioritatem admittunt in actibus intellectus & voluntatis diuinæ; nec non in obiectis ipsis tales actus terminantibus; cùm sit eadem ferè vtriusque ratio. Pro propositæ controuersiæ explicatione,

39. DICO. Nulla sequitur contradictio, vt ea, quæ in diuinis sunt priora in vno genere, sint simul, aut etiam posteriora in alio genere; atque adeo ita de facto asserendum est ad meliùs faciliusque saluandas multas difficultates Theologicas, quæ sine hac mutua prioritate & posterioritate in Deo vix saluari possunt. Assertio constat primò in rebus creatis, in quibus sine vlla contradictione, quæ in vno genere sunt priora, non repugnat in alio genere esse posteriora. Vt materia est prior forma in genere subiecti primi receptiui. Rursus forma est prior materia in genere actus substantialiter actuantis. Item agens est prius subiecto in genere efficientis eductiui, rursus subiectum est prius agente in genere subiecti substentatiui. Finis est prior agente in ratione mouentis: agens est prius fine in ratione exequentis. Quælibet substantia creata est prior suis proprietatibus in genere causæ originantis: proprietates sunt priores substantia in genere formæ informantis, & disponentis. Ergo ascendendo ad diuina, non repugnat, vt Pater sit prior Filio in ratione principij originantis, & simul cum Filio in ratione correlatiui referentis ac mutuo respicientis; imò & posterior Filio in ratione obiecti & termini specificantis, ac terminantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis: cùm non minùs Pater supponat Filium in ratione obiecti, & termini specificantis ipsam transcendentalem relationem paternitatis, quàm Filius Patrem in ratione originantis, & communicantis naturam.

40. Confirmatur primò. Nam in omnium ferè sententia personæ diuinæ sunt simul natura, duratione, & cognitione: natura, quia nequit vna persona diuina existere sine alijs; duratione siue æternitate, quia vna est omnium interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio; cognitione, quia repugnat, vnam perfectè cognosci sine alia. Cum hac tamen triplici simultate stat prioritas vnius, & posteriotas alterius in ratione originantis & originatæ. Ergo cum eadem in prioritate & posterioritate stare poterit simultas, aut etiam prioritas & posterioritas in quolibet alio genere, DEO non repugnante. Cuius ratio à priori est, quia vt aliquid sit posterius altero sufficit, vt habeat talem connexionem cum illo, vt eo implicante, implicet & hoc, & eo non existente, neque hoc existere possit. Talem connexionem habet Pater cum Filio & Spiritu sancto. Igitur Pater est aliqua ratione posterior Filio & Spiritu sancto. Minor patet, quia implicante, Filio, vel Spiritu sancto implicaret & Pater, vel secundùm rationem paternitatis respectu Filij, vel secundùm rationem spiratoris respectu Spiritus sancti. Atque hoc non tantùm identicè, & per locum extrinsecum, sed formaliter, & per locum intrinsecum.

42. Confirmatur secundò, quia licet repugnet, vt vna & eadem formalitas sit, aut concipi possit prior & posterior simul respectu eiusdem; nam etiam secundùm rationem implicat, vt vna & eadem formalitas concipiatur cum opposita affirmatione, & negatione simul: concipitur autem cum opposita affirmatione & negatione simul, si concipiatur vt prior & posterior respectu eiusdem. Nam quatenus concipitur prior, concipitur vt independens ab alia: quatenus verò concipitur vt posterior, concipitur vt dependens ab eodem. Non tamen implicat, vt vna & eadem res secundùm diuersas formalitates, virtualiter tantùm distinctas, possit concipi prior, & posterior respectu diuersorum. Cuius ratio est, quia si illæ formalitates essent à parte rei distinctæ, possent esse priores & posteriores respectu diuersorum: ergo etiam identificatæ, & virtualiter tantùm distinctæ, poterunt esse priores & posteriores respectu diuersorum. Consequentia probatur, quia identificatio non tollit quidditatiuam exigentiam identificatorum, vt patet de relationibus diuinis, quæ ex eo quòd identificentur cum essentia, non amittunt quidditatiuam oppositionem ad inuicem. Ergo etiam plures formalitates à parte rei identificatæ continere possunt prioritatem & posterioritatem respectu diuersorum; quam prioritatem & posterioritatem, si essent distinctæ à parte rei, illæ haberent.

43. Ex

43. Ex hac doctrina, multa deduci possunt, quæ in proprijs materijs ex professo tractantur. Sed ne eadem repetantur, remitto ea ad proprias tractationes. Solùm hic adnoto, hanc mutuam prioritatem & posterioritatẽ in diuerso genere non modo admittendam esse inter diuinas personas, secundùm diuersas rationes consideratas, sed etiam inter diuina attributa, nec non inter actus diuini intellectus & voluntatis; atque inter obiecta ipsa, vt tales actus terminantia. Item inter perfectiones absolutas & respectiuas inuicem comparatas. Quo fit vt non semper hæc mutua prioritas & posterioritas sit realis, sed interdum realis ex vna parte, rationis verò seu virtualis ex alia: interdum autem rationis seu virtualis ex vtraque parte, iuxta naturalem exigentiam extremorum, quæ mutuò comparantur vt priora & posteriora secundùm diuersas formalitates & rationes.

44. Ad fundamentum primæ sententiæ Respondeo, distinguendo maiorem: nam si per prius simpliciter, intelligatur prius non tantùm secundùm originem, sed etiam secundùm alias rationes prioritatis, neganda est maior, quæ potiùs erat probanda, quàm supponenda. Siquidem cum prioritate originis non repugnat posterioritas in alio genere, vt probatum est. Saluatur enim prioritas originis, si producens habeat suum esse independens à producto, in eo duntaxat genere, in quo illud debet communicare producto. Si verò per prius simpliciter, intelligatur prius secundùm potiorem & principaliorem rationem prioritatis, concedenda est maior. Nam inter omnes prioritates, quæ Deo conuenire possunt, potissima est originis, per quam vna persona realiter communicat esse alteri. Alioqui quæ inter omnes prioritates principem locum tenet, auctore Philosopho in Prædicamentis cap. de Priore, est prioritas durationis, secundùm quam vnum dicitur antiquius alio. Cæterùm sicut cum prioritate durationis, quæ est omnium potissima, stare potest posterioritas in alio genere: ita cum prioritate originis non repugnabit posterioritas in alio genere. Ex his patet ad probationem maioris; cuius neganda est minor.

Aristoteles

SECTIO III.

Quo pacto ordinanda sint signa prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuinæ?

45. SVPPONENDVM est, hæc signa non esse signa Prioritatis, & Posterioritatis realis, sed tantùm rationis, & virtualis duntaxat præsuppositionis vnius formalitatis ad aliam, quatenus secundùm rectum ordinem rationis vna formalitas concipienda est prior alia ab intellectu, non valente vnico actu concipere totam perfectionem obiecti. Vt posito, quòd non possit vnico actu simul concipi perfectio intellectionis & volitionis diuinæ, rectus ordo concipiendi, fundatus in rebus ipsis poscit, vt intellectio concipiatur prior volitione, tum quia in rebus creatis, ad instar quarum increatas concipimus, intellectio præcedit volitionem: tum quia ipsa plenitudo diuini actus postulat, vt priùs concipiatur secundùm vnam formalitatem, quàm secundùm aliam. Nam sicut formalitates intellectionis & volitionis per mutuam identificationem non amittunt proprium esse intellectionis & volitionis in Deo, ita nec naturalem exigentiam, vt vna concipienda sit prior alia.

46. Est autem hoc suppositum tum contra Scotum opinantem, hæc signa non esse tantùm rationis, sed ex natura rei, qui propterea, vt suprà vidimus, appellat signa siue instantia naturæ, ad cuius prioritatem & posterioritatem docet, non sufficere solam distinctionem rationis. Tum contra Ochamum in 1. dist. 9. quæst. 3. ad finem, & Gabrielem in 3. dist. 2. dubit. 3. in fine, negantes huiusmodi signa & instantia rationis in actibus diuini intellectus & voluntatis. Nos tamen prædicto suppositio, vt certo admisso, tum ex Patribus, qui sæpe huiusmodi signis vtuntur ad explicandum mysterium diuinæ prædestinationis, vt patet ex Augustino pluribus in locis, & ex Prospero in epist. ad Aug. posita ante librum de Prædestinatione Sanctorum; tum ex communi sententia Theologorum, qui hæc signa admittunt ad explicandas varias dependentias, quas obiecta ipsa vt à Deo volita important. Vlteriùs explicandum supereſt, quo pacto, & vnde sumenda sit hæc proprietas, & posterioritas in actibus intellectus, & voluntatis diuinæ.

Scotus. *Ocham. Gabriel.* *Patres.* *Augustin. Prosper.* *Theologi.*

47. PRIMA sententia est Caietani 3. p. qu. 1. art. 3. §. *Ad euidentiam horum*, distinguentis Vniuersum hoc in tres ordines, naturæ, gratiæ, & vnionis hypostaticæ. In primo ordine collocat res omnes naturales; earumque defectus, tam purè naturales, vt monstra, ægritudines, ignorantiam; quàm morales, vt peccata, quæ collocat in ordine naturæ, quia solius naturæ viribus committuntur. In secundo collocat omnia dona gratuita, & supernaturalia naturæ superaddita. In tertio vnionem Verbi cum natura creata. Porrò hos ordines ita combinat, vt in diuina mente primus præsupponatur ad secundum, secundus verò ad tertium. Quare iuxta hunc ordinem ita docet coordinanda esse signa & instantia rationis in actibus intellectus, & voluntatis diuinæ; vt quæ spectant ad ordinem naturæ, præconcipienda sint priora ijs, quæ spectant ad ordinem gratiæ; & quæ ad ordinem gratiæ pertinent, præconcipienda sint priora, quàm quæ pertinent ad ordinem vnionis.

Caietanus.

48. Ex qua doctrina colligit, Incarnationem CHRISTI, vtpotè spectantem ad tertium ordinem, prædestinatam esse post præuisum peccatum originale, in cuius remedium illa est

illa est decreta, aliàs non decernenda: & prædestinationem cuiuslibet puri hominis ad gloriam decretam esse post præuisa omnia naturalia ipsius; nec non post defectus, tam naturales, quàm morales; atque adeo post ipsius peccata commissa præuisa. Fundamentum huius opinionis est: quoniam eo ordine concipienda sunt hæc instantia rationis in mente diuina, quo res ipsæ mutuo se supponunt. Atqui natura supponitur ad gratiam, tanquam substratum ad formam indebitam; gratia verò ad vnionem hypostaticam, tanquam ordo medius ad summum.

Scotus. 49. SECVNDA sententia est Scoti in 1. dist. 41. qu. vnica, §. *Potest aliter*, & in 3. dist. 7. qu. 3. §. *Sed hic sunt duo*, & dist. 19. qu. vnica. §. *In ista quæstione*, talem ordinem in actibus diuinæ voluntatis assignantis, qualis est inter finem & media. Vnde sicut finis est prior medijs; & inter media, quæ sunt nobiliora, & propinquiora fini, priora sunt ijs, quæ sunt ignobiliora & remotiora à fine: ita in Deo intentio finis est prior electione mediorum; & electio mediorum nobiliorum & propinquiorum fini, est prior electione mediorum ignobiliorum, & à fine remotiorum. Ex quo principio deducit, Christum, qui est nobilissimum inter omnia media, & ad Dei gloriam manifestandam, qui est finis omnium operum Dei ad extra, aptissimum & propinquissimũ, fuisse primum inter omnes prædestinatos. Ex quo vlteriùs infert, illum venturum fuisse, saltem in carne impassibili, etiamsi Adamus non peccasset; eò quòd eius prædestinatio ordine naturæ in æterno decreto Dei præcesserit prædestinationem aliorum hominum, tam quoad gloriam, quàm quoad gratiam: ac proinde quoad ipsam præuisionem peccati originalis, quod præsupponit gratiam Adamo collatam, cùm sit priuatio illius. Probatur autem, hunc ordinem signorum assignandum esse in mente Dei hoc argumento. Ordinatè volens priùs vult finem, quàm media; & inter media, priùs eligit, quæ sunt nobiliora, & fini propinquiora. Igitur talis ordo assignandus est in mente Dei, qualis est inter finem & media ipsa ad finem relata.

Suarez. 50. TERTIA sententia est Suarez 3. p. disp. 5. sect. 1. alio modo ordinantis hæc instantia rationis in actibus intellectus, atque in actibus voluntatis Diuinę. Nam in actibus intellectus, ait, ordinanda esse iuxta ordinem prioritatis & posterioritatis, quam res ipsæ seruant ex naturali connexione inter se: vt quæ re ipsa sunt priores, priùs ratione intelligantur à nobis actum diuinæ cognitionis terminare: quæ verò sunt posteriores, posteriùs ratione intelligantur, eundem actum diuinæ cognitionis terminare. Contrà verò in actibus diuinæ voluntatis ordinem prioritatis & posterioritatis sumendum esse, non ex intrinseca, & naturali connexione, quam res ipsę habent ad inuicem, sed ex extrinseca & libera ordinatione, quam sortiuntur ex voluntate Dei: vt illæ concipiantur priùs ratione à Deo volitæ, quę sunt volitæ vt finis; illæ verò posteriùs ratione, quæ sunt volitæ vt media ad finem; idque sine vlla mutatione rerum, per extrinsecam duntaxat ordinationem Dei, liberè ordinantis vnam rem ad aliam.

51. Fundamentum prioris assertionis est, quia res ita se habent ad cognosci, sicut ad esse. Ergo is ordo concipiendus est in intellectu res perfectè cognoscente, qui est in rebus ipsis. Fundamentum verò posterioris assertionis est, quoniam talis ordo secundùm rationem constituendus est in actibus diuinæ voluntatis, qualem ordinem secundùm rem seruant actus voluntatis creatę: quia omnis ordo rationis concipiendus est per analogiam ad aliquem ordinem realem, sed talem ordinem secundùm rem seruant actus voluntatis creatæ: ergo similem ordinem secundùm rationem concipere debemus in actibus voluntatis increatæ. Minor probatur, quia voluntas creata non solùm priùs vult finem, quàm media, sed etiam media ipsa ordinat ad finem, absque intrinseca mutatione mediorum, per extrinsecam duntaxat ordinationem sui actus.

52. QVARTA sententia conuenit cum præcedente de coordinatione instantium rationis in actibus diuini intellectus, ex connexione & ordine rerum inter se: discrepat autem ab illa de coordinatione eorundem in actibus diuinę voluntatis, absque intrinseca mutatione ipsarum rerum, quæ ordinantur. Putat enim hæc sententia, non posse vnam rem ordinari ad aliam, tanquam medium ad finem, ad quam non est natura sua ordinata, per extrinsecam duntaxat voluntatem Dei; sed necessariam esse intrinsecam aliquam mutationem in re ipsa, quæ ordinatur. Fundamentum est, quia implicat, fieri transitum de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione reali. Sed cùm vna res ordinatur ad aliam, ad quam non est natura sua ordinata, fit transitus de contradictorio in contradictorium, quoniam ex non ordinata fit talis res ordinata: igitur aliqua realis mutatio intercedat, oportet. Atqui hęc realis mutatio non potest esse ex parte liberi actus diuini, quia ille non mutatur, cùm ex necessario transit in liberum; ergo ex parte ipsius rei, quæ ordinatur.

53. Pro explicatione propositæ controuersiæ notandum est, hæc instantia prioritatis & posterioritatis in actibus intellectus & voluntatis diuinæ, non deseruire intellectui increato, eò quòd ipse non concipit suum actum cum prioritate ad alium, ne quidem virtuali, nisi per respectum ad intellectum creatum, concipientem vnum priùs alio; sed deseruire tantùm intellectui creato, qui, quoniam non valet vnico actu concipere quidquid perfectionis est in vnico actu Dei, illum concipit per varios conceptus inadæquatos. Vt autem isti conceptus sint ordinati ex parte obiecti, priùs concipiendus est actus diuinus terminari ad vnam rationem obiecti, quàm ad aliam; quoniam, etsi indiuisibiliter terminetur

ad omnes

ad omnes rationes in obiecto existentes, attamen secundùm rationem cum fundamento in re, & per analogiam ad actus creatos, possumus eumdem actum concipere priùs terminari ad vnam rationem, quàm ad aliam. Et propter hoc assignantur huiusmodi instantia rationis, vt nobis deseruire possint ad rectè & ordinatè concipiendas varias rationes & formalitates, quæ in vno simplicissimo actu Dei vnitissimè continentur.

54 Dico primò. Prioritas & posterioritas inter actus intellectus, & voluntatis diuinæ sumenda est ex virtuali præsuppositione vnius, & naturali subordinatione alterius. Etenim, quia actus intellectus in Deo virtualiter præsupponitur ad actum volũtatis: contrà verò actus voluntatis virtualiter subordinatur actui intellectus, cùm nihil possit esse volitum, quin prœcognitum; actus intellectus concipiendus est priùs ratione, quàm actus voluntatis circa idem obiectum. Fundamentum est, quia talis ordo concipiendus est inter ea, quę sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ distinguuntur realiter. Sed vbi isti actus distinguuntur realiter, actus intellectus præcedit actum voluntatis: actus verò voluntatis consequitur actum intellectus. Ergo similis ordo concipiendus est in actibus diuinis, in quibus sola interuenit distinctio rationis.

55. Dixi, *Circa idem obiectum*. Quia si actus intellectus comparetur circa vnũ obiectum, & actus voluntatis circa aliud disparatum, nulla inter eos intercedet prioritas & posterioritas: quia hæc non intercedit nisi inter ea, quæ ordinem aliquem & connexionem habent ad inuicem penes aliquod tertium. Hinc autem non excluditur, quin idem actus voluntatis secundùm aliam formalitatem possit esse virtualiter prior eodem actu intellectus. Idem enim actus voluntatis, consideratus quasi elicitus à voluntate, est posterior ratione actu intellectus; quia vt sic actus voluntatis præsupponit actum intellectus, in ratione proponentis obiectum. Idem verò actus voluntatis, consideratus vt obiectum eiusdem actus intellectus comprehendentis omnes perfectiones diuinas, atque adeo actus ipsos voluntatis, quibus ipsemet actus intellectus obiectum volibile proponit, est virtualiter prior illo; quia vt sic præsupponitur vt ratio, saltem inadæquatè specificans talem actum. Vt amor, quo Deus diligit se, consideratus quasi elicitus à voluntate Diuina, est virtualiter posterior cognitione, quâ Deus seipsum, suasque perfectiones comprehendit. Consideratus verò vt obiectum eiusdem comprehensionis, est illa virtualiter prior; quia vt sic præsupponitur, vt ratio inadæquatè specificans illam.

56. Confirmatur, nam ex assignato principio is ordo concipiendus est inter ea, quæ sola ratione distinguuntur, qualis intercedit inter ea, quæ realiter distinguuntur. Sed inter actum intellectus & voluntatis creatæ, vbi ista realiter distinguuntur, talis ordo intercedit; nam actus voluntatis creatę, vt elicitus à voluntate, est realiter posterior actu intellectus dirigentis voluntatem. Idem verò actus, tanquam obiectum, ad quod tendere potest intellectus, est prior eodem actu intellectus, vt ratio specificans illum.

57. Ex hac doctrina soluitur primò, qua ratione Verbum diuinum procedat ex cognitione intuitiua omnium personarum. Quià nimirum, licet cognitio, ex qua procedit Verbum, sit origine prior ipso Verbo, est tamen sub alia ratione posterior Verbo, nempe sub ratione obiecti & termini specificantis. Sub qua ratione Verbum, & Spiritus sanctus sunt priores ratione cognitione ipsa, qua procedit Verbum. Neque hoc præiudicat vel prioritati originis, quâ prior est ipsa cognitio, quâ procedit Verbum; vel posterioritati ipsius Verbi. Quia prioritas specificatiua, vt constat etiam in rebus creatis, non tollit prioritatem, vel posterioritatem originis, cùm sit alterius generis & rationis: & quod in vno genere est prius, potest in alio esse posterius. Confirmatur, nam Pater in ratione originantis est prior Filio, & tamen in aliquo genere est posterior Filio; quia nisi Filius esset, Pater non esset. Quod autem talem habet connexionem in essendo cum alio, vt nisi illud sit, neque hoc esse possit, est aliqua ratione posterius illo: nam esse posterius aliquam importat dependentiam, aut saltem necessariam exigentiam illius, respectu cuius dicitur posterius.

58. Soluitur secundò, quo pacto æternus Parens gignat Filium voluntate complacentiæ. Ratio dubitandi est; quoniam actus complacentiæ, cùm sit actus voluntatis, supponit actum intellectus, per modùm obiecti actu existentis, circa quod versatur. Igitur nequit Pater æternus complacere sibi de generatione Filij, nisi voluntate cõsequente generationem; cùm generatio includat actũ intellectus quo proponitur & producitur obiectum ipsum cõplacentię, quo Pater sibi complacet de generatione Filij; atque adeo actus complacentię supponitur ad generationem. Soluitur autem hæc difficultas per assignatum principium. Quia licet generatio supponat actum complacentię de eadem generatione in ratione obiecti actu existentis, ac præsentis in eadem æternitate; in ratione tamen actus quasi eliciti à voluntate consequitur ad actum ipsum generatiuum. Et sic non repugnat, quo minùs se mutuo præsupponant sub diuerso genere ac ratione.

59. Soluitur tertiò, qua ratione æternus Parens in priori signo originis, quo præcedit Filium, non solùm cognoscat se ipsum, suamque essentiam, sed etiam Filium & Spiritum sanctum, quorum perfectâ notitia beatur, contra Scotum asserentem, in priori signo originis Patrem cognoscere tantùm se ipsum, suamque essentiam, eaque tantùm cognitione beari. Soluitur autem, quoniam Patrem præcedere prioritate ori- *Contra Scotum.*

ginis Filium, non eſt illum habere eſſe in aliquo ſigno, in quo eodem ſigno non habeat ſimul eſſe & Filius, ac proinde non poſſe Patrem in eo ſigno cognoſcere Filium, vtpote nondum exiſtentem. Sed Patrem prioritate originis præcedere Filium, eſt Patrem habere eſſe à ſe, Filium verò à Patre, cum omnimoda ſimultaneitate in eſſendo, atque adeo in cognoſcendo. Vnde nullum eſt aſſignabile ſignum, in quo ſit Pater, & nondum ſit Filius: ſed in quocunque ſigno eſt Pater, eſt etiam Filius, cum hoc tamen diſcrimine quòd Pater eſt à ſe, Filius verò à Patre, ac proinde nullum eſt aſſignabile ſignum, in quo Pater cognoſcat ſe ipſum, & non cognoſcat Filium actu exiſtentem.

60. Quapropter falſa eſt illa propoſitio, quã Scotus aſſumit; *In priori originis Pater eſt, & nondum eſt Filius*: vt inde inferat, Patrem in eo priori cognoſcere ſeipſum, ſuamque eſſentiã, non autem Filium nondum exiſtentem. Etenim aliud eſt, Filium in priori originis non eſſe à ſe, ſed à Patre, aliud non eſſe ſimpliciter: & quia intuitiua notitia terminatur ad eſſe rei ſimpliciter, etiamſi Filius in priori originis non ſit à ſe, adhuc tamen, quia eſt ſimpliciter, cognoſcitur intuitiuè à Patre; atque adeo nullum eſt ſignum in quo Pater intuetur ſe, & nõ intueatur Filium, & Spiritum ſanctum. Dices. Pater priùs exiſtit, quàm exiſtat Filius: ergo non exiſtit ſimul cum Filio. Reſp. Pater priùs prioritate *à quo* exiſtit, quàm Filius, concedo; prioritate *in quo*, nego. Cæterùm, quod eſt valde notandum, etſi nos ob imperfectum concipiendi modum concipiamus Patrem priùs exiſtentem quàm Filium, & Spiritum ſanctum; tamen hic modus cum imperfectionem importet, non eſt tribuendus Deo, qui res concipit iuxta naturalem exigentiam ipſarum.

61. Dico 2. Prioritas & poſterioritas in actibus diuini intellectus, circa obiecta neceſſaria aſſignanda eſt iuxta prioritatem & poſterioritatem ipſorum obiectorum. Prioritas verò & poſterioritas in ijſdẽ, circa obiecta libera aſſignanda eſt iuxta ordinem diuinæ voluntatis, vt quę à diuina voluntate ſunt priùs volita, ſint etiam priùs ratiõne cognita: quæ autẽ ſunt poſteriùs volita, ſint etiam poſteriùs ratione cognita. Vtraque pars aſſertionis cõſtat. Nam obiectum præcedit cognitionem, cognitio autem, quæ perfecto modo repræſentat obiectum, proponit illud iuxta ordinem, quo ad ipſam cognitionem præſupponitur. Atqui obiecta neceſſaria ad actum diuinæ cognitionis præſupponũtur cum ordine, quem habent ab ipſa natura. Contrà verò obiecta libera præſupponuntur cum ordine, quem ſortiuntur à libera voluntate Dei. Ergo cum tali ordine repręſentantur ab actu diuinæ cognitionis, quæ obiectum repræſentat, & proponit perfectiſſimo modo.

62. Ex his deducitur primo ſcientiam, quã Deus habet de ſe ipſo, eſſe virtualiter priorem ſcientiã, quam habet de creaturis: & ſcientiam, quã habet de creaturis, priorem eſſe eam, quæ verſatur circa poſſibilia, quàm quæ verſatur, circa futura conditionalia: & hanc ratione præcedere eam, quæ verſatur circa futura abſoluta. Quorum ratio eſt, quia ſcientia cõmenſuratur obiecto; ergo iuxta prioritatem & poſterioritatem obiectorum concipienda eſt prioritas, & poſterioritas in ipſa ſcientia. Sicut igitur inter obiecta diuinæ ſciẽtiæ Deus prȩcedit creaturas: inter creaturas autem, poſſibilia præcedunt conditionalia; conditionalia verò abſolutè futura: ita ſcientia, quam Deus habet de ſe, eſt ratione prior ſcientia, quam habet de creaturis; quę verſatur circa creaturas, ſcientia poſſibilium eſt prior, ſcientia conditionalium; & hæc prior, quàm ſcientia abſolutè futurorum. Quin eadem ſcientia, quæ verſatur circa vnum & idem obiectum, concipienda eſt prior, vt repræſentat illud ſecũdùm vnam perfectionem, quam ſecundùm aliam. Quo pacto ſcientia, quã Deus habet de ſeipſo, vt terminata ad eſſentiam cõcipienda eſt prior, quàm vt terminata ad perſonas; & quæ terminatur ad creaturas, ea concipienda eſt prior, quę ad rationes priores, & vniuerſaliores terminatur.

63. Deducitur ſecundò. Scientiam viſionis ſupponere in Deo notitiam liberi decreti abſoluti de re, cuius eſt ſcientia viſionis; quẽadmodum & ſcientiam de effectu conditionato notitiam decreti conditionati de re, cuius eſt ſcientia conditionata: ſcientiam verò ſimplicis intelligentiæ nullam ſupponere notitiam decreti in Deo, niſi tantùm poſſibilis. Ratio primi eſt, quia ſcientia viſionis eſt notitia obiecti exiſtentis in aliqua differentia tẽporis. Quidquid autem in tempore exiſtit vi alicuius liberi decreti Dei exiſtit. Ratio ſecundi eſt: nam eo modo, quo effectus creatus eſt futurus, ſupponere debet in cauſa, quæ ad ſui futuritionem neceſſaria ſunt, inter quæ eſt decretum conditionatum Dei; ergo illud ſupponi debet ante notitiam effectus ſub conditione futuri. Ratio tertij eſt; quia ſcientia ſimplicis intelligentiæ verſatur circa poſſibilia: poſſibilia autem in eſſe poſſibili non dependent ab aliquo decreto Dei, cùm ante omne decretum Dei habeant eſſe poſſibile vi ſolius omnipotentiæ diuinæ, præcedentis quodcunque decretum actuale. Igitur ſcientia ſimplicis intelligentiæ nullam ſupponit notitiam decreti diuini niſi tantùm poſſibilis.

64. Deducitur tertiò. Interdum notitiam vnius effectus futuri præſupponere notitiam alterius effectus futuri: vt cùm Deus ex exiſtentia vnius rei mouetur ad decernendam exiſtentiam alterius: vt cùm ex peccato finali impœnitẽtiæ prȩuiſo decernit ȩternam damnationem peccatoris: & ex meritis finalibus præuiſis decernit æternam gloriam iuſtis.

66. Dico 3. Prioritas & poſterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa obiecta neceſſaria ſumenda eſt ex prioritate & poſterioritate obiectorum; circa obiecta verò contingentia ex libera ordinatione ipſius voluntatis diuinæ circa talia obiecta. Prior pars aſſertionis patet: quoniam voluntas diuina ad obiecta

neceſſa-

necessaria fertur necessariò, non modò quoad specificationem, verùm etiam quoad exercitium, & secundùm omnem modum, quo obiecta ipsa natura sua postulant; nam hæc est propria perfectio voluntatis diuinæ, vt non possit aliter ad obiecta ferri, quã obiecta ipsa natura sua postulãt. Vnde sicut nõ potest diligere malum, & odisse bonum: ita nec primariò amare creaturas, secũdariò seipsum: vel inter creaturas ipsas possibiles, perfectiùs amare imperfectiores, imperfectiùs verò perfectiores; sed vnamquãque iuxta perfectionẽ, quã propria natura obiecti exigit: licet subiectiuè & ex parte actus omnes æqualiter diligat. Habet autem hanc perfectionem diuina voluntas ex eo, quòd est prima regula in operãdo, vt non possit nisi perfectissimum modum operandi habere. Hinc constat, Deum priùs diligere seipsum, suasque perfectiones, quàm creaturas, quia seipsum diligit vt obiectũ primarium, & causam creaturarũ; creaturas verò vt obiectum secundarium, & effectus suæ omnipotentię: Item priùs diligere creaturas, quæ sibi sunt proximiores, & quoad essentiales perfectiones similiores.

66. Posterior pars assertionis probatur: nã sicut obiecta cõtingentia quoad futuritionẽ, & mutuam ordinationem inter se pendent ex libera voluntate Dei: ita prioritas & posterioritas in actibus diuinæ voluntatis circa talia obiecta sumenda est ex libera ordinatione eiusdem volũtatis diuinæ; vt quæ sunt ordinata vt finis, sint priùs volita; quæ verò vt media, posteriùs; ac proinde idem actus diuinæ voluntatis, vt terminatus ad obiectum vt finẽ præconcipiendus est virtualiter prior seipso, vt terminato ad aliud vt medium. Intelligendum est autẽ hoc de actu terminato ad finem, & ad media propter eumdem finem, non autem de actu terminato ad vnum vt finem, & ad aliud vt medium propter alium finẽ. Nam tota prioritas & posterioritas in actibus diuinis sumenda est penes obiecta, cùm in se nullam habeant prioritatem & posterioritatem, sed potiùs sit vnus & idem indiuisibilis actus. Obiecta autem nullam habent prioritatem & posterioritatem inter se, nisi certo ordine ad inuicem comparentur vi libertatis diuinę; intendentis vnum vt finem, aliud verò vt medium propter eumdem finem.

67. Ex his deducitur, Intentionem esse in Deo virtualiter priorem electione; quia illa est circa finem, hæc circa media. Finis autem præcedit media, cùm sit ratio eligendi media. Cæterùm hoc intelligendum est, quando finis intenditur independenter ab aliquo medio determinato: nam tunc voluntas finis adæquatè præcedit voluntatem mediorum; cùm nullam dependentiam dicat ab hoc vel illo medio in particulari, sed tantùm ab aliquo in communi; vnde semper manet eadem voluntas finis, quocunque medio electo. At verò, quando finis intenditur dependenter ab aliquo determinato medio, absque quo finis ipse non intenderetur, tunc voluntas finis non est simpliciter & adęquatè prior voluntate medij, sed solùm secundũ quid, & inadæquatè: quia licet sit prior in ratione causę finalis, est tamen posterior in aliquo alio genere causæ. Vt voluntas, quâ Deus voluit Christum, vt caput & finem omnium prædestinatorum, fuit secũdùm probabiliorem opinionem dependens à remedio peccati originalis, sine quo Christus non fuisset incarnatus: ac proinde talis voluntas eligendi Christum in caput prædestinatorum non fuit simpliciter, & adæquatè prior voluntate eligendi eumdem in remedium peccati, sed tantùm secundùm quid, & in vno dumtaxat genere, nempe in ratione finis, dependentis à remedio peccati in ratione medij; quia si hoc futurum non fuisset, nec Christus electus fuisset.

68. Vnde vlteriùs sequitur, tale decretum in Deo non esse duplex, alterum ad finem, alterum ad medium; sed vnum adæquatè terminatum ad finem dependenter à medio, & ad medium dependenter à fine. Quod fit, vt non possit mutari circa vnum, quin mutetur circa alterum, quoniam ad vtrumque terminatur indiuisibiliter per mutuam connexionem vtriusque. Contrà verò, quando finis intenditur independenter ab aliquo determinato medio, decretum est duplex: nam tunc, integra manente voluntate finis, variari potest volũtas mediorum particularium. Vt secundùm opinionem Scoti manere potuisset voluntas de Incarnatione Christi simpliciter, esto futurum non fuisset peccatum: quoniam in eius opinione Christus fuit electus independenter à remedio peccati. Vnde etiã peccato non futuro, futurus fuisset Christus saltem in carne impassibili. Quare in hac opinione voluntas eligendi Christum est adæquatè prior voluntate redemptionis, sicut & distinctum decretum ab ipso decreto redemptionis, quia vnum seperari potuisset ab alio, integro manente principali decreto de fine.

69. Dico 4. impossibilis est libera ordinatio mediorum ad finem, absque aliqua physica mutatione in rebus ipsis ordinatis. Assertio constat ex fundamento quartæ sententiæ. Nam rem vnam liberè ordinari ad aliam, est realis aliqua denominatio, de nouo aduenienti rei, quæ ordinatur: ergo prouenire debet ab aliqua noua forma reali; hæc autem esse non potest actus ipse liber diuinæ voluntatis, quia hic non est liber formaliter antecedenter ad physicam mutationem creaturę, sed fit formaliter liber per ipsam physicam mutationem creaturæ, tanquam per essentiale connotatum. Hoc autem contra tertiam sententiam vt certo posito, difficultas insurgit, quænam mutatio sit necessaria, vt vna res à Deo liberè ordinetur ad aliam, ad quam non est suaptè natura ordinata.

Arrubal.

70. Arrubál 1. p. disp. 58. cap. 4. id effici putat peculiari actione, quæ ex individua sua differentia sit ad talem finem intrinsecè ordinata. Quę peculiaris actio est adęquatũ fundamentum denominationis, qua vna res dicitur esse propter aliam. Cùm igitur vult Deus ordinare aliquod medium ad finem, ad quem

non

non est suapte natura ordinatum, efficit illud peculiari actione, distincta ab ea, qua illud effeciſſet, ſi ad talem finem non ordinaſſet; ratione cuius peculiaris actionis tale mediū intrinſecè reſpicit talem finem, ad quem dicitur liberè à Deo ordinari. Fundamentum ipſius eſt, quoniam ordinatio vnius rei in aliam, aut debet conuenire rei ab extrinſeca voluntate ordinantis, aut ab intrinſeca forma reſpiciēte rem ipſam, in quam ordinatur: nequit autem hoc cōuenire rei ab extrinſeca voluntate Dei liberè ordinantis; quia libera volitio Dei per ſe ſpectata non habet intrinſecū ordinem ad finē creatum, vt per extrinſecam denominationem poſſit talem ordinem rebus impertiri. Ergo ſi neque res habet à propria eſſentia, vti habet terra intrinſecum ordinem ad centrum mundi, habere illum debet ab aliqua forma ſuperaddita: quæ alia eſſe non poteſt, quàm peculiaris actio, qua talis res intrinſecè ordinetur ad aliam, tanquam ad finem accidentalem & extrinſecum.

Vaſquez. 71. Vaſquez 1. p. diſp. 82. cap. 6. id effici cenſet per naturalem proportionem rerum, qua inuicem comparantur. Vt quia opus iuſti in gratia facti habet cum gloria, ſi ei gloria datur, dari dicitur intuitu talis operis, quod ſuapte natura proportionem habet cum gloria. Item quòd quis oratione, aut alio pio opere ſibi, vel alteri peculiarem gratiam impetret, proportionē congruitatis habet cum tali gratia, quam ſibi vel alteri impetrat. Et propterea dicitur Deus talem gratiam conferre intuitu talis operis; ſine qua proportione dici non poſſet Deū gratiam, vel gloriam cōferre intuitu taliū operū.

Arrubal. Vaſquez. 72. Ego verò nec priorem modum Arrubalis neceſſarium, nec poſteriorem Vaſquez adæquatum exiſtimo. Primum conſtabit ex dicendis. Secundum probo. Tum quia ſæpe Deus operatur vnum propter aliud, etiamſi nulla ſit vnius ad aliud proportio, aut naturalis connexio; vt 4. Reg. 13. *Si percuſſiſſes*, inquit propheta Eliſæus, Ioam regi Iſrael, *quinquies, aut ſexies, ſine ſepties, percuſſiſſes Syriam vſque ad conſummationem.* Cùm tamen nulla ſit naturalis proportio, aut cōnexio inter percuſſionem terræ & conſummationem Syriæ, quam Propheta regi prædixerat, ſi quinquies, aut ſexties, vel ſepties iaculo terram percuſſiſſet. Tum quia, ſtante eadem proportione naturali vnius ad aliud, poteſt Deus vnum nō operari propter aliud. Vt ſtante naturali proportione operis iuſti in gratia facti, poſſet Deus gloriam conferre iuſto, & non intuitu talis operis; quod inde patet, quia etiamſi tale opus non præceſſiſſet, adhuc Deus potuiſſet eamdem gloriam conferre iuſto. Cùm autem Deus vnam rem operatur independenter ab alia, quia nimirum etiam illa non exiſtente, adhuc operaturus eſſet aliam, non dicitur operari vnum intuitu alterius. Quia vnum operari intuitu alterius, importat aliquam dependentiam & cauſalitatem vnius ab alio.

4. Reg 13.

73. Quare dicendum eſt, hanc mutationem fieri in rebus ordinandis, vel per dependentiā in eſſe vnius ab alio, vel per peculiarē modū, quo res ordinanda à Deo producitur. Priori modo mutationis vtitur Deus, cùm vnū operatur dependenter ab altero, vt vaſtationē Syriæ dependenter à quinta percuſſione terræ. In quo caſu Syriæ vaſtatio pendet à quinta percuſſione terræ; quia ea exiſtente extitiſſet Syriæ vaſtatio: & è contra, ea non exiſtente, non extitit Syriæ vaſtatio. Atque hæc mutatio ſatis eſt, vt vna res dicatur ordinari ad aliā, ad quā nō eſt ſuapte natura ordinata. Etenim hoc ipſo quòd Syriæ vaſtatio connotat quintam percuſſionem terræ, tāquam conditionē, ſine qua ipſa futura non eſſet, ex ordinatione diuina, pendet ab illa, ac proinde quinta terræ percuſſio dicitur extrinſeco actu libero Dei ordinata ad Syriæ vaſtationem. Confirmatur, quia fruſtra ponitur huiuſmodi actio peculiaris, intrinſecè ordinans vnū ad aliud: cùm omni intrinſeco ordine præciſo, ex ſola volūtate Dei liberè producente vnum dependenter ab alio, fit vnum dependēs ab alio, ac proinde ordinatum ad aliud. Poſteriore modo vtitur Deus, quando permittit, vel operatur aliquid, vt inde occaſionem ſumat operandi aliud, vt permiſit venditionē Ioſeph, vt ex ea occaſionem ſumeret exaltandi illum; imò etiā cooperatus eſt cum Ægyptijs ad emendū illū, vt poſtea exaltaret illū ſupra totam Ægyptū.

Caietanus 74. Ex dictis ferri poteſt iudicium de reliquis opinionibus. Nam prima Caietani, etſi verificari poſſit reſpectu ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ, quæ ad obiecta tendit iuxta ordinem & connexionem, quam res ipſæ ſeruant inteſe; ea tamen de ſcientia viſionis verificari nequaquam poteſt: nam hæc ad obiecta fertur iuxta ordinem & dependentiam, quam ſortiuntur ex diuina voluntate: quę res exequendas ordinare poteſt prout vult. Potuit enim velle Incarnationem Verbi, vt finem independenter à quocunque determinato mediō, homines verò dependenter ab hoc fine, tam ſecundùm eſſe naturæ, quàm ſecundùm eſſe gratiæ & gloriæ, & conſequenter potuit ſcientia viſionis, quæ ad obiecta fertur ſecundùm ordinem, quem ſortiuntur ex libera ordinatione Dei, priùs ratione expnmere ordinem vnionis hypoſtaticę, quàm naturæ aut gratiæ. Vnde reſpectu huius ſcientiæ falſum eſt Caietani fundamentum.

Caietanus. Scotus. 75. SECVNDA opinio Scoti falſum ſupponit fundamentum, nempe quòd Deus neceſſariò debeat priùs eligere quæ ſunt fini ſuapte natura propinquiora, ac nobiliora. Nam poteſt Deus pro ſua innata libertate priùs, hoc eſt independentiùs eligere quæ natura ſua ſunt ignobiliora, & à fine remotiora, vt ex diſputandis de Incarnatione ſuppono.

76. TERTIA ſententia in eo tantùm deficit, quòd aſſerat, poſſe diuinam voluntatem rem vnam ordinare ad aliam, ad quam non eſt ſuapte natura ordinata, per liberam dumtaxat ordinationem Dei, abſque vlla intrinſeca mutatione rei ordinandæ. Vnde falſum eſt fundamentum, quod ad id probandum aſſumit, nempe quia id poteſt voluntas creata;

quoniam

quoniam voluntas creata id potest mutatione sui actus: increata verò voluntas, cùm sit immutabilis, nequit hoc præstare per mutationem sui actus; ergo per mutationem obiecti.

77. QVARTA sententia est planè nostra. Atque hæc de signis prioritatis & posterioritatis in communi; plura in materijs proprijs.

DISPVTATIO XXIII.

De Potentia productiua Diuinarum Personarum.

SECTIO PRIMA.

An in Diuinis personis sit potentia productiua notionalis realis.

Aureolus.

1. PRIMA sententia negat. Est Aureoli in 1. dist. 7. p. 1. ar. 2. quod multis probat. Summa probationis est. Vbi nulla est productio elicita, nullum est principium productiuum: in diuinis nulla est productio elicita: igitur nullum principium productiuum. Maior liquet, quia vbi nulla est productio elicita, nulla est distinctio productionis & producentis: vbi nulla est distinctio productionis & producentis, nullum potest esse principium producens, cùm inter productionẽ & productũ intercedere oporteat distinctio. Minor primi syllogismi probatur; nam in diuinis duę tantùm sunt productiones, generare, & spirare: at nulla ex his est elicita, sed vtraque identificata cum principio ipso generante, & spirante. Confirmatur, quia Pater non habet potentiam realem, vt sit Pater; alioqui haberet potentiam realèm ad seipsum producendum: ergo nec habet potentiam realem ad gignendum Filium. Consequentia probatur, nam ideo Pater est Pater, quia Filium gignit: ergo si haberet potentiam ad gignendum Filium, haberet potentiam ad esse Patrem.

S. Thomas. Syluius. Magister. Scholastici

2. SECVNDA sententia affirmat. Est S. Thomæ 1. p. q. 41. art. 4. Syluij ibid. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 7. quæ adeo vera est, vt nequeat sine maxima temeritate negari. Fundamentum est. In Deo est realis productio, à producente realiter distincta; ergo est realis potentia productiua. Antecedens constat ex disputatis de processionibus in communi. Consequentia verò patet, quia vbi est productio à producente realiter distincta, est realis potentia: si igitur in Deo est realis productio à producente distincta, erit realis potentia productiua. Non igitur potentia productiua in Deo dicit solam non repugnantiam, & actualem connexionem terminorum, vt Aureolus autumat, sed veram & realem rationem principij.

3. DICES. Potentia dicitur respectu termini possibilis. Atqui in Deo nihil est possibile. Igitur in Deo non est potentia realis. Minor patet, nam quidquid in Deo est, actu est, vtpote ens necessariũ & à se. Maior probatur, nam potentia productiua origine præexistit termino producendo: ergo concipi, & esse potest sine termino actu existente. Respondeo cum distinctione minoris: in Deo nihil est possibile, prout possibile dicit contingens, concedo, prout possibile continetur sub necessariò producto, nego. Ita S. Thomas loco præcitato ad 2. Ad probationem distinguo antecedens: quidquid in Deo est, actu est, prout actu esse excludit potentiam passiuam, & temporis durationem, concedo; prout actu esse excludit potentiam actiuam, & prioritatem originis, nego: quia hoc non repugnat actui puro. Nego autem, potentiam actiuam in Deo concipi, aut esse posse sine termino actu existente; quia licet terminus originetur à potentia, quoniam tamen originatur necessariò, & essentialiter, nequit intelligi potentia productiua in Deo, quin simul intelligatur actu producens, atque adeo cum termino actu originato. Neque enim implicat, aliquid esse prius origine, & tamen concipi non posse absque termino à se originato; quando actu originare est de essentia principij originantis, vti est respectu potentię productiuæ notionalis diuinę. Neque esse prius origine aliud importat, quàm esse id, à quo est originatum: quod stare potest cum simultaneitate conceptionis originantis cum ipso originato.

S. Thomas

4. Ad fundamentum oppositæ sententiæ distinguo minorem: in Deo nulla est productio elicita actiua, concedo; nulla est productio elicita passiua, seu quasi passiua, nego. Atque hæc sufficit ad potentiam productiuam realem, vt per se patet. Ad probationem concedo minorem, de generare & spirare actiuo; nego autem de generare & spirare passiuo, respectu cuius tantùm ponitur potentia productiua in Deo. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem distinguo antecedens: ideo Pater est

Pater

Pater finaliter, vt Filium gignat, concedo: ideo est Pater causaliter, seu originaliter, nego; Pater enim non habet esse Patris media generatione Filij; licet sit Pater, vt Filium gignat.

SECTIO II.

An potentia productiua notionalis formaliter importet essentiam, an relationem, an vtramque simul?

5. HÆc est omnium, me iudice, maxima, quæ circa hoc altissimum mysterium agitatur, difficultas: nam ex decisione huius maxima ex parte pendet perfecta intelligentia huius mysterij.

6. PRIMA sententia docet, solam essentiam esse proximum & immediatum principium productiuum; relationem verò solùm requiri vt conditionem, sine qua non ad hoc, vt potentia distinguatur à termino producendo. *Magister. S. Thomas. Caietanus. Ægidius. Scotus. Capreolus. Bassolus. Argentinas. Gabriel. Palatius. Ferrariensis Bannez. Syluius. Zumel. Molina. Vasquez. Torres. Suarez.* Est Magistri in 1. dist. 7. litera F, S. Tho. 1. p. qu. 41. art. 5. Caietani ibid. Ægidij in 1. dist. 7. art. 1. qu. 2. Scoti q. 1. §. *Loquendo*, Capreoli q. 1. art. 1. concl. 2. Bassoli qu. 1. art. 3. Argent. ar. 1. Gabrielis q. 1. & 2. Palatij disp. vnica, Ferrariensis 4. contra gentes cap. 17. §. *Considerandum etiam*, Bannez 1. p. qu. 41. ar. 5. Syluij, Zumel, Molinæ ibid. Vasquez disp. 164. cap. 3. Suar. lib. 6. de Trinit. cap. 5. Torres 1. p. q. 41. art. 5. & aliorum.

7. Probatur 1. Hæc sententia authoritate Patrum communiter affirmantium, generationem in diuinis esse opus naturæ: item Filiũ & Spiritum sanctum procedere de substantia ipsa producentis. Speciatim verò Anselmus in monologio c. 52. vbi loquens de processione Spiritus sancti: *Non ex eo* inquit, *procedit, in quo plures sunt Pater & Filius, sed ex eo, in quo vnũ sunt. Nam nõ ex relationibus suis, quæ plures sunt, sed ex ipsa sua essentia, quæ pluralitatem non admittit, emittunt Pater & Filius tantùm pariter bonum.* *Anselmus.* Quin etiam oppositam sententiam idem Auctor in epist. de processione Spiritus sancti c. 10. notat his verbis. *Nisi forte quis dicat, Spiritum sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de paternitate; nec per Deitatem Filij, sed per filiationem, quæ opinio suaſe paternis fauitate suffocat.* Hæc Anselmus.

8. Probatur secundò. Authoritate Concilij Florentini sess. 18. & 19. vbi Ioannes Theologus agens partes Latinorum expressè docet, principium quo persona in diuinis producit, esse naturam: *Principium*, inquit, *quo persona generat est id, quod solum est communicabile.* *Conc. Flor. Ioannes Theologus.* Atqui sola natura in diuinis est communicabilis. Igitur sola natura in diuinis est principium *Quo* generationis. Id ipsum confirmat exemplo generationis humanæ: cuius sicut principium *Quo*, est humanitas, principium verò *Quod* est homo: ita in generatione diuina principium *Quo* est Deitas, principium verò *Quod* est ipsum suppositum Patris; eò quòd actiones tribuantur supposito.

9. Tertiò probat eandem sententiã S. Thomas ratione, qua reliqui ferè Theologi vtuntur. *S. Thomas* Illa est potentia agendi in quolibet agente, in qua agens sibi assimilat productum: sed in diuinis persona producens sibi assimilat personam productam in sola natura: igitur potentia producendi in diuinis est sola natura. Minor constat: nam in persona producta sunt duo; natura & personalitas: atqui persona producta non procedit similis producenti in personalitate, cùm in ea potiùs procedat dissimilis & oppositа principio producenti; ergo in sola natura. Maior probatur, nam omne agens agendo intendit assimilare sibi productum in forma, qua agit, vt inductione constat in omnibus agentibus. Homo enim gignendo assimilat sibi genitum in natura humana, cuius virtute homo fit potens ad gignendum; non autem in perfectione indiuiduali, quę est tantùm conditio ad gignendum.

10. Quartò probat Scotus. Si Deus produceret Deum natura distinctum, produceret illum per Deitatem, tanquam per rationem proximam producendi, non autem per proprietatem aliquam relatiuam: ergo neque nunc producit illum per proprietatem aliquam relatiuam, tanquam per potentiam proximè productiuam, sed per ipsam Deitatem. *Scotus.* Consequentia probatur, quia nunc producit Deum cõmunicando illi eandem numero naturam: tunc verò produceret Deum, communicando illi diuersam numero naturã. At minus est communicare eandem, quàm diuersam numero naturam. Igitur, si tunc principium proximum producendi *Quo* esset Deitas, à fortiori etiam nunc principium proximum producendi *Quo* erit eadem Deitas.

11. SECVNDA sententia affirmat, naturam simul & relationem esse proximum principium productiuum in diuinis: ita vt relatio non se habeat tantùm vt conditio, sed vt formalis ratio integrans proximum principium producendi. Est Alensis 1. p. q. 42. membr. 3. artic. 1. ad 7. & art. 2. in fine, Henrici in summa quodlib. 3. qu. 3. & in summa ar. 54. q. 6. ad 8. & artic. 59. qu. 2. §. *De potentia*, qui tamen putat, principaliùs ad producendum concurrere relationem, quàm essentiam. Est etiam Richardi in 1. dist. 7. q. 1. Bacconi dist. 5. ar. 4. & 5. Valentię 1. p. qu. 15. puncto 2. Arrubalis disp. 143. c. 1. Zunigæ disp. 16. dub. 6. memb. 3. Philippi Gamachęi, Et videtur etiam Didaci Ruiz disp. 100. sec. 5. Fundamentum est, quia potẽtia productiua duo essentialiter importat, & realem distinctionem à termino, & virtutem assimilatiuam termini. Atqui potentia productiua notionalis in Deo importat distinctionem à termino per proprietatem relatiuam; virtutem verò assimilatiuam termini per ipsam essentiam: igitur vtramque essentialiter includit ex æquo. *Alensis. Henriq. Richardus. Baconus. Valentia. Arrubal. Zuniga. Gamachęus Ruiz.*

12. TER-

Bonauent. Durandus Rubio. Aliacensis. Ariminens. Carthusian.

12. TERTIA sententia asserit, formalem & proximam rationem producendi esse solam relationem. Est Bonauenturę in 1. dist. 7. art. 1. q. 1. Durandi q. 2. num. 29. Rubionis q. 2. art. 2. concluſ. 2. Aliacensis q. 7. art. 2. concluſ. 2. & 3. Ariminensis q. vnica, art. 2. Carthusiani quæst. 1. prope finem. Quæ sententia vel ex eo mihi maximè probatur, quod aptior sit, ad hoc mysterium, de se alioquí difficillimum, explicandum. Pro cuius declaratione,

13. Nota, duplex distingui principium, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Principium *Quo* est illud, quo producens influit in productum, & à quo totum suppositum denominatur producens. Principium verò *Quod* est illud, quod complet principium formale *Quo*, siue per rationem aliquam productiuam, siue per conditionem sine qua non, vt principium *Quo* producendi in supposito creato est natura: principium verò *Quod* est suppositum ipsum, quod complet naturam non vt ratio formalis producendi, sed vt pura conditio, sine qua natura ipsa non produceret. Omnes conueniunt, principium producendi *Quod* in diuinis realiter distingui à termino producto. Controuersia sola inter eos est de principio producendi *Quo*: nam qui docent potentiam productiuam notionalem formaliter constitui sola essentia, consequenter affirmant, principium producendi *Quo* non distingui realiter à termino producto, sed identificari tam cum termino producto, quàm cum principio ipso producendi *Quod*. Hoc adnotato,

14. DICO 1. Implicat essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Fundamentum est, quia principium producendi *Quo* debet realiter influere in terminum ipsum productum. Implicat autem vnum realiter influere in aliud, & non realiter distingui ab illo. Igitur implicat, essentiam vel vllam rationem absolutam in diuinis esse principium producendi *Quo*. Consequentia liquet, quia in diuinis nulla ratio absoluta ex natura rei distinguitur à persona producta. Maior patet ex notabili posito, & admittitur ab omnibus. Cuius ratio est, quia in tantum principium *Quo* dicitur principium reale, in quantum realiter iusluit in aliud; non enim potest dici principium reale denominatiuè ab alio, sicut principium *Quod*, dicitur principium reale ab ipso principio *Quo*, quia principium *Quo*, non supponit aliud principium realiter influens, à quo ipsum posset denominari realiter influens. Minor est Aristotelis 5. Ethic. c. 8. *Aristotelis.* *Non enim*, inquit, *principium est, si vnum solùm est: principium enim cuiusdam aut aliquorum est.* Et ratio est euidens, quia nequit terminus realiter egredi à principio, & simul identificari cum illo, cùm vnum destruat alterum. Nam quatenus realiter egreditur à principio, necessariò distinguitur ab illo; cùm nequeat idem realiter egredi, & produci à seipso: quatenus verò identificatur cum principio nõ egreditur realiter ab illo; atque adeo non producitur realiter ab illo; quia principiũ reale constituitur formaliter per productionem realem: productio autem realis esse non potest, quę realem distinctionem à principio, cuius est realis productio, non importat.

15. Resp. aduersarij, ad realẽ productionem, atque adeo ad reale principium producendi sufficere, si tantùm principium *Quod* realiter distinguatur à producto. Nã vbi productio est infinita, & adæquata termino producendo, identificat productum producenti in omni eo, in quo illi non opponitur formaliter. Sed contrà, nam præcisa & formalis ratio, cur principium *Quod* distingui debeat à producto non est alia, nisi quia debet realiter influere in ipsum productum: atqui principium *Quod* realiter influit in productum per ipsum principium *Quo*. Igitur si propter hanc rationem debet principium *Quod* realiter distingui à producto, à fortiori debet & ipsum principium *Quo*, realiter distingui à producto. Maior patet. Minor est ipsa aduersariorum sententia, qui, dum negant relationes diuinas realiter influere, consequenter affirmant, rationem producendi formaliter consistere in sola essentia absoluta. Nec refert, quòd productio sit infinita, quia non debet tollere id, quod est essentiale productioni: est autem essentiale productioni, vt distinguatur realiter à principio producente, siue illud sit principium *Quo*, siue *Quod*. Nam sicut principium *Quo* non abstrahit à ratione principij realis; ita nec à reali distinctione productionis, per quam formaliter constituitur omne principium productiuum reale.

16. Confirmatur, quia vel principium *Quo* distinguitur à termino producto, vel non: si distinguitur, habetur intentum; si non distinguitur, destruitur ratio ipsa principij realis, quia vbi non est distinctio realis inter producens & productum, non potest esse aut cõcipi ratio principij realis. Implicat igitur, essentiam in diuinis, aut vllam rationem absolutam esse principium productiuum *Quo*.

17. Probatur nostra assertio secundò. Si essentia esset principium *Quo* producendi diuinas personas, valeret hæc propositio, *Essentia diuina producit*: atqui hæc damnata est in Concilio Lateranensi: ergo. Sequelam maioris probo, tum à pari: nam quia Deus creat ratione essentiæ, valet hæc, *Essentia Diuina creat*: ergo si Pater generat ratione essentiæ, valeret hæc alia, *Essentia Patris generat*. Tum à priori sic: De illo principio prædicari potest actus, à quo reipsa actus fluit: sed ab essentia Patris fluit passiua generatio Filij: igitur de illa prædicari poterit passiua generatio Filij. Respondent Aduersarij, ideo de essentia non posse prædicari actum notionalem, quia denotaretur distinctio inter essentiam, & terminũ ipsum productum: atque in hoc tantùm sensu prædicta propositio damnatur. *Concilium Lateranense.*

18. Sed contrà, tum quia in eo sensu damnatur hæc propositio, *Essentia generat*, quo

damnatur hæc alia, *Essentia generatur*: atqui hæc, *Essentia generatur* non solùm damnatur, quia per eam denotatur distinctio inter essentiam generatam, & generantem; sed etiam quia per eam essentia importatur, vt terminus generationis: ergo similiter damnatur & illa, non solùm quia per eam denotatur distinctio inter essentiam, & terminum productum; sed etiam quia importatur essentia, vt principium producendi. Tum quia ideo formaliter per eam importatur distinctio essentiæ à termino producto, quia importatur essentia, vt principium producendi; cùm nequeat concipi principium sine reali distinctione eius, cuius est principium: ergo si prædicta propositio damnatur propter distinctionem, quam formaliter importat, à termino producto, à fortiori damnatur, quia importatur, vt principium productionis, quod est sola ratio distinctionis. Vnde neque per accidens conuenit essentiæ diuinæ generare, vel generari; quia neque per accidens essentia, quæ est in Patre, distinguitur ab essentia, quæ est in Filio.

19. Confir. Si essentia diuina esset principium *Quo* realiter influens in personas, Verbum procedens ab essentia esset vera & propria imago ipsius. Consequens est contra omnes Scholasticos, asserentes, Verbum esse solius Patris imaginem. Sequelam probo, quoniam ad veram rationem imaginis duo tantùm ex Augustino Theologi requirunt, similitudinem, & passiuam originem. Defectu primi nullus effectus æquiuocus est imago sui principij, defectu secundi nullum principium est imago sui termini, etiam si sit illi simillimum; quia licet actiuè originet illum, non autem passiuè originatur ab illo. Atqui Verbum diuinum est simillimum essentiæ, cùm sit per identitatem vnum cum illa, & passiuè originatur ab illa, igitur est vera & propria imago illius.

Contra Scholasticos Augustin.

20. Tertiò. Probatur assertio. Si essentia diuina realiter influeret in personas productas, fundaret realem respectum relationis ad illas: atqui essentia non fundat realem respectum relationis ad personas productas: ergo non influit realiter in illas. Sequelam maioris probo. Nam omne principium influens realiter esse in aliud, fundat realem respectum ad illud: ideo enim Pater fundat realem respectum ad Filium, quia influit realiter esse in illum: ideo Pater & Filius fundant realem respectum ad Spiritum sanctũ, quia influunt realiter esse in illum. Ergo si essentia influit realiter esse in personas productas fundabit realem respectum ad illas. Nec dici potest huiusmodi respectum non fundare defectu realis distinctionis. Nam hoc ipsum probat argumentum: cùm non possit realiter influere, nisi in realiter distinctum. Imò ipse realis influxus realiter distinguit principium à termino, cùm non possit realis influxus esse ad seipsum.

21. Ex dictis deducitur; essentiam diuinã, aut vllam rationem absolutam ne quidem esse posse partialem rationem producendi. Nam quâ ratione illa realiter influeret in terminũ, deberet realiter ab illo distingui; cùm nequeat realiter influere in terminum, & esse idem realiter ac formaliter cum illo, alioqui quâ ratione realiter influeret in terminum, & esset idem realiter & formaliter cũ illo, per eandem rationem produceret seipsum: quod est cõtra primum principium lumine naturæ notum.

22. DICO 2. Sola proprietas relatiua in diuinis est formalis ratio producendi terminum à se distinctum, non sub expresso conceptu hypostasis, aut relationis respicientis terminum productum, sed sub ratione proprietatis constituentis suppositum proximè fœcundum ad producendum. Explico. Relatio diuina non solùm habet formalitatem puræ relationis respicientis terminum productum, quo pacto assimilatur relationi prædicamentali; nec non constituentis suppositum per se subsistens, & incommunicabile alteri suppositio sub quâ ratione respondet subsistentiæ & personalitati creatæ; sed etiam habet perfectionem virtutis & potentiæ constituentis suppositum proximè fœcundum ad producendum alterum suppositum intra se: quomodo assimilatur relationi transcendentali. Relatio igitur diuina est formalis ratio producendi, non vt respondet relationi prædicamentali, aut subsistentiæ creatæ, sed vt respondet virtuti & potentiæ productiuæ cum transcendentali ordine ad terminum producendum.

23. Assertio sic explicata probatur primò authoritate tum Athanasij, qui in primo dialogo de Trinitate, quærens discrimen, quo pater gignat & condat: respondet, *Hypostasi gignit, & mandato condit*: tum Ambrosij 4. de fide ad Gratianum, cap. 4. *Generatio*, inquit, *Paternæ proprietatis est, non potentiæ*. Secundò ratione hoc pacto. Nequit principium reale saluari absque distinctione reali eius, cuius est principium. Sola autem proprietas relatiua distinguitur realiter à termino producto in diuinis: ergo sola proprietas relatiua erit principium reale diuinarum processionum. Quòd autem illa non sit formalis ratio producendi, quatenus prædicamentaliter respicit terminum productum, sed quatenus transcendentaliter ordinatur ad terminum producendum, patet: nam quatenus prædicamentaliter respicit terminum productum, ratione subsequitur productionem, cùm tamen vt principium debeat ratione præcedere illam.

Athanasius. *Ambrosius.*

24. Confirmatur. Si ratio absoluta, & non respectiua esset potentia productiua ad intra, non esset necessaria spiratio actiua in Patre & Filio ad producendum Spiritum sanctum. Consequens est falsum, & contra Concilia & Patres: ergo. Sequelam probo, nam si ratio absoluta esset productiua Spiritus sancti, ea sola paternitate & filiatione terminata constitueret sufficiens principium productiuum Spiritus sancti. Igitur necessaria non esset spiratio actiua. Nam eatenus hæc

Contra Concilia & Patres.

necessaria

necessaria est, quatenus constituere debet proximam potentiam productiuam Spiritus sancti: ergo si ea sufficienter constituitur per rationem absolutam, sola paternitate & filiatione terminatam, non esset necessaria spiratio actiua. Nam duo requiruntur ad potentiam proximè productiuam, ratio ipsa producendi, & realis distinctio inter ipsam & terminum producendum, hæc duo haberentur per rationem absolutam, tanquam per rationem producendi, & per paternitatem & filiationem, tanquam per rationes distinguendi; ergo.

25. *Objicies* 1. Si sola relatio in diuinis produceret, non saluaretur primò, quòd Filius generaretur intellectu, Spiritus sanctus spiraretur voluntate, cùm ille immediatè procederet à paternitate, hic à spiratione actiua. Non saluaretur secundò, quòd Filius vi originis procederet vt Verbum, Spiritus verò sanctus vt Amor. Quia procedere vi originis vt Verbum, est procedere vt immediatũ terminum intellectionis: procedere verò vi originis vt Amorem, est procedere vt immediatum terminũ volitionis. Sed tam Filius, quàm Spiritus sanctus procedit vt immediatus terminus solius proprietatis relatiuæ ergo nec ille procedit vt Verbum, nec iste vt Amor. Tertiò non saluaretur discrimen generationis vnius, & processionis alterius, quia hoc desumitur ex diuerso modo procedendi intellectus & voluntatis.

26. Resp. negando omnes sequelas. Nam licet Filius producatur à Patre ratione solius paternitatis, & Spiritus sanctus à Spiratore ratione solius spirationis actiuæ, adhuc tamen & Filius procedit ab intellectu, & Spiritus sanctus à voluntate via communicationis; ratione cuius Filius dicitur gigni intellectu vt Verbum & genitum Patris, & Spiritus sanctus spirari volũtate vt Amor, & donũ vtriusque. Ratio huius est, quia in quolibet principio, & præcipuè diuino, nõ solùm attendi debet ratio productiua, sed etiam ratio communicatiua, quæ simul cum productiua constituit vnum principium adæquatũ. Quare principium generatiuum non solùm dicit principium productiuum suppositi, sed etiam communicatiuũ naturæ, vel specificæ, vt in creatis, vel numericæ, vt in diuinis. Est autẽ principium generatiuum in diuinis immediatè communicatiuum naturę per intellectionem, vi cuius terminus productus accipit eandem similitudinem, tam naturalem, quàm intentionalem principij generantis. Similiter principium spiratiuum non appellat solùm principium productiuum. sed etiam communicatiuum, quod est ipsum volitiuum; vi cũius terminus spiratus accipit eandem naturam principij spirantis, & simul vitalem inclinationem ad obiectum volibile. Paternitas enim, ex eo quòd est prima hypostasis naturæ diuinæ, immediatè modificat ipsum intelligere diuinũ, quod est prima operatio naturę intellectualis; ac proinde producendo hypostasim Verbi, vi talis productionis per se illi communicat naturam diuinam vt formaliter intelligentem. Similiter spiratio actiua, ex eo quòd est secũda proprietas naturæ diuinæ, immediatè modificat velle diuinum, quod est secunda operatio naturę intellectualis, atque adeo producendo hypostasim Spiritus sancti, vi talis productionis per se illi communicat naturam diuinam, vt formaliter volentem: nam id tantùm communicatur vi originis personæ productæ, quod immediatè modificatur ab ipsa relatione personæ producentis: atqui à paternitate immediatè modificatur solùm intelligere, à spiratione verò actiua solùm velle: igitur hi tantùm actus immediatè communicantur vi formalis originis

27. Atque ex his patet ad singulas probationes. Nam procedere à paternitate, & spiratione non tollit, quin simul per se Filius, & Spiritus sanctus procedant ab intellectu & voluntate, tanquam à proximo principio communicatiuo, atque adeo ille vt Verbum, iste vt Amor, & nexus vtriusque. Eodemque modo assignatur discrimen generationis vnius, & processionis alterius, quod potissimum spectatur penes diuersum principium communicatiuum, vt constat ex disputatis de generatione Verbi.

28. *Objicies* 2. Si sola proprietas relatiua esset ratio producendi, non saluaretur æqualitas diuinarum personarum. Sequela probatur, tum quia relatio producens est perfectior relatione non producente. Vnde Pater & Filius essent perfectiores Spiritu sancto, qui constituitur relatione non productiua. Tum quia relatio producens debet continere relationem producendam: sed non potest continere illam formaliter, ergo eminenter: igitur relatio producens perfectior est producta, atque adeo persona ex illa constituta. Respondeo 1. hoc argumento vrgeri etiam Authores secundæ sententiæ, qui docent relationes diuinas partialiter saltem concurrere ad productionem personarum.

29. Resp. 2. neque ab hac difficultate immunes esse Authores primæ sententiæ: tum quia in eorum sententia natura diuina est cum aliqua perfectione in persona producente, cum qua non est in persona producta. Quia in persona producente est cum virtute proximè productiua, imò cum productione ipsa, cum qua non est in persona producta. Tum quia secundùm conceptum explicitum maiorem perfectionem dicit personalitas Patris, cui essentialiter cõpetit esse à se, & non posse esse ab alio, quàm personalitates Filij & Spiritus sancti, quibus essentialiter competit esse ab alio, & non posse esse à se. Nam cæteris paribus maior est perfectio habere esse à se, quàm habere esse ab alio; quoniam habere esse à se addit nouam formalitatẽ spectantem ad perfectionem simpliciter simplicem, quam formalitatem non dicit habere esse ab alio. Tertiò in omnium sententia Pater & Filius præter proprietates personales, habent aliam proprietatem relatiuam, nempe communem spirationem, quam non habet

Spiritus sanctus, qui tantùm habet proprietatem personalem spirationis passiuæ.

31. Respondeo igitur quartò, æqualitatem diuinarum personarum non esse spectandam penes explicitos dumtaxat conceptus, quos vt inuicem distinctæ important, nam secundùm huiusmodi explicitos conceptus persona producens dicit perfectiorem conceptum, quàm persona producens; sed spectandam esse penes conceptus tam explicitos, quàm implicitos, quos vt diuinæ important. Quia igitur quælibet persona diuina includit essentialiter naturam, in quâ quidditatiuè continentur omnes perfectiones tam relatiuæ, quàm absolutæ, quælibet persona dicitur ratione ipsius naturæ, quam essentialiter includit continere reliquas perfectiones relatiuas intensiuè; quia omnes perfectiones relatiuæ constituunt illam intensiuè perfectam. Præterea eadem perfectiones relatiuas vnaquæque persona dicitur continere extensiuè virtualiter; quia continendo intensiuè naturam, simul continet extensiuè virtualiter reliquas perfectiones relatiuas. Atque hoc modo saluatur æqualitas diuinarum personarum, quia quidquid continet vna persona, cõtinent & reliquæ, tã intensiuè formaliter, quàm extensiuè virtualiter in ipsa natura diuina, quam vnaquæque persona essentialiter includit.

32. Confirmatur, quia Patres, præsertim *Augustin.* Augustinus, non modò docent vnam personam diuinam esse æqualem alteri, verùm etiam non plus perfectionis continere vnam personam, quàm reliquas omnes simul. Hoc autem verificari non potest ratione relationis præcisè; sic enim plus perfectionis continent omnes personæ simul, quàm singulæ per se sumptæ; sed ratione naturæ, in quâ, quia & intensiuè, & extensiuè continentur omnes perfectiones relatiuæ, vnaquæque persona includens essentialiter naturam, includit etiam cum illa reliquas perfectiones tam intensiuè formaliter, quàm extensiuè virtualiter per circuminsessionem, modo suprà declarato. Vnde ad priorem probationem sequelæ, distinguo assumptum: relatio producens est perfectior non producente secundùm conceptum explicitum, concedo; secundùm conceptum explicitum & implicitum simul, quem essentialiter includit, nego: quia vt sic cum natura ipsa implicitè includit etiam perfectiones relatiuas, tam intensiuè formaliter, quàm extensiuè virtualiter. Ad posteriorem verò dico, relationem producentem continere producendam, non formaliter, neque eminenter, sed virtute & æquialenter.

33. *Obijcies* 3. Si sola relatio in diuinis produceret, sequeretur, processionem diuinarum personarum non esse vniuocam, sed æquiuocam contra omnes Doctores. Respondeo negando sequelam. Ad vniuocam enim processionem sufficit, vt terminus productus sit similis & vniuocus producenti ratione communicationis; vi cuius persona diuina producta accipit eandem naturam personæ producentis. Idem dicere tenentur aduersarij: nam nec persona producta in eorum, & in omnium sententia, est vniuoca producenti ratione relationis, quę producitur, sed ratione naturæ, quę tantùm communicatur.

34. *Obijcies* 4. Proprietas relatiua increata respondet proprietati indiuiduali creatę: at hęc non est ratio producendi, sed sola natura specifica: ergo nec in diuinis ratio producendi erit proprietas relatiua, sed sola natura absoluta. Respondeo primò negando minorem, vt constat ex maiore similitudine quoad proprietates indiuiduales, relucentes in vno indiuiduo producto, quæ non relucent in alio indiuiduo eiusdem speciei. Quæ maior similitudo aliunde prouenire non potest, quã ex virtute indiuiduali vnius agentis fortiùs sibi effectum assimilante, quàm virtus indiuidualis alterius agentis. Respondeo secundò negando consequentiam: quoniam agens creatum sufficienter distinguitur à termino producendo per solam rationem specificam; quę distinctio essentialis est principio producenti. Agens verò diuinum non nisi proprietate relatiua distinguitur à termino producendo; atque adeo ea sola constitui potest, vt ratione producendi.

35. *Obijcies* 5. Si relatio, non essentia, esset ratio producendi in diuinis, ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo non cognosceretur principium productiuum ad intra; quia ex vi cognitionis omnium possibilium in Verbo non cognoscitur formaliter relatio, sed essentia. Confirmatur, nam id tantùm cognoscitur formaliter ex vi cognitionis omniũ possibilium in Verbo, quod necessarium est ad productionem possibilium: atqui ad productionem possibilium est tantùm necessaria essentia, non relatio: igitur sola essentia & non relatio formaliter cognoscitur ex vi cognitionis possibilium in Verbo. Quod est contra ea, quæ de comprehensione suprà docuimus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, ex vi cognitionis omniũ possibilium in Verbo cognosci solam essentiam. Ad confirmationem. Vera est maior, quando cognitio causæ est abstractiua, & habetur per solam cognitionem effectus; falsa verò, quando est intuitiua, & habetur à priori per intuitionem ipsius causæ in se: qualis est cognitio Dei in se, vt causa est omniũ possibilium. Nã tunc penetrata causa in seipsa quoad omnia possibilia, penetratur etiam quoad terminos intrinsecos; cùm non maior perfectio requiratur ad vnum quàm ad aliud, & aliunde ex vi prioris penetrationis supponitur penetrata causa infinitè quoad infinitam perfectionem actus puri, vt fusiùs præcitato loco.

36. *Obijcies* 6. Si sola relatio esset productiua ad intra, sequeretur perfectiorem fore potentiam productiuam ad extra, quoniam hęc est ipsa diuina essentia, vt actus purus infinitus in tota latitudine entis; quàm potentia productiua ad intra: quia hæc est sola relatio infinita in vno tantùm genere. Hoc autem falsum est, nam perfectio potentiæ

desumitur

desumitur ex perfectione termini: atqui terminus potentiæ productiuæ ad intra est perfectior termino potentiæ productiuæ ad extra, quoniam ille est increatus, hic creatus. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem nego, solam relationem esse potentiam productiuam ad intra, prout potentia productiua includit etiam principium communicatiuum; vt sic enim includit ipsam essentiam secundùm totam latitudinem suæ perfectionis.

37. Cæterùm loquendo de potentia productiua secundùm præcisum conceptum productiui, non considerato principio communicatiuo, quod essentialiter includit, concedo secundùm hunc explicitum conceptum perfectiorem esse potentiam productiuam ad extra, quàm ad intra: quia potentia productiua ad extra explicitè & immediatè importat actum purum infinitum in omni genere perfectionis: potentia verò productiua ad intra immediatè tantùm importat infinitam perfectionem in genere entis relatiui. Idque ex eo, quòd terminus producibilis ad intra formaliter sumptus est sola relatio; terminus verò producibilis ad extra sunt omnia possibilia. Quæ licet in se sint imperfectior terminus, supponunt tamen, maiorem perfectionem explicitè in principio productiuo, quia supponunt illud infinitum non tantùm in genere relatiuo, sed etiam in genere absoluto.

38. Vnde negandum est vniuersaliter, perfectiorem potentiam desumendam esse ex perfectiore termino producibili. Nam licet hoc verum sit de potentia vniuoca; falsum tamen est de potentia æquiuoca; qualis est potentia Dei productiua ad extra. Cuius discriminis ratio est, quia terminus vniuocus supponit eandem perfectionem, saltem quoad speciem, in principio, quam habet in se. Vnde quò maiorem perfectionem habebit in se, eò maiorem supponit in principio ipso; cùm nequeat perfectior terminus ab imperfectiore principio produci. Atque adeo rectè sequitur, ex perfectiore termino perfectiorem argui potentiam in ipso principio, terminus verò æquiuocus, quia non supponit eandem specie perfectionem, sed longè præstantiorem in principio productiuo; quippe cùm virtus æquiuoca debeat esse altioris ordinis termino ipso producibili, non rectè infertur, quòd si terminus potentiæ æquiuocæ sit imperfectior termino potentiæ vniuocæ, ipsa quoque potentia æquiuoca sit imperfectior potentia vniuocâ, habente perfectiorem terminum: eò quòd maior aut minor perfectio potentiæ æquiuocæ non sumitur præcisè ex maiore, aut minore perfectione termini, sed ex ipsius causæ & virtutis perfectione.

39. *Objicies* 7. Si relatio est potentia producendi ad intra, erit etiam potentia producendi ad extra. Sequelam probo: nam siqua ratio obstaret, esset, quia relatio, vt virtualiter distincta ab essentia, non contineret in sua virtute omnes creaturas possibiles, quæ sunt terminus potentiæ productiuæ diuinæ ad extra: sed potest potentia, quæ continet terminum perfectiorem, continere terminum minùs perfectum. Cùm igitur perfectior sit terminus producibilis ad intra, quàm quicumque terminus producibilis ad extra, poterit quilibet terminus producibilis ad extra contineri in potentia productiua ad intra. Atque adeo poterit relatio, quæ est potentia productiua ad intra, esse potentia productiua ad extra. Respondeo negando sequelam. Ad cuius probationem, concessa maiore, nego minorem, quando termini sunt diuersæ rationis, vt sunt terminus producibilis ad intra, & terminus producibilis ad extra. Nam vnus est increatus, & producibilis productione vitali intra ipsum principium producens; alter creatus, & producibilis actione creatiua extra ipsum principium producens.

40. Confirmatur, nam potentia intellectiua angelica habet pro termino intellectionem, quæ est perfectior quolibet accidente corporeo: & nihilominus eadem potentia intellectiua angelica producere non potest vllum accidens corporeum, præter motum localem, vt hic suppono ex disputandis in sequenti tomo de Angelis. Idque ex eo, quia, quando termini habent diuersam producibilitatem, non sequitur, quòd terminus imperfectior contineri debeat sub perfectiore: ac proinde, quòd potentia productiua termini perfectioris producere possit terminum imperfectiorem. Cuius ratio est, quia potentia habet modum producendi à natura ipsa determinatum, quem trâsgredi nō potest.

41. *Objicies* 8. Si relatio esset principium producendi in diuinis, Pater & Filius essent duo, non vnum principium respectu Spiritus sancti contra Patres & Concilia, præsertim Florentinum in decreto Eugenij quarti, vbi docet Pontifex, Spiritum sanctum ex Patre & Filio *tanquam ab vno principio æternaliter* procedere. Respondeo negando sequelam. Nam Pater & Filius sunt vnum principium Spiritus sancti ratione vnius spirationis actiuæ in vtroque indiuisibiliter existentis. Non enim Pater & Filius producunt proximè Spiritum per paternitatem & filiationem, sed per ipsam spirationem actiuā, quę est virtus proximè fœcundans suppositum Patris & Filij in ordine ad tertiam personam spirandam, quod colligitur ex ijsdem Concilijs & Patribus docentibus, Patrem & Filium vnicā spiratione producere Spiritum sanctum. *Concilium Florentin.*

42. DICES. Saltem possent dici duo principia productiua ad intrà, nempe Pater respectu Filij, & vterque respectu Spiritus sancti, ac proinde duo potentes eòntra Athanasij Symbolum, *Non tres, sed vnus omnipotens.* Resp. Nego sequelam: ratio est, quia paternitas, quę est proximum principium producēdi Filium, non distinguitur à spiratione actiua, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctum; vnde licet sint duo suppositа producentia, Pater scilicet, & Filius, non tamen, sunt duo principia productiua, quia

principium productiuum Spiritus Sancti non constituitur proximè ex paternitate & filiatione, quo pacto esset distinctum principium à principio productiuo Filij; quia hoc constituitur sola paternitate illud constitueretur paternitate & filiatione simul; sed proximè tantùm constituitur ex spiratione actiua à paternitate & filiatione indistincta; ac proinde principium generatiuum non distinguitur realiter à principio spiratiuo, & consequenter non sunt duo principia productiua in diuinis, sed vnum, licet sint duo suppositа producentia.

43. *Obijcies* 9. Si relatio esset proximum principium producendi ad intra, posset de relatione ipsa producente prædicari actus notionalis hoc pacto: *paternitas generat, spiratio spirat*: quia potest operatio prædicari de proximo principio operatiuo, etiam abstractè significato, vt constat in his propositionibus: *Intellectus generat: Voluntas spirat: Misericordia miseretur. Iustitia punit.* Confirmant, nam propterea suprà contra aduersarios deduximus, posse de Deo abstractè sumpto prædicari actum notionalem, si Deitas ipsa esset proximum principium talis actus. Resp. negando sequelam: quoniam principium æternæ generationis & spirationis non est tantùm paternitas, sed etiam natura, quia principium generatiuum, & spiratiuum essentialiter includit principium communicatiuum, quod est natura. Cæterùm, si actus notionalis sumeretur pro sola productione hypostasis, nõ incongruè posset prædicari de ipsa relatione in abstracto significata, tanquam de proximo & formali principio producendi: quia tamen id vsus non obtinuit; & vocibus non debeamus vti, nisi prout sapientum vsus firmauit, ideò non sunt huiusmodi prædicationes vsurpandæ. Ad confirmationem Respondeo, rectè nos contra aduersarios suprà deduxisse, si sola essentia esset prnximum principium actus notionalis, posse de illa huiusmodi actum prædicari: quia illi putant, solam essentiam esse adæquatum & totale principium producendi *Quo*.

44. Ad argumenta primæ sententię. Ad primum ductum ex authoritate Patrum. Resp. illud intelligendum esse de principio communicatiuo. Quod sic probo: nam finis & scopus horum Patrum erat contra Arium probare, Filium & Spiritum sanctum esse verum Deum, & eiusdem naturæ & essentiæ cum Patre, ad quod probandum asserebant, eos naturaliter, non liberè; de substantia Patris non ex nihilo; vti Arius blasphemabat, procedere. Hoc modo explicat has locutiones Patrum Ioannes Latinus in Conc. Florentino sess. 18. circa medium; eodem modo intelligitur citata authoritas Anselmi. Nam procedere de substantia alterius non tam importat principium productiuum, quàm communicatiuum; quia importat consubstantialitatem cum ipso principio producente, quæ aduersarijs etiam concedentibus, formaliter habetur per ipsam communicationẽ naturæ. Vnde Filium procedere de paternitate, vi sermonis importat, Filium vi suæ originis accipere ipsam paternitatem: quod non solùm est falsum, sed fatuum, vt Anselmus rectè infert. Alioqui, si procedere de paternitate Anselmus intellexisset, solùm Filium procedere ab illa productiuè, ad summum eam sententiam vocasset falsam, non fatuam: nam fatuum est, quod à nullo sanæ mentis authore asseri potest, cùm tamen, vt suprà vidimus, hæc sententia à multis, ijsque grauissimis Scholasticis asseratur.

45. De eodem principio communicatiuo naturæ, vt ad secundum argumentum respondeamus, loquitur Ioannes Latinus in Concilio Florentino: tum quia ille loquitur more Patrum, ipsorum vestigijs insistendo. Tum quia sæpè adhibet aliquam clausulam, per quam determinat, vel potiùs coniungit principium productiuum cum principio communicatiuo, vt constat tota sessione 18. & 19. & ad hoc tantùm confirmandum affert exemplum de generatione humana. Cæterùm hæc propositio, *Principium, quo persona generat est id, quod solùm est communicabile*, quæ contra nos ex eodem Concilio affertur, cùm huiusmodi expressa taxatiua in citatis sessionibus non habetur, vt eas perlegenti constabit; & etiamsi haberetur, rectè explicari posset de principio communicatiuo. *Ioan. Lat. Concilium Florentin.*

46. Tertium argumentum solùm concludit de principio communicatiuo. Nam in hoc præcipuè agens assimilat sibi terminum. Vnde propterea in generatione est maior assimilatio, quàm in cæteris productionibus naturalibus, quia principium generatiuum debet, aut totam, aut partem saltem suæ propriæ substantiæ communicare genito, vt constat in generatione humana, per quam genitor medio semine partem eiusdem numero substantiæ, quam habet in se, communicat genito. Pater autem æternus totam suam substantiam vi generationis communicat æterno suo genito. Ratio verò est, quia nunquam fit maior assimilatio, quàm quando agens communicat eandem numero formam & naturam, quam habet in se: hoc autem exequitur agens formaliter per principium communicatiuum; nam per productiuum potiùs dissimilat sibi terminum.

47. Ad quartum Scoti, nego consequentiam. Nam tunc realis distinctio inter Deum producentem, & Deum producibilem, saluaretur in sola natura producentis & producti, in quâ, quia nunc propter identitatem eiusdem numero naturæ saluari non potest, recurrendum est ad proprietatem relatiuam, quæ sola distinguitur realiter à termino producibili. Adde, quod sicut tunc non esset producenda sola hypostasis, sed etiam natura ipsa termini producibilis: ita non sufficeret pro ratione producendi sola hypostasis principij producentis; alioqui perfectior terminus, qualis esset tunc Deitas producta, produceretur à principio imperfectiori, cuiusmodi esset sola hypostasis relatiua: nunc autem sicut *Scotus.*

sola

Ad authoritatem Patrum.

Arius.

Ioannes Latinus. Concilium Florentin. Anselmus.

sola hypostasis relatiua termini producitur; ita sola hypostasis relatiua personæ producentis sufficit vt ratio producendi.

48. Fundamentum secundæ sententiæ solùm probat, quòd essentia ingrediatur potentiam, non vt ratio formalis producendi, nam hæc, vt probatum est, essentialiter postulat distinctionem à termino producto, sed vt ratio tantùm communicandi, quæ per se distinctionem à termino producto non postulat.

49. Ex dictis soluitur celebris illa inter Scholasticos controuersia, an potentia productiua ad intra contineatur sub omnipotentia Dei. Affirmant Argent. in 1. dist 20. q. vnica art. 1. Marsil. q. 23. art. 2. secunda parte articuli & alij docti recentiores. Fundamentum eorum est, quoniam potentia productiua ad intra, est vera, propria, & realis potentia: ergo cõtinetur sub omnipotentia, potiori iure quàm potentia ipsa creatiua. Consequentia probatur, quoniam nobilissima potentia, qualis est productiua ad intra, continetur sub potentia communi, sicut nobilissima species sub genere. Confirmatur 1. nam sub ente reali continetur primum & præstantissimum ens, quod est Deus. Sub productione reali continetur præstantissima productio, qualis est productio ad intra, sub producibili communi continetur præstantissimum producibile increatum. Ergo sub omnipotentia continetur prima & præstantissima potentia productiua ad intra. Confirmatur 2. ex August. l. 3. contra Maximinum c. 7. vbi potentiam generatiuam Patris appellat omnipotentiam: *Vbi*, inquit, *est omnipotentia Dei Patris, si æqualem sibi gignere Filium non potuit.*

50. Negant verò Scotus in 1. dist. 20. q. vnica §. *Quantum ergo ad istum articulum*, Durand. q. 1. Aureol. art. 3. Ocham q. vnica. Rubio. q. 2. art. 2. Grego. Ariminen. q. vnica, art. 2. Gabriel q. vnica, Vasq. 1. p. disp. 165. cap. 2. Suarez l. 4. de Trinit. c. 10.

51. Quorum sententia, vt omnino vera, & nostris principijs conformior sequenda est. Eaque colligitur ex S. Th. 1. p. q. 25. art. 3. & q. 42. art. 6. & q. 2. de potentia art. 5. Ratio verò duplex est, altera à posteriori, à priori altera. A posteriori ratio hæc est. Ad fidei dogma spectat, omnes & singulas personas diuinas esse omnipotentes iuxta Athanasij Symbolum. *Omnipotens Pater, Omnipotens Filius, Omnipotens Spiritus sanctus.* Ad fidei autem dogma non spectat, quòd vel in Filio sit potentia generatiua, quæ est in Patre; vel in Spiritu sancto potentia spiratiua, quæ est in Patre & Filio; imò plerique id negant, siue tota vis producendi ad intra sit sola natura diuina, siue sola proprietas relatiua, siue vtraque simul. Igitur potentia productiua ad intra non continetur sub omnipotentia. Consequentia probatur, quia si potentia productiua ad intra contineretur sub omnipotentia, qui negaret in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam, consequenter censeretur etiam in illis negare omnipotentiam: sed qui negat in Filio potentiam generatiuam, & in Spiritu sancto potentiam spiratiuam non statim censetur in illis negare omnipotentiam, alioqui non posset absque præiudicio fidei illis negari potentia generatiua, & spiratiua. Igitur potentia generatiua & spiratiua nõ continetur sub omnipotentia.

52. Ratio autem à priori est, quoniam omnipotentia non importat in Deo nisi potentiam productiuam ad extra. Nam ad hanc tantùm significandam vsi sunt hoc nomine *Omnipotentia* SS. Patres, vt Ochamus, Gregorius & alij adnotarunt. Cuius significationis ratio fuit, quoniam, vt ijdem Auctores aduerterunt, SS. Patres disputantes contra hæreticos, qui negabant, Filium & Spiritum sanctum habere eandem naturam, & consequenter eandem potentiam cum Patre, eam tantùm potentiam intelligebant, de qua inter ipsos & hæreticos erat controuersia; atqui inter ipsos & hæreticos controuersia non erat de potentia notionali, sed tantùm de essentiali, quæ consequitur naturam absolutam. Igitur hæc tantùm intelligitur nomine *Omnipotentia*, cùm de illa loquuntur & disputant Patres.

53. Vnde ad fundamentum aduersariorum, negatur consequentia. Ad cuius probationem negandum est, omnipotentiam distribuere pro omnipotentia quæ est in Deo; sic enim procul dubio comprehenderet potentiam productiuam ad intra, tanquam vniuersale particulare, aut superius inferius, vt argumentum rectè probat; sed distribuere tantùm pro omni obiecto & termino factibili, vt S. Thomas & Caietanus adnotarunt prima parte p. 25. art. 3. Ad priorem confirmationem negatur consequentia. Nam de facto omnipotentia, vt de illa Patres, & Scholastici disputant, non est signum distribuens pro omnipotentia, quæ in Deo est: sicut esse ens reale, productio, aut terminus producibilis, vniuersaliter sumptus. Vnde tandem controuersia hæc ad solam quæstionem de nomine reuocatur, vt rectè adnotarunt Ochamus & Rubio, quo pacto scilicet, vsurpetur hoc nomen, *Omnipotentia*, pro signone distributiuo potentiæ realis, an termini factibilis?

54. Ad posteriorem confirmationem Respondeo cum præcitatis Scholasticis, Augustinum eo loco sub alio significato vsurpasse nomen *Omnipotentia*, quam vsurparunt reliqui Patres: nam ipse eo loco vsurpauit pro potentia communicatiua naturæ diuinæ, cuius priuatio magnam arguit imperfectionem in persona Patris, quam tamen imperfectionem non arguit in persona Filij aut Spiritus sancti: quia ad perfectionem Patris, tanquam ad primam personam Trinitatis spectat, posse perfectè & adæquatè naturam diuinam communicare Filio: quod tamen non spectat ad perfectionem Filij, aut Spiritus sancti.

Argentinas. Marsilius. Docti Recent.

Augustin.

Scotus. Durandus. Aureolus. Ochamus. Rubio. Ariminens. Gabriel. Vasquez. Suarez.

S. Thomas.

Athanasius.

Patres. Ochamus. Gregorius.

S. Thomas. Caietanus.

Patres & Scholastici.

Ochamus. Rubio.

Augustin.

DISPVTATIO XXIV.

De Diuinis Notionibus.

SECTIO PRIMA.

An admittendæ sint aliquæ Notiones in personis Diuinis?

1. PRAMITTENDA est diuisio *Notionis*, in formalem, & obiectiuam. Formalis est notitia, quâ vna res ab alia dignoscitur. Obiectiua verò est proprietas seu forma, qua vna res ab alia distinguitur; quæque notioni formali respondet: in præsenti autem cum communi Theologorum disputamus de notione obiectiua, qua vna persona diuina discernitur ab alia, connotando tamen notionem formalem. In quo sensu notionem definit S. Thomas 1. p. quæst. 32. artic. 2. & 3. vt sit propria ratio cognoscendi personam diuinam in abstracto significatam, de qua nunc quærimus, an sit in diuinis personis admittenda.

S. Thomas.

2. PRIMA sententia fuit præpositiui relati à S. Thoma art. 2. præcit. negantis, in diuinis personis esse vllas notiones admittendas. A qua sententia non multum recedit Ariminensis in 1. dist. 26. vbi solùm concedit in Diuinis personis proprietates *intransitiuè*, non autem *transitiuè*, hoc est, vt ipse explicat, proprietates, quæ sunt ipsæmet personæ, non autem quæ sint aliquo modo à personis distinctæ, etiam secundùm modum concipiendi nostrum, nisi tantùm secundùm voces & conceptus formales. In quo sensu explicat authoritatem illam Ecclesiæ in præfatione de Trinitate, *Et in personis proprietas, & in essentia vnitas, & in maiestate adoretur æqualitas.* Vbi docet, vnitatis numerum positum esse pro numero multitudinis; nam potiùs legendum esset, *Et in personis proprietates*, quę sunt ipsæmet personæ realiter inter se distinctæ. Fundamentum vtriusque est, quoniam in Deo ob summam simplicitatem nulla est distinctio cõmunis à proprio: ergo nulla notio importans proprium à communi distinctum.

Præpositiuus.
S. Thomas.
Arimin. inf.
Ecclesia authoritas.

3. SECVNDA sententia est S. Thomę, Sylueij loco paulò antè citato, & reliquorum Scholasticorum communis in 1. dist. 26. 27. & 28. cum Magistro ijsdem locis, admittentium in diuinis personis notiones, quibus tanquam characteristicis notis vna persona discernitur ab alia. Eaque apertè colligitur ex Patribus, qui sæpe ad dignoscendas diuinas personas vtuntur nominibus abstractis, importantibus proprietates personarum in abstracto significatas. Legatur Damascenus lib. 1. de fide cap. 11. *Secundùm omnia*, inquit, *vnum sunt Pater, Filius, & Spiritus sanctus, præter (si ita dicamus) ingignentiam, gignentiam, & processionem. Nam vnum agnoscimus Deum, in solis proprietatibus Paternitatis, Filiationis, & Processionis differentiam intelligimus.* Vbi per nomina abstracta explicat hypostaticas differentias diuinarum personarum, quas lib. 3. cap. 6. *Characteristicas, signalesque proprietates* appellat. Easdem notiones in diuinis personis expressè admisit Augustin. lib. 5. de Trinit. cap 6. *Alia est*, inquit, *notio, qua intelligitur Genitor, alia, qua Ingenitus.* Et passim cæteri Patres tam Græci, quàm Latini. Vt meritò recentiores Theologi opinionem Præpositiui notiones in diuinis negantis, erroris nota censeant: & sanè ad minimum temeritatis notam non effugiet, cùm sit contra omnes Scholasticos, & communem modum loquendi & sentiendi Patrum in re grauissima, in qua non modò res, sed etiam nomina & loquendi modi, non sunt sine authoritate & approbatione Conciliorum & Patrum admittendi.

S. Thomas, Sylueius & reliqui Scholastici cum Magistro.
Damascen.
Augustin.
Patres Græci & Latini
Præpositiui opinio à Scholasticis reiicitur.

4. Potissimum fundamentum admittendi notiones in diuinis est, vt perfectiùs possit vnaquæque persona sua quasi characteristica nota & proprietate à nobis dignosci & significari. Nam licet potuissemus per nomina complexa, & concreta vnam personam ab alia discernere ac distinguere, commodiùs tamen id præstamus per voces incomplexas & abstractas: expeditiusque respondemus hæreticis interrogantibus & vrgentibus, quo Pater differat à Filio, & vterque à Spiritu sancto? paternitate scilicet, filiatione, & processione in abstracto significatis. Etenim, sicut rectè dicitur Pater Deitate est vnum cum Filio & Spiritu sancto; ita paternitate est alius à Filio & Spiritu sancto. Nam, vt rectè docet S. Thomas præcit. art. 2. sicut essentia significatur vt *quid*, persona verò vt *quis*; ita proprietas significatur vt *Quo*. Confirmatur, quia cùm in Patre duplex sit relatio Genitoris ad Genitum, & Spiratoris ad spiratum: similiter in Filio duplex sit relatio Geniti ad Genitorem, & spiratoris ad spiratum, nisi haberemus nomina abstracta, vix possemus has duas relationes in Patre & Filio designare.

S. Thomas.

5. Ad fundamentum autem Præpositiui negandum est, hanc distinctionem proprij à communi, per nomen abstractum importatam, præiudicare diuinæ simplicitati; quoniam

Ad fundamentum Præpositiui.

quoniam hæc distinctio fundatur tantùm in modo significandi, qui immediatè sequitur modum concipiendi nostrum. Vnde sicut absque præiudicio diuinæ simplicitatis concipimus, proprium præcisum à communi: ita absque præiudicio eiusdem possumus per nomina abstracta, & incomplexa significare proprium vt præcisum à communi.

SECTIO II.

Quot Notiones admittendæ sint in diuinis personis?

S. Thomas & reliqui Scholastici.

6. COMMVNIS sententia Theologorum cum S. Thoma prima parte quæst. 32. art. 3. & Scholasticorum in 1. dist. 26. 27. & 28. est, quinque nec plures, nec pauciores admittendas esse notiones in diuinis, Innascibilitatem, paternitatem, filiationem, processionem, & spirationem Patri Filioque communem. Hic notionum numerus primo colligitur ex Patribus; nam Damascenus, vt sectione præcedente vidimus, quatuor numerat, *Ingignentiam*, *Paternitatem*, *Filiationem*, & *Processionem*. Ex alijs verò Patribus, saltem sub alijs vocibus, *Emittentis*, *proferentis*, & *donatoris* manifestè colligitur quinta notio spirationis communis.

Damascen. Reliqui Patres.

S. Doctor.

7. Secundò idem numerus notionum eruitur ex natura ipsa *notionis*, quæ, vt cum S. Doctore suprà definiuimus, *est propria ratio cognoscendi personas diuinas in abstracto significata*, sed quinque sunt proprietates, quæ velut characteristicæ notæ intellectum nostrum ducunt in perfectam cognitionem diuinarum personarum, nempe innascibilitas, paternitas, Filiatio, processio, & communis spiratio. Igitur quinque tantùm sunt notiones, nec plures, nec pauciores in diuinis.

Patres & Scholastici.

8. Ad vim huius rationis altiùs penetrandam, eamque à multis obiectionibus faciliùs tuendam, Nota, ad propriam rationem *Notionis*, de qua Patres, & Scholastici loquuntur, quinque esse necessaria. Primum est, vt non sit perfectio communis omnibus personis. Defectu huius conditionis nullum attributum est notio. Non est tamen necessarium, vt sit proprietas vnius tantùm personæ, vt putauit Mayronus infrà citandus: nam potest esse notio discretiua duarum personarum à tertia, vt est spiratio actiua discretiua Patris & Filij à Spiritu sancto.

Mayronus.

9. Secundum est, vt non sit forma diuinis personis conueniens per solam præcisionem nostri intellectus, sed reipsa existens vna vnitate singularitatis vnius, vel duarum personarum propria. Defectu huius conditionis ratio principij productiui, in qua Pater & Filius; & ratio termini producibilis, in qua Filius & Spiritus sanctus conueniunt, non est notio. Ratio huius conditionis est, quia notio ducere debet intellectum ad cognoscendas personas diuinas secundùm proprietates, quas in seipsis realiter includunt: quibus perfectè cognitis cognoscuntur omnes conuenientiæ, quæ per præcisionem intellectus possunt ab illis abstrahi.

10. Tertium est, vt non sit ratio vel formalitas quasi partialis, & inadæquata vnius eiusdemque completæ proprietatis, sed adæquata & totalis proprietas vnius, vel duarum personarum. Defectu huius tertiæ conditionis ratio fontalis principij, locutoris, & radicis totius fœcunditatis, non est distincta notio in Patre, sicut nec ratio Verbi, imaginis, characteris in Filio; aut doni, vinculi, & mutui nexus erit specialis notio in Spiritu sancto. Ratio huius conditionis est, quia omnes istæ quasi partiales & inadæquatæ formalitates cognoscuntur cognita totali proprietate personæ, in qua omnes istæ formalitates formalissimè includuntur. Vnde qui per innascibilitatem & paternitatem cognoscit Patrem, statim cognoscit illum vt fontem & radicem totius diuinæ fœcunditatis, & vt locutorem & prolatorem æterni Verbi. Et qui per filiationem cognoscit Filium, statim cognoscit illum, vt verbum, imaginem, & characterem æterni Patris. Tandem qui per processionem cognoscit Spiritum sanctum, statim cognoscit illum, vt donum, vt vinculum, vt nexum mutui amoris Patris & filij.

Scholastici & Patres.

11. Quartum est, vt sit aliquid pertinens ad dignitatem personæ notificabilis. Hanc conditionem omnes ferè Scholastici requirunt, & colligitur ex Patribus. Cuius ratio est, quia notio debet aliquam perfectionem de persona notificare. Omnis autem perfectio ad dignitatem aliquam pertinet. Defectu huius conditionis improductiuitas in Spiritu sancto non est propria notio ipsius: quia licet inter omnes personas diuinas sola persona Spiritus sancti sit improductiua, cum in ea terminetur, & expleatur tota fœcunditas ad intra; quia tamen hæc non pertinet ad dignitatem personæ, cùm potiùs sit negatio perfectionis, non erit ipsius peculiaris notio.

12. Quintum est, vt proprietas per notionem expressa non importetur per modum viæ & tendentiæ ad aliud, sed per modum formæ permanentis, & dantis esse stabile personæ, cuius est proprietas. Defectu huius conditionis excluduntur à propria ratione notionis origines, quæ sunt eædem relationes personarum, significatæ per modum viæ & essentialis tendentiæ ad terminos producendos. Ratio huius conditionis est, quia notio importat proprietatem ad dignitatem personæ spectantem: at magis ad dignitatem personæ spectat proprietas secundùm esse firmum ac stabile, quàm secundùm esse fluxile, & ad aliud tendens: ergo potiùs secundùm illum, quàm secundùm hunc modum essendi debet notio proprietatem personæ diuinæ importare.

13. His conditionibus à plerisque vel explicitè, vel saltem implicitè admissis, sic vis propositæ rationis de quinario numero diuinarum

narum notionum ostenditur. Nam per paternitatem discernitur prima persona à secunda; per filiationem verò secunda à prima. Quoniam verò in diuinis nulla persona formaliter discernitur ab alia, nisi per relationes immediatè fundatas in origine producentis & producti; paternitas autem & filiatio, cùm non sint relationes immediatè fundatæ in origine spirantis & spirati, sed generantis & geniti, non possunt formaliter discernere Patrem & Filium à Spiritu sancto; ideò assignandæ fuerunt aliæ duæ notiones, quibus tertia persona discerneretur à prima & secunda; & vice versa prima & secunda à tertia. Hæ autem sunt spiratio passiua in Spiritu sancto, quæ illum formaliter discernit à Patre & Filio; & spiratio actiua in Patre & Filio, quæ illos formaliter discernit à Spiritu sancto. Atque ex his habetur quaternarius numerus diuinarum notionum. Rursus quia inter diuinas personas debet esse vna improducta, quæ sit primum principium & quasi fons reliquarum: hęc autem sola paternitate discerni non poterat; cùm non repugnet esse Patrem, & esse ab alio, vt constat in humanis, in quibus omnes patres, excepto Adamo, sunt ab alio; ideò necessaria fuit quinta notio, quâ dignosceretur talis persona, vt improducta & à se; atque hæc est Innascibilitas, quæ non solùm dicit negationem natiuitatis, sic enim competit etiam Spiritui sancto, cuius tamen non est peculiaris notio, sed dicit negationem cuiuscunque passiuæ productionis, & communicationis ab alio: quo pacto est peculiaris nota & characteristica proprietas solius Patris, qui à nullo habet esse, sed est principium & fons, seu radix, vt Patres & Concilia loquuntur, totius esse & fœcunditatis ad intra. Atque hoc modo quinque erunt notiones, Innascibilitas, & Paternitas in Patre, Filiatio in Filio, Processio in Spiritu sancto, & communis spiratio in Patre & Filio.

Patres & Concilia.

14. Ex his colligitur, notionem esse quid superius ad relationes, relationes verò ad ipsas personales proprietates: nam omnes proprietates personales sunt relationes; & omnes relationes sunt notiones: non contrà, omnes notiones sunt relationes; nec omnes relationes sunt proprietates personales: nam Innascibilitas est notio, & non est relatio, sed potiùs negatio relationis producti; & spiratio actiua est relatio, & tamen non est proprietas personalis, cùm nullam personam constituat. His tamen non obstantibus,

Gabriel.

15. *Obijcit* 1. Gabriel in 1. dist. 28. quæst. vnica, art. 3. dub. 1. corol. 3. vbi negat quinque notiones in diuinis, & tantùm concedit tres Paternitatis, Filiationis, & Processionis. Quoniam si in Deo essent quinque notiones, esset in eo quinitas rerum: quod damnatum est in Concilio Lateranensi. Sequelam probat: nam quinque notiones ponunt in Deo quinque res: igitur si in eo sunt quinque notiones, in eodem erit quinitas rerum. Respondeo negando sequelam. Etenim quinque notiones non important in Deo quinque res realiter distinctas, quod necessarium est ad quinitatem rerum; nam præter tres notiones personales, reliquæ duæ non sunt res distinctæ realiter: spiratio enim actiua non est res distincta realiter à paternitate & filiatione. Innascibilitas verò, cùm sit negatio productionis passiuæ, non est res à paternitate distincta, sed pura dumtaxat negatio productionis ab alio. Confirmatur, nam etiamsi in Deo sint quatuor relationes, non est tamen in eo quaternitas rerum: eò quòd ad quantitatem rerum requiruntur quatuor res realiter, ac subiecto distinctæ.

Concilium Lateranense.

16. *Obijcit* 2. Mayronus in 1. dist. 28. q. 1. in fine, vbi negat spirationem actiuam esse notionem; quia de ratione notionis est, vt sit vnius tantùm personæ. Atqui spiratio actiua non est vnius tantùm personæ, sed duarum communis. Ergo. Confirmatur, quia huius notionis nullam mentionem fecerunt Patres; ergo non debet inter notiones annumerari. Respondeo, negando maiorem. Etenim de ratione notionis est, vt sit nota discretiua personarum: sed non minùs potest esse nota discretiua duarum personarum ab vna tertia, quàm vnius ab alia: igitur. Ad confirmationem nego, Patres nullam huius notionis mentionem fecisse, nam etiamsi illius mentionem non fecerunt quoad ipsam vocem spirationis, mentionem tamen fecerunt quoad rem sub alijs nominibus, nempe *Emittentis & emissi*, *Donatoris & Doni*, *Proferentis & Procedentis*. Legatur Augustinus 5. de Trinit. cap. 11. vbi loquendo de Spiritu sancto, *Donum*, inquit, *est Patris & Filij. Donum ergo Donatoris, & Donator dons cùm dicimus, relatiuè vtrumque ad inuicem dicimus.*

Mayronus. *Patres.* *Augustin.*

17. *Obijcit* 3. Scotus in 1. dist. 28. q. 2. vel in alia impressione q. 1. §. *Ad argumenta huius quæstionis* in solutione tertij, vbi præter quinque notiones assignatas, admittit sextam Inspirabilitatis, propriam Filij: Nam sicuti innascibilitas est propria notio Patris, per quam innotescit eius improductibilitas: ita inspirabilitas est propria notio Filij, per quam innotescit eius improductibilitas per modum spirati. Confirmat, nam sicut tempore Ambrosij & Anselmi non erant nisi tres notiones Paternitatis, Filiationis, & Processionis, non quod reliquæ duæ reipsa tunc non fuerint, sed quia nondum erant ipsis notæ; & ideo Doctores, Ambrosio & Anselmo posteriores, addentes alias duas, non contradixerunt prioribus; quia illi has non negarunt, etsi non cognouerunt. Ita posteriores Doctores addentes sextam, non contradicunt prioribus, qui illam non cognouerunt.

Scotus. *Ambrosius.* *Anselmus.*

18. Resp. Nego paritatem: quoniam Innascibilitas negat in Patre omnem productionem passiuam, quæ erat necessariò cognoscenda, vt discerni posset prima persona improducta sanctissimæ Trinitatis. Illa autem discerni non poterat per solam notionem paternitatis,

ternitatis, quia nō repugnat eſſe Patrem, & ſimul ab alio eſſe productum, vt conſtat in humanis: igitur cognoſcenda fuit per peculiarem notionem Innaſcibilitatis. At verò inſpirabilitas cognoſcitur in Filio, cognito proprio modo producendi ipſius: nam hoc ipſo, quod cognoſcitur vt procedens per intellectum, cognoſcitur vt inſpirabilis per voluntatem: at non hoc ipſo, quòd Pater cognoſcitur, vt gignens Filium, cognoſcitur innaſcibilis ſiue ingenitus, & à ſe, quia hoc non eſt neceſſariò connexum cum illo. Ad confirmationem nego, tempore Ambroſij & Anſelmi non fuiſſe, niſi tres tantùm notiones cognitas, quoad rem ipſam, licet illæ non fuerint ſub proprijs nominibus expreſſæ. Vt conſtat ex Magiſtro in 1. diſt. 19. in fine, vbi rem ipſam agnoſcit, licet proprium nomen non habeat.

Ambroſius. *Anſelmus.* *Magiſter.*

19. *Obijcies* 4. Innaſcibilitas eſt negatio; ergo non poteſt eſſe notio alicuius perſonæ diuinæ. Antecedens conſtabit ex dicendis. Conſequentia probatur, quia notio, vt ſuprà oſtendimus, eſt proprietas pertinens ad dignitatem perſonæ: negatio autem, cùm nullam perfectionem ponat in perſona, non poterit ad dignitatem perſonæ pertinere. Reſpondeo negando conſequentiam: quoniam ad notionem ſufficit, vt ſaltem mediatè ducat ad notitiam poſitiuæ proprietatis & dignitatis perſonæ. Innaſcibilitas autem, eſto formaliter ſit negatio, eſt tamen mediatè notificatiua poſitiuæ dignitatis & proptietatis perſonalis Patris, quatenus per illam dignoſcitur prima perſona, vt à reliquis diſtincta, per eſſe improductum & à ſe.

20. *Obijcies* 5. Omnis proprietas eſt relatiua, Innaſcibilitas non eſt relatiua, ſed potiùs negatio relationis, negat enim formaliter relationem ad genitorem; ergo non poteſt eſſe notio. Reſpondeo. Nego omnem notionem debere eſſe relatiuam; ſufficit enim, vt ſit alicuius dignitatis notificatiua. Licet igitur omnis relatio ſit notio: non tamen è conuerſo omnis notio eſt relatio.

21. *Obijcies* 6. Non ſolùm Pater eſt ingenitus, ſed etiam eſſentia eſt ingenita: ergo ingenitum non eſt propria notio Patris. Reſpondeo ingenitum ſumi dupliciter, vno modo vt poſitiuè repugnans, cuicunque productioni & communicationi paſſiuæ: alio modo vt indifferens ad communicationem vel productionem paſſiuam. Primo modo eſt propria notio Patris, cui poſitiuè repugnat quæcunque paſſiua productio perſonalitatis, aut communicatio naturæ; cùm illam eſſentialiter habeat à ſe. Secundo modo conuenit etiam naturæ; quæ conſiderata ex ſe, vt præciſa à perſonalitatibus, eſt indifferens, vt communicetur in Filio & Spiritu ſancto per paſſiuam productionem Filij & Spiritus ſancti, aut non communicetur in Patre per Ingignentiam Patris.

22. Ex dictis ſequitur, non poſſe vnam notionem de alia prædicari: quia notio inuoluit ſecundam intentionem, per quam vna, vt concepta diſtinguitur ab alia; quemadmodum nec vnum attributum, vt ſtat ſub ſecunda intentione, prædicari poteſt de alio. Non enim rectè dices, *attributum ſapientia eſt attributum bonitatis:* etiamſi rectè dicatur *ſapientia eſt bonitas.* Ita nec rectè dices, *notio paternitatis eſt notio innaſcibilitatis, paternitas eſt ſpiratio actiua*; & vice verſa. Ratio eſt, quia in prima propoſitione prædicatur attributum ſiue notio, vt ſtat ſub ſecunda intentione, ſiue vt connotans conceptum formalem concipientis: & quia vnum attributum ſiue notio, vt connotans conceptum formalem concipientis, non eſt aliud attributum, & notio connotans alium conceptum formalem concipientis; ideo falſa eſt prædicatio. In ſecunda verò propoſitione, quia prædicatur vnum attributum de alio, vel vna notio de alia, prout eſt à parte rei; & quia à parte rei vnum attributum includit formaliter aliud, & vna notio aliam notionem eiuſdem perſonæ, ideò valida eſt prædicatio.

DISPVTATIO XXV.

De Perſona Patris.

EXPEDITIS ijs, quæ ad omnes perſonas Diuinas in communi ſpectant, diſputandum ſupereſt de reliquis, quæ ad ſingulas perſonas in particulari pertinent: & primò de perſona Patris, quæ eſt in Trinitate prima. De qua tria diſputanda occurrunt. Primum eſt, an illi conueniat ratio Principij, Authoris, & Cauſæ. Secundum eſt, an ratio Ingeniti ſit proprium Patris. Tertium quid illud de formali importet.

SECTIO I.

An Pater sit principium totius Deitatis, & Author, vel Causa Filij, & Spiritus sancti?

1. PRIMA ratio dubitandi est, quoniam ratio principij non solùm conuenit Patri, sed etiam Filio; nam etiam Filius est productiuus Spiritus sancti.

2. SECVNDA est, quoniam principium, vt cum Aristotele 5. Metaph. cap. 1. definiunt Theologi, est *Vnde aliquid procedit.* Sed Deitas non procedit à Patre, cùm sit idem cum Patre: idem autem nequit à seipso procedere. Non igitur Pater est principium Deitatis. Confirmatur, nam ideò Pater est principium Deitatis, quia illam communicat reliquis personis Diuinis: atqui etiam Filius illam totam communicat Spiritui sancto: ergo etiam Filius dici potest principium totius Deitatis.

Aristoteles Theologi.

3. TERTIA ratio dubitandi est, quoniam authoritas importat superioritatem & maioritatem respectu eius, cuius quis author dicitur: At Parens æternus nullam habet superioritatem, vel maioritatem respectu Filij & Spiritus sancti: alioqui Filius & Spiritus sanctus essent subiecti Patri, & minores illo: quæ est hæresis Ariana.

Hæresis Ariana.

4. QVARTA ratio dubitandi est, quia principium & causa, teste Philosopho loco paulò antè citato, sese mutuo consequuntur. Ergo si Pater est principium Filij & Spiritus sancti, est etiam causa ipsorum. Pro pleniore controuersiæ explicatione nota, *Principium* dupliciter de Deo dici posse; vno modo *notionaliter*; alio modo *essentialiter*. *Notionaliter* dicitur per ordinem ad productiones ad intra; *essentialiter* verò per respectum ad productiones ad extra. In præsenti autem controuersia, vt ex titulo sectionis constat, solùm disputamus de principio *notionali*, ad pleniorem tamen doctrinam nonnihil etiam dicemus de *essentiali*.

Aristotelis.

6. DICO 1. In Diuinis est ratio principij notionalis respectu productionum ad intra, eaque in omni rigore Scholastico. Prior pars est definita in Concilio Lugdunensi secundo, sub Gregorio X. & refertur capite *Fideli* de summa Trinitate in Sexto, & in Cõcilio Florentino sub Eugenio IV. in decreto ipso Pontificis. Posterior verò nõ est sub his terminis in Concilijs definita, apertè tamen ex eorum definitionibus colligitur, dũ totam rationem principij in diuinis fundant in ipsa origine producentis: propterea namque docent, Patrem & Filium esse principium Spiritus sancti, quia illum producunt. Atqui proprijssimum & in omni rigore principium est, quod realiter influit esse in terminũ à se distinctũ. Vnde illud definit Aristoteles 5. Metaph. c. 1. *Id vnde aliquid est, aut fit.* Eodẽ modo Scholastici omnes in omni rigore Philosophico. Principium definiunt, *Id vnde aliquid procedit.* Cùm ergo in Diuinis sit verus & realis influxus vnius personæ in aliam; vi cuius vna persona realiter procedit ab alia, erit vera & propria ratio principij.

Concilium Lugdunense sub Greg. X. Concilium Florentin. sub Eugenio IV.

Aristoteles. Scholastici.

7. Vnde nemo hactenus ex Scholasticis ausus est expresè negare in Diuinis veram ac propriam rationem principij notionalis: nam licet Aureolus in Diuinis neget veram rationem potentiæ notionalis, non tamen est ausus negare veram rationem principij notionalis. Eò quòd, vt ipse docet in 1. dist. 29. ar. 3. vera ratio principij saluari potest etiã in eo, in quo nulla est ratio potẽtiæ productiuæ: quoniam ad veram rationẽ principij sufficit purũ agere, absque vlla potentia productiua propria; & quia in Diuinis est purũ agere absque potentia productiua, est vera ratio principij, esto in eo nulla sit ratio potentiæ. Quæ, an cohærenter dicta sint, alijs examinanda relinquo.

Aureolus.

8. DICO 2. Tametsi ratio principij notionalis peculiari modo conueniat Patri, non tamen à vera ratione principij notionalis excluditur Filius. Prima pars constat: nam sumptum principium secundùm omnem rationem primitatis, est sola notio Patris: quoniam solus Pater est sub omni ratione primus in originando: quia solus Pater ita originat, vt non originetur. Et quia principium propriè dictum dicitur à primitate originandi, ideò Pater habens omnem primitatem in originando, habet omnem primitatem principij notionalis; atque adeò solus ipse est peculiari modo principium notionale in Diuinis. Vnde ad hanc peculiarem rationem principij Patris propriam denotandam, Patres & Scholastici cum Magistro in 1. dist. 29. Patrem appellant absolutè *principium*, Filium verò *principium de principio*.

Patres & Scholastici. Magister.

9. SECVNDA pars probatur, quoniam ad veram rationem principij sufficit primitas in vno tantùm genere: non enim, vt aliquid sit principium in genere efficientis, debet habere primitatem in genere finis, aut contrà; sed sufficit, si primitatem habeat in suo dumtaxat genere, vt in eo sortiri possit veram rationem principij. Vnde cùm Aristoteles præcitato loco Metaphysices docuit, commune esse omnibus principijs esse primum, statim exempla subiungit, in quibus de vnoquoque primitas verificatur in suo dumtaxat genere: atqui Filio Dei conuenit primitas in originando per voluntatem: ergo Filio Dei conuenit vera ratio principij spiratiui. Minor probatur, quoniam primitas principij in eo consistit, vt in quo genere quis principiat, non sit ipse ab alio principiatus, esto supponatur in alio genere principiatus. Etenim punctum dicitur principium lineæ, materia & forma principia compositi naturalis, etiamsi tam punctum in linea, quàm materia & forma in composito naturali supponantur in alio genere, nempe in genere efficientis ab alio principiata. Ergo etiamsi Filius Dei supponatur

Arist.

originatus

originatus per intellectum à Patre, quia tamen non supponitur originatus ab eodem per voluntatem, erit simpliciter primus in ratione principij originantis per voluntatem, atque adeò in ratione spirandi.

10. Confirmatur, quia Filius non dicitur primus in spirando respectu Patris, cum quo vna & eadem indiuisibili virtute & origine spirandi producit, sed respectu termini duntaxat spirabilis: respectu cuius tam Filius, quàm Pater dicitur vnum principium spiratiuum, origine prius. Nec refert, quòd Filius virtutem spirãdi accipiat à Patre, quia non accipit illam per eandem originem, per quam constituitur principium Spiritus sancti; nam accipit illam per originem generatiuam, constituitur autem principium Spiritus Sancti per originem spiratiuam. Neque hinc sequitur, duo esse in Diuinis principia notionalia, quia licet Pater & Filius sint duo suppositа distincta realiter, non tamen sunt duo principia proximè productiua: quoniam Paternitas, quæ proximè constituit principium generatiuum, non distinguitur à spiratione, quæ constituit proximum principium spiratiuum. Filius enim non constituit vnum principium spiratiuum cum Patre per filiationem à Paternitate distinctam, sed per spirationem, quæ est vna & eadem in Patre & Filio. Atque adeò principium spiratiuum non distinguitur à principio generatiuo, nisi tantùm terminatiuè, penes terminos producibiles realiter distinctos.

11. *Obijcies* primò: Si in Diuinis est verum principium: ergo erit vera principiatio, & verum principiatum. Consequentia probatur, quia hæc sunt correlatiua: correlatiua autem sunt simul. Admittunt Bonauentura in 1. dist. 19. art. 1. q. 1. Scotus quodlib. 8. art. 3. Richardus dist. 28. art 2. quæst. 1. & 2. Durandus ibidem. q. 1. num. 5. & alij consequentiam quoad rationem principij & principiati. Aureolus verò eadem dist. art. 3. propos. 2. vltra hæc admittit etiam principiationem, tam actiuam in persona principiante, quàm passiuam in persona principiata. Sed cautiùs S. Thomas 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. & plerique Theologi cum ipso negant hęc omnia in Diuinis, admissâ solâ ratione principij. Eò quòd hæc nomina imperfectionem important; denotant enim ex modo significandi inceptionem productionis & termini producibilis. Vnde negandum est, quando vnum correlatiuorum ex modo significandi, importat imperfectionem, si admittitur vnum, admittendum esse alterum in Diuinis. Nam, vt rectè ibidem docet S. Thomas, admittimus in Diuinis perfectionẽ authoris, vt mox probabitur, & tamen non admittimus imperfectionem subiectionis, quæ illi correlatiuè respondet.

12. *Obijcies* secundò. Si in Diuinis admittitur ratio Principij, pari modo admitti debet & ratio initij, quę cum ratione ipsa principij recurrit. Admittunt hoc aliqui Patres Græci, sed tutiùs hoc negat Magister in 1. dist. 29. c. penult. cum Hilario lib. 4. de Trinit. circa initium, S. Thomas in expositione textus, Bonauentura art. 1. q 1. & tota ferè Schola Theologorum. Cuius discriminis ratio est; quia *Initium* importat primitatem durationis, *Principium* verò originis. Quin negat ibidem Magister hanc propositionem, *Filius habet principium: nam licet*, inquit, *Filius sit principium de principio: non est tamen concedendum quòd Filius habeat principium.* Verùm nullum in hac propositione video periculum, posito, quòd Principium sit determinatum ex institutione sapientum ad solam primitatem Originis significandam. Cæterum Patres & si qui alij graues Authores, in Diuinis vtuntur nomine *Initij*, benignè explicandi sunt, vt nomen *Inity* confundant cum nomine *Principij*.

13. Dico tertiò: Spiritus sanctus non est principium notionale, est tamen simul cum Patre & Filio principium essentiale respectu productionis ad extra. Assertio quoad vtramque partem est de fide. De fide namque est, Spiritum sanctum non esse ad intra productiuum. De fide etiam est, Spiritum sanctum esse æquè Deum ac Patrem & Filium. De fide quoque est, Omnia opera ad extra esse à Deo, vt Deo. Igitur de fide est, Spiritum sanctum esse vnà cum Patre & Filio essentiale principium productionis ad extra. Ad quod significandum Catholici Doctores vti solent eo modo loquendi, *Spiritus sanctus est principium de vtroque principio.* In qua propositione principium non sumitur *notionaliter*, sed *essentialiter*, connotando simul ordinem originis, quam Spiritus S. ad Patrem & Filium habet. Legendus est Alensis 1. p. q. 70. memb. 3. & Bonauentura in 1. dist. 29. in expositione textus dubio 2.

14. Dico quartò: Hæc propositio, Pater est principium & fons totius Deitatis, non solùm est Catholica, sed etiam tuta, & absque limitatione admittenda; nullo tamen pacto est ad Filium extendenda. Assertio hæc aliquo modo est contra Bartholo. Torres 1. p. q. 33. art. 1. vbi docet, prædictam propositionem non esse absolutè concedendam, sed explicandam. Verùm nostra sententia est communior inter Theologos: quam probo per singulas partes. Et primò quòd sit Catholica & tuta, euidenter ostendit authoritas tot Patrum & Conciliorum, quę illam sub his terminis vsurpant. Dionysius de Diuinis nominibus cap. 2. *Solus fons supersubstantialis Deitatis est Pater.* & versus finem: *Primordialis & fontana Deitas Pater. Filius verò & Spiritus sanctus fœcunda Deitatis (si fas est dicere) germina plantata diuinitus, & velut flores, ac supersubstãtialia lumina, à Scripturis sanctis accepimus.* Et August. lib. 4. de Trinit. c. 20. ad finem. *Totius*, inquit, *Diuinitatis (vel si melius dicitur) Deitatis principiũ Pater est.* Ex Concilijs verò Toletanum XI. in professione fidei initio: *Confitemur*, inquit, *ineffabilem Trinitatem, Patrem, Filium,*

Magister. Hilarius. S. Thomas. Bonauent.. Tota schola Theologorum.

Patres benignè explicandi.

Doctores Catholici.

Alensis. Bonauent.

Torres.

Dionysius.

Anastasius.

Concilium Toletanum XI.

Bonauent. Scotus. Richardus Durandus. Aureolus. S. Thomas. Et reliqui Theologi. S. Thomas. Patres Græci.

& Spiritum sanctum ; & Patrem quidem ingenitum, ipse enim à nullo originem ducit, ex quo & Filius natiuitatem, & Spiritus sanctus processionem accepit. Fons ergo ipse est & origo totius Diuinitatis. Concilium Florentin. Pari modo Concilium Florentinum in decreto de processione Spiritus sancti, Patrem appellat fontem & principium totius Deitatis.

15. Secundò, quòd sit absque limitatione admittenda, probat tum citata authoritas Patrum & Conciliorum, quæ illam absque vlla limitatione admittunt : quoad res autem dogmaticas licitum nobis est in modo loquendi conformari Concilijs, præsertim à summo Pontifice approbatis. Tum ratio ipsa : S. Thom. nam, vt rectè Sanctus Thomas in 1. dist. 29. in expositione textus in fine, & 1. p. q. 39. art. 5. ad vltimum, dupliciter sumi potest Deitas in hac propositione, vno modo pro essentia à personalitatibus præcisa; alio modo pro personis ipsis in Deitate subsistentibus : vtroque modo sumpta verum reddit sensum. Nam sumpta primo modo reddit hunc sensum : Pater est principium communicandi Deitatem omni modo possibili, quo illa communicabilis est, siue Filio per intellectionem, siue Spiritui S. per volitionem. Sumpta verò secundo modo facit hunc sensum: Pater est principium producendi personas, in Deitate subsistentes. Neque hinc sequitur, Patrem esse principium sui ipsius : quoniam, vt rectè S. Thomas & Bonauentura in 1. dist. 29. a. 1. q. 1. huiusmodi locutiones intelligendæ sunt in sensu accommodo, sicut inquit, S. Thomas loc. cit. 1. p. ad vlt. *aliquis de populo dicitur rector totius populi, non tamen sui ipsius.* S. Thomas. Bonauent.

16. Cæterùm Concilia & Patres in 2. sensu illam vsurpare videntur, expressè hoc indicat citatum Concilium Toletanum: siquidem ex productione Filij & Spiritus sancti concludit, Patrem esse fontem & principium totius Deitatis. Idem indicat Concilium Florentinum. Cæterùm vterque sensus verus est, veramque reddit sine vlla limitatione propositionem. In vtroque tamen sensu, *Totalitas*, non cadit supra Deitatem, sed iuxta priorem sensum cadit supra modos communicabilitatis ; iuxta posteriorem verò supra personas producibiles in Deitate subsistentes. Ratio verò est, quoniam Concilia & Patres hanc propositionem pronunciant, tanquam Patris propriam. Solus autem Pater communicat totam Deitatem, quoad omnem modum communicabilitatis possibilem, & quoad omnes personas, in ea subsistentes producibiles; nam solus Pater communicat illam per intellectionem & volitionem, quibus illa communicabilis est: & per productionem filiationis & processionis, quæ in Deitate subsistentes, producibiles sunt.

17. Tertiò; quòd talis locutio nullo pacto sit ad Filium extendenda, constat tum ex eadem authoritate Patrum & Conciliorum, quæ nunquam illam ad Filium extendunt, tum ex proxima assignata ratione : quoniam esse fontem & principium totius Deitatis, est esse principium communicandi Deitatem omnibus personis, & modo communicationis possibili. Quâ ratione non potest competere Filio, qui illam non communicat, nisi Spiritui sancto, & tantùm via spirationis per voluntatem.

18. Dices. Saltem poterit Filio competere fons & principium Deitatis, quo modo talem propositionem correxit Augustinus, cùm dixit, *Siue vt melius dicitur principiũ Deitatis :* vbi omisit particulam *Totius*, sine qua potest Filio competere, quòd sit principium Deitatis, nam illam verè communicat Spiritui sancto, etsi non omni modo, quo illa communicabilis est. Respondeo. Nego etiam cum hac limitatione posse talem locutionem ad Filium extendi : tum quia neque cum hac limitatione illam Augustinus, vel aliquis Patrum, aut Conciliorum ad Filium extendit : tum quia vel illa construitur cum termino *Fons & Origo* ; & idem sonat, quòd primum principium simpliciter in genere communicationis & productionis, quo pacto competit soli Patri, vel cum solo termino *Principiũ*. Et tunc, licet spectatâ intrinsecâ ratione, videatur etiam ad Filium extendi posse; spectatâ tamen extrinsecâ authoritate, quæ in propositionibus dogmaticis pluris est facienda, ad Filium extendi non potest; cùm illa ex tacita institutione & approbatione Patrum & Conciliorum sit tantùm determinata ad Patrem. Augustin.

19. Dico quintò : Pater est Author Filij & Spiritus sancti, similiter Filius Spiritus sancti Author absolutè dici potest. Prior assertio sine controuersia recipitur ab omnibus Scholasticis, qui eam expressè cum Magistro in 1. dist. 9. cap. penult. & dist. 15. cap. vlt. docent. Eamque passim vsurpant Patres. Et licet Augustinus contra Maximinum ca. 14. illam distinguat: *Nam si propterea*, inquit, *Deum Patrem de Filio dicis Authorem, quia ille genuit, genitus est iste : quia iste de illo est, non ille de isto, fateor & concedo : si autem per nomen Authoris minorem vis facere Filium, Patremq́, maiorem, nec eiusdem substantiæ Filium, cuius est Pater, detestabor & respuam.* Cæterùm propterea id Augustinus fecit, non quia propositio ipsa per se spectata talẽ sensum ingerat ; sed quia illa ex intentione proferentis detorquebatur ad falsum sensum, quod apertè colligitur ex ipsis verbis Augustini, dum talem propositionem non distinguit per ordinem ad intrinsecam significationem propositionis, sed per ordinem ad extrinsecam intentionem hæretici proferentis. Etenim, vt ex materia de Fide suppono, sæpè aliqua propositio suspecta esse potest, non ex intrinseca significatione, sed ex extrinseca intentione proferentis. Fundamentum verò assertionis est, quia nomen *Authoris* non importat, nisi rationem principij, vel ad summum rationem principij, connotando negationem originis ab alio. Scholastici. Magister. Patres. Augustin.

20. Posterior

S. Thomas. Caietanus.

20. Posterior assertio est contra S. Thomam in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. & Caietanum 1. p. q. 32. art. 1. Quorum fundamentum est, quia nomen *Authoris* supra rationem principij addit negationem passiuæ originis ab alio. Nostra tamen sententia communior est inter Theologos, præsertim recentiores. Vnde

Torres.

Bartholomæus Torres 1. p. q. 33. art. 1. putat, S. Thomam mutasse sententiam in summa. Fundamentum verò assertionis est, quia etiam secundùm rigorem nominis, vt ex peritis Latinæ linguæ constat. *Author* non addit supra rationem principij negationem passiuę originis; cùm in humanis Pater sit verus Author Filij, etiamsi sit ab alio principio. Sufficit enim ad rationem *Authoris*, vt in eo, in quo est, principium non sit ab alio. Vnde

Hilarius.

nomen *Authoris* tribuit Filio Hilarius lib. 2. de Trinit. *Spiritus*, inquit, *sanctus de Patre & Filio Authoribus confitendus est.* Cæterùm notat citato loco Torres nomen *Authoris*, prout

Torres.

Filio tribuitur, non esse scribendum litera *C.* sed *T.* eò quòd cum litera *C* augmentum significat, vtpote à verbo *auges* deriuatum; Cum litera verò *T* solùm significat eum, qui aliquid producit, etiamsi quod producit, non augeat.

21. Verùm non tantùm vt attribuitur Filio, sed etiam vt attribuitur Patri scribendum est litera *T* & non *C*, quia nec Pater producendo auget personam, quam producit, sed illam simpliciter producit. Etenim augere est superaddere nouam perfectionem præexistéti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; at nec Pater, nec Filius producendo superaddunt nouam perfectionem termino præexistenti eiusdem rationis cum perfectione, quæ in præexistente supponitur; sed primò illam producunt. Dixi *perfectionem eiusdem rationis*, vt excluderem perfectionem absolutam naturæ, cui quodammodo præxistenti superadditur perfectio relatiua hypostasis productæ: quia cùm hæc non sit eiusdem rationis cum natura, dici non potest per productionem hypostasis natura quodammodo augeri; quoniam augmentum debet esse eiusdem rationis cum perfectione, cui superadditur.

22. Dico sextò. Nec Pater respectu Filij, nec vterque respectu Spiritus sancti causa propriè dici potest. Assertio communis

Theologi Latini. Eugenius.

est inter Latinos Theologos, quam Eugenius IV. in decreto de processione Spiritus sancti, tanquam communem sentẽtiam Latinorum Doctorum declarat & approbat: *Declarantes*, inquit, *quod id, quod SS. Doctores & Patres dicunt ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc significetur, Filium, quoque esse secundùm Græcos quidem causam, secundùm Latinos verò principium subsistentiæ Spiritûs S. sicut & Patrem.* Quin & ipse Patriarcha Constantinopolitanus

Bessarion. Patriarcha Constantinop.

Bessarion in oratione habita ad Concilium Florentinum de vnione cap. Ilt. initio, hanc Latinorum sententiam contra Græcos approbare videtur; dum, *Quòd SS. Doctores orientales*, inquit, *in Diuinis vtuntur nomine causæ, & causati, largo modo, non quidem vt limitationẽ & dependentiam importat, sed prout productionẽ & emanationem à principio eius, quod est à principio, significat.* Vbi Patriarcha planè sentit, nomen causæ & causati non nisi impropriè (hoc enim sonat modus ille loquendi, *Largo modo*) Diuinis personis tribuit.

23. Ratio verò assertionis est, quia causa imperfectionem & dependentiam respectu eius, cuius est causa, denotat. Porrò imperfectio, quam causa respectu eius, cuius dicitur causa, importat, duplex est. Prima est diuersitas naturę quam, causa per se importat respectu causati, nam, vt ex Aristotele causam Philosophi definiunt, *Est vnde aliud sequitur.* Porrò *aliud* naturæ diuersitatem importat; propter quod in Diuinis non dicimus esse *aliud* & *aliud*, sed *alium* & *alium*: quoniã *aliud* naturæ, *alius* suppositi tantùm diuersitatem importat. Non sic autem Principium, quod, quia abstractius est, quippe quod alijs conuenit, quę causa non sunt, huiusmodi naturæ diuersitatem per se non importat. Vnde

Aristotel.

potest competere etiam ijs, quæ naturæ diuersitatem non important, sed solam suppositi distinctionem. Secunda imperfectio est, quia nunquam causatum habet esse cum tanta necessitate, cum quanta illud habet causa ipsa. Nam causa habet esse necessariò necessitate saltem suppositionis, quâ necessitate non habet esse ipsum causatũ, quia causatum potest saltem Diuinâ potentiâ impediri, ne recipiat esse à causa. Propter hanc duplicem imperfectionem, quam importat causa respectu causati, nequit Diuinis personis ad intra producentibus propriè tribui.

24. Confirmatur, nam omnis causa vel est materialis, vel formalis, vel finalis, vel idealis, vel efficiens: nulla ex his in Diuinis tribui potest. Non materialis & formalis, vt per se patet. Non finalis? quia semper finis præstantior est ijs, quæ sunt ad finem. Vnde si vna persona esset finis alterius, vna esset nobilior aliâ. Non idealis; quoniam hæc definitur, *Id, ad cuius instar aliud exemplatur*, vnde essentialem diuersitatem ideati ab idea importat. Non demum efficiens: nam etiam hæc naturæ diuersitatem importat.

25. Ex his colligitur, quod licet persona producta accipiat esse à persona producente; nec non vna persona alteram ad essentiale sui complementum exigat, non tamen vna persona est dependens, vel indiga alterius personæ: quoniam hæc acceptio, vel exigentia non est per aliquam causalitatem, & contingentiam, sed per solam originem, & omnimodam necessitatem.

26. Ad rationes dubitandi. Prima constat ex secunda assertione. Secunda cum sua confirmatione, ex quarta. Tertia ex quinta. Etenim nego, *Authorem* per se importare superioritatem, vel maioritatem respectu eius, cuius dicitur *Author*, sed solam rationem

principij cum negatione passiuæ originis in eo genere, quo constituitur principium. Ad quartam nego antecedens. Nam licet omnis causa sit principium, non tamen contrà, omne principium est causa, nam priuatio est principium mutationis, non tamen est causa illius. Aristoteles autem explicandus est de principio realiter influente, quod licet in rebus creatis recurrat cum causa, in ordine ad quas Aristoteles principium influens definiuit, non tamen in Diuinis, quorum productricem virtutem Aristoteles ignorauit. *Aristoteles.*

27. Ad complementum doctrinæ inquirunt hîc Scholastici, an ratio principij analogicè tantùm dicatur de principio notionali & essentiali, an etiam vniuocè. Variant plerumque Scholastici. Mihi iuxta data principia omninò dicendum est, rationem principij analogicè tantùm dici de notionali & essentiali. Fundamentum est, quia vel principium sumitur formaliter pro ipso formali respectu ad terminum producibilem, vel fundamentaliter pro substrato talis respectus: neutro modo ratio principij potest vniuocè, sed tantùm analogicè conuenire principio essentiali & notionali: ergo. Prior pars minoris constat, quoniam respectus ad terminum producibilem in principio notionali est realis, in principio verò essentiali est rationis: Atqui enti reali & rationis non potest vna ratio vniuoca conuenire: ergo. *Scholastici.*

28. Posterior verò pars Minoris probatur, quia nulla ratio perfectè vna ex Diuinis perfectionibus abstrahi potest. Ergo nequit ex principio notionali & essentiali vniuoca ratio abstrahi: igitur nequit ratio principij vniuocè prædicari de principio notionali & essentiali. Hæc posterior consequentia patet, quia non alia ratio prædicatur de inferioribus, quàm quæ ab illis abstrahitur; ergo si nequit à principio notionali, & essentiali abstrahi vna ratio vniuoca perfectè communis, nequit vniuoca ratio de illis prædicari. Prior consequentia etiam patet: siquidem principium notionale & essentiale sunt perfectiones intrinsecæ Deo. Antecedens verò probo, quoniam si posset vniuoca ratio ex perfectionibus Diuinis abstrahi, sequeretur in Diuinis perfectionibus dari metaphysicam compositionem, nam ad hanc sufficit concursus duorum conceptuum sese perfectè excludentium ad vnum tertium constituendum. Igitur si ex principio notionali & essentiali abstrahi posset ratio vna perfectè præcisa, à rationibus inferioribus, talis ratio proprijssimè constitueret vnum compositum metaphysicum cum ratione inferiore, à qua perfectè abstrahitur: non minùs quàm ratio animalis constituit vnum compositum metaphysicum cum rationalitate, à qua perfectè præscindit.

SECTIO II.

An ingenitum tribui possit Patri, sitque ipsius tantùm proprium?

29. PRIMA dubitandi ratio est, quoniam multi Patres, hoc nomen, tanquam præstigiosum, profanum, & à sacris Scripturis alienum à Diuinis remouebant. Legendi sunt Athanasius Orat. 2. contra Arianos, Epiphanius hæresi 73. Ambros. lib. de Incarnationis Dominicæ mysterio c. 8. & 9. vbi *In Scripturis*, inquit, *Ingenitum nusquam inuenio, non legi, non audiui.* *Athanasius Epiphanius. Ambrosius.*

30. SECVNDA dubitandi ratio est, quoniam, vt Damascenus aduertit, lib. 1. fidei cap. 9. hoc nomen *Ingenitum* maximam continet æquiuocationem: *Nosse autem*, inquit, *oportet, Ingenitum, Homonymum esse, & nunc non factum significare, nunc verò non genitum.* Nam vel illud negat productionem inuoluentem mutationem, & sic conuenit omnibus Diuinis personis. Vel negat solam productionem per generationem, & sic conuenit etiam Spiritui sancto, qui per generationem non procedit; vel negat omnem productionem actualem, & sic conuenit etiam creaturis possibilibus; nam etiam illæ sunt hoc modo ingenitæ. Vel demum negat productionem etiam possibilem, quo pacto ingenitum conuenit etiam naturæ Diuinæ, nec non entibus impossibilibus; nam tam naturæ Diuinæ, quàm entibus impossibilibus repugnat quælibet productio. His tamen non obstantibus.

31. Dicendum est, ingenitum esse proprium Patris, nec posse alij, quàm ipsi attribui. In hac assertione omnes Scholastici conueniunt cùm Magistro in 1. dist. 28. & apertè colligitur ex perpetuo vsu totius Ecclesiæ, quæ semper hoc nomen, tanquam Patris proprium vsurpauit in Concilijs & Hymnis. Eadem veritas traditur à Patribus, qui vnanimi consensu hoc nomen attribuunt soli Patri, non tanquam in Scripturis contentum, sed disputantium consuetudine introductum, vt Augustinus testatur 15. de Trinit. cap. 26. ad finem: *Pater solus*, inquit, *non est de alio, ideò solus appellatur ingenitus, non quidem in Scripturis, sed in consuetudine disputantium.* Quòd si interdum illud reijcere videntur, id propterea faciunt, ne, vt Basilius testatur lib. 1. contra Eunomium, ansam præbeant Arianis, qui ex hoc nomine occasionem arripiebant, vrgendi Catholicos, vt, si ingenitum Patrem, genitum Filium fatcrentur, naturæ diuersitatem inter eos admittere cogerentur: cùm, vt ipsi inferebant, impossibile sit, eiusdem naturæ esse genitum & ingenitum. *Ego*, inquit Basilius, *Ingeniti, sine* *Scholastici. Magister. Perpetuo Ecclesiæ vsu firmatum.* *Augustin.* *Basilius.*

Innascibilis

Innascibilis appellationem, quamuis summopere cogitationibus nostris congruat, tamen quoniam nullo modo in Scripturis ipsam inuenio, & quoniam primum est elementũ blasphemiæ istorum, silentio tradendam meritò dixerim. At vbi ista hæreticorum calumnia cessauit, nullũ est periculũ, nulla suspicio in talis nominis vsurpatione. Vnde qui nunc oppositum sentiret, non solùm temerarius, sed etiam erroneus iudicio Bartholomæi Torres 1.p.q.33.art. 4. & Didaci Ruiz de Trinitate disput. 52. sect. 3. habendus esset.

Torres. Ruiz.

32. Antequam autem demonstremus, hoc nomen *Ingenitum* esse proprium Patris, nec posse Filio aut Spiritui sancto simpliciter attribui, videndum est, in qua significatione illud accipiendum sit: ergo, vt soli Patri conueniat, sitque illius à reliquis omnibus constitutiuum, negare debet omnem omninò passiuam producibilitatem, siue per originem hypostasis, siue per communicationem naturæ. Atqui hoc modo esse solius Patris proprium, facilè ostenditur. Nam solus Pater non est ab alio, neque per originem hypostasis, neque per communicationem naturæ: igitur solus Pater est ingenitus. Consequentia patet ex *Ingeniti* supposita notione. Antecedens sic demonstro. Etenim, posito, quòd in Deo sint aliquæ personæ realiter productæ, necessariò concedenda est vna omnino improducta, à qua reliquæ productæ originem trahant.

33. Hoc autem sic ostendo. In quauis serie producentis & producti, necessariò sistendum est in aliquo primo principio, à quo ita reliqua sint, vt ipsum à nullo alio esse possit: ergo etiam in serie Diuinarum personarum producentium & productarum sistendum erit in vno primo principio, à quo ita reliquæ personæ sint, vt ipsum à nullo alio esse possit. Consequentia constat à fortiori. Nam ratio, quæ demonstrat, in quauis serie producentis & producti sistendum esse in aliquo primo omnino improducto, euidentiùs ostendit, id asserendum esse in serie ipsa Diuinarum personarum. Etenim ratio, quæ in quauis alia serie id apertè conuincit, sunt manifesta absurda, quæ secum affert infinitas producentium & productorum, quæ necessariò admittenda esset, si sistendũ non esset in vno primo principio omnino improducto: atqui hęc potiori iure & ratione conuincunt in serie ipsa diuinarum personarum, quarum infinita multiplicatio multò magis repugnat, quàm quæuis alia infinita rerum multitudo, propter illimitationem perfectionis, quam vnaquæque persona Diuina debet in suo genere cõtinere. Nam hoc ipso, quòd personæ diuinæ essent infinitæ, singulæ essent imperfectæ, & finitæ perfectionis in suo genere. Quia cùm hæc multiplicatio personarum necessariò deberet esse numerica, hoc ipso vna persona non contineret omnem numericam perfectionem possibilem, siquidem non contineret numericas perfectiones reliquarum personarum. Antecedens verò constat ex disputatis de existentia Dei. Posito igitur, quòd in processu Diuinarum personarum sistendum necessariò sit in aliquo primo principio omninò improducto: hoc aliud esse non potest, quàm Pater: igitur solus Pater erit ingenitus. Minor probatur, nam hoc esse non potest natura ipsa Diuina, aut aliqua alia persona, à Patre distincta: ergo necessariò erit Persona ipsa Patris.

34. Quòd non possit esse natura ipsa Diuina, constat: nam hæc non distinguitur à paternitate. Inter producens autem & productum debet realis intercedere distinctio. Nec sufficit, sola distinctio formalis, aut modalis, qualem inter naturam Diuinam & personalitates ponunt Scotus & Durandus: quia non posset maiore distinctione distingui paternitas à reliquis personalitatibus, quàm distingueretur ab ipsa natura Diuina, si ab ipsa produceretur: atqui de facto paternitas non distinguitur à reliquis personalitatibus Diuinis solâ formalitate, aut modalitate. Sed realitate: ergo eadem realitate distingueretur à natura, si ab ipsa produceretur. Minor cum consequentia claret. Maior probatur, quia non per aliud paternitas distingueretur à reliquis personalitatibus, quàm per id, quod vi productionis acciperet à natura: ergo si à natura vi productionis non acciperet, nisi solam formalitatem, aut modalitatem, non posset à reliquis personalitatibus distingui realitate. Antecedens constat in omnibus Diuinis personalitatibus, quæ non per aliud inter se distinguuntur, quàm per id, quod vi productionis singulæ accipiunt à producente. Cuius ratio est, quia tota ratio distinctionis in Diuinis fundatur in ipsa ratione productionis: nam in quo non producuntur, nullo modo distinguuntur, alioqui distingueretur in entitate absoluta.

Scotus. Durandus.

35. Occurri posset huic argumento per quandam doctrinam assignatã in additionibus Scoti in 1. dist. 28. q. 3 §. *Præterea tertiò*, quòd quando producens est suppositum, tunc debet inter ipsum & productum realis distinctio intercedere; secus quando producens non est suppositum, sed tantùm indiuiduum singulare, quale esse natura Diuina paternitatem producens. Cuius discriminis ratio est, quia indiuiduum singulare potest producendo se totum communicare producto. Etenim quâ singulare est, non repugnat ei productio; quâ verò non suppositum, non repugnat ei cõmunicatio. Supposito autem non repugnat productio, repugnat tamen communicatio; & ideo si producit, semper distinctum producit, quia proprium suppositi est, esse incommunicabile.

Scotus.

36. Sed contrà, nam siue producens sit suppositum, siue solùm naturæ indiuiduum, implicat, vt realiter producat, & sit idem realiter cum producto: quia realis distinctio

tè prolatum stat pro significato, ad quod ex voluntate & consensu institutoris est principaliter impositum. Atqui ex communi consensu Patrum, Ecclesiæ, & Scholasticorum hoc nomen *Ingenitum* principaliter est impositum ad significandam negationem omnis passiuæ originis & communicationis: ergo simpliciter prolatum stabit pro ea: atque adeo non poterit simpliciter sine termino declarante & limitante attribui alteri à Patre.

Communis consensus Patrum Ecclesiæ, & Scholasticorum.

42. Ex dictis patet ad primam rationem dubitandi, nam non ideò Patres negabant nomen *Ingenitum* Patri, quia putabāt, illud non congruere cum ipsa notione Patris, quin expressè Basilius fatetur, illud summoperè congruere, & aptum esse ad explicandam proprietatem æterni Patris; sed ad euitandam calumniam hæreticorum, qui per huiusmodi nomen vexabant simplices. Secunda verò soluta manet, declarato multiplici notionis significato, & in quo illud sit accipiendum, vt sit proprium Patris.

Ad Patres.

Basilius.

43. Solùm superest, respondendum, quo pacto *Ingenitum*, prout dicit negationem omnis passiuæ productionis & communicationis, conueniat etiam entibus impossibilibus. Ad quod respondeo, ex opposita omninò ratione *Ingenitum* conuenire æterno Patri, & impossibilibus. Nam impossibilibus conuenit propter summam eorum imperfectionem; Patri verò propter summam eius perfectionem. Nam ex eo, quòd illa sunt essentialiter non entia, nullius perfectionis, ne per passiuam quidem productionem & communicationem possunt esse capacia. Æternus verò Pater contrà, quia quidditatiuè est ens à se, & per omnimodam improductionem & incommunicationem habet omnia à se, non est capax vllius productionis vel cōmunicationis ab alio. Quare æternus Pater dicitur *ingenitus* ratione fundamenti positiui, essentialiter includentis omnem perfectionem à se. Impossibilia verò dicuntur *ingenita* ratione fundamenti negatiui, essentialiter excludentis omnem capacitatem participandi vllam perfectionem, etiam per communicationem ab alio.

SECTIO III.

Quid de formali importet, Ingenitum prout est proprium Patris?

44. PRIMA sententia affirmat, importare aliquid positiuum, conueniens Patri ex eo formaliter, quòd non est ab alio. Hanc rationem positiuam explicant aliqui per vniuersalem authoritatem seu primitatem in originando, quam Pater habet supra cæteras personas Diuinas: alij per fontalem plenitudinem Diuinæ fœcunditatis: alij per relationem oppositam relationi geniti, ad eum modum, quo inæqualitas & dissimilitudo dicit positiuam relationem, oppositam relationi æqualitatis & similitudinis. Hanc sententiam referunt, & impugnāt Alensis 1.p.q.69. mem. 2. Bonauen. in 1. dist. 28. a. 1. q. 1. S. Tho. 1. p. q. 33. art. 4. ad 1. Scotus dist. 28. q. 2. art. 2. & reliqui ferè Scholastici, Fundamentum huius sententiæ, quia *Ingenitum* seu *innascibilitas* est propria notio Patris pertinens ad dignitatem ipsius, distinguens illum à reliquis personis Diuinis: igitur est aliquid positiuum: cùm non possint hęc munia, nisi à ratione positiua præstari.

Alensis. Bonauent. S. Thomas. Scotus. Rel. qui Scholastici.

45. Confirmatur, nam ita se habet filiatio & nascibilitas in Filio, sicut paternitas & innascibilitas in Patre: sed Filiatio & nascibilitas important rationem positiuam in Filio, ergo & paternitas & innascibilitas in Patre. Vnde Augustin. 5. de Trinit. c. 7. *Non ergo*, inquit, *receditur à relatiuo prædicamento, cùm ingenitus dicitur. Sicut enim genitus non ad se ipsum dicitur, sed quòd ex genitore sit: ita cùm dicitur ingenitus, nō ad se ipsum dicitur, sed quòd ex genitore non sit, ostenditur. In eodem tamen prædicamento, quod relatiuum vocatur, vtraque significatio vertitur.* Vnde concludit. *Quia sicut Filius ad Patrem, & non Filius ad non Patrem refertur: ita genitus ad genitorē, & non genitus ad non genitorem referatur, necesse est.*

Augustin.

46. Secundò, Eandem sententiam probāt Aureolus apud Capreolum mox citandum hoc pacto. Esse in se est positiuus modus essendi substantiæ: ergo esse à se erit positiuus modus subsistendi in Patre: sed talem modū dicit Innascibilitas Patris: ergo. Tertiò esse à se non videtur aliud dicere, quàm habere sufficientiam subsistendi ex se sine alio: hoc autem est positiuum: ergo innascibilitas, quæ talem modum significat, importat aliquid positiuum. Quartò esse infinitum & indiuisum importatur priuatiuè, & tamen dicunt modum positiuum: ergo etiam esse ingenitum & innascibile.

Aureolus. Capreolus.

47. SECVNDA sententia docet, *Ingenitum* importare solā negationē productionis ab alio. Est Capreoli in 1. dist. 28. q. vnic. art. 1. concl. 1. Mayroni q. 1. art. 1. inclināt S. Th. 1. p. q. 33 art. 4. & in 1. dist. 28. q. 1. art. 1. ad 1. & Scotus q. 2. art. 2. Fundamentum Mayroni est, quoniam in Patre non est nisi essentia & relatio. sed *Ingenitum* non importat essentiam, vt, vt per se patet; nec relationem; quia vel hæc esset paternitas: vel actiua spiratio: neutra autem potest nomine ingeniti importari; non paternitas, *quia* vt docet Augustinus 5. de Trin. cap. 6. *etsi Pater Filium non genuisset, nihil prohiberet, eum dicere ingenitum:* non actiuam spirationem, nam hæc communis est Filio. Restat ergo, vt solam importet negationem productionis ab alio: sicut incorruptibile importat solam negationem corruptionis.

Capreolus. Mayronus. S. Thomas. Scotus. Augustin.

48. TERTIA sententia docet, importare vtrumq; & negationē productionis ab alio, & proximū fundamentum talis negationis.

Verùm

Vetùm adhuc diſſenſio eſt inter Authores huius ſententiæ, quid *Ingenitum* importet de formali per ſe primò, poſitiuumne, an negatiuum? *Aureol.* Aureol. in 1. diſt. 28. art. 2. circa finem cenſet, *Ingenitum* ſiue *innaſcibile* de formali importare poſitiuum, de materiali verò & connotatiuè negatiuum. Fundamentum eius eſt, quia *Ingenitum* & *innaſcibile* ſunt nomina ſubſtantiua, quæ de formali & in recto important ſuppoſitum, denominatiuè autem & in obliquo formam affirmantem, vel negantem: velut Immenſus ſubſtantiuè ſignificat in recto & de formali ſuppoſitum, in obliquo verò & denominatiuè formam ipſam immenſitatis. Alij contrà exiſtimant, de formali importare negationem, de materiali verò & conſequenter poſitiuum fundamentum negationis. Ita *Alenſis.* Alenſis 1. p. q. 79. mem. 2. *Bonauent.* Bonauentur. in 1. diſt. 28. art. 1. q. 1. *Durand.* Durandus q. 1. num. 5. *Richardus.* Richard. art. 2. q. 1. *Lychetus.* Lychetus q. 1. in fine, *Vaſquez.* Vaſquez 1. p. q. 140. c. 3. *Suarez.* Suarez libr. 8. de Trinit. cap. 2. & *Reliqui Theologi.* reliqui ferè recentiores Theologi. Pro cuius controuerſiæ explicatione,

49. Nota primò, dupliciter importari poſſe aliquod poſitiuum nomine negatiuo, vno modo connotatiuè, ſeu in obliquo, & per modũ ſubiecti connotati: quo pacto omnis priuatio connotat ſubiectum, in quo veluti inhæret; eſt enim priuatio, negatio in ſubiecto apto: alio modo in recto quidem, & per modũ partialis ſignificati integrantis ſignificationem totalem, ſecundariò tamen & conſequenter. Præſens controuerſia non eſt, an *ingenitum* ſeu *innaſcibile* importet aliquid poſitiuum primo modo; quia cùm importet remotionem paſſiuæ originis per modum priuationis, neceſſariò importabit aliquid poſitiuum per modum ſubiecti obliquè connotati: ſed cõtrouerſia eſt, an hoc poſitiuum importet ſecundo modo, per modum partialis ſignificati, & in recto, licet ſecundariò & conſequenter.

50. Nota Secundò, *Ingenitum* & *innaſcibile* dupliciter accipi poſſe, vno modo concretè pro ſubiecto habente ingignentiam & innaſcibilitatem, alio modo abſtractè pro ipſa ingignentia & inaſcibilitate: in vtraque acceptione videndũ erit, quid illis vt directũ & integrum ſignificatum reſpondeat.

51. Dico Primò: In vtraque acceptione tam concretè, quàm abſtractè *ingenitum* & *innaſcibile* non important ſolùm negatiuum, aut ſolùm poſitiuum, ſed vtrumque ſimul; negatiuum quidem principaliter & de formali, poſitiuum verò ſecundariò & de materiali. *Torres.* Eſt contra Torres 1. part. quæſt. 33. articul. 4. docentem, hæc nomina tantùm concretè accepta de materiali importare ſubiectum, abſtractè verò ſolam importare negationem eſſendi ab alio. Fundamentum tamen noſtræ aſſertionis eſt, quia non poſſunt hæc nomina per ſe primò importare aliquid poſitiuum, nec ſolam negationem: ergo vtrumque ſimul. Atqui non important æquè primò vtrumque: igitur vnum primariò & de formali, alterum ſecundariò & de materiali. Antecedens quoad priorem partem patet, quia nomina negatiua nequeunt per ſe primò importare aliquid poſitiuum. Nam id per ſe primò importat nomen, ad quod ſignificandum principaliter imponitur. Principaliter autem negatiuum nomen imponitur ad remouendam aliquam poſitiuam formam de ſubiecto: igitur illius negationem principaliter importat.

52. Confirmatur primò, Nam *ingenitum* & *innaſcibile* per ſe primò negant relationem geniti & naſcibilis; nam particula *In*, vim habet priuandi: ſed relatio geniti & naſcibilis eſt perfectio poſitiua, vt conſtat in ipſo Filio Dei: ergo nequeunt *ingenitum* & *innaſcibile* per ſe primò importare perfectionem aliquam poſitiuam.

53. Confirmatur ſecundò, nam idẽ ſonat eſſe *ingenitũ* & *innaſcibile*, prout eſt Patri proprium; quod eſſe à ſe: ſed eſſe à ſe de formali negat eſſe ab alio productũ, vt cùm dicimus Deũ eſſe à ſe, primatiò & formaliter ſignificamus, Deum à nullo eſſe productum. ergo.

54. Probatur idem Antecedens quoad poſteriorem partem ex eodem aſſignato principio. Nam id totum importat nomen, ad quod ſignificandum eſt impoſitum. At nomen *ingenitum* & *innaſcibile* non ſolùm eſt impoſitum ad remouendam omnem paſſiuam productionem & communicationem à Patre, ſed etiam ad ſignificandam poſitiuam perfectionem, propter quam conuenit Patri talis negatio. Cùm enim nequeamus hanc poſitiuam perfectionem immediatè & per ſe in Patre concipere, illam circumloquimur, & explicamus per negationem productionis & communicationis ab alio. Confirmatur, nam ſimilibus nominibus vtimur ad explicandas poſitiuas perfectiones eſſentiæ Diuinæ, vt ſunt *Immenſus*, *Infinitus*, *Immutabilis* & ſimilia. Nam omnia hæc ſimul cum negatione, quam explicitè & de formali important; implicitè etiam & ſecundariò important perfectionem illam poſitiuam, propter quam talis negatio Deo conuenit. Prima verò conſequentia claret. Minor autem primi ſyllogiſmi probatur, nam id importat per ſe primò nomen, quod illo audito primo concipimus. Atqui audito hoc nomine *ingenito*, ſicut & quolibet alio negatiuo de Deo, per ſe primò concipimus negationem, ſecundariò verò perfectionem, in qua talis negatio fundatur. Minor patet, nam id primò concipimus audito nomine, quòd nomen ipſum immediatè offert intellectui concipienti: ſed nomen negatiuum immediatè offert intellectui concipienti negationem: ergo.

55. Cæterũ quod hæc nomina non ſolùm in concreto, ſed etiam in abſtracto de materiali & ſecundariò importent poſitiuum fundamentum negationis, ſic probatur. Nam etiam per talia nomina abſtracta ſignificare intendimus perfectionem aliquam poſi-

tiuam

tiuam in Deo, ratione cuius illi talis negatio conueniat: nisi quod per nomina concreta hanc positiuam perfectionem significamus in concreto; per abstracta verò eandem perfectionem significamus in abstracto.

56. Non minor controuersia inter Authores supereſt, quid sit hoc positiuum, quod hoc nomẽ *ingenitum*, seu *innascibile* in æterno Patre importat. Dnplex autem perfectio est in Patre, natura absoluta, & hypostasis relatiua. Certum est, hanc negationem non fundari proximè in natura absoluta: nam quidquid proximè fundatur in illa, est commune omnibus personis. Nam quamuis natura præcisè spectata dici queat *ingenita*, quatenus esse *ingenitum* importat intrinsecam improducibilitatem: quia tamen illi non repugnat, saltem ratione personæ, cui communicatur, ratio geniti, sicut nec ratio passiuæ communicationis, quam etiam negat *ingenitum*, prout est Patris proprium, non potest hæc negatio proximè & immediatè fundari in natura, vel in aliqua perfectione absoluta, sed in sola hypostasi relatiua. Porrò in ipsa hypostasi relatiua Patris duo sunt, Paternitas, per quam constituitur proximum principium productiuum Filij, & Spiratio actiua, per quam constituitur proximum principium productiuum Spiritus sancti. Certum est, hanc negationem *ingeniti* fundari non posse in spiratione actiua, quia hæc communis est Filio, cui tamen non conuenit ratio *ingeniti*, sed potiùs ratio geniti. Supereſt igitur, vt in sola Paternitate fundetur: in ea autem fundari obstant duo, primum est, quoniam, vt Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docet, Nihil *prohibet Patrem fuisse ingenitum, etsi Filium non genuisset*: nam si vna tantùm fuisset persona in Deo, proculdubio illa fuisset ingenita: Contrà verò, nihil prohibet esse Patrem, esto *ingenitus* non sit, vt constat de Patribus creatis. Igitur ratio *ingeniti* nequit in Paternitate proximè fundari. Nam de ratione proximi fundamenti est, vt eo sublato, tollatur, & eo posito, ponatur ratio in eo proximè fundata. Secundum est, quia *Innascibilitas* est diuersa notio à paternitate, vt ex disputatione præcedente constat: non esset autem diuersa notio, nisi aliquid ab ea distinctum importaret. His tamen non obstantibus,

Augustin.

57. Dico Secundò: Formalis ratio proximè & immediatè fundans negationem geniti seu producti in æterno Patre est paternitas, non sub explicito conceptu generantis, aut spirantis; nec sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis; nec sub explicita formalitate essendi à se; sed sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & cum illa adæquatè constituentis personam, sub ratione primæ personæ. Dico primam, non per ordinem ad alias personas, nam etiamsi aliæ personæ non essent, adhuc illi conueniret ratio ingeniti: neque per exclusionem alterius personæ prioris; nam hæc formaliter importat negationem, nos autem inquirimus proximum principium positiuum. Sed dico primam per respectum ad naturam Diuinam, quam per positiuam exigentiam quidditatiuè postulat adæquatè primò terminare, & constituere cum illa personam, in ratione primæ adæquatam. Assertio sic explicata probanda est per singula membra.

58. Primò, quòd fundamentum talis negationis sit paternitas, euidenter concluditur per exclusionem aliarum perfectionum & formalitatum, quæ in Patre considerari possunt.

59. Secundò, quòd non sit sub explicito conceptu generantis, aut spirantis, satis constat ex rationibus proximè adductis.

60. Tertiò, quòd neque sit sub ratione Authoris, primi principij, fontalis plenitudinis, aut patriarchalis dignitatis, adhuc probatur. Nam omnes istæ formalitates supra rationem principij productiui non addunt in Patre, nisi solam negationem essendi ab alio: sed negatio essendi ab alio nequit fundare rationem ingeniti: ergo. Maior patet: nec puto ab aduersarijs negari posse, cùm præter assignatam negationem, non sit assignabilis alia ratio, quam illæ addere possint. Minor probatur, nam negatio essendi ab alio, est ipsissima negatio, quam ingenitum ipsum importat. At nequit negatio esse fundamentum sui ipsius.

61. Quartò, quòd neque hæc ratio fundandi sit paternitas sub explicito conceptu essendi à se, constat ex proxima ratione assignata: siquidem esse à se formaliter importat negationẽ essendi ab alio, quòd formalissimè importat ratio ipsa ingeniti. Respondent verò aliqui, esse à se explicitè quidem importare negationem essendi ab alio, per hanc tamen negationem explicari positiuam perfectionem, per quam Diuina paternitas est sibi ipsa sufficiens ad essendum, independenter à quacunque passiua origine: atque secundùm hanc rationem positiuam esse fundamentum negationis omnis passiuę productionis & communicationis. Sed contrà, nam hæc ipsa positiua ratio erat ab illis explicanda: hanc enim ipsam quærimus, dum inquirimus, in quo immediatè fundetur, ingeniti, innascibilisque ratio in Patre. Respõdere autẽ, quòd illa immediatè fundetur in ipsa ratione essendi à se, prout hæc importat perfectionem positiuam explicatam per ipsam negationem essendi ab alio, non assignatur aliquid diuersum ab eo, quod quærimus, & in controuersiam vertitur.

62. Quintò demum, quòd proximũ fundamentum huius negationis sit patèrnitas sub expressa ratione primæ hypostasis, naturam Diuinam adæquatè terminantis, & constituentis cum illa primam personam, modò in assertione explicato, sic probatur. Nam hæc est positiua ratio in sola paternitate

Inclusa, quæ formaliter non includitur in reliquis Diuinis personalitatibus; &, eâ positâ, formaliter ponitur; eaque sublatâ, formaliter tollitur ratio ingeniti seu innascibilis in Patre: ergo illa est proxima ratio fundandi negationem, quam ingeniti innascibilisque ratio in Patre formaliter importat. Confirmatur, nam ex hac perfectione, tanquam ex prima & immediata radice habet Pater, vt non modò sit ingenitus & improductus, sed etiam vt sit author reliquarum personarum, primum principium, origo & fons totius Deitatis, ac Patriarchalis dignitatis. Nam ex eo, quòd est prima hypostasis quidditatiuè terminans primò naturam Diuinam, adęquatè in ratione primæ personæ, formaliter habet, vt nullam aliam hypostasim eiusdem ordinis & primitatis in Deo admittat; ac proinde vt non modò ipsa sit prima atque improducta, cùm non possit nisi ab alia hypostasi produci; verùm etiam vt ipsa tantummodo sit improducta, & principium ac fons reliquarum personarum. Nam hoc ipso, quòd esset alia persona æquè improducta, paternitas non esset prima hypostasis adæquatè terminans naturam sub ratione primæ personalitatis: eò quòd tunc inadęquatè tantùm, sub ratione primæ personæ naturam terminaret.

63. Dices. Prima radix, cur paternitas quidditatiuè exigat primò adæquatè terminare sub ratione primæ personalitatis naturam Diuinam, est ipsa natura Diuina: ergo non paternitas, sed natura ipsa Diuina est prima radix talis negationis. Antecedens probatur, quia cùm subsistétia sit prima proprietas substantialis naturæ, ab ipsa habet, vt sit talis vel talis quidditatis seu exigentiæ. Respondeo. Concedo naturam esse primam radicem, non tamen proximam & immediatam, sed remotam & mediatam talis negationis.

64. Ex dictis deducitur primò, rationem ingeniti & innascibilis esse posteriorem paternitate, non quidem sub explicito conceptu Patris, vt refertur ad Filium; sed sub explicito conceptu primæ hypostasis, adæquatè Diuinam naturam terminãtis sub ratione primæ personalitatis. Ratio est, quia omne fundamentum est prius ratione in eo fundata. Ergo paternitas sub explicito conceptu primæ hypostasis naturam Diuinam adæquatè terminantis, est prior secundùm rationem negatione, quam ingeniti innascibilisque ratio importat, tanquam fundamentum ratione in eo fundata.

65. Deducitur secundò, quo pacto *ingenitum* priuatiuè, & non merè negatiuè dicatur de Patre absque vlla imperfectione ipsius: quod cum S. Thom. 1. p. q. 33. art. 4. ad 2. docent reliqui ferè omnes Theologi. Cuius ratio est, quia hanc priuationem geniti seu producti non importat in subiecto, de quo dicitur, secundùm rationem indiuiduã, sed secundùm rationem specificam, quatenus nimirum importat negationem formæ, quæ in alio subiecto consimilis naturæ nata est inesse. Sic enim *ingenitum* importat negationem productionis, quam Filius & Spiritus sanctus personæ eiusdem naturæ cum Patre aptæ sunt habere. Vnde ex hoc nulla arguitur imperfectio in Patre, qui non vt Pater, sed vt persona specificè conueniens cum Filio & Spiritu sancto, aptus est talem formam habere.

S. Thomas. Reliqui Theologi.

66. Verùm in hac doctrina vna remanet difficultas non dissimulanda; nam videmur in persona Patris admittere aliquam perfectionem absolutam, constitutiuam personæ Patris. Nam ratio primæ hypostasis, cùm præscindat à respectu ad Filium & Spiritum sanctum, non est formaliter respectiua: ex alia verò parte illa primò & immediatè constituit personam Patris; est enim prima & immediata ratio terminandi hypostaticè naturam, & reddendi illam incommunicabiliter subsistentem, ac primum principium productiuum reliquarum personarum. Nec refert, quòd hæc ratio sit inadæquata, & quasi partialis, non adæquata, & quasi totalis personalitatis Patris: tum quia neque inadæquatam & partialem rationem absolutam admittere debemus in persona Patris: tum quia per talem rationem inadæquatam sufficienter concipitur natura Diuina hypostaticè terminata, in ratione primæ personæ, quippè cui respectus ille ab Filium & Spiritum sanctum aduenit, vt constitutæ iam & subsistenti in ratione primæ personæ.

67. Respondeo, non repugnare in Diuinis personis concipere aliquam ratione absolutam partialem, & incompletam. Nam in primis Diuinas personas concipimus sub ratione entis, substantiæ, formæ hypostaticæ, qui conceptus formaliter sunt absoluti. Cuius ratio est, quia personalitates Diuinæ, cùm sint perfectiones reales & substantiales, necessariò includunt reales conceptus entis, substantiæ, & subsistentis formæ: Sed solùm repugnare, concipere illas sub vltimo & quasi differentiali conceptu constitutiuo personæ, vt absolutas. Vnde negandum est, respectum ad Filium supponere personam Patris perfectè constituram, etiam in ratione primæ personæ, sed illam in sua constitutione complere ac perficere: eò quòd ipsa constitutio primæ personæ plenè & completè considerata est per respectum ad terminum, quem essentialiter respicit: nam constitutio personæ Diuinæ est constitutio hypostaticè incommunicabilis, quæ esse non potest, nisi per rationem formaliter respectiuam; cùm nulla ratio absoluta in Deo sit incommunicabilis. Cæterùm alia est ratio de respectu ad Spiritum sanctum, qui quoniam communis est Filio, Personam Patris nullo modo constituit, sed tantùm constituit proximum principium spirandi, Patri Filioque commune.

68. Ad Fundamentũ primæ sententię Respondeo, illud tantùm concludere de perfe-

ctione

De Pœnis Filii.

SOMMO PECCA.

ad Philipp. 3. quos Deus, cuius ventrem fecerit?

Digitized by Google

cor meum Verbum bonum. Fuerunt & alij, qui Dei Verbum negarunt, quos ex profeſſo referre & confutare, non eſt noſtri inſtituti, qui, vt in proœmio de Deo Trino teſtati ſumus, eas tantùm controuerſias examinandas ſuſcepimus, quæ ſolùm inter Catholicos agitari ſolent. Quare omiſſis Hæreticorum erroribus, ad Catholicorum ſententias accedamus, qui concedentes proprium Verbum in Deo, ſolùm dubitant, an illud dicatur eſſentialiter, an perſonaliter, an vtroque modo.

Durandus. 2. PRIMA ſententia eſt Durandi in 1. diſtinct. 27. quæſt. 3. Affirmantis: Verbum in Diuinis dici tantùm eſſentialiter, non autem perſonaliter, niſi per appropriationem, ſicut Sapientia: appropriatur Filio, Amor Spiritui ſancto. Fundamentum ipſius eſt duplex, alterum quod tradiderat diſtinct. 6. quæſt. 2. quia nimirum Filius non producitur per actum intellectus; ſicut nec Spiritus ſanctus per actum voluntatis; ſed vterque per actum naturæ, præcedentem actum intellectus & voluntatis Sed Verbum quidditatiuè includit actum intellectus: igitur non poteſt propriè dici de Filio, aut Spiritu Sancto. Alterum fundamentum ipſius eſt, quod tradit hîc. Quoniam *Verbum* vi nominis importat tantùm actum intelligendi, qui eſſentialis eſt, licet ex vniuerſali conſuetudine loquentium & ſcribentium approprietur ſoli Filio: ſicut ex eadem conſuetudine ſoli Spiritui ſancto appropriatur *Charitas.* *Anſelmus.* Maiorem probat primo ex Anſelmo in Monologio cap. 60. vbi, *Nihil aliud eſt*, inquit, *ſummo Spiritui dicere, quàm quaſi cogitando intueri.* Quod idem docuerat cap. 30. & 34.

3. Secundò de ratione Verbi eſt, eſſe expreſſiuum & manifeſtatiuum obiecti: hoc autem competit Deo ratione ſolius actus eſſentialis: ergo. Maior ſupponitur vt certa. Minor probatur, quia actus notionalis ſupra eſſentialem non addit niſi ſolam relationem producti, aut producentis; atqui ſola relatio producti, aut producentis non habet vim exprimendi aut manifeſtandi obiectum, vt per ſe patet: alioqui aliqua obiecti repræſentatio eſſet in vna perſona, quæ non eſſet in alia, ſicut aliqua relatio eſt in vna perſona, quæ non eſt in alia.

4. Tertiò. Præciſa omni productione intra Deum, æquè perfectè ſe ipſum diceret, & reliqua omnia Deus, atque nunc. Sed implicat eſſe *Dicere* abſque Verbo: ergo Verbum non importat aliquid perſonale, ſed eſſentiale. Maior probatur, quia Verbum nõ ponitur in Deo propter indigentiam, vt per illud ſimpliciter intelligat, vel vt meliùs intelligat, quod ſine illo vel ſimpliciter, vel non æquè bene intelligeret.

5. Quartò, *Dicere* non eſt actus perſonalis: ergo nec Verbum eſt terminus perſonalis. Conſequentia patet, nam *dicere* ſe habet ad Verbum, ſicut productio ad terminum productum: ſed productio & terminus productus ſibi mutuo proportionantur: ergo ſi *dicere* non eſt actus perſonalis, nec Verbum eius terminus erit perſonale. Antecedens probatur: nullus actus perſonalis conuenit omnibus perſonis, cadit ſupra creaturas, aut reflectitur ſupra perſonam ipſam dicentem. Atqui *dicere* conuenit omnibus perſonis; cadit ſupra creaturas, & reflectitur ſupra ipſam perſonam dicentem: ergo non eſt perſonalis. Maior conſtat, nam omnis actus perſonalis eſt productiuus alicuius perſonæ Diuinæ: ergo ſi conueniret omnibus perſonis omnes perſonæ producerent: ſi caderet ſupra creaturas, vel reflecteretur ſupra perſonam ipſam dicentem, produceret creaturas, & perſonam ipſam dicentem: quod implicat. Minor probatur, nam quælibet perſona Diuina ſe ipſam dicit, & creaturas omnes. Pater enim dicit ſe ipſum & creaturas: pariter Filius ſe ipſum dicit & omnia; eodem modo Spiritus ſanctus. Ergo *dicere* conuenit omnibus perſonis, cadit ſupra creaturas, & reflectitur ſupra perſonam dicentem.

6. Quintò. Nullus vocaliter dicit, verbo ab alio, ſed à ſe vocaliter prolato. Ergo nullus dicit verbo mentali ab alio, ſed à ſe mentaliter prolato. Si autem ſolus Filius in Diuinis eſſet Verbum, ſolus Pater ſe ipſum Verbo diceret, quia ſolus Pater tale Verbum profert. Conſtat autem, quòd quęuis perſona ſe ipſam dicit & reliqua omnia: ergo Verbo eſſentiali, non perſonali.

7. Sextò. Verbum eſt actus vitalis immanens, quo intelligens conſtituitur vitaliter immanenter intelligens. Sed omnes perſonę Diuinæ ſunt vitaliter immanenter intelligentes: ergo per Verbum eſſentiale nam ſolùm Verbum eſſentiale, eſt vitaliter immanens in omnibus. Perſonale enim ſolùm manet in perſona, cuius eſt, atque adeò nequit eſſe in omnibus immanens.

8. Septimò. Omne intelligens intelligendo concipit Verbum: omnes perſonæ Diuinæ ſunt intelligentes: ergo omnes concipiunt Verbum non perſonale, ergo eſſentiale. Maior probatur, nam ideò ponitur Verbum, vt ſit intelligenti ratio intelligendi.

9. Octauò. Si Deus vna tantùm eſſet perſona, adhuc haberet Verbum, quo intelligeret; non productum, cùm nulla tunc in Deo eſſet productio. Nam omnis productio intra Deum terminatur ad aliquam perſonam, quæ tunc nulla eſſet in Deo producta; ergo identificatum cum propria eſſentia: Igitur Verbum non eſt perſonale, ſed eſſentiale.

10. Nonò. Verbum creatum non conſiſtit formaliter in relatione producti, ſed in qualitate ipſa abſoluta exprimente & repræſentante obiectum: ergo & Verbum ipſum increatum. Conſequentia conſtat, quoniam ex Verbo creato nos deuenimus in cognitionem Verbi increati. Antecedens probatur, nam præciſâ omni relatione, manente

nente sola qualitate absoluta exprimente & repræsentante obiectum, manet integra essentia Verbi creati. Confirmatur, nam Verbum formaliter consistit in ipsa manifestatione obiecti, quę non in relatione, sed in aliqua ratione absoluta saluatur.

11. SECVNDA sententia affirmat, Verbum tam essentialiter quàm personaliter verè & propriè de Deo dici. Est S. Thomæ in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. & q. 4. de verit. art. 2. Capreoli in 1. distinct. 27. art. 1. concl. 4. Ferrar. 4. contra gentes c. 13. §. *Considerandum secundo*. Fundamentum S. Thomæ est, quoniam *Verbum* vi nominis non importat relationem tantùm, nec rem absolutam tantùm, sed rem absolutam simul cum respectu ad dicentem; significat enim quandam emanationem, siue exitum intellectus in manifestationem sui: Atqui ad quidditatem Verbi non requiritur, vt iste respectus ad dicentem importatus sit realis, sed sufficit si sit rationis: Ergo Verbum in Diuinis non solum dicitur personaliter, sed etiam essentialiter. Consequentia constat, nam tota ratio, cur Verbum in Diuinis non dicatur essentialiter est, quia Verbum quidditatiuè includit respectum realem ad dicentem; ergo, si hic ad essentiam Verbi non requiritur, non est cur de Deo essentialiter dici non possit, cùm solus respectus rationis non pugnet cum essentialibus. Minor probatur, nam Verbum in nobis, à quo translatum est ad Deum, est similitudo rei intellectę, prout concepta in intellectu, & ordinata ad manifestationem sibi, vel alteri: sed talis species in Diuinis sumi potest dupliciter, vel vt realiter distincta ab eo, cuius similitudinem gerit, & sic conuenit Deo personaliter; vel vt ratio tantùm intelligendi, & sic, cùm ipsa essentia Diuina sit sibi ipsa ratio intelligendi & manifestandi se ipsam, ipsa essentia vt species & similitudo sui cum respectu rationis ad se ipsam, vt dicentem, erit Verbum essentiale. Vtrobique tamen monet Angelicus Doctor, secundùm sanctos, & communiter loquentes, Verbum accipi personaliter: & quia secundùm Philosophum vsus est maximè æmulandus in significationibus nominum, ideò tandem concludit, hoc modo loquendum esse Theologis.

12. TERTIA sententia docet, Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dici. Est S. Thomæ 1. p. quæst. 34. artic. 1. vbi retractata sententia, quam sub formidine alibi tradiderat, absolutè definit, Verbum non nisi personaliter, idque de solo Filio propriè dici. Eandem sententiam docet Magister in 1. distinct. 27. cum tota Schola Theologorum. Vide Syluium 1. p. cit. loco. Quin sententiam Durandi vt erroneam, & in fide periculosam censent Torres 1. p. quæst. 27. art. 1. quæst. 3. concl. 1. Molina q. 34. art. 1. Suarez l. 9. de Trinit. c. 2. num. 6. Ruiz disp. 57. sect. 4. n. 5. Nam quamuis non neget simpliciter proprium Verbum in Diuinis, cùm illud in omni proprietate concedat in actu essentiali, in quo differt ab errore Alogiorum, qui simpliciter negabant omne Verbum in Deo, negat tamen proprium Verbum de Filio, quod tamen non negat secunda sententia; sed solùm affirmat, illud æquè propriè, dici de actu essentiali, quæ propterea nullam meretur censuram, præsertim si declaret, hanc acceptionem non esse propriam: alioqui absolutè illam affirmando, nulla adhibita declaratione, temeritatis notam non effugiet, cum sit contra communem modum loquendi Patrum & Scholasticorum in re grauissima. Pro explicatione huius sententię,

13. Prœmittenda est *Verbi* notio, quæ duplex est, propria, & impropria. Impropria adhuc duplex, altera pro qualibet re Verbo manifestabili, quæ extenditur etiam ad nutus & Scripturas; atque hæc frequentissima est in sacris literis, vt Exodi 9. *Cras faciet Dominus Verbum istud in terra*. Est autem hæc impropria *Verbi* notio; quia *Verbum* ex primaria sua institutione impositum est ad significandum non res ipsas immediatè, sed signa rerum notificatiua: notio autem propria nominis dicitur illa, quam ex primæua sua institutione nomen sortitur. Vnde contradicit sibi ipse Durandus, dum fatetur, *Verbum* ab omnibus sumi personaliter, & tamen vi nominis importare aliquid essentiale: nam propria nominis notio est illa, ad quam significandam nomen imponitur. Cùm enim nomina non significent ex natura sua, sed ad placitum, illam rem propriè significabunt, ad quam ex placito Sapientum significandam imponentur. Quare contradictio est, dicere *Verbum* ab omnibus personaliter vsurpari, & tamen vi sua aliquid essentiale significare; cùm nomina non alium modum significandi habeant, quã ex impositione Sapientum, quam impositionem vsus ipse & consuetudo confirmat. Altera impropria *Verbi* notio est, pro actu ipso imaginationis, cum quo externam vocem proferimus. Est etiam hæc impropria *Verbi* notio, quia *Verbum* propriè est terminus locutionis; est enim impositum ad significandum medium, quo naturæ intellectuales vel secum ipsæ, vel cum alijs loquuntur. Vnde in sola potentia locutiua propriè reperitur, hæc autem sola est potentia intellectiua, & vocis externæ prolatiua, quatenus instrumentum est intellectiuę. Propria autem *Verbi* notio est tum externa ipsa vocis prolatio ad significandum alteri formata; tum interna mentis conceptio ad manifestandum sibi, vel alteri obiectum, quod in specie intelligibili latebat, expressa,

14. Conueniunt autem Verbum vocale & mentale primò, quia vtrumque est signum ad manifestandum aliquid ordinatum. Secundò, quia vtrumque est aliquid à dicente productum. Differunt verò primò, quia vocale rem dictam manifestat non ex natura sua, sed ex alterius ordinatione. Mentale verò ex natura sua, cùm sit naturalis imago rei, quam repræsentando significat. Secundò, vocale non est actus immanens, sed transiens à principio proferente in extrinsecũ am-

S. Thoma. Capreol. Ferrariẽsis.

Modus loquendi Patrum & Scholasticorum.

Exod 9.

Durandus.

S. Thomas.

Philosophus

S. Thomas.

Magister. Syluius. Durand. Torrez. Molina. Ruiz.

Alogi.

distinctæ personæ à cæteris: *Et Verbum*, inquit, *caro factum est, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre*. Vbi eundem, quem appellauerat *Verbum*, appellat *vnigenitum* Patris: eumque sub nomine *Verbi* docet, hominem factum esse: est autem *vnigenitus* Patris homo factus vt persona condistincta à cæteris. Secundò primæ Ioan. 5. *Tres sunt*, inquit Apostolus, *qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*. Quæ tria nomina designãt Trinitatem personarum, vt inuicem condistinctas, & respondere videntur tribus illis nominibus, quibus eadem personarum distinctio designatur Matthæi vltimo: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Tertiò, Apocalypseos 19. Tanquam proprium Filij nomẽ assignatur *Verbum*: *Habens*, inquit, *nomen scriptũ, quod nemo nouit nisi ipse: & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomẽ eius Verbũ Dei.*

Ioan. 5. Matt. 28. Apoc. 19.

Durand.

18. At instat Durandus, idem Filius Dei ibidem vocatur *fidelis* & *verax*, quæ nomina non sunt propria, sed appropriata: ergo idem censendum de nomine *Verbi*. Sed contrà, nam ex peculiari modo, quo hoc nomen præ cæteris Filio Dei assignatur, apertè colligitur, hoc esse proprium, cætera verò appropriata. Nam dum de appropriatis loquitur: *Et vocabatur*, inquit, *fidelis & verax*: quasi per sensibiles effectus, ita vocabatur ab hominibus. Dum verò loquitur de nomine *Verbi*: *habens*, ait, *nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse, & vocatur nomen eius, Verbum Dei*. Etenim sicut illud est proprium nomen vniuscuiusque, quod ab initio suæ natiuitatis media parentum institutione accepit: ita proprium nomen Filij Dei est illud, quod ab origine suę natiuitatis media æterni Patris dictione, indelebili charactere accepit. Et hoc nomen solus ipse Filius Dei nouit, tũm ad distinctionem aliorum nominum, quæ eidem Filio Dei ab hominibus imposita sunt: nam alia etiam homines ipsi nouerunt, quippe quę desumpta sunt ab effectibus ipsis hominibus notis: hoc verò, cùm significet propriam Filij hypostasim, solus ipse Filius nouit, sicut solus ipse suam hypostasim nouit. Tum ad distinctionem reliquarum personarum Diuinarum, inter quas solus Filius vi suæ formalis originis nascendo proprium nomen cognoscit. Quia solus Filius vi originis procedit vt *Verbum* subsistens, ac proinde vt se ipsum, suamque hypostasim formaliter cognoscens. Demum, cùm non quo nomine aliquem cæteri vocent, sed quodnam sit ipsius nomen, quæritur, non commune, sed proprium assignari solet. Priora nomina de Filio Dei assignantur, tanquam ea, quibus illum homines vocabant. Posterius tanquam proprium ipsius à cæteris communibus condistinctum assignatur.

Ignatius.

Clemens.

19. Eidem veritati ferè omnes subscribunt Patres tam Græci, quàm Latini, Ignatius epist. ad Magnesianos: *Per Iesum Christum*, inquit, *Filium suum, qui est Verbum ipsius, non pronunciatum, sed substantiale*. Clemẽs Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini, columna 7. circa finem: *Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cuius verè Filius est Verbum.* Alexander Alexandrinus epist. 2. ante primum Concilium Nicænum columna 6. æternum parentem, *Patrem Verbi* appellat. Porrò Pater relatiuè dicitur ad eum, cuius est pater. Ex professo Cyrillus l. 7. thesauri contra Eunomium probat, Filium Dei verè & propriè secundùm vocabuli proprietatem dici *Verbum Dei*; propterea quę fuisse hoc nomen à Ioanne in principio sui Euangelij vsurpatum, tanquam maximè proprium & expressiuum proprietatis Filij Dei. Qua de causa negat, posse Patrem Verbum appellari. *Verum igitur*, concludit ca. 1. *Patris Verbum Filius est, neque est aliud verum Patris Verbum, quàm Filius.* Et in fine capitis secundi. *Qui*, scilicet Ioannes, *appellationem hanc*, nempe Verbi, *tanquam maximè propriam Filio Dei posuit.* Et cap. 4. occurrens obiectioni Eunomij, contendentis vocabulo Verbi non propriè Filium Dei significari: *Quid*, inquit, *prohibebit Verbum etiam propriè Filium Dei appellari, & hoc vocabulo maximè ipsum esse Filij, prout homines percipere possunt significari? quamuis multa quoque alia verba sint absunè, & ad imitationem veri Verbi appellata.* Damascenus l. 1. Fidei cap. 6. *Verbum* appellat *genitum* & *Filium*, & à Patre secundum subsistentiam discretum; & in epistola de Trisagio pag. 2. docet, Filium & Verbum *vnius hypostaseos esse ostensiua.* Quinta Synodus generalis in cõfessione Fidei, quæ habetur tomo secundo Conciliorum in fragmentis eiusdem Synodi, solum Filium fatetur Verbum Dei, his Verbis: *Non alium Deum Verbum esse, qui miracula operatus est, & alium Christum, qui passus est, cognouimus: sed vnum eundemque Dominum nostrum Iesum Christum Dei verbum incarnatum, & hominem factum.* Quam doctrinam ibidem sæpè repetit.

Alexander

Cyrillus.

Damascen.

Augustin.

20. Inter Patres verò Latinos omnium copiosissimè Augustinus lib. 5. de Trinit. cap. 13 *Dicitur*, inquit, *relatiuè Filius, relatiuè dicitur & Verbum & Imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem refertur.* Et lib. 6 cap. 2. *Verbum quidem solus Filius accipitur, non simul Pater & Filius, tanquam ambo vnum Verbum.* Et infrà in eodem capite. *Sicut Verbum de Verbo dici non potest, quia non simul ambo Verbum, sed solus Filius.* Atqui si Verbum in Deo esset essentiale, dici posset Verbum de Verbo, sicut dicitur sapientia de sapientia, potentia de potentia, magnitudo de magnitudine, vt idẽ Augustinus alibi docet. Et lib. 7. c. 2. *Sicut Filius*, ait, *ad Patrẽ refertur, non ad se ipsum dicitur: ita & Verbũ ad eum, cuius Verbum est, refertur. Eo quippè Filius, quo Verbum: & eo Verbum, quo Filius.* Et vt omnem omninò dubitationem excludat, non appropriatè, sed propriè Verbi nomen se Filio tribuere, comparat illud cum nomine *sapientiæ*, quod tantùm appropriatè de Filio dicitur, subditque: *Non eo Verbum, quo Sapientia, quia Verbum non ad se dicitur, sed tantùm relatiuè ad eum cuius Verbum est, sicut Filius ad Patrem. Sapientia verò eo quo essentia, & ideo*

quia vna essentia, vna sapientia. Quoniam verò, & Verbum sapientia est, sed non eo Verbum, quo sapientia. Verbum enim relatiuè, sapientia verò essentialiter intelligitur. Eandem doctrinam sæpè repetit alibi.

Basilius.

21. Solus inter Patres Basilius lib. 5. contra Eunomium cap. 11. *Verbi* nomen ad Spiritum Sanctum extendit: *Et Dei quidem Verbum*, inquit, *Filius est, Filij autem Verbum Spiritus Sanctus.* Sed explicandus est, vti Sanctus Thomas explicat prima parte quæst. 34. artic. 2. vel de figurata locutione, quòd sicut Filius dicitur Verbum, quia, vt Augustinus testatur lib. de Fide & Symbolo cap. 3. à Patre procedit, vt manifestatiuus ipsius, & secretorum eius: ita Spiritus Sanctus dicitur Verbum Filij, quia à Filio procedit, vt manifestatiuus ipsius, & secretorum eius, iuxta illud Ioannis 16. *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.* Vel, vt idem S. Thomas explicat opusc. 1. cap. 12. & quæst. 4. de verit. articulo tertio: Dicitur Spiritus Verbum Filij effectiuè, quatenus Sanctis & Prophetis inspirat vt de Filio Dei loquantur.

S. Thomas.

Augustin.

Ioan. 16.

S. Thomas.

22. Vltimò propositam assertionem confirmat ratio. Etenim sola persona Filij participat propriam naturam Verbi: igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Consequentia patet, nam ei competit propriè nomen, cui competit notio ipsa nominis. Antecedens probo, quoniam de ratione Verbi, vt probauimus, est esse signum ad manifestandum aliquid expressum. Quod eleganter docuit Augustinus lib. de Fide, & Symbolo supra citato his verbis: *Verbum autem Patris ideo*, inquit, *dictum est, quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis nostris idagimus, vt noster animus innotescat audienti, & quidquid secretum in corde gerimus per signa huiusmodi ad alterius cognitionem profertur: sic illa sapientia, quam Deus Pater genuit, quoniam per ipsam innotescit signis secretissimis Pater, Verbum eius conuenienter nominatur.* Atqui sola persona Filij in Diuinis est signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in intellectu Patris sunt, expressum: Igitur sola persona Filij est propriè Verbum. Minor probatur, nam sola persona Filij vi suę originis procedit vt terminus locutionis paternæ: ergo sola persona Filij vi suæ originis procedit vt substantiale signum ad manifestandum Patrem, & omnia, quæ in Patre sunt, expressum. Consequentia claret; nam omnis locutio essentialiter tendit ad manifestandum loquentem; cùm nil aliud sit locutio, quàm ipsa loquentis manifestatio. Antecedens constat; nam sola persona Filij procedit per actum intellectus: solius autem intellectus est, loqui, & loquendo propria sensa exprimere ac significare. Hinc constat à priori, cur Spiritus Sanctus non sit Verbum, quia nimirum procedit per voluntatem, cuius non est loqui & significare; nam eius tantum potentiæ est loqui & significare, cuius est exprimere & manifestare: solius autem intellectus est exprimere & manifestare per obiecti repræsentationem: voluntatis autem tantùm est, in obiectum tendere & inclinare. Et licet etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen illi non communicatur formaliter vi propriæ originis, sed concomitanter ratione essentialis inclusionis, non dicitur Verbum; quia Verbum est quod vi propriæ originis procedit vt immediatus terminus locutionis.

Augustin.

23. Dices. Ad rationem Verbi sufficit, vt sit manifestatiuum loquentis, absque reali processione ipsius à loquente, per solam distinctionem ac processionem rationis. Confirmatur primò, nam non quidquid est de essentia Verbi creati, est de essentia Verbi increati: nam de essentia Verbi creati non solùm est realiter procedere à dicente, vt terminum locutionis ipsius, sed etiam vt actum intelligendi eiusdem: atqui hoc non est de essentia Verbi increati; ergo neque illud. Confirmatur secundò. Species intelligibilis, actus intelligendi, & Verbum in nobis sibi correspondent: sed in Deo reperitur species intelligibilis, & actus intelligendi, absque reali distinctione à principio intelligente; ergo & Verbum absque reali processione à principio dicente.

24. Respondeo negando assumptum. Ad primam confirmationem nego consequentiam: etenim ea tantùm sunt extra essentiam Verbi, vt sic, quæ imperfectionem inuoluunt, & sine quibus consistere potest quidditas Verbi. Realiter autem procedere per modum actus intelligendi à principio intelligente, imperfectionem inuoluit, & sine quo consistere potest quidditas Verbi. Contrà verò realiter procedere per modum termini locutionis nullam dicit imperfectionem, & sine eo constare non potest quidditas Verbi; igitur hoc, & non illud est de essentia Verbi vt sic. Maior patet, Minor quoad priorem partem probatur, & primò, quòd imperfectionem inuoluat, certum est. Secundò, quòd sine eo consistere possit quidditas Verbi, patet; quoniam de ratione Verbi, vt sic, non est esse actum realiter informantem: nam Verbum vocale est proprium Verbum, & tamen non est actus realiter informatiuus, sed tantùm prolatiuus.

25. Quoad posteriorem verò partem probatur, & primò, quod talis productio realis nullam dicat imperfectionem, constat; quia de facto talis productio reperitur in Deo, in quo nihil imperfectum esse potest. Secundò, quòd sine illa saluari non possit quidditas Verbi, sic ostendo. Quidditas Verbi cõsistit in signo manifestatiuo loquentis: hoc autem absque reali processione termini locutionis à loquente saluari non potest, quod sic probo. Nam dupliciter potest Verbum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, vno modo per transitum de habitu in actum, quo pacto transit Verbum mentale creatum de specie intelligibili habituali in speciem expressam actualem, per quòd Verbũ loquimur nobis ipsi, dum

si, dum per illud nobis ipsi manifestamus, quæ in specie intelligibili & memoria latebant. Alio modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti: quo pacto nos loquimur alteri, communicando illi nostram notitiam actualem, quam de rebus habemus, medio Verbo vocali. Cùm igitur nequeat Verbum Diuinum esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius, primo modo, cùm illud non transeat de habitu in actum, aut de specie intelligibili & habituali in expressam & actualem, sed sit ipsemet actus secundus essentialiter, ita vt ne concipi quidem possit transire de habitu in actum, necessariò erit manifestatiuum secundo modo per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti, hæc autem communicatio, vt patet, essentialiter requirit personalem distinctionem loquentis & audientis; cùm nequeat idem suam sibi actualem notitiam realiter communicare: igitur quidditas Verbi postulat, vt realiter procedat, vt terminus locutionis ab ipso principio loquente; tametsi ipsius quidditas non sit, vt realiter procedat, vt actus intelligendi à principio intelligente: quia hoc saluari potest per solam identitatem actus cum principio intelligente, non potest autem per solam identitatem locutionis cum principio loquente saluari realis locutio, quia hæc non importat solam perceptionem obiecti, sed etiam manifestationem loquentis, quę in Deo necessariò importat distinctionem personalem. Hinc constat, Verbum increatum in hoc magis assimilari Verbo creato vocali, quàm mentali: siquidem vocale non transit de habitu in actũ, sicut mentale, sed de actu in actum per communicationem eiusdem notitiæ actualis loquentis audienti.

26. Ad Secundam Confirmationem concedo hęc in nobis sibi correspondere, quoniã in nobis actus ipse intelligendi, cùm transeat de specie habituali in actualem, habet veram & propriam rationẽ Verbi manifestatiui eorum, quæ in specie intelligibili latebant. In Diuinis autem, cùm actus intelligendi non transeat ex specie habituali in actualem, non potest habere veram & propriam rationem Verbi, cuius essentia postulat, vt sit manifestatiuum loquentis.

27. Instabis. Ad rationem Verbi sufficit, vt sit tantùm manifestatiuum ad extra; nam per talem aptitudinem saluari potest quidditas Verbi increati. Confirmatur, quia, vt sequenti disputatione probabimus, saluatur quidditas doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad extra: igitur per solam aptitudinem manifestationis ad extra, saluabitur quidditas Verbi increati. Respondeo. Nego antecedens. Ad Confirmationem nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia donum essentialiter consistit in liberali & gratuita communicatione donatoris; Verbum autem in perfecta manifestatione loquentis: nequit autem saluari liberalis & gratuitã communicatio ad intra, cùm omnis communicatio ad intra sit summè necessaria. Contrà verò nequit saluari perfecta manifestatio loquentis ad extra, quia hęc consistit in perfecta communicatione notitiæ actualis loquentis audienti: nulla autem creatura capax est totalis communicationis notitiæ actualis Dei loquentis, cùm nulla creatura capax sit comprehensionis Dei: igitur nequit saluari perfecta ratio Verbi increati per solam manifestationem ad extra: cõtrà verò, nequit saluari perfecta ratio doni increati per solam cõmunicationem ad intra.

28. Dico Secundò: Relatio Verbi est eadem cum relatione Filij, sola ratione inadæquata diuersa. Est Damasceni suprà citati: Vnius namque eiusdemque hypostaseos ostensiua sunt Filius & Verbum. Est etiam Augustini: *nam eò Filius, quò Verbum; & eò Verbum quò Filius.* Non igitur alia relatione est Filius, alia Verbum, sed vna eademque adæquatè sumpta & Filius est, & Verbum, licet vna magis exprimat, quod non exprimit altera: nam relatio filiationis magis exprimit identitatem naturæ, & ordinem ad genitorem; relatio autem Verbi similitudinem intentionalem, & respectum ad dicentem. Vtraque tamen relatio constituit essentialiter Filium. Nam cùm Filius debeat vi suę processionis procedere adæquatè similis principio producenti, & principium producens in Diuinis non solùm constituatur ex natura, sed etiam ex obiecto proximo determinante principium productiuum ad producendum, debet Filius, vi suæ processionis, vtramque similitudinem & naturalem, & intentionalem accipere; ac proinde per vtramque relationem, & quâ respicit principium communicatiuũ naturæ, & quâ respicit principiũ communicatiuũ similitudinis intentionalis obiecti, constituitur in esse Filij. Rursus, quia Verbum Diuinum procedit vt subsistens in eadem natura cum principio dicente, procedit essentialiter vt Filius: quia non solùm procedit vt simile intentionaliter obiecto intelligibili, quod habet vt Verbum, sed etiam vt simile in natura principio producenti, quod habet vt Diuinum, atque adeò vt adæquatè simile principio intelligenti, quod est de ratione Filij vt sic. Vnde si non esset Verbum, non esset Filius, quia non haberet similitudinem intelligibilem; atque adeò non esset adæquatè simile principio producenti. Neque si Filius non esset, Verbum Diuinum esse posset, quia Verbum Diuinum essentialiter postulat consubstantialitatem cum principio dicente: & consequenter cum similitudine intentionali essentialiter postulat similitudinem in natura: quæ duplex similitudo constituit Filium intellectualem. Hinc patet, correlatiuum Verbi increati, quâ Verbum increatum est, esse Patrem, quâ pater est, quod apertè docuit Augustinus suprà citatus: vbi *Relatiuè*, inquit, *dicitur Filius, relatiuè dicitur & Verbum, & imago, & in omnibus his vocabulis ad Patrem refertur.*

Damascen.

Augustin.

Augustin.

29. Dico Tertio: Verbum Diuinum non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem realem ad dicentem. Est S. Thomæ, 1. p. quæst. 34. art. 1. 3. Syluij ibid. idque expresè docuit Augustinus illis verbis: *Eò Filius, quò Verbum, & eò Verbum, quò Filius.* Atqui Filius non connotatiuè, & in obliquo, sed formaliter & in recto importat relationem Filij ad Patrem: ergo & Verbum ad dicentem. Ratio verò est, quoniam Verbum increatum importat relationem integrantem & complentem relationem Filij intellectualis. Atqui Filius formaliter & in recto importat relationem ad genitorem: ergo & Verbum ad dicentem.

S. Thomas. Syluius. Augustin.

30. Dico quartò: Verbum non tantùm de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Est S. Thomæ q. 4. de verit. art. 5. & colligitur ex Augustino 7. de Trinit. c. 2. vbi docet, in conceptu Verbi includi sapientiam; nec aliud esse Verbum, quàm natam sapientiam. Sapientia autem non de materiali, & in obliquo, sed de formali & in recto importat expressionem obiecti. Fundamentum verò est, quoniam Verbum est intellectualis imago omnium obiectorum, ex quorum vel habituali notitia, vt in nobis, vel ex actuali, vt in Deo procedit. Atqui intellectualis imago non materialiter & in obliquo, sed formaliter & in recto expressionem obiecti, cuius est imago, importat: ergo. Maior est Augustini loco præcitato, & probatur; nam Verbum est quædam intellectualis manifestatio: omnis autem intellectualis manifestatio fit per expressionem obiecti, cuius est manifestatio; cùm nequeat intellectus aliter se ipsum manifestare, quàm per vitalem expressionem sui.

S. Thomas. August.

Augustin.

31. Dubitari autem vlteriùs potest, quid principaliùs ex his duobus importet Verbũ, relationemne ad dicentem, an expressionem obiecti? dubitandi ratio est, quoniam expressio obiecti est quid absolutum, Verbum autem principaliùs significare videtur respectum ad dicentem. Hoc tamen non obstante, dicendum est cum S. Thoma loco præcitato, & Ferrariensi 4. contra Gentes cap. 13. §. *Ad secundum dub.* Verbum principaliùs importare expressionem obiecti. Ratio, quâ moueor, est: quia sicut verbum vocale ex hominum placito; ita mentale creatum ex natura sua principaliter ordinatur ad significandam manifestationem loquentis; minùs verò principaliter relationem ipsius ad dicentem: ita & Verbum increatum, ad quod per analogiam ad creatum translatum est hoc nomen Verbum, principaliùs institutum videtur ad denotandam manifestationem Patris loquentis, minùs verò principaliter relationem ipsius ad dicentem. Cæterùm expressio obiecti, quæ in Verbo increato principaliter importatur, non est expressio obiecti creati, sed increati; creati verò expressio non nisi secundariò & materialiter. Etenim sicut æternus Pater æterno suo Verbo primariò intendit manifestare seipsum, & omnia, quæ ipsum essentialiter constituunt; secundariò verò & consequenter creaturas, tanquam terminos extrinsecos suæ potentiæ: ita expressio obiecti, quę principaliter importatur in Verbo increato, non est expressio obiecti creati, sed increati.

S. Thom. Ferrarien.

32. Dices. Verbum importat proprietatem personalem; sed hæc principaliter dicit respectiuum, non absolutum: ergo. Confirm. 1. Verbum importat respectum formaliter complentem relationem Filij intellectualis: sed relatio Filij intellectualis principaliùs importat respectum ad dicentem. Confir. 2. Eo modo Verbum includit respectum ad dicentem, quo Filius ad generantem: sed Filius principaliùs importat relationem ad generãtem, minùs principaliter naturam: ergo & Verbum principaliùs importabit relationem ad dicentem, minùs verò principaliter expressionem obiecti. Confir. 3. Verbum est nomen personæ: sed persona principaliùs in Diuinis significat relationem, minùs verò principaliter naturam; quia illam formaliter, hanc verò materialiter importat.

33. Respondeo. Concedo Verbum importare proprietatem personalem, sed non æquè primò, ac proprietatem absolutam. Eodem modo respondetur ad primam confirmationem, Verbum importare quidem respectum complentem filiationem intellectualem, non tamen æquè principaliter, atque ipsam repræsentationem obiecti. Ad secundam neganda est maior: nam aliquid explicitè dicit Verbum, quod explicitè non dicit Filius. Verbum enim explicitè dicit manifestationem obiecti, quam explicitè non dicit Filius. Et quia ista nomina ex humanis translata sunt ad Diuina: sicut in humanis Verbum principaliùs importat manifestationem obiecti; nam ad hanc est principaliùs impositum, ita translatum ad Diuina principaliùs significabit eandem obiecti manifestationem. Ad tertiam concedenda est minor de persona significata sub explicito nomine personæ; neganda verò de persona non significata sub explicito nomine personę, sed Verbi manifestatiui loquentis.

34. Dico quintò: Solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Est contra Ruiz disput. 60. sect. 6. opinantem, omnes personas in Diuinis loqui tum sibi ipsis, tum inter se mutuò. Fundamentum nostræ assertionis est hoc. Propriè loqui est se ipsum manifestare: atqui solus Pater soli Filio se ipsum propriè manifestat: igitur solus Pater soli Filio in Diuinis propriè loquitur. Maior constat, quia nil aliud est loqui, quàm se ipsum sibi, vel alteri manifestare. Minorẽ ostendo: & primò quòd solus Pater se ipsum propriè manifestet, constat: nam se ipsum manifestare, est notitiam sui alteri communicare, quâ fiat alteri notus. Solus autem Pater sui notitiam communicat, quâ fiat alteri notus: nam Spiritus Sanctus nullam sui notitiam alteri personę communicat, cùm nulla possit esse communicatio in Diuinis, nisi per realem productionem: atqui Spiritus Sanctus

Ruiz.

nihil

nihil ad intra producit; igitur nequit se ipsum alijs personis manifestare. Eadem ratio probat de Filio respectu Patris, cui sicut nihil Filius communicat, ita se ipsum illi manifestare non potest.

35. Sola difficultas est de Filio respectu Spiritus Sancti, cui simul cum voluntate communicat vnà cum Patre notitiam & sui & Patris. Verùm quia talem notitiam Pater & Filius nõ communicat Spiritui Sãcto per actum intellectus, sed voluntatis, non dicuntur Pater & Filius ad Spiritum Sanctum propriè loqui: quia locutio formaliter est actus intellectus, quo loquens se ipsum manifestat audienti.

36. Secundò, quòd soli Filio æternus Pater propriè loquatur, sic probo: Nam si cui alteri propriè loqueretur, vel loqueretur Spiritui Sancto, vel sibi ipsi: (loquimur enim de locutione ad intra) atqui ex dictis constat, Patrem ad Spiritum Sanctum propriè non loqui, cùm illi sui notitiam non communicet per actum intellectus, cuius tantùm est loqui.

37. Quod autem neque ad se ipsum loquatur, patet: quia Pater non producit Verbum, vt in eo se ipsum cognoscat, & quasi se ipsum sibi manifestet; sed potiùs, vt se ipsum manifestet alteri, nempe Filio. Igitur solus Pater soli Filio propriè loquitur. Loquitur autem Pater Filio, communicando illi perfectam notitiam sui. Est enim locutio ipsa notionalis intellectio Patris, vt actu se ipsam communicans & manifestans Filio: est verò auditio ipsa passiua intellectio notionalis Filij, aut actu communicata Filio, iuxta illud Ioan. 15. *Omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Persona verò loquens est ipse Pater, sicut audiens est ipse Filius. *Ioan. 15.*

38. Ex his constat primò: Non modò realiter distingui personam loquentem ab audiẽte, sed ipsam locutionem ab auditione. Nam locutio est ipsa notitia Patris, terminata relatione dicentis: auditio verò est eadem notitia communicata Filio, terminata relatione Verbi dicti.

39. Constat secundò: Patrem proferre Verbum, vt manifestatiuum non sibi, sed Filio: quia non profert illud ex notitia habituali, vt in eo actu ipse cognoscat, quod tantùm habitu sciebat, sed ex notitia actuali, vt in eo Filius cognoscat, quidquid Pater ipse cognoscebat, quidquid in oppositum doceat Vasquez disp 144. c. 2. *Vasquez.*

40. DICES. Pater non solùm dicit Verbum, sed se ipsum, Spiritum Sanctum & totam Trinitatem, vt docet S. Thomas 1. p. q. 34 art. 1. ad 3 & cum eo ferè omnes Theologi: ergo non solùm loquitur ad Filium, sed etiam ad se ipsum, ad Spiritum Sanctum, & ad totam Trinitatem. Consequentia probatur, nam loqui & dicere sunt idem. Respondeo negando consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam *dicere* præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum ad res Verbo dictas: *loqui* verò præter respectum ad Verbum productum, importat explicitè respectum manifestantis ad eum, cui fit manifestatio. Vnde Pater producendo Verbum, non solùm dicit se ipsum & totam Trinitatẽ, sed etiam creaturas omnes possibiles, ad quas tamen non loquitur, quia ijs non se manifestat, cùm nihil sint. *S. Thomas. Omnes ferè Theologi.*

41. Confirmatur, nam ita se habet *dicere* & *loqui* Diuinum ad intra, sicut *dicere* & *loqui* Diuinum ad extra: sed *dicere* Diuinum ad extra præter productionem rerum, terminatur ad res ipsas externo Verbo dictas: contrà verò, *loqui* Diuinum ad extra præter productionem Verbi externi, terminatur ad eos, quibus per locutionem se ipsum manifestat. Minor constat Ps. 148. *Ipse dixit, & facta sunt:* & Hebræor. 1. *Multifariam multisq; modis olim Deus loquens Patribus*, &c. Vbi vides, *dicere* terminari ad res dictas; *Loqui* verò ad personas, ad quas dirigitur locutio. Propter hoc ergo discrimen potest Pater producendo Verbum se ipsum & reliquas personas, imò & creaturas omnes *dicere*, non potest autem *loqui* ad personas omnes; quia *dicere* importat respectum repræsentantis, quem Verbum prolatum habet ad obiecta repræsentata; qui respectus, cũ sit tantùm cognoscentis ad cognitum, potest esse in ordine ad omnia cognita. *Loqui* verò, cùm præter respectum ad Verbum prolatum, importet respectum manifestantis ad eũ, cui fit manifestatio. & non quęuis persona Diuina cuilibet personæ Diuinæ se ipsum manifestet; cùm hoc requirat communicationem notitiæ personæ loquentis audienti, non quęuis persona cuilibet personæ loqui potest, sed tãtùm illa, quæ se per actualem notitiam communicat; & illi soli, cui actualis notitia vi propriæ originis communicatur: hæc autem est solus Pater, & solus Filius. *Psalm 148. Hebr. 1.*

42. Pro maiore explicatione distinguenda sunt hęc quatuor in Diuinis: *Intelligere, Dicere, Loqui, Producere. Intelligere* importat solùm respectum intelligentis ad intellectum, qui in Diuinis est tantùm rationis: nam in Diuinis intelligens, ratio intelligendi, & intellectum sunt idem: vnde competit omnibus personis respectu quorumcunque obiectorum.

43. *Producere* importat solum respectum producentis ad productum, qui realis est, & non competit, nisi certæ personæ in ordine ad certum terminum ab ipso producente distinctum.

44. *Dicere* cum ipso respectu reali ad Verbũ productum, importat respectum rationis ad obiecta ipsa Verbo dicta & significata. Vnde etsi soli Patri propriè competat, quia solus Pater dicit Verbum, eoque mediante se ipsum, & res omnes Verbo significatas & expressas; propter huiusmodi tamen respectum ad obiecta Verbo significata, tribui potest cuilibet personæ: quia sicut quælibet persona ratione cognitionis essentialis dicit respectum rationis ad obiecta Verbo repræsentata: ita quælibet persona in aliquo sensu Verbo se ipsam dicit, & omnia Verbo expressa. Vnde & Pater se ipsum & omnia Verbo dicit: & Filius se ipso, tanquam Verbo se ipsum & omnia dicit: & Spiritus Sanctus pariter se

ipsum

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

Psalm. 118. The Psalme in Hebrew. 1001

quia actualis communicatio Spiritus Sancti ad creaturas, quam hæc propositio importat, non includitur in ipsa persona Spiritus Sancti, quatenus donum est: sicut includitur in persona Filij, quatenus Verbum est actualis expressio creaturarum: sola autem aptitudinalis communicatio ad creaturas includitur in persona Spiritus Sancti, quà donum est. Vnde retorqueo potiùs argumentum: Nam sicut propria est hæc locutio, *Spiritus Sanctus est donabilis creaturis*: ita & hæc, *Filius est Verbum creaturarum*: nam ita se habet donabilitas in Spiritu Sancto; sicut expressio creaturarum in Verbo.

53. Deducitur tertiò, quo pacto de solo Filio dicatur Ioan. 1. *Per ipsum facta sunt omnia*, quia cùm solus Filius sit Verbum Patris, & in agente intellectuali Verbum sit principium operis, quia Verbum in mente artificis est exemplar, quo artifex determinatur ad opus producendum, rectè per Verbum dicitur Deus omnia fecisse. Quod eleganter expressit Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 11. *Animaduertenda*, inquit, *est in hoc ænigmate etiam ista Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est*; Omnia per ipsum facta sunt, *vbi Deus per vnigenitum Verbum suum prædicatur vniuersa fecisse: ita hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicuntur in corde. Vnde scriptum est Ecclesiastici* 37. Initium omnis operis Verbum. Et paulò pòst: *Et est hæc in ipsa similitudine Verbi nostri similitudo Verbi Dei, quia potest esse verbum nostrum, quod non sequatur opus; opus autem esse non potest, nisi præcedat Verbum: sic & Verbum Dei potuit esse nulla existente creatura; creatura autem nulla esse potest, nisi per ipsum*, per quod facta sunt omnia. Cęterùm notandum, Verbum Diuinum esse tantùm expressiuum Patris, & totius Trinitatis; creaturarum autem non modò esse expressiuum, verùm etiam & operatiuum, quia non solùm repræsentat illas, sed etiam est principium exemplandi & operandi illas.

Augustin.

Eccles. 37.

54. Deducitur quartò, Deum loqui etiam ad extra creaturis intellectualibus, se ipsum illis per communicationem suæ notitiæ manifestando: Et primò quidem beatis per claram visionem suę notitiæ: Secundò, Prophetis per euidentem communicationem suæ locutionis, quæ *euidentia in attestante* à Theologis dici solet: Tertiò, reliquis viatoribus per obscuram reuelationem suæ cognitionis. In quibus omnibus proportionaliter distinguenda sunt, & locutio in Deo loquente, & auditio in creatura auscultante. Est autem locutio Dei, actus ipse Diuini intellectus, quatenus per externum signum ordinatur ad manifestandum se ipsum creaturę. Est verò auditio, actus ipse intellectus creati, quo formaliter percipit locutionem Dei per externum signum sibi manifestatam. Dicitur etiam Deus loqui ad creaturas rationis expertes, sed impropriè, cùm illæ non sint propriæ auditionis capaces.

Solutio argumentorum.

55. AD argumenta primæ sententię. Respondeo, vtrumque fundamentum Durandi falsum esse, vt constat tum ex disputatione de processionibus sectione 4. tum ex disputatis hìc. Nec est eadem ratio de amore, quoniam hìc ex vi nominis non importat, nisi actum voluntatem informantem, respondetque intellectioni, quæ pariter informationem importat actus cum potentia.

Ad fundamentum Durandi.

56. Ad primam probationem ex Anselmo respondet S. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Anselmum impropriè eo loco accepisse *Dicere* pro intelligere. Cęterùm Anselmus eodem libro c. 37. expresè docet, Verbum relatiuè dici ad eum, cuius est Verbum: *Verbum*, inquit, *hoc ipsum, quod Verbum est, aut imago ad alterũ est, quia non nisi alicuius Verbum est, aut imago.*

Explicatur Anselmus à S. Thoma.

57. Ad secundam dico, de ratione verbi esse, vt sit manifestatiuum & expressiuum per modum mentalis locutionis, quæ in Deo esse nequit, nisi per communicationem actualis notitiæ vnius personæ ad alterã: cùm nequeat eadem persona in Diuinis sibi ipsa loqui, quia non potest persona Diuina ex scientia habituali transire in actualem, ac proinde per eam sibi obiecta manifestare, ac proinde sibi ipsa loqui.

58. Ad tertiam nego, in Deo fore propriũ *Dicere*, præcisa omni productione ad intra: quia *Dicere*, præter respectum ad obiecta dicta, importat respectum ad terminum productum, mediante quo obiecta dicuntur & repræsentantur, quare præcisa productione in Deo solùm remaneret intelligere, quo se & reliqua à se cognosceret, non autem *Dicere*, quo Verbum producendo se ipsum, & reliqua in Verbo repræsentata cognosceret.

59. Ad quartam nego antecedens. Ad cuius probationem cõcedo, actum personalem, vt sic, non cadere supra creaturas, nec reflecti posse supra principium, à quo est; cadere tamen posse supra creaturas, & reflecti supra principium, à quo est, ratione actus essentialis, quem essentialiter includit. Quia igitur *Dicere*, præter respectum realem producentis ad productum, importat respectum rationis ad res dictas, & repræsentatas medio Verbo producto, potest ratione huius cadere supra creaturas, & reflecti suprà principium, cùm non minùs principium, quàm creaturæ, & reliqua omnia in Verbo dicantur, & exprimantur, vt ex dictis constat.

60. Ad quintam, distinguendum est Ly *Dicere*: nam propriè sumptum non nisi personæ Verbum producenti competit: vnde soli Patri propriè conuenit, qui medio Verbo à se producto dicit se, & omnia à se: sumptum verò absolutè pro ipso intelligere comperit omnibus personis. In quo sensu negandum est, neminem *Dicere* posse Verbo ab alio producto:

cto: nam licet hoc verum sit de verbo creato, falsum est de Verbo increato. Cuius discriminis ratio est, quia Verbum increatum ratione notitiæ absolutę, quam includit, identificatur cum omnibus personis, atque adeò aliqua persona potest intelligere Verbo ab alio producto: Verbum autem creatum non potest vniri, nisi cum eo, à quo producitur; & quia ad intelligendum requiritur, vt intelligens informetur actu ipso intelligendi, nequit vnus intelligere Verbo ab alio producto.

61. Ad sextam, distinguo maiorem: Verbum est actus vitalis immanens, terminatus relatione producti ad dicentem, concedo: est actus vitalis immanens, nulla relatione producti ad dicentem terminatus, nego. Vnde ad Minorem concedo, personas Diuinas esse vitaliter immanenter intelligentes, non per Verbum essentiale, quod nullum est, sed per actũ ipsum intelligendi essentialem, communem omnibus personis.

62. Ad septimam, concedo Maiorem, quando Verbum non supponitur adæquatè productum. Quia igitur in Diuinis Verbum supponitur adæquatè productum à Patre, reliquæ personæ intelligentes, Verbum non producunt, sed intelligunt tantùm verbo à Patre producto. Ad probationem Maioris concedo, Verbum in nobis poni propter necessitatem intelligendi; nego autem ob eandem necessitatem poni in Deo, sed tum propter necessitatem loquendi, tum propter fœcunditatem naturæ. Nam sine Verbo, nec esset propria locutio intra Deum, quia hæc in Deo saluari nequit, absque reali distinctione personarum loquentis & audientis; nec fœcunditas naturæ, quę essentialiter postulat adæquatam communicationem sui, non solùm per actum volendi, sed etiam per actum intelligendi.

63. Ad octauam, neganda est sequela. Etenim in eo casu Deus non intelligeret Verbo à se producto, sed actu ipso absoluto intelligendi: quia, vt diximus, Verbum in Deo non est necessarium ad intelligendum, sed tantùm ad loquendum, & ad naturæ fœcunditatem. Vnde solùm sequeretur, in eo casu Deum non fore loquentem, nec fœcundum intra se.

64. Ad nonam, nego consequentiam. Ratio discriminis est, quia distinctio, quæ inter Verbum prolatum & proferentem intercedere debet, in verbo creato saluatur in sola qualitate absoluta cum relatione transcendentali ad proferentem, quia per solam qualitatem absolutam cum relatione transcendentali ad proferentem verbum creatum sufficienter distinguitur ab ipso proferente. At in Verbo increato talis distinctio saluari nequit in aliqua perfectione absoluta, quia omnis perfectio absoluta in Diuinis communis est omnibus personis: igitur saluari debet in aliqua perfectione respectiua, quæ est ipsa formalis relatio producti ad producens. Ad probationem verò consequentię Respondeo, nos ex Verbo creato deuenire in cognitionem Verbi increati, præcisis imperfectionibus, quæ cum ipso Verbo creato sunt annexæ, inter quas vna est, vt distinguatur à proferente secundum perfectionem absolutam. Ad Cõfirmationem concedo, Verbum increatum non esse expressiuum, & manifestatiuum obiecti formaliter per relationem producti, quam supra notitiam essentialem superaddit, sed per ipsam notitiam absolutam, quam essentialiter includit.

SECTIO II.

An Verbum Diuinum importet respectum ad creaturas ratione proprietatis personalis, an ratione notitiæ absolutæ, quam essentialiter includit?

65. OMnes conueniunt, Verbum Diuinum, præter respectum ad Patrem dicentem, importare etiam respectum ad res, se ipso dictas & manifestatas. Fundamentum est, quia Verbum non solum est terminus à Patre productus, sed etiam actualis manifestatio, & declaratio omnium obiectorum, quæ sunt in mente Patris: ergo non solùm vt terminus productus dicit respectum ad Patrem dicentem, sed etiam vt actualis declaratio obiectorum, ad obiecta declarata, & se ipso manifestata.

66. Consentiunt etiam omnes, priorem respectum ad Patrem dicentem esse realem; posteriorem verò rationis, eò quòd ille constituat Verbum in esse personali, fundeturque in ipsa passiua origine producti; hic tantùm consequitur ad primum, & fundatur in sola repræsentatione, & manifestatione obiectorum, quę in Deo realis non est: tametsi aliqui contendant, hunc respectum Verbi ad res dictas esse transcendentalem. Vocant autem respectum transcendentalem, omnem respectum, sine quo vnum sine alio intelligi non potest, qui interdum est tantùm secundùm dici & solus respectus rationis, licet supponat fundamentum reale; vt in præsente materia intentionalis expressio & declaratio obiectorum, in qua proximè fundatur iste respectus rationis, est realis perfectio in Verbo: consistit enim in reali repræsentatione & comprehensione omnium obiectorum, quę à quouis loquente dici, & repręsentari possunt. Hoc autem maximam dicit perfectionem in Deo; dicit enim infinitam cognitionem declaratiuam & comprehensiuam rerum. Vltimò conueniunt, Verbum Diuinum principalem respectum manifestantis dicere ad obiectum primarium, minùs verò principalem ad obiectum secundarium. Etenim principaliùs Verbum manifestat essentiam Diuinam, & totam Trinitatem, quę est obiectum primarium, quàm creaturas, quæ sunt obiectum secundarium. Vterque tamen respectus tam ad obiectum

primarium, quàm ad secundarium est rationis; atque adeò ad vtrumque se extendit præsens controuersia, licet de solo obiecto secundario explicitè proponatur.

67. PRIMA sententia affirmat, hunc respectum conuenire Verbo, ratione solius notitiæ absolutę, in ipso essentialiter inclusæ. Est S. Thomę 1. p. quæst. 34. artic. 3. ad 1. & quęst. 4. de verit. artic. 5. ad 4. & 4. cont. gent. ca. 13. Scoti quolib. 8. artic. 3. & in 2. distinct. 1. quęst. 1. Richardi in 1. distinct. 27. articul. 2. quæst. 3. ad 1. Mayroni quęst. 4 Lycheti ibid. quæst. vnica, Capreoli quęst. 2. artic. 1. conclus. 5. & ar. 3. Ad argumenta cõtra 5. conclusionem, Cajet. & Ferrariensis locis præcit. Molinę 1. p. quæst. 27. artic. 1. disput. 7. Suarez lib. 9. de Trinit. cap. 6. in fine, Zumel 1. p. loco cit. quæst. 2. Fundamentum est, quia Verbum non habet respectum manifestantis, nisi in quantum exprimit obiectum manifestandum: exprimit autem illud ratione cognitionis essentialis, non autem ratione proprietatis personalis: quia cùm hæc sit pura relatio producti ad producens, non habet vim exprimendi obiecta.

S. Thomas. Scotus. Richardus. Mayronus. Lycheti. Capreolus. Cajetan. Ferrarien. Molina. Zumel.

68. SECVNDA sententia docet, hunc respectum conuenire Verbo ratione solius proprietatis personalis. Est Henrici in summa p. 2. artic. 59. quæst. 5. Aureoli in 1. dist. 27. p. 2. artic. 3. circa finem. Probatur hęc sententia, nam si iste respectus conueniret Verbo ratione essentię, eque importaretur per Filium ac per Verbum: atqui per filium talis respectus non importatur: igitur non conuenit Verbo, ratione essentiæ, sed proprietatis personalis, quâ Verbum est formaliter Verbum. Maior patet, quoniam essentia æquè importatur per Filium ac per Verbum: igitur si talis respectus conueniret Verbo ratione essentiæ, æquè importaretur per Filium, atque importatur per Verbum. Minor constat authoritate Augustini libro 83. quæstionum, quęst. 63. vbi exponens illud, *In principio erat verbum*, docet, melius hîc interpretari Verbum, *vt significetur*, inquit, *non solùm ad Patrem respectus, sed ad illa, quæ per Verbum facta sunt, operatiua potentia.* Confirmatur, nam quod secundum propriam rationem nequit sine alio intelligi, connotat illud. Sed Verbum, quà Verbum est, nequit sine eo, cuius est Verbum, intelligi: igitur connotat illud. Maior clara est. Minor probatur, tum ex Augustino 7. de Trinitate cap. 3. *Si enim hoc verbum*, inquit, *quod nos proferimus, temporale & transitorium, & se ipsum ostendit, & illud, de quo loquimur: quanto magis verbum Dei, per quod facta sunt omnia ostendit Patrem sicuti est?* eadem ratione dicere possumus, quòd ostendat omnia per ipsum dicta & manifestata. Tum ratione, nam Verbum, alicuius est Verbum: implicat igitur, cognoscere Verbum absque eo, cuius est Verbum: Ergo de ratione Verbi est, connotare omnia per ipsum dicta & manifestata.

Henricus. Aureolus. August. Augustin.

69. TERTIA sententia docet, huiusmodi respectum ad creaturas conuenire Verbo, ratione vtriusque & proprietatis personalis, & notitię essentialis. Ita Vasquez 1. p. disput. 144. cap. 2. Ruiz disp. 62. sect. 2. & 3. Zuniga disp. 9. dubio vlt. Quæ sententia probabilior est, pro cuius explicatione,

Vasquez. Ruiz. Zuniga.

79. DICO primò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas se ipso dictas & manifestatas, ratione solius notitiæ essentialis. Fundamentum, quia quod conuenit Verbo ratione solius notitiæ essentialis, conuenit omnibus personis: atqui dicere respectum ad creaturas quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis: igitur non conuenit Verbo ratione solius notitiæ essentialis. Maior cum consequentia patet. Minorem probo, nam si dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, conueniret omnibus personis, æquè benè creaturæ dicerentur Patre & Spiritu Sancto, ac dicuntur Verbo: at falsum est, creaturas dici Patre & Spiritu Sancto, sicut dicuntur Verbo. Igitur dicere respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas, non conuenit omnibus personis, sed soli Verbo.

71. DICO secundò. Verbum Diuinum non dicit respectum ad creaturas, quatenus dictas & manifestatas ratione solius proprietatis personalis. Fundamentum, quia dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, essentialiter includit respectũ ad creaturas, vt repręsentatas. Nequit autem Verbum Diuinum dicere respectum ad creaturas, vt repręsentatas ratione solius proprietatis personalis. Minor patet, quoniam proprietas personalis Verbi est sola relatio producti ad producentem. Nulla autem relatio Diuina, vt sic est repręsentatiua & expressiua alicuius obiecti: alioqui aliquod obiectum cognosceret vna persona, quod non cognoscerent reliquæ. Maior probatur, nam dicere respectum ad creaturas, vt dictas & manifestatas, est connotare illas, vt ab aliquo alicui locutione manifestandas: hoc autem essentialiter inuoluit notitiam essentialem expressiuam & declarationam obiecti manifestandi, non enim loquens manifestat alteri obiectum, nisi media notitia expressiua & declaratiua ipsius obiecti manifestandi, vt patet cùm volumus aliquam rem alteri locutione manifestare, manifestamus illam medio Verbo vocali significatiuo mentalis, quo mediante exprimimus rem ipsam, quam alteri intendimus manifestare.

72. DICO tertiò. Verbum Diuinum respicit creaturas, vt dictas & manifestatas ratione vtriusque perfectionis tam essentialis notitiæ, quam quidditatiuè includit; quàm personalis proprietatis, qua constituitur in ratione verbi vt sic. Fundamentum est, quia respicere creaturas, formaliter vt dictas & manifestatas, siue potiùs vt dicendas & manifestandas, non dicit purum respectum repræsentantis ad repræsentatum, siue cognoscentis ad cognitum, alioqui competeret omnibus Personis, cùm omnes personæ ra-

tione

tione notitiæ essentialis cognoscant & repræsentent sibi creaturas & reliqua obiecta: sed dicit peculiarem respectum ad res locutione dicendas & significandas, qui præter notitiam essentialem expressiuam rerum dicendarum, superaddit peculiarem respectum locutionis seu dictionis, quâ res per Verbum locutione seu dictione prolatum, sunt ab aliquo alicui dicendæ ac manifestandæ. Qui respectus, vt patet, non conuenit Verbo Diuino, nisi ratione proprietatis personalis, quâ vt terminus locutionis dictionisque paternæ peculiari ratione connotat res, se ipso à Patre sibi ipsi dicendas ac manifestandas.

73. Confirmatur primò. Quia si Pater non produceret Verbum, sed solùm intelligeret, res ab ipso intellectæ non dicerentur dictæ & manifestatæ, sed tantùm intellectæ & repræsentatæ. Igitur ratio dicti & manifestati superaddit aliquem respectum supra rationem intellecti & repræsentati: atqui hic alius esse non potest, quàm respectus proueniens ex personali proprietate Verbi producti: nam eo tantùm sublato tollitur iste respectus, & eo tantùm posito ponitur.

74. Confirmatur secundò. Nam hæc omnia in Diuinis sibi correspondent, locutio actiua dicentis, locutio passiua Verbi, & res Verbo dicta ac manifestata. Atqui locutio actiua, præter notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem personæ proferentis: locutio passiua, præter eandem notitiam essentialem, includit proprietatem notionalem Verbi prolati: ergo & res ipsæ Verbo dictæ, præter respectum, quem dicunt vt cognitæ & repræsentatę, prouenientem ab essentiali notitia cognoscente & repræsentante, superaddunt peculiarem rationem dicti & manifestati, prouenientem remotè quidem à dictione & manifestatione actiua loquentis, proximè verò à dictione & manifestatione passiua Verbi producti.

75. Dices hinc tantùm sequi, hunc respectum conuenire Verbo ex peculiari modo, quo illi ex vi propriæ originis debetur notitia communis manifestatiua rerum, non autem ex vi propriæ personalitatis. Respondeo negando sequelam, nam ideò vi proprię originis debetur Verbo notitia communis manifestatiua rerum, quia vi suæ personalitatis exigit illam, vt complementum dictionis passiuæ, qua constituitur personalitas Verbi, mediante qua, Verbum ipsum peculiarem respectum dicit ad res, se ipso dicendas & manifestandas.

76. Atque hæc tertia sententia conciliat inter se duas præcedentes. Nam prima intelligitur de respectu expressionis & repræsentationis rerum, qui essentialiter includitur in ipso respectu dictionis & manifestationis earundem. Talem enim respectum repręsentationis & expressionis habet Verbum formaliter ratione notitię communis, cuius tãtum est res exprimere & repræsentare. Secunda verò intelligitur de peculiari respectu dicentis & manifestantis, quem Verbum addit supra communem rationem expressionis & repręsentationis.

77. Ad fundamentum verò secundæ sententię, neganda est sequela maioris. Nam aliquid vi nominis explicitè importat Verbum tam ratione naturę communis, quàm proprietatis personalis, quod formaliter non importat Filius, nam Verbum importat naturam sub explicita formalitate sapientiæ: Filius verò eandem importat sub explicita formalitate essentiæ. Item Verbum importat personalitatem sub explicita ratione dictionis seu locutionis passiuæ: Filius verò eandem proprietatem personalem importat, sub explicita ratione generationis passiuæ: & quia respectus ad creaturas, vt Verbo dictas & manifestatas, immediatè fundatur in Sapientia essentiali. & dictione seu locutione personali, ideò potior est ratio, cur Verbum, quàm Filius talem respectum dicat. Reliqua verò argumenta confirmant potiùs nostram sententiam.

78. Vltimò obiter hîc adnotabo, non cohærenter philosophari eos, qui docent Verbum vi suæ processionis formalis non procedere ex cognitione creaturarum possibilium, & tamen docent vi suæ proprietatis personalis dicere respectum ad creaturas possibiles. Etenim si Verbum vi suæ processionis formalis non procedit ex cognitione creaturarum possibilium, non potest vi suæ proprietatis personalis habere proximum fundamentum talis respectus ad creaturas. Sequela probatur, quia respectus ad creaturas supponit in Verbo aliquod fundamentum, à quo proximè oriatur: hoc autem aliud esse non potest, quàm ipsa proprietas personalis vi suæ originis per se ex cognitione creaturarum producta: alioqui non esset maior ratio, cur Verbum potiùs, quàm Spiritus Sanctus vi suæ proprietatis personalis talem respectum importaret. Nam licet talis respectus formaliter sumptus sit tantùm rationis, fundamentum tamen, à quo proximè oritur, est reale, & intrinseca perfectio Verbi. Si autem ponatur, Verbum nullo modo per se procedere ex cognitione creaturarum, nulla peculiaris perfectio assignari poterit in Verbo, in qua talis respectus ad creaturas proximè fundetur.

79. Confirmatur, nam eiusdem perfectionis personalis esset Verbum, si per impossibile nulla cognitio creaturarum præcederet eius productionem, ac est nunc, cuius productionem de facto præcedit cognitio creaturarum possibilium. Atqui si nulla præcederet cognitio creaturarum, nullum dicere posset respectum ad creaturas: ergo nec de facto talem respectum dicit nunc. Minor patet, quia si nulla præcederet notitia creaturarum, nullum esset in Verbo fundamentum ad talem respectum fundandum. Maior probatur, nam perinde se habet nunc ista cognitio creaturarum respectu productionis Verbi, ac si re ipsa non esset, cùm nihil per se

influat

influat in productionem Verbi. Ea namque solùm variant productionem alicuius termini, quæ per se ad talem productionẽ concurrunt: quæ verò tantùm per accidens & concomitanter tantùm concurrunt, nullo pacto variare possunt productionem termini; nam eodem modo se habent ad illam, ac si re ipsa non essent. Vnde implicat in adiecto dicere, aliquid per accidens & concomitanter se habere ad productionem alicuius termini, & tamen substantialiter variari talem productionem, variato eo, quod tantùm per accidens, & concomitanter se habet. Hinc constat, non bene philosophari Vasquez, qui dum negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium, tamen affirmat, Verbum per se importare respectum ad creaturas possibiles, non solùm ratione notitiæ communis, sed etiam proprietatis personalis. *Vasquez.*

SECTIO III.

An Verbum procedat ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo?

80. CVM Verbum diuinum vi suæ originis procedat, vt notitia genita à Patre generante, non solùm respectum dicit ad generantem, sed etiam ad obiectum intelligibile, ad quod exprimendum procedit. Hinc grauis insurgit controuersia, ex quibus obiectis illud per se procedit. Dixi *per se*, nam concomitanter sicut omnia quæ sunt in scientia Patris, communicantur Filio; ita concomitanter procedit ex notitia omnium, quæ sunt in intellectu Patris, siue necessaria, siue libera illa sint. Est autem *per se* procedere, ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, nec productio Verbi esset, aut certè non cum ea perfectione, cum qua de facto est, posita tali obiecti cognitione. *Concomitanter* autem ex cognitione talis obiecti procedere, est ita procedere, vt si cognitio talis obiecti non esset, adhuc productio Verbi esset cum eadem omnino perfectione, cum qua de facto est. Porrò quatuor sunt, quæ per modum obiecti terminant scientiam Patris, ex cuius notitia gignitur Verbum; essentia Diuina eiusque attributa, personalitates, creaturæ possibiles, futura contingentia siue absoluta, siue conditionata. In hac sectione disputabimus, an Verbum procedat ex cognitione omnium, quæ formaliter sunt in Deo. (Sunt autem hæc essentia Diuina, attributa, & personalitates) in sequenti verò, an etiam ex cognitione eorum, quæ eminenter in Deo continentur: sunt autem hæc creaturæ tum possibiles, tum futuræ.

81. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, sed tantùm ex notitia essentiæ & attributorum. Est Scoti in 1. dist. 10. in fine, & dist. 32. & in 2. dist. 1. q. 1. & quodlibeto 14. Fundamentum est, quoniam ex illa notitia, per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est principium productionis Verbi, quia omne obiectum est comprincipium intellectus ad Verbi productionem: hoc autem non potest esse, nisi essentia in sola paternitate existens; quia Filius & Spiritus sanctus, cùm sint origine posteriores, nequeunt esse principium productionis Verbi: cùm nullum posterius possit esse principium sui prioris. Igitur Verbum per se tantùm procedit ex notitia essentiæ, non autem personarum. Reliqua argumenta pro hac sententia afferentur infrà. *Scotus.*

82. SECVNDA sententia affirmat, Verbum per se procedere ex cognitione essentiæ, attributorum, & personarum tum Patris, tum sui ipsius. Non autem ex cognitione Spiritus sancti, tanquam obiecti per se mouentis, & determinantis intellectum Patris ad productionem Verbi, sed solùm concomitanter; necessariò tamen, eadem necessitate, qua cognitio Patris simul est cognitio essentiæ, & omnium personarum in eadem essentia subsistentium; non autem ea necessitate, qua principium requiritur ad productionem termini. Est Vasquez 1. p. disput. 142. cap. 4. qui putat, quod per se requiritur, vt obiectum ad productionem Verbi, per se etiam requiri, vt principium motiuum secundùm esse intelligibile ad productionem Verbi. Quia igitur Spiritus sanctus non est principium motiuum secundùm esse intelligibile ad productionem Verbi, per consequens nec erit per se obiectum Verbi. Probat autem hanc sententiam duplici ratione. *Vasquez.*

83. PRIMA ratio est. Illud dicitur principium se alicuius operationis, quo posito ponitur, & quo sublato tollitur operatio, saltem secundùm nostram considerationem. Atqui sublato Spiritu sancto, eiusque processione, hoc est à nobis non considerata, adhuc intelligimus integrè productum Verbum à Patre, cum ijs omnibus perfectionibus, quæ illum constituunt perfectum Deum. Igitur Spiritus sanctus eiusque processio, vt cognita non est per se requisita ad Verbi productionem. Minorem probat, nam tria tantùm sunt principia per se requisita, & sufficiẽtia ad productionem Verbi, essentia eiusque attributa, tanquam terminus formalis per generationem Verbo communicanda: Paternitas, tanquam relatio principij proprij & per se generationis; & filiatio, quæ tanquam correlatio simul intelligitur & generatur intellectione notionali Patris. Cætera verò concomitanter tantùm se habent ad rationem principij, per se requisiti ad productionem Verbi.

84. SECVNDA ratio est. Si Verbum procederet ab Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se requisito, esset imago ipsius: conse-

Mr. Speaker

Mr. Speaker: I have received a letter from the hon. Member for Bridgwater (Mr. Wedgwood Benn) in which he asks my permission to move the Adjournment of the House for the purpose of discussing a definite matter of urgent public importance, namely, the failure of the Government to make any statement on the Abyssinian situation. I have given careful consideration to the matter, but I am not satisfied that the matter is one which can properly be discussed on a Motion for the Adjournment of the House. I therefore cannot accede to the hon. Member's request.

Mr. Wedgwood Benn: May I ask whether you will not reconsider your decision? I am sure you will appreciate that the matter is one of extreme urgency. Hon. Members have been asking questions about it for the last week, and the Government have refused to make any statement. Is it not the duty of the House to discuss the matter?

Mr. Speaker: I have given careful consideration to the matter, but I am not satisfied that it is one which can properly be discussed on a Motion for the Adjournment of the House

tris cognitio. Atqui à solo obiecto primario specificatur Patris cognitio; hoc autem est sola essentia, eiusque attributa: igitur ex solius essentiæ, & attributorum notitia per se procedit Verbum. Resp. quidquid sit de primo syllogismo, de quo infra: neganda est minor subsumpta, nempe solam essentiam, exclusis personalitatibus, esse primarium obiectum paternæ cognitionis: sed totam Deitatem, vt complectitur omnes personalitates, esse adæquatum obiectum primarium illius: atque adeo ex notitia omnium, quæ formaliter sunt in Deo, procedit per se Verbum.

91. *Objcies* 2. Ex cognitione illius obiecti procedit per se Verbum, ex cuius obiecti notitia beatur Patris intellectus: atqui ex solius essentiæ attributorumque notitia beatur Patris intellectus: igitur ex solius essentiæ attributorumque notitia procedit per se Verbum. Minor probatur, alioqui Pater in sua beatifica cognitione penderet à Filio & Spiritu sancto, tanquam ab obiecto per se; ergo aliquid acciperet ab illis, quod non haberet ex se. Respondeo. Quidquid sit de maiore, de qua infrà: neganda est minor. Etenim ad obiectum beatificum non solùm spectat essentia, sed etiam personæ, nam etiam personæ constituunt Deitatem, quæ est adæquatum obiectum beatitudinis Diuinæ. Ad probationem verò minoris, nego antecedens. Nam dependere ab alio, tanquam ab obiecto beatificæ cognitionis, non est solùm terminari ad illud, tanquam ad purum obiectum, sed est insuper accipere ab illo vim & rationem ipsam cognoscendi. Pater autem, etsi in sua cognitione beata terminetur ad Filium & Spiritum sanctum tanquam ad obiectum beatitudinis per se, nihilominus non dicitur ab illis in sua beatitudine pendere, quia non accipit ab illis vim & rationem ipsam beatæ cognitionis, quam ex seipso habet virtute suæ propriæ essentiæ, quæ sicut est intelligibilis species omnium, ita est actualis notitia omnium.

92. *Objcies* 3. Ex illius obiecti notitia per se procedit Verbum, ex cuius obiecti cognitione procedit vt Patris imago: Atqui ex solius essentiæ cognitione Verbum procedit vt Patris imago: Ergo ex solius essentiæ cognitione procedit per se Verbum. Maior constat, nam Verbum vi suæ originis non solùm procedit vt Verbum Patris, sed etiam vt imago eiusdem; procedit enim vt intellectuale Verbum ad suum prototypum, à quo producitur, manifestandum. Minor probatur, nam authore S. Tho. 1. p. q. 35. art. 2. ratio imaginis in diuinis non attenditur penes notionalia, sed penes essentialia. Igitur Verbum non procedit per se ex notitia personarum, sed solius essentiæ. Respondeo negando minorem. Ad cuius probationem nego consequentiam. Etenim intelligibiliter exprimere notionalia non est perfectio notionalis, sed essentialis, quam habent omnes personæ ratione notitiæ essentialis, cuius tantùm est exprimere tam notionalia, quàm essentialia. Aliud namque est Verbum assimilari Patri in notionalibus constitutiuè, aliud expressiuè. Verbum igitur vi suæ originis assimilatur quidem Patri, cæteris què personis, imò & sibi ipsi expressiuè, quoniam vi suæ originis procedit vt Verbum expressiuum & declaratiuum omnium diuinarum personarum, non tamen constitutiuè; quia constitutiuè non accipit nisi solam personalitatem Verbi, per quam formaliter non exprimit obiectum, sed tantùm refertur ad principium producens.

S. Thomas.

93. *Objcies* 4. Si per impossibile Spiritus sanctus non produceretur, adhuc Verbum procederet à Patre: ergo Verbum non procedit per se ex cognitione Spiritus sancti. Consequentia patet, nam quod per se requiritur ad productionem termini, eo deficiente, deficit terminus. Antecedens probatur, quia Spiritus sanctus producitur origine posterior Verbo: ergo eius improductio non impediret Verbi productionem, quia nullum posterius impedire potest prius. Confirmatur, quia Spiritus sanctus de facto reperit Verbum iam productum in priori signo originis; igitur eius improductio non obstaret productioni Verbi. Respondeo. Nego Verbum cum ea perfectione processurum à Patre, cum qua de facto procedit, si Spiritus sanctus non produceretur: quia tunc non procederet vt expressiuum & manifestatiuum virtutis spiratiuæ, & termini spirabilis, quæ sicut nunc est maxima perfectio in diuinis, quæ tamen ex data hypothesi non esset: ita maxima perfectio est in Verbo, hanc eandem perfectionem exprimere ac manifestare. Vnde tantùm demitur de perfectione Verbi, quantum tollitur de expressione obiecti ab eodem Verbo; cùm expressio obiecti sit primaria perfectio Verbi, qua Verbum est formaliter.

94. DICES. Idem Verbum fuisset, & cum eadem omnino perfectione, cum qua nunc est, etiamsi in Deo nulla fuisset cognitio creaturarum existentium, vti potuit non esse, si Deus illas liberè non condere decreuisset: atqui non minùs Verbum diuinum est expressiuum creaturarum existentium, quàm Spiritus sanctus: ergo si non obstante, quòd nulla fuisset creaturarum existentium cognitio, nulla caruisset Verbum intrinseca perfectione: igitur pari ratione non obstante, quòd nulla fuisset Spiritus sancti cognitio, nihilominus Verbum nulla caruisset intrinseca perfectione.

95. Respondeo negando Minorem. Ratio discriminis est, quia quidquid est reale obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, exprimitur à Verbo diuino per ipsam expressionem & repræsentationem creaturarum possibilium. Nihil enim manet obiectiuè expressibile in creaturis existentibus, quod non sit obiectiuè expressum per cognitionē creaturarum possibilium, nisi extrinseca tantùm connotatio, qua connotantur creaturæ ipsæ realiter existere in seipsis. Quæ connotatio nullam addit nouam perfectionem in Verbo exprimente, sed tantùm mutationem in rebus ipsis in propria natura existentibus, vt constat ex ijs, quæ suprà disputata sunt de scientia Dei.

diuina esse non possit, consequenter nec illa abstractiua cognitio respectu diuinarum personarum esse poterit.

100. DICO tertiò. Verbum non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in seipsis per se originatiuè, sed per se tantùm terminatiuè. Assertio hæc ponitur ad explicandum modum, quo cognitio hæc intuitiua personarum cognitarum, vt existentium in seipsis prærequiratur ad Verbi processionem. Prima igitur assertionis pars probatur, nam ex ijs tantùm procedit originatiuè Verbum, ex quibus tanquam à principio originante producitur: atqui Verbum non producitur à seipso & Spiritu sancto cognitis, vt existentibus in seipsis: ergo. Maior cum consequentia constat. Minor probatur, tum quia implicat, Verbum Diuinum vel à seipso, vel à Spiritu sancto; seipso origine posteriore, tanquam ab obiectis cognitis vt existentibus in seipsis produci. Tum quia & est ratio à priori. Obiectum solùm originatiuè concurrit ad actum repræsentatiuum sui. Verbum autem diuinum non originatur, quatenus actus est repræsentatiuus obiecti, sed quatenus hypostatis est & persona genita: igitur per se originatiuè non procedit à seipso, & Spiritu sancto cognitis vt existentibus in se ipsis. Consequentia patet, quia vt persona genita non postulat originari ab obiecto, sed à persona producente, licet ab eadem persona producente postulet communicationem totius obiecti intelligibilis. Minor etiam cõstat, nam Verbum, quatenus est actus expressiuus obiecti, est ipsum intelligere essentiale, quod in Deo non producitur, cùm sit ipsum intelligere per essentiam. Maior verò probatur, quoniam obiectum nõ potest actiuè concurrere, nisi ad quod eius actiua virtus per se ordinatur: atqui actiua virtus obiecti per se tantùm ordinatur ad mouendam potentiam cognoscitiuam ad actum sui repræsentatiuum: cùm enim obiectum per se tantùm sit ad repræsentandum seipsum cognoscenti, non poterit actiua virtus ipsius, nisi ad actum sui repræsentatiuum per seipsum extendere.

101. SECVNDA assertionis pars constat, quia cùm Verbum & Spiritus sanctus cogniti, vt existentes in seipsis per se requirantur ad productionem Verbi, tanquam obiecta per se terminantia intuitiuam notitiam Patris, ex qua per se procedit Verbum, & non requirantur originatiuè, necessariò requiri debent saltem per se terminatiuè, cùm non sit alius modus, quo illi possint per se requiri. Nec dici possunt requiri concomitanter, alioqui Verbum non procederet per se ex cognitione intuitiua personarum vt existentium in seipsis.

Argumentũ contrarium

102. Ex dictis soluitur palmare illud Scotistarum argumentum, quo euidenter putant se omnino concludere; Verbum gigni non posse ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Sic enim argumentantur: Pater in eo priori, in quo Verbum gignit, nondum Verbum & Spiritus sanctus existunt. Atqui non potest Pater cognoscere Verbum & Spiritum sanctum vt in seipsis existentes, nisi præsupponantur in seipsis existere. Implicat igitur, Verbum gigni ex cognitione personarum vt existentium in seipsis. Alioqui idem esset antequam produceretur, quia supponeretur in seipso existere, antequam ex notitia sui vt existentis procederet.

103. Respondeo igitur in forma ad hoc argumentum, distinguendo Maiorem. In priori originis, quo Pater gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt prioritate originis, concedo; siquidem non existunt à se, quod est existere prioritate originis, sed ab alio, quod est existere vt posteriores origine: non existunt simultate durationis, & in eodem signo in quo, nego: atque hanc simultatem durationis non tolli per prioritatem & posterioritatem originis, constat in rebus creatis, in quibus cum perfecta prioritate causæ, & posterioritate effectus stat omnimoda simultas durationis eiusdem effectus cum causa. Cuius ratio est, quia sunt prioritates & posterioritates diuersi ordinis: ac proinde sicut vna non infertur ex alia; ita neque vna tollit aliam. Atque hæc simultas durationis satis est, vt Pater prior origine possit Verbũ & Spiritum sanctum posteriores origine, vt existentes in seipsis, in eodem signo æternitatis intueri. Ex quo non sequitur, quod illi existant antequam producantur, sed potiùs quòd semper existant vt producti in eodem signo durationis cum Patre producente. Quoniam etsi sint origine posteriores Patre, sunt tamen semper simul durationę cum Patre, cùm nullum sit instans, in quo non sint coëxistentes Patri; licet semper ab ipso producti & origine posteriores. Tota igitur fallacia huius argumentationis est, quia ex posterioritate originis & *à quo*, infertur posterioritas durationis & *in quo*. Nam ex eo, quòd Pater est prior origine Filio & Spiritu sancto, inferunt, illum vt origine priorem non posse intueri, vt in seipsis existentes Filium & Spiritum sanctum origine posteriores. Qui discursus apertè supponit in signo, in quo existit Pater, non existere Filium & Spiritum sanctum: & hoc ex eo, quia Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores. Ac si non possent, quæ sunt origine priora & posteriora, simul esse duratione, atque adeo seipsa vt existentia in eadem duratione intueri.

104. Confirmatur, quoniam negare non possunt aduersarij, quòd Pater saltem in aliquo signo cognoscat Filium & Spiritum sanctum in seipsis actu existentes: igitur semper illos nouit in se ipsis actu existentes. Consequentiam probo, tùm quia nunquam cognitio Patris mutata est ex vno signo in aliud, sed semper perseuerauit eadem. Tum quia personæ ipsæ non magis extiterunt in vno signo, quàm in alio: igitur si in aliquo signo eas Pater cognoscit, vt actu in seipsis existentes, semper eas nouit eodem modo in seipsis actu existentes. Consequentia patet, quia di-

una cognitio nunquam in seipsa variatur, nisi ratione obiecti: ergo si obiectum in seipso nunquam est variatum, nec cognitio ipsa variata est. Antecedens ostendo, nã semper illæ eodem modo coëxtiterunt Patri, sicut coëxistunt nunc: ergo sicut nunc coëxistunt Patri posteriores origine, simul tamen duratione cum illo: ita semper extiterunt posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre producente. Ergo sicut nunc, non obstante posterioritate originis, cognoscuntur vt actu existentes à Patre: ita, non obstante eadem posterioritate originis, semper sunt cognitæ vt actu existentes à Patre; cùm non minùs nunc existant posteriores origine, simul tamen duratione cum Patre, quàm in tota æternitate. Cuius ratio est, quia prioritas, vel posterioritas originis non facit, vt vna persona magis vel priùs prioritate durationis & *in quo* existat, quàm aliæ: sed tantùm quòd vna existat à se, aliæ verò ab alio.

105. Est & aliud genus fallaciæ in huiusmodi argumentationibus: nam quod est proprium concipientis tribui solèt rebus ipsis conceptis. Qui modus argumentandi, non minùs quã præcedens deceptorius est. Ex eo enim, quòd noster intellectus ex imperfecto suo modo concipiendi concipit Patrem, vt priùs seipsum intelligentem, quàm intelligat Filium & Spiritum sanctum, putant eodem modo procedere æternum Patrem in sua æterna conceptione, vt priùs cognoscat seipsum suamque essentiam, quàm Filium & Spiritum sanctum. Sic enim arguunt, cognitio Patris priùs fertur in id, quod est origine prius, quã quod est origine posterius: sed Pater est origine prior, Filius verò & Spiritus sanctus sunt origine posteriores: ergo priùs Pater cognoscit seipsum, quàm Filium & Spiritum sanctum. Falsum namque est, priùs Patrem sua cognitione ferri ad seipsum, quàm ad Filium & Spiritum sanctum prioritate aliqua reali, & in re ipsa existente, sed tantùm virtuali, & per ordinem ad imperfectum nostrum concipiendi modum: quæ prioritas non sufficit, vt cognitio Patris dicatur abstractiua, respectu Filij & Spiritus sancti: quia hæc, vt ab intuitiua re ipsa distinguatur, debet obiectum, quod repræsentat, re ipsa excludere, & non tantùm per signum nostræ rationis, ab aliquo signo reali æternitatis.

106. Ex dictis deducitur 1. Falsò docuisse Ferrarienses 4. contra gentes cap. 13. §. *Ad primum videtur*, notitiam Patris priùs terminari ad Verbum, vt productionem ipsius, quàm vt notitiam eiusdem & reliquorum obiectorum: eò quòd Pater producit Verbum, vt in eo intelligat seipsum, & reliqua omnia: nam hic est intrinsecus finis Verbi; alioqui frustraneum esset in Deo Verbum. Etenim falsum est, Patrem producere Verbum, vt in eo seipsum & cætera intelligat; alioqui non produceret illud ex sola fœcunditate naturæ, vt Patres, præsertim Augustinus sæpe testantur, sed ex mera necessitate intelligendi. Vnde contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. Non omnia Pater in seipso nosset, sed tantùm in Verbo; quin insanum esse putat 7. de Trinit. cap. 1. dicere, Patrem non esse sapientem, nisi sapientia, quam ipse genuit. Et licet hæc propositio: *Pater est sapiens Sapientia genita*, fuerit aliquando ab Augustino admissa lib. 83. quæstionum, quæstione vigesima tertia, ea tamen postea fuit ab ipso retractata, lib. primo retractationum capit. vigesimo sexto.

Ferrarienses.

August.

107. Deducitur secundò. Id quod dictum est de productione Verbi, idem prorsus dicendum esse de processione Spiritus sancti. Quòd sicut illud procedit, ex intuitiua notitia sui, & Spiritus sancti; ita hic ex perfectissimo amore sui, & reliquarum Diuinarum personarum. Cùm non minùs Spiritus sanctus vi suæ originis postulet procedere, ex perfectissimo amore omnium, quæ formaliter sunt in Deo, quàm Verbum ex perfectissima notitia omnium, quæ formaliter sunt in ipso Deo.

108. Ad fundamentum primæ sententiæ. Respondeo negando maiorem. Non enim ex illa tantùm notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se est productiuum Verbi; (siquidem nullum obiectum, vt probatum est, per se est productiuum Verbi increati:) sed ex illa etiam notitia per se procedit Verbum, cuius obiectum per se requiritur vt terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. Cùm igitur ad intuitiuam notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo, per se requirantur personæ diuinæ, vt obiecta actualia, actu existentia, per se illam terminantia, rectè ex tali notitia personarum per se dicitur procedere Verbum. Ad probationem verò maioris distinguenda est illa vniuersalis propositio, *Omne obiectum est comprincipium intellectus ad productionem Verbi*, vt sit tantùm vera respectu intellectus, cuius esse non est suum intelligere, qualis est creatus; non autem respectu intellectus, cuius esse est suum intelligere, qualis est increatus, qui non producit Verbum, vt eo intelligat, sed vt eo personaliter subsistat, & ad intra loquatur. Cæterùm concedenda est minor cum sua probatione de per se requisito, vt principio productiuo; neganda verò de per se requisito, vt obiecto per se tantùm terminante. Quare neganda est consequentia.

109. Ad primam rationem secundæ sententiæ, neganda est minor. Etenim inter potissimas perfectiones æterni Verbi est, vt vi suæ originis procedat expressiuum Spiritus sancti, quam perfectionem non haberet, sublato Spiritu sancto eiusque processione. Ad probationem verò minoris, negandum est, solùm illa tria esse per se tantùm requisita ad perfectam & adæquatam productionem Verbi: quamuis illa tantùm sint per se requisita per modum principij originantis.

110. Ad secundam rationem neganda est sequela. Etenim ad rationem imaginis requiritur, vt actiuè procedat ab obiecto, cuius est imago, vt infrà in peculiari sectione de ima-

gine

gine ostendemus. Cùm igitur Verbum non procedat actiuè ab Spiritu sancto, esto illum exprimat & perfectè repræsentet, non dicitur illius imago: sicut ob eandem rationem Verbum non dicitur imago creaturarum, quarum tamen est perfectè expressiuum & manifestatiuum. Exemplum verò de imaginibus arte depictis potiùs facit pro nobis. Nam illæ eatenus dicuntur imagines rerum, quas repræsentant, quatenus ab illis producuntur medijs speciebus, quæ fuerant actiua principia idearum, à quibus externæ imagines proximè exemplantur.

111. Ad fundamentum tertiæ sententiæ, neganda est Minor, quod constat ex dictis. Ad cuius probationem concedo, notitiam intuitiuam Verbi sub ratione originis esse priorem Verbo; sub ratione verò obiecti actu terminantis illam, esse simul cum illo, aut etiam posteriorem illo, non posterioritate aliqua reali; cùm cognitio Patris non pendeat originatiuè à Verbo & Spiritu sancto, vt ab obiectis, sed posterioritate rationis, & naturalis connexionis, quam cognitio notionalis Patris habet cum Verbo & Spiritu sancto, tanquam cum obiectis in seipsis actu existentibus: talis enim cognitio, vt formaliter terminata ad Verbum & Spiritum sanctum actu existentes, naturaliter exigit à nobis concipi vt simul, vel etiam posterior ipsis obiectis, vt actu specificantibus illam; & simul etiam prior vt actiua origo & communicatio totius esse intelligibilis. Non enim repugnat, vt ex disputatione 22. sect. 2. constat, quæ sunt sub vno genere & ratione priora, esse sub alio genere & ratione posteriora.

SECTIO IV.

An Verbum per se procedat ex cognitione creaturarum possibilium?

112. HACTENVS disputatum est, an Verbum per se procedat ex ijs, quæ formaliter sunt in Deo: superest disputãdum, an per se procedat ex ijs, quæ tantùm eminenter continentur in Deo, quæ sunt obiecta ipsa creata, quatenus terminant cognitionem Patris. Hæc autem vel sunt creaturæ ipsæ possibiles, vel futuræ & existentes in aliqua differentia temporis. In hac sectione disputabimus, an per se procedat ex notitia creaturarum possibilium, in sequenti verò, an procedat ex notitia futurarum.

113. PRIMA sententia negat, Verbum per se procedere ex cognitione creaturarum possibilium. Est Scoti citati sect. præced. Ochãmi in 1. dist. 27. q. 3. in fine, Vasq. 1. p. disp. 143. à cap. 3. Probatur hæc sententia 1. authoritate Anselmi in monologio, c. 30. & 31. vbi docet, adhuc futurum esse Verbum in Deo, etiamsi nulla possibilis esset essentia creata. Igitur ex sententia Anselmi Verbum Diuinum per se non procedit ex cognitione creaturarum, quandoquidem, his non possibilibus, adhuc productum fuisset Verbum diuinum.

Scotus. Ocham. Vasquez. Anselmus.

114. Secundò, ex ijs tantùm per se procedit Verbum, ex quibus originatur Verbum; atqui ex creaturis possibilibus non originatur Verbum: ergo ex ijs non per se procedit Verbum.

115. Tertiò, nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quàm habeat principium & origo, vnde ipse procedit: sed Verbum diuinum habet summam necessitatem essendi: creaturæ possibiles non habent summam necessitatem essendi: ergo Verbum diuinum non potest procedere ex creaturis possibilibus, tanquam ex principio per se requisito ad ipsius productionem. Maior constat, quia totum esse termini pendet à principio, à quo producitur: igitur non potest habere maiorem necessitatem essendi, quàm habeat eius principium, alioqui excederet suum principium. Minor probatur, nam Verbum habet eam necessitatem essendi, quam habet Deus, hæc autem est, qua maior excogitari non potest. Creaturæ autem possibiles non habent eandem necessitatem essendi, quam habet Deus: quod inde constat, quoniam sublato per impossibile Deo, per locum intrinsecum tolluntur creaturę possibiles, at sublatis creaturis possibilibus, non tollitur per locum intrinsecum Deus: ergo.

116. Quartò. Deus est in seipso absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas; ergo independenter à quacunque notitia creaturarum producit in se Verbum. Antecedens patet, quia nemo in Deo in ordine ad creaturas ponit respectum plus quàm rationis, alioqui Deus penderet à creaturis. Consequentia verò probatur, nam alioqui Deus in perfectione sibi maximè intrinseca & propria, cuiusmodi est productio Verbi, penderet à creaturis; atque adeo non esset in seipso omnino absolutus ab omni respectu & ordine ad creaturas.

117. Quintò. Si nullę forent creaturę possibiles, adhuc produceretur Verbum eodem modo perfectum, sicuti nunc est: ergo productio Verbi non pendet ex notitia creaturarum. Consequentia patet, quia quod per se requiritur ad productionem termini, eo sublato tollitur productio ipsius termini, saltem quoad eam perfectionem, quam acciperet ab illo, alioqui si nullam perfectionem acciperet ab illo, non esset per se requisitum ad ipsius productionem. Antecedens probatur, nam esto nullæ essent possibiles creaturę, adhuc non tolleretur à Verbo necessitas essendi, quam habet vt Deus. Confirmatur, quoniam absurdum est dicere, ex eo quòd possibilis non esset formica, futurum non fuisse Verbum, aut certè non cum ea perfectionis plenitudine, cum qua de facto est.

118. Sextò. Cognitio Patris priùs ratione terminatur ad suam essentiam, quam ad creaturas vt possibiles; ergo priùs ratione terminatur ad productionem Verbi, quàm co-

gnoſcat creaturas vt poſſibiles. Antecedēs patet, quoniam ad ſuam eſſentiam terminatur tanquam ad obiectum primarium, quod ſolùm per ſe mouet intellectum Patris ad intuitiuam notitiam ſui; ad creaturas verò tanquam ad obiectum ſecundarium, quod nec per ſe mouet, nec per ſe primò terminat notitiam Patris, niſi in virtute obiecti primarij. Conſequentia probatur, nam in id per ſe priùs tendit cognitio notionalis Patris, quod eſt maior, & intimior perfectio Dei: atqui maior & intimior perfectio Dei eſt productio Verbi, quàm repræſentatio creaturarum poſſibilium: ergo.

119. Septimò. Cognitio creaturarum poſſibilium nullam addit intrinſecā perfectionē Deo: ergo ex earum notitia non procedit per ſe Verbum. Conſequentia patet, quia Verbum per ſe tantùm procedit ex notitia dicente intrinſecam perfectionem in Deo, quia procedit ex illa vt ex principio per ſe communicante aliquod eſſe. Antecedens probatur, nam ita ſe habet notitia poſſibilium ad notitiam eſſentię: ſicut notitia futurorum ad notitiam poſſibilium: ſed notitia futurorum non addit nouam perfectionem ſupra notitiam poſſibilium; ergo neque notitia poſſibilium ſupra notitiam eſſentiæ. Minor conſtat. Maior probatur, quia vtraque notitia tam futurorum, quàm poſſibilium eſt extrinſeca Deo; & vtraque implicante, non minùs perfectus eſſet Deus, quàm nunc eſt.

120. Octauò. Si Verbum procederet ex creaturis poſſibilibus tanquam ex obiecto per ſe requiſito, ſequeretur, Verbum procedere vt imaginem creaturarum: cōſequens eſt contra Patres: ergo. Sequela probatur, quoniam ad rationem imaginis præter ſimilitudinem cum imaginato, nil aliud requiritur, quàm origo ab eodem, cuius ſimilitudinem gerit; ſed Verbū procedit ſimile creaturarum quoad eſſe intentionale & repręſentatiuum; ergo ſi ab illis etiam tanquam ab obiecto per ſe requiſito procedit, erit propria imago earum.

121. Nonò. Spiritus ſanctus non procedit per ſe ex amore creaturarum; ergo nec Verbū ex notitia earundem. Antecedens conſtat, tū quia amor creaturarum eſt liber, proceſſio verò Spiritus ſancti eſt ſummè neceſſaria; tum quia alioqui Spiritus ſanctus diceretur amor creaturarum. Conſequentia verò probatur, nam ita ſe habet dilectio creaturarum ad proceſſionem Spiritus ſancti, ſicut cognitio earundem ad productionem Verbi, vtraque enim eſt extrinſeca Deo, & nullam addit nouam perfectionem Deo.

122. Decimò. Ex illo obiecto per ſe procedit Verbum, ex cuius notitia beatur intellectus Patris: ſed ex notitia creaturarum non beatur intellectus Patris: igitur ex earum notitia non procedit per ſe Verbum. Minor patet, alioqui Deus in ſua beatitudine dependeret à creaturis. Et confirmatur, quia noſtra beatitudo non pendet à notitia creaturarum; ergo multò minùs ab ea pendebit beatitudo Dei. Maior probatur, quia Verbum Diuinum procedit vt intellectualis imago, & vt intrinſecum complementum eſſentialis fælicitatis & beatitudinis æterni Patris.

123. Vndecimò. Si Verbum procederet ex cognitione creaturarum ſequeretur, Patrem priùs cognoſcere creaturas, quàm eas cognoſcerent Filius & Spiritus ſanctus: conſequens eſt falſum: nam omnes tres perſonę ex æquo reſpiciunt creaturas. Nam ſicut omnes tres perſonæ ex æquo eas producunt, & amant; ita ex æquo eas cognoſcunt.

124. Duodecimò. In Deo priora ſunt illa, quæ nullum dicunt reſpectum ad extra ijs, quę aliquem reſpectum dicunt ad extra: productio Verbi nullum dicit reſpectum ad extra; cognitio verò creaturarum dicit reſpectū ad extra. Igitur prior eſt productio Verbi, quàm cognitio creaturarum. Minor patet. Maior probatur, nam ea ſunt priora in Deo, quæ ſunt intimiora: intimiora autem ſunt, quę nullum dicunt reſpectum ad extra, nam hæc præſupponuntur ad ea, quæ reſpectum dicunt. Confirmatur, quia non eſſet cognitio diuina ordinata, ſi priùs cognoſceret creaturas, quàm productionem Verbi; nam priùs cognoſceret aliena & extrinſeca, quàm propria & intrinſeca.

125. Decimo tertiò. Priùs ratione, quàm Deus cognoſcat creaturas vt poſſibiles, cognoſcere debet ſeipſum vt completum principium earum: ergo priùs ratione, quàm cognoſcat creaturas vt poſſibiles, cognoſcit ſeipſum ſubſiſtētem in tribus ſuppoſitis relatiuis: ergo priùs ratione, quàm cognoſcat creaturas vt poſſibiles, producit Verbum. Antecedens conſtat: etenim qui cognoſcit effectus per cauſam, ſicut cognoſcit Deus creaturas poſſibiles per ſuam omnipotentiam, debet priùs cognoſcere cauſam in ratione principij productiui perfectè completam, quam cognoſcat effectus ab ipſa producibiles; cùm prior ſit cauſa in ſeipſa perfectè completa in ratione principij, quàm ſint poſſibiles effectus ab ipſa promanabiles: nam hi neceſſariò ſupponunt illam. Prior conſequentia patet, quia cauſa non eſt vltimò completa in ratione principij productiui, niſi per ſuppoſitū: ſunt enim actiones ſuppoſiti, non naturę, vt eſt cōmune Philoſophorū ac Theologorum proloquium. Sed Deus non niſi in tribus ſuppoſitis relatiuis Patris & Filij & Spiritus S. completè ſubſiſtit. Ergo. Poſterior verò conſequentia probatur, quia cùm debeat Deus neceſſariò præcognoſcere ſeipſum, vt in tribus ſuppoſitis ſubſiſtentem, & non poſſit ſeipſum in tribus ſuppoſitis ſubſiſtentem præcognoſcere abſtractiuè, cùm hæc cognitio imperfectionem inuoluat in DEO; ſed intuitiuè, neceſſariò hæc cognitio ſupponit perſonas actu exiſtentes, atque adeo productas. Ergo priùs, quàm cognoſcat creaturas vt poſſibiles, producit Verbum.

126. SECVNDA ſententia affirmat, Verbum per ſe procedere ex notitia creaturarum poſſibilium. Hæc ſententia communior eſt

inter

S. Thomas. Alensis. Benauent Richardus. Gabriel. Palatius. Caietanus. Zumel. Bannez. Molina. Valentia. Torres. Suarez. Ruiz. Granadus. Zuniga.

Augusti.

inter Scholasticos, eaque colligitur ex S. Thoma 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Alensi 1. p. q. 62. membr. 1. artic. 4. Bonauentura in 1. dist. 27. p. 2. artic. 1. qu. 2. Richardo art. 2. qu. 3. eamque expresse docent Gabriel in 1. dist. 27. qu. 3. artic. 3. Palatius disput. 2. circa finem, Caietanus 1. p. quæst. 34. artic. 3. Zumel, Bannez. Molina, Valentia ibidem, Torres qu. 27. ar. 5. 3. p. suę disp. Suarez lib. 9. de Trinit. capit. 6. Ruiz disput. 63. sec. 1. Granadus disp. 6. Zuniga disput. 9. dubio 6. Pro cuius explicatione,

127. DICO 1. Verbum diuinum vi suæ originis per se procedit ex notitia creaturarum possibilium. Probatur primo ex Augustino 15. de Trinitat. cap. 14. vbi docet, Verbum diuinum esse de his omnibus, quę sunt in scientia Patris. Particula autem, *De*, præsertim in doctrina Augustini processionem per se importat ab eo, de quo dicitur terminus procedere. Nam eodem modo in sententia ipsius Verbum dicitur procedere de his, quæ sunt in scientia Patris, ac de substantia ipsa Patris. Sed respectu substantiæ Patris particula *De*, denotat perfectatem principij: ergo etiam respectu eorum, quæ sunt in scientia Patris, denotabit perfectatem, saltem termini per se terminantis, vt infrà explicabo. Vnde hocipsum Augustinus magis declarans, addit: *Sciunt igitur inuicem Pater & Filius; sed ille gignendo, hic nascendo.* Atqui Verbum per se procedit ex ijs, quæ accipit vi suæ natiuitatis: quia quæ accipit vi suę natiuitatis per se requiruntur ad eius productionem: est enim natiuitas seu origo passiua Verbi, principium ipsum communicatiuum Verbi, vt modificatum relatione producti. Igitur si Verbum vi suę natiuitatis & originis accipit omnia, quæ sunt in scientia Patris, ea omnia sunt per se requisita ad productionem ipsius. Non potest autem hęc authoritas Augustini intelligi etiam de creaturis vt futuris, quia licet cum notitia futurorum, non tamen de notitia futurorum procedit Verbum.

128. Probatur eadem sententia triplici ratione. Prima sit. De ratione Verbi vt sic, est procedere vt declaratiuum & manifestatiuum Dicentis: ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt perfectè declaratiuum & manifestatiuum ęterni Patris Dicentis. Ergo de ratione Verbi increati est, procedere vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium. Igitur de ratione eiusdem erit, procedere ex cognitione earundem creaturarum possibilium. Antecedens constat ex ipsa quidditate Verbi, cuius potissimum munus est declarare ac manifestare dicentem, à quo procedit. Prima consequentia patet, nam de ratione Verbi increati est, procedere illimitatum & infinitum, in tota latitudine Verbi possibilis. Sicut de ratione Dicentis increati est dicere illimitatè & infinitè in tota latitudine dictionis possibilis. Et vniuersaliter de ratione cuiuscunque perfectionis increatę est, esse illimitatam & infinitam in tota latitudine eius perfectionis, in qua supponitur. Cuius ratio à priori est, quoniam ratio increati est ipsa ratio illimitationis & infinitatis, cùm sit ratio entis à se à nullo dependentis: ergo coniuncta cum qualibet perfectione reddit illam formaliter illimitatam & infinitam in ea ipsa ratione, in qua illam contrahit. Secunda verò consequentia probatur, nam esse declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium est aliqua perfectio intrinseca Verbo, nam per illam constituitur exemplar & practicum principium productiuum creaturarum: vnde maxima perfectio deesset Verbo, si hanc perfectionem non haberet. Igitur si vi suæ originis procedere debet perfectè declaratiuum & manifestatiuum omnium declarabilium & manifestabilium, vi eiusdem originis procedere debebit vt declaratiuum & expressiuum creaturarum possibilium: siquidem hæ continentur inter obiecta declarabilia & manifestabilia, ad quæ Verbum increatum vi suæ infinitæ perfectionis se extendere debet. Vltima verò consequentia elucet, quia non potest Verbum vi suæ originis procedere, vt declaratiuum & manifestatiuum creaturarum possibilium, nisi vi suæ originis procedat ex notitia earum: cùm non alio modo Verbum manifestet obiecta, quàm per eorum notitiam, quàm vi suæ originis accipit à Dicente.

129. Confirmatur. Ea perfectate Verbum diuinum adæquatur notitiæ Patris, qua perfectate notitia Patris adęquatur propriæ essentiæ, vt est species intelligibilis omnium: sed notitia Patris per se adęquatur propriæ essentię, vt est species intelligibilis tam sui, quàm creaturarum: ergo etiam Verbum per se adæquatur notitiæ Patri, vt est notitia tam essentię, quàm creaturarum. Maior probatur, nam ea perfectate, Verbum procedit ex notitia dicentis, qua perfectate notitia ipsa dicentis procedit ex specie intelligibili obiecti dicibilis: ergo ea perfectate Verbum diuinum procedit ex notitia Patris dicentis, qua perfectate notitia ipsa Patris dicentis procedit, vt more nostro loquar, ex diuina essentia, tanquam specie intelligibili omnium dicibilium. Minorem ostendo, quia quidquid per se includit species obiecti, per se etiam includit notitiam actualis obiecti; cùm hæc sit propria proles & partus illius. At diuina essentia per se includit perfectionem speciei intelligibilis creaturarum possibilium; ergo & eius actualis notitia; nam hæc per se postulat adæquari & commensurari illi.

130. SECVNDA ratio sit. Verbum diuinum per se, & vi propriæ originis procedit cum omni perfectione, quam per se dicit cognitio increata Patris. Sed cognitio increata Patris per se dicit expressionem creaturarum possibilium: ergo hanc per se accipit Verbum vi suę originis. Maior constat, nam ex perfectiones per se vi originis accipit Verbum, quæ per se includuntur in eius formali origine: cùm igitur formalis origo Verbi in ipsa increata notitia Patris, quidquid per se includitur in notitia ipsa increata Patris, per se

etiam

etiam & vi originis accipit Verbum. Minorem probo, quia notitia increata est per se illimitata in tota latitudine notitiæ possibilis: ergo per se dicit expressionem totius entis possibilis. Nec refert, quòd talis notitia sit obiecti extrinseci: nam esto obiectum expressum sit extrinsecum, ipsa tamen exprimendi vis intrinseca est, & vitalis in Deo. Sicut esto effectus ad extra producibilis sit extrinsecus Deo, quia tamen ratio ipsa producendi est intrinseca Deo, potentia productiua ad extra est intrinseca perfectio Dei: nam sicut effectus ad extra producibilis supponit positiuam perfectionem productiuam ad intra: ita obiectum ad extra expressibile, supponit positiuam perfectionem expressiuam ad intra: quæ non minùs, quàm virtus ipsa producendi, est perfectio intrinseca Deo.

131. Confirmatur. Ita se habet in Deo cognitio expressiua diuinæ essentiæ respectu cognitionis expressiuæ creaturarum: sicut se habet potentia productiua diuinarum personarum respectu potentiæ productiuæ creaturarum: nam sicut illa ad essentiam comparatur tanquam ad obiectum primarium, ad creaturas verò tanquam ad obiectum secundarium: ita hæc ad diuinas personas comparatur tanquam ad terminum primarium, ad creaturas verò tanquam ad terminum secundarium. Sed potentia non solùm dicit perfectionem intrinsecam in Deo, vt est productiua termini primarij, sed etiam vt est productiua termini secundarij. Ergo & cognitio non solùm dicit perfectionem intrinsecam in Deo, vt est expressiua obiecti primarij, sed etiam vt est expressiua obiecti secundarij.

132. Tertia ratio. Verbum per se procedit ex cognitione comprehensiua Deitatis; ergo per se procedit ex cognitione possibilium. Consequentia constat, quoniam impossibile est, comprehendi Deitatem, non comprehensa eius omnipotentia. At nequit comprehendi omnipotentia, non cõprehenso eius obiecto: obiectum autem omnipotentiæ est ens possibile: igitur nequit comprehendi Deitas, non comprehensis creaturis possibilibus: atque adeo, si Verbum per se procedit ex comprehensione Deitatis, per se etiam procedit ex cognitione creaturarum possibilium. Antecedens verò probo, tum quia Verbum per se procedit ex cognitione perfectissima; hæc autem est cognitio comprehensiua Deitatis. Tum quia alioqui, contra Augustinum *Augustin.* supra citatum, Verbum vi suæ originis non procederet per omnia simile & adæquatum Patri; siquidem non adæquaretur illi in notitia creaturarum possibilium, quam per se includit cognitio notionalis Patris, qua increata notitia est. Vnde vi suæ originis Verbum non acciperet omnem perfectionem per se spectantem ad notitiam Patris. Quare siue dicamus, Deum vnico intuitu formaliter & virtualiter indiuisibili cognoscere suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cum ea essentialiter connexas, tanquam effectus cum causa, siue diuerso intuitu virtualiter distincto; semper verum erit, cognitionem creaturarum possibilium per se pertinere ad comprehensionem omnipotentiæ; atque adeo ad completam originem Verbi, quod per se postulat procedere ex notitia comprehensiua Deitatis.

133. Dico 2. Creaturæ possibiles vt cognitæ non concurrunt ad productionem Verbi per se originatiuè, sed per se tantùm terminatiuè. Assertio constat ex sectione præcedente: in qua similiter ostendimus, Verbum non procedere à seipso & Spiritu sancto cognitis vt actu existentibus, originatiuè, sed solùm terminatiuè: quod à fortiori verum erit respectu creaturarum. Ratio verò est, quia tunc solùm obiectum concurrit originatiuè, quando concurrit vt species intelligibilis ad actum sui repræsentatiuum. Verbum autem increatum non producitur, quatenus est actus repræsentatiuus obiecti, cùm ille sit essentialiter improductus, & solùm communicetur Verbo, sed quatenus est persona, ad quam per se non concurrit obiectum, sed suppositum ipsum Patris. Vnde ipsummet suppositum Patris considerari potest dupliciter, vno modo vt obiectum paternæ intellectionis, & sic ad productionem Verbi non concurrit, nisi vt primarius terminus intellectionis, quæ per se vi originis communicatur Verbo: eodem modo concurrunt reliquæ personæ, & creaturæ possibiles, nisi quòd creaturæ concurrant vt terminus secundarius, per se tamen requisitus ad completam originem Verbi. Alio modo considerari potest, vt naturale suppositum Patris; & sic ad productionem Verbi concurrit, vt principium originatiuum. Eodem modo considerari potest essentia diuina & quodlibet attributum ipsius, vel in ratione obiecti per se primariò terminantis intellectionem Patris, vel in ratione principij communicatiui: primo modo terminatiuè tantùm; secundo modo communicatiuè concurrit ad productionem Verbi.

134. Ex his colligitur, falsas esse has locutiones. *Verbũ est à seipso* vel *ex seipso*, *Spiritu sancto*, vel *creaturis*; rectè tamen dici, *esse à Patre*, vel *ex Patre*. Ratio est, quia particulæ *A*, & *Ex*, denotant originem vnius ab alio. Cùm igitur Verbum non procedat à seipso, vel à Spiritu sancto, aut à creaturis originatiuè, sed solùm à Patre, respectu solius Patris, erunt prædictæ locutiones veræ. Præterea falsæ etiam sunt istæ. *Verbum est de seipso*; *de Spiritu sancto*; aut *de creaturis*: rectè tamen dicitur, *esse de Patre*, vel *de substantia*, aut *de sapientia & virtute Patris*. Ratio: quoniam particula, *De*, importat consubstantialitatem termini cum principio, connotata origine inter terminum & principium. Quia igitur hanc cõsubstantialitatem non habet Verbum cum creaturis, non dicitur *esse*, vel *procedere de creaturis*: & licet hanc consubstantialitatem habeat cum seipso, & cum Spiritu sancto, quia tamen non habet à seipso, vel à Spiritu sancto originem, quam connotat particula, *De*, dici non potest, *esse de seipso*, vel *de substan-*

tia Spiritus sancti. Vnde respectu creaturarum ex duplici defectu hæc locutio est falsa, & defectu consubstantialitatis, & defectu originis; respectu verò sui, & Spiritus sancti solùm defectu originis & actiuæ cõmunicationis. Hinc tamen non obstat, quin Verbum dici possit *sui ipsius Spiritus sancti, & creaturarum Verbum*; quia hoc importat respectum repræsentantis ad repræsentata, & manifestantis ad manifestata: Verbum autem perfectissimè repræsentat, & manifestat seipsum, Spiritum sanctum, & creaturas.

Solutio argumentorum oppositæ sententiæ.

Ad auctoritatem Anselmi.

135. AD 1. ductum ab authoritate Anselmi Respondeo; Anselmum apertè loqui de creaturis, existentibus in aliqua differentia temporis. Nam cæterùm de creaturis possibilibus c. 33. docet, eas eodem Verbo, eademque necessitate dici, qua Deus dicit seipsum: quoniam illæ semper manent in ipsa arte Dei inuariatæ & immutabiles, siue in seipsis existant, siue factæ dissoluantur.

136. Ad 2. Neganda est simpliciter maior: quoniam vt probatum est, Verbum non solùm per se procedit ex ijs, quę ad eius productionem requiruntur originatiuè, sed etiam ex ijs, quæ requiruntur terminatiuè.

137. Ad 3. Neganda est minor quoad secundam partem. Etenim tam Verbum diuinum, quàm creaturæ ipsæ possibiles summam habent necessitatem essendi, licet Verbum illam habeat positiuè & à se; creaturæ verò negatiuè & ab alio. Dupliciter enim considerari possunt creaturæ possibiles, vno modo per respectum ad omnipotentiam Dei, à qua denominantur possibiles, quo pacto consequuntur ipsam omnipotentiam Dei, tanquam passio suum principium. Alio modo in ordine ad seipsas, per non repugnantiam, quam habent ad existendum; quo pacto præsupponuntur ad omnipotentiam Dei, tanquam obiectum ad suam potentiam. Vtroque modo consideratæ creaturæ possibiles summam habent necessitatem essendi. Nam consideratę primo modo habent eandem necessitatem, quam habet omnipotentia ipsa Dei, quæ talem possibilitatem creaturarum ex se necessariò infert, ob summam plenitudinem suæ perfectionis. Licet talem necessitatem Deus habeat à se, creaturę verò à Deo: sicut eandem necessitatem essendi habet passio & principium; licet illa dependenter, & ab alio; hoc independenter, & à se. Quæ diuersitas non facit, vt vna necessitas sit maior alia in ipsa formali ratione necessitatis, sed tantùm vt vna sit perfectior alia. Nec minorem necessitatem habent consideratę secundo modo per ordinem ad non repugnantiam, quam habent ad existendum. Nam cùm hęc non repugnantia sit pura negatio, vt ex Philosophia suppono, & pura negatio à nullo pendeat, neque ab ipsomet, à quo non potest, nisi positiuum ens pendere, habebit necessitatem in suo genere summam. Nam summa necessitas est, quæ vt sit vel non sit, à nullo pendet; ideo quippe Deus in suo esse positiuo est summè necessarius, quia in suo esse positiuo à nullo pendet, ne à seipso quidem, nisi in genere causę formalis. Cùm igitur creaturæ secundùm hanc non repugnantiam à nullo pendeant, neque à Deo, cùm secundùm hanc non repugnantiam sint purum nihil, habebunt necessitatem in suo genere summam. Dixi *in suo genere*; nam hæc summa necessitas fundatur in summa imperfectione & nihilitate totius entis: contrà verò necessitas, quam habet Deus, fundatur in summa perfectione & plenitudine totius entis possibilis.

138. Ad probationem verò secundæ partis minoris concedo, Verbum diuinum habere eandem necessitatem essendi, quam habet Deus ipse, nempe positiuam & à se; eandem verò non habere creaturas; nego tamen eas nõ habere aliam necessitatem in suo genere etiam summam, modo suprà declarato. Ad aliam verò probationem eiusdem minoris concedo, sublatis creaturis possibilibus, non tolli Deum quoad eas perfectiones, quæ nullam connexionem habent cum creaturis, nego tamen non tolli quoad eas saltem perfectiones, quæ connexionem habent cum creaturis possibilibus. Quare sublatis creaturis possibilibus tolleretur à Deo perfectio omnipotentiæ, artis, & exemplaris, non quidem propter dependentiam harum perfectionem à creaturis, sed propter perfectionem, quam creaturæ ipsæ possibiles necessariò supponunt in Deo.

139. Ad 4. Aliqui negant antecedens, putãt enim in Deo esse realem ordinem & respectum transcendentalem ad creaturas possibiles. Sed falsum est, cùm omnis ordo & respectus realis aliquam importet dependentiam, præsertim quando talis ordo est ad terminum diuersę naturæ. Quare distinguendum est antecedens. Est Deus absolutus ab omni ordine reali ad creaturas, concedo; ab omni cõnexione cum creaturis, nego: idque non ob imperfectionem, aut dependentiam ipsius à creaturis, sed ob summam plenitudinem essendi, & dependentiam creaturarum ab ipso. Vnde distinguendum est etiam consequens: producit Deus Pater Verbum independenter à notitia creaturarũ originatiuè, concedo; terminatiuè, nego. Nam hoc non est aliud, quàm non posse producere Verbum, nisi ex perfecta notitia Deitatis, quæ per se etiam affert notitiã creaturarum, tanquam termini per se connexi cũ omnipotentia Dei. Eodem modo respõdetur ad probationem consequentię; Deum nõ producere Verbum dependenter à creaturis originatiuè, sed solùm terminatiuè; idque propter connexionem, quam creaturæ possibiles habent cum omnipotentia Dei, ex cuius notitia per se procedit Verbum.

140. Ad 5. Nego antecedens. Etenim sublatis creaturis possibilibus, Verbum non procederet, vt exemplar, ars, & virtus productiua

creatu-

creaturarum; quæ perfectiones cùm sint intrinsecæ Verbo, non procederet Verbum cum omnibus perfectionibus, cum quibus de facto procedit, sublatis creaturis possibilibus. Ad confirmationem respondeo, sublata qualibet creatura possibili, non processurum Verbum cum tota ea plenitudine essendi, cum qua de facto procedit, non propter sublationem creaturæ, sed propter sublationem illius perfectionis diuinæ, quam talis creatura possibilis per se supponit in Deo. Cùm enim creaturæ possibiles supponant intrinsecam perfectionem in Deo, à qua formaliter habent, vt sint possibiles, hoc ipso, quod tollitur aliqua creatura possibilis, tollitur aliqua perfectio in Deo, quam talis creatura possibilis supponebat in Deo, & à qua formaliter denominabatur possibilis. Sicut sublato aliquo effectu sublunari possibili, tollitur plenitudo virtutis solaris, quam talis effectus de facto supponit in virtute ipsa productiua solis.

141. Cæterùm, vt hæc, & similia argumenta aliquid concludant, supponere debent possibilitatem creaturarum, eaque suppositæ concludere, cognitionem earum non esse per se requisitam ad productionem Verbi: Nam in hoc tantùm consistit præsens controuersia. Alioquī si supponatur impossibilitas creaturarum, tollitur ista necessitas, vt debeat Verbum procedere ex cognitione earum, sed potius tunc processurum Verbum ex cognitione impossibilium. Verū sicut tunc, propter necessariā connexionem, quā creaturæ possibiles de facto habent cū omnipotentia & scientia Dei, sequeretur, aliam in Deo fore potētiam atque scientiam; non propter dependentiam Dei à creaturis, sed propter necessariam exigentiam & connexionem Deitatis cum creaturis: quę exigentia & cōnexio esse potest sine vlla dependentia à creaturis: ita sequeretur tūc aliud fore Verbum ab isto, quod de facto in Deo est: eò quòd illud non haberet eam perfectionem potentiæ & scientiæ, quam nunc habet, licet sub ea hypothesi talis perfectio non esset per modum priuationis, sed puræ negationis, quia non esset debita Verbo; cùm iam supponeretur impossibilis, & nulla perfectio impossibilis sit debita Deo.

142. Ad 6. Negatur consequentia, quia licet priùs Pater cognoscat suam essentiam, quā creaturas possibiles, non tamē priùs producit Verbum, quàm cognoscat creaturas: nā priùs ratione, quàm producat Verbum, cognoscere debet suam omnipotentiam, quę ratione præcedit productionem ipsam Verbi; nequit autē cognoscere suam omnipotentiam, nisi cognitis creaturis possibilibus tanquam terminis per se cum illa connexis: atque adeo priùs ratione, quàm producat Verbum cognoscere debet creaturas possibiles, tanquam terminos cum omnipotentia necessariò connexos. Ad probationem verò consequentiæ nego, cognitionem Patris priùs ratione terminari tantùm ad ea, quę sunt perfectiora & intimiora, sed etiam ad ea, quæ cum prioribus essentialem connexionem habent: quia igitur creaturæ possibiles essentialem connexionem habent cum omnipotentia Dei, quæ prior est productione Verbi, etiam ipsæ creaturæ priùs ratione cognoscuntur, quam producatur Verbum.

143. Ad 7. Nego antecedens. Ad cuius probationem neganda est maior, tum quia creaturæ vt futuræ nullam habent essentialem connexionem cum Deo, sicuti habēt creaturæ vt possibiles. Tum quia cognitio futurorū nihil exprimit, quod nō exprimat cognitio ipsa possibilium: at non quidquid exprimit cognitio essentiæ diuinæ, exprimit cognitio creaturarū possibiliū. Siquidem cognitio essentiæ diuinæ non exprimit creaturas secūdùm esse creatum & participatum vniuscuiusque, quod exprimit cognitio ipsa creaturarū possibiliū. Atque adeo cognitio creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentiæ: cognitio verò futurorum nullā addit nouam expressionem supra expressionē possibilium. Eò quòd quidquid est futurum priùs fuit possibile: ac proinde nihil noui exprimi potest cognitione futurorum, quod non fuerit expressum cognitione possibilium.

144. Ad 8 Nego sequelam. Etenim ad rationem propriæ imaginis non sat est, procedere ab aliquo tanquam ab obiecto per se terminante, nisi etiam procedat ab obiecto, vel principio per se originante. Cùm igitur verbum diuinum non procedat à creaturis possibilibus tanquam ab obiecto, vel principio per se originante, sed solùm tanquam ab obiecto per se terminante, non procedit vt propria imago earum.

145. Ad 9. Aliqui negant consequentiam, cuius discriminis rationem reddunt, quoniā, vt in argumento dicitur, amor creaturarum possibilium est liber, cognitio verò earundem necessaria. Mihi verò iuxta iacta principia de voluntate Dei, negandum potiùs est antecedens. Etenim Deus, vt in præcitata disputatione docui, non solùm diligit necessariò seipsum, suamque essentiam, sed etiam omnes creaturas possibiles, vt terminos suæ omnipotentiæ. Vnde qua ratione Verbum procedit ex cognitione creaturarum possibilium, tanquam ex obiecto necessariò & per se cognito cū ipsa omnipotentia Dei: eadem ratione procedit Spiritus S. ex amore earūdem creaturum possibilium tāquam ex obiecto necessariò & per se dilecto cum ipsa omnipotentia Dei. Ex his constat ad probationem antecedentis. Neque vllum est absurdum, Spiritum S. dici amorem creaturarum, sicut Verbum dicitur verbum creaturarum.

146. Ad 10. Distinguo maiorem: ex illo tātùm obiecto per se procedit Verbum, ex cuius notitia intellectus Patris beatur essentialiter, nego; ex cuius notitia beatur saltem completiuè & connaturaliter, cōcedo: modò ex notitia creaturarum possibilium intellectus patris nō beatur essentialiter, cùm essentialiter tantùm beetur ex notitia essentiæ & personarum, beatur tamen completiuè & connaturaliter: quia non censetur naturaliter completa beatitudo Patris, nisi se extendat ad terminos suæ om-

nipotentiæ

nipotentiæ: nam vt sic creaturæ possibiles aliquo modo pertinent ad omnipotentiam Dei. Confirmatur, quia sine distincta notitia creaturarum non est cognitio ipsa Deitatis completa in ratione perfectæ comprehensionis; ergo nec in ratione beatitudinis; cùm beatitudo Dei consistat in perfectissima cognitione deitatis. Eodem modo respondetur ad confirmationem, nempe beatitudinem nostram compleri saltem connaturaliter à notitia creaturarum in Verbo.

147. Ad 11. Distinguo consequens: sequeretur Patrem priùs Filio & Spiritu S. cognoscere creaturas cognitione notionali, concedo; cognitione essentiali, nego. Neque hoc est absurdum, sed planè necessariũ, vt Pater cognitione notionali priùs cognoscat creaturas, quàm eas cognoscant Filius & Spiritus Sanctus, licet cognitione essentiali non priùs Pater, quàm omnes personæ simul, eas cognoscat. Pari modo philosophandum est de amore creaturarum. Nam, quatenus eo Pater & Filius constituuntur vt proximum principiũ spiratiuum Spiritus sancti, dicitur amor notionalis, eoque priùs ratione Pater & Filius diligunt creaturas, quàm eas diligat Spiritus sanctus. Quatenus verò est amor essentialis, non priùs eo vna persona, quàm reliquæ omnes simul creaturas diligunt. Neque vllum est absurdum, vt eadem notitia & dilectio secundùm vnam rationem sit prior & notionalis, vniusque tantùm personæ propria, secundùm alias verò essentialis & omnibus personis communis.

148. Ad 12. Primò nego minorem: constat enim ex communi sententia Scholasticorum, Verbum inuoluere respectum ad creaturas, non realem, sed rationis. Nam hoc ipso quod procedit ex notitia creaturarum, procedit cum respectu rationis ad illas. Secundò. Nego maiorem: nam omnipotentia in omnium sententia est prior productione Verbi, cùm ex illius cognitione procedat Verbum, & tamen omnipotentia dicit respectum rationis ad creaturas, cùm nequeat cõcipi sine illis. Ad probationem autem maioris, primò; falsa est maior: etenim, cùm in Deo omnia sint essentialia, non sunt alijs alia intimiora, sed omnia æquè intima & quidditatiua. Secundò. Concedo maiorem; quando aliquid non obstat; obstat autem interdum prioritas alicuius perfectionis connexionem habentis cum extrinsecis obiectis, qualis est perfectio omnipotentiæ, ratione præcedentis productionem Verbi, & simul connexionem habentis cum creaturis possibilibus. Esto igitur productio Verbi sit intimior omnipotentia, quia tamen Verbum procedere debet ex cognitione omnipotentiæ, & cum ipsa cognitione omnipotentiæ est per se necessariò connexa cognitio creaturarum possibilium, priùs ratione cognoscũntur omnipotentia & creaturæ possibiles, quàm producatur Verbum. Tertiò. Non valet in diuinis ex vna prioritate aliam inferre. In proposito autem ex prioritate cognoscendi Verbum infertur prioritas producendi Verbum: nam ex eo quòd productio Verbi, vt intimior omnipotentiæ, quæ tota est per respectum ad creaturas, cognosci debeat priùs, quàm omnipotentia, & consequenter quàm creaturæ, infertur, productionem ipsam Verbi debere præcedere cognitionem omnipotentiæ & creaturarum: cùm tamen ex vi argumenti tantùm sequatur, productionem Verbi debere priùs ratione cognosci, quàm cognoscatur omnipotentia & creaturę possibiles.

149. Ad confirmationem neganda est sequela: nam creaturas cognoscit vt necessariò connexas cum propria perfectione omnipotentiæ. Vnde non cognoscit illas, vt omnino alienas, sed vt terminos propriæ perfectionis. Cæterùm ex eo quòd debeat Verbum posteriùs produci, quàm cognoscatur omnipotentia & creaturæ possibiles, non necessariò sequitur, quòd debeat etiam posteriùs cognosci, quàm cognoscatur omnipotentia & creaturæ ipsæ possibiles: nam posset posteriùs produci, quàm cognoscatur omnipotentia & creaturæ possibiles, & simul priùs ratione cognosci, quàm eadem potentia & creaturæ cognoscantur, vt mox constabit.

150. Ad 13. Nego vltimam consequentiam: siquidem non implicat, Deum, priùs ratione, quàm producat Verbum, cognoscere ipsum Verbum, & reliquas personas diuinas; atque adeo priùs ratione, quàm cognoscat suam omnipotentiam & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, vt completum principium productiuum creaturarum per triplicem subsistentiam relatiuam. Quod quâ ratione fieri possit, sic explico. Etenim dupliciter potest Pater priùs ratione, quàm Filium & Spiritum sanctum producat, illos cognoscere: vno modo ex vi cognitionis comprehensiuæ propriæ essentiæ; alio modo ex vi cognitionis comprehensiuæ virtutis generatiuæ & spiratiuæ. Primo modo cognoscit illos priùs ratione, quàm cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles. Nam comprehendendo suam essentiam, cognoscit illam vt essentialiter exigentem tres personalitates relatiuas; & quia hæc exigentia est priùs cognoscibilis, quàm omnipotentia, cùm sit in ordine ad perfectiones intrinsecas, omnipotentia verò per ordinem ad terminos extrinsecos, priùs ratione Deus cognoscit tres personalitates, tanquam terminos intrinsecos quos exigit essentia, quàm omnipotentiam & creaturas possibiles. Cognoscit autem in hoc signo rationis Deus tres personalitates, vel vt eminenter contentas in essentia, vel vt ego probabiliùs puto, etiam vt existentes in se ipsis priùs ratione, quàm eas producat: cùm non repugnet, idem secundùm diuersas rationes concipiendum esse priùs & posteriùs ratione, vt suprà probatum est.

Nam hoc non est aliud, quàm idem secundùm vnam formalitatem concipiendum esse cum connexione ad vnam perfectionem, secundùm aliam verò formalitatem concipiendum esse cum connexione ad aliam perfectionem. Secundo modo; non priùs Deus cognoscit suas personalitates, quàm cognoscat omnipotentiam & creaturas possibiles. Ratio, quia hoc secundo modo cognoscit Deus suas personalitates ex cõprehensione virtutis generatiuæ spiratiuæ, quæ in mea sententia consistunt in ipsis relationibus paternitatis & spirationis actiuæ, quæ sunt ratione posteriores omnipotentia; quia hæc immediatè sequitur ad Deitatem, illæ verò ad deitatem, vt determinatam per notionalia: ac proinde priùs ratione cognoscitur omnipotentia & creaturæ possibiles, vt immediatus terminus ipsius, quàm vis generatiua & spiratiua; & consequenter quàm Filius & Spiritus sanctus vt immediati termini earum.

151. Dices. Intimiorem connexionem habet omnipotentia Dei cum reliquis perfectionibus intrinsecis Dei, quàm cum creaturis possibilibus: ergo priùs ratione cognoscitur cum connexione ad reliquas prefectiones intrinsecas, quàm cum connexione ad creaturas extrinsecas: atque adeò priùs cognoscitur productio Verbi, & personæ omnes, quàm creaturæ possibiles. Resp. Negando antecedens: nam licet creaturæ sint extrinsecę omnipotentiæ, quia tamen pertinent ad obiectum quasi specificatiuum illius, absque quo cognosci non potest, sunt magis in cognoscendo intrinsecæ, quàm perfectiones intrinsecę Deo. Repugnat enim cognosci specificatum absque suo specificatiuo, vel quasi specificatiuo. Reliquæ verò perfectiones diuinæ solam habent connexionem subiectiuam cum omnipotentia Dei, quæ est longè minor connexio, quàm connexio in ratione specificantis, vel quasi specificantis. Atque ex his abundè responsum est ad totum argumentum, etenim concedo, priùs ratione, quàm Deus cognoscat suam omnipotentiam, & creaturas possibiles, cognoscere se ipsum, vt completum principium productiuum ad extra per triplicem hypostasim, ex vi cognitionis comprehensiuæ suæ essentiæ, ratione præcedentis cognitionem omnipotentiæ & creaturarum possibilium. Nego tamen inde sequi, debere priùs ratione producere Verbum & Spiritum sanctum: nam sufficit, vt illos intuitiuè cognoscat vel vt eminenter contentos in ipsa essentia, vel in se ipsis actu existentes, priùs ratione sub vno tantùm genere, licet sub alio eos cognoscat origine posteriores.

SECTIO V.

An Verbum per se procedat ex cognitione futurorum?

152. Futura in duo duiduntur genera, in absoluta, & conditionata. Absoluta sunt, quæ vi alicuius decreti diuini in aliqua differentia temporis extitura sunt: Conditionata verò, quæ nunquam extitura sunt, extitura autem fuissent, si hæ aut illæ circumstantiæ appositæ fuissent, quæ quia appositæ non sunt, de facto nunquam futura sunt. Ea tamen certò cognoscit Deus per ordinem ad illud idem esse, quod sub conditione habent, quodque actu habitura essent, si hæ aut illæ circumstantiæ apponerentur. De vtriusque controuersia est, an Verbum per se procedat ex cognitione eorum.

153. Prima sententia affirmat. Est Valentiæ 1. p. q. 34. puncto 2. & l. 4. de Trinit. c. 3. Zunigæ disp. 9. dubio 7. Ruiz disp. 63. sect. 4. qui nõ absolutè, sed ex suppositione, quòd in aliqua differentia temporis producendæ fuerant aliquæ creaturæ, docet Verbum diuinum per se procedere ex cognitione earum vt existentium. Eodem modo prædicti authores philosophãtur de productione Spiritus S. qui per se non solùm postulat procedere ex amore necessario creaturarum possibilium, sed etiam ex libero amore earundem vt existentium. *Valentia. Zuniga. Ruiz.*

154. Probatur hæc sententia 1. authoritate Augustini 15. de Trin. c. 14. vbi docet, Verbum nasci de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris: atqui in scientia Patris non solùm sunt creaturę possibiles, sed etiam existentes. Expressiùs in tractatu 21. in Ioannem super illa verba Ioan. 5. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit. Dicendo enim* inquit, *Filio quod facturus erat Pater per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia.* Idem docet Anselmus in monologio à cap. 18. ad 44. cui subscribit S. Th. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. *Pater*, inquit, *intelligẽdo se, & Filiũ, & Spiritum S. & omnia alia, quę eius scientia continentur, concipit Verbũ, vt sic tota Trinitas Verbo dicatur.* Nec potest intelligi de creaturis tantùm possibilibus, nam ex earũ creaturarũ notitia in sententia S. Th. procedit Verbum, ex quarum creaturarũ amore procedit Spiritus S. atqui in eius sententia Spiritus S. non solũ procedit ex amore necessario creaturarum possibiliũ, sed etiam ex amore libero existentiũ. Minor constat ex q. 37. art. 2. ad 3. vbi *Pater*, inquit, *non solũ Filium, sed etiã se, & nos diligit Spiritu S. quia diligere, prout notionaliter sumitur non solũ importat productionem diuinæ personę, sed etiam personam productam per modum amoris, qui habet habitudinem ad rem dilectam. Vnde sicut Pater dicit se, & omnem creaturam Verbo, quod genuit, in quan-* *Ioan. 5.* *Augustin.* *Anselmus.* *S. Thomas.*

tum

tum Verbum genitum sufficienter repræsentat Patrem & omnem creaturam; ita diligit se & omnem creaturam Spiritus sancto in quantum Spiritus sanctus procedit vt amor bonitatis primæ, secundùm quam Pater amat se & omnem creaturam.

155. Secundò probatur ratione. Prima sit: Verbum increatum per se postulat procedere, vt forma & exemplar omnium, quæ sunt in mente paterna, teste Aug. 6. de Trin. c. 10. *Verbum*, inquit, *perfectum, cui non desit aliquid, & ars quædam omnipotentis atque sapientis Dei plena omnium rationum viuentium incommutabilium.* Est autem exemplar & ars, etiam respectu creaturarum futurarum in aliqua differentia temporis. *Augustin.*

156. Secvnda: Verbũ Diuinum per se postulat procedere ex notitia perfectè cõprehensiua Dei: at hæc non solùm dicit comprehensionẽ Deitatis omnipotentiæ, & creaturarũ possibilium, sed etiam liberorũ decretorum Dei, & creaturarum futurarum. Minor probatur, nam perfectissima cõprehensio est cognitio omniũ, quæ quocunque modo spectant ad rem comprehensam: sed cõtingentia spectant ad Deum, vt effectus ipsius liberæ voluntatis: ergo. Confir. 1. Decretum liberũ, supposito quod est in Deo, est aliquid Dei; ergo spectat ad obiectum Diuinæ cõprehensionis. Confirmatur 2. Diuina cognitio est summa, & adæquata Diuinę cognoscibilitati, & quâ maior excogitari non potest: ergo non solùm se extendit ad obiecta necessaria, sed etiam ad contingentia connexa cum libero decreto Dei; alioqui excogitari posset cognitio maior, quàm quæ de facto in Deo esset.

157. Tertia. Scientia visionis est perfectio in Deo, quamuis non, distincta à sciẽtia simplicis intelligentiæ: ergo Verbum per se postulat procedere cum tali perfectione. Cõsequẽtia patet, quia Verbũ postulat procedere cum omni perfectione, quæ supponitur in scientia Patris: quippe quod procedit illi per omnia adæquatè simile. Antecedens probatur, quia Deus non respicit cõtingentia puro respectu rationis, aut solâ connotatione extrinseca, sed intrinseca & vitali expressione eorum, licet non diuersa à simplici intelligẽtia. Confirm. nam hęc scientia est in Deo infinita, & origine pręcedens in Patre non tantũ radicaliter, sed etiam formaliter; ergo non est minus fæcunda, quàm simplex intelligentia. Antecedens probatur, quia hanc habet Pater à se, non communicatam ab alio.

158. Qvarta. Pater non solũ loquitur Filio de rebus possibilibus, sed etiam de contingentibus: atqui Pater non est sufficienter constitutus in actu primo ad loquendũ cum Filio de rebus contingentibus per scientiam simplicis intelligentiæ, sed per scientiam visionis. Ergo principium producendi Verbũ non est sola scientia simplicis intelligentiæ sed etiam visionis. Minor constat, quia per scientiam simplicis intelligentiæ, Pater non cognoscit contingentia, sed tantùm necessaria. Nec potest loqui, nisi de ijs, quæ nouit, cũ nequeat Verbum esse de incognitis. Maior probatur, quia Pater omnia dicit Verbo suo. Confir. quia Verbum Diuinum est ipsum imperium Patris, quo creaturarum productionẽ imperauit: ergo Verbum diuinum per se terminatur ad creaturarum existentiam: ergo per se procedit ex earũ notitia. Hæc vltima consequentia patet, quoniã imperium diuinũ est practica cognitio eorum, quæ imperantur: at non est practica cognitio rerum possibiliũ, quia illæ non imperantur, vt fiant; ergo existentium: igitur ex earum notitia procedit per se Verbum.

159. Qvinta. De ratione Verbi est procedere ex scientia omnium, quorum est expressiuum & declaratiuum: atqui Verbum diuinum non solùm est expressiuũ & declaratiuum veritatum necessariarum, sed etiam contingentium: quia Pater non solùm manifestat Filio veritates necessarias, sed etiam contingentes. Confir. Quidquid habent personæ productæ, habent à producente: sed Filius habet scientiam, & Spiritus S. amorem contingentium: igitur non à se, sed à producente.

160. Sexta. Etsi Verbum diuinum simpliciter & absolutè, nulla facta suppositione per se non postulet procedere ex cognitione futurorũ, quia hæc potuerũt simpliciter non esse, cùm tamẽ Verbũ non potuerit non esse; ex suppositione tamen, quòd in aliqua differẽtia tẽporis futuræ erant aliquæ creaturæ Verbum diuinũ per se postulat procedere ex cognitione earum. Sicut licet Scientia diuina per se non postulet exprimere creaturas cõtingenter futuras, ex suppositione tamen, quòd illæ sunt contingenter futuræ, per se scientia diuina postulat illas exprimere; & imperfectio esset, eas non exprimere. Et à fortiori, sicut ex suppositione, quòd aliquæ creaturæ, quæ de facto sunt possibiles, possibiles nõ essent, scientia diuina nõ postularet illas exprimere: ex suppositione tamẽ quòd de facto illæ possibiles sunt, per se postulat illas exprimere. Quemadmodũ è contrario, si aliqua quę possibilia non sunt, de facto possibilia essent, per se scientia diuina postularet illa in se exprimere. Ergo & Verbum Diuinum, quod per omnia debet diuinæ scientiæ adæquari, qualibet suppositione facta, debet hæc omnia exprimere: idque per se, & vi suę perfectionis, quâ debet scientiæ diuinæ per omnia adæquari.

161. Secvnda sententia negãs est communior inter Theologos, quam expresè docent Caietanus 1. p. q. 34. art. 3. Palatius in 1. dist. 27. in fine, Molina, Bannez ibidem ad 3. Zumel q. sua 1. Concl. 5. Vasquez disputat. 163. cap. 3. Suarez. libr. 9. de Trinit. cap. 7. Granadus disp. 7. & à fortiori sequitur ex sententia Scoti, qui non solùm negat, Verbum procedere ex cognitione possibilium, sed etiam personarum. Pro huius sententiæ declaratione, *Caietanus. Palatius. Molina. Bannez. Zumel. Vasquez. Suarez. Granadus. Scotus.*

162. Dico. 1. Verbũ diuinum non pro-

cedit per se ex cognitione creaturarum existentium. Fundamentũ triplex est: primum, quia omnia libera in Deo sunt posteriora necessarijs, omni posterioritatis genere: atqui scientia visionis creaturarum existentium est libera; productio verò Verbi necessaria: ergo non potest Verbum per se procedere ex scientia visionis creaturarum existentium. Consequentia constat, quia nequit Verbum procedere ex scientia visionis, nisi scientia ipsa visionis sit prior Verbo, eiusque productione; cùm omne principium sit prius eo, cuius est principiũ. Minor clara est, nã scientia visionis pendet à rebus futuris; res autem futuræ à libero decreto Dei, quod potuit esse & non esse pro libertate Dei. Maiorem autem sic probo, omnis prioritas, & posterioritas in Deo, aut est actu, aut virtute: actu est sola prioritas & posterioritas originis: virtute sunt reliquæ prioritates & posteriotitates, fundatæ in essentiali connexione & exigentia, quàm ipsæ diuinæ perfectiones mutuo inter se habent. Sed quæ sunt libera in Deo neutram habent prioritatem respectu necessariorum: igitur quæ sunt libera in Deo nequeunt esse priora necessarijs. Minorem ostendo primò, quòd non possint habere prioritatẽ virtualem: Nam hęc fundatur in essentiali connexione & exigentia, quam vna perfectio diuina habet cum alia, sine qua vna nequit esse, aut concipi sine alia. Ideo enim intellectio est prior volitione, quia volitio habet necessariam connexionem cum intellectione, tanquam cum perfectione ad volitionem essentialiter præsuppositа. Rursus ideo volitio in ratione obie[illegible] est prior intellectione vt comprehensiua, quia hęc in ratione intellectionis comprehensiuæ habet necessariam connexionẽ cum volitione in ratione obiecti naturaliter pręsuppositi. Atqui necessaria nullam habent connexionẽ cum liberis in diuinis; alioqui non essent libera. Nam libera sunt, quæ possunt esse, & non esse: quæ autem necessariam connexionem habẽt cum perfectionibus necessarijs, non possunt esse, & non esse, sed necessariò sunt.

165. Secundò, quòd neque habere possint prioritatem originis, sic probo. Omnis prioritas originis in Deo, supponit aliquã prioritatem virtualẽ respectu eius, cuius est origine prius. Atqui perfectio libera nullam supponitur habere prioritatem virtualem respectu eius, cuius est origine prior. Minor constat ex dictis, Maior probatur. Nam ideo Pater est prior origine Filio, & Spirator Spiritu sancto, quia tam Pater respectu Filij, quàm Spirator respectu Spiritus sancti habet virtualem prioritatem, ratione cuius nequit Filius sine Patre, aut Spiritus sanctus sine Spiratore intelligi. Cuius ratio à priori est, quia quod est prius origine alio, est illi communicatiuum alicuius perfectionis: sed hoc ipso, quòd est illi communicatiuum alicuius perfectionis, connexionem habet cum eo; atque adeo præter prioritatem originis, habet etiam prioritatem virtualem, quę in huiusmodi connexione fundatur.

164. Confirmatur 1. Quia quæ sũt libera, pendent à Communi consensu, & deliberatione omnium personarum: igitur nequeũt origine præcedere personas. Antecedens non potest negari: quia quæ sunt libera non sunt magis vnius, quàm alterius personæ, sed omnium communia, non enim procedunt ex aliquo principio notionali alicuius personæ proprio, sed ex essentiali communi omnium, nempe ex intellectu & voluntate omnium personarum communiũ. Consequentiam verò probo. Nam quæ origine præcedunt, supponuntur habere esse independens ab ijs, quibus sunt origine priora, saltem quoad illud esse, quo sunt origine priora. Sed implicat, vt liberũ decretum Dei quoad esse liberum, secundùm quod pra supponitur origine prius respectu Filij & Spiritus sancti, sit independens à Filio & Spiritu sancto. Minor probatur, quia secundùm esse liberum pendet ab omnibus personis simul, quia secundùm hoc esse pendet à volũtate communi omnium personarum. Ergo implicat, vt liberum decretum Dei quoad esse liberũ origine præcedat Filium, & Spiritum sanctum. Ex quo colligitur; in Deo necessaria præcedere libera prioritate subsistendi consequentia reali, in quâ re ipsa priùs est separabile à posteriori. Quam prioritatem nonnulli vocant prioritatem *in quo*, quia videlicet vnum esse potest sine altero.

165. Confirmatur 2. Nequit terminus habere maiorem necessitatem essendi, quàm habeat eius principium & origo: sed scientia visionis, & amor creaturarum existentium habent esse contingens; Verbum autem & Spiritus sanctus habent esse necessarium: ergo nequeunt per se procedere ex scientia visionis, & amore creaturarum existentium. Respondet Zuniga 1. Negãdo priorem partem minoris: quia licet Deus carere potuerit determinata scientia visionis mundi futuri, non tamen carere potuit alterutra scientia, aut libera voluntate mundi futuri, vel negationis eiusdem mundi futuri. Secundò concedendo Verbum & Spiritum sanctum esse liberos secundùm quid, nempe quoad respectum illum, quem dicunt ad creaturas existentes. Sed contra vtramque responsum, quia cùm processiones Verbi & Spiritus sancti sint maximè naturales, & ab intrinseco determinatæ ad certum modum, debent habere semper vnum eundemque modum procedendi inuariabilem: non haberent autem talem modum procedendi inuariabilem, si modò procederent ex scientia visionis, & amore libero mundi futuri, modò ex scientia visionis negationis mundi futuri. *Zuniga.*

167. Secundum fundamentum est. Nequit Verbum diuinum ex ea scientia per se procedere, ex cuius communicatione non accipit aliquam intrinsecam perfectionem: sed ex scientia visionis Verbum diuinũ non

accipit

accipit aliquam intrinsecam perfectionem, quam non acceperit ex scientia simplicis intelligentiæ. Igitur ex scientia visionis creaturarum existentium non procedit per se Verbum. Maior admittitur ab omnibus, & patet ex terminis: nam per se procedere ex aliquo, est aliquam perfectionem ex illo accipere. Minor verò probatur, nam quidquid intrinsecum potest Verbum diuinum accipere ex scientia visionis, accipit ex scientia ipsa simplicis intelligentiæ. Nam quidquid est per se expressibile, repræsentabile, aut cognoscibile per scientiam visionis, id totum exprimitur, repræsentatur, & cognoscitur per scientiam ipsam simplicis intelligentiæ. Ergo nihil remanet intrinsecè exprimendum, repræsentandum, aut cognoscendũ per scientiam visionis. Antecedens probo, nam scientia simplicis intelligentiæ exprimit res secundũ omnes rationes intrinsecas, & extrinsecas, & secundùm omnes circumstantias, & variabilitates, quas sub omni dispositione & hypothesi possibili subire possunt: igitur nulla ratio intrinseca, aut circumstãtia extrinseca exprimi potest per scientiam visionis, quæ non exprimatur per scientiam simplicis intelligentiæ.

168. Confirmatur, nam si quid addit scientia visionis supra scientiã simplicis intelligentiæ, est sola extrinseca connotatio obiecti existentis in se ipso: sed hæc non potest esse fundamentum, vi cuius per se procedat Verbum ex scientia visionis. Minor probatur, quia nequit extrinseca connotatio esse ratio per se requisita ad processionem Verbi diuini. Nam talis connotatio nullam intrinsecam perfectionem cõmunicat Verbo. Maior probatur, quia cùm scientia visionis sit libera, & potuerit in Deo non esse, nõ potest supra scientiam simplicis intelligentiæ addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti intrinseci. Quod explico hoc exemplo. Nam si quis per visionẽ corpoream haberet obiectum visibile, ita perfectè expressum quoad omnia, antequam illud actu existeret, vt sub nulla noua circumstantia posset vlteriùs exprimi, nullo modo mutaret intrinsecam visionem intuẽtis, quando illud postea actu existeret; eo quòd nihil noui in eo existente videret, quod non vidisset per eius vitalem expressionem. Vnde solũ adderetur extrinseca connotatio obiecti, actu in se ipso existentis.

169. Tertium fundamentum est. Nequit terminus per se procedere ex eo, quod accidit illi, & sine quo æquè perfectè processisset. Atqui accidit Verbo diuino, quòd de facto connotet creaturas existentes, sine quibus æquè perfectè processisset quoad omnes suas intrinsecas perfectiones: igitur nequit ex earum notitia per se procedere. Minor patet, nam accidens est, sine quo saluatur tota essentia rei: atqui sine connotatione creaturarum existentium saluatur integra essentia Verbi diuini quoad omnes suas intrinsecas perfectiones. Nec talis creaturarum connotatio aliquam addit perfectionem Verbo, alioqui aut Verbum carere potuisset aliqua perfectione, quam de facto habet, aut habere aliam, quam de facto non habet. Quod clariùs elucet in processione Spiritus S. qui carere potuit libero amore creaturarum existentium, vel habere alium aliarum creaturarum existentium. Maior verò probatur, quia non potest aliquid maiore perfectate requiri ad productionem rei, quàm requiratur ad constitutionem eiusdem. Igitur si ad constitutionem Verbi Diuini connotatio creaturarum existentium non requiritur per se, sed tantùm concomitanter, nec illa per se requiretur ad productionem eiusdem. Antecedens probatur, quia productio ordinatur ad ipsius rei constitutionem: ergo non potest aliquid magis per se requiri ad productionem, quàm ad constitutionem rei. Confirmatur, nam hoc est confundere terminos ipsos, *Per se*, & *Concomitanter*. Nam *Per se*, requiri dicitur, quo deficiente deficit terminus, aut perfectio aliqua per se termino debita: *concomitanter* verò requiri dicitur, quo deficiente adhuc non deficeret terminus, nec perfectio vlla per se debita termino. Atqui deficiente connotatione creaturarum existentium, nõ deficeret Verbum, nec perfectio vlla per se debita Verbo. Igitur ex tali notitia non per se, sed concomitanter tantùm procedit Verbum.

170. Dico 2. Verbum diuinum non procedit per se ex scientia conditionalium. Est contra Molinam supra citatum, docentem Verbum per se procedere ex notitia cõprehensiua Deitatis: ad notitiam autem comprehensiuam Deitatis putat per se pertinere cognitionem omnium rerũ sub qualibet hypothesi futurarum. Fundamentum nostræ assertionis est idem, quod præcedentis. Nam etiam hæc scientia est libera obiectiuè: nam quòd per hanc scientiam Deus potiùs nouerit pœnitentiam, quàm impœnitentiam Tyriorum, fuit omninò contingens, pendens à libera voluntate Tyriorum, qui vti de facto cum tali auxilio sub conditione illis oblato liberè se determinarunt ad pœnitentiam; ita poterant cum eodem auxilio liberè se determinare ad impœnitentiam. Igitur non potest hæc scientia esse principium, à quo per se procedat Verbum; tum quia Verbum vnicum duntaxat habet modum procedendi: tum quia licet hæc scientia nullum supponat liberum decretum actu existens in Deo, supponit tamen liberũ decretum sub conditione obiectiuè præuisum, atque adeò supponit illud sub conditione pendens ex libero consensu omnium diuinarum personarum. *Molin.*

171. Vltimò quæri potest, an Verbũ diuinum per se procedat ex cognitione non entium. Ad quod respondeo distinguendo duplex genus non entium, alterũ essentialiũ, alterum accidentalium. Essentialia non entia sunt, quæ per nullam potentiam existere

possunt, vt Chimæra & reliqua entia prohibita. Accidentalia verò sunt, quæ existere quidem possunt, ex libero tamen decreto Dei non existunt. Ex notitia non entium prioris generis per se procedit Verbum, non autem ex notitia non entium posterioris generis. Ratio discriminis est, quia priora non pendent à libera voluntate Dei, vt sint non entia; & actu non existant, sed ex intrinseca essentia ipsorum. Posteriora verò, ne actu existant pendent à libera voluntate Dei, vi cuius poterant existere, atque adeò non potest Verbum per se ex cognitione horum procedere, quia ex nullius obiecti contingentis notitia potest per se procedere. Dices. Quo ergo modo supra diximus, Verbum ex se procedere ex notitia creaturarum possibilium? Respondeo, non quoad negationem esse, in quâ negatione quasi liberè à Deo conseruantur, sed quoad positiuas essentias, quas à Deo participare possunt: secundùm quas non pendent à voluntate, sed ab ipsa essentia Dei, vt est primum exemplar omnium exemplabilium.

Responsio ad argumenta oppositæ sententiæ.

Augustin. Anselmus S. Thomas Explicantur.

172. AD authoritatem Augustini, Anselmi, & S. Thomæ Respondeo primò: Augustinum intelligendum esse proportionaliter, vt nimirum Verbum procedat de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris aut formaliter aut radicaliter. Quia igitur in scientia Patris solæ creaturæ possibiles vt cognitæ formaliter, existentes verò, solùm vt cognitæ radicaliter origine præcedunt Verbi productionem, ideo de his omnibus, quæ sunt in scientia Patris, Verbum procedit proportionaliter.

Anselm.

173. Secundò Anselmus potiùs est pro nobis. Nam dum capite 30. loquitur de creaturis existẽtibus, ita in fine capitis concludit: *siue igitur ille cogitetur nulla alia existẽte essentia, siue aliis existentibus, necesse est, Verbum illius coæternum illi esse cum ipso.* Dum verò idem Doctor capite 33. de creaturis possibilibus loquitur, ita ratiocinatur: *Sed quomodo tam differentes res, scilicet creans, & creata essentia dici possunt vno Verbo, præsertim cùm Verbum ipsum sit dicenti coæternum, creatura autem non sit illi coæterna? Forsitan quia ipsa est summa Sapientia & summa ratio, in qua sunt omnia, qua facta sunt: quemadmodum opus, quod fit secundùm aliquam artem non solùm quãdo fit, verùm & antequam fiat, & post quam dissoluitur, semper est in ipsa arte non aliud, quàm quod est ars ipsa. Idcirco cùm ipse summus Spiritus dicit se ipsum, dicit omnia, qua facta sunt. Nam & antequam fierent, & cùm iam facta sunt, & cùm corrumpuntur, seu aliquo modo variantur, semper in ipso sunt, non quod sunt in se ipsis, sed quod est idem ipse.* Quibus apertè docet, alio modo ad Verbi productionem concurrere scientiam possibilium, atque scientiam futurorum: ac proinde non eodem modo Verbum procedere ex scientia futurorum; atque ex scientia possibilium.

S. Thomas.

174. Tertiò S. Thomas explicandus est de cognitione possibilium, vt plerique Thomistæ explicant, & se ipsum apertè explicauit q. 4. de veritate a. 5. in fine corporis, vbi docet accidentarium esse Verbo, procedere ex cognitione creaturarum: *Quia*, inquit, *Pater principaliter dicit se generando Verbum suum, & ex consequenti dicit creaturas, ideò principaliter, & quasi per se Verbum refertur ad Patrem, sed ex consequenti & quasi per accidens refertur ad creaturam. Accidit enim Verbo, vt per ipsum creatura dicatur.* Qui ne sibi in summa contradicere videatur, intelligendus est, de creatura existente, non autem de possibili. Eodem modo intelligendus est de amore creaturarum respectu Spiritus S. vt non per se & antecedenter, sed concomitanter Pater diligat nos Spiritu S.

175. Ad rationes: ad primam Respondeo, distinguendo minorem: est Verbum ars & exemplar futurorum ratione scientiæ visionis, nego. Quia cùm hæc consequatur res futuras, tanquam pura intuitio earum, nequit habere rationem artis & exemplaris, quæ vt causa præcedere debet res futuras, proponendo voluntati modum, quo fiant res fabricandæ: est ars & exemplar futurorum ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, concedo.

176. Ad secundam neganda est minor. Ad cuius probationẽ distinguẽda est maior: perfecta comprehensio est cognitio omnium, quæ spectant ad rem comprehensam naturaliter & necessariò, concedo; quæ spectant ad rem comprehensam liberè & contingenter, nego. Alioqui nulla daretur creata comprehensio, quoniam nulla creatura cognoscit libera decreta alterius, imo nec omnia decreta propria, quæ ipsa factura est. Ad perfectam igitur rei comprehensionem sat est, nosse omnia, quę rem naturaliter constituunt, & cum ipsa necessariam habent connexionem. Ad primam confirmationem concedo, liberum decretum Dei esse aliquid Dei, sed aliquid liberum, atque adeò ad comprehensionem minimè necessarium. Ad secundam cõcedo, cognitionem Dei esse summam & adæquatam toti cognoscibilitati diuinæ, tam quoad necessaria, quàm quoad contingẽtia, sed non in ratione comprehensionis formaliter, ad quam sat est vt sit summa & adæquata quoad necessaria tantùm.

177. Ad tertiam nego, scientiam visionis creaturarum, secundùm id, quod formaliter addit supra scientiam simplicis intelligentiæ, esse perfectionem intrinsecam Dei, sed sola connotatione obiecti extrinseci in se ipso existentis. Alioqui aliqua intrinseca perfectione carere posset Deus, quã de facto habet, vel nouam acquirere quam de facto non habet. Ad probationem antece-

dentis

dentis concedo, Deum non respicere contingentia solo respectu rationis, sed intrinseca & vitali expressione eorum, sed eadem omnino, quâ respicit necessaria; atque adeo nullam nouam perfectionem addit supra scientiam simplicis intelligentiæ. Ad Confirmationem concedo, scientiam visionis esse infinitam, tum ratione obiecti primarij, quod est ipse Deus, qui se ipsum cognoscit scientia visionis: tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentiæ; nego tamen sumptam formaliter, & respectu obiecti secundarij esse infinitâ, nisi extrinsecè & connotatiuè. Nego etiam illam origine præcedere in Patre formaliter, sed tantùm radicaliter. Ad probationẽ verò antecedentis, concedo, hanc habere Patrem à se; nego tamen illam habere priorẽ origine, quàm Verbum producat. Nam etiam productionem mundi Pater habet à se, non tamen priorem origine, quàm Filium producat. Sunt enim hæc diuersa, habere aliquid à se & habere illud priùs origine. Nam habere à se, est non habere illud ab alio communicatum: habere verò priùs origine, est habere illud per modum principij alterius personæ productiui: potest autẽ Pater habere aliquid à se, & nõ habere illud per modum principij alterius personæ productiui: liberum enim decretum creaturarum, imò & ipsam productionem creaturę habet Pater à se, & non per modum principij alterius personæ productiui.

178. Ad quartam concedo, æternum Patrem loqui æterno Filio non solùm de rebus necessarijs, sed etiam de contingentibus, diuerso tamẽ modo; nam de necessarijs loquitur formaliter, de contingentibus verò fundamentaliter. Loquitur autem de necessarijs formaliter, cõmunicando Filio formalẽ notitiam necessariorum; de cõtingentibus verò fundamentaliter, cõmunicando illi proximũ fundamẽtum veritatũ contingentiũ, quę est ipsa scientia simplicis intelligentiæ, nondum actu connotãs contingentia, apta tamẽ connotare statim ac positum fuerit liberũ decretum, & res ipsæ aliquando futuræ. Vt si quis vno verbo non solùm mihi communicaret notitiam actualẽ vnius obiecti, sed etiam virtualem reliquorum, quam in mente haberet, non solũ diceretur loqui mecum formaliter ratione actualis notitię, sed etiam virtualiter ratione virtualis notitiæ mihi cõmunicatæ. Nec est necesse, vt eodem modo Pater loquatur Filio de necessarijs, ac de contingẽtibus. Cùm enim hęc locutio sit necessaria, & necessaria in Deo præcedat libera omni prioritatis genere, non potest in eodem signo rationis, & independentiæ formaliter loqui de necessarijs & contingentibus simul, sed de necessarijs formaliter, de cõtingentibus tantùm fundamentaliter. Ad confirmationem concedo, Verbum Diuinũ esse ipsum Patris imperium, quo creaturarum executionẽ imperat, sed appropriatum, non proprium: quo pacto propria Patris dicitur ipsa externa operatio. Ratio, quia cùm imperium sit proximum principium directiuum operationis ad extra, & omnis operatio ad extra sit indiuisa, & communis toti Trinitati, non potest imperium, quo Deus res ad extra imperat, esse solius Patris.

179. Ad quintã distinguenda est maior: de ratione Verbi est, procedere ex scientia siue formali, siue radicali omnium, quorum est expressiuum & declaratiuum, concedo: de ratione Verbi est, procedere ex scientia formali omnium, quorũ est expressiuum & declaratiuum, nego. Ad confirmationẽ distinguenda est pariter maior: quidquid habent personæ productæ, habent à producente siue formaliter, siue radicaliter, cõcedo: quidquid habent personæ productæ, habent à producente formaliter, nego. Clarum exemplum est de origine actiua Spiritûs S. quam habet Filius à Patre non formaliter; alioqui non posset ipse actiuè concurrere ad productionem Spiritûs S. quia tunc ipse non se haberet vt principium eliciens, sed tantùm vt recipiens actiuam originem Spiritûs sancti, vnde tantùm denominatiuè diceretur Spiritum sanctum producere; sed radicaliter, quia accipiendo virtutem spiratiuam, cum ipsa simul radicaliter accipit actiuam originem Spiritûs S. quam vnà cum Patre simul eliciunt simultate originis in ordine ad Spiritum sanctum. Quemadmodum igitur se habet virtus spiratiua ad originem ipsam spirandi, ita scientia simplicis intelligentiæ ad scientiam visionis. Atqui originem spirandi non communicat Pater Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa virtute spiratiua, quam solùm communicat formaliter; ergo nec scientiã visionis communicat Filio immediatè & formaliter, sed mediatè & radicaliter in ipsa scientia simplicis intelligentiæ, quam communicat formaliter.

180. Ad sextam. Neganda est minor. Etenim cùm ea suppositio libera sit, mutare non potest intrinsecum modum procedendi Verbi. Vnde si nulla facta suppositione, Verbũ postulabat procedere ex sola notitia possibilium, ex eadem tantùm procedere postulabit, facta quacunque libera suppositione. Præterea ea suppositione facta, nõ potest libera notitia creaturarum origine præcedere necessariam productionem Verbi, ob præassignatam rationem. Ergo ea suppositione facta, non potest Verbum per se procedere ex notitia futurorum. Nec est par ratio de ipsa scientia, quę facta suppositione futurorum, necessariò connotat futura, quia in huiusmodi connotatione nulla inuoluitur repugnantia. Nec est eadem ratio de suppositione impossibili. Etenim concedo, ex suppositione quòd aliqua, quę de facto sunt impossibilia, forent possibilia, Verbum per se ex notitia illorum fore processurum: nego tamen ex suppositione, quòd aliqua, quæ de facto non sunt futura, essent futura, Verbum per se ex illorum notitia processurum. Ratio discriminis est, quia prior suppositio

mutaret intrinsecam perfectionem Dei, quã non mutaret posterior: & hoc ideo, quia posterior est circa obiectum liberum, prior verò circa necessarium: Deus autem necessariam connexionem habet cum obiecto necessario, non autem cum libero. Cùm igitur Verbum Diuinum per se postulet procedere ex quacunque perfectione intrinseca Dei, facta tali suppositione circa obiectum necessarium, per se postularet procedere ex scientia talis obiecti.

SECTIO VI.

An in Deo sit vera & propria Imago, eáque solius Filij propria?

Durandus. 181. PRIMA sententia Durandi in 1. dist. 28. q. 3. negantis in Diuinis esse propriã & veram rationem imaginis, sed impropriam & analogam; eamq; conuenire tã Filio, quàm Spiritui S. quia vterque procedit in similitudine & æqualitate producentis, licet ex vi nominis magis approprietur Filio, quã Spiritui Sancto: quoniam Filius vi nominis importat similitudinem Patris, à quo procedit per modum naturæ: Spiritus sanctus autem procedit per modum voluntatis, cuius est producere, non qualis est ipsa producens, sed quale vult ipsa producere.

182. Quòd in Deo non sit propria ratio imaginis, sic probat Durandus. De ratione propriæ imaginis est, vt sit aliquid productũ ad alterius imitationem. Nulla persona Diuina est ad alterius imitationem producta. Igitur nulla persona Diuina est propriè imago. Maior constat ex definitione imaginis *Augustin.* ab Augustino assignata lib. 83. quæstionum, q. 74. Minorem probat, quia vbi est summa identitas, nulla esse potest propria imitatio, nam propria imitatio postulat distinctionem in ea ipsa re, in qua est imitatio. Cùm igitur vna persona Diuina nequeat imitari, & esse similis alteri in personalitate, cui potiùs est dissimilis & opposita, sed in natura; & in natura omnes personæ sint idem; non poterit vna persona esse vera & propria imago alterius.

183. Secundò. De ratione propriæ imaginis est, vt procedat ab exemplari præcognito: nulla persona Diuina procedit ab exemplari præcognito, igitur nulla persona Diuina est propria imago. Maior constat, quoniam imago est, ad suum exemplar repræsentandum expressa: igitur procedere debet ab suo exemplari præcognito. Minor probatur, quia quod procedit ab exemplari præcognito importat dependentiam exemplati ab exemplari: tum quia exemplar importat superioritatem, & perfectionis excessum supra exemplatum. Tum quia personæ diuinæ non habent ideam in mente Diuina, ad instar cuius producantur: nam hæc requirit distinctionem ab idearo non tantùm in persona, sed etiam in natura.

184. Tertiò. Si Deo conueniret propria imago, conueniret illi ratione intellectionis: nequit autẽ Deo ratione intellectionis propria imago conuenire: ergo. Maior constat, quia de ratione propriæ imaginis est, manifestare imaginatum, illum repræsentando & exprimendo: sola autem intellectio imaginatum manifestat repræsentando & exprimendo: igitur ratione solius intellectionis conueniret Deo propria ratio imaginis. Minor verò primi syllogismi probatur, quia de ratione propriæ imaginis est, vt originem habeat ab eo, cuius est imago: intellectio autem diuina à nullo originatur, cùm sit essentialiter improducta.

185. Quartò. Potissimum fundamentum, cur in Deo sit propria ratio imaginis est, quia scriptura Deo tribuit rationem imaginis: at etiam rationem imaginis Scriptura tribuit homini respectu Dei. Genes. 1. *Genes. 1.* Eccles. 17. 1. Corinthiorum 11. & tamen nemo concedit, hominem esse propriam imaginem Dei: ergo etiamsi scriptura tribuat rationem imaginis Deo, non statim inde sequitur, in Deo esse propriam rationem imaginis. *Eccles. 17. 1. Cor. 11.*

186. Secunda sententia affirmat, in Deo esse veram & propriam rationem imaginis, eique conuenire tantũ personaliter, non tamen esse solius Filij propriam, sed etiã Spiritus S. Hanc docuerũt nonnulli Patres Græci, Thaumaturgus in regula Fidei: *Spiritus S.* *Thaumaturgus.* inquit, *imago Filij perfecta*: Basilius l. 5. contra Eunomium c. 6 *Imago quidem Dei Christus est: imago verò Filij Spiritus.* Idem repetit *Basilius.* c. 12. Cyrillus l. 13. thesauri c. 1. *Quomodò* *Cyrillus.* *igitur Spiritus sanctus, cùm sit incommutabilis imago Filij Dei, inter creaturas connumerabitur?* & paulò pòst: *Deus igitur verus Spiritus Sanctus est, quoniam Filij Dei imago perfectissima est.* Damascen. l. 1. Fidei c. 18. *Imago*, in- *Damascen.* quit, *Patris est Filius, & Filij Spiritus Sanctus.* Fundamentum est, quia non minùs Spiritus Sanctus, quàm Filius habet omnia requisita ad rationem perfectæ imaginis; procedit enim à Patre & Filio in vnitatem eiusdem numero naturæ; idq; vi proprię originis, non minùs quàm Filius ipse procedit à Patre: igitur est perfecta imago sui principij, non minùs quàm Filius Patris.

187. Confirmatur. Ideo in humanis Filius est perfecta imago sui parentis, quia vi suæ originis procedit similis in eadem natura specifica cum illo: sed Spiritus S. vi suæ originis procedit similis in eadem natura numerica cum spiratore. Ergo potiore iure Spiritus sanctus, quàm Filius in humanis, est perfecta imago sui principij. Nec refert, quòd Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul: tum quia non est contra rationẽ perfectæ imaginis, procedere simile duorum; Filius enim creatus non solùm est imago Patris, sed etiam Matris. Tum quia non procedit ab illis, vt à duobus distinctis, sed vt ab vno eodemque principio spirandi.

188. TERTIA

188. TERTIA sententia docet, Deo conuenire perfectissimam rationem imaginis, idque personaliter tantùm, & ratione tolius Filij. Est omnium Theologorum cum Magistro in 1. dist. 27. & 28. & cum S. Th. 1. p. q. 35. art. 1. & 2. Vnde meritò Zumel Durandi opinionem appellat falsam, & in fide nimis periculosam; Molina verò singularem, & scripturis sacris parum consonam: Ego verò à temeritatis nota non excuso. In cuius sententiæ explicationem,

Omnes Theologi Magister. & Thomas. Zumel. Durand. Molina.

189. Præmittenda est perfecta imaginis definitio, quam Theologi communiter tradunt, eamque colligunt ex Augustino lib. 83. quæstionũ q. 74. *Imago est perfecta similitudo ad suum prototypum repræsentandum expressa.* Duo igitur ad perfectã imaginem requiruntur, perfecta similitudo cum suo prototypo, & realis origo ab eodem. Defectu primi vermis productus ab homine non est imago hominis producentis, quia non est illi perfectè similis in eadem natura specifica, sed tantùm in gradu generico animalitatis. Defectu secundi, vnum ouum, vt docet Augustinus, non est imago alterius ouj, quia vnum non est expressum de altero, licet sit simile alteri. Ratio autem, cur hæc duo ad naturam perfectæ imaginis requirantur, hæc est: quoniam finis perfectæ imaginis est, perfectè suum prototypum imitando exprimere: nequit autem suum prototypum perfectè imitando exprimere, nisi sit illi perfectè similis, & ab eo originem ducat. Etenim vbi perfecta similitudo deest, perfecta etiam repræsentatio desit, oportet: quantum enim de perfecta similitudine deest, tantundem de perfecta repræsentatione deesse necesse est. Vbi verò origo non est, imitatio esse non potest, quæ ad rationem imaginis necessaria est. Est enim imitatio, productio vnius ad expressionem alterius. Vnde non dicitur alterum imitari, quod ab illo originem non habet.

Augustin.

190. DICES. Statua Cæsaris dicitur vera imago Cæsaris, esto ab illo producta non sit: & notitia, quam habet angelus de lapide, est vera imago lapidis, esto à lapide originata non sit, sed à specie immediatè à Deo infusa. Igitur ad perfectam naturam imaginis non est necessaria origo. Respondeo, statuam Cæsaris originari à Cæsare, media specie & idea, quam statuarius intra se de Cæsare concipit: similiter notitiam lapidis originari à lapide, media specie lapidis, quam Deus supplet in intellectu angeli: sicut diceretur Petrus producere Paulum, etiamsi solus Deus immediatè suppleret semen Petri in productione Pauli. His adnotatis,

191. DICO 1. Ratio imaginis nequit Deo conuenire essentialiter, sed tantùm personaliter. In hac assertione omnes conueniunt. Ratio fundamentalis desumitur ex prædeclarata definitione imaginis, cuius essentia originem postulat ab eo, quem repræsentat. Atqui nulla perfectio absoluta in diuinis originem habet ab aliquo, cuius imago esse possit; cum nulla perfectio absoluta in Diuinis sit producibilis. Vnde si quãdo Scriptura & Patres rationem imaginis tribuunt essentiæ Diuinæ, sumunt imaginem pro exemplari; inter quod & imaginem hoc interest, quod exemplar est quidem simile suo exemplato, ab eo tamen originem non habet, sed potiùs est illius originatiuum: imago verò & similis est, & originem habet à suo exemplari.

192. DICO 2. In Diuinis solus Filius est propria imago. Assertio constat primò ex Scriptura sacra, quæ solùm Filium appellat imaginem, aut nominibus æquiualentibus imagini. Ad Rom 8. *Nam quos præscijt, & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij sui.* *Roman. 8.* Secundæ ad Corinth. 4. *Qui*, nempe Christus, *est imago Dei.* *2. Corinth. 4.* Ad Coloss. 1. *Qui est imago Dei inuisibilis.* *Ad Coloss. 1.* Sapien. 7. *imago bonitatis Dei.* *Sapient. 7.* Idem Hebræor. 1. appellatur *figura substantiæ* Dei, siue *character*: quæ nomina apud Patres idem sonant, quod *imago*. Nam sicut *charácter* est proprium signum, in quo author characteris; ita *imago* est signum, in quo imaginatum cernitur. Dicitur etiam *Sigillum* Ioannis 6. *Hunc Pater signauit Deus*, loquens de se ipso Christus. Nam quemadmodum in *sigillo* imprimi solet figura obsignantis: ita in Filio imprimitur imago Patris, se ipsum in Filio obsignantis. Et quemadmodum *sigillo* reconduntur secreta obsignantis: ita Verbo Diuino reconduntur secreta Patris. Appellatur etiam *Facies.* Psalm. 79. *Ostende faciem tuam & salui erimus.* Nam quemadmodum ex *facie* cognoscitur homo; *ita*, inquit Nysse. nus lib. de differentia essentiæ & hypostaseos, *Filij hypostasis quasi facies est, qua Pater cognoscitur.* Dicitur etiã *speculum* Sapient. 7. quia sicut in *speculo* apparent effigies rerum; ita in Filio effigies Patris. Tandem dicitur *candor lucis æternæ* ibidem, & *splendor gloriæ.* Hebr. 1. quia sicut proprium *lucis* & *splendoris* est, esse manifestatiuum rerum: ita Verbi increati proprium est, esse manifestatiuum Patris, & eorum omnium, quæ sunt in Patre.

Ioan. 6. *Psalm. 79.* *Nyssenus.* *Sapient. 7.* *Hebr. 1.*

193. Secundò constat authoritate Patrum, Clementis Romani epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini, Cyrilli lib. 3 in Ioannem cap. 29. Anselmi in monologio cap. 32. & 37. August. 5. de Trinit. cap. 13. & alibi, & reliquorum ferè Latinorum Patrum, vt testatur S. Thom. 1. p. quæst. 35. art. 2. Variæ autem assignantur à Doctoribus rationes, cur solus Filius in Diuinis, & non Spiritus sanctus, sit propria imago, cùm etiam Spiritus sanctus procedat similis principio spiranti, ab eoque originem ducat. Sed relictis aliorum rationibus, quas insufficientes puto, hanc ego vnicam, ex meis principijs erutam ad præsentem veritatem confirmandam, adduco.

Clement. *Cyrillus.* *Anselm.* *August.* *S. Thomas.*

194. Solus Filius in Diuinis habet omnia requisita ad perfectam rationem imaginis: igitur solus Filius in Diuinis est propriè imago. Antecedens probo, nam, vt prænotauimus,

uimus, duo requirit perfecta imago, adæquatam similitudinem cum suo prototypo, & realem originem. Atqui solus Filius vi suę processionis cum reali origine accipit adæquatam similitudinem sui prototypi: igitur solus Filius est propriè imago. Minor probatur, nam prototypus Filij est Pater, ad operandũ constitutus per naturam & obiectum intelligibile; cuius adæquatam similitudinẽ tam naturæ, quàm obiecti intelligibilis accipit Filius vi suæ processionis formalis, quia vi suæ processionis formalis non solùm procedit vt consubstantialis Patri, sed etiam vt species expressa omniũ intelligibilium, quæ sunt in mente Patris. Patet autem, cùm à nullo originetur, non potest habere rationem imaginis, sed exemplaris. Spiritus verò sanctus, etsi vi suæ processionis procedat similis in natura cum suo principio producente, quia tamen non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimum constitutiuum principij spiratiui, non procedit adæquatè similis suo principio producenti, atque adeo vt perfecta imago sui prototypi. Confirmatur, nam ideo vermis procedens ab homine non est imago hominis producentis, quia non procedit illi adęquatè similis. Ergo nec Spiritus sanctus erit imago Patris & Filij, quia non procedit illis adæquatè similis.

Basilius. Nyssenus. 195. Hanc nostram rationem apertè expressit Basilius epist. 37. ad Gregoriũ Nyssenum in fine: *Perinde*, inquit, *atque in speculo quodam puro, qui impressam illi formam considerat, euidentem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui Filium cognouerit, paternæ simul hypostaseos characterem per Filij cognitionem in corde suo iam suscepit, ita vt hypostasis Filij, instar formæ ac faciei sit paternæ cognitionis: & contrà, Patris hypostasis in forma Filij cognoscatur*; Eandem docuit Ambrosius lib. de mysterio Dominicę Incarnationis capite *Ambrosius.* vltimo: *Cur solus*, inquit, *Filius imago inuisibilis Dei dicitur, & character substantiæ eius, nisi quia in eo naturæ eiusdem vnitas, & maiestatis expressio est?*

196. Dices, Tam Verbum creatum est perfecta imago sui obiecti, quàm figura artificialis sui exemplaris: & tamen neutra est adæquata similitudo sui prototypi: cùm neutra sit eiusdem naturæ & essentiæ cum illo: cùm nec Verbum substantiæ sit substantia; nec figura Cæsaris sit ipsa natura Cæsaris. Ergo ad rationem perfectę imaginis non requiritur adæquata similitudo, cum suo prototypo. Resp. 1. Negando maiorẽ: nam quantò aliquid recedit à perfecta similitudine sui prototypi, tantò recedit à perfecta ratione imaginis, & ratio à priori est, quia tota quidditas imaginis est ad repræsentandum suum prototypũ: ergo quò erit illi similior, eò perfectiorem rationem imaginis participabit: & è contra quò erit illi dissimilior, eò imperfectiorem rationẽ imaginis continebit. Quam imaginis naturam optimè expressit Basilius *Basilius.* præcitata epistola ad Gregorium Nyssenum propè finem, his verbis: *Non enim consistere poterit imaginis ratio, nisi per omnia ad archetypum expressa suis omnibus numeris sit, nihilq; variet.* Cùm igitur nec Verbum creatum participet totam similitudinẽ obiecti, cùm non participet illius similitudinem naturalem, sed tantùm intentionalem; nec imago artificialis participet naturam, sed externam duntaxat figuram sui exemplaris, neutra erit perfecta imago sui prototypi.

197. Respondeo 1. Distinguendo duplicem similitudinẽ, vnam genericam & communem, alteram specificam & propriam. Similitudo, quæ constituit propriam rationem imaginis non est generica & communis, sed specifica & propria. Cùm igitur Verbum creatum hàbeat simulitudinem non genericam naturæ intelligentis, sed specificam obiecti intelligibilis; similiter statua Cæsaris, non habeat similitudinem genericam & communem, sed specificam & propriam figuræ Cæsaris, tam Verbum respectu obiecti, quàm statua respectu prototypi erit propria imago. Cur autem similitudo specifica, non autem generica constituat propriam rationem imaginis, ea est: quoniam finis imaginis est repræsentare imaginatum: atqui per rationem communem & genericam non repræsentatur imaginatum, quia cùm talis ratio sit communis cum alijs, non potiùs per illam imago repræsentabit vnum, atque aliud, quæ in ea ratione communi conueniunt. Repræsentatur autem per rationem propriam & specificam, quia ratio specifica ducit ad propriam cognitionem differentiæ imaginati, per quam differt ab omni alio.

198. Hinc deducitur solida ac fundamentalis ratio, cur Spiritus sanctus non sit imago Spiratoris, etiamsi habeat vi originis eandem numero naturam cum illo: quia nimirum hæc similitudo respectu spiratoris non est propria & quasi specifica, nam propria & specifica similitudo in ijs, quæ procedunt ex principio intellectiuo & volitiuo, desumitur ex obiecto; nam hoc est proprium & vltimum specificatiuum horum principiorum, vt constat ex suprà disputatis de generatione Verbi disp. 18. sec. 7. sed cõmunem & quasi genericam. Vnde non potest per hanc similitudinem Spiritus sanctus constitui propria imago sui Spiratoris, sicut Filius sui genitoris. Quia Filius præter communem & quasi genericam similitudinem naturæ, accipit etiam propriam & quasi specificam obiecti intelligibilis.

Solutio Argumentorum.

199. Ad argumenta primę sententiæ. Ad primum nego minorem. Ad cuius probationẽ distinguendũ est antecedens: vbi est summa identitas, & nulla realis distinctio, nulla esse potest imitatio, concedo: vbi est summa identitas cum reali distinctione, nulla esse potest imitatio, nego. Etenim, posita reali

distinctione

distinctione inter exemplar & exemplabile, identitas naturę confert potiùs, quàm tollat similitudinem ad perfectam rationem imaginis requisitam. Neque est necesse, vt intercedat realis distinctio in ipsa ratione, in qua est imitatio, sed sat est, si distinctio intercedat inter terminum ipsum imitatiuum & principium imitabile.

200. Ad secundũ respondeo 1. Maiorẽ esse tantùm veram de imagine intellectuali, & artificiali, non autem de naturali, sicuti est Filius creatus respectu sui parentis, qui est vera imago Patris, cùm tamen non procedat ab exemplari præcognito. Quidquid nonnulli sentiant opinantes, etiam filium creatum procedere ab exemplari præcognito, saltem ab authore naturæ mouente ex præcognitione operis. Respondeo 2. Negando minorem, nam Filius increatus procedit ab exemplari præcognito; siquidem eadem notitio, qua producitur Verbum, simul etiam cognoscitur. Ad priorem verò probationem nego, nos hic sumere exemplar, prout dicit perfectionis excessum, quamuis hoc importat nomen exemplaris, sed prout dicit solum principium per cognitionem imitabile & expressibile, absque vlla dependentia termini exprimentis & imitantis. Ad posteriorem concedo, diuinas personas non habere propriè ideam sui, prout idea importat essentialẽ distinctionem inter ideam & ideatum; sed solùm prout idea dicit principium per cognitionem imitabile.

201. Ad tertium distinguo consequens maioris: si conueniret Deo ratio imaginis, conueniret illi ratione intellectionis essentialis, nego: conueniret illi ratione intellectionis notionalis, concedo. Circa quod argumentum infrà iterum redibit sermo.

202. Ad quartum concedo, potissimum fundamentum asserendi in Deo veram rationem imaginis esse sacram Scripturam, accedente authoritate Patrum vnanimi consensu illam interpretantiũ de imagine propria. *Authoritas Patrum.* Secus verò illam explicant de homine, dum à sacra Scriptura appellatur imago Dei: nam ex peculiari modo, quo illi rationem imaginis scriptura tribuit, apertè colligunt, hominem non esse perfectam, sed imperfectam imaginem Dei. Ad quam imperfectionem denotandam, vt rectè S. Thomas 1. p. q. 35. art. 2. ad. 3. notauit, non solùm dicitur homo in Scriptura *imago Dei*, sed ad *imaginem Dei*: ad significandam imperfectionem motus tendentis, & nunquam attingentis ad perfectam rationem originis. *S. Thomas.*

203. Ad argumenta secundæ sententiæ. *Ad Authoritatem Patrum.* Ad authoritatem Patrum respondeo, eos tantùm contra Arianos ostendere voluisse, Spiritum sanctũ esse verum Deum, eiusdem naturæ cum Patre & Filio: ad hoc autem ostendendum vrebantur hoc argumento: *Filius est imago Patris*, vt Scriptura testatur, *Spiritus S. est imago Filij: igitur Spiritus S. est eiusdem naturæ cum Filio, & consequenter cum Patre*; in qua argumentatione præcipuus Patrum scopus erat, contra Arianos probare Spiritum sanctum esse eiusdem naturæ & substantiæ cum Filio & Patre. *Ariani.*

204. Ad fundamentum verò negandum est antecedens. Ad cuius probationẽ dicendũ, esto Spiritus sanctus vi suę originis procedat à Patre & Filio in vnitatem eiusdem numero naturæ, quia tamen non procedit in similitudinem propriam & quasi specificam principij volitiui, cùm non procedat similis illi in obiecto volibili, quod est procedere similem illi in ratione propria & specifica, non dicitur procedere vt propria imagò sui principij: sicut Filius, qui vi suę originis non solùm procedit similis principio intelligenti in ratione quali generica naturæ, sed etiam in specifica ratione obiecti intelligibilis; cũ non solùm procedat vt consubstantialis & eiusdem naturæ cum Patre, sed etiam, vt adæquata species expressa totius obiecti intelligibilis Paterni.

205. Ad confirmationem respondeo, nõ ideo præcisè Filiũ in humanis esse perfectam imaginem sui parentis, quia vi suæ originis accipit eandem naturam specificam cum illo, sed quia cũ natura ipsa specifica accipit adæquatam similitudinem principij generantis: cùm præter similitudinem eiusdem naturæ specificæ, nulla superfit similitudo principij communicanda termino. At Spiritus sanctus accipiendo eandem numero naturam cum principio spirante, non accepit adæquatam similitudinem totius principij producentis, quia non accipit similitudinem intentionalem obiecti volibilis, quæ est propria & specifica similitudo principij volitiui, à quo Spiritus sanctus procedit. Et quia de ratione propriæ imaginis est, procedere adæquatè simile suo exemplari, aut saltem procedere illi simile in vltima & propria ratione specifica, vti procedunt Verbum creatum respectu obiecti intelligibilis, & figura artificialis respectu sui exemplaris, ideo Spiritus sanctus non est propria imago Spiratoris.

SECTIO VII.

An Imago conueniat Filio ratione proprietatis personalis, an ratione essentiæ communis?

206. PRIMA sententia docet, conuenire ratione solius proprietatis personalis. Est Bonauenturæ in 1. dist. 31. p. 2. a. 1. q. 1. & 2. præsertim ad vltimum, Aureoli dist. 27. p. 2. art 3. Fundamentum Aureoli est, quoniam imago est obiectiua apparentia rei, ad id vi suæ originis ordinata. Atqui Verbum Diuinum ratione solius proprietatis personalis est obiectiua apparentia æterni Patris, ad id vi suæ originis producta. Ergo Verbum ratione solius proprietatis personalis *Bonauent. Aureolus.*

est

est imago. Maior probatur, quia quidquid facit aliud apparere vi suæ originis, dicitur imago illius, quod vi suæ originis facit apparere. Minor probatur, nam Verbum ratione illius perfectionis est obiectiua apparentia Patris, ratione cuius distinguitur à spiritu sancto: atqui non distinguitur à Spiritu sancto ratione essentiæ communis, sed ratione proprietatis personalis: ergo.

207. Confirmatur 1. Nam res posita in esse obiectiuo apparenti non est imago rei existentis in se ipsa, ratione alicuius absoluti, quia in hoc non est aliud à re in se ipsa existente; rosa enim, quæ lucet in mente, non est alia à rosa in se ipsa existente; sed ratione obiectiuæ apparentiæ. Ergo Verbum non est imago Patris ratione essentiæ absolutæ, quia in hoc non est aliud à Patre; sed ratione solius obiectiuæ apparentiæ, quæ est proprietas personalis, quam habet Verbum vi suæ originis & peculiaris modi emanandi.

Augustin. 208. Confirmatur secundò ex Aug. 5. de Trin. c. 13. vbi docet, eodem modo relatiuè dici imaginem, sicut & Filium: sed Filius relatiuè dicitur ratione solius proprietatis personalis: ergo & imago.

Alensis. S. Thomas. Zumel. Granadus. 209. SECUNDA sententia affirmat, rationem imaginis conuenire Filio vi solius essentiæ, connotata tantùm proprietate personali. Est Alensis 1. p. q. 61. memb. 2. art. 1. & 2, S. Thomæ in 1. dist. 28. q. 2 art. 2. Zumel 1. p. q. 35. licet inclinet in tertiam sententiam citandam. Videtur etiam Granadi 1. p. tract. 9. disp. 11. sect. 3. Fundamentum est, quia imago importat similitudinem ad suum prototypum. Hanc autem similitudinem importat Verbum ad suum prototypum Patrem, ratione essentiæ, non autem proprietatis personalis. Est igitur Verbum imago Patris, ratione essentiæ, non autem ratione proprietatis personalis. Maior constat ex de-

Augustin. finitione imaginis ab Augustino tradita: Est enim similitudo ad repræsentandum expressa. Minor probatur, quia in personalitate Filius potiùs opponitur & dissimilatur Patri, quàm assimiletur. Confirmatur, nam ratione illius Verbum est imago Patris, ratione cuius est expressiuum & repræsentatiuum Patris: est autem expressiuum & repræsentatiuum Patris, ratione solius essentiæ communis, non autem ratione proprietatis personalis: nam ratione solius essentiæ est expressa species ac naturalis, intentionalisque imago illius: cùm personalitas nec sit expressiua Patris, nec naturalis, intentionalisque imago illius.

Alensis. Vasquez. Suarez. Zumel. 211. TERTIA sententia docet, Verbum esse imaginem ratione vtriusque tam essentiæ communis, quàm proprietatis personalis. Est aliquorum apud Alensem loco præcit. art. 2. Vasquez 1. p. disp. 145. c. vlt. Suarez l. 9. de Trinit. c. 9. in quam inclinat Zumel suprà citatus. Quæ sententia probabilior est & sequenda. Cuius fundamentũ est, quoniam imago duo essentialiter importat, similitudinem, & origem; vtramque in recto, licet principalùs similitudinem, quàm originem, vt de Verbo suprà docuimus. Ergo ratione vtriusque imago conuenit Filio Dei. Consequentia patet, quia nec similitudine dicere potest ratione solius proprietatis personalis, nec originem ratione solius essentiæ communis; cùm nec proprietas personalis sit ratio fundandi similitudinem ad suum prototypum; nec essentia communis ratio fundandi originem ad suum principium producens. Antecedens quoad primam partem constat ex definitione imaginis, quæ est similitudo ad representandum expressa. Quoad secundam probatur, nam vtraque relatio integrat rationem imaginis; alterutra enim sublata, tollitur quidditas imaginis. Ergo vtraque importatur in recto: nam quando duo concurrunt ad vnam rationem integrandam, vtrumque importatur in recto. Tertia pars antecedentis constat, nam imago principaliùs importat id, in quo cum imaginato cõuenit: conuenit autem cũ imaginato in vnitate & cõuenientia naturæ, aut externæ speciei. Dicitur enim imago ab *imitãdo*: imitatur autẽ imago suũ prototypũ in natura, aut externa figura, vt illud quoad fieri potest, in se ipsa referat & exprimat.

212. Ad primum primæ sententiæ Respondeo 1. allatam descriptionem imaginis competere tantùm imagini artificiali, & intentionali, non autem naturali, quæ consistit in conuenientia eiusdem naturæ cum imaginato, cuiusmodi est in humanis genitus respectu sui genitoris, quẽ in se ipso per naturæ specificæ vnitatem refert ac repræsentat. Respondeo secundò, falsum esse Verbum Diuinum esse obiectiuam apparentiam æterni Patris, ratione solius proprietatis personalis, sed etiam ratione essentiæ communis. Est enim Verbum Diuinum obiectiua apparentia Patris, tum ratione eiusdem numero naturę cũ Patre, tum ratione intentionalis similitudinis, ratione cuius æternum Parentem in se ipso intelligibiliter exprimit: exprimit autem Verbum in se ipso intelligibiliter æternum parentem, ratione notitiæ communis. Vnde ad probationem minoris concedo, Verbum per aliquam perfectionem à Spiritu sancto distinctam esse obiectiuam apparentiam Patris: siquidem est obiectiua apparentia Patris completè non solùm per notitiam communem, sed etiam per proprietatem personalem, per quam distinguitur à Spiritu sancto.

213. Ad primam confirmationem neganda est maior, eiusque probatio, est enim Verbum creatum repræsentatiuum rei ad extra formaliter per aliquid absolutum, nempe per ipsam qualitatem absolutam, à potentia & obiecto simul productam. Falsum item est, rem, quæ lucet in mente, esse eandẽ cum re in se ipsa existente, sed distinguitur in nobis realiter, tanquam Verbum mentis, in quo relucet res ad extra in suo esse intentionali, à re ipsa in propria natura existente. Licet in Deo cognitio repræsentans,

&c

& obiectum repræsentatum sit idem, quia in Deo ratio cognoscendi, & cognitum sunt idem.

214. Ad secundam confirmationem. Respondeo, ex allata auctoritate August. tãtùm sequi, imaginem includere relationem producti ad producens, eamque reipsa esse eandem cum relatione Filij ad Patrem, quod vltrò concedimus: non autem, quòd eodem modo importetur ab vna, atque ab alio. Nam à Filio relatio geniti ad genitorem importatur principaliùs, minùs verò principaliter importatur essentia. Contrà verò ab imagine principaliùs importatur essentia, ratione cuius est expressiua & imitatiua sui prototypi; minùs verò principaliter relatio ipsa producti ad producens. Cæterùm aduertendum est apud Augustinum non esse illam comparationem, *Sicut Filius, ita & imago relatiuè dicitur*, sed simpliciter, *Relatiuè dicitur Filius, relatiuè dicitur & imago*. Vnde in forma ad argumentum: distinguo maiorem; eadem relatione refertur Filius ad Patrem, & imago ad prototypum concedo: eodem modo; nego.

Augustin.

Augustin.

215. Argumenta verò secundæ sententiæ, quatenus probant, conuenire Verbo, perfectionem imaginis, ratione essentiæ communis, concedenda sunt: quatenus verò negant, eandem perfectionem illi etiam conuenire ratione proprietatis personalis, neganda. Nec refert, quòd personalitas non sit formalis ratio assimilandi, sed potiùs dissimilandi personam productam producenti, quia personalitas non importatur ab imagine, vt ratio formaliter assimilatiua prototypi, sed potiùs vt ratio originata à prototypo, quę essentialiter includitur in ipsa quidditate imaginis, cuius est esse imitatricem sui prototypi: in qua ratione intrinsecè inuoluitur passiua origo imitabilitatis sui prototypi.

SECTIO VIII.

An Verbum sit imago solius Patris?

216. RAtio dubitandi est duplex. Prima, quoniam eorum omnium videtur Verbum esse imago, ex quorum notitia per se procedit: procedit autem per se non modò ex notitia Patris, sed sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium: ergo non solùm est imago Patris, sed etiam sui ipsius, Spiritus sancti, essentiæ Diuinæ, & creaturarum possibilium. Secunda, respectu illius Verbum est formaliter imago, quod respicit vt formaliter simile; atqui solam essentiam respicit vt formaliter similem: igitur solius essentiæ est formaliter imago. Minor constat, quia Verbum id tantùm respicit vt formaliter simile, cum quo formalem habet conuenientiam & vnitatem; cum sola autem essentia habet formalem conuenientiam & vnitatem, eò quòd cum personalitate Patris potiùs habeat disconuenientiam & oppositionem. Maior probatur, quoniam imago essentialiter est similitudo ad suum exemplar repręsentandum expressa.

217. DICO 1. Verbum Diuinum solius Patris est imago. Fundamentum, quia respectu solius Patris est originata similitudo ad illum repręsentandum expressa. Igitur solius Patris est imago. Consequentia patet, quoniam illius tantùm est imago, respectu cuius habet essentialia imaginis. Essentialia autem imaginis sunt similitudo, & origo ad repræsentandum accepta. Antecedens probo, nam Verbum à solo Patre producitur, & vi eiusdem productionis communicatur illi adæquata similitudo tam naturæ, quàm obiecti intelligibilis ad illum perfectè repræsentandum. Maior probatur, nam etsi Verbum, vt ab obiecto per se cognito procedat non solùm à Patre, sed etiam à seipso, à Spiritu sancto, & à creaturis possibilibus, vt à principio tamen originante non nisi à solo Patre procedit; atque adeò non nisi respectu solius Patris habet essentialia imaginis.

218. DICO 2. Verbum est imago Patris, non solùm vt habentis essentiam, vt naturam, & paternitatem, vt hypostasim productiuam; sed etiam vt habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia, vt obiectum intelligibile. Fundamentum, quia Verbum non solùm repræsentat Patrem naturaliter per eandem numero naturam, quam vi originis accipit, sed etiam intelligibiliter per intellectionem, quam etiam vi originis accipit ab illo; ergo non solùm est imago illius, vt habentis essentiam, vt naturam, & paternitatem, vt hypostasim productiuam; sed etiam vt habentis hæc ipsa, & reliqua omnia, vt obiectum intelligibile.

219. DICES. Id tantùm formaliter respicit imago, à quo formaliter producitur. Sed per nos Verbum Diuinum formaliter tantùm producitur à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiua: ergo illam tantùm formaliter respicit. Maior probatur, quoniam id tantùm formaliter respicit imago, à quo tanquam ab exemplari respicit esse; ergo id tantùm formaliter respicit, à quo tanquam ab exemplari producitur. Respondeo negando maiorem. Ad cuius probationem distinguo antecedens: à quo recipit esse tantùm productiuè, nego; à quo recipit esse saltem communicatiuè, concedo. Verbum autem etsi productiuè tantùm recipiat esse à paternitate, tanquam à ratione formali proximè productiua, communicatiuè tamen accipit esse etiam à natura, & à tota persona Patris.

220. DICO 3. Verbum non est imago Patris, neque per solam naturam formaliter, neque per solam intellectionem formaliter, sed per vtrumque simul: per naturam tanquam per rationem quasi genericam, per intellectionem tanquam per rationem quasi specificam. Fundamentum, quia Verbum est perfectissima imago: perfectissima autem

imago postulat, vt perfectissimè repręsentet suum exemplar. Atqui Pater non solùm est repręsentabilis secundùm esse naturæ, sed etiã secũdùm esse intelligibile: ergo Verbum non solùm repræsentat illum per esse naturæ, quod vi productionis accipit, sed etiam per esse intellectiuum, quod vi eiusdem productionis sibi communicatur.

221. Confirmatur 1. Quia verbum non solùm est imago Patris naturalis, sed etiam intentionalis: ergo debet per vtramqueationem simul illum repræsentare. Confirmatur 2. nam sola similitudo in natura in diuinis non sufficit ad rationem propriæ imaginis, vt ex dictis constat: sola autem similitudo intentionalis est imperfecta, cùm non adæquet perfectionem sui exemplaris: igitur ad perfectissimam rationem imaginis, qualis est Verbum diuinum, vtraque similitudo & naturalis, & intentionalis necessaria est.

222. Dices. Imago intentionalis est similitudo producta ab exemplari prægnito: Verbum diuinum non est similitudo producta ab exemplari prægnito: ergo non est imago intentionalis. Minor patet, quia Verbum diuinum non producitur à Patre, vt ab obiecto intentionaliter mouente, sed vt à suppositio naturaliter operante. Maior probatur, quia imago intentionalis respicit exemplar, vt principium intentionaliter mouens media cognitione; alioqui imago intentionalis non distingueretur à naturali, quæ est similitudo à principio naturaliter operante. Respondeo, imaginem intentionalem esse quidem similitudinem procedentem ab exemplari prægnito, ad ipsum repræsentandum expressam, non tamen debere necessariò produci ab ipso exemplari intentionaliter mouente, sed sat esse, si ab ipso exemplari prægnito habeat communicatam similitudinem ad ipsum intentionaliter repræsentandum, & simul passiuam originem, quomodocunque illam habeat, siue vt ab obiecto intentionaliter mouente, siue vt à suppositio naturaliter operante. Cuius ratio est, quoniam intentionalis imago quidditatiuè tantùm dicit intentionalem similitudinem, ab exemplari prægnito procedentem ad ipsum repræsentandum expressam: siue autem hanc similitudinem accipiat imago ab exemplari via communicationis, siue via productionis, modò ab ipso exemplari cum communicatione intentionalis similitudinis realem ducat originem, ex quacunque ratione formali talem originem ducat, saluatur ipsius quidditas, quæ principaliter consistit in ipsa intentionali expressione obiecti: origo autem solùm requiritur, vt distinguat imaginem ab imaginato, vt inter ea fundari possit realis ordo exprimentis & expressi.

223. Ad primam rationem dubitandi nego maiorem: cùm enim ad rationem imaginis per se requiratur origo, & non à quocunque procedit Verbum, vt ab obiecto per se cognito, simul originem ducat, sed à solo Patre, non quorumcunque, ex quorum notitia per se procedit, sed solius Patris, erit imago. Ad secundam Respondeo, quod quemadmodum in imagine aliud est, in quo relatio imaginis fundatur, aliud imago ipsa: ita in termino aliud est, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, aliud terminus ipse, terminans vt *Quod*. Etenim ratio, in qua imaginis relatio in Verbo diuino fundatur, est vnitas tum naturæ, tum intellectionis; imago verò est ipsa persona Verbi, vt realiter à Patre originata. Eodem modo in Patre id, in quo ratio terminandi respectum imaginis ad se fundatur, est vnitas eiusdem naturæ & intellectionis; terminus verò terminans vt *Quod* hunc respectum ad se, est ipsa persona Patris, vt realiter originans Filium. In forma igitur ad argumentum, distinguo maiorem: eius tantùm Verbum est imago, vt rationis terminandi *Quæ* quod respicit vt simile formaliter, concedo: eius tantùm est imago, vt rationis terminandi *Quę*, quod respicit vt simile formaliter & reduplicatiuè, nego: nam hæc est tota persona Patris, quæ non secundùm totum esse & reduplicatiuè respicitur, vt similis formaliter, sed tantùm specificatiuè, & secundùm esse absolutum.

224. Ex omnibus dictis de persona Filij constat, eam adæquatè constitui per omnes hos tres respectus, Filiationis, Verbi, & Imaginis; omnesque per se requiri ad rationem Filij & geniti increati. Quia cùm Filius increatus sit Filius intellectualis; nequit autem esse Filius intellectualis, nisi vi processionis procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter; principium autem intelligens, vt intelligens formaliter constituatur ex natura, & obiecto intelligibili; vt Filius procedat adæquatè similis principio intelligenti, vt intelligenti formaliter, debet procedere similis illi, & quoad naturam, & quoad obiectum intelligibile; ac proinde relatio Filij increati, quidditatiuè inuoluit relationem Verbi intelligibiliter manifestantis obiectum, ex cuius cognitione per se procedit; & relationem imaginis adæquatè exprimentis suum prototypum. Omnes tamen isti respectus sunt vnus & idem, sola connotatione diuersi; nam relatio Filij magis exprimit vnitatem naturæ cum ipso principio producente: relatio Verbi magis exprimit similitudinem intentionalem cum obiecto intelligibili; relatio verò imaginis magis exprimit repræsentationem sui exemplaris.

DISPVTATIO XXVII.

De Persona Spiritus sancti.

SECTIO PRIMA.

An Spiritus sanctus sit nomen proprium tertiæ personæ?

1. PRIMA dubitandi ratio partis affirmantis est, quia non solùm tertia in Trinitate persona & Spiritus, & Sancta est, sed reliquæ etiam & Spiritus & Sanctæ sunt: *Et Pater*, inquit Aug. 15. de Trinit. c. 19. *Spiritus, & Filius Spiritus & Pater sanctus, & Filius sanctus est.* Et Basilius l. 2. contra Eunomium: *Non est*, ait, *solùm hoc nomen sanctitatis cum Patre & Filio ipsi Spiritui sancto commune, sed ipsa etiam spiritus appellatio.* Igitur non est solius tertiæ personæ proprium. Secunda. Proprium nomen in Diuinis propriam hypostasim, propriumque subsistendi modum exprimit. Atqui hoc nomen *Spiritus sanctus* nõ exprimit propriam hypostasim, propriumque modum subsistendi tertiæ personæ, qui est subsistere, vt terminum reciproci amoris Patris & Filij: igitur non est ipsius propriũ nomen. Cõfirmatur, nam quælibet persona Diuina constituitur in sua hypostasi per relationem ad suum correlatiuum, vt Pater per relationem ad Filium, & Filius per relationem ad Patrem: sed huic nomini *Spiritus sanctus*, nulla respondet correlatio ex parte Patris & Filij, à quibus procedit: nam etsi dicatur Spiritus Patris, Spiritus Filij; non tamen è cõuerso dicitur Pater Spiritus sancti, Filius Spiritus sancti. Igitur nomen *Spiritus sancti* non est proprium tertiæ personæ.

2. Ratio dubitandi partis negantis est Authoritas Scripturæ Matth. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et 1. Ioan. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus.* Atqui Pater & Filius sunt propria nomina primæ, & secundæ personæ: ergo & *Spiritus sanctus* erit proprium nomen tertiæ. Accedit Patrũ, Conciliorum, totiusque Ecclesiæ authoritas, quæ hoc nomen *Spiritus sanctus*, vt tertiæ personæ characteristicum agnoscit & profitetur. Vnde Augustinus l. 11. de Ciuit. c. 10. *Qui spiritus*, inquit, *Patris & Filij, Spiritus sanctus propria quadam notione huius nominis in sacris litteris nuncupatur.* Et Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto interpretans hoc nomen Spiritus sanctus: *Ista enim*, ait, *est prima & propria appellatio, & vt euidentiorem habens intelligentiam Spiritus sanctus naturam demonstrat.*

3. Pro præsentis controuersiæ declaratione, notandum, quod etiam notarunt Richardus in 1. dist. 10. ar. 2. q. 3. & Durand. q. 1. & indicauit S. Th. 1. p. q. 36. ar. 1. ad 2. hoc nomẽ *Spiritus* dici posse vel à *spiritualitate*, vel à *spiratione*: & ab hac, vt notauit Alẽsis 1. p. q 63. mẽb. 1. dupliciter, vno modo à *spiratione actiua*, alio modo à *spiratione passiua*. His adnotatis,

4. DICO 1. Spiritus à passiua spiratione dictus est nomen personale, & solius tertiæ personę proprium. Fundamentum, quoniam eius personæ proprium est, esse spiritũ, prout *spiritus* dicitur à *passiua spiratione*, cuius est passiuè spirari. Atqui solius tertiæ personæ proprium est, passiuè spirari. Igitur solius tertiæ personę proprium est, esse spiritum, prout *spiritus* dicitur à *passiua spiratione*. Dixi à *passiua spiratione*. Na dictus à *spiratione actiua*, vel est toti gloriosissimæ Trinitati communis, si *actiua spiratio* sumatur pro virtute spirandi ad extra, iuxta illud Ioan. 3. *Spiritus vbi vult, spirat.* Vel communis Patri & Filio, si accipiatur pro virtute spirãdi ad intra. In hac autem notione sumptus *Spiritus*, idem est quod *spiratus*: vnde absque adiuncto, *Sanctus*, est proprium tertiæ personæ, non secus ac, *Genitus*, est propriũ secundę. Adiungitur autẽ, *sanctus*, potiùs tertiæ, quàm secundæ personæ, ad denotandum peculiarem modum emanationis tertiæ personæ, qui est per voluntatem, ad quam spectat sanctitas.

5. Cæterùm adhuc in hac significatione sumptus Spiritus multùm differt à proprijs nominibus reliquarũ personarum: nam propria nomina reliquarum personarum, cuiusmodi sunt *Pater* & *Filius*, *Genitor* & *Genitus*, non solùm in Diuinis, sed etiam in humanis habent idem commune, saltem analogicè significatum; quod est relatio paternitatis & filiationis, genitoris & geniti, fundata in perfecta cõmunicatione naturę. At verò *Spiritus* etiam à *passiua spiratione* dictus, non eandem notionem habet in Diuinis, atque in humanis: nam in Diuinis significat personam ex vi reciproci amoris duorum suppositorũ Patris & Filij procedentem: in humanis verò significat habitum ex corde & ore animalis, ministerio pulmonis ad nimium æstum vitalis caloris tẽperandum causatum. Ex hac tamen qualicũque analoga similitudine, vtpote sensibili & nota nobis, voluit idem Spiritus sanctus peculiarem suę emanationis modũ nobis insinuare. Quod & præstitit Christus Dominus Ioa. 20. quando authore Cyrillo lib. 9. in Ioan. & alijs Patribus,

Augustin. Basilius. Matth. 28 1. Ioan. 1. Concilia & Patres. Augustin. Richardus. Durandus. S. Thomas. Alensis. Ioan. 3. Ioan. 20. Cyrillus.

Patribus, ad ostendendum Apostolis modum, quo Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat, *Insufflauit, & dixit, Accipite Spiritum sanctum.*

6. Consistit autem hęc analoga similitudo inter emissionem vitalis halitus, & processionem Sancti Spiritus, in hoc: quòd sicut vitalis halitus emittitur à corde, quod est fons & principium vitæ totius animalis, nec non prima sedes amoris sensitiui; & simul ab ore, quod est index & nuncius cordis, ita Spiritus sanctus à Patre, qui est fons totius Deitatis, & primum principium vitæ amorisque increati, & simul à Filio, quod est Verbum & index Patris. Et sicut halitus vitalis formatur ex reciproco motu cordis & oris, qui componitur ex pulsu & tractu vtriusque: ita Spiritus sanctus ex reciproco amore Patris & Filij mutuo sese diligentium. Demum sicut vitalis Spiritus ex quodam naturali impetu efferuescētis æstuantisq; natiui caloris erumpit: ita Spiritus sanctus ex naturali, vitaliq́ue impulsu æstuantis reciprocantisque amoris Patris, & Filij felicissimè erumpit. Propter hanc igitur similitudinem & analogiam translatum est hoc nomen *Spiritus* ad processionem tertiæ personæ gloriosissimæ Trinitatis significandam.

7. Dico 2. Spiritus sanctus à spiritualitate dictus, non est proprium, sed tantùm appropriatum tertiæ personæ. Fundamentum est, quia à *spiritualitate* dictus neque *cõplexè*, hoc est in vi duarum dictionũ; neque *incomplexè*, hoc est in vi vnius tantùm dictionis, importat ex se aliquid notionale tertiæ personæ proprium: importat enim immaterialitatem, & sanctitatem, quæ sunt perfectiones omnibus personis æquè communes. Appropriatur tamen ex vsu Scripturæ, Patrum, & Conciliorum soli tertiæ personæ. Quo pacto semper accipitur *incomplexè* in vi vnius tantùm dictionis. Rationem verò huius appropriationis reddit Aug. lib. 5. de Trinit. c. 11. his verbis: *Ergo Spiritus sanctus ineffabilis est quædam Patris Filiiq́; communio: & ideo fortasse sic appellatur; quia Patri & Filio potest eadem appellatio conuenire. Nam hoc ipse propriè dicitur, quod illi communiter, quia & Pater Spiritus, & Filius Spiritus, & Pater Sanctus, & Filius Sanctus. Vt ergo ex nomine, quod vtrique conuenit, vtriusque communio significetur, vocatur donum amborum, Spiritus sanctus.* Eandē rationē repetit lib. 15. c. 19. propter quam rationem ibidem etiam docet, appellari *charitatem*, quę communis est etiam Patri & Filio.

8. Aliam etiam rationem huius appropriationis assignat S. Thomas 1. p. q. 36. art. 1. Nam sicut Spiritus in rebus corporeis, à quibus primò desumptum est hoc nomen *Spiritus*, significat substantiam tenuem cum quodam impulsu & agitatione: (appellamus enim Spiritum ventum aut flatum, qui sunt tenues substantiæ extrinseco quodam impulsu agitatæ:) ita tertiæ personæ ex amore procedētis proprium est, impellere & mouere voluntatem amantis in amatum: hoc quippe amoris munus est. Dicitur etiam *Sanctus*, tum quia sanctitas ad voluntatem spectat. Tum quia Sanctum dicitur, quidquid ad Deum ordinatur: ordinantur autem res ad Deum per amorem: conuenienter igitur tertia persona, per amorem procedens, *Spiritus sanctus* nominatur. Vltimò, vt doctè ex Athanasio dialogo 1. de S. Trinit. notauit Ruiz disp. 65. sect. 2. & subindicat Chrysostomus homil. 3. de Spiritu sancto, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum *genitiuo Dei*, aut *Domini*, vel *Patris*, aut *Filij*, aut *Christi*, sumi *notionaliter* pro tertia tantùm persona: nam hoc ipso sumitur, vt aliquid alterius. Nequit autem in Diuinis vnum esse alterius, nisi per processionē, dicitur enim Filius esse Patris, & Spiritus sanctus vtriusque, quia Filius à Patre, Spiritus sanctus ab vtroque producitur. Quare per cõtrariam regulam nobis colligere licebit, quoties in Scriptura sacra *Spiritus* coniungitur cum *Deo in casu recto*, sumi *essentialiter* iuxta illud Ioan. 4. *Spiritus est Deus.* Nam tunc eo ipso sumitur vt aliquid sui, & non alterius.

9. Ex dictis patet ad rationes dubitandi. Nam primæ duæ tantùm probant posteriorem nostram assertionem: Tertia verò priorem, aut etiam posteriorem quoad secundam tantùm partem assertionis. Etenim potest auctoritas Scripturæ, vel Patrum, aut Conciliorum, vel Ecclesię appropriare aliquod nomen Diuinis personis, etiam si tale nomen apud nos relationem non importet. Quod sic ostendo: nam potuit tale nomen Ecclesiæ, vel Patrum, aut Conciliorum Authoritas primò imponere ad significandam relationem Diuinam. Ergo etiam si tale nomen impositum sit alijs rebus, quę relationes non sunt, imponi poterit secundò rebus, quæ relatiuæ sunt, ad significandas earum relationes. Antecedens constat. Consequentia probatur, quia cùm nomina sint ad placitum, poterit vnum & idem nomē ex institutione imponentis plures res diuersas significare. Sola autem auctoritas Chrysostomi in ratione dubitandi pro negatiua parte adducta non videtur intelligi posse, nisi iuxta priorem assertionem.

10. Ad Confirmationem verò secundę rationis, pro parte affirmante allatam, dicendum, Spiritum sanctum vt sui correlatiuum respicere Patrem & Filium sub ratione spiratoris: qui solus per conuerteptiam recurrit cũ Spiritu; est enim spirator Spiritus: sicuti Spiritus spiratoris est Spiritus.

SECTIO II.

An Spiritus sanctus à Patre Filioque procedat?

11. Tres fuerunt de Spiritu sancto principales hæreses. Prima eorum, qui illi distinctam à Patre & Filio hypostasim negabant. Hanc hæresim præter Sabellianos, qui vnam tantùm in Diuinis

personam

Vsus script. Patrum & Concil.

Augustin.

S. Thomas.

Athanas. Ruiz. Chrysost.

Ioan. 4.

Authoritas script. Patrum & Conciliorũ.

Chrysost.

Sabellani.

Lactantius. personam ponebant, docuerunt Lactantius Firmianus Epist. 8. ad Demetrianum, vt refert Hieronymus in epist. ad Galat. cap. 4. explicans illa verba: *Misit Deus Spiritum filij sui in corda nostra:* Vrbicus Potentinus apud Athanasium Dialogo 4. de Trinit. Hi concedentes distinctas personas Patris & Filij, negabant Spiritum sanctum habere hypostasim a Patre & Filio distinctam.

Hieronym.

Vrbicus Potentinus. Athanas.

Principales hæreses contra Spiritum sanctũ.

12. SECVNDA eorum, qui illum diuinitate spoliabant, puramque creaturam faciebant. Huius erroris author præter Arium, qui non solùm à Spiritu sancto, sed etiam à Filio diuinitatem auferebant, fuisse dicitur Macedonius quidam Constantinopolitanus Episcopus, qui concessâ diuinitate Patri & Filio, illam tantùm Spiritui sancto negabat. Vnde ab suo authore Macedoniana Hæresis, ciusque sectatores Pneumathomachi, hoc est Spiritus sancti impugnatores sunt dicti. Contra vtramque Hæresim expressa testimonia sunt in sacra Scriptura: accedente authoritate Patrum & Conciliorum, quæ accerrimè prædictas Hæreses impugnant, & oppositam veritatem apertissimis Scripturæ testimonijs stabiliunt.

Arius.

Macedonius.

Pneumatomachi.

13. TERTIA Hæresis fuit eorum, qui confitentes Spiritum sanctum æquè ac Filium & Patrem, Deum esse, negabant tamen à Filio procedere, sed à solo Patre. Hoc errore ad hæc vsque tempora laborant Græci & Armeni. Quis autem illius fuerit author, nondum apud omnes constat. Certum tamen est, illum antiquum fuisse errorem, ad eumque abolendum plurima coacta fuisse Concilia: inter quæ vltimo loco iussu Eugenij IV. anno 1437. coactum est Concilium Florentinum, vbi post multas, accuratasque disputationes inter Patres agitatas, tandem Græci conuenerunt cum Latinis de processione Spiritus sancti, vt constat ex ipso decreto Eugenij, & ex oratione quam ad ipsum Concilium habuit Bessarion Patriarcha Constantinopolitanus de vnione Ecclesiæ Græcæ cum Latina. Sed in patriam reuersi iterum in eundem errorem sunt relapsi, in quo pertinaciter perseuerant vsque in præsentem diem, qui error est potissima causa eorum à Latina Ecclesia separationis & Schismatis. Nos igitur prioribus duabus Hæresibus omissis, quarum confutatio facilior est, magisque pertinet ad Scripturales, & Controuersistas, hanc vltimam, vt difficiliorem, magisque Scholasticam breuiter confutandam suscipimus: cum qua multæ grauissimæque Scholasticæ controuersiæ sunt connexæ.

Græci & Armeni.

Concilium Florentin. coactum ad abolendum errorem Græcorum.

Bessarion Patriarcha Constantinop.

14. Quatuor autem apparentibus fundamentis nititur hæc Hæresis. Primum desumitur ex Sacra Scriptura, quod sic formatur. Nunquam in sacra Scriptura expressè dicitur Spiritus sanctus à Filio procedere, cùm tamen apertè dicatur procedere à Patre Ioan. 13. *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Ergo Spiritus sanctus à Filio non procedit: alioqui quâ ratione Christus dixit, illum à Patre, simul etiã dixisset à seipso procedere. Confirmatur, Nam teste Dionysio nihil audendum est de supersubstantiali diuinitate dicere, nisi quod in sacris eloquijs expressum est. Cùm ergo tantùm processio Spiritus sancti à Patre sit in sacris eloquijs expressa, non est audendum dicere, quòd illa sit etiam à Filio.

Ioan. 13.

Dionysius.

15. Secundum ex Patribus: quorum aliqui expressè negant, Spiritum sanctum à Filio procedere, Damascenus l. 1. Fidei c. 11. *Dicimus autem* inquit, *Filium esse à Patre & Filium Patris. Spiritum verò sanctum & ex Patre, & Spiritum Patris nominamus. Ex Filio autem Spiritum sanctum non dicimus, sed Spiritum Filij nominamus.* Nazianzenus orat. 24. ad Episcopos, qui venerant ex Ægypto: *Si quidquid* inquit, *Pater habet, idem, excepta causa,* siue vt alij, vertunt *causalitate, Filij est: quidquid item Filius habet, idem quoque Spiritus sancti est.* Igitur Filius omnia habet à Patre, præter esse causam, seu principium Spiritus sancti. Athanasius in quæstionib. de Deo q. 4. 11. & 12. docet solùm Patrem esse causam. Basilius in epist. 37. ad Greg. Nyssenum fratrem testatur, Filium nullam habere cõmunem notionẽ cum Patre: haberet autem communem notionem spirandi, si ab eo Spiritus sanctus procederet. Maximus epist. ad Marinum affirmat, Patres Latinos nõ concedere Filium esse causam Spiritus sancti. Vltimò Dionysius c. 2. de diuinis nominibus solum Patrem appellat fontem diuinitatis. Alij verò, dum tantùm asserunt, Spiritum sanctum à Patre procedere, nulla de Filio mentione facta, tacitè negant à Filio procedere. Hos consultò omitto, cùm omnes eandem habeant solutionem.

Damascen.

Nazianzen.

Athanas.

Basilius. Nyssenus.

Maximus.

Dionysius.

16. Tertium ex Concilijs, quod est potissimum argumentum aduersariorum, vt constat ex sess. 7. Concilij Florentini. Hoc autem sic vrgent. In Concilio Nicæno compositum fuit Symbolum fidei ab omnibus credendum, quod in primo Concilio Constantinopolitano, addita particula, *Ex Patre procedentem*, iterum fuit approbatum; & simul cautum, quemadmodum & in Synodo Ephesina, ne quis auderet aliam fidem componere, scribere, aut proferre, quàm quæ in dicto Symbolo contineretur: atqui in dicto Symbolo non continebatur, nisi processio Spiritus sancti à Patre: ergo asserere, Spiritum sanctum procedere à Filio, est contra decretum horum Conciliorum. Igitur contra decretum eorundem Conciliorum addita fuit in eodem Symbolo particula, *Filioque.* Confirmatur, nam in eodem Concilio Ephesino lectum fuit Symbolum Nestorianorũ, in quo negabatur processio Spiritus sancti à Filio; & liber Theodori impugnantis doctrinã Cyrilli de processione Spiritus sancti à Filio, approbantibus & non contradicentibus Patribus.

Concilium Nycænum. Concilium Constantinopol.

Synodus Ephesina.

Symbolum Nestorianorum.

17. Quartum desumitur ex rationibus. Prima est, quoniam si Spiritus sanctus nõ tantùm procederet à Patre, sed etiam à Filio, nõ ab vno, sed à duobus procederet principijs:

(2) Where a person is detained in pursuance of an application for admission for treatment made under section 3 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(3) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 4 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(4) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 5 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(5) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 6 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(6) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 7 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(7) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 8 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(8) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 9 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(9) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 10 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(10) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 11 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(11) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 12 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(12) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 13 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(13) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 14 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(14) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 15 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(15) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 16 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(16) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 17 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(17) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 18 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(18) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 19 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(19) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 20 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(20) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 21 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(21) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 22 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(22) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 23 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(23) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 24 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(24) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 25 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(25) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 26 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(26) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 27 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(27) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 28 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(28) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 29 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(29) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 30 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(30) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 31 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(31) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 32 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(32) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 33 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(33) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 34 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(34) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 35 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(35) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 36 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(36) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 37 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(37) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 38 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(38) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 39 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(39) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 40 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(40) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 41 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(41) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 42 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(42) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 43 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(43) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 44 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(44) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 45 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(45) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 46 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(46) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 47 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(47) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 48 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(48) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 49 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(49) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 50 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(50) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 51 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(51) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 52 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(52) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 53 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(53) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 54 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(54) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 55 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(55) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 56 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(56) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 57 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(57) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 58 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(58) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 59 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(59) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 60 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(60) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 61 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(61) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 62 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(62) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 63 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(63) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 64 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(64) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 65 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(65) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 66 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(66) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 67 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(67) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 68 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(68) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 69 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(69) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 70 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(70) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 71 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(71) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 72 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(72) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 73 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(73) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 74 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(74) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 75 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(75) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 76 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(76) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 77 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(77) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 78 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(78) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 79 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(79) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 80 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(80) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 81 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(81) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 82 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(82) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 83 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(83) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 84 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(84) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 85 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(85) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 86 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(86) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 87 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(87) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 88 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(88) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 89 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(89) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 90 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(90) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 91 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(91) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 92 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(92) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 93 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(93) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 94 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(94) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 95 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(95) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 96 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(96) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 97 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(97) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 98 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(98) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 99 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(99) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 100 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(100) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 101 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(101) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 102 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(102) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 103 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(103) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 104 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(104) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 105 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(105) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 106 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(106) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 107 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(107) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 108 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(108) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 109 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(109) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 110 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(110) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 111 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(111) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 112 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(112) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 113 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(113) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 114 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(114) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 115 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(115) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 116 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(116) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 117 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(117) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 118 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(118) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 119 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(119) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 120 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(120) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 121 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(121) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 122 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(122) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 123 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(123) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 124 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(124) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 125 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(125) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 126 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(126) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 127 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(127) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 128 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(128) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 129 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(129) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 130 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(130) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 131 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(131) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 132 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(132) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 133 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(133) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 134 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(134) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 135 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(135) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 136 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(136) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 137 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(137) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 138 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(138) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 139 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(139) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 140 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(140) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 141 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(141) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 142 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(142) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 143 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(143) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 144 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(144) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 145 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(145) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 146 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(146) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 147 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(147) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 148 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(148) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 149 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(149) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 150 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(150) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 151 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(151) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 152 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(152) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 153 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(153) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 154 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(154) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 155 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(155) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 156 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(156) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 157 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(157) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 158 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(158) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 159 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(159) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 160 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(160) Where a person is detained in pursuance of a report made under section 161 above, then, if it appears to the nearest relative of the patient that he should be discharged, and he gives notice in writing to that effect to the hospital managers, the patient shall, subject to the following provisions of this section, be discharged forthwith.

(161) Where a person is detained in pursuance of a report made under

Ioan. 15. 23. Eadem veritas confirmatur ex illis verbis precedentis capitis 15. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre.* Porrò vnam personam ab alia *mitti* in diuinis, est vnam personam ab alia *procedere* cum nouo modo existendi in alio, quem anteà non habebat. Augustin. *Ab illo itaque*, inquit Augustinus 4. de Trinit. cap. 20. *mittitur à quo emanat. Sed non eo ipso*, ait, *quod de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed vel eo quòd apparuit huic mundo Verbum caro factum: quia tunc vnicuique mittitur, cùm à quoquam cognoscitur atque percipitur, quantum cognosci & percipi potest pro captu, vel proficientis in Deum, vel perfecta in Deo anima rationalis.* Hactenus Augustinus. Cùm ergo Spiritus sanctus dicatur non solùm à Patre, sed etiam à Filio *mitti*, necesse quoque est, vt non tantùm à Patre, sed etiam à Filio *procedat*. Confirmatur, nam propterea Pater nunquam dicitur missus, etiamsi in tempore sit cognitus, quia, vt ibidem ait Augustinus; *Non habet Pater, de quo missus sit, aut ex quo procedat.* Nec refert, quòd interdum dicatur Filius mitti à Spiritu sancto; cùm tamen Filius à Spiritu sancto non procedat. Nã mittitur Filius à Spiritu sancto, & à tota Trinitate quoad humanitatem. Spiritus verò Sanctus nequit à Filio mitti, nisi quoad æternam processionem.

Patres Latini omnes consentiunt. 24. Tertiò probatur hęc veritas ex Patribus. Et quidem quod attinet ad Patres Latinos, omnes, aduersarijs ipsis fatentibus in hanc veritatem vnanimi consensu conspirant, vt superfluum sit singulorum testimonia in medium adducere. Quoad Græcos verò plures sunt, qui hanc veritatem expressè docent. Athanasius in Symbolo: *Spiritus sanctus*, inquit, *à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Fuisse autem hoc Symbolum Athanasij colligitur ex Augustino in Psalmum 120. vbi docens Christum esse solem ortum nobis: *De hoc sole*, inquit, *Pater Athanasius Alexandrinus Episcopus ita pulchrè locutus est: Filius*, inquit, *Dei à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus.* Nec dici potest, particulam, *à Filio*, additam fuisse à Latinis: Nam cum ea particula hoc Symbolum legitur in Concilio Toletano IV. c. 1. celebrato Anno 633. sub Honorio, quando nulla inter Latinos & Græcos de hac re controuersia erat. Chrysostomus homil. 1. in Symbolo Apost. *Iste*, inquit, *est Spiritus procedens de Patre & Filio*, & homil. 2. *Istum Spiritum dicimus Patri & Filio esse coæqualem, & procedentem de Patre & Filio.* Cyrillus Alexandrin. lib. 11. in Ioannem c. 25. *Spiritus enim Dei*, inquit, *Patris proprius est; sed non minùs etiam Filij proprius est. Non vt alius atque alius, vt diuisim in vtroque: sed quoniam ex Patre, & in Patre Filius est, cùm sit fructus substantiæ eius, proprium Patris Spiritum secundùm naturam possidet: qui profunditur quidem ex Patre, per Filium autem creaturis donatur, non ministerij modo, sed sicut mox dixi, ex ipsa quidem substantia Dei Patris prodiens, profusus autem ad Sanctos per consubstantiale Verbum, à quo est secundùm emissionem ad esse atque subsistere, manetque in ipso.* Nec potest hic locus intelligi de emissione ad extra, quia Spiritus sanctus non emittitur ad extra, vt sit atque subsistat, sed vt tantùm appareat atque operetur. Et in fine eiusdem capitis: *Non est enim*, inquit, *aliud à Filio Spiritus ratione substantiæ, qui & in eo est, & per eum procedit.* Et lib. 5. in Isaiam cap. 61. ita de Spiritu sancto scribit: *Cùm natura Deus exsilat Vnigena, Sanctus Sanctorum, & omnem ipse naturam sanctificet, vtpotè ex Sancto Patre natus, eumque ex se procedentem Spiritum emittat superis potestatibus suis.* Didymus Alexandrin. lib. 2. de Spiritu sancto, loquens de Spiritu sancto, sic ait: *Quia non ex se est, sed ex Patre & me est, hoc enim ipsum, quod subsistit & loquitur à Patre, & me illi est.* Et inferiùs: *Spiritus quoque Sanctus*, inquit, *qui est spiritus veritatis veritasque sapientia, non potest Filio loquente audire, quæ nescit, cùm hoc ipsum sit, quod profertur à Filio, id est procedens à veritate, consolator manans de Consolatore.* Hæc Didymus.

Didymus.

Rhodius in Concilio Florentino. Metaphrast. 25. Alij etiam Græci Patres afferuntur à Rhodio in septima sessione Concilij Florentini, eandem veritatem apertè testantes. Simeon Metaphrastes in vitam B. Dionysij: *Finem*, inquit *habent ea, quæ corporalis erant adnentus, & incipiunt spiritualia, meusque ad cœlos euehitur Christus, & patriam redit in sedem, ac Spiritum, qui ab ipso procedit, ad gentes, quæ non credebant, instituendas mittit in discipulos.* Anastasius Sinayta sermone de rectis, quæ ipsi credimus, dogmatibus, sic scribit: *Ita enim Spiritus oris eius*, Dei scilicet, *Spiritus sanctus dicitur, cùm os sit vnigeniti.* Et rursus: *Spiritus ex ipso procedens, & missus non solùm à Patre, sed etiam à Filio.* Epiphanius in Ancorato in illud Ioan. 16. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*, sic loquitur: *Sicut enim nemo nouit Patrem, nisi Filius, nec Filium nisi Pater: ita dicere audeo, quod nec Spiritum sanctum, nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit.*

Anastasius Sinayta.

Epiphanius. Ioan. 16.

Varia principia Patrū Græcorum. 26. Eadem veritas manifestè deducitur ex varijs principijs, quibus Græci Patres vtuntur ad explicandam Spiritus sancti processionem. Primum est, *Spiritum sanctum emitti, dari, profluere, emanare, procedere per Filium.* Atqui idem est, vt declaratum fuit in Concilio Florentino, Græcis ipsis aprobantibus, *Spiritum sanctum per Filium, atque à Filio procedere.*

Concilium Florentin.

27. Secundum est, *Spiritum sanctum esse imaginem, Verbum, characterem, sigillum Filij.* Atqui hęc omnia essentialiter important originem ab eo, cuius sunt *imago, Verbum, character, sigillum.*

28. Tertium, *Spiritum sanctum esse naturalem Spiritum Filij, non minùs quàm Patris.* At non alia ratione Spiritus sanctus dicitur Spiritus Patris, nisi quia procedit à Patre: ergo nec alia ratione erit Spiritus Filij, nisi quia procedit à Filio. Confirmatur, nam constructio Spiritus cum *genitivo Filij* importat aliquam authoritatem & possessionem Filij in

Spiritum sanctum, sed nō potest Filius aliam authoritatem & possessionem in Spiritum sanctum habere, quàm principij producentis: ergo.

29. Quartum. Patrem comparant *Soli*, Filium *radio*, Spiritum sanctum *splendori*. Atqui *splendor* actiuè procedit à *radio*, non minùs quàm *radius à Sole*: ergo & Spiritus à Verbo.

30. Quintum. Filium vocant *fontem*, & *authorem* Spiritus sancti. Atqui hæc important principium originatiuum: ergo.

31. Sextò. Interdum quærunt Patres, *cur Spiritus sanctus non sit Filius Filij*, vt constat ex Basilio lib. 5. contra Eunomium cap. 12. cuius titulus est: *Cur & Spiritus Filius Filij non dicitur?* hæc autem quæstio, ne puerilis sit & irrationabilis, necessariò supponit, Spiritum sanctum produci à Filio: alioqui vt notauit Bessarion in oratione ad Concilium Florentinum de vnione cap. 6. nullam difficultatem haberet quæstio, velut si quis quæreret, *cur Spiritus sanctus non sit Pater Patris, & genitor Filij?* quam quæstionem nemo mouit vnquam, eò quòd talis quæstio supponat, Spiritum producere Patrem & Filium. Vt igitur proposita quęstio difficultatem habeat, supponere debet, Spiritum sanctum produci à Filio: hoc enim posito, rationabiliter quæritur, *cur non dicatur Filius Filij*, quemadmodum Filius *dicitur Patris Filius*. Hoc ipsum apertè ostendit responsio, quam ad propositam quæstionem adhibet citato loco Basilius: *Non quia*, inquit, *non est ex Deo per Filium, sed ne Trinitas Filios ex Filijs habere suspecta, vt est in hominibus, infinita putetur multitudo.* Alioqui si putasset, Spiritum sanctum à Filio non procedere, facilis & germanà responsio fuisset, *ideò Spiritum Filium Filij non dici, quia à Filio non procedit*. Robur accipit hoc argumentum ex ipsa explicatione Græcorum Patrum, qui hoc modo citatum testimonium Basilij interpretantur in Oratione de vnione facta ad Concilium Florentinum.

Bessarion Concil. Florent.

32. Septimò dicunt, *Spiritum sanctum esse, siue existere de essentia, de substantia, de hypostasi, seu persona Filij*. Atqui particula, *De*, præter consubstantialitatem importat etiam originem personæ existentis ab ea, de qua existit, vel subsistit. Igitur si Spiritus sanctus existit de substantia vel hypostasi Filij, originatur à Filio.

33. Octauò docent, *in Diuinis omnia esse communia exceptis proprietatibus personalibus oppositis*. Atqui non pertinet ad proprietatem personalem Filij oppositam Patri, vt Spiritus sanctus non procedat à Filio: ergo.

34. Nonò asserunt, *eodem modo se habere Spiritum sanctum ad Filium, sicut se habet Filius ad Patrem*. Atqui Filius se habet ad Patrem vt originatus: ergo & Spiritus sanctus à Filio. Tandem, vt S. Thomas opusc. 1. contra errores Græcorum c. 32. §. *Considerandum*, adnotauit, ijsdem rationibus vtuntur Græci Doctores, quibus & Latini ad probandam Spiritus sancti processionem. Quare aut pertinaciter recentiores Græci in suo errore persistunt; aut de solo nomine, vt Magister in 1. dist. 11. cap. 4. aduertit, nobiscum dissentiunt.

S. Thomas.

Magister

35. Vltimò probatur hæc veritas rationibus. Prima ducitur ab impossibili: nam alioqui non saluaretur realis distinctio Spiritus sancti à Filio, atque adeò personarum Trinitas, vt infrà ostendam. Secunda à priori, hoc pacto. Pater per generationem omnia communicat Filio, sola paternitate excepta: ergo communicat illi vim spirandi: atqui impossibile est, existente eadem vi spirandi in Patre & Filio, Patrem spirare Spiritum sanctum, & simul illum non spirari à Filio. Igitur impossibile est Spiritum sanctum non procedere à Filio. Antecedens admittitur ab omnibus: & constat, nam Pater communicat Filio quicquid cum ipsa filiatione non opponitur: atqui sola paternitas cum filiatione opponitur: ergo. Prior consequentia patet, quia vis spirandi cum filiatione non opponitur, sed cum sola spiratione passiua. Minor verò probatur, nam processio Spiritus sancti immediatè & adæquatè est ab ipsa virtute spirandi: ergo impossibile est, vt illa sit eadem in Patre & Filio, & ab ea procedat Spiritus sanctus, vt tantùm est in Patre, & nō vt etiam est in Filio. Quemadmodum implicat, produci creaturam ab vna personâ diuinâ, & non ab omnibus simul; eò quòd virtus productiua creaturæ sit eadem in omnibus diuinis personis. Cùm igitur Pater æternus spiret Spiritum sanctum posterius origine, quàm gignat Verbum, supponitur priùs origine productum Verbum, atque adeo illi communicata virtus spiratiua, quàm producat Spiritum sanctum: & consequenter dum Pater spirat, necessariò cum ipso conspirat simul & Filius.

36. Confirmatur primò, quia Spiritus sanctus procedit vt terminus reciproci amoris Patris & Filij. Atqui terminus amoris essentialiter supponit tum notitiam obiecti amabilis, tum existentiam personarum sese mutuo amantium. Ergo Spiritus sanctus essentialiter supponit Verbum priùs origine productum; atque adeo in eo totam vim spirandi; & consequenter non solùm procedit à virtute spirandi, prout est in Patre, sed etiam prout est in Filio.

37. Confirmatur secundò: Si Spiritus sanctus non procederet à Filio, Filius non haberet omnia sibi à Patre communicata: Consequens est contra testimonium Christi Ioan. 16. *Omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt.* Sequelam probo: nam si Filius non produceret Spiritum sanctum, ideo esset, quia non haberet vim spirandi à Patre communicatam, ac proinde non omnia Patris essent Filij. Assumptum ostendo: quia cùm Filius priùs ratione producatur, quàm spiritus sanctus, quippe cùm producatur intellectione, quæ ratione præcedit volitionem, non esset defe-

Ioan. 16.

ctus

ctus prioritatis originis; nam hoc ipso, quòd ipsius productio ratione præcederet productionem Spiritus sancti, posset origine præcedere Spiritum sanctum: igitur si illum non producit, est defectus solius virtutis spiratiuæ, ac proinde rectè sequitur, si Filius non producit Spiritum sanctum, Filium non habere omnia sibi à Patre communicata, præter esse Patrem, quod tantùm opponitur Filio.

Solutio argumentorum.

38. AD primum fundamentum sumptum ex Scriptura distinguo antecedens: Processio Spiritus sancti non habetur in Scriptura expressè quoad Verbum *Procedendi*, concedo; quoad sensum & rem ipsam significatam, nego. Atque hoc satis est, vt potuerit hæc veritas ab Ecclesia definiri: multa enim sunt in Concilijs definita, quæ non sunt in Scriptura expressè. Non enim in Scriptura expressè habetur, quòd Spiritus sanctus sit *consubstantialis*, & *coæqualis* Patri & Filio: & tamen hoc nobiscum Græci credunt, vt fidei dogma in multis Concilijs definitum. Cur autem Christus noluerit apertè dicere, *Spiritum sanctum procedere à se*, sicut dixit *de Patre*, rationem suprà tetigit Augustinus, vt nimirum omnia referret ad Patrem, tanquam ad primum principium, & fontem totius diuinitatis. Cæterùm aliunde sufficienter processionem Spiritus sancti à se expressit, cùm dixit: *Quia de meo accipiet:* &, *Quem ego mittam vobis à Patre*. Præsertim cùm vniuersalis regula sit, quòd quidquid in Sacra Scriptura de vna persona dicitur, etiamsi dicatur cum particula exclusiua, dictum intelligitur de cæteris, vbi non obuiat relationis oppositio. Nulla autem obuiat relationis oppositio inter Patrem & Filium, quòd Spiritus procedat à Filio. Ergo etiamsi cum particula exclusiua de Patre diceretur, quòd Spiritus sanctus à solo Patre procedit, non propterea excluderetur Filius: sicut non excluditur Filius à cognitione sui, cũ Matt. 11. dicitur: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*. Ad Confirmationem respondeo, Dionysium intelligi, quoad ea, quæ neque explicitè, neque implicitè de Deo in Scriptura continentur. Ad secundum ductum ex Patribus: quoad Damascenum censet S. Thomas 1. parte q. 36. art. 2. ad 3. illum fuisse in hoc errore. Mihi tamen de tanto Patre id sentire, par non est: tum quia, vt disp. præced. sect. 6. vidimus, hic Pater putat, Spiritum sanctum esse imaginem Filij: nequit autem esse imago Filij, nisi ab ipso procedat, cùm processio sit de quidditate imaginis, tum quia ibidem Spiritum sanctum comparat *splendori*, Filium *radio*, Patrem *Soli*; affirmatque per *radium*, hoc est per Filium nobis hunc *splendorem* dari. Tum demùm, quoniam ibidem apertè docet, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse quoad omnia vnum, præter *ingignentiam*, *gignentiam*, & *processionem*. Ergo in sententia Damasceni Pater & Filius sunt vnum, etiam quoad rationem spirandi, cùm hæc neque sit formaliter *ingignentia*, nec formaliter *gignentia*. Quare dicendum est, hunc Patrem non simpliciter negasse, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed solùm tanquam à fonte & primo principio, vt ex ipsius verbis colligitur, loquens enim de Patre ait: *Ipse enim fons est & rudy & splendoris*.

Explicatur Damascen.

39. Eandem responsionem ad præcitatam auctoritatem Damascen. adhibet Bessarion Patriarcha Constantinop. in Orat. habita in Concil. Florent. de vnione cap. 6. vbi & vniuersalem rationem assignat, cur Græci Patres vsi sint potiùs particula *Per*, quàm *Ex*, ad explicandam processionem Spiritus sancti à Filio: quia nimirum præpositio *Ex* apud Græcos principalem, seu primam causam denotat.

Explicantur reliqui Patres.

40. Eodem modo intelligendi sunt Nazianzenus, Athanasius, Basilius, & reliqui Patres Græci, si quando videntur negare, Spiritum sanctum à Filio procedere, vt non simpliciter, sed tanquam à fonte & primo principio illum à Filio procedere negent. Cæterùm Basil. in ea epist. ad Nissen. fratrem, quando dicit, quòd Filius nullam habeat communem notionem cum Patre, explicandus est de notione personali oppositа Patri, qualis non est spiratio actiua, quæ tantùm opponitur spirationi passiuæ. Maximus verò, cùm contendit, Latinos non concedere, Filium esse causam Spiritus sancti, intelligit *causam*, vt Latini intelligunt, non pro principio productiuo simpliciter, sed pro principio productiuo cum dependentia effectus à se, vel vt præcitatus Bessarion explicat de principio primo. Ad Dionysium respondeo, illum pro fonte diuinitatis, intelligere primum principium diuinarum processionum; hoc enim apud Patres significat hoc nomen *Fons*. Ad reliquos autem Patres dico, eos nullam expressam mentionem fecisse de productione Spiritus sancti à Filio, quia nulla tunc Hæreticorum de hac re vrgebat necessitas. Attamen implicitam aliquam mentionem fecisse, constat ex diuersis principijs, quibus Spiritus sancti processionem explicarunt, vt suprà vidimus.

Augustin.

S. Thomas.

Explicantur Cõcilia.

41. Ad tertium ductum ex Concilijs, neganda est vtraque consequentia; etenim solùm in ijs Concilijs prohibitum fuit, ne alia fides, aut fidei explicatio doceretur, quæ diuersa esset ab ea, quæ in Symbolo Nicæno continebatur: non autem prohibitum fuit, aut prohiberi potuit, ne vrgente aliquâ necessitate, maior aliqua fieret explicatio eorum, quæ implicitè & virtute in prædicto Symbolo continebantur, qualis est processio Spiritus sancti à Filio. Alioqui, vt rectè in sess. 7. Concilij Florentini contra Græcos argumentatur Rhodius, etiam Apostolus ad Galatas 1. cauit, ne quis euangelizaret illis, præter id, quod ab ipso acceperant: & Ioan. Apocalypseos vltimo præcepit, ne quis aliquid apponeret, vel diminueret de verbis, quæ in hoc

Concilium Florentin. Rhodius. Ad Gal. 1. Apoc 22.

libro,

Ad eundem Archiepiscopum Coloniensem.

sequatur contradictorium antecedentis positi: alioqui nunquam liceret argumentari ex hypothesi impossibili, cùm quæuis hypothesis impossibilis mediatè saltem secum afferat contradictorium antecedentis positi. Sed cõtra regulas bonæ hypothesis dumtaxat est, vt ex ea immediatè & per locum intrinsecum sequatur contradictorium antecedentis positi, quia tunc, vt rectè docet Scotus infrà citandus, nulla seruari posset regula artificiosæ disputationis, concedendo sequens, & negando repugnans antecedentis positi; sed statim concedenda essent contradictoria, quæ in ipsa positione immediatè includerentur. Vt si indagare velis formale constitutiuum hominis, & ponas illum per impossibile, neque esse discursiuum, neque risiuum: talis hypothesis sustineri non potest, cùm immediatè destruat seipsam: nam ex vna parte ponit hominem vt subiectum quęstionis; ex alia parte tollit totum, quod posset esse constitutiuum hominis. Vnde nullus relinquitur propositæ quęstioni disputãdi locus: atque adeò talis hypothesis futilis est, & ad rerum veritates indagandas inutilis. Si verò ponas, hominem non esse discursiuum, relicto ei risiuo; vel contrà illum non esse risiuum, relicto ei discursiuo, adhuc locũ habere potest quęstio, an id, quod ab alijs pręcisum relinquitur, sit formale constitutiuum hominis. Atque hæc hypothesis vtilis est ad indagandas occultas rerum formalitates, quę per huiusmodi hypotheticas præcisiones meliùs dignoscuntur.

Scotus.

46. Talis est proposita hypothesis: *An si Spiritus sanctus à Filio non procederet, ab eo distingueretur.* Non enim tollit totum, quod vel persona Spiritus sancti vel persona Filij dicit, alioqui nullus esset disputandi locus de formali constitutiuo Filij, & Spiritus sancti, sed tantùm præscindit vnum, nẽpe processionem à Filio in Spiritu, & spirationem actiuam in Filio, & relinquit aliud, nẽpe processionem à Patre in Spiritu, & relationem geniti in Filio: & vlteriùs indagat, an id, quod relinquitur in Spiritu sancto, præcisum à processione à Filio, & quod relinquitur in Filio pręcisum à spiratione actiua, sit sufficiens constituere Spiritum personaliter distinctũ à Filio, & Filium personaliter distinctũ à Spiritu sancto.

Gregorius.

47. Vnde falsò Gregorius in 1. dist. 11. q. vnica art. 1. & alij hanc hypothesim tanquam inutilem reijciunt: eò quòd ex ea aptũ est quodlibet sequi: tum quia hoc modo argumentandi ex hypothesi impossibili vsi sunt

Aristoteles.

Aristoteles 2. de anima text. 8. & 9. in quorum primo probat, quòd si securis esset corpus naturale, acuties esset eius substantia iuxta

Commentator.

Commentatoris interpretationem. In secundo verò infert, si oculus esset animal, animam fore ipsius visum, quia hic est substantia oculi. Augustinus 5. de Trinit. cap. 6. docens, quòd etiamsi Pater Filium non genuisset, adhuc nihil prohiberet, illum ingenitum

Augustin.

Alij Patres.

intelligere: Nec non alij Patres contra hæreticos disputantes. Tum quia falsum est, ex qualibet hypothesi impossibili immediatè & per locum intrinsecum sequi quodlibet, sed vnum tantùm determinatè, nempe illud, quod immediatam connexionem habet cum consequente, quod ex ea immediatè infertur. Vt, *si homo esset equus, hinniret*: licet enim mediatè, quia nimirùm cum esse equi simul ponitur esse hominis, vtrumque simul sequatur, & quòd hinniret, quà equus, & quòd non hinniret, quà homo: immediatè tamen ex vi prædicati positi vna tantùm pars sequitur determinatè, nempe quòd hinniret. In omni igitur hypothesi attendendum solùm est ad id, quod immediatè infertur ex antecedente posito. Quare licet sublatâ spiratione actiuâ à Filio, ab eodem simul tollatur & filiatio, quæ intrinsecè connectitur cum ipsa spiratione actiua, id tamen non tollitur immediatè, & per locum intrinsecum, cùm vna formalitas explicitè concepta non sit alia, sed tantùm mediatè & per locum extrinsecum, quia cùm vna intrinsecè includatur in alia, implicat tolli vnam, non sublatâ aliâ. His igitur adnotatis, vt ad propositæ hypothesis decisionem veniamus, sit

Henricus. Bacconus. Scotus. Lycheti. Aureoli. Mayronis. Rubio. Ochamus. Gregorius. Gabriel Carthus. Fauentin.

48. PRIMA sententia Henrici quodlib. 5. qu. 9. Bacconi in 1. dist. 13. qu. vnicâ, art. 5. Scoti dist. 11. qu. 2. Lycheti ibid. Aureoli art. 3. posit. 4. Mayroni qu. 2. Rubionis q. 1. art. 2. Ochami qu. 2. Gregorij q. vnica, art. 1. circa finem, Gabrielis quæst. 2. art. 2. concluf. 1. Carthusiani q. 2. ad finem, Palatij disp. 3. Fauentini disp. 38. affirmantium, adhuc Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, esto per impossibile à Filio non procederet. Probatur primò hæc sententia authoritate Anselmi, qui in epistola de processione Spiritus sancti cap. 2. sic scribit: *Hæc itaque sola causa pluralitatis est in Deo, vt Pater, & Filius, & Spiritus sanctus dici non possint de inuicem, sed alij sint ab inuicem: quia prædictis duobus modis est Deus de Deo, quod totum potest dici relatio. Nam quomodo Filius existit de Deo nascendo, & Spiritus sanctus procedendo, ipsâ diuersitate natiuitatis, & processionis referuntur ad inuicem vt diuersi, & alij ab inuicem.* Et in fine capitis sic concludit: *Filius autem, vt interim aliam causam dicam, quoniam nondum constat, quòd Spiritus sanctus de illo sit & procedat, ideò non est Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus est Filius: quia Filius nascendo habet esse de Patre, Spiritus sanctus verò non nascendo, sed procedendo.* Vbi adhuc negata in Spiritu sancto processione à Filio, docet, illum fore distinguendum à Filio ex diuerso modo procedendi à Filio, quia nimirùm hic procedit, *nascendo* ille *procedendo*. Et capite quarto sic concludit: *Et ideò non habet hic vnitas illa vim consequentiæ, quia pluralitas obuiat, quæ ex natiuitate nascitur, & processione: nam etsi per aliud non essent plures Filius & Spiritus sanctus, per hoc solùm essent diuersi.* Vbi totam diuersitatem, & distinctionem inter Filium & Spiritum sanctum deducit ex diuersitate procedendi vnius, & alterius.

Anselmus.

49. Probatur 2. Eadem sententia ratio-

nibus:

nibus. Prima sit. Idem est formale constitutiuum rei, & distinctiuum eiusdem ab omni alio: sed formale constitutiuum Filij in esse personæ est filiatio: ergo per eam formaliter distinguitur ab omni alia persona. Solâ igitur filiatione superstite, manebit formale distinctiuum ipsius ab Spiritu sancto. Maior probatur, quoniam res per id constituitur in sua vnitate, per quod constituitur in sua entitate; actus enim distinguendi, cùm sit negatiuus, supponit actum constituendi positiuum, in quo fundetur; ergo per idem constituitur in esse indistincti à se, & distincti à quolibet alio. Minor patet, quia in Filio non sunt aliæ proprietates, quàm filiatio & spiratio actiua; sed spiratio actiua non constituit illum in esse personæ, cùm sit communis etiam Patri; proprietas autem personalis debet esse incommunicabilis. Ergo circumscriptâ spiratione actiuâ, solâ manente filiatione, manebit formale distinctiuum Filij à Spiritu sancto. Confirmatur, quoniam de facto Filius non constituitur in esse personali spiratione actiua, sed Filiatione: ergo per hanc ab omni alia distinguitur.

50. Secvnda. Si Spiritus sanctus non procederet à Patre, adhuc distingueretur à Patre: ergo etiamsi non procederet à Filio, adhuc distingueretur à Filio. Antecedens patet, quia sublata spiratione actiua à Patre, adhuc in eo maneret paternitas, quâ constituitur in esse personæ incommunicabilis & distinctæ à quacunque alia. Consequentia verò probatur, nam ideo per aduersarios, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, non distingueretur ab illo, quia non opponeretur illi oppositione relatiua, sed tantùm disparata: at neque, si Spiritus non procederet à Patre, opponeretur Patri relatiuè, sed tantùm disparatè, nam ei tantùm relatiuè opponitur, à quo producitur: igitur ad distinguendam vnam personam ab alia in diuinis non est necessaria oppositio relatiua producentis & producti, sed sufficit disparata, qualis esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab illo non procederet. Confirmatur, nam eadem esset tunc relatio inter Spiritum sanctum & Filium, quæ esset inter Spiritum sanctum & Patrem, si ab ipso non procederet: atqui relatio inter Spiritum sanctum & Patrem esset tantùm disparata: ergo si illa sufficienter distingueret Spiritum sanctum à Patre, sufficienter etiam distingueret Spiritum sanctum à Filio.

51. Tertia. Generatio & Spiratio sunt duæ processiones distinctæ formaliter. Ergo etiamsi spiratio non esset à Filio, adhuc distingueretur à generatione Filij. Consequentia patet, quia adhuc maneret formalis ratio generationis, & spirationis, per ordinem ad diuersa principia formalia generandi, & spirandi. Antecedens probatur, nam generatio est per modum naturæ, spiratio verò per modum voluntatis: ergo sunt formaliter distinctę productiones. Confirmatur; quia productio per modum naturę est prima productio: productio verò per modum voluntatis est secunda productio: sed prima productio excludit secundam; & secunda primam; alioqui non esset prima & secunda productio: ergo & terminus primæ excludit terminum secundæ productionis; alioqui daretur prima productio sine suo primo producto.

52. Qvarta. Implicat eundem terminum produci duabus productionibus adæquatis. Ergo implicat eandem personam diuinam produci generatione & spiratione simul. Antecedens constat: alioqui neutra esset productio per se: nam productio per se est illa, qua posita ponitur terminus, & qua sublata tollitur: si autem posset idem terminus produci duabus productionibus adæquatis, non qualibet productione posita, poneretur terminus; nec qualibet sublata, tolleretur. Quia cùm idem terminus esset vi alterius productionis adæquatè, nec altera posita, per se poneretur, cùm iam supponatur positus vi alterius productionis adæquatæ; nec altera sublata, tolleretur, cùm iam supponatur conseruari vi alterius productionis adæquatæ. Consequentia verò probatur, nam generatio, & spiratio sunt duæ productiones adæquatæ, cùm vnaquæque tendat ad terminum totalem diuersum.

53. Qvinta. Implicat duas productiones hypostaticas tendere ad vnum terminum: sed generatio, & spiratio sunt duæ productiones hypostaticæ: ergo implicat, eas tendere ad vnum terminum. Minor constat, quia per generationem producitur hypostasis Filij, per spirationem verò hypostasis Spiritus sancti. Maior probatur, quia productio hypostatica tendit ad subsistens per se; ergo ad terminum per se distinctum; alioqui non tenderet ad subsistens per se, nam subsistens per se excludit terminum in alio existentem. Confirmatur, nam ex eo quòd Spiritus sanctus non procederet à Filio, nec à Filio tolleretur passiua productio hypostaticæ filiationis, nec à Spiritu sancto passiua processio hypostaticę spirationis.

54. Sexta. De facto Spiritus sanctus non producitur à Filio, qua Filius est formaliter, sed quà spirator est formaliter; cùm tamen de facto non solùm distinguatur à Filio, quà Spirator est, sed etiam quà Filius est: igitur remanente in Filio sola filiatione, sublata spiratione, adhuc Spiritus sanctus distingueretur à Filio. Maior probatur, alioqui non esset vnum principium spiratiuum, si non sola spiratio, sed etiam filiatio constitueret formale principium productiuum Spiritus sancti: quia tunc principium spiratiuum constitueretur ex filiatione & paternitate, quæ sunt rationes inter se realiter distinctæ, ac proinde principium ipsum non esset vnum formaliter, sed duplex ex duplici ratione realiter distincta constitutum. Minorem ostendo, tum quia alioqui, quà Filius est, esset idem cum Spiritu sancto: sicut quia Pater, quà Spirator est, non distinguitur à Filio, est idem cum Filio: sed Filius sola filiatione constituitur in

esse

esse personæ: nam per id constituitur in esse personæ, per quod est incommunicabilis: est autem incommunicabilis per solam filiationem, non per spirationem, quæ communis est etiam Patri: igitur non solùm per spirationem, sed etiam per filiationem distinguitur à Spiritu sancto. Consequentia verò primi syllogismi probatur, quia non alio modo comparatur Spiritus sanctus ad Filium nunc, atque compararetur tunc: nam sicut nunc non comparatur ad illum, vt ad principium proximè & formaliter productiuum, sed vt ad suppositum disparatum: eodem modo compararetur tunc, si ab eo non procederet. Ergo si nunc realiter distinguitur ab illo, non obstante, quòd ad illum non comparetur, vt ad principium proximè productiuum; etiam tunc realiter distingueretur, esto ab illo non procederet.

55. Septima. Eodē modo creaturæ manerent in seipsis cōstitutæ & distinctæ à Deo, si per impossibile procederent à solo Patre, ac nunc procedentes à tota Trinitate. Ergo eodem modo Spiritus sanctus maneret in seipso constitutus & distinctus à Patre & Filio, si procederet à solo Patre, ac nunc procedens ab vtroque.

56. Octava. Amor creatus non procedit à Verbo creato, & tamen distinguitur ab illo: ergo etiamsi amor increatus non procederet à Verbo increato, adhuc distingueretur ab illo. Confirmatur, nam, etiamsi Filius actu non produceret Spiritum sanctum, quia tamen potens esset illum producere, realiter distingueretur ab illo: quia non solùm principium producens distinguitur à producto, sed etiam principium productiuum à producibili.

Bacconus. 57. Vnde refert Bacconus, in eo casu Spiritum sanctum distinguendum quidem fore à Filio personaliter, non tamen vt Spiritum, sed vt secūdum filium & fratrem primi. Quæ illatio falsò nititur fundamento, à nobis suprà reiecto, nempe ideo Spiritum sanctum non esse Filium, quia procedit à duobus; cùm igitur in eo casu procederet tantùm ab vno, nempe à Patre, non procederet vt Spiritus, sed vt Filius, non minùs quàm procedit nunc Verbum. Cæterùm falsum est hoc principiū, quod assumit: non enim Filius distinguitur à Spiritu sancto, quia ille ab vno, hic procedit à duobus; sed quia vnus procedit adæquatè similis principio intelligenti, ac proinde vt genitus, alter non vt adæquatè similis principio volenti, ac proinde non vt genitus, sed vt spiratus.

Aureolus. 58. Aureolus verò opinatur, in eo casu Filium non fore distinguendum personaliter à Spiritu sancto, tametsi Spiritus sanctus distinguendus foret personaliter à Filio. Fundamentum ipsius est, quia Filius in esse personæ æquè constituitur spiratione actiuâ, atque generatione passiuâ: sed in eo casu tolleretur à Filio spiratio actiua: ergo tolleretur ipsius personalitas. Nam sublato eo, quod est de quidditate personalitatis, aufertur personalitas. Adhuc tamen remaneret in eo casu aliquid in Filio, quo realiter distingueretur à Spiritu sancto, nempe *Generari*, quod incompossibile est cum *Spirari*. Spiritus sanctus verò remaneret persona perfectè constituta, & distincta à Filio sicut nunc est: quia Spiritus sanctus in esse personæ constituitur per *Spirari*, quod in eo casu esset æquè perfectū, ac nunc est: quia non partim nunc accipit à Patre, partim à Filio, sed totum ab vnoquoque. Ergo cùm in eo casu acciperet idem spirari æquè perfectum à solo Patre, ac nunc accipit ab vtroque, foret persona æquè perfecta, ac nunc est. Sed hoc Aureoli fundamentum confutatum est à nobis suprà disp. 19. de relationibus, vbi docuimus munus spirationis actiuæ non esse personas constituere, sed eas fœcundas reddere in ratione principij proximè spiratiui.

59. Secvnda sententia S. Thomæ 1. p. q. 36. art. 2. 4. contra Gent. c. 24. de potent. q. 10. art. 5. opusculo 1. contra errores Græcorum cap. 32. Bonauenturæ in 1. dist. 11. art. 1. qu. 1. in argumentis in contrarium. Durandi q. 2. Heruæi q. 1. art. vltimo, Argent. q. 2. art. 2. Marsilij q. 15. art. 3. ad 3. Capreoli qu. vnica art. 1. Caiet. & Ferrar. Syluij locis præcit. Bart. Torres 1. p. q. 36. art. 2. Molinæ disp. 3. Bannez ibid. Zumel disp. 2. Valentię puncto 3. Vasquez disp. 147. cap. 4. Suarez l. 10. de Trinit. cap. 2. Granadi disp. 7. Zunigæ disp. 11. dub. 3. Ruiz disp. 68. sect. 4. Philippi Gamachæi cap. 2. negantium, Spiritum sanctum distinguendum à Filio, si ab illo non procederet. In eandem sententiam inclinat Richardus in 1. dist. 11. articulo vnico quæst. 2.

S. Thomas. *Bonauent.* *Durandus.* *Heruæus.* *Argentinus.* *Marsilius.* *Capreolus.* *Caietanus.* *Ferrariensis.* *Syluius.* *Torres.* *Molina.* *Bannez.* *Zumel.* *Valentia.* *Vasquez.* *Suarez.* *Granadus.* *Zunigæ.* *Ruiz.* *Gamachæus.* *Richardus.*

60. Quod ad censuram attinet oppositæ sententiæ, Ruiz sect. 5. numero 4. non modò illam improbabilem putat, verùm etiam in fide parum tutam censet. Alij autem erroneam & in fide periculosam appellant, quos tacito nomine citat Vasquez, cap. 3. Alij verò apud Zumel temerariam & suspectam. Verùm illam ab omni censura liberant citatis locis Vasq. & Zumel, eò quòd nullum contra illam sit apertum Ecclesiæ, aut Concilij testimonium; & alioqui, vt vidimus, illa graues habet Authores. Igitur non est, cur illam damnemus. Est ergo hæc tantùm probabilior sententia, & conformior principijs fidei, præsertim contra errorem Græcorum, qui iuxta hanc sententiam nequeunt nobiscum saluare Diuinarum personarum Trinitatem, nisi etiā nobiscum admittant processionem Spiritus sancti à Filio, sine qua neque per impossibilē hypothesim ab illo distinguendus foret.

Censura oppositæ sententiæ.

61. Duo autem sunt principia ad hanc sententiam probandam, alterum desumptum à paritate generationis & spirationis actiuæ in Patre; alterum à communi illo Theologorum axiomate: *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi nō obuiat relationis oppositio.* Ex primo sic probatur. De facto generatio & spiratio actiua nō distinguuntur in Patre: ergo nec generatio & spiratio passiua distinguerentur in persona à Patre

à Patre procedente, si vna ab alia non procederet. Antecedēs saltem de distinctione reali personali est certum apud omnes. Consequētia verò probatur: nam ideò generatio & spiratio actiua non distinguuntur in Patre, quia vna non procedit ab alia: ergo cùm neque ex prædicta hypothesi Spiratio passiua procederet à generatione passiua, sed ambæ simul à Patre, vna non distingueretur ab alia. Consequentia patet. Antecedens ostendo: nam generatio & spiratio actiua habent nunc in Patre omnia, quæ haberent generatio & spiratio passiua, si vna non procederet ab alia: & tamen de facto in Patre non distinguuntur: ergo ex eo tantùm formaliter non distinguuntur, quia vna non est ab alia. Maior, in qua tantùm est difficultas, probatur: nam ideo per aduersarios in ea hypothesi generatio & spiratio passiua distinguerentur realiter personaliter inter se, quia vna esset per modum naturæ, altera per modum voluntatis: vna suapte natura esset prima, altera secunda productio: vna opponeretur alteri saltem oppositione disparata: at hæc omnia de facto habent generatio & spiratio actiua in Patre. Siquidem generatio actiua est per modum actiuæ communicationis naturæ; spiratio verò per modum actiuæ communicationis voluntatis. Generatio, cùm sit per intellectum, virtualiter præcedit spirationem, quæ est per voluntatem. Generatio actiua disparatè opponitur spirationi actiuæ; cū sint à diuersis principijs formalibus, & respiciant diuersos terminos reales: & tamen nunc neutra distinguitur ab altera in Patre; ergo neque tunc, si vna ab altera non procederet.

62. Respondent aduersarij, ideò generationem & spirationem actiuam non distingui inter se realiter, distinguendū autem fore generationem & spirationem passiuam, etiamsi vna ab alia non esset, quia non eadem vnitas requiritur in terminis productis, quæ est in principio producēte. Etenim possunt ab vno eodemque principio plures distincti termini & passiuæ productiones emanare. Confirmat *Bacconus.* Bacconus loco præcit. art. 3. §. 2. Communicare naturam contrarijs modis, non est habere naturam contrarijs modis: at verò communicari naturam contrarijs modis, est habere naturam contrarijs modis. Cùm ergo generari & spirari sit habere naturam contrarijs modis; generare verò & spirare non sit habere naturam contrarijs modis, generari & spirari implicabunt simul in eodem supposito, non autem generare & spirare.

63. Sed contrà, quia licet hoc verum sit de productionibus & productis, quæ non solùm distingui possunt per oppositionem relatiuam, sed etiam per limitationem, cuiusmodi sunt productiones & producta creata; falsum tamen est de productionibus & productis, quę nequeunt distingui per solam limitationem, vt sunt productiones & producta increata. Ad confirmationem negandum est, habere naturam communicatam generatione & spiratione passiua, esse illam habere modis cōtrarijs, nisi vna productio sit ab alia. Eodem quippe modo esset natura in producto communicata actu intellectus & voluntatis simul, quo est in producente communicante illam actu intellectus & voluntatis simul. Confirmatur, nam in rebus creatis eodem modo distinguuntur productiones passiuæ per intellectum & voluntatem, quo distinguuntur principia ipsa producentia, productionesque ipsæ actiuæ inter se in sententia eorum, qui actionem distinguunt à passione. Igitur quòd in Diuinis principium generandi & spirandi, quemadmodum & generatio & spiratio actiua nō distinguantur realiter inter se, non est alia ratio, quàm summa vnitas & illimitatio Diuinarum perfectionū, quæ omnem distinctionem impedit, nisi quæ oritur ex essentiali oppositione relatiua procedentis & producentis.

64. Ex secundo verò principio sic probatur: *In Diuinis omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio.* Atqui ex data hypothesi, nulla esset inter generationem & spirationem passiuam relationis oppositio: Igitur nulla distinctio. Maior est Theologorum axioma, tribuiturque potissimum Anselmo & Boëtio: eoque maximè vtuntur Patres Concilij Florentini ad probandam processionem Spiritus sancti à Verbo. Et confirmatur ex ipsa Diuina vnitate & simplicitate, quæ summa cùm sit, naturâ suâ postulat, vt quæcunque ex proprio conceptu repugnantiam non inuoluunt, sibi realiter idētificet: atqui sola relatiua procedentis & producentis ex suo conceptu repugnantiam inuoluunt. Minor primi syllogismi probatur: nam ex data hypothesi Spiritus non procederet à Filio: ergo Spiritus non haberet relatiuam oppositionem procedentis à producente; igitur nec realem distinctionem. Neque disparata oppositio sufficit: tum quia illa non sufficit inter generationem & spirationem actiuam: ergo nec inter generationem & spirationem passiuam. Tum quia de facto Patres realem distinctionem inter Diuinas personas fundant in sola relatione producentis & producti. Quod vnanimi consensu Græci, Latinique Patres amplectuntur in Concilio Florentino, præsertim in oratione sæpe citata cap. 6. vbi in confirmationem huius veritatis affertur à Bessarione testimonium Nysseni lib. ad Ablauium, vbi distinctionem inter Diuinas personas tantùm ponit in ratione causæ & causati. Ex quo testimonio ipse deducit, Spiritum necessariò procedere à Filio, vt ab illo distinguatur.

Anselmus. Boëtius. Patres Concilij Florentini.

Bessarion. Nyssenus.

Responsio ad argumenta oppositæ sententiæ.

65. AD auctoritatem Anselmi, multi ex nostræ sententiæ sectatoribus putant, illum contrariæ fuisse sententiæ. Verùm alij, inter quos S. Thom. q. citata de potentia ar. 5. ad 2. explicant illum, quod non definitiuè, *Anselmus.* *S. Thomas.*

nitiuè, sed tantùm disputatiuè id asseruerit. Idque constat ex illis verbis: *Vt interim aliam causam dicam.* Nondum enim ipse hanc controuersiam ex propria sententia definierat. Cæterùm cùm ipse in eadem epistola sæpe repetat principium illud, *In Deo omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio,* dubitari non potest de illius mente.

66. Ad rationes. Ad primam nego, formale constitutiuum Filij Dei esse filiationem, vt præcisam ab ordine ad Spiritum sanctum producendum, sed vt aptam ad illum spirandum, ac proinde vt exigentem vim ipsam spirandi. Quam aptitudinem & exigentiam non haberet filiatio, si ab ea non procederet Spiritus. Ex quo patet ad probationem minoris: nã filiatio, quæ de facto constituit Filium in esse personæ, non est quæuis filiatio, sed vt apta & habilis ad spirãdum, siue vt exigens vim ipsam spirandi. Patet etiam ad confirmationem. Atque ex his constat, de facto Filium sola filiatione radicaliter & virtualiter, seu implicitè distingui à Spiritu sancto, formaliter verò & explicitè spiratione: sicut Pater sola paternitate radicaliter & implicitè, spiratione verò formaliter & explicitè distinguitur ab eodem Spiritu. Cæterùm cùm dico sola paternitate aut filiatione, non excludo ipsam aptitudinem & exigentiam virtutis spiratiuæ, implicitè imbibitam in ipsa paternitate & filiatione, qua talis paternitas & filiatio est.

67. Ad secundam. Dupliciter potest dicta hypothesis fingi, vno modo, si ne mediatè quidem Spiritus sanctus procederet à Patre; alio modo si tantùm immediatè ab illo non procederet, interim nõ negata illi processione mediata; qualis est in humanis inter nepotem & auum. Si primo modo; tunc par ratio foret de Spiritu respectu Patris, ac de eodem respectu Filij. Nã sicut ex vna hypothesi nullo modo procederet à Filio, atque adeò nullo pacto distingueretur à Filio: ita ex alia hypothesi nullo modo procederet à Patre, atque adeò nullo pacto distingueretur à Patre. Si secundo modo; neganda est consequentia: cuius discriminis ratio est, quoniam etsi in eo casu Spiritus non procederet immediatè à Patre, quia tamen mediatè saltem procederet ab illo, sicut nepos ab auo, esset inter ipsum & Patrem mediata oppositio, sufficiens ad distinguendum illum realiter à Patre. Cùm non minùs liceat, productum producere suum productorem mediatè, quàm immediatè: si autem Pater tunc esset idem cũ Spiritu, Filius producendo immediatè Spiritum, produceret etiam mediatè Patrẽ; atque adeò mediatè saltem produceret suum productorem. Neque talis oppositio esset tãtùm disparata, sed directa, fundata in origine mediata procedentis & producentis, cuiusmodi non esset illa, quæ intercederet inter Spiritum & Filium, si ab illo non procederet, quia inter illos nulla esset, ne mediata quidem oppositio directè fundata in origine producentis & producti, sed prorsus disparata, qualis de facto est inter generationem & spirationem actiuam, quæ per se sufficiens non est ad distinguendas Diuinas personas. Ex his patet ad probationem consequentiæ, eiusque confirmationem.

68. Ad tertiam. Nego, generationem & spirationem, præciso ordine vnius ab alia, esse inter se formaliter distinctas. Constat de generatione & spiratione actiua, quæ quia ab huiusmodi ordine præscindunt, prescindunt etiam à mutua distinctione. Ad probationem antecedentis negatur cõsequentia: & affertur instantia de generatione & spiratione actiua, quarum illa est per modum naturæ, hæc per modum voluntatis; & tamen neutra distinguitur ab altera. Quoniam ad realem distinctionem nõ sufficit, vt vna sit per modum naturæ, altera per modum voluntatis necessariò spirantis, nisi inter eas realis origo intercedat. Ad Confirmationem distinguenda est maior: productio per modum naturæ, est prima productio actu & realiter, nego; virtute & ratione, concedo: atque eo modo, quo illa est prima excludit secundam, nempe virtualiter & ratione explicita; non autem realiter & ratione implicita. Quemadmodum & ipsa generatio actiua est prima virtualiter, excludens tantùm ratione explicita spirationem actiuam, non autem prima realiter, actu excludens spirationem actiuam.

69. Ad quartam. Nego consequentiam, eiusque probationem: nam licet de facto generatio & spiratio passiua sint duę productiones adæquatè distinctæ inter se, cùm vnaquæque habeat suum terminum realiter distinctũ ab alia; nego tamen ex data hypothesi, illas fore duas productiones adæquatè distinctas, sed tãtùm inadæquatè & virtualiter: quia sicut tunc vna foret persona æquiualens duabus Filij & Spiritus sancti; ita vna productio æquiualens duabus generationis & spirationis passiuæ. Vnde sicut neutra ab alia præcisa esset sufficiẽs productio termini adæquatè sumpti: ita neutra ab alia præcisa esset adæquata, sed inadæquata productio termini.

70. Ad quintam. Nego tũc fore duas productiones hypostaticas, sed vnam dumtaxat, terminatam ad vnam eandemque indiuisibilem personam, quæ simul esset genita & spirata. Ad probationem verò minoris, negandum est in eo casu per generationem producendam fore hypostasim Filij distinctam ab hypostasi Spiritus sancti, sed vnam & eandem æquiualentem ambabus. Vnde nec sequitur, tunc producendam vnam hypostasim in alia, quia non producerentur duæ, sed vna indiuisibilis hypostasis per vnam indiuisibilem productionem. Ad Confirmationem respondeo, hoc ipso, quòd tolleretur passiua origo Spiritus sancti à Filio, sublatum iri hypostaticam distinctionem eiusdem à Filio: vnde sicut nõ esset tunc eadem distinctio inter generationem & spirationem passiuam, quæ nunc est; ita nec eadem distinctio inter hypostasim Filij & Spiritus sancti: sed vna esset hypostasis vtriusque, quemadmodum & vna productio vtriusque.

71. Ad sextam. Distinguenda est maior. De facto Spiritus sanctus non producitur à Filio, vt Filius est, tanquam à principio *Quo*, concedo; tanquam à principio *Quod*, nego. Etenim licet Filius, quà Filius formaliter, nō sit proximum principium producendi Spiritum, hoc enim est Spirator, quà Spirator, est tamen principium *Quod*. Nam ipsum principium spirandi *Quo* non intelligitur ad spirandum completum, nisi vt subsistens: subsistit autem subsistentia Patris & Filij formaliter, cùm ex se nullam habeat propriam subsistentiam. Terminus autem non solùm distingui debet à principio *Quo*, sed etiam à principio *Quod*, vt inductione constat in omnibus. Cuius ratio est, quia principium *Quod* complet hypostaticè principium *Quo*, sine quo hypostatico complemento non est principium *Quo* proximè aptum ad producendum. Vnde ad probationem maioris, nego sequelam: ad hoc enim, vt sit vnum principium spiratiuum, sufficit vt sit vnum ratione principij *Quo*, nam hoc est, quod immediatè influit in terminum productum. Hoc autem in Patre & Filio est vnum numero, ipsa scilicet spirandi virtus, à qua immediatè procedit spiratio passiua, personæ Spiritus sancti constitutiua. Vnde non eodem modo comparatur nunc Spiritus sanctus ad Filium, ac tunc ex data hypothesi: quia nunc comparatur tanquam ad principium productiuum *Quod*, ad quod non compararetur tunc.

Thomistarū responsio.

72. Aliter respondent Thomistæ ad hoc argumentum, negando minorem, nempe Filium distingui à Spiritu sancto filiatione, sed tantùm spiratione, tametsi filiatione constituatur in esse personæ. Putant enim in relatiuis principium constitutiuum non esse idem cum distinctiuo, sed posse rem per vnū constitui, & per aliud distingui. Vnde Filius filiatione constituitur, spiratione verò distinguitur à Spiritu sancto. Et ratio ipsorum est, quia relatio non distinguit, nisi ab opposito correlatiuo. Quare filiatio non distinguit, nisi à Patre, tanquam ab opposito correlatiuo; à Spiritu verò solâ spiratione, quia solâ spiratione illi opponitur. Ex quo inferunt, Filium distingui à Patre filiatione, & tāquam primo constitutiuo, & tanquam primo distinctiuo; quia respectu Patris filiatio constituit & distinguit: à Spiritu verò distingui spiratione, non tanquā constitutiuo, sed solùm tanquam distinctiuo personæ iam constitutæ per filiationem: quia spiratio non cōstituit personam Filij, sed supponit constitutam, eamque tantùm distinguit ab oppositā persona Spiritus sancti. Nec tamen prædicti Authores concedunt, Filium esse idem filiatione cum Spiritu sancto, quia licet filiatio non sit formalis ratio distinguendi à Spiritu sancto, est tamen formalis ratio constituendi personam Filij; & quia formale constitutiuum vnius personæ non potest esse idem cum formali cōstitutiuo alterius, etiamsi Filius non distinguatur à Spiritu sancto filiatione, non tamen filiatio erit idem cum persona Spiritus sancti: quia cùm relatio distinguat à suo oppositō realiter, si id, cui aduenit relatio, sit persona, necesse est, vt illam distinguat personaliter, non vt personam constituens, sed vt personam constitutam relatiuè distinguens ab oppositā personā in esse personali constituta per oppositam relationem. Legantur Caietanus 1. p. q. 36. ar. 2. §. *Ad euidentiam huius difficultatis*, & Ferrariensis 4. contra Gentes cap. 24. §. *Istis suppositis*, & §. *Aduertendum tamen*.

Caietanus. Ferrariens.

Impugnatur Thomistarum responsio.

73. Verùm hæc responsio, (vt interim cætera taceam, quæ de constitutiuo & distinctiuo Diuinarum personarum falsa supponit, præsertim contra Patres Concilij Florentini, qui in oratione de vnione c. 6. testantur, Diuinas personas per relationes distingui & cōstitui) præsentem difficultatem non euacuat. Etenim difficultas erat, an manente formali constitutiuo Filij, quæ est sola filiatio, filius maneret sufficienter constitutus in esse personali distincto à Spiritu sancto. Cæterùm si per prædictos Authores Filius sufficienter & adæquatè constituitur in esse personali sola filiatione, præcisa à spiratione seu ordine ad illam; & ex alia parte implicat, personam adæquatè constitutam in suo esse personali esse idem cum quocunque alio, quod non est ipsa; rectè sequitur, quòd adhuc præciso quouis ordine originis Spiritus à Filio, Filius esset persona perfectè constituta in se, atque adeò distincta à Spiritu sancto.

74. Ad septimam. Nego consequentiam. Ratio discriminis est, quoniam creaturæ adæquatè procedunt à Deo, vt Deo, tam in ratione principij *Quo*, quàm in ratione principij *Quod*. Nam Deus, etiam vt præcisus à subsistentijs relatiuis, est completum principium productiuum creaturarum, quia etiam vt sic est à creaturis perfectè distinctus, perfectéq; in seipso existens: siquidem à subsistentijs relatiuis non accipit rationem existendi, sed solam incōmunicabilitatem. Spiritus verò Sanctus procedit à Deo, vt Spiratore: Spirator autem non est perfectè distinctus, perfectéq; existens, nisi subsistentiâ relatiuâ Patris & Filij. Spiratio enim, quæ est proximum principium producendi Spiritum sanctū, non perfectè existit existentiâ propriâ: vnde in existendo pendet quodammodo ab existētia paternitatis & filiationis; ac proinde in ipsa ratione existendi, quę ad producendum essentialiter requiritur, pendet quodammodo ab existentia relatiua paternitatis & filiationis. Natura verò Diuina, quæ est proximum principium creaturarum perfectè existit existentiâ propriâ, virtualiter distinctâ ab existentijs relatiuis personarum.

75. Ad octauam. Nego consequentiam: quoniam amor creatus, vtpotè finitus & limitatus, distinguitur à Verbo creato per suū esse absolutū: vnde etiamsi ab illo non procedat, poterit tamen ab illo realiter distingui: Amor verò increatus, vtpotè illimitatus & infinitus, non solùm in ratione absoluta amoris, sed etiam in ipsa ratione respectiua notionalis seu personalis amoris, distingui nequit à

Verbo

Verbo Diuino, nisi ab eo realiter procedat. Ad confirmationem respondeo, adhuc in ea hypothesi Spiritum sanctum distinctum iri à Filio, per aptitudinalem processionem ab illo. Nam hoc ipso, quo Filius exigeret producere Spiritum sanctum, haberet aptitudinem ad illum producendum: ergo hoc ipso haberet principium illi relatiuè oppositum in ratione productiui, cui in Spiritu sancto responderet producibilitas relatiuè oppositа productiuitati.

SECTIO IV.

An Spiritus sanctus æqualiter procedat à Patre & Filio?

76. RATIO dubitandi est multiplex: Prima desumitur ex auctoritate Patrũ. *Augustin.* Augustin. 15. de Trinit. cap. 17. affirmat, Spiritum sanctum *principaliter* de Patre procedere; idque non absolutè, vt nonnulli interpretantur, sed comparatiuè ad Filium: *Ideò*, inquit, *addidit principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur.* *Hieronym.* Hieronymus, seu quis alius auctor sit in explanatione Fidei ad Cyrillum, quæ habetur in octauo tomo, docet, Spiritum sanctum de Patre *propriè esse & procedere.* *Damascen.* Damascenus l. 1. Fidei, c. 18. Spiritum sanctum appellat *medium Ingeniti, & Geniti, & per Filium Patri coniunctum.* *Nyssenus.* Nyssenus libro ad Ablauiũ columna vltima: *Aliud*, inquit, *continenter, & sine medio ex primo est*; (intelligit Filium) *aliud verò per id, quod immediatè & ex continenti est*, nempe Spiritus. *Ioan. Latinus.* Ioannes Latinus in Concil. Florent. sess. 24. dũ de Filio loquitur: *Producit*, inquit, *& ipse Spiritum sanctum non principaliter, vti Pater.* Huc accedit communis ille loquendi modus *Hilarius.* Græcorum Patrũ, quem etiã vsurpat Hilarius libro vltimo de Trinitate in fine, & approbat *Eugen. IV.* Eugenius IV. in decreto de vnione, *Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere.* Quæ omnia, vt patet, aliquam inæqualitatem processionis Spiritus sancti à Patre & Filio indicãt.

77. SECVNDA dubitandi ratio sumitur ex varijs rationibus. Prima sit, Spiritus sanctus à Patre procedit per virtutem à se; à Filio verò per virtutem ab alio cõmunicatam: non igitur æquè à Patre & Filio procedit. Consequentia probatur, nam propterea effectus creatus non æquè procedit à causa prima, & secunda, esto ab vtraque eadẽ indiuisibili actione procedat, quoniã à prima procedit per virtutem à se, à secũda verò per virtutem ab alio cõmunicatam. Ergo etiãsi Spiritus sanctus eadem indiuisibili processione procedat à Patre, & Filio, quia tamen à Patre procedit per virtutem à se, à Filio verò per virtutem ab alio cõmunicatam, non æquè ab vtroque procedit. Confirmatur, ex illo principio Aristotelico, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis:* Atqui Filio cõuenit spirare propter Patrem: ergo magis conuenit Patri spirare, quàm Filio. Secunda. Spiritus sanctus procedit à Filio immediatè, quia nullo mediante supposito; à Patre verò mediatè, quia mediante Filio: igitur non eodem modo procedit à Filio, atque à Patre.

78. TERTIA. Pater habet vim spirandi priùs origine, quàm Filius: ergo non eodem modo per eam Spiritus sanctus procedit à Patre, atque à Filio. Antecedens patet, nam quidquid habet Filius, habet Pater cum virtute id communicandi Filio, quod est habere priùs origine. Consequentia verò probatur, nam si priùs origine Pater habet vim spirandi, priùs etiam origine spirat: nam qui priùs origine habet virtutem, priùs etiam origine habet actum talis virtutis: ergo priùs origine Spiritus sanctus procedit à Patre, quàm à Filio. Confirmatur, quia vis spiratiua in Deo non liberè, sed necessariò producit; ergo priùs quàm illa communicetur Filio, prodit in actum spirandi, quia nihil accipit à Filio, quo compleatur in ratione productiui, cùm tota vis spirandi adæquatè sit in Patre.

79. QVARTA. Spiritus sanctus procedit à Filio, vt à Verbo bonum immediatè proponente; à Patre verò, vt à proferente Verbum: ergo immediatiùs procedit à Filio, quàm à Patre. Antecedens constat, quia Spiritus sanctus procedit vt amor: amor autem essentialiter procedit à Verbo ostendente bonũ. Consequentia verò probatur, quoniam Verbum immediatiùs influit in amorem, quàm proferens Verbum: quia Verbũ influit per seipsum immediatè, ostẽdens obiecti bonitatem; proferens autem Verbum influit mediante ipso Verbo. Confirmatur, quia Spiritus sanctus procedit, vt amor reciprocus Patris & Filij; ergo ex amore Patris tendente in Filium, & ex amore Filij tendente in Patrem: ergo diuerso modo procedit ab vtroque.

80. QVINTA. Pater respectu virtutis spiratiuæ se habet vt *Proprietarius*; Filius verò vt *Vsuarius*. Sed *Proprietarius* magis propriè rẽ possidet, quàm *Vsuarius*, quia *Proprietarius* in vtenda re, quam possidet, à nullo pendet: *Vsuarius* verò pendet ab alio. Ergo magis propriè spirat Pater, quàm Filius. Maior probatur: quia Pater in spirando à nullo pendet: Filius verò in spirando pendet à Patre. Confirmatur: nam magis propriè conuenit alicui, quod conueniat à se, quàm quod conuenit ab alio. Sed spirare conuenit Patri per se; Filio verò ab alio: ergo magis propriè spirare conuenit Patri, quàm Filio. His tamen non obstantibus,

81. Dicendum est cum S. Thoma 1. p. q. 36. art. 3. & cum communi sententia Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 12. & 29. cap. vlt. Spiritum sanctum æquè procedere à Patre, atque à Filio. Nec priùs aut perfectiùs, nec principaliùs aut magis propriè immediatiusque esse ab vno, quàm ab alio. Hanc veritatem expressis verbis docuit Anselmus epist. de processione Spiritus sancti c. 16. *Non est*, inquit, *Spiritus sanctus priùs de Patre, quàm de Filio,* *S. Thomas.* *Scholastici.* *Magister.* *Anselmus.*

Filio, nec de Filio, quàm de Patre: nec maior, nec minor est existens de Patre, quàm existens de Filio; nec magis, nec minùs est de vno, quàm de altero. Vbi etiam huius veritatis rationem assignat: quia videlicet Pater & Filius producunt Spiritum sanctum per vnam eandemque virtutem spiratiuam, indiuisibiliter existentem in vtroque: vbi autem est vna virtus productiua, non potest esse inæqualitas in ipsa productione.

82. Vnde sic argumentor ad prædictam veritatem confirmandam. Omnis inæqualitas aut est durationis, aut originis, aut perfectionis, aut maioris minorisque coniunctionis, immediatiorisque præsentiæ producētis cum producto. Sed nulla inæqualitas ex his reperitur in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filij: non igitur Spiritus sanctus inæqualiter procedit à Patre & Filio. Maior constat à sufficiente partium enumeratione: nam si qua alia inæqualitas excogitari potest, ad vnam ex his facilè reduci potest. Minor patet primò de inæqualitate durationis: nam omnes personæ Diuinæ sunt æternæ, cùm nulla extiterit prior alia.

83. Probatur secundò de inæqualitate originis: nam licet Pater sit prior origine Filio quoad virtutem ipsam spiratiuam, quam Pater communicat Filio simul cum ipsa natura, non est tamen origine prior quoad actū ipsum spirandi. Cuius ratio est, quia id tantùm dicitur prius origine, quod à principio communicatur termino. Id autem à principio communicatur termino, quod origine præcedit in ipso principio: sed actus spirandi non præcedit origine in Patre, antequam eliciatur à Filio: ergo non est prior origine in Patre, quàm in Filio. Maior patet, quia illud est prius origine, quod est causa & principium essendi alteri; ac proinde quod ex vno, tanquam ex causa vel principio communicatur alteri. Minor assumpta cōstat, quia nulla causa vel principium potest actu communicare alteri, quod actu formaliter priùs origine non præhabet in se. Igitur si Pater communicat Filio actum spirandi, debet illum priùs origine præhabere in se actu & formaliter. Minor verò subsumpta probatur, quia si actus spirandi priùs origine præcederet in Patre, quàm eliceretur à Filio, nō posset Filius Spiritum sanctum producere, quia reperiret illum productum per actum spirandi Patris origine priorem. Confirmatur, nam ita se habet actus spirandi in Patre & Filio, respectu productionis Spiritus sancti; sicut actus creādi in omnibus Diuinis personis respectu productionis ad extra: sed actus creandi non est prior origine in vna persona, quàm in reliquis, esto virtus ipsa creandi sit priùs origine in vna, quàm in alijs: ergo nec actus spirandi, erit prior origine in Patre, quàm in Filio, esto virtus ipsa spirandi sit prior origine in Patre, quàm in Filio.

84. Probatur tertiò de inæqualitate perfectionis: nam omnis perfectionis inæqualitas, quæ in Spiritu sancto esse posset respectu Patris & Filij, vel esset ex parte virtutis spiratiuæ, vel ex parte applicationis virtutis ad spirandum: ex neutro capite esse potest: ergo. Non ex parte virtutis spiratiuæ, nam cùm hęc sit vna numero indiuisibiliter existens in vtroque, nullam patitur perfectionis inæqualitatem, cùm nihil possit sibi ipsi esse inæquale. Neque ex parte applicationis virtutis ad spirandum: nam hęc eadem necessitate & intimitate cum termino spirabili applicatur ex parte Patris, atque ex parte Filij: nam & vterque spirat necessariò, & vterque per vim spiratiuam coniungitur cum termino spirabili, per eiusdem naturæ & volūtatis identitatem. Ergo neque ex hoc capite oriri potest aliqua perfectionis inæqualitas. Confirmatur, nam si esset vna numero vis productiua in duobus suppositis eodem modo, & per eandem intimam præsentiam applicatis ad agendum, non posset effectus diuerso modo procedere ab vno, atque ab alio.

85. Reliqua ex dictis facilè deducuntur. Nam principaliùs ab vno, quàm ab alio procedere, vel connotat principaliorem virtutem in producente, vel principaliorem modum in producendo: atqui probatū est, neutro modo Spiritum sanctum principaliùs ab vno, quàm ab alio procedere: ergo. Item magis propriè ab vno, quàm ab alio procedere, aliquam importat vel in virtute productiua, vel in modo producendi inęqualitatem: ratione cuius magis propriè competit termino procedere ab vno, quàm ab alio principio. Tandem immediatiùs ab vno, quàm ab alio procedere, vel indicat maiorem propinquitatē virtutis productiuæ, aut suppositi producentis; vel certè aliquam subordinationē virtutis inferioris ad superiorem in producēdo, qualis est inter instrumentū & causam principalem; inter causam secundam & primam: immediatiùs enim dicitur effectus procedere ab instrumento, quàm à causa principali; à causa secunda, quàm à prima: eò quòd instrumentum determinat causam principalem, & causa secunda primam ad agendū: nullum autem horum in processione Spiritus sancti respectu Patris & Filij reperitur, cū vterque æquali, imò eadem numero virtute, eademque coniunctione seu identitate eiusdem numero naturæ & voluntatis, eodemque modo, nullâ subordinatione inferioritatis ad superioritatem inter eos intercedente.

86. Atque in his, saltem quoad rem ipsam attinet, omnes ferè cōueniunt. Molestior cōtrouersia supereſt de modo loquēdi, quæ tota ferè consistit in quibusdam locutionibus, an, & quousque illæ sint admittendæ: potissimæ sunt istæ. Prima, *Pater principaliùs spirat, quatenus spirat à se.* Hanc admittunt Bonauent. in 1. dist. 12. q. 1. & 2. Durand. q. 2. Mayro. q. 1. Marsil. q. 15. art. 2. concl. 4. nec illam reijcit Scotus q. 2. *ad argumenta.* Verùm hæc cōfutata manet ex dictis. Vnde vniuersalis regula sit, omne comparatiuum in hac materia esse vitandū, quia omne comparatiuum vi propriæ significationis importat inæqualitatem inter

Bonauent. Durandus. Mayronis. Marsilius. Scotus.

extrema

extrema cõparata. An autem illa admittenda sit in sensu absoluto, quo pacto illam admittunt Henricus in summa art. 54. q. 7. ad 2. Aureol. in 1. dist. 12. art. 2. Ocham. q. 3. Gabriel q. 3. in fine. Affirmant aliqui docti recentiores; quibus assentior. Fundamentum est, quia in sensu absoluto nulla fit comparatio, sed tantùm affirmatur de Patre, quod reipsa illi conuenit: non tamen in eodem sensu absoluto illa enunciari poterit de Filio, vt ijdem docti recentiores adnotarunt: quoniam vox, *Principaliter*, importat authoritatem principij, quæ soli Patri conuenit.

Henricus. Aureolus. Ochamus. Gabriel. Docti recentiores.

87. SECVNDA propositio est Scoti loco præcit. *Filius non ita propriè spirat, sicut Pater.* Huic persimilis est illa, quam præcit. loco docet Henricus, *Solus Pater propriè spirat*; eò quòd solus Pater spirat virtute maximè propriâ, quia spirat virtute à se, & à nullo accepta. Verùm hæc etiam est reijcienda, cùm contineat sensum comparatiuum, qui semper in hac materia est suspectus. Vnde neutra sine expressa declaratione est admittenda.

Scotus. *Henricus.*

88. TERTIA propositio est Bonauent. præcit. q. 1. & Marsilij ibidem: *Pater priùs authoritate spirat.* Hanc puto admittendam, quoniam est explicatio illius, quam suprà censuimus admittẽdam, nempe; *Pater principaliter spirat*, nam quod hæc dicit implicitè, illa importat explicitè. Ratio verò est, quia verè Patri conuenit spirare vt primo principio: at hoc tantùm importat prædicta locutio: ergo.

Bonauent. Marsilius.

89. QVARTA propositio est Henrici loco præcit. ad 1. & Gabrielis art. 2. concl. 1. *Pater & Filius quantùm ad ordinem personarum producentium non æquè, seu vniformiter spirant:* eò quòd Pater spirat vt persona à se, & origine prior; Filius verò vt persona ab alio, & origine posterior. Hanc etiam cum prædicta declaratione puto admittendam, quidquid in oppositum opinetur Palatius in 1. dist. 12. disp. vnica in fine. Est tamen aduertendum, quòd in hac propositione ordo personarum producentium debeat tantùm se tenere *specificatiuè* pro personis, quæ spirant, non *reduplicatiuè* pro personis vt spirantibus. Quod autem sit talis propositio admittenda, patet: quia cùm iste ordo originis à parte rei intercedat inter Patrem & Filium, poterit in ipsa propositione explicari. Quòd autem illa sit admittenda cum prædicta limitatione, probatur, quia licet inter Patrem & Filium, tanquam inter personas spirantes intercedat ordo originis, non tamen talis ordo inter illas intercedit, vt formaliter spirantes; cùm non priùs spirandi actus sit à Patre, quàm à Filio: nam prioritas & posterioritas originis est tantùm inter ea, quę per realem productionem communicantur personis: actus autem spirandi non communicatur Filio à Patre per realem aliquam productionem formaliter, sed tantùm radicaliter in ipsa virtute spiratiua.

Henricus. Gabriel. *Palatius.*

90. Eodem originis ordine personarum producentium spectato, concedenda est etiam illa locutio, quam cum Richardo Victorino 5. de Tri. admittunt omnes Scholastici, *Spiritum sanctum non solùm esse à Patre immediatè, sed etiam mediatè, à Filio verò tantùm immediatè.* Quod explicant exemplo Abelis procedentis ab Adamo immediatè per generationem, & simul mediatè per Euam matrem, quæ ab eodem Adamo processerat. Eodem modo Spiritus procedit à Patre, & immediatè, quia immediatè exit à virtute spiratiua ipsius; & simul mediatè, quia simul exit à virtute Filij communicata à Patre. Vbi vides, hanc processionis mediationem à Patre non consistere formaliter in ordine ad ipsam vim spirandi, quæ cùm sit vna numero in vtroque, nullum admittit medium; sed tantùm in ordine ad personam Filij, quatenus processio Spiritus sanctus præsupponit illam origine priorem, quę est veluti medium non secundùm vim spiratiuam, sed secundùm personalitatem, quatenus supponit posterior Patre, & prior Spiritu, ac proinde vt medium inter Patrem & Spiritum sanctum ad illum spirandum. Filius verò, quia non supponit aliam personam à se productam, quæ per communicationem eiusdem virtutis simul concurrat ad eundem Spiritum producendum, non dicitur ab eo mediatè Spiritus procedere.

Richardus. Victorin. Scholastici.

91. QVINTA propositio est, quam omnes Scholastici admittunt cum Magistro in 1. dist. 12. & cum S. Tho. 1. p. q. 36. art. 3. *Pater spirat per Filium*, siue *mediante Filio.* Hanc docent Patres Græci: nec repugnant Latini: quam & approbat Eugenius IV. in decreto de vnione, declarans, hunc modum loquendi huc tendere, vt quod apud Latinos significat particula *Ex*, apud Græcos significare particulam *Per*: eandem locutionem sæpe vsurpat Scriptura Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Ad Colos. 1. *Omnia per ipsum creata sunt.* Cuius ratio est, quia præpositio *Per* non semper denotat causam instrumentalem, sed interdum etiam principalem; idque non tantùm apud Ecclesiasticos, sed etiam apud Prophanos scriptores: etenim non solùm dicimus, Rex operatur per Legatum, tanquam per instrumentum sed etiam Legatus per Regem, tanquam per causam principalem.

Omnes Scholastici. Magister. S. Thomas. Patres Græci & Latini. Eugen. IV. Ioan. 1. Ad Colos. 1.

92. Maior difficultas est, an sit admittenda eius conuersa: *Spiritus procedit à Filio per Patrem*, seu *mediante Patre.* Ratio dubitandi est, quia sicut rectè dicitur, Rex operatur per Legatum, & Legatus per Regem: ita rectè dicetur, *Pater spirat per Filium, & Filius per Patrem.* Quocirca admittunt illam Durandus in 1. dist. 12. q. 3. ad argumenta, Torres 1. p. q. 36. art. 3. Ruiz disp. 69. sect. 3. Fundamentum eorum est, quia hæc propositio habere potest proprium sensum, nempe quòd Filius spiret per virtutem communicatam à Patre. Confirmant, nam Prouer. 8. creati Reges regnare, & iusta decernere dicuntur per ipsam sapientiam increatam.

Durandus. Torres. Ruiz. Prouerb. 8.

93. Reijcit verò illam S. Thomas loco

S. Thomas.

præcit. ad vltimum: cuius rationem assignat: quia operari per alium importat operari per medium: atqui Pater non est medium, per quod spiret Filius, neque ratione virtutis spiratiuæ, cùm sit eadem numero in vtroque neque ratione personæ, cùm Pater non sit origine medius inter Filium & Spiritum sanctum: ergo. Nec est par ratio de Legato respectu Regis, quia licet Rex non sit medium, per quod Legatus operatur, est tamen virtus applicans virtutem Legati ad operandum; ratione cuius applicationis rectè dici potest, Legatus operatur per Regem: & creari Reges per increatam sapientiam. At verò nullus est ordo inter Patrem & Filium secundùm virtutem spirandi, ratione cuius Filius dici possit spirare per Patrem. Vnde hæc posterior sententia tutior est, & in praxi omninò seruanda, præsertim cùm illâ nunquam vtantur Patres, aut Scriptura: licet prior sententia nullam mereatur censuram.

94. Vltimò dubitatur, an sit admittenda hæc alia: *Filius spirat propter Patrem:* nam videtur eadem cum præcedente, & habere eundem sensum cum illa; nempe propter virtutem acceptam à Patre. Vnde in hoc sensu explicat Augustinus. August. tract. 27. in Ioan. illam propositionem Christi, *Ego viuo propter Patrem*, quæ æquiualet huic: *Quia ipse*, inquit, *de ille, non ille de ipso est.* Quare admittit illam Palatius. Palatius in 1. dist. 12. dilp. vnica, per analogiam ad hanc: *Ego viuo propter Patrem* Ioan. 6. Ioan. 6. nam sicut hæc est vera ratione vitæ per originem Filio à Patre communicatæ: ita & illa ratione virtutis spiratiuæ per originem ab ipso Patre Filio communicatæ. Propter has rationes idem puto esse iudicium de hac, ac de præcedente propositione. Vnde sicut illam absolutè admittendam non censuimus, non tamen censurâ aliquâ dignam putauimus: ita neque hanc absolutè admittendâ iudicamus, tametsi nullâ censurâ dignam existimemus.

Solutio argumentorum.

95. AD primam rationem dubitandi ductam ex Patribus: & primò ad Augustinum concedo, illum non absolutè, sed respectiuè ad Filium dixisse, Spiritum sanctum *principaliter* procedere à Patre: Verùm in quo sensu id ipse dixerit, statim se explicat: *Ideo*, inquit, *addidi principaliter, quia & de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur: Sed hoc quoque* (nota rationem) *illis Pater dedit.* Ea igitur dumtaxat ratione sanctissimus hic Pater Spiritum sanctum respectiuè ad Filium à Patre *principaliter* procedere, dixit, quia à Patre procedit, vt à primo principio & fonte totius Deitatis. *Augustinus & reliqui Patres explicantur.*

96. Secundò de Hieronymo apertè constat, illum non vsurpasse nomen *Propriè* comparatiuè, sed absolutè: siquidem infrà circa medium id etiam tribuit Filio: *De Patre*, inquit, *Filius & Spiritus sanctus propriè & verè de Patre Filioque procedit.* *Hieronym.*

97. Tertiò, Damascenus ideo Spiritum sanctum *Ingeniti, Genitique medium* appellat, quia procedit vt nexus & amor reciprocus vtriusque, coniungique per Filium Patri, tanquam per medium non in ratione spirationis, aut virtutis spiratiuæ, sed in ratione dumtaxat personæ prioris origine respectu sui, posterioris verò respectu Patris. In eodem sensu locutus est Nyssenus, cùm dixit, Filium esse ex Patre *sine medio*, Spiritus verò *per id, quod immediatè ex continenti est*: intelligit enim *medium* personale, non productiuum. *Damascen.* *Nyssenus.*

98. Quartò ad Ioannem Latinum dico, illum in eo tantùm sensu affirmasse, Spiritum non *principaliter* ex Filio procedere, vti ex Patre, in quo id soliti sunt dicere Patres, nempe vt ex primo principio & fonte totius Deitatis; statim enim ibidem subdit, *Is enim*, scilicet Pater, *est radix & fons Deitatis.* Vltimò ad modum illum loquendi Græcorum Patrum, constat ex dictis. *Ioannes Latinus.*

99. Ad rationes respondeo. Ad primam nego consequentiam. Ad cuius probationem nego, ideò præcisè effectum creatum non æquè procedere à causa prima & secunda, quia à prima procedit per virtutem à se, à secunda verò per virtutem ab alio communicatam; sed quia à prima procedit per virtutem altioris ordinis, & in operando independentem; à secunda verò per virtutem inferioris ordinis, & in operando dependentem; licet igitur ab vtraque causa procedat eadem actione indiuisibili, non tamen ab vtraque procedit per eandem virtutem indiuisibilem, quo pacto procedit Spiritus sanctus à Patre & Filio; quodque necessarium est, vt terminus productus dicatur vniformiter procedere ab vtroque principio producente: vnde fit, vt actio ipsa effectus creati non æquè proficiscatur à prima, atque à secunda causa: nam à prima proficiscitur independentior & vniuersalior; à secunda verò dependentior & limitatior: nam iuxta modum essendi virtutis actiuæ proficiscitur actio: quippe modus agendi sequitur modum essendi.

100. Ad Confirmationem Resp. si tale principium valeret in diuinis, multò fortiùs illud valeret in genere causæ formalis, seu quasi formalis: atqui in hoc genere non valet; falsum quippe est: Filius & Spiritus sanctus est Deus, sapiens, omnipotens, iustus propter Patrem; ergo Pater est magis Deus, sapiens, omnipotens, iustus. Ratio igitur, cur in diuinis hic modus argumentandi non concludat, est, quia forma, in qua fit comparatio, non est ab extremis ipsis, quæ comparantur, distincta, sed eadem numero: eadem namque est Deitas, sapientia, omnipotentia, iustitia in omnibus diuinis personis, quæ secundùm has perfectiones comparantur: nequit autem vna & eadem numero forma in distinctis suppositis existens suscipere magis & minùs. Cùm igitur virtus spiratiua, secundùm quam inter Patrem & Filium fit comparatio, sit eadem numero in vtroque, non

potest

potest in vno esse maior, intensior, vel perfectior, quàm in alio.

101. Ad secundam. Distinguo antecedens: procedit Spiritus sanctus à Patre mediatè, mediatione virtutis, nego; mediatione suppositi; & rursus subdistinguo, mediatione suppositi vt spirantis, nego; quia vt sic formaliter Filius non mediat, sed est idem prorsus cum Patre conspirante; in ratione suppositi specificatiuè sumpti, quatenus Filius supponitur origine medius inter Patrem & Spiritum, concedo: vnde consequentia est nulla: nam vbi vis productiua est eadem, etiamsi supposita producentia sint diuersa, nulla sequitur in productione, vel in producto inæqualitas.

102. Ad Tertiam. Nego consequentiam: & ad eius probationem, nego sequelam. Ad cuius probationem concedo, quòd qui priùs origine habet virtutem, priùs etiam origine habet actum talis virtutis, si aliud non obstet: in proposito autem obstat, quoniam quando vis spiratiua prodit in actum spirandi, supponitur eadem virtus communicata Filio: ac proinde per illam spirat etiam Filius: quia cùm sit eadem numero, necessariò spirat in quacunque persona reperitur. Antecedens ostendo, nam actus virtutis generatiuæ in Patre præcedit actum virtutis spiratiuæ, sed per actum virtutis generatiuæ gignitur Filius, cui statim cum natura generantis communicatur vis ipsa spiratiua: igitur quando vis spiratiua prodit in actum spirandi, reperitur per generationem communicata Filio: ac proinde etiam Filius per eam spirat. Ad confirmationem negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, rationem, cur virtus spirandi non prodeat in actum ante generationem Filij, non esse, quia à Filio expectat complementum virtutis ad spirandum, sed propter naturalem ordinem generationis, quæ essentialiter supponitur ad spirationem.

103. Ad quartam. Nego consequentiam: nam tunc Verbum influit immediatiùs in amorem, quando in illum influit per distinctam virtutem, vt contingit in nobis; secus quando in illum influit per eandem numero virtutem, vt in Deo. Ad confirmationem negatur posterior consequentia: nam amor, ex quo procedit Spiritus sanctus non est diuersus in Patre & Filio, sed vnus & idem. Vnde ipsa reciproca tendentia amoris Patris in Filium, & Filij in Patrem, est in vtroque: quia non est tendentia notionalis, sed essentialis & obiectiua: quo pacto dicitur Deus nosse & amare seipsum. Vnde sicut inter cognoscentem & cognitum, amantem & amatum nulla est distinctio realis in Deo: ita nec inter amorem, quo Pater amat Filium, & ipsum Filium vt amatum; nec inter amorem, quo Filius diligit Patrem, & Patrem ipsum vt dilectum, est aliqua realis distinctio: nam licet inter eos sit realis distinctio in ratione producentis & producti, nulla tamen est in ratione cognoscentis & cogniti, amantis & amati: eò quòd cognitio & amor nullum dicit realem respectum ad obiectum cognitum, & amatum in Deo.

104. Ad quintam. Neganda est maior: nam *Vsuarius* solùm habet vsum, non proprietatem rei. Filius autem Dei non solùm habet vsum virtutis spiratiuæ, sed etiam proprietatem æquè perfectam, ac Pater: quia cum eadem omninò perfectione, & necessitate eam possidet ac Pater: hoc tantùm discrimine, quòd Pater illam habet à se, Filius verò à Patre: quod discrimen non tollit, quin Filius illam possideat cum eadem proprietate, cum qua illam possidet Pater. Quemadmodum eadem proprietate Filius est Deus, quâ est Pater, esto Pater Deitatem habeat à se, Filius verò à Patre. Cuius ratio est, quoniam proprietas rei immediatè sequitur ad possessionem: possessio autem, quando cum eadem necessitate, & plenitudine dominij competit vtrique, licet vni competat à se, alteri ab alio, est æquè perfecta in vtroque; ac proinde eandem ponit in vtroque rei proprietatem. Ad probationem verò maioris negandum est, Filium in spirando propriè dependere à Patre: quoniam dependentia non importat solam communicationem virtutis ab alio, sed aliquam etiam imperfectionem in ea habenda, ac possidenda: cùm igitur Filius eandem virtutem spirandi cum eadem perfectione & plenitudine essendi possideat, quâ possidet Pater ipse, non poterit dici in spirando dependere à Patre.

105. Ad confirmationem distinguenda est minor: magis propriè conuenit alicui, quod conuenit à se, quàm quod conuenit ab alio extrinsecè, aut liberè producente, concedo: quòd conuenit ab alio intrinsecè, & necessariò communicante cum eadem omninò perfectione, nego. Licet igitur Patri æterno cõueniat virtus spiratiua à se, Filio verò à Patre; quia tamen Filio non conuenit hæc virtus à Patre, tanquam à principio extrinseco, aut liberè producente, sed tanquam à principio intrinseco & necessario communicante, cum eadem planè perfectione & plenitudine essendi, quâ illam habet principium ipsum, æquè propriè illa est Filij ac Patris: quia non minore necessitate & intrinseca exigentia illam postulat habere Filius, quàm Pater: cùm non minùs Filius, quàm Pater sit essentialiter Deus.

106. Ex dictis definiri potest illa quæstio. An Spiritus sanctus procedat eodem modo à Patre, atque à Filio? Ratio aliqua dubitandi est: quoniam non eo ipso, quo ab illis procedit æqualiter, procedit eodem modo: nam personæ Diuinæ procedunt æqualiter à suis principijs, quia procedunt cum æquali perfectione, non tamen procedunt eodem, sed diuerso modo, quia vna procedit per generationem, altera per spirationem, qui sunt modi formaliter diuersi: ergo etiamsi Spiritus sanctus æqualiter procedat à Patre & Filio, non tamen inde sequitur, illum procedere eodem modo. Confirmatur primò: nam Spiritus sanctus vi suę proprietatis personalis per

se postulat

se postulat procedere à Patre & Filio, vt diuersis suppositis: igitur non potest eodem modo ab illis procedere: alioqui non postularet per se ab illis, vt à diuersis suppositis procedere; quia non potest terminus per se diuersa principia exigere, nisi propter diuersum modum producendi principiorum. Confirmatur secundò: nam Spiritus per se postulat procedere à Filio, vt à Verbo; à Patre verò, vt à locutore seu proferente Verbum: ergo non eodem modo procedit ab vno, atque ab alio. Nihilominus

107. Dicendum, Spiritum sanctum non solùm procedere æqualiter, sed etiam eodem modo à Patre & Filio. Docent hoc doctissimi recentiores Suarez lib. 10. de Trinit. c. 3. in fine, & Ruiz disp. præcitatâ, sectione vltimâ. Fundamentum est, quia formale principium adæquatum, à quo Spiritus sanctus procedit, est idem numero in Patre & Filio cum summa necessitate determinatum ad vnum terminum producendum, videlicet ipsa virtus spiratiua. Porrò terminus procedens ab vno eodemque principio formali summè determinato ad producendum, non potest, nisi vno eodemque modo ab illo procedere. Minor patet: nam omnis diuersitas modi procedendi oriri debet ex aliquo principio formali diuerso. Maior primò constat ex Concilijs Lugdunensi sub Gregorio X. & Florentino definientibus Spiritum sanctum procedere à Patre & Filio *tanquam ab vno principio, & vnica spiratione.*

Suarez. Ruiz.

Concilia Lugdun. & Florentin.

108. Secundò ratione: nam si non sola virtus spiratiua Patri Filioque communis, esset formale principium adæquatum *Quo* Spiritus sancti, non totum principium spiratiuum esset in Patre, nec totum in Filio, sed partialiter in Patre, & partialiter in Filio. Ex quo vlteriùs sequeretur, principium spiratiuum in Patre intrinsecè compleri in ratione formaliter productiui per filiationem. Nec vnicam esse spirationem actiuam in vtroque, sed duplicem, alteram partialem in Patre, alteram partialem in Filio: nam hæc in mea sententia multiplicatur ad multiplicationem principij formalis productiui. Confirmatur, nam vna numero virtus summâ necessitate determinatâ ad vnũ numero terminum producendum, qualis est virtus spiratiua diuina, non potest, nisi vnum numero modum producendi habere: igitur si formale principium productiuum Spiritus sancti est vna numero virtus summâ necessitate determinatâ ad vnum numero terminum producendum, non potest, nisi vno numero modo illum producere.

109. Vnde ad rationem dubitandi concedo, non ex eo præcisè Spiritum sanctum procedere eodem modo à Patre & Filio, quia ab illis procedit æqualiter, hoc est, per æqualem virtutem vtriusque, sed quia ab illis procedit, vt ab vno principio formali per vnam numero virtutem, ad vnum numero terminum summâ necessitate determinatam. Ad priorẽ confirmationem concedo, Spiritum sanctum vi suæ personalis proprietatis per se postulare duo suppositа diuersa, non quidem in ratione principij formalis, quoniam hoc est vnũ & idem in vtroque, sed in ratione suppositorum producentium. Cùm enim Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis procedat, vt reciprocus amor Patris & Filij, necessariò postulat Patrem & Filium sese mutuò diligentes; sed alterum postulat vt Verbum productum, alterum vt Verbi productorem: nequit enim amor æternus, absque Verbo increato infinitum bonum ostendente, produci. Vnde ex sola exigentia diuersorum suppositorum producentium non arguitur in termino exigente diuersus modus producendi, nisi cum diuersitate suppositorum producentium misceatur diuersitas principiorum formalium. Hinc etiam patet ad posteriorem confirmationem. Etenim postulat quidem Spiritus sanctus procedere à Filio, vt à Verbo producto, à Patre verò vt à Verbi productore, sed in ratione dumtaxat suppositi producentis, non in ratione principij formalis productiui.

SECTIO V.

An Pater & Filius sint vnum principium spiratiuum?

110. PRIMA sententia est Gregorij Ariminensis in 1. dist. 12. q. 1. Gabrielis q. 1. negantium, Patrem & Filium secundùm proprietatem sermonis dici posse vnum principium spiratiuum, sed duo: licet ex vsu & locutione Sanctorum talis propositio sit admittenda. Durandus verò in 1. dist. 29. q. 2. distinguit: Nam si principium sumatur pro eo, quo agens agit, sic Pater & Filius sunt vnum principiũ Spiritus sancti, quia vna est vis spiratiua in vtroque. Si verò pro eo, quòd agens agit, sic duo sunt principia, quia duo sunt suppositа spirantia realiter distincta. Fundamentum Gregorij est: nã cùm Pater & Filius dicuntur vnum principium Spiritus sancti, vel hoc nomẽ *Principium* supponit pro essentia, vel pro persona aliqua determinata, vel pro notione aliqua Patri Filioque communi: non pro essentia, quoniam essentia nec spirat, nec spiratur; sicut nec generat, nec generatur: neque pro persona aliqua determinata, nam quacunque assignata, falsum est dicere, Pater & Filius sunt hæc persona spirans: nec demũ pro notione aliqua Patri Filioque communi; nam ea demonstrata, non vere dicitur, talis notio spirat: igitur secundùm proprietatem sermonis non vnum, sed duo dicenda sunt principia spiratiua.

Ariminens. Gabriel.

Durandus.

111. Confirmatur ex Hilario l. 2. de Trinit. asserente, Spiritum sanctum esse *à Patre & Filio authoribus*: atqui author & principiũ idem sunt in diuinis: ergo. Vnde docet, cùm Patres & Concilia dicunt, Patrem & Filium esse vnum principium spiratiuum, id non dicũt ratione vnius principij, sed ratione vnius modi, quo Pater & Filius Spiritum sanctum

Hilarius.

producunt:

producunt: quia etsi sint duo principia, modus tamen, quo Spiritum sanctum producunt, est vnus & idem in vtroque: sed quia ex Anselmo, sect. præced. citato, non aliter ex Patre, atque ex Filio Spiritus sanctus procedit.

S Thomas. Reliqui Scholastici.

112. SECVNDA sententia est S. Thomæ q. 36. art. 4. & communis Scholasticorum affirmantium, Patrem & Filium in omni proprietate sermonis esse vnum principium spiratiuum. Quæ sententia verior est, & fundamentum habet primò in duobus Concilijs Lugdunēsi sub Gregorio X. capite vnico de summa Trinit. & fide Catholica, & Florentino sub Eugenio IV. in decreto de vnione: in quibus expressè definitur, Spiritum sanctum ex Patre & Filio, *tanquam ex vno principio, & vnica spiratione* procedere: quin etiam in Lugdunensi damnatur, qui dixerit, Spiritum sanctum *ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principijs* procedere.

Concilia Lugdun. & Florent.

Augustin.

113. Secundò. Fundamētum habet in Patribus. *Fatendum est*, inquit Augustinus 5. de Trinit. capit. 15. *Patrem & Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia.* Qui etiam rationem subiungit: *Sed sicut*, ait, *Pater & Filius vnus Deus, & ad creaturam relatiuè vnus creator, & vnus Dominus; sic relatiuè ad Spiritum sanctum vnum principium.* Anselmus de processione Spiritus sancti capit. 11. *Quoniam*, inquit, *sicut non credimus, Spiritum sanctum esse de hoc, vnde duo sunt Pater & Filius; sed de hoc, in quo vnum sunt: ita non dicimus duo eius principia, sed vnum principium:* quod etiam probat ex paritate principij creatiui, quod vnum est, esto tria sint suppositа, quæ ad creationem concurrunt: quia nimirum non in quo sunt plura, sed in quo sunt vnum, principium constituunt. Idem passim docent cæteri Patres.

Anselmus.

Ariminens.

114. Nec satisfacit Ariminensis respondens, ideò Patres & Concilia dixisse, Patrem & Filium esse vnum principium Spiritus sancti, propter eundem modum procedendi. Qui propterea notat, citata Concilia non absolutè dixisse, *Spiritum sanctum procedere ex Patre & Filio, vt ex vno principio, sed tanquam ex vno principio.* Sed contrà, nam dictio, *Tanquam*, quādo reddit causam alicuius veritatis, non importat improprietatem, sed potiùs rigorem sermonis, vt constat ex illo Ioan. 1. *Vidimus eum, tanquam vnigenitum à Patre:* & ex alijs Scripturæ locis. Idque maximè, quando Concilia & Patres ea dictione vtuntur ad definiendā præcipuam controuersiam, quam contra Hæreticos agitant: præcipua autem controuersia, quam in vtroque Concilio Lugdunensi & Florentino contra Græcos Patres agitarunt, fuit, *An etiamsi Spiritus sanctus procedat à Patre & Filio simul, adhuc ab illis procedat, tanquam ab vno eodemque principio.* Ergo non debuit particula, *Tanquam*, ab his Concilijs impropriè vsurpari.

Ioan. 1.

115. Tertiò fundatur hæc veritas manifesta ratione. Nam Pater & Filius spirant eadē numero virtute spiratiua existēte in vtroque: ergo in omni rigore sunt vnum, non duo principia spiratiua. Antecedens constat ex suprà disputatis de spiratione actiua, quæ eadē numero est in Patre & Filio, per quam vterque constituitur potens ad Spiritum sanctū producendū. Consequentia verò probatur, quia nomina substantiua non multiplicantur, nisi ad multiplicationem formæ, per ea principaliter & in recto importatæ: Sed Spirator est nomen substantiuum, & in recto & principaliter importat vim spiratiuam: ergo si hæc in Patre & Filio non multiplicatur, nec nomen ipsum spiratoris multiplicabitur. Minor cum consequentia patet. Maior probatur: nā propterea Pater & Filius sunt vnus Deus, vnusque creator, quia forma Deitatis, virtutisque creatricis non multiplicatur in eis. Cuius ratio à priori est, quia nomina ab eo sumunt vnitatem, vel multiplicitatem, à quo habent directam & principalem significationem: ab eo autem habent directam & principalem significationem, ad quod principaliter significandum imponuntur; atqui nomina substantiua principaliter imponuntur ad significandam formam communem, suppositа verò non nisi indirectè, & minùs principaliter. Cùm ergo virtus spiratiua, quæ nomine spiratoris directè & principaliter significatur, sit vna & eadem in Patre & Filio, etiamsi suppositа sint distincta, vnum dicendum erit principium spiratiuum.

116. Ad fundamentum Gregorij Respondeo principium spiratiuum directè, & primario importare notionem spiratiuam Patri Filioque communem. Ad eius verò probationem nego, dici non posse, *Virtus spiratiua spirat.* Quemadmodum etiam dicitur, *Vis generatiua generat:* tametsi vsitatior modus loquēdi sit, vt dicatur suppositum per vim actiuam producere, quàm vis ipsa actiua: quia cū actiones sint suppositorum, debent cum virtute productiua consignificare suppositum, quod producit. Vnde cùm dicitur *Pater & Filius sunt vnum principium spiratiuum*, nō solùm significatur in recto & principaliter virtus ipsa spiratiua, sed etiam suppositа, quatenus conueniunt in eadē virtute spirandi. Ad petitionem autem Gregorij respondeo, cum virtute spirandi non importari aliquā personam determinatam, sed vtramque simul, non vt formaliter distinctas, sed vt cōuenientes sub analogo conceptu personæ, sub quo conueniunt, quatenus per vim spiratiuam sunt idem principium spirandi: rectè enim dicitur, *Pater & Filius sunt vnum principiū spirandi, quod est Pater. Et è contra Pater & Filius sunt vnū principiū spirandi, quod est Filius.* Item, *Pater & Filius sunt idem principium spirandi:* quemadmodum dicitur, *Pater & Filius sunt vnus & idem Deus, qui est Pater, vel vnus & idē Deus, qui est Filius.*

Gregorius.

117. Ex his patet ad argumentum Durandi. Nam siue accipiatur pro virtute spirandi, siue pro suppositis spirantibus, quia tamen semper accipitur pro suppositis, vt conuenientibus in eadem forma spiratiua, quæ directè & principaliter importatur per nomen spiratiuū, vnum omnino dicendum est principium

Durandus.

cipium spiratiuum. Cæterùm si accipiantur spirantes *adiectiuè* non *subsistantiuè*, duo dicendi sunt spirantes, iuxta regulam adiectiuorum, quæ quia formam important vt adiacentem subiecto, multiplicantur ad multiplicationem suppositorum, quibus applicant formam, quam significant. Iuxta hanc Doctrinam explicat S. Thomas præcitato loco ad vltimum authoritatem Hilarij, vt quando dixit, Spiritus sanctus procedit *à Patre & Filio authoribus*, nomen *authoris* non sumpserit *subsistantiuè*, quo pacto Pater & Filius est vnus author Spiritus sancti, sed *adiectiuè*, quo pacto sunt duo authoritatem spirandi habentes.

Explicatur Hilarius à S. Thom.

118. *Obijcies.* Hinc sequeretur, Patrem dici posse duo principia; quia importat duplicem formam, generatiuam respectu Filij, & spiratiuam respectu Spiritus sancti. Consequentia patet, quoniam si vnitas formæ principaliter importatæ dat vnitatem nomini, igitur multiplicitas dabit multiplicitatem. Respondeo negando sequelam. Ad cuius priorem probationem dico, ad multiplicationem nominis substantiui non sat esse multiplicationem formæ, quando illa importatur per modum potentiæ & virtutis suppositorum: vt patet in quolibet agente & artifice creato, qui esto plures habeat potentias & artes, non tamen dicitur, nisi vnum potens, vnusque artifex: secus quando forma importatur per modum naturæ: vnde si verbum diuinum duas assumeret humanitates, duo dicerentur homines: & hoc ex impositione Sapientum. Ad posteriorem verò probationem nego consequentiam, ob rationem assignatam. Legatur S. Thomas quæst. 36. art. 4. ad 2.

S. Thomas

SECTIO VI.

An Spiritus sanctus vi suæ personalis proprietatis per se, & intrinsecè petat procedere ex duobus distinctis suppositis?

Scotus. Lychetus. Durandus. Mayronus. Aureolus. Ochamus. Rubio. Gabriel. Bacconus.

111. PRIMA sententia negat. Est Scoti in 1. dist. 12. q. 1. §. *Contra istam.* Lycheti ibidem, Durandi q. 3. Mayroni q. 2. §. *Tertia* in fine, Aureoli art. 1. Ochami q. 2. Rubionis q. 2. art. 2. Gabrielis q. 2. videtur etiam Bacconi in 1. dist. 12. quæst. vnica, art. 2. Potissimum fundamentum est, quia totum principium productiuum Spiritus sancti reperitur tam in Patre, quàm in Filio seorsim sumptis; ergo dualitas suppositorum non requiritur per se ad productionem Spiritus sancti. Consequentia constat, nam terminus per se tantùm pendet à principio productiuo: nam ab eo tantùm per se pendet, à quo habet esse; habet autem esse à solo principio productiuo: ergo. Confirmatur, nam totum esse termini est per actiuam communicationem à principio: igitur ab ijs tantùm per se pendet terminus, quæ per se conferunt ad actiuam communicationem principij: hæc autem non sunt, quæ tantùm materialiter & concomitanter se habent ad rationem principij. Antecedens verò probatur, nam integrum principium productiuum Spiritus sancti est voluntas; seu amor diuinus determinatus proprietate spiratiua: atqui totum hoc reperitur tam in Patre, quàm in Filio seorsim sumptis: ergo.

120. Probatur 2. Ita se habet principium spiratiuum in duobus suppositis respectu Spiritus sancti; sicut principium creatiuum in tribus personis respectu creaturarum: atqui creaturæ non exigunt per se Trinitatem personarum; ergo nec Spiritus sanctus dualitatem suppositorum.

121. Tertiò. Virtus spiratiua non accipit à Paternitate & Filiatione vim aliquam producendi, sed puram rationem subsistendi; at pura ratio subsistendi per se non variat productionem termini: ergo. Maior constat, alioqui non tota vis spiratiua existeret in Patre, nec tota in Filio, sed partialiter in singulis. Minor probatur, nam pura ratio subsistendi per se non confert ad formalem rationem producendi: eadem quippe natura sub diuersis suppositis, vel etiam absque omni supposito; idemque accidens in diuersis subiectis, vel etiam extra omne subiectum eundem produceret effectum.

122. Quartò. Intellectus Diuinus sola proprietate generatiua determinatus est integrum principium gignendi Verbum: ergo voluntas Diuina sola proprietate spiratiua determinata erit integrum principium spirandi amorem: igitur dualitas suppositorum non requiritur per se ad productionem Spiritus sancti.

Richardus Victorin. Henricus. S. Thomas. Herueus. Capreolus. Richardus. Argentina. Marsilius. Ariminens. Palatius. Ferrariens. Caietanus. Torres. Bannez. Molina. Vasquez. Zumel. Granadus. Zuniga. Ruiz. Suarez. Bellarmin.

123. SECUNDA sententia affirmat. Est Richardi Victorini 3. de Trinitate à cap. 3. & deinceps, Alensis 1. parte qu. 43. memb. 3. art. 3. & memb. 4. & 5. Henrici in summa artic. 54. quæst. 6. ad argumenta, & artic. 60. quæst. 6. S. Thomæ 1. p. qu. 36. artic. 4. ad 1. & in 1. distinct. 11. quæst. 1. artic. 2. Heruæi quæst. 2. Capreoli dist. 12. conclusione 4. & ad argumenta contra 4. conclus. Richardi distinct. 11. artic. vnico quæst. 3. Argentinæ quæst. 1. art. 3. Marsilij quæst. 15. Ariminensis dist. 12. Palatij distinct. 11. disput. vltima, Ferrariensis 4. contra Gentes cap. 25. in fine, Caiet. 1. p. quæst. 36. artic. 4. Torres ibid. in fine sui Commentarij, Bannez in fine, Molinæ disp. 5. Vasquez disp. 110. Zumel disp. 4. Granadi tract. 10. disp. 4. Zunigæ disp. 11. dubio 4. Ruiz disp. 71. Suarez lib. 10. de Trinitate cap. 6. Bellarmini lib. 2. de Christo cap. 27. & communior inter Scholasticos.

124. Tota difficultas huius sententiæ est in assignanda ratione huius necessitatis. Alij assignant ex parte principij, siue quia Pater & Filius sunt complementum virtutis

spiratiuæ,

spiratiuæ, non modò ad subsistendum, verùm etiam ad producendum: siue quia Pater & Filius sunt complementum saltem ad subsistendum, etsi non sint complementum ad producendum; siue quia sunt conditio, sine qua virtus ipsa spiratiua non exiret in actum spirandi. Alij verò necessitatem assignant ex parte termini spirabilis, siue quia, vt amor necessariò procedere debet ex Verbo, & ex principio Verbi: siue quia, vt amor mutuus procedere debet ex reciproco amore plurium suppositorum, vt sit qui amet, & qui vicissim redamet, siue quia non potest procedere vt persona distincta à Patre & Filio, nisi procedat ab vtroque. Alij tandē putāt ad hanc personalem proprietatem, quam de facto Spiritus sanctus habet, necessario prærequiri Patrem & Filium, vt distinctas personas à quibus procedat; non autem simpliciter, eò quòd posset Pater esse fœcundus per voluntatem, & non per intellectum; tunc enim produceretur Spiritus sanctus à solo Patre; licet non cum hac numero personali proprietate: quoniam hæc ex indiuidua sua ratione intrinsecè respicit Patrem & Filium, vt distincta suppositа.

125. Pro intelligentia huius controuersię, quæ perdifficilis est, præmittenda sunt tria. Primum est, nos hîc non disputare de perfectate connexionis, quam virtus spiratiua habet cum distinctis suppositis, sed de sola perfectate principij, quam eadem virtus habet ad spirandum Spiritum S. An scilicet ita Spiritus S. vi suæ formalis originis, & characteristicæ proprietatis procedat à Patre & Filio distinctis suppositis, vt si per impossibile procederet tantùm ab alterutro, processurus non esset cum eadem characteristica proprietate, cum qua nunc procedit ab vtroque simul. An verò contrà, data hypothesi, quòd ab alterutro tantùm procederet, adhuc processurus foret cū eadē characteristica proprietate, cum qua nūc procedit ab vtroque simul. Eodem prorsus modo, quo de creaturis disputamus, an illæ per se procedant à Trinitate personarum, ita vt si Deus in vna tantùm subsisteret persona, eodem modo foret principium creaturarum, sicut nunc est subsistens in tribus.

126. Secūdum est; duplex esse principium, alterum productiuum, communicatiuum alterum. Productiuum in diuinis semper est aliqua perfectio respectiua, cū illud debeat realiter distingui à termino producibili. Communicatiuum verò esse potest quæcunque perfectio, etiam absoluta; quia hoc non debet distingui à termino, cui communicatur: cùm possit idem manere in principio communicante, & simul in termino, cui communicatur. Vtrumque principium per se requiritur ad esse termini. Cùm non minùs terminus suū esse accipit vi principij communicatiui, quàm vi principij productiui. Est autē notandū, non quidquid reperitur in supposito producente, habere rationē principij cōmunicatiui, sed illud tantū, quod per se & formaliter exigitur à termino producibili vi propriæ processionis.

127. Tertium est, dupliciter posse principium variari ex variatione distinctorum suppositorum ad eundem terminum concurrentium; vno modo immediatè, & per locum intrinsecum; alio modo mediatè & per locum extrinsecum. Variatur autem immediatè & per locum intrinsecum, quando sublato tantùm supposito comproducente & omni alio præciso, variatur principium ipsum. Variatur verò mediatè & per locum extrinsecum, quando principium ipsum non variatur ex præcisa sublatione suppositi comproducentis, sed per sublationem alterius rationis necessariò connexæ cum persona ipsa comproducente, quæ necessariò tollitur per concomitantiam personæ comproducentis. Vt si à Deo præscindas voluntatem, non eo ipso per locum intrinsecum tollitur intellectus, nisi tantùm per necessariam connexionem, quam intellectus habet cum voluntate: quæ connexio potest esse maior, aut minor, iuxta maiorem, aut minorem connexionem, quam habent perfectiones ipsæ inter se: maiorem quippe connexionem habet intellectus cum voluntate, quàm cum omnipotentia, & maiorem voluntas cum intellectu, quàm intellectus cum voluntate, saltem secundùm nostrā intelligibilitatem, licet à parte rei eandem omnes habeant in Deo connexionem, cùm omnes identificentur in vna simplicissima & indiuisibili formalitate. Cæterùm præsens quæstio non est, vtrum mediatè & per locum extrinsecum, sublata vna persona conspirante, tolleretur sufficiens principium spirandi; sed an tantùm immediatè, & per locum intrinsecum: alioqui nunquam possemus per huiusmodi hypotheses, immediatas & formales rationes in Deo indagare, nam quacunque sublata, mediatè & concomitanter tollerentur & reliquę, ob essentialem & quidditatiuam connexionem, quam omnes & singulæ inter se habent. His præmissis,

128. Dico 1. Spiritus sanctus ex vi proprietatis personalis quam de facto habet, per se postulat procedere à Patre & Filio, vt distinctis suppositis. Fundamentum est, quia tunc terminus per se postulat procedere ab aliquo, quando eo sublato, aut mutato, tollitur, aut mutatur ipse terminus quoad aliquam perfectionem intrinsecam: atqui si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, tolleretur, aut saltem mutaretur quidditatiua perfectio Spiritus sancti: ergo. Maior constat, nam omnis exigentia termini à principio est propter aliquod esse, quod ab illo accipit: igitur si Spiritus sanctus per se exigit Patrem & Filium, vt duo distincta suppositа, est propter aliquam perfectionem, quam accipit ab illis. Minor probatur, quoniam si Spiritus sanctus non procederet à Patre & Filio, necessariò variaretur principium communicatiuum ipsius: variato autem principio communicatiuo, necessariò variaretur persona ipsa Spiritus sancti, tam quoad esse absolutum, quod vi propriæ originis postulat, quàm quoad esse respectiuum, quo cōstituitur in es-

se personali distincto. Sequelam maioris probo. Etenim si Spiritus sanctus procederet ab vno tantùm suppositò, vel esset, quia vnum tantùm esset suppositum in Deo, vel quia non omnia essent productiua; vel quia priùs origine Pater spiraret, quâ generaret. Si primo modo, deesset vna ex tribus personis in Deo. Si secundo, & tertio, necessariò aliqua perfectio mutaretur in Deo. Ex quo vlteriùs sequeretur, mutari proximum principium communicatiuum Spiritus sancti: nam hoc est amor essentiæ, & omnium personarum, ac perfectionum diuinarum. Sed eo ipso quòd tolleretur, aut mutaretur aliqua perfectio diuina, mutaretur talis amor, quia non haberet idem obiectum, quod nunc habet; & consequenter mutaretur proximum principium communicatiuum Spiritus sancti, quod in tali amore consistit: ac proinde variaretur persona ipsa Spiritus sancti, non solùm quoad esse absolutum, quod vi propriæ originis de facto postulat, sed etiam quoad esse respectiuum: quoniam ipsa respectiua proprietas personalis quidditatiuè postulat, talem modum communicationis, quo variato, immediatè & per se variaretur personalitas ipsa.

Richardus Victorinus.

129 Huc tendit ratio illa Richardi Victorini, Spiritum sanctum per se exigere duo supposita distincta, quia procedit vt amor mutuus, qui inter duos ad minimum versari debet; non quòd aliquis amor sit in Patre amante, qui non sit in Filio redamante, aut contra, aliquis amor sit in Filio redamante, qui non sit in Patre amante: sed quòd idem amor, quo Pater se, suamque essentiam & reliquas personas amat, communicatur Filio; quo pariter amat Patrem, diuinam essentiam, seipsum, & Spiritum sanctum: vnus enim & idem amor, vt est Patris, dicitur amantis, vt est Filij, dicitur redamantis. Quare istæ denominationes amantis, & redamantis, supra amorem communem & essentialem, non addunt in Deo, nisi solam connotationem diuersarum personarum, in quibus est. Qui amor dicitur etiam concors, quatenus determinatus proprietate spiratiua existente in Patre & Filio, vna eademque concordi voluntate vtriusque prorumpit in actum spirandi.

130. Confirmatur, quoniam si Spiritus sanctus procederet à solo Patre, non distingueretur à Filio: atque adeo non procederet cum ea proprietate personali, qua nunc procedit. Si à solo Filio, ideo esset, quia Pater priùs origine spiraret, quàm generaret; vnde priùs Pater esset constitutus in ratione personæ per spirationem actiuam, quàm per paternitatem; quia non posset spirare Spiritum sanctum, nisi supponeretur persona constituta: atqui tunc non posset supponi persona constituta per paternitatem, tum quia hanc in eo casu communicaret Spiritui sancto: cum quo simul Verbum gigneret, non minùs quàm nunc communicat spirationem actiuam Filio, cum quo simul spirat Spiritum sanctum. Tum quia tunc paternitas esset posterior spiratione actiua: ergo non posset constituere personam Patris, sed illam potiùs constitueret spiratio actiua: nam proprietas personalis debet præcedere omnem aliam proprietatem, cùm sit primum complementum naturæ in ordine ad omnes operationes ipsius.

131. Dico 2. Spiritus sanctus vi suæ proprietatis personalis per se respicit Patrem & Filium, non tantùm sub ratione spiratoris, sed etiam sub ratione Patris & Filij, vt distincta suppositata sunt; non quidem vt correlatiua formaliter, sed vt correlatiua radicaliter seu virtualiter. Assertio hæc colligitur ex Concilio Toletan. vndecimo in professione Fidei; vbi, *In relatiuis*, inquit, *personarum nominibus Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad vtrosque refertur.* Et paulò pòst simul cum ipsa conclusione assignat etiam rationem: *Similiter*, inquit, *Spiritus sanctus non ad se, sed ad Patrem & Filium relatiuè refertur in eo, quod Spiritus Patris, & Filij prædicatur.* *Conc. Tolet. tanum 11*

132. Nec dici potest, quòd Concilium intelligat, quòd Spiritus sanctus referatur ad Patrem & Filium sub ratione tantùm spiratoris. Quia cùm suam Concilium propositionem non limitet, non est cur illam nos limitemus: præsertim cùm id etiam ratio ipsa suadeat, quæ talis est. Ad omne id per se refertur terminus sine quo simpliciter nō potest suum esse habere. Atqui non potest Spiritus S. sine paternitate & filiatione simpliciter suum esse habere: ergo ad illos per se refertur Spiritus sanctus. Maior probatur, nam ideo terminus per se refertur ad suum proximum principium, quia ab illo habet esse, & sine quo non potest simpliciter existere. Minorem ostendo, quoniam spiratio actiua non est potens spirare, nisi supponatur perfectè existens; cùm nulla res sit potens perficere aliud à se nisi supponatur perfecta in se; quia vnumquodque priùs ordinatur ad seipsum, quàm ad aliud à se. Spiratio autem perfectè existit in Patre & Filio; quia cùm ipsa non sit relatio subsistens, non potest perfectè existere, nisi per subsistentiam Patris & Filij, cum quibus identificatur. Igitur cùm relatio paternitatis & filiationis compleat spirationem actiuam in ratione perfectè existentis, consequenter complet illam in ratione principij, non quidem formalis & proximi, sed radicalis & remoti. Atque adeo Spiritus sanctus per se refertur ad illos, non sub ratione principij formalis & proximi, sed radicalis & remoti.

133. Atque hinc eruitur discrimen inter principium creatiuum ad extra, & spiratiuum ad intra, cur non eodem modo illud requirat Trinitatem personarum ad creandum, sicut hoc dualitatem suppositorum ad spirandum; atque adeò cur non eadē perfectate creaturæ respiciant Trinitatem personarum, qua Spiritus sanctus respicit dualitatem suppositorum. Quia nimirum principium creatiuum est natura diuina, quæ etiam præcisa à subsistentijs relatiuis est perfectè existens, cùm ab illis

non re-

non recipiat rationem existendi, sed solam incommunicabilitatem. At verò principium spiratiuum est spiratio actiua, quæ præcisa à subsistentijs Patris & Filij non est perfectè existens; cùm non sit relatio personalis per se subsistens, sed tantùm inexistens.

134. Eruitur etiam disparitas, cur operatio creata non respiciat per se suppositum creatum, nec effectus creatus ab accidente productus per se respiciat subiectum, à quo accidens in suo esse completur. Cùm non minùs suppositum creatum compleat existentiam naturæ creatæ, quæ sola est formale principium operandi; nec non subiectum creatum existentiam accidentis, quod similiter solùm est principium proximum agendi: quam suppositum Patris & Filij compleat existentiam spirationis actiuæ, quæ sola est proximum & formale principium spirandi. Disparitas autem est, quoniam & operatio creata, diuinitus saltem, esse potest à natura creata omni supposito spoliata; & effectus creatus ab accidente ab omni subiecto separato: nullo autem pacto intelligi potest, Spiritum sanctum esse à virtute spiratiua, nisi vt in Patre & Filio subsistente.

135. Quoniam verò dicere quis posset, esto vt spiratio actiua sit potens spirare, debeat subsistere, non tamen est necessarium, vt subsistat in vtroque, sed sufficit si in alterutro tantùm subsistat: nam in alterutro posset completè subsistere, quia in alterutro est perfecta subsistentia: ideo addo secundam rationem, cur Spiritus sanctus vi suæ proprietatis personalis per se respiciat Patrem & Filium, vt distincta suppositа: quia vi suę proprietatis personalis respicit illa, vt obiecta mutui amoris, quem de facto vi proprię processionis accipit. Nam, licet ad illa vt sic non dicat ordinem realem, sed tantùm rationis, eò quòd ab illis, vt ab obiectis non distinguitur, hoc ipso tamen, quod hæc personalitas cònnotat talem modum communicationis duorum suppositorum, per modum obiecti mutui amoris, aliter terminatur ad suppositа ipsa, vt principia sunt talis communicationis.

136. Quòd autem Spiritus sanctus Patrem & Filium respiciat, vt distincta suppositа, non vt correlatiua formaliter, sed vt correlatiua tantùm radicaliter seu virtualiter, inde constat quoniam id tantùm respicit terminus vt correlatiuum formale, quod respicit vt proximum principium sui. Atqui Spiritus sanctus non respicit Patrem & Filium, vt distincta suppositа, vt proximum principium sui, sed tantùm vt radicale & personale. Igitur non potest respicere illa, tanquam distincta suppositа, vt correlatiua formaliter, sed tantùm vt correlatiua radicaliter. Minor constat, quia Pater & Filius non sunt proximum principium spirandi per paternitatem & filiationem, quo pacto sunt distincta suppositа, sed per spirationem communem, quomodo sunt vnum principium spiratiuum. Maior probatur, nam id tantùm respicit terminus, vt correlatiuum formale, quod est proximum fundamentum oppositæ correlationis. Atqui id tantùm est proximum fundamentum oppositæ correlationis, quod est proximum principium productionis, quæ est proxima ratio fundandi oppositam correlationem.

137. Ex dictis colligitur, consimili relatione virtuali seu radicali Patrem & Filium, vt distincta suppositа referri ad Spiritum sanctum, qua Spiritus sanctus refertur ad Patrem & Filium. Cuius ratio est, quia vbi extrema sunt eiusdem ordinis; si relatio resultat in vno extremo, resultat & in altero: & qua ratione, resultat in vno, eadem resultat & in altero: sed Spiritus sanctus non solùm habet relationem formalem ad Patrem & Filium, tanquam ad vnum spiratorem, sed etiam radicalem ad eosdem, tanquam ad distincta suppositа. Ergo non solùm Pater & Filius, tanquam vnus Spirator habent formalem relationem ad Spiritum sanctum; sed etiam vt distincta suppositа habebunt radicalem relationem ad eundem. Confirmatur, nam hanc duplicem eiusdem relationis formalitatem fundat Spiritus sanctus ad Patrem & Filium, quatenus respicit illos, & sub ratione principij formalis proximi, & sub ratione principij radicalis remoti. Atqui eodem modo Pater & Filius respiciunt Spiritum sanctum, & sub ratione principij formalis proximi per virtutem spiratiuam, & sub ratione principij radicalis remoti per paternitatem & filiationem. Ergo eodem modo & ipsi fundabunt hanc duplicem eiusdem relationis formalitatem, formalem, & radicalem ad Spiritum sanctum.

138. Ad argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum distinguo antecedens: totum principium productiuum Spiritus sancti est in Patre & totum in Filio subiectiuè, concedo; obiectiuè, nego. Cùm enim principium productiuum Spiritus sancti essentialiter includat principium communicatiuum, principium autem communicatiuum Spiritus sancti sit amor essentię, personarum, & omnium diuinarum perfectionum, per modum obiecti amati; licet in Patre sit totus amor subiectiuè, non est tamen totus obiectiuè; quia vt obiectum amatum includit etiam Filium & Spiritum sanctum, vt distincta suppositа à Patre: similiter licet in Filio sit totus amor subiectiuè, non est tamen totus obiectiuè, quia includit etiam Patrem & Spiritum sanctum, vt distinctas personas. Vnde si solus Pater, aut solus Filius, spiraret mutaretur obiectum talis amoris, quia non potest solus Pater, aut solus Filius spirare, nisi facta aliqua mutatione in diuinis perfectionibus: qua mutatione facta, statim mutaretur obiectum diuini amoris, atque adeo principium ipsum communicatiuum Spiritus sancti. Negandum igitur est, terminum habere esse tantùm à principio productiuo, prout condistinguitur à communicatiuo. Et consequenter, quæ conferunt ad princi-

pium communicatiuum, non per accidens & concomitanter, sed per se & formaliter se habent ad esse termini. Ad probationem verò antecedentis, eodem modo distinguenda est minor; quòd totus amor notionalis reperiatur in Patre, & totus in Filio subiectiuè, non autem obiectiuè.

139. Ad secundum negatur Maior: cuius discriminis ratio est, quia principium creatiuum saluatur integrè & perfectè quoad omnia in sola natura diuina, etiam vt præcisa à subsistentiis relatiuis. Duo quippe sunt, quæ principium cratiuum requirit, perfecta existentia, & integra virtus productiua: hæc duo habet Deus ratione solius naturæ præcisæ à qualiber subsistentia relatiua: nam & illa seipsa perfectissimè existit, & omnia potest; quia à personis non accipit vim producendi, nec rationem exemplaris, à quo ad producendum Deus determinatur; cùm ipsa essentia sit perfectissimum exemplar omnium producendorum. Dices. Saltem determinatur à personis increatis ad producendas personas creatas. Sed negatur assumptum: Quia in sola essentia eminenter continentur omnia creabilia: atque adeo in ratione exemplaris non determinatur à personis, sed à sola essentia.

140. Ad tertium. Concedo vim spiratiuam non accipere à paternitate & filiatione vim productiuam, accipere tamen tum vim communicatiuam, tum perfectam existentiam. Ad probationem verò minoris Resp. vim spiratiuam non accipere quamcumque rationem subsistendi à Patre & Filio, sed talem sine qua omnino repugnat, illam exire posse in actum spirandi.

141. Ad Quartum. Nego consequentiam, nam intellectus non supponit aliam potentiam, vt possit in actum suum exire: contrà verò, vt voluntas possit in actum suum exire, supponit Verbum, à quo virtus spiratiua completur in ratione principij communicatiui, vt ex dictis constat.

142. Ex dictis facilè erit vnicuique iudicium ferre de singulis modis, quibus alij hanc sententiam probant. Plerique enim re ipsa nobiscum conueniunt; etsi in modo explicandi discrepent. Illud autem, quod vltimo loco additur, posse Spiritum sanctum vi alterius personalitatis ab vna tantùm persona diuina procedere; atque adeo licet vi huius numero personalitatis per se petat procedere à duobus, simpliciter tamen non repugnat, illum intelligere, ab vno tantùm procedere; cùm procedat ex hypothesi omnino impossibili, & nullo pacto conferat ad intelligendam formalitatem propriæ personalitatis, qua de facto tertia Trinitatis persona constituitur, non censeo dignum Theologico labore, qui tantùm impendi debet in explicandis mysterijs fidei, & eatenus ad huiusmodi hypotheses diuertere, quatenus per illas altiùs mysteria ipsa fidei penetrantur.

SECTIO VII.

An Spiritus sanctus sit formaliter donum, eiq; soli proprium?

143. SPIRITVS sanctum esse donum, constat ex varijs scripturæ locis, Actor. 2. *Accipietis donum Spiritus sancti*: & Actor. 8. *Pecunia tua*, inquit Petrus Simoni Mago, *tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Quòd autem *Donum Dei* hîc intelligatur pro Spiritu sancto, constat ex textu ipso, *Cùm vidisset*, inquit *Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens, date & mihi hanc potestatem, vt cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.* Et ecclesia in hymno Pentecostes Spiritum sanctum appellat *donum Dei altissimi.* Idem passim docent Patres, inter quos vberrimè Aug. in suis liberis de Trinitate. *Act. 2. & 8*

In hymno Pentecostes, Spiritus S. appellatur Donum. August.

144. Hinc grauis insurgit difficultas, an hoc nomen conueniat Spiritui sancto propriè, an tantùm appropriatè. Ratio difficultatis est multiplex: Prima, quia *donum*, vt Philosophus definit, 4. Topic. 4. *est irredibilis donatio*: hoc est, vt S. Thomas explicat 1. p. q. 38. ar. 2. liberalis & gratuita donatio, absque intentione retributionis facta. Atqui nulla persona in diuinis procedit liberè & gratuitò, sed necessariò & naturaliter. Ergo nulla persona in diuinis est propriè donum.

Aristotele. S. Thomas.

145. SECVNDA, quia, vt constat ex eodem Philosopho, inter donum, donatorem, & cui datur intercedit realis distinctio: nam donum alicuius donum dicitur: Sed Spiritus sanctus, etsi distinguatur à Patre & Filio, à quibus procedit, non tamen distinguitur à seipso, quatenus accipit donum.

Aristotele.

146. Confirmatur, quia Spiritus sanctus vel est donum respectu sui ipsius, vel respectu alterius personæ diuinæ: non respectu sui ipsius, quia nullum donum dicitur respectu sui; non respectu alterius personæ diuinæ, quia vel hęc esset Filius, quatenus Spiritus sanctus datur à Patre in donum Filio; vel Pater, quatenus datur à Filio in donum Patri per reciprocum amorem: atqui neutrum dici potest: ergo. Minor probatur, tum quia inter dantem, & cui datur intercedere debet realis distinctio. Inter Patrem autem, & Filium in ratione spirantis, seu dantis Spiritum S. nulla intercedit realis distinctio. Tum quia si Spiritus S. diceretur dari Filio à Patre, & è conuerso propter solam essentiæ identitatem, & circuminsessionem personarum; pari modo dici posset, Patrem & Filium dari Spiritui sancto, ob eandem essentiæ identitatem, & personarum circuminsessionem.

147. TERTIA ratio dubitandi est, quia vel Spiritus sanctus dicitur donũ respectu principij, à quo per originem, tanquam per donationem

[illegible] Deum, & Ecclesiam, & Sacramenta, & Sacrificium, & Sacerdotium, & Ministerium, & Ordinem, & Matrimonium, & Pœnitentiam, & Extremam Unctionem, & Purgatorium, & Cælestem Hierusalem, & Monachatum, & Votum, & Regulam, & Professionem, & Religionem, & Sanctos, & Reliquias, & Indulgentias, & Jejunia, & Festa, & Consuetudines, & Traditiones, & Cæremonias, & Observationes, & Ritus, & Sacras Scripturas, & Interpretationes, & Expositiones, & Glossas, & Scholia, & Commentaria, & Libros, & Translationes, & Versiones, & Editiones, & Lectiones, & Prædicationes, & Prædicatores, & Doctores, & Auditores, & Scholas, & Studia, & Disputationes, & Disputatores, & Disputatrices, & Sententias, & Quæstiones, & Responsiones, & Argumenta, & Syllogismos, & Propositiones, & Assumptiones, & Conclusiones, & Consequentias, & Antecedentias, & Oppositiones, & Distinctiones, & Divisiones, & Definitiones, & Regulas, & Exceptiones, & Modos, & Figuras

à necessario, nisi penes connotatum extrinsecum. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis procedit vt amor increatus, non solùm procedit vt amor necessariò communicatus ad intra, sed etiam vt liberè communicabilis ad extra. Consequentia probatur, quia procedit vt amor comprehensiuus & adæquatus; ergo secundùm omnem perfectionem quidditatiuè inclusam in ipso amore diuino. Libera autem communicabilitas ad extra, est intrinseca & quidditatiua perfectio amoris diuini: nam, licet actualis communicatio libera, non sit intrinseca & quidditatiua perfectio amoris diuini, est tamen intrinseca & quidditatiua perfectio ipsa aptitudinalis communicatio. Spiritus autem sanctus non est donum formaliter per actualem, sed per aptitudinalem communicationem ad extra, quam habuisset, etiamsi nulli creaturæ se liberè communicasset. Vt enim rectè Augustinus 5. de Trinit. c. 15. Spiritus sanctus *sic procedebat, vt esset donabile, iam donum erat & antequam esset, cui daretur. Aliter enim*, inquit, *intelligitur, cùm dicitur donum, aliter cùm dicitur donatum. Nam donum potest esse, antequam detur: donatum autem, nisi datum fuerit, nullo modo dici potest.* August.

153. Confirmatur. Ita se habet Spiritus sanctus respectu suæ processionis, sicut Verbum respectu suæ generationis: sed Verbum, ex eo quòd procedit vi intellectionis diuinæ comprehensiuæ, non solùm procedit, vt necessariò exprimens essentiam, personas, creaturasque possibiles, sed etiam vt liberè expressiuum futurarum: ergo Spiritus sanctus, ex eo quòd procedit vi dilectionis Diuinæ comprehensiuæ, non solùm procedit vt necessariò terminatus ad essentiam, personas, creaturasque possibiles per modum simplicis complacentiæ, sed etiam vt liberè terminabilis, ad futuras per modum efficacis amoris. Vnde sicut aptitudo ad exprimendas quascunque creaturas futuras, est propria & characteristica nota Verbi, quam ab æterno habuisset, etiamsi nullæ in tempore futuræ fuissent creaturæ, ita aptitudo ad communicandum se creaturis futuris, est propria & characteristica nota Spiritus sancti, quam ab æterno habuisset, etiamsi nullæ futuræ fuissent creaturæ, quibus actu se communicasset.

154. Ex dictis deducitur 1. Id, quod constituit Spiritum sanctum donum formaliter, non esse relationem aliquam realem, aut rationis ad creaturas, quibus liberè communicari potest; cùm nullam Deus habeat relationem realem ad creaturas, nec sola rationis sufficiat, cùm Spiritus sanctus independenter ab omni intellectu procedat vt donum; sed esse proprietatem realem, qua à Patre & Filio procedit, vt aptus donari; quæ tantùm inadæquatè & per explicitum conceptum distinguitur à Spiratione passiua. Nam hæc explicitè tantùm dicit relationem spirati ad Patrem & Filium sub ratione Spiratoris; illa ad originem passiuam, quam essentialiter includit donum in diuinis propriè dictum, superaddit intrinsecam aptitudinem, qua liberè donari possit creaturis rationalibus: quæ aptitudo etsi à nobis explicari nequeat, absque ordine ad creaturas, in se tamen nullum intrinsecum ordinem ad creaturas dicit, sed solùm eas connotatiuè importat, vt terminos extrinsecos eo modo, quo omnipotentia importat effectus producibiles. Porrò Spiritus sanctus duplicem respectum dicit ad creaturas, alterum ad possibiles sub ratione simplicis, necessariæ tamen complacentiæ, ex quarum amore, tanquam ex propria origine procedit; alterum ad futuras, sub ratione efficacis, & liberi amoris, quibus in tempore donatur per gratuitam donorum communicationem. Priorem respectum importat necessariò & per se, posteriorem verò liberè & concomitanter. Sicut Verbum respectum ad creaturas possibiles importat necessariò & per se, vtpote ex quarum cognitione, tanquam ex propria origine procedit; ad futuras verò non nisi liberè & concomitanter: vtpote sine quarum cognitione procedere potuisset eodem modo perfectum, ac procedit nunc cum earum tantùm concomitante notitia.

155. Deducitur secundò. Spiritum sanctum non solùm procedere, vt donum Patris & Filij liberaliter communicabile creaturis, sed etiam vt donatorem donorum. Procedit autem vt donum donatoris, quatenus est primum donum, quod simul cum ipso dono creato à Patre & Filio, donabile est creaturis. Etenim quemadmodum creatura, dando aliquod donum, simul cum ipso donat suum amorem, tanquam primum donum, & rationem ipsam formalem donandi, quæ simul cum re ipsa donanda constituit donum formaliter, & sine qua res ipsa, quæ donatur, non esset donum formaliter; Ita Deus, donando aliquod donum creaturæ, simul cum ipso dono creato donat amorem suum increatum, tanquam primum donum, & rationem ipsam formalem donandi, sine qua illud, quod donatur, non esset donum formaliter. Dat autem Deus amorem suum increatum simul cum ipso dono creato, non subiectiuè, & secundùm se, sed vt liberè terminatum ad rem ipsam, quam liberaliter communicat creaturæ. Nam hoc ipso, quod illi donat rem liberaliter, donat illi cum re ipsa amorem suum, vt liberè terminatum ad talem rem.

156. Procedit verò idem Spiritus, vt donator doni, quia, cùm sit amor personaliter subsistens, non solùm est ratio, qua formaliter donantur omnia dona, sed etiam est author ipse donorum: idque ex peculiari sua proprietate, qua est amor, & donum personale. Sicut Verbum non modò est ars, & ratio omnium faciendorum, quatenus est increata sapientia, in qua relucent ideæ omnium rerum: verùm etiam est author, & opifex omnium operandorum, quatenus personalis sapientia est; quæ vt est ars increata, ei peculiariter conuenit concurrere ad omnia opera fabricanda. Verùm

da. Verùm prior respectus doni à donatore, quia immediatè fundatur in ipsa processione passiua, est proprius & characteristicus Spiritus sancti. Posterior verò respectus donatoris, quia immediatè fundatur in ipso amore essentiali, quo vniuersa Trinitas cum donis ipsis creatis simul donat amorem suum increatum, non est illi proprius, sed appropriatus, cùm sit illi communis cum reliquis personis. Sicut & respectus, quem habet Verbum, vt supremus artifex operum fabricandorum, non est illius proprius, sed appropriatus & communis cum reliquis Diuinis personis.

157. Deducitur 3. Quo pacto Spiritus sanctus sit primum donum; tum quia est primum simpliciter, ante quod nullum omnino præcedit: vnde sicut Deus est primum ens, eiusque Verbum, primum Verbum; quia & Deus in ratione entis, & ipsius Verbum in ratione Verbi, est primum simpliciter, ante quod nullum omninò ens, aut Verbum præcedit, vel præcedere potest: ita Spiritus sanctus, quia in ratione doni, est primum simpliciter, quod Pater & Filius ad intra producunt, ante quod nullum omnino præcedit, nec præcedere potest, est omnium donorum iure primum. Tum quia est ratio formalis omnium donorum: nam eatenus reliqua, quæ à Deo donantur, habent rationem doni, quatenus ab hoc vno, quod est Spiritus sanctus, accipiunt formalem denominationem doni. Propter quod S. Bonauentura in 1. dist. 18. q. 1. Spiritum sanctum appellat exemplar omnium donorum: quia primum in vnoquoque genere est exemplar reliquorum in eodem genere. *Bonauent.*

158. Deducitur 4. Cur Filio non competat propria ratio doni, etiamsi sit donabilis, & de facto datus nobis: quia nimirum vi suæ processionis non procedit, vt primum donum & ratio ipsa formalis donandi. Etenim id tantùm procedit vt primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, quod vi suę processionis procedit, vt prima & formalis ratio dandi cætera: hic autem est solus amor, vi cuius tantùm procedit Spiritus sanctus. Quia cùm solus amor sit formaliter liber, à quo cætera extrinsecè tantùm denominantur libera, solus amor est prima, & formalis ratio liberalitatis in cęteris donis; donum enim in liberalitate fundatur: liberalitas autem in solo actu libero formaliter reperitur: nam ille liberaliter donat, qui liberè; eoque donat liberaliùs, quò liberius. Cùm igitur Filius vi suæ processionis non procedat vt Amor, sed vt Verbum, non poterit ei quidditatiua ratio doni formaliter & intrinsecè, sed concomitanter & extrinsecè conuenire, per ipsam scilicet formalem rationem amoris, quæ cùm non sit propria & formalis origo Filij, sed tantùm concomitanter ei communicetur cum ipsa intellectione, quæ tantùm est propria & formalis origo ipsius, non poterit ex vi processionis formalis quidditatiua ratio doni formaliter & ab intrinseco conuenire, sed tantùm concomitanter & ab extrinseco, sicut conuenit cæteris donis, quæ formalem rationem doni sortiuntur à prima & formali ratione doni, quod est liberalis amor.

159. Deducitur 5. Vnde habeat Spiritus sanctus propriam rationem doni, ex amore essentialine, an ex notionali? Aliqui putant, id habere ex amore essentiali. Fundamentum esse potest, quia inde habet propriam rationem doni, vnde habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis: est autem liberaliter donabilis creaturis non ex amore notionali, sed ex essentiali: nam ex eo habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis, ex quo habet, vt ijsdem actu liberaliter donetur: atqui ex amore essentiali, nõ ex notionali actu liberaliter donatur creaturis: quia principium donandi ad extra est actus Dei liber: hic autem non est amor notionalis, qui necessarius est, & proprius vnius personę, sed essentialis, & commnis toti sacratissimæ Trinitati.

160. Ego verò censeo, propriam rationem doni Spiritum sanctum completè habere ex vtroque amore, essentiali, & notionali simul; ex illo inchoatiuè, ex isto completiuè; non minùs quàm Verbum propriam rationem imaginis habet ex intellectione essentiali, & notionali simul. Cuius ratio est, quia sicut imago requirit realem distinctionem ab exemplari, vnde exprimitur: ita donum ab authore, à quo donatur. Est enim donum, vt Aristoteles definit, *ascitius alicui donum:* & vt Augustinus testatur, 5. de Trinitate cap. 14. donum est id, quod refertur ad eum, qui dedit, & ad eos, quibus datur: ergo donum duplicem requirit distinctionem, & ab eo, à quo donatur, & ab eo, cui datur: atqui essentialis amor non distinguitur à Patre & Filio, qui sunt donatores huius doni: igitur ab eo non potest Spiritus sanctus habere propriam rationem doni: habet igitur complete ab amore notionali passiuo, qui realiter distinguitur à Patre & Filio, & in Spiritu ipso constituit quidditatiuam rationem doni. *Aristoteles. Augustin.*

161. Quare ad fundamentum oppositę sententiæ, distinguo maiorem: ab eo habet Spiritus sanctus propriam rationem doni, à quo habet, vt sit liberaliter donabilis creaturis effectiuè, nego; à quo habet, vt sit liberaliter donabilis formaliter, concedo. Porrò Spiritus sanctus, licet sit liberaliter donabilis effectiuè ab amore essentiali; quoniam hic solus est principium donandi ad extra omnia dona creata, cum quibus per modum primi doni, & rationis formalis donandi donatur ipse amor: est tamen liberaliter donabilis formaliter per amorem notionalem, quia hic tantùm realiter illum distinguit ab ipso donatore. Quòd autem Spiritus sanctus habeat veram rationem doni, à quo formaliter, non autem à quo effectiuè habet, vt sit liberaliter donabilis, constat: quia donũ non est tale formaliter per respectum extrinsecum, sed per proprietatem intrinsecam: igitur non potest per respectum ad efficiens, qui extrinsecus est, sed per proprietatem, & relationem intrinse-

Psalmus Septimo decimus.

Psalm. 37. 1 Ne æmulare in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.

2 Quia tanquam fœnum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito decident.

3 Spera in Domino, & fac bonitatem: habita in terra, & pascere fide.

4 Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.

5 Revela Domino viam tuam, & confide in eo, & ipse faciet.

6 Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridianum.

7 Subditus esto Domino, & ora eum. Ne æmulare virum, cui prosperatur via sua, virum facientem mala.

8 Desine ab ira, & relinque furorem: ne æmulatus fueris, ut malefacias.

9 Quia malefactores exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.

10 Adhuc enim modicum, & non erit peccator: & quæres locum ejus, & non invenies.

11 Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

12 Observabit peccator justum, & stridebit super eum dentibus suis.

13 Dominus autem irridebit eum: quia prævidet quod veniet dies ejus.

14 Gladium evaginaverunt peccatores, intenderunt arcum suum: ut dejicerent inopem & mendicum, ut trucidarent rectos corde.

15 Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.

16 Melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas.

17 Quia brachia peccatorum conterentur: confirmat autem justos Dominus.

18 Novit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit.

19 Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur.

20 Quia peccatores peribunt. Et inimici Domini, statim ut honorificati & exaltati fuerint, deficientes quasi fumus deficient.

21 Mutuabitur peccator, & non solvet: justus autem miseretur & tribuet.

22 Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei interibunt.

23 A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet.

24 Cum ceciderit non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

25 Puer fui etenim, & senui: & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.

26 Tota die misericordiam & fœnerat, & semen illius in benedictione erit.

27 Declina a malo, & fac bonum: & habita in sæculum sæculi.

28 Quia Dominus amat judicium, & non derelinquet sanctos suos: in æternum conservabuntur.

29 Justi autem hæreditabunt terram, & habitabunt super eam in sæculum sæculi.

30 Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus loquetur judicium.

31 Lex Dei ejus in corde ipsius: & non supplantabuntur gressus ejus.

32 Observabit peccator justum, & quærit mortificare eum.

33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus, nec damnabit eum cum judicabitur.

34 Sustine Dominum, & custodi viam ejus, & exaltabit te ut hæreditet terram: cum perierint peccatores videbis.

35 Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.

36 Et transivi, & ecce non erat: & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.

37 Custodi innocentiam, & vide æquitatem: quia sunt relinquiæ homini pacifico.

38 Iniqui autem disperdentur simul: reliquiæ impiorum interibunt.

39 Salus autem justorum a Domino, & protector eorum in tempore tribulationis.

40 Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos: & eripiet eos a peccatoribus, & salvos faciet eos, quoniam speraverunt in eo.

Psalm. 37. 1 Ne æmulare] Ne invideas malis, quia prosperantur in hoc sæculo. Neque zelaveris] Ne imiteris. Facientes iniquitatem] Qui faciunt iniquitatem.

2 Quia tanquam fœnum] Quia sicut fœnum. Velociter arescent] Cito arescunt. Olera herbarum] Herbæ olerum.

3 Spera in Domino] Confide in Deo. Habita in terra] Habita in terra promissionis. Pascere fide] Pascere in fide.

4 Delectare in Domino] Gaude in Deo. Petitiones cordis tui] Quæ petit cor tuum.

5 Revela Domino viam tuam] Revela Deo viam tuam. Et confide in eo] Et spera in eo. Et ipse faciet] Et ipse adjuvabit.

6 Et educet quasi lumen justitiam tuam] Et educet justitiam tuam quasi lumen. Et judicium tuum tanquam meridianum] Et judicium tuum sicut meridies.

7 Subditus esto Domino] Esto subditus Deo. Et ora eum] Et ora Deum. Ne æmulare virum] Ne invideas homini. Cui prosperatur via sua] Qui prosperatur in via sua. Virum facientem mala] Qui facit mala.

8 Desine ab ira] Cessa ab ira. Et relinque furorem] Et dimitte furorem. Ne æmulatus fueris] Ne invideas. Ut malefacias] Ut facias malum.

9 Quia malefactores exterminabuntur] Quia qui malefaciunt exterminabuntur. Sustinentes autem Dominum] Qui autem sustinent Deum. Ipsi hæreditabunt terram] Ipsi possidebunt terram.

10 Adhuc enim modicum] Adhuc modicum. Et non erit peccator] Et non erit impius. Et quæres locum ejus] Et quæres eum in loco suo. Et non invenies] Et non invenies eum.

11 Mansueti autem hæreditabunt terram] Mansueti autem possidebunt terram. Et delectabuntur in multitudine pacis] Et delectabuntur in abundantia pacis.

12 Observabit peccator justum] Considerat impius justum. Et stridebit super eum dentibus suis] Et infremit super eum dentibus suis.

13 Dominus autem irridebit eum] Dominus autem subsannabit eum. Quia prævidet quod veniet dies ejus] Quia videt quod veniat dies ejus.

14 Gladium evaginaverunt peccatores] Gladium strinxerunt impii. Intenderunt arcum suum] Intenderunt arcum suum in sagittis. Ut dejicerent inopem & mendicum] Ut deponerent pauperem & egenum. Ut trucidarent rectos corde] Ut interficerent eos qui recto sunt corde.

15 Gladius eorum intret in corda ipsorum] Gladius eorum intret in cor ipsorum. Et arcus eorum confringatur] Et arcus eorum confringetur.

16 Melius est modicum justo] Melius est modicum justi. Super divitias peccatorum multas] Quam divitiæ impiorum multæ.

17 Quia brachia peccatorum conterentur] Quia brachia impiorum conterentur. Confirmat autem justos Dominus] Confirmat autem justos Deus.

18 Novit Dominus dies immaculatorum] Novit Deus dies immaculatorum. Et hæreditas eorum in æternum erit] Et hæreditas eorum in æternum manebit.

19 Non confundentur in tempore malo] Non confundentur in tempore malitiæ. Et in diebus famis saturabuntur] Et in diebus famis satiabuntur.

20 Quia peccatores peribunt] Quia impii peribunt. Et inimici Domini] Inimici autem Domini. Statim ut honorificati & exaltati fuerint] Statim ut honorificati fuerint. Deficientes quasi fumus deficient] Deficientes sicut fumus deficient.

21 Mutuabitur peccator] Mutuabitur impius. Et non solvet] Et non reddet. Justus autem miseretur & tribuet] Justus autem misericors est & tribuit.

22 Quia benedicentes ei hæreditabunt terram] Quia benedicentes ei possidebunt terram. Maledicentes autem ei interibunt] Maledicentes autem ei disperdentur.

23 A Domino gressus hominis dirigentur] A Domino gressus viri diriguntur. Et viam ejus volet] Et viam ejus diligit.

24 Cum ceciderit non collidetur] Cum ceciderit non attritus erit. Quia Dominus supponit manum suam] Quia Dominus manum suam ponit.

25 Puer fui etenim, & senui] Puer fui, & senui. Et non vidi justum derelictum] Et non vidi justum derelictum. Nec semen ejus quærens panem] Nec semen ejus quærens panem.

26 Tota die misericordiam & fœnerat] Tota die misericordiam fœnerat. Et semen illius in benedictione erit] Et semen illius in benedictione est.

27 Declina a malo, & fac bonum] Declina a malo, & fac bonum. Et habita in sæculum sæculi] Et habita in sæculum sæculi.

28 Quia Dominus amat judicium] Quia Deus amat judicium. Et non derelinquet sanctos suos] Et non derelinquet viam sanctorum suorum. In æternum conservabuntur] In æternum conservabuntur.

29 Justi autem hæreditabunt terram] Justi autem possidebunt terram. Et habitabunt super eam in sæculum sæculi] Et habitabunt in ea in sæculum sæculi.

30 Os justi meditabitur sapientiam] Os justi meditatur sapientiam. Et lingua ejus loquetur judicium] Et lingua ejus loquitur judicium.

31 Lex Dei ejus in corde ipsius] Lex Dei ejus in corde ipsius est. Et non supplantabuntur gressus ejus] Et non supplantabuntur gressus ejus.

32 Observabit peccator justum] Considerat impius justum. Et quærit mortificare eum] Et quærit occidere eum.

33 Dominus autem non derelinquet eum in manibus ejus] Dominus autem non derelinquet eum in manu ejus. Nec damnabit eum cum judicabitur] Nec condemnabit eum cum judicatur.

34 Sustine Dominum, & custodi viam ejus] Sustine Deum, & custodi viam ejus. Et exaltabit te ut hæreditet terram] Et exaltabit te ut possideas terram. Cum perierint peccatores videbis] Cum disperdentur peccatores videbis.

35 Vidi impium superexaltatum] Vidi impium exaltatum. Et elevatum sicut cedros Libani] Et elevatum super cedros Libani.

36 Et transivi, & ecce non erat] Et transivi, & ecce non erat. Et quæsivi eum, & non est inventus locus ejus] Et quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.

37 Custodi innocentiam, & vide æquitatem] Custodi innocentiam, & vide æquitatem. Quia sunt relinquiæ homini pacifico] Quia sunt reliquiæ homini pacifico.

38 Iniqui autem disperdentur simul] Iniqui autem disperdentur simul. Reliquiæ impiorum interibunt] Reliquiæ impiorum disperdentur.

39 Salus autem justorum a Domino] Salus autem justorum a Deo. Et protector eorum in tempore tribulationis] Et protector eorum in tempore tribulationis.

40 Et adjuvabit eos Dominus, & liberabit eos] Et adjuvabit eos Deus, & liberabit eos. Et eripiet eos a peccatoribus, & salvos faciet eos] Et eripiet eos a peccatoribus, & salvos faciet eos. Quoniam speraverunt in eo] Quoniam speraverunt in eo.

dem natura cum Spiritu sancto. Est igitur Spiritus sanctus donum solùm respectu creaturarum, quibus liberaliter tantùm est communicabile.

169. Ad tertiam rationem constat ex dictis, quare potiùs Spiritus sanctus, quàm Filius habeat formalem rationem doni: quia nimirũ solus Spiritus S. procedit formaliter vt amor, qui est primum donum, & ratio ipsa formalis donandi, qua cętera, quæ donantur, denominantur dona formaliter.

170. Ad quartam. Concedo proprietatem, qua constituitur Spiritus sanctus, esse vnicam formaliter, sed multiplicem virtualiter, & secundùm conceptus explicitos, non quidem adæquatos, vti est vnum attributum respectu alterius; sed inadæquatos, vti est vnum & idem attributum respectu sui ipsius, per ordinem ad plures conceptus inadęquatos explicitos. Constituit igitur ratio doni personam Spiritus sancti inadæquatè; sicut ratio imaginis personam Filij. Constituit autem illam non ratione connotati, quod in obliquo importat, sed ratione fundamenti, quod principialiter & in recto dicit: hoc autem est ipsa spiratio passiua, vt apta nata liberaliter communicari, quæ solùm secundùm conceptum explicitum, & inadæquatum distinguitur ab ipsa spiratione passiua.

171. Ad confirmationem nego, donationem, qua Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, & qua donabilis est creaturis, esse relationes oppositas: tum quia sunt respectu diuersorum; nam prior est respectu principij spiratiui; posterior respectu creaturarum: quemadmodum possunt in vno eodemque subiecto esse oppositæ relationes genitoris respectu vnius, & geniti respectu alterius. Tum quia prior est realis & secundùm esse; posterior verò rationis & secundùm dici.

172. Ad quintam. Distinguenda est maior: nam omne donum est alicuius possessoris donum, vel dominio, cui tantùm respondet subiectio; vel origine, cui sola respondet originatio. Porrò Spiritus sanctus est Patris & Filij donum non dominio, sed origine & authoritate, cui tantùm respondet origo passiua in dono ipso originato. Ex his patet ad fundamentum Durandi: nam alio modo donabilis est creaturis Spiritus sanctus, alio modo reliquæ personæ, & essentia ipsa diuina. *Ad fund. Durandi.*

DISPVTATIO XXVIII.

De Missione Diuinarum Personarum.

HACTENVS de proprietatibus diuinarum personarum in ordine ad se, quibus inuicem secernuntur peculiari nota, qua existunt & operantur ad intra. Supersunt explicandæ proprietates earundem in ordine ad creaturas, quibus vna secernitur ab alia, & manifestatur vt distincta persona ab alijs, per specialem modum existendi & operandi ad extra. Quæ propterea dicuntur proprietates notionales ad extra, quia sunt proprij modi existendi & operandi singularum personarum, quibus ad extra manifestantur & apparent. Sicut enim Deus habet quædam prædicata in tempore, quæ illi competunt in ordine ad creaturas, vt est vnus essentialiter, & sunt communia toti Trinitati, dicunturque essentialia, vt esse *Creatorem*, *Conseruatorem*, & *Dominum* rerum omnium: ita quædam alia habet in ordine ad easdem creaturas, quæ illi etiam in tempore competunt, vt est distinctus personaliter, suntque propria singularum personarum, dicunturque notionalia ad extra, vt esse *missum*, *Incarnatum*, *manifestatum* &c. De quibus potissimum quæremus, an *missio* propriè competat diuinis personis: in quo præcipuè consistat quidditatiua ratio *missionis* diuinæ: quæ tandem, & quotuplex sit.

SECTIO I.

An Diuinis personis competat vera & propria missio?

1. EXPRESSVM fidei dogma est, diuinis personis competere missionem, tam actiuam respectu personę mittentis, quàm passiuam respectu personæ missæ. Constat ex pluribus Scripturæ testimonijs, quibus vtraque missio diuinis personis tribuitur. Ioan. 7. *A me ipso, inquit Christus, non veni, sed est verus, qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, & ipse me misit.* Et c. 15. *Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre:* aliaque innumera sunt vtriusque testamenti loca, in quibus diuinis personis tam actiua, quam passiua missio tribuitur: adeo vt nemo hactenus Hæreticorum illam simpliciter negare sit ausus: quamuis ea abutantur ad inæqualitatem Diuinarum personarum arguendam. Sola igitur Theologica controuersia superest, an verè & propriè competat missio diuinis personis. *Fidei dogma.* *Ioan. 7.* *Ioan. 15.*

2. Ratio

Nyssenus. 2. Ratio dubitandi est multiplex. Prima desumitur ex Patribus. Nyssenus orat. de Deitate Filij & Spiritus sancti columna 7. inquirens quomodo Filius Dei sit missus, *an forma Dei præditus? an forma serui accepta in plena Deitate manens? Penitus enim*, inquit, *perspicuum esse arbitror, diuinam potentiam atque naturam, cùm vbique sit, ac per omnia pertingat atque peruadat, & res vniuersa complexa sit, mitti haud rectè dici.* Chrysostom. Chrys. tom. 3. hom. de Spiritu S. quę incipit, *Heri: Si autem audieris*, inquit, *dicentẽ*; Mittam vobis Spiritum S. *non secundùm Deitatem accipias. Deus enim non demittitur. Nomina sunt hæc operationum significantia, eò quòd omnis, qui demittit, in illa mittit loca, in quibus non est.* Et paulò pòst ita concludit: *Igitur cùm dicit*, Mitto vobis Spiritum sanctum, *donum dicit sancti Spiritus: vt discatis, quòd donum mittitur, Spiritus sanctus autem non mittitur.* Et infrà: *Alia est*, inquit, *virtus, quæ conceditur, & alius est Spiritus qui concedit.*

3. Secunda dubitandi ratio est, quoniam missio in suo quidditatiuo conceptu imperfectionem importat. Quæ autem in suo quidditatiuo conceptu imperfectionem important, nequeunt propriè, sed metaphoricè tantùm Deo competere. Minor constat, nam ideo *Irasci, Pœnitere, Obliuisci*, & similia metaphoricè tantùm prædicantur de Deo, quia in suo quidditatiuo conceptu imperfectionem inuoluunt. Cuius ratio à priori est, quia quod in suo quidditatiuo conceptu imperfectionem importat, translatum ad Deum non potest suum formale significatum retinere; ac proinde nequit propriè Deo competere: nam illud propriè Deo competit, quod competit secundùm suum formale significatum; proprium enim nominis est ipsius formale significatum. Igitur cui non competit formale significatum nominis, nec nomen ipsum propriè competere potest. Maior probatur: etenim duplex est missio physica, & moralis: vtraque per se imperfectionem inuoluit: & de morali quidem patet: nam hæc vel fit imperio & auctoritate mittentis, vt cùm dominus mittit seruum, aut Pontifex Legatum: vel consilio, vt cùm Consiliarius mittit Regem ad bellum. Nam prior missio includit subiectionem, & defectum potestatis; posterior ignorantiam, & defectum prudentiæ. De Physica verò probatur: nam hæc includit vel impressionem virtutis, quæ res missa ad locum à mittente destinatum dirigitur, vt cùm sagitta dirigitur ad scopum à sagittante præfixum: vel per distinctionem propriæ entitatis, vt cum flos emittitur ab arbore, splendor à sole.

4. Confirmatur 1. Nam vtraque missio importat localem separationem missi à mittente. Non enim propriè mittitur, nisi qui vel à mittente discedit ad negotium aliquod, authoritate mittentis peragendum, vt accidit in missione morali: vel quod per propriam entitatem situ disiungitur à suo principio. Non enim propriè mitti dicitur passio ab essentia, vel actus vitalis ab interno principio, eò quòd ad missionem propriè dictam requiritur localis separatio missi à mittente.

5. Confirmatur 2. Nam propterea, vt docent Scholastici cum Magistro in 2. dist. 10. Angeli superiores non mittuntur ad externa ministeria, sed tantùm dirigunt & illuminant Angelos inferiores, quorum tantùm est mitti, quia missio imperfectionem importat ex parte missi. Scholastici cũ Magistro

6. Tertia ratio dubitandi, quoniam *mitti*, est missum aliter se habere in aliquo loco, quàm antea se habebat; atqui diuinæ personæ non possunt aliter se in aliquo loco habere, quàm antea: igitur non possunt propriè *mitti*. Maior constat, alioqui non esset maior ratio, cur potiùs persona diceretur mitti ad vnum locum, quam ad alium, nisi quia aliter se habet in vno, quam in alio. Minor probatur, quia diuinæ personę sunt vbique præsentes per immensitatem: ergo implicat, eas aliter se habere in vno loco, quàm in alio: alioqui non æquè essent per immensitatem vbique præsentes.

7. Quarta dubitandi ratio est: quoniam hinc sequeretur, multa alia esse de diuinis personis propriè admittenda, quæ scriptura de illis affirmat, vt *Exire à Patre*: *Venire in mundum*: iterum *Relinquere mundum*, & *Reuerti ad Patrem*, Ioan. 16. cùm vtraque imperfectionem importent localis mutationis, quę in diuinas personas, vtpotè omnis mutationis expertes, cadere non potest. Propter has rationes. Sit Ioan 16.

8. Prima sententia affirmans, diuinis personis impropriè tantùm & metaphoricè missionem competere. Hanc apud nullum Authorem reperi, qui hactenus sua scripta edidit, solùm apud Didacum Ruiz disp. 108. sec. 5. legi, non defuisse inter primarios huius ętatis Authores, qui hanc diuinarum personarum missionem metaphoricam appellarit, licet nullam huius rei rationem assignet; assignari tamen possunt omnes rationes dubitandi à nobis propositę. Ruiz.

9. Secunda sentẽtia docet, omnino verè & propriè, & non metaphoricè diuinis personis missionem competere. Est omnium Scholast. cum Magist. in 1. dist. 14. 15. 16. & 17. qui vel hanc sententiam vt certam supponũt, vel expresè asserunt, missionem verè & propriè esse in diuinis: vt Bonauent. dist. 15. p. 1. q. 1. in Corp. *Missio*, inquit, *per comparationem ad terminum completissimè reperitur in diuinis multò magis, quã in creatis.* Argent. ibid. a. 1. & Marsil. q. 18. a. 1. id non solùm affirmant, sed etiã probant hac ratione: vbicunque sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem & auctoritatem ab alia, ibi vera potest dici missio: sed in diuinis sunt plures personæ, quarum vna habet virtutem, & authoritatem ab alia; ergo ibi est vera missio. Palatius eadem dist. disp. vnica, ante 1. concluſ. *Aptissimè*, inquit, *vtitur hoc verbo Scriptura, quod sanè non imperium, aut superioritatem aliquo modo in mittente significat, sed potiùs originem emissi ab emittente.* Idem docent Patres. Vnde Athanasius lib. 5. Omnes Scholastici cum Magistro. Bonauent. Argentin. Marsilius Palatius. Athanasius

contra

contra Arianos in fine teſtatur, hoc vocabulo *miſſionis* vſos fuiſſe ſanctos viros ad exprimendam viſibilem præſentiam Verbi in carne aſſumpta.

Contraria ſententia cenſura. Ruiz.

10. Quare temeritatis nota dignum cenſet prędicto loco Ruiz illum, qui abſolutè dixerit miſſionem non niſi metaphoricè diuinis perſonis competere. Et meritò, cùm nullus hactenus aut Scholaſticorum, aut Patrum, quæ Scriptura de miſſione Diuinarum perſonarum docet, in metaphorico ſenſu intellexerit: quin multi expreſsè, vt paulò antè vidimus, ea in vero & proprio ſenſu acceperunt. Pro clariore tamen propoſitæ difficultatis explicatione,

Ruiz. Richardus.

11. DICO 1. Miſſio ſub ea ratione, ſub qua competit creaturis, nō niſi impropriè & metaphoricè competit diuinis perſonis. Aſſertio hæc certiſſima eſt, quam admittit etiam Ruiz: eamque expreſsè docuit Richardus in 1. diſt. 15. a. 1. qu. 1. ad 2. vbi etiam rationem aſſignat: *Quia*, inquit, *miſſio propriè dicta conueniens creaturæ, & miſſio propriè dicta, in quantum eſt conueniens diuinæ perſonæ, non ſunt eiuſdem rationis vnivocæ.* Fundamentum verò eſt, quia miſſio ſub ea ratione ſpecifica, qua conuenit creaturis, includit omnes imperfectiones ſupra enumeratas. Quapropter nequit vt ſic, niſi metaphoricè diuinis perſonis conuenire.

12. DICO ſecundò. Non obſtantibus his imperfectionibus, ſub quibus miſſio competit creaturis, adhuc miſſio quidditatiuè ſumpta verè & propriè conuenit diuinis perſonis. Fundamentum eſt, quia reſectis omnibus imperfectionibus, cū quibus reperitur in creaturis, adhuc manere poteſt quidditatiuus conceptus miſſionis, Deo & creaturæ analogicè communis: ergo miſſio vt ſic verè & propriè competit diuinis perſonis. Conſequentia patet, nam tunc verè & propriè aliqua perfectio creata competit Deo, quando depurata ab omni imperfectione, cum qua competit creaturis, adhuc remanet quidditatiuus conceptus ipſius, Deo & creaturę analogicè communis. Contrà verò tunc aliqua perfectio creata impropriè & metaphoricè competit Deo, quando depurata ab imperfectione, cum qua competit creaturæ, nullus remanet quidditatiuus conceptus ipſius. Exemplum primi ſit. Scientia depurata ab accidentalitate, diſcurſu, & reliquis imperfectionibus, cum quibus competit intellectui creato, adhuc remanet conceptus certò & euidenter obiectum exprimentis, intellectui creato & increato analogicè communis: in quo conceptu ſaluatur quidditas & ratio ipſa formalis ſcientiæ. Exemplum ſecundi ſit. Motus localis, qui depuratus ab imperfectione tranſlationis mobilis de loco ad locum, amittit quidditatiuum conceptum motus; ſublata enim tranſlatione mobilis de loco ad locum, nullus remanet conceptus, in quo quidditas & propria ratio motus ſaluari poſſit: ac proinde; cùm ad Deum transfertur, non niſi impropriè & metaphoricè de eo affirmatur.

13. Antecedens autem ſic oſtendo. Reſectis imperfectionibus eſſentialis diſtinctionis, localis diſtantiæ, ſitualis ſeparationis, cæteriſque mutationibus, quas includit miſſio creata, adhuc remanere poteſt conceptus perſonalis diſtinctionis miſſi à mittente, cum actiua communicatione poteſtatis ex parte mittentis, & paſſiua acceptione eiuſdem poteſtatis ex parte miſſi, ad aliquod munus authoritate mittentis obeundum. Atqui in hoc conceptu ſaluatur perfectiſſima quidditas & formalis ratio miſſionis, quæ, vt ex infrà dicendis conſtabit, eſt quædam realis proceſſio miſſi à mittente, ad aliquod munus conſilio & authoritate mittentis peragendum. Maior eſt manifeſta tam in miſſione Filij ad opus Incarnationis peragendum; quàm in miſſione Spiritus ſancti ad corda Apoſtolorum in die Pentecoſtes inflammanda. Etenim miſit Pater Filium ad opus Incarnationis præfinito tempore exequendum, dum illum ab æterno genuit, cum poteſtate, conſilio, & virtute ad prædictum opus tali tempore peragendum. Miſerunt Pater & Filius Spiritum ſanctum ad corda Apoſtolorum in die Pentecoſtes inflammanda, dum illum ab æterno ſpirarunt cum poteſtate, conſilio, & virtute ad hoc opus præfinito tempore perficiendum. In vtraque enim legatione proprijſſimè elucet natura & eſſentia ipſa miſſionis; & quidem, vt Bonauentura dixit, melius & perfectiùs, quàm in creaturis ipſis. Verùm hæc clariùs conſtabunt ex dicendis.

Bonauent.

14. Iuxta priorem noſtram aſſertionem intelligenda ſunt citata teſtimonia Patrum; nec non prima ſententia cum ſuis probationibus & rationibus dubitandi initio propoſitis. Iuxta quam aſſerere, miſſionem, prout illa competit creaturis, non niſi impropriè & metaphoricè competere diuinis perſonis, nullus eſt error, aut temeritas: eſſet autem, ſi quis abſque vlla declaratione abſolutè negaret, miſſionem non niſi impropriè & metaphoricè compere diuinis perſonis. Quia tunc propoſitio ſimpliciter aſſerta, ſine vlla declaratione, intelligenda veniret etiam iuxta ſecundam aſſertionem, contra quam ſentire ad minimum eſt temeritas.

15. In ſpeciali autem ad rationes dubitandi. Ad primam Reſp. citatos Patres expreſsè tantùm diuinis perſonis negare miſſionem ſecundùm imperfectiones, ſecundùm quas competit creaturis, vt conſtat ex rationibus, quas ſubiungunt; *Non enim* ſubdit Nyſſenus, *extra eam aliquid vacuum & inane eſt, quo cùm prius ibi non eſſet, poſtea quàm miſſa fuerit, accedat, ſed cum conſeruatrice vt ſua res vniuerſas coërcet atque continet, non habet, quo tranſeat, cum ipſa ſit rerum vniuerſitatis plenitudo.* Similiter Chryſoſtomus miſſionem diuinis perſonis negat, quæ localem ſeparationem miſſi à mittente importat, vt ex ipſius diſcurſu apparet. Cæterùm abſolutè non negant hi Patres, miſſionem competere diuinis perſonis. Ita enim concludit Nyſſenus. *Deſcenſus igitur*

Patres exponuntur.

Nyſſenus.

Chryſoſt.

Filij

Filij Dei ad nostram humilitatem & infirmitatem, qui voluntate Patris accidit, missio dicitur. Nam ab immortali natura ad nostram vitam migratio, non de loco ad locum motum Domini significat, sed ab altitudine gloriæ ad humilitatem carnis indicat descensum. Idem fatetur Chrys. circa finem homiliæ. *Dominus*, inquit, *misit & Spiritum suum.* Explicans autem modum huius missionis: *Genuit*, inquit, *secundùm Deitatem: misit secundùm carnem.* Et paulò pòst: *Misit*, inquit, *Pater, qui non migrat, nec transfertur loco. Misit Filius, qui non se discedere facit, & à quo non disceditur.* Igitur in eo tantùm sensu illi Patres in diuinis missionem negarunt, in quo ea reperitur in creaturis, videlicet per missi à mittente localem separationem.

16. Ad secundam nego, missionem secundùm genericam rationem, abstrahentem à diuina & humana dicere imperfectionem, sed solùm secundùm rationem specificam, ad humanam missionem contractam: de quo tantùm probant exempla & rationes adductæ. Vnde ad priorem confirmationem negandum est, illum tantùm propriè mitti, qui localiter separatur à mittente. Nam licet hoc verum sit in missione creata, propter imperfectionem & limitationem naturæ missi & mittentis, non est tamen id essentiale missioni vt sic, cuius quidditas perfectè saluatur in reali egressu per originem missi à mittente, cum communicatione potestatis ad nouum munus peragendum. Cæterùm non dicitur passio mitti ab essentia, vel actus vitalis à principio vitæ, quia ad missionem requiritur habitudo ad terminum operandum extra mittentem. Est enim mittere, mediante misso aliquid extra se operari. Cùm igitur passio & actus vitalis producantur intra proprium principium, non dicuntur à suo principio propriè mitti: sicut dicitur propriè mitti lumen à sole; & flos ab arbore: quorum illud subiecto; hic situ disiungitur à suo principio. Personæ autem diuinæ, etsi per se ipsæ existere nequeant separatæ à suo principio, existere tamen possunt ratione externi effectus, ad quem operandum à suo principio destinantur: in ordine ad quem effectum propriè dicuntur mitti.

17. Ad posteriorem confirmationem. Exemplum de Angelis superioribus partim est simile, partim dissimile, simile, quatenus non ad quæuis opera illi mittuntur, sed ad grandia & sublimia, quale fuit opus Incarnationis, ad quod nunciandum legatus fuit Gabriel, vnus ex supremis spiritibus. Ita non ad quæuis opera mittuntur personæ Diuinæ, sed ad magna & heroica. Dissimile, quoniam propter limitationem naturæ Angelicæ, nequeunt Angeli ad hæc inferiora mitti, absque aliqua ipsorum imperfectione: congruentius autem est, vt hanc imperfectionem subeant Angeli inferiores, quorum curæ commissa sunt hæc inferiora. Personæ autem diuinæ absque vlla ipsarum imperfectione mitti possunt ad quæcunque opera. Tandem personæ diuinæ mittuntur vel ad manifestandas nobis in signo aliquo sensibili suas ipsarum proprietates & origines, vel ad sanctificandas animas. Neutrum autem munus peragi potest, absque missione diuinarum personarum: cùm nec nisi diuinæ personæ animas sanctificare; nec nisi ipsemet esse possint termini sensibilis manifestationis. Angeli autem solùm mittuntur ad aliquod opus perficiendum, quod æquè bene perfici potest à quocunque inferiori.

18. Ad tertiam rationem dubitandi Respondeo, maiorem esse veram de misso creato, non autem de increato, qui aliter existere, vel apparere potest, non per nouam existentiam, aut mutationem sui, sed rei, in qua nouo modo existere, & apparere dicitur. Neque ex eo quòd diuinæ personæ sunt vbique præsentes per immensitatem, nequeunt nouo modo & speciali existere, vel apparere, quo antea non existebant, & apparebant. Nam præter illos tres modos communes existendi per *potentiam*, *præsentiam*, & *essentiam*, dantur alij modi speciales, quibus Deus existit in creaturis, vel tanquam significatum in signo, vel tanquam suppositum in naturâ assumpta, vel tanquam obiectum in cognoscente & amante.

19. Ad quartam rationem concedo, eodem modo admittenda esse in Deo in proprio sensu reliqua omnia, quæ de Deo Scriptura tradit, modò vel auctoritas Patrum & Scholasticorum non repugnet, vel ratio aliqua Theologica non aduersetur. Idque ex illa vniuersali regula, à Patribus & Scholasticis tradita, quod semper sacra Scriptura est in proprio sensu intelligenda, & nunquam ad metaphoricum detorquenda, nisi aut Patrum Scholasticorumque auctoritas, aut Theologica ratio refistat. An autem quæ in ratione ipsa dubitandi allata sint in proprio, vel metaphorico sensu intelligenda, constabit ex infrà dicendis.

SECTIO II.

Quid sit Missio personæ Diuinæ?

20. CONSVETVS modus indagandi diuina est per perfectiones creatas resectis earum imperfectionibus. Porrò in quauis missione creata depurata ab imperfectionibus, quas vt creata includit, tria remanent, quæ ad integrandam naturam missionis vt sic quidditatiuè concurrunt; qui mittit, qui mittitur, & terminus ad quem mittitur. Hæc enim tria necessaria sunt; & sufficiunt ad essentiam missionis vt sic. Est enim missio essentialiter operatio duorum (cùm nemo seipsum propriè mittat) mandantis & exequentis: quæuis autem operatio habitudinem dicit ad terminum operabilem. Sufficienter igitur his tribus terminis mittente, misso, & ter-

mino

mino ad quem mittitur, concluditur integra missionis quidditas. His enim tantùm positis, ponitur tota missionis essentia: quolibet autem eorum sublato, tollitur quidditatiuus conceptus illius. Nam nec mittens intelligi potest sine respectu ad missum, & terminum ad quem mittit; nec missus sine respectu ad mittentem & terminum, ad quem mittitur: quo fit, vt tam mittens dicat habitudinem ad missum & ad terminum, ad quem mittit, quàm missus ad mittentem & ad terminum, ad quem mittitur.

21. Quoniâ verò duplex est missio physica, & moralis, dupliciter etiam esse potest hæc habitudo mittentis ad missum, & missi ad mittentem, physica, si missio sit physica; moralis, si missio erit moralis. Illa est per realem communicationem virtutis, ad terminum ad quem mittit, physicè operandum, vt Sagittarius per realem impressionem virtutis mittit sagittam ad scopum pertingendum: Sol per realem productionem mittit lumen ad aërem illuminandum: hæc est per moralem tantùm communicationem virtutis, aut dirigentis, si tantùm consilio: aut mandantis, si etiam imperio & auctoritate mittat.

22. Posset esse & tertia missio, vtriusque perfectionem participans, & physicę missionis per realem communicationem virtutis executiuæ; & moralis per moralem communicationem potestatis exequendi terminum, iuxta consilium & imperium mittentis. Qualis esset, si aliquis miles in fortitudine & generositate insignis, eo animo prolem susciperet, vt cõmunicatâ illi per naturalem generationem suâ fortitudine & generositate, illum postea consilio & imperio suo ad bellum mitteret, vt in eo suam, & Patris virtutem manifestaret. Huic persimilis est missio personæ Diuinæ, quæ vtriusque missionis perfectionem, & physicæ, & moralis eminentissimè participat; participat perfectionem physicę, per physicam receptionem virtutis à persona mittente, ad terminum, ad quem mittitur, physicè operandum: participat perfectionem moralis, per moralem determinationem voluntatis ab eadem persona mittente ad eundem terminum, consilio & voluntate mittentis exequendum. Etenim persona missa per originem simul cum natura mittentis, accipit virtutem, & potentiam operandi terminum, ad quem mittitur: nec non sapientiam, & voluntatem exequendi terminum, iuxta voluntatem mittentis: ac proinde perfectissimè participat naturam vtriusque missionis physicæ, & moralis. Ex his potissima difficultas insurgit, in quo præcipuè quidditatiua ratio missionis diuinę consistat.

23. PRIMA sententia docet, eam consistere in sola operatione temporali, per quam processio personæ missæ in aliquo effectu creato manifestatur, cùm respectu ad principium productiuum non personæ missæ, sed operationis, quâ persona missa manifestatur in creaturis. Hanc vt Magistri sententiam defendunt S. Thomas in 1. dist. 15. q. 3. a. 1. Bonauentura eadem dist. p. 1. q. 4. Scotus dist. 14. q. vnica §. *Licet autem*, Marsilius q. 18. Gabriel q. 1. Fundamentum est, quia personam Diuinam mitti, formaliter est, peculiari modo in creaturis existere, quo antea non existebat: Atqui hoc formaliter importat solam operationem, quâ persona missa manifestatur in creaturis, cum respectu ad principium effectiuum talis operationis: igitur missio personæ Diuinæ formaliter consistit in solâ operatione temporali, cum respectu tantùm ad principium effectiuum ipsius. Minor, in qua tãtùm est difficultas, probatur 1. auctoritate Augustini 2. de Trinit. c. 5. ad finem: *Si ergo*, inquit, *missus dicitur*, (nempe Filius) *in quantum apparuit foris in creatura corporali, qui intus in natura spirituali oculis mortalium semper occultus est, iam in promptu est intelligere etiam de Spiritu sancto, cur missus & ipse dicatur. Facta est enim quædam creaturæ species ex tempore, in quâ visibiliter ostenderetur Spiritus S.* Et paulò pòst ita concludit: *Hæc operatio visibiliter expressa, & oculis oblata mortalibus missio Spiritus S. dicta est.* Vbi nulla facta mentione de ęterna personæ missæ processione, in sola temporali apparitione collocat totam personæ Diuinæ missionem.

Magister. S. Thomas. Bonauent. Scotus. Marsilius. Gabriel.

Augustin.

24. Secundò sic probat ratione præcitato loco S. Tho. hanc sententiam. Quando aliquod compositum prædicatur de aliquo secundùm fieri, diuersomodo se habet respectu facientis, & respectu facti. Nam respectu facti vtrumque debet prædicari secundùm esse, non tamen vtrumq; secundùm fieri velut si dicas; *hic factus est homo albus*, oportet, vt sit & homo albus: non autem est necesse, vt fiat homo, sed sufficit, vt fiat tantùm albus. Respectu verò facientis non est necesse, vt faciat vtrumque, sed alterum tantùm: vt si dicas, *Pictor facit parietem album*: non est necesse, vt vtrumque simul faciat, sed sufficit, si faciat tantùm album. Cuius ratio est quia faciens non refertur ad factum, nisi secundùm id, quod facit in illo. Cùm autem missio ponat missum in aliquo nouo fieri, in quo antea non erat, oportet, ad hoc vt dicatur missus, vt vtrumque includat, & quòd si ab alio, & quòd fiat in aliquo secundùm nouũ modum existendi. Ex parte verò mittentis nihil aliud importat mittere, quàm facere missum nouo modo existentem in alio: igitur cuicunque conuenit facere alium nouo modo existentem in aliquo, conuenit mittere, etiamsi non sit principium ipsius secundùm esse: atqui hoc conuenit tori Trinitati: igitur tota Trinitas dicitur mittere. Igitur Diuina missio per se non includit æternam processionem missi à mittente, sed temporalem duntaxat operationẽ, cum solo respectu rationis missi ad mittentem, quæ est tota Trinitas, à qua persona missa non distinguitur.

S. Thomas.

25. SECVNDA sententia ex opposito affirmat, in sola processione æterna personæ missæ,

Gregorius Magnus.

missæ, missionis quidditatem formaliter consistere. Hanc docere videtur Gregorius Magnus homil. 26. in Euangelia columna 1. vbi postquam Filij missionem per opus Incarnationis explicuit, statim subdit: *Quamuis mitti etiam iuxta naturam Diuinitatis possit intelligi. Eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur.* Eodem modo Spiritus sancti missionem per æternam eius à Patre & Filio processionē declarat. *Sed eius*, inquit, *missio, ipsa processio est, quâ de Patre procedit & Filio.* Vnde tandem amborū missionem per increatam eorum processionem definiens, ita concludit: *Sicut itaque Spiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & Filius non incongruè mitti dicitur, quia generatur.* Fundamentū esse potest, quoniam missio præsertim physica, est realis egressio termini à mittente, vi cuius accipit aliquod esse, quod antea non habebat: atqui æterna processio Filij & Spiritus sancti est eiusmodi: nam tam Filius vi generationis, quàm Spiritus S. vi spirationis accipit esse personale, quod nec Filius ante generationem, nec Spiritus S. ante spirationem habebat: ergo. Maior colligitur ex ipsa definitione missionis; & illustratur exemplis: nam & flos mitti dicitur ab arbore, & lumen à sole, per solam productionem floris ab arbore, & luminis à sole. Ergo tam Filius, quàm Spiritus sanctus, mitti dicuntur à suo principio productiuo, per solam processionem æternam.

26. TERTIA sententia vtrumque ad Diuinæ missionis quidditatem requirit, & æternam processionem personæ missæ à mittente; & temporalem operationem, quâ persona missa peculiari modo manifestatur in creaturis. Adhuc tamen hæc sententia trifariam diuiditur: nam alij putant, processionem æternam non nisi connotatiuè, & in obliquo à missione importari; temporalem verò contrà per se, & in recto. Alij contrà, processionē æternam per se & in recto, temporalem verò cōnotatiuè & in obliquo. Alij demum vtramque per se, & æquè primò in missionis quidditate includi. Pro cuius difficultatis solutione,

27. DICO 1. Quidditas Diuinæ missionis non saluatur in sola operatione temporalis, cum respectu tantùm rationis personæ missæ ad principium effectiuum talis operationis, præcisa æterna processione personæ missæ à persona mittente. Fundamentum, quoniam missio propriè dicta importat realem distinctionem missi à mittente, cum communicatione virtutis & potestatis exequendi munus, ad quod missus à mittente destinatur: atqui hæc in missione Diuina non saluantur per solam operationem temporalem, cum respectu rationis personę missæ, ad principium effectiuum talis operationis. Maior constat, nam quātò missio recedit à reali distinctione missi à mittente, tantò recedit à proprietate missionis: vnde improprijssima est missio sui à se ipso. Minor patet, nam per solam temporalem operationem ad extra, cum rationis respectu ad principium effectiuum talis operationis, nec persona Diuina missa distinguitur à principio mittente; nec ab illo accipit virtutem & auctoritatem exequendi munus, ad quod destinatur; nam hæc est tota Trinitas, à qua non distinguitur persona missa, sed in ea includitur: ac proinde persona missa mitteretur, & virtutem exequendi acciperet à se ipsa, aut certè ab aliquo principio à se, cæterisque personis non distincto, nempe à natura Diuina, quæ est principium effectiuum omnis operationis ad extra.

28. Confirmatur. Nam hoc modo etiam Pater posset propriè mitti: atqui hoc expressè negat Augustinus 2. de Trinitate cap. quinto. *Pater*, inquit, *solus nusquam legitur missus.* Cuius rationem assignat lib. quarto, cap. vigesimo. *Non enim*, inquit, *habet de quo missus sit, aut ex quo procedat.* Et tomo sexto, l. contra sermonem Arianorum capit. quarto. *Solus*, inquit, *Pater non legitur missus, quoniam solus non habet authorem, à quo genitus sit, vel à quo procedat.* *Augustin.*

29. Respondent Aduersarij, ideo non posse Patrem propriè mitti, quia à nullo procedit est autem de quidditate missi, vt ab aliquo sit, quamuis non necessariò ab eo, à quo mittitur. Ex quo inferunt Filium non tantùm à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, à quo tamen non procedit, mitti posse. Quod confirmant testimonio Isaiæ 48. *Et nunc Dominus Deus misit me, & Spiritus eius.* Et capit. 61. *Spiritus*, inquit, *Domini super me, eò quòd vnxerit Dominus me: ad annunciandum mansuetis misit me.* Quæ loca de Christo, etiam vt Deo à Spiritu S. misso intelligunt Athanasius lib. 3. de assumptione hominis, Ambrosius l. 2. de fide, ad Gratianum. c. 4. & alij. *Isai. 48.* *Isai. 61.* *Athanasius* *Ambrosius.*

30. Sed contrà; nam eatenus missus in Diuinis quidditatiuè postulat esse ab alio, quatenus quidditatiuè postulat per realem originem accipere virtutem & potestatem à mittente ad opus, ad quod destinatur, exequendum: præcisa autem hac ratione, nulla apparet necessitas, cur missus debeat esse ab alio, siquidem neque hoc postulat missio vt sic: nam si per impossibile esset aliquis à nullo productus, adhuc mitti posset ab alio, per moralem duntaxat communicationem potestatis, ad aliquod munus, mittentis auctoritate peragendum: neque vt talis missio est; nam quatenus talis missio Diuina est, formaliter non dicit, quàm vt missus & mittens sit Deus. Quare si saluari potest conceptus missionis Diuinæ absque reali distinctione, & communicatione auctoritatis à mittente, non est, cur debeat persona missa esse ab alio; ac proinde poterit Pater, non secus ac Filius, & Spiritus S. à tota Trinitate mitti.

31. Ad testimonia autem Isaiæ Respondeo, ea à plerisque explicari de Christo, vt homine, qui non tantùm à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, & à se ipso vt Deo, atque adeo à tota Trinitate missus est. Cæterum *Explicatur testimonia Isa. & Patrum authoritas.*

citati

citati Patres, qui ea intelligere videntur de Christo vt Deo, explicandi sunt de missione largè sumpta, non de rigorosa, de quâ nos disputamus.

32. DICO 2. Integra quidditas missionis Diuinæ non saluatur in sola processione æterna personæ missæ. Est aperta sententia Augustini 4. de Trinitat. cap. 20 circa medium: vbi disputans de missione Filij: *Non ergo*, inquit, *eo ipso, quòd de Patre natus est, missus dicitur Filius: sed vel eo quòd apparuit huic mundo Verbum caro factum: vel eo, quòd ex tempore cuiusq; mente percipitur.* Vbi præter æternam generationem ad Filij missionẽ requirit temporalem aliquam operationem. Probatur hæc assertio ex Paulo ad Galat. 4. *Vbi*, inquit, *venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.* Porrò, si missio in sola processione æterna consisteret, illa non in tempore, sed ab æterno fuisset.

Augustin.

Ad Gal 4.

33. Probatur secundò ratione. Nam missio includit habitudinem ad terminum operandum extra mittentem: nemo enim propriè mittere dicitur ea, quæ intra se ipsum operatur: est enim *mittere*, aliquid extra se exequendum mandare: sed per æternam processionem persona mittens nihil extra se operatur: igitur in ea integra missionis quidditas saluari nequit. Minor patet, nam æterna processio, cùm sit actus immanens, manet intra ipsum Deum producentem. Nec refert, quòd producatur extra principium realiter distinctum: quia non producitur extra illud totaliter, quod ad *mittere*, propriè dictum requiritur: nam etiam actus vitalis creatus producitur realiter distinctus à suo principio vitali creato; quia tamen nõ producitur extra illud totaliter, sicut producitur lumen à sole in externum subiectum, & flos ab arbore situ disiunctus, non dicitur propriè missus; nec principium vitale dicitur illum propriè mittere. Cuius ratio à priori est, quoniam mittere finaliter est ad manifestandam virtutem & potestatem mittentis: sola autem processio interna non est manifestatiua virtutis & potestatis mittentis, igitur in ea nequit integra quidditas missionis saluari.

34. DICO 3. Adæquata essentia missionis Diuinæ vtramque processionem intrinsecè includit, & æternam missi à mittente, & temporalem eiusdẽ processionis æternæ manifestatiuam; priorem quidem materialiter & præsuppositiuè, posteriorem verò formaliter & completiuè. Assertio tria dicit: primum, quod missio diuina vtramque processionem æternam & temporalẽ includat: secundum, quod eas includat intrinsecè: tertium, quod æternam includat materialiter & præsuppositiuè: temporalem verò formaliter & completiuè.

35. PRIMA pars communis est inter Scholasticos; quam expressisse videtur Christus Dominus Ioan. 8. illis verbis: *Ego ex Deo processi, & veni*: & 16. *Exiui à Patre & veni in hunc mundum*; per priora verba æternã processionem; per posteriora temporalẽ significans operationem, *à Patre enim venisse, & ex Deo exisse non est*, inquit Hilarius 6. de Trin. columna 14. *significationis eiusdem. Quantum interest inter nasci, & adesse: tantùm à se vterq; sermo discernitur: cùm aliud sit, à Deo in substantia natiuitatis exiuisse; aliud à Patre in hunc mundum ad consummanda salutis nostræ Sacramenta venisse.* Ex eodem loco Augustinus 4. de Trinitat. cap. 20. colligit, ad missionis Diuinæ quidditatem vtramque processionem requiri. Idem docet Beda homilia in Dominica post Ascensionem: his verbis: *Cùm eiusdem Spiritus gratia datur hominibus, mittitur profectò Spiritus à Patre: mittitur à Filio, quia & eius missio ipsa processio est, qua ex Patre procedit & Filio.* Ratio verò est, quoniam missio, est quidã progressus missi à mittente ad nouum effectum virtute mittentis operandum: ergo duplicem habitudinem essentialiter includit, alteram ad mittentem, per quam missus operandi virtutem accipiat; alteram ad effectum, per quam nouo modo missus existat.

Communis Scholasticorum. Ioan. 8. & 16.

Hilarius.

Augustin.

36. SECVNDA pars assertionis est cõtra eos, qui vel asserunt, missionem esse processionem æternam, connotata tantùm tẽporali operatione in creaturis: vel contrà, esse solam operationem temporalem, connotata tantùm processione æterna personæ missæ. Nostra tamen conclusio est S. Thomæ 1. part. quæst. 43. articul. 1. & 7. Durandi in 1. distinct. 15. quæst. 2. & aliorum. Fundamentum est, quoniam missio essentialiter est habitudo tam ad principium mittens, quàm ad terminum: ego non est maior ratio, cur potiùs vnum, quàm aliud in missionis habitudine includatur connotatiuè & in obliquo.

S. Thomas. Durandus.

37. Confirmatur 1. Quoniam vel Aduersarij volunt ipsam habitudinem ad effectum temporalem, vel habitudinis effectum connotatiuè includi in quidditate missionis Diuinæ. Primum dici non potest, quoniam, ad hoc vt habitudo ad effectum temporalem connotatiuè includatur in missione, deberet ipsa habitudo esse terminus alterius habitudinis, eò quòd nequit habitudo connotatiuè & in obliquo includi in aliquo constituto, nisi vt terminus alterius habitudinis; alioqui si includitur vt habitudo, necessariò includitur in recto: atqui non apparet cuius habitudinis terminus possit esse ipsa habitudo ad terminum temporalem. Nec dici potest secundum, quia quando habitudo ad plura in aliquo constituto includitur in recto, non potest assignari ratio, quare potiùs vnum, quàm aliud dicatur cõnotatiuè, & in obliquo comparari ad talem habitudinem.

38. Confirmatur 2. Quia si missio Diuina essentialiter esset processio æterna, cõnotata tantùm habitudine ad effectum temporalem, posset simpliciter dici missio æterna: atqui neque per aduersarios dici potest missio æterna: ergo. Sequelam probo, quia

quæ connotatiuè tantùm importantur, simpliciter sunt extra essentiam constituti: ergo simpliciter non ingrediuntur intrinsecam constitutionem connotatis: vt patet in actu libero Diuinæ voluntatis, qui quoniam connotatiuè tantùm importat effectum creatum absolutè & simpliciter dicitur æternus & increatus.

39. TERTIA pars assertionis probatur, hoc pacto. Quotiescunq; duo ita se habent ad vnum tertium componẽdum, vt alterum se habeat per modum determinabilis, alterũ per modum determinatiui, semper determinabile se habet, vt quid materiale & præsuppositum; determinatiuum verò, vt quid formale & completiuum: atqui processio æterna in ordine ad missionem componendam se habet, vt quid determinabile, operatio verò temporalis, vt quid determinatiuũ; igitur illa se habet, vt quid materiale & præsuppositum; hæc, vt formale & completiuũ ad naturam missionis diuinæ componẽdam. Maior constat ex analogia tum compositi physici, tum metaphysici, in quibus semper determinabile se habet vt materia, determinatiuum verò vt forma. Minor probatur, quoniam processio æterna erat indifferens, vt per operationem temporalem sui manifestatiuam contraheretur, vel non contraheretur ad naturam missionis: operatio verò temporalis processionem ipsam æternam ex indifferente, actu & formaliter determinat ad missionis naturam.

Corollaria Doctrinæ.

40. EX dictis deducitur 1. missionem personæ Diuinæ simpliciter esse tẽporalem. Fundamentum, quia constans ex æterno & temporali, simpliciter est temporale: ergo esto missio personæ Diuinæ constet ex processione æterna, & operatione temporali, simpliciter dicenda est temporalis. Antecedens constat primò ex paritate rationis: nam constitutum ex natura spirituali & materiali, est simpliciter materiale, vt patet in homine. Secundò, ex eo quòd Petrus hodie natus constat ex materia antiqua, & forma recente, non dicitur antiquus, sed recens homo. Tertiò, quia sæpè denominatio fieri solet ab ignobiliori parte compositi. Esto igitur missio Diuina constet processione æterna, & operatione temporali, rectè denominati poterit temporalis ab ignobiliore parte sui. Ob easdem rationes dicenda est missio creata, non increata.

41. DICES. Christus constat supposito æterno & increato, & simul humanitate tẽporali & creata: & tamen simpliciter dicitur æternus & increatus: ergo esto missio Diuina constet operatione temporali & creata, quia tamen simul constat processione æterna & increata, dicenda est simpliciter æterna & increata. Respondeo, negando consequentiam: cuius discriminis ratio est, quoniam Christus supponitur simpliciter pro supposito; supponitur enim pro subsistente in hac natura humana. Quia igitur suppositum est æternum & increatum, simpliciter Christus dicẽdus est æternus & increatus. Missio verò, quia supponitur pro totò aggregato ex processione æterna & temporali, simpliciter dicenda est temporalis & creata.

42. Deducitur 2. Solas personas diuinas procedentes posse mitti, solasque producentes mittere. Prior pars constat, quoniam in omnium sententia persona missa debet esse ab alio, licet non in omnium sententia debeat esse à quo mittitur. Vnde propterea Pater in nullius sententia est missibilis, quia non est ab alio. Verùm hi non rectè, meâ sententiâ, philosophantur: nam ideo persona missa debet esse ab alio, vt distinguatur à mittente, à quo debet authoritatem & virtutem operandi accipere. Posterior verò pars probatur, quia qui mittit debet suam authoritatem, & virturem operandi communicare misso: vt enim sit propria missio, debet missus exequi opus, ad quod mittitur, virtute & auctoritate mittentis: atqui sola persona producens potest communicare misso virtutem, & auctoritatem operandi effectum, ad quem mittit: cùm non alio modo possit vna persona diuina communicare alteri suam virtutem & auctoritatem, nisi per originem.

43. DICES. Tota Trinitas est principium operationis temporalis: ergo tota Trinitas mittit. Antecedens patet. Consequentia verò probatur, nam in creaturis ille dicitur mittere, cui vt principali agenti tribuitur ipsa missionis operatio. Respondeo, negando consequentiam: quoniam ad propriam missionem requiritur, vt missus operetur missionis effectum per virtutem à mittente communicatam. Tota autem Trinitas non communicat personæ missæ virtutem operãdi effectum missionis: quia tota Trinitas nõ originat personam missam, quo pacto tantùm potest persona missa accipere virtutem operandi à mittente. Ad probationem verò consequentię, esto missionis effectus tribuatur mittenti, quatenus virtutem operandi communicat misso, proximè tamen & immediatè tribuitur misso, quatenus illum operatur per virtutem à mittente acceptam. Ita persona diuina missa immediatè per se ipsam missionis effectum terminat, vel per modum obiecti significati, vel per modum suppositi intrinsecè terminantis; licet auctoritatiuè tribuatur mittenti, quatenus communicat virturem personæ missæ ad talem effectum exercendum.

44. Deducitur 3. Missionem tam actiuam in persona mittente, quàm passiuam in persona missa, esse operationem notionalem, non essentialem. Docent Palatius in 1. dist. 15. disp. vnica, concl. vlt. Vasquez disp. 170. in fine vlt. Zuniga disp. vlt. dubio 2. Fundamentum est quia missio est processio missi à mittente, ad effectum tempo-

ralem peculiari modo exercendum à persona missa: atqui hoc tam ex parte mittentis, quàm missi est notionale. Minor quoad posteriorem partem probatur; nam hoc ex parte personæ missæ est passiua origo, quâ à mittente procedit, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum: sed totum hoc est notionale, & proprium personæ missæ, nam licet effectus creatus efficienter non sit proprius personæ missæ, sed totius Trinitatis, à quâ indiuisibiliter procedit terminatiuè tamen, aut repræsentatiuè poterit esse vnius tantùm personę proprius. Sic humanitas Christi efficienter est à tota Trinitate, terminatiuè autem seu hypostaticè solius Filij. Sic columba, quæ apparuit in Iordane, & ignis in die Pentecostes, effectiuè fuerunt à tota Trinitate, repræsentatiuè verò solius Spiritus sancti, quia illum tantùm repræsentabant. Nam sicut per peculiaria nomina peculiares significantur personæ diuinæ: ita per peculiaria symbola peculiares possunt personæ repręsẽtari. Probatur minor quoad priorem partem. Nam sicut persona missa per passiuam originem, cum habitudine ad effectum creatum peculiari modo à se terminandum, denominatur passiuè missa: ita persona mittens per actiuam originem, cum habitudine ad eundem effectum creatũ, peculiari modo operãdum à persona missa, per virtutem sibi à mittente communicatam, denominatur actiuè mittens: ergo si missio passiua est notionalis & propria personæ missæ, etiam actiua erit notionalis & propria personæ mittentis.

45. Confirmatur, nam finis diuinæ missionis, est peculiaris manifestatio alicuius proprietatis notionalis personæ missæ: est enim, teste Richardo Victorino, personæ emanantis per appropriatum effectum manifestatio. Igitur quod in ea est præcipuum, est peculiaris manifestatio personæ missæ. Manifestatur autem persona missa peculiariter per notionalem, non autem per essentialem operationem ad extra: igitur per illam, non per hanc denominari debet missa. Nam per illam denominari debet missa, ad quam finaliter mittitur. Præterea operatio temporalis in missione diuina est signum sensibile processionis æternæ: vnde respondere illi debet in eodem ordine perfectionis notionalis.

Rich. Vict.

46. Contra hoc corollarium sentiunt Scotus in 1. dist. 14. q. vnica §. *Licet autem*, Gabriel quæstione vnica, affirmantes mittere esse essentiale, quia fit ab omnibus personis: mitti verò notionale, & proprium personæ missæ, quia connotat eius processionẽ. Alij autem docent in missione Diuina vtrũque importari essentiale, & notionale, sed essentiale principaliùs, vt censet Durandus in 1. dist. 15. q. 2. & Argentinas art. 2. alij verò principaliùs notionale, vt putant Alensis 1. p. quæst. 71. memb. 3. S. Th. in 1. dist. 15. q. 1. art. 2. Demum Aureolus in 1. dist. 15. a. 1. propos. 2. docet, mitti passiuum semper esse notionale; mittere verò actiuum aliquando esse notionale, aliquando essentiale. Est autem notionale, quando est missio personæ authoritatiua; est essentiale, quando est missio per solam determinationem ad vsum authoritatis acceptæ, quæ fit à tota Trinitate.

Scotus. Gabriel.

Durandus. Argentin. Alensis. S. Thomas Aureolus.

47. Deducitur 4. Posse vnam personam mitti sine alia. Hoc corollarium euidenter sequitur ex præcedente: illudque docent Alensis 1. p. q. 73. memb. 2. art. 3. S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad 3. Rubio in 1. dist. 15. quæst. 1. artic. 2. & alij. Fundamentum est, quia potest peculiari effectu manifestari vna persona, quo non manifestentur cæteræ: igitur potest vna persona mitti sine alia: Consequentia patet, quia persona Diuina dicitur mitti, quatenus peculiari effectu manifestatur creaturis: igitur si potest peculiari effectu manifestari vna, quo non manifestentur cæteræ, poterit vna mitti sine alia. Antecedens constat, tum in Incarnatione, quâ manifestatus est solus Filius: tum in apparitione Columbæ & linguarum igneārum, quibus manifestatus est solus Spiritus sanctus. Quod expressè docuit Augustinus 2. de Trinitate, cap. 5. *Facta est*, inquit, *quædam creaturæ species ex tempore, in qua visibiliter ostenderetur Spiritus sanctus. Sine enim in ipsum Dominum corporali specie, velut columba descendit: sive, cum decem diebus peractis post eius ascensionem die Pentecostes, factus est subito de Cœlo sonus, quasi ferretur flatus vehemens, & visæ sunt illis linguæ diuisæ tanquam ignis, qui & insedit super vnumquemque eorum. Hæc operatio visibiliter expressa & oculis oblata mortalibus, missio Spiritus sancti dicta est.* Idem testatur de missione Filij in opere Incarnationis lib 4. cap. 20. Ratio verò est, quia sicut potest peculiari nomine significari vna persona sine alia; ita & peculiari symbolo vna sine alia repræsentari.

Alensis. S. Thom. Rubio.

Augustin.

48. Dices 1. Non potest Pater sine Filio Spiritum sanctum mittere: ergo nec Spiritus sanctus sine Filio mitti. 2. Effectus, quo Diuina persona manifestatur, est communis omnibus: ergo nequit per illum vna potiùs, quàm alia persona manifestari. Respondeo ad primum, negando consequentiam; quoniam in missione actiua Spiritus sancti non potest Pater separari à Filio, quia mittit illum per spirationem actiuam, in quâ Pater & Filius sunt vnum indiuisibile principium; atque adeò non potest vnus sine alio mittere, quia non potest vnus sine alio Spiritum Sanctum producere. At verò in missione passiua potest vnus effectus repræsentare vnam personã sine alia, quia potest vnus effectus in repræsentando appropriari vni, & non alteri. Sicut potest vnum nomen significare vnam personam, sine alia. Et hoc ideo, quia tam significatio per voces, quàm repræsentatio per symbola, est ad placitum instituentis & imponentis: vnde quęcunque voces, & symbola imponi possunt pro libitu

tamen negare processionem æternam personę missę à mittente, vt apertè constat ex alijs locis & testimonijs ipsius.

56. Ad rationem negandum est, nihil aliud ex parte mittétis importare missionem, quàm missum facere, in quo antea non erat, sed præterea addere, facere illũ, in quo ante non erat, authoritatiuè per actiuam communicationem virtutis & potestatis operandi terminum missionis, hoc autem necessariò importat realem distinctionem inter missum, & mittentem.

Gregorius explicatur.

57. Ad authoritatem Gregorij pro secũda sententia adductam, Respondeo, eo loco Gregorium missionem accepisse pro emissione. Etenim hoc interest inter emissionem, & missionem, vt notauit Palatius suprà citatus: quòd emissio originem tantũ denotat termini emissi ab emittente, emittere enim est extra mittere. Vnde quidquid aliquo modo intra principium continetur, cùm producitur, emitti dicitur; quia ex vi productionis fit extra suum principium. Missio verò importat communicationem auctoritatis ad munus aliquod extra mittentem exercendum. Vnde præter æternam originem in diuinis, importat temporalem operationem ad extra.

Palatius.

58. Ad Fundamentum autem nego, ad propriam missionẽ, etiam physicam sat esse, vt terminus vi originis accipiat simplicitèr esse: tum quia passio & actus vitalis in nobis vi originis accipiunt esse, & tamen non dicuntur mitti à suis principijs. Tum quia ad propriam missionem requiritur, vt quod mittitur, aliquo modo fiat extra principium, à quo mittitur, vel loco & situ vt in missione creata, vel saltem operatione appropriata termino, vt in missione increata. Tum demum, quia missio propriè dicta supponit esse eius, quod mittitur, & superaddit nouum respectum ad terminum, ad quem mittitur. Quare in hoc sensu nec lumen propriè mittitur à sole, nec flos ab arbore.

SECTIO III.

Quotuplex sit Missio, & an in qualibet missione semper mittatur aliqua persona diuina?

59. QVADRIFARIAM diuidi potest missio diuina: primo ex parte mittentis: secundò ex parte missi: tertiò ex parte modi tendendi ad terminum missionis: quartò ex parte ipsius termini. Cùm enim missio sit progressio missi à mittente ad nouum terminum, virtute mittentis peragendum, non potest aliundè diuersificari, quàm ex enumeratis quatuor capitibus. Est igitur ex parte mittentis missio diuina duplex, Patris mittentis Filium; & vtriusque mittentis Spiritum sanctum. Et etiam ex parte missi duplex, Filij à solo Patre, & Spiritus sancti ab vtroque. Ratio vtriusque diuisionis est, quia solæ personæ producentes possunt mittere, solæ verò procedentes mitti: atqui duæ tantùm sunt personæ producentes, duæ itidem procedentes: duæ igitur erunt missiones ex parte mittentis, totidem ex parte missi. Ex parte modi tendendi ad terminum missionis est etiá duplex, altera ad subsistendum, vt missio Verbi ad subsistendum in natura humana Christi: altera ad apparendum, vt missio Spiritûs S. in signo columbæ in Iordane; nubis lucidæ in transfiguratione, halitus humani in insufflatione Christi. Ioan. 20. linguæ igneæ, & soni atque Spiritus vehementis in Pentecoste. Addi posset & tertia Verbi incarnati in Sacramento Eucharistiæ, per vnionem sacramentalem cum speciebus Eucharisticis, ad quas quotidie mittitur, & in quibus peculiari modo existit Christus vt cibus animæ. Ex parte termini diuiditur in visibilem, cuiusmodi sunt omnes enumeratæ, & in inuisibilem, qualis est illa, quæ fit ad animam iusti per gratiam sanctificantem.

60. De hac postrema missione inuisibili per gratiam potissimę difficultates sunt sex. Prima: an semper cum gratia detur iusto aliqua persona diuina. Secunda. An cum infusione quorumcunque donorũ donetur creaturę persona diuina. Tertia: an saltem cum infusione quorumcunque donorum supernaturalium, & augmento ipsorum detur persona diuina. Quarta: an mitti donarique possit inuisibiliter persona diuina; absque vllo dono creato in creatura producto. Quinta: an per hanc missionem inuisibilem mitti seu donari possit vna persona sine alia. Sexta: an homo iustus, vel Christus vt homo dare possit personam Diuinam.

61. Quoad primam difficultatem refert Magister in 1. Dist. 14. c. 3. fuisse aliquos, qui existimarunt, non dari nobis cum ipsa infusione gratiæ & donorum supernaturalium personas diuinas, sed earum duntaxat creata dona. Probatur primò hæc sententia ex Patribus. Chrysost. hom. 3. de Spiritu S. quę incipit, *Heri: Vt dicatis*, inquit, *quòd donum mittitur, Spiritus autem non mittitur.* Et paulò pòst: *Alia est virtus, quæ conceditur, & alius est Spiritus, qui concedit:* Beda homilia in Dominica post Ascensionem. *Cùm gratia*, inquit, *Spiritûs S. datur hominibus, profectò mittitur Spiritus.* Igitur in eius sententia nihil aliud est, Spiritum S. mitti in animã iusti, quàm ipsius gratiã illi infundi. Secũdò probatur ratione: quia dari seu mitti ad nos personas diuinas, nihil est aliud, quàm earum dona nobis conferri. Antecedens probatur: quia cùm personæ diuinæ sint vbique per immensitatem præsentes, non possunt ipsæ nouo modo nobis adesse: igitur dari nobis personas diuinas nihil aliud est, quàm earum dona à nobis participari. Confirmatur, quia quod datur, fit sub possessione & dominio accipientis.

Magister.

Chrysost.

Beda.

pientis. Nulla autem persona divina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ. Igitur nulla persona divina potest nobis donari.

62. Contraria tamen sententia affirmans, cum ipsa infusione donorum donari nobis etiam personas divinas, est adeo certa, ut opposita à S. Tho. 1.p.q.43.art.3 in 1.arg. Canarienſi ibi.in 1.& 2. parte ſui cõmentarij, Bannez ibidem, Suarez lib.12.de Trinit. c.5. appelletur erronea; à Molina verò ibidẽ disp. 3. conclu. 3. & ab alijs, fidei Catholicæ parum consentanea. Ego verò illam ad minimum censeo errori proximam, eò quòd sit contra expressa Scripturæ testimonia, accedente communi auctoritate Scholasticorũ cum Magistro in 1.dist. 14. nec non communi Patrum consensu, qui hanc veritatẽ passim docent. Aug. 15. de Trinit. c.26. *Ipse est*, inquit, *qui de cœlo etiam datus est in die Pentecostes.* Et mox: *Quomodo ergo Deus non est, qui dat Spiritum sanctum? imò quantus?* inquit, *Deus est, qui dat Deum?* & de verbis Apostoli sermone 15. columnâ 8. *Contemne*, inquit, *Spiritum tuum: accipe Spiritum Dei. Nõ te timeat Spiritus tuus, ne cũ cœperit in te habitare Spiritus Dei, angustias patiatur in corpore tuo. Cùm habitaverit in corpore tuo cœperit Spiritus Dei, non inde excludet Spiritum tuũ.* Et mox: *Suscipe*, inquit, *Spiritum Dei.* Et paucis interiectis: *Et dic illi, Domine Deus noster posside nos.* Idem docet sermone 43. de Verbis Domini columnâ 1. his verbis: *Dedit dona hominibus. Quæ dona? Spiritum S. Quis tale dat donum, qualis ipse est? magna est misericordia Dei. Donum dat æquale sibi, quia donum eius Spiritus S. est & unus Deus, tota Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus S.* Idem passim docent reliqui Patres.

S. Thomas. Canarien. Bannez. Suarez. Molin. Censura apposita sententia.

Magister. Augustin.

63. Eadem veritas expressè deducitur ex Scriptura, in qua modo personę Diuinę dicuntur venire ad nos, & apud nos manere, Ioann. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et de Spiritu sancto eodem capite dicitur: *Apud vos manebit, & in vobis erit.* Modò dicũtur dari nobis. Ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Modò ad nos mitti. Ioannis. 15. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis.* Veniunt autem, & dantur nobis non solùm personæ procedentes, sed etiam producentes: mittuntur verò solùm personæ procedentes. Vnde etiam Pater venit & datur nobis per gratiam: at solus Filius & Spiritus sanctus per gratiam mittitur. Cuius ratio est, quoniam *mitti*, præter infusionem gratiæ, importat passiuam originem personæ, quæ cum gratia mittitur, quam non importat verbum, *Venire*, & *Dari*. Quare potest persona à se ipsa venire, & se ipsam dare; non autem à se ipsa mitti.

Ioan. 14.

Ad Rom. 5

Ioan. 15.

64. Vltimò hæc ratio pro hac sententia formari potest. Creatura rationalis in sua iustificatione non solùm accipit dona creata, sed his mediantibus peculiari modo attingit personas ipsas increatas: ergo non solùm accipit dona creata, sed cum ijs etiam personas ipsas increatas. Antecedens constat, nam per gratiam & habitus cum ea infusos, attingit omnes Diuinas personas, vt peculiare obiectum in hac vita fruibile per charitatem & reliqua dona supernaturalia; nec non vi eorundem donorum accipit iustus Deum, vt specialem protectorem, & rectorem animæ suæ; & præterea ius ad possidendum illum in alia vita per visionem beatificam. Consequentia verò probatur: nam tunc dicimur rem aliquam vt nostram possidere, quando illam attingimus, vt attingibilis à nobis est: attingibiles autem à nobis sunt Diuinæ personæ tum per modum obiecti charitate, & visione beatâ fruibilis; tum per modum protectoris & tutoris animæ nostræ. Igitur cùm per gratiam & habitus infusos personas Diuinas attingimus per modum obiecti fruibilis, & specialis protectoris, atque tutoris animæ nostræ, verè dicimur illas vt nostras in iustificatione accipere ac possidere. Confirmatur, quia per gratiam non solùm accipimus habitum perfectæ charitatis, cæteraque dona infusa, quibus pro nostra libera potestate possimus Deo in hac vita frui, sed etiam ius ad gloriam ipsam, quâ perfectè illum videre, & frui in alia vita valeamus. Ergo cum infusione gratiæ non solùm conceduntur nobis dona creata, sed etiam personæ ipsæ increatæ, vt obiectum perfectè fruibile, tum in hac, tum in alia vita.

65. Zumel 1.p. quæst. 43. art. 3. quæst. suâ primâ, & Suarez loco cit. putant, hunc modum non sufficere, ad hoc vt Diuinæ personæ dicantur ad nos venire, nobisque donari, sed necessariam censent maiorem aliquam vnionem inter Diuinas personas, & animam iusti, vi cuius illæ speciali titulo fiant nobis substantialiter præsentes. Fundamentum eorum est: quoniam dari nobis personas Diuinas solum modo vt obiectum fruibile, non est dari nobis personas ipsas substantialiter, & secundùm earum intimam præsentiam, sed tantùm intentionaliter, & secundùm extrinsecam terminationem: Vnde etiamsi per impossibile personæ Diuinæ non essent per immensitatem vbique præsentes, imò nec existentes, adhuc possent esse nobis intentionaliter, & obiectiuè præsentes: eò quòd ad huiusmodi præsentiam non requiratur substantialis præsentia rei; nam etiamsi res ipsa non sit substantialiter præsens, imò nec existens, poterit obiectiuè terminare actum nostræ cognitionis, & amoris.

Zumel. Suarez.

66. Docent igitur præter hunc modum præsentiæ obiectiuę, quò Diuinæ personę dicuntur esse in anima iusti, vt cognitũ in cognoscente.

gnoſcẽte & amatum in amãte, habere alium modum præſentiæ, quo illæ ſpeciali titulo fiant nobis ſubſtantialiter pręſentes per gratiam: ita vt ſi per impoſſibile, non eſſent præſentes ratione immenſitatis, fierent hoc nouo titulo ſubſtantialiter præſentes: & conſequenter illæ non ſunt ſicut cognitum in cognoſcente, & amatum in amante tantùm extrinſecè & intentionaliter: ſed ſicut cognitũ in cognoſcente, & amatum in amante intrinſecè & ſubſtantialiter. Eadem ratione docent, per gratiam Deum fieri ſubſtantialiter præſentem animæ per modum rectoris atque tutoris, intrinſecus illam inhabitantis atque poſſidentis.

Zumel. 67. Hunc autem modum ſic probat primò Zumel. Gratia eſt quædam ſpecialis participatio naturę Diuinæ: ergo aliquâ ratione participare debet ineffabilem illũ modum, quo natura Diuina habet ſuas perſonalitates ſibi intimè præſentes, non modò obiectiuè & intentionaliter, verùm etiam ſubiectiuè & eſſentialiter.

Suarez. 68. Secundò ſic probat Suarez. Gratia eſt perfectiſſima amicitia inter Deum & hominem: de ratione autem perfectæ amicitiæ eſt intima & ſubſtantialis præſentia amicorum: igitur gratia ſuapte natura poſtulat intimam præſentiã Dei, Diuinarumq́, perſonarum in anima iuſti. Confirmat, quia ſicut lumẽ glorię ſuapte naturâ poſtulat Deum intimè pręſentem per propriam ipſius ſubſtantiam in intellectu beati: eadẽ ratione gratia poſtulat Deum intimè præſentem, vt amicum, protectorem, & habitatorem templi animati per ſanctificantem gratiam conſecrati.

S. Thomas. Reliqui Theologi. 69. Ego verò primum modum prædeclaratum, qui eſt S. Tho. 1. p. q. 43. a. 3. & reliquorum Theologorum ferè communis, ſat eſſe exiſtimo, vt ſimul cũ gratia & charitate verè & propriè dicantur perſonæ ipſæ Diuinæ ad nos venire, & apud nos manere, & in nobis tanquam in proprio templo habitare: quod probo primò, quia cùm aliquid de nouo nobis cognoſcendum obijcitur, in omni proprietate Latini ſermonis illud dicitur in mentem nobis venire. Præterea cùm aliquis alicui in tutorem aut protectorem aſſignatur, talis perſona verè & propriè moraliter dicitur dari illi, in cuius tutelam & protectionem aſſignatur: eſto nec obiectum cognoſcẽti, nec tutor aut protector pupillo fiat ſubſtantialiter præſens: ergo etiamſi per infuſionẽ gratię, donorumq́ue ſupernaturaliũ perſonę Diuinæ non fiant nobis peculiari titulo ſubſtãtialiter præſentes, adhuc illæ verè & propriè dicentur ad nos venire, nobiſque donari, & apud nos manere, & tanquam in proprio templo in nobis habitare, ex eo tantùm, quòd nobis fiant peculiariter præſentes per modum obiecti & finis fruibilis, ſpecialemq́; curã de nobis ſuſcipiant in ordine ad finem ſupernaturalem acquirendum.

70. Secundò probo. Non intimior præſentia ſubſtãtialis requiritur, vt perſona Diuina dicatur mitti & venire in animam iuſti per inuiſibilem gratiã: quàm eadem perſona mitti & apparere dicatur in aliquo ſigno ſenſibili: ſed vt verè & propriè perſona Diuina mitti & apparere dicatur in aliquo ſigno ſenſibili, non eſt neceſſe, vt ex vi talis miſſionis & apparitionis nouo titulo illa fiat ſubſtãtialiter præſens in tali ſigno: ergo vt verè & propriè perſona Diuina dicatur mitti, & venire in animã iuſti, non erit neceſſe, vt ex vi talis miſſionis & aduẽtus illa fiat ſubſtantialiter præſens iuſto. Maior conſtat: cùm non minùs perſona Diuina dicatur peculiari modo exiſtere in ſigno ſenſibili, in quo tanquam in proprio ſymbolo ſe manifeſtat, quàm in anima iuſti, in quã tanquam in proprium templum venit. Minor probatur, nam ſi aliunde ratione immenſitatis perſona Diuina non ſupponeretur ſubſtantialiter præſens in ſigno ſenſibili, ex vi talis miſſionis ſeu apparitionis, non fieret in illo ſubſtantialiter præſens: cùm ex vi talis miſſionis ſeu apparitionis perſona Diuina non gerat, niſi vicem termini repræſentati, ad quod per ſe non requiritur ſubſtantialis pręſentia termini, cùm poſſit etiam res abſens repræſentari.

71. Tertiò. Etiamſi per gratiam perſonæ Diuinæ peculiari titulo non fiant ſubſtantialiter præſentes in anima iuſti, immediatè & formaliter, fiunt tamen peculiari titulo ſubſtantialiter præſentes, remotè & radicaliter, quatenus cum ipſa gratia datur ius ad viſionem beatam, quę peculiari titulo poſtulat intimam, ſubſtantialemq́ue præſentiam Diuinatum perſonarum: eſt enim viſio beata eſſentialis tendentia ad Deum in ſe ipſo præſentem & exiſtentem: vi cuius, ſi per impoſſibile Deus non eſſet ratione immenſitatis vbique præſens, deberet ſecundùm propriam ſubſtantiam eſſe intimè præſens in intellectu beati. Quod autem hoc ſufficiat, vt peculiari titulo perſonæ Diuinæ dicantur ſubſtantialiter præſentes in anima iuſti per infuſionem gratiæ, probatur: nam viſio beata eſt proprietas naturaliter debita gratiæ. Eſt enim gratia ſingularis participatio Diuinæ naturæ, ſecundùm eſſe ſupernaturale & proprium ipſius. Vnde debita eſt illi peculiaris participatio modi cognoſcendi ipſius Dei, qui eſt cognoſcere illum in ſe ipſo exiſtentem, nullo medio creato interueniente. Porrò qui recipit formam, recipit conſequentia ad formam: proinde qui recipit gratiam, cum ea ſimul radicaliter recipit viſionem beatam: quia recipiendo gratiã, recipit omnia, quæ neceſſaria ſunt ad conſequẽdam viſionẽ beatam: quia præcipit Deum, vt ſpecialiter iuuantem & promouentem iuſtũ ad gloriam conſequendam: atque adeo ratione viſionis beatę debitæ gratię dici poſſunt perſonæ Diuinæ ſpeciali titulo ſubſtantialiter dari iuſtis cum ipſa gratia.

72. Confirm. nam homo habitu tantũ in iuſtificatione recipit perſonas Diuinas, vt obiectum fruibile, quatenus in actu primo accipit omnia, quibus liberè poſsit habere

perſonas

perſonas Diuinas, vt obiectum actu fruibile: ergo etiamſi homo in iuſtificatione cum ipſa gratia non accipiat Diuinas perſonas peculiari titulo ſubſtantialiter præſentes actu, quia tamen accipit in actu primo omnia, quibus liberè poſſit peruenire ad actũ viſionis beatificæ, vi cuius peculiari titulo perſonæ Diuinæ fiunt in ipſius intellectu ſubſtantialiter præſentes, dici moraliter poteſt illas actu & formaliter accipere ſubſtantialiter præſentes cum ipſa gratia, cum qua confertur completa poteſtas & ius ad habendam talem præſentiam Diuinarum perſonarum actu & formaliter.

73. Quartò principaliter probatur noſtra ſententia, deſtruendo fundamentum oppoſitæ; quoniam non apparet modus, quo gratia, vel vllus habitus viatori infuſus in hac vita, ſuapte natura petat intimam & ſubſtantialem præſentiam Diuinarum perſonarum; ita vt ſi per impoſſibile illæ non eſſent ſubſtantialiter præſentes per immenſitatem, neceſſariò fieri deberent præſentes vi gratiæ, vel talis habitus viatori infuſi: nam vel illas peteret ſubſtantialiter præſentes ſub ratione obiecti, vel ſub ratione principij efficientis: neutro modo poſſet illas ſubſtantialiter præſentes petere: ergo. Maior conſtat, quia gratia, vel habitus non poteſt, niſi hoc duplici modo Deum reſpicere: ergo non poteſt, niſi alterutro ex his illum, vt ſubſtantialiter præſentem petere: quia non poteſt illum petere, niſi ſecundùm modum, quo illum poteſt recipere. Minor probatur quoad primum membrum: quoniam nullus habitus viatoris proprius poſtulat in Deum ferri, vt in ſe ipſo immediatè exiſtentem, alioqui ille foret beatificus, quia repræſentaret Deum immediatè, nullo medio creato intercedente, quod eſt proprium habitus beatifici. Nec poterit eſſe habitus moralis: quia cùm hic ad obiectum ferri nequit, niſi vt repræſentatum per actum intellectus, cui eſſentialiter ſubordinatur, ſi nullus in hac vita dabilis eſt habitus intellectualis, qui ad Deum feratur in ſe ipſo exiſtentem, nec dabilis erit habitus moralis, qui peculiari titulo poſtulet ferri ad Deum, vt in ſe ipſo exiſtentem.

74. Probatur eadem minor quoad ſecundum membrum: tum quia ratio cauſæ efficientis per ſe non poſtulat immediatam præſentiam ſuppoſiti agentis, ſed ad ſummum virtutis cum ſuo effectu: vnde ſi per impoſſibile Deus non eſſet immenſus, adhuc per locum intrinſecũ non ſequeretur, quod non poſſet agere, vbi non eſſet ſubſtantialiter præſens: ergo exeo, quòd Deus per gratiam fiat peculiaris motor & rector animæ per ſpeciales illuſtrationes, & effectus mentis, non ſequitur, quòd peculiari titulo fiat ſubſtantialiter præſens animę: quia, cùm hic titulus ſit cauſæ efficientis, per ſe non affert ſubſtantialem præſentiam principij cum effectu, & multò minùs cum concauſa: tum quia iſte titulus præſentiæ non eſt diuerſus ab illo, quem Deus habet in omnibus rebus creatis, ratione cuius dicitur eſſe præſens in omnibus per potentiam operatiuam: cùm tamen Theologi, præter illos tres communes titulos præſentiæ, quos Deus habet cum rebus omnibus, peculiarẽ agnoſcant titulum à cæteris diſtinctum, & proprium animæ iuſtorum, quàm Deus inhabitare dicitur, tanquam proprium templum.

75. Dicas. Præter hos duos modos ad inſtar obiecti, & principij efficientis, dabilis eſt alius ad inſtar termini intrinſecè terminantis, cuiuſmodi eſt ille, quo perſona Verbi intrinſecè terminat humanitatem per intimam, & ſubſtantialem præſentiam ſui. Reſpondeo: fateor poſſibilem eſſe alium modum, ſed hîc tribui non poteſt gratiæ, vel alicui habitui infuſo: quia hic modus eſſentialiter petit componere vnum cum perſona Diuina, ad quam terminatur, vt nexus & vnio illius cum creatura. Gratia autem, vel habitus infuſus nullam compoſitionem poſtulat cum perſonis Diuinis, ſed ſolũ petunt terminari ad illas, vel tanquam ad obiectum fruibile, vel tanquam ad principium effectiuum.

76. Ex hic conſtat ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quâ videlicet ratione perſonæ Diuinæ dicantur peculiari titulo per gratiam ſanctificãtem ad nos venire, nobiſque donari: primò, quia veniunt, nobiſque donantur, vt obiectum fruibile, quod licet in hac vita non requirat ſubſtantialem præſentiam cum potentia ipſa fruente; adhuc tamen ratione illius, perſonæ ipſæ Diuinæ dicuntur nobis moraliter donari. Secũdò, quia hanc ſubſtantialem præſentiam Diuinarum perſonarum, ſaltem poſtulat gratia ratione viſionis beatæ, quę eſt connaturalis proprietas ipſius.

77. Vnde ad primum argumentum Zumel, nego conſequentiam: eſt enim talis modus imparticipabilis à creatura; cùm enim ille immediatè fundetur in identitate naturæ Diuinæ cum ſuis perſonalitatibus, implicat creaturam participare talem identitatem cum perſonalitatibus Diuinis; atq; adeo talem modũ: nec ab ipſo aduerſario hactenus probatum eſt, poſſe dari alium modum, quo gratia eſſentialiter exigat ſubſtãtialem præſentiam Diuinarum perſonarum. *Zumel.*

78. Ad ſecundum Suarez diſtinguenda eſt minor: de ratione perfectæ amicitiæ eſt intima præſentia amicorum, iuxta ſtatum & conditionem amicitiæ & concedo; abſolutè & nego. Cùm igitur ſtatus amicitiæ hominis ad Deum in hac vita non poſtulet frui immediatâ præſentiâ ipſius; nã hoc eſt proprium amicitię beatorum, nõ neceſſariò poſtulat ſubſtantialem præſentiam ſubiectiuam Diuinarum perſonarũ, ſed ſufficit obiectiua & intentionalis, qualis ſat eſt ad actus amicitiæ hominis viatoris erga Deum. Ad confirmationem patet ex dictis. *Suarez.*

79. Ad primum argumentum, quo probatur, cum gratia non dari nobis perſonas

Diuinas,

Chrysost. Diuinas, Resp. eo loco Chrysostomum solùm negare, personas Diuinas cum dono creato localiter ad nos mitti, vt constat ex ipsius discursu. Testimonium autem Bedæ potiùs est pro nobis: nam, si ex eo, quòd datur gratia, mittitur Spiritus S. igitur præter donum creatum, datur etiam increatum: cùm *Mitti* referri nequeat ad donum creatum, sed ad increatũ. Ad rationem verò, nego antecedens: nam præter dona creata, peculiari etiam titulo accipimus personas ipsas increatas, tum vt obiectum fruibile, tum vt specialem animæ rectorem, tutorem, atque magistrum. Ad probationem antecedentis, distinguo antecedens; non possunt personæ Diuinæ nouo modo nobis adesse per mutationem ipsarum, concedo; per mutationem nostri, nego: nã præter illos communes modos, quibus Deus est in rebus omnibus, potest peculiari alio titulo adesse nobis, non per sui, sed nostri mutationem. Ad confirmationem distinguo minorem: nulla persona Diuina fieri potest sub possessione & dominio creaturæ, per modum famuli, vel ad instar medij ordinati in vlteriorẽ finem consequendum, concedo; per modum obiecti & finis à creatura liberè fruibilis, nego: hoc enim nullam importat imperfectionem, sed summam in Deo perfectionem, supponit enim, quòd ipse tantùm sit vltimus finis & obiectum beatificum nostrum.

Durandus. Aureolus. 80. Quoad secundam difficultatem Durandus in 1. dist. 14. q. 3 & dist. 15. q. 4. ad argumenta, Aureolus dist. 14. a. 1. propos. 2. & 3. & dist. 15. art. 2. affirmãt, non solùm ad nos mitti personas Diuinas, cùm ad gratuita dona euehimur, sed etiã cùm naturalia participamus, licet perfectiùs per illa, quàm per hæc, personæ Diuinæ ad nos mittantur. Fundamentũ, quia sicut omne verũ est manifestatiuum Filij, cùm omne verũ sit nuncius æterni Verbi: ita omne bonum est manifestatiuum Spiritûs S. ergo per omne verũ mittitur Filius; & per omne bonum Spiritus S. Consequẽtia probatur, quoniã missio finaliter est ad manifestandam personam, quæ mittitur: ergo si omne verũ est manifestatiuum Filij, & omne bonum est manifestatiuum Spiritûs S. per omne verum mittitur Filius, & per omne bonum Spiritus S.

Scholastici. Magister. S. Thomas. 81. Opposita tamen sententia, quæ affirmat, per sola dona gratuita Diuinas personas ad nos mitti, nobisque donari, communis est Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 17. c. 6. & S. Tho. 1. p. q. 43. art. 3. Fundamentum, quoniam per ea tantùm dona personæ Diuinæ ad nos mittuntur, per quæ nouo modo in nobis existunt: atqui per dona naturalia Diuinæ personæ non existunt in nobis nouo modo: igitur per ea Diuinæ personæ ad nos non mittuntur. Maior patet, nam ratione creationis, conseruationis & gubernationis Diuinæ personæ sunt per essentiam, potentiam, & præsentiam intimè præsentes rebus omnibus: ergo non possunt ad eas mitti, nisi nouo modo in illis existant: cùm nequeant personæ Diuinę mitti, vbi iam supponuntur esse per eundem modum operandi. Cùm enim personæ Diuinæ non mittantur per motum localem, sed per operationem, quam exercent in creaturis, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis operationem exerceant: cùm igitur Diuinæ personæ ratione creationis, conseruationis, & gubernationis supponãtur adesse rebus omnibus, non possunt ad eas mitti, nisi nouam in illis exerceant operationem. Minor verò probatur, quia cùm dona naturalia sint complementum naturæ, eorum productio pertinebit ad eundem ordinem naturæ: ac proindè per illa personæ Diuinę non dicentur nouo modo existere in creaturis, & consequenter nec ad eas mitti. Quo circa quando Deus vt author naturæ vel concurrit cum causis naturalibus ad earum effectus, vel supplet earum defectum, aut quodcunque donum naturale producit, non dicitur ratione talis doni, vel concursus, nouo modo existere in creaturis, sed potiùs eundem modum, quem ab initio creationis in rebus omnibus habuit, continuare.

82. DICES. Ergo saltem Diuinæ personæ sunt ad creaturas missæ initio creationis, quia tunc nouo modo ratione creationis inceperunt existere in illis. Respondeo, negando consequentiam, quoniam missio propriè supponit existentiam personæ, aut rei, ad quam missio ipsa dirigitur: cùm igitur per creationem res primò incipiant esse, non possunt ratione illius Diuinæ personæ ad eas mitti.

83. Ad Fundamentum oppositæ sententiæ distinguendum est antecedens: omne verũm, & omne bonum est manifestatiuum Filij, & Spiritûs S. peculiari titulo existentium in creaturis, nego; communi modo ac titulo, concedo: missio autem non fit ad manifestandũ hunc communem modum, quẽ Deus habet in rebus omnibus, sed ad peculiarem, quem habet in creatura rationali, tanquam in proprio templo: ratione cuius peculiaris modi dicuntur personæ Diuinæ temporaliter ad extra procedere.

Gabriel. Palatius. Torres. Granadus. Suarez. 84. Quoad tertiam difficultatem Gabriel in 1. dist. 14. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 2. concl. 3. Palatius disp. vnicâ cõcl. 4 Torres 1. p. q. 43. art. 3. 1. p. sui Commen. Granadus disp. 3. Suarez lib. 12. de Trinit. c. 5. & alij putant, personas Diuinas ad nos mitti non posse, nisi per donum gratiæ gratũ facientis. Fundamentum, quia personę Diuinæ non mittuntur, nisi ad sanctificandas animas: porrò animę non sanctificantur, nisi dono gratiæ gratum facientis. Confirmatur, quia personæ Diuinæ mittuntur ad nos, vt eas habeamus, ijsque perfruamur: nequit autem creatura Diuinas personas habere, ijsque perfrui, nisi per donum gratiæ gratum facientis; nam hoc tantùm dono creatura rationalis consecratur Deo, efficiturque propriũ templũ ipsius, iuxta illud primæ Corinth. 3 *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* 1. Cor. 3.

85. Contrà

Caietanus.

85. Contrà vero Caietan. 1. p. q. 34. a. 3. docet quamuis sub-obscurè, personas Diuinas ad nos mitti etiam per actus fidei informis; & consequenter non solùm per donum gratiæ gratum facientis, sed per quodcunq; supernaturalis ordinis. Fundamentum esse potest, quia per quodcunque donum supernaturale Deus nouo modo existit in creatura rationali, vt cognitum in cognoscente, & amatum in amante.

Alensis. Bonauent. Richardus. Rubio. Vasquez. Molina. Ruiz.

86. Ego in hac re cum Alense 1. p. q. 75. memb. 4. art. 2. Bonauentura in 1. dist. 15. p. 2. art. 1. q. 1. Richardo art. 4. q. 2. & art. 5. q. 2. Rubione dist. 14. q. 2. art. 1. Vasquez 1. p. q. 43. in commentario articuli tertij, Molina disp. 3. Ruiz disp. 109. sect. 1. & alijs mediâ viâ incedendum existimo, vt scilicet perfecta missio Diuinarum personarum ad nos non fiat, nisi dono gratiæ sanctificantis; imperfecta verò & inchoata, quocunque alio dono supernaturali. Hanc assertionem primò colligo ex August. 4 de Trinit. c. 20. vbi explicans hanc inuisibilem missionem Diuinarum personarum, quæ ad nos fit per dona supernaturalia: *Tunc*, inquit, *vnicuiq; mittitur, cùm à quoquam cognoscitur, atque percipitur, quantum cognoscat & percipi potest pro captu vel proficientis in Deum, vel perfectæ in Deo anima rationalis.* Cùm igitur distinguat hic Doctor missionem Diuinarum personarum ad nos per cognitionem vel proficientis in Deum, vel animæ perfectę in Deo, non obscurè indicat, huiusmodi missionem non tantùm fieri per donũ gratię gratum facientis, significatum per animam in Deo perfectam, sed per quodcunque aliud donum, quo anima supernaturaliter illustrata tendit ad perfectum statum gratiæ.

Augustin.

87. Secundò probo ratione, & quidem priorem partem assertionis probat fundamentum primæ sententiæ. Posteriorem verò ostendo hoc pacto. Per omne illud donum personæ Diuinę ad nos mittuntur, per quod nouo modo ac titulo incipiunt esse in nobis: atqui per quodcunque donum supernaturale nouo modo ac titulo personæ Diuinæ incipiunt esse in nobis, licet per donum gratiæ sanctificantis completè & perfectè, per alia verò inchoatè & imperfectè: igitur per quodcunque donum supernaturale personæ Diuinæ ad nos mittuntur. Maior constat: nã personas Diuinas ad nos mitti non est aliud quàm nouo titulo in nobis existere: cũ enim illæ per immensitatem sint vbiq; præsentes, non possunt dici ad nos venire vel mitti, nisi nouo modo distincto à cæteris incipiant esse in nobis. Minor probatur, quia quantò donum supernaturale recedit à dono naturali, & accedit ad donum gratiæ, tantò modus ipse, quo Deus ratione talis doni in nobis existit, recedit à modo, quo existit in rebus omnibus: sed quodcunque donum supernaturale maximè recedit à dono naturali, & proximè accedit ad donum gratiæ, cũ sit eiusdem ordinis, & dispositio ad illã: ergo & modus, quo ratione doni supernaturalis Deus existit in nobis, maximè recedit à modo, quo idem Deus existit in rebus omnibus, & proximè accedit ad modum, quo peculiari titulo existit in nobis per gratiam. Igitur per donum supernaturale Deus diuerso modo existit in nobis, atque in rebus omnibus.

88. Confirmatur. Ita se habet quodcunque donum supernaturale ad gratiam sanctificantem; sicut dispositio naturalis ad formam naturalẽ: sed eodem titulo, quo Deus existit in creaturis ratione formæ, existit ratione naturalis dispositionis ad talem formam, nisi quòd ratione illius existit inchoatè & incompletè; ratione verò huius completè & perfectè: ergo eodem titulo, quo Deus existit in creatura rationali per gratiam, in eadem existit per quodcunque aliud donum supernaturale, licet per hoc inchoatè & imperfectè, per illam verò completè & perfectè. Maior probatur, quia omne donum supernaturale disponit ad gratiam, tanquam naturalis dispositio ad formam perfectã: nam omne donum supernaturale eò tendit, vt animã aliquo modo vniat cum Deo, quàm vnionem animæ cum Deo perficit & complet gratia ipsa sanctificans, quę est perfecta participatio naturę Diuinę. Minor constat, quia sicut dispositio non est diuersi ordinis à forma, sed eiusdẽ cum illa: ita nec modus, quo ratione illius Deus existit in nobis, est diuersus ab eo, quo ratione huius idem Deus in nobis existit.

89. Ex his deducitur, non solùm per habitus supernaturales informes, cuiusmodi sunt habitus Fidei, & Spei supernaturalis sine gratia sanctificante, sed etiam per actus supernaturales informes, cuiusmodi sunt actus Fidei, Spei, & Attritionis supernaturalis à peccatore eliciti, Diuinas personas ad peccatorem mitti, non quidem completè & simpliciter, sed inchoatè & secundùm quid. Secundò deducitur, corruptâ gratiâ & charitate per peccatum mortale in peccatore, adhuc cum ipso manere Diuinas personas secundũ quid, ratione habitus Fidei, & Spei, qui etiam corruptâ gratiâ in peccatore manent: quod docuit Rubio loc. præcit.

Rubio.

90. Quoad aliam controuersiam priori annexam, an personæ Diuinæ mittantur ad animam iusti per quodlibet augmentũ gratiæ gratum facientis. Affirmant Richar. in 1. dist. 15. a. 5. q. 2. ad 2. Durãd. q. 4. in fine Suarez 12. de Trin. c. 5. & alij. Fundamentum, quia quodlibet augmentum gratiæ est de se sufficiens, vt vi illius nouo titulo personæ Diuinæ in nobis existant. Negant verò alij, eò quòd ad missionem propriè dictam requiritur, vt vi illius personę Diuinæ nouo titulo existant in nobis: atqui per augmentum gratiæ personæ Diuinæ non existunt nouo titulo in nobis.

Richardus. Suarez. Durand.

91. Vera autem sententia est, quã tradit S. Tho. 1. p. q. 43. a. 6 ad 2. quã reliqui fere Scholastici ac Theologi sequuntur, nõ per quodlibet augmentũ gratiæ Diuinas personas ad

S. Thom. Reliqui Theologi.

nos

nos mitti, sed per illud dumtaxat, quo euehimur ad nouum statum, vel extendimur ad nouum opus arduum, atque heroicum. Priorem partem probat argumentum secundæ sententiæ. Posteriorem verò confirmat missio Spiritus sancti facta in die Pentecostes: per quam non solùm missus fuit Spiritus sanctus propter externum signum visibile, in quo apparuit, sed multò magis propter interna dona inuisibilia, quæ collata fuerunt Apostolis, ad quos peculiari titulo sanctificandos missus fuit Spiritus sanctus. Missus autem fuit ad eos peculiari titulo Spiritus sanctus non propter augmentum gratię simpliciter, sed propter heroica dona ac dotes, quæ cum tali augmento fuerunt illis collatæ. Ratio verò est: quia quãdo cum augmento ipso gratiæ confertur nouum donum, vi cuius iustus vel euehitur ad nouum statum, vel extenditur ad noua opera ardua, personæ Diuinæ nouo titulo existunt atque inhabitant in nobis.

92. Dices. Per nullius doni naturalis collationem personæ Diuinæ dicuntur ad nos mitti: ergo nec per vllum augmentum gratiæ. Consequentia probatur: nam idcò per nullius doni naturalis collationem personæ Diuinæ mittuntur, quia omnis naturalis doni collatio est complementum naturæ, quod per se non affert nouum modum existendi ab eo, quo Deus existit in rebus omnibus, sed eundem tantùm auget. Sed quodlibet augmentum gratiæ est complementum gratiæ: ergo nullum augmentum gratiæ per se affert nouum modum existendi, quo Deus est in nobis per gratiam, sed eandem tantùm auget. Respondeo, negando consequentiam: tum quia sicut per creationem Diuinæ personæ non dicuntur mitti, quia mitti supponit esse rei, ad quam fit missio: ita nec per dona naturalia, quæ sunt complementum creationis. Contrà verò sicut per gratiam mittuntur, ita per augmentum ipsius, quando augmentum coniungitur cum aliquo dono afferente nouum modum essendi: tũ quia nullum donũ naturale affert nouum modum existẽdi Dei in rebus: quia si naturale est, debitum est naturæ, in qua saltem radicaliter & exigitiuè continetur: atque adeò non potest, nisi eundem modum augere. At potest donũ supernaturale afferre nouum modum existendi, quia non omnia dona supernaturalia sunt connaturaliter debita cuilibet gratiæ.

93. Ex his deducitur 1. Diuinas personas peculiari titulo mitti ad beatos ratione visionis gloriosæ, vi cuius Deus fit intimè & substantialiter præsens in intellectu beatorum: ita vt si per impossibile Deus non esset vbique præsens per immensitatem, ratione visionis beatæ deberet esse substantialiter præsens in intellectu beati: ex eo quòd visio beata essentialiter est ad Deum in seipso præsentem atque existentem, nullo medio creato interueniente. 2. Peculiari etiam titulo Diuinas personas mitti ad iustos in hac vita, cùm in statum alicuius religionis, aut prophetiæ euehuntur: vel cùm per susceptionem alicuius Sacramenti nouâ gratiâ Sacramentali donantur, ad specialem aliquem finem ordinata.

94. Quoad quartam difficultatem, Negant Capreolus in 1. dist. 14. art. vnico §. *Ad primum Gregorij.* Molina 1. p. qu. 93. art. 3. disp. 3. circa finem. Valentia punct. 4. Suarez lib. 12. de Trinit. cap. 5. Granadus loco præcit. disp. 3. Fundamentum, quia missio non competit Diuinis personis per mutationem intrinsecam, sed extrinsecam existentem in ipsa creatura, ad quam mittuntur: igitur implicat personas Diuinas ad creaturam mitti, absque intrinseca & reali mutatione ipsius creaturæ. Antecedens constat, quia personæ Diuinæ non sunt intrinsecæ mutationis capaces. Consequentia verò probatur, quia implicat personas Diuinas denominari ex tempore realiter missas, absque reali forma missionis. Confirmatur. Implicat personas Diuinas in tempore apparere, absque reali forma apparitionis: ergo pariter implicabit in tempore mitti, absque reali forma missionis. Probatur secundò, nequit persona Diuina ad creaturam mitti, nisi nouo modo existat in illa: nequit autem persona Diuina nouo modo in creatura existere, absque reali productione alicuius doni in illa. Tertiò. Si posset Diuina persona ad creaturam mitti per extrinsecam dumtaxat acceptationem ad gratiam, vel gloriam, talis missio foret æterna. Consequens est contra scripturam asserentem missionem esse temporalem. Sequela probatur, quoniam talis acceptatio ad gratiam, vel gloriam esset ipsum æternum decretum Dei, quo ab æterno decreuisset pro tali tempore creaturam ad gratiam, vel gloriam acceptare. *Capreolus. Molina. Valentia. Suarez. Granadus.*

95. Affirmant verò Gregorius in 1. dist. 14. art. 1. concl. 3. & art. 2. *ad* 2. Ochamus q. 2. Quibus consentit Gabriel q. 2. dubitatione 3. & dist. 17. q. 1. ar. 2. concluſ. 1. Fundamentum Gregorij est. Omne donabile dari potest à Deo, nullo alio dato, quod non est de essentia talis donabilis: sed Spiritus sanctus est donabilis à Deo, cùm sit essentialiter donum, & nullum donum creatũ est de essentia Spiritus sancti: igitur dari potest absque vllo dono creato. Maior probatur: Omne factibile à Deo fieri potest ab ipso, non facto omni eo, quod non est idem cum ipso: ergo omne donabile à Deo dari potest ab ipso, non dato omni eo, quod non est ipsum donabile. *Gregorius. Ochamus. Gabriel.*

96. Proposita controuersia dupliciter disputari potest, vno modo quoad rem ipsam, an simpliciter possibile sit, peccatorem iustificari, & ad pristinam amicitiam Dei acceptari absque vllo intrinseco dono inhærente, per extrinsecam dumtaxat acceptationem Dei. Alio modo quoad sequelam tantùm, an videlicet, posito quòd iustificatio fiat extrinseca tantùm acceptatione Dei, absque vllo dono inhærente creato, in tali casu Diuinæ personæ mitterentur in animam iustificati. In priori sensu controuersia spectat ad materiam de gratia iustificante, ex qua

negatiuam partem suppono probabiliorem, vt in 3. to. disp. 33. ostendo. Sola igitur hîc superest disputanda sequela. Pro cuius solutione,

97. Dicendum, in eo casu personas diuinas non mitti, ac dari homini sic iustificato physicè, daritamen moraliter. Priorem assertionis partem probant argumenta primæ sententiæ. Posteriorem efficacissimè probat hoc argumentum. Personæ diuinæ dicuntur ad creaturam rationalem mitti, ac dari per peculiarem modum, quo in illa existunt. Atqui in eo casu peculiari modo, non quidem physico, sed morali, personæ diuinæ in creatura rationali existerent: ergo ad eam mitterentur, non physicè, sed moraliter. Maior constat, quoniam personæ diuinę dicuntur ad creaturam mitti formaliter per peculiarem mutationem, quam in illa causant. Minorem ostendo: quoniam in eo casu peculiaris fieret mutatio non physica, sed moralis in homine, proueniens ab actu libero Dei condonantis peccatum, & acceptantis hominem ad amicitiam & gloriam pristinam. Siquidem ex peccatore factus esset iustus, & ex inimico & inuiso amicus & charus Deo per extrinsecam beneuolentiam, & acceptationem ipsius.

98. Confirmatur 1. nam alio modo se haberet Deus erga illum post, atque ante acceptationem. Nam ante respiciebatur à Deo, vt inimicus & infensus, post verò, vt amicus & reconciliatus per extrinsecam beneuolentiam & acceptationem ad amicitiam. Confirmatur 2. nam tota ratio missionis diuinarum personarum ad nos desumitur ex peculiari mutatione causata in nobis à Deo. Ergo eo modo dici debent personæ diuinæ ad nos missæ, quo est ipsa peculiaris mutatio, in nobis à Deo causata, sed in tali casu esset peculiaris mutatio non physica, sed moralis in nobis à Deo causata, per liberum ipsius actum condonantis culpam, & acceptantis ad gloriam: igitur in eo casu personæ diuinæ dici deberent ad nos missæ, etsi non physicè, saltem moraliter. Cùm non sit maior ratio, cur propter mutationem physicam dicantur ad nos physicè mitti, & non propter mutationem moralem dici debeant moraliter mitti.

99. Ex his patet ad argumenta primę sententiæ, quatenus oppugnant posteriorem partem nostræ assertionis. Nam primum intelligitur de missione physica, non morali, quæ fieri potest absque vlla mutatione physica per solam mutationem moralem. Ad confirmationem neganda est consequentia. Ratio discriminis est, quoniam apparitio importat signum sensibile, in quo persona diuina sensibiliter se manifestat hominibus, missio autem, quæ fit ad animam iusti, per se tantùm importat peculiarem mutationem in illa, quę cùm duplex esse possit, physica, & moralis, etiam missio esse poterit physica, vel moralis. Secundum intelligitur de missione perfecta. Ad tertium nego sequelam. Ad cuius probationem, licet decretum Dei de condonanda culpa, & acceptando homine ad amicitiam & gloriam suam esset æternum, tamen includeret moralem mutationem in tempore faciendam: & quia illam non includeret connotatiuè & in obliquo, sed intrinsecè & in recto, vt suprà diximus de missione physica, ideò simpliciter talis missio esset temporalis, ratione moralis mutationis in tempore faciendæ.

100. Quoad quintam difficultatem. Communiter docent Doctores, per hanc missionem inuisibilem non posse vnam personam mitti sine alia, neque vnam donari, aut venire absque cæteris. Quod probari potest ex illo Ioa. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Fundamentum est, quoniam in hac missione dicuntur personæ diuinæ dari nobis, & venire ac mitti ad nos, quatenus veniunt & donantur nobis, vt obiectum fruibile mediantibus habitibus supernaturalibus, & vt peculiarem curam de nostris animabus suscipiunt per specialem directionem, & gubernationem: atqui vtrumque munus est commune omnibus personis, ergo omnes personæ per hanc missionem dicuntur ad nos venire. Licet non omnes dicantur mitti, quia missio connotat processionem personæ missæ, quam, quia non habet Pater, non potest Pater dici missus, licet dicatur venire, & donari cum reliquis personis; quia *aduentus*, & *donatio* non connotat processionem in persona veniente, & donata. *Communis sententia.* *Ioan. 14.*

101. Dices. Etiam missio visibilis, quatenus effectus, refertur ad totam Trinitatem, quatenus verò signum, vnam tantùm repræsentat personam. Esto igitur missio inuisibilis referatur ad omnes personas, vt signum, tamen poterit vnam tantùm repræsentare. Respondeo. Non inficior, posse per effectum inuisibilem gratiæ vnam personam, sine alia repræsentari; de facto tamen id non fieri. Cuius ratio est, tum quia hæc missio principaliter ordinatur ad sanctificandas animas ad quem effectum omnes personę concurrunt. Tum quia inuisibilis effectus non est proportionatum Symbolum ad manifestandas diuinas personas: quia cùm hęc manifestatio fieri debeat hominibus, qui sensibus ducuntur, non poterit esse aptum signum ad manifestandas diuinas personas nisi sit sensibile.

102. Quoad sextam difficultatem. An homo iustus, vel saltem Christus vt homo dare possit personam diuinam? Ratio dubitandi est: quia ille dare potest personam diuinam, qui conferre potest donum gratiæ, cum quo persona ipsa diuina infallibiliter venit: sed homo iustus, aut saltem Christus vt homo conferre potest donum gratiæ: ergo dare potest personam diuinam. Vnde Palatius in 1. dist. 14. disp. vnica post secundam conclusionem refert, quendam religiosum publicè Salmanticè defendisse, à Christo vt homine missum fuisse Spiritum sanctum. Quod vlteriùs confirmari potest: quia Christus vt homo est primus author gratiæ in genere principij meritorij: ergo in genere principij meritorij gra- *Palatius.*

tiam

gratiam confert authoritatiuè, ac proinde authoritatiuè etiam cum ea nobis Spiritum sanctum donat.

103. Dicendum tamen est, nullum purum hominem, siue Christum vt hominem mittere, aut dare posse Spiritum sanctum. Fundamentum, quia nemo cum gratia dare potest personas Diuinas, nisi qui gratiam conferre potest vt absolutus Dominus: atqui nullus purus homo, neque Christus ipse vt homo dare potest gratiam, vt absolutus Dominus: igitur nullus purus homo, vel Christus ipse vt homo dare potest Spiritum sanctum. Minor de puro homine patet. De Christo verò vt homine probatur: & primò, quòd vt homo non possit Spiritum sanctum mittere, constat: nam ad hoc requiritur authoritas principij mittentis supra personam missam. At Christus ratione humanitatis nullam habet authoritatem principij supra personam Spiritus sancti, quia non producit illum vt homo, sed vt Deus: ergo.

104. Secundò, quòd neque vt homo dare possit vt absolutus Dominus gratiam, & cum ea Spiritum sanctum, probatur: quia ratione humanitatis non habet absolutum ius ad ea, quæ sunt propria Dei; cùm nulla natura creata habere queat absolutum ius ad ea, quæ sunt propria Dei. Atqui gratia & personæ Diuinæ sunt propria Dei. Igitur ad ea Christus non habet absolutum ius, vt homo; quia vt homo reduplicat tantùm humanitatem, ratione cuius non potest Christo conuenire ius ad propria bona Dei. Nam licet huic homini, qui dicitur Christus, conueniat absolutum ius ad gratiam, & ad omnia dona supernaturalia; tale tamen ius illi non conuenit ratione humanitatis, sed ratione suppositi Diuini subsistentis in tali humanitate. Maior primi syllogismi probatur, quia dare importat absolutum dominium in rem, quæ datur. Ergo vt possit quis dare gratiam, & cum ea personas Diuinas, debet habere absolutum dominium, supra gratiam, cum qua infallibiliter connexæ veniunt personæ ipsæ Diuinæ.

105. Ex his patet ad rationem dubitandi. Etenim ille tantùm potest cum gratia Diuinas personas dare, qui absolutum dominium habet supra ipsam gratiam: quale dominium nullus purus homo habet, ne quidem Christus ipse vt homo. Ad confirmationem negandum est, Christum vt hominem esse primum authorem gratiæ, sed vt hominem Deum: sic enim est primus in genere principij meritorij. Est enim primus in genere principij meritorij, quatenus est in eo genere infinitè dignus: est autem in genere principij meritorij infinitè dignus, non ratione humanitatis formaliter, sed ratione Diuinitatis infinitè dignificantis omnia Christi opera.

106. Ex dictis deducitur, hanc inuisibilem missionem Diuinarum personarum factam fuisse omnibus Angelis, tum per gratiam sanctificantem initiò creationis, in quo, vt cum communi Doctorum sententia probo in 2. tomo de Angelis, omnes fuerunt conditi. Tum Angelis sanctis per collationem gloriæ initio beatitudinis: nec non primis nostris parentibus, & reliquis antiqui testamenti Patribus. An autem præter inuisibilem missionem per gratiam, facta fuerit antiquis Patribus & Prophetis visibilis missio Diuinarum personarum, per signa & Symbola sensibilia, controuertunt Doctores. Mihi cum Augustino 2. de Trinit. c. 17. & 18. & cum S. Thom. 1. p. q. 43. art. 7. ad vltimum dicendum est, multas quidem factas fuisse sensibiles apparitiones Diuinarum personarum in veteri testamento, vt ex multis Scripturæ locis colligitur, nullam tamen earum propriæ missionis nomen meruisse, duplici ex ratione, quam citato loco assignat S. Aug. primò, quia illæ apparitiones non fuerunt factæ ad significandam inhabitationem Diuinæ personæ per gratiam in animis iustorum, sed ad aliquid aliud manifestandum. Secundò, quia nulla apparitio in veteri testamento expressè & distinctè repræsentabat vnam personam, vt distinctam ab alia, nisi satis obscurè, & vt Augustinus citato c. 17. in fine scribit: *Non euidenter nominato & designato in eis, vel Patre, vel Filio, vel Spiritu sancto. Sed tamen per quasdam valdè probabiles significationes, nonnullis indicijs existentibus, vt nimis temerarium sit dicere, Deum Patrem nunquam Patribus, aut Prophetis per aliquas visibiles formas apparuisse.* Hæc Augustinus. Qui vt patet, agnoscit factas fuisse antiquis Patribus apparitiones Diuinarum personarum per visibiles formas, eas tamen proprio missionis nomine non putat appellandas, ob rationes assignatas. Ratio verò improprietatis est; quia missio sensibilis per se ordinatur ad manifestandam personam, quæ mittitur: ergo tantò recedit à proprietate missionis, quantò recedit ab expressa manifestatione personæ, quæ mittitur. Rationem autem congruentiæ, cur nulla facta fuerit expressa missio Diuinarum personarum in veteri testamento, assignat S. Thomas loco suprà citato: quia prius debuit fieri expressa missio Verbi per Incarnationem, ad quam omnes veteres illæ apparitiones ordinabantur, tanquam vmbræ ad veritatem, & figuræ ad suum prototypum atque exemplar.

Augustin. *S. Thomas.* *Augustin.* *S. Thomæ.*

DISPVTATIO XXIX.

Quæ regulæ seruandæ sint in modo loquendi in mysterio Trinitatis.

1. SI verborum cautela seruanda est Theologo, maximè seruanda est in hoc mysterio, cuius non modò res, sed voces ipsas habemus à Cõcilijs & Patribus præscriptas, à quibus non licet absque magna temeritate recedere. Vnde nõ solùm propter res, sed etiam propter verba inordinatè prolata, vt cum Hieronymo pronũciat S. Doctor 1. p. q. 31. ar. 2. incurritur hæresis. Vt autem sciat Theologus, quo hæc verborum cautela collineare debeat, duo extremi errores sunt in hoc mysterio diligenter vitandi; alter Arij naturæ vnitatem tollentis; alter Sabellij personarum distinctionem cõfundentis: sed media via incedendum, ijsque vocibus vtendũ, quę cum naturæ vnitate personarũ explicent distinctionem. Verùm vt instruatur Theologus nõ modò cautè casteque loqui in hac materia, verùm etiã incautas insolentesque aliorum locutiones ex certis solidisque principijs Theologicè examinare, & vnamquamque propositionem, modumq; loquendi sua quasi nota censere, præsupponendi sunt certi quidam censuræ gradus, qui colligũtur ex Concilio Constantiensi sess. 8. & 15.

Hieronym. S. Thomas

Arius. Sabellius.

Concilium Constantiense.

2. Primus igitur censuræ gradus est. Hæresis, quę directè opponitur alicui veritati expresè reuelatæ, aut conclusioni per euidentem discursum explicatæ, vt iam contentæ in aliqua expresè reuelata. Etenim quemadmodum primus gradus fidei est, assentire veritati vt expresè reuelatæ, vel conclusioni vt euidenter contentæ in aliqua propositione expresè reuelata: ita oppositus gradus fidei est dissentire veritati, vt expresè reuelatæ, vel vt euidenter contentæ in aliqua expresè reuelata.

3. Secundus censuræ gradus est error, qui directè opponitur conclusioni Theologicæ, vt ex principijs fidei euidenter deductæ. Dixi *vt deducta*: quia vt explicatæ spectat ad primum gradum hæresis. Ratio est, quia sicut conclusio Theologica habet distinctum gradum certitudinis à certitudine fidei, & summum post illam: ita error immediatè oppositus conclusioni Theologicæ, habet distinctum gradum censuræ ab hæresi, & primum post illam.

4. Tertius censuræ gradus est errori proximus: qui gradus opponitur conclusioni Theologicæ non vt euidenter, sed vt probabilissimè deductæ ex principijs fidei, qualis esset: Iustificationem paruulorũ in Baptismo non fieri per habitus infusos & inhærentes.

5. Quartus est hæresim sapiẽs. Est autem hic gradus propositio, quæ cùm ex se Catholicum sensum habere posset, ex circumstantia tamen & conditione proferentis meritò suspicari posset in sensu hæretico prolata: vt hæc propositio: *Christus est minor Patre* ab Ariano prolata hęresim sapit, prolata verò à Catholico nullam ingerit suspicionem, sicut enim idem vinum ex vno vase bonum, ex alio, malum contrahit saporem: ita vna eademque propositio ex vno corde & ore prolata vnum, ex alio alium spirat saporem.

6. Quintus gradus est propositio malè sonans, seu piarum aurium offensiua. Est autem hæc, quæ absurdum, & peregrinum sensum à communi & vsitato modo loquendi Patrum & Scholasticorum affert. Theologi enim est non modò damnatas sententias & verba cauere, sed etiam absurdas voces, & locutiones ab vsitato recedentes vitare. Portò piæ aures non sunt imperiti vulgi, sed sapientum, quorum est de sensu, & qualitate propositionis iudicium ferre.

7. Sextus gradus est temeritas, quę nulla sufficiente ratione, vel authoritate fulta, communis Scholasticorum sensui, vel approbatis authoribus aduersatur: vel quæ vt certum affirmat, quòd nulla ratione probari potest; quæ & impudens insolensque dici solet.

8. Septimus gradus est, propositio scandalosa, quæ etiamsi vera sit, occasionem tamen ruinæ affert auditoribus.

9. Octauus est propositio seditiosa, quæ viam sternit ad seditionem.

10. Nonus est propositio Schismatica, quæ viam parat ad Schisma separationemve à capite, vt licitum est non obedire superiori; aut *tyrannum occidere.*

11. Decimus est propositio periculosa, quæ periculi occasio esse potest, vel in fidei doctrina, vel in vitæ moribus, vt *potest homo esse perfectus absque externa pœnitentia.*

12. Vndecimus est Blasphemia, quæ immediatè, vel mediatè Deo iniuriam irrogat: quæ interdum cum hęresi coniungitur, vt *Deus est author peccati*; sæpe enim vna eademque propositio multis inficitur notis.

13. Duodecimus est Impietas: est autem hęc propositio improbabilis, & fidei pietati notabiliter detrahens: differt autem à propo-

sitione

sitione non pia, quæ licet probabilis sit, pietati tamen fidei minimè fauet.

14. Decimus tertius est propositio arrogans, quę plus asserit, quàm probari possit.

15. Decimus quartus est propositio improbabilis, quæ nullo nititur solido fundamento. His ergo generalibus principijs præmissis, vt fortiùs firmiusque hæreant, quæ speciatim de hoc mysterio dicturi sumus, redigenda sunt, quoad fieri potest, omnia ad certas quasdam regulas.

16. PRIMA igitur regula sit. Nomina neutrius generis non sunt pluraliter enuncianda in diuinis: contra verò enuncianda sunt pluraliter nomina masculini generis. Vtraque pars regulæ definita est in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. & refertur cap. *Damnamus* de summa Trinit. & Fide Catholica: *Licet igitur*, inquit Concilium, *alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus.* Eandem regulam tradunt Patres, & Scholastici omnes. Quam apertè colligunt ex Ioan. 15. *Ego*, inquit Christus, *& Pater vnum sumus. Vtrumque*, inquit Cyrillus, l. 7. in Ioan. cap. 10. *audi & Vnum, & Sumus, & à Carybdi, & Scylla liberaberis. Quod dixit* Vnum, *liberat te ab Ario, separante Filium à substantia Patris. Quod dixit*, Sumus, *liberat te à Sabellio, confundente personas Patris & Filij sine discretione. Si* Vnum, *non ergo diuersum. Si*, Sumus, *ergo Pater & Filius.* Et Augustinus tract. 36. in Ioan. *Aliud non est*, inquit, *Pater, Filius aliud. Alius est rectè dicis, aliud non rectè. Alius enim est Filius, quia non est ipse, qui Pater, & alius Pater: quia non est ipse, qui Filius: non tamen aliud, sed hoc ipsum est & Pater & Filius.* Idem expressit Ioannes Euangelista in 1. sua Canonica cap. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt.*

Concilium Lateranense.
Patres & Scholastici.
Ioan. 15.
Cyrillus.
Augustin.
1. Ioan. 5.

17. Ratio regulæ est, quia nomen neutrum, cùm sit substantiuum, refertur ad essentiam; vnde multiplicatum multiplicat essentiam. Masculinum verò, cùm sit adiectiuum, refertur ad personas. Aliam rationem assignat S. Thomas 1. p. q. 31. art. 2. ad 4. quia nomen neutrum, cùm sit informe, refertur ad essentiam, quę est communis, & vlteriùs quasi formabilis per personas. Masculinum verò, vel fœmininum, cùm sit formatum & distinctum refertur ad suppositum. Vnde ad interrogationem factam, per *quid est homo?* respondemus per genus, quod est commune & informe. Ad interrogationem verò factam per, *Quis est hic homo?* Respondemus per individuum, quod est distinctum & formatum. Cæterùm assignata regula intelligenda est, quando hæc pronomina per se efferuntur de Deo, non autem quando connectuntur cum aliquo substantiuo personali vel essentiali; nam tunc & neutra pronomina multiplicari possunt, vt *aliud est suppositum Patris, aliud suppositum Filij*; & masculina pronomina multiplicari non possunt, vt *alius Deus est Pater, alius Deus Filius.*

S. Thomas.

18. Ex hac regula deduces primò: quòd sicut in Deo non est *aliud & aliud*, sed *alius & alius*, quod idem iudicium esto de reliquis nominibus importantibus alietatem: ita contra in Christo Domino *est aliud & aliud*, non *alius & alius*, propter oppositam rationem, quoniam in Christo est diuersitas naturarum, non autem suppositorum. Vnde etiamsi in Christo alia sit filiatio Diuina, alia humana, non tamen dicitur *alius & alius Filius*: quia *alius & alius* importat alietatem suppositi. Rectè tamen dicitur plures habens filiationes.

19. Deduces 2. has propositiones non esse facilè admittendas: *In Deo sunt multa: in Deo sunt plura entia*, nisi cum addito limitante ad multa, aut plura entia relatiua: contrà verò has posse sine limitatione admitti: *In Deo sunt plures res*, vel *entitates: In Deo est pluralitas.* Nam priora nomina referri solent ad essentiam; posteriora verò ad personas.

20. Deduces 3. has propositiones esse veras: *Pater & Filius sunt vnum: Pater & Filius sunt idem ipsum: Pater est idem quod Filius: Pater non est aliud, vel alterum à Filio.* Vnde Augustinus de natura boni cap. 24. *Quod de se*, inquit, *genuit, hoc est, quod ipse est.* Cõtrà verò has esse falsas: *Pater & Filius est vnus: Pater & Filius sunt idem ipse: Pater est idem, qui Filius: Pater est aliud*, vel *alterum à Filio.* Nam priora important identitatem naturæ, & negant distinctionem eiusdem: posteriora verò important identitatem personarum, & diuersitatem naturæ.

21. Quartò deduces, veram esse hanc propositionem: *Pater est idem Deus, qui Filius:* contrà verò, hanc esse falsam: *Pater est idem, quò Filius.* Quoniam in posteriore relatiuum *Qui* immediatè refert Patrem; in priore verò Deum.

22. Quintò deduces, has esse falsas: *Deus generans est Deus genitus: Deus generans est Pater: idem Deus est Filius genitus:* quia *Idem* immediatè refert Deum, vt affectum termino notionali genitoris.

23. Deduces sextò, hanc esse veram: *In Diuinis est Deus & Deus:* hanc verò esse falsam: *In Diuinis est alius & alius Deus*; vel *alter & alter Deus:* quia in priore propositione non affirmatur alietas Deitatis, affirmatur autem in posteriore.

24. Deduces septimò, has prædicationes esse veras: *Deus genuit Deum: Alius gennit aliũ. Habens Deitatem genuit alium habentem Deitatem:* has verò esse falsas: *Deus genuit alium Deum*, vel *alterum Deum: Deus genuit eundem se, vel alterum se.* Vnde emphaticè locutum fuisse Augustinum testatur S. Thomas 1. p. quæst. 39. art. 4. ad 4. cùm epistola 66. ad Maximum dixit: *Pater ita genuit de se alterum se, vt totus maneret in se.* Sensus enim est: *Pater genuit alterum simillimum sibi.*

Augustin. S. Thomas.

25. Aliqua controuersia est de hac propositione: *Deus genuit eundem Deum*: an admittenda sit vt vera. Negant aliqui, eò quòd pronomen *Idem* immediatè refert Deum generantem, qui immediatè præcessit. Confirma-

Bonauent. tur, quia, vt docet Bonauentura in 1. dist. 4. art. 1. qu. 1. relatiuum refert antecedens sub eodem modo supponendi, sub quo antecedens præcessit ipsum relatiuum.

Scotus. Vasquez. Suarez. 26. Admittunt verò illam vt veram Scotus in 1. dist. 4. q. 1. ad 1. Vasq. disp. 157. c. 7. Suarez lib. 6. de Trinitate cap. 7. quibus magis assentior. Moueor, quia nulla est necessitas, vt in prædicta propositione relatiuum *Idem* referat antecedens secundùm identitatem suppositi, sed solùm secundùm identitatem naturæ, vt constat in hac propositione: *Petrus genuit eundem hominem*: relatiuum *Idem* non refert identitatem suppositi, sed tantùm naturæ. Neque hinc inferas: ergo admittenda erit etiam vt vera hæc propositio: *Deus genuit eundem se*. Nam quamuis admittat illam Rubio in 1. dist. 5. q. 2. in fine: falsò tamen: nam reciprocum *Se* necessariò refert eundem Deum generantem. Potest tamen admitti hæc: *Deus genuit eundem Deum secum*: nam pronomen, *secum*: solùm refert consubstantialitatem termini cum principio producente. Ad confirmationem respondeo, non esse necessarium, vt relatiuum semper referat antecedens sub omni modo adæquato, quo præcedit, vt patet in allato exemplo.

Rubio.

27. Secvnda regvla. Nomina substantiua concreta de re absoluta non nisi singulariter prædicantur de Tribus personis: Adiectiua verò pluraliter de ijsdem enunciantur. Hanc tradit S. Thomas 1. p. q. 39. art. 3. quem sequuntur omnes Theologi. Ratio regulæ est: quia nomina substantiua vnitatem, aut multitudinem sumunt à forma, quam significant; Adiectiua verò à subiecto vel supposito, cui significationem applicant. Atqui vna est res absoluta significata per nomina concreta substantiua in Diuinis, nempe essentia, vel aliquid pertinens ad essentiam: suppositа verò sunt plura. Igitur nomina concreta substantiua de re absoluta non nisi singulariter; adiectiua verò pluraliter prædicantur de diuinis personis. Maior probatur, quia nomina substantiua significant formam per modum substantiuæ, vt per se stantis: Adiectiua verò contrà per modum accidentis, vt alteri adiacentis. Substantia autem sicut habet esse per se, & non ab alio, ita vnitatem & multitudinem, quæ ad esse consequuntur. Accidens contrà, sicut non habet esse à se, sed à subiecto cui adiacet; ita vnitatem & multitudinem sumit à subiecto: quo multiplicato, cum ipso multiplicari censetur & ipsum accidens.

Thomas. Et omnes Theologi.

18. Huic regulæ nititur veritas illius Catholicæ propositionis, *Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt vnus Deus*: quia nomen *Deus* est nomen substantiuum concretum de re absoluta, quæ in Deo non multiplicatur. Eadem regula nituntur omnes propositiones, in quibus per modum substantiui prædicatur aliquod absolutum pertinens ad essentiam: vt *Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt Vnus Creator, Vnus Dominus, Vnus Sapiens, Vnus æternus, Vnus immensus. Pater & Filius sunt vnus Spirator, Vnum principium ad intra.* Nam eodem modo hæc in Deo non multiplicantur. Contrà verò hæc eadem adiectiuè significata enunciantur pluraliter de diuinis personis: vt *sunt tres diuini. tres habentes Deitatem: tres creantes: tres sapientes, tres æterni: tres immensi: duo spirantes, duo principiantes.* Vnde cùm Athanasius in symbolo dixit: *non tres increati, nec tres immensi; sed Vnus increatus, & Vnus immensus*: accepit hæc nomina substantiuè, non adiectiuè: sicut in eodem Symbolo hæc eadem accepit, cùm dixit: *Tota tres personæ coæternæ sibi sunt, & coæquales.*

Athanasius.

29. Huic etiam regulæ nituntur propositiones, in quibus omnia verba pluraliter prædicantur de diuinis personis, vt *Pater, Filius & Spiritus sanctus intelligunt, volunt, creant, puniunt, miserentur.* Ratio est, quia verba subeunt leges Adiectiuorum.

30. Tertia regula. In diuinis vitanda sunt nomina, *Diuersi, Differentis, Alieni, Disparati, Extranei, Difformis, Dissimilis, Discrepantis, Separati, Diuisi, Disiuncti.* Hanc regulam tradit S. Thomas 1. p. quæst. 31. art. 2. eamque probat: quia nomina *Diuersi* & *Differentis* important diuersitatem in natura. Nomina *Alieni, Disparati, Extranei, Discrepantis, Difformis, Dissimilis* important inæqualitatem in essentia. Nomina *Separati, Diuisi, Defuncti*, significant distinctionem in substantia. Vnde falsæ sunt hæ propositiones: *Filius est diuersus, differens, alienus, disparatus, extraneus, discrepans, separatus, diuisus, defunctus à Patre*: contrà autem veræ sunt istæ: *Filius est distinctus, discretus, oppositus Patri. Filius est similis, æqualis, coniunctus, idem cum Patre.* Cæterùm cum addito limitante ad personas licebit in diuinis vsurpare nomen *differentis* & *diuersi*, vt personæ sunt proprietatibus *differentes*, aut *diuersa*. Quam limitationem admittunt communiter recentiores.

31. Qvarta regula. Cauenda sunt nomina, quæ personarum consortium à Diuinis excludunt. Hanc etiam regulam tradit S. Thomas loco præcitato, art. 2. 3. & 4. Vnde falsæ sunt hæ propositiones: *Deus est solitarius: Deus est solus.* Ratio, quia hæc nomina adiuncta termino essentiali non solùm excludunt consortium aliorum Deorum, sed etiam personarum eiusdem naturæ. Dixi *eiusdem naturæ*, quia, vt rectè notat S. Thomas art. 3. præcitato ad 1. solitudo non tollitur per associationem alterius suppositi extraneæ naturæ. Vnde etiamsi Deus associetur Angelis & hominibus beatis, adhuc diceretur solus vel solitarius, si cum eo diuinę personę nõ existerent. Sicut diceretur homo solus, etiãsi esset cum bestijs associatus. Cæterùm notandum, nomen, *Solus*, dupliciter posse de Deo enũciari, vno modo categorematicè, vt in hac: *Deus est solus.* Alio modo Syncategorematicè, vt *solus Deus est immensus.* Primo modo ponit solitudinẽ in Deo: secundo tantũ excludit omnia ea, quæ cum Deo non participant idem prędicatum immensitatis: ac proinde

S. Thomas.

nil prohibet

nil prohibet nomen, *Solus*, Syncategorematicè de Deo prædicari.

32. Difficultas est de nominibus *Vnicus* & *Singularis*, an adiungi possint termino essentiali. S. Thomas. Negat Sanctus Thomas art. 2. præcitato, eò quòd hęc nomina adiuncta termino essentiali negant communicabilitatem naturæ cum pluribus suppositis. Admittunt verò alij. Quod mihi probabilius videtur: quia hæc nomina solùm important singularitatem naturæ, non autem suppositi. Est igitur Deus *vnicus*, *singularis*, *individuus*, quia per hæc tantùm excluduntur plures distincti natura, non autem supposito. Vnde personæ diuinæ non sunt propriè individua aut singularia, quia individua & singularia dicuntur per ordinem ad naturam specificam, quam contrahunt, & vltimò diuidunt in partes subiectiuas vlteriùs non diuisibiles. Quare falsa est propositio, in qua de Deo affirmantur tria singularia, vel individua.

33. Ex his deduces, veras esse has propositiones: *Deus singularis genuit Deum singularem. Deus vnicus genuit Deum vnicum.* Quam propositionem concessit Augustinus epist. Augustin. 66. ad Maximum: *Vnus*, inquit, *vnicum generauit.* Contrà verò has esse falsas: *Deus solitarius genuit Deum solitarium. Deus solus genuit Deum solum. Deus fuit ab æterno solus. Solus Pater est Deus*: alioqui vera esset hæc: *Omnis Deus est Pater*: nam ab exclusiua ad vniuersalem affirmatiuam de terminis transsumptis, vt Logici docent, valet consequentia: vt *solus homo est compositus ex anima rationali & corpore: ergo omne compositum ex anima rationali & corpore est homo.*

34. Huic regulæ annectitur quinta: dictionem exclusiuam non posse adiungi termino personali respectu prædicati essentialis, posse autem adiungi respectu prædicati notionalis. Defectu primæ partis regulæ, falsæ sunt istæ propositiones: *Solus Pater intelligit: Solus Filius creat: Solus Spiritus sanctus gubernat:* ratione verò secundæ partis regulæ, veræ sunt istæ: *Solus Pater generat: solus Filius gignitur: solus Spiritus sanctus spiratur.* Contra hanc regulam videtur locutus Christus Matth. 11. Matth. 11. *Nemo*, inquit, *nouit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi Filius:* vbi à notitia Patris & Filij prædicato essentiali excluditur Spiritus sanctus. Respondeo cū Bonauentura in 1. dist. 21. art. 2. q. 2. S. Tho. 1. p. q. 31. art. 4. ad 2. Richardo q. 3. & alijs. Hunc terminum, *Nemo*, distribuere pro natura, non pro persona. Quare vera est hæc Christi propositio: *Nemo nouit Filium, nisi Pater*: falsa verò hæc: *Solus Pater nouit Filium*: quia in priore terminus, *Nemo*, distribuit pro natura intellectuali: vnde tantùm excludit aliud essentialiter: in posteriore verò terminus, *Solus*, distribuit pro persona, & excludit alium personaliter.

36. Sexta regula. Nomina partitiua, *Omnis*, *Aliquis*, *Quilibet*, *Quicunque*, *Nullus*, nō congruè tribuuntur termino essentiali in diuinis. Alensis. Est Alensis 1. p. q. 65. memb. 2. art. 4. Vasquez. Vasquez disp. 157. cap. 5. Vnde Caietanus 1. p. q. 39. art. 4. §. *Ad tertium*, nefas esse ait dicere, *Omnis Deus*. Dixi *termino essentiali*: nam ea tribuere termino personali, nulli est dubium: rectè enim dices; *Omnis persona creat: Aliqua persona generat: Quælibet persona intelligit: Nulla persona discurrit.* Ratio verò regulæ est, quia per huiusmodi nomina indicaremus, plures esse Deos: nā hoc nomen, *Omnis*, collectionem dicit plurium: nomen verò, *Nullus*, exclusionem plurium sub aliqua natura contentorum. Caietanus.

37. Septima regula. In diuinis non solùm vti debemus vocibus importantibus vnitatem essentiæ, sed etiam pluralitatem personarum. Est S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 3. Ratio regulæ est: quia sicut in Deo cum vnitate essentiæ est pluralitas personarum, ita ratione essentiæ vsurpandæ sunt voces importantes vnitatem, ratione verò personarum vsurpandæ sūt voces importantes pluralitatem. Cautè tamen est aduertendum, ne voces significantes pluralitatem referantur ad essentiam; aut contra voces significantes vnitatem referātur ad personas. Vnde falsæ sunt istæ: *Deus est ter Deus: Deus est geminus Deus: Deus est ter vnum. Deus est tria.* Veræ autem sunt istæ: *Deus est ter vnus. Deus est trinus. Deus est tres. Deus est Trinitas. Deus est trium.* Ratio discriminis est, quia prior numerus immediatè refert essentiam; posterior verò personas. Ad euitandum autem omne periculum erroris, cùm additur numerus, limitandus est ad personas: vt, *Deus est ter vnus personaliter. Deus est tres personæ.* S. Thomas.

38. Notandum est autem 1. Quòd citato loco notauit S. Thomas numerum, qui tribuitur Deo, esse transcendentalem, qui supra entitates numeratorum addit solam indiuisionem singularum vnitatum in se: diuisionem verò vniuscuiusque vnitatis ab alia non affert, nisi secundùm quid & incompletè. Cùm enim quælibet vnitas personę Diuinæ non sit perfectè discreta ab vnitate alterius personæ, ratione eiusdem naturæ, cum qua sunt vnum, vnitas vnius non dicit completam diuisionem ab alia: ac proinde non est in Deo numerus simpliciter & completus, sed secundùm quid & incompletus. S. Thomas.

39. Notandum 2 hoc nomen *Trinitas* ex præscripto Patrum & Scholasticorum conuenientissimè accommodatum esse ad hoc mysterium significandum: nam ex vi etymologiæ importat *trium vnitatem*, quod ex Isidoro notauit Magister in 1. dist. 24. in fine: vnde translatum ad Deum non solùm importat numerum personarum, sed simul etiam vnitatem essentiæ: licet numerū personarum importet de formali & directè; vnitatē verò essentiæ de materiali & in obliquo: vnde cùm dicitur, *Vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate*, explicitè significatur, quod implicitè importatur per ipsum nomen *Trinitas*. Quare sicut solius Dei proprium est, esse tres personas eiusdem essentię: homo enim nō est sua individua, sicut Deus est sua suppositа: quia Isidorus. Magister.

homo non continet collectiuè omnia sua individua, sicut Deus omnia sua suppositа: Ita soli Deo propriè competit hoc nomen *Trinitas*. Quod aliquam conuenientiam habet cum nomine *collectiuo*, quatenus significat plura per modum vnius: deficit tamen ab eo ob summam vnitatem essentiæ, quam non importat nomen *collectiuum*, solùm significans vnitatem ordinis.

40. Ex his deduces falsas esse has propositiones: *Deitas est trina: Trinitas est trina.* Nam in priore triplicatur Deitas. Nec obstat, quòd in Hymno ad matutinum in Festo Corporis Christi legatur: *Te trina Deitas:* nam statim subiungitur, *Vnaque poscimus.* Vox quippe *Vna* temperat vocem *Trina*, vt faciat illam supponere pro personis. In posteriore verò triplicatur ipsa personarũ Trinitas, sensusque est, *In Deo sunt tres personarum Trinitates.* Has verò propositiones esse veras: *Vnitas est Trina. Deus est Trinus.* Primam concedit Aug. lib. meditationum c. 30. vbi sic scribit: *O vna Trinitas, & trina Vnitas Deus.* Ratio autem, cur dici possit *Vnitas trina*, est, quia *vnitas* non solùm suppponitur pro vnitate naturæ, sed etiam personarum: & quia tres sunt personarum vnitates, rectè dici poterit, *Vnitas est trina.* Ratio verò, cur dici possit *Deus Trinus*, & nõ *Deitas trina* est, quia nomen *Deus* ex modo significandi supponitur pro personis: *Deitas* verò ex modo significandi supponitur tantùm pro essentia. Vnde nisi addatur temperamentum, quo significetur vnitas essentiæ, vox *Trina* addita Deitati, multiplicat ipsam Deitatem.

Augustin.

41. Neque ex eo, quòd Deus dicitur *trinus*, vel *Trinitas*, *triplex* etiam dici poterit, vt rectè Aug. ratiocinatur 6. de Trinit. c. 7. & docet Concilium Toletan. XI. in Confess. Fidei, vbi: *Non triplex*, inquit, *Trinitas, & dici, & credi debet.* Ratio est, quia *Trinitas*, & *Trinus* sunt nomina vsu Theologorum accõmodata ad significandam simul cum numero personarum vnitatem essentiæ: quam significationem quia non habet hoc nomen, *Triplex*, non poterit de Deo prædicari. Hoc autem intelligendum est, nisi illud expresiè referatur ad notionalia: nam sine vllo periculo dici potest, *in Deo est triplex persona, quadruplex relatio, duplex processio, gemina spiratio activa & passiua:* quod concessit S. Thom. q. 10. de potentia art. 2. *Natura*, inquit, *Diuina potest communicari duplici processione:* quin etiam Cyrillus dialogo de Trinit. l. 3. concedit *duplicitatem* & *triplicitatem* in personis Diuinis.

Augustinus Concilium Toletan XI.

S. Thomas.

Cyrillus.

42. Ex his constat, quid sentiendum sit de his nominibus, *Multiplex* & *Multiplicitas:* nam pari modo non licet hæc enunciare de Deo absolutè significato, licebit autẽ de personis, & notionibus: vt *in Deo est multiplex relatio, multiplicitas notionum, aut personarum:* quod concessit Aug. lib. meditationum cap. 30. his verbis: *Tu verò vnitas es Diuinitatis, personarum pluralitate multiplex.*

Augustin.

43. Nullo autem pacto, ne quidem cum expressa limitatione ad sola notionalia, concedenda sunt in Deo nomina *Trinumimis*, aut *Triformis*. Nec obstat, quod in hymno, qui in Vesperis Pentecost. recitatur, Spiritus sanctus appelletur *Septiformis:* nam hoc tantùm de Spiritu sancto dicitur per respectum ad effectus ad extra, qui ei appropriantur, vt Authori sanctificationis.

44. OCTAVA regula. Notionalia prædicãtur de nominibus essentialibus concretis: & à fortiori de ijsdem prædicantur etiam essentialia. Hæc regula colligitur ex S. Thoma 1. part. quæst. 39. art. 4. Fundamentum est, quia nomen essentiale concretum ex modo significãdi supponitur pro personis: ergo possunt de illo prędicari notionalia, & à fortiori etiam essentialia. Consequentia patet, quia notionalia, cùm sint actus personales, possunt de nominibus personas significãtibus prędicari. Antecedens probatur, quia nomina essentialia concreta ex modo significandi important Deitatem vt in habente, atque adeo ex modo significandi important illam vt in supposito, licet non in hoc vel in illo determinatè: sicut vox *homo*, quia importat humanitatem vt in habẽte, supponitur pro individuis naturæ humanę, licet non pro hoc vel illo determinatè.

S. Thomas.

45. Ex his collige, veras esse has propositiones affirmatiuas: *Deus generat. Deus generatur. Hic æternus spirat. Hic immensus spiratur. Deus refertur ad Deum. Deus relatiuè opponitur Deo.* Falsas verò esse earum negatiuas: *Deus non generatur. Hic æternus*, vel *Hic immensus non spiratur. Deus non refertur ad Deum. Deus relatiuè non opponitur Deo.* Ratio discriminis est, quoniam vt affirmatiua sit vera, non est necesse, vt vniuersaliter conueniat subiecto secundùm omnia, in quibus subiectum ipsum reperitur; sed sat est, si illi conueniat in vno tantùm supposito existenti.

46. Contrà verò, vt negatiua sit vera, secundùm nullum suppositum debet illi conuenire: vnde non sufficit ad negatiuam propositionem verificandam, vt illi forma negata non conueniat secundùm aliqua tantùm suppositа, sed debet illi secundùm omnia non conuenire. Etenim, vt vera sit hæc propositio: *Petrus scribit*, sat est, si in vno tantùm loco scribat: contrà verò, vt sit vera ipsius negatiua, necesse est, vt nullibi scribat. Vnde si replicatus in vno loco scribat, in alia verò non scribat, falsa est propositio *Petrus non scribit.* Ratio est, quia negatiua vi propriæ significationis facit sensum distributiuum, & negat formam de subiecto secundùm omnem modum, quo illi competit: ergo licet Deo conueniat nõ *generari*, respectu Patris, & Spiritus sancti, quia tamen ei conuenit respectu Filij, falsa est propositio negatiua, *Deus nõ generatur.*

47. Confirmatur, nam falsæ sunt istæ propositiones: *Filius Dei non est mortuus: Filius Dei non est sepultus*: esto verificari possint de natura Diuina. Cuius ratio est assignata, quoniam propositio negatiua vi proprię significationis facit sensum distributiuũ, & negat formam de subiecto vniuersaliter, secundùm omnem modũ, quo illi competit: est tamẽ vera

propositio,

propositio, si termino communi addatur aliquid, quo determinetur ad supponendum pro persona, pro qua Deo conuenit non generari: vt si dicas: *Deus generat, & ipse non generatur:* nam terminus, *ipse*, immediatè refert Deum generantem.

Durandus. Aureolus. Ocham. Gregorius. Marsilius. Gabriel.

48. Contra hoc corrollarium sentiunt Durandus in 1. dist. 4 quæst. 2. num. 13. Aureolus quæst. 1. art. 2. Ochamus quæst. 2. ad 1. Gregor. quæst. vnicâ versu, *Sed restat:* Marsilius q. 8. art. 3. Ad secundam rationem principalem, Gabriel q. 1. art. 2. concl. 2. affirmantes, quantum est ex vi significationis, non minùs veram esse hanc negatiuam, *Deus non generat*, quàm ipsius affirmantiam, *Deus generat:* propter authoritatem tamen Patrum, & ad euitandum periculum erroris, illam non esse concedendam. Fundamentum eorum est, quia vt negatiua de termino communi sit vera, sufficit, vt de vno tantùm indiuiduo verificetur. Vnde inferunt, ex vi sermonis concedi posse has propositiones: *Deus non est Pater, Deus non est Filius, Deus non est Spiritus sanctus:* quia sufficit, vt istę verificentur de aliquo particulari supposito. Verùm hi authores falsum supponunt, nempe quod quantum est ex vi significationis, negatio non remoueat formam à subiecto vniuersaliter, & secundùm omnem modum, quò illi competit.

49. Ex his soluitur alia quæstio, an hęc propositio, *Hic Deus est hic Deus*, sit vera: & quidem nulla est difficultas, si terminus, *Hic Deus*, tam ex parte subiecti, quàm ex parte prędicati supponatur pro indiuiduo Deitatis: quia tunc est identica propositio, quò nihil verius. Sed difficultas est, an si terminus, *Hic Deus*, ex parte subiecti supponatur pro vna, ex parte verò prædicati pro alia persona, num tunc sit vera propositio? quo posito; Dicendum est, falsam esse propositionem, quia tunc sensus esset, vnam personam esse aliam.

50. Sed quid tunc dicendum de ipsius negatiua, *Hic Deus non est hic Deus*, an sit vera? Negant alij. Alij verò distinguendam putant. Ego autem veram simpliciter censeo: nam posito, quòd *hic Deus* ex parte subiecti supponatur pro Patre, ex parte verò prędicati pro Filio, non negatur nisi identitas suppositi: sicut in hac, *Deus generans non est Deus genitus*, non negatur identitas naturę, sed suppositi; & ideò vera est propositio: ita in illa, *Hic Deus non est hic Deus*, non negatur identitas naturę, sed suppositi; & ideò vera est propositio: nec est maior ratio, cur in illa debeat negari sola identitas suppositi, & non in hac; cùm in vtraque terminus communis pro alia persona supponatur ex parte subiecti, pro alia ex parte prædicati.

51. Nona regula. Nulla actio siue notionalis, siue essentialis, per Verbum exercitum significata prędicabilis est de terminis essentialibus, aut personalibus abstractè sumptis, nisi talis actio formaliter fit à tali principio. Hæc regula fundatur in illo principio Logicorum: *Omnia verba, excepto substantiuo sum, es, est, esse adiectiua, & applicata subiecto reddere sensum formalem.* Vnde falsę sunt istę propositiones: *Deitas generat. Essentia refertur. Intellectus spirat. Voluntas intelligit. Immensitas creat. Misericordia punit. Iustitia miseretur.* Verę autem sunt istę: *Intellectus intelligit. Voluntas vult. Omnipotentia creat. Sapientia gubernat. Bonitas benefacit.* Quarum omnium ratio est regula assignata: nam in prioribus enunciatur actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum non est formale, sed solùm identicum principium. Contra verò in posterioribus enũciatur actio de subiecto abstractè sumpto, cuius actionis subiectum ipsum est formale principium.

52. Dices. Ergo in nostra sententia, in qua proximum & formale principium gignendi Verbum diuinum est paternitas, valebit ista propositio, *Paternitas generat.* Respondeo 1. Hanc propositionem vt veram, licet propter modum significandi in abstracto, vt impropriam admitti à Ruiz disp. 80. sect. 5. nu. 16. & Zuniga disp. 39. memb. 2. Resp. tamen 2. negando consequentiam: quoniam *generare* non dicit solam productionem, sed cum productione importat naturæ communicationem, cuius formale principium non est sola paternitas, à natura præcisa, sed totum suppositum Patris, includentis cum proprietate relatiua naturam absolutam.

Ruiz: Zuniga.

53. Propter eandem rationem falsa est hęc propositio: *Natura diuina generatur:* quia *generari* præter passiuam communicationem naturæ, includit etiam passiuam productionem termini. Natura autem diuina nullo pacto producitur in Filio, ne quidem per accidens, vt sapienter aduertit S. Tho. 1. p. q. 39. art. 5. ad 2. Quia per accidens generari est, naturã vi generationis personæ accipere esse, quod sine tali generatione non haberet: sicut in rebus creatis substantias secundas per accidens generari est, vi generationis primarum substantiarum accipere esse, quod sine generatione talium substantiarum non haberent: atqui natura diuina vi generationis Filij nullo pacto accipit esse, quod sine tali generatione non haberet: igitur neque per accidens dici potest generari in Filio: quin neque cum expressa reduplicatiua, dici potest, naturam diuinam, prout est in Filio, generari; quia non communicatur Filio, vt in eo de nouo accipiat esse, sed vt idem esse, quòd habebat in Patre, ingenitum & improductum, fiat commune cum Filio.

S. Thomas.

53. Neque hinc inferas: ergo *non totus Filius gignitur: nec totus Spiritus spiratur.* Quia licet natura, quâ vtraque persona productâ quidditatiuè constat, non producatur sed communicetur, dici tamen non potest, quòd non tota persona procedens producatur: quia cùm productio realis tendat ad entitatem realem termini in re ipsa existentis; nullaque sit inter naturã, quæ communicatur, & personam, quæ producitur, actualis distinctio; dici non poterit, quòd non tota persona producatur: imò nec dici potest, quòd tota persona

tantùm

Ordinarius non potest legare, nisi quod ei remanserit post debita persolu-ta. Ex. Extra. de Testam. cap. 1. Ordinarius. Ordinarius dicitur, qui habet in Ecclesia, vel Diœcesi, vel Provincia, vel Regno, vel Imperio, ordinariam jurisdictionem, quæ ei ex officio competit, ut Episcopus, et Archiepiscopus, et Primas, et Rex, et Imperator. Ordinarius ergo non potest legare, nisi quod ei remanserit post debita persolu-ta. Debita autem dicuntur, quæ ex justitia debentur, ut stipendia militum, et servientium, quæ pro defensione regni, vel Ecclesiæ, vel Diœcesis, vel Provinciæ, vel Imperii, vel

consignificat consubstantialitatem producti cum producente: vnde creaturæ dicuntur esse ex Deo, non autem de Deo. Quo fit, vt quidquid est de aliquo, sit etiam ex aliquo: non contrà, quidquid est ex aliquo sit etiam de aliquo. *Quod enim*, inquit August. lib. de Natura boni cap. 26. *de ipso est, potest dici, ex ipso: non autem omne quod ex ipso est, recte dicitur de ipso.* *Augustin.*

61. Vnde falsæ sunt istæ propositiones: *Filius* vel *filiatio est de paternitate. Spiritus* vel *processio est de spiratione activa.* Ratio, quia cùm præpositio *De* cum origine simul importet consubstantialitatem termini cum principio, & filius vel filiatio non sit consubstantialis paternitati, vt præscindenti à natura; neque Spiritus eiusque processio spirationi, vt præscindenti à substantia Spiratoris, non poterunt hæ propositiones esse verę. Verę autem sunt istæ, licet impropriè: *Filius* vel *filiatio est ex paternitate. Spiritus eiusque processio est à Spiratore.* Quia præpositio *A* & *Ex* non important consubstantialitatem producti cum producente, sed solam originem.

62. Petes an in diuinis sit habitudo termini *à Quo*. Ratio dubitandi est: quoniam omnis terminus, qui realiter producitur transit de non esse sui ad esse sui. Atqui in diuinis Filius & Spiritus sanctus realiter producuntur: ergo transeunt ex non esse sui ad esse sui: ergo datur in diuinis terminus à *Quo*.

63. Sed dicendum est, nullum propriè esse terminum *à Quo* in diuinis: constat, quia terminus *à Quo* est aliqua priuatio, quæ tollitur per ipsam productionem termini *ad Quem*. At nulla priuatio tollitur in Deo per productionem personę. Minor probatur, nam si qua priuatio tolleretur, esset ipsius personæ, quæ producitur: at hæc non est. Nam hæc eadem persona producta quoad totum suum esse formale & quidditatiuum essentiæ origine præcedit in Patre: quoad relationem verò ipsam, etsi origine non præcedat formaliter in principio originante, præcedit tamen radicaliter per summam necessitatem & exigentiam, quam præsupponit in natura ipsa Diuina, quæ ab intrinseco & essentialiter postulat habere illam per summam identitatem. Vnde ad rationem dubitandi neganda est maior vniuersaliter sumpta.

64. Ex dictis vna supereſt difficultas, an particula *De* cōstrui saltem possit cum personis respectu naturæ diuinæ, vt *Pater est de natura diuina: omnes personæ sunt de substantia Dei.* Affirmat Vasquez disp. 162. cap. 1. in fine. Ratio ipsius est, quia prępositio, *De*, ex se importare potest solam habitudinem causę formalis, vt patet in hac propositione, *Angelus est de natura intellectuali.* Negant verò reliqui Theologi tum cum S. Thoma 1. parte quęst. 41. art. 3. tum cum Magistro in 1. distinct. 5. docentes particulam, *De*, præter consubstantialitatem semper importare habitudinem ad principium productiuum: atque adeò verificari non posse de personis respectu naturæ, ad quam personæ diuinæ nullam dicunt habitudinem principij productiui. Quod quàm cohærenter dictum sit in sententia eorum, qui docent, naturam diuinam esse formale principium producendi personas, ipsi viderint. Certè cum nostris principijs, quibus ponimus formale principium productiuum esse proprietates ipsas personales, optimè cohæret hæc communis sententia Theologorum. Quam primò probo ex Augustino 7. de Trinit. cap. 6. vbi: *Tres*, inquit, *personas eiusdem essentiæ, vel tres personas vnam essentiam dicimus: tres autem personas ex eadem essentia non dicimus, quasi aliud ibi sit quod essentia est, aliud quod persona.* *Vasquez.* *S. Thomas. Magister. Reliqui Theologi.* *Augustin.*

66. Probo secundò, quoniam, vt notant communiter Scholastici, particula *De* est transitiua; importat enim transitum de vno in aliud. Cùm igitur in diuinis non sit nisi transitus originis, qua persona producta transit ex producente, non poterit hæc particula tribui, nisi personis procedentibus, respectu producentium. Confirmatur, quia si vera esset hæc: *Pater est de substantia diuina:* vera esset etiam hæc alia: *Pater est de substantia Filij.* At hanc neque Vasquez ipse admittit: igitur neque admittere debet illam. Sequelam probo, nam sicut in priore particula *De* per ipsum importat solam habitudinem causæ formalis: ita eam solam importabit in posteriore. *Cōmuniter Scholastici.* *Vasquez.*

67. Ad fundamentum ipsius negatur assumptum. Nec est eadem ratio de ista propositione. *Angelus est de natura intellectuali:* quia inter suppositum angelicum, & ipsius naturam intercedit actualis distinctio, quæ non intercedit inter suppositum increatum, & naturam Diuinam.

68. DECIMATERTIA regula. Præpositiones importantes habitudinem causæ formalis, seu quasi causæ formalis tribui possunt tam notionalibus, quàm essentialibus respectu quarumcunque Diuinarum perfectionum. Hanc regulam colligo tum ex S. Thoma 1. parte quæst. 42. articulo 5. tum ex eodem cum reliquis Scholasticis in 1. distinct. 19. & 33. Ratio regulæ est: quoniam habitudo causæ formalis duo importat vnitatem, & aliquam distinctionem extremorum; vnitatem quidem formaliter & per se, distinctionem verò per accidens, & tanquam conditionem; causa enim formalis & per se & directè tendit ad constituendum vnum cum subiecto. Sed quantò magis extrema sunt realiter vnum, cum aliqua distinctione saltem virtuali, tantò magis saluatur habitudo causæ formalis. Cùm igitur in Diuinis omnes perfectiones tam absolutę, quàm respectiuæ habeant aliquam vnitatem inter se, cum aliqua distinctione saltem virtuali, de omnibus verificari possunt præpositiones, importantes habitudinem causę formalis, aut quasi formalis. *S. Thomas.* *Et reliqui Scholastici.*

69. Vi huius regulæ veræ sunt omnes istæ propositiones: *Deus est in Deo*, quam cum Hilario 5. de Trinitate propè finem concedunt *Hilarius.*

S. Thomas Scotus. Aureolus.

dunt S. Thomas 1. p. quæst. 42. art. 5. Scotus in 1. dist. 19. quæst. 2. ad finem, Aureolus eadem distinctione p. 1. art. 2. *Deitas est in Deo. Natura est in Patre. Pater est in Deitate. Deitas est in Paternitate. Paternitas est in Deitate. Sapientia est in Bonitate. Bonitas in Sapientia. Omnipotentia est in filiatione. Filiatio in Sapientia. Pater est in Filio. Filius in Patre. Vterque in Spiritu sancto. Spiritus sanctus in vtroque. Omnes personæ sunt in Deo. Deus est in omnibus personis.* Ratio omnium est, quia quælibet perfectio diuina siue concretè, siue abstractè sumpta propter sui illimitationem, quidditatiuè includit reliquas perfectiones, sibi non oppositas. Igitur de qualibet enunciari potest quælibet perfectio, illi non opposita per modum formæ inclusæ in includente: nam ad hoc sufficit continentia vnius in alio, cum sola virtuali distinctione extremorum.

70. Sola difficultas est, an dici etiam possit, vna relatio est in alia opposita relatione, vt *paternitas in filiatione: filiatio in paternitate: spiratio in processione: processio in spiratione.* Prima ratio dubitandi est, quia vnum esse in alio per se importat vnitatem vnius cum alio: atqui vna relatio, vt præcisa à natura, nullam habet vnitatem cum opposita relatione, sed potiùs distinctionem: igitur vna relatio non est in alia opposita relatione.

71. Secvnda dubitandi ratio est, quoniam vnum esse in alio, est vnum contineri, atque includi in alio: atqui relatio non continetur & includitur in opposita correlatione, sed potiùs distinguitur & excluditur ab illa.

72. Tertia dubitandi ratio, quia esse ad aliquid, & esse in aliquo sunt habitudines oppositæ: nam vna dicit oppositionem & distinctionem, altera conuenientiam & vnitatem. Sed relatio est ad oppositam correlationem: igitur nequit esse in illa: alioqui vna & eadem relatio haberet oppositos modos essendi.

73. Qvarta ratio dubitandi est. Nihil habens commune cum aliquo potest esse in illo: sed opposita relatio nihil habet commune cum opposita correlatione: igitur non potest esse in illa.

74. Qvinta dubitandi ratio. Esse in alio, & in quo aliud, opponuntur secundùm proprias rationes; sicut esse ab alio, & à quo aliud: sed implicat vnum & idem respectu eiusdem esse ab alio, & à quo aliud: ergo similiter implicabit, vnum & idem respectu eiusdem esse in alio, & in quo aliud.

75. Sexta dubitandi ratio. Si paternitas esset in Filio, aut filiatio in Patre, sequeretur, Filium paternitate esse Filium; & Patrem filiatione esse Patrem. Sequelam probo, nam ideo Filius, & Pater Deitate est Deus, quia Deitas est in Filio & Patre, tanquam forma in habente. Igitur si paternitas esset in Filio, aut filiatio in Patre, tanquam forma in habente, tam Filius esset paternitate Filius, quàm Pater esset filiatione Pater. His tamen non obstantibus,

76. Dicendum est, Paternitatem esse in filiatione; Filiationem in Paternitate; Spirationem actiuam in passiua; & è contra, passiuam in actiua. Hanc expressè concedunt Scotus in 1. dist. 19. q. 2. §. *Ad argumenta. ad* 3. Aureolus eadem distinctione, p. 1. art. 2. Capreolus quæst. 1. ad argumenta, Carth. quæst. 2. Caietanus 1. p. quæst. 42. art. 5. Torres ibidem, Suarez lib. 4. de Trinit. c. 16. Ruiz disp. 107. sect. 4. & colligitur ex reliquis Scholasticis, & Patribus affirmantibus, *totum Patrem esse in Filio, & totum Filium in Patre,* vt testatur Ambros. in hymno ad laudes feriæ secundæ: *In Patre totus Filius, & totus in verbo Pater.*

Scotus. Aureolus. Capreolus. Caietanus Torres. Suarez. Ruiz.

Ambrosius.

77. Cuius duplex est ratio. Prima, quia quæuis relatio diuina, quantumuis abstractè sumpta quidditatiuè includit essentiam, in qua includitur omnis perfectio. Ergo ratione essentiæ quidditatiuè inclusæ in quauis relatione, quælibet relatio includitur in opposita correlatione. Secunda ratio est: quia quælibet ralatio diuina, ratione immensitatis inseparabilisque præsentiæ cum qualibet alia relatione, vna dicitur manere & circumsidere in alia, tanquam subsistens in subsistente, quomodo est exemplum Scoti quæst. cit. §. *Quantum ad tertium.* vna potentia animæ esset in alia, si vna realiter distingueretur ab alia, non autem ab essentia animæ; essentque ambæ in se subsistentes.

Scotus.

78. Ad primam rationem dubitandi Respondeo, vnam relationem habere vnitatem cum alia opposita correlatione, tum ratione essentiæ communis, in vtraque quidditatiuè inclusæ; tum ratione immensitatis inseparabilisque præsentiæ. Eodem modo respondetur ad secundam, vnam relationem contineri in alia, tum ratione essentiæ communis; tum ratione inseparabilis præsentiæ.

79. Ad tertiam negatur maior. Cuius probatio confirmat potiùs nostram sententiam: quia cùm ad habitudinem causæ formalis non solùm requiratur vnitas, sed etiam distinctio aliqua formæ cum subiecto; tantùm abest, vt vnitas & distinctio, quę in oppositis relationibus reperiuntur, impediant habitudinem causæ formalis, vt illam potiùs compleant & perficiant.

80. Ad quartam negatur minor. Ad quintam negatur maior: nam esse ab alio, & à quo aliud, sunt habitudines producti & producentis, quę repugnant vni eidemque rei: at verò esse in alio, & in quo aliud sunt habitudines causę formalis, quę non repugnant vni eidemque rei: albedo enim est in dulcedine, & dulcedo in albedine.

81. Ad sextam nego sequelam: nam non eodem modo paternitas est in Filio, aut filiatio in Patre, sicut in Patre & Filio est Deitas: quia Deitas est in illis, vt essentia constituens personam: vna verò relatio non est in alia, vt essentia formaliter constituens personam, sed vt subsistens in subsistente. Pro quo,

82. Nota,

82. Nota, multipliciter in Diuinis vnum esse in alio, primò tanquã formam in habente, vt Deitas in Patre. Ad quem modum reducitur, quo vnum attributum est in alio. Secundò tanquam suppositum in natura, vt Pater est in Deitate. Tertiò tanquam subsistens in subsistente, tum per identitatem naturæ; tum per immensitatem inseparabilis præsentiæ: vt Filius est in Patre, & Pater in Filio, & vterque in Spiritu Sancto. Qui modus peculiari nomine à Theologis appellatur per *Circuminsessionem*, merito cuius omnes personæ Diuinæ sunt sibi intimè, atque inseparabiliter præsentes, & sibi ipsæ quasi permanenter assidentes: Quartò tanquam originatum in originante, vt persona producta in producente. Quintò tanquam principium originans in termino originato, vt persona producens in producta. Sextò tanquam cognitum in cognoscente, & amatum in amante. Septimò tanquam Verbum in dicente. Quo fit, vt non liceat ex vno modo inferre alium, cùm vnus sit diuersæ rationis ab alio. Omnes tamen in eo conueniunt, vt cum vnitate, quam omnes principaliter important, aliquam dicant extremorum distinctionem; & quidem tertius, quartus, quintus, & septimus realem, cæteri verò solam rationis distinctionem important.

83. Ex hoc eodem notabili colligitur, ineptas esse has argumentationes: *Pater est in Deitate: Deitas est Pater: igitur Pater est in Patre. Filiatio est in natura. Natura est Filiatio: igitur filiatio est in filiatione.* Ratio fallaciæ est, quia variatur modus essendi in alio de virtualiter distincto in non virtualiter distinctum. Quæ virtualis distinctio necessaria est ad verificandam habitudinem vnius in alio; cùm nulla res dicatur esse in se ipsa. Defectu huius distinctionis nõ valet hæc ratiocinatio: *Petrus est similis Paulo; Paulus est similis Petro: ergo Petrus est similis sibi.* Quod exemplum affert Bonauentura ad hoc ipsum confirmandum in 1. distinct. 19. p. 1. artic. 1. quæst. 4. ad 1. & Scotus loco præcit. §. *Ad argumenta ad quartum.* *Bonauent. Scotus.*

84. Dubitatur 1. An vna persona Diuina sit in alia per *Illapsum*. Negant communiter Theologi: quoniam esse in alio per *Illapsum* importat dependentiam in esse, & operari eius, in quem fit *Illapsus* ab eo, qui illabitur. Importat enim manutenentiam & conseruationem totius esse rei, in quã fit *Illapsus*, ab eo qui illabitur. Nulla autem persona Diuina producitur & conseruatur ab alia quoad totum suum esse. Igitur in nullam personam Diuinam cadit *Illapsus*.

85. Dubitatur 2. An quælibet persona Diuina dici possit esse *Apud* aliam. Ratio dubitandi sumitur ex Ioannis 1. vbi Verbum dicitur esse *apud* Deum Patrem, & *in sinu Patris*. Negant Bonauentura in 1. distinct. 19. p. 1. a. 1. quæst. 4. ad penultimum, & Aureolus eadem distinct. p. 1. art. 3. qui hunc modum essendi tribuit soli Filio respectu Patris. Ratio ipsius est, quia esse apud alium, vel in sinu alterius importat habitudinem obiectiuam conceptus ad mentem formantis & fouentis conceptum: atqui solus Filius in Diuinis vi propriæ emanationis est conceptus subsistens Patris; ergo solus Filius dici potest esse apud Patrem, vel in sinu Patris. *Ioan. 1. Bonauent. Aureolus.* *Ruiz.* Ruiz disp. 107. sect. 8. in fine hunc modum essendi non solùm tribuit Filio respectu Patris, sed etiam Spiritui Sancto respectu eiusdem Patris, non autem respectu Filij. Ratio eius est, quia ex S. Thom. in primum caput Ioannis, vnam personam Diuinam esse apud aliam, præter coniunctionem & subsistentiam, importat authoritatem principij. Atqui Pater non solum habet authoritatem principij respectu Filij, sed etiam respectu Spiritus Sancti: ergo non solum Filius, sed etiam Spiritus Sanctus dicetur esse apud Patrem. Filius verò, etsi sit idem principium Spiritus Sancti, quia tamen hoc non habet à se, sed à Patre, non propriè dicitur Spiritus Sanctus esse apud Filium. *S. Thomas.*

86. Mihi verò quantum ad illam locutionem, *In sinu Patris*, arridet opinio Aureoli, vt solùm verificari possit de Filio respectu Patris: quia cùm hæc metaphora desumpta sit ex vase mulieris, in quo proles concipitur & fouetur, soluſque Filius sit proles partusque æterni Patris, solus Filius dici potest *esse in sinu Patris*. *Probatur opinio Aureoli.*

87. Quantum verò ad præpositionem, *Apud*, non solùm puto verificari posse de Filio respectu Patris, sed etiam de Spiritu Sancto tam respectu Patris, quàm respectu Filij. Nam hæc præpositio ex S. Thoma cum coniunctione & subsistentia importat authoritatem principij, quam non solum habet Pater respectu Filij & Spiritus Sancti, sed etiam Filius respectu eiusdem Spiritus S. Nam licet Filius hoc principium habeat à Patre, non tamen tollitur, quin per illud originet Spiritum Sanctum, ratione cuius verè dici potest Spiritum Sanctum esse apud Filium: sicut in humanis Filius dicitur esse apud Patrem, etiamsi Pater sit principium Filij dependenter ab alio. *S. Thom.*

88. Dubitatur 3. An quælibet persona Diuina dici possit esse in alia triplici illo modo, præcisis imperfectionibus, quo Deus dicitur esse in rebus omnibus, scilicet *præsentia, potentia, & essentia*. Affirmat Suarez l. 4. de Trinit. capit. vlt. & colligitur ex S. Thom. 1. parte quæst. 42. artic. 5. vbi hunc triplicem modum existendi Dei in rebus creatis accommodare videtur personis Diuinis. Nam primò docet, vnam esse in alia, per mutuam sui cognitionem: qui modus respondet primo modo essendi in rebus creatis per *præsentiam*, Secundò per originem producti in producente: qui modus respondet secundo modo essendi in rebus per *potentiam*. Tertiò per intimam præsentiam ratione eiusdem naturæ; qui modus respondet tertio per *essentiam*. *Suarez. S. Thomas.*

89. Ego autem ab isto modo non discrepo, modo aduertatur, secundum mo-

Regula de modo figurandi terram, pro Tractatu, duas fere alle ampectentem, & ambitum 60. graduum non excedentem, ac proinde ab Horizontali non multum differentem, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regula de modo figurandi quodcunque regionis alicujus Tractum, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regula de modo figurandi Tractum Terræ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4.

Regnum Sinæ, & modus figurandi, ac de eo Tractatus, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Tunkin, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Cochinchina, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Camboia, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Siam, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Pegu, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Aracan, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Mogor, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Decan, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Visapur, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Malabar, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Canara, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Cambaia, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Persiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Arabiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Abassiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Nubiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Egypti, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Barbariæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Fez, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Marocco, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Guinea, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Nigritiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Senegæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Gambra, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Sierra Leona, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Manicongo, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Angolæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Benguela, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Monomotapa, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Abex, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Zanguebar, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Ajan, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Mozambique, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Sofala, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Natalis, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Cafrariæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Terræ Nuevæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Canadæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Florida, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Mexicanum, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Guatimala, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Nicaragua, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Costa Rica, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Veragua, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Darien, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Panama, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Peru, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Chili, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Paraguay, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Brasiliæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Terræ Firmæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Granatæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Popayan, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Quito, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Amazonum, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Guiana, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Andaluziæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Venezuelæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Hispaniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Galiciæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novi Mexici, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Albionis, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Franciæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Novæ Scotiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Terræ Novæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Terræ Labrador, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Groenlandiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Islandiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Norwegiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Sueciæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Finlandiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Lapponiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Moscoviæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Livoniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Prussiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Pomeraniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Daniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Poloniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Hungariæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Transylvaniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Bohemiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Germaniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Belgii, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Galliæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Hispaniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Portugalliæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Italiæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Angliæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4. Regnum Hiberniæ, 1. Pars. 1. Cap. 3. pag. 4.

Laus Deo Uni atque Trino.

FINIS.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS OMNIVM,
QVÆ IN HOC PRIMO
TOMO CONTINENTVR: PRIOR NVMERVS DISPVTATIONEM; POSTERIOR VERO EIVSDEM DISPVTATIONIS NVMEROS, IN QVOS vnaquæque Disputatio à principio ad finem vsque partitur, designat.

Absolutum.

Absolutum potest esse de essentia Relatini increati disput. 19. num. 161.

Absoluta quædam non possunt de Deo neque cum addito pluraliter prædicari disp. 19. 183.

Nullum absolutum in Deo est natura prius alio. 22. 21.

Abstractio, Abstractum.

Abstractio in scientijs sine ratio formalis sub qua non habet rationem motiui, sed pura conditionis sine qua non posset vnitas scientia consistere. 1. 88.

Abstractum & concretum in Deo non importat distinctionem quoad rem significatam, sed tantùm in modo significandi. 19. 157

Abstractiuè tam effectus in causa, quàm conclusio in principijs proximè cognoscitur. 9. 396

Perfectus potest de ente in Abstracto prædicari propter rationem analogiæ, qua se mutuo includunt. 3. 138

Abstracta prædicatio denotat quidditatem rei. 3. 56

Accidens.

Accidens metaphysicum est, quod est extra constitutionem essentia vel personæ, quamuis re ipsa identificetur cum substantia rei. 3. 61.

Accidentis ratio debet non solùm re ipsa, sed etiam per intellectum à Deo remoueri. ibid.

Implicat Deum cum accidente per modum subiecti venire in compositionem. 5. n. 25.

Accidens propriè conuenit cum substantia in ratione entis, licet non perfectè. 5. 42.

Accidentalis mutatio diuiditur iuxta varietatem accidentium ad quæ tendit. 6. 4.

Accidens potest esse adæquata proprietas substantiæ, non autem obiecti infiniti. 9. 77.

Accidens supernaturale essentialiter ordinatur ad subiectum naturale, esto non exigat illud. 9. 101.

Accidentale principium operationis propriæ Dei communicari potest creaturæ, non autem substantiale. 9. 161.

Accidentia supernaturalia dicuntur proprietates naturæ diuinæ, ratione modi operandi, non autem quà accidentia. 9. 175.

Accidentia supernaturalia quà accidentia sunt respicinnt naturaliter substantiam creatam. 9. 179.

Accidens in effectum substantialem influit secundùm rationem generica entis. 9. 255.

Actio, Actio Dei.

Actio, qua à Deo conseruantur æuiterna, est permanens. 7. 65.

Actio est attingentia termini, conseruatio est eiusdem manutenentia. 7. 67.

Actio Angeli libera interna nec æuo nec tempore continuo mensuratur. 7. 81.

Sed instantis temporis discreti formaliter indiuisibilis, virtualiter diuisibilis. 7. 82.

Actio Angeli externa non mensuratur æuo, nec instantis temporis discreti, sed continuo tempore. 7. 85.

Actiones Angelorum tam interna quàm externa mensurantur tempore nostro vi mensuræ extrinsecæ. 7. 92.

Actio non requirit intimam præsentiam agentis ad passum. 8. 20.

Actio Dei creatiua arguit solùm mediatè intimam eius in rebus omnibus præsentiam. 8. 22.

Actione immanente ordinatur agens ad perficiendum se, transeunte aliud à se, vnde hæc non potest esse perfectior illa. 8. 22.

Actio vitalis necessariò debet procedere à principio vitali. 9. 227.

Actio ab effectu tanquam via à termino distinguitur. 14. 86.

Actio & passio in creatis cur identificentur, non autem in diuinis processio actiua cum passiua. 18. 34.

Actio non æquè proficiscitur à causa prima atque à secunda. 27. 99.

Actio creata cur non respiciat per se suppositum creatum. 27. 134.

Actio significata per nomen aut verbum signatum, prædicabilis est de qualibet perfectione diuina etiam in abstracto. 29. 57.

Actio verò significata per verbum exercitum non nisi de proximo principio prædicabilis est. 29. 51

Accipere.

Accipere & dare in diuinis quid sit. 27.12.

Actus.

Actus purus demonstratur ex potentia creatiua. 3.5.
Actus diuini ad extra terminati nequeunt de se inuicem predicari ob diuersam connotationem terminorum. 3.45.& 141.& d.24.57.
Actus Dei siue essentiales siue notionales nequeunt reduplicatiue de se inuicem predicari. 3.141.
Actus vitalis vnius suppositi nequit alteri supposito communicari. 5.29.
Ex ratione actus puri Deus esse physicè immutabilis immediatè demonstratur. 5.10.
Actui puro opponitur omnis potentialitas. 6. 10.& 8.23.
Actus liber in Deo potuit non esse solùm quoad extrinsecum connotatum. 6.23.
Actus purus est fundamentum proximum aternitatis. 7.24.
Actus purus necessariò debet esse intimè presens rebus omnibus. 8 23.
Actus vitales potentia non producuntur actione distincta. 9.68.
Actus vitales pendent à speciebus & habitu actione distincta. 9.69.
Actui finito videnti beati Deum infinitum. 9.78.
Actus per supernaturalitatem non extrahitur à genere vitæ in quo erat. 9.132.
Actus est similior obiecto in ratione representandi, potentia verò naturalis in modo essendi. 9.154.
Actus obiecti supernaturalis cur semper sit supernaturalis. 9.154.
Actus liber in Deo formaliter distinguitur ab actu necessario per connotationem productionis, vel negationis productionis libere à se dependentis. 9.353.
Actus liber Dei videri debet, ad hoc vt videantur futura in verbo. 9.348.
Actus Dei liber est principium particulare rerum, potentia verò vniuersale. 9.348.
Actus viatoris sit cuiuscunque vitæ non pugnat cum clara visione Dei. 9.492.
Actus liber Dei aliquando est pura nolitio, interdum odium & displicentia. 14.92.
Actus suos voluntas liberè quomodo sibi producat. 14 93 & 96.
In ordine ad actus nostros liberos nulla necessitate cogimur ponere in Deo prædefinitionẽ. 14.147.
Actuum humanorum prædefinitio non tollit libertatem. 14.154.
Actus supernaturales in peccato eliciti à prædestinato sunt effectus prædestinationis. 15.161.
Actus alicuius perfectio magis essentialis est illa, qua potentiam perficit secundùm naturalem exigentiam talis potentiæ. 1.21.
Actus vitalis non videtur habere vim effectiuam in ordine ad alium actum vitalem. 1.79.
Actus immanentes, vt præscindunt à creatis, & increatis non sunt essentialiter infœcundi. 19.49.
Actus essentiales duo in intellectu, & duo in voluntate ad processiones explicandas frustra multiplicantur. 18.55.
Actus essentiales requiruntur ad diuinas processiones vt immediata & proxima communicationes naturæ. 18.84.
Actus vitalis non tantùm pendet à potentia vitali proxima, sed etiam à substantia ipsa viuentis, qua ad omnem actum vitalem concurrit. 18. 94.
Actus meritorius cur non sit subiectum primarium Theologiæ. 1.150.
Actus essentialis sicut & quælibet alia perfectio absoluta non potest esse vllo modo principium productiuum in diuinis. 18. 81.
Vide verbo, intellectio, volitio.

Ad

Esse Ad, in relatione reali est propria differentia constitutiua ipsius. 19.4.

Adiectiuum.

Adiectiua addita substantiuis appellant principiũ à quo proximè fluunt, applicantque explicitum significatum prædicati supra explicitum significatum subiecti. 3.141.
Adiectiua prædicatio requirit tantùm pluralitatem subiectorum. 19.183.& d.24.27.
Adiectiua nomina vnde vnitatem & multiplicitatem sumant. 27.117.& 19.27.

Adulti.

Ordo decretorum Dei circa prædestinationem adultorum. 15.101.
In adultis causa reprobationis sunt demerita finalia. 16.48.

Æquale, Æqualitas.

Æqualia sunt sibi diuina attributa fundamentaliter. 3.50.
Æqualia sunt attributa diuina secundùm explicitas rationes quas important vt in Deo existentes. 3.149.
Æqualia sunt attributa diuina adæquatè concepta secũdùm rationes explicitas & implicitas. 3.151.
Æqualitas attributorum ex intrinseca natura ipsorum competit Deo. 3.156.
Æqualitas compatitur secum diuersitatem. 19. 211.
Æqualitas diuinarum personarum quomodo saluanda. 23.31.& *sequentibus.*

Æquiuoca causa.

Æquiuoca causa per suam substantiam productiua, potest fieri productiua eiusdem effectus per virtutem vniuocam superadditam. 9 99.
Æquiuoca causa maior perfectio non desumenda est ex perfectione aut imperfectione termini. 23.38.

Æternitas.

Æternitas sæpe cum immutabilitate confunditur à Patribus. 7. initio.
Æternum esse Deum de fide est. 7.1.
Æternitas analogicè conuenit cum durationibus creatis. 7.2.

Digitized by Google

Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. 7.2.& ſeqq.
Æternitas eſt actus propria Dei, qua eius beatiſſima vita menſuratur. 7.2.& 12.60.
Æternitatis duratio eſt tota ſimul ſine ullo partium variatione. 7.3.
Æternitas eſt menſura operationum vitalium Dei. 7.4.
Æternitas non ſolùm actualem, ſed etiam potentialem terminum negat. 7.5.
Æternitatis rationem non perfectè participaret creatura etſi foret ab æterno condita. 7.5.
Æternitas eſt Nunc Stans. 7.6.
In æternitate nulla eſt differentia præteriti & futuri. 7.6.
Æternitati ratione diuiſibilitatis virtualis tribuitur interdum à Patribus differentia temporis præteriti & futuri. 7.7.
Æternitas eſt virtualiter diuiſibilis. 7.7.
Æternitas Dei non completur formaliter per rationem menſuræ. 7.13.
Æternitas ſupra negationem termini addit permanentiam vitæ Dei cum perfecta uniformitate eſſendi & aptitudinali correſpondentia ad infinitum tempus. 7.17.& ſeqq.
Æternitas eſt potens coëxiſtere infinito tempori, proximè propter negationem termini, remotè poſitiua ratione durationis. 7.20.
Æternitas in cognoſci pendet ab extrinſeco. 7.22
Æternitas & immutabilitas in quo conueniant & in quo diſcrepent. 7.23.& 24.
Æternitas fundatur in neceſſitate eſſendi, ſumma ſimplicitate & puritate actus. 7.24
Æternitas vnica eſt in Deo. 7.25.
Æternitas non opponitur tempori immediatè, ſed durationi creatæ vt ſic. 7.29.
Æternitatis diuiſio. 7.31.
Dari non poteſt creatura quæ connaturaliter exigat æternitatem. 7.39.& ſeqq.
Non repugnat creaturam etiam corruptibilem gratis à Deo ab æterno condi. 7.44.& ſeqq.
Æternitas ab ævo quomodo differat. 7.69.
Æternitas eſt prior immenſitate, quia res prius eſt quàm ſit in loco. 8. initio.
Æternitas non continet actu omnes durationes inferiores. diſp. 12.71.
Ratione æternitatis Deus non ſolùm fuit & erit in omni tempore reali, ſed etiam fuit & erit ante & poſt omne tempus reale. 8.34
Æternitati non repugnat præteritum & futurum extrinſecè & connotatiuè. 12.84.

Æuum.

Æuum non menſurat vitam actualem Angeli ſed ſolam ſubſtantiam ipſius. 7.4.
Æuum eſt menſura & duratio rerum ab intrinſeco incorruptibilium. 7.55.& 81.
Æuum ab æternitate non differt per aliquam ſucceſſionem intrinſecam. 7.65.
Æuiterna conſeruantur à Deo actione permanente. 7.65.
Æuum non eſt modus ex natura rei diſtinctus ab æuiterna ſubſtantia. 7.68.
Æuum dicit intrinſecam capacitatem termini, & exigentiam ſucceſſionis in propriis actibus, & accidentibus ſubſtantiæ quam menſurat, quorum capax non eſt æternitas. 7.69.
Æuum non eſt perfecta menſura rei cuius eſt duratio. 7.69.
Æuum ratione complementi ab operationibus acceptis dici poteſt habere prius & poſterius. 7.70.
In ævo idem eſt præſens, præteritum, & futurum, quoad intrinſeca, non vero quoad extrinſeca cõnotata. 7.71.
Æuum non eſt menſura temporis infiniti. 7.12.
Æuo menſuratur beatitudo ſupernaturalis 7.83.
Æuum habet negationem infinitarum perfectionum ſolùm extrinſecarum. 7.75.
Æuum eſt menſura materiæ ſecundùm ſe. 7.86.

Agens.

Omne agens intellectuale agit propter aliquem finem. 3.17.
Agens creatum poteſt agere in ſubiectum, cui non eſt immediatè præſens. 8.16 & ſeqq.
Agens infinitum minùs requirit intimam præſentiam ad paſſum quàm finitum. 8.21.
Agens eſt actus paſſi non formalis, ſed effectiuus. 8.25.
Cur non poſſit agens agere in diſtans tempore, poſſit in diſtans loco. 8.26.
Agens naturale poteſt dare eſſe effectui ſupernaturali ſaltem ſecundùm rationem genericam, & quomodo. 9.253.

Aliud & Alius.

Inter Aliud & Alius qua diuerſitas. 25.23. & d.29.num.17.

Amor.

Amor in ratione motus eſt perfectior cognitione, imperfectior in ratione entis. 9.164.
Amor increatus non ſolùm ad Deum vt bonum, ſed etiam quaſi reflexè ad ſe ipſum tendit. 14.11
Actum amicitiæ non habet Deus erga ſe, ſed concupiſcentiæ. 14.12.
Amare efficaci neceſſario ſe ipſum ſolùm Deus amat, cætera efficaci libero. 14.35.
Deus ex non amante creaturam fit amans intrinſecè ſine intrinſeca ſui mutatione. 14.61.
Quomodo Deus ſe ipſum amet. 14.100.
Amor facit vel ſupponit ſimilitudinem inter amantes. 18.176.
Amor creatus licet non procedat à verbo creato, poteſt tamen ab illo diſtingui, non ſic Amor increatus ſi à verbo increato non procederet. 27.75.
Amor concors quis in Deo dicatur. 27.129.
Amor infinitus non poteſt abſque verbo oſtendente infinitum bonum produci. 27.109.
Amor ex quo procedit Spiritus Sanctus non eſt diuerſus in Patre & Filio, ſed vnus & idem. 27.103.
Amor an ſit aliquis in Patre æterno amante qui non ſit in Filio redamante. 27.129.
Amantis & redamantis denominationes ſupra amorem communem & eſſentialem, non addunt in Deo niſi ſolam connotationem diuerſarum perſonarum, in quibus eſt. 27.129.
Amor notionalis productiuus Spiritus Sancti totus reperitur in Patre, & totus in Filio ſubiectiuè, non autem obiectiuè. 27.138.

Amor diuinus includit quidditatiuè aptitudinalem communicationem ad extra. 27.152.
Amor eſt primum donum, quod amans ſimul cum alio redonat amato, & quo mediante cætera donat. 27.152.
Amor notionalis cur non poſſit multiplicari numero ut ſpecie. 18.21.

Analogia.

Analogatorum mutua prædicatio reduplicatiua concedenda eſt, dummodo non cadat reduplicatio ſupra rationem explicitam. 3.140.
Rationes analogæ poſſunt ſe mutuo includere. 3.144.
In rationibus diuinis eſt ſolùm analogica præciſio. 5.18.
Analoga ratio communis Deo & creaturis datur. 5.35.
Analoga non poſſunt conſtituere compoſitum metaphyſicum. 5.35.
Analoga ratio non poteſt habere perfectam ab inferioribus præciſionem. 5.37.

Angeli.

Angeli quia inter omnia creata proximiùs accedũt ad Deum ſunt omnibus immutabiliores. 6.25.
Angelica ſubſtantia menſura eſt æuum. 7.4.
Angelicæ operationes non ſunt permanentes, ſed ſibi ſuccedentes. 7.4.
Angeli omnes æqualiter correſpondent temporis infinito à parte poſt, non verò ſpatio. 7.73.
Angelus prius alicro creatus dicitur plus durare ſolùm per connotationem & coëxiſtentiam extrinſecam. 7.74.
Angelus non poteſt coëxiſtere nouo ſpatio ſine noua forma, poteſt tamen tempori. 7.76.
Angelus reproductus prius æuum haberet. 7.77
Angeli libera operatio intrinſeca & extrinſeca quomodo menſuretur. 7.81. & ſeqq.
Angeli vnius æuum non menſuratur per alterius Angeli æuum. 7.89.
Angelorum æuum menſuratur tempore noſtro vt menſura extrinſeca. 7.92.
Angeli vnius diſtantia ab alio menſuratur extrinſeca menſura ſpatij localis. ibid.
Menſura extrinſeca perfectionis quantitatiuæ vnius Angeli eſt alter Angelus. 7.93.
Angelus poteſt & debet habere vbi extra hunc mundum. 8.33. & ſeq.
Angelo non poteſt communicari immenſitas connaturaliter. 8.51.
Angelus poteſt ſe ipſum etiam per ſpeciem ſuperadditam intelligere. 9.98.
Angelus inferior ſuperiorem naturaliter poteſt cognoſcere. 9.156.
Angeli intellectus eſt formaliter tam intellectium quam intelligibilis reſpectu ſuæ ſubſtantiæ ſine alio concurſu. 9.218.
Angelicus intellectus diſtat ab humano in modo intelligendi magis abſtractè. 9.288.
Angelus non per eandem eſſentiæ ſpeciem formaliter videt naturam & proprietates alterius Angeli, ſed per eandem vt virtutem continentem proprietates. 9.395.
Angelus Perſarum ignorauit quæ Perſis ventura erant. 9.441.
Angeli ignorant diem iudicij. 9.142.
Angelo inferiori poteſt communicari vis comprehendendi angelum ſuperiorem. 10.28.
Angeli non prænoſcunt futura libera. 12.73.
Angeli non cognoſcunt ea quæ intra ſuum æuum extitura ſunt. 12.146.
Res intentionaliter expreſſa in Angelo non dicuntur ideæ defectu potentiæ productiuæ. 12.27.
Media quæ ſunt communia, fuere Angelis omnibus in via parata. 16.28.
Angeli non habuerunt cauſas communes in ordine ad primam gratiam. 16.30.
Excluſio à gratia efficaci in Angelis nullam ſupponit cauſam. 16.47.
Angeli boni electi ſunt ad gloriam dependentes ab ipſorum meritis, non autem ad gratiam efficacem, & mali ad pœnã propter demerita. 16.71.
Angeli ſuperiores non mittuntur niſi ad magna & Heroica opera. 28.17.
Angeli ad nos mitti non poſſunt ſine aliqua eorum imperfectione. 28.17.
Angeli non ad omnia mitti poſſunt. 28.17.

Animę purgatorij.

Animæ purgantes ſeruant habitum Theologicum diſp. 1.124.

S. Anſelmus.

An ſenſerit Spiritum S. diſtinguendum à Filio ſi ab illo non procederet. 27.65.

Antropomorphitę.

Deum corporeum fingebant, & corporis oculis viſibilem. 9.122.

Apprehenſio.

Apprehenſio ſimplex præcedit aſſenſum illationum vt conditio ſolùm prærequiſita, ſine qua aſſenſus ipſe elici non poſſet. 9.90.

Appropriatio.

Per appropriationem dicuntur creaturę in verbo videri. 9.359.
Per appropriationem opera ſupernaturalia ad voluntatem ſpectantia tribuuntur Spiritui ſancto. 9.359. & 13.36.
Per appropriationem opera diuina potentiæ ad extra tribuuntur Patri. 9.359. & 13.36.
Per appropriationem tribuuntur verbo ideæ, quæ ſunt communes tribus perſonis. 13.36.
Appropriatio nominum ab authoritate prouenire poteſt. 27.9.

Aqua.

Aqua ad producendam gratiam eleuari poteſt, non autem oculus ad videndum Deum. 9.128.

Arbitrium.

Liberi arbitrij libertatem non ladit præſciẽtia futurorum. 12.148.
Neque ex ſcientia approbationis ſequitur læſio liberi arbitrij. 12.150.
Arbitrij libertati nihil officit ſuppoſitio de futuro. 12.151.

Aristoteles.

Aristoteles errauit cùm putauit Deum omnia agere ex necessitate. 14.45.

Armeni.

Error Armenorum dicentium Deum videri in quadam theophania. 9.1.

Ars.

Artis attributum in Deo concipiendum est posterius attributis ad essentiam in communi spectantibus. 3.169.

Idem Artis Attributum priùs concipiendum est attributis voluntatis. 3.169.

Articulus Fidei.

Articulos Fidei non potest intellectus humanus penetrare. 1.10.

Potest fidelis habere notitiam euidentem de articulis Fidei, & nihilominus de ijs fidem retinere. 1.9.

Assensus. Assensus Fidei. Assensus Theologicus.

Nullus tenetur firmius adhærere conclusioni quàm principijs, propter quæ conclusioni adhæret. 1.2.

Assensus prudens intellectus non est tantùm circa ea quæ sunt euidenter nota, sed etiam quæ sunt euidenter credibilia. 1.13.

Assensus ex testimonio Dei clarè cognito essentialiter differt ab assensu ex eodem testimonio obscurè credito. 1.20.

Assensus quem de rebus fidei habuerunt Prophetæ & Apostoli per euidentiam motiui formalis & ipsius attestationis diuinæ non fuit vera & propria scientia. 1.27.

Assensus elicitus ex euidentia extrinsecæ attestationis potiori ratione dici potest scientia, quàm nostra Theologia. ibidem.

Assensus Theologicus est assensus in conclusiones deductas ex principijs reuelatis. 1.45.

Assensus Theologicus elicitus ex principio reuelato credito tantùm fide humana est diuersa speciei ab assensu elicito ex principio credito fide diuina. 1.53.& 86.

Assensus Theologici motiuum aliud proximum aliud remotum. 1.54.

Assensuum Theologicorum non æqualis omnium certitudo, propter inæqualitatem authoritatum, quibus nituntur. 1.56.

Assensus Theologicus opinatiuus non propriè spectat ad Theologiam. 1.57.

Ille tantùm & omnis assensus ad Theologiam spectat qui moralem gignit certitudinem. ibid.

Assensus Theologicus est certior quolibet assensu scientifico naturali. 1.67.

Quando ad Assensum concurrit aliquod motiuum supernaturale, ille est quoad essentiam supernaturalis. 1.68.

Assensus qui infertur ex alterutra tantùm præmissa supernaturali, est in essentia supernaturalis. 1.70.

Assensus Theologicus non specificatur à motiuo proximo, sed adæquato. 1.71.

Assensus Theologicus non causatur effectiuè ab ipso assensu supernaturali fidei, sed ab habitu fidei infusa. 1.79.

Assensus fidei omnes sunt eiusdem rationis ob unitatem motiui formalis. 1.85.

Assensus scientifici non specificantur à conclusionibus, nec à conceptibus apprehensiuis, licet illi supponantur vt conditiones necessariò prærequisitæ, sed à medijs. 1.89.& 90.

Assistentia Spiritus Sancti.

Patribus speciali auxilio intra eundem ordinem luminis obscuri Fidei assistit Spiritus sanctus, ne errent in veritatibus eruendis, quæ implicitè contineatur in principijs reuelatis, qualem assistentiam Scholastici non habent. 1.16.

Attributum diuinum.

Attributum cur non possit habere rationem Notionis. 24.8.

Nomine attributi importatur perfectio absoluta prædicabilis de Deo ad instar formæ adiacentis. 3.19.& 161.

Attributum superaddit fundamento formalitatem ratione diuersam. 3.19.

Ab attributis quænam excludantur. 3.20.& 161.

Attributa diuina ab essentia non distinguuntur vt res diuersorum prædicamentorum. 3.21.

Essentia diuina ab attributis ex natura rei non distinguitur. 3.25.& sequent.

Vnum attributum diuinum per aliud demonstrari potest. 3.47.

Attributa diuina sunt sibi æqualia fundamentaliter. 3.50.

Attributa diuina habent vnam actu definitionem, virtute multiplicem. 3.48.

Attributa sunt de constitutiuo Dei. 3.54.& seqq.

Attributa diuina non sunt passiones ab essentia realiter fluentes. 3.67.

Attributa quomodo constituant essentiam Dei. 3.70.

Attributa diuina inter se & ab essentia ratione ratiocinata distinguuntur. 3.91.& seq.

Vnde sumenda sit ratio distinctiua vnius attributi seu perfectionem ab alio. 3.105.& 108.

Attributa diuina vt à nobis concepta essentiam & se ipsa mutuo includunt. 3.113.& seq.

Attributa diuina secundùm esse explicitum intelliguntur à nobis vt plura. 3.135.

Vnius attributi ratio obiectiuè relucet in conceptu alterius implicitè, non explicitè. 3.136.

Essentia & attributa non propriè se mutuo includunt. 3.142.

Attributa diuina an & quomodo sint inæqualia. 3.49.& seq.

Attributa quomodo de Deo denominatiuè prædicentur. 3.66.

Attributa intellectus & voluntatis secundùm explicitas rationes perfectiora sunt attributis omnipotentiæ & immensitatis. 3.154.

Attributa intellectus perfectiora sunt attributis voluntatis. 3.154.

Attributa Dei sunt finita extensiuè, infinita intensiuè. 3.62.& 9.304.

Vndenam desumatur ratio attributi. 3.164.

Attributa tam positiua quàm negatiua aliquam denotant perfectionem in Deo. 3.165.
Inter attributa an sit aliquis ordo. 3.166.
In Deo quanam attributa sint concipienda priora. 3.69.
Distinctio virtualis inter attributa Dei sufficit ad faciendas de Deo demonstrationes propter Quid. 3.70.
Aliqua attributa diuina in cognosci pendent ab extrinseco. 7.22.
Nullum attributum diuinum potest ab vlla specie creata exprimi vt in se est. 9.80.
Sine attributis effecta diuina videri nõ potest. 9.321
Et cur? 9.330.

Auditio.

Auditio ad intra in diuinis quid sit. 26.37.

Augere. Author.

Augere à producere quomodo discriminentur. 25. 21.
Authoris nomen quando tribuitur Patri & Filio an scribendum sit littera C. an littera T. 25. 20. & seqq.
Authoris nomen an diuinis conueniat quoad productiones ad intra. 5. 19. & seq.
Author non importat superioritatem & maioritatem respectu eius, respectu cuius est author. 25.26.
Authoritates, ex quibus tanquam proprijs medijs argumentatur Theologus, varios certitudinis gradus habent. 1.56.

Beatitudo.

Beatitudo supernaturalis mensuratur æuo & dicitur participata æternitas. 7.83.
Beatitudo non daretur iuxta proportionem meritorum, si perfectior intellectus perfectiorem visionem eliceret. 9.291.
Beatitudinis obiectum primarium includit personas. 9.341.
Beatitudinem non posse mereri per opera naturæ viribus elicita, erroneè sensit Cassianus. 15.14.
Beatitudo Dei consistit in perfectissima cognitione Deitatis, quæ sine cognitione possibilium haberi non potest. 26.146.
Beati Deum in se ipso clarè videre possunt. 9.2.
Beati vident Deum infinitum non in verbo creato, sed in seipso. 9.78.
Beati vident Deum visione creata, quæ est sola vitalis tendentia & intentionalis vnio intellectus creati cum Deo proximè & immediatè intelligibili. 9 81.
Beati videndo Deum formant verbum quod est tantùm species Qua non autem in Qua. 9.83.
Intellectus Beati lumine gloriæ informatus adhuc est naturaliter improportionatus respectu Dei in se ipso visibilis. 9.182.
Beatorum lumen est per modum habitus & non actus. 9.204.
Beatus medio intellectu actiuè producit visionem. 9.227.
Beati nec omnes sunt æquales in visione, nec omnes inæquales. 9.275.
Beati vident Deum quoad omnem modum & gradum perfectionis, qui in ipso existit. 9.300.
Beati non vident omnes ideas diuinas. 9.306.
Beati possunt libera decreta Dei cognoscere non tamen sine cognitione effectus. 9.352.
Beati eadem visione qua vident Deum, vident aliqua obiecta creata. 9.361.
Beati non vident creaturas in Deo, vt in causa vel idea formaliter. 9.377. & 12.43.
Beati vident creaturas in verbo vt in causa radicaliter visa. 9.385.
Beati per eandem speciem virtualiter diuersam vident diuinam essentiam & creaturas. 9.392.
A Beatis implicat videri actu omnes creaturas in verbo, imò etiam habitu. 9.404. & 426.
Beati quò perfectius vident Deum, eo plura possibilia vident in Deo. 9.440.
Beati an videant omnia futura in verbo, quæ ad eorum statum pertinent. 9 441.
Item an omnia quæ hic fide crediderunt. 9.443.
Et an ea quæ ad seriem suæ prædestinationis spectant. 9.446.
Cur beati has potiùs videant creaturas quàm illas. 9.454. & sequent.
Beatis de facto viso est inuariabilis, possent tamen variare visionem circa obiectum primarium non variando circa secundarium. 9.454. & 458.

Bonus, Bonum, Bonitas.

Bonus non dicitur Deus per solam connotationem bonitatis quam causat. 3.95.
Ratio Boni licet concipiatur vt proprietas entis, tamen includit ipsum ens. 3.137.
Bonitas est in Deo prior concipienda attributis intellectus & voluntatis. 3.169.
Bonitas dicit vel integritatem rei, si sit absoluta, vel conformitatem ad appetitum, si sit respectiua. 4. initio.
Bonitas præsupponit indiuisionem entis in se. ibid.
Bonitas Dei non potest ab vlla specie creata exprimi vt in se est. 9.80.
Bonitatis diuinæ attributum partim est absolutum, partim respectiuum. 14. initio.
Bonitas increata est obiectum formale & primarium diuinæ voluntatis. 14.6.
Bonitas increata est obiectum formale charitatis creatæ. disp. 14.8.

Causa.

Causa & causati nomen in diuinis locum non habet respectu productionum ad intra. 25.22. & seq.
Causa duplicem imperfectionem importat respectu eius, respectu cuius dicitur causa. 25.23.
Causa secũda immediatiùs attingit effectum quàm causa prima. 27.87.
Causa partialis supernaturalis concurrens ad alia concausa naturalis producit effectum totum supernaturalem & cur. 1.69.
Causarum infinita series, si dabilis esset, necessariò penderet ab alia causa, quæ sit extra totam seriem causarum producentium & productarum. 2.78.
Causa ab effectibus tunc arguitur infinita, cùm illos infinitos formaliter in se continet. 3.6.
Quod causa efficiens aut exemplaris non limitat, est omnino illimitatum. 4.2.
Causa non necessariò suum effectum tempore præcedit, sat est si præcedat naturâ, & causalitate. 7.44

Digitized by Google

Causa continens formaliter perfectionem, si illam communicare potest effectui sine certo limite, tunc in ea perfectione causa est infinita. 8.5.
Causa aequinoca productiua effectus per suam substantiam potest eiusdem fieri productiua per virtutem vnitocam superadditam. 9.99.
Esse causa dum communicat Deus creaturæ, non communicat esse causæ primæ. 9.105.
Causa secunda in producendo non per omnia gerit vicem causæ primæ. 9.105.
Causa & instrumentum naturale sunt in eodem ordine. 9.185.
In Deo vt est causa creaturarũ non videntur proximè & formaliter creaturæ. 9.377.
Intensior causa cognitio non facit formaliter videre plures effectus. 9.384.
Deus in se ipso vt in causa non cognoscit formaliter creaturas. 9.393.
Causa aequinoca intuitiua cognitio non necessario infert intuitiuam cognitionem effectus. 9.394.
In causa abstractiuè proximè cognoscitur effectus. 9.396.
Causa formalis cur hæ potiùs creaturæ videantur in verbo est ipsa visio: moralis, merita, physica efficiens remota, voluntas Dei, efficiens proxima est lumen gloriæ vt est participatio intelligibilis similitudinis, quam Deus habet de creaturis. 9.449. & 454.
Causa rerum directiua est scientia Dei. 12.276.
Causa rerum absolutè futurarum est scientia conditionata Dei. 12.281.

Certitudo.

Certitudo scientiæ consequitur euidentiam. 1.19.
Certitudinis gradus varij in authoritatibus. 1.56.

Censura.

Censuræ gradus quot sint. 19 initio.

Charitas.

Charitas Dei nulli substantiæ creatæ potest esse connaturalis. 9.163.
Charitas Dei est perfectior lumine gloriæ in genere moris, imperfectior in ratione entis. 9.264.
Charitatis formale obiectiuum est bonitas increata. 14.8.

Christus.

Christi visio beata excedit in perfectione omnium Angelorum visiones. 9.287.
Christus cognouit omnes creaturarum cogitationes & volitiones quoad speciem: quoad numerum verò futuras, vsque ad diem iudicij. 9.431.
In Christo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, intelligo increatæ. 9.433.
Christum viatorem simul & comprehensorem fuisse certum est. 9.49.
Christus stante intuitiua cognitione suarum operationum in verbo adhuc potuit illas liberè exercere. 12.158.
Christi merita sunt causa nostræ prædestinationis. 15.39. & sequent.
Christi merita nõ sunt causa nostræ electionis, quatenus hæc dicit dilectionẽ vnius præ alio. 15.47.
Christi merita quandonam sint præmissa. 15.48.
Cur Christi merita non numerentur inter effectus prædestinationis. 15.49.
Christus non habuit gloriam animæ ex meritis, bene tamen corporis. 15.14.
Eandem habuit propter vnionem hypostaticam. ibid. num. 128.
Christus cur noluerit expressè dicere, Spiritum sanctum procedere à se, sicut dixit de Patre. 27.37.
Christus vt homo missus est non solùm à Patre, sed etiam à Spiritu sancto, & à se ipso vt Deo. 28.31.
Christus dicendus est increatus. ibid. 41.
Christus quotidie mittitur vt cibus animæ ad species sacramentales. ibid. 59.
Christus vt homo mittere non potest Spiritum sanctum. ibid. 103.
Christus non vt homo, sed vt homo Deus est author gratiæ, & primum principium meritorum. ibid. 105.

Cicero.

Negat Deo præscientiam futurorum liberorum. 12.54.

Circumsessio.

Circumsessio diuinarum personarum in quo consistat. 19.210.

Cognitio.

Cognitio quam Deus habet de creaturis est practica & speculatiua simul. 1.105.
Cognitio ex qua procedit verbum est cognitio personarum præsentium & existentium in eadem duratione in qua existit ipsa cognitio. 26.98.
Cognitioni intuitiuæ non obstat posterioritas originis obiecti cognoscibilis, nec posterioritas præcisionis, sed sola posterioritas durationis obiecti cognoscibilis. 26.99.
Cognitio increata per se dicit expressionem creaturarum possibilium. 26.130.
Cognitio diuina non solum dicit perfectionem intrinsecam in Deo vt est expressiua obiecti primarij, sed etiam vt est expressiua obiecti secundarij. 26.131.
Cognitio futurorum in Deo cur nullam addat perfectionem intrinsecam Deo, addat autem possibilium. 26.143.
Cognitio creaturarum possibilium addit nouam aliquam expressionem supra expressionem essentiæ diuinæ. 26.143.
Cognitio creaturarum possibilium spectat etiam ad obiectum Beatificum Dei saltem connaturaliter. 26.146.
Cognitio Dei est adæquata toti cognoscibilitati diuinæ tam quoad necessaria, quam quoad contingentia, sed non in ratione comprehensionis formaliter. 26.176.
Cognitio potest esse finitè de obiecto infinito si sit cognitio Quæ. 3.7.
Cognitio omnium possibilium arguit manifestè

Deum

Deum infinitum. 3.4.
Cognitio Dei præciso ordine ad creaturas non terminatur ad essentiam sub ratione veri, præcisa ratione boni. 3.114.
Cognoscibile obiectum potest dici præsens cognoscenti, & cognoscens præsens obiecto cognoscibili. 8.54.
Cognitio qua Deus est præsens rebus est cognitio intuitiua rei præsentis vt præsentis, & actu existentis. 8.52. & 53.
Cognitio intuitiua necessariò requirit speciem propriam obiecti. 9.66.
Cognitio sensitiua essentialiter postulat specificari ab aliqua ratione formali sensibili. 9.124.
Cognitio in ratione entis est perfectior amore, imperfectior in genere moris. 9.264.
Cognoscibilitas fundatur in tota essentia rei. 9.333.
Cognitio essentialis in diuinis quomodo sit prior & posterior. 9.339.
Cognita creatura intuitiuè, non necessario cognoscitur intuitiuè obedientialis potentia. 9.345.
Cognitio intuitiua ad quanam feratur. 9.349.
Eadem cognitio potest esse tantùm Ratio Qua respectu vnius obiecti, & respectu alterius ratio in qua. 9.367.
Cognitio intensior causę non facit formaliter plures videri effectus. 9.384.
Cognitio intuitiua causæ æquinoctæ non necessario infert intuitiuam cognitionem effectus. 9.394.
Cognitio intuitiua fundamenti non necessariò arguit intuitiuam cognitionem termini extrinseci. 9.394.
Cognitio abstractiua habetur proximè tam effectus in causa, quàm conclusionis in principijs. 9.396.
Cognitio omnium possibilium in verbo arguit comprehensionem diuinæ essentiæ & omnipotentiæ. 9.408. & seq.
Cognoscens vnum creabile cum connexione ad potentiam creatiuam Dei, debet adæquate cognoscere actum purum, vt causam talis creabilis. 9.412.
Cognitio actu exprimens infinita indiuidua dearticulatè implicat sine in, sine extra verbum. 9.429.
Cognoscit infinita indiuidua habitu non implicat. 9.432.
Potest dari circa vnum obiectum cognitio adæquata extensiuè, & non intensiuè, & non è contra. 10.11.
Cùm cognitio circa idem indiuisibile obiectum crescit, non videtur obiectum sub noua perfectione entitatiua, sed tantùm sub noua claritate obiectiua. 10.15.
Est cognitio comprehensiua qua Deus se & suam cognitionem cognoscit. 12.8.
Cognitio non repræsentat intuitiuè obiectum, nisi ei intellectui, cuius est vitalis imago. 12.43.
Quomodo Deus mala & peccata in se ipso cognoscat. 12.46.
Cognitio diuina non solùm est medium, in quo obiectum exprimitur, sed etiam quo immediatè tendit ad obiectum in se existens. 12.138.
Cognitio diuina quomodo ad obiecto pendeat. 12.146.
Cognitia creata quomodo ab obiecto pendeat. ibid.
Vide V. Lumen, intellectio, species, visio, verbum scientia.

Color.

Color vehemens diu conspectus facit sequentem colorem ad aliquod tempus eiusdem coloris videri. 9.48.

Communicatio.

Communicatio solius naturæ & non paternitatis, qua sit Filio, fundamentum præbet distinguendi paternitatem à natura. 3.109.
Communicatio intellectionis ex vi originis soli Filio facta, & non Spiritui sancto fundamentum præbet distinguendi intellectum à voluntate. 3.109.
Communicare quid, & quomodo à producere differat. 18.10. & 85.
Communicatio naturæ à productione personę quomodo distinguatur. 18.87.
Communicatio duplex in diuinis, alia proxima, alia remota. 18.84.
Quid vi originis formaliter cum intellectione & volitione communicetur cuilibet personę. 18.94.
Communicatio vi processionis vnde desumenda. 18.126.
Communicatio immediatior desumitur ab eo, quod est immediatior vni respectu termini. 18.128.
Communicatio non est notionalium. 18.171.
Communicatio realis quot modis fieri possit. 19.37.
Communicationis finis est facere vnum. 19.37.
Communicatio aptitudinalis ad extra est intrinseca perfectio amoris increati. 17.152.

Comparatiua Nomina.

Comparatiua nomina in materia Trinitatis vitanda. 27.86.

Complementum.

Complementum substantiæ duplex, vnum habetur in Deo à relationibus, alterum à natura formaliter. 21.28.

Compositio.

Implicat in Deo compositio ex potentia obiectiua, & esse, non solùm re, sed etiam ratione. 5.2.
Implicat in Deo realis compositio ex partibus actu distinctis. 5.3.
Compositionis multiplex diuisio. 5.1.
Tres relationes personales nullam faciunt in Deo compositionem. 5.5.
Repugnat Deo compositio per modum plurium distinctorum coalescentium in vnum, non autem per modum identitatis. 5.12. & seq.
Non repugnat Deo compositio ex rationibus se mutuo includentibus implicitè. 5.17.
Deus physicè naturaliter venire non potest in compositionem cum creatura. 5.24.
Compositio in Deo qualisnam sit. 5.19.
Compositio virtualis in Deo nulla est. 5.20.
Compositio physica varia Metaphysica esse solet

Digitized by Google

ex genere & differentia. 5.24.
Implicat Deum venire in compoſitionem cum forma, vel cum materia. 5.25.
Implicat Deum vt ſubiectum venire in compoſitionem cum accidente. 5.26.
Implicat Deum componere vnum exiſtens cum eſſentia creata. 5.27.
Non poteſt natura increata componere cum ſuppoſito creato, poteſt vero ſuppoſitum increatum cum natura creata. 5.28.
Non poteſt Deus vniri cum creatura in ratione vitæ. 5.29.
Non repugnat Deo compoſitio cum cauſis creatis in ratione efficientis. 5.30.
Deus vt cauſa prima componit vnum principium cum qualibet cauſa ſecunda in ordine ad effectum producendum. 5.30.
Compoſitio metaphyſica eſt ex extremis, quorum vnum conceptibiliter ſaltem excludit alterum. 5.36.
Non poteſt Deus venire in compoſitionem metaphyſicam vnionem cum creatura. ibid.

Comprehenſio.

Deum nemo videre poteſt viſione comprehenſiua. 9.6.
Non eſt comprehenſiua viſio quæ non tendit ad obiectum cum ea claritate, quam obiectum petit. 9.307.
Comprehenſio diuina omnipotentia & eſſentia ex cognitione omnium poſſibilium in verbo arguitur. 9.408. & ſeq.
Comprehenſa omnipotentia Dei, comprehenditur totam eſſentiam Dei demonſtratur. 9.411.
Comprehenſio vt ſic non conſiſtit in cognitione omnium perfectiſſima, quæ de obiecto habere poſſit. 10.1.
Comprehenſio non ſolùm requirit adæquationem extenſiuam, ſed etiam intenſiuam in claritate obiecto commenſuratam. 10.6.
Ad comprehenſionem neceſſarium non eſt, vt cognoſcantur extrinſeci termini, ad quos res ordinatur. 10.13.
Comprehendi ab intellectu creato Deus non poteſt. 10.22. & 27.
Ad comprehenſionem Dei diſtincta cognitio poſſibilium vt ſic nihil facit. 10.24.
Comprehenſiua eſt cognitio, qua Deus ſe & ſuam cognitionem cognoſcit. 12.8.
Comprehenſio Patris neceſſariò ſecum affert comprehenſionem aliarum diuinarum perſonarum. 20. 88.
Comprehenſio eſt cognitio omnium, quæ ſpectant ad rem comprehenſam naturaliter & neceſſario, non verò quæ ſpectant ad rem comprehenſam liberè & contingenter. 26.176.

Conceptus.

Conceptus noſtri inadæquati de diuinis attributis non ſunt falſi. 3.58.

Concluſio.

Concluſio eadem propter diuerſitatem medij pertinere poteſt ad diuerſas ſcientias. 1.34.
Concluſionis Theologicæ ex principijs reuelatis deductæ motiuum adæquatum non eſt ſola authoritas reuelantis, ſed naturalis etiam connexio eiuſdem concluſionis cum principijs reuelatis. 1.38.
Concluſio ex principio reuelato deducto conſiderari poteſt vel vt deducta formaliter, vel vt explicata: Primo modo eſt obiectum Theologiæ, ſecundo verò fidei infuſæ. 1.40.
Concluſio cur & quomodo ſequatur debiliorem partem. 1.62. & 72.
Concluſio Theologica deducta ex vtraque de fide eſt certior, quàm deducta ex vna tantùm de fide & altera naturali. 1.79.
Concluſio quando eſt propinquior principio, ex quo deducitur, tanto magis participat certitudinem principij propter quam ipſa aſſeritur. 1.79.
Concluſio non eſt ratio ſpecificatiua aſſenſus ſcientifici ſed medium. 1.89.

Conſeruatio.

Conſeruatio eſt manutenentia termini, actio verò eſt attingentia eiuſdem. 7.65.

Conſpicillia.

Conſpicillia multangularia repræſentant obiectum multiplex, & vbi non eſt. 9.44. & 47.

Conſtitutiuum.

Conſtitutiuum formale rei, quænam debeat habere. 3.77. & 19.116.
Conſtitutiuum formale Dei non poteſt aſſignari vt condiſtinctum à reliquis perfectionibus eſſentialibus ipſius Dei. 3.78.
Conſtitutiuum formale Dei eſt ipſum eſſe ſecundum totam latitudinem eſſendi. 3. 79. *nec poteſt eſſe quid aliud.* ibid. n. 82. & ſeq.
Conſtitutiuum ex actu volendi & ſpiratione actiua ratione tantùm diſtinctum à Patre & Filio datur. 19 79.
Conſtitutiuum rei duplex, alterum virtualiter diuiſibile, alterum omnino indiuiſibile. 19.120.
Conſtitutio eſſentialiter importat duo. 19.143.
Conſtitutio perſonarum, quomodo ſit realis, & quomodo per intellectum. 20.17.

Conſubſtantialitas.

Conſubſtantialitas termini precedentis requirit identitatem eiuſdem numero naturæ cum principio producente. 18.5.

Contradictoria.

Contradictoria de eadem re omnino etiam virtualiter indiſtincta, implicat verificari, non autem de eadem re formaliter virtualiter tamen diuerſa. 3.42.

Corporeum.

Nulla potentia corporea poteſt ferri in vllum ens ſpirituale. 9.130.
Corporea potentia minus diſtat ab ente ſpirituali, quàm intellectus creatus à Deo in ratione entis, non autem in ratione obiecti & potentiæ. ibid.

Creatio, Creatura.

Creatura quatenus attributionem aliquam dicunt ad Deum sunt secundarium subiectum Theologia. 1.139.

Creatura varias à posteriori perfectiones de Deo manifestant & exprimunt & sic attributionem ad Deum dicunt. 1.141.

Creatura dicuntur procedere ex Deo, potiùs quam de Deo. 18.6. & 29.60.

Creatura possibiles quomodo constituant essentialiter intellectuum Dei. 18.172.

Creatura possibiles vt cognitę non concurrunt ad productionem verbi per se originatiuè, sed per se tantùm terminatiuè: nec vt terminus primarius, sed tantùm secundarius. 26.133.

Creatura possibiles habent summam necessitatem essendi non quidem positiuè, sed negatiuè. 26.137.

Creatura possibiles dupliciter considerari possunt, vel per ordinem ad omnipotentiam Dei, vel in ordine ad se ipsas. 26.137.

Creatura possibiles præsupponunt, & præsupponuntur ad omnipotentiam Dei. ibid.

Creaturę possibiles secundùm non repugnantiam ad esse à nullo pendent, neque à Deo, vnde habent necessitatẽ in suo genere summã. 26.137.

Creaturis possibilibus sublatis tolleretur à Deo aliqua perfectio. 26.138.

Creatura possibiles non cognoscuntur à Deo vt omnino ipsi extrinseca. 26.149.

Creatura possibiles sub qua ratione priùs cognoscantur à Deo, quam vis generatiua & spiratiua, & consequenter quam Filius & Spiritus sanctus. 26.150.

Creatura possibiles habent connexionem specificatiuam vel quasi specificatiuam cum omnipotentia Dei: perfectiones verò intrinseca Deo habent tantùm subiectiuam. 26.151.

Creatura possibiles sub qua ratione pendeant à voluntate Dei libera, sub qua non. 26.171.

Creatura manerent eodem modo distincta à Deo, si per impossibile procederent à solo Patre, ac nunc dum procedunt à sola Trinitate: non tamen Spiritus sanctus maneret distinctus à Filio si à solo Patre procederet. 27.74.

Creatura quomodo procedant à Deo. 27.74.

Creatiua virtus est priùs origine in vna persona quàm in alijs, non tamen creatio. 27.83.

Creatiua potentia cur non eodem modo requirat Trinitatem personarum ad creandum, sicut spiratiua virtus requirit dualitatem suppositorum ad spirandum. 27.133.

Creatura non respiciunt per se Trinitatem personarum. ibid.

Creatio excluditur à ratione attributi diuini. 3.20. & 161.

Creationis conceptus non est vt in instanti duret, sed vt res accipiat esse. 7.46.

Actio Dei creatiua arguit intimam præsentiam Dei in rebus omnibus mediate. 8.22.

Qui cognoscit vnum creabile cum connexione ad potentiam creatiuam Dei cognoscit adaquatè actum purum. 9.416.

Creaturarum omnium Deus est finis vltimus. 3.17.

Creatura quo magis accedit ad Deum, eò est actualior & immutabiliar. 6.25.

Creatura si foret ab æterno nec dum esset verè æterna. 7.5.

Creatura non potest esse connaturalis æternitas. 7.39.

Creaturam ab æterno gratis condi non implicat. 7.44.

Cùm dicitur creatura, fit ex nihilo, quid ly Ex importat. 7.45.

Creatura defectibilitas saluatur in dependentia eius esse. 7.66.

Intima præsentia Dei in creaturis non colligitur euidenter ex præcisa operatione ipsius in creaturis. 8.16.

Creatura nulli sine lumine gloriæ esse connaturalem visionem Dei est de fide. 9.134.

Creatura communicari potest aliqua operatio Dei, & principium proximum accidentale operandi, non autem remotum substantiale. 9.161.

Nulli substantiæ creatæ esse potest connaturalis gratia aliique habitus supernaturales. 9.163.

Nulla substantia creata naturaliter potest esse impeccabilis. 9.166.

Nulli substantiæ creatæ connaturalis esse potest vnio hypostatica. 9.167.

neque æternitas. 9.168.

neque intuitiua cognitio mysteriorum supernaturalium. 9.169.

neque vis creatiua. 9.170.

Nequit creatura participare accidentaliter omnes perfectiones Dei. 9.177.

Nulli substantiæ creatæ vt instrumento connaturali debita est visio Dei, aut quæuis alia forma supernaturalis. 9.184 & seqq.

Creatura in Deo dupliciter videri possunt. 9.358.

Creaturas videri in verbo quid sit? 9.359.

Eadem visione qua videtur Deus videntur aliqua obiecta creata. 9.361.

Quid sit creaturarum matutina & vespertina visio. 9.362.

Creatura non videntur in verbo vt in causa vel idea proximè visa, eadem indiuisibili motione & intelligibilitate, sed diuersa virtualiter. 9.377.

Creatura videntur in verbo vt in causa radicaliter tantùm visa eadem entitatiua visione, non tamen eadem indiuisibili ac formali motione & intelligibilitate, qua videtur Deus. 9.385.

Creaturas non cognoscit Deus in se ipso vt in causa, sed vt in specie expressa earum. 9.393.

Creaturas omnes possibiles actu videre in verbo implicat. 9.404.

Creaturas omnes possibiles etiam habitu videri in verbo implicat. 9.426.

Creatura possibiles plures de facto à beatis in verbo videntur, quò perfectior est eorum visio. 9.440.

Ratio cur hæ potiùs creaturæ videntur in verbo, est lumen gloriæ, vt est participatio intelligibilis similitudinis, quam habet Deus de creaturis. 9.440. & seqq.

Nullum de facto lumen inclinat ad alias creaturas, quam eas quas de facto repræsentat. aut ad intensius cognoscendas, quàm ipsum de facto sit

intenſum. 9.469.
Lumen ad hanc numero creaturarum & Dei viſionem ab intrinſeco determinatur & non tantùm per extrinſecum concurſum Dei. 9.471.
Poſsibile eſt lumen quod ſit plurium creaturarum repræſentatiuum in verbo, & minùs cognoſcitiuum verbi & è contra. 9.473.
Non eſt poſsibile lumen quod ſit intenſiùs cognoſcitiuum creaturarum in verbo, quàm verbi. 9.474.
Creaturæ omnes in Deo videri poſſunt intuitiuè non comprehenſiuè, item diſtributiuè non collectiuè. 9.483.
Ad creaturæ comprehenſionem non eſt neceſſe vt cognoſcantur extrinſeci termini, ad quos ordinatur. 10.13.
Nulla creatura poteſt Deum cõprehendere. 10.22.
Creaturas cognoſcit Deus ſecundum eſſe participatum. 12.10.
Creaturas poſsibiles cognoſcit Deus in ſua cognitione & ſpecie expreſſa earum, non verò vt cauſa. 12.19.& 47.
Nullum aliud eſſe habent creaturæ poſsibiles extra Deũ, ad quod terminetur diuina cognitio. 12.13
Eſſentia diuina antequam actu à Deo cognoſcatur eſt tantùm remotũ exemplar creaturarũ. 13.14
Eſſentia diuina vt actu cognita à Deo eſt proximũ exemplar, non autem idea creaturarum. 13.15.
Eſſentia diuina eſt idea creaturarum, vt eſt ſpecies expreſſa earum. 13.17.
Deus habet verum gaudium, nec non deſiderium de bono creaturæ. 14.13.
Creaturas poſsibiles Deus neceſſariò diligit dilectione ſimplicis complacentiæ. 14.27.
Creaturas exiſtentes Deus liberè amat, neceſſariò tamen ex ſuppoſitione. 14.34.

S. Damaſcenus.

S. Damaſcenus an fuerit in errore ſpiritum ſanctum à ſolo Patre procedere. 27.38.

Damnati.

Damnati retinent habitum Theologicum in eſſentia ſupernaturalem. 1.125.

Decretum Dei.

Decreta Dei libera excludnntur à ratione attribuendi. 3.161.
In decreto ſuo Deus certò cognoſcit futura, quæ ſolùm pendent ex voluntate Dei. 17.128.
Non poteſt Deus infallibiliter cognoſcere in decreto ſuo tanquam ratione proxima cognoſcendi futura pendentia à voluntate creata. 12.130.
Liberum decretum Dei non conſtituitur per reſpectum rationis conſequentem rem futuram. 12.129.
Decreta ſua abſoluta Deus priùs ratione cognoſcit vt ponenda, quàm vt actu poſita. 12.252.
Decretum Dei ſuit ab æterno priùs ponendum negatiuè, non poſitiuè. 12.254.
Ordo decretorum Dei circa prædeſtinationem parvulorum & adultorum. 15.101.

Defectibilitas.

Defectibilitas creaturæ non neceſſariò ſaluari debet in ſucceſſione, ſed in dependentia. 7.66.

Definitio.

Definiri vera definitione non poteſt Deus. 3.1. & 5.39.
Definitio vna eſt actu, virtute multiplex in attributis diuinis. 3.48.
Definitio & definitum licet ſignificent eandem formalitatem rei ſynonima tamen non ſunt. 3.49.
Definitionum diuerſitas infert diuerſitatem eſſentiæ. 19.217.

Demonſtratio.

Demonſtratio de Deo fieri poteſt per virtualem attributorum diſtinctionem. 3.170.
Demonſtratio vt conuincat intellectum debet eſſe per medium oſtenſiuum, & non per ſolam non repugnantiam. 9.12.
Demonſtrari poteſt euidenter eſſe in Deo potentiam actiuam productiuam ad extra. 17.6.
Deum eſſe eſt demonſtrabile per effectus à poſteriori. 2.2.
Deum eſſe non poteſt à priori & per cauſam demonſtrari, cùm ipſum eſſe ſit prima Dei perfectio. 2.10.
Demonſtrabilia quando non debeant eſſe notiora. 2.11.
Demonſtratur Deus eſſe infinitus & actus purus à poſteriori. 3.3.& 4.5.& à priori. d. 3. n. 8.
Demonſtrari poteſt vnum attributum diuinum per aliud vi poteſt nobis notius. 3.47.

Denominatio.

Denominari debent attributa diuina ſimpliciter æqualia. 3.152.& 155.156.
Denominatio noua mutationem neceſſario affert ſaltem in extrinſeco. 6.24.

Deſiderium.

Deus non habet deſiderium aut ſpem de ſuo bono. 14.13.
Deus reſpectu boni creaturæ non ſolum habet gaudium, ſed etiam deſiderium. 14.13.

Deus Deitas. Deus Cauſa.

Deitas eſt ratio formalis reſpectu creaturarum, de quibus tractatur in Theologia, & ſimul ratio materialis reſpectu reuelationis virtualis. 1.146.
Deus vt cauſa vniuerſalis non concurrit niſi ad exigentiam cauſæ ſecundæ, vt cauſa verò particularis non concurrit niſi ad ſupplendum aliquem defectum in cauſis ſecundis. 1.14.
Deus ſub ratione ſaluatoris quomodo conſideretur à Theologo. 1.151.
Dei ignorantia inuincibilis ad breue tempus & in paucis quibuſdam dari poteſt. 3.17.
Deus ex ſuo formali conceptu importat aliquid actu ſubſiſtens. 19.117.
Deus paternitate intelligit, falſa eſt, & cæt. 19.159
Hic Deus. Dupliciter ſumi poteſt, & an includat aliquam ſubſiſtentiam. 21.31.

Diuinitas est Deus, & Deus est diuinitas quomodo vera. 21.31.

Quicquid in Deo est, actu est, quomodo intelligendum. 23.3.

Deitas in hac propositione, Pater est principium totius Deitatis, dupliciter sumitur. 25.15.

Deus est verbum creaturarum, quem sensum habeat. 26.50.

Deus nullum realem respectum dicit ad creaturas possibiles. 26.139.

Deus ob summam plenitudinem essendi & dependentiam creaturarum à se connexionem habet cum creaturis. 26.139.

Deus priùs ratione, quàm producat verbum, cognoscit ipsum verbum & reliquas personas diuinas. 26.150.

Deus sub qua ratione priusquam cognoscat suam omnipotentiam & creaturas possibiles cognoscat se ipsum vt completum principium producibilium creaturarum per triplicem subsistentiam, & alias. 26.150.

Deus cognoscit se scientia visionis. 26.177.

In Deo omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationum oppositio. 27.64.

Deus quomodo dicatur se ipsum nosse & amare. 27.103.

Deus ratione solius naturæ vt præcisæ à personalitatibus habet omnia requisita ad principium creatiuum. 27.135.

Deus non alio amore se ipsum communicat Spiritui sancto necessario ad intra, & creaturis liberè ad extra. 27.152.

Deus donando aliquod donum creaturæ simul etiam donat suum amorem increatum non subiectiuè, sed terminatiuè. 27.155.

Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis & simul obiectum constituens vltimò intellectum & voluntatem. 18.162.

Per effectus in infinitum perfectiores ab ipso producibiles à posteriori concluditur infinitè perfectus. 3.3.

Eandem veritatem arguit cognitio, quam habet Deus de effectibus perfectioribus & perfectioribus à se producibilibus. 3.4.

Actio creatiua Dei de necessitate arguit Deum esse actum purum. 3.5.

Demonstrato Deo per effectus, rectè concluditur per rationem à priori esse infinitè perfectus, quoad omnes perfectiones, quæ in tota latitudine entis excogitari possunt vt compossibiles inter se. 3.8. & seq.

Deus est ipsum parissimum esse continens totam plenitudinem essendi. 3.10.

Nulla perfectio possibilis est, quæ non sit in Deo aut formaliter aut eminenter. 3.11.

Deus est esse interminatum & infinitum quod nullo claditur termino aut fine. 3.11.

Deus est quo melius excellentiusque excogitari non potest. 2.16.

Deus est omnium finis vltimus, quo vlterior excogitari non potest. 3.17.

Nulla est in Deo potentia passiua. d.3.18.

Potentia actiua Deo actui puro non repugnat. ibi.

Nomina diuersa quæ de Deo dicuntur non sunt synonima. 3.49.

Ratio Deitatis non est attributum in Deo. 3.20.

Non sunt in Deo plura, vel aliud & aliud, sed omnia sunt vnum sola voce diuersa. 3.27.

In Deo idem est quo est, & quod est, quo est & quo viuit. 3.27.

Formale constitutiuum Dei est ipsum esse secundum totam plenitudinem essendi. 3.79. & seq.

Deitatis adæquatum constitutiuum non est intellectiuum vt dicit essentialem gradum vitæ. 3.87.

Deus circumscripto ordine ad creaturas non intelligeret se sub ratione veri præcisa ratione boni, neque diligeret se sub ratione boni præcisa ratione veri. 3.114.

Demonstratio de Deo fieri potest propter virtualem attributorum distinctionem. 3.170.

Deus est omnia & tamen distinguitur ab omnibus formaliter, non eminenter. 3.15.

Deus à sapientibus per Antonomasiam vocatur vnitas. 4.6.

Deus non potest esse formale principium operationum immanentium creatura, neque vitalium. 5.25. & 29.

Deus potest componere vnum principium cum creatura in ratione intellectus & intelligibilis. 5.30

Deus non est substantia sed supersubstantia ex Dionysio, Damasceno. 5.40.

Deus non ideo non est destruibilis, quia habet omnem suam durationem simul, sed quia illam habet independenter à quocunque. 7.71.

Deus fieri potest præsens rebus quibuscunque si creentur sine vlla sui mutatione. 8.8.

Deum in se ipso existere, & existere in spatio aut tempore imaginario an sit idem. 8.40.41. & 43

Deus non est in vacuo per operationem, sed tantùm per substantiam & immensitatem. 8.44.

Deus in rebus est per operationem, in spacio verò occupatiuè. 8.45.

Cur Deus in rebus præteritis aut futuris esse non possit, possit esse in spatio imaginario. 8.45.

Deus est in rebus per essentiam, præsentiam & potentiam. 8.51.

Cur in se ipso clarè videri potest à Beatis. 9.2.

Deum in se ipso clarè nemo hominum vidit ante Christum. 9.5.

Deum nemo videre potest visione comprehensiua. 9.6.10. & 12.

Deus est intra spharam intellectus creati sub ratione analoga. 9.7.

Deum in se ipso visum esse intra Spharam intellectus creati non est euidens. 9.20.

Dei species expressa in Qua dari non potest. 9.73.

Dei species impressa dari non potest. 9.29.

Eiusdem vera Authoris implicantia. 9.116.

Deus oculo corporeo videri nullo modo potest. 9.122.

Nequit Deus à creatura participari accidentaliter quoad omnes suas perfectiones. 9.177.

Deus potest in causis secundis efficienter supplere omnem defectum virtutis actiua. 9.247.

Dei ad extra concursus licet sit simpliciter liber, potest tamen in aliquo ex suppositione esse necessarius. 9.337.

Deus est speculum voluntarium respectu creaturarum. 9.378. & 87.

Deus est medium non tantùm causale, sed etiam formale intelligendi creaturas, non enim debet intelligibilitas formaliter, sed efficienter

concurrere ad intellectionem. 9.388. & 89.
Deus non eſt medium videndi creaturas formale ſubiectinum, ſed obiectinum, non terminatiuum ſed motiuum, non proximum, ſed radicale & remotum. 9.390.
Deus eſt obiectum primarium viſionis beatæ, creatura verò ſecundarium. 9.390.
Deus non cognoſcit creaturas formaliter in ſe ipſo vt in cauſa, ſed vt in ſpecie expreſſa earũ. 9.393
Deus non producit creaturas per potentiam virtualiter diſtinctam à reliquis attributis. 9.415
Deus per eandem perfectionem actus puri eſt productiuus ad intra diuinarum perſonarum, & ad extra infinitarum creaturarum. 9.420.
Deus neque vt ſpeculum voluntarium
Neque vt ſpecies expreſſa creaturarum
Neque vt ſpecies impreſſa earundem
Neque eius liberum decretum ſunt cauſa cur hæ potius creaturæ in verbo videantur, 9.454. & ſeqq.
Deus in ſeipſo de potentia abſoluta poteſt ab homine videri in hac vita. 9.490.
Deum clarè in ſe ipſo nullus de facto homo viator vidit. 9.502.
Deus ſe creaturæ ſecundùm eſſe perſonale communicare poteſt, non autem ſecundùm eſſe intelligibile. 10.29.
Deum à creatura comprehendi non poſſe eſt de Fide. 10.31.
Quomodo Deus ſit ineffabilis. 10.33. & inuiſibilis diſp. 11. num. 7.
Deus ſe ipſum cognoſcit & quidem neceſſario. 12. 4. & 5.
Deus habet in ſe ipſo independenter à rebus exemplaria & ideas rerum effectiues. 12.50.
Deus eſt cauſa rerum per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. ibid.
Deus aliter concurrit ad effectum conditionatum, aliter ad abſolutum. 12.224.
Deo requiſita concomitanter conditio ad concurrendũ eſt determinatio voluntatis creatæ. 12.230
Deus ſaluare quemlibet poteſt ſalua etiam arbitrij libertate 12.231.
Nequit ex ſola omnipotentia abſque præſcientia liberi conſenſus, ſi ſaluã libertatẽ velit. 12.234
Deus quomodo repræſentat ſibi infinita. 12.330. & ſeqq.
Deus neceſſariò ſe ipſum diligit & quoad ſpecificationem & quoad exercitium. 14.9.
Deus ſe ipſum vt finem creaturarum quoad exercitium liberè amat in ordine ad exiſtentes, neceſſario in ordine ad poſſibiles. 14.10.
Deus erga ſe non habet verum actum amicitiæ, ſed concupiſcentiæ. 14.12.
Deus habet verum & proprium gaudium & fruitionem reſpectu ſui proprij boni. 14.13.
Deus non habet ſpem aut deſiderium reſpectu ſui proprij eſſe. 14.13.
Deus reſpectu boni creaturæ non ſolùm habet gaudium, ſed etiam deſiderium. ibid.
Deus neceſſario diligit creaturas poſſibiles dilectione ſimplicis complacentiæ. 14.27.
Non eſt in Deo libertas contradictionis. 14.33.
Deus liberè amat creaturas exiſtentes, neceſſario tamen ex ſuppoſitione. 14.34.
Deum omnia agere ex neceſſitate ſenſit Ariſtoteles. 14.45.
Deus non modo eſt liber per modum principij in ordine ad effectus producendos, ſed etiam per modũ actus in ordine ad obiecta volenda vel nolenda, ſine vlla intrinſeca mutatione. 14.83.
Deus gloriam reddit prædeſtinatis vt iuſtus iudex, & quomodo. 15.92.
Deus non eſt obiectum potentiæ diuinæ. 17.57.
In diuinis eſt Deus & Deus eſt vera propoſitio. 29.23.
Deus generans eſt Deus genitus, falſa. 29.22.
Habens Deitatem generat alium habentem Deitatem, vera. 29.24.
Alius generat alium, vera. ibid.
Alius Deus generat alium Deum, falſa. ibid.
Deus gennit eundem Deum, vera. ibid. 26.
Deus gennit eundem ſe, eſt falſa. ibid. 26.
Deus gennit eundem Deum ſecum, vera. ibid.
Deus eſt ſolitarius, Deus eſt ſolus, ſunt falſæ propoſitiones. ibid. 31.
Deus dici poteſt vnicus individuus ſingularis. ib. 32
Deus vnicus generat Deum vnicum, Deus ſingularis generat Deum ſingularem ſunt verę propoſitiones. ibid. 33.
Deus ſolus generat Deum ſolum, falſa. ibid.
Deus eſt ter Deus, Deus eſt geminus Deus, Deus eſt ter vnum, Deus eſt ternarium, Deus eſt tria, falſæ propoſitiones. ibid. 37.
Deus eſt ter vnus, Deus eſt trinus, Deus eſt tres, vera. ibidem.
Deitas eſt trina, falſa propoſitio. ibid. 40.
Deus generat, Deus refertur ad Deum, Deus relatiuè opponitur Deo, ſunt verę propoſitiones. ibid. 45.
Deus non generatur, Deus nõ ſpiratur, Deus non refertur ad Deum, falſæ. ibid.
Hic Deus eſt hic Deus. ibid.
Hic Deus non eſt hic Deus, quatenus concedenda, & quatenus neganda. ibid. 49. 50.
Deus eſt in Deo, Deus eſt cum Deo, Deitas eſt in ſapientia, ſapientia in Deitate, verę propoſitiones. ibid. 69.

Particula de.

Particula de quam ſignificationis proprietatem habeat in proceſſionibus diuinis. 18.6.
Quomodo inter ſe differant particula De, Ab, & ex. 29.60.
Particula de conſubſtantialitatem producti cum producente importat. ibid.
Particula de eſt tranſitiua. ibid. 66.

Dependentia.

Dependentia vnius perſonæ ab alia non eſt concedenda in diuinis. 25.25.

Dicere.

Dicere non diſtinguitur ab intelligere & verbo. 9.68.
Dicere & intelligere quomodo diſtinguat Scotus ad proceſſiones ſaluandas. 19.58. ſed falsò. n. 59.
Dicere quod eſt actus proprius perſonæ producentis includit formaliter & non tantùm concomitãter ipſum intelligere eſſentiale. 18.62. & 63.
Dicere addit aliquid ſupra intelligere eſſentiale, id tamen quod ſuperaddit non pertinet ad intelligere formaliter tanquam differentia con-

tractiua generis, sed tanquam modus alterius rationis. 18.64.
Dicere in suo obiectiuo concepţu includit intelligere, non contrà. 18.67.
Dicere duplicem respectum importat, & sub qua ratione sit commune omnibus personis. 18.69.
Dicere diuinum & loqui diuinum siue ad extra siue ad intra differunt. 26.40. & seq.
Dicere quos respectus importet. 26.44.
Dicere an aliquo modo conueniat alijs personis. 26.49.
Dici aliud essentiale, aliud notionale. 26.46.
Praciſa omni productione ad intra nullum in Deo esset proprium dicere. 26.58.

Differentia.

Differentia perfectè à genere praciſa in Deo dari non potest. 5.36.
A parte rei cum una differentia & cum negatione aliarum differentiarum communem genus fundamentum præbet distinctioni vninoca. 5.37.
Differentia alia formalis & intrinseca, alia materialis & quasi extranea. 18.109.
Differentia per se quid sit? 18.117.

Dilectio.

Dilectio Dei praciſo ordine ad creaturas non terminaretur ad essentiam sub ratione boni praciſa ratione veri. 3.114.
Deus necessariò diligit seipsum, & quoad specificationem, & quoad exercitium. 14.9.
Deus seipsum vt finem creaturarum existentium libere quoad exercitium amat, possibilium verò necessario. 14.10.
Deus necessariò diligit creaturas possibiles, dilectione simplicis complacentiæ. 14.27.
Creaturas existentes amat Deus liberè, necessario tamen ex suppoſitione.

Diſplicentia.

Diſplicentia cur propriè non sit in Deo. 14.29.

Diſtantia.

Diſtantia vnius Angeli ab alio mensuratur extrinseca mensura ſpatij localis. 7.92.
Diſtantia vel positiua, vel negatiua necessaria est ad motum localem. 8.309.
Aliqua diſtantia debet intercedere inter oculum & obiectum visibile. 9.53.

Diſtinctio.

Diſtinctio realis nulla in Deo admittenda, niſi quæ fundatur in reali origine & proceſſione, cum alia omnis ex limitatione proueniat. 18.3.
Diſtinctio per relationes cur non repugnet in Deo. 19.2.
Diſtinctio realis & incommunicabilitas idem sunt in diuinis. 19.38.
Diſtinctio in diuinis non tantùm debet esse inter ſuppoſitum producens & productum, ſed etiam inter potentiam proximè productiuam & terminum producibilem. 19.74.
Diſtinctio perſonarum cur ſit realis formaliter, & non conſtitutio perſonarum. 20.17.
Quotuplex genus diſtinctionum ſecundùm Scholaſticos. 3.23.
Diſtinctio eſſentialis qua vna quidditas exiſtens diſtinguitur quidditatiuè ab alia exiſtẽte. ibid.
Realis qua res diſtinguitur à re. ibid.
Formalis qua quidditas vnius non eſt quidditas alterius. ibid.
Modalis, qua eſt inter quidditatem & modum. ibid.
Nulla diſtinctio ex natura rei intercedit inter attributa diuina & eſſentiam. 3.25.
Diſtinctio Theologica eſt diſtinctio ex natura rei, 3.26.
Omnis diſtinctio præter eam quæ fundatur in eſſentiali oppoſitione relatiua prouenit ex limitatione & finitate extremorum. 3.24.
Diuerſæ emanationes ex natura rei non necessario arguunt diſtincta principia. 3.35.
Inſe indiſtinctum potest obiectiuè diſtingui in ordine ad varios conceptus inadæquatè exprimentes eandem rem ſecundùm varias perfectiones in ea virtualiter diſtinctas. 3.96.
Perfectiones in Deo virtualiter diſtincta quomodo & quando cognoſcantur. 3.106.
Diſtinctio virtualis incompleta in Deo eſt ipſa plenitudo diuini eſſe vt conceptibilis per æquiualentiam ad plura alia diſtincta. 3.112.
Ex eò quod aliquid ſit ratio maioris diſtinctionis, non rectè infertur, quod etiam poſſit eſſe ratio minoris diſtinctionis. 3.115.
Diſtinctio rationis concipitur per analogiam ad diſtinctionem realem. 3.154.
Diſtincta virtualiter admittunt inter ſe ordinem virtualem. 3.167.
Omnis diſtinctio virtualis fundatur in diſtinctione actuali. 3.167.
Diſtinctio virtualis in attributis diuinis eſt ſufficiens fundamentum ad demonſtrationem in quid de Deo faciendam. 3.170.
Diſtinctio virtualis ſufficit ad rationem menſuræ. 7.15.

Diuerſitas.

Omnis diuerſitas fundatur in aliqua diſtinctione. 3.149.

Dominium.

Dominium perfectiſſimum, quod habet Deus ſuper creaturas vt ſic non arguit intimã Dei in creaturis præſentiam. 8.21.
Dominium Dei in creaturas conſiſtit in poteſtate vtendi illis ad quemcunque vſum poſſibilem ſibi placitum. ibid.
Diſcrimen inter Dominium Dei, & Regis terreni. ibid.

Donum.

Donũ habet rationem doni ex affectu, fine, effectu. 12.227.
In donis gratuitis non eſt acceptio perſonarum, ſed in debitis. 15.22.
Donum frequenter in ſcriptura pro Spiritu ſancto vſurpatur. 27.143.
Doni ratio proprijſſimè & ſoli Spiritui Sancto conuenit. 27.151. & ſeqq.
Donum quid. 27.152.
Donatoris conceptus non eſt proprius Spiritui ſancto ſed appropriatus. 27.156.

Doni ratio cur non conueniat Filio. 27.158.
Donum in liberalitate fundatur. 27.158.
Donum duplicem requirit distinctionem & ab eo à quo donatur, & ab eo cui donatur. 27.160.
Doni ratio constituit personam spiritus sancti, inadaquatè tantùm. 27.170.
Donum est alicuius possessoris donum vel dominio vel origine. 27.172.
Dona alia sunt naturalia, alia supernaturalia, qua ad effectum prædestinationis iuuare possunt. 15.136.
Non omnia dona naturalia sunt effectus diuinæ prædestinationis. 15 146,
Ea dona naturalia sunt effectus diuinæ prædestinationis, qua per modum medij aut dispositionis actu conferunt ad consecrationem gloriæ vel incrementum illius. 15.147.
Omnia dona supernaturalia in prædestinato sunt effectus diuinæ prædestinationis. 15.152.
Dona peccato interrupta sunt in prædestinato effectus diuinæ prædestinationis. 15.161.
Nullum donum naturale aut supernaturale est in reprobo effectus reprobationis. 16.62.

Duratio.

Duratio creata analogicè conuenit cum æternitate. 7.2.
Duratio creata est propria mensura, qua cuiusque rei creatæ esse mensuratur. 7.ibid.
Duratio importat quietem & stabilitatem. ibid.
Duratio qua mensurantur operationes indiuisibiles Angelorum est diuersa ab æuo & tempore continuo. 7.81.
Hæc duratio est instans temporis discreti formaliter indiuisibile, virtualiter diuisibile. 7.82.
Durationi creatæ vt sic opponitur æternitas. 7.29.
Duratio creata habet sub se æuum & tẽpus. 7.29.
Duratio supra existentiam addit permanentiam in esse. 7.65.
Duratio non distinguitur à parte rei à durante re. 7.68.
Duratio ad tempus se habet successiuè, localibilitas verò ad speciem permanenter. 7.73.
Duratio Angeli priùs altero creati dicitur maior solùm per connotationem rei extrinsecæ. 7.74.
Duratio beatitudinis supernaturalis est æuũ. 7.83.
Mensura durationis operationis externæ Angeli est tempus continuum. 7.85.
Mensura durationis operationis internæ hominis est tempus continuum. 7.86.
Duratio materiæ cum Scoto & vera sententia est æuum, secundùm Thomistas est instans temporis discreti. 7.87.
Vide Vo. Æuum, Æternitas, Tempus.

Ecclesia.

Ecclesia definire potest aliquid de cuius essentia est controuersum inter Doctores. 10.32.
Ecclesiæ declaratio est necessaria conditio sine qua obiectum fidei non censetur sufficienter propositum, vt credatur saltem ab omnibus. 1.41.

Effectus.

Effectus infiniti cùm continentur secundùm formalem suam rationem in causa arguunt illam infinitam, effectus non importat tantùm distinctionem realem, sed etiam dependentiam à principio producente. 18.7.
Effectus cur aquè procedat à causa prima atque à causa secunda. 27.99.
Effectus ab accidente productus cur non respiciat per se subiectum, à quo accidens in suo esse completur. 27.134.
Esse effectuum determinat potentia actiua factiua. 6.21.
Effectus non necessariò requirit intimam præsentiam agentis. 8.16. & seqq.
Effectus supernaturalis potest secundùm rationem saltem genericam accipere esse ab efficiente naturali. 9.253.
Effectus substantialis dependet ab accidente secundum rationem genericam entis. 9.255.
Effectus connaturaliter postulat videri, cùm causa intuitiuè videtur. 9.385.
Effectus æquiuocus non continetur formaliter, sed eminenter in causa. 9.394.
Effectus æquinoci intuitiua cognitio non necessariò sequitur ex intuitione causæ. 9.394.
Effectus in causa proximè abstractiuè cognoscitur. 9.396.
Effectus ab actione tanquam terminus à via distinguitur. 14.81.

Efficiens causa.

Quod efficiens causa aut exemplaris non limitat, à nullo, neque etiam à se ipso limitari potest in genere causæ formalis. 4.1.
In ratione efficientis causæ vniri potest Deus cum cunctis creatis. 3.30.
Quod efficienti causæ ad producendum deest, potest extrinsecè suppleri. 9.131. & 9.247.
Efficiens & finis, quando in eandem rem concidunt, sibi mutuo proportionantur. 9.191.
In agente creato est effectiua vis, qua si coniungitur cum concursu naturali, est naturalis, si cum supernaturali est supernaturalis. 9.235.
Ab efficiente naturali potest effectus supernaturalis accipere esse saltem secundùm rationem generica. 9.253.

Ens.

Ratio Entis explicitè solam dicit rationem essendi, implicitè verò quidquid inferiora ipsa dicunt. 3 136.

Ens supernaturale.

Ad Ens supernaturale euidenter cognoscendum non potest intellectus humanus habere medium aliquod à natura petitum. 1.10.
Non entia in duplices sunt differentia, Alia sunt non entia essentialia, alia non entia accidentalia. 26.171.
Ens per essentiam non potest multiplicari. 4 2.
Ens quod non limitatur ab alio efficienter vel exemplariter, neque à se ipso potest limitari. 4.2.
Entis & perfectatis rationes in composito non manent inuicem condimisæ nequidem per rationem. 5.16.

Ens implicitè importat rationem perfectis. 3. 137.
De ente in abstracto potest praedicari perfectas propter rationem Analogiæ, qua se mutuo includunt. 3.138.
Ens maiorem explicationem addit perfectas in constitutione substantiæ. 3.143.
Ens non componit metaphysicè cum inferioribus, à quibus non præscindit. 5.18.
Ens spirituale attingi non potest ab vlla potentia corporea. 9.130.
Ens spirituale minùs distat à potentia corporea, quàm Deus ab intellectu creato in ratione entis, non autem in ratione potentiæ & obiecti. 9.130
Entis ratio in effectu supernaturali producitur ab agente naturali. 9.253.& 224.
Tam ens quàm non ens sunt obiectum diuinæ potentiæ. 17.15.& 58.
Non ens essentiale nullo modo est obiectum potentiæ diuinæ. 17.56.
Non esse creaturæ est obiectum remotum diuinæ potentiæ. 17.60.

Ens rationis.

Entia Rationis, quæ actu fingunter cognoscit Deus scientia visionis, quæ verò nunquam fingentur cognoscit scientia simplicis intelligentiæ. 12. 182.

Error.

Qui errores cauendi in Mysterio SS. Trinitatis. 29.1.
Error, & Errori proximum quid sit. ibid. 3.74.

Esau.

Esau est reprobatus, antequam quidquam mali faceret in executione temporali. 16.50.

Esse, Essentiale, Essentia Dei.

Essentia diuina & Relationes non sunt ratione Theologica distinguendæ. 3.26.
Non aliud est sapientia Dei, aliud essentia, cui hoc est esse, quod sapientem esse. 3.55.
Esse Dei à posteriori demonstrari potest. 2.2.
Non autem à priori. 10.
Esse est prima perfectio quæ Deo competit, & radix cæterarum. 2.10.
Essentiale aliquot modis sumitur. 19.112.
Esse seu existere vnum est in Deo absolutè loquendo sine vlla limitatione. 19.188.
Essentia vel alia ratio absoluta in diuinis non potest esse principium producendi quo. 23.14. & seqq.
Essentia diuina producit: hæretica est propositio. 23.17.& seqq.
Essentia diuina neque per accidens conuenit producere. 23.18.
Essentia cur non fundat realem respectum Relationis ad personas productas. 23.20.
Essentia diuina aut vlla alia perfectio absoluta non potest esse ne partialis quidem ratio producendi. 23.21.
Essentia diuina est eminentialis species diuinarum personarum. 26.97.
Essentia diuina vel directè terminans dilectionem diuinam & prior illa est inadæquatè constitutiua Deitatis. 3.65.
Essentiam rei non participat quod caret prædicato essentiali illius rei. 1.19.
Essentia rei est quæ ex integra constitutione omnium suorum prædicatorum essentialium consurgit. ibid.
Essentia diuina constitutiuum est ratio prima secundùm perfectionem explicitam & implicitam, quam essentialiter importat. 3.69.
Essentia diuina constitutiuum est ipsum esse secundùm totam plenitudinem essendi. 3.79.
Esse est actualitas omnium actualitatum. 3.80.
Esse diuinum est analogum ad omnes perfectiones diuinas. 3.130.
Essentia diuina potest prædicari de attributis in abstracto, eò quòd illa analogicè includit. 3.138.
Essentia & attributa diuina non propriè se mutuo includunt. 3.147.
Deum per essentiam esse rebus præsentem, est eius substantiam intimè esse coniunctam, & indistantem rebus. 8.52.
Essentia diuina species expressa in qua, clarè expressiua eius esse, repugnat. 9.73.
Essentia diuina sine attributis vel personis videri non potest. 9.321.
Essentia diuina vt liberum decretum aut speculum voluntarium creaturarum non est proxima ratio efficiens visionem harum potiùs creaturarum. 9.454.
Deus non cognoscit futura libera in sua essentia proximè visa vt causa. 2.120.
Essentia diuina antequam actu cognoscatur à Deo est tantùm remotum exemplar creaturarum. 13.14.
Essentia diuina vt actu cognita à Deo est exemplar, non autem idea creaturarum. 13.15.
Essentia diuina est idea creaturarum vt est species expressa earum. 13.17.
Non omne quod est idem re cum alio est illi essentiale. 3.51.
Essentia creata essentialiter includit identificationem propriæ existentiæ. 3.61.

Euidentia.

Euidentia in attestante stare potest cum ineuidentia obiecti, atque adeo cum essentiali ratione fidei. 1.16.
Euidentia est prædicatum essentiale scientiæ & primum constitutiuum ipsius. 1.19.
Euidentia, non certitudo scientiam distinguit primò ab omni alio actu, qui scientia non est. ibid.
Euidentia alia rei, alia extrinseca attestationis. 1.27.
Euidentia extrinseca attestationis non sufficit ad assensum scientiæ, qui debet esse per proprium testimonium, quod in ipsa rei euidentia consistit. ibid.
Euidentia extrinseca attestationis cogit intellectum ad assensum prabendum. ibid.

Exemplaris causa.

Quod efficiens aut exemplaris causa non limitat, neque à se ipso limitari potest. 4.2.

Digitized by Google

Discrimen inter exemplar & ideam. 13.13.
Exemplar est primum directiuè in aliud non reducibile. 13.13.
Essentia diuina antequam actu cognoscatur à Deo est tantùm remotum exemplar creaturarum. 13.14.
Essentia diuina vt actu cognita à Deo est proximum exemplar creaturarum. 13.15.
Unum est exemplar, idea verò plures in Deo. 13.32.
Deus non est exemplar earum perfectionum, quæ sunt incommunicabiles creaturis. 13.33.
Exemplar quid, & quomodo ab imagine differat. 26.191.&.200.
Exemplata artificialia an habeant perfectam rationem imaginis. 26.196.

Existentia, Existere.

Existentia relativa ratione distincta ab existentia absoluta datur in Deo. 19.172.& seq.
Existentia debet proportionari essentiæ & quidditati rei. 19.178.
Existentia relativa nequeunt dici partiales quia cum nulla alia componunt. 19.188.
Existentia absoluta naturæ terminatur existentijs relativis, non quidem in ratione existentiæ, sed in ratione subsistentiæ. 19.190.
Existentia quamis relativa est completa in suo genere, non tamen in omni genere existentia relativa. 19.191.
Existentia absoluta dat naturæ divinæ quidquid requiritur ad perfectè & completè existendum, vnde à proprietatibus relativis non habet naturà divina vt perfectè existat. 21.9.& seq.
Existere incommunicabiliter tantùm habet natura divina à relationibus. 21.9.& seq.
Existentia obiectiva naturæ divinæ etiam vt ratione præcisa à subsistentijs relativis est in genere existentiæ perfectissima. 21.10.& seq.
Existentia relativa quomodo compleant naturam & existentiam naturæ. 21.13.
Vnum existens cum essentia creata Deus facere non potest. 5.27.
Existentia à se distincta existere nulla essentia creata potest. ibid.
Effectus formalis existentiæ est ponere rem extra suam causam. ibid.
Essentia creata essentialiter includit identificationem propriæ existentiæ. 3.61.

Fides.

Fides est simplex adhæsio ad obiectum ex testimonio diuino media illustratione supernaturali applicato. 1.1.
Fidei regulæ sunt traditio Apostolica, Authoritas Ecclesiæ, & Scriptura sacra. 1.16.
Fides ad credendum non nititur rationis discursu. 1.17.
Fides ad obiectum tendit per testimonium extrinsecum, quod de se nunquam aptum est parere obiecti euidentiam. ibid.
Fidem & opinionem, cùm formidinem includant à virtutibus intellectualibus excludit Aristoteles. 6.Ethic. disp.1.num.29.
Fides infusa augetur non quidem physicè, sed meritoriè, ex assensibus Theologicis procedentibus ex assensibus principiorum creditorum fide diuina. 1.60.
Fides infusa intenditur moraliter etiam ab actu fidei diuinæ non meritorio. 1.61.
Fides diuina alia virtualis & implicita, alia formalis & explicita. 1.74.
Fides cur in beatis non maneat, & tamen maneat habitus Theologicus. 1.126.& 128.
Fides assensus fertur in Deum vt veracem medio verbo mentis. 9.59.
Fide credita obiecta in via, excepto iudicij die, videnti beato in verbo. 9.443.

Filius Dei.

Filius Dei est sapientia genita de sapientia generante, quo sensu verum sit. 18.66.
Filius Dei quomodo procedat vt verbum. 18.91.
Filius vnitatem minimùm specificam naturæ postulat cum principio producente. 18.132.
Ratio Filij non reperitur nisi in imagine perfecti viuentis. 18.137.
Filij ratio essentialis in quo consistat. 18.144.
Filius non debet procedere similis in notionalibus sed tantùm in essentialibus. 18.171.
In Filio priùs ratione concipienda est potentia spiratiua, quàm referatur ad Patrem. 19.77.
Filiatio diuina quà relatio est formaliter sustentat humanitatem Christi. 19.203.
Filiatio diuina an possit distinguere Filium tam à Patre quàm à Spiritu Sancto, etiamsi Spiritus sanctus per impossibile non produceret. 20.60.
Filium generari intellectu quomodo verum. 23.25.& seq.
Filij notio est filiatio, disp.24.413.
Filius habet veram rationem principij notionalis, non tamen eodem modo quo pater. 25.8. & seq.
Filius cur non possit dici principium & fons totius diuinitatis. 26.17.& seq.
Filius Spiritus sancti Author absolutè dici potest. 25.19.& seq.
Filius solus propriè dicitur verbum. 26.17.& seq.
Filius cur debet vi suæ processionis similitudinem naturalem & intentionalem accipere, & cur ex vtraque relatione filiationis & verbi constitui. 26.28.
Filius intellectualis requirit & similitudinem naturæ & intentionalem obiecti. ibid.
Filius licet sit tantùm verbum Patris principiatiuè, potest tamen etiam dici verbum creaturarum terminatiuè. 26.48 & seq.
Filius solus in diuinis est propriè imago. 26.192. & seq.
Filius vi nominis explicitè importat aliquid quod non importat verbum; tam ratione Naturæ communis quàm proprietatis personalis. 26.77.
Filius increatus procedit ab exemplari præcognito. 26.200.

Filius in humanis cur dicatur habere perfectam rationem imaginis sui parentis. 26.205.
Filij persona adæquatè constituitur per respectum filiationis verbi & imaginis. 26.224.
Filius nullam habet rationem communem cum Patre, quomodo intelligendum. 27.40.
Filius non distingueretur à Spiritu sancto, si Spiritus sanctus non spiraret, 27.60. & seqq.
Filius Dei pro formali suo constitutivo non habet filiationem vt præcisam ab ordine ad Spiritum sanctum. 27.66.
Filius filiatione distinguitur à Spiritu sancto virtualiter, spiratione verò actiua formaliter. ibid.
Filius quà Filius non est formaliter proximum principium producendi Spiritum sanctum, sed quà spirator. 27.71.
Filius distingui posset à Spiritu sancto, etiamsi actu illum non produceret, modo haberet aptitudinalem processionem in ordine ad Spiritum sanctum. 27.75.
Filius non ita propriè spirat sicut Pater, verane? 27.87.
Filius principaliter spirat, falsa. 27.86.
Filius immediatè tantùm spirat. 27.90.
Filius spirat propter Patrem, non videtur absolutè admittenda. 27.94.
Filius non se habet vt vsuarius tantùm respectu virtutis spiratiuæ. 27.104.
Filio conuenit virtus spiratiua à Patre, non tamen liberè, ac proinde non minùs propriè ac Patri. 27.105.
Filio cur non competat propria ratio doni, cùm tamen sit donabilis. 27.158.
Filius non venit in mundum à se ipso, sed à Patre missus. 28.53.
Filius totus generatur, vera propositio. 29.54.
Filiatio est de paternitate falsa propositio. ibid. 61.
Filius vel filiatio est ex paternitate impropria, sed vera propositio. ibid.
Filiatio est in paternitate, paternitas in filiatione, spiratio actiua est in passiua, & passiua in actiua, propositiones vera. ibid. 76.
Filius & Spiritus sanctus posteriùs origine, non duratione, quàm Pater, intelligunt essentiam. 9.338.
Filius dat Patri aliquam beatitudinem obiectiuè, non originatiuè. 9.339.

Finis.

Vltimus finis omnium, quo vlterior excogitari non potest, est Deus. 3.17.
Omne agens intellectuale agit propter finem aliquem. ibid.
Finalis causa verbi mentis est vt suppleat defectum absentiæ obiecti. 9.83.
Finis & efficiens quando in eandem rem coincidunt, sibi mutuo commensurantur. 9.191.
Discrimen inter causam finalem & idealem. 13. 13.
Finis, si dependeat à concausa, potest nec dum esse efficaciter intentus in se cùm intenduntur efficaciter media. 15.120.
Finis in agibilibus quomodo se habeat. 1.150.

Finitum, Finitas.

Res finita non potest correspondere spatio infinito, disp. 7.73.
Finita species non potest clarè repræsentare Deum infinitum. 9.75.
Finito actu videns beati Deum infinitum. 9.78.
Finita virtus altioris ordinis potest producere in. finita inferioris ordinis si illa eminenter & non formaliter contineat. 9.410.
Finitus intellectus potest successiuè intelligere infinita. 9.428.
Finita tantùm obiecta potest attingere habitus etiam successiuè. 9.426.

Forma.

Implicat Deum per modum materiæ cum formâ venire in compositionem. 5.25.
Nouæ formæ Angelo nouum spacium acquirenti superaddi debet, non verò in temporis noui acquisitione. 7.76.

Futurum.

Futurum non inuenitur in æternitate. 7.6.
Futurum dicit rem nondum esse, sed habituram esse. ibid.
Futurum in suo admitti potest ratione complementi desumpti ab operationibus. 7.70.
Futura libera in Deo videri nequeunt, nisi visis actibus liberis diuinæ voluntatis. 9.348.
Non omnes Beati vident in verbo omnia futura, quæ ad eorum statum pertinent. 9.441.
Lumen gloriæ respectu futurorum sæpe est perfectius extensiuè, intensiuè imperfectius. 9.478.
Futura alia absoluta, alia conditionata. 26.152.
Futura conditionalia numquam habitura sunt existentiam, habitura si poneretur conditio. 12.2.
Futurum contingens à casu est simpliciter necessarium & certo cognoscibile in suis causis. 12. 53.
Errauit Cicero negans Deo præscientiam futurorum liberorum. 12.54.
Futura contingentia libera omnia Deus certò præuidit. 12.55. & seq.
Implicat realis præsentia futurorum in æternitate. 12.70.
Et si ea possibilis foret nec dum esset Deo prima ratio cognoscendi futura. 12.77.
Futura libera non cognoscunt Angeli. 12.72.
Futurum non repugnat æternitati extrinsecè & connotatiuè. 12.84.
Futura in sua futuritione cognoscere quid sit. 12.86.
Futurum contingens nulla facta suppositione rei futuræ nullam habet veritatem, & vt sic non est certo cognoscibile. 12.98.
Facta suppositione rei per propositionem enunciatæ futuræ, sit determinatè vera, nec tamen propositio est prima ratio cognoscendi futurum. 12.99.
Propositio enuncians futurum præcedit duratione, non causalitate existentiam rei futuræ. 12.100.
Futurorum contingentia tolleretur, si propositio

ante suppositionem esset determinate vera. 12. 103.
Futura libera non cognoscit Deus certò in suis causis proximis. 12.108.
Futura libera non cognoscit Deus in sua essentia proximè visa vt causa. 12.120.
Neque in suis ideis independenter à quocunque alio. 12.121.
Idea est Deo ratio cognoscendi futura posita determinatione ipsorum ad esse futuri. 12.122.
Futura qua solùm pendent ex voluntate Dei Deus certò cognoscit in suo decreto. 12.128.
Futuros effectus dependentes à voluntate creata non potest Deus infallibiliter cognoscere in decreto suo tanquam in ratione proxima cognoscendi. 12.130.
Deus futura cognoscit in seipsis pro ea duratione qua extitura sunt extra suas causas. 12.140.
Futura Deo representantur vt existentia pro vno tempore, futura verò vel praterita pro alio. 12.141.
Et hoc quidem ab aterno. 12.142.
Futurorum prascientia nullo pacto liberi arbitrij libertatem ladit. 12.148.
Futura conditionata sunt extra statum possibilem obiectiuè, non subiectiuè. 12.235.
Futura conditionalia disparata qua? 12.237.
Quomodo cognoscuntur à Deo? 241.
Vide *scientia.*

Gaudium.

Deus habet verum & proprium gaudium respectu sui boni proprij. 14.13.
Deus habet verum & proprium gaudium respectu boni creatura. 14.13.

Genus.

Genus dupliciter potest per differentiam ad certam speciem contrahi. 18.109.
Genus perfectè à differentia praciſum in Deo dari non potest. 5.36.
Omne genus dicit quid potentiale & perfectibile per differentiam. 5.36.
Generis natura à parte rei communis cum vna differentia & cum negatione aliarum differentiarum, prabet fundamentum distinctioni vninoca. 5.37.
Genus & species de Deo à S. Damasceno pradicantur impropriè & similitudinariè. 5.42.

Generatio.

Ad generationem non sufficit concurrere principium vita materialiter. 18.45.
Generatio cur requirat adaquatam similitudinem termini procedentis cum principio producente. 18.160.
Generationis nomen per prius dicitur de generatione intellectuali quàm materiali. 18.167.
Ad generationem non sufficit communicari principium productiuum quomodocunque, sed iuxta exigentiam essentia generationis. 18.182.
Generationis definitio quomodo intelligenda. 18. 83.
Generatio & spiratio actiua in Patre non distinguuntur realiter. 27.61.
Generare & spirari an sit habere naturam contrarijs modis. 27.63.
Generatio passiua & spiratio praciso ordine vnius ab alia, non sunt inter se formaliter distincta. 27.68.
Generatio actiua est prima tantùm virtualiter, non prima realiter respectu spirationis actiua. 27.68.
Generatio & spiratio passiua, ex suppositione quod vna non esset ab alia, non essent dua productiones adaquatè distincta, sed tantùm inadaquatè & virtualiter. 27.69.

Gloria.

Electio bonorum ad gloriam facta est dependenter à meritis. 15.61.
Probatur 1. *Authoritate scriptura.* n.62.
2. *Authoritate SS. Patrum* n.66.
3. *Ab absurdis opposita sentētia.* 69.
4. *Rationibus.* n.83.
Gloria pradestinatis redditur à Deo, vt à iusto iudice. 15 92.
Quomodo bona opera pradestinatorum habent veram causalitatem causa meritoria respectu consecutionis gloria. 15.95.
Ordo decretorum Dei circa pradestinationem ad gloriam. 15.101.
Responsio ad argumenta in oppositum. 15.112.
Parvuli ad gloriam non pradestinantur ex meritis, sed illam vt hareditatem accipiunt. 15.103.
Gloriam anima non habuit Christus ex meritis. 15.127.
Gloriam corporis habuit Christus dependenter à meritis. ibid. & Vnione hypostatica. 128.
Gloria non est connexa cum gratia actuali pranuente, vt fructus cum semine, sed cum habituali. ibid. 129.
Nemo fuit à gloria efficaciter exclusus donec fuerunt eius demeritia pramissa. 15.45.
Non excludit Deus à gratia efficaci vt excludat à gloria, eligit verò ad gratiam efficacem vt eligat ad gloriam. 16.49

Græci.

Gracorum error circa processionem Spiritus sancti. 27.11. & *seq.*

Gratia.

Gratia est simpliciter perfectior lumine, licet lumen sit perfectius secundùm quid gratia. 9.265.
Gratiam connaturaliter ab intrinseco exigere creatura nun potest. 7.41.
Gratia in Patria mensuratur eno sine eternitate participata. 7.84.
Gratia in via mensuratur instanti temporis discreti ordinis supernaturalis. 7.84.
Gratia nulli substantia creata connaturalis esse potest. 9.163.
Gratia mysteria nulla substantia creata naturaliter cognoscere intuitiuè potest. 9.169.
Gratia productio non petit concursum potentia creata, quia non est actus vitalis. 9.230.
Gratia non immediatè, sed mediantibus habitibus infusis operatur. 9.266.

Gra-

Gratia non potest supponi infallibiliter congrua ante consensum sub conditione futurũ. 12.222. 225.
Ad gratiam congruam impetrandam semper necessaria oratio. 12.233.
Gratia iustificans eiusq; incrementum adultis in aeternitate praeparata est & in tempore collata propter praeuisa merita futura. 15.104.
Ex bono vsu gratiae futuro Deus non praedestinat hos prae alijs. 15.27.
Exclusio à gratia efficaci saltem in Angelis nullam supponit causam. 16.47.
Gratia nequit tribui propter bonum vsum ipsius gratiae futurum. 16.47.
Nequit gratia efficax negari propter peccatum, quod ex negatione talis gratiae sequetur. 16.47.
A gratia efficaci non excludit Deus vt excludat à gloria, eligit vero ad gratiam efficacem vt eligat ad gloriam. 16.49.
Angeli ad gratiam electi sunt independenter ab ipsorum meritis. 16.71.
Angeli omnes admissi sunt ad primam congruam, licet non omnes ad congruam finalem. 16.71.
Non omnes homines admissi sunt ad primam gratiam congruam. ibid.

Gubernatio.

Gubernatio Vniuersi ordinata arguit Deum esse vnum. 4.4.
Gubernator dicitur Deus non per mutationem sui sed creaturae. 6.24.

Habitus, Habere.

Implicat habitus qui in hac vita postulet Personas diuinas substantialiter praesentes. 28.73.
Habitus specificationem sumit ab obiecto formali. 1.34.
Habitus speculatiui obiectum formale est medium quo ostenditur conclusio. 1.34.
In habitu naturali principiorum & conclusionum motiuum assentiendi est diuersum, ipsa scilicet connexio terminorum, quae alia est in principijs alia in conclusionibus. 1.37.
Habitus Fidei potest se de nouo extendere ad conclusionem, ad quam antea se non extendebat. 1.41.
Ab habitu acquisito habitus infusus per se quomodo discriminetur. 1.60.
Habitus supernaturales duplicis generis sunt, alij infusi, alij acquisiti. 1.76.
Habitus infusi non possunt augeri à propriis actibus physicè, eò quod sint ad instar potentiarum, quae per actus non augentur. 1.76.
Habitus supernaturales acquisiti supponunt infusos tanquam potentias, & tantùm conferunt in operando facilitatem, & ab actibus proprijs physicè intenduntur. 1.76.
Habitus seu naturalis, seu supernaturalis acquisitus sunt ipsamet species actuum in potentia relicta. ibid.
Habere aliquid à se, & habere illud origine priùs differunt. 26.177.
Habitus supernaturales in patria mensurantur euo siue aeternitate participata. 7.84.
Habitus supernaturalis in via mensuratur instanti temporis discreti ordinis supernaturalis. 7.84.
Habitus & species impressa actione distincta producunt actus vitales. 9.69.
Habitus supernaturales nulli substantiae creatae esse connaturales possunt. 9.163.
Lumen gloriae est per modum habitus & non actus. 9.204.
Habitus supernaturales infusi non producuntur coagente potentia, quia non sunt actus vitales. 9.230.
Non est possibilis habitus operatiuus specificè perfectior lumine gloriae. 9.268.
Habitus nequit ad infinita tendere vt tendit potentia, quia ille vt causa proxima & particularis influit, non verò intellectus. 9.420.
Habitur qui est in Christo, rerum post diem iudicij futurarum, rationes genericas tantùm & specificas repraesentat. 9.431.
Habitus inclinans ad obiecta formalia non quomodocumque, sed cum respectu intensionis. 9. 484.

Hęresis, & Hęreticus.

Haresis & haresim sapiens quid sit. 29.1. & 5.
Haereticus esset qui negaret conclusionem vi deductam materialiter ex principio reuelato. Qui verò illam negaret vi deductam formaliter, non esset, sed praesumeretur haereticus, eò quod non praesumeretur negare ipsam euidentem deductionem, sed principium reuelatum, ex quo illa euidenter deducitur. 1.41.
In haretico manet habitus theologicus acquisitus ex assensibus fidei humanae. 1.58.

Homo.

Homo à Scholasticis cur potiùs dicatur vestigium, quàm imago Dei. 26.202.
Nequit homo exigere admirabilitatem, & cum ea non exigere visibilitatem. 7.43.
Hominis interna operatio mensuratur tempore continuo, & nonnunquam instanti discreto. 7.86.
Nullus hominum ante Christum vidit Deum claré in propria substantia. 9.5.
Homo non habet naturalem appetitum ad videndum Deum claré in se. 9.17.
Homo elenatus ad statum supernaturalem dici potest habere naturalem appetitum ad claram visionem Dei. 9.18.
Hominem efficienter beari à re creata instrumentaliter, non repugnat. 9.94.
Humanus intellectus & angelicus habent eundem modum intelligendi in visione? 9.228.
Homo in hac vita potest de potentia absoluta videre Deum claré in se ipso. 9.490.
Homini viatori quia conuenit subire certamina non debetur de ordinaria potentia visio. 9.493.
Nullus purus homo viator de facto vidit Deum claré in se ipso. 9.502.
Non omnes homines admissi sunt ad primam gratiam congruam. 16.71.

Humanitas Christi.

Humanitas Christi sustentatur à filiatione diuina quatenus relatio est formaliter. 19.203.

Hypostasis.

Hypostasis immediatiùs ordinatur ad naturam quàm ad proprietates naturæ. 18.124.seqq.
Hypostasis triplex in Deo, à S. Hieronymo, dum negari videtur, quid dicendum. 21.27.

Hypotheticę Propositiones.

Hypotheticæ propositiones quando destruunt se ipsas. 20.79. *Vide plura de iisdem.* d.27. 44. & n.45.

Idea.

Idea ratio an propriè sit respectu diuinarum personarum. 26.200.
Idea est posterior in Deo concipienda attributis ad essentiam in communi spectantibus. 3.169.
Idea in Deo est prior concipienda attributis voluntatis. ibid.
Idea diuina non omnes videntur à Beatis. 9.306.
Non videntur formaliter creatura in Deo vt in Idea. 9.377.
Videntur in Deo vt in idea remotè tantùm & mediatè creatura. 9.397.
Idea sua ideata repræsentant proximè & immediatè ei intellectui cuius sunt propriè idea. 9. 397.
Idea alienum intellectum terminant solùm secundum esse subiectiuum. 9.397.
Idea diuina independenter à rebus sunt rerum effectrices. 12.50.
In suis ideis non cognoscit Deus futura libera independenter à quocunque alio. 12.121.
Idea est Deo ratio cognoscendi futura posita determinatione ipsorum ad esse futuri. 12.122.
Idea diuina non solùm essentiales connexiones terminorum repræsentant, sed etiam accidentales & contingentes, attamen inuariabiliter. 12. 123.
Verè in Deo dantur idea. 13.1.
Discrimen inter ideam & exemplar. 13.n.13.
Idea est immediatum directiuum in aliud reducibile; vnioce conuenire debet cum ideato. ibid.
Essentia diuina vt actu cognita à Deo est proximum exemplar, non autem idea creaturarum. 13.15.
Essentia diuina non est idea creaturarum quatenus est species intelligibilis earum. 13.17.
Essentia diuina est idea creaturarum quatenus est species expressa earum. 13.18.
Ratio idealis in Deo est increata. 13.25.
Deus non solum futurorum, sed etiam possibilium habet ideas. 13.26.
Idea essentialiter vim productiuam ideati in artifice supponit. 13.27.
Æternus Pater non habet ideam de æterno suo Filio. 13.28.
Idea formaliter non consistit in conceptu formali, sed obiectiuo. ibid.
Idea habet veram rationem causæ sed regulantis. 13.30
Discrimen inter causam idealem & finalem. 13. 31.
Vt idea plures sic exemplar est in Deo vnicum. 13.31.
Deus non habet ideas earum perfectionum, quæ sunt creaturis incommunicabiles. 13.33.
Idea est principium dirigẽdi & cognoscendi ideatum. 13.34.
In ideis diuinis non realis, sed rationis ordo ponendus est. 13.35.
Ideæ sunt communes tribus personis, per appropriationem autem sunt verbi. 13.36.

Identitas.

Identitas plurium in tertio quomodo inferat identitatem eorundem inter se. 19.94.
Identitas plurium non tollit rationes formales eorum. ibid.
Identificatio inadæquata alicuius cum aliquo in quo consistat. 19.89.

Idolum.

Idolum vocatur partius potentiarum cognoscitiuarum distinctarum ab intellectu. 19.70.

Ignis.

Ignis elegatur ad torquendos spiritus in genere causæ efficientis. 9.131.

Ignorantia.

Ignorantia inuincibilis Dei an dari possit, & quid ad eam requiratur. 2.17.

Imaginarium.

Imaginaria mora infinita correspondet æternitas. 7.7.
Imaginario spacio infinito correspondet immensitas Dei. ibid.
Spacia imaginaria Deus actu occupat ratione immensitatis. 8.35.
Deus ratione æternitatis occupat imaginaria tempora infinita. 8.41.
Imaginarium spacium non est quid fictum ratione negatiuæ capedinis & distantiæ. 8.44.
In spacio imaginario non est Deus per operationem & potentiam, sed tantùm per subsistentiam & immensitatem. 8.44.
Imaginarium spacium præter non repugnantiam capacitatis corporis dicit distantiam negatiuam. 8.47.

Imago.

Ratio imaginis ad repræsentandum expressè non saluat nisi solum Verbum sit Filius. 18.132. & seq.
Imago naturalis requirit & vnitatem aliquam naturæ, & distinctionem realem productæ à producente. 18.135.
Ad rationem imaginis requiritur similitudo & passiua origo. 23.19.
Imago quid, & quæ ad perfectam rationem imaginis requisita, quis finis & quomodo à similitudine differat. 26.189.
Imaginis ratio nequit Deo conuenire essentialiter,

sed

ſed tantùm perſonaliter. 29.191.
Imago ab exemplari quomodo differat. ibid.
Imaginis ratio in diuinis ſoli Filio eſt propria. 26. 192. *& ſeqq.*
Imaginis ratio an conueniat exemplatis artificialibus. 26.196.
Imaginis ratio quam ſimilitudinem requirat ſui prototypi. 26.197.
Imago non quacunque ſed tantùm intellectualis & artificialis requirit vt procedat ab exemplari præcognito. 26.200.
Imaginis ratio alio modo de homine, alio de Filio Dei in ſcriptura dicitur. 26.202.
Imago à veſtigio quomodo differat. ibid.
Imaginis ratio conuenit Filio Dei tam ratione eſſentiæ communis quàm ratione proprietatis perſonalis. 26.206. *& ſeqq.*
Imago principaliùs dicit ſimilitudinem quàm originem, vtrumque tamen eſſentialiter, & in recto. ibid.
Imago in diuinis includit relationem producti ad producens, non tamen eodem modo importatur ab imagine, atque à Filio. 26.284.
Imago intentionalis non debet neceſſariò produci ab ipſo exemplari intentionaliter mouente. 26. 282.
Ratio imaginis quæ eſt inter Deum & hominem eſt ſolùm analoga. 9.19.
Diſcrimen inter imaginem naturalem & artificialem. 9.65.
Imago non confert ſuum effectum formalem repræſentandi imaginatum niſi ſubiecto proportionato. 9.124.
Imago vitalis non exprimit imaginatum niſi ei cuius eſt vitalis imago. 9.391.

Immenſitas.

Immenſitas eſt in Deo prior concipienda omnipotentiâ & attributis intellectus ac voluntatis. 3.169.
Poſterior verò Vnitate, Veritate, Bonitate, & attributo immutabilitatis, nec non infinitatis. ibid.
Ratione immenſitatis eſt Deus aptus reſpondere infinito ſpacio reali, & de facto reſpondet infinito imaginario. 7.7.
Quis ſit adæquatus immenſitatis conceptus. 7.19.
Immenſitas eſt poſterior æternitate, cùm res prius exiſtat quàm ſit in loco. 8.*in initio.*
Immenſum eſſe Deum probatur. 8.1. *& ſeqq.*
Immenſitas re ipſa importat perfectionem poſitiuam diſput. 8.7.
Deus fieri poteſt præſens rebus quibuſcunque ſi creentur ſine vlla ſui mutatione. 8.8.
Diſcrimen inter immenſitatem & præſentiam Dei. 8.9.
Immenſitas competit Deo ab æterno & eſt perfectio neceſſaria. ibid.
Ratione immenſitatis non ſolùm eſt Deus in, ſed etiam extra hunc mundum. 8.32. *& ſeq.*
Immenſitas non poteſt creatura communicari. 8.51.

Immutabilitas.

Immutabilitatis cauſa eſt ſimplicitas. 6.*initio.*
Duplex eſt mutabilitas, phyſica & moralis. 6.4.
Deus eſt immutabilis quacunque mutatione phyſica. 6.5.
Deum eſſe phyſicè immutabilem demonſtratur ex quadruplici capite. 6.9. *& ſeq.*
Immutabilitas eſt incapacitas & repugnantia ad quamcunque mutationem. 6.12.
Deus eſt immutabilis quacunque mutatione morali. 6.15.
Angeli inter creaturas ſunt omnibus immutabiliores. 6.25.
Immutabilitatem cum æternitate ſæpè confundunt Patres. 7.*initio.*
Immutabilitatis & æternitatis diſcrimen. 7. 23. *& 24.*
Immutabilitas infert negationem motus, æternitas temporis. 7.23.
Deus ſine intrinſeca ſui mutatione fit ex non amante amans creaturam. 14.99.
Immutabilis intrinſecè etiam ſcientia Dei. 12. 296. *& ſeqq.*

Impeccabilitas.

Nulla creatura naturaliter poteſt eſſe impeccabilis. 9.166.

Inæqualitas.

Omnis inæqualitas fundatur in aliqua diuerſitate. 3.149.
Inæquale dicit aliquid quod non dicit illud cui eſt inæquale. 3.151.
Attributa diuina ſecundùm præciſas rationes explicitas ſunt inæqualia. 3.152.
Inæqualitas diuinis attributis competit ex inadæquata conſideratione intellectus noſtri. 3.156.
Inæqualitas nulla reperitur in proceſſione Spiritus ſancti, reſpectu Patris & Filij. 27.82. *& ſeqq.*
Inæqualitas varia vnde oriatur. ibid.

Incarnatio.

Incarnatio non eſt facta dependenter à meritis Chriſti. 15.45.
Incarnatio vt ſic eſt effectus diuinæ prouidentiæ ſupernaturalis. 15.134.
Incarnatio vt actu applicata prædeſtinato eſt effectus diuinæ prædeſtinationis. ibid.
Incarnatio Chriſti iuxta Caiet. & Scotum quo ordine prædeſtinata. 22.48. *& ſeqq.*
Incarnatio Chriſti quo ordine prædeſtinata iuxta probabilem ſententiam. 22.67. *& ſeqq.*

Incluſio.

Incluſio eſſentialis duplex, vna explicita, altera implicita. 19.112.

Incomprehenſibilitas.

In quo differat ab attributo cognoſcibilitatis. 10. *initio.*
Incomprehenſibilis eſt Deus intellectui creato. 10.23.
Incomprehenſibilem à Creatura eſſe Deum, eſt de fide. 10.31. *vide V. Comprehenſio.*

Incorruptibile.

Incorruptibilis ſubſtantia partim eſt in actu, partim in potentia ad durandum. 7.78.
Incorruptibilis ſubſtantia nullam habet intrinſecam potentiam corruptibilitatis. 7.81.

Indiuiduum.

Plura indiuidua multiplicant eſſe à ſe. 47.
Diuinæ perſonæ non ſunt plura, ſed vnum indiuiduum. 4.8.
Indiuidua infinita à nulla cognitione creata repræſentari poſſunt. 9.429.
Indiuidua infinita cognoſci poſſunt habitu. 9.432.
Indiuidualis ratio in creatis, an ſit etiam ratio producendi vnà cùm ratione ſpecifica. 23.34.

Ineffabilis.

Quomodo Deus dicatur ineffabilis. 10.33. & 11.17.

Infinitum.

Infinitas non eſt conſtitutiuum Dei ſiue vt attributum, ſiue vt eſt modus reliquarum perfectionum. 3.89.
Infinitas eſſendi ſimpliciter immediatè arguit Deum eſſe phyſicè immutabilem. 6.14.
Infinitum agens vt ſic minùs requirit intimam præſentiam ad paſſum quàm finitum agens. 8.31
Infinita diſtantia negatiua extra hunc mundum eſt, in qua Angelus moueri poſſet, & quam Deus actu occupat. 8.39.
Infinitas creaturas Deus per eandem virtutem actus puri produceret, per quam producit ad intra diuinas perſonas. 9.420.
Infinita foret viſio Beati ſi videret omnia poſſibilia actu 9.404. & ſeq.
Implicat cognitio actu repræſentans infinita indiuidua ſiue in, ſiue extra verbum. 9.429.
Infinita indiuidua cognoſci poſſunt habitu. 9.432.
Quæ in ſeipſis ſunt infinita tantùm ſyncategorematicè, in mente diuina ſunt infinita categorematicè. 12.338. & ſeqq.
Inaniter tamen illo argumento triumphant aſſertores infinitis categorematici extra Deum. 353. & ſeqq.
Infinita eſt ſubiectiuè potentia actiua Dei ad extra. 17.44.
Infinita eſt potentia Dei actiua ad extra etiam ex parte termini producibilis. 17.46.
Infiniti effectus ordinis inferioris arguunt infinitam cauſam, ſi in illa contineantur ſecundùm ſuam formalem rationem. 36.
Infinita vnitas excludit conſortium plurium in eadem natura generica vel ſpecifica. 4.3.

Ingenitum.

Ingenitum ſub qua ratione ſit propria notio Patris. 24.21.
Ingenitũ eſt proprium Patris, nec poteſt alij, quàm ipſi attribui. 25.31. & ſeq.
Ingenitum an ſub aliqua ratione attribui poſſit Filio & Spiritui ſancto. 25.41.
Ingenitum prout dicit negationem omnis paſſiuæ productionis & communicationis, quomodo conueniat Patri, & quomodo entibus impoſſibilibus. 25.42.
Ingenitum & innaſcibile ſumi poteſt vel concretè, vel abſtractè. 25.50.
Ingenitum tam concretè quàm abſtractè ſumptum importat negatiuum & poſitiuum ſimul, negatiuum tamen principaliter, poſitiuum verò ſecundariè. 25.51. & ſeq.
Ingenitum ſub qua ratione poſitiua conueniat Paternitati. 25.57. & ſeqq.
Ingenitum ſub qua ratione ſit prius paternitate. 25.64.
Ingenitum priuatiuè dicitur de Patre abſque vlla imperfectione ipſius. 25.65.

Increati ratio.

Increati ratio quid formaliter importet. 26.128.

Initium.

Initij ratio importat primitatem durationis ac proinde in diuinis locum non habet. 25.12.

Inſtans.

Inſtantia naturæ Scotiſtica ſanè ſubtilia. 22.6. & ſeqq.
Inſtantis temporis diſcreti formaliter indiuiſibilis virtualiter diuiſibili menſuratur actio intrinſeca liberi Angeli. 7.82.
Inſtans temporis diſcreti eſt menſura rerum permanentium ab intrinſeco defectibilium. 7.88.
Inſtans temporis diſcreti eſt menſura materiæ primæ in ſententia Thomiſtarum. 7.87.
Inſtans temporis diſcreti, eſt menſura interna hominis actionis, non tamen ſemper. 7.86.

Innaſcibilitas.

Innaſcibilitas eſt formaliter negatio, eſt tamen mediatè notificatiua poſitiuæ dignitatis perſonæ Patris. 24.19.

Inſpirabilitas.

Inſpirabilitas cur non ſit propria notio Filij, ſicut innaſcibilitas eſt propria notio Patris. 24.18.

Inſtrumentum.

Inſtrumentum immediatius producit effectum, quàm cauſa principalis. 27.85.
Inſtrumentum connaturale non neceſſario eſſentialiter ordinatur ad ſupplẽdum defectum principalis agentis. 9.103.
Species non eſt inſtrumentum, ſed cauſa principalis partialis cognitionis. 9.103.
Nulla ſubſtantia creata poteſt eſſe inſtrumentum connaturale reſpectu viſionis Dei, aut alterius formæ ſupernaturalis. 9.184.
Inſtrumentum naturale debet eſſe in eodem ordine cum cauſa principali. 9.185.
Inſtrumentum obedientiale eſt intellectus reſpectu ſupernaturalitatis, quæ eſt in viſione beata. 9.233.
Inſtrumenti naturalis concurſus ſeorſim ſumptus eſt accidentalis, communitus verò cauſæ principali eſt ſubſtantialis. 9.235.

Intentionalis.

Intentionalis expreſſio notionalium non eſt perfectio notionalis, ſed eſſentialis. 26.92.

Intellectio, Intellectus, intelligere

Naturalis exigentia potentiæ intellectiuæ eſt ſuum aſſenſum præbere ex proprio & non ex alieno teſtimonio, cùm natura ipſius ſit rem in ſe ipſa cernere & intueri. 1.21.
Ratio intellectus per ſolam certitudinem abſque euidentia principiorum ſalnari non poteſt, aliàs aſſenſus Fidei in articulos reuelatos erit verè & propriè intellectus, & habitus fidei infuſus, qui eſt principium talis aſſenſus, erit propriè habitus intellectus. 1.22.
Habitus intellectus requirit euidentiam primorum principiorum circa quæ verſatur. 1.29.
Actus intellectus falsò ab obiecto ſcientia practicè excluditur à Scoto, cùm etiam ipſa operationes intellectus ſint regulabiles & dirigibiles per notitiam practicam priorem. 1.95.
Actus intellectus conſiderari poteſt vel vt eſt imago ſubiecti, vel vt eſt forma ſubiecti. 1.148.
Intellectio eſſentialis diuina determinata alia & alia relatione eſt actiua & paſſiua productio. 18.29.
Intelligere eſſentiale non eſt in qualibet perſona diuina productiuum & cur? 18.68.
Intellectio eſſentialis quinque modis poteſt ad diuinam proceſſionem requiri. 18.72.
Intellectio differentiam ſuam intrinſecam deſumit non ex ſubiecto, ſed ex obiecto. 18.112.
Intellectus fit proximè fœcundus ad operandum per ſpeciem intelligibilem obiecti. 18.165.
Intelligere importat ſolum reſpectum intelligentis ad obiectum intellectum. 26.42.
Intellectus diuinus cur ſola proprietate generatiua determinatus ſit integrum principium generandi, & non voluntas diuina ſola proprietate ſpiratiua determinata ſit integrum principium ſpirandi. 27.141.
Intellectus diuinus vt virtualiter diſtinctus à voluntate tantùm generat, vt verò indiſtinctus actualiter etiam ſpirat. 3.45.
Intellectio in Deo à parte rei non eſt prior actu volitionis. 3.46.
Intellectio diuina vt directè terminata ad eſſentiam & non reflexè ad ſe ipſam ſupponit eſſentiam inadæquatè conſtitutam. 3.65.
Intellectiuum non eſt prius volitiuo ſecundùm rationem implicitam & explicitam ſimul. 3.70.
Intellectio ſecundùm rationem explicitam eſt poſterior natura intellectiua. 3.70.
Intellectiuum non eſt adæquatum formale conſtitutiuum Deitatis. 3.82. & 87.
Intellectio non conſtituit adæquatè Deum in ratione Deitatis. 3.82. & 88.
Intellectus diuinus qua diuinus non ſolùm eſt eſſentia, ſed etiam voluntas. 3.140.
Intellectus diuinus vult falſa eſt propoſitio. 3.141
Intellectus attributum ſecundùm explicitas rationes perfectius eſt attributis voluntatis, immenſitatis, omnipotentia. 3.154.
Intellectus eſt in Deo poſterior concipiendus attributis eſſentia in communi. 3.169.
Intellectus in Deo eſt prior concipiendus attributis voluntatis. 3.169.
In ratione intellectiui & intelligibilis, Deus poteſt cõponere vnum principium cum creatura. 5.20.
Intellectus creatus habet Deum intra ſphæram ſuam ſub ratione analoga. 9.7.
Intellectus creati ſpecificum obiectum eſt eus vt includit increatum cognoſcibile tantùm per aliud. 9.14.
Intellectus creatus non habet naturalem propenſionem ad videndum Deum viſione beata. 9.17.
Intellectum creatum eleuari poſſe ad videndum Deum non eſt euidens. 9.20.
Deum in ſe ipſo clarè viſum eſſe intra ſphæram intellectus creati non eſt euidens. 9.20.
Intellectus creatus tanquam potentia conceptiua non ſupponit, ſed facit ſibi obiectum. 9.58.
Intellectio nulla eſſe poteſt ſine re intellecta vel in ſe, vel in ſuo repræſentatiuo. 9.62.
Intelligere & verbum mentis, formaliter diſtinguuntur. 9.67.
Ab Intelligere & verbo nõ diſtinguitur dicere. 1.68
Partus proprius intellectus vocatur verbum, aliarum potentiarum, idolum. 9.70.
Intellectus finitus poteſt videre obiectum infinitum. 9.79.
Eſſe intelligibile aut intellectiuum dum Deus communicat creaturæ, non communicat eſſe primum intellectiuum. 9.105.
Intelligere non eſt ſola ſpeciei receptio, ſed eſt actus vitalis à propria potentia elicitus. 9.119.
Intellectus creatus non dicitur completus in ratione percipiendi Deum, quia non eſt completus in ratione producendi viſionem. 9.129.
Eandem ob cauſam non dicitur cauſa principalis viſionis Dei. ibid.
Intellectus creatus plus diſtat à Deo in ratione entis, quàm potentia corporea ab ente ſpirituali, non autem in ratione potentiæ & obiecti. 9.130
Intellectus elenatus ad videndum Deum obiectum ſupernaturale non extrahitur ad obiectum alterius vitæ. 9.132.
Intellectus creatus habet proportionem cum Deo in ſe ipſo viſibili obedientialem, non autem naturalem. 9.158.
Intellectus ſupernaturalis nulli ſubſtantiæ creatæ poteſt eſſe connaturalis. 9.159.
Intellectui creato attribuitur viſio Dei ſecundùm rationem vitalitatis. 9.179.
Intellectus creatus cum lumine gloriæ tantùm obedientialiter videt Deum. 9.182.
Implicat intellectus creatus vt naturale inſtrumẽtum perceptiuum Dei actus puri. 9.186.
Intellectus creatus indiget aliquo lumine vt Deum videre poſſit. 9.197.
Intellectui additur lumen gloriæ, non vt illum intendat, ſed vt comprincipium diuerſæ rationis. 9.202.
Intellectus ad recipiendam formam indebitam non indiget diſpoſitione, ad producendam verò formam ſe perfectiorem indiget compræcipio. 9.208.
Intellectus Angelicus eſt formaliter intellectiuus & intelligibilis reſpectu ſuæ ſubſtantiæ ſine alio concurſu. 9.218.
Intellectus Beati ad viſionẽ concurrit actiuè. 9.227

Intellectus creatus dicit ordinem ab obiectum supernaturale incompletum & inchoatum 9.228
Intellectus Beati ad visionem, quà illa supernaturalis est concurrit vt instrumentum obedientiale, quà verò vitalis est, vt causa principalis 9.233
Intellectui informato lumine gloriæ connaturalis est visio beata. 9.240.
Potest intellectus creatus de potentia absoluta videre Deum sine lumine inhærente. 9.246.
Intellectum non complet lumen in ratione potentiæ vitalis. 9.247.
Vis intellectus per assistentiam virtutis supernaturalis non mutetur intrinsecè. 9.252.
Intellectus humanus & angelicus non habent diuersum modum intelligendi in visione beata, quia intelligunt vt conuenientes in vna ratione formali & generica. 9.283. & 287.
Intellectus diuersitas non facit inæqualitatem visionis, sed lumen maius aut minus. 9.286.
Intellectus nobilior tunc producit effectum nobiliorem quando secundùm suas rationes specificas influit in actum. 9.289.
Intellectus perfectior non concurrit vt perfectior formaliter ad visionem, sed tantùm materialiter. 9.295.
Intellectus cum intelligente maiorem connunctionem postulat, quàm intelligibile. 9.335.
Ratio formalis sub qua tendit intellectus ad Deum est intelligibilitas fundata immediatè in ratione entis. 9.344.
Intellectus finitus potest successiuè tendere ad infinita, non verò habitus, quia ille per modum causæ remotæ vniuersalis influit, hic verò vt proxima & particularis causa. 9.428.
Intellectus in Deo cùm non distinguatur ab intellectione non habet veram rationem potentiæ. 17. 1. & 3.
Intellectiua vis in Deo est tantùm perceptiua obiecti, non autem productiua actus. 17.3.
Intellectualitas diuina non solùm quà diuina est, sed etiam quà intellectualitas quidditatiuè dicit perfectionem spiritus. 17.17.
Ab intellectu non distinguitur potentia actu diuina, secundùm rationem formalem explicitam, nisi vt ratio includens ab inclusa. 17.20.
Intellectus diuinus immediatè & proximè per suam artem attingit effectus creatos in ratione operis artificiati. 17.36.

Intuitiua cognitio.

Vide visio, cognitio.

Inuisibilis.

Inuisibilis quomodo sit Deus. 11.17.

Iouinianus.

Iouiniani error affirmantis omnes beatos æqualiter Deum visuros. 9.273.

Ira.

Cur ira in Deo admittenda non sit. 17.92.

Iustitia.

Deus non potest vniri in ratione Iustitiæ cum creatura rationali. 5.29.
Iustitia est posterior in Deo concipiēda attributis, tam essentia in communi quā intellectus. 3.169.
Iustitia quomodo sit in Deo. 14.100.
In Iustis est Deus specialiter tripliciter per gratiam, per identitatem, assumendo ex eo aliquid, & per vnionem hypostaticam. 8.59.

Liberalitas.

Liberalitas in quonam actu reperiatur. 27.158.

Libertas, Liberum.

Libertas voluntatis in eo consistit vt dum elicit actum possit non elicere, etiam in sensu compositio. 12.108. *seqq.*
Libera in Deo sunt posteriora necessarijs omni posterioritatis genere. 26.162.
Libera cur pendent à communi consensu & deliberatione omnium personarum. 26.164.
Liberum decretum Dei non potest origine præcedere Filij & Spiritus sancti productionem. ibid.
Liberum decretum Dei est aliquid Dei, sed liberum, atque adeo ad comprehensionem Dei minimè necessarium disp. 26.176.
Libera futura pendentia à voluntate creata non potest Deus infallibiliter cognoscere in decreto suo tanquam in ratione proxima cognoscendi. 12.130.
Liberi arbitrij libertatem non ladit præscientia futurorum. 12.148.
Libertati arbitrij nihil officit suppositio de futuro. 12.151.
Libertas contradictionis non est in Deo. 14.33.
Liberè amat Deus creaturas existentes, necessariò tamen ex suppositione. 14.34.
Libera volutio non est perfectio intrinseca in Deo quæ potuit in Deo non esse. 14.48.
Falsum est liberam volitionem nullam dicere perfectionem intrinsecam in Deo. 14.53.
Libera volitio Dei non addit supra essentiam solum respectum rationis. 14.73.
Libera volitio Dei non saluatur per practicum iudicium rationis præcedens de indifferentia medij in ordine ad finem consequendum. 14.77.
Neque libera volitio Dei completur per extrinsecam productionem obiecti actum liberum in recto constituentis. 14.74.
Voluntas Dei non tantùm est libera quà est principium effectuum, sed etiā quà est vitalis. 14.81
Volitio libera in Deo est ipse actus necessarius vt liberè connotans extrinsecam productionem effectus libere à se pendentis. 14.82.
Libertas alia est per modum principij, alia per modum actus. ibid.
Libera volitio & nolitio, sunt intrinseca perfectiones vitales in Deo. 14.90.
Deus non est liber quoad vitalem tendentiam quā in recto dicit actus liber, sed solùm quoad connotationem extrinseci termini. 14.91.
Liber actus Dei aliquando est pura nolitio, interdum odium & displicentia. 14.82.
Nulla necessitas cogit ponere in Deo prædefinitionem liberorum actuum. 14.147.
Prædefinitio actuum non tollit necessario libertatem. 14.139.
Ex bono vsu liberi arbitrij futuro Deus non prædestinat hos præ alijs. 15.27.
Libertatem creaturæ in ipso fine acquirendo non saluant qui dicunt Deum prædestinasse independenter à meritis. 15.73.
Libera decreta vide Decreta.

Locus.

Loco infinito non potest respondere nisi locabile infinitum. 7.73.
Locabilitas se habet ad spatium permanenter durans vero ad tempus successiuè. 7.73.
Locale spatium est mensura extrinseca distantiæ vnius Angeli ab alio. 7.92.
In passum loco distans cur possit agens agere & non in distans tempore. 8.26.
Localis motus essentialiter est successiua acquisitio spacij. 8.39.
Deus non est propriè in loco. 8.58.

Logica.

Logica omnes speculatiuas scientias practicè dirigit per certas regulas formæ syllogisticæ. 1.55.

Loqui, Locutio.

Loqui & Locutio cui conueniat? 26.12.
Locutio Patris ad Filium in quo consistat. 26.37. & seqq.
Loqui & dicere diuinum siue ad intra siue ad extra quomodo differant. 26.40. & seqq.
Loqui competit soli Patri. 26.45.
Locutio Dei ad extra creaturis intellectualibus varia & multiplex. 26.54.
Locutio actiua & passiua in diuinis quid importent adæquate. 26.74.

Lumen Gloriæ, & Lumen Fidei.

Lumen supernaturale secundum Henricum triplex est, obscurum Fidei, clarum Patriæ & euidens viæ. 1.3.
Lumen supernaturale Fidei cùm sit essentialiter obscurum non potest causare notitiam euidenter claram. 1.14.
Lumen Fidei à lumine naturali distinguitur, quod illud tendat ad obiectum per testimonium extrinsecum, quod de se nunquam aptum est parere obiecti euidentiam, hoc verò tendat ad obiectum per medium intrinsecum, quod de se aptum est obiecti euidentiam parere. 1.17.
Lumen aliud se tenent ex parte potentiæ, aliud ex parte obiecti. 1.144.
Lumen gloriæ non est principium visionis per modum speciei impressæ. 9.119.
Lumen gloriæ non complet vim perceptiuam intellectus sed productiuam. 9.128. & 187.
Sine lumine gloriæ nulli creaturæ esse connaturalem visionem, est de fide. 9.134.
Lumen gloriæ nulli substantiæ creatæ connaturale esse potest. 9.159.
Necessarium est lumen aliquod vt intellectus creatus Deum videre possit, 9.197
Lumen gloriæ additur intellectui vt comprincipium diuersæ rationis, non verò vt illum intendat. 9.202.
Lumen quod de facto in Beatis datur est quidem per modum habitus non tamen id de fide est. 9.204.
Lumen gloriæ non deseruit Beatis ad recipiendam visionem. 9.207. & 216.
Nec supplet munus solius speciei intelligibilis supplendo concursum obiecti. 9.210. & seq.
Lumen gloriæ tria præstat in Beati intellectu. Primò complet illum in ratione potentiæ productiuæ visionis. Secundò determinat ex parte obiecti ad notitiam Dei. Tertiò supplet speciem impressam creaturarum. 9.217.
Lumen gloriæ respectu Dei tantùm connaturalitas determinat potentiam. 9.227.
Lumen non participat similitudinem perfectam intelligibilem Dei, sicut participat creaturarum. 9.218.
Lumen gloriæ est causa principalis visionis beatæ entitatiuè, non autem representatiuè considerata. 9.237.
Lumen gloriæ non debet esse eiusdem ordinis cum visione terminatiuè considerata. 9.238.
Intellectui lumine gloriæ informato connaturalis est visio. 9.240.
Potest intellectus creatus sine lumine inhærente de potentia absoluta videre Deum. 9.246. & seq.
Lumen gloriæ non complet intellectum in ratione potentiæ vitalis. 9.247.
Lumen solum absque intrinseco concursu intellectus non est integrum principium productiuum visionis. 9.247.
Lumen finens à nonnullis excogitatum reijcitur. 9.258.
Lumen gloriæ perfectius est charitate in ratione entis, charitas verò in ratione meritorum. 9.264.
Lumen est secundum quid perfectius gratia, licet simpliciter gratia sit perfectior. 9.265.
Non est possibilis habitus operatiuus perfectior lumine gloriæ. 9.268.
Inæqualitas visionis oritur solùm ex lumine magis aut minùs intenso. 9.286.
Opposita sententia non saluat beatitudinem dari iuxta proportionem meritorum. 9.291.
Lumen est causa cur hæ potiùs creaturæ à Beato videantur in verbo. 9.466.
Lumen nullum de facto inclinat ad alias creaturas quàm eas, quas de facto representat, aut ad intensiùs cognoscendas. 9.469.
Lumen ad hanc numero creaturarum & Dei visionem est ab intrinseco determinatum per se ipsum. 9.471. & seq.
Possibile est lumen quod sit plurium creaturarum representatiuum in verbo & minus cognoscitiuum verbi & econtra. 9.473.
Non est possibile lumen quod sit intensiùs cognoscitiuum creaturarum in verbo, quam verbi. 9.474.
Implicat Lumen quod inclinet ad plures & plures creaturas videndas in verbo absque limitatione tam ex parte obiecti, quàm ex parte modi cognoscendi. 9.475.
Idem tamen non implicat si modum habeat cognoscendi limitatum. 9.477.
Respectu futurorum de facto sæpe lumen est perfectius extensiuè, imperfectius intensiuè. 9.479.
Lumen à Sole maius producitur in pariete qui directè, quàm qui obliquè est oppositus. 8.17.

Lutherani.

Lutheranorum fuit error omnes Beatos æqualiter Deum visuros. 9.273.

Lux.

Lux vehemens conspecta facit ad aliquod tempus cætera videri ex luce micare. 9.48.

S. Ma-

S. Maria Mater Christi.

Probabile eſt Beatiſſimam Matrem vidiſſe clarè Deum poſt Chriſti reſurrectionem. 9.504.
Beatiſſima Virgo non eſt prædeſtinata ad gloriam ſine præviſis meritis. 15.130.

Maſsilienſes.

Maſſilienſes per errorem volunt Deum in iuſtificatione impij habere reſpectum ad merita naturalia antecedentia. 15.14.

Materia.

Cum materia implicat Deum per modum formæ venire in compoſitionem. 5.25.
Materia prima tanquam ens à Deo remotiſſimum eſt omnium maximè mutabilis. 6.25.
Menſura materiæ ſecundùm ſe eſt æuum. 7.87.
Menſura materiæ in ordine ad mutationes eſt tempus continuum. 7.82.
Menſura materiæ in ſententia Thomiſtarum eſt inſtans temporis diſcreti. 7.87.

Mathematica.

Mathematica non attendit niſi ad veritates, quæ conſequuntur ex tali vel tali principio poſito, ſive illud poſſibile ſit ſive non. 1.25.

Medium. Medium Cognitionis.

Cognitio euidens habetur, vel per propriam ſpeciem obiecti, vel per effectum aliquem, vel per cauſam, vel per ipſam terminorum connexionem. 1.10.
Motiuum formale aſſentiendi eſt illud, quo intellectus mouetur ad aſſenſum præbendum. 1.38
Medium formale intelligendi creaturas in viſione beata eſt Deus. 9.388.
Medium non ſubiectiuum, ſed obiectiuum, non terminatiuum, ſed motiuum, non proximum, ſed radicale & remotum creaturas videndi eſt Deus. 9.390.
Tota ſeries mediorum ex gratuita Dei voluntate præparatur prædeſtinato. 15.108.
Media incarnationis, prædicationis &c. vt ſic ſunt effectus diuinæ prouidentiæ ſupernaturalis. 15.134.
Eadem vt actu applicata prædeſtinato ſunt effectus prædeſtinationis. ibid.
Medium poteſt efficaciter intendi, ſine necdum in ſe ipſo efficaciter intento, quando hic ab alia concauſa libera pendet. 15.120.
Media ad ſalutem omnibus præparata alia ſunt communia, alia particularia & quale inter illa diſcrimen. 16.28. & 29.
Media ſufficientia ad ſalutem parvulis omnibus ſunt à Deo parata. 16.34.
Media ad ſalutem vult Deus parvulis applicari dependenter à libera voluntate hominum. 16.34.

Menſura.

Menſura vitæ Dei eſt æternitas. 7.2.
Menſura ſubſtantiæ Angeli eſt æuum, non autem operationum eiuſdem. 7.4.
Per rationem menſuræ non completur formaliter æternitas Dei. 7.13.
Nec per negationem menſuræ. 7.14.
Ratio menſuræ non repugnat æternitati. 17.15.
Ad rationem menſuræ ſufficit diſtinctio virtualis. 7.15.
Immenſurabile & interminabile non ſunt idem, nec ſe mutuo inferunt primo & per ſe. 7.28.
Menſuræ ratio eſt temporis accidentalis. 7.29.
Menſura inadæquata eſt æuum reſpectu eius cuius eſt duratio. 7.69.
Menſura beatitudinis ſupernaturalis eſt æuum. 7.83.
Menſura operationis internæ liberæ Angeli eſt inſtans temporis diſcreti. 7.82.
Menſura operationis externæ Angeli eſt tempus continuum, & nonnunquam inſtans diſcretum. 7.86.
Menſura materiæ ſecundùm ſe eſt æuum. 7.87.
Menſura materiæ in ordine ad mutationes eſt tempus continuum. 7.87.
Menſura vnius Angeli non eſt æuum alterius Angeli. 7.89.
Menſura extrinſeca æui Angelorum, eorundemque operationum eſt tempus noſtrum. 7.92.
Menſura extrinſeca diſtantiæ vnius Angeli ab alio ſumitur à ſpatio locali. ibid.
Menſura extrinſeca perfectionis quantitatiuæ vnius Angeli eſt alter Angelus. 7.93.

Meritum.

Merita Chriſti ſunt cauſa noſtra prædeſtinationis. 15.39.
Merita Chriſti non ſunt cauſa prædeſtinationis ipſius Chriſti. 15.45.
Merita Chriſti non ſunt cauſa noſtra electionis quatenus hæc dicit dilectionem vnius præ alio. 15.47.
Merita Chriſti ſaltem quoad ſubſtantiam nõ ſunt præmiſſa poſt Ada peccatũ ſcientia viſionis. 5.48
Cur merita Chriſti non numerentur inter effectus prædeſtinationis. 15.49.
Dependenter à meritis Chriſti facta eſt electio adultorum & Angelorum ad gloriam. 15.61.
Parvuli non eliguntur ad gloriam ex meritis ipſorum, ſed illam vt puram hæreditatem accipiunt. 15.103.
Merita vt præmium cauſent, debent in ſcientia præcedere præmium quia debent illud cauſare præcognita vt abſolute futura. 15.105.
Merita poſſunt mouere dupliciter vel in genere cauſæ finalis, vel in genere efficientis. 15.121.
Merita non ſunt apta mouere præmiantem ad præmium tribuendum niſi vt exiſtentia. ibid.
Ex meritis gloriam animæ non habuit Chriſtus. 15.127.
Dependenter à meritis habuit Chriſtus gloriam corporis. ibid. *& vnione hypoſtatica.* 15.128.
Merita peccato interrupta ſunt in prædeſtinato effectus diuinæ prædeſtinationis. 15.161.
Angeli dependenter ab ipſorum meritis ſunt prædeſtinati aut reprobati. 16.71.
Angeli independenter à propriis meritis electi ſunt ad primam gratiam. 16.71.

Miſericordia.

Miſericordia eſt in Deo poſterior concipienda attributis ſpectantibus ad eſſentiam in communi & ad intellectum. 3.169.

Misericordia quomodo sit in Deo. 14.100.
Praedestinatio ad gloriam ex meritis est opus pura misericordiæ, quia fundatur in prima gratia gratuita. 15.132.

Mitti, Mittere, Missio.

Missionem diuinarum personarum dari de Fide est. 28.1.
Missionem diuinarum personarum nullus Haereticus negauit. ibid.
Missio physica & moralis qua sit: 28.21.
Missionem diuinarum personarum metaphoricam aliqui appellarunt. 28.8.
Missionem diuinarum personarum metaphoricam asserens temerarius est. 28.10.
Missio sub ea ratione specifica qua competit creaturis improprie & metaphoricè competit diuinis personis. 28.11.
Missio quidditatiuè sumpta verè & propriè cõpetit diuinis personis. 28.12. & seqq.
Missio vt abstrahit à creata & increata nullam dicit imperfectionem. 28.16.
Quare non dicitur passio mitti ab essentia vel actus vitalis à principio vitæ. 28.58.
Mitti quid propriè sit? 28.20. & 23.
Missio quid sit? ibid.
Missio quotuplex sit? 28.59.
Missio diuina non saluatur in sola operatione temporali cum respectu tantùm ad principium effectiuum. 28.27.
Missio importat realem distinctionem missi à mittente. 28.27.
Missio sui à se ipso est impropriissima missio. ibid.
Missio non integrè saluatur in sola processione personæ missæ. 28.32.
Missio includit habitudinem ad terminum operandum extra mittentem. ibid. 33.
Missio diuinarum personarum in quo adæquatè consistat. 28.34.
Missio duplicem importat habitudinem ad mittentem, & ad effectum operandum. 28.20.
Missio diuinarum personarum est temporalis. 28.40.
Missio tam actiua quàm passiua diuinarum personarum est quid notionale. 28.44. & seq.
Mitti potest vna persona sine alia. 28.47.
Mittere non potest Pater sine Filio Spiritum Sanctum. 28.48.
Mittere potest vna persona aliam etiamsi illi non communicet formaliter liberum actum exequendi terminum. 28.49. & seq.
Mitti est nouo modo existere in effectu per virtutem & potestatem acceptam à mittente 28.55.
Missio & emissio in quo differant. 28.57.
Mittitur Christus vt cibus animæ ad species sacramentales. 28.59.
Missio visibilis & inuisibilis. ibid.

Modus.

Modus indagandi diuina. 28.10.
Modus in Deo nullam superaddit formalitatem ratione diuersam ab eo cuius est modus, sed solùm modificat fundamentum intra eandem perfectionem. 3.19.
Modi non pendent à subiecto media causalitate ab ea distincta. 9.69.
Modi pendent ab agente creato media actione ab ea distincta. 9.69.

Moralis Virtus.

Morales virtutes quomodo sint in Deo. 14.100.
Morales virtutes sunt in Deo concipienda posteriores attributis tam essentia in communi quàm intellectus. 3.69.
Deus non potest in ratione alicuius moralis virtutis vniri cum creatura rationali. 5.29.
Moralia opera non sunt Deo causa cur hos præ alijs prædestinet. 15.19.

Motus.

Negatio motus spectat ad immutabilitatem. 7.23
Motus habet exigentiam ad permanendum per diuisas & continuas sui partes. 7.81.
Motum in vacuo communis sententia admittit. 8.39.
Motus localis essentialiter est successiua acquisitio spacij. 8.39.

Moyses.

Moyses nunquam Deum clarè in se ipso vidit. 9.503. & 506.

Multitudo, Multiplicatio.

Multiplicatio inferioris quando trahat secum multiplicationem superioris & quando non. 19.14.
Virtualis multiplicitas ratione formalitatum & attributionum arguit in Deo maiorem perfectionem quàm vnitas. 3.96.
Tria esse relatiua non faciunt multa esse simpliciter. 48.
Multiplex dici potest Deus non tamen compositus secundum Capreolum. 5.20.

Mutatio.

Mutatio est transitus ab aliqua primatione ad formam vel à forma ad primationem intrinsecam mobilis. 6.4.
Mutabilitas duplex, alia physica, alia moralis est. 6.4.
Mutatio moralis ceruitur in actibus liberis. 6.4.
Mutatione physica mutari non potest Deus. 6.5.
Mutabilitatis radix est potentialitas. 6.10.
Nulla morali mutatione mutari potest Deus. 6.15.
Non mutantur personæ diuinæ cùm transeunt de non esse producti ad esse producti. 6.18.
Mutatio saltem in extrinseco esse debet ad nouam denominationem. 6.24.

Mysteria Fidei.

Mysteria Fidei non sunt euidenter cognoscibilia ob solam terminorum connexionem alioqui etiam ab infidelibus cognosci possent. 1.10.
Ad obiectiones contra mysteria Fidei soluendas non requiritur euidens cognitio falsitatis obiectionum, sed satis est si mysterium ipsum non appareat falsum, & nulla obiectio euidenter intellectum

lectum communicat contra veritatem ipſam myſterij. 1.12.

Nullus eſt in natura effectus vel cauſa, quæ euidenter oſtendat myſteria ſupernaturalia Fidei. 1.10.

Natura Creata.

Natura creata cum ſuppoſito poteſt facere vnum compoſitum. 5.28.

Natura ſemel adæquatè terminata nequit vlteriùs terminari. 5.28.

Natura non poteſt exigere vnam perfectionem & abſtrahere ab alia cum ea eſſentialiter connexa. 7.43.

Natura non poteſt exigere potentiam & cum potentia non exigere actus eidem eſſentialiter connexos. 7.43.

Natura non tribuit propenſionem ad finem, quin etiam tribuat ad media. 9.17.

Natura Diuina.

Natura diuina non eſt producibilis cum ipſa perſonalitate propter infinitatem ipſius ſimpliciter. 18.8.

Natura diuina non tantùm non multiplicatur ad multiplicationem proceſſionis, ſed etiam identificatur ipſi proceſſioni ob infinitatem in omni genere. 18.9.

Natura diuina eſt principium productiuum Quo denominationis. 18.90.

Natura per prius reſpicit hypoſtaſim quàm proprietates. 18.125.

Natura diuina per ſe concurrit vt principium communicatiuum ad intra ad productionem Verbi & Spiritus ſancti. 18.126.

Natura ſimilitudo, quam media productione accipit productum, eſt ratio qua productum ſit aptũ repræſentare ſuum producens. 18.133.

Natura viuentis præter quidditatem dicit etiam principium fœcundum operationum vitalium intra ſe. 18.154.

Natura diuina ex eo, quia illimitata eſt, identificat ſibi perfectiſſima identitate omnem perfectionem, cum qua oppoſitionem non habet. 19.88.

Natura diuina eſt vna formaliter virtute multiplex. 19.90.

Natura diuina concepta ſecundùm rationem explicitam non importat explicitè niſi ſolas perfectiones abſolutas, quia id tantùm explicitè importat quod explicitè illam concipienti obijcitur. 19.119.

Natura diuinæ conueniunt multa prædicata, quæ tamen non conueniunt perſonæ vt perſona eſt formaliter. 19.125. & ſeqq.

Natura diuina tota adæquatè ſumpta tam ſecundùm rationem explicitam, quàm ſecundùm rationem implicitam non eſt communis. 19.129.

Natura diuina quomodo comparetur ad relationes vt determinabile ad determinatiuum. 19.135.

Natura diuina melius eſt eſſe in Trinitate perſonarum, quàm eſſe in vna tantùm perſona, non tamen melius eſt illi eſſe in Patre quam in Filio. 19.205.

Natura diuina independenter à proprietatibus relatiuis habet quicquid requiritur ad perfectè exiſtendum. 21.9. & ſeqq.

Natura diuina à relationibus tantùm habet vt incommunicabiliter exiſtat. ibid.

Natura diuina complet relationes, & relationes complent naturam. 21.15.

Natura diuina cur non poſſit producere paternitatem. 25.34. & ſeqq.

Natura diuina quomodo poſſit dici ingenita. 25.56.

Dicere naturam diuinam realiter præcisè diſtingui ab attributis, hæreticum eſt. 3.22.

Natura diuina & attributa non diſtinguuntur inter ſe vt res diuerſorum prædicamentorum. 3.22.

Natura diuina & attributa non diſtinguuntur inter ſe ex natura rei. 3.25.

Condiſtinguendi naturam diuinam à paternitate fundamentum præbet naturę ipſius communicatio facta Filio non communicata paternitate. 3.109.

A filiatione verò & ſpiratione paſſiua productio earundem, non producta natura. ibid.

Natura diuina, quia æquipollet multis perfectionibus actu diſtinctis, & ordini qui inter actu diſtincta intercedit, ideo admittit intra ſe tam virtualem diſtinctionem quàm ordinem. 3.167.

Natura increata non poteſt componere vnum cum ſuppoſito creato. 5.28.

Natura diuina non propriè dicitur tranſire à non eſſe relatiuo perſonæ procedentis ad eſſe relatiuum eiuſdem. 6.22.

V. Deus & eſſentia diuina.

Neceſſitas antecedens & conſequens.

Neceſſitas antecedens eſt quæ per modum cauſæ determinat ad vnum. 12.151.

Neceſſitas conſequens eſt quæ ſupponit rem eſſe, nec determinat ad vnum per modum cauſæ. 12.151.

Præſcitum à Deo non poteſt non fieri poteſtate conſequente, poteſt non fieri poteſtate antecedente. 12.151.

Neceſſaria in Deo.

Neceſſaria in Deo ſunt priora liberis reali ſubſiſtendi conſequentia. 26.164.

Neceſſitas eſſendi.

Neceſſitas eſſendi arguit Deum eſſe immutabilem phyſicè. 6.7. & 9.

Neceſſitas eſſendi eſt fundamentum proximum æternitatis Dei. 7.14.

Negatio.

Negatiuum nomen dupliciter poteſt aliquid poſitiuum importare. 25.39.

Negatio pura non pendet à Deo. 26.137.

Negatio motus ſpectat ad immutabilitatem. 7.23

Negatio temporis ſpectat ad æternitatem. 7.23.

Negatione menſuræ non explicatur adæquatè ratio æternitatis. 7.14.

Negatio reddit ſenſum vniuerſalem & negat formam de ſubiecto, ſecundum omnem modum, quo

illi

illi competere potest. 19.210.
Negatio terminiu primò, sed non adæquatè constituit æternitatem. 7.30.
Negationes à Deo cognosci certum est. 12.261.
Deo ratio immediatè cognoscendi negationes non est forma aliqua positiua. 12.265.
Implicat Deum cognoscere negationem non cognita forma positiua cuius est negatio. 12.264.
Forma per quam immediatè noscitur negatio est bonitas creata, qua per negationem remouetur. 12.269.
Non omnes negationes cognoscit Deus scientia visionis sed aliquas etiam simplici intelligentia. 12.268.
Negationum causa indirectè & consequenter est scientia diuina. 12.284.

Nomen, Nomen Dei.

Negatiui nominis primaria significatio quanam sit? 25.51.
Nomina quibus Spiritus sancti processio explicatur sunt communia, non item quibus Filij processio significatur. 18.40.
Nomina neutra non possunt predicari de singulis personis, possunt tamen dici de omnibus. 19.185. & 29.16. & seqq.
Nomina vnde significationem suam sortiantur. 26.13.
Nomina imponens rebus quid spectare debeat 26.15.
Nomina appropriata non dicuntur semper tantùm de eo, cui appropriantur. 26.17.
Nomina vnde sumant suam vnitatem & multiplicitatem. 27.115.
Nomina neutrius generis non sunt absolutè pronuncianda in diuinis. 29.16. & seqq.
Sunt autem vsurpanda in Christo. ibid.18.
Nomina substantiua concreta de re absoluta non nisi singulariter predicantur de tribus personis. 29.27. & seqq.
Nomina adiectiua pluraliter de ijsdem predicantur. ibid.
Nomina Diuersi, Alieni, Extranei, Difformis, Dissimilis, Discrepantis, Separati deuitanda sunt in diuinis. 29.30.
Nomina qua personarum consortium excludunt vitanda sunt in diuinis. 29.31.
Nomina partitiua non rectè de Deo dicuntur. 29.36.
Nomina triuuminis & triformis nullo pacto Deo concedenda. 29.43.
Nomina Triplex, Quadruplex, Multiplex, quatenus Deo concedenda. 29.41. & 42.
Nomina qua inuoluunt secundam intentionem non predicantur de se mutuo in diuinis. 29.58.
Non repugnat nomen Deum quidditatiuè significans. 11.6.
Repugnat viatorem imponere nomen, quod sit expressiuum quidditatis Dei alijs viatoribus, non autem comprehensoribus. 11.9.
Nomen Tetragrammaton, non est viatoribus expressiuum quidditatis Dei. 11.9.
Potest rei nomen imponi ad distinctiùs significandum, quàm ipsemet nomen imponens intelligat. 11.12.
Qui rem nullo modo cognoscit, nullum quoque nomen imponere potest. 11.13.
Nullum nomen imponi potest significatiuum Dei. 11.14.
Nomen imponi non potest quod Deum comprehensiuè exprimat. 11.15.
Nomina qua tribuuntur Deo imperfectè tantùm & confusè significant naturam diuinam. 11.16
Deum nominant Viatores ex triplici perfectione. ibid.
Nomina non physicè sed moraliter audientem ducunt in noticiam rei significata. 11.18.

Notio, Notionalia.

Notionalia predicantur de essentialibus concretiè. d.29.44.
Notio alia formalis, alia obiectiua. 24.1.
Notiones in personis diuinis sunt admittenda. 24.3. & seqq. *nec plures nec pauciores quàm quinque.*
Ad rationem notionis quinque conditiones requisitæ. 24.8. & seqq.
Notiones quomodo sint discretiua personarum. 24.13.
Notio etl quid superius ad relationes. 24.14.
Notio non necessario est vnius tantùm personæ notio. 24.16.
Ad notionem sufficit vt mediatè saltem ducat ad noticiam positiuæ proprietatis & dignitatis personæ. 24.19.
Notiones non admittunt de se inuicem predicationem vt substant secundis intentionibus. 24.22.

Numerus.

Numerica distinctio quid requirat. 19.120.
Numeralis ratio non predicatur de Deo adæquatè sed inadæquatè. 19.212. & disp. 29.n.17. & seqq.

Obcęcatio.

Deus Peccatores obcæcat permissiuè. 16.36.

Obiectum, Obiectum Scientię & actus.

Inter obiectum & potentiam debet esse proportio in eodem genere vitæ. 9.7.
Obiectum formale habitus Theologici est testimonium Dei, vt modificatum naturali connexione conclusionis deductæ cum principio reuelato. 1.39.
Obiecti formalis vnitas desumitur ex vnitate rationis, qua potentia ipsa mouetur ad assensum vel actum eliciendum. 1.84.
Obiectum formale alicuius assensus non debet necessario esse intrinsecum obiecto cui assentior. 1.88.
Obiectum scientiæ quomodo differat à subiecto scientiæ. 1.129.
Obiecta qua velut firmæ specificæ constituunt intellectum & voluntatem diuinam sunt perfectiones intimæ per se identificatæ intellectui & volun-

voluntatis. 18.162.
Obiectum intelligibile aliud extrinsecum intelligentis, aliud intrinsecum. 18.73.
Obiectum primum paternæ cognitionis non est sola essentia exclusis personalitatibus. 26.90.
Obiectum beatificum Patris non est sola essentia, sed etiam personalitates. 26.91.
Obiectum non concurrit nisi ad actum representativum sui. 26.100.
Obiectum beatificum intellectus paternisunt etiam possibilia si non essentialiter, saltem connaturaliter. 26.146.
Obiectum naturaliter attingitur à potentia in eadem abstractione posita. 9.13.
Obiectum specificum intellectus creati est ens vt includit increatum cognoscibile per aliud. 9.14.
Obiectum videtur in specie expressa vt ratione in Qua intelligibiliter ipsum exprimente. 9.40.
Obiecto visibili non variato realiter, variatis tantùm speciebus, variatur visio. 9.44.
Obiectum supra oculum positum non potest producere speciem impressam, ideoque nec dari visio. 9.53.
Obiectum infinitum potest attingi actu finito. 9.78.
Inter obiectum & potentiam non est attendenda proportio commensurationis entitatis ad entitatem, sed habitudinis ad terminum. 9.130.
Obiectum ad potentiam comparatur tripliciter vt illi adæquatum, vt disparatum, vt excedens intra eandem rationem formalem obiecti. 9.132.
Obiecto similior est actus in ratione representandi, potentia verò naturalis in modo essendi. 9.154.
Obiecti supernaturalis actus semper est supernaturalis, non autem potentia. 9.154.
Potentia motiua obiecti fundatur in tota entitate rei. 9.331.
Obiectum primarium visionis beatæ est Deus, secundarium creatura. 9.390.
Obiecta syncategorematicè infinita arguunt cognitionem categorematicè infinitam. 9.405.
Obiectum intelligibiliter continetur in Verbo procedente ex perfecta similitudine obiectiui. 12.26.
Obiecta infinita possunt intelligi ab intellectu finito successiuè, quia ad illa concurrit secundum rationes remotas & vniuersales, non autem habitus. 9.428.
Obiectum formale primarium diuinæ voluntatis est ipsa bonitas increata. 14.6.

Oculus.

Inter oculum & spiritum est proportio in ratione entis, non autem in ratione potentiæ & obiecti. 9.7.
Oculus videt obiectum in sua visione tanquam in propria imagine expressum. 9.43. & seq.
Oculo non obiectiuè sunt æquè præsentia, sicut sunt subiectiuè. 9.53.
Oculus percipit obiectum coloratum non subiectiuè, sed obiectiuè. 9.53.
Oculus clausus non potest videre obiectum, quia caret specie impressa effectiua speciei expressæ. 9.53. Sic neque superpositum obiectum. ibid.
Oculus intuitiuè videt obiectum, quia species, in qua videt, est per propriam speciē genita. 9.60.
Oculus corporeus elevari non potest ad videndum Deum. 9.128.

Odium.

Est in Deo verum odium. 14.99.

Omnipotentia.

Omnipotentia Dei in ordine ad effectus supra naturam distincte & in particulari cognosci nequit. 1.10.
Omnipotentia Dei non continet sub se potentiam productiuam ad intra. 23.49. & seqq.
Omnipotentia Dei non importat nisi potentiam productiuam ad extra, neque distribuit pro omnipotentia quæ est in Deo. 23.52. & seqq.
Omnipotentia Dei cui intimiorem connexionem habeat cum creaturis possibilibus, quam cum reliquis perfectionibus intimis, atque adeo omnipotentia & creaturæ possibiles sub qua ratione priùs cognoscantur, quàm vis generatiua & spiratiua. 26.150.
Omnipotentia in Deo à Sapientia non distinguitur sola extrinseca connotatione obiecti producibilis & intelligibilis, sed etiam intrinseca ratione præsuppositæ in Deo. 3.94.
Omnipotentia attributum in Deo secundum explicitas solas rationes est perfectius attributo immensitatis. 3.154.
Omnipotentia attributum secundum explicitas solas rationes est imperfectius attributis intellectus & voluntatis. 3.154.
Omnipotentia est prior concipienda in Deo attributis intellectus & voluntatis. 3.169.
Omnipotentia est posterior concipienda vnitate, veritate, bonitate. 3.169.
Omnipotentia in cognosci pendet ab extrinseco. 7.22.
Omnipotentia Dei videri debet ad hoc vt videantur incompossibilia. 9.348.
Omnipotentia comprehensa, necessariò comprehenditur tota essentia Dei. 9.411.

Operatio.

Operationum immanentium in homine Deus non potest esse principium formale, 5.25.
Operationes Angeli non mensurantur æuo. 7.4.
Operationes vitales Dei sunt indiuisibiles & permanentes. 7.4.
Operationes vitales liberæ Angeli sunt successiuæ. 7.4.
Operationes Angeli intrinsecæ & vitales mensurantur instanti temporis discreti. 7.82.
Operationes Angeli extrinsecæ mensurantur tempore continuo. 7.85.
Operationes hominis internæ mensurantur tempore & quandoque æuo. 7.86.
Operatio vnius Angeli nequit esse mensura operationis alterius Angeli. 7.91.
Ex præcisa operatione Dei in creaturas non colligitur euidenter ipsius intima præsentia in creaturis. 8.16.
Ex operatione Dei colligitur cum sanctis patribus mediatè præsentia Dei in rebus omnibus. 8.27.

Per operationem Deus non est in spacio imaginario. 8.44.
Operatione immanente vel nihil producitur extra nos, vel quod sit finis ipsius operationis immanentis. 9.61.
Operatiuum per se potest fieri operatiuum per aliam formam. 9.98.
Operationum in Deo triplex genus primum creatura omnino incommunicabile. secundum connaturaliter communicabile. Tertium per gratiam tantùm communicatur. 9.134.
Operatio propria Dei cum principio proximo accidentali non autem substantiali remoto communicari potest creatura. 9.161.

Opinio.

Opinio specificatur à medio, quo ostenditur & declaratur conclusio. 1.34.

Oppositio.

Oppositio & distinctio inter producens & productum in diuinis non est desumenda à ratione communicandi, sed à ratione producendi. 18.10.
Oppositio quam habere potest vna relatio ad aliam quomodo contingat. 19.39.
Opposita propter identificationem cum tertio non amittunt oppositionem inter se. 19.94.
Oppositio inter relationes diuinas alia formalis, alia radicalis, & in quo huius essentia consistat. 10.39. & seqq.
Oppositio radicalis sufficiens est ad constituendas & distinguendas personas diuinas, supposita tamen formali oppositione relatiua earum. 20.59
Oppositio in diuinis est fundamentum incommunicabilitatis, non contrà. 20.60.
Oppositio disparata an sufficiat vnam personam distingui ab alia in diuinis. 27.64.

Oratio.

Oratio vtilis est, quia est effectus primæ gratiæ, & causa subsequentis. 15.32.
Oratio semper est necessaria ad impetrandam gratiam congruam. 12.233.

Ordo.

Ordo alius originis, alius naturæ secundùm Scotum. 229. & seqq.
In diuinis est ordo realis originis inter personas producentes & productas. 22.15. & seqq.
Ordo realis quis sit. 22.16.
Ordo necessario trahit secum aliquam prioritatem. 22.20.
Ordo & simultas originis, in quo consistat. 22.20.
Quo ordine concipienda sunt prioritas & posterioritas, quæ in Deo reperitur. 22.30.
Ordinatio libera mediorum ad finem impossibilis est, absque aliqua physica mutatione in rebus ipsis ordinatis. 22.69. & seqq.
Ordo virtualis, non autem actualis est inter attributa diuina. 3.166.
Omnis ordo virtualis fundari debet in ordine actuali. 3.167.
Ordine priora in Deo concipienda sunt attributa, quæ essentiam immediatè secundùm rationem communem & indeterminatam consequuntur. 3.169.
Ex his priora quæ consequuntur rationem entis analogicè communis Deo & creaturis, quàm quæ consequuntur rationem entis increati & infiniti. 3.169.
Ordine priora concipienda sunt in Deo attributa intellectus, posteriora voluntatis. 3.169.
Ordo & gubernatio vniuersi arguunt Deum esse vnum. 4.4.
Ordo non realis, sed rationis ponendus est in ideis diuinis. 13.35.
Ordo decretorum Dei circa prædestinationem adultorum & parvulorum. 15.96.

Origo.

Origines actiuæ non distinguuntur realiter inter se. 18.31.
Origines actiuæ distinctionem suam sumunt penes proprietates principiorum producentium. 18.31.
Origines actiuæ non obstante identitate earum inter se simpliciter dua dicendæ sunt, quia numerantur ad numerationem terminorum originatorum, non tamen dicendæ sunt duæ res. 18.33.
Origo includit communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis. 18.97.
Origo arguit tantùm à posteriori distinctionem personarum. 20.44.
Origines quomodo personas constituant. 20.62.
Origo passiua alio modo personam constituit, quàm actiua. 20.63.
Inter origines adiectiuas & passiuas reperitur prioritas & posteriorias. 22.24.
Origines à ratione notionum cur excludantur. 24.12.
Origine prius habere aliquid, & à se habere, quomodo differant. 26.177.
Origo in Deo non est attributum. 3.20.
Pater priùs origine, non duratione intelligit essentiam, quàm generat Verbum. 9.338.

Pars.

Pars connotat diuisionem perfectionis communicatæ à non communicata. 19.123. & 223.

SS. Patres.

Patres sæpe perfectiones diuinas probant rationibus tantùm probabiliter concludentibus. 8.27.
Patres in rebus fidei quomodo procedant. 1.16.

Parvuli.

Parvuli accipiunt gloriam vt hæreditatem, nec ad eam ex suis meritis prædestinantur. 15.130
Media sufficientia ad salutem paranit Deus parvulis omnibus. 16.34.
Ordo decretorum Dei circa prædestinationem parvulorum. 1596.
Media salutis vult Deus parvulis applicari dependenter à libera voluntate hominum. 16.34.
Voluntate Beneplaciti antecedente vult Deus parvulis omnibus salutem. 16.34.
Causa Reprobationis parvulorum est originale. 16.38.

Digitized by Google

Permissio peccati originalis, cum quo parvuli decedunt, non est effectus reprobationis. 16.64.

Pater æternus.

Pater priùs origine non duratione intelligit essentiam, quam generet Verbum. 9.338.
Pater à Filio habet aliquam beatitudinem objectivè non originativè. 9.339.
Pater æternus non habet ideam de æterno suo filio. 13.28.
Patrem ingenitum esse probatur discursu Theologico. 25.33.& seqq.
Paternitas cur non possit produci à natura divina. 25.34.& seqq.
Paternitas cur non possit esse ab alia persona ab ipsa Paternitate distincta. 25.37.
Paternitati sub qua ratione positiva conveniat Notio ingeniti. 25.57.& seqq.
Solus pater soli Filio in divinis propriè loquitur. 26.34.& seqq.
Pater non loquitur propriè ad seipsum. 26.37.
Pater licet dicat totam Trinitatem, atque adeo seipsum, non tamen loquitur nisi ad solum filium. 26.40.& seqq.
Pater si non produceret Verbum, sed tantùm intelligeret, res ab ipso intellecta non dicerentur dicta. 26.73.
Pater unde determinetur ad intuitivam notitiam Personarum. 26.97.
Pater in priori originis, quo gignit Verbum, Verbum & Spiritus sanctus non existunt priori tate originis, existunt tamen simultatè durationis. 26.103.& seqq.
Pater in nullo signo non cognovit Filium & Spiritum sanctum in se ipsis actu existentes. 25.104
Pater priùs fertur sua cognitione ad se ipsum cognoscendum, quam ad Filium & Spiritum sanctum priori tate tantùm virtuali, non verò reali. 26.105.
Patris notitia non priùs terminatur ad Verbum vt productio ipsius, quàm vt notitia eiusdem, & reliquorum objectorum. 26.106.
Pater est sapiens sapientia genita, retractatur à S. Augustino. 26.106.
Patris suppositum considerari potest, vel vt objectum paternæ dilectionis, & sic ad productionem Verbi non concurrit nisi tantùm terminativè; vel vt naturale suppositum patris, & sic concurrit originativè. 26.142.
Pater non potest mitti. 28.28.42.100
Licet veniat, & donetur nobis. ibid.100.
Pater priùs cognoscit suam essentiam quàm creaturas possibiles, non tamen priùs producit Verbum, quàm cognoscat creaturas. 26.142.
Pater est idem Deus qui Filius, vera est propositio: contrà vero: Pater est idem qui Filius, falsa. 29.21.
Pater priùs cognoscit creaturas possibiles, quàm Filius & Spiritus sanctus cognitione notionali, non essentiali. 26.147.
Pater non priùs ratione, quàm cognoscat creaturas possibiles producit Verbum. 26.150.
Pater dupliciter potest prius ratione quàm producat Filium & Spiritum sanctum eosdem cognoscere. 26.150.
Pater est de Natura divina, Personæ sunt de substantia Dei, falsæ propositiones. 29.64.& seqq.
Pater est de substantia Filij, falsa. ibid.
Pater est in Filio, Filius in Patre, vterque in Spiritu S. veræ propositiones. ibid. 69.
Pater diverso modo loquitur æterno Filio de rebus necessarijs ac de contingentibus. 26.168.
Pater cur non possit habere rationem Imaginis, sed solius Exemplaris. 26.194.
Pater per generationem communicat Filio vim spirandi. 27.35.
Pater, quanam per generationem communicet, qua non. ibid.
Pater cur requirat consortium Filij ad productionem Spiritus Sancti. 27.42.
Pater sola Paternitate radicaliter distinguitur à Spiritu S. spiratione verò formaliter & explicitè. 27.66.
Pater est prior origine Filio quoad virtutem ipsam spirativam, non autem quoad actum ipsum spirandi. 27.83.
Pater principaliùs spirat, quatenus spirat à se, vera ne? 27.86.
Pater priùs authoritate spirat; & pater principaliter spirat vera. 27.88.
Pater & Filius quantùm ad ordinem Personarum producentium non æquè seu vniformiter spirant, quomodo vera? 27.89.
Pater non solùm immediatè, sed etiam mediatè spirat, quomodo vera. 27.90.
Pater spirat per Filium sive mediante Filio, quomodo intelligendum. 27.91.
Pater non est origine prior generatione activa. 22.26.
Pater priùs origine per generationem activam respicit Filium, quàm per spirationem activam Spiritum S. 21.27.
Pater priùs prioritate secundùm quid spirat, quam Filius. 22.28.
Pater & Filius priùs ad extra producunt prioritate secundùm quid quàm Spiritus S. ibid.
Pater est sub aliqua ratione posterior Filio & Spiritu S. 22.41.& seqq.
Pater quomodo gignat Filium voluntate complacentia. 22.58.
Pater in priori signo originis, quo præcedit Filium, non solùm cognoscit seipsum suamque essentiam, sed etiam Filium & Spiritum S. quorum perfecta notitia beatur. 22.59.
Pater priùs prioritate à quo, non in quo existit, quàm existat Filius. 22.60.
Pater est Pater vt Filium gignat finaliter, non originaliter. 23.4.
Paternitas generat, an concedenda? 23.43.
Patris Notio est innascibilitas & Paternitas. 24.13.
Pater est principium & Fons totius Deitatis, propositio est catholica, & absque limitatione concedenda. 25.14.& seqq.
Pater est author Filij & Spiritus S. 25.19.
Pater in divinis quomodo se ipsum dicat & creaturas. 18.69.
Pater & Filius diligunt se Spiritu S. Pater sapit sapientia genita. Pater intelligit aut dicit se Verbo, quomodo vera? sequentes propositiones cur falsa. Pater est sapiens sapientia genita.

Pater gignit se verbo. Pater & Filius spirant se Spiritu S. 18.70.
Paternitas immediatè afficit intellectionem tanquam proximam rationem communicandi. 18.92.
Pater adhuc esset Pater etiamsi non spiraret Spiritum S. 18.147.
Paternitas convenit Deo non media origine, unde nec supponit aliquam rationem fundandi. 19.7.
Pater non respicit Spiritum S. Paternitate formaliter, sed Paternitate entitativè accepta. 19.48.
Pater communicat totam essentiam Filio solum secundùm rationem explicitam Deitatis. 19.130.
Pater priùs origine, quàm generet Filium quomodo sit completè Deus absque filiatione. 19.131.
Paternitas est Essentia, an sit vera propositio. 19.159.
Pater per essentiam est distincta Persona à Filio; item Pater paternitate est eadem essentia cum Filio, an concedenda. 20.22.
Paternitas si auferretur à Patre, an posset radicaliter opponi Spiritui S. 20.41.
Pater non constituitur in ratione Personæ per relationem sub ratione formæ subsistentis incommunicabilis. 20.50.
Paternitas in diuinis an & quomodo consequatur generationis actum. 20.68.
Paternitas qualiter sit constitutiua, originans & referens. 20.68.
Pater quomodo sit prior & simul cum Filio. 20.71.
Patrem originare Filium quid sit. 20.75.
Pater non eo formaliter est prior origine, quòd ipse à nullo sit, sed quod sit alterius productiuus. 22.23.
Pater licet priùs origine habeat virtutem spiratiuam, non tamen priùs origine habet actum virtutis spiratiuæ, quam habeat Filius. 27.102
Pater respectu virtutis spiratiuæ non se habet vt proprietarius, Filius verò vt Vsuarius. 27.104.
Patri conuenit virtus spiratiua à se, Filio à Patre, non tamen liberè, atque adeo non magis propriè vni, quàm alteri. 27.105.
Pater & Filius in omni proprietate sermonis est vnum principium spiratiuum. 27.112. & seqq.
Pater & Filius sunt vnum principium spiratiuum, quem sensum faciat. 27.116.
Pater cur non possit dici duo principia propter duplicem formam, generatiuam & spiratiuam. 27.118.
Pater per gratiam nobis non mittitur, sed tantùm Filius & Spiritus S. Venit autem non tantùm Filius & Spiritus S. sed etiam Pater, 28.100

Peccatum & permissio peccati.

Peccata quomodò Deus cognoscat in seipso. 12.46.
In prædestinatis permissio peccati numeranda est inter effectus diuinæ prædestinationis. 15.172.
Permissio peccati in vno, sæpe est effectus prædestinationis in alio. 15.165.
Non repugnat Deum velle permissionem peccati nondum præuisi scientia absoluta. 15.172.
Nulla peccati permissio est effectus reprobationis. 16.63. & 64.
Dona peccato interrupta sunt effectus prædestinationis in prædestinato. 15.161.
Permissio peccati originalis cum quo parvuli decedunt non est effectus reprobationis. 16.64.

Pelagius.

Pelagius impiè voluit opera solius arbitrij creati esse sufficientia ad beatitudinem. 15.13.

Per, præpositio.

Per præpositio quam causam denotet. 27 91.

Perfectio.

Perfectio alia est simpliciter simplex, alia ad certum genus limitata. 3.12.
Qua perfectio propriè, qua impropriè competat Deo. 28.12.
Perfectio in creaturis duplex est. 3.13.
Nulla perfectio possibilis est, quæ non sit in Deo aut formaliter aut eminenter. 3.11.
Perfectio ex suo conceptu importans aliquid per modum constituentis naturam excluditur à ratione attributi: Item perfectio libera. 3.20.
Perfectiones creatæ sunt posteriores increatis quoad entitatem, non autem necessario quoad complexam distinctionem virtualem inter se. 3.116
Perfectiones diuinæ quomodo cognoscantur. 3.106. & 108.
De qualibet perfectione vt diuina cum reduplicatione affirmari potest qualibet perfectio diuina, dummodo reduplicatio non cadat supra rationem explicitam. 3.141.
Perfectio diuina est in alia multipliciter. 29.69. & seqq. & 82. & seqq.
Perfectio attributalis in Deo à nobis concipi potest duplex. 3.162.
Perfectiones in Deo sunt finitæ extensiuè, infinitæ intensiuè. 3.161.
Perfectio in Deo duplex, alia necessaria, alia libera. 9.297.
Perfectiones diuinæ quam connexionem habeant cum omnipotentia Dei, & quam creaturæ possibiles. 26.151.
Perfectio est entitas commensurata rei. 19.200.
Nulla perfectio est in vna persona, quæ non sit in alia persona. 19.209.
Perfectio entis alicuius potest limitari ad certum genus vel propter finitudinem, vel propter essentialem oppositionem. 19.213.
Perfectio increata essentialiter debet esse infinita in aliquo saltem genere. 26.128.

Perfectas.

Perfectas, quæ est differentia Entis aduenit Enti & includit ipsam rationem entis. 19.153.
Perfectas explicitè importatur in ratione substantiæ, implicitè in ratione entis. 3.137.

Perseuerantia.

Perseuerantiam nec de congruo mereri possumus

ratione

ratione primi auxilij. 15.126.
Possumus tamen ratione vltimi. 16.38.
Perseuerantia donum est principalis effectus diuinæ prædestinationis. 15.154.

Persona diuina. Personalitas. Proprietas personalis.

An persona diuina sit in alia per præsentiam, potentiam & essentiam. 1.29.88.& seqq.
Proprietates notionales diuinarum personarum ad extra quæ sint. 28.1.
Persona diuina non ad quænis opera mittuntur. ibid. 17.
Persona diuina absque vlla imperfectione mittuntur ad nos non sic Angeli. ibid.
Ad quid persona diuina ad nos mittantur. ibid.
Persona procedentes tantùm possunt mitti. ibi.42.
Persona tantùm producentia possunt mittere. ibid.
Personæ diuinæ nobis donantur cum ipsa gratia. ibid.62.& seqq.
Personæ diuinæ non producuntur, vera propositio. 29.54.& seqq.
Personæ diuinæ non sunt plura Individua sed vnum. 4.8.& 29.2.
Personæ diuinæ quo modo distinguuntur ad inuicem. 48.
Personales relationes in Deo non faciunt compositionem. 55.& 44.
Personæ diuinæ cùm transeunt de non esse producti ad esse producti nullo modo notantur. 6.18.
Personæ vna in diuinis videri sine alia non potest. 9 321.
Ratio implicantiæ. 9.330.
Personæ diuinæ licet ad extra non sint purè effectiuæ, sunt tamen effectiuæ obiectiuè. 9.336.
Personæ diuinæ non excluduntur ab obiecto primario beatitudinis. 9.341.
Tribus personis sunt communes idea, appropriantur tamen Verbo. 13.36.
Personalitates diuinæ per quid inter se distinguantur. 25.34.
Personæ duæ improductæ in diuinis cur implicent. 25.39.
Personæ diuinæ possunt sub aliqua ratione incompleta quasi & partiali concipi absolutæ. 25.67.
Personæ aliæ præter Verbum cur non dicant respectum ad creaturas, vt dictas & manifestandas. 26.70.& seqq.
Personæ productæ quidquid habent à producente quomodo verum. 26.179.
Personæ vnæ, an ad alterius imitationem sit productæ. 26.199.
Personæ diuinæ non habent propriè ideam sui. 26.200.
Personalitas in diuinis quo modo includatur essentialiter in ratione Imaginis. 26.215.
Quidquid de vna persona dicitur in sacra scriptura, etiamsi dicatur cum particula exclusiua, dictum intelligitur de cæteris, vbi non obstat relationis oppositio. 27.37.
Personæ diuinæ quotuplex formalitas. 21.25.
Personæ producens sub qua ratione sit prior origine personæ productæ. 22.35.
Personæ diuinæ quomodo sint simul durationè naturæ, & cognitione. 21.40.
Ad posteriorem quid requiratur. 21.41.
Persona vna diuina includit reliquas intensiuè formaliter, & extensiuè virtualiter. 23.31.& seqq.
Personæ quomodo notionibus ab inuicem discernantur. 24.13.
Personalitas cur sit producibilis, & non natura. 18.5.
Persona quæ supponitur à duabus personis procedentibus necessariò debet esse improducta. 18.18.
Persona improducta & reliquarum productiua alia esse non potest, quàm persona Patris cum proprietate spiratiua. 18.19.
Persona, quæ est prima in Trinitate, cur non potuerit in ratione personæ constitui personalitate spiratiua, & proprietate generandi. 18.19.
Personæ plures in Deo esse non possunt quàm tres. 18.20.
Personarum multiplicatio in Deo necessariò fundari debet in origine producentis & producti. 18.10.
Personarum diuinarum ordo. 19.8.
Persona directè & formaliter importat hypostasin, indirectè verò, & materialiter naturam. 20.1.
Personæ diuinæ constituuntur, & distinguuntur per proprietates personales. 20.11.& seqq.
Persona cur habeat constitutiuum & non personalitas. 20.14.
Personarum constitutio quomodo sit realis, & quomodo per intellectum. 20.17.
Personæ diuinæ constituuntur, & distinguuntur relationibus. 20.32.& seqq.
Personas diuinas constitui proprietatibus absolutis, & simul referri proprietatibus relatiuis aduenientibus personis iam cõstitutis per suas proprietates absolutas an implicet? 20.36.& seqq.
Personæ non constituuntur relationibus sub ratione originis. 20.44.
Persona Patris an constituatur per expressam rationem Paternitatis vt conceptam solùm & non vt exercitam. 20.45.& seqq.
Personæ diuinæ re ipsa constituuntur relatione vt Relatio est formaliter. 20.56.& seqq.
Personæ diuinæ constituũtur etiã originibus. 20.61
Personæ si adæquatè concipiantur, concipi debent conceptu relatiuo. 20.64.
Personæ diuinæ si concipiantur conceptu confuso & inadæquato, quomodo debeant concipi. 20.65.& seqq.
Personalitates increatæ concepta iuxta exigentiam tres formalitates includi. 20.70.
Persona quoad modum significandi, non quoad rem significatam importat perfectionem absolutam. 20.72.
Persona diuina absolutè & respectiuè constituitur. 20.80.
Persona est intellectualis naturæ individua substantia, quomodo intelligenda? 20.81.
Personæ diuinæ quomodo omnes simul ad extra creent in sententia Scoti. 22.13.
Inter diuinas personas est realis prioritas & posterioritas originis non autem naturæ. 22.17.& seqq.

Proprietas personalis debet precedere omnem aliam proprietatem cùm sit primum complementum naturæ in ordine ad operationes omnes ipsius. 27.130.
Persona divina, qua ratione dicantur cum gratia nobis dari. 28.62.& seqq.
Personæ divinæ non fiunt nobis per ipsam gratiam substantialiter, sed tantùm moraliter præsentes: fiunt autem substantialiter præsentes per gloriam. 28.69 & seqq.
Personæ divinæ etiam per gratiam dici possunt fieri nobis substantialiter præsentes ratione juris ad gloriam. 28.71.
Personæ divinæ quo pacto fieri possint sub dominio & possessione creaturæ rationalis. 28.79.
Personæ divinæ non mittuntur ad nos nisi per dona supernaturalia & gratuita. 28.81.
Personæ divinæ per solam gratiam gratum facientem ad nos perfectè mittuntur, inchoatiuè verò per quodcunque donum supernaturale. 28.86.& seqq.
Personæ divinæ mittuntur ad peccatorem inchoatiuè ratione auxiliorum & actuum supernaturalium. 28.89.
Personæ divinæ manent in peccatore ratione habitus fidei & spei. 28.ibid.
Personæ divinæ non per quodlibet augmentum gratiæ mittuntur. 28.91.
Personæ divinæ peculiari titulo mittuntur ad beatos. 28.93.
Personæ divinæ moraliter saltem mitterentur ad eum, qui sola condonatione extrinseca iustificaretur. 28.97.& seq.
Personæ divinæ missæ sunt ad omnes Angelos initio creationis & ad nostros Protoparentes. 28.106.
An personæ divinæ visibiliter missæ sint ad antiquos Patres. 28.ibid.
Vna persona divinâ missione invisibili ad nos venire posset sine alia, de facto tamen omnes veniunt. 28.101.
Personam Spiritus S. mittere non potest Christus vt homo. 28.103.
Vna persona divina est apud aliam, an & quo pacto sit concedenda. 29.87.
Personam esse in sinu alterius soli Filio competit respectu patris. 29.86.
Persona divina non est in alia per illapsum. 29.84.

Plato.

Plato primus fuit idearum inuentor. 13.1.

Possessio.

Possessio importat quietem & firmitatem rei possessæ. 7.2.

Possibile.

Possibile quomodo habeat locum intra Deum, cum quidquid in Deo est, actus esse debeat. 23.3. *Vide Vo. creatura & lumen gloriæ.* ibid.

Potestas antecedés & consequés.

Potestas antecedens est, qua simpliciter possumus producere vel non producere effectum, quousque illum actu non produxerimus. 12.250.
Consequens est, quæ nulla facta suppositione libera determinationis nostræ voluntatis, & antecedenter & consequenter nos relinquit indifferentes ad vtrumlibet faciendum. ibid.
Præscitum à Deo non potest non fore potestate solum consequente. ibid.

Potentia.

Potentia productiua ad extra est perfectio intrinseca Dei. 26.130.& seq.
Potentia productiua Notionalis realis in Deo datur. 23.2.
Potentia proximè productiua, quæ requirat. 23.24.
Potentia productiua ad extra in quo sensu possit dici perfectior potentia productiua ad intra. 23.36.& seqq.
Potentia productiua æquinoca non desumit perfectionem suam ex perfectiore termino producibili. 23.38.
Potentia productiua ad intra non continetur sub omnipotentia Dei. 23.49.& seqq.
Potentia operatiua respicit determinatam suppositi operationem, à qua proximè specificatur. 19.74.
Potentia cognosci non potest non cognito termino talis potentiæ. 3.107.
Potentia actiua non autem passiua est in Deo. 3.18.& 17.1.
Potentia passiua includit privationem alicuius perfectionis. 3.18.
Potentia actiua non est ad perficiendum se, sed alia à se. 3.18.
Potentia passiua intelligibilitatis est tantùm extrinseca & grammaticalis. 5.30.
Potentia producibilitatis prout hæc dicit solam non repugnantiam ad esse, non videtur neganda Deo. 6.22.
Potentia nequit exigere actum nisi cum eo exigat obiectum specificans actum. 7.43.
Potentia infinitas arguit solum infinitatem syncategorematicam termini. 8.51.
Per potentiam Deus est præsens rebus omnibus. 8.52.
Præsentia & Essentia præsentiam supponit præsentia Dei in rebus per potentiam. 8.52.
Inter potentiam & obiectum debet esse proportio in eodem genere vitæ. 9.7.
Potentia naturaliter fertur tantùm in obiectum suum sub eadem & non maiori abstractione positum. 9.13.
Actus vitalis non pendet à potentia media actione distincta. 9.69.
Potentia diuina quia est in ratione potentiæ illimitata non potest exprimi ab vlla specie creata. 9.80.
Nulla potentia corporea attingere potest Deum. 9.123.
Potentia vegetatiua nequit per actum vitæ sensitiuæ percipere obiectum sensibile. 9.127.
Neque sensitiua per actum vitæ intellectiuæ obiectum intelligibile. 9.127.
Potentia per supernaturalitatem non extrahitur à genere vitæ in quo est. 9.132.

Potentia vitalis in ratione percipiendi obiectum ab intrinseco completa esse debet, & solùm potest esse complebilis in ratione productibilitatis. 9.128
Nulla potentia corporea vitalis potest ferri in vllum obiectum spirituale. 9.130.
Potentia corporea minùs distat ab ente spirituali in ratione Entis, quâ intellectus creatus a Deo: non autem in ratione obiecti & potentia. 9.130
Inter potentiam & obiectum attendenda est proportio commensurationis habitudinis ad terminum. 9.130.
Potentia ad visionem beatam non concurrit secundùm rationem specificam sed genericam. 9.281
Potentia in via non solent operari secundùm vltimum posse bene verò in Patria. 9.196.
Potentia Dei est principium vniuersale, actus verò liber particulare. 9.348.
Potentia actiua est principium transmutandi alterum in quantum alterum. 17.1.
Potentia passiua est principium transmutandi ab altero, in quantum altero. 17.1.
Potentia actiua Dei ad intra respectu Notionalium habet veram & propriam rationem potentiæ. 17.1.& 23.nu.2.& seqq.
Potentia actiua Dei ad intra respectu actuum essentialium non habet veram rationem potentiæ. 17.1.& 3.
Est in Deo potentia actiua productiua ad extra. 17.4.
Hæc potentia nullum includit ordinem realem ad creaturas. 17.5.
Euidenti discursu potest demonstrari hæc potentia in Deo. 17.6.
Potentia diuina productiua ad extra non distinguitur ex natura rei ab essentia diuina & reliquis attributis. 17.7.
Potentia diuina non tantùm quâ diuina, sed etiam quâ potentia includit formaliter essentiã. 17.17.
Potentia secundùm rationem formalem explicitam non distinguitur ab intellectu & voluntate nisi vt includens ab incluso. 17.20.
Potentia executiua non completur in Deo proximè per actum liberum voluntatis sed per potentiam in actu primo indifferentem. 17.23.
Potentiam executiuam in Deo complet intellectio vt actus directiuus operis. 17.23.
Potentia Dei actiua ad extra eadem est directiua applicatiua & executiua. 17.29.
Potentia Dei actiua ad extra est infinita ex parte subiecti, seu ab essentia diuina. 17.44.
Eadem est infinita ex parte termini producibilis. 17.46.
Eadem esse tam intensiuè, quàm extensiuè infinitam, ratione naturali demonstrari potest. 17.53
Discrimen inter obiectum potentiæ & scientiæ diuinæ. 17.54.
Potentiæ diuinæ obiectum non solùm est ens, sed etiam non ens. 17.55.
Potentiæ diuinæ obiectum non est Deus. 17.57.
Potentia Dei non potest se extendere ad præterita reduplicatiuè. 17.61.
Sed specificatiuè. 17.61.
Potentia diuina diuiditur in ordinatam & absolutam. 17.62.
Per potentiam non est Deus in spatio imaginario. 8.44.
Potentia cognoscitiua sub quo abstractionis genere est, sub eodem est cognitio naturalis ab ea producta. 9.152.
Potentia naturalis est similior obiecto in modo essendi, actus verò in ratione representandi, 9.154.
Quomodo Deus producat extrinsecos effectus. 14.85.& 88.

Predefinitio.

Predefinire est aliquid velle vt absolutè fiat. 14.138.
Predefinire antecedenter ad humanam libertatem est, antequam tales actus sint præuisi vt futuri dependenter à libera voluntate creata, in prio re signo rationis decernere. 14 ibid.
Nulla necessitas cogit ponere in Deo predefinitionem huiusmodi. 14.146.
Licet predefinitio actuum liberorum necessaria non sit, cum libertate tamen creata non pugnat. 14.140.
Posita predefinitione Dei implicat oppositum fieri. 14.139.

Prædestinatio.

Prædestinatio non est aliquod attributum in Deo. 3.20.
Prædestinatio ponit perfectionẽ in creatura. 3.20.
Non est melius Deo prædestinare quàm non prædestinare. ibidem.
Prædestinationis suæ seriem vident Beati in Verbo. 9.446.
Prædestinatio est transmissio creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ. 15.1.
Prædestinatio principaliter importat efficacem actum voluntatis gloriam decernentis, & media eligentis: minùs principaliter actum intellectus disponentis media. 15.6.& seqq.
Tota ratio prædestinandi hos fuit merum Dei Beneplacitum. 15.19 & 16.48.
Opera moralia & obicis remotio non sunt Deo causa prædestinandi hos præ alijs. 15.19.
Deus non prædestinat ex bono vsu gratiæ aut liberi arbitrij futura. 15.27.
Ad prædestinationem requiritur creaturæ non repugnantia per modum conditionis, non autem motiui. 15.30.
Christi merita sunt causa nostræ prædestinationis. 15.39 & seqq.
Christi merita non sunt causa prædestinationis ipsius Christi. 15.45.
Christi merita non sunt causa nostræ Electionis, quatenus hæc dicit electionem vnius præ alio. 15.47.
Cur merita Christi non numerentur inter effectus diuinæ prædestinationis. 15.49.
Prædestinatio completa duo importat: electionem ad gloriam & præparationem mediorum. 15.50.
Prædestinatio ad gloriam decreta est dependenter ab operibus gratiæ in genere causæ meritoriæ. 15.61.& seqq.
Ordo decretorum Dei circa prædestinationem adultorum & parvulorum. 15.101.
Parvuli non prædestinantur ad gloriam ex

meritis. 15.103.
Prædestinatus non semper discernitur à non prædestinato per primam gratiam congruam, sed per vltimam finalem. 15.107.
In tota serie mediorum multa conferuntur vt præmia intuitu præcedentium. 15.108.
Conditiones necessariæ ad effectum prædestinationis. 15.133.
Prædestinatio ad gloriam ex meritis est opus purè misericordiæ, quia innititur primæ gratiæ gratuitæ. 13 132.
Media Salutis vt Incarnatio &c. vt sic considerata sunt solum effectus diuinæ prouidentiæ. 15. 134.
Vt verò applicata prædestinato sunt effectus diuinæ prædestinationis. ibid.
Non omnia bona naturalia sunt effectus diuinæ prædestinationis. 15.146.
Sed tantùm ea quæ per modum medij aut dispositionis ad gloriam consequendam conferunt, aut ad eius augmentum. 15.147.
Omnia bona supernaturalia in Prædestinato sunt effectus prædestinationis. 15.152.
In prædestinatis permissio peccati numeratur inter effectus prædestinationis. 15.172.
Permissio peccati in vno sæpe est effectus prædestinationis in alio. 15.176.
Prædestinatio incipit à prima vocatione congrua, non autem reprobatio à negatione eiusdem. 16. 49.
Si prædestinatio includit electionem ad primam gratiam, non est in nostra potestate, secus, si tantùm dicat electionem ad gloriam. 16.65.

Prædicamentum.

Prædicamenta de Deo secundùm omnem proprietatem enunciari non possunt. 5.40.
Prædicamenta de Deo propriè, id est, non metaphoricè, non tamen vniuocè dicuntur. 5.42.

Prędicatio.

Prædicari in quid & in recto nihil potest, nisi quod formaliter inest. 3.56.
Prædicatio abstracta denotat quidditatẽ rei. 3.56.
Prædicatio in abstracto non requirit tantùm identicam inclusionem. 19.115.
Prædicationes quando fiunt per Verbum faciunt sensum formalem & explicitum. 19.159.
Prædicata, quæ diuinis Relationibus attribui possunt in triplici sunt differentia. 19.182. *& seqq.*
Prædicantur attributa denominatiuè de Deo non secundùm rem, sed secundùm modum nostrum significandi. 3.66.
Prædicatio minima diuinorum attributorum etiam reduplicatiua admittenda est, modo reduplicatio non cadat supra rationem explicitam. 3.140.

Practicus. Pręmissa.

Præmissa naturalis ex connexione cum præmissa supernaturali elenatur ad participandum aliquem gradum certitudinis supernaturalis: Et in quo hæc Elenatio consistat. 1.73.
Præmissa naturalis cognita per discursum vt contenta in præmissa reuelata credi potest ex testimonio diuino explicitè & formaliter, vel implicitè & virtualiter. 1.74.
Præmissa probabilis aut contingens non potest ex connexione cum præmissa supernaturali elenari ad participandum aliquem gradum maioris certitudinis, eò quòd talis præmissa probabilis non censeatur implicitè contineri in propositione formaliter reuelata. 1.75.
Præmissa euidens non potest præmissa credita fide diuina communicare aliquem gradum euidentiæ, potest tamen præmissa credita fide diuina communicare aliquem gradum certitudinis præmissæ naturali. 1.75.
Practicus habitus est gratia alterius, cùm non sistat in sola veritate sui obiecti cognoscenda, sed vlteriùs tendat ad actum seu opus à se distinctum dirigendum & regulandum. 1.95.
Practica scientia debet versari circa obiectum operabile modo operabili. 1.98.
Practica scientia non requirit vt possit immediatè operari circa finem, sed sat est si operari possit circa media quibus finem consequimur. 1.100.
Practica notitia supponit in sciente liberam facultatem exercendi opus, cuius notitia ipsa practica est directiua. 1.99.
Potest vnus idemque habitus esse formaliter practicus & formaliter speculatiuus, cùm possit eadem notitia esse practica & speculatiua simul. 1.105.
Axioma illud intellectus extensione sit practicus, quomodo intelligendum. 1.105.
Ratio practici & speculatiui non debet desumi ex intrinseca ordinatione scientis, sed ex intrinseca natura & conditione obiecti. 1.110.

Prępositio.

Præpositiones importantes habitudinem termini ad principium productiuum tribui non possunt nisi solis personis procedentibus respectu producentium. 29.59.
Præpositiones importantes solam habitudinem causæ formalis tribui possunt tam notionalibus, quam essentialibus respectu quarumcunque perfectionum diuinarum. ibid. 68.

Perspectiua.

Perspectiua quodnam obiectum, & quomodo subalternetur Geometriæ. 1.113.

Physica.

Physica est subalternans Medicinæ. 1.115.

Præscientia.

Præscientia futurorum non ladit libertatem liberi arbitrij. 12.148.
Præscitum non potest non fieri potestate solùm consequente. 12.151.

Prędentia Dei.

Deus fieri potest præsens rebus sine sui mutatione. 8.8.
Discrimen inter præsentiam Dei & immensitatem Dei. 8.9.
Præsentia competit Deo in tempore & libere. 8.9.

Ex præcisa operatione Dei in creaturas non colligitur evidenter intima præsentia Dei in rebus omnibus. 8.16.& seqq.
Ex actione Dei creativa mediatè colligitur intima præsentia Dei in rebus omnibus. 8.22.
De fide videtur esse Deum esse extra hunc mundum negativè. 8.28.
Negari non potest Deum esse actu extra hunc mũdum etiam positivè. 8.32.
Deus ratione suæ immensitatis actu occupat infinita spatia imaginaria extra hunc mundum. 8.35.& seqq.
Præsentia realis dicit terminum realem saltem intrinsecum, non verò necessario extrinsecum. 8.50.
Deus est in rebus per essentiam præsentiam & potentiam. 8.52.
Per essentiam est intimè præsens rebus Deus, quia est intimè conjuncta & indistans à rebus ejus substantia. 8.52.
Per potentiam est Deus præsens rebus, quia omnia producit & conservat. 8.51.
Deus est in rebus per intimam præsentiam & illapsum. 8.56.
Præsentia potentiæ necessario supponit præsentiam, & hæc essentiæ præsentiam. 8.52.
Per præsentiam est Deus præsens rebus, quia omnia eius cognitioni sunt præsentia. ibid.
Omnia sunt in Deo sicut effectus in causâ, & Deus est in rebus, sicut causa in effectu. 8.57.
Deus non est proprie in loco. 8.58.
Deus est specialiter in mundis tripliciter. 8.59.
Agens passo non necessario debet esse intimè præsens. 8.16 & seqq.
In passum tempore distans cur non possit agens agere, possit in distans loco. 8.26.

Præteritum.

Præterito caret æternitas. 7.6.
Præteritum dicit rem non esse sed fuisse. 7.6.
Præteritum in quo admitti potest ratione complementi ab operationibus accepti. 7.70.
Præteritum non repugnat æternitati extrinsecè connotativè. 12.84.
Potentia Dei non potest se extendere ad præterita reduplicativè sed specificativè. 17.61.

Principium. Producere. Processio. Productio.

Principium realiter influens in rebus creatis reciprocatur cum causâ. 25.36.
Principij Ratio analogicè dicitur de principio, Notionali, & Essentiali. 25.27.& seqq.
Producens semper distingui debet à producto, sive producens sit suppositum, sive solum natura individuum. 25.35.& seqq. 12.288.& seqq.
Producere importat solum respectum producentis ad productum. 26.43.
Procedere per se ex cognitione obiecti & præcedere concomitanter quomodo differant. 26 80.
Principium quod complet hypostatice principium quo sine quo complemento principium quo non est proximè aptum ad producendum. 27.71.
Procedere magis propriè ab uno quàm alio: immediatiùs procedere ab uno quam alio quid sit. 27.85.
Processio mediata Spiritus S. à Patre in quo consistat. 27.90.
Principium productivum quo in divinis non potest esse essentia aut ratio aliqua absoluta. 23 14.& seqq.
In principio productio spectari debet & ratio productiva & ratio communicativa. 25.26.
Processionum divinarum unitocatio in ratione communicationis consistit. 23.33.
Principia duo productiva ad intra non sunt concedenda, licet sint duo supposita producentia. 23. 41.& seqq & 25.10.
Principium productivum & terminus producibilis cur non habeant rationem Notionum. 24 9.
Principij nomen dupliciter de Deo dicitur, notionaliter, & essentialiter. 25.4.
Principij Notionalis ratio respectu productionum ad intra in divinis an concedenda. 25. 6.& seq.
Principium est quod realiter influit esse in terminum a se distinctum. 25.6.
Principij Notionalis ratio peculiari modo convenit Patri. 25.8.
Primitas principij in quo consistat. 25.9.
Principiatio & principiatum in divinis non sunt concedenda. 25.11.
Principij nomen cur Deo ad intra conveniat & non ratio causæ. 25.23.
Principium latiùs patet quàm causa. 25.26.
Propter quod unumquodque tale & illud magis, cur in divinis locum non habeat. 27.100.
Processio Verbi tantùm est generatio. 18. 100.& seqq.
Procedere per modum naturæ quid sit iuxta Doctorum sententias. 18.107.
Processio denominationem suam sumit ab eo quod formaliter communicatur. 18.123.
Principium adæquatum Verbi & Amoris in divinis quod nam sit. 18.161.
Productio essentialiter terminatur ad rei existentiam. 19.175.
Principium Theologici discursus non potest esse veritas revelata, cognita notitia evidente naturali. 1.49.
Productio sui ipsius, vel à producto implicat. 2 4.
Improductum in qualibet serie individuorum, aut specierum cur implicet. 2.5.
Processio realis datur in Deo. 18.2.
Processio arguit naturæ divinæ fœcunditatem. 18. 4.
Procedere per modum effectus à causâ quid sit. 18.7.
Processio in Deo non est per modum Emanationis transeuntis, neque per modum effectus à causâ, sed per modum termini consubstantialis principio producenti in eadem natura subsistentis. 18.5.
Producere & communicare quomodo differant. 18.10.
Processiones passivæ duæ tantùm sunt in Deo realiter distinctæ. 18.15.
Processiones passivæ specie quasi differunt in Deo. 18.16..

Proceſſiones paſſivas multiplicari ſola fide conſtat. 18.23.
Proceſſiones activæ in perſonis Producentibus duæ ſunt realiter à paſſivis diſtinctæ. 18.28.
Proceſſiones divinæ non ſunt operationes naturæ, ſed intellectus & voluntatis. 18.39. & 42.
Productiva vis ad intra licèt radicetur in fœcunditate Naturæ, proximè tamen fundatur in ipſo Intelligere & Velle divino. 18.46. & 47.
Principium producendi quo ita divinis ſive adæquatum, ſive inadæquatum non poteſt eſſe aliquid abſolutum. 18.81. & ſeqq.
Principium productivum duo eſſentialiter importat & aſſimilationem termini, & diſtinctionem à Termino. 18.85.
Principium communicativum in divinis aliud proximum, aliud remotum. ibid. 98.
Principij productivi non eſt aſſimilare ſibi terminum, bene autem communicativi. 18.95.
Principium productivum in divinis ex variatione ſuppoſitorum diſtinctorum ad eundem terminum concurrentium dupliciter variari poteſt. 27.127.
Principium productivum Spiritus S. eſt totum in Patre & totum in Filio ſubjectivè, non autem objectivè. 27.138.
Principium productivum ad Extra quænam requirat. 27.139.

Prioritas, & Poſterioritas.

Prioritas omnis in Deo aut eſt actu aut virtute. 26.162.
Prioritas & poſterioritas originis compatitur ſecum ſimultatem durationis. 26.103.
Prioritas originis in Deo ſupponit aliam prioritatem virtualem reſpectu cujus eſt origine prius. 26.63.
Prioritas & poſterioritas non eſt inter Relationes divinas, quatenus ad inſtar Relationum Prædicamentalium concipiuntur reſultare ex originibus. 22.25.
Prioritas & poſterioritas realis originis non intercedit niſi inter realiter diſtincta. 22.26.
Prioritas & poſterioritas naturalis exigentiæ & objectivæ præconceptibilitatis in Deo eſt admittenda. 22.29.
Prioritas ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam quid, & utrum in Deo admittenda. 22.31.
Prioritas & poſterioritas, in quo, in Deo nulla eſt, ſed tantùm à quo. 22.33.
Prioritas & poſterioritas durationis & dignitatis in Deo nulla. 22.34.
Prioritas & Poſterioritas, imò & ſimultas in diverſo genere reperiuntur tam in creatis, quàm in increatis. 22.39. & ſeq.
Prioritas originis compatitur ſecum poſterioritatem in alio genere. 22.34.
Prioritatis & Poſterioritatis ſigna in actibus intellectus & voluntatis divinæ an ſint realia, an rationis. ibid. 35.
Prioritatis & poſterioritatis inſtantia in actibus intellectus & voluntatis divinæ non deſumunt intellectui increato. 23.53.
Prioritas & poſterioritas inter actus intellectus & voluntatis divinæ unde ſumenda. 22.54. & ſeq.
Prioritas & poſterioritas in actibus divini intellectus circa obiecta neceſſaria & libera unde deſumenda. 22.61.
Prioritas & poſterioritas in actibus divinæ voluntatis circa obiecta neceſſaria & contingentia unde petenda. 22.65.
Prioritas alia realis ſeu actualis, alia rationis, ſeu virtualis. 22.1.
Prioritas & poſterioritas in concipiendo fundat prioritatem & poſterioritatem in ſignificando. 20.69.
Qualem prioritatem aut poſterioritatem importent præſens, præteritum, & futurum. 20.71.
Prioritas & poſterioritas in quo conſiſtat. 22.1.
Prioritas naturæ & originis in quo conſiſtunt. 22.21. & ſeqq.
Prioritas & poſterioritas eſt etiam inter potentias productivitatis & producibilitatis, nec non inter ipſas formales origines activas & paſſivas. 22.24.

Prophetę.

A nullis prophetis Deum clarè in ſeipſo viſum fuiſſe probabile eſt. 9.503. & 506.
Propheta habens evidentiam in atteſtante, Theologicum diſcurſum formare poteſt de obiecto ſibi revelato. 1.51.

Proportio.

Eſt aliqua proportio inter Deum & intellectum creatum, non autem inter oculum & Spiritum in ratione obiecti & potentiæ. 9.7.

Pronomina, propoſitio.

Pronomina Noſtrum & Meum important aliquam habitudinem cauſæ, vel effectus in eo, de quo talia pronomina dicuntur. 27.164.
Pronomina Meum & Noſtrum an coniungi poſſint cum quolibet nomine ſignificante aliquam perfectionem divinam, ſive in abſtracto, ſive in concreto. 27.165. & ſeq.
Propoſitiones ſæpe poſſunt eſſe ſuſpectæ non ex intrinſeca ſignificatione, ſed ex extrinſeca intentione proferentis. 25.19.
Propoſitio per ſe ſine nota quoad ſe, & propoſitio nota quoad nos, quænam ſit. 2.12.
Facta ſuppoſitione rei futuræ propoſitio de ea ſit determinatè vera. 12.89
Propoſitio enuncians futurum præcedit durationè exiſtentiam rei futuræ, non cauſalitate. 12.112.
Propoſitio malè ſonans & piarum aurium offenſiva quænam ſit. 29 6.
Propoſitio ſcandaloſa, quæ? ibid. 8.
Propoſitio ſeditioſa. ibid. 9.
Propoſitio ſchiſmatica. ibid. 10.
Propoſitio periculoſa. ibid. 11.
Propoſitio blaſphema. ibid. 12.
Propoſitio impia, arrogans, improbabilis quæ ibid. 13. 14. & 15.

Proprium.

Proprium unius Naturæ non poteſt fieri proprium alterius Naturæ. 9.199.
Proprius modus operandi Dei fieri poteſt connaturalis creaturæ accidentalis, non autem ſubſtantialis.

tiali. 9.239.
Nulla proprietas eſt eminentior quoad eſſe, re, cuius eſt proprietas. 9.112.

Particula Quaſi.

Particula Quaſi quam vim habeat frequenter in ſcriptura. 18.100.

Quaternitas.

Quaternitas non rerum, ſed Relationum in Deo admittenda eſt. 19.34.

Particula quo.

Quo eſt particula reduplicativa eſſentialium praedicatorum. 19.100.

Quinitas Rerum.

Quinque Notiones non important quinitatem rerum in Deo. 24.15.

Ratio Theologica.

Ratio Theologica & ratio Mathematica quid. 19.85.

Rectitudo.

Rectitudo duplex in actibus, altera moralis in ordine ad mores, altera artificialis in ordine ad artem. 1.96.

Regula.

Quae Regulae ſeruanda in Myſterio SS. Trinitatis. 29.1.

Relatio.

Relatio in Deo excluditur à ratione attributi. 3.20.
Relationes & eſſentia divina nõ ſunt ratione Theologica diſtinguenda. 3.26.
Relationes divinae non diſtinguuntur per aliquid abſolutum, ſed ſe ipſis. 3.158.
Relationes divina cum eſſentia fundare non poſſunt inaqualitatem. 3.158.
Relatio vt Relatio non ordinatur ad componendum vnum tertium. 5.4.&5.
Relativa vndenam ſumant multitudinem ſuam. 18.33.
Relatio duplicis quaſi generis reperitur in diuinis, alia formaliter conſtitutiua perſonae, alia ſolùm complens proximum principium producendi. 18.36.
Relatio Tranſcendentalis eſt actiua. 18.95.
Relationes reales dantur in Deo. 19.1.
Relationes divina ſunt reales non tantùm ſecundùm eſſe, in, ſed etiam ſecundùm eſſe, ad. 9.3. & ſeqq.
Relationes divina exercent realem reſpectum ad inuicem per ipſum eſſe ad. 9.4.
Relationes reales realiter inter ſe diſtincta tres tantùm ſunt in Deo. 19.6.& ſeqq.
Praeter Relationes Perſonales datur quarta Relatio ſpirationis actiuę Patri & Filio communis. 19.9.& ſeqq.
Relationum multiplicatio non infert multiplicationem rerum & cur. 19.13.& 46.
Relationes in Deo non ſunt niſi quatuor. 19.16. & ſeqq.
Relatio fundata in vnitate praeexigit fundamentum realiter diſtinctum. 19.16.
Relatio eſt cuius totum eſſe eſt ad aliud quomodo intelligendum. 19.48.
Relatio non eſt tantùm conditio diſtinguens perſonam producentem à producta, ſed etiam eſt ratio formalis conſtituens proximum principium producendi. 19.82.
Relationes divina nullo pacto ex natura rei diſtinguuntur ab eſſentia. 19.85.
Relationes divina inadaequatè identificantur cum eſſentia, & eſſentia cum quauis earum, inter ſe verò realiter diſtinguuntur. 19.89.
Relatio non ita identificatur Eſſentiae, ſicut Eſſentia ſibi ipſi. 19.92.
Relationes implicitè includuntur in obiectiuo conceptu naturae divinae, atque adeo illae ſunt de eſſentia Naturae divinae. 19.113.& ſeqq.
Relationes divina virtualiter diſtinguuntur à Natura ſecundùm conceptum explicitum, non autem implicitum. 19.136.
Relationes divina includunt eſſentialiter Naturam diuinam, & non tantùm identicè. 19.150.& ſeq.
Relatio divina limitatur tantùm ad non includendam expoſitam correlationem. 19.152.
Relatio divina concipi poteſt vt adueniens Deitati, & vt includens Deitatem. 19.153.
Relatio eſt ſecundùm ſe tota reſpectiua ſecundùm rationem explicitam, non autem ſecundùm rationem implicitam. 19.154.
Relationes divina exiſtunt exiſtentia relativa ratione diſtincta ab exiſtentia abſoluta Naturae. 19.172.& ſeqq.
Relatio ſecundùm explicitum conceptum non includit eſſentiam, includit tamen exiſtentiam relativam. 19.173.
Relationibus diuinis triplicis generis praedicata conueniunt. 19.182.& ſeqq.
Relatio divina non eſt modus naturae. 19.188.
Relationes divina ab eſſentia etiam virtualiter diſtincta perfectionem important infinitam non ſimpliciter, ſed in ſuo duntaxat genere. 19.199.
Relativa perfectiones in Deo multiplicantur. 19.206.
Relationum limitatio non prouenit ex imperfectione, ſed ex eſſentiali oppoſitione. 19.213.
Relationes divina non differunt propriè ſpecie inter ſe aut numero, differunt tamen quaſi ſpecie & impropriè individualiter. 19.216.& ſeqq.
Relationes divina non ſunt propriè individua, dici tamen poſſunt differre numero non quidem poſitiuè ſed negatiuè. 19.221.
Relatio vt ſic ab eſſentia praciſa an ſit formaliter Deus. 20.20.
Relatio in quo ſenſu conſtituat aliquid ad ſe. 20.54.
Relatio ſub ratione Relationis reipſa perſonas conſtituit. 20.56.& ſeqq.
Relatio divina conſtituit Perſonam vt tranſcendentalis & Praedicamentalis ſimul ſecluſis imperfectionibus. 20.61.
Relatio identitatis cur realis non ſit. 20.72.
Relatiuum poteſt producere ſuum correlatiuum, quia ad hoc ſufficit prioritas originis. 20.75.
Ad Relationem non eſt per ſe modus, quomodo

verum?

verum? 27.76.
Relationes diuinæ quomodo se habeant ad Essentiam & ad inuicem. 20.79.
Relationes diuinæ quomodo compleant Naturam, & compleantur à Natura. 21.15.
Sub qua ratione habeant rationem perfectionis simpliciter simplicis. 21.29.
Relationes diuinæ sub qua ratione non habeant prioritatem & posterioritatem inter se. 22.25.
Relatio in diuinis sola est formalis ratio producendi, & sub qua ratione considerata. 23.22. & seq.
Relatio cur non sit productiua ad extra, cùm tamẽ sit productiua ad intra. 23.39. & seqq.
Relationes sunt quid superiùs ad proprietates personales. 24.14.
Relatio Verbi est eadem cum Relatione Filiationis sola ratione inadæquata diuersa. 26.28.
Relatio Filiationis magis exprimit identitatem naturæ & ordinem ad genitorem. 26.28.
Relatio diuina vt sic non est representatiua alicuius obiecti. 26.71.
Eadem relatione refertur Filius in diuinis ad Patrem, & Imago ad Prototypon, licet non eodem modo. 26.214.
Relatio Filiationis Verbi, & Imaginis quomodo inter se differant. 26.224.
Relatio Paternitatis & Filiationis quomodo compleat spirationem actiuam. 27.132.

Reprobatio.

Reprobatio principaliter importat actum voluntatis, connotato tantùm actu intellectus culpam præuidentis. 15.9.
In statu Naturæ & integræ & lapsæ voluit Deus omnes homines saluos fieri. 16.11.
Reprobatio alia est executiua, alia intentionalis. 16.40.
Nemo fuit à gloria efficaciter exclusus ante demerita præuisa. 16.45.
Exclusio à gratia efficaci saltem in Angelis nullam supponit causam. 16.47.
Si Reprobatio incipit à Negatione congruæ vocationis, eius saltem in Angelis nulla datur causa. 16.48.
Si Reprobatio incipit ab exclusione à gloria datur Reprobationis causa. 16.48.
Causa reprobationis parnulorum est originale. 16.48.
In adultis sunt demerita finalia. 16.48.
Reprobatio non incipit à negatione congruæ vocationis vt prædestinatio. 16.49.
Esau reprobatus est antequam quidquam mali faceret in temporali executione. 16.50.
Conditiones requisitæ ad effectum reprobationis. 16.54.
Peccata reproborum nequeunt esse effectus reprobationis. ibid.
Sola executio æterna pœnæ est effectus reprobationis. 16.61.
Nullum bonum naturale vel supernaturale est effectus reprobationis. 16.62.
Permissio peccati originalis, cum quo paruuli decedunt, non est effectus reprobationis. 16.64.
Si reprobatio incipit à negatione gratiæ non est in hominis potestate reprobari; si ab exclusione à gloria est in hominis potestate. 16.65. & 67.

Res.

Res multiplicatur, non ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci. 18.33.

Respectus.

Respectus aut ordo realis Dei ad creaturas possibiles nullus datur. 26.139.
Necessarius est respectus ad creaturas ad distinguenda attributa, quæ nullum in Deo supponunt fundamentum realis distinctionis. 3.106.
Respectus intrinsecus Dei ad creaturas nullus est. 9.309.
Cognito intuitiuè respectu non necessario cognoscitur intuitiuè terminus ad quem est. 9.394.

Reuelatio.

Multa per Reuelationes cognoscunt beati, quæ ad ipsorum statum pertinent. 9.441.
Reuelatio, circa hoc vel illud obiectum in particulari, cùm applicetur nobis per Testimonium obscurum Ecclesiæ, non potest nobis hoc vel illud obiectum in particulari reuelatum esse euidens, licet euidens sit lumine naturali, verum esse id quod Deus reuelauit. 1.11.
Reuelatio explicita de veritate obiecti est simul reuelatio implicita de falsitate contradictorum, vnde quo testimonio obscuro, sed certo fidei teneo mysteria fidei esse vera, eodem credo contradictoria esse falsa, atque adeo non est euidens nobis, sed tantùm certum certitudine fidei obiectiones contra Mysteria fidei esse solubiles. 1.12.
Reuelatio alia scripta, alia tradita, alia animata. 1.56.
Reuelatio alicuius propositionis censetur se extendere ad ea omnia, quæ cum ea sunt naturaliter connexa. 1.73.
Reuelatio virtualis est ipsa virtualis continentia conclusionis in principio reuelato. 1.84.
Reuelatio diuina per discursum applicata est ratio formalis motiua, sub quo Theologia tendit in suum subiectum. 1.142.

Sacramenta.

Sacramenta vt sic sunt effectus diuinæ prouidentiæ supernaturalis. 15.134.
Sacramenta vt actu applicata prædestinato sunt effectus prædestinationis. ibid.

Salus.

Deus saluare quemlibet potest salua etiam arbitrij libertate. 12.231.
In statu Naturæ & integræ & lapsæ vult Deus omnes homines saluos fieri. 16.11.
Voluntas diuina saluandi omnes non est impropria. 16.21.
Voluntas diuina saluandi omnes est per modum actus prosecutionis, efficacis quidem ex parte Dei, conditionati verò ex parte obiecti. 16.24.
Voluntas saluandi omnes non est tantùm simplex complacentia de possibili salute hominum. 16.22.
Voluntas saluandi omnes non est per modum decreti

creti omnino absolutis independentiis à quacumque conditione. ibid.

Sanctus.

Sanctus cur addatur ad nomen Spiritus. 27.4. & 8.

Sapientia.

Sapientia divina non quà sapientia, sed quà divina formaliter includit bonitatem. 3.37. & 17.17.
Sapientia sumpta pro virtute seu habitu intellectuali requirit evidentiam primarum altissimarumque causarum. 1.29.
Sapientia in communi neque dicit distinctionem, neque unitatem cum bonitate, sed prascindit ab utroque. 3 38
Sapientia divina est magis sibi quàm bonitati una, non per maiorem identitatem actualem, sed virtualem. 3.38.
Sapientia Dei ab omnipotentia non distinguitur sola extrinseca connotatione obiecti intelligibilis & producibilis, sed etiam intrinseca ratione presupposita in ipso Deo. 3 94.
Sapiens non dicitur Deus per solam connotationem Sapientia, quam causat, alias etiam diceretur terra. 3.95.
Sapientia concepta vt divina concipi debet saltem implicitè cum tota plenitudine essendi, quam dicit esse divinam. 3.130.
Sapientia divina explicitè dicit solùm perfectionem sapientia, implicitè vero quidquid perfectionis dicunt attributa divina. 3.136.
Sapientia secundùm precisam rationem Sapientiæ non est ipsa explicita ratio bonitatis. 3.153.
Sapientia divina secundùm explicitam rationem est perfectior attributis voluntatis, omnipotentia & immensitatis. 3.154.
Deus in ratione Sapientia non potest vniri cum creatura rationali. 5.29.
Sapientia divina, quia in ratione Sapientia est illimitata, à nulla specie creata exprimi potest vt est in se. 9.80.
Sapientia divina est in immensitate, & è contra: vera est propositio. 29 69.

Scholastici.

Scholastici à patribus quomodo differant quoad modum probandi principia fidei. 1.16.

Scientia.

Scientia Dei vnicum est in Deo attributum, quia sub vna ratione generali tendit ad omnia obiecta. 3.164.
Scientia Dei in cognosci pendet ab extrinseco. 7 2.
In scientia nullum Pradicatum essentiale supponitur ante evidentiam, cum ipsa certitudo consequatur evidentiam. 1.19.
Scientia distinguitur ab habitu intellectus, quod intellectus appellet assensum principiorum, Scientia vero conclusionum per principia; vnde in evidentia & certitudine non differunt, sed in modo tantùm assentiendi per discursum & simplicem adhasionem. 1. 21.
Scientia subalternata si non habet evidentiam in se, non potest illam accipere per continuationem ad subalternantem existentem in alio subiecto. 1 23.
Scientia potest esse de rebus individuis quando sunt immutabilia vel ratione sui vt Deus, vel quatenus subsistant scientia divina. 1.28.
Speculativa Scientia intrinsecus finis veritas. 1. 95.
Scientia adequata divisio est in Speculativam & Practicam. 1.100.
Scientia Dei iuxta varietatem obiectorum varia habet prioritatem & posterioritatem. 22.62.
Scientia triplex in Deo supponit notitiam triplicis decreti. 22.63.
Scientia visionis in Deo est scientia libera. 26. 162. & 165.
Scientia visionis non potest super scientiam simplicis intelligentia addere aliquid intrinsecum, sed solam connotationem obiecti extrinseci. 26. 168. & 177.
Scientia visionis est infinita tum ratione obiecti primarij, tum fundamentaliter ratione simplicis intelligentia, non tamen formaliter respectu obiecti secundarij nisi tantum extrinsecè & connotativè. 16.177.
Scientia visionis origine precedit in Patre productionem Verbi, sed fundamentaliter tantùm, non formaliter, licet illam à se habeat. 26.177.
Scientia Visionis quomodo communicetur Verbo. 26 179.
Scientiæ Dei divisio. 12.2.
Scientia simplicis intelligentia est necessaria. 12.3. & 12.279.
Scientia visionis Dei est libera. 12 8. & 279.
Scientia media seu conditionata partim est necessaria partim libera. 12.3 & 279.
Deus seipsum cognoscit. 12.4.
Et quidem necessario. 12.5.
Cognoscit Deus seipsum vt obiectum primarium reliqua vt secundaria. 12.7.
Cognitio quà Deus cognoscit se, est perfectè comprehensiua & naturæ, & suimetipsius. 12.8.
Cognoscit Deus creaturas secundùm esse participatum. 12.10.
Scientia Dei quomodo terminetur ad scitum. 14.95.
In sua cognitione vt specie expressa earum cognoscit Deus creaturas possibiles. 12 19. & 47.
Nullum esse aliud habent creatura possibiles extra Deum ad quod divina cognitio terminetur. 12. 23. & seqq.
Vt res cognoscatur sufficit, quòd in Verbo contineatur intentionaliter. 12 38.
Cognitio divina non mutatur dum cognoscit creaturas, quas poterat non cognoscere. 12.49.
Deus certo cognoscit in suis causis futurum contingens à casu. 12.53.
Deus certo prænoscit omnia futura libera. 12.55.
Si possibilis foret realis presentia futurorum in aternitate, necdum ea esset Deo prima ratio cognoscendi futura. 12.77.
Futura libera non cognoscit Deus certò in suis causis proximis. 12.108.
Scientia Dei, qua est simplicis intelligentia, est solùm

lùm remota causa rerum exemplariter dirigendo. 12.113.

Deus non cognoscit futura libera in sua essentia proximè visa vt causa. 12.1.

Deus non cognoscit futura libera in suis ideis independenter à quocunque alio. 12.121.

Idea est Deo ratio cognoscendi futura, posita determinatione ipsorum ad esse futuri. 12.123.

Deus certò cognoscit in suo Decreto futura, quæ solùm pendent ex voluntate Dei. 12.128.

Non certò Deus cognoscit in suo Decreto tanquam in ratione proxima cognoscendi effectus futuros dependenter à voluntate creata. 12.130.

Deus cognoscit futura in se ipsis pro ea duratione, qua extitura sunt extra suas causas. 12.140.

Deo futura repræsentantur vt existentia pro vno tempore, futura verò, vel præterita pro alio. 12.141.

Scientia Dei, qua novit futura, non est causa, sed pura intuitio futurorum. 12.148.

Neque ex scientia approbationis sequitur vlla vis aut læsio nostræ libertatis. 12.150.

Deus priùs ratione cognoscit sua Decreta vt ponenda, quàm vt actu posita. 12.252.

Deus cognoscit negationes, privationes tam physicas, quàm morales, & quidquid fingi potest. 12.261.

Deo ratio immediatè cognoscendi negationes & privationes non est forma aliqua positiva. 12.265.

Implicat Deum cognoscere negationem & privationem non cognita priùs forma, cuius est negatio aut privatio. 12.264.

Hæc forma cognoscenda, est illa bonitas creata, quam negatio aut privatio immediatè removet. 12.266.

Non omnes negationes aut privationes cognoscit Deus scientia visionis, aliquas enim tantùm cognoscit scientia simplicis. 12.268.

Entia rationis nunquam fingenda cognoscit Deus scientia simplicis, qua verò fingentur, scientia visionis. 12.272.

Obiectum scientiæ visionis Dei potest esse necessarium. 12.273.

Scientia Dei est causa rerum non effectiua, sed directiua. 12.276.

Quid scientia simplex sit, & quid scientia approbationis. 12.282.

Scientia Dei est causa negationum indirectè & consequenter. 12.284.

Scientia Dei quomodo terminetur ad Scitum. 14.95. & 110. *Vide Cognitio, Visio.*

Deum cognoscere futura conditionalia, de fide. 12.162.

Cognoscit etiam omnia, quæ à creaturis possibilibus sub quanis occasione futura essent. 166.

Scientia hæc formaliter in Deo est. 172. *certa & infallibilis etiam ex parte rei cognitæ.* 174.

Deum cognoscere futura conditionata ante vllum decretum suæ voluntatis actu positum probatur ex scripturis. 200. *Ex Patribus.* 202. *ad hominem.* 204. *Ex absurdis.* 205. *Ex falsis aduersariorum principijs.* 209. *ratione.* 211.

Scientia conditionata cur dicatur media. 215.

Qua ratione deseruiat Deo ad saluandam cum infallibilitate decreti sui libertatem hominis 216.

Nullius effectus creatus præuidetur ante omne decretum Dei. 217.

Nulla præuidentur merita neque sub conditione futura, nisi dependenter ab electione gratuita. 218.

Scientia conditionata saluat rationem doni specialis in auxilio diuino. 219.

Illà consensus præuidetur futurus viribus gratiæ: ideo vis non infertur creaturæ, si gratia negetur. 221.218.

Futura conditionalia disparata, quoad materialem Veritatem extremorum certò cognoscuntur à Deo ante decretum actu existens, per ordinem ad decretum condit. obiectiuum. 241.

Scientia conditionata Deus cognoscit sua decreta condit. quæ nunquam de facto existent in Deo. 246.

Scientia Dei inuariabilis est quoad intrinsecam perfectionem. 286.296.

Nec certitudo obiecti potuit à Deo abesse, nisi ratione extrinseca terminationis. 302.

Scientia tamen creaturarum possibilium intrinsecam perfectionem superaddit scientiæ. 12.316. *& seqq.*

Scientia exprimit intra intellectum cognoscentis quodlibet obiectum materiale & secundarium. 327.

Scientia diuina repræsentat intra se infinita categorematicè. 338. *etsi infinitum extra Deum implicet existere totum actu.* 353. *& seqq.*

Sensus.

Sensus non potest nisi singulare ac determinatum obiectum cognoscere. 9.152.

Signum.

Varia intellectus diuini signa. 13.20. *& seq.*

Quid & quotuplex voluntas signi in Deo. 14.124

Signum duplicem respectum importat. 26.16.

Signum in diuinis aliud durationis, aliud originis, aliud præcisionis vnius ab alio cum fundamento in re. 26.99.

Signum secundùm Augustinum non sunt sola voces, sed etiam res, ad alias res significandas impositæ. 1.130.

Syllogismi.

Syllogismi expositorij leges. 19.95.

Simplicitas.

Simplicitas in Deo non saluatur cum actuali distinctione relationum ab Essentia. 19.87.

Simplex Deitatis Natura vnum habet esse, viuere, & posse. 3.27.

Deus est omnino simplex. 3.28.

Simplicitas est species vnitatis. 5.initio.

Omne simplex est vnum, non autem omne vnum simplex. ibid.

Summa simplicitas est propria Dei. 5.45.

Simplicitas est perfectio simpliciter simplex. 5.46.

Simplicitas est causa immutabilitatis. 6.initio.

Ex

Ex ſumma ſimplicitate demonſtratur Deus eſſe immutabilis. 6.13.
Summa ſimplicitas eſt fundamentum proximum æternitatis Dei. 7.24.
In re ſimplici non poſſunt plura virtute diſtincta cognoſci niſi per ordinem ad plura actu diſtincta. 3.106.
Vide V. Compoſitio.

Simultas, Similitudo.

Similitudo eſt principium amoris, quem ſenſum habeat. 18.175.
Similitudo alia convenientiæ, alia proportionis; prior ad generationem neceſſaria: Poſterior inſufficiens. 18.179.
Similitudo ad generationem requiſita non eſt ſpectanda ex capacitate termini vel principij, ſed ex propria eſſentia generationis. 18.184.
Simile ab imagine quomodo differat. 26.89.
Simultas durationis quid, & an poſſit ſecum compati aliquam Prioritatem. 20.71.

Spatium Imaginarium.

Spatia Imaginaria, infinita extra hunc mundum Deus actu occupat ratione immenſitatis. 8.35.
Spatium Imaginarium non eſt quid fictum quoad diſtantiam, & capedinem negatiuam. 8.44.

Species.

Propria ſpecies obiecti ſupernaturalis non poteſt eſſe comprincipium cognitionis naturalis. 1.10
Species propria gignit viſionem intuitiuam. ibid.
Species intellectiles pendent à phantaſmatibus in fieri, non tamen in facto eſſe. 1.133.
Species componitur ex duobus conceptibus, quorum vnus perfectè præcindit ab alio, & quædam alia ad rationem ſpeciei requiſita. 19.216. *& ſeqq.*
Species qua de obiecto infinito poteſt eſſe finita, non autem ſpecies in qua. 3.7.
Species de Deo à S. Damaſceno impropriè vſurpatur. 5.42.
Species intelligibilis eſt duplex impreſſa & expreſſa. 9.21.
In ſpecie impreſſa non conſiſtit verbum mentis. 9.38.
Species expreſſa eſt Ratio non tantùm qua, ſed etiam in qua videtur obiectum intentionaliter expreſſum. 9.40.
Speciebus variatis, non variato obiecto in ſe realiter, poteſt viſio variari. 9.44.
Species viſibiles ſi refringantur obiectum apparet fractum. 9.44.
Species propria neceſſaria eſt ad intuitiuam cognitionem. 9.66.
Species impreſſa & habitus producunt actione diſtincta actum vitalem. 9.69.
Species expreſſa in qua diuinæ eſſentiæ repugnat, & cur. 9.3.
Species expreſſa finita non poteſt repreſentare infinitum obiectum. 9.75.
Poteſt ſpecies accidentalis repræſentare obiectum ſubſtantiale. 9.77.
Non poteſt dari ſpecies expreſſa exprimens attributum diuinum vt eſt in ſe. 9.80.
Species impreſſa diuinæ eſſentiæ vt eſt in ſe etiam de poſſibilis neganda eſt 9.89. *eiuſdem vera implicantia.* 9.116.
Species tam impreſſa quàm expreſſa ſubſtituuntur loco obiecti. 9.94.
Species non eſt Inſtrumentum, ſed cauſa principalis partialis cognitionis. 9.103.
Species impreſſa non per omnia gerit vicem obiecti. 9.105.
Species impreſſa non determinat potentiam formaliter, ſed effectiue. 9.109.
Species impreſſa non neceſſariò debet habere eminentius eſſe, quàm res ipſa. 9.112.
Species impreſſæ munus eſt eſſe determinatiuum potentiæ ad obiectum per expreſſionem obiecti intra potentiam cognoſcentis. 9.118.
Lumen gloriæ eſt ſpecies impreſſa creaturarum. 9.217.
Deus creaturas in ſe ipſo vt in ſpecie expreſſa cognoſcit. 9.393.
Species exprimens infinita indiuidua etiam debet eſſe infinita. 9.429.
Deus neque vt ſpecies impreſſa, neque vt expreſſa creaturarum eſt cauſa cur hæ potiùs creaturæ videantur à Beatis. 9.463.
Eſſentia diuina eſt idea creaturarum vt eſt ſpecies expreſſa earum. 13.18.
Res intentionaliter expreſſa in Angelo non dicitur idea defectu potentiæ productiuæ. 13.27.

Speculatio.

Speculatio eſt etiam præxis, quatenus ipſa veritatis contemplatio regulatur à ſcientia practica ſecundùm circumſtantias. 1.97.
Speculatiua cognitio includit negationem cognitionis practicæ permiſtim non incompoſibiliter. 1.106.

Speculum.

Quomodo Deus ſit ſpeculum reſpectu viſionis creaturarum. 9.378. *&* 387. *&* 485.
Diſcrimen inter ſpeculum creatum & Deum ſpeculum voluntarium creaturarum. 9.397.
Deus vt ſpeculum voluntarium Creaturarum non eſt ratio proxima cur hæ potiùs creaturæ à Beatis videantur. 9.454.

Spes.

Deus reſpectu ſui boni proprij nullam habet ſpem aut deſiderium. 14.13.
Imo nec reſpectu ſuæ gloriæ extrinſecæ. 14.14.

Spiritus S. Spiratio, Spirare.

Spiritus Sanctus procedit ex amore creaturarum, non ex Creaturis. 14.43.
Spiritus S. cur non ſit alterius perſonæ productiuus. 18.22.
Spiratio actiua non dicit proximè & formaliter paternitatem & Filiationem, ſed relationem ſpiratoris communem Patri & Filio. 18.32.
Spirare, qui eſt actus Notionalis, includit formaliter & nontantùm concomitanter Velle eſſentiale. 18.62. *&* 63.
Spirare addit aliquid ſupra Velle eſſentiale, non tamen pertinens ad Velle formaliter. 18.64.
Spiritus S. quomodo procedat vt amor, etiamſi ra-

Digitized by Google

tio productiua sit Relatio, non autem volitio. 18.91.
Spiratio immediatè afficit Volitionem tamquam proximam rationem communicandi. 18.92.
Spiratiua Virtus quomodo de Filio prædicetur. 18.157.
Spiritus S. vi suæ processionis non accipit similitudinem Intentionalem. 18.174.
Spiritui sancto totum principium productiuum communicatur terminatiuè, non subiectiuè. 18.181.
Spiritus S. vi suæ originis procedit similis in Natura cum principio producente, nec tamen est genitus. 18.186.
Spiritus S. vi suæ originis procedit vt Deus formaliter & non tantum identicè. 18.187.
Spiritus S. vi suæ formalis originis subiectiuè procedit inadæquatè Deus, subiectiuè verò & terminatiuè simul procedit adæquatè Deus. 18.188.
Spiritus S. processio non esset generatio, etiamsi per impossibile in diuinis non esset Verbum. 18.189
Spirationi passiuæ an definitio generationis conueniat. 18.190.
Spiratio actiua non potest realiter distingui à paternitate & Filiatione ne admittatur Quaternitas rerum in Deo, neque formaliter ex natura rei contra Scotum. 19.33. & seqq.
Spiratio actiua sola ratione ratiocinata distinguitur à Paternitate & Filiatione. 19.42.
Spiratio actiua non est vna in Patre & Filio vnitate Rationis, sed rei. ibid. 43.
Spiratio actiua communicatur Filio à Patre cum ipsa Natura. 19.44.
Spiratio actiua esto non in ratione rei, tamen in ratione Relationis realiter distinguitur à Paternitate & Filiatione. 19.46.
Spiratio actiua cur nequeat in abstracto prædicari de Paternitate & Filiatione. 19.58.
Spirationis actiuæ munus quadruplex iuxta varias sententias. 19.60.
Spiratio actiua non potest personas constituere, aut constitutas tantum referre. 19.67. & seqq.
Spiratio actiua constituit principium proximè spiratum. 19.74.
Spiratio actiua immediatè recipitur in Patre & Filio iam constitutis in ratione Personæ. 19.76.
Spiratio actiua concipienda est prius in Patre, quã in Filio, in Patre concipienda est posterius quam potentia generatiua, prius verò quam actus ipse generandi: in Filio autem concipienda est, prius ratione quàm referatur ad Patrem. 19.77.
Spiratio actiua non est accidens Metaphysicum. 19.78.
Spiratio actiua est minoris efficaciæ in constituendo suppositum, non autem minoris perfectionis. 19.80.
Spiratio actiua quanam existentia existat. 19.187.
Spiratio actiua cur non distinguatur à Patre & Filio. 20.40.
Spirans non ita respicit spiratum, vt generans genitum. 20.77.
Spiritus Sanctus ex quorum obiectorum amore procedat in sententia Scoti. 22.12.
Spiritum Sanctum spirari voluntate quomodo verum. 23.25. & seqq.
Spirator non est origine prior spiratione actiua. 22.26.
Spiratio spirat an concedenda. 23.43.
Spiritus Sancti Notio cur non sit improductiuitas. 24.11.
Spiritus Sancti Notio est spiratio passiua. 24.13.
Spiratoris Notio est spiratio actiua. 24.13.
Spiritus S. non est principium Notionale, sed duntaxat essentiale respectu productionis ad extra. 25.13.
Spiritus S. est principium de vtroque principio, quem sensum habeat. 25.13.
Spiritus S. quomodo dicatur Verbum Filij. 16.21.
Spiritus S. cur non sit Verbum. 26.22.
Spiritus S. non proprie loquitur Patri, aut Filio. 26.36.
Spiritus S. est non tantùm amor essentiæ & totius Trinitatis, sed etiam creaturarum. 26.50.
Spiritus S. non ita proprie dici potest donum Creaturarum, sicut Filius Verbum creaturarum. 26.52.
Spiritus S. si actu non existeret, non posset exprimi, vt possibilis à Verbo diuino etiamsi creaturæ actu non existentes possint exprimi vt possibiles ab eodem Verbo. 26.94. & seqq.
Spiritus S. sub qua ratione sit prior processione verbi. 26.96.
Spiritus S. procedit ex perfectissimo amore sui & reliquarum diuinarum Personarum. 26.107.
Spirationem actiuam non habet Filius à Patre formaliter, sed tantùm radicaliter. 26.179.
Spiritus S. cur non habeat rationem Imaginis. 26.194.
Spiritus S. non est Imago Spiratoris & cur. 26.198. & 205.
Spiritus S. quo in sensu dicatur Imago Filij à Patribus. 26.203.
Spiritus nomen dici potest à Spiritualitate vel à Spiratione. 27.3.
Spiritus à passiua spiratione dictus est nomen Personale & solius tertiæ personæ proprium. 27.4. & seqq.
Spiritus S. à spiratione actiua dictus potest esse communis toti Trinitati, vel Patri & Filio pro diuersitate spirationis actiuæ. 27.4.
Spiratio actiua alia ad intra, alia ad extra. 27.4.
Spiritus sumptus pro spiratione passiua idem quod spiratus. 27.4.
Spiritus etiam à spiratione actiua dictus non eandem Notionem habet in diuinis atque in humanis, sicut habent nomen Patris & Filij, genitoris & geniti. 27.5.
Spiritus in creatis quid. 27.5.
Spiritus prout dicit emissionem vitalis habitus & processionem Spiritus S. quam similitudinem analogam habeat. 27.6.
Spiritus S. à spiritualitate dictus nõ est proprium, sed tantùm appropriatum tertiæ Personæ. 27.7.
Spiritus S. cur per appropriationem dicitur de tertia Persona incomplexè, & cur de tertia persona dicatur per appropriationem. 27.7.
Spiritus S. quando coniungitur cum genitiuo Dei, Domini, Patris, Filij, Christi, sumitur notionaliter, quando cum Deo in casu recto essentialiter. 27.8.

Spiritus S. non tantùm à Patre ſed etiam à Filio procedit. 27.19. & ſeqq.
Spiritum S. à Filio procedere, cur abſtinuerint dicere aliqui SS. Patres. 27.19.
Spiritus S. non mittitur ad extra vt ſit & ſubſiſtat, ſed tantùm vt appareat & operetur. 27.24.
Principia ſeu propoſitiones, quibus Graci Patres Spiritus S. proceſſionẽ explicant. 27.26. & ſeq.
Spiritus S. proceſſio habetur in ſcriptura quoad ſenſum & rem ipſam ſignificatam, licet non quoad Verbum hoc procedendi. 27.38.
Spiritus S. potiùs per Filium, quàm ex Filio dicitur procedere à Gracis patribus cur hoc. 27.39
Patres Graci & Concilia de Spiritus Sancti proceſſione loquentia, quomodo explicantur. 27. 38. & ſeqq.
Spiritus S. proceſſio quòd ſit à Patre & Filio vnde proueniat. 27.42.
An ſi Spiritus S. à Filio non procederetur ab eo diſtingueretur: qualis nam hypotheſis. 27.44.
Spiritus S. non diſtingueretur à Filio ſi ab illo non procederet. 27.60. & ſeqq.
Spiritus S. ſi mediatè ſaltẽ produceretur à Patre, etiamſi non immediatè, adhuc diſtingueretur à Patre, ſi tamen immediatè non produceretur à Filio nullo modo poſſet ab illo diſtingui. 27.67.
Spiritus S. ſi non procederet à Filio non eſſent dua productiones hypoſtaticæ: ſed vna terminata ad vnam eandemque indiuiſibilem perſonam, qua ſimul eſſet genita & ſpirata. 27.70.
Spiritus S. non producitur à Filio vt Filius eſt, tanquam à Principio quo, producitur tamen ab illo tanquam principio quod. 27.21,
Spiratiua virtus non intelligitur completa niſi vt ſubſiſtens. 27.71.
Spiratiua virtus ex ſe nullam habet ſubſiſtentiam propriam, ſed ſubſiſtit ſubſiſtentia Patris & Filij formaliter. 27.71.
Spiratiui principij vnitas ſaluatur ex Vnitate principij quo. ibid.
Spiritus S. alio modo compararetur ad Filium, ſi per impoſsibile ab illo non procederet, ac comparatur nunc. ibid.
Spiritus S. non maneret diſtinctus à Filio ſi à ſolo Patre procederet, manerem tamen diſtincta creatura à Deo, ſi à ſolo Patre procederent, & non à tota Trinitate. 27.74.
Spiritus S. diſtingui poſſet à Filio etiamſi actu non procederet ab illo per aptitudinalem proceſſionem ab illo. ibid. 75.
Spiritus S. æquè procedit à Patre atque à Filio, nec prius aut perfectius, nec principalius aut magis proprie, immediatiuſque ab vno quàm ab alio producitur. 27.81. & ſeqq.
Spiratiua virtus non eſt inæqualis in Patre & Filio, aut inæqualis ratione applicationis. 27. 84.
Spiritus S. non ſolùm eſt à Patre immediatè, ſed etiam mediatè, à Filio vero tantùm immediatè, vera propoſitio. 27.90.
Spiritus procedit à Filio per Patrem ſeu mediante Patre non ita bene dicitur. 27.92. & ſeqq.
Spiritus Sancti Ingeniti, genitique medium. 27. 97.
Spiritus S. procedit à Patre mediatè non mediatione voluntatis, ſed mediatione ſuppoſiti ſpecificatiuè ſumpti. 27.101.
Spiratiua virtus cur non procedat in actum ante generationem Filij. 27.102.
Spiritus S. non ſolùm procedit æqualiter, ſed etiam eodem modo à Patre & Filio. 27.107 & ſeqq.
Spiratiua Virtus ſola eſt formale principium adæquatum quo Spiritus S. 27.108.
Spiritus S. non ex eo præciſè procedit eodem modo à Patre & Filio, quia ab illis procedit æqualiter. 27.109.
Spiritus S. vi ſuæ perſonalis proprietatis per ſe poſtulat duo ſuppoſita diuerſa & quomodo. 27. 109.
Spirator cum ſit nomen ſubſtantiuum principaliter & in recto importat vim ſpirandi. 27.115.
Spiratiua virtus ſpirat, non ita vſitata, bona tamen locutio. 27.116.
Spiratiua virtus non importat aliquam perſonam determinatam, ſed vtramque ſimul, ſub Analogo conceptu perſonæ. ibid.
Spirantes duo dici poſſunt adiectiuè non ſubſtantiuè. 27. 117.
Spiritus S. procedit à Patre & Filio authoribus, quomodo verum. ibid.
Spiritus S. ex vi proprietatis perſonalis quam de facto habet, per ſe poſtulat procedere à Patre & Filio, vt diſtinctis ſuppoſitis. 27.128. & ſeqq.
Spiritus S. ſi non procederet à Patre & Filio vt diſtinctis ſuppoſitis mutaretur vt minimum quidditatiua perfectio Spiritus S. ibid.
Spiritus S. vi ſuæ formalis proprietatis Perſonalis per ſe reſpicit Patrem & Filium vt ſunt diſtincta ſuppoſita, non quidem vt correlatiua formaliter, ſed vt correlatiua radicaliter ſeu virtualiter. 27.131. & ſeqq.
Spiratio actiua non eſt potens ſpirare niſi ſupponatur vt perfectè exiſtens in Patre & Filio; vnde completur à Patre & Filio. 27.135.
Spiritus S. duplicem eiuſdem Relationis formalitatem fundat ad Patrem & Filium. 27.137.
Spiratiua virtus quid accipiat à Patre & Filio. 27.140.
Spiritui Sancto ſoli vi ſuæ proceſſionis formalis conuenit vera & propria ratio doni. 27.151. & ſeqq.
Spiritus S. vi ſuæ originis procedit vt amor non ſolùm vt neceſſariò communicatus ad intra, ſed etiam vt liberè & gratuitò communicabilis ad extra. 27.152.
Spiritus S. eſt donum formaliter per aptitudinalem communicationem ad extra. ibid.
Spiritus S. per quid conſtituatur in ratione doni formaliter. 27.154.
Spiritus S. duplicem reſpectum rationis importat ad creaturas. ibid.
Spiritus S. non ſolùm procedit vt donum donatoris, ſed etiam vt donator donorum. 27.155. & ſeqq.
Spiritus S. quomodo ſit primum donum. 27.157.
Spiritus S. vnde habeat rationem propriam doni an ex amore eſſentiali, an notionali. 27.159. & ſeqq.
Spiritus S. ab amore Eſſentiali habet vt ſit habitualiter donabilis effectiuè, à Notionali verò habet, vt ſit ſubſtantialiter donabilis formaliter. 27.161.

Spiritus S. ſua proceſſione eſt donum, qua ratione verè dici poſſit. 27.163.
Spiritus S. an dici poſſit noſter Spiritus, noſtrum donum. 27.164. & ſeqq.
Spiritus S. reſpectu quorum ſit donum. 27.169.

Spiritus, Spirituale.

Inter Spiritum & oculum eſt proportio in ratione Entis, non autem in ratione potentiæ & obiecti. 9.7.
Spirituale Ens à potentia corporea attingi non poteſt. 9.130.

Subalternatio.

Subalternatio ſcientiarum in quo conſiſtat. 1.113.
Subalternata ſcientia debet addere aliquam differentiam accidentalem ſuprà obiectum ſcientiæ ſubalternantis. ibid.

Subſtantia, Subſtantiuum.

Ratio ſubſtantiæ in Deo non eſt attributum. 3.20.
Subſtantia non conſtituitur ex ratione entis & perfectatis tanquam ex partibus, ſed tanquam ex ratione implicita & explicita. 3.143.
Deus non eſt ſubſtantia ſed ſuperſubſtantia ex S. Dionyſio & Damaſceno. 5.40.
Subſtantia quæ de Deo prædicatur, analogicè tantùm conuenit cum Prædicamentali. 5.41.
Subſtantialis mutatio alia eſt Totalis, alia Partialis. 6.4.
Subſtantia Angelica menſura eſt æuum. 7.4.
Subſtantia incorruptibilis creata eſt partim in actu, partim in potentia ad durandum. 7.78.
Subſtantiam ſupernaturalem dari quid. 9.135.
Subſtantia ſupernaturalis ſi eſſet poſſibilis, de facto à Deo creata eſſet. 9.145.
Non eſt poſſibilis ſubſtantia creata, cui connaturalis ſit viſio Dei. 9.145.
Triplex eiuſdem implicantia. 9.150.
Subſtantiua non multiplicantur niſi ad multiplicationem formæ per ea principaliter & in recto importatæ. 17.115.
Subſtantiuum non multiplicatur ad multiplicationem formæ, quando importatur forma per modum potentiæ, & virtutis ſuppoſitorum, bene tamen quando importatur per modum naturæ. 27.118.
Nulli ſubſtantiæ creatæ connaturalis eſſe poteſt intellectus ſupernaturalis, lumen gloriæ, vnio cum diuina eſſentia. 9.159.
Omnis ſubſtantia ſupernaturalis implicat. 9.60.
Subſtantialis modus operandi Dei ſubſtantialiter communicari creaturæ non poteſt, poteſt accidentaliter. 9.161. & 239.
Nulli ſubſtantiæ creatæ connaturalis eſſe poteſt gratia, aliique habitus ſupernaturales. 9.163.
Neque impeccabilitas. 9.160.
Neque vnio hypoſtatica. 9.67.
Neque æternitas. 9.168.
Neque intuitiua cognitio myſteriorum ſupernaturalium. 9.169.
Neque vis creatiua. 9.170.
Nulli ſubſtantiæ vt inſtrumento connaturali debita eſt viſio Dei, aut alia forma ſupernaturalis. 9.183.
Subſtantiales effectus dependent ab accidente ſecundum rationem genericam entis. 9.185.

Subiectum.

Subiectum ſcientiæ quomodo differat ab obiecto ſcientiæ, & quas conditiones habere debeat. 1.129.
Subiecti varia diuiſiones. 1.135.
Subiectum adæquatum quid, & eius conditio. 1.136. & 137.

Supernaturale.

Supernaturalis obiecti actus ſemper eſt ſupernaturalis non autem potentia. 9.154.
Supernaturalis intellectus nulli ſubſtantiæ creatæ poteſt eſſe connaturalis. 9.159.
Supernaturalis ſubſtantia creata dari non poteſt. 9.160.
Supernaturalia dona à nulla ſubſtantia creata naturaliter cognoſci intuitiuè poſſunt. 9.169.
Supernaturalia accidentia dicuntur proprietates naturæ diuinæ ratione modi operandi, non autem qua accidentia. 9.175.
Supernaturalia Accidentia quæ accidentia ſunt, reſpiciunt ſubſtantiam creatam naturaliter. 9.179.
Nulla ſupernaturalis forma debitè eſt ſubſtantiæ creatæ vt inſtrumento connaturali. 9.184.
Supernaturalis effectus poteſt accipere eſſe, ſaltem ſecundum rationem genericam ab agente naturali. 9.253.

Suppoſitio.

Quid ſit ſuppoſitio de præterito & de futuro. 12. 150.
Suppoſitio de præterito tollit poteſtatem & antecedentem & conſequentem. 12.150.
Suppoſitio de futuro tollit ſolam poteſtatem conſequentem. 12.150.

Suppoſitū, Subſiſtētia, Subſiſtere.

Diſcrimen inter ſubſiſtentias creatas & increatas. 21.15.
Subſiſtentia abſoluta diſtincta à ſubſtantijs relationis perſonarum in Deo nulla datur. 21.18. & ſeqq.
Semiſuppoſitum Caietani reijcitur. 21.19.
Subſiſtentia abſoluta ſi daretur, derogaret maiori perfectioni diuinæ. 21.21.
Subſiſtentia abſoluta, quæ à multis adſtruitur, ſpectat ad eandem lineam & formalitatem eſſentialis exiſtentiæ naturæ diuinæ. 21.21.
Subſiſtentia eſſentialiter poſtulat incommunicabilitatem. 21.23.
Subſiſtere apud S. Auguſtinum quomodo vſurpetur. 21.26.
Subſiſtentia quomodo ſit de eſſentia Dei vt Dei eſt. 21.30.
Subſiſtentia relatiua non tantùm reddunt ſubſiſtentes actus Notionales, ſed etiam Naturam. 21.33.
Subſiſtentia abſoluta importat imperfectiones repugnantes diuinis perſonis. 18.90.
Plura ſuppoſita in eadem Natura non multiplicant eſſe à ſe. 4.7.
Suppoſitum Increatum poteſt facere vnum compoſitum cum natura creata. 5.28.
Suppoſitum creatum eſt modus, ac proinde ineptum

ineptum ad terminandam naturam diuinam. 5.28.
Suppositari est recipere aliquam perfectionem, sicut suppositare est dare aliquam perfectionem. 5.28.

Tanquam.

Dictio, Tanquam, quando reddit causam alicuius veritatis, non importat impropriatem, sed potiùs rigorem sermonis. 29.n.114.
Temeritas quid sit. 29.n.7.

Tempus.

Tempus importat quietatem & stabilitatem non interruptionis. 7.2.
Temporis duratio successiuè variatur per diuersas continui partes. 7.3.
Praeterito & futuro caret aeternitas. 7.5.
Tempori infinito apta est correspondere aeternitas. 7.7.
Temporis negatio spectat ad aeternitatem. 7.23.
Tempori accidentalis est ratio mensurae. 7.29.
Tempus & aeternitas non opponuntur immediatè. 7.29.
Temporis partibus tota aeiterna res, posito quòd existat, necessariò coexistit. 7.67.
Temporis extrinseci etiam infiniti connotatio non facit rem intrinsecè perfectiorem. 7.72.
Tempori vt res adaequetur, non est necesse vt ipsa sit infinita. 7.73.
Ad Tempus duratio se habet successiuè, locabilitas verò ad spatium, permanenter. 7.73.
Tempore continuo mensurantur res successiua. 7.81.
Instante temporis discreti mensuratur operatio intrinseca libera Angeli. 7.82.
Tempore continuo mensuratur extrinseca operatio Angeli. 7.85.
Tempus continuum est mensura materiae in ordine ad mutationes. 7.86.
Tempus discretum est mensura materiae in sententia Thomistarum. 7.86.
Tempus discretum vnius Angeli non est mensura temporis discreti alterius Angeli. 7.89.
Tempus nostrum est mensura extrinseca cum Angelici, operationumque omnium Angelicarum. 7.92.
In passum tempore distans cur agens agere non possit. ibid.

Terminus.

Terminus procedens in diuinis non identificatur producenti adaequatè & in ratione producentis formaliter, sed inadaequatè & in ratione communicantis. 18.10.
Terminus quicunque producitus non potest habere maiorem necessitatem essendi quàm habeat eius principium. 26.115.
Terminus quicunque non potest per se procedere ex eo quod illi accidit, & sine quo aequè perfectè processisset. 26.69.
Terminus quicunque non tantùm debet distingui à principio Quo, sed etiam a principio Quod. 27.71.
Terminum per se procedere ab aliquo quid sit. 27.28.
Terminus productus per se refertur ad id, sine quo simpliciter non potest suum esse habere. 27.132.
Terminus à Quo non est propriè in diuinis processionibus. 29.62. & seqq.
Terminus, Quo, rationem formalem, per quam res est, importat. 3.27.
Termini, eo, & Quo, per omnes important rationem formalem. 3.56.
Terminata adaequatè natura nequit vlteriùs terminari. 5.28.
Termino etiam potentiali caret aeternitas. 7.5.
Terminum potentialem quia haberet creatura ab aeterno condita, non participaret perfectè rationem aeternitatis. 7.5.
Termini tam actualis, quàm possibilis negatio, vt sic, non adaquat rationem aeternitatis. 7.16.
Negatio omnis termini infert causaliter, non formaliter aeternitatem. 7.16.
Interminabile & immensurabile non sunt idem. 7.28.
Terminus non necessariò intuitiuè cognoscitur cognito intuitiuè respectu, qui est ad illum. 9.394

S Thomas.

S. Thomae sententia de comprehensionis essentia. 10.6. & 19.
Nusquam docet S. Thomas futurum contingens à Deo certo cognosci in causis. 12.137.
Sed docet illud ab aeterno cognosci in seipso pro ea duratione, qua existurum est. 12.143. & 144.

Theologia, Theologicus discursus.

Theologia alia Viatoris, alia comprehensoris. 1.1.
Theologia Viatoris à fide quomodo distinguatur. ibid.
Theologicus discursus alius est, qui ex vno principio reuelato & altero probabili infert conclusionem opinabilem; alius qui ex vno principio reuelato, & altero naturali euidenter cognito, aut ex duobus reuelatis, per euidentem consequentiam infert conclusionem necessariam. 1.7.
Theologia nostra, non procedit ad conclusiones probandas per euidentem notitiam naturalem suorum principiorum. 1.9.
Theologia nostra non procedit ex principijs ad conclusiones per euidentem notitiam supernaturalem principiorum. 1.14.
Theologus de rebus fidei rationem reddit, non per euidentiam supernaturalem principiorum, sed ostendendo eas non repugnare, tum probabilibus rationibus suadendo, tum argumenta in oppositum probabiliter solvendo. 1.15.
Theologia Scholasticorum, à Theologia Patrum quomodo differat. 1.16.
Theologia non est propriè scientia, ob defectum euidentiae. 1.19
Theologia Beatorum non potest nostra Theologia dare intrinsecam euidentiam, atque adeo propter hanc continuationem euidentiae alterius scientia non erit ipsa verè scientia. 1.23.
Theologia nostra non tam attendit ad bonitatem conse-

consequentia, quod est proprium Logica, quàm ad veritatem consequentis, quod est proprium Theologia. 1.24.

Theologia nostra præcipuè attendit ad veritatem articulorum, & eorum quæ in articulis virtute continentur. ibid.

Theologia nostra etiamsi habeat euidentiam consequentiæ, si tamen non habet euidentiam consequentis, non erit scientia. ibid.

Theologia Viatoris finis est indagare veritatem propositionis absolutæ, propter quod etiam vtitur aliquando argumentandi modo hypothetico. 1.24.

Theologia nostra non solùm caret euidentia rei, sed etiam attestationis. 1.27.

Theologia nostra potest aliquo modo dici scientia, non tamen vnivocè aut æquivocè cum reliquis, sed analogicè, tam analogia proportionis, quàm attributionis. 1.28.

Theologia non est habitus tantùm declaratiuus & defensiuus veritatum reuelatarum, cum sit etiam deductiuus conclusionum ex articulis reuelatis. 1.34.

Theologus ad defendendos articulos fidei contra infideles vtitur sæpe ministerio aliarum scientiarum. 1.34.

Theologia non est habitus fidei infusa, quatenus extenditur ad nouas conclusiones ex reuelatis deductas. 1.37. & 38.

Theologia non est habitus fidei acquisita. 1.42.

Theologia est habitus medius inter fidem & scientiam. 1.43.

Theologia conuenit cum Sapientia quatenus tractat de rebus altissimis & per causas primas, & dignissimas, 1.43.

Ad Theologicum discursum non sufficit vt procedat ex principijs reuelatis, nisi etiam procedat ex ijs cognitis proportionata cognitione assensui Theologico, qualis non est notitia naturalis euidens. 1.50.

Discursus Theologicus est, si procedat ex alterutro tantùm principio euidenter noto, non autem ex vtroque. ibid.

Theologicus discursus formari potest ex duobus principijs, quorum alterum est euidenter notum, alterum euidentia in attestante. 1.51.

Theologia non solùm procedit ad suas conclusiones probandas ex immediato, sed etiam ex mediato testimonio diuino, quatenus illud per humanam authoritatem proponitur credendum. 1.55.

Theologus vnde eruat argumenta ad Theologicas veritates confirmandas. 5.55.

Theologia non est vnus specie habitus. 1.59.

Theologia inclinans intellectum ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis creditis fide diuina, est habitus quoad substantiam supernaturalis. 1.68.

Theologia inclinans ad conclusiones deductas ex principijs reuelatis creditis tantùm fide humana, est habitus tantùm naturalis. 1.78.

Theologia est vna scientia, propter vnitatem rationis proximæ, qua mouentur intellectus ad assentiendum conclusioni cuilibet Theologicæ, quæ est ipsa reuelatio Dei virtualis. 1.84.

Theologia non est vna simplex qualitas, sed plures habitus distincti numero. 1.87.

Theologia qua talis non vtitur principijs pure naturalibus ad suas conclusiones tuendas, sed quatenus coniunctas habet in eodem subiecto alias scientias, quarum ministerio vtitur. 1.91.

Theologia primario de Deo agit, secundario de creaturis per ordinem ad Deum. 1.93.

Theologia nostra non est tantùm practica nec tantùm speculatiua, sed partim practica, partim speculatiua. 1.104.

In Theologia nostra de facto datur aliquis habitus, qui simul sit formaliter practicus & speculatiuus. 1.107.

Theologia nostra conflat ex multis habitibus speculatiuis, & ex multis practicis. 1.108.

Theologia nostra æquè speculatiua ac practica appellanda est. 1.109.

Theologia nostra non subalternatur Theologiæ Dei & Beatorum. 1.113.

Theologia nulli scientiæ naturali subalternatur, cùm non vtatur principijs vt naturalibus formaliter. 1.116.

Theologia non subalternantur naturales scientiæ propriæ. 1.117.

Theologia nostra non subalternatur vllis habitibus infusis siue moralibus existentibus in voluntate, siue intellectualibus. 1.118.

Theologia non remanet in patria in ratione habitus formaliter. 1.122.

Theologia materialiter & quoad conclusiones ipsas ex principijs fidei deductas manet in patria. 1.123.

Theologia etiam in ratione habitus formaliter perseuerat in animabus purgantibus, cùm in illis perseueret etiam habitus fidei. 1.124.

Theologia manet etiam in damnatis. 1.125.

Theologici habitus in patria perseuerantis munus est exprimere obiectiuè intellectus conclusiones Theologicas in via deductas. 1.127.

Theologia subiectum adæquatum communissimum communitate prædicationis est ens diuinum cognoscibile per reuelationem virtualem. 1.136.

Theologia subiectum primarium est Deus sub ratione Deitatis, secundarium verò sunt creaturæ quatenus attributionem aliquam dicunt ad Deum. 1.139.

Theologia pro ratione formali motiua habet diuinam reuelationem per discursum applicatam. 1.142.

Theologia nostra habet limitatius obiectum, quàm Theologia naturalis. 1.143.

Theologia subiectum primarium non est actus meritorius aut Deus sub ratione Saluatoris. 1.150.

Totum, Totalis.

Totum importat partes, quarum vna non includat alteram. 5.15

Totalis mutatio substantialis dicitur vel transubstantiatio, vel creatio, vel annihilatio. 6.4.

Totalitas in definitione æternitatis dicit ordinem ad partes, non quas habet, sed quibus priuat. 7.3

Totalitas, (in hac propositione, Pater est fons totius Deitatis) supra quid cadat. 25.16.

Trinitas, Tria.

Trinitas diuinarum personarum Theologico discursu ostenditur. 18.17.

Digitized by Google

Tres existentiæ & durationes relatiuę in Deo concedi possint, non autem tres æternitates. 19. 182. & seqq.
Tria entia præsertim cum addito Relativa, Tres entitates, tres realitates, nec non triâ aliqua relativa possunt prædicari de Deo. 19.184.
Tria infinita & perfecta relativa concedi possunt in Deo. 19.207.
Tota Trinitas non mittit personas divinas. 28. num.43.
Trinitas est nomen competens soli Deo. 29.39.
Trinitas est Trina, falsa propositio. 29.40.

Transitus.

Personæ divinę non dicuntur transire ex non esse suis ad esse, sed emanare ex substantia producentis. 6.18.
Transitus vi suæ primariæ notionis importat antecedentem indifferentiam ad esse, & non esse eius termini, qui transit. 6.22.

Vacuum.

Motum in vacuo communis sententia admittit. 8.39.
Vacuum est aptum terminare Vbi Angelicum & immensitatem Dei. 8.44.

Vbi.

Vbi potest habere Angelus extra hunc mundum. 8.33.
Vbi concipi non potest sine respectu ad spatium vel reale, vel imaginarium. 8.35.
Vbi Angelicum est aptum terminari vacuo. 8.44

Verbum diuinum.

Verbum increatum continet in seipso intelligibiliter omnes creaturas. 12.26.
Verbum diuinum non est creatura subiectiuè & naturaliter; est tamen obiectiuè & intelligibiliter. 12.36.
Verbum diuinum non potest simpliciter sine addito dici creatura. 12.37.
Verbum diuinum cur non possit multiplicari numero aut specie. 18.21.
Verbum non ideo est filius quia procedit ab vno. 18.105.
Verbum non ideo est filius quia procedit per modum naturæ. 18.107.
Verbum non ideo est filius quia procedit per intellectum præcisè. 18.114 & seqq.
Verbum intellectuale per se tantum importat similitudinem intentionalem & in repræsentando cum obiecto intelligibili. 18.115. & seq.
Verbum non ideo est filius quia vi suæ processionis communicatur illi sola intellectio, quasi hæc sit formale constitutiuum naturæ diuinæ. 18.122. & seq.
Verbum non ideo est filius, quia immediatiùs communicatur naturæ. 19.128.
Verbum non ideo est filius quia procedit vt imago ad repræsentandum expressa. 18.132. & seq.
Verbum non ideo est filius quia accipit naturam fœcundam cum virtute illam communicandi alteri. 18.144 & seq.
Verbum etiamsi non esset productiuum Spiritus Sancti, si tamen procederet per intellectum vt nunc procedit, adhuc esset filius. 18.145.
Verbum tantùm est filius, quia procedit adæquatè simile principio producenti tam quoad rationem genericam, quàm quoad rationem specificam. 18.160. & seqq.
Verbum vi suæ formalis originis subiectiuè procedit inadæquatè Deus, subiectiuè verò & terminatiuè simul, adæquatè procedit Deus. 18.188.
Verbum diuinum ex quorum notitia procedat in sententia Scoti. 22.17.
Verbum diuinum quomodo procedat ex cognitione omnium personarum. 22.53.
Verbum esset imago essentiæ, si essentia esset principium Quo proximum. 23.19.
Verbi varia acceptiones. 26.13. & seq.
Verbi vocalis & mentalis conuenientia & discrepantia varia. 26.14.
Verbum est signum ad aliquid manifestandum à dicente expressum. 26.16.
Verbum tribus respectibus essentialiter constituitur. 26.16.
Verbum non nisi personaliter de Deo propriè dicitur, idque tantùm de Filio. 26.7. & seq.
Verbum vi sic non postulat realiter procedere per modum actus intelligendi à principio intelligente, sed tantùm realiter procedere per modum termini locutionis. 26.24. & seq.
Verbum dupliciter potest esse manifestatiuum loquentis, & secretorum ipsius loquentis. 26.25.
Verbum diuinum quomodo sit manifestatiuum Loquentis Patris. 26.25.
Verbum increatum in aliquo magis assimilatur verbo vocali, quàm mentali creato. 26.25.
Verbi increati ratio non potest saluari per aptitudinem manifestationis ad Extra; licet possit saluari ratio Doni increati per solam aptitudinem communicabilitatis ad Extra. 26.27.
Verbum diuinum formaliter & in recto importat Relationem realem ad dicentem. 26.29.
Verbum diuinum formaliter & in recto importat expressionem obiecti; & quidem principaliùs, minùs verò principaliter importat respectum ad dicentem. 26.30. & seq.
Verbum increatum principaliùs importat expressionem obiecti increati, creati verò secundariò. 26.31.
Verbum diuinum importat proprietatem personalem, sed non aquè primo ac proprietatem absolutam. 26.31. & 33.
Per Verbum quomodo omnia facta sint. 26.53.
Verbum diuinum est tantùm expressiuum totius Trinitatis, creaturarum autem est etiam operatiuum. 26.53.
Verbo creato ab alio producto cur nequeat aliquis intelligere, & Verbo diuino ab alio producto possint omnes personæ intelligere. 26.60.
Verbum in Deo non ponitur propter necessitatem intelligendi, licet hoc verum sit de verbo creato. Sed propter alium duplicem finem. 26.62.
Verbum increatum saluari non potest sine perfectione respectiua, licet in sola qualitate exprimente & repræsentante obiectum saluari possit verbum creatum. 26.64.
Verbum increatum sub qua ratione sit expressiuum. 26.64.

Verbum diuinum duplicem reſpectum dicit & ad Patrem dicentem, & ad obiecta dicta, quorum tamen prior tantùm eſt realis. 26.65. & ſeq.

Verbum diuinum non dicit reſpectum ad creaturas ſeipſo dictas, ratione ſolius notitiæ eſſentialis, aut ſolius proprietatis perſonalis, ſed ratione virtuſque perfectionis. 26.70. & ſeq.

Verbum vi nominis explicitè importat aliquid tam ratione naturæ communis, quàm proprietatis perſonalis, quod formaliter non importat filius. 26.77.

Verbum vi ſuæ proceſſionis formalis non procederet ex cognitione creaturarum poſſibilium, & tamen vi ſuæ proprietatis perſonalis dicere reſpectum ad creaturas poſſibiles, non conſequenter à multis docetur. 26.78. & ſeq.

Verbum per ſe procedit ex cognitione eſſentiæ & omnium perſonarum, cùm procedat ex cognitione comprehenſiua totius Deitatis. 26.87. & ſeq.

Verbum non procedit vt imago Patris ratione cognitionis ſolius eſſentiæ. 26.92.

Verbum non procederet à Patre ea perfectione, qua de facto procedit, ſi per impoſsibile Spiritus Sanctus non produceretur. 26.93. & ſeq.

Verbum non poſſet exprimere Spiritum Sanctum vt poſsibilem ſi actu non exiſteret, licet poſſit exprimere creaturas vt poſsibiles, etiamſi actu non exiſtant. 26.94. & ſeq.

Verbũ careret aliqua perfectione intrinſeca ſi non exiſteret Spiritus Sanctus, non autem careret etiamſi nulla creatura exiſteret. 26.95.

Verbum ſub qua ratione præſupponat Spiritum Sanctum. 26.96.

Verbum non procedit ex notitia abſtractiua, ſed intuitiua perſonarum. 26.97. & ſeq.

Verbum non procedit à ſe ipſo & Spiritu Sancto cognitis vt exiſtentibus in ſeipſis per ſe originatiuè, ſed per ſe tantùm terminatiuè. 26.100. & ſeq.

Verbum non procedit per ſe ex notitia, cuius obiectum per ſe eſt productiuum Verbi, cùm tale nullum ſit, ſed ex notitia cuius obiectum per ſe requiritur vt terminus ad notitiam, quæ vi originis communicatur Verbo. 26.108.

Verbum diuinum vi ſuæ originis per ſe procedit ex notitia creaturarum poſsibilium. 26.127. & ſeq.

Verbum diuinum eſt exemplar & practicum principium productiuum creaturarum. 26.128.

Verbum diuinum eſt declaratiuum & manifeſtatiuum creaturarum poſſibilium. 26.128.

Verbum diuinum adæquari debet notitiæ Patris. 26.130.

Verbum per ſe procedit ex cognitione comprehenſiua Deitatis. 26.132.

Verbum non procedit ex creaturis poſſibilibus vt cognitis per ſe originatiuè, ſed per ſe tantùm terminatiuè. 26.133.

Verbum eſt à vel ex ſeipſo, Spiritu Sancto, vel creaturis falſæ locutiones; prout & hæ, Verbum eſt De ſeipſo, De Spiritu Sancto, aut de creaturis; iſtæ tamen verè, Verbum eſt à vel Ex Patre, De Patre, De ſubſtantia, aut ſapientia & virtute Patris. 26.134.

Verbum eſt ſuiipſius, Spiritus Sancti & creaturarum Verbum. 26.134.

Verbum cur producatur dependenter à creaturis poſsibilibus terminatiuè. 26.139.

Verbum non procederet cum omnibus perfectionibus quibus de facto procedit, ſublata vel vna creatura poſsibili. 26.140.

Verbum procederet ex cognitione impoſsibilium ſi nulla creatura foret poſsibilis. 26.141.

Verbum non tantùm procedit ex illo obiecto ex cuius obiecti notitia intellectus Patris beatur eſſentialiter, ſed etiam ex cuius obiecti notitia beatur etiam ſaltem completiuè. 26.146.

Verbum diuinum non procedit per ſe ex cognitione creaturarum exiſtentium. 26.162.

Verbum non poteſt procedere ex ſcientia viſionis, niſi ſcientia ipſa viſionis ſit prior Verbo. 26.162.

Verbum diuinum debet habere modum procedendi inuariabilem. 26.165.

Verbum diuinum ex ea ſcientia debet per ſe procedere, ex cuius communicatione accipit aliquam intrinſecam perfectionem. 26.167.

Verbum ex ſcientia viſionis nullam accipit perfectionem intrinſecam, quam non acceperit ex ſcientia ſimplicis intelligentiæ. 26.167.

Verbum diuinum æquè perfectũ proceſsiſſet etiamſi nulla fuiſſet creatura. 26.169.

Verbum diuinum non procedit per ſe ex ſcientia conditionalium. 26.170.

Verbum diuinum per ſe procedit ex cognitione non entium eſſentialium, non verò non entium accidentalium. 26.171.

Verbum per ſe procedit ex cognitione poſsibilium, non quoad negationem eſſe, ſed quoad poſitiuas eſſentias, ſecũndùm quas non pendent à voluntate Dei. 26.171.

Verbum procedit de omnibus quæ ſunt in ſcientia Patris aut formaliter, aut radicaliter. 26.172.

Verbum an procedat ex cognitione futurorum in ſententia Sancti Thomæ. 26.174.

Verbum diuinum eſt ars & exemplar futurorum, non ratione ſcientiæ viſionis, ſed ſimplicis intelligentiæ. 26.175.

Verbum diuinum eſt ipſum Patris imperium, quo creaturarum executionem imperat, ſed appropriatum, non proprium. 26.178.

Verbum non debet neceſsariò procedere ex ſcientia formali omnium quorum eſt declaratiuum, bene tamen eſt de ratione Verbi vt procedat ex ſcientia ſiue formali ſiue radicali omnium quorum eſt expreſsiuum. 26.179.

Verbum ex ſuppoſitione quòd aliqua quæ de facto ſunt impoſsibilia, forent poſsibilia, per ſe ex notitia illorum procederet, non tamen ex ſuppoſitione quòd aliqua quæ de facto non ſunt futura, eſſent futura, per ſe ex notitia illorum procederet. 26.180.

Verbum creatum an ſit perfecta imago ſui obiecti, & qualem ſimilitudinem obiecti contineat. 26.197.

Verbum diuinum eſt obiectiua apparentia æterni Patris, non ratione ſolius proprietatis perſonalis, ſed etiam ratione eſſentiæ communis. 29.212.

Verbum per aliquam perfectionem distinctam à Spiritu Sancto est obiectiua apparentia Patris. 26. 212.
Verbum diuinum solius Patris est imago. 26. 217.
Verbum est imago Patris non solùm vt habentis essentiam, naturam & Paternitatem vt hypostasin productiuam, sed etiam vt habentis naturam, Paternitatem, & reliqua omnia vt obiectum intelligibile. 16.218.
Verbum non tantùm respicit id à quo recipit esse tantùm productiuè, sed etiam à quo recipit esse saltem communicatiuè. 26.219.
Verbum est imago Patris per naturam tanquam per rationem quasi generecam, & per intellectionem tanquam per rationem quasi specificam. 26.220.
Verbum est imago Patris & naturalis & intentionalis. 26 221.
Verbum non est imago eorum omnium, ex quorum notitia per se procedit. 26.123.
Verbum increatum non influit immediatius in Amorẽ, licet hoc fiat in verbo creato. 27.103.
Verbum ex eo quòd procedit vi intellectionis diuinæ comprehensiuè procedit etiam vt liberè expressiuum futurorum, 27.153.
Verbum non modo est ars & ratio omnium fiendorum, quatenus est increata sapientia, sed etiam est Author & opifex omnium operandorum, quatenus personalis Sapientia est. 27.156
Verbum generatione est Verbum, verane? 27.163

Verbum. Verbum mentis.

Verbum mentis non consistit in specie impressa. 9.38.
Verbum mentis est imago obiecti & ratio in qua videtur obiectum intelligibiliter expressum. 9. 40. & seq.
Verbum mentis cognosci potest aut subiectiuè aut obiectiuè. 9.55.
Verbum mentis eodem actu quo formatur, & fit intellectio, cognoscitur obiectiuè. 9.55.
Verbum mentis de re quanta est medium in quo cognoscendi quantum. 9.56.
Verbum mentis actu directo cognoscitur concretè concretione obiectiua, non subiectiua. 9.57.
Verbum immediatè producitur ab intellectu per speciem intelligibilem obiecti media actione dicendi, non autem intelligendi. 9.64.
Verbum mentis formaliter distinguitur ab intelligere. 9.67.
Cognitio est verbum quatenus est expressiua obiecti, intelligere verò quatenus est ratio percipiendi obiectum in Verbo expressum. 9.67.
Dicere non distinguitur à verbo, & intelligere. 9.68.
Verbum est proprius partus intellectus, & non aliarum potentiarum. 9.70.
Verbum dicitur tam respectu intellectus à quo producitur, quam respectu obiecti quod repræsentat. 9.71.
Verbum formatur etiam cùm res concipitur imperfectè. 9.72.
Repugnat Verbum intelligibile intuitiuè diuinam essentiam repræsentans. 9.73.
Verbum intelligibile finitum non potest repræsentare obiectum infinitum: potest tamen accidentale subsistentiam. 9.75. & 77.
Ex verbo creato probatur à Patribus Increatum Verbum in ratione causæ formalis, non finalis. 9.83.
Verbi mentis finalis causa est supplere absentiam obiecti. 9.83.
Verbum procedens ex perfecta similitudine obiecti continet in seipso intelligibiliter obiectum. 12. 26.
Verbum Angelicum non est res materialis subiectiuè, & naturaliter, est tamen materialis obiectiuè, & intelligibiliter. 12.36.
Verbum Angelicum non potest simpliciter sine addito dici materia. 12.37.

Verbum. Vox.

Quibus vocibus vtendum sit ad explicandum Mysterium Trinitatis. 29 1.
Omnia verba pluraliter prædicantur de personis diuinis. 29.29.
Nullum verbum prædicatur in diuinis nisi de proximo principio, à quo emanat actio per verbum significata. 29.51.

Verum. Veritas.

Veri ratio licet concipiatur vt proprietas entis, tamen inuoluit ipsum ens. 3.137.
Veritas in Deo prior est concipienda attributis spectantibus ad intellectũ & voluntatem. 3.169.
Eadem veritas est prior concipienda immensitate & omnipotentia Dei. 3.169.
Veritas est conformitas rei ad intellectum, siue ad principia quibus vnaquæque res intrinsecè petit constare. 4. initio.
Veritas præsupponit indiuisionem entis. ibid.

Vestigium.

Vestigium quid, & cur homo non dicatur vestigium Dei potiùs quàm imago. 26.202.

Viator.

Non potest Viator Deo nomen imponere quod sit expressiuum eius quidditatis, aliis Viatoribus, non verò comprehensoribus. 11.9.
Viator potest de potentia absoluta, non verò ordinaria videre Deum. 9.490.
Puro Viatori vtpote luctatori non est conueniens visio Dei. 9.493.
Nullus purus Viator de facto vidit Deum clare in seipso. 9.502.
Viatores Deum nominant ex triplici perfectionum capite. 11.16.

Virtus, Virtualis Distinctio, Compositio.

Virtus magis petit esse in subiecto secundùm esse reale, quàm secundùm esse intentionale, quia secundùm esse reale magis perficit. 1.111.
Virtualis diuisibilitas & distinctio fundat prioritatem & posterioritatem sui ipsius in ordine ad intellectum concipientem. 18.127.
Virtualis multiplicitas arguit in Deo maiorem perfectionem quam vnitas. 3.96.
Virtualis distinctio inter attributa diuina saluat

veritatem contradictoriarum propositionum de Deo. 3.42.
Virtualiter distincte perfectiones in Deo, quando & quomodo cognoscantur. 3.106.
Datur inter attributa diuina & essentiam virtualis distinctio. 3.108.& 5.20.
Virtualis distinctio inter verum & bonum originatur ex virtuali distinctione inter intellectum & voluntatem. 3.114.
Virtualis compositio partium in Deo concipienda non est, sed sola constitutio per modum impliciti & expliciti. 3.143.& 5.20.
Inter attributa diuina est virtualis ordo. 3.167.
Virtualis distinctio attributorum Dei est sufficiens fundamentum ad demonstrationem in quid de Deo faciendam. 3.170.
Virtualiter diuisibilis est aternitas. 7.7.
Virtualis distinctio sufficit ad rationem mensura. 7.18.

Visio, Visio Dei.

Visio Beatifica est speculatiua & practica simul. 1.105.
Deus in seipso clarè videri potest à Beatis. 9.2.
Deum nemo hominum ante Christum clarè vidit. 9.5.
Deum nemo videre potest visione comprehensiua. 9.6.
Possibilitas Visionis beata ratione naturali demonstrari non potest. 9.12.
Visio variari potest variatis speciebus, etiamsi obiectum inuariatum maneat. 9.44.
Visio non est colorata subiectiuè, sed obiectiuè. 9.53.
Visio beata creata est sola tendentia vitalis ad Deum immediatè in se. 9.81.& 154.
Videri ab oculo corporeo nullo modo potest Deus. 9.122.
Visio posita in lapide non faceret illum videntem. 9.124.
Visionem Dei nulli creatura esse connaturalem sine lumine gloriæ, est de fide. 9.134.
Non est possibilis substantia creata, cui sit connaturalis visio Dei. 9.145.
Visio beata est immersa potentialitati subiectiuè, non obiectiuè. 9.155.
Visio creata Dei, quà visio Dei est, Deo connaturalis est, quà creata & vitalis, intellectui creato; quà supernaturalis lumini gloriæ. 9.179.
Visio Dei nulli substantiæ creatæ vt instrumento connaturali debita est. 9.184.
Ad visionem Dei non requiritur lumen vt dispositio. 9.207.
Visio ab intellectu Beati producitur actiuè. 9.227.
Visionem, quà supernaturalis est, producit intellectus vt Instrumentum obedientiale, quà verò vitalis est vt causa principalis. 9.233.
Visionis entitatiuè, non repræsentatiuè consideratæ lumen est causa principalis. 9.237.
Visio beata connaturalis est intellectui creato lumine gloriæ informato. 9.240.
Intellectus creatus videre potest Deum sine lumine gloriæ de potentia absoluta. 9.246.
Visio beata nec est æqualis in omnibus beatis, nec in omnibus inæqualis. 9.275.
Visio in omnibus Beatis est eiusdem perfectionis specificæ: 9.281.
Visio Beata animæ Christi excedit perfectione omnium Angelorum visionem. 9.282.
Visionis beatæ inæqualitatem non facit diuersitas intellectus, sed luminis. 9.286.
In visione beata nihil se tenet ex parte Dei quod lateat beatum. 9.300.
Visio nisi sit cum ea claritate, qua postulat obiectum cognosci, non est comprehensiua. 9.307.
Videri non potest essentia diuina sine attributis vel personis. 9.321.
Videri possunt creaturæ in Verbo dupliciter. 9.358.
Creaturæ dicuntur videri in Verbo per appropriationem. 9.359.
Eadem visione qua videtur Deus, videntur aliqua obiecta creata. 9.361.& seq.
Quid sit matutina & vespertina visio Creaturarum. 9.362.
Creaturæ non videntur in Verbo vt in causa vel idea. 9.377.
Creaturæ videntur in Verbo vt in obiecto intelligibili mouente ac supplente concursum obiectiuum earum. 9.388.
Visionis obiectum primarium est Deus, secundarium Creaturæ. 9.390.
Videri actu simul omnes creaturas in Verbo implicat. 9.404.
Videri habitu omnia obiecta possibilia in Verbo implicat. 9.426.
Visio beata de facto exprimit plures creaturas possibiles, quo perfectius ad Deum tendit. 9.440.
Non vident Beati in Verbo omnia quæ ad ipsorum statum pertinent. 9.441.
Vident Beati in Verbo ea, quæ hîc fide crediderunt excepto die iudicij. 9.443.
Vident Beati in Verbo ea, quæ spectant ad seriem suæ prædestinationis. 9.446.
Ratio cur hæ potius creaturæ videantur in Verbo, non est essentia diuina vt speculum voluntarium earum. 9.454.
Neque vt species expressa earum. 9.463.
Neque vt species impressa. 9.464.
Neque vt liberum decretum earum. 9.465.
Sed est lumen gloriæ. 9.466.
Visio Beata de facto est inuariabilis circa omne suum obiectum. 9.454.
Visio Beata variari posset circa obiectum primarium non variata circa secundarium, non è contra. 9.458.
Videri potest Deus in hac vita ab homine de potentia absoluta. 9.490.
Visio Dei neque cum essentiali, neque cum accidentali vitâ hominis Viatoris pugnat. 9.491.
Nullus purus homo Viator de facto vidit Deum in hac vita. 9.502.

Visiua potentia.

Visiua potentia percipit obiectum in sua visione tanquam in propria imagine expressum. 9.43.& seqq.

Digitized by Google

Vita.

In ratione vitæ non potest Deus vniri cum creatura. 5.29.
Vitæ Angeli mensura non est æuum. 7.4.
Vita Dei caret termino ortus & interitus etiam potentiali. 7.5.
Vita duplex in homine, substantialis & accidentalis. 9.491.
Cum neutra vita hominis pugnat visio beata. 9.491.

Vitalis actus.

Vitalis actus non pendet ab intellectu media actione distincta. 9.69.
Vitalis actus pendet à speciebus media causalitate distincta. 9.69.
Vitalis actio necessariò debet procedere à principio vitali. 9.227.
Vitalis potentia. vide Potentia.

Vnio.

Vnio non pendet à subiecto media causalitate distincta. 9.69.
De ratione vnionis non est participare eundem modum essendi extremorum. 9.154.
Vnio cum diuina essentia tamquam cum specie intelligibili nulli intellectui creato potest esse connaturalis. 9.159.
Vnio hypostatica est modus substantialis. 9.178.
Vnio hypostatica nullam postulat in subiecto dispositionem. 9.197.
Vnio hypostatica cum persona diuina nulli creaturæ connaturalis. 9.167.
Vnio hypostatica in ratione doni substantialis est omnium maxima. 9.259.
Stante vnione hypostatica adæquatè suppositante naturam humanam, non possunt eam reliquæ Personæ assumere. 9.344.
Propter vnionem hypostaticam decreta fuit Christo gloria animæ & corporis. 15.128.& 129.

Vnitas, Vnum.

Vnitas in Deo est prior concipienda attributis spectantibus ad intellectum & voluntatem. 3.169.
Vnitas maxima cum distinctione minima, quomodo in diuinis saluetur. 18.86.
Vnum magis dicitur illud quod in sui constitutione minorem inuolvit distinctionem. 20.80.
Vnitas est trina, est vera propositio. 29.40.
Eadem vnitas est prior concipienda immensitate & omnipotentia Dei. 3.169.
Ratio vnius licet concipiatur vt proprietas entis, tamen includit ipsius ens. 3.137.
Ab eo quod est formaliter vnum non potest oriri perfectionum diuersitas, secus si sit vnum eminentialiter. 3.112.
In superioribus adunantur quæ sunt dispersa in inferioribus. 3.31.
Vnitas est indiuisio entis in se, ad quam consequitur diuisio à quocunque alio. 4.initio.
Vnitatem supponunt Veritas & Bonitas. 4.initio.
Deum esse vnum euidenter demonstratur. 4.2.
Vnitas infinita & illimitata excludit consortium pluriumin eadem natura generica vel specifica. 4.3.
Vnum Deum arguit gubernatio ordinata vniuersi. 4.4.
Vnitas Dei distinguit Deum à creaturis formaliter non eminenter. 4.5.
Deus à sapientibus per antonomasiam vocatur Vnitas. 4.6.
Diuinæ personæ non sunt plures, sed vnum individuum. 4.8.
Vnitas de formali nullam dicit perfectionem in Deo, de materiali autem maximam. 4.9.
Vnitas alia opponitur multitudini, alia compositioni. 5.initio.

Vniuoca.

Vniuocatio diuinarum processionum in communicatione eiusdem naturæ consistit. 23.33.
Vniuoca & aquiuoca causa perfectio vnde desumenda. 23.38.
Vniuocæ rationes non possunt se mutuo essentialiter includere. 3.144.
Nulla est vniuoca præcisio in diuinis. 5.18.
Vniuoca aliqua ratio communis Deo & creaturis dari non potest. 5.36.& seqq.
Vniuoca dicunt solam essentiam & abstrahunt à sola existentia. 5.38.
Vniuoca ratio vnius prædicamenti excludit rationes aliorum prædicamentorum. 5.38.

Vniuersum.

Vniuersi dispositio Deum esse demonstrat. 2.9.
Vniuersi tres ordines Naturæ, Gratiæ & Vnionis, hypostaticæ, quomodo à Caietano assignentur. 22.4.47.& seqq.

Vocatio.

Vocatio diuina efficax in prædestinato est effectus prædestinationis. 15.154.
Vocatio diuina inefficax in prædestinato etiam est effectus prædestinationis. 15.161.

Voluntas, Volitio.

Voluntas diuina vt actualiter indistincta ab intellectu generat, at vero virtualiter distincta tantùm spirat. 3.45.
Volitiuum in Deo est posterius intellectiuo secundum rationem explicitam. 3.70.
Hæc propositio: voluntas diuina intelligit, est falsa. 3.141.
Voluntatis diuinæ attributa secundum explicitas rationes sunt perfectiora attributis omnipotentia & immensitatis. 3.154.
Eadem sunt minùs perfecta attributis intellectus 3.154.
Voluntatis diuinæ attributum est posteriùs concipiendum attributis omnipotentiæ immensitatis & intellectus. 3.169.
Voluntas non producit sibi suum obiectum sed supponit. 9.58.
Voluntas cur non possit immediatè ferri in suum amo-

Quæ ab Apostolis Ecclesiæ traditæ. 6. 22.
Quæ ab Apostolis Ecclesiæ traditæ, & in Scripturis non habentur, quæ. 6. 23.
Quæ ab Apostolis Ecclesiæ traditæ, & in Scripturis non habentur, quæ. 6. 24.
Quæ ab Apostolis Ecclesiæ traditæ, & in Scripturis non habentur, quæ. 6.